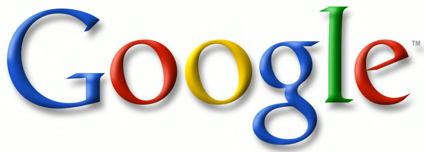
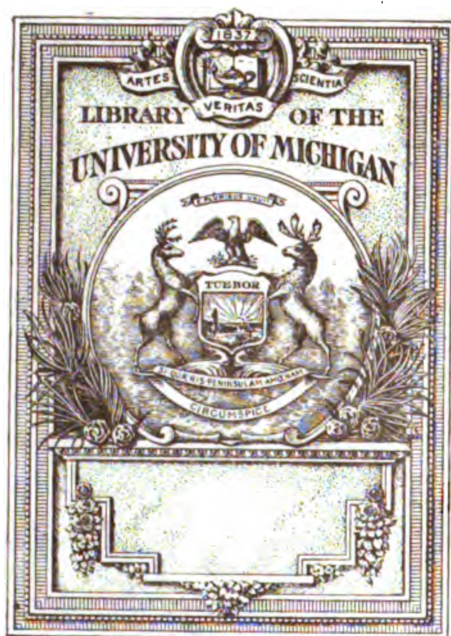

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

Historie of Verhael
VAN
SAKEN van STAET
EN
OORLOGH,

In, ende omtrent de

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

Beginnende met het Jaer 1668, ende eyndigende met het begin van 't Jaer 1669.

Door d'HEER

LIEUWE van AITZEMA, zal^r.

VEERTHIENDE DEEL.

In 's GRAVEN-HAGE,

By Johan Veely, Johan Tongerloo, ende Jasper Doll, Boeck-verkoopers, Anno 1671.

REGISTER

Van't

VEERTIENDE DEEL.

DER

*SA*KEN van STAET en OORLOGH.

A.

B.

C.

Duc

D.

E.

F.

G.

De

H.

K.

L.

Limyt-

M.

N.

O

Ho.

P

S.

T.

V.

W.

Z

HISTO-

HISTORIE of VERHAEL

Van

SAKEN VAN STAET

En

OORLOGH,

In, en omtrent de

VEREENIGHDE NEDERLANDEN,

Door den HEER

LIEUWE van AITZEMA.

VEERTIENDE DEEL.

Beginnende met het

ACHT-EN-VEERTIGHSTE BOECK.

E Ridder Temple, van den Koningh van Engelant gesonden / over-gaf den achtienden dit volgende Credentiael.

Hoge en Mogende Heeren:

GElijck sijn Majesteyt van Groot Brittannien, den Koningh mijn Meester, alreede de goede *effecten* van den laetsten Vrede tot *Breda* met U Hoge en Mogende Heerlijckheden geslooten, soo wel als sijne eygene bevonden heeft, ende niet en twyffelt, of U Ho. ende Mog. Heerlijckheden hebben die desgelijcx soo wel in 't gemeen als byzonder, soo en is 'er niets dat sijne Majesteyt eygentlijcker acht tot vermeerderinge van de samentlijcke voldoeninge, en vast-stellinge van de sekerheyt der beyder Natien als d'aenwassinge van d'alreets verhandelde

vertrouwlijckheyt ende vrientschap tusschen sijne Majesteyt en U Ho. en Mog. Heerlijckheden door noch vaster en nauwer Alliantie in de *conjuncture*.

Ende alsoo sijn Majesteyt, vernoeght met sijne groote en machtige Rijcken en Heerschappyen, dewelcke den Aldermachtighsten Godt hem gegeven heeft door eene onbetwistelijcke *Successie*, van andere niet en begeert, en alhier geen andere gedachten heeft als die van den gemeenen Vrede en rust van Christenrijck, bevint sich syne Majesteyt tegenwoordigh gevoelijck geraeckt van alle die *calamiteyten*; voor dewelcke soo veele andere by vervolgh van den Oorlog, korts tusschen de twee Nabuyrige Croonen begonnen, bloot sullen gestelt worden, en die by vervolgh van tijdt ongetwijffelt het meeste gedeelte van de Princen en Staten van Christenrijck sal benaeuwen, by aldien dit vuyr niet werdt uytgebluft voor en al-eer 't hooger opklimt; en sijne Majesteyt gelooft datter niets soo veel kan bybrengen tot eene geluckige en spoedige vereffinge van dese *Querelle* noch de ruste in Christenrijck bevestigt, als eene bemiddelinge gevoegt van sijne Majesteyt en Uw Ho. en Mog. Heerl. met des een en anders *Geallieerden* tusschen de twee, tegenwoordigh in Oorlogh zijnde, Kroonen.

Op dese *twee Consideratien* heeft sijne Majesteyt goedt gevonden my aen Uw Ho. en Mog. Heerl. te senden, met volkomen macht, om te handelen en sluyten op alles dat nodigh bevonden sal worden tusschen sijn Majesteyt en U Ho. en Mog. Heerl. in 't byleggen van alle *Materien* tot dese twee groote eynden *tenterende*, ende dewyl 'er niets is dat dese *Negotiatie* soo seer tot haer gewenscht *effect* sal konnen geleyden als de spoedigheyt van haer besluyt, soo verhoope ick dat Uw Hog. en Mog. sullen goedt vinden Commissarisen te bestellen mette welcke ick ten eersten sal konnen intreden over de handelingh van dese materie, en aen de welcke ick t'eenemael bereyt ben de volmachten, welcke sijne Majesteyt den Koning mijn Meester my in dit geval heeft gegeven, te vertonen.

D'Ambassadeurs van desen Staet toonden niet als 't Project van Alternative, elders gestelt, aen Vranckrijck te presenteeren: Sy wierden gevraeght, wanneer het Vranckrijck niet aen-nam of ze last hadden om dan tegen Vranckrijck te breken? Sy zeyden Neen. Engelant, willende verder gaen, schickte tot dien eynde den Heere Temple: Hy had 's anderen daeghs Audientie, door de Heeren van Gellicom en Coherman, van sijn Logement afgehaelt ende weder geleyt. Hy was gelogeert in een Herbergh: Men presenteerde hem het Logement van d'Ambassadeurs Extraordinaris. Hy sprack in 't Engels: doch gaf het over in 't Frans. 't Was over-een-stemmende met het Credentiael. De Koningh stelde een ander Alternative: namelijck, of de Vrede te maken, of (soo Vranckrijck niet wilde) te samen t'ageeren; ende daer over hier te sluyten: daer het opgemelde Alternatyf van desen Staet niet verder ging, als om aen Vranckrijck te doen behouden wat zy had, of een æquivalent: hoewel by monde daer by gedaen wiert, dat, als Vranckrijck sulck een redelijck accoort wedersprack, desen Staet soude beloven te breken.

Engelant gaf te kennen, men waer geresolveert zijn Vranckrijck een redelijcke Vrede voor te houden; of, by onttseggenis, hem met gemeene macht tegen te gaen.

De

De Koningin Elizabeth, alleen / als Koning Hendrick de IV. eens ontrent Calais quam met Troupen / in schyn / als of hy wilde het Nederlant attaqueren / quam in persoon tot Douver, ende liet hem weten / dat ze niet van daer soude gaen / voor dat hy oock vertrock: soo jalours was zy / van dat Vranckrijck yets soude pretenderen op Nederlant. Nu had Engelant veel meer reden daer toe.

De Heeren van Gellicom, ende andere / met den Engelschen Envoyé Temple (seer ampel tegen de Fransche desseins spreeckende) in conferentie geweest zijnde / wierden den twintighsten geauthoriseert omme met den voornoemden Heere Temple een project van Ligue defensive / tusschen den hooghstgemelden Koningh ende desen Staet / op 't papier te brengen: latende daer inne mede insereren de seventien Artijckelen / rakende het stuck van de Commercie / nevens het Tractaet van Vrede / den een en dertighsten Julij lestelijck tot Breda gesloten; mitsgaders een Project van mutuelle verbintenisse om te mogen bekomen een sekere en spoedige uytkomste van de Oorlogh in de Spaensche Nederlanden / doende daer van Rapport aen haer Ho. Mog.

Tot noch toe hadden de Heeren Ambassadeurs van desen Staet op de groote sake (der Alliancie tegen Vranckrijck) noch geen last of ordre van haer Hoogh Mog. ontfangen / ende alsoo zy gisten dat naer d'aenkomste van den Heer Chevalier de Temple in den Hage de voorsz sake door den selven ontwijffelijck met ernst soude worden gepousseert, 't geene subject soude geven van nieuwe deliberatien / soo hebben zy moeten stil zitten; Ende hebben ondertusschen eenighe mindere saken beginnen t'entameren: gelijck als geweest is de pretensie van de Crediteuren van de Koninginne van Bohemen.

Gelijck zy oock by den Heer Arlington, als Postmeester Generael van Engelant, yder dach / edoch tot noch toe sonder vrucht / hebben doen aenhouden / om by geschrifte te mogen hebben desselfs consideratien / op het papier / 't geen zy op het subject van 't overbrengen van wederzijts weeckelijcke Brieven / volgens den brief van den vyfden Decemb. verleden aen S. E. hadden toegezonden.

De ontmoetinge die alsdoen by gelegentheyt / spreeckende met d'een ende ander Heeren van den Raedt / van het werck van Serename ontfingen / deed haer gelooven / dat de intentie van sijne Majesteyt / ende die van syn Raedt / soude zyn / om / soo de voorsz plaetse door Sr. Harman geoccupeert soude mogen wesen / bona fide, in conformiteyt van het Tractaet te sullen restitueren / gelijck men haer berichte dat men in 't regard van de Fransche in de West-Indien het Tractaet ad Litteram oock punctuelijck executeerde / ende konden oock inder daet generalijck anders niet sien / ofte de intentie van syn Majesteyt / ende desselfs Ministers gingh daer volkomentlijck heenen om met haer Ho. Mog. t'onderhouden een oprechte / goede ende vertrouwde confidentie.

Achtervolgens de laest-uytgekomen ordre van sijne Majesteyt deden de Justitien ofte Rechters van de Provincie van Lancashire alle Papisten ende die gene die gesuspecteert waren soodanig gezint te wesen voor haer komen / om haer den Eed van Supremacy ende alegeantie te doen doen; ende vermits die Provincie van Luyden van sodanigen gezintheyt vry vol was / wierden de voorsz Rechters door de Troupen Paerde-volck van het selve Graefschap geadsisteert.

In gevolge van 't geene onlanghs de Ridder Temple, ordinaris Engelsche Resident tot Brussel hier en passant had gediscoureert van den Koninghs goede genegentheydt / om de handt mede te slaen aen de nederlegginghe van d'Oorlogh tusschen de twee Kroonen / is hy daer na als Extraordinaris Envoyé weder hier ghekomen / ende heeft over ghegeven de volghende Brief van Credentie.

Hauts & Puissants Seigneurs.

NOus avons regardé avec bien de déplaisir les differents qui sont survenus entre les Princes nos voisins, souhaitants que nostre entremise & mediation soit capable de les extendre, pour le repos de leurs sujects, & celuy de la Chrestienté que leur avons fait offrir avec toute efficace possible; & comme ils nous ont tesmoigné tous deux, qu'ils l'aggreoient; nous devons esperer, qu'avec l'aide, & concurrence des Princes & Estats voisins, vous en tirerez a la fait la satisfaction que nous y sommes promise. Les Ambassadeurs Extraordinaires que vous avez auprez de nous, nous ont entretenus plusieurs fois, sur le sujet, & témoignés la part que vous prenez a cert affaire, & nous ayants representez les expedients & adjustements, qui vous avoyent semblés capables d'acheminer la paix, nous avons creu que nous ne devions plus perdre de temps (voyant comme la saison s'avance) a en faire la preuve conjontement avec vous; A ce propos nous avons trouvé bon, des vous dépescher en toute diligence le Chevalier *Temple*, en qualité de nostre Envoyé Extraordinaire, pour traiter & conclurre avec vous les moyens d'effectuer la paix entre les deux Couronnes; ou d'asseurer autrement nos sujets communs des maux, & calamités dont ils sont menacés de la guerre, si, pour nos pechés, Dieu veut souffrir qu'elle dure encore. Vous donnerés, s'il vous plait, entiere creance a ce que nostre dit Envoyé vous dire de nostre part, & particulierement, quand il vous asseurera du desir, que nous avons, d'affermir la paix dernierement fait entre nous de tous les offices possibles d'amitié, & de bon voisinage. Dieu vous; &c. Donné le 2 Janvier 1667.

Zijn Propositie was.

Hauts & Puissants Seigneurs.

COmme sa Majesté de la Grande Britaigne, le Roy mon Maistre, a desia trouvé les bons effects de la derniere Paix, concluüe a Breda avec vos Hauts & Puissants Seigneuries, aussy bien que la sienne propre, & ne fait pas de doubte que vos H. & P. S. n'ayent aussy en general aussy bien qui en particulier, sa Majesté estime pas aucune autre chose plus propre a augmenter la satisfaction mutuelle, & establir la seureté de touts deux nations, que l'accroissement de la confiance & amitié desja contraché entre S. M. & vos H. & P. S. par une Alliance encore plus ferme, & plus estroite en cette conjuncture.

Et comme S. M. contenté de ses grands & Puissants Royaumes & dominions, que

que le Dieu tout puissant luy a donné, par une succession indisputable, ne convoite rien d'autruy, & par la n'est inspiré d'autres pensées, que de celles de la paix commune & repos de la Chrestienté; Sa Majesté se trouve maintenant sensiblement touché de tant de calamités, ausquelles tant d'autres seront exposés par la continuation de la guerre, depuis peu commencée entre les deux Couronnes Voisines, & laquelle avec la suite de temps ne pourra pas manquer d'envelopper la plus grande part des Princes & Estats Chrestiens, si ce feu la ne se peut esteindre devant qu'il monte tres haut; Et S. M. croit que rien ne pourra tant contribuer a un heureux & promt accommodement de cette querelle, ny par la restaurer le repos a la Chrestienté, comme une mediation jointe de S. M. & de V. H. & P. S. avec les alliés de l'un, & de l'autre, entre les deux Couronnes, a present en guerre.

Sur ces deux considerations S. M. a trouvé bon de m'envoyer a V. H. & P. S. *avec plein pouvoir*, de traiter & conclurre sur tout ce qui sera trouvé necessaire entre S. M. & V. H. & P. S. dans l'adjustement de touts matieres tentantes a ces deux grands fins, & puisque rien ne pourra conduire ces negotiations a leur effect suscité tant que la promtitude de leur conclusion, j'espere que V. H. & P. S. trouveront bon de ordonner de Commissaires, avec qui il pourra au plustost entrer sur le traité de ces matieres, & auxquels il seray tout prest d'exposer les pleins pouvoirs que S. M. le Roy mon Maistre m'a donné sur cette occasion.

Daer op is hy den negenthienden Januarij door de Heeren van Gellicom ende Coterman uyt sijn Logement ghehaelt met twee Carossen van Staet ghetrocken met vier ende niet twee Paerden / in de Vergaderinghe gheintroduceert / ende op een grooten Laecken Stoel met armen neder geseten zijnde / heeft uyt kracht van de gemelde Credentiael gedaen syne propositie / in de Engelsche Tale / by monde / noch de selve vervolgens overghelevert by geschrifte in de Fransche Taele / waer naer den Heer van Pallant, ter Vergaderinge Presiderende / den gemelden Heer Extraordinaris Envoyé in de Fransche Taele bejegent heeft / met de complimenten op diergelijcke ghelegentheyt passende / daer mede den selven weder af gegaen is / ende is voorts goedt ghevonden voor dese reyse te versoecken ende committeren de Heeren van Gellicom ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de secreete Fransche sacken / om met den gemelten Heer Extraordinaris Envoyé over 't subject van sijne Commissie noch desen naermiddagh in conferentie te treden ende daer van rapport te doen; Des is een acte van pouvoir op gemaeckt voor ende ten behoeve van de gemelte Heeren Gedeputeerden / ten eynde / omme met den meergeseyden Heer Extraordinaris Envoyé te mogen handelen / ende sluyten.

In conferentie komende heeft ghetoont sijn pouvoir / ende verklaert last te hebben tot het maecken van een Alliancie defensive perpetuelle / ende dat soo als men alhier tot weder-zijds nut met hem het soude eens worden: Ende beyde deelen gantsch ghenegen zijnde / is men 't haest eens geworden: soo dat twee concepte Tractaten wierden Saterdagh den een en twintighsten ter Vergade-

gade-

[illegible] ende geapprobeert; ende hier nevens [illegible] tusschen geslooten ende geteeckent: 't eene zijnde de defensive.

QUandoquidem pactis non ita pridem Bredæ inter Serenissimum & Potentissimum Principem ac Dominum, Dominum Carolum Magnæ Britanniæ Regem ab una, & Celsos ac Præpotentes Dominos Fœderati Belgii Ordines Generales ab altera parte conclusis, pristina inter utramque nationem amicitia ac bona correspondentia, annuente Divina gratia, restituta, adeoque ad præcidendam omnem omnino in posterum novis diffidiis ansam atque ad præveniendа nova inter utriusque partis subditos accidentia, quæ dictam amicitiam & bonam correspondentiam turbare aliquando possent, in articulos quosdam legesque navigationis ac commerciorum ibidem consensum ac speciatim undecimo dicti tractatus articulo statutum sit, uti dictus Dominus Rex dictique Domini Ordines Generales maneant Amici, confœderati, necessitudine & amicitia conjuncti & adstricti ad jura, & immunitates subditorum alterius contra quoscunque demum tuendas, qui utriusvis status pacem terra marique disturbare conabuntur, vel qui intra alterutra dominia degentes publici utriusque status hostes denunciabuntur, neque tamen specificè definita reperiantur media auxiliave, quibus fœderatorum pars una alteri tali casu succurrere debeat, dicto autem Magnæ Britanniæ Regi dictisque Ordinibus Generalibus stet sententia ista pacta corroborandi magis, magisque perficiendi, placuit in primis atque ante omna dictum tractatum Bredæ conclusum dictusque leges navigationis, & commerciorum eo spectantes confirmare, quemadmodum per præsentia confirmantur obligatione mutua, atque indissolubili eas bona fide observandi atque adimplendi, jubendique ut à subditis utrinque exactè atque religioso observentur atque adimpleantur juxta genuinum dicti tractatus dictorumque articulorum sensum ac tenorem.

Ut autem præterea de specialiori auxiliorum mutuo præstandorum designatione prioribus pactis omissa, pro amicitiæ inter dictum Dominum *Regem*, dictosque Dominos *Ordines Generales* incremento majori constet, atque securitati & defensioni mutuæ utriusque Status contra infestos conatus vel insultus hostiles à quoquam fortè, quocunque sub prætextu instituendos, arctiori fœdere atque unione plenè prospiciatur; Nos infra scripti, virtute mandati plenæque potestatis nobis concessæ atque inferius inserendà, convenimus atque statuimus, dictum Dominum *Magnæ Britanniæ Regem*, dictosque Dominos *Fœderati Belgii Ordines generales* invicem obstrictos, unitos, atque confœderatos fore, quemadmodum vi ac vigore præsentium invicem obstricti, uniti atque confœderati sunt *fœdere defensivo perpetuo*, modo atque conditionibus sequentibus.

I.

Quod si Principum Statuumve aliquis aut quilibet alius, qualiscunque ille tandem fuerit, *nemine excepto*, sub quocunque prætextu invaserit vel invadere tentaverit, Territoria, Regionesque, aut loca quælibet sub ditione dicti Magnæ *Brittanniæ Regis* sita aliumve quemcunque actum hostilem, terra marive contra dictum Dominum *Regem*, ejusve subditos exercuerit, dicti Domini *Ordi*-

Ordines Generales tenebuntur, quemadmodum virtute præsentium tenentur dicto Domino Regi ad insultus eos, actusque hostiles arcendos, supprimendos, atque repellendos, debitamque damni dati reparationem obtinendam, auxilio adesse *quadraginta navibus Bellicis* probè instructis, quarum *quatuordecim* à *sexaginta* ad *octuaginta Tormenta Bellica* majora, hominesque *quadringentos* ferant singulæ facta justa compensatione aut retributione inter eas, quæ numerosiore & eas quæ minus numeroso milite nautaque instructæ erunt, *quatuordecim* aliæ à *quadraginta* ad *sexaginta tormentis*, hominibusque ad minimum *trecentis*, facta compensatione, ut supra, instructæ sint quælibet & nulla reliquarum minus ferat quam *triginta sex tormenta*, hominesque *centum & quinquaginta*, atque insuper *sex mille peditibus* & *equitibus quadringentis*, vel valore justo ejusmodi auxilii in pecunia numerando, prout dicto Domino *Regi* eligere placuerit, vel parte tali prædicti auxilii aut dicti valoris in pecunia quæ à dicto Domino *Rege* expetetur; Præstabuntur dicta auxilia intra *sex septimaniarum* spatium, postquam postulata fuerint, dictisque Dominis *Ordinibus* à dicto Domino *Rege* refundentur impensæ omnes intra *triennium* à finito atque extincto bello numerandum.

II.

Quod si Principum Statuumve aliquis aut quilibet alius, qualiscunque ille tandem fuerit, *nemine excepto*, sub quocunque prætextu, invaserit, vel invadere tentaverit *Provincias Confœderatas* aut loca quælibet subditione Dictorum Dominorum *Ordinum Generalium* sita, vel in quibus ipsorum miles præsidio positus est, aliumve quemcunque actum hostilem terra marive contra dictos Dominos Ordines Generales eorumve subditos exercuerit, dictus Dominus *Rex* tenebitur, quemadmodum virtute præsentium tenetur, dictis Dominis Ordinibus Generalibus ad insultus eos actusque hostiles arcendos, supprimendos atque repellendos debitamque damni dati reparationem obtinendam auxilio adesse *quadraginta navibus Bellicis* probè instructis, quarum *quatuordecim à sexaginta* ad *octuaginta tormenta bellica* majora hominesque *quadringentos* singulæ ferant; facta justa compensatione aut retributione inter eas, quæ numerosiore & eas, quæ minus numeroso milite nautaque instructæ erunt, *quatuordecim* aliæ à *quadraginta* ad *sexaginta* tormenta, hominibusque ad minimum *trecentis* facta compensatione ut supra, instructæ sint quælibet, & nulla reliquarum minus ferat quam *triginta sex* tormenta hominesqoe *centum quinquaginta*; atque insuper *sex mille* peditibus & equitibus *quadringentis* vel valore justo ejusmodi auxilii in pecunia numerando, prout dictis Dominis *Ordinibus* eligere placuerit, vel parte tali prædicti auxilii aut dicti valoris in pecunia quæ ab iisdem expetetur. Præstabuntur autem dicta auxilia intra *sex septimanarum* spatium, postquam postulata fuerint, dictoque domino Regi à dictis Ordinibus refundentur impensæ omnes intra *triennium* à finito atque extincto bello numerandum.

III.

Dictæ naves bellicæ ac dictæ Equitum peditumque copiæ auxiliares, navium & copiarum præfecti cæterique Officiales bellici minores, vim atque injuriam passo submissi, ejus voluntatem respicere tenebuntur atque obsequi mandat

datis ejus eorumve, quos summâ cum potestate exercitui suo terrâ marive præficere voluerit.

IV.

Quo autem exacta computatio institui possit *impensarum*, intra *trium* annorum spatium, postquam bello finis impositus fuerit, restituendarum, vel etiam justi earundem valoris in pecunia numeratâ, quam vim hosticam passo loco dictarum navium, Equitum, Peditumque vel omnium vel pro parte eligere forte placuerit, visum fuit impensas quatuordecim navium a *sexaginta* ad *octoginta* tormenta instructarum, æstimare pretio *octodecim millium sexcentorum* & *sexaginta sex librarum Sterlings*, sive monetæ Anglicanæ, earumque quatuordecim, quæ a *quadraginta* ad *sexaginta* tormenta ferunt, *quatuordecim millibus libris Sterlings*, reliquarum autem *duodecim*, *sex millibus* ejusdem *monetæ libris*, *sex mille* autem *pedites*, *septem millibus & quingentis libris Sterlings*, *quadringentos vero Equites*, *mille quadraginta ejusdem monetæ libris*, pro *quolibet mense* computandis; omniaque a dicto quidem D. Rege *Magnæ Britanniæ Londini*, à Dominis vero *Ordinibus Generalibus Amstelodami* solventur juxta cursum Cambii eo tempore, quo solutio præstanda erit; pro primo autem mense respectu *peditum* supradictorum, insuper persolventur *sex mille libræ Sterlings*, prætium nimirum ad eos conscribendos instruendosque necessarium.

V.

Fœdus hoc omniaque & singula eo contenta a dicto Domino Rege *Magnæ Britaniæ* dictisque Dominis *Ordinibus* Generalibus Fœderatarum Provinciarum per patentes utriusque partis literas sigillo magno munitas debitâ & authenticâ formâ intra *quatuor septimanas* proximè sequentes aut citius, si fieri poterit, confirmabitur & ratihabebitur, mutuaque ratihabitionum Instrumenta intra prædictum tempus hinc inde extradentur.

Sequitur tenor mandati à Serenissimo D. Rege Magnæ Brittanniæ dati.

C*Arolus*, Dei Gratiâ, Angliæ, Scotiæ, Franciæ, & Hiberniæ Rex, fidei defensor, &c. Omnibus, ad quos præsens scriptum pervenerit, Salutem: quandoquidem is sit præsens apud Vicinos Nostros Europæ Principes, ut plurimum, rerum Status, ut merito metuatur ne flamma ista, quæ inter Serenissimos Vicinos Reges bonos Fratres nostros circa *Successionem Brabanticam*, quæque exinde pendent, nuper eruperit, in communi ope quantocius occurratur, finitima quæque corripiendo totum tandem Christianorum Orbem invadat, non nisi multo Sanguine restinguendo; nos pro innato illo, quo in principum Statuumque Vicinorum nobis & Confœderatorum pacem & tranquillitatem sumus animo, seriò cupientes ut bellum istud, in proximos quosque mox sæviturum, & (quod Principem Sanctum Christi nomen purè profitentem imprimis dolere debet) ipsi tandem religioni reformatæ funestum futurum, omni meliori modo sisti queat & Sopiri, bonos nostros Amicos & Confœderatos Ordines Generales fœderati Belgii commonuimus, rogavimusque, uti amicitiam, quæ cum illis jam intercedit, arctiore fœderis Ligæque nexu constringatur, quo aut vicini illi motus, si Deus ita voluerit, feliciter

pos-

possint componi aut nostri ipsorum saluti communique Populorum bono tempestivius prospiciatur, in quo dicti *Ordines Generales* eam prorsus esse in hoc negotio mentem suam ostenderunt, quam & Communis inter nos utilitas & tam pii in Christianum Orbem operis sensus, vindicare poterat; sciatis ideo, quod Nos fidelis & dilecti Nostri *Guilielmi Temple* Equitis Baronnetti fide, industria, judicio, & prudentia plurimum Confisi, eundem verum, certum, & indubitatum Nostrum Deputatum, Commissarium, procuratorem, & factorem nominavimus, constituimus, & assignavimus, dantes ei & Concedentes, sicut & per præsentes ei damus & Concedimus omnem & omnimodam facultatem, potestatem, authoritatemque, nec non mandatum generale pariter ac speciale, nostro nomine cum Dictis *Ordinibus Generalibus* vel cum eorum Commissariis, Deputatis, aut procuratoribus, aliisve quibuscunque, authoritate sufficienti ad id instructis, super omnia & singula, quæ vel ad *prædictum* bellum consopiendum vel ad communem utriusque nostri subditorumque nostrorum pacem & salutem penitus conservandam facere videbuntur, tractandi, consulendi, consentiendi, & concludendi, quæque ita conclusa erunt & conventa nostro nomine subsignandi mutuoque extradendi, reliquaque omnia factu necessaria præstandi perficiendique tam amplis modo & formâ ac nosmet ipsi si interessemus facere & præstare possemus, spondentes & promittentes, sicut & per præsentes manu nostra signatas spondemus & in verbo Regio promittimus, nos quæcunque a dicto nostro Deputato Commissarioque nostro nomine transigentur concludenturque rata, firma, grata, & accepta omni meliori modo, habituros, neque passuros unquam, ut in toto vel in parte a quopiam violentur aut contraveniantur: In quorum omnium majorem fidem præsens hoc scriptum propriâ manu signatum, magno nostro Angliæ sigillo communiri jussimus; Dabantur in Palatio nostro *Westmonasteriensi* die Ianuarii secundo ineuntis Anni supra 1667/1668. Regni Vero nostri *decimo octavo*, signatum erat

CAROLUS REX.

Sequitur tenor mandati a Celsis ac Præpotentibus Dominis Ordinibus Generalibus Fœderati Belgii dati.

LEs Estats Generaux des Provinces Unies des Pays-bas, à tous ceux qui ces presentes Lettres verront, Salut. Le Seign. *Guilliaume Temple*, Chevalier, &c. Envoyé Extraordinaire du Roy de la Grande Britaigne, nous ayant fait entendre, en suite de ses lettres de creance, datées à *Whitehal* le *deuxiesme* jour du present mois Janvier, stilo loci, qu'il avoit ordre de S. M. de proposer & consertir icy des choses avantagieuses pour le bien commun de ses Royaumes & de cest Estat; & ayant demandé pour cest effect que commissaires luy fussent donnés; a qui il ne put pas seulement ouvrir les intentions du Roy son Maistre, mais aussi avec qui il put traiter, negotier, & conclurre ce qui seroit jugé bon & utile de part & d'autre. Nous voulant bien correspondre aux bons intentions dudit Seigneur Roy de la Grande Britaigne, & d'ailleurs sa-

fachants, que pour cela nous ne pourrons parfaire un meilleur choix que des personnes des Sieurs de *Gelicom*, *d'Asperen*, Conseiller Pensionaire *de With*, *Crommon*, *Amerongen*, *Unkel*, *Coevorden*, & *Isbrants*, Deputés en nostre assemblée de la part de toutes les Provinces Unies respectivement, tant pour la parfaite connoissance d'affaires, qu'ils se sont acquise, dans les premiers employs des mémes Provinces & de l'Estat en General, que pour celle, que nous avons de leur prudence, zele au bien de la patrie, deligence, capacité & fidelité. Ainsi Nous pour ces causes & pour d'autres, qui nous y convient, avons donné, & donnons par ces præsentes plain pouvoir, autorité, commission, & mandement special ausdits Sieurs *de Gellicom*, *d'Asperen*, *Conseiller Pensionare de With*, *Crommon*, *Amerongen*, *Unkel*, *Coevorden*, & *Isbrants*, ou a quelques uns d'entre eux en cas d'absence ou de maladie des autres, pour de nostre part, & en nostre nom, en qualité de nos Deputés entrer en Conference avec ledit Sieur Chevalier *Temple*, oüir les propositions, qu'il voudra faire de la part du Roy de la Grande Bretaigne, negotier, convenir, & conclurre avec luy tel Traitté qu'ils jugeront a propos pour l'interest commun, aussy de promettre, resoudre & arrester ensemble tout ce qui sera jugé bon & necessaire pour le bien commun du Royaume *d'Angleterre* & de cet Estat & mémes d'en conclurre & signer un Traité, faire & passer tous les instruments, actes & promesses necessaires en bonne & deüe forme, & faire generalement tout ce que nous pourrions faire, si nous y estions præsents, quand mémes pour cela il seroit requis un pouvoir plus special. Promettans sincerement & de bonne foy, avoir agreable & tenir ferme & stable tout ce que lesdits Sieurs Deputés promettront, accorderont, agiront, convriendront, & signeront en la dite qualité, pour l'observer, accomplir & executer inviolablement & de n'aller jamais au contraire, directement ny indirectement, en quelque maniere que ce puisse estre, mais d'en faire expedier nos lettres de ratifications en la forme la plus authentique que faire se pourra & quand il sera besoin. Donné a la *Haye* en nostre assemblée soubs nostre grand Sceau & soubs le Præsident paraphé en seing ordinaire de nostre Greffier le 19. *Janvier* 1668. estoit paraphé *B. de Pallant*, plus-bas estoit escrit. Par ordonnance desdits Seigneurs Estats Generaux, & signé

N. RUYSCH.

In quorum omnium & singulorum fidem majusque robur hisce tabulis subscripsimus, illusque Sigillis nostris subsignavimus. Hagæ Comitum in Hollandiæ, die *vigesimo tertio* Ianuarii anni *millesimo sexcentesimo sexagesimo octavo*, Signatum erat,

(L. S.)

W. TEMPLE.

't Ander was / hoe men ontrent de twee Coningen soude procederen tot het aenbieden van de Alternative / om te komen tot de Vrede.

SErenissimus & Potentissimus Princeps ac Dominus, Dominus *Carolus* ejus nominis secundus *Magnæ Britanniæ Rex*, ac Celsi & Præpotentes Domini *Ordines Generales Fœderati Belgii*, reputantes atque apud animum expendentes summo dolore miserias, Calamitatesque Belli, quod nuper inter *duas Coronas* in finibus exarsit, quodque necessitate quadam ineluctabili maximam partem Principum Statuumve *Christiani* Orbis iisdem involvit malis, serpente incendii istius flammâ ad Vicinos, nisi tempestivè & in principio extinguatur, existimarunt se nullatenus functuros partibus officii munerisque sibi a Deo mandati, si post feliciter instauratam amicitiam sub auspicio Divini Numinis & reductam veterem necessitudinem inter *Magnam Britanniam* & Fœderatum Belgium, eodemque tempore stabilitam pacem inter *quatuor* Potentes status, qui cruenti istius Belli partes fuerunt, animum non applicet sedulo omnique industriâ ad componenda dissidia, quæ oborta sunt inter prædictas duas Coronas, *præsertim* ut memorati in finibus belli flamma sopiatur. Proinde cum Serenissimus *Magnæ Britanniæ Rex* & Celsi Præpotentesque *Ordines Fœderati Belgii*, post multum operæ insumptum variasque obtestationes, obtinuerint a Christianissimo Rege, ut professus sit Ordinibus Generalibus, *se ex hoc tempore arma depositurum*, dummodo *Hispani* parati sint, illi ritè atque solemniter cedere per Tractatum Pacis omnia loca & munimenta, ut & Castellanias cum annexis, quæ armis in expeditione præcedentis anni occupavit aut munivit, vel ut Hispani permoveantur, in eum transcribere omne jus, quod illis restat in Ducatu *Luxemburgeo* (sive in *Ducatu Burgundiæ*) Præterea *Cameracum*, cum *Cameraceo*, *Duacum*, *Fanum sancti Audomari*, *Bergas St. Vinoci*, *Furnas*, & *Linkium* cum *Baillivatibus*, *Castelaneis*, cæterisque quæ inde pendent, Regemque Christianissimum, posteriori casu restiturum Regi Hispaniæ omnia loca ditionesque quæ Galli Armis, ex quo Flandriam ingressi sunt, occupavere, ea legè ut Celsi & præpotentes D. Ordines Generales reciproce *caveant*, Regemque Christianissimum securum reddant, se effecturos *apud Hispanos rationibus* aliisque momentis, ut in easdem consentiant Leges; *arbitrati sunt se hac* tempestate atque hoc rerum articulo optimam navaturos operam, non modo utrique præfatorum Regum, sed & aliis principibus & *statibus Vicinis*, si conjunctim communicatis consiliis collatisque operis adhortentur & quantum suarum virium est, permoveant sæpius dictas duas Coronas ad ineundam Pacem legibus atque conditionibus supra memoratis; in quem finem facta nobis, qui has tabulas subsignavimus, potestate libera, ex præscripto mandatorum nostrorum convenimus de articulis & capitibus sequentibus.

I.

Quod *Rex Magnæ Britanniæ* & *Ordines Generales* Fœderati Belgii conjunctim vel separatim, communicatis tamen omnino consiliis, & secundum ea, de quibus mutuô convenerit, omnem operam, omnemque industriam adhibebunt apud Regem Christianissimum, ut in optima legitimaque forma solenni tractatu spondeat & promittat Regi Mag. Britanniæ & Fœderati Belgii Ordinibus Generalibus se pacis fœdus facturum cum Rege Hispaniæ citra omnem quacunque de causa exceptionem vel dispensationem si Hispaniæ Rex induci & permoveri

 queat

queat per Regem Magnæ Britanniæ & Ordines Fœderatos, ut cedat Regi Christianissimo aut loca anno prœterito in Belgicâ armis occupata, aut aliud tantundem valens per traditionem locorum superius memoratorum, aliorumve in compensationem, de quibus mutuo consensu partes inter se convenire poterunt.

II.

Ut Rex Christianissimus consentire velit in *prorogationem vacationis armorum in Belgica* ad finem mensis May, ut interea temporis Rex Magnæ Britanniæ & Fœderati Ordines sedulo omnique industria & diligentia operam dare possint apud Regem aut Reginam Hispaniæ, ejusque consiliarios, uti legibus conditionibusque præfatis consensum adhibere velint.

III.

Ut vero Rex Christianissimus nulla justa ratione dictam Armistii prorogationem recusare queat, Rex Magnæ Britanniæ Ordinesque Fœderati se eodem Tractatu obstringent id se effecturos, ut reapse Galliæ cedatur ab Hispanis omne quod Gallorum Armis anno præterito occupatum fuit aut aliud *tantundem valens*, de quo mutuo partium consensu conveniet.

IV.

Quod Rex Christianissimus inducetur & permovebitur, ut prędicto promisso plenam adhibere fidem atque in eo fiduciam ponere velit, & ut proinde ejus Arma in posterum quiescant in Belgica, ita quidem ut si præter omnem spem & expectationem Rex Magnæ Britanniæ Fœderatique Ordines nequeant per exhortationes obtestationesque permovere Hispanos ante finem mensis May proximi, ut consensum adhibeant conditionibus sæpius memoratis, ac proinde ad media majoris efficaciæ venire necesse sit, nihilominus Galli intra fines & in finibus dictæ Belgicæ sua arma non movebunt aut introducent, sed Rex Magnæ Britanniæ & Fœderati Ordines se adstringent atque in se recipient id se suppleturos, quod necessum erit, *ut Hispani reipsa obstringantur*, uti pacem legibus supradictis accipiant, adeoque Regi Christianissimo *integrum non erit illos exercere actus Hostiles* in dictis Regionibus neque ullum occupare *Oppidum*, licet sponte sua se dedere velit, nisi Rex Magnæ Britanniæ & Fœderati Ordines cessent atque omittant efficere id quod jam dictum est.

V.

Quod sancita inter duas Coronas pace, ejus servandæ *Sponsores Vindicesque* erunt in forma omnium optima, amplissima, & securissima non modo Rex *Magnæ Britanniæ & Fœderati Ordines*, sed & *Imperator omnesque Reges & Principes Vicini*, qui existimabunt sua interesse ut Orbi Christiano inconcussa maneat quies & Belgicæ sua reddatur constetque tranquillitas; in quem finem definiatur copiarum militarium numerus aliaque media, quibus utendum erit adversus alterutram partium, quæ temeraverit vel violaverit pacem, ut injuriam demat ac parti læsæ resarciat.

Pact

VI.

Pacta hæc conventa omniaque & singula iis contenta a dicto Domino *Rege Magnæ Britanniæ* dictisq; Dominis *Ordinib. Generalibus Fœderatarum Provinciarum* per patentes utriusq; partis literas sigillo Magno munitas debita & authentica forma *intra Quatuor septimanas* proxime sequentes aut citius, si fieri poterit, confirmabuntur & ratihabebuntur, mutuaque ratihabitionum instrumenta intra prædictum tempus hinc inde extradentur.

In quorum omnium & singulorum fidem majusque robur hisce tabulis subscripsimus, illasque sigillis nostris subsignavimus, Hagæ Comitum in Hollandia die .... Ianuarii 1668. Signatum

(L. S.)

W. TEMPLE.

Van sulcx alles wiert door Gecommitteerde van haer Ho. Mog. communicatie gedaen aen de Heeren Ambassadeurs van de Kroonen / oock aen de Ministers van Denemarcken, Brandenborgh en Lunenborgh.

D'Ambassadeur van Spangien gaf te kennen / onbillick te zijn / dat men sijn Koningh soude obligeren om aen Vranckrijck, in sijn notoir onrecht / satisfactie te geven. Die van Vranckrijck had in discoursen alreede te kennen gegeven / dat die maniere van doen aen den Koningh / sijn Meester / offensyf was; ooch dat men hem wilde obligeren tot stilstant van Wapenen tot den lesten Mey: dan hy alleen simpelijck had verklaert te sullen sijne presentatie tot d'Alternative gestant doen tot den lesten Maert.

Men schreef / tot overvloet / aen den Koningh van Vranckrijck, desen Brief van den *ses en twintighsten.*

S I R E,

Depuis que vostre Majesté nous a fait sçavoir sa derniere intention touchant la satisfaction, qui pourroit terminer la Guerre entre elle, & le Roy d'Espagne, nous avons songé continuellement & avec application, aux moyens de la luy faire donner. Nous pouvons dire que nous avons travaillé fortement a y faire acquiescer les Espagnols; mais nous y avons trouvé une si grande repugnance, que nous ne pouvions rien esperer en succes, si nous ne voyons entrer dans les mesmes sentiments ceux qui pouvoient seconder nos bons desseins en prenans d'autres visées. Nous avons enfin esté assés heureux, pour voir reussir nos soins: Le Roy de la Grande Bretaigne s'estant expliqué en la maniere, que vostre Majesté le peut desirer pour son contentement, s'estant laissé disposer d'agir efficacement avec nous, pour porter les Espaignols a donner a vostre Majesté ce qu'elle a demandé. C'est dont nous avons fait part a Monsieur le Comte d'Estrades, & luy avons fait connoistre, que presentement nous ne pouvons pas seulement continuer de travailler avec beaucoup

 d'ap-

d'apparence de succes, mais aussy que maintenant nous ne craignons point d'en respondre; & de dire, que V. Majesté peut obtenir, a son mot, sans effusion d'une seule goute de sang Chrestien, ce qu'elle a temoigné desirer. Nous ne doutons point qu'elle n'agrée nostre procedé, si plein de marques d'affection & de Zele pour la gloire & pour son contentement, aussy bien que pour le respos de la Chrestienté. C'est ce, Sire, que nous avons jugé necessaire de faire sçavoir aussy a vostre Majesté, en attendant que nous nous en expliquions plus amplement pour la bouche de l'Ambassadeur Extraordinaire, que nous ferons partir au plustost, pour concerter avec elle les moyens, dont il se faudra servir pour achever ce grand ouvrage, avec reputation pour vostre Majesté, & pour le bien & le repos de l'univers. Nous estimons que nostre veue en tout cecy est si fort conforme a l'intention de vostre Majesté, qu'il ne se peut qu'elle ne donne son agréement aux preuves que luy donnons de la sincerité de la nostre; Comme nous serons tousiours prests de luy en donner des sentiments respectueux, avec lesquels nous sommes,

S I R E,

Le 26 Jan. 1668.

Al gedurende de Conferentie heeft de Heer Graef van Dhona te kennen ghegeven / dat hy last hadde sich mede / ten minsten op besach / in dese Alliantie in te laten. Dies na een of twee Conferentien gehouden / wierdt ghecontinueert op de volgende wijse.

CUm Magnæ Britanniæ Rex ac Ordines Fœderatarum Belgii Provinciarum valde desiderarint, Regem Sueciæ unà cum ipsis in partem principalem adscisci illius fæderis quod hodierno die per Deputatos ac Plenipotentiarios suos conclusum signatumque est, quo promta atque tuta pax inter Reges duos vicinos promoveatur, quoque divina aspirante gratia per orbem Christianum publica tranquillitas instauretur: Præterea cum Rex ipse Sueciæ jam ab initio eorum motuum, qui inter duos designatos Reges eruduerant, tam magnæ Britanniæ Regi, quam Fæderatorum Belgarum Ordinibus sit testatus bonum sincerumque suum propositum ac studium, quo tenebatur, sese cum iis in hoc negotio, modo supra dicto, sociandi ac jungendi, idque respectu arctissimæ necessitudinis, & horum fæderum, per quæ communibus cum iisdem commodis adstringi se agnoscit, ut per hunc interventum perque modos utiles quoscunque ac honestos, paci inter binos Reges stabiliendæ insudetur, nec per ullam difficultatem se hactenus cohibitum, mentem suam super re tota aperiendi, nisi quod præstolatus sit, dum certo resciretur, quid deliberati atque firmi consilii Rex Magnæ Britanniæ & Fæderatorum Belgarum Ordines super omni hoc negotio essent capturi; tum quo usque promoveri subsidia aliaque id genus nonnulla possent, per quæ dictus Sueciæ Rex sibi satisfieri exoptat, ut pari & æquato cum Magnæ Britanniæ Rege ac Fæderati Belgii Ordinibus passu in hac re procedat; ea propter ex commodo communi visum est fore,

fore, si hoc instrumentum inter Ministros Deputatos, ac Plenipotentiarios dictorum Regum Magnæ Britanniæ Sueciæque, nec non dictorum Fæderati Belgii ordinum scripto consignaretur, quo una ex parte obligaretur Rex Sueciæ, mediante satisfactione prædicta ad amplectendum designatum fædus, & ad eandem navandam operam eodemque passu procedendum, quo dictus Magnæ Britanniæ Rex dictique Fæderatorum Belgarum Ordines, procedendum sibi esse existiment, ut negotium sam salutare promoveatur, nec non parte ex altera dictus Rex Sueciæ certus ita fieret locum sibi vacuum ac integrum relinqui fæderis hujusce inter partes principales amplectendi, quemadmodum id ut faciat à Magnæ Britanniæ Rege & ab Ordinibus Fæderati Belgii per hasce præsentes maximè amicum in modum rogatur, qui & ipsi libenter apud Cæsarem & Hispaniarum Regem omne officii genus eò convertent, ut controversiæ nonnullæ, quæ dicto Sueciæ Regi cum iis possint intercedere, quamprimum componantur, & secundum jus [fasque è medio tollantur. Quantum verò ad subsidia, quæ à dicto rege prætenduntur, Ordines Fæderati Belgii non defuturi sunt mandatis necessariis confestim ad legatos suos in aulam Britannicam mittendis, ut hosce inter & commissarios, quos dictus Magnæ Britanniæ Rex eam in rem designabit, interque legatum Regis Sueciæ Extraordinarium, qui iter jam nunc eò meditatur ex Belgio, aliosque illic degentes Ministros Principum Statuumve, quos id negotium quoque tangit atque concernit, consilia ineantur super necessariis ac requisitis omnibus constituendis; Sic ut fædus jam dictum consequatur quam primum substantiam atque formam pacti tripliciter conventi, ad quod invitandis amicis & fæderatis, si qui ejus in partem admitti volent, omni ex parte opera quam diligentissima dabitur. Actum Hagæ Comitum die 23/13 January 1668.

Christophorus Delphicus.	*Gellicum.*
B. ac Comes in Dhona.	*B. d' Asperen.*
Harald Appelboom.	*Johan de Wit.*
	M. van Crommon.
	Adolph van Onkel.
	Johan Schrieck.

Secrete Articulen, die van ghelijcke kracht ende authoriteyt sullen zijn, als of zy waeren ingelijft in het Tractaet op desen dagh gheslooten tusschen den Koningh van Groot Brittannien ende de generale Staten van de Vereenighde Nederlanden.

I.

BY aldien in 't vervorderen der Vrede tusschen Vranckrijck, ende Hispanien voor komt eenige swarigheyt op het point van de renunciatie, soo sal men 't soo in schicken, dat of geene meldingh daer van in de handelingh werde gemaeckt, of dattet formulier van dien werde geconcipieert met sulcke woorden, dat aen geen van beyde *twee* Kroonen, daer uyt eenigh vermeerde-

meerderingh of verminderingh van rechte verkrijge. Ende ingeval de Koningh van *Spangien* of die van *Vranckrijck* in sulcks niet willen consenteren: Soo sullen de Koningh van Groot *Brittannien* ende de Vereenighde Staten Generael tegen de Recusanten procederen, gelijck verdraghen is by de *derde* ende *vierde* en laetste Artijckelen respective: Op die conditie nochtans, dat, by aldien de Koningh van *Spangien* recuseert, de Coningh van *Vranckrijck* sich reciproquelijck sal verbinden, geen Wapenen te sullen ghebruycken in Nederlant.

II.

Dat de Koningh van Groot *Brittaanien*, ende de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden (op dat deste meer van alle zyden werde voldaen) haer sullen verbinden, alle mogelijcken arbeydt aen te wenden, ten eynde de Vrede tusschen de Koningen van *Spangien* ende *Portugael* op gelijcken tijdt getroffen werde: op conditie nochtans dat sich *Vranckrijck* wederom verbinde, in geval die handelingh soo ras niet konde ten eynde gebracht worden, dat des onaengesien nochtans de Vrede tusschen hem (*Vranckrijck*) ende *Spangien* werde gemaeckt: So nochtans, dat dan aen den Alderchristelijcksten Koningh sal vry staen hulpe te doen aen den Coningh van *Portugael* sijn Bontgenoot, om van elders den Vyandt te diverteren, of op eenige andere wijse, soo als hy het bequaemst ende voor sich nuttelijckst sal achten. Ende by aldien *Spangien* kan ghebracht worden om te consenteren in den Vrede op de ghseyde conditie, ende de selve dienvolgens gesloten werde, soo sal de Alderchristelijckste Koningh gehouden zyn van Nederlandt, als bevreedight, ende in geene saecken van de partyen ingewickelt, t'eenemael af te houden ende t'abstineren; Ende sal hem geensints gheoorloft zyn yets teghen Nederlandt t'attenteren, noch met openbaer Krijghs-macht, noch met bedeckte kunsten, oock dat hy niet sal eysschen, eenige satisfactie onder pretext van onkosten ende uytgifte, die in den Portugyschen Oorloge moeten ghedaen worden, soo om Volck te werven, als andere lasten des Oorloghs. By aldien het ghebeurde, blijvende 't geene voorsz is, dat door de Auxiliaire Troepen van Vranckrijck eenighe Plaetsen in *Spangien* of *Italien* wierden geoccupeert: die sal d'Alderchristelijckste Coningh, soo haest als de Vrede met *Portugael* gemaeckt sal zyn, wederom geven aen Spangien. Maer by aldien, tegen verwachtinge, *Spangien* vergeet Vrede te maecken met den Coningh van *Portugael*, als oock met den Coningh van *Vranckrijck*; met die exceptie dat hem vry staen, als geseydt is, sijn Bontgenoot te helpen; in desen onverwachten geval sullen de Coningh van Groot *Brittannien* ende de *Staten Generael* gehouden sijn effectivelijck te wege te brengen, ten eynde de Spaensche daer in bewilligen: soo nochtans dat reciproquelijck d'Alderchristelijckste Coningh sich verbinde, gelijck in 't eerste geval, dat hy geen Wapenen sal voeren tegen Nederlandt.

III.

By aldien teghen alle verwachtinge de Alderchristelijcksten Coningh ghesint wierdt niet te willen belooven het Tractaet van Vrede te teeckenen, soo haest als de Spaensche sullen cederen ofte af staen alle Plaetsen by *Vranckrijck* in de jonghste expeditie inghenomen, of een equivalent van dien, daer van onder-

lingh sal werden gheconvenieert, of sijn belofte niet voldoet, of verwerpt de cautien ende voorbouwingen in 't selve Tractaet uyt gedruckt, die noodtsaeckelijck zyn, tot voorkominge van 't geene men rechtvaerdighlijck vreest, dat namelijck d'Alderchristelijckste Coningh sijne victorieuse Waepenen in de voorgemelde Nederlanden sal willen voort setten, dat in alle die ghevallen, ghelijck oock by aldien hy door andere uytvluchten, of slimme kunsten tracht de sluytinghe der Vrede te beletten of eluderen, *Engelandt* ende 't Vereenight Nederlandt sullen verbonden zyn te kiesen de zyde van *Spangien*, ende met alle, ende ghevoeghde machten te Lande ende te Water teghen *Vranckrijck* den Oorlogh te voeren, om haer te dwingen niet alleen op de voorige conditien Vrede te maecken, maer, by aldien de Waepenen tot dien eynde in de handt genomen, de gunst ende genade van Godt Almachtigh genieten, ende dat et met gemeen consent ghevonden werdt raedtsaem, oock den Oorlogh te continueren, tot dat de saecken herstelt sijn in dien Staet, daer in sy waren ten tyde van het Tractaet van de Pyrenées. Gedaen in 's Graven-hage in Hollant, den *drie en twintighsten* January *sesthien hondert acht en sestigh*.

Geteeckent

TEMPLE.

In Engelandt was den yver tot het voltrecken van dit salutaire werck / soo groot / dat den Broeder van d'Heer Ambassadeur Temple met des Koninghs Ratificatie al op den eersten Februarij van Londen wierdt gedepescheert / ende d'Ambassadeurs van desen Staet versochten ende verkreghen des anderen daeghs by sijne Majesteyt een particuliere audientie / in de welcke sy by den selven af geleydt hebben de gewoonlijcke complimenten over de gesloote Tractaten / ende wijders versocht / dat gelijck haer Ho. Mog. ontwijffelijck van haer zijde aenstonds souden doen executeren alles dat in die Conventie tot prompte bereyckinge van 't salutaire ooghmerck daer in vermelt / was begrepen / dat het sijne Majesteyts goede geliefte mede mochte wesen het selve van sijn zijde insgelijcks te doen / ende vervolgens aen de Hoven van Vranckrijck en Brussel door sijn Majesteyts af te senden Ministers soodane krachtige officien te doen / als tot uytwerckinge van de gedesireerde Vrede op de geprojecteerde gronden de convenabelste soude mogen werden geoordeelt.

Sijne Majesteyt heeft haer in seer civile ende obligante termen believen te declareren / en te ghetuygen / de singuliere satisfactie die daer in schepte / ende dat sy (Heeren Ambassadeurs) uyt d'aensichten van alle sijn Onderdaenen wel konden sien dat alle de selve daer in ongemeen verheught waren / ende dat hy oordeelde / dat de saecke nu recht weder herbracht was in het oude goede spoor, daer ons soo veel redenen van gemeene interesten, ende besonderlijck den nauwen bandt van een ende de selve professie van Godts-dienst altoos toe hadden genoodight; ende dat sijn Majesteyt haer Hoogh Mog. daer over insgelijcks oock veel geluck wenste; Dat hy oock alreede ordre ghegeven hadde / dat aen sijne Majesteyt van Vranckrijck op den selven voet als haer Hoog. Mog. alreede gheschreven hadde / daer van hem de Copie door den Heer Tem-

pel was ghecommuniceert / een Brief soude af gaen / als mede nae 't Hof van Brussel; dat hy insgelijcks met den eersten een Expressen na Parijs soude senden / om de gedesidereerde officien aldaer te konnen af legghen / ende dat sijn Envoyé Temple staet maeckte / nae d'uytwisselinge van de Ratificatie / nae den Marquis de Castelrodrigo te sullen vertrecken.

d'Heeren Ambassadeurs hebben verbolgens sijn Majesteyt oock voor gedragen het werck van Serename, ende heeft sijn hooghghedachte Majesteyt daer op gheantwoordt / dat het sich self verstondt dat die restitutie moest gheschieden.

Sy hebben oock eyndelijck in 't generael met sijn Majesteyt ghesprooocken van de onlydelijcke insolentien van de Oostendische Capers, en van de weghen door de welcke / haers oordeels / die behoorden te werden tegen gegaen / en in specie van 't nemen van 't Schip de Iupiter tot Amsterdam t'huys hoorende / waer op een van de selve Capers langh met Canon geschooten had / en daer door aen 't Boots-volck apparentie ghegeven van dat de Caper een Turck was / en in de selve daer door soodanen schrick ghebracht / dat het Volck het Schip geheel verlaten / ende sich aen Landt gesalveert hadde / met welck schip de voornoemde Caper in Wight was in geloopen.)

Sijn Majesteyt beliefde te seggen / dat hy oock van alle kanten exorbitante klachten van die Capers hoorde / dat het inder daedt waren pure Zee-roveryen, ende dat hy ordre soude stellen / dat alle sijne Ingesetenen / die op soodanige Schepen souden werden gevonden / souden werden op ghehangen / ende dat hy voorts vigoureuse instantien soude doen doen aen 't Hof van Brussel tot severe straffe teghen soodane Piraten; ende nopende de saeck van 't Schip de Iupiter, dat sy (Heeren Ambassadeurs) daer over een Memorie aen den Raet souden konnen presenteren / ghelijck de selve oock hebben ghedaen; als mede over 't Schip de Iager, op welcke laetste saecke sijn Majesteyt heeft believen te resolveren / dat den Capiteyn / een Oostendenaer / en desselfs Fregat soude werden in verseeckeringh ghenomen / ende tegen de selve geprocedeert / als na rechten: En inder daedt waren dese excessen soodanigh dat men moeste beducht zijn / dat soo den Coningh noch haer Ho. Mog. tegen de voorsz Capers geen vigoureuse ordre stelden / de Commercie van des een en anders Ingesetenen t'eenemael soude werden bedorven.

Dese Roveryen moesten noodtwendigh de Spaensche vry in 't ooge brengen / ende men hadt weynigh te vooren gesien dat Engelandt om geringer saecken een swaer ende groot Oorlogh hadt begonnen met desen Staet / invoeghen dat men niet sonder reden beduchtinge moeste hebben / dat dit den goeden yver voor 't gemeene interest soude konnen verkoelen. De Koopvaerders van desen Staet leden niet veel min als d'Engelsche / ende wat klachten men daer over deede / soo aen den Marquis de Castelrodrigo tot Brussel, als aen den Spaenschen Ambassadeur alhier / wierdt niet gevordert / ende men ging maer door exhortatien / somtijds dreygementen / die de Spaensche wel wisten dat geen effect souden hebben / om 't groote interest dat Engelandt en desen Staet hadden met haer alhier tegens Vranckrijck te conserveren: Ende 't sijn gemeenlijck d'effecten van den Oorlogh / gemerckt 'er noyt Oorlogh is gheweest daer ver-

vergrijpingen geen gemeene dingen waren / gelijck de Neutralen in den jonghsten Engelschen Oorlogh hebben gevoelt ?

d'Heer Grave van Dhona, Extraordinaris Sweedsche Ambassadeur / tot Londen incognito aen ghekomen / ontfingh oock een visite van de Ambassadeurs van desen Staet / in de welcke alleen 't compliment van verwellekominge / als andersints / passeerde. Hy had even na haer een particuliere audientie by den Coningh.

De Commissarisen by het Parlament gestelt om den handel tusschen Engelandt en Schotlandt op een goede ordre ende reglement te brengen / hebben dese dagen met de Schotsche Commissarisen een conferentie gehadt / in de welcke de voornaemste Schotsche Commissarisen pretendeerden : Dat den handel tusschen beyde de Rijcken mocht werden gestelt op den voet als de selve ten tijde van Coningh *Iacobus*, voor de doenmaels ghemaeckte acte van Navigatie, was geweest ; maer alsoo de voorsz propositie by de Engelsche Commissarisen aengemerckt wierdt te zijn van merckelijcke consideratie hebben de selve aen ghenomen haer daer op wat te sullen bedencken.

De depesches tot de restitutie van suriname nu door ordre van den Koning/en sijn Raet / verveerdight zijnde / reitereerden d'Ambassadeurs van desen Staet haer versoeck om te mogen repatrieren : Maer 't wierd niet toe gestaen.

Uyt Vranckrijck quamen op dees tijdt advijsen tot Londen dat den Graeve van Clarendon, na dat hem van wegen sijne Majesteyt van Vranckrijck voor de tweede mael aen geseydt was / dat hy sich uyt dat Rijck soude hebben te retireren / sich op reys naer Luyck begeven hadde.

Den elfden adviseerden / dat den Koningh goedt ghevonden hadt den Heer Treavor, zijnde een seer habil Man / te committeren / om als Extraordinaris Envoyé in drie a vier dagen na Vranckrijck te gaen / ende aldaer met concert van den Heer van Beuningen, de goede meyninge van sijne Majesteyt en van haer Ho. Mog. ontrent de bevredinge van den opgeresen Oorlogh uyt te wercken / gelijck sy oock die geheele weeck haer besich hadden ghehouden / om soo by den Heer *Ruvigny*, als by de Heeren Molina ende Isola de dispositie te verwecken / dat yeder in de sijnen goede officien soude willen doen / dat de Vrede op de gronden van de bekende alternative ten spoedichsten ghetroffen mochte worden.

's Maendags daer te vooren had d'Heer Secretaris Morice aen de twee Heeren Ambassadeurs van desen Staet een visite gegeven / ende in de selve ge-exhibeert *seker* Papier / rakende 't be-eedigen van de Engelsc ende Hollantsche Directeurs Generael in Oost-Indien / hebbende by monde het contenu van dien ten hooghsten gerecommandeert / ende daer by gesecht / dat sijne Majesteyt van Engelandt met de Post van dien dagh over Vlaenderen op het selve subject aen haer Ho. Mog. een geraisonneerden Brief hadde laten af gaen ; Sy hebben daer op volvaerdigh aen genomen met de volgende Post over Harwich 't voorsz gheschrift haer Ho. Mog. toe te senden ; ende by die occasie in discoursen ghevalt zijnde / hebben voor haer particulier sentiment geseydt / dat niet en gheloofde dat in de voorsz saecke groote swarigheyt soude zijn / mits dat de selve ordre by sijne Majesteyt in beyde de Indies mede ghestelt wierdt / meenende den

C 2

voorsz

voorsz Heer Morice dat deselve Articulen de Marine van Breda in definitè gheconcipieert zijnde / oock aen geen plaetse / waer het mochte zijn / ghereſtringeert mochten worden / dat van 't particulier sentiment van d'Heeren Ambassadeurs oock niet seer discrepeerden; Ende wat eygentlijck het be-eedigen van den Generael van Indien belanghde / dattet ses en dertighste Articul van 't Tractaet eygentlijck daer van niet en sprack / maer dat / nae haer particulier sentiment / als sijne Majesteyt in beyde de Indien dien Eedt oock wilde laten doen by dessels Generalen en Gouverneurs (dat sy seyden qualijck te ghelooven / dat men aldaer soude willen doen) in die saecke oock misschien geen groote swarigheydt scheen te sullen wesen; Ende seyden by die occasie oock / dat / om verscheyde redenen / insgelijcks voor haer particulier meenden / dat het seer dienstigh soude zijn / dat de voornoemde Articulen van Marine, (die maer met een generale clausule in de jonghste conventie waren geapprobeert) by een nader te houden conferentie in een ander besonder instrument van woorde te woorde wierden gheinsereert / in welck instrument men misschien met byvoeging van drie woorden dat point van de Indies soude konnen esclaircisseren; sijn Ed. beliefde daer op te antwoorden / dat hy meende soo sy (Heeren Ambassadeurs) instantien by sijne Majesteyt deden / ten eynde dat van de voorsz Articulen een apart instrument mocht worden ghesteldt / dat hy niet twijffelde dat daer swarigheyt in soude werden gemaeckt.

Daeghs daer aen ontfingen sy een visite van den Heer Arlington, alwaer by occasie van 't Schip de Iupiter, in discoursen zijnde over de weeringhe van de Caperyen in 't generael / hebben sijn Ed. gecommuniceert / dat daer over aen haer Hoogh Mog. hadden geschreven / en wat sy over sulcks meenden dat haer Ho. Mog. daer ontrent behoorden te doen; ende alsoo haer Ho. Mog. soo een notabel point in het Tractaet van Marine hadden bedongen / namentlijck / dat vry Schip vry goedt maeckte, dat sy (Heeren Ambassadeurs) daerom meenden / dat soo haer Ho. Mog. dat van Spangien niet gestipuleert hadden / dat deselve noch thien mael meer van de voornoemde Capers ghequelt soude worden; S. Ed. seyde / dat men daer te Hove insgelijcks teghens de voorsz Kapers seer was geanimeert / ende dat men een Engelsman / ghevaren hebbende met Oostendische Commissie / ende / uyt krachte van dien / een Scheepje van Iersey gespolieert hebbende / apparent soude doen op hanghen. Ende voorts gevallen zijnde op de discoursen over 't geschrifte by d'Heer Secretaris Morice haer ter handen gestelt / seyde de voornoemden Lord Arlington, dat den Koningh dat / ter requisitie van de Engelsche Oost-Indische Compagnie, hadt goedt gevonden te proponeren / om te sien of het haer Hoogh Mog. oock wel gevalligh mocht zijn; ende dat den Koningh seer was geporteert / om alle saecken / de Commercie betreffende / die so nu en dan de goede correspondentie tusschen de twee Natien had ghetroubleert / soodanigh ter neder te stellen / datter nimmermeer geen disputen in eenige ghewesten van de Werelt tusschen de selve meer soude konnen op rijsen; Naderhant sijn d'Heeren Ambassadeurs bericht / dat de Schepen na Oost-Indien gedestineert / elf in 't getal / die men eerst gemeent hadde / dat a la file souden hebben vertrocken / in een Compagnie souden gaen / hebbende tot Admirael Capiteyn Pierce, op 't Schip de Moriaen,

tot

tot Vice-Admirael Capiteyn Risby, op 't Schip de Loyal Marchand, tot Schout by Nacht Thomas Harmentz, op 't Schip d'Eenhoorn, alle d'Oost-Indische Compagnie toebehoorende: met last / om Sr. Eduward Winter te doen inruymen het Fort St. George, ende de Stadt Matraspatan, gelegen op de Kust van Cormandel; ende dan te gaen nae Monbay: negen van de selve lagen voor Gravesande, ende de andere twee wat hooger op de Rivier.

Den tienden heeft den Lord Cornburry, Chamberlan van de Coningin / oudste Soon van den gewesen Heer Cancelier / d'Heeren Ambassadeurs van desen Staet een visite gegeven / in de welcke hy haer heeft geseght / dat desselfs Vader in Vranckrijck soo hart wiert bejegent / dat hem voor de tweede-mael aengezeyt was het Rijck te verlaten / niet tegenstaende dat men van de zyde van Engelant dat aen Vranckrijck niet en verghde / ende klaer geseght hadde / dat men oock niet vergen soude / ende die het in Engelant genoegh scheen te zijn als sijn Vader maer uyt het Rijck was / dat hy daer op van Rouaen weder na Calais was vertrocken / alwaer hy door het Flerezyn nu eenigen tijd Bed-legerigh geweest zijnde / de hant van Godt Almachtigh / hem voor die tyd van die reyse te komen pareren / had gedispenseert; maer dat sijn meeninge was / soo dra het sijn krachten toelieten / door Brabant en de Vereenighde Nederlanden na Duytslant en Italien te gaen; dat hy Lord daerom voor sijn Vader op haer versocht / dat / gelijck als den Grave van Molina aengenomen had hem een Paspoort te beschicken / om in de Spaense Nederlanden te komen / zy aen haer Ho. Mog. 't selve versoeck soude willen overschryven; hier op hebben geseght / dat eerst met sijn Majesteyt daer van eens behoorden te spreken / om desselfs sentiment te verstaen: 't welck dan dien avont / door den Heer Boreel, geschiet zijnde / heeft sijn Majesteyt daer op resolutelijck believen te seggen / dat hy seer wel lyden mocht / dat hem het voorsz Paspoort gegeven wierde / selfs ten effecte om in de Vereenighde Nederlanden sich wat te konnen onthouden; noch bleeck uyt d'Acte van 't Parlament / dat hy alleen verklaert wiert schuldigh aen hoogh verraet te sullen zijn / soo wanneer hy na den eersten Februarij in Engelant niet wederom mochte inkomen / ende in sulcken geval inhabil om van den Coning Pardon te genieten buyten toestemmingh van 't Parlament.

Den twintighsten hebben de Heeren van Gellicom, ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de Engelsche saken / gerapporteert: dat haer E. achtervolgens de Resolutie van voorleden Saterdagh hadden gevisiteert ende ge-examineert twee Missiven van de Heeren Extraordinaris Ambassadeurs van desen Staet in Engelant, beyde geschreven tot Londen, d'eene van den elfden ende d'andere van den vyftienden der loopende Maent; en bevonden / dat daerinne / boven de pointen daer op ten voorsz dage albereyts was geresolveert / insereerden eenige Perioden, rakende de Spaensche Nederlanden, ende France Compté:

Ende ten anderen / dat den Lord Cornbury, Chambellan van de Koninginne van Engelant, Zoon van den Graef van Clarendon, gewezene Cancelier van dat Rijck / verzocht hadde: dat voor ende ten behoeve van sijn Vader by haer Ho. Mog. een Paspoort mochte gedepescheert werden / om door de Vereenighde Nederlanden na Duytslant ende Italien te mogen gaen; ende dat

 den

den Koningh van Groot Britannien door d'Heer Boreel, een van de voorsz Ambassadeurs/ dien aengaende gesondeert wesende/ resolutelijck gezeyt hadde: dat hy seer wel lijden mochte/ dat aen de voornoemde Grave 't voorsz Paspoort gegeven soude werden/ selfs ten effecte om in de voorsz Vereenigde Nederlanden, by provisie/ sich wat op te mogen houden.

Waer op gedelibereert zijnde/ is goedt gevonden op 't eerste point/ de voorsz Periode/ gewach maeckende van de Spaensche Nederlanden ende de Franche Comté, uyt beyde de voorsz Missiven te trecken/ ende d'Heeren Burgersdijck ende vander Tocht, haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot Brussel, toe te zenden: om te strecken tot der selver narichtinge. Ende op 't tweede, is ten behoeve van den gemelden gewezenen Cancelier van Engeland, Paspoort in behoorlijcke forme gedepescheert: om in krachte van dien te mogen passeeren langhs of door de Frontieren van desen Staet/ ende alsoo sijn voorgenomen reyze/ nae Duytsland, te vorderen/ sonder in 't ressort van desen Staet eenigh verblijf te maken/ of oock sijne reyze door eenighe van de Stemmende Provincien te nemen. Des is het voorsz te depescheren Paspoort gesonden aen de gemelte Heeren Extraordinaris Ambassadeurs/ met last ende ordre/ dat haer E. 't selve aen den Koningh/ alvoorens het aen den voornoemden Lord Cornbury over te leveren/ souden hebben te vertoonen ende te communiceren/ om/ of sijne Majesteyt by nader overdenckinge dien aengaende eenige contrarie consideratien mochte hebben/ in sulcken cas 't selve in te houden. D'Heeren Ambassadeurs dese last ontfangende/ hebben daer over met d'Heer Arlington gesproken; en verstaende dat den Coningh van geen gedachten verandert was/ hebben 't Paspoort aen den Lord Cornbury ter hant gestelt.

In desen stant van saken heeft sijn Majesteyt aen 't Parlament by monde voorgedragen: dat hy goedt gevonden hadde met de Vereenighde Nederlanden een defensive Alliantie te maken/ mitsgaders een Tractaet van Mediatie, tot bevorderinge van den Vrede tusschen de twee strijdende Croonen/ daer inne hy zeyde/ dat de Croon Sweden aenbiedende was mede in de treden/ ende dat hy/ vermits alle Nabuyren sich wapenden/ mitsgaders om 't gevolgh van de geslooten Alliantie/ nodigh geoordeelt hadde een goede Vloot Schepen t'equiperen/ dat hy oock eenige nieuwe Schepen diende aen te bouwen/ ende eenige Zee-havenen te fortificeeren; ende dat hy daerom van de selve Vergaderinge verzocht/ dat zy daer op die reflexie wilden nemen/ dat hy bequaem zoude konnen zijn de voorsz saecke uyt te voeren/ mitsgaders oock dat zy die ordre wilden stellen/ dat in het stuck van de Religie alle sijn Protestantse Ingezetenen wat meerder vergenoegingh mochten hebben als te vooren.

Men seght dat het Lager-huys op de selve morgen/ ende even te vooren als de voorsz Propositie geschiede/ in haer Kamer/ naer een redelijck Debat een votem hebben geformeert/ om den Coningh te versoecken de saken van de Religie by de Acte van Uniformiteyt te willen laten; ende dat dat de reden is/ datse sijne Majesteyt op den dagh dat de voorsz Propositie gedaen wiert/ nae gewoonte/ voor de selve Ouverture niet hebben bedanckt; dat nochtans by 't Hooger-huys soude sijn geschiet; daer is die weeck door een onbekent Persoon een Pacquet van verscheyde Exemplaren van een schandaleus libel in 't Parlament

lament ingegeven / ende korts daer nae wederom een ander: doch dese laetste inbrenger wiert by de kop gekregen.

Ondertusschen heeft d'Heer Ruvigny aen de Heeren Ambassadeurs van desen Staet tot Londen in een visite/ die zy aen de selve hebben gegeven / weder verklaert/ dat de groote Progressen van de Fransche Wapenen in Borgondien, sijn Coningh niet souden doen te rugge gaen in sijn gedeclareerde genegentheyt tot den Vrede.

Den Grave van Dhona instantie gedaen hebbende ten fine aen sijn Excellentie by den Coningh Commissarisen gegeven mochte worden / heeft sijne Majesteyt daer in bewilligt / en d'Heeren Meerman ende Boreel, haer Ho. Mog. Extraordinaris Ambassadeurs daer op van de zyde van Engelant gevraegt zijnde / of de te houden conferentie met de Heeren Engelsche gesamentlijck soude konnen bywoonen / hebben moeten seggen / dat ten dien eynde metten eersten *Pouvoir en ordres* verwachten/ dat zy uytten naem van den Staet niet spreken en konden / ende derhalven maer versochten/dat / soo de Heeren Engelsche/ om 't werck wat te bevorderen met den voornoemden Grave van meeninge souden sijn wat te discoureren / dat aen haer van alle het selve successivelijck communicatie mochte gegeven worden / 't welck men dan aengenomen heeft te doen; men heeft haer daer op seer gerecommandeert / dat haer Ho. Mog. doch de goede occasie / om Sweden in de Partie te brengen / door langwylige deliberatie/ tot groot nadeel van de gemeene saecke / niet mochten komen te verwaerloosen: daer dese Wintersche Progressen van Vranckrijck haer soo sterck toe waren radende.

Den vyf en twintighsten wiert binnen Londen op de Beurse mette gewoonlijcke solemniteyten het jonghst geslooten Tractaet van Commercie tusschen dit Rijck ende Spangien afgekondight ende gepubliceert.

Behalven het Restitutie-Point van Suriname trotteerde noch het stuck van *Commercie op* d'Oost-Indien, conform het Bredaasche Vredens-Tractaet: welcke sake door den Secretaris Morice (gelijck hier voor geseyt) aen d'Heeren Ambassadeurs van desen Staet tot Londen, alrede seer was gerecommandeert.

Den Koning schreef daer over den acht en twintigsten Februarij / Engelsche stijl/een seer beleefden Brief aen haer Ho. Mo. en sond daer nevens het Formulier van den Eedt, in de Engelsche ende Latynsche Talen / soo als die by sijne Majesteyts Officieren in d'Oost-Indien soude gepresteert worden.

D'Inhout van den Brief was als volght:

Hauts & Puissants Seigneurs, Nos bons Amys & Alliez:

ENcor que nous n'attendions moins de vostre Amitié qu'une promte concurrence en toutes choses, qui pourront augmenter la bonne intelligence entre les deux Nations & en asseurer le Commerce, toutesfois la maniere avec laquelle cooperez a celles fins, & que vous exprimez si effectivement dans vostre

vostre Lettre du *dixhuictiesme* du Courant, nous semble fort obligante; c'est une preuve indubitable de la sincerité de vos intentions sur laquelle nous nous reposerons avec autant de satisfaction que de confiance, & en eschange, comme vous faittes mention d'une contestation d'Amys, *a qui contribuera le plus a l'affermissement de nostre union*, nous ferons en sorte de nostre part, que si nous ne vous donnons des exemples a suivre, aumoins nous ne manquerons pas d'imiter, mesme *d'exceder les vostres*; Au reste, selon que vous l'avez desiré nous avons fait dresser une forme de serment que nous envoyons cy joincte, tant en Latin qu'en Anglois, que nous croyons estre conforme au Traitté dernierement fait, lequel Traitté nous desirons observer en tous ses points, comme nous ne doutons nullement que vous n'ayez la mesme intention, & que vous obligez vos sujects, particulierement ceux des *Indes* a faire de méme, donnant vos ordres au General de *Batavie* de prester le serment pour cet effect, & sur ce nous prions Dieu, &c. Escrit a Withal ce *dixhuictiesme* de Fevrier 1667.

Vostre bon Amy.

Signé,

CHARLES R.

Plus-bas,

GUILLAUME MORICE.

Volght in 't Nederduyts.

Ho. en Mog. Heeren, Onse goede Vrienden ende Geallieerden.

ALhoewel wy niet minder van Uw Vrientschap verwachten als een spoedige concurrentie in alle dingen die de goede intelligentie tusschen de *twee* Natien konde vermeerderen, ende de Commercie verseeckeren; nochtans de maniere met dewelcke tot dien eynde coöpereert, en die ghy soo werckelijck uytdruckt in uwen Brief van den *achtienden* deses loopende Maendts, dunckt ons seer verbindende; 't is eene ontwyfelbare proeve van de oprechtigheyt van uwe meyningen, waer op wy met alsoo veel voldoeningh als vertrouwelijckheyt sullen rusten, en in wisselinge, gelijck ghy gewach maekt van een contestatie van Vrienden wie het meeste tot de vast-legginge van onse Unie sal contribueren, sullen wy sulcx van onsen 't wegen doen, dat ingeval wy uw geen te volgen exemplaren gheven, ten minsten sullen wy niet in gebreecke blyven d'uwe t'evenaren, selfs t'excederen. Wyders, soo hebben wy volgens uw begeerte een forme van Eedt doen dresseren, die wy hier nevens overzenden, soo in 't Latyn, als in 't Engelsch, sulcx wy over-een komende geloven te zijn met het laetstgemaeckte Tractaet dat wy begeeren in alle sijne pointen t'observeren, gelijck wy niet en twijffelen of ghy hebt de selve intentie, en om uw onderdanen, byzonderlijck die van d'Indien, te verbinden het selve te doen, gevende aen den Generael van Batavia uw bevelen om den Eedt tot desen

desen eynde te presteren; En hier op bidden wy God, &c. Geschreven tot Whithal desen *acht en twintighsten* Februarii 1668.

Onderstont:
Uw goeden Vriendt.

Was geteekent,

CHARLES R.

En lager
WILLEM MORICE.

Maer in dit werck was den twintighsten, op 't rapport van de Heeren van Gellicom, ende andere / tot d'Engelsche saken gedeputeert / al van haer Ho. Mog. gedisponeert.

In dese tijd quamen in Engelandt klachten / dat den Directeur Generael op Del Mina den Koninghlijcken Engelschen Agent in Guinea had laten insinueren om hem met de sijne te retireren uyt seeckere twee Fortressen Adia en Cormany ghenaemt / onder voorgeven dat het eerste een ressort van Cormantine was / jongst by d'onse gewonnen; ende dat het ander by ons altijd was beseten. Den Koningh nam dit in 't begin seer hoogh op / ende liet daer over scherpelijck klagen aen de Heeren Ambassadeurs / ende aen haer overleveren het Protest door den Nederlandtschen Directeur aen den Engelschen Agent gedaen insinueren / met verzoeck van daer op sijne satisfactie by haer Ho. Mog. te vorderen. Gelijck zy by een serieusen Brief deden; edoch de West-Indische Compagnie wist haer Proceduren soo wel te justificeren / dat dese sake namaels geheel verdweenen is.

Het Protest luyde als volght.

Diederick Wilrée, *Directeur Generael van de Noord-Kust van Africa, het Eylant van St. Thomé, en de Plaetsen daer ontrent behoorende, in den name ende van wegen de Hooge ende Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, gelijck oock van der selver geincorporeerde West-Indische Compagnie:*

Aen den eerzamen Thomas Person, *Agent van de Royale Engelse Compagnie, handelende aen de Kuste van Africa.*

EDELE HEER,

WY hadden buyten alle twyffel gehoopt, dat ghy soudt hebben gelet op ons rechtveerdigh ende billick versoeck, aen U gepresenteert op den *tweeden* van dese loopende Maendt, nieuwen styl, met sulck een de-

terminatie, dat wy dieswegen mochten hebben bekomen de gedesidereerde effecten, tot voorkoming van verder Proceduyren, het contrarie van 't welcke wy niet alleen hebben bevonden, tot onse groote droefheyt, door uwe antwoort ter zelver tydt op ons voorn. versoeck, 'twelck ons niet weynig vreemt is voorgekomen, maer wyders ondervonden uwen voortganck in het selve, tot onse boven maten groote ontstelteneyt: Te meer sedert dat U L. op soo qualijck gegronde redenen uw devoir doet van u selfs te erigeren ende te stabilieren tot *Adia*, pretenderende (volghens den inhoud van U L. schryvens) dat de voornoemde plaetse by uwe Natie, in den laetsten Oorlogh tusschen de Doorluchtighste Majesteyt van Groot Britannien ende de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, welcke Godt Almachtigh heeft gelieft te kroonen met soodanigen vasten ende geluckigen Vrede, was bezeten, welcke met weynigh woorden (onder correctie) wy verklaren te wesen buyten blyck van waerheydt, ende immer sal konnen werden bewesen: Het is waer, doen van uwe zyde seecker Schip daer nae toe forceerde, in het laetste van het Iaer *sestien hondert ses en sestigh* arriverende tot *Cormantine*, ende dat eenigh volck aldaer geland was, met intentie om die plaetse wederom te couvreren, dat alsdoen in die tyd, deselve passeerden, en repasseerden, door het bovengenoemde *Adia*, welck wy niet hebben tegen gegaen, wesende dat soo langh als *Cormantine* in onse possessie soude blyven, wy *Adia* niet en konden verliesen; ende *Cormantine* genomen wordende by de uwe, *Adia* nootsaeckelijck soude moeten hebben gevolght, soo dat wanneer *Cormantine* wiert behouden, *Adia* van gelijcken by ons soude blyven gepreserveert, het laetste van de hulpe van het grootste gedestitueert zijnde, geen macht soude hebben sich selfs te desenderen: welcke maxime in tyden van Oorlogh ende belegeringe menighmael is gepractiseert, sonder verlies van den laetsten tytel van het zwackste, nochte doen de gezeyde navale macht vruchteloos vertrock (met gheen kleyn verlies van volck, ende achterlatinge van haer Geschut) van *Cormantyn*, was aldaer tot *Adia* wel eenige possessie genomen, maer is te zamen met *Cormantyn* weder desert geloopen, ende sedert dien tyd, als wesende gelegen onder het Commando van *Cormantyn* (ghelijck U L. daer van niet onwetende zyt) is 't zelve by ons behouden gebleven: zo verre tot preuve van ons wettelijck Recht op *Adia*; Ende wat belanght *Cormantyn*, dat wy alleenlijck van de outheyd van onse possessie aldaer, seggen, dat het baerblyckelijck genoegh is, ende die experientie van die Kusten hebben is 't selve volkomentlijck bekent, dat zonder eenige interruptie, wy de zelve plaets altyd hebben gehad ende bezeten, ende dat het noyt by ons desert is gelaten; ende sedert dat U L. allegeert dat ghyluyden die Kust hebt gekocht ende verworven, ende wy verzekeren u (dat de werwingen te zamen vergeleken zijnde) dat onse prioriteyt van tyden, de uwe verre sal excederen, ja soodanigh dat sonder beter preuve tot rechtveerdigingh van uwe pretensie op *Cormantyn* ende Adia, gelijck oock van alle andere plaetzen, waer U L. mocht pretenderen eenige interest te hebben, by ons behouden, ende bezeten zijnde, niemant van onse Natie en kan, ofte magh lyden, sonder te sien dat de Rechten ende Privilegien van onse Compagnie, verworven door het spenderen van soo veel bloets ende middelen, geinfringeert ende gevio-

violeert fouden worden: Dierhalven van een Antwoort, ende dies wegen noch eenmael verzoecke by dese tegenwoordige, in alle maniere van vriendtschap, ende aenliggende Nabuyrschap (eer dat nieuwe gronden van tweedracht mochten werden geleyt) dat U L. wilt doen vertrecken de goene die by U L. geordonneert zijn op *Adia* te resideren ende *Cormantyn* aen ons geheel, ende alleenigh te laten, als zijnde de rechte bezitters van beyde de plaetzen, ende dat ghy voor het toekomende diergelijcke Actien niet en wilt ondernemen op eenige plaetzen behoorende aen onse Compagnie, ende by aldien U L. dit ons tweede verzoeck wilt verwerpen, ende 't zelve niet nae billickheyt wilt beantwoorden, maer ter contrarie continueren in 't geene by U L. alreede is begonnen, sonder te desisteren, niet in een gedeelte, maer in 't geheel: Wy doen by dese jegenwoordige in den naem ende van wegen de Ho. Mog. Heeren Staten Generael ende der zelver generale geincorporeerde West-Indische Compagnie, protesteren onschuldigh te wesen in alle sulcke ongemacken, schaden, ende inconvenienten, dewelcke soo wel in Zee als aen Landt, door de voornoemde oorsaecken, soo aen onse als aen uwe Natie, soude megen overkomen, sedert wy van onze zyde alleenlijck ons devoir doen, om te houden ende te bewaren (achtervolgens onzen plicht ende trouwe, ons aenbevoolen) 't geene eygentlijck ende gerechtelijck aen onze Compagnie toebehoort, sonder te hebben de laetste geneyghtheydt, veel min het effectueren eenighe saecke, contrarie de laetste geslootene Articulen van Vrede, tot welcke in alle nederigheyt wy ons selven geerne willen submitteren; Ondertusschen (om de schandalen te ontwycken, van te werden genoemt oorsaeckers van nieuwe onlusten) sullen wy van onze zyde debvoir doen om U L. in alle billickheyt ende rechtmatigheyt volkomene satisfactie te doen hebben, het welcke wy gelijckerwyse van uwe zyde verwachten, ende wil hoopen dat ghy ons sult gheven gelegentheydt ende oorzaeck om aen U L. toe te wenschen het zelve 't geene wy met hert en ziele ons zelven toewenschen. Gedaen in het Casteel *George de Mina in Guinea*, *den vier en twintighsten* Februarii *sestien hondert acht en sestigh*.

Geteeckent

DIERICK WILREE.

FRancois Ronans, Opper Commissaris ten dienste van de Generale geincorporeerde West-Indische Compagnie, in het Kasteel van St. *George de Mina*, wort gecommandeert ende geauthoriseert, gelijck wy den zelven door dese jegenwoordige commanderen, ende authoriseren, gezamentlijck met twee getuygen, hem te transporteren tot *Cabo-Cors*, ofte nae eenige andere plaetze, alwaer den eerzamen Agent van de Royale Engelse Compagnie aldereerst van allen kan werden gemoet, ende aldaer in de presentie van de genoemde getuygen, den gemelten Agent te insinueren den inhout van het hier voorgementioneerde Protest, ende 't zelve gelezen hebbende (wezende behoorlijck geteeckent ende geattesteert) de selve aen hem over te geven, aen ons weder brengende een Acte in behoorlijcke forme van sulck insinueren, ende desselfs belangh ende antwoordt op het zelve. Aldus gedaen in het Kasteel van

van St. George de Mina, ten dage ende Jare als boven, geteeckent,

DIERICK WILREE.

In 't begin van dese Maent quam Sr. Robbert Soutwel van Lisbon tot Londen, met de verseeckerde tydingh, dat den Vrede tusschen Spangien ende Portugael op den dertienden Febuarij was gesloten: d'Heeren Ambassadeurs sonden daer van herwaerts het volgende Geschrift:

OP den derden ouden en den dertienden deser, nieuwen styl, wiert den Vrede tusschen Spangien ende Portugael gesloten; de Articulen van dien komen, behalven eenige weynige veranderingh, met het eygentste Project over een, 't welck Sr. Richard Franchaw ende Sr. Richard Soudwel twee jaer geleden tot Salvaterra ingestelt ende geteekent hadden.

Voorsz. Articulen zijn dertien in getal, behelsende in substantie:

Datter zy een oprechte ende eeuwighduyrende Vrede tusschen sijn Catholijcke Majesteyt ende den Koningh van Portugael.

Dat alle de plaetsen, die geduyrende den Oorlogh genomen zijn, t'zamen met alzulcke Artillerie, als sich ten tyde dat de zelve ingenomen wierden daer in bevont, binnen twee Maenden nae desen, weder sullen werden gerestitueert ende ingeruymt, alleen uytgezondert de Stadt Ceuta, die aen sijn Catholique Majesteyt sal verblyven.

Dat in het poinct van Traficq, Portugael gauderen sal van alle de beneficien en voormaerden die sijn Catholijcke Majesteyt onlangs aen de Engelsche heeft toegestaen, alsmede van alle andere Privilegien daer van de Portugesen gejouisseert hebben ten tyde van Koningh Sebastiaen.

Dat den Vrede beginnen sal een jaer naer deses in de Indien, ofte eerder, indiender advys van kan gesonden worden in die verre afgelegen plaetsen, maer sooder na verschyn van 't jaer eenighe hostiliteyten souden werden gepleeght, dat de schade, wederzyts geleden, sal werden vergoet.

Dat alle gevangenen van Oorlogh terstont, sonder eenigh rantzoen ofte belet, aen wederzyden sullen vrygelaten worden.

Dat alle confiscatien van Landen, onder praetext van den Oorlogh geschiedt, sullen werden gedeclareert van gheender waerde te zijn, ende alle persoonen herstelt in alsulcke possessien daer in zy souden hebben gestaen, ingevalle den Oorlogh noyt en hadde geweest.

Dat, soo der eenige particuliere outrage, ofte offensien aen wederzyden souden gebeuren, 't selve niet dienen sal tot een pretext om weder in Oorlogh te komen, maer ter contrarie, volgens gewoonte, Brieven van Represalien verleent, ingevalle de Iustitie daer over gedenegeert.

Dat Portugael vry sal staen part te nemen, ende in te treden in eene Ligue met Engelant, ende desselfs Geallieerden, ende dat uyt krachte van dit Tra-

ctaet

staet alle de articulen van dergelijcke Ligue soo valide, ende van sulcken *force* sullen wesen, als of de selve hier in dit Tractaet ge-expresseert stonden.

Dat soo wel den Catholijcken Koningh als den Koningh van Portugael, elck voor sijn selven, sullen belooven een onverbreeckelijcke observatie van dit Tractaet, gelijck die selve dan sulcx belooven te zamen met den Koningh van Groot-Britannien als Mediateur ende Guarandt van den Vrede.

Dat de Vrede sal werden geratificeert in *vyftigh* dagen naer dessels teeckeninge, ende nae dat de selve met alle neerstigheyt sal gepubliceert wesen, sullen d'Articulen oock by sijn Majesteyt van Groot-Brittannien werden geratificeert binnen den tyt van vier maenden, naest daer aen volgende.

Desen Vrede gaf soo alhier als in Engelant veel genoegen: maer quam onverwacht. Spangien kost uyt de Nederlanden weynigh nut trecken / om de ter-gelegentheyt / waer door de Gouverneurs en Officiers met d'inkomsten na haer appetyt konden leven / ende dickwils soo veel / en meer / van onderhoudt kosteden / als de Nederlanden opbrachten: Welcke discoursen den Spaenschen Ambassadeur alhier selfs divulgeerde / ende dat daerom den Koningh sijn Meester / de Nederlanden wel mochte quiteren / ende aen Vranckrijck voor eenigh ander equivalent over dragen: En nu sach men / dat Spangien om dit onnutte deel (gelijck 't den Ambassadeur noemde) te conserveren / renuncieerde van een pretensie aen welckers conquesten haer interest gheheelijck gelegen was. Wat sal men hier van seggen? men kost niet oordeelen of 't was uyt pure jalousie van Vranckrijck, dat Spangien desen Vrede maeckte / ende 't was misschien om de selve reden / dat Vranckrijck nu met Spangien om de Nederlanden twiste.

Behalven de Zee-roberyen van d'Oostendische Capers, quamen in Engelandt noch klachten over swaere insolentien ende moedtwilligheden van de Fransche / ende in specie over den Commandeur la Roche in Wicht ende Tourbay gepleeght / gelijck den Koningh aen d'Heeren Ambassadeurs van desen Staet door d'Heer Arlington liet bekent maecken: Te weten; dat den voornoemden la Roche, in 't vervolgen van seecker Oostendisch Scheepje / 't welck sich in Tourbaey, uyt vreese van genomen te worden op 't strandt settende / en sijn Touw / Taeckels / Zeylen / ende anders in de Huysen van de Inwoonders verghde / met twee hondert man gelandt was / ende de voornoemde Goederen uyt de voorschreve Huysen met ghewelt hadt ghehaelt / ende binnen sijn Scheeps-boordt gebracht / mitsgaders het Scheepje mede genomen; Dat hy noch in 't Eylandt Wicht vier Oostendische Matroosen in een Sloep geattrappeert ende gevangen genomen hadde / mitsgaders tegens 't expres verbodt van desen Koningh een partye van over de hondert Engelsche Matroosen gedebaucheert / ende over genomen hadde; 't welck sijne Majesteyt bewogen heeft om Sir Thomas Allen te lasten de voorsz la Roche, als hy de selve in eenige Havenen van de Engelsche soude vinden / te disponeeren tot wedergevinge van alles ende wederstellinge van de Matroosen ende Soldaten; Den voorsz Allen hadde daeghs voor heen de voorsz last die hem door den Hertogh van Jorck, als Admirael / toe gesonden wierdt / by de voornoemde la Roche op de Rheede van Sincthead,

thead, by Portsmouth, op sijn Schip ten eeten geweest/ ende daer na daer aen de voorsz last ontfangen hebbende/ versocht hy den voornoemden la Roche by hem op sijn Schip te willen komen/ 't welck den voornoemden la Roche, onder voorwenden van sijn indispositie/ beliefde te declineren; ende daer op den voornoemden Allen door een Capiteyn hem hebbende doen aen seggen wat last hy gekregen hadt/ is/ na eenige Hacquetten, daer over ghevallen / den voornoemden la Roche te rade geworden/ de voorsz Engelsche Matroosen ende Soldaten weder aen Landt te setten/ ende te restitueren 't geene dat ghenomen mocht zijn/ hebbende sijne Majesteyt niet goedt ghevonden de verdere reparatie van den voornoemden la Roche af te vorderen; maer heeft de poursuitte van dien aen den Heer Trevor tot Parijs aenbevoolen gelaten.

Den gemelden Sir Allen heeft verders ordre ontfanghen om by provisie in 't Canael wat te kruyssen/ ende alle de Schepen van de Geallieerden van Engelandt, des versoeckende/ te escorteren ende te geleyden.

Beyde de Huysen van 't Parlament toonden haer seer vergenoeght in 't geen by sijne Majesteyt tegen den voornoemden la Roche was ghedaen/ doch den Heer Ruvigny heeft daer over seer believen te doleren.

Het Parlament heeft eyndelijck doenmaels aen sijne Majesteyt by provisie toe gestaen een Subsidie van drie hondert duysent ponden sterlinghs/ met toeseggingen van 't selve/ des noodt zijnde/ te sullen verbeteren ende verhoogen; De voorsz summe secht men soude niet ghevonden worden op eenighe Landttaxen noch op Accijsen van inlandsche Goederen en Waren/ maer op een andere maniere.

De Heeren Temple, Burgerdijck ende vander Tocht, Engelsche ende Staetsche Ministers tot Brussel, bespeurende d'irresolutie van den Marquis de Castelrodrigo, maeckten mine van te willen vertrecken/ ende het Spaensche interest te laten varen. Den Baron d'Isola (doenmaels tot Londen) hier van verwittight zijnde/ deedt aenstonds d'Ambassadeurs van desen Staet door een Edelman versoecken/ dat zy by haer Ho. Mog. instantie wilden doen ten eynde de selve Heeren aengeschreven mochte werden om haer noch een wenigh binnen Brussel tot sijn (Heer d'Isolaes) komste/ t'onthouden; of soo de voornoemde Heeren al vertrocken mochten zijn/ datze ondersoect wilden wesen weder een keertje na Brussel te doen/ op hoope om met d'Heer Tempel een cathegoryck ende satisfactoir antwoordt van d'Heer Marquis de Castelrodrigo op alles te sullen uyt wercken.

De Heeren Ambassadeurs met den Graef van Dhona op 't stuck van de Triple Alliantie in discoursen getreden zijnde/ heeft dien Heer geseydt/ dat hy op sijn eerste aenkomste het werck van de Triple Alliantie seer hoog aen gebonden/ om dat hy meende het selve het krachtighste compulsoir soude zijn tot den Vrede/ en dat hy noch van die opinie was/ dat het selve een groot gewicht tot de voorschreve Vrede soude toe brengen/ maer aengesien d'Heeren Ambassadeurs op 't point van de Gelt-Subsidien, dat het voornaemste ingredient was van 't geheele werck/ noch geen ordres ontfanghen hadden/ dat hy daerom meende/ dat alle hare besoignes voor die tijdt maer vergeefs souden zijn: dat hy oock sedert eenige dagen wel had gemerckt/ dat terwijl in 't Parlament de delibera-

tien

tien over de Gelt-middelen, noch alle bleven fluctueren/ men oock aldaer de voorsz Triple Alliancie soo yverigh niet beliefde te poussseren/ als te vooren/ en dat hy/ siende oock d'ongereetheyt van haer (Heeren Ambassadeurs) geraedsaem achtede d'ordres af te wachten/ die hy giste uyt Sweden in acht a tien dagen te sullen ontfangen/ naer dat aldaer de kennis soude sijn gekomen van de gesloten Haeghsche Conventie.

Sy merckten oock aen de discoursen van d'Heer Arlington, die zy immediatelijck daer aen begroeteden/ dat de voornoemde Heer Grave haer daer in nae de waerheyt bericht had; weshalven sy haer Hoogh Mog. ordres versochten.

Wyders overweghende hoe verre de Maendt van Maert alreede verloopen was/ ende hoedanigh dat nochtans de verklaringh van d'Heer Castelrodrigo verscheelde van een suyvere acceptatie van d'Alternative, mitsgaders hoe sich de saecken tot Parijs op deden/ hebben zy/ naer 't schrijven van de Heer van Beuningen, gemeent/ niet dienstiger in desen tijdt/ tot bereyckingh van den Vrede ghedaen te konnen werden/ als dat sy d'Heer Isola, die 's anderen daeghs ten bekenden fine na Brussel soude gaen/ nochmaels met alle krachtige motiven ende redenen trachten te brengen in 't goede spoor, namentlijck om d'Heer Marquis voornoemt wel in te scherpen/ dat soo hy in 't niet accepteeren van de bekende alternative quam te persisteeren/ de hooge Geallieerden de selve met de Wapenen daer toe souden moeten obligeren; Ten tweeden, dat hy van de selve Geallieerden niet in de Wereldt had te verwachten voor dat de voornoemde Alternative suyver en sonder eenige reserve was geaccepteert/ en ten laetsten/ dat oock na de voorsz alternative men in een eventuele Ligue konde treden/ voor en aleer de voorsz acceptatie aen Vranckrijck was bekent ghemaeckt/ en dat Vranckrijck alsdan in het point van de Vrede reculeerde of dilayen ende uytvluchten gebruyckte.

Sy hoopten nochtans dat de voorsz saecke by den Heer Isola wel in genomen/ ende dien Heer gepoteert zijnde/ om sijne officien oprechtelijck by die van den Heer Tempel ende Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot Brussel ten dien eynde te voegen/ een goeden uytslagh in de saecken te verwachten soude zijn; Ende dat d'Heeren Ministers van Engelandt ende van haer Hoog Mog. tot Parijs kennis van de voorsz verklaringe van den Heer Marquis ghegeven zijnde/ ten spoedighsten ende voor 't uytgaen van Maert souden konnen antwoorden/ ende aldaer te Hove bekent maecken; en op dat heurlyder instantien van des te meer efficacie by den Heer Isola souden zijn/ oordeelden sy dienstig te zijn aen den Grave van Dhona en den Heer Arlington te versoecken/ ten eynde van haer kant het selve op 't allerkrachtighste mede gheurgeert mochte werden; welck geboden die Heeren oock niet ongeraden bevonden te zijn.

d'Heeren Ambassadeurs hebben van d'occasie waer ghenomen dat den Heer Isola van haer sijn afscheydt quam nemen/ ende hebben S. Ed. over de voorsz pointen langh onderhouden/ en aengewesen d'inevitable necessiteyt in de welcke de Spaensche saecken gebracht waren/ de welcke geen uytstel en leden/ noch oock niet en permitteerde na eenige last van Madrid, ofte overkomst van Don Jean te wachten/ want dat wel schyerpelijck de Spaensche Nederlanden pericul soude loopen van in 't geheel voor die tijdt verlooren te gaen.

Den

Den voornoemden Heer Isola, hebbende sich in 't begin wat ge-extendeert op de hardigheyt ende inegaliteyt met de welcke men Spangien boven Vranckrijck tracteerde, namentlijck, dat men met Vranckrijck het geheele werck wilde adjusteren by een formele Conventie, ende dat men dat echter aen de andere zijde eventualiter met Spangien declineerde te doen, heeft echter eyndelijck haer die hoope ghelaten van sijn uytterste effort te sullen doen, om den voornoemden Heer Marquis ter intentie van de voornoemde Geallieerden te disponeren.

Van alle het welcke zy aen haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot Brussel mede by Missive kennis hebben gegeven.

Zy hadden even te vooren in haer entreveue met d'Heer Arlington, haer oock ghe-expliceert conform haer Ho. Mog. Resolutie van den eersten Maert voornoemt, ende hen dermaten geuyttet, als de voorschreve Resolutie was mede brengende, maer vonden 't voorsz werck aldaer noch al vry ongereet. De Leden van 't Parlament, immers sommige van dien, wilden 't Gelt dat men den Koningh soude geven, noch al halen uyt de Kassen van die geene, die in den voorgaenden Oorlogh de maniement van de Gelderen hadden gehadt, edoch gaf hoope dat sich die saecke wel haest soude in schicken, ende versocht H. Ed. dat sy (Heeren Ambassadeurs) eens de ghevallen, in de welcke men de middelen van naedruck soude moeten gebruycken, op een kleene Memorie soude willen vervatten.

Op dese Parlaments-Vergaderingh wierdt gerenoveert het Committé, om nae te sien de Privilegien die het Lager-Huys heeft, als mede de jurisdictie van de Lords, om in een saecke van yemant van 't Lager-Huys te procederen.

Gelijck het Lager-Huys oock gheordonneert heeft, dat de geingrosseerde Bil, continerende, dat men tot sententie sal mogen treden op aenklachte van misslagen of erreurs in de Finantien gedaen, gepasseert soude worden in die forme als de selve van de Lords over gesonden was geweest.

Het Lager-Huys heeft oock insgelijcks goedt gevonden, vermits veel insolentien en moedtwilligheden over al gepasseert wierden, dat het Huys en Corps sich aen sijne Majesteyt soude addresseren, ende de selve versoecken, dat sijne proclamatie tot versterckingh van de Wetten tegens de ongepermitteerde by-een-komsten gestatueert, wilde laten uyt gaen, ende datter sorge ghedragen mocht werden, dat de vrede ende ruste van 't Rijck gheconserveert wierdt, ende niet geturbeert door de onwettige vergaderinge van Papisten ende andere Nonconformisten.

Ende is oock verstaen, dattet laetste Lidt van des Koninghs aenspraeck, aengaende de vereenigingh van sijne Majesteyts protestantse subjecten, van dien dagh over acht dagen in deliberatie soude worden geleght.

Welck versoeck dienvolghens by het Lager-Huys aen sijne Majesteyt en Corps gedaen zijnde, heeft sijne Majesteyt daer op geantwoordt, dat hy terstondt sijn proclamatie tegens de onbehoorlijcke Vergaderingen soude laten uyt gaen, gelijck zy versochten, ende dat hy van oock niet wilde twijffelen, of sy souden het tweede lidt van sijn propositie in consideratie nemen; waer over het Huys sijne Majesteyt voor dessels antwoordt heeft bedanckt.

De

De Commissarissen tot het vast-stellen van de Negotie tusschen Engelandt en Schotlandt waren seer nae tot de determinatie van die saecke gekomen / zijnde alsdoen weynigh meer onder haer te verhandelen.

Uyt de Duyns wierdt geschreven / dat seecker Frans Oorlogh schip voerende ses en twintigh stucken / aldaer gekomen zijnde / in 't begin geweygert hadde de gewoonlijcke eer-teeckenen te doen / maer eyndelijck gheperst zijnde om 't selve te doen / hadt sijn top-zeyl gestreecken ; ende dat daer na de Fransche Capiteyn aen boordt van de Engelsche Schepen gekomen zijnde / en gevraegt / waerom hy onderlaten hadde de gemelde eer-teeckenen aen de Engelsche Vlagge te bewijsen / niet anders tot antwoordt hadde gegeven / als dat hy een Fransche Marquis in sijn Schip hadt / ende dat hy geen ordre had om te strijcken / echter om dat hy maer met sijn Schip alleen was / het selve ten laetsten had willen doen / maer dat haren Admirael den Hertogh van Beaufort, ontrent die kust soude komen / ende dat alsdan die questie soude werden gedecideert.

Den ses en twintighsten is gehoort het rapport van de Heeren van Gellicom ende andere tot d'Engelsche saecken / achtervolghens der selver Resolutie van den drie en twintighsten deses / gevisiteert ende ge-examineert hebbende de Missive van den Koningh van Groot Brittannien, gheschreven tot Whitehal den acht en twintighsten Februarij lestleden / stilo Angliæ, ende het Formulier van den Eedt in de Engelsche en Latijnsche Tale by sijne Majesteyt gedaen formeren / om gepresteert te werden by dessselfs Officieren in de Indien, tot sekerder executie ende nakomingе van 't Tractaet van Vrede den een en dertighsten Julij sesthien hondert seven en sestigh tot Breda gesloten. Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden het voorschreve Formulier te dresseren volghens den stijl ende maniere hier te Lande gebruyckelijck / dat men oock daerinne soude doen insereren het Tractaet van Marine den seventhienden Februarij lestleden met den hooghgemelten Koningh gemaeckt ende gesloten / op vaste presuppositie, dat sijne Majest. 't selve niet alleen alberyts soude hebben geratificeert / nemaer oock dat d'Acte van Ratificatie gedaen af schrijven ende veerdigen / om tegens die van desen Staet ge-extradeert ende uyt gewisselt te werden / ende dat dan voorts het alsoo gedresseerde ende geamplieerde Formulier van Eedt gesonden soude werden aen de Heeren hare Hoogh Mog. Extraordinaris Ambassadeurs in Engelandt, met last ende authorisatie / om daer op met sijne Majesteyt / ofte met desselfs Commissarisen te sluyten / met reciproque beloften / dat den voorsz Eedt soude werden gepresteert reciprocè ende ten wederzijden / by alle die gheene / die onder de directie van de Oost-Indische Compagnie in Engelandt ende in desen Staet eenig opper-gesach ofte commandement te Water ende te Lande over eenighe Schepen / Districten / ofte Plaetsen souden exerceren / ende dat hare Hoogh Mog. den voorsz Eedt gearresteert / mitsgaders de Acte dienthalven met insertie van de voorsz beloofte gesloten zijnde / inghevolge van derselver Resolutie ende aenschrijvens van den achthienden Februarij lestleden ordre souden stellen / ende die voorsieninge doen / ten eynde dat den voorsz Eedt niet alleen by den Gouverneur Generael op Batavia, nemaer oock by alle andere Officieren / te Water ofte te Lande / onder de directie ende den beleyde van de Nederlandtsche Oost-Indische Compagnie eenigh opper-

gesach of commandement exerceerende/ effective souden werden gedaen; ende dat hare Hoogh Mog. sulcks insgelijcks van de zijde van Engelandt voor soo veel de Engelsche Officieren in de Indien aengingh souden verwachten/ ende vertrouwen.

Voorts wierdt den Heere van Beverningh haer Ho. Mog. gedesigneerde Plenipotentiaris naer Aecken, versocht dat de selve sich ten spoedichsten derwaerts wilde begeven tot uytwerckinge van de goede meeninge ende intentie van den Staet.

D'Heeren Ambassadeurs tot Londen op den negenthienden eenige advijsen/ raeckende den toestandt van saecken ontfangende/ hebben aenstonds d'Heer Arlington gevisiteert/ ende met dien Heer aendachtelijck gedelibereert/ of van de zijde van Engelandt op de Brieven van den Heer Trevor noch yets naeders geresolveert ende gedaen diende te werden; Maer aengesien verscheyde kleyne saecken daer inne verhaelt/ ongetwijffelt by den Heer Temple ende de Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot Brussel al uyt gewracht souden zijn/ ende dat het point van de verkiesinge van 't een ende andere Lidt van de Alternative, in plaetse van de maniere van acceptatie/ daer den Heer Marquis sich van hadde believen te dienen/ alreede aen den voornoemden Heer Temple thien dagen te vooren opreuselijck was over geschreven: Ende dat eyndelijck 't point/ 't welck tot de gerepeteerde defecten van het pouvoir relatie heeft/ scheen voldaen te zijn/ met de dispositie van het vierde Articul van het Tractaet/ mitsgaders met het vierde Articul van de Instructie van den Heer van Beuningen, als mede met de ordres conform de selve Instructie aen den Heer Trevoor, nae sijn vertreck/ nae gesonden/ ende dat de voornoemde Heer van Beuninghen ende Trevoor, sich oock by haer Memorie van den vijfden alreede tot gerustheydt van Vranckrijck seer verre hadden verklaert/ ende ontwijffelijck onbekommert souden zijn/ omme sich op alle de voorschreve objectien satisfactoirlijck te declareren/ soo verre als de selve by sijne Majesteyt van Engelandt ende haer Ho. Mog. voldaen konden werden/ soo hebben zy geen van alle andere gedachten gehadt/ als aen de voorsz twee Heeren het verder vervolgh van de saecke aen te beveelen.

Echter evenwel/ terwijl haer door haer Ho. Mog. naedere ordres op dat voorschreve subject waren toe gesonden: Soo hebben zy aenstonds nae de receptie van de selve/ de instantien daer inne vermelt/ gedaen/ ende sijn Majesteyt versocht/ de voorsz ordres/ voor so veel die nae Vranckrijck souden gaen/ noch op Woensdagh, ende sulcks voor het vertreck van de ordinarise Donderdaghsche Fransche Post/ door een Expresse Courier af te willen senden/ ende de Brusselsche depesches mede ten spoedichsten te willen laten af gaen; welcke alles sijne Majesteyt op hare instantien heeft believen t'ordonneren/ gelijck het oock in dier voegen effectivelijck is geschiedt.

Die weeck heeft den Heer Brandt, Afgesante van sijn Keurvorstel: Doorl. van Brandenburgh d'Heeren Ambassadeurs van desen Staet een visite gegeven/ ende haer nae de gewoonlijcke complimenten/ eerst positive verseekert/ dat den Heer Keurvorst noch geen andere sentimenten hadde/ als de welcke tendeerden tot de herstellinge van de Vrede tusschen de twee strijdende Kroonen/

en/ ende dat hy in allen gevalle met Vranckrijck sich niet verders of wijders soude in laten/ als alreede geschiedt was/ ende heeft voorts gheseght/ dat de Heeren Pelnits ende Meynders soodanige hartige tale tot Parijs voerden/ als weynige van die geerne die haer met het maecken vande Vrede aldaer bemoeyen/ voornde waren: Dat wijders haer Hoogh Mog. wel op haer hoede dienden te zijn/ tegens de gedreesde Attentaten van den Bisschop van Munster: Waer na over de geheele voorsz groote saecke wijtluftigh gediscoureert zijnde/ hebben zy (Heeren Ambassadeurs) haer Ho. Mog. in bedencken gegeven of in die constitutie van tyden ende saecken niet seer dienstigh ende oorbaer soude zijn/ dat den voornoemden Heer Keurvorst daer een civile ende obligeante Missive van haer Hoogh Mog. ernstelijck genoodicht ende versocht wierdt/ sich by de goede partye te willen voegen/ ende d'oude sentimenten als noch te willen volgen ende helpen appuyeren. Ende dat aen 't Hof van Sweden mede instantie mocht worden gedaen/ om oock van wegen die Kroon aen het Keurvorstelijcke Hof ghelijcke Officien te doen/ gelijck van wegen Engelandt, ende haer alhier by de Graef van Dhona oock niet soude werden versuymt. Gemelte Heeren Ambassadeurs hebben in 't begin van die weeck/ nae dat zy vertrouwden dat het point van de subsidien, zijnde het principaelste ingredient van de Triple Alliantie, door de Heer van Molina, ende Isola by den Grave van Dhona wat ghepraepareert was/ aen dien Grave in een visite getracht smaeckelijck te maecken de solide ende bondige reden/ op de welcke het geresolveerde van den sevenden deses/ raeckende het voorsz point van de subsidien was berustende; maer hebben het ongeluck gehadt dat den Heer Graef sijn is ghebleven by sijne voorige sentimenten/ soo van de voorschreve subsidien 't zy voor de verledene/ 't zy voor de verloopene tijdt/ alleen van Engelandt ende de Vereenighde Provincien te willen stipuleren/ ende Spangien niet in 't spel te willen brengen/ als mede omtrent de begrootinge der subsidien self; nemende die alnoch op seventig duysent Rijcksdaelders 's Maents van den eersten October sesthien hondert *seven en sestigh af te reeckenen*/ voegende daer by/ dat hy vertrouwde/ dat sy haer op de selve saecke nader soude bedencken/ ende sijn Koningh niet necessiteren/ om nieuwe Consilia te nemen.

Ende nae dat zy (Heeren Ambassadeurs) sterck hadden geurgeert/ dat hy haer op haer geallegueerde reden eenige voldoende solutie soude willen geven/ seyde/ dat alwaer hy schoon voor sijn particulier voldaen/ dat hy echter de last van sijn Koningh moest volghen. Zy hebben aen den voornoemden Heer Graef serieuselijck versocht/ de voorschreve saecke te willen rumineren/ en gesecht dat zy van de Kroon Sweden geensints verwachteden/ dat de selve sich van de goede partye, met welckers interessen die Kroon de sijne oock ghemeen hadde/ soude willen af trecken/ ende aen de Fransche zyde tegens desselfs palpable interessen over gaen. Dat zy oock niet vertrouwden dat de selve Kroon/ sich met neutrael te blijven soude willen laten uyt de handen rucken de glorie van door desselfs directie de vrede aen de Christenheyt te geven/ ende part noch deel wilde hebben/ in dat voorsz groote werck/ geduyrende dese wonderlijcke revolutien van de saecken van de Werelt.

Naderhandt is d'Ambassadeurs ter handen ghekomen de Missive van den Heer

gesach of commandement exercerende/ effective soude werden ghedaen; ende dat hare Hoogh Mog. sulcks insgelijcks van de zijde van Engelandt voor soo veel de Engelsche Officieren in de Indien aengingh souden verwachten/ ende vertrouwen.

Voorts wierdt den Heere van Beverningh haer Ho. Mog. gedesigneerde Plenipotentiaris naer Aecken, versocht dat de selve sich ten spoedichsten derwaerts wilde begeven tot uytwerckinge van de goede meeningh ende intentie van den Staet.

d'Heeren Ambassadeurs tot Londen op den negenthienden eenige advijsen/ raeckende den toestandt van saecken ontfangende/ hebben aenstonds d'Heer Arlington gevisiteert/ ende met dien Heer aendachtelijck gedelibereert/ of van de zijde van Engelandt op de Brieven van den Heer Trevor noch yets naeders geresolveert ende gedaen diende te werden; Maer aengesien verscheyde kleyne saecken daer inne verhat/ ongetwijffelt by den Heer Temple ende de Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot Brussel al uyt gewracht soude zijn/ ende dat het point van de verkiesinge van 't een ende andere Lidt van de Alternative, in plaetse van de maniere van acceptatie/ daer den Heer Marquis sich van hadde believen te dienen/ alreede aen den voornoemden Heer Temple thien dagen te vooren openreuselijck was over geschreven: Ende dat eyndelijck 't point/ 't welck tot de gemelteneerde defecten van het pouvoir relatie heeft/ scheen voldaen te zijn/ met de dispositie van het vierde Articul van het Tractaet/ mitsgaders met het vierde Articul van de Instructie van den Heer van Beuningen, als mede met de ordres conform de selve Instructie aen den Heer Trevoor, nae sijn vertreck/ nae gesonden/ ende dat de voornoemde Heer van Beuninghen ende Trevoor, sich oock by haer Memorie van den vijfden alreede tot gerustheyde van Vranckrijck seer verre hadden verklaert/ ende ontwijffelijck onbekommert souden zijn/ omme sich op alle de voorschreve objectien satisfactoirlijck te declareren/ soo verre als de selve by sijne Majesteyt van Engelandt ende haer Ho. Mog. voldaen konden werden/ soo hebben zy geen van alle andere gedachten ghehadt/ als aen de voorsz twee Heeren het verder vervolgh van de saecke aen te beveelen.

Echter evenwel/ terwijl haer door haer Ho. Mog. naedere ordres op dat voorschreve subject waren toe ghesonden: Soo hebben zy aenstonds nae de receptie van de selve/ de instantien daer inne vermelt/ gedaen/ ende sijn Majesteyt versocht/ de voorsz ordres/ voor so veel die nae Vranckrijck souden gaen/ noch op Woensdagh, ende sulcks voor het vertreck van de ordinarise Donderdaghsche Fransche Post/ door een Expresse Courier af te willen senden/ ende de Brusselsche depesches mede ten spoedichsten te willen laten af gaen; welcke alles sijne Majesteyt op hare instantien heeft believen t'ordonneren/ ghelijck het oock in dier voegen effectivelijck is geschiedt.

Die weeck heeft den Heer Brandt, Afgesante van sijn Keurvorstel: Doorl. van Brandenburgh d'Heeren Ambassadeurs van desen Staet een visite ghegeven/ ende haer nae de gewoonlijcke complimenten/ eerst positive verseeckert/ dat den Heer Keurvorst noch geen andere sentimenten hadde/ als de welcke tendeerden tot de herstellinge van de Vrede tusschen de twee strijdende Kroonen/

nen/ ende dat hy in allen gevalle met Vranckrijck sich niet verders of wijders soude in laten/ als alreede geschiedt was/ ende heeft voorts ghesecht/ dat de Heeren Pelnits ende Meynders sodanige hartige tale tot Parijs voerden/ als weynige van die geene die haer met het maecken vande Vrede aldaer bemoeyen/ doende waren: Dat wijders haer Hoogh Mog. wel op haer hoede dienden te zijn/ tegens de gevreesde Attentaten van den Bisschop van Munster: Waer nae over de geheele voorsz groote saecke wijtluftigh gediscoureert zijnde/ hebben zy (Heeren Ambassadeurs) haer Ho. Mog. in bedencken gegeven of in de constitutie van tyden ende saecken niet seer dienstigh ende oorbaer soude zijn/ dat den voornoemden Heer Keurvorst daer een civile ende obligeante Missive van haer Hoogh Mog. ernstelijck genoodicht ende versocht wierdt/ sich by de goede partye te willen voegen/ ende d'oude sentimenten als noch te willen volgen ende helpen appuyeren. Ende dat aen 't Hof van Sweden mede instantie mochte worden gedaen/ om oock van wegen die Kroon aen het Keurvorstelijcke Hof ghelijcke Officien te doen/ gelijck van wegen Engelandt, ende haer alhier by de Graef van Dhona oock niet soude werden versuymt. Gemelte Heeren Ambassadeurs hebben in 't begin van die weeck/ nae dat zy vertrouwden dat het point van de subsidien, zijnde het principaelste ingredient van de Triple Alliantie, door de Heer van Molina, ende Isola by den Grave van Dhona wat ghepreparcert was/ aen dien Grave in een visite getracht smaeckelijck te maecken de solide ende bondige reden/ op de welcke het geresolveerde van den sevenden deses/ raeckende het voorsz point van de subsidien was berustende; maer hebben het ongeluck gehadt dat den Heer Graef selfs is ghebleven by sijne voorige sentimenten/ soo van de voorschreve subsidien 't zy voor de verledene/ 't zy voor de verloopene tijdt/ alleen van Engelandt ende de Vereenighde Provincien te willen stipuleren/ ende Spangien niet in 't spel te willen brengen/ als mede omtrent de begrootinge der subsidien self; nemende die alnoch op seventig duysent Rijcksdaelders 's Maents van den eersten October sesthien hondert seven en sestigh af te reeckenen/ voegende daer by/ dat hy vertrouwde/ dat sy haer op de selve saecke nader soude bedencken/ ende sijn Koningh niet necessiteren/ om nieuwe Consilia te nemen.

Ende nae dat zy (Heeren Ambassadeurs) sterck hadden geurgeert/ dat hy haer op haer geallegueerde reden eenige voldoende solutie soude willen geven/ seyde/ dat alwaer hy schoon voor sijn particulier voldaen/ dat hy echter de last van sijn Koningh moest volghen. Zy hebben aen den voornoemden Heer Graef serieuselijck versocht/ de voorschreve saecke te willen ruminceren/ en gesecht dat zy van de Kroon Sweden geensints verwachteden/ dat de selve sich van de goede partye, met welckers interessen die Kroon de sijne oock ghemeen hadde/ soude willen af trecken/ ende aen de Fransche zyde tegens dessels palpable interessen over gaen: Dat zy oock niet vertrouwden dat de selve Kroon/ sich met neutrael te blijven soude willen laten uyt de handen rucken de glorie van door dessels directie de vrede aen de Christenheyt te geven/ ende part noch deel wilde hebben/ in dat voorsz groote werck/ geduyrende dese wonderlijcke revolutien van de saecken van de Werelt.

Naderhandt is d'Ambassadeurs ter handen ghekomen de Missive van den Heer

Heer van Beuningen uyt Parijs den seventhienden deses / uyt de welcke sy met ontstelteniſſe gesien hebben / dat sich aldaer seer weynigh apparentien vertoonen op deden / om met eenigh fondament te konnen hoopen dat de Vrede / conform het solemnele gegevene woordt van Vranckrijck, ende op de bekende gronden / geadjusteert soude konnen worden / maer dat ter contrarie sich alles aldaer tot een schrickelijcken Oorlogh aen stelde / ende uyt den Heer Arlington verstaende dat de Brieven van den Heer Trevor het selve mede in hielden / hebben sy / achtervolgens den raedt hun by den Heer Arlington gegeven / goedt gevonden tegen des anderen daeghs een particuliere audientie by sijne Majesteyt te versoecken / ende aldaer te insisteren / eerstelijck, op de acceleratie van de equipage / ende het nomineren van een Admirael over de Vloot. Ten tweeden, op de provisionele lichtinge ende gereedthoudinge van vier duysent man / met de transport-Schepen daer toe noodigh om aenstonds gebruyckt te werden / als men bespeurde dat de Fransche in aentocht souden zijn / om de Spaensche Nederlanden in te trecken / ende eyndelijck / ende ten derden, om de besoignes by der handt te nemen tot formeringe van een aensienlijck Corps van een Armée met alle het geene daer toe van nooden soude mogen wesen / ende tot dien eynde noch een Generael te willen nomineren / immers ende ten minsten d'andere hooge Officieren / om de handt soo aen het werck te slaen / terwijl haer Hoogh Mog. alreede tot het formeren van vijf en twintigh Regimenten Infanterye resolutie genomen hadden: Ende is haer de voorsz audientie tegens 's anderen daeghs na de middagh toe gestaen.

Als wanneer sy d'eere hebbende om sijne Majesteyt te spreecken / haer selven doenmaels ge-expliceert hebben / even ende in der selver voegen / als des daeghs te vooren goedt gevonden was.

Sijn Majesteyt heeft daer op belieft te seggen / dat totaelijck was gepersuadeert / dat Vranckrijck niet min als den Vrede in de sin hadde / en vervolgens dat men op de nodige remedien om dien te prevenieren / aendachtigh moest delibereren: Ende alvoorens op 't geproponeerde van d'Heeren Ambassadeurs te antwoorden / heeft den selven Koningh seer sterck beginnen aen te dringen / ende haer te perssen / om sonder naeder ordres af te wachten de Triple alliantie te teeckenen / met belofte van aen Sweden, ende voor de gepasseerde tijd een convenable somme / ende voor 't toekomende een geproportioneerde Subsidie directelijck van wegen Engelant ende de Vereenighde Nederlanden uyt te loven / sonder veel 't examineren of de Sweedsche pretensie naer de precise reden groot fondament hadt / of niet: alsoo de noot de reden voor sich moest doen wijcken / en sich te vernoegen met een schriftelijcke verklaringe ende belofte van dedommagement op 't een en 't andere by Spangien te doen / dat d'Advysen uyt Sweden noch al mede brachten de continuatie van de goede inclinatie van die Croon / ende dat de Heer Grave van Dhona sich noch dien morgen tegen sijn Majesteyt met volle toegenegentheyt om op die voet de Triple Alliancie te teeckenen hadde geuyttet; doch dat den voornoemden Grave Spangien niet genoemt wilde hebben: maer dat sy niet versekert waren dat die dispositie by Sweden altoos soodanigh soude blyven / en dat d'instantien van Mr. Pompone ende de reele persuasive middelen / die gesegd wierden aldaer in 't werck gestelt

stelt te worden / altijd vruchteloos souden af-loopen; dat oock den Grave van Dhona misschien over drie dagen / als d'advysen uyt Vranckrijck mochten ingekomen zijn van dat de Tractaten waren afgebroken / veel scrupuleuser soude zijn om de Triple Alliantie te teeckenen; en misschien het voor die tyd absolut souden weygeren voor dat hy daer toe specialijck gelast soude wesen: Wyders / dat haer Ho. Mog. als naest ge-exponeert zijnde, aen het pericul min difficulteyt moesten maecken als Engelant, en dat de conclusie van de Triple Alliantie misschien haer den Vrede noch soude konnen geven / eer men den Degen uyt trock / immers den Oorlogh voortgaende / dat de selve een sterck appuy voor de goede saecke soude zijn / ende ontwyffelijck Saxen, ende Brandenborgh, ende misschien alle Princen van Duytslant in de partye soude treden: voorts dat zy in dese saecke niet en behoorden scrupuleus te zijn by defect van genoeghsame last / aengesien zy in 't generael wel wisten / dat haer Ho. Mog. uyt de voorsz Triple Alliantie veel goets waren verwachtende / ende de selve seer waren presseerende / ende soo zy op dit Moment daer over delibereerden / niet anders als conform sijne Majesteyts voorslagh souden resolveren / ende dat de Ministers in soodanigen crisi van saecken over haer wat behoorden te nemen / of andersints dat men alle onderhandelinge wel sonder Ministers / ende by simpele verwisselinghe van Brieven soude konnen doen; Dat sijne Majesteyt haer verders respondeerde voor d'approbatie van haer Ho. Mog. ende dat zy by continuatie van haer difficulteyt het voor haer Hoogh Mog. niet souden konnen verantwoorden / te meer om dat sijn Majesteyt aen haer Ho. Mog. / hoewel in de forme haer tot directe debiteurs stellende / evenwel in effecte niet anders als Borgen souden zijn / ende dat Spangien alles soude betalen / die daer toe sich oock absolutelijck geneceßiteert soude vinden om dat na te komen / uyt vreese van anders van sijn Geallieerdens / sonder dewelcke hy niet bestaen en konde / verlaten te worden.

D'Heeren Ambassadeurs hebben aen sijn Majesteyt daer op geantwoort / dat / als gesupponeert konde werden het point van Subsidien, ende dat haer Ho. Mog. souden werden ge-excuseert van sich daer omtrent t'engageren / dat zy de Alliancie / mits ontfangen hebbende haer Pouvoir, datelijck souden teekenen / maer dat haer Ho. Mog. alvoorens eenige Subsidie aen Sweden uyt hare cassa te geven altyts van verstant waren geweest / dat Spangien te vooren met haer Ho. Mog. moeste convenieren over eenigh suffisant hypoteecq, ende dat zy nu de saecken van de werelt in sulcken wonderlijcken bocht stonden / voor haer particulier oock wel gepersuadeert waren / dat haer Ho. Mog. aenstonts daer toe behoorden te resolveren / ende dat Spangen volens nolens tot de voorsz hypotecatie wel soude komen; maer zy hoopten / dat sijne Majesteyt haer ten goeden soude duyden / dat sy de reden voor haer hebbende / van dat voor Sweden dat van haer niet behoorde gevergt te werden / en daer en boven ongelast zijnde / om haer Ho. Mog. direct als Borgen te binden / maer ter contrarie om alle vordere engagementen van haer Ho. Mog. aen Sweden te doen / op de gracieuste ende bequaemste wyze voor alsnoch te declineren / vermits haer Ho. Mog. soo veel voor de gemeene saecke van de defensie boven anderen bevonden te doen / ende wetende daer en boven hoe d'advysen van d'een en d'ander-

 dere

dere der Provincien op dat Point geuyteert waren / haer niet konden inwickelen in een saecke die soo considerabel de Beurs raeckte / of dat zy haer self souden exponeren aen 't pericul van gedesavoueert te worden / ende dat het voor Ministers / hoe wel zy voor haer selfs oock gepersuadeert mochten zijn / niet en was te vergen / sich diermaten t'expliceren / dat zy echter hoopten op aenstaende Maendagh Brieven uyt het Vaderland te sullen hebben / die haer tot de voorsz sijne Majesteyts voorslagh souden authoriseren / ende soo sijn Majesteyt mochte meenen dattet onseecker was / of men in den Hage die saecke met soodanigen ernst apprehenderde als sijne Majesteyt meende dat behoorde te geschieden / Dattet over sulckx wel soude konnen komen te gebeuren / dat de voorschreve Brieven het selve soo compleet niet en mochte mede brengen / ende daerom sijn Majesteyt soude begeeren dat zy aenstondts een expressen naer den Hage soude willen senden / om daer op ten spoedighsten gelast te mogen worden / dat zy dat seer geerne souden doen ; maer sijne Majesteyt beliefde te seggen dat de tijd dat uytstel geensints lijden en konde : gelijck oock sijne Majesteyt een van haer des avonts daer aen te Hove rencontrerende / de selve instantien heeft gereitereert / niet sonder tusschen-menginge van woorden van ongenoeghte in cas van weygeringe. Ende daer op in de voorgemelte Audientie sich voorts ingelaten hebbende op de ingredienten van haer propositie / heeft geseght dat d'Equipagie van alle de vyftigh Schepen wiert voortgezet / ende datter apparentie was / dat niet alleen de vyf en twintigh maer oock de vordere primo May gereet soude zijn / hebbende het Parlement een fonds gearresteert / om uyt te vinden de geconsenteerde Subsidien van drie millioenen guldens ; Ende dat over 't employ van de eerste vyf en twintig Schepen geen notabel hooft bestelt behoefde te werden / of men soude die wel haest konnen uytvinden ; dat sijn Majesteyt verders 't point van vier duysent man met den gevolge van dien / aenstonts in deliberatie soude doen leggen ; Ende noopende het laetste point / dat hy daer over aendachtigh sijn speculatien soude laten gaen.

Naederhant is den Heer Arlington uyt speciale last van sijn Majesteyt d'Heeren Ambassadeurs komen seggen / dat sijn Majesteyt dese saeck van Sweden zwaer woegh / dat hy hem gelast had aen haer te komen doen dese navolgende voorslagh ; naementlijck / dat terwyle sijn Majesteyt meende dattet wat hart soude zijn / dat men Spangien perste om aen Sweden gelt te geven voor 't onderhouden van der selver Troupen voor de voorleeden tijd / in dewelcke de selve niet alleen niet zijn geweest ten dienst van Spangien, maer ter contrarie dat men de selve in Duytslant heeft gedetineert / om in seecker geval die Croon voor de selve te beter te konnen forceren / dat men blyvende in 't regard van de toekomende tijd / by het geen sijn Majesteyt in haer laetste Audientie had geurgeert in 't reguart van de voorleden tijd / dese saeck op een billick temperament behoorde in te schicken / te weten / dat van 't gheen de voorleden toucheerde Spangien, Engelant, ende de Geunieerde Provincien, yeder een derde behoorde te dragen ; insisterende sterck daer op / dat zy (Heeren Ambassadeurs) haer daer by sonder d'allerminste uytstel souden willen conformeren / alsoo hy anders seer beducht was / dat den Grave van Dhona enige weynige dagen scrupuleux soude zijn / om sonder nieuwe last te ontfangen / sich in dese saeck

in

in te laten / ende dat alsdan die difficulteyt by den voornoemden Grave van Dhona, immers tot acht à tien weecken daer nae / niet soude wesen te surmonteren.

Welcke voorslagh noch bezwaerlijcker voor haer Ho. Mog. zijnde als d'eerste / die maer van een Borghtochte spreck / ende de tweede, die een directe belofte van verbintenis / onder een toeseggen van dedommagement impliceerde / hebben zy haer voorige reden weder op nieuws gededuceert; maer alsoo sijn E. meinde dattet in dese tijts gelegentheyt met geen reden-cavelen alleen te doen was / ende dat den voornoemden Grave van Dhona op geen onsekerheyt van een verpandingh, daer hy eens de preuve van had gehad / maer alleen op 't fondament van een positive toeseggingе sou willen sluyten / hebben zy den voornoemden Heer daer door geen satisfactie konnen geven.

Doenmaels is de Heere Temple by sijne Majesteyt gedestineert om nae Aecken te gaen.

Noch den vijf en twintighsten 's nachts is d'Heeren Ambassadeurs behandight het langh gedesireerde Pouvoir, mitsgaders verscheyde Resolutien van haer Ho. Mog.

't Selve Pouvoir ge-examineert zijnde / heeft den Grave van Dhona daer op die difficulteyt believen te maken / dat d'Heeren Ambassadeurs om te sluyten een Tractaet / dat tusschen haer Ho. Mog. ende de twee andere Koninghen soude werden aengegaen / ende sulcx / om te sluyten een Triple Alliancie, behoorden voorsien te zijn van twee Acten van Pouvoir: een / 't welck aen Engelandt soude worden overgelevert / ende daer in over sulcks de naem van Engelandt voor soude staen / ende het ander dat voor Sweden soude zijn / in het welcke den naem van Sweden nae Engelandt soude wesen ghestelt / ende alsoo zy maer een Pouvoir hadden / ende dat daer in de naem van Enghelandt d'eerste wierdt ghestelt / dat hy Heer Grave dat Pouvoir niet overnemen konde; maer dat zy (Heeren Ambassadeurs) behoorden te schryven om een gelijck-luydende Acte van Pouvoir, alleen met transpositie van 't woort Sweden voor 't woort Engelandt, ende dat dat instrument dan / in cas van Accoort / by hem overgenomen ende nae Sweden gesonden soude werden: zy vonden haer over de voorsz difficulteyt wat gesurpreneert / terwyl zy altoos gemeent hadden dattet stili was / dat de Pouvoirs niet en wierden gewisselt / maer dat alleen de Copye Authentijcq van de selve overgelevert wierden. Edoch alsoo de Heer Arlington wiens Advys zy over de voorsz saecke versochten te verstaen / haer beliefde te zeggen / dat Sweden buyten de gewoonte van andere Potentaten 't selve altoos soo was practiserende / en dat d'Heer Grave van Dhona by haer noch op heden daer over begroet zijnde / by de voorsz consideratien beliefde te persisteren / soo versochten zy seer ernstigh / dat aen haer sonder eenigh tyd versuym ten alderspoedighsten een soodanigh instrument van pouvoir als den voornoemden Grave was desirerende / boven 't geen zy hadden / toegezonden mocht worden.

Zy hebben wyders aenstonts op den ontfangh van haer Ho. Mog. Resolutie van den achtienden deses geprocureert / dat van daer op 't werck van 't Casteel

steel van Genappe gelijck-luydende ordre aen den Heer Trevor is afgegaen / als haer Ho. Mog. aen den Heer van Beuningen hadden laten toekomen: mitsgaders dat op 't werck van de bewuste Alternative aen den Heer Tempel soodanighen ordre is afgesonden / als zy (Heeren Ambassadeurs) by maniere van consideratie en bedenckingen aen de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot Brussel geschreven hadden.

D'Acte van ratificatie van 't Tractaet van Marine tusschen Engelandt ende Vereenigde Nederlanden gesloten / was tot Londen al over eenige dagen completelijck gereedt ende opgemaeckt geweest / ende wachte men maer naer dat haer Ho. Mog. de hare aldaer souden believen te senden om tegen den anderen uytgewisselt te worden.

's Voorigen daeghs hadden zy door een expres afgesonden Bode ontfangen ses distincte Resolutien van haer Ho. Mog. alle van den ses en twintighsten, ende dien morgen het geluck hebbende van met meest alle de Heeren Commissarien van sijne Majesteyt in conferentie geweest te zijn / hebben de selve haer verklaert:

Eerstelijck, dat haer vyf en twintigh Schepen van Oorlogh / met de Branders en het vorder kleyn Vaertuygh / op de voorgeslagen dagh seeckerlijck gereedt soude wesen; edoch is de deliberatie over de maniere van conjunctie / uytgestelt tot nae de Heylige dagen van Paeschen / op welcke saecke haer Hoogh Mog. sich / haers oordeels / niet klaer hadden ge-expliceert / of de selve mede hadden verstaen / daer onder te hebben begrepen de Militie te voet / die men voorgeslagen had / des noots / op de voornoemde Schepen te werpen.

Ten tweeden, dat over de gereetmaeckingh van de vier duysent man Infanterie alreede Resolutie was genomen / maer en was de selve noch niet geexecuteert; en namen de voornoemde Heeren Commissarien aen het point van een suffisant Leger daer-en-boven op de been te brengen aen sijne Majesteyt te sullen refereren.

Ten derden, datze oordeelen dienstigh te zijn / dat de Heeren Molina en Isola versocht wierdien eens een Concept op 't papier te willen stellen van een Ligue defensive, in cas den Vrede niet quam voort te gaen.

Ten vierden, dat sijn Majesteyt van Engelant insgelijcx ordre soude stellen tot het afgaen van een geraisonneerde Missive aen de Koningin van Spangien, met last aen den Grave van Sandwig, die tegen de tijdt dat de voornoemde Missive daer soude konnen zijn / seker te Madrid soude wesen / de selve Missive met sijn mondelinge Officien te willen seconderen.

Ende eyndelijck / dat aen den Heer Trevor, boven 't geen men aen sijn Ed. belast hadde / dat in veele deelen voldeet haer Ho. Mog. Resolutie van den ses en twintighsten Maert voornoemt / noch soude werden aengeschreven sich in alle het geene daer-en-boven in de voorsz Resolutie mochte zijn vervat na de selve te reguleren / dewelcke hem vervolgens voor een Recht-snoer soude verstrecken / mits te gelijck uytwerckende de voorgeslagen continuatie van suspensie van Wapenen, ende aen geen Propositien gehoor gevende / die voor Spangien prejudiciabeler soude zijn als de Haeghse Conventie; ende hoewel die tweede maniere van Limitatien wat duysterheydt en ambiguiteyt schenen te hebben

ende

ende impliceeren / nochtans terwijl de voornoemde Heeren Commissarien dat par force wilden insereeren in de ordres die d'Heer Trevor souden toegesonden worden / hebben zy (Heeren Ambassadeurs) dat daer by soo moeten laten verblijven.

Noch laet in den avont is een van haer nae Geringhousen gereden / om door d'Heer Arlington wat naeder over dese duysterheyt en ambiguiteyt ge-esclaircisseert te werden: want soo de meyninge was / dat men by occasie van alle verzoecken ende conferentien alle instantien soude moeten vergezelschappen met ijverige versoecken van den stilstant van Wapenen ingewilligt te krijgen / mitsgaders dat de Heeren van Beuningen ende Trevor gheen Pointen van merckelijcker gewichte souden vermogen in te willigen / maer de selve moeten overschryven aen sijn Majesteyt en haer Ho. Mog. soo wiert 'er niet anders gesept als alrede in de resolutie was gecomprehendeert / en soo de meyninge dat niet soude zijn / so diende de Heeren t'expliceeren / op wat periode of paragraphe van de voorsz Resolutie / die teedelijck ende veel ledigh was / zy de voorsz Limitatien expliceerden / vermits 'er perioden in waren / op de welcke de voorsz Limitatien / notoirlijck niet scheenen applicabel te konnen worden gemaeckt. Voornoemde Heer Arlington toonde sich scrupuleux te zijn van op de voorsz saeck alleen te antwoorden / maer vont goedt dat men aenstaende Maendach daer over noch eens naeder soude confereeren.

Den dertighsten Maert wiert aen de Heeren Meerman ende Boreel, Extraordinaris Ambassadeurs van desen Staet in Engelandt, toegezonden haer Ho. Mog. Pouvoir ende Authorisatie / om 't werck van de bewuste Triple Alliantie tusschen Engelant, Sweden ende desen Staet / te mogen adjusteeren ende sluyten op de gronden in haer voorige Brieven / en haer Ho. Mog. voorgaende Resolutien vervat; ende namentlijck / dat de Croon Sweden ten minsten met vyf duysent paerden / en seven duysent man te voet / in actie soude hebben te treden / ingevalle (dat Godt de Heer Almachtigh genadigh verhoede) een van de casus in 't derde van de separate Articulen den drie en twintigsten Januarij lestleden tusschen de Heer Temple, Extraordinaris Envoyé van den Coningh van Groot Brittannien, en de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden geslooten / mochten komen t'existeren / ende op dat de hooghgedachte Croon Sweden of desselfs Minister / tot het gheene voorsz is des te beter gedisponeert mochte worden / wierden de gemelte haer Ho. Mog. Ambassadeurs oock mitsdesen geauthoriseert om de gerequireerde Subsidien aen de selve Croon van wegen haer Ho. Mog. nevens Engelant in redelijckheyt te mogen belooven: d'eene helft van dien te betalen by Engelant voornoemt / ende de wederhelft by desen Staet / met dien verstande dat in allen gevalle van weghen Spangien in de bondighste forme belooft soude moeten werden / d'alsoo beloofde en gedebourseerde Subsidien t'eynde van den Oorlogh aen Engelandt ende desen Staet te sullen rembourseeren / met byvoeginge dat haer Ho. Mog. gantsch onredelijck achten / voor soo veel desen Staet belangde / over de verloopen tijdt aen Sweden eenige subsidien te betalen / ende dat de selve noch liever de loopende maendelijcke subsidien wat hooger souden inwilligen / als sich over 't gepasseerde te laten bezwaren. Wyders is verstaen dat aen de voornoemde Heeren Ambassadeurs

deurs bekent gemaeckt sal worden / dat over 't point van de bewuste verpandingh van eenige Steden en Forten by Spangien aen desen Staet te doen tusschen den Heer Ambassadeur van Spangien ende de Heeren Gedeputeerden van haer Ho Mog. geadjusteert ende op 't papier gebracht / was seker Project van Conventie: edoch dat den selven Heer Ambassadeur sich niet gequalificeert hebbende gevonden / om 't selve Project finaelijck te sluyten / een Expressen aen den Marquis de Castelrodrigo afgevaerdight hadt / om daer op volkomen gelast te mogen werden: dan alsoo gelijck Project hier vooren tusschen Spangien ende haer Ho. Mog. ontworpen / interrupt was geloopen / dat derhalven zy Heeren Ambassadeurs souden trachten uyt te wercken / dat den hooghgemelten Koning van Groot Brittannien wilde belooven ende garand blyven datter voorsz jonghstgemaeckte Project van Conventie over 't Point der voorgenoemde verpandinge aen haer Ho. Mog. effective ingewilligt of geprestert / en niet meer illusoir ghemaeckt wierde / ende dat tot dien eynde van weghen sijne Majesteyt d'Heeren Molina ende *Isola* gedisponeert mogten worden / om daer aen van haer zyde mede de handt te houden / sulcks ende daer 't behoorde: Eyndelijck is verstaen / vermits dat op alle particuliere / ende incidentele saken geen speciale last of Pouvoir ghegeven konde worden / de meergemelde Heeren Ambassadeurs generalijck [sic] geauthoriseert / en ghelijck de selve generalijck gheauthoriseert wierden by desen / de bovengheroerde Triple Alliancie sonder eenige vordere rughspraeck t'adjusteren / sluyten / ende teeckenen / op de gronden hier voor ge-expresseert / alles op approbatie en ratificatie van haer Hoogh Mogende. Werdende hier van oock Extract ghesonden aen den Heer van Beuningen, Extraordinaris Ambassadeur van desen Staet in Vranckrijck, ende de Heer van Beverningh Plenipotentiaris naer Aecken; mitsgaders aen de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot Brussel, om te strecken tot der selver narichtinge / en voorders te dienen sulcks en daer 't behoorde.

De Heeren Gedeputeerden van Zeelant hebben tegen dese bovenstaende conclusie laten aenteeckenen van haer ongelast te vinden om te komen adviseeren: maer hebben de voorsz conclusie / soo ten respecte van de veranderinge in de begrootinge van de Subsidien / als ten aensien van de verpandinge gecontradiceert. De Heeren Gedeputeerden van de andere Provincien hebben in de bovenstaende Conclusie geconsenteert / op 't behaghen van de Heeren haere Principalen.

Den ses en twintighsten Maert ontfingen d'Heeren Ambassadeurs haer Ho. Mog. depesches ende Pouvoir / tottet aengaen van een defensive Ligue, tusschen Engelandt, Zweden ende desen Staet / naemaels genoemt de Triple Alliancie. Sy schreven daer op den vierden April / dat zy vertrouwden / nu soodanigh / door dese haer Ho. Mog. Resolutie / te zijn gequalificeert / dat zy hoope hadden / het werck van de Triple Alliancie ten lesten eens tot een gewenst eynde te sullen konnen brengen; edoch dewyl haer Ho. Mog. het voorsz werck noch al relatief beliefden te maken tottet Contract van de bekende Verpandinge, en datter geen apparentie was / om sijn Majesteyt van Engelant te disponeren / om te belooven dat sonde doen garanderen datter bewuste Project van de Verpandinge by Spangien soude werden ingewilligt of gepresteert /

soo

soo als de Heeren Engelsz Commissarien haer rond uyt hadden verklaert; soo wachten sy af vvachten het Moys van 't sluyten ende teeckenen van 't selve Contract.

D'Heeren Molina en Isola recommandeerden in al haer Brieven aen den Marquis de Castelrodrigo de Conclusie van 't werck van de verpandinge, soo veel als in haer vermogen was, soo als sy de Staetse Ministers successivelijck quamen verklaren.

De difficulteyt die haer Ho. Mog. scheenen te maken over de Subsidien by Zweden voor den voorleden tijd gepretendeert, resideerde ongetwijffelt daer in dat haer Ho. Mog. meenden, datze met geen heel goet fondament souden konnen pretenderen, van daer over by Spangien gedommageert te worden, vermits in die tijd de Zweedse Troupen niet waren by de hant gebleven, om eygentlijck Spangien te helpen, maer om aen de Mediatie nadruck te geven, ende misschien wel om tegen Spangien self gebruyckt te worden; edoch soo de Heeren Ministers van 't Huys van Oostenrijck, die tot Londen waren, gedisponeert konden werden, gelijck d'Heeren Ambassadeurs van desen Staet vertrouwden van jae, van te beloven Engelant en de Vereenighde Nederlanden schadeloos te houden voor 't Credyt dat de selve by Sweden over de gepasseerde tijd voor haer souden believen t'interponeren, mitsgaders van te verklaren dat haer Ho. Mog. soo veel van de twee millioenen, die de selve andersins aen den Marquies de Castelrodrigo stonden te sullen aentellen, souden mogen inhouden, ende voor reeckeningen van Spangien aen Zweden betalen, als de voorsz Subsidien voor de voorleden tijd souden mogen worden begroot, dat in de voorsz saecke notoirlijck gheen difficulteyt scheen te sullen zijn; want het inde daet even eens was of Zweden, Spangien niet sideerende, haer gelt van den voorleden tijd van haer Ho. Mog. voor reeckeningh van Spangien ontfingh, of dat Zweden, Spangien sideerende, van 't geldt, als het d'Heer Marquis alreede soude hebben getoucheert, ende door de voorsz Leeninge in sijn Casse ghekregen, als dat van Spangien soude konnen ontfangen; ende vertrouwden daerom, dat de saeck in dier voegen getraineert zijnde, tegen de gedeclareerde intentie van haer Ho. Mog. waerlijck niet soude konnen strijden; immers heeft den Grave van Molina, om sodanigen belofte te mogen doen, op den vierden deses, op d'instantie van de Heeren Engelsche, een expresse naer Brussel gesonden, gelijck hem niet alleen om de bovengemelte belofte te doen voor de voorleden tijd een genoeghsaem Pouvoir ontbrack, maer was selfs van geen Pouvoir voorsien geweest, om te beloven dat de Subsidien van de volgende tijd naer 't eyndigen van den Oorlogh wedergegeven ende gerestitueert souden werden, ende verwachte dienthalven de noodige Authorisatie op alle beyde de saecken.

De Heer van Dhona toonde wat misnoeght te zijn, dat desselfs consideratien die hy op 't subject van de Triple Alliancie had gehadt, ende die by de Missive van een van onse Heeren Ambassadeurs eenigen tijd geleden waren overgesonden geweest, soo publijck geworden waren, dat men de selve aen hem uyt Hollant, met alle particulariteyten, had konnen overschryven.

Sedert hadden een particuliere Audientie by sijn Majesteyt / waer in zy deselve voor eerst seer officieus ende beleefdelijck bedanckten voor de goetheyt die de selve had believen te toonen in 't geven van de ordres aen Sr. Allen, doenmaels kruyssende met eenige Oorlogh-schepen in 't Canael / om alle de Schepen van sijn Majesteyts Geallieerden t'escorteren / geleyden / ende alle Protectie / des van nooden hebbende / te verleenen / ende alsoo haer Ho. Mog. meenden met goedt Recht haer de principaelste plaetse onder de selve Geallieerden ende goede Vrienden van sijn Majesteyt te mogen toeschryven / dat haer Ho. Mog. daerom haer (Heeren Ambassadeurs) oock specialijck gelast hadden de behoorlijcke complimenten van danckzegginge aen sijne Majesteyt daer over af te leggen; Voorders dat haer Ho. Mog. daer neven haer oock specialijck gelast hadden / by occasie van't gepasseerde van den Commandeur la Roche in Tourbaey ende Wicht, te verklaren / dat soo yemant / wie het oock soude mogen wesen / sich soo verre soude mogen komen uyt sijn debvoir t'emanciperen / ende het selve te buyten te gaen / dat hy eenige soodanige invasie ofte turbatie in de Landen ofte Onderdanen van sijn Majesteyt soude willen doen / als in 't jongst gemaeckte Tractaet van defensie breder uytgedruckt staet / haer Ho. Mog. geensins in gebreecke soude blyven sijn Majesteyt resolutelijck ende ter goeder trouwe 't effect van de voorsz defensive Alliancie te presteren; welcke bedanckinge van satisfactie aengenomen zijnde / hebben zy wijders geseydt dat den tyd van den eersten Mey, op dewelcke goed gevonden was / dat by provisie van weder zyden vyf en twintigh Schepen van Oorlogh met den anderen souden conjungeren / om gebruyckt te worden / daer ende sulcx als ten dienste van beyde de Staten alder efficacieust ende voordeelighst gheoordeelt souden mogen worden / nu beginnende te naderen / het ten hoogsten nootsaeckelijck soude zijn / dat men met den anderen perfect convenieerde over de voet ende forme van de voorsz conjunctie / ende namentlijck / dat alle de actien ende desseinen van de gecombineerde Vloot souden worden beleydt ende ter executie gestelt met gemeen concert van Chefs, ofte die geene die het opperste gezagh van d'een en d'andere zyde soude mogen worden aenbevolen; mitsgaders dat by de Chef van haer Ho. Mog. Vloot / het gewoonlijck Salut aen de Koninghlijcke Vlagge gedaen zijnde / van de zyde van die geene die d'Engelsche Vloot als Chef soude commanderen / weder het contre-salut soude geschieden; Sijn Majesteyt heeft haer daer op believen te antwoorden ende te gemoet te voeren; dat / voor soo veel het eerste belanghde dattet selve nootsaeckelijck was / ende dat zy daer over met sijn Majesteyts Commissarien in conferentie soude komen treden; Ende wat het point van 't contra-salut belanghde / dat die saeck in 't gebruyck ende observantie aen alle Zee-lieden soo bekent was / dat daer in geen onseeckerheyt of ambiguiteyt overigh konde zijn; ende dat men die saecke / volgens het Tractaet van Vrede / nae 't gebruyck moest reguleren; ende dat hy sich daer op by sijne oudste Officieren soude informeren.

D'Heeren Ambassadeurs hebben daer op gerepliceert: dat het Tractaet alleen disponeerde over 't Salut, daer in dat zy eens waren ende niet een woordt spraeck van 't contra-salut, daer het nu op aen quam; ende dat zy vertrouden / dat sijne Majesteyt niet en soude willen pretenderen / dat men minder civiliteyt van

van

van dessels Pavilloen / dat maer een kleyn representatyf van sijn Koninglijcke Persoon was / soude ontfangen / als sijne Majesteyts Auguste Persoon selfs op sijn Koninghl. Troon aen de Afgesanten van haer Ho. Mog. was betoonende; ende dattet nu bekent was / dat sijn Majesteyt by de selve met afneminge van de hoet gegroet zijnde / wederom de selve met gelijcke resalutatie bejegende; ende dat dat raisonnement soo concludant ende voldoende was / datter / was oordeels / niet op te repliceeren en viel / ende dat oock / dien conform / d'Admiralen van Engelant hadden gecontrasaluteert de geene / die haer Ho. Mog. Vloote geleyt hadden / schoon dat d'onse maer Vice-Admiraels waren / ende dattet oock in dier voegen in verscheyde rentrontren tusschen de Vlooten van sijne Majesteyt ende haer Ho. Mog. geprackiseert was geweest; ende soo oyt ofte oyt yets anders ofte contrarie was geschiet / dat al het selve moest worden aengemerckt als een inciviliteyt ende onheusheyt / die eyndelijck eens nae de reden gerecht behoorde te worden; Sijn Majesteyt heeft daer op geantwoort: dat sy mosten weten datter een tweederley gebruyck daer ontrent ende van alle tijden in Engelant was geobserveert; een / particulierlijck voor de Middelantze Zee, ofte daer ontrent; ende een voor alle d'andere Zeen; dat sy mogelijck exempelen van 't eerste souden konnen allegeren voor het contra-salut, maer geensints voor het tweede; ende dat hy geen nieuwigheden ter werelt pretendeerde te willen doen in voeren / maer alles by 't oude gebruyck te willen laten; het welck oock expres by het Tractaet bedongen zijnde / ontrent het salut ende contra-salut niet ter werelt by haer Ho. Mog. gecontrastipuleert wesende / het sich selfs wers / dat de stipulatie van te moeten blyven by 't oude gebruyck van 't salut, oock mede bracht ende impliceerde / dat in 't doen / ofte niet doen / van 't contra-salut, 't welck in allen gevalle een condependentie van 't salut soude zijn / geen innovatie vermocht te geschieden / maer dat die geheele saeck by 't oude gebruyck moest verblyven; daer op sijn Majesteyt nochmael seyde / sich naeder ende exacter soude informeren; ende dat hy oordeelde / dat dese sake niet naer een speculative redencavelinge, maer nae een permanent ende vast gebruyck gereguleert behoorde te worden; ende dat hy het oock dien conform tegens Vranckrijck selfs soude doen practiseren. D'Ambassadeurs vonden niet goet / siende dat sijn Majesteyt seer wierde gepresseert om aen 't middaghmael te gaen / sijn Majesteyt voor die reyze daer over langer t'onderhouden: maer hebben die saecke tot een tweede conferentie gereserveert met sijn Majesteyts Commissarien.

Den seventhienden ontfangen twee Missive van de Heeren Meerman ende Boreel Extraordinaris Ambassadeur van desen Staet in Engelandt, gheschreven tot Londen den elfden ende veerthienden deses respective geaddresseert aen den Heer Griffier Ruysch, ende daer nevens onder anderen seeckere concepte Acte van Guarantie, by hen Heeren Ambassadeurs met de Heeren Engelsche ende Spaensche Ministers op 't Papier ghebracht / houdende in effect / dat d'extensie van de voornoemde concepte Acte van Guarantie gelesen zijnde / by de Heeren Engelsche Commissarisen geapprobeert / ende vervolgens goedt gevonden was / dat aen de Heer Tempel de gemelde concepte Acte met ende nevens een ampel pouvoir / toe gesonden soude werden / met last ende ordre om

voor eerst ende voor al by de Heer Marquis de Castelrodrigo yverige instantien te doen / ende den selven krachtelijck te persen / om het overgesonden project van Vrede onbeschroomt te teeckenen / ende in cas buyten alle verwachtinge naer alle aengewende devoiren de voornoemde signature niet uyt te wercken soude zijn / dat in sulcken gevalle den voornoemden Heer Marquis ten minsten aen de Heeren Trevor ende van Beuningen tot Parijs een vallabel pouvoir soude willen toe senden om de Vrede op 't voorsz project te sluyten / ghelijck als omtrent de stilstandt van wapenen van de voorleden Maendt was gepractiseert gheweest / ende dat onder des / als den gemelten Heer Marquis sulcks mochte konnen te versoecken aen de selve geoffereert soude konnen werden belofte van Guarantie in het voorschreve project vermelt / daer omtrent tot Brussel wederzijds Ministers (mits de substantie van de saecke altijds blijvende) sodanige veranderinge ende redres souden konnen by brengen / als de selve nae de ingenomene consideratien van den meergemelten Heer Marquis souden meenen te behooren / alles nochtans met dien verstande dat haer Ho. Mog. mede van het selve sentiment souden mogen zijn / ende ten dien fine van gelijcken der selver Heeren Gedeputeerden tot Brussel voornoemt gequalificeert mochten hebben: Waer op gedelibereert zijnde / hebben haer Ho. Mog. 't geene voorsz is haer wel laten gevallen / ende dienvolgens goedt gevonden het voorschreve Concept van Guarantie copielijck mede te senden aen de ghemelte Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot Brussel met ende nevens een behoorlijck pouvoir daer toe dienende / om 't selve ofte het equivalent van dien in substantie nevens den gemelten Heer Temple met den gedachte Heer Marquis de Castelrodrigo sulcks versoeckende te mogen sluyten ende teeckenen / des dat den selven Heer Marquis alvooren in conformité van haer Hoogh Mog. Resolutien van den 12. 14. ende 16. deses soude hebben geteeckent 't voorsz project van Tractaet van Vrede / ofte een Acte van irrevocabel pouvoir op de Heeren van Beuninghen ende Trevor gepasseert ende in handen van hun Heeren Gedeputeerden gestelt / om van sijnent weghen ende in name van den Koningh van Spangien het selve project met Vranckrijck te voltrecken ende sluyten / daer toe haer E. den gemelten Heer Marquis alnoch met allen bedenckelijcken yver ende ernst souden hebben te presseren / in cas sulcks by hem buyten vermoeden noch niet ghedaen mochte zijn: Des is het voorschreve project van Guarantie mede ghesonden aen den Heer van Beuningben, met ende nevens een Acte van pouvoir als vooren *mutatis mutandis* op hem te depescheren / omme de voorschreve Guarantie volghens 't voorsz Formulier ofte 't equivalent van dien in substantie / nevens ghedachte Heer Trevor tot geruftheyt ende verseeckertheyde van den Koningh van Vranckrijck met sijn Majesteyt of de Heeren dessels Commissarisen / sulcks versoeckende / te mogen sluyten ende teeckenen: Werdende tot dien eynde aen de opgemelte Heeren Extraordinaris Ambassadeurs in Engelandt geschreven / dat haer E. gelijcke authorisatie ende Acte van pouvoir van den Koningh van Groot Brittannien voor ende ten behoeve van den Heer Trevor ten fine als vooren wilden bevorderen.

D'Heeren Ambassadeurs hadden / alvoorens dat sy dese Resolutie ontfingen / by d'Heeren Engelsche Commissarisen gheinsisteert soo op het affsenden

van 't

van 't voorstel aen den Heer Trevor, om de belofte van Guarantie aen Vranckrijck, des versoeckende / te mogen doen / de welcke oock alreede afghegaen was / als oock om aen de Koninginne Regente van Spangien in beleefde en niet te min serieuse termen een bondige Missive te schrijven / en den inhoude van dien door den Grave van Sandwich aen het Hof van Madrid krachtelijck te doen secondeeren / mitsgaders om in der selver manieren aen den Heer Marquis de Castelrodrigo en den Heer Temple respectivelijck de depesches te laeten afgaen / en boven al d'Acte van Ratificatie aenstonds te doen op maecken / zijnde alle de voorsz saecken eygentlijck maer ordinarise poincten van executie / en was al het selve by de voornoemde Heeren oock soo geagreeert en goedt ghevonden; en zy ten deele alreede op de tweede ofte gereitereerde instantien / die was na de receptie van de voornoemde haer Hoogh Mogende Resolutie ghedaen hebben / ghe-executeert / ende ten deele in termen om ilico ghedaen te werden. Sulcks datter niets van haer Hoogh Mogende voorgaende ordres / de negotiatie van de vrede concernerende / buyten het werck van de Triple Alliantie resteerde als het point van de conjunctie van weder zyds Vlooten / 't welck zy / vermits het ghecommuniceerde tot Parijs de machten van Engelandt en haer Ho. Mog. tot ultimo May buyten alle apparentie soude houden / niet en meenden uit te sijn van soodanige pressantheyt / of het soude noch wel de tijdt tot eenige deliberatien van haer Ho. Mog. daer over konnen toe laten.

De concepte Acte van Guarantie luyde als volght:

QUandoquidem cum Serenissimo magnae Britanniae Regi, tum Celsis ac Praepot. Dominis Ordinibus Foederatarum Belgii Provinciarum visum est ex re communi fore ut cum Illustrissimo Comite à Dona, Serenissimi Sueciae Regis extra ordinem Legato de foedere & pacto mutuo pangendo & ineundo, ad negotiationem de pace inter Serenissimos Hispaniarum & Galliarum Reges eo magis pro virili promovendam & procurandam, hodierno die convenierint, cumque per ipsius negationis expressum articulum constitutum sit atque decretum de subsidiaria quadam pecuniae summa dicto Regi Sueciae à supra memoratis Serenissimo magnae Britannae Rege & Celsis ac Praepot. Ord. indulgenda & singulo trimestri spatio persolvenda praeter aliam pecuniae summam de praesenti dependendam Indultamque ob rationes in ipso foedere fusius expositas juxta tenorem dicti foederis articuli hic de verbo ad verbum inserti.

Sequitur textus dicti Articuli.

Et quoniam &c.

Sequitur textus dicti Articuli.

EGo . . . . Comes de Molina, Serenissimi Hispaniarum Regis ad Serenissim. magnae Britanniae Regem Legatus pro authoritate mihi demandata à Marchione de *Castelrodrigo* Praefecto Generali Belgii

Belgii Hispanici juxta tenorem illius mandati infra inferendi, spopondi & promisi, sicut & spondeo & promitto, nomine dicti Hispaniarum Regis per hoc præsens instrumentum fore, ut dictus Hispaniarum Rex ab omni detrimento & damno vindicet tum Regem magnæ Britanniæ, tum Fœderatarum Provinciarum Ordines Generales eosque nominatim liberet à promisso ad quod per supra insertum Articulum se obligarunt ad persolvendam Regi Sueciæ summam . . . . statim numerandam pro primo hoc trimestri, nec non summam . . . . præsenti pecunia consignandam, idque sine ulla mora & comperendinatione (prout fusius habetur in supra memorato articulo) ita ut dictus Dominus magnæ Britanniæ Rex dictique Domini Ordines nullo modo teneantur quicquam de suo impendere, aut in antecessum largiri.

Et quod attinet succidentia trimestria tempora, itidem promisi & spopondi, sicut & promitto & spondeo in præsens, nomine quo supra, me effecturum ut ab omni damno & detrimento vindicentur, tum dictus Magnæ Britanniæ Rex, tum dicti Domini Ordines & liberentur circa initium cujusque trimestris nominibus & promisso dimidiæ partis ejus summæ, quæ tam à dicto magnæ Britanniæ Rege quam à dictis Dominis Ord. annumeranda erit, ut omnino non necesse habeant eam portionem præsenti pecunia numerare, tum ut etiam promisso alterius dimidiæ partis dictæ summæ exolvendæ liberentur statim ac pax inter Hispaniarum Galliarumque Reges sancita & ratihabita fuerit.

Atque ad hæc omnia fideliter & ad amussim præstanda obligo omnia bona, dominia, & reditus prædicti Hispaniarum Regis, tum personas & bona subditorum ejus tam præsentia quam futura, spondeoque fore, ut hoc promissum meum ratum habeatur, tum à Marchione de *Castelradrigo* intra spatium 19. dierum, tum à Serenissimo Hispaniarum Rege intra spatium duorum mensium.

Sequitur tenor mandati.

IN cujus rei fidem ego . . . . Comes de Molina ex authoritate mihi demandata & delegata, curavi conficere duo instrumenta unum tradendum in manus Serenissimi magnæ Britanniæ Regis, alterum in manus præpotentum Dominorum Ordinum Fœderatarum Belgii Provinciarum, utraque firmata corroborata & signata tum manu mea, tum sigillo insignibus meis ex cavato.

Articulus qui loquitur de subsidiis inserendus in separato instrumento.

ET quoniam Corona Sueciæ propter situm remotiorem præ aliis nationibus magis videtur immunis à periculo & damno omnibus viciniis impendenti, si fortasse bellum inter dictos duos Reges diutius perseverare contingat, rationi consentaneum visum fuit, ut ab illis quorum maxime interest ope pecuniæ subsidiariæ adjuvetur ad sustinendam aliquam portionem impensarum ac sumptuum, quibus se ipsum exponet in executione omnium eorum quæ in hoc Instrumento totoque triplici fœdere continentur. Quocirca speciatim & particulatim conventum est, ut Serenissimus magnæ Britanniæ Rex, Celsique ac Præpo-

Præpotentes Domini Ordines Generales persolvant aut persolvi curent pro spatio quorum libet trium mensium, illi vel illis, quos Serenissimus Rex Sueciæ authoritate muniet eam solutionem recipiendi, summam . . . .
circa initium cujusque trimestris spatii computando à die quo huic instrumento subscriptum fuit à quo die totum tempus primi trimestris jam cessisse terminusque solutionis pro integro illo trimestri jam advenisse reputabitur, & sic etiam in subsequentibus spatiis observabitur, nimirum ut quantumvis pax fiat statim post initium novi trimestris tamen pro omni isto spatio summa jam nominata intelligatur esse solvenda, ita tamen ut tota summa in duas partes æquales divisa, medietas equidem à dicto Domino magnæ Britanniæ Rege, & altera medietas à dictis Dominis Ordinibus Amsterodami citra defectum aut moram annumeretur, quoad pax inter duas Coronas Hispaniæ & Galliæ ineatur atque rata habeatur, ea etiam lege, ut copiæ militares, quas extra militiam præsidiariam Serenissimus Rex Sueciæ in Provinciis suis Germanicis priori æstate remanere ac subsistere fecit, quæque ibidem adhuc commorantur promptæ ac paratæ sint ad capessenda atque exequenda ea quæ vigore triplicis hujus fœderis de communi confœderatorum consensu ad pacem promovendam idonea aut necessaria visa fuerint.

Cumque Corona Sueciæ valde institerit, ut etiam ratio haberetur sumptuum atque onerum, quæ jam ad aliquod tempus sustinuit in alendis illis copiis in Germania, & subire deinceps debebit ad instruendum rei tormentariæ apparatum, proportioni copiarum supra dictarum respondentem nec non ad suppeditandum tum officialibus tum gregario militi debitum atque idoneum cultum, adornandaque cætera ea quæ usus belli exquirere atque efflagitare solet, hisce rationibus uti par est pensitatis, conventum præterea est, ut tum Serenissimus magnæ Britanniæ rex, tum prædicti Domini Ordines Generales, loco supradicto persolvant delegatis ad hoc negotium à Corona Sueciæ semel & instar omnium summam partitim & divisim numerandam à dicto Domino Rege & dictis Dominis Ordinibus, dimidia parte summæ persolvenda etiam hac solutione cuique attributa & assignata.

Articulus inserendus in triplici Instrumento.

SI vero contigerit ut amicum hoc fœderatorum propositum in sinistram quæ Deus avertat & iniquam partem fuerit acceptum, atque intempestiva forsan vindicta vel bellum etiam ab aliquo modernorum belligerantium, vel eos iisve, qui eorum partibus accesserint aliisve statibus cuipiam fœderatorum propterea subnascatur, teneantur fœderati sibi esse devinctissimi ad sustinendam vim omnem seque mutuum & regna, Provincias, & ditiones, juraque & libertatem suam mari & terra accerrime defendendum, nec ab hac mutui auxilii fide & guarantia communi cuiquam liceat prius desistere, quam sese invicem à periculo vindicarint, mutuumque satisfactionis & securitatis eventum præstiterint.

D'Heer Molina, Spaens Minister / excuseerde dit te teeckenen / by gebreck van pouvoir. Hy schreef / op aenhouden van d'Engelsche en Staetsche Ministers / daer over diversche Brieven aen den Marquis de Castelrodrigo, die 't altoos dilayeerde te senden. D'Heeren Ambassadeurs schreven den acht en twintighsten van dit dilay niet anders te konnen oordeelen / of 't was / om dat d'Heer Marquis / vermids dese opgekomene apparente hoope van vrede / niet langer van intentie soude wesen om Engelandt en haer Ho. Mog. t'ontheffen ende indemniseren van de beloften van de Subsidien die sy by de Triple Alliantie aen Sweden souden komen te doen / ende sulcks dat al haer gebesoigneerde dat sedert eenige maenden herwaerts op dat subject was gedaen gheweest / ende dat nu eyndelijck eens tot die effenheyt was gebracht / datter in effect niet aen en resteerde als het ge-extendeerde Tractaet te teeckenen / by den voornoemden Heer Marquis de boom in gesmeten soude werden.

In welcke saecke sy haer soo heel seer niet ghestichtet vindende / hebben haer aen de Heeren Molina ende Isola gheaddresseert / ende versocht daer over door haer ge-esclaircisseert te mogen werden.

De voornoemde Heeren hebben daer op geantwoordt / dat de vrede nu apparentelijck staende te sullen voortgaen / het aensicht van alle de saecken soodanigh verandert was / dat de Subsidie voor de toekomende tijdt niet meer te passe quamen / ende noopende de satisfactie over de verlede tijdt dat het selve noch wat sijn reden soude gehadt hebben als de Triple Alliantie geteeckent hadde geweest over twee a drie weecken / doen het noch onseecker was of de Spaensche haer van de Sweedsche macht soude mogen komen hebben te bedienen / maer nu de saecke soo een geheel andere sloop hadde genomen / en dat men de Spaensche geforceert hadde op soodane desavantagieuse conditien / de vrede / die op dit moment nu apparentelijck al geteeckent soude zyn / te maecken / dat het haer niet als met eenige hardigheyt nu gevergt scheen te konnen werden / te meer om dat door de vrede het geconvenieerde van de verpandinge mede scheen te sullen vervallen.

D'Onse hebben daer op gerepliceert dat die Heeren haer soude believen t'erinneren dat sy hondert mael en meer gedeclareert hadden / dat de gerustheyt die het gheheele Duytsche Rijck ende de monarchye van Spangien uyt de goede correspondentie met de Kroon van Sweden soude komen te trecken / geensints en was te vergelijcken by dat weynige daer op de Subsidien voor de verleden tijdt en voor den eersten termijn van de drie maenden / als de vrede op dese trotterende negotiatie al mochte komen te werden gesloten / soude mogen komen te beloopen / behalven dat het oock ten hooghsten onredelijck ende oock niet weynig aenstootelijck soude zijn / dat zy dese saecke / nu soo lange gebruyckende ghetraineert / ende haer middelertijdt hebbende gedient van de goede ghenegentheydt die de Kroon van Sweden toonde voor de ruste van de Christenheydt te sullen dragen / in gevolge van de welcke de voorschreve Kroon verscheyde krachtighe officien tot voortsettinge van de vrede tot Parijs en elders hadde ghedaen / als middelertijdt haer mede hebbende gedient van het aen de handt ende het by de handt te houden van de Sweedsche Troupes / item / van de Signature van de Acte van den drie en twintighsten January / welck alles altijdt gherust hadde

op

op het dick gemelte fondament van de subsidien / dat hy nu als sy het eynde en oogh-merck van alle het selve na apparentie stonden te sullen vercrijgen die sake souden laten drijven / ende die Kroon / ende by gevolge oock Engelandt ende haer Hoogh Mog. soude komen te disgusteren / ende dat zy moesten segghen / dat sy niet konden sien / dat alle het selve met d'oprechtigheyt ende de goede trouwe heel wel konde werden in gheschickt / ende dat wy hooghlijck beducht waren / dat de Kroon van Sweden het seer hartigh soude ressenteren / ende terwijl hy selfs presupponeerde datter geen verseeckertheyd te stellen was in het gegevene woort van Vranckrijck, ende dat hy gheloofde dat Vranckrijck dese aen te gaene vrede niet lange soude houden / dat hy daeromme seer onvoorsichtig dede / dat sy haere nieuwe Vrienden soo sensibel quamen t'offenseren / ende dat daer door de laetste dwaelingh wel erger soude komen te zyn / als d'eerste.

Dat sy oock groot ongelijck hadden te seggen / dat Engelandt ende haer Ho. Mog. Spangien forceerden en bedwongen de vrede op disavantagieuse conditien aen te gaen; terwijl sy notoirlijck moesten toestaen / dat sonder de assistentie van Engelandt ende van haer Hoogh Mog. van de geheele Spaensche Nederlanden / ende Fransche Comté / niet een voet Lands voor Spangien overigh gebleven soude hebben / als geensints in staet zijnde om het verlooren te recupereren / jae selfs oock niet om het weynige datter noch resteerde te bewaeren. Ende dat sy mede moesten bekennen / dat noch Engelandt noch haer Hoogh Mog. by eenige Tractaten ofte beloften verbonden waren Spangien by te springen / ende vervolghens dat het daer soo verre van daen was dat Spangien met reden konde seggen tot de vrede ghedwongen te zijn / dat ter contrarie de selve Kroon voor een notable obligatie moeste op nemen dat men met soo excessive moeyten ende kosten haer een gedeelte van het verloorene wederom dede krijgen / ende het overige dat haer noch resteerde dede behouden / vermits sy van haer selfs notoirlijck onmachtigh waren om het selve te doen: Ende dat haer oordeels Vranckrijck veel meer reden soude komen hebben te seggen / dat men hem tot de vrede tegens sijn danck geobligeert hadde terwyl sy / menschelijcker wijse gesproocken / in een seeckere Staet was om al het overige van de Spaensche Nederlanden in ses of acht weecken te konnen vermeesteren / ende om dat sy om alle de selve demonstrative redenen vertrouwden / dat de voornoemde Heeren nae hare gewoonlijcke bescheydenheyt ende wijsheydt met haer volkomentlijck hier in van een verstant soude zijn.

Daer op dan gevolght is / dat de voornoemde Heeren haer naerder expliceerende geseght hebben / dat niet jegenstaende alle de redenen van bekommernisse by haer hier te vooren geallegeert zynde / echter konden verklaren onbeswaert te zijn om op de nu soo meenichmael geseyde voet het werck te helpen adjusteren ende ten eynde te brengen / mits dat Engelandt, Sweden, ende haer Ho. Mog. declareerden genegen te zijn om met het Huys van Oostenrijck te treden in een generale goede ende secure defensive Ligue / gelijck als haer Hoogh Mog. met Vranckrijck ende andere Koninghrijcken ende Staten alreede aen gegaen hadden / dat daerinne voor eerst niet en resideerde yets / dat geseght konde werden te strijden met voorige by haer Hoogh Mog. met andere Princen ghemaeckte Tractaten / ende ten anderen / dat daer in niet anders als avantagie voor haere

Ho. Mog. extend / terwijl door de belofte van Guarantie / de beloovers haer aen Spangien niet obligeerden / maer dat Spangien *vice versâ* sich niet en verbondt de Guaranderus by te staen / als door Vranckrijck gheattaqueert soude mogen werden / 't geene misschien immers in 't regaerd / ende jegens hare Ho. Mog. wel lichtelijck seer haest soude konnen komen te gebeuren / terwijl sy wel versekert mochten zijn / dat het Vranckrijck op niemand soo hoogh ende soo swaer als op hare Ho. Mog. hadde geladen / ende dat die Kroon veel specieuser pretensien uyt het geallegueerde recht van devolutie / op sommige districten / by haer Hoogh Mog. beseten / konde maecken / als die Kroon opt op Spangien ghemaeckt hadde / terwijl door onse cöoperatie om aen Vranckrijck over die pretensie satisfactie te doen hebben / Vranckrijck een sterck motyf ende argument aen de handt was gegeven / om met hare Ho. Mog. onder een specieus pretext te konnen brouilleren als hem alle andere pretexten ontbroocken / die hem nochtans / als hy die quam te soecken noyt ontbreecken en soude / en ten tweeden dat sy alvooren wel wilden weten / of d'onse haer met een simple belofte van desdommagement souden contenteeren / dan of sy de besettinge van d'een of d'andere Steden of Plaetsen tot haer versekeringe daer-en-boven soude komen te pretenderen.

Sy hebben gheantwoordt op het eerste point / dat sy wel souden konnen seggen wat haer particuliere sentimenten waren / maer dat sy haer uyt den name van hare Ho. Mog. niet positive soude konnen uyten / ende dat haer in allen ghevalle dachte dat men alle saecken moeste doen met behoorlijcke ordre. Dat het adjustement van de Triple Alliantie met den gevolge van dien / als de gront-slag zijnde van het geheele werck in ordre behoorde voor te gaen / ende dat men daer na over 't verdere ryppelijck soude konnen delibereeren / en dat het in allen gevalle niet wesen en konde dat het adjustem van de voorgemelde Triple Alliantie met den gevolge van dien / soude werden geaccordeert ende uyt gestelt tot de finale conclusie van de voorgemelde projecte defensive Ligue / ten waere men moedtwilligh dyck de Croon van Sweeden uyt de goede partye soude willen uyt trecken / die ontwyffelyck in die traiteementen ten uytersten soude wesen ontsticht; Ende wat het tweede point belanghde / dat sy over twee à drie weecken / doen het Contract van verpandinge noch niet gesloten was / maer datter evenwel goede hoope was / dat het gesloten / ende vervolgens daer na ge-executeert soude werden / haer al bij resolut in dese saecke ge-expliceert souden hebben / maer nu het seecker ende bekent was / dat het voorsz Tractaet schoon gesloten zijnde / echter noyt soude werden ge-executeert / ende sulcks van selfs soude komen te vervallen / dat zy haer daer op sonder naerder ordre van haer Hoogh Mog. ontfanghen te hebben niet souden konnen expliceeren.

Van welcke entrevene ende van het resultat van dien communicatie ghegheven zijnde aen den Heere Grave van Dhona ende Milord Arlington, vonden sy dat beyde de voorschreve Heeren mede niet ten besten in de voorschreve traitteementen ghesticht en waren / ende is vervolgens op d'instantien van den Heere Grave van Dhona goedt gevonden op 's anderen daeghs een Conferentie in Whitehal te houden / alwaer wederom herleesen is d'extensie van de

Triple Alliantie / mitsgaders van het separaet instrument ende van het separaet Articul; ende is de voorsz extensie / na eenige kleyne Correctien / gehouden voor geapprobeert / ende verstaen / dat men de Somme voor de gepasseerde tijdt ende anders soude reeckenen op drie hondert duyzent Rijcxdaelders / ende voor yder drie maenden op hondert tachtigh duysent Rijcxdaelders / conform de inclinatien / op dat Subject by d'Oostenrijcxse Ministers in voorgaende aenspraecke alreede ghetoont / ende heeft den voornoemden Grave vervolgens geseght / dat het wel waer was dat hy speciael aenschryvens by hem nu soo even uyt Sweeden ontfangen / al dessels gebesoigneerde rakende het voorsz werck van de Triple Alliancie was geapprobeert / maer dat hy nochtans niet te min ordre precise ofte hadde ontfangen / te verklaren / dat soo het werck van de voorsz Triple Alliancie, in een seeckeren korten tijd was gesloten / ende die hy daerom voor eenige maent soude prorogeren tot heden in acht daghen / niet en ware gesloten / ende geteeckent / dat de Kroon van Sweeden niet en verstont uyt eenige voorgaende mondelinge declaratien ofte schriftelijcke engagementen langer tot het voorgemelte oogmerck verbonden te zijn / maer dat de selve Croon als dan sulcke mesures soude moeten nemen / als de selve te rade soude moeten werden : 't Welck met een beleeft Contra-versoeck beantwoordt zijnde / van doch op soodanigen korten tyde niet te willen blyven staen / door de welcke de saecke soude komen werden gebracht in termen van een absolute onmogelijckheyt / is by de Heeren Engelse ende Staetse goet gevonden ghe-weest / d'Officien hier buyten gemelt / by d'Heeren Molina ende Isola af te leggen.

't Welck vervolgens by de Heere Arlington ende haer gedaen zijnde / hebben de voornoemde Heeren Molina ende Isola geseght : dat / wat de determinatie van de Somme belanghde / dat zy wel sagen / dat als den Grave van Dhona niet leegher soude wesen te brengen / dat zy daer over souden moeten stappen / maer dat zy meest bekommert waren / hoe dat zy soo Engelant ende haer Ho. Mo. niet te vreden belief den te zijn met een simpele schriftelijcke belofte van des Gouvernement voor de overkomste van Don Juan verseeckertheyt souden konnen geven / dat de beloofde betalinge soude komen te geschieden terwijl het Contract van Verpandinge van stont van selfs te sullen vervallen. Datter na haer oordeel / maer twee weghen waren om daer inne te voorsien : namentlijck / of dat den Marquis gelegentheyt konde vinden / om voor de Somme hier boven begroot ende uytgedruckt / voor de precise ende prompte betalinge Borge te doen stellen tot Londen ende Amsterdam respective / ende sulcks op yeder plaets voor de helft / ofte andersins tot Amsterdam alleen voor 't geheel : welcke maniere van Borgtochte / terwijl het doch maer voor eene reyze soude zijn / wel de effensie scheen te wesen / of andersints soo den Heere Marquis daer toe gheen dubbelde suffisante Kooplieden disponeren konde / dat 'er niet anders nae haer oordeel overigh was / als dat den Heere Marquis het Tractaet van Verpandinge sijn effect dede sorteren / met byvoeginge ende ampliatie alleen van een Artyckel / by het welcke soude werden uytgedruckt de nette Somme van het Gelt dat aen Sweden soude werden aengetelt / ende boven de welcke haer Ho. Mog. tot geen verdere aentellinge gehouden soude zijn / ende noch weder-

om van de andere zyde / welcke van de plaetsen ende Sterckten / in het voornoemde Contract van Verpandinge genoemt / uyt de voorsz Verpandinge / vermits de Somme nu soo veel minder soude komen te wesen / soude werden ge-eximeert / ende dat in alle het verdere het geconvenieerde soude blyven in sijn volle vigeur / ende dat zy aenmanen met een Expressen desen avond daer over in ernstige ende krachtige aenradende termen aen den Marquis te sullen schryven: ten eynde / dat / of het eerste / of andersins wel het tweede in den Haegh ter neder gestelt soude mogen werden. Versoeckende / dat zy insgelijcx daer van aen haer Ho. Mog. kennisse soude willen geven / op dat het voorsz werck op d'een of d'andere maniere eyndelijck eens sijn uytterlijcke accomplissement soude mogen komen te ontfangen; maer seyden / datter noch een point overigh was dat seer nootsaeckelijck was / ende sonder het welcke aen den Heere Marquis / haers oordeels / niet te raden soude zijn soo veel gelts sonder eenighe versekertheyt aen Sweden te geven: naementlijck / dat den Keyzer, Spangien, Engelandt, Sweden, ende haer Ho. Mog. haer by een bondigh Tractaet van een defensive Ligue onderlinge verbonden tegens alle Aggressien ofte invasien die d'een of d'ander van de Contractanten van eenigh ander Prins ofte Staet / wie het oock soude mogen zijn / ende onder wat pretext het oock soude moghen wesen / souden moghen overkomen / conform de gronden albereyts by haer over eenigen tijd op het papier gebracht: daer over men naeder soude konnen handelen / als zijnde haere opinien niet van aen een andere een voorschrift te willen gheven daer niet een jota in soude mogen werden verandert / gelijck de Franssen aen Spangien hadden believen te doen; Dat zy van de nuttigheydt en dienstigheyt die daer in voor de gerustheyt van d'een soo wel als d'andere resideerde krachtelijck waren geperswadeert / ende dat den Grave van Dhona sich dien conform alreede tegens haer ge-expliceert hadde.

De Heer Arlington heeft daer op geantwoort / dat het waer was dat den Grave van Dhona sich op die saecke in haer laetste conferentie mede al vry liberael verklaert hadde / maer dat men van de zyde van Engelant sich daer op niet soude konnen verklaren voor dat men wist dat haer Ho. Mog. van haere zyde gereedt waren / van haer daer op insgelijcks t'expliceren / edoch dat zy dien onverminderd niet vreemt soude vinden / dat men des anderen daeghs in een Conferentie tusschen de Ministers van Engelandt, Zweden, ende hare Hoogh Mog. te houden, de particuliere speculatien hinc inde eens uyttede onverminderd het goedt vinden / dat by sijne Majesteyt van Engelandt ende haere Hoog Mog. daer op naederhant soude mogen werden genomen.

Sy hebben gezeght / dat zy op dat Point gantschelijck niet waren geinstrueert / ende daerom dat soo haer Ho. Mog. hier nae van geheele contrarie gedachten mochten zijn als zy misschien nu wel waren / dat het alhier niet heel vreemt moeste voorkomen; Ende dat zy echter onder beneficie ende reserve van die vryheyt mede geen zwarigheydt souden maecken / om de particuliere sentimenten van de Heeren Engelsche in te nemen / ende de hare oock daer op franchement te uytten.

De voorsz Conferentie heeft desen achtermiddagh alleen met de Heeren Engel-

gelsche Commissarien / in absentie van den Heere Grave van Dhona, die op het Moment van de voorsz Conferentie wat onpasselijck was geworden / gehouden konnen werden / in de welcke de Raisonnementen wat menighvuldigh ende prolix gevallen zijnde / heeft de tijd die haer geprefleert heeft haren Man / vermits de goede Ooste wind / vroegh na Harwich te zenden / om de Brieven ende depesches uyt Hollant vroegh aldaer te konnen hebben / niet konnen toelaten / om die met het Pacquet aen haer Ho. Mog. toe te laten komen / maer verhoopten op morgen of uyterlijck op overmorgen met de laest aengekomen Staten Bode / die aldaer noch met sijn Galjootje was / aen haer Ho. Mog. daer van advertentie te sullen konnen geven / ende ondertusschen was men met verlangen tot Londen afwachtende te verstaen haer Ho. Mog. goede meninge op de pointen van deliberatie de forme van indemniteyt concernerende / alsoo den tydt by den Grave van Dhona voorgeslagen seer vrae soude omgeloopen zijn / ende men van andere / die seer acurate correspondentie in Zweden hielden / bericht wierd / dat het gheen discoursje alleen was van den voornoemden Heere Grave / maer dat waerlijck sijn ordre en last soo leyde als hy sich heeft geuyttet; D'Heeren Ambassadeurs schreven noch alhier in gevalle het jeghens alle verwachtinge soude mogen komen te gebeuren / 't geene zy nochtans niet wilden hoopen dat geschieden soude / dat de Spaensche uyt het geheele Sweedsche werck uytsprongen / hoe zy haer in sulcken geval souden hebben te gedragen.

Daer op is den 4. Mey gehoort het Rapport van de Heeren van Ommeren, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saecken van Engelant, achtervolgens der selver Resolutie van den derden deses / gevisiteert ende ge-examineert hebbende de missive van de Heeren Meerman ende Boreel, Extraordinaris Ambassadeurs van desen Staet in Engelant, geteeckent tot Londen den acht en twintighsten April lest-leden / ende daer nevens drie Bylagen / d'eerste behelzende d'extensie ofte Project van een Triple Alliancie tusschen Engelandt, Zweden ende desen Staet aen te gaen; den tweeden / een separaet Instrument, raeckende de Subsidien / soo voor de gepasseerde tyt als voor yder drie maenden in toekomende aen Zweden uyt te loven; ende de derde / een separaet Artijckel, nopende het verkorten van de tyd tottet overbrengen ende uytwisselen van allerzyts Ratificatien / alle geaddresseert aen den Griffier Ruysch, houdende in effect de voorsz missive, dat d'extensien van alle de voorsz Instrumenten in een Conferentie / gehouden tot Whitehal, waren geapprobeert / ende verstaen dat men de somme voor de gepasseerde tyd ende anders soude nemen op drie hondert duysent Ryxdaelders / ende voor yder drie maenden op hondert tachtigh duysent, doch dat den Heer Grave van Molina noch gheen Pouvoir van den Marquis de Castelrodrigo ontfangen hadde / om Engelant ende desen Staet t'indemniseren ende desdommageren van de beloften der voorsz Subsidien / dieze by de voorsz Triple Alliancie aen Zweden souden komen te doen / maer dat de Heeren Oostenrijckze Ministers voorgeslagen hadden twee expedienten: namentlijck / of dat den Marquis gelegentheyt soude mogen vinden / om voor de Somme / hier boven begroot / en voor de precyse betalingh van dien suffi-

sufficante Borge te doen stellen tot Londen ende Amsterdam respective / en sulx op yder plaets voor de helft / of anders tot Amsterdam alleen voor 't geheel/ofte anders / soo den gemelten Marquis daer toe geen dubbelde sufficante Koopluyden soude konnen disponeren / dat de selve als dan het bewuste Tractaet van Verpandinge sijn effect soude doen sorteren / met byvoeginge ende ampliatie alleen van een Artykel : by 't welcke uytgedruckt soude worden de nette Somme van 't gelt dat aen Zweden aengetelt soude werden / ende boven dewelcke desen Staet tot geen verdere aentellinge gehouden soude wesen ; ende oock weder aen de andere zyde / welcke van de plaetzen ende Steden / in 't voorsz Tractaet van Verpandinge genoteert / uyt de selve Verpandingen / vermits de somme nu soo veel minder soude zijn / ge-eximeert souden werden / ende dat in alle het verdere het geconvenieerde soude blyven in sijn volle vigeur / daer over zy Heeren Oostenrijckze Ministers aengenomen hadden / met een Expresse / in ernstige ende krachtige termen aen den Marquis te schryven / ten eynde dat / of het eerste, of andersins het tweede, alhier in den Hage ter neder gestelt soude mogen worden ; Verzoeckende voorts dat zy Heeren Ambassadeurs daer van aen haer Ho. Mog. kennis zouden willen gheven / op dat het voorsz werck op d'een of d'andere maniere eyndelijck eens sijn uyterlijck accomplissement soude mogen ontfangen ; maer dat de meergemelde Heeren Oostenrijckze Ministers gezeydt hadden / datter noch een Point overigh was dat zeer noodzaeckelijck was / ende zonder 't welck aen den Heer Marquis niet te raden soude zijn zoo veel gelts sonder eenige zekerheyt aen Zweden te geven / namentlijck dat de Keyzer, Spangie, Engelant, Zweden, en desen Staet/haer by verbondigh Tractaet van een defensive Ligue onderlinge soude mogen verbinden tegens alle aggressien en invasien / die d'een of d'ander van de Contrahenten van d'een of d'ander Prins ofte Staet / wie het oock soude moghen zijn / en onder wat pretext het oock soude mogen wesen / zoude mogen overkomen ; Waer op gedelibereert zijnde / is goet gevonden aen de gemelte Heeren Ambassadeurs te rescriberen / dat zy in haer goede ende ernstige Officien / tot voltreckinge van de voorsz triple Alliancie, tusschen Engelant, Sweden, ende desen Staet, met alle vlyt ende naerstigheydt souden hebben te continueren / ende ten eynde den Coningh van Spangie, of sijn Majesteyts Ministers / des te beter bewogen mochte werden / om tot vorderinge van zoo salutairen werck / sonder verder uytstel te passeeren de geprojecteerde belofte van indemniteyt, met het geene voorts tot sekerheyt van eene prompte en onfeylbare executie van dien zoude wezen gerequireert / dat zy Heeren Ambassadeurs de saecke daer henen souden dirigeren / ten eynde dat niet alleenlijck tusschen Engelandt, Zweden, en haer Ho. Mog. conform het vyfde Artyckel van de conventie / den drie-en twintighsten Januarij lestleden alhier in 's Gravenhage gesloten / voor eerst / in 't generael op de bondighste en krachtighste maniere vast gestelt mogte werden / dat de hooghgemelte drie Staten met onderlingh concert naer uyterlijck vermogen souden mainteneren en guaranderen het Tractaet van Vrede, 't welck men vermoede onder Godts genade jegenwoordigh tusschen de Kroonen van Vranckrijck en Spangien albereydts te wesen voltrocken / ende tot Aken getekent / ende vervolgens oock beraemt ende uytgedruckt de middelen in 't particulier

culier

sulcx soo van Ruyteren en Knechten als van welgemonteerde ende welgemande Schepen van Oorlogh ende andersints / by yder van de Contrahenten te presteren / ende te gebruycken tegens die geene van de hooghstgemelte twee pacificerende Kroonen, die de voorsz gemaeckte Vrede soude mogen komen te violeren ofte infringeren, maer dat oock de hooghstgemelte drie Staten haer tot prestatie ende effectuele executie van 't geene voorsz staet aen beyde de Partyen / des begerende / ende sulcks oock met name aen de Croonen van Spangie, door solemnele belosten mochten engageren ende verbinden / sonder dat haere Ho. Mog. noodtsaeckelijck achten dat de Croone van Spangien haer voor eerst wederomme reciproquelijck tot het selve verobligeerde / dan tot de voorgeroerde præstatie van indemniteyt, met aenwysinge van de seeckerheyt van de executie van dien / en dat niet alleenlijck voor de Subsidien / die tegenwoordig over 't gepasseerde ende voorts tot den tyd van de volteeckinge der voorsz Vrede op de geprojecteerde wyze souden worden belooft / maer oock voor gelijcke maendelijcke Subsidien, die haer Ho. Mog. presupponeerden dat al van nu af van de Croon van Sweden soude werden belooft / om te genieten ende effective te toucheren / by soo verre ende soo wanneer ('t gunt Godt verhoede) de voorsz geinterponeerde Guarantie / door eenigh manquement ende infractie van Vranckrijck, ten behoeve ofte tot voordeel van Spangien, metter daet in 't werck ghestelt soude moeten werde / gelijck haer Ho. Mog. oock niet goedt vonden / dat het werck in meerder wydluftigheyt gebracht wierde met nieuwe Projecten ende nadere Negotiatien over eene defensive Ligue tusschen den Keyzer, de Koningen van Spangien, van Engelant, ende van Zweden, mitsgaders desen Staet, daer toe uyt alle de Provincien nieuwe Resolutien of ordre gevordert / ende mits dien het werck / soo daer door als door andere onvermydelijcke rugge-spraecken ontfeylbaerlijck in longueur gebracht soude moeten werden; Ende wat voorts belanghde de gedaene voorslagen / om den Coningh van Groot Brittannien en haer Ho. Mog. ontrent d'effectuele prestatie van de voorgeroerde te passeren belofte van indemniteyt naer behooren gerust te stellen / dat haer Ho. Mog. haer met de geprojecteerde cautie van suffisante Kooplieden tot Londen ende tot Amsterdam wel souden laten vergenoegen / mits dat de zelve tot contentement van Engelant ende van desen Staet gestelt ende effective gepasseert waeren / voor en al-eer haer Ho. Mog. sich nevens Engelant tot belofte van de voorgeslagen Gelt-subsidie / met het teeckenen van eenige Contracten ofte Acten van Verbandt quamen te engageren / ende by soo verre van de zyde van Spangien soodanige cautie / tot genoegen van Engelandt ende van desen Staet / niet gestelt soude konnen werden / dat alsdan het gesloten Tractaet van Verpandinge ter executie geleydt onder Guarantie van Engelant ende van Sweden, dat haer Ho. Mog. aenstonts naer de restitutie van de Penningen / daer vooren de Verpandinge soude wesen gedaen / de verzette plaetzen ter goeder trouwe weder souden evacueren; Ende wat belanghde de vrage / by de gemelde Heeren Ambassadeurs in de voorsz Missive gedaen / namentlijck / ingevalle het tegen alle verwachtinge soude mogen komen te gebeuren / dat de Spaensche uyt het geheele Zweeds werck uyt-sprongen / hoe zy haer in sulcken geval tegen Zweden souden hebben te gedragen / dat haer Ho. Mog. soodanigen

gen onvoorsichtigheyt ende soo verkeerden conduite van de Spaensche zyde niet en konden vermoeden ofte te gemoet sien / aengesien de zelve aen soodanigen vasten en particulieren bant van Guarantie / ten hooghsten was gelegen / maer by soo verre sulx echter tegen alle apparentie mochte komen te geschieden / dat haer Ho. Mog. alsdan geerne met Engelandt en Sweden in overlegh souden treden / door wat middelen ende wegen Spangien weder in 't rechte spoor gebracht ende gehouden soude konnen werden / die in allen geval / na soo veel prealable toezeggingen / dat weynige tot haer eygen conservatie ende subsistentie niet konde weygeren / op 't aenhouden van die geene die tot voorkominghe van 't geheele verlies van haer Nederlanden albereyts veel millioenen van onkosten gesupporteert hadden.

Dit was de Resolutie van desen Staet. Spangien, die wel wist hoe veel ons aen de conservatie van de Nederlanden gelegen was / excuseerde genoeghzaem dit voorstel om de Subsidien alleen te draghen / door 't Uitlay dat zy maeckte van d'Heer Molina een Volmacht over te zenden / om te sluyten: konnende niet sien / dat het rechtvaerdigh was / dat Spangien alleen de geheele Subsidien soude dragen / ende dat Engelandt ende desen Staet / soo wel als Spangien, de vruchten daer van souden trecken. Ende hierom hadden de Spaensche liever gesproken van een Ligue defensive, waer in alles equael soude gaen; maer men seyde / dat nu de tijd kort was om daer van te spreken / ende dat Spangien alsoo min konde pretenderen / dat Engelandt ende desen Staet moesten bezwaert werden voor hare moeyten ende debvoiren / maer door zy aen Spangien den Vrede wedergaven / ende de Nederlanden conserveerde.

De Heeren Ambassadeurs van desen Staet schreven op den vyfden uyt Londen, een Brief van klachte / over 't langh uytblyven van 't bovengenoemde Volmacht voor d'Heer Molina, ende dat zy daer door buyten alle besoignes gehouden wierden: Alleen is des voorigen daeghs op d'instructien van den Grave van Dona een conferentie tusschen den selven Heer / met d'Heeren Engelsche Commissarisen aldaer gehouden / in dewelcke den voornoemden Grave een opereus Recit heeft gedaen van alle gepasseerde saecken / soo wel in den Hage als tot Londen, onder de welcke den voornoemden Grave heeft believen t'insisteren / dat hy / gelijck hy seyde haer ten vollen bekent te zijn / noyt met Spangien te doen had willen hebben / maer alleen met Engelant ende haer Ho. Mog. ende dat hy vervolgens alleen te klagen had over 't geen by Engelant ende haer Ho. Mog. soude geschieden / die met hem altoos genegotieert hadden / jae tot soo verre / dat men in den Hage hem toegezeyt had: dat / schoongenomen haer Ho. Mog. haer indemniteyt by Spangien nae haer contentement niet mochten vinden / echter de Subsidien niet achter souden blyven / maer dat men in sulcken geval die wat soude módereren; concluderende eyndelijck van gaern te willen positive weten / voor de Postdagh van heden / wat d'Heeren Ambassadeurs daer omtrent van meeningh souden zijn te doen / ten eynde sijn Koningh daer na sijn mesures macht nemen / ende tot sijn eygen securiteyt en beste op een andere maniere prospicieren.

De Heeren Engelsche / soo als de selve daer over met de Staetsche delibereerden / waren seer geporteert om alle de satisfactie aen Sweden te geven / self dog

tot soo verre / datze haer genegen verklaerden / om voor Engelandt ende haere Ho. Mog. by provisie de bekende Somme / ofte voor de helft / te verschieten; meenende dat Spangien haer nootsaeckelijck van self wel aen de hant moest komen / ende dattet seer incongru soude zijn dat men Sweden soude willen betalen met klachten / die men tegen Spangien wel rechtvaerdigh konde doen / maer niet tegen Sweden; maer na dat de Staetsche aen de selve hadden gedeclareert / dattet selve street tegen de fondamenten die tusschen haer van den beginne aen van dese Negotiatie gelegt waren / is goed gevonden geweest / dat men aen de Grave van Dona beleefdelijck soude versoecken / ten eynde sijn Excellentie de Triple Alliancie, met uytlichtingh van't Artijckel van de Subsidien / soude willen tekenen / ende dat men echter dien onvermindert binnen sekeren competenten tijd by Spangien alle mogelijcke Officien souden adhibeeren / ten eynde door de selve de bekende Somme aen Sweden aengetelt mochte worden / alles onder een verklaringh by een separate Acte te doen / dat / soo buyten verwachten / het selve by Spangien niet t'obtineeren soude wesen / dat in sulcken gheval nae 't verloop van de selve tijd uyt de voorsz Triple Alliancie gheen obligatie voor of tegen Sweden gemeriteert soude worden / ende dat men het voor soodanigh houden soude als of de voorsz Alliancie noyt gemaeckt had gheweest; maer heeft dien voorslagh aen de voornoemde Grave niet voldoende geweest / ende zijn sy over sulcx daer op doenmael van den anderen gescheyden / met intentie om op de geheele saeck de nacht daer aen volgende wat naeder te rumineeren.

Sy hebben echter met al haer overlegh geen andere wegh konnen uyt vinden als een proef te nemen van de volgende voorslagh: namentlijck / dat den Grave van Molina, uyt kracht van sijn Pouvoir / directelijck wegen Spangien aen Sweden soude beloven de bekende somme te sullen betalen / ende dat den Grave van Dhona de voorsz offre accepteerde / ende daer nevens contentement nam met de verklaringe by de Heeren Engelsche ende d'onse te doen / namentlijck / van dat sy aenmanen alle krachtige Officien by Spangien te doen / ten eynde de voorsz Somme promtelijck voldaen wierde; en soo echter / buyten verwachten / gebeuren mochte / dat Spangien de voorsz Somme voor de tijd dat de ratificatien van de Triple Alliancie soude moeten werden uytgewisselt / niet na quam sijn gegheven woort / dat in sulcken geval uyt de Signature van de voorsz Triple Alliancie geen Recht aen d'een of d'ander geboren soude wesen / maer dat men het even daer voor soude houden / als of die noyt geteeckent of gesloten ware geweest; ende dat men onder beneficie van dien den Artijkel van de Subsidien uyt de Triple Alliancie lichtede.

D'Heeren Ambassadeurs hebben dan vervolgens dien morgen op dien voet eerst met den Baron d'Isola, en daer na met den Grave van Molina ende den selven Heer Isola, en naderhant met den Grave van Dona, ende weder met de voorsz Oostenrijckse Ministers ernstigh over de voorsz sake geconfereert; maer sy hebben / tot haer leedwesen / ondervonden dat niet alleen by den Grave van Dona noch overigh waren d'een of d'andere zwarigheden / maer dat den Grave van Molina hier in allerdifficilst was / niet konnende gedisponeert werden om de voorsz belofte te doen voor dat hy van den Marquis de Castelrodrigo, aen dewelcke hy over acht a tien dagen een Expresse had afgeveerdight / sijn

de volheydt ontfangen soude hebben; gelijck oock byzonder om dese laetste reden den Heer Grave van Dona in de conferentie/ die tusschen sijn Excellencie/ de Heeren Engelsche Commissarien/ ende d'onze/ dien avont in Withal gehouden is geweest/ sich verklaerde bezwaert te zijn om sich op de voorsz twee Pointen positive te verklaren/ voor dat de Spaensche alvoorens haer daer op verklaert souden hebben; En is daerom de voorsz Conferentie vruchteloos afgeloopen.

Wat haer Ho. Mog. Resolutie van den eersten deser/ in dat werck genomen/ aenginght/ deselve dacht hun wel seer klaer te zijn/ voor soo veel haer daer by geinsinueert wiert dat zy geen Subsidien aen Sweden souden hebben uyt te loven/ voor dat Spangien het overgesonden Project van desdommagement soude hebben geteeckent/ maer voor soo veel als 'er bygevoegt wiert/ dat oock haer Ho. Mog. van de effective prestatie der voorsz contra-belofte door d'executie ende nakominge van 't Contract van Verpandingh gerust gestelt moesten werden/ wisten zy niet ter degen hoedanigen Applicatie de voorsz Clausule op haer had/ want terwijl het werck van de voorsz Verpandinge noyt tot Londen, maer altoos in den Hage was genegotieert/ soo had het geen apparentie/ dat in d'ordres die den Grave van Molina te gemoet sagh/ yets soude staen/ door 't welcke hy geauthoriseert soude werden om sich in 't werck van de Verpandingh in te laten/ maer souden de selve na alle apparentie niet inhouden als een authorisatie om d'Acte van indemniteyt te moghen teeckenen; en schoon de selve ordres verder gingen konden zy qualijck sien hoedanigen meerder gerustheyt dat men soude mogen stellen op de signature van den Grave van Molina, als op die van den Heer Ambassadeur Gamarra, die achter de Banck geleyt wiert/ op 't fondament van 't achtiende Artijckel/ daer nochtans de sake met Sweden/ voor soo veel Spangien belanghde/ niet meer in sijn geheel was/ vermits de Heeren Engelse en d'onse/ op last ende met goedtvinden van de voornoemde Oostenrijckse Ministers/ over de voorsz Subsidien met den Grave van Dona over eenigen tijd eens waren geworden/ ende dat huns oordeels/ hoe wel zy aen Sweden tot noch toe niet verbonden waren/ mits alle haer Negotiatie altoos had gegaen op dat fondament/ dat Spangien haer te gelijck de belofte van desdommagement soude moeten doen/ en dat zy dat t'elckens aen den voornoemden Grave van Dona hadden gedenuncieert/ soo waren echter de Spaensche van haer zyde/ door haer gedane Verklaringe/ haers oordeels/ geobligeert/ ende was in haer reguard de saeck niet meer in sijn geheel/ en vervolgens het derde Artijkel van 't voorsz Tractaet van Verpanding in haer reguarde t'eenemael Decisoir.

Dese Consideratien schreven d'Heeren Ambassadeurs over/ ende dat sulcks veroorsaeckt had dat zy in dese saeck soo eenigh accrochement gevonden hadden te resideren/ ten ware dat haer Ho. Mog. meeningh mocht zijn geweest: dat/ schoon genomen den Grave van Molina op een valabel Pouvoir resolveren mocht d'Acte van indemniteyt te teeckenen/ dat zy echter het werck van de Subsidien niet souden mogen adjusteren/ voor en al-eer dat haer Ho. Mog. hier nae specialijck souden hebben bekent gemaeckt/ dattet voorsz Contract van Verpandinge completelijck ter executie was geleght/ het welck misschien aldaer ten besten niet soude ingaen/ als zy daer op hier nae souden komen t'in-

siste.

sisteren / en wenschten daerom seer / dat de saecken op den nieuwen voet op hebben by haer aen de Heeren Spaensche ende Sweedsche Ministers voorgheslaghen / had konnen gebonden / of dat de selve eenigh op dien voet ingeschickt konde werden / terwijl by de selve haer Hoogh Mog. buyten alle engagement souden konnen te blijven; maer daer toe was voor alsdoen noch weynigh apparentie.

Den vijfden 's avonds is noch een conferentie op Withal ghehouden / in de welcke eenparighlijck wierdt gheoordeelt dat de Triple Alliantie soo als de selve nu was geprojecteert en ghereet om gheteeckent te werden / by niemant van de Heeren Commissarisen soude konnen werden geteeckent / soo haer de tijdinghe van de signature van de vrede tot Londen gekomen soude mogen wesen / alsoo het ten hooghsten absurd soude zijn een verbintenisse te maecken om de strijdende partyen tot de vrede t'obligeren / als men alreede kennisse hadde gekregen / dat de vrede effectivelijck gesloten ende geteyckent soude zijn / maer dat in sulcken geval van het geheele werck een nieuw plaen ende project soude moeten werden gemaeckt / alleenlijck of immers byna heelijck applicabel op de middelen / door de welcke de ghemaeckte vrede soude werden verseeckert ende ghegarandeert. Ende wierdt daer in noch ghe-considereert / dat in sulcken geval de Kroon van Sweden soo openlijck niet en soude participeren aen de glorie van de vrede aen de Christenheyt te hebben helpen geven / als wel anders. Ende wierdt daerom op 't scheyden van de voorschreve conferentie ter loop een voorslagh ghedaen van de Triple Alliantie te teeckenen / met uytlichtinge van 't Artijckel van de subsidien / ende dat alle de instrumenten / die geteyckent souden zijn / soo lange onder den Heer Grave van Dhona souden berusten / tot dat men met Spangien over de Sweedsche subsidien volkomentlijck soude konnen eens zijn / ofte wel dat van nu af aen van de zijde van Engelandt en van haer Hoogh Mog. aen Sweden eenige nadere vergenoeginge soude wesen gegeven / namelijck dat van de zijde van Engelandt ende haer Hoogh Mog. soude werden aen genomen alle krachtige officien by Spangien te doen / ten eynde door de directie van de selve Kroon de meergemelte subsidien / die nu alreede tot een seeckere somme begroot waren / aen Sweden effectivelijck voldaen souden werden / en ingevalle Spangien in die saecke / daer van de geheele nuttigheyt tot haren profijte quam te redunderen / mochte blijven difficulteren voor de tijt van de uytwisselinge van de ratificatien van de Triple Alliantie dat versoeck na te komen / dat in sulcken geval noch Engelandt noch haer Ho. Mog. voor het toekomende yets meer in faveur ofte ten besten van Spangien souden konnen te doen / ofte te presteren / voor dat Spangien de voornoemde satisfactie effectivelijck ghegeven hadde. Waer op doenmaels maer soo wat obiter ghediscoureert zijnde / immers van de laetste voorslagh niets op 't Papier ghebracht wesende en d'onse noch seer duchteden / dat den Grave van Dhona daer in geen volkomen contentement soude nemen / is de voorschreve conferentie ge-eyndight. Ende heeft daer na den Heer Grave van Dhona op het fondament van de voorschreve gehoudene discoursen een concepte Acte van de bovengemelte belofte believen t'ontwerpen / en aen de Heeren Engelsche ende Staetsche toe te senden om daer op het geheele werck af te doen / welck voorsz concept door den Heer Arlington ende d'onse ten huyse van den

Heer Grave van Dhona verandert zijnde / en daer op in de volgende conferentie tot Whitehal gelesen wesende / beliefde d'Heer Milord Keeper eenighe difficulteyt op eenighe weynige woorden te maecken / en daerinne by den Graeve van Dhona doenmael gantschelijck niet toe gegeven werdende / scheen het werck totaelijck te sullen af breecken.

Daer op de eerste voorslagh / namentlijck van alle de instrumenten / als de selve geteyckent souden zijn / onder den voornoemden Grave van Dhona te laten / ter tijdt ende wyle / dat men of met Spangien over de subsidien eens soude zijn / of dat men over d'extensie van de bovengenoemde Acte den anderen souden hebben verstaen / wederom op het Tapijt gebracht zijnde / is de voorschreve Triple Alliantie, met uytlichting van 't Artyckel van de subsidien / gheteeckent ende gedateert / als geslooten op den vyf en twintighsten April / oude stijl / 't welcke den dagh was van de even voorgaende conferentie / gelijck men seyde doen in effecte daer over eens geworden te zijn / en heeft vervolghens den Heer Grave van Dhona alle de voorsz geteeckende instrumenten onder sijn bewaringe ghenomen: Alle 't welcke in dier voegen alreede gepasseert zijnde / is haer korts daer nae toe ghekomen haer Hoogh Mog. Resolutie van den vierden, waer by haer (Heeren Ambassadeurs) de voltreckinge van het Tripel Tractaet nochmaels wierdt gerecommandeert / ende alsoo haer Ho. Mog. daer nevens by de selve Resolutie oock belieft hadden te verklaren / dat de selve meende ten hooghsten redelijck te zijn / dat Spangien op het aenhouden van die geene / die tot voorkominge van 't geheele verlies van de Spaensche Nederlanden alberevts soo veel millioenen aen onkosten gesupporteert hadden / effectivelijck voldede / na so veel irreallable toeseggingen / dat weynige / daer op de pretensien van Sweden, die in dese gelegentheydt seer veel tot subsistentie ende conservatie van Spangien hadde gecontribueert / quamen te beloopen / ende dat haer Ho. Mog. daerom verstonden / dat in het geval als Spangien daer in weygerigh mochte zijn en soodanigen onvoorsichtigheyt ende verkeerde conduite soude komen te gebruycken / men by Engelandt, Sweden ende haer Hoog Mog. alsdan soude overleggen / door wat wegen ende middelen Spangien weder in het rechte spoor ghebracht en gehouden soude konnen werden / soo hebben zy ghemeent dat aen het teeckenen van de bovenghenoemde Acte / daer mede den Grave van Dhona, buyten alle verwachtinge / verklaerde contentement te sullen nemen / geen swarigheyt konde resideren / vermits het evident was dat soo de vrede niet voort gingh / dat de selve noodtsaeckelijck moest accrocheren aen de zyde van Spangien, ende dat Engelandt ende haer Hoogh Mog. in sulcken gheval niet alleen verbonden waren aen Spangien alle hulpe t'ontrecken / maer die Kroon selfs met de wapenen op het lijf te vallen / ende de vrede voortgaende / en Spangien in sulcken geval binnen soo een competenten tijdt tot het geene voorsz is / niet konnende werden gedisponeert / dat het aldersachtste dat tegens Spangien soude konnen werden geresolveert / soude moeten bestaen in het onthouden van alle volghende goede officien / die men andersints aen de voorsz Croon / op desselfs instantien / misschien soude willen toe brengen / ter tyden en wylen de voorsz Kroon 't gheene voorsz is / voldaen soude hebben / want het inder daedt oock onlydelijck soude zijn / dat Spangien, die nu langer

als

als drie maenden aen den anderen met haer daerinne eens geweest was / dat het geene Sweden soude trecken by Spangien, of immers voor Spangies reeckeninge betaelt soude werden / en dat maer een dispuyt overigh was over de subsidien van den gepasseerden tijdt / en niet van de toekomende / en dat daer nae maer alleen een dispuyt over gebleven was over het quantum van het een ende het ander / daer over men eyndelijck mede eens was geworden / en dat selfs in het vierde Artijckel van het Tractaet van verpandinghe over die saecke van Sweden specialijck mede was geconvenieert / dat de Spaensche / nu de sake niet volkomentlijck meer in sijn geheel was / en nu sy sich van de goede ghenegentheydt van Sweden soo vruchtbaerlijck in de Vredes-negotiatie gedient hadden / de selve / en te gelijck Engelandt en haer Hoogh Mog. opentlijck souden ludificeren, blijvende dan vervolgens / als het selve sachte compulsoir teghens alle verwachtinge van geen efficacie waer / de faculteyt en gelegentheydt noch overigh / om over soodane krachtiger middelen ende expedienten nader te delibereren als haer Hoogh Mog. in de voorschreve Resolutie van den vierden deses mochten bevoeght hebben gehadt / gelijck zy oock geoordeelt hebben / dat zy by Spangien met veel meerder gratie krachtige instantien souden konnen doen / als 'er yets was / dat haer tot 't doen van de selve instantien obligeerde / als wel / als het maer by maniere van een flaeuw officie van goede Vrienden by Engelandt ende haer Ho. Mog. soude geschieden.

Dat oock d'exuberante genegentheydt die den voornoemden Heer Grave van Dhona tot bevorderinge ende faciliteringe van de goede saecke ghedurende desselfs verblijf in Engelandt hadde toe gebracht / als mede de groote candeur ende franchise, met de welcke den voornoemden Heer Grave tot een sonderlinge satisfactie van de Heeren Engelsche ende desen Staet sich doorgaens in dese negotiatie hadde gedragen / billicklijck vereyschte / dat men met geen goede ooghen soude konnen aensien / dat de Spaensche op die maniere hem ofte wel den Koningh sijn Meester ludificeeren soude / ten minsten dat Engelandt en desen Staet voor soo veel in haer was / dat behoorden te trachten te voor komen / en oock wel bysonderlijck om daer door de vaste fondamenten des te meer te helpen legghen van een nauwe ende intyme correspondentie tusschen de drie Staeten.

Ende is dan eyndelijck oock de voorschreve Acte ghearresteert / ende tegens de instrumenten onder den Heer Grave van Dhona berust hebbende uyt ghewisselt.

In haer Ho. Mog. Resolutie van den vierden d'Heeren Ambassadeurs als boven / toe ghesonden / insinueerden dat haer goede meeninghe was / oock aen Sweden eene geproportioneerde subsidie te doen hebben / soo het gheval van de geinterponeerde guarantie soude komen t'exteren in faveur van Spangien, en dat Vranckrijck hier nae de vrede soude mogen komen te violeren ende te breecken / maer d'Heeren Ambassadeurs schreven te vertrouwen / dat de voorsz saecke dan eerst tydigh soude zijn / als men over de middelen in het particulier soo van Ruyteren ende Knechten / als van Schepen van Oorloge / ende andersints / by yeder der Contrahenten te praesteren / quam te delibereren / ofte

wel

wel als men door solemnele beloften aen Spangien sich daer toe soude komen te engageren / en hebben over sulcks dat point tot die tijdt toegereserveert.

Ende ontrent de forme ende methode / op de welcke de voorschreve officien ontrent Spangien gedaen / souden mogen ghemeent worden / dat de ghewoonlijcken raedt in gelijcke gelegentheden gebruyckelijck / daerinne gheobserveert soude dienen te werden / namentlijck / dat by sijne Majesteyt van Engelant ende haer Hoogh Mog. een serieuse ende geraisonneerde Missive over dat subject aen den Heer Marquis de Castelrodrigo geschreven behoorde te werden / ende dat d'Heer Temple ende d'Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot Brussel het voorschreve ooghmerck met haer particuliere officien en instantien soude dienen te seconderen / mitsgaders dat aen de Heeren Oostenrycksche Ministers alhier mede van't geen voorsz is / kennisse ghegeven behoorde te werden / met versoeck van hare efforten daer oock by te willen voegen / gelijck d'onse ter ernstige instantie van den Heer Grave van Dhona, oock onbeswaert waren ghe-weest tot desselfs decharge / soo als hy meende / te sullen strecken / dat by ghe-schrifte te vervatten.

De Triple Alliantie (elders gestelt) nu geteeckent zijnde / resteerde het stuck van de Subsidien / welck point men daer in geerne had gedaen insluyten / maer den Spaenschen Minister was sonder pouvoir om te handelen / ende het werck was precipitant.

D'Heeren Ambassadeurs schreven den sesthienden uyt Londen, dat zy haer Hoogh Mog. Resolutie van den elfden, raeckende de Triple Alliantie, hadden ontfangen / uyt de welcke zy meenden te komen besluyten / dat haer ghe-besoigneerde ontrent het teeckenen van de Triple Alliantie, als boven geseydt / niet ongevalligh soude zijn / mits haer Hoogh Mog. niet alleen nu de presenty het middel van d'inhoudingh van de ratificatie op de guarantie den twintigsten April aen den Marquis tot Brussel belooft / hadden gebruyckt in't Sweedtsche werck tot een compulsoir jegens Spangien, maer dat de selve haer oock believden t'authoriseren om aen Sweden specialijck te mogen belooven / dat haer Ho. Mog. nevens Engelandt, Spangien souden helpen houden tot voldoeninge van haer geinterponeerde belofte / ende dat 't geen daer zy haer toe hadden ghe en-gageert niet positive, maer alleen negative was geconcipieert ghe worden / en oock niet wat men alreede de presenti, maer alleen wat men / na dat de tijdt tot uytwisselingh van de ratificatien van de Triple Alliantie ghe elabeert soude zijn / verstaen soude alsdan eerst niet te willen doen ; en sulcks dat haer Hoogh Mog. haer by de voorschreve resolutie veel verder hadden believen t'eslargeren / als zy wel by haer self hadden derven doen.

In de last by haer Hoogh Mog. in de voorschreve resolutie op ghelegt / van oock te procureren / dat Engelandt sijne ratificatie op de guarantie soude willen in houden / tot dat aen Sweden de verepschte satisfactie soude sijn ghegeven / soude na alle apparentie van die zijde geen difficulteyt niet allen gemaeckt worden / ende scheen oock de candeur en de oprechtigheyt / mitsgaders voorsichtigheydt te requireren / dat men nu by provisie een middel in handen hebbende om Spangien in't rechte spoor te houden / als Sweden voor sijn vorre gratificeerde dat men 't selve middel niet ontydigh spendeerde / en sich daer mede in ob-

seer-

[illegible] / [illegible] / en [illegible] souden [illegible] om ten selven eynde te konnen dienen.

De Nouvelles haer uyt de Griffie van haer Hoogh Mog. op heden toe ghekomen / hebben haer d'aengename tijdinge van de signature van den tydt gebracht.

Sy hebben nevens Milord Arlington op verleden Maendagh met d'Heeren Molina ende Isola gesprooken / welcke Heeren seyden te meenen dattet gantsch niet noodigh was geweest eenigh compulsoir tegen Spangien, hoe sacht het ook mocht zijn / te dencken / aengesien die Croon de vriendtschap van de drie Staten / ende onder die oock die van Sweden, veel meer als soo een moderate gelt-somme soude estimeren / daer op geseyt is / dat als die Heeren maer eens believden af te legghen haer Charge van Ministers van haer respective Meesters / datse souden moeten bekennen / uyt de proceduren die zedert eenighen tijdt tot Brussel gehouden waren / dattet niet mogelijck scheen door andere wegen de Spaensche in 't oude reguliere spoor te sullen konnen herbrenghen / als op dese of diergelijcke maniere.

Den achthienden is gehoort het rapport van de Heeren Huygens ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de saecken van Engelandt, achtervolgens der selver Resolutie van den sesthienden deses gevisiteert ende ghe-examineert hebbende de Missive van de Heeren Meerman ende Boreel, haer Hoogh Mog. Extraordinaris Ambassadeurs by den Koningh van Groot Brittannien, gheschreven tot Londen den elfden van de loopende maendt / houdende advertentie van den toestandt van hare aenbevoolene negotiatie / ende daer nevens twee tweemael instrumenten van de bekende Triple Alliantie den vyf en twintighsten lestleden / ouden stijl / tot Londen geslooten / daer van d'eene twee by Engelandt, sonder Sweden, ende d'andere twee by Sweden, sonder Engelandt geteeckent waren / mitsgaders een geauthentiseerde Copie van een sekere Acte / raeckende de goede officien by den Koningh van Groot Brittannien, ende desen Staet / by Spangien te doen / ten eynde aen Sweden effectivelijck voldaen mochten werden d'alreede verlopen subsidien. Waer op gedelibereert zijnde / is de voorsz Triple Alliantie copielijck gesonden aen de gesamentlijcke Provincien / met serieus versoeck / dat de selve daer op hare Ratificatien / hoe eer soo liever / immers ten langhsten binnen den tijdt in de selve Triple Alliantie ge-exprimeert / alhier willen doen in brengen ende openen: Ende voorts gelet zijnde op de forma ende methode / op de welcke de bovengementioneerde officien ontrent Spangien gedaen souden mogen worden / is geresolveert / dat by haer Hoogh Mog. een serieuse ende gheraisonneerde Missive over dat subject aen den Heere Marquis de Castelrodrigo geschreven soude werden / en d'Heeren haer Hoog Mog. Gedeputeerden tot Brussel *in mandatis* gegeven het voorschreve ooghmerck met hare particuliere officien en instantien te seconderen; Ende dat de meergemelte Heeren Extraordinaris Ambassadeurs den Koningh van Groot Brittannien souden versoecken / van gelijcken ten selven eynde soo wel aen den voornoemden Heere Marquis de Castelrodrigo, als aen den Heere Temple, desselfs Minister tot Brussel, sonder tijdt verlies te willen schrijven. Des dat haer E. aen de Heeren Oostenrycksche Ministers tot Londen, van 't gheene voorsz is / mede

mede kennisse souden hebben te geven / met versoeck om hare efforten daer oock by te willen voegen.

Engeland schreef mede op dien voet aen den Marquis / daer in doende insisteren / dat zy niet verstondt / dat de ratificatie over de geinterponeerde Guarantie soude werden ge-extradeert / voor dat door Spangien aen Sweden satisfactie soude wesen gegeven; wesende daer toe door de Heeren Molina ende Isola specialijck versocht / ende dese Heeren gaven in alle visiten te kennen dat zy door continuele Missiven haer uytterste efforten deden om den Marquis te bewegen / maer al om niet.

De saecken in desen Staet zijnde / schreven de Heeren Ambassadeurs op den twintigsten den volgenden Brief aen haer Hoog Mog.

Ho. Mog. Heeren.

BOven de Alliantien over *vier* maenden geleden in den *Hage* ghesloten; oock de *Triple Alliantie* nu tot perfectie gebracht zynde, ende de ratificatien van de vrede tusschen de *twee* hooge Kroonen aen ghegaen, staende (soo men meent) op den *vijf en twintighsten* deses uyt ghewisselt te sullen werden, en konnen wy niet anders sien, of het importantste ende ghenoeghsaem het eenighste ooghmerck dat U Hoogh Mog. gehadt mochte hebben met het afsenden van de Extraordinaris Ambassade, na dit Rijck, sal daer door completelijck wesen voldaen ende geassequeert.

Weshalven wy dan oock dese vrymoedigheydt nemen, van U Hoogh Mog. respectueuselijck te versoecken ende te bidden, dat het der selver goede geliefte mochte zyn aen ons gunstelijck te permitteren, van, soo drae als alhier de tydinge van de uytwisselinge van de voorschreve Ratificatien soude mogen sijn aen ghekomen alsdan weder te moghen repatriëren, ende aen U Hoogh Mog. omstandelijck af te leggen het rapport van ons genegotieerde alhier;

't Welck wy van U Hoogh Mog. gewoonlijcke goetheyt te ghemoedt sienden, sullen verblijven

Hoogh Mog. Heeren, &c.

Geteeckent

Meerman, J. Boreel,

Londen den 20 Mey 1668.

Hier van is niet gevallen.

Den een en twintighsten hadden sy by sijne Majesteyt weder een audientie over 't Salut ende Contresalut: Den Koningh heeft haer weder als voor desen gherenvoyeert tottet Tractaet / ende tot de oude constante practycque, daer van hy meende dat niet geweecken konde werden / en dat de saecke daer zy van spraecken ter eenre ende ter andere zyde soo klaer was / datter geen redenen van twyffel soude konnen over blijven na dat men sich exact daer over geinformeert

weert soude hebben / sen dat een sake van die natuyr niet na eenige subtile raisonnementen, maer naer 't ghebruyck en de geschreven letter ghe-executeert moest worden; en alsoo in sijn Majesteyts presentie by die occasie ghelesen wierdt het questieus Artijckel/seyde sijne Majesteyt dattet geheele point ceremoniael daer by ter neder ghestelt was/ ende soo dat Artijckel al maer alleen van 't Salut spraeck / dattet echter klaer was / dat / soo men het Salut behoorde te reguleren naer 't oude gebruyck / dat om de selve redenen het contrasalut mede nae 't oude gebruyck gereguleert moest worden; Dat hy het oock in reguard van de Fransche by 't oude ghebruyck soude laten / 't welck mede bracht dat de Engelsche ende Fransche Vlaggen in den Oceaen ende Middelandtsche Zee by rencontre van Schepen te gelijck gestreecken ende weder op geset wierden. Sy hebben daer op sijne Majesteyt te gemoedt gevoert / dat als men het Tractaet in de eyngrondt van de woorden ter degen soude in sien / dattet swaerlijck soude blijcken datter niet als van 't Salut gesprooken wierdt / 't welck haer Hoogh Mog. onbeswaert waren om na de Letter te doen practiseren / ende dat daer van ghesecht wierdt / dattet selve soude moeten geschieden *eodem modo quo ullis &c.* dat is / even soo hooch / soo laegh / ende anders / als opt te vooren was gheschiedt / maer dat van 't contra salut niet gesprooken zijnde / het selve niet nae eenighe abusive exempelen / als 'er al eenige souden mogen zijn / maer na de ghesonde ende onwederleggelijcke reden ghedecideert souden moeten worden; Dat in allen gevalle het geen den Vice-Admirael Sweerts was over gekomen t'eenemael irregulier, ongehoort ende extravagant was / en dat by de conjunctie van de Vlooten / die by voortgangh van den Oorlogh gheschiedt souden moeten hebben / men met ghelijck fatsoen aen haer Hoogh Mog. capitale Vloot het selve soude hebben konnen verghen / dat men nu den Vice-Admirael Sweerts geverght had / 't welck in sijn self alle absurditeyten te boven soude gaen / ende met geen ghedachten in gheschickt soude konnen werden; het geen sijne Majesteyt met sijne gesim: oock ghenoechsaem advoueerde soo te verstaen / maer d'Heeren Ambassadeurs hebben evenwel daer door aen sijne Majesteyt niet konnen bidden; Seggende sijne Majesteyt / dat hy niet nieus en soude pretenderen / maer de saecke laten berusten by het geen dat bewesen soude konnen worden mettet oude gerecipieerde gebruyck constant over een te kowen / en dat hy sich by oude Zeevarende Capiteynen / die hy veel hadt / exact soude informeren: Milord Keeper toonende seer groote genegentheydt om aen haer Hoogh Mog. alle satisfactie te geven; Maer quam evenwel op 't eynde mede al op de practijcke ende observantie te vervallen / ende dat men sich daer op moest informeren ende daer nae de saecken reguleren; Milord Hollis seyde groote redenen te vinden in de billickheydt van de saecken in obstracto gheconsidereert; Maer spraeck mede ten laetsten al van sich op 't gebruyck te moeten informeren.

D'Heeren Ambassadeurs alle devoiren doende om van 't werck van Serename een eynde te hebben / ontfingen eyndelijck een Biljet van den Heer Secretaris Morice, behelsende dat de Commissarisen by sijne Majesteyt daer inne gestelt / de voorschreve saecke onder een severe examen ghebracht hadden / ende dat de selve den Agent van Milord Willougby, ende anderen / gelast hadden / om haer grondelijck over de voorsz saecke t'informeren.

Hy schreven noch te ghemoedt te sien / dat / nae alle apparentie / den Heer Grave van Dhona soude trachten te procureren / dat de Sweedsche ratificatie ten spoedichsten / ende misschien op de helfte van drie maenden / gheree t souden zijn / om uyt ghewisselt te konnen worden / ende dat hy alsdan soude insisteren op de clausule *aut citius, si fieri poterit*.

Beyde de Huysen van het Parlement hebben op het laetste seer hooge debatten onder den anderen gehadt / op het point van de jurisdictie van de respective Huysen / geoccasioneert door eene particuliere questie / die een Sr. Kuiner was hebbende tegens d'Engelsche Oost-Indische Compagnie over seecker Eylandt / en Schip ende Goederen / die by de voorschreve Compagnie hem af ghenomen waren; Over welcke saecke het Huys van de Pairs ofte Lords / daer den voornoemden Sr. Kuiner sich aen hadde gheaddresseert / de voornoemde Oost-Indische Compagnie gecondemneert hadde / in een somme van vyf duysent pont sterlinghs / waer over de voornoemde Compagnie sich aen het Lager-huys by petitie geaddresseert hebbende / ende aldaer support vindende / wierde by de Lords de voorsz petitie verklaert voor schandaleus / ende het ghevolghde adveu van het Lager-huys te wesen een infractie van de privilegien, ende het recht van judicature van het Hooger-huys / daer jegens het Lager-huys een *votum è diametro contrariis illico* ghesormeert heeft; De Lords deden ondertusschen in apprehensie nemen vier Hooft-participanten van de ghenoemde Compagnie / ende verleenden aen de geseyde Sr. Kuiner, die gedreyght wierdt door het Huys van de gemeente met een personneel arrest / hare protectie ende Sauvegarde / deden voorts door eenige Gecommitteerde Heeren / namentlijck den Hertogh van Buckingam, de Grave van Bridgewater, ende Anglesey, de Lords Lucas, Audover, ende Hollis aen het Lager-huys deduceren de fondamentele redenen / waerom sy verstonden dat de procedueren van het Lager-huys / de hant houdende aen de sustenue van de voornoemde Compagnie / waeren een infractie van de privilegien van het Huys van de Pairs / ende van de goede correspondentie tusschen de twee Huysen / ongehoort in voorgaende tijden / ende dat het geene het Huys van de Pairs ghedaen hadde / was conform de wetten van het Landt / ende d'aloude costumen van het Parlement; Daer op het voornoemde Lager-huys de geheele nacht over besoignerende / van haer zijde een votum ghesormeert heeft / dat al die geene / die het geresolveerde van de Lords souden komen t'executeren / aengesien souden werden voor verbreeckers van de vryheyt van het Huys van de Commons, ende van de privilegien van het selve / waer na 's anderen daeghs het Parlement is gescheyden / ende weder geadjourneert wierdt tegen den een en twintighsten Augusti nieuwe stijl.

De voorgenomen equipagie wierdt gesecht in weynigh dagen ghereet ende zeylbaer dig te sullen zijn / ende niet minder / maer meerder / als de vyftig Schepen te sullen uyt maecken.

Men seyde dat den Heer Hertogh van Jorck met dese Vloot persoonelijck in Zee soude gaen / om 't Boots-volck dat sich eenigen tijdt herwaerts wat ghedisponseert had van een goede militaire discipline / wederom in een volle gehoorsaemheyt ende ordre te brengen. Maer door 't besluyt van de Akische vrede is dese occasie namaels gecesseert.

In-

Inmiddels quam alhier / seer onverwacht / de tijdinge / dat den Heer Grave van Dona tot Londen was overleden: volgende soo subit sijne twee Collegas d'Heeren Cojet ende Flemmingh, dat men hier van niet als met suspicie konde spreken / edoch bedeckelijck; ende men heeft de gesuspecteerde noyt anders willen beschuldigen / hoewel menze mogelijck wel wist / ende kende. De Relatie van sijn overlijden / hier uyt Londen aengebracht / was als volght:

R E L A T I O N,

De ce qu'a dit & fait Monsieur le Comte de Dhona, *Mareschal de Camp, & Ambassadeur extraordinaire de sa Majesté & la Couronne de Suede, pendant sa maladie & ses derniers heures.*

La nuict du Samedy le *seiziesme* May absolu son Excell. se sentant atteinte d'une griefve maladie, fit a *douze* heures appeller a soy le Sr. *Swaen*, Secretaire de l'Ambassade, qui arrivant apres d'elle le trouva seante sur une Chaise, affligée d'une tres-dangereuse tousse, & d'une espece de pleuresie; dont il fut tres-estonné, luy semblant que le mal estoit desja monté a tel exces, que son Excell. y devoit demeurer a l'heure mesme. Elle voyant le Secretaire luy addresse d'abord la parole, & en Francois, a fin que la Damoiselle suivante de Madame la Contesse, qui estoit la presente, tenant la teste a son Excel. n'entendit point ce qu'elle disoit; le sujet de son propos estoit tel; en premier lieu elle luy fit des excuses, de ce qu'il avoit fait eveiller de son sommeil, & fait venir pres de soy a heure endeüe. 2. Elle luy parle de la maladie, dont le bon Dieu l'avoit visitée. 3. Du voyage que desja auparavant elle luy avoit imposé de faire en *Suede*, luy rememorant ce qu'elle sentoit de l'Estat present des affaires. 4. elle le pria d'adjuster avant que de partir l'Estat de sa Maison & plusieurs autres semblables choses, dissimulant tousjours avec desseing l'exces de son mal, pour empescher que Madame la Contesse ne s'en affligeast point trop, adjoustant que puisqu' aussi bien son Excel. ne pouvoit pas dormir, qu'il vouloit passer la nuict avec ledit Secretaire. Apres cela elle prit Medicine comme elle fit aussi le jour ensuivant, qui estoit la Dimanche; mais elle n'en profita guerre, si non qu'apres une seignée elle sembloit estre un peu soulagée; mais depuis la mal s'augmenta de plus en plus, & devint tousjours plus fort. Ce non-obstant l'usage de la raison & de la parole luy fit tousjours conservée entiere & en pleine vigeur, jusqu' au dernier Article de la Vie.

Les deux derniers jours & nuits, il y eut des intervalles, qu'elle parla des diverses choses en dormant, & quand elle s'eveilla elle conta comment elle avoit revé. Le Mercredy elle eust une petite relasche jusqu' au soir; mais la nuict en suivant elle eut un tresfort acces, & comme elle ne trouvoit point de repos, elle commença a se plaindre de l'exces de ses peines & maux, disant, que des la plante du pied jusqu' a la teste il souffroit mille douleurs, & qu'il n'y avoit membre de son Corps, qui ne luy fit point la guerre, mais que les douleurs de la teste & du Costé droit luy estoient le plus sensibles; c'est quand elle tousoit, elle deman-

demandoit tousjours qu'on luy serrat la teste & le costé droit: Enfin le matin de Jeudy 21. de May estant venu il parut evidemment, que le mal estoit sans remede, & qu'il y avoit de la vie, la Poutrine battant a son Excellence avec une vehemence extraordinaire; ce neantmoins elle meme donnoit tousjours courage aux assistens, disant, que ce n'estoit que de foiblesse, qui ne luy laissoient point de repos; mais comme la langue commencoit aussi a luy estre pas obeissante a proferer ce qu'elle vouloit, les medicins arresterent encore une ouverture de veine, luy faisant forer une quantité de tres mauveais sang, ce qui luy donna un peu d'alleguement, de sorte que son Excellence parloit derechef avec facilité, en suite de quoy elle se coucha au Lict, & se mettant a parler aux assistants, dit, qu'elle sentoit bien maintenant, qu'il n'y avoit plus d'esperance d'elle de sortir la vie sauve de cette maladie, mais que le bon Dieu vouloit qu'elle partit de ce monde; & sur ce addressant la parolle en particulier a Monsieur le Comte de *Dhona* son Cousin, le pria de luy faire ce dernier Office, que d'aider a donner ordre a ce que son Corps mort soit porté le plustost de Londres a Hambourg & de la a Nieu-closter pour y estre ensevelly, & que les papiers touchant des choses privées, soyent bien gardées. Ayant ainsi depesché ledit Comte, elle appella encore le Secretaire *Swaen*, & le prenant par la main, luy dit: He bien, je commenceray donc par vous a dire a Dieux; & continuant en langue Francoise luy repeta succinctement ce qui concerne l'Estat de de sa Negotiation, se remettant pour le reste a ce qu'il en savoit luy mesme aussi bien qu'elle, le remerciant au surplus des services & adsistences, qu'il avoit eu si bonne volonté de luy rendre, regrettant de le devoir quitter sitost, le priant d'avantage de continuer son Amitié & son aide a Madame sa Femme, & a ses Enfans, & particulierement de cooperer a ce que madite Dame sa Femme & toutte sa Famille peut partir du Païs pour Hambourg & Neuclofter ensemble avec son Corps mort, au plustost, sans deshonneur, luy enseignant les moyens a ce necessaires; & ainsi luy serrant la main luy dit a-Dieu; & de la mesme facon elle prit congé d'un chacun des adsistents, diversifiant son propos selon la qualité de la personne a qui elle parloit en Suedois, Francois, Alemend & & Flamend, & tout cela avec une facilité & eloquence admirable tout de méme que si elle ne patissoit rien, & que si elle avoit leu tout cela d'un Livre; ainsi ayant fait avec les autres, elle fit venir aussi ses Enfans, leur donna la Benediction, & leur commanda sur toutes choses d'aimer & craindre Dieu, de s'estudier de l'integrité & de l'honnesté, & d'estre obeissans a Madame leur Mere, en cas qu'il plaisoit au bon Dieu de rappeller aussi a soy, a Mesdames leur Tantes, se raillant de Monsieur le Jeune Comte son Fils, sur ce qu'il ne pouvoit pas pleurer comme les autres. En fin elle se licentia aussi de Madame la Contesse sa Femme, qui pensoit fondre en larmes, la remerciant de tous les bienfaits & effects de civilité & d'amour, qu'elle avoit receu d'elle, la recommandant en la protection du Tout puissant; Puis addressant la parole a tous ses autres Domestiques, elle les exhorta chacun en particulier a crandre Dieu, & a estre fidels & obeissants a qui leur estoient proposez; & pour les Gentilhommes, qui ont esté dans sa suite, elle regretta, qu'elle n'avoit peu rendre a chacun le service, qu'elle eut bien desiré, & qu'ils eussent attendu d'elle. Et apres que

que de cette sorte elle avoit prins congé d'un chacun avec des marques de generosité & bonté admirable, elle les pria que personne ne la voulut plus importuner d'aucune chose mondaine, mais la laisser en repos pour vaquer a Dieu & a sa conscience, & sur ce se tournant au costé droit (ou elle n'avoit jamais couché pendant tout le temps de sa maladie) elle se mit de prier Dieu de haute voix, avec une eloquence & devotion non pareille, se professant toute preste de ce val de misere, pour comparoistre devant la face de son Createur, se consolant de divers passages de la Sainte Escriture, & comme un ancien Ministre de la religion reformée de l'Eglise Francoise de Londres la venoit voir; elle prit de son propre mouvement, a faire une tresbelle Confession de sa foy; lovant Dieu hautemant de toutes les graces & bontez, qui luy avoit departies des l'heure de sa naissance jusqu'a ce moment la, au quel mesme elle respiroit & haletoit par le seul moyen & la faculté, que le bon Dieu luy elargissoit, ce qu'elle disoit reconnoistre avec toute la gratitude qu'elle pouvoit, puis qu'elle ne le pouvoit pas dignement, Et comme il luy tardoit devoir venir l'heure de son depart, apres qu'elle s'y estoit preparé de la facon que dit est, elle fit venir encore ledit Secretaire, se plaignant a luy des peines qu'elle souffroit, avant qu'il plaist a Dieu de faire fin de sa misere, mais tout cela avec une patience incroyable, priant Dieu a chaque tour de luy pardonner ses peches notament ceux de sa Jeunesse; en suite de quoy elle retourna a luy parler des affaires, & retournant un peu sur la conduite, qu'elle avoit tousjours tenue dans toutes ses actions, elle dit qu'elle n'avoit jamais panché a aucun party, mais que son premier but apres Dieu avoit tousjours esté de servir fidellement son Roy & la Couronne du Suede; lequel discours ledit Secretaire *Swaen* voulant detourner pour empescher que son Excellence ne se peinat trop sur cette matiere dans l'Estat ou elle estoit, fit approcher ledit Ministre, qui luy dit & parla derechef des choses divines, ce qu'elle escouta avec ardeur & grande attention, commandant que les gens de la Maison s'assemblassent en mesme temps pour tenir l'heure de prier qu'ils avoient accoustumé de tenir tous les jours. Toutes ces choses estant ainsi passées, elle se fit lever du Lidt, & mettre sur une Chaise, tousjours parlant & usant de la raison, comme si elle avoit esté en pleine vigeur, & en cette contenance fermant doucement les jeux, sans que l'on s'en estoit attendu encore, elle expira entre les mains de ses assistens. Ce fut Jeudy le 21. May vieux stile, a *dix* heures du matin. Ainsi ce grand Capitaine, qui a echappé mille dangers de la guerre, ou son courage & le devoir de ses Charges l'ont porté, apres avoir receu diverses blessures dans les Combats, ayant esté une fois retiré de dessoubs les morts, semble avoir esté reservé tout expres de la providence pour servir le publicq encore en matiere d'Estat, ayant fait & conclu encore dans moins d'un An tres divers & tres importants traittés, a sçavoir. 1. Celuy de reconciliation entre la Suede & les Provinces Unies. 2. De paix entre l'Angleterre & les Provinces Unies. 3. De la triple Alliance: pour mourir comblé de gloire, & rendre sa memoire immortelle, apres avoir joint ses beaux faits, l'espée, a ceux de Robbe, en effect c'est encore une marque de sa generosité & de son grand Coeur, que sentant la mort il s'est fait porter de son Lit sur une Chaise, a fin de mourir debout a l'imitation de cet ancien Empereur, qui disoit, *Decet Imperatorem stan-*

stantem mori, mais ce n'est pas pourtant que le Roy & la Couronne de Suede & le publicq en General ne souffrent une perte inestimable en la personne d'un si habil, si zelé, & si fidel Ministre, qui pour sa vertu & bonne intention pour le bien publiq avoit merité de vivre jusqu'au bout du monde, ainsi ne se peut il point exprimer combien son absence est regretté generalement tant dans la Cour du Roy de la grande Bretaigne que dans la Ville de Londres, & specialement aussy de Messieurs les Ambassadeurs des Provinces Unies, qui tesmoignent a toutes rencontres d'estre tres satisfait de la generosité, candeur & franchise, avec laquelle il y a agy avec eux, & de la bonne correspondence, qu'il a entretenue avec leur Excell. pendant tout le temps de leurs communes negotiations. On a fait ouvrir son Corps mort, & on a trouvé que toutes les parties en ont esté encore fort, saines & bien conditionées, excepté le poulmon, qui a esté tout gasté a une petite piece prez, joignant le Coeur, & puisque le poulmon ne pouvoit faire sa fonction, les mauvaises humeurs se sont glissez dans l'artere de respiration, & cela a esté cause de sa maladie, & mesme de sa mort.

Mais avant que de finir, il est a propos d'adjoutter un mot de Madame la Contesse, a present Douariere, de *Dhona*; pour savoir comment elle s'est comportée dans cette Escolle de Preuve, & il faut advouer, qu'elle s'est Gouvernée avec une Constance & prudence admirable, ayant esté indefatigable a veiller & servir Monsieur son Mary jour & nuit, pendant tout le temps de sa maladie, & maintenant elle porte encore son affliction avec une moderation qui est au dela de son Sexe, mais digne de sa grande vertu.

In wat voegen d'Ambassadeur Gamarra alhier klaeghde / dat men Spangien wilde dwingen om de Subsidien te betalen / die door Engelant ende desen Staet / (soo hy zeyde) buyten haer weten / waren belooft / geeft het volgende Memoriael:

LE soubsigné Ambassadeur d'*Espaigne*, ayant communiqué a Messieurs les Estats Generaux des Provinces Unies, ce que Monsieur le Marquis de *Castelrodrigo* luy a escrit, afin d'obtenir leur ratification de l'acte de guarantie que les Sieurs Deputez luy ont donné le 20. d'Avril dernier avec le Chevallier *Temple*, Resident du Roy de la Grande Bretaigne a Bruxelles, par ou leurs S. S. ont pu voir clairement que son Excellence trouvoit bien estrange, que l'on vouloit le contraindre de payer les subsides, offerts de la part d'Angleterre & de cest Estat, a son desceu, avant d'avoir ladite Ratification, qui a esté promise si solemnellement, a fin de luy faire donner son consentement a la signature du Traitté, qui a esté projetté à Paris, & conclu a *Aix la Chapelle*, il a veu avec bien d'estonnement que L. L. S. S. ont persisté dans ledits refus, se fondant seulement sur l'advis de ce que Monsieur le Comte de *Molina*, Ambassadeur du Roy son Maistre à Londres, auroit promis desdits Subsides, ce qui est entierement abusif, comme L. L. S. S. Le pourront reconnoistre par la traduction, icy jointe, de la response qu'il a receu dudit Sr. Comte; en la date du 18. du passé, & comme probablement les ratifications du Traitté, signé a *Aix*

Aix, doivent desja estre eschangés, & en suite la Paix publiée, tant à Bruxelles qu'à Paris, il se trouve obligé de porter ses tres-instantes & serieuses prieres & requisitions a L. L. S. S. a ce qu'elles facent ratifier au plustost ledit Acte de Guarantie, d'ou depend absolument toute la seureté de la paix, & de leur Estat aussi bien que de ceux de sa Majesté. Il est facile a considerer que leur propre interest ne les y oblige pas moins que l'equité d'accomplir ce que L. L. S. S. ont promit audit Seigneur Marquis, avec tant d'efficace & de vigueur, puis que son Excellence a fait a la contemplation dudit acte tout ce que l'Angleterre & cest Estat a souhaité.

Fait a la *Haye* le *premier* de Juin *mil six cens soixante huict*.

Signé,

GAMARRA.

Het Extract uyt den Brief van d'Heer Molina, waer van d'Heer Ambassadeur in sijn Memorie gewagh maeckt, luydt als volght:

Extraict d'un Article de Lettre de Monsieur le Comte de Molina, *escrite a son Excellence Monsieur l'Ambassadeur d'Espaigne, de Londres le* 18. *de Mey* 1668.

Vostre Excellence trouvera icy jointe la copie de l'Article Secret que Milord *Arlington*, & les Ambassadeurs des Provinces Unies, m'ont communique, comme je l'en ay adverty par ma precedente, dont ils estoient tombés d'accord avant que de signer le traitté de la Triple Ligue, que j'envoyera aussi a vostre Excellence aussi tost que j'en auray un copie, & quoy que dans *ledit Article ils disent*, que l'on offert a *Suede* la quantité y specifiée avec mon *consentement*, *c'est une tromperie*, & *artifice* de Monf. *Meerman*, a fin de nous *engager d'autant plus*, a ce que sa Majesté n'y apporte aucune difficulté, par ce que toutes les fois qu'ils m'ont venu parler, afin que je designerois la quantité que l'on devroit donner, je leur ay respondu, qu'ils fissent en sorte que Monf. le Comte de *Dhona* s'ajusta a une somme raisonnable, & qu'il n'estoit pas juste, que nous payerons *seuls les Subsides* pour le temps passé, & que quant a l'asseurance de la satisfaction, je n'en pouvois offrir aucune jusques à ce que j'avois responsé de sa Maj. ou de Mr. le *Marquis*, ny m'engager dans cette Negotiation par ce que j'avois seulement Pouvoir pour traitter avec Monf. le Comte de *Dhona*, & qu'il avoit declaré, qu'il n'avoit pas encore receu d'ordres pour le pouvoir faire, m'estant confirmé par les escrits que vostre Excel. a esté servie de m'envoyer, qu'il y a de l'abus dans les rapports que ledit Sr. *Meerman* a faits a ses Maistres, par ce qu'il y baptise quelques unes de ses Propositions, comme si je les avoit faites, comme j'en informerois plus particulierement vostre Excel. si le temps me le permettroit.

D'Heeren Ambassadeurs van desen Staet tot Londen hadde toegesonden zynde / schreven daer op den negenden Iunii de volgende Missive.

Ho. Mog. Heeren;

U Ho. Mog. missive van den *eersten* dezer, met de twee Bylagen; waer van de eerste was een copie van een memorie, by d'Heer Ambassadeur *Gamarra* aen U Ho. mog. gepresenteert; ende d'ander een Extract uyt een *Missive* by den Grave van *Molina* aen den voornoemden Heer *Gamarra* geschreven, en aen de zelve *Memorie* gehegt, by ons ontfangen zijnde, hebben wy niet konnen bevroeden hoe dat het mogelijck is geweest dat den voornoemden Grave, in de voorsz *Missive* sich zoo verre heeft konnen buyten de Limiten van de betamelijckheyt konnen emanciperen, dat hy sommige feyten heeft believen te poseren direct strijdende tegens d'alhier volkomen bekende waerheyt, ende dat in zeer offenserende termen, zoo wel aen ons als u Ho. Mog. *Ministers* alhier, en bezonderlijck ende *nominatim* aen een van ons beyden, als in onze beyder persoonen, zoo als wy oordeelen aen u Ho. mog. zelfs.

Het en scheen ons voorwaer geen reden te hebben, om dat de hier aenwezende Oostenrijckse *Ministers* mogelijck ongeluckigh zijn, van haer sentimenten omtrent het werck van de Spaensche Subsidien by den *Marquis de Castelrodrigo* niet te konnen doen gelden, dat daerom andere met onwaerheden getraduceert moeten werden.

Het is wel waer, dat het geene in 't voorsz Extract in 't begin wort gezeydt de sustenue van den Heer *Molina* ende *Isola* is geweest voor een geruymen tydt, eer dat de Triple Verbintenis is getekent, maer doen de zaecke nu begonde te nypen, ende dat den Grave van *Dhona* zal: wilde weten wat hy van 't geheele werck had te verwachten, zoo hebben wy gheen disputen ter werelt meer met haer gehad, noch over de begrootinge van de maendelijcke Somme, daer van wy *tien duysent* Rijxdaelders 's maents hadden afgedongen, noch over het Point *hoe,* ende *door wien* de geheele betalingh zoude geschieden.

Op welcken voet haer oock communicatie ende lecture is gegheven van de concepte extensie, zoo van de Triple Alliancie, ende van 't Artijckel van de Subsidien, dat daer nae daer is uytgelight, als van de concepte *Acte van desdomagement*, dewelcke begrypende was de geheele forme van de betalinge, met openlatingh alleen van de Sommen, op hoope of men die misschien noch wat lager zoude konnen brengen, 't welck niet heeft willen wezen, ende die daerom by de Oostenrijckze *Ministers* weder in 't geheel daer nae wel expres is geacquiesceert, op welcke voorsz extensie by haer verklaert is, datze geen particuliere Remarques hadden, en alzoo 't achterblyven van 't Pouvoir haer ongequalificeert hielt, om als *Minister* formeel te beloven het gheen daer over men met haer voor zoo veel haer particuliere sentimenten belanghde, t'eenemael eens was geworden, zoo heeft men een dagh *twee a drie* voor dat de Triple Verbintenis wierdt geteeckent, op een voorslagh geinsisteert, dat d'Heer Grave van *Molina*, die Pouvoir had om met Sweden te tracteren, de toezeggingh van Subsidien uyt kracht van 't zelve Pouvoir directelijck aen Sweden zoude willen doen;

doen, en dat men zoude arbeyden ten eynde d'Heer Grave van *Dona* Zal: sich tot die forme mede zoude willen laten disponeren; 't welck een zeer innepte voorslagh zoude geweest zijn zoo men over de geheele zaecke van Subsidien noch discrepantie had gehad, gelijck oock self eenige dagen nae 't teeckenen van de Triple Verbintenis de selve Heeren Oostenrijckse Ministers aen den Heer *Arlington* ende ons verklaert hebben, datter uyt Spangien tot Brussel een notable remise van Penningen was gedaen, daer uyt de voorsz betalinge nae de komste van *Don Jan* bequaem soude konnen gevonden werden; mitsgaders gezeyt, datze de vriendtschap van Zweden soo hoogh estimeerden, datze meenden dattet gants onnodigh was geweest op eenigh compulsoir tegens Spangien te dencken; jae hebben self doen zy begonden te mercken dat den *Marquis* van haer sentimenten wat divieerde, ons aengeraden, dat wy wilden procureren, dat by sijn Majesteyt ende U Ho. Mog. daer over direct nae *Madrid* geschreven mocht werden;

Alle welcke saecken met d'ingredienten van dese bovengenoemde Missive van den Grave van *Molina*, onses oordeels, niet heel wel gecompasseert konnen werden; ende terwyl by den voornoemden Grave eygentlijck noyt gheen *positive Promesse* als Ambassadeur was gedaen, die oock voor 't ontfanghen van een genoeghsaem Pouvoir niet wel hebben konde geschieden, maer dat alleen de Somme ende de forme van alleen by provisie met dessels particulier goedt vinden, was begroot ende ingeschickt, soo is daerom oock in de Acte aen den Grave van *Dona* overgelevert voorbedachtelijck oock niet geseydt, datter eenige formele Verbintenis soude zijn gedaen, maer alleen *quod solummodo quantitas subsidiaria pecuniæ cum consensu Domini Legati Hispanici hic in Anglia commorantis exprimi & determinari potuerit*; ende heeft onzes oordeels, alle het selve, hoewel daer uyt *Juridicé* voor een Rechter niet wel geageert kan werden, evenwel in de Vierschare van de *betamelijckheyt*, als al geschoncert soude werden de reden van nuttigheyt ende van staet, die daer in voor de Spaensche resideert, soo eenige *moriele* Obligatie gemaeckt, gelijck wy by wylen oock wel om die reden de selve met de naem van een *engagement* gebaptiseert hebben; doch echter altoos met die byvoeginge, dat de finale afkomste aen de toezendingh van 't Pouvoir bleef accrocheren; En daerom is aen de Croon Sweden allenthalven maer belooft goede Officien by te brengen om die saecke by Spangien smaeckelijck te maecken; 't welck in vry andere termen vervolght souden konnen werden, als 'er een *formele Promesse* geschiedt mochte zijn; Gelijck wy oock niet wel hebben konnen begrypen wat den voornoemden Grave van *Molina* met de woorden die *sub finem* van 't Extract zijn, souden gemeent hebben, alsoo hy sich aldaer niet klaer en expliceert, maer sal het selve, als het sich sal ontwinden, ontwijffelijck even abusief ende irrelevant, als het eerste, bevonden werden.

Wy hebben niet gemeent, dat wy die saecke soo konden laten passeeren, sonder aen de Heeren Engelsche Commissarisen, die met ons gestadigh gebesoigneert hadden, ende die het even soo seer raeckt, als yemant van ons, bekendt te maecken, ende hebben daerom aen Milord *Arlington* daer van communicatie gegeven, ende den selven Heer sich in die saecke mede ten hooghsten ge-

belgt vindende, ende aengenomen hebbende sich daer op rypelijck te bedencken, heeft naer gehouden overlegh met sijn Majesteyt en de voornoemde Heeren Commissarien ons op heden believen toe te zenden het Papier copielijck hier nevens gaende.

Gelijck oock sijn Majesteyt, die wy desen avont ten Hoof ontmoeteden, in substantie de selve Verklaringe gedaen heeft; ende heeft daer oock bygevoeght het zelve verzoeck in 't welcke wy sijn Majesteyt toegezeyt hebben geheelijck te sullen believen.

Waer mede, &c.

Volght de Verklaringe van de Heer Arlington.

MONSIEUR;

JE ne sçay si le Roy, mon Maistre, a eu occasion de dire de bouche a Vostre Excel. le peu de satisfaction que sa Majesté eust de voir un pretendu Extract de Lettre du Comte de *Molina* à *Mr. Don Estevan de Gamarra*, Ambassadeur d'Espaigne à la Haye, & presenté a Messieurs les Estats par ledit Ambassadeur, par ce que la dedans sa Majesté a veu que vostre Excel. est taxée d'une faute (si telle estoit) dont ses Ministres doivent estre egalement coupables avec vous: Ainsi l'intention de sa Majesté estoit de recommander a V. Excel. de sacrifier vostre resentiment à ses instances, & de vous excuser d'en parler en aucune façon à present; Et j'ay subject de croire que quand l'affaire viendra à estre esclaircie, il se verra que celuy qui à traduit les Papiers de Don *Estevan de Gamarra* à la Haye, se trouvera le seul coupable, en faisant parler le Comte de *Molina* dans la traduction tout autrement qu'il n'a fait dans sa Lettre, puisque ledit Comte m'a protesté qu'on luy a fait grand tort en changeant les termes de sa Lettre, ce qu'il m'offroit de justifier en me monstrant la Copie dans sa Secretairie.

J'ay creu, Monsieur, devoir mander tout cecy a V. Excel. par avance pour vous oster en partie de la peine que cette affaire vous à donné avec raison, & pour avoir esté tesmoin authentique du bon, sincere & droit Procedé de V. Excel. dans toutes les Negotions, qu'elle a eu icy, & de la satisfaction commune que le Roy mon Maistre, & tous ses Ministres y ont eu depuis le commancement jusque a la fin. Je suis,

MONSIEUR,

De Vostre Excellence

Le Treshumble Serviteur.

Signé

ARLINGTON.

Den

Den vijfthienden, is by haer Hoogh Mog. goedt gevonden d'Heeren Ambassadeurs van desen Staet in Engelandt aen te schrijven / dat haer E. den Koningh van Groot Brittannien souden hebben bekent te maecken / dat haer Ho. Mog. tegenwoordigh / vermits den vrede tusschen de Koningen van Vranckrijck en Spangien niet alleen gesloten ende gheratificeert / maer oock alomme gepubliceert was / en dat over sulcks de oorsaeck quam te cesseren / waerom wederzijds met gemeen concert considerable Vlooten toe gerust waren / tottet licentieren ende dissolveren van haer Vloote gheresolveert souden hebben; ten waer de selve van haer plicht geoordeelt hadden / alvooren sulcks te doen / daer over nader met sijne Majesteyt te concerteren / met versoeck om desselfs sentiment omtrent het aenhouden ofte licentieren van wederzijds Vlooten te mogen verstaen / op dat oock tottet dissolveren van de selve Vlooten met ghelijck concert en gemeen goedtvinden geprocedeert moeste werden; Haer Ho. Mog. haer wedervaren soo haest doenlijck over schrijvende om alhier te dienen sulcks ende daer 't behoorde / ende wierdt hier van extract gesonden aen alle de Collegien ter Admiraliteyt om te dienen tot der selver narichtinge.

Oock sijn de gemelte Heeren haer Hoogh Mog. Extraordinaris Ambassadeurs aen geschreven / dat / in cas haer Ed. onder de handt aldaer mochten komen te vernemen ofte t'onderstaen / datter eenige differenten of onlusten sweefden tusschen de Koningen van Groot Brittannien ende Denemercken, alsdan sulcks ende daer 't behoorde souden verklaren / datse ghelast waren van weghen haer Hoogh Mog. alle goede officien aen te wenden / om soodanige swevende differenten ende onlusten in der goede ende minne te helpen assopieren ende ter neder te leggen / met byvoeginge / datse haer Ho. Mog. van haer ondervindinge ende verrichtinge soo haest doenlijck souden hebben bericht te laten toe komen / om alhier te dienen sulcks ende daer 't behoorde.

Van ghelijcken wierdt d'Heer van Heukelom gecommitteert / om uyt den Heer Appelboom, Extraordinaris Envoyé van Sweden, te vernemen / of hy eenige *consideratien* hadde op de acte van Guarantie van den ghesloten Vrede tusschen *Vranckryck* ende Spangien: Procederende men alsoo in alles met communicatie ende gemeen goedtvinden.

Wat op gheroerde Engelsche ende Deensche differenten aen gingh / schreven d'Heeren Ambassadeurs den twee en twintigsten, dat haer niet alleen daer van niets en was wedervaren / maer dat oock uyt de antwoordt op seker subject discours gewijse by eenige van sijne Majesteyts Ministers gegeven / haer soo haer dacht / klaerlijck was ghebleecken / dat aende voorschreve differenten soo swaer aldaer niet en moest getilt werden / als misschien elders wel wierdt bedocht.

In Engelandt begost men sich alreede te prepareren om de Zee-macht te verminderen / ende wierdt gesecht dat de equipagie van vyftigh soude werden verminderd tot het getal van dertigh Oorlogh-schepen / daer van noch eenige nae de Middelandtsche Zee / ende misschien noch wel eenige nae de West-Indies souden gaen / de rest soude in 't Canael ende elders kruyssen. De nieuwe Charles is wederom te ruyme na Chattam verzeylt zijn.

Aldaer was tydinge gekomen uyt de Barbados, dat de Stadt van Bridges Kouwne, zijnde de considerabelste plaetse aldaer / met seer veele Waeren en Coopmanschappen / voor het meeste gedeelte door den brandt vernielt was.

Monsieur de Ruvigny maeckte staet in de volgende weeck na Vranckrijck te vertrecken / ende wierden de Heeren Temple, Trevor ende Thin, uyt Hollandt, Vranckrijck ende Sweden respectivelijck t'huys verwacht / doch ging Sr. Samuel Morland in de plaetse van de laetste / na Stockholm.

Sijne Majesteyt soude yeder Compagnie van sijn Regiment te Peert met thien Ruyters verminderen.

Den ses en twintighsten schreven dat zy by alle occasie aen de Heeren van den Raedt van sijne Majesteyt yverigh geurgeert hadden d'expeditie van haer jonghste Memorie / raeckende Serename; Ende alsoo men daer mede langer toefden als zy wel gemeent hadden dat geschieden soude / hadden zy dienstigh gheoordeelt nieuwe instantien te doen / en in te geven een Memorie / ende daer en boven daer over een speciale audientie by sijne Majesteyt te versoecken / gelijck haer die oock des voorigen daeghs geworden is / in de welcke zy serieus hebben geinsisteert om eenmael een satisfactoire resolutie daer in t'obtineren / die soodanigh geclauseert ende gecoucheert soude mogen zijn / dat allerley subterfugien aen Milord Willougby ontnomen mochten werden; Waer op sijne Majesteyt geseydt heeft dat haer alle vereysche satisfactie seeckerlijck soude geworden; Ende dat hy soo aenstonds daer van in den Raedt soude spreecken / by welcke occasie zy (Heeren Ambassadeurs) oock met sijne Majesteyt in discoursen gevallen zynde / of het oock nu na de gesloten vrede al meer noodsaeckelijck was de voorgenomen equipage te continueren / heeft sijne Majesteyt gheseydt / dat hy meende dat men die kosten wel soude konnen menageren / ende dat hy van meeninge was sijn groote Schepen af te dancken / en sijne kleene tot een ordinaris Somer-Vloot hier ende daer in Zee te houden / boven vyf a ses Schepen voor de Middelantsche Zee / tot inbindinge van de stoutheydt van de Algiersche Corsaires gedestineert; Waer op zy geseydt hebben / dat zy gehoort hadden dat haer Ho. Mog. mede over eenige equipagie naer de Middelandtsche Zee delibereerden / maer dat zy eygentlijck geen perfecte kennis hadden / of daer op alreede yets geresolveert souden mogen zijn.

Den Brief die sijne Majesteyt aen den Gouverneur van Suriname tot restitutie van dat Eylandt op den negen en twintighsten eyndelijck schreef / was als volght:

CHARLES R.

GEtrouwe ende Wel-geliefde, Wy groeten u seer, nadien wy onse Brieven van date den achtsten van dese Maendt July hebben ghesonden aen den Lord *Willougby*, begeerende van hem, dat hy aenstonds sal bestellen dat een gheheele ende volkomene restitutie ghedaen werde aen de Staten Generael van de Vereenighde Nederlanden, ofte hare Officieren, van het Landschap van *Surename*, van alle het geene aldaer was beslagen, aen gehouden, ende daer van

daen

daer vervoert, soo hebben wy verder ghedacht noodigh te wesen aen U oock ons welbehagen bekent te maecken, hier mede strictelijck belastende ende gebiedende, dat ghy opsicht van desen Brief aenstonds sult over geven ende herstellen, ofte doen over geven ende herstellen aen de Staten Generael, hare Officieren, ofte andere, hare Commissie hebbende, het Fort gebouwt in 't ghemelte Landtschap Surename, met alle het Geschut, Wapen-tuygh ende andere Wapenen daer in ende daer toe behoorende, volkomen, gheheelijck, ende *sonder* eenige verminderingh, ofte ontfutselingh van dien, hier van en sult ghy niet hebben te manqueren, voor so veel als ghy onse *indignatie* hebt te vreesen; Ende op dat ghy dit alsoo soud na komen, sal u desen in ghenoechsaeme verseeckertheydt ende descharge zyn.

Gegeven in ons Hof tot *Whitehal* den *negen en twintighsten* Juny *sesthien hondert acht en sestigh* in het *twintighste* Jaer van onse Regeeringe, onderstont door ordre van sijn Majesteyt,

Geteeckent

WILL. MORICE.

SUPERSCRIPTIE.

Aen onse getrouwe, ende wel-geliefde den Gouverneur van het Fort *Surename* ofte den OpperstEn Commandeur van die Plaetse.

Den ses en twintighsten, terwijl het al avond was quam den Commis Williams d'Heeren Ambassadeurs van desen Staet bekent maecken/ dat sijne Majesteyt doenmaels goedt gevonden hadde/ den Heer Temple te gelasten om in weynige dagen na Hollandt te vertrecken/ ende dat Milord Arlington gemeent hadde van de betamelijckheyt te zijn om haer daer van te adverteren.

Waer op hy haer gevraeght zijnde/ wat de insichte mochte sijn van dit haestige vertreck/ heeft sijn E. geantwoordt/ dat het selve niet anders soude strecken als tot onderhoudinge van de goede correspondentie tusschen de twee Natien.

'S Anderen daeghs gaf haer den Heer Temple selfs daer over een visite/ seggende dat hem ghelast was sijn reyse na den Hage te spoedigen/ maer dat hy wel te gemoedt sach dat eer hy tot Londen alle de noodige ordres ghestelt soude hebben/ het met de voorsz sijne reyse noch al een weeck drie a vier soude moeten aen loopen.

D'Heer Ruvigny op verleden Maendagh sijne audientie van afscheydt by sijne Majesteyt gehadt hebbende/ is met een Koninghs Jacht van Greenwich vertrocken op Dieppe, gelijck oock d'Heer Eyckhof, die aen 't Engelsche Hof neffens d'Heer van Campen, van wegens de Stadt van Hamburgh ontrent drie Jaren was geweest/ sijn afscheydt van sijne Majesteyt genomen heeft.

Sr. Daniel Harway maeckte sich gereet om van wegen die Kroon tot Constantinopolen aen de Ottomannische Poorte te gaen resideren.

D'Heer

D'Heer Treavor is in die weeck oock van Parijs tot Londen wel aen ghekomen.
Den dertighsten zijn de Heeren Ambassadeurs op 't werck van Suriname komen spreecken de Heeren Anglesey ende Morice, verklaerende datter uyt de Barbados Brieven waren gekomen van Herry Willougby, meldende dat de ordres van sijne Majesteyt tot restitutie van de voornoemde Colonie aldaer aen gekomen waren / en dat die gehoorsaem gepareert souden werden / niet tegenstaende de Fransche aen haer zijde weygerigh bleven het geoccupeerde ghedeelte van St. Christoffel te restitueren / dat sy Heeren Commissarisen oock wijders aen haer konden verklaren / dat sijne Majesteyts meeninge was desen Staet daer in alle raisonnable satisfactie te doen hebben / en dat sy daerom gelast waren met haer te treden in een amicable conferentie over d'extensie van den af te sendenen Brief; Maer datse oock moesten seggen / datse verstonden / dat aen de Inwoonderen van Serename, sonder onderscheydt / van wat Natie de selve oock mochten zijn / gheweerden moeste het recht / dat haer door de capitulatie / die de selve den sesten Maert st. n. festhien hondert seven en sestigh met Abraham Krynssen gemaeckt hadden / was verkregen / ende over sulcks dattet haer na den inhoude van 't 3 5. achthien en negenthiende Artijckelen van de overgifte van Serename vry ghestaen hadt van Serename voornoemt met alle haer transportable Goederen te vertrecken / en by gevolge / dat geen van soodane Persoonen ende Goederen nu gehouden waren tot Serename ghebracht te werden / doch datse evenwel dien onvermindert mede verstonden / dat / soo de selve Persoonen verbrandt ofte geruineert hadden yet 't geene dat zy of niet hadden willen ofte konnen transporteren / dat alle 't selve vergoedet moeste worden / gelijck sy oock verstonden dat al de schaden die door Willougby toe ghebracht was aen die geene die tot Serename hadt believen te blijven woonen / mede sonder onderscheydt van Natie gerepareert moest worden / en dat de verblijvende Inwoonders alleen voor haer Hoogh Mog. subjecten en niet voor de vertrockene gereeckent konden worden / ende dat in die sin gedresseert diende te werden / 't geen d'Heeren Ambassadeurs in haer Papier / dat zy op den naem van *brieve annotation* hadden over ghegeven in de §. *en la place des mots &c.* gheapostilleert hadden / ende dat sy (die correctie alleen uyt ghesondert) aen alle haer verder Remarques die zy op den concepten Brief hadden gehadt / souden defereren. D'onse hebben daer op geantwoort / dat terwijl die Heeren aen soo veele hunner voorstellen beliefden plaetse te geven / dat zy groote redenen hadden om de selve daer over te bedancken; maer dat zy vertrouden / dat de selve Heeren haer oock niet qualijck souden af nemen / dat zy seyden / dat in dat gecorrigeerde point de geheele saecke resideerde / ende dat 't selve gheensints met haer last over een quam / want dat haer Hoogh Mog. verstonden / terwijl de Colonie van Serename haer toe behoorde *cum plenario jure summi imperii proprietatis & possessionis*, conform d'expresse woorden van 't derde Artijckel van 't Bredaesche Tractaet / dat daerom oock alle deszelfs Inwoonders / sonder onderscheydt van Natie / haer subjecten waeren / eveneens gelijck de selve den twintighsten Mey van 't verleden Jaer geweest waren / als wanneer de selve *jure victoriæ* in een absolute onderdanigheyt van haer Hoogh Mog. over gegaen zijnde / en uyt een groote goet-

goetheyt haer Goederen aen haer gelaten wesende / niet en vermochten aen de bekende confinmen van die Quartieren of met hare Persoonen / of met haer Goederen te vertrecken / sonder daer toe alvoorens verkregen te hebben een totale toestemminge van haer souverainen ofte dessels gemaghtighde; Ende wat de geallegeerde capitulatie belanghde / dat dese questie niet na de selve / als nu / naer de gemaeckten vrede / niet meer te passe komende / maer na d'Articulen van 't *Bredaesche* Tractaet gedecideert moest worden; Ende als al sonder de waerheyt en het goede reght van de hooghgedachte Provincie te prejudicieren / dese saecke naer de voorschreve capitulatie moeste worden af gedaen / dattet dan notoir was / dattet achthiende ende negenthiende Artijckel alleen spraeck van die Inwoonders die geresolveert mochten hebben aenstonds naer de verovering ge by Krynssen gedaen / welcke casus hier niet ten propooste quam / maer dattet vyfde Artijckel daer 't eygentlijck nu op aen quam / mede bracht / dat de Inwoonders van Serename, die naer de verovering he by Krynssen ghedaen / aldaer gebleven waren / geen andere faculteyt voor haer hadden gereserveert als sy daer naer resolveren mochten te vertrecken / dan alleen om haer Goederen te mogen verkoopen / ende met den prijs daer van gheprocedeert hernen te gaen / en dat dat was de reghte sin van 't voorschreve vyfde Artijckel / blijvende echter in sulcken gheval de Goederen van Willougby, als daer ter plaetse geen Domicilie ghehadt hebbende / en van andere van de selve natuyre / volghens het laetste ghedeelte van 't derde Artyckel / ten behoeve van de gemelte Provincie geconfisqueert / ende sulcks onverkoopbaer. Immers ende in allen gevalle / dat aen die Inwoonders niet vry gestaen hadt op de persuasien of dreygementen van de voornoemde Willougby te vertrecken / veel min dattet gheoorloft soude zijn geweest aen den voornoemden Willougby de selve te doen / of de Inwoonders af te halen / en inmiddels de Colonie ongerestitueert te laeten om het voorschreve vertreck daer door te faciliteren; maer dat in allen ghevalle de voorschreve Colonie ilico op de exhibitie van 't open Patent had moeten over ghelevert worden / ende dat alsdan de voornoemde Inwoonders soo sy te raede hadde moghen worden te willen vertrecken / haer hadden moeten addresseren aen den Nederlandtschen Gouverneur / ende van de selve de permissie tot haer transport af te wachten. Edoch dat zy (Heeren Ambassadeurs) by conclusie nochmael moesten seggen / dat zy dese laetste remarques maer in *quantum pro*, ende voor soo veel als d'Heeren Engelsche uyt d'Artijckelen van de capitulatie hadden believen t'argumenteren hadden by gebracht; maer dat sy verstonden dat dese saeck niet op d'Artijckelen van de capitulatie / maer nae d'Artijckelen van den vrede ge termineert moeste worden.

De voornoemde Heeren daer op vorder replicerende / beliefden niet seer te contradiceren 't geen d'onse in 't reguard van de Goederen van Milord Willougby hadden ghesegdt / maer beliefden fort ende ferme te persisteren by het verdere van haer sustenue / doch bekenden evenwel / dat niet alleen Henry Willougby, maer oock de particuliere Gouverneur van Serename aen het open Patent van syne Majesteyt hadde behooren te defereren; sonder op eenighe nadere ordre / van wie 't oock soude mogen zijn / reflexie te maecken; Ende alsoo zy met den anderen vervolghens in de voorsz saeck niet totalijck eens konde worden / hebben

het d'ansie aen ghenomen de raisonnementen die daer ontrent van beyde zijden waren by gebracht / wat aendachtelijck te rumineren, ende in een dagh twee à drie daer over wederom eens by den anderen te komen.

Den negenden July schreef den Koningh / gelijck aen den Gouverneur van Suriname, oock den volgenden Brief aen Milord Willougby:

CHARLES R.

S*eer Getrouwe ende Wel-geliefde. Wy groeten U seer.* Nadien wy gheinformeert sijn door Brieven van de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, ende by der selver Extraordinaris Ambassadeurs aen ons Hof residerende, dat in de saecke van *Serename*, ghy ende U Soon den Luytenant Generael *Henrick Willougby*, veele saecken hebt verricht, niet alleenlijck notoirlijck strydigh tegens het laetste Tractaet tot *Breda* gesloten, maer oock in ongehoorsaemheyt tot nakominge van onse opene Brieven, gegeven achtervolgens ende tot uytvoeringhe desselfs: Soo hebben wy niet konnen onderlaten ons selven daer van gevoelig te betoonen, ende verklaren dieswegen dat ghy niets ter Werelt meer met de Colonie van *Suriname* te doen sult hebben, zedert dat u kennisse is gegeven van den geslooten Vrede, ende desselfs Articulen hebt ontfangen, beneffens de ghedruckte Copie van onse voorschreve opene Brieven, ende particulierlijck sedert de meergemelte vrede in de *Barbados* was bekent gemaeckt, ende gepubliceert; Wy willen u oock seggen, dat u genoemde Soon, ende alle die met hem tot *Suriname* waren, hebbende het originael van de meergemelte opene Brieven gesien, geobligeert waren te achtervolghen d'ordres daer inne ge-expresseert, welcke het selve niet ghedaen hebbende, soo sijn sy (volgens den inhoudt van onse gemelte opene Brieven) rechtveerdelijck vervallen in onse Koninghlijcke *indignatie* ende eyndelijck soo oordeelen wy, dat alle de Goederen die ghy, ende uwen voornoemden Soon in de Colonie van *Suriname* beseten hebt, als de selve wierdt in genomen, sijn vervolgens de Articulen van den gemelten vrede gheconfisqueert voor de Staten van *Zeeland*, ende hoewel het sedert hernomen is, moet werden gerestitueert, uyt kracht van het gemelte Tractaet van *Breda*.

Ende dieswegen soo doen wy u seer strictelijck belasten ende gebieden, dat ghy sult besorgen dat alle de voorschreve Goederen, welcke u voorsz Soon daer van daen heeft vervoert, aldaer weder sullen werden herstelt, ende indien hy daer van daen vervoert of gheruineert heeft soo veel als den inhoudt is van seeckere Lyste aen ons gepresenteert, namentlijck *hondert acht en sestigh* Slaeven, *acht* Suycker-moolens, *hondert ses en twintigh* stucks Vee, ende *een en twintigh duysent* pont Suycker, dat hy aenstonds restitutie sal hebben te doen van elck ende yegelijck der voorschreve particulariteyten; Maer of het mochte gebeurt wesen dat hy alsulcken meenichte der geseyde Goederen, als de gemelte Lyste inhoudt, niet mede daer van daen hadde genomen, soo sult ghy ghebieden, so veele aen hun te restitueren, als hy daer van daen heeft vervoert, op poene van onse alderhooghste indigniteyt indien hy schuldigh sal bevonden werden in ghebreecke

breecke desenthalven te blijven, wy begeeren insgelycks, dat alle 't gene uwen ghenoemden Soone, of eenige andere veroorsaeckt hebben, dat gebrandt of geruineert mochte zyn (van hoedanige nature ofte conditie het selve soude mogen wesen) ofte genomen hebben van die geene die ghenegen waren om aldaer te verblijven, ende die niet ghenegen waren van wooningh te veranderen uyt haren eygenen goeden wille, dat ghy sult ordre stellen, dat het selve werde gerepareert ende herstelt, ofte volkomene satisfactie van het selve zy gedaen, gelijck oock wegens alle schaden, ende interessen daer by geleden.

Wy gebieden verders, dat gesamentlijck, met herstelling van de voornoemde Colonie van *Serename*, ghy het Fort, op de selve gebouwt, sult over geven aen alsulcke Persoon ofte Persoonen, als aen U sullen vertoonen dese onse versekertheyt tot dien eynde gegeven.

Ende wy doen strictelijck gelasten, dat alle de bovengemelte reparatie ghe-schiede op ons Eylandt van *Barbados*, sonder eenige van de geinteresseerde partyen te remitteren, om hare voldoeninge te soecken op eenige andere van onse plantagien.

Ende op de wederom-gevinge van gemelte Goederen soodanigh ghenomen, ende vervoert, als voor heen is geseydt, sult ghy furneren soo veel Victuaille, Vourage, Hoy, ende andere Provisien tot onderhoud van de Slaven ende het Vee, als noodigh sal zyn tot hare reyse van *Barbados* tot *Suriname*; Ende ghy sult oock gelyckerwys aldaer, voor haer vertreck voldoeninghe doen van de vracht tot hare overvoeringe aldaer.

Noch verders, indien u voorseyde Soon daer van daen heeft doen vervoeren *ses mael twintigh duysent* Ponden Suycker aen de Kerck van de gemelte Colonie toe behoorende (gelijck gestelt is in de Lyste die my te vooren is ghekomen) so sult ghy beschicken, dat het selve wederom werde gegeven, ende dat daer van behoorlijcke satisfactie aen de selve gedaen werde, ofte soo veel van 't selve als daer van is genomen.

Ende ghy sult oock rembourseren de *vijf ten hondert* welcke gelicht is op de uyt ende *ingaende* Coopmanschappen, zedert den tijdt dat onse gemelte opene *Brieven* aldaer sijn ge-exhibeert.

Ende ten laetsten verklaren wy, dat het ons welbehagen is, dat ghy sult bestellen dat dit alles in alle onse plantagien sal werden gepubliceert, dat het eenen yegelijcken sal vry staen, insonderheydt aen die gene die in *Suriname* hebben gewoont, ende door vreese van dreygementen van u genoemde Soon, ofte eenige andere Officieren van daer sijn vertrocken, derwaerts vryelijck te moghen sonder eenighe hinder ofte molestatie vertrecken, ende wordt u belast voor hem ofte hun te doen dragen de kosten van hare derwaerts reyse, ofte die selfs te dragen.

Van alle ende yegelijck onse geboden, ende verklaringen, verwachten en begeeren wy uwe punctuele nakominge, ende exacte observantie desselfs, gelijck ghy onse hooghste indignatie moet vreesen: *Gegeven in ons Hof tot Whitehal den achtsten July* sesthien hondert acht en sestigh *in het* twintighste *Jaer van onse Regeeringe, onderstont door ordre van sijne Majesteyt.* Was getekent

Will. Morice.

SUPERSCRIPTIE,

Aen onse seer getrouwe, wel-geliefde *William Lord Willougby* of *Parham*, Capiteyn Generael ende Opperste Gouverneur van onse Eylanden ghenaemt de Caribische Eylanden in de West-Indien.

Den Afgesant van de Republijcke van Venetien tot Londen over eenighe weecken uyt Hollandt gekomen / heeft in een visite die sijne Ed. aen d'Heeren Ambassadeurs van desen Staet heeft gegeven / haer getuyght d'erkentenis die de selve Republijcke hadde / voor de goetheydt die haer Hoogh Mog. aen de selve hadt believen te bewijsen met aen alle Nederlandtsche Schepen te verbieden eenige Vivres of Eet-waren voor de Turcksche macht na Canea over te voeren / ende heeft haer daer-en-boven ghecommuniceert / dat sijne Majesteyt van Engelandt toe ghesepdt hadt een goede assistentie aen de voorschreve Republijcque te doen / by aldien andere Princen van Christenrijck daer toe mede beliefden te concurreren / versoeckende dat zy daer van aen haer Hoogh Mog. kennis soude willen geven.

Op desen tijdt heeft sijne Majesteyt / met goedtvinden van de Ridders van de Ordre van de Jarretiere, geresolveert d'Heer Keurvorst van Saxen in de selve Ordre t'assumeren; Ende is vervolgens Sr. Thomas Stiegens naer Dresden gesonden / om met de ghewoonlijcke solemniteyten de selve ordre aen sijn Keurvorstel. Doorl. te presenteren.

D'Heeren Ambassadeurs / op het vertrouwen dat haer Hoog Mog. souden hebben geresolveert op haer veelmaels gereitereert schrijven van te mogen repatrieren / versochten te weten wat voet zy souden hebben te houden in 't uytdeelen van vereeringen / op haer vertreck te doen aen de Maistre de Ceremonies en andere bedienten van 't Hof.

Hier op is den twaelfden by haer Ho. Mog. goet gevonden de gemelte Heeren Extraordinaris Ambassadeurs t'authoriseren / omme in 't regaleren van de voorsz Maistre des Ceremonies, deselfs Maerschalck / ende andere Persoonen van minder aensien / die uytheemsche Ministers gewoon zijn t'erkennen / achtervolgens 't voorgaende gebruyck / ende haer Ho. Mog. resolutie van den ses en twintighsten July sestien hondert twee en sestigh, de eere van 't Landt te bewaren / betrachtende nochtans daer ontrent de meeste mesnage, ende niet excederende de Somme van acht duysent Carolus guldens in alles.

Ende alsoo Engelandt de Mediatie van desen Staet nu hadde aengenomen in de verschillen (hier voor gemeldt) die sijn Majesteyt met Denemarcken mocht hebben / is van ghelijcken verstaen den Koningh van Denemarcken daer van door een beleefden Brief Notificatie te geven / met versoeck dat sijne Majesteyt tot beslissinge van de voorsz differenten / ende tot voorkominge van eene verdere verwijderinge tusschen hem ende den hooghgemelten Koningh van Groot Brittannien, sich mede wel wilde laten gevallen / dat de selve door minnelijcke interpositie ende intercessie van haer Ho. Mog. getermineert mochten werden; ende dienvolgende daer toe de nodige authorisatie te verleenen op den geenen die 't sijne Majesteyt gelieven soude tot instructie ende uytvoeringe van

de

de voorsz saecke te gebruycken / werdende hier van oock kennisse gegeven aen de Heer van Beuningen, Extraordinaris Ambassadeur van desen Staet in Vranckrijck, mitsgaders aen den Resident le Maire, om te strecken tot der selver respective narrigtinge / ende wijders te dienen sulcks ende daer 't behoorden.

Den negentienden is ter Vergaderinge nochmaels voort gebracht / dat achtervolgens haer Ho. Mog. Resolutie van den dertighsten Mey lestleden / door de Heeren Ambassadeurs van desen Staet in Engelandt aen den Koningh aldaer communicatie gegeven geweest zijnde van d'Acte van Guarantie, by ofte van wegen haer Ho. Mog. ten behoeve van den Koningh van Vranckrijck te passeren / tot verseeckeringe van de Vrede / tusschen de Croonen van Vranckrijck ende Spangien jongst gesloten ende aengegaen / daer op het sentiment van den hooghgemelten Koningh van Groot Britannien noch niet vernomen was / hebbende sijne Majesteyt geraden gevonden daer inne te procederen met prealabile communicatie van de Ministers van den Koningh van Sweden, waer op gedelibereert en in achtinge genomen zijnde dat de voorsz Acte van Guarantie aen den Heer Appelboom, Extraordinaris Envoyé van de hooghstgemelte Croone alhier / ter handen gestelt wesende / de selve daer tegens geene consideratien hadde gehadt / ende dat het ten hooghsten dienstigh geacht wiert / dat hoe eer hoe liever de voorsz Acte van Guarantie ge-extradeert wiert: is goet gevonden dat de gemelte Heeren Extraordinaris Ambassadeurs / ofte die geene van de selve die sich aen 't voorsz Hof noch soude blyven onthouden / te ordonneren / alsnoch te trachten de finale intentie van den Koningh van Engelant daer ontrent ten spoedighsten te verstaen / met representatie dattet niet anders als van goede vrucht soude zijn dat de voorsz Acte van Guarantie hoe eer hoe liever gepasseert / ende ge-extradeert wierde.

Daernaeis hebben d'Heeren Ambass. occasie gehad om in een particuliere Audientie S. Maj. te bedancken / dat het deselve belieft had aen haer door Milord Arlington te doen verklaren / dat S. Maj. de telle quelle differenten / die hy met de Kroon van Denemarcken mochte hebben / geresolveert hadde te stellen in handen van haer Ho. Mog.: gelijck zy oock aen sijne Majesteyt bekendt gemaeckt hebben het geene daer omtrent by haer Ho. Mog. was goedt gevonden / welck alles by sijne Majesteyt met aengenaemheyt opgenomen is geweest / voegende sijne Majesteyt daer by / dat men van de zyde van Engelant geensins gemeent was eenige aenleydinge tot nieuwe onlusten ergens te geven.

Sy hebben oock by de selve occasie aen sijne Majesteyt communicatie gegheven van 't geene den Heer van Beuningen over de oneffenheden / die sich in de executie van het Vredens Tractaet tusschen de twee groote Kroonen schenen op te doen / haer hadde believen bekent te maken / mitsgaders dat men in Vranckrijck wederom eenighe nieuwe Equipage scheen te willen ondernemen: voor welcke communicatie sijne Majesteyt haer bedanckt hebbende / verklaerde seer te verlangen / om te weten hoe ende in wat voegen haer Ho. Mog. de voorsz Procedueren van het Hof van Vranckrijck souden komen op te nemen / by aldien het Hof daer by quaem te opiniatreren / om sijne mesures daer na oock eenighsins te konnen nemen;

Maer sy hebben / als daer van niet geinformeert zijnde / sijne Majesteyt voor die reyse daer inne niet konnen voldoen / sijne Majesteyt beliefde haer noch te seggen / dat hy provisionele ordre hadde gegeven aen den Grave van St. Albans om sijne Officien by die van den Heer van Beuningen in de gemeene saecke te voegen / inmiddels dat sijne Majesteyt yemant dispicieerde tot de Fransche Ambassade.

Sy hebben sijn Majesteyt van gelijcken in serieuse bedenckinge gegeven / of het in dese conjuncture van tyden ende saecken / om veelderley respecten / niet oorbaer en dienstigh soude zijn dat den Heer Temple sijne reyse nae de Vereenigde Nederlanden wat met ernst ende spoet voort settede: daer op sijne Majesteyt heeft believen t'antwoorden / dat hy oock geheel ende al van dat verstant were / ende dat hy alles ten spoedighsten soude doen verveerdigen 't geene tot facilitatie van die saecke soude konnen strecken; Dat hy weder oock goed gevonden hadde / tot onderhoudinge van de goede intelligentie tusschen de drie Staten / die soo geluckigh was vast gestelt / aen 't Hof van Sweden een Extraordinaris Ambassadeur te senden / gelijck hy oock over de Persoon die met die Character na Parijs soude gaen noch was delibererende.

Ende hy die occasie oock aen sijne Majesteyt gunstigh voorgedragen hebbende het versoeck van de Ritmeester Honiwood, Zalig: heeft het geluck haer soo favorabel niet willen dienen / dat sy van sijne Majesteyt daer omtrent een goede toezegginge hebben konnen verkrijgen; maeckende noch soo al wyt wat reflexie op een saecke (te weten / die van den gebannen Kiewyt) die sijne Majesteyt / om sijne intercessie wille / oock geerne in de Vereenighde Nederlanden wat gefavoriseert had gesien; maer deselve was alhier gantsch niet smaeckelijck.

D'Heer Meerman, een van haer Ho. Mog. Extraordinaris Ambassadeurs aen 't Engelsche Hof / die permissie was gegheven om te mogen repatrieren / heeft den seven en twintighsten van beyde haer Majesteyten / Hertogh en Hertoginne van Jorcq, de Prince Palatyn, ende andere aenwesende Grooten van dat Hof sijn afscheyt genomen / ende heeft daer in den anderen dagh / als oock de navolgende / gecontinueert.

Den eersten Augusti, vroegh in de morgenstont / is den Heer Meerman van Londen over Gravesande nae het Vaderlant vertrocken; ende van daer afgevaren op den derden deses met het Oorlogh-schip het Wapen van Leyden, onder den Capiteyn de Ruyter.

Door het af wesen van veele hooge Ministers / te Lande-waert om de Wateren te gebruycken / en dat ondertusschen het Hof sich divertеerde met de Jacht / soo stonden daer genoeghsaem veele saken stil.

De Heer Brandt, Envoyé van sijn Keurvorstelijcke Doorluchtigheydt van Brandenburgh aen dat Hof / is d'Heer Boreel in haer Ho. Mog. naem wesen begroeten / ende genotificeert den last die sijn Edelheyt had / omme met den eersten een reys te doen na Berlyn, met presentatie van alle goede Officien aen te wenden / tot dienst van haer Ho. Mog. ende ruste van de gemeene Christenheyt.

De Commandeur Thomas Allen wiert oock doenmaels geordonneert sich spoedigh te begeven naer Portsmout, om met sijn Esquadre nae de Middelansche Zee te zeylen/ bestaende in acht Schepen van Oorlogh ende drie Branders/ alle wel gemant/ ende voorsien om gewelt en weere te gebruycken tegen die van Algiers, indien het waer mochte zijn dat den Consul van de Engelse Natie aldaer was om den hals gebracht.

Den tweeden is uyt Sweden tot Londen aengekomen de Ratificatie van de Triple Alliancie / op den vyf en twintighsten April ouden stijl/ tusschen de drie Staten aldaer getroffen; ende heeft de Heer Resident van Sweden aen den Ambassadeur van desen Staet gezeght tot d'extraditie van de selve gequalificeert te zijn; hier op had sijn Majesteyt van Engelant ordre gegeven/ dat de ratificatie van dat Rijck ten spoedighsten mede soude werden opgemaeckt/ manqueerende nu alleen die van desen Staet.

Hier op wiert den sesden geresolveert/ dat de Acte van Ratificatie van desen Staet mede opgemaeckt ende aen den Heer Ambassadeur gesonden soude worden/ om tegen die van Engelandt en Sweden te konnen uytwisselen.

Ondertusschen is de uytwisselinge van de Ratificatie over de Triple Alliancie tot Londen geschiet tusschen Engelant ende Sweden, op den sevenden deses/ ende heeft den Heer Resident van Sweden aen den Ambassadeur van desen Staet verklaert ordre te hebben/ om de Ratificatie van sijnen Koningh nae Hollant te zenden/ indien haer Ho. Mog. mochten goet vinden/ dat de selve uytwisselinge in den Hage soude geschieden.

De Heer Ambassadeur van Portugael heeft by occasie van een visite/ aen de Heer Boreel in 't lange verhaelt de ongelucken hem op de reyse van den Hage tot daer bejegent; ende naedemael sijn E. verstont dat het Schip Harderwyck, Capiteyn N. Naelhout, tot Portsmouth gekomen zijnde/ veel kleynder was/ als het voorgaende/ en dat sijn E. suite bestont in de sestigh persoonen/ daer onder *ten minsten* tien persoonen van qualiteyt; ende dat hy in dit saizoen van 't Jaer/ ende die warme quartieren konde op Zee gehouden werden vijf a ses weecken: dat mede het voorsz Schip was versien van weynigh Kanon ende Volck/ ende dat in de mont van 't Canael gezeyt wierden te kruyssen diversche Turcken; welcke redenen hem Ambassadeur hadden bewogen/ om van sijn Majesteyt van Groot Brittannien te versoecken ende verkregen te hebben een grooter Schip/ ende dat hy Ambassadeur geschreven hadde aen den voornoemden Capiteyn Naelhout, dat hy/ overgezet hebbende sijn Volck ende Bagagie in het Engelsch Schip/ sijne reyze nae het Vaderlant ten eersten konde voortzetten: waer over den voorsz Capiteyn Naelhout seer ontstelt soude sijn geweest/ ende seeckeren Brief geschreven hebben aldaer tot Londen, met veele haestige en hevige Expressien: waerom den Heer Ambassadeur vresende/ dat den voorsz Capiteyn in Hollant gekomen zijnde/ mochte verder voortgaen in sijne Passien/ d'Heer Boreel ernstelijck versocht heeft dat hy haer Ho. Mog. soude overschryven sijne Verklaringe/ dat hy Heer Ambassadeur van meyninge was terstont na Hollant te keeren/ soo haest hy sijn affaires in Portugael soude hebben verricht/ ende dat hy/ niet tegenstaende hy dit Fregat Harderwyck van sich liet gaen/ dat ordre hadde om hem weder na Hollant te brengen/ daerom

niet

niet mochte werden gepresumeert altijd te willen achter blyven; ofte eenigh aenstaende misverstant tusschen beyde de Staten daer mede te willen voorzeggen/ te meer/ om dat hy seyde dese reys met goed vinden van haer Ho. Mog. ten besten van beyde de Staten ondernomen te hebben/ niet tegenstaende sijne gesontheyt/ moeyelijckheydt van de reyze ende hazard van de Turcken hem sulcx genoegsaem quamen af te raden/ maer dat hy ordre en permisse hadt van sijne Majesteyt van Groot Brittannien, om het eerste Engelsche Schip aldaer in Portugael zijnde ofte komende/ als dan te mogen pressen tot sijn wederkomste. Dit alhier door den Heer Ambassadeur overgeschreven zijnde/ wiert by de Vergaderinge soo maer entre-deux opgenomen.

Den Bassa ende Divan van Algiers schreven op desen tijd aen sijne Majesteyt zware klachten over veele moeyelijckheden ontfanghen en geleden te hebben van de Gouverneur ende Regeringe van Tanger, met verzoeck dat een discreet Persoon mochte werden afgesonden/ om alle misverstanden te rechten/ ende in sijnen goeden voorigen staet te herstellen: Sijne Majesteyt heeft dese klachten door een Committé laten examineren/ ende een exemplaire straffe geordonneert aen de offenseurs/ ende dat het selve terstont door een wel-bezeylt Fregat van het Esquadre van den Commandeur Allen aen den Bassa en Divan van Algiers soude werden bekent gemaeckt.

Den veertienden heeft d'Heer Meerman, gewezene extraordinaris Ambassadeur in Engelant, van daer herwaerts wedergekeert (den Heer Boreel aldaer noch gebleven zijnde) aen haer Ho. Mog. sommier Rapport gedaen van 't gene by haer in dat Rijck was genegotieert ende verricht; ook daer nevens overgelevert sijn Credentiael van den Koningh van Groot Brittannien, geschreven in 't Hof tot Withal den veertienden Julij lest-leden stilo loci: Waer op gedelibereert zijnde/ hebben haer Ho. Mog. den gemelden Heer Meerman over ende ter saecke van de genomene moeyte/ mitsgaders goeden yver ende vigilantie/ by hem/ tot bereyckinge van 't ooghmerck van den Staet/ gedaen ende betoont/ bedanckt; ende is voorts 't voorsz Recredentiael ter Griffie gedeponeert.

D'Heer Colbert, Franschen Ambassadeur/ nu tot Greenwich gearriveert/ vielen vreemde en suspecte speculatien. Men sprack veel dat Vranckrijck dessein hadde om de Triple Alliantie t'enerveren, ende Engelant door groote beloften ende spendatien uyt de Partye te trecken. D'Heer Boreel had daer over expresse Audientie by sijne Majesteyt/ alwaer van dit werck seer ampel wierde gediscoureert/ ende gaf en passent te kennen dat haer Ho. Mog. Ratificatie nu op wegh was/ gelijck hem de selve oock op den achtienden toegekomen is/ ende vervolgens den een en twintigsten tegen de Sweedsche uytgewisselt: resterende noch d'uytwisseling tegen d'Engelsche/ die doen niet gereat was.

D'Heer Temple, nu van d'Heer Boreel sijn afscheyt genomen hebbende/ en alrede herwaerts vertrocken/ is by sijn Majesteyt van Groot Brittannien oock genomineert de Heer Montagu, doenmaels zijnde eerste Escuyer van de Koninginne van Engelant, om te gaen resideren als Minister aen het Hof van Vranckrijck, voor eerst met den Tytel a's Extraordinaris Envoyé/ om te verspoedigen sijn vertreck/ ende daer na soude hy/ tot Parys gekomen zijnde/ ont-

ontfangen ofte aennemen den Character als Ambassadeur van sijn Majesteyt.

Haer Ho. Mog. vonden oock goedt de dertien Switsersche Cantons tot het Tripel Tractaet te nodigen / daer toe waer nemende d'occasie van haer malcontentie met Vranckrijck, nae veele conferentien hier over met d'Heer Bonstetten, Switsersche Gedeputeerde / gehouden: is eyndelijck een ontwerp ghemaeckt van seeckeren Brief aen de Cantons; ende alsoo men in alles wilde gaen met concert ende goetvinden van Engelant, wierd die aen d'Heer Ambassadeur Boreel tot Londen overgesuyt / om aen den Coning te communiceren ende sijn Resolutie over te schrijven: ingevolge van welcke last sijne Majesteyt heeft gesproken / dewelcke daer op geliefde te antwoorden / dat dese openinge van haer Ho. Mog. zyde tot de voorsz nodinge ende admissie van de Switsersche Cantons in de voorsz Guarantie / sijne Majesteyt niet alleen aengenaem ende welgevalligh was / maer dat sijne Majesteyt ten selven eynde over eenige dagen aen den Heer Temple ordre ende instructie had gegeven / om met haer Ho. Mog. daer over ende noch verder te spreken ende te handelen.

Den acht en twintighsten 's morgens sijn van haer Ho. Mog. zyde uytgewisselt de Acte van Ratificatie over de Triple Alliantie, den vyf en twintighsten April voorleden tot Londen gesloten / tegen die van den Koningh van Groot Brittannien, ende zijn de selve naer examinatie hinc inde bevonden ende aengenomen / wel ende sonder eenige Remarque / naer stijl ende ouder gewoonte; Over welcke uytwisselinge d'Heer Boreel dien avont sijne Majesteyt heeft wesen bedancken / ende gezeght / gelijck het sijn Majesteyt had geliest in dien tyt sijnen Minister / den Heer Temple, tot dien eynde aen haer Ho. Mog. af te schicken / ende dit groote werck in soo korten tyd tot soo gewensten eynde te beleyden / ende helpen voltrecken; ende dat daer door soo veel goets aen de Christenheyt was toegebracht / dat hy Heer Ambassadeur nu op dese uytwisselinge van sijnen schuldigen plicht had geoordeelt sijne Majesteyt te komen bedancken / in den naem van haer Ho. mog.; ende van den Hemel af te bidden / dattet niet alleen een standvastige ende onverbreeckelijcke bandt mochte zijn ende blyven tusschen de drie Staten ende Geallieerden: maer dat sijn Majesteyt soodanigen heerlijcken en goeden werck noch verder met sijnen yver en Koninghlijck beleyt geliefde t'assisteren en dirigeren / dat noch meer Potentaten en Princen van Europa tot het selve ooghmerck mochten worden gebracht / tot ruste ende welstant van yder geintercesseerde / ende verseeckeringe van de gantsche Christenheyt. Den Koningh van Sweden had op de uytwisselinge van de gedachte Ratificatie aen sijne Majesteyt van Groot Brittannien alreede geschreven eenen Brief van Danck- ende geluck-wensschinge over de extraditie / ende continuatie van de Triple Alliantie, dewelcke van Engelant was beantwoort met gelijcke Officien van beleeftheyt: gelijck oock kort hier aen van desen Staet wiert gedaen aen alle beyden.

Des maendaghs den negen en twintighsten heeft d'Heer Colbert, Ambassadeur van den Koningh van Vranckrijck, binnen Londen gedaen sijne publijcke inkomste / opgehaelt van Greenwich door de sestien Barges van de Koning / en door den Grave van Poortlandt, voor den Tower deser Stad wiert gecomplimenteert uyt den naem van sijne Majesteyt / en met des Konings ende imme-

Statelijck daer na des Hertoghs van Jorcks Karosse / ende daer nae die van de voorsz Heer Ambassadeur Colbert, en noch omtrent de veertig andere / alle met ses Paerden / geleydt tot aen het Hof van den voorsz Heer Ambassadeur.

's Anderen daeghs heeft sijn Excellentie gehad sijn audientie by den Koningh ende overgelevert de Brieven van Credentie.

D'Heer Boreel is mede de selven Heer Ambassadeur wesen verwellekomen / en is in het Regard als haer Ho. Mog. Minister by sijn Excellentie ontfangen / geleydt / gezeten en wederom gereconduiseert tot aen de Caroße met alle behoorlijcke Ceremonien / rangh ende civiliteyt / gelijck voor desen altijd gebruyckelijck ende gewoonlijck is geweest.

D'Heer Ambassadeur Temple, op de Maze gearriveert zijnde / wiert den Hofmeester Hesselt geordonneert aenstonts derwaerts te vertrecken / hem tot Rotterdam te tracteren / ende te vernemen wanneer sijn Excellentie sijn intrede alhier begeerde te doen. Den Hofmeester gaf te kennen dat hy al van Rotterdam vertrocken / ende op den seven en twintighsten tot Rijswyck in de Prins-mag gearriveert / versocht derhalven hoe hy hem in 't stuck van defroyement soude hebben te gedragen / ende of hy d'ordinaris daer soude houden: hem wiert gelast sich alvoorens op den Treyn van d'Heer Ambassadeur t'informeren / ende daer van een pertinente Lyste aen haer Ho. Mog. over te geven. 's Anderen daeghs door d'Heer Raedt Pensionaris tot Rijswyck bezocht zijnde / wiert goet gevonden hem 's Landts gehuyrde Huysinge aen te bieden / om in geval hy van meyninge mochte zijn sich noch eenige dagen alhier incognito t'onthouden / dat te gebruycken tot sijn meeste commoditeyt: Dit wierdt by hem geaccepteert.

Den dertighsten gaf hy over het volgende Credentiael:

Hauts & Puissants SEIGNEURS, *Nos bons Amis, Alliés & Confœderéz:*

AYants esté assez heureux pour reüssir dans les soins communs, que nous avons apportez a establir la paix entre nos voisins, nous avons lieu d'esperer, que l'amitié & la bonne intelligence sera desormais par la si bien affermé entre nous, que ny la malice des envieux, ny les autres accidents, quels qu'ils puissent estre, n'y pourront plus par la grace de Dieu apporter le moindre changement, & comme ç'a esté par le Chevalier *Temple* que les premiers fondaments de cette Negotiat. ayent esté mis chez vous, & que vous paroissiez fors satisfaits de sa conduitte dans tout le train de ses affaires, comme nous l'avons tousjours esté de sa fidellité & suffisance dans les employs ou il nous a servy depuis plusieurs Années, nous avons creu ne pouvoir faire un meilleur choix que de sa personne pour Resider aupres de vous, en qualité de nostre Ambassadeur Ordinaire; Charactere qui a esté longtemps discontinué par cette Couronne, & que nous avons voulu presentement reprendre, pour Marque particuliere de l'estime que nous avons pour vostre Amitié, dont nous chercherons par tout les preuves. Et comme nous avons eu le bonheur, avec l'aide de Dieu, par l'application de nos communs offices, de rendre la paix a la Chrestienté dans un

temps

temps où l'on s'y pouvoit le moins attendre: Et qu'au reste il n'y est rien qui plus importe au bien commun de nos Estats & de nos sujets, que de la pouvoir conserver ferme & inesbranlable, nous avons donné expressement en charge a nostre dit Ambassadeur d'en conferer avec vous par des voyes les plus propres & efficaces pour l'effectuer, & plus particulierement de songer des a cet' heure des moyens pour nous conserver la Couronne de *Suede estroittement Unie* & associée dans cet' affaire, comme une chose qui importe infiniment au bon succes que nous en esperons tous deux. Sur quoy, comme sur toute autre chose, qui pourra toucher aux interests communs du Commerce des deux Nations, nous avons fait plainement instruire nostre dit Ambassadeur, auquel nous vous prions de vouloir donner de temps en temps entiere Creance; Priant Dieu au reste de vous conserver, *Hauts & Puissants Seigneurs*, en sa sainte & digne Garde.

Escrit a nostre Court a *Whithal* ce *quinsiesme* de Juillet *mil six cens soixante huict.*

Vostre bien Amy.

Estoit signé

CHARLES REX.

Dit wiert alsoo ter Griffie geseponeert / sonder verder resolutie.

Den een en dertighsten is ter Vergaderinge gelesen de Requeste van den Hofmeester Hesselt van Dinter, ende daer nevens ge-exhibeert de Lijste van den Heer Willem Temple, Ordinaris Ambassadeur van den Koningh van Groot Britannien, versoeckende voorts dat hem by anticipatie ter hant gestelt mochte werden de somme van duysent Ponden / om die ten meesten profijte ende mesnage van 't Lant tegens 't aenstaende defroyement van den gemelten Heer Ambassadeur t'employeren: Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden te versoecken d'Heeren Gecommitteerde Raden van Hollandt ende West-*Vrieslant*, dat haer Ed. de duysent Ponden by provisie wilden verschieten: welverstaende dat die Provintie alle 't geene boven de Post van defroyementen op haer Provintie ter Somme van twee hondert seven en dertigh duysent vier en sestig gulden eene stuyv. drie penning. voor desen loopenden Jare sestien hondert acht en sestigh gerepartieert / soude zijn betaelt / afslagh soude strecken aen de hondert duysent gul. die de welgemelte Provincie maendelijck ten Comptoire van den Ontfanger Generael Iacob van Volbergen moest fourneren / ende de Quitantien deser aengaende te geven / aldaer voor haer gelt mochten werden overgelevert: Sullende deselve Quitantien by de meergemelte Provincie in den aenstaenden Jare sestien hondert negen en sestigh weder met contant gelt worden ingelost / [illegible] het beloop van dien haer als dan [illegible] / in minderinge van den Post voor de defroyementen die op den Staet van Oorloge voor 't selve Jaer wederom als voor desen loopenden Jare tot drie hondert duysent gul. soude worden gepetitioneert.

Tot alles [illegible] de [illegible] ordre gestelt / doch d'Heer Ambassadeur heeft sijn publijcke receptie gelieven te remiteren tot den seventiende Septemb.

Dese Engelsche Ambassade gaf hier een byzondere achtinghe / als wesende (gelijck de Credentie-brief van d'Heer Temple luyde) une Charactere qui avoit esté longtemps discontinué par cette Couronne, &c. Ende in der daet soo had men hier sedert d'Heer Carleton noyt Koninghlijcke Engelsche Ambassadeur gesien / veroorsaeckt door de Resolutie die men in 't Jaer sestien hondert ses en twintigh alhier nam van geen Engelsche Ambassadeurs meer in den Raed Sessie te geven / gelijck zy sedert het Jaer vyftien hondert vyf en tachtigh ende de overkomste van Leycester tot dien tijdt toe hebben gehad. Ick heb geoordeelt niet buyten propooste alhier te komen insereren het geene doenmaels by haer Ho. Mog. in dit werck is gedaen / als zijnde noyt wel ampel genoegh in 't licht gebracht.

Het is dan sulcx: dat haer Ho. Mog. op d'instantien van d'Heeren van Hollant oordeelende dat de reden / waer uyt by Engelant dese pretensie genomen en toegestaen was / quam te cesseren / als zijnde noch Gouverneur van dese Provincien / nochte oock geene cautionaire Steden daerinne hebbende / den twintwintighsten Maert sestien hondert ses en twintigh eyndelijck hebben gecommitteert de Heeren Randtwijck, Cats, Antwerpen, Beaumont, Hertevelt, Oosterzee, en Schaffer; om te examineren de gelegentheyt van de Sessie, die d'Ambassadeurs van Engelant tot noch toe in den Raedt van State gehad hadden / ende waer op de selve saecke was berustende.

Den ses en twintighsten hebben gerapporteert / ge-examineert te hebben de Tractaten / met Engelandt voor desen ingegaen / ende waer op zy bevonden hebben de Sessie van den Engelschen Ambassadeur in den Raedt van State gefundeert te zijn: welck Rapport goed gevonden is / dat gecommuniceert soude worden met sijn Excellentie d'Heer Prins van Orangie door de Heeren Cats en Beaumont, ende dat 's anderen daeghs in presentie van sijn Excellencie ende des Raedts van Staten de saecke in deliberatie soude werden geleyd / ende daer op geresolveert te werden nae behooren.

Den acht en twintighsten, zijnde by de Heeren Cats en Beaumont rapport gedaen van de Conferencie met sijne Excellentie gehouden / volghde dese finale Resolutie:

Extract uyt het Register der Secrete Resolutien van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden.

DE Heeren *Cats* ende *Beaumont*, gecommuniceert hebbende met sijn Excellencie die gelegentheydt van de Sessie van den Engelschen Ambassadeur in den Raedt van State, hebben gerapporteert dat de selve sijn Excellentie wel goedt vint dat by dese gelegentheyt van de komste van eenen nieuwen Ambassadeur het Landt gestelt werde in voorige vryheidt, sonder den selven Ambassadeur t'admitteren in den Raedt van State, dan oordeelt nodigh te zijn, by aldien haer Ho. Mog. van meeninge zijn 't selve by de hant te nemen, dat in sulcken geval daer toe bondige Resolutie moet werden genomen, ende vast gestelt, dat men de saecke staende wil houden, sonder de selve eens aengevan-

gevangen zynde daer na te glisseren, 't welck mede by de Provincien noodigh is geoordeelt, dan hebben die van *Vrieslandt* ende *Stadt en Landen* verklaert geen formele resolutie te konnen nemen, sonder kennisse van hare Principaelen, om de saecke op 't uytterste staende te houden.

Synde voorts op de saecke ten principale gedelibereert, is goedt ghevonden den Heer *Joachimi* aen te schryven, dat hy sijne Majesteyt ende daer 't van nooden sal zyn, by de beste ghelegentheydt voor 't vertrecken van den nieuwen Ambassadeur herwaerts, beleefdelijck ende in alle discretie sal te kennen geven, dat de selve Heer Ambassadeur, komende in qualiteyt van *Ambassadeur*, gelijck die van *Vranckrijck*, *Venetien*, ende van elders, haer Hoogh Mog. aengenaem ende wellekom sal zyn, oock bejegent ende gerespecteert worden naer behooren, gelijck sulcks tusschen Geallieerden betaemt ende gebruyckelijck is, maer by aldien sijne Majesteyt soude van meeninge zyn hem met vorder qualiteyt te vereeren, om te compareren in de Vergaderinge van den *Raedt van State* deser Landen, dat hy in sulcken gheval last hadde sijne Majesteyt t'erinneren dat de selve *Sessie*, ofte het reght van dien was ge-expireert, ende over sulcks te versoecken niet qualijcken te willen nemen, dat haer Hoogh Mog. van de *Admissie* tot vordere Sessie haer souden doen excuseren, daer toe de voorschreve Heer *Joachimi*, des noodt zynde, sal mogen allegeren alle de redenen soo van *Rechte* als van *State* op de selve materie vallende, die hy sal weten te bedencken; ende namentlijck soo veel de redenen van *reght* aengaet, dat de grondt-redenen, waer op de voorschreve *sessie* in den jaere *vijfthien hondert vijf en tachtigh* is geintroduceert geweest, jegenwoordigh in 't geheel sijn komen te cesseren, doordien sijne Majesteyt van *Groot Brittannien* noch *Gouverneur* in dese Provincien, noch *cautionaire Steden*, noch andere redenen van interesse in den Tractate van den voorsz jaere vermelt, alhier meer en is hebbende, ende dat daeromme cesserende d'oorsaecke van de voorsz *sessie*, d'effecten van dien mede moeten verstaen werden te cesseren.

Dat het volgende Tractaet van den jare *vijfthien hondert acht en tnegentigh* is komen op te houden metten Oorloge, volgens d'uytgedruckte stipulatie daer inne vermelt.

Dat het Tractaet van den *ses en twintighsten* Iuny des jaers *sesthien hondert acht* houdende confirmatie van voorgaende Tractaten, geen effect en heeft gesorteert, alsoo 't selve eerst moeste standt grijpen naer het sluyten van de *Peys*, die men doen ter tijdt pretendeerde te maecken, van welck Tractaet in 't gheheel niet en is gevallen.

Dat de *Ligue Guarantie* Anno *sesthien hondert negen* geslooten alleenlijck voor de tijdt van de *Treves*, ende mits die met de expiratie van de selve is komen te cesseren, hebbende de respective Koningen sich niet langer, als voor dien tijd willen engageren.

Dat de *Ligue Desensive* ende *Offensive* in September *sesthien hondert vijf en twintigh* gesllooten, van dese materie niet ter Werelt en gewaeght, selfs oock niet in generale termen en renoveert eenige van de voorige Tractaten.

Dat beyde de Coningen van *Vranckrijck* ende *Engelandt* aen de Ambassadeurs van desen Staet ten tyde van het maecken van de voorschreve leste Tractaeten

hebben te verstaen gegeven, datter alsdoen wel vriendschap maer geen Tractaten tusschen de respective Croonen ende desen Staet meer overeen waren; en dat daeromme by nieuwe handelinge moeste werden bekomen 't geene men voor desen Staet van hare Majesteyt meende t'impetreren.

Dat ten dien aensien 't voorschreve leste Tractaet tot geen van de voorgaende relatyf is gemaeckt, als in sich alleen subsisterende, ende geen respect hebbende op eenige van de voorgaende.

Dat daeromme sijne Majesteyt van *Groot Brittannien* geen ander ofte meerder redenen en heeft, om de Sessie in den Raedt van State deser Landen te pretenderen, als sijne Majesteyt van *Vrankrijck* of *Denemercken* soude moghen doen.

Wat aengaet de redenen van *State* die op dese saecke in consideratie komen, doch alleen dienen tot informatie van de Heer *Joachimi*, ende niet om de selve te mogen allegeren, sijn voornamentlijck dese:

Dattet niet alleen *disreputabel*, maer oock gheheel *nadeeligh* is voor desen Staet, gheduyrighlijck tot *inspecteur* te hebben een Ambassadeur van een ander Prins.

Dat daer door geheel het *geheym*, tot de minste swackheyt toe, werdt gesusetteert.

Dat de saecken *buyten*, ende de *Propositien* hier *binnen* 's Lands daer naer werden gedirigeert.

Dat dit d'eenighe acte is van *superioriteyt* van vreemde Princen over desen vryen Staet, die mitsdien by dese veranderinge dient geweert.

Dat sulcks by dese occasie niet ghedaen zynde het prejudicie *voor eeuwigh* is gheleydt.

Dat voor de *vryheyt* van desen Staet by de Voor-Ouderen soo veel ghedaen zynde, als yeder kennelijck, voor de posteriteyt niet verantwoort en soude konnen werden, dat men dese occasie verwaerloosde.

Ende of misschien tegens alle dese wichtige ende bondige redenen gheproponeert mochte werden, dat de practycque is de beste uytlegghster van alle Tractaten. Dat de Heer Ambassadeur *Carleton* niet alleen naer de *redemptie* van de gehipotequeerde Steden, maer oock naer het expireren van de Treve *Sessie* in den Raedt van State is toegestaen, ende mitsdien sijnen Successeur de selve *sessie* niet en kan geweygert werden.

Daer op komt in consideratie, ende sal by den Heer *Joachimi* tot solutie ghegeven konnen werden, dat sulcks is *getollereert* in de Persoon van de Heer *Carleton*, *propter utile principium*, ende *omvder eere wille*, dewyl het qualijck soude hebben gestaen hem *uyt den raedt te removeren*, daer hy soo veel tijds te voorens hadde geseten, sonderlinge dewyl men niet en wiste, of hem de Koningh soude willen laten verblijven voor een korten tijdt, in welcken gevalle het de pyne niet waert en soude sijn gheweest, hem te doen op staen, of voor een langher continueren. Dat oock sulcks geen reght en kan geven daer geen en is, ende daer alle Tractaten cesseren. Daer mede aen de vryheyt sodanige tolerantie niet en kan prejudicieren: *Itemo quod res meræ facultatis & supremæ potestatis non præscribuntur.*

By

By aldien oock gemoveert mochte werden dat het Tractaet van den Jare *sestien hondert vijf en twintigh* geen minder assistentie in en brenght voor desen Staet, als het Tractaet van den Jare *vijfthien hondert vijf en tachtigh*, ende mitsdien uyt *identiteyt* van redenen gelijcke effecten in dese saecke moeste produceren; Daer tegens dient, dat het leste Tractaet is een *Ligue Offensive* ende *Defensive*, ende mitsdien *hinc inde* obligatoir, hoedanigh niet en was het Tractaet van den Jaere *vijf en tachtig*: Item, dat by 't voorschreve leste Tractaet geen stipulatie ter Werck is gemaeckt, ten aensien van dese saecken, die nochtans sonder stipulatie geensints en kan verstaen werden t'insueren, ende dat mitsdien in gevolge van 't voorsz leste Tractaet soodanige pretensie komt te cesseren.

Soo oock dese bejegeningh mochte voor komen dat het Tractaet de Anno *vijfthien hondert acht en negentigh* houdt dat het selve Plaetse sal hebben gheduyrende d'Oorloge, dat de *Tresve* d'Oorloge alleen heeft gesuspendeert ende niet wegh genomen, ende mitsdien wederom Oorloge geworden zynde, het voorschreve Tractaet is ghereviseert, daer tegens vallen mede dese consideratien ende solutien, dat 't voorschreve Tractaet *personel* is geweest, ende dat de redenen van 't selve, mitsgaders alle de Leden van 't Tractaet komen te cesseren, ende dat mitsdien niet geseydt en kan worden dat alleen dit poinct tot nadeel van desen Staet, van 't geheele Tractaet soude over blijven, datter nergens geen rememoratie of *renovatie* van 't voorschreve Tractaet en werdt gedaen; ghelijck alle tijdt voor desen geschiedt is ten regaerde van de Tractaten die men in wesen verstaet te houden, waer toe dan oock vorder konnen werden geappliceert de redenen hier vooren aen geroert, ende die geene die de voorschreve Heer *Ioachimi* naer sijn eygen kennisse, als by continuatie in de Regeeringe ghebleven zynde, tot voordeel ende dienst van de selve noch vorder daer by sal weten te voeghen.

Dit aen den Heer Ioachimi, Ordinaris Ambassadeur van desen Staet aen 't Engelsche Hof/ toe ghesonden zijnde/ met ordre aldaer te communiceren/ schreef hy den seventhienden April aen haer Hoogh Mog. dat hy sich op den veerthienden hadt gheaddresseert aen den Heer Carleton, soo als hy daeghs te vooren was weder gekeert uyt Vranckryck, ende daer naer aen de Heeren Hertoge van Buckingam ende Baron Conwey, de welcke meest de saecken van het Rijck deden naest den Koningh: Den Heere Carleton, by den welchen de Heer Joachimi sich meest vervoeghde/ de openinghe ghehoort hebbende/ ontstelde hem/ ende naer dat hy hem hadde ghesepdt/ dat haer Hoogh Mog. vertrouden/ dat den Koningh naer sijne gerechtigheydt haer Hoogh Mog. intentie wel gefondeert soude vinden/ ende die niet tegen wesen/ seyde/ dat ter eene seer groote eloquentie soude van nooden wesen/ om den Koningh de hooghe voorde resolutie te doen smaecken/ alsoo sijne Majesteyt seer sensibel was in saecken/ die hem aen gingen/ ende dat hy soude gelooven/ dat hy hier door in sijne eere aen geraeckt wierde/ dewijle dese veranderinge wierdt gemaeckt in den tijdt van sijne Majesteyt die veel meer voor de Landen hadt gedaen/ ende sich aenstelde van noch meer te doen/ dan yemant van sijne Majesteyts Voorsaeten. Sijn Ed. seyde tot verscheyden malen/ dat hy geen quader tijdinge hadde ghehoort

hoort t'sedert dat hy uyt Engelandt was gekomen / van dese / uyt de welcke seer quaede effecten souden voort komen. Voor eerst / en soude den Koning ganesch geenen Ambassadeur naer het Nederland senden / naer sijn vermoeden / ende met de eerste openinge / die hier van soude worden gedaen / souden de Heeren van de Rade alle hare herten van haer Hoogh Mog. keeren. De Heer Joachimi urgeerde ende insisteerde op de redelijckheydt van haer Hoog Mog. Resolutie / by het Argument / dat het Contract uyt krachte van 't welcke de Heeren Ambassadeurs van Engelandt sessie hadden gehadt / was ge-expireert / ende seyde / dat hy niet konde naer laten sijnen last te volgen / ende de openinghe aen sijne Majesteyt te doen / dewyle de Heer Killegry stondt op sijn vertreck / sullende anders noch daer mede op gehouden hebben / tot dat hy / Joachimi, had mogen haer Hoogh Mog. in bedencken stellen / of dese saecke niet beter by Missive van haer Hoogh Mog. van door hem mondelinghe aen sijne Majesteyt soude worden gebracht / sijne Ed. opposeerde tegens sijne reden de contrarie practique / segghende / dat hy naer de redditie van de Steden van asseurantie / was geintroduceert in den Raedt / ende dat hy hadt daer in ghecontinueert tot sijn vertreck. In het eerste heeft Ioachimi Sijne Ed. twijffelachtig gemaeckt / hoewel hy ten tijde van sijne introductie ende van overleveringe van de Steden / in Ruslandt was / en op het vorder bejegent met de redenen van de Instructie. Wat het volbrengen van sijne last aengingh / seyde sijne Ed. dat hy niet geloofde / dat de Heer Killegry soo haest soude reysen / als hy hadde geseght / aengesien dat sijne instructie niet gereet / ende hy noch niet effen was metten Heere Thresorier, ende vondt goedt / dat de Heer Ioachimi hier van soude spreecken metten Hertoge / eer hy het brachte voor den Koningh / alsoo hy de quaede effecten seer apprehendeerde / hy begeerde dat d'Ambassadeur Ioachimi den Hertoge niet soude te kennen geven / dat hy met hem van dese saecke hadde gesprocken / willende de selve houden als of hy die niet en wiste / ende de Conferentie / als of hy diesaengaende met d'Ambassadeur niet hadt gheconfereert / ende achtede dat het niet ondienstigh soude wesen / dat hy metten Heere Comwey hier over communiceerde / by den welcke hy sich noch ten selven dage heeft gevonden / alsoo hy den Heere Hertoge niet konde bekomen. Sijne E. hoorde seer vreemt toe als hy hem openinge dede van haer Hoogh Mog. Resolutie / ende seyde dat de voorschreve openinge niet alleenlijck soude veroorsaecken een ghemeen misconntentement niet alleene van den Koningh / dewelcke onlanghs in eene Alliantie Offensive ende Defensive was gekomen / die duyren moest ten minsten vyftien Jaer / ende van de Heeren van sijne Majesteyts Raedt / maer ooch van de gantsche Gemeente / tegens haer Hoogh Mog. ende tegens haren Staet / ende dat het gehouden soude worden voor een groote ondanckbaerheyt, dat haer Hoogh Mog. aen desen Koningh af sneeden eene saecke / de welcke voor sijne Majesteyt wat scheen te wesen / hoewel die in haer selven weynig importeerde / soo hy seyde / dewijl doch de saecke van 't Landt niet in de Vergaderinge van den Raedt van Staten, maer elders wierden verhandelt / dat haer Hoogh Mog. hare Vrienden daer door tot Vyanden soude maecken ende haer bedeckte Vyanden luyde doen spreecken / mitsgaders opinie geven / dat haer Hoogh Mog. haer geheel wilden voegen met Vranckryck, 't welck geschieden

die

de souden daer uyt groote ongemacken volgen / ende den Koningh apparente-lijck resolutie nemen / om sijn Volck / 't welck in dienste van haer Hoog Mog. was / t'huys te ontbieden. De saecke van Amboina soude oock hier door ver-swaert worden / de welcke sijne Ed. seyde dat af gedaen moest werden voor den tijdt / of dat anders swarigheden daer uyt souden ontstaen. Teghens sijne alle-gatien / dat haer Hoogh Mog. resolutie wel was gefondeert in rechte ende re-denen / ende dat de Admissie haer Hoogh Mog. moepte soude maecken met Vranckryck, seyde sijne Ed. dat krachtiger redenen van State waren / waer-omme niet geinnoveert behoorde te worden / ende meerder oorsaecke nu / dan als het Tractaet van den Jaere vyfthien hondert vyf en tachtigh wierde ghe-maeckt ende noch in wesen was / ende dat de saecken van Engelant en Vranck-ryck in regaerd van haer Hoogh Mog. divers waren; d'Engelsche voorsien hebbende 't voorige gebruyck, de ghelyckheyt van de Religie ende de situatie van haer Landt / ende hy estimeerde de secourssen / de welcke haer Ho. Mog. van *Engelandt* ghenieten ende konden verwachten / meer ende hooger dan de Fransche; Ende als d'Ambassadeur Ioachimi seyde / dat hy niet konde naer laten sijnen last te volghen nu de Heere Killegray op sijn vertreck stondt / seyde sijne Ed. dat hy noch geene Instructie had de welcke sijne Ed. soude maecken / soo wanneer de Heer Killegray voornoemt soude effen zijn metten Heer Threso-rier voornoemt / waer naer sijn Ed. soude vernemen; Ioachimi mocht onder-tusschen aen haer Hoogh Mog. schrijven / ende de selve voor houden de redenen de welcke dienen konden om haer Hoogh Mog. te bewegen datter niet en wier-de gealtereert / ende indien de Heer Killegray gereet wierde om te reysen eer hy antwoorde hadt / hem soude geen tijdt ontbreecken om voor sijn vertreck den Koning te spreecken; De Heer Ioachimi heeft daer op vertoont dattet hem niet soude betamen aen haer Hoog Mog. uyt sijnen naem voor te draegen redenen / om te destrueren haer Hoogh Mog. wel-gefondeerde resolutie / dan indien sijne Ed. goedt vondt redenen op te stellen tegens de selve op sijnen naem / hy soude die over senden / 't welck hy seyde te sullen doen / doch d'Ambassadeur seyde haer Hoogh Mog. sulcks niet te konnen verseeckeren. Convey seyde dat d'Am-bassadeur dese saecke oock soude communiceren aen de Hertoge / aen den welc-ken hy mocht vryelijck openbaren 't geene dat tusschen hem ende Convey was gesprocken. Woonsdagh naer de middagh was hy geweest by den Hertogh / maer had geen lange discourssen konnen houden / overmits sijne Excellencie en 't geheele Hof seer ge-empeschert was met de saecken van 't Parlement; Als hy openinghe dede van haer Hoogh Mog. resolutie / ende seyde dat sijnen last ende voornemen was de selve bekent te maecken aen den Koningh / altereerde hy hem merckelijck / ende gaf voor antwoordt / dat het refus van de sessie veel quaets aen de gemeene saecke soude doen / ende groote inconvenienten cause-ren / sullende den Koningh sijn Volck uyt de Nederlanden revoceren. Begee-rende voorts / dat hy Ioachimi om het quaedt voor te komen / hier van metten Koningh niet soude spreecken / voor dat hy aen haer Hoogh Mog. hadde ghe-schreven / ende nader last ontfangen / hy soude Killegray op houden; De Heer Ioachimi konde wel mercken / dat d'een of d'ander van de voorschreve Heeren aen sijn Excellencie had over gebracht 't geene dat sy luyden van hem Ioachimi hadden

hadden ghehoort, Doch sijn Excellentie vraeghde den Ambassadeur of hy die wel mochte communiceren aen Carleton, verstaende sijne Excellentie ghelijck oock de andere twee Heeren / dattet behoorde secreet gehouden te werden / oock soo / dat de Heere Carleton hem op huyden hadt geseght / dat hy vreesde dat dese saecke in den Hage ergens mochte uyt lecken. Sijne Ed. voeghde tot sijn voorige geallegeerde den selven noch / dat haer Hoog Mog. by consideratie van State hen behoorden te houden ghebonden aen Engelandt, ende geene opinie van verbreeckinge van dese vriendtschap aen yemant te geven / om te meerder assistentie uyt Vranckryck te bekomen / van waer haer Hoogh Mog. door jalousie souden worden geassisteert meer ende meer / naer dat haer Hoogh Mog. haer meer verbonden hielden aen die Kroone / daer men oock haer Hoog Mog. min soude achten naer advenant dat de selve souden af wijcken van Engelant, ende als haer Hoogh Mog. geheel souden scheyden / den selven den voet op de keele setten / de welcke sijne Ed. seyde dat in de leste handelinge tot Parys wel gemerckt was in den Prince van Piemont; De voorschreve Heere had nu wederomme gerepeteert / dat op de eerste openinge die van dese saecke soude werden gedaen / alle de affectien van de Heeren van den Raet ende van andere souden veranderen / ende geseght / dat d'Ambassadeur niet geadmitteert wordende tot de sessie, geene Engelsche in dienste van haer Hoogh Mog. souden blijven / dan die geene die daer getrouwt waeren / ende voorhebbens nimmermeer in Engelandt wederom te keeren / alsoo een groote meenichte haer daer lieten ghebruycken / om dat sy huyden imagineerden / dat sy beter addresse hadden ende expeditie in haer sollicitatien by den Raedt van Staten / d'Ambassadeur daer sessie hebbende / hoewel dat sulcks weynigh hielp / naer 't seggen van de Heere Carleton. Wyders schreef te hebben sijn plicht geacht haer Hoogh Mog. het voorverhaelde alsoo naeckteliijck ende breedt voor te stellen / op dat de selve geinformeert zijnde van 't ghevoelen van de voorschreve personagien / door wiens handen (te weten van den Hertoge ende van de Heer Conwy) eenige Jaeren herwaerts gegaen hadden / ende noch gingen alle groote saecken van dit Rijck / haerlieden consideratien mochten overleggen / eer aen den Koningh van dese saecke openinge wierdt gedaen / dewijle de Heer Killegray daer wierdt op ghehouden. Hy versocht daer op naerder aenschrijvinge / ende 't geene dat het de selve believen soude hem te bevelen / trouwelijck naer komen. Biddende dat haer Hoogh Mog. haer voorgaende naerder aenschrijvinge niet lange wilden differeren / overmits dat na alle apparentie de aggreatie van den Koningh van Groot Brittannien, van de Alliantie laetst gemaeckt in den Hage, soo langhe soude op ghehouden werden / om door den Heere Killegray derwaerts gaende over gebracht te worden.

Den seven en twintighsten schreef hy dese naerder missive.

Extract

Extract uyt eenen Brief van de Herr Ambassadeur Joachim, *gheschreven uyt* Londen *den* seven en twintighsten *April* lesthien hondert ses en twintigh.

HUyden op den middagh is by my gekomen Monsieur *Vicq*, Opper-Klerk van den Heer *Conwey*, door last van de Heere Hertoge van *Buckingam*, ende den voornoemden Heere *Conwey*, en heeft my gelevert het gheschrifte hier nevens gaende, op de intimatie, soo hy die noemde, de welcke ick had gedaen aen den Hertoge van de resolutie van U Hoogh Mog. beroerende de *sessie* van den Ambassadeur van den Koningh van *Groot Brittannien* in den Raedt van State, waer op de gedachte Hertoge gecommuniceert hadt met den Heere *Conwey* voornoemt, die 't samen my het voorschreve geschrifte toe sonden, op dat daer op, ende op de redenen daerinne vervattet, naerder ghelet, en de voorschreve Resolutie van den Ambassadeur niet te admitteren, gediverteert mochte werden, Uwe Ho. Mog. sullen believen het selfde te oversien, en my haer goede meeninge daer op te laten weten.

Het Geschrift luyde als volght:

ON ne peut, que s'esbahir grandement de la signification, que Messieurs les Estats ont faitte par leur Ambassadeur de vouloir maitenant exclure l'Ambassadeur de sa Majesté de l'honneur, part, & privauté, a la quelle ont esté admis successivement tous les Ambassadeurs & Agents de cest Estat, icy depuis l'An 1585. d'avoir *place & seance en leur Conseil* d'Estat, comme Conseiller en iceluy, & l'on s'est onne d'autant plus de veoir ceste *alteration* soubs & au commencement du regne de sa Majesté laquelle on croit avoir mieux merité desdits *Seigneurs Estats* qu'aucuns de ses Prædecesseurs, & leur avoir donné plus de subject de se confier en elle, & de luy rendre & a tout le monde preuve & asseurance de ceste leur confiance en sa Majesté pour se maintenir par la en plus grande reputation envers leurs voisins, comme ainsy soit, que les mesmes causes & fondemens, qui induisirent au commencement la prudence de leurs prædecesseurs a admettre les Ministres de cest Estat en leur conseil, durant encores au jour d'huy, partie des quels sont a fin que sa Majesté peut avoir connoissance & information continuelle de la conduitte de leurs affaires, a ce que comme elle est plus interessée, qu'aucun autre en leur conservation, & en la grandeur de l'assistence, qu'elle leur faict, aussi elle peut plus promptement & vigoreusement resoudre, & pourvoir aux moyens de leur assistence, d'ont on peut dire, qu'il leur est resulté plusieurs grands & notables avantages, tant pour la constitution de leurs affaires Domestiques, que pour l'establissement de l'union entre leurs Provinces, ayants d'avantage pour ceste Consideration esté par fois favorisés au fait de leurs remboursements & accommodez de levées & de renforts de gents de guerre & d'armes, comme aussy soulagez & favorisés en leurs *pesches* & traficq, ce qu'aucun autre de leurs voisins n'a fait, & n'eust peu ny ne sauroit faire, & la consideration de ceste estroicte Alliance & de la Charge,

ge, que prennoit en ce faisant; La Couronne d'Angleterre de la conservation de leur Estat, les auroit mis en telle reputation envers leurs voisins, que la jalousie, qu'ils en ont tousioursеü, leur a cause de grandts advantages de la part de ceux, qui desiroyent s'entretenir avecq eux, or que lesdits Seigneurs Estats facent moins d'estime en cest endroit de sa Majesté que de ses prædecesseurs, & se soucient moins de nourrier ceste utile jalousie en leurs voisins, ou de continuer cette obligation envers sa Majesté la quelle leur couste aussy peu qu'elle luy profite de peu a elle si ce n'est pour l'interest de leur Estat, c'est chose dont on ne peut comprendre la raison, ny en aucune fasson y consentir, que premierement on n'aye veu sur la remoustrance, qui leur en sera faicte, que sans avoir esgard aux grandes & extraordinaires demonstrations, que sa Majesté leur a faicte de son intime bien vueillance, ils demeurent fermes & resolus a luy oster ce gage de la mutuelle confiance, qui est entre eux, & la mettre avec tout le merite de ses grands bienfaits en même rang d'estime avec les autres, ce que s'ils font, l'on sera contrainct de *protester* a l'encontre, comme contre un prejudice, que la prudence de sa Majesté & l'affection, qu'elle leur porte, ne luy pourroit pas permettre, de leur laisser faire eux mesmes a leur Estat, si ce n'est qu'ils vueillent faire en cela *violence* au droit de sa Majesté & aux remonstrances, qui leur font faites, & qu'ils ayent desseines de causer des jalousies, & faire prendre de nouveaux Conseils.

Hier over schreven de Heeren Gecommitteerde Raden van Hollandt aen alle stemmende Steden de volgende Missive.

Eersame, Wijse, Voorsienige, seer Discreete Heeren.

WAt den Heer *Albert Joachimi* Ambassadeur van de Hoogh Mog. Heeren Staten Generael by sijne Koninghlijcke Majesteyt van *Groot Brittannien* aen haer Hoogh Mog. heeft geschreven, noopende omme te doen cesseren de *sessie* van den Ambassadeur van den Koningh van *Groot Brittannien* in den *Rade van Staten*, ende hoe de openinghe dien aengaende ghedaen, werdt genomen, sullen uwe Ed. konnen sien by de Brieven van den gemelten Ambassadeur ende d'acte van wegen sijn hooghgemelte Koninghlijcke Majesteyt aen den voornoemden Ambassadeur gelevert, daer van Copye hier by gaet; ende alsoo wy dese saecke bevinden van seer *groote consideratie*, dewyle wy bemercken dat hier uyt groote onlusten tusschen de Kroone van *Engelandt* ende desen Staet soude moghen komen te ontstaen, soo hebben wy goedt gevonden uwe Ed. als oock d'andere Leden van dese Provincie, daer van te adverteren, ten eynde de selve rypelijck daer op willen delibereren, ende ons adverteren van hare resolutie, wat ter Vergaderinghe van haer Hoogh Mog. vorder daerinne sal dienen ghedaen, waer op wy uwe E. rescriptie sullen verwachten. Hier mede

Eersame, Wyse, Voorsienige, seer Discreete Heeren, blijft Godt in genade bevoolen.

Ge-

Geschreven in den Hage den achtsten Mey des jaers sestien hondert ses en twintigh.

Ter Ordonnnantie van de Gecommitteerde Raden van Staten.

Vander WOLF.

Wy senden U E. mede hier nevens eenige Biljetten van den laest geconsenteerden duysensten Penningh, om de selve naer de groote van U E. Stadt, ende desselfs Quartier, te doen drucken, en volgende de meyninge van de Heeren Staten uytte senden, op dat eenparigheyt daer in gehouden werde.

Dan naer ingekomen advysen is goedt gevonden by haer Ho. Mog. Resolutie van den acht en twintighsten Maert (boven gestelt) te persisteren/ Engelant mocht 't opnemen so hy wilde/ gelijck zy dan haer misnoegen betoonden door 't intrecken van de Character van Ordinaris Ambassadeur/ latende alhier een Agent/ Resident/ en namaels een Extraordinaris Envoyé.

Komende nu wederom tot onse voorige Materie.

D'Heer Boreel, die sedert het vertreck van d'Heer Meerman, aen 't Engelsche Hof alleen was verbleven/ betoonde nu oock dese Ambassade te degousteren, ende versocht derhalven by een serieuse Missive van den eersten September permissie om te mogen repatrieren; maer daer op viel geen dispositie/ nae sijn contentement.

Door de aenkomste aen 't Engelsche Hof van den Heer Mocenigo, als Ambassadeur Ordinaris van de Republycq van Venetien, dewelcke korts door sijn aenkomste een secrete Audientie in 't Cabinet van sijn Majesteyt heeft gehadt/ ende eersdaegs publyckelijck soude ontfanghen worden; soo heeft den Heer Marquisini, Secretaris ofte Agent van de selve Republyck/ aldaer sijn afscheydt genomen/ ende d'Heer Boreel geseght dat hy in korten tyd naer Hollant soude keeren/ om ontrent haer Ho. Mog. den inhoude van sijn instructie voorder te behartigen/ ende (was 't mogelijck) uyt te voeren.

Den Heer Ambassadeur Colbert was dagelijcks besigh om sijne visites by de Heeren ende hooge Ministers van sijn Majesteyt ende dat Rijck af te leggen/ ende men sprack als noch met gantsch gheen seeckerheydt en fondament van sijn aenbrengen en verrichtinge aen dat Hof.

Op dese tyd als den Commandeur Allen gereedt lagh om nae de Straet te gaen/ quam aldaer tydinge/ dat een Rover van Algiers had genomen en tot Zalée opgebracht een Koopvaerdy-schip van Bristol, en 't selve aldaer wederom terstont ten rove ge-equipeert; in revenge van de schade dewelcke den Gouverneur ende Raedt van Tanger haer soude hebben toegebracht: zoo dat Sr. Thomas Allen voornoemt ordre kreegh om met sijn onderhebbende Esquadre van negen Schepen ten spoedighsten naer de Middelandtsche Zee te vertrecken.

Daer was tot Londen tydinge aengekomen van een considerabel verlies dat de Oost-Indische Compagnie omtrent Batavia, ofte op het selve Eyland Java souden zijn toegevallen; Dat den Heer Gouverneur / bemerckende de oneenigheyt tusschen den Koningh van Macassar ende sijn Zoon / sich willende dienen van dese gelegentheyt / den voorsz Zoon met veel gevolgh over komende / met de onze soude sijn geconjungeert / ende gestelt als het Opperhooft van de selve macht / om te vermeesteren het voorsz Koninghrijck van Macassar; ende dat de saecke alreede soo verre was gebracht / ende soo goeden succes had genomen / dat vele van de Nativen van dat Landt waren overgekomen tot onse hulpe ende partye: doch dat naderhant in 't gevecht den voorsz Zoon van den Koningh was dootgeslagen / met seer veele van d'onse / soo dat van tien duysent man / maer vijf hondert soude zijn afgevoert / met de twintigh Schepen / die tot dien eynde derwaerts gevoert waren. Maer van dese tydinge wist men hier niet te spreken.

Den sevenden heeft d'Heer Boreel aen sijne Majesteyt in den Raedt overgelevert de Memorie / behelsende klachten ende versoeck van Redres over dagelijckse ende zoo ghwuldige Attentaten van de Heeren Willougsbys, in ende omtrent de Colonie van Suriname.

Een Regiment Soldaten / voor 't welcke voor desen ordre gegeven was om te licentieren / was nu wederom gelast aldaer op de Barbados aen te houden / en om de voorsz plaetze ende Eyland noch meer te versterken / zijn de Wapenen van twee duysent man te voet ende duysent Connckens Bosbrupt ende vyftig Stucken Canon derwaerts geordonneert te werden gebracht.

De geinteresseerde van de Groenlantse Compagne tot Londen, hebben seer geklaeght van 't ongemack ende schade / haer ontrent Yslant aengedaen by de Deensche, mitsgaders door eenige Schepen van Oorlogh van de selve Natie / soo dat het scheen dat uyt de selve saecke wel eenigh misverstant soude konnen ontstaen tusschen beyde de respective Croonen; maer dit is met de tydt verdwenen.

Den dertienden is des Koninghs reyse na Windsor begonnen / om het laetste vermaeck van de Jacht voor dit Jaer in dat Quartier te voltrecken / met gevolgh van veele Grooten van dat Rijck / ende soude syn Majesteyt van daer mede gaen na Portsmouth om de Fortificatien aldaer te besichtigen.

's Anderen daeghs morgens is op de Rivier aengekomen Capiteyn Cornelis Evertsz de Jonge, met den Capiteyn Major Nedham ende sestien Matrosen (drie van de selve zijnde over Boort gesprongen omtrent Tercera) welcke alle quamen van Suriname, ende uyt krachte van de Commissie van William Willousby aldaer waren aengekomen op den vierden Iunii voorsz om aen al de Indianen aen het vaste Landt den Oorlogh aen te doen (uytgenomen alleen de Caribis) om de selve te vangen / doot te slaen / en alles te ruineren.

D'Heer Boreel heeft terstont een korte Memorie opgestelt / ende versoght dat de selve mochten werden afgehaelt van het Boort van Capiteyn Evertse, ende gebracht in een verseeckerde plaetse / het welck alsoo by den Raedt des Koninghs mede is goedt gevonden.

Mr. Colbert verzocht op deez' tyd Commissarisen van syn Majesteyt om

met

met de selve te spreken over de Commertie / maer den Koningh betoonde sich hier ontrent seer koel / ghevende alleen last om de voorgaende Projecten over de Commertie op te soecken / wanneer den Heer Hollis naer Vranckrijck wierde afgesonden / om de selve nu met Koopluyden te oversien / ende daer nae te stueren tot best ende welvaert van de Commertie.

Syne Majesteyt met eenige Heeren waren des Dingsdaegs ten eten op het Middagh-mael by Monsr. Colbert, doch syne Majesteyt quam kort na het selve weder te Hove.

Den achtienden schreef syne Majesteyt de navolgende Missive:

Hauts & Puissants SEIGNEURS, *Nos bons Amiz & Alliez*;

NOus avons reçeu avec beaucoup de joye & de satisfaction vostre Lettre du 31. *Aoust* dernier passé, où vous racontez la maniere par laquelle vous avez travaillé conjoinctement avec nous pour terminer la guerre, & restablir la paix entre les deux Couronnes de France & de Spaigne, nos soins & Conseils ayants si heureusement reussi nous ne saurions novs en conjouir assez, tant pour l'honneur d'un si *bon oeuvre*, que specialement pour le repos de toute l'Europe, qui en depend; mais comme on ne merite pas moins de louange pour conserver, que pour avoir faite une affaire de si grande importance, nous nous rejouissons particulierement de la Triple Alliance, par la quelle nous croyons que ladite paix sera tellement affermie, que nous, & nos Voisins (mesme leur posterité) en receuillerons les fruits, ce qui sera assez pour nous obliger a faire entrer dans le mesme engagement les autres Roys, Estats, & Princes, nos Amys & Alliez, pour asseurer de plus en plus la tranquillité de toute la Chrestienté: *apres cela il n'y aura pas* lieu de doubter que nous ne soyons fort soigneus a garder *ladite Triple Alliance* de nostre part avec la derniere sincerité, & que nous *ne faisons toutes choses* pour noüer plus estroitement une bonne intelligence avec vostre *Estat*. Sur ce nous prions Dieu, qu'il vous ait, *hauts & puissants Seigneurs, nos bons Amis & Alliez*, en sa sainte & digne garde.

Escrit a Withal ce 18. de Septembre 1668.

Vostre bon Amy.

Signé

CHARLES R.

Et Plus-bas

Guill. MORICE.

Den negentienden is goet gevonden ende verstaen / te committeren ende aen te stellen den Persoon van den Heer Iohan Boreel, tegenwoordigh Extraordinaris

naris Ambassadeur in Engelant, als Ordinaris Ambassadeur by den Koning van Groot Brittannien, tot onderhoudinge van de goede Vriendtschap ende Correspondentie tusschen syne Majesteyt ende desen Staet / ende sulx voor den tyd van drie Jaren / op het Tractement daer toe staende / tot welcken eynde t'sijner tyd d'Instructie / Brieven van Credentie ende depesches verdaerdight souden worden; Des is sulcx den gemelden Heer Iohan Boreel bekent gemaeckt / met bywoeginge / dat hy een keer herwaerts soude vermogen te doen / soo wanneer hy na sijne discretie ende verkregen kennis van saken / soude oordeelen sulcx metten minsten ondienst van den Lande te konnen geschieden.

De Heeren Gedeputeerden van de Provincie van Uytrecht hebben op de resumptie in de voorsz Clausule mede geconsenteert.

D'Heer Ambassadeur Temple gaf eyndelijck den sestienden te kennen / dat hy van meninge was des anderen daeghs sijn publycke Intrede alhier te doen.

Hier op wierden uyt haer Ho. Mog. Vergaderinge gecommitteert de Heeren van Heukelom ende Mepsche, die sijn Excellentie des anderen daeghs nae ouder gewoonte / met een speciael getal Karossen aen de Hoornbrugge recipieerde / ende alhier geadsisteert met noch ses Gedeputeerde van de andere Provincien in 's Landts Huysinge des avonts destroyeerde / sonder ander tractement.

Den twintighsten had hy sijne publycke Audientie / geleydt door d'Heeren Asperen ende Vrybergen: Sijn Propositie (gezeten op een Laken-stoel met Armen) deed hy in 't Engelsch by monde / ende gafze schriftelijck over in 't Fransch; luydende als volgt:

SA Majesté de la Grande Bretaigne, le Roy mon Maistre, ayant veu naistre la premiere Esté mesme des fruits si glorieux que la paix de la Chrestienté par dehors, & la satisfaction mutuelle de toutes les deux Nations par dedans de cette Alliance heureuse plantée si a propos en ce lieu icy l'hyver passée entre sa Majesté & Vos Seigneuries n'a estimé rien plus digne de ses soins que de la cultiver par un accroissement mutuel de confiance, & de bons offices, & en renouvellant les asseurances des resolutions fermes & sinceres de sa Majest. d'observer enviolablement les diverses Alliances alors contractées, tant pour la defense mutuelle des deux Nations que pour procurer & maintenir la paix dans nostre voisinage selon l'Alliance Triple concluë a cett' effect, & V. V. S.S. se puissent entierement persuader que tous efforts qu'on pourra faire pour divertir sa Majesté de la poursuitte de ces fins n'auront autre effect que de luy donner la gloire de vous avoir monstré un exemple de sa constance sincere, lequel il ne doute pas que vous n'imitiés sur pareilles Occasions, & sa Majesté sachant combien les hommes sont sujets aux inclinations particulieres & tandres envers toutes choses qui semblent estre de leur propre production n'a pas creu pouvoir donner un plus grand tesmoignage du soing qu'il a de conserver l'amitié & l'alliance de V. V. S. S. qu'en employant la mesme main pour la cultiver, qui a eu premierement l'honneur de la planter, & voila les motifs qui ont incliné sa Majesté de m'envoyer a præsent pour resider aupres de V. S. S. sous un Charactere, qui a esté longtemps discontinue par la Couronne d'Angleterre, & que sa Majesté a voulu renouveller a præsent pour presage que les deux Nations se vont re-

retourner dans cette estroitte Union, & Amitié ou elles ont esté engagées, durant le temps que ce Charactere estoit si louvant en usage, & si bien reçeu en ce païs icy, & comme sa Majesté croit que nos soins communs soyent a præsent aussi necessaires pour maintenir qu'ils estoyent pour procurer la paix de la Chrestienté, elle m'a commandé de consulter avec vos Seigneurs des moyens qui seront trouvez les plus propres a cette fin, c'est pourquoy je prie vos S. S. de vouloir nommer des Commissaires avec qui je pourrois selon les occasions traitter & conferer sur toutes matieres qui pourront toucher ou la conservation de la paix publique, ou l'accroissement de l'amitié & confiance entre les deux Nations, laquelle sera comme j'espere tousjours cherée & prolongée par cette Providence Divine qui l'a fait naistre par un succes si extraordinaire & applaudy de tout le monde.

Pour ce qui est de moy, je ne m'estimeray pas en aucune chose si heureux, qu'en y contribuant par nos debvoirs particuliers, lesquels procederont aussi bien de mes propres inclinations, comme de mon obeissance aux Commandements de sa Majesté, en attendant je ne sçaurois m'empescher de reconnoistre les honneurs que V. V. S. S. m'ont fait a ma reception icy, & combien je me sens obligé par la, & par les affections que le peuple mesme a tesmoigné sur cette occasion,

Signé

W. TEMPLE.

Hier op door den President met gelijcke complimenten ende Protestatien geantwoordt zijnde / is hy door de selve Heeren in sijn Logement gereconduiseert.

Capiteyn Needham met sijn gezelschap / gekomen van Suriname, zijn op deez' tyd binnen Londen gebraght in hechtenisse / ende na examen door den Heer Secretaris Morice, is bevonden dat de selve van Suriname derwaerts waren gebracht / geboeyt / onder pretext dat sy yets souden hebben geattenteert tegens het Fort ende Colonie van Suriname, doch is gebleecken dat het was alleenlijck een Actie van de Heer Willougby tegens de Indianen / welcke door desen de Engelse seer Barbaerlijck souden hebben getracteert / ende dat dese Engelsche nu alleenlijck in Suriname quamen om water te halen / soo is geordonneert by den Raedt datse mochten ontslagen werden / onder sufficante cautie / tot dat de saecke by den Raedt naeder soude zijn gehoort.

D'Heer Boreel heeft terstondt geoordeelt / na de kennisse welcke hy van de comportementen van Capiteyn Needham had / als mede dat de Soldaten en Matroosen van sijn Chaloupe de voorsz Commissie was voorgelesen aen Boort voor het afgaen van de Barbados, ten anderen dat de selve Indianen waren onderdanen van haer Ho. Mog. ende dat de Engelsche aldaer niet meer een voet Landts en hadden: Dat het daeromme best soude zijn ter eerster gelegentheyt aen sijne Majesteyt over te leveren een Memorie / gelijck hy dede.

Sijne Majesteyt van de reyze van Windsor weder gekomen zijnde / maeckte staet in korte dagen een andere te beginnen / na een seer vermaeckelijck Landthuys / genaemt Addline, in Nordfolx-hiere, ontrent ses en dertigh Engelsche mijlen

mijlen van Londen, ende meende aldaer te verblijven vier a vyf weecken met veele Heeren ende Ministers van sijne Majesteyts Raedt / ende andere groote Heeren van het Rijck / alwaer Monsr. Colbert sijn Majesteyt meende te vergezelschappen / ende het Hof te volgen / ende somtydts met Carosse de Relais tot Londen te komen; Het Parlement wiert geadjourneert tegen den elfden November / ouden stijl / toekomende / ende naemaels teghens den eersten Maert.

Den seven en twintighsten heeft d'Heer Ambassadeur van Venetien sijn Intreede in London gedaen publijckelijck / ende heeft d'Heer Boreel den selven 's anderen daeghs in den naem van haer Ho. Mog. wesen begroeten / behoorlijck zijnde ontfangen volgens de rangh ende respect van haer Ho. Mog. sijn Excellentie versochte dat haer Hoogh Mog. geliefden yets favorabels met sijn Majesteyt van Engelandt te beloven ende uyt te wercken tot secours van Candia.

In al de Havens van dat Rijck wiert verboden de aenkomste van de Schepen uyt Vranckrijck, komende uyt de Quartieren welcke suspect waren van de besmettelijcke sieckte.

Door d'aenkomste van d'Heer Colbert tot Londen, vielen daer stercke besoignes. Den Koningh selfs liet sich voor- en naemiddagh persoonlijck in den Raedt vinden. Men hadt wel in 't ooge dat hy Engelandt soude soecken te diverteren / door groote beloften van gelt / 't welck door den laetsten Oorlogh met desen Staet aldaer schaers was / ende 't was niet sonder apparentie / dat Engelandt in haer rijcke Jaren / ende als uyt weelde, het interest van Duynkercken soo lichtelijck geabandonneert hebbende gehad / een diergelijcke sprong soude konnen doen / uyt noot, zijnde den Oorlogh met desen Staet maer even bygeleydt / ende alsoo de verbitteringh noch niet t'eenemael gekoelt; Ende dit was d'eenighste reden dat het verlof van repatrieren van den Heer Boreel wiert gehecht aen de clausule: Soo wanneer hy, naer sijne discretie ende verkregen kennis van saecken, sal oordeelen sulcx met den minsten ondienst van den Lande sal konnen geschieden, &c. Den Koningh bleef altijdt protesteren van sijn sinceriteyt en onverzettelijcken wille voor de gemeene saecke / ende alles wat men van de Negotiatie van Colbert divulgeerde / was / datse alleen raeckte de Commercie tusschen beyde de Rijcken.

Op deez' tijd heeft d'Heer William Morice, Secretaris van Staet / sich ontledight van de voorsz bedieninge / ende is de selve geconfereert op den Heer Iohan Trevor, geweest zijnde nu laetstmael tot Parijs sijne Majesteyts Extraordinaris Envoyé; doch den Heer Morice wiert gecontinueert in den Priveen Raet van den Koningh.

Drie Engelsche Schepen van de groote Visserye uyt Groenlandt t'huys ghekomen / rapporteerden datze aldaer eenigh ongelijck souden gheleden hebben van sestien a seventien Nederlandtsche Schepen / in een Baeye genaemt Balesound, dewelcke de Engelsche sustineerden haer alleen ende privativelijck toe te behooren / seggende verders dat het meeste deel van de selve Nederlandtse Schepen by onkundigheyt ofte verzuym in de voorsz Baey waren vergaen.

Den

Den dertienden October schreef d'Heer Boreel ontfangen te hebben haer Ho. Mo. ordre ende last om sijn Majesteyt van Groot Brittannien by alle wegen ende middelen te verseeckeren van de goede ende oprechte meyninge ende intentie van haer Ho. Mog. om heylighlijck ende onverbreeckelijck t'onderhouden den gemaeckten Vrede / ende den inhoudt ende bandt van de Triple Alliantie, ende dat hy over de selve met den Heer Lillienbergh, Resident van Sweden, nauwe ende confidente Correspondentie soude onderhouden. Hy had oock ordre om den Koning op sijn reyse Lande-waerts te volgen / soo 't sijne Majesteyt behaeghde. Hier op heeft hy noch dien avondt sijn Majesteyt in haer Ho. Mog. naem wesen begroeten ende afscheyt nemen op sijn Majesteyts reyze te Landewaert (gelijck de selve oock op den tienden October, stilo novo, is begonnen seer vroegh met den dagh) ende gezeyt / dat hy van haer Ho. Mog. mede gelast was sijne Majesteyt te Lande-waert te volgen / indien het selve sijne Majesteyt mochte welgevalligh zijn; Alle het welcke met aengenaemheyt is verstaen / ende met gelijcke verseeckeringe by sijne Majesteyt is beantwoordt / ende verders haer Ho. Mog. bedanckt over de presentatie van te Landewaert te volgen / doch seyde sijn Majesteyt / dat hy sijnen Raedt tot Londen soude laten / ende selfs geliefde de moeyte te nemen herwaerts te komen over saecken van importantie. Sulcx dat d'Heer Boreel aen 't Hof is verbleven.

Nopende het andere poinct schreef hy dat d'Heer Meerman, ende hy met den Heer Lilienbergh, Resident van Sweden, altoos een seer goede ende vertroude Correspondentie hadde gehouden / ende nu sedert sijn verblijf tot Londen noch naeuwer / om te samen ernstigh te vigileren / dat niets by yemant tegens de Triple Alliantie wierde gemachineert / ende veel min uytgewrocht.

Den selven Heer had hem ghetoont gelijcke ordre ende last van sijn Koningh te hebben / om met den Minister van haer Ho. Mog. aen dat Hof in alle vertrouwelijckheyt ende goede correspondentie te leven / ende voor den dienst en onderhout van de Triple Alliantie te vigileren.

Op de Brieven van Lord Willougby, nu korts aengekomen uyt de Barbados, desadvouerende de Commissie van Needham als subreptivilijck verkregen; om te aggresseren de Indianen / zijn alle de Soldaten ende Matroosen los ende vry gelaten / doch de voorsz Needham noch in hechtenisse gehouden op naeder ordre.

De Koninginne / die nevens den Koningh mede te Lande-waerts was vertrocken / quam den vyf en twintighsten weder tot Londen; haere Majesteyt en bevondt hare dispositie niet volkomen op dese reyse: om dat / soo gesegt wiert / het Huys Adelyne in een lage grout ende Landtschap gelegen is.

Den Hertogh van Jorck was alrede des Dingsdaghs te vooren van het Lant te Londen gekomen / om Woensdaeghs daer aen den vier en twintighsten deser in sijn Hof te onderhouden de Ceremonien over syn Hoogheyts Geboorten-dag / welke occasie d'Heer Boreel niet heeft laten voorby gaen / maer de eere gehad van sijn Koninghlijcke Hoogheyt te begroeten / ende veel geluckx te wenschen / soo over sijn Hoogheyts aenkomste aldaer / in goede ende volkomen gesontheyt / van het Landt / als mede over de gedachtenisse van syn Hoogheyts Geboorten-dag / syn Hoogheyt toewenschende noch veele gesonde Jaeren in allerhande prosperitey;

'tept ende welstant tot de Koninghlijcke Familie; het welck met groote aengenaemheyt is opgenomen / ende met veele demonstratie ende civile expressien / tot welvaert ende goede correspondentie tusschen de beyde Natien / is beantwoort.

Den Heere Grave van Northumberlant is op deez' tyd in sijn Huys te Landewaert van een seer langhdurige sieckte ende Legerbedt overleden.

D'Heer Boreel haer Ho. Mog. permisse (in voegen als voorgezept) ontfangen hebbende/maeckte sich gereedt om in 't begin van December herwaerts te komen / ende liet den Capiteyn Cornelis Evertsz, die met syn Fregat van Oorloge op de Revier was gearriveert / aenseggen / om syn Persoon af te wachten. Hy schreef aen haer Ho. Mog. veel van de groote genegentheyt die d'Engelsche Ministers, als hy van haer syn afscheyt nam / eenparighlijck hadden betoont tot onderhoudinge van het Bredaesche Vredens-Tractaet, ende maintien der Triple Alliantie. Maer haer Ho. Mog. oordeelende haer Interest te veel te sullen hazarderen met dese importante Post by dese teedere stant der gemeyne saecken / soo gantz t'ontblooten / rescribeerden den dertienden dat hy noch desen Winter hem tot Londen soude hebben te houden / met den Character van Extraordinaris Ambassadeur / doch op het Tractement tot d'Ordinaris Ambassade geaffecteert / ende dat nae proportie van sijn verblijf aldaer / ingaende met den twintighsten deser loopende maendt / met authorisatie / om gedurende het selve verblijf / te mogen gebruycken soodanige Meublen van 't Landt als hy van noden soude hebben; alles onvermindert de Resolutie van den tweeden November, laetstelijck op het stuck van d'Ambassade aldaer genomen / dewelcke gelaten wiert in haer geheel en kracht: Des soude hy Heer Ambassadeur oock in het aenstaende Voor-jaer / met de minste ongelegentheyt van 't Land / een keer herwaerts vermogen te doen / ten fine als in de voorsz Resolutie stont ge-exprceffeert.

Omtrent dese tyd heeft d'Heer Colbert in handen gestelt van syn Majesteyts Commissarisen de eyndelijcke Commissie / om restitutie en possessie te geven aen de Engelse der helft van 't Eylant St. Christoffel.

D'Heer Connestable van Castilien, den Marquis de Castelrodrigo, in 't Gouvernement der Spaensche Nederlanden nu gesuccedeert / sond tot Londen de Heeren Don Francisco de Valasco, en Marco Ognati, welcken eersten de Koninginne / en d'andere syne Majesteyt is komen begroeten / uyt den naem van de voorsz Connestable, en te gelijck te kennen gegeven sijn aenkomste als Gouverneur in de Spaensche Nederlanden / ende maeckte den Heer Eduard Sprag sich gereed om van wegen dese Kroon gelijck Compliment aen den Connestable te geven.

D'Heer Ambassadeur Temple, verstaen hebbende dat den Engelschen Gouverneur op Suriname door d'onze aldaer gevangen ende tot Vlissingen gebracht was / versocht hier van de reden / ende syn ontslagingh / als zijnde een Subject van den Koningh / syn Meester; ende onder niemants Judicature als die van syn Majesteyt, tot dien eynde overgevende het volgende Memoriael:

Le

LE soubsigné Ambassadeur d'Angleterre se trouve obligé de representer a vos Seigneuries que le Roy son Maistre, ayant sçeu depuis peu que le Sr. Jaques Bannister, cy devant Gouverneur deputé de Surinam pour sa Majesté, ait esté saisy dans ladite plantation de Surinam, & de la envoyé prisonnier a Flissinge, A donné la dessus ordre a son dit Ambassadeur de demander de la part de vos Seigneuries, & au nom de sa Majesté le dit Jacques Bannister, afin qu'il soit mis en mains dudit Ambassadeur, avec une notification de la cause pour laquelle il a esté saisi, & envoyé prisonnier de Surinam en Zeelande, & la detenu si long temps, & ledit Ambassadeur se confiant beaucoup en la Justice, & equité de vos Seigneuries ne doubte pas qu'elles ne resoudront promptement d'accomplir la demande de sa Majesté & les instances que ledit Ambassadeur se trouve obligé de leur faire la dessus.

Donné à la Haye le premier de Decembre 1668.

Signé

W. TEMPLE.

Den thienden hebben de Heeren Gedeputeerden van Zeelandt ter Vergaderinge bekent gemaeckt / dat d'Heer James Bannister, voor desen Gouverneur van Serename, van wegen den Koningh van Groot Brittannien, in Zeelandt op gebracht / wederom op sijne vrye voeten was gestelt: Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden te committeren de Heer Meerman, om 't gunt voorsz is aen den Heer Ambassadeur Temple te notificeren.

Den sevenden overgaf d'Heer Temple het navolgende scherp Memoriael van klachten over insolentien by den Capiteyn Braeckel in de Middelandtsche Zee gepleeght:

LE soubsigné Ambassadeur d'Angleterre se trouve obligé par des commandements exprès du Roy son Maistre, de faire sçavoir a V. V. S. S. que S. M. à reçeu divers advis tant de Genes, que de Livourne, qu'un certain Brakel, Capitaine d'un Navire de Guerre Hollandois, aura exposé en divers lieux, particulierement a Genes, Livourne, & Sante, un pavillon de sa Majesté qui avoit esté pris durant la Guerre sur une navire Bruslé, le plantant au dessoubs le pavillon d'Hollande, avec beaucoup d'insolence, & mespris; ce que sa Majesté a fort mal ressenty: Mais avant que de donner ordre au Chevallier Allen, ou a quelque autre de ses Capitaines, de se faire Justice d'une telle insolence par tout ou ils trouveront ledit Braquel, sa Majesté a trouvé bon de commander expressement audit Ambassadeur de s'en plaindre a V. V. S. S. au nom du Roy son Maistre, & en demander reparation sur ledit Capitaine: Surquoy ledit Ambassadeur est obligé a faire ses instances aupres de V. V. S. S. en esperant une resolution prompte & convenable aux dispositions qu'elles tesmoignent à observer en touttes occasions, ce qui est du a l'Amitié & aux Alliances de S. M. & a effacer plustost la memoire des choses passez, que non pas les renouveller, en laissant impu-

impunies telles insolences, afin que sa Majesté n'aye pas occasion de cercher sa reparation par telles voyes qu'elle jugera a propos. Donné a la *Haye* le 7. de Decemb. 1668.

Signé

W. TEMPLE.

Daer op is des anderen daeghs goedt ghevonden aen den voorsz Capiteyn van Braeckel in serieuse ende ernstige termen te schrijven / dat haer Ho Mog. de voorschreve sijne actien / soo de selve by hem gepleeght mochten zijn / t'eenemael improberen ende disadvoueren / met strict bevel / dat hy sich in toekomende van sulcks meer te doen soude hebben te onthouden / op pene van te incurreren haer Hoogh Mog. hooghste indignatie ; Des wierdt oock aen 't Collegie ter Admiraliteyt tot Rotterdam geschreven / dat haer Ed. den meergeseyden Capiteyn Braeckel 't sijne wederkomste de voorschreve Vlaggen aen haer soude doen over geven / ende als dan aenstonds aen haer Hoogh Mog. over senden ; Ende wierdt hier van Extract aen meergedachte Heer Ambassadeur door den Agent de Heyde verhandreyckt / om te strecken tot des selfs narichtinge / ende wijders te dienen sulcks ende daer 't behoorde.

Den selven Heer Ambassadeur heeft oock op den eersten geproponeert / dat eenige pointen in het Tractaet van Marine tusschen Engeland ende desen Staet laetst gemaeckt / waren impracticabel / raeckende specialijck het stuck der Zee-Brieven ende visitatien in Zee ; Daer toe exhiberende het volghende Ghe-schrift :

Particularités douteuses & impratticables dans le traitté de la Marine.

I.

QUe quoy que par le *premier* Article l'on est tombé d'accord, qu'il y sera une generale liberté de Trafique & Commerce a tous Royaumes, Pais, & Estats, qui seront en amitié avec sa Majesté sans molestation, combien qu'ils soient en hostilité avec ceux des Provinces Unies, si ce n'est, comme aux marchandises de *contrebande* qui requirent des certificats, comme est excepté dans le 2. 3. & 4. Articles, neantmoins pour autant que par le 8. Article il est requis que tous navires selon la forme couchée a la fin du Traitté auront des certificats : Il reste douteux, si tels navires qui trafiquent non pas en marchandises de *contrebande*, ou au port d'un Ennemy, comme est exprimé dans le 2. & 3. Articles : sont obligés a avoir des Certificats ou non, comme ainsi soit que le 8. Article requiert la production d'un certificat de la proprieté des Navires : Il est humblement representé que la forme prescrite aux certificats des Provinces Unies est fait aptement correspondente, & est claire & aisée, mais que la forme des Certificats Anglois (outre la proprieté) requiert la mention de la Charge des Navires des ordres & regles de la Marine, les noms, les surnoms, naissance, & habitation des Gens des Navires : Et de tous ceux qui s'embarque-

queront la declaration du Maistre, de tout ce qui se passe pendant qu'ils sont dans le Navire, & touchant l'usage des drappeaux durant le voyage, avec un Memoire particulier de toutes les marchandises & ce qui est impratticabel en *Europe*, & beaucoup plus aux *Indes*, ou il n'y a point d'Admiraulté, n'y aucun officier de la Marine, & cela a causé qu'il y a des Navires qui sont chargés de plusieurs sortes de marchandises, & entrent en divers ports, & a ainsy ils changent & leur charge & leurs mariniers, d'où ils ne peuvent pas avoir aucun tel Certificat, & mesme ne veulent pas sçavoir ce qui s'entend par les ordres, & regles de la Marine, c'est pourquoy il est proposé que la forme des Certificats soit faite esguale en chaque circumstance, ou plustost que la trafique & Commerce se puisse faire sans aucuns Certificats du tout.

II.

Que quoy que par les mots (Assiegé, Bloqué, ou investi) on entende au moins le rebouchement de tous passages par Mer & par Terre a tels lieux: neantmoins si ces termes ne sont pas expliqués sur pretexte de quelques Navires placés devant quelque port, on pourra suggerér que le lieu est ou assiegé, eloqué, ou investi, & par la le Commerce sera empesché par ceux qui sont les plus forts, c'est pourquoy il est proposé que les mots (assiegé, bloque, ou investi) soient expliqués que les Anglois pourront trafiquer librement a aucun lieu aux *Indes* non bloqué ou assiegé par Mer & par terre, de sorte que tout Commerce soit par la empesché; Et a cause qu'il y a quelques autres particularitez aux quelles on n'a point pourveu par le Traitté de la Marine il est aussy proposé.

I.

Qu'il soit libre aux Anglois de trafiquer en aucun lieu des *Indes Orientales* qui n'est pas actuellement dans l'occupation de ceux des Provinces Unies & sous leur Gouvernement, & sujettion, & que l'une où l'autre Compagnie pourra passer quelque Riviere où passage que ce soit, menant a quelque lieu de Trafique, quoy que l'autre Compagnie ait un fort ou Chasteau sur aucune telle Riviere ou passage.

II.

Qu'en cas que l'une ou l'autre Compagnie ait, ou sera aucun Accord ou contract avec aucuns des Natifs pour l'entier achapt d'aucunes commodités, neantmoins cela n'empeschera point la liberté de Commerce avec l'autre Compagnie, mais en tel cas, l'action ou pretension de la Compagnie qui fait le premier contract, sera expliquée d'estre seulement contre les partis avec lesquels on auroit contracté, & non contre l'autre Compagnie: & que n'y l'une ny l'autre Compagnie ne s'entremeslera sur aucune telle ou semblable pretension, ou raison avec l'autre, ny en interrompra, empeschera ny endommagera en aucune façon la trafique ou navigation.

III.

Que si l'une ou l'autre Compagnie ait Guerre avec aucune Nation aux Indes, l'autre Compagnie ne fournira point, ny assistera telle Nation, pendant le temps de telle Guerre ny avec Vaisseaux de Guerre ny Soldats.

IV.

Que le Commandeur de quelque Navire ou Vaisseau que ce soit, soit qu'il appar-

appartienne a l'une ou l'autre Compagnie, ou a aucune Nation, ou peuple, avec les quels l'une ou l'autre Compagnie ait ou aura trafiquée dans les confins des leurs Chartres respectifs & non pas en inimitié avec l'autre Compagnie, monstrant le passeports de l'une des Compagnies ou d'aucuns de leurs Agents, ou facteurs, ne sera pas visité plus outre, ny empeché dans un Port ou Mer par l'autre Compagnie, ny en aucune facon retardé ou diverti de la libre & presente prosecution du Voyage qu'ils auroyent dessein de faire.

Sulcks aen die van d'Admiraliteyt gestelt / addviseerden / dat wyder besoignes onnodigh waren / dat het Tractaet klaer ende duydelijck ghenoegh was: Ende d'Heer Temple geen nader instantien doende / is de saecke daer by verbleven.

Gelijck men van hier den Consul van dese Natie tot Zalée ordre toe sond om den Prince Tafiletta over sijne groote conqueste van meest geheel Barbaryen te congratuleren / ende te versoecken de confirmatie van de Tractaten en Privilegien voor de Negotianten van desen Staet / sondt sijne Majesteyt by nae op den selven tijdt derwaerts d'Heer Henry Houward van Norfolck, in qualiteyt van desselfs Ambassadeur om 't selve compliment te doen / ende te klagen over die van Salée, nu onder sijne ghehoorsaemheydt gebracht / ende daer-en-boven om te ghelijck door een Tractaet van Vrede te versekeren de Stadt ende Landt van Tanger.

Daer waeren te dier tijdt tydingen uyt de West-Indien tot Londen ghebracht / dat de Engelsche van Jamaica ende andere Colonien hadden ghedaen eenen grooten inval in het Landt ende Stadt van Porto Bello, ende dat sy van daer gehaelt hadden eenen considerablen rijckdom ende schat / waer over den Ambassadeur van Spangien, seer hebbende geklaeght aen dat Hof / soo was hoope gegeven van alle goedt contentement over dese saecke ende vast-stellingh van de Vrede / soo wel op geene als op dese zijde van de linie.

Ter Vergaderingh trotteerde meermaels seeckere Post van hondert ende neghen duysent Gulden 's maents / daer mede de Provincie van Hollandt in de Jaren sesthien hondert vyf en sestigh, ses en sestigh ende seven en sestigh was beswaert: Daer van hebben de Heeren van Hollandt haer Declaratie en Documenten in gegeven den tweeden Januarij.

De selve is gestelt in handen van den Heer Ripperda tot Buyrse ende andere / om met eenige uyt den Raedt te examineren: Om alsoo te voldoen aen eenige die meenden dat Hollandt haer voordeel daer in gesocht hadden.

Ter selver tijdt hebben de Heeren van Zeelandt raeckende de saecke der hooge militaire officien geproponeert:

Dat d'Ed. Mog. Gecommitteerde Raden aldaer gesien ende ge-examineert hebbende haer Hoogh Mog. missive van den twee en twintighsten December lestleden / ende voorts ghedelibereert op de missive van de Heeren Staeten van Hollandt van den vyfthienden daer bevoorens / raeckende de separatie van het Capiteyn ende Admiraelschap Generael van het Stadthouderschap van de respective Provincien / als mede de bestellinge van de hooge militaire Charges te Landt / hadden nae serieuse deliberatie goedt gevonden / d'Heeren Ordinaris

Gede-

Gedeputeerden van de gemelte Provincie ter Vergaderinge van haer Ho. Mog. te versoecken / aldaer / als mede aen de Heeren Gedeputeerden van Hollandt bekent te willen maecken / dat d'Heeren Gecommitteerde Raden van Zeelandt geen redenen noch oorsaeck ter Werelt sagen / om de Heeren Staten der selver Provincie in dit ongelegen saisoen van 't Jaer te convoceeren / of haer Ed. Mog. Vergaderinge te verhaesten / om te delibereeren over saecken daer over na rype deliberatie ende iteratyf overlegh tot dryemalen toe by de hooghstgemelte Heeren Staten was gheresolveert / behalven dat de Heeren Gecommitteerde Raden niet en konden sien / dat de separatie van het Capiteyn en Admiraelschap van 't Stadthouderschap van de respective Provincien (dat eyndelijck op een generale mortificatie van die functie soude uyt loopen / immers om den Heere Prince van Orangie daer van in alle de Provincien te secluderen) aldaer soude weten te wege te brengen / maer dat men dienaengaende de libertevt / navolgende d'oude gronden ende regels van de Regeeringe / ongetwijffelt soude willen vast houden. Oordeelende oock wyders dat'er veel eer materie ende stoffe was om t'arbeyden / ende daerop sonder ophouden t'urgeren / dat d'ingeslopen ende tot noch toe ongeremedieerde nieuwigheden wierden uyt de wege ghelecht / als dat de Provincien soo wierden geperst om die met andere verre uytsiende nieuwigheden te accumuleren: ende belangende de bestellinghe van de hooge militaire Charges te Lande / en wisten de meergemelte Heeren Gecommitteerde Raeden van Zeelandt, niet / wat dienaengaende meerder van die Provincie soude konnen gedesidereert worden / als dat de Heeren derselver Gedeput. ter Vergaderinge van haer Ho. Mog. compareerende wierden gheauthoriseert / ghelijck nu tot dryemalen toe by expresse Resolutie was gheschiedt / om haer niet alleen over de saecke selfs / gelijck al lange voor heenen was geschiedt / maer oock over de Persoonen tot bekleedinge van de voorsz Charges dien conform / te verklaren ende te verwachten / wat uyt dat / en d'advysen van de andere Bontgenooten / nae de natuyre en ordre van de Regeeringhe / konde en moest werden geconcludeert.

Ondertusschen is naerder geconfereert den negenden, specialijck wat tractement den Heer Prince / komende te compareeren in den Raedt / soude behooren toe geleydt te worden.

Raeckende de hier voorgemelde Gelt-Post / alsoo de Provincien daer in oneenigh waren met Hollandt, heeft de Raedt den elfden in ghegeven de volghende Staet.

Staet volgens de welcke de Heeren Staten van Hollandt *ende* West Vrieslandt *sich met die van de andere Provincien souden konnen vergelijcken, ingevalle liever de Compagnien van hare repartitie af genomen, ende op den extraordinaris Staet voor dit Jaer* festhien hondert acht en festigh, *ghestelt op de repartitie van* Hollandt *wilden betalen, als haere quote fourneren in de* hondert duysent *Ponden, daer voor dit loopende Jaer mede zijn aen geslagen.*

G*Elderlandt* is ter loopende maendt in den extraordinaris Staet van Oorloge aen geslagen met			5639 - 13 - 7$\frac{3}{7}$
Soo niet en fourneert of liever Compagnien hadde, ende diesaengaende met de Provincie van *Hollandt* accordeerde, sal *Hollandt* ontlast worden van de Compagnien			
Te Peerde van			
Francois Boyers	1892	7$\frac{2}{7}$	
Johan Adolph Groothuys	1892	7$\frac{2}{7}$	
Te Voet			
Gerrit Sels	992	17 8$\frac{6}{7}$	
			4777 - 11 - 9$\frac{3}{7}$
En soude *Gelderlandt* in plaets vande eerste somme ter loopende Maendt op brengen			862 - 1 - 10
Zeelandt is aen geslagen ter loopende maendt met			2047 - 11 - 8$\frac{4}{7}$
Soo niet en fourneert of diesaengaende met de Provincie van *Hollandt* accordeerde, sal dan van die Provincie weder af en tot haren nemen de Compagnien van			
Philips Samgey Collonel	1145	13 10$\frac{2}{7}$	
Johan van Keppel	992	17 8$\frac{6}{7}$	
Engelb. Beeckman	992	17 8$\frac{6}{7}$	
Andries van Keppel	992	17 8$\frac{6}{7}$	
Robbert Frederick van Uyterwijck	992	17 8$\frac{6}{7}$	
Joh. van Steenwyck	992	17 8$\frac{6}{7}$	
Nicolaes Pfieffer	992	17 8$\frac{6}{7}$	
Willem Schaep	992	17 8$\frac{6}{7}$	
			8095 - 18 - $\frac{2}{7}$

Ende

Ende daer-en-boven ter loopende Maendt in Gelt fourneren . . . . 951 - 13 - 8

Utrecht is ter loopende maendt aen geslagen met 5516 - 5 - 2

So die niet betaelt of anderfints met de Provincie van *Hollandt* accordeerde, so veel meer Militie te nemen, sullen van hooghgemelte Provincie van *Hollandt* af ghenomen en hier ghebracht werden de Compagnien

Te Voet van

Sebast. de Ridder	992	17	$8\frac{6}{7}$
Johan Groelard	932	17	$8\frac{6}{7}$
Pieter Verschoor	992	17	$8\frac{6}{7}$
Hendrick van Westreenen	992	17	$8\frac{6}{7}$

3971 10 $11\frac{3}{7}$

Ende dan noch ter loopende maendt in Gelt fourneren 1544 - 14 - $2\frac{4}{7}$

Vrieslandt is aen geslagen ter loopende Maendt met 11719 - 19 - $3\frac{4}{7}$

So die niet betaelt, of anderfints met de Provincie van *Hollandt* accordeerde van soo veel meer Militie te nemen, sullen van hoogh-gemelte Provincie van *Hollandt* af ghenomen ende hier ghebracht werden de Compagnien

Te Peerde van

Frids Heer und Grave zu Castel	1892	7	$\frac{1}{7}$
Adam Plasbuggh	1892	7	$\frac{1}{7}$

Te Voet,

Walter Arend Grubbe	992	17	$8\frac{6}{7}$
Willem Bromsfielt	992	17	$8\frac{6}{7}$
Willem van Hillensbergen	992	17	$8\frac{6}{7}$
Alexander Aicholt	992	17	$8\frac{6}{7}$

7756 - 5 - 0

Ende dan noch ter loopende Maendt in Gelt fourneren 3963 - 14 - $3\frac{3}{7}$

Over-Yssel is aengeslagen ter loopende Maendt met 3489 - 2 - 10

Soo die niet betaelde of andersints met de Provincie van *Hollandt* accordeerde van soo veel meer Militie te nemen, soude van Hollandt afghenomen ende hier ghebracht werden de Compagnie Collonellen

Te Peerde van

Baldewyn van Soutelande	2034	5	11

Te Voet,

Baldewijn van Dompselaer	992	17	8 6/7

3027 - 3 - 7 6/7

Ende dan noch in gelde fourneren 461 - 19 - 2 2/7

Stadt ende Lande is ter loopende Maendt aen gheslaeghen met 5558 - 3 - 11 - 3/7

Soo die niet betaelde of andersints met Hollandt accordeerde van soo veel meer Militie te nemen, soude van Hollandt afghenomen ende hier gebracht werden de Compagnie

Te Peerde van

Timon Johan van Lintelo	1892	7 2/7

Te Voet,

Fermyn van Rogiers	992	17	8 6/7
Albert van Mervede	992	17	8 6/7

3878 - 2 - 6

Ende dan noch in Gelt furneren 1680 - 1 - 5 3/7

De Prins van Toscane getrout aen een Princesse / Dochter van Gastere, Hartoge van Orleans, Broeder van Koningh Lodewijck de derthiende, nam in 't laetste van verleden Jaer plaisier om een reyse te doen door Duytslandt, den Rhijn af / komende in December alhier / ende sich eenige dagen op houdende tot Amsterdam. Hy was oudtste Soon ende toekomende Successeur van den

Groot-

Groot-Hertogh van Florence: t'Huys latende sijne Princesse ende twee Kinderen / een Soon met een Dochter. Men seyde dat sijn Princesse was van een vreemt humeur: willende gebruycken de Fransche liberteyt / in Italien so niet gewoonlijck. Men konde qualijck gissen waerom hy soo grooten en langen reys aennam. Door Haerlem, over Leyden, quam den tienden in den Hage in een Carosse met ses Peerden: Sijn Volck ende Bagage met veerthien Waghens waren reede voor gekomen / ende hadden hem besielt de Herberge den Daufin op de Vyverbergh: Hy reysde met de naem van onbekent: niet te min toonde dat hem civiliteyt door aenspraecke van eenige uyt de Magistraet aengenaem was. Ende alsoo liet hy oock door den vermaerden Heer Heyns, die sich te voor tot Florence aen 't Hof had bekent ende aengenaem gemaeckt / aen den Heer van Oukel President van haer Hoogh Mog. ende aen den Heer de Wit, Raedt Pensionaris van Holland, niet eygentlijck uyt sijne name aen melden: Maer de Heer Heyns, als uyt sich / seyde dat hy hier was; Ende dat hem eene visite door Gecommitteerde (na gewoonte) niet onaengenaem soude zijn. Voor ende aleer daer op te resolveeren / vondt men goedt uyt hem Heyns te vernemen / of hy de Heeren Gecommitteerden soude ontfangen ende weder gheleyden aen de Carosse; gelijck de Koninghlijcke Ambassadeurs deden; Ende gelijck de Prins Adolf, Broeder van Koningh Carel, van Sweden gedaen had. 't Antwoordt was / hy hadde tot Venetien ontfangen de visite vande Republijcke door den Heer Nani, Procurator van St. Marco (zijnde de hooghste Charge naest den Hertog) dat hy die ontfangen ende weder uyt geleydt had eenige treden buyten 't Salet; latende het verder geleyden doen door sijn grooten Chambellan: Dat hy desgelijcks soude doen aen de Heeren Gedeputeerden van desen Staet. Werdende sijnent wegen ghesustineert / dat Prins Adolf in weerdigheydt minder was: om dat de Koningh sijn Broeder had een Soon; ende hy Prins Adolf ge-excludeert van de Successie. Daer tegen wierdt geseydt / dat Prins Adolf was een Paltsgraef: welcke Princen het seer hoogh dragen in Duytslandt.

Hooghgemelde Prince van Toscanen versocht oock te spreecken de Princesse Douariere: Sy liet seggen / niet wel te passe te zijn; ende datse de visite soude ontfanghen op haer Lit de Camp (om alsoo oock niet te veel of te weynigh te doen in 't stuck de Ceremonyen) Hy sulcks hoorende / liet segghen te spoedighen sijne reyse nae Antwerpen: ende op sijn wederkomste te sullen de visite verwachten.

Saterdagh den veerthienden verstonden haer Hoogh Mog. best te zijn / dat door den Griffier het compliment soude werden af geleydt: Eenige spraecken / als van de visite niet soude volgen: Dat dan een Present mocht worden ghegeven tot ghedachtenis ende getuygenis van vriendtschap: Eenighe sloeghen voor / hem te vereeren Haerlems Damast-werck: andere een Oost-Indisch Cabinet van ses duysent Guldens / ende sulcks door den Agent te presenteren.

Doch ondertusschen is Sondagh den vyfthienden vertrocken op Delft, Rotterdam, ende Breda: Alwaer ordre is ghestelt hem met losbranden van 't Canon civiliteyt te doen.

Terwyl sich alhier alles disponeerde tot de laetste Resolutie in 't stuck van begevinge der hooge Militaire Ampten / bleef d'Heer Prins van Tarante, die door veel goede qualiteyten van sijn employ hier considerabel was / in sijn Gouvernement van 's Hertogenbosch, sonder om sijn avantagies eenige demarches te doen; maer sijne Vrienden allegeerden veele redenen tot syn voordeel / seggende dat hy van 't Land genaturaliseert was / hebbende het beste gedeelte van sijn leven aldaer gepasseert / ende wesende van twee zyden Kints Kint van den Prince Wilhelm van Orangie; dat hy van het Jaer acht en dertigh tot den Vrede toe gestadigh in al de Veld-tochten gedient hadde; dat hy in de laetste een Brigade gecommandeert hadde / nae dat hy twee Jaren Volontaire geweest was / en van het Jaer een en veertigh af Capiteyn te voet en Colonel te paert; dat sijn Religie en d'inclinatie die hy altyd tot dese Landen getoont heeft / hem den dienst van den Staet deden prefereren voor d'avantagien / die hem sijn Doorluchtige Geboorte gaf in Vranckrijck; dat hy naer den Vrede van den Staet met Spangien de Ruyterie van Hessen met soo veel succes gecommandeert hadde dat de Vrouwe Landtgravinne / syn Schoon-moeder / hem het Generael Bevel van haer Troupen gegeven soude hebben / by so verre haer Tractaet met den Keyser in 't selve Jaere niet gemaeckt ware geworden; dat hy in de Binnelandse Oorlogen van Vranckrijck sich hebbende door syn Naberwantschap met den Hertogh van Orleans ende den Prince van Condé geengageert gebonden in haer interesten / en die van veele Parlamenten / Generael van een gedeelte van des laetsten Troepes gemaeckt was geweest; dat hy een geruymen tyd de Provincie van Xaintonge gedefendeert hadde / den Grave van Miossans en Pons geforceert / hoewel hy van syn Trouppes twyffelde / en den Mareschal Faucault in sijn Gouvernement van Aunix herstelt; dat hy sich in de voornaemste rencontres van desen bloedigen Oorlog gesignaleert hadde; dat de Prins van Condé, hem latende de sorge van den aftocht van St. Antoine, hy die met so veel voorsichtigheyt en geluck ge-effectueert hadde / dat hy alle de Troupen van desen Prince / die d'Arriere-garde hadde / salveerde: hoewel hy twee Legers in 't aengesicht hadde tweemael stercker als die van de Princen; dat / den Hertog van Nemours doot zijnde / hy in 't Commandement van 't Leger alleen was gebleven / in 't nemen en vermeesteren van Rhetel, St. Menhou, Bar, en Rocroy, onder hem hebbende den Baron van Clinchamp, Generael Veldtmeester van de Spaensche Trouppen / den Hertog van Luxenborg, ende de Graven van Coligny en Holack, die naemaels Legers gecommandeert hebben; dat hem den overleden Koningh van Sweden in sijn dienst had willen trecken in 't Jaer acht en vyftigh, hem een van d'eerste Employen aenbiedende / dat in 't selve Jaer de Gereformeerde Cantons, op 't point zijnde om met de Roomsche te breecken / de oogen op hem hadden geworpen om haere Trouppen te commanderen; eyndelijck / dat hy in den Oorlogh tegen den Bisschop van Munster soo overwinnende getuygenissen van sijn zucht en affectie tot desen Staet had gegeven / dat men van sijn getrouwigheydt moeste verseeckert zijn: nochtans de conjuncture van Vranckrijck, waer uyt men ombragie nam / verwon dese consideratien / daer by gevoeght dat de Provincie van Hollandt, die hem tot Generael van de Ruyterie genoemt had / en van de Provincien van Uytrecht

trecht en Over-Yssel gevolght wiert / verkoelde / om dat hy de voordeelen van de Charge van Generael van de Ruyterie pretendeerde te mainteneren boven die van Veldtmarschalck, evenwel te vreden zijnde om hem Prince Maurits te submitteren / in consideratie van dat de selve in den dienst van den Staet veel ouder als hy was.

Eyndelijck hebben haer Ho. Mog. Dingsdagh den seventienden geprocedeert tot d'Electie van de hooge Militaire Officiers / in volgende maniere:

Is gehoort het Rapport van de Heeren Ripperda ten Buirse, en andere haer Ho. Mog. Gedeputeerde / tot de Militaire saecken / achtervolgens der selver iterative Resolutien / gevisiteert ende ge-examineert hebbende de geconcipieerde Formulieren van de Commissien voor de hooge Officieren van de Militie van desen Staet / hier bevoorens op het Papier gebracht / mitsgaders de begrootinge van de voorsz hooge Officieren toe te voegen; Waer op gedelibereert zijnde/ hebben haer Ho. Mog. de gemelte Heeren der selver Gedeputeerde over ende ter saecke van de genomen moeyte bedanckt / ende sich voorts de opgestelde Commissien wel laten gevallen / sulx ende in dier voegen als de voorsz Formulieren hier na van woorde te woorde staen geinsereert.

C O M M I S S I E

Voor de Veldt-Marschalck van't Leger.

DE Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, Allen den geenen die desen tegenwoordigen sullen sien, ofte hooren lesen, Saluyt. Alsoo wy tot hanthoudinge van alle goede ordre in de Kryg-saecken in de Vereenighde Nederlanden, soo in 't beleydt van den Oorloge, als om alle onordeningen onder het Kryghsvolck, soo wel tot voordeel van de goede Ingezetenen der voorsz Landen, als oock van de Vrinden ende neutrale Nabuyren, te doen cesseren, en het selve Krygsvolck in goede ordre, tot beschermінghe der Landen, oock wederstant ende afbreuck der Vyanden te houden, goet, raedzaem, ende nodigh hebben een bequaem ende in Krygs-saecken ervaren Persoon tot Veldtmarschalck over het Volck van Oorloge der Vereenighde Provincien te stellen ende te committeren; *Doen te weten*: Dat, om de goede kennisse die wy hebben van de vroomheyt, dapperheyt, en ervarentheyt van N. N. ons volkomentlijck betrouwende sijner kloeckheyt, dapperheyt en goede ervarentheyt in het stuck van den Oorloge: Wy den selven N. N. gestelt, geordonneert en gecommitteert hebben; stellen, ordonneren ende committeeren by desen, tot * Veldtmarschalck over 't voorsz Volck van Oorloge te Paert en

* Nota. *Dat in de Commissie van den Heere Prince Iohan Maurits als Veldt-Marschalck gestelt sal werden achter het woort* tot, eerste Veld-Marschalck, *ende soo voorts in toekomende ten regarde van den eersten Veldtmarschalck, hier namaels by haer Ho. Mog. aen te stellen, doch in de Commissie van de Heer Wurtz, als Veldtmarschalck, sal simpelijck gevolgt worden den text van't nevengaende Formulier.*

te

te Voet, soo te Lande als te water, altans in dienst van den Lande wesende, of mogende komen, gevende hem volkomen macht, authoriteyt, en speciael Bevel, om in die qualiteyt, onder ons, den Raedt van State, de Staten van de respective Provincien, of haer Geauthoriseerden, voor soo veel der selver Territoir, of gesagh belangt, ende voorts onder alsulcke Veldt-Oversten als wy van tyd tot tyd sullen gebruycken, 't selve Volck als Veldtmarschalck te gebieden, in alle goede Ordre, Regule, ende Krygs-discipline te brengen ende te houden, het selve by ordre van ons, den Raedt van State, ende Veld-oversten tot defensie van de Vereenigde Nederlanden, Quartieren, Stercken, en de plaetsen van dien, naer de ordre van de Vereenighde Provincien in 't generael, en particulierlijck te gebruycken, de vyanden aen te grypen, bespringhen, ende afbreuck te doen, alomme by daghe ende by nachte by het voorgenoemde Kryghs-volck goede scharpe wacht ende waecke te doen houden, niet te gedoogen, dat by het selve eenige schade, hinder, ofte letzel aengedaen worden den onderzaten van de Vereenighde Provincien, geassocieerde Landen ende Steden, Leden ofte eenige van dien, den geenen die onder onse protectie of Sauvegarde sitten, noch oock den Nabueren, ofte vrienden, ofte neutrale Rijcken, Landen, of Ingezetenen, soo in de Vereenigde Nederlanden als daer buyten, oock de voorsz Vereenighde Landen in 't Generael, Provincien, Quartieren, plaetzen ende Ingezetenen van dien, tegen alle gewelt ende overlast te beschermen, ende beschutten, die Placcaten ende Ordonnantien op de discipline gemaeckt, ende noch te maken, by een yder wel scherpelijck te doen onderhouden, Ons, den Raedt van State, de Staten van de respective Provintien, ofte haer Geauthoriseerden als vooren, ende Veldt-Oversten, in dier tydt, te obedieren ende respecteren, ende van alle voorvallende saecken met Ons, ende den Raed van State, goede correspondentie te houden; Ende voorts alles te doen dat een goedt, vroom, ende oprecht Veldt-Marschalck soo tot beschherminge der Vereenighde Nederlanden in 't generael, ende in 't particulier, den goede Ingezetenen van dien, als andersints schuldigh is, ende behoort te doen, achtervolgende alsulcke Instructien als den meerwelgemelden N. N. by ons gegeven sal werden, ende dat op een Tractement van duysent Carolus guldens ter Maent, ten twee en dertigh dagen als vooren; ende voorts Ons, en den Lande in 't generael en particulier, soo te velde, als alomme te water ende te lande, in de Provincien, Quartieren, Steden, ende Sterckten, ende daer buyten dienst te doen, sulcx als by Ons, den Raedt van State, ende de Staten van de Provincien, ofte haer geauthoriseerden, in maniere als vooren, ende den Veldt-Oversten in der tydt goedt gevonden sal worden: waer op en van hem wel, vromelijck, ende getrouwelijck hier in te quyten, den meergemelten N. N. gehouden wert den behoorlijcken Eedt te doen aen onze handen, gelijck hy oock is desen tegenwoordigen te doen registreren, soo wel by den Raedt van State als by de Gecommitteerde Raden der Heeren Staten van . . . . . . op welcker repartitie sijn Tractement ter voorsz somme van duyzent Carolus gulden ter maent ten *twee en dertigh* dagen als vooren staet gerepartieert; welcken Eedt, mitsgaders de voorsz Registratie gedaen zijnde, ontbieden ende beveelen wy wel expresselijck allen ende een

een ygelijcken Oversten, Ritmeesteren, Kapiteynen, der selver Luytenanten, Vaendrichs, Bevel-hebberen, ende gemeene Krijgs-luyden te paerde en te voet, en voorts alle andere persoonen, van wat conditie of qualiteyt die mogen zijn, ende dat eenighsints sal mogen aengaen, dat zy dien welgemelden N. N. voor onsen Veldt-Marschalck als vooren, erkennen, aennemen, respecteren, en in alle 't geene, dat hy hun in de voorsz qualiteyt belasten, beveelen, ende ordonneren sal, hem alle hulpe, bevorderinge, ende assistentie te doen, ende alle gehoorsaemheyt te betoonen, sonder zwarigheydt ofte weygeringe te doen, by pœne van te vallen in onse indignatie, en sonder ooghluyckingh als overtreders van onse Ordonnantien, Statuyten ende Bevelen, rigoureuselijck allen anderen ten exempel gestraft te worden; alles by provisie, ende tot onsen kennelijcken wederzeggen.

Gegeven onder onze contre-zegel, paraphure ende signature van onzen Griffier, in 's Gravenhage den . . .

C O M M I S S I E

Voor de Majoor Generael van de Artillerie.

DE Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, allen den geenen die desen sullen sien, ofte hooren lesen, Saluyt; *Doen te weten*, Alsoo mits het overlyden van N. N. den staet van Majoor Generael van d'Artillerie is komen te vaceren, ende dat wy tot 's Landts dienst ende oirbaer goedt gevonden hebben den selven Staet met een ander bequaem ende getrouw persoon te voorsien: *Soo is't*, dat wy om de goede kennisse die wy hebben van N. N. eenzamentlijck van sijne goede qualiteyten ende kloeckheyt in 't stuck van den Oorloge, ende namentlijck van de Artillerie, den selven N. N. onthouden, gestelt, ende gecommitteert hebben: onthouden, stellen, en committeren by desen tot den Staet van Majoor Generael van d'Artillerie deser Vereenighde Nederlanden, gevende hem volkomen macht, authoriteyt, ende zonderling bevel, den selven Staet t'excerceren, ende te bedienen, ende dienvolgende t'adviseren, ordonneren ende bevorderen alle 't geene tot beleydt, directie, en 't gebruyck der selver Artillerie te Velde, in belegeringen, tochten, ofte andersints sal worden ver-eyst, voorts oock het beleydt en gezach te hebben over de Commisen, Conducteurs, Werck-lieden, Bootsgezellen ende alle andere Persoonen en Officieren, onder den Train der selver Artillerie, 't zy te Velde, ofte in Guarnisoen dienende, ende alles te doen dat een goet ende getrouw Majoor Generael van de Artillerie schuldigh is, ende behoort te doen, alles nae vermogen d'instructie hier op gemaeckt ofte noch te maecken, en vorders hem te laten gebruycken te water ende te lande in de Steden ende te Velde, daer, en soo hem dat by Ons, en den Raedt van State, nae d'occurentien en 't vereysch van den dienst van 't Landt, sal werden gecommandeert, ende dat op een Tractement van *vyf hondert* guldens ter maent ten *twee en dertigh* dagen voor ordinaris, mitsgaders voor Extraordinaris, soo wanneer en soo lange als de selve

effective en metter daet in sijne functie te Velde ge-employeert sal worden ge-lijcke *vyf hondert* guldens ten *twee en dertigh* dagen, als vooren, sonder verders eenige profijten, ofte emolumenten meer te mogen pretenderen; Waer op, ende van hem wel ende getrouwelijck te quyten, hy gehouden worden sal den behoorlijcken Eedt te doen, in onze handen, ofte de geenen, die wy daer toe sullen committeren, gelijck hy mede gehouden is, dese sijne Commissie soo wel by den Raedt van State als by de Gecommitteerde Raden van de Staten van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt*, op wiens repartitie hy betaelt sal worden, te doen registreren, daer toe hem oock attache by de selve Gecommitteerde Raden sal worden verleent: 't welck gedaen zijnde, ontbieden, ende beveelen wy alle Officieren van de Artillerye, voorts allen en een yegelijck dien 't aen-gaen mach den meerghemelden N. N. te kennen, houden, ende respecteren voor Generael van de Artillerye by provisie, ende tot onsen kennelijcken we-dersegghen, want wy sulcks ten dienste van den Lande bevonden hebben te be-hooren.

Gedaen in *'s Graven-hage* onder onsen Contre-zegel, Paraphure en Signa-ture van onsen Griffier, op den ....

Commissie voor den Luytenant Generael van de Infanterye der Vereenighde Nederlanden.

Item, mutatis mutandis voor den Luytenant Generael van de Infanterye der Vereenighde Nederlanden.

DE Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, allen den geenen die desen jeghenwoordigen sullen sien, ofte hooren leesen, *Saluyt*; doen te weten: Alsoo ten dienste van den Lande, ende onderhoudinghe van goede ordre, ende discipline militaire, noodigh ge-vonden is, dat een bequaem ende ghequalificeert Persoon werde ghecommitteert ende geauthoriseert, om te com-manderen als Luytenant Generael over alle de *Cavallerye* (*Infanterye.*) in dienst van de Vereenighde Nederlanden wesende, *Soo is 't*, dat wy, om de goede kennisse die wy hebben van de vroomheydt, bequaemheydt, ende ervarentheydt van N. N. ons vertrouwende sijner kloeckheyt, dapperheydt, ende goede experientie in de handelinge van den Oorlo-ge, den selven N. N. gecommitteert ende gheauthoriseert hebben, committeren ende authoriseren hem by desen, tot Luytenant Generael over alle de *Cavallerye*, (*Infanterye.*) soo wel Cu-rassiers, Harquebusiers, als andere, in dienst van den Lande wesende, en alnoch aen te nemen, gevende hem volkomen macht, authoriteyt en sonderlingh bevel, om over

over alle de voorschreve *Cavallerye* in de voorsz qualiteyt *Infanterye.* in de Guarnisoenen, te Velde ende alomme elders naer gelegentheydt ende concurrentien te gebieden, en te leyden, ende te gebruycken, daer ende soo 't hem by Ons, den Raet van State, ofte van anderen, onze last hebbende, tot der Landen dienst sal worden geordonneert en bevoolen, houdende de *Ruyteren* *Infanterye.* in goede ordre ende Krijghs-discipline, soo by dage als by nachten, sonder te ghedogen dat zy de Borgeren, ende Ingesetenen binnen de Steden, ende platte Landen, noch oock de nabuyrige neutrale Landen eenige schaden ofte overlast aen doen, ende daer benevens toe siende, ende daer op lettende dat de *Ritmeesteren*, *Capiteynen.* haere Compagnien compleet, ghemonteert ende gewapent houden, volgende hare bestellinge, ende d'ordre op de *Monture ende Wapenen van de Ruyteren respective*, *Infanterye.* *soo Curassiers als andere*, by ons laetst ghearresteert, ofte noch t'arresteren, ende voorts alles te doen dat een goedt ende getrouw Luytenant van de *Cavallerye*, *Infanterye.* schuldigh is, ende behoort te doen, mitsgaders de Krijghs-ordonnantien, last ende Articul-brief op 't stuck van den Oorlogh gemaeckt, ofte noch te maecken, ende dit alles op een tractement van *vijf hondert* Guldens ter Maendt, ter *twee en dertigh* voor ordinaris, mitsgaders voor extraordinaris, soo wanneer ende soo lange als de selve effective ende metter daedt in sijne functie te Velde ghe-employeert sal worden, gelijcke *vijf hondert* Gulden ter Maendt ten *twee en dertigh* dagen als vooren, wel verstaende dat hy op 't selve *sijn tractement* oock gehouden sal zyn, boven het voorschreve commandement als Luytenant Generael van de *Cavallerye* hem te laten employeren, commanderen, so *Infanterye.* te Velde als in de Steden ende Forten, ende alle ander Volck van Oorloge, gelijck als Wy, den Raedt van Staete, ofte andere, die by ons daer toe sullen werden gecommitteert ofte geauthoriseert, hem dat sullen ordonneren ende commanderen, na de occasie ende ghelegentheydt; Des werdt N. N. gehouden hier op den behoorlijcken eedt te doen in onse handen, of van den geenen by ons daer toe te committeren, de welcke gedaen zynde, ontbieden ende beveelen wy de samentlijcke Officieren, *Ritmeesteren* *Capiteynen.* *Soldaten.* ende Bevelhebberen ende ghemeene *Ruyteren* in onsen dienst wesende, den gemelten N. N. voor onsen bestelden Luytenant Generael van de *Cavallerye* t'erkennen, *Infanterye.* respecteren, gehoorsamen, ende obedieren, versoeckende en beveelende alle anderen die dit aengaen sal, dat zy hem in 't effectueren van sijn last en commissie alle

addres ende hulpe doen; Alles by provisie, en tot onsen kennelijcken wederseggen, want wy sulcks ten dienst van den Lande bevonden hebben te behooren.

Ghegheven onder onsen Contre-Zeghel, Paraphure, ende Signature van onsen Griffier, in 's Graven-haghe op den . . . .

COMMISSIE

Voor den Sergeant Majoor of Wacht-meester Generael.

DE Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, allen den geenen die desen sullen sien, of hooren leesen, *Saluyt*; Also voor den dienst van den Lande noodigh is een ander bequaem ende gequalificeert Persoon te stellen tot Sergeant Majoor Generael van den Leger, in plaetse van wylen N. N. doen te weten; dat om de goede kennis, die wy hebben van den Persoon van N. N. ons vertrouwende sijner neerstigheydt, vroomheydt, en sorghvuldigheydt, den selven N. N. gestelt en gecommitteert hebben, stellen en committeren by desen tot de Staet en Officie van † Sergeant Majoor ofte Wacht-meester Generael van 't Leger, gevende hem last, macht, en sonderlingh bevel, den selven staet te bedienen, ende dienvolghende goedt reguard en toesicht te nemen, dat de tochten en wachten, daer 't nodig zy, tot seeckerheydt van 't Veld-Leger, by onsen Krijghs-volck soo te Peerde als te Voet wel voorsien en volbracht worde: Ende tot dien eynde het woordt of loose te geven ter rechter tijdt aen den geenen die 't behoort, en weder af te eysschen, wel neerstigh sorge draghende, dat by versuym van goede wacht geen inconvenienten den Leger over kome, en voort alles te doen dat een goedt en ghetrouw Sergeant Majoor, ofte Wacht-meester Generael schuldigh is, ende behoort te doen, en dat op een tractement van *twee hondert vijftigh* Guldens ter Maendt, ten *twee en dertig* dagen, voor ordinaris, mitsgaders voor extraordinaris. So wanneer en soo langh de selve effective ende metter daedt te Velde ghe-employeert sal worden *hondert en vijftigh* gelijcke Guldens ter Maendt, ten *twee en dertigh* dagen als vooren. Des werdt den voornoemden N. N. ghehouden van hem in desen wel ende getrouwelijck te quyten, te doen den behoorlijcken eedt in handen van den Raedt van State voorsz, 't welck gedaen, en dese in de Secretarye van den selven Raede gheregistreert zynde, ontbieden ende beveelen wy alle Oversten, Luytenant Collonellen, Sergeant Majoors, Ritmeesteren, Capiteyns, Bevelhebberen en gemeene Soldaten, soo te Peerde als te Voet in 't Leger

† *In de Commissie van den Collonel Aibva als Sergeant Majoor van 't Leger, te stellen achter 't woordt van eerste, en soo voorts in 't toekomende, ten reguarde van den eersten Sergeant Majoor, hier namaels by haer Hoogh Mog. aen te stellen, doch ten reguarde van den Grave van Hornes, simpel te volghen den text van 't voorgaende Formulier.*

ger te Velde wesende, den voornoemden N. N. te kennen en te houden voor Sergeant Majoor of Wacht-meester Generael van den Leger, ende over sulcks hem te respecteren en obedieren in 't geene sy tot volbrengen van dese sijn last en commissie hen sal beveelen, alles by provisie ende tot onsen kennelijck wedersegghen, want wy sulcks ten dienst van den Lande bevonden hebben te behooren.

Gegeven in 's Graven-hage den . . . .

COMMISSIE

voor den Commissaris of Wacht-meester Generael van de Cavallerye.

DE Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, &c. Alsoo ten dienst van den Lande noodigh bevonden werdt een bequaem Persoon, sich het stuck van Oorlogh verstaende, te stellen tot Commissaris of Wacht-meester Generael over alle de Compagnien Peerden in de voorschreve Vereenighde Nederlanden dienst wesende, doen te weten, dat wy om de goede kennisse die wy hebben van N. N. eensamentlijck van sijne bequaemheydt ende ervarentheydt in 't stuck van Oorlog, den selven N. N. ghecommitteert hebben, stellen en committeren by desen tot Commissaris of Wacht-meester Generael over al de Compagnien Peerden in dienst van dese vereenighde Landen wesende, gevende hem volkomen macht ende bevel 't selve officie wel ende neerstigh te bedienen, de wachten sorghvuldigh te besetten, en goede sorge daer op te hebben, in 't marcheeren der Compagnien goede ordre te houden ende doen houden, sulcke Compagnien als hem by den Generael ofte Luytenant Generael van de Cavallerye sal belast worden te beleyden; Ende over de selve behoorlijck te commanderen ende voorts alles neerstigh en sorghvuldigh te doen wat een goedt Commissaris ofte Wacht-meester Generael der Cavallerye schuldigh is, en behoort te doen, en dat op een tractement van *twee hondert vijftigh* Gulden ter Maendt, ten *twee en dertigh* dagen voor ordinaris, mitsgaders voor extraordinaris, soo wanneer, en soo lange de selve effective en metter daedt in sijne functie ghe-employeert sal worden *hondert vijftigh* ghelijcke Gulden ter Maendt als vooren: des werdt den voornoemden N. N. gehouden hier op den behoorlijcken eedt te doen in handen van den Raedt van State voorsz, en dese sijne Commissie in hare Secretarye te doen registreren, 't welck gedaen zynde, ontbieden ende beveelen wy alle Oversten, Luytenant Collonellen, Sergeant Majoors, Ritmeesteren, Capiteynen, Bevelhebberen, en Volck van Oorloge te Peerde en te Voet, in dienst van de voorschreve Vereenighde Landen wesende, ende allen anderen die 't aengaen mach, den voorsz N. N. te kennen en houden voor Commissaris of Wacht meester Generael als vooren: En dienvolghens hem in 't bedienen en uytvoeren van desen sijnen last alle goede hulp en addres te doen, alles by provisie, ende tot onsen kennelijck wedersegghen, want wy sulcks ten dienst van den Lande bevonden hebben te behooren.

Gegeven in 's Graven-hage den . . . .

WYders is verstaen, dat aen de gemelte Hooge Officieren toegevoecht sal werden een seeckere somme tot der selver ordinaris en staende tractement, ende boven dien noch aen haer toe gheleydt een extraordinaris geduyrende d'expeditie te Velde, volgens de respective begrootingen hier nae volgende gespecificeert: Als namentlijck aen de Veldt-Maerschalcken yeder ter loopende Maendt ordinaris een somme van *duysent* Carolus Gulden, mitsgaders voor extraordinaris soo wanneer ende soo langh de selve effective ende metter daedt in haer functien te Velde ge-employeert sullen worden, ghelijcke *duysent* Guldens ter Maendt na advenant van den tijdt dat d'expeditie te Velde ende dadelijcke exercitie van hun functien sal komen te duyren.

Aen den Generael van de Artillerye, mitsgaders Luytenant Generael van de Cavallerye, als oock aen den Luytenant Generael van de Infanterye, ter Maent yeder de somme van *vijf hondert* Guldens ordinaris, en extraordinaris, geduyrende haer employ, als boven gelijcke *vijf hondert* Guldens.

Aen den Sergeant of Wacht-meester Generael van 't Leger, mitsgaders Commissarisen Generael van de Cavallerye, yeder ter Maent *twee hondert vijftigh* Guldens ordinaris, ende extraordinaris *hondert vijftigh* Guldens.

En ingeval een van de Hooft-Officieren op een ander gequalificeert Persoon soude mogen worden bekleedt met de Charge van Chef of Generael van 't Leger, sal aen de selve extraordinaris en geduyrende den tijdt van de expeditie toe gebracht worden Maendtlyck de somme van *drie duysent* Guldens, des dat daer onder begrepen zy het tractement in een ander qualiteyt 't zy als Veldt-maerschal, of anders hem extraordinaris toe geleydt; Des werdt daer neven mede vast gestelt dat boven ende behalven de voorschreve respective ordinaris en extraordinaris Tractementen de gemelde Hooft-Officieren of yemant van de selve niet sullen vermoghen yetwes te pretenderen, veel min dat de selve yetwes sal worden toe geleydt over ende ter saecke van equipagie, vacatien, reys-kosten, of uyt eenigen anderen hoofde; Daer over oock dienvolgende geen declaratien aen ghenomen sullen moghen worden, dat oock d'een of d'ander van de voorschreve hooge of minder Officieren in expeditie te Velde of andere occasien ten dienst van den Lande voor eenigen tijdt ghe-employeert werdende in hoogher ende eminenter Character als waer mede hy ordinaris is bekleedt, daer over niet sal vermogen versoecken eenige remuneratie, veel min te pretenderen het tractement tot die hooger functie geconstitueert.

De Heeren Gedeputeerden van *Utrecht* verklaren op de begrootinge der voorschreve tractementen alnoch ongelast te zyn.

De Gedeputeerden van *Stadt* ende *Landen* hebben in de bovenstaende tractementen geconsenteert, op 't behagen van haer Principalen.

D'Heeren *Ripperda ten Buyrse* ende andere haar Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de militaire saecken, hebben gerapporteert dat haer Ed. achtervolghens der selver iterative Resolutie in menighvuldige conferentien gheweest zynde, raeckende 't vergeven van de hooge militaire Charges, eyndelijck by forme van advis consiliatoir goedt gevonden hadden haer Hoogh Mog. voor te draeghen dat *twee* Veldt-Maerschalcken souden mogen worden aen gestelt, en daer toe verkoo

kooren d'Heer Prins Maurits van Nassauw, tegenwoordigh Luytenant Generael van de Cavallerye van desen Staet; en *Pieter Wurts*, gewesen Veld-Maerschal in dienst van Dennem. een Generael-Meester van de Artillerye, en daer toe ghe-eligeert de Heer van *Noordtwijck*, *twee* Luytenants Generaels van de Cavallerye, ende daer toe gecommitteert den Rhyngrave en Prins van Tarante, een Luytenant Generael van de Infanterye, ende daer toe ghenoemt den Heer Zuylesteyn, *twee* Sergeant Majoors, of Wacht-meesters Generaels van 't Leger, namentlijck de Collonels Ailva en Grave van Hornes, en *twee* Commissarien Generaels van de Cavallerye, als de Collonels Haersolts ende Welderen; Waer op gedelibereert zijnde, hebben haer Hoogh Mog. sich 't voornoemde advis consiliatoir wel laten gevallen, ende werdt dienvolgens mits desen aengestelt den opgemelten Prins Maurits van Nassau tot *eerste* Veldt-Maerschal, en den Heer Wurts tot *tweede* Veld-Maerschal, den Heer van Noordtwijck tot Generael van de Artillerye, den Heer Rhyngrave tot eerste Luytenant Generael van de Cavallerye, en den Prins van Tarante tot *tweede* Luytenant Generael van de Cavallerye, den Heer van Zuylesteyn tot Luytenant Generael van de Infanterye, den Collonel Ailva tot *eerste* Sergeant Majoor ofte Wacht-meester Generael, ende den Grave van Hornes tot *tweede* Sergeant Majoor Generael, den Collonel Haersolte tot *eerste* Commissaris Generael van de Cavallerye, ende den Collonel Welderen tot *tweede* Commissaris Generael van de Cavallerye, ende dit alles op de respective ordinaris ende extraordinaris tractementen, breeder gespecificeert in haer Hoogh Mog. Resolutie diesaengaende op huyden genomen, sullende voor ende ten behoeve van de selve hooge Officieren, de noodige Commissien, volgens ende in conformité van de respective Formulieren mede op huyden gearresteert werden gedepescheert, daer op zy gehouden zijn te presteren den behoorlijcken Eedt; Des sal by naerder deliberatie vast gestelt worden, wie van de voorschreve hooge Officieren, by af-lyvigheyt, *indispositie*, absentie ofte anderfints, van die geene die in qualiteyt als *Chef of Generael* van 't Leger te Velde sal commanderen in dessels plaetse sal *succederen*, soo lange als by haer Hoogh Mog. daer inne niet anders sal wesen *gedisponeert*, eyndelijck is verstaen, dat een van de voorsz Luytenant Generaels van de Cavallerye, mitsgaders den Luytenant Generael van de Infanterye, als oock een van de Sergeanten Majoors ofte Wacht-meesters Generael, ende een van de Commissarien Generael van de Cavallerye sullen uyt sterven sonder nieuwe suppletie, ten ware de Provincien gesamentlijck souden mogen oordeelen dat den dienst van den Lande evidentelijck de suppletie van soodanige Charges soude requireren.

De Heeren Gedeputeerden van de Provincien van *Gelderlandt* ende *Over-Yssel*, verklaren niet specialijck op 't meerendeel van dubbeld getal der hooge Officieren, noch op 't begheven van de Charges van Luytenant Generael van de Infanterye, ofte derselver respective Tractementen gelast te zijn, niettemin gelet op d'eenparigheyt van alle d'andere Provincien, ende de bekende noodtsaeckelijckheydt van 't aenstellen deser Officieren met een goede harmonie by dese bekommerlijcke tyden, 't welck oock geensints eenigh vorder uytstel heeft konnen gedoogen, soo consenteren de voorschreve Heeren in de conclusie op 't beha-

't behagen van de Heeren hare Principalen, nemende aen hier over aen de se l-ve faborabel te rapporteren.

De Heeren van *Gelderlandt*, van *Hollandt*, van *Utrecht*, ende van *Over-Yssel* hebben sich met den anderen verstaen, oock consonantelijck geurgeert, dat by positive resolutie soude mogen vast gestelt worden.

Dat den Heere Prince van *Orangie* van nu af vergunt mach worden Sessie in den Raedt van State, ende met een sortabel Jaerlijcks Tractement, by de respective Provincien te begrooten, omme aldaer geimbueert te worden met de vereyschte kennisse van de saecken van de Militie, Politie ende Finantie.

En in gheval eenigh Leger van den Staet te Velde ghebracht worde, dat in sulcken cas den selven Heer Prins mede in politijcque qualiteyt, 't zy als daer toe uyt den Raedt gecommitteert of anders, de Campaigne ende deliberatien van den Gedeputeerde of Gevolmachtighde van haer Hoogh Mog. te Velde soude by woonen, om alsoo meer ende meer bequaem gemaeckt te worden tot het bedienen van 't Capiteynschap Generael te Water ende te Lande, als den Staet hem namaels daer toe soude goedt vinden te verkiesen.

En soo wanneer den hooghgemelden Heer Prins den ouderdom van *twee en twintigh* Jaeren soude hebben geadimpleert, dat alsdan by deghesamentlijcke Provincien met goede harmonye gedelibereert soude worden over dessels bequaemheyt tot het bekleeden van die hooge Charges, ende gheresolveer of met dienst van 't Landt de selve op sijn Hoogheyt souden konnen ende behooren geconfereert te worden.

Dat inmiddels geen Stadthouder van eenige Provincie, of Provincien, sal mogen werden verkoosen.

Ende by aldien den hooghgedachten Heer Prins ten voorsz tyde by deghesamentlijcke Bontgenooten tot Capiteyn ende Anmiraal Generael mocht aengestelt worden, of onder eenigen anderen titul het opper-commando van de Militie te Water ende te Lande aenbevoolen, dat alsdan by de voorschreve deliberatien en voor d'effective electie tusschen de Bontgenooten vast gestelt sal worden ende d'instructie in gelyft, dat geen Capiteyn Generael of Admirael noch eenige die 't opper-commando van de Militie te Water of te Lande wegen den gemeenen Staet werdt gedefereert, sal mogen Stadthouder van d'een of d'ande- Provincie zyn, dan de ge-eligeerde verplicht wesen daer jegens niet alleen noyt directe of indirecte eenigh versoeck te sullen doen, veel min toeleggh te maecken directe of indirectelijck, maer ter contrarie sulcks by anderen geschiedende 't selve te sullen tegen gaen, ende 't Stadthonderschap soo hem 't eenighen tyde die digniteyt by eenige Provincie mocht werden geoffereert, te sullen refuseren, en van de handt slaen.

Ende in cas buyten vermoeden mochte komen te gebeuren, dat den meergedachten Prince tot de voorsz hooge Charges alsdan niet effective ende met eenparige bewilliginge van de samentlijcke Provincien mochte worden aen gestelt, gelijck daer in niet anders dan met eenparigheyt kan worden ghedisponeert, dat aen de respective Provincien haer vrye deliberatien in 't verkiesen van de Stadthouder sullen blijven ongelimiteert, ende haer voor behouden de vryheydt die aen de selve hier voor is geweest.

Dan

Dan alsoo, vermits de contrarie last ende oppositie van de Heeren van *Zeelandt*, *Vrieslandt*, ende *Stadt ende Landen* op eenige vande bovenstaende pointen, de voorschreve extensie niet finalijck heeft konnen werden geconcludeert en gearresteert. Is goedt gevonden en verstaen, dat eenige Heeren Gedeputeerden uyttet middel van haer Hoogh Mog. aen de gemelte Provincien van *Zeelandt*, *Vrieslandt*, ende Stadt ende Landen ghesonden sullen worden, om de selve is 't doenlijck tot eenparigheyt met de andere Provincien op de voorsz pointen te disponeren.

D'Heeren Gedeputeerden van *Zeelandt* hebben soo wel in 't aenstellen als verdubbelen van de Veldt-Maerschals, als andere Opper-Hoofden over des Lands Militie niet anders geconsenteert als op 't behagen van de Heeren haere Principalen, alhoewel tottet aenstellen van een Luytenant Generael over de Infanterye niet ghelast zyn; Mits voor behoudende de vryheydt aen de Heeren haer Principalen, om sich over de terminatie van de tractementen naeder t'expliceren.

En ten respecte van den Heer Prins van *Orangie* meenen alnoch dat de selve behoorde aen gestelt te worden tot Capiteyn ende Admirael Generael, of daer toe van nu af gedesigneert, of ten minsten sonder eenige accrochementen aenstonds geintroduceert in den Raedt van State op een sortabel Tractement by de Provincien te begrooten.

De Heeren Gedeputeerden van *Vrieslandt* consenteerden in d'electie van de hooge Officieren over 's Lands Militie, mits behoudende de vryheyt aen de Heeren hare Principalen om sich over de determinatie van de tractementen nader t'expliceren, nemende nochtans aen by de selve alle goede devoiren aen te wenden, ten eynde de selve Heeren haer Principalen haer de ghemaeckte begrootinge wel mogen laten gevallen, ende inhererende voorts de Resolutien van de Heeren haer Principalen, ende insonderheydt die van den *achtsten* September *sestien hondert ses en sestigh* en den *drie en twintighsten* Augusti *sestien hondert seven en sestigh*, hebben wel expresse verklaert dat den Heer Prince van *Orangie* van nu af aen en sonder eenige accrochementen soude behooren ende moeten werden gheintroduceert in den Raedt van State, met een aensienlijck tractement, oock van nu af aen gestelt, of oock ten minsten gedesigneert tot Capiteyn ende Admirael Generael te Lande ende te Water, als mede dat zy in conformité van de voorschreve Resolutien wel expres gelast waren sich in geenerhande deliberatien in te laten, daer over 't separeren van 't Stadthouderschap ende Capiteynschap Generael yet soude voor genomen worden.

D'Heeren Gedeputeerden van Stadt ende Landen hebben verstaen, dat de Heer Prins van *Orangie* van nu af aen behoort geintroduceert te werden in den Raedt van State, op een sortabel tractement by haer Hoogh Mog. daer toe t'assigneren, ende sonder de voorsz introductie t'accrocheren aen de pointen in de bovenstaende Resolutie ge-exprimeert.

Men sprack oock met eenen / wat sessie ende stem sijn Hoogheyt soude hebben in den Raedt: ende van te veranderen den Stoel / daer op de Heeren Princen te voren hadden geseten. 't Was oock speculatif / dat de Heeren van Leyden sin

desen tijd hadden verkocht 't Princen Hof: 't selve veranderende in een Secreet. Ende 't was aenmerckelijck / dat in dese tijd hier quam / ende eenige [illegible] de Prins van Toscane: Als een vertooning van hoe dat al-eer die schoone Republijcke was 't onder gekomen door die van Medices. Zijnde sedert dat geslaght vermenght met den Keyser, Vranckrijck, Spangien ende Engelandt. Gelijck oock den Prince van Orangie. Zijnde ondertusschen noch waer dat Florence, vry zijnde / seer fluctuerende door Burgerlijcke oneenigheden: Ende sedert in beter rust ende vrede was geregeert. Dat oock alsoo desen Staet in gheduerige disputen sich bevondt / sedert den doodt van Prins Willem in 't Jaer vijftig: Ende noch althans sach men wat irresolutheydt daer was over 't kiesen der hooge Officieren in de Militie / over 't designeren van den Prins ten aensien van 't Generaelschap, ende over de mortificatie van 't Stadthouderschap. Had hooghgemelde Prins Willem mogen leven / alsoo hy het [illegible] was / soude door sijn authoriteyt ende maght het [illegible] hebben doen gaen; Ghelijck nu Florence door den Groot-Hertogh redelijck bestiert wordt. Hoe sulcks soude alhier gegaen hebben / was dien Prins in 't leven gebleven / is Godt bekent. Ick ben mede van opinie / dat hy soo veel als Souverayn was.

Maer het Bladt / door sijn doodt / gekeert / ende Hollandt in volkomen vryheyt herstelt zijnde / so ten reguard van de Princelijcke hooge Charges / als ten aensien van d'andere Provincien / die om den Prins te [illegible] / Hollandt in alle gewichtige ende de hoogheyt aengaende [illegible] / heeft een ander cours gegeven: [illegible] de hooge eminente Charges aen den Prins; soo seer dat niet alleen de meeste Provincien / hoe hooge Bewinthebbers ende alle Prins-gesinde alhier / maer noch Engelandt self daer op aen drongen: Gelijck het wel niet obscur, uyt de procedueren van Buat, dat ten deele den Engelschen Oorlog / daerom was mede aen gevangen.

Tot noch toe was de Jonckheyt van S. H. een plausibel pretext: Maer nu gekomen tot d'achthien Jaeren / [illegible]: Ende Hollandt resolveerde voorts te nemen de grondt waer op de hoogheyt van de Princen was gebouwt; namelijck het Stadthouderschap, of de mortificatie van dien. Ende om te toonen datze noch in 't militair willen vry sijn / sochten te brengen het beroep van Wurts tot Veldt-Maerschalck. Ende was evident ghenomen / dat men den Prins soude in 't toekomende houden buyten alle soodanigh militair ghesach / 't welck eenighsints hem aen de vryheyt van Staet soude konnen formidabel maecken.

Hier souden nu vallen twee Vragen: Of sodanige tegenwoordige ende toekomende libertyt den Staet soude seeckerder ende aensienlijcker maecken / als of sy onder den Princen was geweest? Ende ten tweeden, of aen het Huys van Orangie ende Nassauw eenigh ongelijck of ondanckbaerheyt geschiede?

Het eerste aengaende sal my refereren tot het generael Debat: *Multos imperitare malum est, Rex unicus esto.* Voorts tot de Hollandtsche Deductie van den Jare vier en vyftigh. Ende mijn regel is: Dat een yeder bemint, daer hy best sijn reeckeningh by vind. Anders is het beyde swaer: *Totam libertatem nec*

totam

rutem servitium ferre. De slavernije wordt by Gout geleecken: *aurea libertas*: De onderhoorigheyt is van yser. D'Apostel selfs seght / die vry kan worden, dat hy wel doet. Maer in den Koninckelijcken staet, siet men de libertevt nu soo veel hondert van Jaeren staeren boven Keyser ende Koningh. Alle Geslachten syn tot het opperste bewint admissibel. In d'Erf-dominatien is dat aen een Geslacht, ende bequaem of onbequaem: Men moeter mede te vreden zijn. Getuygh alrede bleeck aen Portugael: Alwaer men seyde een onbequaem Koningh te hebben. Ende 't wierdt by alle Koninghen ghenomen voor een seer quaedt gevolgh.

Dat omgingh het recht / ten minsten van danckbaerheyt: Wiert by d'andere gheseydt / dat d'eerste Prins Willem van groot onrecht ende ondanckbaerheyt hadt bewesen aen den Koningh van Spangien: Aen den welcken hy verbonden was door eedt / groote weldaden ende digniteyten. Dat desen Staet noyt aenen Prince / veel weyniger aen desen eedt of belofte had ghedaen: Ja de Hollandsche Deductie wees aen / dat het Huys Nassauw ende Orangie van den Staet had groote eer / digniteyten ende weldaden ontfangen.

Onder de groote daden die Hollandt ghedaen hadt sedert het Jaer vyftigh, mocht dit wel voor een wonder gereeckent worden / dat zy eyndelijck het daer toe gebracht / dat Wurts, een Vreemdelingh / noyt alhier gedient hebbende / wierdt beroepen om te commanderen de Militie / die de Grootste Koningh van de Werelt hadde tot reden gebracht / ende waer door de Princen van Orangie haer naem soo glorieus ende vermaert hadden gemaeckt over den gantschen Aerdtbodem. Latende alsoo den Prince haer Nazaet sonder eenigh employ. Sulcke dingen soude men voor desen niet hebben durven dencken.

In ghevolge van 't voorschreve wierden gecommitteert de Heeren van der Steen, Vianen, Coltrem ende Schrieck, om te gaen na Zeelandt, insonderheyt raeckende de separatie.

Na Vrieslandt ende Stadt ende Landen souden gaen de Heeren Huygens, Fagel, vander Nyborgh ende Pallant.

Alreede ontrent het aenwesen van de Heeren Bisschoppen alhier / ende nae dat de handelingh met Spangien over d'inruymingh van Oostende, Brugge, achter bleef / was by de Heeren Gecommitteerden tot de secreete saecken / gestelt de volgende Memorie; die in de Provincien wierdt gesonden; ende by de meeste op die voet / of daer ontrent / geapprobeert. Doch 't advys van Zeelant favoriseerde Spangien, ende stelden Vranckryck in 't ongelijck.

DAT het in den teghenwoordigen toestandt van saecken best gheraeden schynt te zijn, het werck tusschen de strydende Croonen van *Vranckrijck* ende *Spangien* vigoureus te pousseren tot een accommodement; Ende om daer toe seeckerlijck te geraecken van den Koningh van *Vranckrijck* te trecken *positive belofte* en verseeckeringe, van dat hy den Vrede sal in gaen, mits behoudende de Steden ende Plaetsen die hy in de voorschreve Spaensche Nederlanden tegenwoordigh met de wapenen heeft geoccupeert, met haer onderhoorige ressorten, ofte wel 't geen hem *by wisselingh* van de voorschreve Plaetsen of eenige van de selve tot onderlingh genoegen by den Koning van *Spangien* mochte

mochte worden gecedeert, mits hem in allen gevalle in cas van sodanigen *verwisselinge*, oock latende vernoegen met de Landen, Steden, ende Plaetsen, daer mede sijne Majesteyt tegen den Heer van *Beuningen* op desselfs affcheydt verklaert heeft contentement te sullen nemen; Alles niet alleen onder reciproque verseeckeringh van wegen haer Hoogh Mog., ende oock van wegen *derselver Geallieerde* aen den meer-hooghstgedachten Koningh van *Vranckrijck* te geven, dat de selve by den Koningh van *Spangien* ende elders, daer sulcks van goedt effect sal konnen wesen, met alle krachtige officien de saecke daer heenen sullen trachten te disponeren, ten eynde oock van die zyde in de voorgeroerde officien moge werden bewillight, maer oock onder eene absolute belofte ende verbintenisse van den hooghstgemelden Koningh van *Vranckrijck*, de meergenoemde conditie effectivelijck te sullen doen obtineren, door 't employ van soodanige wegen ende middelen van efficacie ende nadruck, als des noodt zynde, daer toe geappliceert souden moeten worden: Welverstaende dat den Koningh van *Vranckrijck* onder beneficie van soodanige belofte, verseeckering, ende verbintenisse, oock van nu af aen sal consenteren in een opschorssinghe van hostiliteyt, ende sich obligeren sijne Wapenen, by soo verre het met ghemeen consent noodigh soude mogen werden geacht, de selve wederom ter handen te nemen, niet verder in de voorsz Nederlanden te sullen pousseren, als de Plaetsen die hy tegenwoordigh besit.

Ende dat de saecke van alle zyden, soo by de Ministers van *Vranckrijck* als van *Spangien*, tot 't geene voorsz is, by conversatien, ende conferentien ten besten geprepareert ende gedirigeert soude behooren te worden, ende namentlijck by *Vranckrijck* tot de voorgenoemde formele overgifte, ende verbintenisse, mitsgaders soo by de selve als by *Spangien* tot het accepteren van een stilstandt van Wapenen, ende dat daer toe in specie mede by den Heer Marquis de *Castelrodrigo*, als Gouverneur Generael van de voorsz Spaensche Nederlanden, de vereyschte devoiren souden behooren te werden aengewendt.

Den Spaenschen stondt sulcks niet aen: Als justificerende de notoire verbreeckinge der Tractaten van Munster ende de Pirenées, ende condemnerende de Spaensche tot soodanige satisfactie aen Vranckrijck; En sprack 't selve project meer van te perssen de Spaensche / als de Fransche; Sonder eenige meldingh van de Guarantie: Die nochtans de Bisschoppen alhier hadden in haer conversatien gepresenteert: Seggende verwondert te zijn / dat de Spaensche in den vrede der Pirenées, geen Guaranteurs had gestelt. Doch daer op seyde de Spaensche Ambassadeur; Dat haer de Guarantie in de Munstersche Tractaten bedongen / weynigh was te nutte gekomen: Ende dat oock *in futurum* de Guarantie van de Rhijnsche Princen haer weynigh soude baten; Al schoon sy wilden. Maer dat sy wel mochten toe sien / dat de Landen van die Princen niet wierden het Theatrum van den Oorlogh. Gelijck de Marquis van Castelrodrigo alreede den Keurvorst van Ceulen had toe geschreven.

Ondertusschen ende terwijl alhier de saecke der hooge militaire Charges tracteerde / sprack men oock van een generale monsteringh ende recreuteringh der Militie: 't Had de naem dat men / om de selve te redresseren / Wurts specialijck

lijck hier hadt gheroepen / ende men konde de Spaensche vaert door flatteren. Den seven en twintighsten wierdt alhier by den druck uyt ghegheven / de volghende

Provisionele Ordre, ende Reglement ontrent de Monsteringe, ende tot voorkominge van mesusen, ende frauden, de welcke onder de Compagnien te Paerde, ende te Voet, staende ter besoldinge van de Staten van Hollant ende West-Vrieslandt, gepleecht souden mogen werden.

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, *doen te weten*, allen den geenen dien het soude mogen aen gaen, dat Wy rypelijck overwoghen hebbende het Placcaet in den Jare *vijfthien hondert negen en tnegentigh* op 't stuck van de *Monsteringe* gedaen emaneren, oock geresumeert verscheyde notabele retroacta daer op gevolght, als mede specialijck onse gedachten hebbende laten gaen op 't geene tot meerder precautie, ende beter ordre in 't stuck van de *Militie*, soo ten aensien van de *Monsteringe*, *militaire Exercitien*, en *Discipline*, als andersints noch naerder soude konnen, ende behooren te werden gestatueert, ende in practijcke gebracht, goedt gevonden, gheordonneert ende gestatueert hebben, vinden goedt, ordonneren, ende statueren by desen, dat om soo veel doenlijck by de jegenwoordige conjuncture van tyden ende saecken, tegens het aenstaende Voor-Jaer de Militie van de voorschreve onse besoldinge, soo te Paert als te Voet, te brengen in een aensienlijck postuyr, by provisie tot een preuve voor den tijdt van *drie Maenden*, in te gaen met *half Maert* toekomende, nevens een *precise Monsteringe*, aen alle de Ritmeesteren ende Capiteynen, staende tot onse besoldinge als vooren, sal werden gepermitteert aen de Heeren by Ons, ofte by onse Gecommitteerde Raden, daer toe te committeren, ofte wel aen de Commissarisen van de Monsteringe, daer toe te ordonneren, te exhiberen een pertinente Staet van de betalinghe van haere *Compagnien*, ende van de lasten daer mede de selve sijn beswaert; Gedresseert in distinctie, ende specificque posten, gecalculeert over den loop van 't geheele Jaer, ende bevestight met de verklaringhen van de *Solliciteurs*, ende *Schrijvers*, die de selve Compagnien bedienen, ende dan voorts bekrachtight met de onderteeckeninghe van de Ritmeesteren ende Capiteynen selve, op den eedt by henluyden op 't ontfanghen van haere Charges aen den Lande ghedaen, met authorisatie aen de selve onse Gecommitteerde Raeden, ofte de voorschreve Commissarisen van de Monsteringhe, om by provisie op die *Monster-rollen* aen te halen, ende goedt te doen soo veele Ruyteren, en Soldaten als waer toe de onkosten van de voorschreve wan-betalinghe, ende lasten sullen komen te monteren. Een *Ruyter* genomen tegens *twee hondert drie en veertigh* Guldens, ende een Soldaet tot *een en tnegentigh* Guldens vijf stuyvers in 't Jaer; In dien verstande dat de voorschreve Monster-rollen aen onse Gecommitteerde Raeden over ghebracht zynde de voorschreve staten van de lasten, door haer exactelijck, ende precieselijck ge-examineert, ende de selve wel, ende deughdelijck bevonden werdende, tot naeder ordre, ende redres gepas-

gepasseert sullen werden; Des dat in cas van eenigh bedrogh, ofte valsheyt de Ritmeesters, ende Capiteynen, die soodanigen bedrogh, ofte valsheyt sullen hebben begaen, sonder eenige dissimulatie, ofte gunste effective sullen werden *ghecasseert*, daer toe wy de Heeren onse Gecommitteerde Raden in beyde de Quartieren mits desen onwederroepelijck authoriseren, ende lasten.

Ordonneren voorts mits desen, ende lasten alle Ritmeesteren, ende Capiteynen, staende op onse repartitie, als mede de mindere Officieren van dien, ten eynde zy-luyden haer tegens *half Maert* naestkomende sullen hebben in te stellen in hare respective Guarnisoenen, sonder daer van te blijven in gebreecke, op pœne van *cassatie*, niet jegenstaende eenighe ordres, ofte verlooven ter contrarie, die by haer souden moghen wesen geobtineert; Ten ware de selve met kennisse van saecken naer het afgaen van dese onse bevelen, by Ons, ofte by de Heeren onse Gecommitteerde Raden souden moghen wesen vernieuwt.

Dat wyders zyluyden sullen hebben te besorghen, ende die ordre te stellen onder hare Compagnien, dat ten voorsz dage *niet een* van hare Ruyteren, ende Knechten absent en zy, op pœne dat de selve als dan in te doene monsteringe, sonder eenige conniventie sullen werden uyt geschrapt, ende geroyeert. Dat mede zy-luyden binnen den tijdt van *drie* Maenden geene verlooven niet alleen aen yemant van de voorschreve Ruyters, ende Soldaten sullen hebben te geven, op pœne van gelijcke royeringe; Ende dat sy gheduyrende den tijdt van de voorschreve haere absentie niet en sullen werden goedt ghedaen, schoon genomen op een volghende monsteringe blijcken mochte dat soodanighe absenten in der daedt waren, ende al over lange gheweest mochten zijn effective Soldaten.

Dat voorts de voorschreve Ritmeesteren ende Capiteynen van nu af aen soo veel het saisoen, ende de ghelegentheydt van den tijdt sal konnen lijden, met geduyrige *exercitien* hare Ruyters, ende Soldaten sullen hebben te oeffenen in alle die militaire exercitien, daer van de selve ten dienste van den Lande noodtsaeckelijck moeten geïnstrueert zyn.

Ende aengesien wy met goede redenen beducht ende bekommert zijn, dat veele van de Officieren van de Militie te Paert, ende te Voet, selfs *niet ten besten geoeffent* en zijn, ontrent het werck van de voorschreve exercitien, soo vinden wy derhalven goedt, dat onse Gecommitteerde Raeden in beyde de Quartieren, ofte de Commissarissen van de Monsteringe daer toe gheordonneert, sullen werden geauthoriseert ende gelast, gelijck wy de selve authoriseren, ende lasten by desen, ten eynde syluyden perfecte kennisse daer van nemen, ende de voorschreve Officieren daer toe houden sullen, dat sy voor het Hooft van de Compagnien dienaengaende volkomen preuve geven, soo voor haer particulier, als over het beleydt, ende d'oeffeninge van de geheele Compagnie: Authoriseren, ende lasten de selve onse Gecommitteerde Raeden, ten eynde sylieden onwederroepelijck sullen hebben te casseren die geene de welcke (buyten eenige lichamelijcke indispositie) van hare respective functien onbequaem gevonden sullen wesen.

Ende nademael de *frauden* ontrent het werck van de *Monsteringe* ghepleeght wor-

wordende, meest bestaet in 't bedrogh van *Passevolanten*, de welcke voor effective Ruyteren, ende Soldaten werden gepresenteert in geleende of gehuyrde Paerden die in de monsteringe gebracht worden, ende wel voornamentlijck in gefingeerde, ende valsche *Attestatien* van Absenten, ende Siecken, die onder verscheyde pretexten beleydt werden; Mitsgaders oock in de *corruptien*, ende *nalatigheden* van die geene aen de welcke de opsicht, ende voorsorge ontrent de Monsteringe werdt aenbevoolen; Soo is 't, dat wy om soo veel doenlijck, tegens alle die voorschreve quade machinatien te voorsien, aen alle Gouverneurs, ende Commandeurs van de Steden, ende Forten, in de welcke eenige Compagnien, staende tot onse betalinge als vooren, in Guarnisoen leggen, wel expresselijck ordonneren, ende lasten mits desen, ten eynde zyluyden geenderhande *verlooven*, selfs niet voor den minsten tijd, sullen hebben te geven aen eenige Officieren, ofte Soldaten, over ofte onder de Compagnien van de voorsz onse besoldinge in prejudicie, ende tegens d'intentie van de ordres hier vooren ge-expresseert.

Ordonneren, ende beveelen wyders allen Commissarisen van de Monsteringe, ten eynde zy-luyden in conformiteyt van de Articulen van voorgaende Placcaten, haer precise sullen hebben te onthouden van eenigerhande *giften, gaven, gratuiteyten, presenten, ofte pensioenen*, oock van eenighe Plaetsen, ofte Payen onder de Compagnien te Paert, ende te Voet t'haren profyte te nemen, ofte te houden, selfs mede niet met eenige *maeltyden*, ofte *defroyementen* van eenige Officieren haer te laten tracteren, op pœne niet alleen van parate *cassatie*, maer oock van *infamie*, ende vordere correctie, die naer ghelegentheydt van saecken daer over gedecreteert sal worden. Gelijck wy van ghelijcken aen alle Ritmeesteren, ende Capiteynen als vooren mits desen wel expresselijck verbieden eenige soodanige *giften, gaven, gratuiteyten, presenten, pensioenen, plaetsen, ofte payen* onder de Compagnien, *maeltijden, ofte defroyementen* aen eenige Commissarisen, ofte Gedeputeerden tot de Monsteringe te geven, ofte te doen geven, directelijck, of indirectelijck, onder wat pretext of schijn het oock soude mogen wesen.

Dat voorts in den aenvangh van yder te doene monsteringe, aen alle de Officieren van de Compagnien tot Quartier-meesters ende Corporaels vande Ruyterye, ende tot Sergeanten, ende Corporaels van 't Voet-volck incluys, voor het Hooft van de Compagnien sal werden af ghenomen een corporelen eedt, daer by zy sullen sweeren, en verklaren dat alle die Ruyteren, ende der selver Paerden, ende alle de Voet-knechten, de welcke aldaer in rangh, ende geledesen gepresenteert sullen worden, sijn effective Ruyteren, ende Soldaten onder die voorsz Compagnie rydende, ende dienende.

Dat oock de *Ruyteren*, ende *Soldaten* selve vervolgens by solemnelen *eede* sullen moeten verklaren dat sy oprechtelijck, ende waerachtelijck onder die Compagnie behooren, ende onder de selve dienen met *volkomen Tractement*, en *gagie*, ende voor soo veel de *Ruyters* belanght dat sy oock haer selven daer presenteeren met haer *eygene Paerden*, ende zy ghehouden, ende verbonden, oock willigh, ende bereydt zyn de Compagnie alomme te Velde, ende in andere Guarnisoenen, te volgen; Mitsgaders tocht, ende wacht te doen; Sullende geduy-

gedúyrende den voorsz tijdt van *drie* Maenden als vooren, geenderhande Attestatien ontrent de Monster-rollen geadmitteert, nemaer de selve precise gesloten worden naer het getal van de Ruyteren, ende Soldaten die haer by de Monsteringe *present* sullen gevonden hebben.

Ende omme te vodrsien tegens de frauden, de welcke onder pretext van *Absenten*, ende *Sieckten* werden gepleeght, soo ordonneren, ende beveelen wy dat ten dien respecte geene *Attestatien* sullen toe gelaten werden, maer dat alle soodanige Siecken haer voor de Monsteringe personelijck sullen moeten presenteren, ende dan weder wegh gebracht werden; Ten ware yemandt soo absolutelijck, ende soo swaer besocht was dat sijne lichamelijcke dispositie, die personele presentatie niet soude konnen lijden; In welcken gevalle de Gedeputeerden, ofte Commissarisen tot de Monsteringe daer ontrent sullen ghebruycken soodanige precautien als syluyden naer de gelegentheydt van de Plaetse sullen meenen best, ende secuerst te zijn; Lastende alle Ritmeesteren, ende Capiteynen hare Monster-rollen soodanigh te dresseren, dat daer op geene *namen* ghebracht werden als van soodanige bequame Ruyters, ende Soldaten, die sy effective by de Monsteringe sullen willen, ende konnen presenteren, uytgesondert alleen dat sy oock daer op sullen mogen stellen den naem van eenen *Soon* alleen, sonder meer, oudt zynde boven de *thien* Jaren, ende die personeel daer mede sal worden vertoont, ende den *Schrijver*, ofte *Solliciteur*, die de selve bedient, schoon dat die mocht absent zijn, om by de Heeren onse Gecommitteerde Raden van de respective Quartieren boven de Slooten van de Monster-rollen te werden aen gehaelt.

Houdende wyders voor vast gestelt, ende geresolveert, gelijck vast gestelt, ende geresolveert werdt by desen, dat by soo verre onaengesien de voorschreve precautien tot goede betalinge, of immers tot ontlastinge, ende rescontre ten behoeve van de Officieren eenigh Ritmeester ofte Capiteyn mochte ondernemen eenige *Passevolanten*, ofte *gehuyrde*, of *geleende Paerden* in de *Monsteringe* voor te stellen, ende de selve daer op werden ontdeckt, ende overtuyght, dat sonder eenige dissimulatie soodanigen Ritmeester, ofte Capiteyn aenstonds sal werden *ghecasseert*, ende vervolgens naer gedane rapport aen Ons, ofte onse Gecommitteerde Raden respective, verder soodanigh gestraft, als naer exigentie van saecken bevonden sal werden te behooren.

Ende om te faciliteren de middelen door de welcke soodanighe frauden te beter souden moghen werden ontdeckt; Soo hebben wy derhalven van ghelijcke vast ghestelt, ende gheresolveert dat soodanige ontdeckinge, ende aenwysinge voor 't toekomende van eenige *Luytenants*, *Cornets*, ofte *Vaendrighs* van die Compagnien, de selve boven, ende behalven de impuniteyt, die haer sal worden toe ghestaen, ghelijck de selve haer nu als dan, ende dan als nu werdt toe ghestaen mits desen, schoon zy selve aen die malificien mochten zijn, syllieden noch daer over ghemunereert sullen werden met een prompt *avancement* in de plaetse van den gheenen, die soodaenigh *ghecasseert* sal zyn; Ende in cas dat het voort kome uyt het aengeven van eenigh *Ruyter*, ofte *Soldaet*, dat des selfs name daer over gesecreteert, ende de selve echter boven de

impu-

impuniteyt als vooren met een somme van *twee hondert* Guldens erkent, ende geremunereert sal worden.

Aldus gedaen, geresolveert, ende gearresteert in 's Graven-hage op den *seven en twintighsten* January *sesthien hondert acht en sestigh*.

Ter Ordonnantie van de Staten,

SIMON van BEAUMONT.

Dit trof seer d'Officiers / die klaeghden dat zy veel onkosten en schaeden subject waren / ende dat doch evenwel de Soldaten op haer Gagies niet konden leven / soo ze haer niet begaven om bydе Boeren / of elders te arbeyden / ende yets te gewinnen. Men seyde / dat in Vranckrijck selfs dit alsoo wierdt gepractiseert / ende dat de Capiteynen door de veelheyt van Passevolanten, of Absenten / daer toe occasie hadden gegeven. D'Andere Provincien volghden dit exempel niet / zijnde aldaer de militaire meest Bloedt-verwanten ende Maeghschap van de Politijcken / die 't kussen in hadden; Maer Hollandt gingh sonder aensien van Persoonen / prefererende 't interest van den Staet voor haer particuliere / ende kost soo in dit / als andere saecken met recht seggen: *Magnum iter abscendo, sed dat mihi gloria vires.*

Den acht en twintighsten is ter Vergaderinge nochmaels voor gebracht de propositie van den Raedt van State en Corps ter Vergaderinge van hare Ho. Mog. ghedaen / tenderende ten eynde / dat by de jeghenwoordige constitutie van tijden ende saecken / 's Lands Militie te Peert en te Voet met een aensienlijck aental van Ruyteren en Knechten versterckt mochte werden. Waer op gedelibereert / ende daer nevens oock geconsidereert zijnde / dat / om te beter kracht en nadruck te geven aen de conventien van mutuelle verbintenisse / deser dagen met de Heeren alhier aenwesende Ministers van de Coninghen van Groot Brittannien en Sweden geslooten / ten eynde om te mogen bekomen een seeckere ende spoedige uytkomste van den Oorlogh in de Spaensche Nederlanden / een considerable macht te Water ende te Lande teghens het aenstaende Voor-Jaer soude behooren in Zee en te Velde gebracht te werden; Is goedt ghevonden aen de ghesamentlijcke Provincien te schrijven / dat de selvige ten spoedichsten /| immers ten langhsten binnen den tijdt / van dat de wederzijds Actes van ratificatie op de Tractaten van Alliantie Defensive ende mutuelle verbintenisse / den drie en twintigsten deses tusschen den Heer Temple, Extraordinaris Envoyé van den Koningh van Groot Brittannien, ende de Heeren hare Hoogh Mog. Gedeputeerden gesloten / uyt gebracht ende ge-extradeert moesten werden: d'Heeren hare Gedeputeerden respective in hare Ho. Mog. Vergaderinge comparerende / wilden qualificeeren ende authoriseren / om consent te mogen dragen tot het doen van een extraordinaris equipagie van acht en veertigh Schepen van Oorloge tegens het aenstaende Voor-Jaer in Zee te brengen / met 't geene daer aen dependeerde / volgens de beraminge daer van door de respective Collegien ter Admiraliteyt gemaeckt / ende de Provin-

S cien

cien toe gesonden by Missive van haer Hoogh Mog. in date den negentienden deses / mitsgaders tot het doen werven ofte 't vernemen van twaelf duysent man te Lande ; Ende wierden d'Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere / versocht ende gecommitteert / om met eenige Heeren Gecommitteerde uyt den wel-ghemelten Raedt van State / by haer E. selfs te nomineren / in conferentie te treden / ende t'overleggen / in wat voegen best / ende op wat voet de voorschreve werbingen souden behooren gedaen ende in 't werck gestelt te werden / oock of daer onder eenigh en hoedanigh getal van Peerden en Dragonders souden behooren begrepen te werden / doende daer van rapport aen haer Hoogh Mogentheden.

De Heeren van Hollandt, uytgescheyden / adviseerde / dat men de Militie / soo te Voet als te Paerde / met twaelf duysent Man behoorde te vermeerderen ; Dat men tot dien eynde door den Veldt-Maerschalck Wurts soude konnen doen lichten twee duysent Man ; Dat men soude poogen om vier duysent Lunenburghsche in dienst te krijghen : Ende de rest (tot de twaelf duysent Man) vinden door recreutes of versterckinge van eenighe oude Compagnien : Dat oock mochten voortgaen niet alleen d'Ambassade aen den Keyser / maer oock aen alle naburighe Princen / om de selve t'invitteren tot d'intreede in d'Alliantie Defensive tusschen Engelandt ende desen Staet.

Sy hadden gheproponeert tot dese Extraordinaris Ambassadeur d'Heer Prins Maurits van Nassau, by nae ter selver tijdt als hy Veldt-Maerschalck soude werden / want het dessein was om Prins Maurits wel den rangh te geven / maer het bewint aen Wurts : Dese nominatie wierdt op den negentienden by haer Hoogh Mog. ooch geapprobeert / edoch met adjunctie van den Heer van Beverningh , verstaende dat de noodige Credentialen / Acte van pouvoir ende andere depesches verveerdight souden worden / ooch hier van aen den Heere Prince Maurits advertentie gegeven / met versoeck dat de selve sich tot de bekleedinge der voorschreve Extraordinaris Ambassade wilde prepareren ende veerdigh maecken / ooch ten eersten herwaerts over komen / om hare Hoogh Mog. nadere ordres ende depesches te ontfangen ende over te nemen ; Des wierden de Heeren van Braeckel ende andere hare Hoogh Mog. voorgaende Gedeputeerden / ooch versocht ende ghecommitteert omme het Concept van instructie voor de opgemelde Heeren extraordinaris Ambassadeurs / te resumeren / mitsgaders de besoigne daer te vooren geadvanceert op 't fourneren van een reglement voor de selve extraordinaris Ambassade / ten spoedichsten by der handt te nemen / ende daer van soo haest doenlijck rapport te doen ; De Heeren Gedeputeerden van de Provincie van Vrieslandt hebben in de voorschreve conclusie geconsenteert / mits open houdende een plaetse in dese Ambassade / by aldien de Heeren haere Principalen mochten goedt vinden yemant weghens der selver Provincie daer toe mede te committeren.

Ter selver tijdt is aen de respective Provincien copyelijck gesonden het advijs by de Heeren Gecommitteerden uyt de gesamentlijcke Collegien ter Admiraliteyt / den tweeden October des voorigen Jaers geformeert / ende den thienden daer aen volgende ter Vergaderinge van hare Hoogh Mog. over gelevert / raeckende de extraordinaris equipagie ter Zee / die teghens het aenstaende Voor-

voor Jaer soude behooren gedaen te worden / met gantsch serieus versoeck / dat de ghemelde Provincien daer op ten spoedighsten / ende sonder langer uytstel / gheconsidereert dat het saisoen van 't Jaer al verre begonde te verloopen / hare consenten in de hooghgemelde Vergaderinghe wilden doen openen.

Oock is geschreven aen den Heere Wurts, dat hare Hoogh Mog. hem den seventhienden, nevens den Heere Prince Mauris van Nassauw / gecommitteert ende aen gestelt hadden tot Veldt-Maerschalck van 't Leger van desen Staet / met versoeck dat de selve soo haest doenlijck herwaerts wilde over komen / om sijne Commissie van hare Hoogh Mog. te ontfangen / ende daer op den Eedt af te legghen / volgens ende in conformité van de ordre van 't Landt; den te schrijven Brief wierdt met een open Coppye van dien / aen den Resident Roomer ghesonden / met ordre / omme den selven Brief aen den Heer Wurts met een beleeft compliment over te leveren.

De Heeren Gedeputeerden van de Provincie van Zeelandt, hebbende den voorsz seventhienden deses gheconsenteert op 't behagen van de Heeren hare Principalen / hebben op 't voorsz aenschrijvens niet geadviseert.

Van gelijcken is goedt ghevonden / te versoecken de respective Provincien / dat de selve sich ten spoedighsten wilden verklaren op het committeren / ende af-senden van eenige Heeren Gedeputeerden aen de Heere Marquis de Castelrodrigo, over het subject raeckende het mopenneren van de vrede tusschen de twee strijdende Kroonen; des wierdt den Heere van Beuningen versocht / ende gecommitteert / omme een Concept van instructie voor de selve besendinge op 't papier te brengen / ende daer van rapport te doen.

Den seven en twintighsten schreef de Heer Wurts 't volgende antwoort.

HO. MOG. HEEREN:

Eur Ho. Mog. sindt meine demutigste und gehorsambste dienste jederzeit bereit.

Und demnach aus eur Ho. Mog. vom Hern Resident Romer mir wolbehantigtem schreiben ersehen, welcher gestalt bey derselven, in disponirung der hohen militaire Chargen meine weynigkeit soo weit in consideration gekommen, dat sie mir die Velt-Maerschalck Charge, zue committiren angestellet, mit begehren, mich zu dem ende soo bald theunlich nach dem Haag zu begeven, &c. als thue gegen eur Ho, Mog. wegen des zu mir gezetsten guten vertrauwens, mich zu foderist gehorsamst bedancken, mit der versicherung, das eur Ho. Mog. vnd dero Estat mit getrewesten und muglichstem fleis zu dienen ich stets geslissen sein, und mich daer auf in gar kurtzen von hier nach dem Haag begeben werde, umb eur Ho. Mog. weitere ordere daselbst gegenwertich zu empfahn, in dessen wunsche ich von hertzen das die Gottliche Almacht eur Ho. Mog. bey bestandiger gesuntheit erhalten und derselbe

selbe hohe Riegierung mit selbst erwunste glücklichen successen feliciteren wolle. Womit eur Ho. Mog. in dero beständige hohe gewogentheit mich gehorsambst recommandire, und alstets verbleive

Hooge Mog. Heeren,

Onderstont, eur Ho. Mog. demutigster und gehorsamster Diener

(*Sonder onderteeckening.*)

Hamborg den $\frac{17}{27}$ January 1668.

Alsoo dese Brief quam sonder onderteeckeningh/ maeckte die een generael discours: Elck sprack daer van na sijn passie/ 't was seker/ dat d'Heer Wurts twee Brieven moest hebben gheschreven/ een principale/ en een Copye voor hem selfs/ ende dat hy in 't sluyten de Copye (die ongeteeckent was) hadt genomen ende afgesonden/ in plaets van de principale. Yemant uyt de Vergaderingh hadt geseydt: Dat dit eerste bewijs wel kleyn, ende de daedt van een Klerck was; maer 't scheen beter na die van een Soldaet.

't Was vreemdt dat soo haest als de kiesinge der hooge militaire Officianten hier was gedaen/ het (om soo te seggen) was gelijck te Roomen: alwaer veel brigue/ tumult/ ende onrust is voor de kiesinge/ Maer soo haest is de Paus niet gekooren/ of alles is stil/ ende elck voeght sich tot ghehoorsaemheyt. Soo hier oock: De Heer Prins Mauris (gelijck d'Heer Wurts ghedaen hadde) danckte door een civilen Brief/ ende dat herwaerts soude over komen/ soo haest het de Wateren/ die in de Maes ende Neder-Rhyn seer hoogh waren op geloopen/ souden toe laten.

Op den Heer Wurts viel by d'een ende d'ander veel te seggen. d'Een hadder op sijn geringe afkomst/ zijnde van Husum, een kleyn Stedeken onder den Heer Hertogh Christiaen Aelbreght van Holsteyn gelegen. Maer sulcks was tot meerder eere van den Staet: die wat Goddelijcks deden/ ende maeckten yet uyt niet. *Suscitans à terra inopem, &c. ut collocet eum cum principibus.* Andere hadden 't op sijn *Calibat*: Maer die de vryheyt beminden/ mochten wenschen/ dat alle Generaels-Persoonen ongetrout waren. Ende (politychelijck te spreecken) hadde de Pauselijcke Republijcke sonder het *Cœlibat* noyt soo langh konnen duyren. Sommige hadden 't oock op sijne Religie. Maer/ om weder politychelijck te spreecken/ de practijck was altans by alle Koningen/ dat daer op niet gesien wierdt. Men sach over al/ ende moest bekennen dat het alle Christenen zijn/ die haer genoegen aen het Apostolijck Symbolum: Zijnde alle de rest niet als *ceremonies, ritus*, ende Formulieren. Gehoorsaemheydt is de Religie/ by de Princen; Alle seditie is Ketterye. 't Is een groote verwaentheyt/ dat d'een d'ander bespot/ veracht/ of haet om de Religie/ ende 't is groote sonden dat yemant/ treedende in den Throon Christi/ op Aerden wil oordeelen de Levende ende de Dooden: Ende daer staet geschreven: Oordeelt niet, op dat ghy niet geoordeelt en wordt. De Pausselijcke specialijck mogen ghesecht werden

werden die mis-slagh te hebben / datze de poincten / dieze ceremoniale noemen / (gelijckse oock meest geen andere zijn) de selve kracht ende gehoorsaemheydt toe schrijven als de principale ofte het Apostolyck Symbolum: d'andere daerom verketteren / branden / ende excluderende uyt het Rijcke der Hemelen. 't Is een gemeene faute onder alle Christenen.

De petitie van den Raedt van State voor dit Jaer sesthien hondert acht en sestigh was als volght: Sy overgaven die den negenden.

Hooge ende Mogende Heeren.

HOewel Godt de Heer voorleden Jaer de wapenen van U Hoogh Mog. sodanigh heeft ghelieven te segenen, dat niet alleene een heerlijcke victorie tegen de Engelsche bevochten hebben, ende haer aen gewesen, hoe onseecker haer machtige Vlooten in haer eygen Havens lagen tegens onse Zeemacht, maer oock dat daer op gevolght is de langh-gewenste en glorieuse vrede, soo en sijn de tyden evenwel soo seecker niet, dat U Hoogh Mog. van hare gewoonlijcke voorsorge van de Militie te Water ende te Lande in goede postuyre te houden, yets konnen relascheren, gheconsidereert dese Landen door de questien van onse Nabuyren geduyrigh werden gealarmeert, ende dat verscheyde van de selven maer schijnen te wachten op de eerste ongelegentheyt, die desen Staet soude konnen over komen, om die op het onvoorsienste te overvallen, waer toe alle hare desseinen schijnen te dirigeren, soo dat geene soo ordinarise of extraordinarise Militie kan werden gedimitteert, maer eerder gedacht behoorde te werden, om de selve te vermeerderen, behalven de noodige voorsieninge die ghedaen sal dienen te werden tot versterckinge van de Steden en Frontieren, en het geene daer aen dependeert, het welcke den Raedt haer devoir oordeelende U Hoogh Mog. voor te dragen, by desen aen de selve presenteert den ordinarisen ende extraordinarisen Staet van Oorloge, om aen de Provincien op het spoedighste te werden af gesonden, zynde in de ordinarise de Compagnien uyt getrocken, gelijck de selve jegenwoordigh sijn gecomposeert, met byvoegingh van de Compagnien van het Regiment van wylen den Collonel *Steyn Calensfels*, die voor desen op den extraordinaris Staet hebben ghestaen, ende daer teghens den voornoemden extraordinaris Staet daer mede ende met de recreutes van de oude Compagnien verlicht, ende alleenlijck daer op geset de nieuwe Regimenten soo te Voet als te Paerde in den Jaere *sesthien hondert vijf en sestigh* aen genomen, dewyle den Raedt meynt, dat by dese conjuncture van tyden de Compagnien voor al niet swacker behooren te wesen, ende geene apparentie ter Werelt kan wesen dit jaer op eenige afdanckinge te dencken, ende door eene verkeerde mesnage den Staet in pericul te stellen van een affront te ontfanghen, ende meent den Raedt dat soo om den dienst van het Landt behoorlijck te betrachten, als mede omme de Finantien te beneficieren, niemant in militairen dienst van den Staet zynde, *twee* Charges behoort te bekleeden, noch oock Officieren aen gestelt te werden, van eenighe Regimenten, die hare Compagnien onder andere Collonels, of wel

 gantsch

gantsch geen en hebben, loogende de ervarentheydt, dat by tyden van occasie yeder een genoegh met sijne Charge te doen heeft, ende sulcks de dubbelde Charges alleen strecken tot ondienste ende profusie van de middelen van het Landt; ende wat het tweede aengaet, konnen op die manieren de Regimenten niet compleet te Velde komen, ofte andersints ghe-employeert werden, het welcke oock veele inconvenienten veroorsaeckt, die den Raedt soo veel in haer is, geerne soude voor komen; Gelijck de selve mede gaerne van U Hoog Mog. soude verstaen, de meeninge van de respective Provincien noopende het verdeelen van de Militie, werdende by eenige nieuwe Regimenten op gerecht, ofte Compagnien ghemortificeert, by andere de Compagnien versterckt ofte verswackt, sonder dat den Raedt daer eenighe notitie van krijght, de welcke nochtans niet alleen aen haer behoorde gegeven te werden, maer aen wien eygentlijck dat werck van outs heeft ghespecteert, ende wordt by haer met goede redenen geapprehendeert, dat dese separate verdeelingen wel een generale confusie mochte voort brengen, ende om vervolgens voort te gaen tot de noodige ingredienten, de welcke eenighe jaren herwaerts in dese generale petitie geinflueert hebben, ende na de selve ordre hier noch weder moeten influeren, soo soude noodtsaeckelijck hier weder moeten ghesproocken werden van de oude schaden, de welcke noch overigh zyn van de voorige laetste Oorloghen, ende van dat sware pack van de interesten, de welcke over de Capitalen in den selven Oorlogen gelicht, noch dagelijcks te betalen zyn, mitsgaders oock van de gerepartieerde interesten op den Staet van Oorloge ghebracht ten behoeve van de Provincien, de welcke haer credit ende middelen voor de lasten van de Generaliteyt gheinterponeert hebbende, oock daer van op den voornoemden Staet jouisseren, yeder naer proportie van haer verschot, maer wy sijn beducht dat de lasten van den jegenwoordigen tijdt, ende de apparente onkosten van den aenstaenden Jare soodanigh zyn, dat een yegelijck van de Provincien met alle hare ordinarise middelen, ende met alle het geene extraordinaris sal konnen gevonden ende geheven worden ghenoegh te doen sullen hebben, om te fourneren het geene, 't welck tot verval van dien vereyscht sal zyn, ende sullen derhalven de petitien van redres van de oude verloopene saecken moeten uyt stellen tot bequame tyden, als de goede Godt door sijne ghenade den Staet van het lieve Vaderlandt van den tegenwoordighen bekommerlijcken tyde gereddet, ende in geruster toestant gestelt sal hebben.

Ondertusschen kan den Raedt niet onderlaten wederom te repeteren ende te urgeren de generale ende particuliere Liquidatien over alle de ordinarise ende extraordinarise petitien, de welcke van tijdt tot tijdt sijn uyt geschreven, daer over in den Jare *sesthien hondert drie en sestigh* nevens de generale propositien by een nader ende particulierder advys de considerattien aen U Hoogh Mog. volgens der selver resolutie van den *veerthienden* November van dit jaer sijn toe gekomen, ende werdt by den Raedt gemeent, dat de voor-ghealleguеerde redenen over de jegenwoordige beswaerlijcke constitutien van tyden ghefondeert, gantsch niet en beletten dat de Provincien daer ontrent malkanderen ghelijck doen, maer dat ter contrarie daer door een meerder genegentheyt ende dispositie tot onderlinge assistentie soude bevordert worden.

Ende om dan voort te gaen tot het geene van den tegenwoordigen tijdt ende van den presenten noodt is, vindt den Raedt sich genoodtsaeckt U Ho. Mog. vervolgens voor te dragen eenige andere poincten, daer aen voor de conservatie van den Staet ten hooghsten gelegen is, ende daer op U Hoogh Mog. met een serieuse reflexie ende met een prompt furnissement van middelen sullen dienen te resolveren, indien noch niet en wil vervallen tot allerhande defecten, daer tegen den Raedt sonder dien niet en kan voorsien, ende daer aen zy oock niet soude willen schuldigh zyn. De pointen bestaen besonderlijck, in de voorsieninge van de Fortificatien, in de provisie van Vivres ende Ammunitien in de Magasijnen, in den voorraedt van Canon ende van Affuyten, daer over in alle Frontieren doorgaens min of meer gebreck is, ende in eenige van dien soo groot, dat die by onverhoopten toeval niet en souden konnen teghen houden; ende hoewel by den Raedt, geduyrende den tijdt van desen loopenden jare, alles bygebracht is, wat eeniger maten van hare macht ende directie geweest is, ende dat die noch in haren goeden yver onverdrietigh willen volharden, soo konnen U Hoogh Mog. seer licht af nemen, dat alle de toevallen van den teghenwoordigen bekommerlijcken tijdt op soo verre na niet en konnen gherecht werden uyt de ordinarise middelen van des Lands Comptoiren, ofte van die geene, de welcke op den Staet van Oorloge tot laste van de Provincien ghebracht zyn, ende als den Raedt by alle bedenckelijcke devoiren ontrent de selve heeft ghevigileert, om van yeder van dien te moghen consequeren dat geene, daer toe zy haer by hare consenten hebben verobligeert, ende die voorsieninge verder heeft gedaen om U Hoog Mog tydelijck van de ongemacken te waerschouwen, ende de remedien tot redres ende verbeteringe by petitie voor te stellen, ende dat zy tot noch toe soo ongeluckigh is, dat aen die devoiren niet gedefereert en wert, de consenten tot de remedien niet gedragen of wel ghedraghen zynde niet ghefurneert werdende, soo willen zy ten minsten das vertrouwen van U Hoogh Mog. ghewoonlijcke discretie, dat zy daer over niet en konnen werden aengesien.

Om van de Post van de Fortificatien te beginnen, weten U Hoog Mog. dat de selve by tyde van Oorloge, ende op voorgaende Staten van Oorloge is ghenomen geweest op *drie mael hondert duysent* Guldens jaerlijcks, ende by gevolgde vredige tijden vermindert op *hondert vijftigh duysent* Guldens; Ende eyndelijck op hoope ende gegeven versoeckeringe van prompt furnissement op *vijf en seventigh duysent* Gulden. U Hoog Mog. konnen lichtelijck af nemen, dat met die geringe somme tot soulevement vande Provincien soo ten uyttersten geretrancheert, van de welcke boven dien noch eenige in ghebreecke ghebleven sijn van hare consenten te furneren, niet volkomentlijck en heeft konnen gefurneert werden alles wat tot de Fortificatien specteert van de Eemsche af, tot ende langhs den Yssel, Ryn, Wael, Mase, Schelde, ende in Vlaenderen gelegen, ende dat daer mede tegen de apparente ende te apprehenderen toevallen, ende tot extraordinaire reparatien daer aen vereyscht niet en heeft konnen versien werden, waeromme den Raedt in 't Iaer *sesthien hondert ses en sestigh* dien post ghenomen heeft op *hondert vijftigh duysent* Gulden, ende siende dat die somme niet genoegh was om soo menighvuldige wercken in staet van defen-

sie

sie te houden, heeft sich genoodtsaeckt gevonden de voornoemde Post in het Iaer *sesthien hondert seven en sestigh* weder te verhoogen op *twee hondert vijftigh duysent* Guldens, ende tot noch toe de selve redenen van ghebreck ende noodtsaeckelijckheydt dienende, meent den Raedt dat meergenoemde Post van Fortificatie voor dit aenstaende jaer *sesthien hondert acht en sestigh* ter voorschreve somme van *twee hondert vijftigh duysent* Guldens, behoort te werden ghecontinueert. Wy willen verhoopen dat de gesamentlijcke Bontgenooten considererende hoe noodigh de Frontieren van desen Staet dienen versien ende verseeckert te zyn, gedisponeert sullen werden om niet alleen de noodige consenten op de voorschreve Petitie te dragen, maer dat oock aen den Raedt in haren contanten gelde, de eene helft tegen den *eersten* Maert, ende d'ander helft tegens den *eersten* September, sullen doen ter handt komen hare respective quoten, in de voorschreve *twee hondert vijftigh duysent* Gulden uyt ghe schreven: daer mede dan vertrouwt werdt dat de voornoemde Frontieren sullen in behoorlijcke standt herstelt, ende konnen onderhouden werden, ofte by ontstentenisse van dien souden die van den Raedt genootsaeckt werden het werck van de Fortificatien voorts t'abandonneren, dewyle zy geen apparentie en sien, ende U Hoogh Mog. wel affirmative konnen verseeckeren, dat op eenige acten van versoeck geene besteedinge voortaen meer te doen en zyn, ende werdt in ghevolge van U Hoogh Mog. Resolutie van den *vyftienden* May *sesthien hondert ses en sestigh* de Post van de Fortificatien binnen de Provincien te maecken ende te onderhouden, gecontinueert op *tweemael hondert duysent* Guldens voor dit loopende jaer, met dien verstande dat uyt de Provinciale quote van Stadt ende Landen de Stad *Groeningen*, tot onderhout van dessels Fortificatie, sal trecken *ses duysent* Guldens.

Het gebreck van Vivres ende Ammunitie van Oorlogh heeft sich in dese tyden oock wel notoirlijck geopenbaert, ende als U Hoogh Mog. sullen believen te letten wat middelen by den Staet van Oorloge werden uyt geschreven, tot verval van die voorsieningen, de welcke over soo menichvuldige Frontieren te verdeelen zyn, soo sullen de selve oock wel licht begrijpen dat het aen de voorsorge van den Raedt niet gemancqueert heeft, dat den voorraedt allesints niet en is gevonden soodanig als het wel schijnt gerequireert te zijn, sullende tot dien eynde niet alleen continueren den Post van *drie duysent* Guldens ter Maent, tot verval van Vivres op desen jegenwoordigen staet van Oorloge weder ghebracht, ende de verdere Posten van voorsieninge van Ammunitie tot laste van de respective Provincien noch weder gestelt, maer oock by de consenten van eenige extraordinaris Petitien weder een goede somme defalqueren tot verval van de meerder voorraedt.

Ende meent den Raedt oock niet buyten propooste te zyn, U Ho. Mog. weder t'erinnen het geene in voorige jaeren aen der selver consideratien is gebracht geweest, of, namentlijck de Borgers ende Inwoonders in de respective Frontier-steden woonachtigh, ofte immers de Regenten van dien daer toe niet behooren gehouden te worden, datze haer selven voor den tijdt van ses Maenden voorsien van 't geene tot der selver subsistentie vereyscht wert, om de provisie van de Magasijnen te laten puerlick ten behoeve van de Militie.

Ende

Ende al-hoewel door Godes ghenadigen zegen de Ingesetenen deser Landen buyten Oorloge ende in Vrede sitten, soo en zyn zy evenwel niet verseeckert dat hare Nabuyren haer altoos soo sullen laten, maer uyt de een of andere Querelle haer licht sullen soecken te beledigen: waerom den Raedt oock haer plicht geoordeelt heeft U Hoogh Mog. te remonstreren, dat alle de Militie, soo ordinaris als extraordinaris, behoort te worden in dienst gehouden, ghelijck in den aenvangh van dese propositie geseydt is, waer uyt évident moet volghen, dat niet tegenstaende in desen tydt de Officieren ende Soldaten maer halve Servicies trecken, de selve soo veel de Provincien aen gaet, sullen moeten verhooght worden, ende heeft den Raedt die nu verhooght met de helft, hebbende de experientie geleert, dat men met de verhooginge van een derde, soo als voorleden jaer geschiedt is, niet en konde toe reycken.

Het gebreck van Canon ende van Affuyten is allesints soo groot in de Frontieren, dat met eene geringe somme van Penningen en in een korten tijdt daer teghen niet behoorlijck voorsien kan worden, ende kan U Hoogh Mog. oock niet onbekent zyn, dat op den staet van Oorlogh noyt eenige Posten van die natuyre en zyn gebracht geweest, daer uyt men eenige voorsieninge hadde mogen doen, ende dat den Raedt echter daer op vigilerende naer haer plicht van Jaer tot Jaer, aengaende het Canon, by de generale petitien *vijftigh duysent* Guldens heeft uyt ghesschreven, ende met meenighvuldige devoiren ontrent de Provincien aen gehouden om het fournissement te hebben alleen van eenighe weynige Jaren, om immers eenigen voorraedt te konnen doen, ghelijck speciael daer van blijcken kan by haer Missive van den *acht en twintighsten* Juny *sesthien hondert vier en sestigh*, *sesden* January *sesthien hondert vijf en sestigh*, ende by de Petitien van *vijf hondert duysent* Gulden op den *vier en twintighsten* October *sesthien hondert vijf en sestigh* aen U Ho. Mog. gesonden.

Ende soo oock over 't gebreck van Affeuyten by devoiren als vooren, ende by Petitie van *veertigh duysent* guldens van den *thienden* January *sesthien hondert vijf en sestigh*, over alle 't welcke geene consenten gekomen of eenige effecten ghevolght zyn, als alleen dat eenighe weynige voorsieninge gedaen is in sommige Quartieren ende Steden op ordre ende communicatie van den Raedt, maer van weynigh importantie: soo dat den Raedt oock nochmaels de voorschreve petitien inhereren, ende seer ernstelijck versoecken moet, dat U Hoog Mog. haer willen bequamen om te doen het geene noodtsaeckelijck is, ende sonder uytstel dient ghedaen te worden, op dat men ontrent de verseeckeringe van de Frontieren, ende vervolgens op den welstandt van het Landt sich eeniger mate gerust mochte stellen.

Ende hoewel door den vrede, getroffen mettet Rijck ende den Koningh van Groot Brittannien, de Zee weder eenichsints geopent is, ende door de Navigatie ende Commercie de vervallen Neeringhe wederom wat schijnt te sullen werden gerestaureert, soo meent den Raedt evenwel datter noch veel reden zyn, waerom den Staet behoort te blijven in een aensienlijck postuyr van Zeemacht, ende meent derhalven haer devoir te zijn, de gesamentlijcke Bontgenoten op het ernstighste te versoecken, dat de Penningen dienthalven ghepetitioneert ende by de Provincien wel geconsenteert, maer by eenige voor een

goedt gedeelte noch niet gefourneert doch eenmael eyndelijck ten Comptoire van den Ontfanger Generael gebracht, en de respective Collegien ter Admiraliteyt deswegen klachteloos gehouden mogen worden, ende daer-en-boven dat de ordinarise middelen worden gebeneficieert; Ende worden dieshalven U Hoogh Mog. versocht aen de eene zyde te continueren d'ordinarise Convoyen ende Licenten, ende by publycque Verpachtinge de selve in 't geheele ofte ten deele te beneficieren, als oock den ophef van 't Last ende Veylgelt ende andere Verhooginghen van deselven, ofte in plaets van dien de dubbele Lijsten van de Convoyen; dewelcke by den voorslagh ende advisen van de ghesamentlijcke Collegien ter Admraliteyt in December d'Anno *sestkien hondert sestigh* zijn ter neder ghestelt ende inghedient in U Hoog. Mog. Vergaderinghe in de egaale practique, van welcke lasten de Provincien malkander behooren gelijck te doen, als meede in de Liquidatie diese moeten doen van de betalinghe, dewelcke zy voor de saecken van de Zee besonderlijck in deese laeste tijden ghedaen hebben, inghevolge van de Petitien van den Raedt tot verval van de lasten der selver uyt geschreven, om haer defecten voorsz daer in te suyveren, ende de schulden by de Collegien ter Admiraliteyt ghemaeckt ende noch open staende daer uyt voldaen te worden; ende soude ongetwijffelt oock de ghenegentheden ende dispositie tot onderlinge assistentie daer mede te meer bevordert worden.

Ende by U Hoog. Mog. in behoorlijcke consideratie ghenomen wesende hoe noodigh het zy desen Staet door Alliancien van welgeaffectioneerde Naburen te verseeckeren, om in cas van Oorloge te water, die niet alleen met Scheepen ende Volck te konnen verstercken, ende des Vyands maght incommoderen, maer oock der selver Navigatie ende Commercie op hare Landen ende Rijcken interdiceren; mitsgaders door 't ghebruyck van haer Havenen, onse Schipvaert tegen Vyanden, Piraten, storm ende onweder verseeckeren ende facilliteren konnen; ende in cas ons Vaderlandt te Lande wordt geattaqueert, desselfs Frontieren van desen Staat te helpen verseeckeren, de Militie t'assisteren, de vyandlijcke wervingen beletten, ende andere goede Officien doen, waer van het in de voorleden Oorlogen diversche goede effecten ghevoelt heeft, ende by manquement van 't fourneren van de geconvenieerde penninghen te vreesen zijnde, dat de Geallieerden niet alleen onmaghtigh de beloofde adsistentie te presteren, maer dat light andere ghedaghten tot prejuditie van den Staet soude konnen krijghen, willen wy verhoopen, dattet geen aen 't fournissement ten behoeve van U Hoog Mog. Geallieerden noch soude mogen deficieren, eenmael sal worden voldaen, ende door geen rescontre van andere saecken nablyven, op dat alsoo het Woordt ende Zegel van U Hoogh Mog. gelibereert, de affectie van de Geallieerden tot den Staat gheconserveert ende der selver Ministers buyten klaghten ghehouden soude mogen worden.

Aen den Koningh van Groot-Brittannien hebben U Hoogh Mog. een aensienlijcke Ambassade laeten afgaen, ende sal apparent aen den Kaizer, den Koningh van Vranckrijck en andere Potentaten, Vorsten ende Republiquen, met U Hoog Mog. in Alliancie of Neutraliteyt staende, dergelijcke honorable ende kostelijcke Besendingen gedaen moeten werden, soo om der selver affectie tot den Staet te conserveren, als oock om voor te komen de misverstanden, dewelcke

welcke

welcke teghen deselve uyt verkeerde impressien opgevat, schadelijcke desseynen souden konnen voort brengen, die dan met veel grooter onkosten niet sonder gevaer van noch veel meer te verliesen souden moeten worden tegegaen; het welcke U Hog. Mog. naer haer hooghe wijsheyt ende groote voorsightigheyt considererende beter geoordeelt hebben door 't afveerdighen van capable Ministen te precaveren, ende by den Raed te gemoet gesien wordende dat alles sonder groote onkosten niet sal werden konnen uytgevoert, ten opsighte dat de luyster ende aensienlickheyt van den Staet daer in mogt worden in acht genomen; soo meent deselve dat de post van de defroyementen, ten minsten met hondert duysent gulden behoort te worden verhooght; met eenen aen de Provincien versoeckende dat gemelden Post van Defroyementen promtelijck ten Comptoire van den Ontfanger Generael magh worden gefourneert, als sullende by voortgangh van Generale Extraordinaris Ambassades noch qualijck ghenoegh konnen toereycken.

Dewijle oock d'ervarentheyt gheleert heeft, dat by tyden van Oorlogh, of wanneer deselve te gemoet gesien worden, gelijck nu oock, nu de gantsche Werelt, jae selfs onse naeste Gebueren daer in zijn geëngageert, die niet sonder reden geapprehendeert word, niet nodiger en is, als door een promt fournissement altoos een considerable Somme van Penninghen ghereet te hebben, waer mede dickwils groote ende schaedelijcke desseynen van den Vyandt konnen worden voorghekomen, en tot voordeel van den Staet considerable Entreprisen uytghevoert; die by manquement of traegh furnissement van deselve, veeltijds moeten nablyven, *als* werdende tot uytvoeringh van dergelijcke saecken gerequireert expeditie *en* secretesse, blyvende by gebreck van een van beyde alle desseynen, die ten dienste van den Staet ondernomen worden, vrughteloos, tot groote schade ende blâme van dien, dewelcke anders wanneer de gerequireerde Sommen *in* voorraet waren geweest, tot dessels lustre ende voordeel souden hebben geredondeert; Zijnde de occasien veeltijds soo pressant dat geen Petitien, veel min Consenten, ende noch minder de Reële fournissementen konnen afwaghten; behalven dat eer alle de ressorten over een ghebraght zijn, het voorghenomen desseyn komt uyt te lecken, gelijck U Hog. Mog. in voorleden Oorloghen dickmael hebben ondervonden, heeft den Raed, considererende de nootsaeckelijckheden van soodaene Penninghen om die in tijden van schielijcken voorval gereet te mogen hebben, den Extraordinairen Staet van Oorlogh voor dit tegenwoordighe Jaer *duysent ses hondert acht en sestigh* aengeslagen, met een post van *hondert duysent* guldens ter loopende Maend gerepartieert naer de Quotes van de Respective Provincien, welcke wy versoecken dat de Bondgenooten, ten uytgang van ieder loopende Maend, ghelieven te fourneren ten Comtoire van den Ontfanger Generael, behalven 't geenze van de verlede Jaren noch schuldigh zijn; en beelden wy ons in, dat dewijl nu alles nae ieder quote gestelt is, de Provincien te eerder sullen geanimeert werden de penninghen, daer mede zy aengeslagen zijn, promptelijk te fourneren; en onder pretext van inesgaliteyt niet te rugge houden, noch de Compagnien van hare repartitie onbetaelt laten, waer van wy eenigen tijt herwaerts de beklaeglijcke effecten hebben gesien; en in gevalle niet promtelik geredresseert wert, nog swaerder toevallen staen te bevreesen.

Ende dewijle dese Propositie vele ende verscheyde lasten impliceert, soo voor de saecken van 't Land, als van de Zee, ende dat allesints in de Provincien over de middelen gelaboureert werd: soo heeft den Raed gemeent, dat het niet ontydigh is U Hog. Mog. noch weder voor te stellen, dat grootelijcks dienstigh soude zijn, indien volgens de eerste intentie van de Unie in de Respective Provincien ende geassocieerde Steeden ende Landen, konde werden gheheven een partye middelen van Consumptie, met verantwoordinghe van de vijf specien, waer door de Provincien bequamer souden werden gemaeckt, om de lasten te dragen, dewelcke deselve hebben op te brengen.

Ende hoe-wel dien voorslagh onder verscheyden pretexten, tot grooten ondienst van 't Land, by verscheyde Provincien is gedeclineert gheworden, soo vindt den Raed eghter van haer debvoir, om de generale practijque van middelen als noch weder voor te stellen, en de bevorderinghe van dien U Hoogh Mooghende op 't allerserieuste te recommanderen, ghelijck mede aen de respective Provincien, dat sy ondertusschen de middelen die elck nu in den haeren heeft geintroduceert, ende treckt, diermaten willen beneficieren, dat die opreghtelijck van een yder gehoeven, ende alsoo de nootsaeckelijcke lasten gevonden en wel gedragen konnen werden.

Het Landtschap Drenthe is tot noch toe aengheslagen, ende ghebleven op *een* tegens *hondert* van de andere Provincien in alle Petitien boven de *vijf hondert* guldens ter Maend, uyt de middelen van Coevorden, tot onderhout van de Fortificatie-wercken, aldaer specialijck gereserveert, soo als van ouds gebruyckelijck is geweest, waer by versoght wert, dat het als noch verblyven moge.

Aldus ghedaen ende gepetitioneert in den Raede van Staeten, in 's Gravenhage, den *elfden* January, *sesthien hondert acht en sestigh*.

C. Van VRYBERGE.

Ter Ordonnantie van den Raed van Staete der Vereenighde Nederlanden.

G. Van SLINGELANDT.

Hooge Mog. Heeren,

NAe dat de nevens-gaende Petitie geresumeert, af gheschreven ende gepparapheert was, hebben onse Gedeputeerden, met die van U Hog. Mog. op eergisteren in Conferentie gheweest zijnde, ons gerapporteert: dat aldaer by eenige Heeren gesustineert wiert, dattet voor sommige Provincien beswaerlijck soude zijn, de gerede Penningen, waer mede ter loopende Maend zijn aengeslagen, soo preciselijck, als in de Petitie wert versoght, ten uytganck van yder loopende Maend, te brengen ten Comptoire van den Ontfanger Generael Jacob van Volbergen. Ten anderen: Dat de Provincie van Holland wel gheneghen soude wesen de gantsche *hondert duysent* Ponden, ofte een groot ghedeelte van dien,

dien, boven hare quote op den gesetten tijt te fourneren, mits ontlast werdende van soo veel Militie; hebben wy, om alle accommodatie by te brengen, die mogelijck is, ende alle mis-intelligentie onder de Bontgenooten, sooder eenighe moghte wesen, des wy verhoopen van neen, wegh te nemen, goet gevonden U Hog. Mog voor te draeghen: dat soo wanneer Hoogh-ghemelde Provincien swarigheyt moghten maken, haeres aengeslagen quote van gereede penninghen ten eynde van yder loopende Maend te furneren, den Raed zigh sal contenteren, soo wanneer den *eersten* April naestkomende, de *drie* alsdan eerstloopende Maenden werden opgebraght, en soo voort van Maend tot Maend, tot den uyteynde van dit loopende Jaer *duysent ses hondert acht en sestigh*. Ende belangende het tweede point, inghevalle de Provincie van Holland met de andere *ses* Provincien, ofte eenige van dien over een komt, om voor haer haere Quote daer mede in gerede Penningen zijn aengeslagen, ten Comptoire van den Ontfanger Volbergen te fourneren, of in gevalle buyten vermoeden eenige vande Hoogh-gemelde Provincien in gebreecke bleef, werd de Hoogh-gemelde Provincie van Holland versoght, de Quote van die Provincie of Provincien ter plaetse voorsz. te brengen, dewelcke daer-en-tegen sal ontlast werden van de Compagnie ende andere Lasten ter concurrentie van de voorsz. Somme, ende de in-ghebreck-blijvende Provincie daer mede belast; waer op den Raed versoeckt dat de Provincien zigh tijdelijck ende ten langhsten voor den *eersten* April ghelieven te verklaren.

Hoogh *Mog.* Heeren, wy beveelen U Hog. Mog. in Gods protexie. In den Hage den *sesten* January, *duysent ses hondert acht en sestigh.*

C. Van VRYBERGEN.

Ter Ordonnantie van den Raed van Staete der Vereenighde Nederlanden.

Was geteeckent

G. Van SLINGELAND.

Wat d'Heeren van Zeeland op dees tijt aen haer Hoogh Mog. schreven/ scherpelijck reprocherende de Provincie ende proceduren van Holland, geeft het volgende:

Hoogh Mog. Heeren,

DE Heeren Gedeputeerde van dese Provincie ter Vergaderingh van U Hoogh Mog. hebben ons over eenige dagen toegesonden seeckere Missive van de Heeren Gecommitteerde Raden van de Provincie van Holland ende West-Vriesland, ghedateert 's Graven-Hage den *vijf-en-twintighsten* van de voorleden Maend aen U Hog. Mog. geaddresseert, over ende ter sake dat wy in

in naerkominge van seeckere Resolutie van de Heeren Staten van Zeeland, in dato den *twaelfften* November des verleden Jaers, de Wel-gemelde Heeren Gedeputeerde hadden aen-geschreven te willen afwysen, ende declineren seker Advijs by den Raed van State op den *sevenste* van de volghende Maend geformeert, als directelijck strijdende teghen den Inhoud van de voornoemde Resolutie, vermits het selve Advijs daer toe tendeert, om de Provintie van Holland met een notable Geld-post boven d'andere Provincien aen te slaen, ende die daer-en-tegens met soo veel meer militie te chargeren: gelijck nu *twee* achter-*een*-volgende Jaren tot misnoegen, en in weer-wil van eenighe Provincien was geschiet; 't gene de Hoogh-gedaghte Heeren Staten van Zeeland nu geern tydelijck souden naekomen. Wy en konnen in der daet niet begrijpen, wat de ghemelde Heeren Gecommitteerde Raden van Holland mach hebben bewoogen, ons desen aengaende, niet alleen te carperen, maer oock occasie te nemen van dese Provincie op soo een harde en onvriendelijcke manier van een ieder uyt te legghen, sonder dat daer toe de minste redenen zijn ghegheven, veel minder, dat deselve souden hebben gemeriteert een verwyt, die haer de sensibelste van de Werelt moet wesen: namentlijck dat sy fundamenten souden legghen tot subversie van de republijke, daer deselve ter contrarie professie maeckt, om die te conserveren, ende door alle bedenckelijcke weegen ende middelen vast te houden tegens de vloed, ende inbreuck van soo veele nieuwigheden, die sedert den jare *een en vijftigh* soo voort gebraght, ende die self het aensienlijck lichaem van U Hog. Mog. (*verstaet hier door het formulier van 't gebed*) in haer rang en weerdigheyt niet en hebben ongequetset gelaten: op dewelke dienvolgende sodanigen reproche met meerder reght soude konnen werden geappliceert. Wy souden ons seer geern hebben ghedispenseert, om de opghemelde Missive van point tot point te beantwoorden, 't en ware ons stilswygen onghetwyfelt soude worden opghenomen voor eene confessie van soo veele ghevoelighe reproches, waer mede dese Provincie door de voorschreve Missive wort beswaert. Wy sullen dan, Hog. Mog. Heeren, voor eerst toonen, dat de voorghemelde Resolutie van de Heeren Staten van Zeeland van den *twaelfsten* November lestleeden op seer goede fundamenten berust, soo ten aensien vande forme, als materie; vermits het alle de Leeden van d'*Unie*, als jaerlijcks de *Staet* van *Oorlogh* wert over ghebraght, vry staet, die niet alleen t'examineren, ende te letten wat egaliteyt of in-egaliteyt daer in, tusschen de Provincien is gehouden, maer oock des noodigh ende dienstigh bevindende, eenige Posten af te wijsen, ende daer in niet te consenteeren: Veel meer is het de Provincien geoorloft soo wanneer in voorgaende jaren eenige Posten op de Staeten van Oorloge zijn ghebraght, daer over haer eenige Provincien hebben beswaert, en niet-te-min de goetheyt ghehad deselve voor dien tijd soo te laten passeeren soodanighe Posten voor het toekomende, tijdelijck, en eer de Staten van Oorloge noch geformeert zijn, tegens te spreecken, om daer door alle disputen en misverstanden onder de Provincien te eviteren, ghelijck dan de Heeren Sraeten van *Zeeland* daerom by tijds de voorgemelte Resolutie op den *twaelfsten* November laestleden hebben ghenomen, en dadelijck ter Vergaderinge van U Hog. Mog. en in den Rade van Staeten doen bekent maecken, daer toe haer Edele Mog. niet alleene bewoogen zijn

ge-

geworden om alle *in-egaliteyt en jalousien* onder de Provincien te weeren, maer datter oock is een puyre nieuwigheyt dat d'een of d'andere Provincie boven alle andere met soo notablen Geld-post soude werden aengeslagen, als wesende, in de voorgaende tyden, soo wanneer soo machtige Legers te Velde en soo groote Vlooten ter Zee zyn gebraght, diergelijcke noyt gepractiseert, maer zyn de penningen, die tot soodanighe expeditien van nooden waren, by Extraordinaire Petitien over de Respective Provincien om-geslaghen; Wy en weten in der daet niet te bedencken wat het mach wesen dat de Heeren Gecommitteerde Raeden van *Holland* dese wettelijck en reguliere maniere van Procederen soo bestaen over te halen, daer de Heeren Staeten van deselve Provincie altoos soo sorghvuldigh zyn gheweest, om aen haer te Conserveren de *Vryheyd van de Consenten*, dat oock somwylen soo hooge by haer is ghewoogen, datse selfs tegens de Oppositie van alle de Provincien, en contrarie de Advysen en Remonstrantien van den *Capiteyn Generael*, en den Raed van Staete hebben onder-nomen eenigh Krijghs-volck, staende op hare repartitie, *af te dancken*, daer uyt soo veele ongemacken zyn ontstaen, die U Hog. Mog. en al de Werelt meer als te veel bekent zyn; En het is remarquabel, dat soo wanneer U Hog. Mog. by haere Resolutie van den *achthienden* Augustus *sesthien hondert en vijftigh* tegens soodanige separate *af-sonderlijcke Cassatie* de noodige ordre hebben gestelt en geordonneert dat het different ofte verschil, dat daer over naermaels onder de Provintien soude mogen ontstaen, soude worden gedefereert aen het hoogh-wys Advys en ter decisie van de Heeren *Stadthouders* ofte *Stadthouder* in der tijd, dat de Hoogh-gemelte Provincie van *Holland en Corps* in de Vergaderinge van U Hog. Mog. present sijnde, en daer in consenterende, haer expres hebben voor-behouden; gelijck oock gedaen hebben alle de andere Provincien, de ghewoonelijcke Vryheyd in het stuck van de *Consenten*; Nu en weten wy niet te begrypen dat de gene die dese Vryheyd willen gebruycken, en by Anticipatie de andere Bondtgenooten daer van adverteren, gemeriteert hebben beschuldight te werden, al of deselve fondamenten leyden tot *subversie van de Republique*, 't en ware dat de Heeren Gecommitteerde Raeden van *Holland* mochten voor hebben door soodanighe rude bejegheninghen de Provincien te intimideren, en ghelijck als af te schricken van in toekomende Tijd de voorstellen van die Provincie meer te contrarieren en haer daer teghens te opposeren; Wy moeten wel bekennen, Hog. Mog. Heeren, dat den voorraet van penningen in vele gelegentheden en occurrentien van saecken, ten hooghsten nootsaeckelijck is, maer die te haelen uyt eene Provincie alleen is seer bedenckelijck, vermits de experientie allesints leert van wat kraght de *Beurse* is, en dat daer uyt niet anders en is te bekomen dan als het die Provincie, daer uyt de penningen moeten werden verschaft, sulcks komt goet te vinden, en anders niet, al is het schoon dat de redenen en ordre van de Regeeringe haer daer toe obligeren, gelijck het dese Provincie wedervaert in de Post van de *Defroyementen* en *uytheemsche besendingen*, daer op deselve jegenwoordigheyt heeft over-betaelt een Somme van *hondert derthien duysent vijf hondert negen en dertigh* guldens, *vier* stuyvers, ende *seven* penningen, die haer uyt het considerabel verschot van *negenmael hondert en negentigh duysent vier hondert ses en twintigh* guldens, *achthien* stuyvers, en *een* penningh, dat de

Pro-

Provincie van *Holland* uyt de voorsz Post in haer Beurse heeft, behoorde te werden vergoet, ghelijck daer toe alle moghelijcke debvoiren zyn aenghewent, oock d'Advysen van den Raede van Staete, en van U Hog. Mog. Reecken-kamer hebben getendeert, doch te vergeefs; daerom is dickmaels voor-geslagen, en by dese en andere Provincien iterativelijck geurgeert, om soodanighe ongelijckheyt te vermijden, dat de meergenoemde Post egualijck over alle de Provincien, naer advenant ieders Quote, behoorde te werden gherepartieert; dan 't schijnt dat 't geene aen de Provincie van *Holland* eens werd ghedefereert ofte toegelaten, naeuwelijcks kan werden verandert; 't welck oock een van de oorsaecken is geweest, waer om de Heeren Staeten van *Zeeland* in desen soo tijdelijck hebben gesproocken. Wy moeten hier voor een *tweede* exempel by voegen, dat de premie, die de veroveraers van 't Schip den *Sint e Patrick*, nae een heet en dapper gevecht, soo loffelijck hebben verdient, tot noch toe is onbetaelt ghebleven, wat debvoiren oock daer toe zyn aenghewent, even als of men de deughd en dapperheyt in dese Provincie door behoorlijcke en solemnele toegheseghde recompense niet vorder en wilde opwecken en aenprickelen; Wat aengaet de klaghten daer in de Heeren Gecommitteerde Raeden van *Holland* seggen, dat de Geallieerden van desen Staet, als den Koningh van *Dennemarcken*, ende Fursten van *Bronswijck* en *Lunenborgh* uytbarsten over de wan-betalinghe van de *Subsidien* aen deselve by solemnele Tractaten belooft, is de Heeren Staeten van *Zeeland* van herten leet, en hebben soo veel haer Edele Mog. aengaet al van den aen-beginne getraght haer *Quote* in den voorsz *subsidien* promptelijck te voldoen by Assignatien op het gene de *niet equiperende* Provincien aen de Admiraliteyt alhier, volgens ghedraegen Consenten ter Zee, schuldigh zyn: als niet redelijck zynde, dat men dese Provincie de Lasten te Waeter ende te Lande, gelijckelijck op hare schouderen soude willen leggen. Gelijck de Heeren Staeten van *Zeeland* by haere wel-geraisonneerde Missive van den *een en dertighste* May des Jaers *sesthien hondert ses en sestigh* U Hog. Mog. hebben gerepresenteert, en daer van tijdelijck gewaerschouwt. Ende al-hoe-wel haer Ed. Mog. redenen hadde by de voorsz Assignatien te persisteeren, soo hebben deselve niet-te-min haer soo verre geëslargeert, siende dat de voorsz Assignatien niet en wierden voldaen, uytgesondert alleen dat de Provincie van *Utreght* daer van een ghedeelte aen den Koningh van *Dennemarcken* heeft betaelt, dat sy den Hooghst-gedaghte Koningh en Vorsten over de voorsz subsidie in baeren gelde voldaen tot den jaere *sesthien hondert ses en sestigh* incluys, zynde alleen het jaer *sesthien hondert seven en sestigh* noch onbetaelt ghebleven, dat immers nu door 't voorsz middel van Assignatie behoorde ghevonden te worden; wesende den Heer Cheurvorst van *Brandenburgh* over sijne Subsidien mede t'eenemael voldaen: Sulcks dat U Hog. Mog. light sullen konnen oordeelen, hoe onghefondeert het is in soodaenige klaghten tegen dese Provincie uyt te breecken; de andere Provincien laten wy voor haer selfs spreecken, als die onghetwijffelt daer mede oock gemeent werden: Het is buyten twijffel een van de nootwendighste plighten van alle Staeten en Regeringen, zyn ghegheven Belofte en Obligatie te voldoen, niet alleen aen Uytheemsche Princen, maer oock voornamentlijck aen die geene met dewelcke men een en deselve Regeeringhe composeert, daerom

hebben

hebben de Heeren Staeten van *Zeeland* diesweghen geen kleene reden haer te beklagen, dat haer Edele Mog. nu soo lange by de Heeren Staeten van *Holland* te vergeefs hebben aen-gehouden om betalinge van de *Premien*, by de particuliere *Kruyssers* in 't veroveren van soo veel *Duynkercksche* en *Oostendische* Schepen verdient, ende die haer uyt de Havenen van dese Provincie alleen soo merckelijck hebben geëvertueert, aen de eene zijde tot protexie van de *Commercie*, aen de andere zijde tot af-breuck van de Koningh van *Spaignen*, doenmaels vyand van den Staet: hebbende die *twee* roof-Steden soo verre gebraght, datse *van sestigh* Commissie-vaerders, diese sterck waren, ende genoeghsaem het dominie van de Zee in hadden, en als *impune* onder de Koopvaerders en Visschers grasseerden, zijn gebraght op een seer kleen getal, ja soo verre datse nauwelijcks het hooft meer dorsten uyt-steecken, en by na geen communicatie of vaert op *Spaignen* meer hadden; Dat seer wel aen-gemerckt wort te wesen een van de dringende oorsaken, die dien Koningh geobligeert hebben met desen Staet Vrede te maken; wie had konnen twijffelen, of het *publique woord* en belofte soude immers in een saecke van sulcken verdienste gepresteert zijn gheweest? Gelijck dan de Heeren Staeten van *Zeeland*, om dese goede Lieden, die soo lang te vergeefs om de betalinge van haer verdiende proemien hadden na gheloopen, eenmael buyten klaghten te stellen, haer eyndelijck uyt haer *Provinciale Casse* hebben voldaen, op hoope dat haer daer over behoorlijck remboursement soude geschieden; doch in plaetse dat *Holland* haer daer toe soude laten persuaderen, soo is het dat deselve heel contrarie aen dese Provincie voor een ghedeelte vrughteloos heeft gemaeckt den Impost van de *veerthien* guldens op 't *Zout* gaende van de *Demme*, die specialijck tottet betalen van de voorsz *premien* door U Hog. Mog. is geaffecteert geworden, welcker Interesten hier diende om d'Interesten van 't gedebourseerde en verschooten Capitael, bedragende over de *twee tonnen Gouds* te betalen; ende als wy hier by voegen het gene dese Provincie heeft over betaelt op de voor-ghemelte Post van de *Defroyementen*, en 't gené zy by inadvertentie betaelt heeft aen eenighe Compagnien van de *Hollandsche* repartitie, soo sien wy met droefheydt, dat dese *drie* soo deughdelijcke en indisputable *Posten* met d'Interesten van dien monteren ontrent de *ses tonnen Gouds*, die in der daet in de beswaerde Finantie van dese Provincie geen kleene Bressche maken, en die in dese tijd seer wel te pas soude komen, om deselve wat t'ontlasten, of wel by noot voor 't gemeene beste te spenderen: Dat de Heeren Gecommitteerde Raden van *Holland* seggen, dat van de Geld-posten, daer mede die Provincie nu *drie* achter-een-volgende Iaren is aengeslagen gheweest, na ordre van 't Land behoorlijck sal werden gerekent en gedoceert, dat wy willen vertrouwen dat geschieden sal; maer wy hebben reden om te twijffelen of oock al de Posten van betalinghe zijn van die nature als deselve behoorden te wesen: Het eerste pretext om de Provincie van *Holland* met dese Geld-post aen te slaen, is geweest het onderhouden van eenige Schepen in de *Middenlandsche Zee*, die naer proportie van dien seer weynigh zijn gheweest, en meest hebben ghedient tot Convoy van de Koopvaerders in die quartieren, in plaets van den vyand daer alle mogelijcke af-breuck te doen: Dat de Heeren Staeten van *Holland*, soo voor-gegeven word, vrywillig eenige *Millioenen* over betaelt hebben, ter liefde van 't gemeen,

metten *aenbouw* van extraordinaris groote Oorlogh-Schepen, en *gieten* van Metael *Canon* van seer swaere calibre, is een loffelijcke saecke, ende geeft te kennen dat die Provincie vry meer kan contribueren als haer opgheleght word, en dat derhalven haer *Quote* behoorde te werden verhooght, en die van dese Provincie vermindert, daer toe voor desen veel debvoiren zijn aenghewent en klaer vertoont dattet selve gefondeert was op seer goede ende billicke redenen; Ende het is ongetwijffelt, dat zedert het begin van de tegenwoordige loffelijcke *Unie* en Regeeringe deser Landen, alle de Provincien meer hebben ghedient om de Provincie van *Holland* groot en opulent te maken als haer eygen selven: Maer te pretenderen dat den Vrede (die God almaghtigh den Staet soo genadigh heeft verleent, door het *aenbouwen* van de voorsz Schepen, en gieten van soo swaren *Canon*) soude wesen te wege ghebraght, en dat sonder die voorsorge den Vrede noch seer verre te soecken soude wesen, dat is voorwaer een *presumtie* die wat te verre gaet: Men heeft in dese en andere Provincien de handen mede niet weynigh uyt de mouwe ghesteecken, en rigoreuselijck aen het werck geslagen: En is hier oock na proportie vry swaer *Canon* aen gegoten, doch d'occasie heeft niet gepresenteert om die groote Schepen en dat swaer Canon, daer van soo geroemt word, tegens den vyand te gebruycken, vermits die in het laeste Somer-saisoen geen Vloote in Zee en heeft gebraght, 't gene ongetwijffelt niet is veroorsaeckt door de apprehensie van dese nieuw-geboude Schepen en gegoten *Canon*; maer veel eer door ghebreck van *Geld* en vele behoeften, voornamentlijck door het af-branden van de Stadt *Londen* veroorsaeckt. Doch hoe het zy, het ware van herten te wenschen, dat dese vigeur in de Provincie van *Holland* ende West-Vriesland ware gevonden geweest ten tijde van den Oorloge met den usurpateur *Cromwel*, als wanneer de kosten niet hoger waren gelopen als tusschen de *twaelf* ende *derthien Millioenen*, daer die nu monteren tot de hooghte van *negen en dartigh* a *veertigh Millioenen*, niet-te-min soo wierde doenmaels voor-gheghevén dat de schouderen van de Finantien door dien last soo wierden inghedruckt, dat deselve niet machtigh èn waren die langhe te draghen, ende daerom de Vrede nootsakelijck moste werden aenghegaen, niet teghenstaende het Land op het laeste met den aenbouw van groote Schepen in een seer goede postuyre was ghebraght, gestijft met de Alliantie van de Koningh van *Dennemarcken*, die doenmaels oock in sijn volle vigeur en besit van sijne Landen was, hebbende den Staet geen Prins of Potentaet te Water noch te Lande tot partye, staende daer-en-tegens den voorsz *Usurpateur* alleen, in een nieuw op-geworpen Regeeringe, vol vreese en diffidentie, en *Schotland* gedurigh gereet tot revolte: Evenwel soo heeft men den Staet eyndelijck gedisponeert onder seer disavantagieuse conditien met den voornoemden *Usurpateur* de Vrede te maken, die daer-en-boven door de Heeren Staeten van *Holland* ende West-Vriesland noch soo merckelijcken wierden beswaert door soo *teeren ende verresiende overgifte* als een ieder bekent is, onder voor-geven dat den Vrede sonder die condescendentie niet en was te wege te brenghen, maer dat de voorsz *overgifte* den gront-slagh was van dat gehele werck: Dit heeft ongetwijffelt de Engelschen boven andere insighten die zy hebben gehad, mede seer geanimeert desen laesten Oorlogh wederom aen te vanghen, *Veterem ferendo injuriam invitas novam*: dat voorige exempel ende

de

de ongemeene deferentie aen de doen-maelsche Regeeringhe in *Engeland* ghetoont, waren seer aenlockende, (dan God zy gheloofd dat geen Provincie en heeft gebranleert) doch ongeluckigh zijn deselve, dat die soo onghelijck bewogen en getrocken worden, en daer van dan dese weer-slagh soo moeten gevoelen en helpen uytstaen de oorsaken van't gepasseerde *malheurs* op te halen, is seer ongenoegelijck, en een yder pretendeert ghemeenelijck daer van vry te wesen, soo is het oock niet minder *praesomptieus*, dat deselve *malheurs* door een ghemeene maght loffelijck zijnde te boven gekomen, *een* alleen zigh daer van d'eere *wil* toe schryven. Om voort te treden tot beantwoordinge van het gene de Heeren Gecommitteerde Raden van *Holland* soo breet uyt meeten, aengaende de defecten die in de voorleden Somer in 's Lands Vloote uyt dese Provincie souden wesen aen gekomen, soo believen U Mog. Mog. *voor eerst* te considereren, dat daer by wel verswegen word wat wel-toegeruste Schepen en *Esquadres* in de voorighe saisoenen uyt dese Provincie zijn in Zee ghebraght, als het eygentlijck daer op aen quam en reght aen den man ging, om den vyand met geheele Vlooten, in de ruyme Zee, en in gerangeerde Battaillen onder de oogen te sien, ghelijck zy haer nevens andere daer in seer wel hebben gequeeten, niet tegenstaende de hooft-Officieren van dese Provincie in haer *rangh en weerdigheyt*, teghen alle redenen ende practycque soo merckelijck wierden vernadeelt, daer door geen kleyne oorsaecke tot meerder resentiment wierde ghegheven, als wel daer over is getoont geworden, als zijnde het selve alhier voor die tijd, de gemeene Republicque ten besten, soo gedragen geworden.

Ten anderen, soo wert mede verswegen het gene de Admiraliteyt alhier heeft gedaen, en by geen van de andere Admiraliteyten en is ghevolght, namentlijck dat deselve al het Boots-volck, soo in soldye als kost-geldt, geduyrende de Winter-saisoenen, in dienst ende ter Zee tegens den vyand in actie heeft gehouden, daer de andere *Admiraliteyten* hare Schepen hebben op-gheleyt ende het volck afgedanckt; uytgenomen, dat in de laeste Winter tot *Rotterdam* en *Amsterdam* aen een gedeelte van het Boots-volck eenigh dagh-geld is gegeven, sonder evenwel voor deselve te laten schaffen, sulcks dat de *Admiraliteyt* binnen dese Provintie wel *vijf* Maenden in 't Jaer, met het aen-houden van haer Boots-volck, meer is gechargeert en belast gebleven als de andere *Admiraliteyten*, die in dien tijd aessem hebben konnen scheppen, om haer tegens de volgende Saisoenen te beter te konnen prepareren; het welcke, nae billickheyt ingesien zijnde, wel ruym in compensatie van het defect dat de Heeren Gecommitteerde Raden van *Holland* soo breet uyt meten, behoorde te werden ghenomen. Ende als *ten derden*, hier werd by-gevoeght, dat aen dese *Admiraliteyt* de nodighe penningen tot het doen van hare Equipage niet en zijn geprefteert, ghelijck uyt de Petitien en ghedragen Consenten wel behoort hadde te geschieden; Ende dat hare achterheyt desweghen noch teghenwoordigh bedraeght een accessive Somme van weynigh minder als *elf tonnen Gouds*, soo kan daer mede ten vollen werden gejustificeert het *defect* dat in de Equipage alhier soude mogen gheweest zijn. En als daer wyders werd by-ghevoeght het gene de *Admiraliteyt* alhier noch teghenwoordigh competeert over de Equipagie ghedaen in den Oorlogh metten Usurpateur *Cromwel*, ende naderhand ghedurende den Oorlogh tusschen de *twee*

Noorder Kroonen, bedraghende een over-groote Somme van *vijfthien tonnen Gouds*, daer van de jaerlijcksche Interessten de Finantien nu vele jaren soodanigh hebben ghedruckt, ende al noch t'onderhouden, dat deselve geensints hebben konnen respireren; Soo vertrouwen wy, dat U Mog. Mog. naer haer ghewoone hooge bescheydenheyt sullen oordeelen, dat men hier in plaets van verwijt wel ter degen danck heeft gemeriteert, ende dese Provincie soo een gestalte van Finantie veroorsaeckt heeft uyt de non-protestatie van de andere Provincien, echter niet ontsien de saecke van de jongst-ge-endighden Oorlogh met sulcken vigeur en nadruck by te woonen, ende neven d'andere Bondgenooten soo loflijck uyt te voeren; Gelijck wy dan U Hog. Mog. in de *vierde* plaets moeten informeren, dat in den voorleden Somer geen *vijf* Schepen alleen by dese Admiraliteyt zijn in Zee gebraght, ghelijck de Heeren Gecommitteerde Raden van *Holland* voor geven, maer ter contrarie een nombre van *thien* Schepen, ende ander minder Vaertuygh, behalven de *vijf* onder Commandeur *Krynssen* uyt ghesonden; Doch het is waer dat alle deselve haer niet by 's Lands Vloot en hebben laten vinden, ghelijck sulcks oock geen den minsten ondienst heeft by-gebraght, ja men heeft al van langer hand konnen mercken, dat *d'Engelsche* geen hooft-Vloot stonden in Zee te brenghen, en dien-volghende oock niet van nooden was, met een Armade van *tachtigh* Schepen t'ageeren, maer dattet tot meerder afbreuck soude zijn gheweest, in cas men een goet getal daer van had gedetacheert, ende elders oock eenige van dien buyten *Europa* ge-employeert, gelijck wegens dese Provincie al dickwils is voor-gestelt ende met ernst geürgeert, 't geen onghetwijffelt sonder eenige de minste prejuditie van 't loffelijck exploit op de Riviere van *Chattam* soude hebben konnen ghesschieden, als niet geëffectueert zijnde door een groot ghetal van Schepen en swaer Canon, maer door een kleen getal van de minste *Charter*, gesecondeert door een concurrerende faveur van Wind ende Stroom, en voorts aengebraght door de roemlijcke courage van eenige, daer van de reste van de Vloote meer heeft ghedient om 't werck van verre aen te sien, als dat deselve door haer groote meenigte daer toe yet meer souden hebben konnen toe-brenghen. Dit zijn de redenen gheweest, Hog. Mog. Heeren, dat wy naer 't geluckigh eyndigen van de Zee-Campagne des jaers *sesthien hondert ses en sestigh*, soo wanneer by de Heeren Staeten van *Zeeland* wierd gedelibereert over 't af-dancken van 't Boots-volck, vermits de lasten van dien door de *non-prestatie* van de noodighe penninghen niet langer draeghlijck waren, haer Ed. Mog. hebben geperfuadeert tottet aenhouden van 't voornoemde Boots-volck, onder verseeckeringe dat een goede partye van dien in plaets van in de Winter aen de wal ende buyten actie te houden, met vrught ende nadruck teghens den vyand soude konnen werden geëmployeert, gelijck dan een goet *Esquadre* van *vijf* Oorlogh-Schepen, van alles wel voorsien, met een ingehuerde Fleuyt, *twee* kleene Fregatjens, ende *een* Hoeckerboot onder 't Commando van den Commandeur *Krijnssen* in den voorleden Winter naer de quartieren van *America* zijn uytgeseylt, die behalven d'exploiten te Lande ghedaen, ende datse des vyands Vloot in de Americaensche Eylanden met reputatie en af-breuck hebben onder d'oogen gesien, in de Maend van *Iany*, ende by na op deselve daghen als het voorsz. loflijck exploit in de Riviere

van

van *Chattam* is ondernomen ende ge-effectueert, met *vier* Schepen ende *een* Brander de Baeye van de *Virginien* is in gezeylt, ende aldaer volgens zijn ordre en instructie uytgevoert een exploit van gelijcke nature, en dat naer proportie van de kleene maght daer mede het selve is ge-effectueert, ende in consideratie van 't perijckel ende hazard van een Riviere in soo vollen Land wel *twintigh* mijlen op te loopen, niet teghen-staende in een andere in deselve Have uyt komende noch wel *vijftigh* Engelsche Schepen lagen, die d'onse de repassage souden hebben konnen disputeren, als mede ten aensien van d'af-breuck, die den vyand door het nemen, ruineren ende verbranden van soo veel Schepen is toegebraght, het voorsz exploit van *Chattam* seer gelijck is; ende soo als daer door de swackheyt van de Engelsche in de Riviere de *Theems* is ontdeckt, soo is het met het exploit in de *Virginien* ende elders in die quartieren (die ghelijck als de vleugelen zijn, daer op een groot ghedeelte van de Commercie ende welvaert van *Engeland* berusten) getoont, hoe die Natie in tyden van Oorloge, die God ghenadelijck verhoede, met nadruck is aen te tasten; Ende in gevalle des Commandeurs *Krijnssens* maght maer eens soo groot ware gheweest, hy soude ongetwijffelt al de resterende Engelsche Schepen aldaer in de *Virginies* hebben geruineert, ende elders noch meer afbreuck aen den vyand gedaen: Ende ghelijck de Heeren Gecommitteerde Raden van *Holland* segghen, dat de Heeren Staten van die Provincie seer veel kosten uyt haer eygen Beursse hebben gesupporteert, soo konnen wy mede seggen, dattet in-hueren van de voorsz Fleuyte en inkoop van *twee* kleene Fregatjens, daer op noch een Fleuyt-Schip en minder Vaertuygh, oock andere onkosten zijn ghevolght tot dienst ende transport van Land-Soldaten, als mede van de Vivres, Amunitie ende gereetschap van Oorloge, om de plaetsen aldaer te voorsien, al-te-samen by dese Provincie, buyten last van de Admiraliteyt uyt hare beklemde Finantien zijn ghedraegen, 't gene, door eenige ongeluckige toevallen, vry hooger komt te monteren als wel geprojecteert ende gegist was; behalven een Fleuyt-Schip, dat met een Kitse, onder het gheleyde van een Oorlogh-Schip met allerhande assistentie in het laest van *Augustus* des voorleden Jaers, tot voorsieninge van de quartieren van *America*, en naderhand noch een Galliot van hier is afgesonden; En op dat U Hog. Mog. noch nader souden sien hoe seer dese Provincie ende de goede Ingesetenen van dien haer in den laesten Oorlogh teghens den vyand hebben geëvertueert, gelijck zy t' allen tyden seer loffelijck hebben ghedaen, soo konnen wy U Hog. Mog. verseeckeren, dat wy naer voorgaende ondersoeck bevonden hebben, dat, soo door 's Lands Oorlogh-Schepen als particuliere Commissie-vaerders *hondert en vier en tachentigh soo Oorlogh als Koopvaerdye-Schepen van de Engelsche* hier binnen dese Provincie zijn opghebraght, behalven de *ses* a *seven en twintigh* Schepen, daer onder *twee* kloecke en wel-gemonteerde ten Oorloge, die door den Commandeur *Krijnssen* in sijne expeditie zijn ghenomen ende geruineert, ghelijck daer-en-boven de particuliere Commissie-vaerders ten minsten noch wel *veertig* buyten 's Lands hebben geruineert, die de Veroveraers om de groote distantie en periculen hier te Lande niet en hebben konnen opbrengen; Wy en verhalen dit niet *tot roem*, en om aen te wysen dat d'Engelschen diergelijcke notable en smertelijcke afbreucke uyt de Provincie van *Holland* niet en is aen

aen gedaen, al-hoo-wel soo veel grooter en Scheep-rijcker als dese; Maer om dat U Hog. Mog. naer hare hooge wysheyt souden oordeelen of dit niet en is geweest een van de krachtighste middelen, waer door d'Engelsche Natie te eerder tot den Vrede is gedisponeert geworden, en dat het verre van daer is dat de Provincie van *Holland* alleen de Eere soude hebben van die te hebben te wege ghebraght. Dat de Heeren Gecommitteerde Raden van *Holland* wyders segghen, dat dese Provincie op eenige Geld-posten, monterende te samen *hondert negen en veertigh duysent, seven hondert acht en vijftigh* guldens, *veerthien* stuyvers, weynigh hebben betaelt, is waer; maer wy laten U Hog. Mog. in alle bescheydenheyt oordeelen, of het buyten propooste is, dat men zigh met sulcken minderen somme eenighsints soeckt te behelpen, tegens sulcke excessive sommen die aen de Admiraliteyt alhier niet en werden voldaen, gelijck boven is aenghewesen: En seeckerlijck de over-betalinghe, daer die van *Holland* soo seer van roemen, wel geconsidereert zijnde, sal bevonden worden dat die eer de naem behoorde te hebben, van een voldoeninge van 't gene die Provincie uyt verscheyde Posten op den Staet van Oorloghe, nu eenighe Jaren achter den anderen soo merckelijck heeft geprofiteert; als *eerst* uyt de Post van de *desfroyementen* hier vooren aengewesen: *Ten anderen*, uyt de Posten van de *Servicien, Magazijnen, Fortificatien, Tractementen*, ende diergelijcke meer, daer de Hoogh-ghedaghte Provincie geen of weynigh betalinghe op heeft ghedaen, niet tegenstaende den Raed van State daer toe seer ernstige en continuele debvoiren heeft aengewent: Waer by ghevoeght de *Tractementen* die deselve heeft geprofiteert met Compagnien staende op hare repartitie, soo veel Jaren ontbloot te houden van Capiteynen; Soo sal by calculatie van alle dese Posten bevonden worden, dat deselve al eenighe *Millioenen* komen te monteren; Wy moeten U Hog. Mog. mede desabuseren dat de Compagnien die op den Extraordinairen Staet van Oorloge over de Jaren *sesthien hondert ses en sestigh* ende *sesthien hondert seven en sestigh*, op de repartitie van dese Provincien zijn gebraght, niet en zijn onbetaelt gelaeten, ghelijck de Heeren Gecommitteerde Raden van *Holland* abusivelijck voor geven, dat tot grooten ondienst ende disrespect van het Land soude gheschiet zijn; maer ter contrarie, dat die soo alhier in de Provincie, als by *assignatie* op de penningen van de *Admiraliteyt*, tot den laesten van *November* des voorleden Jaers zijn volkomentlijck, gelijck wy oock geinformeert zijn, voldaen; Dan wy moeten U Hog. Mog. tot besluyt van dese onse Missive als noch bekent maken, dat de Heeren Staten van *Zeeland* geen Militie tot haren laste sullen aen nemen, als by een egale verdeelinge over alle de Provincien naer *Advenant* yders *Quote*, volghens hare Ed. Mog. voorgemelde Resolutie van den *twaelfden* November laestleden, niet twijffelende, of U Hog. Mog. sullen daer aen, sonder eenig vorder bedencken, volkomentlijck defereren, als gefondeert op notoire reden ende billickheyt, en over een komende met de oude practique en ordre, die geen Exemplen en fourneren dat eenighe Provincie met eenighe *Geld-posten* boven andere is aen geslagen geweest, gelijck nu by de Provincie van *Holland* soo seer wert geurgeert, en het gene als noch, om redenen boven verhaelt, niet en kan noch en behoorde te geschieden, ghelijck wy het selve van U Hog. Mog. hooge en gewoonlijcke wijsheyt en discretie onfeylbaerlijck te gemoete sien, ende wel specia-

specialijck, dat dese en andere Provincien werden ghelaten in die *Vryheyt van Consienten*, als deselve na de ordre en nature van de Regeeringe deser Landen competeert, sonder daer omtrent soo bejegent te worden, als door de voor-ghemelde Missive van de Heeren Gecommitteerde Raden van Holland is geschiet.

Waer mede, &c.

Hoogh Mogende Heeren, &c.

Middelburgh den *twaelfden* January *sesthien hondert acht en sestigh.*

RADEN.

De Heeren Kirpatrick, Ittersum ende Meteren, wel d'oudste Collonels in dienst hier te Lande / by dese promotie verby gegaen zijnde / wierden van Gelderland ende Over-Yssel serieuselijck gerecommandeert / soo dat voor hare persoonen d'eerste te vaceren Charge wierdt gereserveert. D'Heer President proponeerde / dat men d'Heer Marlot, (die President was van de Krijghs-Raed) om zijn hoogen ouderdom / behoorde te substitueren den Collonel Meteren, maer sulcks quam niet smaeckelijck; yemand uyt de Vergaderingh repliceerde: Ick ben oock oud, en soude daerom niet geerne voor incapabel geoordeelt worden van ymand van mijn Collegues: Maer men heeft het korts daer aen soo ingheschickt / dat d'Heer Marlot sijn plaets resigneerde aen d'Heer Meteren, ende nochtans sijn Tractement behield; waer mede hy te vreden was.

Den Baron van Pallant proponeerde den dertighsten, dat sijn Schoon-Vader / d'Heer Collonel Haersolte, nu ghenoemt tot Commissaris Generael van de Ruyterye / bereyt was om sijn Eedt te doen / gelijck d'Heeren van Noortwijck, *Zuylesteyn* ende Welderen alrede gedaen hadden: Hy seyde by preadvertentie / dat hy om Vrienden te maken wel eenige giften ende vereeringhen tot Campen gepresenteert hadde (zynde een saecke die in Over-Yssel genoegh gemeen is) maer dat hy niet had uytgegeven; waer op hy den Eedt wilde doen. Hy had veel partyen te Campen, gelijck namaels is ghebleecken / wanneer zy haer openlijck separeerde van Swolle, by na op deselve maniere als in 't Jaer sesthien hondert seven en vyftigh. D'Andere Provincien / ende specialijck Holland, maeckten swarigheyt om desen Eedt t'admitteren / begeerden derhalven dat hy 't geene daer ontrent mochte gepasseert zyn / by geschrift soude vervatten ende aen de Vergaderingh over leveren / gelijck hy deed / over stuyrende 't geene volght:

Edele, Erentfeste, Hoogh-Achtbare, Wyse, Voorsienige Heeren;

Die voorgeloopene gerughten van U Ed. misnoegen tegens mijn persoon, my uyt den *Hage*, ende van elders bekent gemaeckt, ende ongetwijffelt veroorsaeckt door soodanige dewelcke professie maken van mijne vyanden te zijn, hebben my niet buyten reden verweckt tot een innerlijck verlangen

naer

naer d'eygentlijcke pretexten, waer op soodanigen misnoeghen mochte zijn gegrondet, nademael ick my geensints konde, noch voor als noch kan erinneren, daer toe oyt eenige, veel min wettige redenen aen U Ed. in 't gemeen, ofte aen ymand van de selve in het besonder gegeven te hebben.

Het heeft U Ed. eyndlijck tot mijn grootste vernoegen, believt by der selver Missive van den *sevenden Iunius*, ende die geappliceerde Eedelijcke Verklaring van *Albertus Brouwerus, Bartholt Brandenburgh* ende *Abraham van Suiren*, den *vierden Hujus* aldaer in *pleno Senatu* ghedaen, deselve pretensien voor my in scharpe termen open te legghen, met versoeck dat ick U Ed. binnen de Maend *de date* van deselve Missive, daer over soude gherust stellen; op dat U Ed. niet genootsaeckt moghten zijn verdaght te wesen op andere alsulcke middelen, als U Ed. tot mainctien van hare Stads-hoogheyt, securiteyt harer Regeeringe, ende tot ruste van hare goede Ingesetenen oordeelen souden te behooren.

Voor soo veel ick uyt de voorsz Missive ende het Applicaet van dien kan afnemen, bestaen deselve pretexten van U Ed. misnoegen eygentlijck in dese volgende vier poincten:

Eerstelijck, dat ick op den *eersten December* jongst-leden tot *Franckhuys* met die voornoemde drie Attestanten conferentie soude hebben gehouden.

Ten tweeden, dat ick by deselve ghezeyde Conferentie soude hebben geürgeert ofte gerecommandeert, ten eynde Sijn Hoogheyd den Heere Prince van *Orangie* moghte gepromoveert worden tot Stadthouder van dese Provincie.

Ten derden, dat ick soude gedoleert hebben, over die kleene gunst die mijn Broeder *Anthony van Haersolte*, solliciterende gevordert te mogen worden tot Commissaris Generael, by U Ed. had geobtineert.

Ten vierden, dat ick wyders tredende, U Ed. Regeringe van eenzydigheyt soude hebben beschuldight, ende gesoght, onder pretext van 't gemeene beste, deselve te diverteren, door middelen daer toe te presenteren, ende tot dien eynde soude hebben gepresenteert mijne goede vrienden binnen *Campen* d'Heeren *Jan Gansneb*, ghenaemt *Tegnagel, Raw, Santen, Blanckvoort*, en de Secretaris *Breda*, daer toe genegen.

Om U Ed. versoeck, by forme van berighte, sonder wyder engagement hier op inne te voegen ende te voldoen, sullen deselve gelieven gedient te zijn, belangende het voorsz eerste point: Dat ick voor eenige weecken op eenen Sondagh, sullende apparentelijck geweest zijn den *eersten December*, by de Attestanten in hare verklaringe aengemelt, ben versoght geworden van Heere *Ernst van den Klooster*, hem tot *Franckhuys* te willen bejegenen, sal waer hy zigh met eenige vrienden van *Campen*, die hy niet en noemde, de klocke *elf* uyren soude laten vinden, ende dat ick 't selve eerst hebbe geexcuseert, doch naer die voormiddaghs-

middaghs-Predicatie eene van mijn getrouwe Vrienden dit versoeck bekent makende, was op deselve van advys, dat ick die moeyte van derwaerts te varen behoorde te nemen, of misschien aldaer ten dienste van den voornoemde *Cloester*, wiens soberen staet my bekent was, yets konde worden ge-effectueert, welck advys by my ingevolght zijnde, ben ick voorsz naer de maeltijd derwaerts gevaren, ende daer komende van U Ed. in de Herberge ingenoodight, alwaer ick hebbe gevonden die voornoemde *drie* Attestanten, onder dewelcke ick geen andere als den persoon van den voornoemde *Albertus Brouwerius* was kennende, ende mitsdien oock niet en wiste of die twee andere Meens-lieden van U Ed. Stad waren ofte niet, eer dat my 't selve door *Cloester* wierde geopenbaert.

Uyt dit *præliminir* bericht sullen U Ed. konnen af-nemen, dat dese t'samenkomste, die U Ed. in hare Missive de name van een Conferentie believen te geven, by my geensints is gedirigeert nochte aengestelt, ende laete vorders aen U Ed. (indien sigh deselve daer aen ghelegen laten zijn) het naerder ondersoeck, ende aen my te gelijck de liberteyt van te mogen onder-leggen, of niet dese t'saemen-komste wel by anderen gepræmediteert ende die voornoemde Attestanten daer toe gesuborneert moghten zijn, om daer door t'occasioneren soodanighe pretexten van misnoegen als U Ed. altans tegens my zijn opnemende, en door het geheele Land met vele meer andere onwaerheden op 't allerhatelijckste uytgekreten worden.

Belangende 't voorsz *tweede* point sal dienen; Dat ick by dese voornoemde Attestanten op haer nodigen, neder geseten zijnde, onder verscheyde andere indifferente discoursen, mede by *Brouwerius* is ghesproocken over 't employ van Sijn Hoogheyd den Heere *Prince van Orangie*, met betuyginge, als het scheen, van een besondere genegentheyt daer ontrent, culperende die tegenwoordighe constitutie van U Ed. Stads Regeringe, dewelcke voormaels soo seer hadde geyvert voor het Employ ende advancement van Sijn Hoogheyd, ende nu daer van ten eenemael af-keerigh scheen te wesen; Ick weet wel, dat ick by dese occasie over 't selve subject mede hebbe ghesproocken, ende aen-ghetrocken verscheyde Resolutien by Ridderschap ende Steden, in faveur van Sijn Hoogheyd ghenomen, maer dat ick geürgeert ofte gerecommandeert soude hebben, ten eynde Sijn Hoogheyd gepromoveert mochte worden tot Stadhouder van dese Provincie, is abusijf, ende heeft oock geen apparentie van waerheyt, om dat de deliberatien over 't selve point by de *Haeghsche afspraecke*, ende vervolgens by de daer-op-gevolghde Resolutie van Ridderschap ende Steden d'Anno *sesthien hondert seven en vijftigh* was gesuspendeert, tot dat Sijn Hoogheyd tot sijne *mondigers bequame Jaren* soude ghekomen zijn, behalven dat ick weynige daghen na dese *asserte* Conferentie ter Vergaderinge van Extraordinaris Gecommitteerden, als over de geprojecteerde *separatie van 't Capiteynschap Generael ende Admiraelschap Generael* van de Stadhouderschappen van de Respective Provincien werde gedelibereert selfs als President de eerste *affirmative* Stemme tot soodanigen *separatie*, in verwonderinghe van alle anderen hebbe gegeven, 't welck immers tegens soodanige geposeerde, doch niet gedaghte recommandatie absolutelijck

 lutelijck

loselijck strydende soude zijn geweest; maer gepresupponeert sonder prejuditie van de voornoemde waerheyt, dat ick die Promotie van Sijn Hoogheyd tot het Stadhouderschap van dese Provincie hadde geürgeert ende gerecommandeert, soo kan ick noch niet considereren, dat ick daer in aen U Ed. soude hebben misdaen, dewyle 't selve soude zijn gheweest conform d'eenparighe Resolutie van d'Anno *sestbien hondert vier en vijftigh*, by ofte van weghen U Ed. Staet meerder, als by eenigh ander Lid van de Provinciale Regeeringh be-yvert, ende noyt wetentlijck daer naer by U Ed. gereclameert.

Op 't voorsz *derde* point voege voor bericht, dat al-vooren by d'Attestanten (als beneden sal volgen) gesproocken zijnde van de tegenwoordighe constitutie van U Ed. Stad-Regeeringe, ik niet minder noch meerder hebbe geseyt, als met dat het my van herten leet was, dat ick, die voormaels d'eere hadde ghehad van U Ed. Stade wel te correspondeeren, daer van tegenwoordigh by verscheyde occasien had bespeurt een groote veranderinge, sonder dat ick wiste daer toe eenige de minste redenen of oorsaecke aen U Ed. gegeven te hebben, ende dat ick tot preuve van deselve veranderinge niet alleen hebbe geallegeert de kleen-gunstigheyt, die mijn Broeder den Collonel *Anthony van Haersolte* in sijne sollicitatie van het Commissarischap Generael by U Ed. hadde gevonden, als trachtende U Ed. den selven, die een Ingeseten deser Provincie was, die wel *seven ende twintigh* Jaren Collonel geweest, ende tegenwoordigh naest den Heere Prince van *Orangie* d'oudste Collonel van de Cavallerye van den Staet was, ende die deselve Functie van Commissaris Generael tweemael bekleet hadde, een uytheems, veel jonger Collonel, boven 't hooft te stellen, nemaer oock dat haer Ed. tot verwonderinge van alle hooge ende laege Stants-Militaire persoonen, mijn Neef wylen d'Heere Majoor *Haersolte*, een jongere particulier Capiteyn tot Lieutenant Collonel boven 't hooft hadden ghemaeckt, ende dat ick geensints anders konde ghelooven, als dat sulcks gheschiede door die Directie, ende tot contemplatie van soodanige die daer by haer Interest meynden te vinden, als zy haer vyanden betoonden te zijn van my ende die van mijne Familie, welcke actien (mijns bedunckens) met meerder reght voor onverantwoordelijck te reputeren staen, als dat U Ed. by haer voorsz Missive mijn beklaegh ende verklaerde leetwesen over deselve, voor een onverantwoordelijcke Calange zijn opnemende.

Waeromme oock d'eerste, volgens die bescheydenheyt van haer Hog. Mog. by mijn voornoemde Broeder is te boven gheraeckt, onaenghesien alle quaede Officien by eenige daer tegens aengewent, ende die laetsten by den principaelsten Directeur van dien zelfs, tot meer malen uyt een overtuyght gemoet gecondemneert van Injustitie.

Ende hier mede afdalende tot bericht op het voorsz *vierde* ende laetste point, is het soo verre van de waerheyt, dat ick U Ed. Regeeringe weghens die voorsz Attestanten van eenzydigheyt soude hebben gecalangeert, dat in teghendeel die selve Attestanten selfs door de mond van *Brouwerius*, die doorgaens ofte meest

het

het woord voerde, een my hebben verklaert met ronde woorden: Dat het dessyn van de tegenwoordige Regenten van U Ed. Stadt was, de Heeren Borgermeesteren *Louw Jansz* ende *Ram* te willen af setten, ende in der selver plaetsen te kiesen die Munt-meesters *Herlo* ende *Eeckholt*, en indien 't selve ten effecte wierde ghebraght, haer Attestanten ende hare Vrienden alle apparentie tot de Regeeringe ten allen tyde soude afgesneden zijn: 't Welck sy Attestanten niet konden lyden, maer onder haer *thiene*, soo zy wisten een de hand te krijghen, 't selve soude soecken te beletten, ende wyders te bevorderen, dat die eenzydigheyt in U Ed. Regeringe mochte op houden, tot diversche malen daer by voegende sulcke woorden ende expressien, waer uyt ick lichtelijck konde speuren dat sy-luyden met een gepræmediteert opset quamen, om my te achterhalen, of, om eenigh geld tot uytvoeringe van haer oogmerck (gelijck sy prætexeerden) van my te bekomen, welcke laeste, als ongemerckt, latende onbeantwoort, seyde ick op het eerste, Dat ick my met hare Stads Regeeringhe niet en konde bemoeyen, maer indien het haer beliefde met mijne Vrienden ende Verwanten, als de Heeren *Tengnagel*, *Santen* ende *Blanckfort* vriendschap te houden, dat my sulcks seer aengenaem soude zijn, ende niet en twyffelde of sy-lieden souden by de voornoemde Heeren alle behoorlijcke vergenoegingne vinden ende ontfanghen, die van ghetrouwe vrienden konnen werden gedesidereert; Waer op zy-lieden wederomme repliceerden, d'Heere *Reyner Tengnagel* met die voornoemde andere Heeren niet te corresponderen; Ende siende dat sy van my geen geld nochte beloften konden bekomen, hebben eyndelijck versoght ende van my ontfangen een Brief ken van addres aen den Heer *Zanten*, niet twyffelende U Ed. die dese Lieden beter als ick kende, of soude deselve oock weten te slyte

Dit is in substantie ende waerheyt alle het gene tusschen die voornoemde Attestanten ende my is ghepasseert, voor soo vele mijne memorie kan toe dragen.

't Welcke wel met meerder moderatie hadde konnen, ende oock hadde behoort ondersoght te worden, als ick, tot mijn groote verwonderinghe, uyt die expressien van U Ed. seer gepræcipiteerde ende by my noyt gemeriteerde misnoegen, ende te gelijcke uyt die door 't geheele Land al te breede ende teghens waerheyt uytgestroyde gheruchten hebbe moeten aensien ende vernemen, waer tegens ick geen grooter vergenoeginge sal te gemoete sien nochte ontfanghen, als dat U Ed. door dit mijn bericht gerust ghestelt, my wederom sullen believen t'admitteren in hare vertroude vriendschap ende correspondentie, ende my te considereren, als

U Ed. Hoogh-Aghtbaere
Dienstwillige

Swolle den 9/19 January
1668.

R. Van HAERSOLTE.

Desen Brief / en volghende Eedelijcke Verklaringhe / was hem door die van Campen alvoorens toegesonden / ende daer op schreef hy het voorstaende justificatoir antwoord:

Wel Edele, Erentfeste, Wijse seer Voorsieninge Heere,

WAt de E. *Albertus Brouwerius, Bartholt Brandenborgh* en *Abraham van Suiren*, Vrienden van onse geswooren Gemeente, t'onser Vergaderinge ontbooden zijnde, concernerende de Conferentie tusschen U Edelheden ende haer op den *eersten December* jonghstleeden tot *Franckbuys* ghehouden, ende den gevolghe van dien mondelingh gedeposeert en schriftelijck hebben over gegeven, sullen U Ed. uyt den selven Eedlijcke Verklaringe hier Copielijck nevens-gaende believen te vernemen. Waer in, alsoo zigh duydelijck ontdeckt, dat U Ed. zigh niet ontsien heeft onser Stads wel-bestelde ende fleurissante Regeeringe voor eensijdigh te descriveren, en onder faveur van sulcks tot veranderinghe van die selve te cellimeren apparentie daer toe te toonen, en vuyle middelen daer omtrent te employeren, het eerste een onverantwoordelijcke Calangie, ende 't laetste een onverdraeghlijcke inbreuck tegens onse Stads Hoogheyt zijnde, vermits ten allen tyden alhier selfs onder de Maghtighste Lands-Heeren, en aensienlijckste Stadhouders eene vrye bestellinghe van de Magistrature ongekreuckt is ge-exerceert.

Soo is 't, dat wy Eeds en Ampts-halven niet hebben konnen ledigh staen U Ed. sulcks omstandigh ende na de waerheyt te representeren, en met eene te versoecken binnen een Maend *a date* deses ons hier over gherust te willen stellen, op dat wy niet ghenootsaeckt moghen zijn verdaght te wesen op andere alsulcke middelen, die wy tot *maintien* van onser Stads Hoogheyt, securiteyt onser Regeeringe, en ruste onser goede Ingesetenen oordeelen sullen te behooren: Hier mede willen wy U Ed. in de bescherminge Godes bevelen, en verblyven

Wel Edele, Erentfeste, Wijse, seer
Voorsienige Heere

U Edelheyds dienstwillige

Campen den 7. *Ianuary* 1668.

Borgermeesteren, Scheepenen, en
Raden der Stad Campen.

Ter ordonnantie van deselve
L. S L U Y T E R,
Secretaris.

De Opschrift was:

Wel Edele, Wijse, seer Voorsienighe Heere Rutger van Haersolte, *tot Haersolte ende Oosterveen, Drost van Zallant ende Lingen.*

Edelijcke

Edelijcke Verklaringe van de Ed. Albertus Brouwerius, Bartholt Brandenborgh ende Abraham van Suiren, gedaen in pleno Statu den vierden January sesthien hondert acht en sestigh.

Anno sesthien hondert seven en sestigh, den eerste December.

PEr occasie naer *Swol* reysende, in 't geselschap komende tot *Franckhuys*, is by ons in de kamer gekomen de Heere Drossart van *Zallant*, maeckende naer voorgaende salutatie sijn discours omtrent Sijn Hoogheyd den Heere Prince van *Orangie*, sijn Vorstelijcke Doorlughtigheyt te helpen promoveren tot Stadhouder deser Provincie, wyders dolerende omtrent de kleengunstigheyt die des gemelten Heere Drossaert sijn Ed. Broeder (de Heere Collonel *Anthony van Haersolte*, solliciterende naer de Commissaris plaetse Generael) by de Ed. Hoogh-aghtbare Heeren der Stadt *Campen* hadde geobtineert, tredende wyders daer toe, dat de Regeeringe deser Stad seer eensijdigh wierde gedreven, soeckende onder 't prætext van 't gemeene beste deselve te diverteren, door middelen daer toe te præsteren, tot dien fine presenterende sijne goede Vrienden binnen *Campen* de Heeren *Ian Gansneb*, ghenaemt *Tengnagel*, *Ram*, *Santen*, *Blanckevoort* en de Secretaris *Breda* daer toe te zijn ghenegen; Waer op tot antwoord by ons gegeven, geen correspondentie te willen houden met die voorsz Heeren tot dien eynde, sijnde evenwel naermaels voor-ghevallen by overleveringhe des Hoogh-gemelten Heer Drossaert sijne Missive geaddresseert aen den Heer Borgermeester *Santen*, ten huyse van *Abraham* van *Suyren*, dat sijn Ed. wierde gevraeght wat Sijn Edelheyt van dessels Inhoud dochte; tot antwoord gaf, het selve hem seer wel beviel, presenterende die gemelde Missive te willen voldoen; edoch voor des Heeren *Santen* vertreck, seyde die voorsz Missive te willen communiceren met Secretaris Breda, zijnde 's anderen daeghs voorsz Heer *Zanten* ghekomen ten huyse van *Albertus Brouwerius*, versoeckende aen dessels Meyd dat gemelten *Brouwerius* tegens *een* uyr aen sijn Ed. huys wilde komen, *Brouwerius* daer comparerende en door ordre van gemelte Heer *Zanten* door sijn dienaer, van *Suyren* daer by versoght, ende gekomen zijnde, seyde ghemelte Heer *Zanten*, dat hy wilde datelijcken eenigh geld ons tot een recompens van boven halen, voorts presenterende jaerlijcks *drie hondert* Carolus guldens *ad vitam*, 't welck in genen deele is geaccordeert; Waer op voorts van de voorsz Heer *Zanten* is geseyt, *dat soodanige obligatoire dinghen onder die aensienlijckste waren practicabel*, zijnde noch verscheyden discoursen van de voorsz Borgermeester *Zanten*, om de eenzijdigheyt deser Stadts Regeeringh wegh te nemen, daer toe penningen presenterende; Vervolghens voorslaende om de persoon van *Arent Veenen* in de gesworen gemeente te verkiesen, wyders het daer henen met verscheyde persoonen der Gemeente helpen bewercken, door soodanige middelen tot sijnen huyse te ontfangen, dat de gemelten Heer *Santen* mochte ontfanghen genoegen omtrent deser Stads Regeringe in 't wegh nemen der eenzydigheyt.

Accordat cum suo principali

L. SLUYSER, Secretaris.

Over dit selve werck is korts hier aen soo veel speis gevallen / dat de Quartieren der Provincie haer opentlijck scheurden / ghelijck op zyn tijdt sal werden verhaelt.

De Heer Raed Pensionaris heeft den derden Februarij een treffelijck Festin ghedaen aen den Ridder Temple: alwaer oock verscheen de Heer Prince van Orangie en Prins Maurits van Nassouw, met andere / ende na de Maeltijdt wierdt Baal gegeven aen de Dames.

Ondertusschen wierdt uyt Engelandt verwaght bescheyt ende ratificatie op Tractaten. Ende hier was den acht en twintighsten gerapporteert door den Heer van Gellicom en andere / in wat voegen aen de Heeren alhier aenwesende Ambassadeurs van Vranckrijck ende Spagnen / mitsgaders aen de Ministers van Denemarcken / Brandenburgh ende Lunenburgh communicatie was ghegeven van de Alliantie defensive / mitsgaders van de conventie tot het bekomen van eene generale ende spoedige Vrede ende Naburschap / beyde op den drie en twintighsten deses met d'Heer Temple, Extraordinaris Envoyé van den Koningh van Groot-Brittannien gesloten / ende van de discoursen / die ter selver occasie van de gemelde Heeren Ministers waren gewisselt / waer benevens in deliberatie ghelept zynde / wat wyders ter executie van de voorsz Tractaten stonde te resolveren ende te doen / is goet ghevonden ende verstaen mits desen te versoecken d'Heere van Beuningen, gedesigneerde Extraordinaris Ambassadeur van wegen desen Staet aen 't Hof van Vranckrijck / dat hy hem wilde prepareren om so haest doenlijk hem op de reyse derwaerts te begeven / en de voorsz Conventie onder Godes zegen omtrent den Koningh aldaer / wyders ten besten te perfectioneren; Dat insgelijcks de gedecreteerde Extraordinaris Ambassade na den Keyser / ter eerster gelegentheyt gevordert soude werden. Dat voorts in gevolge van hare Hog. Mog. Resolutie van den vier en twintighsten deses van de voorsz gesloten Conventie / Copye gesonden soude worden aen de Heer Ambassadeur van Reede van Renswoude, met ende nevens de noodige ordres ende instructien daer op dienende; Wyders is verstaen / dat in ghevolghe van haer Hog. Mog. Resolutie van gisteren de geprojecteerde Deputatie naer den Heer Castel Rodrigo, Gouverneur Generael van de Spaensche Nederlanden / volghens d'instructie daer van den vier en twintighsten deses gearresteert / ten spoedighsten haren voortgang soude gewinnen; Dat voorts in conformité van de voornoemde haer Hog. Mog. Resolutie van de ses en twintighsten deses / de Heeren Ambassadeurs van desen Staet in Engelandt van beyde de voorschreve Tractaten Copye toegesonden soude werden / om te strecken tot hare narigtinge met last ende order om den Koningh van Groot-Brittannien / nae voorgaende betuyginge van hare Hog. Mog. singuliere satisfactie / in de vernieuwde vriendschap ende nader verreeninghe van den selven Koningh ende desen Staet / ende verder expressien van civiliteyt ter materie dienende te versoecken / ten eynde het Sijne Majesteyts goede geliefte mogte zyn / insgelijcks ten spoedigsten aldaer mede de gerequireerde Officien in gevolge van de voorsz Conventie te willen doen / ende in specie mede soo aen den Koningh van Vranckrijck / als aen de ghemelde Heere Marquis de Castel Rodrigo, sijne Ministers ten selven eynde te willen af senden / ende voorts aen de Hoogh-gemelde Koning van Groot-Brittannien / uyt

uyt de name ende van weghen haer Hog. Mog. te verseekeren / dat men alhier niet en soude nalaten of versuymen van 't gene tot punctuele en efficacieuse executie van de voorsz Conventie konde dienen ; Met byvoeginghe dat hare Hog. Mog. 't selve mede met volkomen confidentie van Sijne Majesteyt te gemoet sagen : Dat wyders de Heeren alhier aenwesende Ministers van Denemarcken/ van Brandenburgh ende van Lunenburgh/ door d'opghemelde Heeren hare Hog. Mog. Gedeputeerden versoght souden werden/ haer in 't geene voorsz is nevens den Koningh van Groot-Brittannien ende desen Staet te willen voegen/ en met deselve tot soo salutairen eynde op 't efficacieuste te cooperen. Sullende ten selven eynde mede met toesendinghe van eene Copye van de voorsz Conventie aen den Resident Le Maire geschreven worden / gelijck Officien by den Koningh ende het Hof van Denemarcken te doen / daer toe oock den Heer van Amerongen versoght wierdt aen sijne goede Vrienden aldaer/door sijne particuliere brieven te willen cooperen. Eyndelijck is verstaen / dat alle de geprojecteerde ofte alrereyts gedecreteerde besendingen naer de voor geroerde ende andere naburighe Vorsten van Duytsland te effecte gebraght souden werden/ ende noch daer-en-boven gedecreteert een nadere Deputatie naer de Cheur-Fursten ende Vorsten des Rijcks / jegenwoordigh vergadert tot Ceulen/ soo om deselve Vorsten te disponeeren tot mede-werckinge in 't voorsz groote Ooghmerck ; als in specie mede om aldaer bekent te maken d'inclinatie van desen Staet/ om vervolghens mede met haer te treden tot eene defensive Verbintenisse met deselve Cheur- ende Vorsten / tot conservatie van wederzydts Landen ende Inghesetenen in der beste maniere. Ende wierden de Heeren van Beuningen ende Beverningh mits desen versoght alle de depesches ende instructien / specterende soo tot de voor-geroerde twee Extraordinaris Ambassades gedestineert aen de Keyser ende den Koningh van Vranckrijck / met ende nevens de voorsz instructie voor den Heer Ambassadeur van Renswoude, als voor alle de voor-gheroerde besendingen aen de Cheur- ende Fursten van 't Duytsche Rijck/ op 't papier te brengen ende daer van rapport te doen

De Brief van den Koningh van Vranckrijck van den seven en twintighsten Januarij / wierd hier aengenomen/ als satisfactoir / soo dat men sigh hier t'eenemael contenteerde om Spaignen desgelijckx te bewegen tot d'Alternative ; en wierde niet veel aenghesien / dat de Provincie van Utreght alleen was singulier ; willende dat men de saeck soude insien nae berechtbaerdigheydt / ende Spaignen als t'onreght geoppineert by sprinchen : daerom sy het separaet Tractaet/ van den selven dato als d'Alliancie Defensive/ niet souden willen onderteeckenen. Ende wierden de andere Provincien te meerder gestijft in haer intentie/ om dat Vranckrijck was ghesint de Franche Comté tot haer ghehoorsaemheydt brenghen / ende des onaenghesien by haer verklaerde Alternative blijven.

De Brief was luydende als volght :

Tres Chers, Grands Amis, Alliez, & Confæderez,

AYant pris depuis quelques jours la resolution de faire nous mesme en personne une coursse le Mois prochain pour un expedition de guerre, il nous a semblé qu'a cause de la grande Relation qu'ont tousjours les actions des Armes avec les Negotiations de Paix, ou pour avancer cellecy, ou pour les reculer, la bien-seance & la raison nous convient fortement a communiquer sans dilay nostre dessein & ses motifs, a tous les Princes & Potentats nos bons Amis & Alliez; Et comme dans ce nombre vous tenez un rang principal, nous vous dirons en premier lieu, que nous faisons estat de partir d'icy le *premier jour* du Mois prochain, & d'aller dans la *Franche Comté* a la teste d'un Corps d'Armée, pour tascher de nous y emparer de quelques Postes; Quant aux motifs qui nous ont porté a prendre cette Resolution nous en avons eu *deux* principaux; le *premier*, & sans doutte le plus important, a esté de vous donner plus de moyen par cet expedition, si nos Armes y sont heureuses, de disposer les *Espagnols* a la Paix, a laquelle ils ont une si invincible aversion, qu'ils n'ont pas mesme voulu consentir a la traitter, ayant desja, ou par negligence, ou artificieusement soubs divers pretextes laissé escouler *cinq Mois* d'un temps fort precieux des *sept*, que nous avions accordez, & qui pouvoient estre employez si utilement, sans vouloir convenir du lieu de l'Assemblée; chose assez indifferente de soy, & sur laquelle d'ailleurs on peut dire qu'ils ne sont pas entendus leurs mesures, bien loing d'avancer d'Accord avec nous, qui sommes leur partie, ou avec les Mediations qui ont d'interest a ce choix, pour leur propre commodité, car en mesme temps qu'ils ont fait declarer a nostre Sainct *Pere le Pape*, avec une fermeté & une hauteur comme des Conquerans qu'ils ne la traiteroient jamais qu'a *Rome*, ou a *Venise*, ou aux *Pirenées*; Le Marquis de *Castel Rodrigo* muny, a ce qu'il dit, d'un plein pouvoir, a escript au Ministre de sa ditte Saincteté, qui est sur le Rhin, qu'il choisit la Ville Imperialle d'*Aix la Chapelle*; que nous avons d'abord acceptée, quoy qu'avecque une doubte bien raisonnable, que le dit Marquis ne soit desavoué a Madrid, n'estant guere a croire, que la Couronne d'Espagne ait voulu de cette sorte imposer a sa Majesté par une ferme Declaration, de ne vouloir point traitter en ces Quartiers de deça, & que dans le mesme temps son pretendu Plenipotentiaire declare qu'il y traittera; Nous avons donc pensée que pour reveiller nos Ennemis de leur Letargie, ou dans leur proceder artificieux leur mieux inspirer le desir de la Paix, que les pertes qu'ils ont faittes la Campagne passée n'ont pu encore leur donner suffisamment; Nous devions mespriser, & pour nostre propre personne & pour nos Troupes toutes les rigeurs de le saison & toutes les incommoditez d'un si penible Voyage, pour les jetter, s'il est possible, par quelque nouveau progres de nos Armes dans un plus pressant besoing de cette Paix, qu'ils rejettent avec tant d'opiniasteté, & donner lieu au Zele que vous avez pour le Repos publique, d'agir aupres d'eux avec plus d'efficace & plus d'utilité pour l'avancer & ne le pas hazarder & commettre aux nouveaux evenements de guerre de la Campagne prochaine; Le second motif principal que nous avons eu en ce dessein, regarde *nostre propre seureté*, & par

tant

tant ne peut estre desaprouvé de qui que ce soit, s'il veut juger equitablement des choses; Nous avons apris que l'Ambassadeur d'*Espagne* Resident a la Cour de Vienne, non contant d'avoir porté l'Empereur a commencer au *premier jour de l'An* un grand Armement, soubs pretexte que tous les autres Princes de l'Empire arment aussi apres ce premier pas, fait sollicher vivement & pressement le dit Empereur pour le porter a envoyer au Printemps une Armée contre nous dans le *Duché de Bourgoigne*, pour tascher d'y faire une diversion de nos forces qui les empesche de pouvoir agir aux Pais-Bas, & quoy que nous esperions qu'ce Ministre ne viendra pas au bout de sa Negotiation, & que l'Empereur voudra inviolablement, comme nous, conserver en son entier le Traitté de West-Valie, qui a estouffé un Feu qu'on avoit pu esteindre dans l'Empire durant *trente* Ans, neantmoins la prudence & la bonne Politique ne nous permettent pas de mespriser tout a fait les menées artificieuses du dit Ambassadeur d'*Espagne*; Il nous a esté en quelque façon indispensable pour nostre propre *seureté*, comme nous venons de dire, d'aller au devant de ce mal pour nous en guarantir, en taschant avant l'arivée de la belle Saison d'occuper des Postes dans la *Franche Comté*, qui ne laissent ny l'entrée aussi ouverte qu'elle pourroit estre autrement dans nostre Duché de *Bourgoigne*, ny la commodité & les moyens de nous y venir attaquer; *Un troisiesme* motif accessoire que nous avons eu, quoy que bien esloigné de la *Force* & de la consideration des deux autres, a esté, pour faire connoistre a toute l'*Europe* la sincerité avec laquelle nous avions offert, il y a desja *cinq* Mois, une Suspension d'armes reciproque de toutes Entreprises sur les places fortes de part & d'autre jusques a la fin de *Mars*, & pour reprimer sur cette matiere la *petulantes du Gouverneur de Flandres*, lequel empoisannant tout ce que nous presentons de *Remedes* aux maux de la Chrestienneté pour les guerir sans Dilay, s'ait fort satisfait soy mesme d'escrire a divers Princes, & de faire debiter en tous lieux par ses emissaires, que la France en cett' offre *se moquoit de tout le monde*, que cette Suspension c'estoit Dieu mesme qui l'avoit faitte, & qu'en fin qu'il ne voyoit pas par laquelle raison il devoit recevoir pas grace ou interposition ce que le temps & la saison luy donnent, & que la Guerre mesme ne luy pouvoit oster; A dire vray, s'il avoit medité quelque Entreprise ou surprise de nos places a la faveur des glaces pendant l'Hyver, il y a eu raison de ne se pas lier les mains a ne pouvoir l'executer, mais comm' il n'a rien paru jusque icy de sa part, qu'un assez mediocre Desseyn de surprendre le *Chatelet*, pour lequel il avoit fait des preparatifs d'Eschelles & de Petards a *Cambray*, & qu'il luy a manqué, ce sera maintenant a luy en cas que nos Armes soyent plus heureuses dans la *Franche Comté* a voir comme il pourra se justifier aupres la Reyne sa Maistresse, de ce que sa temerité ou son imprudence auront cousté au Roy son Fils, lors qu'il a rejetté un moyen infaillable de mettre, durant *sept Mois*, toutes les places de la Couronne d'*Espagne* dans une entiere seureté, se contentant, au lieu de quelque chose plus solide, pour le bien de la Paix, de faire des declamations qu'il croit bien pathetiques pour prouver aux Esprits imbeciles la *Justice*, qu'il y auroit de cesser une Guerre entreprise contre un *Pupille de six Ans*, (dit il) *toutes choses au primier estat, & renvoyer la decision des differents a un Juge competent*; Cependant pour faire non seulement cognoistre a toute la Chrestienneté, mais en convaincre

le *Marquis de Castel Rodrigo* luy mesme que dans l'expedition pour laquelle nous allõns marcher, nous n'avons pas dessein *d'apporter un nouvel obstacle a la Paix*, mais plustost d'y faire naistre des plus grandes facilitez dans l'Esprit de nos parties, nous vous declarons que quelque succes qu'ait nostre coursse, & quelque advantage que nous y puissions r'emporter, si nous y remportons aucuns, & qui demeure tousjours incertain, en des desseyns de cette nature, nous n'en pretendons pas pour cette raison de plus hauttes, ou plus advantagieuses Conditions de Paix que celles dont nous avons offert de nous contenter jusques a *la fin de Mars*, c'est a dire que les *Espagnols* nous cedent en bonne forme les seules Conquestes que nous fimes en *trois Mois* de temps la Campagne derniere, ou qui nous en donnent l'*Equivalent*, en la maniere dont nous nous sommes desja expliquez a vous; Et de cette *Declaration* que nous faisons avec grande sincerité on en peut tirer une consequence infaillible (que nous estimons nous estre honorable & fort glorieuse) qui est, que de ce Voyage, que nous allons faite avec diverses incommoditez & fatigues, qui ne se peuvent eviter en cette saison, nous ne tirerons (si les Espagnols veullent profiter de nostre bonne intention) aucun autre fruit, que celuy de nous estre appliquez a chercher des moyens plus pressants, pour les disposer a la Paix; Puis qu'il se voit que nous voulons bien renoncer par avance a toutt' autre sorte d'utilité qui nous en pourroit revenir; Cependant nous prions Dieu qu'il vous ait, Tres-chers, grands Amis, Alliez & Confœderez, en sa Sainte & digne garde.

Escrit a Saint Germain en Laye, le *vint septjesme* jour de Janvier, *Mil six cent & soisante huit*.

Vostre bon Amy, Allié, & Confœderé,

Signé

LOUIS.

Plus bas

De LIONNE.

Seer lieve, groote Vrienden, Geallieerde en Geconfœdereerde,

HEbbende zedert eenige dagen de Resolutie genomen om selfs in persoon de naest-aenkomende Maend een Toght tot een expeditie van Oorloghe te doen, heeft ons gedaght, dat ter oorsaecke van de groote Relatie die gemeenlijck de wapen-daden met de Vrede-handelingen hebben, de gevoeghlijckheyt van 't verhael ons seer noodight om sonder vertoef ons desseyn en hare beweegh-reden aen alle Princen ende Potentaten onse goede Vrienden ende Geallieerden te communiceren, ende ghelijck ghy onder dese een voorname rang houd, soo seggen wy uw ter eerster plaetse, dat wy staet maecken den *eersten* dag van

van de naestkomende Maend van hier te vertrecken, en in de *Franche Conté* te gaen aen 't Hooft van een *Corps d'Armée*, om ons aldaer van eenighe Posten te versekeren; Raeckende de beweegh-redenen, die ons tot het nemen van dese Resolutie gebraght hebben, hebben wy twee principale gehad; d'eerste, en ongetwijffelt de ghewightighste, is gheweest, om uw meerder middel te geven door dese expeditie, in gheval onse wapenen aldaer gheluckigh zijn, de Spaignaerts tot den Vrede te beweghen, van dewelcke sy eene soo onvernamentlijcken af-keer hebben, dat sy selfs niet en willen bewilligen om die te handelen, hebbende alrede, of door versuym, of kunst, onder verscheyde pretensien, *vijf* Maenden laten verlopen van een seer precieusen tijd van *seven*, dewelcke wy geaccordeert hadden, en die soo nuttelijck gebruyckt konden zijn geweest, sonder over de plaets van by-een-komste te willen convenieren; een saeck genoegh van sigh selfs verscheyden, ende waer op men wyders mach segghen, dat zy haer eygen mesures niet en verstaen, veel min poghen met ons t'over-een-komen, die haer partye sijn, of met de Mediateurs, die om haer eyghen gemack aen dese keur geinteresseert sijn, want ter selver tijd dat sy aen onsen Heyligen Vader den Paus hebben doen verklaren, met eene onversettelijckheyt en hoogheyt als van Verwinnaers, dat zy deselve niet als tot *Romen*, *Venetien*, of in de *Pyreneen* wilden handelen, heeft den *Marquis de Castel-Rodrigo*, gemunieert, soo hy seydt, met een volkomen maght, aen den Minister van sijn ghemelde Heylígheydt, die op den Rhyn is, gheschreven, dat hy de Keyserlijcke Stadt van *Aix la Chapelle* verkoos, dewelcke wy aenstonts aenghenomen hebben: Al-hoe-wel met een wel redelijcke twijffelinge, dat den voornoemde Marquis niet tot *Madrid* gedesadvoueert zy, wesende weynigh te gelooven, dat de Kroon van *Spaigne* in deser voeghen aen haer Majesteyt door een vaste resolutie heeft willen imposeren van niet in dese Quartieren te sullen handelen, ende dat wy ter selver tijd haer gepretendeerden Volmagt verklaert, dat hy aldaer sal handelen; Wy hebben derhalven gedaght, dat, om onse vyanden uyt haer *Letargie* t'ontwaecken, of in haer kunstige procedúren beter de begeerte tot den Vrede t'inspireren, welcke de verliesen die sy 't voorleden Jaer gehad hebben haer noch niet genoeghsaem hebben konnen geven, wy, en voor onse eyghen persoon, en voor onse Troupes behooren te misprijsen alle rigeurs van 't Saisoen, en allerleye ongemacken van een soo moeyelijcken reyse, om deselve, is 't doenlijck, door eenigh nieu progres van onse wapenen, desen Vrede, die sy met soo veel hardneckigheyt verwerpen, nootsaeckelijcker te maken, en plaetse te geven aen de zught die ghy hebt tot de publique *ruste*, ten eynde om by haer met meerder nadruck en vrught die te vorderen, en niet aen de nieuwe Oorlogs-gevallen van 't aenstaende Jaer te wagen ende bloot te stellen; De tweede principale beweegh reden die wy in dit desseyn ghehadt hebben, siet op ons eygen seeckerheyt, en derhalven kan niet, van wie hy oock zy, gedesapprouveert worden; in geval sy een redelijck oordeel van de dinghen wil strijcken; Wy hebben vernomen dat d'Ambassadeur van Spaignen, residerende aen 't Hof van Weenen, niet voldaen met den Keyser gebraght te hebben om met den eersten dagh van 't Jaer een groote Armature te beginnen, onder deckfel dat terstont daer na alle andere Prinoen van 't Rijck desghelijcks armeerde, den voornoemde Keyser levendigh en pressantelijck doet solliciteren om deselve

selve te bewegen tegen het voor-jaer een Leger tegens ons af te senden in 't Hertoghdom van Bourgoignen, om te traghten aldaer een diversie te maken van onse Maghten, die haer belet in de Nederlanden te komen, ende hoe-wel wy hoopen dat dien Minister niet tot het oogmerck van sijn Negotiatie sal geraecken, ende dat den Keyser, gelijck wy, het Tractaet van Westphalen inviolabelijck sal willen bewaren, nochtans alsoo de voorsightigheyt en goede Policie niet toe en laet dat men t'eenemael de artificieuse bedreyginghen van den voornoemde Ambassadeur van Spaignen veraght, heeft het ons eenighsints indispensabel geschenen, om onse eygen seeckerheyt, gelijck wy seggen, dit quaedt voor te wesen, om ons daer van t'assecureren, poogende voor d'aenvang van 't goet saisoen inde *Franche Comté* soodanige Posten in te nemen, dewelcke, noch d'intoght in ons Hertogdom van *Bourgoigne* alsoo open laet, als sy andersints wel soude moghen zijn, noch 't ghemaeck ende middelen om ons daer te komen attaqueren; De *derde* accessoire beweegh-reden, die wy ghehadt hebben, al-hoe-wel wel verre van de maght ende consideratie van de *twee* andere, is geweest, om aen geheel *Europa* te doen bekennen, d'opreghtigheyt met dewelcke wy alreede over *vijf* Maenden aengheboden hebben een opschorssinge van wapenen, mitsgaders van allerhande Entreprises op stercke plaetsen van d'een en ander zijde tot aen 't eynde van Maert, ende om op dese materie de moetwilligheydt van den Gouverneur van Vlaenderen te reprimenderen, die vergiftigende alles wat wy tot remedien aenbooden om d'onheylen van Christenrijck sonder uytstel te genesen, sigh selfs eer voldaen heeft, met aen verscheyde Princen te schryven, ende in alle plaetsen door sijn Emissarien te doen uyt geven, dat Vranckrijck door dese aenbiedinge met de geheele werelt spotte, dat God selve dese Suspensie gemaeckt hadde, en eyndelijk dat hy niet en konde sien, om welcke reden hy door gunst of tusschenspraecke moste ontfangen dat den tijd en 't saisoen hem gaf, en dat hem den Oorlogh selfs niet en konde benemen; Om de waerheyt te seggen, by-al-dien hy onder faveur van 't Ys dese Winter eenige Entreprise of Surprise van onse plaetsen gemediteert hadde; soude hy reden ghehadt hebben hem de handen niet te laten binden, om dat t'executeren; Maer dewijl 'er tot noch toe van sijnent weghen niet te voorschijn gekomen is, als een genoeghsaem gheringh desseyn om 't Castelet te verrassen, waer toe hy voor-bereytsels van Ladders ende Petarden tot Kamerijck gemaeckt hadde, en 't welck hem eghter gemist is, soo sal hy teghenwoordigh hebben toe te sien, in geval onse wapenen in de *Franche Comté* gheluckiger zijn, hoedanigh hy hem sal moghen justificeren by de Koninginne sijn Meesterse van 't gene sijn temeriteyt of onvoorsightigheydt aen den Koningh sijn Meester sal gekost hebben, als een seecker middel verworpen hebbende, om den tijd van *seven* Maenden gedurende alle de plaetsen van de Kroon Spaignen in een volkomen seeckerheyt te stellen, sigh, in plaets van yets soliders tot den Vrede, vernoegende, met declamatien te doen, die hy genoeghsaem gelooft, om aen de swacke geesten te doen prouveren de rechtveerdigheyt die 'er soude gelegen zijn in een Oorlogh tegen een Pupille van *ses* Jaren te ruymen, met te herstellen, zeydt hy, alles in sijn eersten staet, en de Decisie van de verschillen aen een competent Reghter te senden; Onder-tusschen om niet alleen aen de gheheele Christenheyt te doen sien, maer om den Marquis de *Castel-Rodrigo* selfs

daer

daer door te verwinnen, zeggen wy, dat met d'expeditie, waer toe wy in marsch gaen, wy geen desseyn hebben om eenigh nieu obstacul aen den Vrede toe te brengen, maer veel eer om daer toe grooter faciliteyten in de geest van onse partye te doen voort komen: Wy verklaren u, dat wat succes onse Toght moghte hebben, en wat voordeel wy daer uyt moghten komen te vangen, soo wy'er eenige uyt krygen, 't welck in desseyns van desen nature altoos onseecker blijft, wy daerom geen hooger of voordeliger conditien van Vrede sullen pretenderen, als die waer mede wy aengheboden hebben ons tot het eynde van Maert te sullen contenteren; dat is, dat ons de Spaignaerts, in goede forme alleen die Conquesten inruymen, dewelcke wy 't verlede Jaer binnen *drie* Maenden tijds deden, of een Equivalent van dien, in-voegen als wy ons alrede aen u lieden hebben geexpliceert; Ende uyt dese verklaringe, die wy met groote oprechtigheyt doen, kan men een infaillibel ghevolgh trecken (welcke wy ons eerlijck en seer glorieus achten te zijn) dat is, dat uyt dese reyse, die wy met verscheyde onghemacken en fatigues, die in dit saisoen niet ontmijt konnen werden, gaen doen, wy geenige andere vrught konnen trecken (in geval de Spaignaerts van onse goede meyninge willen profiteren) als van ons gevoeght te hebben tot het opsoecken van pressanter middelen, om haer tot den Vrede te disponeren, dewijl men siet dat wy by avance wel willen renuncieren van allerhande andere soorte van nuttigheydt die ons daer uyt souden mogen toekomen. Onderwijl bidden wy God, &c. Geschreven tot St. Germain en Laye, den *seven en twintighsten* January *sesthien hondert acht en sestigh*. Onder stont, U goeden Vriendt, Geallieerde, en Geconfœdereerde.

Geteeckent

LOUIS.

En lager

De LIONNE.

Den eersten Februarij hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provincie van Utreght, ter Vergaderinge geopent het consent van de Heeren hare principalen tot het Equiperen van vier en twintigh Capitale Schepen van Oorloge by provisie / mitsgaders tot het aen- ende over- nemen van ses of negen duysent Man Landt-Militie / mits dat de kosten tot verval van de voorsz Equipagie / gevonden souden werden voor af uyt de Convoyen ende Licenten / voor soo veel die souden konnen strecken / ende het surplus uyt de Respective Provincien / ende dat de werf- gelden ende de verdere penningen tot betalinge der voorsz ses of negen duysent Man promptelijck by de ghesamentlijcke Provincien gefourneert souden werden. Waer op aen de gemelde Provincie in serieuse termen gheschreven is / dat deselve in consideratie van de jegenwoordige perplexe Constitutie van tyden en saken in Europa / ende insonderheydt in de Nabuyrschap van desen Staet / onbeswaert souden wesen / haer consent in plaetse van vier

en twintigh Schepen van Oorloghe/ t'extenderen tot het Equiperen van acht en veertigh Capitale Schepen van Oorloge / met den ghevolge ende aenklieven van dien; Mitsgaders in plaetse van ses a neghen duysendt Man tot het aen-ende over-nemen van twaelf duysent Man / die noch al schaers ten insigte van de voorsz jegenwoordighe Constitutie ghenomen waren / op dat alsoo den dienst van den Lande betraght moghte werden.

Dit was conform het Advys van Holland, maer over 's voorighen daeghs noch had ghesprocken met d'andere Provincien. Sy proponeerden mede dat elck van de twee Maerschalcken een Regiment te voet mogte werven van twee duysent mannen / onder veerthien a vyfthien Compagnien / mits dat Prins Maurits zijn Regiment te paerde als dan soude quiteren / behoudende daer van alleen sijn Compaignie: Dit wierd in deliberatie gehouden.

Prins Maurits nu alhier gearriveert / wierdt versoght sigh tot d'Extraordinaris Ambassadeur aen den Keyser ghereet te houden / ende een Lyste / soo van den Treyn als 't verder toebehooren / op te stellen. 't Scheen wel dat Sijn Vorstelijcke Doorlughtigheyt weynigh smaeck in dese Commissie hadde / immers overgaf hy op den derden aen de Vergaderingh een Lijste / die zy alle oordeelden seer extravagant en buyten de mate te gaen / men remarqueerde dat hy daer op had gestelt negentigh paerden / ende voor yder Edelman dry, de rest na advenant / soo dat dese Ambassadeur veel tonnen Gouds soude kosten.

Op ders tijdt bleef seer ongeluckigh den Commissaris Quack met het ordinaris Pacquet-Boot op Engeland: Hy gingh derwaerts met Commissie van de Staet over 't werck van de Posterye, die nu ende dan eenighe brouilerie gaf / nalatende ses kinderen / ende sijn Vrou was swangher van het sevende. Hollandt proponeerde / dat men in consideratie van des Vaders goede diensten / aen yder kindt een Tractement van ses hondert guldens jaers behoorde te gheven / maer 't wierdt gemodereert tot een somme van duysen Rijcksdaelders 's Jaers. Ick heb dese sake alhier willen aenhalen / om datse extraordinaris was / in een tijdt wanneer men in Holland sprack om verscheyde Tractementen van die naturre op den Staet van Oorloge t'extingueren.

Den derden heeft d'Heer van Cromman, haer Hog. Mog. Gedeputeerde gerapporteert / dat hy omtrent de Heeren alhier Aenwesende Ministers van de Vorsten van Bronswijck ende Lunenburgh afgeleyt hadde / ende deselve by gevolge in hare Hog. Mog. Naem versoght / alle goede Officien by de Hoogh-gemelde Fursten aen te wenden / ten eynde dat deselve in de gemaeckte Alliantien, soo van defentie als mutuelle verbintenisse, om eenen seeckeren ende spoedigen Vrede in de Nabuyrschap te bekomen / beyde op den drie en twintighste January met de Heere Temple, Extraordinaris Envoyé van den Koningh van Groot-Brittannien, alhier gesloten / nevens den Hooghst-gemelden Koningh ende desen Staet sigh souden willen voegen / ende met deselve tot soo salutairen eynde op 't efficacieuste coopereren; En dat de gemelte Heeren Ministers daer op by antwoorde hadden verklaert / dat sy sulckx aen hare Heeren ende Princen favorabelijck niet alleen souden over schrijven / maer oock dese haer Hog. Mog. invitatie / door hare particuliere Offitien krachtelijck appuyeren: Dan dat sy niet konden onthouden hare Hog. Mog. voor af te verseeckeren / dat soo wanneer

neer men jeghens d'eene of d'andere der strijdende partyen / in krachte van de voorsz Conventie / soude moeten procederen tot eenige realiteyt / dat in sulcken cas de Hoogh-ghemelte Vorsten haer daer toe niet souden obligeeren / sonder alvoorens / niet alleen van de Gerequireerde Subsidien verseeckert te zijn / maer oock dienthalven gelijck gestelt met de Subsidien aen de Koning van Sweeden, in gelijcken cas / toe te voeghen / en dat oock hare Hog. Mog. voor het interim deselve Fursten souden willen gherust stellen / ende deselve tot provisioneel onderhoudt en subsistentie haerder Troupes / eenighe geproportioneerde subsidie in redelijckheyt toe voegen / om alsoo / het voorgemelde casus exterende / des te bequamer ende maghtiger te konnen zijn om hare Hog. Mog. ende andere Geallieerden in soo goeden ende salutairen ooghmerck / kraghtelijck by te springen ; Dat hare Heeren ende Fursten door den Koningh van Vranckrijck tot het overlaten haerder Troupes seer ernstig ende met groote pressantien waren gerecherchеert / dan dat sulcks iteratievelijck by deselve was ge-excuseert / ende dat op 't fundament soo wel van de Alliantien met hare Hog. Mog. voor desen aen gegaen en opgerecht / als insonderheyt oock de verwachtinge in welcke deselve tot noch toe geweest waren van dat haer Hog. Mog. haer tot de noodighe Subsistentie ende onderhout harer Troupes / met eenige subsidien souden by springhen / sonder 't welcke sy voor af rondelijck konden verklaren / dat ghedaghte Heeren en Fursten haer tot het gunt voorsz is / niet souden konnen inlaeten / maer in 't overlaten of af dancken haerder Troupes ghenootsaeckt zijn tijdlijck te voorsien ; Daer op gedelibereert zijnde / hebben haer Hog. Mog. den Heer van Cromman, over ende ter saecke van de genomene moeyte / bedanckt.

Men dacht d'Heer Keurvorst van Brandenborgh mede tot de Triple Alliancie te noodigen / maer sijn Cheur-Vorstelijcke Doorlughtigheyt scheen Vranckrijck soo weynigh als mogelijck te willen raecken / ende tradt daerom in de prolongatie van de Rijnsse Alliancie.

De Spaensche / om desen Staet meer t'encourageren / begoste nu weder voor den dagh te halen het Tractaet van engagement van 't Over-quartier van Gelderland, en dat haer Hog. Mog. uyt de Tollen ende Licenten tot Venloo soude konnen vinden d'Interesten van 't verschot dat sy aen Spaignen souden konnen te doen. Men had hier toe niet veel lust / gevende dese laetsten Brief van Vranckrijck beter hoope / dat met de aenkomste van de Heer van Beuninghen aldaer yets effectifs uytgewerckt soude werden. d'Heer van Beuningen was nu ghemaeckt Schepen van Amsterdam, ende hadt misschien van dese Commissie liever willen ge-excuseert zijn / maer 't hadt zijn reden dat hy sigh liet ghe-seggen. Den sesden wierdt zijn Instructie geleesen / behelsende in generale termen 't geen hier vooren met d'Heer Temple was geconvenieert / maer alsoo de Provincien (behalven Holland ende Wtreght) daer op noch niet geadviseert hadden / wierdt niet vast gestelt. Ende alsoo d'Heer van Beuningen dit uytstel verdroot / is by sommighe wel geen swarigheyt gemaeckt om hem provisionelijck te laten vertrecken op een resolutie ende 't gehandelde met d'Heer Temple, maer aengesien oock de Ratificatie daer op uyt Engeland noch niet aen ghekomen was / wierdt dese precipitantie by de meeste onnodigh geachtet.

Op dese tijdt is alhier by den Heer Prins van Oraigne een seer magnifijck

Balet

Balet ghedanst. d'Heer Prins van Toscane quam daerom expresselijck van Antwerpen in den Hage. Dinghsdaeghs den sevenden, het selve gesien hebbende, is 's anderen daeghs weder vertrocken, onseecker of door Vriesland of Over-Yssel wilde reysen. Hy sprack seer loffelijck van 't Balet: Maer aengaende de genoodighde waren niet alle content, want uyt vreese dat de plaets niet groot genoegh soude zijn, vondt men goet het selve tweemael te danssen; alsoo noodighde men de Leden van de Staten Generael, de Raden van State, en de Gecommitteerde Raden van Holland, op het principael des Dinghsdaeghs, ende de Hoven van Justitie op de tweede mael. Den Hoogen Raed en 't Hof van Holland pretendeerden nu de precedentie voor de Gecommitteerde Raden, men repliceerde dat in 't Formulier van 't Gebedt, 't welck voor weynigh Jaren de Heeren Staten van Holland hadden geintroduceert, de Heeren Gecommitteerde Raden waren gestelt voor de Hoven van Iustitie, zijnde alsoo de saecke gedecideert by den Souvereyn, ende dat den Heer Prince dat alsoo had gevolgt, maer de gemelde Hoven, insonderheyt dat van Holland, zeyden eenige Sæcula te voor te zijn bekent gheweest, onder de Graven van Holland ende Koninghen van Spaignen; welckers persoon zy representeerde; hebbende het jus convocandi Status: Soo veel is 'er van, dat de gemelde Hoven respective noch op dien dagh haer Griffiers aen den Heer Prince hebben ghesonden, haer excuserende van de invitatie op de tweedemael, als Copye van de eerste. De Kerckelijcke oock bewesen door hare Predicatien, waer in zy d'ydelheyt van dit werck-stuck scherp ghenoegh over-haelde, onvernoeght te zijn; ende 't hadt veel duysenden gekost, ende daerom heeft oock de Princesse, Groot-Moeder, aldaer niet present geweest. In somma een generael misnoeghen; ende dit werck dede een operatie contrarie als waer toe het ingestelt was geweest.

d'Heeren haer Hog. Mog. Gedeputeerde totte separatie nu in Zeeland binnen Middelborgh gearriveert, schreven den vierden dat zy 's voorigen daeghs haer aenkomste ter behoorlijcker plaets bekent ghemaeckt, ende vervolgens geinsisteert hadden, ten eynde zy by de Heeren Staten van die Provincie ten spoedighsten ter Audientie geadmitteert soude moghen worden, ende of wel de Vergaderinge van de Wel-gemelde Heeren Staten doenmaels soo qualijck was gedisponeert, dat tot nu toe geen Deliberatien van Staet aengestelt, ende veel min tot conclusie gebraght hadden konnen worden, uyt oorsaecke dat de Disputen over 't bestellen van de Magistrature ter Veere al-voorens moesten worden getermineert, ende het selve Lidt daer door bequaem gemaeckt om de voornoemde Deliberatien ordentlijck te konnen by-woonen, soo hebben eghter deselve Heeren Staten haer op gisteren ten respecte van haer Hog. Mog. door eenighe Heeren Commissarien doen verwellekomen, ende huyden ter Audientie introduceren, alwaer zy hebben voor-gedraghen de redenen en argumenten, die zy oordeelden dat souden mogen dienen om haer Ed. Mog. te persuaderen totte separatie van 't Stadhouderschap van 't Capiteyn ende Admiraelschap Generael, en daer neven oock geinsisteert, dat deselve onbeswaert souden gelieven te wesen om haer dienthalven mette sentimenten van de vier Provincien te conformeren, ende sulcks haer mette pluraliteyt te voegen, dewijle de Heeren haer Ed. Mog. Gedeputeerde Raden by der selver Missive in date den achtsten December laest-leeden

leeden met haer Hog. Mog. geaddresseert uytdruckelijck hadden gesegt en verklaert / dattet meerder getal van de Provincien niet behoorde te werden gepersuadeert ende geperst tottet sentiment van 't minder getal, maer wel het minder tot het meerder.

Haer propositie luyde als volght:

Edele Moogende Heeren,

DE Hog. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, onse Heeren Committenten door de natuurlijcke reden geinstrueert sijnde, ende door een langhduyrige ondervindinge gesien hebbende, dat een goede *Harmonie*, ende d'eenparige sentimenten van de Respective Souveraine Provincien, die door eenen naerderen bandt van *Unie* aen malkanderen zijn verknoght, ende te saemen dese florisanten Staet composeren, successivelijck seer heylsame effecten hebben gebaert, ende dat daer door niet alleen onder Godes genadigen zeegen veel gesignaleerde Deliberatien ghedurende den Oorlogh met een goedt beleyt ende heroique dapperheyt zijn gedirigeert; maer dat oock door desselfs weghen in vreedsame tyden veele treffelijcke saecken ter neder zijn gestelt, die sonderlingh veel hebben gecontribueert om de goede Regeering van desen Staet te stabilieren, ende deselve dien volgende meer ende meer ontsaggelijcker te maken; Dies hebben oock, Ed. Mog. Heeren in dese ghelegentheydt haren yver willen toonen, ende door drie Extraordinarise Deputatien betuygen, hoe seer deselve haer ter harten laten gaen, dat de importante pointen die eenigen tijd herwaerts de Vergaderingh van haer Hog. Mog. ende de ghedaghten van de Respective Provincien hebben bezigh gehouden, eenmael met een ghemeen concert van de Bondtgenooten ter neder ghestelt, ende ten dienste van de Staet finalijck gearresteert soude mogen worden: Ende nademael wy de eere hebben tot U Ed. Mog. gecommitteert te wesen, om by deselve alle mogelijcke Officien aen te wenden, ten eynde het voorsz salutair ooghmerck van de Heeren onse Committenten op 't spoedighste beright soude moghen worden, soo vinden wy ons voor al verplight U Ed. Mog. uyt der selver naem officieuselijck te begroeten; Mitsgaders oock onder haer persoonen ende Regeeringe allerhande zeghen ende voorspoet toe te wenschen.

Het is U Ed. Mog. bekent, dat een gheruymen tijdt herwaerts, ende voornamentlijck soo wanneer zigh omtrent de grensen van desen Staet een donckere wolcke van diffentie ende Oorlogh begonde op te doen, waer van de droevighe effecten met redenen wierden geapprehendeert, de gesamentlijcke Bondgenooten, niet alleen van doen af hare bekommeringh daer over hebben beginnen te toonen, maer dat oock ter Vergaderinghe van haer Hog. Mog. dienthalven opereuse besoignes zijn aen gestelt gheworden, om na den regel van de voorsightigheyt, die in dergelijcke ghelegentheyt nootsaeckelijck is, die Militie van desen Staet

Staet in beter postuur te breughen, en deselve door 'taenstellen van permanente Hooft-Officieren tot vigoureuse actien te bequamen, gelijck U Ed. Mog. oock niet onbewust kan zijn, dattet sigh daer in soodaenigh heeft toeghedraghen, datter in den beginne tusschen de Heeren Commissarisen discrepante sentimenten zijn geweest op verscheyde notable saecken 't voorsz point raeckende; ende wel voornamentlijck oock ten aensien van de reflexien vallende over 't employ, of op den persoon van den Heer Prins van *Orange*; in voegen dat om daer ontrent eenige salutaire temperamenten uyt te vinden, de gedaghten daer henen hebben gegaen, dat in 't distribueren van de selve Charges de speculatien van de Respective Provincien voor convenable inschickinghe te ghemoet ghetreeden souden werden soo veel den dienst van den Staet soude konnen lyden; waer toe yeder van deselve de vereyschte gevoeghlijckheyt hebbende by gebragt, die saken oock met gemeen contentement zijn gereguleert geworden, ende de Hooft-Officieren effective aen ghestelt; Ende belangende den Heer Prins van *Orangien*, dat deselve aen d'eene sijde wel getrocken behoort te worden in soodanigen consideratie als den selven ten verscheyde respecten meriteert, ende met sijne *taere jaren* soude werden gecompasseert; edogh dat, daer tegens dan wederom sorgvuldigh diende te werden geprecaveert, dat daer door de dier-gekoghte Vryheyd, of nu, of namaels geen prejudicie quame t'ontfangen; welck volghende ter Vergaderingh van de Heeren onse Committententen een advijs ingebragt zijnde op den *een en twintighsten* December lestleden, het selve den *seventhienden* der voorleden Maend met eenighe kleene veranderinge ende by-voeginghe nader is gerapporteert geworden als een advys conciliatoir, waer van U Ed. Mog. alle particulariteyten ende ingredienten bekent zijn; Ende of wel d'Heeren onse Committenten vermeent hadden met reden te konnen verwaghten, dat de Respective Provincien 't selve souden hebben geamplecteert, en daer door een gewenschte harmonie vast ghestelt hebben; Soo zijn deselve eghter in ervaringe ghekomen, dat die genegentheyt alleen by de Provincien van *Gelderland*, *Holland*, *Utreght* ende *Over-Yssel* is getoont, en dat de Heeren U Ed. Mog Gedeputeerden neven die van *Vriesland* en *Stad* en *Landen*, daer ontrent difficil gebleven zijn, en sulcks de conclusie van soo salutairen werck hebben gelieven op te houden. Ondertusschen hebben haer Hog. Mog. die vaste hoope gheschept, dat U Ed. Mog. serieuse reflexie maeckende op de heylsame gronden daer 't voorsz Advijs conciliatoir op is gebout, ende insiende d'eenparige sentimenten die de wel-gemelde *vier* Provincien in dien deele hebben geuyttet, daer aen mede sullen gelieven te defereren, ende de debvoiren die wy ten selven eynde uyt de naeme van de Heeren onse Committenten by U Ed. mogen aen nemen, te gemoet te komen; niet twijffelende of de Provincien van *Vriesland* ende *Stad en Landen* sullen daer toe insghelijcks zijn gedisponeert, of in allen gevalle U Ed. Mog. voetstappen daer ontrent volgen.

Het is seecker dat men niet sonder bekommeringe aen een persoon de wapenen, ende de Directie over de Militie van den Staet kan toe vertrouwen, en dat het periculeus is soodanigh ghesagh op yemand voor sijn leven langh te confereren, aengesien deselve door passien verruckt, of door quaetwillige Menschen geinstigeert zijnde, de voornoemde maght kan misbruycken, waer van de oude

ende

ende moderne Historien ons veel notable exempelen suppediteren. Ende de-wijle evenwel het Opper-commandement over de Militie niet en kan werden gesepareert sonder merckelijcke scheuringe en confusie te veroorsaecken; soo leert de voorsightigheyt oock, dat aen soodanig Chef geen meerder noch grooter authoriteyt behoort te worden gegeven, als tot uytvoeringe van des selfs Commissie werdt gerequireert, ende sulcks dat van de voorsz Functie gesepareert behoorde te blyven die Charges, dewelcke in de Policie en gemeene Regeeringhe krachtighe influentien konnende geven, mits dien oock door beyde de voorsz middelen de Vryheydt konnen doen lyden; onder alle welcke Politique Employen in dese Landen geen considerabelder sijnde geweest als die van de Stadthouders, met reden oock de ghedaghten van de gemelde Heeren Commissarien, ende vervolghens oock van de wel-ghemelde *vier* Provincien daer op voornamendlijck hebben geloopen, nademael de Stadthouders niet alleen ordinaris sijn geweest het Hooft van de Justitie, ende gequalificeert om pardon te konnen gegeven, maer dat deselve oock boven dien het bestellen van de Magistraturen hebben gehad in de Respective Steden, onder soodanige Provincien ressorterende; mitsgaders d'Electie van andere Ampten. Alles 't welcke een seer groote authoriteyt geeft in de Directie van de politique saecken, ende vermeenen mits dien de Heeren Commissarisen, dat U Ed. Mog. mede geen swaerigheyt sullen maecken, om de separatie van de opperste Militaire Ampten te Lande ende te Water, die by de gesamentlijcke Bondtgenooten aen yemandt gedefereert soude mogen worden van 't Stadhouderschap van d'een en d'andere Provincie voor altoos te separeren, dewijle op de combinatie van de voorsz Ampten, wel droevighe effecten souden konnen volgen; Ende dat in tegendeel van dien geen de minste inconvenienten uyt de affonderinghe van deselve te bevreesen staen, noch oock bedaght konnen worden, nademael soo wel de eygenschappen als d'executie vau de voornoemde Respective Functien t'eenemael van malkanderen zijn gesepareert, ende geen de minste gemeenschap hebben: Ende de Heeren onse Committenten hebben oock gemeent, Ed. Mog. Heeren, dat d'objectien ende scrupulen die daer tegen by eenige Provincien zijn gemaeckt van soodanigen gewigte niet en zijn, dat daer op reflexie diende te worden ghenomen: Want voor soo veele dese geprojecteerde separatie gesegdt werdt te sullen strijden teghen de natuurlijcke liberteyt, soo gelieven U Ed. Mog. ons toe te staen, dattet selve woord in tweederley significatie kan werden genomen; te weten, *pro Libertate*, die wy eyghentlijck de Vryheydt noemen, ofte *pro naturali facultate*, om yet te doen ofte te laten; ende dat voor soo veel hier door de Vryheydt soude werden verstaen verkort te zijn, dat in tegendeel van dien deselve door separatie van de voorsz Ampten onwedersprocckelijck werd gestabilieert, 't welck hier bevoorens aenghewesen is, ende by zigh selven oock soo overtuygende werdt ghevonden dattet onnoodigh is daer op eenighsins t'insteren; Ende voor soo veel door de voorsz woorden de faculteyt souden werden betoomt, dewelcke de Respective Provincien haer souden abdiceren om de Charges van Capiteyn ende Admirael Generael, met die van Stadthouder, aen een en deselve persoon te defereren, soo is sulcks wel waer, maer daer in resideert geen het minste grief, dewijl 't selve voor soo veel de materie belanght, notoir nut en dienstigh is, om voor te komen

men d'ongemacken die de voornaemste Politique Functie met het swaerdt gewapent zijnde, tot nadeel ende onderdruckinge van de Vryheyd, soude konnen onder-nemen; Ende wat de forme aengaet, dat het selve, of yet diergelijcks by andere gelegentheyt dagelijcks werdt gepractiseert, sonder dat daer inne eenighe hardigheyt werdt aenghemerckt: En konnen die gedaghten immers in dese gelegentheyt geen de minste plaetse vinden, dewijle wy hier verseren in een materie die de hoogheyd van de Provincien concerneert, tot welcker maintenue de Leden van der selver Staetsche Vergaderinge ordinair met Eede werden verplight, in voegen dat de Respective Provincien in de voorsz separatie bewilleghende, eygentlijck geseght soude konnen worden, haer selven alleen die faculteyt te hebben benomen, van haer hoogheyd en wettigh gezagh te verminderen, en sulcks van haer selfte verongelijcken; het welck in allen deel seer plausibel is. Even soo weynig hebben de Heeren onse Committenten konnen defereren aen 't geene dienthalven is gemoveert; te weten, dat men in allen gevalle de posteriteyt niet wettig soude konnen verbinden, om de separatie van de voorsz Ampten te doen onderhouden, dewijl het tegendeel van dien, ende door de reden, ende door de dagelijcksche practique kan werden bevestight; want nademael d'occasien haer favorabelder op d'een tijdt als d'ander presenteren, om fundamentele Wetten re stabilieren, om eeuwigdurende Edicten t'arresteren, om verbonden, ende permanente Alliantien aen te gaen, ende andere ontalijcke saecken meer van die nature te doen; Soo is 't niet alleen van een evidente utiliteyt, dat daer mede ten spoedighsten voort gevaren, de saecken ten besten van den Staet gereguleert worden, maer oock soo nootsaeckelijck, dat sonder diergelijcke dispositie, die de posteriteyt utiliter verbinden, geen Regeeringhe soude konnen bestaen, ende dat deselve posteriteyt mits dien groote redenen gegeven soude konnen worden, om haer van de scrupuleusheyt van haer Voor-ouders te beklagen, in ghevalle deselve uyt de voornoemde insighten nalatigh moghte zijn gheweest 't gemeene beste te betraghten, ende worden soodanige banden ende Obligatien dagelijcks tot haer eygen voordeel op de gemoederen van de posteriteyt geleght, ghelijck zulcks wereld-kondigh is; Alle 't welcke in desen oock te min swarigheydt behoorde te hebben, uyt dien hoofde dat de Charge van Stadthouder in haer selven geconsidereert zijnde, voor de Respective Provincien onnut, of immers t'eenemael onnodigh is, dewijle albereyts by nader dispositie van deselve op 't bestellen van de Magistraturen, het vergeven van Ampten ende andere zaken, die voor desen van de voorsz Functie hebben gedependeert, soodanige ordre is gestelt, ende met sulck goed succes werd gepractiseert, dat dienthalven seer beswaerlijck ende niet sonder confusie, eenighe veranderinghe ghemaeckt soude konnen worden: Ende vòor soo veel 't neder-legghen van de Verschillen aengaet, die tusschen de Provincien souden mogen voor-vallen, ende de Stadthouders ordinaris aen haer getrocken hebben, dat daer tegen mede completelijck kan werden voorsien, ende door goede Reglementen een permanente ordre beraemt, gelijck by eenige Provincien is gedaen; Ende dewijle zigh albereyts *vier* Provincien, ende sulcks de pluraliteyt van de Bondgenooten op de voorsz separatie hebben verklaert, soo willen wy vertrouwen dat U Ed. Mog. haer oock om die oorsaecke te eer sullen laten disponeren, om aen die generale inclinatie te de-

fereren,

fereren, voornamentlijck daer neven geconsidereert zijnde, dat U Ed. Mog. jegenwoordigh ghesegt konnen werden in desen singulier te wesen, als men op der selver Regeeringh reflexie maeckt, dewijl de Provincien van *Vriesland* en *Stadt en Landen* alvooren tot de verkiesinge ofte designatie van een Stadthouder hebben geprocedeert; Wy sullen U Ed. Mog. desen aengaende mede te binnen brenghen, dat de Heeren der selver Gecommitteerde Raden in December leftleden aen haer Hog. Mog. over dit selve subject hebbende geschreven in haer Missive, onder anderen hebben gedaen influeren, *Dat het redelijck was dat tot minder getal van de Provincien haer met de pluraliteyt conformeerde*, ende dat ten voorsz eynde by 't voorsz minder getal alle mogelijcke devoiren aengewent ende deselve daer toe gheperst behoorde te werden; En vertrouwen derhalven dat U Ed. Mog. jegenwoordigh *vier* Provincien, ende sulcks de pluraliteyt van de Bondgenooten, t'eenemael geporteert siende, om de voorsz separatie op de bondighste maniere ende forme t'arresteren, haer niet alleen wel sullen laten gevallen d'Officien die haer Hog. Mog. by deselve doen aenwenden, maer dat U Ed. Mog. oock die redelijckheydt die der selver Gecommitteerde Raden in de voorsz Missive hebben geagnosceert plaetse sullen geven, ende haer mits dien met de sentimenten van de voorsz *vier* Provincien conformeren: Wy vinden ons mede gelast U Ed. Mog. op 't serieuste te recommanderen d'Introductie van den Heer Prins van *Orangien* in den Raed van State, ende al-hoe-wel 't onnodigh soude moghen schijnen U Ed. Mog. daer op te presteren, dewijle deselve daer toe mede inclinatie hebben getoont, ende neven d'andere Bondtgenooten wel konnen considereren dat soodanigh Employ na de Jaren van Sijn Hoogheydt geproportioneert was, en dat desselfs Heer Vader ende Groot-vader respective daer mede van gelijcken een aenvangh hadden gemaeckt: Soo moeten wy eghter met U Ed. Mo. permissie segghen, dat deselve, neven de Heeren Staten van *Vriesland* ende *Stad en Landen*, de oorsaeck sijn, dat de voorsz Introductie noch geen effect heeft gesorteert; Ende wy sien oock seeckerlijck te gemoet, dat wel-gemelden Heer Prince daer van noch langhe gefrustreert sal blyven, by-aldien U Ed. Mog. haer voorsz difficulteyten, nopende de separatie van 't Stadthouderschap als noch buyten vermoeden, moghten komen t'inhæreren. Ende soude U Ed. Mog. in sulcken gheval, in plaets van sijn Hoogheydt eenige reële effecten van der selver genegentheyt te doen ghevoelen, in teghendeel van dien deselve van den *eersten* trap houden, die de wegh tot considerabelder avancement soude konnen banen; Behalven dat wy oock buyten 't geene voorsz is niet anders konnen begrijpen, of het ware Interest van wel-gemelde Sijn Hoogheyd resideert niet alleen in de separatie van de voorsz Charges, nadien deselve tot Stadthouder van eenige Provincien ghekooren werdende, ende sigh daer toe latende employeren voor altoos van de voorsz aensienlijcke digniteyten van Capiteyn en Admirael Generael gesecludeert soude blyven, maer dat selfs d'absolute mortificatie van 't Stadhouderschap voor den hoogh-gemelde Heere Prince te wenschen soude zijn, dewijle deselve om de voor-verhaelde reden tot de voorsz Functie niet konnende geraecken, ende te ghelijcke 't Generalat te Water ende te Lande te bekleeden, ontwijffelijck veel liever soude sien, dat in de Provincien geen Stadhouders buyten hem wierden ghestelt, ende zulcks aen-

niemandt anders de Directie ende authoriteyt te laeten, die soodanigh Ampt gewoon is mede te slepen.

Het is U Ed. Mog. oock bekent dat uytheemsche Potentaten die met desen Staet, of in Oorlogh zijn geweest, of deselve quade genegentheyt toe droegen, te meermalen reflexie hebben gemaeckt op de disspariteyt van sentimenten ontrent den persoon of employ van den Heere Princ van *Orangie*, soo verre oock dat deselve wel eenighe hoope hebben derven scheppen, dat daer uyt in desen Staet verwarringhe soude ontstaen. Ende hoe wel wy vast vertrouwen, dat het selve voor een *Chimere* is te houden, daer op by onse vyanden ofte qualijck geintentioneerde geen fondament ter werelt en is te maken; Soo meynen wy eghter, dat U Ed. Mog haer uytte voorsz consideratien mede te eer behoorde te voegen by de hoogh-gemelde *vier* Provincien, ten eynde daer door, ende door de condescendance die van *Vriesland* en *Stadt en Landen* te gemoet werdt gesien, desen aensien mede yet met een ghemeene harmonie van de Bondtghenooten ter neder ghestelt, ende te gelijck den Staet daer door by uytheemsche Potentaten, die haer aen de voorsz losse speculatien souden mogen vergapen t'ontsaggelijcker soude gemaeckt mogen worden, 't gene in dese conjuncture van tyden en saken van sonderlingh effect kan zijn.

Wy sullen U Ed. Mog. dan nochmael versoecken de voorsz redenen ende anderen, die deselve naer haer hooge wijsheyt daer by sullen ghelieven te voegen, na haer merite te pondereren, ende ons daer op een favorable antwoordt te laten toe komen: Of by-al-dien U Ed. Mog. daer ontrent, buyten verwachtinge, noch eenige bedenckingen souden mogen hebben, dienthalven door eenige Heeren Commissarien met ons nader te doen confereren: Ondertusschen vinden wy ons mede verplight voor der selver beleefde receptie, ende favorable Audientie te bedancken.

Aldus ghedaen in substantie by monde, ende vervolgens oock in gheschrifte over ghelevert by de Heeren haer Hog. Mog. Gedeputeerden, die dese hebben onderteeckent. Middelburgh den *vierden* February *sesthien hondert acht en sestigh.*

J. van der Steen. N. *Vivien.* *Gerard Colterman.*

Hier op ontfingen sy het volgende affchept:

DE Staten van den Lande ende Graeffelijckheydt van *Zeeland*, ghehoort hebbende de mondelinge propositie van de Wel Edele, Gestrenge, Erntfeste, Hoogh-geleerde, Wijse, Voorsienige Heeren *Jacob van de Steen*, Burgermeester der Stadt *Thiel*, *Nicolaes Vivien* Pensionaris der Stadt Dordregt, *Gerard Colterman*, Heer in *Callantshoock*, Raedt ende Oudt Schepen der Stadt *Haerlem*, in haer Ed. Mog. Vergaderinge ghedaen, en naderhandt by geschrifte over-gegeven in naem ende van wegen de Hoogh Mog. Heeren Staeten Generael deser Vereenighde Nederlanden, in kraghte van hare Brieven van Credentie, gedateert in 's *Graavenhage* den *ses en twintighsten* der voorleden Maendt; verklaeren dat de besendinge door hare Hog. Mog. aen dese Provincie ghedaen, de

de Heeren Staten van *Zeeland* aengenaem is, ende selve voor een sonderlinghe eere opnemen, gelijck hare Ed. Mog. de Heeren die de moeyte ghenomen hebben, om die in dit ongelegen saisoen van 't Jaer, uyt te voeren, deswegen mede bedancken: En voor soo veel aengaet het geproponeerde by de wel-ghemelte Heeren haer Hog. Mog. Gedeputeerden gedaen, hebben de Heeren Staten van *Zeeland*, geconsidereert de groote importantie van de saecke, goet ghevonden daer van door de Heeren hare Gecommitteerde Raeden teghens haer Ed. Mog. aenstaende Staets-gewijse Vergaderinge, te doen maken een geraisonneert point van beschryvinge, om naer rijpe deliberatie in de Respective Magistraeten ende Vroetschappen daer over te houden, te overwegen of noch yets en wat in dese groote en importante saecke boven de voorgaende Resolutien by de Heeren Staten van *Zeeland* albereyts genomen, soo ten respecte van de gemeene *Unie*, als ten aensien van het Domesticq van dese Provincie van haer Ed. Mog. wyders met fondament soude konnen werden gedesidereert, die oock vervolghens niet en sullen onderlaeten de Respective Provincien daer van de noodige Communicatie en kennisse te geven, 't zy door de Heeren weghens dese Provincie ter Vergaderinghe van haer Hog. Mog. ordinaris occuperende, ofte door Gedeputeerde tot dien eynde expresselijck af te senden.

Aldus gedaen ende gearresteert by de Heeren Staten van Zeeland, in het Hof aldaer, tot Middelburgh den *thienden* February *sestien hondert acht en sestigh.*

De Heeren Gedeputeerden allegueerden niet alleen / dat aen haer sijde nu de pluraliteyt was / maer oock dat Zeeland was singulier, gemerckt Vriesland ende Groeningen alreede een Stadthouder hebbende / waren buyten dese questie / al-hoe-wel men in effect haer daer onder mede begreep / wesende deselve Provincien alsoo wel besonden ende aengesoght tot de separatie als Zeelandt: Het Argument van de Hollandtsche was / dat d'andere hier in blyvende weygerigh ofte dilayerende / oorsaeck souden zijn dat den Prins niet geavanceert wiert / aengesien men alhier / sonder dat / daer toe niet en soude resolveren. Daerom noemden 't Zeelandt naderhandt by haer Deductie / een Dwangh.

Wat aengaet de doenmaels zijnde questie binnen de Stadt Veere, hier voor aengeroert / deselve rees hier uyt:

Tot Veere zijn vier en twintigh Raeden / in tweeën gedeelt / tegens de jongste Magistraets-veranderingh / wierden dien-volgens tweederley nominatie aen hare Hoogheydt de Princesse Douariere over ghesonden; eene van weghen de Twaelve; daer onder oock was den Collonel Maregnaeelt; d'andere Twaelf seyden / dat den Heer Maregnault was Collonel ghewoorden / op conditie dat hy geen Raedt meer aldaer soude zijn; Dien-volgens was haer getal niet als Elf, daer teghen d'andere party bestont in suyvere Twaelf, ende schickte oock een nominatie aen haer Hoogheyt om daer uyt te kiesen. Maer alsoo sy koos uyt de eerste / pretterierende de tweede / soo hebben die van de tweede haer geaddresseert aen de Heeren van Zeeland; die hebben verstanden dat den Collonel geen Raed was / noch moght zijn: Ordonnerende dat d'ander in sijn plaets soude kiesen twee / om by haer Hoogheyt een daer uyt te nemen / volghens ghebruyck. Belastende de presiderende Raedt ('t welck was den Heer Maregnault, Gecommit-

mitteerde Raedt) of by sijn onwille den volghenden. Deselve sulcks weygerende / heeft de volgende de Raeden willen bescheyden op 't Raedthuys te komen; Maer geen Steeboode / als gedreyght van d'andere met cassatie / was te vinden / dies deselve in persoon met noch yemandt de aenkondinghe heeft ghedaen aen de Raeden met seecker schriftelijck Billjet / in cas van absentie; veel wierpen die Billjetten wegh / doch d'andere vergaderende / vonden 't Raedthuys ghesloten. Men sagh oock een Orangie Vaendel van de Toorn af wayen / om / soo d'andere seyden / oploop te maken tegens de Twaelf suyvere / dewelcke by faute van 't Raethuys / kiesinge van twee Raetsliedén deeden op de straet voor 't Raethuys. De Staeten van Zeelant hebben den Collonel Maregnault derhalven gesuspendeert van sijn Collonelschap / ende Commandement tot Veere. De ghemelte Twaelf suyveren dreyghden in cas haer geen contentement gheschiede by haer Hooghept / datse van de Staeten van Zeeland souden versoecken Octroy / om gelijck andere Graeflijcke Steden haer eygen Magistraet te kiesen /, sulcks men ghelooft de haer niet soude worden geweygert; alsoo alreede veelmael haer was gedisputeert de sessie in den Raedt van Staete / om datse Vassalle Steden van de Prins waren.

Dese tweespalt maeckte oock / dat van wegen Veere compareerde twee Gedeputeerden / ende daerom was in effect geen compleete Vergaderingh; waerom / ende andersints / de Heer Raedt Pensionaris de Hubert de Vergaderingh deed scheyden / ende aen de Heeren Gedeputeerden van haer Hog. Mog. deed geven het antwoordt hier boven ghestelt: Ende deselve weder inden Haghe aenghekomen zijnde / rapporteerde in 't particulier / dat andersints het werck alsoo lagh in Zeeland, datse gheneghen waren tot de separatie / ende dat het daer toe soude komen / maer daer van is tot noch toe niet gebleecken.

En d'Heeren Staten van Zeeland hebben op den negenden goedt gevonden dat de jegenwoordige drie en twintigh Raden binnen de Stad Veere door den Oudsten Raedt by Overnagtse weete / op den Stad-huyse aldaer jegens overmorgen soude werden geconvoceert / ofte by sijne weygeringe ofte absentie door den tweeden ofte volgenden Raedt jegens daeghs daer aen / omme op een van de voorsz twee dagen nae ordre te procederen tot het nomineren van twee gequalificeerde persoonen tot de vacante Raedts-plaets / voormaels by den Collonel de Mauregnault bedient / omme daer uyt een tot Raedt / ofte Vroedschap der Stadt Veere, verkoren te worden; Dat wijders de drie en twintigh Raden voornoemt by den anderen zijnde / oock eenige uyt den hare souden deputeren / om dese Vergaderinghe in naem van de Stadt Veere waer te nemen / ende de besoignes aldaer by te woonen; dat naederhandt / soo haest de voornoemde Raedts plaets soude wesen gesuppleert / de vier en twintigh Raden by Overnaghtse weete als vooren behoorlijck geconvoceert zijnde / souden procederen tot het doen van een nieuwe nominatie van Burgermeesters ende Schepenen voor desen loopenden Jare sesthien hondert aght en sestigh, vermits de voorgaende nominatie was bevonden te wesen nul / ende van onwaerde.

Ende al-hoe-wel na de nature van de saecke / ende in conformité van de voorgaende Iteratibe Resolutien de Electie van Burgermeesteren en Raeden / niet den Heere Marquis / maer de Vergaderinge der Heeren competeerde / en dat dien

dien conform de betwiste Reglementen / als noch wierden te gemoet gesien / dat niet-te-min haer Ed. Mog. leeden / dat / sonder præjudicie van hare gereghtigheyt, de Electie / soo van de Raedts plaetse / als de nieuwe Burgermeesters voor dimael soude worden ghedaen by hare Hoogheyt de Vrouwe Princesse Douariere d'Orangie, als Groot-moeder ende Vooghdesse van den jeghenwoordighen Heere Prince van Orangie, mits dat het eene ende het andere ghe-schiede ende volbraght wierde tusschen dese ende de naest-komende Vergaderinge / daer van de Hoogh-gedaghte Princesse by Missive wierd kennisse gegeven / met verklaringe / in cas / buyten vermoeden hare Hoogheyt mochte difficulteren de voorsz Electie te doen / dat haer Ed. Mog. in soodanighen ghevat haer reght souden gebruycken, ende selfs de voorsz Electie doen.

Maer hier mede is de saecke noch niet gereddet. Op den veerthiende staende Vergaderingh van de Heeren Staten van Zeelandt, hebben Audientie versoght / ende zijn gecompareert de Heeren ende Meester Pieter Munnincx oudt Burgermeester der Stadt Veere, ende Meester Hendrick van Serooskercke, doende een omstadigh verhael van de saecken die op huyden / soo sy seyden / in de Stadt van Veere waren ondernomen / en door de hun voorgevende Ballieu / Burgermeesters / Schepenen ende Raeden geplecght / als namentlijck / dat deselve op den Stadthuyse waren vergadert / de Orangie vlagge hadde doen uytsteecken van den Thoorn van dien / ende daer op een Publicatie hadden laten doen van de puye van deselve / die daer was behelsende vele ende verscheyden aenstootelijcke en injurieuse perioden tegen de hooge Regeeringe van den Lande / als dat de Heeren Staten van Zeeland waren verbreeckerts van der selver Stede Privilegie, ende onderdruckers van den Heere Prince van Orangien, en waer van de Heeren Munnincx, Reygersbergh, Karreman ende Serooskercken souden zijn de voornaemste aenleyders van dien / ende waer teghen de Heeren publicanten waren versoeckende de stercke handt van de gemeente / met veele andere woorden meer / en voegende daer by / dat men uyt de mondt van de Weyt van de Heer Naelhout hadde gehoort / dat het desen avondt op een plonderen soude gaen / ende dat daer toe waren gedesigneert de Huysen van de vier Heeren boven genoemt; Ende waer tegens sy Heeren Remonstranten versoghten / dat haer Ed. Mog. aenstonts de behoorlijcke ordres souden believen te doen stellen / ten eynde alle verdere gedreyghde ongelijcken tydelijcken mochten werden voorghekomen; Waer op by vertreck van de voorsz Heeren gedelibereert zijnde / Is goedt gevonden te versoecken ende committeren de Heeren van der Veke ende Ingelsen, ten eynde haer Ed. derwaerts te transporteren / om van alles omstandigh ende pertinent bericht genomen hebbende / daer van rapport te doen; Wyders wierdt gheschreven aen den Baillieu / als mede de Regenten aldaer / omme de Heeren van den Rade te willen berighten van de ware beschapenheyt van alle het gepasseerde / met versoeck van de uytsteeckende Orangie Vlagge te willen doen intrecken / ende vorders met de brenger deses over te seynden Coppe van de ghedaene Publicatie; Wyders wierdt den Collonel Sidinisque, jegenwoordigh wandelende in de Abdije op 't Hof / geordonneert omme hem selven aenstonts te transporteren naer de Stadt Veere voorschreven / ende aldaer de Militie van het Landt / naer de ordre van de Regeeringe / by provisie /

 ende

ende tot naerder ordre/ te commanderen / ten eynde alles aldaer buyten disordre/ ende confusie moghte worden gehouden.

De Publicatie was als volght:

Publicatie en Waerschouwinge.

BAilliu, Borgermeesters, Schepenen, ende Raden, hebben haer altijdt laten ter herten gaen den welstant ende ruste van dese Stadt, ende prosperiteyt ende welvaren van de goede Ingesetenen van dien; ende met redenen geoordeelt, dat die insonderheyt bestont in de handthavinge ende het beleyt van een goede Politie ende Justitie, ende dat dese Regeeringh, soo als die in den Jare *vijfthien hondert vier en seventigh* door hooghloffelijcker memorie Prins *Willem van Orangien den eersten*, weghens den Grave van den Lande seer hoogh-wijsselijck is gestabilieert in een aensienlijck Collegie van Burgermeesters, Schepenen ende Raden ordentelijck administrerende onder eene goede ende wel-ghereguleerde harmonie de saecken van den gemeynen Lande van dese Stadt, en vande particuliere Geinteresseerdens in Borgerlijcke ende civile questien, ghelijck dan haer Ed. Achtbaerheden oock met geen minder yver, altijd voor oogen hebben gehadt ende betraght, dat sijne Hoogheyt de Heere Prince van *Orangien*, als Marquis deser Stede, in sijne *welbekende gereghtigheden tot de Electie* van Borgermeesters, Schepenen ende Raeden, met den gevolge ende aenkleven van dien, buyten alle bekommeringen ende indraght inviolabelijck magh blyven, ende werden gemainteneert ende gehandhaeft, ende naer dien welgemelde Bailliu, Borgermeesters, Schepenen ende Raeden tot haer groote verwonderinge ende alteratie in ervaringhe komen, dat verscheyde persoonen van groote ende minder conditie tot nieuwigheyt genegen, ende met een onuytspreeckelijcke ambitie en wraeckfught ingenomen, de voorsz fondamenten ende paelen van soo *ouden ende welbestelden forme* van Regeeringe, traghten te verstellen, ende om verre te werpen, ende daer mede oock aen sijn Hoogheydt den Heere Prince van *Orangien*, in welckers Doorlughtige Voor-ouders goedt en bloedt de fondamenten van dessen Staet geleght, ende tot soo heerlijcken gebouw verheven zijn, een inreparabelen slagh en prejuditie te geven onder schijn van eenige *seer losse en impertinente pretexten*, ghelijck of de Heeren Staeten van den Lande daer toe aen deselve de authoriteyt ende qualificatie aen de handt gaven, daer nochtans de saecken heel anders zijn geconstitueert, soo als met den eersten ooghschijnlijck blijcken sal, by een naerdere afkondinghe, ofte door een publijcke wel-gerisonneerde Deductie, behelsende de ware beschapenheyt van de sweevende geschillen, ende de verdedingh van de notoire ghereghtigheydt ende proeminentien van sijn hooghgedaghte Hoogheydt den Heere Prince van *Orangien*, ende dese hare Regeeringe, tegens soodanighe die onvoorsightelijck met hare Actien en Proceduren het contrarie schijnen te sustineren ende *forcelijck* te dryven, ende wel particulierlijck, dat jeghenwoordigh de Regeeringe van dese Stadt in handen vervallen souden zijn van de Raden buyten westen zijnde, ende daerom het eerste beleyt toe komen de Heer *Adriaen Karreman*, mede Raedt deser Stadt, geassisteert door

door Mr. *Hendrick Serooskercke*, onlanghs om sijne quade comportementen van sijnen dienst als Pensionaris gecasseert, ende dat alsoo de banden van een wel-gestelde Politie ende Justitie los gelaten zijnde, aen yder de liberteyt aen de hand gegeven soude wesen, om naer sijn appetijt ende ongeregelde affecten, sonder schroom of respect van Justitie of Regeeringh te doen ofte te laten wat hem in den sin schiet, gelijck dan noch eergisteren naer de middagh, zijnde den *twaelfden* deser, ende den dagh van het *Avondmael des Heeren*, tot groote schandael ende ergernisse van alle reghtsinnige Regenten ende Patriotten den gemelten Raedsman *Karreman* met sijne geassocieerde, ende *Hendrick Serooskercke*, met hare particuliere Vergaderinge, daer van eene evidente preuve hebben gegeven, ende die wel light eene aenleydinge soude hebben veroorsaeckt tot *Seditie* ende groote onheylen, in soo verre hare Ed. Achtbaerheden onder Godes genade, daer tegen de behoorlijcke voorsorge niet en hadden ghestelt; Alle 't welck by Bailliu, Borgermeesters, Schepenen ende Raden in bysonder achtinge genomen zijnde, hebben naer rijpe deliberatie ende aendaghtighe overweginghe, de voorsz by-eenkomste, ende alle andere gesepareerde Regeeringe, niet over-een-komende met de boven-gementioneerde forme, ende ordre van Regeeringh, verklaert; ghelijck haer Ed. Achtbaerheden deselve verklaren by desen, *voor een ongeoorlofde t'saemen rottinge ende conventicul, aen het welke geene differentie van respect ofte gehoorsaemheyt toe en komt*; maer ter contrarie alle blame ende verachtingh, als aenloopende met een opgeheve handt teghens de Wettige Regeeringh van Bailliu, Borgermeesters, Schepenen ende Raeden deser Stede by de boven-gemelte Privilegien, Usantien ende Costuymen gefondeert ende vast gestelt, ghelijck dan op de voorsz gronden alle het gene in de voorsz *ongequalificieerde by-een-komsten* gedaen ende beslooten konnen werden, ende wel bysonderlijck seeckere *pratense nominatie*, daer in geresolveert, haer Ed. Achtbaerheden verklaren nul ende van onwaerden; Waerschouwende ende aenmaenende hier nevens alle goede Ingesetenen ende Borgers, dese informatie ende onderreghtingh haer ter herten willen laten gaen, ende met deselve hare wettige Overheyt wel vast te houden en *te handthaven* en de goede ende welbestelde ordre ende forme van Regeeringhe deser Stede, ende dat aen Sijn Hoogheydt de Heere Prince van *Orangien* in sijne Reghten ende preeminentien door de voorsz nieuwigheden ende *attentaeten* geen nadeel en werde toegebraght, ende allesints de raedtslagingh van de quaeclijck geintentioneerde, *als die met Achitophel verstoort ende te schande mogen worden gemaeckt*, waerschouwende oversulcks wel expresselijck alle goede Borgers ende Ingesetenen, ende allen anderen die desen aengaen magh ben naer de voorsz ordre behoorlijck te gedraegen, alsoo Bailliu, Borgermeesters, Schepenen ende Raden geresolveert zijn teghens die gene die haer dies contrarie sullen komen te comporteren, te statueren ende ordonneren, soo als deselve naer bevint van saecken sullen oordeelen te behooren; Een yeder waghte sigh voor schade en schande.

Aldus gedaen ende gearresteert by Bailliu, Borgermeesters, Schepenen ende Raden *Collegialiter* vergadert zijnde binnen der *Veere*, op den *veerthiende* Februarij, *sestien hondert acht en sestigh*. In absentie van den Secretaris; Ende was geteeckent:

Nicolaes van der Heyden.

Den vijfthienden hebben de Heeren van der Veke en Ingelsen, hebbende op gisteren de moeyte ghenomen van haer Ed. in kraghte van de Resolutie Commissoriael dien dagh ghenomen te transporteren naer de Stadt Veere, omstandigh rapport ghedaen van der selve bevint ende wedervaeren aldaer / ende sijn weighemelte Heeren over der selver moeyten / ende ter oorsaecke van dien bedanckt / waer by den Heere de Mauregnault verscheyde saecken over het gepasseerde aldaer met alle hare omstandigheden heeft verhaelt / overleverende de double van de Publicatie op gisteren tot Veere ghedaen / met betuyginghe op sijnen Eedt aen de Graeffelijckheyt ghedaen / dat deselve van woorde te woorde was accorderende met sijne Principale / waer van door de Heer Raedt Pensionaris van 't Landt lecture gedaen zijnde / is evidentelijck bevonden / dat het aenbrengen op gisteren door de Heeren Munnicx ende Serooskercke over deselve gedane Publicatie aen de Heeren van den Rade gedaen gheheel erroneus ende gantsch onwaerachtigh was / als waer inne in geenen deele wiert gevonden / als dat de Heeren Staten van Zeeland souden wesen Verbreeckers van de Privilegien, ende Onderdruckers van den Prince van Orangie, met andere injurieuse woorden meer.

Wijders is goedt gevonden de provisionele Commissie op gisteren gegeven aen den Collonel Sedeniski, omme des Landts Militie binnen Veere, naer de ordre van de Regeeringe te gaen commanderen / in te trecken / bedanckende deselve voor de moeyte van hem derrewaerts te hebben getransporteert.

Dit is alsoo 't Inhoudt der Resolutie van woorde te woorde: Ende de saecke heeft sigh naderhandt van selfs geschickt / blyvende by 't oude gebruyck, ghelijck op zijn tijdt sal werden verhaelt.

Den elfden is den Ridder Temple, broeder van d'Heer Envoyé, alhier gearriveert met de Ratificatie op de gesloten Conventie. d'Heer Envoyé gaf in particuliere visites te kennen / dat den Koningh sijn Meester geerne soude sien dat men Vranckrijck presseerde op de Suspensie van wapenen tot den laetsten Mey, en dat d'Heer van Beuningen daer toe moghte werden ghelast; als wesende een poinct van d'Alternative. Vranckrijck gaf openlijck uyt / dat hier door de Vrede soude werden vertraegt: Maer men verstond 't et hier en in Engelandt anders.

Den thienden nam d'Heer van Beuningen alhier zijn afscheyt / ende vertrock korts daer aen.

Boven ende behalven de verklaringh van den Koningh self / heeft oock d'Heer Franschen Ambassadeur d'Estrades op desen dagh aen haer Hog. Mog. te kennen ghegheven dat Sijn Majesteyt had genomineert den Heer Request-meester Colbert om te gaen na Aken voor tweede Ambassadeur (blyvende d'eerste plaets aen den Mareschal de Grammondt) mogende lijden dat den Marquis de Castel-Rodrigo, by subdelegatie oock een tweede sonde; ende dat d'eerste soude volgen wanneer den Marquis self wilde komen. Dit wierdt alsoo aengenomen voor Notificatie. Nu resteerde alleen de Suspensie.

Den veerthienden is ghehoort het rapport van de Heeren Ripperda tot Buytse, ende andere haer Hog. Mog. Gedeputeerde tot de Militaire saecken/ achtervolghens der selver resolutie van den elfden deses nader gevisiteert ende ge-exa-

ge-examineert hebbende het Advijs des Raeds van Staten / hier na geinsereert / raeckende den voet die ghehouden soude werden in 't doen werven van twaelf duysent mannen Landt-militie.

Hoogh Moogende Heeren:

U Hoogh Mog. hebben by der selver Resolutie, in date den *een en dertighsten* January lestleden, genomen over 't subject raeckende den voet die ghehouden soude werden in 't doen werven ofte over-nemen van *twaelf duysent* man te voet, gelieven te requireren dat wy naer d'ingenomen consideratien van de hooghe Militaire Officieren, alhier tegenwoordigh zijnde, U Hog. Mog. willen laten toekomen ons positief advijs op 't voorsz subject, ende namentlijck, ofte by ofte omtrent de Vorsten van *Brunswijck* ende *Lunenburg*, de saecke daer henen niet soude behooren beleyt te worden, dat een goet getal Ruyteren ende kneghten tegenwoordigh in dienst zijnde van de Hoogh-ghenoemde Vorsten tot het ghetal van *vijf* a *ses duysent*, immers soo veel doenlijck soude wesen, by leeninge voor eenigen tijdt, of andersints, aen den Staet over ghedaen moghten worden.

Ten *tweeden*, of niet meer Voet-volck als Ruyteren ende tot wat getal elcks van de meer-hoogh gemelde Vorsten, in cas dat deselve daer toe gedisponeert soude konnen worden, soude behooren over genomen te worden.

Ten *derden*, of de Collonels Compagnien van de Nederlandsche Natie, soo wel van de nieuwe Lightinge als van de oude Militie, niet weder gebraght soude behooren te worden in de ordinaris proportie teghen d'oude Compagnien, ende sulcks gesterckt van *hondert en vijfthien* tot *hondert en vijftigh* koppen.

Ten *vierden*, wat getal van Ruyteren ende Kneghten, boven de voorsz versterckinge, tot suppletie van 't getal, 't welck noch difficieren soude aen de boven-gedaghte *twaelf duysent* koppen, soude behooren geworven te werden.

Ten *vijfden*, of deselve wervinge by geheele Regimenten, of by gedetascheerde ende bysondere Compagnien *apart*, of wel ten deele by Regimenten, ende ten deele by Compagnien soude behooren ghedaen te worden; mitsgaders of de voorsz particuliere Compagnien alsoo opghereght ziinde, niet soude behooren geregeert te werden onder soodanighe Regimenten, als tot invoeringhe van de meeste esqualiteyt buyten confusie ende vermenginge van de repartitien best en bequamelijckst soude konnen geschieden.

Ten *sesden*, of onder 't getal van de voorsz *twaelf duysent* koppen niet tot een preuve een Regiment *Dragonders*, en tot wat getal van koppen, soude behoren aengenomen te worden.

Ende eyndelijck, ende ten *sevenden*, of alle de voorsz te doene wervinghen niet *buyten* 't ressort van desen Staet soude behooren gedaen te worden.

Welcken volgende ende tot voldoeninge van de gemelde Resolutie naer ingenomen consideratien als vooren, dienende van ons advijs, soude wy, onder correctie, oordeelen, ende van sentiment zijn, aengaende 't *eerste* poinct, dat omme verscheyde seer importante respecten t'eenemael dienstig is, dat ten spoedighsten, ende sonder eenigh uytstel van tijdt met ernst ende de beste dexteriteyt ge-

gelaboreert worde, ten eynde de Vorsten van *Bronswijck* ende *Lunenburg* gedisponeert mogen worden een notabel aental van *Militie* in haren dienst zijnde, soo hoogh als onderlingh geconvenieert sal konnen worden, ende voor weder-zijds Interessen oirbaerlijckst geoordeelt sal worden, aen desen Staet, ten minsten by *Leeninge* voor eenighen tijdt over te laten, soo in consideratie dat niet alleen daer inne resideert een notabel mesnage in comparatie van de kosten, die ter zake van de *Nieuwe wervingen* soude moeten worden gesupporteert; als insonderheyt dat de voorsz Militie tegenwoordigh zijnde gerengeert in Regimenten ende Compagnien, onder ge-experimenteerde Hooft- ende Minder-Officieren ende naer behooren gedisciplineert, prompt ende met apparentie van sonderlinghen dienst van deselve te sullen genieten, ge-employeert konnen worden; ende dat derhalven tot executie van dien U Hoogh Mog. 't zy by *af-senden* van een *habil* persoon aen de gemelde Vorsten, of andersints, sulcks als U Hog. Mog. na der selver gewoonlijcke wijsheyt het expedienste sullen oordeelen, de gerequireerde ordres promt sullen behooren gestelt te worden.

Op 't *tweede*, dat wy reflexie genomen hebbende op de *situatie* ende gelegentheyt van dese Landen, de nature van de Militaire Employen in de Guarnisoenen ende Frontier-Steden, ende expeditien te Velde, de practique dienthalven van den beginne ende genoeghsaem sonder interruptie geobserveert; mitsgaders in achtinge genomen zijnde, dat tegenwoordigh in dienst van den Lande bevonden wordt te zijn, een considerabel aental van Ruyteren, souden meynen, dat de saecken by de meer-gedaghte Vorsten van *Bronswijck* ende *Lunenburgh* daer henen souden behooren gedirigeert te worden, ten eynde alle de Militie van deselve over te nemen, moghte bestaen in Infanterie; doch in gevalle de Vorsten meergemelt dienthalven van andere consideratien souden moghen bevonden worden te zijn, dat in allen geval het meerder getal moghte gecomposeert wesen uyt Infanterie, ende alleen maer soo veel Cavallerie over-genomen als tot geleyde en escorte van de voorsz Infanterie vereyscht wordt.

Nopende het *derde* poinct, dat wy aen d'eene zijde egene redenen ten dienste van den Lande en sien, waeromme de Collonels Compagnien gebraght souden worden van *hondert vijfthien* tot *hondert vijftigh* koppen, ende sulcks in soo grooten disportie jeghens d'andere ordinaris Compagnien als daer uyt soude komen te resulteren, nademael daer uyt geen dienst, maer merckelijcke inconvenienten, soo in expeditie te velde, als in guarnisoenen, souden worden gecauseert, zijnde d'ordinaris Compagnien verobligeert alle toghten, waghten ende andere Militaire Functien te doen soo wel als die van de Collonellen, dat aen de andere zijde gewightige redenen schijnen te militeren, dat de Compagnien onderlinghe metten anderen souden dienen ge-esgaliseert te worden, volgens de practijcque dienthalven in *Vranckrijck* ende elders geobserveert wordende, geconsidereert onder anderen dat een Collonels Compagnie maer gheleydt wordt door *twee* Hooft-Officieren, van welcke *twee* Hooft-Officieren d'een of d'ander, of wel beyde absent, of onbequaem zijnde tot hare Functie, de Compagnie Collonelle gedestitueert is van alle opsight, tot merckelijcke prejudicie van de gemeene saecken, ghelijck ons daer van een levendigh exempel, gedurende de besoignes op 't tegenwoordige subject is voor-gekomen, welck inconvenient hoe

stercker

sterckerdat de Collonels Compagnien zijn, oock gevaerlijcker is, ende souden wy dienhalven van sentiment zijn, dat in gevalle U Hog. Mog. souden goedt vinden in plaetse van nieuwe lightingen, boven d'overneminge van de Troupes in de voorgaende *twee* Artijckelen vermelt, de Militie by recreuteringe te versterc-ken, de Compagnien tegenwoordigh in dienst zijnde, soo van de oude Militie, als jonghst-aengenomen by recreuteringen als vooren versterckt wordende, het selve soude behooren indistinct te geschieden by gelijck getal van koppen, blyvende het onderscheyt tusschen de Collonels ende ordinaris Compagnien ten regarde van de *arithmetijcke* disproportie, inder voegen als het selve teghenwoordigh is.

Belangende het *vierde* poinct, dat de dispositie te nemen, nopende het *supple-toir* getal sal moeten gereguleert worden naer 't Succes ende den uytslagh van de debvoiren by de meer-gemelde Vorsten van *Lunenborgh* tot overneminge van Militie als voorsz in 't werck te stellen, waer mer ons oordeels gecompasseert sal moeten worden, de begrootinge van 't deficierende getal.

Ende wat aengaet het *vijfde* poinct, nademael ons oordeels, tegenwoordigh meerder Regimenten geformeert zijn, ende dien-volgende meerder Colonellen in dienst zijn, als wel naer de constitutie van dese Landen, ende vereysch van de Militaire Employen wordt gerequireert, teghens voorgaende loffelijcke practique, dat de wervinge in 't voorsz poinct gementioneert soude behooren ghedaen te worden by gedetascheerde ende besondere Compagnien apart, ende dat vervolgens de voorsz Compagnien alsoo opghereght zijnde, soude behooren gerengeert te worden onder soodanige Regimenten, als tot invoeringe van de meeste egaliseringe buyten confusie ende vermenginge van de *repartitien* best ende bequaemlijckst soude konnen gheschieden, achtervolgens ende in conformité van de projecten dienthalven by ons voor desen op 't papier ghebraght, ende in onse Missive aen U Hog. Mog. iterativelijck vermelt, zijnde sulcks dat tegenwoordig verscheyde Regimenten onbequaem zijn, om eenige den minsten dienst te doen. Dat boven dien by 't aennemen van de gedetascheerde Compagnien gemesnageert sullen worden alle de *Tractementen* van de hooge ende andere Regiments-Officieren, als *Quartier-meesters*, *Geweldige*, *Provoosten*, ende andere; mitsgaders ge-eviteert de disputen, desordres ende inconvenienten, dewelcke onvermijdelijck te gemoet ghesien worden, ingevalle goedt gevonden wierdt gheheele Regimenten aen te nemen, ten opsighte van de capitulatien, dewelcke nootwendigh aengegaen souden moeten worden mette Collonellen van buyten Lands in komende; Doch dat eghter des niet te min den Heere *Veldtmaerschalck Wurtz* soude behooren aengeschreven te worden een *Regiment Infanterie* te werven, by hem selve te geleyden, bestaende in *sesthien* Compagnien, ende namentlijck de Collonels Compagnie van *hondert vijftigh* koppen, ende de resterende *vijfthien* van *ses en negentigh*, met authorisatie omme te dispicieren, ende by provisie aen te stellen de Hooft- ende andere Officieren van 't selve Regiment.

Concernerende 't Regiment *Dragonners* in 't *seste* Artijkel voorgeslagen, menen wy dat aen d'een en d'ander zijde plausible redenen geallegeert konnen worden, waer van den dienst ofte den ondienst best by experientie best bespeur sal konnen werden, gelijck voor desen geschiet is, ten regarde van een Regiment *Vyerroers* onder.

onder den Collonel *Wynbergen*; welcke *Vyerroers* in placts van *Piecken* gewapent waren met *Springstocken*, ende dat derhalven tot een preuve 't Regiment *Dragonners* soude aengenomen worden, omme naer bevint, op de continuatie van dien, ofte dissolutie gedisponeert te worden, als ten dienste vanden Lande geoordeelt sal worden te vereysschen, ende dat vervolgens daer toe gedisipicieert worde een bequaem ende gequalificeert persoon, om 't voorsz Regiment ten getale van *tien* Compagnie ende namentlijck de Collonels Compagnie van *ses en tachtigh* Paerden, ende d'andere resterende tot *negen en seventigh* Paerden te lighten.

Ende endelijck op 't *sevende* ende laetste Poinct, dat omme verscheyden seer importante reedenen alle de voorsz te doene wervingen souden behooren gedaen te worden *buyten het ressort* van desen Staet, soo omme te conserveren het volck hier te Lande, omme by alle voorvallende occurrentien sich daer van te konnen dienen, als mede om te konnen voorkoomen de diversie van 't Krijghs-volck, ende dessels verloop uyt d'een in d'andere Compagnie.

Maer wy sijn niet sonder reeden bedught, dat dienthalven inde executie sich merckelijcke difficulteyten ende obstaculen openbaeren, in consideratie alle de confinerende Staten by de tegenwoordige constitutie van saecken haer stellen in postuer van defensie, ende het meerendeel van deselve *uytheemsche* wervinghen yeder in den haren scherp hebben verboden, weshalven wy van Sentiment, onder correctie van U Hog. Mog. souden zijn, dat de meer-ghenoemde wervingen mette meeste promtitude ende sonder oppositie soude konnen worden ghedaen in ee Landen van *Overmase* en *Oost-Vriesland*, al-hoe-wel ontrent het een ende ander Quartier mede al eenige bedenckelijckheden zijn gemoveert; mitsgaders in ende omtrent de Stadt *Hamborgh*.

Wy vinden ons verplight, Ho. Mog. Heeren, boven gunt voorsz is aen U Ho. Mog. te gemoet te voeren, dat wy insiende de difficulteyten omtrent de wervingen, ende dat U Ho. Mog. veel ligt daer door haer gefrustreert sullen vinden van derselver salutair ooghmerck na verloop van veel tydt, dat wy alnoch van gevoelen zijn, dat een gedeelte vande *Penningen* t'employeren tot het aennemen vande meergenoemde *twaelf duysent* man, van nu af aen soude behooren bekeert te worden tot *verbeteringe*, mitsgaders *Recreuteringe* vande militie albereyts in dienst zijnde, als sullende ons oordeels 't selve sijn van facilder ende prompter executie, ende niet subject de inconvenienten hier vooren geallegeert, in allen gevalle ende hoedanigh U Ho. Mog. sullen gelieven te disponeren, dat de Respective Provincien haer gelieven te bequamen niet alleen vrughtbaerige *Consenten* te dragen, op de petitien dienthalven by ons te doen, maer oock promptelijck door een *reel furnissement* te *suyveren* der selver gedragen *Consent* inde gemelde *petitie*, dewelcke naer een summaire calculatie tot betalinge vande *Aenritz-gelderen* een maent Solts voor de Wapenen ende andere onkosten niet minder sal ghenoomen worden, dan ter somme van *seven hondert duysent* guldens; Dat mede d'opgemelde Respective Provincien haer disponeren omme de Militie, die overgenomen staet te werden, of by Compagnie of recreuteringen aengenoomen, volgens de repartitie by ons naer de gewoonlijcke *Quotes* te doen, niet alleen tot haeren laste nemen, maer voor 't expireren

ren van voorsz eerste maent stellen de gerequireerde ende noodige ordres tot *prompte* betalinge vande selve, omme niet weder te vervallen in gelijcke ongelegentheyt, als wy tot leetwesen by wanbetalinge of *afwysinge* van eenighe Compagnien in den voorleden Jaere hebben bespeurt, tot merckelijcke desordre, ondienst, ende sonderlingh desrespect van den Staet; mitsgaders verswackinge van de publique authoriteyt ende luxatie van alle Militaire discipline, zijnde ons onmogelijck de gantsch heylsame ordres op't stuck van de Militie te konnen doen observeren, by manquement van een behoorlijcke *betalinge*, ontrent welcke ordres wy aen U Hog. Mog. sullen laten toekomen onse nadere consideratie tot verbeteringe van dien, met vast vertrouwen dat U Hog. Mog. mitsgaders de respective Provincien by de jegenwoordighe gantsch bekommerlijcke constitutie haer soodanig sullen gelieven t'evertueren, dat wy bequaem mogen zijn 's Lands dienst te betraghten ende allenthalven te stellen de gerequireerde ordres, niet alleen tot verseeckeringhe van den Staet, onder Godes ghenadighen zegen, maer oock die yetwes tegen deselve soude onderstaen te machineren vigoureuselijck te repousseren, ende ter saecke van soodanige attentaten te doen geven reparatie ende satisfactie.

Waer mede, &c.

Hooge en Mogende Heeren, &c. In den Hage, den . . . February, *sesthien hondert acht en sestigh*. Was geparapheert *J. van Borsele van der Hooge*. Onderstont; Ter ordonnantie van den Raedt van Staete der Vereenighde Nederlanden.

Was geteeckent,

J. van SLINGELANDT.

Waer op gedelibereert zijnde / is de voorsz saecke by de respective Provincien over genomen / en dien-onvermindert goedt gevonden / te versoecken de gemelde Heeren Gedeputeerden dat haer Ed. over den voet van executie ende uytvoeringe der boven-staende poincten / namentlijck / in wat voegen d'overneminghe en werbinghe respective der voorsz twaelf duysent man soude behooren in 't werck gestelt te worden / met eenighe Heeren Gecommitteerde uyt den wel-ghemelden Raedt van Staete / by haer Ed. selfs te nomineren / in conferentie wilden treden / om daer op te verstaen ende in te nemen de consideratien van de hooge Militaire Officieren hier present zijnde / ende daer van rapport te doen.

De Heeren aenwesende Gedeputeerden van de Provincien van Stad en Landen vonden haer niet ghelast in 't consenteeren van de noch te werven Militie te paerde ende te voete / als tot negen duysent man / conform de jonghste resolutie van de Heeren hare Principalen.

Tot Breda was op de jonghste Vrede-handelingh tusschen Engelandt ende desen Staet / maer ghesloten een provisioneel Tractaet van Commercie ofte Marine. Heer Temple gaf nu te kennen dat hy ordre had om een absolut Tra-

Tractaet van Marine met haer Hog. Mog. te sluyten. Daer over was den derthienden Conferentie / en 's anderen daeghs wierdt gemaeckt 't geene volgt:

QUandoquidem annuente Divina gratia & conspirante mutuarum rerum salute æque ac Christiani orbis jam temporis necessitate *vigesimo tertio* die Januarii proxime elapsi, inter Serenissimum & Potentissimum Principem ac Dominum, Dominum *Carolum* ejus nominis *secundum Magnæ Britanniæ* Regem, & Celsos ac Præpotentes Dominos Ordines Generales Fœderatarum Belgy Provinciarum conclusum & signatum sit fœdus perpetuum defensivum, fortissimis tam mari quam Terra præstandis auxiliis communitum eodemque die alioque instrumento de rerum vicinarum tranquillitate paceque Orbi Chrino restituenda, inter Prædictum Regem ac Prædictos Ordines pronis animis consultum & conventum fuerit, alioque nihil aliud protinus superesse videatur, quod tam mutua voluntate restauratam amicitiam & necessitudinem ullo unquam tempore interpellare poterit, præter controversias de mercimoniorum speciebus hinc inde redigendis, forsitam orituras & ex incerta aut ambigua earundem utrimque adjudicatione forsitam etiam promovendas; idcirco quo omnibus innotescat, quam sincera sanctaque fide Prædictus Rex ac Prædicto Ordines nuper contractæ amicitiæ non modo inpræsens sed & ad posteros colendæ cavere voluerint, jam demum ad divellenda quecunque non modo dissensionum, sed vel altercationum semina præcidendamque penitus eorum spem aut expectationem. Quorumconque demum Prædictam amicitiam novis litibus concussam aut labefactatam iri, interesse poterit, in subsequentes articulos utrimque conventum est, qui pro norma & regula ejusmodi rerum maritimorum & mercaturæ hinc inde redigendæ mutuo & perpetuo observabuntur aut quousque saltem ex utriusque partis arbitrio & consensu Commissarii inducentur & conveniant ad uberiorem iis de rebus omnibus navigationisque legibus. Tractatum, ex communi utrimque commodo ex ulteriore experientia digerendum.

I.

Subdites atque incolis *Magna Brittannia* jus fasque esto, omnimoda cum libertate ac securitate navigare atque mercaturam exercere in omnibus Regnis, ditionibus, statibus, quibus cum *Magna Brittannia* pax, amicitia, vel neutralitas intercedit, vel in posterum intercedet, neque ista libertate turbentur aut impediantur per naves Bellicas, Triremes, Celoces, aliaque navigia Ordinum federati Belgii aut iis subditorum, si forte bellum orire contingat inter Præfatos Ordines ab una, & dicta Regna, ditiones & status ab altera parte, quæ sunt *Magna Britannia* fœderata, sive amicitiam aut Neutralitatem cum eo colant aut observent.

II.

Quæ navigandi commercandique libertas se extendet ad omnes omnino mercimoniorum species, iis duntaxat exceptis, quæ Contrabande indigitantur.

III.

Quo in numero solummodo comprehendentur omne genus arma igniaria & que eo spectant, ut machinæ seu Tormenta Bellica, Bombardæ, Mortariæ, Pilo-

Pilocleftra vulgo petardæ, Bombæ, mala Punica, vulgo Granadæ, Saucisæ, Coronæ Piceæ, machinarum vehicula vulgo Affutæ, Turcæ sclopetariæ, Balthia, *pulvis pyrius*, funes igniarii, nitrum globi, Hastæ, Gladii, Gallæ, Cassides, Loricæ, Bipennes, Lanceæ, Equi, Ephippia, ninorum Tuborum *sive* sclopetorum equestrium Vaginæ aut reconditoria, Cinguli, cæteraque Instrumenta, quæ formam acceperunt, ut in bello usui esse possint, Gallicè dicta, *Assortiments* servans à l'usage de la guerre.

IV.

Sub mercibus prohibitis non conprehendentur frumentum, triticum aliave grana & legumina, oleum, vinum, sal, nec generatim annona, nec quidquam eorum quæ ad victum aut alimentum pertinent, sed erunt uti & aliæ merces quælibet præcedenti articulo non enumeratæ plane liberæ, integrumque erit, qualibet earundem species vehere ad loca hostilia Fœderatorum Ordinum, exceptis duntaxat oppidis, locisque obsidione cinctis, circumscriptis vel investitis, Gallicè, Blocquées ou investies.

V.

Ut vero Prædicta cite atque ordine observentur, partum atque conventum est, quod naves aut Navigia Anglorum, quæ mercibus onerata portum aliquem fœderatorum Ordinum intrabunt, animo autem ac consilio exinde discedendi ad loca iisdem hostilia tenebantur officiariis Portuum Præfatorum Ordinum, ex quibus solvent exhibere solummodo literas commeatus, vulgo passeportus dictas, quæ contineant Indicem sive notitiam mercium onerumque navibus impositorum probatum atque signatam sigillo ordinario officiariorum curiæ Maritimæ sive admiralitatis ejus loci, unde vela fecerunt cum designatione locis quo destinata sunt, idque in forma ordinaria & consulta, post que literarum commeatus sive Passeportus exhibitionem naves non molestabuntur, *excutientur*, detinebuntur, aut impedientur ab Instituto itinere, quocunque *sub obtentu*.

VI.

Similiter naves atque navigia Anglorum, quæ sese sistent, in navium stationibus sub oris maritimis imperio præfatorum Ordinum subjectis, quibus tamen propositum non est aut subire portus, aut cum ingressa sunt, exonerare merces easque deponere, non tenebuntur reddere rationes onerum suorum, nisi suspecta sint, quod vehant merces vetitas sive Contrabandas ad hostes Ordinum, ut jam dictum est.

VII.

Quo quidem Legitimæ suspicionis casu tenebuntur subditi Regis Magnæ Britanniæ in portibus exhibere literas commeatus sive passeportus in forma modo designata.

VIII.

Quod si vero accesserint ad Oras maritimas & in alto obvia sint facta navibus ordinum aut ejus subditorum, qui privatis sumptibus & cum diplomate tamen publica eas naves instruxerunt, ut evitentur omnia incommoda dictæ naves Fœderatorum Ordinum iisve subditorum non appropinquabunt Anglis intra tormenti Bellici jactum, sed scapham expedient, integrumque iis erit cum duobus

duobus tribusque hominibus duntaxat conscendere naves aut navigia Anglorum, ut sibi a Magistro vel Præfecto navis Anglicanæ exhibeantur literæ passeportus supra memoratæ, nec non literæ maritimæ sive testimoniales de proprietate navium ex præscripto formulæ quæ huic tractativi subjungetur, ut exinde constet non modo de onere sed & de domicilio Magistri sive præfecti quemadmodum & de nomine ipsius navis, ut duobus hisce mediis deprehendi queat prohibitasne hostes vehant merces, & ut abunde appareat de conditione navis ut & præfecti sivi Magistri ejusdem. Erit vero prædictis passeportus diplomatibus maritimisque literis adhibenda omnimoda fides, at vero ut de eorum integritate certius constare possit & ne falsa supponantur adhibebuntur certa quædam regis & ordinum Indicia, signa atque notæ.

IX.

Quod si in navibus vel navigiis Anglorum, quæ cursum instituerunt versus Portus Ordinibus hostiles, deprehendantur modis supradictis merces prohibitæ sive Contrabandæ sumentur ea ex navibus, deinde judico adversus eas agetur, publicabunturque coram & a judicibus rerum Maritimarum vel aliis competentibus, neque tamen propterea vel navis aut navigium vel cæteræ merces non prohibitæ sive Contrabande in dictâ navi repertæ publicabuntur aut in prædam cedent.

X.

Conventum præterea est, ut quicquid deprehendetur immissum a subditis Regis *Magnæ Britanniæ* in navem ad Ordinum Fœderatorum hostes pertinentem, quamvis id de genere vetitarum mercium non sit, in prædam tamen cedet & fisco addicetur una cum reliquis, quæ in dicta navi reperientur citra ullam exceptionem. Cæterum & contra immune atque liberum erit quicquid deprehenditur in navibus subditorum Regis *Magnæ Britanniæ*, quantumvis onus aut pars ejus pertineat ad hostes Ordinum Fœderatorum, exceptis mercibus prohibitis, quarum intuitu observabitur id, quod antecedentibus paragraphis cautum est.

XI.

Subditi atque incolæ Fœderatarum Provinciarum reciprocè iisdem fruentur juribus, libertatibus atque exemptionibus circa navigationem & Commercia in Oris, in portubus, naviumque stationibus in maribus & ditionibus Regis *Magnæ Britanniæ*, quemadmodum jam dictum est, fruituros subditos dicti Regis in illis, quæ imperio Fœderatorum Ordinum parent, ut & in aperto mari; subintelligenda enim est in omnibus & singulis mutua & reciproqua æqualitas, etiam eo casu quo Ordines Fœderati posthac Pacem amicitiamque colent vel neutralitatem observabunt cum Regibus, Principibus, & statibus, qui bellum gerent cum Magnæ *Britanniæ* Rege, adeo ut utraque pars iisdem plane fruantur conditionibus & limitationibus, quæ pactis hisce conventis continentur & Commercium spectant.

XII.

Utque securitati subditorum Ordinum Fœderatorum abundè cautum sit, quod nulla iis injuria inferetur aut vis fiet, per bellicas naves ad dictum *Magnæ Britanniæ* Regem ejusve subditos pertinentes, interdicetur præfectis Regiis ut

& sub-

& subditis, qui suis impensis naves instruunt eorumque constitutis officialibus & Magistris, ne ullam subditis aut incolis Foederatarum Provinciarum faciant injuriam damnumve dent, sin secus faxint, poenas luent & propterea obstricti erunt de damno cum omni causâ & eo quod interest satisfacere per reparationem & restitutionem sub obligatione & nexu personæ bonorumque.

XIII.

Atque ob hanc causam in posterum tenebuntur præfecti sive Capitanei, & qui bellicas naves armant singuli, priusquam mari se committant, exponere cautionem idoneam coram judicibus competentibus ad summam *mille quingentarum librarum Sterlings*, sive *quindecies mille librarum Turonensium*, ut eo melius ab iis in solidum repetentur damna & injuria quas dum mari vagantur, fortassis inferre possent, ut & ea quæ committentur a Capitaneis ejusque quorum ministerio utuntur adversus hunc tractatum legesque & edicta Regis, quæ vi ac vigore, & secundum dispositionem hujus Tractatus publicabuntur sub pæna irrita fore diplomata & revocatam fore permissionem prædarum ex hoste agendarum.

XIV.

Quod si præfectus aliquis navis Anglicæ deprehendat atque expiat navem oneratam dictis mercibus prohibitis fas illi non erit aperire aut cistas, scrinia, sarcinas, vasa eave vendere, permutare aut alio modo alienare, priusquam exposita sint in terram præsentibus judicibus sive officialibus Admiralitatis, factoque ab iis Inventario mercium in dicta navi repertarum, nisi si merx prohibita partem duntaxat oneris faciat, ut confestim ejusmodi merx exoneretur auferaturque, quo minorem in instituto itinere moram patiatur, quo quidem casu nulla amplius molestia afficiendus vel ab itinere proposito avertendus erit.

XV.

Rex *Magnæ Britanniæ* subditos Foederatorum Ordinum eodem favore prosequi volens in omnibus sui Imperii ditionibus ac propriis subditis, id effectum dabit, ut super prædis, quæ id mari factæ sunt fientque jus administretur secundum Justitiæ regulas equitatisque normam, per Judices non suspectos, & quorum non intererit in causa quæ disceptatur, utque Sententiæ jam latæ & quæ deinceps ferentur rectè atque ordine executioni mandentur suumque sortiantur effectum prout earum tenor exigit.

XVI.

Quandocunque Legati Ordinum aliive Ministri publica authoritate instructi in aula Regiæ Majestatis *Magnæ Britanniæ* commorantes, quærentur de iniquitate sententiarum, quæ latæ fuerunt, jubebit Rex easdem sententias in Consilio suo revideri atque ad examen revocari, ut constet an Reges formulæque hujus Tractatus in iis observatæ sint, ut huic rei provideatur, quemadmodum juris æquique norma exigit, quod intra trimestre spatium expediri oportebit, interim neque ante neque post latam sententiam pendente revisione bona controversa vendere distrahere licebit, nisi ex consensu eorum, quorum Interest, si forte bona servando servari nequeant vel nequid detrimenti iis accidat.

XVII.

Lite mota in prima vel in ulteriore instantia inter eos, qui in mari prædam fecerunt ab una & eos quorum interest, quique intercedunt, confiscationi ab altera.

altera parte atque continget hosce sententia judicis vincere & absolvi, sententia cautione interposita, mandabitur executioni, licet ab ea provocatum sit ad superiorem judicem, at non contra si prononciatum fuerit intercedentes, Porro quæ hoc atque antecedentibus articulis sancita sunt de reddendo jure ex præscripto Justitiæ sante ac remotis ambagibus in causis subditorum Fœderatorum Ordinum, quando eorum naves vel merces captæ fuerunt per subditos Regis *Magnæ Britanniæ* in mari itidem observanda erunt ab Ordinibus Generalibus in causis subditorum Regiæ Maj. quorum naves mercesque in mari a subditis incolisve Fœderatarum Provinciarum interceptæ fuerint.

XVIII.

Cum autem rerum omnium & conventionum commoda aut incommoda non nisi Tractatu Temporis mutuæ quæ experientia documentis penitus indagari possint, conventum itaque est inter prædictum Dominum Regem *Magnæ Britanniæ*, & dictos Dominos Ordines Fœderati Belgii: ut quocunque demum tempore utrique parti id visum fuerit ex communi consensu indici & conveniri poterint utrique delegati Commissarii, quorum curæ erit & operis, quodcunque in supramemoratis articulis defecisse reperietur supplere, quodcunque autem incongruum aut utrimque incommodum fuisse mutare aut circumscribere, & uberiorem demum hisce de rebus omnibus navigationisque legibus Tractatum absolvere prorsus & perlimare.

XIX.

Pacta hæc conventa omniaque & singula iis contenta a dicto Domino Rege *Magnæ Britanniæ* dictisque Dominis Ordinibus Generalibus Fœderatarum Provinciarum per patentis utriusque partis literas sigillo magno munitas debita & authentica forma intra quatuor septimanas proxime sequentes, aut citius si fieri poterit, confirmabuntur & ratihabebuntur, mutuaque ratihabitionum instrumenta intra prædictum tempus hinc inde extradentur.

Sequuntur formulæ, quarum superius Articulo octavo mentio facta fuit.

Formula Literarum testimonialium petendarum dandarumque ab iis, quibus rerum maritimarum Jurisdictio Jure Ordinario in Magnæ Britanniæ Regno mandata est, omnibus navibus navigiisque inde vela facientibus, secundum dispositionem Articuli octavi hujus Tractatus.

- - - - - - - Archithalassus. Omnibus, quibus hoc diploma exhibebitur, Salutem. Notum sit N. N. Magistrum seu præpositum navis, cui nomen est - - - - - Civitatis - - - - - - Vasorum plus minus - - - - - stantis hoc tempore in portu - - - - - a nobis obtinuisse veniam cum prædictâ nave onerata - - -, - - - - navigandi - - - - - postquam ab iis quibus hoc instructum est, quid in eam invectum illatum sit exploratum fuerit. Oportebit autem eundem Magistrum aut præpositum dictæ navis coram iis quibus Rerum Maritimarum Jurisdictio

risdictio jure ordinario mandata est, jurejurando affirmare dictam navem pertinere ad subditum subditosque Regiæ Majestatis Magnæ Britanniæ (de quo jurejurando præstito sub fine hujus diplomatis apparere necesse erit) seque eosque qui navis navigandæ causa in nave sunt Leges atque conventiones, quæ ad res maritimas speciant sanctè fideliter observatum, in observaturos & apud Acta Curiæ Rerum maritimarum edere indicem signatum probatumque sigillatum continentem nomina & cognomina Locum origines & domicilii tam eorum qui navem navigant, quam qui vehuntur quos in navem recipere absque consensu eorum, qui rei maritimæ præsunt jus fas ei non erit: Tenebitur porra judicibus aliisque, ad quos de rebus maritimis cognitio pertinet, in singulis portubus, ubi navem appellet, diploma hoc exhibere ac peracto itinere ex fide referre ea, quæ toto navigationis suæ tempore acta facta fuerunt eodemque navigationis suæ tempore, non aliis quam memoratæ Regiæ Majestatis vexillis aplustribus aliisque signis aut insignibus uti poteritque. In quorum fidem hæc manu propria subscripsimus sigilioque nostro munivimus & a nostro Rerum maritimarum Secretario subscribi curavimus. Signatum erat. Et paulo inferius, Sigilloque præfati Domini Archithalassi signatum.

Formula Instrumenti continentis Jusjurandum a Magistro, seu Præposito navis præstandum.

NOs, quibus in ditione & Territorio - - - - - - - Rerum Maritimarum Jurisdictio jure ordinaria mandata est, affirmamus N.N. Magistrum seu præpositum navis hoc diplomate nominatæ præstitisse Jusjurandum inbi expressum. In quorum fidem hæc signari curavimus.

Formula Literarum Testimonialium petendarum dandarumque a Consulibus, Civitatum & portuum Uniti Belgii omnibus navibus navigiisque inde vela facientibus secundum dispositionem præfati Articuli octavi.

SErenissimis, Illustrissimis, potentissimis, Nobilissimis, Spectatissimis, Prudentissimis Dominis Imperatoribus, Regibus, Rerumpublica moderatoribus, Principius, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Dominis Consulibus, Scabinis, Senatoribus, Judicibus, Officialibus, Justiciariis & Rectoribus omnium Civitatum & Locorum tam Ecclesiasticorum quam secularium, quibus hæ exhibebuntur. Consulis & Rectores Civitatis, - - - notum facimus. N. N. Magistrum seu præpositum navis - - - se nobis stitisse & solemni Jurejurando affirmasse dictam navem cui nomen est . . . . mensurarum quas vulgo lastas vocant plus minus . . . . . . cujus ille hoc tempore Magister sive præpositus est, pertinere ad Incolas Provinciarum Uniti Belgii, ita eum Deus adjuvet; cum autem acceptissimum nobis esset, prædictum Magistrum seu præpositum navis in iis probè justeque ab eo agenda erunt adjuvari rogamus vos universos & singulos, ubicunque dictus Magister seu præpositus navem mercesque in eam invectas illatas appellet, velitis jubeatis eum benigne recipi, humaniter

tracta-

tractari, sub legitimorum consuetorumque vectigalium ac aliorum onerum solutione admitti, ingredi, manere, egredi, portus flumina & dominia vestra & omnimodo navigationis, mercatus, commerciorum ac promercalium jure specieque uti omnibus quibus hoc ei melius rectius visum fuerit, grato animo id tependere vobis paratissimi semper promptissimique. In quorum fidem hæc civitatis nostræ sigillo signari curavimus.

In quorum omnium & singularum fidem & robur nos dicti Domini Regis Magnæ Britanniæ & dictorum Dominorum Ordinum Generalium Mandatarii factâ nobis ad id potestate sufficienti hisce tabulis subscripsimus illasque sigillis nostris signavimus. Hagæ-Comitum in Hollandia die 17. Februarii anni 1668. Signatum erat

W. TEMPLE.

Volght in 't Nederduytsch:

NAdien dat by de Goddelijcke bestieringe, ende tot wederzijds heyl oock wegens de nootsaeckelijckheyt van 't Christendom, op den *drie-en-twintighsten* January lestleden, tusschen den Doorlughtighsten ende Grootmaghtighsten Prince ende Heere, Heer *Karel* de Tweede, Koningh van *Groot Brittannien*, ende de Hooge ende Mogende Heeren Staten Generael der *Vereenighde Nederlanden* een eeuwigh defensief Verbondt, om malkanderen op 't kraghtighste, soo te Water als te Lande by te springen, gesloten ende geteyckent is. Ende besyden dat, oock dien selven dagh by een ander Instrument tusschen den Hooghst-gemelten Koningh ende de Hoogh-genoemde Staten Generael, oock met volkomen over-een-kominghe besloten is, ende met den anderen verstaen wat tot gerust-stellinge ende vrede-makinge der Nabuyren dienstigh en noodigh is, soo souder niet meer overigh wesen tot herstellinge van de over oude Vriendtschap, ende tot weder-roepinge van de nootsaeckelijckheyt van dien, als de mogelijckheden ende questien weghen de Commercie, ende het belangh van dien neder te leggen, voor soo veel die noch souden mogen voorkomen, als wel die alreede uyt dubieuse oorsaecken twijffelachtigh ghestelt worden. Derhalven opdat een yegelijck bekent zy, hoe dat gemelde Koningh, ende genoemde Staten Generael by sincere ende gheheylighde trouwe, hare onlanghs gheslootene Vriendtschap willen bekrachtigen, niet alleen jegenwoordelijck, maer oock in 't toekomende, nu, om de onlusten daer omtrent ghere sen neder te leggen, ende in 't toekomende om deselve of diergelijcke voor te komen, oock om alle weghen van twist-soeckinghe af te snyden, hebben met malkanderen de involghende Artijckelen verdraghen, ende zijn daer in over een gekomen, welcke haer wederzijds voor een grontvest ende zegel omtrent de Zeevaert ende Koopmanschap sal versterckena, ende volgens het welcke men oock weder-zijds by Commissarissen alle sulcke saecken sal oordeelen ende over een komen, oock tot meerder overvloet van het gene de Commercie belanght, ende om alles tot meerder ghemack, wederzijds, by ervarentheyt te schicken.

Alle

I.

Alle de Subjecten en Inwoonders van den Koningh van Groot-Brittannien, sullen in alle seeckerheyt en vryheyt, mogen reysen ende handelen inde Koningrijcken, Staten en Landen, welcke in vriendtschap ende neutraliteyt met *Engelandt* sullen zijn, ofte wesen, sonder dat aen deselve eenigh belet ofte trouble in die vryheyt sal gedaen worden, door Schepen, Galleyen, Fregatten ofte Barquen, ofte eenige Vaertuygen aen de Staten Generael ofte der selver Onderdanen toebehoorende, uyt oorsaeck van Vyandschap, welcke mochte komen te rijsen tusschen de gemelte Staten van de eene zijde, ende de Rijcken, Staten ende Landen van de andere zijde, welcke met *Engelandt* in Vrede, Vriendtschap ende Neutraliteyt zijn, ende deselve onderhouden.

II.

Dat alsulck reysen ende de Vryheyt van die Commercie, ghelijck oock de goederen over te brengen, sal toegestaen worden aen allerley slagh van Koopmanschappen, alleen die Waren van Contrebande uytgesllooten.

III.

Onder welcke Waren van Contrebande worden gereeckent ende verstaen begrepen te zijn alderhande Wapenen, welcke by vuyrwerck ghebruyckt werden, gelijck oock de toebehoorten van dien, als namentlijck grof Geschut, Musquetten, Mortieren, Petarden, minder Geschut, Granaden, Saucysen, Peck-kranssen, Affuyten, Furquetten, Bandeliers, Buskruyt, Lont, Salpeter, Kogels, Piecken, Rappieren, Casquetten, Harnassen, Hellebaerden, halve Piecken, Paerden, Sadels, Holsters, Henckfels, ende alle andere diergelijcke saecken, als in den Oorlogh gebruyckelijck zijn.

IV.

Onder de verbodene ofte Contrebande Waren, sullen niet verstaen worden begrepen te zijn Koorn, Terwe, oock alderhande Granen, gelijck oock Boonen ende Erweten of diergelijcke, noch Olye, Wijn, Sout, oock generalijck alles wat tot onderhoudt van 's menschen leven nootsakelijck is, maer alle deselve sullen vry wesen ghelijck andere Koopmanschappen ende Goederen, in 't voorgaende Artijckel niet begrepen, ende sal het overbrengen van dien geoorlooft zijn selfs oock in vyandtlijcke plaetsen van de Staten Generael, behalven in Steden welcke alrede geblocqueert ofte belegert soude mogen wesen.

V.

Om het gene boven genoemt is te executeren is geaccordeert op volgende wijse, namentlijck dat de Schepen ende Barquen der Engelschen met Koopmanschappen geladen gekomen zijnde in eenige Haven van de Staten Generael, ende van daer willende vertrecken naer eenige plaetse, welcke vyandigh met de Staten Generael is, sullen deselve gehouden wesen aen de Officiers van deselve Haven, uyt welcke sy willen vertrecken alleenlijck hare Paspoorten te toonen, inhoudende de specificatie van hare Schepen ende dessels inladinge, geattesteert ende geteyckent met het ordinaris handt-teycken ende zegel, ende daer voor erkent by de Officieren van d'Admiraliteyt der plaetse, daer van zy eerstelijck zijn vertrocken, met de verklaringe van de plaetse daer sy na toe willen, alles in ordinaire ende gewoonlijcke forme, na welcke overleveringe van hare Paspoorten (ge-

lijck voor is geseydt) sullen deselve niet mogen belet, gevisiteert, aengehouden ofte op hare reysen geretardeert worden, onder wat pretext het oock soude mogen wesen.

VI.

Op gelijcke wijse sal men met de Engelsche Schepen handelen, welcke souden mogen komen op eenige Reede onder gehoorsaemheydt van de ghemelte Staten, welcke wel niet van sins zijn in de Haven te komen, of in deselve komende niet en meynen aldaer te lossen, ofte haren last te breecken, deselve en sullen niet gehouden zijn reeckenschap van hare ladinge te geven, ten ware dat deselve suspect waren, van aen de Vyanden der meer-gemelte Staten eenighe Waren van Contrebande toe te brengen, gelijck voor heenen is geseydt.

VII.

Ende wanneer daer genoeghsame redenen van suspicie zijn, sullen de Onderdanen van den Koningh van Groot Brittannien, gehouden zijn hare Paspoorten te toonen, in alsulck een form als vooren is geseydt.

VIII.

Dat soo wanneer deselve op de Reede komen, ofte in volle Zee gemoed werden van eenige Schepen van de Staten, ofte der selver Onderdanen, by particuliere uytreedinge ende nochtans voorsien met publijcke Brieven in Zee gesonden, soo sullen de genoemde Nederlandtsche Schepen, om alle desordre voor te komen, niet naerder als de wijtte van een Canon-schoot by haer komen, ende sullen haer Sloep ofte Boot aen boort van de Engelsche Schepen ofte Barcken senden, gemant met twee ofte drie Persoonen. aen welcke de Paspoorten ende Zee-Brieven aen den Meester ofte Schipper van 't Engelsche Schip vertoont sullen werden op de wijse als voor heen is gheseydt, volgens het Formulier van de gemelte Zee-Brieven welcke hier achter aen het eynde van dit Tractaet ghestelt zijn, by welcke Paspoorten ende Zee-Brieven moet blijcken, niet alleen wat hare ladinge is, maer oock hare woon-plaets ende residentie, soo wel van den Meester of Schipper selfs, als oock van 't Schip, op dat men door dese twee wegen kennisse magh bekomen, of deselve Schepen Waren van Contrebande voeren, ende dat uyt deselve genoeghsaem blijckt de qualiteyt van 't genoemde Schip, gelijck oock die van den Patroon ofte Schipper, aen welcke Paspoorten ofte Zee-Brieven volkomen geloof ende verseeckertheydt sal werden gegeven. Ende op dat men van desselfs deughdelijckheydt te beter verseeckert zy, ende op dat deselve niet op eenigerley wijse vervalscht, ofte na gebootst mochten worden, sullen daer op seeckere mercken van tegen-teyckeninghen van den Koningh ende van de Staten gestelt worden.

IX.

By aldien dat in de gemelte Engelsche Schepen ende Vaertuygen, gedestineert zijnde na de Havenen der Vyanden van de Staten. by voorghemelte middelen, eenighe Coopmanschappen ende Waren, hier boven voor Contrebande verklaert, ende verboden zijnde, ghevonden wierden, sullen deselve ontladen, aengehaelt ende geconfisqueert worden, voor de Reghters van de Admiraliteyt der Vereenighde Nederlanden, ofte andere competente, sonder dat daerom het Schip ofte Vaertuygh, ofte de andere Goederen, dewelcke vry ende geoorloft

loste zijn die oock in 't Schip worden bevonden, sullen aengeslagen ende geconfisqueert worden.

X.

Noch is behalven dat geaccordeert ende verstaen, dat alles wat bevonden wort geladen te wesen by de Onderdanen van den Koningh van Groot Brittannien, in eenigh Schip de Vyanden van de Staten toe behoorende, schoon het gheen Coopmanschappen van Contrebande en zijn, sal wesen geconfisqueert, sonder eenigerley exceptie, maer daer teghens sal wederom vry ende verseeckert zijn al het gene dat ghevonden sal worden in de Schepen van de Onderdanen van den Koningh van Groot Brittannien, of schoon een gedeelte van dien mochte toebehooren aen de Vyanden van de Staten, uytgeseydt die Waren van Contrebande in 't reguard van welcke men sich sal schicken na 't gene in voorgaende Artijckelen is gedisponeert.

XI.

De Inwoonderen ende Onderdanen der Vereenighde Nederlanden sullen reciproquelijck deselve reghten, vryheden ende exemptien in hare Handelingen ende Commercien genieten, binnen de Havenen, Reen, Zeen, ende Staten van den Koningh van Groot Brittannien, gelijck geseydt is, dat de Onderdanen van sijne Majesteyt ghenieten sullen in die van de Staten, ende in volle Zee wordt verstaen, dat de egaliteyt in alle manieren reciproque sal wesen van d'eene kant als van de andere, ende selfs indien de Staten hier namaels quamen in vrede, vriendschap ofte neutraliteyt, met eenige Koningen, Princen ende Staten, welcke Oorlogh voeren met den Koningh van Groot Brittannien, sal elck van beyde de partyen gehouden zijn reciproquelijck haer van dese conditien ende limitatien te dienen, welcke in de Artijckelen van dit jegenwoordighe Tractaet van Commercie ende Handel begrepen zijn.

XII.

Ende tot verseeckeringhe van de Onderdanen van de Staten, dat aen deselve geen overlast van de gemelte Oorlogh Schepen sal aengedaen worden, sullen alle Capiteynen van 's Koninghs Oorlogh Schepen, ende andere Onderdanen van sijne Majesteyt verboden worden, deselve niet te molesteren, nochte eeniger wijse te beschadigen, hoedanigh het zy, op verbeurte van gestraft, ende personelijck gehouden op te brengen ende te betalen de geledene schaden ende Interesten, tot de volkomene restitutie ende reparatie van dien.

XIII.

Ende om die reden sullen voortaen de Capiteynen ende Reeders ghehouden zijn, elck van deselve voor haer vertreck, goede ende suffisante borghe te stellen voor hare competente Reghters, ter somme van vijfthien duysent Ponden Tournois, voor welcke sy haer selven salvabel sullen stellen, wegens mishandelinghen die sy op hare reysen souden mogen begaen, gelijck oock voor de Contraventien van hare Capiteynen ende Officiers tegen het tegenwoordige Tractaet, ende de Ordonnantien ende Edicten van den Koningh welcke gepubliceert sullen werden uyt kracht ende dispositie van het selve, op verbeurte van vervallen te zijn in de nulliteyt van de geseyde Commissien ende Paspoorten; het welcke van gelijcken

ken gepractiseert sal werden by de Onderdanen van de hoogh-gemelte Heeren Staten Generael.

XIV.

By aldien het gebeurde dat eenigh Engels Capiteyn een Prinse deed van een Schip met Waren van Contrebande geladen, gelijck geseyt is, soo en sal de voorschreve Capiteyn niet vermogen te doen openen ofte breecken de Koffers, Balen, Malen, Bougetten, Tonnen ofte andere Cassen, ofte deselve te vervoeren, verkoopen ofte verhandelen, ende andersints te vervreemden, voor ende aleer deselve aen Landt zijn gebracht in presentie van de Reghters van de Admiraliteyt, ende na dat door deselve Inventaris van deselve Coopmanschappen in de ghenoemde Schepen gevonden is gemaeckt, ten ware dat de Waren van Contrebande maer een gedeelte van de Ladinge maeckende, den Schipper goedt vondt de genoemde Contrebande Waren aen den Capiteyn over te geven, ende sijne reyse te vervolgen, in welcken gevalle den voornoemden Schipper niet sal mogen belet worden sijne voorgenoemde reyse te vervorderen.

XV.

Den Koningh van Groot Brittannien willende dat de Onderdanen van de Staten allesints in de Landen, onder sijn gehoorsaemheyt staende, soo favorabel getracteert sullen worden over de Prinsen in Zee genomen, dat deselve in alle billickheyt ende gerechtigheyt afgedaen sullen worden, door Persoonen welcke niet suspect nochte geinteresseert en zijn, in de saecke daer over questie sal wesen, ende sal sijne Majesteyt precise ende krachtige ordres geven, dat alle arresten ende vonnissen van Justitie, alreede gegeven ende noch te geven, promptelijck ende behoorlijck naer hare forme worden ge-executeert.

XVI.

Wanneer de Ambassadeurs van de Staten, of eenigh ander publijck Minister welcke aen 't Hof van sijn Koninghlijcke Majesteyt sal wesen, over alsulcke vonnissen sullen klagen als soude mogen worden gegeven, sal sijne Majesteyt deselve in sijnen Raedt doen revideren, om te ondersoecken ofte de ordres ende wetten, volgens dit tegenwoordigh Tractaet, daer in wel gevolght ende geobserveert zijn, ende om na reden daer in te voorsien, het welck geschieden sal binnen den tijdt van drie Maenden ten langhsten, ende sullen nochtans voor het eerste vonnis oock na het selve, noch geduyrende de revisie, de Goederen ende effecten welcke gereclameert worden, niet mogen verkocht ende ontladen worden, ten zy met toestaen van de gheinteresseerde om het verderf van hare Koopmanschappen voor te komen.

XVII.

Als 't Proces ter eerster ofte laetster instantie gemoveert sal worden tusschen die, dewelcke Prinsen in Zee genomen hebben, ende de geinteresseerde in deselve, ende dat de geinteresseerde een favorabel vonnis sullen komen te obtineren, het selve vonnis ofte arrest sal onder Borgh-tocht ghe-executeert worden, niet tegenstaende het apel van de genen die 't genomen heeft, maer niet ter contrarie, ende 't gene in het teghenwoordigh Artijckel geleydt is, ghelijck in de voorgaende, om goede ende korte expeditie van Justitie aen d'Onderdanen van de Vereenighde Nederlanden te doen, raeckende de Prinsen in Zee genomen, door-

door de Onderdanen van sijn Majesteyt van Groot Brittannien, sal soo verstaen ende gepractiseert werden door de Staten Generael in het reguard van de Prinsen genomen op de Onderdanen van sijne Majesteyt.

XVIII.

Nadien men van alle saecken, en van 't gene over een ghekomen is, soo wel raeckende de commoditeyten als de ongeleghentheden, niet als by verloop van tijdt, ende met wederzijds Documenten van ervarentheyt alles kan ondervinden, soo is oock verstaen ende over een gekomen tusschen den gemelten Heere Koningh van Groot Brittannien ende de genoemde Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden; dat, wanneer het oock soude mogen wesen, ende wederzijds welgevallig zy, ghesamentlijck met den anderen over een te komen, om door beyder-zijds gedelegeerde Commissarisen, welcke de sorge daer van aenbevoolen sal werden, te doen suppleren ende voltrecken het gene in de voorverhaelde Artijckelen soude mogen ontbreecken, oock het geene in deselve onbehoorlijck, ende weder-zijds schadelijck moghte wesen, te veranderen ende te verbeteren, ende een volkomender Tractaet van de Reghten ende Wetten der Commercie ende Navigatie met den anderen te absolveren ende te voltrecken.

XIX.

Alle 't gene hier soo is geaccordeert ende yder van het selve, sal door den gemelten Heere Koningh ende de genoemde Heeren Staten Generael door opene Brieven van beyde de partyen, bevestight met het groote Zegel in behoorlijcke ende authentijcke forme, binnen den tijdt van vier weecken naestkomende, ofte eerder soo het doenlijck is, werden bekracht ende geratificeert, ende de onderlinge Instrumenten binnen gemelte tijdt werden gewisselt ende overgelevert.

Volgen de Formulieren van welck in het achtste Artijckel mentie is gemaeckt.

FOrmulier van de Paspoorten te versoecken ende te geven van die welcke jurisdictie over de Zee-saecken in het Rijck van Brittannien sal aenbevoolen wesen, voor alle Schepen ende Vaer-tuygen van daer Zeyl maeckende volgens de dispositie van het achtste Artijckel deses Tractaets.

- -

- -

- - Admirael, allen den genen die dese jegenwoordige Brief sullen sien. Saluyt. Doen te weten: dat N. N. Meester ofte Schipper van den Schepe ghenaemt . . . . uyt de Stadt . . . . . voerende . . . . . . Vat, ofte daer ontrent, jegenwoordigh leggende in de Haven van . . . . van ons verlof heeft verkregen om met het gemelte Schip, geladen met - - - - - - te varen naar - - - - - - na dat het selve Schip gevisiteert is, sal hy voor sijn vertreck een eedt doen in handen van de Officieren over de Zee-saecken gestelt, dat het selve is toebehoorende, aen een ofte meer Onderdanen van sijne Majesteyt van Groot Brittannien, van welcken Eedt alsoo gepresteert, sal aen het eynde van desen Brief noodtsaeckelijck moeten blijcken, dat hy selfs, ende die gene die met hem sullen

len varen, de wetten ende costuymen welcke de Zee-saecken raecken, heylighlijck ende trouwelijck sullen observeren ende doen observeren, ende aen het Hof dessels sal overleveren een Regiſter geteeckent ende verzeegelt, inhoudende de namen ende toenamen, de geboorte ende woon-plaetsen van hem ende sijn onderhebbende volck, als oock van die met hem varen, welcke hy niet sal vermogen Scheep te nemen als met goedtvinden van de Officieren der Zee-saecken, ende sal ghehouden zijn aen de Reghters ende andere die over de saecken van de Zee zijn gestelt, allesins waer hy met dit sijn Schip sal in komen, dese Paspoort te vertoonen, ende na gedane reyse getrouwelijck te rapporteren wat hem op deselve is wedervaren, ende en sal geduyrende dese sijne reyse geene andere Vlaggen ofte Wimpelen van dit sijn Schip vermogen te laten waeyen als die van sijne Koninghlijcke Majesteyt. Ten oirkonde hebben wy desen met onse handt-teyckenen onderschreven, met onse Zegel bevestight, ende door onsen Secretaris van de Zee-saecken laten onderteyckenen.

Wat lager

(L. S.) *Het Zegel van den Heer Admirael.*

Formulier vande Acte inhoudende den Eed by den Patroon ofte Schipper te presteren.

WY . . . . . . van de Admiraliteyt van . . . . . . verklaren dat N.N. Schipper van het Schip . . . . den boven-genoemden Eed in 't selve begrepen heeft gedaen,

Ten oirkonde by ons gedaen teyckenen.

Formulier van Zee-Brieven te eyschen ende te geven by Burgermeesteren van Steden ende Havenen der Vereenighde Nederlanden, aen alle Schepen ende Vaertuygen daer van daen Zeylmaeckende, volgens de dispositie van het voornoemde achtste Artyckel.

AEn de Doorluchtighste, Doorluchtige, seer Machtige, seer Edele, Eerwaerde ende Voorsichtige Heeren, Keysers, Koningen, Republijcken, Princen, Hertogen, Graven, Baronnen, Heeren, Burgermeesteren, Schepenen, Raden, Reghteren, Officieren, Justicieren en Regenten, van alle goede Steden ende Plaetsen, soo Geestelijcke als Wereltlijcke, die dese jegenwoordige sullen sien ofte lesen, wy Burgermeesteren ende Regeerders der Stede van . . . . Doen te weten: . . . . . . dat . . . . . Schipper van den Schepe ghenaemt . . . . voor ons is gecompareert, ende met solemnelen Eede verklaert heeft dat het Schip genaemt . . . . groot omtrent . . . . . . lasten, waer van hy jegenwoordigh Schipper is, aen de Ingesetenen deser Vereenighde Provincien is toebehoorende, *soo waerlijck wilde hem Godt helpen*, Ende alsoo wy gaerne sagen, dat den

den genoemden Schipper mochte geholpen worden in sijne rechtveerdighe saecken, soo versoecken wy uw allen in 't generael ende in 't bysonder, waer desen Schipper met sijn Schip ende Waren soude moghen aenkomen, dat het hun gelieve den selven goedertierentlijck te ontfangen ende behoorlijck te tracteren, hem lijdende op de ghewoonlijcke Reghten van Tollen en ongelden, binnen door ende omtrent uwe Havenen, Rivieren ende Domainen, latende den selven varen, passeren, frequenteren, ende negotieren alwaer hy 't selve sal dienstigh vinden. Het welcke wy geerne sullen erkennen. Ten oirkonde van welcke wy het Zegel van onse Stadt hier op hebben doen stellen.

Tot meerder verseeckeringe ende bekrachtinghe van dit alles ende van een yeder van dien, hebben wy Gevolmaghtighde vande gemelten Koninck van Groot Brittannien, ende vande gemelte Staten Generael, uyt krachte van den genoeghsamen last aen ons gegeven dese Artijckelen onderteyckent, ende met onse Zegelen bevestight.

Gedaen in 's Gravenhage in Hollant in den Jare duysent ses hondert acht-en-sestigh, op den 17. February, 1667.

Geteeckent

(L. S.) *W. Temple.*

Dit Tractaet wierdt alsoo spoedigh ghesloten / om dat het in al sijn deelen meest over een quam met het geen alreede tot Breda was gemaeckt: maer ghemerckt Engelandt noyt te vooren hadt konnen geinduceert worden tot soodanigen Reglement / wierdt het voor een groote complaisance genomen / waer door gepreveniert waren veel toekomende disputen. Den seventhienden wierd geratificeert.

d'Heer Veltmaerschalck Wurtz, nu alhier ghearriveert / deedt op Dinghsdagh den veerthienden, den Eedt ter Vergaderingh van haer Ho. Mog. aen de welcke hy een korte aenspraeck van dancksegging deed voor d'eere der vocatie aen hem gedaen. Hy wierdt door d'Hofmeester van d'Heer Prins Mauritz korts daer aen gecomplimenteert / en met een sumptueux festin getracteert / alwaer present waren boven d'Heeren Raedt Pensionaris ende Amerongen, d'Heeren Prince van Orangie, Rijn-Graeve, verscheyde Collonels ende Militaire. Hy betoonde sich in alle conversatien seer civijl ende modeste / zijnde een oudt gerenommeert Officier / ende die door experientie met de werelt wist te verkeeren / men seyde / hy hadde veel geleert / maer noch niet alles / zijnde de practijque van leven ende goeverneren niet over al alleens.

Eyndelijck heeft d'Heer Haersolte, Commissaris Generael van de Ruyterye / op den sesthienden oock sijn Eedt gedaen / ende nevens die den Eedt van Suyveringe: hy had daer over al vooren gesprooken met sommighe Rechtsgeleerden / en dese verstonden dat hy die mocht doen in goeder conscientie / voornamentlijck om dat hy sijn belooven had ghedaen wanneer men sprack om maer een Commissaris Generael te maecken / en dat sijn Provintie hem doenmaels had gepresenteert / noemende d'Heer Welderen: edoch naderhandt twee (waer van hy' er een.

een was) gemaeckt zijnde / had hy / om daer toe te geraecken / geen belooven gedaen / ofte behoeven te doen.

D'Heer Temple, nu alhier alles verricht hebbende / heeft den achthienden sijn afscheyt ter vergaderinge genoomen / om weder te gaen na Bruxel, ende alhoewel hy geen Character had van Ambassadeur / om nochtans te thoonen hoe aengenaem alhier waeren geweest sijn persoon ende de sluytinge vande Tractaten / is hem gegeven een goude Ketting met een Medaille van ses duysent guldens / ende aen sijn Broeder / die de Tractaten had gebracht in Engelandt, ende met de Ratificatie was wederom alhier ghekoomen / een Ketting van twee duysent guldens: doch sonder sulx te trecken in consequentie. Hy had ordre / om d'Officien van d'Heeren Gedeputeerden van desen Staet by d'Heer Marquis te seconderen / ende men sprack alhier als of met hem alreede nu was geconvenieert over 't middel en forme van executie der Alternative, in gheval een van beyde de partyen difficulteerde; maer dit is eerst hier na gebleecken. Onder de verresiende waeren alhier dese consideratien: dat in de Guarantie was te demesleeren een groot poinct / de cohibendo intra terminos Imperio, dat Vranckrijck renuncieerde van alle andere of verder pretensien / in geval den Coningh van Spaignen sonder mannelijck hoir quam te sterven; want dat Vranckrijck alreede te kennen had gegeven dat den tegenwoordighen Oorlogh alleen was over 't recht van devolutie in de Nederlanden / ende dat de woorden in sijnen Brief van den seven en twintighsten January (hier voor gestelt) de conserver le reste des Royaumes d'Espaigne, reflexie hadden alleen op den tegenwoordighen tijdt / en soo lange den Coningh van Spaignen soude in leven zijn / ende men sagh dat Vranckrijck sterck arbeyde om de Vrede-handelingh tusschen Spaignen ende Portugael (die'er selfs na haeckte) te dissiperen: Dat Vranckrijck moeyelijck was dat Engeland die sochte te vorderen: dat de Stad van Lissebon (die verre 't grootste credijt hadde) opentlijck den Vrede begeerde: dat Don Pedro de gunst van 't volck van doen hadde / multa facienda sunt in gratiam eorum per quos vicit; zijnde noch niet t'eynde van sijn saecken; dat den Koning was in 't leven ende oock sijn partyen en aenhangers hadde. Hier uyt bleeck dat Vranckrijck geen Vreede en socht / ende dat alle sijn protestatien van die sincerelijck te begeeren / maer middelen waren om de Geallieerden in slaap te wiegen / ende den paix alsoo te trainen / die eens geslooten wesende / qualijck weder soude te breecken zijn / overmits de Guarantie. Dit waren alsoo generalijck de speculatien van luyden die kennis van maken hadden.

D'Heeren van Hollandt deeden op dees tijdt door d'Heer Raedt Pensionaris proponeren de nootwendigheyt ende utiliteyt die'er gelegen was in 't affsenden van een ordinaris Ambassadeur na Sweeden, nominerende den Heer Pieter de Groot, geweesen Pensionaris der Stadt Amsterdam; hy seyde / om dat d'Heer Graef van Dhona soude bericht hebben / dat d'Heer Heyns in eenigh geschil met den Rijx-Cancelier stondt / ende dat de tegenwoordige conjuncture van saecke ons seer drongh om de goede genegentheyt van die Kroon voor 't gemeene interest te conserveren; dit was oock 't gevoelen van Engelandt, maer de Provintien moesten eerst advisseren / ende wierdt alsoo niet geconcludeert. D'Heer de Groot wierdt oock ghesepdt wat te veel goed Sweeds te zijn / ende men susti-

neerde

wierde geen bequamer persoon derwaerts te komen senden / om dat hy aldaer seer gesien ende gheliest was / soo door de goede gehengenis van desselfs Vader zaliger den vermaerden Heer Hugo de Groot, als andersints.

Den negenthienden consenteerden de Staten van Utrecht in d'equipagie van vierentwintigh Oorlogschepen / en 't werven van negen duysent man.

DE Staten vanden Lande van *Utrecht*, Staets-gewijse by continuatie vergagadert, ende gelesen zijnde de respective Missive vande Ho. Mog. Heeren Staeten Generael den *acht en twintigh* ende *negen en twintigh* January lestleden respectivelijck over 't subject der Equipagie en Wervinghen aen hare Ed. Mog. geschreven, hebben, na rijpe deliberatie, 'ten aensien van de *naerder Alliantie, ende nauwe mutuele verbintenisse* (tot bevorderinghe vande Vreede tusschen de twee strijdende Croonen van *Vranckrijck* ende *Spagnien*) met den Coninck van *Engelandt* jonghst inden *Hage* gheslooten, ende ten wederzijden gheratificeert, by provisie geconsenteert in het equiperen van *vier en twintigh* Capitale Scheepen van Oorloge, mitsgaders in het aen ende overnemen van *ses* of *negen duysent* Mannen Landt Militie, mits dat de kosten tot de Equipagie vande voorsz Schepen sullen werden ghevonden voor af uyt de Convoyen ende Licenten, voor soo veel die konnen strecken, ende het *surplus* uyt de respective Provintien, ende dat de aenrits-gelderen, ende de vordere penningen tot betalinge der voorsz 6 *a* 9000 Mannen promptelijck by de gesamentlijcke Provintien werden gefourneert ende te berde gebracht.

Gedaen t'*Utrecht* den 19. February 1668. geparapheert *G. van Reede tot Nederhorst*, onderstont, ter ordonnantie van mijne voornoemde Heeren de Staeten *W. v. Velthuysen.*

Den twee en twintighsten daer aen consenteerden in d'equipagie van acht en veertigh Oorloghschepen en 't werven van twaelf duysent Man / op volgende maniere:

DE Staten vanden Lande van *Utreght*, in nader deliberatie geleydt hebbende de petitie by den Raedt van State, tot equipagie van 41 Schepen van Oorloge, ende het lichten van 12000 Man landt Militie ghedaen, ende geconsidereert de redenen vervat in haer Ho. Mo. Missive van den 1. Marty 1668. *Stilo Novo*, hebben goet gevonden hare Gecommitteerdens ter Generaliteyt t'authoriseren, om by gevolge vande andere Provincien in het equiperen van 48. capitale Schepen van Oorloge, mitsgaders in het aennemen van 12000 Mannen Landtmilitie te consenteren, mits dat de kosten tot d'equipagie vande voorsz. Schepen sullen genomen werden voor af uyt de Convoyen ende Licenten, voor soo veel die konnen strecken, ende het *surplus* by de respective Provincien gefourneert, ende dat de Landtmilitie, soo veel doenlijck, by overneminge van alrede gesworene Troupes, ende versterckinge van de Compagnien in dienst zijnde, magh worden gevonden, mitsgaders dat d'aenritsgelderen ende de verdere penningen tot betalinge der voorsz. 12000 mannen nodigh, promptelijck by de gesamentlijcke Provincen werden te berde gebracht.

Dd Gedaen

Gedaen tot *Utrecht* den 22. February 1668. was geparapheert *E. de Wede*. Onderstont ter Ordonnantie van mijne voornoemde Heeren de Staten

W. van Velthuysen.

Den drie en twintighsten hebben de Heeren Gedeputeerde vande Provincie van Stadt en Landen ter vergaderinge overgelevert seeckere Missive aen haer E. geschreven by de Heeren Gedeputeerde Staten van de ghemelte Provincie / luydende als volght /

Edele, Erentfeste, Wijse, seer Voorsieninge Heeren, ende goede Vrunden.

UYt U Ed. laetste van den 7. deses met de bygevoeghde Resolutien, hebben wy gesien, dat het haer Ho. Mog. die by hare Missive van den thienden January stilo loci, aen ons hadden overgesonden, den ordinaris ende extraordinaris Staet, benevens de generale petitie, by den Raedt van State voor dit loopende jaer geformeert, met versoeck; dat dese Provincie daer inne wilde consenteren, ende daer van ten spoedighsten, immers voor den *thienden* Mey meestkomende, ter Generaliteyt openinge te doen, heeft geliest den Raedt van State te versoecken, om den voornoemden ordinaris en extraordinaris Staet van Oorloge te willen revideren ende dresseren na den inhouden haer Ho. Mog. resolutien van den *drie en twintighsten* January *sesthien hondert drie en vijftigh*, den *een en dertighsten* July *sesthien hondert vijf en vijftigh*, ende den *achtsten* Marty *sesthien hondert ses en sestigh*, ende geene Compagnien te voet ende te Paerde van d'eene Provincie op d'andere te brengen, sonder hare Ho. Mog. consent, geen nieuwe Posten op den Staet van Oorloge te stellen, ende den extraordinaris met den ordinaris Staet niet te vermengen, als mede by Missive vanden *veerthienden* deses dese Provincie ernstelijck te versoecken, om de betalinge van 's Landts Militie te willen laten doen volghens de repartitie op den ordinaris ende extraordinaris Staet van Oorloghe van den voorsz jare *sesthien hondert seven en sestigh* ghestelt. De Heeren deser Provincie Gecommitteerden tot de petitie van den Raedt van State, ende wy de beyde Staten van Oorloge hebbende teghen malkanderen geconfereert ende geëxamineert, bevinden dat dese Provincie in den Staet van Oorloge van den jare *sesthien hondert seven en sestigh* in verscheyden Posten is beswaert, 't welck door die van den jare *sesthien hondert acht en sestigh* in eenighe Posten is gedresseert, alwaeromme wy vastelijck vertrouwen, dat de Heeren Staten deser Provincie daer henen niet sullen konnen werden gedisponeert, om volgens den Staet van Oorloge voor 't jaer *sesthien hondert seven en sestigh* de betalinge van 't Krijghsvolck te laten doen, gelijck wy dan ondertusschen de Militie laten betalen, volghens den Staet van Oorloge, by den Raedt van State voor 't jaer *sesthien hondert acht en sestigh* gedresseert. Waer mede eyndigende, bevelen U Ed.

Edele, Erentfeste, Wijse, seer Voorsienige Heeren ende goede Vrienden, in Godes protectie. *Groeningen* den *elfden* February, *sesthien hondert acht en sestigh*. Was geparapheert *S. Sickinga*. vt. Onderstont *U. Ed. goede Vrienden de Gedeputeerde Staten van Stadt Groeningen ende Ommelanden*. Lagerstont, *ter Ordonnantie der selver*, Geteeckent *R. Busch*.

Voor

Waer op gedelibereert zijnde / hebben haer Ho. Mog. de gemelte Heeren Gedeputeerden over de gedane openinge bedanckt.

Oock desselven daeghs is nochmaels geschreven aen de respective Provincien / (uytgesondert Gelderlandt ende Hollandt) dat deselve al noch ten spoedighsten ende sonder langer uytstel (in consideratie / dat het saisoen van 't jaer seer verre begonde te verloopen / ende alomme by de Nabuyrige Vorsten considerable werbingen van Krijghsvolck aengestelt wierden) hare consenten wilden doen open op het aen ende overnemen van twaelf hondert Man Landt militie. Des is aen de gesamentlijcke Provincien geschreven / dat deselve mede in tijdt bedacht wilden wesen op het uytvinden van een fonds, daer uyt d'aenrits- ofte werfgelden promptelijck gefourneert mogten werden / ende voor al sorge draghen / dat de penningen daer toe noodigh gereed gehouden mogten werden. Wijders is verstaen / dat aen de gemelte Provincien (uytgesondert Gelderlandt, Hollandt, ende Stadt en Landen) nochmaels in serieuse termen gheschreven soude werden / dat deselve nu eenmael mede in consideratie van 't verloop van saisoen ende dat het Scheeps-volck sich ter Koopvaerdye als elders / soude komen te verhuyren / sonder eenigh verder uytstel hare consenten ter vergaderinghe wilden doen inbrengen op het doen van een extraordinaris Equipagie van acht en veertigh Schepen van Oorloge met den gevolge ende aenschrijven van dien / teghens het aenstaende voorjaer in Zee te brengen.

De voorgheseyde Heeren Gedeputeerden die over 't stuck vande separatie der achtalenden van hier waren vertrocken na Vrieslandt, waeren soo haest niet tot Leeuwaerden gearriveert / of haer wierden door verscheyde Heeren / die ter Vergadering vande Heeren Staten van die Provintie verscheenen / ernstige klachten gedaen / van dat de Heeren Gedeputeerde Staten haer niet allenthalben souden dragen onpartijdig in 't examineren van de Volmaghten der persoonen die uyt de respective Grietenien deser Provintie pretendeerden Gecommitteert te zijn / om de Vergaderinge der gemelte Staten te helpen composeren / en dat eenige Heeren uyt deselve Grietenien, die buyten alle dispuyt gequalificeert waren de hooghgemelte Vergadering by te woonen / inde Vergadering van de meergedachte Staten waren verscheenen / over de voorsz. eensijdigheydt geklaeght / ende geprotesteert hadden / dat niet souden konnen lijden dat de voorsz Volmaghten door de ghemelte Gedeputeerde Staten souden werden geexamineerdt / ende daer door aen haer goetvinden gestelt / wie op die Vergaderingh de Staten deser Provintie representeren soude / maer wel te vreden te zijn / dat de questien die over de voorsz Volmagten quamen te vallen souden werden gedecideert door neutrale, ende gedesinteresseerde daer toe te committeren / van dat meergemelte Gedeputeerde Staten daer aen niet gedefereert hadden / en met het examineren der voorsz Volmagten voortgevaeren waren / buyten weten van eenighe haer mede Gedeputeerden de Militie hier in guarnisoen leggende / in stilheydt in wapenen gebraght / ende het Huys van de gemelte Gedeputeerde Staten daer mede beset hadden / hebbende deselve Heeren verder aen haer geopent verscheyde onreghtmatigheden, soo se die geliefden te noemen / die ontrent de non admissie der voorsz Volmaghten ghepleeght souden zijn / sy hebben verklaert / dat daer haer Ho. Mog. hen hadden afghesonden aen de gemelte Staten deser Provintie om haer Ed. Mog. tot een

eenparigheydt met d'andere leden van de Unie t'inviteren / en hertelijck te no-
digen / het haer seer leet was uyt haer te verstaen / dat de Regeeringhe met den
anderen in discrepantie was geraeckt / ende dat sy haer aenraden en versoghten
alles wat mogelijck was te contribueren om de voorsz oneenigheydt wegh te ne-
men / ende vonden goed noch op dien avont haer komst bekent te maken aen de
Heer Andringa, in de Vergadering van de gemelte Heeren Gedeputeerde Staten
presiderende / ende aen sijn Ed. te versoecken ghelegentheydt om met hem van
haer Commisse te spreecken / met meeninge dat sy by die occasie oock souden
trachten te verstaen / wat van de voorsz. discrepantie was: d'Heeren Gedepu-
teerden verstonden van Dinghsdagh 's morgens uyt den selven / dat de questie /.
ontstaen over de respective Volmaghten der geener die pretendeerde tot de gemelte
Vergaderingh van de Staten deser Provintien geadmitteert te moeten werden /
by de gemelte Heeren Staten noch niet was afgedaen / doch op dien dagh / of
immers den volgenden Woensdagh / afgedaen soude werden / dat in Oostergoo
principalijck over de Volmagten van drie, en in Westergoo van twee Grietnien
wiert gedisputeert / dattet hem seer bedroefde dat voorsz oneenigheden waren
voorgekomen / daer door apparent de principaelste Familien van die Provintie /
en daer onder Persoonen aen den anderen seer na verwant / stonden te vallen in
groote partijdigheden, dat hy veel devoiren had aengewent om de discreperende
Heeren t'accorderen / en oock betroude dattet d'Heeren Gedeputeerde Staten
seer aengenaem soude zijn / indien deselve Heeren met den anderen konden ver-
eenight worden / maer zedert hebben sy verstaen / dat de gemelte Gedeputeerde
Staten de voorsz differenten over de Volmaghten hadden afgedaen / ende aen de
voorsz dolerende Heeren afghewesen de qualificatie om te compareren als Vol-
maghten van twee van de questieuse Grietnien, mitsgaders als Volmaghten
van de gheersde van de derde questieuse Grietnien in Oostergo, ende noch van
de twee questieuse Grietnien in Westergoo, daer op dan ghevolght is dat de
voorsz dolerende Heeren soo in Oostergoo als Westergoo, hebben verklaert dat
sy die geen die als Volmagten by gemelte Gedeputeerde Staten waren erkent /
daer voor niet konden houden / ende hebbeu die van Oostergoo noch specialijck
versocht dat de questie over de voorsz Volmaghten door neutrale soude werden ge-
decideert; die van de een parthye in Westergoo hadden op Dinghsdagh nachts
ten twee uren / soo men daer voorgaf / in absentie van de andere parthye ghedis-
poneert van verscheyde ampten / en onder anderen de Heeren Haeren en Am-
mama doenmaels Ghedeputeerde uyt Westergoo in de Vergaderingh van de
Gedeputeerde Staten ghecontinueert / ende die van de andere partye daer te-
gen op eergisteren mede van deselve ampten ghedisponeert / ende onder anderen
mede twee Heeren in deselve Vergadering Gecommitteert / ende aldaer geintro-
duceert hebbende / zijn die door Soldaten weer daer uyt geleyt / daer op dan ge-
volght is / dat de gedachte dolerende Heeren / soo uyt Oostergoo als Westergoo
d'Heeren Gedeput. op den vier en twintigsten hebben komen bekent maken / dat
hadden geconsidereert dat Oostergoo voorsz consisterende in elf Grietenien, daer
van vier en een half buyten alle contradictie by haer wierden gerepresenteert / te
weten / de Grietnie van Westdongeredeel, acht Caspelen, Tietjersteradeel,
Smallingerlandt, en d'een helft van de Grietnie van Dantumadeel, en dat boven
dien

dien questie was geweest over 't recht van te representeren de Grietnien van Ferwerradeel, Collemerlant, ende de wederhelft van de voorsz Grietnie van Dantumadeel, ende dat Westergoo voorsz van gelijcke bestont in negen Grietnien, daer van sy mede / buyten alle contradictie / ghequalificeert waren vier en een halve Grietnie te representeren / te weten de Grietnie van Menaldumadeel, Barradeel, Baerderadeel, Hennarderadeel ende d'een helfte van de Grietnie van Hemelumeroldevaert, in Noortwolde, ende dat daer boven questie was gheweest over de qualificatie van te representeren Franikeradeel, ende de wederhelfte van Hemelumeroldevaert, het voor haer onverdragelijck soude zijn / dat sy souden moeten gedogen aen de een zijde dat de gemelte Gedeputeerde Staten die geen die by haer selven t'eenemael ongequalificeert waren tegen alle recht ende reden, uyt particuliere consideratie (soo sy seyden) voor wettige Volmaghten by een eensijdige decisie souden moghen verklaren / en dat aen d'ander zijde die alleen door de voorsz partijdige decisie haer een pretense qualiteyt aenmatighden / om hen Volmaghten de ghemelte Staten mede te helpen representeren / geauthoriseert souden zijn / om in de Vergadering van de Staten met overeenstemming van de Doleanten de voorsz decisie weder te ligitimeren / ende dat de vryheyt van dese promotie / ende 't recht om de Staten van dien te representeren alsdan niet soude hanghen aen de electie van de eygenerfden, maer alleen aen de Gedeputeerde Staten; dat sy haer selven ende den Lande groot ongelijck souden doen / indien sy voor wettigh kenden resolutien die door haer wederparthye op soo onbehoorlijcke wijse aengheftelt / ende sich door soo groote informaliteyt alleen komende mainteneren / genomen ende gearresteert souden werden / en dat daer uyt van oock most volgen / dat in de Provintie geen Staetsgewijse Vergadering konde werden aengestelt / soo lang 't voorsz different niet afgedaen was / dat sy wel ghefondeert waren / om te sustineren / dat de decisie van de voorsz questie most worden gedaen door de Volmagten van die Grietnien daer over geen contraversie was geweest / daer van sy de pluraliteyt uytmaeckten / maer datse echter te vreeden waren / dat deselve decisie wierde gedaen door neutrale, daer toe te committeren; ende dewijl sy door d'Heeren Gedeputeerde Staten hier in verhindert wierden / ende dat echter dit different hoorde te werden ghetermineert / en dat ten spoedighsten / dat d'Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden haer Ho. Mog. d'ongelegentheyt deser Provintie souden willen bekent maken / en versoecken dat deselve (na haer hooge wijsheyt) daer tegen souden willen voorsien / sonderling dat in die Provintie geen uytkomst te vinden was / dewijl de voorsz Leeden van Oostergoo ende Westergoo doleanten zijnde / 't voorsz different niet wel / immers niet bequamelijck / self decideren konden / ende dat die van de Sevenwolden, het derde lid van de selve Provintie / verklaert hadden by positive resolutie / geen verandering van minder getal / (alwaer de saecken eerst geventileert / ende vervolgens in de Vergadering van Leden van Staten deser Provintie wierden gebracht) te konnen houden / voor en aleer de voorsz differenten by accommodement of decisie ter neder geleyt waren. d'Heeren Gedeputeerden hebben hier op geantwoort / dat hoewel sy by haer Ho. Mog. alleen derwaerts waren gesonden om d'Heeren Staten deser Provintie t'inviteren tot eenparigheydt met d'andere Leden van d'Unie / aengaende d'introductie van den Prins van Orangie, in

den

den Raed van State, ende 't separeren van 't Capiteynschap Generael van 't Stadhoudetschap, sy echter niet souden nalaten / als van een groote verhinderinge in de uytvoeringe van de voorsz haer Commissie aen haer Ho. Mog. aenstonts kennis te geven / doch dat sy dese hare klaghten alvooren souden bekent maecken aen de Heeren Gedeputeerde Staten / op dat sy van deselve souden mogen verstaen / of haer Ed. Mog. souden goetvinden haer eenige onderrightinge daer op te geven / en haer derhalven aenstondts vertoeght ende openingh van de voorsz doleantien ghedaen hebbende aen den Heer Andringa, met versoeck / dat hy 't selve haer Ed. Mog. mede aenstonts soude believen voor te dragen / seyde hy / dat hy wel te gemoet sagh dat dese Provintie door haer oneenigheydt in desordre en confusie sou konnen komen, dat hy van dese namiddagh de gemelte Vergadering niet konde convoceren / maer sulx tegen morgen goedt tydts doen soude / dattet 't gunt by de Heeren Gedeputeerde Staten was gedecideert ontrent de voorsz Volmaghten een wettighe decisie was / ende die by niemant meer in controversie ghetrocken konde werden / hoewel hy wel wenschte dat de voorsz differenten moghten werden geaccommodeert. Sy hebben dan ghesept dat sy op de yverighe instantie van de gemelte dolerende Heeren niet ledigh souden konnen staen haer Ho. Mog. hier van met een expresse t'advetteren / ende indien haer Ed. Mo. goed vonden haer op morgen eenige onderrichtinge te laten toekomen / dat sy met de Post van morgen niet souden manqueeren dat selve aen haer Ho. Mog. bekent te maecken / 't welck by hem wiert geacquiesceert.

De Staten van Vrieslandt namen gantsch niet wel op dat d'Heeren Gedeputeerden zigh der saecke hadden schijnen aen te trecken / en gaven dit namaels door een ample Missive aen haer Hog. Mog. te kennen; Sy konden hier toe meer reden hebben / om dat sy haeren Stadthouder hadden; maer d'Heeren Gedeputeerden maeckten 't hier mede groot / dat zy daer van alleen aen haer Hog. Mog. hadden geschreven / als van een groote verhinderinge inde uytvoeringhe van hare Commissie; ende noch wierd 't et quallijck genomen. Dit quam haer al voor des anderen daeghs zijnde den vijfentwintighsten, wanneer haer den Heer Secretaris van de Heeren Gedeputeerde Staten quam bekent maken / dat haer Ed. Mog. verstaen hebbende het versoeck door de dolerende Heeren uyt Oostergoo ende Westergoo aen haer ghedaen / van haer Hog. Mog. te willen bekent makende toestant van d'oneenigheden aldaer voorghevallen / haer aen d'ander zijde versoghten / dat versoeck te willen excuseren / alsoo sy geen Commissie van haer Hog. Mog. hadden / om haer in de voorsz differenten te immisceeren / en dat haer schryven van 's anderen daeghs niet anders als de dolerende Heeren in haer ongelijck stercken soude / dat sy oock alsoo aen haer Hog. Mog. schryvende / notoirlijck eenzijdigh souden zijn / als niet geinformeert zijnde van de gelegentheyt deser saecke / ende ingeval sy al mochten hebben geschreven / ende eenighe orders van haer Hog. Mog. daer op souden komen t'ontfanghen / dat deselve geen executie aldaer vinden, of geobtempereert worden souden, dewijle die questie was puer Domestiq ende Provinciael, en dat mits dien deselve niet aengemaetighe konde of gesubmitteert hoefde te worden / aen yemandt / wie het oock was; d'Heeren Gedeputeerden hebben daer op geantwoort / dat zy haer geensints met de voorsz differenten bemeesteren wilden / ende daer toe oock geen Commissie van

haer

haer Hog. Mog. hadden / maer [illegible] niet [illegible] / dat haer voor [illegible] van de twee [illegible] van die Provincie [illegible] / als een considerabel empeschement in 't volbrengen van haer Commissie / daer van sy haer aen haer Hog. Mog. advertentie gegeven wierde / om van deselve te verstaen / hoe zy haer ontrent soo een Chatoulleus point te dragen souden hebben / dat sy in 't geven van deselve advertentie hadden gepoogt met die omsichtigheyt / dat soo haest haer deselve voor gekomen was / zy 't selve aen de kennisse der voorgemelde Heeren Gedeputeerde Staten hadden gebracht / met alle de omstandigheden haer daer in voor gekomen / ende daer [illegible] / dat sy [illegible] souden gebruycken / dat 't geene haer voor gekomen was haer Ho. Mog. was overgheschreven als een saecke die de voorsz dolerende Heeren voorgaven, sonder dat sy haer oordeel / of gedachten daer ontrent hadden geïnterponeert / ende of mogelijcken soude wat last haer Ho. Mog. haer souden believen te geven om haer precijs daer na te gedragen / en noch niet nalaten een haer Ho. Mog. te laten toekomen / 't geen haer van voorgemelde Heeren Gedeputeerde Staten voor antwoort gegeven was.

[illegible] 't long hier met de Friesen gestelt als met een [illegible] lichaem / hebbende [illegible] alteratie ende [illegible] hooft [illegible] dat de natuyre te [illegible] / om te konnen helpen sonder Medicijne / [illegible] accepteren / en liever [illegible] / als [illegible] haer selfs te konnen helpen. 't Laetste [illegible] ; 't een [illegible] smert te maecken / ende 't was [illegible] (die men Hollandts gesinde noemde) de [illegible] / [illegible] eygentlijck [illegible] onder de volgende Acten.

VErklaren wy onder-geschrevene *Ernst Sico van Aylva*, Grietman over West-Dongerdeel, ende mede Gedeputeerde Staet van Friesland, ter eenre ; Ende *Dr. Pybo van Doma*, Secretarius der Ed. Mog. Heeren Staten van Friesland, *Gajus Broersma*, Secretaris van Collumerlandt, ende *Petrus Resema*, ter andere zijden ; in der minne met malkanderen veraccordeert te wesen, in manieren navolgende ; namentlijck : Dat wy *Doma*, *Broersma* ende *Resema*, voor een derde Persoon in nominatie ende uytsettinge, tot het vacante Grietmans-Ampt van Collumerland, sullen brengen *Jr. Epo van Aylva*, Soone van den Ed. Heere *Sjoerdt van Aylva*, Raedt Ordinaris in den Hove van Friesland, tot welcken eynde wy alle Stemmen, soo van ons eygen als *nomine liberorum* ende *nomine Curatorio* Landen, ende noch te verkrijgene sullen contribueren ende gebruycken, geven by desen oversulcks volkomen last aen de welgemelte Heere *Ernst Sico van Aylva*, ofte des selfs Gesubstitueerden, om weghens onse in voorsz. qualiteyt Landen ende Gerechtigheden van Stemminge in voornoemde Grietenie, welgenoemde *Jr. Epo van Aylva* voor een derde Persoon tot het geroerde Grietmans Ampt te doen stemmen, dit alles sonder revocatie, waer te boven wy *Doma, Broersma* ende *Resema*, noch aen meer ghemelte Heere *Ernst Sico van Aylva*, ofte den rechten Thoonder deses, hier mede verklaren op te dragen alle onse in qualiteyt gherechtigheden van stemminge, in voorverhaelde Grietenye, mede hebbende, ende die wy naemaels souden mogen bekomen, om daer van te disponeren ende deselve

deselve te derigeren, gedurende *Jr. Epo van Aylva* leven tot het Volmagts-Ampt van deselve Grietenye als Edelman, soo ende als deselve ghelieven sal; Exampt nochtans het Volmachts-Ampt als Eygen-Erfde, het welck geconfereert sal werden op de Heere *Broersma*, dit alles insghelijcks sonder revocatie, ende sal het Ambulatoir Ampt voor de tijd van 10 Jaren naestkomende, staen tot dispositie van de Persoon van de Heere *Epo van Aylva* voorscheven, naer expiratie van welcke thien Jaeren, het Ambulatoir Ampt op de voorseyde Grietenye vallende, by meer welgemelte Heere *Epo van Aylva* ende *Broersma* te samen sal werden genoten, daer beneffens aen nemen wy de selve Heere *Broersma* ofte sijn E. Soontje te prefteren een Schrijverschap van een Compagnie te voet, ende aen sijn E. Persoon het Zijl-vesters Ampt van Munnicke-Zijl, ende sal de selvige vry staen sijn Secretariaet-Ampt over te draghen aen een ander goedt ende ghequalificeert Persoon, welckes aenlangende wy sijn E. met onse respective stemmen sullen secunderen, latende de absolute directie ende dispositie van alle voorvallen, particuliere Dorpsaken, namelijck, aengaende het kiesen van Pastoren, Kerckvoogden, Schoolmeesters, Dorp-Rechters, ende Dorps-Ontfanghers in de Dorpen Aussbuyr ende Collumer-Swaegh, aen de wel-Edele Vrouwe *Lucia van Aylva*, Weduwe van Wijlen de Wel-Edele Heere *Feyo van Scheltema*, in sijn leven Grietman over Collumerland ende het nieuwe Kruysland, geduyrende haer leven, daer toe wy *Doma*, *Broersma* ende *Rosema* alle hebbende ende te verkrijgende stemmen sullen contribueren: Al het welcke in voeghen vooren verhaelt, wy Contrahenten *hinc inde* als Persoonen van Eere elcks anderen aennemen *Pari passu* te præsteren; en zijn van desen drie gelijckluydende Acten gemaeckt ende vertekent, niet alleen by ons Contrahenten voornoemt, dan mede by de Heeren *Carel van Roorda*, *Scipio van Aylva*, *Livius van Scheltinga* ende *Tarquinius van Boelens* als Getuygen, binnen Leeuwaerden den *een en twintighsten* Decembris *sesthien hondert ses en sestigh*.

Onder den Principale deses stonde

P. van DOMA.	C. ROORDA.
G. van BROERSMA.	S. M. van AYLVA.
S. van AYLVA.	L. van SCHELTINGA.
E. S. van AYLVA.	T. van BOELENS.

Hier op volght de naerdere Acte, tot voordeel van Rosema, *by de Heere* E. S. van Aylva *gepasseert, luydende als volgt:*

C O P I A.

TOt recompens van 't geene by Acte van Dato als desen is opgerecht tot Collum; Soo aenneme ick ERNST SICCO van AYLVA, mede Gedeputeerde Staet van Frieslandt, aen Monsieur PIETER ROSEMA te præsteren

het

het Capiteyns Ampt van de Compagnie van Wijlen de Sergeant Majoor GROVESTINS laetst gecommandeert, ofte van een ander oude Compagnie te Voet, des dat gemelte ROSEMA daer toe contribuere sijn Schrijverschap van de Compagnie des Capiteyns MAUDEDICK, ende voorts het superplus het geene de Compagnie meer sal komen te kosten, om het welcke op de meeste mesnagie uyt te wercken ende sien te bekomen, ick alle mogelijcke debvoyren sal contribueren, in soodanige voegen als oft sulcks voor my selfs, oft de mijne waere.

In kennisse mijn Handt, Actum Collum den *ses en twintighsten* November *sesthien hondert ses en sestigh*. De Post, zijn de woorden (in soodanige voegen, als oft sulcks voor my selfs of de mijne ware) aldaer in margine voor de bevestinghe gestelt, Actum *ut supra*. Onderstonde E. S. van AYLVA, met halen ende tegen. Onderstondt, Coll. Accordeert met de Principale onder my berustende.

In kennisse van my, Geteeckent

R. HENTINGA.

Accordeert desen metten authentiseerde Copie, In kennisse van my

G. KUTSCH.

Tot betooningh van voorgemelte Actes voldade, volght onder ander menighvuldighe Bewijssen, die van verscheyde aensienlijcke Heeren Mondelingh daer van souden konnen worden gedaen, de Brief van de Heere Doma *selfs aen de Heere* E. S. van Aylva *over 't selfde subject geaddresseert, hier nevens gaende, en inhoudende als volght:*

COPIA.

Wel-Edele Wel-gebooren Heere.

Mijn Heer, ende besonder goede Vriendt,

OP heden hebbe van mijnen Swager *Rosema* over de bewuste saecke antwoord bekomen, het welcke is dat hy noch goede ghenegentheydt tot de bewuste Bedieninghe heeft, ende om met U Wel-Ed. in goede vriendtschap ende correspondentie te leven, præsenteert in alles het bewuste Schrijverschap, ofte de waerdye daer voor, ende noch daer te boven vijf duysent Caroli guldens contant, mits dat daer onder het verschot op de Wapenen mede gereeckent zijnde in alles alsoo thien duysent Caroli guldens, of de waerdye van dien, sijne stemmen, gunst ende vriendtschap verstaet hy, dat van consideratie behooren geachtet te worden, dat 'et het surplus konde egaliseeren, het welcke ick hem wel gunde, ende oock

 wel

wel wenschte dat sonder U Wel-Ed. discommoditeyt konde geschieden, edoch indien het niet kan geschieden, ende het op een duysent Caroli guldens meerder aen komt, wil ick mijn uyterste debvoir geerne doen, om daer toe te bewegen; Hy stelt oock voor, indien de Bedieninge niet wel beviele, dat hy met U Wel-Ed. consent ende gunste op een ander mochte overdragen, daer van U Wel-Ed. toesage ende verklaringe versoeckt: Waer mede desen sluytende, beveele U Wel-Ed. naer seer vriendelijcke groetenisse met sijne Wel-Adelijcke Familie in de genadige bewaringe van Godt Almachtigh, ende blijve

Wel Edele Wel-geboren Heere,

Mijnen Heere ende besondere goede Vriendt,

Leeuwaerden desen 17. October, 1667.

U Wel-Edelheydts Vriendts-dienstwillige Dienaer

P. van DOMA.

d'Opschrift was:

Hoogh-Edel Wel-gebooren Heere, mijnen Heere, Ernst Sicco van Aylva, mede Gedeputeerde der Staten van Vriesland, Grietman over West-Dongerdeel, resideerende op Herwey in den Dorpe Ter-Naerdt.

De Remonstrantie van de dolerende Heeren Grovestins ende Tzommeri aen de Heeren Staten / was als volght:

Aen de Ed. Mog. Heeren de Staten van Vrieslandt.

REmonstreren eerbiedighlijck de Heeren *Ir. Assuerus van Grovestins*, en *Sixtus Tzommeri*, dat sy Supplianten den *twaelfden* February, *sesthien hondert ses en sestig*, van de Heeren Volmagten van Westergoo uyt het selve quartier zijn genomineert ende geëligeert tot mede Gedeputeerden deser Provintie, in welcks doen de Heeren *Io. Iarich van Grovestins*, en *Matthias Idsinga* by de Kamer van Westergoo Staetswijse vergadert zijnde, zijn Gecommitteert de Supplianten op het Collegie der Ed. Mog. Heeren Gedeputeerden te introduceren, die conform haer Commissie, beneffens de Heeren Supplianten nae het voorsz. Collegie zijn gegaen, ende aldaer gekomen zijnde, hebben de Heeren van Westergoo haer laten aendienen, omme in de Vergaderingh van het Collegie te mogen binnen staen, ende aldaer te proponeeren 't gene sy uyt de Kamer van Westergoo hadden voor te stellen, doch is daer op voor antwoort gegeven, wegen het meer gemelte Collegium, dat de Heeren *Haren*, ende Secretaris *Kiersen* niet present waren, ende door een Bode vrienden onthoden, welckers tegenwoordigheyt moeste worden afgewacht; waer op een wijle tijds patientie genomen hebbende, is daer

is daer na by welgemelte Heeren Gecommitteerden de Supplianten instanter audientie versocht, ende daer op van het Collegie voor antwoordt bekomen op 't voorsochte versoeck te sullen delibereren, welcke deliberatien te langhe durende, is weder de tweede *instantie* gedaen om audientie te moghen genieten, in plaets van welcken de Heeren *Regnerus Andringa*, ende *Cornelius Haubois* in de Vertreck-Kamer by de Heeren Gecommitteerden, ende de Supplianten zijn verschenen, daer toe aennemende de qualiteyt als Gecommitteerden van het Collegie, ernstelijck versoeckende, om eerst en al voren te moghen weten, tot wat eynde de audientie wierde versocht, zijnde daer op by de Heeren Gecommitteerden van Westergoo geantwoort, dat haer Edelheden *in audatis* was ghegeven, sulcx in *pleno Collegio* voor te draghen, ende niet voor Gecommitteerde van het selve Collegium, waer mede de Heeren *Andringa* ende *Haubois* reces nemende, hebben alleen geantwoort, 't selve te sullen rapporteren, 't welck by de Heeren Gedeputeerden in deliberatie gheleyt zijnde, is de Heere Secretaris *Viersen* binnen gekomen, die aen de Heeren Gecommitteerden voor antwoort heeft gegeven, dat aen de Heeren Gecommitteerde ende Supplianten geen audientie konde worden toeghestaen, sonder dat eerst ende al voren openinghe was gegeven van het versoeck, waer toe de versochte audientie was dienende, zijnde daer op by de welgemelte Heeren Gecommitteerden ende Supplianten weder aengeholden om audientie, doch niet bekomen hebben, dan in tegendeel van de Heere Secretaris *Viersen* bescheyt ontfanghen, dat het Collegie der Ed. Mog. Heeren Gedeputeerde van goeder handt was bericht, dat de versochte audientie nergens toe soude dienen als om eenighe nieuwe Heeren Gedeputeerden te introduceren, waer toe het Collegium gheen audientie wilde verleenen, dewijle by het quartier van Westergoo de Heeren *Haren* ende *Ammema* tot Gedeputeerden waren ghecontinueert, ende is daer op welghedachte Heere Secretaris vertrocken, na welcken de Heeren Gecommitteerden ende Supplianten een weynigh vertoeft hebbende, zijn deselve sonder wijdere instantie om audientie aen te houden, als Staten van den Lande in de Raed-Kamer getreden, waer op het Collegie der Heeren Gedeputeerde heeft gevraeght hoe de Heeren Gecommitteerden ende de Supplianten haer soo verstouteden in de Raed-Kamer te komen, sonder daer toe voorgaende admissie te hebben? seggende dat de Heeren Gecommitteerden ende Supplianten daer toe geen qualiteyt hadden, ende vervolghens deselve met ongedeckten hoofde, ende sonder eenigh respect ('t welck nochtans het Collegie aen de Heeren Gecommitteerden als haer principalen schuldigh was te bethoonen) toesprekende, doch is sulcx by de Heeren Gecommitteerden als ongemerckt ghepasseert, en hebben niet te min uyt kracht van haer Commissie het Collegie bekent ghemaeckt, dat sy weghens de Kamer van Westergoo waren Gecommitteert de Heeren *Io. Idsert van Grovestins*, ende *Sixtus Tzommeri*, in desen Supplianten als geeligeerde Gedeputeerden weghens voorsz quartier te introduceren, met versoeck dat het Collegie welgemelte Heeren daer voor geliefde te erkennen, cessie te vergunnen ende in deselve qualiteyt alle respect ende eerbiedigheyt op te dragen, waer op dan de meerghedachte Heeren Gecommitteerden weder zijn vertrocken, latende in de Raed-Kamer van haer Ed. Mo. Collegie de welghemelte Heeren Supplianten, met bevel van de Kamer van Westergoo, van cessie aldaer te sul-

te sullen nemen ende houden, in gevolghe van welcks wy Supplianten cessie willende nemen, is ons 't selve van de Heere *Ammama* met toornigen gemoede, hevige woorden, ende dreygementen van slaen, belet, (segghende den Duyvel krijgh my hier reys uyt, houdende de stoel vast met beyde handen) welcke dreygementen ende faiteligheyt oock voortgangh soude hebben genomen, ten ware de Heere *Reguerus Andringa* sulcks hadde belet, hebbende niet te min den Heere *Tarquinius Boelens* ons ondergeschreve Supplianten geordonneert te vertrecken, waer toe de Heere President *Tiaco van Andringa*, ons Supplianten mede heeft ghesocht met persuaderende redenen te induceren, wordende ondertusschen by meergemelte Heere *Ammama* met een obstinaet gemoet geinsisteert, dat ons ondergeschreve mochte worden gheordineert af te gaen, ofte anders dat men ons sulcks soude doen doen, 't welck de Heere *Boelens* secunderende seyde, dat Deurwaerders Luytenant *Baer*, ende Musquetiers moesten worden geeyscht, die ons Supplianten faictelijck mochten afleyden, ghelijck oock by de Heere President wierde geapprobeert, waer op in de Raed-Kamer ontboden ende binnen gekomen zijn drie Deurwaerders, met namen *Simon Piers, Igram Claesz. van Achlum*, ende *Pybe Lieuwes* sampt de Luytenant *d'Baer*, met ongevaerlijck twaelf Musquettiers, by haer hebbende Musquetten ende brandende Lonten, waer op de President uyt de naem van het Collegie, ons Supplianten heeft gelast weder te vertrecken, 't welck by ons geweygert zijnde, vermits gequalificeert daer Cessie te nemen, hebben de Heeren *Ammama* ende *Boelens* met hevighen moede uyt gheroepen, dat men ons ondergeschreve Supplianten door voornoemde Deurwaerders ende Militie moeste aenvatten, ende uytleyden, doch is daer op ghereplicеert, dat sulcks geschiede aen Vagebonden, Dieven ende Schelmen, ende geensins aen Persoonen tot soodanighen qualiteyt gecommitteert, dien het Collegie verplicht was alle respect mede op te dragen, welcken nochtans voorby gaende, hebben de Deurwaerders Luytenant sampt Musquettiers gheordonneert om ons ondergheschreven aen te tasten, ende *via facti* uyt de Raedt-Kamer te leyden, op welcke ordre de Deurwaerders mette Militie aendronghen, sonder nochtans ons Supplianten op voorsz bevel aen te tasten, ende daer door beter respect aen ons opdraghende, als het Collegie selfs, door dien by deselve wierde versocht goedtwillighlick te willen vertrecken, 't welck de Heeren *Ammama* ende *Boelens* niet wel opnemende, seyden, wat sy hadden te versoecken, sy souden de ordre van het Collegie volgen, conform welcken de Deurwaerders sampt Militie ons Supplianten faictelijck hebben aengetast, ende als Vagebonden met gewelt uyt de Kamer geleyt, onder welcke faictelickheden wy ondergheschreven hebben geprotesteert van gewelt, affront, confuys, sampt inbreucke van de hooge Souveraniteyt, het quartier van Westergoo in 't generael, ende ons ondergeschreven in 't particulier aengedaen, deselve protestatie als noch insisterende.

Als haer Ho. Mog. bemerckten dat haer Officieren niet smaeckelijck souden zijn / hebben sy sich daer mede oock niet gemoeyt. 't Was niet geraedsaem het ampt van een Stadthouder (soo men 't konde naemen) te gaen exerceren in een Provincie daer die noch niet was gemortificeert / ende die daer toe aldaer geindineert moghten zijn / waren noch de swackste / gelijck namaels is gebleecken /

wyant

want hoyts daer na quam de parthye van de Princesse te prevaleren. Zeelandt beschuldighde wel eer Holland van dat sy impieteerde op de vryheydt van alle de Provintien / ende het Stadthouderschap over deselve / om dat sy haer Officien gingh employeren tot nederlegginghe van 't Provinciale dispuyt 't welck in den Jare sesthien hondert seven en vijftigh, soo seer beroerde de Provintie van Overyssel; ende noch in de Jaren sesthien hondert vijf en vijftigh en de sesthien hondert ses en vijftigh, deedt Hollandt in de Provintie van Groeningen ende Ommelanden 't geen den Stadthouder selfs niet konde doen / ende sy bleef doenmaels buyten reproche / om dat sy daer toe van den Stadthouder selfs wierden genodight ende versocht. Aldus was het gestelt in Vrieslandt. In Groeningen en d'Ommelanden was 't al eens / die geen werck maeckten van ende door Gedeputeerden haer gheschil hier aen te geven. En in Overyssel was 't noch erger / schrijvende de Stadt Campen alhier dat den Eedt van den Collonel Haersolte, die hy als Commissaris Generael van de Ruyterye moste doen / mochte opgehouden werden tot op haren Landtdagh / die aenstande was. Maer hy hadde die alreede op den sesthienden gedaen.

Alsoo nu oock tijdinge quam / dat den Coningh van Vranckrijck sich soo lichtelijck Meester hadde gemaeckt van 't Fransche Comté, ende men was onseecker of hy dese nieuwe Conqueste / die hy na op den selven tijdt was geeyndight / als men daer van alhier begonde te discoureren / hem het gedesidereerde Armistitium niet soude doen versmaden / siende hoe swack men alhier als in Engelandt was geärmeert / hebben haer Ho. Mog. op den seven en twintighsten nochmaels aen de respective Provintien (uytgesondert Gelderlandt ende Hollandt) geschreven / dat deselve als noch ten spoedighsten / ende sonder langer uytstel / alsoo der *summum periculum in morâ* was / gemerckt oock dat het saisoen van 't jaer seer verre begonde te verlopen / ende alomme by de Nabuyrige Vorsten considerable wervingen van Krijghsvolck aengestelt wierden / hare consenten wilden doen openen op het aen ende overnemen van twaelf hondert Man Land militie. Dat deselve mede in tijds verdacht wilden wesen op het uytvinden van een fonds, daer uyt d'aenrits- ofte werf-gelderen promptelijck gefourneert mogten werden/ende voor al sorge dragen / dat de penningen daer toe noodig gereed gehouden mogten werden. Wijders is aen de gemelte Provincien (uytgesondert Gelderlandt, Holland, ende Stad en Landen) nochmaels in serieuse termen geschreven / dat deselve nu eenmael in consideratie van 't verloop van 't saisoen / en dat het Scheeps-volk sich ter Koopvaerdye als elders / soude komen te verhuyren / sonder eenigh verder uytstel hare consenten ter Vergaderinghe wilden doen inbrengen / op het doen van een extraordinaris Equipagie van agt en veertig Schepen van Oorloge met den gevolge ende aenkleven van dien / tegens het aenstaende voorjaer in Zee te brengen. Ende ten eynde dat het gene voorsz is, te spoediger ende sonder eenigh verder tijd versuym geeffectueert moghte werden: is mede aen de gemelte Provintien geschreven / dat deselve aenstonts hare Staetsche Vergaderingen / ten eynde als voren / wilden doen convoceren / op dat den dienst van den Lande / die aen de bevorderinge der voorsz saken ten hooghsten gelegen was / niet verwaerloost mogte werden.

Van gelijcken is ordre gestelt op de versterckinghe der Frontieren / ende den

Raedt van Staten versocht haer advijs / eerstelijck , of de Doyleschans in Oost-Vrieslandt niet in neerder ende beter postuer van defensie ghebracht soude behooren te worden / ooch in wat voegen sulcks best ende spoedighst geeffectueert soude mogen werden , ende ten anderen / dat haer E. door serieuse Brieven / als andersins / de respective Provincien wilden aenmanen / ende doen aenmanen / dat deselve ten spoedighsten / ende sonder langer uytstel / wilden furneeren hare Quotes in de gedraghen consenten tot de verdiepinge van de Neder-Rhijn ende Ysel , mitsgaders tot den opbouw van een royael Fort / omtrent het Roveen.

Hoedanigh d'Heeren Staten van Vrieslandt haer misnoeghen betoonden over de Missive die haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de separatie , aen de Vergadering over haer geschillen hadden geschreven / geeft den volgenden Brief:

Hoogh Moogende Heeren :

WY hebben uyt seeckere Missive by de Heeren U Ho. Mog. Gecommitteerde alhier geweest zijnde, aen U Ho. Mog. van hier geschreven in dato den *veerthienden* oude , en *vier en twintighsten* nieuwe stijl , ende ons Copielijck ter hand gekoomen , niet min met groot ongenoegen als verwonderingh vernomen , hoe dat welgemelte Heeren Gecommitteerde op 't bloot seggen van eenige particuliere Edelen ende Eygen-erfden , sich hebben laten beweghen , ja veel meer niet teghenstaende ons ernstigh versoeck ter contrarie ondernomen hebben door een langh eenzijdigh verhael , ende 't geen meergemelte Heeren Gecommitteerde selfs wel konden oordeelen , niet anders als in veel onwaerheden ende misleydingen te konnen bestaen , gelijck het selve oock in der daed bestaet , U Ho. Mog. impressie te willen geven van *injustitie* , en onrechtmatigheyt , die by ons begaen soude zijn , noopens het decideren der *questieuse procuratien* tot den tegenwoordigen Landtdagh in onse Provintie , en op soodanigh verhael U Ho. Mo. ordres hebben derven versoecken , onder pretext van by de tegenwoordige ongelegentheyt ende oneenigheyt incapabel te zijn den last haer opgeleyt uyt te voeren , welcke incapabiliteyt , ons oordeels , eerder soude konnen uytspruyten uyt d'ontstightinge , die meergemelde Heeren Gecommitteerden aen de Regenten deser Provintie door haer voorsz procedurен hebben gegeven , als uyt de gepretendeerde desordre in de Regeeringhe , die alhier conform 't lang geobserveerde gebruyck , ende volghens de wetten onser Provintie in goede ordre van 't begin deser Landtdagh is bestelt geweest , ende by welcke al verscheyde Resolutien formelijck zijn genomen , konnende tegens de voorsz wettelijcke ende ordentelijcke bestelling niet gelden eenighe ongefondeerde doleantien , ende onordentelijck proceduren , ja onwettelijck , ende tegen haer eygen procuratien strijdende attentatien, ondernomen by eenige gepretendeerde geledeerde Persoonen , waer door wy zijn genootsaeckt geworden , om tot defensie van onse Persoonen , maintien van onse aenbevolen authoriteyt , en tot weringhe van alle interruptie die op nieuws onse pressante besoignes moghten werden aengedaen , eenige Militie in de Wapenen te doen komen , hoewel wy nu geensins vermoeden dat U Ho. Mog. het voorsz. verhael eenigh geloof sullen geven , veel min eenighe delibera-

beratien daer over by der hand te nemen, soo hebben wy echter te rade ghevonden, desen aen U Ho. Mog. te schrijven, niet om de saeck daer door te debatteren, maer veel meer om ons mescontentement over 't voorsz schrijvens by meergemelde Heeren Gecommitterden aen U Ho. Mog. gedaen, te bethoonen, oock om U Ho. Mog. op 't serieuste te versoecken, dat deselve haer die, ende dergelijcke ongefondeerde klaghten, boven onse verwaghtinge, geensins willen aentrecken, alsoo yeder Provintie toestaet om volgens haer particuliere Lands-wetten haer eygen regeringh vast te stellen, sonder daer in een superieur t'erkennen; weshalven wy oock geen andere judicature neffens de voorsz questieuse procuratien sullen gedoogen, als die by ons gedaen, ende by welcke alle Volmaghten ten Landtdage comparerende volgens hare procuratien, ende den Eedt daer op ghedaen, gehouden zijn ons te mainteren conform seeckere Landts resolutie, den twintighsten December, sesthien hondert drie en sestigh, by de meestendeele van de tegenwoordige dolerende parthye selfs mede gearesteert, ende by eenige van dieselfs onderteeckent.

Waer mede, &c.

Hooge, &c. Leeuwaerden den negen en twintighsten February, sesthien hondert acht en sestigh. Onderstont U Ho. Mog. goede Vrienden, de Heeren Gecommitteerde Staten van Vrieslandt, was geparapheert T. van Boelens. Lager stont, ter ordonnantie van deselve, Geteeckent

G. van VIERSSEN.

Hier mede wierden mede d'oogen wel geopent, ende men sagh waer dat Vrieslandt heen wilde: ende nochtans wierd'er gesproken dat men de saecke behoorde te stellen aen Commissarissen: maer hier van wilden d'Heeren Gedeputeerden van Vrieslandt ende Zeelandt niet spreecken, seggende (met den Brief) dat het een Domestijck werck was: soo wierdt dan niet geconcludeert: ende haer Ho. Mog. Gedeputeerden in Vrieslandt uyt hebbende, moesten noch na Groeningen, daer den Landtdagh op handen was.

Het consent van Overyssel, in de aengevoerde Werbinghe ende Equipagie, noch Ratificatie op 't Tractaet van Marine, als anders, was als volght:

Extract uyt de Notulen van de Gecommitteerden van de Staten van Overyssel, tot de secrete saken.

ZWOLLE den tweeden Marty, sesthien hondert acht en sestigh.

DE Heere Drost van *Zallandt*; ende andere Heeren by Ridderschap ende Steden, de Staten van *Overyssel*, Gecommitteert tot de secrete besoignes, gelesen, ende rijpelijck geponderert, de poincten aen de Provincie overgeschreven.

Hebben goedgevonden ende verstaen, dat de Heeren Gecommitteerden desen

ser Provincie ter Generaliteyt sullen vermoghen t'approberen ende ratificeren, het Tractaet van *Marine* tusschen d'Heer *Temple*, Envoye van den Coninck van *Groot Brittannien*, ende de Heeren Gecommitteerden van desen Staet opgerecht, gesllooten ende geteeckent.

Dat by affixie van Biljetten alomme sal worden bekent ghemaeckt, het verminderen van de Tollen ende Licenten in het Graefschap van *Tirell* ende elders, tot beneficieringhe van de Commercie. Belangende het dressen van de overgesondenen Staet van Oorloge voor den loopende jaere *sesthien hondert acht en sestigh* mede te worden ghevolght den voorslagh begrepen in de Missive van haer Ho. Mog. onder date den *veerthienden* February, *sesthien hondert acht en sestigh*, aen dese ende andere Provincien afgesonden, ende inmiddels de betalinghe van de Militie, in conformité van Hoogh-gemelte haer Ho. Mog. voorslagh in deselve Missive vervattet, gedaen.

Dat oock, ten opsichte van de pressante noodt ende perijckel, dat haer Ho. Mo. schrijven *in mora* te zijn, wegens desen Provincie sal werden gheconsenteert in 't overnemen ofte werven van *twaelf duysent* Man Landt-militie, mitsgaders in de extraordinaris Equipagie van *acht en veertig* Schepen van Oorloge, ende gerecommandeert, dat d'aenrits- of werf-gelderen prompt gefourneert ende gereedt gehouden mogen worden.

Ende dat, alsoo door de laetste Oorloge, soo te Water als te Lande in dese ende andere Provincien, de Finantien seer zijn gheruineert, de sake daer henen ter Vergaderinghe van haer Ho. Mog. behooren te worden gedirigeert, dat de respective Admiraliteyten werden gerecommandeert de mesnage soodanigh te behartigen, dat soo veel doenlijck d'onkosten van de Equipagie in 't geheel ofte ten minsten voor 't grootste gedeelte uyt desselfs dagelijckse inkomen gevonden mogen werden.

Eyndelijck dat by dese occasie oock met allen yver behoort te worden gepresseert, dat de Frontieren van dese ende benabuyrde Provincien, na behooren ende in conformité van de Resolutien desen aengaende, voor desen ghenomen, met Forten, Sterckten, ende besettinge van Militie, soodanigh ten spoedigsten mogen werden versien, dat deselve buyten gevaerlijck perijckel, ende nu lichtelijck te doene spolien, ende invasien mogen zijn gesecoureert, ende de *quade geaffectioneerde* daer door geprevenieert de gedachten van dangereuse voornemingen.

Onderstont

Accordeert met de voorsz Resolutien en Notulen.

Geteeckent

D. ROELINCK.

De versterkinge van de Frontieren was wel noodsaeckelijck / ende den Bisschop van Munster had het wepnigh te voor wel gheleert / hier upt reas dat men begost te spreecken om den pas van de Bourtaigne te versekeren door een nieu-

me Fortresse: ende hier bracht Amsterdam op de baen / om de Stedekens van Naerden en Muyden te Fortificeren, maer heeft daer aen verandert van opinie: ende na dat den Raedt van State daer aen hadde besteedt drie a vier dagen / quam d'Heer Pensionaris Hop proponeren / dat Amsterdam het nu anders verstondt / ende dat die plaetsen t'eenigh of morgen eens komende te vallen aen den Vyandt / haer Stadt souden konnen hinderlijck zijn. Aldus bleef dit werck steken. Onder de gemeene man wierdt ghesepdt / dat men suspecteerde den Bisschop van Munster, en 't was misschien niet qualijck geraden / want op dien tijdt quamen uyt Gelderlandt klachten / dat hy de Limijten of Grenspalen tusschen het Stighte ende Brevoort, hadde wegh genomen / ende geextendeert / dat hy noch meer Heerlijckheden aennam / ende in dienst had / als hem by het Tractaet van Cleve toegestaen was. De Staten van Gelderlande trocken 't sich dapper aen / ende specialijck 't Graefschap Zurphen, als die dit het naeste trof / ende wat klachten daer over in gebracht wierden / sal op sijn tijdt gesepdt werden.

Den derden Maert is aen de gesamentlijcke Provintien geschreven / dat deselve wilden defereren aen het gunt by den Raedt van State / teghens d'excessen van de militaire Officieren / in dienste deser Landen zijnde / gheÿstatueert soude mogen werden / ende het selve volkomen effect laten gewinnen / op dat de militaire discipline voor het toekomende hersteldt / ende exactelijck geobserveert mogte werden: dat haer Ed. Mog. voorts noch niet en wilden gedogen / dat een Capiteyn van hare repartitie / te ghelijck een oude ende een nieuwe Compagnie / Anno sesthien hondert vijf en sestigh aengenomen / mogte hebben. Ende mede die ordre voor in den hare stellen / dat een Officier van de Troupes / in den voorsz. Jare sesthien hondert vijf en sestigh ghelicht hebbende een Compagnie van de oude ordinarise Militie / deselve Compagnie / of wel sijne hooge Charge soude hebben te verlaten / tot voorkominge van alle verdere inconvenienten / die sich in den voorleden jare allereeydts hadden geopenbaert. Dit is namaels alsoo geapostilleert.

Op dien dagh is oock gelesen een Missive van den Raedt van State / ghescheven alhier in den Hage, den tweeden deses / ende daer nevens een Lijste van vijf en twintigh Regimenten te voet / yder gecomposeert uyt achte Compagnien / om geemployeert te werden / sulcks ende ter plaetse daer haer Hoogh Mog. na gelegentheyt ende occurrentie van saken / 't selve tot securiteyt / ende ten meesten dienste van den Lande / souden oordeelen te behooren / houdende voorts / dat haer E. tot allen tijden des versocht zijnde / gelijcke Lijste van eenige Regimenten te Paerd aen haer Ho. Mog. souden exhiberen. Ende eyndelijck mede houdende haer advijs op de provisionele versterckinge der Guarnisoenen van Wesel, Hasselt ende Steenwijck. Waer op gedelibereert zijnde / is de voorsz. Missive / met / ende nevens de stucken daer toe specterende / ghestelt in handen van de Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot het stuck van de Patenten / om te visiteren / examineren / ende oock met eenighe Heeren Gecommitteerden / uyt den welgemelten Raedt van State in conferentie te treden / ende t'overleggen / of geen meerder Compagnien by mobilie in de boven genoemde / ende andere Steden souden behooren geleydt te werden / ende daer

Ff van

van rapport te doen. Des wierdt den Raedt oock versocht mede een Lijste van eenighe Regimenten te Paerdt te willen formeren / ende haer Ho. Mog. laten toekomen / dewelcke in voorvallende occasie / ten dienste van den Lande geemployeert souden konnen werden: gelijck oock den selven Raedt versocht wierdt in tijdts te willen doen prepareren ende gereedt houden alle de noodtdrusten van Artillerye / Wagens / Schepen ende Bruggen / als anders / die tot het formeeren van den train van nooden souden mogen wesen / ende daer van aen haer Ho. Mog. advertentie geven.

Den vierden schreven d'Heeren Gedeputeerden tot de separatie in Vrieslandt, dat de dolerende Heeren / soo uyt Oostergoo als Westergoo, haer hadden bekent gemaeckt / datse geen middel siende / om by de Gedeputeerde Staten geholpen te worden in haer beswaernissen / specialijck raeckende Ferweradeel, Collumerlant, ende Dantumadeel, mitsgaders de Grietnie van Franekerdeel, ende de plaets van Eygenerfde in Hemelumeroldfert hadden goedt gevonden van de decisie der Gedeputeerden t'appelleren aen de Heeren Staten der Provintie / ende tot dien eynde te presenteren een requeste van Apel, ende volgens stijl van de Heeren Gedeputeerden te versoecken acte van Apel, dat de Heeren Gedeputeerden die acte hebbende gheweygert / sustinerende dat van de Decisie by haer ghedaen geen provocatie en viel / dat de voorsz Requeste by de vier Leeden van Hooggemelde Staten geleesen ende geexamineert zijnde / de vier ende een halve Grietenie van Westergoo ende het Lith van de Sevenwolden, over welcker qualificatie geen dispute viel / goedt ghevonden hadden te committeren twee van deselve Heeren Volmachten, uyt yeder van de voorsz drie Leeden / om nevens de Gecommitteerden uytten Lit van de Steden de geallegeerde beswaernissen t'examineren / ende deselve naer de wetten en usantien der Provintie te decideren / soo sy in conscientie bevinden souden / dan dat de vier andere Grietnien in Oostergoo, assumerende die geene welckers qualiteyt van Volmaghten wel by de Heeren Gedeputeerden was goedt gekent / doch door de Heeren Staten van de Provintie van nieuws soude moeten werden geexamineert / ende alsoo met hunne parthye uytmaeckende de meerderheyt van stemmen in Oostergoo, ende sonder assumtie van de voorsz parthyen / het minder ghetal zijnde teghen het decerneren van de voorsz Commissie hadden geprotesteert / als gedaen tegens de wettelijcke maniere van procederen der Provintie / dat van gelijcken was gedaen in Westergoo by drie Grietnien, mede by assumtie van de gene welckers qualiteyten voor opgemelte Heeren Staten in controversie wierden ghetrocken / uytmaeckende de helft van 't selve quartier / ende sonder die oock alleen het minder; ende dattet Lith van de Steeden de voorsz Requeste hadden afgewesen; dat sy dolerende Heeren daer door notoire wierden verongelijckt / dewijl men om haer af te setten tot Stemmen admitteerde / ende de pluraliteyt ondernam uyt te maken / met die gene die hare parthyen waren / ende daer mede sy eene formele questie voor opgemelde Heeren Staten hadden / daer het noyt ghehoort was / dat yemandt over wiens qualificatie questie gemaeckt was gerputeert wierdt bevoeght te zijn / om in die questie Reghter te moghen wesen / als den Staat geordonneert hadt / dattet different over deselve qualificatie ghedecideert soude moeten worden. Dat dese maniere van doen soo veel te harder was / om dat niet

niet alleen in voorleden tijden de gene / die haer beswaert vonden onder de decisie in 't stuck der Volmachten by de Heeren Staten ghedaen / vermochten haer beswaernissen voor te brengen aen de Heeren Staten van die Provintie / ende dat deselve soodanige versoecken voor goedt ghekent / ende de dolerende Neutrale Rechteren toeghevoeght hadden / oock in 't Jaer acht en dertigh by resolutie een pertinenten voet ende manier hadden gheprescribeert / waer na de differenten vallende over de decisie in het stuck der Volmachten by de Heeren Gedeputeerde Staten gedaen / souden worden gereguleert / maer dat deselve op den twintighsten November sesthien hondert drie en sestigh, by een solemneel Reglement onder andere poincten mede voor een wet en recht deser Provintie hadden gedecerneert / dat de judicature over de voorsz Procuratie privative competeerde aen de Heeren Gedeputeerde Staten / en by beswaernissen / dies dat parthyen geinteresseerde sich dien te nessens aen meergemelde Heeren Staten souden hebben t'addresseren / ende dat de voorsz proceduren / van de voorsz hunne parthyen / ende der Volmaghten haer favoriserende / noch des te onredelijcker waren / niet alleen / om dat alle die gene / die eenige bedieninge deser Provintie bequamen / de onderhoudinghe van het selve Reglement by Eede solemneel mosten beloven / maer oock om dat de Procuratien / die ghegeven wierden / aen die gene die als Volmaghten de Heeren Staten deser Provintie ten Landtdage representeerden / en die alle van een teneur ende inhouden waren / expresselijck mede brachten dat deselve Volmaghten niet vermoghten te renverseren / of verbreecken de voorsz resolutie van den twintighsten December / dat het derhalven seer evident was / dat men haer teghen de rechten van den Lande onbehoorlijcker wijse van den Landtdagh secludeerde / ende de wegh om hare beswaernisse naer ordre en forme van 't Landtsrecht de meergemelde Heeren Staten voor te dragen / en derselver decisie daer over te erlangen afsnee / sonder dat die gene die sulcks ondernamen / daer toe gequalificeert waren / ja daer hunne Committenten by haer Procuratie wel expresselijck hadden verboden / dat sy derhalven haer recours mosten nemen tot haer Ho. Mog. die by de Unie beloofst hadden de leden van dien soo generael als particulier te behouden by haer Privilegien en Rechten / soo wel tegen d'Inheemsche als Uytheemsche / en sonderlingh als de parthye hun 't recht niet submitteerden / of Justitie na de Landtrechte wilde laten gheschieden / soo als sy seyden dat consteerde / dat haer parthye niet doen wilde / en nochtans naer de Landtrechten schuldigh was. d'Heeren Gedeputeerden hebben haer hier op niet gerepliceert / maer alleen geseydt dat het haer seer leet was / dat sy saghen dat de voorsz oneenigheden bleven continueren / ende dat sy niet een expedient met den anderen uytvinden konden / om een eynde van dien te maken / ende dat sy dese hare klachten haer Ho. Mog. bekent souden maken / en nademael sy dolerende Heeren hier by voeghden / dat sy hadden verstaen dat haer Ho. Mog. Gedeputeerden insteerden de Commissie / haer / by haer Ho. Mog. opghelegdt in de Vergaderinge der meergemelde Heeren Staten te mogen aflegghen / dat sy versochten dat sy daer mede souden willen supersederen / tot dat de voorsz differenten souden zijn getermineert. d'Heeren Gedeputeerden hebben daer op gherepliceert / dat sy haer van haer commissie souden moghen dechargeren / dat sy hare klachten en versoeck / nevens haer selfs versoeck van audientie bekent maken /

ken/ ende op alles/ resolutie van de Heeren Staten der Provintie afwachten souden / gelijck sy dan daer over lange in Conferentie zijn gheweest met den Heere van Humalda, aen wien men haer gheseydt hadt dat sy haer addres souden nemen / dewelcke haer geliefde te gemoedt te voeren / dat aldaer eyghentlijck geen oneenigheden waren / maer alleen eenige ongefondeerde klachten van die gene / die haer reeckeninge in de Regeringe niet hadden gevonden / en dat men best sou doen deselve klachten te rejecteren / in gevalle dat het een Provinciale en domestique saeck was/ daer mede de Leden van de Unie haer niet hoorden te moeyen/ dat hy haer (Heeren Gedeputeerden) wilde verseeckeren dat de meerghemelde Heeren Staten haer dien dagh / of des anderen daeghs audientie souden verleenen / om haer van haer last te konnen acquiteren / indien sy haer aen 't voorsz ongefondeert versoeck van de dolerende Heeren niet amuseren wilden / sy hebben geantwoort / dat sy geen ordre hadden van haer Hoogh Mog. om haer in de voorsz differenten in te laten / en alleen versochten / dat hy soo haer versoeck om audientie te moghen hebben / als 't voorsz dat by de voorsz dolerende Heeren aen haer was gedaen / om die te diaperen / aen meergemelde Heeren Staten soude willen voordraghen / en haer der selver Resolutie laten toekomen / waer op van des Saterdaeghs morgens ter audientie uytnemelijck gerecipieert zijnde / hebben sy haer van de last by haer Ho. Mog. met de krachtighste redenen ghetracht te acquiteren.

Hare Propositie was als volght:

Edele Mogende Heeren,

DE Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, onse Heeren Committenten, hebben ons ghelast U Ed. Mog. serieuselijck te representeren, dat haer Ho. Mog. met seer groote bekommeringhe hebben geremarqueert, dat nu eenige Jaren herwaerts de publijcque ende gemeyne deliberatien, en sonderlingh die gheconcerneert hebben de protectie en beschermingе van den Staet, en de goede Ingesetenen van dien, door de gemeyne Macht, ende Militie van 't Landt, seer ghetroubleert, en menighmael by nae versuymt geworden zijn, door verscheyde consideratien die de Bontgenooten, ontrent de bestellinge, ende directie van deselve macht en Militie hebben ghehadt, ende dat verscheydenheyt van de opinien in die saecken dickmaels scheen te sullen baren soodanige verwijderingen en diffidentien, dat den bant van liefde, van trouwe, en van eenigheyt, door de welcke onder den zegen van Godt Almachtigh desen Staet tot soo grooten voorspoet en prosperiteyt gekomen was, merckelijck verswackt, ende daer door los ghemaeckt scheen te sullen werden, ende eenige Provintien haer ten uyttersten, ende met opsettingh van alles wat haer eenighsints dierbaer was geweest, tot het verkrijghen en mainteneren van de diergekochte Vryheyt geevertueert hebbende, soo gedistcourageert stonden te werden, dat men met reden te duchten hadt, dat daer uyt tot een eeuwighe opspraeck en verwijt van de posteriteyt, niet anders als confusie, en misschien de ruine van dese, door Godt Almachtigh soo gezegende Landen, volgen soude, dewijle

dewijle de tweespalt noyt met meer vigeur en grooter bitterheydt de overhandt neemt, als wanneer oude, en aen den anderen met veel banden verplichte Bondtgenooten in mutuele diffidentien en jalousien komen te vallen, ende dat men al t'samen met een *inbeeldingh van even veel rechte*, en even veel authoriteyts ingenomen zijnde, ende malkanderen niet te gemoedt gaen, of involgen willende, het gemeyne beste wert belet, ende versuymt, daer door de Republijcque in dangereuse conjuncture van tijde ('t welck Godt genadelijck verhoede) Schipbreuck soude komen te lijden. Eenighe notable Leden van de Unie, en haer seer trouhertelijck voor den dienst van de Landen tot noch toe ghequeten hebbende, hebben over verscheyde tijden seer krachtelijck aen de Vergaderingh van haer Ho. Mog. gerepræsenteert, dat *de hooge Charges*, die aen eenige Persoonen over de Militie van desen Staet, te Water en te Lande souden moghen werden ghedefereert, *soodanigh attachement aen deselve Persoonen niet hoorden te winden, dat sy in dat Employ voor haer leven souden behooren te continueren*, om dat men menighmael hadt ondervonden, dat die gene, die men met de voorsz authoriteyt hadt voorsien, om 't ghemeene best voor te staen, te beschermen, en van alle ghedreyghde overvallen en oppressien te bevrijden, de voorsz *macht hadden misbruyckt*, haer selven tot Meesters van Republijcquen, en Staten gemaeckt, en een onrechtveerdige Heerschappye geusurpeert over die gene, van dewelcke sy de voorsz macht alleen tot protectie van de liberteyt ontfangen hadden, ende dat hun in die hunne quade desseynen niets soo vorderlijck was gheweest, als het aensien ende het groot credit dat sy door de voorsz bedieninghen veele jaren achter den anderen in haer persoonen ghecontinueert, ontrent de voorsz Militie gekreghen hadden, ende dat sy daerom oordeelden het voor den Staet min *sorgelijck* te zijn de voorsz hooge Charges, over de Militie alleen, voor een *tijdt*, of voor een expeditie te confereren, dan nademael die Leden by de andere Bondgenooten een *genegentheyt* daer toe bespeurden, ende dat oock al met eenige reden scheen staende gehouden te konnen werden, dat soodanige *temporele collatien dickmaels onlusten* en mismoedigheydt souden konnen causeren, in die gene, die daer toe eens weerdigh gekent gheweest zijnde, daer na wierden voor by gegaen, ende den Staet alsoo somwijle gepriveert, van die gene, welckers diensten haer seer vorderlijck waren geweest, om dat sy het voor oneer souden mogen reeckenen gecommandeert te werden van die gene, die te vooren onder haer gehoorsaemheydt hadden gestaen, en dat oock de Militie misschien minder obedientie en respect soude mogen toedragen aen die gene, welckers commandementen met het verloop van den tijdt quamen op te houden, ende de selve commandementen mitsdien daer door onbequamer gemaeckt, om met deselve Militie den dienst van 't Land soo krachtelijck te betrachten, en uyt te voeren, als wanneer deselve employen indistinctelijck, en sonder eenige limitatie van tijdt gheconfereert waren geweest, soo hebben deselve leden, ter contemplatie van het ghemeyne Bondtghenoodtschap, en om soo veel mogelijck was, met deselve in alles te simpoliseren, van hare speculatien wel willen aftreden, en aensien dat de voorsz Charges sonder limitatie van tijdt, doch tot wederseggingghe van de ghemeyne Unie, gheconfereert en begeven souden werden, gelijck dan oock die collatien alsoo effectivelijck ende metter daet zijn gedaen.

 Gelijck

Gelijck het nu aen haer Ho. Mog. seer aengenaem is geweest, dat alle de Leden van de Unie met een eenparigh concert ende harmonie, en tot onderlingh contentement hebben bestelt de hooge Charges van de gemeyne Militie van den Staet, soo en heeft het niet konnen naerlaten aen haer Hoogh Mog. te baren een singuliere droefheydt en groote bekommernisse dat haer Hog. Mog. noch niet hebben konnen sien uyt de weegh geleyt een discrepantie, die tot noch toe heeft gesweest ontrent de collatie van het aller opperste commandement, namentlijck het Capiteyn en Admirael Generaelschap van de voorsz Militie, te Water en te Lande.

U Ed. Mog. kan niet onbewust zijn aen d'een zijde, wat discrepantien dienaengaende op verscheyde tijden tusschen notable Leden van de Unie voorgevallen zijn, ende met wat yver, en nadruck de discreperende Leden, yder sijn ghesustineerde heeft gheappuyeert, somwijlen al niet sonder ondienst van den Lande, en aen d'ander zijde, wat devoiren by haer Ho. Mog. zijn aengewent, om die discrepantien door goede, en aen alle de leden smaeckelijcke temperamenten uyt de weegh te legghen, en alle oorsaken en occasien van diffidentie te voorkomen.

Ten dien eynde sijn tusschen eenige Heeren Gedeputeerden van haer Hoogh Mog. uyt alle de Leden van de ghemeyne Unie op verscheyde tijden, ende namentlijck noch in den voorleden Jare *sesthien hondert seven en sestigh* gehouden, veele en verscheyde conferentien, oock gedaen eenige voorslagen, die men oordeelde, dat by de ghemeyne Bondtghenooten souden konnen werden geamplecteert, daer van U Ed. Mog. al voor desen gedient sullen zijn geweest.

Wy zijn wel verseeckert dat U Ed. Mog. uyt de Heeren haer Gedeputeerden ter Vergaderingh van haer Ho. Mog. seer pertinent en ghecircumstantieert rapport sullen hebben ontfangen van de reden die eenige Leden van de Unie hebben by gebracht om te demonstreren dat het aen *de gemeyne vryheyt seer schadelijck* soude konnen zijn, dat in een en *deselve Persoon* souden komen te concurreren de *twee hooghste digniteyten* in de Politie, en over de Militie deser Landen, ende dat de tedere Jaren, daer inne den Heere Prince van Orangie sigh jeghenwoordigh bevindt, sijn Hoogheydt excuseerden van eenigh hoogh aensienlijck employ over de voorsz Militie, ende voor als noch niet anders konden requireren als een goede *toeversicht* ende bequame *aenleydinghe om den selven Heere Prince te imbueren van de rechte* gronden en fondamenten, op dewelcke de welstant deser Landen is gebouwt, en hem alsoo bequaem te maecken tot soodanige Charges over deselve Militie, als waer toe de ghemeyne Bondtgenooten met een eenparige concurrentie voor den dienst van den Landen hier naer souden oordeelen, dat meergemelten Heere Prince gevordert soude behooren te werden, maer willen vertrouwen dat U Ed. Mog. haer niet sullen laten verdrieten, daer van door ons noch eenige repetitie te hooren, op dat U Ed. Mog. naer der selver hooghe wijsheyt daer uyt des te beter moghen afnemen, dat de temperamenten door de Heeren haer Ho. Mog. Gecommitteerden voorgeslagen, genoeghsaem de eenige zijn, door dewelcke de voorige eenigheyt, en vertroutheyt tusschen de ghemeyne Bondtgenooten schijnt geconserveert te sullen konnen werden.

Ed. Mog. Heeren, die Leden hebben dan met grooten ernst ghepresenteert, dat

dat in alle deliberatien van Staet de voorsichtigheyt vereysche dat men tijdelijck afsnee, of immers voorquam die onghemacken, door dewelcke den Staet ende de Regeeringhe van den Lande perijckel soude konnen loopen van te lijden een totale subversie, of immers een notable veranderinge in desselfs vry en gherechtigheden, dewijl men als soodanige droevighe voorvallen den Staet alreede op den hals gekomen zijn, te vergeefs recours tot de voorsz. Privilegien en Voorrechten nemen, en de assistentie van 't Landtrecht, ende van de Justitie imploreren soude, de onstuymigheydt van die gene, die haer door gewelt van 't gemeyne-best, Meester willen maecken aen een equitabel overlegh van recht of billigheyt geen gehoor verleenende, ende dat men derhalven sijn ghedachten alwoos besigh moest houden, niet om soodanige misdaden te straffen, als die ghepepetreert soude moghen zijn, maer om door heylsame Precautien te voorkomen, dat men in die ongelegentheden niet gebracht mochte werden.

Dat men den Staet ende 't Gemeene-best exponeerde aen een onwedersprecckelijck perijckel, soo wanneer men aen een Persoon in handen gaf soodanighe macht, en die authoriteyt, dat hy sich selven Meester daer van soude konnen maecken, soo wanneer hy daer toe, of van selfs appetit en lust soude moghen krijgen, of van andere gepersuadeert en geanimeert soude mogen werden, ende sonderlingh wanneer hy goede occasie en gelegentheyt soude konnen hebben, om die sijne begeerlijckheyt te konnen coloreren en opproncken, met eenighe uytgevonden en gefabriceerde pretexten.

Dat den Staet deser Landen, de voorsz. periculen buyten alle contradictie en tegenspreecken onderworpen soude werden, in gevalle in een en deselve Persoon souden concurreren de voorsz. twee hooghste Charges, in de Politie, en over de Militie van den Staet, aenghesien deselve Persoon door de voorsz. hooghste Charge in de Politie die authoriteyt en dat ghesagh soude konnen acquireren en krijgen, *om de politijcque deliberatien, niet naer den dienst van den Staet, maer naer sijn phantasie en goedtvinden, en tot sijn eyghen particulier voordeel en Utiliteyt, of selfs*, of door andere van hem *dependerende, en voordeel* verwachtende, te konnen doen *dirigeren*, ende door de voorsz. Charge in de Militie de maght aen de handt hebben soude, om door de selve Militie te konnen executeren, 't gunt hy alsoo, of selfs tot sijn voordeel en nadeel van den Lande vastghestelt hadde, of andere voor hem hadde doen resolveren, en vast stellen.

Dat de combinatie van de voorsz twee hooghe Charges in een en deselve Persoon, den Staet met soo veel grooter gevaer soude dreyghen, om dat die gene aen dewelcke deselve bedieninghen souden moeten werden toebetrouwt, *een mensch, en vervolgens alle passien, door dewelcke de menschen gedreven werden, onderworpen soude moeten zijn*, ende dat in dien selven Persoon mitsdien onder andere oock soude konnen domineren een begeerte naer hoogher en meerder authoriteyt en aensien, als waer mede hy hem bekleedt soude vinden, en een stercke genegentheyt, om door d'een of ander middel te remoteren, en aen een zijde te helpen, alles wat hem daer in soude moghen obsteren, en verhinderinghe toebrengen, ja dat hy niet alleen soude zijn onderworpen sijn eyghen passien en genegentheden, maer oock de passien van die gene, die haer by en ontrent sijn Persoon souden laten vinden, en haer atachement aen en by hem soecken, ende son-

de sonderlingh mede van die gene, die haer reeckeningh, 't zy met ghelijck of ongelijck in de Regeeringhe niet vindende, haer tot hem souden begeven, en onder quade en gepallieerde prætexten, die in een republijcque lichtelijck ghevonden konnen werden, hem animeren om quansuys ten voordeele van 't Ghemeene-best soodanige veranderinge in den Staet te maecken, daer door sijn aensien en macht, tot nadeel van den Lande vermeerdert, ende sy in haer particulier ooghmerck geholpen souden werden.

Dat selfs oock soude konnen gebeuren, dat in discrepantie van opinien, in saecken van Staet, die gene die met de voorsz. hooghste Charge in die Politie, en over de Militie was voorsien, *souden meynen verongelijckt te werden*, ja oock in der daedt verongelijckt wierde, door het nemen van eenighe resolutien, of eenparighlijck, of by pluraliteyt van stemmen ghearresteert, en of wel aen die gene, die alleen Ministers van Staet, en Executeurs van desselfs Resolutien zijn, altoos welgevalligh moet wesen, 't gunt by den Staet goedt gevonden ende ghearresteert is, en dat de voorsz Resolutien in haer regarde sonder uytstel moeten vinden een prompte executie, dat echter die gene, die meynen, ja die weten verongelijckt, en niet te min met macht voorsien te zijn, seer beswaerlijck by haer selven gedisponeert konnen werden, om soodanigh geimagineert of waerachtigh ongelijck te verdragen, ende om de maght die sy in handen hebben, te gebruycken tot Executie van Resolutien, daer over sy met onrecht, of oock met recht souden konnen klagen, dat sy verongelijckt souden worden, en sonderlingh, soo wanneer sy om geen ongelijck te lijden van andere, die in soodanige ongelegentheden noyt ontbreecken, krachtelijck aengemoedight werden, ende daer door dickmaels niet bedencken dat de Militie, ende de macht haer toevertrouwt, niet hare, maer des Staets Militie ende macht is.

Sonder dat daer teghens met eenige versoeckertheydt soude konnen werden voorsien, om dat schoon de voorsz electie soude mogen werden gedaen met alle imaginable en bedenckelijcke omsichtigheydt, en naer een seer exacte kennisse van de qualiteyten van den ghenen aen dewelcke de voorsz digniteyten souden werden geconfereert, echter de te kiesen Persoon, onder de menschen gesocht, ende daer uyt geeligeert soude moeten werden, en in de welcke vervolgens onafscheydelijck souden moeten zijn de voorsz hier vooren gheroerde menschelijcke beweginghen, mitsgaders de conversatie ende ommegangh met andere menschen, ja dat de voorsz beweginghen krachtiger in hem souden heerschen, om dat hy, schoon van sijn selven met alle redelickheyt, en rechtmatigheyt begaeft, door die gene, dewelcke met den selven te flatteren, ende aduleren, puyr en alleen haer eygen voordeel, sonder eenige relatie tot het gemeyn, soecken, meenighmael soude konnen werden geimiteert, om ongheoorlofde saecken by de handt te nemen, en sijn macht buyten reden te extenderen, aen een mensche, met een uytsteeckent aensien en macht gewapent, by naer onmoghelijck zijnde te konnen resisteren aen de bewegingen, die alle menschen hebben, om haer selven grooter en grooter te maecken, ende daer toe sy van andere dagelijcks aengeprickelt en aengemoedight werden.

Sonderlingh daer in soodanige voorvallen die gene, die op hoop van eyghen voordeel, soo hoogh aensienelijcke Persoonen tot ongheoorlofde saecken aendrijven,

drijven, meestendeel feer groot avantage boven de cordate, en den Lande wel meynende Regenten hebben, niet alleen om dat haer voorstellinghen by haer selfs altoos yets aengenaems ontrent deselve hooge Persoonen vinden, ende dat sy die oock door alle vonden en kunsten smaeckelijck, vorderlijck ende licht-doenelijck maken, maer oock om dat die hunne aenradingen, gebouwt op eygen voordeel en profijt *haer tijdigh en ontijdig doen mackten, en onvermoeyelijck zijn*, tot dat sy deselve ter Executie hebben gebracht, daer de cordate, ende den Lande wel meynende Regenten haer veeltijdts te vreden houden, met op sijn tijdt en plaetse voor te dragen, 't gunt sy in haer gemoedt meynen den Lande oorbaerlijckst te zijn, sonder haer met onbehoorlijcke vonden te konnen, of willen behelpen, ende dan noch meenighmael uyt vreese van de Republijck t'onderste boven te werpen, met soodanige menschen krachtelijck teghen te gaen, en haer selven, en haer posteriteyt in extreme ongemacken te vergeefs te involveren, of toegeven, of stilswijgen, ende dat daer door dan 't Gemeene-best verwaerloost wert, ende den Staet allengskens haer vryheyt komt te verliesen.

Dat het niet genoegh was te segghen, dat men moest hoopen en vertrouwen, dat soodanige ongemacken niet voorkomen souden, om dat het seecker en onwedersprekelijck was, dat den Staet door de combinatie van de voorsz hooghe digniteyten in een ende deselve Persoon, in de voorsz ongemacken ingewickelt soude konnen werden, ende dat men wel van toekomende saecken niet responderen en konde; *maer dat voor de posteriteyt onverantwoordelijck soude zijn, dat men soo kostelijcken, soo heerlijcken, en met soo veel goedt en bloedt verkregen pandt, als daer is de vryheyt van dese Landen, hadt geexposeert aen toevallen, die men uyt soo veel krachtige bewijs redenen*, als hier vooren byghebracht waren, hadde konnen te gemoedt sien, ende daer tegens men geen, of immers by na geen remedien soude konnen vinden, als die in allen ghevalle vermenght souden zijn met de uyterste pericülen van den Staet, ende dat men alsoo nimmermeer soude konnen ontgaen de blame van een inexcusable negligentie en onvoorsichtigheydt te hebben gecommitteert, in een saeck, die aen desen Staet altoos soo pretieus en waerdigh was geweest, voornamentlijck daer den Staet door geen, ten minsten geen *importante redenen geperst wierde, om de voorsz twee hooge Charges in een en deselve Persoon te combineren.*

Dat als schoon de voorsz redenen by haer geallegeert, by de andere Leden van de Unie soo swaer niet souden moghen wegen, (dat sy nochtans niet vertrouwden, wanneer die aendachtelijck souden werden gheexamineert, ende die sy moesten verklaren by haer van seer grooten gewighte te zijn) dat het dan noch de minste praejuditie aen de liberteyt, en vryheyt soude geven, te gemoedt te treden aen die Leden, die voor de conservatie van dien, de meeste bekommeringe hadden, om dat alle de Leden in haer deliberatien niet anders voorhebbende als de bescherminge, ende behoudenisse van de vryheydt, lichtelijck, en sonder eenigh nadeel konden admitteren de meeste praecautien die tot verseeckeringe van dien tendeerden.

Dat sy wel hadden bespeurt, dat verscheyde Leden van de Unie groote reflectie maeckten op den Heere Prince van Orangien, ende den selven geerne tot een aensienelijck employ in desen Staet sagen gebracht, dat sy ter liefde van haer mede

andere Leden, en om deselve so veel mogelijck was te gemoede te treden, ende met hare sinnelijckheden, oock ten respecte van desselfs *Hooghe geboorte*, en genegentheydt tot sijn Persoon, haer souden laten permoveren, om den selven Heere Prince, nevens de andere Leden, te brengen tot soodanigen Staet, die met sijne jegenwoordige Jaren qualificeren en over een komen konde, en waer door hy bequaem soude komen worden, om te bekleeden soodanige functien over de Militie van desen Staet, te Water ende te Lande, tot de welcke de ghemeyne Bondtghenooten naderhandt met ghemeyne bewilliginghe souden goedtvinden hem te vorderen.

Maer dat sy al mede moesten oordeelen, dat den hoogst-gedachte *Heere Prince door de teederheyt sijner jaren, ende de weynigh ondervindinge* die hy als noch van de saecken, ende de ghelegentheden van den Staet was hebbende, met den dienst van het Landt voor als noch niet konde werden ghevordert *tot eenige hoogh-aensienlijcke Charge* over de voorsz Militie.

Dat men oock menighmael hadde gesien, dat soodanige *ontijdige ende praemature promotien, ofte designatien, tot hoogh-aensienlijcke Charges, de alderslechste successen hadden gehadt*, om dat de voorsz teedere jaren, noch niet wel *konnende discerneren het onderscheyt van het waerschijnelijcke, seer ligt ghecorrumpeert* [illegible], en wetende dat sy door haer eyge merites, tot *soodanige* dignityten, of designatien niet waren gekomen, lichtelijck een impressie nemen konde, van dat *deselve dignityten aen haer* [illegible], 't welck dan aen d'eene zijde niet anders konde causeren, als een [illegible] in de difference, en het respect dat sy aen de hooghe Regeeringh schuldigh waren, voor het faveur dat sy buyten eenigh recht, alleen uyt een pure gunste verwacht en hadden, ende daer door sy dan van trap tot trap gheinviteert souden konnen werden, om haer meer en meer te dispenseren van de gehoorsaemheyt, met de welcke sy aen de hooge Regeeringh verbonden zijn, en aen d'andere zijde haer minder sorghvuldigh maecken, om door allerley vertueuse actien, en haer tijdelijck naer de Rechten van den Lande, ende de Regeeringe van dien te accommoderen, ende sich die te onderwerpen, te verkrijgen een genegentheyt van de hooge Regeeringhe, ende alsoo ter bequamer tijdt naer Merites, door een mutuele confidentie en affectie de voorsz employen te consequeren.

Ed. Mog. Heeren, dese redenen hebben haer *Ho. Mog.* dan bewoghen, om haer gedachten noch naerder op sortable temperamenten te laten gaen, waer door alle de Leden souden moghen werden gepermoveert, om eenmael dese saecke met eenparigheyt, en een mutueel contentement in te schicken, en hebben eyndelijck der selver Heeren Gecommitteerden op den *drie en twintighsten* September lestleden, voor haer advijs, ter hooghst-ghemelte Vergaderingh inghebracht, dat men aen alle de Leden van de Unie, voor een temperament soude behooren voor te slaen, *dat den Heere Prince van Orangie*, *van nu af sessie in den Raedt van State soude werden vergunt*, om aldaer geinstrueert te werden, met de vereysschte kennisse van saecken van de Militie, Politie, en Financie.

Ende ingevalle eenigh Leger van den Staet te Velde gebruyckt moght werden, dat in sulcken cas deselve Heere *Prince mede in politijcque qualiteyt*, 't zy als daer toe uyt den welghemelten Raedt Gecommitteert, of andersints de Campagne en de.

in de deliberatien van de Gedeputeerden en Volmachtighden van haer Hoogh Mog. te Velde soude bywoonen, om alsoo meer en meer bequaem gemaeckt te werden, tot het bedienen van het Capiteynschap Generael, te Water en te Lande, als dan Staet hem mogelijck daer toe soude mogen goedt vinden te verkiesen, ende soo wanneer den hoogh-gemelten Heere Prince den ouderdom van *drie en twintigh* Jaren soude hebben gheadimpleert, dat als dan by de ghesamentlijcke Bondtgenooten, met een goede Harmonie soude werden gedelibereert over des selfs bequaemheydt, tot het bekleeden van de voorsz. hooge Chargen, ende gheresolveert, of men ten dienst van 't Landt deselve op sijn Hoogheyt soude konnen, ende behooren geconfereert te werden.

Dat in middels geen *Stadthouder van eenige Provintie*, *of Provintien* soude mogen werden verkooren.

Ende by aldien den hoogh-ghemelten Heere Prince, ten voorsz. tijde by de gesamentlijcke Bondtgenooten, tot *Capiteyn Generael* en *Admirael* wierdt aenghestelt, of andersints onder eenigh ander Titel het opperste commando van de Militie te Water ende te Lande aenbevolen, dat als dan by de voorsz. deliberatien, ende voor de effective electie tusschen de Bondtgenooten soude werden vast gestelt, ende de Instructie inghelijft, dat geen Capiteyn Generael, of *Admirael*, noch eenige die het opperste commando van de Militie te Water of te Lande, wegen den gemeenen Staet wordt gedefereert, *soude mogen Stadthouder van d'een of d'ander Provintie zijn*, dan de geeligeerde by Ede verplicht mosten, niet alleenlijck daer jeghens noyt directelijck of indirectelijck eenigh versoeck te sullen doen, veel min toeleggh te maecken, directelijck of indirectelijck, maer ter contrarie sulcks by andere geschiedende, 't selve te sullen teghengaen, ende het Stadthouderschap, soo hem t'eeniger tijdt die dignitey by eenighe Provintien mochte werden gepresenteert, te sullen afslaen, ende van de handt *slaen*.

Ende in cas by yemant vermoeden mocht komen teghebeuren, dat den meerhooghgemelten Heere Prince tot de voorsz. hooge Chargen als dan niet effective, ende met een eenparige bewilliginge van de ghesamentlijcke Provintien wierde aengestelt, gelijck daer toe niet anders dan met eenparigheyt sal werden gedisponeert, souden aen de respective Provincien haer vrye deliberatien in 't verkiesen van Stadthouders blijven ongelimiteert, ende aen haer voorbehouden de vryheyt, die aen deselve hier te voorens is geweest.

Ed. Mog. Heeren, U Ed. Mog. zijn niet onbewust, dat de meeste Leden van de Unie, ende daer onder oock die Leden, die tot noch toe krachtelijck hebben gesustineert, dat den meer hooghgemelten Heere Prince van Orangie, mits de tederheyt sijner Jaren, tot geene Employen van Staet voor als noch ghevordert konde werden, haer het selve temperament, of advijs van de Heeren haer Ho. Mog. Gecommitteerden hebben laten welgevallen.

Ende dat eenige Leden van de Unie, op de instantie, ende aenhouden van eenighe andere Leden, van de andere Bondtgenooten noch verder toeghemoedt [illegible], ende soo veel doenlijck was, te contribueren tot conservatie van alle goede eenigheydt en harmonye, onder den anderen in 't gemeyn hebben toegestaen, dat aen meer hooghgemelten Heere Prince op sijn introductie in den

gemelten Raedt van State, daer vooren mede soude werden gheaccordeert een orabel tractement by de gemeene Bondtgenooten te begrooten.

Ende dat oock de deliberatien, die volgens 't voorsz gheprojecteerde temperament, ontrent de collatie van 't voorsz Charges van Capiteyn Generael, en Admirael, eerst souden konnen werden gehouden, als meergedachte Heere Prince den ouderdom van *drie en twintigh* jaren soude hebben geadimpleert, souden mogen werden aengestelt, als den hooghghemelten Heere Prince tot den vollen ouderdom van *twee en twintigh* jaren soude zijn gekomen.

Haer Ho. Mog. hadden nu van herten ghewenscht, dat U Ed. Mog. ende de andere Leden die haer met het voorsz temperament, op de voorhaelde maniere verfacht, tot noch toe niet hebben gheconformeert, haer het selve temperament mede hadden gelieven te laten welghevallen, om alsoo dat groote werck met een Fraternelle eenigheydt te perfectioneren; en hebben ons ghelast U Ed. Mog. als noch daer toe op het alder-ernstighste te versoecken.

Wy sullen ons niet aenmatigen alhier te treden in een opereuse discussie van argumenten, die tot voordeel of nadeel van de separatie, of combinatie van de voorsz twee hooghste Charges in de Politie, en over de Militie souden moghen werden bygebracht.

Maer hebben van de wijsheyt, ende de affectie van U Ed. Mog. tot voorstant van het gemeyn, dat vaste vertrouwen, dat U Ed. Mog. soo geerne als yemant van de andere Leden van de Unie souden sien, dat de goede eenigheydt, ende de mutuele confidentie onder alle de Leden, niet alleen geconserveert, maer indien het mogelijck was, meer en meer gecultiveert, en gheaugmenteert soude mogen werden.

Dit dan doet ons hoopen Ed. Mog. Heeren, dat als *U Ed. Mog. al uyt haer eygen bewegingen tot de separatie van de voorsz twee hooge Charges niet inclineren mochten, deselve echter ter liefde van het Gemeen, en om die groote saeck*, eens met een mutuele confidentie over een stemminge en verhoeginge ter neder te stellen, haer daer toe sullen laten permoveren ende bewegen.

Dewijle haer Ho. Mog. seer beducht zijn, dat de voorsz confidentie, ende goede eenigheydt ghetroubleert, ende de deliberatien van Staet wederom misschien in de alderonbequaemste, ende voor den Lande dangereuste conjuncture van tijden en van saecken, tot een irreparabel præjuditie van 't Ghemeen, gedisturbeert sullen werden, indien dat groote werck niet eenmael ingeschickt, by onderlingh concert gevonden, en uyt de weegh geleyt wort.

Haer Ho. Mog. hebben gemeynt dat de Leden van de Unie daer in vonden soo niet haer volkomen contentement, immers reden, om haer ten minsten uyt genegentheyt voor de gemeene rust, voor vergenoeght te houden.

Die Leden, dewelcke oordeelden dat de combinatie van de voorsz twee hooghste digniteyten voor den welstandt van den Lande schadelijck soude konnen zijn, ende daerom alle deliberatien, die eenighsints daer toe souden tenderen met sorghvuldigheydt en ernst van de handt wesen, en haer oock daerom niet wilden inlaeten, in saecken die tot begevinge van de voorsz Charges van Capiteyn Generael, en Admirael deser Landen aenleydinge konden geven, met nu gherust te zijn, dat de voorsz twee hooghste digniteyte

ten in de Politie, en over de Militie met den anderen niet souden werden ghecombineert.

Die Leden, die den Heere Prince van Orangie geerne gevordert sagen; met te obtineren, dat den gemelten Heere Prince van nu af op een sortabel tractement in den Raedt van State soude werden geintroduceert, ende in gevalle eenigh Leger van desen Staet te Velde soude mogen werden gebracht, dat sijn ghemelte Hoogheyt als dan in eenige politijcque qualiteyt de Campagne, ende de deliberatien van de Gedeputeerdens, ende de Gevolmaghtighden van haer Ho. Mog. te Velde soude by woonen, met een speciale byvoeginge, omme alsoo meer en meer bequaem gemaekt te werden tot het bedienen van 't Capiteynschap Generael te Water ende te Lande, als den Staet hem namaels daer toe soude mogen goedt vinden te verkiesen, ende dat de deliberatien, of de voorsz. Charges effectivelijck op den gemelten Heere Prince sullen werden geconfereert, met een goede Harmonie aengestelt sullen werden, soo wanneer meer-gedachte Heere Prince den ouderdom van *twee en twintigh* Jaren sal hebben geadimpleert.

En alle de Leden gesamentlijck daer mede dat die groote saecke, die soo veel moeyelijckheydt, oneenigheyt, en jalousie heeft gecauseert, en den Staet van den Lande soo meenighmael geconcusseert, ende dat in tijden als de goede eenigheyt wel aldermeest was gherequireert met een onderlingh concert en contentement afgedaen en vast gestelt was.

U Ed. Mog. weten wel dat in saecken, die met een *eenparige bewillinge vast gestelt moeten worden, geen andere uytkomst is, als dat men den anderen te gemoedt gaet, ende uyt liefde tot de rust*, ende omme soo een goede ende heylsame saecke als eenigheydt is, te verwerven, van sijn particuliere sentimenten wat aftreedt, die *rust ende* die eenigheyt vertrouwen wy nu dat voor altoos soude wesen ghe*stabilieert*, indien U Ed. Mog. haer het voorsz. temperament beliefde te laten welgevallen.

Dewijle voor desperaet aensien notable Leden seer veele, en haers oordeels considerable redenen tot adstructie van haer opinie bybrengende, ende die alrede uyt liefde tot het Gemeyn, van haer vorighe Resolutien seer verre afgetreden zijn, tot eenige verdere of andere temperamenten te disponeren.

Ende indien soo goeden saecke niet soude konnen werden ten eynde gebracht, om de discrepantie van de Leden van de Unie, vreesen wy dat den Staet apparentelijck in de alderbekommerlijckste tijden noch meer als voor henen ontstelt, grooter jalousien gecauseert, en een grooter diffidentie geboren sal werden.

Doch wy hoopen en versoecken op het aldererenstighste en Vriendelijckste uyt den naem van haer Ho. Mog. dat U Ed. Mog. naer hare Vredelieventheyt, voor de gemeene ruste, ende tot conservatie van soo oude, soo vertrouwde, en soo noodtsaeckelijcke banden van liefde en van eenigheyt, als waer mede de Leeden van de Unie tot haer gemeene subsistentie tot noch toe aen den anderen zijn gebonden geweest, mede in het voorsz. temperament, nevens de andere Leden van de Unie sullen bewilligen.

Wy souden nu, Ed. Mog. Heeren, als hier mede afgheleydt hebbende het principaelste poinct van onse Commissie, aen U Ed. Mog. een eynde hebben gemaeckt, maer nademael haer Ho. Mog. 't zedert ons vertreck uyt den Hage

ons noch nieuwer hebben aanbevolen, U Ed. Mog. mede serieuselijcken te versoecken, dat het deselve gelieven mochte ter Vergaderinge van haer Ho. Mog. eenmael eyndelijck sonder eenigh verder dilay te doen uponen hare Ratificatien soo op de Tractaten van Alliantie *defensive ende mutuele* verbintenisse, met den gevolge en aenkleven van dien, op den *drie en twintighsten* January, als op het jonghste Tractaet van Marine, op den *seventhienden* February deses jaers met sijne Koninckl. Majesteyt van Groot Britaignen aengegaen en gheslooten; mitsgaders te laten inbrengen *haer consent op het stuck van een Extraordinaris Equipagie van acht en veertigh Schepen van Oorloge*, met den ghevolge en aenkleve van dien, tegens het aenstaende voorjaer in Zee te brenghen, als mede op het *aen ende voornemen van twaelf duysent Mannen Landt-Militie*, ende dat deselve in tijdts wilde verdacht zijn op het uytvinden van een Fonds, daer uyt *de Monsters of Werfghelden* promptelijck gefurneert, ende de penningen daertoe noodigh gereedt gehouden mogen werden, ende dat U Ed. Mog. noch van gelijcken souden believen die voorsienighe te doen, dat *de Ritmeesters ende Capiteynen*, staende op U Ed. Mog. repartitie, ende by deselve noch niet aengenomen, *haer betalinge souden mogen ontfangen*, soo en konnen wy niet ledigh staen van U Ed. Mog. oock over dese poincten ernstelijck en serieuselijck een promptee ende goede resolutie te vorderen; wy meynen niet dat het van nooden wesen sal veel redenen te gebruycken, om U Ed. Mog. daer van te persuaderen, want voor soo veel de voorsz Tractaten belanght, weten U Ed. Mog. dat de geheele Regeeringe en alle de Ingesetenen deser Landen van herten hebben gewenscht, dat desen Staet met den Koninck en het Rijck van Engelandt in een goedt verstant mochten komen, soo omme wederzijdts Rijcken en Landen, als goede Vrunden en Bondtgenooten te beschermen en defenderen, als om de saecken in de Spaensche Nederlanden soodanigh te reguleren, dat wederzijds Rijcken en Landen van daer niet quaets te duchten noch te vreesen mochten hebben; het heeft den Almachtigen Godt gelieft de gemoederen daer toe te disponeren, dat by de voorsz Tractaten die saecken met een mutueel contentement ten vollen geslooten zijn; en dat men den anderen oock heeft konnen verstaen nopende een Tractaet van Marine of Reglement, aengaende de Commercie by wederzijdts Ingesetenen te drijven, daer over voor desen groote disputen zijn geweest, sonder dat men dien aengaende tot noch toe hadt konnen verdragen, wy twijfelen niet of U Ed. Mog. sullen door haer Ratificatien soo heylsamen, en soo gewenscht een werck mede bekrachtigen, sonderlinghe als deselve [illegible] 't voorsz Tractaet van Marine gelieven te considereren, dat het selve niet anders behelst als soodanighe poincten, die alrede by het Tractaet *in den Jare sestien hondert vijf en sestigh met sijne Koninckl. Majesteyt van Vranckrijck waren vastgestelt, ende die men by het Tractaet van Breda, in den Jare sestien hondert seven en sestigh met sijne Koninckl. Majesteyt van Groot Britaignen provisionelijck hadde geaccordeert*, en die beneffens in twee solemneele Tractaten by de gemeene Bondtgenooten, ende oock by U Ed. Mog. voor goedt ghekent zijn; en wat de voorsz Equipagie van de voorsz *acht en veertigh* Schepen van Oorlogh, en aenwerven van de voorsz *twaelf duysent* Mannen aengaet, het sou wel van herten te wenschen zijn, dat deselve gheexcuseert en van de handt gewesen houden worden,

op dat

op dat de Ingesetenen van desen Staet, die met seer swore lasten van eenigen tijdt herwaerts gedruckt zijn geweest, eenigh soulagement soude mogen ghenieten, maer de geruchten van Oorlogh, en den toestel van allerhande preparatien daer toe noodigh, soo te Water als te Lande, die op de Frontieren van desen Staet alomme werden gehoort, ende by de nabuyrige Princen by de handt genomen, niet toelatende dat men aen dese zijde achteloos blijft sitten, om alle gedreyghde onheylen te konnen afweren, soo en kan men het doen, soo van de voorsz. Equipagie te Water, en het werven van 't voorsz Volck te Lande niet langer uytstellen, sonder den Staet wederom aen grooter onghemacken te exposeren; U Ed. Mog. is niet onbekent, wat schade den Staet ende de goede Ingesetenen van dien in de laetste Oorloghen is overghekomen, om dat men overvallen wierde eer men sich in postuyr van defensie konde stellen, dit soude haer Ho. Mog. nu geerne soeken ghepræcaveert, en echter geen middelen voor de handt, om dat te beletten, als de voorsz prompte en spoedige armature, daer mede jegenwoordigh meerder sal moeten werden gehaest, om dat het voorjaer seer aenschietende, men geen ghelegentheydt sal konnen hebben, om de voorsz. Militie te Water en te Lande op sijn tijdt te konnen ghebruycken, indien de voorsz. saecke niet sonder uytstel werdt geconcludeert, soo om dat veel tijdts verloopen sal eer het voorsz volck sal konnen compleet en by den anderen zijn, als om dat soo het Bootsvolck te Water, als de Soldaten te Lande, alle dagen meer en meer ghelegentheyt krijgende om haer op de Koopvaerdye te verhuyren, en haer te begeven in den dienst van andere die jegenwoordigh alomme sterck werven, den Staet sich daer naer sal vinden ghedestitueert van middelen, om het voorsz Volck soo te Water als te Lande in dienst te konnen krijghen, en sulcx om effectivelijck de voorsz. Equipagie te konnen doen, ende de voorsz. Militie op de been brengen, U Ed. Mog. weten oock seer wel dat het onmogelijck is wervingen van Soldaten te konnen doen sonder aenrits-gelden, en dat die promptelijcken gefourneert en voldaen moeten werden, en dat het gereede geldt een van de voornaemste Instrumenten is, waer door de Militie levendigh ghemaeckt, onderhouden, en geanimeert wert, en dat het sonder dat middel onmogelijck is eenige Militie aen de handt te krijgen, of te houden, en dat mitsdien het is van een absolute necessiteyt dat tot het fournissement van deselve aenrits-gelden een Fonts uytghevonden, en die vervolgens noch gereedt ghehouden werden; en wat het laetste, te weten de voorsz betalinge der voorsz Rithmeesters en Capiteynen belanght, wy achten niet noodigh aen dese Vergaderinge te verthoonen, dat deselve ten alderuyterste nodelijck, en het onmogelijck is een complete en wel gedisciplineerde Militie in dienst te hebben, of houden, sonder dat voor de betalinghe van dien sorge gedraghen wert, dewijl U Ed. Mog. noch in versche memorie sullen hebben de redenen die aen haer in de laetste deputatie van haer Hoogh Mog. zijn voorgedragen, en dat U Ed. Mog. als doen ooghsienelijck is gedemonstreert, dat de betalinghe der voorsz Militie maer is een verminderinge van het contingent, dat deselve anders in baren gelde soude hebben moeten betalen, en dat U Ed. Mog. de voorsz Militie betalende, noch niet eens na soo veel betalen als haer quota soude bedragen in de voorsz. contante peningen, daer mede andere Provintien aengeslagen zijn, en die sy oock al bereyds hebben betaelt, en verwachten

derhal-

derhalven van de wijsheyt en voorsichtigheydt van U Ed. Mog. en van den goeden yver die deselve altoos voor de beschermingho van het gemeyn hebben betoont, dat U Ed. Mog. sonder eenige verder dilay in de Vergaderingh van haer Hoogh Mog. hunne ratificatie op de voorsz. Tractaten sullen doen openen hun consenten op de voorsz Equipagie en Wervinge, of overneminge van de voorsz Militie inbrengen, ende een Fonts voor de voorsz aenrits-gelden uytvinden, die gereedt houden, en de voorsz Rithmeesters en Capiteynen haer betalinge doen erlangen.

Aldus by monde geproponeert, en vervolgens in geschrifte overgegeven aen de Ed. Mog. Heeren Staten van *Vrieslandt* by ons ondergheschreven Gecommitteerde van haer Ho. Mog. op het Landschaps-Huys in *Leeuwaerden*, desen 12 Feb. / 3 Maert *sesthien hondert acht en sestigh*, Ondertekent *Gasp. Fagel*, *I. van Nyenburgh*, *Iasper Schadé*.

Hier op wierden door de Heer van Hamalda geantwoort/ dat de besendinghe meerhooghstgemelten Heeren Staten aengenaem was geweest, dat haer Ed. Mog. haer bedanckten voor de genomene moeyte, dat deselve op haer propositie souden delibereren, ende niet twijffelden, of haer Ho. Mog. souden goed genoegen hebben aen 't gunt by haer Ed. Mog. daer op soude werden gheresolveert. Daer mede met alle civiliteyt gedimitteert zijnde/ hebben sy sedert verstaen dat meergemelte Heeren Staten alle de Tractaten/ soo van Alliantie diffensive, mutuele verbintenisse, als van Marine met sijn Majesteyt van Groot Brittaignen gesloten/ hadden geratificeert/ en in de Equipagie van acht en veertigh Schepen van Oorlogh/ ende het aen of overnemen der twaelf duysent Man Landt-Militie geconsenteert/ oock voorsieninge doen soude/ dat de aenrits- of werfgelderen veerdigh gehouden wierden/ doch wat de separatie van de twee hooge Charges in de Politie/ ende over de Militie van den Staet/ midsgaders de introductie van den Heer Prince van Orangie in den Raedt van State belanghde/ dat daer op aenstaende Dinghsdagh soude werden ghedelibereert/ ende dat op het betalen van de Militie op die Provintie/ doch aldaer noch niet aengenomen noch niet gedisponeert was/ dat het selve poinct stont in redelijcke goede termen/ dan dat de Heeren Staten dier Provintie eerst geerne souden sien dat de Provintie van Hollandt had voldaen 't gunt waer mede haer Ed. Groot Mog. tegens 't voorsz onderhoudt van de voorsz Resolutie aengeslagen waren.

Dit is alles geweest wat nopende de separatie in Vrieslandt ghedaen is/ men mocht hoopen dat het beter soude gaen in Stadt en Landen/ maer 't gingh'er alleens/ gelijck hier na sal werden verhaelt/ ende de Gemeente/ die doorgaens meest Prins is/ had aldaer oock yets te seggen/ ende dit gaf/ gelijck in Vrieslandt, dat de contrarie parthye moeste buygen. Oock generalijck gesproken (soo wy ver by gaen de bysondere politijcke insighten die Holland gehadt heeft om meerder te hoopen van dit poinct in een constitutie van tijdt als dese) soo en scheen het/ mocht men segghen/ niet te zijn de gelegentheydt des tijdts om van binnen veel beweginghen te maken/ terwijl men hier sde niet verseeckert te zijn van buyten Vranckrijck was machtigh ghearmeert/ ende lagh met een victo-

rieuse

tiense Armeé in 't gesicht van de Frontieren van desen Staet/ ende van den Bisschop liep een suspect gerught. De Triple Alliantie stont noch desperaet door dien Spaignen difficulteyt maeckte over de subsidien, ende Spaignen gaf opentlijck uyt de Nederlanden te willen quiteren. Men sagh wel op den Keyser/ dat hy die/ als een Lit van 't Rijck moeste/ en om sijn Interest soude mainteneren; maer wie wist niet dat Vranckrijck sijn Vrienden hadde in 't Rijck?

Ick kan/ dit schrijvende/ niet nalaten my te verwonderen/ waerom den Staet soo weynigh heeft getracht naer een Ligue ofte seer naeuwe intelligentie met de Protestantsche Vorsten in Duytslandt by dese occasie/ want my dunckt datter geen vaster noch nutter, oock noodtwendigher soude konnen zijn: nopende de vastigheyt, om dat haer Interest gantsch niet kan lijden dat Vranckrijck dieper wortelen in 't Rijck schiet/ op dat de Paapse daer door niet te seer het hooft souden opsteken om haer te verdrucken; ende belangende het andere/ te weten de nuttigheyt ende noodtwendigheyt, om door middel van die goede naeuwe intelligentie ende vermenginge van wederzijdts Interesten te komen ontsetten ende afweeren alle quade desseynen, die Vranckrijck door hare Vrienden die sy in 't Rijck heeft soude practiseren tegen 't lieve Vaderlandt/ onder pretext van 't imaginaire recht ende de pretensie die d'een en d'ander heeft op sommighe stucken ende effecten van desen Staet; ende waerom doch is ons soo verderffelijck geweest de laetste entreprise van den Bisschop? immers heeft daer toe veel ghedaen het gebreck van dese intelligentien: Maer ick heb niet te seggen: 't is een oude Hollandtse spreuck: Elck weet best waer hem de schoen wringht.

Op dees tijdt viel oock in Zeelandt de provisionele dispositie op 't stuck van de separatie, alles in faveur van den Prins, gelijck blijckt uyt de volgende consideratien van de Heeren Gecommitteerde Raden van Zeelandt/ op eenighe voorname poincten ende ingredienten van de Propositie/ onlanghs door de Heeren Gedeputeerden van haer Ho. Mog. in de Vergaderingh van de Heeren Staten van Zeelandt gedaen/ om te dienen op 't achtste poinct van de jegenwoordige Beschrijvinge.

NAdemael de H. Staten van Zeelandt by hare antwoorde ghegeven aen de Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden, op den *thienden* der voorlede Maent, hebben goedt ghevonden, dat wy souden maecken een gheraisonneert poinct van Beschrijvinge, van het gene by deselve ter Vergaderinghe van hare Ed. Mog. was geproponeert ende versocht, tendeerende ten eynde de functie van 't Capiteyn ende Admiraelschap Generael, van de bedieninge van het Stadhouderschap van de respective Provinten mochte werden en blijven gesepareert, in effecte met sich sleepende de mortificatie ende vernietinge van het Stadthouderschap, *immers ten respecte van den Heere Prince van Orangien*, soo wenschten wy wel aen de importantie van dese materie te konnen voldoen, als in der daedt soo vol ende overvloedigh van stoffe ende consideratie wesende, dat die een wijdtloopighe deductie komt te requireren, dan alsoo den tijdt daer toe jeghenwoordigh wat kort is, soo sullen wy de respective Leden alleene bedienen van onse consideratien op eenighe voornaeme poincten, die in het voorschreeven geproponeerde en versoeck zijn ghecomprehendeert, ende tot een inleydinghe

mette welgemelte Heeren Gedeputeerde advoueren, *dat door de eenigheyt onder de Provintien* veele nuttigheydt en voordeelen aen de Staet zijn toe-gebracht, ende daer noch by voegen, dat wy achten, dat door dit middel dese Republijcque tot soo hoogen trap van eere ende welvaert is geklommen, ende daerom de oorsaeck van dese loffelijcke effecten wel moeten worden geconsidereert, ende na haere gewichte, voor waerdigheyt ge-estimeert, die in der daed geene andere en zijn, als de oude gronden en de maximen daer op de ghemeene ende Provinciale regeeringhe deser Landen zijn gefondeert, *onder andere mede-brenghende, dat tot beleyt van de gemeene sake worden gherequireert Heeren van Eminente qualiteyt ende geboorte*, zijnde de compositie ende forme van dese Regeeringe altoos geroemt, ende by de wijste gehouden voor de beste ende seeckerste, als gefondeert op een pure middelmatigheyt, dan wat zijn hier opinien ende speculatien van geleerde ende wereld-kondighe van nooden? de heerlijcke uytkomsten van saecke is een overwinnende getuychenisse: *sonder het beleydt ende bestier van de Heeren Princen van Orangien*, Hooghloffelijcker memorie, en soude noch Religie, noch Vryheydt, uyt haer vervolginghe ende oppressie zijn gereddet, noch dese Landen tot sulcken vermoogen ende welvaert gebracht geweest: uyt de geluckighe ende voorsichtige compositie ende temperamenten van de regeeringhe deser Landen, als geheel en al over-een-komende mette humeuren ende genegentheydt van de Ingesetenen, is die noodige Harmonie en eenigheyt onder de respective Provintien voorgekomen, derhalven soo dunckt ons gheheel onghefondeert te wesen, te sustineren, dat die soude worden bevordert door het differeren ende mortificeeren van die hooge functien, door dewelcke de raderen ende resorten van de Regeeringe soo wel ende gemackelijck pleegen beweeght, ende alles onder de Bondtgenoten in een equitable ballance ghehouden te worden. *De eenigheydt ende ruste loopt nyt meer perijckel, dan als men de fondamenteele ordres van de Regeeringe tracht te veranderen ofte te aboleeren*, sonderlinge als sulcks geschiedt buyten eenige noodt, gelijck in desen gene de minste necessiteyt kan worden aengewesen, *gelijck wel ten tijde van de bewuste acte sorlesie, gepretexeert wierde*. Veele Republijcquen hebben dat met hare eygene ruine ende ondergangh te laete ondervonden, *Augustus* seydt seer wel: *Positas semel leges, constanter servate, nec ullam earum immutate, nam quæ in suo statu eademque manent, etsi deteriorarint, tamen utiliora sunt Reipublicæ his quæ per innovationem vel meliora inducuntur.* De groote Ghebouwen welckers fondamenten men uyt graeft, ende ondertusschen op schroeven ofte andere stutten moet gestelt worden, komen dickmaels te corrueeren, immers veeltijdt meer schade door de confusie te lijden, als de nieuwe fondamenten voordeel by brengen. *Wie nu de eenigheyt meer bevorderen die de oude gronden ende maximen van Regeeringe willen vast houden, of die deselve willen veranderen, en kan niet alleene uyt dese raisonnementen als met handen en vingeren getast worden, maer oock aenghewesen uyt de generale inclinatie ende dispositie van de gemoederen, soo van Regenten als van Ingesetenen*, welckers getal soo groot is, die de promotie van de Heere Prince van Orangien souden approberen, en generalijck toejuychen, dat het by het getal, die van een ander sentiment souden mogen wesen, niet en is te vergelijcken, ghelijck oock de ses Provintien nu soo veele jaren, uyt eygen beweeginge in desen genoeghsaem zijn geweest van een

verstant

verstant ende sentiment, *en ongetwijffelt soo soude gebleven hebben, by aldien soo veele moeyte ende arbeydt niet ware genomen, om eenige van deselve eenighsints te doen veranderen, ende van de eenigheyt die daer was tot discrepantie te brengen,* dat even-wel soo verre niet en gaet als het selve wel getrocken wordt, gelijck men ondervinden soude in gevalle dese Provintie de moeyte nam, deselve Provintie insgelijcks in hare Staetsche Vergaderinge te geen begroeten, ende de importantie van dese saecke voor te houden, *jae daer en is niet aen te twijffelen of soude niet minder, als de Heeren Staten van Zeelandt de gevergde nieuwigheydt op nieuws van de handt wijsen, en men soude met asseurantie konnen seggen in gevalle de Provintie van Hollandt haer daer toe mede liet disponeren* (dat Godt gave) datter geen besendinge noch krachtige Persuasie soude van nooden wesen, om de andere Provintien dat insgelijcks te doen approberen, maer soude het selve met beyde armen amplecteeren, ende hare voorige cordate sentimenten doen revivisceren, die in der daedt meer konnen geseght worden door alle opereuse devoyren ende besendingen van die eene Provintie voor *een tijdt gesuspendeert ende als bedwongen te zijn,* als dat de *gemoederen aldaer souden verandert, ende van andere maximen geworden zijn,* invoegen dat niet mogelijck en is te oordeelen wat het rechte middel is, waer door een algemeen genoegen en eenigheydt in den Staet is te wege te brengen.

De voorgemelte Heeren Gedeputeerde segghen wijders, dat men wel letten moet, *dat door de promotie van de Heere Prince van Orangien geen prejuditie aen de vryheydt werde geleydt, dat de combinatie van de voorgemelte hooge functien veele droevige effecten souden konnen geven, dat de oude ende moderne Historien daer van veele exempelen suppediteren, sustineerende dat door het separeren van deselve functien, ofte veel eerder mortificeren van het Stadthouderschap, die gevreesde inconvenienten* souden konnen werden geprecaveert. Dese woorden ende positien impliceeren, eerst een reproche ende condemnatie van het gene by de voor-Ouderen is ghedaen, als of die met het defereren van die *hooghe functien aen de successive Heeren Princen van Orangien, de vryheyt die haer soo dier ende waert was, ende daer voor sy soo veel hadden geleeden, hadde gepericuliteert*, daer nochtans de directie en authoriteyt aen de Hooghgemelte Heeren Princen door de voorsz hooge functien gedefereert, onder andere, de waere ende nadruckelijcke schat te bekoomen, ende te asseqeeren. Ten anderen, soo impliceeren de voorsz woorden ende positien een groote ende seer onverdiende diffidentie die men soude opnemen van den jegenwoordigen Heere Prince van Orangien, gekomen van die doorluchtighe Mannen, die door het uytstorten van haer bloedt de fondamenten van de vryheyt hebben geleydt, ende voorts deselve met sulcken yver ende kloeckmoedigheyt gemainteneert ende vermeerdert, soo als de Staten Generael selfs ghe-
„ tuygen, ende dese eygen woorden gebruycken, soo wanneer haer Ho. Mog.
„ in den jare *sestien hondert vijf en twintig* by het afsterven van den Heere Prins
„ Maurits, de functien van Capiteyn ende Admirael Generael, in de respecti-
„ ve Provintien het Stadthouderschap defereerden aen den Heere Prins Hen-
„ drick beyde onsterffelijcke gedachtenisse, gelijck haer Hoog Mog. doorgaens
„ hare diensten hoogh komen te roemen ende verklaren, *dat sy deswegen voor*
„ *hare posteriteyt voor altoos geobligeert blijven, gelijck onder andere het selve* seer

" krachtelijk wort uytgedruckt in seekere Missive aen de Koninginne Elisabeth,
" alwaer haere Hoogh Mog. den Heere Prins Willem onsterffelijcker gedachte-
" nisse noemen, *een Vader des Vaderlandts, dat sijne trouwe tot defensie van de*
" *Religie ende Vryheyt noyt sal worden vergeeten by lieden van eere ende die Godt*
" *vreesen, ende dat hare Hoogh Mog. niet meer en sullen ter herten nemen als de eere,*
" *voordeel ende avancement van sijne nakoomelingen, ende daer toe al hare macht ende*
" *middelen employeren*; met wat reden en fondament kan nu sulcken ombragie ende apprehensie jegens den jegenwoordigen Heer Prince van Orangien werden opgenomen, zijnde het eenigh mannelijck overblijffel en spruyte van den afgehouwen stam, als of hy de geene soude wesen, die de vryheyt soude willen prejudiceren en verkorten, die sijne doorluchtighe Vaders soo dier hebben helpen verkrijgen, ende soo sorghvuldigh conserveeren, sijn goedt moderaet naturel belooven andere en genereusere actien. Als yemant sigh wil toegeven een achterdoght, en sigh selven prefigureeren alle quaet dat by menschelijcke imaginatie een Staet soude konnen over komen, die sal daer in nauwelijcks een eynde vinden, ende selfs van de vroomste ende ghetrouwste in de Republijcque suspitie moeten opnemen, want sy mede menschen zijn, ende dienvolgende hare misslagen en dwalingen konnen hebben. Prins Willem die den Titul van Vader des Vaderlandts wierdt opgedragen, is de vervolginge van sijne vyanden niet alleen onderworpen geweest, maer oock de censure van andere, *gelijcker noch geesten gevonden worden, die sijne loffelijcke actien ende inventien weten te misbruycken, ende te sustineeren, dat die op geheel andere eynden souden hebben gevijseert als op de conservatie van Religie en Vryheyt.* Prins Maurits in den Jare 1616. en 1618. besigh zijnde om de Religie te redden, en de misverstanden in den Staet wegh te neemen, wierdt by eenige na ghegeven dat hy soude na meerder macht en authoriteyt ghestaen hebben. Gelijcke suspitie zijn de volghende Princen van Orangien mede onderworpen geweest, maer de uytkomste heeft anders geleert. Het is by de Regeeringe altoos geoordeelt geweest, voor seer pernitieus ende schandelijck, datter quade suspitie jeghens den Heere Prince van Orangien ende Nassau werden opgenomen, gelijck oock particulierlijck de Heeren Staten van Holland in den jaere *vijfthien hondert seven en negentigh*, daer over een sensibel misnoegen hebben getoont, ten tijde *als in Vrieslandt jegens Graef Willem van Nassauw veele ombrages en quaet achterdocht was verweckt*, en Prins Maurits daer van niet vry en gingh, schrijvende over dat subject aen de Heeren Staten van Vriesland een seer merckwaerdighen Brief, daer in onder andere vast stellende de maxime ende grondt van Regeeringhe hier vooren geroert, namentlijck dat de Nederlanden in het generael ofte particulier noyt en ware in *ruste en Vreede te conserveeren, sonder tot beleyt van de ghemeene saecke te gebruycken Hoofden en Heeren van qualiteyt*, daer by voeghende hoe seer alle de Patriotten haer geobligeert ende verbonden moesten houden aen de familie van den Heere Prince van Orangien, ende dat het haer particulierlijck seer leedt soude wesen met raedt, daedt, ofte conniventie deel te hebben aen eenigh ongeluck, 't welck aen de voorsz Familie aenghedaen, ofte eenige sinistre impressie, die tegens deselve soude moghen gegeven worden, om de ondanckbaerheydt in sulcken stuck, Godt de Heere ende alle eerlijcke menschen ten hooghsten onbehagelijck; de Argumenten die men neemt

van

van het quaedt dat andere Landen is overghekomen door Persoonen ofte Hoofden, aen dewelcke het beleydt in de Politie ende commando over de Wapenen te samen is toevertrouwt geweest, en quadreeren soo even niet op de ghelegentheydt en constitutie van de Regeeringe deser Landen, dat de eene Natie dickmaels ghedijdt tot ondergangh, is dickmaels een middel voor een andere Natie tot haren opganck. In desen konnen oock niet gelden eenige abstractive speculatien ofte subtijle redenkavelingh, maer de experientie en eygen ondervindinge is het krachtighste bewijs, daer uyt dan vervolgens moet werden ghearguменteert, naedemael ondervonden is dat de Heere Prince van Orangie de functie van 't Capiteyn en Admiraelschap Generael, te samen met het Stadhouderschap, niet tot nadeel, maer tot merckelijck dienst, eere, ende reputatie van den Staet ende de respective Provintie hebben bedient den tijdt van tachentigh jaren, ende dat sy de Religie ende Vryheyt hebben helpen redden ende conserveren, sonder de Republijcque ofte eenigh gedeelte van dien haer eygen te maecken, maer dat sy met haer doodt alle hare directie ende authoriteyt hebben laeten wederkeeren in den boesem van den Staet ende respective Provintien, daer uyt sy deselve ontfangen hadden, dat men derhalven soodanige functie confidentelijck behoorde te vertrouwen, ende wederom te defereeren aen de Nasaten, die Helden, die haer daer in soo wel ende loffelijck hebben gequeeten, insonderheydt in een tijd daer men doch voornemens is deselve functie by naerder Instructie vry meer als voor heenen te limiteren, daer door dan ten overvloede teghens alle ghevreesde geimagineerde bekommeringe soude wesen geprecautioneert, het is waer dat in
„ desen dickmaels wordt gheobjiceert, dat den Heer Prins Maurits in den jaere
„ *sesthien hondert seventhien* en *sesthien hondert achtien*, ende de Heer Prins Wil-
„ lem in den jare *sesthien hondert vijftig* de limiten van hare functien seer souden
„ hebben te buyten gegaen, dan daer op moet worden gheconsidereert, dat ex-
„ traordinaire sieckten in de voorghemelte jaeren *sesthien hondert seventhien* en *sesthien hondert achthien* extraordinaire remedien eyschen, dat het doenmaels raeckte de conservatie van de suyverheydt van de Religie, het kostelijckste dat Godt gegeven heeft, ende voorwaer sonder de applicatie van die remedien en soude deselve niet zijn gepreserveert ende behouden geweest, weshalven de memorie van dien Prins in dies te meer estime behoorde te blijven, om dat hy getoont heeft, alhoewel hy de occasie mocht gehadt hebben, dat hy na geen meer-
„ der macht ofte hooger qualiteyt en heeft gestaen : en wat aengaet het voorghe-
„ vallen in den jaere *sesthien hondert vijftigh*, kan seer Odieuslijck beschreeven
„ werden als men daer van alleen eenighe uyterlijcke actien verhaelt, ende oor-
„ saecken waer uyt die ghesprooten zijn verswijght, namentlijcken de affonder-
„ lijcke cassatie by die van Hollandt, in weerwil van alle de Provintien, ende con-
„ trarie het advijs van den Capiteyn Generael en de respective Stadthouders,
„ mitsgaders den Raedt van Staeten ondernomen, dan wy sullen ons over deese
„ materie niet verder inlaten, maer ons alleene reserveren aen het oordeel van
„ dese ende andere Provintien, by hare approbatoire resolutien desen aengaen-
„ de gegeven, zijnde oock dese saecke naderhandt niet alleen tot een onderlingh
„ contentement ende genogen bygeleyt, maer oock om diergelijcke strijdighe-
„ heden in het toekomende voor te komen op den *achthienden* Augusti van den

„ voorsz jaere *sestbien bondert vijftigh* met eenparigh goedtvinden van alle de
„ Provintien, ende specialijck van die van Hollandt, die om de importantie van
dese deliberatien en corps in de Vergaderingh van hare Ho. Mog. verscheenen,
waren geresolveert en vast gestelt, dat soodanighe differentien ende verschillen
onder die Provintien vallende, en by minnelijcke conferentie niet konnende
worden ghevonden, gedefereert sullen worden, aen 't hooghwijs advijs, en ter
decisie van de Heeren Stadthouders, ofte Stadthouder in der tijdt, sulcks dat
boven de dispositie van de Unie tot Uytrecht, over het concilieeren ofte deci-
deeren van de discrepantien onder de Provintien vallende, de differenten en ge-
schillen die over het aenhouden ofte afdancken van Militie in het toekomende
soude mogen ontstaen, *specialijck gestelt zijn ter arbitragie* van de Stadthouders of
Stadthouder der Provintie in der tijdt, dat in desen wel specialijck moet werden ge-
noteert, als het na rechten notoir is, soo wanneer eenighe in seecker arbitragie
hebben gecompromitteert, datse daer van niet anders als met gemeene bewilli-
ginge konnen resilieeren, ende in alle gevalle eerst eens moeten wesen in het kie-
sen van een nieuwen arbiter. Sulcke en diergelijcke wetten, die met ghemeen
goedtvinden eens zijn ghestelt, en daer op alle de leeden van een Societeyt haer
hebben verlaten, en konnen by een alleen niet werden gederogeert, gelijck dan
„ daer uyt moet volgen, *dat de Provintie van Hollandt niet wel heeft konnen tree-*
„ *den tot het mortificeeren van het Stadthouderschap sonder kennisse* en goedtvinden
van hare Bondtgenooten, immers voor soo veel die tot de voorsz arbitragie en
decisie was verkooren, ten ware dat sy verstonden, dat by defect van haren Stad-
houder, het selve aen de Stadthouders ofte Stadthouder van de andere Provintien
in de tijdt soude verblijven, ende haer gelijck als accesseeren; ende offet schoon
soo ware, datter in het verloop van soo veel jaeren, somwijlen eenige inconve-
nienten waren voorgevallen, soo en behoorde daerom niet de saecke selfs, maer
alleen de abuysen worden wegh ghenomen, ende daer tegens met goede instru-
ctie en resolutie voorsien, want als men alle functien ende commissien, om dat
die dickmaels misbruyckt en te buyten gegaen werden, soude willen vernieti-
gen ende mortificeeren, daer en soude geen eynde aen te vinden wesen, ende
geen Staet ofte Republijcque soude konnen bestaen, selfs voor geen kleynen
tijdt; Van de Republijcque van Romen wordt geseght, dat deselve eens afghe-
weecken zijnde van de fondamenteele maxime van haren Staet in *tachentigh* ja-
ren meer als *negenthien* mael haer forme van Regeeringe heeft verandert, soo dat
de Regenten door de continueele tweedrachten eyndelijck haer selven zijn moe-
de ende tot een last geworden, ende ghenoodtsaeckt geweest de directie en mo-
deratie van een Hooft aen te nemen, om alsoo de dissentieerende gemoederen,
tot meerder bedaertheyt ende eenigheydt te brenghen; Doch om de saecke wat
dieper te ondertasten, en den rechten grondt van dien te ontdecken, *soo moeten
werden ondersocht door wien die is begonnen en ghepousseert? namentlijck door de Pro-
vintie van Hollandt, alle tegen en contrarie de origineele inclinatie van alle de andere;
ende om wat intresten? ongetwijffelt om het beleydt ende bestier van saecken, dat aen
de Heeren Princen van Orangien was gedefereert selfs te bekomen, gelijck haer het sel-
ve oock meest is geluckt,* hebbende daer in sedert den jare *sestbien bondert een en vijf-
tigh* een grooten voortganck gemaeckt, daer van wy de particulariteyten op an-
dere

dere tijden hebben ghepresenteert, ende daerom hier niet en sullen repeteren, *het is onseecker waer henen het noch verder sal gaen*, als het Stadthouderschap soude wesen gemortificeert, ende het Capiteynschap Generael in onseeckerheydt ghestelt, ende *vier a vijf* Jaren aen de eenparigheydt van alle de Provintien vast gemaeckt, want dese apparente collatie van dese functie hebben ongetwijffelt veele gedachten noch suspens gehouden. De Heeren Staten van Zeelant hebben in den jaere *seshien hondert sestigh* in de volle Vergaderinge van de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt dese woorden doen pronuncieeren, ende gelijck in alle gemeenschappen en Societeyten de saecken ghewoon zijn daer heenen te concentreren en te keeren tot weynige, dat ook alsoo klaerlijck gespeurt wordt, dat vele deelen van de functien die by de Princen van Orangien als Stadthouders en Capiteyn en Admirael Generaels *voor dese plaets ghe-exerceert te werden, jegenwoordigh vervallen en handen van eenige weynige*, geensins daer toe zijnde gequalificeert, ofte commissie hebben, vervolghens dien aengaende niet zijnde responsabel, de applicatie van dese woorden laten wy aen de Regenten die kennisse ende observatie van saecken hebben, maer dat siet en ondervind een yder, *dat die gene die jegenwoordigh het gebiedt van de Wapenen, soo te Water als te Lande wort toevertrouwt, en daer aen de beweegingen en executie geven, t' eenemael van de sinlijckheyt van die Provintie zijn*, ofte in haren particulieren dienst, ja possideeren het commando te Water by successie en designatie, dat deselve in andere saecken soo seer tegenspreeckt, treedende den Luytenant Admirael van Zeeland over het hooft en voorby, sonder desselfs rangh ende weerdigheyt uyt den hoofde van dese Provintie in die achtinge te nemen, als van oudts pleegh te geschieden, gelijck mede voor desen met een wijdtluftighe Deductie is verthoont: *de Heeren Staten van Zeelandt hebben al over eenighe jaren gheklaeght, dat Hollandt over hare Bondtgenoten trachten te Heerschen*, soo als wy het selve in onse jonghste Deductie over het stuck van de supreme Justitie pertinentelijck hebben aengewesen, ten tijde als men delibereerde om de Admiraliteyt alhier te brenghen onder het ghesagh van de Generaliteyt daer Hollandt veele devoiren toe aenwende, soo wierdt seer gheapprehendeert, dat die Provintie haer daer door te veel soude prevaleren, en gingh dese bekommeringhe soo verre, dat in de deliberatie daer over gehouden, volgens het getuygenisse en woorden van de Notulen van die tijdt *gesustineert wierde dat dese Provintie de macht en directie maer voor het uyterlijck soude overgheven aen de Generaliteyt, doch te vera aen die van Hollandt*, als hebbende daer van verre het meeste gesagh, dat die niet ontsien en hebben dese Provintie in veele saecken te geven, dat het lijdelijcker soude zijn die macht te cederen aen eenigh Prins of Heere, alhoewel metten Grave van Licester soo qualijck gevaren is, dan aen eenige Provintie, mette welcke men dagelijcks soo veel heeft uyt te staende, dat was noch in een tijdt, doen de remedie door goedt beleydt ende ministerium van Prins Maurits by de handt was, om de Provintie in een goedt balance en eenigheyt metten anderen te houden, *dan men nu t' eenemael ontbloot is in conjuncture, daer de Provintie van Hollandt ter Vergaderinge van de Generaliteyt onvergelijckelijck meer credijt en gesagh heeft, als in de andere tijden*, de bekommeringhe die de Provintie van Hollandt heeft, en de andere Provintien soo seer tracht in te prenten, dat de concurrentie van de twee hooghe functien:

ctien in een persoon veele droevige effecten soude konnen geven, soude met also veel recht en fondament konnen opgenomen worden *jegens een Bondt-ghenoot, die sich soo veel directie en gesagh boven sijne mede-Bondtgenooten weet te assumeren, die genoeghsaem heeft het geven ende weygeren van de employen en beneficien, staende ter collatie van de Generaliteyt, behalven de Militaire Ampten, die van haer alleen dependeren*; wat geeft de meeste ongemacken en ombrages in de wereldt, als dat de nabuyren te machtigh en te sterck worden? ende wat geeft meerder jalousie ende oneenigheydt, als dat den eenen Bondtgenoot ofte Broeder sich verheft boven den anderen? ende het is seecker dat het onmogelijck is sonder seeckere balance en neutrale directie onder Bondtgenoten, in rijckdom, macht ende situatie veel verschillende eenigheyt te stichten, de Republijcquen gecomposeert uyt verscheyde Souverainiteyten, hebben meest altoos eenighe eminente Hoofden, ofte geauthoriseerde consilia gehadt, die alles modereerden, en over de discrepantien en gheschillen Arbiters ende Indices waren, ghelijck daer van verscheyde exempelen konnen worden aenghewesen, want dat niet zijnde, soo tracht altoos de machtigste naer het meeste gesagh, soeckende sijn minder Bondgenoten te verbluffen, ofte andersints te prevaleren: de Athenienfers groot geworden zijnde door het toedoen van hare Bondtgenoten, hebben daer na als de maghtighste allenskens het gebiedt over haer gekregen, veranderde alsoo het *sociale fœdus in patrocinium & tandem etiam in dominatum*; So hebben oock de Lacedemoniers met hare *Sociis* ende Bondtgenooten gehandelt, *quos sub specie æqui fœderis imperiosa sibi parere compulerunt, eum scilicet soli pæne ex omnibus sociis artem imperatorium colerent*, soo dat d'een ende d'andere van dese Bondtghenooten met rechte klaeghden *eos non tam pro libertate sua quam pro alieno imperio arma tulisse.* Alle dese overtuygende redenen ende argumenten wenschen wy van herten, dat in de gemoederen van alle Regenten van ons lieve Vaderlandt plaetse mogte vinden, ende dat daer door een nieuwe liefde tot de oude gronden ende maximen van de Regeeringe deser Landen, ende een meerdere confidentie tot den persoon van de Heere Prince van Orangien wierde verweckt, ende datse wilden amplecteeren het geene den gheleerden Grotius seght, uyt een grondige kennisse die hy hadde, waer in den welstandt ende verseeckertheyt van desen Staet gelegen, welckers sustenuen in andere saecken soo seer werden gheapprobeert, namentlijck, *dat men de oude forme van Regeeringe moeste vast houden, het selve expresserende met dese woorden, nostrum autem est, si nec ingrati nec imprudentes esse volumus, eam rempublicam constanter tueri, quam ratio suadet, probant experimenta, commendat antiquitas.*

De Heeren Staten van Zeelandt sustineren met seer goedt fondament in haer Ed. Mog. Resolutie van den *sestbienden* Augusti des voorsz jaers, dat de jeghenwoordige Regeeringe, noch de posteriteyt de vryheyt niet en kan worden benomen, om ten respecte van het aenstellen van de voor-gemelte hooge Charges te doen of te laten, soo als deselve na gelegentheydt van tijden en saken souden bevinden te behooren, en dat het mortificeren van het Stadthouderschap, en de Regenten daer toe met eedt te verplighten, banden en Obligatien geleght zijn op de gemoederen van de jegenwoordige ende toekomende Regenten, die seer verre uytsien, en in vrye Landen zijn ongehoort, oock strijdigh tegens de oude

gronden

gronden ende fondamenten van de Regeeringhe, doch de voorgemelte Heeren haer hoogh-gemelte Gedeputeerde considerende, dat het woordt en poinct van vryheyt van groote opmerckinge is, die tractaten daer omtrent eenige verfachtinge brengen, en te distingueren tusschen de liberteyt en faculteyt, en te sustineren dat vryheydt van een saeke soude konnen in sijn geheel blijven, schoon de faculteyt, om daer over te disponeren ware benomen, wy bekennen, dat wy de subtiliteyt van dese distinctie niet en konnen vatten, de natuyrlijcke reden leert ons, soo wanneer yemandt de macht en faculteyt wordt benomen om yets te doen, met eenen oock sijn vryheyt quijt is, om daer over te disponeren: de Heeren Staten van Hollandt, uyt dewelcke dese distinctie nu voort komt, die hebben dat selve woordt in expressie van vryheydt even alsoo ghebruyckt en opgenomen door de Heeren van Obdam, de Wit, Nieuwpoort ende Rixen, die in den jare *sesthien hondert een en vijftigh* in dese Provintie zijn gedeputeert geweest om te wederhouden de genegentheydt die der was, om by forme van designatie de voorgemelte hooge Charge te confereren aen den Heere Prince van Orangien, daer toe ghebruyckende dese eygene woorden; *dat het schadelijck soude wesen de Nakomelingen door soodanige beloften eenigermaten te engageren, dat in gevalle den oorbaren dienst van den Lande het eenige doelwit van alle vrome Regenten, en het rechte richtsnoer, waer na deselve alle hare actien ende deliberatien behoorden te reguleren, vereyschte dat voor alle de posteriteyt mede behoorde te worden gelaten deselve vryheydt, om in haren tijdt te mogen en te konnen doen ofte laten, het gene deselve als dan sal oordeelen, den dienst van den Lande en 't ghemeene beste te vereyschen, oock niet sonder groote apparentie staende te vreesen, dat de toekomende Regenten souden mogen verstaen in soodanige hooghachtige saecken, door resolutie ofte belofte van hare voorsaten niet te hebben konnen verbonden, ende in hunne deliberatie geprejudiceert werden*, welcke woorden en expressien wel inghesien zijnde, toonen niet alleene dat de Heeren haer selver contradiceren en tegenspreecken, maer brengen oock notoirlijck mede de condemnatie van het gene dat de Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt nu onlanghs buyten kennisse en communicatie van dese Provintie, ten respecte van het mortificeeren en af-sweeren van het Stadthouderschap hebben gedaen en ondernomen. Wy begrijpen dat mede heel wel, dat de posteriteyt in veele respecten utiliter kan werden verbonden, *ende wy meynen oock dat de jegenwoordighe en toekomende Regenten alreede met vrucht en voordeel verbonden staen, namentlijck om de forme van Regeeringe standvastelijck te helpen mainteneren ende handthaven*: die de Voor-Ouders soo wel en wijsselijck hebben gheftabilleert, en ons van handt tot handt overgelaten, en die sulcke heerlijcke vruchten en effecten heeft gebaert en te wege gebracht.

Daer wordt wijders gesustineert, dat het Stadthouderschap gantsch onnoodigh soude wesen, dewijle op het bestellen van de Magistraturen en andere saecken, die aen de voorsz functie hebben gedependeert, ordre is ghestelt, het is waer, dat op het vermaecken van de Magistraten gedisponeert is, particulierlijck oock in dese Provintie, met intentie om die saecke voor altoos daer by te laten, doch wy moeten hier tot onderrichtinge seggen, dat het creëren van de Magistraturen, en vergeven van eenighe andere Ampten, niet en is een noodtsaeckelijck ghevolgh van het Stadthouderschap, daer zijn verscheyde Provintien, daer de

Stadthouders, die directie en macht niet en hebben gehadt, ghelijck oock den Heere Prince van Orangien in die qualiteyt de Magistraet van ter Goes noyt en hebben bestelt, het is een poinct van vryheyt, om dien aengaende na gelegentheydt van tijden, aen de Stadthouders in dese en andere saecken min ofte meer authoriteyt te geven, *maer daer zijn drie capitable saecken en nuttigheden, die aen het Stadthouderschap vast en voor desen Staet en de respective Provintien noodtsaeckelijck zijn*, als voor eerst, dat door die functie gevoeght, met het opperste ghe-„bied over de Wapenen, de Majesteyt en splendeur van de Regeeringe uytter-„lijck wordt gerepresenteert, dat in veele deelen ten hooghsten noodsaeckelijck „en vorderlijck is, soo ten respecte van de eygen Ingesetenen, als Uytheemsche Princen en Potentaten, ghelijck hier in dese Landen by experientie ondervonden, ende de naturellen van de voorsz Ingesetenen daer toe t'eenemael hellen en inclineren, gelijck oock andere vrye Republijcquen sulcke eminente Hoofden noodtsaeckelijck hebben gehadt, en noch gebruycken, haer uytterlijck gevende den glans van een Koninck, doch in de Regeeringe somwijlen alleen de stemme van een Borger, waer door allenthalven alle anarchie en confusie werde vermijdt ende voorgekomen, en voorts te wege gebracht een respect en reverentie in de gemoederen van de Regenten en Ingesetenen voor soodanigen eminenten Personagie, en vervolgens een dispositie verweckt, om de questien en geschillen die onder haer ontstaen, door sijne interventie en moderatie te laten beslissen, dat de Voor-Ouders soo noodtsaeckelijck hebben gheoordeelt, datse in verscheyde solemnele deliberatien en resolutien hier vooren meestendeel aengewesen, hebben geposseert dat sonder het selve de Provintie met malkanderen, en de Provintien in haer selven niet souden konnen bestaen, men heeft'er oock geluckige effecten van gesien den tijdt van tachentigh jaren, en naderhandt door het defect van die eminente bedieninghe seer veele twisten en disordre, die met een vinger souden konnen werden aenghewesen, verre te boven gaende in die weynige jaren, alle de onlusten die binnen de Provintien in de voorsz tijd van 80. jaren zijn voorgevallen. De Heeren Staten Generael hebben in den jare *vijfthien hondert negen en seventigh tegens die van Hollandt en Zeelandt, door expresse Gedeputeerde een geheel andere tale als jeghenwoordigh doen voeren; namentlijck dat deese Landen sonder Hooft ofte superintendent niet wel en waren te Regeeren*, om dat die Provintien en Steden van de selve egual in jurisdictie, pre-eminentie en authoriteyt zijnde, gemeenelijck d'een d'andere niet en wilde toegeven, maer veel eerder over den anderen trachten te heerschen, immers sich te prevaleren, 't welk in der daedt maer al te waerachtigh gevonden wordt, en specialijck mede alsser questien ende oneenigheden ontstaen onder Persoonen en Leden van Regeeringe, die ghemeenelijck aen hare eguale niet en willen defereren, 't gene sy andersints aen een eminenter Personagie gewillighlijck doen, ende sijne entremise niet alleenlijck amplecteren, maer oock daer aen respect dragen, zijnde de mensche doorgaens soo genatureert, en als door een poinct van eere geprickelt, dat sy van haers gelijcken niet en konnen verdragen, 't gene sy dickmaels van een hoogher Personagie in danck opnemen. *De derde Nuttigheyt* die aen de functie van het Stadthouderschap vast is, raeckt de Administratie van de Justitie, om die onder dien Titul en naem meer respect en reverentie, oock krachtiger exe-

cutie te doen hebben. De Souveraine Princen zijn daerom ghewoon hare supreme Justitie somwijlen met haer presentie te vereeren, 't gene hier niet wel konnende gheschieden met vrucht, door de Heeren Stadthouders kan worden ghedaen, als het representatijf van de hooge Regeeringe dat in der daedt van noodtsaeckelijckheydt ende vrucht sal wesen, indien dese Provintie geobligeert wort een Hooft van Justitie te erigeren, *een vierde Nuttigheyt* diende hier niet te worden vergeten, namentlijck dat door de functie van Stadthouder, de Religie en Godtsdienst merckelijck is ghetught en ondersteunt geworden, *eerst om de stoutigheyt van de Papisten in toom te helpen houden, die nu op veele plaetsen al vry losser is,* als ten tijde van de Heeren Stadthouders pleeght te wesen, en wel insonderheyt alsser dissentie, tweedracht, ofte dwalingen in de Religie ontstaen, gelijck men heeft gesien in de jaren *sesthien hondert seventhien* en *sesthien hondert achthien*, en in der waerheyt indien Prins Maurits onsterffelijcker memorie, *doenmaels de authoriteyt van sijne functie niet hadde te wercke geleght, en met vigeur geappliceert, daer is niet aen te twijffelen, of die van het Arminiaensche ghevoelen souden hebben geprevaleert ende te boven ghekoomen, sulcks dat wy, naest Godt, aen die Prince te dancken hebben dat de suyverheyt van de Gereformeerde Godtsdienst, die wy daeghelijcks door sijn genade genieten, is staende en onbevleckt gebleven:* indien in desen tijdt, dat Godt genadigh afwende, diergelijke tweespalt in de Religie voorviel, gelijck het gebeuren kan, *nademael het Landt niet geheel vry is van Socinianen en andere dwaelgeesten,* dan soude men eens sien het gebreck van de invertentie van een eminente Personagie, het ware nu niet mogelijck; de noodt sulcks schoon vereysschende, en datter geen andere uytkomste ware te vinden, *een Synode Nationael te beroepen, ende resolutie te nemen en executeren met vier Provintien teghens de oppositie ende contradictie van Hollandt en twee andere Provintien, gelijck doenmaels wierde te wege ghebracht, door de couragie en het appuy van de Hooghgedachte Heere Prince,* maer soude veel eerder een yeder ordre in den sijne willen stellen, gelijck by veel gesustineert wordt, dat de saecke van Religie gehooren onder het domestijcq van yder Provintie, sulcx dat dan uyt een dangereuse verwerringe en discrepantie in de Religie soude konnen ontstaen.

Daer wordt wijders by de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerde geopposeert, *dat de Stadthouders in plaetse van de saecke van de contendente te doen, haer eyghen voordeel hebben gesocht, en dat de differentie sedert datter geen Stadthouders zijn geweest, met beter succes zijn getermineert,* daer toe onder andere allegeerende het exempel van Overyssel, alwaer de differenten door de Provintie van Hollandt geluckelijck waren ter neder gestelt. Het is nauwelijcks te gelooven dat de respective Provintien de ghewesene Heeren Stadthouders soo soude willen laten afschilderen, en hare actien in dier voegen te blameeren, als het beschuldigen in een saecke ghenoegh is, soo en kan de beste noch de vroomste Regent niet vry wesen: het is seecker na de doodt van die Princen, een slechte belooninge voor de moeyte en kommer die sy in haer leven gehadt hebben, om de Provintien en Leden van de Regeeringe in een goede eenigheyt en harmonie metten anderen te houden, en het is ghedesavoueert, de Voorsaten die des weegen met vergenoegen en danckseggingе zijn in het Graf gegaen, het beter succes in termineeren van differenten, zedert datter geen Stadthouders zijn geweest, en konnen

wy geensints bevinden, gelijck oock ter bewijs van die geen exempelen en worden geallegeert, als alleen dat van Overyssel, dat wy in het vervolgen sullen beantwoorden, *maer het is ter contrarie waerachtigh, dat dese Provintie over alle differentie, die de selve mette Provintie van Hollandt opstaende heeft, tot noch toe op gene van deselve het minste contentement heeft bekoomen, niet tegenstaende de equiteyt en Justitie soo seer aen haer zijde is, daer over de Leden van dese Provintie soo sensible klachten hebben gedaen, ende den anderen dickmaels aenghemaent om behoorlijcke satisfactie te vorderen, maer altoos afgewesen ende gediverteert, ofte door eenige toeseggingе en plausibele discoursen versacht ende ghemodereert, zijnde voor de Heeren van Hollandt gemackelijck dese Provintie soo te paeyen, en evenwel door hare besendingen en vermoeyelijcke devoyren noch altoes een toeganck te krijgen, ende Regenten alhier tot gehoor van hare maximen en sustenues te disponeeren, in plaetse van te roemen dat de differenten nu met beter succes worden getermineert, kan dese Provintie met fondament klaghen, dat jegenwoordigh de machtighste Possesseur blijft van sijn pretensie en sijn eygen rechter, en dat is jegenwoordigh de waerachtige constitutie van die saecke het exempel dat van Overyssel geallegeert wordt*, daer over en sullen wy ons hier niet extenderen met te verhalen wat in dat geheele werck is gepasseert, wat menees daer ontrent zijn ghebruyckt, maer alleene seggen, *dat het andere Provintien moeten dienen voor een baecken in Zee*, gelijck oock niet anders is te vertrouwen, *ofte deselve soude ten uytersten jalours zijn de ordres van haer Regeeringe, onder het groot Zegel van Hollandt te ontfanghen, sulcks scheydts-luyden konnen veel eerder geseght worden, niet het voordeel van de contendenten, maer haer eygen vises ende ooghmercken te bevorderen, ende de Regenten van haer humeuren en maximen boven andere, die met haer soo wel niet en simboliseren de handt te bieden, en haer allesints te prevaleeren: het is misschien een van de redenen, waerom die van Hollandt soo seer arbeyden om de functie van Stadthouder allesints in de Provintie te mortificeren, om dat die uyt de weghe zijnde, de beslissinghe van de Differenten haer aen de handt soude moghen komen*, dat wel ingesien en geconsidereert zijnde, *een groote breucke soude geven aen de egaliteyt die onder de Provintie zijn, en noodtsaeckelijck moet worden geconserveert, om niet eyndelingh de eene boven de andere te laten domineren.*

Dat de secretesse van saecken, executie van desseynen, en spoedige expeditie van Staets-saecken, wel konnen gedaen en uytgevoert worden sonder Stadthouder, daer op moet worden geconsidereert, dat het nu ende dan gebeuren kan, dat jegenwoordigh desen aengaende yets kan gelucken, maer dat het selve met dat succes en promtitude soude werden ghedaen, als ten tijde van de Heeren Stadthouders is geschiedt, is een groot abuys; waer over wordt meer geklaeght, als datter niets secreet en blijft, dat alle saecken elimineren, en de Uytheemsche Ministers in den Hage alles machtigh worden; en belangende de correspondentie buytens Lands, die penetreert op verre na niet ghelijck voor desen doen de Heeren Princen van Orangien, als de Sleutels hadden van de Cabinetten van andere Princen, en daer door haer desseynen wisten te ontdecken, en vervolgens den Staet tijdelijcke daer tegens te doen Wapenen. Des Bisschops van Munsters desseynen, die soo lange besigh was geweest om die te muniteren, en heeft men niet gepenetreert, maer den Staet is met de slagh gewaerschouwt, gelijck meer

meer andere exempelen souden konnen worden geallegeert, *en correspondentien die der noch zijn, worden eygentlijck door eene Provintie ghebonden*, daer van dan den ghemeenen staet de communicatie moet ontfanghen, daer by komt noch een nieuwe maniere van doen, namentlijck dat over saecken daer de Provintien haer noch niet op hebben geuyttet, en dienvolgende geen resolutie op zijn genomen, Gedeputeerde van haer Hoogh Mog. echter daer over haer sentimenten schrijven aen Ministers en Ambassadeurs van desen Staet buytens Landts, *en alsoo de vrye deliberatie van hare principalen ofte anticiperen, ofte merckelijck prejudicieeren, en vervolgens oock de voorsz. Ministers en Ambassadeurs engageren, buyten kennisse van hare Meesters, als de Heeren Princen van Orangien diergelijcke in haren tijdt pleegen te doen, met communicatie van eenige Gedeputeerde uyt haere Ho. Mog. Vergaderinge, soo wierdt dat gecarpeert, en die Heeren den naem gegeven van Cabinets Heeren.* Dat de executie van de desseynen jegenwoordigh soo gheluckigh en spoedigh soude zijn, heeft men ter contrarie wel gesien ten tijde van de invasie van den Bisschop van Munster, en doenmaels wel konnen remarqueeren het defect datter was, en hoe seer de presentie van de voorgaende Heeren Princen van Orangien wierden ghedesideert, dat echter Godt de Heere noch somwijlen een geluck en zeeghen geeft, daer voor hebben wy sijne goedertierentheydt te dancken. *Het exploict in de Reviere van Chattam is seer te prijsen*, en die geene die het selve hebben uytgevoert, zijn daer over niet minder te bedancken. Gelijck exploict is gedaen by den Commandeur Abraham Crijnsen, in de Virginies, „ na proportie van de macht die hy by hem hadde; maer dat men dese en dier„ gelijcke actien soude willen vergelijcken by alle de heroique daeden en exploi„ cten, ghedaen by de Heeren Princen van Orangien, daer men een gheheele „ Catalogue soude konnen van opleesen, soude seer prosomtueux zijn, daer is „ seeckerlijck geen oorsaecke om veel te roemen van de saecken die zeedert de „ doodt van de Heeren Princen van Orangien soo wel zijn uytgevoert; maer veel „ eerder reden om te klaghen over verscheyde misslagen dieder begaen zijn, daer „ van wy alleene drie sullen noemen. Als eerst het verlies van de Brasilien, en „ dat den Staet sich door een Koningh van Portugael heeft laten outrageeren; „ en sulcken heerlijcken Landt afhandigh maecken, en daer door een stoutig„ heydt in andere verweckt, om dese Landen allesins op 't lijf te vallen op dit „ quaet exempel van l'impuniteyt. Ten tweeden, dat men de occasie niet heeft „ waergenoomen doe die presenteerde, om Duynkercken in handen van den „ Staet te brengen. En ten derden dat men versuymt heeft de Stadt Munster een „ 's Landts Guarnisoen te verseeckeren, en alsoo die vermeeten Bisschop de „ middelen te beneemen, om dat quaet te doen, dat den Staet daer na een sulc„ ken ongelegentheydt is over den hals gekomen, dat hier by als een loffelijcke „ saecke wijders ghevoeght wordt, dat men in den tijdt van drie dagen sulcke „ considerabele Tractaten heeft gesllooten, als nu onlanghs metten Envoyé van „ den Koninck van groot Brittannien is gedaen, soude seer te approberen zijn, „ soo wanneer de Provintie op soodanige importantie te vooren in den hare heb„ ben gedelibereert, of aen haer Gedeputeerde om sulcks te doen volmacht gegeven, maer sulcks niet zijnde geschiedt, *en dat de Heeren die ter Vergaderinge van hare Hoogh Mog. compareren; daer in haer principale souden bestaen te vervangen,*

gen, *en haer te ontneemen de vrye deliberatie, soude een enckele usurpatie zijn, en strijdigh jegens de ordre en vryheyt van de Rege.ringe*, oock van seer quade consequentie, gelijck dan ten andere tijden by de Provintie van Hollandt, nevens andere saecken die de selve sustineerde dat ter Generaliteyt licht doorgingen, seer tegen gesproocken, versoeckende in die tijdt de respective Provintien, *dat sy deswegen hare Gedeputeerde by bondige instructien wilden limiteren.*

De Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden wel wetende, dat het een seer odieuse saecke is, en by een yder ten hooghsten gheimprobeert, *dat men den Heere „ Prince van Orangien, nu gekomen zijnde tot de jaren in dewelcke Prins Maurits on„ sterffelijcker memorie, niet alleen het Stadthouderschap van Hollandt, Zeelandt, „ en andere Provintien was op-gedragen, maer die oock de Troupes en Legers van den Staet te Velde commandeerde*, tot noch toe heeft gehouden buyten alle employ, niet jeghenstaende, *dat hy sijne jaren noch komt een meer als gemeene rijpheydt van verstandt ende discretie*, souden daer van geerne de odie en ondanck werpen op „ andere, die sulcks minst meriteren, ghebruyckende daer toe het selve Argu„ ment, daer toe de Heeren Gedeputeerdens van Hollandt in der selver besen„ dinge in de Maendt van September laetstleden haer hebben gedient, nament„ lijck, dat door lange difficulteyt, die de Provintie van Zeelandt, Vrieslandt, „ en Stadt en Lande in het separeren van de selve bewuste hooge functie met sich „ slepende het mortificeren van het Stadthouderschap, immers den hoogh-ghe„ dachte Heere Prince aengaet *de oorsaeck soude wesen, dat sijn introductie in de „ Rade van Staet ende verdere avancement, daer van nochtans niet seeckers en werdt „ geseght, soude worden belet*, het ghebeurt gemeenelijck, dat de Machtighste, „ ofte die gene die het meeste beleydt ende credijt hebben geacquireert, het Water trouwbel maecken, *ende daer van noch de mindere ende swackste daer van de schuldt geven, gelijck doen de groote conqueraus, die haer nabuyren sonder oorsake op het lijf vallende, eerst haer Meester maecken van haer Landt, ende alsdan hare swaere ende onaenneemelijcke conditie van Vrede voorschrijven, en die niet willende accepteren, haer dan noch de schuldt van de Oorlogen op den hals werpen*, men heeft nu 17. volle jaren, ende sulcks van de geboorte af van den Heere Prince van Orangien „ met een algemeene genegentheydt besigh geweest, om aen den selven toe te „ brengen de charges en digniteyten van sijn Doorluchtige Voor-Ouders, ghe„ lijck dan de Heeren van Hollandt haer op verscheyde tijden daer toe insgelijcks „ genegen hebben getoont, soo als die geene bekent is, die de menighvuldige „ conferentien daer over gehouden, hebben by gewoont, *sustinerende alleen dat „ sijne jaren van achtien moesten worden afgewacht*, *gelijck dan daer over in den jare „ sesthien hondert twee en sestigh een formele conventie tusschen de Provintie van Hol„ landt en Zeelandt is gemaeckt, om als dan te samen*, volgens d'Obligatie en pra„ ctijcke van den voorgaenden tijdt, *over de collatie van het Capiteyn ende Admi„ raelschap Generael, mitsgaders het Stadthouderschap te confereren*, en soo men den „ anderen daer in niet soude konnen verstaen, *dat het als dan yeder van de twee „ Provintien vry soude staen, omme elck apart ende affonderlijck, sulcks dien aengaen„ de te disponeren*, als sy het ten meesten dienste van den Lande in 't *generael en „ particulier soude oordeelen te behooren; doch in plaetse van alles tot desen tijd in sijn „ wesen te laten, heeft het de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt be„ liest*,

„ liest, sonder eenige de minste communicatie het Stadthouderschap te mortificeeren, en
„ oversulcks wegh te nemen en te vernietigen het poinct daer over men geobligeert was
„ metten anderen te delibereren, volghens het voorsz geconvenieerde, en in krachte
„ van de particuliere Unie tusschen Hollandt en Zeelandt opgherecht, daer de twee
„ Provintien tot een fondament ende grondt van hare Regeeringe leggen, dat
„ die niet wel sonder eenigh hooft kan werden bestiert, noch de Ledematen van dien in
„ goede eenigheyt met malkanderen gehouden, haer niet alleene met voorsz mortificatie
„ in hare Provintie contenterende, maer oock nu vorder treedende met dese Provintie
„ te willen despaneeren om de vryheyt, die men in alle gevalle den andere in dese hadde
„ beloofst te laten, en die oock yeder Provintie uyt sijn eygen hoofde competeert, af te
„ gaen en t'abandoneeren, gelijck de hooghgemelte Heeren Staten van Hollandt ende
„ West-Vrieslandt door hare Gedeputeerde hebben trachten te wege te brengen, ende
„ nu onder den naem en faveur van de Heeren Staten Generael daer toe nieuwe instan-
„ tie doen, om alsoo de hardigheydt, die in den Hare, desen aengaende is ghepleeght,
„ waer het moogelijck over de andere Provintien, en specialijck over dese mede te ver-
„ deelen, en daer aen moogelijck te doen participeren, en deselve alsoo voor alle de we-
„ reldt ten toone te stellen, en een esclatante preuve te geven, datter in haer vermoo-
„ gen is de respective Provintien in hare inclinatie en genegentheyt soo wel als van der
„ selve solemneele genoomene resolutie te diverteeren en af te trecken, niet tegenstaen-
„ de die den tijdt van seventhien Jaren in haren boesem zijn ghevoedt en bewaert ge-
„ worden, tot dat den tijdt van de executie, die nu voor handt is, soude wesen ghea-
„ dimpleert, dat seeckerlijck van die Provintie des te minder was te gemoedt te sien,
„ om dat sy haer alleene de educatie en opvoedinge van den hooghgedachten Heere Prin-
„ ce van Orangien hebben aengematight, tot particulier misnoeghen van dese Provin-
„ tie, die evenwel dat soo heeft laten passeren, op hoope dat daer door meerder affectie
„ ende genegentheyt tot sijn persoon en promotie soude werden verweckt, gelijck oock
„ de Vooghden de eerste moeten wesen, om het goedt van haren pupille te bevorderen,
„ 't gene ongetwijffelt de eenighste oorsaeck is geweest, dat hare Hoogheydt de Vrouwe
„ Princesse Douariere haer daer toe heeft laten bewegen. In gevalle yemandt voor
„ eenige Iaren hadde bestaen te seggen, dat de Heeren Staten van Hollandt en-
„ de West-Vrieslandt, eyndelingh dese saecke soo verre buyten hoope ende verwach-
„ ten souden hebben gedirigeert ende gebracht, als die jegenwoordigh by een yeder ge-
„ sien wordt, men soude die luyden hebben aengesien als die geene die quade impressie
„ tegens die Provintie tracht te verwecken, maer de uytkomste leert nu, dat die gene
„ die hier in swaerhoofdigh zijn geweest in hare gissinge niet bedrogen zijn geweest, ge-
„ lijck oock lichtelijck niet doen sullen die geene die jegenwoordigh apprehendeeren dat
„ de introductie van de Heere Prince van Orangien in den Rade van Staten, alschoon
soo dier gekocht, en sijn Hoogheyt van de functie van het Stadthouderschap, allesints
ontset werdende, het als dan by het mager employ wel mochte blijven, vermits het
Capiteyn en Admiraelschap Generael, dat men soo van verre laet sien, sonder daer
van eenige de minste assurantie te geven, ende noch voor vijf jaren verschooven word,
niet alleen geaccrocheert blijft aen het examen van de bequaemheydt van den hooghge-
dachte Heere Prince, daer men nu genoeghsaem de teeckenen van siet, mitsgaders of 't et
alsdan dienstigh sal wesen ofte niet, maer oock aen de eenparigheydt van alle de Pro-
vintien, sulcks dat het in het vermogen van de Provintie van Hollandt altoos sal we-
sen,

sen, die promotie alleene tegens te houden, behalven dat deselve noch soo veel tijd sal hebben om de andere Provintie op haer swackste te vatten, en daer toe mede is het mogelijck te disponeren, en wie weet of dat niet mede soude komen te gelucken, voornementlijck als men de respective Provintien nu soo verre soude brengen, dat sy in dese geinventeerde separatie, ende by gevolghe mortificatie van het Stadthouderschap eyndelijck souden accorderen ende toestaen, en dat het selve souden werden gestelt tot een fondamenteele Wet van den Staet, die alle de Regenten en Leden van de Regeeringe by eede souden gheobligeert werden te maintineren, wy sullen hier mede van dit poinct afscheyden, en aen de verstandighe laten oordeelen, *wie die geene zijn, die de promotie van de Heere Prince van Orangien verbinderen.*

Dat de Heeren hare Hoog Mog. Gedeputeerden haer meerder trachten te behelpen met het Argument dat by ons soude zijn gebruyckt, namentlijck dat de minderheyt met de meerderheyt, maer wel de meerderheyt de minderheyt behoorde te disponeren, dat geeft ons occasie om te toonen hoe dat het met dit poinct van separatie van de twee hooge functien, en vervolgens mortificatie van het Stadthouderschap, ten respecte van de Heere Prince van Orangien is toegegaen. Het is dan omtrent de Maent van Augustus des voorleden Iaers ghebeurt, dat de Heeren haer Hoog Mog. Gedeputeerden tot de Militaire saecken metten anderen overleggende, hoe en in wat voegen de Militaire van den Staet behoorde te worden ghestelt, en gebracht in een goede postuyr, en dat sy den anderen fonderende om daer in vry ende liber naer haer ghemoedt te opineren, sonder elders anders als op den meesten dienst van den Lande te reflecteren, zijn alle deselve Heeren, soo als wy van goeder handt bericht zijn, uytghenomen een ofte twee daer in van een en het selve gevoelen geweest, daer in bestaende, dat de Militie deser Landen behoorde versien te worden met bequaeme Hooft-Officieren, *en dat by het aenstellen en eligeren van deselve den Heere van Orangien oock behoorde gedesigneert te worden tot Capiteyn en Admirael Generael, en van nu af geintroduceert in den Rade van Staten, doch in plaetse dat achtervolgende die goede sentimenten een project soude worden by een gestelt, als voor-gekomen zijnde uyt een libere ende ongepreoccupeerde gemoederen, en die geheel quadreerden mette inclinatie ende het sentiment van verre de meeste Provintien: soo is daer van uytstel versocht, en alsoo tijdt gewonnen om eenige andere dispositie in de gemoederen te verwecken, gelijck dan eyndelijck op niemandts naem een project voor den dagh is ghekomen, behelsende onder andere de bewuste separatie, mette gevolghe van dien, daer noyt te vooren van was gehoort ofte gerept, ende is daer op al voorts gearbeyt, tot dat het selve op den een en twintighsten September daer aen volghende is uytgekomen op den naem van haer Ho. Mog. Gedeputeerde tot de Militaire saecken, alhoewel deselve dien aengaende niet en waren van een ende het selve sentiment,* 't welcke gedaen zijnde, is het project, nu een naem ende Titul bekomen hebbende, wijders onder den naem van hare Hoog. Mog. geaddresseert aen de respective Provintien, die in effecte, *immers het meerendeel van deselve,* door die wegh een project ende propositie ontfingen van hare Gedeputeerde, over saecke, daer over sy volkomentlijck *waren geinstrueert ende gelast heel anders te ageren,* namentlijck om by alle occasie het designeren van den Heere Prince van Orangien tot *Capiteyn en Admirael Generael, en sijn Hoogheydt introductie in den Rade van Staten, en dat seer*

wel

wel gheweten wordt dat de meerendeel van de Provintie, of alrede een Stadthouder hadden, ofte den Heere Prince van Orangien daer toe solemnelijck hadden ghedesigneert, ende dienvolghende tot de bewuste separatie ofte mortificatie geensints en waren ghedisponeert, als men in desen hadde gheprocedeert na de eygentlijcke natuyre van saecken, *soo hadden haer Hog. Mog. haer veel eerder moeten laten bewaghen, nademael de meerderheyt van de Provintien in dier voegen ghedisponeert waren*, het minder getal door Missive of besendinghe te versoecken haer daer mede te conformeren, ghelijck het selve nu veel jaren achter *den anderen omtrent de Provintie van Hollandt met meerder fondament hadden konnen gheschieden*, ende als noch be-
„ hoorde gedaen te worden, immers ten respecte *van de introductie van den Heer*
„ *Prince van Orangien in den Rade van Staten, daer alle de ses Provintien soo lan-*
„ *ge op hebben geurgeert, en ongetwijffelt als noch van een sentiment blijven*, om het selve effectivelijck te doen, sonder dat te accrocheren aen saken die daer mede geen ghemeenschap hebben, *doch den tijdt doet ons sien dat de hoogh-gemelte Provintien met haer allen niet soo veel opereren, als de Provintie van Hollandt alleen, jae het gaet soo verre, dat men ter Generaliteyt geen advijsen aen en neemt, als die conform zijn het sentiment van eenige, en de projecten die deselve hebben geminuteert; gelijck het dese Provintie is gebeurt*, dat tot driemael soo hare resolutie teghens de voorgeslagene separatie, en daer uyt spruytende mortificatie ter Vergaderinghe van hare Hoogh Mog. hebben laten *inbrengen, t'elckens is gerenvoyeert tot nieuwe deliberatie*, ja soo wanneer de derde resolutie van dese Provintie, *ghenomen op den vier en twintighsten September des voorleden jaers, by de Heeren ordinaris Gedeputeerden der hooghgemelte Vergaderinge was in gebracht*, en haer Ed. Mog. sentiment met redenen daer toe dienende bekleedt, soo is des niet teghenstaende des anderen daeghs goedt gevonden aen dese Provintie te schrijven, *dat deselve wederom wilde vergaderen, daer de Leden even van den anderen gescheyden ende gesepareert waren, tot driemael haer sentiment hadden verklaert*, ende dat heel wel te noteren is, in een tijdt *dat de Heeren Staten van Gelderlandt en Over-Yssel noch*
„ *completelijck van haer voorigh sentiment waren, en dit is de maniere op dewelcke*
„ *dat men mette meerderheydt ende minderheyt weet te handelen, ende selfs de odieu-*
„ *se deliberatie onder den Titul en naem van Ho. Mog. te deputeren, ende de Provin-*
„ *tien daer op sonder ophouden te pressen, ende daer door twijffelachtigh ende weeck*
„ *te maecken, daer deselve door die hooghe Vergaderinghe veel eerder behoorde te worden gheanimeert, om alle sulcke projecten en propositien, tendeerende tot soodanige dangereuse nieuwigheden van de handt te wijsen, doch alsser yet ter Vergaderinghe van haere Hoogh Mog. wert voortgebracht, dat de Provintie van Hollandt niet en smaeckt, en nochtans over een komt mette ghenegentheydt van de meeste Provintien, soo kan men nochtans seer beswaerlijck, ende veeltijdts daer mede geheel niet te rechte komen*, gelijck het ghebeurt is in den Iaere *sesthien hondert seven en vijftigh* dat by den Heer Mulert ter Vergaderinghe van haer Hoogh Mog. presideerende, maer alleene gedicteert zijnde seeckere conclusie tot het approprieeren van eene instructie om het selve gedaen, *op het aenstellen van een ander Velt-Maerschalck, in plaetse van goede memorie den Heere van Brederode ghelet te worden, de Heeren van Hollandt haer daer tegens seer hebben geopposeert*, sustineerende dat sy dier op niet en hadde geadviseert, maer uytstel van deliberatie versocht, nee-

 mende

mende voort het selve soo hoogh op dat de Heeren van deselve Provintie, *daer over circulaire Brieven schreven aen alle de Provintien, ende specialijck oock aen dese, klagende onder andere, dat de Gedeputeerde van eenighe Provintien, haer in die deliberatie hadden gedient van oude verjaerde resolutien, en dat men haer by meerderheydt trachtede te verbloecken ende te overstemmen, versoeckende dat de Heer Gedeputeerde van dese Provintie mocht worden gheordonneert haer van die resolutie niet verder te bedienen, daer men by de andere gelegentheydt deselve Gedeputeerde niet en ontsiet te engageeren met het formeeren van Concepten, directelijck strijdigh teghens de intentie van haere Principalen, sulcke en diergelijcke exempelen ende contrarie inceptien meer te allegeeren is onnoodigh, dewijle die maer al te wel bekent en is.*

Wy en konnen mede niet wel verby gaen te remarqueren dat de Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden onder andere mede poseeren, *dat de functie van Capiteyn ende Admirael Generael, niet anders als met eenparigheydt van stemmen kan worden vergeven, daer wy nochtans geene kennisse hebben, dat oyt of oyt die ordre en maximen in de Vergaderinge van de ghemeene Bondtgenooten is ingestelt, derhalven soo moeten wy seer twijffelen, of dat oock met hare intentie ofte meyninghe over een kome, gelijck wy oock niet konnen ghelooven dat deselve alle de andere ingredienten ende positien van haere propositie hier vooren breeder gheroert, souden willen gestandt doen, niet te min soo sal men sich daer van in het toekomende seer wel moeten te bedienen, en die allegeeren als resolutien die solemnelijck zijn genomen, soo de Provintien alles met stilswijgen passeren, dat wy niet vertrouwen dat geschieden sal*, wy weten seer wel, dat in de collatie van een Charge van sulcken consequentie, men behoorde te procederen met een gemeene bewilliginghe, en daer trachten bekoomen de eenparigheydt van alle de Provintien, *maer om dat als een noodtsakelijcke Wet te maecken, dat heeft vry sijn bedenckinge, in den Iare* vijfthien hondert ses en tachentigh *als gedelibereert wierde om het Gouvernement van dese Landen op te dragen aen den Grave van Leicester soo waren de Provintien seer verleeghen dat de Gedeputeerde van Vrieslandt haer daer op als ongelast niet en verklaerden, wat debvoiren oock daer toe wierden aengewent, sulcks dat de hooghghedachte Provintien eyndelijck genootsaeckt waeren te seggen*, dat het onredelijck ende onbillijck soude zijn, dat mits het gebreck van last van eene Provintie, de andere in sulcken gewichtigen saecke souden ledigh blijven staen, van eyndelijck te resolveren, gelijck sy dan oock de *Provintie van Zeelandt hebben vervangen, maer dat se na voorgaende eximinatie hadden ondervonden, dat die deliberatie en dispositie niet en was begreepen onder de casus in het negende Artijckel van de Unie van Uytrecht uytghesloten*, ende waer in niet geoorloft en is te disponeeren, als met gemeen advijs ende consent van alle de Provintien, *de sustenue die men nu ter contrarie heeft, en met veele opereuse redenen trachtet te beweeren ende staende te houden, moeten immers wijcken aen het oordeel van die gene, die ten tijde van het oprechten van de voorgemelde Unie de Republijcque hebben geadministreert*, en dien volgende alderbest de rechte intentie van de contrahenten, en den gemeynen sin van het voorsz *negende* Artijckel wel hebben geweten: met noch veel minder bedencken is over de andere en volgende militaire Charges by meerderheyt van stemmen gedisponeert, *gelijck oock in den Iare sesthien hondert twee en veertig den Heere van Brederode tot Veldmaerschalk.*

en den:

en den Grave Aelbreght van Solms tot Generael van de Artillerye, *teghens de oppositie in weerwil van Hollandt zijn verkoren, en hare functien geinstalleert*, gelijck meer andere soodanighe exempelen konnen worden aengewesen, en daer door getoont, dat sulcke en diergelijcke dispositien en weygeringhe van een Pro-
„ vintie, niet en konnen werden opgehouden, veel min gemortificeert, *maer*
„ *daer over, als over poincten van ordre, met meerderheyt van stemmen gedisponeert,*
„ *dat is de ordre en kraght van regeeringe, die aen het lichaem van de Unie is gedefe-*
„ *reert, en in practijcque daer op gevolght, dan isset te beklagen, dat die nu soo verre is*
„ *gedeclineert en vervallen, dat jegenwoordigh deses Provintien niet machtigh en zijn,*
„ *in weerwil van Hollandt, een simpele Brigadiers plaetse te vergeven*, alhoewel onder de Hooft-Officieren, die functie een van de laetste is, gelijck het is gebleecken, soo wanneer de *Heer Masonnensvo*, jegenwoordigh Commandeur van Zas
„ van Gent, daer toe door haer Hog. Mog. wettelijck was verkosen, *doch door*
„ *de stercke oppositie van die van Hollandt, die hem voor haer ontboden, genoodruckt*
„ *geworden, daer van te renuncieeren*, en alsoo te ontgaen het perijckel dat hy an-
„ dersins soude geloopen hebben, *om te verliesen de chargies die hy hadde op de re-*
„ *partitie van die Provintie.*

Het is wonder dat men in dese saecke eyndelijck mede invoert de reflexien, die ghesegt worden dat Uytheemse Potentaten souden *nemen op de dispariteyt van de sentimenten over het employ van de Persoon van de Heere Prince van Orangien, doch gelijck vooren is aengewesen, isser in dat poinct originelijck gene discrepantie geweest, maer by alle de Provintien een eenparighe inclinatie, om den Hoogh-ghedaghten Heere Prince de digniteyten en Chargies van sijn Voorouders toe te brenghen*, welcke eenparigheyt ongetwijffelt soude zijn gebleven, *ten ware de Provintie van Hollandt, door hare onvermoeyelijcke devoiren, en dat sy de andere Bondtgenooten in desen geen rust en hebben gelaten, daer tegens soo kraghtigh hadden gearbeyt, alhoewel men noyt en heeft gehoort ofte gesproocken, van eenige seperatie of mortificatie van de hooge Charges, als nu zedert eenige maenden herwaerts*, en even jegens *dien tijdt, dat men 't accomplissement soude gaen geven aen de generale affectie en ghenegentheyt die men den Heere Prince van Orangien altoos heeft getoont, om het welcke te beletten nu alles schijnt te worden inghespannen, en daerom oock de reflexien van Uytheemsche Potentaten gebruyckt in een domestique sake*, daer men ten uytersten jaloers behoorde te wesen, dat die haer eenighsins daer mede souden bemoeyen, *alhoewel dat van die reflexie is, noyt hier en is gebleken, en soo daer eenige Ministers van andere Princen in den Hage zijn*, die sulcks souden te kennen geven, dat gheschiet wel light *mede uyt een complaisence, gelijck die in dese importante sake maer al te veel en wordt bespeurt, als de Heeren Extraordinaris Gedeputeerde van dese Provintie, die laetstmael met de Heeren van Hollandt, over het employ van den Heere Prince van Orangien confereerden*, soo wierde om dese reflexie oock *veel ghesegt, maer noyt bewesen, noch geene van alle de Uytheemsche Ministers hebben haer dese aengaende aen de Heeren van Zeelandt geaddresseert*, ende het is wonderlijck, hoe ongelijck in dese sake geageert wort, want *soo daer sigh eenigh Prins of Potentaet moght op doen, om het avancement van den Heere Prince van Orangien teghens te booven, die wordt by eenige gehoort en geallegeert*, en soo *daer ter contrarie* Princen zijn, onsen Staet wel genegen en toegedaen, *die het voorsz avancement recommanderen, daer op wort geene*

geene de minste reflexie genomen, ja *daerom te meer tegens gedaen*, *het beste is, dat die domestique sake wordt binnens huys gebonden, en aldaer behoorlijcke reflexie ghenomen op het gene waer mede den dienst en eenigheyt in den Staet in goede ordentelijcke Regeeringe in de respective Provintien kan worden gevordert, gelijck daer toe de middelen vooren knabbelijck zijn aengewesen. De actie die eens begaen is met den Usurpateur Cromwel, laet die ofte diergelijcke in het toekomende, sorghvuldighlijck als een gevaerlijcke Klippe vermydt worden.*

En wy moeten tot besluyt van dese gewichtige en importante sake tot decharge van ons gemoet *de respective Leden vriendelijck versoecken, doch wel op haer hoede te willen wesen, van dese scabreuse deliberatie*, over het separeren van de twee bewuste hooge Functien, ende vervolgens het mortificeren van het Stadthouderschap, *immers ten respecte* van den Heere Prince van Orangien, *niet langer aen de handt te willen houden, maer tot voorkominge van alle discrepantie en oneenigheydt binnen dese Provintie kort af te snijden, en vervolgens te persisteren by voorgaende Resolutie op het cas subject metten ghevolghe en aenkleven van dien in den Jare sesthien hondert sestigh en daer bevoorens, na rijpe en solemnele deliberatie met eenparigheyt van alle Leden van de Provintie ghenomen, en naderhand op verscheyde tijden ge-*
„ *confirmeert*, gelijck dan *vervolgens daer over de dancksegginghe, niet alleen van*
„ *den Heere Prince van Orangien, maer oock van alle de hooge Personagien, die zijn*
„ *Hoogheydt in Bloedtverwantschap en Alliantie bestaen, by de Heeren Staten van*
„ *Zeelandt zijn ontfangen en aengenomen, en by haer Ed. Mog. met de noodige beleeft-*
„ *heyt en congratulatie beantwoort*, sulcks dat de hoogh-ghemelte Heeren Staten in desen niet alleene zijn ge-engageert, *ende verbonden, uyt eyghen Interesse, en uyt kraghte van de solide en invincibele redenen hier vooren gededuceert, maer oock door het poinct van eere en respect, als hebbende haer woordt soo iterativelijck ende liberalijck in desen ghepasseert*, wy en ghelooven niet dat het in de ghedaghten van de Regenten komen sal, *om het gene met soo goeden overlegh en sulcke eenparighe beweginge van alle de gemoederen is gedaen, en daer van een yder het accomplissement als met uytgereckten halse, nu soo veele jaren heeft te gemoet gesien, in te trecken of te veranderen, daer die jegenwoordigh op weynigh na vervult is*, dat soo veel te mindere van dese Provintie kan werden verwaght, vermits deselve haer niet gecontenteert en heeft in den hare alleene te betuyghen, *de onveranderlijcke maxime die deselve heeft om de oude gronden en fondamenten van de Regeringe vast te houden, en aen den Heere Prince van Orangien te bewysen, de behoorlijcke danckbaerheyt over het goet dat sijne Voor-ouders aen het Vaderlandt hebben bewesen, maer oock andere door hare Brieven en besendinghen daer toe hebben traghten te bewegen, daerenboven moet oock wel worden geconsidereert, dat gelijck in desen niet anders en heeft konnen worden gheresolveert, als met eenparige toestemminghe van alle de Leden, dat alsoo daer inne geen veranderinge kan vallen, dan met gelijcke eenparigheyt, vermits dese deliberatie raekt de gronden en fondamenten van de Regeeringe, daer in volgens de particuliere constitutie ende ordre van de Regeeringe in dese Provintie geen veranderinge kan worden ghemaecht, als met eenparige stemmen van alle de Leden, gelijck de Provintie van Holland in desen oock niet anders als in eenparigheyt heeft geprocedeert*, nu isset seer lichtelijck na den aert en constitutie te oordeelen, *hoe onmogelijck het soude mogen wesen de Leden van deselve te brengen tot een eenparigheyt, om jegenwoordigh af te wijcken*

en te

en te veranderen, het gene deselve met sulkken goeden Harmonie, ja met sekere emulatie iteratievelijck hebben goet gevonden en geresolveert, en haer selven oock ge-employeert, om andere door hare redenen en exempel daer toe mede te trecken, en gelijck de Regeeringe, alhier daer over een generale approbatie heeft ontfangen, en alle de gemoederen daer mede sonderlinge verheugt, soo is wel te gelooven, dat de veranderinge die men in dese soude willen ondernemen, van de beste operatie niet en soude wesen, maer de eenigheyt, die daer tot noch toe is geweest tot verdeeltheyt, en de Leden van de Provincie in distrepantie soude brengen, dat in alle manieren moet worden voorgekomen, en daerom tydelijck afgewesen alle propositien en deliberatien, die daer toe aenleydinge geven, *en aen die gene die misschien intentie mochten hebben, de Leden alhier, tegens den anderen aen te setten; en de Provincie in onrust en tweespalt te brengen*, daer toe alle hope benomen, en derhalven de sake daer henen te dirigeren, dat de *Resolutie op den* 24. *September* des voorleden Iaers genomen *soo wanneer hier te vooren, alle* de selve reden en argumenten, *door de Heeren Gedeputeerde van de* Provincie *van Hollant waren gehoort en rypelijck geconsidereert, die nu onder het faveur van eene commissie van hare Ho: Mog: zijn gherepeteert, mocht worden ghelegt ter executie*, mede-brengende, dat men door extraordinare Ghedeputeerde de Heeren Staten van Hollandt en West-Frieslandt soude trachten *te bewegen om de selve Resolutie, tot het mortificeren van het Stadthouderschap in den hare genomen, niet wilden practiseren, immers geen prejuditie te helpen leggen aen de Vryheyt, die de andere Provincien in desen souden willen gebruycken, om den* Prince *van Orangien als Stadthouder te employeren, niet tegenstande sijn Hooghheydt soude wesen verkoren tot Capiteyn en Admirael Generael, ofte wel daer toe gedessigneert, gelijck dan by die andere Provincien nieuwe instantie soude konnen werden ghedaen, om den hoogh ghedachten Heere Prince, de voorsz. Functie van Capiteyn, en Admirael Generael op te dragen, immers daer toe te designeren, en ten minsten voor af te introduceren in den Raedt van Staten, sonder het selve langer aen eenige saken te accrocheren, daer toe alle de Provincien haer seer genegen toonen, en van herten wenschen dat de Provincie van Hollant, haer daer toe mede wilde laten disponeren*, tot welcken eynde de voorige instantien als dan souden konnen worden gheredubleert, en voorts in dese geheele sake, *in 't vriendelijcke met de andere Bondghenooten gehandelt, sonder den andere sonderlinge niet in 't gebeel domesticq is, soo seer te perssen, en tot dien eynde aen haer te verklaren, dat alhoewel te wenschen ware, dat deselve op de oude gronden en fondamenten van de Regeringe haer van de Functie van het Stadthouderschap souden willen bedienen als in de voorlede tyden, soo wel en loffe-*
„lijcke is geschiet, dat niet te min de Heeren Staten van Zeeland sullen aensien dat de
„respective Provintien daer in sullen doen ofte laten, soo als yder van deselve te rade
„sal worden, mits dat sy desen aengaende oock de Vryheydt van dese Provintie willen
„laten, om haer van de voorsz Functie te mogen bedienen, en den Heere Prince van
„Orangien, alreede by haer daer toe gedessigneert te employeren, sonder vorder op de
„bewuste separatie of mortificatie te urgeren, vermits *daer van geene de* minste
„ombrage, immers met *geen fondament en kan worden* genomen, *door dien*
sijn Hooghheyt uyt dien hoofde alleen in het domesticq van dese Provincie soude worden
„ghebruyckt, geen gemeenschap *hebbende, met het Capiteyn en Admiraelschap*
„Generael van de Unie, en dat volgens de eygen sustenue van de Heeren Staten van

 Hollandt,

„ *Hollandt het Stadthouderschap alreede is ontbloot van de voornaemste prerogativen* „ *die aen die Functie voor desen hebben gedependeert*, en derhalven geene de minste gevaerlijckheydt daer uyt kan worden geimagineert, daer is oock niet aen te twijffelen, of de andere Provincien, van alles wel en grondigh onderright, niet met allen aen dese redelijcke presentatie in dese Deductie begrepen defereren, soo sulcks maer ter deghen ondersocht en getenteert en wordt, *dat dese Provincie stantvastigh blyve, by het gene de selve voor desen soo wel en cordatelijck heeft geresolveert*, daer toe wy hopen dat de goede Godt sijn zegen sal gheven, *en voorts dese goede Provincie bewaren voor alle tweespalt en oneenigheyt, en dat vervolgens het gene daer toe de materie ende aenleydinge soude mogen geven tydelijcken macht werden tegens gegaen en geweert*. Aldus gedaen, &c. den *twee*, *drie* en *vierden* Martii *sestien hondert acht en sestigh*.

RADEN.

Sulcks namaels in Druck uytgegeven werdende / diende alleen om 't ghemeene volck soo wat te diverteren (soo men seyde) dat niet verder sagh als haer neus langh was: want Hollandt verstondt dat het was het oude deuntje, dat door de Deductie van 't Jaer sesthien hondert twee en vijftigh duydelijck genoeg gerefuteert was.

Den Raedt van State communiceerde den vijfden aen de Vergaderinge / dat sy in 't seker waren geinformeert dat den Heer Cheur-Vorst Palts wel geneghen soude zijn / by voortganck van een minnelijck accommodement van desselfs differenten met den Hertogh van Lorraine, eenige van sijne Troupen over te doen in dienst van desen Staet / ende namentlijck een Regiment te Paert / gecomposeert uyt ses Compagnien / alle uytgelesen Volck / ghewapent en gemonteert naer behooren / ende op den voet als haer Hog. Mog. derselver Militie gewoon waren te tracteren ende t'onderhouden / met byvoeginghe dat sy oordeelden dat het selve in verscheyde respecten voor den dienst van den Lande seer considerabel was.

Insghelijcks hebben de Heeren Gedeputeerden van Uytrecht op den vijfden ter Vergaderinge voorgedragen / dat de Ed. Mog. Heeren Staten hare Principalen / by gevolge van de andere Provintien hadden geconsenteert in het Equiperen van acht en veertigh Schepen van Oorloge / mitsgaders in het aennemen van twaelf duysent Man Landt Militie / mits dat de kosten tot d'Equipagie van de voorsz Schepen souden werden gevonden door af uyt de Convoyen ende Licenten / voor soo veel die konden strecken / ende het surplus by de respective Provintien gefurneert / ende dat de Landt Militie soo veel doenlijck by overneminge van alrede geworvene Troupes / ende versterckinge van de Compagnien in dienst zijnde / moghte werden gevonden / mitsgaders dat d'aenrits-gelden ende verdere penninghen tot betalinge der voorsz twaelf duysent Man noodigh / promptelijck by de gesamentlijcke Provintien wierden te berde gebracht: waer op ghedelibereert zijnde / zijn de gemelte Heeren Gedeputeerden van Uytrecht voor de gedane moeyte ende openinge bedanckt.

Den sesten is ghehoort het rapport van de Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere

andere haer Hog. Mog. Gedeputeerden tot het stuck van de Patenten / achtervolgens der selver resolutie van den derthienden deses / met ende nevens eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van State / gheviseert ende geraмineert hebbende de Missive van den selven Raedt van State / geschreven alhier in den Hage, den tweeden der selver Maendt / ende daer nevens een Lijste van vijf en twintigh Regimenten te voet / yder gecomposeert uyt acht Compagnien / om geemployeert te werden / sulcks ende daer 't behoorde / oock ter plaetse daer haer Ho. Mog. na gelegentheyt ende occurrentien van saecken / 't selve tot securiteyt ende ten dienste van den Lande souden oordeelen te behooren; houdende voorts dat haer E. t'allen tijden / des versocht zijnde / gelijcke lijste van eenige Regimenten te Paerd aen haer Hoogh Mog. souden exhiberen; ende eyndelijck mede hun advijs op de provisionele versterckinghe van de Guarnisoenen van Wesel, Hasselt ende Steenwijck. Waer op gedelibereert zijnde / is goedt ghevonden dat de voorsz vijf en twintigh Regimenten te voet in de aenstaende Campagne geemployeert souden werden / ende tot dien eynde de noodige Patenten gedepescheert / soo haest als het Rendevous voor deselve soude wesen vastghestelt / welcken aengaende de ghemelte Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden versocht wierden nader rapport te doen. Des wierde den Algemeenen Raedt van State oock versocht de Officieren / leydende de Compagnien in de voorsz Lijste gespecificeert / middelertwijle aen te schrijven / dat deselve sich souden hebben gereedt te houden / om op den ontfangh van haer Hoogh Mog. Patenten aenstonts te konnen marcheren. Dan hebben d'opgemelte Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden oock gerapporteert / dat den gedachten Raedt van State aengenomen hadde / haer Hoogh Mog. ten eersten toe te laten komen een Lijste van eenige Regimenten te Paerd / om van gelijcken geemployeert te mogen werden / als mede hun advijs op de versterckinge der Guarnisoenen van Wesel, Hasselt ende Steenwijck, Grol, Buderijck ende Grevoort, mitsgaders dat haer E. in tijds souden doen prepareren ende gereedt houden alle de nootdruften van Artillerye / Wagen / Schepen ende Bruggen / als anders die tot het formeeren van de train van nooden souden moghen wesen / ende daer van aen haer Hoogh Mog. advertentie geven / waer over haer E. bedanckt zijn.

Den achtsten hebben de Gedeputeerden van de Provincie van Vrieslandt ter Vergaderinge geopent het consent van de Heeren hare Principalen / hier na volgende van woorde te woorde geinsereert.

OP 't tweede poinct van dese ordinaris Landtdagh, rakende d'extraordinaris Equipagie van *acht en veertigh* Schepen van Oorloge, met den gevolge ende aenkleven van dien, geleesen ende geexamineert zijnde seker positijf advijs by de Heeren Gecommitteerden uyt de respective Collegien ter Admiraliteyt geformeert den *tweeden* December lestleden, houdende begrootinge van middelen tot voorsz Equipagie gherequireert ende tijdlijcks ghesecondeert door hare Ho. Mog. successive Missiven van den *negenthienden* ende *acht en twintighsten* Ianuary *sesthien-hondert acht en sestigh*, sampt *seventhienden* ende *drie en twintighsten* deses, waer by ons onder anderen mede op 't serieuste gherecommandeert zijnde, om consent te willen dragen in het aen ende overnemen van

twaelf

twaelf duysent Man Landt Militie, die by de considerable Wervingen in de nabuyrschap voor den dienst van den Lande hooghnoodigh werden ghehouden: hebben haer Ed. Mog. in de voorsz aen ende overneemingbe van *twaelf duysent* Man Landt Militie, mitsgaders *acht en veertigh* Schepen van Oorloge, met den gevolge ende aenkleven van dien wel willen consenteren ende verstaen, gelijck wy daer inne consenteren ende verstaen mitsdesen, by ghevolgh van de andere Bondtgenooten, mits dat onser Provintie quote in de voorsz Schepen by de Heeren Raden ter Admiraliteyt tot *Harlingen* werde ge-equipeert, mitsgaders onse Frontieren met een goedt aental van Militie voorsien, het gedestineert Fort by 't *Roveen* ten spoedighsten ende sonder eenigh uytstel op gemaeckt, ende 't Klooster ter *Apel*, beneffens de *Dijlerschanse* in behoorlijcke staet van defensie ghebracht, alsoo wy by ontstenteniss van dien seer beswaerlijck tot voorschreve consenten souden konnen verstaen.

Aldus gheresolveert op 't Landtschaps-Huys den *twintighsten* February *sesthien hondert acht en sestigh*. Verteekent voor *Oostergoo G. Wilco, F. Heer tot Schwartsenburgh, S. van Jeltinga*, voor *Westergoo D. v. Hemmema, B. Haersma*, voor de *Zevenwolde* - - - - - - - Voor de Steden *S. Westra, J. Lolkes Zuyderbaen*. Onderstondt, *Accordeert met de principale Resolutie, in kennisse van my*, Geteekent *J. de Schepper*.

Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden hier van kennisse te geven aen den Raedt van State / om te strecken tot der selver narichtinge / ende voorts hare Ho. Mog. toe te laten konnen hun advijs / rakende de besettinghe van de Frontieren van Vrieslandt, met een goedt aental van Militie / mitsgaders 't Fortificeren van 't voornoemde Klooster ter Apel, met verder versoeck / dat haer E. soodanigen ordre wilden stellen / ende die voorsieninge doen / ten eynde dat ten spoedighsten het gedestineerde Fort by 't Roveen opghemaeckt / ende de Dijlerschanse in behoorlijcke staet van defensie gebracht mogte werden.

De Heeren Gedeputeerde van de Provintie van Vrieslandt hebben oock ter Vergaderinge geopent de respective Consenten ende Ratificatien van de Heeren Staten hare Principalen / luydende als volght:

Ter Vergaderinge geexhibeert ende gevisiteert zijnde de generale petitie des Raets van State, in date den *sesthienden* January lestleden, mitsgaders d'ordinaris ende extraordinaris Staten van Oorloge voor den jegenwoordigen Iare, sampt memorien ende stucken daer toe specterende, is nae deliberatie goedt ghevonden ende verstaen, by provisie te verblijven by den onden staet van Oorloge, ende ondertusschen die orde te stellen, ten eynde de betalinge conform deselve geschieden, ter tijdt toe de nieuwe staet van Oorloge wel ende nae behooren sal wesen uytgebracht.

Aldus geresolveert op 't Landtschaps-Huys den *een en twintighsten* February *sesthien hondert acht en sestigh*. Verteekent voor *Oostergoo, L. van Eysinga, I. van Wykel*, voor *Westergoo D. Hemmema, S. G. Bruma*, voor de *Zevenwolde*.

wolde. - - - - - - - - - - - Voor de Steden *Simon van Sloterdijck*, *W. Foeckes Coyker*. Onderstondt, *Accordeert mette principale resolutie, in kennisse van my*, Geteeckent *J. de Schepper*.

Gesien, gelesen ende geexamineert zijnde de naerdere Missive van haer Hoog Mog. in dato den *seven en twintighsten* deses, seconderende d'extraordinaris petitie des Raedts van State, ter somme van *ses en dertigh duysent* guldens, tot verval van de onkosten, gerequireert tot het maken van de *Tragel*, ende verdiepinge van de Riviere *d'Eendracht* in den voorleeden Iare meermalen aen ons ghedaen, is ter consideratie van de tegenwoordige tijds gelegentheyt, in voorseyde petitie van *ses en dertigh duysent* guldens, ten eynde als voren by ons gheconsenteert; gelijck daer inne geconsenteert werdt by desen, onder benefitie ende reserve van soodanige clausulen, als by onse jonghst-ghedragene consenten in de extraordinaris Equipagie van *acht en veertigh* Oorlogh Schepen, sampt aen ende overneminge van *twaelf duysent* Man Landt Militie, de date huyden staen geregistreert ende aengetogen.

Aldus ghresolveert op't Landtschaps-Huys den een en twintighsten February *sesthien hondert acht en sestigh*. Verteeckent voor *Oostergoo F. van Eysinga*, *I. van Ieltinga*, voor *Westergoo D. v. Hemmema*, *Iacob Iansz. Merverda*, voor de *Zevenwolden*. - - - - - - - - Voor de Steden *G. Brongersma*, *C. Bruynsma*, Onderstont, *Accordeert met de principale resolutie, in kennisse van my*. Geteeckent *I. de Schepper*.

Nochmaels in serieuse deliberatie geleydt zijnde 't poinct van eenighe nieuwe Militie, meermalen hier gerenvoyeert ende afghewesen, ende daer op geleesen hare Ho. Mog. nader aenschrijvinge van den *sesten* Ianuary lestleden, tenderende als voren, ten eynde deselve by ons mochte werden betaelt ende aenghenomen: hebben hare Ed. Mog. daer toe eyndelijck wel willen consenteren ende verstaen, soo wanneer de Provintie van Hollandt met genoeghsame documenten ende specifique openingen, geformeert na d'oude voet van Regeeringhe, ende geliquideert voor de Generaliteyts Reken-Kamer sal hebben geverificeert, haer contingent hier tegens volkomen te hebben gesuyvert.

Aldus geresolveert op 't Landtschaps-Huys den *een en twintighsten* February *sesthien hondert acht en sestigh*. Verteeckent voor *Oostergoo B. Heringa van Grevestins*, *I. van Wijkel*, voor *Westergoo*, *D. van Hemmema*, *Iacob Iansz. Merverda*, voor de *Zevenwolde*. - - - - - - - - Voor de Steden *Sierk Gerbens Monsma*, *W. G. Daversmay*. Onderstont, *Accordeert met de principale resolutie, in kennisse van my*, Geteeckent *I. D. Schepper*.

De Staten van *Vrieslandt* gesien ende geexamineert hebbende seeker Tractaet van *defensive ligue*, mitsgaders een Tractaet van *mutuele verbintenisse*, om te bekomen een sekere ende spoedighe uytkomste van den Oorlogh in de Spaensche Nederlanden, beyde gesloten in den Hage, den *drie en twintighsten* Iannuary lest-

lestleden, tusschen den Heer *Temple*, extraordinaris Envoyé van den Koninck van *Groot Brittannien*, ende hare Hoogh Mog. Gedeputeerden, hebben ons de voorsz. Tractaten van *defensive Ligue* ende *mutuele verbintenisse* wel laten ghevallen, approberende ende ratificerende deselve by desen in alle hunne deelen, ende wel mogende sien ende lijden, dat op de gronden daer by vermelt, de bewuste bemiddelingh magh werden gevordert. Noch onse Ratificatie versocht op een derde Tractaet de *Marine*, tusschen welgemelten Heer *Temple*, ende hare Ho. Mog. Gedeputeerden gearresteert in den Hage, den *seventhienden* deses, rakende d'onderlinge Navigatie ende Commercie ter Zee, en behelsende de substantie de *negenthien* Articulen de *Marine*, in de Tractaten van *Breda* voor desen gheinflueert, ende in 't jonghste Tractaet van *defensive Ligue* nader bevestight: hebben wy 't voorsz. Tractaet de *Marine* mede wel willen amplecteren ende ratificeren, sulcks doende by desen, ende authoriserende onse Gecommitteerde ter Generaliteyt aldaer spoedige openinge van dese onse Acte van Ratificatie te doen, sullende vervolgens soodanigen ordre stellen, ende die voorsieninge doen, ten eynde deselve in den onsen exactelijck geexcuteert ende naergekomen werden.

Aldus gheresolveert op 't Landtschaps-Huys den een en twintighsten February *sesthien hondert acht en sestigh.* Verteeckent voor Oostergoo *W. van Roorda*, *G. van Broersma*, voor *Westergoo Iohan van* Gossinga, *M. Wyngaerden*, voor de *Zevenwolden*. - - - - - - - - - Voor de Steden *Anne Geerkes*, *A. Alsinga*. Onderstont. *Accordeert met de principale resolutie, in kennisse van my*; Geteeckent *I. D. Schepper*.

Waer op gedelibereert zijnde / hebben haer Ho. Mog. de gemelte Heeren Gedeputeerden voor de gedane openinge bedanckt.

De meeste Provintien nu hebbende geconsenteert in de twaelf duysent Man Landt Militie / en d'Equipagie van acht en veertigh Oorlogh Schepen / oock alhier verstaen / dat den Marquis de Castel-Rodrigo de alternative hadt geaccepteert / is by haer Ho. Mog. op den thienden geresolveert / dat aen ende overgenomen soude werden de nombre van noch twaelf duysent Man Landt Militie te voet ende te Paerde / ten dienst van desen Staet / ende wierden de Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden totte Militaire saecken versocht ende gecommitteert / omme met ende nevens eenige Heeren Gecommitteerden uytten Raedt van Staete by haer Ed. selfs te nommeren / in Conferentie te treden / ende te concerteren hoe ende in wat voegen best dese haer Hoogh Mog. resolutie mette meeste promptitude / ende ten meesten dienste van den Lande soude dienen gheeffectueert ende ter executie gestelt te worden / doende daer van rapport aen haer Ho. Mog. Oock is gevonden aen de gesamentlijcke Collegien ter Admiraliteyt te schrijven / dat haer Ed. yeder uytten haren eenige Gecommitteerden tegen Maendagh naestkomende / ende acht dagen / zijnde den negenthienden deses M. St. / willen herwaerts senden / om te concerteren / hoe / ende in wat voegen mette meeste promptitude geeffectueert

tweet ende voorgeset soude moghen worden de extraordinaris Equipagie van acht en veertigh Schepen van Oorloge / metten gevolghe ende aenklevе van dien / daer van haer Ed. by haer Ho. Mog. aenschryvingh van den achthienden Februarij lestleden versocht waren een aenvangh te willen maecken.

Dit werck alsoo vast gestelt zijnde / hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Zeelandt, mette reden daer toe dienende / ende in specie in consideratie van de jegenwoordighe constitutie van saecken in Christenrijck / en wel voornamentlijck van de swaere en donckere wolcken, die haer selven hier ende daer omtrent desen Staet scheenen te willen vertoonen / geurgeert / ten eynde dat metten alderеerſten / na ouder gewoonte / een Vast- en Bede-dagh over alle de Geunieerde Provintien / gheassocieerde Landtschappen / Steden en Leden van dien / gearresteert ende vast gestelt moght worden / om Godt Almachtigh uyt gronde des hertten vierighlijck te bidden ende te smeecken / beneven het belijden van al onse sonden ende ongherechtigheden / om den Staet onses lieven Vaderlandts te hebben in sijne genadige en Vaderlijcke voorsorge / sijne gunstige goedertierenheydt over deselve te willen continueren en bewaren / als van alle tijden herwaerts / voor alle openbaer ghewelt van buyten / en heymelick verraedt van binnen / ten eynde de gemelte Staet en Kercke door sijne onafmeetelijcke barmhertigheyt moghten ongequetst en behouden blijven. Waer op gedelibereert zijnde / is een Concept van uytschrijvinge van een Algemeenen Vast- en Bede-dagh op Papier gebracht / en vervolgens gearresteert.

Nu / wat aengingh d'overneminge der Lunenburghsche / d'Heeren Vorsten toonden sich daer toe geheel genegen / ende den Bisschop van Osnabrugge quam in Persoon daer over tot Amsterdam: hy presenteerde drie duysent Voetknechten / en duysent vier hondert Paerden / ende eyschte voor Wervings-geldt hondert duysent Rijcxdaelders / onder conditie / eerstelijck, dat deselve souden ghecommandeert worden door een Generael Majoor / die sijn Eedt soude doen aen beyde partyen / ende ten anderen, dat hy die in cas van noodt soude moghen wedernemen; Dit voorstel was hier niet seer aenghenaem / maer wat het Wervings-geldt aengingh / men boodt sestigh duysent Rijcxdaelders. Korts daer aen quam alhier in den Hage den Grave van Waldeck, om de handelingh te sluyten; hy quam op tachentigh duysent Rijcxdaelders / ende dat de dispositie over 't commandement der selver Troupen soude geheelijck blijven aen haer Hoog Mog. / edoch van d'andere Militie gesepareert. Men bleef hier by de sestigh duysent Rijcxdaelders / ende seyde / dat men de clausule van gesepareert of onderscheyden te moeten zijn van de andere Militie, niet en konde verstaen. Den Grave van Waldeck was by sommige suspect / ende dese / komende het commandement over dit Volck te pretenderen / soude men met geen façon konnen excuseren. In middels dat men alhier handelde met den Grave van Waldeck, gingh d'Heer van Amerongen naer Haerlem / om met d'Heer Bisschop van Osnabrugge, (die nu aldaer was) selfs te spreecken / maer hy quam weer / gelijck hy gegaen was / blijvende d'Heer Bisschop stijf staen op de tachentigh duysent Rijcxdaelders / ende dat hy in cas van noodt sijn Troupes mocht rappelleren / edoch wilde wel verseeckeren dat die ses maenden souden in dienst blijven. Dit was niet ghesеydt / want hier door was 't onseecker of men

eenigh nut of voordeel soude komen trecken van dese Troupes / ende het konde wesen dat deselve in dien geheelen tijdt niet geemployeert wierden / ende daer na soude men weer op nieuw moeten tracteren ende nieuwe subsidien belooven; sulcks dat men hier sprack om de gheheele handelingh af te brecken / maer dit hadt weer sijn consideratie. Eyndelijck is na veel haquetterens het Tractaet op den vijfthienden ghesloten / zijnde in substantie / dat haer F. F. D. D. van *Zel* ende *Osnabrugge* souden leveren *drie duysent* Man te voet, ende *veerthien hondert* Paerden, voor *seventigh duysent* Rijcxdaelders aenrits-gelt, sullende daer en boven betaelt worden in soldye, als d'andere Militie van den Staet, ende dat voor *ses maenden*, met beding nochtans datse niet ter Zee souden werden geemployeert: de collatie van de Militaire ampten, komende te vaceren, soude staen aen desen Staet, doch beneficierende daer mede de geene die onder deselve Troupen dienden.

Den twaelfden hebben de Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de militaire saecken gherapporteert / dat haer E. in gevolge van der selver resolutie van den sesthienden deses / met eenighe Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van State / ende beyde de Heeren Veldtmaerschalcken / in conferentie ghewest waren over het beramen van 't Rendevous voor de vijf en twintigh Regimenten te voet / dewelcke in de aenstaende Campagne gheemployeert souden werden / ende dat den welgemelten Raedt aengenomen hadde alles te sullen besorghen / wes tot de voorsz Campagne van nooden soude mogen wesen / ende in specie te prepareren ende gereedt te houden alle de noodtdruften van Artillerye / Wagens / Schepen / ende Bruggen als anders / die tot het formeren van den train gerequireert souden mogen zijn. Waer op gedelibereert zijnde / hebben hare Ho. Mog. de gemelte Heeren Gedeputeerden voor de genomene moeyte bedanckt / ende is voorts nochmaels in serieuse termen aen de Heeren Staten van Zeelandt gheschreven / dat haer Ed. Mog. nu eenmael na soo langhe wachtens (alle andere besoignes by provisie seponerende / op haer eerste sessien wilden delibereren / ende resolveren op het dragen van consenten / tot het aen ende overnemen van twaelf duysent Man Landtmilitie / mitsgaders tot het Equiperen van acht en veertigh Schepen van Oorloge / met den gevolge ende aenkleven van dien / oock vervolgens hun consenten dies aengaende ten spoedighsten / ende sonder het alderminste tijdt-verlies ter Vergaderinge van haer Hog. Mog. wilden doen openen / geconsidereert dat het saisoen van 't Jaer albereyds seer verre verloopen was / ende dat d'andere Provintien / dewelcke onschuldigh wilden zijn aen de onheylen / die by langher uytstel der voorsz consenten den Staet van 't Landt souden mogen overkomen / hare consenten al in gebracht hadden.

Den vijfthienden hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Vrieslandt ter Vergaderinghe geinsisteert / ten eynde / dat de Frontieren van deselve ende van de nabuyrige Provintien met meerder aental van Militie te paerd ende te voet / voorsien mochte werden / om soo veel doenlijck voor te komen alle invasien die aen die kant wedercomme als in den voorleden Oorlogh ondernomen souden moghen worden / op dat aen de Nabuyren van desen Staet / die ghesegt wierden groote Werbingen van nieuws aengevangen te hebben / geen occasie gelaten

laten wierde / om het bekende padt weder in te slaen / ende meerder onheyl veroorsaken. Waer op gedelibereert zijnde / is goet ghevonden te versoecken den Raedt van State / dat haer Ed. op 't gene voorsz is / hare Hog. Mog. wilden laten toekomen hun advijs.

Oock overgaf den Raedt van State op desen dagh twee Extraordinaris Petitien / d'eene ter somme van vyf hondert Millioenen guldens / tot verval van de Leger-lasten voor desen loopende Jare / en d'andere ter somme van seven hondert duysendt guldens / tot verval van de Werf-gelderen / ende een maendt Solt van twaelf duysent man boven de ordinaris ende extraordinaris Militie aen ende over te nemen. Waer op gedelibereert zijnde / zyn deselve gestelt in handen van de Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere haer Hog. Mog. Gedeputeerden tot de Militaire saken / om te visiteren en examineren / ook over 't voorsz subject met eenige Heeren Gecommitteerden upt den wel ghemelten Raedt van State / by haere Ed. selfs te nomineren / in conferentie te treden ende daer van rapport te doen.

Den seventhienden daer aen is outfanghen een Missive van den Raedt van State geschreven alhier in den Hage den sesthienden deses / ende daer nevens twee Lijsten van twee en dertigh Regimenten te Voet / ende veerthien te Paerd / met expressie van de plaetsen daer de respective Compagnien doenmaels in guarnisoen waren / dewelcke boven de Regimenten van de Heer van Zuylesteyn, de Collonellen Meteren, Beveren ende Ittersum, albereyts haer bevindende binnen de Stadt Mastright, te Velde ge-employeert souden konnen werden / gelijck deselve Missive en Lijsten hier na volgende van woorde te woorde staen geinsereert.

Hoogh Mogende Heeren,

Wy hebben tot voldoeninge van U Hog. Mog. salutaire intentie gehouden eenige Conferentien met de Heeren hier aenwesende Hooft-Officieren van de Militie, over 't formeren van een *Corps d'Armée*, omme ten dienste van den Lande te velde ge-employeert te konnen worden, ende tot dien eynde boven de Regimenten van de Heer van *Zuylesteyn*, de Colonellen *Meteren*, *Beveren* ende *Ittersum*, albereyts haer bevindende binnen de Stadt *Mastright*, gedespicieert *twee en dertigh* Regimenten te Voet, ende *veerthien* te Paerd, volgens twee distincte Lysten daer van gemaeckt, met expressie van de plaetsen daer de respective Compagnien jegenwoordigh in guarnisoen legghen, van welcke Regimenten repectivelijck ons oordeels geassigneert zoude behooren te werden aen *twintigh* te Voet ende *acht* te Paerd, boven ende behalven de twee Compagnien Guardes te Paerd gerepartieert op de Provintien van *Holland* ende *Zeeland* respective, het Rendevous in ende ontrent de Stadt *Berghen op Zoom*, ende aen *thien* te Voet en *vier* te Paerdt in ende ontrent de Stadt *Zutphen*, zulcks als U Hog. Mog. sullen gelieven te sien uyt de Lysten hier nevens gaende. Dat wyders de Regimenten, gheleyt wordende by de Collonellen *George Wolffgangh*, Vryheer tot *Swartzenburgh*, ende *Caspar Richard Hundebeeck*, mitsgaders het Regiment te Paerd onder den Collonel *Ioseph Catzelaer*

 soude

soude behooren ghesonden te werden binnen de Stadt *Wesel*, als mede dat van *Boudewijn van Zoutelande* na *Maestright*, in 't formeren van welcke Regimenten ende assigneren van de generale Rendevousen, wy sonderlinge hebben gelet, behalven de reflexie die wy gehadt hebben ontrent de personele qualiteyten ende kennisse van de Collonellen ende Officieren onder deselve geordonneert, op de Viciniteyt van de guarnisoenen, in dewelcke de Compagnien respectivelijck jegenwoordigh logeren, in dier voeghen dat op de Patenten van U Hog. Mog. dienthalven te depescheren, deselve spoedelijck haer sullen konnen laten vinden op de respective plaetsen van Rendevous hier vooren ge-expresseert, uytghenomen eenige weynige Compagnien, aen dewelcke, als wat vorder ge-esloigneert zijnde, onder het goetvinden van U Hog. Mog. van nu af aen souden konnen ghegeven worden Patenten, om ten spoedighsten te marcheren naer of ontrent het Rendevous geassigneert aen de Regimenten, waer van deselve hier by ons geformeert, ende hier nevens-gaende zijn.

Wy hebben boven dien met den Heer van *Noordwijck*, Generael van de Artillerye, in presentie van de gemelte Heeren Hooft-Officieren gebesoigneert op 't subject van de Artillerye, Ammonitie van Oorlogh, de Trains-persoonen en alle 't gunt daer van dependeert, met intentie om deselve besoigne sonder interruptie ten spoedigsten ten eynde te brengen, ende dienthalven als mede ontrent de Ponten, Pontons, Bruggen, ende 't gene daer toe specteert, te stellen de noodighe ende gerequireerde ordres; alleenlijck moeten wy tot ons leedtwesen seggen, dat wy ons wat bekommert vinden ontrent het Canon, waer van wy de Generaliteyts Magazijnen jegenwoordigh bevinden seer soberlijck voorsien te zijn, niet by gebreck van goede voorsorge ofte door quade mesnage, maer uyt oorsake dat wy ten tijde van de *bekommerlijcke occurentie van saken* ende d'Engelse Oorlogen, op d'ernstige instantien van eenige Provintien ende Collegien vande Admiraliteyten een notabel aental Stucken aen deselven ten dienste van den Lande in die *perplexe constitutien* hebben gheleent, waer van wy niet jegenstaende de schriftelijcke beloften dien-aengaende aen ons gegeven, ende onse gants serieuse versoecken, wy eghter de restitutie niet en weten te consequeren ende bedught zijn, immers ten reguarde van eenighen, dat wy noyt die sullen komen t'obtineren: Welck defect wy des niet te min vertrouwen, dat gesuppleert sal konnen worden door de Provintie van *Hollandt*, dewelcke onghetwijffelt *ten beste van de gemeene sake* resolutelijck hare Provintiale Magazijnen sal openen, ende het nodigh Canon by leeninge presenteren, tot dat de generale Magazijnen van de Generaliteyt nae behooren weder sullen zijn geprovideert; Boven al 't gunt voorsz is, hebben wy de Lijste van besettinge met sonderlinghe opmerckinghe gevisiteert, ende in presentie van de meer-welgemelte Hooft-Officieren gelet op de jegenwoordige constitutie van de respective Guarnisoenen, op 't getal van de Compagnien uyt yeder van deselve te lighten tot het aenstaende employ, ende vervolgens op de nombre van de Compagnien aldaer respectivelijck verblyvende, mitsgaders wat Compagnien daer uyt wyders ghetrocken soude konnen werden, om te dienen tot een *Corps de reserve* in tijde van noodt, als mede op het remplacement ende versekeringe van de plaetsen, die op d'uyterste Frontieren leggen, ende by 't gros van 't Leger niet sullen ghedeckt konnen werden. Ingevalle

valle U Hog. Mog. souden ghelieven op de boven-staende poincten nader ghedient te zijn van onse *mondelinghe elucidatien*, sullen wy ons altijdt bereyt houden daer over te treden in conferentie met d'Heeren U Hog. Mog. Gedeputeerden, waer toe onder 't goet-vinden van U Hog. Mo. Sijn Vorstelijcke Doorlughtigheydt van *Nassau* ende d'Heer Veltmaerschalck *Wirtz* mede versoght soude konnen werden, om te dienen van der selver consideratien ende advijs, ons niet te min refererende tot U Hog. Mog. wijse dispositie.

Hoogh Mog. Heeren, &c. Hage den . . . . . . Marty *sesthien hondert acht en sestigh*. Was geparapheert *Volkier Sloet*. Onderstont: *Ter Ordonnantie van de Raedt van Staten der Vereenighde Nederlanden*.

Was onderteeckent

J. van SLINGELANDT.

Volgen de voor-aengeroerde Lijsten van de Namen der Collonels van *acht* Regimenten, ghedestineert om ghesonden te werden na *Bergen op Zoom*.

1. Johan Maurits, Prince zu Nassau.
2. Fredrick Marquis Wilt und Rhyngraef.
3. Johan van Welderen.
4. Ludolph Steenhuys, Heer tot Hum.
5. Godert van Reede, Heer tot Ginkel.
6. Maurits, Grave zu Zolms.
7. Frederick Maurice de la Tour d'Auvergne.
8. Maurice de Nassau, Heer van de Lek.

Lyste van de Namen der twintigh Collonels van de Regimenten, gedestineert om ghesonden te worden naer ende ontrent de Stadt *Bergen op Zoom*.

1. Johan Kirpatrick, Collonel.
2. Heer van Noordwijck, Collonel.
3. Walter Schot.
4. Pieter van Wassenaer, Heer van Sterrenburgh.
5. Louis Arskin.
6. Thomas Dolman.
7. Matthijs van Asperen.
8. Theodorus van Vrybergen.
9. Caspar de Mauregnaut.
10. Simon Schotte.

11. Philips

11. Philips van Steelandt.
12. Louis d'Aquila.
13. Jacob van Golsteyn.
14. Philips de Saugé.
15. Bernard Graef van Witgensteyn.
16. George Johan van Woede, Heer van Walenburgh.
17. Ferdinand de Perponcher Sedelenitsky.
18. Grave van Hornes.
19. Regiment van Felin.
20. Regiment van Steincalenfelt.

Lyste van de Namen der Collonels van thien Compagnien, gedestineert om ghesonden te worden naer ende ontrent de Stadt *Zutphen*.

1. Hendrick Grave van Solms, Collonel.
2. Ernst van Ittersum.
3. Louis Taillefer, Sieur de Moriacq.
4. Hans Wormer, Vryheer van Aylva.
5. Grave van Stirumb.
6. Adolph Clant,
7. Hendrick Casimir, Furst zu Nassau.
8. Wigbolt Broersma.
9. Gerrit van Ammema.
10. Bartan de Montbas.

Lyste van de Namen van vier Collonels van de Regimenten gedestineert om ghesonden te werden naer ende ontrent de Stadt *Zutphen*.

1. Henrick Charles de la Tresmoulie, Prince de Tarante.
2. Anthony van Haersolte.
3. Zeger van Rechteren, Heer van Almelo.
4. George Fred. Vryheer tot Swartsenburgh.

Waer op gedelibereert zijnde / zijn de voorsz Missive ende Lijsten ghestelt in handen van de Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere haer Hog. Mog. Gedeputeerde tot de Militaire saecken / om te visiteren / examineren / oock over 't voorsz subject met eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van State / by haer Ed. selfs te nomineren / mitsgaders met beyde de Heeren Veldmaerschalcken te concerteren ende in Conferentie te treden / doende van allen rapoort aen haer Hog. Mog.

Sondagh

Sondagh den vijf en twintighsten ten elf uyren na de Predicatie wierd noch Vergaderinge geleyt/ ende geresolveert te versoecken den Raedt van State / dat haer Ed. aenstonts expresse wilden af senden aen alle de Gouverneurs ende Commandeurs van de Frontier-Steden ende plaetsen van desen Staet / daer uyt eenige Compagnien ghetrocken wierden / om na de respective Rendevous-plaetsen te marcheren / met last ende ordre om deselve Compagnien met alle spoet ende vigilantie uyt te pressen / ende na de respective Rendevous-plaetsen te doen marcheren / sonder een moment tijds te versuymen. Dat haer Ed. oock daer en boven eenighe Monster-Commissarisen in aller yle derrewaerts wilden doen afgaen / om 't gunt voorsz is / met allen yver te presseren ende voort te setten / ende eyndelijck dat haer Ed. sonder eenigh uytstel wilden formeeren een nader Lijste van meerder Krijghsvolck / 't welck in cas van noodt door d'Heeren haer Hog. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmaghtighden te Velde by d'andere Corps d'Armée geraecken ende geconjungeert soude konnen werden / doende by provisie van nu af / tot dien eynde concipieren de noodighe ordres / actes ende depesches daer toe specterende / om te zijner tijdt met des te meerder acceleratie af gesonden te mogen werden.

Mede is op dien dagh nochmaels aen de Provintie van Zeelandt in serieuse termen geschreven / dat deselve nu eenmael na soo veele ende ernstighe vermaningen tot noch toe te vergeefs ghedaen / sonder verder dilay hare consenten wilden doen inbrengen tot het aen- ende over-nemen van twaelf duyzent man Landt-Militie / mitsgaders tot het equiperen ende in Zee brengen van acht en veertigh Schepen van Oorlogh / met den gevolge ende aenkleven van dien / als oock haer te draghen consenten met prompt fournissement van penningen bekraghtighen / ende in specie oock besorghen / dat gereedt ende in voorraedt ghehouden moghte werden haer contingent in de aenrits-gelderen / die tot de werbinge der nieuwe Troupes ge-employeert moesten werden : Werdende daer nevens oock ge-expostuleert over den langen train by haer Ed. Mog. in een sake van soodanighe importantie by de tegenwoordige perplexe ende bekommerlijcke constitutie van tijden ende saken in Europa gehouden / met protestatie dat haer Hog. Mog. en de andere Provintien onschuldigh wilden zijn aen de onheylen / waerinne den gemeenen Staet door lange trainissement in desen geinvolveert ende inghewickelt soude konnen werden ; Oock versoeck dat haer Ed. Mog. na behooren wilden overwegen het negenthiende Artijckel van de Unie / by 't welcke teghens het traisneren van de deliberatien der respective Provintien / als anders / wierde gedisponeert.

De Heeren Huygens, Fagel, vande Nieuborg, Schadé ende Pallant haer Hog. Mog. Gedeputeerden / jonghst geweest zijnde in de Provintien van Vrieslande en Stadt en Landen over 't bekende poinct der separatie, nu alhier aengekomen / hebben den seven en twintighsten ter Vergaderinghe ge-exhibeert / oock vervolgens doen lesen de navolgende poincten van deliberatie / resulterende uyt hun gedaen rapport / rakende d'oneenigheyt in deselve Provintien ontstaen.

OF en wat haer Hog. Mog. sullen goet vinden te disponeren op de klaghten haer Hog. Mog. voorgebraght, door de voornoemde Gecommitteerde, op d'yverighe instantien en 't aenhouden van de verscheyde Leden ende persoonen uyt *Oostergo*, *Westergoo*, en *Zevenwolden*, haer seggende beswaert te vinden, soo by de dispositie van de Heeren Gedeputeerde Staten van deselve Provintie, als van de andere Leden, pretenderende de Heeren Staten van deselve Provintie te representeren.

Nademael de Heeren Gedeputeerde Staten van de Provintie van *Vrieslandt*, by haer Missive van den *negen en twintighsten* February lestleden, in seer *odieuse*, hoe wel alleen generale, ende soo de voornoemde Heeren hare Hog. Mog. Gecomdenceerde positivelijck affirmere, *abusive* ende andersints met de waerheyt niet allenthalven accorderende, hebben goet gevonden, de conduite van deselve Gecommitteerde ontrent de voorsz oneenigheden te taxeren, of de gemelde Heeren Gedeputeerde niet hooren te worden versoght haer Hog. Mog. op 't gunt in de voorsz Missive ten laste van de voorsz Gecommitteerde is gebragt nader ende specifiquer openinge te doen, om by hoog-gemelte haer Hog. Mog. ten respecte van deselve Gecommitteerde soodanig gedisponeert te worden, als deselve sullen bevinden te behooren.

Ende by faute van dien, haer Hog. Mog. gehoort hebben 't gunt deselve Gecommitteerde meenen te sullen konnen bybrengen tegens 't gunt dat sy segghen hun by de voorsz Missive met evident onghelijck geimputeert te warden, niet hooren soodanigh te disponeren, dat de voorsz Gecommitteerde daer door van deselve imputatie gelibereert, ende in haer respect geconserveert moghen blyven, ende de gemelte Heeren Gedeputeerde Staten oock mogen sien het *ongenoegen* dat haer Hog. Mog. over de voorsz *suggestien* geschept hebben.

Aldus over ghegheven ter Vergaderinghe van haer Hog. Mog. desen *acht en twintighsten* Maert, *sesthien hondert acht en sestigh*.

Geteeckent,

G. Fagel. I. van Nyborg. I. Schade.

Zyn overgegeven noch dese / rakende Stadt en Landen / en sommighe particuliere:

OF en wat haer Hog. Mog. sullen goet vinden te disponeren op 't versoeck gedaen by d'Officieren, gerepartieert op de Provintie van *Vrieslandt*, en aldaer niet aengenomen, mitsgaders op 't gunt by d'Ed. Hog. Mog. Heeren Staten van deselve Provintie op den . . . . . . February laestleden ontrent het voorsz versoeck is geresolveert.

Of en wat haer Hog. Mog. sullen goet vinden te disponeren op 't versoeck by *Mello Broersma*, en andere Ionckeren en eyghen erfden van de Omlanden, soo voor desen aen haer Hog. Mog. als in de voorsz Commissie aen de voornoemde haer Hog. Mog. Gecommitteerde gedaen, om te hebben reparatie van 't onghelijck datse sustineren haer aengedaen te zijn, de wijl hun Partye niet heeft konnen

nen

nen worden gepermoveert, om de differenten by wege van *industie* en accommodement uyt de wegh te leggen.

Of en wat haer Hog. Mog. van gelijck souden mogen goet vinden te disponeren op 't versoeck gedaen by *Pierre Tentenier tot Littelbert.*

Of aen de eygen erfden van wegen de Heeren van *Beverweert* en van *Heeren*, mitsgaders d'Heer van *Goch* niet soude behooren gegeven te werden copye van de resolutie by de Staten van Stadt en Landen ghenomen, op 't verzoeck by dezelve Erfgenamen aen haer Hog. Mog. ghedaen, om te dienen tot haer naerichtinge.

Waer op gedelibereert zijnde / hebben de Heeren van de Provintie van Vriesland deselve poincten over genomen / en zijn deselve dien onvermindert gestelt in handen van de Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere / om t'examineren.

D'Heeren Gedeputeerde wegens de Provintie van Vriesland, verstaende dat de boven-ghemelde conclusie strijdigh was tegen het Domestique recht van de hoogh-gemelte Provintie / hebben deselve conclusie gecontradiceert.

Wat nu de gemelde Heeren Gedeputeerden uyttreckede in Vrieslandt, sulcks geeft het volgende:

SYnde ghehoort ende ge-examineert de propositie van de Heeren hare Hog. Mog. Gedeputeerde den *twee en twintighsten* deses in volle Vergaderinge gedaen, nopens eenige poincten van importantie aen haer Hog. Mog. *project conciliatoir* van den *vier en twintighsten* September laestleden gecomprehendeert ende vervat, is op 't eerste lidt, rakende d'*introductie* van den Heere Prince van *Orange* in den Raedt van State, goet gevonden ende verstaen, dat alle Offitien daer henen mogen werden gedirigeert, ten eynde de voorsz introductie, hoe eer soo liever, effect sortere, achtervolgens ende in conformité van onse vorighe resolutie in de jaren *sestien hondert vier en vijftigh* ende *sestien hondert sestigh*, successivelijck op dit subjećt genomen.

Ende wat het *separeren* van het *Stadthouderschap* van het *Generalaet te Water en te Lande* belanght, hebben haer Ed. Mog. tot de voorsz separatie niet konnen verstaen, ende dit *praematuyr* poinct aen hare *vrye deliberatie* ende dispositie gelieven te reserveren, ter tijdt toe de geprojecteerde *casus* sal komen t'ontstaen, ende de respective Bontgenoten haer gesamentlijck genegen ende bereyt tonen, om eenpaerlijck tot d'effective nominatie van een *Capiteyn ende Admirael Generael* van de Unie te treden. Ordonnerende ondertusschen ende lastende onse Gecommitteerde ter Generaliteyt specialijck goede voorsorge te draghen, ten eynde in middelen tijde, niets tot læsie, krenckinghe of prejudicie van onse vrye deliberatie by andere Provintien mach werden ondernomen.

Aldus geresolveert op 't Landtschaps huys den *acht en twintighsten* February *sestien hondert acht en sestigh*. Was vertekent *Voor Oostergoo* I. van Eysinga, I. van Wyckel. *Voor Westergoo* D. V. Hemmema, R. Haersma, *Voor de Zevenwolden* . . . . *Voor de Steden* C. Bruynsma, S. v. Rispens. Onderstont, *Accordeert met de principale Resolutie. In kennisse van my*, getekent

I. de SCHEPPER.

Extract uyt het resolutie-boeck der Ed. Mog. Heeren Staten van Stadt Groningen ende Ommelanden.

Lunæ den 5 Marty *sestien hondert acht en sestigh.*

ALsoo de Heeren Staten van Stadt en Landen op Saturdagh laetstleden hadden gheresolveert, om de propositie van haer Ho. Mog. Gedeputeerden nopende *d'introductie* van de Heere Prince van *Oraignen* in den Raedt van State, ende de *separatie van 't Capiteyn ende Admiraelschap deser Geunieerde Provintien van 't Stadthouderschap* van de een ende meer Provintien t'examineren, ende daer op met den eersten te resolveren: Soo ist, dat d'Heeren van de Stadt de redenen ende motiven in de voorsz. propositie by geschrifte vervatet, en by monde door welgemelte Heeren Gedeputeerden ghededuceert, in hare Vergaderinge naerder na behooren hebbende gheexamineert ende overwogen, verstaen by deser Provintie *voorige resolutien* op den Persoon van den Heere Prince van *Orangien*, mitsgaders op de *separatie van 't Stadthouderschap der respective Provintien van 't Generalat te Water ende te Lande* ghearresteert, te persisteren: verklarende voorts in dit important poinct van *separatie* van meergemelte hooge ampten te willen blijven *ongeëngageert*, ende te behouden hare *liberteyt ende vryheyt voor haer ende hare successeuren*, om als de Bondtgenoten over d'electie van een *Capiteyn* ofte *Admirael Generael* sullen delibereren, haer advijs als dan ten meesten dienste van desen Geunieerden Staet in te brengen. Waer tegen de Heeren van de Ommelanden hebben verklaert, dat eenighe Heeren behoorden te werden genomineert, gelijck aen haer zijde hadden ghedesigneert d'Heeren ordinaris ende extraordinaris Gecommitteerden van de Ommelanden, om met d'Heeren hare Ho. Mog. Gedeputeerden daer over in conferentie te treden; hier tegen hebben d'Heeren van de Stadt verklaert, dat in dese importante sake anders gedisponeert te werden.

Dit werck is niet veel meer ghepousseert. In Vrieslandt sagh men doch niet met al te sullen doen / ende wat in Groeningen noch ghedaen soude werden / was onseecker / ende het bleeck dat de contrarie parthye aldaer de sterckste was. 't Is een oude spreucke / dat de Vereenighde Nederlanders niet soude konnen vernielt werden / als door den Vrede / door haer eyghen selfs / door onderlinghe twist en discordie. Dit was een teeder stuck wercks dat Hollandt nu moveerde / waer van ongetwijffelijck meer soude gevolght hebben / by aldien men het ooge niet ietwers elders hadt moeten wenden / te weten / op het grootste perijckel van de Spaense Nederlanden.

Donderdaegh den negen en twintighsten is ter Vergaderinge gelesen seeckere Memorie van de Heeren alhier aenwesende Ghecommitteerden van 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam, mede beschreven zijnde omme te helpen delibereren / hoe ende in wat voegen de bewuste Equipagie van acht en veertig Schepen van Oorlogh metten gevolghe ende aenkleeben van dien ten spoedighsten in Zee gebracht / ende ghehoudert soude konnen werden / houdende in effect dat

haer

haer Ed. onder anderen mede in mandatis hadden haer Ho. Mog. te ghenoeght te voeren / dat naer 't oordeel van 't ghemelte Collegie ter Admiraliteyt om de Werbingen / dewelcke haer Ho. Mog. te Lande souden mogen aenstellen te faciliteren tot de manninge van de Scheepen van haren resorte / geimputeert soude konnen worden het ghetal van duysent twee hondert drie en twintigh Mariniers, als zijnde een derde gedeelte van drie duysent ses hondert seventigh koppen / daer mede de voornoemde haere Scheepen gemandt souden moeten worden; dat het meer-gemelde Collegie gheauthoriseert soude konnen worden het voorsz getal op de voorsz Schepen te remplaceren door werbinge van Zee-Soldaten, ende andere Persoonen van diergelijcke natuere / dewelcke voor desen in de voorsz qualiteyt gedient hadden / ofte genegen souden wesen haer daer toe te laten employeren / mits dat daer teghens het voornoemde Collegie in promtis voorsien soude worden met een somme van een millioen seven duysent ses hondert vier en twintigh guldens / genoomen tegen elf guldens ter Maent voor yeder Soldaet / ter concurrentie van 't voorsz getal voor den tijdt van acht maenden / welcke somme gevonden ende ghefourneert soude konnen worden uyt de werf-gelderen tot d'aenneminghe van de nieuwe Troupes gepetitioneert ende ghedesigneert / dewelcke naer proportie soo veel vermindert soude konnen worden / maer door den Staet aenstonts van wel-geoeffent volck gedient soude zijn ende profiteren de loop ende transport-geldt der Soldaten. Waer op ghedelibereert zijnde / is goedt gevonden t'authoriseren het gemelde Collegie ter Admiraliteyt / om de voorsz duysent twee hondert drie en twintigh Zee-Soldaten / inboegen ende ten fine als vooren aenstondts te doen werven in minderingh van de bewuste twaelf duysent Man Landt-militie / ten deele van de Vorsten van Brunswijck ende Lunenburgh over te nemen / ende ten deele volghens hare Ho. Mog. resolutie van heden te werven / met welcke duysent twee hondert drie en twintigh Zee-Soldaten / de Provintie van Hollandt onder anderen mede / neven de verdere Troupen onder 't voorsz getal van twaelf duysent man gehorende / volgens haer Contingent ofte quote in 't selve getal aengeslaghen wierdt; des wierden de Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte militaire saecken versoght naerder t'overleggen / hoe verre de wel-gemelte Provintie van Hollandt, in consideratie van 't aennemen van den last der voorsz duysent twee hondert drie en twintigh koppen / in 't resterende getal van twaelf duysent man voornoemt soude behooren verschoont te worden / doende daer van rapport aen haer Ho. Mog. ende is hier van extract gesonden aen 't gemelde Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam, met versoeck ende begeerte / dat haer Ed. aensionds sonder een moment tijdt te versuymen de meer-gemelde duysent twee hondert drie en twintigh Zee-Soldaten wilden doen werven / ende haer Ho. Mog. adverteren / wat by hun dien-aengaende verright ende geeffectueert soude zijn; werdende wijders hier ooch van kennis gegeven aen den Raed van State om te strecken tot haer Ed. narichtinge. De Heeren Gedeputeerden van Zeelandt hebben in de bovenstaende conclusie niet geadviseert / maer deselve gecontradiceert / als zijnde een gevolgh van de saken ten principalen / doch by voortgangh van de voorsz conclusie verstaen / getracteert te worden op den voet van d'Admiraliteyt tot Amsterdam.

Extract uyt het resolutie-boeck der Ed. Mog. Heeren Staten van Stadt Groningen ende Ommelanden.

Lunæ den 1/11 Marty *sesthien hondert acht en vijftigh.*

ALsoo de Heeren Staten van Stadt en Landen op Saturdagh laetstleden hadden gheresolveert, om de propositie van haer Ho. Mog. Gedeputeerden nopende *d'introductie* van de Heere Prince van *Oraignen* in den Raedt van State, ende de *separatie van 't Capiteyn ende Admiraelschap deser Geunieerde Provintien van 't Stadthouderschap* van de een ende meer Provintien t'examineren, ende daer op met den eersten te resolveren: Soo ist, dat d'Heeren van de Stadt de redenen ende motiven in de voorsz. propositie by geschrifte vervatet, en by monde door welgemelte Heeren Gedeputeerden ghededuceert, in hare Vergaderinge naerder na behooren hebbende gheexamineert ende overwogen, verstaen by deser Provintie *vorige resolutien* op den Persoon van den Heere Prince van *Orangien*, mitsgaders op de *separatie van 't Stadthouderschap der respective Provintien van 't Generalat te Water ende te Lande* ghearresteert, te persisteren: verklarende voorts in dit important poinct van *separatie* van meergemelte hooge ampten te willen blijven *ongeliminteert*, ende te behouden hare *libertey ende vryheyt voor haer ende hare successeuren*, om als de Bondtgenoten over d'electie van een *Capiteyn* ofte *Admirael Generael* sullen delibereren, haer advijs als dan ten meesten dienste van desen Geunieerden Staet in te brengen. Waer tegen de Heeren van de Ommelanden hebben verklaert, dat eenighe Heeren behoorden te werden genomineert, gelijck aen haer zijde hadden ghedesigneert d'Heeren ordinaris ende extraordinaris Gecommitteerden van de Ommelanden, om met d'Heeren hare Ho. Mog. Gedeputeerden daer over in conferentie te treden; hier tegen hebben d'Heeren van de Stadt verklaert, dat in dese importante sake anders gedisponeert te werden.

Dit werck is niet veel meer ghepousseert. In Vrieslandt sagh men doch niet met al te sullen doen / ende wat in Groeningen noch ghedaen soude werden / was onseecker / ende het bleeck dat de contrarie parthye aldaer de sterckste was. 't Is een oude spreucke / dat de Vereenighde Nederlanders niet souden konnen vernielt werden / als door den Vrede / door haer eygen selfs / door onderlinghe twist en disorder. Dit was een teeder stuck wercks dat Hollandt nu mobeerde / waer van ongetwijffelijck meer soude gevolght hebben / by aldien men het ooge niet ielwers elders hadt moeten wenden / te weten / op het grootste perijckel van de Spaense Nederlanden.

Donderdagh den negen en twintighsten is ter Vergaderinge gelesen seeckere Memorie van de Heeren alhier aenwesende Ghecommitteerden van 't Collegie der Admiraliteyt tot Amsterdam, mede beschreven zijnde omme te helpen [illegible] [illegible] hoe ende in wat voegen de bewuste Equipagie van acht en veertig Schepen van Oorlogh metten gevolghe ende aenkleven van dien ten spoedighsten in Zee gebracht / ende ghevordert soude konnen werden / houdende in effect dat

heer,

haer Ed. onder anderen mede in mandatis hadden haer Ho. Mog. te ghemoedt te voeren / dat naer 't oordeel van 't ghemelte Collegie ter Admiraliteyt om de Wervingen / dewelcke haer Ho. Mog. te Lande souden mogen aenstellen te facilliteren tot de manninge van de Scheepen van haren resorte / geimputeert soude konnen worden het ghetal van duysent twee hondert drie en twintigh Mariniers, als zijnde een derde gedeelte van drie duysent ses hondert seventigh koppen / daer mede de voornoemde haere Scheepen gemandt souden moeten worden; dat het meer-gemelde Collegie gheauthoriseert soude konnen worden het voorsz getal op de voorsz Schepen te remplaceren door werbinge van Zee-Soldaten, ende andere Persoonen van diergelijcke naturen / dewelcke voor desen in de voorsz qualiteyt gedient hadden / ofte genegen souden wesen haer daer toe te laten employeren / mits dat daer teghens het voornoemde Collegie in promtis voorsien soude worden met een somme van een millioen seven duysent ses hondert vier en twintigh guldens / genoemen tegen elf guldens ter Maent voor yeder Soldaet / ter concurrentie van 't voorsz getal voor den tijdt van acht maenden / welcke somme gevonden ende ghefourneert soude konnen worden uyt de werf-gelderen tot d'aenneminghe van de nieuwe Troupes gepetitioneert ende gheconsenteert / dewelcke naer proportie soo veel verminderd soude konnen worden / want door den Staet aenstonts van wel-geoeffent volck gedient soude zijn, ende profiteren de loop ende transport-gelde der Soldaten. Waer op ghedelibereert zijnde / is goedt gevonden t'authoriseren het gemelde Collegie ter Admiraliteyt / om de voorsz duysent twee hondert drie en twintigh Zee-Soldaten / inwegen ende ten fine als vooren aenstondts te doen werven in minderingh van de bewuste twaelf duysent Man Landt-militie / ten deele van de Hertogen van Brunswijck ende Lunenburgh over te nemen / ende ten deele volghens haer Ho. Mog. resolutie van heden te werven / met welcke duysent twee hondert drie en twintigh Zee-Soldaten / de Provintie van Hollandt onder anderen mede / nevens de verdere Troupen onder 't voorsz getal van twaelf duysent man gehoorende / volgens haer Contingent ofte quote in 't selve getal aengeslaghen werdt; dus werden de Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte militaire saecken versocht naerder t'overleggen / hoe verre de wel-gemelte Provintie van Hollandt, in consideratie van 't aennemen van den last der voorsz duysent twee hondert drie en twintigh koppen / in 't resterende getal van twaelf duysent man voornoemt soude behooren verschoont te worden / doende daer van rapport aen haer Ho. Mog. ende is hier van extract gesonden aen 't gemelde Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam, met versoeck ende begeerte / dat haer Ed. aenstonds sonder een moment tijdt te versuymen de meer-gemelde duysent twee hondert drie en twintigh Zee-Soldaten willen doen werven / ende haer Ho. Mog. adverteren / wat by hun dien-aengaende verright ende geeffectueert soude zijn; werdende wijders hier noch van kennis gegeven aen den Raed van State om te trachten tot haer Ed. narichtinge. De Heeren Gedeputeerden van Zeelandt hebben in de bovenstaende conclusie niet geadviseert / maer deselve gecontradiceert / als zijnde een gevolgh van de saken ten principalen / doch by voorraet van de voorsz conclusie verstaen/getracteert te worden op den voet van 't Admiraliteyt tot Amsterdam.

Insgelijcks is ter Vergaderingh nochmaels voortghebracht het advijs des Raedts van Staete ghesormeert alhier in den Hage den elfden February lestleden / tot voldoeningh van haer Hog. Mog. resolutie van den een en dertighsten January daer te vooren genomen op 't subject / raeckende den voet die ghehouden soude worden in 't aen ende overneemen van twaelf duysent mannen Landmilitie; Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden dat boven de drie duysent man te voet / en sesthien hondert veerthien Paerden van de Vorsten van van Bronswijck ende Lunenburgh over te nemen / mitsgaders boven den twaelf hondert drie en twintigh Zee-Soldaten by 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam aen te nemen noch de nombre van ses duysent een hondert drie en sestig man te voet / daer onder mede begreepen een Regiment Dragonners / gecomposeert soo als op den nader voorslagh van den Raedt State by haer Ho. Mog. soude worden vast gestelt / ten waere by nader deliberatie daer inne swarigheyt bevonden wierde / maeckende te samen uyt het getal van twaelf duysent man / ten spoedighsten geworven soude worden / in dien verstande dat boven en behalven de voorsz Dragonners / mitsgaders het Regiment van den Veltmaerschalck Wurtz hier naer breeder geroert / de voorsz Werbinge voorts soude geschieden by gedetacheerde Compagnien apart / des dat de voorsz Compagnien alsoo opgereght zijnde / gerengeert souden worden onder soodanighe Regimenten / als tot invoeringe van de meeste egaliteyt buyten confusie ende vermenginge van de repartitien best ende bequaemst soude konnen geschieden / achtervolgens ende inconformité van de projecten dienthalven by de voornoemde Raedt van State voor desen op papier gebraght / en in der selver Missives aen haer Hoog. Mog. iterative vermelt, ende wierdt den ghemelten Veldtmaerschalck Wurtz mits desen geauthoriseert / om in minderinge van de voorsz ses duysent een hondert drie en sestigh Man / een Regiment infanterie te werven / by hem self te gheleyden / bestaende in sesthien Compagnien / ende namentlijck de Collonels Compagnie van hondert vijfthien Koppen / en de resterende vijfthien van ses en negentigh, met verder authorisatie / om te disponeren ende by provisie aen te stellen de Hooft ende andere Officieren van 't selve Regiment / maeckende te samen uyt de nombre van vijfthien hondert vijf en vijftigh Koppen / sulcks dat noch soo veel gedetacheerde Compagnien als vooren / yeder mede van ses en negentigh Koppen souden worden ghewòrven / dat deselve met ende nevens de voorsz Dragonners te samen uytmaecken het getal van vier duysent ses hondert en acht Koppen / alles met dien verstande / dat de Werbingen der voorsz gedetacheerde Compagnien by de respective Provintien / yeder na haer quote ofte repartitie geordonneert soude worden / met dien verstande / dat alle die geene / die tegenwoordigh in eenige militaire Charge zijnde sich tot de voorsz nieuwe werbinge wilden laeten gebruycken / gehouden souden wesen de voorsz haer voorighe Charge te verlaten; dat oock de voorsz werbinghen aengestelt souden werden buyten 't ressort van desen Staet; ende wierdt den gemelten Raedt van State nochmaels mitsdesen versocht / alnoch ten spoedighsten ende sonder een moment langer tijdt te versuymen een concept van repartitie / soo van de voorsz over te nemen Lunenburghse / als verder te werbene Troupen te formeren / ende haer Ho. Mog. toe te laten komen / om daer op vervolghens geresolveert te werden / gelijck men bevinden soude te behooren.

No-

Nopende d'Equipagie ter Zee / die tegens het jegenwoordige voorjaer na de presente constitutie van tijden ende saecken soude dienen by der handt ghenomen te worden / omme dese Staet by alle voorval ende ongelegentheyde te konnen dienen / zijn gelesen de memorie by de Heeren aenwesende Gecommitteerden uyt de Collegien ter Admiraliteyt / residerende in Hollandt ende West-Vrieslandt, mitsgaders de particuliere memorie by de aenwesende Heeren Gecommitteerden uyt het Collegie ter Admiraliteyt in 't Noorder quartier / huyden aen haer Ho. Mog. overgelevert / mede raeckende het subject / ende insonderheyt het prompt Furnissement van Penningen / daer mede de voorsz Equipagie gevordert soude moeten worden: waer op ghedelibereert zijnde / is goedt gevonden dat geequipeert ende gereedt gemaeckt souden werden acht en veertigh Schepen ende Fregatten van Oorlogh / een derde gemonteert van sestigh tot seventigh stucken / ende door den anderen gemandt met drie hondert Koppen / soo Matroosen als Soldaten / een derde ghemonteert van veertigh tot vijftigh Stucken / ghemandt als vooren door den anderen met twee hondert Koppen / ende een derde ghemonteert van dertigh tot veertigh Stucken / ende door den anderen gemandt met hondert vijftigh Koppen / sullende by de voorsz Vlooten / noch ghevoeght werden twaelf Koey-Fregatten / ghemonteert met sesthien a twintigh Stucken / ende gemandt met twintigh Koppen / ende deselve Vloote tot laste van den Lande in uytrustinge ende soldye / ende kostgelden onderhouden den tijdt van acht maenden / alle 't welcke naer ghedaene overslagh bevonden is te sullen komen te monteeren ter somme van drie milioenen vijf hondert een ende veertigh duysent, ses hondert vier en sestigh guldens / daer toe de respective Provintien versocht wierden haer quotes ten spoedighsten te berde te brenghen / des souden boven de voorsz Extraordinaris Equipagien de ghemelte Collegien ter Admiraliteyt soo veel Schepen equiperen als deselve uyt haer inkomste souden konnen vervallen / omme te dienen tot protectie van de Koopvaerdye Schepen deser Landen / ende tot versterckinghe van de voorsz Vloote / soo als 's Landts dienst soude komen te vereysschen; Wijders is verstaen dat de resterende Schepen van Oorlogh getimmert / gekielhaelt / ende van noodige behoeften voorsien souden werden omme spoedigh ghereet te konnen zijn / indien den Staet meerder Navale maght van nooden soude moghen hebben / ende is hier van Extract ghesonden aen de gesamentlijcke Collegien ter Admiraliteyt / met versoeck ende begeerte dat haer Ed. yeder hun contingent in de voorsz acht en veertigh Schepen van Oorlogh / ende twaelf Koey-Fregatten / gemonteert ende gemant als vooren / nae d'ordinaris verdeelinge onder haer gebruyckelijk / ten spoedighsten over naght ende dagh wilden doen equiperen ende ghereet maken / oock voor al de noodige ordre stellen dat het Scheeps-Volck sonder een moment tijt te versuymen teghens vijfthien guldens ter Maendt aenghenomen wierden; Dat oock de Collegien ter Admiraliteyt tot Amsterdam, in 't Noorder quartier ende in Vrieslandt, wilden vigileren / dat niet alleen de voorsz acht en veertigh Schepen ende Fregatten van Oorlogh / nemaer oock de vordere Scheepen hier boven gemelt / sonder eenigh uytstel over 't Pampus / ende de Vlackten gebracht mochten werden; des is oock aen de gesamentlijcke Provintien in serieuse termen gheschreeven / dat deselve niet alleen ten spoedighsten

haer

haer quotes in de voorsz drie millioenen vijf hondert ende veertigh duysent ses hondert vier en sestigh guldens in haeren gelde wilden doen brengen ten Comptoire van den Ontfanger Generael / nemaer oock in aller ijle furneeren haer deserten in de voor desen gedragen consenten tot de saecken van de Zee. De Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Zeelandt hebben op de bovenstaende conclusie laten aenteeckenen / dat deselve dagelijcks de resolutie van de Heeren haere Principalen te gemoedt siende / haer ongelast vonden om te konnen adviseeren / maer de bovenstaende conclusie volgens d'ordre van de Regeeringhe te moeten tegenspreecken.

Haer Ho. Mog. hebben oock op desen dagh by een formele resolutie vastghestelt / dat alle Officieren die tegenwoordigh possideerden twee Hooft-Charges in diversche Regimenten / 't zy te Peert of te voet / ofte d'eene te Peert en d'ander te voet / sonder onderscheyt van oude ofte nieuwe Troupen / ofte oock wel twee Compagnien te voet ofte te Peert / d'eene in de oude ende d'andere in de nieuwe Militie / een van beyde de voorsz Hooft-Charges / ende Compagnien souden hebben te verlaten ; des dat ghepermitteert ende toegestaen wierdt dat een Hooft-Officier onder de nieuwe militie / quiterende sijn hooge Charge onder d'ordinaris militie / mitsgaders sijne Compagnie onder de nieuwe bequaement / ende sulcks behoudende sijne ordinaris Compagnie / deselve ordinaris Compagnie ghebracht soude worden onder 't nieuwe Regiment / waer onder hy als Hooft-Officier was ressorterende / ende dat daer tegens wederom by verwisselinge een nieuwe Compagnien in desselfs plaetse onder d'ordinaris Militie overgaen soude / met dien verstande dat daer door de voorsz respective Compagnien niet verandert souden werden van nature of conditie ; in dier voegen / dat of het quaeme te ghebeuren / dat de meer-gemelde jonghst aengenoomen Militie wierde gelicentieert / de ordinaris Compagnien echter in dienst ghecontinueert / ende onder 't Regiment daer uyt deselve soude zijn getrocken / wederom gerangeert soude worden / blijvende de voorsz nieuwe Compagnien subject het Lot van alle de vordere nieuwe geworvene Militie / ende is dit mede gepractiseert ten reguarde van simpele Capiteynen en Ritmeesters van de ordinaris Militie / die sonder Compagnie onder de nieuwe Troupes met Collonels / Lt. Collonels / ofte Majoors-plaetsen bekleedt waren / welckers Compagnien insgelijcks by verwisselinge ofte overstellinge als vooren gherangeert wierden onder het Regiment / waer onder sy als Hooft-Officieren ressorteerden ; werdende hier van Extract gesonden aen den Raedt van Staten / met versoeck / dat haer Ed. de voorsz haer Hoogh Mog. resolutie wilden doen executeren sulcks ende soo 't behoorde.

Den derden April sesthien hondert acht en sestigh zijn door Mediatie ende tusschen-spreecken van de Heeren Constantijn Huygens, Ridder / Heere van Zuylichem, Munnekelandt, &c ende Laurens Buysere, Ridder / Heere van Dussen, Muylkercke, &c. beyde Raden / ende Reecken-meesters ordinaris van sijn Hoogheyt / ende jegenwoordigh des selfs Commissarien / ende de Heeren Regenten van ter Veere metten anderen in 't minnelijck veraccordeert ende verdragen over alle de differenten / die tusschen deselve waren geresen.

Namentlijck / dat Burgermeesters ende Schepenen voor den toekomende tijt

van

van desen lopende Jare sesthien hondert acht en sestigh souden wesen/ ende hare Ampten bedienen / soo als in de particuliere acte van de voornoemde Heeren Commissarisen hier navolgende staet ge-exprimeert.

Dat de Heer Iohan Kien soude werden Gecommitteerde Raedt van Zeelandt, ende behouden sijne Raedts-plaetse binnen ter Veere; dat de Heere van Marignault in plaetse van de Heer Kien ter Generaliteyt soude werden gedeputeert.

Dat dien volghende wettige Raden souden zijn / ende blijven de persoonen gespecificeert in de voorsz Acte ende Lijste van de Heeren Commissarisen op huyden gedepescheert/ ende alle disputen daer over gemoveert/ komen te cesseren.

Dat voorts tusschen de Regenten soude onderhouden ende gecultiveert worden eene minnelijcke Correspondentie / ende goede Harmonie / met vergetinge van alle voorgaende onlusten ende moyelijckheden/ den anderen aengedaen / en datse dienvolgende met den anderen voortaen souden leven/ handelen ende regeeren in eene vaste ende broederlijcke liefde ende eendraght / besorgende de eene des anderens beste / soo als onder goede ende verstandige Regenten behoort te gheschieden.

Dat soo ras moghelijck voort geprocedeert soude werden tot beslissinge van alle de andere differentiale poincten/ soo daer eenige noch mochten resteren / sonder dat daer door het effect van dit bovenstaende geaccordeerde soude werden geretardeert.

DE Heeren Commissarisen van sijn Hoogheyt hier present, maken by desen eenen yeghelijcken bekent, dat alle onlusten ende moyelijckheden, ontstaen tusschen de Heeren Regenten van *ter Veere*, door haer Ed. Interventie, in 't minnelijck zijn veraccordeert, ende ter neder geleyt, ende dat jeghenwoordigh Burgermeesters, Schepenen ende Raden zijn de navolghende Heeeen:

Burgermeesteren.

Barnart Somer.
Adriaen Karreman.

Schepenen.

Cornelis Huybrechtse.
Pieter Naelhout.
Cornelis Groen.
Pieter de Neef.
Jacob Barentsz van Graes.
Leonard Thyssen.
Aernoud Cuningame.
Andries Renny.
Cornelis Danckers.

An Pen-

Pensionarissen.

Mr. Hendrick Seroskercke.
Mr. Paulus Andreas van de Meulen.
Mr. Jacobus Huybrechtse.

Raden.

Adriaen Karreman.
Jacob de Hase.
Johan Kien.
Andries van der Wiele.
Dominicus Kloeck.
Cornelis Huybrechtse.
Jacob Barentsz van Graes.
Cornelis Groen.
Bernard Somer.
Mr. Pieter Boreel.
Pieter de Neef.
Leonard Thyssen.
Mr. Pieter Munnicks.
Ioncker Gasper Colve.
Arnoudt Guningame.
Mr. Pieter van Reygersberge.
Adriaen Kempe.
Pieter Naelhout.
Andries Renny.
Pieter Stertenius.
Cornelis Kien.
Ioncker Ieronimus Thuyl de Seroskercke.
Cornelis Danckers.
Ioncker Iohan de Mauregnault, de jonge.

Ende dat dienvolgende de gemelte Regenten voortaen sullen onderhouden, ende cultiveren eene minnelijcke Correspondentie, ende goede Harmonie, met vergetinge van alle voorgaende onlusten ende moeyelijckheden, den anderen aengedaen, en voortaen leven, handelen ende regeeren in eene vaste ende broederlijcke liefde ende eendraght, ende malkanderen erkennen voor eerlijcke ende vroome Heeren ende Regenten, besorgende den een des anderens beste, soo als dat onder goede ende verstandige Regenten behoort te geschieden.

Aldus ghedaen binnen *ter Vere*, desen *derden* April *seshien hondert acht en sestigh*.

Was onderteeckent,

C. Huygens. L. Boysero.

(*Nota.*)

(*Nota.*) Dat by het Verdragh ende *Amnestie* van den *derden* April uytgelaten zijn drie Schepenen, wettigh genomineert, ge-eligeert, ende na ghedanen Eedt in Functie zijnde. Als:

Caspar Martini.
Nicolaes van der Heyde.
Anthony la Porte.

Den derden April wierdt de Capitulatie met d'Heer Veldtmaerschalck Wurtz gesloten op volgende maniere:

Capitulatie om te werven een Regiment Voetknegh ten, ten dienste van de Hog. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, bestaende in *sestbien* Compagnien, ende namentlijck de Collonels Compagnien van *hondert vijftbien* koppen, ende de resterende *vijftbien* yeder van *ses en negentigh*.

I.

Erstelijck sal hy Collonel vermogen te maken sijn Overste Luytenant ende Overste Waghtmeester, Capiteynen en andere Officieren; oock sal den Collonel vermoghen mede te stellen een Regiments Quartier-meester en den Provoost, doch, alles voor den eerstemael, sullende naderhandt de vergevinge van alle de voorsz. Charges, egeen uytgesondert, staen ter collatie van de Heeren Staten van de Provintien, op dewelcke deselve sullen werden gerepartieert, mitsgaders van de Raedt van State respective.

II.

De Oversten ende Capiteynen sullen ghehouden zijn respectivelijck hare Compagnien compleet te leveren in den tijdt van *thien* weken, *acht* dagen onbegrepen, van den tijdt af, dat sy-lieden in 't particulier *d'aenwrits-gelderen* sullen konnen ontfanghen, ende sullen den Oversten ende Capiteynen genieten tot *aenwrits-geldt* op yeder hooft *ses* Rijcksdaelders, en sal het Regiment bestaen in *sestbien* Compagnien, en yeder Compagnie in *ses en negentigh* koppen, daer onder begrepen alle hooghe ende laeghe Officieren, ende de Collonels Compagnie in *hondert vijftbien* koppen, met d'Officiers, als voren.

III.

De betalinge van de Maendtlijcke Soldyen sal gedaen worden volgens d'ordre van 't Landt, vervat in de gedruckte Lyste, daer van eenighe exemplaren aen de Collonellen ende Capiteynen sullen werden ter handt ghestelt by de Provintie ofte Provintien, op dewelcke de consenten van de Bondtgenooten het voorsz Regiment sal worden gerepartieert.

IV.

Den Overste sijn hoogh Tractement sal wesen ten *twee en dertigh* daghen de somme van *drie hondert* guldens tot *veertigh* grooten.

Nn 2 Den

Den Oversten Luytenant sijn hoogh Tractement sal wesen tot *twee en dertigh* dagen de somme van *hondert* guldens tot *veertigh* grooten.

Den Oversten Waghtmeester sijn hoogh Tractement sal wesen tot *twee en dertigh* dagen de somme van *tachentigh* guldens tot *veertigh* grooten.

Den Regiments Quartier-meester sijn Tractement sal wesen tot *twee en dertigh* dagen, de somme van *vijf en twintigh* guldens tot *veertigh* grooten.

Des Regiments Provoost tot *twee en dertigh* daghen de somme van *twintigh* guldens tot *veertigh* grooten.

Op yeder Compagnie sal by monsteringe goet gedaen worden een Schryver.

Tot het maecken van yeder Vaendel sal by ordonnantie ghegheven worden in prompte betalinge *veertigh* guldens tot *veertigh* grooten.

V.

De Tractementen voor d'hooge Officieren en Capiteynen, Luytenants ende Vaendrighs, ende alle andere Officieren, sullen aenvangh nemen als op de loop-plaets sullen gelevert wesen *twintigh* koppen, den welcken den Collonellen ende Capiteynen respectivelijck ghehouden sullen zijn aldaer te leveren tot haren kosten, mits boven 't *aenrits-geldt*, hier vooren vermelt, genietende voor yder man *twee* Rijcksdaelders, ende de Soldye van de gemeene Soldaten sullen aenvangh nemen met den dagh, datse op de loop-plaets aen de Heeren Magistraet ofte Commissaris van de monsteringe sullen werden gepresenteert, die daer van gehouden sullen blyven t'elckens attestatie te verleenen, ende op die attestatien sullen goet ghedaen werden, die Soldye ende het Tractement van de Quartiermeester sal in gaen *vier* weecken na dat de werf-gelden sullen zijn voldaen.

VI.

Of het gebeurde dat eenige Capiteynen, Luytenants, Vaendrighs ofte andere Officieren in gebreke bleven en niet voldaen de capitulatie, diese met den Oversten hebben gemaeckt, soo sal den Oversten vry staen haer daer over te deporteren, ende de plaetsen suppleren met een ander bequaem persoon, ende aen haer persoonen ende haren borge moghen verhalen alle schaden ende Interessen sonder dat by haer Hog. Mog. ofte by d'Edele Mogende Heeren Raden van State, den Oversten daer over *eenige moeyelijckheden* souden werden gemoveert, ende nodigh zijnde, dat den Oversten sal werden geboden de stercke handt.

VII.

Oock of het ghebeurde eenighe Officieren, het zy Overste Luytenant, ofte Oversten Waght-meester of eenige Capiteynen, Luytenants, Vaendrighs quamen tusschen beyden ende ghedurende den tijdt van *thien* weecken voorsz uyt hunne conditien te scheyden, eer dat het Regiment compleet waer, of dat yemandt quam aflijvigh te worden, deselve plaetsen sullen by den Oversten vry staen te suppleren met een ander bequaem persoon, ende deselve sal mede verleent worden acte van den Oversten ende behoorlijcke Commissie, by d'Ed. Mog. Heeren Raden van Staten.

VIII.

In cas den Collonel ofte der selver Compagnien souden in gebreecke blyven hare werwingen, als voren, effective te presteren, sullen deselve ghehouden zijn d'ontfangene Werf-gelden te restitueren, ende sullen de gheworvene Soldaten

onder

onder andere Compagnien werden ondergesteecken, ende derhalven gehouden zijn voor hare ontfanghene werf-gelden tot contentement van den Raedt te caveeren.

IX.

De Wapenen tot yeder Compagnien ter nombre als boven, sullen ghelevert worden uyt 's Landts Magasijn, ende sullen daer onder hebben twee Hellebaerden, twee Trommelen, ende sullen met Scheepen tot laste van 't Landt ghebracht werden by tijdt op de respective loop-plaetsen, met dien verstande, dat als het Regiment in 't geheel ofte eenige Compagnien van dien soude moghen werden gelicentieert, dat dan de voorsz Wapenen sullen werden gebracht in 't Magasijn van 't Landt, ende by den Raedt betaelt, na de waerdye daeromme de selve dan sullen bevonden werden.

X.

De Wervinge sal geschieden voor den tijd van *vier* Heeren Maenden ten *vier en veertigh* dagen, en vorders in conformité van de generale ordre ende voet van 't Landt.

De loop-plaetsen sullen zijn

Aldus by ons ondergeschreve gecontracteert ende de bovenstaende capitulatie aengenomen. Actum den

Des wierdt den Heer Veldtmaerschalck Wurtz versocht d'Hooft-Officieren ende Capiteynen van sijn Regiment hoe eer hoe liever / immers ten minsten binnen den tijdt van drie dagen t'eligeren / ende deselve aen haer Hog. Mog. bekent te maken.

Al by na op deselve tijdt wierdt alhier met den Heer Ambassadeur van Spaignen geadjustieert het Tractaet van Oppignoratie. Men soude het teeckenen ende ratificeeren te gelijck / ende 't scheen nu sijn voortgangh te sullen hebben / want men versocht den Raedt van State om te besoigneren op de besettinghe / ende wat Compagnien daer toe soude konnen ghenomen worden / maer in effect 't was ende bleef een concept. Nu was men hier scrupuleus of men Engelandt mochte jalousie geven / die doch / om de nature van haer interest / met geen goede ooghen soude konnen aensien / dat desen Staet haer vergroote met soo voordeelige stucken; Engelandt moest ghenoegh spijten dat sy door haer onvoorsichtigheydt Duynkercken sagh in handen van Vranckrijck, ende wat soude haer gesmert hebben / soo desen Staet was gekomen in 't besit van Oostende, alsoo wy / uyt oorsaecke van onse Negotie ende Commercie veel meerder profijt ende voordeel wisten te maecken / ende vervolgens aen Engelandt meerder afbreuck ende schaede toe te brengen met goede havenen ende poorten / als Vranckrijck soude konnen doen / om dat sy soo veel minder Negotie ende Commercie heeft: Sommighe Provintien waren oock wat qualijck ter beurse om lichtelijck vier Millioenen te fourneren: men soude oock geerne aen Vranckrijck de minste offensie geven / dit was de voornaemste reden. Aen d'ander zijde oock de Spaensche waren niet seer graegh / siende dat men doch Vranckrijck wilde mesnageren, en men was alhier door interest gedrongen om den Vrede (waer van d'Heer van Beuningen al een Concept overgesonden hadt) op 't spoedighste te procureren;

ten; oock quam te pas de consideratie die den Spaenschen Ambassadeur maeck-
te in sijn Brief die hy op den vierden December des voorleden Jaers aen de Pro-
vintien schreef / om (seyt hy) dat andere Princen van de welcke wy adsistentie
versoecken souden, door dit exempel oock andere plaetsen souden konnen pre-
tenderen, dewelcke waer 't by aldien wy toestonden, soo souden by na alle de
Spaense Nederlanden in de macht zijn van die Princen ende de Franschen, en-
de oock om dat men teghenwoordigh soo seer niet gepresseert en is. Wat sal
ick'er veel van seggen? Men sagh genoeghsaem dat by dese occasie van Oorlogh
tusschen de twee Kroonen / desen Staet in haer ghemoede een grooten strijdt
hadde tusschen de gierigheyt (om conqueste te doen van den afval der Spaensche
Provintien) ende de vreese van de nabuerschap der Franschen.

Het project om de voornoemde Provintien te doen cantonneren in forme van
een Republijcke / is een Argument van dien gheweest; nu bemerckte men dit
in 't gene dat Hollandt hadt geproponeert / om alnoch by de Spaensche te pro-
gen een eynde te maecken van de handelingh van oppigneratie / volgens het
Tractaet van den thienden April, alhoewel dat niet eene van d'andere Provin-
tien de macht hadden om dese vier Millioenen te furneren; hebbende geadvi-
seert dat men die behoorde te negotieren op 't credit van de Generaliteyt / dewelc-
ke niet de macht noch soo veel credijt en hadde; maer Hollandt soude wel blijde
om zijn; want sy soude die fourneren / ende het profijt / en ghevolgelijck oock
d'authoriteyt daer van trecken. Invoegen dat Zeelandt eene rechtveerdige ja-
lousie scheen te hebben / dat Hollandt eyndelick de predominatie over alle d'an-
dere Provintien soude obtineren; dewelcke sy (soo men seyde) in effect alreede
hadt / gelijck hier bevoorens de Princen van Orangien die ghehadt hebben: te
weten / door een konstelijcke directie, dewelcke nochtans in Hollandt veel lof-
felijcker ende verdragelijcker is; want Hollandt laet aen yder Provintie deselve
supremiteyt, die Hollandt in de haere neemt; soo ten aensien van de dispositie
ende collatie van haer Magistraten en politijcke ampten / als militaire ende par-
ticiperende / in de souveraine dispositie over de destricten van de Generaliteyt /
en Gouvernementen van plaetsen en Frontieren egualijck met deselve.

't Welck doorgaens veel loffelijcker is / als 't Gouvernement dat de Princen
voorheen hebben.

Want de Princen (of weynighe van de Flatteurs en Aristippes die om hem
waren) namen alles aen haer; sy disponeerden volkomentlijck van de militaire
ampten; sy hadden de Patenten / sonden ende versonden de Troupes in ende
uyt / waer sy wilden; sy leefden met de Commandementen ende Gouvernemen-
ten van de plaetsen / na 't haer goedt dacht; eyschten geldt alsse wilden; ende de
Provintien dorsten 't niet weygeren / sulcks dat de Princen alleen [illegible]
't geense tegenwoordigh alle te samen doen / ende men sagh dat sulcks van Va-
der tot Soon overgingh / ende in der daedt erffelijck was geworden. *Et actum
erat de Republica.*

't Is waer / dat alle de adherenten van den Prince / besonderlijck in Zeeland
riepen / dat de Republijcque gefondeert ende bevestight was door een Capiteyn
Generael, ende door de Stadthouders, *iisdem artibus conservandam, quibus con-
flata fuit.* Maer alle de roepers waren aen 't lage eynde / byloopers / ende son-
der

der macht / sonder authoriteyt *vellent quidem juvare Principem, sed non possunt.*

Maer alle de geene die in de Magistraten prevaleerde / ende den toom in de handt hadden / vonden daer soo veel soetigheyt / datse die noyt souden verlaten / en alle de weereldt sagh / *principatu nihil contemptius, si sint qui contemnant*: ende dat door Wurtz men konde doen *salva Republica* 't gene den Prince hadde ghedaen / *amissa*.

Een eenigh argument militeerde noch voor den Prince / de gratuiteyt; dat men veel aen sijn Voor-ouders ende aen sijn Huys schuldigh was / ende dat sonder blame van ingratuiteyt men hem niet en konde vergeeten; maer daer was'er bynae niet een die dit Argument preeckte / behalven de Heer de Hubert, Raedt-Pensionaris van Zeelandt: hy deedt sulcks in effect alleen / *tacentibus potius, quam assentientibus reliquis Zelandiæ proceribus.* Wanneer eenigh Predicant sulcks op de stoel ondernam / wordt hy gecorrigeert.

Maer alle dese verwijtinghen van ingratuiteyt of ondanckbaerheydt gingh Hollandt hanstelijck te gemoedt / seggende / dat sy meerder goeden wille hadt voor den Prince / als d'andere hadden / dat sy niet na en liet sijne introductie in den Raedt van Staete te presseren; onder bedingh van de separatie.

Dat Hollandt haere danckbaerheyt in der daedt wilde exerceeren / hem willende in eere vorderen / en noch een pensioen geven; maer dat d'andere (selfs Zeelandt) belettende ende wederspreeckende de separatie, ondanckbaer ontrent den Prince waeren; hem latende nul en een O in 't Ciffer blijven. *Et hoc commentum* is lossselick / en *placet pluribus.* En 't exempel dat men in Buat, Kievit, ende vander Horst gestatueert hadde / hadt al d'andere geintimideert, soo dat men van ter tijdt versiepte meer te spreecken van aen den Prince d'eminente Charges van sijn Voor-Ouders te doen confereren. Daer was niemandt als d'Heer de Hubert die dit songh / en hy vertraeghde in 't leste oock; en wijse Zeeuwen seyden nu / dat hy geen credijt hadde; en alle eerlijcke luyden / die aldaer prevaleerden / waren ghenoeghsaem van 't humeur van Hollandt / behalven dat sy meenden dat Hollandt al te rijck ende te machtigh was.

Hier boven hadt den Grave van Bredenrode (pretenderende sijn Landt van Vianen souverain te zijn) een Deurwaerder van Hollandt in gevangenis geworpen / die aldaer een mandement van 't Hof quam exploicteeren / ende ontsloegh hem niet voor dat hy 't voornoemde mandement opgegeten hadt, ende door den Prins ondersteunt zijnde / passeerde sulcks sonder correctie. Nu ter tijdt hadt men dit aen dese Douariere herdaen / dewelcke aen den Deurwaerder die haer over eenige contributien sommeerde / oock qualijck hadt geantwoort; sulcks dat men twaelf Compagnien te voet ende te Paerde derwaerts destineerde om haer te dwinghen / 't welck sy voorgekomen heeft / stellende ordre tot de betalinghe.

Verstont oock wel / dat Vranckrijck of den Ambassadeur verscheyde Fluyt-Schepen tot Amsterdam ingehuert hadde / tot het transport van eenighe Troupes / maer niet dat alhier daer over gesprooken ofte reflexie genomen is / dat Vranckrijck niet noch meer desseyns in 't hooft smeede / was niet te twijffelen; maer men soude oock den Bisschop van Munster ende andere meer in Alliantie soecken te trecken / en sulcks soude desen Staet van die zijde genoegh bedecken.

Soo

Hoo Vranckrijck op Poolen wilde los breecken / dat was verre genoegh van de handt.

Hoewel uyt Parijs wierdt geschreven dat den Coningh apparentie gaf tot den Vrede; dat hy d'Alternative die den Marquis de Castelrodrigo hadt gekoosen / (namentlijck van 't geen hy in Nederlandt verleden jaer hadt gheconquesteert) soude accepteren / en 't Fransche Compté weder inruymen / hebbende Dole ende Gray, de twee voornaemste Steden van dat Graefschap laten demanteleeren; soo bleef men sich hier echter te Zee ende te Lande armeren / men wilde de Vrede maecken met de Wapenen in de handt. De Spaense Ambassadeur wierdt versocht een lijste te willen geven van de Troupes die Spaignen alhier in dienst hadde / ende in der daedt 't was met de Spaense Militie slecht gestelt / zijnde noyt wel onderhouden: tusschen den Gouverneur ende de Provintien was van overlangh een questie over de betalinge; de Provintien pretendeerden selfs te betalen ende te monsteren de Militie die op haer was gerepartieert: hier was den Gouverneur teghen; willende dat de penningen door sijn handen passeerden / ende dat de Militie hem souden alleen erkennen voor haren betaelsHeer / om dan alles beter tot sijn devotie te hebben. Hier uyt sproot dat de Provintien somtijdts niet contribueerden / ende die 't beste betaelden / wachteden veele Jaren eerse yets gaven. Dit maeckte de beste Soldaten tot Voleurs / Straetsschenders / en dat sy verliepen.

Den sevenden zijn ter Vergaderingh gheexhibeert drie distincte Lijsten / als eerstelick, een van d'Heer Veldtmaerschalck Wurtz, daer by hy aen haer Ho. Mog. voordroegh de Hooft-Officieren ende Capiteynen van sijn Regiment by hem / lestleden geeligeert; Noch een Lijste van acht Capiteynen tot de bewuste getacheerde Compagnien mede by de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Vrieslandt geeligeert / als oock een Lijste van vier Capiteynen tot gelijcke vier gedetacheerde Compagnien by de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Stadt ende Lande geeligeert: Waer op ghedelibereert zijnde hebben haer Ho. Mog. sich alle de voorgestelde ende geeligeerde Hooft-Officieren ende Capiteynen respectivelijck wel laten gevallen / ende voor geeligeert gehouden / ende wierdt dienvolgens den Raedt van State versocht voor alle deselve de noodighe commissien te doen depescheren / ende hun den behoorlijcken Eedt af te nemen.

Sabbathi den *seven* April *sesthien hondert acht en sestigh*.

In deliberatie geleydt zijnde / is goedt gevonden ende verstaen / mits desen te committeren de Heeren Ripperda tot Buyrse.

Crommon, Baert, Ysselmuyde

ende Ripperda Oosterwijtwert, om in qualiteyt als Gedeputeerde en Ghevolmaghtigde van haer Ho. Mog. in de aenstaende expeditie te Velde geemployeert te werden.

Den negenden is gehoort het rapport van de Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere / gevisiteert ende gheexamineert hebbende de Missive van den Raedt

van

van State / gheschreeven alhier in den Hage den 6. der selver Maent / daer in deselve haer Ho. Mog. in bedencken gaven / of by provisie den Heer Hans Willem van Ailva, St. Major ofte Wachtmeester Generael van 't Leger niet na 't Rendevous ontrent Zutphen, ende den Grave van Hornes na Bergen op den Zoom soude behooren ghesonden te worden / om op alle voorvallende saecken / ende in specie tegen allen overlast by de Militie aen de particuliere Ingesetenen aen te doen / de gerequireerde ordres te stellen: Waer op gedelibereert zijnde / is verstaen te versoecken den wel-gemelten Raedt van State / dat haer Ed. na ingenomen consideratie van beyde de Heeren Veldtmaerschalcken / ende andere hooge militaire Officieren alhier present zijnde / wilden formeren ende haer Ho. Mog. laten toekomen een schriftelick geraisonneert advijs / nopende den rang te houden onder de hooghe militaire Officieren den seven en twintighsten January lestleeden by haer Hoogh Mog. aengestelt / mitsgaders onder de vordere Hooft-Officieren / als Collonels / Luytenant Collonels / ende Sergeanten Majoors te voet ende te Paerde / in dienste der Lande zijnde / om sulcks ghesien naeder dien aengaende gedisponeert te worden / gelijck men bevinden soude te behooren; Des wierdt den voornoemden Raedt van State oock versoght ende geauthoriseert / om een suffisant aental Leger-Schepen te doen aennemen / ten eynde om naer / ofte omtrent de Schelde gesonden / ende ten dienste van den Lande by voorvallende ghelegentheden geemployeert te worden; gelijck oock den selven Raedt versocht wierdt / met de respective Collegien ter Admiraliteyt te correspondeeren over 't afvaerdigen van eenighe Jaghten van Oorlogh / ofte Uytleggers na de Schelde voornoemt / ende andere Revieren / daer de noodt ende dienst van 't Landt sulcks soude mogen vereyschen; ende eyndelick dat haer Ed. de Collonels ende Sergeanten Majoors van de Regimenten te voet / doenmaels op de respective Rendevous plaetsen zijnde / ofte alle ureen staende aen te komen / wilden aenschrijven ende ordonneren sich aenstondts mede derwaerts te vervoegen.

Insgelijcks is aen de respective Provintien geschreeven / dat deselve ten spoedighsten ende sonder langher uytstel ten Comptoire van den Ontfanger Generael Volbergen wilden doen furneren hare quotes in de somme van tachentigh duysent guldens / tot verdiepinghe van den neder-Rhijn en Yssel, op dat den Staat van 't Landt / by langer vertreck van dien / aen die kant van geen onverwaghten overval geincommodeert moghte worden.

Den thienden is goedt ghevonden te versoecken den Raedt van State / dat haer Ed. soodanige ordre wilden stellen / ende die voorsienigh doen ten eynde dat aen de Lunenburghse Troupen staende over te koomen / een halve maent solts betaelt moghte worden; ende wierden de Provintien versoght te procederen tot nominatie van persoonen / om in qualiteyt als Gedeputeerde van haer Hoogh Mog. na de defectueuse Provintien gesonden te worden / ten fine om deselve te disponeren tot prompte betalingh van haer defecten in d'achterstallige subsidien aen de Vorsten van Lunenburgh belooft / des soude behoorlijck Acte van pouvoir gedepescheert worden / ten behoeve van de Heeren van Brakel ende andere / om 't bewuste project van de Conventie met de hoogh-gemelde Vorsten aen te gaen / neffens de Heeren der selver alhier aenwesende Ministers / te sluyten ende

 teecke-

soo Vranckrijck op Poolen wilde los breecken / dat was verre genoegh van de handt.

Hoewel uyt Parijs wierdt geschreven dat den Coningh apparentie gaf tot den Vrede; dat hy d'Alternative die den Marquis de Castelrodrigo hadt gekoosen / namentlijck van 't geen hy in Nederlandt verleden jaer hadt gheconquesteert) soude accepteeren / en 't Fransche Compté weder inruymen / hebbende Dole ende Gray, de twee voornaemste Steden van dat Graeffschap laten demanteleeren; soo bleef men sich hier echter te Zee ende te Lande armeren / men wilde Vrede maecken met de Wapenen in de handt. De Spaense Ambassadeur wierdt versocht een lijste te willen geven van de Troupes die Spaignen alhier in dienst hadde / ende in der daedt 't was met de Spaense Militie slecht gestelt / zijnde nopt wel onderhouden: tusschen den Gouverneur ende de Provintien was van overlangh een questie over de betalinge; de Provintien pretendeerden selfs te betalen ende te monsteren de Militie die op haer was gerepartieert: hier was den Gouverneur teghen; willende dat de penningen door sijn handen passeerden / ende dat de Militie hem souden alleen erkennen voor haren betaelsHeer / om van alles beter tot sijn devotie te hebben. Hier uyt sproot dat de Provintien somtijds niet contribueerden / ende die 't beste betaelden / wachteden veele Jaeren eerse yets gaven. Dit maeckte de beste Soldaten tot Voleurs / Straetsschenders / en dat sy verliepen.

Den sevenden zijn ter Vergaderingh gheexhibeert drie distincte Lijsten / als eerstelick, een van d'Heer Veldtmaerschalck Wurtz, daer by hy aen haer Ho. Mog. voordroegh de Hooft-Officieren ende Capiteynen van sijn Regiment by hem / lestleden geeligeert; Noch een Lijste van acht Capiteynen tot de bewuste getacheerde Compagnien mede by de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Vrieslandt geeligeert / als oock een Lijste van vier Capiteynen tot gelijcke vier gedetacheerde Compagnien by de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Stadt ende Lande geeligeert: Waer op ghedelibereert zijnde hebben haer Ho. Mog. sich alle de voorgestelde ende geeligeerde Hooft-Officieren ende Capiteynen respectivelijck wel laten gevallen / ende voor geeligeert gehouden / ende wierdt dienvolgens den Raedt van State versocht voor alle deselve de noodighe commissien te doen depescheeren / ende hun den behoorlijcken Eedt af te nemen.

Sabbathi den *seven* April *sesthien hondert acht en sestigh*.

In deliberatie geleydt zijnde / is goedt gevonden ende verstaen / mits desen te committeeren de Heeren Ripperda tot Buyrse.

Crommon, Baert, Ysselmuyde

ende Ripperda Oosterwijtwert, om in qualiteyt als Gedeputeerde en Ghevolmaghtighde van haer Ho. Mog. in de aenstaende expeditie te Velde geemployeert te werden.

Den negenden is gehoort het rapport van de Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere / gevisiteert ende gheexamineert hebbende de Missive van den Raedt

van

van State / gheschreeven alhier in den Hage den 6. der selver Maent / daer in deselve haer Ho. Mog. in bedencken gaven / of by provisie den Heer Hans Willem van Ailva, St. Major ofte Wachtmeester Generael van 't Leger niet na 't Rendevous ontrent Zutphen, ende den Grave van Hornes na Bergen op den Zoom soude behooren ghesonden te worden / om op alle voorvallende saecken / ende in specie tegen allen overlast by de Militie aen de particuliere Ingesetenen aen te doen / de gerequireerde ordres te stellen: Waer op gedelibereert zijnde / is verstaen te versoecken den wel-gemelten Raedt van State / dat haer Ed. na inghenomen consideratie van beyde de Heeren Veldtmaerschalcken / ende andere hooge militaire Officieren alhier present zijnde / wilden formeren ende haer Ho. Mog. laten toekomen een schriftelick geraisonneert advijs / nopende den rang te houden onder de hooghe militaire Officieren den seven en twintighsten January lestleeden by haer Hoogh Mog. aengestelt / mitsgaders onder de vordere Hooft-Officieren / als Collonels / Luytenant Collonels / ende Sergeanten Majoors te voet ende te Paerde / in dienste der Lande zijnde / om sulcks ghesien naeder dien aengaende gedisponeert te worden / gelijck men bevinden soude te behooren; Des wierdt den voornoemden Raedt van State oock versoght ende geauthoriseert / om een suffisant aental Leger-Schepen te doen aennemen / ten eynde om naer / ofte omtrent de Schelde gesonden / ende ten dienste van den Lande by voorvallende ghelegentheden geemployeert te worden; gelijck oock den selven Raedt versocht wierdt / met de respective Collegien ter Admiraliteyt te correspondeeren over 't afvaerdigen van eenighe Jaghten van Oorlogh / ofte Uytleggers na de Schelde voornoemt / ende andere Revieren / daer de noodt ende dienst van 't Landt sulcks soude mogen vereyschen; ende eyndelick dat haer Ed. de Collonels ende Sergeanten Majoors van de Regimenten te voet / doenmaels op de respective Rendevous plaetsen zijnde / ofte alle uren staende aen te komen / wilden aenschrijven ende ordonneren sich aenstondts mede derwaerts te verfoegen.

Insgelijcks is aen de respective Provintien geschreeven / dat deselve ten spoedighsten ende sonder langher uytstel ten Comptoire van den Ontfanger Generael Volbergen wilden doen furneren hare quotes in de somme van tachentigh duysent guldens / tot verdiepinghe van den neder-Rhijn en Yssel, op dat den Staat van 't Landt / by langer vertreck van dien / aen die kant van geen onverwaghten overval geincommodeert moghte worden.

Den thienden is goedt ghevonden te versoecken den Raedt van State / dat haer Ed. soodanige ordre wilden stellen / ende die voorsienigh doen ten eynde dat aen de Lunenburghse Troupen staende over te koomen / een halve maent solts betaelt moghte worden; ende wierden de Provintien versoght te procederen tot nominatie van persoonen / om in qualiteyt als Gedeputeerde van haer Hoogh Mog. na de defectueuse Provintien gesonden te worden / ten fine om deselve te disponeren tot prompte betalingh van haer defecten in d'achterstallige subsidien aen de Vorsten van Lunenburgh beloofst / des soude behoorlijck Acte van pouvoir gedepescheert worden / ten behoeve van de Heeren van Brakel ende andere / om 't bewuste project van de Conventie met de hoogh-gemelde Vorsten aen te gaen / nevens de Heeren der selver alhier aenwesende Ministers / te sluyten ende

teeckenen / mitsgaders de wederzijdts Acte van Ratificatie uytwisselen / tot welcken eynde mede haer Hoogh. Mog. Ratificatie opgemaeckt soude worden / werdende hier van extract gesonden aen den Heer van Amerongen, extraordinaris Gedeputeerden / uyt het middel van haer Hog. Mog. Vergaderingh aen den Heer Bisschop van Munster, om te strecken tot desselfs narightinghe. De Heeren van Zeelandt verklaerden alnoch hier op ongelast te zijn.

Oock zijn by haer Ho. Mog. genomineert provisionelijck den Heer van Ommeren, wegens Gelderlandt, Vrybergen, van Zeelandt, ende vander Hoolck van Zeelandt, om niet alleen d'expeditie en 't prompt in Zee brenghen van de Vloote van desen Staet ten besten te bevorderen / maer oock alles te helpen procureren wat noodigh soude zijn / tot beter uytvoeringhe van 't gene met deselve Vloote in 't werck gestelt soude moghen werden / oock t'syner tijdt na den uytslagh van saecken / ende na 't gunt by haer Hog. Mog. alvooren in 't generael soude wesen ghedecreteert over 't employ van deselve Vloote te disponeren / soo als geduerende den Engelschen Oorlogh (onder Godes zegen) in 't wercht ghepractiseert was geweest.

Den elfden heeft d'Heer van Renswoude ter Vergaderinge præsiderende, haer Hoog Mog. bekent gemaeckt / dat den Heer Prince van Orangien aen hem betuyght hadde syne genegentheydt / om in den aenstaenden Somer mede te Velde te gaen / ten fine omme sich bequaem te maken, om den Lande in tijden ende wijlen dienst te konnen doen. Waer op gedelibereert zijnde / is goed gevonden ende den ghemelten Heer præsiderende versocht / dat syn Ed. aen de Heere Prince een beleeft compliment over 't voorsz subject wilde gaen afleggen / met verklaringe / dat hare Hoog. Mog. ten hooghsten aengenaem is / de inclinatie by syne Hoogheydt bethoont / om in de aenstaende expeditie mede te Velde te gaen / ende hem daer door te meer tot den dienst van den Lande bequaem te maken. D'Heer ordinaris Gedeputeerde van de Provintie van Zeelandt hebben ter occasie van dese propositie / als noch erinneert hare voorige instantien / soo iteratievelijck ter Vergaderinge gedaen / ende by gevolge nochmael versocht / dat onvermindert ende ongeprejudicieert de deliberatien / over de bewuste separatie / aen syn Hoogheydt den Heere Prince van Orangien, mochte werden gheconfereert de hooghe Militaire Charges, ende by provisie in specie het Generaelschap van de Cavallerye, ofte ten minsten gheintroduceert werden in den Raedt van State, om uyt dien hoofde tot des te meerder eere ende aensien / ende insonderheydt studieuser opmerckinghe / de concepten / deliberatien ende advijsen van hare Ho. Mog. Gedeputeerden te Velde by te woonen.

Sulcx dede den Heer Prince van Orangie oock notificeeren aen de Heeren Staten van Hollandt / door den Heer Raedt-Pensionaris: maer van 't een ende ander is niet gevallen; de Hollanders seyden met Zeelandt ende d'andere Provintien genegen te zijn / dat syn Hoogheyt quam in den Raedt van State / om dan mede als Ghedeputeerde de militaire expeditien by te woonen; maer dat d'andere Provintien d'oorsaecke waren dat hy niet wierde geavanceert / om dat sy difficulteerden de mortificatie van 't Stadthouderschap. Elck wilde syn liberteyt conserveren. D'andere Provintien wilden de liberteyt behouden om die geven den Prins te konnen overdraghen: Hollandt wilde de liberteyt hebben dat se

haer

haer nopt konde werden aengenomen. 't Eerste was plausibel/ maer 't laetste meer secuyr.

De Rendevous-plaetsen ontrent Zutphen ende Bergen op Zoom genomineert zijnde / is / aengaende 't eerste / den derthienden April ghehoort het Rapport van de Heeren Ripperda tot Buyrse ende andere / gevisiteert ende ge-examineert hebben het advijs des Raedts van State / geformeert alhier in den Hage den twaelfden deses / tot voldoeninge van hare Hog. Mog. Resolutie van den negenden der selver Maendt ende daer neven ge-exhibeert een Lijste / rakende de Patenten voor ende ten behoeve van de Ruyterije van desen Staet na den Yssel gedestineert / om sonder eenigh uytstel ofte verblijf haer te begeven na den Hardenbergh, als zijnde haer Rendevous / houdende in effect het voorsz advijs / dat haer Ed. van sentiment soude zijn / dat / achtervolghens ende in conformité van de Lijste dienthalven hier bevorens geformeert ende hare Hog. Mog. nevens hare Missive van den seventhienden Martij laestleden over ghesonden / doch by der selver Resolutie van den negenthienden der selver Maendt voor eenigen tijdt gesurcheert / Patenten met ende nevens de verdere depesches daer toe specterende / souden behooren ge-expedieert te worden / sulcks ende invoeghen als uyt de voorgenoemde Lijste nader ghesien konde werden. Dat haer Ed. wijders inghevolghe van hare Hog. Mog. Resolutie van den vijf en twintighsten Martij voornoemt / van gevoelen waren / nademael de Heeren hare Hog. Mo. Gedeputeerden ende Gevolmaghtighden eerstdaeghs staende te Velde te gaen / voorsien souden moeten wesen van eenige opene Patenten / om na gelegentheyt van saken / haer daer van te konnen dienen / dat by gemeyne overgifte ende concurrentie van de gesamentlijcke Bondtgenooten / vast ghestelt soude behoren te worden / dat gedurende de Campagne de Hooft-Officieren ende Bevel-hebberen te Voet ende te Paerd / soo van de Militie aen de kant van Brabandt en Vlaenderen, mitsgaders aen den Rhijn ende Yssel gedestineert / als van de Militie / dewelcke als noch des noot / stont in employ gebraght te worden / volghens de Lijsten daer van gemaeckt / sonder eenigh uytstel of tijdt-versuym souden hebben te respecteren ende t'achtervolghen de Patenten / die aen deselve by de voornoemde Heeren hare Hog. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmaghtighden te Velde / na genomen advijs van den genen / die het commandement over de Militie soude wesen aenbevolen / gegeven souden werden / sonder van noden te hebben eenige andere Patenten / om uyt of in eenige stemmende Provintien te marcheren / of oock eenige kennisse te geven aen de Magistraten van de Steden / in ofte door dewelcke sy souden moeten trecken; Ende dat deselve Hooft-Officieren ende Bevel-hebbers te Voet ende te Paerd in de voorsz Lijsten uytgedrukt / daer toe soo by hare Hog. Mog. als by de Staten van de respective Provintien souden behooren gequalificeert ende gelast te worden; Dat voorts de ghemelde Heeren hare Hog. Mog. Gedeputeerde ende Gevolmaghtighde te Velde / souden behoren geauthoriseert te worden / om de Patenten voor de voorsz Hooft-Officieren ende Bevel-hebberen te Voet ende te Paerdt op de voorsz Lijsten uytghedruckt / na ghenomen advijs van den genen / die het Commandement over die Militie / als voren soude wesen aenbevolen / te geven ende af te veerdigen / ende dat de voorsz acte van qualificatie en last van de Heeren Staten van de respecti-

de Provintien aen de voorsz Hooft-Officieren ende Bevel-hebberen te Voet ende te Paerdt in de voorsz Lijsten uytgedruckt / of voor of nevens het Patent by hare Hog. Mog. aen deselve te geven soude behooren ter handt gestelt te worden/ om te dienen tot hare decharge ende narichtinge / datse dienvolghens op papier ghebraght hadden seker concept van twee distincte Patenten / waer mede sy vertrouden / dat alle de retardementen ge-evitteert ende de Patenten met de meeste promptitude ende acceleratie op de Militie van den Staet gepareert souden konnen werden / sulcks als haer Hog. Mog. uyt de voornoemde concepten van Patenten/ neffens 't voornoemde advijs gevoeght / van gelijcken souden konnen sien. Des dat de gemelde Heeren Gedeputeerden ende Gevolmaghtighden niet en souden vermogen eenighe Patenten te doen depescheren / dan voor de Compagnien begrepen in de voorsz Lijsten van employ albereyts gearresteert / ofte sodanigen/ als namaels gedisponeert souden mogen werden/ ende dat t'elckens soo wanneer eenigh patent by meer-ghemelte Heeren verleent soude werden / daer van sulcks ende daer 't behoorde ten spoedighsten de gherequireerde advertentie soude behooren gegeven te werden. Waer op gedelibereert zijnde/ is goed gevonden de noodige Patenten / met ende nevens de vordere depesches daer toe specterende/ te verveerdighen / voor ende ten behoeve van de Compagnien te Paerdt / in de navolgende Lijste gespecificeert.

Lijste van *ses* Regimenten Ruyteren, gedestineert naer 't Rendevous den *Hardenbergh.*

I.

Iohan van Welderen, Collonel:	Nimmegen.
Alexander Schimmelpenningh van der Oye, Major.	Zutphen.
Bernard Pelnitz.	Zutphen.
Requyn Trents.	Deventer.
Iohan van der Meulen.	Nimmegen.
Oesbrant Iohan Rengers.	Groeningen.

II.

Godert van Belde, Heer van Ginkel, Collonel.	Doesburgh.
Fredrick van Boetzelaer, Heer van Langerack, Major.	Arnhem.
Hendrick van Echten.	Koeverden.
Iohan van Reede, Heer van Bornewal.	Steenwijck.
Godefroy Fredrick van de Pol.	Nimmegen.

III.

Maurice Grave zu Zolms.	Groeningen.
Casimir Henrick zu Steincalenfelts, Major.	Groeningen.
Paul van Arnhem.	Groeningen.

Dirck

Dirck Statius van Haeften, Heer tot Gramsbergh.	Koeverden.
Piere Bisett de la Barroire, Sieur de la Rochette.	Arnhem.
Nicolaes de Durandt.	Campen.

IV.

Zeger van Rechteren, Heer van Almelo, Collonel.	Swol.
Zeger van Ittersum, Major.	
Nicolaes Verschoor.	Hasselt.
Rudolph van den Klooster.	Hasselt.
Warnard van Dord Heer van Issum.	Rhijnberck.
Adam van Plasborgh.	Steenwijck.

V.

George Fredrick, Vryheer tot Swartzenborgh, Collonel.	Leeuwarden.
Elbert Lodenrijck, Heer van Hartenvelt, Major.	Bosch.
Adriaen Warnard van Pallandt, Heer tot Keppel.	Doesburgh.
Frits Grave zu Castel.	Maestright.
Tyman Johan van Lintelo.	Groeningen.
Wouter van Coeverden.	Coeverden.

VI.

Hendrick Charles de la Tresmoul, le Prince de Tarante. Collonel.	Bosch.
Barton de Montbas, Major.	Rhijnberck.
Hendrick van Sandra.	Deventer.
Iacob van Wassenaer, Heer van Obdam.	Heusden.
Louis Marquis d'Estrades.	Bosch.
Arent van Dorp.	Swol.

Wyders is verstaen aen de gesamentlijcke Provintien te senden seker formulier van Provinciale acte hier onder geinsereert/ met versoeck / dat deselve wilden doen depescheren actes volghens en in conformité van 't selve formulier / met insertie van de Namen van de Ritmeesters ende Capiteynen begrepen in de respective Lijsten van employ haer Ed. Mog. hier nevens toe te senden ende de voorsz alsoo gedepescheerde actes hare Hog. Mog. in aller yle toe senden / om nevens d'Acte ofte Patent van de Generaliteyt aen de respective Officieren toegesonden te werden.

De Staten van, &c, lasten ende ordonneren hier mede.

N. N. { Ritmeester over een Compagnie te Paerd.
Capiteynen over een Compagnie te voet.
Den Officier leydende de Compagnie van

dat hy zigh met sijne onderhoudende

Comp. { Te Paerd, Cornette.
Te Voet, Vaendel.

ende complete wapenen sal hebben te vervoeghen ende t'onthouden derwaerts ende ter plaetse daer hem het selve in onsen name door de Heeren Gedeputeerde ende Gevolmaghtighde van de Hog. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden over de Veldt-legers, gedurende dese aenstaende expeditie sal worden geordonneert, sonder daer toe eenighe andere ofte verdere permissie ofte Patente van ons van noden te hebben ende sonder oock in dese ghelegentheyt, ghedurende d'aenstaende expeditien als boven, om alle retardementen te vermyden, gehouden te wesen eenige kennisse te geven aen de Magistraten van de Steden, voorby of door dewelcke hy op Patente en ordre als noch sal komen te marcheren. Aldus gedaen, &c.

's Anderen daeghs begon men te delibereren op het voorstel van Holland, van te reserveren den Heer Prins Maurits tot d'Ambassade na den Keyser / ende den Heer Wurtz alleen te committeren als Hooft van de Militie te Velde.

De Heeren van Zeeland hadden haer Gecommitteerde ter Vergaderinge van haer Ho. Mog. ghelast te representeren / dat sy niet twijffelden / of de respective Provintien souden het ooge slaen op den Heer Prins Maurits van Nassau, soo ten aensien dat sijn Vorstelijcke Doorluchtigheydt tegenwoordigh was den eersten Veldtmaerschalck der Vereenighde Nederlanden / als ten respecte van sijn lange en getrouwe diensten aen den Lande bewesen / en de grondige kennisse / die deselve hadt van de constitutie ende gelegentheydt van de Frontieren en de Militie van desen Staet / boven de aengenaemheyt van sijn Persoon / soo ter oorsaecke van sijne goede ende loffelijcke qualiteyten / als ten aensien van de meriten van het Huys, daer uyt hy gesprooten was: om welcke oorsaeck de Heeren Staten van Zeelandt, ten tijde van den Engelschen Oorlogh / ende invasie van den Bisschop van Munster, den hoogh-gedachten Heer Prince, soo veel haer Ed. Mog. aengingh / tot gelijck opper-Commando hadden voorgestelt / ende daer op ter Vergaderingh van haer Ho. Mog. laten urgeren / het welck sy versochten dat sy Heeren Gedeputeerde ghelieften op te volghen / ende de saecken onder de Provintien daer toe ten besten te dirigeren; alsoo sy oordeelden / dat den dienst van den Lande sulcks absolutelijck quam te vereyschen / en dat oock de volgende hooghe Officieren door de presentie van sijn Persoon te bequamer souden wesen / om den Lande in den aenstaenden Veldttocht dienst te doen; gelijck het van om die ende andere redenen meer / seer bedenckelijck soude wesen den hooggemelden Heer Prince in een politijck employ buyten Landts te senden / in een conjuncture des tijdts / die sigh soo gevaerlijck liet aensien / ende daer den dienst en het militair employ van sijn persoon soo seer soude komen van nooden wesen; ende dat de voorsichtigheyt oock t'eenemael quam te vereyschen / dat in soodanigen constitutie van saken / als de tegenwoordighe / de eerste en voornaemste Hoofden van de Militie by de handt werden gehouden / om by alle voorvallen van haer persoonen te werden gedient.

Van

Van dat sentiment waren oock die van Vrieslandt, ende Stadt en Landen. Gelderlandt ende Over-Yssel waren ghedeelt: de Heeren van Hollandt seyden/ dat den Heer Prins Maurits by haer was ghenomineert tot Veldt-maerschalck/ met expres bedingh/ dat hy soude gaen in Ambassade na den Keyser: dat sulcks souden getuygen de Heeren tot de secrete besoignes vacerende/ dat in gevolghe van sulcks binnen de twee mael vier en twintigh uren/ daer na de Heer Prins by alle de Provintien eendrachtelijck was vast ghestelt/ benevens de Heer van Beverningh, om d'Ambassade te bekleeden/ dienvolghens dat de Heer Wurtz alleen als Chef soude commanderen. Andere ook allegeerden dat den Heer Prince niet soude aengenaem zijn/ dat men sijn Persoon soude door veel contestatien in compromis stellen/ dat sijn Vorstelijcke Doorluchtigheyt verklaert hadt niet te begeeren te Velde te gaen/ als met eendrachtigh believen van alle Provintien/ insonderheydt van Hollandt.

Andere met veel estime ende lof spreeckende van den Prince/ seyden dat hy een Rijcx-Vorst zijnde/ in 't gemoedt niet soude genegen zijn/ om althans apparentie zijnde van tegenwoordigheyt en de Vorsten des Rijcks t'aggreeren/ sich te laten employeren/ weygerende tacité geanimeert de Churen ende Vorsten/ die met Vranckrijck in alliantie stonden: ende specialijck den Bisschop van Munster, die eenigh provisioneel onlust causeerde door het verweygheren van de passagie voor de Lunenburghse Troupen. Dese debatten duurden Saturdagh, Sondagh, ende Maendagh, sonder te konnen komen tot conclusie/ hoewel meest Holland en corps ter Vergaderingh compareerde.

Maer Hollandt gaf te kennen/ datse niet souden toestaen eenige veranderingh in haer resolutie; dies Dinghsdagh den seventhienden April noch eenstemmigh is goedt gevonden t'arresteren het Reglement voor de Extraordinaris Ambassade aen den Keyser/ gelijck het selve Reglement hier navolghende van woorde te woorde staet geinsereert.

Een Predicant tot *hondert* guldens ter maendt.

Een Hof-meester tot *sestigh* guldens voor de reyse. den sal aen deselve *twee hondert* guldens van de voorsz. ses, by anticipatie werden ghegeven, om deselve tot dessels Equipagie t'employeeren.

Een Stal-meester uts.

Een Secretaris in de Latijnse Tale uts.

Een Secretaris in de Hooghduytse Tale uts.

Drie Trompetters, yder tot *dertigh* stuyvers.

Vier Glercquen, tot *twintigh* stuyvers 's daeghs yder.

Een Dispensier tot *dertigh* stuyvers 's daeghs.

Een Bottelier tot *dertigh* 's daeghs.

Een Penningh-Meester tot *dertigh* stuyvers.

Een Chirurgijn tot *dertigh* stuyvers.

Twee Kocx, yder tot *dertigh* stuyvers.

Twee onder-Kocx, yder tot *vijf en twintigh* stuyvers.

Twee Poortiers, yder tot *twintigh* stuyvers.

Vijf Vrouwen, yder tot *twintigh* stuyvers.

Een Wage-Meester tot *dertigh* stuyvers.
Twee Hoef-Smits, yder *twintigh* stuyvers.
Ses Ruyters, yder *thien* stuyvers 's daeghs.

Aen yder Ambassadeur *drie* Pages en *ses* Lacqueyen, op een Tractement van *veertigh* guldens voor yder voor de reyse, en dat deselve sullen werden gekleedt met de Livraye van 't Landt in rood Laken met goude ende silvere Passementen, de Pages de Mantels gevoert met Armosijn; Felp ofte pluys Satijn Wambais, en voorts gepassementeert als boven.

Yder Ambassadeur sal noch hebben een Kamer-Dienaer tot *twintigh* stuyver 's daeghs.

De Livrayen voor de Coetsiers, Voor-Rijders, Stal-knechts ende Portiers sullen ghepasseert werden op declaratie, met dien verstande, dat deselve sullen werden ghereguleert nae proportie van 't geene tot de Livrayen voor de Pages ende Lacqueyen hier boven is uytgetrocken.

De Trompetters Rocken, Broecken, Silvere Trompetten ende Banderollen, sullen werden gepasseert op declaratie ende op de voet als vooren.

De Heeren Ambassadeurs sullen voor haer particuliere Equipagie *sesthien hondert* guldens.

Sullen van alle Reys-kosten, niet alleen van Waghen- en Scheeps-vraghten, maer oock van de verteeringh op den wegh, tot dat sy aen het Hof van den Keyser sullen gekomen zijn t'haerder wederkomste declareren.

Gelijck mede van de verteeringhe, welcke zy allesints aen de Hoven, daer zy aen komen, ter eeren van het Landt sullen gedaen hebben.

Ende aen het Hof van den Keyser aengekomen zijnde, sullen dan voorts gereguleert zijn tot *hondert en thien* guldens daeghs: Des sullen deselve vermogen te declareren, voor soo veel deselve meer kosten souden mogen komen te doen, als uyt de voorsz dagh-gelden van *hondert en thien* guldens daeghs soude konnen werden vervallen, mits in allen gevalle niet excederende de somme van *hondert en vijftigh* guldens daeghs voor de geheele Ambassade.

Sullen oock moghen declareren van de Silvere Servicie ende Vaisellen; dewelcke sy ter eeren van den Staet sullen mede nemen.

Sullen tot huys-huur hebben *twaelf* guldens daeghs.

Sullen voorts in hare Suite, buyten verdere kosten van 't Landt, mede nemen yeder *vier* Edellieden, met knechts en paerden, soo als sullen meenen te behooren.

Tot onderhout van *drie* Carossen, yeder met *seven* paerden, *ses* handt-paerden voor de Heeren Ambassadeurs, *sesthien* voor de Edellieden ende Knechts, *ses* voor den Hofmeester en Stalmeester met hare Knechts, *ses* voor de Pagies, *drie* voor de Trompetters en *ses* voor de Ruyters, te samen *vier en sestigh* paerden, met *vijf* Coetsiers, *vijf* Voor-rijders en *thien* Stalknechten sullen des daeghs mogen declareren *hondert* guldens.

Sullen mogen inkoopen de voorsz Carossen en Wagens, en voorts soodanige Meublen en Provisien van Lywaet, Ledekanten, Bedden, en verdere noodsakelijckheden, als tot d'Ambassade zijn gherequireert; ende t'haerder wederkomste daer

daer van declareren, mits alle het gene voorsz weder behoorlijck ghelevert werdende aen de Garde Meublen van hare Hog. Mog.

Ende voor soo veel somtijts verlies valt op de Wisselen, sal het selve by declaratie mede worden afgehouden, ende sal acte van indemniteyt voor de ghemelte Heeren Extraordinaris Ambassadeur in ordinaris forme werden gedepescheert.

Des wierdt de Heer Prince Maurits van Nassau, als Chef ende Premier van de opgemelte extraordinaris Ambassade/ waer toe deselve den negenthienden January lestleden by den Staet met eenparigheyt van alle de Provintien ge-eligeert is/ mits desen versoght sigh daer toe vorder te prepareren ende gereet te maken.

Wyders is verstaen te committeren den Heer Veldtmaerschalck Wurtz, om het Leger van desen Staet/ als Chef, ghedurende de aenstaende expeditie te commanderen/ onder de directie ende superintendentie van de Heeren haer Hoog. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmaghtigden te Velde gaende, daer toe Commissie voor hem in forme gedepescheert soude worden. En nademael jegenwoordigh tot receptie van de Lunenburghse Troupes/ voor 't Leger/ by Zutphen vergadert/ de nodige voorsieninge specialijck dierde gedaen te worden; So wierdt oversulcks den Heer Veldmaerschalck Wurtz mits desen geordonneert sigh ten spoedighsten na 't voorsz Leger by Zutphen te vervoeghen/ ende met het selve onder de directie als voren ten dienste van de Lande te ageren/ ende dit alles voorbehoudens haer Hog. Mog. vrye ende onbepaelde deliberatie om in de volgende expeditien en Campagnes soodanigh persoon of persoonen tot het commandement over de wapenen van desen Staet te eligeren ende te committeren/ als deselve ten minste dienste van de Lande souden bevinden te behoren.

Van is de boven-staende conclusie geformeert by den Heer van Renswoude, als hebbende de voorleden weeck gepræsideert.

De Heeren Gedeputeerden van Zeeland ende Vriesland hebben op de boven staende conclusie laten aen teeckenen van daer in niet te hebben geconsenteert, maer te hebben gereserveert de vryheydt voor de Heeren hare Principalen/ om daer op soodanigh advijs te laten inbrengen/ als sy souden oordelen te behoren.

't Was in der daet/ dat Hollandt ende die van haer gesintheyt verstonden/ dat de Staet moest meester ende directeur zijn/ soo wel te Lande/ als voorleden Jare te Water/ niet dissimulerende de begane misslagen te voor te Water ghesien/ insonderheyt in den eersten Slagh, wanneer sy gaern hadden willen excuseren den Heer Luytenant Admirael/ om sijne indispositie; of ten minsten hadden begeert dat eenige Gevolmaghtighde mede op de Vloot moeste gaen/ om d'ordres vast te houden/ die men bevont in veel manieren te zijn te buyten ghegaen.

Ende al veel Jaren te voren/ self door de lange Deductie in den Jare vier en ses en vijftigh hadden kraghtelijck aenghewesen/ dat de Staet de Militie niet konde of behoorde meer vast te maken aen eenige persoon of familie ad vitam, veel min erffelijck; 't welck maeckte een dictator perpetuus, maer alleen te stellen na ghelegentheyt soodanighen Hooft als den Staet soude goet duncken/ alles salva Majestate.

 Ende

Ende waer toe diende nu oock het edictum perpetuum tot mortificatie van het Stadthouderschap in verleeden jaer vast gestelt/ ende daer op geurgeert wierd by d'andere Provintien het stuck van separatie. 't Was eene vernietinge van de complaisante opinie die de vermaerde Grotius in 't jaer thien hadde gestelt in sijn Boeck de antiquitate Reip. Bataviçæ: Dat de Heeren Staten dese Republijcque (hoewel vry zijnde van haer natuyrlijcken ende aenghebooren Landts-Heer) nochtans niet Regeerden *sine principatu*, sonder eene Princelijcke ofte een hoofdige Regeeringh. De Heer Grotius in de volgende jaren gaf wel te kennen / dat hy in een ander gevoelen was geworden. Maer althans gaven de Heeren van Hollandt volkomene proeven dat sy het anders verstonden / ende door dese aenstelling ende commissie van de Heer Wurtz alleen te willen employeren / thoonden dat sy de maximen / terstondt na 't Overlijden van den Prins in 't jaer vijftigh gevat/ wilden te werck stellen/ ende leerden 't blijckt om van de jaren achthien, als wanneer wel oock by Hollandt, Uytrecht, oock ten deel by Gelderlandt ende Over-Yssel wierdt ghesustineert/ dat de Souverainiteyt was by de Provintien: Maer den Heer Prins Maurits in dien tijdt Meester ende Directeur van de Militie/ prevaleerde althans contrarie.

Den drie en twintighsten is den Raedt van State versoght/ aenschryvinge te willen doen aen den Heer van Noordtwijck, Generael van de Artillerye/ om de Troupes leggende by Bergen op den Zoom, provisionelijck/ ende gedurende d'absentie van den Heer Veldtmaerschalck Wurtz, door d'aenstaende Campagne/ onder de directie ende superintendentie van de Heeren haer Hoog. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmaghtighden aldaer en Chef te commanderen/ ende in goede ordre ende discipline te houden/ daer toe voor hem behoorlijcke Acte gedepescheert wierdt. Oock voorts den Collonel Meteren, President van den hoogen Krijghs-Raedt/ den Fiscael de Sille ende den Provoost Generael van Dalen t'ordonneren ende te lasten/ dat sy haer respectivelijck souden hebben te begeven naer 't Leger by Zutphen, om aldaer hare respective diensten waer te te nemen/ dat haer E. mede de respective Classen van Zutphen ende Berghen op den Zoom wilden aenschrijven/ die besorginge ende voorsieninge te doen/ ten eynde eenige Predicanten in hare respective gewesten maghten werden ghedisponeert tot soodanigen getal/ als d'Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmaghtighden te Velde souden achten noodigh te wesen/ om den Godtsdienst by de Troupes te Velde na behooren te konnen waernemen/ ende betrachten/ werdende hier van extract ghesonden aen de Heeren hare Hoog. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmaghtighden te Velde tot Zutphen; ofte daer ontrent/ om te strecken tot der selver narichtinge/ en wijders te dienen sulcx ende daer 't behoort/ als mede ten gelijcken eynde aen de Heeren hare Hoogh. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmaghtighden te Velde tot Bergen op den Zoom, met byvoeginge/ dewijl den President van den Krijghs-Raedt/ ende den Fiscael de Sille op ordre by den Raedt van State als vooren te geven/ haer na Zutphen souden hebben te vervoegen by het corps, 't welck sich in die quartieren onthielt/ dat haer E. een bequaem Persoon wilden disponeren/ die de functie als President van den Krijghs-Raedt aldaer tot Bergen, en daer ontrent souden hebben waer te nemen. Dat oock de Brigadiers aenbevolen was haer derwaerts te vervoegen/

gen / ende den wel-gemelten Raed van State versocht den Luytenant van den Provoost Generael van Dalen, t'ordonneren hem met eenighe trabanten ofte Dienaers ende den Scherp-rechter by 't Corps onder haer E. directie staende / op 't spoedighste te laten vinden / om sijne functie aldaer waer te nemen ende te verrighten. Ende eyndelijck / dat sy Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden ende Gevolmaghtighden / de Schepen / die tot transport van de bewuste twaelf Regimenten na Lillo waren geprest tot mesnagie van 't Landt / by provisie wilden licentieren ende afdancken.

Desselven daegs is gehoort het rapport van de Heeren van Raesfelt, ende andere / gevisiteert ende geexamineert hebbende het nader advijs des Raedts van State / gesegmeert alhier in den Hage den achtienden deses / op 't placeren van de Lunenburghsche Troupes te voet ende te Paerdt / eerstdaeghs verwaght werdende / goedvindende den wel-gemelten Raedt / dat deselve respectivelijck souden konnen werden geconduiseert / na de plaetsen hier na volgende geinsereert.

CAVALLERYE.

Siegelsche Regiment.

Obrister Henrich van Ziegel, &c. Obrister Luytenant Carel van Ilten, &c. Major Otto van Hitzfeldt, &c.	na Campen.
Ritmeester van Elpe. Ritmeester Kunst. Ritmeester Berner.	na Zwol.

Gros Eckische Regiment.

Obrister van Grosseck Leib Compagnie. Obrister Luytenant van Barreleben.	na Wesel.
Major Lubach. Ritmeester Muller.	na Groeningen.
Ritmeester Behr. Ritmeester van Asseburgh.	na Coeverden.

Graef Nassauwsche Regiment.

Obrister und Graf zu Nassau Obrister Luytenant Wilken Majoor Graef van der Lippe.	na Deventer.
Ritmeester Pleyer. Ritmeester Stein. Ritmeester Stange.	na Hasselt.

INFANTERIE.

1 Uffelsche Regiment.

Obrister Johan Georgh Freykr. van Uffelen.	na Coeverden.
Obrister Luytenant Morits von Kann.	
Majeur Jost. Friderich Stenbach.	
Hauptman Jan de May.	na Campen.
Hauptman Johan Wulf Topper.	
Hauptman Visthumb.	
Hauptman Hartman.	
Hauptman Otto Wilhelm van Hamersteyn.	na Hasselt.
Hauptman Derenthal.	
Hauptman Eckebrecht.	

Raesfeltsche Regiment.

Obrister Raesfelt.	na Zwol.
Obrister Luytenant Weyhe.	
Majeur ist noch nicht benant.	
Hauptman Brabandt.	na Deventer.
Hauptman Ritt.	
Hauptman Meyer.	
Hauptman Hoen.	
Hauptman Seebach.	
Hauptman Koch.	na Zutphen.
Hauptman Konich.	

Mollionsche Regiment.

Obrister Mollison.	na Doesburgh.
Obrister Luytenant Pletz.	
Majeur Stockhausen.	
Haupman van Bulauw.	na Grol.
Haupman Schonnefelt.	
Haupman Manke	na Brevoort.
Haupman Hoorn	
Haupman Elrick.	na Wesel.
Haupman Bolbicke.	
Haupman Melleville.	

Waer op gedelibereert zijnde / zijn in conformité van 't voorsz advijs / de patenten ende depesches daer toe specterende voor de gemelte Lunenburgsche Volckeren ten spoedighsten verveerdight / om over dagh ende nacht door Commissa-

rissen

rissen by den Raedt van State te depescheren gesonden te werden aen de Heeren Gedeputeerden ende Gevolmaghtighden te Velde tot Zutphen, ofte daer ontrent om onder deselve gedistribueert / en by hun achtervolght te werden. De Heer van Zuylesteyn wierdt gelast deselve Troupes te gaen afhalen: en d'Heer van Amerongen versocht van den Bisschop van Munster de passagie.

De Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Uytrecht hebben insgelijcks den drie en twintighsten ter Vergaderinge bekent gemaeckt / dat de Ed. Mog. Heeren Staten hare Principalen haer hadden geconformeert met het gedruckte Concept van Patenten / haer Ed. Mog. den derthienden deses toegesonden / te gebruycken by de Heeren hare Hoog Mog. Gedeputeerden te Velde / gedurende de jegenwoordige Campagne. Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden / dat aen de wel-gemelte Heeren Staten van Uytrecht geschreven soude werden / dat haer Ho. Mog. 't gene voorsz is met aengenaemheyt hadden opgenomen / en dat haer Hoog Mog. hun nochmaels toesonden een goedt aental van de voorsz Provinciale patenten / oock haer Ed. Mog. versochten / datse in gevolge van haer Ho. Mog. Brieven van den derthienden ende achthienden deses deselve wilden doen depescheren / met insertie van de namen der Ritmeesters ende Capiteynen begreepen in de respective Lijsten van employ / hun de voorsz derthienden deses toe gesonden / ende haer Hog. Mog. die alsoo gevulde patenten ende acten geteeckent ende gecachetteert / gelijck dat ghebruyckelijck is / in aller yle laten toekomen / om nevens de patenten van de Generaliteyt aen de respective Officieren gesonden te werden / ten eynde om alle retardementen / in cas van employ / voor te komen.

De Heeren Ripperda tot Buyrse, Asperen, Baarte, Ripperda tot Oosterwywert, Haersolte, haer Ho. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmaghtighden te Velde / schreven den drie en twintighsten, dat sy 's anderen daeghs aen de middagh tot Swolle waren gearriveert / en datelijck op haer aenkomste in conferentie getreden met eenige Heeren Gedeputeerden van die Provintie / nevens den Heer Veldtmaerschalck Wurtz, die mede kort na haer daer aengekomen was / en hadden goedt ghevonden het generale Rendevous t'arresteren by den *Hardenbergh*, tegens den $\frac{18}{8}$ deser loopende Maendt / tot welcken eynde de noodighe patenten voor alle de Militie noch dien avondt gedepescheert / ende met bysoeginghe van de bewuste Provintiale Actens van de Provintien van Holandt ende Over-Yssel respectivelijck afgesonden zijn / met authorisatie aen den Heere Grave van Stirum, om de Troupes van Deventer, Doesburgh, Zutphen, ende daer omtrent / ende aen den Luytenant Collonel Stecke, om die van Wesel ende Brevoort af te halen / ende derwaerts te ghaleyden / tot voorkominge van alle desordres ende foules, ende tot meerder expeditie van dien. Sy hebben dienvolgens gedachte Heeren Gedeputeerden versocht / by Leger ontrent den Hardenbergh voorsz te willen publiceren / en ordre stellen tot de gerequireerde Wagens / ende oock eenige treck-paerden voor de Artillerye / 't welck haer Ed. Mog. soo 't een als 't ander / voor soo veel hare Provintie aengingh / belooft hebben sonder tijdt-verlies te sullen besorgen ende presteren: alle 't welcke sy den Heere Thresaurier Burgh hebben ghecommuniceert / en met deselve noch over de noodige estapes gebesoigneert.

Van de contenance van den Bisschop van Munster konden niet seeckers noch anders advyseren / als alleenlijck / dat men aldaer seyde / dat hy sijne Troupes by een treckt / ende vergaderde ontrent Steinfort, Ochtrup, ende Gronau, tot wat eynde wisten niet.

Hier van schreef d'Heer van Amerongen den een en twintighsten uyt Nieuburgh, dat hy 's voorighen daeghs sijn Trompetter met een Missive aen den Hofraed Wijdenbrugge na Koesveldt gesonden hadde / om van sijn Ed. te mogen verstaen / den Bisschop van Munster aldaer weder was aengekomen / ende wat bericht van Keulen door den Commissaris Smysing mocht gedaen zijn / dewelcke hem op 't eerste rescribeerde van ja / doch datter noch geen antwoordt was gekomen van voornoemde Commissarissen over 't subject van de passagie, dan dat die heden of morgen wierdt te gemoedt gesien. De Werbingen continueerden noch sterck / veel Officieren vertoonden haer dagelijcks ontrent den Bisschop; aen Koesvelt wierdt met grooten yver door menschen / met paerden / en karren gearbeydt. d'Artillerye die sy aldaer gesien hadt / was schoon ende abondant. De Stedekens van Boeckholt, Borcken, Vrede, ende andere wierden met Volckeren beset. Dit gaf ombragie, en 't exempel van 't Jaer sesthien hondert vijf en sestigh dede suspecteren een surprise, daerom maeckte men het voornaemste Rendevous by Zutphen.

Maer op den ses en twintighsten vondt men alhier goedt aen den Heer van Amerongen extraordinaris Gedeputeerde / uyt het middel van hare Ho. Mog. Vergaderinge aen den Heere Bisschop van Munster te schrijven / dat deselve nevens d'aldaer aenwesende Minister van de Forstessen van Bronswijck en Lunenburgh den hoogh-gemelten Heere Bisschop van Munster soude hebben voor te houden / dat hare Hog. Mog. ende haer Vorstelijcke Doorluchtigheden sijne groote Werbinge niet anders konden aensien / als voor eene contraventie van 't jonghste Tractaet van Kleve, met vermaninghe / om deselve wederom te willen licentieren en te reduceren tot het getal in de Tractaten uytgedruckt: ende by soo verre den gemelten Heere Bisschop eenige bekommernisse mochte hebben over de Wapenen van haer Hog. Mog. / ofte van de zijde van de hoogh-gemelte Vorsten / dat hy Heere van Amerongen, ende de gemelte Minister van hare Vorstelijcke Doorluchtigheden / in sulcken kas de gedachten Heer Bisschop volkomentlijck / niet alleen by monde / maer oock in de beste forme by geschrifte soude verseeckeren ende gerust stellen / dat hem van de zijde van haer Ho. Mog. en van hare Vorstelijcke Doorluchtigheden / geen het alderminste leedt of ongemack overkomen of aengedaen soude werden / by soo verre ende soo langhe hy van sijne zijde haer Hoogh Mog. en hare V. V. D. D. daer toe met contraventie van de voorsz Tractaten / en van de neutraliteyt geen oorsake en gave.

Dit was den toestant der dinghen / der selver tijdt als men delibereerde over 't maecken van den Vreede; arresteerde men 't geene noodigh was tot den Oorlogh. De Heeren Staten van Hollandt / Staets-ghewijse alhier vergadert / scheyden weder den drie en twintighsten, als haer gerust houdende in het geene de Heeren van Beuningen ende Trevor den vijfthienden tot Parijs hadden getreckent / inmiddels de Ratificatie van hyer aenstondts wierdt veerdigh gemaeckt; oock geschreven soo na Brussel, als Spaignen ende Aken, ten eynde ab-

[illegible]

Vrienthalven men sich accommodeerde / om het Concept Tractaet van Vrede te teeckenen / men seyde / om te prevenieren de desastres die door vruchteloosen afganck van dese Tractaten souden moghen gebeuren ; hier uyt bleeck dat men Vranckrijck wilde complaceeren / als een oudt Vriendt ende Bondt-genoodt van desen Staet , ghelijck de Staten van Gelderlandt seyden in haer Provinciael advijs van verleeden Jaer / ende noch was 't de Fransche niet te passe gemaeckt / ja d'Heer de Lionne in sijnen Brief aen d'Heer Ambassadeur d'Estrades dreyghde / que si l'on continuoit à jouer au Roy de telles pieces, qu'il voyoit S. Mte. en resolution de le rendre au double. Aen d'ander zijde / men hadt aen Prins Willem van Nassau , voor de belegeringh van de Dylerschans toegeleydt thien duysent guldens. Prins Maurits voor de Veldttocht van 't jaer sesthien hondert vijf en sestigh tegen den Bisschop van Munster , hadt niet met alle gekreghen : nu thoonde sijn Vorstelijcke Doorluchtigheyt degoust over sijn Commissie van eerste Veldtmaerschalck / om dat men d'Heer Wurtz in dese Campaigne wilde prefereren / sendende hem in een politijck employ / ja hy thoonde sijn commissie te willen nederleggen : dit soude d'andere Provintien te meer doen presseren die dese præfereerde doch met geen goede oogen konden aengaen ; maer Holland stelde d'Heer Prins te vreden / regalerende hem desghelijcks met thien duysent guldens voor de Veldt-tocht van 't Jaer sesthien hondert vijf en sestigh , gelijck Prins Willem hadde gehadt voor die van de Dijlerschanse.

Ondertusschen quam den twee en twintighsten April tijdinge / dat de Heeren Ghedeputeerde Burgersdijck ende vander Toght , den achthienden wederom den Marquis over het teyckenen van de bewuste geprojecteerde Articulen / die den vijfthienden deser lopende Maendt uyt Parijs by forme / en in de structure van een Pertinent Tractaet waren toegesonden , / gesommeert / ende is eyndelijck desen ernst van die geluckige operatie geweest / dat gemelde Sijne Excellentie sijne handen los gegeven / ende in het affenden van een complete authorisatie aen den Heere Baron de Bergeyck tot het teyckenen van 't selve concept Tractaet geconsenteert heeft / des dat zy te gelijck aen de selve hebben overgegeven die acte van asseurantie ende guarantie , daer toe het haer Hoog. Mog. geliest had haer by der selver resolutien van den sesthienden en seventhienden deser lopende Maent te qualificeeren / sulckx dat zy noch dien dagh de overgesonden concepten na de tegenwoordige gelegentheyt van tijden en saecken sonder soecte dresseren / ende de selve nevens den Heere Temple tegens de voorsz authorisatie uyt te wisselen.

In middels is alhier goet gevonden / dat den Raedt van Staten alle de hooge Militaire Officieren / tot St. Majoors inclusys souden aenschrijven / om de plaetse van hare Domicilie die sy hadden / ofte wel / waer sy deselve hare Domicilie gekoren mochte hebben / aen haer Ho. Mog. ende den welgemelden Raedt van State aensiens Briefs souden hebben bekent te maecken / ende t'elckens soo sy die quamen te veranderen het selve hebben te renoveren / op dat haer Hoogh Mog. ende den selven Raedt van State konden weten waer sy luyden aen te treffen ende te vinden souden zijn.

De Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Uytrecht hebben den vier en twintighsten ter Vergaderinghe bekent gemaeckt / dat de Ed. Mog. Heeren Staten

Staten hare principalen hadden geconformeert mettet gedrukt concept van patenten / haer Ed. Mog. den derthienden deser toegesonden / te gebruycken by de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden te Velde / gedurende de tegenwoordige Campaigne.

Den selven daghe hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Gelderlandt ter Vergaderingh voorgedragen / dat de Ed. Mog. Heeren Staten hare principalen hun by haer resolutie van den derthienden September lestleden hadden gecommandeert ende aenbevoolen / in cas het Leger in d'een of ander van de stemmende Provintien souden komen t'agreren / ofte ghenoodtsaeckt zijn te verblijven / ende daer ontrent uyt haer Ho. Mog. Vergaderingh wederom Gedeputeerde te Velde geemployeert worden / alle mogelijcke devoiren te willen aenwenden / ten eynde een vaste ordre ende Reglement / raeckende het ghesagh soo van wel-ghedachte Heeren Gedeputeerden en die en Chef soude commanderen als van de Gecommitteerden van de Staten van die Provintie / daer d'actie soude komen te gebeuren / mocht worden gearresteert; ende nademael haer Ed. Mog. teghenwoordigh Staets-gewijse vergadert / tot noch toe soodanigen Reglement niet was voorgekomen / dat deselve als nu versoghten te moghen verstaen / 't geen dien aengaende mocht wesen gepasseert; alsoo haer Ed. Mog. van intentie waren / volghens de resolutie van de groote Vergadering van Anno sesthien hondert een en vijftigh in geval d'actie in hare Provintie moghte voorvallen / haer Gecommitteerde de wel-ghemelde Heeren Gedeputeerden te Velde by te voegen / om met elckander over alle voorvallende saecken te helpen delibereren ende resolveren: Waer op gedelibereert zijnde / is 't voorsz geproponeerde gestelt in handen van de Heeren van Raesvelt, ende andere haer Hog. Mog. Gedeputeerden totte militaire saecken / om te visiteren / examineren / ende in cas soodanigen Reglement allereyds niet soude moghen wesen beraemt en vast gestelt / daer van al noch een concept te maken / op papier te brengen / en van alles rapport te doen.

Aengaende de Bisschoppelijcke Werbinghen / ende de Lunenburghse Troupes / schreven d'Heeren Gedeputeerden uyt Zwolle, dat die aen alle kanten seer sterck voortginghen / ende voornamentlijck meer ontrent het Graefschap Lingen, gelijck haer sulcks den Heer van Zuylesteyn hadt genotificeert; ende dat de Heeren Muller, Secretaris van den Bisschop van Osnabrugge, ende Adjutant Generael Polhelm insisteerden / dat de penningen tot betalinghe van een halve maent solts / by de monsteringe aen de Lunenburghse Troupen op de handt te geven / maghten verschaft worden / of dat andersints te vreesen stont / dat wel eenige van de selve moeshten worden gedebaucheert, 't welck wel apparent was / ende buyten twijffel by manquement van de voorsz penningen ghe-schieden soude / aengesien den Bisschop van Munster by sijne Werbinghe veel geldt spendeerde tot acht a thien Ryckxdaelders toe op de hand aen een particulier Soldaet: dat vorders ghemelde Lunenburghse Ministers versochten / dewijl sy by yeder Regiment twee Officieren meer (als by die van den Staet waren) hadden / als namentlijck een Veldt-Predicker ende een Adjutant / dat deselve by haer Ho. Mog. mochten worden gepasseert ende goedt gedaen. Maer de Provintien waren hier noch niet alle gereedt met de betalinge.

Den

Den vijf en twintighsten sonden noch een expres aen de Heer van Zuylesteyn, met last om den dagh van de marsch der Lunenburghsche Troupen soo veel doenlijck t'anticipeeren / soo om d'opgesetenen ten platten Lande van dese Provintie te verschoonen / en van 't Krijghsvolck t'ontlasten / als oock om de meeste mesnage te betraghten ontrent de consumtie van haer Hoog Mog. ingekochte vivres ende voeragie / waer mede men niet langh aen den Hardenbergh soude konnen subsisteren / maer in weynigh dagen geconsumeert soude zijn. En of sy wel door gemelden expressen geen antwoordt op haer schrijven bekomen hebben / soo vonden sy nochtans uyttet gene ghedachte Heer van Zuylesteyn haer by desselfs Missive van den vijf en twintigh dito t'Osnabrugh geschreven / notificeerde dat de Lunenburghse Troupen noch ongereedt waren / en niet voor Dinghsdagh toekomende compleet souden konnen wesen tot Evesburgh, alwaer sy haer Rendevous in plaets van te Limbergen gedesigneert hadden / 't welck haer na voorige ingekomen advijsen al wat buyten gissinge soude gaen / soo dat sy by dese vertoevingen de meer-gemelte Lunenburghse Troupen met d'onse ghelijck sy van intentie geweest waren / niet wel souden konnen conjungeren.

Den Heer Veldtmaerschalck Wurtz vertrock den acht en twintighsten voor af van Zwolle na den Hardenbergh, werwaerts d'Heeren Gedeputeerden haer in 't korten oock begeven souden om de generale reveue te doen.

Den seven en twintighsten by resumptie gedelibereert zijnde op den rangh van de Hooft ende subalterne Officieren van ende in de respective Regimenten / die van gelijcke character zijnde op verscheyde tijden / of wel op een ende den selven dagh hare commissien van de Generaliteyt hebben ontfangen / is goedt gevonden ende verstaen / nademael onder de Officieren van gelijcke digniteyt / ende die over sulcks met den anderen paraleel zijn / ende in collateraliteyt stonden / de prerogatie van den rangh moest werden gereguleert na de oudtheyt van de commissie / sonder reflectie te nemen op de qualiteyt van de functien voor date van de commissien bekleedt / dat dienvolgende een Sergeant Major van 't Regiment / werdende gheavanceert tot een Collonels plaetse / den voorrangh competeerde voor een gewesen Luytenant Collonel / tot deselve digniteyt gepromoveert werdende / ingevalle den eersten sijn commissie heeft geobtineert voor den tweeden / ende soo insghelijcks ten reguarde van alle andere paralele Officieren / alwaer 't schoon sulcks dat soodanige Officieren op een ende den selven dagh souden mogen zijn voorsien van hare functien by de Heeren Staten van de Provintien / hare betaels-Heeren / aen dewelcke de collatie van de functien was gereserveert / alsoo in 't poinct van den rangh, ende ordre onder de militaire Officieren niet in consideratie ghenomen werdt den tijdt van de voorsieninge / ende begevinghe van 't ampt / maer den dagh van de verleeninge der commissien op de respective functien staende / uyt den hoofde ende van wegen de Generaliteyt / mitsgaders het presteren van den eedt op de selve commissien aen de gemelte Generaliteyt / door 't geven van welcke commissien ende op volgende be-edinge de militaire Officieren eygentlijck in hare respective functien wierden geinstalleert / ende als soodanige geimmatriculeert. Ende wat belanghde de Officiers die op een ende den selven tijdt van weghen de Generaliteyt in gelijcke qualiteyt wierden be-edight op hare commissien / ende voor date van dien waren geweest van onderscheyde

dignitept / dat soodanige moesten observeren den selven rangh ende ordre die tusschen haer in cas van concurrentie voor date van der selver commissien geobserveert souden zijn ghewoorden / sulcks dat een Luytenant Collonel met een Sergeant Major van 't Regiment / ofte wel met een simpel Capiteyn op eenen tijd werdende aengestelt tot Collonels / den gewesen Luytenant Collonel competeerde den eersten rangh / den Sergeant Major den tweeden / ende den Capiteyn den derden : dat van ghelijcken op een ende den selven tijdt be-edight werdende verscheyde Ritmeesters ofte Capiteyns / uyt Gereformeerde Ritmeesters / Capiteyns / ofte anderen / 't zy actuele / 't zy Gereformeerde Officieren / wesende in dienst van desen Staet / aen den ghewesen Gereformeerde Capiteynen ofte Ritmeesters toekomt den eersten rangh / aen den gewesen Luytenant van de Collonels Compagnie den tweeden / aen de verdere ghewesen Luytenants sonder onderscheydt / den derde / ende aen de ghewesen Vaendrighs ofte Cornets / mede sonder onderscheydt / den vierden / ende dat die van elcke classe onderlingh rangh moesten houden ende observeren / na de dates van 't presteren van den Eedt op de commissien / die sulcken respectivelijck als Collonellen / Luytenant Collonels / Sergeant en Majors / Ritmeesters / Capiteynen / Luytenants van Collonels Compagnien souden hebben gehadt / ende wat aengingh soodanigen die tot eenige militaire functien werden geavanceert / die voor date van hare commissien niet en waren geweest in dienst van desen Staet / maer wel in employ by andere Potentaten / dat het voorsz uytheemsch employ / van hoedanigen dignitept 't selve soude mogen geweest zijn / in geene consideratie genomen werdt / omme haer op te fonderen eenigen voorrangh ; werdende extract van dese resolutie gesonden aen de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerde te Velde / ende den Heer Veldtmaerschalck Wurz, zijnde ontrent den Hardenbergh, mitsgaders aen de Heeren Gedeputeerden te Velde / ende den Heer van Noortwijck, zijnde tot Bergen op den Zoom, omme te strecken tot der selver respective narightinge.

Na langh uytstel quam eyndelijck het volgende van Vrieslandt.

Extract uyt het dagelicks Boeck der Ed. Mog. Heeren de Gedeputeerde Staten van Vrieslandt.

Martis den *vier en twintighsten* April, *sesthien hondert acht en sestigh*, Oude Stijl, voor noen.

ONtfangen een Missive van haer Hoo. Mog. geschreven uyt den Hage, in date den *vier en twintighsten* deses stilo loci, ende daer beneven seecker copiele staet ende repartitie van *drie duysent* man te voet, ende *sesthien hondert veerthien* Paerden van de Vorsten van *Brunswijck ende Lunenburgh* in dienst van desen Staet over te komen, mitsgaders van 't Regiment onder den Veldtmaerschalck *Wurtz* aengenomen, als mede van de bewuste gedetacheerde Compagnien, alle breeder vermelt in haer Ho. Mog. resolutie van den *negen en twintighsten Maert* lestleden, uytmakende te samen de nombre van *twaelf duysent* mannen, versoeckende haer Ho. Mog. by de voorsz Missive, dat alhier daer op vervol-

vervolgens de gerequireerde betalingh dien conform moght worden gedaen, en vorder aenstonts ende sonder een mament tijdt te versuymen, deser Provintie in de eerste Maent solts voor de voornoemde aenkomende Luneburghse Troupen, ten Comptoire van den Ontfanger Generael *Volbergen* moghte worden gefourneert ende opgebracht, op dat by faute van dien geen notable desordres, tot merckelijcken ondienst van den Staet daer uyt soude mogen komen te resulteren. Waer op gedeliberereert zijnde, is goedt gevonden ende verstaen, na dat den Commis *Iacob van Hoogenhuysen* ontbooden ende gevraeght was, of oock nevens de voorsz. quote deser Provintie eenige decharge onder hem mogt wesen berustende? die daer op antwoorde, dat geen aparte decharge daer van by hem was, maer wel eene daer de werf-gelderen van deselve Lunenburghse Troupen rede alhier aen hem Commis betaelt, nevens de maent solts waren betrocken, dat aen de Capiteyns van de voorsz. Lunenburghse Troupen volghens de voorsz. copiele Staet op dese Provintieert, soo wel de eerste als volgende maenden solts sal werden betaelt; sullende de penningen van de eerste maent solts alhier gereed worden gehouden, om op assignatie van den Ontfanger Generael *Volbergen* aen de voorsz. Capiteyns getelt te konnen worden; en sal van dese resolutie Copie by Missive toegesonden worden aen de Heeren Gecommitteerden weghen dese Provintie ter Vergaderingh van haer Ho. Mog. om aldaer openingh van deselve te doen.

Accordeert met de principale desss, in kennisse van my

FOCKENS ERINGA.

In Zeelandt maeckte noch veel spel den Franschen Predikant Labadie, hy was gherenommeert te zijn van een sober ende abstract leven / Predikende boete sonder aensien van persoonen. Dit maeckte hem bemindt by de Gemeente / en dat de Ionckers ende Regenten hem begousteerden. De Kerckelijcke noch sagen met nijdige ooghen aen d'estime ende liefde die hem de ghemeene man boven yemandt anders droegh: ende althans wie verkrijght'er, of verkregen hebbende, behoudt'er een Officie ofte ampt, die de konst van vleyen niet en heeft geleert ende gebruyckt? weynige / maer 't is beklagelijck dat de Kerck niet vry is van dese sieckte. Men konde Labadie niet bewegen tot dese pluymstrijckerye, ende soo wierdt hy gekastijdt met een suspensie, om dat hy quansuys d'Overigheydt ende Regeeringe lasterde ende ongehoorsaem was / tegen den Schriftuerlijcken regul / weest onderdanigh alle menschelijcke ordonnantien, &c. De Kerckelijcke was haer pretext / dat hy approbeerde het gevoelen der duysent jarige Regeeringe Christi, dat sulcks streedt met het Woordt Godts / ende Dortsche Synode, ende over sulcks dat daer mede een deure geopent wierdt voor de menschelijcke Traditien / heerschappye ende onderdruckinghe der conscientien. Haer Request aen de Staten van Zeelandt vinde ick goedt hier t'inferen.

 Edele

Edele Mog. Heeren,

De Heeren Gecommitteerde Raeden van d'Ed. Mog. Heeren Staeten van Zeelandt.

GEeft met alle schuldige Reverentie te kennen, den Kercken Raedt vande Gemeynte tot *Middelborgh*, hoe dat sy haer selven ende de voornoemde Kercke, t'zeedert langen tydt, ende voornamentlijck t'zeedert *twee* jaeren herwaerts grootelijcx hebben beswaert gevonden by veele Acten ende Articulen welcke door de *Synode* vande Walsche Kercken deser Landen sijn ghemaeckt ende ingestelt; gelijck als by den Brief aen alle de voornoemde Kercken door Supplianten geteyckent, ende by meer andere authentijcque stucken daer van zijnde, te sien is, ende voornaementlijck by seeckere geschrift geintituleert, *Apologice klaghten; welcke de Supplianten aen het aenstaende Synode tot Vlissingen die tegens den achtienden deser maendt April is uytgeschreven, genootsaeckt sijn te doen, ende daer van sy alreede de Copien aen alle de Walsche Kercken hebben gesonden*: In dewelcke klaerlijck aengeweesen ende vertoont werdt, dat de voorseyde Walsche *Synoden* veele Resolutien en acten geformeert hebben *buyten het woordt Godts*, ende selfs verscheydene die daer tegens strydigh zijn, gelijck oock tegens de *Apostolische en oude Synodale Regulen*, tegens de Kerckelijcke discipline deser Landen, tegens het *Synode van Dordrecht*, ende de Synodale Wetten geapprobeert by d'Ed. Mog. Heeren Staeten van Zeelandt, en gestabiliceert in presentie van derselver Commissarisen, welcke in den name van haer Ed. Gro. Mog. daer voor guaranderen; ende in somma strydigh tegens *veele billige Reghten en Evangelische vryheden*, waer over bysonderlijck dese Kercke haer selven gegraveert vindt, soo verre dat het niet langer geleeden kan werden, ende dat sy niet langer wil noch kan verdraegen *het jock dat men haer conscientie oplaght*, vreesende niet sonder groote reeden, dat een deure daer mede geopent wert voor de *menschelijcke tradition*, Heerschappye, ende onderdruckinge der Conscientie. Versoecken derhalven de Supplianten niet min ernstighlijck, als onderdaenighlijck, dat u Ed. Mog. gelieven alle dese *desordres* en *rogoureuse Heerschappye over het erfdeel des Heeren* ('t welck Godt verbooden heeft) dese *usurpatie* van absolute authoriteyt, welcke de Walsche *Synoden, tot naedeel van het Politique gesagh*, haer aenmaetigen en het *onverdraeghelijcke Jock*, 't welck sy de Kerckelijcke *Consistorien*, en derselver Leeden en aller Gemoederen opleggen, met soodaenige Ooge gelieven in te sien, datse de *billicke rechten en particuliere saecken deser Kercke en consistorie onder haer beschermin ge gelieven te neemen*. Ende dewijl dat *groot misbruyck van authoriteyt*, welcke de voorsz Walsche *Synode* over haer nemen, van *alles nae haer fantasie uyt te righten, sonder haere resolution op het woort Godts te fondeeren* ende daer aen te bepaelen, gewisselijck daer van daen komt om datse geene Souveraine Magistraten en Commissarisen van Staet in haer Vergaderinge hebben, welcke ten minsten als toesienders en getuygen moghten wesen van 't geene daer passeert, en 't geene de *Messieurs* seggen en doen nae haer welgevallen, handelende

lende als *Souveraine en absolute* en niet sijnde 't welck haer *inden bant* houde, als moetende aen niemant reeckenschap geven van haer doen; om die en veele andere reedenen, welcke de Supplianten bereyt sijn voor te brengen; soo bidden sy U Ed. Mog. in alle onderdanigheydt, dat dewijle de Synode als nu in dese Provintie onder haer Ed. Mog. jurisdictie sal werden gehouden, U Ed. Mog. gelieven moghte Commissarisen uyt U Ed. Mog. Illustre Vergaderinge te deputeren, om het selve aenstaende *Synode* tot *Vlissingen* by te woonen, voorsien zijnde met noodige maght en authoriteyt, *om te beletten ende voor te komen, dat wy niet onderdruckt en overvallen moghten werden*, gelijck ons onse onderdruckinge gedreyght werdt, ende wy van andere *Synode* alreede hebben geleeden: te meer, dewijl van de Sententien der walsche *synoden* geen *Apel* is, als aen 't *Synode Nationael*, het welck noch oock geene diergelijcke Vergaderinghe van Kercken, of van Kercken en Politie te samen, waer van de beswaerde haer souden mogen bedienen staet gehouden te worden. 't Welck doende publijck, bidden de Supplianten Godt Almachtigh, dat hy haer Ed. Mog. Regeeringhe gelieve te zeegenen en te beschermen, tot bevorderinge van sijne eere, ende welstandt in 't Gemeyn.

Aux Nobles & Puissans Seigneurs, nos Seigneurs, les Estats de Zeelande.

DOnne de cognoistre en toute reverence la *Classe* des Eglises Walonnes, assemblée en *Zelande*, par ordre du *Synode*, tenu dernierement a *Leyden*, comme quoy qu'ayant chargé du dit *Synode* de composer a l'amiable, si faire se pouvoit, les differents suscitez en l'Eglise Walonne de *Middelbourg*, & ayant pour cest effect apres avoir agi avecq le *Sr. de Labadie*, & avec le *Consistoire* en diverses manieres, amployé mesmes l'entremise de Pasteurs Flamends, & en fin en recours aux venerables Magistrats de Middelbourgh, & attendu leur resolution *depuis jeudij* passé jusques au *Mardij*: mais le tout en vain. Et tant s'en faut, qu'on aye peu gaigner quelque chose sur l'Esprit du *Sr. de Labadie*, que mesme il a recusé cette *Classe*, & par consequent tout le *Synode*. Ladite *Classe* s'est trouvé obligée de passer, a cause de sa rebellion a *une suspension actuelle dudit Labadie de la Saincte Cene, & de toutes les fonctions du St. Ministere, jusques au Synode prochain*, & cela en suitte de la charge & authorité qu'elle en a reiceu dudit *Synode* de *Leyden*, exprimée dans les Articles *premiere, deuxjesme & troisjesme* de ses Instructions, & sur le fondements representez dans les Articles *seise & dixsept* de ses Resolutions Synodales, comme appert par les Copies cy joincts. Priant vos Nobles & Puissantes Seigneurs que selon le Zele, qu'elles ont accoustumé de monstrer pour l'observation des ordres Ecclesiastiques, il leur plaise de donner lieu a ladite suspension, & de prester main forte a ce que le *Sr. Henry de Moulin, injustement demis de son Ministere*, y soit restably selon l'intention du meme Synode. Ce que faisant, &c.

Au nom de la Classe. Signez, *Antoine Hulsius President.* *Servas Gallé Scriba.*

De Staten van Zeelandt hadden het niet teghen / ja in 't volgende Synode verstonden self dat hy geheel wierdt gecasseert / gelijck op sijn tijdt sal werden geseydt.

Ondertusschen wierdt door d'Heer Wurtz gedaen de Reveue op den Hardenbergh. 's Maendaghs den laetsten April / ende 's Woensdagh daer aen bracht men 't gros van de Militie aldaer in Batalie / ende den laetsten dagh deed exercitie / in presentie van de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden te Velde / ende den Heer Prins van Orangie, 't ginck tamelijck wel toe; d'Heer Wurtz is seer actiff geweest; maer t'elckens een onervaren of plomp Officier rencontreerende / hadde op de Duytse maniere wel een vloeck ende de Duyvel te passe genomen; de suite van den Prins was grooter als de sijne. Des avonts na de Reveu wierden patenten uytgegeven / dat yeder Regiment ende Compagie weder soude gaen na haer oude Guarnisoenen / uytgesondert een Regiment / dat afwachten soude de komste van de Lunenburghsche Troupen / die eerghisteren ten Hardenbergh souden aenkomen; ende daer van binnen Zwolle in Guarnisoen souden komen vier Compagnien Paerde / ende vier Compagnien te voet; men was aldaer niet begeerigh dit volck te hebben / vreesende dat ten platten Lande aen de Huysman ongelegentheydt souden geven. De Heer van Asperen sullende gaen in de voorlede weeck na den Hardenbergh, bleef onderweegh legghen van een acces van een koorts / ende na dat weder binnen Zwolle gebraght zijnde / een dagh of twee hadde gerust / is weder derwaerts vertrocken; verwachtende deselve nevens d'andere Heeren Plenipotentiarissen / ende den Marschalck Wurtz tegens den sesden aldaer weder verwaght. Den Prins soude over Deventer of Zutphen na Dyeren gaen / was op 't versoeck ende nodinge van een Heer van Campen des namiddaghs tot Campen geweest / alwaer op 't Stadthuys door de samentlijcke Borgemeesteren op een cierlijck Banquet is ghetrecteert ende getracteert. Tot Zwolle heeft men geen Tractementen konnen doen; alsoo men voorhadt de Heeren Plenipotentiarissen met den Heer Prins ende Wurtz t'samen by malkanderen te hebben / 't welck niet heeft willen gelucken; eensdeels om dat de Heeren van Beyrse en Yerst na de Geldersche Landtdagh eerst waren vertrocken voor eenige dagen / ende dat men niet voor gewaer wierde der selver Retour, anderdeels / om dat de Heer Wurtz voorgenomen na de Troupen marcheerde / sonder dat men daer op verdaght was / daerom aen deselve oock geene eere van 't los branden van 't Canon bewesen is / als wel aen d'andere. Men schreef my van Zwolle, dat dese convocatie van de Militie seer kostelijck voor 't gemeene Land / ende haer Provintie was geweest / dat den Bisschop daer van al wederom oorsake was / insgelijcks alsoo in de Provintie sommige van sentiment ende wensch waren / dat men sijn hair behoorde weer gehaelt te hebben / maer uyt den Haegh quam andere lucht.

Het Tractaet van Vrede tusschen de twee Kroonen is tot Aken gesloten en geteeckent den tweeden May / in twee Instrumenten: Te weten / het eene door den Heer Colbert, het ander door den Heer van Bergeyck, zijnde het Instrument alles conform het concept / dat d'Heeren Fransche Ministers tot Parijs hadden ghemaeckt met de Heeren van Beuningen ende Treavor den vijfthienden April / beginnende Au nom du Createur, &c. Ende woorts van woordt

woordt tot woordt / gelijck het concept / sonder eenige veranderingh: Alleen dat den dagh ende de plaets van Aken, den tweeden Mey / daer hy ghesett was / ende geteeckent Colbert. Dese tydinghe quam alhier 's Maendaghs den sevenden, zijnde geen Vergaderingh / vermits Kermis was; nochtans d'Heer van Heuckelom, die doenmaels president was / liet sulcks aen de Leden van de Vergaderingh in 't particulier notificeeren.

Den vierden, een voornaem Lidt van de Hollandtse Regeeringh begroetende over den Vrede tusschen Vranckrijck en Spagnien ghemaeckt door d'inductie van Engelandt en haer Hog. Mog. seyde my: Wat dunckt u? hebt ghy gesien of gelesen een tijdt als dese? Dat geheel Christenrijck in Vrede was? ja de gheheele Wereldt; behalven Candia.

Ick seyde / dat men Godt besonderlijck moeste looven / dat hy in Hollandt selfs een soo goedt accoordt gaf / dat deselve Provintie soo gheluckigh was op 't eynde van de dissentien / ten aensien van Prins Maurits ende Wurtz, dat een yegelijck daer in acquiesseerde. Hy seyde: Prins Maurits is de beste ende deughdelijckste man van de werelt / de allersoetste en bemminnelijckste; en Hollandt poogde hem oock in alle mogelijcke dingen te believen; maer van 't begin af aen heeft men hem selfs ghesegt / dat men hem wel d'eer soude doen ende 't profijt geven van Eerste Veldtmaerschalck: Maer dat het ongemack ende 't employ aen Wurtz soude zijn; dat hy oock sulcks in alle de secrete Conferentien geseyt hadde / dat alle dese secrete Commissarisen daer van konden ghetuygen; noemende onder anderen de Heeren Ysbrands, Gockinga, Ripperda, &c. Ick seyde hem / dat d'Heer Glinstra in Vrieslandt was beroepen coram nobis (de Gecommitteerde Raden) ende dat hy verklaert hadde / geen kennis daer van te hebben. Hy verwonderde sich daer over. Ick seyde / dat yeder tot sijnent Meester was; Men heeft de werelt moeten desabuseren / die geloof heeft gehadt / dat het Huys van Orangie eenigh Erffelijck Reght op den Staet hadde. Hollandt heeft zedert het Jaer sesthien hondert twee en sestigh alle de Predicanten gedesabuseert / die geloofden dat de Staten Generael waren boven de Staten van Hollandt. Dat het voorleden Jaer Hollandt door de *mortificatie* en 't eeuwigh Edict d'overige gedesabuseert hadden van de opinie; gelijck als of haer Ed. Groot Mog. aen den Prins of aen sijn Huys verbonden waren geweest / of wel gelijck als of de Nassausche eenigh Erffelijck Reght hadden. Gelijck den goeden Hugo Grotius noch in den Jare sesthien hondert en thien in die meyningh / *verbis, nec tamen sine principatu proceres Remp. administrarunt.* Alwaer hy de Princen als Successeurs tot de Regeringe stelt. Dit was hem aengenaem. By dese occasie seyde ick hem gehoort te hebben / datter maer een Vroedtschap t'Edam was die geweygert had de mortificatie te sweeren. Hy seyde al lacchende: Ja, maer 't was een oudt en doof man, en seyde, wat sal ick sweeren, ick ben doof, (Appius Claudius was blind) ick sonde niet konnen hooren wat ick sweer, ick ben oudt. En alsoo was hy van de Vroedtschap uyt gegaen / als oudt, niet als weygerende den Eedt. Voorders verklaerde dat in Hollandt een groote eendraght was / ende dat over al desen Eedt gepræsteert was / sonder eenige wederspannigheyt / in weynigh tyds.

Ick seyde hem oock / dat den Prins van Toscane hier was ghekomen in een

quaet

quaet Saisoen voor 't Huys van Oraigne. Hy seyde / geensints / want wy hebben in de Deductie van 't Jaer sesthien hondert vier en vijftigh alrede dit exempel gestelt / als seer groot en notabel / om niet meer soo veel authoriteyt aen yemandt te geven, maer Meesters te blyven. Ick loofde oock de voorsichtigheyt van haer Ed. Groot Mog. betoont in de saecke van Buat, Kievit ende van der Horst, ende de Factie van dien tijdt te hebben neder gheslaghen / wanneer men seyde datter wel veerthien Hollandtse Steden waren voor den Prince / daer by ghevoeght den Brief van Buat, die begint Cher Mylord, alwaer men veel swacken in 't Hof van Hollandt ontdeckt / en heden hadden noch een desseyn om seecker Reglement te maken teghens alle disputen die tusschen de Leden van Hollandt ghebooren souden konnen worden / op wat wijse men deselve soude komen over een brenghen / bevredigen / of beslighten. 't Welck hier voormaels eyghentlijck het offitie van den Stadthouder was. Men was oock voornemens voor een Millioen Rijcksdaelders de Domeynen van Hollandt, ende onder andere verscheyde Heerlijckheden te verkopen. Wilden daer beneffens oock het Valckenhuys op 't Buytenhof opveylen / alwaer den Prins sijn Valcken had / maer uyt een doof gherught gesprooten was dat men den Prince soude versoecken uyt het Hof te vertreeken / alsoo de Staten van Holland daer wilden bouwen.

Ick sprack oock / van dat Vrieslandt soo seer opiniastreerde teghen de separatie; maer seyde ick hem / ick geloof dat Hollandt daer blijde om is / overmits dat ondertusschen den Prins niet met al kreegh. Hy seyde van neen / dat Hollandt seer begeerde den Prins in den Raedt van State quam / maer dat sonder de voornoemde separatie hy daer noyt soude intreden.

Men sprack oock dat men in Zeelandt arbeyde om sich van den Heer Raedt Pensionaris t'ontdoen / datter een Pensionaris tot Veere was (genaemt Serooskercke, groot practisijn en Advocaet duri oris & audax; groot vyandt van den Heer de Hubert) dewelcke agiteerde / contradiceerde ende geduriglijck den voornoemden de Hubert teghen liep / ende hem seer qualijck gewilt was. Ende dit was te meer aenmerckelijck / om dat Veere was een Vasalle van den Prince, gelijck oock den Heer de Hubert, soo dat de adherenten van de Prins sich onder elckander scheenen te sullen op-eeten. d'Heer Mareignault quam alalhier / ende den Heer Kien in sijn plaets in de Gecommitteerde Raden van Zeelandt, waer mede alle questie tot Veere was by-geleydt / hy hadt de naem van te zijn homo sui capitis; ende die weynigh nae den Hollandtschen deessem luysterde.

De teeckeninghe van desen Vrede veroorsaeckte oock dat den Bisschop consenteerde in den pas voor de Lunenburghse Troupes. Oversulcks wierd d'Heer van Amerongen aengheschreven / dewijle nu de Lunenburghse volckeren den Munstersen bodem waren gepasseert / en daer mede sijne commissie voltrocken was / dat hare Hog. Mog. hem sijne dimissie accordeerden om wederom te mogen repatrieren / voerende by sijn afscheyt de hoogst-gemelde Heere Bisschop in beleefde termen te gemoet; dat hare Hog. Mog. mede wel van hare zijde genegen waren om metten selven Vorst te komen in nader Alliantie en Vriendschap, ende dat sijn Vorstelijcke Genade van die intentie zijnde yemandt herwaerts

ten

ten selven eynde wilde senden / omme met den selven in Conferentie te treden.

Den achtsten was wederom Sessie in de Reken-kamer/om verscheyde Heerlijckheden/ Thienden / Erf-paghten en Domeynen van Hollandt op te veylen/ die Hollandt teghenwoordigh weynigh in waghten: en verkoft / souden wel het dubbelt inbrengen. Maer de voornoemde Kamer die by Afslagh verkoopende (daer van rabbatterende/ niet verhoogende) hielden deselve soo hoogh/ voornamentlijck de Heerlijckheden / datter weynigh van verkoft wierdt. Maer dit geschiede op dat de Steden (gelijck Haerlem voor Spaerwou) namaels billickmatigh met de Kamer moghten capituleren.

Daer zijn hier bevoorens twee serieuse deliberatien geweest om te verkoopen de Heerlijckheden van Geertruydenbergh (voormaels aen den Prins van Orangien geoppignoreert) en Bredenroede (voormaels geoppignoreert aen den Heer van Bredenroede) selfs den Hollandtschen Adel was van advijs om Geertruydenbergh te doen verkoopen; Maer men heeft goet ghevonden dese Stucken voor als noch aen den Staet te laten / en die niet te verkoopen. Yeder van dese Heerlijckheden was niet als voor ses ofte seven duysent guldens verpant geweest. Ende de charge van Baillou van Bredenroede was hier te voren verkoft gheweest (ad vitam) voor dertigh duysent guldens. Ende de collatie van de Ampten van Schout en Secretaris / ende andere kleyne / tot Geertruydenbergh souden hebben verkoft konnen worden voor meer als dese Pantpenningh; daer by ghevoeght de Borgermeesters / Deeckens / Predicant / etc. Ampten; maer van de Collatie oock aen den Prins is gheweest / die daer van getrocken heeft (door gunst des tijdts) notable profiten / verre boven de voornoemde Pantpenningh. Sulcks alles is nu desghelijcks door gunst des tijdts door de Staten van Hollandt afgetooghen gheweest / niet sonder eenighe serieuse oppositie van de Princesse Douariere / pretenderende eenigh reght van non redemtie, ten minsten dat men door d'ordinaris wegh van Justitie sulcks niet en konde doen / ende den Prins sal op die tijdt geseyt hebben; Soo men my niet wil geven, ten minsten behoort men my niet van 't mijne t'ontnemen; maer de Reecken-kamer / door Souvereyne ordre, heeft geacht / dattet *jus luendi pignoris* te klaer ende te notoir was / als dat men dat door een langhen Treyn soude laten bedisputeren. De Gravinne Douariere van Bredenroede, heeft haer met meer submissie geopposeert / allegerende alleenlijck de diensten van 't Huys van Bredenroede. Oock seytmen / dat in desen eersten tijdt van engagement de seven duysent guldens / meer als twee mael, ja hondert mael soo veel waerdigh waren. En op dit propoost / seyt men / dat de Juweelen van Vrouw Jacoba (in haer tijdt) Gravinne van Hollandt, geen twaelf duysent guldens beliepen; dat huyden daeghs de jocalia van een simpele Burgers vrouwe zijn.

Den neghenden is ghehoort het rapport van de Heeren van Raesveldt ende andere gevisiteert ende ge-examineert hebbende de Missive van de Raedt van Staten / gheschreven alhier in den Hage den een en twintighsten der selver maendt / houdende advijs op 't subject van de Rangh te houden onder de hooge Militaire Officieren den seventhienden Januarij lestleden by hare Ho. Mog. aengheslelt / mitsgaders onder de verdere Hooft-Officieren / als Colonellen/

Luytenant Collonellen / en Sergeanten Majors te paerd en te voet / Ritmeesters / Capiteynen / Luytenants / Cornets ende Vaendrighs / ten dienste deser Landen / gelijck deselve Missive hier navolghende van woorde te woorde geinsereert is.

Hooge Mog. Heeren:

BY de Heeren onse Gedeputeerden, die in gevolge van U Hog. Mog. Resolutie, in date den *twaelfden* deses in Conferentie geweest zijn, met de Heeren U Hog. Mog. Gedeputeerden op 't subject van den *Rangh*, te houden onder de *hooge Militaire* Officieren, den *seventhienden* January lestleden by U Hog. Mog. aengestelt, mitsgaders onder de verdere *Hooft-Officieren*, als *Collonellen, Luytenant Collonellen*, ende *Sergeanten Majors* te paerd en te voet, in dienst van de Staet wesende, hen ons omstandelijck zijnde gerapporteert 't gunt dien aengaende in de gemelte Conferentie was gediscoureert ende geadviseert, heeft ons aenleydinge gegeven, over dat geheele werck onse ghedaghten nader te laten gaen, en verplight, omme na ressumptie van de retroacten ter materie applicabel aen U Hog. Mog. te dienen van een *positif* advijs, gefundeert op gronden, de welcke ons oordeele, ende onder correctie van U Hog. Mog. in desen sonderlinge consideratie meriteren, ende namentlijck dat in 't poinct van de *Rangh* ten opsight van de Militaire Functien, geen reflexie genomen behoort te werden, op de qualiteyt van de persoonen deselve bekledende, maer alleenlijck op de *digniteyt* van de *Functie* selfs, ten *anderen*, dat onder Officieren van gelijcke *Character*, de *outste* in bedieninghe geprefereert moet werden, voor die *jonger* Commissien hebben, ende ten *derden*, dat geen onderscheyt gemaeckt behoort te werden, tusschen de Officieren van de Militie, dienende onder de *Cavallerye* ofte d'*Infanterye*, ende dat met geen apparentie van reden gepretendeert kan werden, dat aen de *Cavallerye* eenige prærogative van *Rangh* competeert, voor die van de *Infanterye*, 't zy dat deselve beyde geconsidereert werden absolutelijck en in haer nature, ofte met een particuliere relatie tot de gheleegentheyt en constitutie van dese Landen, en de Militie in dienst van deselve zijnde, gelijk dan oock sulks in de practijcque altijd geobserveert is, dat ten reguarde van de *Collonellen te voet*, een ouder geprefereert is voor een jonger te paerd; Dat vermogens en uyt kragte van de eerste gront-regel, geprefereert moeten werden, die met de eminenste Functien bekleet zijn, ende mits dien de *Generaels persoonen* van de Militie in 't Leger, voor alle Officien, die maer alleenlijck commanderen, over ofte in de particuliere Regimenten, ende dat over sulcks aen de Luytenant *Major*, ofte *Wachtmeester Generael* van 't Leger, mitsgaders aen de *Commissaris Generael* ofte *Waght-meester van de Cavallerye* competeert den *Voor-rangh* indistinctelijck voor alle *Collonellen*, 't welck in de practijcke van vorige tijden, zijnde gerecipieert ten reguarde van de *Commissaris Generael* van de *Cavallerye*, ende de *Collonels te paerd*, op geen fondement ter werelt gedisputeert ofte *gecontesteert* kan werden door de *Collonellen* te voet, aen de *St. Major Generael* van 't Leger, als zijnde deselve notoirlijck gecharacteriseert met een hoger Employ, als den *Commissaris Generael* voornoemt, dat wyders ten respecte van de digniteyt

teyt onder de *Generaels persoonen* van 't Leger, by ordre gepreferecrt werden die de *Illustre qualiteyt* bedienen, en overfulcks welckers Functie haer extendeert over 't geheele Corps van 't Leger, voor die gene, die maer alleenlijck commanderen over de Militie, 't zy te paerde of te voet, en dat insghelijcks onder d'Officieren over en in de respective Regimenten, mitsgaders in de respective Compagnien op den selven voet den rangh gereguleert behoort te werden, en dat *oversulcks* de præferentie, en preseance voor allen anderen competerende aen den Generael ofte het Chef van 't Leger, den *tweeden* rang behoort aen de Veltmaerschalcken, en wyders als U Hog. Mog. uyt het navolgende denumbrement sullen gelieven te verstaen:

3. Generaels van de Kavallerye en Infanterye.
4. Generael van de Artillerye.
5. Luytenant Generaels van de Infanterye ende Kavallerye.
6. St. Majors, ofte Waghtmeesters Generael van 't Leger.
7. Commissarisen Generael ofte Waghtmeesters van de Kavallerye.
8. Collonels te voet en te paerd.
9. Luytenant Collonels te voet en te paerd.
10. St. Majors te voet en te paerd.
11. Ritmeesters ende Kapiteynen.
12. Lieutenanten van Collonels Compagnien te voet en te paerd, gemeenlijck genaemt Kapiteyn Lieutenanten.
13. Lieutenanten.
14. Vaendrighs ende Cornetten, ende soo verdere in 't regard vande mindere Officieren in de respective Compagnien, en dit alles met dien verstande, dat in ghevallen U Hog. Mog. omme de redenen ten dienste van de Landen sulcks requirerende souden mogen goet vinden, by particuliere acte ofte Commissie tot seeckere acte of expeditie een van de Militaire Officieren te honoreren met hoger Character, als waer mede deselve volghens hare ordinaris Commissien zijn beklêet, 't zy een Luytenant Generael met een Generaelschap, een simpel Collonel met de qualiteyt van een Generaels functie, of over een separaet Corps of andersints, dat ghedurende de voorsz actie of expeditie den *rangh* met al 't gene daer van condependent is, van respect en commandement, sal dienen gereguleert te werden na de waerdigheyt van de functie, in dier voeghen extraordinaris geconfereert.

Dat wyders onder de gemelte hooge Officieren van de Militie, Hooft-Officieren over en in de Regimenten en Compagnien respectivelijck voor soo veel deselve separabel zijn, als twee Veldtmaerschalcken, twee Generaels, twee of meerder Colonels, St. Majors te voet en te paerd, of een te voet en d'andere te paerd, volgens de *tweede* generale maxime hier voren gestelt, de prerogative van rangh gereguleert moet werden na de outheyt van de Commissien, in dier voegen dat by exempel een ouder St. Major van een Regiment te voet geprefereert werde voor een jonger te paerd, na de jegenwoordige compositien van de Regimenten onder de Kavallerije den tweeden Hooft-Officieris, als konnende 't selve in desen niet in consideratie genomen werden, of het voorsz defect in de ghemelte Regimenten te paerd eeniger maten diversifieren de nature van de functie by

een St. Major, onder deselve ge-exerceert werdende, ten dien effecte, dat daer door geacquireert soude werden eenige prerogative voor een St. Major van een Regiment te voet, staende in den eersten in absolute ende indisputabele Collateraliteyt, welcken aengaende en tot deductie van verdere redenen, tot nader adstructie van de boven-staende positiven wy ons niet sullen inlaten, veel min omme solutien te geven op eenige objecten, die daer ontrent soude konnen werden gemoveert, maer ons ghedraghen tot het hoogh-wijs oordeel en dispositie van U Hog. Mog. alleenlijck sullen wy onder het goetvinden van U Hog. Mog. in bedencken geven, of U Hog. Mog. in 't toekomende, soo wanneer de Charge van St. Major van 't Leger sal komen te vaceren, niet souden gelieven de Commissie op die functie staende, soodanigh te altereren, dat deselve sigh alleenlijck quam te extenderen over de Infanterye in dienst van de Lande, en by gevolge dat de gemelte functie met die van de Commissaris Generael van de Kavallerye parabel en eguael wierde ghestelt, blyvende het onderscheyt van de rangh na de outheydt van de Commissien. Waer mede Hog. Mog. Heeren, &c. In den Hage den *een en twintighsten* April *sesthien hondert acht en sestigh*. Geparaphreert *C. van Vryberghen*, &c. Onderstont ter Ordonnantie van den Raedt van Staten der Vereenighde Nederlanden.

Geteeckent,

G. van SLINGELANDT.

Houdende in effect 't voorsz rapport dat sy Heeren Gedeputeerden by 't bovenstaende advijs niet te voegen hadden / dan alleen / dat wanneer eenige hooghe Officieren / komende in tijden en wijlen geemployeert te werden in hooger Charge voor eenigen tijdt / of in een expeditie te Velde / dat de selve / wanneer sy die Charge wederom souden hebben afgeleydt / wederom soude treden in sijn oude Charge / sonder uyt dien hoofde eenige voorrangh te moghen pretenderen / of nalaten sijn oude Charge waer te nemen / dat oock de Luytenants / voor desen geweest Capiteynen Luytenants / in rangh niet anders als andere Luytenants soude behoorden geconsidereert te werden / en alleen de ouderdom van hare Commissien of actes aengesien te werden. Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden ende verstaen / dat het voorsz advijs des Raedts van Staten / met ende nevens 't rapport der gemelte Heeren Gedeputeerden copielijck gesonden soude werden aen de gesamentlijcke Provintien / met versoeck dat deselve ten spoedighsten / immers ten hooghsten binnen veerthien dagen na receptie deses / hare Provinciale advijsen op 't voorsz subject in haer Hoogh Mog. Vergaderinge willen doen openen.

Nu waren alhier de meeste Provintien seer geneghen tot mesnage / vindende haer mettet opkomen van desen Vrede geaccableert door de nieuwe Werbingen ende Equipagie / die sy althans meenden onnoodigh te zijn. Zeelandt wilde niet verstaen tot de nieuwe Werbinge / andere waren oock nalatigh in 't furneren der Wenritz-gelderen. Nochtans bleef de generale resolutie van den Staet / dat men moeste blijven in posture / soo langh als Vranckrijck soo maghtigh in

Wape-

Wapenen was: immers tot dat men met de Guarantie ende Triple Alliantie soude richtigh zijn. Sulcks dat den achthienden wierdt vast gestelt / dat niet alleen de Schepen van Oorlogh / jegenwoordigh voor Zee gereedt leggende / t'eenemael in postuur en tot employ vaerdig gehouden / maer oock d'Admiraliteyt in Zeelandt, in 't Noorder-quartier, ende in Vrieslandt wel serieuslijck aengemaent souden werden / d'Equipagie haer aenbevolen mede ten spoedighsten te voltrecken; dat oock niet alleen de Militie te Lande jeghenwoordigh in dienste wesende / volkomentlijck gecontinueert / maer voor al mede de defectuese Provintien daer toe gedisponeert en ghehouden souden werden / dat deselve alle de Militie / soo in den extraordinaris als ordinaris Staet van Oorloge op haer gerepartieert promptelijck souden betalen / ende oock in geen gebreke blijven de geresolveerde nieuwe Werbinghen / elck in sijn reguard te voltrecken / en te doen voltrecken / dat voorts mede / om goede consideratien ende insichten / soodanigen ordre gestelt / en die voorsieninghe gedaen soude werden / ten eynde de nombre van achthien goede Oorlogh Schepen verdobbelhuyt / ende na vereysch van saken geavictualieert souden werden / om een lange reyse na afgelegen gewesten te konnen doen / ende aldaer na gelegentheydt ten meesten dienste van den Lande gheemployeert te werden / ende tot te beter en seeckerder executie van 't geene voorsz staet aen de respective Collegien ter Admiraliteyt geschreven / dat deselve eenige Heeren en Gecommitteerden uyt den haren herwaerts wilden senden jegens Woensdagh naestkomende / en acht dagen / wesende den dertighsten deses loopende Maendts / nieuwen stijl / om dien aengaende met de Heeren hare Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de saken van de Zee in conferentie en besoignes te treden / alles op rapport daer van aen dese Vergaderinge te doen. Men committeerde oock d'Heeren Huygens ende Cokerman na Texel / om de twaelf hondert Mariniers te monsteren. d'Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Zeelandt hebben verklaert op 't gene voorsz is / niet volkomen gelast te zijn.

Den twaelfden hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Hollandt ende West-Vrieslandt / uyt speciale last van de Heeren hare Principalen / met de redenen daer toe dienende / geurgeert / ten eynde / dat by haer Ho. Mog. eenmael eyndelijck de geprojecteerde verdobbelde Lijste der Convoyen ende Licenten gearresteert ende in practijcque gebracht mogte werden; dat mede tot weeringe van alle fraude die in 't selve middel gepleegt wierden / door 't lichten van binnenlandtsche Paspoorten, over Waren die alleenlijck in schijn binnen 's Landts van d'eene plaetse op de andere / maer waerlijck van daer verder over Zee uytgevoert wierden / by generale resolutie vast gestelt mogte werden / dat alle die gene / die soodanige binnenlandtsche Paspoorten quamen te lichten / ghehouden souden zijn te consigneren / of by provisie te betalen het volle convoy ende licent / even en in sulcken voeghen als of de Waren ende Koopmanschappen waerlijck buyten 's Landts vervoert soude werden; des dat soo wanneer naderhandt suffisantelijck soude werden aengewesen / dat de voorsz Waren binnen 's Lands effectivelijck geconsumeert / ofte aldaer ter sleete opgeslagen souden zijn / als dan daer over het ghecousigneerde ofte provisioneele betaelde recht aenstondts ende completelijck gerestitueert soude werden. Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden te versoecken ende committeren de Heeren Huygens, ende andere hare Ho.

te Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saken van de Zee / om 't voorsz geproponeerde te visiteeren/examineren/ de contracta in de voorsz saken gevallen/ na te sien/ en van alles rapport te doen.

d'Heer aenwesende Gedeputeerde van Zeelandt heeft de voorsz sake overgenomen.

Overmits nu in Over-Yssel aenstaende was den Landtdagh ofte Vergaderingh van Staten / soo begost sich eerst t'openbaren het vuyr des Twists binnen die Provintie. Den Landtdagh moeste nu ghehouden werden binnen Campen, ende d'Heer Haersolte, Drost van Zallandt, zijnde President van de Staten / hadde het recht om die te convoceren. Die van Campen (ghelijck wy alreede te vooren hebben geseydt) waren gebeten op d'Heer Haersolte, hem beschuldigende te hebben gepooght drie van hare Stadts Regenten te corrumperen / om de Regeeringe te veranderen / begeerden derhalven dat hy by provisie soude werden gedeporteert; de voornaemste / oock Deventer, namen haer parthye / en d'Heer Raesveldt, Drost van Twente, occupeerde de Presidents Stoel om den Landdagh te beroepen / alsoo d'Heer Haersolte weygerde binnen Campen te komen / soo men hem geen vry-brieven van acces ende reces verleende. Soo veel is 'er van / dat op eenen tijdt den Landtdagh wierde beschreven te Campen door d'Heer Raesveldt, ende geconvoceert tot Zwolle door d'Heer Haersolte, gelijck de Stadt Zwolle oock geheelijck aennam d'Heer Haersoltes parthye; sulcks dat hier uyt niet anders stondt te verwachten / als een opentlijcke Provintiale scheuringe, op deselve wijse als in de Jaren sesthien hondert vijf en vijftigh, sesthien hondert ses en vijftigh, ende sesthien hondert seven en vijftigh. 't Bleeck dat dit wierdt alleen veroorsaeckt door een questie van particulieren / ende de jalousie van twee Regenten, ende hier was de spreuck waerachtig quando caput dolet &c. dat daer 't Hooft leedt, oock lijden moesten alle de Leden; want het brouilleerde de geheele Provintie. De Raesveldtse wilden oock niet in ruste laten den Heer van Pallandt (dewelcke hier in de Generaliteyt was wegens Over-Yssel) om dat hy getrouwt ende vermaeghtschapt was aen 't gheslact van de Haersoltes; hy was hier noch nauwelijcks drie Jaren geweest / ende hy hadt sijn commissie voor ses Jaren; de Raesveldtse seyden maer voor drie Jaren / ende daerom committeerden de Vergaderde Staten tot Campen alhier d'Heer van Zallick; wel is waer dat d'Heer van Pallandt sich daer tegen opponeerde / urgerende dat sijn credentie die hy alhier overlevverde / niet valide was / aengesien den Landtdagh ende de Provintie ghescheurt was; maer om dat men daer op sagh het Provinciale Zegel in d'onderteeckeningh van den Griffier / vondt dit geen plaets. d'Heer van Zallick nam cessie / ende oock wierde gedooght d'Heer van Pallandt. Die van Zwolle schreeven over den toestandt van 't gheheele werck aen haer Hoogh Mog. den volgenden Brief:

Hoogh Mog. Heeren.

NA voorgeloopene publijcque gerughten, soo buyten als binnen dese Provintie, dat de Heeren van de Magistraet der Stadt *Campen* een overgroot misnoegen teghens de Persoon van den Heer *Drost van Zallandt* hadden opge-

opge-

opgenomen: heeft de wel-ghemelde Heeren van *Campen* belieft onder employ van seeckere informatien, den voornoemden Heer *Drost* by Missive van den *sevenden* Ianuary jonghstleden bekent te maecken, dat sich by deselve informatie duydelick ontdeckte, dat sich d'Heer Drost van *Zallandt* niet ontsien hadde haer Ed. Stadts wel-bestelde ende florissante Regeeringe voor eenzijdigh te descrieren, ende onder faveur van sulcks tot veranderingh van deselve te consumeren, apparentie daer toe te thoonen, ende vuyle middelen daer ontrent t'employeren; versoeckende d'Heer Drost voornoemt binnen een Maendt à dato van deselve Missive haer Ed. daer over gherust te willen stellen, op dat haer Ed. niet ghenoodtsaeckt moghten zijn verdaght te wesen op andere alsulcke middelen, die haer Ed. tot maintien van haer *Stadts Hoogheyt*, seeuriteyt van haer Regeeringhe, ende ruste harer goede Ingesetenen oordeelen souden te behooren. Op deselve bekentmaeckinghe ende by gevoeghde informatie heeft den Heer *Drost van Zallandt* den *achtienden* desselven Maendts de Heeren van *Campen* omstandigh ende na waerheyt als sijn Ed. verklaert, gedient van berigt over die geschapenheyt van de saecke, die sijn Ed. meende dat wel met meer moderatie hadt konnen ende oock behooren ondersocht te worden, als hy tot sijn groote verwonderinge uyt d'expressien van haer Ed. gerecipieerde en noyt gemeriteerde misnoegen, ende te gelijck uyt die door 't geheele Landt al te breedt ende tegen waerheyt uytgestroyde geruchten hadde moeten aensien ende vernemen, en waer tegen sijn Ed. geen grooter vernoeginghe soude te gemoedt sien noch ontfangen, als dat die wel-ghedachte Heeren van *Campen* door 't voorsz bericht gerust gestelt moghten worden, en sijn Ed. weder beliefde t'admitteren in haer Ed. vertrouwde vriendtschap ende correspondentie. Dit ontfangende bericht hebben de Heeren van *Campen* gelaten onbeantwoordt, doch niet te min is haer Ed. Mog. voorsz misnoeghen hoe langer hoe breeder door gemeene geruchten uytgemeten, in soo verre, dat de Heeren van *Campen* souden ghemeent zijn d'Heer Drost van *Zallandt* op den Landtdagh tot *Campen* komende, eenige feytelijckheden tegen desselfs Persoon te gebruycken, 't welcke die Heeren van de *Magistraet* der Stadt *Zwolle* considererende als een schadelijck gevolgh, ende waer uyt wel eenige verdeeltheyt tusschen soo notable Leeden van de Provinciale Regeeringh te bedughten stondt, hebben goedt gevonden soo ontrent de Heeren van *Campen*, als den Heer Drost van *Zallandt* door Gecommitteerden over de voorsz saecken geschapenheyt te doen informeren, ende eerst alleen, oock daer naer met ende nevens Gecommitteerde van de Heeren van de Magistraet der Stadt *Deventer* aen te bieden haer Mediatie tot assopissement van dit voorsz misnoegen, of ten minsten die Heeren van *Campen* te disponeren 't geene haer Ed. meenden tot beswaer van de Heer Drost van *Zallandt* te hebben, by ordentelijcke wegen van rechten t'institueren en te laten determineren; als tot welcke beyde den Heer Drost van *Zallandt* sich genegen hadt verklaert te zijn, maer de Heeren van *Campen* hebben noch tot admissie van 't eerste, noch tot uytwisselinge van 't andere, door geen bedenckelicke redenen gepermoveert konnen worden, noch tot openinge door wat wegen haer Ed. begeerden gerust gestelt te zijn, of op wat maniere haer Ed. dese saecke gemeent waren te laten afdoen. Als die tijdt tot het houden van de ordinaris Landtdagh begost te naderen, hebben

ben die Heeren ordinaris Gedeputeerden van dese Provintie den Heer Drost van *Zallandt* volgens ouder ghewoonte by Missive versocht op haer Vergaderinghe binnen *Deventer* te willen komen, om over die poincten van uytschrijvinge te helpen delibereren ende resolveren: waer op dan oock sijn Ed. is derwaerts ghereyst, ende naer dat deselve poincten waren beraemt ende vastgestelt; hebben die welgemelde Heeren Gedeputeerden sijn Ed. als President van de Staetse Vergaderinge versoght d'uytschrijvinge van den Landtdagh, gelijck alhier gebruyckelick te willen doen, 't welck sijn Ed. oock heeft aengenomen, met versoeck nochtans vermits den Landtdagh binnen de Stadt *Campen* gehouden soude werden, dat aen sijn Ed. als aen andere Leden eenige verseeckeringh mocht werden ghegeven, om vry *acces* ende *reces* naer ende van den Landtdagh, ende dat sijn Ed. aldaer sijne functie in securiteyt soude moghen bekleeden, mits presenteerende 't misnoegen 't welck de Heeren van *Campen* op sijn Ed. Persoon meenden te hebben, of voor of na de Landtdagh by aengebooden Mediatie van de Heeren van *Deventer* ende *Zwolle* te laten ter neder stellen, ofte andersints by ordentelicke wegen van Rechte te laten determineren. Welck versoeck, of wel soo by de Heeren van de Magistraet der *Zwolle* ontrent de Heeren van *Campen* tot diversche malen is geitereert, ten eynde den Landtdagh dienende tot afhandelingh van de gemeene Landtsaecken, en bestellinge van de Finantien met personeliteyten niet geoccupeert noch ghetroubleert, nemaer in Vreede ende met meeste harmonie ghehouden mochte werden, soo hebben noch sulcken billicken versoeck niet met eenige de minste positive antwoorde gelieven te bewaerdigen, ter welcker oorsake alsoo den Heer Drost van *Zallandt* niet buyten redenen retardeerde in 't uytschrijven van den Landtdagh, insonderheydt dewijl de Heeren Edelen van *Zallandt* de Magistraet der Stadt versochte, dat die verseeckeringe van vry acces ende reces, ende dat d'Heer Drost van *Zallandt* sijne functie onbehindert soude mogen bekleeden, behoorde voor te gaen, mits sijn Ed. presenteerde die voorsz saecke van misnoegen by *Mediatie*, of andersints by ordentelijcke wegen van Reghte te laten determineren, heeft d'Heer *Heyman Vriese*, Borgermeester der Stadt *Campen*, als in der tijdt President van de ordinaris Gedeputeerden, een extraordinaris convocatie van de Heeren Gedeputeerden binnen *Deventer* gedaen, ende in bekende weerwille van d'Edelen van *Zalland*, van d'Heer *Heyman Sloot*, Gedeputeerde van de Edelen van *Vollenhove*, ende van de Heeren van de Magistraet der Stadt *Zwolle*, onder een abusif pretext, als of d'Heer Drost van *Zallandt* weygerigh ware den Landtdagh uyt te schrijven, en 't selve egeen langer retardement konde lijden, geconcludeert dat den Heer Drost van *Twente* wierde geauthoriseert ende versocht den Landtdagh uyt te schrijven; 't welck nochtans den Heer Drost van *Zallandt* als President notoirlijck, ende sonder contradictie is competerende, sonder dat sijn Ed. om d'uytschrijvinghe te doen is ghesommeert, veel weyniger 't selve by sijn Ed. is geweygert. Van dese geprecipiteerde ende onwettige ordre d'Heer Drost van *Zallandt* kennisse bekomende, heeft sijn Ed. goedt ghevonden den Landtdagh binnen *Campen* uyt te schrijven tegen den *seven en twintighsten* April; maer voort nae 't affenden der Brieven bevindende, dat d'Heer Drost van *Twente* op de voorsz geprojecteerde authorisatie van eenige der Heeren Gedeputeerden d'uytschrij-

schrijvinghe hadt ondernomen te doen ter voorsz plaetse tegen den *twee en twintighsten* April, heeft sijn Ed. goedt gevonden tot voorkominghe van confusien ende *disordres*, welcke uyt soodanige verscheydentlijcke uytschrijvingen souden komen te volghen, die Leeden by nadere Brieven mede tegen den selven *twee en twintighsten* Aprillis derwaerts te verschrijven, ende sijn Ed. sigh betrouwende op 't recht aller Volckeren, volgens 't welck hem, wesende *President*, niet minder als andere Leeden vry ende onbekommert *acces* ende *reces*, tot ende van soodane Staetsche Vergaderinghe moeste geworden, dat oock deselve Vergaderingh aengeleydt, ende dienende om te delibereren ende resolveren over ghemeene Landtsaecken met personeliteyten, die 't eene Lidt tegen 't andere vermeenen moghte te hebben, niet geoccupeert of geturbeert soude moghen werden, insonderheydt niet daer sich d'een tegen d'anderen ten goeden rechte presenteerde, als sijn Ed. bereydts hadt ghedaen, en noch ghemeent was te doen, soo is sijn Ed. om sijne functie ten dienste van den Lande waer te nemen, mede na *Campen* gereyst, en heeft na ghedane convocatie van de aenwesende Leden van Ridderschap ende Steden, ter gewoonlicker plaets als *President* sonder eenige verhinderinge sessie genomen: ende na dat op sijn Ed. geproponeerde, raeckende 't recipieren ende logeren van de aenkomende Lunenburghse auxiliare Troupen was gedelibereert ende geresolveert, dat oock eenige discoursen ende haquettes waren gevallen over de wettigheyt ende onwettigheydt van de Heeren Drosten van *Twenthe* gedane uytschrijvinge, hebben de Heeren Gecommitteerden der Stadt *Campen* doen proponeren ende leesen de pretexten ende informatien van haer opgenomen misnoegen tegen de Persoon van den Heer Drost van *Zallandt*, ende met ongemeenen yver onder 't support van de Heeren Drosten van *Twente* ende *Vollenhoven*, Gecommitteerden der Stadt *Deventer* en andere met haer Ed. correspondereude Leden geurgeert, de saecke (onvermindert haer particuliere actie) by overeenstemminghe te doen verklaren voor Provinciael, om volgelijck den Heer Drost van *Zallandt* weghens de Staten van de Provintie *reum criminis* te maken, by provisie buyten sijne functie van *President* te stellen, ende alsoo sonder eenige verhinderinge volgens haer onderlinge langh gepremediteerde geconcerteerde, ende door allerhande cuperien geprepareerde toelegh van alle ampten, nieuwe admissien van Edelen, Commissien, ende andere saecken, selfs tot notoire ende palpable verongelijckingen van anderen, na hun appetit en welgevallen te disponeren: 't welck dan noch doenmaels door de Heeren Gecommitteerden van de Magistraet der Stadt *Swolle*, ende andere particuliere Leden met solide ende krachtighe redenen is teghen gesproken, doch de Heeren van *Campen* hen geensints willende laten disponeren, dese als een particuliere ende geen Provinciale saecke, volgens de meermalige presentatie van den Heer Drost van *Sallandt* by ordentelijcke weghen van rechte te laten determineren, is die Vergaderinge op *reces* gedissolveert, ende zijn de Heeren Gecommitteerden van *Swolle* vertrocken, om aen de Heeren hare Principalen van 't gepasseerde te rapporteren, ende der selver nader ordre in te nemen, dewelcke dese *irregulariteyt* van de Heeren van *Campen*, ende die met deselve daer toe concurrerende Leden aensiende als een notoire injustitie, hebben goedt gevonden by advijs van haer E. geswooren Gemeente, d'Heer Drost van *Sallandt*

als haer Ed. ingebooren Borger en Ingeseten, in soo verre te nemen onder haer protectie, dat deselve niet souden gedoogen, dat van de voorsz particuliere saecke, een Provinciale wierde gemaeckt, nemaer het door alle middelen daer toe dienende, daer heen te dirigeren, dat deselve als een particuliere saecke by ordentelijcke weegen van reghte soude moeten worden afgedaen, ende inmiddels d'Heer Drost versekeringhe gegeven, dat hy sijne functie in securiteyt ende sonder verhinderinge binnen *Campen*, ten dienste van den Lande soude mogen waernemen, met dese ordre, ende om noch te presenteren die decisie van dese particuliere sake, hoewel d'Heeren van de Magistraet der Stadt *Swolle*, als over haer Ed. Burger ende Ingeseten, indisputable competerende, te submitteren ter judicature van eenigh Hof van Justitie; de Heeren Gecommiteerden der Stadt *Swolle* weder na Campen vertrocken zijnde, hebben deselve ontrent de voornoemde Heeren Drosten van *Twente* ende *Vollenhove*, mitsgaders Gecommitteerde van *Deventer* en *Campen*, alle mogelijcke debvoiren aengewent, om op soodanige billicke ende redelicken presentatie die voorsz rechtmatighe intentie van de Heeren hare principalen smaeckelick te maecken, en uyt te wercken; waer op oock d'Heer Drost van *Twente* die voorsz dissentierende Leeden beloofde te sullen verstaen, en aen die Gecommitteerden der Stadt *Swolle* antwoort te laten toekomen, maer in plaets van sulcks hebben deselve dissentieerende Leeden, in afweesen van de Heeren Gecommitteerden der Stadt *Swolle*, ende veel andere Leeden geresolveert ende vast ghestelt, dat sich d'Heer Drost van *Sallandt*, dewelcke om den uytslagh van dese Negotiatie af te waghten, tot *Swolle* was gebleeven van die Vergaderinge van Ridderschap ende Steden soude absenteren, ter tijdt sijn Ed. sich van de opghedachte calange soude hebben ghepurgeert; dese geprecipiteerde en niet minder informele en onrechtmatige resolutie de Heeren Gecommitteerden der Stadt *Swolle*, ende andere Leden ter kennis gebracht zijnde, hebben de welgemelde Heeren Gecommitteerde goedgevonden volgens die last haer van de Heeren hare principalen eventueelick gegeven, by in geschrifte gestelde memorie te verklaren, ende protesteren, gelijck oock verscheyde andere Leden, uyt gelijcke verklaringe ende protestatie, van *Campen* zijn vertrocken, ende op dat ter saecke van de voorsz personeliteyt de noodige besoignes van den Landtdagh niet moghten worden verachter, soo is goedt gevonden door d'Heer Drost van *Sallandt*, als President van de Ridderschap ende Steden, tegen huyden herwaerts te doen verschrijven, om alhier die besoignes van den Landtdagh met behoorlicke ende volkomene securiteyt van alle die compareerende Leden afgedaen te mogen worden, 't welck wy niet hebben sullen leedigh staen U Ho. Mog. in aller spoet by desen te notificeeren, om daer mede voor te komen, dat op geen andere Resolutien, Commissien ende Collatien van Politique ende Militaire Charges dependerende van de dispositie van de Staten van dese Provintie, soo by U Ho. Mog. als andere subalterne Generaliteyts Collegien, mogen worden gereflecteert, als die by ons van dese onse Vergaderinge, ende onder onse groote Provinciale Zegel verleent ende afgegeven sullen werden: en alsoo wy van ter zijden vernemen, dat die voornoemde dissentierende Leden hebben ondernomen op een gheusurpeerde naem van de Staten van Over-Yssel den Heer *Lambert Bernardt van Oer*, in plaets van den

Heer

Heer Ebbert Anthony van Pallandt te committeren ter Vergaderingh van U Ho. Mog. dat oock deselve om aldaer sessie te nemen, is vertrocken; soo sullen U Ho. Mog. believen ghedient te zijn, dat die Commissie van den voornoemden Heer van Pallandt voor den tijdt van ses jaren op sijn Ed. by de Heeren Edelen van Sallandt, die 't selve alleen competeert, is geconfereert, ende daer van noch niet meer dan drie Jaren zijn vervlooten, sulcks dat sijn Ed. daer inne nogh drie Jaren continueren moet, behalven dat oock d'Heer van Oer voornoemt, ten aensien van desselfs permanente Provinciale Charges, als Stadthouder van de Leenen ende Dingwaerder van de hooge Bancke van Justitie, tot de voorsz Commissie volgens de Wet van dese Provintie niet en is eligibelijck; derhalven is mitsdesen ons seer serieus versoeck, dat die voornoemde Heer van Oer tot notoire verongelijckinghe van den ghedachten Heer van Pallandt, op soodaene abusive, onreghtmatighe ende informele Commissie ter Vergaderingh van U Hoogh Mog. niet moghe werden gheadmitteert, nemaer den Heer van Pallandt als wettigh ghecommitteert onbehindert by 't bekleeden van der selver Commissie gelaten.

Waer mede &c. Hoogh Mogende Heeren, &c. Swol den vijfden oude en vijftienden nieuwen stijl in Mey, sestien hondert acht en sestigh. Onderstont, U Ho. Mog. goede Vrienden de Staten van Over-Yssel.

Ter ordonnantie van deselve in absentie des Griffiers.

Geteeckent

JOHANNIS HOLT, *Secretaris.*

Haer Ho. Mog. wilden sich daer in noch niet steecken / maer hielden haer neutrael: men moest hooren wat die van Campen hier op souden seggen. Van daer quam het volgende Consent.

Extract uyttet Register der Resolutien vande Staten van Over-Yssel.

Ridderschap ende Steden, de Staten van Over-Yssel door Heeren expres daer toe gecommitteert hebben doen naesien ende exactelijck examineren den *Staet van Oorloge* by den Raet van Staete der Vereenighde Nederlanden voor den loopenden jare *sestien hondert acht en sestigh* opgestelt, oock vervolgens de brieven en resolutien van den Raet van State van den *veertienden* Februarii van haer Ho. Mog. van den *achsten* Maert beyde deses jaers, en noch van gemelden Raedt van den *tienden* April jonghstleden, alle daer heenen tenderende dat den *ordinaris en de extraordinaris Staet van Oorloge geformeert voor 't jaer sestien hondert acht en sestig, souden komen behooren geconstinueert te werden*, soo ende als deselve *leggen* voor 't loopende jaer, alleenlijck met de noodige veranderinge die door 't *afsterven* van d'een en d'andere ende diergelijcken zijn gecauseert, als oock

oock dat zedert opgekomen Tractementen vande Hooft-Officieren over de Militie, dat van den Heer *de Groot* als Ambassadeur, mitsgaders van den Heer *Heynsius* als Resident, beyde aen 't Hof van *Sweden*, de verhoogingh vande post der *defroyementen*, ende derselver rapport ghehoort, haer consideratien inghenomen, hebben haer Ed. Mog. haer wel laten gevallen, gelijck deselve haer wel laten gevallen mits desen, dat d'ordinaris ende extraordinaris Staten van Oorloghe voor den jare *sestien hondert seven en sestigh* geformeert, sullen werden gecontinueert voor den loopende jaere *sestien hondert acht en sestigh*, aennemende alsoo deselve Staten met alle haere lasten daer inne begrepen, onder clausulen ende remarques, soo op de generale petitien, als op de Staten van Oorloge vervolgens gesteldt, en den voorleden jaere daer op genotuleert, ende specialijck aengaende het *extraordinaris Commissarisschap*. Ridderschap en Steden hebben redenen te difficulteren het aenstellen van een *dubbelt* getal van Hooge Officieren, exempt de *Velt-Maerschalck*, onder andere redenen, dat ten tyde van vrede niet noodigh is, ende by Oorloge jalousie verweckt, behalven de nydigheyt ende belastingh daer in residerende, 't welck de Gecommitteerde ter Generaliteyt sullen bekent maecken, oordeelen seer noodigh dat in 't dresseren van een nieuwen Staet van Oorlogh in 't toekomende wel expresselijck werde geobserveert de resolutie van den *drie en twintighsten* Januarii *sestien hondert drie en vijftigh*, en dat dien volgens geen Compagnien te paert of te voet vande repartitie vande eene Provincie op de andere werde gebraght, sonder speciael consent van dese Provincie, ende sullen de Gecommitteerden ter Generaliteyt en inden Raet van State hebben te informeeren, door wiens directie de veranderinghe in desen jaere is geschiet geweest, ten regarde van den Collonel *Symon van Haersolte*.

Insghelijcken volghens resolutie vanden *achtsten* Maert *sestien hondert ses en sestigh* den *Extraordinaris Staet* van Oorloghe met den ordinaris niet en vermenget.

Daer van nochtans de constitutien van tyden ende saecken nootsaeckelijck vereyst, dat eenige posten van *Fortificatien*, *Servicien*, of andere werden verhooght, dat sulcx kan en behoort te geschieden by een *Staet apart*, inconformité van d'opgemelde resolutie van den *achtienden* Julii *sestien hondert vijf en vijftigh*, om alsoo alle desordres ende confusien te vermijden, ende alsoo in baeren gelde yder sijn Quota, gelijck als met de Fortificatien buyten de Provintien gepractiseert wert, furneren.

Dewijle verscheyde Officieren, comparanten deser Vergaderinge, betalinge haerer Compagnien op andere plaetsen sijn gerepartieert, ende alhier van ghelijcken Uytheemsche, hebben Ridderschap en Steden goetgevonden de betalinge van het tractement vande Collonel *Boudewijn van Sontelande*, de betaling van sijn Compagnie Ruyteren, oock vande Compagnie te voet wordende geleyt by *Willem Schaep*, ende *alle Canonniers*, staende op d'extraordinaris Staet t'excuseren.

Ende daer en teghen weder te betaelen ende aen te nemen de Soldye vande Capiteynen *Willem van Broeckhuysen*, *Iohan van Steenwijck*, *Hendrick van Keppel* vanden Dings-hof, ende *Robbert Frederick van Uytterwijck*.

Ende dat de Soldye der weder aengenomen Compagnie *duysent een hondert*

achtien

achtien Carolus guldens in 't jaer hooger koomen te beloopen als die daer tegens afgewesen posten, dat sulcx sal werden gerescontreert aende post van supplement in gelde op de extraordinaris Staet van Oorlogh tot laste van dese Provintie gestelt.

Voorts dat aen 't overige van supplement in gelde sal werden gecortet de onkosten, gevallen door de heen ende wedertoght vande Militie naer den *Hardenbergh* voor soo veel deselve Provintie *Quota* inde *vyf hondert duysent* ponden tot verval vande *Leger-lasten* gepetitioneert komen te surmonteren.

Vervolgelijck getreden tot d'examinatie vande extraordinaris petitien, consenteren haer Ed. Mog. by gevolge en in cas van voorgangh van andere Provintien in *vyf duysent* gulden tot het gieten van geschut.

In *veertigh duysent* gulden tottet maken van *Affuyten*.

In *hondert duysent* gulden tottet leggen van een Fort op *Roveen*.

In *tachtigh duysent* gulden tottet verdiepen vande Rijn ende *Ysselstroom*.

In *tachtigh duysent* Rijcxdaelders Banck-gelt tot voldoeninge vande conventie met de Vorsten van *Lunenburgh*.

In *vyf hondert duysent* gulden tot verval vande *Leger-lasten*, mits dat dese Provintie quote, in conformité van haer Ho. Mog. aenschryven werde geemployeert tot betalingh vande onkosten, ter cause vande laeste inquartieringen ende doortoghten gevallen, ende dat deselve hooger als dese Quote, ende in 't supplement in gelde, op den extraordinaris Staet van Oorloge staende, koomen te loopen, de Provincie sal valideren in haer consent inde *drie hondert vier en vyftigh duysent sestien hondert een en sestigh* gulden totte extraordinaris *equipagie*.

Noch geconsenteert in *seven hondert duysent* gulden totte *Werfgelderen*, en een maent solts voor de *Lunenburghse* Trouppen.

Ende mede inden Staet ende repartitie van *drie duysent* man te voet ende *sestien hondert* en veertien paerden vande Vorsten van *Lunenburgh*, in dienst vanden Lande over genomen, volgens de Conventie dien aengaende geslooten den . . . . mitsgaders van 't Regiment aenghenomen onder d'Heer Velmaerschalck *Wurtz*, als mede vande gedetacheerde Compagnien alle vermelt in haer Ho. Mog. resolutie in date den *negen en twintighsten* Maert *sestien hondert acht en sestigh*, uytbrengende gesamentlijck de nombre van *twaelf duysent* man.

Alsoo de petitie van *drie millioenen vyf hondert vier duysent sestien hondert een en sestigh* ponden tot equipagie van *acht en veertigh* Schepen van Oorlogh is uytgeschreven, ten tyde vande Conventie tusschen *Engelandt en desen Staet*, als wanneer men in geen andere gedaghten is geweest, als den voortgangh van den hevigen Oorlogh tusschen de twee hoogstrydende Croonen van *Spangien en Vranckrijck*, doenmael niet hooger als elck by provisie *vijf en twintigh* Schepen soude equiperen, 't welck nu door schickingh van Godt almaghtigh in een Vrede is verandert, vertrouwen Ridderschap ende Steden dat nu noch meer als de helft vande gepetitioneerde *drie millioenen vyf hondert vier duysent sestien hondert een en sestigh* ponden sal konnen worden gemenageert, en consenteren derhalven haer Ed. Mog. inde helft van dien, onder expresse conditien, dat dan noch inde geconsenteerde helfte de Provintie sal valideren het geen de onkosten over de laeste hier boven.

boven verhaelde doortoghten, inquartieringen vande Militie vanden Staet, ende *Lunenburghse* Troupes hooger komen te loopen als haer Ed. Mog. quota inde *Legerlasten en supplement* in gelde op den extraordinaris Staet van Oorloge, voorts oock vande geheele *Servitien* de *Lunenburger* ende andere extraordinaris inquartieringen, als mede de lasten soo door 't weer aftrecken vande *Lunenburgse* Troupen sullen konnen ende mogen koomen voor te vallen. Actum Campen den *seventienden* Ouden ende den *sevenden* Mey Nieuwen stijl *sestien hondert acht en sestigh*. Onderstont accordeert metter voorsz Register.

Geteeckent

D. ROELINGK.

D' Heer Veltmaerschalck Wirtz de Reveue op den Herdenborgh gedaen hebbende, quam den negentienden weder alhier; en gingh terstondt syn aenkomste aende Heer vander Nyborgh, presiderende, bekent maecken, om haer Ho. Mog. verder commandement t' ontfangen. Hy heeft den vyf en twintighsten aen de Vergadering gedaen syn rapport, ende daer nevens aen deselve over gelevert sijn gehouden verbael: waer voor haer Ho. Mog. hem hebben bedanckt, ende syn verbael wiert geseponeert, als ordinaris.

De Fransche en Spaensche inmiddels bejeghenden elckander noch vyandtlijcker wijse, soeckende elck syn advantagie op ander, oock lieten niet ongheviolcert het Territoir van desen Staet. Den achthienden schreef den Agent Wachtendonck uyt Aken, dat aldaer noch continueerde het vlughten der Landtlieden, niet alleen uyt het Landt van Limborgh, maer oock van allen weghen in 't ronde, oock daer dichte by van Borscher, ende dat soodanigh starck, dat diergelijcke in alsoo groote menighte noyt meer noch ghesien noch gehoort was. Het Franse Leger wierdt geseyt effectijf vier en twintig duysent man starck te wesen, en daer onder veel Duytse volckeren; hadden die voorgaende nacht het Hooft quartier ghehadt ontrent St. Vit, ende de Voor-Troupen niet over drie uyren boven Limborgh, alwaer in 't Landt die nacht haer quartier stonden te hebben, sullende de huysen van Menschen ledigh vinden, alsoo een yeder was wegh ghevlught, vermits seer tyrannighe huysseerden. Den roep gingh dat acht duysent Lotharinghse volckeren by de voorsz Armée verwaght wierden, om daer mede te conjungeren; waeren voorsien met diversche Stucken grof Canon, en meer andere gereetschappen van Schoppen, Spaen, &c. Hadden by hun ongheloofelijcke menighte van Karren en Wagens. Syne Excellentie den Heer Ambassadeur Colbert was doenmaels tot Aken, ende alsoo men ghesien had een als andere preparatie maecken tot het weder vertreck, als wierde gesustineert, dat in seer korten mede hadde te vertrecken. Dan doenmaels was eenen Expressen Courier van Parijs aengekomen, dienvolgens nu aen 't Hof gheseght wierdt, dat ghemelte Syne Excellentie noch voor eenige dagen soude aldaer verblyven, waer over soo een als andere speculatie vielen. In 't eerst soo heeft men oneenit de voorsz Franse volckeren geen andere insighte gehadt, als dat eenlijck was spec-

specteerde op de contributien, te meer / 't selve van gemelte Sijne Excellentie Colbert mede geaffirmeert wierde / maer als nu de voorsz contributie geoffereert zijnde / verstont men dat deselve niet anders ontfangen wilden / als tot bevrijdinghe van niet te willen branden / en het ghevanghen nemen van de Menschen / maer dat inlogeringhe en doortoght mosten hebben ; maer henen het eygentlijck voornemen gingh / konde men over sulcks voor als noch niet penetreren : Allerhande discoursen gingen daer over / sommige wilden / dat specteren soude op Aken, om aldaer tot Rooms Koningh aenghenomen te werden ; Andere / dat de voorsz volckeren in dienst der Rhynsche Alliantie over souden gaen / en dat volghens dien op een als andere der Rijcks-Steden aenghesien wesende / ofte wel dat possessie soude konnen nemen van de Stadt Gulick, ende dat als dan in 't Landt een aensienlijck Leger tot dienst van de Vorst van Nieuburgh by een gebraght soude worden om gebruyckt te werden in Polen ; Onder de ghemeene Luyden gingh de roep eenparigh / hoe wel gantsch sonder grondt of fondament / dat het de Stadt Maestright soude gelden.

Sedert is dese Fransche Armée gekomen in 't Landt van Limburgh, alwaer haer gecampeert hebben in de banck van Walhorn, zijnde de uyterste palen allernaest aen Aken gelegen / alwaer den twee en twintighsten noch haer quartier hielden ; veel persoonen die by haer gheweest hebben / hielden haer sterck te wesen twintigh duysent man / fraey volck / meest Ruyters en Dragonders / van Paerde meest Duytsers / wierden gecommandeert als Generael van de Hertogh van Lutsenburgh (Monsieur Boddeville) en als Lieutenant Generael door Monsieur Despenses ; haer oogwit gingh / soo men noch konde sien / om een gheheel Landt te conquesteren op 't stuck van de Contributien, die sy hoogh trecken. Het Landt van Limburgh wierdt in vier Quartieren verdeelt / daer van de meeste alreede voor twee duysent en vijf hondert of twee duysent Rijckxdaelders hadden geaccordeert. Den een en twintighste ende twee en twintighste sijn diversche der voorsz volckeren binnen Aken geweest / ten meerendeel hebben Proviant gekoft. De Stadt was vol gevluchte Menschen ende Vee / want met Trouppen van twee ende drie hondert aller weghen vagabondeerden / selfs op den Rijcks-bodem ; hadden den een en twintighste in 't Landt van Cornelis Munster, alwaer den Prelaet leggende Sauvegarde had / soo in de Abdye als in 't Vleck / seecker Adelijck Huys genaemt Swartsenbergh, den Voorhof met gewelt ingenomen / diverse der Fransche volckeren zijn daer door gequest / oock twee à drie op de plaets doodt gebleven / hebben echter alles wat van Vee / Granen ende andere levens middelen vonden / wech genomen. Den Rhijngrave had ten goeden bande Landen van Overmase aen haer Hog. Mog. toebehoorende den een en twintigste eenige Officieren van Maestright, mitsgaders zijn Excellentie eygen Trompetter aen den Hertogh Bodeville afgesonden / welcke Officieren noch den selven dagh in de Stadt te rugge gekomen waren / hebbende gehadt satisfactie tot volkomen contentement / alleen op haer wederwaertsch gaen (wesende onder anderen den Capiteyn la Salle, Cornet Westreenen ende den Scholtus van Dalpen Jonckheer) komende voorby Henry Chapelle, quam aldaer een

Troup

Troup Spaense Ruyters / vijfthien à sesthien man sterck / roepende *Key Villa*; waer op hy haer geantwoordt wierdt / Staten Volckeren; waer na den anderen begonden te groeten / in welcke instantie een der Spaense Ruyters die aghter aen quam jagen / aen de voorsz Trompetter (Vincent gheheeten) die sijn mantel / vermits 't wat regende / om 't lijf geslagen had / en sijn ooge houdende op de voorsz Trompetter / sijn Pistool met twee kogelen geladen achter op de rugh settede dwers doorschoten heeft. Hy is binnen Limborgh ghebraght noch levende / maer sonder hoop. Den roep gingh dat de voorsz Franse volckeren haer marsch na de Spaense Landen van Overmase souden nemen / en dien volghens nae de Spaensche Quartieren in Gelderlandt, om te brandschatten.

Den drie en twintighsten quam een Brief van d'Heer Rhijngraef selfs: dat hy den achthienden bericht was geworden / dat de Franse Troupes ontrent de Graefschap St. Vyt in 't Landt van Luxenborgh by een getrocken / ende mine maeckten naer 't Landt van Limborgh af te willen sacken / waer over bedught zijnde / dat op hunnen marsch / door onkennisse / of door eenighe Courreurs de Landen van den Staet mochten geraeckt en geintéresseert werden / hadde Capiteyn la Salle, met eene partye van twintigh of dertigh paerden van 't Guarnisoen binnen Maestright, gesonden op d'uytterste paelen van haer Hog. Mo. gebied om een waeckend oog op alles te houden / hem mede gevende een Missive aen de Generael / neffens de Lijste van de Landen ende Dorpen onder haer Hog. Mog. Souverainiteyt ghehoorende / om die over te leveren / als de Trouppes de voeten in 't Landt van Limburgh setten souden; Den twintighsten, wesende Sondagh / arriveerden d'Avantgarde, ende vervolgens het geheele gros in 't selve Landt / alwaer den twee en twintighsten 's avonds noch heeft gecampeert; Gemelte Capiteyn la Salle van haere Marsch verwittight zijnde / is daer op na 't Hooft-quartier gereden / ende onder weeghs gerencontreert geworden van eenige Partye Spaensche Ruyters / uyt het guarnisoen van Limburgh, dewelcke hem deden halt maken; Ende hoe wel men van beyder zijdts al bekent gemaeckt hadde / is eghter een van de Ruyters uyt de Spaensche Partye soo gecomposeert geweest / dat een van des Rhijn-grave Trompetters van achter van 't paert verraderlijck is komen schieten; Den Officier thoonde leetwesen daer over / ende beloofde den selven Ruyter te doen vervolgen ende te laten straffen / ende alsoo dat rencontre niet verre van Steedjen Limburgh voorgevallen was / heeft Capiteyn la Salle den gequetsten Trompetter in 't selve doen brenghen / hebbende de Heere Prince van Nassauw Gouverneur aldaer datelijck doen ordre stellen om hem goede Chirurgijns te geven / ende gelijcke beloften gedaen dat den Delinquant soude vervolght ende ghestraft worden. Van daer heeft Capiteyn la Salle hem in 't Hooft-quartier van de Fransche Troupes vervoeght / ende bevonden / dat de Heer Boutteville (Duc de Luxembourgh) over deselve het Opper-commando hadde / aen wien des Rhijngraefs Brief / nevens de Lijste over-reyckende / heeft aldaer alle beleefde onthalingen ontfangen / ende is 's avonds wederom gekeert / met verseeckeringe dat alle nodighe sorghe voor de conservatie van haer Hog. Mog. Onderdanen soude gedragen worden; Gelijck van een

van

van de Canonnicken van St. Servaes: (die oock by gemelte Generael was gereden) sijn Ed. schreef de Lijste van de plaetsen op dewelcke geprotendeert wierdt / in handen van de Intendant gesien te hebben / ende dat daer op geene van de Dorpen van 't selve Capittel / noch eenigh ander / waer over haer Hog. Mog. Souverainiteyt ende beschermingе moght strecken / gespecificeert stont. Na 't rapport van Capiteyn la Salle waren deselve Trouppes in de twintigh duysent man starck / twaelf duysent te voet ende acht duysent te paerd / hebbende eene Artillerije van twee en twintigh Canons met allen toebehoor / ende vele sacken met wolle / om slooten ende quade passagien te vullen: Na de gemeene spraeck hadden 't meerendeel uyt het Landt van Limborgh ende de quartieren van Overmaze haer al af ghekoght / sulcks alleen het Over-quartier van Gelder noch soude resteren / waer na toe den gemelte Generael sprak te willen marcheren: d'Heer Rhijngrave had alomme Volck uytghesonden / om op alle de marches ende contenantien te letten.

Tot den vyf en twintighsten bleven noch in 't Landt van Malhorn by Aken leggen / waer door ten platten Lande eenige uyren in 't ronde groot verderf veroorsaeckt is / ende alles wegh namen wat krijgen konden / waer toe uyt noot ende gebreck klaegden gedwongen te worden; het Voet-volck sagen geheel slegt uyt / en den meestendeel was gedevaliseert / ende vermits veel geroofde goederen binnen hadden gebragt om te verkoopen / is by de Heeren van de Magistraet op hooge straef verboden aen alle Inwoonders der selver geen noch directe noch indirecte te koopen; oock hebben aende Backers gelast het broot niet hooger aen haer te verkoopen als by de Heeren Regenten was geset / sijnde daer omtrent seer ge-excideert: Eenige der Spaense Volckeren soo te paert als te voet / hebben hier ende daer op de wegen die hun beter dan de Franse volckeren waren bekent / opgepast / waer door eenige dagen herwaerts diversche Franse sijn gesneuvelt ende gevangen / oock sagh men deselve dagelijcks verkoopen. Den Heer Generael hadt den drie en twintighsten Reveue gehouden waer by men seecker seyde / onderbonden te wesen / dat de voorsz Armée zedert veertien dagen omtrent de 1000 man versmolten was; voor desen was verklaert; dat inde twintigh duysent man souden sterck wesen / dan soo nu met meerder seeckerheyt wiert verstaen / wierden niet over de sestien duysent man effective sterck gehouden / by hun hebbende twaelf stucken Canon; den roep gingh dat noch eenige duysent Lotteringhse Volckeren by haer verwaghten / maer dat in 't Landt van Limborgh, mitsgaders met de drie Spaense Quartieren der Landen van Overmase, over de contributien volkomen veraccordeert waren geweest / dewelcke in 't geheel over de sestig duysent Rijcxdaelders monteerden / welcke penningen niet als met over groote moeyte by den anderen gebraght konden worden; des onaengesien verstont men dat voornoemden Generael noch wel soo veel op nieuw vorderden uyt hoofde vande executie ter saecke vande voorsz contributie / alsoo op diversche aenschryvinge deselve niet prompt ghebraght konden werden; weshalven nadenckelijck wat hier over soude volghen; De Spaense boven-quartieren van Gelderlant sijn mede seer sterck aengemaent tottet betaelen haerer Contributien / dan by deselve is daer op niet geantwoordt; andere hebben Gedeputeerde daer over aen gedaghte

Heer Generael gesonden / also van opinie waren dat naer de publicatie van den Vrede / die dagelijcks te gemoet gesien wierdt / vande voorsz Contributie souden bevrijt wesen / aenghesien deselve niet beloost noch toegestaen hadden; veele waren van gevoelen allerbest geweest te sijn / dat haer getraght hadden af te dragen / te meer nu de voorsz Volckeren hadden opgebroocken / hebbende haer marche genomen recto naer 't Landt van Cornelis Munster, alwaer desen naghte den vyf en twintighsten haer Quartier souden houden / om vervolgens over 's Hartogenrade naer Erkolens toe te trecken; Den vier en twintighsten is tot Aken en daer naest by aen Borchet tot vyftigh duysent pont Comisbroot gebacken voor de Fransen / met gelijcke quantiteyt Roggemeel / alles voor haer gelt / tot gelijcken prijs als by de Borgers wiert betaelt; sijn Excelencie d'Heer Ambassadeur Colbert was doen noch tot Aken, met brieven jongst van Parijs aen den selven overgekomen / wiert gesegt / de publicatie van den Vrede aldaer te geschieden binne ses dagen na 't vertrech vande Post met afdanckinge van een groot gedeelte der Militie / welcke Volckeren weder in dienst vanden Hertogh van Lotteringen overgenomen souden werden / om daer mede de Spaense Landen soo veel als eenighsins te versekeren tot het betalen van groote sommen van penningen / die voorsz Hertogh van outs daer aen ten achteren was / onaengesien aende seeckerheyt in desen by de meeste wiert getwijffelt / echter gaf deselve tydinge in 't gemeen een groote alteratie vermits door desen veel jaeren na den anderen vande voorsz Volckeren over seer gequelt sijn geweest ende veel geleden hebben. Brieven van Ceulen jongst aldaer gekomen / melden dat van Aken aldaer by den Prins van Straetburgh wierde te ghemoet gesien gemelde sijn Excelencie Colbert, mitsgaders den Pauselijcken Nuncius / ende datter groote preparatien daer omtrent wierde gemaeckt om seer heerlijck onthaelt ende getracteert te werden. De Stadt Ceulen informeerde haer exactelijck omtrent de marsche der voorsz Fransse Volckeren / ende alhoewel de vreese geringh achten soo stelden haer echter in goede defensie best dat konden / vertrouwende nochtans ten principalen op een haer der Magistraten.

Den drie en twintighsten quamen ende campeerden by Cornelis Munster; zedert zijn ontrent twaelfhondert Fransse Paerden Saterdaghs nachts langs Gangelt en Sittart, sonder het Landt van Valckenburgh aen te doen / gemarcheert na Eght en Rooster, ende alsoo voort by Roermonde over de Roer, alwaer de Ingesetenen verrast zijnde / met groote sommen de plonderinghen hebben moeten afkoopen / waer op de Gedeputeerden van 't Over-quartier in 't Leger by Cornelis Munster zijn gekomen / hebben sich over de Contributien / Impositien / Reimpositien / Sauvegardes / ende executie-gelden geaccommodeert / sulcks geppresumeert wierdt dat den dertighsten souden opbreecken / hoewel met eenigh bedencken / om dat 's voorighen daeghs Brieven van de Magistraet van Aecken begeert hadden / dat alle gerefugieerde Limburgers hare Stadt souden hebben t'ontsetten. Groote Convoyen hadden dagelijcks het Broodt ende Haver van Luyck en Aecken, doch niet in sulcken ruymte of menighte / van deserteurs die tot Maestricht ende elders aenquamen / klaeghden over gebreck. Sondagh daer voor resolveerde een

parthye

partheye Ruyters van thien Man / (die meest Officiers en Luyden van conditie uyt het Over-quartier waren, ghekomen / om Fortuyn te maecken) ontrent de Meer-Bossen wiergh in den maeghen-stont; een Frans Collonel van Dragonders / ghenaemt Beauvisé, dien sy hadt schooten / sonder sijn gevolgh te kennen / dat wel twee hondert sterck / de helfte van haer afmaeckte / ontsnappeerende de andere vijf door een slagboom / staende binnen Vaels op den bodem van het Rijck van Aechen, die sy door een weg / die by ghevval daer aen de handt was / deden stuyven / op welck gerucht alsoo vier, of meer Ruyters van 't Guarnisoen van Maestricht, die aldaer door sauvegarde lagen / op den breen gheraeckten / soo wierden deselve van de voorsz Fransche uytgeschut / ende haer Paerden wegh genomen / die te vergeefs van den Cornet Blanche, (dewelcke den Heere Rhijngraef met noch andere acht Ruyters daer ontrent op kondtschap had uytgesonden) wierden gereclameert / hebbende den Heere Generael Bouteville seer fier daer op geschreven aen de hoogh gemelte Heere Rhijn-Graef / die met byvoeginge van suffisante informatien / de onschult van de voornoemde Ruyters betuyght heeft / ende billijck over de Franse procedueren gheklaeght / en restitutie van de Paerden en plunderinghe versocht.

Den acht en twintighsten wierdt goedt gevonden / dat d'Heer Veldtmaerschalck Wurtz, hem in gevolghe van sijne Commissie van den seventhienden April lestleden / soude hebben te transporteren na Bergen op den Zoom, omme het Leger van den Staet daer ontrent als Generael ende Chef te commanderen / onder de directie ende superintendentie van de Heeren de Wit, Crommon, Renswoude, ende Ripperda, hare Ho. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmachtighden aldaer te Velde zijnde; des wierdt aen den Heer van Noordtwijck, Generael van de Artillerye / dewelcke uyt kracht van hare Hoogh Mog. resolutie en commissie van den drie en twintighsten April voorsz / het voornoemde Leger provisionelijck / ende geduerende d'absentie van den gemelten Heer Veldtmaerschalck Wurtz, onder de directie ende superintendentie als vooren / en Chef hadt gecommandeert / gepermitteert / om weder herwaerts te moghen keeren / ten welcken eynde hem extract van dese hare Ho. Mog. resolutie / mitsgaders aen de ghemelte Heeren hare Hoogh Mog. Gedeputeerden ende Gevolmaghtighden te Velde / toegesonden wierdt / om te strecken tot der selver narichtinge. De Heeren Gedeputeerden van Zeelandt ende West-Vrieslandt inhereerden hare aenteekeningen van den seventhienden April lestleden.

's Anderen daeghs in deliberatie geleydt zijnde / is goedt ghevonden ende verstaen / tot interpretatie van hare Ho. Mog. resolutie van gisteren te verklaren der selver intentie te zijn / dat den Heere van Noordtwijck van het Leger ontrent Bergen op den Zoom niet en soude vertrecken / voor ende aleer dat den Heer Veldtmaerschalck Wurtz aldaer soude wesen gearriveert / ende hy Heere van Noordtwijck den selven Heere Veldtmaerschalck van den toestandt aldaer hebben geinformeert; tot welcken eynde hier van extract aen den Heere van Noortwijck, als oock aen de Heeren hare Ho. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmachtighden te Velde ghesonden wierdt / om te strecken tot der selver narichtinge.

 d'Heer

d'Heer Coljers, Resident van desen Staet na Constantinopelen, schreef den ses en twintighsten, dat hy / nevens den Consul van Damme, op den sesden met het Convoy tot Smirna was aengekomen; Als mede dat hy op den selven dito van die plaets met twee Lands Oorlogh-Schepen / zijn reys na Constantinopelen had voortgeset / den thiende dito tegens den avont / vermits het doncker was / wierpen zy haer Ancker tusschen 't vaste Landt ende 't Eylandt Tenedos, reght voor de plaets daer wel eer de Stadt Troyen gestaen heeft / volgens het seggen van eenighe Griecken / die op haer Schip waren; Den elfden dito metten dagh lighten het ancker / ende setten haer cours na de Golf van Constantinopelen; Ten neghen uren 's morghens quamen voor de twee eerste Casteelen / legghende voor de mondt van de voornoemde Golf omtrent een half mijl van den anderen; zy lieten als doen de Marszeylen ter halver stengh loopen / ende schooten seven schooten / die van yeder Kasteel met een schoot wierden beantwoordt / zy bedanckten haer met drie schooten / en de Turcken haer met een schoot weder / doch met scharp; het welck by de Turcken voor groote eer ghehouden werdt. Den Bassa of Gouverneur van 't grootste Kasteel / dat aen de zijde van Europa staet / niet teghenstaende het heel hart weder was / sond de Resident vier van sijn volck met een Barcq aen boort / ende dede hem verwellekomen; Des middaghs ten half eenen passeerden zy de Dardanelle, voor desen genaemt Sestus ende Abydos; Sy groeten deselve mede met zeven schooten / ende wierden beantwoordt met drie uyt yeder van deselve met scharp / doch met voorsightigheydt gedirigeert / want het aldaer niet veel meer als een half uur wijdt en is; Sy bedanckten deselve met drie schooten / ende sy-lieden met een schoot mede met scharp; Des achter-middaghs quamen voor de Stadt Gallipoli, leggende in de voornoemde Golf omtrent twee en dertigh mijlen van Constantinopelen. De Loots / die binnen boordt was / vond goet als de klock binnen 't Schip vijf uren ende de naght op handen was / dat men het ancker aldaer soude laten vallen / het welcke gheschiede den twaelfde dito. Den morgen hadden zy in de windt / ende alsoo de stroom aldaer seer sterck gaet / ende het Water naeu is / soo konden daer teghen met laveren niet opkomen / sulcks datse genootsaeckt zijn ghetweest / mits de voornoemde contrarie wind / aldaer tot den drie en twintighsten dito te blyven legghen / als wanneer zy van daer met een moye ende favorable koude zijn vertrocken / ende den vier en twintighsten gearriveert voor de seven Toorens, zijnde een Kasteel / dat leyt recht voor de Baye van Constantinopelen. Het was doen wel neghen uren 's avondts / ende de Windt was haer tegen ghelooppen / soo vonden zy 't best aldaer ten Ancker te komen / en 's morghens met den dagh de Haven in te loopen. Den vijfen twintighste zijnde des anderen daeghs ten een uren passeerden 't Serrail of 't Hof van den Grooten Heer / als wanneer / of weynigh te voren / den Secretaris de Brossis, met die van de Natie / by hem zijn gekomen / zy schooten voor 't voornoemde Paleys (volgende 't gebruyck) rondom los / en wierden niet beantwoordt / het welcke (soo sy in 't seecker sijn bericht) oock noyt geschiet. d'Heer Resident is des avondts met zijn Familie in volle ghesontheyt (Godt zy lof) in stilte aen Landt ende in zijn Huys gegaen / staende

de in Pera, en sijnde het oude Logement van de Heer Ambassadeur Haga ... en soude zijn publique Intrede doen den negen en twintigsten of dertighsten deser: d'Ambassadeurs van *Vranckrijck* en Enghelandt, mitsgaders den Resident van Genua, deden hem door haer Drogemans salueren / ende ondersoecken wanneer de voornoemde zijn Intrede soude geschieden / met presentatie van haren dienst tot uytvoeringe van de Statie. Hy heeft haer voor die beleeftheden in behoorlijcke forma doen bedancken

Den sesthienden heeft d'Heer Raedt Pensionaris van wegen Hollandt seer ernstige klachten gedaen / van dat d'andere Provintien / ende insonderheydt Zeelandt soo qualijck hebben te verde gebracht / wat tot d'Equipagie ter Zee / tot voldoeninghe der subsidien van Deenmarcken ende Lunenburgh, tot betalinghe der nieuwe lasten moest werden opghebraght / dat men den last alleen bykans op de schouderen van Hollandt heeft gelaten / en als Hollandt hadt gedaen / gelijck andere / dat men in alle onmacht soude geleegen hebben in desen Oorlogh / dat Hollandt sulcks niet meer soude konnen verdraghen / daer by voeghde / dat *furor fit læsa sæpius patientia*. dat de Raedt van State behoorde versocht te worden om t'adviseren / op middelen van executie. Aenraekende oock het laetste advijs van de Heeren Gecommitteerde Raden van Zeelandt aen de Heeren Staten aldaer / tegen het versoeck van Hollandt (met Gelderlandt, Uytrecht ende Over-Yssel,) dat ghesepareert moght worden het Stadthouderschap van 't Capiteyn ende Admiraelschap Generael, althans gebracht; zijnde wel 't selve advijs conform het sentiment van de Heeren Ghecommitteerde Raden aldaer / maer de vier Graeflijckste Steeden verklaerden genoegh dat se alsoo wel als Hollandt, geen Stadthouder begeerden / immers nooyt aen een Stadthouder souden geven de Magistraets-kiesinge / of bestelling der Militaire Officien / of commandementen der vaste plaetsen.

Ende wat aengingh het Hof van Justitie, dat de Stadhouders sigh weynigh met de processen bemoeyden: doch rakende 't Hof van Iustitie ('t welck Zeeland al van ouds gemeen hadt met Hollandt) was sedert eenige jaren geschil. Die van Hollandt sustineerden dat haer Provintie sedert d'eerste troublen was soo seer aengewassen in vergrootingh van Steden ende Dorpen / ende in menighte van Inwoonderen / dienvolgens in processen ende gerichts saken / dat het getal van de Hollandtse behoorde vergroot te worden na die proportie. Het getal der Hollandtsche Raden was neegen, dat van Zeelandt drie. Daer benevens was van oudts de tour van een President te stellen tweemael aen Hollandt ende eens aen Zeelandt. Dit laetste verstondt Hollandt oock niet behoorlijck te zijn / maer dat sy alleen dien voortaen desireerden te stellen. Daer was ook questie op het stuck van handtsluytinge, dat is / dat de Heeren Staten / als Souverain / somtijds oordeelden dat het Hof haer aentoog saken die politijck / ende niet van rechte waren / ende daer in de hand sloten van de Iustitie. Holland sustineerde dat Zeelandt daer in te verre ginck. Zeelandt seyde / dat Hollandt affecteerde eene predominatie, immers d'altercatien gingen soo hoogh / dat het stuk van 't Hof der Iustitie qualijck scheen te sullen konnen werden getermineert / als door een scheydinge: ende dat de Heeren van Zeeland een nieuw Hof moesten stellen in haer Provintie / waer toe sy seer benoodigt wierden / door dien de Heeren van

Hollandt buyten het Hof hielden de drie Steden van Zeelandt: deselve alsoo te effect excluderende. 't Was genoegh geseyt/ ende om soo te spreecken/ de stock by de deur gestelt nochtans wilde Hollandt niet eerst verklaren tot scheydinge/ ende Zeelandt wilde van selfs niet scheyden. Den hoogen Raedt ende 't Hof van Holland op 't versoeck van haer Ed. Groot Mog. dienden beyde van haer advijs in dese materie. Dat van den hoogen Raedt was als volght:

Ed. Groot Mog. Heeren:

NA dat uwe Ed. Groot Mog. goedt gevonden hebben ons toe te senden der selver resolutie van den *vijfthienden* December lestleeden, met een concept van eenighe poincten, raeckende de *Administratie van de Justitie*, voornementlijck ten aensien van soodanige, die geaccuseert soude mogen werden haer in Staets ofte Stadts bestier te hebben misgaen, ten eynde wy naer examinatie ende overweginghe van de innehouden van 't selve concept uwe Ed. Groot Mog. souden dienen van dese consideratie ende advijs, ende nae dat wy daer toe oock noch naerder by Missive van weghen uwe Ed. Groot Mog. zijn aengemaent, hebben wy niet na gelaten, omme dien aengaende te achtervolgen de intentie van uwe Ed. Groot Mog. soo haest ons doenlijck is gheweest die sake by der handt te nemen, ende by examinatie van 't voorsz Concept bevindende 't selve te bestaen in *seven Articulen*, waer van de *ses* eerste alle zijn concernerende het voorsz subject van de *Administratie van Justitie*, ten aensien van soodanigen, die geaccuseert souden moghen werden haer in Staets ofte Stadts bestier te hebben misgaen, en 't gene daer omtrent soude mogen zijn, ende daer aen soude mogen dependeeren, ende het leste ofte *sevenste* Articul alleen te raecken een gheheel ander subject, te weten het stellen van sekere Commissarisen, die by uwe Ed. Groot Mog. souden werden gestelt, tot het nemen van kennisse ende hebben van *judicature*, aengaende de competentie ofte incompetentie van de Hooven van Justitie, wanneer de incompetentie van deselve soude werden gepretendeert, ten insichte van eenighe Voorrechten van de Steeden, die haer uyt krachte van eenige Privilegien, Octroyen, Resolutien van uwe Ed. Groot Mog. ofte anders souden competeeren, welcken aengaende (soo het schijnt) uwe Ed. Groot Mog. mede begeeren te verstaen onse consideratien ende ons advijs, sulcks dat wy in gevolge van dien, het voorsz Concept ende de poincten daer inne begreepen, exactelijck ende rijpelijck hebbende geexamineert, voor eerst wat belangt het voorsz eerste subject daer op staende, zijnde de *ses* eerste Articulen van het selve Concept, wy konnen verklaren dien aengaende geene Consideratien ter contrarie te vinden, ende mitsdien van advijse zijn, dat alle 't selve, soo als het in het voorsz Concept ter neder ghestelt is, alsoo soude konnen werden geresolveert ende gestatueert, indien ende voor soo veel uwe Ed. Groot Mog. sulcks ten dienste van 't Landt, tot securiteyt van de Leden van de Regeeringe, ende van de gene die in Commissie van de Regeeringhe werden geemployeert, ende aen deselve hebben te geven eenigh advijs, ofte uyt andere insichten sulcks souden goedt vinden, uytgesondert nochtans dat by ons merckelijcke bedenckelijckheydt komt te vallen op 't gene in het *vijfde* Articul van het voorsz

voorfz Concept is begrepen, dat tegens den genen die over quade handelinghe in politijcke direction gepleeght, ende aldaer te vooren aengeroert, niet extraordinaris foude mogen werden geprocedeert, ten zy fulcks by refolutie van uwe Ed. Groot Mog. gedeclareert ende geordonneert foude zijn, niet dat onfe meeninge foude zijn, dat uwe Ed. Groot Mog. niet en foude vermogen uyt eenighe infighten, als voren, het gebruyck van extraordinaris proceduren na gelegentheyt van eenige faecken te limiteren, ofte te bematigen, fulcks dat wy wel konnen verftaen dat uwe Ed. Groot Mog. wel foude konnen refolveren ende ordonneren dat in reguarde van foodanige delicten als aldaer zijn aengeroert, niet extraordinaire foude mogen werden geprocedeert, ten zy uwe Ed. Groot Mog. by hare refolutie 't felve foude toeftaen, maer voor foo veel d'intentie van het voorfz concept dien aengaende foo verre foude ftrekken (waer aen doch by ons eenighfins werdt getwijffelt) dat by refolutie van uwe Ed. Groot Mog. toegheftaen werdende, dat tegens den gene, die ter faecken van foodanighe delicten fouden werden gheaccufeert, extraordinarie geprocedeert foude werden, den Rechter precifelijck foude wefen gehouden 't felve alfoo t'achtervolgen, en niet anders dan in alfulcker maniere foude mogen procederen, niet tegenftaende de gelegentheyt der faecken foodanigh foude mogen zijn, dat hy niet en foude bevinden die daer toe te wefen ghedifponeert, of de faecke fulcks te vereyfchen, waer op mogelijck by uwe Ed. Groot Mog. in ofte voor het nemen van foodanighe refolutie, foo nauwen infight niet en foude konnen zijn genomen, als wel den Rechter dat foude incumberen ende ftaen te doen; Wy dien aengaende niet anders foude konnen verftaen, dan dat wefende van geen kleyne befwaernifle tegen yemandt te gebruycken foodanighe extraordinaris procedure, ftreckende principalijck omme uyt yemandt felfs te trecken het bewijs van de befchuldinge tegens hem gedaen, dat fulcks alleen den Rechter niet minder als de judicature felfs behoort toevertrouwt te zijn, daer anders hem 't felve precijfelijck gheinjungeert werdende, foude konnen komen te ftrecken tot befwaringhe van deffelfs gemoedt, 't welck wy vaftelijck vertrouwen de intentie van uwe Ed. Groot Mog. geenfins te fullen zijn.

Ende wat verders belanght het *fevende* Artijckel ofte *lefte Lid* van het voorfz Concept, raeckende de Judicature over de competentie ofte incompetentie van de Hoven van Juftitie, wanneer de gepretendeerde incompetentie foude werden gefondeert op eenigh Voor-reght ofte Privilegie van Steden, bevinden wy daer inne in 't gheheel groote bedenckelijckheden ende confideratie ter contrarie.

Beftaende voor *eerft* defelve bedenckelijckheden ende confideratien daer inne, dat van oudts niet alleen in defe Landen, maer oock in andere Landen, daer een wel-gereguleerde Adminiftratie van Juftitie werd geobferveert na alle oude Reghten tot noch toe gebruyckelijck is geweeft, dat yemandt gedaghvaert zijnde voor een Reghter, ende willende van defelve declineren ende allegeren den felven niet te wefen competente Reghter, 't zy dan in 't gheheel ofte alleen in de eerfte inftancie, ende 't zy dan dat die fuftinue van incompetentie werdt gefundeert op eenigh Privilegie ofte andere redenen. Dat den felven Reghter kenniffe neemt ende examineert, mitsgaders by vonniffe ofte fententie verklaert of fooda-

sodanige exceptie ofte allegatie van incompetentie is gefundeert, ende sulcks of hy competente Reghter is ofte niet, sonder dat men bevint by de Overigheydt, by dewelcke deselve Reghter is ghestelt, ende uyt den naem van dewelcke hy Reght ende Justitie is administrerende, eenigh ander Reghter ofte Reghters te zijn gecommitteert om voor eerst t'examineren ende te oordeelen, of de exceptie daer mede zigh yemandt van de Parthijen soude willen behelpen, wesende een exceptie van Renvoy ende incompetentie of van gelijcken nature, ende tenderende omme de kennisse ende Judicature van den selven Reghter alleen, 't zy in de eerste instantie of in 't geheel te ontgaen, is gefundeert, ofte 't zy dan oock dat men die soude willen proponeren ten regarde van eenige Privilegien, Voorreghten ofte andere redenen: Maer de kennisse ende Judicature daer van werdt gelaten aen deselve Reghters, niet teghenstaande dat men soude willen segghen dat die souden konnen werden gepresumeert haer interesse daer van te maken, ende genegen souden konnen zijn hare Jurisdictie te extenderen, als moetende werden gepræsumeert soodanighe gheneghentheyt niet te sullen overnemen het devoir ende den Eedt van den Reghter, van dien aengaende mede anders te sullen judiceren, dan als deselve na reght en redene meent te behooren.

Sulcks dat indien volghens het voorsz Concept eenige by U Ed. Groot Mog. souden werden gecommitteert, omme, wanneer men wil sustineren dat ten regarde van eenige Privilegien ofte Voor-reghten aen de Steden gegeven, de saecken niet en souden staen tot kennisse ende Judicature van de Hooven van Iustitie ende ten insighte van dien in regarde van deselve Hooven soude konnen worden gebruyckt de exceptie van *Renvoy declinatoir*, ofte van incompetentie, als dan by deselve Gecommitteerde alvooren kennisse souden nemen, ende oordelen van soodanige exceptie, die gefundeert soude werden op eenighe Privilegie, Octroy, ofte Voor-reghten van Steden, soo wanneer de Regenten van die Steden haer dien aengaende soude komen te formaliseren, omme soodanige Privilegie na de sustenue ende interpretatie van henlieden ende de excipierende Parthye staende te houden, het selve, onder reverentie, soude wesen een saecke strydigh, niet alleen tegens de oude *Romeynse* Keyserlijcke ende andere oude Reghten, maer tegens de oude gebruycken ende observantien, die soo alhier te Lande, als in andere Landen, tot noch toe in vigeur zijn geweest.

Maer het selve mede soude wesen van eenige beswaerlijcke consequentien, en eenige inconvenienten daer uyt souden komen te ontstaen, ten regarde van de voorsz Hooven van Iustitie ende anders; Als *eerst*, dat men daer mede soude presupponeren, dat de Hooven van Iustitie hier te Lande in soodanighe saecken souden moeten werden ghehouden als selfs geinteresseerde, ende sulcks als Parthyen, ende alsoo onbequaem omme als Reghters van soodanige saecken, te nemen kennisse, ende daer over voor soo veel aengaet deselve Privilegien de judicature te hebben, hoe verre die Privilegien strecken, ende hoe die te verstaen zijn, ende sulcks of de exceptie die men ten insighte van dien proponeert, gefundeert is of niet, en by ghevolghe dat deselve Hooven van Iustitie, hoe wel in voorige tijdt in soodanighe saken voor competente Reghters gehouden sijn gheweest, deselve in der daet souden zijn geweest te samen Reghters ende parthyen, of geinteresseerde Reghters, ende in soodanighe saecken souden hebben te buy-

ten ghegaen haer Eedt, conscientie ende instructien, daer aen zy in alle saecken tot haer kennis en judicature staende zijn gehouden, daer nochtans van soodanige Hoven van Justitie niet anders kan worden gepresumeert, dan dat zy ghebonden sijnde aen Eedt ende conscientie ende instructie, daer in soo wel als in andere saken niet anders hebben gedaen, noch te sullen doen of oordeelen, dan soo als de Reghten ende redenen mede brenghen, ende voor al niet te willen infringeren of tegen te gaen eenige Privilegien van Steden, alleen uyt consideratie of uyt een drift aen haer ressort van judicature eenighsints t'extenderen; ghelijck voor soo veel ons aengaet, wy, des noodt zijnde, verscheyde exempelen souden konnen aenwysen, van dat by ons aen soodanighe Privilegien van Steden, wanneer daer van genoeghsaem is gebleecken, ende wy bevonden hebben die ter saecke te dienen, volkomen is gedefereert, ende dienvolghende de geproponeerde exceptien daer op gefondeert wesende, hebben geadmitteert.

Wat belanght het inconvenient 't welck men soude meenen t'ontstaen hier uyt, dat de kennis en judicature over soodanige saecken voor desen tot noch toe, gelijck als de Reghten ende alle gewoonten mede brengen, gelaten geweest sijnde aen deselve Hoven van Iustitie, dat wanneer eenighe Regenten van Steden meenen by de voorsz Hoven in soodanige gelegentheden van saecken in eenighe harer Privilegien te sullen worden geprejudicieert, daer mede komen te occuperen de Vergaderinge van U Ed. Groot Mog. om sulcks by haer Ed. Gr. Mog. te worden geredresseert ofte voorgekomen, als streckende sulcks eenighsints tot interruptie ende verhinderingh van de affairen der selver Vergaderinge, kan onder reverentie sulcks lichtelijck ge-eviteert worden, als haer Ed. Groot Mog. souden gelieven alsulcke klaghten terstont af te wysen aen de Iustitie, omme met behoorlijcke kennis van saecken by den genen die daer toe na Reghten, Ordonnantien ofte Instructien, en oude Costumen van ouds gestelt zijn gheweest, daer in gedisponeert te worden, als deselve bevinden ende oordeelen souden te behooren.

Ende mits dien het inconvenient, 't welck daer uyt soude ontstaen, konnende light worden wech genomen soo groot niet en schijnt te wesen, dat men alleen om 't selve t'ontgaen, soodanighe Commissie soude decerneren op andere persoonen om van soodanighe saecken in den name van U Ed. Groot Mog. kennis te nemen ende judicature t'exerceren, en die de Hoven van Iustitie t'ontrecken, dewelcke 't selve na Reghten, Coustumen ende Instructien van den Souverain van den Lande van ouds heeft gecompeteert.

't Welck in effecte soude zijn op te rechten een *nieuwe Reghtbanck* ofte *Hof van Justitie* over alsulcke saecken, waer uyt merckelijck veel meer inconvenient soude ontstaen, niet alleen soodanigh als gheseyt is, dat men de Hoven van Justitie aengaende soodanige saecken souden moeten houden verdaght van partijdigheyt, ende dat deselve ten insighte van dien van de kennis ende judicature soude werden geprivveert, soo dat niet sonder reden te bedughten soude staen, dat de Ingesetenen deses Landts met gerustigheyt niet en soude konnen ontfangen haer reght van alsulcke Reghten, die by U Ed. Gr. Mog. soude werden gehouden, ende in effect gedeclareert, haer Eedt ende conscientie niet genoegh te zijn om te oordeelen van haer competentie ofte incompetentie, wanneer men de

de gepretendeerde incompetentie soude willen fonderen op eenigh Voor-reght ofte Privilegien van Steden, daer tot noch toe, volgens allen Reghten ende oude Observantien is geuseert, dat deselve daer toe bequaem worden gehouden.

Maer oock daer uyt soude volgen dat meest alle saecken van exceptie declinatoir, van renvoy, ofte van incompetentie, of die daer na soude smaecken ende tenderen, om van de Regter 't zy in 't geheel of in de eerste instantie te declineren, als mede soodanige exceptien die men soude willen gebruycken, om te beletten appel van Vonnissen by den Gereghten van Steden gewesen, soude konnen werden gebraght tot kennis en judicature van deselve Commissarisen, also meest alle soodanige exceptien werden gefondeert op eenigh gepretexeert Privilegie, Octroy, of Voor-reght den Steden by Resolutie van den Souverain, of anders, gegeven.

Sulcks dat al waer het maer dat een Ingheseten of Burger van d'eene of andere Stadt ter eerster instantie gedagvaert werdende voor een van de voorsz Hoven, als men meent dat uyt eenighe singuliere redenen de jurisdictie van 't selve Hof oock in de eerste instantie is gefondeert, gelijck alsdaer toe volgens d'Instructie verscheyde redenen konnen zijn; De Gedaeghde sich menighmael daer teghens opposeert ende zigh soeckt te behelpen met een pretext van Privilegie, van dat een Borger niet en magh ter eerster instantie in rechten betrocken worden elders dan voor den Gereghte der Stede, daer hy Borger of woonachtigh is; oock soo verre dat men weet op te maecken de Regenten derselver Steden, datse haer met den selven haren Borger, onder pretext om te mainteneren het selve haer Privilegie, haer komen te voegen, ende gelijck dickmael gebeurt dat men traght te verhinderen de appellatie van Vonnissen van de Gereghte van de Steden, onder pretext van eenigh Privilegie of resolutie van U Ed. Groot Mog. de Regenten van de Steden haer dien volgende met de partyen, by welcke sulcks wordt gesustineert gemeen zijn voegende, onder pretext van haer recht te mainteneren, in der voegen dat alle soodanige saecken voor eerst souden moeten werden geventileert voor de voorsz Commissarisen, ende by deselve werden gedecideert, ende als men de voeginge van de Regenten der Steeden niet genoegh soude houden, omme de voorsz saecken te brengen over deselve Commissarisen (gelijck als boven geseydt is) de voeginge van de Regenten der Steeden te wege gebracht kan worden, alsoo mede gheeffectueert ende gepracticeert soude konnen werden, dat de Regenten, in plaetse van in soodanige saecken met de partyen haer te voegen, sullen laten stil staen, ende de saecken selfs geheelijck sullen aennemen, ende alsoo brenghen voor de voorsz Commissarisen, onder pretext dat men haer luyden recht ende Privilegie hen luyden ende hare Ingeseetenen competerende soude soecken te infringeren ende verkrencken, en dat sy luyden ghehouden souden zijn deselve staende te houden ende te mainteneren, waer uyt niet anders soude komen volghen, dan dat deselve Commissarisen meenighte van soodanige saecken voor haer ende tot haer kennisse ende judicature bekomen, sy luyden veeltijdts, indien niet gedurende de Vergaderinge van haer Ed. Groot Mog. in allen gevalle te vooren en daer na daer mede souden moeten wesen geoccupeert, soo verre dat soodanige saecken tot geen spoedighe expeditie souden konnen geraecken: Ten regarde van welcke gedurige occupatien deselve Commis-

missarisen apparentelijck daer over sullen pretenderen, niet alleen Salaris ofte vergoedinge van hare Vacatien, maer oock met eenige schijn van redenen, ten insighte sy aen deselve saecke soo souden sijn gebonden aen seecker Tractement; ende deselve alsoo souden komen te werden tot een formele Reghtbanck ofte Collegie van Justitie over de voorsz saecken, waer van de kennisse ende judicature van ouds soo na allen Reghten als na Coustumen ende Observantien altijdt gecompeteert hebbende de Ordinaris Rechters, deselven namentlijck de voorsz Hoven van Justitie die aen zeeckere Eed ende Instructie, soo wel aengaende soodanige als andere zaken sijn gebonden daer van zouden werden gepriveert, ende die gebraght aen Extraordinaris Reghters ofte een Reghtbancke van nieuws daer toe opghereght, blyvende doch de Gereghten in de Steden ende andere lager Reghters, voor dewelcken wel somtijts mede soodanige zaken ende questien nopende alsulcke exceptien declinatoir konnen komen voor te vallen, dien aengaende de kennisse ende judicature behouden.

Daer by geconsidereert dat dickmaels soude konnen voorvallen, dat in twijffel soude staen of de saecke oock soodanigh is, dat die soude moeten komen tot kennisse ende judicature van alsulcke Commissarissen, die volghens het voorsz Concept souden wesen gestelt, te weten of de exceptie van incompetentie soude concerneren eenige Privilegie, Octroy, ofte Voorreght van Steden, konnende lichtelijck werden gepretexeert eenigh soodanigh Privilegie, Octroy, of Voorrecht 't selve in der daedt te zijn, ofte sonder noopende de geproponeerde exceptie eenighsints in consideratie te konnen komen, welcke twijffelachtigheyt soude konnen wesen van diepsinnige speculatie, ofte *altioris indaginis*, ende eenigh vorder ondersoeck van nooden soude konnen hebben, sulcks dat, indien men soude willen sustineren, dat in alsulcke gevalle 't selve eerst soude moeten werden gebracht ter Vergaderinghe van U Ed. Groot Mog. omme sulcks by deselve te werden geoordeelt ende ghedecideert, daer inne mede soude komen te obsteren de ongelegentheydt van U Ed. Groot Mog. Vergaderinge van daer over te konnen vaceren, ende soodanigh ondersoeck dien aengaende te doen. Ende indien men soude willen sustineren dat sulcks soude konnen werden ghelaeten tot kennisse ende judicature van de voorsz Commissien, daer inne mede soude obsteren deselve reden, die voornamentlijcken soude schijnen te werden geimployeert, omme de ordinaris Rechters en de Hoven van Justitie te ontrecken de kennisse ende judicature, aengaende de voorsz *exceptien van incompetentie*, aengesien dat daer inne met deselve redenen soude konnen werden geseydt, dat de voorsz Commissien, daer over geen kennisse ofte judicature soude konnen hebben, ten reguarde de sught en de genegentheydt deselve soude moghen hebben, omme haer Commissien van judicature te extenderen, ende ten insichte van dien syluyden mede soude moeten werden gehouden als parthyen; sulcks dat daer uyt soude volgen, dat men soude moeten komen tot een verder inconvenient ende verdere nieuwigheydt, dat men noch andere Commissarisen ofte Rechters soude moeten stellen, die de kennisse soude moeten nemen, en de judicature soude moeten hebben, of de saecke van alsulcke ghelegentheydt ende nature soude zijn, dat die souden specteren tot de kennisse ende judicature van de voorsz eerste Commissien, ofte niet.

 Behal-

Behalven dat daer uyt voor eerst soude moeten volghen een merckelijcke absurditeyt, te weten, dat hoewel soude schijnen de Commissien die tot d'examinatie ende judicature der voorsz questie van incompetentie van nieuws soude werden gecommitteert, in de plaetse van de Hoven van Justitie, geen meerder gesagh, liberteyt en licentie dien aengaende te konnen hebben, dan deselve Hoven van Justitie, ten aensien van dien, gelijck als van andere saecken, aen seeckeren eedt ende strickte instructien wesende ghebonden, tot noch toe hebben gehadt, nochtans deselve Commissarisen buyten soodanige instructien zijnde, sy veel meerder vrydom, liberteyt ende licentie, noopende de voorsz saecken soude komen te hebben, onder anderen daer inne, dat hoewel de gene, by dewelcke de voorsz Hoven van Iustitie werden bekleedt, volgens seeckere instructie, by uwe Ed. Groot Mog. voor haer gestelt, sy-luyden niet moghen wesen in eenige Regeeringhe van Steden, nochte bedieningen van andere Ampten, de voorsz Commissien nochtans, die soo het schijnt soude werden gheeligeert uyt de Vergaderinge van uwe Ed. Groot Mog. (konnende wy ons in alle gevalle niet imagineren dat uwe Ed. Groot Mog. daer toe soude willen verkiesen eenige particuliere ofte priveé Persoonen) ende sulcks soodanighe, die aen de voorsz Regeeringe ofte eenige Ampten soude zijn gheattacheert, welcke attache oock dickmaels soude geven occasie van presumptie, van dat nopende de voorsz saecken meerder reflectie soude werden ghenomen op andere insighten, als op de rechtmatigheydt ofte ware gelchapenheydt van dien, ende wijders oock een beswaerlijcke nieuwigheydt voor de Inghesetenen deser Landen soude schijnen te wesen, dat men bejegent werdende met soodanige *exceptie van competentie*, die men soude soecken te fonderen op eenige Privilegie, ofte Voorreght van Steden, en die men soude verstaen niet te staen tot kennisse en judicature van de voorsz Hoven, maer alleen van de voorsz Commissien, dat deselve Commissien dien aengaende in de eerste instantie soude wijsen t'eenemael by arrest, ende geen appel ofte revisie subject soude zijn, gelijck als doch de sententie van de voorsz Hoven respectivelijck oock dien aengaende subject zijn.

Dit zijnde Ed. Groot Mog. Heeren onse consideratien, aengaende het voorsz poinct, beroerende de voorsz *exceptie van incompetentie*, die gefundeert souden mogen werden op eenige Privilegien, Octroyen, ofte Voorrechten van Steeden, welcke consideratien, behalven andere inconvenienten die by avonture souden konnen komen te ontstaen uyt de voorsz saecke, als men die volghens 't voorsz Concept in train soude soecken te brengen, ons souden moveren, dat wy eenparighlijck van geen ander advijs konnen zijn, dan dat die saecke soude behooren te werden gelaten by 't oude gebruyck ende observantie, ende sulcks de kennisse ende judicature, nopende deselve excepten mede, ghelijck aengaende andere saecken, werde toevertrouwt den Eedt ende conscientie van de ordinaris Rechters, ende sulcks mede de voorsz Hoven van Justitie, gelijck nu voor desen is gedaen, dan in alles 't selve ons des niet te min gedragende tot het goedt vinden ende dispositie van U Ed. Groot Mog. sullen wy

Edele Groot Mog. Heeren, &c. Godt Almachtigh bidden U Ed. Groot Mog. lange in voorspoedige Regeeringe te conserveren. In den Hage den *sesthiendenMaert*, *sesthien hondert acht en sestigh*.

Volght

Volght het advijs van 't Hof van Hollandt:

Edele Mog. Heeren.

DE Heeren by den Hove Gecommitteert om met u Ed. Mog. in gevolge, ende tot voldoeninge van haer Ed Groot Mog. begeerte te komen in Conferentie over *'t redres vande Justitie* vinden haer verplight op het *vyfde* en *sevende* Artijckel van 't bewuste *Advijs* uyt den naeme ende van wegen den selven *Hoove*, te dienen van dese haer consideratien, ende eerstelijck op het voorsz. *vyfde* Artijckel raeckende de clausule daer in influerende, dat jegens de Onderdaenen van haer Ed. Groot Mog. dewelcke ter saecke van quade handelinge in *Politicque Directie* gepleeght op den voet breder in 't Articul ge-expresseert voor den Hoove, ofte voor Schepenen, die de Judicature eygentlijck sal competeren, sullen werden gecalangeert, niet *extraordinaire* geprocedeert soude mogen werden, ten sy sulcx by Resolutie van haer Ed. Groot Mog. gedeclareert ende geordonneert soude sijn, dat deselve *clausule*, in diervoegen werdende gearresteert, met sich soude sleepen en invoeren een seer *bedenckelijcke nieuwigheyt*, terwijl sulcx niet alleen soude stryden teghens den stijl van procederen van allen oude herkomen hier te Lande gebruyckt, by dewelcke het altydt is gelaeten geweest aen het goetvinden ende de *conscientie* vande Ordinarissen en competenten Reghter jegens de geaccuseerde *Ordinaire* of *Extraordinaire* te procederen nae gelegentheyt ende meriten vande saecke, maer dat oock haer Ed. Groot Mog. niet en souden konnen declareren ende ordonneren dat *Extraordinaire* jegens een geaccuseerde soude werden geprocedeert sonder te gelijck met sodanige declaratie ende ordonnantie by de *gemeente* te incurreren de opspraecke van daer door albereyts eenige prejudicie jegens soodaenige geaccuseerde te hebben geleyt, behalven dat de Vergaderinghe van haer Ed. Groot Mog. op 't stuck van Justitie niet sijnde *be-edight*, oock sigh op het delict van soodaenige geaccuseerde niet pertinentelijck hebbende geinformeert, apparent niet sonder beweginge, nogte met ghenoeghsame kennisse, onder behoorlijck respect soude konnen distingueren, of naer reghten en stijl jegens soodaenige ge accuseerde *ordinaire* of *extraordinaire* behoorde te werden geprocedeert, maer dat die saecke veeltydts soude werden gedecideert ende gedeclareert nae de constitutie van tyden ende sucht van die geene, dewelcke missichien met eenighe *menschelijcke swackheydt* omtrent soodaenige geaccuseerde souden mogen wesen ingenomen daer van een *ordinaris Reghter* op sijn *Eedt* besoigneerde sich naer alle apparentie gewoon is te waghten, behalven dat haer Ed. Groot Mog. gedeclareert ende geordonneert hebbende, dat jegens de geaccuseerde *extraordinaire* soude moeten werden geprocedeert, den Reghter, aen dewelcke deselve soude sijn gesonden, dickwils de saecke daer toe in reghten niet soude vinden gedisponeert, en sich in sijn gemoet beswaert om *extraordinaris* jegens de voorsz. geaccuseerde te procederen, en als haer Ed. Groot Mog. dit inconvenient t'ontgaen, haer altydt souden believen t'onthouden van te declareren ende ordonneren, dat 't Hof of Schepen *Extraordinaris* soude procederen, ende dat over sulcx altydt jegens soodaenige

daenige geaccuseerde *ordinarie* soude moeten werden geprocedeert, soo is evident dat een groote deure soude werden geopent om soodaene quade handelinghen in politicque directien te doen aengroeyen, terwijl deselve noyt of selden souden werden gestraft, ten regarde vande langhduyrige train vande *ordinarise* Justitie, daer door de Delinquanten haer straffen of door een tydelijcke doot soude prevenieren, of by veranderinge van tyden en saecken door recommandatien en beveelen vanden hooge Overigheyt weten t'ontgaen, daer nochtans haer Ed. Groot Mog. soo grooten yver hebben, ende 't gemeene beste daer aen soo veel gelegen is, dat dusdaenige Delinquanten naer behooren werden ghepunieert.

Ende belangende het voorsz *sevende* Artijckel spreeckende van *tien Heeren* uyt het midden van u Ed. Groot Mog. te *be-edigen*, die de questien tusschen de Hooven en Steden noopende het poinct van *Judicature* ende *Jurisdictie* ontstaende souden decideren, soo moeten gemelde Heeren uyt den naem ende van wegen als vooren verklaeren, dat behalven dat altydt d'erectie van *nieuwe Collegien van Justitie* seer is geweest tegens de borst van een ygelijck, gelijck het selve sigh voor desen geopenbaert heeft in 't regarde vande *Grooten* Raet van Mechelen, ende dattet selve oock soude stryden tegen de voorige deliberatie van haer Ed. Groot Mog. om de *ressorten* te verminderen ende de Hoven te combineren, sy niet en konnen sien eenige nootsaeckelijckheydt of apparentie van voordeel voor de Justitie om 't selve t'arresteren, *cum tamen in rebus novis constituendis Res quidem* in sulcke teere saecken *evidens esse utilitas debeat, ut recedatur abeo jure, quod diu equum visum est*, zijnde sonder roem gesproocken kennelijck dattet Hof tot nogh toe 't geluck en de reputatie heeft gehadt vande *Justitie onpartydigh* aen een yeder t'administreren, verre van daer dattet soude soecken indraght te doen in het recht ende privilegien de Respective Steden van haer Ed. Groot Mog. competerende, ende heeft het selve noyt gedifficulteert de provisien, die het heeft bevonden door *sub* of *opreptien* verleent te zijn, naer ontvangen beright weer in te trecken.

Invoegen dat seer selden differenten tusschen 't Hof en de Respective Steden occurreren over 't poinct van *jurisdictie*, die niet of by haer selfs sijn nedergeleyt of by haer Ed. Groot Mog. wyselijck zijn gedecideert ofte geassopieert geworden, staende de Steden vry vande concessie vande provisien naer henlieden oordeel qualick by den Hove vermelt, in saecken die appellabel zijn aenden *Hogen Rade* te appelleren, of in cas van arrest ende penael volgens de nadere ampliatie die saecke aenstondts te laten dienen, of den Hove by missive of anders vande rechte geschapenheyt der saecken t'informeeren, of by ontstentenis van onderlingh verstant de saecke te brengen aen haer Ed. Groot Mog. ende dienvolgende soo veel wesen op het gants niet nootsaeckelijck, veel min dienstigh is om noch een nieuwe uyt te vinden ende stabilieren.

Voornamentlijck niet om dat deselve soude strecken tot groot disrespect vande *Hoven*, ende vervolgens vande *Justitie* self ende tot merckelijcke prejuditie vande Ingesetenen de Justitie van nooden hebbende.

Want wat de Hoven selfs belanght, die souden daer door *tacite* werden geinsimuleert, ende by een yeder verdaght gemaeckt, gelijck of zy de *Justitie* eenzijdigh

ruydigh administreerden in saecken noopende het poinct van *Iurisdictie* tusschen haer ende de Steden differentiael zijnde, daer noghtans haer Ed. Groot Mog. weeten dat de Hoven oock in sulcke gevallen niet haer eygen maer de Justitie van haer Ed. Groot Mog. administreren, ende verobligeert zijn de *Hoogheyt* van haer Ed. Groot Mog. oock tegen de Leeden die deselve helpen composeren, te mainteneren, ende vervolgens wel konnen considereren, dat deselve Hoven niet als seer ongeerne ende noodt ende ampthalven de saecke somwylen tegen de voorsz. *Steden* moeten opnemen, waer over dan gemelde Hoven over haer trouwe veel meer haer Ed. Groot Mog. welgevallen als verdaghtheyt behooren, onder schuldige reverentie, te meriteren, immers sullen gemelde *Hoven* niet konnen ontgaen criminatie vande Heeren Staten van *Zeelandt* over verscheyde provisien verleent volgens haer Ed. Mog. sustenuen tegen haer privilegien ende gereghtigheden, even of de gemelde Hoven deselve provisien qualijck hadden verleent, ende eyt eyghen interest hadden ghetraght te mainteneren, als haer Ed. Groot Mog. die nochtans de voorsz. procedueren vande Hoven teghen gemelde Heeren Staten van *Zeelandt* hebben voor goet gekeurt, nu selfs de gemelde Hoven in *sulcken* gheval niet t'eenemael van eenzydigheyt souden schynen vry te houden, behalven dat ende gemeene man self hier door gedaghten sullen werden gegeven of 'er aende administratie van Justitie in de Hoven in sommige saecken yet manqueerde, die noghtans alsoo tot geluck vanden Staet met een goede opinie vande selve ingenomen zijn geweest, sullende in tegendeel voorsz. *tien Heeren* weynigh questien konnen voorkomen, daer in deselve soude konnen werden geoordeelt t'eenemael neutrael ende buyten interest te zijn, schoon zy moghten zijn ge-eligeert van een andere Stadt alsoo de welcke het different in Questie soude voorkomen, terwijl meest alle de Steden hebben een interest in reguard vande *privilegien*, als veeltyds notarisen zijnde van een ende deselve privilegien. Wat belanght de Ingesetenen, die souden door dit nieuw te erigeren Collegie van *tien Heeren* naer de opinie vande Hoven oock groote prejuditie komen te lijden, terwijl deselve jegens Steden of Heeren crediet hebbende in de Steden, moetende provisie van Justitie versoecken, voor eerst ofte 't een present of 't ander *souden* werde getrocken voor deselve thiens Heeren, op voorgeven, dat soodanige saecke de *Hove* niet en concerneerde, daer dan die particuliere Ingesetenen een proces ende instantie soude moeten uytstaen tot haer groote koste en moeyte, alvoren dat sy aen de ordinarise Justitie soude moghen komen, in plaetse dat alle de Ingesetenen hier te Lande, daer de Commercie vigeert, ende luyden in haer Fortuyn seer licht veranderen, daer aen ten hooghsten gelegen is, dat de expeditie van de Justitie gevordert, ende de resorten veel eer verminderdt als vermeerdert worde, gelijck daer toe voor desen by den Hove gedaen saluaire expeditien voorgeslagen zijn geweest.

Ten anderen soo soude de Steden jegens alle particuliere Ingesetenen, in saecken van Justitie, hier door werden ghegeven groote advantage, terwijl deselve by de Heeren uyt en in de Vergaderinge beter gelegentheyt souden hebben van de questieuse saecken en haer Interest, of te doen expedieren, ofte te traineren, daer nochtans den trein als in een van nieuwigheyt, dickwils de heele saecke kan absorveren, en of schoon al mogelijck was, dat Persoonen in een Vergaderingh

dage-

dagelijcks omgaende, in geenen deele flexibel en waren, soo soude men nochtans die opinie niet konnen doen hebben aen die gene, die met de Steden voor deselve soude te doen hebben, by dewelcke dienvolghende haer Edele Groot Mog. souden werden gecarpeert van geen neutrale Reghters te hebben gheconstitueert.

En behoorden onder reverentie haer Ed. Groot Mog. hier toe niet te bewegen, dat doch evenwel de differenten tusschen de Hoven en Steden by haer Ed. Groot Mog. moeten werden ghedemeleert, dewelcke niet beëdight zijnde op 't stuck van Justitie, 't selve dickwils meer na 't Interest van eenighe Leden, als na 't dictamen van rechten, decideren; want behalven dat hier vooren middelen zijn aengewesen, waer door soodanige differenten konnen werden voorgekomen en afgedaen, soo isser noch een groot onderscheydt, offer soo nu soo dan eenigh different by haer Ed. Groot Mog. tusschen de *Hoven*, ende d'een of d'ander *Stadt* werdt getermineert, dan offer een formeel Collegie daer toe uyt en in 't midden van haer Ed. Groot Mog. Vergaderinge werdt opgeright, door dien nu soodanige voorvallen weynigh occurreren, en alsse gebeuren, de particuliere by haer Ed. Groot Mog. jegens de Steeden hebben de voorspraecke van de *Hoven* selfs, die daer souden wesen ghedestitueert, wanneer sy voor de voorsz *thien Heeren* haer saecken souden moeten en willen staende houden, daer by komende, dat by oprechtinge van soodanigh Collegie occasie soude gegeven werden aen de Steeden, of aen de Heeren in deselve credijt hebbende van alle saecke jegens haer gheentameert werdende, voor de voornoemde *thien* Heeren te trecken, onder pretext van 't een of 't ander Privilegie, schoon genomen 't selve niet alleen te *Hove* noyt en was geregistreert, maer selfs noyt was ghepractiseert, of mits de circumstantien van de saecke, die in rechten moeten werden geexamineert, geensints en was applicabel.

't Is een notoir Privilegie, dat d'Ingesetenen alomme ter eerster instantie moeten werden geconvenieert voor haer dagelijcksen Rechter.

't Is echter kennelijck dat deselve ter eerster instantie *propter continentiam causæ* voor den Hove konnen werden geconvenieert, raeuwelijck ofte mede aldaer of elders konnen werden ghearresteert, wanneer deselve zijn voorvluchtigh of verdacht van te willen vertrecken.

't Is mede bekent dat niet alleen *weduwen* en *weesen*, maer oock andere miserable Persoonen van desen Staet ordinaire alleen ter eerster instantie convembel voor haer daghelijckse Rechter ter eerster instantie konnen roepen voor den Hove.

't Is mede notoir, dat volgens resolutie van haer Ed. Groot Mog. de Hoven geen provisie van Justitie mogen verleenen jegens de *provisioneele* en *interlocutoire* vonnissen van subalterne ghereghten, ten ware deselve ten diffinitiven niet en waren reparabel of sequele hadden van *infamie*.

Maer 't is mede kennelijck, dat in rechten, en voor den ordinarissen Rechter moet werden geexamineert, offer is *continentia causæ*, of yemandt gheoordeelt kan werden *suspectus de fuga* te zijn: Item of een persoon miserabel is ofte niet, mitsgaders of een vonnisse ten *diffinitiven is reparabel* ofte niet, ofte oock met sich sleept eenige sequele van *infamie*, soodanighe saecken nochtans onder

pretext

pretext van 't voorſz Privilegie *primæ inſtantie*, ende van de voorſz haer Edele Groot Mog. reſolutie, alle voor de gemelte *thien Heeren*, al was 't maer om tijd te winnen, ontwijffelijck ſoude werden ghebracht, ſtaende ſelfs te beduchten, dat ſoude werden geſuſtineert, dat niemandt by *arreſt* ofte *pandael* ter eerſter inſtantie te *Hoven* ſoude mogen werden gedaghvaert, alle 't welcke geſchiedende, is evident, dat de voorſz *thien Heeren* in weynigh jaeren meer ſaecken ſouden hebben te demeleren als een van de *Hoven van Iuſtitie* ſelfs, werdende gegeven in bedencken of deſelve *thien* Heeren dan niet ſouden weſen een *ordinaris Collegie*, en of het hen-luyden wel te vergen en doenlijck ſoude weſen, ſoo meenigten van ſaecken ſtaende Vergaderinghe buyten koſte van den Lande af te doen, hier by geconſidereert dat het ſeer te beduchten ſoude zijn, datter geen *complaintes*, die dickwils over ſenſibile ſaecken werden verſocht, tuſſchen ofte jeghens *Steden* ofte *Heeren* aldaer credijt hebbende, ſouden konnen werden geexploicteert, ſonder dat de Commiſſien tot den exploicte van deſelve Gecommitteert perijckel ſoude loopen van met kleynigheyt te werden gerenvoyeert, onder pretext dat de zaecke niet en zoude ſpecteren tot de kenniſſe van de *Hoven*, alwaer 't maer om tijdt te winnen, en te moghen blijven in de poſſeſſie van 't gene daer over queſtie is, vermits de verleende proviſien volgens het voorſz Articul ſouden moeten ſtil ſtaen ende geſurcheert werden, ſoo ras maer een Privilegie ofte reſolutie van haer Ed. Groot Mog. ſoude werden voorghewent, zijnde mede te duchten, dat men 't voorſz *Articul* ghearreſteert zijnde, ſoude diſputeren aen de Procureur Generael, en de Officiers onder haer pretext dat de Steeden in criminele zaecken *extraordinaire* en op *confeſſie* beleydt ende ghewefen, wijſende by arreſt, niet tegenſtaende notoir is dat de *Prince van den Lande* de macht van ſelfs of door ſijn Officieren t'appelleren, ſich ſelven noyt en heeft ontnomen, en dat ſoo voorts ontallijcke andere zaecken ſoude werden gediſputeert voor de voorſz *thien Heeren* gebraght, die niet alle alhier by geſchrifte vervat en dagelijcks konnen en komen voor te vallen, ſoo dat haer Ed. Groot Mog. in plaetſe van een *geimagineert inconvenient* te verhoeden de Juſtitie in der daet in veel nieuwe en grover inconvenienten, en in een grooter confuſie ſoude doen vervallen, ſonder dat tot verhoedinge van dien onder reverentie, ghenoegh zoude zijn, dat by het ſelfde *ſevende* Articul werdt geſeydt, dat de Hoven *buyten het gheval in den beginne van 't ſelve Articul verhaelt*, voor zoo veel haer volgens de inſtructie of andere Staets-gewijſe reſolutien toekomt, zoude blijven gequalificeert, om over d'applicatie van de *Privilegien* ofte *Octroyen*, op 't voorgevalle ofte geallegueerde caſus tuſſchen de contenderende parthyen te oordelen ende te decideren als na behoren, terwijl daer door niet zoude werden wegh genomen alle inconvenienten hier voren verhaelt, maer dat oock in 't zelve Articul even te voren werdt geſeydt dat haer Ed. Groot Mog. die nu by de voorſz *thien Heeren* zouden werden gereprefenteert, naer in genomen kenniſſe van ſaecken zonder te determineren, ofte de geallegueerde *Privilegie* of reſolutie op 't caſus in queſtie applicabel, en daer omtrent deciſoir is, en ſulcks of de ſaecke tot de judicature van de *Hoven* behoorde ofte niet, waer uyt immers by de Steeden ſoude werden geſuſtineert, dat de Applicatien van de Privilegien en Reſolutien zoude moeten ſtaen ter kenniſſe ende deciſie van de voorſz *thien Heeren*, die onder dat pretext

text notoir alle zaecken soude konnen aen haer trecken tot grroote confusie en tot alle verwerringe van de Iustitie, oordeelende 't gemelte Hof, datter mede geen redelickheyt soude zijn in 't laetste lit van 't voorsz *sevende* Articul, dicterende dat beyde parthyen voor de voorsz *thien* Heeren niet soude moghen werden geadmitteert, voor en aleer sy beyde yeder *twee hondert* guldens *in pœnam temere litigantium* onder den Rentemeester van de exploicten souden hebben geconsigneert, terwijl de ordinarise Iustitie voor de Ingesetenen buyten sulcken boeten noch dier genoeg valt, en dat dickwils parthyen en litiganten in dispuyt vervallen jegens Steden buyten haer schuldt over d'een of d'ander formaliteyt; by de Hoven na d'opinie van d'een of d'ander Stadt, of Collegie, niet na behooren geobserveert, waer mede nochtans de requiranten van provisie haer niet en hebben noch gewoon zijn te bemoeyen.

Omme alle welcke redenen gemelde Heeren uyt den naem als voren, onder reverentie ende verbeteringe, van advijse soude zijn, dat de voorsz *clausule* in 't voorsz *vijfde* Articul, ende 't voorsz *sevendo* Articul in 't geheel behoorde achter te blijven, eude de voorsz saecke te worden gelaeten by 't oudt en voorighe gebruyck.

Versoeckende dat haer Ed. Groot Mog. van dese consideratie van den Hove over 't voorsz subject mogen worden gedient.

Edele, Wijse, Hoogh-geleerde, seer Voorsienige Discrete Heeren.

WY senden U E. hier inne de resolutie by de Heeren Staten van Hollant en West-Vriesland, genoomen den *tienden* der voorleeden Maent, aengaende het ressort van de Sententien van de Steden in crimineele saken, d'executien vande Accysen van de Steeden, en dat egeene provisien teghens de Steeden sonder haer voorgaende onderrightinge verleent sullen worden, ten eynde U E. daer van kennisse mogen hebben, ende hen daer na mede moghe hebben te reguleren.

Hier mede, &c. Edele, Wijse, Hoogh-geleerde, seer Voorsienighe Discrete Heeren, onse Heere Godt zy met uwer E. Geschreven in den Hage, den *veertbienden* October *vijfthien hondert een en negentigh.* Onderstondt, gheschreeven ter ordonnantie van de Gecommiteeerde Raden van de Staten, ende was onderteeckent *C. de Rechter.* De superscriptie was Edele, Wijse, Hoogh-geleerde, seer Voorsienige Discrete Heeren, den President ende Raden van den hoogen Rade in Hollandt.

DE Ridderschap, Edelen ende Steeden van Hollandt ende West-Vrieslandt, representerende de Staten van den selven Lande, Doen te weten; Alsoo verscheyde Steeden van den voorsz Lande hen tot meermaelen beklaeght hebben, dat tegens de Privilegien ende gebruycken der selver Steeden, ende tot diminutie van de authoriteyt in deselve, die van den hoogen ende Provintialen Raede der voorsz Landen, zouden onderstaen door hare promissie en ordonnantien te beletten de executie van de criminele Sententien by den Gherechte

rechte van de Steeden gheweesen, mitsgaders d'inninge ende executie in de accijsen van de Steeden vallende, ende dat voorts de Steeden ongheboort by den voornoemden Raede verscheyde andere provisien tegens den selven zoude worden verleent, tot nadeel van de Politie der Steeden, ende tegens alle oude ghebruycken ende ordres, daer op (oock by tijden van de Princen deser Landen) gehouden, waer inne nootelijcken zy tot handthoudinghe van de authoriteyt van de Gerechten van de Steeden van crimineele zaecken, tot vorderinghe van de inkomsten van de Accijsen, als condependent de gemeene middelen, ende die by de Steeden in reparatie ende anders moeten worden geconsenteert, ende tot onderhoudinghe van goede Politie in de voorsz Steeden moet worden voorsien, Soo ist, dat na voorgaende beschrijvinge ende na rijpe deliberatie verstaen ende geresolveert is, dat die van den hooghen ende Provincialen Raede van de voorsz Landen geen provisie en zullen verleenen op 't versoeck van eenige persoonen, tegens den welcken criminelijck, extraordinair, ende op haere confessie sal wesen geprocedeert, maer zullen de geweesen Sententien in de voorsz zaecke tegens den Gecondemneerden worden geexecuteert, sonder dat eenige appellatie, reformatie, of provocatie, daer teghens sal worden toegelaten: Dat voorts de Pachters ende Collecteurs van de Accijsen van de Steeden in rechte niet en sullen worden ontfangen, om de betalinge van de Accijsen t'ontgaen, ten zy se eerst ende al vooren zullen hebben genamtiseert, 't gunt zy-lieden ter oorsaecke van de Pachte ofte Collectatie der selver Accijsen schuldigh zijn, dewelcke gedaen zijnde zullen als dan hare actie mogen intenteeren voor den Gerechte van de Steeden, dewelcke gehouden zullen wesen te verstaen tot sommiere instructie van deselve zaecke, ende die decideren by hare Sententien binnen den tijdt van twee maenden, op poene van na d'expiratie van dien selven tijdt, en parthye sulcks versoeckt, men de questie voor den Hove van Holland zal mogen vorderen; ende soo yemandt by de Sententie geweesen by den Gerechte van de voornoemde Steden hem bevindt beswaert, zal daer van moghen komen in reformatie voor den Hove van Hollandt, dat voorts by de Collegien van den Hoogen ende Provincialen Raede teghens de Steeden geen provisie en zal worden verleent, zonder al vooren de Requesten van parthyen aen de Steeden gesonden te hebben, ten eynde zy-lieden binnen zeeckeren korten tijdt den Rade mogen onderrechten, wat van de ghelegentheyt van de zaecke is om in 't verleenen van de versochte provisien daer op gelet ende ghedaen te mogen worden na behooren, ende dit alles op poene dat de provisien teghens dese ordonnantie verleent ende geexploicteert, gehouden worden voor nul, ende dat niemandt gehouden sal wesen deselve te obedieren, ofte daer op in rechte te compareren. Gedaen in den Hage den *thienden* September *vijfthien hondert een en twintigh.*

Onderstont,

Ter ordonnantie van de Staten, ende was onderteeckent

C. de RECHTERE.

Edele, Vermogende, Wijse, seer Voorsienige Heeren :

WY hebben op den *vijfthienden* der voorleden Maend na 't scheyden van Uwer Ed. Vergaderinge ontfanghen Missive van Uwer Ed. Gecommitteerde Raden, met zekere Resolutie, aengaende *eerstelijck*, het ressort van de Sententien van de Steden van criminele zaken, ten *tweeden*, ende d'executie van de Accysen van de Steden, ten *derden*, mitsgaders dat gene Provisien teghens de Steden sonder haer voorgaende onderrichtinghe verleent zullen worden; Welcke Resolutie by ons gesamentlijck gevisiteert wesende, ende bevindende d'extensie der zelver eensdeels te strecken tot onser beschuldinghe, als of wy tegen der Privilegien ende gebruycken der Steden, ende tot diminutie vande authoriteyt, ende tot nadeel van de Policie der Steden, ende tegens alle onse ghebruycken ende ordres zouden onderstaen te doen, hoe wel wy niet gelooven, dat voor het allerminste vertoont zoude moghen worden, dat wy ons anders zouden hebben gedragen, dan volgende d'Instructie ende Ordonnantie daer op gemaeckt, ende 't gebruyck daer op ghevolght, soo hebben wy niet konnen na laten U Ed. aen te dienen, dat alsoo deselve Resolutie, besonder de *twee* poincten van dien, als van de criminele Sententien ende Provisien van de Hoven teghens Steden te verleenen, eyndelijck concerneren de generale administratie van Justitie, wy geern ghesien hadden, dat wy van de klaghten die by de Steden dienthalven mogen gedaen zijn, hadden particulierlijck mogen geadverteert worden, om U Ed. daer van behoorlijcke onderrechtinge te hebben mogen doen, ten eynde alsoo na voorgaende communicatie daer op gelet ende gestatueert soude hebben moghen worden, soo als van alle oude herkomen oock by de Princen van de Landen, tot meerder verseeckerheydt van eenes yegelijcken gerechtigheydt ende onderhoudinge van goede ordre gewoonlijck is te geschieden, bysonder van saecken van zulcken gewighte als zijn de criminele Sententien in de Steden te wijsen, daer in seer periculeus schijnt te wesen, ende teghens de gemeene liberteyt, dat generalijcken Edelen, On-edelen, Officiers ende andere, van wat qualiteyt die souden mogen wesen, zouden hebben te dulden ende te ghedoogen, dat alle het gene tegens henlieden by eenighe Wet-houderen van Steden zouden moghen worden criminelijck ondernomen, zonder dat de voorsz Wet-houderen hare proceduren ergens zouden hebben te verantwoorden; Dat mede niet practicabel schijnt te wesen, dat men generalijck alle Requesten teghens Steden overgegeven, soude eerst moeten over zenden, voor aleer eenighe provisie van Iustitie te verleenen, immers dat zelve in materie van Appellatie, Reformatie, Maintenue ofte Complainte ende dergelijcke, frustratoir is, ofte sonder Interest van parthyen niet en kan geschieden; niet-te-min in geval U Ed. van meeninghe zoude wesen by de voorsz Resolutie de Steden generalijck iet van nieuws te Octroyeren, ofte de Instructien van den Hove op 't beleyt ende van de Iustitie ghemaeckt in eenighe poincten te derogeren ofte ampliëren, sal Uwer Ed. ghelieven 't zelve by forme van Placcaet ofte Ordonnantien alomme binnen den Lande van Holland doen publiceren, ten eynde een yeder daer van verwittight magh worden, om hen daer na te reguleren na behooren, waer van wy U Ed. by desen wel hebben willen

len adverteren, ende verzoecken dat dezelve zouden believen eenighe uyt den haren te committeren, met welck wy zouden moghen treden in Conferentie op de voorsz poincten, om op voorsz ende andere saken ende Inconvenienten, die U Ed. daer inne gelet te moghen werden, na behooren, ende dat U Ed. ghelieve in 't goede te verstaen, dat wy daer en tusschen de voorsz Resolutie niet en konnen aen nemen, ende generalijck in alle voorgaende saken achtervolgen.

Hier mede Edele, Vermogende, Wijse, seer Voorsienige Heeren, onse Heere Godt zy met U Ed. Geschreven in den Hage den *seststhienden* November *vijfthien hondert een en negentigh*. Onderstont V. M. &c. seer dienstwillige de Presidenten ende Raden van den Hoogen en Provincialen Rade in Hollandt. Ter Ordonnantie der selver. Ende was onderteeckent J. Fes, ende P. Hanneman. De Superscriptie was: Edele, Vermoogende, Wyse, seer Voorsienige Heeren, mijn Heeren 's Landt van Hollandt ende West-Vrieslandt.

Edele, Erntfeste, Wijse, Hoogh-geleerde seer Voorsienige Heeren:

NAdien wy uyt uwer Ed. schryvens van den *sesthienden* deser verstaen hebben haerluyder Verklaringe, als dat deselve niet en soude konnen aen nemen, omme generalijck in alle voorvallende zaken te achtervolghen de Resolutie by ons genomen aengaende 't ressort van de Sententien van de Steden van criminele saecken ende d'executie van de Excijsen van de Steden hebben wy niet konnen na laten uwer Ed. by desen te onderrechten, dat de voorsz Resolutie met goede kennisse van saecken, ende op een expres poinct van beschryvinge daer van ghemaeckt na volkomen Deliberatie is ghenomen, waeromme wy wel verhoopt hadde dat uwer Ed. sonder swarigheyt, hen daer na soude hebben gereguleert, &c. daer inne vordere swarigheyt soude maken, zullen uwer Ed. de redenen van dien by geschrifte over senden, omme by ons daer op gelet te moghen werden na behooren, ende niet te min hen middeler tijdt na de voorsz Resolutie hebben te reguleren tot dat anders by ons daer inne sal wesen voorsien ende gheordonneert.

Hier mede Edele, Erentfeste, Wyse, Hoogh-geleerde, seer Voorsienige Discrete Heeren, onse Heere Godt zy met uwer, &c. Geschreven in den Hage den *achthienden* November *vijfthien hondert een en negentigh*. Onderstont geschreven: Ter Ordonnantie van de Staten by my. Ende was onderteeckent C. de Rechtere. De Superscriptie was; Edele, Erentfeste, Wyse, Hoogh-geleerde, seer Voorsienige Discrete Heeren de Presidenten ende Raden van den Hooghen ende Provincialen Raden in Hollandt.

Instructie voor de Gecommitteerdens van den Hoogen en Provincialen Raden in Hollandt, omme de Heeren Staten te remonstreren dat de Resolutie van den thienden *September* vijfthien hondert een en negentigh, *aen de Collegien van den selven Raden gesonden; niet wel strickteliick soo die leyt en mach werden geachtervolght ende onderhouden, sonder verscheyde swarigheden ende inconvenienten die daer door soude mogen spruyten.*

EErst, dat ten beginne van de voorsz Resolutie verhaelt wordt, dat tegens de Privilegien ende ghebruycken der Steden van Hollandt, ende tot diminutie van de authoriteyt van dezelve eenighe Provisien souden wesen verleent, (en weten die van de voorsz Raden niet dat daer inne by hen-lieden anders gedaen is) dan achtervolgende recht ende redenen, de Instructien van de voorsz Raden, ende de Octroyen van den *sesthienden* Aprillis *vijfthien hondert negen en dertigh*, ende van den *seven en twintighsten* Augusti *vijfthien hondert twee en sestigh*, behouden ghedaen te wesen, ende zulcks by my den Ampts, Eeds ende plights-halven schuldigh geweest zijn te doene.

Dat daeromme deselve Raden buyten schulde oblique getaxeert werden in allen schijn of deur heurluyden Provisien ende Ordonnantien onderstaen ware geweest te beletten d'executie van de criminele Sententien, by de Gereghte van de Steden gewesen; mitsgaders de Inninge ende Executie van de Accijsen in de Steden vallende, ende dat voorts de Steden ongehoort verscheyde andere Provisien tegens den selven soude wesen verleent, tot nadeel van de Politie van dien tegens alle oude gebruyck ende ordre, daer op (oock by tyden van de Princen deser Landen) ghehouden; Dat voorts dispositivelijck verstaen ende geresolveert soude wesen, dat die voorsz van de Raden egene Provisien en zullen werden verleent op 't versoeck van eenighe persoonen tegens den welcken criminelijcke extraordinaire, ende op heure confessie sal wesen geprocedeert, maer dat de gewese Sententien in de voorsz saecken tegens den Gecondemneerde ge-executeert zullen worden, zonder dat eenige Appellatie, Reformatie, ofte Provocatie daer jegens zal werden toegelaten.

't Selve is zonder restrinctie te seer generalijck genomen, want al is 't dat eenighe Doctoren van opinie zijn *quod in confessum & convictum lata Sententia exequi debeant non obstante provocatione*, 't zelve en mach nochtans alsoo generalijcken zonder distinctie genomen niet bestaen.

Gemerckt dien niet teghenstaende na Reghten van alle Excessen *Judicum condemnando* geprovoceert, ende oock provisie in cas d'appel met inhibitie verleent mach worden, ten eynde die Ondersaten van de Landen *precise injuriam judicum*, in heurluyden eer, naem en faem, ende oock goederen niet en zoude werden irreparabelijck, ende excessivelijck verongeluckt, maer hebben in zulcken gheval, te weten, indiender ge-excedeert is in *condemnando* de Gecondemneerdens heurluyden refuge ende recours ghehadt *ad superiorem judicem*, om met kennisse van zaecken daer inne gedaen te worden na behoren.

Ende zijn parthyen des versoeckende Provisien van appel in forma verleent geweest,

geweest, als de saecken ghelegentheyt daer toe gedisponeert wesende, zulcks toe gelaten heeft.

Daer van vele exempelen, insonderheydt van Condemnatien van Bannissementen, is oock van exorbitante amenden, honorabele in cas van injurien importerende, mede gevolg van crime binnen de Steden gegaen, voor handen sijn, en vertoont soude mogen worden in noot waren, als oock alle Practisijnen voor de Troubele van Hollandt 't Hof gevolght hebbende, soude weten te verklaren.

Ende 't selve sulcks niet sonder redenen gedaen geweest, omme te verhoeden dat d'Ondersaten niet en soude werden exorbitantelijck ende irreparabelijcken geoppresseert.

't Welck apparentelijck niet verhoet of belet en soude mogen worden, indien alle Vonnissen in criminele saecken ghewesen soude moeten worden ge-executeert, ende dat daer van geen provocatie en soude mogen vallen.

Alsoo alle saecken lightelijck Crimineel gemaeckt moghen werden, mits nemende Criminele Conclusie, niet tegenstaende de saeck in haer selven civil soude moghen wesen, omme tot executie te gheraken, ende de provocatie, ende de vorder kennisse van deselve saecke te beletten.

Alwaer 't oock dat die zoude wesen geintenteert tegens de Edellieden, Supposten van den Hove, ofte andere gequalificeerde Persoonen, den Steden jurisdictie niet subject wesende.

Ende in gevalle de vonnisse by Scheepenen in de Steeden in criminele zaecken geweesen, zullen moeten werden geexecuteert, sonder dat provocatie daer inne zal toe gelaten werden, in sulcken geval zullen particuliere Heeren hooge Jurisdictie mogen exerceeren, onbesloote Steeden ende Dorpen van ghelijcke pooge te doene, ende niet sonder reden hen te beklagen, indien hen-lieden geweygert soude werden 't geen men de Steeden soude permitteren, ende zoude *als dan de Burgers* van de Steeden gelijcke swaerigheydt hebben te verwachten, op *de Dorpen* ende andere plaetsen daer men hooge jurisdictie exerceert.

Doch en behoort provisie van Reformatie, noch van civile, noch van criminele saecken niemandt benomen te werden, alsoo by deselve egene executie en magh werden verhindert.

Ten welcken oock d'Heeren Staten inzight nemende ende bemerckende dat somtijden den Procureur Generael ende andere Officieren, provisie van appel verleent, ende ter contrarie parthyen gesuccumbeert ende ghelijcke provisie verzoght hebbende 't selve geweygert was geweest, hebben 't selve te kennen gegeven den Prince van de Lande in der tijdt, ende versoght dat noch de Procureurs Generael, noch egene andere Officiers en soude toegelaten worden te appelleren of reformeren in eenige saecken daer criminele Vonnissen gewesen waren, ofte soo verre hen-luyden 't selve toeghelaeten soude werden, dat sulcks van ghelijcke de parthye soude moghen doen, als wesende 't selve nae dispositie van de beschreven Reghten, ende en hebben op 't selve versoeck anders niet geobtineert, dan dat men hem dies aengaende soude voegen ende reguleren, gelijck tot dier tijdt toe men Raed van Holland geuseert was geweest, ende soo verre in eenige particuliere saecken ofte plaetsen swarigheyt daer op resen, dat men als dan 't selve zoude mogen verthogen met allegatie ende consideratien daer toe die-

dienende, omme daerinne geordonneert te werden na behooren, als 't zelve klaerlijck blijckt by 't Octroy van den *seven en twintighsten* Augusti *vijfthien hondert twee en sestigh*.

Daer by bevonden magh werden, dat noopende de appellatie van crimineele zaecken generalijck niet ghevoegelijck en magh worden ghedisponeert dat daer inne ghevolght soude worden den voet die dier tijdt in Hollandt gheobserveert wierde.

Ende in ghevalle eenige particuliere swarigheyt daer inne soude gemoeten te rijsen, dat van sulcke occurrentie mede particulierlijck soude werden voorsien na gelegentheydt.

Sulcks dat selfs onverbreeckelijck gevolght ende geobserveert is geweest, niet geloovende dat van de hooge ende Provinciale Raden, dat het te kennen geven van verscheyde Steeden, als in den beginne der voorsz resolutie nimmermeer en sal werden geverifieert.

En is ten dien deele de voorsz resolutie buyten alle reden exorbiterende, niet alleen teghens beschreven rechten, maer teghens 't voorsz by de Heeren Staten versochte ende geobtineerde Octroy.

Als latende 't selve Octroy, soo wanneer den Officier van eenighe saecken geappelleert sal hebben, dat als dan de tegen-parthye van gelijcke mede sal mogen appelleren.

Dat voorts by de voorsz resolutie de Collegien van de voorsz Raden belast wert eenige provisie tegens de Steden te verleenen, sonder eerst ende al voren de Regenten van parthyen mede aen de Steden gesonden te hebben.

't Selve heeft wel plaetse, ende is altijdt by de voorsz Raden respectivelijck geobserveert geweest, zoo dickwils ende menighwerve Requesten gepresenteert zijn geweest tegens eenige Steden, om te hebben betalinghe, penninckelijcke schulden, *praestationem facti*, of oock bevelen peenael, Stadthoudende, of andere van gelijcke importantie ende consequentie.

Gelijck mede egeene provisien van relieren van appellatie, met de kleeghdelijcke van inhibitie geaccordeert of verleent en zijn gheweest van egeene vonnissen gegeven by Rechters, toesight ende zorge hebbende van de Dijcken, Dammen, ende Wateringen, Wegen, Sluysen, ende diergelijcke in conformité van 't voorsz Octroy in date den *sesthienden* April *vijfthien hondert negen en dertigh*.

Ende van alle andere saecken is ghepermitteert, alle provisien te verleenen, oock van mandamenten peneel, ofte oppeynen Stadthoudende, ende mandementen met de clausule van inhibitie ende verbodt teghens eenighe Privilegien van de Steden, ofte stuck van Politie, sonder voorgaende communicatie van de Requesten ten dien eynde ghepresenteert wesende, als 'er redenen tot dienen sulcx te doen, ende in 't Collegie van den Rade, daer op versocht wordt sulcx te behooren verleent te werden, vermogens 't eerste Articul van de voorsz gheroerde Octroy in date den *seven en twintighsten* Augusti *vijfthien hondert twee en sestigh*.

't Welck daer omme eens gestatueert, ende in observantie ghebracht wesende, ende nu by dusdanige resolutie niet behoort verhindert of belet te worden.

Ende is deselve resolutie tot desen deele niet practicabel, soo wanneer eenige

Steden

Steden provisie versocht wordt van appel, reformatie, complainčte, mainčtenue, spoelje, ende gelijcke materien possessoiren, die na rechte niet geretardeert, noch in proces communicatoir getrocken en mogen werden.

Gemerckt als dan deselve Steden tegens reghten meer voordeels hebben souden dan andere parthyen, omme de executien van de vonnisse tot deser Steden gewesen, niet en soude geschirst of belet, maer datelijck geexecuteert worden, al waren deselve teghens reghten ghewesen, nul egeen ende manifeste inique, tot dat parthyen Requesten in deselve Steden gesien, daer op gerescribeert zoude wesen, ende als eenige Steden gesuccumbeert zoude hebben, zouden by appellatie de vonnissen niet mogen werden gheexecuteert, dan met voorgaende kennisse van zaecken, daer inne niet alleen egeene gelijckheydt, maer ter contrarie groote ongelijckheydt tusschen parthyen contenderende, die immers in Rechten den eenen niet meer als den anderen behoort gefavoriseert te worden, gelegen zoude zijn, ende uyt volghen moet, ende consequentelijck in tijden ende wijlen egeen kleyne swarigheden ende inconvenienten voor de ghemeene Ingesetenen van den Lande geschapen zijn te rijsen.

Sulks mede te beduchten, is dat tot nadeel van de hooge Overigheyt verscheyde inconvenienten opkomen zullen, indien als by de leste ende slotclause van de voorsz resolutie, den Steden gepermitteert worde, ende vry staen zal hen zelven van de obedientie te exmieren, daer inne sy de hooge Overigheyt verplicht, verbonden ende gehouden zijn.

Alzoo na Rechten alle Steeden de provisien van Iustitie ende bevelen van wegen de hooge Overigheydt, tegens hen-lieden gegeven ende ge-emaneert, zoo wel behooren te obedieren als andere parthyen, immers tot dat deselve parthyen in Rechten gehoort, anders na de zaecke gelegentheydt zal wezen geordonneert, ende zonder dat in 't stuck van de Iustitie (daer inne immers de Steden *privatorum loco sunt*) dan van beter conditie behoort te wezen dan anderen.

Inzonderheydt als'er twee Steden teghens den anderen eenige provisie zullen verzoecken, zoo zou de parthyen Supplianten van erger conditie wezen, dan die Stadt, daer jegens deselve provisie zoude werden verzoght.

Immers en magh niet bestaen dat de voorsz resolutie standt grijpen, ende achtervolght soude mogen worden tegens die van Zeelandt, die daer niet bevonden worden gehoort te zijn, ende evenwel sijn selven metter Justitie behelpen moeten, zoo tegens Steeden, Gemeenten, als andere Ingesetenen van Hollandt.

Ende in allen gevalle soo en behoort de gemeene wegh van Justitie by soodanighe Mannen van resolutie, ende de twee Missivens aen de voorsz respective Raden geaddresseert, daer op ghevolght op aenklaghten ende te kennen geven alleene van eenighe Steeden genomen in hare behoorlijcke voortganck niet verhindert, of de Ingesetenen van den Lande belet te worden, maer indien daer inne ten gemeenen nut ende oirbaer van den Laude yet sal moeten werden gedaen met rijpe deliberatie van Raden, ende daer op eerst ende alvooren gehoort, die daer over geroepen ende gehoort behoren te werden, ende niet op te kennen van eenige Steeden in 't particulier.

Insonderheydt voor soo veel aengaet de Steden Accijsen, die onder expresse

voorwaerden ende conditien mogen werden verpachten, ofte omme te collecteren uytgeven.

Ofte elders indien 't selve niet goedt gevonden en wordt, en behoort daer inne, nochte in d'andere voorgaende saecken niet gestatueert of gheordonneert te worden, dan by forme van openbare Placcaten, ten eynde een yegelijck sal mogen verstaen, en weten waer na hem te reguleren.

Edele, Erntfeste, Hoogh-geleerde, Wijse, Voorsienige, Discrete Heeren.

WY houden U E. als noch wel indachtigh t'inne-houden van de resolutie by ons genomen den *thienden* September *vijfthien hondert een en negentigh*, ende U E. als doen overgesonden, aengaende d'executie van de crimineele Sententien van de Steden, d'inninghe ende executie van haer-luyder Accijsen, ende oock de provisien tegens de Politien der zelver Steden, ende dat onse meeninge is geweest, niet tegenstaende eenige redenen ende swarigheden van beyde de Raden, ons by forme van Deductie daer tegens overgelevert, de voornoemde resolutie soude werden achtervolght, tot dat by ons anders daer op soude wesen geordonneert, ende alsoo wy deselve Deductie als noch houden in deliberatie, soo hebben wy U E. by desen wel willen vermanen, ende belasten hen in alles na de voornoemde resolutie te reguleren, tot dat by onsers anders sal wesen geresolveert, daer van wy niet nalaten sullen U E. als dan insghelijcks te adverteren.

Hier mede Edele, Erntfeste, Wijse, Hoogh-geleerde, Voorsienighe Discreete Heeren, onse Godt zy met U E. Geschreven in den Hage, den *drie en twintighsten* Januar y *vijfthien hondert drie en negentigh*. Onderstont, Ter Ordonnantie van de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, ende was Onderteeckent *C. de Rechtere*; de superscriptie was, Edele, Erntfeste, Hoogh-geleerde, Wijse, Voorsienige Discreete Heeren, den President, ende luyden van den Hoogen Rade in Hollandt.

Edele, Mogende, Wijse, seer Discrete Voorsienige Heeren.

WY hebben ontfanghen U E. Missive van den *drie en twintighsten* Januar y lestleden, daer by U E. ons indachtigh maeckende der selver resolutie van den *thienden* September *vijfthien hondert een en negentigh*, verklaren hare meninge te wesen, dat niet tegenstaende eenige swarigheden by ons schriftelijck aen deselve verthoont, deselve resolutie soude worden achtervolght, over sulcks belastende dat wy ons in alles daer nae soude hebben te reguleren, tot dat by U E. dies aengaende anders soude wesen geresolveert, 't welck wy behoorlijck geconsidereert ende overwogen hebbende, de sonderlinge groote consequentie ende importantie van de saecke, hebben goedt gevonden U E. daer op te dienen, voor antwoorde, dat U E. ghelieft heeft ons te committeren, ende by eede te verbinden, om een yeghelijck te administreren eenparigh Recht ende Justitie, volgende de gemeene beschreven Rechten, behoorlijcke Costumen en Reghten

van

van den Lande, en op de Instructien ende Ordonnantien by U E. met onse advijse gearresteert, ende by ons beswooren, inhoudende onder anderen wel expresselijck, dat wy niet en souden hebben te letten op eenige rescriptien die ter contrarie van dien U E. ofte van de hooge Overigheydt soude mogen aen ons gedirigeert werden, welcke ordonnantie sulcks voor een wet gepubliceert ende geobserveert wordende, soo en konnen wy, behoudens eer en eedt ons niet reguleren na eenige Resolutien, Acten ofte Commandementen die U E. ons privatum zijn toesendende, maer in ghevalle deselve soude noodigh duncken yet te veranderen van 't gene dat van manne voorsz publice is geconstitueert, ende tot onderhoudt van deselve wy publice by Eede zijn verbonden, is wel redelijck dat wy oock by Placcate ofte andere publijcque ordonnantie met kennisse van een yegelijck eerst worden ontlast, van 't gene daer toe een yegelijck weet, dat wy by onse eer ende eedt publiee zijn verbonden, ende daer van wy met alsulcke particuliere ende secreete commandementen niet en konnen ontlast of geexecuteert worden, versoeckende oversulcks dat U E. gelieve in 't goede te verstaen, dat wy vrymoedelijck verklaren nae de voorsz Missiven, resolutien ende beveelen, ons behoudens Eer ende Eedt, niet en konnen of mogen reguleren, niet te min, wy konnen oock wel verstaen, dat op de poincten in de voorsz resolutie begrepen naerder ende behoorlijck gedient ende gelet, ende dat alsoo generaelijck ende in definitie, de appellatie, ende provocatie te willen toelaten, ende is geensints onse meeninge oock mede deselve indefinite te verbieden, en soude niet konnen geschieden sonder seer groote inconvenienten, want wy ons verseeckert houden, dat door de animositeyt ofte imperitie van genen die de crimineele saecken zijn handelende, die doch mette meeste voorsichtigheyt ende discretie gehandelt behooren te werden, mitsgaders oock door de slappigheydt der selver dickwils seer groote fauten ende abuysen worden ghepleeght, alsoo veele Officiers ende Gereghten, insonderheydt ten platten Lande, niet sulcks en zijn gequalificeert, a's d'importantie van de saecke is vereysschende, insonderheyt soo wanneer in der saecke ghenoegh arbitralijck, ende niet na eenige seeckere forme van Rechten gestatueert, ende wort geprocedeert. Oock mede indien generalijck in alle Criminele saecken verklaert zoude worden geen provocatie te vallen, soo soude men terstondt daer onder oock willen trecken alle arbitrale correctien van extraordinarise delicten, daer van tot noch toe buyten alle twijffel geprovoceert is geweest, ofte indien men van alle civile saecken de provocatien ende een Generael ressort soude toelaten, 't selve en soude niet alleen 't oude gebruyck van de Lande, maer oock 't gemeene beste contrarieren, en is geensins onse meyninge.

Insgelijcks soo veele de zaecken van Politie, ende het verleenen van de provisien aengaet, en kan oock indistinctelijck daer inne niet gestatueert worden, sonder de Justitie grootelijcks te verkorten, want de name van politijcque saecke te seer Generael is, begrijpende soo wel 't gheheele stuck van de Iustitie, als alle andere zaecken 't gemeene best aengaende, sulcks dat by alsulcke indifinite verklaringe de zaecke niet gebraght en wordt tot eenige regulen, maer veel onseeckerder gemaeckt dan oyt te vooren, bysonder 't verleenen van provisien tegens de Steeden generalijck, sonder voorgaende beschrijvinghe te verbieden, oock

oock van zaecken van appellatien; possessien ende andere remedien van Iustitie mogen lijden, sonder te seer exorbitant zijn, ende tegens reghte, ende d'oude forme van administratie van de Iustitie strijdende, maer voor soo veel d'andere saecken aengaet, die men niet gewoon is geweest by beschrijvinge te belijden, en vinden wy geen swarigheyt ons daer na te reguleeren, ghelijck wy oock niet en sullen naelaten t'observeren, 't gene de Steeden in 't verpaghten van haer accijsen tegens de Paghters of anders zijn stipulerende ende conditinerende, buyten 't welcke wy niet en konnen yemanden recht ende Iustitie weygeren, 't welck wy eenpatighlijck soo wel tegens de Steeden, als teghens den particuliere eedtshalven gehouden zijn t'administreren.

Uyt alle 't welcke wy vastelijck betrouwen, dat U E. wel sullen verstaen dat wy by Eede verbonden zijn ons in desen, sulcks als voorsz is reguleren, ende dat wy in een saecke van soo groote importantie, niet en vermogen te volghen alsulcke rescriptien ofte resolutien, soo langhe by openbare Placcaten ende Ordonnantien niet en sal zijn voorsien, ende dat omme 't selve sulcks te doen, ten eynde daer uyt geen meerder inconvenienten en werden veroorsaeckt, de saecke nader geconsidereert, ende met goede discretie ende distinctie sal dienen gehandelt, waer toe wy t'alder gelegentheydt niet en sullen laten, des versocht zijnde, U E. met raedt en daedt t'assisteeren, betrouwende dat met behoorlijcke conferentie eenige seeckerheydt bevonden sal konnen werden, waer door alle de swarigheden lichtelijck sullen komen te cesseeren.

Hier mede, &c. Edele, &c. Onse Heere Godt zy met U E. Geschreven in den Hage den *seventhienden* Iannuary *vijfthien hondert drie en negentigh.* De superscriptie was, Edele, Mogende, Wijse, seer Discreete, seer Voorsienige Heeren, mijn Heeren, de Staten Slants van Holland ende West-Vrieslandt.

Den achthienden is ter Vergaderinghe gelesen het Advijs des Raeds van Staten, geformeert alhier in den Hage den festhienden deses, tot voldoeninghe van hare Hog. Mog. Resolutien in datis respective den derthienden ende veerthienden der selver Maendt. Eerstelijck, op 't verplaetsen van de Lunenburghse Trouppes, voor soo veel die in de Provintie van Over-Yssel waren geleght. Ten anderen, op 't geproponeerde van de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Utreght, ter Vergaderinghe van hare Hog. Mog. gedaen, tenderende ten eynde dat aen de Compagnien voor eenige weken uyt de gemelte Provintie gelight, ende na Maestright gesonden, retour-patenten moghten werden verleent: Ende ten derden, op 't gerepresenteerde van de Provintie van Gelderlandt, ten eynde de Compagnie Collonelle te paerd van de Grave Maurits van Solms uyt Groeninghen ghelight, ende wederom na Nimmegen, alwaer hare Vrouwen ende Bagagie noch waren, ghesonden mochte werden; Waer op gedelibereert zijnde, is 't voorsz Advijs gestelt in handen van de Heeren van Brakel ende andere hare Hog. Mog. Gedeputeerden tot het stuck van de Patenten, om te visiteren, examineren ende daer van rapport te doen.

Alhier

Whier op de Voor-poorte was / door ordre van den Raedt / gedetineert eenen Johan Breugel, Commijs van den gewesen Ontfanger Generael Doubleth. Hy wierde beschuldight van 's Lands penninghen veel te hebben gediverteert ende verduysteert / gelijck waerlijck bleeck / want sigh selven conscientia sceleris overtuyght vindende van 't geen hem te laste wierde geleyt / ende de straffe vreesende / maeckte hy des nachts tusschen den negenthienden ende twintighsten t'eschapperen. 's Anderen daeghs deedt den Raedt by Placcaet een yeder waerschouwen hem niet te herbergen / en beloofde twee duysent guldens die hem wiste aen te brengen: Maer hy was ende bleef wech / achterlatende een arme Vrouw en bedorven kinderen.

Den dertighsten adviseerden den Raedt dat d'Officieren van de Compagnien / inghevolghe van haer Hog. Mog. Resolutie in date den twaelfden Maert / tegenwoordigh geworden wordende / haer dagelijcks aen haer addresseerden / om voorsien te werden voor de gemelde hare Respective Compagnien van de nodige wapenen / volgens d'ordre van 't Landt. Sy hadden by defect van de voorsz wapenen / soo in des Generaliteyts Stapel-magazijn binnen de Stadt Delft, als in de respective Guarnisoenen daer de Compagnien voornoemt haer loop plaetsen ghenomen hadden aen eenighe der Officieren / staende gerepartieert op de Provintie van Hollandt, tot dien eynde doen depescheren Actens van versoeck op de gemelde Provintie / ende alsoo aen haer Ed. Mog. successivelijck dergelijcke versoecken souden ghedaen werden / ende sy voor het defect voornoemt niet wisten of haer Hog. Mog. souden gelieven goet te vinden dat by de tegenwoordige constitutien van tijden in de voorsz werbingen voorder gecontinueert soude worden / geconsidereert dat zedert het nemen van gemelde Resolutie door Godes ghenadighen zeghen den Vrede tusschen de twee Hoogh strijdende parthyen was getroffen / ende wederzijds geratificeert / ende dat niet alle hoogh-gemelte Koninghen / maer alle de Nabuyr-Vorsten haer Militie voor een gedeelte Licentieerden / dat mede de Frontier-Steden en plaetsen van desen Staet met d'ordinaris Militie ten overvloet schenen versterckert te zijn / sulcks dat eenige van dien versoghten dienthalven verlight en in guarnisoen vermindert te werden / daer by komende dat de Heeren Staten van de Provintie van Zeelandt al voor langhe de Capiteynen van de voorsz nieuwe werbingen op gemelde Provintie staende aengeschreven hadden / van geen volckeren aen te nemen / ende dat de Militie allereyts in dienst zijnde by eenige Provintien / soodanigh niet betaelt wierdt / als wel ten dienste van den Lande wierdt gerequireert: Soo hebben sy gheoordeelt van haer plight ende devoir te sijn aen haer Hog. Mog. 't gunt voorsz is te representeren / en te versoecken / ten eynde haer Hog. Mog. aen haer ten spoedighsten geliefden te laten toe komen der selver sentiment ende goet vinden / of / namentlijck / in de meer-genoemde werbinghe soude worden gecontinueert / dan of deselve soude dienen gestaeckt te werden / op dat sy vervolgens dienthalven ende tot executie van haer Hog. Mog. intentie ter eenre of andere mochten stellen de gerequireerde ordre / sullende middelertwijle by haer gesupercedeert worden mettet verleene van meerder wapenen / of actens van versoeck daer toe dienende.

Den dertighsten Mey is 't Franse Leger van Cornely Munster opgebroocken.

ken / ende heeft haer weder gecampeert in 't Landt van Limburgh ontrent deselve plaetse daer te voren gelegen hadt / immers in deselve bancke van Walhorn, sijnde het Hooft quartier van den Generael tot Rontsen, de Spaensche Geldersche quartieren sijn met de voorsz Generael geaccordeert / nopende de Contributie / ende om bevrijt te zijn van de voorsz volckeren / die anders seecker derwaerts na toe soude gemarcheert hebben voor een somme van twee en negentigh duysent Rijcksdaelders. De Spaensche quartieren der drie Landen van Overmase hebben mede ghewéest ontrent haer Contributien conform geaccordeert / welcke te samen ontrent de twintigh duysent Rijcksdaelders waren monterende: Tot Cornelis Munster hebben aen den Heer Generael tot een vereeringe gegeven / dat het Volck ende de Abdijen is bevrijt gebleven van plonderinghe / een somme van twaelf hondert Rijcksdaelders. d'Onderdanen van 't voorsz Lande van Cornelis Munster, vermits dat sijn ressorterende onder het Roomsche Rijck / hebben gheheel niet verdaght ghewéest dat van 't voorsz Fransche Leger met Inquartieringe overtrocken soude werden / weshalven als verrast zijn geweest / waer door van het meeste gedeelte van haere Bestiael / mitsgaders van seer veel andere haere goederen beroofst zijn ghewor-den; Van de Vrughten in 't velde is mede geheel niets over ghebleven / in voegen dat de schade die het voorsz Lande in 't geheel in desen geleden heeft / by den anderen ghebraght werdende over de hondert duysent Rijcksdaelders soude hebben te bedragen; Alsoo mede een groot misnoegen geweest heeft by de Overste van de Duytse volckeren / soo is aen deselve in dese weecke betaelt ghewor-den een Maendt gagie / die onder de gemeene Ruyters gedistribueert zijn ghe-worden / sijnde / het selve eerste gelt datse ontfangen hebben / doch is aen haer door den Generael le Duc de Luxenbourg beloofst / dat in korten noch twee Maenden gagie aen haer soude betaelt werden. In 't Limborger Landt bleven eenige bancken in gebreck van te voldoen 't gene wegens de Contributien was veraccordeert / als mede 't gene daer en boven wierde gevordert / op welck pretext by de Fransche volckeren wierde verklaert / van daer niet op te sullen breecken / voor dat se volle satisfactie souden hebben / ja dreygen / so daer ontrent niet prompte ordre wierde gestelt / alle huysen af te sullen branden van Monsr. d'Espanses, Luytenant Generael van 't voorsz Fransche Leger is een Missive aen de Magistraet van Aken gekomen / waer by hy wilde dat men de Inwoonders van 't Limborger Lande aldaer in de Stadt ghevlught zijnde / met haer goedt uyt de Stadt soude doen vertrecken / waer op om satisfactie te geven door tusschen komen van sijn Excellentie Colbert des volgenden daeghs / als Woensdagh by Edict aen 't Stadthuys wierde aengeslagen / dat haer Ed. Achtbare van de Fransche Generaliteyt uyt het Leger daer by leggende / specialijck genotificeert zijnde / dat haer noch resterende waren / uyt het Lande van Limborgh seeckere Contributie-gelden / waer over verklaerden dat voor alsoo lange daer ontrent geen satisfactie bekomen hadden / het voorsz Leger aldaer in 't Landt soude gehouden werden / weshalven de voorsz Heeren Magistraet ten goeden van de geintteresseerden in desen / als mede tot vermydinge van schade die der selver Nabuuren ende meer anderen daer door toe te komen / niet nalaten konden 't selve mede aen een yder by Edicte bekent te maecken /

ten

ten eynden dat die gene / die 't selve ten principael raeckte op middel en weghen souden bedacht sijn / om in desen toe te brengen een prompte satisfactie. Den laetsten is tot Aken aengekomen uyt Parijs een Expressen aen sijn Excellentie Colbert, met bericht onder anderen / dat den Vrede met Spagnien op den acht en twintighsten Mey aldaer soude gepubliceert worden / van 't welcke gemelten sijne Excellentie aen de Heeren Magistraet aldaer Notificatie ghedaen hebbende / is den eersten Juny in de groote Kerck aldaer in bywesen van meer-ghemelte sijn Excellentie ende den Pausselijcken Nuntius het Te Deum Laudamus daer over gesongen / waer na heeft men rontom de Stadt het Canon (niet in de dertigh stucken) tot driemael toe afgeschoten; 's avonds wierde mede daer over ghevviert. 's Middaghs sijn de Pausselijcke Nuntius / soo oock de Heeren Burgermeesteren by sijne Excellentie Colbert te gast gheweest / die / soo gheseght wierdt / aenstaende Maendagh van Aken soude vertrecken directe na Parijs toe. Den eersten quam uyt het Fransche Leger weder Convoy in de Stadt / met diversche Wagens en Karren om victualie af te halen; de opinie was in 't gemeen / het voorsz. Leger alsoo met goede quantiteyt Broodt / eenige voor acht dagen waren gheprovideert / dat seecker uyt het Landt van Limburgh in korte daghen soude opbreecken / ende weder nae Vranckrijck marcheren.

Men hadde wel gevreest dat de Franschen eenigh desseyn op Maestricht hadden / doch 't bleeck dat alleen saegh op Brandt-schatten ende Contributien te halen; ende met de publicatie van de Vrede / is oock dese Fransche Armee, ende met deselve die quade gedachten verdwenen.

Alhier was ghekomen den Heer Maerten van Juchem, Commandeur der Stadt Weesel; hy klaeghde aen haer Ho. Mog. dat den Grave van Flodrof, Majoor van 't Regiment van den Obersten Joseph Catzeler te Paerde / Guarnisoen houdende tot Weesel, hem Commandeur in sijn Huys was komen attaqueren met woorden / ende daer na met een rottingh hadt geslagen. Haer Ho. Mog. renvoyeerden 't aen den Raedt / om partyen daer op te hooren ende recht te doen.

Alsoo men hier doenmaels besoigneerde om een vaste resolutie over 't stuck van den rangh der Militaire Officieren, te statueren / wierdt hy / als seer oudt ende ervaren in die materie / versocht om van sijn advijs te dienen; hy overgaf hier van wat volght:

Aen de Ed. Mog. Heeren Raden van State der Vereenighde Nederlanden, &c.

GEeft met behoorlijcke reverentie te kennen U Ed. Mog. onderdaenighen Dienaer *Martin van Juchem*, Commandeur tot *Weesel*, hoe dat hy Remonstrant nu een tijdt herwaerts door 't inkomen van diversche nieuwe Officieren, Ruyteren ende Soldaten (die voor desen d'eere den *Keyser*, den andre den Koningh van *Spaignen*, *Sweden*, den Keurvorst van *Brandenburgh*, Bisschop van *Munster*, ende andere Heeren hebben gedient) diversche rescontres over 't exerceren van haer Ho. Mog. ende U Ed. Mog. *Commandementen* heeft gehadt, welcke

welcke by 't inkomen van de *Lunenburghse* Trouppen apparentelijck niet verminderen, maer eer vermeerderen sullen, ten waere U Ed. Mog. 't selve met het formeeren van een punctueel *Reglement* geliefden te prevenieren, ende alsoo U Ed. Mog. alreede op den *rang* der Officieren hebben gedisponeert, soo heeft hy Remonstrant noodigh geaght tot dienste van 't verdere *Reglement*, hier nae Articulariter memorie te stellen, de ordres ende gebruycken, die dien aengaende van 't Iaer *sesthien hondert negen en twintigh* af tot nu toe sonder eenige contradictie in 't Guarnisoen tot *Weesel* zijn geobserveert ende onderhouden geweest.

I.

Als *eerstelijck*, soo wanneer den *Gouverneur*, of in dessselfs absentie den *Commandeur* door hunne Spions, ofte de eene ofte d'andere Officier van 't Guarnisoen als andere kondtschappen hebben bekomen, dat op den ghemeenen vyant eenige advantage gemaeckt konde worden, soo heeft den *Gouverneur* ofte *Commandeur* na gelegentheydt der saecke, het exploict tot den meesten dienst van 't Landt uytgevoert, 't zy door Ruyters alleen, of Ruyters en Soldaten te voet te samen, onder soodanigen Officier als den *Gouverneur* of *Commandeur* goedt ghevonden heeft, sonder dat eenigh Officier, Ruyter of Soldaet de minste dispositie daer over heeft mogen moveeren.

II.

't Is als den *Gouverneur* of *Commandeur* by hun selven oordeelde, dat voorschreve exploict eenige swarigheyt onderworpen was, heeft deselve de voornaemste Officieren te sijnen Huyse doen komen, oock wel een Krijghs-Raedt laten vergaderen, ende alsoo met communicatie overleydt, wat best daer in ghedaen of gelaten soude zijn, ende vervolgens het selve in 't werck gestelt, ofte oock wel naegelaten hebben, het welck oock altijdt wel gheweest, ende daer by gebleeven is.

III.

Maer als eenige monsteringen, of andere Landts-saecken zijn voorgevallen, heeft men noyt de rangh der Officieren voorby gegaen, sulcks dat hem niemandt ergens in te beswaren heeft gehadt.

IV.

Den *Collonel*, *Luytenant Collonel*, of de *Sergeant Major*, soo te Paerdt als te voet, zijnde hooge Hooft-Officieren, en zijn noyt gebonden geweest by haer Competenten in 't Guarnisoen te blijven, maer hebben gaen logeren, daer sy geraden vonden, edoch in Guarnisoen by hunne Competenten komende, hebben noyt mogen vertrecken, of hebben daer van personelijck notificatie aen den *Gouverneur* of *Commandeur* moeten geven, 't welck nu tot kleynachtinghe van haer Ho. Mog. ende U Ed. Mog. Commandementen gesustineert wordt, onnoodigh te zijn.

V.

Ende heeft oock noyt geen *Ritmeester*, *Capiteyn*, *Luytenant*, *Cornet*, ofte *Vaendrager* sigh sonder verlof van de *Gouverneur* ofte *Commandeur* uyt 't *Guarnisoen* mogen begeven, 't welck nu mede wordt tegen gesproocken, ende sustineren de voorsz Heeren Officieren, dat sy na haer believen uyt het *Guarnisoen* mogen vertrecken, mits daer van als vertrocken zijnde alleen notificatie (door een

quartier-

quartier-Meester of *Sergeant* aen den *Gouverneur* of *Commandeur*) te geven, en als by wederkomste volgens den Articul-brief, daer over wel *reprimande* aen soodanige Officieren werde gegeven, soo werdt by den selven gesustineert dat men haer ongelijck doet, en doet men haer over allerhande onbehoorlijcke bejegeninghe, ende *desobedientie* van 't Commandement in haer Logement gyselen, soo isser een geweldt, ende by een rottinge der Officieren in 't Guarnisoen soodanigh, als offer een volkomentlijcke *revolte* uyt soude komen t'ontstaen.

VI.

Ja oock sustineren de Heeren Officieren dat den *Gouverneur* nochte *Commandeur*, aen de welcke haer Hoogh Mog. ende U Edele Mogende hare Commandementen in den Guarnisoen vertrouwen, niet alleen over de voorgeschreve *disobedientie*, maer oock wel over absolute refusatie, ende contermando der Commandementen, soodanigen Officier die sulcks begaen, niet maght en soude hebben te straffen, en als die selven maer simpelijck met een gijselinge in der selfs Logementen ter straf genomen zijnde, omme eenighsints tot erkentenis te komen, soo wordt doch deselve van de andere Officieren opgerockt, hem niet te submitteren, maer hem op den Krijghs-Raedt te beroepen, ende trachten alsoo U Ed. Mog. *Commandementen*, ende de Overtreders van dien, in egaliteyt te brenghen, ende oversulcks noch derven pretenderen, dat die gene, die de Commandementen selfs onderworpen zijn, oock noch daer over decisie geven sullen, het welcke ten eenenmael tegens alle oude gebruycken (die by den Remonstrant nu in de *acht en vijftighsten* jare dat U Ed. Mog. ende den Lande verscheyden Charge getrouwelicken heeft gedient, ende over al deselve Commandementen wel nagedaght ende geobserveert gehadt) is strijdende, alsoo hy Remonstrant aller eerst tot *Gulick* onder *Pithaen*, op *Papemoets* onder *Harteveldt*, ende voort in alle Veldt-Legers, ende nu oock in de *seven en twintigh* jaren, dat tot *Weesel*, sonder eenige de minste contradictie ghecommandeert, over al bevonden gehadt, dat alle Commandementen der Gouverneurs ende Commandeurs als elders, het was wel ofte qualicken gecommandeert, moesten geobedieert ende ter executie gestelt worden, al was'er lijf en leven aen gelegen, en als dan die genigen, die gecommandeert zijn geweest, bevonden ofte gesustineert hebben, dat qualijcken ofte elders uyt picanterye alsoo ghecommandeert zijn geweest, haer anders nergens als aen haer Hoog Mog. (onder wiens en niemandts anders decisie die *Gouverneurs* ende *Commandeurs*, als exercerende der selfs Commandementen, en hebben gestaen, noch schuldigh zijn geweest hare verantwoordinge te doen) te klaghen, alwaer als dan oock na bevindinghe der saecke, altoos soo wel den eenen als den anderen onpartijdelijck recht wedervaren is, over sulcks dat mede noodtsaecklicken by U Ed. Mog. hier over nae der selfs hooge wijse directie sal dienen versien te worden.

VII.

't Is mede sulcks, dat als een *Officier*, *Ruyter* of *Soldaet* by de Burgers credijt heeft gemaeckt, ende met gemoede niet willende betalen, maer ter contrarie de Burgers jaren en dagen laten naloopen, oock wel op 't laetst, gelijck sommige Officieren ende Ruyteren noch onlanghs ghedaen hebben, in plaets van betalinge die selve met stocken gebasteneert, die Burgers dan na gewoonte by Re-

queste aen den Gouverneur of Commandeur komen klagen, op welcke Requesten den Commandeur door den Auditeur by appointement doet stellen, *zy gestelt in banden van parthye, omme het gene die selve daer tegens hebben binnen seeckeren tijdt by gheschrifte in handen van den Auditeur te stellen*, en als die Requeste door den Geweldiger overgebroght ende geinsinueert werden, gelijck gebruycklijcken is, soo wordt den Geweldiger by sommige Officieren gedreyght, als hy wederom komt sulcke insinuatie te doen, met stocken te bastineren, en als 't tegenberight is inghekomen, ende tegens die schuldt niet te seggen en hebben, wordt op nadere aenmaninge der *Creditoren* door den *Auditeur*, of oock wel by den *Commandeur* selver by appointement aen de hooghe Officieren, die de betalinge van de Compagnien manieren geordonneert, na dat die schuldt groot is, uyt die *eerste, tweede, derde*, oock wel *vierde* Maent gagie betaelt te worden, oock ten hooghsten maer een *derde*, oock wel *vierde*, *vijfde*, ofte *seste* part in te houden, ende aen de Credituoren te betalen; het welcke nu mede by deser gelegentheydt gedisputeert ende geoordeelt wordt den Gouverneur ofte Commandeur de macht niet en heeft sulcks te onderstaen.

VIII.

Ende soo eenige disputen teghens die schulden by parthye gemoveert, ende mitsdien verder werdt gheprocedeert by *Republicque*, *Duplique*, en *Triplicque*, soo wordt Krijghs-Raedt over de saeck gehouden, ende parthyen geordonneert hare bewijs stucken in te brenghen, ende soo voort nae examinatie der saecke geoordeelt als na Reghten, ende alhoewel niemandt van rechts-wegen daer iets tegens behoort te hebben, eehter als den *Commandeur* als dan op 't nader aenhouden der *Crediteuren* die Sententie vermeent ter Executie te stellen, omme de *Crediteuren* soo veel 't mogelijcken aen 't hare te helpen, gelijck van tijdt tot tijdt geobserveert is geweest, soo word het selve nu by de Officieren in dispuyt getrocken en ghesustineert, dat den Gouverneur of Commandeur die macht niet en heeft soodanighe Sententie ter Executie te stellen, maer dat die *Executorialen*, onaengesien geen apel voor handen, by U Ed. Mog. soude moeten gesolliciteert worden, het welcke voor desen noyt in observantie noch van niemandt gepracticeert, nochte eenighsints voorgeworpen is geweest, dan alleen nu by eenige Officieren, Ruyteren en Soldaten, die niemandt en gedencken te betalen voorgestelt, ende gedisputeert werdt.

IX.

De waghten ende waght-orden, zijn altoos by den *Commandeur*, ende *Majoor* geordonneert ende opgestelt, soo als by deselve geoordeelt werdt te behooren, ende dat oock na de gelegentheydt ende sterckte van 't Guarnisoen, sonder dat sich oyt yemandt daer teghen heeft gestelt, dan alleen nu als de Heeren *Gedeputeerden* van haer Ho. Mog. te Velde den *drie en twintighsten* April lestleden, by Patenten *twaelf* Compagnien te voet uyt het Guarnisoen getrocken, ende maer *drie* Compagnien te voet, ende *vijf* Compagnien Paerde daer in gelaten, waer over den Commandeur noodigh achte, dat d'ordinaire Ruyter-waght, zijnde *een en twintigh* Ruyteren met haer Paerden en monteringh haren Post souden behouden, ende daer beneffens van de overige *vier* Compagnien, elck een Corporaelschap met hare Carabijns, sonder de voorighe monteringe op de Hooftwacht

wacht ende andere Posten, de waghten te verseeckeren; daer toe de Hooft-Officieren der Ruyteren niet en willen verstaen, maer wel de Waghten willen helpen verseeckeren, edoch niet anders als te Paerdt met haer volle monteringhe; ende vermits de noodt vereyschte dat die Posten noodtsaeckelijck moesten worden beset, ende mitsdien het selve geen disputen konde lijden, soo heeft den Commandeur, doch niet sonder een groote krack in 't Commandement te lijden, sich daer nae moeten voeghen, daer uyt men naderhandt bespeurt heeft, dat door de Ruyters op de Hooft-waght, als mede aen de Poorten ende op de Wallen (terwijl de Paerden niet onder 't dack gebracht en konden worden) groote disordre aen de Burgers Huysen, ende schaeden aen de Fortificatien op de Wallen is gecauseert.

X.

't Is mede sulcks dat de Commandementen over 't Guarnisoen, soo in delicten als versuym of wandevoor der Waghten, door de Gouverneurs of Commandeurs sonder eenigh tegenspreeken absoluyt op navolgende maniere zijn geexerceert ende geemaneert geweest.

XI.

Soo wanneer een Officier sijn Post niet wel versien, oock wel tusschen de Officieren eenigh misverstant oft querelle is gheresen, ende den Commandeur daer van verwittight zijnde, heeft den Commandeur deselve Officieren datelijck door den Majoor in haer Logementen doen gijzelen, ter tijdt toe dat weghen wandevoir der waghten satisfactie ghechiet, ende het selve misverstant der strydende Officieren door bemiddelinghe van andere Officieren, die den Commandeur daer toe geordonneert heeft ghehadt, by geleyt is gheweest, het welcke nu mede werdt gedisputeert, ende gesustineert den Commandeur de maght niet te hebben sulcks te doen, ofte by der handt te nemen.

XII.

't Is mede altijdt in observantie geweest, ende noch soo wanneer eenighe Officieren met de Burgers oft andere Politicque persoonen, sigh in slagerie of andere ongelegentheden hebben ingelaten, ende het selve aen den Commandeur wierde gheklaeght, dat alroos den Commandeur datelijck door den Officier van de Hooft-waght daer in heeft laten versien, ende vervolgens den selven Officier in sijn Logement doen brengen, ende geordonneert daer in te blyven, ter tijdt toe de sake ge-examineert, ende soo 't doenlijck, bygeleyt was geworden, sonder dat sigh yemandt oyt te vooren daer teghen geopposeert, veel min disputen gemoveert heeft ghehadt, dan alleen nu, dat die Officieren sustineren haer daer by te kort ghechiede, ende absolutelijck derven voorwenden, dat den Commandeur haer ongelijck doet, dat sy met de Borgers ende andere Politicque persoonen niet en mogen om springen na haer eygen believen.

XIII.

In gelijcke observantie is altijdt in 't stuck van de Commandementen binnen *Wesel* tot noch toe sonder eenige de minste disputen geweest, dat, als een Ruyter ofte Soldaet te voet met een Borger ofte Boer ende andere persoonen in disputen zijn geraeckt, ende datter slagen over gevoert zijn geweest, ende het selve aen de Commandeur geklaeght wierde, den Commandeur dadelijck den Sergeant van

 Hooft-

Hooft-waght met eenige Musquettieren daer na toe heeft gesonden, en den selven Ruyter of Soldaet in arrest doen nemen, en alsoo op de Hooft-waght doen brenghen, daer zijnde den Auditeur met den Officier van de Hooft-waght geordonneert na de plaets daer het voorsz querel gheweest is, te gaen informatie nemen, ende rapport doen; wierdt dan by 't voorsz rapport bevonden de saecke niet veel om 't Lijf te hebben, soo wierdt den selven Ruyter of Soldaet wel met een reprimande, uyt de Hooft-waght ontslaegen. Ende soo by 't voorsz rapport bevonden werdt de saecke van meerder swarigheyt te zijn, soo wort den beklaegten Ruyter ofte Soldaet by den Geweldiger gebraght, ende aldaer gedetineert gehouden, ter tijdt toe dat den beledighden contentement werdt ghedaen, ofte dat den selven Ruyter of Soldaet nae meriten van de saecke, by Sententie van de Krijghs-raedt sijne behoorlijcke straffe uytgheftaen heeft, het welck nu mede by sommighe Officieren gedisputeert werdt, sustinerende den Commandeur soo veel maghts niet en behoort te hebben, om een Ruyter ofte Soldaet by den kop te doen nemen, voor en aleer sijne overtredinghe by den Ritmeester ofte Kapiteyn bekent is gemaeckt, ende alsoo by den Commandeur daer in soude konnen worden voorsien, het welck t'eenemael teghens alle Commandementen *is strydende*, alsoo die selve saecken by dusdanige ghelegentheden geen uytstel konnen lyden langh om te vragen, voor en alleer deselve quaetdoenders in verzekeringe zijn gestelt.

XIV.

't Is mede altijdt in gebruyck en observantie geweest, gelijck noch is, dat men de Moordenaers, Dieven, Huysbreeckers, Straetschenders ende andere dierghelijcke excessen begaen, in heghtenisse doet brengen, op de beste maniere, die men daer toe bedencken kan, daer zijnde, doet men die delicten examineren, en in de Krijghs-raedt brengen, omme volgens den Articule-Brief na bevindinghe der saecken Sententien formeren, ende door den Scherpreghter sonder eenighe genade ter executie stellen, sonder dat oyt yemandt yets daer tegens gehad heeft, dan alleen nu eenige nieuwe Officieren, dewelcke sustineren met soodanige harde straffen, over 't volck niet en behoort te continueren, ja als 'er onder anderen noch eenige openbare Straetschenders bevonden wierden, die eenighe Kooplieden uyt *Wesel* nagevolght hebben gehadt, ende op vryer straten het hare hebben af genomen, ende die selve daer benevens tot der doodt toe (omme hun op eenmael *hondert vijf en tachtigh* Rijcksdaelders aen gelde te ontweldigen) gequetst hebben gehadt, ende meer andere dieverijen op vryen straten bedreven hadden, ende daer over by den Krijghs-raedt alleen (hoewel haer oock den Articul-brief was voorgestelt, omme in conformiteyt van dien, reght te doen) sijn doch die selven maer met *drie* stroppaden vry gheraeckt, deselve uytgheftaen hebbende, sijn door der selver Officieren groote devoiren aenghewent, die selve delinquanten weer onder de Compagnien te mogen hebben, het welcke by den Commandeur ten eenenmael teghen gestaen zijnde, sustineerde die Officieren den Commandeur haer ongelijck dede.

XV.

Gelijck mede by exempel blijckt, dat die onlusten, die tusschen den *Graef van Flodrof* ende den *Commandeur Suchen* zijn ontstaen (onder reverentie) niet anders

anders als uyt loutere opgeraepte logens zijn voorgekomen, of als sijn *Vorstelijcke Doorlughtigheyt van Nassau* seeckeren Moordenaer soude hebben gepardonneert gehadt, 't welcke ten eenemael onwaerachtigh is, ende onwaerachtigh bevonden werdt, ende doch omme door desen schoonen deckmantel soo een Moordenaer (die des Commandeurs eygen bloedt geraeckt) tegens sijnen wille en danck, als oock teghen alle reght ende reden in 't Guarnisoen (daer inne hy Commandeur haer Hog. Mog. ende uwer Edele Mog. commandementen is exercerende) te maintineren.

Oversulcks hy Remonstrant uwe Edele Mog. ootmoedigh is versoeckende, dat der selver goede geliefte zy, te vermeeren een nieuw Militair Regiment, soo ter regarde van de Commandementen, als andersints, ende die voorgestelde Articulen daer inne te gedencken, ende op elck van deselve soodanige ordre stellen, ende die voorsieninge te doen, als die selve na hare hooge wysheyt ende discretie ten diensten van Landen, ende ten respect van de Commandementen, als mede gerustigheyt in de guarnisoenen sullen bevinden te behooren.

Dit doende, &c.

Edele ende Mogende Heeren:

DEn Commandeur *Martin van Juchen*, by 't formeren van sijn project, over 't stuck van 's Landts Commandementen, narichtinge bekomende, dat uwe Ed. Mog. den *seven en twintighsten* April laestleden, albereyts op den Rangh der Militaire Officieren hadden gedisponeert, heeft als doen, als noch geen kennisse van de gront van dien hebbende, 't selve moeten voorby gaen, edoch als nu den Inhoudt daer van verstaen hebbende, ende (onder ootmoedige *correctie*) oordeelen, dat noch verscheyde andere disputen (dien aengaende in 't guarnisoen van *Wesel* gehadt) niet en souden konnen werden geprecaveert, soo heeft hy Remonstrant nodigh gheacht de oude ghebruycken die ten regarde van den Rangh, tot noch toe binnen *Wesel* zijn geobserveert gheweest, ende nu onlanghs in dispute getrocken zijn, hier by te voegen.

I.

Eerstelijck. heeft altijdt een Collonel te paerde Sessie gehadt boven een Collonel te voet, alwaer 't dat den Collonel te paerde, maer *acht* dagen *Collonel*, en die te voet *thien* Jaren ende meer *Collonel* hadde gheweest, 't welck nu tusschen die beyde in dispuyt getrocken wordt, beroepende die te paerde hun op de oude gebruycken, ende die te voet haer op d'ouderheyt hunner Commissie.

II.

De *Collonele te paerde* houden onder haer sonder eenige Dispute na d'*outheydt harer Commissie*.

III.

Gelijck sulcks mede by de *Collonels te voet* sonder eenige contradictie geobserveert wordt.

IV.

De *Lieutenant Collonel* te voet heeft altoos de Rangh gehadt voor een *Sergeant Majoor*

Major te paerde, alwaer 't dat den *Lieutenant Collonel* maer *acht* dagen *Lieutenant Collonel* was gheweest, 't welck nu mede wordt gedisputeert, voorgevende den *Sergeant Major* te paerde, dat hy soo wel de *tweede* persoon van 't Regiment te paerde representeert als den *Lieutenant Collonel* de *tweede* van 't Regiment te voet.

V.

De *Lieutenants Collonels* te voet houden haren rangh altoos onder malkanderen, na d'outheyt harer Commissien.

VI.

Gelijck mede de *Sergeanten Majoors te paerde* alsoo doen.

VII.

Een *Sergeant Majoor* te paerde heeft altoos Sessie gehadt boven een *Sergeant Majoor* te voet, alwaer 't dat den *Sergeant Majoor* te paerde maer *acht* daghen ware geweest, ende die te voet *twintigh* en meer Jaren; 't welck nu mede wert gedisputeert, beroepende hem die te paerde op d'oude ghebruycken, ende die te voet op d'ouderheyt sijner Commissie.

VIII.

De *Sergeanten Majors* te voet houden haer Rangh na de ouderheydt haerder Commissie, sonder dat daer over oyt disputen zijn geresen.

IX.

Den *Ritmeester*, al is 't schoon dat maer *acht* dagen die Charge heeft gehadt, heeft altoos tot noch toe in *Wesel* Sessie gehadt voor een Capiteyn te voet, niet tegenstaende den Capiteyn *dertigh* ende meer Jaren Capiteyn is gheweest, het welck nu mede werdt gedisputeert, refererende de *Ritmeesters* haer op de oude Observantien, ende de Capiteynen te voet haer op de oudtheydt haerer Commissien.

X.

De *Ritmeesters* onder malkanderen houden hare rangh nae de oudtheydt van hare Commissie sonder eenige contradictie.

XI.

In gelijcker voegen doen oock de *Capiteynen* te voet.

XII.

Een *Capiteyn Luytenant* te Paerde, heeft altoos tot noch toe tot Wesel, boven een *Capiteyn Luytenant* te voet Sessie gehadt, alwaer dat die te Paerde maer *acht* dagen *Capiteyn Luytenant*, ende die te voet *thien* ende meer jaren *Capiteyn Luytenant* was geweest, 't welck nu mede ghedisputeert werdt, die te Paerde haer houdende aen de oude gebruycken, ende die te voet hun beroepende op de oudheydt haerder Commissie.

XIII.

Anders reguleeren haer die de *Paerde*, onder haer, nae de oudtheydt haerder Commissie.

XIV.

Gelijck de *Capiteyn Luytenants* te voet onder haer mede doen.

XV.

De *Luytenants* ende *Cornets* te Paerde hebben hare rang mede altoos tot Wesel

sal gehouden boven de *Luytenants* ende *Vaendrighs* te voet, alwaer 't dat de *Luytenants* ende *Cornets* maer *acht* dagen haer Charges hadden gehadt, ende ter contrarie de *Luytenants* ende *Vaendrighs* te voet veele jaren hunne Charges hadden bekleedt, 't welck nu al mede werdt gedisputeert, beroepende die te Paerde hun op de oude gebruycken, ende die te voet haer op de oudtheydt haerder Commissien.

Door alle welcke voorsz disputen, ende contraventien het in 't Guarnisoen tot Weesel nu soo verre is ghekomen, dat voortaen haest geen Krijghs-Raedt meer gehouden en kan werden.

Waeromme hy Remonstrant genoodtsaeckt is gheweest omme U Ed. Mog. alle 't selve voor te dragen.

Ootmoedelijck versoeckende, dat deselve gelieven soodanige voorsieninge, ende specialijck in de voorgestelde *eerste*, *vierde*, *sevende*, *negende*, *twaelfde*, ende *vijfthiende* Articulen te doen, als den dienst van den Lande, ende ordre in de Guarnisoenen daer ontrent sal vereysschen.

Den Grave van Flodrof alreede tweemael voor den Raedt geroepen / ende niet comparerende / wierdt op den vierden aen hem gedaen de derde aenschrijvinge / met intimatie dat men op defaut soude decerneren wat recht was; maer eyndelijck compareerde / ende den negenden disponeerde den Raedt als volght:

Extract uyt de Resolutie van den Raedt van State der Vereenighde Nederlanden.

Saturdagh den *negenden* Juny *sesthien hondert acht en sestigh*.

OP 't rapport van de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden, gevisiteert ende geexamineert hebbende de stucken, overgelevert by den Commandeur *Marten van Juchem*, houdende klachten over den Graef van *Flodorf*, Majorende Ritmeester in dienste van den Lande, mitsgaders de stucken daer jegens overgeleydt by den gemelten Grave van *Flodorf*, ende gehoort hebbende de Officieren voornoemt op den inhoude van de voorsz respective stucken, ende de positiven daer inne influerende, is na deliberatie goedt gevonden mitsdesen by provisie te suspenderen den meer-gemelten Graef van *Flodrof* van de Exercitie van desselfs functie, als Majors Ritmeesters voornoemt, ter tijdt ende wijle dat anders sal zijn gedisponeert, sullende daer van kennisse gegeven werden aen de Heeren Staeten van Hollandt, op welckers Provintie hy Grave staet gherepartieert.

G. G L A S, vt.

Accordeert mettet Register

G. van SLINGELANDT.

Satur-

Saturdagh den tweeden hebben de Heeren van Heuckelon, ende andere / ge-rapporteert dat haer Ed. achtervolgens haer Hoogh Mog. resolutie van den een en dertighsten Mey lestleden in conferentie gheweest waren met d'alhier aenwesende Gecommitteerden uytte respective Collegien ter Admiraliteyt / ende van advijs souden zijn / dat 's Landts Vloot onder Equipagie by de te-genwoordighe vreedsame conjuncture van tijden ende saken souden behooren afghedanckt te worden; des dat achthien Scheepen van Oorlogh; 't zy van die geen die alrereydts waren ge-equipeert / of noch uyt d'ordinaris middelen van de Collegien ter Admiraliteyt ge-equipeert souden worden / te weten een derde met festigh Stucken / of daer boven / een derde met tusschen de veertig en vijftigh Stucken / ende resterende derde, met tusschen de dertigh en veer-tigh Stucken gemonteert / souden behooren in Zee gesonden te worden / om te kruyssen voor 't naeuw van de Straet, ontrent de Caep St. Vincent, ende vor-ders langhs de Kusten van Spaignen ende Portugal, tot destructe van alle Roovers / ende protexie van de gaende ende komende Koopvaerders / te ne-steren by 't Collegie ter Admiraliteyt tot Rotterdam drie, by 't Collegie t'Am-sterdam, negen, by 't Collegie in Zeelandt, drie, en by dat van 't Noorder-quartier, drie, daer van ses Schepen successive tot convoy van de gaende en komende Schepen ghebruyckt souden werden / en vint 't Esquadre voor ver-verssingh van Scheepen en Volck altoos in goeden standt te houden; tot welck Convoy / en om te ververschen als vooren / een Schip van 't Collegie ter Ad-miraliteyt tot Rotterdam, drie van Amsterdam, een van Zeelandt, ende een van 't Noorder-quartier successivelijck ge-employeert souden worden; ende ten derden, dat mede uyt d'ordinaris middelen van de meer gemelte Collegien ter Admiraliteyt / ende onder verdeelinghe als boven / volghens en in conformité van haer Hog. Mog. Resolutie van den achthienden Mey / de nombre van achthien goede Oorlogh-Schepen souden behooren verdubbelhuyt te worden / om een lange reyse te konnen doen na af gelegen gewesten / ende aldaer na gele-gentheyt ten meesten dienst van den Lande geemployeert te worden; Waer op gedelibereert hebben de Gedeputeerden van de respective Provintien de twee eerste poincten van 't voorsz rapport over genomen, dewelcke versoght wierden sigh daer op / soo haest doenlijck / te willen verklaren; Dan is op het derde poinct goet ghevonden dat aen de Gedeputeerde Collegien ter Admiraliteyt tot Rotterdam, Amsterdam, Zeelandt en 't Noorder quartier geschreven sou-de werden / dat haer Ed. uyt haer ordinaris Middelen / ende onder verdelinge / oock ten fine als vooren ten spoedighsten wilden doen verdobbelijuyden de nom-bre van achthien goede Oorlogh-Schepen / als namentlijck ses gemonteert met festigh Stucken / ses van veertigh tot vijftigh Stucken / en ses van dertigh tot veertigh Stucken / om op nader ordre van haer Hog. Mog. daer van vorder na gelegentheyt van saken gedisponeert te werden / met versoeck en begeerte dat deselve Collegien ter Admiraliteyt haer Hog. Mog. van tijdt tot tijdt wilden adverteren wat by hun dienaengaende verrigt ende ge-effectueert / oock hoe verre mettet gunt voorsz / geavanceert soude zijn.

Den vierden is ter Vergaderinge ghelesen het Advijs van de Heeren Ge-committeerden van 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam, geformeert alhier

alhier in den Hage den eersten deses / tot voldoeninge van hare Hoogh Mog. resolutie van den negenden Mey lestleden / rakende het Schip de Judith, t'huys hoorende tot Amsterdam voorsz / mitsgaders het Schip de Adriana tot Vlissingen, 't eerste door twee Oostendische Kapers in November sesthien hondert twee en sestigh by de Reviere van Lisbon genomen / in de Coronne opgebracht / ende aldaer geconfisqueert / ende 't andere by die van St. Sebastiaen: hier na volgende van woorde te woorde geinsereert.

Hooge Mogende Heeren.

OM te voldoen aen 't gerequireerde by U Ho. Mog. resolutie, ende aenschrijvinge van den *negenden Mey* lestleden, heeft het Collegie ter Admiraliteyt tot *Amsterdam* gelast aen de ondergeschreven Gecommitteerden te adviseren, rakende het Schip de *Judith*, t'huys hoorende tot *Amsterdam* voorsz, mitsgaders het Schip de *Adriana* tot *Vlissingen*, 't eerste door twee Oostendische Kapers in *November sesthien hondert twee en sestigh*, by de Revier van *Lisbon* genomen, in de *Caronie* opgebracht, ende aldaer geconfisqueert; ende 't andere by die van *St. Sebastiaen*, dat, voorby gaende de sake ten principalen, als by u Ho. Mog. ge-examineert ende ingenomen wesende, eer ende al vooren deselve het wel-ghemelte Collegie, mitsgaders dat in *Zeelandt* by twee distincte resolutien van den *acht en twintighsten* September, ende *eersten* October des voorleden Jaers hebben gelieft te belasten ende ordonneren, gene Oostendische Schepen, noch te ingeladen goederen, toebehoorende de subjecten van den Koningh van *Spaignen* tot *Amsterdam* ende *Vlissingen* daer te vooren opgebracht, te relaxeren, voor ende aleer de geinteresseerdens by de voorsz Schepen ende ladingen respectivelijck souden hebben genoten vergoedinge van haer gelede schaden, ofte ten minsten dat de Schippers ofte Eygenaers een voorsz opgebrachte Oostendische Scheepen ende Goederen, voor soodanige vergoedinge gestelt souden hebben suffisante cautie, mitsgaders oock eer ende alvooren U Ho. Mog. by resolutie van den *ses en twintighsten* November lestleden, hebben ghelieven te ordonneren, dat boven de ghemelte goederen na relaxatie van de Schepen, daer in deselve waren geladen geweest, noch aengeslagen ende in arrest gehouden souden werden, de Goederen ghelost uyt seecker Portugeesch Schip, genaemt de *St. Ian* in Zee verovert, door Capiteyn *Ian Iansz*, voerende 't Fregat de *St. Dominicus* van *Oostende*, ende door Storm in *Texel* ende het *Nieuwe Diep* ingelopen, eyndelijck na langhwijligh vertoeven, ende dewijle van de Spaensche of Vlaemsche zijde, nu een geruymen tijdt herwaerts na de voorsz sake niet en is getaelt, noch op geen conferentie, in gevolge van U Ho. Mog. resolutie van den *twee en twintighsten* December lestleden, wordt geinsteert dat oock den tijdt by advijs van de Heeren Gecommitteerden uyt de Collegien ter Admiraliteyt, ten fine van accommodatie tusschen parthyen gheinteresseerden ten selven dage geprojecteert, mitsgaders oock den tijdt van *veerthien* dagen die U Ho. Mog. by resolutie van den *derthienden* February jonghstleden hadden geordonneert, ten versoecke van de Heer Ambassadeur van den Koningh van *Spaignen* te surcheren de provisioneele verkoopinge der goederen, die geoordeelt mochten werden van

contrebande ofte niet en zijn gereclameert ofte gelicht onder cautie, gelijck aen allen ende een yeder sonder onderscheydt is toegestaen, in gevolghe van U Ho. Mog. resolutie van den *acht en twintighsten* October des voorleeden jaers nu al langh verloopen is, maer een overtollighe insinuatie te doen aen den hoogh-gemelten Heere Ambassadeur van den Koningh van *Spaignen*, geproocedeert soude konnen werden tot verkoopinge van de voorsz noch resterende Goederen, ten behoeve van den genen, die bevonden sal werden daer toe gerechtight, tot verhoedinghe van verderf ende verder kosten, ende dies onvermindert tot het overnemen, examineren ende begrooten der gheledene schaden by de voorsz geintereſſeerdens, omme vervolgens by U Hoogh Mog. gedisponeert te werden op de vergoedinge van dien, sulcks als deselve na recht ende billijckheydt, volgens der selver hooghe wijsheydt ende gewoonlijcke Justitie bevinden sullen te behooren.

Actum Hage den *eersten* Juny *sestien hondert acht en sestigh*: Was Onderteeckent *C. D. Bestevaer*, *Henrick Hooft*, *E. van Ruyghenbergh*, *Br. de Wildt*.

Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden ende verstaen in conformité van 't voorsz advijs / dat den Agent de Heyde den inhoudt van de resolutie van hare Ho. Mog. van den acht en twintighsten October ende derthienden February, beyde lestleden ten overvloet en om alle pretext wille nochmaels aen den Heer Ambassadeur van Spaignen soude gaen representeren / ende dat het gemelte Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam gheauthoriseert soude werden / omme te procederen tot verkoopinge van de noch resterende Goederen / breeder in 't voorsz advijs ghementioneert / ten behoeve van den genen die bevonden soude werden daer toe gerechtight te zijn / tot verhoedinghe van verderf ende verdere kosten / ende dien onvermindert over te nemen / examineren / ende begrooten de schade by de hier boven genoemde gheintereſſeerden geleden / ende hare Ho. Mog. daer van pertinent bericht te laten toekomen / om dien aengaende sulcks nader ghedisponeert te werden als men bevinden soude te behooren.

Den laetsten May deed den Resident Coljers sijn publicque Intrede binnen Constantinopolen in volghende maniere: Den Chiaus Bassa, zijnde de eerste persoon van die genen / dewelcke den Grooten Heer in Ambassade sent / ende gebruyckt werdt voor Maistre des Ceremonies, geaccompagneert met den Vayvode van Galata, het welck beduyt Gouverneur van die plaets / daerinne de publicque Ministers van Christenrijck hare Residentie houden / ende verscheyde hare Domestiquen sijn den voorsz dito aen des Residents woort gekomen (maer na toe hy des morgens vroegh was gegaen) ende hebben hem aldaer verwellekomt / uyt den name van Cajemacau, significerende daer mede den persoon / dewelcke in absentie van den Grooten Visier, des selfs ampt in Constantinopolen waer neemt / die deze Ministers heeft hy ten respecte van de beleeftheydt van den Cajemacau, ende van haer moeyte bedanckt / ende alsoo het 's morgens omtrent ten thien uren was / met Caffé/ Serbet

[illegible] van het Landt/ [illegible] in diergelijcke occasie / getracteert / [illegible] is hy met haer [illegible] aen-boort ghe-gaen/ ende onder het losbranden van het Canon aen Landt ghetreden/ alwaer hy tachtigh Janitzaren van den Grooten Heer te voet / vijftigh Chiaussen/ zijnde alle persoonen die in dat Rijck tot twee saecken alleen ge-employeert werden / te weten / tot Gesantschappen / ende tot het halen van de Hoofden van de Visiers ende Bassaes, als het den Grooten Heer soo goedt vindt / ende vijftigh Domestijcquen van den Cayemacan te paerdt paer aen paer in ordre vondt/ achter deselve had hy (Resident) doen rengeren twee van onse Trompetters met Livrey-rocken ende Silvere ende Goude Laeckene Banderollen aen haer Trompetten / ende daer aen acht sijne Janitsarisen / ende ses Drogemans / de Janitzaren te voet / de Drogemans te paerdt. Hy vondt voor hem aen het Strandt / het Lijf-paerdt van den Cayemacan, ende vier Handpaerden op het cierlijckste met Diamanten / Robijnen ende Esmerauden opgepronckt; Op het voorsz Lijf-paerd gheseten zijnde / hebben de voorsz twee Ministers/ op heerlijcke paerden geseten zijnde/ hem in het midden geset/ ende alsoo voort-ghereden sijnde / volghde hem eerst te voet twaelf knechts in roodt Livrey/ met swarte ende geele Fluweele kousen / daer aen sijn Secretaris te paerd alleen / daer aen beyde de Capiteyns van de twee Oorlogh-Schepen/ daer aen sijne drie Soonen / daer aen de twee Lieutenants van deselve Schepen/ daer aen juventus Patriæ, dewelcke met hem uyt het Vaderlandt mede gekomen was/ ende daer aen de Messieurs van de Natie/ alle mede paer aen paer; In dat postuur / omtrent de drie hondert sterck / reden sy na sijn Logement; de straeten waren met duysenden van menschen beseten / aen dewelcke den Resident/ volgens het gebruyck in diergelijcke occasie / al rijdende geldt te grabbel goyde; In sijn huys gekomen zijnde / tracteerde hy de voorsz twee Ministers met Serbet / vereerden haer Vesten / ende betaelde de verdere Leges in geldt / ende daer mede namen die Heeren haer afscheyt van hem. Dit was de eerste Solemniteyt die voor af heeft moeten gaen: De tweede is d'Audientie by den Cayemacan, die hy nu eerstdaeghs soude hebben.

Alhier hadt de Republijcque van Venetien extraordinaris Gedeputeert den Heer Marquisini haren Secretaris / soeckende Secours voor Candia. Den vijfden was daer over Conferentie / ende de finale Resolutie was / van niets schriftelijcks te beloven (ghelijck oock daer van geen notule is ghehouden) maer hem door d'Heer van Heukelom eerste in de Commissie / tot antwoordt te doen toe voeghen / dat den Staet alvoorens wilde afwachten wat Vranckrijck ende Engelandt souden doen, ende dat sulcks ghesien zijnde, men als dan soude resolveren 't geen men soude vinden geraedsaemst te zijn; Hier mede nam d'Heer Marquisini sijn afscheyt ende vertrock nae Engelandt. Men belette wel niet dat onder de handt ende op de naem van particulieren nu en dan Provisien van Oorlogh derwaerts wierden gevoert / maer men wilde den Turck niet offenseren / om die delicate ende profijtelijcke Commercie op de Levant niet te krencken; Want al-hoe-wel Vranckrijck daer nae de Venetianen openlijck assisteerde / Engelandt oock hield 't et met ons gevoelen / ende onse

excuse mag / dat wy ons souden reguleren na Engelandt, ende Engelandt seyde haer te willen reguleren na desen Staet.

Den sevenden wierdt alhier uyt-gheschreven een Generalen Danck- Vast- ende Bede- dagh.

Aen de Respective Provintien, Geassocieerde Landtschappen, Steden ende Leeden van dien.

NAdemael het Godt de Heere Almachtigh uyt sijn oneyndige barmhertigheyt genadighlijck gelieft heeft, niet jegenstaende de hoogh-gaende Sonden, ende ongherechtigheden van ons Landt, de sware ende donckere wolcken die haer omtrent den Staet deser Landen voor deden, door de heldere Sonne-stralen van een ghewenschte ende heylsame Vrede in de gemeene Christenheyt te doen verdwijnen; Mitsgaders het Fenijn des Oorloghs, het welcke in de Nabuurschap van den selven Staet allomme met volle vlammen was uytgeborsten, uyt te blusschen, ende dat wy ons aen de aldergrootste ondanckbaerheyt souden schuldigh maken, indien wy sijne Goddelijcke Majesteyt over soodanighen gunst ende ghenade-giften met ware danckbaer herten den hooghsten lof ende prijs niet en quamen toe te brengen: Soo hebben wy huyden goet ghevonden, oock voor het wel-wesen van ons alghemeene lieve Vaderlandt, ten hooghsten noodigh ende dienstigh geoordeelt, over alle de Geunieerde Provintien, Landtschappen, Steden ende Leden van dien, mits desen uyt te schryven een Algemeenen Danck- Vast- ende Bede- dagh, die wesen sal Woensdag naestkomende en veerthien dagen, zijnde den *seven en twintighsten* deses, Nieuwen Stijl, omme Godt den Heere ten selven daghe, in alle de Kercken deser Landen uyt gront des herten te dancken, loven ende prijsen, over den gewenschten ende heylsamen Vrede, daer mede het sijne Goddelijcke Majesteyt als vooren soo goedertierentlijck gelieft heeft de gemeene Christenheyt, ende specialijck mede den meer-geseyden Staet onses lieven Vaderlands te begenadigen, ende wyders oock met een nederigh ghemoet ende verslaghen geest, vyerighlijck te bidden ende te smeecken, beneffens een ware ende oprechte belijdenisse van alle onse sonden ende hoogh-gaende ongerechtigheden, dat deselve den Staet deser Landen wille hebben ende houden in sijne genadige ende Vaderlijcke voorsorge, sijne gonstige goedertierentheyt over deselve continueren, ende als van alle tyden her, voor alle openbare gewelt van buyten, ende quade machinatie van binnen bewaren en verseeckeren, ten eynde dat den meer-genoemden Staet onses lieve Vaderlands, ende de Ware Christelijcke Gereformeerde Religie in deselve, door sijne onafmetelijcke barmhertigheyt moge ongequetst ende behouden blyven, tot grootmakinge ende verbreydinge van sijne Alderheylichste Name, voortplantinge en aenwasch van de voornoemde ware Christelijcke Gereformeerde Religie, conservatie van onse diergekoghte Vryheydt, ende onser aller Ziel en Zaligheydt; Versoeckende derhalven gantsch Vrundt ende ernstelijck dat U Ed. Mog. den voorsz Danck- Vast- ende Bede- dach, jeghens den voorsz *seven en twintighsten* deses, Nieuwen Stijl, in hare Provintie tijdelijck te doen publiceren, ter plaetse daer

daer men gewoon is soodanighen Publicatie te doen, ende daer-benevens wel strictelijck te verbieden, oock metter daedt te doen ophouden, niet alleen alderley Handtwerck ende Neeringe, maer voor al te beletten het Tappen, Kaetsen, Balslaen, ende diergelijcke exercitien, door seeckere groote poenen daer tegens te statueren; op dat soo goeden ende heylsamen voornemen door de voornoemde onbehoorlijcke ende wulpsheden niet gheturbeert of verhindert en worde. Doende van 't gene voorsz is mede advertentie aen de Fransche ende Engelsche Kercken, dieder in U Ed. Mog. Provintie soude mogen zijn. Waer mede eyndigende Ed. Mog. Heeren, sullen wy Godt Almachtich bidden, &c.

In den Hage, den *sevenden* Juny, *sesthien hondert acht en sestigh.*

De Revcue by Berghen op Zoom nu mede door d'Heer Wurtz ghedaen zijnde; Is den achsten gehoort het Rapport van de Heeren Ripperda tot Buurse, ende andere haer Hog. Mog. Gedeputeerdens tot het stuck van de Patenten/ met ende nevens eenige Heeren Gecommitteerde van de Raedt van Staten gevaceert hebbende in saken rakende de Compagnien te voet en te paerde/ in employ ghewcest zijnde in de boven-quartieren; Mitsgaders dewelcke jegenwoordigh noch vergadert waren ontrent Bergen op den Zoom, om deselve te doen weder keeren na de plaetsen daer uyt deselve originelijck gelight/ ende alwaer hare Vrouwen ende Bagagie gebleven waren. Ende hebben de ghemelte Heeren hare Hog. Mog. Gedeputeerde oock gerapporteert/ dat in de Lijste der Compagnien/ onder anderen influeerde seven Compagnien die na de Provintie van Hollandt ende West-Vrieslandt hadden moeten ende nu elders ghesonden souden moeten werden/ maer dat sulcks in de besoignes was goet gevonden ende geacquiesceert in consideratie/ dat eerstdaeghs wederom eenige Compagnien Mariniers in deselve Provintien stonden in te komen; Waer op gedelibereert zijnde/ is goet gevonden/ dat voor ende ten behoeve van de voorsz Compagnien de nodige Retour-patenten/ met ende nevens de verdere Depesches daer toe specterende/ verveerdight souden werden/ ende sonder resumptie af gesonden. Wyders is geresolveert/ dat aen de Heeren haer Hog. Mog. Gedeputeerden ende Gevolmachtighden/ jegenwoordig te Velde zijnde/ tot/ ende omtrent Bergen op Zoom geschreven soude werden/ dat haer Ed. met ende nevens den Heer Veldtmaerschalck Wurtz weder herwaerts vermoghten te keeren/ so haest als de Retour-Patenten voor de Compagnien aldaer in employ zijnde/ derwaerts souden wesen over gekomen/ dewelcke aen haer Ed. geaddresseert souden werden/ om aen de voornoemde Compagnien gedistribueert te werden.

d'Heeren Gevolmaghtighden te Velde hadden in seeckeren Brief van advertentie/ die sy aen haer Hog. Mog. schreven/ d'Heer Wurtz den character gegeven van Excellentie. d'Heer President sustineerde dat dit was een incongruiteyt; ende dat Gevolmaghtighden/ representerende den Staet/ een Veldtmaerschalck niet hadden te noemen Excellentie. Over sulcks wierdt gestelt in handen van d'Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere/ om de retroacta na te sien. Edoch/ daer van is niet verder ghekomen/ ende namaels sagh men in 't Verhael van d'Heeren Gevolmaghtighden/ dat hy alleen ghe-

noemt wierdt d'Heer Veldmaerschalck/ ofte d'Heer Generael. Alsoo d'Heer van Noordtwijck nu alhier was/ dede haer Hog. Mog. hem door d'Heer van Braeckel versoecken om rapport te doen/ maer hy seyde sich te refereeren tot de brieven die d'Heeren Gevolmaghtighden van tijdt tot tijdt hadden geschreven. Hy liet blijcken misnoeght te zijn/ dat men hem d'eer om de Reveue te doen hadt ontnomen ende gegeven aen d'Heer Wurtz, hem rappellerende. Maer 't moest nu soo zijn. Ende in dese kleyne occasie liet d'Heer Wurtz sien sijn geslepen vernuft ende krijghs-discipline/ toonende (gelijck de Poëten singen van Achilles, dat hy soude sijn voortghekomen van de vermenginghe van een Centaurus en Vrouwe/ waerom in hem waren die twee naturen/ de redelijcke ende woeste) dat hy in 't Oorlogh was brutal ende straffe/ ende te Huyse civil ende beleeft. d'Heeren Gevolmaghtighden quamen voorts daer aen weder in den Hage, ende den achthienden deden rapport.

Men had geresolveert d'Heer Prins Maurits toe te leggen voor de preparatien die hy had gemaeckt tot d'Ambassade na den Keyser/ welcke met veranderingh van saken nu inutil gheoordeelt wierdt/ een somme van vijf en twintigh duysent guldens; ende ingevolgen op den vijfthienden de Heeren Gedeputeerde van de Provintie van Hollandt ende West-Vrieslandt ter Vergaderingh voorbroegen dat de Post van de Descroyementen/ voor soo veel die op de selve Provintie ter somme van twee hondert seven en dertigh duysent vier hondert vier en sestigh guldens/ een stuyver/ drie penningen voor desen loopende Jare was gerepartieert soo na was geabsorbeert/ dat daer aen noch maer resteerde of wel overigh was veertien duysent een hondert drie en seventigh guldens/ vijf stuyvers/ acht penningen. Soo is na deliberatie goet gevonden te versoecken de Heeren Gecommitteerde Raden van de welghemelte Provintie/ dat haer Ed. de voorsz veerthien duysent een hondert drie en seventigh guldens/ vijf stuyvers/ acht penninghen tot voldoeninge van 't voorsz restant/ ende noch daer en boven een Somme van thien duysent acht hondert ses en twintigh guldens/ veerthien stuyvers/ vier penningen/ maeckende mettet voorgaende te samen de Somme van vijf en twintigh duysent guldens wilden betalen aen den Heer Prins Maurits van Nassau, om daer uyt voldaen te worden de behoeften die voor d'Ambassade na den Keyser waren ingekocht/ breeder gementioneert in haer Hog. Mog. Resolutie van den ses en twintighsten April lestleden: Wel verstaende dat de meer-welgemelte Provintie van Hollandt alle 't geen by deselve boven de voorsz veerthien duysent een hondert drie en seventigh guldens/ vyf stuyvers/ acht penningen soude werden betaelt/ afslagh soude strecken aen de hondert duysent guldens/ die deselve Provintie maendelijck ten Comptoire van den Ontfanger Generael Jacob van Volberghen moest fourneren/ ende de Quitantien dies aengaende te geven aldaer voor haer geldt mochten over leveren; Sullende deselve Quitantie by wel-ghemelde Provintie in den aenstaenden Jare sesthien hondert negen en sestigh weder met contant geldt werden ingelost/ mits het beloop van dien haer als dan validerende in minderinge van de post van de Descroyementen die op den Staet van Oorloghe voor 't aenstaende Jaer sesthien hondert negen en sestig, weder als over desen loopenden Jare tot drie hondert duysent guldens soude

[illegible] gepetitioneert; Ende dat voorts alle de Provintien op den voorsz. post voor [illegible] aenstaende Jaer soude delibereren 't gene deselve souden komen over te betalen op de Wesoppenenten boven 't gene uyt saecke van de voorsz. Post by den Staet van Oorlogh voor dit Jaer sesthien hondert acht en sestigh op deselve was gerepartieert: Wyders wierde Extract van dese Resolutie ghesonden aen den Raede van Staten tot haer Ed. narichtinge.

In Over-Yssel wierdt aigreur ende verbitteringh langhs hoe grooter. Eenmael geproponeerde d'Heer Pallandt, alsoo den Graef van Tecklenbergh het Proces, 't welck hy moveerde teghen den Prince van Orangie over 't Graefschap Lingen, weder voor den Keyser op de baen bracht, dat haer Ho. Mog. aen sijne Keyserlijke Majesteyt gelieften schrijven te doen Graven versoeck af te wijsen. De Heer van Benthem, die oock parthye hieldt van de Raesvaldtse, seyde hier op, dat d'Heer van Pallandt geen qualiteyt hadt om te proponeren, dat hy was gerappelleert; maer dit belette niet dat haer Ho. Mog. aen den Keyser schreven voor den Prince, op de naem van Over-Yssel. Den achtsten was een andere brouillerye, werdende in de Vergaderingh ghetoont twee diversche Commissien, d'een voor d'Heer Rese, ende d'ander voor d'Heer Sloet, om sitting in den Raede van Staten te nemen; d'een quam van Campen, d'ander van Zwolle; om ergers te vermijden, wierden beyde geadmitteert, edoch met de bedongingen, dat sulcks niet meer soude geschieden voor dat d'onlusten in de Provintie waren ghecousolideert ende bygeleydt, men hadde de meeste moeyte noch te verwachten van 't presideeren, ende den thienden was 't de [illegible] van Over-Yssel: d'Heer van Pallandt seyde sich te submitteren de decisie van de Vergaderinge: d'Heer van Zallick maeckte daer in swarigheyt. Pallandt was alleen, daer en tegen waren present van d'andere parthye d'Heeren Coeverden, Ysselmuyden, Schriok ende Benthem, die haer niet begeerden te submitteeren. Eyndelijck men vondt die expedient dat d'Heeren van Pallandt ende Zallick haer dese gantsche weecke souden absenteeren uyt de Vergaderinghe, ende dat d'Heer van Coeverden de plaets van President soude bekleeden, gelijck geschiede. Inmiddels hebben die van Zwolle drie Edellieden van de Raesveldtse parthye binnen haer Stadt doen arresteren, ende aldaer soo lange met ondervragingen ende complimenten gehouden, dat sy meer als duysent guldens aen verteeringe ende onkosten gemaeckt hadden eer sy weder waren ontslagen.

In deese tijdt was alhier d'Heer Hartogh van Holsteyn tot Zonderburgh, beneffens congratulatie over den Vrede, oock klaeghde dat hem den Koningh van Deenmarcken troubleerde in de possessie van sijn goederen; ende alsoo hy seyde mede te zijn begrepen in het Roschildsche Tractaet, waer van haer Hoogh. Mog. Guarandeurs waren, soo versocht hy hare protectie ende mainctenue: hy seyde oock dat de Staten sijn Peters waren. Haer Ho. Mog. deden d'Heer Charisius, Deense Minister alhier, door Gedeputeerden daer over spreecken. Maer hy repliceerde, dat d'Hartogh veel schulden hadt gemaeckt, ende dat daerom den Coningh sijn goederen moeste aenslaen met Executie.

Nu tracteerde de questie over de hooge Heerlijckheyt van Geertruydenberg.

Deselve was geweest door pandtschap aen het Huys van Orangie veele jaeren voor de Trouble of Reformatie. Hollandt die pandtschap afgelost hebbende / sustineerde dat de thienden of goederen van de Capitularen van de Reformatie geweest zijnde tot Geertruydenberge, ende zedert genooten by de Princen van Orangie, waren een gevolgh van deselve hooge Heerlijckheyt / ende dienvolgens na aflossinge quamen aen Hollandt. d'Heer Prins sustineerde het contrarie / ende heeft door gedruckte Billjetten gepooght de ghemelte thienden, als syne / te verpachten: 't welck Hollandt qualijck nam / want den Prins als hy dese pandtschap gaf / op Geertryydenbergh hadt selve verstaen / ende de de Staten hadden 'er niet tegen dat het een dependentie was / inhoeghen daer uyt geen ander Recht was voor den Prins om de thienden te pretenderen als dese pandtschap / ende nu was de pandtschap afgelost / derhalven liet de Kamer van Reeckeninge daer tegens aenplacken dese gedruckte.

WAERSCHOUWINGE.

ALsoo tot kennisse van de Raden ende Meesters van de Reeckeninghe der Domeynen van de Ed. Gro. Mog. Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt gekomen is, dat de Raden van sijn Hoogheydt den Heer Prince van *Orangien*, by Biljetten hebben ghedaen bekent maecken, dat der selver Gecommitteerden op Saturdagh den *sevenden* deses Maents July, ten huyse van *Dirck Claesz van Leeuwen*, tot *Drimmelen*, onder anderen soude verkopen alle de *thienden* onder *Geertruydenbergh* ende *de Made*, niet jegenstaende alle het recht ende genot dat hooghgemelte Heere Prince tot ende van de *thienden*, gekomen van de Capitularen ende Conventen van *St. Catherinen Dale*, eertijdts binnen *Geertruydenbergh* voorsz, vermogens de pandschap soude mogen hebben ghehadt, met dese lopende jare *sesthien hondert acht en sestigh*, door het behoorlijck inlossen van deselve pandtschap, geheelijck is gekomen te cesseren, ende alle 't selve recht ende ghenot her gekomen in den boesem ende aen de Domeynen van de hoogh-ghemelte Heeren Staten van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt*, soo hebben opgemelte Raden ende Meesters van de Reeckeningen, op dat niemant door de voorsz gedane affixie van Biljetten, by ofte van wegen de voorsz Raden van hoogh-gemelten Heere Prince gedaen doen, ofte door de verpachtinge pretenselijck daer op te volgen, soude werden geabuseert, by desen in den name ende van wegen haer Ed. Gro. Mog. allen ende een yeder wel willen waerschouwen, dat haer Ed. Mog. achtervolghens de notificatie voor desen gedaen door der selver Gecommitteerden binnen de Stadt van *Geertruydenbergh*, op Maendagh den *negenden* deses Maents July, effectivelijck in den name ende van wegen hoogh-gemelte Heeren Staten sullen verpachten alle de *thienden*, gekomen van de voorsz Capittelen ende Convent respective; ende verder dat niemandt hem onderwinde in prejuditie van dien, of teghens den genen, dewelcke de voorsz *thienden*, ofte eenige van deselfde van de Gecommitteerden van opgemelte Raden ende Meesters van de Reeckeningen souden mogen komen te kopen, ende vervolgens te heffen, yetwes te doen ofte te attenteren, directelijck noch indirectelijck, in wat maniere sulcks soude mogen zijn, ofte oock onder

pretext van de voorsz verpachtinge presentelijck by de Gecommitteerde van de Raden van de hoogh-gemelte Heere Prince te doen, eenige van de voorsz *thienden* sich aen te matigen of te heffen, ofte oock aen de pretense Pachters van dien te laten volgen, mede directelijck noch indirectelijck, in wat voegen 't selve soude mogen wesen, of andersints dat de voorsz *thienden* by de Pachters van op-gemelte Raden ende Meesters van de Reeckeninghe van wegen hoogh-gemelte Heeren Staten echter sullen werden geheven; ende wijders tegens den genen, die bevonden sal worden yetwes ter contrarie gedaen ofte geattenteert te hebben, sal werden geprocedeert ofte gaen procederen, als gheusurpeert hebbende het recht van meer hoogh-gemelte Heeren Staten van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt*, sodanigh als na exigentie van saecken sal bevonden werden te behoren. Een yder verhoede hem dienvolgende voor schade.

Aldus gedaen ten Burele van de Kamere van de Reeckeningen, in den Hage, den *vierden* July, Anno *sesthien hondert acht en sestigh*.

My jegenwoordigh

C. BUYSRO.

Sulcks verstaen / gaf de Princesse Douariere als Curatrice van de Prins / het volgende Requeft aen den hoogen Raedt.

Aen den Hoogen Rade in Hollandt.

VErthoont met behoorlijcke eerbiedigheyt de Princesse *Douariere van Orangie* voor haer selven, ende als versoght ende geauthoriseert zijnde van sijn Majesteyt van Groot *Brittannien*, ende van sijn Cheur-Vorstelijcke Doorlughtigheyt van *Brandenburgh*, Vooghden van den jegenwoordigen Prince van *Orangie*, &c. Hoe dat het *honderden* van jaren is geleeden, dat de Voorsaten van de hoog-gemelte Heere Prince van *Orangie* om hunne getrouwe dienften den Graven van *Hollandt* ghedaen, van den selven Graven successivelijck eerst ten lijve, ende naer voor hen, hunne Nakomelinghen ende Erfgenamen ten *eeuwigh erffelijcken Erf-leene* hebbende verkregen, onder anderen het *Gerechte van Geertruydenbergh*, Schout ende Schepenen daer inne te setten nae hunne wille ende goetdunckén, ende voorts noch mede een derdendeel of den derden Penningh van allen den *grooten boeten* ende *Fortificatien*, die binnen der Poorten ende Vryheyt van *Sinte Geertruydenbergh* voorsz verschijnen, ende men metten Schepenen aldaer bedinghen soude, ghelijck andere Ambachts-Heeren in den Lande van *Zuydt Hollandt*, deselve Voorsaten van den hoogh-ghemelten Heere Prince van *Orangie*, dien-volgende oock zijn geweest in de possessie *vel quasi*, soo als den jegenwoordigen Heere Prince van *Orangie* noch mede is, binnen jaer ende dagh van te doen, ofte te doen doen, de bestellinge van de *Magistraet*, ende andere civile Ampten, als is het *Schout-ampt*, *Secretaris*, ende *Bode-ampt* in 't civil binnen *Sinte Geertruydenbergh* voorsz, ende door den selven de civile ende Ambachts-jurisdictie in alles aldaer te doen exerceren, ende dat uyt eygen

 Hoofde

Deselve was geweest door pandtschap aen het Huys van Orangie veele jaren voor de Trouble of Reformatie. Hollandt die pandtschap afgelost hebbende/ sustineerde dat de thienden of goederen van de Capitularen van de Reformatie geweest zijnde tot Geertruydenberge, ende zedert genooten by de Princen van Orangie, waren een gevolgh van deselve hooge Heerlijckheyt/ ende diensvolgens na aflossinge quamen aen Hollandt. d'Heer Prins sustineerde het contrarie/ ende heeft door gedruckte Billjetten gepooght de ghemelte thienden, als syne/ te verpachten: 't welck Hollandt qualijck nam/ want den Prins als hy dese pandtschap gaf/ op Geertryydenbergh hadt selve verstaen/ ende de de Staten hadden 'er niet tegen dat het een dependentie was/ invoeghen daer uyt geen ander Recht was voor den Prins om de thienden te pretenderen als dese pandtschap/ ende nu was de pandtschap afgelost/ derhalven liet de Kamer van Reeckeninge daer tegens aenplacken dese gedruckte.

WAERSCHOUWINGE.

ALsoo tot kennisse van de Raden ende Meesters van de Reeckeninghe der Domeynen van de Ed. Gro. Mog. Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt gekomen is, dat de Raden van sijn Hoogheydt den Heer Prince van *Orangien*, by Biljetten hebben ghedaen bekent maecken, dat der selver Gecommitteerden op Saturdagh den *sevenden* deses Maents July, ten huyse van *Dirck Claesz van Leeuwen*, tot *Drimmelen*, onder anderen soude verkopen alle de *thienden* onder *Geertruydenbergh* ende *de Made*, niet jegenstaende alle het recht ende genot dat hooghgemelte Heere Prince tot ende van de *thienden*, gekomen van de Capitularen ende Conventen van *St. Catharinen Dale*, eertijdts binnen *Geertruydenbergh* voorsz, vermogens de pandschap soude mogen hebben ghehadt, met dese lopende jare *sesthien hondert acht en sestigh*, door het behoorlijck inlossen van deselve pandtschap, geheelijck is gekomen te cesseren, ende alle 't selve recht ende ghenot her gekomen in den boesem ende aen de Domeynen van de hoogh-ghemelte Heeren Staten van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt*, soo hebben opgemelte Raden ende Meesters van de Reeckeningen, op dat niemant door de voorsz gedane affixie van Biljetten, by ofte van wegen de voorsz Raden van hoogh-gemelten Heere Prince gedaen doen, ofte door de verpachtinge pretenselijck daer op te volgen, soude werden geabuseert, by desen in den name ende van wegen haer Ed. Gro. Mog. allen ende een yder wel willen waerschouwen, dat haer Ed. Mog. achtervolghens de notificatie voor desen gedaen door der selver Gecommitteerden binnen de Stadt van *Geertruydenbergh*, op Maendagh den *negenden* deses Maents July, effectivelijck in den name ende van wegen hoogh-gemelte Heeren Staten sullen verpachten alle de *thienden*, gekomen van de voorsz Capittelen ende Convent respective; ende verder dat niemandt hem onderwinde in prejuditie van dien, of teghens den genen, dewelcke de voorsz *thienden*, ofte eenige van deselfde van de Gecommitteerden van opgemelte Raden ende Meesters van de Reeckeningen souden mogen komen te kopen, ende vervolgens te heffen, yetwes te doen ofte te attenteren, directelijck noch indirectelijck, in wat maniere sulcks soude mogen zijn, ofte oock onder

pretext

pretext van de voorsz verpachtinge presentelijck by de Gecommitteerde van de Raden van de hoogh-gemelte Heere Prince te doen, eenige van de voorsz *thienden* sich aen te matigen of te heffen, ofte oock aen de pretense Pachters van dien te laten volgen, mede directelijck noch indirectelijck, in wat voegen 't selve soude mogen wesen, of anderfints dat de voorsz *thienden* by de Pachters van op-gemelte Raden ende Meesters van de Reeckeninghe van wegen hoogh-gemelte Heeren Staten echter sullen werden geheven; ende wijders tegens den genen, die bevonden sal worden yet wes ter contrarie gedaen ofte geattenteert te hebben, sal werden geprocedeert ofte gaen procederen, als gheusurpeert hebbende het recht van meer hoogh-gemelte Heeren Staten van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt*, soodanigh als na exigentie van saecken sal bevonden werden te behoren. Een yeder verhoede hem dien volgende voor schade.

Aldus gedaen ten Burele van de Kamere van de Reeckeningen, in den Hage, den *vierden* July, Anno *sesthien hondert acht en sestigh*.

My jegenwoordigh

C. BUYSRO.

Sulcks verstaen / gaf de Princesse Douariere als Curatrice van de Prins / het volgende Requeft aen den hoogen Raedt.

Aen den Hoogen Rade in Hollandt.

VErthoont met behoorlijcke eerbiedigheyt de Princesse *Douariere van Orangie* voor haer selven, ende als versoght ende geauthoriseert zijnde van sijn Majesteyt van Groot *Brittannien*, ende van sijn Cheur-Vorstelijcke Doorlughtigheyt van *Brandenburgh*, Vooghden van den jegenwoordigen Prince van *Orangie*, &c. Hoe dat het *honderden* van jaren is geleeden, dat de Voorsaten van de hoog-gemelte Heere Prince van *Orangie* om hunne getrouwe diensten den Graven van *Hollandt* ghedaen, van den selven Graven successivelijck eerst ten lijve, ende naer voor hen, hunne Nakomelinghen ende Erfgenamen ten *onsterffelijcken Erf-leene* hebbende verkregen, onder anderen het *Gerechte tot Geertruydenbergh*, Schout ende Schepenen daer inne te setten nae hunne wille ende goetduncken, ende voorts noch mede een derdendeel of den derden Penningh van allen den *grooten boeten* ende *Fortificatien*, die binnen der Poorten ende Vryheyt van *Sinte Geertruydenbergh* voorsz verschijnen, ende men metten Schepenen aldaer bedinghen soude, ghelijck andere Ambachts-Heeren in den Lande van *Zuydt Hollandt*, deselve Voorsaten van den hoogh-ghemelten Heere Prince van *Orangie*, dien-volgende oock zijn geweest in de possessie *vel quasi*, soo als den jegenwoordigen Heere Prince van *Orangie* noch mede is, binnen jaer ende dagh van te doen, ofte te doen doen, de bestellinge van de *Magistraet*, ende andere civile Ampten, als is het *Schout-ampt*, *Secretaris*, ende *Bode-ampt*, in 't civil binnen *Sinte Geertruydenbergh* voorsz, ende door den selven de civile ofte Ambachts-jurisdictie in alles aldaer te doen exerceren, ende dat uyt eygen

 Hoofde

Hoofde, ofte als voor eygen, oock soodanigh, dat als Prins *Willem van Orangie* onsterffelijcker memorie, door de Heer *Splinter van Hargen*, Ridder, Heer van *Oosterwijck*, in den jaere *vijfthien hondert seven en vijftigh* de voorsz hooghe Jurisdictie van *Sinte Geertruydenbergh*, voorts nevens eenige andere Domeynen aldaer meer van Koning *Philips* als Grave van *Holland* in die tijdt wederom hadde bekomen, ende dat in Pandtschap, deselve Prince van Orangie ende sijne Successeuren een langen tijdt aen den anderen, omme die verpande goederen niet te vermengen met hunne eygen heerlijcke goederen aldaer, van die verpande Hoogh-heerlijckheydt ende andere Domeynen breeder verklaert in de Brieven van verpandinge daer van zijnde, a part reeckeninge hebben doen houden, ende doen doen.

Hier en boven, dat de opgemelte Voorsaten van den Heere Prince van *Orangie* noch mede zijn geweest in een seer oude deughdelijcke ende geruste possessie *vel quasi*, van het recht van de *Wint* ofte van *Malerye*, soo op de *Made* ofte de *Mede*, als binnen de voorsz Stadt van *Geertruydenbergh*, 't selve insghelijcks te houden als eygen, ende dienvolgende soo *Windt* als *Ros-Molens* aldaer te stighten, ofte te doen stighten, die uyt te geven, op half gewin te verhuyren, ofte anders te beneficieren na hun dat goedt ghedaght heeft, treckende daer van de vruchten ende profijten, ende in dese possessie *vel quasi* de hoogh-ghemelte jegenwoordighe Prince van *Orangien* by continuatie noch mede binnen jaer ende dagh geweest zijnde.

Ende ten *derden*, soo wanneer de Reformatie in 't stuck van de Religie hier te Lande geene geseyde Geestelijcke meer en heeft ghetolereert, ende de Wereldtlijcke ofte Laicale Fondateurs de Wereldtlijcke ofte Laicale benefitien ende fondatien wederom na haer hebben mogen nemen ofte doen nemen, ten minsten daer van disponeren, dat zedert dien voorsz tijdt af tot noch insgelijcks mede binnen jaer ende dagh toe, de Voorsaten van de Heere Prince van *Orangien* zijn geweest in een geruftige possessie *vel quasi*, van te hebben gedisponeert soo van alle de Capitularen goederen, gehoort hebbende aen de Capitule tot *Sinte Geertruydenberge*, als van alle de goederen gehoort hebbende aen 't *Susteren Convent* van *St. Catalinen* Dale aldaer, dienvolgende oock deselve goederen hebben gedaen ontfangen ende administreren, ende de opkomsten daer van bekeeren, eensdeels tottet onderhoudt van de Predikanten tot *St. Geertruydenbergh*, ende eensdeels elders na hun beliefte, de goederen van de *Cathuysers* buyten *Geertruydenberge* voorsz gefondeert ende gelegen, alleen by den Staet na haer genomen wesende, en of wel als men immers de voorsz pandtschap van de voorsz hooge Heerlijckheydt van *Geertruydenberge*, ende van de vordere Domeynen in de voorsz Brieven van pandtschap ghespecificeert, nu in de Maent van December *sesthien hondert seven en sestigh* laetstleeden, als die pandtschap *hondert en thien* jaren, soo wel by tijden van Paix als van Oorlogh hadt gestaen en gecontineert, heeft believen af te lossen, ende de possessie van de voorsz Heerlijckheyt ende Domeynen wederom t'aenvaerden, men hem niet en hadt mede behooren t'onderwinden de voorsz civile Jurisdictie en de bestellinge van de voorsz *Magistrature* en andere ampten aldaer in 't civil met haren aenkleeven, en voorts niet mede feytelijcken aen te tasten en aenvaerden het voorsz recht van de *Wint* of

van

van *Malerye* met de voorsz respective Molens, als oock met de goederen van den voorsz Capitule, ende van de voorsz Susteren Convente, nochtans dat ter contrarie is gebeurt, en namentlijk na datter eerst boven het Guarnisoen ordinaris in de voorsz Stadt zijnde, noch *seven à acht* Compagnien Soldaten binnen deselve Stadt waren ghebracht; datter twee Heeren Raden ende Meesters van de Reeckeninge van de Domeynen van de Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, geassisteert met den Heer Fiscael, ende den Heer Rentmeester van *Zuydt-Hollandt* in 't laetst van de voorsz Maendt *December* zijn gekomen binnen de voorsz Stadt van *St. Geertruydenbergh*, ende dat deselve aldaer op den *eersten Ienuary* en de volgende daghen van desen loopende jaere *sesthien hondert acht en sestigh*, niet alleen met feytelickheyt ende force haer hebben begeven op 't Stadthuys, 't selve beset hebbende met Soldaten, ende daer van ofte uytgeweert, ofte gehouden de Officieren ende Regenten wegens den Prince van *Orangie* tot de civile Jurisdictie aldaer Gecommitteert, maer oock het Gerecht ende de Magistraet, ende wijders Schout, Secretaris ende Bodden, mitsgaders alle andere Officieren over het civil aldaer hebben vernieuwt, of van nieuws aengestelt, ende nieuwe Commissien ghegeven, niet hebbende willen lijden eenige Regenten ofte Officieren meer wegens den hooghgemelten Heere Prince van *Orangie*, maer die alle hebbende ghedaen resisteren in alle Exercitien van de civile Jurisdictie; ende noch dat haer *de facto* hebben believen Meesters te maecken van alle de *Papieren*, *Registers* ende andere munimenten op den Stadthuyse ende ter Secretarie berust hebbende, de civile saken aengaende; ende mede dat soo wel de Molens op de made ofte meede, als in de voorsz Stadt hebben ondernomen van nieuws te verpachten of te verhueren, verbiedende de respective Molenaers van dien aen de Rentmeesters van den Heere Prince van Orangie meer te betalen, ofte hem meer te erkennen, als oock dat van gelijcken hebben aenghetast ende verhuert ofte verpacht alle de voorsz goederen van de voorsz Capitule ende Susters-Convente, mede met ghelijck verbodt als vooren; ja dat de Ed. Mog. Heeren Raden ende Reecken-Meesters van de Domeynen van haer Ed. Groot Mog. het daer by niet latende, noch onlangs in de naest-voorleeden Maent April hebben believen te doen publiceren ende affigeren seeckere Biljetten, by welcke deselve aen een yder die eenighe Landeryen, Weyden, Beemden, ghekomen van de Capitulairen ende Convente van *St. Cathaline Dale* weghens sijn Hoogheydt den Heere Prince van Orangien soude in pachte hebben, hebben geordonneert binnen den tijdt van *veerthien* dagen, ofte uyterlijck van drie weecken, te reeckenen van den dagh van de Publicatie aen *Abraham Swaen*, pretens Secretaris der voorsz Stadt *St. Geertruydenbergh*, aen te geven sijnen naem, mitsgaders sijne gepachte parthye, ende daer en boven de begrootinge van de jaerlijckse sommen, die hy daer vooren heeft gelooft, exhiberende tot bewijs van 't selve daer toe sijne laetste Quitantie, ende in cas yemandt in gebreecke blijft van sulcks binnen den voorsz tijdt te doen, dat desselfs ghepachte parthye, soo die luyt metten eersten aen een ander verhuert sal worden, ende dat soodanigen Pachter, omme deselve of andere parthye te pachten niet en sal worden toegelaten; ende noch verscheyde diergelijcke ende andere acten ende feytelijckheden meer hebben gelieven te bedrijven, alles omme

 den

den ghemelten Heer Prince van Orangie van sijne voorsz possessie van de civile Jurisdictie, met sijnen aenkleeven: Item, van sijne possessie van het voorsz recht van de *Wint*, ofte van *Maleryt* met de Moolens aldaer, ende noch van de voorsz sijne possessie van de voorsz goederen van de voorsz Capitule ende Susteren conventie, te turberen, ende af te stooten: ende want alle 't selve gantsch vreemde ende seer druckende nieuwigheden, vele troublen ende stoornissen zijn in des hoogh-gemelten Heere Prince voorsz possessie *vel quasi*, dewelcke niet te hebben teghen gegaen by weeghen van Reghte, de Vrouwe Verthoonderesse bedacht is niet te sullen konnen verantwoorden, soo sy des te doen al noch niet by der handt en neemt; soo keert sy haer seer eerbiedelijck aen desen Hooghen Rade, versoeckende *mandement van Complainctie in communi forma*.

Dit doende, &c.

Ende daer op liet den Prince uytgaen dese contra Waerschouwinge; maer en hy noch kreeght de praetactu Justitia.

Contra Waerschouwinge.

DIe van den Rade ende Reeckeninghe van sijn Hoogheydt den Heer Prince van Orangien, doen te weten, dat tot haerder kennis is ghekomen seecker gedruckt Biljet, geintituleert, *Waerschouwinge*, ende gaende op de naem van de Edele Mogende Heeren Raden ende Meesters van de Reeckeninghe der Domeynen van de Edele Groot Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, ghedateert in den Hage den *vierden July* van desen loopenden jare *sesthien hondert acht en sestigh*, by welck Biljet sy bevinden, dat op seer abusive pretexten, als of de thienden voor dato van de Reformatie gehoort hebbende van de Capitulairen van *Geertruydenbergh*, ende zedert die Reformatien seer geruftelijck ende paysibelijck by openbare train van den staet, tot noch toe by de Voorsaten van sijne opgemelte Hoogheydt, ende by sijne Hoogheyt beseten, by deselve Heeren Princen souden gepossideert zijn, uyt kracht ende vermogens de Pandtschap van de hooge *Heerlijckheydt* van *Geertruydenbergh*, jegenwoordigh afgelost; een yeder werdt verboden de selve thienden van sijne Hoogheydts Raden wederom inne te pachten, op veele dreygementen in 't voorsz Biljet breeder uytgedruckt; apparentelijck om onder 't selve pretext van de afgheloste pandtschap, daer inne deselve volkomentlijck haer wil hebben, noch inne te nemen, ende haer Meesters te maken van veele andere considerable Domeynen van sijne Hoogheydt aldaer, tot wederhoudinge van die forsionaire proceduren, ende afdoeninghe van voorgaende gepleeghde wel hebben soecken in te gaen den wegh van Justitie, ende tot dien sine huyden dese weecken requeste hebben gepresenteert aen den hoogen Rade, om daer jeghens te mogen hebben mandement van complainctie (en ordinaris remedie van Justitie wesende) het welck den geringen Ingesetenen van den Lande, in goeden Justitie ilico hadde behooren verleent gheweest te zijn, ende gesecreteert, mitsgaders ter instantie van den Rade van sijn Hoogheyt ten poinctuelijcken geexecuteert.

cuteert. Dan dat die sake door het openbaren ende communiceren van die voorschreven requeste, ende andersints, soodanigh gediverteert ghewoorden is, dat maer op den *sesthienden* dagh na het presenteren van deselve Requeste, daer op eerst, soo men verstaet, het versoghte mandement is gheaccordeert ende door een geordonneerde Comparitie jegens *Dingh'sdagh* nu toekomende, den voortganck van dien noch gedillereert. Wy, en volgende die van den Rade van sijn Hoogheyt, niet te min by desen noch een yeder noodigen, omme de voorsz thienden op Saturdagh toekomende, te komen pachten, onaengesien de voorsz. Waerschouwinghe, ende dat sy Raeden, soo veel haer mogelijck sal zijn (by aldien de saecke door de diversien ende andersints niet alreede soo verde en magh wesen ghebracht, dat sijne Hoogheydt geen complement van Justitie dien aengaende meer en soude konnen erlangen) deselve Pachters by weegen van Iustitie, in 't genieten van hun gepachte sullen trachten te maintineeren. d'Een segget den anderen voort.

Gedaen ter Kamere van den Rade ende Reeckeninghe van sijn Hoogheydt, in *'s Gravenhage* desen *vijfden* Iuly *sesthien hondert acht en sestigh.*

Ter Ordonnantie van deselve

L. BUYSE.

In de Requeste van de Princesse Douairiere wierdt geseyt/ dat Hollandt de possessie door gewelt van wapenen hadt ingenomen/ ende dit soude plaets geven aen 't Edict unde vi. Maer 't was belacchelijck; Geertruydenbergh is altoos/ ende was noch met Hollandts Guarnisoen beset/ als dependeert van de Souvereyniteyt deser Provintie/ ende den Prins hadt 'er niet als de civile jurisdictie, ende noch over engagement; zijnde het Dominium Directum altoos geweest aen Hollandt. Sulcks dat men verstondt dat de Requeste eerst moste werden gesuppleert van dese en diergelijcke aenstootelijckheden/ eer men Mandement van Complaincte toestondt. Oock liet den Hoogen Raedt ontbieden den Griffier Buysero over de geextendeerde Contra-Waerschouwing, hem gevende een straffe en sensible reprimende; ende daer-op by die van de Reken-kamer wierden eenige Pachters/ die hare Waerschouwing hadden gedesobeyeert/ gevat ende opgesloten werden/ naderhandt weer losgeslagen. Den Hoogen Raedt liet beyde partijen mede compareren/ om te sien of de saeck in der minne konde ghevonden werden; maer sonder vrucht. Eyndelijck d'Heer Pensionaris Vivien ter Vergaderinge gerapporteert hebbende de Consideratien ende 't Advijs van de Heeren haer Ed. Groot Mog. Gecommitteerden hebbende in gevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutie overleyt ende overwogen/ of yets ende wat in de saecke van Complaincte by de Raden van den Heere Prince van Oragnie, teghens de Raden ende Meesters van de Reeckeninge over haer Ed. Groot Mog. Domeynen/ nopende de Heerlijckheyt van Geertruydenbergh voor den Hogen Rade geintenteert/ nader gedaen soude konnen en behooren te werden: Is goet ghevonden ende ver-

verstaen / dat de voorsz saecke door de Raden ende Meesters van de Reeckeningen voornoemt / by den welgemelden Hoogen Rade daer henen soude werden gedirigeert ; ten eynde alles noch voor den tijdt van ses eerstkomende weecken in surcheantie ghehouden / ende middeler tijdt occasie aen de handt gegeven mochte werden / om door middel van een nader Comparitie de voorsz saecke 't sy ten principalen / 't sy provisionelijck t' adjusteren ende buyten figure van proces te vereffenen / ofte oock wel by onstentenisse van dien / de forme van procederen by onderlingh verdragh te reguleren / ofte door intercessie ende interventie vanden Hoogen-Rade soodanigh te sien reguleren / als haer Ed. Groot Mog. tot voldoeninge van derselver goede intentie / naer reden ende billickheyt konden verwachten ; des souden de ghemelde Raden en Meesters vande reeckeninge binnen den voorsz tijdt derselver wedervaren aen haer Ed. Groot Mog. by rapport bekent maecken ende voor als mede na hun vermogen bevorderen / dat / of vrywillighlijck / of by ordre van den Hove, uyt de requeste ende de provisie daer op te verleenen gelaten wierden / d'abusive ende desrespectueuse periodem / spreeckende van de militaire handt onordentelijck te hebben ghebruyckt, om de hoogh-gemelte Heere Prince uyt sijne possessie te stoten.

In dese tijdt wierdt uytgegeven een Tractaet ghenaemt Kost verlooren, overweegende of de Predikanten van de publique Gereformeerde Kercken / staende houdende d'opinien van de Predestinatie, vrye wille, &c. de gagie die sy jaerlijcks van 't gemeene Landt voor haren Kercken-dienst genieten / oock verdienen ? willende seggen / is alles voor heen / sonder aensien van geloof of wercken soo vast besloten / ja van eeuwigheydt wat vrucht of baat kan dan komen van 't preecken ? de politique wetten konnen ende moeten doen / ende doen wat de Kerckelijcke vermanen. 't Is oude verwijtinge van de Roomsgesinden tegen Luther ende Calvijn, dat haer Leere sorgheloos maeckt / of wanhoopigh. Ende dattet is in der daed de deur geopent aen de Godtloosheyt, staen alle dingen vast; waer toe gevreest ? daerom heeft d'oudtheyt seer wijsslijck alle soodanige hooge disputen gebannen tot de Schoolen / ende alleen aen de Gemeente voorgeschreeven seeckere Formulieren / Gebeeden / ende Kerckelijcke Oeffeningen ; en de eenvoudige belofte van belooningen voor 't wel / ende de gedreyghde straffe voor 't quaet doen. Heeft oock de Kerckelijcke standt / als raeckende de ziele / ons dierste pandt / in d'eerste rangh van eere vast ghestelt / daer na de Politique standt / raeckende de bescherminge van onse tijdelijcke Have / Goederen ; eyndelijck de gene die op onse lichamelijcke swackheden gade slaen. Maer Dr. Luther ende Calvijn hebben die oude regulen ende ordre (by dewelcke men soo veel honderden van jaeren sich soo wel hadden gevonden) ghesocht om verre te stooten ; om geen ander reeden / soo men siet / als om sich selfs een groote naem te maecken. Beschuldigende de oude Kercke van blindtheydt ; als offe gantsch geen verstandt van de H. Schrift / of haer verstant verkeert hadden gebruyckt. Of die presumtie gegrondt is / laet ick andere oordeelen. Maer de vrucht van Luther ende Calvijn kan niet sien ofte bestaen alleen in de glorie *Flectere si nequeo acheronta movebo*. Sy hebben beyde aengevangen met die hooge poincten *superos non posse flecti* ; dat by Godt alles

vast

vast ende onbeweeghlijck stondt: 't eerste liet / dat Dr. Luther dedt singhen / was / mijne goede wercken gelden niet: dat daerom alle de oude Kerckelijcke oeffeningen in gebruyck zijnde superstitien waren. Dat den Paus den Antichrist / de Prelaten sijn Trawanten waren. Waer op noodtsaeckelijck moest volgen / dat de Wereltlijcke Princen de vette Kerckelijcke goederen mochten aenpacken / ende met de *jura Episcopalia* aen sich trecken. Dat was plausibel voor de Princen; 't ander was *Acheronta Movebo*. De grootste daden die de oude Heydenen van de beroemde Helden hebben ghefabuleert / was dat Æneas ende Ulysses het onderaerdtsche Rijck bevochten. Dr. Luther ende Calvijn desgelijcks hebben uytgeroept of te niet gedaen het Vagevuyr, of Voorburght der Helle; dat is / de profijte die de Kerckelijcke genooten uyt de gebeeden voor d'overleedene geschiedende. Door dese twee veranderingen alle onderhoudt den Kerckelijcken afgenoomen zijnde / is niet overghebleeben / als een jaerlijcks tractement of gagie. Dit wil nu door dese aenwijsinge van kost verlooren haer oock benomen worden. Ende als men de natuerlijcke reden plaets geeft / 't kan qualijck anders zijn / want waer toe den Autaer gedient / als het niet baet? nochtans seght den Apostel / dat die den Autaer dient daer van moet leven. Dienvolgens geeft te kennen datter een Autaer is / en datter moet van gheleeft worden. Waerom hebben 't dan Dr. Luther ende Calvijn afgheschaft? ende d'eerste ordre ende rangh der menschen des Kerckelijcken staets onder voet gebracht? om een groote ende ydele naem voor haer: maer haer nakomelingen / haer ordre / haer aensienelijcke beroepinghe / hebbense gestelt in de grootste verachtinge ende vilipendie van de wereldt; jae alsoo dat dese beschrijvinghe van 't Kost verlooren haer gantsch ende al onnut maeckt. Melanchton, Lutheri mede-broeder sagh dat wel / ende riedt hem sachter te gaen in die poincten / daer van gheschreven staet / datse swaer zijn om te verstaen, die d'ongeleerde en onvaste verdraeyen tot haer eyghen verderf. D'Onvastigheydt is gebleken in alle volgende ende tegenwoordige Luthersche / die de harde meeningen van Lutherus omtrent de hooge poincten nu geheel anders leeren / ende tot onschuldt van Lutherus segghen / dat hy in 't eynde sijnes levens sijn opinie hadt geretracteert, ergo / die hoogh verlichte Man is ongeleert ende onvast gheweest; ende hier te Lande was de Reformatie geen veerthien jaren / of men begon weder te reformeren / de Heydelberghse Catechismus te revideren in dat stuck: alsoo dat de meeste Hollandsche, Uytrechtsche, oock Geldersche, ende Over-Ysselsche Kercken in 't jaer achtien door de stercken arm moesten worden ghestoort / niet om 't quaet gevoelen / maer om 't Politijck / want althans seer soberlijck daer van wordt ghepreeckt: in Engelandt ende Keur-brandenburgh is 't verbooden sulcks op de stoel te brengen: in Vranckrijck heeft de vermaerde Amyraldus door sijn Schriften de *universali gratia* desgelijcks bestreeden. Siet nu waer toe het de eerste Reformateurs hebben gebracht / sy hebben den geheelen Kerckelijcken staet gelijck als stinckende gemaeckt: dat men oock haer disputeert de sobre en geringhe gagie / dat mense wil geheel afschaffen. Wat seght nochtans Christus? die uw veracht, die veracht my.

Nu wordt gevraeght wie oorsaecke is dat de Kerckelijcken standt in sulcken

veracht-

verachtinge is vervallen? hoe kan men anders antwoorden / als de eerste Reformateurs selfs? *malum tuum ex te.* Want in Engelandt (hoewel oock Gereformeert) hebbense nochtans de Kerckelijcke standt in eeren gehouden / ende over al waer men niet heeft gereformeert / staetse in deselve eere ende ontsagh daerse soo veel eeuwen in is geweest.

Men sal seggen / dat d'eere der Kercke niet bestaet in 't besitten van tijdelijcke goederen / of wereldlijck gesagh / in de Titulen van Paus / Cardinalen ende Prelaten.

Beza in sijne Artitheis Papatus & Christianismi, segt / Altur nigro non magis repugnare, quam Papismum Christianismo; dat het wit niet meer strijdt tegen het swart, als het Pausdom tegen het Christendom. Hy was niet alleen een Theologant maer hy was oock een Poëet. Of hy nu sulcx segt als Theologant / of als Poëet is de questie. Ick heb soo veel liefde tot hem / dat ick geloof het laeste. Hy had dien Spartam aengenomen / ende wilde dat in alle maniere defenderen. Spartam hanc nactus erat, volebat & debebat ornare. Seecker Krijgs-overste was in een stadt / daer men Luythers of Evangelisch (soo men 't noemt) was / ende de meeste belegeraers Paeps waren. De belegerde toonden onwilligheyt om het uyterste te wagen / ende te hellen na een accoort: De Krijgs overste siende dat sonder de goet-willigheyt hy niet wel konde de saeck uytvoeren of staende houden: wat deedt hy? hy maeckte de Burgerye / die Luythers was / dat de belegeraers by hun hadden drie hondert Jesuyten / die terstont na de verovering der stadt haer souden Paeps maecken. Dit gaf soo veel yver ende verbittering / dat de Burgerye terstont oock de wapenen aen namen / ende den Krijgs-overste of Gouverneur assisteerden tegens de belegeraers. Hy deed daer in het ampt van een getrouw Minister. Spartam quam nactus erat, ornabat. Alsoo D. Beza, een aenganger van die haer van de Paus of Roomsche hadden gerepareert / ende meenen nochtans het different niet soo gewigtigh te zijn / moest eer ende amptshalven den selven mede verklaren dat het different was als Wit ende Swart, Hemel ende Hel. D. Calvinus had hem daer in voorgegaen / noemende de Papisten allenthalven (insonderheyt in sijn Institutio) Esels, Honden, Verckens, en Duyvels. 't Was wel gedaen: want hadden sy toegestaen dat de questie was de Lana Caprina, van Geyten Hayr; sy souden de lieden niet soo kragtigh hebben van het Pausdom afgetrocken: gelijck oock de gemelde Krijgs-overste sijne Burgerye niet soude hebben geingageert om soo t'opiniastren tegens de belegeraers. Maer gelijck de gemelde Krijgs-overste / self niet Luythers / maer van eene singuliere gesintheyt zijnde / seer werelt-wijsselijck dede dat hy met een konst sijne Burgerye induceerde tot haer plicht: alsoo deden Calvijn ende Beza seer voorsigtelijck / datse haer volck wijs maeckten dingen / die ick Christelijck geloof / dat sy self niet geloofden: maer alleen voor brachten / om de dispute ongeneeselijck te maecken: want wat reconciliatie isser tusschen Wit ende Swart: tusschen Godt ende Belial: tusschen Hemel ende Hel? Daer nochtans soo wel de Roomsche als de Gereformeerde ende Luytherfche over een komt in het Apostolischen, Nicæno, & Quastasiano Symbolo: sijnde de rest (als men 't wel insiet) niet als disputen over de Formulieren, Ritibus ende Ceremonien,

ende

ende manieren van Expressien. Want (exempli gratia) het Formulier van het Luythers ende Calvinisch Nachtmael niet meer formaliter in de Schriftuer gevonden wort als het Roomsch. Ende andere articulen des geloofs (als de voorgestelde Symbola) worden inde Schrifture niet gevonden. Zijnde immers seecker dat d'Augsburgsche, de Geneefsche, de Zwitsersche, d'Engelsche, de Nederlantsche belijdenis noeyt inde werelt is gehoort of gesien / als vijfthien hondert jaer na Christi tijden. Soude Christus, die belooft heeft geduurigh by sijn Kercke te sijn tot het eynde der werelt / ons soo lange gedefraudeert hebben van de waerachtige Confessien van Augsburgh, Geneefsche, Zwitserse, Engelsche, Nederlantsche?

De hoogh geleerde Schuler, Professor ende Predikant tot Breda, allegeert in sijn schrift tegen Pastor Hazard een spreuck uyt Augustino, de verbis Domini Serm. 29. Laet ons in dit geschil niet gaen tot de wereltsche schriften; ende laet ons niet oordeelen een Poëet maer een Profeet. Alsoo maghmen seggen van D. Beza.

Althans bevondmen dat sigh allenthalven openbaerden de Capiteyns vande nieuwe geworven vande twaelf duysent man / versoeckende wapenen / na gewoonte / ende om uyt hare Loop-plaetsen geleyt te werden in Guarnisoen: maer alsoo alreede aen d'een zijde veel Steden klaegden met Guarnisoen te seer beswaert te zijn / ende versochten verminderingh: Soo wiert aen d'ander zijde geconsidereert / dat allenthalven den vreede tusschen de Croonen zijn voortgangh had / ende daer op derselver Troupen ten deele afdanckten / ten deele reduceerden: oock dat de Heeren van Zeelant geheel niet inde wervinge hadden gedaen / maer de nieuwe Capiteyns van haer repartitie gelast geen wervingen te doen. Derhalven den Raedt van Staten heeft geproponeert ende versocht / dat op dese saecke by de gesamentlijcke Provintien mochte worden geresolveert / of men de geheele wervinge of voltrecking van dien niet behoorde te staecken / ende doen cesseren / nademael d'oorsaecke van den oorlogh van self waer gecesseert? d'Heeren van Hollandt op dat point expresselijck geconvoceert / hebben den twaelfden goet gevonden / dat van wegen haer Ed. Gr. Mo. ter Generaliteyt de saecke daer heenen soude werden gedirigeert ten eynde den Raet van Staten by haer Ho. Mo. geauthoriseert mochte werden om met communicatie van gedeputeerden vande Provincien daer op de gedetascheerde Compagnye waren gerepartieert of van derselver gecommitteerde Raden over 't licentieren ende afdancken van de selve Compagnye / oft staecken vande begonnen wervingen / met de geeligeerde Capiteynen naerder te handelen ende te tracteren / des dat het Regiment by den Heere veltmaerschalck Wurts geworven sijnde / voor als noch by provisie ende naerder resolutie geconserveert ende in dienst aengehouden wierde / dit selve wiert by haer Ho. Mog. den veerthienden geapprobeert / ende den Raedt aengeschreven.

Den twaelfden voornoemt hebben de Heere Gedeputeerde vande Provincie van Hollandt ter vergaderingh bekent gemaeckt dat d'Heeren hare Principalen gedelibereert hebbende op 't versoeck vande Heeren Meerman ende Boreel, extraord. Ambassadeurs van desen Staet aen 't Hof van Engelant, om te mogen repatrieren / voor haer Provinciael advys / goetgevonden hadden / dat by haer

Ho. Mog. in 't voorsz versoeck geconsenteert soude mogen werden / soo nochtans / dat by 't differeere vande voorsz expres Ambassadeschael noodigh was op 't bekleden vande ordinaris Ambassade aen 't selve Hof te disponeeren by haer Ho. Mog. tot die functie voor den tijt van drie jaren / als naer gewoonte geeligeert mocht worden den gemelde Heer Boreel, dan alsoo wel te voorsien was / dat hy om sigh bequamelijck te prepareeren en sijn saecken allenthalven daer nae te schicken / wel noodigh had een keer herwaerts ende naer de Provincie van Zeelandt te doen / ende dat de difficulteyten die sigh in d'executie vande vrede jongst tusschen Vranckrijck en Spagnien getroffen souden mogen komen op te doen de vast-stellinge vande jongst geslooten Triple Alliantie, het vervolgh vande effective restitutie ende Complete satisfactie inder saecke van Seruname ende andere swevende pointen niet toe en lieten dat de post aldaer tegenwoordigh in 't geheel ledigh gelaten soude worden / dat derhalven den gemelte Heer Boreel by haer Ho. Mog. geauthoriseert mochte worden sigh alnoch voor eenigen tijt aldaer in sijn extraordinaris qualiteyt t'onthouden / om de voorsz ende andere opkomende saecken van gewighte ten meesten dienst vande Lande te helpen dirigeeren / met versekeringe dat hem by beter gelegentheyt ende soo haest de publique affaires sulcx toelaten souden / permissie gegeven soude worden / om een keer na sijn Vaderlandt te doen / ende sigh alsdan met behoorlijcke ordre en commoditeyt tot het bekleeden vande ordinaris Ambassade te prepareeren: Waer op gedelibereert zijnde / is goetgevonden ende verstaen / aen den gemelte Heer Meerman alleen te permitteeren om te mogen repatrieeren: Des wiert den gedachten Heer Boreel versocht sigh alnoch voor eenigen tijdt in sijn voorsz qualiteyt als extraordinaris Ambassadeur aldaer t'onthouden / ende tot laste vande Generaliteyt declareeren volgens het reglement voor een extraordinaris Ambassadeur geaccresseert / om de boven gedachte ende andere opkomende saecken van gewichte ten meesten dienste vande Lande te helpen dirigeeren. Des wierden de Provintien versocht / sigh op 't bekleeden vande ordinaris Ambassade van desen Staet in Engelandt ten spoedighsten te willen verklaren. Ende wiert hier van extract aen de meergemelde Heeren extraordinaris Ambassadeurs gesonden om te strecken tot der selver narichtinge. D'Heeren Gedeputeerden vande Provincie van Vrieslandt hebben verklaert gelast te zijn / dat beyde de voornoemde Heeren extraordinaris Ambassadeurs gerevoceert mogen worden.

Den selven dagh is verstaen / dat achthien Schepen van Oorloge / 't zy van die gene die alreede waren ge-equipeert / of noch uyt d'ordinaris middelen van de respective Collegien ter Admiraliteyt ge-equipeert souden mogen worden / te weten / een derde met sestigh Stucken / of daer en boven / een derde met tusschen de veertigh en vijftigh Stucken / en 't resterende derde met tusschen de dertigh en veertigh Stucken gemonteert / in Zee ghesonden souden worden / om te kruyssen voor 't Naeuw van de Straet / omtrent de Kaep Sint Vincent, en voorders langhs de kusten van Spagnien ende Portugael, tot destructie van alle Rovers / ende tot protectie van alle gaende ende komende Koopvaerdy-Schepen / te presteeren by 't Collegie ter Admiraliteyt tot Rotterdam drie, Amsterdam negen, Zeelandt drie, en 't Noorder quartier drie,

daer

daer van ses Schepen successivelijck tot Convoy van de gaende en komende Schepen ghebruyckt souden worden / ende om 't Esquadre door verversschinghe van Schepen ende Volck altijdt in goeder staet te houden / tot welck Convoy ende om te verversschen als vooren een Schip van 't Collegie ter Admiraliteyt tot Rotterdam, drie van Amsterdam, een van Zeelandt, ende een van 't Noorder quartier ge-employeert souden worden. Dan is de boven-staende conclusie geformeert by de Provintie van Hollandt, als hebbende de verleede weeck geresolveert. De Heeren Gedeputeerden van Zeelandt hebben verklaert tot d'Equipagie der voorsz achthien Schepen ongelast te zijn.

Insgelijcks is goet ghevonden dat 's Landts Vloote onder Equipagie ghebraght by de tegenwoordige vreedsame conjuncture van tijden ende saken afgedanckt soude worden. Tot welcken eynde hier van extract wierdt ghesonden aen de samentlijcke Collegien ter Admiraliteyt / om te strecken tot der selver narichtinge.

Den veerthienden wierdt goet gevonden dat d'Heer van Beuninghen aen geschreven soude werden / alle mogelijcke devoiren aen te wenden / sulcks en daer 't behoort / ten eynde die differenten die hare Majesteyt met Spagnien noch mochte hebben / ende alle andere disputen ende questien van gelijcken nature / by minnelijck verdragh door Commissarissen ten wederzijden ten dien fine / of wel by submissie aen Neutrale ende onpartijdighe arbiters / aen te stellen / buyten wege van feytelijckheyt afghedaen en uyt den weghe gheleyt moghten worden.

Dat voorders den Heer van Beuninghen ghelast moghte worden d'Heeren Ministers aldaer te sonderen / of sijne Majesteyt niet ghenegen soude sijn tot voorkomingh van alle disputen / die gene van de voorsz geoccupeerde en geconquesteerde plaetsen / die wat verre in 't hart van Vlaenderen geavanceert / ende by gevolgh de Frontieren van desen Staet seer na gelegen waren teghens de Franche Comté en andere afgelegen plaetsen te verwisselen / ende daer toe apparentie bespeurende / de saecke met allen ernst daer henen te dirigeren / ten eynde soodanigen verwisseling gedaen moghte werden / sonder echter hier door eenige veranderinge te maken / in voorgaende haer Hog. Mog. Resolutien van date den twintighsten der verleden Maendt.

Insgelijcks is een beleefde Missive gheschreven aen den Koningh van Denemarcken, dat sijn Majesteyt tot beslissinge van de differenten / en tot voorkominge van verdere verwijderinghe / tusschen hem ende sijne Majesteyt van Engelandt, sigh mede wel gheliefde te laten ghevallen / dat deselve door minnelijcke interpositie ende intercessie van haer Hog. Mog. getermineert mochten worden / ende dienvolgens daer toe de nodighe authoriteyt te verleenen op den gene die 't sijne Majesteyt gelieven soude tot instructie ende uytvoeringe van de voorsz saecke te gebruycken; Wordende van 't gene voorsz is oock kennisse gegeven aen den Heer van Beuninghen, Extraordinaris Ambassadeur van desen Staet in Vranckrijck, mitsgaders aen den Resident le Maire, om te strecken tot der selver respective narichtinge.

Belangende de Cassatie ofte Reductie / gaf Zeelandt het volgende:

 Extract

Extract uytte Notulen van de Ed. mog. Heeren Staten van Zeelandt, den vijfthienden July, sesthien hondert acht en sestigh.

DEn Raedt-Pensionaris heeft aen de Vergaderinghe gerefereert de consideratien ende advijs van de Heeren Gecommitteerde Raden over 't afdancken of reduceren van d'Extraordinaris ende Ordinaris Militie van den Staet, om by dese vreedsame conjuncture des tijds het Landt van hare swape Lasten eenighsints t'ontheffen: Is na deliberatie goet gevonden ende verstaen, dat de Heeren Ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt, met de andere Provintien, daer over sullen komen in conferentie, ende trachten de zaken daer henen te dirigeren, dat eerst ende voor al de nieuw geworven Compagnien te voet moghen worden gereduceert, op *vijftigh* koppen, ende geleyt door *twee* Officieren, ende de oude Compagnien gebracht op *vijf en seventigh* koppen. oock de Compagnien te paerde, soo oude als nieuwe aengenomene, na advenant vermindert; Doch dat in 't doen vande voornoemde reductie goet reguard sal worden genomen, dat de beste ende capabelste Soldaten mogen worden aengehouden, ende de slechte gelicentieert; ende oock specialijck ge-excuseert alle uytheemsche die onder de Nederlantsche Compagnien in groote menigte wierden gevonden, immers soo veel als eenighsints gevoeghlijck geschieden kan; dat wyders de gemelde Heeren ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt haer naderhant met andere Provintien sullen mogen inlaten om te besoigneren over 't licentieren van de nieuw aengenomen Trouppen soo te voet als te Paert, soo wanneer het saisoen van 't jaer wat meer sal wesen geavanceert, ende de Bondtgenooten sullen oordeelen dat sulcx sonder ondienst vande Lande geschieden kan, ende dat in allen gevalle van nu af aen werde vastgestelt het licentieeren vande Trouppen vande Vorsten *Brunswijck* ende *Lunenburgh* als den tijdt voor de welcke deselve in dienst vande Lande sijn overgenomen sal komen 't expireren; daer op hier volkomen staet en reeckeninge sal worden gemaeckt. Onderstont, Accordeert mette voorsz. Notulen. Geteeckent.

JUSTUS DE HUBERT.

Den vijfthienden schreef den Consul van Damme uyt Smirna, dat den Resident hem by missive vanden eersten deses / die met een expresse Missive ofte post aen hem quam / hadde verwittight / dat hy Resident van meyninge was den drie en twintighsten van Constantinoplen naer Adrianoplen te gaen / om sijn audientie by den Grooten Heer te hebben / ontbiedende tot dien eynde vier of ses vande Natie om die statie ende ceremonie tot meerder respect ende luyster van onsen Staet te helpen vermeerderen ende bywoonen. Sedert dat sijn Ed. in sijn residentie plaets was geweest / heeft hy aen den Consul by verscheyde brieven versocht / dat hy doch wilde by hem komen / ende voornamentlijck inden voorsz sijnen laetsten brief van den eersten deses met seer significante en biddende Termen: sulcx hy resolveerde binnen een dagh à drie met eenige vande Natie derwaerts te gaen: hy schreef vorders dat het tot Smirna, voor

desen

desen seer vlytigh in sijn werck had gegaen onder de Natie / als de Consuls haer deden by een roepen / om over eenige saecken te delibereeren / deselve niet na behooren compareerde / waerinne sy / by of na des Consuls komste oock bleven continueren / hier door wierd hy genecessiteert een resolutie te nemen / ende de Natie bekent te maecken / dat / als hy haer dede convoceren tegen seecker uyr / deselve als dan souden moeten verschijnen / op seecker boete / by den contraventeur te verbeuren; Sedert die genomen resolutie heeft hy die van de Natie verscheyden malen tot sijnen huyse ontboden / om over gewigtige saecken te besoigneren / doch die gingen haer oude gangh / met te komen als haer beliefde / en dat noch somtijts maer seven of acht, somtijts drie of vier, en somtijts oock wel niet een. Sulcx dat hy de saecken van 't gemeen dickwils niet konde proponeren / ende soo het moest laten passeren ende wat temporiseeren / op hoop dat het soude beteren; waer toe hy haer itratsvelijck door sijne Bodemans dede aen manen / doch sonder eenige vrucht / dit dacht hem dat soo niet lange konde gaen / ende had voorgenomen 't selve te remedieren / waer toe hy meende goede gelegentheyt te hebben / als wanneer hem eene missive wiert behandight vanden Heer Resident / want in eenige saecken stonden verhaet / die hy hem most communiceren. Den Consul liet daer op de gantsche Natie ontbieden tegen vijf uyren / de meeste compareerden / doch eenige bleven achter : 't welck oorsaecke was / dat hy niet wilde in besorgens treeden ; alsoo hy in presentie van haer alle wilde proponeren ; op dat daer na niemant ignorantie mocht pretenderen. Hier op dimitteerde hy de presenten op haer versoeck / alsoose seyde / niet langer te konnen waghten : doch onder conditie / datse 's avonts nae den eeten souden wederom komen : 't welck sy beloofden / ende liet voorts d'absenten door sijnen Boogemans aenseggen / als dan mede te compareeren. Na langh wachten by malkanderen zijnde / uytgenoomen drie of vier, alsoo den tijdt begon te verdrieten aen d'andere / versochten dat hy met de presenten wilde besoigneren. Hy was van meeninghe niet te doen / maer de gevoeghlijckheyt dede hem anders resolveren ; geseten zijnde / maeckte haer bekent / hoe de noodtwendige sake d'ordre was : dat hy om alles op een goede voet te brengen / hadt goedt gevonden de resolutien van den acht en twintighsten maendts te vernieuwen / ende strickteijck te doen observeren / ende dat hy oock hadt goedt ghevonden tot dien eynde sijnen Cancelier in alle Vergaderingen te laten present wesen / en notitie van 't gepasseerde te houden. Hier op begosten eenige te grolleren : d'eene seyde / de resolutien moesten in 't Duytsch werden gecorrigeert ; d'ander de resolutien moesten in 't net werden gestelt / om van alle te werden onderteeckent / geduyrende de Vergaderingh / ende dat soo wel voor haer in 't particulier / als voor hem Consul / of 't generael / om gevolgelijck van alles Copie te hebben. Hy seyde dien voet te sullen volgen / die in alle Vergaderingen in ons Landt wierdt gehouden / dat is / dat alle resolutien by den Cancelier staende de Vergaderingh in 't korte souden worden aengeteeckent / ende naderhandt ge-extendeert / om in de eerste daer aen volgende Vergaderingh te worden geresumeert / ende naderhandt in de publijcke Cancelerye-Boecken geregistreert / om van een yeder na sijn goedtvinden te werden geleesen / ende dat alhier eenige resolutien waren genomen / daer

daer aen d'een of d'ander was gelegen / deselve haer op haer versoeck souden werden toegelaten. Dit konde haer geen genoegen geven / maer wilden in 't eerste soorte van alles Copie hebben / soo wel als hy. Malkanderen waeren se onder den anderen oneens. Eyndelijck accordeerdense / datse wilden hebben dat alle resolutien by haer souden werden onderteeckent / ende dat hy hem na de pluraliteyt van haer stemmen in alles soude moeten reguleeren. Hy vraeghde haer / offe meenden dat de Heeren Staten hem hadden gesonden om haer stemmen te Colligeeren / ende gaf haer niet een te kennen datse moesten weten datse hem maer van haer advijs dienden / ende als dat met sijn sentiment over een quam / hy hem daer van soude dienen / doch soo niet / dat hy sodanighe resolutie soude nemen als hy meende ten besten van 't gemeen te strecken / ende voor sijn Heeren ende Meesters soude verantwoorden. Maer na dat hy dit bassen niet langer konnende hooren / alsoo se wel ontrent een uur hadden geduert / meende hy daer van af te gaen / en tot lecture van de voorsz Missive van den Heer Resident te treeden / doch eenige van de principaelste vielen openlijck van haer geven en uytroepen / datse tot geene andere saecken wilden voortgaen / voor en aleer hy haer suffrage al voorens / nopende het concheeren en teeckenen van de resolutien hadde toegestaen. Tot dese tijdt toe hadt hy patientie gehadt / maer dese stoute maniere van spreecken / docht hem dat hy behoudens sijn respect / niet langer konde verdragen / en voelde ooc dat hy soude hebben beginnen te ontsetten / en lichtelijck wat hardt uyt gevaren / om 't welck te voorkomen hy uyt sijn stoel op stondt / haer goeden avondt seggende / en alleen latende / sulcks datse genoodtsaeckt waren te vertrecken; twee dagen daer na deede hy de gantsche Natie weder convoceeren / en maeckte haer by sijne propositie bekent / dat hy als nu meende te accompliceeren 't gene den Tuymel-geest twee dagen te vooren niet hadde toeghestaen / en dat hy hoopte dat die ontroerde gemoederen wat besaedight soude wesen / gelijck se ooc scheenen te zijn / alsoo hy een geheel ander creance en gelaet in haer merckte / en sy soo voorbaerigh en oploopende in 't spreecken niet en waren; hy was een weynigh te vooren berighte / datse een Request hadden ingestelt / en datse dat aen hem souden leveren / gelijckse ooc deden / als hy sijne propositie hadde gedaen / en tot de lecture van de voorverhaelde Missive van den Heere Resident meende te treeden / versoeckende dat hy 't selve wilde lesen. Hy accepteerde het / leyde het by hem / en seyde / dat als hy sijne saecken hadde gedaen / die hy hadde voorgenomen 't selve als dan soude oversien / waer op hy voorlas 't gene den gemelten Heere Resident hem hadde geschreeven / nopende het gene noch te betalen stondt over gedane presenten; waer van den Secretaris de Brosses de Reeckeninge hadt gesonden / dit schrijvens stondt haer niet met allen aen / dat sy die somme selfs souden moeten betalen uyt het gene sy van de Ambassaet-rechten souden mogen hebben gefraudeert / alsoo se dat doch niet wilden bekennen / maer meende dat men de penningen al mede op Interesse behoorde te nemen / gelijck alle d'andere; Ondertusschen vondt hy Consul met haer advijs goedt / den oudt Consul Smits te doen versoecken / gelijck al te meermalen hadde gedaen / of hy de Reeckeninge van de Ambassaet-reghten met den eersten geliefde op te maecken / om te sien hoe deselve stondt /

met

met byvoeginge dat sulcks zijnde gedaen/ en blijckende datter niet overschoot/ hy alsdan nader daer over met haer soude spreecken/ middelertwijle gaf hy haer oock met eenen te kennen datse niet moesten dencken dat dit werck soo slecht soude heen gaen; maer dat haer Ho. Mog. en de Heeren directeuren gesint waren 't selve uyt te voeren/ soo als sy souden verstaen te behooren/ en afeyschte haer weder op nieuw uyt den naem van haer Ho. Mog. alle de Reeckeninge nopende de tomza, soo in 't generael als in 't particulier; dit scheen wat ontsteltenis en stilte te causeren in de gemoederen van sommige/ die te vooren al wat meer praets hadde/ als wel nu/ want datter een vuyl nest by eenige dien aengaende sat/ was seecker; doch de bewijsen daer toe ontbreecken/ hoewel men metter tijdt lichtelijck noch wel wat meer soude uytvinden. Beyde dese saecken zijnde afgedaen/ nam hy het voorsz Request/ waer in de Messieurs versochten dat alle de resolutien by de Natie (Nota) ten sijnen overstaen genomen moghten werden by haer onderteeckent/ ende daer van oock Copie hebben. Hy antwoorde haer met sachtheyde/ dat hy sulcken Requeste niet konde accepteren/ alsoo het niet in de vereyschte termen was gecoucheert en versteent/ en dat sijne Commissie mede bracht/ dat hy/ als hare wettige Magistraet/ ten haren overstaen of presentie ghevoeght was om resolutie te nemen/ met byvoeginge dat hy hem voor sijne Heeren en Meesters most verantwoorden/ en niet sy-lieden/ maer mede oock sijn afscheydt weder nam/ hebbende gedacht dat sy 't selve Requeste weder na haer souden hebben genomen/ dan thoonde dit Caprice noch/ dat sy het op de Tafel lieten legghen/ gelijck sy oock dede/ dan twee dagen daer na quamender twee uyt de principaelste Huysen aldaer by hem bekennende in de twee jonghste Vergaderingen qualijck gedaen te hebben/ en dat het haer seer leet was/ met belofte dat het niet meer soude geschieden; maer datse hem (Consul) het respect soude geven/ dat hem volgens sijn Commissie toequam/ versoeckende wijders dat hy daer over niet wilde schrijven/ of soo hy gheschreven hadde/ dat weder contrarie berighte wilde doen; sijn antwoordt was/ dat hy het haer geern vergaf/ en niet meer en soude gedencken/ en alsoo sy bevonden dat de saecken gingen in soodanige ordre/ als haer Ho. Mog. en de Heeren Directeuren geerne sagen/ niet soude nalaten daer van kennisse te geven aen beyde de Collegien.

Het Turckse Rijck scheen met veranderinge gedreyght te werden/ alsoo den grooten Heer seer op de tonge en in de mondt van de Janitsaren en Soldaten begonde te komen/ roepende/ datse geen contentement hebben, en dat hy niet wel regeert, en diergelijcke/ 't welck ordinaris d'eerste beginselen zijn; buyten des wilde den selven grooten Heer sijne twee jonge Broeders met geweldt gedoodt hebben/ 't welck tegens de Turckse Wet is/ en niet magh geschieden/ want so alsoo den Koningh selfs een Soon heeft die bequaem is om te regeeren/ die dese niet hadt; sulcks dat de Mustij of de Geestelijckheydt daer teghens was/ die nessens den Wet en Gemeente meer tot sijn Broeder soude genegen zijn; men hielt het daer voor/ dat soo den Koningh tot Constantinopelen quam/ hy wel haest om den hals soude raecken/ en dat was de reden dat hy daer van daen bleef/ alsoo de Turcken haren Koningh niet en mogen ombrengen als in deselve plaets daer hy gekroont is.

Volgen-

Volgens de jonghste Advijsen van het Eylandt van Candia was het selve rondom van de Venetiaensche Armade beset/ soo datter geen Turcksche Scheepen in of uyt konden / 't welck oorsaeck soude wesen dat het Schip de Tobias, zijnde een van de seven Nederlandtsche Koopvaerdy Scheepen / met den Consul aldaer uyt het Vaderlandt gekomen / en naderhandt door een commandement van den grooten Heer in sijn dienst geeyscht / ende gegaen om Graen na Candia te voeren / en alnoch tot Scio leggende / de reyse derwaerts oock niet soude konnen of derven doen / uyt vreese van door de Venetianen genomen te werden / soo ende gelijck den Capiteyn van dien hem schreef dat hy soude dien aengaende het bevel van den Capiteyn Bassa moeten afwachten / 't zy dan met daer te blijven leggen / of het Graen weder t'ontlossen / dan 't zy soo 't zy / men vreesde dat onse Natie tot Smirna niet sonder schaede daer van soude komen / dat sy al patientie in moesten hebben / alsoo de Turckse Officieren al deden watse wilden / door dien daer geen vaste forme van Regeeringe was.

Het secours van den Paus, en daer onder dat van Vranckrijck was mede tot Candia gearriveert / dan evenwel soude sich na de informatie die hem Consul waren gedaen / groote apparentie tot Vreede tusschen den grooten Heere / ende de Republijcque van Venetien vertoonen / en tot dien eynde een Ambassadeur van gemelte Republijcque tot Constantinopolen verwaght worden.

De Fransche hadden tot Smirna zedert eenigen tijdt herwaerts seer veel afronten en schaede geleden / doch noyt meer als doemaels ontrent acht dagen geleden / als wanneer den Franschen Consul, na dat eenighe uren in 't Casteel gevangen hadt geseeten / naderhandt in sijn Huys is geconfineert / gelijck noch aldaer sat / en boven dien een Capiteyn van een Fransch Schip in 't Casteel de reden daer van was desen:

Omtrent twee maenden geleeden was van Smirna gegaen seecker Fransch Scheepken / 't welck onaengesien de generale embargo, licentie kreegh om te vertrecken / op conditie dat het en passant soude moeten tot Thunis aensetten / afbrengende seeckere Chiaus / van den grooten Heer expresselijck derwaerts gesonden. Dit Scheepken wierdt bejegent door eenige Malteesche Corsairen / die desen Chiaus met sijn volck en de bagagie daer uyt lichten / ende tot Milo braghten / alwaer desen Chiaus sijn Riscatto of rantsoen maeckte voor vijf duysent Realen / krijghende met een verlof om na Smirna te gaen / ende die gelden aldaer te procureren tot verseeckeringe / waer van hy sijn Soon te pande liet. In plaetse van nae Smirna te gaen / verboeghde hy sigh van die Eylanden a Droicture nae Adrianopolen by den grooten Heer / den selven veele valsigheden bekent maeckende / en groote klaghten doende / als of de Fransche met wil en weten hem in de handen van de Malteesche hadden gegeven / ende voort andere beschuldingen meer; waer op den grooten Heer ten eersten een Commandement heeft gegeven / dat den Franschen Consul de voorschreve rantsoen-gelden moest betalen / als oock de Vraght en 't Graen van seker ander Fransch Scheepken / 't welck in 't gaen na Candia was genoomen / en nu oock by de Turcken wierdt ghesustineert by de schuldt van de Fransche toegekomen te zijn; over dit subject vertrocken twaelf of veerthien van de Fransch Natie na Adrianopolen om aen den Coningh te klagen / dan waren noch niet

weder

weder gekomen / soo dat men den uytslagh noch niet wist. Die Natie heeft voorgegeven / dat sose geen satisfactie hier van konden krijgen / gesamentlijck van Smirna souden vertrecken; maer of dit soo breedt soude wesen / daer aen was grootelijcks te twijffelen / alsoo diergelijcke soo dickwils voor desen hadden gesepdt / sonder dat het effect heeft gesorteert.

In Hollandt stondt het op dees tijdt seer slecht met de Finantien / zijnde die excessivelijck beswaert door d'Engelschen Oorlogh ende volgende Lasten. Het Vaderlandt hadt sich door 't een ende ander met veel eer ende reputatie gereddet / 't welck soo veel te glorieuser ende heerlijcker is / alsoo onse behoudenis noyt meerder wanckelde / nochte in gevaer stondt als op dese tijdt. Haer Ed. Groot Mog. onaengesien nu desen haren sobeten staet / ende dat om 't Landt uyt hare soo swaere schulden te redden / wel noodigh was eenigh nieuw middel uyt te dencken / nochtans willende veel eer hare Ingesetenen soulageren, hebben haer van alle voorige extraordinaris lasten / van ooch alleenlijck willen reserveren die van den twee hondertsten penningh: Tot beter observantie / ende op dat alles eenparighlijck sonder ooghluyckinge moghte toegaen / deeden op den negenthienden uytgeven de volgende

WAERSCHOUWINGE.

DE Staten van Hollandt ende West-Vriesland, Allen den genen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt. *Doen te weten*, Alsoo tot verval van de groote kosten ende lasten die den Staet by de tegenwoordige conjuncture van tijden ende saecken, door den gewesen Oorlogh met het Rijck van Engelandt extraordinairie te dragen heeft, onder anderen by ons goedt gevonden ende ingewilligt is den ophef van een tweeden twee hondertsten Penning, over alle onse Ingesetenen ende Onderdanen, mitsgaders op de vaste Goederen, gehypothequeerde Renten, publijcque Obligatien, ende anders, in den voorseyden onsen Lande, Buyten-gesetenen toebehoorende; Ende dat noodigh ende redelijck is, dat het selve Middel niet alleen spoedigh, maer oock eenparighlijck gedragen, ende opgebracht werde. SOO IST, dat wy omme 't voorsz salutair ooghmerck te consequeren, goedtgevonden, geordonneert ende ghestatueert hebben, gelijck wy goedtvinden, ordonneren ende statueren midts desen, dat de Ontfangers van onse gemeene Middelen, ende Rentmeesters van onse Domeynen, aen gene Inwoonderen van onsen Lande van Hollandt ende West-Vrieslandt voornoemt, of anderen binnen den selven onsen Lande besittende eenige vaste Goederen ofte Obligatien, Los ende Lijf-renten, loopende tot laste soo van de Comptoiren in den selven onsen Lande, als van de Steden ende Dorpen binnen dese onse Provintie residerende, ongerealiseerde schulden van particuliere Persoonen alleen uytgesondert, na den eersten November toekomende, eenige Renten, Interessen, Tractementen, Pensioenen, Ordonnantien, of andersints eenigerhande penningen sullen betalen, of te voldoen, dan midts henluyden alvoorens by Quitantie, ofte verklaringe van de respective Ontfangers van den twee hondersten penningh, gebleecken zijnde, dat de voorsz Persoonen effectivelijck ende ten vollen betaelt hebben; 't gunt syluyden in den

voorsz twee honderften penningh hebben te gelden, op poine dat die gene der voorsz Ontfangers ofte Rentmeesters die bevonden sullen worden contrarie gedaen te hebben, daer over na exigentie van saecken ghecorrigeert, oock selfs by opsettelijcke overtredinge, met effective cassatie gestraft sullen worden, sonder dat deselve Ontfangers hier ontrent eenige uytsonderinge van Persoonen, of eenige verschooninge van yemandt sullen hebben te doen, ofte te admitteren; oock aen die gene die aen de hooge Regeeringe van onsen Lande, ofte aen de Magistrature in de Steden participeren, of wel eenige Ampten ofte Bedieningen van Politie, of Justitie van den Staet, ofte van de Steden bekleeden, eenige betalinge als vooren te doen, ten zy hen luyden alvooren blijcke, dat deselve haren taux in 't voorsz middel, voor den voorsz eersten November toekomende, hebben voldaen, of dat sy andersints, boven ende behalven haren taux noch een gerecht vierde-part van den selven taux sullen hebben betaelt: Gelijck dan voor desen gestatueert is, ende als noch vast gestelt wordt by desen, dat soodanige Regenten, Magistraets Persoonen ofte bedienden als boven, voor den voorsz eersten November toekomende, haren taux niet betaelt hebbende, gehouden sullen zijn tot eene mulcte over haer nalatigheyt, noch een gerecht vierde-part van den selven taux daer en boven op te leggen, ende te voldoen, op dat die geene, die anderen met een goedt exempel behooren voor te gaen, selfs in geen faute bevonden mogen werden: Ende sullen de respective Ontfangers van 't voorsz middel van den twee honderften penningh, daer van pertinentelijck hebben te verantwoorden, oock by gepleeghde nalatigheyt daer vooren in hun privé executabel wesen. Ende ten eynde niemandt daer van ignorantie pretendere, maer alle ende een yegelijck weten mogen waer na hy hem hebbe te reguleren, lasten ende bevelen wy, dat desen alomme gepubliceert ende geaffigeert sal worden daer sulcks behoort, ende te geschieden gebruyckelijck is. Gedaen in den Hage den *negenthienden* July *sestien hondert acht en sestigh.*

Ter Ordonnantie van de Staten

HERBERT van BEAUMONT.

Den negenden is gehoort het rapport van de Heeren van Heeckeren, ende andere hare Ho. Mog. Gedeputeerden tot de Militaire saecken, achtervolgens der selver resolutien van den veerthienden ende negenthienden deses, met ende nevens eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van Staten, gevisiteert ende geexamineert hebbende het Provinciael advijs van Hollandt over het subject, raeckende het staecken van de nieuwe Werbinghen, ofte 't afdancken van de geworvene Compagnien: Waer op gedelibereert zijnde, hebben hare Ho. Mog. de gemelte Heeren der selver Gedeputeerden ende Gecommitteerde uyt den Raedt van Staten, over ende ter saecke van de genomene moeyte bedanckt, ende wierdt den wel-gemelten Raedt versocht de moeyte te willen nemen van na te sien, ende hare Ho. Mog. te berichten, wat, ende hoe veele Militie te voet ende te Peerde, voor den jare sestien hondert twee en sestigh in dienste van desen Staet was geweest; wat, ende hoe veele Militie

litie zedert dien tijdt (de Matrosen daer onder begrepen) aengenomen/ ende jegenwoordigh in dienste was/ noch te adviseren/ wat/ ende hoe veele Militie te voet ende te Paerdt/ tot seminarye van den Staet soude behooren aen gehouden/ mitsgaders/ wat ende hoe veele Militie/ als voorzen sonder ondienst van den hoogh-gemelten Staet gelicentieert soude moeten werden.

Het was zedert het verlies van Brasilien seer verloopen met de West-Indische Compagnien/ daer by was noch gekomen het ongemack van den Engelschen Oorlogh/ dewelcke haer gekost hadde veel considerable stucken/ want d'Engelsche ... daer by 't swackste waeren/ te weten/ in West-Indien, hadden lichtelijck haer alles mogen bederven; ende niet weynigh trof de Compagnie 't verschot dat sy in den Cromwelschen Oorlogh hadden gedaen aen den Staet. Haer Ho. Mog. willende deselve conserveren/ hadden al in 't verleden jaer dit volgende Concept daer van op papier doen brengen.

NAedemael by experientie bevonden is, dat de gheneraele West-Indische Compagnie deser Landen, in handen ende onder de directie van de gene die daer inne bestieren, ende het werck van dien manieren, al over lange tot soodanighen onvermogen ende discouragie vervallen ende gebraght is geweest, dat daer door niet alleenlijck de glorieuse ende profitable conquesten van Brasil, by faute van Vigoureuse uytvoeringhe van 't aengevangene werck, ende van de genoeghsame Secoursen, soo van volck als van andere noodtdruftigheden, mits de trouwloose entreprinsen van de Portugesen ende andere toevallen, t'eenemael zijn verlooren, maer oock de verdere Landen, Vaerten en Commercien onder het district van de voornoemde Compagnie overgebleven, niet soodanigh gemainteneert, gecultiveert, ende ten nutte gebracht zijn ghe-worden, als het nae menschelijcke apparentie, onder den Zegen van Godt Almachtigh wel soude hebben konnen geschieden, indien de voornoemde Compagnie in maghtiger handen ende onder eene vigoureusere directie waere ghe-weest, veel min dat deselve Compagnie haer metter tijdt, soo als van dierghelijcke Societeyten met reden gehoopt werdt, verder ende verder heeft konnen uytbreyden, ofte oock recupereren 't gene haer by desen ende gene t'onrechte afhandigh gemaeckt was; jae dat de voornoemde Compagnie al zedert veele jaren herwaerts tot die decadentie is geraeckt, dat voor de participanten in deselve daer van niets te nutte gekomen, of aen henluyden eenige uytdeelinge gedaen is, ja dat selfs aen die gene, die haer Capitalen daer aen op Interesse gecrediteert hebben, noch Capitael gerestitueert, noch den Interest uytgekeert werdt, dat mede de Vrunden ende Geallieerden van den Staet ende hare Onderdanen door de Bedienden ofte Suppoosten van de voornoemde Compagnie verongelijckt ofte beschadight, ende daer over by solemnele Tractaten vergoedinghe belooft wesende, de Compagnie onmachtigh is de beloofde vergoedinge te presteren, in der voegen dat de saecken van de voornoemde Compagnie op dien voet voortgaende, daer uyt voor de participanten in deselve, geen voordeel, maer daer en tegen voor den Staet ende Ingesetenen van dien in 't Generael wel merckelijck nadeel is te verwachten: dat daer omme, ende om veel meer andere rede-

 nen

nen, te lange alhier te deduceren by authoriteyt van hare Hoogh Mog. de voornoemde Compagnie in meerder maght ende vermogen, mitsgaders onder vigoreuser directie gebracht soude behooren te werden, op dat alsoo niet alleenlijck de Landen, Vaerten, ende Commercien daer van de voornoemde Compagnien jegenwoordigh noch in possessie is na behooren gemainteneert ende gecultiveert, maer oock hare uytstaende actien ende pretentien met vigeur gevordert, ofte over de non præstatie van deselve, ende over andere geleden verongelijckingen behoorlijcke reparatie ende satisfactie geconsequeert moge werde.

I.

Dat, om daer toe bequamelijck te geraecken, voor eerst ende voor al by haer Hoogh Mog. het Octroy aen de wel-ghemelte West-Indische Compagnie vergunt, tot den uyteynde van dese loopende eeuwe soude dienen te werden ghecontinueert.

II.

Dat vervolgens het recht van 't voornoemde Octroy, mitsgaders alle vordere Rechten, Possessien ende Prærogativen, de gemelde Compagnie competerende, op ofte tot eenige Landen, Kastelen, Sterckten, Eylanden, Colonien, Geldt-Sommen, Navigatien, Commercien, of eenigerhande andere saecken, hoe die oock ghenaemt moghen wesen, om deselve te brengen in handen van meerder vermoghen, lust ende couragie, door ordre ende op resolutie by concurrentie en bewilliginge van de samentlijcke Provintien te beramen ende vast te stellen, overgebracht soude dienen te worden in handen van die gene die voor deselve Rechten het meeste sullen komen uyt te bieden, boven het beloop der jegenwoordige waerdye van alle de actien in de voornoemde Compagnien te samen met het halve Capitael, waer mede deselve Compagnie a depositio is beswaert (de voornoemde actien tot . . ten hondert gereeckent) ende sulckx boven een Capitael van . . . .

NOTA.

Te vernemen, wat het ingeleyde en verhooghde Capitael is, tegens hoe veel ten hondert de actien onder de respective Kameren verkoft werden, hoe veel beloopt het Capitael a depositio gelicht.

III.

Dat ten voornoemde eynde seeckeren dagh na 't verloop van een Competenten tijdt soude behooren gepræfigeert te worden, op de welcke alhier in 's Gravenhage ter plaetse by Biljetten daer toe te prefigeren, alle die gene, die genegentheydt soude moghen hebben ende te samen gheresolveert wesen nae 't gene voorsz is, boven het voorgementioneerde Capitael eenige uytlovinge te doen, door hunne Gemaghtighden voor Gedeputeerden van haere Hoogh Mog. haer hooghste bodt te laten inbrengen.

IV.

Dat oock, om geen Provintien, ofte Ingesetenen van de selve, van de participatie in de voorsz. Compagnie uyt te sluyten, ofte haer deselve participatie eenighsints difficiel te maken, tusschen de Provintien onderlingh voor af soude konnen werden geconcerteert, na wat proportie het yeder Provintie, of haer Ingesetenen vry soude staen in de voorsz. nieuwe Contractie in te treden, midts

haer.

haer daer op binnen den tijdt van *ses* weecken naer 't sluyten van de voorsz nieuwe Contractatie Verklarende.

V.

Dat het Capitael by de voorsz nieuwe Contractanten uyt te loven, soude geemployeert werden, eerst tot aflegginge van alle de hooft-sommen jegenwoordigh tot laste van de voorsz Compagnie op Interesse lopende in diervoegen, dat aen alle de houders van de obligatien betaelt soude werden *vyftigh* ten *hondert* des dat by gemeene overgifte van alle de Provincien soude werden gedecreteert, ende vast gestelt, dat sy-luyden haer daer mede ten eeuwigen dage soude hebben te contenteren, ende vervolghens mede tot uytkoop van alle de participanten betalende hare actien tot . . . ten hondert als boven.

VI.

Soo nochtans dat een yder vande voorsz Participanten vry soude staen des begeerende hare actien te mogen behouden, ende naer proportie van de selve, ge-estimeert ter waerdye als boven, 't sijner tydt de saecken van de Compagnie sulcx toelatende, oock uyt deelinge te genieten ponds ponds gelijck nevens die gene, die het nieuwe Capitalen soude hebben gefurneert.

VII.

By soo verre de voornoemde nieuwe Contractanten souden mogen geraden vinden, de directie van de Equipagien, ende alle andere saecken, de Compagnie concernerende, toe te betrouwen aen de Collegien ter Admiraliteyt, of eenige van de selve, dat haer Ho. Mog. in sulcken cas de Raden in de gemelte Collegien, midtsgaders hare suppoosten sullen authoriseren ende bevelen, dien last op haer te nemen, sonder ter saecke van dien buyten ofte boven hare ordinaris Tractement van 't Landt eenige verdere gagie tot laste van de Compagnie te genieten, wel verstaende dat onder de superintendentie van de gemelte Collegien, door die vande voornoemde nieuwe Contractie noch sullen werden aengestelt de noodige Boeckhouders, Cassiers, ende andere diergelijcke Ministers, die sy daer toe souden mogen noodigh achten, mits dat deselve tot laste van de Compagnie gesalarieert ende betaelt sullen werden.

Zulcx door d' Heer Raedt Pensionaris aen haer Ed. Groot Mog. Vergaderinge gecommuniceert / is daer van by de Leeden generael Copie versocht/ om haer gedaghten daer over nader te laten gaen / oock d'intentie van de Heeren haere principalen daer op in te neemen:/ inboegen de finale Resolutie dienthalven te nemen wierdt uytgestelt tot nader deliberatie.

Namaels hebben d'Heeren Bewinthebberen vande West-Indische Compagnien overgegeven dese.

KORTE REMARQUES,

Aen de Heeren Heeren Gecommitteerden van haere Ed. Groot Mog. de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, op 't voorgestelde Concept, tot redres van de vervallene saecken van de voorsz Compagnie geprojecteert.

Edele Mogende Heeren.

DEwijle u Ed. Mog. de saken van de Geoctroyeerde West-Indische Compagnie goedertierenlijck in soodanige aenmerckinge gelieven te nemen, dat u Ed. Mog. Bewint-hebberen de Eere hebben gegeven, van deselve in het examineren van het Concept, tot redres van de vervallene saecken van de voorsz Compagnie geprojecteert te horen, en derselver Remarques te versoeken, soo sullen Bewint-hebberen u Ed. Mog. voor die gunste onderdanighlijck bedanckende tot voldoeninge van u Ed. Mog. ordre seggen.

Dat Bewint-hebberen by examinatie van het voorsz Concept daer in bevonden hebben twee leden, te weten, dat het selvige vooraf tot een inleydinge contineert eenige generale ende particuliere redenen strekkende tot Fondamenten, waerom dat in de tegenwoordige constitutie van de Compagnie eenige veranderinge in deselfs saecken, ende specialijck soodanige veranderinge diende gemaeckt te werden, dat de voorsz Compagnie soude werden overgebraght in handen van meerder maght, ende onder vigoureuser directie, ende dan voorts de manier, op dewelcke de voorsz veranderinge behoorde te geschieden.

Op beyde welcke poincten veel speculatien vallende, sullen Bewint-hebberen, alvoorens tot deselve particulierlijck te komen in het Generael premitteren, dat het van hoeden noyte gesustineert niet en is, dat de saecken van de West-Indische Compagnie een nodigh redres, soo ten respecte van het ongelijck haer buytens lants aengedaen, als ten respecte van haere verdere subsistentie heeft gerequireert, maer dat de selve met leetwesen hebben gesien, dat den Staet deser Landen in de ongelegenste tyden, als in de jaren [illegible] en de volgende met soo veel yver ende oprechtigheyt aengedaen sijnde geweest, om de saecken van de West-Indische Compagnie soodanigh te redresseren, dat alle de Ingesetenen, die in deselve sijn geinteresseert, reden souden gehadt hebben, om de regeeringe over dat selver protectie en reghtveerdigheyt ootmoedighlijck uyt gront des herten te bedancken, continueerende ten dien eynde niet alleen den Octroye voor *vyf en twintigh* Jaeren, maer oock tot redres van de vervallen saecken van de Compagnie, ende om deselve weder te doen subsisteren vast stellende, het ongelijck de Compagnie aenghedaen, met de maght van het Landt te herstellen, ende tot aflossinge van de schulden, in dewelcke de Compagnie, haer van de achterstallige subsidien vindende gefrusteert, was vervallen, aen de Compagnie te betaelen, het geene den Staet ter dier oorsaecken aen de Compagnie schuldigh was, en dat alleen den tijdt soodanige veranderinghe in die goede en reghtveerdige ghenegentheyt van den Staet schijnt

voort

voort gebraght te hebben, dat in plaetse van door een goet succes op de Resolutien, als doen by haer Ed. Mog. genomen, geholpen te werden, de Compagnie, van de goede gunste van den Staet ontbloot, wert voorgestelt, even als een vreemden, die alhier door ongeval in ongelegentheyt sijnde geraeckt, alles ten appetijte van sijne crediteuren moet overgeven, sonder dat eens in consideratie genomen werdt, de oprechte reden van de onmaght ende het verval van de Compagnie, veel min de protexie, die den Staet de Compagnie generalijck als een Ingeseten, ende een soo notabel getal van Ingesetenen, ende noch specialijck uyt krachte van de beloften, in den Octroye gedaen, schuldigh is, noch oock de diensten, die het Lant in 't gemeen, ende alle Ingesetenen in het particulier uyt de ongelegentheden van de Compagnie hebben genoten, door dien in sulcke gevalle, de reden ende rechtmatigheyt meer soude eyschen, dat den Staet de Compagnie effectivelijcken dede genieten het effect van het Tractaet met de Kroon van Portugael, soo tegens de Borst van de Compagnie gheslooten, ende de betalinghe van de achterstallighe subsidien, als dat de geheele Compagnie, ende al haere hoop gerenverseert soude werden op soodanige swacke, jae (onder correctie absurde) Fondamenten, als in de voorreden van het voorsz Concept voorgestelt zijn.

Ende daer mede tot particuliere examinatie van het eerste Lith van het voorsz Concept komende, sijnde een inleydinge, behelsende eenige generale ende particuliere redenen, waerom specialijck, soodanigen redres in de saecken van de Compagnie soude dienen gemaeckt te werden, als in het selvige wert voorgestelt; soo hebben Bewint-hebberen in het selvige geremarqueert, dat in het eerste deel een narre van het geene in de saecken van de Compagnie gepasseert is, gestelt werdt, specialijck de Compagnie belastende even als of haer decadentie door eygen schuldt was veroorsaeckt, waer door de genegentheyt van die geene, welckers oordeel het voorsz Concept moet onderworpen werden, aenstonts tot nadeel van de Compagnie werdet gepraeoccupeert; ende in het tweede Deel het weynige, dat van de Compagnie in toekomende te verhopen, ende de schaede, die van deselve sonder redres te verwaghten zijn, werden aengeraeckt, waer door een gepraeoccupeert gemoet gepraecipiteert soude konnen werden, om alle favorabele gedaghten voor de Compagnie tenemael af te leggen; ende in het derde deel een conclusie uyt het ooghmarck van den Staet geformeert werdende, door dewelcke alle de ongemacken, die der te vreesen sijn geweert, ende alle profijten, die men van de Compagnie hadden mogen verwaghten, souden konnen bekomen werden, sal een yder, in de saecken van de Compagnie niet ervaren sijnde, seer licht de intentie van het Concept, en teffens alle anders middelen amplecteren, die maer konnen dienen, om de tegenwoordige Compagnie te supprimeren, ende sullen daeromme Bewint-hebberen 't geluck hebbende, om sulcx te mogen doen, op dit eerste Lit, ende de speciale positiven in het selvige gestelt, u Ed. Mog. versoecken, het naervolgende in favorabele achtinge te nemen.

Ende wel op de eerste remarque, dat het wel waer is, dat (Godt betert) de saecken vande voorsz Compagnie onder de directie van die gene, die daer in hersideren, ende 't werck van dien manieren, al over lange tot soodanigen onver-

vermogen vervallen, ende gebraght sijn, dat de glorieuse en heerlijcke conquesten van Brazil, by faute van vigoreuse uytvoeringe van het aengevange werck, ende van genoeghsame secoursen, soo van volck, als van andere nootdruftigheden, mits de trouwloose entreprinsen vande Portugesen ende andere toevallen, t'eenemael sijn verlooren, ende dat de voorsz Compagnie niet en heeft konnen uyt haer selfs recupereren, het gene haer by desen ende geen en onrechtvaerdigh afhandigh gemaeckt is.

Ende dat aen de participanten van de voorsz Compagnie sedert eenige Jaren herwaerts geen uytdelinge is gedaen, nochte de capitalen, op interest gecrediteert, voor als noch konnen afgeleyt werden.

Mede dat de Compagnie in den Jare *sestien hondert seven en sestigh* by haer selven niet in staet geweest is, om promptelijck op te brengen soodanige hondert duysent Rijcxdaelders, als hare Hoogh Mogende *ex plenitudine potestatis* de Compagnie hebben belast, promptelijck en te forneren tot voldoeninghe van het geene den Staet by Tractaet aen de Kroone van Sweeden hadde belooft.

Maer dat men daer tegens moet considereren, dat de voorsz Compagnie; nochte hare conquesten geen ongemacken sijn overgekomen *door* de directie van die geenen, die het werck van dien in alle getrouwigheyt, vigoreuselijck ende met goede couragie hebben gemanieert, ende alles op de propositie, formen, ende maniere van directie, door hare Ho. Mog. (die altijdts in de Generale Vergaderinge der *negenthien* gepresideert hebben, ende door haer gewighte alles soodanigh geschickt, dat meer den dienst van den Lande, als het interest van een Compagnie Koopluyden betraght wierd) voorgestelt, hebben gereguleert: nochte dat oock door mancquement van secoursen, soo van volck, als andere noodtdruftigheden, tot subsistentie van de voorsz conquesten gerequireert, de voorsz conquesten eenigh gebreck heeft getreft, soo lange als uyt de ingeleyde, ende tot tweemael toe verhooghde Capitalen van de Compagnie, mitsgaders uyt alle de considerabele buyt-goederen, op den vyant verovert, yets heeft gevonden konnen werden, jae selfs soo lange als de Compagnie yets op haer credijt heeft konnen negotieren; maer indien het gebreck van secoursen de oorsaecke van het verlies van de voorsz conquesten is, dat dan het verlies alleen is veroorsaeckt, om dat de Compagnie in alle haer doen insight hebbende gehadt op de beloften van assistentien, eerst op het fourneren der Capitalen, ende daer na op het verhogen van deselve door den Staet gedaen, en in onmaght sijnde gevallen, de effecten niet en heeft konnen obtineren van de protexie, ende assistentie, die by den Octroye, ende verscheyde successive resolutien door den Staet waren belooft, nochte tot dese ure toe maghtigh heeft konnen werden de subsidien, die haer niet alleen simpelijck sijn geconsenteert, om datse waren versoght, maer specialijck, om dat den Staet hadde belooft, dat deselve geconsenteert ende gepræsteert souden werden; welcke belofte van assistentie, door den Staet te doen, de Compagnie, naer dat haer Capitalen, en op credijt gelighte penningen geconsumeert waren, buyten alle schult stellen, door diense in den beginne van den Octroye genoeghsaem heeft getoont, datse gemeynt heeft sonder de assistentie van den Staet op een Capitael van *drie en seventigh*

ventig tonnen Gouts geen Oorlogh tegen den Koningh van Hispangien te konnen voeren, die noodtsaeckelijck binnen korten tijdt, gelijck gebleecken is, de voorsz Capitalen soude consumeren, ten ware den Staet haer in ongelegentheydt vervallende, quame t'assisteren naer behooren, ende dat sy alles hebbende gepresteert, ende meer, als waer toese door den Octroye, ende verdere reciproque obligatoire resolutien was verbonden, als haer met *tseventigh* tonnen Gouts op Intrest hebbende belast, geen schult kan dragen van het gene daer naer door manquement van de beloofde assistentie, door den Staet te doen, opghekomen is, beloopende de achterstallige subsidien, die aen de Compagnie sijn belooft, descharges van gegeven, geliquideert, en expressselijck geconsenteert, ende op welckers vaste toeseggingen in den jare *sestien hondert negen en dertig* noch wel *vyftigh* tonnen Goudts wederom zyn ingeleydt, *ses* Millioenen *ses* mael *hondert drie en veertigh duysent twee hondert een en negentigh* gulden, volgens de respective resolutien, liquidatie, ende descharges onder de Compagnie berustende, behalven de Interesten van de gelden, *à deposito*, om uyt de achterstallige subsidien weder te betalen, genegotieert, en met dewelcke de Compagnie vande betalinge der subsidien gefrustreert werdende, belast is geworden, mede wel tusschen de *vyf* ende *ses* Millioenen monterende, die uyt de Compagnies Kasse hebben moeten werden betaelt, 't welck naer behooren in achtinge genomen werdende, gelooven Bewind-hebberen, dat U Ed. Mog. selfs wel sullen apprehenderen, dat uyt dit Positijf door den Staet geen argument tot nadeel van de Compagnie behoort genomen te werden.

Dat verder de Vaerten, Commercien, ende Negotien in de Limiten van den Octroye by haer selfs in de ongelegentste tyden niet versuymt, maer soo vigoreuselijck zijn gemaintineert, gecultiveert ende te nutte gebraght, als een maghtiger soude konnen doen, 't welck daer uyt kan ghesien werden, dat de Compagnie, om alle suspicie selfs van achteloosheyt ende neglegentie wech te nemen, ende den Staet, nochte de gemeene Ingesetenen geen reden van klagen te geven, alle ende een yeder gepermitteert heeft, te Varen ende Negotieren op die plaetsen, daer de Compagnie geen voordeel konde be-oogen, op dat even-wel niets onversoght soude blyven; en voorts alle de Vaerten ende Commercien, diese oyt in possessie heeft gehadt, na het verlies van Brazil, tot noch toe behouden heeft, behalven de Conqueste van Nieuw-Nederlandt, welckers verlies door een trouwloosen overval, by een bedeckten vyandt, onder schijn van een goeden vriendt in tyden van Vreden ondernomen, de Compagnie niet te laste gheleyt kan werden, alsoo selfs de maghtighste haer voor soodanighe overrompelingen niet en konnen bevryden, waer van in machtiger Compagnie, des noodts, wel exempelen souden konnen werden ghetoont, soo dat selfs niet eene plaetse soude konnen aengewesen werden, daer het gepermitteert is te negotieren, of de Compagnie is noch in possessie, ofte het staet allen Inghesetenen vry, deselve Vaerten te nutte te brenghen; tot welckers beter elucidatie te remarqueren is, dat de Compagnie ende alle Ingesetenen door geheel America, buyten de Wilde Kust, uytghesloten zijn, als in Kannada door de Franschen, in Nieuw-Enghelandt, Nieuw-Nederlandt ende Virginia door de Engelschen, van de verdere Kusten tot de Wilde Kust toe door de Spaenschen, als mede door deselve in de

Zuyd-

Zuyd-Zee, ende in Brazil door de Portugesen, ende dat allen Ingesetenen door de Compagnie de Negotie in de Caribische Eylanden ende op de Wilde Kust is gepermitteert, ende voorts in Africa alle de Negotien, aldaer vallende, soo vigoreuselijck door de Compagnie selfs werden waer-ghenomen, ende voort-gheset, dat men niet sal konnen aenwysen, dat een machtiger meerder soude konnen te wege brengen, als door de West-Indische Compagnie gheschiet, zijnde teghenwoordigh wel omtrent de *dertigh* Schepen van de Compagnie in Zee, om de Kust van Africa ende alle andere Plaetsen te behandelen, door welcke Equipagien, eenighe particuliere Koopluyden, die langh op de voordeelen van den Octroye gheloert hebben, ende van den apparenten goeden stant van de Compagnie nydigh zijnde, dickwils door quade rapporten omtrent de Regenten des Compagnies onmaght seer breede uytmeten, om den Staet geabuseert zijnde, eenmael haer particulier voordeel, ende niet dat van het gemeen te procureren.

Dat verder de Participanten in de West-Indische Compagnie zedert het verlies van de Braziliaensche Conquesten, selfs tot verwonderinghe door de goede sorgen ende mesnage van Bewindthebberen hebben geprofiteert, want of wel geen uytdeelinge is gedaen, ('t welck niet wel kan geschieden, of de Capitalen sullen tot haer volle waerdy gekomen, en vervolghens alle de schulden afgheloft zijn) soo is doch notoir, dat zedert den Jare *sesthien hondert ses en vijftigh* tot den Iare *sesthien hondert vier en sestigh* der selver Capitalen wel vier Capitalen waren verbetert, alsoo de Actien in den Iare *sesthien hondert ses en vijftigh* tot Amsterdam op de Beurse al voor *vijf* ten *hondert* wierden verlaten, ende in den Iare *sesthien hondert vier en sestigh* voor den Engelschen Oorlogh in deselve Stadt en op deselve plaetse voor *achthien* ten hondert zijn verkoght, waer uyt gesien kan werden, of aen de Participanten yets ten nutte gekomen is, ofte niet, ende voor soo veel de Obligatien belanght zijn deselve zedert den Iare *sesthien hondert ses en vijftigh* soodanigh tot den Iare *sesthien hondert vier en sestigh* verbetert, dat daerse voor *thien* ten *hondert* Anno *sesthien hondert ses en vijftigh* ghegheven wierden, voor den Engelschen Oorlogh naeuwelijcks voor *acht en veertigh* ten *hondert* tot *Amsterdam* op de Beurse waren te bekomen, waer na beyde Actien ende Obligatien in de andere respective Kameren na advenant zijn opgheklommen, boven het welcke zedert Anno *sesthien hondert ses en vijftigh* aen de Depositarisen, die sommighe zedert den Iare *sesthien hondert vijf en veertigh*, *ses en veertigh* ende *seven en veertigh* geen Interessen hadden ghenoten, in de Kameren van *Amsterdam* en *Zeelandt* Interessen zijn betaelt tot *twee per cento* tot den Iare *sesthien hondert vier en sestigh* toe, wanneer de saecken in soo goeden posture waren gebraght, dat men al hadde vast gestelt, de Kameren van de Maze, Noord-Hollandt en Stadt en Lande, waer van sommige zedert Anno *sesthien hondert ses en vijftigh* een, ende sommighe *twee* Iaren Interessen hadden betaelt, met dubbelde jaren te laten voortgaen, op datse in egaliteyt met de andere Kameren mochten komen, doch den Engelschen Oorlogh daer op seer onversiens volgende, ende specialijck de West-Indische Compagnie seer excessive schaden in de Buytenlandsche Conquesten toebrengende, heeft de Compagnie door dat ongeval met de betalinghe der Interessen moeten supersеden (ghelijck selfs de Oost-Indische Compagnie met hare uytdeelinge door het selvighe geval heeft moeten

stil

stil staen) doch den gewenschten Vrede eyndelijck zijnde geobtineert, verhoopt de Compagnie by het arriveren van de Schepen, zedert het fluyten van de Vrede af-gesonden, soodanigh weder in posture te raken, dat niet alleen in de betalinge der Interessen gecontinueert, de verloopen jaren voldaen, maer het werck van de Compagnie by continuatie van tijdt seer verde, ende licht wel tot volkomen herstellinge sal gebraght konnen werden.

Dat eyndelijck de ordre, waer by de Compagnie gelast wierdt voor de Kroone van Sweden *hondert duysent* Rijcksdaelders op te brenghen, in der daet een seer harde sake voor de Compagnie geweest is, als zijnde noyt by declaratie van haer Hog. Mog. verklaert, dat de Ministers van de Compagnie buyten 's Landts met onrecht het Schip de Christina souden hebben geconfisqueert, ende daer-en-boven notoir, dat het selvige geen *twee vijfde* van *hondert duysent* Rijcksdaelders weerdigh is geweest, doch gelijck aen den Staet in het generael alle de onmaght (behoudens het groot respect van deselve) moet toe-geschreven werden, daer in de Compagnie is vervallen, om dat de beloofde Subsidien noyt effectivelijcken zijnde gepræsteert, de Compagnie alleen daer door in soo vele schulden is vervallen, en blijft steken, datse dierghelijcke ordres niet en kan voldoen, alsoo moet oock alhier de onmacht van de Compagnie niet als uyt haer selven, maer uyt den Staet spruytende werden geconsidereert, ende kan dien volgende door den Staet niet als een argument tot nadeel van de Compagnie opghevat werden, ten ware alvorens aen de Compagnie over de voorsz subsidien contentement was gedaen.

Alle het welcke ghenoeghsaem toonende, dat het gepasseerde in des Compagnies saecken, voor soo veel het zelvige de Compagnie by de inleydinghe van het voorsz Concept te last werden geleyt haer niet kan geimputeert werden, hebben de Bewindthebberen verder op het tweede deel van de voorsz inleydinghe geremarcqueert.

Dat, hoewel in het voorsz concept werdt geposeert, dat de saecken van de Compagnie op den tegenwoordigen voet voortgaende, voor de participanten geen voordeel, maer daer en tegen voor den Staet, ende de Inghesetenen van dien in het Generael wel merckelijck naerdeel te verwachten is, in teghendeel waer is, dat voor de participanten ende andere geinteresseerdens wel merckelijck voordeel, ende voor den Staet, noch niemandt van de Ingesetenen eenig nadeel aengewesen kan werden.

Want wat het voordeel van de participanten, en der geinteresseerdens belangt, is hier voor al aengewesen, dat door goede mesnage, Negotie ende Directie haer Capitalen in *acht* Iaren al tot *vier* Capitalen waren verbetert, soo dat des Compagnies saecken op die voet voortgaende, binnen korte jaren de Capitalen, ende Actien tot vry hooge, ende light wel tot volkomen waerdye staen te raken.

Wat nu het nadeel van den Staet ende der gemeene Inghesetenen soude zijn, kan men sich niet inbeelden, door dien, voor soo veel uyt dit concept kan begrepen werden, 't selvige daer in soude bestaen, dat, de Vaerten en Commercien niet na behooren waer-genomen werdende, den Staet daer door in het generael de Vaerten ende Negotien ende de Ingesetenen de proffijten souden konnen verliesen; is hier boven aen ghewesen, dat alle de Vaerten ende Negotien by de

Compagnie na behooren bevaren, ofte wel het profijt van die gene, diese niet bevaren wil, aen allen Ingesetenen open geset heeft, ende om deselvige te maintineren geen andere middelen werden gerequireert, als de profijten, die met de voorsz Negotien werden ghedaen; want als men de saecke ten respecte van het maintineren gesont insiet, is de Compagnie machtigh ghenoegh, om de Forten en Plaetsen, die deselve noch in possessie heeft, uyt de voordeelen van de Negotie te maintineren; ende de Commercien die verder in de Limiten van den Octroye, ende voornamentlijck de geheele Kust van Africa langhs met de Naturellen werden gedreven, ofte gedreven konnen werden, ter plaetse daer niet noodigh is eenige possessie te nemen, konnen wel selfs in de handen van de machtigste geturbeert, doch haer niet ontnomen werden, 't en ware eenigh Potentaet in Europa wilde sustineren, hem de Negotie op de Kuste van Africa, ofte elders, daer niemandt eenige possessie van Landen heeft, (gelijck de Natien in Europa gelegentheyt genoegh hebbende gehad, om die plaetsen, die alleen met schepen bevaren werden, possessie te nemen, soo sulcks noodigh was geweest, het meeste ghedeelte van de Kust van Africa alleen met Schepen behandelen) privativelijck toe te komen, en 't selvige met sijn macht bestont te maintineren, wanneer selfs de machtighste Compagnien of de hulpe van den Staet souden van doen hebben, ofte haer opposerende consumeren, ofte de Negotie moeten verlaten.

Waer uyt mede consterende, dat van de tegenwoordige *Compagnie* seer veel voor de Participanten te hoopen, ende geen nadeel voor den Staet in het generael, ofte de Ingesetenen particulier te verwachten is, soo volght nu het derde deel van de inleydinge, op het welcke Bewindthebberen hebben geremarcqueert, dat de redenen waerom de *Compagnie* in machtiger handen behoorde over gebraght te werden dese *twee* zijn, op dat de Vaerten ende Commercien gemaintineert, ende op dat de *Compagnie* haer uytstaende actien ende prætensien met vigeur soude konnen vorderen, ofte over de non-præstatie van deselve, ende over andere geleden ongelijcken behoorlijcke reparatie, ende satisfactie consequeren, op welck eerste poinct alrede hier vooren aengewesen zijnde, dat de *Compagnie*, soo alsse tegenwoordigh geconstitueert is, de Vaerten ende Commercien, die deselve noch in possesie is hebbende, wel waer kan nemen, ende maintineren, soo dat daer toe geen machtiger gerequireert werdt, soo komt de conclusie, uyt dat fondament geformeert, te vervallen, ende sal dienvolgende alleen het tweede poinct in consideratie komen.

Waer op te remarcqueren is, dat de uytstaende actien ende prætensien van de *Compagnie* zijn tweederley, te weten, Binnenlandtsche, bestaende in de prætensien, die de *Compagnie* over achterstallighe subsidien tot laste van den Staet is hebbende, ofte Buytenlandtsche, bestaende in de prætensien tot laste van de Kroone van Portugael, om de non-præstatie van het Tractaet met de Kroone van Portugael geslooten.

Op welcke eerste soorten U Hoogh Mog. gelieven te considereren, dat tot bekominge van de selve alleen de goede genegentheyt van den Staet, ende geen machtiger handt van nooden is, alsoo alle Ingesetenen het faveur van den Staet, om de betalinge, souden moeten afwachten, hoe machtigh de selve oock mochten zijn, ende indien yets van de selve uyt den Staet te verhopen is, deselvige beter

beter uyt consideratie van de tegenwoordige Compagnie ende hare diensten sullen konnen geobtineert werden, als door die gene, die niet ten dienste van den Staet hebbende ghedaen, ende de Compagnie sonder hoop, om van den Staet yets te obtineren, in handen krygende, geen fondamentele redenen sullen konnen by-brengen, om den Staet tot voldoeninge van de voorsz pretensien te bewegen; ten ware dat, als men op de substantie van het Concept selfs siet, een vreemt ende machtiger Potentaet, die alleen rechtveerdige redenen mocht soecken, om den Staet schade te doen, (gelijck die speculatien op 't voorsz Concept mede vallen) *per interpositam personam*, zynde een Ingeseten van desen Staet, het meeste quame uyt te loven, om op prætext van de voorsz subsidien altydts gelegentheyt te hebben, om den Staet te infesteren, met genoeghsame verseeckeringe, dat het geheele werck van het nieuw Octroy by hem al geabandonneert ofte overgelaten werdende, gelijck hy behoudende sijne prætensie het selvige wel aen de Ingesetenen van desen Staet soude konnen overlaten, ten allen tyde even-wel hem geen gelegentheydt soude ontbreecken, om sich van de betalinge der subsidien te verseeckeren, ende daer uyt te vinden het gene by hem volgens het Concept uyt-gelooft ende betaelt mochte zyn.

Op de tweede soorte van pretensien gelieven u Ed. Mog. te remarqueren, dat als men wederom insiet de substantie van 't Concept selve, en dienvolghende, dat eenige nieuwe contractanten, gelijckse genoemt werden, het werck van de Compagnie in handen souden krygen, soo konnen Bewint-hebberen u Edele Mog. wel verseeckeren, dat van die pretensien noyt yets met vigeur ('t welck men niet anders als gewapenderhandt in cas subject kan verstaen) sal bekomen werden; de reden daer van is, dat geen contractanten, buyten de protexie, hulpe en assistentie van den Staet, hier te Lande machtigh sijn, soodanighen Capitael te forneren, daer mede dat de voorsz prætensien op de Kroone van Portugael soude konnen effectivelijck geconsequeert werden, want of al wel by imaginatie eenige capitaelen daer toe by nieuwe contractanten konden uytghevonden werden, soo sullen de selve sonder insichte van de speciale assistentie ende protexie van den Staet, jae soo Bewint-hebberen vertrouwen, selfs sonder speciale beloften ende toesegginge van protexie en assistentie van den Staet, tot den Oorlogh niet ge-employeert werden, door dien de West-Indische Compagnie tot een exempel aen alsulcke lief-hebbers sal strecken, ende een baecke sijn, om haere mesuren naer te nemen, ende als die wel by haer geconsidereert werdt, sullen soodanige lief-hebbers, voor eerst vast stellen, dat geen Compagnie, buyten de hulpe ende assistentie van den Staet machtigh is, tegens een Koninckrijck soodanige desseynen uyt te voeren, als tot constrainéte van den Koninck van Portugael werden gerequireert, (want het is onmogelijck dat een Compagnie alleen door een machtigh Potentaet aengegrepen, ofte geresisteert werdende sich niet en soude consumeren) ende dan vervolgens considereren, dat by quaedt succes geen effecten van de beloften van den Staet voor haer, die geen diensten aen het Landt, ofte de gemeene Ingesetenen hebben gedaen, gelijck de West-Indische Compagnie, maer alleen om haer particulier voordeel sullen hebben georloght, te obtineren sullen zijn, ende hier uyt een noodtsaeckelijck besluyt maecken, dat het yeder een ongeraden is, op een onseeckere hope, soo

 mach

machtige Capitaelen in de weeghschale te stellen, en als die gespendeert sijn te verwaghten, dat den Staet haer onvermogen siende, daer uyt een argument sal maecken, om alle de voordeelen, die haer geconsenteert zijn, in andere handen over te brenghen, gelijck in desen remarquabel is, dat alhier ten respecte van de West-Indische Compagnie geschiet, door dien de Compagnie door het transporteren in machtigerhandt, gants geen voordeel ter wereldt by goet succes door dit transport soude trecken, hoewel het op die maniere in de voorsz inleydinge influeert, als of de tegenwoordige Compagnie noch merckelijck daer door gebeneficieert soude werden, jae ter contrarie sal de Compagnie de hoop benomen werden, diese tegenwoordigh heeft, om by continuatie van Octroy weder op de been te komen; 't is wel waer dat in het *seste* Articul van het Concept de particulieren naer de waerdye van haer actien in de nieuwe Compagnie souden werden geadmitteert, doch die het wel insiet sal aenstonts noteren, dat om op die manier in te komen, elck een gepermitteert is, jae niemant kan verboden werden, alsoo het een ende deselve saecke is contant geldt, oft actien van de oude Compagnie, alsse weerdigh sijn, te fourneren, en dienvolgende, dat eenige voordeelen opkomende, deselve by haer niet als oude, maer als nieuwe participanten souden getrocken werden, ende vervolgens alsoo de oude Compagnie t'eenemael zijn ge-extingeert; waer mede dan oock blijckt, dat selfs de saecken in maghtigher handt komende den Staet haer ooghmerck niet en sal bereycken, te weten, soodanige formidabele *Compagnie* op te rechten, die machtigh soude sijn, sonder protexie ende assistentie van den Staet te bestaen, ende om welckers wille niemant van de andere Ingesetenen eenigh ongemack souden behoeven te lyden, ofte yets te contribueren; want in allen gevalle sal den Staet *ipso facto* weer in onlusten met Portugael raecken, indien de nieuwe Contractanten met de Wapenen haere pretensien sullen vorderen, om welcke onlusten te myden den Staet, van het principaele interest van de West-Indische *Compagnie* Anno *sestien hondert twee en sestigh* affiende, ende het Tractaet met Portugael gesloten hebbende, sal de selvige haer ooghmerck, door de stant van een maghtiger *Compagnie* niet bereycken.

Ende wanneer dan soodanige *Compagnie* niet en konnen bestaen, sonder dat den Staet sich met beloften, ende des noots met daedelijcke hulpe interesseert, soo sullen Bewint-hebberen tot besluyt seggen, dat den Staet des niet teghenstaende een *Compagnie* van meerder luyster ende vermogen willende formeren, geen rechtvaerdiger middel daer toe is, als geen nieuwe *Compagnien* te soecken, maer de tegenwoordige *Compagnie* machtigh te maecken door soodanige middelen, die billijck ende rechtmatigh zijn, jae die (onder Correctie) de *Compagnie*, sonder deselve onrecht te doen, niet en konnen geweygert werden, daer in bestaende, dat den Staet aen de *Compagnie* voldoe, 't geene deselve over achterstallige subsidien schuldigh is, ende soodanighe middelen employere, als haere hooge wijsheyt noodigh ende geraeden sal vinden, om de Kroon van Portugael tot voldoeninge van het gesloote Tractaet te houden.

Want wat het eerste van die twee middelen belanght, is selfs uyt de eyghen verklaringe van hare Hoogh waerachtigh, dat de Compagnie alleen tot dese onmacht, is vervallen, om dat den Staet aen de Compagnie de voorsz subsidien niet

niet en hadde voldaen, die niet als subsidien uyt dese ofte geene insichten, die naderhandt zijn komen te cesseren, maer uyt een reciproque Obligatie spruytende, dewelcke de Compagnie aen haer zijde voldaen heeft, ende daer door in die onmaght, waer in se tegenwoordigh bevonden werdt, vervallen is, geconsidereert moeten werden, soo dat den Staet ten dien insighte eerder een Argument behoorde te nemen, uyt de onmacht van de Compagnie, om deselve door betalinge van de voorsz subsidien te helpen, als op dese geprojecteerden voet te dissolveren.

Ende wat het tweede middel belanght, is kennelijck, dat de hooge Overigheydt tot de protectie in het Generael van hare Onderdanen niet alleen is gheobligeert, voornamentlijck in soodanige saecken, daer den Staet door vaste toesegginge aen de Compagnie gedaen, dat het getracteerde met Portugael promptelijck soude werden voldaen, ofte hy daer toe gheconstringeert, vermeynt heeft, tegens de borst van de Compagnie het voorsz Tractaet te konnen sluyten, maer oock dat den Staet door de beloften, in den Octroye, ende verscheyde successive resolutien gedaen, haer *quasi contractu* tot een speciaelder protexie van de West-Indische Compagnie, als de Overheden in het gemeen aen haere Onderdanen schuldigh zijn, heeft verbonden; ghelijck de voorsz Compagnie oock veel meer als andere gemeene Ingesetenen, ten dienste van den Lande heeft gecontribueert, ja door haren onderganck, diversie van de vyandtlijcke macht uyt dese Landen heeft gemaeckt, den vyandt verswackt, het Landt verrijckt, ende de gewenste Vrede ghevordert; waer door selfs sonder beloften niet alleen den Staet, maer alle Ingesetenen, die door de diversie van de vyandlijcke maghten ontlast, ende door de Vrede met Spaignen voordeel hebben genoten, behooren te contribueren, om de Compagnie hare achterstalligheyt te betalen, ende te helpen recupereren, 't gene haer onrechtvaerdig afgenomen is, ende dienvolgende de Compagnie wederom machtigh te maecken door soodanige middelen, als de Regeeringe na haer hooge wijsheydt sal geraden vinden, in het werck te stellen, om de Kroon van Portugael tot voldoeninghe van het beloofde te houden, als op de voorghestelde Fondamenten de Participanten alle hope van herstellinge te benemen, voor al, daer doch den Staet tot schaede van de ghemeene Ingesetenen weder met Portugael evenwel in onlusten soude geraecken, indien de nieuwe contractanten de pretensien met gheweldt quamen te vorderen, ende daeromme, soo wanneer den Staet als nu niet genegen mochte zijn de stercke handt aen de Compagnie te leenen, op dat de andere Ingesetenen door de onlusten met Portugael geen onghemack souden hebben, haer Vaderlijcke oogh evenwel van de Compagnie niet behoorde af te trecken, en door andere, die niets van den Staet verdient hebben, haer in het selvige ongemack te laten brengen, 't welck als nu tot soodanighe groote schade van de Compagnie gedeclineert werdt.

Ende sullen de Bewinthebberen van de æquiteyt van de voorsz twee poincten, als wijdt ende breedt gededuceert in de Remonstrantie, op den *achtienden* July aen hare Hoogh Mog. overghelevert, afscheydende ende verder komende tot het tweede Lidt van het voorsz Concept, zijnde het project volgens het welcke de veranderinge in des Compagnies saecken soude dienen gemaeckt te werden:

den, *Articulatim* hare remarques stellende, op het eerste Artijckel segghen, dat het selve sonder byvoeginge van eenige andere conditien in het generael billijck ende redelijck zijnde, niet en behoorde geweygert te werden.

Wat het tweede belanght alhier voor gerepeteert houdende de redenen op de inleydinge, om de billickheydt in de voorgestelde veranderinge aen te wijsen, gededuceert, waer by genoeghsaem aengewesen is, dat een geheele andere wegh als dit tegenwoordige Concept tot herstellinge van de Compagnie behoorde by der handt ghenomen te werden, hebben de Bewindt-hebberen noch specialijck op dit Artijckel geremarqueert, dat door soodanige opveylinge de middelen ende effecten van de Compagnien breeder in dit Artijckel ghespecificeert, tot haer behoorlijcke waerdye niet en sullen konnen gebracht werden.

Eerstelijck, om dat het kennelijck is, dat de voornaemste middelen ende effecten van de Compagnie zijn uytstaende pretentien tot laste van de Kroon van Portugael, ende tot laste van den Staet, waer van die tot laste van Portugael wel *derthien* Millioenen, ende tot laste van den Staet, wel tusschen *ses* en *seven* Millioenen bedragen.

Ende dat mede soo klaer als den dagh is, dat voor de eerste licht niet eenen stuyver door particuliere, gedestitueert van de assistentie van den Staet, sal uytgelooft werden, door dien particuliere sonder de authoriteyt ende stercke handt van haer Hoogh Mog. wel soo veel Capitael, om den Koninck van Portugael te constringeren sullen consumeren, dat de voordeelen die te verwachten zijn, soo wanneer het werck ten genoegen wierdt uytgevoert, de onseeckerheydt van het succes wel sullen opweghen, daer van een exempel in de West-Indische Compagnie kan gevonden werden, sonder dat men behoeft te dencken, dat yemandt, om t'sijnen koste daer van een proeve te nemen, noch merckelijcke Capitaelen soude uytloven, voornamentlijck om dat men weet, dat soodanighe nieuwe Compagnie niet soude gepermitteert zijn haer actie tegens Portugal met de Wapenen te vorderen, als voor soo veel den Staet sulcks met het Intrest ende de Commercie van hare Ingesetenen soude vermeynen over een te komen, ende dienvolgende dat den Staet om de West-Indische Compagnie selfs in geen Oorlogh hebbende willen blijven, op dat de andere Ingesetenen hare Commercie gerustelijck souden drijven, die nochtans om het welvaren van de Compagnie wel geobligeert waren yets te dragen, ende daerom in den jare *sesthien hondert een en sestigh*, een Tractaet voor de Compagnie soo nadeeligh, ja selfs niet sonder præjuditie van de Negotie deser Landen, gelijck de uytkomste geleert heeft, gesloten hebbende, niet en sal toelaten aen de nieuwe Compagnie weder tot de Wapenen te komen, indien de Commercien daer door gheturbeert moghten werden, alsoo de andere Inghesetenen dan eerst reden souden hebben, om te klagen, als sullende schaede lijden door die geene, van dewelcke sy noyt voordeel hebben genoten.

Voor de tweede pretensien sal minder als voor de eerste uytgheloost werden, om dat de nieuwe contractanten, die sullen considereren als een schuldt daer noyt van sal komen, ten insigte den Staet intentie hebbende om die te voldoen, de geheele Compagnie met alle haere gerechtigheden niet in machtiger handen soude behoeven over te brengen, alsoo deselve door de betallinge van de achter-

stallen

stallen soo machtigh gemaeckt soude konnen werden als de Compagnie uytgeweest is, ende dit soo sullen opnemen, als of den Staet haer op die manier van de achterstallige subsidien sal hebben willen ontlasten, ende vervolgens te ghemoedt sien, ende hare reeckeninghe alsoo maecken, dat de rechte schuldt-eyschers afgewesen zijnde, zyluyden alleen als actie-kopers aenghemerckt, ende dienvolgende haer niets toegeleydt sal werden.

Ende of wel het nieuwe Octroy, mitsgaders de possessien, die de Compagnie als noch binnen de limiten van den Octroye heeft, hare waerdye hebben, soo is dat wel blijckelijck, dat tot ghebruyck van dien een goedt Capitael ingeleydt werdende, op het selve seer raisonnabele winsten konnen gedaen werden, doch geene soodanighe, dat yemandt buyten den risico, die geloopen werdt, noch soo veel soude meynen te avanceren, dat hy mede een merckelijcke winste soude trecken over soodanigen Capitael, als tot uytkoop van de Crediteuren ende Participanten volgens het Concept gerequireert werdt, mitsgaders het gene noch tot de Negotie, ende om de Kroone van Portugael te dwinghen, van noode soude zijn, ende dan noch om te remplaceren de schaden die op de Capitalen, ten Oorlogh aengeleydt souden konnen vallen, in allen gevalle sal die Reeckeningh soo correct niet gemaeckt konnen werden, dat yemandt op een onseeckere hope van succes sijne middelen soude willen hasarderen, voor al, daer tot fournissement van soo een considerabel Capitael, al meer als eenen waegh-hals van nooden soude zijn, gelijck by experientie wel sal bevonden werden.

Ten *tweeden* kan geen æstimatie van eenigh dinck geschieden in een Landt daer geen Koopers zijn, ende voor al niet by publijcke opveylinge, als in het voorsz. *derde* Articul werdt geposeert, daer, om tot de waerdye van de saecke te komen, den een tegens den ander moet op-bieden, ende 't selvighe soo zijnde, kan oock d'æstimatie van dit groote werck mede niet gevonden werden, ten ware alvoorens hier te Lande verscheyde soodanighe machtige Compagnien eerst wierden geformeert, ofte alhier te Lande soodanige ende verscheyde machtighe Koopers, die alle genegentheydt souden hebben, om dit gheheele werck aen te vangen, ende noch uyt ontsagh, ofte respect, ofte om andere redenen malkanderen souden cederen, aengewesen konden werden, als in de inleydinghe werden gepresupponeert, die buyten twijffel niet geformeert, nochte aengewesen konnen werden, soude in der daedt de Participanten van de voorsz. Compagnie veel te kort ghedaen werden, dar men in de ooghen van de wereldt soude toonen, hoe verre de Compagnie uyt de goede gunste van den Staet, van de welcke de selve haer meeste welvaert, naest Godt, te verwachten heeft, vervallen is, ende dat in een tijdt, daer men door goede vigilantie, mesnage ende negotie in acht jaren tijdts de Capitalen ende Actien soo merckelijck verbetert hebbende, als hier vooren gesegt is, den Staet eer behoorde op-geweckt te werden, om de Compagnie op de been te brenghen, als onder de voet te helpen, moghen de Bewindt-hebberen wel verklaren, dat door het stellen alleen van dit Concept het credijt van de Compagnie, dat door yver, ende neerstigheyt weder op de been waegebracht, meer heeft afgenomen, wanneer dit Concept onder de man is gekomen, als de selve wel konnen remonstreren, jae selfs, dat de Compagnie door hare benyders bespot is geworden, ende, ten ware de goede genegentheyt ende courage van de Participanten sulcks hadde verhoedt, een

 slagh

slagh soude gekregen hebben, (die Godt zy lof, nu voor-by is) die niet licht weder gerepareert soude hebben konnen werden.

Welcke voorsz reden niet alleen aenwijsende, dat door de middelen in het voorsz *tweede* ende *derde* Artijckel voorgestelt de effecten van de Compagnie tot geen, altijdts niet tot haer volkomen waerdye souden konnen werden gebracht, maer veel eer wech-gegeven, als verkocht souden worden; soo sullen Bewind-hebberen van de æquiteyt van den Staet verhoopen, 't gene de selve altijts noch al, jae selfs in de meeste ongelegentheden ge-experimenteert hebben, te weten, dat den Staet door desen beter onderrecht zijnde, noch soo veel genegentheydt overigh sal hebben; dat de tegenwoordige Compagnie door haer faveur tot een beter geluck sal werden geconserveert, ende ootmoedelijck bidden; dat de gemoederen specialijck van hare Ed. Groot Mog. eer mogen geraeckt werden, om haer met de andere respective Provincien te conformeren, ende dien volgende de prolangatie van het Octroy consenterende, als dan op bequame middelen sullen konnen verdacht zijn, om de Compagnie ten respecte van *Portugael*, ende hare prætensien op den Staet, contentement te doen hebben, 't welck twee seer redelijcke saecken in sich selfs zijn, ende beyde specialijck dienen voor te gaen, eer men in des Compagnies saecken eenige veranderinge maeckt, om dat de veranderinge niet noodigh is, soo den Staet die twee middelen præsteert, ende den Staet tot de præstatie van dien door soo veele redenen behoort gepermoveert te werden, dat de bedroefde Participanten, stilswygende uyt respect tot de Hooge Overigheydt, naer souden behoeven te betreuren het ongeval, tot het welcke sy-luyden, volgende het woordt ende het respect van de Regeringe waren vervallen; ende daerom meynen Bewindt-hebberen, dat men op het voorsz Concept willende aengaen de Compagnie ten regarde van de selve alvoorens behoorde contentement te doen, ende indien als dan noch de saecken eenigh ander redres requireerden, gelijck Bewind-hebberen wel weten, dat als dan de Compagnie machtiger soude zijn, om den Staet dienst te doen ende de Participanten voordeel toe te brengen, als de selve oyt voor desen is geweest, souden daer toe soodanighe middelen konnen uytgevonden werden, die met de æquiteyt, en den dienst van den Lande konden over een komen: ende hier mede op de resterende poincten voor de Compagnie niet meer te considereren vallende, sullen Bewindt-hebberen alleen U Ed. Mog. op de resterende Artijckelen, dat maer Artijckelen van ordre zijn, seggen, dat naer haer kleyn verstant in de practijcke van dien noch seer veel inconveniementen sullen komen, de nieuwe Compagnie concernerende, die dese niet en raecken, ende by voortgangh haer wel sullen openbaren; ende daer mede noch veele andere redenen voor-by-gaende, om U Ed. Mog. niet op te houden, die des noodts noch op 't Papier gebracht sullen konnen werden, desen besluytende sullen Bewindt-hebberen ootmoedelijck versoecken, dat U Ed. Mog. de saecken van de Compagnie met een recht Vaderlijck oogh gelieven in te sien, niet twyffelende of U Ed. Mog. sullen als dan meer redenen vinden, om de goede voorsorge van den Staet te besteden tot conservatie ende restablissement van de saecken van de tegenwoordige Compagnie, waer door de selve op hoope van diergelijcke tractement in toekomende mede te sullen genieten, geanimeert mochte werden, den Staet noch meerder dienst te doen,

als

als om hare Vaderlijcke genegentheydt van de selve af-treckende, op der selver ruine en ondergangh, gelijck in desen, een nieuwe Compagnie te fonderen, die siende het exempel van dese Compagnie haer den dienst van den Lande niet verder aentrecken sal, als voor soo veel die sonder haer schade ende met haer Interest betracht sal konnen werden. Op alle het welcke Bewindt-hebberen U Ed. Mog. rechtveerdige ende favorabele hulpe in aller onderdanigheyt sullen imploreren; 't welck doende, &c.

Dat bleef daer by. Ende op dees tijdt slijnde de handelingh met den Portugeesen Ambassadeur de Mello (elders gestelt) quamen de Bewindt-hebberen der West-Indische Compagnie alhier: remonstrerende haer noodt / ende dat haer betaelt moeten werden soo wel d'Achterstallen / die haer den Staet in 't particulier schuldigh was / als 't geen van Portugal toequam. Dit was het voornaemste point datmen sich in d'handelingh met d'Ambassadeur bedongh / en 't maeckte somtijdts het besluyt despiraet; ende wanneer oock het Tractaet al was gesloten / soo had de laetste falsitept der Portugesen soodanigen indruck alhier in de gemoederen gelaeten / datmen haer noch deficeerde. Sulcx d'Heeren Bewindt-hebberen noch den achthienden aen haer Ho. Mog. overgaven dit navolgende Memoriael.

Hoogh Mogende Heeren,

HEt zijn nu al veele jaren gheleden, dat de Geoctroyeerde West-Indische Compagnie deser Landen, volgende het principale ooghmerck, 't welck den Staet in de erectie van de voorsz. Compagnie heeft gehadt, niet alleen haer eerst ingeleyde, maer oock tot tweemael toe verhooghde Capitalen, principalijcken ten dienste van den Lande in Oorloghs exploicten, teghens den gemeenen Vyandt, op aenradinge ende goetvinden van de regeringe, ondernomen, hebbende geconsumeert; maer oock in een labyrinth van schulden ghemaeckt, ende rontsom in hare conquesten van de vyanden met groote machten omcingelt zynde, Bewindt-hebberen by haer selven geen middel, ofte apparentie hebben gevonden, om de saecken van de voorsz. Compagnie uyt haer selven, ende sonder de assistentie van den Staet, te redden, ende de vervallen saecken in soodanigen posture te stellen, dat de selve bequaem soude zyn, om de participanten eenigh voordeel toe te brengen, ende den Staet eenigen verderen dienst te doen.

Dit is een saecke, die soo bekent is, dat wy U Ho. Mog. daer mede niet en sullen ophouden, maer ons alleen dies aengaende refereren aen de sollicitatien, die door de Bewindt-hebberen met groote vigilantie, moeyte ende kosten, soo omtrent U Ho. Mog. als de respective Provincien in 't particulier, al van het jaer 1631. af ondernomen, ende vervolght hebben moeten werden, in de welcke Bewind-hebberen meenighmael hebben verklaert, dat of de ongelegentheydt van de Compagnie door den Staet, naer behooren geconsidereert, ende met eenen effective middelen tot hare herstellinghe, ende subsistentie, mitsgaders redres, ende mesnage, ter hande genomen moesten werden, ofte dat sy-luyden

haer selven souden vinden geobligeert, het geheele werck te abandonnéren; gelijck als de iterative remonstrantien, soo aen U Ho. Mog. als aen de respective Provincien, van tijdt tot tijdt, particulierelijck gepresenteert, ten vollen konnen getuygen.

Het heeft U Ho. Mog. oock gelieft de voorsz. constitutie van de Compagnie, ende der selver sollicitatien in considerable achtinge te nemen, want in het eerste, wanneer maer eenige geringe subsidien by de præsente middelen van de Compagnie wierden gerequireert, als van den jare 1631. tot 1639. toe, heeft den Staet geen swarigheyt gemaeckt, de behulpelijcke handt aen de Compagnie met eenig genoegen te bieden, soo verre, dat den staet van de selve, soo hier, als buyten 's Landts, buyten merckelijck verloop wierdet gehouden; ende daer naer, wanneer vigoreuser ende meerder assistentien van nooden waren, ende de Compagnie op de vaste beloften van considerable subsidien, in den jare 1639. om haer tot fournissement van nieuwe Capitalen te encourageren, gedaen, een tweede verhooginghe hadde gepræsteert, ende de beloofde subsidien van tijdt tot tijdt wierden getraineert, waerdoor het water op de lippen was gekomen, hebben U Ho. Mog. tweemael met eenige extraordinaire consenten de totale ruine van Brasil in den jare 1645. ende 1646. verhindert.

Ende eyndlijck, als in den jare 1647. het werck van de Compagnie soodanigh was verloopen, datter geen apparentie was, om de saecken van de Compagnie, soo hier te Lande, als in de buytenlandtsche Conquesten, te herstellen, ten zy met extraordinarische middelen, hebben U Ho. Mog. considererende de rechtvaerdigheyt van de ootmoedige supplicatien van soo een considerabel getal van hare Ingesetenen, die hare middelen in de Compagnie hadden verloren, ende te gelijck regart nemende op den dienst van den Lande, door een loffelijck voornemen vast gestelt, met de macht van het Landt de Compagnie te herstellen, ende door goede ordre der selver subsistentie ende redres te bevorderen, ende uyt te wercken, consenterende ten dien eynde voor afide prolongatie van het Octroy, voor *vijf entwintigh* Jaren.

Den yver, die U Ho. Mog. tot het uytvoeren van dese hare loffelijcke intentie hebben gehadt, ende de rechtmatigheyt, met de welcke den Staet de Compagnie specialijck heeft bejegent, om haer te doen genieten de effecten van de beloften, die in den jare 1639. aen de Compagnie waren gedaen, ende welckers achterblijven de eenighste oorsaecke was, waer door de Compagnie hier te Lande haer selven met soo veele schulden belast vondt, suyverende tot voldoeninge van de selve de gebreeckige Provincien de defecten in de consenten van de beloofde subsidien, waer van de Registers getuygenisse dragen, sal noyt ten vollen konnen bedanckt werden.

Dit alleen moeten alle geintresseerde in de Compagnie wel beklagen, dat dit heerlijcke, ende rechtmatige voornemen van den Staet, *injuriis temporis*, ende specialijck door de swarigheden, den Lande sedert den jare 1650. opkomen, niet naer behooren is uytgevoert, ende in den jare 1654. wanneer de heerlijcke conquesten van Brasil onder de trouweloosheyt van de Portugesen hebben moeten buygen, soodanigen knack heeft gekregen, dat de volle restitutie van de Compagnie sedert dien tijdt niet behartight, maer alleen stucx gewijse als in den jare

1657.

ſeſthien hondert ſeven en vyftigh door de Vloote, voor de Riviere van Liſſabon ghefonden, ende in den jare *ſeſthien hondert een en ſeſtigh* door het maecken van de Vrede met de Kroone van Portugael eenighſints aen haer Intereſt gedacht is.

Doch aen de andere zyde ſtaet deſelvige wederom te hopen, dat de goede genegentheydt van den Staet, met de welcke deſelve het Intereſt van Compagnie, in het particulier, ende oock voor ſoo veel den dienſt van den Lande daer mede geintereſſeert was, heeft behertight, mitſgaders het goede voornemen, om de *Compagnie* effectivelijck te praeſteren, 't gene deſelve met rechtmatigheydt ſoude meynen, dat haer niet behoorde geweygert te werden, door de ongevallen van den tijdt wel opgehouden, doch niet verandert ſal zijn, ende dienvolgende dat den Staet deſer Landen, des verſocht zijnde, niet en ſal difficulteren in de tegenwoordige conjuncturen van tijden, de volkomen herſtellinge van de Compagnie te effectueren, door ſoodanige middelen, als hare Ho. Mog. in den jaere *ſeſthien hondert ſeven en veertigh* hebben goetgevonden daer toe billijck ende noodtſaeckelijck te zijn.

Dit vertrouwen heeft Bewindt-hebberen geanimeert, ſelfs naer het verlies van de Braſilianſche conqueſten by haer ſelven alle middelen te ſoecken, om de vervallen ſaecken ſoo veel te redreſſeren, als het mogelijck ſoude zyn, om den Staet te toonen, wat noch in toekomende bymanctien van de voorſz Compagnie te verwachten ſoude zyn, ende, daer in ſeer merckelijck avancerende, voorts bewogen, om in den jare 1663 van U Ho. Mog. by proviſie prolongatie van den Octroye te ſoecken, als een van de middelen, ſonder de welcke het volkomen redres van de Compagnie onmogelijck was, doch daer in ſoo ongeluckigh zijnde geweeſt, dat, niet tegenſtaende alle de Provincien, behalven Hollandt, ende Vrieſlandt, in het ſelvige hebbende geconſenteert, de Ooſt-Indiſche Compagnie haer Octroy (te gelijck met dat van de Weſt verſocht) heeft geobtineert, ſonder dat tot noch toe dat van de Weſt-Indiſche Compagnie is geconcludeert; ende daer op den tweeden Engelſchen Oorlogh zijnde gevolght, die wederom een groote krack in den ſtant van de Compagnie heeft gegeven, ende de expiratie van het Octroy vaſt naecke, ſoo bevinden haer de voorſz Bewindt-hebberen eyndtlijck wederom genoodtſaeckt U Ho. Mog. den toeſtant van de Compagnie voor te dragen, ende ootmoedighlijck te verſoecken, dat eenmael op ſoodanige middelen, die tot volkomen herſtellinghe van des Compagnies vervallen ſaecken, konnen dienen, gedacht mochte werden; ende dat U Ho. Mog. de beſoignes, die tot de herſtellinge van de Compagnie waren by der handt genomen, ende door de ongevallen des tijdts zyn afgebroken, weder hervattende het bloedigh verlangen van ſoo veel bedroefde geintreſſeerde ingeſetenen, die nu ſoo veel jaren langh de gunſtige handt van U Ho. Mog. verwacht hebben, met een rechtmatige genegentheyt gelieven te voldoen.

Het is wel waer, dat, ſedert de laetſte beſoignes, geteendeert hebbende, om de Compagnie buyten 's Landts met de macht van het Landt te herſtellen, ende binnen 's Landts, door ontlaſtinge van hare ſchulden, uytvindinge van middelen tot ſubſiſtentie, ende 't beraemen van ordres in de meſnage op een effen ende vaſten voet te ſtellen, de ſaecken vry zyn verandert, door dien in het laetſte Tractaet met de Kroone van *Portugael*, anno 1661. geſlooten, van de Ameri-

caensche ende Africaensche conquesten zijnde gerenuncieert, op geen middelen van conservatie van die plaetsen meer sal dienen gelet te werden, ende in de mesnage van de Compagnie, door het afschaffen van de helfte van Bewindt-hebberen, en het verminderen van hare halve Tractamenten, by resolutie in de groote Vergaderinge op de Zale genomen, al ordre is gestelt; doch het selvige heeft het werck van de herstellinge, ende subsistentie, mitsgaders het redres meerder gevordert, als verachtert; jae soo verre gebracht, dat indien U Ho. Mog. tot dese volgende, ende seer billijcke poincten konnen beweeght werden, U Ho. Mog. van de volkomen herstellinge van de Compagnie konnen verseeckert zijn, te weten.

Eerstelijck, dat U Ho. Mog. mochten goetvinden, aen de West-Indische Compagnie deser Landen te gunnen prolongatie van den Octroye tot het uyteynde van dese loopende eeuwe.

Ten *tweeden*, dat U Ho. Mog. in den jare 1661. gesloten hebbende met den Koninck van *Portugael* een Tractaet van Vreede, ende in het selvige hebbende afgestaen van de Americaensche ende Africaensche conquesten, ende daer voor een considerable somma geldts, midtsgaders vrye Negotie, ende betalinghe van alle particuliere schulden hebbende bedongen, ende het effect van het Tractaet, door de soo dickwils geexperimenteerde trouloosheden van de Portugesen, tot noch toe soodanigh zijnde geilludeert, tot disreputatie van den Staet, ende schade van soo veele duysenden Ingesetenen, dat tot desen dagh toe noch niet eene jota is gepræsteert, van alle het geene tot voordeel van den Staet is bedonghen, eyndtlijck eens ghelieven te resolveren, ende krachteiijck de handt daer aen te houden, dat het effect van het voorsz Tractaet by de Compagnie mach werden genoten, ende daer toe soodanighe middelen te employeren, als deselve, na hare hooge wijsheydt, nodigh en geraden sullen vinden.

Ten derden, dat U Hog. Mog. eyndtlijck eenmael mogen werden beweegt aen de *Compagnie* te voldoen de achterstallige subsidien, die aen deselve voor desen zijn geconsenteert, ende tot noch toe onbetaelt gebleven.

Welcke drie saecken, niet alleen, voor soo veel als uyt het gevolgh van deselve de volkomen herstellinge van de *Compagnie* aengewesen kan werden, U Ho. Mog. deselve alleen, ten insichte van het redres van de *Compagnie*, souden willen considereren, hoewel dat alleen U Hog. Mog. goede gunste behoorde te verdienen, maer oock specialijck, om dat, soo U Hog. Mog. hare Ingesetenen gelieven te laten genieten, 't geen alle Onderdanen behoren te konnen eysschen, deselve soodanigh in de Justitie zijn gefondeert, dat Bewinthebberen, in dese tegenwoordige constitutie van tyden, niet anders te gemoete sien, als dat U Hog. Mog. haer tot deselve favorabelijck sullen laten disponeren;

Want, wat het eerste belanght, dewijle doch aen al de werelt notoir is, dat de Limiten van den Octroye, niet, als by forma van *Compagnie*, vruchtbaerlijck konnen bevaren werden, ende dienvolghende tot de voorsz Vaert een *Compagnie* moet geoctroyeert werden, soo zijn (onder correctie) die gene wel de naeste daer toe, die hare Capitalen in het eerste hebbende gefourneert, de Landen niet alleen notable diensten hebben gedaen, maer oock haer selven daer door soodanigh geruineert, datse het faveur van den Staet, boven alle anderen, meriteren

teren; boven dat het een specie van onrechtveerdigheyt soude schynen te zijn, andere te roepen, om de vruchten te trecken, van de Landen, die de *Compagnie* met haer goedt ende bloedt gewonnen heeft; voornamentlijck noch comparative gesproken, als men considereert, dat de West-Indische *Compagnie* van hare Hog. Mog. niet minder faveur verwacht, als de Oost-Indische *Compagnie* heeft konnen obtineren; ende eyndtlijck, om dat, sonder den tijdt, de Participanten noyt de vruchten van haren yver, moeyten, arbeydt ende hope, in de erectie van de *Compagnie* geschept, sullen konnen obtineren, daer ter contrarie den Staet aen hare zijde het voornaemste ooghwit, ende interest, door het verswacken van den Koningh van Hispangien, ende 't verkrygen van de Vrede, heeft genoten.

Wat het tweede belanckt, sullen Bewinthebberen U Hog. Mog. ootmoedelijck versoecken, dat U Hog. Mog. de Geinteresseerdens in de West-Indische *Compagnie* alleen maer simpelijck eens gelieven te consideren, als Ingesetenen van desen Staet, bestaende in soo notablen getal, en voor soo veel Millioenen geinteresseert, die haer, of van Oost ende Westen, onder de protectie van U Hog. Mog. hebbende neder geslagen, ofte onder deselve zijnde ghebooren, door een trouwelosen vyandt van het hare zijn berooft ende ontset, sonder eenige de minste redenen van de werelt daer toe gegeven te hebben, die daerom de authoriteyt en macht van hare hooge Overigheydt, als hare Opper-bescherm-heeren, moeten imploreren, ten eynde het gedane ongelijck door haer Overigheyt mach gerepareert werden, en dat niet alleen, om dat sy-luyden onmachtig zijn, haer ongelijck selfs te doen repareren, gelijck sulcks gemeenlijck geschiet in gelegentheden, daer den Onderdaen van den eenen door den anderen, met geweldt, en onder protexie van de Overigheyt des beledigers, werdt te kort gedaen, maer, om dat de nature van soodanige beledigingen mede brenght, dat de Overheden hare Ingesetenen, ende voor al die gene, die selfs onmachtich zijn, tegens soodanige ongelijcken moeten beschermen.

Voornamentlijck in dese zake, daer U Hog. Mog. tot reparatie van het ongelijck, haer Ingesetenen aen gedaen, een Tractaet selfs tegens de borst van de West-Indische *Compagnie*, hebbende gesllooten, ende de *Compagnie* op vaste en bondige toesegginge, dat, het gene by de Kroone van *Portugael* belooft was, onfeylbaer stondt te volgen, in hare grieven eeniger maten gerust hebbende ghestelt, sien, dat de voorsz Kroone U Hog. Mog. selfs beeft om den thuyn geleyt, door ongefondeerde uytvluchten en impertinente misduydinge van den sin des Tractaets, niet eenen Artijckel præsterende, het hooge aensien van U Hoogh Mog. by alle Potentaten van de werelt in kleynachtinge brenght; waer door de *Compagnie* in het minste geen vruchten treckt, van de goede sorge, die U Hog. Mog. tot reparatie van het leet, de *Compagnie* geinfligeert, meynden gedragen, ende, voor soo veel in haer was, gepresteert te hebben het gene, dat van de rechtveerdige Overheden te verwachten is, 't welck U Hog. Mog. wel weten, van sodanigen consequentie te zijn, dat sulcks niet werdende gerepareert, naderhandt zelfs tot schade ende kommer van alle andere Ingesetenen soude konnen strecken, als andere Potentaten, siende, dat U Ho. Mo. haer het ongelijck, soo considerabel getal Ingesetenen, jae haer selfs aengedaen, niet verder aen en trecken, geen swarigheyt sullen maken, om andere U Ho. Mo. Ingesetenen mede te beledigen,

ledigen, op hope, dat u Ho. Mo. aen de protexie van een particulier niet sullen heffen, als hebbende over de protexie van een soo considerabel, ende (onder correctie) wel verdient getal van Ingesetenen, ende over het affront, den Staet selfs aengedaen, soo licht henen gestapt; waer door u Ho. Mo. dit affront van Portugael op haer sullen hebben genomen, ende evenwel noch gehouden zijn de ongelijcken, by consequentie, daer uyt gesproten, tot laste van de gemeene Onderdanen te doen repareren.

Ende, als U Ho. Mo. eens particulierlijck de redenen considereren, die haer aen de Protexie van de West-Indische *Compagnie* specialijck verbinden, sullen U Ho. Mo. bevinden, eerstelijck, dat den Staet, de Participanten van deselve publijckelijck tot het inlegh van hare Capitalen hebbende genodight, eerst boven de generale protexie, die de Overheden hare Onderdanen schuldigh zijn, noch aen de voorsz *Compagnie* speciale beloften heeft gedaen, van deselve hare protexie te sullen geven, ende na de gelegentheyt van het Landt, ende de *Compagnie*, te assisteren, en door het fourneren van de Capitalen, gelijck als met haer Ingesetenen contracterende, haer tot een speciaelder protexie, als de Overheden aen hare Onderdanen in 't gemeen schuldigh zijn, heeft verbonden; Ja dat hare Ho. Mo. siende, datse de protexie van de Compagnie, wanneer het nodigh was, niet hebbende by der handt genomen, voor de tweedemael vast gestelt hebben, al de onheylen, deselve daer door overgekomen, te doen repareren, ende de Compagnie weder in het besit van de Landen, haer ontnomen, vigoreuselijck met de macht van het Landt te herstellen; gelijck u Ho. Mo. haer in vele Resolutien alsoo hebben verklaert.

Ende ten *tweeden*, dat de diensten, die de Compagnie aen den Staet heeft gedaen, meriteren, dat U Ho. Mo. een speciale protexie aen de Compagnie, buyten de gemeene protexie, geven; van welcke diensten wel een lang verhael soude konnen werden gemaeckt, indien hare Ho. Mo. deselvige selfs niet al langh in weynigh woorden sommierlijck hadden begrepen, in verscheydene Resolutien, ende oock specialijck in de Motiven, voor de Provintie van Vrieslandt, in den jare *sesthien hondert en vijftigh*, om deselve tot assistentie van de Compagnie te bewegen, geformeert, dat hare Hog. Mog. wel expresselijck seggen, dat door de Oorloghs-Exploicten door de Compagnie, ten dienste van den Staet ondernomen, diversie van de vyandtlijcke macht uyt dese Landen gemaeckt, ende de gewenschte Vrede is ghevordert, die den Staet met soo groote eere ende reputatie heeft verkregen, ende genietende is; waer door in der daet selfs alle andere Ingesetenen, die door de diversie in den Oorlogh ontlast, ende, door den Vrede, voordeel, uyt den ondergangk van de Compagnie, trecken, ghehouden zijn deselve weder op de been te brengen, ende tot recuperatie van het gene deselve heeft verloren, te contribueren; 't welck hare Hog. Mog. selfs oock alsoo in de voorsz Resolutien hebbende verstaen, redelijck, billijck, ja noodsakelijck te zijn, verhopen Bewinthebberen niet, dat de tyden de rechtvaerdigheyt van hare saken, nochte van U Ho. Mo. gemoederen, sullen hebben verandert.

Wat nu het derde poinct belanght, ten dien regarde behoefden Bewindthebberen, U Ho. Mog. alleens maer eens te narreren, hoe dat U Hoogh Mog. by den Octroye aen de West-Indische Compagnie soodanige subsidien hebben

beloost,

belooft, als de gelegentheydt van den Staet toelaten, ende van de Compagnie requireren sal, ende specialijck dat hare Hoogh Mog. Anno *seſthien hondert negen en dertigh* met de *Compagnie* genoeghsaem hebben geaccordeert, dat deselve een nieuw Capitael souden fourneren, onder belofte van een subsidie van *vijf hondert duysent* guldens gevens geldt, ende *seven hondert duysent* gulden Jaerlijcks, ghedurende den Octroye, ende dat hare Hoogh Mog. op die speciale beloften, met publijcke gedruckte ende aengeplackte Biljetten, hare Ingesetenen tot het voorsz fournissement hebbende ghenoodight, de Participanten aen hare zyde hebben voldaen, door het præsteren van de tweede verhooginghe, op præsupposst van de voorsz subsidien gedaen, ende dat hare Hoogh Mog. om aen hare zyde mede te voldoen, met allen ernst hebben gearbeydt, tot dat door de respective Provintien de voorsz subsidien zijn geconsenteert, gelijck het selvige Anno *seſthien hondert negen en veertigh* eerst is gedaen, doch de respective Provintien zijn tot noch toe in gebreecke gebleeven de betaelinge te doen, waer uyt klaerlijck gesien werdt, dat den Staet de voorsz subsidien deughdelijck aen de *Compagnie* schuldigh is, ende (soo hare Hoogh Mog. hare ghetrouwe Onderdanen niet en willen onthouden, 't geense haer schuldigh zijn) oock gheobligeert is te betalen; voornamentlijck om dat de saecke na het affigeren van de voorsz Biljetten, niet in haer geheel is gebleven; want de Participanten niet alleen de verhooginge hebben gedaen, maer deselve geconsumeert, ende de *Compagnie* de lust benomen zijnde, hebben hare Hoogh Mog. deselve decharges op de respective Provintien ghegeven, ende daer door de *Compagnie* haer van de toegeseyde subsidien gefrusteert vindende, ende niet genegen zijnde om verder voort te gaen, voor de tweedemael op een seeckere hope van betalinge gheobligeert, noch eenighe Millioenen op Interest te negotieren, om de Oorloghs desseynen ende exploicten uyt te voeren, die op aenradinge ende goedt vinden van de Regeeringe tegens den gemeenen vyandt zijn ondernomen, waer door de Vyandt verswackt, het Landt verrijckt, de ghewenste Vrede gevordert, ende de *Compagnie* t'eenemael in onmacht vervallen is, blijvende deselve niet alleen belast met de voorsz Milloenen, om uyt de subsidien weder te betaelen, op Interest genegotieert, maer hebbende oock wel soo veel voor Interessen alrede moeten betalen, als ten naesten by de achterstallighe subsidien bedragen, wy sullen U Ho. Mog. hooghwijse consideratien ende ghewoone groote rechtveerdigheydt, soo wijt geroemt, geerne de rechtmatigheyt van dese schuldt eens onderwerpen, ende onbeschroomt van der eyger selver goedtvinden recht versoecken, ende als dan verwachten wy niet anders, als dat U Ho. Mog. de nature van de subsidien, ten behoeve van de *Compagnie* voor desen geconsenteert, tweederley sullen bevinden, de eene van soodanige subsidien, als in den jare *seſthien hondert seven en veertigh* ende *seſthien hondert vijftigh* ende *seſthien hondert twee en vijftigh* zijn geconsenteert, tot Equipagie van Oorloghs-Schepen, Volck, ende affendinghe van vivres ende behoeften, dewelcke, hoewelse ten voordeele van de *Compagnie* zijn geconsenteert, evenwel om dat de *Compagnie* aen hare zijde niets geobligeert zijnde yets te presteren, oock niet gedaen heeft, *cessante causâ*, door het verlies van Brasil, in handen van de Portugesen gevallen, ende dienvolgende de middelen tot subsistentie van het selve gheconsenteert, niet meer require-

 rende,

rende, oock niet konnen ghevordert worden, ende daerom by de *Compagnie* oock niet en werden ge-eyscht: de tweede soorte van subsidien van soodanighe nature, dat deselve niet zijn toegeleyt aen de *Compagnie*, om het eene ofte het ander uyt te voeren, 't welck naderhandt is blijven steecken, maer daer de *Compagnie* haer selven eerstelijck op toeleggingen van de subsidien heeft geobligeert, ende oock gepresteert een considerable verhoogingen te doen, fournerende *drie en veertigh* tonnen goudts, ende naderhandt op nader verseeckeringe noch haer selven met ontrent *seventigh* tonnen goudts belast heeft, ende alles heeft afghesonden; ende uyt haer cassa gecontribueert, 't gene uyt de voorsz subsidien vervallen moeste werden, soo dat deselve eyghentlijck verstaen moet werden, de voorsz subsidien voor den Staet geanticipeert en verschoten te hebben, ja soodanigh, datse over Intrest van dat verschot tusschen de *vijf* ende *ses* Millioenen heeft moeten betalen: welcke soorten van subsidien) onder correctie) te betalen niet en konnen geweygert werden, om daer uyt de lasten, de Compagnie ter oorsaecke van deselve opgekomen, wederom af te leggen, gelijck u Ho. Mog. in den Jare *sesthien hondert negen en veertig* selfs oock specialijck hebben verstaen, ende als U Ho. Mog. dat na behooren sullen ingenomen hebben, vertrouwen wy, dat U Ho. Mog. eyndelijck eenmael, volghens de resolutien van den Jaere *sesthien hondert negen en veertigh* op expedienten ende middelen sullen dencken, om de *Compagnie* de voorsz achterstallen te voldoen, ende hare klaghende Gemeente eenmael verbinden, om U Ho. Mog. voor haer herstellinge eeuwigh te dancken, voornamentlijck, om dat de *Compagnie* daer door machtiger gemaeckt sal werden, als deselve oyt ten tijde van haer beste fleur is geweest; in allen gevalle versoecken Bewindthebberen, dat U Ho. Mog. op de twee laetste poincten eenigh nader bedencken hebbende, altijdts by provisie het Octroy ghelieven te prolongeren, ten eynde Bewindthebberen middelerwijlen met de middelen van de Participanten, de saecken van de *Compagnie* meer ende meer mogen verbeteren, ende dienvolghende de Provintie van Hollandt, die alleen sich tot noch toe niet en heeft verklaert, mede tot consent van het Octroy magh gedisponeert werden, 't welck doende, &c.

Al zeedert veel jaren was tusschen Zuydt- ende Noordt-Hollandt questie geweest nopende de quote. Die van 't Noorder-quartier was van oudts gheweest twintigh en een half / ende die van 't selve quartier klaeghden dat sy te hoogh waren beswaert. Die van 't Zuyder-quartier seyden te vreden te zijn haer te sublevéren; mits dat die van 't ander quartier souden openingh doen van Financien ende Middelen: sulcks weygerde sy / ende men wist dat haer verpandinge beliepen wel vijf en twintigh, doch 't was oock waer dat haere Convoyen ende Licenten niet meer opbracht als wat sy tot haer domestijcke lasten van nooden hadden; soo dat sy alle haer Equipagien moesten doen uyt de subsidien / ende waeren daer en boven noch wel schuldigh twaelf tonnen goudts.

Eyndelijck wierden 't eens in dese Maent Julius op navolgende wijse:

Accoord tusschen Zuyd- ende Noordt-Hollandt over de verdeelingh der lasten.

Kennelijck zy eenen yegelijcken die 't aengaen magh by desen jeghenwoordighen Instrumente dat op huyden den *een en twintighsten* July *sesthien hondert acht en sestigh* na menighvuldighe Conferentien volgens iterative bevelen van de Heeren Staten van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt*, tusschen derselver Gecommitteerde Raden in 't een ende 't ander quartier gehouden, op 't beramen van eene verdeelinge ende esgualisatie over beyde deselve Posten, begrepen in den Staet van Oorloge, ende andere lasten by gemeen consent van de Ridderschap, Edelen, en de Steden van den voornoemden Lande successivelijck ingewillight wordende, ende te dragen staende, eyndelijck tusschen de Gecommitteerden alhier uyt den naem, ende van weghen de Steden van den *Zuyder-quartiere* ter eenre, mitsgaders Gedeputeerde ende Gecommitteerde Raden van *West-Vrieslandt* ende den *Noorder-quartiere*, uyt den naem, ende van weghen de Steden van den selven quartiere ter andere zijde op Approbatie ende Ratificatie van de Ridderschap, Edelen ende Steden van den voornoemde Lande by minnelijcke vergelijckinge zijn veraccordeert ende vastgestelt, oock volgens resolutie van haer Ed. Groot Mogende van gisteren in geschrifte ge-extendeert ende besloten de saecken in de navolgende poincten ende Articulen vervat.

I.

Dat alle de Posten, Lasten ende Petitien de Provintie van *Holland* ende *West-Vrieslandt* in 't gemeen concernerende soo extraordinaris als ordinaris by ghemeen consent van de Ridderschap, Edelen ende Steden van den voornoemden Lande opgenomen ende ingewilligt wordende, egeene uytgesondert, voort aen over beyde de voornoemde quartieren gedragen sullen worden nae een vaste quote ende repartitie, te weten, dat in de voorsz Posten, Lasten ende Petitien gesupporteert ende betaelt sal worden by die van den *Zuyder-quartiere een en tagtigh ende drie vierendeel*, mitsgaders by die van *West-Vrieslandt* ende den *Noorder-quartiere achtien ende een quart in 't hondert*, ende dat ter tijden ende wijlen toe na openinge ende examinatie van wederzijdts Boecken, ende de rechte gestaltenis van wederzijdts Finantien in de grondt inghesien zijnde by eenparige resolutien van Ridderschap, Edelen ende Steden van den voornoemde Lande anders sal wesen geordonneert: Tot præstatie ende prompt fournissement van welcke voorsz respectiee quotes de Gecommitteerde Raden in 't een ende 't ander quartier elck in hun regardt haer in der bester forme verbinden by desen.

II.

Dat alle de particulier ende Domesticque lasten van 't een ende 't ander quartier, mitsgaders de los-Lijfrenten ende Interessen op de respective Comptoiren, loopende buyten de voorsz verdeelinge, ofte repartitie gelaten, ende voortaen by 't een ende 't ander quartier apart gedragen, ende betaelt sullen worden, sonder datmen daer over den anderen eenighe reeckenschap schuldigh sal zijn, dat oversulcks oock in specie mede by die van *West-Vrieslandt* ende den *Noorder-quartiere* alleen gedragen ende betaelt sullen worden de *Hoofden*, *Rijs-Pael-* ende andere

de andere *Wercken*, aen ende ontrent *Huysduynen* ende den *Helder* successivelijck gemaeckt wordende, voor soo veel de lasten van deselve niet en excederen de somma van *vijf en twintigh duysent* guldens 's jaers, het eene jaer door 't andere gereeckent, maer by soo verre, ende voor soo veel t'eenigen tijde noodigh bevonden soude mogen werden aen de voorsz Wercken meerder dan *vijf en twintigh duysent* guldens in een jaer te kosten te leggen, dat sulcks by haer Ed. Groot Mog. met kennisse van saecken gedecreteert, ende by de Gecommitteerde Raden in *West-Vrieslandt* ende den *Noorder quartiere* geexecuteert sal worden, ende dat alle 't geene als dan bevonden sal worden aen de voorsz Wercken boven de somme van *vijf en twintig duysent* Carolus guldens jaerlijcks ('t eene jaer als boven door 't andere gereeckent) te koste geleydt te zijn, als een ghemeene last van de Provintie gereputeert, ende sulcks in de voorsz. verdeelinge of repartitie mede ghebracht sal werden; ten welcken eynde van de onkosten aen de voorsz wercken gesupporteert jaerlijcks openinge gedaen, ende ter executie van elcke *thien* jaeren daer over geliquideert sal werden, ende by soo verre als dan bevonden soude moghen worden in de verloopene *thien* jaren daer aen meerder dan *twee hondert en vijftigh duysent* guldens te koste geleydt te zijn, dat de voorsz hoogere onkosten, als een gemeene last van de Provintie over beyde de quartieren nae de boven geexpresseerde quote gerepartieert, of andersints de penninghen daer toe noodigh over de respective Comptoiren van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt* na de gewoonelijcke proportie genegotieert sullen worden, doch by soo verre bevonden mochte werden in deselve *thien* jaren daer aen minder dan *twee hondert en vijftigh duysent* guldens te wesen ghespendeert, dat als dan tot de volgende *thien* jaren gerefereert ende in de liquidatie die t'eynde deselve *thien* jaren wederom staet te geschieden, gebracht sal werden.

III.

Ende nademael 't Collegie ter Admiraliteyt in *West-Vrieslandt* ende den *Noorder-quartiere* buyten extraordinaris consenten, ende subsidien van Staet van seer weynigh vermogen is, dat mitsdien van nu af aen sal werden vast gestelt, gelijck vast gestelt wordt by desen dat soo wanneer gene extraordinaris subsidien ten behoeve van de Collegien ter Admiraliteyt werden inghewillight, ofte oock dat d'ingewilligde subsidien voor 't contingent van 't gemelte Collegie geen *tachentigh duysent* Caroli guldens in een jaer mochten komen te bedraghen, als dan 't gemelte Collegie om 't selve mede eeniger-maten tot behoorlijcke Equipagie bequaem te maecken met de somme van *tachentig duysent* guldens, of met soodanige somme als d'ingewillighde extraordinaris consenten voor 't contingent van 't gemelte Collegie minder dan *tachentigh duysent* guldens in een jaer mochte komen te bedraghen tot laste van de gemeene Provintie van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt* gesubsidieert, ende mitsdien de voorsz somme by de masse van de lasten over beyde de quartieren als boven te verdeelen gevoeght, oock vervolgens effective in de voorsz verdeelinge ofte repartitie gebracht sal worden: Alles ter tijden ende wijlen toe by eenparige resolutien van de Ridderschap, Edelen ende Steden van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt* anders sal wesen verstaen: Des werdt mede van nu af aen vast gesteldt, dat by soo verre, door Godes zegen, het inkomen van 't voorsz. Collegie tot *vijf hondert duysent* guldens jaerlicks ofte

daer boven moghte komen t'excresseren, of oock wel dat het selve innekomen door verloop, ofte veranderinge van saecken t'eenigen tijde moghte komen te esgaleren, ofte te surmonteren, het inne komen 't welck 't Collegie ter Admiraliteyt op de *Mase* ten selven tijde bevonden sal werden te hebben, in beyde de voorsz gevallen het voorgheroerde extraordinaris subsidie sal komen op te houden, immers dat als dan uyt krachte van dit verdragh daer toe gene actie meer gebooren sal zijn.

IV.

Wijders gemerckt ghedurende den jonghsten Oorlogh tegens *Engelandt* het ghemelte Collegie ter Admiraliteyt tot verscheyden tijden, ende doorgaens uyt d'extraordinaris consenten of genegotieerde penningen soo veel te weynigh getoucheert heeft als het beloop der voorsz consenten, of de contingente portie in de voorsz Negotiatien over *West-Vrieslandt*, ende den *Noorder-quartiere* minder bedraegt dan een gerecht *vierde part* in 't gene ten behoeve van de drie Collegien ter Admiraliteyt binnen dese Provintie residerende successivelijck is gheaccordeert, 't welck in alle den tijdt van den voorsz Engelschen Oorlogh komt te bedraegen ter somme van *negen hondert duysent* Caroli guldens, dat oversulcks om 't voorsz kort aen 't gemelte Collegie ordentelijck te rembourseren de gerechte helfte van dien by de Gecommitteerde Raden in *West-Vrieslandt* ende den *Noorder-quartiere* aen 't gemelte Collegie uytgereyckt sal worden; tot het uytvinden van welcke respective helften deselve Gecommitteerde Raden, voor soo veel des noodts zy, by de Heeren Staten in krachte van de approbatie, ende Ratificatie van desen accoorde geauthoriseert sullen wesen de gerequireerde Negotiatien over de Comptoiren in 't een ende 't ander quartier te mogen uytschrijven, ende dat voorts alle d'achterstallige, ofte onbetaelde schulden van de verloopene jaren in 't een ende 't ander quartier respectivelijck betaelt sullen werden sonder dien aengaende eenighe gemeenschap te maecken, of repartitie te introduceren.

V.

Dat door de voorsz veraccordeerde quote, ofte repartitie gene de minste veranderinge gemaeckt sal worden in de gewoonelijcke ende van oudts gebruyckelijcke quote ontrent de Negotiatien op los-Lijfrenten of Interessen, maer dat alle de Capitalen die voorts aen tot voldoeninge van eenige lasten, of gedraege consenten, of oock wel tot een *fonds de reserve* of andersints sullen werden geconsenteert over de respective quartieren uytgeschreven, ende by deselve gefurneert sullen werden, als voor henen nae de ghebruyckelijcke quote van *negen en seventigh ende een half* over 't Zuyder-quartier, ende *twintig ende een half* van 't Noorder-quartier.

VI.

Ende by soo verre het mochte komen te gebeuren, 't gunt Godt Almachtigh genadelijck ghelieve te verhoeden, dat West-Vrieslandt door het inbreecken van den bekenden West-Vrieschen Zee-dijck moghte komen gheinundeert te werden, dat als dan mits het gepresupponeert onvermogen van 't gemelte quartier dese conventie sal komen te cesseren, ende een yeder van parthyen con-

trahenten wederom wesen in sijn gheheel, even ende in sulcker voegen als of het jegenwoordige verdragh noyt aengenaem ware geweest.

VII.

Dat de Penninghen procederende van het middel van 't Dennezout in den Noorder quartiere gheheven werdende, alhoewel deselve voor henen directelijck ende immediatelijck ten Comptoire van den Ontfanger Generael gebracht zijn, echter voortaen by adveu ende executie van desen contracte in de respective Comptoiren van West-Vrieslandt ende den Noorder-quartiere gefurneert werden; ende aldaer verblijven sullen ter dispositie van de Gecommitteerde Raden in den selven quartiere, om nevens anderen tot voldoeninghe van de voorsz lasten ofte petitien voor hare geemployeert te mogen worden.

VIII.

Dat het profijt geresulteert, ofte noch te resulteren uytte gedaene, ofte noch te doene reductie van Renten ende Interessen over de Comptoiren van de Domeynen by goede ende vreedsame tijden, als voor henen ghe-employeert sal worden tot afloffinge van Capitalen over deselve Comptoiren genegotieert, ende in kas by tijden van Oorlogh of andere gelegentheydt haer Ed. Gr. Mog. gheraden souden mogen vinden deselve penningen elders dan tot aflossinghe als boven te laten employeren, dat als dan daer mede niet anders dan gemeene lasten tot verlichtinge van beyde de quartieren betaelt of andersins deselve penningen by 't een ende 't ander quartier na de voorsz beraemde quote geprofiteert sullen worden; ende voor soo veel nu of namaels eenighe middelen over de gantsche Provintie geheven of ingewilligt ende verpacht soude mogen werden, dat het provenu van dien insgelijcks niet anders dan in maniere voorsz tot ghemeene verrightinge gebruyckt, of by 't een ende 't ander quartier na deselve quote geprofiteert sal worden.

IX.

Dat soo lange deselve beraemde *quote* of soodanige andere als by eenparige Resolutie als boven, in plaetse van dien soude mogen wesen gearresteert by die van *West-Vrieslandt* ende den *Noorder-quartiere* werdt ghedraeghen ende voldaen, 't voorsz Collegie ter Admiraliteyt in den selven quartiere sal trecken en genieten het volle *vierde part* van de quote deser Provintie, in alle consenten tot subsidie van de respective Collegien ter Admiraliteyt gedragen werdende, ende dat mits dien het selve Collegie van de Middelen tot de saecken van de Zee geconsenteert, geaffecteert, of wel genegotieert, uyt het Zuyder-quartier sal ontfangen 't gene de voorsz beraemde quote van *achtien ende een quaert*, ten aensien van geconsenteerde Middelen, ende het ordinaris van *twintigh ende een half*, ten aensien van genegotieerde penningen minder dan 't voorsz volle *vierde part* komt te bedragen.

X.

Dat de Gecommitteerde Raden in 't eene ende 't andere Quartier, in krachte van haer Ed. Gro. Mo. approbatie, die op desen Accoorde verwacht ende te ghemoet gesien werdt, geauthoriseert ende gelast sullen zijn, om tot voltreckinghe ende executie van den selven Accoorde, ten spoedighsten eene particuliere verdeelinghe ende repartitie over beyde de Quartieren te maken, soo van alle de Posten

Posten in den Staet van Oorloge begrepen, als van alle andere Lasten, de gemene Provincie concernerende, ende voorts van jaer tot jaer, of t'elckens als dienthalven eenige veranderinge voorvalt, of eenige nieuwe Lasten of Petitien ingewilligt zijn wederom van gelijcke te doen, oock jaerlijcks te liquideren ende vereffenen 't gunt van de gerepartieerde Lasten op 't een of 't ander quartier onbetaelt gebleven, ende *cadus* gevallen, of andersins by d'een of d'andere toeval geprofiteert soude mogen zijn.

Aldus gedaen, veraccordeert ende gesloten in *'s Gravenhage*, op den voorsz *een een twintighsten* July, *sesthien hondert acht en festigh*. Ende ten oirconde der waerheyt by ons onder-geschreven, met onse respective Onderteeckeningen en Signaturen bevestight.

Was geteeckent:

Zuyder-Quartier.

A. V. Bouckhorst.
J. Van Beveren.
C. Gravesteyn.
A. van der Goes.
P. V. Swanenburgh.
Gerard Hasselaer.
Johan Pesser.
Adriaen Boxel.
H. V. Arckel.
Herbert van Beaumont.
Simon van Beaumont.

Noorder-Quartier.

Lucas van Neck.
Nicolaes Teengs.
Pieter Bording.
Adriaen Sevenhuysen.
Claes Adminael.
R. de Brouwer.
D. V. Foreest.
J. V. Foreest.

Iohan de Witt.

sesthien hondert acht en festigh.

Den vijf en twintighsten schreef den Resident Coljers uyt Constantinopolen, dat hy / siende 't verblijf van den Grooten Heer tot Adrianopolen, noch langh soude duren / op den eersten een van sijne Drogemans met Brieven aen de Caymacan van Adrianopoli, ende aen den Rijcks-Cancelier aldaer afgesonden / hadde / om van haer te verstaen wanneer haer Excellentien souden goet vinden dat hy van Constantinopolen soude vertrecken / ende by den Koningh sijn Audientie komen hebben. Drie daghen nae het vertreck van den voorsz sijnen Drogeman heeft den Caymacan van Constantinopolen door een Aga aen hun laten weten / dat den Koningh aen hem een poste hadde gesonden een Chiaux-Bassa / om te verstaen wanneer hy (Resident) van meyning was te Hove te komen / ende daer na seer verlanght wierde / te meer / alsoo den Koningh in 't kort na Morea soude vertrecken: Hy antwoorden den voorsz Aga dat hy tot dien eynde een expressen aen den Rijks Cancelier hadt afgevaerdigt/

ende

ende dat hy alleen antwoordt verwachte. Daer mede vertrock den voornoemden Chiaux Bassa terstont wederom; Den twee en twintighsten deses quam sijnen voornoemden Drogeman van Adrianopoli, met een Brief van den opgemelden Rijcks-Cancelier; houdende in substantie / dat hy (Resident) niet soude nalaten metten aldereersten by den Koningh te komen / dat sijn Majesteyt ordre gestelt hadt om hem te recipieeren / als hy d'Ambassadeurs van den Duytschen Keyser / Vranckrijck ende Genoa hadt gedaen. Den selven dito quamen in sijn Huys logeeren twee Bassas met haer gevolgh / afghesonden van de Caymacan van Adrianopoli, om hem af te halen / die hem van deselve een Brief overleverden / zijnde van inhoude als die van den Rijcks-Cancelier. Den drie en twintighsten dito wierde door den Caymacan van Constantinopolen twee van sijn eerste Ministers toegesonden / rapporterende dat haer Heer ordre hadt ontfanghen / om hem Resident sijn reyse op den wegh te defroyeeren voor den tijdt van seven dagen (de reys is ordinaris van ses dagen (ende datter dertigh Wagens yeder met drie Paerden tot transport van sijn Bagagie ende Volck gereedt stonden / datter oock vier Wagers / (alsoo men by nacht vermits de hitte moest reysen) waren gheordonneert om met Fackels voor te gaen; Dit wierde voor een seer groote eer ghehouden daer te Lande / dat'er boven de twee Bassas van Adrianopoli, noch twee anderen van Constantinopolen met hem soude gaen. Den vier en twintighsten dito sondt Caymakan een Aga aen hem met de somme van acht en twintigh duysent Aspers / zijnde seven hondert guldens Hollandts / segghende dat hem provisionelijck / ghelijck aen d'andere Ambassdeurs vier duysent Aspers des daeghs voor de spijsenant was toegeleydt; te kort komende / dat het defauit tot Adrianopoli soude werden gesuppleert / datter Huysen onderwegen / ende tot Adrianopoli tot sijn Logement waren geprepareert / ende datter niet en manqueerde als sijn vertreck. Den Resident siende alle dit toestel / ende waer voor hy oock al van te voren (soo den Coningh niet tot Constantinopolen en quam) hadde gevreest / heeft niet konnen nalaten in soodanigh extraordinaris voorval de eer ende reputatie van den Staet met fatsoen / niet te min met de beste menagie te bewaren; ende korts daer aen volghde d'audientie.

Den ses en twintighsten is gehoort het rapport vande Heeren van den Steen, ende andere haere Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saecken vande Ommelanden, achtervolgens derselver iteratibe resolutie / gevaceert hebbende in saecken / raeckende de differenten over het stuck vande monsteringe der Ommelander comparanten op de voorleeden St. Peters Lantdagh voorgevallen / ende verstaen hebbende de wederzijts Heeren uyt de voornoemde Ommelanden dewelcke alhier by haer Ho. Mog. beschreven waeren; waer op gedelibereert zijnde / is goetgevonden / dat de voorsz gedaene monsteringe soude blijven in state / met dien verstandt dat op toekomende St. Peters Lantdagh (in plaetse dat sulcx andersints eerst over een jaer soude moeten geschiede) deselve monster-Heeren met ende nevens eenige Heeren Gedeputeerden uyt het middel van haer Ho. Mog. Vergaderinge / de voornoemde ghedaene monsteringe souden resumeeren / ende de klagende partijen mogen hooren / oock naer bevindinge van saecken tot Landtdaghs-Comparanten admitteeren / onverkort

het

het bewuste Reglement ende verdere Rechten ende Privilegien de gemelde Ommelanden, ofte de Provincie van Stadt ende Landen competerende / des soude oock ondertusschen geen nieuwigheyt ofte veranderinge in de Regeringe by d'eene of andere parthye ondernomen worden ; dogh in cas eenige duysterheeden in eenige Articulen van 't voorsz Reglement bevonden mochte worden ; souden de Heeren Gedeputeerden haer Ho. Mog. naer verhoor van parthyen / by forme van elucidatie, deselve Articulen naerder ende klaerder interpreteeren ; ende op dat in 't toekomende de monsteringe met meerder rechtmatigheyt oock met minder sught ende partyschap gedaen moghte worden / soude deselve voortaen / geduerende de minder jarigheyt van den Heer Stadthouder der welgemelde Provincie / moeten geschieden ten bywesen ende met toedoen van eenige Heeren Gedeputeerden van haer Ho. Mog. ofte eenige andere Gedeputeerden uyt de Hoven van Justitie, by de Heeren vande Ommelanden selve te verkiesen ; ende dewyle parthyen verklaerden tottet geene voorsz is niet volkomentlijck gelast te syn ; soo wierden deselve versoght metten eersten weder naer den haeren te vertrecken / om binnen den tydt van drie weecken weder alhier met naderen last te verschynen / ten eynde om als dan nader desen aengaende by haer Ho. Mog. geresolveert te worden.

Desselven daeghs ontvangen een missive van 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam, geschreven aldaer den vyftienden deser / houdende in effect dat haer Ed. inghevolge van haer Ho. Mog. resolutie en aenschryvinghe van den twaelfden der selver maent / geresolveert ende geordonneert hadt dat den Schout by naght vander Zaen als Opper-hooft ende Commandeur over negen Oorlogh-schepen van haer ressorte / met den eersten wint / na den lesten dito uyt Texel Zee nemen soude / om by verdeelingh te dienen tot kruyssingh vande Zee en Convoy der Coopvaerders langhs de Custen van Spangien en Portugael, ende by verwisselingh naer dese Landen ; waer op gedelibereert ende geconsidereert wesen / dattet gedaghte Collegie ter Admiraliteyt de bequaemste plaetse tot opslagh vande overtollige vivres / die inde Schepen om wel by de seylage te blyven gevoert soude worden / mitsgaders het schoonmaken der Schepen selve oordeelde te wesen de Rivier van Lixbon, en oock by interval de Reede van Cadix hoewel tottet schoonmaken der Schepen / of opslagh der Vivres niet soo bequaem als de Rivier van Lixbon, is goetgevonden dat aende Koningen van Spangien ende Portugael ghesonden soude worden tot bevorderingh van permissie tot den vryen opslagh der voorsz Vivres met exemtie van alle tollen ende lasten ende ooch hantbiedinge in 't gunt den voornoemden Schout by naght / ende Capiteynen onder hem bescheyden / tot beter expeditie van saecken / moghten nodigh hebben / als sullende dienen tot afbreuck vande Barbarise Rovers ten besten vande gemeene Christenheyt / gelijck den Heer Ambassadeur van Rede van Renswoude, en den Resident Barleus aenbevoolen wierden / datse respectueuselijck het voorsz versoeck en recommandatie met haer particuliere devoiren souden hebben te secondeeren / gelijck oock tot sulcken eynde door d' Agent de Heyde versoeck gedaen wierdt aende Heeren Ambassadeurs van de hooghst-gedaghte Koningen alhier in 's Gravenhage residerende / op dat de Gouverneurs inde Respective Zee-steden ofte Forten

by aenschouwinge mochten werden geordent den hooghs opslagh van Vlotes en schoon maecken der Schepen niet alleen te gedogen / nemaer in alle manieren te favoriseren ende helpen bevorderen; werdende de te schrijven brieven / ende duplicates / mitsgaders copie van de selve gesonden aen 't meergemelde Collegie ter Admiraliteyt / om die in seeckerheyt t'addresseeren / volgens de superscriptien / sulcx ende daer 't behoort

Hoorende de Reductie over gaf den Raedt op den seven en twintighsten volgende Advijs:

Hoogh Mogende Heeren.

U Ho. Mog. hebben by derselver resolutie in date den *een en twintigsten* deser gelieven van ons te requireren, ten eynde wy de moeyte wilden nemen van na te sien, en U Ho. Mog. te berighten wat en hoe veel Militie te voet en te paert voor den jare 1662. in dienst van desen Staet is gheweest, wat en hoe veel Militie sedert dien tijdt, de Mariniers daer onder begrepen, aengenomen, en jegenwoordigh in dienst is, oock 't aviseren wat ende hoe veel Militie te voet en te paert tot securiteyt van de Staet soude behooren aengehouden, mitsgaders wat en soo veel Militie als vooren sonder ondienst vande hoogh ghedachten Staet gelicentieert soude mogen worden, tot voldoeningh van welcke Resolutie U Ho. Mog. gelieven gedient te sijn op 't eerste point, dat wy bevinden op den Staet van Oorlogh vande jare 1661. de nombre van 387. Compagnie te voet, uytbrengende *een en twintigh duysent seven hondert en t'negentigh* koppen. 21790.

Ende *twee en vijftigh* Compagnie te paert, maeckende *twee duysent ses hondert en vijf* Ruyters. 2605.

Ende sulcx doen ter tijt in 't geheel in dienst geweest te zijn. 24375.

Op 't *tweede* point dat boven de *vier duysent* Mariniers ingevolge van U Ho. Mog. Resolutie in date den *drie en twintighsten* December *sesthien hondert vier en sestigh*, aenghenomen de Nederlandersse Compagnien op den *acht en twintigsten* February *sesthien hondert vijf en sesthigh*, versterckt sijn yder met *vijf en twintigh* koppen, beloopende ter nombre van 7300.

Dat den *veerthienden* Maert daer aenvolgende noch aengenomen zijn, 3885.

Op den *achsten* Juny desselven jaers. 6066.

Mitsgaders op den *drie en twingthsten* September *vier duysent* man, waer uyt geformeert zijn *vier* Regimenten, yder sterck *thien* Compagnien. 4000.

Noch ingevolge van U Ho. Mog. Resolutien in dates respective den *vijfden, achsten* ende *een en twintighsten* September voornoemt. 1377.

Ende op den *seventhienden* October *sesthien hondert vijf en sestigh* *twee duysent* man, bestaende in *twee* Regimenten, yder insghelijck sterck *thien* Compagnien. 2000.

Laestelijck dat boven de *drie duysent* man vande Vorsten van

Bronf-

Bronswijck ende Luneborgh by conventie overgenomen uyt kragte van U Ho. Mog. Resolutie in date den *neghen en twintighsten* Maert lestleden aengenomen sijn tot Zee-soldaten de nombre van 1223.

Mitsgaders noch 6163.

Lunenborghse 3000.

Mariniers 4000.

Uytbrengende gesamentlijck het getal van 39014.

Dat de Militie te paert versterckt is, eerst by Resolutie van U Ho. Mog. in date den *achtsten* Juny *sesthien hondert vijf en sestigh* met 785.

Naderhant op den *een en dertighsten* Augusti desselven jaers met 757.

Mitsgaders op den *drie en twintighsten* September *sesthien hondert vijf en sestigh* aengenomen *duysent* Ruyters, waer uyt geformeert sijn *twee* Regimenten bestaende yder in *ses* Cornetten. 1000.

Op den *seventhienden* October daer aen volgende *twee duysent* paerden, gerengeert onder *vier* Regimenten, yder van dien insgelijcks bestaende in *ses* Cornetten. 2000.

Ende dat laest overgenomen sijn by conventie als vooren vande Vorsten van Bronswijck de nombre van 1614.

Maeckende gesamentlijck de nombre van 6156.

Ende dat sulcks soo te voet als te paert gesamentlijck aengenomen is het getal van 45170.

Ende tegenwoordigh in dienst sijn met ende nevens de Militie staende op den ordinaris staet voor 't tegenwoordig loopende jaer, ter nombre van *een en twintigh duysent drie hondert vijf en veertigh* man te voet, ende *twee duysent ses hondert en vijf* Ruyters, uytbrengende te samen *drie en twintigh duysent negen hondert en vijftigh* Soldaten in 't geheel, en gesamentlijck het getal van 69120.

Waer mede vertrouwende voldaen te hebben aen de eerste pointen vervat in de gemelde U Ho. Mog. Resolutie souden wy, onder correctie, dienende van ons advijs op 't laetste lidt oordeelen dat tot besettingh vande Frontieren, mitsgaders tot employ in de Provincien ende sulcks tot securiteyt van den Staet ende hant-havingh vande publijcke Authoriteyt in dienst vande Lande, behalven de 4000. Mariniers souden behooren aengehouden te worden 3020. Ruyters, mitsgaders 31680. man te voet, uytbrengende te samen het getal van *vier en dertigh duysent acht hondert* koppen; Waer mede wy vertrouwen dat den Staet, onder Godes segen by de tegenwoordige constitutie genoeghsaem verseeckert soude zyn, ende de noodt sulcks vereysschende daer uyt een tamelijck corps d'armée geformeert konnen worden; tot welcken eynde wy meenen onder correctie als vooren dat aengehouden behoort te worden al de Militie staende op den ordinaris Staet van oorloge soo te voet als te paert, mitsgaders de 15. Compagnien te voet in Martio 1665. aengenomen en geformeert tot een Regiment onder wylen den Collonel Steinoolenvelts, ende tegenwoordigh geleyt wordende by den Collonel van Saaten, uyt reden dat 't voorsz Regiment geworven en geerigeert zynde tegen de 25. man met de welcke de Compagnien zyn gerecreuteert, ende na ons oordeels soude dienen te worden gecontinueert, om deselve consideratien

tien 't selve Regiment behoort in dienst te blijven, soo dat de Militie voor het toekomende soude sijn gecomposeert uyt 402. Compagnien te voet, mitsgaders 52. te paert, sulcks als U Ho Mog. nader gelieven af te nemen uyt de Lijste hier na volgende.

Voet-volck.

1	Compag. Heer van Noortwijck.	200.
1	Heer van Sterrenborg.	120.
33	Compag. Collonelle.	3300.
9	Compag. Gardes Hollandt tot 100.	900.
1	Compag. Garde Vrieslandt.	200.
1	Garde Stadt en Lande.	150.
6	Tot Emden ad 110.	660.
350	tot 75.	26250.
402.		31680.

Ruyterie.

1	Gardes Hollandt.	150.
1	Zeelandt.	100.
5	Hooft Officieren ad 80.	400.
8	Collonels ad 65.	520.
37	ad 50.	1850.
52.		3020.

Ons niet te min in alles refererende tot U Ho. Mog. dispositie,

Hooge &c. In 's Gravenhage de 27 July 1668. Geparapheert *H. v. Lochteren vt.*

Ter Ordonnantie geteeckent,

G. van SLINGELANDT.

Staet van Militie die ten dienst vande Lande soude behooren aengehouden te werden, mitsgaders de repartitie vande selve.

Gelderlandt.

Comp.

1.	Een Compagnie Collonelle.	100
	De Compagnie vanden Grave van Solmes gerepartieert op de Provintie van Uytrecht met 75. koppen wert hier alleen gebracht de nombre van	25
23.	Tot *vijf en seventigh* koppen.	1725
24.		1850

Hollandt.

1.	Heer van Noortwijck.	200
1.	Heer van Sterrenborgh.	120
17.	Comp. Collonellen ad 100.	1700
	Tot Supplement vande Compagnie vanden Collonel Ingenieulandt.	25
9.	Compag. Gardes à 100.	900.
1.	Steenhuysen tot Emden.	110
185.	Tot *vijf en seventigh.*	13875
214.		16930

Zeelandt.

3.	Coll. Comp. tot 100. koppen.	300
39.	Tot *vijf en seventigh* koppen.	2925
42		3225

Uyt-

Uytrecht.

2. Coll. Compag.	200
22. Tot 75.	1650
24.	1850

Vrieslandt.

1. Compag. Garde.	200
3. Tot Emden tot 110.	330
4. Coll. Compag. tot 100.	400
47. Tot 75.	3425
55.	4355

Over-Yssel.

2. Coll. Compag. tot 100.	200
11. Tot 75.	825
13.	1025

Stadt en Lande.

1. Compag. Guarde.	150
2. Coll. Compag. tot 100.	200
1. Tot Emden tot 110.	110
22. Tot 75. koppen.	1650
26.	2110

Landtschap Drente.

1. Compag. tot Emden tot	110
3. Tot 75.	225
4.	335

Getal Compagnien.

G.	–	24.
H.	–	214.
Z.	–	42.
V.	–	24.
Vr.	–	55.
Ov.	–	13.
St. en L.	–	26.
Dr.	–	4.
		402.

Getal Coppen.

G.	–	1850
H.	–	16930
Z.	–	3225
U.	–	1850.
Vr.	–	4355.
Ov.	–	1025.
St. en L.	–	2110.
Dr.	–	335.
		31680.

Boven dien zijn noch in dienst 400 Man binnen Amsterdam.	400
Mariniers op de Provintie van Hollandt.	3164
Op Zeelandt.	370
Op Vrieslandt.	466
	4000
	36080

Staet van Cavallerye.

Gelderlandt. *Getal Ruyteren.*

1. Commissaris Welderen	80
2. Twee tot vijftigh	100
	180

Hollandt.

1. Prins Maurits van Nassau	80
1. Prins van Tarante	80
4. Collonels tot *vijf en sestigh*	260
20. tot *vijftigh*	1000
1. Compagnie Guarde	150
27	1570

Zeelandt.

1. Compagnie hondert Ruyters	100
1	100

Uytrecht.

1. Rijn-Graef.	80
1. Compagnie Collonellen	65
4. tot *vijftigh.*	200
	345

Vrieslandt.

1. Compagnie Collonellen	65
6. tot *vijftigh*	300
7	365

Over-Yssel.

1. Commissaris Haersolte	80
1. Compagnie Collonellen	65
1. van *vijftigh.*	50
3	195

Stadt en Landen.

1. Compagnie Collonellen	65
3. van *vijftigh*	150
4	215

Landschap Drenthe.

Een Compagnie tot *vijftigh*	50
	50
	3020

Getal van Compagnien.

G. —	3
H. —	27
Z. —	1
U. —	6
Vr. —	7
Ov. —	3
St. —	4
Dr. —	1
	52

Volgens het geene waer op Hollandt presenteert met d'andere Provintien, de saecke by concert in te schicken, soude nu meerder aen Militie gehouden worden, dan voor den Oorlogh met Engelandt.

10 Coppen op yeder van de 301 Compagnien, die nu ten 42. dagen.

soude

souden zijn van 60, en voor den Oorlogh van 50 Hoofden, beloopt	33110 — 0 — 0
5 Paerden op yeder van 12 Compagnien, die nu gehouden souden worden op 55, ende voor den voorsz Oorlogh waren van 50 Paerden.	1680 — 0 — 0
Op de Compagnie van de Heer Rijn-Grave 10, ende op die van den Prins van Tarante 15 Paerden, te samen	700 — 0 — 0
31 Compagnien, een van 115, ende 30 van 60 Koppen, te samen	19932 — 0 — 0
Te samen ten 42 dagen	65122 — 0 — 0
Ende sulcks in 't jaer	565941 — 4 — 0
De Mariniers beloopen in 't jaer	408452 — 7 — 6
Te samen	974393 — 11 — 6
Sulcks voor Hollandts Quota	568162 — 16 — 1
Den gedresseerden Staet van Oorloge van den loopenden jaere *sesthien hondert acht en sestigh*, is boven en behalven de Mariniers voor Hollandts quota alleen noch hooger als die van den jare *sesthien hondert drie en sestigh*.	360922 — 18 — 7

Den derden hebben de Heeren Gedeputeerden vande Provintie van Hollandt ende West-Vrieslandt ter Vergaderinge bekent gemaeckt/ dat de Heeren Staten hare Principalen hadden doen schrijven aen de Officieren ende Gerechten der Steden Delft, Rotterdam, Schiedam, Briel, Enckhuysen, dat haer Ed. Mog. ter ooren gekomen was/ dat eenighe Visschers uyt dese Landen uytgevaren op 't Eylandt Hitlandt voet aen Landt geset/ ende aldaer eenige merckelijcke insolentien opgepleeght souden hebben/ met serieus bevel om sich daerop exactelijck t'informeren ende doen informeren/ ende sulcx onderwindende/ te trachten de handtdadigen/ indien sylieden alhier te Lande wedergekeert mochten zijn/ t'ontdecken ende machtigh te worden/ oock teghen deselve sonder eenige connibentie ofte dissimulatie met alle rigeur te procederen ende te doen procederen/ tot straffe als naer behooren: Waer op gedelibereert zijnde/ is goetgevonden dat van 't geene voorsz is kennisse gegeven soude worden aen de Heeren extraordinaris Ambassadeurs van desen Staet in Engelant, op dat henluyden aldaer yet dienaengaende voorkomende/ sy luyden den Koninck van Groot-Brittannien, ofte sijn Majesteyts Ministers moghen informeren vande provisionele ordre die de welgemelde Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt tegen de culpablen hadden gestelt; met verseeckeringe dat deselve haer die saecke ter herten lieten gaen/ oock van meyninghe waren de voornoemde delinquanten/ in cas sy luyden ontdeckt wierden/ ende in handen vande Justitie quamen te vallen/ naer merite van saecken/ andere ten exempel te doen straffen.

Den vierden overleverden Hollandt de volgende:

Memo-

Memorie.

VAnden Ontfanger Maerten Paeuw ten Comtoire getelt in minderinghe vande 1200000. guldens daer mede de Edele Gr.Mog. Heeren Staten van Hollandt op den extraordinarissen Staet van Oorloghe voor den jare 1668, sijn aengeslagen, by Ordres van den 31. January 1668.	100000—0—0
Van deselve by ordres vanden lesten February 1668.	100000—0—0
Van deselve by ordres vanden lesten Maert 1668.	100000—0—0
Van deselve by ordres vanden 30. April 1668.	100000—0—0
Somma	400000—0—0

Daer uyt betaelt ten Comptoire vanden Ontfanger Generael Volbergen.	
Wavrans Werden, Koopman tot Nieupoort, over gedane diensten eens toegeleght by ordres vanden 13. April 1668.	1000—0—0
Den Heer Paul Wirtz, Veltmaerschalck over vier Maenden ordinaris tractement, by ordres vanden 20. Adril 1668.	4000—0—0
Den Commijs Reyhout van Bouckhoven, ter goeder reeckeninghe geaccordeert by ordres vanden 20. April 1668.	375—0—0
Den Commijs Ambrosius Martinii, ter goeder reeckeninghe gheaccordeert by ordres vanden 20. April 1668.	475—0—0
Den Waghen-meester Generael Thomas vanden Honaert, ter goeder reeckeninge geaccordeert by ordres vanden 20. April 1668.	4000—0—0
Alewijn van Halewijn, Equipagimeester tot Dortdrecht, ter goeder reeckeninge geaccordeert by ordres vanden 20. April 1668.	600—0—0
Thomas Kien, Commijs vande Vivres te Velde, ter goeder reeckeninge geaccordeert by ordres vanden 20. April 1668.	500—0—0
Engelbreght vander Myl, Contrerolleur vande Artillerie, tot betalinge van een Maendt leeninghe voor d'Officieren vande treynen vande Artillerye by ordres vanden 25. April 1668.	540—0—0
Den selven ter saecke als vooren by ordres vanden 23. April 1668.	2788—0—0
D'Heer Henry Charles de la Tremoville, Prince van	

Ta-

Tarante, over vier Maenden ordinaris tractement by ordres vanden 25. April 1668.	2000—0—0
	16278—0—0
D'Heer Frederick Magnus Wilt und Rhijn-Grave, Luytenant Generael vande Cavallerye over *vier* maenden tractament, by ordres vanden 25. April 1668.	2000—0—0
Arent van Dalen, Geweldige Provooft van 't Leger, ter goeder reeckeningh geaccordeert, by ordres vanden 26. April 1668.	900—0—0
Den Heer Wigbolt vander Droes, Heer van Noortwijck over *vier* maenden tractemdnt, by ordres vanden 25. April 1668.	1000—0—0
Anthonii van Dalen, Griffier vanden Chrijgs-raedt, ter goeder reeckeninge geaccordeert, by ordres vanden 25. April 1668.	500—0—0
Den *Heer* Willem Adriaen, Grave van ende tot Hornes, over *vier* maenden tractement, by ordres vanden 25. April 1668.	1000—0—0
Den Fiscael Jacob van Silla, ter faecke ende by ordres van dato ut fupra.	150—0—0
D'Heer Prins Maurits van Naffau, over *vier* maenden tractement, by ordres vanden 25. Jannuarii 1668.	4000—0—0
Den Capitain vande Matroofen te Velde, over een maent koft-geldt, by ordres vanden 8. May 1668.	704—4—0
Johan van Welderen, Commiffaris Generael over de Cavallerye, over *vier* maenden ordinaris tractement, by ordres vanden 25. April 1668.	1000—0—0
Frederick van Naffau, Heer van Zuylefteyn, Luytenant Generael over d'Infanterye, over *vier* maeneen ordinaris tractement, by ordres vanden 25. April 1668.	2000—0—0
D'Heer Grave van Naffau, Collonel te paerde over een maent folts ende tractemdnt van fijn Regiment, by ordres vanden 1. Juny 1668.	18158—15—6
D'Heer Henrick Ziegel, Collonel te paert, ter faecke ende by ordres van date ut fupra.	18158—15—6
D'Heer Ludolph Loreres van Crofeq, Collonel ter faecke ende by ordres ut fupra.	18158—15—6
Den Collonel Johan van Raefvelt, ter faecke ende by ordres ut fupra.	18158—15—6
Den Collonel Uffelen, ter faecken en by ordres van date als vooren.	18158—15—6
Den Collonel Mollefon, ter faecke en by ordres van date ut fupra.	18158—15—6

Den selven over 17. dagen Solts en tractement van sijn Regement, by ordres vanden ... Juny 1668.	6014—5—8
Den Collonel Raesvelt, ter saecke en by ordres ut supra.	6014—5—8
Den Collonel Uffelen, ter saecke en by ordres ut supra.	6014—5—8
	131349—14—0
Den Grave van Nassau Collonel te paert, ter saecke en by ordres van dato ut supra.	7349—18—0
Den Heer Hendrick van Ziegel, Collonel te paert, ter saecke en by ordres van dato ut supra.	7349—18—0
D'Heer Ludolph Lorens van Croseq, Collonel over 17. daghen Solts en tractement van sijn Regement, by ordres vanden 6. Juny 1668.	7349—18—0
Cornelis Gerritse de Vos, voor gedane diensten, by ordres vanden 7. Juny 1668.	315—0—0
Jan Corneliss Cop, over Leverantie van vier Schepen Hooy, by ordres vanden 2. July 1668.	1242—0—0
Dirck Geurtsen van Thiel, Capiteyn vande Matroosen, als reste van sijne dagh-gelden, by ordres vanden 6. July 1668.	38—17—0
Harman van Erp, Capiteyn van 's Landts Scheeps-bruggen over een maent Solts, by ordres vanden 15. Juny 1668.	1480—0—0
D'Equipagie-meester Halewijn, tot betalinge vande Pondt-gasten, by ordres van den 6. July 1668.	559—0—0
	25664—5—0
	131349—14—0
	16278—0—0
	173291—19—0

Staet van betalingen die de Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslant by contra-ordonnantien hebben gedaen ten Comptoire van den Ontfanger Generael Volbergen, inde CixM. Cx. £. xvij. ß. 2. daer mede deselve Provintie op d'extraordinaris Staten van Oorloge voor de jaren 1666, *en* 1667, *maendelijck is aengeslagen geweest.*

BY ordres vande Gecommitteerde Raden van Hollandt vanden 18. October 1666.	10868—3—0
By ordres vanden ... October 1666.	357—15—0
By ordres vanden 18. October 1666.	2097—16—6

By

By ordres vanden 31. December 1666.	73	0	0
By ordres van dato ut supra.	69	0	0
By ordres als vooren.	1780	0	0
By ordres vanden 10. January 1667.	4213	4	0
By ordres vanden 23. October 1666.	1016165	18	0
By ordres vande Gecommitteerde Raden vanden January.	18786	5	0
By ordres dato als vooren.	1000	0	0
By ordres vanden 7. February 1667.	638	15	0
By ordres vanden 14. February 1667.	711	17	0
By ordres vanden 11. Maert 1667.	315	0	0
By ordres vanden 25. Maert 1667.	2451	2	0
By ordres vanden 21. April 1667.	2420	13	0
By ordres vanden 20 May 1667.	1000	0	0
By ordres vanden 24. May 1667.	2189	4	0
By ordres vanden 14. Juny 1667.	845	0	0
By ordres vanden 11. Juny 1667.	5590	0	0
By ordres vanden 21. July 1667.	999	11	6
By ordres vanden 25. July 1667.	315	0	0
By ordres vande Gecommitteerde Raden van Hollandt vanden 25. July.	100000	0	0
By ordres vanden 31. July 1667.	315	0	0
	173202	5	0

By ordres vande Gecommitteerde Raden van Hollandt vanden 5. Augusti 1667.	48	0	0
By ordres vanden 6. Augusti 1667.	167	2	0
By ordres vanden 31. July 1667.	507	0	0
By ordres vanden 7. October 1667.	171	12	0
By ordres vanden 15. July 1667.	50000	0	0
By ordres vanden 12. October 1667.	29206	8	0
By ordres vanden 15. October 1667.	81891	12	0
By ordres als vooren vanden 15. October 1667.	433	7	0
By ordres vanden 17. October 1667.	50	0	0
By ordres als vooren vanden 17. October 1667.	150	0	0
By ordres vanden 27. October 1667.	1200	0	0
By ordres vanden 3. October 1667.	4600	0	0
By ordres vanden 4. October 1667.	141	11	0
By ordres vande Gecommitteerde Raden van Hollandt van dato als vooren.	160	10	0
By ordres vanden 4. October 1667.	1950	0	0
By ordres vanden 21. October 1667.	12218	12	0
By ordres vanden 8. October 1667.	1000	0	0
By ordres vanden 24. October 1667.	968	5	0

By ordres van dato ut supra.	200	0	0
By ordres vanden 15. October 1667.	987	14	0
By ordres vanden 24. October 1667.	559	4	0
By ordres vanden 26. October 1667.	6649	3	4
By ordres dato ut supra.	60	0	0
By ordres als vooren vanden 30. October 1667.	436	16	0
By ordres vanden 16. October 1667.	18093	13	4
By ordres vanden 21. October 1667.	315	0	0
By ordres vanden 6. January 1668.	150000	0	1
By ordres vanden 10. January 1668.	1265	10	0
By ordres als vooren.	20612	12	0
By ordres vanden 20. Maert 1668.	315	0	0
By ordres vande Gecommitteerde Raden van Hollandt vanden 10 Maert 1668.	1050	0	0
By ordres vanden 12. Maert 1668.	1429	0	0
	386837	18	8
	173207	5	0
	560040	3	8

Saturdagh den vierden voornoemt/ heeft de Heer Pensionaris Vivien, ter Vergaderinge van Hollandt gerapporteert de consideratien ende 't advijs vande Heeren haer Ed. Gr. Mog. Gecommitteerden hebbende in gevolghe ende tot voldoeninge van derselver Resolutie commissoriael in date den veerthienden der voorsz Maent ge-examineert ende overwogen den inhoude van verscheyde Memorien/ Brieven/ Resolutien/ ende verdere Acten / alle concernerende de conqueste van Serename, met het geen daer omtrent wijders is voorgevallen ende gepasseert : waer op gedelibereert zijnde / hebben haer Ed. Gr. Mog. de laetste ordre by den Coninck van Groot Brittannien, den achthienden July lestleden / aen den Generael William Willougby ende des selfs soon Henry rescriptie afgesonden / soo tot restitutie van 't Fort / als vergoedinghe ende reparatie vande schaede door de selve veroorsaeckt; daer by provisie wel laten gevallen / sullende daer op de verwachten effecten te gemoet sien / edoch daer neven in achtinge genomen zijnde / dat de voornoemde Provintie van Serename met de Colonie ende 't Fort/ d'Engelsche zijn ontnomen geworden ten tyden als desen Staet ende sulcx de gesamentlijcke Provintien met de Croon in een swaren Oorlogh waren ingewickelt / en dat de voornoemde conqueste is gedaen met Schepen vande Generaliteyt / en die op extraordinaris subsidien vande Provintien waren ge-equipeert / mitsgaders oock door de Lant Militie van desen Staet / die voor 't merendeel noch self niet op de Provintie van Zeelant was gerepartieert /en dat desen onaengesien de Heeren Staten vande welghedachte Provintie derselver Gecommitteerde Raden alleenthalven haer soodanig aenstellen door 't aenmatigen van een particuliere Directie, over 't voornoemde districkt/ mitsgaders het affigeren van Billetten daer by d'Ingesetenen

nen vande respective Provintie ende alle anderen worden genoodight/ om haer naer Serename voorsz te begeven : even als of de voorsz conqueste de welgemelde Provintie van Zeelandt privative competeerde / ende voor derselver Domaynen gehouden moeste werden : is goet gevonden ende verstaen dat de Heeren haer Ed. Gr. Mog. Gedeputeerden ter Generaliteyt / met de redenen daer toe dienende / ende hier vooren tendeelen aengeroert / over de voorsz onordentlijcke ongefondeerde procéduren vande selve Provintie / ernstigh sullen expostuleren / misgaders de saecke door alle convenable weghen ende middelen daer heenen trachten te dirigeren / ten eynde de hoogh-gemelde Heeren Staten van Zeelandt, haer voortaen met de voornoemde conqueste niet meer mogen komen te bemoeyen ; maer dat de selve volgens d'ordre vande Regeringhe/ onder 't Souverayn gesagh ende de Directie vande gesamentlijcke Provintien/ ofte de Generaliteyt mege worden gebracht ende gehouden / als mede dat vervolgens daer van kennis gegeven moge worden aen d'Heeren haer Ho. Mog. extraordinaris Ambassadeur in Engelandt, om te strecken tot derselver narichtinge.

Van goeder handt heb ick/ dat/ daer te voor veel verscheydene Regenten ende Leeden van de Vergadering van Hollandt haer dickwils hadden gestelt tegens den Heer Raedt Pensionaris / althans alle ende een yder / ende niemant uytgesondert / hadden gecoöpereert of geconsenteert inde beloningh / ende erkentenis/aen hem van sijne incomparable diensten aen Hollandt gedaen : ja in sulcker maniere datse souden gegaen hebben tot hondert duysent gulden ende meer : ten ware deur syn eygen beleyt / deur de Heeren van Dort hy het hadde belet : niet willende incurreren d'al te grooten op-spraeck / die namaels soude mogen rijsen. Sijn jaerlijcx Tractement was 3000. guldens / sulcx hy voor sijn vijfthien jarige dienst had genooten 45000. guldens : ende tot een soo welverdiende recognitie wiert hem nu noch toegeleyt de somme / ende daer en boven vijfthien duysent guldens als Pensionaris vande Ridderschap/ maeckende te samen sestigh duysent guldens / ende sijn jaerlijcx Tractement infuturum is geaugmenteert tot 7000 guldens/ ende wat sal men de getrouwe diensten van desen Man voor het lieve Vaderlandt / met de penne veel beroeren : sy zijn groot geweest ; en soo ickse incomparable noemde/ ick soude exempelen genoeg vinden/ die mijn soude verdedigen. Inderdaet heeft hy in dese sijne vijfthien jaren bedieninge/ niet sonder meenighen combat teghens een en ander/ (want in 't politijck niet minder wert gestreeden als in 't militaire/) gedaen soo veel ende geluckige diensten aen Hollandt, soo in Kerckelijcke / als Politijcke gevallen/ soo aengaende de liberteyt ende hoogheyt/als insonderheyt aengaende de finantien van Hollandt, dat hy konde worden geseyt te hebben de Kroone op haer hooft geset, ende insonderheyt de Kroone van Eendracht. Ende geen van de minste was te hebben uytgewrocht het Accoordt ende Verdragh over de quoten van Zuydt en Noodt-Hollandt : welcke disputen hadden getrotteert van d'eerste troublen of dien volgens van hondert jaren.

Den sesden hebben d'Heeren Gedeputeerde van Hollandt ter Vergaderinge bekent gemaeckt / dat nademael haer Ho. Mog. door de Heeren hare Principalen nu eenige weecken aen den anderen versocht zijnde door den Raedt van

State te willen ordre stellen / om ten aensien vande bewuste gedetascheerde Compagnien / inde beginne van desen jare aengenomen / door denselven Raedt van State op nieuwe capitulatie met d'Officieren / de begonnen werbingen op de gevoeghlijckste wijse te doen staecken / aengesien de Provintie van Zeelandt d'aenstellinge van deselve Officieren door haer Gedeputeerde / nevens die vande andere Provintien / alhier publicquelijck gedaen / had gedesadvoyeert / en vervolgens deselve Officieren haer wervingh opgeschreven / ende dat notoirlijck d'eene Provintie niet meerder konde worden beswaert van d'andere / werdende alle consenten gedragen by eenparigheyt, ende by gevolge van d'andere Provintien / daer toe vermits eenige Provintien t'elckens verklaren noch ongelast te wesen geen conclusie genomen hadden; de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt hare Principalen / derhalven ordre hadden gestelt om ten aensien vande ghedetascheerde Compagnien / by haer Ed. Gr. Mog. gerecreert ende op haer Provintie gerepartieert / de voornoemde werbingen weder te doen ophouden ende dissiperen: Onder conditie nochtans / dat de gemelde Officieren by nader onderhandelingh gededommageert / ende in redelijckheyt gecontenteert soude worden: Versoeckende dat voor soo veel de gemelde Provintie van Hollandt, ende oock de vijf andere Provintien hare penningen aen de voorsz Compagnien albereyts / soo over aenrits-gelt / transport gelt / ende soldye / als andersints / wettelijck hadden gedebourseert / ende noch souden komen te debourseeren / deselve haer uyt de gelden onder den Ontfanger Generael Volbergen berustende / ofte door haer quota mochten werden gerestitueert / als t'eenemael onredelijck zijnde / dat de Provintie van Zeelandt buyten die last bleve / ende de ses andere Provintien deselve last alleen dragen souden: Waerop de gene Resolutie is gevallen.

DE Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt hebben naer voorgaende rijpe deliberatie gehouden, over den inhoude van 't advijs by den Raedt van Staten deser Vereenighde Nederlanden, op 't stuck vande *cassatie* van eenige Regimenten, ende de Reductie vande oude Compagnien Krijgs-knechten in dienst vanden Lande wesende, den *seven en twintighsten* der voorleden maent geformeert, ende daeghs daer aen volgende ter Vergaderinge van haer Ho. Mog. overgelevert; oock daer tegens gecompasseert haer ordinarise inkomsten met de vordere lasten buyten de *Militie*, daer uyt noodtsaeckelijck noch mede te betalen staende, ende alles aendachtelijck overwogen, verstaen ende geresolveert; dat van wegen haer Ed. Gr. Mog. niet vorder sal worden gecontinueert, het consent hier bevorens voor den tijt van *drie* en *vier* maenden respectivelijcke gedragen; tot betalinge vande Regimenten ende Recreuyten inden extraordinarissen Staet van Oorloghe begrepen, ende dat daer van ter Generaliteyt kennisse sal worden gegeven; met verklaringe dat haer Ed. Gr. Mog. dienvolgende van nu voortaen alleen bewilligen inde aenhoudinge van *drie hondert seven en tachtigh* Compagnien te voet, tot soodanigen getal van koppen als deselve inden ordinarissen Staet van Oorloge uytgetogen staen: Te weten, d'ordinaris Compagnien van *vijftigh*, ende die vande gemeene Collonellen; mitsgaders de Guardes van *tachtigh* koppen, ende voorts d'extraordinaris Compagnie vanden Heer

van

van [illegible] tot *twee hondert*; vanden Stadt houder van Vrieslandt tot *twee hondert*; vanden Stadt houder van Stadt ende Landen tot *hondert vijftigh*; vanden Heer van *Stirrenburgh* tot *hondert twintigh*, ende van die in Embden tot *tweentigh, hondert thien*, ende *hondert vijfthien* koppen respectivelijck, mitsgaders oock van *vijf en twintigh* Compagnie paerden, insgelijcx tot soodanigen getal van paerden, als deselve mede inde voornoemden ordinaris Staet van Oorloge ghevonden werden: namentlijck d'ordinarisse Compagnien van *vijf en veertigh*, en die vande Collonellen tot *vijftigh* paerden; de Guardes van Hollandt ende Zeelandt tot *hondert vijftigh* ende *tachtigh* paerden respectivelijck, mitsgaders de Compagnie vanden Heer Prins *Maurits van Nassau* tot *hondert* paerden, ende voorts alles conform den voornoemden ordinaris Staet van Oorloge; daerinne mede gecomprehendeert de Mariniers, ofte het Regiment ende de Compagnien Scheeps-Soldaten, soo de selve volgens nader Resolutie van haer Ho. Mog. sijn gecomposeert; authoriserende niet te min haer Ed. Gr. Mog. de Heeren derselver Gecommitteerden Raden ende ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt, omme by soo verre de Heeren Gedeputeerden vande andere Provintien haer gequalificeert vinden tot een onderlingh concert, ende om een finael besluyt over de voorgemelde saecke binnen weynigh daghen te maecken, sich daer toe mede te mogen inlaten; oock d'andere Bondt-genooten die genegen soude mogen wesen meerder Militie aen te houden, daer in soo veel mogelijck in redelijckheyt te gemoet te gaen, mits in allen gevalle niet excederende de nombre van *vier hondert achthien* Compagnien te voet: mitsgaders getal van *festigh* koppen voor d'ordinaris Nederlandtse, en van *vijftigh* voor ordinaris Fransche, ende van *tachtigh* voor d'ordinaris Collonels Compagnien, ende ten aensien vande Ruyterye d'ordinaris op *vijf en veertigh*, de Collonels Compagnie op *vijf en vijftigh*, mitsgaders die vande Heeren Luytenant Generaels Goder op *seventigh* paerden; sonder sich in eenigen deele verder t'engageren; alsoo haer Ed. Gr. Mog. daer door boven 't beloop vande Militie, soo als deselve voor den jongsten Engelse Oorlogh geconstitueert is gheweest beswaert souden werden voor hare quota alleen met een somme van over de *ses hondert duysent* guldens, behalven dat oock noch boven dien den jongst uytgeven ordinaris staet van Oorloge, vermits de geaugmenteerde tractementen vande hooge Officieren van 't Leger, ende meer andere posten den staet vanden jare *festhien hondert drie en festigh* te boven gaet, mede voor *Hollandts* quota alleen ter somme van *drie hondert ende inde festigh duysent* Caroli guldens, ende sulcx te samen voor haer Ed. Gr. Mog. quota alleen niet verre van een *Millioen* guldens; hoedanigen last haer Ed. Gr. Mog. by continuatie geensins sullen konnen dragen; ende mits desen wel expres hare vryheyt voor behouden om tegen d'expiratie van 't loopende jaer noch soodane lasten by haer consent te doen diminueren, als naer de constitutie van tijden ende saecken, die als dan bevonden sullen werden, eenighsins sal konnen geschieden. Aldus gedaen in 's *Gravenhage* den [illegible] Augusti, *festhien hondert acht en festigh*. Onderstont ter ordonnantie vande Staten voornoemt.

Geteeckent,

H. van BEAUMONT.

Doernaeck

Voormaels is ghehoort het rapport van de Heeren Huygens, ende andere/ gevisiteert ende geexamineert hebbende de Missive van 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam, geschreeven aldaer den een en dertighsten July lestleeden/ houdende in effect dat den Schout by Nacht vander Zaen, voor Zee gereedt ende zeylvaerdigh leggende om uyt te loopen/ onder anderen versocht hadde te mogen weten hoedanigh hy sich te gedragen soude hebben in cas van rencontre met eenige Roovers van Zalée; ende hoewel haer Ed. geen redenen wisten waerom deselve te distingueren van de Algiersche, als niet achterwege latende/ onaengesien de Vrede met deselve gemaeckt/ de Schepen deser Landen te vermeesteren/ op te brenghen ende voor goeden Prinse te verklaren/ oock het Volck als Slaven te houden ende te verkoopen/ echter t'haerder decharge ende narichtinge van den voornoemden Schout by Nacht op 't voorsz subject wel hadden willen versoecken haer Ho. Mog. goede geliefte ende verklaringe; Waer op gedelibereert zijnde/ is goedt gevonden/ dat alvoorens in de voornoemde saecke naerder ende ten principalen te disponeeren/ aen 't gemelte Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam soude worden gherescribeert/ dat haer Ed. haer Hoogh Mog. metten alderersten specificquelijck wilden berichten/ wat Scheepen by die van Zalée voorsz van d'Ingesetenen deser Landen waren genomen/ opgebracht/ ende voor goeden Prinse verklaert; oock 't Volck tot Slaven gehouden ende verkoft; ende dat ondertusschen ter Griffie nagesien souden worden de Retroacten in diergelijcke gelegentheyt/ die van Zalée raeckende/ hier bevoorens gevallen.

's Anderen daeghs zijn in de Vergaderinghe gecompareert de Heeren van Luchteren ende Vrybergen, ende hebben haer Hoogh Mog. van wegen den Raedt van State gerepresenteert/ 't geene gepasseert is in de Conferentie/ in gevolge van haer Hoog Mog. resolutie van den acht en twintighsten ende dertighsten July lestleeden gehouden/ tusschen eenige Heeren Gecommitteerden uytten selven Raedt/ ende d'alhier aenwesende Ministers van de Heeren Hertogen van Bronswijck ende Lunenburgh, raeckende de demissie van de Lunenburghse Troupen uytten dienst van den Staet: Waer op nae deliberatie den welgemelden Raedt van State versocht is dat haer Ed. de verdere moeyte wilden nemen van haer Ho. Mog. 't voorsz gerepresenteerde metten eersten in geschrifte te laten toekomen.

Nopende 't Ommelander-werck zijn d'Heeren Huygens, ende andere op den achtsten d'authorisatie ghegeven/ om mette presente Heeren te besoigneren/ partyen weder-zijdts teghen den anderen te hooren/ ende daer van rapport te doen/ sonder de voorsz saecke ergens aen te accrocheren; dan in cas sy Heeren haer Ho. Mog. alhier aenwesende Gedeputeerde souden moghen oordeelen/ dat in de voornoemde besoigne sich eenige poincten openbaerde/ daer over d'absente Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden die jonghst nevens den gemelden Heer Huygens mede in de Provintie van Stadt ende Landen waren geweest/ souden dienen gehoort te worden/ dat haer Ho. Mog. daer van rapport ingenomen hebbende/ dien aengaende aen deselve soude worden gheschreeven om bericht; ende is dese conclusie geformeert by de Heer van Coeverden, als hebbende de Provintie van Over-Yssel de verleeden weeck gepresideert.

Den

Den negenden ontfangen een Missive van 't Collegie ter Admiraliteyt tot Rotterdam, gheschreeven aldaer den sevenden deser / houdende responsive op haer Ho. Mog. Brieven van den drie en twintighsten Juny, tweeden ende negen en twintighsten July alle lestleeden / ende dienvolgens bericht op de Brieven van de Collegien ter Admiraliteyt tot Amsterdam, ende in Zeelandt, beyde contineerende een ende deselve klaghten / van dat onder 't district van 't ghemelte Collegie ter Admiraliteyt tot Rotterdam van de Engelsche Wolle/ Manifacturen niet meerder betaelt soude worden / dan het inkomende veylgeldt / sonder dat van soodanige goederen betaelt souden worden het ordinaris Convoy, met een derde verhooginge: Waer op ghedelibereert zijnde / is de voorsz saecke by de Heeren van Hollandt overgenomen / ende dien onvermindert goedt gevonden ende verstaen / dat de voorsz Missive gestelt soude worden in handen van de Heeren Huygens, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saecken van de Zee / om te visiteren / examineren / ende daer van rapport te doen.

Wat den Raedt van State adviseerden op 't renvoy der Lunenburghsche Troupes / geeft het volgende:

Hoogh Mog. Heeren.

OMme te voldoen U Ho. Mog. resolutie van date den *achtsten* deses, daer by versoecken dat wy U Ho. Mog. in geschrifte wilden laten toekomen, 't gene onse Gecommitteerden de Heeren van *Lochteren* ende van *Vrybergen* in U Ho. Mog. Vergaderinge mondelingh hadden gerapporteert, nopende het te rugghe senden van de Lunenburghse Troupes, in dienst van desen Staet overgenomen, ende de conferentie dies aengaende met de Lunenburghse Ministers gehouden; is het sulcks, dat in ghemelte conferentie de Lunenburghse Ministers wel konnen toestaen dat deselve Troupes nu datelijck mogen worden gerenvoyeert, doch met dese expresse conditien, *eerstelijck*, dat gemelte Troupes in sulcken staet sullen moeten worden te rugge ghesonden, als deselve zijn overgenomen, ten *tweeden*, dat de volle *ses Maenden* Soldie ende Tractementen voor af betaelt worden, ten *derden*, dat deselve op kosten van desen Staet gebracht worden op de naeste Grensen van de Vorsten van *Brunswijck* ende *Lunenburgh*, te weeten tot *Lingen*, ofte daer ontrent; ende gemerckt de dagben nu langh, ende de wegen goedt zijn, soo dat gemelte Troupes in minder tijdt, ende met minder kosten oock schade van de Ingesetenen der plaetsen, waer door sy sullen komen te marcheren na haer Landt, souden konnen geconduiseert werden, als mede dat desen Staet daer door merckelijck aen de Servicien, voorts Kruydt, Loot, Lonten, Veyr ende Licht soude komen te proffiteren, souden wy menen onder correctie; dat op de geeyschte conditien de Lunenburghsche Troupes hoe eer hoe liever behoorden weder te rugge gesonden te werden, ende de soldien ende tractementen soo haer noch komen te resteren, betaelt te worden uyt de *hondert duysent guldens* die de Provintie van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt* in desen jare maentlijck ten Comptoire van de Generaliteyt te leveren, is schuldigh geworden, alles in conformité van de voorslagen door de Heeren on-

se Ge-

se Gecommitteerden ter Vergaderinge van U Ho. Mog. gedaen, soo nochtans dat het selve noyt in consequentie sal mogen getrocken worden, ons niet te min in alles refererende tot U Ho. Mog. wijse dispositie.

Hoogh &c. In '*s Gravenhaghe den negenden Augusti sesthien hondert acht en sestigh*, was geparapheert *H. van Lochteren*, vt. Onderstont, ter Ordonnantie van den Raedt van Staeten der Vereenigde Nederlanden, ende Geteeckent in absentie van de Secretaris.

A. van DALEN.

Den thienden is ter Vergaderinge nochmaels voorgeslagen het advijs des Raets van Staten / gheformeert alhier in den Hage den negenthienden Juny lestleden / op de Requeste den thienden der selver Maent aen haer Ho. Mog. gepresenteert / uyt den naem ende van wegen den Heere Prince van Taranta, versoeckende / om de geallegeerde redenen / dat het Tractaet van twee en twintighsten November sesthien hondert vijf en sestigh, soo ten regarde van 't garanderen van de Meyerye van 's Hartogenbosch, tegens de stroperyen ende roveryen van de Munstersche Volckeren / als andersints / een Tractement moghte toegeleydt worden / ende tot dien eynde meer regard ghenomen op d'onkosten die hy was ghenoodtsaeckt te doen / als oock het rapport van de Heeren van Heuckelom, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden / dies aengaende den seventhienden July mede lestleden gedaen / houdende in effect dat aen de gemelte Heere Prince ter saecke voorsz tot een extraordinaris byslag toegeleydt soude moghen werden de somme van acht hondert guldens eens: Waer op gedelibereert / oock gelet zijnde op 't naerder rapport by de gemelte Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden op huyden gedaen / hebbende tot voldoeninge van haer Ho. Mog. resolutie van den acht en twintighsten July lestleden / gevisiteert ende geexamineert seeckeren Staet van 't gene de respective Provincien noch schuldigh waren in de Leger-lasten over de jaeren sesthien hondert vijf en sestigh, sesthien hondert ses en sestigh, sesthien hondert seven en sestigh, ende sesthien hondert acht en sestigh, houdende in effect het voorsz nader rapport / dat de Provincie van Hollandt soude behooren versocht te worden de voorsz somme van acht hondert guldens aen den gedachten Heer Prince van Taranta uyt haer restant in de Legerlasten van den jaere sesthien hondert ses en sestigh te betalen: is goedt gevonden ende verstaen te versoecken de Heeren van Hollandt (die de voorsz saecke overgenomen hebben) dat deselve sich daer op soo haest doenlijck willen verklaren.

Oock gehoort het rapport van de Heeren van Heuckelom ende andere / met ende nevens eenighe Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van Staeten / gevisiteert ende gheexamineert hebbende de Missive van de Heer van Beverningh, een van haer Ho. Mog. gewesen Plenipotentiarissen op de Vrede-handelingh tot Breda, gheschreven tot Gouda den sesten der selver Maent / houdende tot voldoeninghe van haer Ho. Mog. resolutie van den ses en twintighsten July lestleden bericht / op 't versoeck van de Heer Haulterives, Gouver-

neur

neffens der voorsz Stadt Breda, ten eynde hem toegelegt mochte werden eenige penningen tot vergoedinge van de kosten by hem ter eeren van den Staet gesupporteert / gedurende den tydt van vijf maenden / dat de Heeren Ambassadeurs op de voorsz Vrede-handelingh aldaer zijn gheweest; houdende in effect het voornoemde rapport / dat in plaets van vijf duysent guldens by de voorsz Missive voorgeslaghen / de somme van drie duysent silvere Ducatons aen den gemelten Heer van Haulterive soude behoren toegheleydt te worden: Waer op ghedelibereert zijnde / is de voorsz saecke by de Heeren van Hollandt overgenomen / dewelcke versoght wierden sich daer op / soo haest doenlijck / te willen verklaren.

Over-Yssel was meest met de Lunenburghse Volckeren geplaeght / ende alsoo de Provintie van Gelderlandt al noch bleef persisteeren by haer gedaene verweygeringe / van geen Lunenburghsche Troupen by haer Hoogh Mog. patente derwaerts ghedestineert in te nemen / sonder dat daer over eenighe wettelijcke redenen werden gegeven: Soo hebbende tot Deventer vergaderde Staten nochmael versocht dat haer Ho. Mog. ordres beliefden te stellen / dat der selver afgedane patenten mogen worden gepareert ende nagekomen / geconsidereert wat dangereuse gevolgen uyt soodanighe non obtemperantie, konden te veroorsaken / boven dat sy haer ghenecessiteert souden vinden alle de schaden die haer Ingesetenen door dese extraordinaire inquartieren bereyds geleeden / ende noch te lyden hebben tot laste van den Staet ten Generaliteyt in te brengen / versochten insghelijcks / dat goede ordre mochte werden beraemt dat op de rugge-marsch geene Foulen gheschieden; ende dat de Heeren Vorsten van Lunenburgh by Missive moghten werden versocht d'Officieren daer toe by particuliere aenschrijvingen mede te gelasten; ende dat de resterende subsidie-penninghen niet als nae dat de Troupen van den bodem van den Staet souden zijn / mochten werden betaelt / ende daer aen gehouden soodanige schaden als noch onvermoedelijck mochten werden gheoccasioneert / ende de Ingesetenen aengedaen.

Sy schreeven oock desen seer scherpen Brief aen haer Hoogh Mog. over de sessie die men gedooghde dat d'Heer van Pallandt ter Vergaderinge noch nam / daer sy sijn commissie hadden inghetrocken / ende d'Heer van Zallick in sijn plaetse gecommitteert.

Hooge en Mogende Heeren.

Of wy wel niet anders hadden vertrouwt als dat U Ho. Mog. niet alleen den Heer van Zallick, uyt de Edelen van Zallandt, in de plaetse van den Heere van Pallandt t'uwer Vergaderinge Gecommitteert souden hebben gheadmitteert, nemaer oock den Heer van Pallandt het mede compareeren aenstondts ontseydt. Soo komen wy in ervaringe dat U Ho. Mog. tot noch toe beyde de Heeren plaets geven: 't welck t'eenemael strijdet tegen alle oude ende wel hergekomen coustumen, oock noyt voor desen gesien, dat uyt een quartier in dese Provintie twee Heeren ordinaris Gecommitteerden in U Ho. Mog. Vergaderinge te gelijcke hebben gecompareert; Waer over wy ons ghenecessiteert

 gevon-

gevonden hebben dese aen U Ho. Mog. af te senden; ten eynde U Hoog Mog. den Heere Pallandt niet vorders als een Gecommitteerde uyt dese Provintie in U Ho. Mog. Vergaderinge Sessie gelieven te geven, maer den Heere van Zallick als wettelijck in desselven plaetse uyt de Edelen van Zallandt alleene t'admitteren; op dat Ridderschap ende Steden geen vordere oorsaecke worde gegeven, om hier in wijders t'yveren. Ende hier mede,

Hooge, &c. Deventer den *een en dertighsten* July *sestien hondert acht en sestigh*. Was geparapheert *Henrick Heyland*, vt. Onderstondt U Ho. Mog. dienstw. de Gedeputeerde van de Staten van Over-Yssel, ter ordonnantie van deselve

Geteeckent

D. ROELINCK.

Wat soude men doen? d'een parthye wilde dus/ d'ander soo: d'een en d'ander noemde haer de Staten der Provintie; dit moghtense met recht doen/ want te samen maecktense de Provintie uyt/ ende nu se gescheurt waren/ verstont men alhier oock niet van haer te konnen aennemen voor Provinciael, oock dat d'eene soo wel een deel of Lit van de Provintie zijnde als d'ander/ hadde een equael recht. 't Was als met een mensch die in een rasende koortse leydt/ ende in wien de hevigheydt van de quael de sinnen verbysterende/ al rammelende/ nu dit dan dat voortbrenght/ een en deselve saeck nu approberende/ dan wedersprecckende sonder ordre/ want wat d'eene parthye proponeerde/ dreef d'andere teghen; wat Zwolle seyde/ wederriep Campen. Waerom maeckten haer Hoogh Mog. weynigh reflexie op dese Missive/ laetende Pallandt ongeroert.

Dinghsdagh den elfden hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Hollandt ende West-Vrieslandt nochmaels geitereert haer gheproponeerde/ raeckende de cassatie ende reductie van een ghedeelte van 's Landts Militie/ breeder gementioneert in haer Hoog Mog. Notulen van den sesten ende een en twintighsten Augusti laetstleden/ mitsgaders van den derden deser: Waer op gedelibereert zijnde/ is goedt gevonden ende verstaen te versoecken de Heeren van Heuckelom, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte Militaire saecken/ dat haer E. over 't voorsz subject nochmaels met eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van Staten/ by haer E. selve te nomineren/ in conferentie wilden treden/ en daer van rapport doen.

Daer aen quam van Stadt en Landen het volgende Advijs op 't stuck van de Cassatie;

Extract

Extract uyt het Resolutie-Boeck van de Ed. Mog. Heeren Staten van Stadt Groeningen ende Ommelanden.

Veneris den *veerthienden* Augusti *sesthien hondert acht en sestigh.*

IN deliberatie geleydt zijnde het eerste poinct der propositie, raeckende het advijs van den Raedt van State, gheformeert over 't aenhouden ofte licentieren der Militie, voor soo veel ten dienste van het Landt gerequireert soude worden: hebben de Heeren van de Stadt verklaert haer sentiment te zijn; Dat de Heeren Gecommitteerden van wegen dese Provintie ter Generaliteyt resideerende, behoorden aengeschreven te worden, ten eynde deselve met alle middelen sochten te besorgen, dat by dese constitutie van tijden de Militie tot geen minder getal worde gereduceert, als by welgemelde Raden van State tot gemeene securiteyt is dienstigh geoordeelt, maer of het selve uyt de aenhoudinge der oude Compagnien, ofte verminderinge van genoemde Compagnien, ende continuatie van eenige Compagnien op nieuws aengenomen sal gevonden worden, latende sulcks aen gemelde Committeerden, om met de gesamentlijcke Bondtgenooten daer over te concerteren, ten eynde dese saecke met de meeste harmonie moghe worden ingeschickt, mits dat sy Gecommitteerden hier af tijdelijck advertentie sullen doen, ende voorbehoudens dat geene Compagnien vorder op de repartitie van dese Provintie sonder expres voorweeten ende consenten van de Staten van Stadt ende Landen gebracht sullen worden, ende dat welgemelde Gecommitteerden behooren versocht te worden, om by den Raedt van State soo veel mogelijck het daer heenen te dirigeren, dat by de te doene cassatie gelettet, ende soodanige middelen beraemt worden, waer door de Soldaten, bequaemst om het Landt te dienen, aengehouden worden.

Ende hebben de Heeren van de Ommelanden laten teyckenen hen te conformeren met het advijs van de Provintie van Hollandt op dat subject den *derden* deser geformeert, ende dat de Heeren wegens dese Provintie ter Vergaderinghe van haer Ho. Mog. gecommitteert, geauthoriseert behoorden te worden, om met de Heeren Gedeputeerden van de welgemelte Provintie te conferteren, hoe veel Militie ten dienste van den Lande soude behooren aengehouden te worden. Des dat geene Compagnien uyt den hoofde van het aenhouden van meerdere Militie op dese Provintie gebracht en worden, als met consent ende approbatie der Heeren Staten van Stadt ende Lande. Onderstont *Coll. Accordat.*

Geteeckent

J. MEYNARDI, *Secretaris.*

In dese Provintie waren twee partyen. Joncker Bernhard Coenders van Helpen, met de sijne / uyt d'Ommelanden / sochten ghealtereert te hebben seecker Reglement / by 't leven van Prins Willem van Nassau, haren gewesen Stadthouder / gemaeckt / ghesien hem daer by wat te veel directie in de

Regeeringe wierdt toegestaen / ende dat den tegenwoordighen Stadthouder / om sijn lagen ouderdom / daer toe incapabel was. Die van de Stadt / ende andere / waren hier tegen / verstaende dat Reglement te maintineeren; dershalven statueerden tegen Joncker Coenders, en de sijne / wat volght:

Veneris den *veerthienden* Augusty *sestbien hondert acht en sestigh.*

A. Meridie.

Is den Secretaris der Ommelanden overgelevert navolgende Protest om geprotocolleert te werden.

d'HEeren van *Oostlangwolster-Adiel*, *Fredewolster-Adiel*, ende *Middagster-Adiel* in 't Wester-quartier, mitsgaders de overgestemde Jonckeren, Hovelingen, Eyghen-Erfden ende Volmachten in de andere onder-quartieren, hebbende op heden den *veerthienden* Augusty op d'Ommelandtsche Vergaderinge ghesien, hoe dat Joncker *Bernhard Coenders van Helpen* (sich dragende als President der Ommelanden (tegens ouder gewoonte, expresse Ommelander Resolutie van den *negen en twintigsten* July *sestbien hondert vier en vyftigh*, ende daer op gevolghde notoire practique (by dewelcke te presideren op de Ommelandtsche Vergaderinghe aen de Heeren van 't Wester-quartier was ghedevolveert, dewelcke daer toe eenhelligh ende *nemine contradicente* hadden geeligeert, Joncker *Walter de Sighers tot Vrouhet*, niet tegenstaende derselver Heeren protestatie daer tegens mondelijck gedaen, sich heeft laten gelusten na gedane rapport van eenige Heeren Committeerde Raden ontrent derselver Negotiatie in *'s Gravenhage* tot veranderinge in 't Reglement, ende verhinderinge van de rechtvaerdighe Doleances, over de onrechtvaerdighe ende monstreuse Monsteringe van den Iare *sestbien hondert ses en sestigh* de Heeren der Ommelanden in de onder-quartieren te wijsen, ende derselver Advijsen daer op door sijn E. E. ende haren opgeworpen Secretaris te colligeren, verklaren soodanige proceduyren notoir te strijden tegens ouder gewoonte voorsz. resolutie, ende daer op gevolghde practijcque tot op den *negen en twintighsten* Ianuary deses, als mede teghens het by een yeder Landtdaghs comparant beëdighde Reglement van hare Ho. Mog. van den *negenthienden* April *sestbien hondert negen en vijftigh*, by 't welcke wel expresse *Articule seventhien* werdt geposeert, dat in saecken, raeckende d'Instructien van d'Heeren Committeerde Raden, mitsgaders alle de Resolutien ende Reglementen by haer Ho. Mog. in verscheyde tijden, ten besten der Ommelanden Regeeringe genomen ende gemaeckt, ende in specie dese tegenwoordige decisie, ordre ende reglement, op heeden by haer Ho. Mog. gearresteert, ende geconfirmeert, niet alleenlijck geenerhande overstemminge en sal konnen vallen, maer oock geene veranderinghe, ampliatie ofte alteratie en sal konnen worden gedaen, het zy by d'Arbiters, het zy by de Vergaderinge der Ommelanden selve, maer alleenlijck by haer Hoogh Mog., die in gevolge van de overgiffe ende submissie aen hare Vergaderinghe gedaen, de voorsz. Reglementen vastgestelt ende ghedaen arresteeren hebben, niet hoorende, noch

sullende

fullende gedoogen, dat eenige inbreuck tegens het korts voor heene Reglement van hare Hoogh Mog. gedaen werden, protesteeren over fulcks de nulliatie van alle 't gene by gemelten Heer Joncker *Bernhard Coenders van Helpen* in foodanige praetenderende qualiteyt ende deffelfs Geaffocieerde ofte Adherenten omtrent defes is gedaen, ofte ghedaen magh worden, fullende daer van foecken reparatie ende fatisfactie door foodanige weegen ende middelen, als defelve tot manitien van hare Hoogh Mog. Reglement, Ommelander Privilegien, Liberteyt, ende Refolutien, ende daer ghevolgh de notoire practijcque fullen bevinden te behooren, laftende den Secretaris der Ommelanden defe hare proteftatie te protocolleren, Gedaen in Groeningen den *veerthiendin* Augufti *feftbien hondert acht en feftigh.* Onderftondt, *Collat. Accordat.*

Geteeckent,

A. RPHIEMERSMA.

De Groeninghse / gehoorlende haer de fwackste / submitteerden haer alhier aen de Vergaderingh van haer Ho. Mog. ende wierden van Hollandt gefavoriseert; Daerom wilden die van d'andere partye haer niet submitteeren haer Ho. Mog. uytspraecke / ende hier over gingen de Groeninghsche Machten van tijdt tot tijdt door veel verscheyde Memorialen ende geschriften / ende onder anderen gaven sy op den festiende wat volght

Aen de Ed. Groot Mog. Heeren Gedeputeerde van Hare Ho. Mog. tot de faken der Ommelanden.

Jonckeren Mello Broerfema, Jan de Mepfche, Egbert Clandt, en de Heer Elinck Ketel, Gemachtighde van de Jonckeren, Hovelingen, Eygen-erffden, ende Volmaghten der Ommelanden, alhier in den Hage jegenwoordigh prefent zijnde, fijn te rade geworden tot naerder adftructie van 't gene by haer op gifteren aen hare Ed. Mog. ingedient is, ende tot feeckerder fondement van haer gefuftineerde, by defen U Ed. Mog. te gemoet voeren, dat fy hun niet genoegh en konnen verwonderen, dat by partye adverfe hun qualificerende Gecommitteerde Raden der Ommelanden, werde voor-gewent, als of de bewufte controverfien, tuffchen partyen ontftaen, niet en fouden konnen werden gebraght voor hare Ho. Mog. in allen fchijn als of hare Ho. Mog. daer inne geen competente Rechters en fouden konnen zijn, als alleen na dat parthyen wederzijds haer de novo die Judicatura fouden hebben gefubmitteert. De frivoliteyt van welck gefuftineerde foo evident is, dat geen redelijck menfche behoort te konnen werden gevonden, die dat foude derven in twijffel trecken; vermidts op het bewufte reglement, en diverfche op-gevolghde refolutien van hare Ho. Mog. en het doen van parthye adverfe felfs het contrarie van dien onwederfprekelijck mede-brenghen. Want boven 't gene op gifteren is geallegeert, foo kan uyt de Lecture van 't Proemium van 't voorfz. reglement confteren, dat parthyen weder-zijds feer gedienftigh aen haer Ho. Mog. hebben verfoght, dat hare Ho.

Mog.

Mog. het voorschreve reglement, mitsgaders de ampliatien, interpretatien ende correctien van dien, als een eeuwighduerende Wet, tot allen tyden wilden doen mainteneren. Daer uyt immers evident is, soo wanneer daer questie valt, of dat reglement, ende d'ampliatien, interpretatien ende correctien van dien werden naer gekomen of gecontravenieert, dat dan die questien konnen, jae moeten werden ghebraght voor haer Ho. Mog., omme te werden ge-examineert, wien van beyde partyen hare Ho. Mog. sullen mainteneren ofte constringeren tot de observatie ofte naer-kominge van dien. Het welck alsoo hier is het principaelste different, klaghende namentlijck ghemelte Ionckeren, Hovelingen, eygen Erfden ende Volmachten het voorsz Reglement, &c. In veele deelen gecontravenieert te sijn, ende versoeckende daer by gemaintineert te werden, soo en kan immers geensints met eenigen schijn van reden dese sake van de kennisse ende judicature van hare Ho Mog. werden afgetrocken; door de voorsz de voorsz sudmissie alrede soo verre wesende erkent ende aengenomen, datter geene nieuwe submissie van nooden is, jae geen nieuwe als alleen *ex superabundanti* (soo voor desen wel meerder is gedaen sonder eenige noodt) gemaeckt souden konnen werden. Gemerckt oock notoir is uyt het *seventiende* artijckel van 't voorsz Reglement, dat hare Ho. Mog. alleen ende niemandt anders, hebben de macht en authoriteyt, omme in het voorsz Reglement, &c. eenige veranderinge, ampliatie of alteratie te maecken. Waer mede dan oock kennelijck is, dat de competentie van haer Ho. Mog. omtrent de judicature over die poincten, dewelcke van elucidatie ende interpretatie van eenige artijckelen van het voorsz reglement sijn spreeckende, geensints in dispuyt ofte controversie ghetrocken behoort te werden. Gelijck dan oock in gevolge ende uyt krachte van dien gemelte Gecommitteerde Raden in 't laetste van den jare *sestien hondert vyf en sestigh* selfs aen hare Ho. Mog. klachtigh gevallen sijnde over eenige contraventie teghen 't voorsz Reglement, soo sy voorgaven, daer op by hare Ho. Mog. partyen wederzijdts sijn ontboden, voorslagen van accommodatie gedaen, ende verscheyde resolutien genomen, als op den *achtienden* Ianuarii en den *negentienden* Iuny *sestien hondert ses en sestigh* mitsgaders *drie en twintighsten* Marty en *negen en twintigsten* April *sestien hondert seven en sestigh* alles duydelijcken allen contradicenten convincerende, van dat partyen wederzijdts, ende specialijck gemelde Gecommitteerde Raden altydt hebben verstaen (soo oock waer is) dat de kennisse en judicature van die saecken competeert hare Ho. Mog. En dat daerom noch by partyen gedifficulteert is die questien voor haer Ho. Mog. te ventileren, noch by hare Ho. Mog. de Iudicature van dien aen te nemen; die boven de voorseyde resolutien noch verscheydene andere resolutien daer over hebben genomen, ende specialijck een seer notable ende ordentelijcke resolutie op den *ses en twintigh* Iulii *sestien hondert seven en sestigh*. Soo als dan noch oock in dese jegenwoordige differenten by Resolutie van hare Ho. Mog. in dato den *ses en twintighsten* Iulij *sestien hondert acht en sestigh* verstaen wesende, dat partyen op seeckeren precysen dagh haer bericht aen haer Ho. Mog. souden hebben over te leveren tegens de klachten ofte remonstrantie van de gemelde Ionckeren, Hovelingen, Eygen-erfden ende Volmachten, op peyne van naerdere dispositie, ende de selve parthye dies niet tegenstaende voor hare Ed. Mog. mondelingh

heb-

hebbende incompetentiam, en boven dien de Vergaderinge niet compleet te zijn, daer op gevolght is een naerder resolutie van hare Ho. Mog. van den *achtsten* Augustii *sestien hondert acht en sestigh* concernerende het compleet wesen van Uwer Ed. Mog. Vergaderinge, ende de geallegeerde incompetentie, als frivool, niet eens in consideratie ghekomen, dien parthye dan oock ghenoeghsaem latende varen, en de Iudicature van hare Hoogh Mogende agnoscerende, op de saecke hebben geantwoordt, hoewel niet soo positive als behoorde, voorgevende niet verders ghelast te zijn. Waer mede alsoo de saecke alleen soude werden getraineert buyten reden, soo versoecken de boven-gemelde Heeren uyt de naem van de Ionckeren, Hovelingen, Eygen-erfden ende de Volmachten, dat in gevolge van soo iterative resolutien met de sake voort-gegaen, ende eenmael finalijck daer op gedisponeert magh worden.

Overgegeven in 's Graven-hage den sestienden *Augustij* sestien hondert acht en sestigh.

Donderdagh den sesthienden hebbende de Heeren Gedeputeerde vande Provintie van Vrieslandt, ter Vergaderinge voorgedragen/ dat onder den Commijs Jacob van hoogen Huysen, albereets waren berustende de negen en twintigh duysent en hondert drie en vijftigh guldens/ twaelf stuyvers elf penningen/ die de welgemelde Provintie aen de Vorsten van Bronswijck ende Lunenborgh, als reste van meerder/ schuldigh ware/ ende dat daer mede voldaen soude wesen de volle quota vande selve Provintie in alle subsidien aen de hooghgemelde Vorsten belooft/ voor soo veel haer Ed. Mog. daer in hadden geconsenteert; want aengaende seeckere gelijcke somme/ waer van den voornoemde Commijs decharge hadde vertoont/ in dato den thienden Januarij sesthien hondert seven en sestigh, spruytende uyt seecker Accoort/ den vijf en twintighsten October daer tevoren gesloten/ van noch twee maenden subsidie, dat wegens hare Provintie noch noyt eenigh consent ofte approbatie ware ghevallen/ soo datse geensints tot betalinge vande selve somme konden treden. Waer op gedelibereert zijnde is goetgevonden/ dat aende Heeren Staten vande welgemelde Provintie van Vrieslandt, by Missive soude worden gerepresenteert/ dat haer Ed. Mog. haer de betalinge van haer quota inde voorsz twee maenden subsidie, gementioneert inde conventie vanden voorsz vijf en twintighsten October sesthien hondert ses en sestigh, gants niet en konnen ontrecken/ ghe-considereert/ dat/ alwaert schoon datse die niet en hadden geadvoueert/ datse in allen ghevalle van ghehouden souden zijn/ te betalen hare quota inde gheconsenteerde subsidien/ die voor den eersten Januarij des voorsz jaers sesthien hondert ses en sestigh waren verschenen/ ende daer van by in consideratie vande voorsz Conventie van weghen de hoogh-gemelde Heeren Vorsten wiert gerenuncieert/ ende voor al niet/ vermits dat voor 't overnemen vande Lunenborghse Trouppen/ in dienst van desen Staet by de Munsters van haer F. D. gedoleert zijnde over de wan-betalinge vande arrierages uyt vorige Alliantien ende Conventien gesproten/ daer onder de voorsz twee maenden subsidie in alle de opgemelde Staten notanter voorgaens mede waren begrepen geweest/ haer

Ho. Mog. by een nieuw Tractaet van date den sesthienden Maert sesthien hondert acht en sestigh, specialijck in 't seste Articul van dien / haer ge-engageert hadden om alle de voorsz. arrierages vande welgemelde Troupen op te leggen ende te betalen / ende dat daerinne by alle de Provintien / ende in specie mede by de meergemelde Provintie van Vrieslandt, niet alleen was bewilligt / nemaer noch het voorsz. lest gheregemde nieuwe Tractaet vanden sesthienden Marty absolutelijck / ende sonder de minste reserve / geratificeert ; ende nademael haer Vorstelijcke Doorluchtigheydt daer door 't recht hadden gheacquireert / om de quota vande selve Provintie / ende anderen mede inde meergemelde twee maenden / soo wel als die vande andere Bontgenoten met gaet fondement te vorderen ende te eyschen / dat haer Ed. Mog. derhalven de gerequireerde penningen alnoch ten spoedighsten aen den Commijs van den Ontfanger Generael Iacob van Volbergen wilden doen uyt tellen om herwaerts over gesonden / ende aende opgemelde Lunenborghse Ministers behandight te worden.

De gemelde Heeren Gedeputeerden van Vrieslandt hebben na 't formeren vande voorsz. conclusie geinsisteert / 't gene hier boven by haer Ed. dese Vergaderinge was voorgedragen.

Aux hauts, & puissans Seigneurs, les Seigneurs Estats Generaux des Provinces Unies des Pais Bas.

JE y a quelque temps que le soubsigné, nés au Canton de Berne en Suisse, considerant qu'en la conjuncture où estoient alors les affaires de la Chrestienté, vos Hautes puissances feroient sans doubte quelques levées de gens de guerre, a jugé qu'elles ne seroient pas marries peut estre de les choisir dans une Nation libre & independante, connue par toute l'Europe, par sa fidelité & qui est affectionnée a cet Estat tant pour plusieurs autres considerations qu'a cause de la conformité de la Religion, dont ils font tous deux Profession, au moins pour ce qui est des premiers & Principaux Cantons ; & bien que cette consideration vienne a cesser par la paix entre les deux Couronnes, le soubsigné croit neantmoins que la levée de quelque Compagnies Suisses mesme en cette Saison ne seroit pas inutile tant par ce que par ce moyen vos H. P. se pourront asseurer d'une plus grande de deux ou trois mil hommes, ou plus, quand elles en auront besoin, que par ce qu'elle pourra servir a ouvrir le chemin a une Alliance indissoluble, qui ne seroit pas moins avantageuse a cet Estat, qu'a celuy des Suisses, veu qu'ayant des interests fort semblables, ils les pourront rendre communs pour la seureté de l'un & de l'autre. Le soubsigné offre d'y servir V. H. P. avec zele & fidelité, & les supplie de luy faire la grace de luy faire savoir leurs intentions & volonté sur ce subjet. Estoit signé,

FL. BONSTETTEN.

Waer op gedelibereert zijnde / is goetgevonden de voorsz. Memorie te stellen in handen vande Heeren van Henckelom, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerde tot de Franse ende Spaense saecken om te visiteren / examineren /

ren/ ende op noodigh gevoelende daer over met den gemelde Heer Boutetten in conferentie te treden/ ende van alles rapport te doen aen dese Vergaderinge/ met byvoeginge van haer consideratien ende advys/ ende hebben de Provintien dien onvermindert van 't voorsz Memoriael copye versocht/ die haer E. wiert geaccordeert/ de Gedeputeerde vande Provintie van Zeelandt hebben hier op laten aenteeckenen/ dat sy desen aengaende te gemoet sagen de Resolutie vande Heeren hare Principalen/ ende diensvolgens al noch onbequaem waren haer inde voorsz conferentie in te laten.

Den seventhienden is ter Vergaderinge gecommuniceert seeckere Missive vande Heeren Gedeputeerden vande Staten des Vorstendoms Geldre, ende Graefschap Zutphen, residerende tot Nimmegen, geschreven aldaer den vijfden deses/ stilo loci, ende geaddresseert aen de Heeren Gedeputeerden vande Provintie van Gelderlandt, uyt het Nimwegesche quartier/ houdende in effect dat voor eenige dagen door een Commissaris weghens de Provintie van Hollandt, privative geauthoriseert de nieuwe Compagnie van Capiteyn Ernst van Lauwijck was gelicentieert/ welcke privative cassatie by de gemelde Provintie van Hollandt informelijck ende tegens d'oude forme van regeringe was geschiet/ dat mede wegens de respective quartieren van Zutphen ende Veluwen aen 't Hof van Gelderlandt, overgesonden was derselver approbatie ende toestemminge/ raeckende het afdancken vande lest geworvene gedetacheerde Compagnien/ versoeckende derhalven dat wegens haer Ho. Mog. ofte door den Raedt van State de gherequireerde ordres ten spoedighsten verveerdight mochten werden/ om de Compagnien vande Capiteynen Gerard Kerckman, ende N. Swaensbel, staende gerepartieert op de gemelde Provintie/ mede van haren dienst t'ontslaen; waer op gedelibereert zijnde/ is goetgevonden te versoecken den welgemelden Raedt van State/ dat haer E. de noodige ordres wilden doen stellen/ dat niet alleen de voorsz twee gedetacheerde Compagnien van den Capiteynen Kerckman ende Swaensbel, nemaer oock de gedetascheerde Compagnien staende op de repartitie vande Provintien van Uytrecht, Vrieslandt ende Over-Yssel, sonder uytstel gecasseert mochten werden; des wierden de gesamentlijcke Provintien oock versocht/ de cassatien van eenighe Compagnien staende op derselver repartitie/ in toekomende te laten geschieden door den meergedachten Raedt van State/ volghens ende in conformité vande ordre van 't Landt; de Heeren Gedeputeerden vande Provintie van Zeelandt, inhoudende 't provinciael advijs vande Heeren hare Principalen/ op 't stuck van cassatie van 's Landts Militie/ hier bevoorens ter Vergaderinge ingebracht; d'aenwesende Heeren Gedeputeerden van Vrieslandt, verklaerden uyt speciale last vande Heeren hare Principalen/ datse niet alleen gelast waren consent te dragen tot het licentieren vande laest geworvene gedetacheerde Compagnien/ ende de Lunenburghse Trouppes in dienst van desen Staet overgekomen/ maer oock in specie van het Regiment vande Veltmaerschalck Wurts, ende voorts aengaende de verdere cassatie ofte reductie sich te mogen conformeren met het advijs des Raedts van State; de Heeren Gedeputeerden vande Provintien van Over-Yssel ende Stadt ende Landen, hebben inde bovenstaende conclusie als ongelast zijnde niet geconsenteert.

't Onderenbaeghs zijn van Stadt ende Landen ingebracht de volgende.

Consenten over den Jare sesthien hondert acht en festigh.

DE Staten van Stadt *Groeningen* ende *Ommelanden*, nagesien, geexamineert ende overwogen hebbende de generale petitien ende den staet van Oorloge voor den jaere *sesthien hondert acht en festigh* gedresseert, ende den *vierden* Iannuary jonghst leden ter Vergaderinge van hare Ho. Mog. ingelangt, ende vervolgens by die selve die Provintien toegesonden, konnen wel begrypen, dat ingevallen yemandt in militairen dienst van den Lande zijnde twee Charges onder diversche Compagninn, of Regimenten quame te bekleden, sulcx soude strecken tot ondienst ende profusie der middelen van 't Landt, konnende op die maniere de Regimenten niet compleet te Velde komen, ofte in andere occasien ge-employeert werden, als mede indien sonder voorweten van den Raedt van State eenige Compagnien tot versterckinge van andere te Water of te Lande verswackt, ofte wel ganschelijck gemortificeert, ende nieuwe Regimenten opgerecht wierden, het selve niet anders als confusie in den Staet soude komen te veroorsaecken.

Ende aengaende de dickwils gemoveerde generale ende particuliere liquidatie over alle d'ordinaris ende extraordinaris petitien tijdelijcx by den Raedt uytgeschreven, ende waer op consent gedraegen is, als oock dat de Provintien elck anderen gelijckelijck ende recht doen; willen de Staten van *Stadt en Landen* gerepeteert hebben, hare verklaringe voor desen seer dickmaels gedaen, dat sy tot het selve willigh ende paraet zijn, gelijck sulcx genoeghsaem gebleecken is, uyt derselver Resolutie van den *ses en twintighsten* February *sesthien hondert vier en festigh*, versoeckende alnoch dat dese saecke hoe eerder hoe liever by der handt genomen, ende geeffectueert mogen worden.

Consenteeren in de Post, tot onderhoudt vande Fortificatien gepetitioneert, in voegen die selve leght, soo nochtans dat dese Provintie quota als mede voor soo veele uyt het inkomen van *Wedde* ende *Westerwoldingerlandt*, sal konnen werden by-gebracht aen de Frontier-Schanssen ende Fortificatien alhier werde geemployeert.

Als mede inde gedaene Petitie, tot inkoop van Vivres, ende Ammunitien van Oorlogen sullende voor de rest afwachten de Petitien, soo desen aengaende tijdelijck gedaen mogen werden, ende verstaen van gelijcken niet buyten propooft te zijn, dat de Burgers ende Inwoonders der respective Frontier-Steden, ende immers de Magistraten, ende Regenten van dien voor een tijdt van *ses* maenden sich behooren te provianderen.

Sullen oock wel konnen gedogen dat de Post der Services, met de helfte werde verhooght, onder bedingh, dat, gelijck de Fortificatie gelden, niet werden verdeelt naer de respective quoten van yder Provintie, maer naer dat den noodt ende gelegentheyt vereysschen, alsoo in 't repatrieeren der Services moge gelettet worden, op de proportie der besettingen, dat oock ondertusschen de Services vande *Bourtagne*, *Coevorden*, ende *Embden*, tot de betalinge der Guarnisoenen alhier behooren geemployeert te werden.

Ver-

Verders consenteeren die selve soo wel inde Post van *vijftigh duysent* guldens, ende de petitien van *vijf hondert duysent* in den jare *sesthien hondert vijf en sestigh*, tot aenkoop, ende gieten van nieuw Canon gedaen, als oock inde *veertigh duysent*, tot het maecken van nieuwe Affeuten, midts dat van het eene ende ander deser Provintie quota alhier sal werden aengeleght.

Belangende het reel furnissement van 't geen eenige Provintien aen verscheyde Collegien ter Admiraliteyt fouden ten achteren wesen, ende dat de ghesamentlijcke Bontgenooten over dat subject in onderlinge liquidatie behooren te treeden, sal by die te doene declaratie bevonden werden, dat dese Provintie haer quota hierinne effective heeft gefourneert, ende tot d'Equipagie aengeleght, dieswegen wert oock geene swarigheydt gemaeckt met d'andere Bontgenooten hier over in liquidatie te treeden, ende konnen de Staten van *Stadt* ende *Landen*, haer laten welgevallen, dat de Convoyen ende Licenten, Last ende Veyl-gelden op den ouden voet werden geheeven, midts dat die selve voor soo veele konnen verstrecken gheimpendeert sullen werden tot d'Equipage van *acht en veertigh* Schepen van Oorloge.

Ende raeckende de betalinge der subsidien van desen Staet aen dessels Geallieerden beloost; is by dese Provintie bereyts de betalinge geschiet, ofte sullen ten spoedighsten soodaene ordres werden beraemt, dat die selve Geallieerden voor soo veele de Provintie aengaet, klaegeloos werden gestelt, ende behoorden de andere Provintien hierinne noch deficieerende op het serieuste aengheschreven, ende vermaent, ten eynde sulcx by haer mede ten spoedighsten ghepresseert werde.

Consenteren inde verhooginge vande Post van de defroyementen, ende besendingen geaffecteert ter somma van *hondert duysent* guldens, mitsgaders inde *twaelf hondert duysent* guldens gedestineert om een soms te hebben, waer van dese Staet in alle subite ende onverwachte voorvallen promptelijck ende sonder eenigh tijdt verlies sich soude konnen dienen, met dien verstaende dat de gesamentlijcke Provintien nae een yeders quota, precise ende sonder eenige reductie maendelijck sullen fourneeren *hondert duysent* guldens.

Concernerende den eenparigen ophef der gemeene middelen in den Geunieerden Staet, mitsgaders de geassocieerde Landen, Steden, ende Leeden, van dien, als oock de verantwoordinge der *vijf* Specien, ende dat een yder Provintie de generale middelen, by die selve Riedes ingevoert, wille in train houden, ende naer vermogen beneficieren, sullen de Staten van *Stadt* ende *Lande* U. Ho. Mog. als noch te gemoet voeren, dat dese Provintie sich hierinne ten uyttersten, ende by na boven vermoghen heeft ge-evertueert, hare Inghesetenen met soodaene Impositien, als die selve eenighsints konnen draegen, ende versoecken dat by d'andere Provintien van gelijcken wert gedaen, ende oock de defectueuse, door alle bedenckelijcke weghen daer heenen ghebracht, dat die selve hare gemeene middelen, soo veel doenlijck beneficieren, ten eynde sy, daer door mogen bequaem gemaeckt worden, om hare quotes tot gemeenen dienst te berde te brengen, als mede dat sy ende insonderheydt de Landtschap *Drente*, door den ophef van soodaene middelen, als in dese Provintie zijn ingevoert moghen werden aengeslagen, door dien die selve minder gevende veroorsaecken, dat

andere ende insonderheyt dese Provintie in eenighe species merckelijck gefraudeert werden.

Ende verstaen dat de Landtschap *Drente* by vervanginge sal continueren in het opbrengen van *eene* tegen het *hondert*, van d'andere Provintien in alle petitien boven de *vijf hondert* guldens ter maent uyt de middelen van *Coevorden*, tot onderhoudt vande Fortificatie-wercken aldaer specialijck gereserveert.

Alle welcke voorsz Consenten d'opgemelte Heeren Staten van *Stadt* ende *Lande* verklaren te dragen, by gevolge van andere voorstemmende Provintien, ende anders niet, sulcx dat by soo verre, d'eene, ofte meer van die selve andere Provintien in eenige petitien in 't geheel, ofte ten deele mochten difficulteren, ofte het consent al ghedraeghen zijnde daer op geene betalinge deden, haer Ed. Mog. door dese hare consenten aende betalinge oock niet verbonden sullen wesen, ende wyders met soodaene vorderlijcke bedingen, ende clausulen als eenige andere Provintien stipuleeren half, ende onverkortet de Heeren Staten van *Stadt* ende *Landen* haer hoogh- vry- ende gerechtigheydt in 't generael, als mede de Leeden van dien elck in 't bysonder.

Aldus gedaen, geconsenteert ende geresolveert by de Staten van Stadt Groeningen ende Ommelanden, in der selver Vergaderinghe op het *Provintie-Huys* binnen Groeningen den *seven en twintighsten* February *sesthien hondert acht en sestigh*. Onderstondt, *Collat. Accordeert*

Geteeckent,

R. BUSCH, *Secretaris.*

Het advijs van Uytrecht op de cassatie / is geopent den twintighsten, luydende als volght:

DE Staten van den Lande van *Uytrecht*, geexamineert hebbende het advijs by den Raedt van Staten, raeckende het casseren ende reduceren van de Militie van den Staet ter requisitie van hare Hoogh Mog., op den *seven en twintighsten* July voorleden gheformeert, ende aen d'eene zijde considererende de hooge noodtsaeckelijckheydt om de Provintien van de sware lasten (die haer gedurende den lesten Oorlogh hebben gedruckt) te ontheffen, ende aen d'andere zijde, dat alle de nieuwe Regimenten wordende gelicentieert, het Landt van veele bequame Officieren staet te werden ontbloot, en dat by voorval ofte nood weder nieuwe Wervinge moetende worden aengestelt, sommige onervaren ofte ongeoeffende licht soude werden verkoren; dat oock d'augmentatien van de Militie met veel minder kosten ende tijdt-verlies door recreuteringen van Compagnien, alrede in dienst zijnde, als door lichtinge van nieuwe kan geschieden, gelijck d'ervaringe in de laetste Wervingen heeft geleert, ende dat een Staet geconstitueert om in 't korte te wesen gearmeert, ende in behoorlijcke postuer, is van meerder aensien by de Geallieerden ende Vrienden, ende van meerder ontsagh by vyanden ende qualijck geintentioneerden, hebben goedt gevonden ende ver-

de verstaen, dat door de Heeren haer Ed. Mog. ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt, voor d'opinie van dese Provintie sal worden ingebracht, ende soo veel doenlijck daer henen ghedirigeert, dat alle d'oude Infanterye, als mede de *seven* Regimenten van den Iaere *sestbien bondert vijf en sestigh*, ende dat van den Heere Veldtmaerschalck *Wurtz* desen loopende Iare gelicht mogen worden ghecontinueert, ende gestelt de Collonels Compagnien op *vijf en sestigh* Koppen, ende d'andere op *vijftigh* Koppen, ende de respective Guardes, als oock de Compagnien van den Heer van *Noordtwijck*, op het getal als by den Raedt van Staten is geadviseert, mits dat die van den Heer *Wurtz*, als Veldtmaerschalck, ende die van den *Heer van Zuylesteyn* als Luytenant Generael van de Infanterye, na advenant werden vergroot; dat oock de *vier duysent* Mariniers in dienst mogen worden gehouden, onder conditie dat de helfte van der selver Charges by de respective Admiraliteyten die haer gebruycken, sullen worden gelost ende betaelt, ende dat naer 't beloope van 't geen daer by sal worden geprofiteert, *thien* of *twaelf* Compagnien Paerden, min of meer, van de Regimenten den *drie en twintighsten* September, ende *seventhienden* October *sestbien bondert vijf en sestigh* geworven, sullen worden aengehouden, ende dat deselve Compagnien nevens de *twee en vijftigh*, die van oudts in dienst zijn gheweest, conform het gemelte advijs van den Raedt van Staten moghe worden gereduceert, of wel de Collonels Compagnien op *vijf en vijftigh*, ende de gemeene op *vijf en veertigh* Ruyteren gebracht, ende dan de vordere nieuwe Compagnien Ruyteren, welcker betalinge uyt de geprofiteerde Gagien van de Mariniers niet sal konnen worden gevonden, mitsgaders alle de gedetacheerde Compagnien, uyt krachte van haer Ho. Mog. resolutie van den *twaelfden* Maert verleden aengenomen, mogen worden ontslaghen, ende de Troupen van de Vorsten van *Brunswijck* ende *Lunenburgh*, indien over der selver vroeger dimissie niet en kan worden gehandelt met d'expiratie van den gesetten tijdt, ende ingevalle de boven-gheroerde reductie by de Bondtgenoten moghte worden goedt gevonden, oock te gelijck moghte worden gheresolveert ende vastghestelt, dat de Ritmeesters ende Capiteynen van alle de lasten, die deselve tot nochtoe hebben moeten dragen, metter daedt sullen worden gevrijdt, ende de soldyen van haer Compagnien promptelijck betaelt, om daer door alle redenen ende praetexten, waerom sy deselve niet en houden complect, wegh te nemen, ende die gene, die des niet tegenstaende haer daer omtrent komen te vergrijpen, met alle rigeur te konnen straffen. Ghedaen t'*Utrecht* den *sesden* Augusti *sestbien bondert acht en sestigh*: Was gheparapheert *Johan van Reede*, vt. Onderstondt, ter ordonnantie van mijne voornoemde Heeren de Staten.

Geteeckent

ANTH. van HILTEN.

Van d'Admiraliteyt t'Amsterdam was versocht haer advijs / of den Commandeur van der Zaen, die met een Esquadre Oorlogh-Schepen soude gaen na de Middellandtsche Zee tegen de Turckse Roovers / oock soude hebben
bpande-

vyandelijcker wijse aen te tasten die van Zalée, soo wel als die van Algiers, Thunis, Tripoli; Wat sy daer op insonden / geeft het volgende:

Hoogh Mogende Heeren.

t'SYner tijdt hebben wy ontfanghen uwer Ho. Mog. Missive ende bygeleyde Resolutie van den *sevenden* deser loopende Maendt, by dewelcke deselve tot rescriptie op d'onsen van den *een en dertighsten* der voorledene Maent, ten respecte van het subject daer inne vermeldt, believen te vorderen bericht, *wat Scheepen by die van Zalée van de Ingesetenen deser Landen zijn genomen*, opgebracht, ende voor goeden Prinse verklaert, oock 't Volck tot Slaven gehouden ende verkocht, daer op wy niet hebben konnen laten dienstelijck te rescriberen, dat wy geinformeert worden, dat gedurende het Regiment van *Sid Abdala Mahumed Benbuquar*, de Vreede met den selven van weghen uwe Ho. Mog. in den Iaere *sesthien hondert een en vijftigh* gemaeckt, ende naderhandt gerenoveert, al reedelijcke wel na de gewoonte van die Natie ende soort van menschen is geobserveert geworden, doch den selven geturbeert ende ten deelen ghedepossideert wesende door eenen *Gaylant*, aen dewelcke die van *Zalée* defereerden, zedert *drie* a *vier* jaren herwaert, onder dessels Regeringe waren genomen 't Schip de *Juffr. Anna*, zijnde op reyse van *Lixboa* na *St. Thome*, mitsgaders het Schip de de *Jongen Tobias*, gedestineert na *Madera*, beyde hier te Lande t'huys hoorende, daer van oock 't Volck als Slaven zijn verkocht, behalven dewelcke noch van een derde wordt gesproocken, doch niet met genoeghsame seeckerheyt om dieswegen alhier expressie te doen, welcke pirateryen eenigen tijdt in stilstandt zijn geweest, door de Inlandtsche Oorlogh in de voorsz Quartieren ghevallen, over 't oppergesagh tusschen den voornoemde *Sid Abdala* ende *Gaylan*, mitsgaders eenige andere Pretendenten: maer komt nu tijdinghe met twee Scheepjes, jonghst van daer hier te Lande gearriveert, dat den Coningh van *Tafeleth*, gekomen zijnde van verre uyt de binnenste Quartieren van Barbaryen, niet alleen den meergenoemden *Gaylan* hadde afgenomen *Tituan* ende *Zalée* voorschreve, ende hem gedwongen sich te retireren ende salveren binnen *Arzila*, een plaetse van kleyne importantie, doen buyten 't nauw van Gibralter aen Zee geleghen, daer hy tot noch toe ongemoeyt was gelaten, maer oock d'Armeé van den meergenoemden *Sid Abdala* tot *Aliter* hadt geslagen, ende in seeckere vastigheyt hem selfs met alle sijne Schatten ende Rijckdom bekomen, oock sijne Adherenten gesubjugeert, ende gemarcheert was na *Maroco*, daer van d'overgave, mits den doodt van den Coningh, en de minderjarigheyt van een Soone oft jonge Prince eerstdaeghs wierdt te gemoedt gesien, niet buyten apparentie van sich absoluyt Heer ende Meester te sullen maecken van alle de Barbarische plaetsen, van *Algier* af tot *Aram*, verre boven *Fez*, om de Zuydt gelegen, onder wiens Regeringe, by toelatinge van den aenghestelden Gouverneur tot Zalée voorsz, op 't vertreck der voorsz Scheepjens, de uytreedinge ten vrybuyt wederom aengevanghen wierdt, zijnde als doen onder Equipagie, een kloeck Fregat van Algier daer over geloopen, te vooren hebbende genomen ende tot Zalée opgebracht een Engelsch Koopvaerdy-Schip, 't welck aldaer was verkocht, ende

't Volck tot Slaven gemaeckt, doch te groot om daer te konnen Havenen, weshalven buyten op de Reede most leggen, ende benevens 't selve noch twee kleyne Scheepjens met *vier* ende *ses* Gotelingen ghemonteert, zijnde haer voornemen, soo ghesegt wordt, alles te nemen sonder onderscheydt wat machtigh konnen worden. Het welcke zijnde den toestandt der saken aldaer, wy aen de hoogh-wijse dispositie van uwe Ho. Mog. sullen laten, te excogiteeren de middelen om de voorsz Roveryen te stutten, 't zy by onderhandelinghe, daer toe, onder correctie, aenleydinge ghegeven soude konnen worden, by den Consul aldaer residerende, of yemandt anders by uwe Hoog Mog. daer toe te ordonneren, die het voorighe Tractaet tot een Formulier soude konnen dienen, ofte sulcks failleerende, die Haven te besetten, ende alsoo d'Inwoonders gelijck voor desen, tot reden te brengen, daer mede tot in de Maent April des toekomenden jaers soude dienen gesupersedeert te worden, alsoo in de Maendt October naestkomende aenvanckelijck de *Barre* toegeworpen, ende innavigabel wordt, gedurende het Winter-saisoen, 't welck oock geen verblijf of besettinge op die Kuste soude toelaeten: ghedurende welcke deliberatien den Schout by Nacht vander Zaen, sich sal konnen bedienen van de generale ordre, van te attacqueren alle Roof-Schepen, die d'Ingesetenen deser Landen beschadight hebben, oft poogen te beschadigen, wes aengaende wy hem ten eersten doenlijck gaerne souden instrueren, met soo veel meer expressie als uwe Ho. Mog. ons sullen believen te bequamen, 't welck verwachtende

Hoogh Mogende Heeren, &c. *Amsterdam* den *een en twintighsten* Augusti *sesthien hondert acht en sestig.* Geparapheert *T. Houttuyn.* Onderstondt, Uwer Ho. Mog. seer dienstwillige, de Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt, ende t'hunner ordonnantie

Geteeckent

DAVID de WILDT.

Den een en twintighsten hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provin-
tie van Hollandt nochmael in gevolge van 't jongste consent van de Heeren ha-
te Principalen / den sesden deses alhier ingebracht / gerepeteert / dat deselve
haere Principalen geensints langer konden bewilligen in 't aenhouden ofte be-
talen van de Regimenten te voet ende te Paerdt / Anno sesthien hondert vijf
en sestigh extraordinaris voor den tijdt van drie Maenden ghewo[r]ven / ende
tot noch toe by expresse ofte stilswijgende consenten van de respective Provin-
tien gecontinueert / versoeckende dienvolghende dat aen den Raedt van Sta-
ten ordre mocht worden ghegeven / om de voornoemde Reglementen sonder
eenigh uytstel / na 't gewoone gebruyck / te licentieren / aengesien het tegens
d'ordre van de Regeringe strijden soude / dat de wel-gemelde Provintie / ende
d'andere Bondtgenooten / die geene vordere consenten tot aenhoudinghe ofte
betalinge van de voorsz nieuwe Troupes gedragen hadden / daer mede langer
soude blijven beswaert / ende by soo verre haer Ho. Mog. buyten vermoeden
noch langer soude declineren / omme de voorsz licentieringhe door den Raedt
van

van Staten te laten doen / daer op hare Ed. Mog. nach eenige weecken sullen vertoeven / dat deselve haer Ed. Mog. als dan soodanigen ordre souden stellen / ende die voorsieninge doen / dat de welgemelte hare Provintie / voor soo veel haer quote belanght / van de voorsz Troupen effective wierden ontlast / maer van de ongheteede Provintien nochmaels versocht wierden door tijdighe Resolutien in 't geven van de gherequireerde ordre aen den Raedt van Staten / tot het afdancken van de voorsz Troupen / haer Ed. Mog. te willen verschoonen.

Ende wat belanght de verdere Militie / tegenwoordigh noch in dienst weesende / dienthalven insereerden de gemelte Heeren Gedeputeerden van Hollandt al noch 't voorsz ingebrachte consent van de Heeren hare Committenten / met versoeck dat de Heeren Gedeputeerden van de andere Provintien haer tot de conferentien op 't selve aldus aengeboden / hoe eer hoe liever gelieften te bequamen / om met een goede concert van de Bondtgenooten verders overleght ende geresolveert te worden / hoedanigh ghedeelte van de Militie by de jegenwoordige constitutie van tyden soude konnen ende behooren aengehouden te worden: Waer op gedelibereert zynde / hebben d'andere Provintien aengenomen op 't geen voorsz is / voor soo veel deselve noch ongelast waren / de resolutien van de Heeren hare Committenten soo veel doenlijck / te bevorderen.

Den selven dagh gehoort het rapport van de Heeren van Heuckelom, ende andere tot de saecke van Serename, hebben haer Hoogh Mog. aen de Heeren van Zeelandt noch veerthien dagen uyterlijck vergunt / om hun bericht op 't voorsz subject ter Vergaderinghe in te brengen: dan geconsidereert dat haer Ho. Mog. bericht wierden / dat den Capiteyn Lichtenbergh naer Serename soude wesen gedestineert / om aldaer te commanderen / sonder daer toe Acte van authorisatie / of commissie van haer Ho. Mog. te hebben: Is goedt gevonden dat aen deselve Capiteyn Lichtenbergh ghesch reeven soude worden / dat hy gheduyrende haer Ho. Mog. deliberatien over het voorsz subject / sich middelertwijle niet derwaerts soude hebben te vervoegen / om aldaer te commanderen / maer dienthalven af te wachten de nadere ordres van haer Hoogh Mog. De Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Zeelandt hebben dit tegen gesprocken / met versoeck dat aen de Heeren hare Principalen / in alles gelaten moghte worden een vrye ende ongeprejudicieerde deliberatie.

Hier vooren hebbe ghestelt de Missive van die van Deventer, tot revocatie van d'Heer van Pallandt, daer en tegen quam op den twee en twintighsten alhier van Zwolle, wat volght.

Hooge Mogende Heeren.

NAdemael wy uyt het rapport van den Heer *Peter van Putten*, Burgemeester der Stadt *Zwolle*, gekomen ter Vergaderinge van de ordinaris Gedeputeerde van de Staten van dese Provincie, vernomen dat die Gedeputeerde van de andere van ons dissentierende Leeden, tegens expresse potestacie van hem Heere van *Putten* hebben geresolveert, ende voorhebbens zijn wederom aen U Hoogh Mog. op den geusurpeerden naem van de *Staten van Over-Yssel* te schrijven,

schrijven, ende instantie te doen, ten eynde den Heere *Albert Anthony van Pallandt*, van sijne wettige Commissie ter Vergaderinge van U Hoogh Mog. *de facto* ghedepossideert, ende ter contrarie d'Heer *Lambert Bernhardt van Oor*, die niet wettigh is Gecommitteert, noch volghens die Wet ende 't Reglement van dese Provintie Gecommitteert heeft konnen worden, aen plaets van den voornoemden Heer van *Pallandt* ter Vergaderinghe van U Ho. Mog. geadmitteert sal worden, dat oock die voornoemde Gedeputeerden van de dissentierende Leeden, tegens gelijcke potestatie hebben geresolveert mede op de Geusurpeerde naem van de *Staten van Over-Yssel* te verleenen commissie aen den Heer *Hendrick Adolf van Raesfeldt*, Drost van *Twenthe*, ende anderen, om als extraordinaris Gedeputeerden van dese Provintie ter Vergaderinghe van u Hoogh Mog. t'occuperen, apparent met intentie, om door het credijt ende de krachtige driften van die Heere van *Raesfeldt*, ende andere, haer onrechtmatige oogmerck, tot ontsettinge ende afwijsinge van den voornoemden *Heer van Pallandt*, ende tot admissie van den *Heer van Oor*, ontrent u Ho. Mog. te doen voortsetten ende uyt te wercken: Soo hebben wy niet mogen ledigh staen by preoccupatie uwer Ho. Mog. onder employ van de redenen by onse aen u Hoog Mog. ghedirigeerde Missiven respective van den 5/15 ende 7/17 May, ende van den 27 May/7 Iuny jonghleden in 't breede vervattet, dienst-vriendelijck te versoecken, dat die voornoemde *Heere van Pallandt* by sijne van de Staten deser Provintie, voor dese tegenwoordige onse Provinciale onlusten, wettelijck verkregene, ende noyt wettelijck gerevoceerde Commissie, moge blijven ghemainteneert, soo ten aensien van de sessie ter Vergaderinge van u Ho. Mog., als bysonderlijck ten aensien van het presidie op den tour van dese Provintie, 't welck sijn Ed. by temperament, op hope van accommodement, 't welck die dissentierende Leeden trachten hoe langer hoe meer te declineren, ende de saecken in verwijderinge te houden, is verby gegaen, immers ter tijdt na de determinatie van onse Provinciale onlusten (waer toe wy altoos ghenegen zijn geweest ende blijven alle redenmatige gevoelijckheydt by te brengen) anders sal wesen gedisponeert; ende dat d'*Heere van Raesfeldt*, ende andere, in cas deselve onder commissie ende credentialen van de voorsz dissentierende Leeden, mochten ondernemen als extraordinaris Gedeputeerden van dese Provintie sessie ter Vergaderinghe van u Hoogh Mog. te versoecken, niet en mogen worden geadmitteert, noch aen 't geen de selve publijcquelijck, ofte in 't *privé*, uyt name van de Staten van dese Provintie, soo tot prejuditie van de commissie van den Heer van *Pallandt*, als anders mochten komen te proponeren ende te beyveren, eenigh geloove gegeven, veel weyniger daer op yets in præjudicie van ons, ofte van den voornoemden *Heer van Pallandt* moge worden gedisponeert; op dat alsoo by preposteratie aen die mediatie ofte determinatie van de verschillen tusschen ons ende die voorsz dissentierende Leeden openstaende, egeene prejuditie gegenereert en moge worden, ende alsoo u Hoogh Mogende te bequamer, ende buyten suspicie van eenzijdigheydt te mogen blijven, deselve verschillen door der selver Mediatie of reghtelijcke decisie, die wy al noch ernstigh versoecken, ende onbekommert onderwerpen, ter neder te leggen. Waer mede &c. *Zwolle den* 4/14 Augusti *sesthien hondert acht en sestigh*. Onderstondt, u Hoogh

 Mog.

Mog. goede Vrienden, de Staten van Over-Yssel, ter ordre van deselve, in absentie des Griffiers,

Geteeckent

JOHANNES HOLT. *Secretaris.*

Donderdagh den drie en twintighsten zijn Gecommitteert de Heeren van Heuckelom, ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden totte Militaire saecken, om met ende nevens eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van State by haer Ed. selve te nomineeren, te werden nagesien, ende overleydt, of niet eenige petitien, gedurende den voorleeden Oorlogh gedaen ende uytgegeven, mits den gemaeckten Vreede, of om eenighe andere voorgevallen veranderingen, voor een goedt gedeelte souden dienen te worden gediminueert, ende diensthalven van haer onderbindinge ende consideratien alhier ter Vergaderinge rapport te doen.

Waeghs daer aen deden rapport, gevisiteert ende geexamineert hebbende de Missive vanden Raedt van State, gheschreven alhier in den Hage den ... deser maent, houdende tot voldoeninge van haer Ho. Mog. Resolutie vanden achsten dito (daer by haer Ed. versocht waren haer Ho. Mog. in geschrifte te willen laten toekomen, 't geene de Heeren van Lochteren ende van Vrybergen, hare Gecommitteerden in haer Ho. Mog. Vergaderingen mondelinghe hadden gerapporteert, noopende het te rugge senden vande Lunenborghsche Trouppen in dienst van desen Staet overgenomen, ende 't geene inde conferentie dienaengaende met de Lunenborghsche Ministers ghehouden, was voorgevallen:) dat de voornoemde Ministers inde gemelde Conferentie wel konnen toestaen, dat de voornoemde Trouppes nu aenstonts gerenvoyeert souden mogen werden, doch met de naervolgende expresse conditien, Eerstelijck, dat deselve Trouppes in sulcken staet te rugge gesonden moeten werden, als de selve waren overgekomen. Ten tweeden, dat de volle ses maenden soldye ende tractementen voor af betaelt souden moeten worden, ende ten derden, dat deselve tot laste van desen Staet gebracht soude moeten werden op de naeste grensen vande Vorsten van Brunswijck ende Lunenborgh, te weten tot Lingen, ofte daer omtrent, ende dewijle de dagen nu langh, ende de wegen goet waren, soo dat de gemelde Trouppes in minder tijt, ende minder kosten, oock schaede vande Ingesetenen der plaetsen, waer door sy souden komen te marcheeren, naer het Landt soude konnen geconduiseert worden, als mede dat desen Staet daer door merckelijck aende Servicien, kruyt, Loot, Lonten, Vuyr, ende licht soude komen te profiteren, dat haer Ed. derhalven van sentiment souden sijn, dat op de geeyste conditien, de voornoemde Trouppes soo hoe lieber weder souden behooren te rugge gesonden, ende de Soldyen ende eer Tractementen, die haer souden moghen resteeren, betaelt te worden uyt de hondert duysent guldens, die de Provintie van Hollandt voor desen jare maentlijck ten comptoire van den Ontfanger Volbergen moest furneeren, soo nochtans dat het selve noyt in consequentie getrocken soude mogen worden; Maer

op gedelibereert/ oock gelet zijnde/ dat den welgemelden Raedt van State uyt de voorsz hondert duysent guldens/ 's maents by Hollandt gefurneert/ volgens de Resolutie van hare Ho. Mog. aende voorsz Lunenborghsche Trouppes betaelt had/ eerstelijck seventhien dagen / beginnende vande derthienden April lestleden / ende eyndigende met den laetsten daer aenvolgende / ende dan noch een maent van twee en veertigh dagen / beginnende met den eersten May / en eyndigende metten elfden Juny / dat wijders door den Ontfanger Generael Volbergen betaelt moet werden een maent Solts/beginnende metten twaelfden Juny/ende eyndigende met den drie en twintigsten July / en voor soo veel eenige Provintien hare quotes inde petitie daer onder de voorsz maent Solts onder anderen was begrepen / niet hadden gefurneert / is goetgevonden ende verstaen/ dat aende Provintien die tot noch toe in gebreecken waren gebleven/ hun contingent in deselve maent Solts ten comptoire voorsz te furneren/ geschreven soude werden / dat de selve hunne penningen als noch sonder verder uytstel te verde willen brengen / des is mede geschreven aen alle de Provintie/ dat haer Ed. Mog. ten spoedighsten willen voldoen / ende op hare Provintiale ordonnantien / volgens voorgaende Resolutie betalen de maent Solts voor die geene der voorsz Trouppes/ die op hare repartitie stonden/ beginnende met den vier en twintighsten July / ende eyndigende met den derde September toekomende/ ende wat belanghde de verdere maent van twee en veertigh dagen / die als dan noch soude resteeren aen de voorsz Trouppes te betalen / wiert den meergemelten Raedt van State versocht deselve maent / aen de meergemelte Lunenborghsche Trouppes te betalen / uyt de voornoemde hondert duysent guldens ter maent / by de Provintie van Hollandt ten Comptoire van den gemelde Ontfanger Generael Volbergen gefurneert / des wiert den meergemelten Raedt van State oock versocht / hare Ho. Mog. ten spoedighsten toe te laten komen hun advijs/ of de voornoemde Lunenborghsche Militie, en Corps, ofte by Trouppes door wien / ende door wiens Territoir soude behooren afgevoert werden / op dat in tijts dienaengaende aen de Heeren van het selve Territoir geschreven soude mogen werden.

Desen vier en twintighsten oock ingenomen zijnde het rapport vande gecommitteerde ter Fransche ende Spaensche saecken / gevisiteert ende geexamineert hebbende het voorstaende Memoriael van d'Heer Bonstetten, oock gelet op seecker concept van Missive aende Switsersche Cantons af te gaen/ daer by onder anderen mede aenleydinge gegeven wiert / om deselve te doen intreeden in 't Tractaet van Guarantie, tusschen Engelandt, Sweden ende desen Staet gemaeckt/ tot observantie van 't Tractaet van Vreede/tusschen de twee Croonen onlanghs tot Aecken geslooten; Is naer deliberatie het voorsz Concept van Missive by de respective Provintien overghenomen/ ende is voorts goetgevonden ende verstaen / dat het selve Concept copyelijck gesonden soude worden aen den Heer Johan Boreel, extraordinaris Ambassadeur van desen Staet in Engelandt, met ordre om den Koninck van Groot Brittannien te sonderen/ of sijn Majesteyt mede wel genegen soude wesen de voornoemde Switsersche Cantons van sijne zijde oock te helpen disponeren/ om haer in 't voorsz Tractaet van Garantie mede in te laten / daer van hy Heer Ambassadeur soo

haest bevolgen / haer Ho. Mog. syn ministeren soude hebben over te schrijven.

Desen Concepten Brief was als volght :

Illustres & tres Magnificques Seigneurs.

CE n'est pas d'aujourd'huy que Vos Illustres Seigneuries nous ont donné des preuves de l'inclination qu'elle ont a conserver le repos en la Chrestienté. Elles ont bien voulu nous la faire connoistre aux demeslez que nous avons cy devant eus avec nos voisins, & ont eu la bonté de travailler a nous en faire sortir. C'est pourquoy nous ne doutons point que vous n'ayes encore presentement les mesmes intentions & que vous ne continuéez d'employer Vostre Zelé a l'affermissement de la Paix qui vient d'estre concluë entre les deux Couronnes de France & d'Espaigne, puisque d'elle depend celle de toute l'Europe, pour le rendre ferme & perpetuelle nous avons fais un Traitté de guarantie particuliere avec les Roys d'Angleterre & de Swede, qui se sont obligée avec nous, a faire observer celuy d'aix le Chapelle, en sorte qu'il n'y ayt rien qui puisse jetter la Chrestienté dans les desordres & confusions, dont elle estoit menacée, & nous avons jugé en mesme temps qu'il estoit necessaire de faire entrez dans les mesmes sentiments les Estats & Princes qui ont les mesmes Interest. Nous estimons que ceux de Vos Illustres Seigneurs les doivent convier a se joindre a nous, & aux autres Alliéz, & qu'elles voudront bien prendre part á la gloire, que s'en doivent promettre ceux qui mettront la main a une si bonne œuvre, & demeurant garants aux deux Couronnes de l'observation punctuelle de la paix, & in s'obligeant reciproquement d'agir avec vigeur en tout ce qui sera necessaire pour l'execution de cette guarantie, En cette veuë nous avons reçeu avec plaisir les Esperances que le Seigneur François Louys de Bonstetten, nous a données que nous trouverions en Vos Cantons de la disposition & facilité a faire levez quelques Troupes de vostre Nation, jusques a deux ou trois mille hommes, si nous en avions besoin. & en faisant reflexion sur l'ouverture qu'il nous en a faitte, nous avons bien voulu vous tesmoignez par avance la grande estime que nous avons faitte, & ferons tousjours d'une Nation, qui a acquis une si haute reputation de valeur & de fidelité dans le monde, en nous disprosant pour traitter avec elle sur ce sujet mesme, & ce dans un temps, ou nons faisons Estat de licentier une bonne partie de nos Trouppes, que la paix nous rend inutiles, attendant aussy l'occasion que nous puissions Traittéz plus amplement avec Vos Illustres Seigneurs de ce que dessus en la maniere que les Provinces dont cest Estat est composé, le jugeront le plus a propos. Nous nous en ferions plus amplement explicqués avec ledit Seigneur Bonstetten, s'il eust esté authorisée par Vos Illustres Seigneurs sur ce sujet, & le feront desque luy ou quelqu'autre aura esté authorisé pour cela au plustost. & cependant nous tascherons de disposer aussy nos Provinces, afin qu'a son retour je trouve l'affaire en estat de pouvoir estre concluë au plustost sur la permission de faire deslevées sur la guarantie du Traitté d'aix le Chapelle, & sur l'execution de la mesme guarantie, & tout pour le con-

conservation du repos publicq, & par consequent de la precieuse liberté, dont nous jouissons par la Grace de Dieu, lequel nous prions, &c.

Illustres & Tres magnificques Seigneurs.

Van de prevalerende partye der Omlanden quam op den seven en twintighsten den volgenden brief.

Ho. Mog. Heeren.

WY hebben van onse Gecommitteerden d' Heeren *Jan Clant*, Heer van *Nittersum* ende *Ringenum*, *Willem Alkerda op 't Sant*, Ioncker ende Hovelingh, *Doede Manninga*, Heer van *Schulinga*, mitsgaders *Doctor George Nykerck* uyt den *Hage* alhier op den Landt-dagh gekoomen in 't breede, doch met groote verwonderingh verstaen, dat eenige *particuliere uyt d' Ommelanden* sich soo verre hebben vergeeten, datse verscheyde Remonstrantien u Ho. Mog. hebben overgegeven, waer in sy met eenen hier te Lande ongehoorde vermetelheyt sich aennemen den titul van Ionckeren, Hovelingen, Eygenerfden ende Volmaghten der Omlanden tusschen *d' Ems* ende *Lauwers*, niet tegenstaende de voorsz. particulieren soo wel als een yder hier te Lande bekent is, dat den voorsz titul inden jare *vyftien hondert seven en negentigh* by decisie van U Ho. Mog. het geheel Lichaem der Omlanden is toegevoeght, ende daerom, sonder *onvergelijcke schendinge* vander Omlanden Hoogheyt, by particulieren niet kan, noch magh worden aengenomen; Dat oock de meergeseyde particuliere u Ho. Mog. veelvoudige ende hooghwichtighe occupatien met dagelijcksse importune aenloopingingen, ende vals voorgeven verhinderen, ende ('t welck het voornaemste is) de monsteringe der Ommelander Comparanten, ende het stuck van de Arbiters, met den aenkleve van dien (waer aen der Omlanden Hoogheydt, Vryheydt ende Welvaert is hangende) soecken te brengen in handen van die gene, die het in geenen deele kan competeren; Dese ende diergelijcke *enormes crimen* ende misgangen (*è diametro* strijdende tegens onse diergekochte Vryheydt, die wy met lijf ende goede gehouden zijn onghekrenckt te conserveren) hebben ons bewoogen om verdaght te zijn op middelen, waer door dese ongehoorde insolentien van particulieren bequamelijck ende volgens de Wetten van 't Landt konnen worden gecorrigeert, verseeckerende u Hoogh Mog. dat wy niet in gebreecke en sullen blijven van tegens soodanige *Schenders* van 's Landts Vry- ende Hoogheyt met allen yver te procederen, soo 't behoort: Versoeckende daerom seer ernstigh dat u Ho. Mog. aen niemandt ter wereldt, als aen onse Gecommitteerden, dewelcke hun Credentialen op den *dertighsten* July lastleden aen u Ho. Mog. hebben overgegeven, in saecken d'Ommelanden raeckende, eenigh gehoor ofte gheloove gelieven te geven, ten eynde u Ho. Mog. in hunne hooghwightighe affaires door particulieren ongeturbeert, ende wy by onse Vryheydt gemainteneert moogen worden. Wy sullen dit van u Hoogh Mog. gewoonelijcke wijsheydt ende bescheydenheydt niet alleen verwaghten.

waghten, maer in het minste daer aen niet twijffelen, vermits wy zijn ende altoos blijven sullen

Hoogh Mogende Heeren, U Ho. Mog. getrouwe Bondtgenoten, De Jonckeren, Hovelingen, eygen-Erfden, ende Volmaghten der Ommelanden, tusschen d'Eembs ende Lauwers. Was geparapheert, *Berhard Coenders van Helpen, &c.* Onderstondt ter ordonnantie der voorsz Heeren.

Geteeckent

A. RIEMERSMA.

Op dees tijdt veranderde den Graef Ernst Willem van Benthem van Religie / werdende van Gereformeert / Roomsch-Catholijck. De Vrouwe Gravinne / wat nauwer van conscientie / ende niet konnende begrijpen dat de Religie soude wijcken voor 't Interest van Staet / addresseerde haer door een klaeghlijcken Brief aen haer Ho. Mog. supplieerende om hare protectie voor haer / ende haer ses Kinderen: van de jonghste / een Soontje / genaemt Statius, wierden haer Ho. Mog. Gevaeders / maer difficulteerde de Tutele; de Gravin sondt die alle ses, onder d'opsicht van een Edelman / Ertsbach genaemt / herwaerts / dewelcke haer alhier bedeckt hieldt / datse niet weder in handen van den Graef vielen / die hen naderhandt door veel Brieven aen den Staet versocht. Nu / soo hadt den Graef sijn Religie afgeswooren binnen Coesveldt, ende men vertrouwde dat het was door inductie van den Bisschop van Munster, die men (niet sonder reden) vermoede van eenigh quaet voorneemen / ende den Staet was door 't verlies van dit Graefschap geheel bloot gestelt; oock soo gedooghde den Graef dat het Huys te Benthem wierdt met Munsters Guarnisoen beset / waer in den Bisschop ons voorquam / want haer Ho. Mog. hadden van des Graven veranderingh soo haest geen tijdinge gehadt / of sy schreven aen de Staten van Over-Yssel om 't Huys te Benthem voornoemt / aenstonds te doen besetten / alsoo 't van groote consideratie ende sterck was / zijnde op een Steenrotse gelegen / ende heeft maer eenen toeganck. Ondertusschen deedt den Bisschop als loos ende voorsichtigh / wel presagerende dat hem dit soude meer suspect maecken / alhier aen den Heer President van de Vergaderingh by monde weeten / dat hy niet quaeds en mediteerde, oock dat alles soude zijn sonder eenige prejudicie van de Gereformeerde Religie, die in 't Vleck van Benthem wierde geleerdt / men eyschte dese belofte by geschrifte / maer dat wierdt getraineert. 't Stedeken Steynfort (daer van de Graef onlanghs was gestorven) hadt hy al te vooren laeten besetten / pretendeerende dat het ghehoorde aen sijn Stift. Maer het neder-Graefschap van Bethhem (als Schuttorp ende Nyenhuys) een Leen van Over-Yssel zijnde / roerde hy daerom niet aen. Hoe 't zy / 't gaf alhier veel Ombragie / ende ten minsten men verhoopte dat dit soude doen / dat d'Over-Ysselsche onlusten wierden geaccommodeert / maer 't raeckte de partyen (soo 't scheen (niet eens aen haer koude kleeren. Sy schreven van 't vervolgh van dese Benthemsche veranderingh den volgenden Brief:

Hoogh

Hoogh Mogende Heeren,

TE gelijck dat ons toegekomen zijn U Ho. Mog. resolutie, ghenomen over de constitutie van de saecken in de Graefschap van *Benthem*, zijn de Heeren Bisschop van *Munster*, ende de Graef van *Benthem*, met een goedt aental Militie aldaer gekomen, ende hebben het Slot in besettinghe genomen, de Kerck op 't Hof met Paepsche Ornamenten doen versien, de Misse daer inne celebreeren, den Gereformeerden Predicant die daer placht te Predicken, soodanigh bejegent *dat hy schreyende te rugge moste gaen*, ghelijck oock vorders wierde gedreyght, dat de Kercke in 't Vleck mede sal worden ghesllooten, de situatie van 't Slot besightigen, ende Fortificatien daeromme doen ordonneren, verhoudende de Heere Bisschop sich noch aldaer; soo dat dese saeck niet meer in staet is om by ons volgens U Ho. Mog. resolutie, daer inne soodanige ordre te konnen worden gestelt, als tot voorkominghe van bereydts voorgevallene bevreesinge soude werden gerequireert; waer over wy U Hoogh Mog. moeten versoecken; dat deselve gelieven te reflecteeren op de dangereuse Nabuyrschap die den staet op haere grensen krijgen, ende de swaere vervolgingen van de groote Religions-Verwanten, die aldaer soo suyver als ergens zijn, boven het Interesse van dese Provintie, ende vervolgens spoedigh te resolveeren tot het geene in dese conjecture van saecken geoordeelt sal werden dienstigh by der handt genomen, aen welckers spoet ten hooghsten is gelegen, gelijck U Hoogh Mog. uyt de Gecommitteerde deser Provintie nader sullen konnen verneemen, nochmaels U Ho. Mog. serieuselijck recommanderende de protectie ende tutele van de Kinderen.

Waer mede, &c.

Hoogh, &c. Datum *Schuylenbergh*, den *ses en twintighsten* Augusti *sesthien hondert acht en sestigh.* Geparapheert *P. van Putten*, vt. Onderstondt U Ho. Mog. dienstwillige, de Gedeputeerden van de Staten van Over-Yssel. Ter Ordonnantie van deselve

Geteeckent

D. ROELINCK.

Van den Graef self quam korts daer aen den volgen Brief:

Hooge en Mogende Heeren.

ICk geef U Ho. Mog. mitsdesen Vrund-nabuerlijck te vernemen, hoe dat ick uyt een drift van mijn conscientie de Catholijcque Religie, hebbende daer toe over veele jaren herwaerts bestendige *motus* by my gevonden, ende deselve voor jaer ende dagh omme praegnante redenen in *secreto* aenghenomen, onlanghs in 't openbaer hebbe geprofessieert, ende billijck gedaen in 't gene my na de hergebrachte vryheydt van conscientie ende Religie in 't H. Rijck een yegelijck

gelijck toekomende, om soo veel te meer als een Rijcx-standt is toeghelaten; dewijl het sigh nu heeft toegedragen, dat buyten alle vermoeden, sonder twijffel door aenleydinge van quade menschen, mijne Gemalinne sich teghens my soo verre ende soo onversonnen heeft gestelt, dat sy oock mijne Kinderen my als haren natuerlijcken Vader tegens de Goddelijcke, ja teghen alle Volckeren Geest ende Burgerlijcke Rechten heeft derven ontvoeren laten, soo heb ick billijck in consideratie van dese ongehoorde ende onverantwoordelijcke, oock tot quade consequentie uytsiende proceduyren niet anders konnen of mogen doen, omme mijne selfs eygene Persoon in verseeckertheydt te stellen, ende mijn Slot *Benthem* tot dienst van de Roomsche Coninghlijcke Majesteyt van 't H. Rijck van den West-phalischen Kreyts, ende van my selfs, als van een effective Keyserlijcke Minister, Rijcks Hofraedt ende Camerer (gemerckt sijn Majesteyt aen my oversendende desselfs diploma, ende bysonderlijcke de Keyserlijcke speciale protectie ende Rijcx-bescherminge my ende de mijne, mijne Dienaren ende de Onderdanen respective heeft gewaerdight, ende daer mede aldergenadighst op 't krachtighste voorsien) gelijck ick dan oock als een Rijcxstandt, volgende den schuldighen plicht van 't Rijck ende den Kreyts, uyt krachte van 't jonghste Regenburghse Rijcks ende Westphaelsche onlanghs tot Keulen gedane Kreyts besluyt: maer insonderheyt oock gelijck albereydts is bedaght, tot verseeckeringe van mijne selfs eygene Persoon voor weynigh daghen met eenighe manschap doen verseeckeren, naer dat deselve alvoorens uyt anderer diensten ontslaghen ende aen geen andere Heer meer verplight zijnde, maer dat die alleenlijck sijner alderhooghst-gedachte Keyserlijcke Majesteyt het H. Rijck, den West-phaelschen Kreyts, ende my tot dienste stonden, ende blijven sullen, onder den blaeuwen Hemel eenen Corporelien eedt *in omnium conspectu* hebben ghesworen, waer van sy sich oock soo veel te minder sullen derven ontrecken, dewijl het even die Volckeren zijn, dewelcke volgens het jongste West-phaelsche Kreyts Slot nae mijn contingent tot sijner Rooms-Keyserlijcke Majesteyt des Rijcks, den Westphaelsche Kreyts, ende mijne diensten anderwaerts zijn geworven, en na de verdeelinge des Kreyts; *ses* onder des selfs uytschrijvenden Furst staen, maer die jegenwoordigh van daer tot my hebben laten vorderen: daer benevens oock, op dat niemant van mijne Onderdanen, soo Geest als wereltlijck eenigh conscientie-dwangh hebben te vreesen, maer dat een yegelijck soo na als voor gebruycken mogen sijne Religie die 't hem belieft, volgens het *instrumentum pacis*, ende de Rijcks-constitutien, hebbe ick de gemelte mijne Onderdanen, gelijck albereydts is geschiet, alsoo oock echter nu door openbaere patenta op Graeffelijcke eere ende ware woorden daer van doen verseeckeren; ende hoewel ick van sijn Furstelijcke Genaden den Heer Bisschop tot Munster op mijn self eygen vrundelijck versoeck ende begeeren tot nederlegginghe van eenige swaere Grens-strijdigheden tusschen my ende desselfs Sticht Munster swevende, mede oock tot nabuerlijcke vrundschap op mijn Huys *Benthem de visita*, gelijck sulcks onder Rijkxstenden, mitsgaders onder Fursten ende Heeren een loffelijck herkomen is tot geens menschen nadeel, maer uyt mijne, my nae aller Volckeren, oock Rijcks-Graeffelijcke ende Heerlijcker ende aen een privato competerende vryheydt ontfangen; soo heeft men by soodanighe occasie niet

niet anders konden doen, als wat de eere en hoogheydt van eenen nabuyrigen, hoogen, ende uytschrijvende West-phaelischen Kreytzes en beschermt-Furst door de Keyserlijcke Majesteyt aldergenadighst aenbevolen, oock wat de over-oude reputatie van mijn Huys in vrund-nabuerlijck hospitaliteyt en tractement is komen te vereysschen.

Dewijl mede niet buyten gewoonte is, dat oock de alderbeste ende innocente Actiones aen het ongelijck oordeel der wereldt zijn onderworpen, ende te vreesen staet dat aen U Ho. Mog. hier door eenige quade impressien, hoewel tegens de waerheyt, oock tegens mijn vermoeden ende verdienst door loose ofte onwetende menschen moghte gegeven ofte gemaeckt worden, soo heb ick tot vrund-nabuerlijcke correspondentie van al het gepasseerde, omstandige narightinghe willen geven, mede oock dat ongeaght mijne conversie mijn Onderdanen sonder dwangh, nemaer in vryheyt van conscientie sullen leven in conformité van *'t instrumentum pacis* ende des Rijcks constitutien, waer door deselve door my sullen beschermt, ende van niemandt daer tegens gemolesteert werden, sullende den eenen wegh soo wel als den anderen U Ho. Mog. na uyterste vermogen met vrundnabuerlijcke oprechte affectie ende dienstwaerdigheydt toeghedaen blijven, waer van ick mitsdelen ben doende de sinceratie, niet twijffelende U Ho. Mog. sullen niettemin de vrundnabuerlijcke Correspondentie sonder veranderinge laten continueren, ende sigh onbeswaert erinneren, dat ick niet alleen den algemeenen Duytse, nemaer oock den Vrede tot Cleve opgereght, geincorporeert zy, ende dat daeromme de Guarandeurs niet en sullen gedogen dat my eenigh geweldt werde aengedaen, even soo weynigh als U Ho. Mog. aen de hare niet en sullen toelaten, dat my eenige ongelegentheydt, gelijck ick tegens vermoeden, hoewel sonder gheloof bericht ben, werde toegebracht; deselve beveelende in de bescherminge Godts tot selfs gewenschten welstandt. Gegeven op mijn Slot Benthem den *acht en twintighsten* Augusti *sesthien hondert acht en sestigh.* Onderstondt, Uwer Ho. Mog. dienst-bereyd-willighsten Nabuer, Vrund ende Dienaer.

Geteeckent

G. van BENTHEM.

Noopende sijne Kinderen/ die hy by desen Brief versocht; men wilde hare bescherminge niet wel opentlijck aennemen/ maer men liet toe dat sy achter de handt wierden gehouden door haer opsiender/ den Staet hadde de tutele en opsicht over de selve niet aengenomen/ende daerom seyde/niet te weten waerse te vinden waren/ soose den Graef wisten te recouvreren/ datmen hem niet soude tegen zijn; innegesien men den Vader niet en wilde benemen het natuyrlijck recht 't welck hem toequam over sijn Kinderen. Over-Yssel appuyeerde de zijde vande Gravinne met al haer macht/ seggende dat het een Religie ende Conscientie-werck was/ ende dat de salighept raeckte; ende hadden niet ongeerne gesien dat men den Bisschop den bandt wat hadde gekort.

Den eersten September is nochmaels ter Vergaderinge voorgebracht de

Missive vande Heeren Gecommitteerden in des Generaliteyts Reecken-Kamer geschreven / alhier inden Hage den seven en twintighsten Augusti laestleden / ende des anderen daeghs ontfangen / houdende responsive op haer Ho. Mog. resolutie vanden achthienden derselver maendt: daer by versocht was bericht wat de Ontfanger Generael vande respective Collegien ter Admiraliteyt / ende tot wat tijdt van haren ontfangh ende administratie voor haer hadden gereeckent; ende dienvolgens dat haer Ho. Mog. beliefden te weten / dat de laetste reeckeninghe vande Ontfanger van't Collegie ter Admiraliteyt tot Rotterdam, over den jare sesthien hondert vier en sestigh, haer Ed. overgesonden anno sesthien hondert ses en sestigh, ende aen desselfs reeckeninge vanden jare sesthien hondert drie en sestigh, noch maer deficieert / dat vier à vijf poincten / waer op by haer onder anderen was geloquatreert by 't Collegie aldaer naerder wierden geresolveert / ofte anders op deselve by haer Ho. Mog. van harentwegen (des noodts) dien aengaende geinformeert zijnde / soodane ordres gestelt / als derselver hooghwijse Consideratien ten dienste vanden Lande saude bevinden te behooren: wyders dat de reeckeninge vanden Ontfanger ter Admiraliteyt tot Amsterdam over den jare sesthien hondert vier en sestigh, overgelevert anno sesthien hondert ses en sestigh, was gesloten op den seventhienden October sesthien hondert seven en sestigh, die vande Admiraliteyt in Zeelandt vanden jare sesthien hondert vier en dertigh, op den seventhienden October sesthien hondert vijf en vijftigh, die vanden Admiraliteyt in Noordt-Hollandt over den jare sesthien hondert drie en sestigh, overgebracht den een en twintighsten Juny sesthien hondert ses en sestigh, op den veerthienden October sesthien hondert ses en sestigh, ende die vande Admiraliteyt in Vrieslandt vanden jare sesthien hondert vijf en sestigh, overgesonden den dertighsten Juny sesthien hondert seven en sestigh, op den veerthienden Maert sesthien hondert acht en sestigh, waer op gedelibereert zijnde / is goetgevonden te verklaren dat haer Ho. Mog. boven vermoeden ende met groote bevreemdinge uyt de voorsz Missive hadden vernomen / dat de voornoemden Ontfangers Generael / immers 't meerendeel / soo veel jaren reeckeninge te doen ten achteren waren; ende wierden dienvolgens de gemelde Heeren Gecommitteerden in des Generaliteyts Reecken-kamer versocht / haer Ho. Mog. te willen berichten waer door sulcx was veroorsaeckt / ende vervolghens t'adviseeren of niet wat meerder diligentie by de voornoemde Ontfangers soude konnen ende behooren geadhibeert te worden / oock voor te slaen noodige en krachtige middelen / hoe men deselve daer toe best effective soude konnen houden ende constringeren, om alles alhier ter Vergaderinge gesien ende ge-examineert wesende / met volkomen kennes van saecken soodane nader Resolutie genomen te worden / als men ten meesten dienste vande Lande bevinden saude te behooren.

Insgelijcx heeft doenmaels de Heer vander Hoolck alhier aenwesende Gedeputeerde vande Provintie van Uytreecht, ter Vergaderinge ge-exhibeert ende laten lesen seeckere Missive vande Heeren Gedeputeerde Staten vande selve Provintie / houdende in effect / dat haer Ho. Mog. aen haer Ed. by derselver Missive vanden veerthienden oude / ende den vier en twintighsten nieuwe stijl deser hadden versocht / dat ten spoedighsten mocht worden betaelt de maent

Solds

Soldy / die aen de Compagnien vande Lunenborghse Trouppen / staende op de repartitie vande welgedaene Provintie den derden September / nieuwen stijl / souden verschijnen / ende nademael die al den drie en twintighsten July lestleden / volghens haer ordonnantie was voldaen / ende dat het haer aenghenaem soude wesen / dat 't selve aende Vergaderinge van haer Ho. Mog. in antwoordt van haer gedaene Missive door hem worde bekent ghemaeckt : maer voor den gedaene Heer vander Hoolck is bedanckt / ende voorts goetgevonden / dat van 't geene voorsz is kennisse ghegheven soude worden aen den Raedt van State tot der selver narichtinge.

Ten derden sijnde ter Vergaderinge gelesen seecker Memoriael vande alhier aenwesende Heeren Ministers vande Heeren Hertogh van Bronswijck ende Lunenborgh, versoeckende alnoch betalinge vande achterstallige subsidien ; is naer deliberatie goetgevonden ende verstaen / dat den Ontfanger Generael Jacob van Volgergen morgen ter Vergaderinge soude worden bescheyden / omme upt hem te vernemen wat hy ingevolge van haer Ho. Mog. Resolutie vanden vijfthienden Augusti lestleden / door een van sijne Commisen had laten doen ende verrighten by de defectueuse Provintien / ende wat daer op was gevolght.

Oock sijn de defectueuse Provintien inde subsidien aende Heeren Hartogen van Bronswijck ende Lunenborgh belooft / versocht dat deselve inden haren alnoch ernstige ende krachtige devoiren wilden doen ende aenwenden / ten eynde de voorsz defecten alnoch ten spoedigsten / sonder verder dilay entlijck eenmael gesuppleert ende te verde gebracht ; oock aende alhier aenwesende Ministers vande hooghgemelde Heeren Hartogen in haren gelde overgetelt mochten worden.

's Anderendaeghs sijnde gehoort het bericht vanden Ontfanger Generael Jacob van Volbergen, raeckende het invorderen vande achterstallige Lunenborghse subsidien : is naer deliberatie goetgevonden den voornoemde Ontfanger t'ordonneren / dat hy alnoch ingevolge van haer Ho. Mog. Resolutie vanden vijfthienden Augusti lestleden / door een van sijne Commisen alle vverige devoiren ende instantien by de defectueuse Provintien soude hebben aen te doen wenden / om de voorsz subsidien in te vorderen.

In wat manier het Wals Synode heeft geadeert de questien tusschen de Predikanten Labidie ende wolzogen, geeft het volgende.

Jugement prononcé par le Synode des Eglises Walonnes des Pays Bas, tenu à Naerden le 5. de Septembre 1668.

SUr la lecture de l'art. 6. du Synode précédant, & des lettres de Monsieurs les Estats Desputés de la Province, & du venerable Magistraet de la Ville d'Utrecht, demandans avec l'Eglise de ladite ville à ce Synode, qu'il luy plaise d'examiner sans delay la denonciatien que le *Seigneur de Labadie* a faite de la part de son Eglise contre le livre du *Seigneur Wolsogue*, qui a pour titre, de *Interprete Scripturarum*, comme contenant plusieurs propositions *erronées, scandaleuses, Pelagiennes, Semi-Pelagiennes, Sociniennes, Arminiennes, Papistiques, prophanes* & *blasphe-*

blasphematoires contre l'escriture sainte; cette assemblée a ouï le rapport des Eglises de *Breda* & de *Delft* examinatrices du dit livre, lesquelles ont unanimément desclaré, qu'elles n'y ont trouvé aucune heterodoxie.

Mais l'Eglise de *Middelbourg* non contente de ce rapport, & desirant que leurs remarques fussent examinées par quelques autres Desputés: la Compagnie pour donner la mesure comble à la dite Eglise a ordonné en ce pressent Synode encor d'autres Desputées, ass. Messieurs *Galé, Brun.* & *Serin* pour eximiner les dites remarques; lesquels, apres avoir executé leur commission avec beaucoup d'exactitude, ont desclaré unanimément qu'elles sont mal fondées, & ne prouvent aucun point de l'accusation.

Mais l'Eglise de *Middelbourg* ne se trouvant point encor satisfaite, & demandant que tous les Desputés de ce Synode, tant Anciens que Pasteurs prissent connoissance de leurs remarques, afin que le jugement qui s'en feroit, fut Sinodal; La Compagnie pour ôter tout pretexte à la mesme Eglise (sans consequence pour l'avenir (luy a accordé qu'en plein Synode le Seigneur de *Labadie* pourroit produire tout ce qu'il avoit à la charge de Messieur de *Wolzogue*, comme le dit Seigneur *Wolzogue* s'est offert de respondre de vive voix & sur le champ à tout ce qu'il pourroit alleguer.

Sur quoy les Seigneurs de *Labadie* & *Wolzogue* ayans esté ouïs en deux sessions avec beaucoup d'attention, la Compagnie apres une meure & serieuse deliberation, a jugé sur tous les points d'accusation, que tant s'en faut que le Seigneur de *Labadie* & son Eglise ayent eu aucun juste sujet d'accuser le Livre du Seigneur *Wolzogue*, des erreurs cy dessus mentionnées, qu'elle le declare unanimément, sans excepter un seul, orthodoxe, & par consequent que le Seigneur de *Labadie* & son Consistoire ont eu grand tort de l'accuser d'une façon si atroce.

Et afin que desormais personne n'accuse sans sujet quelqu'un de ce corps; cette assemblée à jugé l'Eglise de *Middelbourg censurable*; & l'exhorte tres-serieusement de se donner de guarde cy apres de semblables procedures.

Et parce que le Seigneur de *Labadie* est le principal Autheur des dites accusations, & qu'il s'est efforcé de flestrir la reputation du Seigneur *Wolzogue* de vive voix en chaire, & par escrits & imprimés, la compagnie a declaré unanimément qu'il la doit *reparer*, en confessant à la face de ce Synode, & en presence dudit Seigneur *Wolzogue*, qu'il *a eu tort de l'accuser & qu'il en a un singulier desplaisir*.

C'est article sera imprimé, & lettres seront addressées à Messieurs les Magistrats de la Province *d'Utrecht* avec le mesme article.

Monsieur Labadie heeft dat niet gheacht / ende wegh treckende sonder die satisfactie te geven / is gesuspendeert / seggende 't was Paeps; ende dat sulcke decisien hingen aen Godts Woordt / aen de Heylige Schrift / ende dat de Patres Synodi waren menschen / ergo feylbaer. 't Selve seyden Lutherus ende Calvinus van het Concilie van Trenten: 't Selve seyden aleer alle die by d'oude Concilien ende Synoden wierden verklaert anders gesinde, diemen noemde afgesonderde, of Hæretiquen: want sy sonderden haer self af van de definitie of opinie der Patren of Leeraers, die de Kercke representeerden: ende van welcke Kercke is geseydt / datse is het Firmament ende Columne der waerheydt

heydt. Wat valt hier nu in te doen? Executie. Wie kon of macht dat t'executeeren? De Wereldlijcke Macht of Magistraet. Hadt van deselve Magistraet maght om d'Executie te weygeren? Neen / en soo is 't altijdt gepractiseert; 't en waer de Magistraet wilde sich mede affonderen van de Kercke of Synodus. Daer is anders geen ordre / ende alles moet geschieden met ordre.

Laet ons dan hier uyt leeren / dat eerstelijck het niet genoegh is te seggen / dat de Schriftuer is de Reghter van de geschillen / maer dat de Patres of Uytleggers zyn de Reghters der geschillen.

Ten tweeden, dat de Kercke ende het Raedt-huys moeten over een stemmen.

Ten derden, dat niet over een stemmende / of de Kerck of het Raedthuys moet wijcken.

Eyndelijck, Ende dat gemeenlijck de Kercke wijckt na het Raedthuys / d'ongewapende aen de gewapende / de swackste aen de sterckste.

De Spaensche in America, de Luthersche in Duytsland, Noorwegen, Deenemarcken, Sweeden. De Gereformeerde in Vranckrijck, Engelandt, desen Staet, ende Switserlandt; Paltz., Hessen, in d'oude Roomsche Kercke in alle Christelijcke Landen souden lang hebben gepreeckt / sonder de Wapenen. Wie nu in dese laetste veranderingen de waert heeft / is een onnutte questie. In 't begin heeft de Roomsche Kerck haer wereldtlijcke macht / Placcaten / ende Wetten gebruyckt soo veel sy konden. Wie de questie was niet wie de waerheydt / maer wie de possessie hadt. Hoe deden de Roomsche / soo doen nu d'andere / ende hoe meer dien bandt van eenheydt tusschen 't Raedthuys ende de Kercke / hoe 't beter gaet; dat de Magistraet dien bandt vast houdt door de Placcaten / die gradatim met straffen / ende eyntlijck met de doodelijcke straffe werden geexerceert / is niet soo seer een Ketter-doodinghe (gelijck abusivelijck geseght wordt) als wel een doodinge van oproerige, seditieuse, ende rebellen. Wat soude Labadie te verwachten hebben / by aldien hy het Synodo niet gehoorsaemt / soo hy blijft preeckende / ja daer en boven seditie ende rebellie aenrecht? niet anders als de doodt. Servetus hadt noch noyt ondersttaen te preecken tot Geneve: hy poogde alleen sijn zaedt te zaeyen / beriep sich op de Bijbel: maer de Kerck en 't Raedthuys tot Geneve waren 't eens / geen ander geloof te dulden: ende daerom / sonder gradatim te gaen / deeden hem verbranden / waerom? men vreesde dat hy aldaer oproer / ende seditie in de Kercke of Raedthuys soude maken. 't Was onder de suburo, hoe veel meer / by aldien in de publijcke Kercken hadde gepreeckt / ende ghewelt gedaen?

De Roomsche (als haer in Vranckrijck wierden de Kercken ende Raedthuysen tegen de geexcipieerde / ende van ouders hergebrachte Ceremonien ende Religie / afgenomen) stelden haer daer tegen / niet tegen de nieuwe opinien, maer tegen de nieuwe seditien, oproeren ende rebellien, elders desgelijcks / dat blijckt daer uyt / dat althans de seditie ende rebellien ophoudende / niemandt werdt verboden de vryheydt van conscientie: ja noch onlanghs is my hun vertelde door een Engelsch Edelman / Nevile; een soodanigen Republicain ende Presbyteris, dat hy een Parlement Lidt zijnde / als Anno sesthien

hondert

hondert vier en vijftigh Cromwel sich Protector maeckte / het Parlament ende Engelant verliet / ende na Vranckrijck en Italien toogh. Hy seyde / nu noyt van Religie aengesprooken te zijn: dat men nergens secuyrder van Religie leefde / als tot Romen: Dat hy dese Somer sijn afscheydt willende neemen van den Paus (die hy soo 't scheen noch Cardinael gekent hadde) sich naderde om de reverentie te doen na gewoonte: dat de Paus / hem kennende een groot Puritain, om sijn conscientie niet te embarasseren / de gewoonlijcke ceremonie van 't kruys of zeegeningh niet hadde gedaen / ende in plaets van sich de voeten te laten kussen / hadt deselve met sijnen tabbaert bedeckt / ende hem geaccoseert, of omhelst: ende met hem gehouden een seer civijl discours / sonder hem een woordt van de Religie te spreecken.

Ick sluyt hier uyt / dat alle de Roomsche Princen / ja de Paus self / siende dat Engelandt, Sweeden, Deenmarcken, Hollandt ende andere Protestantsche Princen Wetten hebben ghemaeckt / tot beschermingh elck van sijne Religie / haer laten begaen: ende niet verstaen / dat derselver Onderdanen door seditie / oproer of rebellie souden vermogen yet daer tegen te doen. Ende daer uyt moet volgen / dat sy gelooven / *dat Christus alleen sal komen* t'oordeelen de levende ende de dooden: ende *dat ondertusschen alle gesintheden*, die het Symbolum Apostolicum geloven goede Christenen zyn, ende elckander behooren te dulden: uytgenomen seditie ende rebellie.

In dese Vereenighde Nederlanden / insonderheyt (alwaer soo veelerhande gesintheden werden geduldt) heeft dat plaets: dat d'een van d'ander dat gevoelen hebben: hoe was 't anders mogelijck dat in Hollandt men soude konnen vreedigh leven / zijn de klare Texten in 't oude Testament / dat men Afgoden Dienaers ende andergesintheden moet dulden, op dat Israël alleen woone.

Om weder te komen tot Labadie, ende sijne disputen met Wolzoge: moet men niet bekennen dat de libertum profetandi, Catechisandi een oorsake is van soo veel nieuwe questien ende gesintheden? ende dat het beter was de Gemeente gherust te houden in het oude bekent Symbolum, latende de controversien aen de Schoolen ende Synoden: vermanende de Gemeente in het goet te doen / ende het quaedt te laten / tot de liefde: want sijn even naesten lief te hebben, is de Wet vervullen. Ende wat batet dat een yeder door deselve libertevt van Profetiseren ende Catechiseren / vindt dingen die hy geen macht heeft te decideren: want dat komt aen op het Synodus; ende wat die Patres decideren / dat is sonder apel.

Dit is niet Paeps / als of het leesen der Schriftture ontraden wierdt. Ter contrarie heeft in dese tijdt de vermaerde Jesuit D. Hazart een expres Boeck geschreven tegen de stellinge / dattet alle goede Christenen zijn, die haer houden aen het Symbolum Apostolicum: sulcks noemende een atheismus. Daer nochtans soo wel d'een als d'ander haer moet houden aen 't gene de Kerck gelooft / 't gene de Kerck decideert / ende soo wel d'een als d'ander verbiedt aen haer gevolgh / eenige separate opinien te hebben: ende als het groot Symbolum de seven en dertigh Articulen van de Nederlandtsche Belijdenis maeckt een oprecht Gereformeert, ende d'Aughsburghsche Confessie, een oprecht Luterisch, soo sal men bevinden dat de duysentste Gereformeerde niet Gereformeert /

weert / ende de duytsentste Luthers is niet Luthers is: als met de clausule der Roomsche; ick gheloof watter in die Confessie was: want de duysentste weet niet van buyten / ende hoe kan hy 't gelooven / als hy 't weet: als ander benificie van deselve clausule.

Oordeel, uytgesproken by het Synode van de Walsche Kercken der Nederlanden, gehouden tot Naerden den vijfden *September* festhien hondert acht en festigh.

OP de Lecture van het *seste* Articul van het voorgaende Synode, ende van de Brieven, van de Heeren Gedeputeerde Staten van de Provintie, ende van de Achtbare Magistraet van de Stadt van *Utrecht*, versoeckende met de Kercke van de ghefeyde Stadt van dit *Synode*, dat het haer gelieve sonder dilay te examineren de denonciatie die den Heer de *Labadie* heeft ghedaen van wegen sijne Kercke tegen het Boeck van de Heer *Wolzogen*, dat geintituleert is, *de interprete scripturarum*, als behelsende verscheyde *verdwaelde, schandeleuse, Pelagiaensche, half Pelagiaensche, Sociniaensche, Arminiaensche, Papistische, Prophane ende Blasphemende Propositien* tegen de Heylige Schrift; Dese Vergaderinge heeft gehoort het rapport van de Kercken van *Breda* ende *Delft*, examinateurs van het gefeyde Boeck, dewelcke eenparighlijck verklaert hebben, dat sy daer in gene de minste Ketterodoxie ofte Ketterye en vinden.

Maer de Kercke van *Middelburgh* niet te vreden met dat rapport, ende begeerde dat hare Remarques geexamineert mochten worden door eenige andere Gedeputeerden: soo heeft de Compagnie om de volle maet aen de geseyde Kercke te geven, geordonneert noch andere Gedeputeerden by dit tegenwoordige *Synode*, te weeten de Heeren *Galé*, *Broni* ende *Sorin*, om de gemelte Remarques te examineren; dewelcke, na dat sy haer commissie met groote exactitude ter executie gheleydt hadden, hebben eenparighlijck verklaert, dat die qualijck gefondeert zijn, ende niet een poinct van accusatie en proberen.

Maer de Kercke van *Middelburgh*, haer noch niet voldaen vindende, ende begeerende dat alle de Gedeputeerden van dit *Synode*, soo Ouderlingen als Predikanten kennisse nemen souden over hare Remarques, op dat het oordeel dat daer op soude volgen, *Synodiael* mocht wesen; soo heeft de Compagnie, om aen deselve Kercke alle pretext te benemen (sonder consequentie voor het toekomende) aen deselve toeghestaen, dat in 't volle *Synode* den Heer de *Labadie* voor soude konnen brengen alle het gene hy hadt tot laste van den Heer *Wolzogen*, gelijck als den geseyden Heer *Wolzogen* sich geoffereert heeft, om in Persoon, ende op staende voet te antwoorden op alle het gene hy soude komen te allegeren.

Waer op de Heeren de *Labadie* ende *Wolzogen* gehoort zijnde in twee Sessien met groote attentie; soo heeft de Compagnie nae een rijpe ende serieuse deliberatie gheoordeelt op alle de poincten van accusatie, dat het soo verre daer van is, dat den Heer *de Labadie* ende sijne Kercke, eenige rechtvaerdige oorsake hebben gehadt om het Boeck van den Heer *Wolzogen* te accuseren, van de

bovengemelte dwalingen, dat sy het eenparighlijck, sonder een eenigh verklaren te excepteren de *Orthodoxe*, ende dat by gevolge den Heer *de Labadie* ende sijn Consistorie groot ongelijck gehadt hebben, het selve te accuseren op eene soo harde maniere.

Ende op dat in het toekomende niemandt sonder reden yemandt van dit Lichaem accusere; soo heeft de Vergaderinge geoordeelt de Kercke van *Middelburgh* te zijn censurabel ende strafbaer, ende vermaent deselve seer ernstelijck van sich hier na te waghten van diergelijcke proceduren.

Ende door dien dat den geseyden Heer de *Labadie* den principalen autheur is van de gemelte accusatien, ende dat hy getracht heeft te verdelgen de reputatie van den Heer *Wolzogen* met woorden op de Stoel, ende door gedruckte Schriften; soo verklaert de Compagnie eenparighlijck, dat hy die moet repareren, bekennende in het aengesicht van dese *Synode*, ende in presentie van den geseyden Heer *Wolzogen*, *dat hy ongelijck heeft ghehadt hem te accuseren, ende dat hy daer over een bysonder leedtwesen is hebbende.*

Dit Artyckel sal gedruckt worden / ende sullen Brieven afgesonden worden aen de Heeren Magistraten van de Provintie van Uytrecht, met het geseyde Artyckel.

Woensdagh den vijfden was weder d'eerste Comparitie over 't werck van Geertruydenbergh; Die van den Prins seyden / niet als Justitie te begeren: dat syn Hoogheydt wel verstondt afstandt te doen van de hooghe Jurisdictie, maer dat hem toequam de civile / mitsgaders 't recht van de Molens ende Wint, oock van 't Geestelijck, ende d'inkomsten der Capitulairen. d'Andere vonden dit vreemt / want wisten niet uyt / wat hoofde den Prins sich yets konde reverseren van 't Pandschap, als hem de Pandt-penningh was betaelt; zijnde aen sijn Hoogheydt niet alleen verpandt geweest die hooge Jurisdictie (dat was het minste) want Hollandt hadde deselve in effect terwijlse noch verpandt was / wat behoefde sy dan veel spels te maecken om die weder te hebben. De Commissarisen uyt den hoogen Raedt deden desen Voorslagh.

Voorslagh van ons Commissarisen, gedaen op de Comparitie, ghehouden den vijfden *September* sesthien hondert acht en sestigh *in de saecke van complainte, uytstaende tusschen hare Hoogheydt de Princesse Douariere van Orangien, in qualiteyt soo sy ageert Impetrante ter eenre.*

Ende de Heeren Raden ende Meesters van de Reeckeninge der Domeynen van Hollandt *ende* West-Vrieslandt, *Gedaeghdens ter andere zijde.*

DAt hangende den Processe aen de hoogh-gemelde Vrouwe Impetrante sullen blijven de *Geestelijcke* ende *Capitulaire* goederen, mitsgaders het *jus pratonatus*, als mede het reght van de *Windt* ofte *Malerie*, alles breeder in de voorsz Brieven van *Complaincte* gementioneert.

Dat aen de Gedaeghdens sal blijven de gheheele criminele ende civile Jurisdictie der Stede *Geertruydenbergh*, mede breeder in de voorsz Brieven vermelt, mits-

mitsgaders de Landen ende verdere Gherechtigheden, die uyt de Brieven van Pandtschap *nominatim* bevonden werden onder 't selve Pandtschap te behooren.

Ende dat (daer mede cesserende de proceduyren in cas van *Complainte*) parthyen *hinc inde* vry sal staen, op ende jegens den anderen, 't zy op de recredentie, 't zy in *plenario possessorio* ofte oock in 't *petitoir* voor den hoogen Rade soodanige actien te instituëren, als sy te rade werden sullen.

Ende hebben parthyen respective aengenomen den voorsz voorslagh te rapporteren aen hare Heeren Principalen / om derselver sentiment daer over te verstaen.

Den sesden hebben de Heeren Pensionaris Fagel ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden / d'Heer Huygens tegenwoordigh absent wesende / hebben gerapporteert / dat haer Ed. ingevolge van derselver voorgaende Resolutien eenen geruymen tijt herwaerts hadden gevaceert ende gebesoigneert / in saecken raeckende den tegenwoordigen swevenden differenten inde Ommelanden, oock partyen weder-zijdts verscheyden malen tegens den anderen over ende weder over gehoort / ende voorts ter Vergaderinge geexhibeert / ende laten lesen de voorslagh by haer Ed. op papier gebracht / hier na geinsereert.

Voorslagh vande Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden ghedaen ingevolge van derselver Resolutie Commissariael in date den negenthienden *July* sesthien hondert acht en sestigh, *ende andere daer opgevolght tot weghnemingh vande geresene differenten tusschen de Jonckeren, Hovelingen, Eygen-erfden, ende Volmachten inde* Ommelanden *tusschen* d'Eems *ende* Lauwers.

Dewijle de *Monsteringhe* der *Ommelander* Landt-dagh Comparanten is het *eerste* point, ende essentieelste fondament vande *Ommelander* Regeringe, ende dat over sulcx voor al dient besorght, dat daerinne met alle circumspectie ende rechtvaerdigheyt worde geprocedeert, ende de Monsteringhe naer een onpartydigh *examen* vande qualiteyten der Comparanten gedaen, ende oock geconsidereert dat de voorsz Monsteringe somtijts is geschiet ten overstaen van eenige Heeren Gedeputeerden, uyt het midden van haer Ho. Mog. Vergaderinge, ende ter presentie van wijlen den Heere Prince *Willem van Nassau*, als Stadt-houder vande Provintie van *Stadt ende Landen*, door welcker authoriteyt de gevreesde oneenigheden dickmaels voor een groot ghedeelte sijn voorgekomen ende geremedieert: soo souden de gemelte Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden van advijs wesen, dat behoort goetgevonden ende geresolveert te worden, dat haer Ho. Mog. alle *twee* jaren, geduyrende de minderjarigheyt vanden tegenwoordigen Heere Stadt-houder tegens *St. Petri Landtdagh*, *vier* Heeren uyt het midden van hare Vergaderinge sullen deputeren ende af-senden, by tourren uyt de *ses* voorstemmende Provintien, sulcx nochtans dat altoos *een* Heer uyt de Provintie van *Hollandt*, onder de selve *vier* mede Gecommitteert sal worden, omme de voorsz Monsteringe met hare goede conduitte ende stemmen

by te woonen, ten eynde de examinatie vande qualiteyten der Comparanten in goede Justitie ghedaen, ende daer door aen een yeder volkomen satisfactie gegeven moge worden; ende sullen de selve voor ende al eer nae de Provintie van *Stadt ende Landen*, ten desen eynde te vertrecken, in haer Ho. Mog. Vergaderinge, behalven den *Eedt van suyveringe*, oock presteren den Eedt vervat in het *vijf en twintighden* Articul van 't *Reglement* vanden jare *sesthien hondert negen en vijftigh*, en sal de Monster-rolle vande gedaene Monsteringe aenstonds naer de gedaene Resolutie in 't Provintie Huys, opentlijck worden voorgelesen ter presentie van alle die haer tot de Monsteringe hebben gepresenteert, ende de *afgewesene*, des versoeckende, extract voor soo veel haer concerneert, verleent, ten langsten binnen *vier en twintigh* uyren, naer dat de *Monsteringe-rolle* als vooren voorgelesen sal zijn, ende naer dat het *examen* vande Landtdaghs Comparanten in conformité van 't Reglement vanden *negenthienden* April *sesthien hondert negen en vijftigh*, ende dese nieuwe ordre sal sijn gedaen, sullen gerechtight wesen, ende voor gequalificeerde Ommelander Landtdaghs Comparanten worden gehouden ende stemme, hebben alleen de Jonckeren, Hovelingen, Eygenerfden ende Volmachten, ende geene andere als by voorsz *examen* tot de Comparitie sijn geadmitteert, alles by provisie ende ter tijdt ende wijlen toe by de hier onder gementioneerde reformatie anders mochte worden verstaen, ende sal het *Corpes* der Ommelanden op haren Naem, als mede een yeder Lidt, ende Comparant van dien in sijn particulier sigh by de selve Monsteringe beswaert vindende, over ende ter saecke dat tot Landtdaghs Comparanten geadmittert souden mogen wesen, die niet behoorlijck sijn gequalificeert, ende oock de *afgewesene* Doleanten, die voor desen selfs, ofte welckers voorsaten, waer van sy Erfgenamen zijn, op de Ommelander Landtdagh hebben gecompareert, haer aende gemelde Heeren Gedeputeerden van haer Ho. Mog., ende de *Monster Commissarisen* mogen addresseren, ende daer toe resolverende, 't selve binnen *drie* dagen naer de voorsz aflosinge vande gedane Monsteringe moeten doen, op peene van versteck; ende dat de voorsz tijdt van *drie* dagen verstreecken zijnde, ten respecte vande selve Monsteringe, henlieden geimponeert sal sijn ende blijven een eeuwigh swijgen ende *silentium*, ende sal by de Heeren Gedeputeerden van haer Ho. Mog. ende de Monster-Commissarisen het Lodt getrocken worden, aen welck Provinciael *Hof* van Justitie, te weten, vande Hoven van *Gelderlandt, Hoogen Raedt over Hollandt, Zeelandt, ende Vrieslandt, het Hof Provinciael van Uytrecht, ofte het Hof, Provinciael van Vrieslandt*, de cognitie ende *reformatie* vande selve klachten ende doleantie over de voorsz Monsteringe in het aller uytterste ressort aenbevolen ende gedefereert sal worden; ende sal naer expiratie vande voorsz *drie* dagen, by soo verre sich middelerwijlen eenige *doleanten*, als vooren, hebben aengegeven, opentlijck in 't Provinciael Huys bekent gemaeckt worden, op wat Hof van Justitie het Lodt gevallen sal sijn, oock sal de daghvaerdinge ofte citatie voor 't selve Hof, in cas van *reformatie*, by die geene, die sigh als boven beswaert vindt, ende partye maeckt, dat yemant tot Landtdaghs Comparant soude sijn geadmitteert, die niet behoorlijck soude wesen gequalificeert, ende dienvolgens vande comparatie geremoveert soude behooren te worden, moeten worden gedaen aen de selve Comparant ende geadmitteerde,

de, ende de afgewesene Doleanten als boven sustinerende, dat sy behoorlijck gequalificeert zijn, ende dienvolgende behoren geadmitteert te worden, sullen *tanquam ex l. Diffamari* citeren allen een yegelijck die hare qualificatie souden willen disputeren, ende de selve citatie intinueren aende Monster-Commissarisen, op dat die geene, die haer qualificatie souden willen disputeren ende contradiceren, in cas van *reformatie*, sal hebben te compareren of gemachtighde te senden voor het selve Hof van Justitie, om t'aenhooren in cas van reformatie alsulcken eysch, ende conclusie als d'Impetranten sullen willen doen nemen, ende om by de Gedaeghden daer tegens voorgenomen te worden, 't gunt sy geraden sullen vinden, welcke dagh-vaerdinghe ende citatie voor het selve Hof binnen den tijdt van *drie* weecken uytterlijck judiciel, naer expiratie vande voorsz *drie* dagen sal moeten werden versocht, mede op pene van versteck, ende eeuwigh *stilswijgen*, als boven, voor welck Hof *sommarie* ende *deplano* geprocedeert ende kort recht gedaen sal worden; welverstaende nochtans dat voor het selve Hof ordentelijcke termen van schriftelijcken eysch, vervattende de *Grieven* over de gedaene Monsteringh ende Antwoordt, inhoudende het debat vande selve *Grieven*, voor 't *replijcq* ende *duplijcq* sullen worden geobserveert, mits dat de termijnen de voorsz duplijcq niet en sullen mogen excederen, ende sulcx van maent tot maent op pene van versteck, ten eynden dat de decisie binnen *ses* maenden uytterlijck naer de gedaene klachten over het beswaer, ende de Proceduyren vande Doleanten mogen geschieden, welcke citatie ende Proceduyren, tot vermydinge van groote kosten ende vexatien, soo veel mogelijck is, ende de gelegentheyt van saecken ende partyen toelaet, gecumuleert, ende in een ende de selve schriftuyre ende sententie in cas van *reformatie* vervat sullen worden, sullende alle bewijsen ende attestatien mogen worden beleyt ende gepasseert voor yders competenten Rechter, voor behoudens dat het gemelde Hof, des noodigh vindende, *recollement* sal mogen ordonneren; het Proces alsoo voldongen ende fournissement van wederzijts stucken, onder een gelibelleerden *Inventaris* gheschiet zijnde, sal 't selve Hof daer op voorts sententieren, ende de Comparanten, die niet gequalificeert bevonden worden, in 't conformité van 't voorsz reglement vande comparitie afwijsen, ende die geene, die naer 't selve *reglement* geadmitteert zijn, ende aende welcke het recht van *Doleantie* hier boven opengestelt is, verklaren admissibel van den tijt af dat de voorsz sententie in cas van *reformatie* sal wesen geprononcieert, welcke sententie, 't sy de selve in *judicio contradictorio* of wel in *contumaciam* gewesen soude mogen zijn, sonder uytstel haer Ho. Mog. besllooten toegesonden, ende in der selver Vergaderinge sonder eenige veranderinge op den naem ende van wegens de Jonckeren, Hovelingen, Eygen-erfden, ende volmachten der *Ommelanden* tusschen d'Eems ende Lauwers gheprononcieert sal worden; ende sal d'executie vande admissie tot de Landtdaghs Comparitie, ende remotie vande selve daer op voorts worden gedaen ende geeffectueert door haer Ho. Mog. Authoriteyt, ende selve des noodts zijnde, met de macht ende Militie des Landts gesecondeert, sonder dat daer tegens yemant sigh sal mogen behelpen met eenige wegh ofte middel van provocatie, appel, revisie, *quarela nullitatis*, ofte eenige andere remedien van rechten, of van gratie, hoedanigh oock de selve souden mogen zijn.

Ende alsoo by Gecommitteerde van verscheyde dolerende Jonckeren, Hovelingen, Eygen-erfden, ende Volmachten is geklaeght, dat by de jonghstgedaene Monsteringe veele ongequalificeerde Comparanten geadmitteert, ende veele behoorlijck gequalificeerde niet geadmitteert sijn geworden, dat voor dese reyse onverkort ende ongeprejudicieert het Ommelander *Reglement*, voor het toekomende de nieuwe Monsteringe die op Petri des aenstaenden Jaers *sesthien hondert negen en sestigh*, moet ghescchieden by de Heeren Gedeputeerden van haer Ho. Mog. ende de Monster Commissarisen als voorsz is, tijdelijck voor de bestellinge vande regeringh gedaen sal worden; aen de welcke alle ende een yeder, ende in specie oock die geene, die sich by de Jonghst voorgaende Monsteringe ten respecte van onbehoorlijck geadmitteerde ofte qualijck afghewesene soude mogen beswaert vinden, sonder exceptie ofte onderscheyt van persoonen haer sullen mogen addresseren; ende dat ter eenre vande aenstaende bestellinge vande regeringe sich sullen moeten absenteren, die by de selve Monsteringe ongequalificeert, ende ter andere zijde daer toe geadmitteert werden, dewelcke daer toe behoorlijck gequalificeert bevonden sullen zijn, welverstaende dat alle die geene, die sich op nieuws tot de Monsteringe sullen presenteren, als mede die alhoewel inde aenstaende Monstering gequalificeert bevonden wordende, nochtans by de gemelte Heeren Gedeputeerden van haer Ho. Mog. ende de Monster-Commissarisen geoordeelt sullen worden, ten eynde vande naest-voorgaende Monsteringe niet gequalificeert te zijn geweest, eerst tot bestellinge vande regeringe, die voorgaen sal, de Monsteringe op Petri *sesthien hondert een en seventigh* te doen, sullen worden geadmitteert, ende sal het remedie van reformatie voor een Hof van Justitie by lootinge als voren te verkiesen, soo wel aengaende dese eerst aenstaende, als inde volgende Monsteringe plaetse hebben.

Wyders geconsidereert dat de vastigheyt van het *Reglement* alleen dependeert aende precisen ende vigoreuse executie van dien, waer toe by 't voorsz *Reglement negen* arbiters ende vordere ordentelijcke proceduyren zijn geordonneert, ende dat door 't versterf vande voornoemde Heere Stadthouder hierinne mede een notabel defect is ontstaen, 't welck noodtsaeckelijck dient gesuppleert te worden, soo wort alhier geordonneert, dat van nu voortaen, geduyrende de minderjarigheyt vanden teghenwoordighen Heere Stadthouder, aende welgemelde *vier* Heeren, die uyt het middel van haer Ho. Mog. Vergaderinge van *twee* Jaren tot *twee* Jaren tot de Monsteringe der Comparanten gecommitteert sullen worden, soo wanneer de selve *in loco* present sullen zijn, ende by haer vertreck aende Vergaderinghe van haer Ho. Mog. selve, voor-ghebracht sullen worden de klachten over de contraventien, dewelcke teghens 't voorgemelde Reglement mochten worden gepleeght, ende worden de gemelde Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden, ende haer Ho. Mog. respective, by desen geduyrende de minderjarigheyt vanden voorseyden Heer Stadthouder geauthoriseert ende gequalificeert, om voor de voorsz *negen* arbiters proces te doen Instrueren teghens die geene die beschuldight mochten worden, 't selve *Reglement* gecontravenieert ofte overtreden te hebben, in gelijcker voegen als gestatueert is by 't *ses en dertighste* Articul van 't gedachte Reglement, Item, in 't *sevende* Articul vande nadere correctie ende ampliatie van dien in date den *twaelfden* Jannuary *sesthien hon-*

hondert drie en sestigh by haer Ho. Mog. den *twee en twintighsten* February daeraenvolgende geapprobeert, ende sal het proces in conformiteyt vande selve Articulen voor de Arbiters voldongen zijnde, door gemelde Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden, ofte door haer Ho. Mog. Vergaderinge selve in maniere voorsz, by lootinghe als hier boven aengaende de reformatie over de klachten vande Monsteringe is gestatueert aen een Hof van Justitie secretelijck worden gesonden, ende indien de Arbiters haer officie weygeren ofte onbehoorlijck protraheren mochten, sullen haer Ho. Mog. oock d'instructie vande proceduyren het selve Hof mogen aenbevelen; welck Hof daer over een *dictum* van sententie sal formeren, het welck aenstonts aen haer Ho. Mog. beslooten overgesonden, ende in der selver Vergaderinghe op den naem ende van weghen de Jonckeren, Hovelingen, Eygen-erfden, ende Volmachten der Ommelanden tusschen d'Eems ende Lauwers geprononcieert, ende vervolgens naer sijnen inhoude achtervolght ende nagekomen, ofte anders by onvermoedelijcke oppositie by haer Ho. Mog. oock, des noodt, met de Macht ende Militie van 't Landt gheexecuteert sal worden.

Ende nademael het groot getal der Ommelander Landt-daghs Comparanten, mitsgaders het continueel aenwas der selver, altoos groote langwyligheyt inde deliberatien, ende dickmaels oock groote desordres ende confusien komt te causeren, dat over sulcx de Jonckeren, Hovelingen, Eygen-erfden, ende Volmachten alle *twee* Jaren t'elckens naer de gedaene Monsteringe op een Ommelander Landt-dagh vergadert, by haer selven sullen verkiesen eenige Gecommitteerden uyt haer respective Onderquartieren, midts ten respecte van hare goederen ter arbitrage van haer Ho. Mog. gequalificeert zijnde, die met authorisatie ende plain pouvoir vande Heere hare Committenten op de Provinciale Landtdagen, geduyrende de dan aenstaende *twee* Jaren uyt den namen ende van wegen het Lidt der Ommelanden sullen adviseren, ende voorts op alle saecken resolveren ende disponeren, soo als sy ten meesten dienste vanden Staet in 't Generael, ende de Provintie, mitsgaders het Lidt der Ommelanden in 't particulier sullen bevinden te behooren, met gelijcke legaliteyt ende kracht, als of alle de Jonckeren, Hovelingen, Eygen-erfden, ende Volmachten personelijck present waren.

Waer op gedelibereert zijnde / hebben haer Ho. Mog. de gemelde Heeren der selven Gecommitteerden voor de ghenomen moeyte bedanckt / ende is voorts goetgevonden ende verstaen / dat den voorsz voorslagh copielijck gestelt soude worden in handen vande voorsz partyen / om haer daer op by de Heeren hare Committenten ten spoedighsten te doen lasten ende instrueren / ende hebben de Heeren Gedeputeerden vande Provintie van Vrieslant den selven voorslagh copielijck overgenomen.

Dese nader Correctie ende ampliatie van 't Ommelander Reglement des Jaers sesthien hondert drie en sestigh, die inde voorgaende voorslagh wert geroert / was als volght:

Naer-

Naerder Correctie ende Ampliatie van het Reglement der Ommelanden Resolutie, in dato den twaelfden *January* festhien hondert drie en festigh *beraemt, en by de Hoogh Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, den* twee en twintighsten *February desselven jaers geapprobeert.*

DE Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, Allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen Saluyt, Doen te weten, Alsoo de Heeren Gecommitteerden van d'Ommelanden tusschen d'Eems ende Lauwers, ons by hare Missive geschreven tot Groeningen den *dertighsten* Jannuary lestleden, Stijlo loci, onder andere hebben toegesonden de poincten van veranderinge in 't Ommelander Reglement, by de gesamentlijcke Jonckeren, Hovelingen, Eygen-erfden, ende Volmachten, constituerende het geheele Corpus hooft voor hooft onderteeckent, ende naderhandt op den *twaelfden* January en Corps solemnelijck Vergadert zijnde, eenhellighlijck geapprobeert, ende te onderhouden aengenomen, hier naervolghende van woorde te woorde geinsereert.

Sijne Vorstelijck Doorluchtigheyt d'Heere Stadthouder, voor oogen hebbende de ruste ende eenigheyt onder d'Edelen ende Leeden der Ommelanden, ende considererende dat wel tot dien eynde verscheydene heylsame Decisien ende Reglementen omtrent der selver Regeeringe, soo in den jaere *festhien hondert en thien* als naderhant, ende in specie den *negenthienden* Aprilis *festhien hondert negen en vijftigh* zijn gedresseert; echter door d'experientie wert bevonden, dat die selve geen volkomen effect sorteren, maer door 't eene ofte ander middel van tijdt tot tijdt werden ingebrooken, hare Ho. Mog. van haer loffelijck ooghmerck gefrustreert, en d'Ommelanden in voorige oneenigheden ende swarigheden weder komen te vervallen.

Ende d'Heeren Committeerden der Ommelanden versocht hebbende om met sijne Vorstelijcke Doorluchtigheyt op dessels Hof inbesoignes te treeden, ten eynde na 't exempel van andere Loffelijcke benabuyrde Landen, naerdere ordres tot redres van dien ende voorkominge van verdere inbreucken, ende daer uyt ontstaende onlusten ende onheyllen, onderlinge tweedracht, haet, nijdt, verval in oneyndighe onkosten voor de respective Onderquarrieren, ende ruyne van d'Ommelander Staet, Financien, Cassa, ende welvaert beraemt mochte worden. Is eeendrachtigh goetgevonden ende vastgestelt 't gene volght.

1. Dat alsoodaene Ommelander Landt-daghs Comparant, 't sy Joncker, Hovelingh, Eygen-erfde, ofte Volmacht, soo t'eeniger tijdt bevonden sal worden, die by 't Reglement van hare Hoogh Mogende gearresteerde smal-deelen ofte quartieren, hier naemaelt te willen inbreecken, ofte vernietigen, ofte uyt het Onderquartier waer onder hy resorteert, in een ander Onderquartier kuyperye te dryven, vande Landts-daeghsche comparitie sal zijn vervallen, mits daer over al vooren, in conformité van 't *ses en dertighste* ende *acht en dertighste* Articulen van het Reglement, voor de Heeren Arbiters wettelijck gheconvinceert ende gecondemneert zijnde.

2. Dat

2. Dat geene nieuwigheden, ofte veranderingen omtrent het voorsz Reglement van haer Ho. Mog. noch by resolutie der Ommelanden; noch by eenighe andere wegen, oyt ingevoeret sullen mogen worden.

3. Edoch, dat in achtervolge eenparige Ommelander resolutie in dato den *achtsten* Marty *sesthien hondert twee en sestigh*, tot meerder esgualiteyt onder de Onderquartieren, d'Almanach ofte Tourbeurten van d'Officien, invoegen als volght gedresseert, ende hen verders geobserveert sullen worden.

Almanach

4. Dat tot meerder gerustheyt ende wechneminge van esgualiteyt onder de respective Onderquartieren, de Monsteringe, ofte examen van de Ommelander Landts-daeghs Comperanten by sijn Vorstelijcke Doorluchtigheyt, beneffens *negen* Committeerden, uyt yder Onderquartier een te nomineren, ter presentie vande Syndicus, ende Secretaris der Ommelanden, ende niemandt anders, hem verders gedaen sal worden.

5. Dat mede den Eedt in het *acht en twintighste* Articul van 't Reglement uytgedruckt, in allen deelen sal moeten werden geobserveert ende naergekomen sullende nochtans door het woordt defroyementen aldaer geinsereert, niemandt benomen wesen de vryheydt, om eenighe Comparanten onder desselfs Onderquartier resorterende, geduyrende de Landts-dagen tot sijnen Huyse ten eeten, ofte ter maeltijt te noodigen, maer dat die selve aldaer niet gelageert, ende alsoo ten eenemael gedefroyeert sullen mogen werden.

6. Dat in 't *ses en dertighste* Articul van 't Reglement *post verba*: sullen werden verkoosen, geinsereert sullen werden dese woorden, ten overstaen van sijne Vorstelijcke Doorluchtigheyt.

7. Ende alsoo by experientie wort bevonden, dat de maniere van procederen voor d'Heeren Arbiters, tot noch toe, niet te rechte naer d'intentie van hare Ho. Mog. ge-exerceert heeft konnen werden: Soo ten regard dat de Text van 't Reglement niet klaerlijck disponeert; of de beschuldinge over eenige Contraventien ende inbreuck van dien, alleen uyt de naem ende op kosten van 't Corpus der Ommelanden, dan of sulcx op den naem der aenbrengers soude werden gedaen, als oock door wiens authoriteyt 't Collegie der Arbiters op de tijdtlijck voorvallende klachten soude werden geconvoceert, soo is tot naerder interpretatie, elucidatie, ende beter practijcque van dien, verstaen ende goetgevonden, dat het een yeder Ommelander Landts-daeghs Comparant, ofte Officier, uyt het selve Lidt tot eenige Provinciael ofte Ommelander Ampt verkoren, absolutelijck sal vrystaen, buyten sijn eygen kosten, aen sijne Vorstelijcke Doorluchtigheyt, als President van 't Collegie der Heeren Arbiters, aen te brengen ende bekent te maecken alsoodaene Contraventien, inbreuck ende overtredinge, als deselve tegen gemelte Reglement mach vermeynen gecommitteert te zijn: sullende de hoogh-gemelte sijne Vorstelijcke Doorluchtigheyt soodaene aenklachten van eenige moment bevindende, bevoeght wesen, daer op 't Collegie der Heeren Arbiters te doen vergaderen; ende naer bekent-maeckinghe van saecken by gemelte

meste Collegie, d'Advocaten der Ommelanden onder Eede werden gelastet, de Calangie tegens soodane beschuldighde Persoon ofte Persoonen t'institueren, ende in conformité vande ordre van proceduren, ende naer 't voorschrift van 't gedachte Reglement, op den naem ende van wegen 't Corpus der Ommelanden, te vervolgen ende doen decideren. Aldus gedaen ende gearresteert ten overstaen van sijne Vorstelijcke Doorluchtigheydt, ende de Heeren Committeerden der Ommelanden, den *vijfden* October *sesthien hondert twee en sestigh*. Onderstont *Collatum concordat*, Was geteeckent,

A. RHIEMERSMA.

Soo ist, dat wy naer examinatie van de voorsz poincten van veranderinge, oock gelettet op het versoeck, soo van den Heere Prince *Willem van Nassau*, Stadhouder van de Provincien van Vrieslandt, ende Stadt Groeningen ende Ommelanden, als vande voornoemde Gecommitteerden, ende rijpe deliberatie daer op gevolght, deselve poincten van veranderinge hebben geapprobeert ende geratificeert, gelijck wy die approberen ende ratificeren mits desen, om by den geenen, dien het eenighsins aengaen mach, als een additioneel van 't voorschreve Reglement, in allen deelen naergekomen, geobserveert, ende onderhouden te werden. Gegeven in den *Hage*, onder onsen Cachette, Paraphure, ende Designature van onsen Griffier, den *twee en twintighsten* February *sesthien hondert drie en sestigh*.

Was geparapheert.

J. van GENT. Vt.

Locus Sigilli.

Onderstont

Ter Ordonnantie vande hoogh-gemelde Heeren Staten Generael.

Geteeckent.

N. RUYSCH.

Vermaenende de vereffeningh by de respective Ontfangers der Admiraliteyt te doen / gaf de Generaliteyts Reecken-kamer op den sesden dit volgende advijs :

Hoogh Mogende Heeren.

WY hebben op gisteren ontfanghen U Ho. Mog. Resolutie in dato den *eersten* deser loopende Maent Septem. behelsende dat U Ho. Mog. boven vermoeden en met groote bevreemdinge uyt onse Missive van den *seven en twintighsten* der voorlede Maendt Augusti lestleden, hebben vernomen dat de Ontfangers Generaels vande respective Collegien ter Admiraliteyt, immers

mens 't meerendeel, soo veel jaren reeckeninge te doen, ten achteren souden zijn, ende dienvolgens versoecken dat wy U Ho. Mog. souden berichten waer door sulcx is veroorsaeckt, ende vervolgens adviseeren, of niet wat meerder diligentie by de Ontfangers Generaels soude konnen ende behooren geadhibeert te worden, oock voorsleen noodige ende krachtighe middelen, hoe men deselve daer toe best effective soude konnen houden ende constringeeren.

Tot voldoeninge van dien sullen U Ho. Mog. gelieven te weten, dat het langsaem reeckenen vande voorsz Ontfangers Generaels ten deele voorkomt uyt oorsaecke de Convoy-Meesters onder de respective Collegien ter Admiraliteyt gehoorende doorgaens veel jaren met haer reeckeningen ten achteren zijn, ende daeromme de voorsz Ontfangers generaelijck klagen, dase niet eerder haer reeckeningen konnen formeeren, voor dat de voorsz Convoy-Meesters reeckeningen voor de Collegien ter Admiraliteyt respective sijn opgenomen ende geslooten, als mede dat soo wanneer sy hare reeckeningen al hebben opgestelt, deselve niet eerder aen ons konnen overleveren, voor dat die inde voorsz Collegien respectivelijck worden gevisiteert ende ge-examineert; sulcx dat gemelde Ontfangers ten dien regarde, ons oordeels eenighsints excusabel zijn, want wy inde laetste reeckeninge van *Adriaen Berckel*, Ontfanger Generael van het Collegie ter Admiraliteyt tot *Rotterdam* de anno *sesthien hondert drie en sestigh* bevinden, dat hy deselve sijne reeckeninge ter Collegie voornoemt heeft overgelevert op den *elfden* Maert *sesthien hondert ses en sestigh*, ende die aen hem niet eerder sijn gerestitueert als op den *achthienden* October *sesthien hondert seven en sestigh*, waeromme wy by dese occasie ten dienste van den Lande oock noodigh hebben geacht U Ho. Mog. bekent te maecken, dat wy besigh zijnde met het examineeren vande solutien gegeven by d'Ed. Mog. Heeren Raden ter Admiraliteyt tot *Rotterdam*, op de memorien van *Loquatres*, ende desecten gestelt op de respective reeckeninghen van den jare *sesthien hondert drie en sestigh* van haer Ed. Mog. Ontfanger *Adriaen van Berckel* voornoemt, onder anderen hebben bevonden, dat by welgemelde Collegie jaerlijcx veele ende verscheyde betalingen worden gedaen aen diversche Weduwen van Capiteynen, ende onder andere Officiers, mitsgaders verminckte ende miserable persoonen, monterenden voor den voorsz jare *sesthien hondert drie en sestigh*, ter somme van *vier duysent acht hondert vijf en dertigh pont acht stuyvers*, ende dewijle wy het gemelde Collegie noch laestelijck by apostille inde reeckeningen vande jaren *sesthien hondert een en sestigh* ende *sesthien hondert twee en sestigh* hebben versocht, ende haer Ed. Mog. als doen oock hebben belooft dat in het toekomende geene vande voorsz betalinghen souden werden gedaen, als op behoorlijcke attestatie de vita ende quitantien van yder in 't particulier, op dat de rechte persoonen, ende een ende deselve persoon, niet twee a drie-mael op verscheyde namen, ofte op namen vande geene, die langhe verstorven zijn, betalinge soude komen te consequeren, ende nadien gemelde Collegie des niet tegenstaende daer op gheen reguard heeft ghelieven te nemen, maer by haer voorsz resolutien als in 't antwoorden, dat haer Ed. Mog. onnoodigh oordeelen attestatie de vita en quitantie vande voorsz persoonen te vorderen, omme redenen aen deselve hoofdelijcke betalinge wordt ghedaen, ten overstaen van haer Ed. Mog. Gedeputeerden, soo komt in gedachte of gedachte Collegie

wel gequalificeert is, om soo veel jaerlijckse Lijf-pensioenen, monterende (als voorsz) tot soo een notable somme uyt te deelen, sonder preallabel goetvinden van U Ho. Mog.

Ten *tweeden* ondervinden wy oock, dat soo wanneer in voorgaende reeckeningen inden uytgave eenige posten hebben geroyeert, die het voorsz Collegie niet en heeft vermogen te ordonneren om betaelt te worden, soo brenght gemelde Ontfanger Generael de voorsz geroyeerde posten t'elckens in sijne volgende reeckeninge weder in een capittel van verhael, waerinne hy Ontfanger voornoemt oock breaght 't gunt door nalatigheyt ofte insolventie vande Convoy-Meesters, ressorterende onder 't gedachte Collegie in 't geheel ofte ten deele op haer slooten van reeckeninge onbetaelt staet, welcke voorsz geroyeerde posten ende onbetaelde slooten uyt gedachte Capittel van verhael voor den voorsz jare *sestbien bondert drie en sestigh*, wel komen te bedragen een somme van *drie en sestigh duysent seven bondert lichte ponden veertbien stuyvers*, waer mede dan vertrouwende U Ho. Mog. te hebben bericht, waer door het voorsz langhsaem ende waegh-reeckenen vande voorsz Ontfanger van *Berckel*, ende andere Ontfangers Generael vande respective Collegien ter Admiraliteyt is veroorsaeckt, oordeelen wy dat tot voorkominge van dien, gedachte ende alle andere Collegien ter Admiraliteyt respective daer toe gehouden behoorden te worden, dat haer Ed. Mog. Ontfangers Generael haer reeckeninghe van het verloopen Jaer aen ons oversenden, te meer, om dat de gedachte Collegien alle Jaren van Leeden veranderen, ende de nieu aengekomene niet wel het feyt van hare predecesseurs in Officio konnen verantwoorden.

Dat wyders de respective Convoy-Meesters ingevolge van U Ho. Mog. Resolutie van date den *ses en twintighsten* February *sestbien bondert acht en dertigh*, insgelijcks daer toe precise moge worden gehouden, sy lieden t'elckens ter expiratie van elck Jaer konnen reeckenen, hare maentstaeten oversenden, ende hare reeckeningen oock niet en worden uytgegeven (gelijck wy sijn gewoon te doen in reguarde van alle subalterne Ontfangers Generael der gemelde Collegien ter Admiraliteyt blijcke, dat hy hare slooten van dien ten vollen hebben voldaen, ende tot meerder securiteyt van 't gemeen, ende om alle disputen voor te komen tusschen de Fiscalen, ende de voorsz Ontfangers Generael vande gemelde Collegien, wie van hun beyden bevoeght is omme de voorsz Convoy ende Licent-Meesters tot betalinge van haer voorsz slot van reeckeninge te executeren, achten wy ten hooghsten noodigh voor het toekomende sonder onderscheyt, soo wel de voornoemde Fiscalen, als Ontfanger Generael vande resective Collegien elcx *in lucidum* worden belast ende beswaert met de maentstaeten, ende slooten vande reeckeningen vande voorsz Convoy-Meesters, sonder dat hare, oock sal konnen patrocineren, schoon al eenige Acteurs van surcheantie van executie, by ghemelde Collegie aen haer onderhorighe Convoy-Meesters verleent, ofte eenige schriftelijcke contramandes aen haer Ed. tegen de voorsz executien ghedaen mochten zijn, quamen te produceren.

Hier mede,

Hooghe Mog. *'s Gravenhage* den *sesden* September *sestbien bondert acht en sestigh*.

festigh. Was geparapheert *E. D. Deymius Vt.* Onderstont U Ho. Mog. dienstwillige, de Gecommitteerde Raden in des Generaliteyts reecken-kamer, ende t'hunder Ordonantie geteeckent,

JOHAN de VEER.

Den sevenden is gehoort het rapport vande Heeren van Heuckelom, en andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de Lunenburgsche saecken/ achtervolgens derselver resolutien vanden vijf en twintighsten Augusti lestleden gevisiteert en geexamineert hebbende de Missiven vande Vorsten van Bronswijck en Lunenborg hier bevooren ingekomen/ raeckende het intreeden in 't Tractaet van garantie tusschen Engelandt, Sweden, ende desen Staet gemaeckt tot observantie vande Vrede tusschen de twee Kroonen onlanghs tot Aecken ghemaeckt ende geslooten: Waer op gedelibereert zijnde/ hebben haer Ho. Mog. de gemelde Heeren Gedeputeerden voor de ghenomen moeyte bedanckt/ ende werden deselve Heeren Gedeputeerden versocht de vordere moeyte te willen nemen/ om over 't selve subject met d'Heeren hier aenwesende Ministers vande hoogh-gedachte Vorsten in conferentie te treden/ ende daer van rapport te doen.

Den selven dagh advisseerde den Raedt/ noopende het weder afvoeren der Lunenborgse Volckeren; dat deselve met meerder spoet ende minder incommoditeyt by Troupes uyt de respective Guarnisoenen/ daer de selve jegenwoordig logeerden/ geconduiseert souden konnen worden/ directelijck na Lingen, onder het geleyde ende opsicht vande Commissarisen daer toe te despicieren/ en dat mitsdien een aensienlijck Officier vereyscht soude zijn/ omme de Militie voornoemt/ als Chef, op de retour-reyse te commanderen/ ende ten eynde by de voorsz Troupes egeene Foules op den Bodem vanden Staet ofte van andere Vorsten wierden gepleeght en die gepleegt souden mogen werden/ mitsgaders de schade daer door gecauseert naer behooren mach werden gerepareert/ dat behalven de noodige præcautien diensthalven te stellen/ de laetste Maent Soldts aende selve niet behoorde betaelt te worden/ voor ende al eer de Troupes meergementioneert gepasseert souden sijn den Eems, omtrent Lingen voorsz/ ende dat derhalven een gequalificeert persoon by de Raedt daer toe te committeren/ met ende nevens den Commijs/ voorsien met de noodige penningen soude konnen gesonden worden naer Coeverden, ofte een ander vaste ende verseeckerde plaetse/ omme aen een Officier vande respective Troupes/ die successivelijck de riviere voornoemt gepasseert souden zijn/ tot dien eynde by de voorsz Troupes af te seynden/ te doen de gerequireerde betalinge/ alvoren afgetrocken sijnde de vergoedinge vande schade/ die by de selven op den Marsch soude mogen zijn gedaen volgens de documenten/ die tot verificatie van dien souden moeten worden overgelevert; ende alsoo de passagie noodtsaeckelijck soude moeten vallen over den Bodem vande Bisschop van Munster, ende Grave van Benthem, dat diensthalven door haer Ho. Mog soude dienen gheschreven te worden/ omme de selve sonder obstakel open te vinden/ d'Heeren Commissarissen tot de Militaire saecken wierden versocht hier over in nader conferentie te treden.

Den thienden is ter Vergaderinge gelesen de requeste vande respective Ritmeesteren ende Capiteynen staende op de repartitie van Vrieslandt, ende aldaer aengaende 't Jaer sesthien hondert seven en sestigh noch niet aengenomen / ende in dit Jaer sesthien hondert acht en sestigh naer eenighe maenden betalinghe weder afghewesen / daer door sy Supplianten met hare Compagnien in groote necessiteyt waren ghebracht / versoeckende dat daer in mocht worden voorsien; Is naer deliberatie goetgevonden de voorsz requeste gestelt in handen vande Heeren van Heuckelom, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de Militaire saecken / om te visiteren / examineren / ende daer van rapport te doen / ende wierden de Heeren van Hollandt versocht te willen doceren van haer gedane betalinghe op de bewuste post van 109110. ponden 6. schellingen ½. grooten ter maent / daer mede derselver Provintie op den extraordinarissen Staet van Oorlogh over de Jaren sesthien hondert ses en sestig ende sesthien hondert seven en sestig aengeslagen was geweest.

's Anderendaeghs hebben de Heeren Gedeputeerden vande Provintie van Hollandt ende West-Vrieslandt nochmaels gheitereert haer gheproponeerde / raeckende de cassatie ende reductie van een ghedeelte van 's Landts Militie / breeder gementioneert in haer Ho. Mog. notulen vanden sesden ende een en twintighsten Augusti laestleden: mitsgaders vanden derden deser: waer op gedelibereert zijnde / syn versocht de meergemelde Heeren van Heuckelom ende andere / dat haer E. over 't voorsz subject nochmaels met eenighe Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van State / by haer E. selve te nomineren / in conferentie wilden treden / ende daer van rapport doen.

Donderdagh den derthienden is ter Vergaderinge gelesen seeckere Memorie / vande alhier aenwesende Heeren Gecommitteerden van 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam, houdende in effect / dat haer E. in mandatis hadden haer Ho. Mog. te gemoet te voeren / de Grieven welcke het voornoemde Collegie was hebbende / door de ontstentenisse vande bewuste Brandenborgse Hoef-ysersche schult / ten reguarde vande welcke haer Ho. Mog. voor den Grooten Raedt tot Mechelen / goetgevonden hadden te procederen als Eysschers / ende by vonnisse waren geworden Triumphanten.

Als mede door de compensatie vande Koninckl ijcke Deensche schult / in den Jare sesthien hondert twee en vijftigh ontstaen uyt de rescissie van het bewuste Tractaet van Redemptie der Orisontsche Tollen / ten reguarde vande geanticipeerde penningen / doen ter tijdt gemonteert hebbende ter somme van vijf hondert vijf en twintigh duysent guldens by 't gemelde Collegie in baeren gelde gefourneert / ende ten reguarde van dien by haer Ho. Mog. by Resolutie ende Acte van transport den een en twintighsten Maerty sesthien hondert vier en vijftigh geredeert.

Gelijck oock door de onrechtmatige procedueren tegens den Commissaris Mels tot Cadix, directelijck strijdende teghens het Tractaet van Marine met den Koninck van Spagnien opgerecht.

Ende eyndelijck door den langen trayn ende de ontstentenisse van decisie by haer Ho. Mog. te verleenen inde questie voor deselve hangende tusschen de Collegien ter Admiraliteyt in Hollandt residerende / ende de West-Indische Compagnie deser Landen.

Ver-

versoechende sy Heeren Gecommitteerden van 't voorgeschreve Collegie ter Admiraliteyt / dat haer eenige Gedeputeerden uyt haer Ho. Mog. Vergaderinge toegevoeght mochten worden / omme aende selve wegen de voorsz saecken hoe eer / soo lieber / nader open...ge te doen.

Waer op gedelibereert zijnde / de voorsz Memorie gestelt in handen vande Heeren van Heuckelom ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saecken vande Zee / omme over 't voornoemde Collegie ter Admiraliteyt in conferentie te treeden / ende daer van rapport te doen.

Den veerthienden schreef den Bisschop van Munster desen brief:

ONse vriendelijcke diensten, ende wat wy meer liefs ende goets vermogen te vooren, Ho. Mog. bysonders lieve Heeren ende Vrunden.

Wy sijn van ter zijden nochtans vastelijck bericht geworden hoe dat eenige uyt het midden der Heeren Staten van *Over-Yssel* ende andere, door ongefondeerde informatien sich soo verre hebben laten verleyden, dat sy ons by U Ho. Mog. met allerhande onbevoeghtheyt over ende ter saecken van het gene in 't Graefschap *Benthem* onlanghs is voorgevallen, hebben aengegeven, dewyle wy nu sulcx billijck ter herten nemen, ende daer over ontsight sijn, soo werden wy genoodtsaeckt het selve onder beter voegen teghen te spreecken, sullende U Ho. Mog. mits desen tot onderrichtingh niet voor onthouden, dat den Heere *Ernst Willem*, Graef tot Benthem ende Tecklenburgh, langer dan over een jaer de bekentenisse van het Catholijcke geloof heeft ghedaen, edoch sulcx om seeckere redenen daertoe moverende in geheym gehouden, tot dat wy ons eyndelijck eenmoeten den *twintighsten* der verleden maent *Augusti*, tusschen Steinfort ende Benthem hebben bejegent, ende hy Heer Graef sich volgens onde beneffens ons naer onse residentie *St. Lutgersborgh* begeven, ende aldaer alsulcke geloofsbekentenisse in 't openbaer gereitereert, dewelcke wy als Bisschop ende Geestelijcke Vorst van hem op sijn begeren hebben geaccepteert, waer na den welgemelde Heer Grave eenige dagen by ons is gebleven, ende hebben wy ons vervolgens met den selven naer Benthem begeven, alwaer eenige volckeren alrede bevorens uyt den Eedt ende plichten, waer mede sy aen ons waren verbonden, absolutelijck ontslaende, dewelcke daer aen wederomme aen sijn Keyserlijcke Majesteyt het H. Roomsche Rijck, den Westfälischen Kreyt ende aen hem Heer Graef den Eedt hebben gedaen. Wy moeten bekennen dat wy den meer gemelde Heer Graef in 't verseeckeren van voorgemelde sijn Slot ende Persoon hebben bystant gedaen, maer dewijl te onrechte wert uytgestroyt, oock U Ho. Mog. sondertwijffel sal wesen voorghebracht, als soude den welgemelde Heer Grave tot het geene voorsz is, door ons sijn gedwongen dat sich nochtans inder daet anders bevint, wyle de selve van het voorsz sijn Slot op ende af-reyst, ende sigh tegenwoordigh by ons bevint, omme met de Jacht te vermaecken; soo vertrouwen wy vastelijck U Ho. Mog. sullen volgens hare Hooge Wijsheyt aen dit onbewijsselijk voorgeven geen geloof stellen, maer het selve verwerpen, omme soo veel te meer, vermits by hem als een Keyserlijcke Minister ende Rijcx-stant niet anders gedaen ende ondernomen is, als het gene hy volgens des Rijcx Constitutien te doen bevoeght is, dat hy oock als zijnde in het Vredens besluyt tusschen

schen U Ho. Mog. ende ons tot Kleef opgerecht, mede begrepen aende beneficien van dien mede deelachtigh is, U Ho. Mog. alle aengename diensten te betoonen, blijve ick altijt bereyt. Gegeven tot *Herstmer* den *veerthienden* September *sesthien hondert ses en sestigh*, *Christof Bernard* van Godts genade Bisschop tot *Munster*, &c. Onderstont, U Ho. Mog. dienstwillige ghetrouwe vriendt ende nabuyr.

CHRISTOF BERNARD.

Den vijfthienden is gehoort het rapport vande Heeren van Heuckelom, ende d'andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de Militaire saecken / achtervolgens derselver Resolutie van den elfden deses / met ende nevens eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van State in conferentie geweest zijnde / over het subject vervat inde Missive van den welgemelden Raedt van Staten / geschreven alhier den sevenden derselver maendt / houdende tot voldoeninghe van haer Ho. Mog. Resolutie van den vier en twintighsten Augusti lestleden advijs / raeckende het Renvoy vande Lunenburghsche Troupes / ende namentlijck of de voornoemde Militie en Corps ofte by Troupes / door wien / ende door wiens Territoir soude behooren afgevoert te werden / noch ingevolge van haer Ho. Mog. Resolutie van den twaelfden deses / gevisiteert ende ge-examineert hebbende de Requeste van Henrick Ziegel, den Grave van Nassauw, Ludolph Laurens van Crosicq, Jan Mollisson, Raesfelt, ende den Vry-heer van Uffelen, alle Collonels vande Lunenburghsche Troupes te paerde / ende te voet / overgegaen indienste van den Staet / versoeckende dat inconformité van haer Ho. Mog. Resolutie van den vier en twintighsten Augusti lestleden / als nu ordonnantien mochten worden gedepescheert / vande leste maent Soldye ende Tractementen voor de gemelte ses Regimenten / ten eynde sy Luyden / met haer volck in haer vertreck daer door niet en wierden geretardeert / waer op gedelibereert zijnde / is goetgevonden / ende verstaen dat de voorsz Lunenburghsche Militie by Troupes / uyt de respective Guarnisoenen / daer deselve jegenwoordigh logeerden / geconduiseert souden worden directelijck na Lingen door Commissarisen vande Monsteringe / daer toe by den meergemelten Raet van Staten te despicieren; des soude door den selven Raet / ingevolge van haer Ho. Mog. voorgaende Resolutie aen d'Officieren der voornoemde Troupes betaelt werden de leste maendt Solts / uyt de bewuste hondert duysent guldens ter maendt by de Provintie van Hollandt ghefurneert ten Comtoire van den Ontfanger Generael Jacob van Volbergen, mits daer uyt voor af betaelt werdende de schulden by de voorsz Militie inde respective Guarnisoenen ghemaeckt / ende dat den Heere Muller, extraordinaris Afgesante vande Vorsten van Bronswijck ende Lunenborgh, caveerde dat in de doortocht vande meergesepde Militie door de Landen van desen Staet / ende vande Nabueren egene foeles, ofte schade van d'Ingesetenen van dien ghedaen souden worden / ofte dat deselve schulden / ende schaden aen de achterstallighe subsidien die inde defectueuse Provintien / ten profijte vande hoogh-gemelde Vorsten / noch uytstaende waren / verhaelt souden worden; ende alsoo de passage noodtsaecke-

lijck

lijck moesten vallen over den Bodem van den Heere Bisschop van Munster, ende den Grave van Benthem, is goetgevonden dat aen deselve gheschreven soude werden / datse de voornoemde passagie wilden accorderen / met versekeringe dat hare Ho. Mog. soodanigen ordre alberepts hadden ghestelt / ende des noodt noch stellen souden / dat hare Onderhoorige Landen / ende Luyden niet beschaedight wierden.

Inde conferentie huyden over 't stuck vande cassatie ende reductie vande Militie gehouden / is by de Gedeputeerden van Hollandt verklaert / dat als in plaetse van vier hondert seven en tachtigh Compagnien te voet / staende in den ordinaris Staet van Oorloge / jegenwoordigh noch voor ordinaris Landt Militie aengehouden souden werden een en dertigh Compagnien / ende sulcx in alles vier hondert en achthien Compagnien / daer toe de welgemelde Provintie van Hollandt verklaert heeft sich by inschickinghe te konnen esfargeren / door 't aenhouden vande vijfthien Compagnien anno sesthien hondert vijf en festigh, ondertwijlen den Collonel Steincallefelts aengenomen / ende van 't Regement vande Heere Veltmaerschalck Wirtz, in plaetse dat als dan tot esgalisatie vande quotes naer de juste proportie / yder Provincie op hare repartitie boven de Militie inden ordinaris Staet van Oorlogh / wat op nieuws soude moeten ontfanghen soo veele Compagnien / als hare quote in een en dertigh Compagnien quam te bedragen / het de ses andere Provintien soude vry blijven geene vande voorsz een en dertigh Compagnien op hare repartie te ontfangen / maer in plaetse van dien aen te houden of aen te nemen sodanige vande Compagnien anno sesthien hondert vijf en festigh geworven / of anderen / als 't haer Ed. Mog. respectivelijck goet duncken soude / 't welck by ruwe overslach bevonden is soodanigh uyt te vallen / dat door 't geene voorsz staet de vrye dispositie soude komen aen

	Compag.
Gelderlandt van	2
Zeelandt van	3
Uytrecht van	2
Vrieslandt van	4
Over-Yssel van	1
Stadt ende Landen van	2
	14

Sulcx dat de Provintie van Hollandt ghechargeert soude blijven haer van gelijcke getal van Compagnien door 't geene voorsz is / boven hare quote op haer gerepartieert door 't laten uytsterven of andersints te ontlasten / ende dat boven ende behalven de verdere aenbiedinge om by inschickinge als boven d'ordinaris Nederlandtsche Compagnien / in plaetse van tot vijftigh tegens festigh koppen / by provisie te laten continueren / ende het opnemen of aenhouden van andere lasten in 't advijs Provinciael van Hollandt vanden derden Augusti lestleden breeder gementioneert.

Den selven vijfthienden is geopent het advijs van Gelderlandt op de cassatie / luydende als volght:

DE Staten des Vorstendoms *Gelre*, ende Graefschaps *Zutphen*, gesien ende ge-examineert hebbende het advijs van den Raedt van Staten der Vereenighde Nederlanden omtrent die cassatie ende reductie vande Militie van desen Staet, ende aen d'eene zijde mede nemende regardt op die noodtwendige mesnagie ende verminderinghe vande sware lasten van Oorloghe, die den Staet der Vereenighde Nederlanden ende hare Provintien in 't particulier drucken, ende seer beswaerlijck zijn, daer van deselve mede voor soo veel sonder ondienst aen den Staet geschieden kan, hare Provintien geerne souden sien ontheven, ende aen d'andere zijde mede oordeelende, dat die menagie soodanigh behoort betracht te werden, dat niet genegligeert werde die noodighe defensie vande Staet, welckers securiteyt, protectie, ende ontsach tegens vyanden, ende qualijck geintentioneerde dependeert van het aenhouden ten minsten van een suffisanten defensive Militie, hebbende die droevige experentie geleert, dat door het al te veel disarmeren, de vyanden van den Staet occasie hebben ghenomen, om dese en andere Provintien omtrent de Frontieren gelegen 't invaderen, ende te devasteren, waer door deselve in grooten perplexiteyt ende miserie gheraeckt zijn, ende indien Godt de Heere sulcx niet genadigh hadde verhoedt, deselve ende den Staet inde uytterste swarigheyt, periculen ende ruine ghebracht souden zijn geweest, oock geledt dat in den jare *sesthien hondert acht en vijftigh* gecasseert zijn gheweest *ses en twintigh* Compagnien te Voet, ende *twaelf* Compagnien Ruyteren, hebben goet ghevonden dat haer Gedeputeerden ter Vergaderinge van haer Ho. Mog., voor haer E. Mog. Provinciael advijs sullen inbrengen, ende het daer heenen helpen dirigeeren, ende aenhouden by d'andere Bontgenoten, dat blijvende de groote Compagnien by het getal in het advijs van den Raedt van State opgestelt, die Collonels Compagnien gardes mogen gereduceert worden op *tachtigh* Koppen, ende alle de simple Compagnien gebracht op *vijftigh* Koppen, dat de Mariniers door de reductie ofte repartitie tot laste van de Admiraliteyten die haer gebruycken, tot die helfte mogen werden vermindert, waer tegens het Regiment van den Veltmaerschalck *Wirts*, met het loopende jaer *sesthien hondert acht en sestigh* gelicht, in dienst soude konnen worden ghehouden, mits dat de *seven* Regimenten Infanterie in den jare *sesthien hondert vijf en sestigh* gheworven, mede in dienst mogen verblijven, daer van de hooge Officieren souden konnen blijven *titulair*, ende sonder gagie, ende ten alderminsten soodanigen aental van deselve, dat het oogh-merck van de securiteyt van den Staet meghen worden bereyckt, ende door de Militaire Officieren, Ingesetenen zijnde vande Geunieerde Provintien in dienst moghen worden aengehouden, soo nochtans sich sullen verbinden, dat als wanneer by den Staet goet gevonden mochte worden derselver Compagnien te recreuteren, sy het selve sullen doen ende effectueren tot haren laste, sonder aenrits-gelt, sustinerende ende oordeelende haer E. Mog. dattet andersints seer hart soude zijn, ende strijdigh tegens d'oude observantien, ende eenparige practijcque dat d'Uytheemsche ende jongere in dienst aengehouden, ende d'Ingeboren en oudere in dienst soude werden ghecasseerr, ende dat het middel vande reductie, is het bequaemste, dewijle de vergrotinghe vande Militie veel bequamer, spoediger, ende onkostelijcker door vermeerderinge van aental vande oude Compagnien in staet ende dienst zijnde, als door wer-

wervinge van nieuwe Compagnien kan geschieden, gelijck sulcx d'experientie evidentelijck heeft aengewesen, staende oock te considereren dat de oude Compagnien door de wervinge vande nieuwe van hare beste Soldaten worden ontbloot in welcke reductie behoorlijck regart behoort genomen te werden, dat die best ende capabelste Soldaten mogen worden aengehouden ende de slechte gelicentieert: dat blijvende in dienst *twee en vijftigh* Compagnien paerden op den ordinaris staet van Oorloge staende, de Compagnien Guardes van *Hollandt* ende *Zeelandt*, als oock van Prins *Maurits* konnen gelaten worden als deselve op den staet van Oorloghe *sesthien hondert vier en sestigh* ghestelt zijn; de Compagnien vande Lieutenant, ende Commissaris Generael gestelt op *t'seventigh*, de Collonels op *sestigh*, ende d'ordinaris Compagnien gereduceert op *vijftigh* Koppen, dat de Troupes vande Vorsten van *Bronswijck* ende *Lunenburgh*, welckers Soldye by dese Provintien aen de Compagnien op derselver repartitie gebracht tot den *vierden* September deses jaers in kluys, is betaelt, hoe eer hoe liever mogen werden gedemitteert, ende van haren dienst ontslagen, ende sullen sy Heeren Gedeputeerden hier in d'intentie ende meninge van haer E. Mog. by d'andere Bondtgenoten met alle efficacieuse debvoiren in de Conferentie hebben uyt te wercken. Actum binnen *Arnhem* den *tweeden* September *sesthien hondert acht en sestigh*. Onderstont ter Ordonnantie van haer E. Mog. geteeckent,

JOSIAS van HAREN.

Den seventhienden hebben de Heeren Gedeputeerden vande Provintie van Hollandt ende West-Vrieslandt nochmaels ter Vergaderinge gereitereert haer gheproponeerde/ raeckende de cassatie ende reductie van een ghedeelte van 's Landts Militie/ breeder gementioneert inde Notulen vanden sesden ende een en twintighsten Augusti lestleden/ mitsgaders vanden derden ende elfden der loopende maendt: waer op gedelibereert zijnde/ is goet gevonden ende verstaen/ te versoecken ende aen te manen de Heeren van Heuckelom ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot Militaire saecken/ dat haer E. wilden continueren inde aengevangene Conferentien ende besoignes/ met de Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van State aen aengestelt/ 't voorsz subject raeckende/ deselve soo haest mogelijck voltrecken/ ende van alles rapport doen aen dese Vergaderinge.

Dese weeck was weder de Tourbeurte van Over-Yssel om te presideren: sulcks tusschen de Heeren van Pallant ende Zallick weer d'oude questie rees; d'een wilde gaen voor d'ander. Sondaghs den sesthienden was daer over expresse Vergaderingh/ maer sonder vrucht; van des anderen daeghs verstonmen sich/ dat het werck weder soude gaen op den ouden voet, ende dat d'Heeren van Pallant ende Zallick de weeck souden absent blijven/ latende de Stoel aen den Heer Coeverden. 't Soude oock eyndelijck daer heenen gaen/ dat men Over-Yssel van haer Tourbeurte soude preterieren/ ende traduceren aen Groeningen.

Desselven daeghs/ 's Maendaghs/ is oock gehoort het rapport vande Heeren van Heuckelom, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte saecken

 van

van Over-Yssel, achtervolgens derselver Resolutie vanden derthienden deses gevisiteert en ge-examineert hebbende seeckere twee distincte actes van Commissien op den naem vande Staten van Over-Yssel den achthienden Augusti laetstleden binnen de Stadt Swolle gedepecheert / ten behoeve vande Heeren Hendrick van Coeverden ten Berge, ende Gijsbert van Dedem, Burgermeester der voorsz Stadt Swolle, om te compareren in haer Ho. Mog. Vergaderinge: waer op naer deliberatie goet gevonden is / dat na desen aen geene soodanige Commissien op den naem van d'een en d'ander van partyen verleent / en soude worden gedefereert, veel min de Persoonen die daer by wierden ghecommitteert alhier ter Vergaderinge geadmitteert / ter tijt ende wylen toe dat welgemelde Provintie van Over-Yssel, ende de Regeringe van dien wederom soude sijn geconsolideert ende tot voorige eenigheyt gebracht.

Inde voorstaende maendt hebbe ick gestelt het Concept van een Brief / die haer Ho. Mog. voornamen aende Protestantsche Cantons van Switzerlandt te laten afgaen; deselve wiert op huyden den seventhienden gearresteert; ende 's Woensdaghs den negenthienden daer aen / wiert noch vastgestelt desen volgenden Brief aende derthien Cantons in 't generael:

Illustres, & Tres magnificques Seigneurs.

NOus estimons qu'il se trouve tant de rapport de nostre Estat au vostre qu'il ne se peut qu'ils n'ayent plusieurs interits Communs; ceux qui y tiennent le premier lieu sont sans doute la conservation du repos publicq en toute la Chrestienté, & Celle de la *liberté* parmy les deux Nations; C'est a quoy nous sommes egalement interessés les uns & les autres, & c'est pourquoy nous ne pouvons pas doutez que Vos Illustres Seigneuries n'embrassent avec joye les moyens qui leur pourront asseurer de ces grande avantages, d'autant plus que vous avéz peu reconnoistre depuis, quelque temps, aussy bien que nous, que l'on ne je peut pas applicquer avec trop de soing a en prevenir la perte, nous avons fait pour cela tout ce que nous avons peu, en nous obligeant avec les Roys *d'Angleterre*, & de *Swede* a la guarantie de la Paix, qui a esté concleuë entre les deux Couronnes de *France* & *d'Espaigne* a *Aix la Chapelle*, & pour la rendre ferme, stable, & perpetuelle a jamais, nous avons jugé avec Nos Alliés qu'il estoit necessaire de faire entrer en la mesme *guarantie*, les Estats & Princes a qui il importe de voir l'Europe en repos, & ces deux Puissantes Couronnes en Paix entre elles, tellement qu'il ne se peut que ce ne soit avec satisfaction, que nous apprennons de plusieurs endroits la disposition qui se trouve en Vos *Cantons* a se joindre a ceux qui s'employent avec tant d'assiduité a l'affermissement de l'un & de l'autre; le Seigneur *François Louïs de Bonstetten* qui nous la Confirme, & qui rendra cette lettre a Vos Illustres Seigneuries, leur dira que nous n'avons point d'autre intention, si non que de conserver la Paix & le repos par une bonne *Guarantie*, & par une forte obligation de l'executer avec vigeur; nous nous reservons d'en dire d'Avantagne jusques a ce qu'elles ayent authorissé quelqu'un, avec qui nous puissions conclurre, sur ce que dessus, & nous esperons qu'elles authoriseront pour cela au plustost ou ledit Seigneur de *Bonstetten*, ou quelque autre, en soret

que

que l'on pourra conclurre cet Avantagieux Traitté sans difficulté, & sans perte de temps, comme une chose necessaire a la conservation du Tresor inestimable de sa Chere liberté que nous possedons les uns & les autres, nous prions Dieu qu'il nous y maintienne jusques a la fin des siecles, & qu'il nous fasse naistre l'occasion, oe puissions donnez, des marcques de l'estime, que nous faisons de Vostre Estat, & de son Amitée, aussy bien que des preuves de la sincerité avec laqu'elle. Nous sommes.

Illustres & Tres magnificques Seigneurs, &c.

La Haye en Hollande le
19. Septembre, &c.

Hier mede vertrock den Heer Afgesonden Bonstetten. Het ooghmerck was / om haer af te trecken vande Francoische Ligue / nu deselve met Vranckrijck in onlusten stonden / die al vry hoogh liepen / ende de genegentheyt die men alhier toonde om eenige Switsers in dienst te hebben / was om haer meerder hier toe t'animeren; gelijck bleeck / want de Cantons namaels met Vranckrijck weder verdragende / ende haer aen desen Staet excuserende van d'Invitatie, soo is ooch de affectie om Switsersche Troupen in dienst te nemen / gantsch verslaeut / al hoe wel de Cantons deselve mildelijck aenboden.

Den seventhienden was weer dit Memoriael van d'Heer Venetiaensche Secretaris Marchesini:

Hauts & Puissants Seigneurs.

AVec une opiniastricté estrange continuent les Turcx les vigoureuses attacques de Candie & cette grande puissance Ottomane ne laisse pas de faire toute ses efforts pour gaigner une place qui est le Belouart de la Religion & de la Chrestienté, la Serenissime Republique de Venise s'oppose avec toutes ses forces, & avec tous les soins imaginables pour rendre inutiles les attentats de ces Barbares, ne pouvant pourtant toute seule faire resistance a une puissance si grande n'a pas voulu mancquer de faire savoir a tous les Princes Chrestiens qui sont interessés, le besoing qu'elle avoit d'assistence, & des secours dans le dangereux Estat ou *Candie* se trouve, & desja l'Empereur, les Roys de France, & *d'Espaigne*, & la plus grande partie des Princes de l'Empire, & d'Italie contribuent, qui des Troupes, qui de l'argent, qui des Galeres, & qui des munitions de guerre, & de bouche, & il semble qu'un Chacun se revaille pour s'opposer a une parte de la derniere consequence pour toute la Chrestienté, le Roy d'Angleterre, & les Hauts & Puissants Seigneurs les Estats Generaux des Provinces Unies par leur prudente direction & conduitte ont prouvé, & donné la Paix entre les deux Couronnes, & ont acquis une gloire immortelle, il me semble pourtant, qu'elle . . . . quelque peu quand on ne tireroit des plus grands avantages pour le bien de la Chrestienté par quelques secours que vostre Hauts Puissantes donnasent suivant les exemples des autres Princes, C'est pourquoy je me

persuade qu'elles ne voudront pas souffrit que les Turcqs s'emparent de cette Ville la, parce que cela causeroit une honte trop grande a tous les Princes Chrestiens, comme au contraire qu'elle gloire, & quel advantage on ne tireroit pas si l'on chassoit les Turcqs avec parte & mespris, & quel merite & estime gaigneroyent ceux qui auroyent procuré ce bien a la Chrestienté : la pieté, & la generosité de ces Hautes & Puissantes Provinces Unies me persuade qu'elles ne feront aucune difficulté pour celà, & l'interest qu'on doit avoir pour la conservation de cette place, qui a des raisons, & des consequences plus evidentes de celles que je sauroy deduire, me fait esperer que vostre Hauts Puissantes ne tarderont pas d'avantage a prendre une bonne resolution, se trouvant la Ville dans des grands perils qui requierent des prompts & forts sécours, pour lesquels au nom de la Republicque de Venise je reïtere les plus pressantes prieres, avec ferme Croyance que la grandeur & generosité des Hauts & Puissantes Seigneurs les Estats Generaux ne voudront abandonner une cause si juste & de la derniere impossance. Le 17. Septembre 1668.

GIO FRANCISCO MARCHESINI
Seigrio. dy Venetia.

Maer men song daer op 't oude deutje : Wat Engelandt doet, sullen veel licht wy doen ; maer dat Engelandt voorgae. 't Zijn nu de rechte tijden vanden Antechrist : 't is geen ghebruyck meer de wapenen aen te nemen voor de Religie : elcx interest is nu elcx Religie.

Dingsdagh den achthienden September esclatteren hier de tijdingh / dat de Heer Prins van Orange was getogen na Zeelandt. Hy was eenighe daghen te voor uyt den Haegh getogen na Breda, om te proberen eenige Jaght-honden ende Valcken / die hem de Koninck van Engelandt had gesonden. Aen de Heeren van Hollandt of sijne Educatoren had gheen notificatie ghedaen : ende de Heer van Gent, sijn Gouverneur / was even doen ter tijt gegaen na Gelderlendt. Alleen op Dingsdagh voorsz quam van hem aen haer Hoogheydt de Princesse Douariere een schrijven / dat hy was gekomen tot Bergen, ende van daer gesint was aen te gaen na Zeelant, om sijn goederen te besien / sijnde oock een costume in Zeelandt dat alle Vasallen op haer sesthiende Jaer hare Leenen quamen verheffen of ontfangen van de Graeflijckheyt : tot welcken eynde tot Bergen was een Jaght van de Heeren Gecommitteerde Raden van Zeelandt, beneffens het Jaght van haer Hoogheyt / voor het hooft van Arnemuyden komende / schickte een Edelman om tot Middelburgh te notificeren sijn komste aen de Heeren Staten ende Gecommitteerde Raden : daer op hy wiert verwillekomt ende verklaert / dat sijn komste aengenaem was : ende wiert met een goet aental Chaloupen van daer na Middelburgh gehaelt : ende deur ses of seven Vaendelen Burgers / die in der haest konden by een ghebracht worden / wel ontfangen / ende gelogeert in d'Abdye. Alles / soghmen wel / was te voor gepreparéert / ende geconsenteert : dat sijn Hoogheyt soude aldaer werden gheintroduceert / gelijck geintroduceert is als Premier, ende representerende den Adel van Zeeland. Die van Zierickzee hadden geallegeert / niet eygentlijck ge-

laft

laſt te zijn: doch lieten 't nochtans gaen: ende deed daer op ſijn Hoogheyt den Eedt / nemende ſeſſie / ende beſoigneerende als Priemier Noble. Dit cauſeerden hier ende allenthalven veel diſcourſe / na yeders genegentheyt. Die van Zeelandt hadden al reede in 't jaer ſeſtigh hem daer toe ghedeſigneert: 't was eene Provinciale ſaecke: Zeelandt alleen raeckende. Ja al hadde de Staten aldaer hem oock terſtondt gegeven het Stadthouderſchap. Maer van ſulcx is niet geſchiet / want daer op ſoude terſtont ſijn ghevolght een ſcheuringe in de Hoven van Juſtitie: die van Zeelandt ſouden terſtont voor haer Mandementen hebben moeten ſtellen de naem van haer Stadthouder: ende Hollandt (die charge hebbende gemortificeert:) ſoude blijven by haer ſtijl / ende excluſie van dien naem. Maer aengaende het confereren van de Nobleſche, had niemandt yet te ſeggen. Als dat de Prins ſcheen te hebben verſmaet de Heeren van Hollandt, ſijn aengenomene educatieurs. Tot welcken eynde was alhier beſtelt een apartement, ghenaemt de Kamer van Educatie, alwaer ſijn Preceptеur Bornius ſijn Hoogheydt dagelijcks quam inſtitueren in Hiſtoricis, & Politicis, gelijck een ander in Mathematicis: ende de Heer Raedt Penſionaris de Wit quam alle Maendagen examineren / ende ſien watter gedaen was / hem in ſaecken van de Regeringh onderwijſende. Anders was noch noyt yemant van ſijne andere educatien verſcheenen.

Op wat wijſe Hollandt ende de meeſte andere Provintien hadden voorgeſlagen 't avancement van den Heer Prince / is hier voor te ſien: namelijck / dat ſouden worden geintroduceert in den Raedt van State; mits dat alle Provintien ſouden verklaren dat niemandt ſoude mogen ſijn Capiteyn Generael ende Stadthouder te ſamen. Daer tegens heeft Zeelandt ſeer geyvert: ende hadden (ſoo 't bleeck) goedt gevonden het avancement van ſijn Hoogheyt te beginnen op deſe wijſe: ende Hollandt ſagh wel dat dit niet was als gradus van meta: dat men in 't ſin had verder te gaen: ende dat volgens de nu achthien jaer lang gedaene ſollicitatien / als aenradingh van Zeelandt, ende andere tot alle d'eminente bedieningen van ſijne Illuſtre Voor-vaders. Maer van wat ſentiment Hollandt was / kan blijcken uyt haer deductien / ende byſonderlijck uyt de Mortificatie van het Stadthouderſchap.

De Zeeuſche Reſolutie van 't jaer ſeſthien hondert ſeſtigh, is als volght:

Extract uyt de Reſolutien van d'Ed. Mog. Heeren Staten van Zeelandt, *Saterdagh den* ſevenden *Auguſty* ſeſthien hondert ſeſtigh.

DE Heeren Staten van *Zeelandt* ſeer ſerieuſelijck en met grooten aendacht op verſcheiden Seſſien gedelibereert hebbende, op den inhouden van het *vierde* Poinct van beſchrijvinge, ſpreeckende vande reſpective Eminente bedieningen, daer mede hare Hoogheden de Heeren Princen van Orangien, onſterffelijcker Memorie, d'een naer d'ander voor deſen zijn bekleet geweeſt; Ende neerſtelijck gelet hebbende wat by deſe Conjuncture van tijden en ſaecken, tot de meeſte eere, welvaert en dienſt, ſoo van den Staet in 't ghemeen, als van deſe Provintie in 't byſonder, voornamentlijck behoorde betracht te werden: Verklaren noch-mael te verſtaen, en te oordeelen (ghelijck by de ſelve voor deſen

tot

tot meer-mael is geadviseert:) Dat ten voorsz fijnne het Hoogh beleyt vande gemeene saecken moeste werden gedefereert toe-betrouwt aen seeckere Hoofden, en Heeren van Exelente qualiteyt en extractie: Gelijck sulcx by verscheyden Deductien, Remonstrantien, ende Resolutien soo van de Heeren Staten Generael, als van de respective Provintien, in 't begin van de Troublen en daer naer, krachtelijck is gerepresenteert geweest. En of wel het ongeluck van veele perplexe occurrentien, die 't sedert eenige Jaren herwaerts, na het Overlijden van sijn Hoogheyt den Heere Prince *Willem de tweede*, onsterffelijcker gedachtenisse sich hebben opgedaen, soo in dese, als inde Nabuerighe Landen, niet en heeft gedooght, ofte oock wel konnen lijden, dat op het aenstellen ende Eligeren van soodanigh een Hooft, met behoorlijcke nadruck ende gewenste succes heeft konnen werden gheresolveert; soo estimeren nochtans hare Ed. Mog. dat jegenwoordelijck de voorsz ongelegentheden en bekommeringen, door Godes genadige ende onbegrijpelijcke providentie, gekomen zijnde te cesseren: En ten besten van het Christendom en specialijck van dese Landen evidentelijck sich vertoonende eene favorabelder constitutie van saecken, dat deselve in alle manieren tot redres ende vast-stellinghe van den staet niet en behoorde te werden geneglijseert, en consequentelijck geresumeert de voorsz Salutaire intentien tot electie van d'een of d'ander gequalificeert Personage aen den welcken het hooge Gouvernement, soo van den voorsz. Staet in 't gemeen, als van dese Provintie in 't particulier weerdighlijck ende met de meeste confidentie, soude konnen werden gecrediteert. En alsoo de hoogh-gemelde Heeren Staten van Zeelandt geen soodanigh Personagie ende van meerder gewichte en aensien, en kennen, dan sijne Hoogheyt den jegenwoordigen Heere Prince van Orangien; als wesende niet alleen een Na-saet, vande hoogh-gemelde Heeren Princen, die met haer goet, ende bloedt, de fondamenten van dese Republijcke hebben geleght; en voorts deselve door haer treffelijck en couragieus beleyt ghebracht tot soo eerlijcke ende glorieuse Vryheydt, daer inne sy haer jeghenwoordighlijck tot verwonderinghe, en Jalousie van alle de Werelt is bevindende; maer oock soo door bloede als affiniteyt en alliantie, ghe-annexeert aen de grootste ende machtighste Potentaten van het Christenrijck van de welcke desen Staet in hare benauwtheden, en perijculen principalijck is ondersteunt geweest; en aen welckers vriendtschap en confederatie oock voor het toekomende haer meest is gelegen: Geconsidereert mede de Princelijcke qualiteyt en deughden, daer mede het Godt Almachtigh sijne hoogh-gemelde Hoogheyt al van Jonghs af gelieft te be-genadigen; seer wel over een komende met de Regeringe ende Humeuren van dese Natien; De welcke oock daer over een sonderlinghe aenghenaemheyt en wel-gevallen schijnt te scheppen, ende oock veel Gelucx ende Zegeningen aen te promitteren: En gemerckt daer nevens, dat den selven Heere Prince, seer veele Heerlijcke ende Aensienelijcke Goederen, in meest alle districten ende quartieren van desen Staet, ende namentlijck oock in dese Provintie is possiderende; en daer door met recht gesustineert kan werden inder selver conservatie ende welvaren, boven alle andere te zijn geinteresseert: SOO IST, dat haer Ed. Mog. Staets-gewijse vergadert, en op het cas subject solemnelijck ghecovoceert ende beschreven zijnde, om de Geallegeerde ende andere notabele

respecten

respecten meer, haer krachtelijck en affectieuselijck bewogen, ende gedisponeert hebben gevonden om met gemeene ende eenparige stemmen, te resolveren ende te verstaen.

Eerstelijck, dat men van wegen dese Provintie met, en benevens de andere Bondt-genooten ter Vergaderinge van hare Ho. Mog. Den Heere Prince van Orangie, sal designeren ende nomineren, tot Capiteyn ende Admirael Generael vande Vereenighde Nederlanden; onder een behoorlijcke Commissie ende Instructie met benevens de andere Provintien al voren vast te stellen, en te arresteren, ende met een Pensioen van *hondert duysent* guldens Jaerlijcks, over alle de leden vande Unie op den Staet van Oorloge te repartieren. Ingangh nemende met den tijdt van delatie.

Ten welcken fijne aenstonts uyt het midden van dese Vergaderinge eene aensienelijcke deputatie sal werden gedecerneert, om ter Vergaderinge van de Heeren Staten Generael te compareren; En aldaer aen haer Ho. Mog. met de beste redenen daer toe dienende, 't voorsz Poinct van designatie ernstelijck te representeren smakelijck te maken, mitsgaders tot eene gheluckighe en spoedighe uytkomste te beleyden.

Dat voorts aen den hoogh-gemelte Heere Prince, met en benevens die van Hollandt, by designatie sal werden gedefereert de bedieninge van het Stadthouder Gouverneur, Capiteyn Generael, en Admiraelschap van beyde de Provintien, onder een behoorlijcke Commissie ende Instructie mede al voren sonder uytstel te arresteren, daer toe de hoogh-gemelte Heeren Staten van Hollandt op het alder-vriendelijckste sullen werden genoodight, ende vervolgens in krachte van de oude verbinteniffen, in de gemeene Interesten van beyde de Provintien, ende specialijck in krachte van de Societeyt van alle Emmemoriale tijden, onderlinghe ghemaeckt op 't stuck van de supreme Iustitie met alle bedenckelijcke Officien, yver en middelen van Inductie gedisponeert om met de Heeren Staten van Zeelandt by dese Conjuncture van tijden en saecken, ontrent de voorsz. designatie te gaen en procederen gelijckelijck *pari passu*, en op een ende deselve voet, en sulcx daer over te doen verleenen en extraderen eene ghemeene Commissie ingestelt ende geclausuleert, en oock gesegelt, ghelijck deurgaens voor den Iare *sesthien hondert seven en veertigh* is gepractiseert geweest.

Doch in cas de selve Officien soo ter Generaliteyt als by de hooghste-gemelte Heeren Staten van Hollandt op de designatie van beyde de voorsz bedieningen, buyten vermoede niet en quame te succederen, gelijck wel wert gewenscht, ende contrarie de goede Intentie van dese Vergaderinge uyt te vallen. Soo sal op het rapport 't welck door de gemelte Gedeputeerde daer van, alhier substantielijck sal werden gedaen op 't een oft 't ander, of op beyde naeder werden ghelet, ende ghedisponeert; soo als tot de meeste eere, welstandt en dienst van de Lande bevonden sal werden te behooren.

Sijnde voorts het expres ende eenparigh ghevoelen van de Ed. Mog. Heeren Staten van Zeelandt, dat in allen gevalle den hoogh-gemelte Heere Prince van Orangie, de exercitie ende actuele bedieninge van de voornoemde twee Eminente Charges, niet eerder en sal mogen aenvaerden, als op sijn Hoogheyts *achthien* jaren, en sullende onderwijlen de selve hooge Charges by niemandt onder

den Tijtel van Lieutenant oft andersints konnen werden bekleet noch ge-exerceert, maer blyven in State soo die jegenwoordigh zijn, welcke beyde Conditien in de voorsz Respective Commissien expressselijck sullen werden geinsereert.

Dat voorders met gemeene en eenparige stemmen van alle de Leden aen den hooghst-gemelte Heere Prince, als zijnde de notabelste ende ghequalificeerste Edele van dese Provintie, en om andere weerdige Respecten meer, van nu af by designatie wert gedefereert den Staet ende qualiteyt van de eerste Edele. Indien voegen midtsgaders op de Clausulen, Restrictien, en Precautien als deselve digniteyt aen haer Hoogheden onsterffelijcker Memorie voor desen is opgedragen geweest, onvermindert ende sonder prejuditie van de gherechtigheden van de Provintie, midtsgaders van de Respective Leden en Steden van dien, ende yder sijn recht. En specialijcken onder de verklaringhe dat men verstaet den selven Staet, niet te zijn geaffecteert aen eenigh Huys, goet qualiteyt ofte Familie, onder expresse Conditien, nochtans, dat de voorsz Preëminentie en qualiteyt, door den jegenwoordigen Heere Prince van Orangien, niet eerder en sal mogen werden ge-exerceert en gerepresenteert, als op des selfs *achthien* Jaren, en oock sijne Hoogheyt als dan daer toe sal moeten Employeren, als sijne ghedeputeerde ter plaetse daer sulcx altijdts gebruyckelijck is gheweest, en oock behoort, Persoonen niet alleen den Heeren Staten van Zeelandt aengenaem, midtsgaders in Zeelandt gheboren, en convenabelijck gegoedt, maer oock zijnde van de ware Christelijcke gereformeerde Religie, en buyten alle militaire bedieninge.

Dat aen den Heere Prince van Orangie, de hooghst-gemelte Charges ende Preëminentie in maniere voorsz by designatie gedefereert zijnde, op sijn Hoogheyts Persoon ende opvoedinge, met ernst sal werden ghelet, ende vervolgens behoorlijcke ordre gestelt, door de Heeren Ordinaris ghedeputeerde ter Generaliteyt ten Respecte van de eerste bedieninghe en in Reguard van het tweede door de Heeren Gecommitteerde Raden, van Hollandt, ende Zeelandt, Respective alles ten besten van den ghemeenen Staet, en tot de meeste luyster van sijn Hoogheyts Persoon, digniteyten en Illustre familie.

Dat boven dien aen sijn hoogh ghemelte Hoogheyt op des selfs *sesthien* Jaren geaccordeert en toegelaten sal worden acces totten Raedt van State op den voet als sulcx aen sijne Hoogheydt Prince Frederick Henderick des selfs Groot Vader Hoogh-loffelijcker Memorie, op ghelijcke Jaren is vergunt geweest, om van Jonghs af geimbueert, en geinstrueert te moghen werden vande fondamentele wetten en maximen, midtsgaders van de Oude ende Loffelijcke Regeringe deser Landen, en oock van het Naturel, ende Conditie van der selver goede Ingesetenen.

Memorie voor d'Hoog. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden. Et Lect. negenden *Augusty* sesthien hondert en sestigh.

HAre Koninckklijcke Hoogheyt de Princesse van Groot Brittaigne Douagiere van Orangie, heeft van haer devoir geacht uwe Ho. Mog. bekent te maecken, datse haer is preparerende omme metten eersten van hier eene reyse naer Engelandt by sijne Majesteyt aen te vangen met volkomen genegentheyt,

heyt, omme alle goede Officien ende diensten voor desen Staet by sijne Majesteyt te doen, ende daeromme haer Persoon U Ho. Mog. by desen is affererende, of daer yets ware, waer inne U Ho. Mog. soude konnen dienen.

Ende alsoo hare Koninckliijcke Hoogheyt dienvolgende voor eenigen tijdt uyt dese Landen sal moeten wesen: Soo verbindt haer de Moederlijcke affectie, ende schuldighe plicht tot haren Soon U Ho. Mog. te versoecken, des selfs Interessen in behoorlijcke recommandatie te nemen, ende hoewel hare Koninckliijcke *Hoogheyt* geensints en twijffelt, of d'intentie van U Ho. Mog. is den gemelte Prince haren Soone tot sijne bequame Jaren gekomen wesende: in consideratie van de Meriten ende groote diensten by de Loffelijcke Voor-Vaderen van de hoogh-gemelte Prince haren Soone, aen den Staet deser Landen in 't Generael, ende aen de Provintie in 't particulier bewesen te employeren ende laten bedienen de Charges ende digniteyten by sijne Voor-Vaderen bekleet, soo soude nochtans hare Koninckliijcke Hoogheyt seer aengenaem wesen, ingevalle U Ho. Mog. goede geliefte ware haer daer toe van nu af verseeckeringe te gheven; sullende hare Koninckliijcke Hoogheyt neffens d'andere Vooghden goede sorghe helpen dragen, dat den gemelte Heere Prince, als een Kindt voor 't Landt wel werde op-getrocken tot dienst deser Landen, in de ware Christelijcke Gereformeerde Religie, in alle Princelijcke Deughden, ende in de kennisse van de Humeuren, Rechten, ende Costuymen van dese Landen, omme alsoo bequaem te werden tot bedieninge van de voorsz Charges, ende Employen by sijne Voor-Vaderen bekleet, niet twijffelende of den Prince haren Soon sal de Loffelijcke voet-stappen, ende Deughden van sijne Voor-Vaders, ten dienste deser Landen navolgen, ende dat U Ho. Mog. daer uyt sullen trecken de gewenschte Vruchten ten besten van haren Staet. Alle het welcke hare Koninckliijcke Hoogheyt oock sal aennemen als eene particuliere gunste aen haer bewesen, diese met allen ernst in alle occasien altijdt sal soecken te verschuldigen, ende het beste van desen Stadt betrachten, ende bevorderen naer haer vermogen.

Was geteyckent

MARIE.

Brief, van hare Konickliijcke Hoogheyt de Princesse van Groot Brittangie, Aen d'Ed. Heeren Staten van Zeelandt.

Edele Mogende Heeren.

WY hebben nevens U Ed. Mog. Missie van den *sevenden* deser wel ontfangen, de Resolutie van den selven datum by U Ed. Mog. genomen in faveur vanden Prince onsen Soone daer over wy niet genoegh en konnen exprimeren hoe aengenaem ons is, daer uyt te sien de goede ende sonderlinge affectie die U Ed. Mog. tot den hoogh-gemelte Prince onsen Soone zijn dragende en daer om U Ed. Mog. by desen wel hebben willen verklaren, dat wy deselve oock aennemende als een Teecken en Pant vander selver genegentheyt tot ons

ons en onse Soone, ende dien-volgende U Ed. Mog. daer over ten hooghsten by desen zijn bedanckende, niet twijffelende of de gemelte Prince onsen Soone, tot sijne bequame Jaren gekomen wesende, sal de Voet-stappen van sijne Lofflijcke Voor-Vaderen navolgen, ten besten van desen Staet, en U Ed. Mog. Provintie in 't particulier, en sulcx met goede diensten jeghens U Ed. Mog. weder verschuldigen, gelijck wy oock U Ed. Mog. verseeckeren, dat het ons aen geene sorge sal gebreecken omme te letten dat den Prince onsen Soone, onder Godes genadigen zegen, wel mach opgetrocken, en bequaem gemaeckt ten dienste deser Landen, niet twijffelende, of U Ed. Mog. sullen daer van t'sijner tijt trecken de gewenste Vruchten, ten besten van haren Staet en Provintie, ende alsoo wy wete, wat part en deel sijne Majesteyt van Groot Brittaigne onsen Heer Broeder neemt in de Eere, ende Digniteyten, die den Prince onsen Soone wert toeghebracht, soo sullen wy niet laten hoogh-gemelte sijne *Majesteyt daer van te adverteren*, en U Ed. Mog. voornoemde Resolutie te Communiceren. Wy en twijffelen niet of sijne Majesteyt sal sulcx seer aengenaem wesen, en niet manqueren t' sijner tijdt, alle 't selve jegens de Provintie van Zeelandt te erkennen.

Daer by wy U Ed. Mog. by desen oock wel hebben willen bekent maecken, dat *wy nu geresolveert zijn*, van hier onse reyse na Engelandt, over Zeelandt te nemen, soo den Koninck onsen Heer en Broeder ons niet en ordonneert over Vranckrijck te gaen omme alsoo gelegentheyt te konnen hebben U Ed. Mog. in Persoone met den Prince onsen Soone, die wy als dan tot daer sullen mede brengen dien aengaende nader te konnen bedancken, ende verseeckeren hoe aengenaem ons dese U Ed. Mog. genegentheyt is: Hier mede U Ed. Mog. Dienar, biddende Godt Almachtigh U Ed. Mog. goede Regeringe te Zegenen,

Tot Honsholredijck, deses 13. Augusti 1660.

U Ed. Mog. Exel. en was geteyckent

MARIÆ.

Brief van de Princesse Douariere, aen de Staten van Zeelandt.

Edele Mogende Heeren.

HEt sonderlinge betrouwen, 't welck de Princen van Orangien Hooghloffelijcker Memorie, van tijdt tot tijdt hebben gestelt op de goede genegentheyt van U Ed. Mog., is sonder twijffel het voornaemste motijf geweest, waer door een soo Considerable Provintie t'elckens is bewogen geworden selfs na haer droevigh af-sterven in verscheyde perplexe toe-vallen, de selve te betuygen, gelijck een yder bekent is, ende alsoo het U Ed. Mog. nu op nieuws belieft heeft, daer van noch een nadere proeve te geven, door de Resolutie by de selve genomen op den *sevenden* deses, die U Ed. Mog. nevens den selven Missive van den selven dato, ons hebben gelieven toe te senden en te Communiceren, soo en hebben wy niet konnen ledigh staen, U Ed. Mog. by desen daer over ten hooghsten te komen bedancken, ende met eenen te verklaren hoe aenghenaem ons geweest is te vernemen. Dan U Ed. Mog. daerby, uyt eygene bewegingen, aen

gen den Prince onse Soons Sone, by Designatie, en voor soo veel in haer is, belieft, ende goet gevonden hebben te Confereren, de bedieninghen van de Eminente Charges van Stadthouder Gouverneur, Capiteyn Generael en Admirael, die by de Princen Hoogh-loffelijcker Memorie sijne Voor-Vaderen, d'een na d'ander, zijn bedient geweest, en ghelijck wy niet en twijffelen oft hooghst-ghemelte Prince tot sijne Jaren gekomen zijnde, sal uyt hem selven de voorsz gunste en sonderlinge genegentheyt, met alle Danckbaerheyt en erkentenisse trachten te verdienen. Gelijck wy oock vertrouwen, dat U Ed. Mog. in dese hare hertelijcke affectie sullen gelieven te continueren, soo versoecken wy U Ed. Mo. met eenen seer vriendelijck te willen versekert zijn, dat den Heere Keur-Vorst van Brandenburg en wy, ons in alle gelegentheden sullen dragen, als getrouwe Voogden en particuliere. Letten dat den Prince onsen pupil onder Godes genade en segen opgetrocken en bequaem gemaeckt mach worden, ten dienste vanden Staet in 't gemeen, en van U Ed. Provintie in 't bysonder, en de loffelijcke Voet-stappen van hoogh-gedachte sijne Voor-Vaderen *H. L. M.* na te volgen. Oock dat ons niet aengenamer wesen kan als desselfs advancementen gebout te sien op den gront van liefde en affectie, die dese Illustre Republijcque van oudts aen 't Huys van Orangie heeft gedragen. Hier mede Edele ende tot *Turnhout*; desen *drie en twintighsten* Augusti *sestien hondert sestigh*.

Geteeckent

AMELIÆ P. d'ORANGIE.

Lettre de sa Royalle Majesté Charles deuxiesme, aux hauts & Puissants Seigneurs les Estats de Zelande.

Hauts & puissants Seigneurs, nos bons amis, allies, & Confederés, ayans appris dela part de nostre trescher sœur avec quelles marques vous avez depuis peu signalé vos respects envers son fils nostre Cher Néveu le Prince d'Orange, nous n'avous pas voulu differer Devous en tesmoigner nostre joye, en la part que nous prenons en l'Obligation qu'il vous en a : C'estune marque d'affection, & de Recognoissance, dont vous avez Comblé tant d'autres que vous avez rendu a ceste maison, & nous nous asseurons, que vous ne vous en repentirez jamais: car outre la gloire d'une action si genereuse, & si juste, vous ne pouriez rien faire, qui nous Obliger plus sensiblement, ni qui nous engagent a vn plus grand ressentiment. Ainsi hauts & puissants Seigneurs nos bons amis alliez & Confederez nous prions Dieu qu'il vous ont en sa divine garde.

Faict à Londres ce 10. d'Aoust. 1660.

Notre bien bon amy,

CHARLES. R.

ons en onse Soone, ende
by desen zijn bedan
tot sijne bew
lijcke V
vint
ve
f

L. van AITZEMA,

Hoogh ende Mogende Heeren,

Onse goede Vrienden, Geallieerde, ende Geconfedereerde. Hebbende vernomen door onse seer lieve Suster, met wat merckteeckenen ghy onlangs hebt gheſignaleert uwe respecten tot haren Soon onsen lieven Neve den PRINCE van Orangien, hebben wy niet willen vertraghen van aen U L. te betuygen onse blijdschap, ende het gedeelte dat wy nemen in d'Obligatie, die hy daer over aen U L. heeft: Dit is een merckteecken van genegentheydt ende erkentenis, waer mede ghy hebt vermeerdert soo veele andere die ghy aen dit Huys ghegeven hebt, ende wy versekeren ons, dat ghy U L. dies noyt en sult beklaghen, want boven de glorie van eene daedt soo genereus, ende soo rechtvaerdigh, soo en kondet ghy niet doen, dat ons gevoeghlicker soude obligeren, ofte engageren tot eenigh meerder Ressentiment: Alsoo Hooge ende Mogende Heeren, onse goede Vrienden Geconfedereerde, ende Ge-allieerde, bidden Godt dat hy U L. wil nemen in sijne heylige hoede.

Gedaen tot Londen desen elfden Augusti sesthien hondert sestigh.

Uwen wel goeden Vriendt,

CHARLES R.

Lettre du Compte de Yorcq. Aux Estats de Zelande.

Messieurs.

QUoy que vous ayez tous-jours donné des Preuves de la fermeté de vostre amitié, & particulierement envers la maison d'Orange, neantmoins je n'ay pas laissé de recevoir beaucoup de Satisfaction par les novelles marques, que vous avez donné en la Personne du Prince d'Orange mon Néveu, La joye que j'en ay resenti a esté partageë entre ses Interests & les vostres, car comme il luy est advantagieux de continuer dans les Charges, que ses ancestres ont soustenu si honnorablement pour leur particulier, & si utilement au bien de vostre estat, aussi je ne doute pas qu'il imite si bien ses ancestres, que cela reussira au bien de vostre estat. De plus je me resjouis de voir un tel fondement d'un accord durable entre l'Engeterre & vostre estat, Comme sera sans doute le choix, que vous avez fait d'une Personne, pour la quelle le Roy Monsieur mon Frere à par inclination aussi bien que par alliance tant de tendresse, l'honneur de la quelle Obligera tous ses amis à Procurer toutes sortes de bien à vostre estat & particulierement

De Londres le 10. d'Aoust. 1660.

MESSIEURS,

Vostres tres affectionné Amis,

JACQUES.

Mijn

Mijn Heeren,

ALhoewel ghy altijd proeve gegeven hebt van de vastigheyt van uwe Vriendschap, ende sonderlingh tot het Huys van Orangien ;nochtans heb ick niet naer-ghelaeten soo veel Satisfactie op te nemen door dese nieuwe Merck-teeckenen, die ghy daer van gegeven hebt in de Persoon van den Prince van Orangien mijnen Neve, de Vreught, die ick daer van gevoelt heb, is verdeelt geweest tusschen sijne, ende uwe Interessen; want gelijck het hem voordeeligh is te continueren in de Charges, die sijne voor-Vaders hebben ondergaen, soo eerlijck voor hun particulier, ende soo nuttelijck ten goede van uwen Staet, soo en twijffel ick oock niet, of hy sal sijne voor-Vaders soo wel na-volgen, dat tot goede van uwen Staet oock sal ghedyen: daer-en-boven verheugh' ick my te sien een soodanigh fondament van een bestendigh Accoort tusschen Engelandt ende uwen Staet, gelijck sonder twijffel wesen sal de verkiesinge die ghy gedaen hebt van een Persoon, voor dewelcke de Koningh mijn Heer ende Broeder soo veel teederheydt heeft, soowel door Inclinatie, als door Alliantie, waer van d'eene sal obligeren alle sijne Vrienden om allerhande goed voor uwen Staet te procureren, ende bysonderlick

In Londen den elfden *Augusti* sesthien honderts sestigh.

MYN HEEREN,

Uwen seer Geaffectioneerden Vriendt.

JACQUES.

Woensdagh den negentienden zijnde het rapport vande Heeren van Heuckelom ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerde totte Militaire saecken / by continuatie met eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van State gevaceert ende gebesoigneert hebbende / raeckende het renvoy vande Lunenborghse Trouppes: Is naer deliberatie goetgevonden ende verstaen om reden by 't voorsz rapport aengeroert / mitsdesen uyt haer Ho. Mog. resolutie den vyftienden der loopende Maent dien aengaende genomen / te lichten de clausule van dat d'Heer Muller, extraordinaris Afgesante vande Heeren Hertogen van Bronswijck ende Lunenburgh, soude moeten caveren, dat inde doortoght vande voorsz Militie door de Landen van desen Staet ende vande Nabuyren egene foules ofte schaden aende Ingesetenen van desen Staet gedaen sullen werden, welverstaende nochtans / dat ingevalle sulcx boven vermoeden mochte komen te geschieden / de schulden en schaden vande achterstallige subsidien / die inde defectueuse Provincien ten profijte vande Hoogh-gemelde Heeren Hertogen noch uytstaende waren verhaelt soude worden. Voorts wiert den gemelde Raet van Staten versoght / tot het retourneren vande gemelde Lunenburghse Trouppes / ende 't gene daer van dependeerde / de noodige ordre te willen stellen / ende de penningen die tot inkoop van vivres / bagagie / ende 't versorgen vande etappes soude mogen werden vereyscht / te verschaffen uyt de vier tegen 't hondert die 't district vande Generaliteyt moest

moest furneren in alle de extraordinaris petitien / ofte uyt de verdere middelen ende inkomsten van 't Comptoir vanden Ontfanger Generael Volbergen, ende niet uyt de tien duysent guldens die de Provincie van Hollandt maendelijck op 't selve Comptoir moest furneren.

's Anderendaeghs is ter Vergaederinge geleesen de requeste van verscheyde Kooplieden van Hollandt ende Zeelandt, trafiquerende op de Fransche Caribische Eylanden / tenderende ten eynde / dat den Heer Ambassadeur Boreel geordonneert mochte worden by den Koninck van Vranckrijck buyten figure van proces / Staets-gewijse te verworderen reparatie vande schaden door de Ministers vande Franse West-Indische Compagnie aen hen suppliantẽn inde voorsz Eylanden aengedaen / mitsgaders dat in 't toekoomende een vast ende goet Reglement gemaeckt mochte worden; waer op onder een raisonnable recognitie de vaert op de selve Eylanden gecontinueert mochte worden: Ende in allen gevalle dat aen d' Ingesetenen van desen Staet gepermitteert mochte worden / haere uytstaende schulden aldaer sonder eenigh belet te mogen doen betaelen ende ontfangen / oock met Nederlandtsche Scheepen af te haelen. Noch gehoort het rapport vande Heeren van Heuckelom / ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de Fransche saecken / achtervolgens der selver resolutie vanden acht en twintighsten Augusti lest-leeden / gevisiteert ende ge-examineert hebbende / de Missive vanden gemelden Heer Ambassadeur Booreel, geschreven tot Parijs den vier en twintighsten derselver Maent / ende geaddresseert aenden Griffier Ruysch, houdende onder anderen / dat hy over de saecke vande voorsz geintereſſeerde Kooplieden van Hollandt ende Zeelandt gehandelt hebbende op de Caribise Eylanden / nu bekoomen hadt eene replijque tot wederlegginghe vande abusive reedenen ghebruyckt by de West-Indische Franse Bewinthebberen / om het ongelijck aengedaen te verschoonen; maer alsoo den Koningh hem ende haer Ho. Mog. haer die saecke niet anders aen en waren treckende / als alleen gelijck hooge Overheeden in faveur vande Justitie voor haere respective Onderdaenen / ende dat de Franse West-Indische Bewinthebbers ende de Geintereſſeerde Caribis-vaerders uyt Hollandt ende Zeelandt voornoemt / eyghentlijck de partyen waren / met ende tusschen den anderen: Soo versochte hy Heer Ambassadeur te moghen weeten of haer Ho. Mog. intentie niet en waeren / dat inde voorsz saecke alle de geschriften van eysch ende Replyque soude moeten worden ingestelt op den naem alleen vande voorsz Geintereſſeerde Caribis-vaerders / soo als d' antwoort was by 't Hof aen hem overgegeven / namentlijck uyt ende op den naem vande voorsz Franse Bewinthebberen: Waer op gedelibereert sijnde / is goetgevonden ende verstaen / dat aen den meergemelde Heer Ambassadeur gerescribeert soude worden / dat hy alle schriftuuren soude hebben te laeten maecken ende insetten door Advocaten / op en inden naem vande geintereſſeerde Caribis-vaerders uyt Hollandt ende Zeelandt, met ordre om de saeck te recommanderen ende appuyeren soo veel doenlijck was sulcx en daer 't behoorde.

Den twee en twintighsten is ter Vergaderinge ge-exhibeert seeckeren Staet van 't gene de Provintien schuldigh waren in de tachtigh duysent guldens tot verdiepinghe vande Neder-Rhijn ende Yssel / den sesden January lestleeden geron-

geconsenteert / waer op gedelibereert zijnde / is goetgevonden / dat aende respectieve Provintien geschreven soude worden / dat deselve haere defecten in de voorsz geconsenteerde penningen ten spoedighsten willen doen suppleren / sonder van des te doen langer in gebreecke te blyven: Dat voorts oock aende Cheur-Vorstelijcke Brandenburghsche Regeeringe tot Cleeve geschreeven soude worden / datmen echter besigh was om seeckere thien duysent Rijcxdaelders / volgens 't Contract tusschen den Raet van Staten ende hun aenghegaen / voor het opmaecken vande Spuy-cribbe belooft by een te brengen / met versoeck datse ondertusschen / de aenghevanghene reparatie van 't bewuste Schep-hooft, ende 't geene daer aen dependeerde / voortganck wilen laeten gewinnen / sonder sulcx tot grooten ondienst van den Staet in 't Generael / ende vande naest gelegene Provintien in 't particulier / langer te beletten ofte te verhinderen; Ende is by die occasie noch goetgevonden ende geresolveert / te versoecken den welgemelden Raedt van Staten / dat haer E. de voorsz tien duysent Rijcxdaelders of vyf en twintigh duysent guldens / ten spoedighsten aende meer-gemelde Cheur-Vorstelijcke Brandenburghsche Regeeringe / in Conformité van 't voorsz Contract met hun gemaeckt / ten spoedighsten willen doen betaelen uyt de vier tegen 't hondert die 't district vande Generaliteyt moet dragen / in alle extraordinaris petitien / ende uyt de verdere inkomsten van 't Comptoir van den Ontfanger Generael Jacob van Volbergen, ende sulcx niet uyt de voorsz tachtigh duysent guldens tot de voorsz verdiepinge geconsenteert ende geaffecteert.

Hoedanigh de Lunenburghsche Volckeren weder af te voeren / was alhier al vast gestelt; maer Saturdagh den twee en twintigsten met de Lunenburgsche Minister een conferentie zijnde / hebben verklaert dat haer F. F. D. D. hadden geresolveert om de Cavallerye alhier gants te licentieren / ende vande Infanterye vier en twintigh hondert man te senden na Venetien, daer van zy souden onderhouden ses hondert, ende de Republijcke achtien hondert; versochten over sulcx dat alhier mochten werden ge-embarqueert / ende de sake soo langhe secreet gehouden op dat het volck / als dewelcke dit employ souden degousteren / niet en moghte verloopen. Men consenteerde hier in seer geerne.

Ondertusschen procedeerde men op den ouden voet: Den vyf en twintighsten ontvangen een Missive vanden Raet van Staeten / geschreven alhier in den Hage den vyf en twintighsten deses / houdende tot voldoeninge van haer Ho. Mog. resolutie vanden vyftienden der selver Maent / advys raeckende het retourneeren vande Lunenborghse Troupes te voet nae de grensen van Bronswijck ende Lunenburgh. Waer op gedelibereert zijnde / is goetgevonden ende verstaen / dat de noodige patenten / met ende nevens de verdere depeches daer toe specterende / voor en ten behoeve vande selve Troupes verveerdight souden worden / oock sonder resumtie afgesonden / volgens en in conformité vande lijste / hier na volgende geinsereert.

Lijste vande Lunenburghse Compagnien te voet.

De Compagnyen te voet vande Capiteynen { Hoorn en Melleville } Uyt Wesel naer Ens.

De Compagnien vande Capiteynen { van Bulauw Schonevelt } Uyt Grol naer Ens.

De Compagnien vande Capiteynen { Maneken . . . . uyt Brevoort naer Ens.
overſten Mellison
overſten Lt. Plett.
Major Sokhuysen } Uyt Doesburgh naer Ens.

De Compagnien vande Capiteynen { Ebuck Robbick } Uyt Wtreght naer Ens.

Overſten Raefvelt
Overſten Lt. Weyse
Major (onbekent) } Uyt Swol naer Ens.

Overſten Johan Vryheer van Uffelen.
Overſten Lt. Maurits van Kaum.
Major Jooſt Frederick Steenbach. } Uyt Coeverden nae Ens.

De Compagnie vande Capiteynen. { Brabant . . . . . uyt Haexbergen naer Ens.
Hoen . . . . . . uyt Otmarsen naer Ens.
Zeebach . . . . . uyt Enschede naer Ens.

De Compagnien vande Capiteynen. { Otho van Hamersteyn
Erenthal
Eeckbergh } Uyt Hasselt naer Ens.

De Compagnien te voet vande Capiteynen. Rets ende Meyer, uyt Deventer naer Ens.

De Compagnien vande Capiteynen { Kock ende Koninck } Uyt Zutphen naer Ens.

De Compagnien vande Capiteynen { Visthunck
Hartman ende
Wulftopper } Uyt Campen naer Ens.

De

De Compagnien vanden Capiteyn Johan de Moy uyt Leeuwaerden naer Ens.

Waer naer is gehoort het rapport vande Heeren van Heuckelom ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de Militaire saecken / achtervolgens der selver iteratiue resolutien / gevisiteert ende ge-examineert hebbende het advys des Raets van Staten hier bevoorens geformeert over het subject / raeckende de Cassatie ende Reductie van 's Landts Militie : Waer op gedelibereert sijnde is goetgevonden te versoecken ende authoriseren den welgemelde Raet van Staten / om de nieuwe Militie inden jaere sestien hondert vyf en sestigh en naderhant aengenomen / volgens d'ordre vande Lande te licentieren, uytghesondert alleene het Regiment vanden Heere Velt-maerschalck Wurtz, de vyftien Compagnien onder den Collonel Stein Callefelts aengenomen / ende noch van verdere nieuw ghelichte Compagnien op de repartitie van

Gelderlandt	3 Compagnien.
Zeelandt	4.
Wtregt	3.
Vrieslandt	6.
Over-Yssel.	2.
Stadt en Landen	3.
Sulcx te samen	21.

Waer vande namen door de selve Provincien respectivelijck binnen de tydt van veertien dagen aenden gemelden Raet bekent gemaeckt souden worden ; In den verstande nochtans / dat door 't aenhouden vande voorsz een en twintigh Compagnie / de Provintien eygentlijck met geene nieuwe ende duyrende last beswaert te laten / daer jegens wederom uyt de geheele Militie indistinctelijck souden uytsterven / ende in dier voegen successivelijck gelicentieert worden, op de repartitie van

Gelderlandt	1 Compagnien.
Hollandt	12 Compagnien.
Zeelandt	1.
Wtregt	1.
Vrieslandt	2.
Over-Yssel	1.
Stadt en Landen	1.
Te samen als vooren	21.

Dat voorts den gemelde Raet versocht soude worden / gelijck den selven ver-

versoght wiert mits desen / de oude Compagnien te voet en te paert / mitsgaders oock de voorsz twee en vyftigh Compagnien die vande nieuwe provisionelijck souden werden aengehouden / alle te brengen op de nombre van koppen ende paerden / als hier nae volght / ende de overige koppen ende paerden / naer de ordre vanden Lande / als voren / te doen licentieren.

De Guarde van Hollandt tot	150.	Paerden
Compagnie van Prins Maurits tot	100.	
De Guarde van Zeelandt tot	80.	
Compagnie vande Rijngraef tot	70.	
Compagnie vande Prins van Tarante tot	70.	
De Collonels Compagnien yder sterck	55.	
De Compagnien hier in den Hagh yder van	55.	
De Ordinaris Compagnien yeder van	45.	

Voet-Knegbten.

De Compagnie vanden Heer van Noortwijck tot	200.	koppen
De Guarde van Vrieslandt	200.	
De Guarde van Stadt en Landen tot	150.	
Compagnie vande Collonel van Beaumont tot	120.	
Comgagnie van Capiteyn Steenhuysen in Embden	115.	
De vier Compagnien in Embden yder van	110.	
Compagnie van Capiteyn Loan mede aldaer	90.	
De Collonels Compagnien yeder tot	80.	
De ordinaris Nederlantsche Compagnie yder	60.	
De Franse ordinaris Compagnien yder tot	50.	
De ordinaris Guardes van Hollandt yder tot	80.	
De Compagnie vanden Velt-maerschalck Wirtz	115.	
De Compagnien Mariniers de Collonel van	150.	
d' Andere tot	100.	

Donderdagh den seven en twintighsten hebben nae voorgaende rijpe deliberatie / d'Heeren van de Ridderschap / Edelen / mitsgaders de Gedeputeerden van de Steden / representerende de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, uyt den name ende van weghen d'Heeren Borgemeesteren ende Vroedtschappen / hare Committenten / verstaen / geresolveert ende vast gestelt / dat van nu voortaen in de extensien van de Sententien niet meer soude worden ghebruyckt de clausule; Doende recht uyt den name ende van weghen de Hooghe Overigheyt ende Graeffelijckheyt van Hollandt ende West-Vrieslandt, of diergelijcke; maer in plaetse van dien / Doende recht uyt den name ende van weghen d'Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt.

Dat oock alle Officieren / hooge ende lage / in 't instellen van haere Eyschen / ende 't nemen van hare Conclusien / haer insghelijcks daer na souden hebben te reguleren; Dat voorts mede van nu voortaen geene Rechteren in Hol-

Hollandt ende West-Vrieslandt / haer souden hebben aen te matigen / om in hunne Sententien te doen influeren de clausule / Præfererende gratie voor rigeur van Justitie. Ende is tot executie van 't gene voorsz staet / dese haer Ed. Groot Mog. Resolutie aen de Officieren ende Gerechten in den Lande van Hollandt ende West-Vrieslandt toegesonden geworden / om sich / voor soo veel hun aengaet / daer nae te reguleren. Gelijck deselve mede ghesonden is aen Burgemeesteren ende Regeerders van de Steden in dese Vergaderinge Sessie hebben / om te strecken tot derselver narichtinge.

Den negen en twintighsten is gehoort het rapport van de Heeren van Heuckelom, ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden totte Militaire saecken / achtervolgens derselver resolutie van gisteren / met ende nevens eenige Heeren Gecommitteerden uytten Raedt van State in conferentie gheweest zijnde / met ende nevens den Heer Muller, extraordinaris Afgesante van de Heeren Hertogen van Brunswijck ende Lunenburgh, over 't affenden van de Patenten voor der selver Troupen / uyt krachte van haer Ho. Mog. resolutie van den vijf en twintighsten deser gedepescheert: Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden / dat den Agent de Heyde den gemelden Heer Muller soude gaen bekent maecken / dat haer Ho. Mog. meyninge ende intentie was dat de gemelde Lunenburghsche Troupes hoe eer hoe liever uyt den eedt / dienst / ende besoldingen van den Staet wierden ontslagen / ende na de Landen van de gehoorsaemheydt van de hooghgedachte Heeren Hertogen van Bronswijck ende Lunenburgh gerenvoyeert; ende dat den gemelten Raedt van State versocht soude worden / tot des te meerder bevorderinge van 't voorsz ooghmerck van haer Hoog Mog. ten spoedighsten / sonder eenigh tijdt verlies / met den meergemelden Heere Muller over 't returneren van de meergemelte Troupes / ende het gene daer van dependeerde / nader te confereren ende absolutelijck af te handelen.

De Heer Prince op sijn achthien jaren gekomen zijnde / heeft possessie genomen van den Staet van Premier Noble in de Provintie van Zeelandt. De Heeren Staten aldaer hadden alreede in 't jaer sestigh sijn Hoogheydt daer toe gedesigneert / ende men hadt alreede eenigen tijdt te voor gemompelt / dat dese saecke niet beter als door eene personele presentie / ende acclamatie van 't volck soude voltrocken worden. Sijn Hoogheydt was dan in September getoogen na Breda, om te proberen ter Jaght een goedt ghetal Honden hem van den Coningh van Engelandt toegesonden: daer eenige dagen geweest zijnde toogh op *Bergen* op Zoom, alwaer een Jaght der Heeren van Zeelandt gesonden zijnde / scheepten over met sijn ordinaris Hofs Domestiicken. Het verder verhael is te sien in de volgende Brief aen haer Hoogheydt de Princesse Groot-Moeder van den achtienden September.

Doorluchtighste Hooghgeboore Vorstinne, Genadige Vrouwe.

ICk neme de vryheydt U Hoogheydt in alle onderdanigheyt te adviseren 't gene van dage alhier is gepasseert; ontrent *half twaelf* is den Hofmeester van sijne Hoogheydt gegaen na boven daer de Staten van *Zeelandt* vergadert wa-

ren, ende soo vervolgens uyt sijn Hoogheydts naem bekent gemaeckt de komste van sijne Hoogheydt, met een compliment daer toe behoorende, waer op hem versochten van wat buyten te staen, ghelijck dede; een quartier uyrs daer nae wederom binnen komende, heeft de Secretaris van 't Landt *de Hubert* het woordt gedaen, ende ghesegt uyt de name van de Staten, dat over de komste van sijne Hoogheydt waren verheught, ende sijn Hoogheyt oock met alle respect ende genegentheydt soude komen ontfangen; De Heeren van *Middelburgh* gingen datelijck daer na af, ende lieten de Raden vergaderen, alwaer geresolveert wierde, dat men sijn Hoogheyt met alle middelen van beleeftheyt ende respect souden ontfangen, ende oock alle de Burgers laten in 't gheweer komen; Een yeder was even seer verheught over de komste van sijne Hoogheydt, uytghenomen eenighe, ghelijck het wel te presumeren is, die het gaerne anders hadden ghesien, maer merckten wel dat de Kaert versteecken was, en dien-volghende niets dorsten segghen; De Klock een uyre, ginck ick met de Heer van *Odijck* ende den Hof-Meester na sijn Hoogheydt, die ontrent het Casteel *Rammekens* al gints en weder zeylde, wachtende aldaer antwoordt, ende om te weten op wat manier best soude binnen komen; Wy bleeven daer omtrent *twee* uren zeylen gints en weder, op dat de Burgerye konde tijdt hebben om in 't gheweer te komen, ende alles verder konde in ordre wesen. Daer lagen menighte van Scheepen voor ende omtrent *Rammekens*, soo Oorloghs-Scheepen, Oost-Indisch Vaerders, als andere, daer wy rontom, ende door ende weer door seylden; sy schooten seer met het Canon, ende wy oock haer antwoorden met de kleyne stuckjes, die wy op het Staten Jacht hadden, ende was op alle die Scheepen de grootste vreughde, die men kan imagineren, ontrent *drie* uren voeren de Haven in, ende omtrent de punct komende, schooten wy *vijf* a *ses* mael het Canon af, tot teecken dat sijne Hoogheydt daer was; De Secretaris van 't Landt quam sijne Hoogheydt eerst in het Jacht salveren, ende een Compliment doen van wegen de Staten: Daer na quamen de Heeren van *Middelburg*, tot ontrent *seven* a *acht* in 't ghetal, met haer Pensionaris den Heer *de Jonge*; haer Compliment oock gedaen hebbende, gingh sijne Hoogheydt met haer uyt het Jacht in een Carosse met *ses* Paerden, vergeselschapt met eenighe andere Heeren, daer volghde een groote suite van Carossen met *ses*, *vier* ende *twee* Paerden, en brachten sijn Hoogheydt, passeerende door de Burgerye die aen wederzijden waren gerangeert, ende dapper schooten, in de Abdye in het Huys daer haer Hoogheden hoogh-loffelijcker memorie altijdt hebben gelogeert gheweest, ende haer Logement gehadt; sijn Hoogheydt wierde daer noch omtrent een kleyn quartier uyrs door de meer-ghemelde Heeren van *Middelburgh* onderhouden, ende die daer nae haer afscheydt namen. Een weynigh tijdts daer nae quamen de Heeren Staeten en Corps sijn Hoogheyt oock welkom hieten, te weeten van yeder Stadt een, vergeselschapt met de Heer Raedt Pensionaris de Heer *de Hubert*, die het woordt, ende uyt haer naem een goede harangue dede, met veel expressien van blijdtschap ende genegentheydt. Als die wegh waren, soo quamen daer nae de Heeren Gecommitteerde Raden, verghelselschapt met de Heer Raedt Pensionaris, ende de Secretaris *Huybert*, doende den Raedt Pensionaris oock wederom het compliment; De Heer *Stavenisse* van *Zierickzee*, ende

ende de Heer van *Kruyningen* waren absent; Daer nae quamen de Heeren van *d'Admiraliteyt*, ende de Heer *Steengraft* haren Secretaris, die het woordt voerde, daer na de Heeren van de Raeden van *Vlaenderen*, de Staten van *Walcheren*, als mede de *Geestelijckheydt*, maer dese lesten heb niet konnen bywoonen, om dat het laet viel, ende niet langer derfde blijven, vreesende den tijdt soude voor by zijn om u Hoogheydt dit te konnen notificeren. Het is niet uyt te drucken de meenighte van menschen die van alle kanten quamen, de Straeten waeren niet te ghebruycken, de Daken ende Vensters van de Huysen waren swart van Volck, jae selver de Boomen, de Masten van de Scheepen, de Luyven opgepropt van Volck, ende een yeder even groote ghenegentheydt ende blijdtschap toonende; men konde nauwelijcks in huys komen, door het ghedrangh van 't Volck, zijnde de heele *Abdye* vol beset van Volck, Karossen, ende de Borgerye daer wel omtrent *twee* uuren langh niet dan salves schooten, soo langh als sijn Hoogheyt uyt het Venster lagh, ende oock meenighte van Karossen daer voor by quamen, vol *Dames* ende *Iuffrouwen* om sijn Hoogheydt te sien; Ondertusschen quamender noch meenighte van particuliere Heeren, ende van de principaelste Burgers sijn Hoogheyt verwelkomen; het soude te langh vallen u Hoogheydt t'adviseren de praetjes die onder de Gemeente al om gaen, ende de grooten yver ende genegentheydt van deselve. Men heeft desen avondt niet ghedaen dan schieten op alle hoecken van de Straten, ende veele meenighte van Vuerpijlen, dat ick geloove meest den geheelen nacht noch sal duyren, ende de Klock al *thien* uren geslagen is. De Burgers seggen, als sy het wat te vooren hadde geweten, andere dingen in 't werck soude hebben gestelt, maer is alles in soo korten tijdt noch al seer wel gedaen: ick sal u Hoogheydt morgen adviseren, hoe de andere saecken sich morgen sullen stellen, noopende de possessie van de *eerste Edele*, maer nae dat ick kan hooren sal dit geen swarigheydt altoos hebben, ende niemandt sal sich daer tegen stellen, soo dat alles na wensch is gegaen tot noch toe, ende morgen alles sijn volkomen succes sal hebben, daer niet aen te twijffelen is. Morgen sal ick sien met sijn Hoogheydt te spreecken weegens het adjusteeren van de Commissien, ende 't geene noch verder werdt vereyscht, ende my daer inne in alle getrouwigheydt sal dragen; veele sullen door dit werck zijn gesurpreneert, voornamentlijck die gene die andere Concepten hebben voorgehadt: Die van ter *Veere* sullen resolut gaen, men kan de blijdtschap uyt de oogen sien van de wel-geintentioneerden, ende de verslagentheydt van d'andere: hoewel yeder sigh even genegen ende voldaen toont.

Hier mede

Doorluchtighste Princesse, Genadighste Vrouwe, bidde Godt Almachtigh U Hoogheydt te bewaren in langhduyrige en voorspoedige gesondtheydt. In Middelburgh den *achthienden* September *sesthien hondert acht en sestigh*, 's avonts ten *elf* uren.

Ende uyt dit volgende naerder Relaes.

Den

DEn *negenthienden September*, 1668. *Woensdagh* voormiddagh zijn de Heeren Pensionarissen van *Middelburgh* ende *Zierickzee*, als Gecommitteerde van de Heeren Staten van Zeelandt, sijne Hoogheyt komen versoecken, omme sijn Persoon in de Vergaderinge te presenteren, ende aldaer plaetse te nemen als *Eerste Edele*, gelijck oock daer op terstont naer eenige Complimenten sijne Hoogheyt met de selve Heeren naer boven is gegaen, door 't ghedrangh van honderden van menschen, onder 't geroep van *vivat Orangie*, geaccompagneert voor ende achter met menighte Officieren ende Heeren van qualiteyt gemelde Heeren Gecommitteerden setten sijne Hoogheyt in 't midden, alle de suite bleef buyten de Kamer van de Heren Staten, en heeft sijne Hoogheydt geset, en wesende in den stoel van de *Eerste Edele* aen haer Ed. Mog. gedaen een mondelinge aenspraeck, ende daer na de selve by geschrifte overgelevert, soo als die in Druck is uyt-gegeven. En voorts met een goede hermonye ende eenparigheydt van alle de Leden *Sessie* genomen, ende den Eedt (die de Comperanten ter Vergaderinge gewoon zijn te doen, afgeleght, ende voorts nevens de andere Leden ende Comparanten verscheydene besoignes gedaen.

Den *negenthienden* September, 1668. Naer-middagh zijn de Heeren van de Magistraet van *Vlissingen* sijn Hoogheydt komen verwellekomen, ende veel gelucks wenschen, met versoeck van haer de eere te willen doen van sijne Stadt eens te komen besien, 't welck sijn Hoogheyt aennam, ende den dagh nam op Saterdagh.

Den *twintighsten* Septemb. Donderdagh 's morgens quamen de Steden van *Ter Goes*, *Zierickzee*, ende *Ter Tholen*, sijne Hoogheyt yder apart congratuleren ende geluck wenschen met de Staet ende qualiteyt van *Premier Noble*, oock met eenen instantelijck versoecken, omme hare Steden mede te willen koomen aendoen, dat sijn Hoogheydt declineerde, ende voor dees tijdt excuseerde, voorts ginck sijne Hoogheyt de Magistraet van *Middelburgh* op 't Stadthuys bedancken, ende van daer weder na de Vergaderinge, daer hy tot over een uyren bleef.

Naer den eeten ginck sijne Hoogheyt de Heeren van *Ter Goes*, *Zierickzee*, *Ter Tholen* ende eenige andere Heeren van de Regeeringe salueren, ende voorts wat wandelen door de Stadt, ende langhs de Scheepmakeryen vande Admiraliteyt ende Oost-Indische Compagnie, gedurigh gevolght met een overvloedige confluentie van menschen, soo dat sijne Hoogheyt met de Carosse, die rontsom open ghedaen was, qualijck de straten konde passeren, gheduyrigh al roepende *vivat Orangie*; de Klocken op den Toorn, en de Trompetten op de Schepen, ende andere in de Abdye geordonneert, speelden nacht ende dagh *Wilhelmus van Nassouwen*, t'Savonts veel Vuyr-wercken, ende andere vreughde-teeckenen, ende alle dagen een Compagnie Borgers inde Wapenen.

Den *een en twintigsten* Sept. Vrydag 's morgens ten negen uyren, is sijne Hoogheyt weder in de Vergaderinge gegaen, ende de Staten ghesondeert of het selve aengenaem soude wesen dat den Persoon, den Heer van Odijck by hem wierde ghestelt om by sijn absentie dessels plaetse als *Eerste Edel*, waer te nemen ende bekleeden, ende is by alle de Leden verklaert den voornoemden Heere van Odijck haer aengenaem te sullen wesen.

Des middaeghs is sijn Hoogheyt van de Staten van Zeelandt seer heerlijck getra-

tracteert, duyrde tot 's avonts ten negen uyren eer sy scheyden, daer waren oock eenige Vuyr-wercken, ende al gheduyrigh gheblasen *Wilhelmus van Nassouwen*, 't is of het alle dagen Kermis was.

Den *twee en twintighsten* Sept. Saterdag voor middag is sijn Hoogheyt van *Middelburgh* met desselfs Suite gereden naer *Vlissingen*, ende wiert sijn Hoogheyt met groot respect van de Heeren van *Vlissingen* ontfangen. Ende gingh sijn Hoogheyt eerst naer sijn huys, ende van daer achter uyt na de Veste, alwaer de Schepen op het Vlacke ende ontrent voor *Vlissingen* Batailleerden, ende dapper het Canon losten, dat seer vermaeckelijck om sien was, van daer gingh sijn Hoogheyt naer het Stadt-huys tusschen de Borgerye heen, daer naer als sijn Hoogheyt aen Tafel gingh, soo quam de geheele Borgerye op de Marckt voor het Stadt-huys, ende daer soo sterck salves schooten als oyt ghehoort is, dat duyrde wel drie uyren langh ende gestadigh.

Na den eeten, te weeten, tusschen de Spijs ende het Bancquet geregaleert met een *Commedie* die op het Stadt-huys gespeelt is, het is niet te seggen de groote genegentheyt ende blijdtschap die een yder thoonde op de straten, kayen, vensters, daken, schepen, die al waren swart van Volck. Daer sijn Hoogheyt passeerde, waren aen beyde zyde de straten gerangeert met Borghers, die lustigh salves schooten, de straten souden anders niet te gebruycken zijn geweest, want daer was sulcken menighte van menschen, dat niet weete waer van daen zijn gekomen, en seer veel luyden van fatsoen, die van Middelburgh daer gekomen waren, om alle dese Ceremonien te sien; Als sijn Hoogheyt van de Magistraet van Vlissinghe sijn af-scheyt nam, soo wierde sijne Hoogheyt van de selve vereert met een goude Flesse vol met Ducaten; De Militie stont al-te-mael in Wapenen buyten de Poort in een Veldt, ende als sijne Hoogheyt daer voor-by passeerde, salves schoten. Sondagh soude sijn Hoogheyt in de Kerck gaen.

Op Maendagh den *vier en twintighsten* Sept. soude by den Heer Predicant *de Mey*, gedaen werden een Oratie in de Nieuwe Kerck, die al gedruckt is.

Alle de Leden staen seer verset en verwondert, over het groot verstandt en uytnemende conduicte van sijn Hoogheyt, soo in de Vergaderinghe als anders.

Des middaeghs is sijn Hoogheyt by de Heeren ende Magistraet van Middelburgh op het Stadt-huys getracteert.

Op Dingsdagh, den *vijf en twintighsten* September. Is sijn Hoogheyt binnen sijn Stadt van Ter Veere getracteert, ende van daer des avonts naer Breda.

De Oratio Votiva, of aenspraeck vanden beroemden Theologant de Mey, Predicant tot Middelburgh was tuym wat de Geestelijckheyt al-reede en Corps hem hadt toegheseyt / als sy hem tot Middelburgh quamen congratuleren.

1. Reg. 3. 11. 12. *En God seyde tot hem: daerom dat ghy dese sake begeert hebt, en niet begeert en hebt voor u veele dagen, nogte voor u begeert en hebt ryckdom, nogte begeert en hebt de ziele uwer Vyanden; maer hebt begeert verstant voor u: om gerigt saken te hooren. Siet ick hebbe gedaen na uwe woorden: siet ick hebbe u een wijs ende verstandigh*

standigh herte gegeven, dat uwes gelijck voor u niet geweest is: ende uwes gelijck na u niet opstaen en sal. Selfs oock dat ghy niet en hebt begeert, heb ick u gegeven, beyde rijckdom ende eere: dat uwes gelijck niemandt onder den Koningen alle dagen zijn en sal. Ende soo ghy in mijne wegen wandelen sult, onderhouden mijne Insettingen ende Geboden, gelijck als u Vader David *ghewandelt heeft: soo sal ick oock uwe daghen verlengen.*

Quale elegantissimum in cælo simulachrum sui Deus solem atque lunam infixit: tale in civitatibus ejus exemplum est atque lumen Princeps, jura Dei similis qui dat mortalibus æque, scilicet recta præditus ratione, idque habens divinum, non sceptrum, non fulmen, non tridentem. Plutar.

Non prius desinit genus humanum in malis versari, quam aut homines rectè verèque Philosophantes Rerumpubl. Gubernationem adepti fuerint, aut hi qui gubernant, divina quadam sorte verè Philosophentur. Plato.

Oratio Votiva, ofte Heyl-wenschende Aenspraeck, aen den Alder-Doorluchtighsten Wilhelm Henrick, Prince van Orangien, Grave van Nassouw, &c.

Alder-Doorluchtighste Prince.

'T GEene in voorleden tyden geseght is van het geslachte der *Scipiones*, datse geboren waren om Carthago te overwinnen; dat vertrouw ick dat met meerder reght ende luyster mach vermeldt worden van U Alder-beroemste Afkomste, datse van Godt aen ons Vaderlandt geschoncken is, om het selfde van de dwingelandye der *Spangiaerden* ende gewisse-dwanck der *Paus-gesinde* te verlossen. Dit doet my gelooven, dat de Goddelijcke, ondoorgrondelijcke voorsienigheyt, een gantsch groote, ende onder veele andere, een seer uytstekende weldaedt, aen onsen Staet bewesen heeft, als na het verplaetsen uwes Vaders na de Hemelsche Woon-steden, door uwe Geboorte, als een nieuw Licht op onse Aerde verschenen is, welckers opkomste als van een nieuwe Son, de duysternisse onses Vaderlandts heeft doen op-klaren, ende de onweders onses bedroefden Staet ende der gemeene rouwe, in een aengename stilte ende een helder licht van verquickinge ende vreughde verandert heeft. Soo datmen niet sonder oorsaecke twyffelen mochte, offer meer reden was van droefheyt om de Doodt van U Vader, ofte van een ghemeene blijdtschap, over uwe Geboorte. Want het niet en kan gelochent worden, dat niet minder de opkomende deught, dan de eyndigende te achten zy. Ende wy hoopen met een oprecht vertrouwen, dat wy door U soo veel konnen verkrygen, als wy bekennen door U Vader verlooren te hebben. Ende ghelijck uwe Ouders (welckers gedachtenisse een onsterffelijcken Lof verkregen heeft) ons Vaderlandt hebben verlost, en van een seer verachten, tot een gansch heerlijcken Staet gebracht; dat ghy alsoo de selfde daer by sult helpen bewaren en beschermen, 't welck voor geen minder deugt, dan

dan het verkrygen te achten is, volgens het oude seggen, *non minor est virtus quam vincere parta tueri.*

Want het schijnt dat ghy tot dese hope geboren ende op-gevoedt zijt, ghelijck dit ghenoeghsaem blyckt door de alghemeene toe-juychinghe van alderley persoonen, van wat beroepinghen, Staet ende Hoedanigheyt de selfde oock mogen zijn, selfs tot de Kinderen, soo Meyskens als Jongers toe, in welckers opvoedinge ende vrome genegentheydt, de hope gegront wordt van de volgende *Eeuwe*: soo dat ons dese verwachtinghe, als door een Hemelsch Orakel, schynt aengeboden, ja verseeckert te werden.

Sulcks dat wy niet te gemoet sien, noch selfs wenschen, dat ghy door den drift der Krijghs-macht, (gelijck den Romeynschen Keyseren meermalen ghe-schiedt is;) ofte door een blinden ende onvasten yver der Onderdanen; maer door het wijs ende voorsichtigh beleyt onser Hooge Maghten, ende gemeene genegentheyt des Volcks, tot die waerdigheyt mooght gevordert worden, welcke uwe Hoogheyt betamelijck, ende onsen Staet voordeeligh wesen mach. Want het en kan noch Hoogh noch Lager-standts-persoonen onder ons onbekent zijn, dat door de uytsteeckende Dapperheyt uwer Voor-vaderen, onsen gansch machtigen ende niet min wreeden Vyandt, eerst tot Treves, ende daer na om Vrede van ons (die hy soo hart ende verachtelijck gedruckt hadde) te versoecken, ja af te bidden, gedwongen is geworden. Hoe menige Steden hebbense hem ontnomen, hoe vele soo Velt-als Zee-slagen overwonnen, hoe gevarelijcke aenslagen ontset, hoe vaste voornemens ende inbeeldingen sijnes herten vernietight? Gemerckt sy de uytnemenste voorsichtigheyt, met de voordeftighste kloeckmoedigheyt vereenight hadden.

Wy en hebben van onsen Vyandt geen Vrede ge-eyscht, op dat wy niet en souden schynen overwonnen te zijn; noch en hebben oock die (alse ons aengeboden wiert) niet verworpen, op dat wy nies en souden voor trotse ende hoovaerdige Overwinners geacht worden. Want daer en is niet heerlijcker voor een Staet ofte Prins, dan dat een yder sie ende bevinde, dat hy, ende den Oorloge rechtveerdelijck kan aenvangen, ende geluckelijck eyndigen. Ende seeckerlijck, de uytkomste heeft geleert, dat daer andere Koningh-rijcken, Republijcken ende Landen, door den Oorloghe bedorven ende verarmt worden; dat in tegendeel dese Landen, door de alder-hevighste Oorlogen, tot den grootsten Rijckdom, Aensien ende vaste Regeeringe gekomen zijn.

Want uwe Voor-vaders hadden geleerdt de Doot te verachten, door een onoverwinnelijcke liefde van ons Vaderlandt ende Vryheyt, aengeset door een onversadelijcke begeerte van Deught en Eere. Sy en gingen niet alleen hare Officieren ende Krijghs-knechten voor, met last ende bevelen, maer met der daet ende haer eygen Exempel; sulcks datse niet alleen het Ampt van een voor-ganger ende aenleyder, maer van een Soldaet selfs betrachteden: ende dat in soodanigen tydt, als de hitte van den Oorlogh van geheel Christenrijck, in dese Landen alder-meest ende alder-vast, hare zitplaets genomen hadde; soo dat het scheen, als offer niet om een kleen Lant, maer om de Heerschappye by na, van gansch Europa gestreden wiert.

By dese vermaerde dapperheyt, ende kloeckmoedigheyt der gemelde Helden, welcke

welcke wel mach vergheleken worden by de alder-beroemste voor-beelden der vorige Eeuwen; was noch vergeselschapt een ongemeene deftigheyt, bescheydene zedigheydt, beleeftheyt, ende weldadige goetwilligheyt omtrent alderley Onderdanen; waer door de gemoederen wonderlijck tot erkentenisse, stantvastige trouwe, ende een hertgrondige weder-liefde overtuyght ende getrocken wierden. Ende door dese Deughden, hebbense de Nijdt ontvloden, den hoogmoet ter neder gevelt; ende de haestige veerdigheyt, (welcke lichtelijck in een onbedachte lichtveerdigheyt uytvalt,) door wysen raedt ende voorsichtige beradingen, niet alleen als met een toom bedwongen, maer oock ten goede, tot ernstiger uytvoeringen van hooge voornemens gematight ende bestiert.

Ons Vaderlandt ende Vryheyt heeft in oude tyden de aldermachtigste Vyanghe hadt, namentlijck de Romeynen, ende daer nae den Spangiaerden, een volck (gelijck *Annæus Florus* getuyght) dat van ouds door de wapenen vermaert geweest is; doch tegen beyde is het Overwinner ghebleven door de Zegen des Alderhooghsten Godts; eertydts onder de Wapenen der kloeckmoedige Batavieren, ende nu onlancks, inde rechtveerdige saecke, gemainteneert door de kennisse van krijghs-ordre en onverwinnelijcke couragie uwer Voor-vaderen: waer doorse by-na alles hebben volbraght, dat de sterffelijckheyt vatten kan. Onder haer Beleyt is ons Vereenight Nederlandt, door het gerughte van hare voordeftige Daden, door overvloedt van Rijckdom, ende aenwas van Krachten, aen allen Vyanden tot een schrick geworden.

Als ick dit alles in het binnenste van mijn verstant overlegghe ende aendachtelijck bedencke, soo en kan ick niet dan oprechtelijck hopen, vierichlijck wenschen, ende Godt Almachtigh ernstelijck bidden, dat ghy in geen der ghemelde Deughde, den Roem uwer Voor-vaderen meught verminderen, maer veel eer vermeerderen, ende noch verder verheerlijcken. Om welcker oorsaeck ons Vaderlandt verblydt is, ende sich hooghlijck roemt het leven gegeven te hebben aen dien, van welcke sy nu de seeckerheyt ende bescherminge van hare dierbare verkregen *Vryheyt* ende gerustigheyt verwaght; sulcks dat wy niet van nooden hoopen te hebben, van vremdelingen geregeert, ende verdedight te werden.

Dese hoope wordt in ons versterckt door de groote beginselen van statige deftigheydt, veerdigh verstandt, goedertierene bescheydentheyt, ende andere deughden, welcke boven de mate des Ouderdoms, van een yder met vreughde ende verwonderinge, (selfs in het gelaet van uwe Hoogheyt) gespeurt worden. Soo dat wy niet en twijffelen, of het sal oock uwe betrachtinge wesen, 't gene in voorige tyden, van den Keyser *Trajanus* geseght wiert, dat hy soodanighen Overste wilde zijn over sijne Onderdanen, hoedanigen hy een Onderdaen zijnde, gewenscht hadde. Ende dat van *Titus* eertydts verhaeldt wiert, datter noyt yemant droevigher van hem wegh ginck, dan hy hem hadde begonnen aen te spreecken. Want soo hebben uwe Hoogh-loffelijcke Voor-vaderen ghedaen, sulcken vryheydt gevende om haer aen te spreecken, sulcken lichten toeganck om yets te versoecken ofte te klagen; dat daerse in waerdigheyt vele Princen te boven gingen; nochtans door hare gespraecksame beleeftheyt, minder dan de geringhste scheenen te wesen.

Difficile

Difficile dictu est (seght *Cicero Lib 2. off*) *quantopere conciliet homines comitas, affabilitasque sermonis.* Het en is qualijck uyt te sprecken wat een gunste ende liefde by de Menschen verweckt de beleeftheyt ende lieftallige gespraecksaemheyt. Ende insonderheyt wanneer de weldadigheyt daer by vereenight is; Want *Pytagoras* heeft eertydts, met goede reden getuyght, datter twee dinghen van Godt den Menschen gegeven worden, die verre de voortreffelijckste zijn, ende de Goddelijcke gelijckenisse aldernaest komen: namentlijck de waerheyt te kennen, ende andere wel te doen. Van den Keyser *Titus* wordt verhaelt, dat hy op seeckeren tijdt, soude geseght hebben. *Hodie non regnavimus, quoniam neminem beneficio affecimus.* Wy en hebben van dage niet geregeert, om dat wy aen niemandt eenige weldaedt gedaen hebben. Achtende dat de Regeeringe meer gelegen is in het weldoen aen de Onderdanen, dan in de hoogheydt der Heerschappye. Wat is de oorsaeck geweest, dat den Keyser *Augustus* met eenparighe stemmen der Roomsche Raedts Heeren, ende algemeen toe-juychen der Borgeren, *een Vader des Vaderlandts* genaemt is? Ende dat de Romeynen voor sijnen welstant ende gesontheyt soo veel geloften ende wenschen gedaen, ende de Ridders twee dagen langh sijn Geboorten-dagh gevyert hebben, dan alleen om dat hy soo wijslijck, matighlijck ende goedertierentlijck gheregeert hadde. Wat was de reden, dat over de siekte van *Germanicus* de Vader van *Caligula*, geheel Roomen ontroert was, ende door sijne doodt, in een algemeene droefheyt bespeurt wierdt; als om dat hy niet alleen door sijne bysondere kloeckmoedigheyt ende voorsienigheyt vermaert was, maer aldermeest, om dat hy soo vriendelijck ende goedertierentlijck geregeert hadde.

Soodanigen Opperhooft maeckt een Staet geluckigh, welcke niet door hoogmoed, maer door sijne eygen waerdigheydt: niet door blinde gunste, daer de verdiensten sijner Hooghloffelijcke Stamme, tot hoogheydt verheven wordt. Soodanigh een vereyscht de bewaringhe onser Vryheyt, welcke wy (niet min als de kloeckmoedige Romeynen) meer gewoon zijn dan het leven selve te achten. Soodanighen Voor-ganger ende aensienelijck Opperhooft is noodigh om onse Oorlogen vlijtelijck uyt te voeren; ende om door de ballance sijnes ontsaggelijcken beleydts ende omsichtige voorsorgen, de voorvallende verschillen te helpen voor-komen, ofte immers te doen ophouden. Want daer moet nu boven alles voor gesorght worden, dat ghelijck onse kleene saecken, van seer slechte beginselen, tot dese groote Heerlijckheydt, tot verwonderinge van de gantsche Weereldt opgheklommen zijn; door innerlijcke beroerten van Burgerlijcke tweespalten, niet weder verbroken oft immers merckelijck vermindert worden.

Hier toe leydt ons de hope, dat niet minder in uwe Hoogheydt, als in Prins *Maurits*, (die ons Vaderlandt ende Naem een eeuwigen cieraedt heeft toeghebracht,) waerachtigh bevonden worde die Spreuck, welcke hy als door een voor-seggenden geest, soo van sich selven, als uwe Hoogheydt, tot een voorbeduydinge der loffelijcke Opkomst ende Daden ghebruyckt heeft; *Tandem fit surculus arbor*, eyndelijck bekomt van een kleene Spruyt een verhevenen Boom. Want ghy zijt na de doodt uwes Vaders, als uyt den by na afghehouden Stam van Orangien, van een kleyne spruyte, alreede in weynigh Jae-

ren, boven verwachtinge op-gekomen, ende tot een steunsel onser Republijcque geworden.

Pythagoras heeft de onwetende Heydenen wijs ghemaeckt, dat de Zielen der Menschen, na hare doot, in de lichamen der Beesten verhuysden; ende daer door heeft hyse doen de Beesten vreesen, ja in eere houden. Maer dit leert ons de waerheyt, dat de *Spirituales*, ofte levende ende levendigh-maeckende geesten der vromer Helden, in de Lichamen harer Nakomelingen afvloeyen; waerom deselve nevens haer, in hooger-achtinge moeten gehouden worden. Dit bevestigt ons de bevindinge in uwe Hoogheyt, in welck de deughden uwer hoogh-loffelijcker Voor-ouderen, begonnen herstelt te worden, ja door te schijnen ende als een nieuw leven krygen. Door welckers heerlijcken glans onse gansche Provintie, ende bysonderlijck dese onse Vaderlijcke Stadt, door uwe Hoogheyts alder-eerste aenkomst in de selfde; als door een alder-grootste, onverwachte overwinninge ende seer blyde tydinge, met een algemeene ende extraordinare vreughde, van de minste tot de meeste toe, is aengedaen: soo dat alle aengesichten in een bly gelaet verandert zijn, aller herten van vreughden op springen, ende op allerley wijse, teyckenen van hoogh-achtinge ende eerbiedigheydt, ende te ghelijcke van alle heyl ende gheluck-wenschingen vertoonen. Een seecker bewijs van een wonderlijcke liefde ende een voor-bode van hooger heerlijckheyt.

Waerom wy niet konnen twijffelen of het sal in uwen Opganck oock bevestigt worden, 't gene dese Provincie als haer spreeckwoordt gebruyckt heeft, *Luctor & Emergo.* Ick worstele ende kome het te boven. Want de gestalte deser aerdtsche ende ondermanige saken is altoos soodanigh bevonden, datse noyt langhe blijven konnen in een ende selfde staet, ende nergens in minder tijdts, dan in den opperstea top van voorspoedt berusten konnen. Maer zijn gewoon te dalen op datse weder rijsen mogen; even ghelijck nae de nacht den dagh, na den winter den somer; na de leeghste ebbe den hooghsten vloedt; ende in ons eyghen Lichamen, na een gevaerlijcke sieckte, meermalen een sterckel gesondtheyt ende beter gematigheyt gewoon is te volgen. Soo schijnt het insghelijcke, dat door het af-sterven uwes Vaders, (welckers gedachtenisse gepresen zy) nae dat onsen Staet tot een ghewenschte Vrede, volkomen ruste ende aensien gebracht was; den luyster uwer Alder-doorluchste Afkomste, voor een tijdt langh, als door een tusschen-komende Eclipsis, ten deele verduystert is geworden; doch gelijck wy van herten wenschen ende hoopen, tot gheen ander eynde, dan om door uwe loffelijcke Deughden, weder tot hooger Glorye op te klimmen. Ende dat ghy sult navolgen de uytnementheden van Prins *Maurits*, ende uwe andere Voorvaderen, welcke in haer leven zijn bemindt ende seer waerdigh geweest by hare Onderdanen ende Vrienden, vreesselick voor hare Vyanden, ende van beyden hoogh geacht ende ge-eert. Want sy sagen in haer een ongelooffelijcke stercklte des gemoedts, een kloeckmoedigheyt onder alle de Europische Vorsten uytstekende, ende dat het bysonderste was, een seer wijs beleydt ende voorsichtighen Raedt, gematight na de voortreffelickheydt harer grootmoedigheydt.

Het zy dat men van boven na beneden neder daelt, ofte van beneden nae de opperste saken met sijn ghedachten opklimt; allesins wordt het waerachtigh bevonden, dat alles in *dryen* volmaeckt is. Want de Wetenschappen ende Konsten

sten worden door *drie* dingen tot haer volheydt ghebracht, namentlijck de *Natuyr, Verstandt* ende *Oeffeninge*. De gantsche lichamelijcke natuer neemt haren oorspronck uyt de drie *Hooft-stoffen*, de *Aerde*, het *Water* ende de *Locht*; want het Vyer en is geen Hooft-stoffe, maer een verwermende ende alles bewegende kracht, sonder welcke in de Hooft-stoffen, door der selver vermenginge, geen leven en kan veroorsaeckt worden. Ja dat meer is, de onvergelijckelijcke ende oneyndige onbegrijpelicke Godtheydt is in *drien* volmaeckt. De eerste onder de Mathematische Figuiren is den *Drie-hoeck*, welcke door geen min noch meer, dan *drie* Linien voltrocken wordt. Ghy zijt in u Alder-edelste Geslachte zedert de opkomste deser Landen, de *Derde van dien Naem Wilhelmus*, en wy hopen dat uwe Hoogheydt den *Dry hoeck* van hare wijdt-beroemtheydt, door uwe uytstekende Deughden vervullen sult. Ende gelijck de Sterren geen schijnsel en hebben dan om de aerdtsche Lichamen te verlichten, dat oock alsoo alle uwe gaven ende bequaemheden niet dan ten goede van ons gemeene best sullen besteet worden. 't Welck geluckelijck geschieden kan, indien nevens den suyveren Godtsdienst, de gerechtigheyt neerstelijck geoeffent werde, welcke beyde de sekerste panden zijn van een gemeene ruste. Dit zijn de Deughden welcke (gelijck *Augustus* eertijdts seyde) de Menschen Gode gelijck maken. Want door deselfde worden eerst de menschen aen Godt, ende daer na aen malkanderen, ende aen hare Overheden met een onverbreeckelicken bandt van Liefde ende Eendraght vereenight. Aengesien door de gerechtigheydt de Onderdanen van gewelt, ende de Overheden van kleynachtinge bevrijt worden. *Het is* (seght Salomon Prov. 16.12.) *der Koningen grouwel godtloosheyt te doen; want door gherechtigheydt wordt den Throon bevestight. De lippen der gerechtigheydt zijn het welgevallen der Koningen: ende elck een van haer sal lief hebben, dien die rechte dinghen spreeckt.* Het en voeght niet seyde eertijts de wijt-beroemde *Cyrus*, dat die over andere heerschen, arger zijn dan hare Onderdanen: en daer en kan gheen vaste Regeringe wesen, daer de deught niet geoeffent en wort.

Ende insonderheydt is hier toe noodigh een geheyligde wijsheyt, welcke alles overtreft, ende als het eerste roersel is in de verstandighe Ziele, sonder welcke geen saecke vromelijck ende geluckelijck kan uytgevoert worden, Want, *al wat u lusten mach* (seght wederom den alderwijsten Koningh Salomon Prov. 3.15.) *En is by haer niet te vergelijcken. Lanckheyt der dagen is in haer rechterhandt, in hare slinckerhant Rijckdom en Eere. Hare weghen zijn wegen der Lieffelijckheydt, ende hare paden Vreede. Sy is een Boom des Levens den geenen diese aengrijpen; ende elck een diese vast houdt, wordt wel geluckzaligh.*

Wegh dan met die menschen, welcke meenen datter voor een Prins niet min dan wijsheyt nootsaeckelijck zy, daer nochtans de wijsheyt van een Regent weggenomen zijnde, niets overigh en blijft dan den ydelen tytel van een Prins, den Cypres-boom niet ongelijck, welcke wel een schoone gestalte heeft, maer gheen vruchten en geeft. Aende voorsichtigheydt en deught van een Prins hanght menighmael den welstandt van het gantsche Volck, om dat hy een voorbeeldt ende gelijckenisse van Godt op Aerden is, volgens het geene Godt selfs van hooge Overheden getuyght, Psalm 82.6. *Ick hebbe geseght ghy zijt Goden, ende zijt alle Kinderen des Alderhooghsten.* Want gelijck onder de metallen, het gout in schoon-

heyt

heyt ende waerdigheyds boven allen uyt steeckt; soo mede onder alle deughden, die tot het wel-leven des menschen noodigh zijn, de wijsheydt: door welcke de voorleden saecken bedacht, de tegenwoordighe geschickt, ende de toekomende voorsien worden. Dese is een volkomen schilt teghen alle voorvallen van de ongestadige verwisselinge der menschelijcke saken; een bedwangh van alle ongeregelde herts-tochten; een behulp-middel teghen bedriegelijcke aenlockingen; ende een wel gevest ancker tegen allen aenstoot der boose; dat door geen gewelt gebroken, noch door eenigen list ofte wrevel der verkeerde menschen los ghemaeckt kan worden. Want het geene de oogen zijn in het Lichaem, en het recht-snoer in de Bouw-kunst, dat is de wijsheyt in de Republijcque; om goeden raedt uyt te vinden, vergaderingen te houden, gerechtigheyt te pleghen, de Regeringe staende te houden, het gemeen beste te beschermen, ende om alles te verrichten, dat tot den gemeenen welstandt gewenscht wordt. Ende gelijck *Plato* ghetuyght, de wijsheyt is den leytsman aller deughden, de meesterse des levens, den voerman van de bequaemheden ende alle Geestelijcke krachten der Ziele, den den bestierder der menschelijcke daden, welckers opperften stoel haer fondament geleght heeft in denght der Princen, ende in de liefde en eerbiedigheyt der Onderdanen. Sonder dese wijsheyt vervallen de grootste saecken door haer eyghen last ter neder, even als een Lichaem dat van sijn Ziel en Geest berooft is. *Door my* (seght de Goddelijcke wijsheyt, Prov. 8. 15.) *regeeren de Koningen, ende de Vorsten stellen gerechtigheydt. Door my heerschen de Heerschers, ende de Princen, alle Richters der Aerde.* Godt geven nu dat in uwe tyden, na soo veel beroerten ende geluckige afgeleghde Oorlogen, als een nieuwe ende gheluckiger Eeuwe van ons beleeft werde, in welcke de beste Wetten, Godtzaligheydt, ende alle eerlijcke Wetenschappen ende Konsten floreren mogen, de Landen gerustelijck gebouwt werden, de Zee vryelijcken bevaren, ende allen oprechten Handel geluckelijck gedreven worden.

Maer aengesien de wetenschap sonder deught in een schadelijcke loosheydt, ende de groote macht in een onredelijcke wreetheyt verandert: soo is insonderheyt in de Princen, de rechte Deught, ware Godtzaligheydt ende een oprechte vromigheyt van nooden. Want gelijck een Stierman star-oogt op sijn Compas, om na het selfde sijnen cours te stellen; soo zijn aller Onderdanen oogen op het voorbeeldt der Vorsten, om het selfde ten quade, ofte oock ten goede na te volgen. *Regis ad exemplum totus componitur orbis.* Waer op *Salomon* siet Prov. 29. 12. *Een Heerscher die op leugen tale acht geeft; alle sijne dienaers zijn godtloos.* Ende in tegendeel, Prov. 20. 8. *Een Koningh sittende op den Throon des gerichts, verstroyt alle quaedt met sijne oogen.*

My dunckt dat die niet qualijck van de deught en hebben gheoordeelt, welcke geseght hebben datse een bysonder eygen goet is van de mensche: want de rijckdommen en zijn in haer selven noch goedt noch quaedt, maer na dat het gemoet is des bezitters, doense voordeel of schade; Die dinghen welcke een gedaente hebben van heerlijckheyt en waerdigheyt, zijn gantsch onseker, broos ende ongestadigh. Het vermaeck ofte de wellust is wel goedt, maer die hebben wy met de beesten gemeen: de deught alleen, welcke de ongeregelde ende onstuymighe herts-tochten door reden bedwingen in ordre brengen, ende ten goede bestieren kan,

kan, is een eyghen uytstekende goet voor den Mensche. 't Welck aldus zijnde, moetse niet allen in een Prins wesen, maer behoort soo veel uytnemender in hem bevonden te worden, als hy in Hoogheyt en Waerdigheyt boven andere verheven is. Ick soude meer seggen, indien ick niet geleert en hadde, dat men by de Hooge Overheden ende aensienelijcke Vorsten, niet dan korte redenen behoort te gebruycken.

Celsitudini tuæ addictiss.

16 9/19 68

J. de MEY.

De aenspraeck/ die sijn Hoogheyt dede aen de Staten van Zeelandt, luyde als volght:

Edele Mogende Heeren,

WY hebben niet langer konnen onthouden ons Persoon en diensten aen U Ed. Mog. te komen presenteren, en particulierlijck te bedancken voor alle de Eere, Gunste en Genegentheyt die Ons van Onse geboorte en teere Jaren af tot noch toe door U Ed. Mog. overvloedigh zijn bewesen, ende wel specialijck van aen Ons te hebben geconfereert den Staet van eerste Edele, soo als die by Onse Doorluchtige Voor-vaders in dese Provintie is bekleedt ghewórden, volgens U Ed. Mog. Resolutie van den *sevenden* Augusti *sesthien hondert en sestigh*, die U Ed. Mog. niet alleen als een onderpandt van hare liefde en affectie t'Onsewaerts binnen de Paelen van hare Provintie hebben gemanifesteert, maer oock ge employeert als een krachtigh Argument tot de generale genegentheyt die Wy het geluck hebben, tot ons Persoon ende Huys in alle de Provintien te vinden, *te meer gaende te maecken*, hebbende U Ed. Mog. de goetheyt gehadt daer inne by alle occasien met een bysondere affectie te continueren, en die Ons noch onlangs inden Jare *sesthien hondert ses en sestigh* te kennen te geven U Ed. Mog. hertelijcken wensch, dat den tijdt mocht wesen vervult, dat Wy de voorseyde qualiteyt van *eerste Edele* souden konnen exerceren.

Ende nademael, Ed. Mog. Heeren, den voorseyden tijdt daer toe nu is rijp geworden, vermits u Ed. Mog. hebben goet gevonden dat sulcx soude geschieden, soo wanneer Wy soude gekomen zijn op onse *achthien Jaren*: En dat wy eerstdaeghs over dien tijdt staen te komen op ons *negentiende* Jaer, soo hebben Wy geoordeelt, dat Wy u Ed. Mog. wensch en begeerte niet na verwachten souden hebben beantwoort en voldaen, ingevalle Wy langer hadden getardeert om te komen joüisseren en possessie nemen van het geene dat u Ed. Mog. soo obligeantelijck gelieven te noemen een Pandt van hare aldergrootste ende innerlijckste affectie tot ons Persoon.

Dit is dan de oorsaecke Ed. Mog. Heeren, dat Wy ons in u Ed. Mog. hooghaensienelijcke Vergaderinge komen presenteren, om alhier met danckbaerheyt te betuygen, dat Wy de qualiteyt van *eerste Edele* bysonderlijck sullen employeren en gebruycken, an door de Gedeputeerde, die Wy ingevolge van u Ed. Mog.

voornoemt Resolutie van den *sevenden* Augusti *sesthien hondert en sestigh* daer toe sullen nomineren, doen employeren en gebruycken, tot de meeste Eere en Welstant van de loffelijcke Regeeringe van dese Provintie ende onderlinge *Harmonie* van alle der selver Leden, ende soo veel in Ons vermogen sal wesen, de noodige correspondentie met alle de Leden van de *Unie* te onderhouden en te vermeerderen, en wel specialijck met de Provintie van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt*, die van alle tijden met u Edele Mog. hebben gestaen in een particuliere *Unie en Verbintenisse*, ende voorts te verseeckeren dat alle het ghene wyders in ons vermogen is, by ons oprechtelijck en met yver sal werden ge-employeert tot u Ed. Mog. meeste dienst en welvaert van hare goede Ingesetenen en Onderdanen, ende dat Wy alsoo ghetrouwelijck sullen op volghen de loflijcke voetstappen van onse Doorluchtige Voor-Ouders, die de Fondamenten van het heerlijck Gebouw van dese Republique hebben helpen legghen, en alles voor de Vryheyt en Religie opgeset, ende daer wyders by voegende de overgroote ghenegentheyt, die Wy uyt onse eygen beweeginge hebben om u Ed. Mog. allesints te behagen, oock hare hoogh ende gerechtigheden, nevens de andere Leden van dese hooge Vergaderinge voor te staen, soo sullen wy tot besluyt u Ed. Mog. verseeckeren, dat wy allenthalven ons devoir sullen doen om vordere kennisse te bekomen van de rechte Gronden en Maximen van u Ed. Mog. loffelijcke Regeringe, ende ons alsoo tot bevorderinge van der selver Interesten en Welvaert meer ende meer bequaem te maecken. Den grooten Godt biddende van herten dat hy sijnen Zegen, over u Ed. Mog. Persoonen en Loffelijcke Regeringe, genadelijck wil continueren en vermeerderen.

U E Edele Mog. geaffectioneerde Dienaer

G. PRINCE d'ORANGE.

De Heer van Odijck compareerde ter Vergaderingh van haer Ho. Mog. Maendagh den eersten October / sonder eenige contradictie / ende nam sessie als eerste van Zeelandt, doch in de Provintie hadden die van Sierickzee sich geopposeert: om dat hy niet in Zeelandt was gebooren / ende om dat de Heer van Cruningen was sijn Vrouwen Oom. Doch d'andere seyden / dat in 't een ende 't ander meermaels was gedispenseert.

Tegen 't geheel werck wiert in Hollandt oock anders niet ghesegt / als dat sijn Hoogheyt uyt den Hage scheydende geen kennis daer van had gegeven aen niemandt van de hare / oock niet aen de Heeren die tot sijn educatie waren gestelt.

Andere twijffelden oock of sijn Hoogheydt sijne saecke daer door niet wat meer verachtert als gevordert hadde: oordeelende dat Hollandt soude improberen de formaliteyt: dat sijn Hoogheyt had behooren de saecken ghedaen te hebben deur gedeputeerde / latende aen de Leeden van Zeelandt haer vrye deliberatie: die sy scheenen niet gehadt te hebben deur de groote acclamatie van de Gemeente ende Geestelijckheyt: sijnde seecker dat de Leeden of eenighe der selver voor hadden op dat stuck van den Adel eenigh reglement te maecken.

Im-

Immers dat het was van quade consequentie / door acclamatie ende gunst van de Gemeente (daer van 't voorgaende eenighe teecken ghegeven) tot ter Chargen te komen. Doch wiert oock daer tegen geseyt / vox populi vox Dei. Maer ick seg / dat die spreuck niet vast gaet: inde H. Schriftuyre hebben wy een exempel / dat de Kinderen van Israel eenparighlijck haer stemmen gaven ende riepen tegen Moyses, ende het gulde Kalf gingen vieren ende aenbidden: soo en was dan dese stemme des Volcx, niet de stemme Godts. Ondertusschen liep de Oratio votiva seer tegen de maximen / deductien ende het edict perpetuel van Hollandt. In Zeelandt ontbrack onder de Leeden geen genegentheyt om dit werck niet te precipiteren. Maer alsoo sy sagen dat d'andere met het werck voort wilden / ende sy het qualijck konnen beletten / soo om de resolutie alrede in 't jaer sestigh genomen / als dat sy / het belettende / souden in 't oogh loopen van de Predikanten ende Gemeynte: soo sijn sy te rade ghewoorden haer de gewillighste te toonen; om den danck daer van te hebben. Ende sijnde een jus quæsitum aen de Prince / 't welck (soo gepretendeert wiert) reede soo veel jaren langh / de Heere Prince t'onrecht was onthouden. Maer door haer stopheyt ende ongereedtheyt tot de Collatie van 't Stadthouderschap / toonden genoegh / dat sy liever hadden gecontinueert onder haer ses, als om een Priemier aen te nemen / die van noch twee disponeren konde / noch daer en boven aen te nemen.

Ende Hollandt, om die ongereetheyt tegen te gaen resolveerde den acht en twintighsten September wat volght.

Extract uytte Resolutien vande Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, in haer Ed. Groot Mog. Vergaderinge genomen op

Vrydagh den *acht en twintighsten* September *sestien hondert acht en sestigh.*

DE Raedt Pensionaris heeft ter Vergaderinge gerapporteert dat de Heeren haer Ed. Gr. Mog. Committenten, hebbende in gevolge ende tot voldoeninge vande selve Resolutie vanden *twee en twintighsten* deses overwogen, hoe, ende in wat manieren van wegen dese Provintie soude konnen ende behooren geprocedeert te worden, ingevalle d'een of d'ander Provintie buyten vermoeden, nu of namaels quamen te resolveren tot verkiesingh van een *Stadthouder of Gouverneur van haer Provintie*, oock presumeren mochte deselve op haer particuliere commissie t'introduceren inden Raedt van State, ende wat *provisien* daer jeghens van nu af aen soude konnen ende behooren gheadhibeert te worden, van verstant ende van advyse waren dat het met 't intresse van dese Provintie *incompatibel* was, dat by de jegenwoordige constitutie vande Republicq, daer haer Ed. Groot Mog. om goede ende fundamentele redenen het *Stadthouderschap* van hare Provintie hadden *gemortificeert*, d'andere Provintien echter buyten vermoeden procederende tot verkiesinge van een *Stadthouder*, deselve souden introduceren inden *Raedt van State*, ende met haer *aensien* soo wel, als met haer *stemmen* haer Ed. Groot Mog. alsdan *versoucken* met subventie of imminentie van de proportie die haer Ed. Groot Mog. ten aensien van haere groote

groote *contributie* in den selven Rade door 't ghetal van *drie* Raden uytten haren, tegen *een* of *twee* uyt yeder Provintie altijts hebben gehadt: daer ter contrarie de reden dese zijn, dat haer Ed. Groot Mog. alsdan, om redenen voornoemt, veel eer wat meerder behooren te werden geadventageert.

Dat voorts oock de gemelde Heeren haer Ed. Groot Mog. Gecommitteerden naer examinatie van alle *d'oude* Instructien vande gemelde Raden, met de retroacten daer op applicabel, mitsgaders oock van jegenwoordige fluctuerende Instructien met d'onvoltrocken deliberatie, daer op van tijdt tot tijdt ghehouden, niet hadden konnen vinden, dat d'andere Provintien eenigh reght tot introductie van Stadthouder, als inden Rade van State was competerende, veel min dat daer toe eenige Obligatoire conventie of over-giften waren gepasseert, maer dat ter contrarie gants evident ende palpabel was, dat noyt de meyningh ende intentie van yemant vande Bondtgenooten was gheweest, dat d'andere Provintien haer Stadthouder, die sy moesten verkiesen, souden brengen in den Raedt van State, als sy selfs, om reden van Staet, gheen Stadthouder meer souden komen t'eligeren, of andersints niet mede van ghelijcke gesagh ende voordeel souden konnen jouvisseren, als notoir ende hant-tastelijck zijnde, dat alle de Wetten ende maximen van dese vrye Republijcque zijn gefundeert op gronden van gelijcke ende reciprocatie, ende dat daer en boven oock tegen alle æquiteyt ende billickheydt stryden soude, dat de *drie* Provintien, te weten, *Zeelandt*, *Vrieslandt*, ende *Stadt en Landen*, of yemant vande selve soo notablen Voor-reght tegen de *vier* andere Provintien soude wesen toegestaen, na dat deselve *vier* andere Provintien, aende voorsz *drie*, tot bereyckinge van eene *generale harmonye*, tusschen alle de Provintien ontrent het voorsz Point, ofte 't geene daer ontrent is, soo liberale aenbiedingh hadden gedaen.

Dat mitsdien op de voorsz graden ende menighvuldige redenen, by monde in breede gededuceert, haer Ed. Groot Mog. ongehouden waren oock niet souden konnen, ofte sonder relief van hare Hoogheyt mogen gedoogen, dat van wegen eenige Provintie ofte Provintien yemandt uyt oorsake, dat hy tot Stadthouder of Gouverneur mochte wesen verkooren, of onder eenige andere pretext buyten vrywilligh consent van haer Ed. Groot Mog. in den Rade van Staten gheintroduceert soude werden, ende dat sulcks oock dienvolgende by eene peremptoire Resolutie alhier vast gestelt, ende voorts d'andere Bondtgenooten op de bequaemste manier bekent gemaeckt, oock metter daet gepractiseert soude behooren te werden, sonder dat daer jegens eenige indraght by overstemmingen, of andersints te gedoogen; Waer op gedelibereert zijnde, hebben de Leeden 't voorsz Advijs generalijck overgenomen, om daer op te vorderen de Resolutie van de Heeren hare Committenten.

Ende is voorts goedt gevonden, dat by provisie ende middelerwijle van weegen haer Ed. Groot Mog. ter Generaliteyt gepresenteert sal worden. in wat voegen de voorsz instructie van den ghemelden Rade van Staten is blijven fluctueren, sonder dat tot noch toe d'advijsen van de respective Provintien ingekomen zijn op 't laetste Concept by den gemelden Rade opgestelt; ende by haer Hoogh Mog. den *sesthienden* December des Jaers *sesthien hondert drie en vijftigh* deselve Provintien toegesonden, om daer op hare Staets-gewijse Resolutie te formeren,

ren, ende in te brengen, met verſoeck, daer over in een naeder beſoigne bekent ende ſmakelijck te mogen maecken de reſolutie by haer Ed. Groot Mog. op't voorſz ſubject te arreſteren. Ende dat voorts mede uyt den naem ende van weegen haer Ed. Groot Mog. Conferentie ſal werden aengeſtelt met de Provintien van *Gelderlandt*, van *Uytrecht*, *Over-Yſſel*, om deſelve de voorſz fondamenten ende peremtoire redenen wel in te ſcherpen, ende daer op, is't doenlijck, mede met de ſelve een eenparigh beſluyt te maeken, daer toe de Heeren Gecommitteerde Raden, ende andere Gedeputeerden ter Generaliteyt geauthoriſeert ende geluſt worden mitſdeſen.

Maer Zeelandt ging'er mee deur: hebbende d'andere-geſinde in die Provintie het te verre laten komen / 's anderen daeghs den negen en twintighſten ontfingen een Miſſive van de Heeren Staten van Zeelandt, geſchreeven tot Middelburgh den twee en twintighſten deſer / houdende in effect/ dat alſoo haer Ed. Mog. goedt gevonden hadden / dat den Heer Willem van Naſſou, Heer van Odijck, Gecommitteerde van de eerſte Edele in hare Vergaderinge / ſoo wanneer ſijne gelegentheydt ſulcx ſoude toelaten / ofte oordeelen ſoude haer eenige dienſt te konnen doen / ter Vergaderinghe van haer Hoogh Mog. ſoude compareren / om de beſoignes van't Landt met ende beneffens hare andere Gedeputeerden waer te nemen / den gemelden Heer van Odijck met credentie aen haer Ho. Mog. hadden willen voorſien: verſoeckende deſelve daer toe te willen aennemen ende erkennen als naer behooren / ende voorts volkomen geloove te attribueren: Waer op omvrage gedaen weſende / is den meergemelden Heer van Odijck in de hooghgemelde Vergaderinge van haer Ho. Mog. gecompareert / verwellekomt / ende heeft vervolgens Seſſie genomen.

Aldus is gegaen des Princen reyſe naer Zeelandt. Yder oordeelde daer van na ſijn paſſie / gelijck gemeenlijck. Wat ſal ick'er van ſeggen? de beſtgeſinden ſpraecken'er met geen lof van: dat de Prins was minderjarigh: dat de Staten van Hollandt waren ſijn Tuteurs: hy hadt haer hier in niet gekent: men konde het dirigeren / dat deſe reyſe was aengeleydt / om de Princen Tuteurs te obligeren, of / om hem (na ſijn appetijt) t'avanceren / of anderſints / om Zeelandt van haer Intereſt meer ende meer te vervreemden. d'Andere ſeyden / den Prins hadt ſlechts poſſeſſie genomen; Zeelandt hadt voor hem niet nieuws gedaen / maer 't is boven mijn Hooft / Apelles ſeyde tot een Schoenmaker die van ſijn Schilder-kunſt wilde oordeelen: ne ſutor ultra crepidam.

Den tweeden October ſijnde ter Vergaderinghe nochmaels voortgebracht ſeeckere Memorie / by ofte van wegen den Heer Chriſtiaen Adolph, Hertoge van Holſteyn tot Zanderburgh; gepreſenteert / houdende klaghten tegens den Coningh van Deenemarcken over 't afnemen van ſijne Landen / met verſoeck dat haer Ho. Mog. tot ſijne reddinghe ende protectie ſoude ghelieven te coöpereren: Is na deliberatie goedt gevonden / dat aen den Reſident la Maire geſchreeven ſoude worden / dat hy by den hoogh-gedachte Coninck / ende elders aldaer te Hove van nooden weſende / alle krachtighe devoiren ſoude hebben aen te wenden / ten eynde den gemelten Hertogh van Holſteyn ſoo veel te recht moghte worden geholpen / als 't eenighſints mogelijck ende doenlijck ſoude zijn; ende dat den Heer Chariſius, extraordinaris Envoye van meer

hooghst-ghemelte Coningh / door een ofte meer Heeren Gedeputeerden tot de saecken van Deenemarcken versoght soude worden de debvoiren by den voornoemden Resident le Maire te doen / met sijne goede Officien te willen secunderen.

Ingesien / nu oock de Regeeringh tot Zaleé was verandert / ende gekomen in handen van den Coningh Tafileth, door welcke verandering van Meester wierdt veroorsaeckt / dat teghen d'oude Tractaten de roveryen in de Middelandtse Zee waren hervat: soo hebben haer Ho. Mog. op [illegible], nae overlegh of niet yets ende wat tegen soodanige rooveryen alreede ghepleeght ende die noch verder van dat Volck te gemoete wierden ghesien / met vruchte gedaen ende ondernomen soude konnen ende behooren te werden; goedt ghevonden dat den Consul van desen Staet / tot Zaleé resideerende / soude worden gelast ende geauthoriseert / om met die van de Regeeringe aldaer in onderhandelinge te treeden / op het Formulier ende den voet van voorgaende Tractaten / ende niet alleen alle debvoiren aen te wenden / ten eynde deselve Tractaten moghten worden gerenoveert / maer oock dat middelertijdt aen de Schepen / die aldaer ten uytbuyte wierden geequipeert / stricte ordre moghte worden gegeven / dat de selve geen subjecten van desen Staet souden hebben te beschadigen; ende dat hy Consul voornoemt van de voorsz sijne aen te wenden debvoiren by alle occasien aen haer Hoog Mog. bericht ende reeckenschappen soude hebben te geven / sonder van des te doen eenighsints in ghebreecke te blijven.

's Anderen daeghs hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Vrieslandt ter Vergaderinge bekent gemaeckt / dat de Heeren hare Principalen sich hadden geconformeert met haer Ho. Mog. resolutie den vijf en twintighsten October lestleeden genoomen / raeckende de cassatie en reductie van 's Landts Militie: Waer op gedelibereert zijnde / hebben haer Ho. Mog. de gemelde Heeren Gedeputeerden daer vooren bedanckt / ende goedt gevonden dat de aenteeckeninge van deselve Heeren Gedeputeerden achter de voorsz resolutie gestelt / soude worden geroyeert / oock hier van kennisse ghegeven aen den Raedt van State om te strecken tot haer E. narichtinge.

In Over-Yssel stelden de Lunenburgse Volckeren niet weynigh de pijpen / wanneerse in de neus kregen werwaerts hadden te marcheren: de Ruyterye / siende dat men voor hadt haer te casseren / ende hebbende dese ende geene noch eenigen pick op haer Officiers / mutineerden opentlijck / onder decksel dat sy haer soldy-gelden noch niet alle en hadden ontfangen; schooten een Ritmeester onder de voet / en questen verscheyde andere / ja ontsagen niet haren Generael / den Grave van Nassau met de Pistool te attaqueren. De voetknechten veel met Vrouwen ende Kinderen beswaert / siende dat sy voort souden moeten / hadden die hier gaerne in 't Landt gelaten; maer soo tot Uytrecht, als elders wierdt sulcks by Placcaet en afroepinghe verbooden: dit maeckte de Soldaten desperaet / ende de Staten van Over-Yssel, die daer mede meest waren beswaert / vreesende dat dese eerste ongheregeltheydt maer een kleyne openbaringe was van een smertelijcke consequentie, schreeben dat haer Hoog Mog. in tijdts daer voor wilde wesen / gelijck oock gheschiede / ende wierdt goedt

goedt gehouden dat de Militie van den Staet de marche ende afdanckinghe soude zijn. Nu stondtmen oock den Lunenburghschen Minister Muller toe / dat de vier en twintigh hondert Voetknechten souden geembarqueert worden in 't Texel.

Den achtsten zijn weder versocht ende aengemaent de Heeren van Heuckelom, en andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte Militaire saecken / dat haer E. alnoch in gevolge van haer Ho. Mog. resolutie van den achtsten October lestleden wilden visiteren ende examineren het advijs des Raedts van State / geformeert alhier in den Hage den sesten der selver Maendt / tot voldoeninge van haer Hoog Mog. voorgaende resolutie van den drie en twintighsten Augusti / over het subject / of eenige petitien gedurende den voorleeden Oorlogh gedaen ende uytgegeven / mits den gemaeckten Vrede / ofte oock om anderen voorgevallen veranderinghen niet voor een gedeelte soude dienen gediminueert te worden / ende daer van ten spoedighsten rapport te doen.

Zijn Hoogheydt de Heer Prins van Orangien quam den negenden October 's avondts weder in den Hage, sonder ghetught: alleen de Heeren ordinaris Gecommitteerde ter Generaliteyt hebben den elfden hem wesen begroeten / ende door woorde van de Heer Reygersberge in substantie betuyght haer sonderlinge vreughde in de welstandt van sijn Hoogheydts persoon / ende insonderheydt dat de gemelte sijne Hoogheydt met goede lijfs gesondtheydt / soo wel als particuliere satisfactie / sijne reyse uyt Zeelandt hadde volbracht / en aldaer door mijn Heeren de Staten van Zeelandt hare principalen / ten respecte van sijn Hoogheydts hooge qualiteyten / was vereert geworden met het Primier-Nobelschap / en by gevolge tot het eerste en aensienelijckste Lidt van die Provintie geassumeert / 't welck sy niet en twijffelden / of soude strecken tot eere ende luyster van die Provintie in 't particulier / ende goedt verstant tusschen de Bondt-genoten / als mede wesen soude een beginsel / waer op van tijdt tot tijdt de hooge en aensienelijcke Bedieningen / en Illustre Chargen van de Heeren sijn Hoogheydts Voor-Ouderen / hooger memorie / successivelijck op sijn Hoogheydt souden komen te devolveren / versekerende voorts ghemelte Heeren gedachte sijne Hoogheydt / van der selve goede meninge en intentie tot des selfs dienst / presenterende ten dien eynde met den Heere van Odijck des selfs Gedeputeerde altijdt en alomme te sullen houden een nauwe en oprechte Correspondentie en vriendtschap.

Waer op sijn Hoogheydt in substantie / in klare / nette / distincte en wel geraisonneerde woorden heeft geantwoordt / dat hy de opgemelte Heeren Gedeputeerde seer bedanckte voor haer betuyghde genegentheydt tot sijn persoon / ende dat hy blijde was dat de Heeren Staten van Zeelandt hem van dat Employ possessie hadden laten nemen / en dat hy sich verseeckerde / dat het selve soude strecken tot luyster van de Provintie / bedanckende voorts gemelte Heeren voor de genomene moeyte / als oock aengeboden correspondentie met den Heer van Odijck, die gedachte sijne Hoogheyt verseekerde / dat hy Heer Odijck, trouhertelijck soude trachten te cultiveren.

Ter selver tijdt wiert gedruckt dit oudt Placcaet van Keyser Carel de vijfde, want in dien tijdt ter Vergadering van Hollandt tratteerde de selve materye / tot

tot contentement vande Steden: maer tot groot misnoeghen van het platte Landt/ dienvolgens van het Lidt der Ridderschap ende andere / die Heerlijckheden besaten. Ende/ soo t' achten/ om den Adel in devotie te houden.

EXTRACT.

KArle, by der Gratien Godts, Roomschen Keyser, altijdt Vermeerder des Rijcx, Koningh van *Germanie*, van *Castille*, van *Leen*, van *Grenade*, van *Arragon*, van *Navarre*, van *Napels*, van *Cicillo*, van *Maillorque*, van *Sardaine*, vanden Eylanden *Indien*, ende vaster Eerde vande Westersche Zee; Eertz-Hertoge van *Oostenrijcke*, Hertoge van *Bourgeigne*, van *Lotbrijck*, van *Brabandt*, van *Lemburgh*, van *Lussenburgh*, &c. Grave van *Vlaenderen*, van *Artoys*, van *Bourgoigne*, Paltsgrave ende van *Henegouwe*, van *Hollandt*, van *Zeelandt*, van *Ferette*, van *Hagenault*, van *Namen*, &c. Prince van *Swave*, Markkgrave des H. Rijcks, Heere van *Vrieslandt*, van *Salins*, van *Meckelen*, vande Stadt, Steden ende Landen van *Uytrecht* ende *Over-Yssel*, ende Dominateur in *Asia* ende *Afrique*. Allen den genen die desen onsen Brief sullen sien, Saluyt. Van wegen ons beminden de Burgemeesteren en Regeerders van onsen bemuyrden ende besloten Steden, in onsen Lande van *Hollandt*, wesende ontrent *twintigh* in getale, Is ons vertoont en te kennen gegheven geweest, hoe dat ons voorsz Landt van *Hollandt* seere kleyn is, en niet ofte luttel meer dan 't *vierendeel* van onsen Landen van *Brabandt* ofte *Vlaenderen*, en welck Landt naer sijn staet ende conditie gedragen heeft diversche lasten, ter cause vander beden en subventien ons geconsenteert by den Staten ons voorsz Landts, en om de penningen van dien te vinden en vervallen, de voornoemde Thoonderen uyt krachte van onsen Brieven van Octroy by hen van ons verworven, op gestelt diversche Excysen ende Ongelden, op den Wijnen, Bieren, Granen, Torven ende andere Waren, ende dragen omtrent een *derdendeel* van der *Schildt-tale van Hollandt*, daer by onse beden ende andere ommeslagen gegadeert werden. Ende al is 't soo dat niemandt geoorloft en ware den voorsz Steden eenigh hinder ofte letsel te doen in 't opbeuren vanden selven, of die Inwoonders directelijck of indirectelijck uyten voorsz Steden te trecken, desen niet teghenstaende veele ende diversche Persoonen hebben hen vervordert op te stellen op 't *Platte Landt*, *Brouweryen*, *Weveryen*, *Loyeryen*, een groot werck van *Timmeryen*, als *Sluysen* ende anders, mitsgaders diversche andere *Neeringen ende Ambachten*, die men in beslooten Steden gewoonlijck is ende behoort te doen, tot onderhoudenisse der voorsz Steden, ende dat noch arger is, poogen ontrent der selver Steden, Vryheden, op te stellen *Tapperyen*, *Backeryen*, ende diergelijcke, daer door veele onrusten van vechten ende doodtslagen gheheuren, ende andere bedroch geschiet inde Waren ende Neeringe, sonderlinge alsoo op 't selve Platte Landt geen behoorlijcke Ordonnantie ende toesicht en is, Soo dat, op hoope van goede koop, ende t'ontgaen d'excysen ende andre ongelden, die Inwooners der voorsz Steden, dagelijcx poogen in 't heymelijck ende openbaer de selve Waren, op 't voorsz Platte Landt te koopen: ende dat meer is, vertrecken uytten voorsz Steden, en gaen woonen op 't voorsz Platte Landt, doende aldaer hunne Neeringen, al 't welck de voorsz Thoonders tot diversche

stonden

stonden te kennen gegeven hebben, den Commissarissen van onsen wegen ghe-ordonneert, sonder dat sy tot andere provisie hebben konnen geraecken, dan dat wy henluyden verleent hebben Brieven van *Advise*, addresserende aen onsen lieven ende ghetrouwen den eersten en andere Luyden van onsen Rade ende Reeckeninge in *Hollandt*, daer af geen effect na gevolght en is, mits dat den meestendeel Ambachts-heeren zijn, hebben de Landen, Heerlijckheden inde voorsz platte Landen, ons versoeckende, dat ons believen souden te interdiceren op seeckere peynen, geen *Brouweryen, Weveryen, Loyeryen, Timmeryen, Backeryen, Tapperyen*, ende andere Neeringhen ofte Ambachten, die men doet in Steden, meer te onderhouden op 't *platte* Landt van *Hollandt, Stryen, Putte*, ende al dat onder 't Landt van *Hollandt* gereeckent wort, sonderlinghe beroerende de *Backerye* ende *Tapperye*, tot *thien hondert roeden*, omtrent der Vryheyt vanden voorsz beslooten Steden, Bevelende den genen die des contrarie geattempteert hebben, daer van te desisteren, ende ophouden, Authoriserende de Officiers vande voorsz Steden, den overtreders te mogen apprehenderen ende doen corrigeren, niet tegenstaende, dat heure Jurisdictie soo verre niet en streckt, ende op al doen expedieren onse opene brieven in behoorlijcke forme. Op welcke vertoogh wy den voornoemden Thoonderen hebben verleent opene brieven van Commissie op onsen lieven ende getrouwen Raedt ordinaris in onsen Rade van *Hollandt, Mr. Joost Zasbout*, by den welcken hy geordonneert ende ghecommitteert was, met hem genomen een Adjunct, niet suspect, hem te transporteren over al in den Steden ende andere plaetsen in onsen Lande van *Hollandt*, daer 't van noode wesen soude ende aldaer hem informeren op de saecken voorsz, met heuren dependentien, daer op hoorende ende communicherende metten Ambachts-heeren, ende anderen die daer by interest souden mogen hebben, ende 't selve communicerende den voornoemden van onsen Raede ende Reeckeninge in *Hollandt*, geen Ambachts-heeren wesende, ende al t'samen overseynden met sijn advijs, de welcke Commissaris volgende sijne Commissie, ende met hem genomen een Adjunct, hem geinformeert heeft van wegen vande voorsz Steden, wat Neeringen ende Ambachten men dede op 't voorsz *platte* Landt, ende wat *Brouweryen, Tapperyen* ende *Backeryen* gehouden werden ontrent den voorsz Steden, ende daer op heeft doen dagen den Ambachts-heeren, ende anderen die daer by mochten interest pretenderen, hebbende Landen ende Heerlijckheden in 't voorsz platte Landt, dewelcke gecompareert zijn in den getale van seftigh Persoonen, of daer omtrent, ende na dat de voorsz Commissaris heeft met henluyden gecommuniceert op die saken voorsz, hebben hen geopposeert jegens de begeerte van de voorsz Steden, ende overgegeven heure redenen van oppositie by geschrifte, innehoudende veele ende diversche Articulen, versoeckende gehoort te zijn in Justitie, op 't voorstel van de voorsz Steden, voor den President ende Luyden van onsen Grooten Raedt, of sommierlijcken voor den voorsz Commissaris, presenterende te verifieren binnen seeckeren korten tijdt, ende dilay, de feyten in heuren voorsz Articulen ende oppositien begrepen, op welcke Articulen de voorsz Thoonderen niet en hebben willen antwoorden, want sy niet en hebben willen komen in Proces, seggende dat notoir was, dat uyt saecke vande Ambachten ende Neeringen die men dede op 't *platte* Lant,

ende ontrent den voorsz Steden, deselve depopuleerden ende gingen te niete, ende die Dorpen van dage te dage verbeterden, dewelcke parthyen gehoort, de voorsz Commissaris heeft sijn gebesoigneerde gecommuniqueert den voorsz van onsen Rade ende Reeckeninghe, geenen Ambachts-Heerlickheydt hebbende in 't voorsz platte Landt, die daer op heurluyder advijs gegeven hebben, soo oock gedaen heeft de voorsz Commissaris, ende heeft al t'samen ons overghesonden, ende sichtent den voorsz Thoonderen hebben ons ernstelijck versocht ende gebeden, henluyden te voorsien op heurluyder begeerte, ende doen expedieren onse opene Brieven in sulcke saecke dienende. *Doen te weten*, dat gesien in onsen Secreten Rade, 't gunt wes by den voorsz Commissaris hier inne gedaen ende gebesoigneert is geweest, mitsgaders sijn advijs, ende 't advijs van den voorsz van onsen Rade ende Reeckeninge in Hollandt, genegen wesende ter bede ende begeerte van den voorsz Thoonderen, ende willende voorsien totter depopulatie, desolatie ende destructie van onsen voorsz Steden, hebben by goeden advijse ende rijpe deliberatie van Rade, geordonneert ende ghestatueert, ordonneren ende statueren by forme van Edict by desen onsen Brieven, dat voortaen niemandt binnen onsen Landen van Hollandt, ende andere die daer onder ghehouden worden, buyten besloten Steden (den *Hage* ende *Alckmaer* daer onder gereeckent) en sal van nieuws moghen opstellen ende erigeren eenige *Weveryen*, *Loyeryen*, *Motselryen*, *Timmeryen*, of andere gelijcke Ambachten, Negotiatie of Neeringen, die men binnen besloten Steden behoort te doen, noch deselve Neeringen doen ende exerceren: insgelijcks dat niemant van nieuws en sal mogen op stellen eenige *Backeryen* of *Tapperyen* binnen *ses hondert Roeden* nae de Vryheden van den voorsz besloten Steden, noch oock opstellen op 't platte Landt eenige nieuwe *Brouweryen*, op peyne dat sy gehouden sullen zijn sulcke *Brouwerye* of andere Neeringe, *Backerye* ofte *Tapperye* van stonden aen op te breecken, en af te doen, en boven dien tot boete te betaelen tot onsen profijte de somme van *vijftigh* Carolus guldens, soo dickwils dat yemant bevonden sal wesen contrarie van eenige van de voorsz poincten gedaen te hebben, waer af wy de kennisse van desen indien contrarie ghedaen worde, ende klachte daer over quame, gecommitteert hebben, ende committeren den voorschreve van onse Rade in Hollandt, ende dit al ter tijdt toe dat degene die eenigh recht pretenderen sullen, omme *Brouweryen* of andere Neeringen, *Backeryen*, of *Tapperyen* binnen de voorsz Limiten van nieuws te mogen op stellen, sullen doen blijcken van heure Privilegien, of ander deuchdelijck bescheyt, ende de voorsz Steden van Hollandt daer op gehoort, anders geordonneert sal werden. Ontbieden daer omme, ende bevelen onsen lieven ende getrouwen Stedehouder, eersten ende anderen Luyden van onsen Rade ende Reeckeninge in *Hollandt* voorsz, Schouten van *Dordrecht*, *Delft*, *Leyden*, *Haerlem*, *vander Goude*, van *Amsterdam*, vanden *Brielle*, van *Putten*, van den *Hage*, ende *Alckmaer*, ende allen anderen onse Justicieren ende Officieren wien dit aengaen sal mogen, heuren Stedehouderen, ende eenen yegelijck van henlieden soo hen toebehooren sal, dat sy ons jegenwoordigh Edict, Statuyt ende Ordonnantie terstondt uytroepen ende kondigen, of doen uytroepen ende kondighen elck in den bedrijve van sijn Officie, aldaer men gewoonlijck is uytroepinghe ende publicatie te doe-

te doene, ten eynde dat niemandt des cause van ignorantie pretenderen en magh, ende 't selve Statuyt, Edict ende Ordonnantie, ende al d'inhouden van desen in der voegen ende manieren vooren verhaelt, observeren ende onderhouden onverbreeckelijck, sonder yet te doen noch gedoogen ghedaen te zijne ter contrarie, Procederende ende doende procederen teghens den Overtreders van onse voorsz Ordonnantie, by executie van peynen ende boeten voorsz, realijck ende bysfeyten, sonder verdragh of diffimulatie, want Ons alsoo belieft. Ende want men van desen onsen Brief te doene sal mogen hebben in veel ende diversche plaetsen, Wy willen dat tot vidimus van dien gemaeckt onder 't Zegel authentijcq, of Copye gecollationeert ende geteyckent by een van onsen Secretarisen volkomen geloove gegeven zy, gelijck tot desen originalen Brief. Des t'oirkonde soo hebben Wy onsen Zegel hier onder aen doen hangen. Gegeven in onsen Stede van *Brussel* den *elfden* dagh October, in 't Jaer ons Heeren *vijfthien hondert een en dertigh*. Van onse Rijcke, *'t tweede*, ende van onsen Coninghrijcken van *Castillie*, &c. *'t sesthiende*. Op de ploye stondt geschreven, *By den Keyser in sijnen Rade*. Onder Gheteeckent, L. de ZOETE. Onderstondt, *Geextraheert uyttet eerste Memoriael-boeck, ghebonden by tijden Mr. Ian de Ionge, in sijn leven Griffier van den Hove van Hollandt, staende aldaer Fol. Lxvij. verso*. Ende naer collatie gedaen, is daer mede bevonden t'accorderen op den *vijfthienden* Juny Anno *sesthien-hondert*. *By my*, ende was onderteeckent

B. MINNESANCK.

Men gaf wel uyt dit Placcaet nu te willen executeren / hebbende Amsterdam geerne aen haer getoogen de Scheeps-Timmeringe van Saerdam, andere de Beschuyt-Backerye van Wormer (soo seer vermaert) d'Oly-slagerye / Hout-koperye / ende andere Neringen ende Handt-wercken / maer door veele Dorpen meer peupleur ende neeringhrijcker zijn / oock meer rendeeren / als sommige Steden; maer soude te veel bedorven Luyden ghemaeckt hebben. In den tijdt der Troublen / wanneer wy restablieerden onse Regeeringhe / hadt men voorsightelijck te niet gedaen het Privilegie van oudts her aen 't Adelijck Huys te Boeckhorst gegeven / dicterende / dat alle Luyden die aldaer souden komen huys-houden ende woonen / souden vry ende exempt zijn van alle Impositen / Accijsen / &c. want men voorsagh dat metter tijdt dat veele handtwercken uyt Haerlem, Leyden, als andere Steden derwaerts ghesloopt souden hebben / ende dat alsoo dit Privilegie niet soude hebben konnen werden wegh genomen / als door de ruine van veele Luyden. Hier van was nu 't exempel voor oogen / de Steden hadden dit transport van Neeringhen / ende Handt-wercken na de Dorpen ende 't platte Landt soo veel toegegeven / dat het nu onmogelijck was deselve te doen deslogeren / als door veeler Luyden ruine ende verderf. Uyt dese consideratie lieten haer Ed. Groot Mog. de gedachten varen / ende accordeerden met de Geintereffeerde.

Donderdagh den elfden hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Hollandt ter Vergaderinge voorgedragen / dat deselve Provintie over 't Regiment Scheeps-Soldaten ofte Mariniers te veel betaelt hadt de somme

 van

van negen en veertigh duysent drie hondert drie en dertigh guldens eene stuyver en $\frac{4}{5}$ denier, gelijck sulcks nader ghesien kan worden uyt den staet ofte balance hier nae geinsereert / versoeckende dat soodanigen Somme moghte tot afslagh strecken op de hondert duysent, die de welgemelte Provintie maendtlijck ten Comptoire van den Ontfanger Generael Jacob van Volbergen moest fourneeren / ofte wel gerescontreert teghens andere sortable Posten ten laste van deselve Provintie by den Staet van Oorloge gerepartieert.

Het Regiment Scheeps-Soldaten kost aen Hollandt.

Anno *sesthien hondert ses en sestigh.*

120 kost — 1369 — 6 — o.

	Koppen	Ter loopende Maendt.
De Compagnie Collonelle	170	1879 — 6 — 6.
Noch 18 Compagnien	120	24647 — 8 — o.
45 Onder Beaumont		470 — 14 — o.
De hooge Tractementen		385 — o — o.
		27382 — 8 — 6.

Anno *sesthien hondert seven en sestig.*	Ter loopende Maendt.
De Collonels Compagnie	1879 — 6 — 8.
Noch 18 Compagnien utf.	24647 — 8 — o.
45 Onder Beaumont.	470 — 14 — o.
	26997 — 8 — 6.

Anno *sesthien hondert acht en sestigh.*

	Koppen.	
De Compagnie Collonelle	170	1879 — 6 — 6.
Noch 19 Compagnien	120	26016 — 14 — o.
Onder Beaumont	45	470 — 14 — o.
		28366 — 14 — 6.

Sulcks dat Hollandt over de Mariniers tot den eersten October *sesthien hondert acht en sestigh* toe te veel betaelt heeft de voorsz Somme van 49333 — 1 — $4\frac{4}{5}$.

Daer en boven beloopen *twaelf* Compagnien Mariniers van *hondert* Koppen, die Hollandt nu den voorsz *eersten* October t'haren laste heeft, meer dan *ses* Compagnien van *sestigh*, ende een van *vyftigh* Hoofden, die daer tegens zijn geincorporeert ofte gelicentieert, ter loopende Maendt een Somme van 1245 — 14 — 8.

Hier

Hier jegens profiteert Hollandt op den Staet van Oorlogh in gelde.

Anno *sesthien hondert ses en sestigh.*	Ter loopende Maendt.		
Een Post van	25703	18	$0\frac{3}{5}$
Ergo komt te kort	1678	10	$5\frac{2}{5}$
	27382	8	6.
Mitsdien in 't Jaer *sesthien hondert ses en sestigh*	20142	5	$4\frac{4}{5}$
Daer by noch *twaelf* dagen	671	8	$1\frac{1}{5}$
	20813	13	6.

Anno *sesthien hondert seven en sestig.*	Ter loopende Maendt.		
Een Post van	25703	18	$0\frac{3}{5}$
Ergo komt te kort	1293	10	$5\frac{2}{5}$
	26997	8	6.
Mitsdien in 't Jaer *sesthien hondert seven en sestigh*	15522	5	$4\frac{4}{5}$

Anno *sesthien hondert acht en sestigh.*	Ter loopende Maendt.		
Een Post van	26922	12	0.
Ergo komt te kort	1444	2	6.
	28366	14	6.
Mitsdien in *negen* Maenden, te weten tot September incluys	12997	2	6.
Hier by verlies *sesthien hondert ses en sestigh*	20813	13	6.
Noch de Anno *sesthien hondert seven en sestigh*	15522	5	$4\frac{4}{5}$
Beloop te samen	49333	1	$5\frac{4}{5}$

Al veelmaels heeft men Brouillerye ghehadt met d'Engelsche Posterye of Paquet-boot; nu was weder haperingh. Den elfden is ter Vergaderinghe geleesen de requeste van Joan Swinnas, Post-Meester tot Rotterdam, houdende in effect / dat hy op voorleeden Saturdagh den sesten deser het Paquet-Boot met de Brieven van den Staet hadt afgevaerdight van den Briel na Harwits, om vervolgens aen de Heer Ambassadeur Boreel tot Londen gebracht te worden / dat het selve Parquet-Boot des Sondaghs tot Harwits aenghekomen wesende / het gebeurt was dat den Schipper St. Pieters met de Brieven van 't

Landt weder van meyninge was na Hollandt te keeren / den selven Schipper uyt het voorsz Pacquet-Boot was gelicht / met dreygementen van hem in een gat te werpen / in cas hy geen borgh en stelde voor hondert ponden Sterlinghs, gelijck hy gedaen heeft / doch dat hy diers niet tegenstaende aldaer noch wierdt aengehouden / sonder te weten de reedenen van dien : Waer op naer deliberatie goedt gevonden is / de voorsz Requeste te stellen in handen van de Heeren van Heuckelom, ende andere haer Hoog Mog. Gedeputeerden totte saecken van Engelandt, om daer over / by occasie van de Conferentie desen naermiddagh met de Heer Temple te houden / te doleren / ende den selven haer Hoogh Mog. meyninge ende intentie omtrent de Posterye op Engelandt, ende *vice versa* wel in te scherpen / ende te doen begrijpen / oock vervolgens te versoecken / dat sijn E. by den hooghgemelten Coningh ende elders van nooden weesende / alle goede Officien wilde aenwenden / ten eynde den voornoemden aengehouden Schipper Sint Pieters niet alleen op vrye voeten ghestelt / de cautie ontslagen ; nemaer oock dat diergelijcke proceduyren voortaen niet meer ondernomen moghten werden / doende van haere verrichtinge ende wedervaren rapport aen dese Vergaderinge. Des is de voorsz Requeste oock copielijck gesonden aen d'Heer Johan Boreel, haer Hoog. Mog. Ambassadeur in Engelandt, omme ten fine als boven aldaer mede / sulcks ende daer 't behoorde / alle efficacieuse devoiren te doen.

Desselven daeghs wierdt gedisponeert op 't Memoriael vande Lunenborgese Gesanter Muller, waer by hy versoght een Acte van permissie / om in dese Landen eenige Soldaten te moogen werven / in cas het ghebeuren soude datmen by de tegenwoordige occasie die van doen mochte hebben : De Resolutie was / dat den gemelten Heer Muller, hier te Lande soo veel Soldaten onder de handt / ende sonder Trom-slagh / soude mogen lichten als van nooden waeren om de Lunenborghse Troupes te Voet te brengen / op het getal daer op die waren geweest / ten tijde datse in dienst van desen Staet waren overghekomen ; ende is hier van Acte in behoorlijcke forme gedepescheert. D'Heer aenwesende Gedeputeerde vande Provintie van Utreght, heeft laten aenteeckenen / dat hy hier over aende Heeren sijne Principalen hadt geschreven / dogh noch geen antwoordt bekomen.

Hoewel men liberael genoegh was om dit consent te geven / soo wilde men daerom de saeck niet eens in vertoef brengen / want men was dit volck moede / en de Provintien wildense haer door d'een of d'andere wegh quytmaecken : Weshalven haer Ho. Mog. op den dertienden, na dat ingenomen hadden het rapport van Heeren van Heuckelom ende andere / die met d'Heer Gesant Muller over dese materie hadden geconfereert / goetgevonden hebben dat om eenmael een finale afkomste te maecken vanden aftoght vande Lunenburghse Troupes / drie Heeren uyt haer Vergaderingh gecommitteert souden worden / om aenstondes sonder de minste tydt versuym haer te transporteren naer Deventer, ofte andere plaetsen / daer het van nooden soude mogen wesen / ende aldaer met ende nevens de Heeren Gecommitteerden uyt den Wel-gemelde Raet van Staeten tot Deventer voorsz gevaceert hebbende / tot afbetalinghe vande Lunenburghse Troupes / in cas die ter voorsz Stede noch te vinden

soude

soude moghen wesen / of andersints alleen de selve Lunenburghse Troupes vanden Eedt aen 't Landt gedaen / ontslaen ende voort door alle mogelijcke redenen ende Inductien naer voorgaende Concert met den voornoemde Heer Muller te houden / trachten te permoveren ende te persuaderen / omme sich conform de goede meeninge vande Heeren Hertogen van Bronswijck ende Lunenburgh te laten embarqueren / ende dien dienste doen / die de hoogh-gemelde Hertogen van haer souden mogen komen te vereysschen / ende by aldien naer alle aengewende devoiren de voorsz goede intentie van haer Hoogh Mog. niet uyt te wercken soude zijn / souden de voornoemde Heeren Gedeputeerden in sulcken geval soodanige ordre stellen / ende die voorsieninghe doen / ten eynde dat de voorsz Troupes sonder een moment langer te vertoeven / haer te Schepe te begeven / omme te Water naer het Eylandt van Ens, ende vervolghens na de Elve in het Landt van Lunenburgh vervoert te werden / in Conformité vande patenten ten dien fine alreede afgegaen / ende het selve tweede point mede buyten alle verwaghtinghe door desinance of oppositie vande voorsz Militie niet uyt te wercken zijnde / soo wierden de meer-gemelde Heeren Gedeputeerden in sulcken gevalle volkomentlijck gelast ende geauthoriseert / aende voornoemde Troupes ilico haren marsch te Lande naer het Graefschap Benthem, ende het Bisdom van Munster, ende soo vervolgens nae het Landt van Lunenburgh te doen neemen / ende voorts alles daer ontrent te mogen doen ende verrichten / 't gene sy Heeren Gedeputeerden tot bereyckinge van het voorsz ooghmerck van haer Ho. Mog. na gelegentheyt van tyden ende saecken souden bevinden te behooren / ten welcken eynde aen haer Ed. ter handen gestelt souden worden / soo veel actens / patents gewysse / als voor de voorsz Lunenburghse Troupes / ende tot afvoeringe vande selve van nooden soude mogen syn; ende syn ten voorsz eynde gecommitteert uyt haer Ho. Mog. Vergaderinge de Heeren Meerman, Sixma en Royer, werdende des resolutie uytgegeven sonder resumtie / ooch extract daer van door een expresse post ghesonden aende gemelde Heeren Gecommitteerden vanden Raet van Staten tot Deventer voorsz / met versoeck ende serieuse begeerte / datse de welgemelde Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden die Staet maeckten morgen avondt / synde Sondagh / aldaer te wesen / wilden afwagten / om met de selve / ten fine als vooren / te vaceren / gelijk oock soodang extract gesonden is aenden welgemelde Raet van Staten selfs om te strecken haer Ed. narichtinge / ende wyders te dienen sulcks ende daer 't behoorde.

Men had oock voorgeslagen een Deputatie aenden Graef van Benthem te senden / alsoo hy de Gravinne alhier in 't particulier hadt gheschreven / soose hem syne Kinderen niet in 'korte ter handt stelde / dat hy teghen haer criminelijck soude procederen: de Gravinne maeckte dit bekendt aende Vergaderinge: d'een d'ander was niet te vreden over 't geen den Graef alrede gedaen hadde: ende men had niet geerne dat hy zyne actie in 't Rijck braght / alwaer d'een en d'ander qualijck geneyghde zyn fenyn kost uythalen: Daerom hadt men de getrouwde liever willen reconsilieren; Maer den Graef hier van de lught ontfangende / liet bekent maken dat hy sich in geene conferentie tot afhandelingh of mediatie soude resolveren met desen Staet / als zynde die

saecke

saecke / zijn persoon ende ingesetenen / gehoorigh onder 't Rijck. Hier mede liet men dit werck soo wat berusten / meynende dat metter tijdt sich self soude schicken: Doch korts daer aen wierdt de Gravin van 't Huys te Benthem gelicht / ende na Munster gevoert / ende aldaer ten huyse van d'Heer Romer, Borgemeester dier Stadt / gelogeert; waer van zy selfs een brief schreef aen een Confident / seggende wel getroost te zyn / ende datse geensints soude buygen onder de dreygementen vande Religie / die men haer soude willen aendoen: datse oock niet wist waer haer Kinderen waeren: Dit gaf datmen evenwel wilde de Deputatie doen voortgaen / werdende genomineert de Heeren Colterman, Benthem ende Gruys, om den Graef te spreecken: maer alvoorens wierdt hem by een gearraisonneerden brief dese haer Ho. Mog. intentie bekent gemaeckt / ende versocht dat hy plaets ende tydt wilde stellen / waer / ende wanneer hem de Gedeputeerden moghten aentreffen. Den Bisschop oock siende hoe veel spels men maeckte om den Graef t'appaiseren in teecken dat men dit werck niet op de tongh ende inde Kamer van 't Rijck wilde gehaeldt hebben / bracht zijn schryven mede in 't beedt / versoeckende dat haer Hoogh Mog. wilden afwysen de opper-voor-monderschap van een eenigh Soon naghelaten by Graef Philips Coenraet van Steynfort (die zy op instantie vande Gravelijcke Weduwe hadden aengenomen) want den Bisschop / pretenderende dat Steynfort onder 't stift Munster was gelegen; sulcx wierdt aen Commissarisen gestelt om t'examineren / eyndelijck het antwoordt dat den Graef van Benthem aen haer Ho. Mog. schreef / was / dat de Deputatie onnoodigh was / datmen hem zijn Kinderen maer had te leveren / korts daer aen is dit door een schryven vande Gravin selfs gesecondeert / die, soo 't scheen vanden Graef nu beter contentement had / eyschende haer kinderen: maer sy wist dat sy die haer Ho. Mog. niet had in bewaringe gelaten / die dan oock repliceerden / niet te weten waer zy waren: Soo veel is 'er van / men was over dese spoedige reconsiliatie seer content / ende 't bleeck dat misschien den Grave in een korten tydt had selfs ghedaen / 't geen buyten twyffel een kostelijcke Deputatie vanden Staet niet soude hebben konnen doen.

Den seventienden is gehoort het rapport vande Heeren Huygens ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte saecken vande Ommelanden, achtervolgens der selver resolutie vanden een en twintighsten September lestleeden ende den twaelfden deses / gevisiteert ende ge-examineert hebbende de drie distincte Memorien / ofte remonstrantien aen haer Ho. Mog. ende de gedaghte Heeren der selver Gedeputeerden ten voorsz daege respectivelijck gepresenteert / by de Heeren Sico Eeck, Burgemeester Johan Isbrants ende Schato Gockinga, Raets-heeren der Stadt Groeningen, mitsgaders den Sindicus Clinge, als oock den Taelman Lodewijck Sypers, ende gesworen Doctor Joan Sitsen, Gecommitteerden vande Heeren Borgemeesteren ende Raedt der gemelde Stadt Groeningen, alle raeckende de projecten ofte voorslagen van veranderinge in het Ommelander Reglement den sesden September laestleeden aende doenmaels aenweesende Gecommitteerden vande controverterende partyen inden Ommelanden gedaen / gelijck deselve memorien hier na volgende van woorde te woorde staen geinsereert.

Ho. Mog. Heeren.

HEt is door de Borgemeesteren ende Raedt der Stadt *Groeningen*, door desen genoeghsaem bevonden, hoe dat eenige Heeren uyt de *Ommelanden* onder prætext van te versoecken naerder *elucidatie* ofte veranderinghe in haer *reglement*, sullende, gelijck sy voorgheven, dienen tot præcautie ende weghneminge van eenige desordres, ter saecke der gedane *monsteringe* vande Lantschaps-Comparaten ontstaen, tot establissement van haer onderlinghe gherustheyt ende beraminge van een seeckeren voet, naer de welcke hare regeeringe met de minste confusie soude worden bestelt, niet anders door desen specieusen schijn hebben soecken t'ondernemen, ende in te voeren, als eenige ongehoorde *nieuwigheden*, door welcke niet alleene de Stadt *Groeningen*, ende der selver Ingesetenen, maer oock die vande gantsche Provincie in haer oude vry ende gereghtigheden ten hooghsten verkort, ende hun intollerable prejudicien souden worden toegevoeght: Als mede, dat sy wel weetende, ingevalle de projecten ende voor-slagen, om sulcx t'obtineren, tydelijcke by hen gedaen, quamen t'eslatteren, ende vanden geenen, soo hier by geprejudicieert sijn, wierde vernomen het selve noyt ten effecte konde gebraght worden, door dien gemelde geprejudicieerden hier op gehoort, ende behoorlijcke tydt moeste worden gegunt, om over het *ongelijck*, hen soo notoirlijck toegevoeght, haer reedenen van beklagh in te brengen, soodanige projecten altoos sorghvuldelijck hebben soecken te verbergen, om de selve ter gelegener tydt, onder de hant door te dringen, ende den geenen, soo sich hier by moghte geledeert ende verkort vinden op die maniere versnellen, haer niet dan met de slagh waerschouwende; en derhalven hebben gemelde Borgermeesteren ende Raet inden Iaere *sestien hondert twee en sestigh* eenige Heeren uyt haer middel herwaerts gesonden, door welcke doenmaels ter Vergaderinge van u Ho. Mog. genoeghsaem is voorgestelt ende gededuceert, dat soodane heymelijcke machniatien van gemelde *Ommelander* Heeren niet anders souden veroorsaken als seer schadelijcke en dangereuse gevolgen; aen welcker reedenen u Ho. Mog. oock soo veele heeft gelieft te defereren, dat door een formele resolutie is gestatueert ende vast gestelt, hier over geen deliberatien te sullen houden, veel min resolveren, eer ende bevoorens de Heeren Borgemeesteren ende Raedt van alle soodane voorslagen authentijcke Copye ware gegeven, oock een Competenten tydt vergunt om sich hier over te beraden, ende haer redenen van beswaernisse in te brengen. Op welcke resolutie in redenen ende billickheyt genoeghsaem ghefondeert, ende ter Vergaderinge van U Ho. Mog. naer voorgaende kennisse van saecken ende rijpe deliberatie solemnelijcken genomen, de Heeren Borgemeesteren ende Raedt sich t'eenemael gherust gestelt, ende tot noch toe verseeckert hebben gehouden: Maer alsoo deselvige onlanghs, buyten vermoeden, ende seer onverwaght, is voorgekomen, dat by de renovatie der meergedagte Resolutie vanden *dertighsten* July deses jaers gedaen door eenige Heeren uyt de Gecommitteerde Raden der *Ommelanden* seer sterck is aengehouden ende geyvert, ten eynde die clausule daer uyt moghte worden geligt; ende oock soo veele ge-effectueert, dat daer omtrent eenighe veranderinghe is voorghevallen door het byvoeghen der woorden; *Waer by de Stadt*

 Groe-

Groeningen eenighsints soude wesen gepræjudicieert ende geraeckt; als of d'examinatie ende oordeel der Interessen ende prejudicien der Stadt, door desen toegevoegt, soude staen ter decisie van U Ho. Mog. voor ende aleer deselve daer eens op ghehoort ende verstaen waer: soo hebben de Heeren Borgermeesteren ende Raedt naer ghedaene convocatie der Taelmannen ende geswooren Meente, sulcx wel soigneus ondersoght ende rijpelijck overwoogen hebbende, het selve soo importtant ende van dien gevolge bevonden, dat by haer is noodigh geacht ons te committeren ende ter Vergaderinge van u Ho. Mog. af te vaerdighen, om instantelijck te versoecken dat meergemelde Resolutien soo formelijck genomen, *sonder* eenige alteratie ofte restrictie in volkomen vigeur mogen verblyven; Ende daer benevens dat dat op dusdanige voorslaegen, als hier tegens door gemelde Heeren uyt den *Ommelanden* U Ho. Mog. Gedeputeerden sijn aende handt gegegeven ende van haer Ed. Mog. Vergaderinge ingebraght, niet worde gedisponeert eer ende bevoorens wy daer op sullen gehoort wesen: Tot welcken eynde, om door het breedt verhael van deser saecken ghelegentheyt u Ho. Mog. *niet te* verveelen nochte der selver hoogh-wightige ende importante besoignes te interromperen, wy versoecken dat ons worde vergunt om die voor eenige Heeren uyt middel van U Ho. Mog. gecommitteert, te mogen deduceeren; Ende sullen als dan met genoehsaeme redenen konnen bevesten dat daer door niet alleene de Stadt *Groeningen* ende derselver Ingesetenen, benevens die der gantsche Provintie van Stadt ende Lande, maer oock alle Bondegenooten ende Inwoonderen van den Geunieerden Staet seer merkelijcke prejuditien werden toegevoegt. Was geteeckent *S. Eeck. J. Ibrants. S. Gockinga. R. Klinge. L. I. Sysen.*

Volght de resolutie vanden twaelfden met d'insertien.

Extract uyt het Register der Resolutie vande Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden.

Generis den *twaelfden* October *sestien hondert acht en sestigh.*

IS ter Vergaderinge gelesen seeckere Remonstrantie vande Heeren alhier aenwesende Gecommitteerden vande Heeren Burgemeesteren ende Raedt in Groeningen, dienende tot refutatie vanden teneur vande Missive vande Heeren Gecommitteerde Raden der Ommelanden, vanden *vijftienden* oude, ende den *vijf en twintighsten* der voorlede Maent nieuwe stijl, volghende de voorsz. Remonstrantie hier na van woorde te woorde geinsereert.

Hoogh Mogende Heeren.

DE ondergeschreve Gecommittaerden vande Heeren Borgemeesteren ende Raedt in *Groeningen* ter handen ghekomen zijnde seeckere Missive by de Heeren Gecommitt. Raden der *Ommelanden* aen U Ho. Mog. geschreven den *vijftienden* oude, en den *vijf en twintigsten* der voorlede Maent nieuwe stijl, hebben sigh tot Justificatie vande proceduyren ende welgemeynde intentie vande-

de Heeren hare principalen geobligeert bevonden U Ho. Mog. te verseeckeren dat de gemelde Heeren Gecommitteerde Raden der *Ommelanden*, tegens de evidente ende haer selfs bekende waerheyt, de Heeren Burgemeesteren ende Raedt in *Groeningen*, insimuleren aen alle Ommelander Privilegien ende gesagh tot een totale ruine der *Ommelanden* aen sigh te trecken, wy houden ons verseeckert, dat 'tgeene vande Heeren U Ho. Mog. Gedeputeerden by monde ende gheschrifte is voorgedragen, ende vande selve U Ho. Mog. gherapporteert sal worden, de welgemelte Heeren onse Committenten van alle suspicie van soodanighe bittere beschuldinge sal libereren, ende U Ho. Mog. handt-tastelijck doen sien, aende eene zyde, dat het eenighste ooghmerck vande Heeren Borgemeesteren ende Raedt streckt niet tot ruine, maer tot behoudenisse vande gherechtigheden een yeder inde Provintie van Stadt ende Lande, volghens de Wetten van 't Landt, ende de liberteyt van volck, competerende, ende aende andere zyde, dat de voorsz bittere belastinge met waerheydt applicabel onder haer is, die op die geene alhier de geprojecteerde ghevaerlijcke nieuwigheden hebben helpen fabriceren, om de goede Ingesetenen van Stadt ende Lande van haer deughdelijcke gherechtigheden te ontsetten ; d'Heeren onse Principalen werden insgelijcx t'onrechte beschuldight, als of de selve tegens U Ho. Mog decisie vanden *vijf en twintighsten* Februarij *sestien hondert vijf en veertigh* sigh souden bemoeyen met de *Ommelander* particuliere saecken ende onderlinghe differenten, ende is in tegendeel waerachtigh, dat deselve sigh geluckigh achten, van sigh buyten de Ommelander desordres ende onderlinge verschillen te mogen houden, het is oock U Hog. Mog. kennelijck, dat al den tijdt van 't gepasseerde, ende van 't tegenwoordige Jaer, dat de Ommelander onderlinge differenten, over het stuck vande monsteringe voor haer getrotteert hebben, de welgemelte Heeren onse Principalen, sigh deselve in geenerhande maniere aengetrocken hebben ; maer soo haest ghebleecken is, dat onder pretext van 't verhandelen der voorsz particuliere saecken ende onderlinge differenten, getraght is geworden de handt te steecken in de *Hoogheden* van Provintie, te renverseren de oude ende geestabilieerde forme van Regeringe inde selve, ende de goede Ingesetenen van dien te ontsetten van hare deughdelijcke gerechtigheden, soo hebben de meer-wel-gemelte Heeren onse Principalen gheoordeelt, te sullen manqueren aende plicht van getrouwe Overheden, ingevalle sy souden conniveren aen soodanige ghevaerlijcke nieuwigheden, ende stilswygende abandonneren de goederen ende gerechtigheden der goede Ingesetenen van hare Stadt, ende vande geheele Provintie. Voorts konnen wy niet bevroeden wat de intentie van meergemelte Heeren Gecommitteerde Raden der Ommelanden verder mach wesen, wanneer deselve sustineren, dat sy, indien questie tusschen de Stadt ende Ommelanden mochte zijn, voor U Hog. Mog. als decisseurs in sulcken gevalle, geciteert, ende hun prævie onse klachten overgesonden te behooren te werden, aengesien ons 't eene maer onbekent is, dat in cas subject eenige questie tusschen beyde Leeden soude wesen, maer ter contrarie wel geinformeert zijn, dat de voorsz gevaerlijcke nieuwigheden by de Heeren vande Ommelanden gedesadvoueert, ende aende selve immers soo onsmakelijck gheweest zijn, als vande Heeren onse Committenten, ende by gevolge met verwonderinghe vernemen, dat de meergemelte Heeren Gecommitteerde Raden

 sigh

sigh soo verre derven emanciperen, om almach te patrocineren 't gheene by de Heeren hare Committenten selve geimprobeert is; In allen gevalle is het geensints de meyninge vande Heeren Borgemeesteren ende Raedt in Groeninghen, ende sullen deselve sigh noyt soo verre vergeeten, omme de hoogheden vande Provintie, ende de gerechtigheden vande Leeden ende particuliere Ingesetenen van dien, dewelcke niemants cognitie, judicature, ofte decisie onderworpen, maer in haer eygene nature indisputabel zijn, van het Corpus der Ommelanden selve, veel weyniger vande Heeren der selver Gecommitteerde Raden in dispute laten trecken, ofte aende dispositie van yemant ter wereldt te submitteren, maer ter contrarie sigh onveranderlijck te houden aende oude ende wettige forme van Regeringe inde Provintie van Stadt ende Landen gebruyckelijck, sonder yemant, die neffens haer de Staten vande Provintie constitueren soude, te erkennen, als die geene, dewelcke volgens de wetten ende costuymen van 't Lant daer toe gerechtigt zijn, ende sonder met eenig pretens representatijf minder getal eenighe Staetsche Vergaderinge, of Staetsche besoignes te houden, de Justitie vande voorsz. onser Heeren Principalen proceduren ende wel-gemeynde intentie is soodanigh, dat wy U Hog. Mog. krachtige maintenue teghens alle contrarie machinatien ons belooven, ende volghens de verbintenisse vande Unie met alle behoorlijck respect versoecken derven. Ende was onderteyckent *S. Eeck. J. Ybrandts, S. Geckinga. R. Clinge. L. Sippers.* ende *J. Sysen.*

Waer op gedelibereert zijnde, is goet ghevouden, dat deselve Remonstrantie gestelt sal werden in handen vande Heeren Huygens ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saecken vande Ommelanden, om te strecken tot der selver narichtinge.

Edele Mogende Heeren.

DE Heeren Borgemeesteren ende Raed in Groeningen onse Heeren Committenten, gesien hebbende de voorslagen by U Ed. Mog. den *sesten* September lestleden gedaen, tot weghneminge der differenten tussen de controverterende partyen ende Ommelanden geresen, hebben daerinne niet sonder consternatie bevonden verscheyde gevaerlijcke nieuwigheden ende pernicieuse desseynen, streckende tot merckelijcken nadeele ende præjudicie vande Stadt Groeningen, mitsgaders vande goede Ingesetenen, soo inde Provintie van Stadt ende Landen, als den geheelen geunieerden Staet, de Heeren onse Committenten erinneren sigh wel, dat die gheene onder de Regenten der Ommelanden, welcker onbepaelde ambitie ende Regeer-sught sigh niet kan buygen onder de Wetten, nochte houden binnen de palen ende limiten van een wettighe forme van Regeeringe, haer van hare Voorsaten naergelaten, aen haer Ho. Mog. al in den Jaere *sestien hondert twee en sestigh* voorgedragen, hebben in substantie even deselve gevaerlijcke voorslagen, ofte immers d'essentieelste ende beswaerlijckste onder deselve, ende konnen derhalven wel bevroeden, dat oock tegenwoordigh even deselve Regenten der Ommelanden, door hare importune suggestien ende abusive impressien, U Ed. Mog. tot het avanceren vande voorsz. voorslagen geporporteert

porteert hebben. Immers vertrouwen de Heeren onse Committenten, ingevalle sy in conformité van haer Ho. Mog. rechtmatige Resolutie vanden *negentienden* Mey van 't voorsz. Jaer *sestien hondert twee en sestigh*, het gheluck hadden moghen hebben, om alvooren U Ed. Mog. t'informeren vande ware ghelegentheydt der voorsz. projecten, ende vande schadelijcke ghevolgen die onvermydelijck daer uyt staen te resulteren, dat U Ed. Mog. noyt daer toe gheprocedeert souden hebben: Ende in allen gevalle, dewyle de saecke noch in sijn gheheel, ende niet vorder als in termen van projecten ende voorslagen is ghebraght, hebben de Heeren unse Committenten sigh absolutelijck op de bekende equiteyt ende Justitie van haer Ho. Mog. verlatende, ons herwaerts ghecommitteert, om deselve door het vertoogh van haer wel-gefondeerde grieven te disponeren, om aen soodanighe schaedelijcke projecten ende suggestien vande Heeren der Ommelanden, haere authoriteyt niet verder te willen verleenen.

De Heeren onse Principalen dan passerende alle het geene in meergemelde projecten voorgeslagen werdt, om t'obtineren haer Ho. Mog. loffelijck ooghmerck ontrent de monsteringhe der Ommelander Landt-daeghs Comparanten, ende om van deselve te weeren alle partydigheydt ende injustitie, hebben een gevoeligh prejudicie voor de Stadt ende de goede Ingesetenen van dien gevonden in die periode, waer by geposeert werdt, dat alle die geene, die voor desen selve, ofte wiens Voorsaeten, waer van sy Erfghenamen zijn, op de Ommelander *Landt*-dagh hebben gecompareert, sigh by de gedane monsteringe verongelijckt houdende, het reght sullen hebben, om sigh daer over by een Hof van Justitie te beklagen ende redres te versoecken; Ende dat by gevalle alle anderen, 't zy Ingesetenen vande Stadt, ofte vande Ommelanden, ofte van eenige andere Provintie in de Geunieerden Staet sigh na d'Ommelanden transporterende, om op de Landt-dagen aldaer te compareren, impune afgewesen sullen moghen worden, sonder redres te versoucken.

De geduyrige klaghten die van tijdt tot tijdt, dan van d'eene dan van d'andere partye vande Ommelanden hare Ho. Mog. toegebracht zijn ghewordden, van dat op de successive monsteringe soodanige verongelijckinge zijn ghepleeght door het afwijsen van gequalificeerde ende admitteren van disgequalificeerde, hebben ongetwijffelt U Ed. Mog. bewogen, om de geleerde te gunnen het reght van by een eenparigh Hof van Justitie, redres te mogen versoecken; maer de Heeren onse Committenten konnen niet bevroeden, op wat gronden ofte insighten gefondeert mach wesen de voorgeroerde soo notable ongelijckheydt, ende waeromme by soodanige constitutie van Regeeringhe als voorsz is, de deure vande *heylige* Justitie, de welcke immers eene ende deselve altoos ende allesints, ende in reguard van alle persoonen, sonder onderscheyt, is ende behoort te wesen, voor den eenen verongelijckt en geopent, ende voor den anderen toegesloten sal worden; Ja sy hebben een rechtvaerdige bekommeringe, dat de voorsz. onghelijckheydt by voorsz. constitutie van Regeeringe aenleydinge sal geven, ende oorsake kan geeven, dat alle die geene die uyt de Stadt, uyt d'Ommelanden, ofte eenighe andere Provintie, sigh van nieuws sullen presenteren, om geadmitteert te worden, met dies te meerder faciliteyt af-gewesen sullen worden, omme dat sy impune, ende sonder sigh te mogen beklagen, uytgemonstert konnen worden.

 Het

Het is oock ongetwijffelt haer ware desseyn ende doel-wit, van de geene die de Regeeringe vande Ommelanden aen eenige weynige Persoonen ende Familien soecken t'affecteren, ende aengevers van dese voorslagen zijn, om ghelijck sy door het pr. tense minder getal van Regenten, t'welck inde laetste periode van voorsz project voorgeslagen wordt, vande Regeeringe der Ommelanden soecken te succedeeren die geene, die albereyts daer toe geadmitteert zijn, alsoo oock door de voorsz ongelijckheyt uyt de voorsz Regeeringe te houden die geene, die van nieuws sullen trachten geadmitteert te worden.

In allen gevalle, soo d'andere Provintien wegens hare Onderdanen, ende die geene inde Provintie van Stadt ende Landen, dewelcke om particuliere redenen sigh tot noch toe vande Landt-dagen geabsenteert mogen hebben, de voorsz ongelijckheydt niet ter harten nemen: De Heeren onse Principalen vinden sigh echter Eedt ende Ampts halven verplicht, om deselve niet te ghedoogen, ten reguarde van haer Stadt ende den goeden Ingesetenen van dien; nochte toe te staen dat aen den selven benoomen werde het recht haer competerende, volghens de oude ende wel-her-gebrachte loffelijcke Coustume tusschen de beyde Leeden vande Provintie tot noch toe gebruyckelijck, om soo wanneer sy te raede worden sigh naer d'Ommelanden te begeven, te gauderen van een absolute Equaliteyt met de Ingesetenen van dien, sonder onderscheyt ende te jouisseren van alle de Rechten, Liberteyten, Privilegien ende prærogativen, eenige vande Ingeborene aldaer competerende, gelijck aen d'ander zyde d'Ingesetenen van d'Ommelanden inde Stadt sigh ter neder settende, sonder eenigh onderscheyt gegunt wordende Rechten, Liberteyten, Privilegien, ende Prærogativen, daer van d'Ingeboorne gauderen. De Heeren onse Principalen hebben daer nevens in welgemelde voorslagen geremarqueert eene periode, waer by ghestatueert werdt, dat d'executie vande vonnissen by 't een of 't ander van de aldaer gespecificeerde Hoven van Justitie gewesen over de klaghten by de verongelijckte aen haer gedaen, geeffectueert sal worden door haer Ho. Mog. oock, des noodt zijnde, met de Maght ende Militie van 't Landt: De voornoemde woorden, naer haer letterlijcken sin genomen wordende, brenghen mede eene manifeste inbreucke inde hoogheden ende gherechtigheden, de Heeren Staten van Stadt ende Landen in haer Territoir competerende, ende sal onnodigh zijn, in een saecke, die van selfs spreeckt, U Ed. Mog. te remmeoreren, dat de dispositie over te Militie in eenstemmende Provintie Guarnisoen houdende, privativelijck is competerende aende Heeren Staten van deselve. De Heeren Borgemeesteren ende Raedt, aen wien, als constituerende het eerste Lidt vande Provintie, nevens de Heeren vande Ommelanden, incumbeert de voorsorge voor 't maintien vande voorsz hoogheden ende gerechtigheden; De Heeren Staten van Stadt ende Landen, soo wel als d'andere Bontgenoten inden haren competerende, vertrouwen absolutelijck dat d'intentie van U Ed. Mog. geensints gheweest is, om door de voorsz woorden, het voorsz Reght aende Provintie te disputeren, ofte deselve daer in te bekorten, ende twijffelen geensints of U Ed. Mog. goede geliefte sal zijn, deselve soodanigh t'elucideren, dat in voorverhaelde occasie van executie ende alle andere gelegentheden, het gesagh ende dispositie over de Militie, volgens d'ordre van 't Landt, gelaten worde ende aenbevolen blyve aende hoogh-gemelte Heeren

ren Staten vande Stadt ende Lande, ofte aen die gheene, die by haer Ed. Mog. daer toe geauthoriseert zijn. Eyndelijcken Ed. Mog. Heeren, het geene waer over de Heeren onse Principalen ten hooghsten verstelt ende gesurprenneert zijn geworden, is vervat inde laetste periode van meergemelde projecten, alwaer, in plaetse dat volgens het out gebruyck ende de Wetten van 't Landt, die Provintie onverscheydentlijck gerepresenteert ende geregeert moet worden, by de ghesamentlijcke Staten vande Stadt Groeningen ende Ommelanden, en bysonderlijck by soodanige persoonen uyt het Lidt der Ommelanden, dewelcke bekleet zijn met een qualificatie by de hoogh-gemelde Heeren Staten beraemt, ghestatueert wordt, dat de Jonckeren, Hovelingen, Eygen-erfden, ende Volmachten der Ommelanden, alle twee jaeren uyt hare respective Onder quartieren, by haer selven sullen kiesen eenighe Gecommitteerden, versien met authorisatie ende pley pouvoir, om op de Provinciale Lant-dagen, geduerende d'aenstaende twee jaren, uyt den name ende van wegen het Lid der Ommelanden te adviseren, mitsgaders over alle saken de Staet in 't generael, ende de Provintie, ende het Lidt der Ommelanden in 't particulier, raeckende te resolveren ende te disponeren, met gelijcke legaliteyt ende kraght, als of de Jonckeren, Hovelingen, Eygen-erfden, ende Volmachten, persoonelijck present waren, ende eyndelijck, dat voornoemde Gecommitteerden ten respecte van hare goederen gequalificeert sullen zijn, ter arbitrage van haer Ho. Mog. De importantie van dese saecke Ed. Mog. Heeren, obligeert ons te moeten verklaren, dat by na yder woordt een besondere Grief met sich brenght, waer door de goede Ingesetenen van Stadt ende Lande ongehoort, ende buyten haer toedoen onttrocken worden de gerechtigheden op haer goederen in de Ommelanden gelegen, vallende; waer door geintroduceert wort een totael renversement vande oude ende welhergebrachte forme van regeringe, niet alleen in de Ommelanden, maer in de Staets Vergaderingen vande Provintie, sedert haer begin tot nu toe geobserveert ende gestabilieert door verscheyde opgevolghde Resolutien by de Heeren Staten van Stadt ende Lande genomen, ende selfs door haer Ho. Mog. soo Resolutien ende Decisien ende Reglementen bekrachtight, waer door de wettige Regeringe van een vrye Natie getransformeert in een Oligarchie ende Dominaet van weynighe, daer door de geene die volghens de Wetten van 't Landt gherechtight zijn *Jure proprio* op de Landt-dagen te verschynen, geobligeert worden 't huys te blyven ende Gevolmachtighde te laten: waer door die geen, die volgens de liberteyt van 't Volck mede Regenten zijn, ofte part en deel aen de Regeeringhe hebben, tot bloote Onderdanen gemaeckt, vande Regeeringe gesecundeert, ende geobligeert worden haer recht 't abdiceren, ende *quasi nova Lege Regia* op een ander te transfereren, en waer door eyndelijck een sensible indracht gedaen wort in de Hooghheden ende gerechtigheden der Heeren Staten van Stadt ende Landen, ende der selver recht gegeven ten deele aen haer Ho. Mog. ende ten deele aen het Lidt der Ommelanden, door dien aen haer Ho. Mog. gereserveert werdt de arbitrage der qualificatien van 't pretense minder getal, 't welck op de Staetsche Vergaderingen het Lidt der Ommelanden representeren soude, ende door dien aen het Lidt der Ommelanden toegestaen wort de macht, om andere op de voorsz Staets Vergaderingen te senden, als die volghens het oudt gebruyck, ende de Resolutien

lutien der gesamentlijcke Staten van Stadt ende Landen daer toe gerechtigt zijn. Wy achten wederom onnoodigh Ed. Mog. Heeren yets anders te allegeeren tot adstructie van 't laetste Grief, als 't appelleeren aen de kennisse van u Ed. Mog. selve, ende aen 't geene deselve weten in hare respective Provintien een indisputabel recht te zijn, dat namentlijcke niemandt ter werelt bevoeght is de Staetsche Vergaderingen aldaer te reguleeren, ofte te determineren de qualificatien der geener die deselve composeren, als alleenlijck ende privativelijck de Heeren Staten van de hoogh-gemelde Provintien, ende sulcx ons contenteren, als in een saecke die van selfs spreeckt, met u Ed. Mog. gedienstelijck t'addresseren aen de lecture van eenige weynige Resolutien by de Heeren Staten van Stadt en Lande op 't voornoemde Subject genomen, ende *sub numeris een, twee, drie* hier geannecteert, om daer uyt te bespeuren, dat gelijck het recht notoir, alsoo oock de practijcke in de Provintie van Stadt ende Lande in vigeur is: De Heeren onse Principalen, over wegende al 't geen voorsz is, ende considererende, soo het oyt geoorloft of dienstigh is te treeden tot een veranderinge van een oude ende gestabilieerde forme van Regeeringe, dat immers noyt daer toe behoort geprocedeert te worden, als wanneer een evidente extremiteyt, ofte extreme necessiteyt daer toe obligeert, vinden sich verstelt, dat noch 't een noch 't ander in de tegenwoordige constitutie van tijden ende saecken imaginabel zijnde, evenwel by yemandt ter werelt gedachten gevonden konnen worden op soodanigen wijse te grasseren op de gerechtigheden vande Provintie, ende particuliere Leeden ende Ingesetenen van dien. Wy sien wel dat inde meergemelde voorslaghen, de voornoemde gevaerlijcke nieuwigheden gefondeert worden op een pretext van dat het groot getal der Lantdaghs-Comparanten, groote langwijligheyt inde deliberatien, ende oock dickmaels groote desordres ende confusien veroorsaeckt; maer wy oordeelen, voorbehoudens het respect van u Ed. Mog. dat de voornoemde gronden niet alleen niet relevant sijn, om soodanighe extremiteyten te persuaderen, maer oock dat deselve gevaerlijck ende pernicieux zijn, wy behoeven al wederom ons niet wijdtloopigh t'extenderen om 't geene voorsz t'adstrueren; ons verseeckert houdende, dat soo wanneer u Ed. Mog. believen sal de voorsz abusive gronden yder op haer Provintie t'appliceren, dat sy oock aldaer sullen ontmoeten meenighte van Landtdaghs-Comparanten, mitsgaders het inconvenient van langwijlige deliberatien, ende soo haer believt de voorsz pernicieuse maximen in den haren in te voeren, datse oock aldaer overvloedige stoffe sullen vinden, om Leeden die volghens hare wetten tot de Regeringe gequalificeert zijn, daer van te ontsetten, ende deselve aen een pretens minder ghetal, of om dies te spoediger expeditie te hebben, aen een hooft alleene te brengen. De Heeren onse Principalen abhorreren soodanige maximen, ende meynen dat de Bondt-genooten ghehouden zijn niet alleene elckander te duldan in haer respective forme van Regeeringe, ende inde swackheden die deselve mochten accompaigneeren: maer oock dat deselve door den Bandt vande Unie verbonden zijn, yeghlijcke Provintie ende de particuliere Steden, Leeden, ende Ingesetenen van dien, haerlieder speciale ende particuliere Privilegien, Vryheden, Exemtien, Statuyten, loffelijcke, ende welhergebrachte Usantien, Coustumen, ende alle andere haerlieder gerechtigheden, met Lijf ende Goedt, is 't noodt te handthou-

houden : ende hebben ons derhalven gelast, by haer Ho. Mog. yverige Instantien te doen, ten eynde oock aen de Provintie van Stadt ende Landen, ende de goede Ingesetenen van dien, het effect vande voorsz verbintenisse moghe volgen ende gepresteert worden. Wy konnen niet passeren, Ed. Mog. Heeren, alhier onse rechtvaerdige beklaghte te doen, dat de goede Provintie van Stadt ende Landen indien deele soo gheluckigh niet en is, alsse wel wenschte, ende u Ed. Mog. te repræsenteren hoe smertelijck het de Heeren Burgermeesteren ende Raedt in Groeningen voorkomt, dat niet tegenstaende de meergeroerde ghevaerlijcke nieuwigheden in substantie inden Jare *sesthien hondert twee en sestigh*, by eenige Regenten uyt den Ommelanden aen haer Ho. Mog. gepresenteert, door formele besendingen van Stadts weghen aen hooghst-gemelde haer Ho. Mog. gedecerneert, mitsgaders door representatie vande onlydelijcke beswaernissen voor de Stadt *Groeningen*, ende de goede Ingesetenen vande geheele Provintie daer in residerende in hare geboorte gesmoort, by het Lidt der Ommelanden selve, in den selven Jaere *sestien hondert twee en sestigh* gedesadvoueert, ende afgeslagen zijn gheworden; Ende dat onaengesien het geheele Corpus van de Ommelanden om eens uyt den gront wegh te nemen ende alle Regeersuchtige menschen af te snyden, alle middelen om dierghlijcke ambitieuse desseynen in 't toekomende te konnen ondernemen, en om eens gerust te konnen wesen van noyt in hare salutaire reglementen, ende hare oude forme van Regeringe daer by ge-estabilieert geturbeert te sullen worden inden volgenden Jaere *sestien hondert drie en sestigh* by haere gheprojecteerde, ende hooft voor hooft onderteekende nadere ampliatie van 't voorsz Reglement, alle nieuwigheden ofte veranderinghen van het selve absolutelijck hebben afgesneden; Ende eyndelijck dat niet tegenstaende haer Ho. Mog. selve, by hare approbatie vande voorsz naerdere ampliatie in 't tweede Articul van dien (sub N°. 4. hier nevens gevoeght) dat gheene nieuwigheden ofte veranderingen ontrent het voorsz Reglement van haer Hog. Mog. noch by Resolutie der Ommelanden, noch by eenige andere weghen oyt ingevoert sullen mogen worden, dat niet tegenstaende al 't geene voorsz is, de Heeren onse Principalen met herten leedt moeten vernemen, dat noch Wetten ende Costumen van 't Lant, noch Resolutie vande Heeren Staten vande Provintie, ofte Leden van dien, nochte Reglementen, ende solemnele Resolutien van haer Ho. Mog. selve, noch yet ter werelt meer capabel is, om te konnen inbinden de ongeregelde ambitie van Regeersuchtige luyden, ende dat de goede Ingesetene vande Provintie, mitsgaders de Leden ende particuliere Ingesetene van deselve, t'elckens wederom gestort worden in die ongelegentheyt ende ongerustheyt, om te moeten vigileren voor de behoudenisse van hare respective hoogheden ende gerechtigheden. De Heeren onse Principalen hebben over sulcx ons gelast alle uyterste devoiren aen te wenden omtrent haer Ho. Mog. ten eynde deselve gedisponeert mogen worden, om eenmael sodanige efficacieuse voorsieninge te doen, dat de Provintie van Stadt en Lande, ende de goede Ingesetenen van dien teghens de voorsz schadelijcke nieuwigheden versekert mogen wesen, ende dat dienvolgende haer Ho. Mog. goede geliefte moge zijn by formeele Resolutie in te trecken de meergemelde voorslagen by de Heeren vande Ommelanden selve wederomme desadvoueert, volghens Extract uyt der selver Resolutien sub N°. 5. hier nevens

 gaende,

gaende, ofte wel te casseren de voorverhaelde prejudicien daer inne influerende, ende vast te stellen, dat noyt hier namaels diergelijcke voorslagen van haer Hog. Mog. sullen afkoomen, noch oock gehoor ghegeven sal worden aen diergelijcke ambitieuse desseynen van ongeruste, ende Regeersuchtige menschen gheproponeert wordende, maer in tegendeel de hooghgemelde Provintie, ende de goede Ingesetenen van dien gherust te stellen, dat deselve by alle hare respective gherechtigheden, ende wel-her-gebrachte Costumen gelaten, ende ghemaintineert sullen worden; Ende eyntlijck nademael uyt 't geene hier voren gededuceert is, haer Ho. Mog. tastelijck geblijckt, hoe seer de Stadt Groeningen, ende de Ingesetenen van dien, aen haer selve, ende mede geconsidereert als een Lidt vande Provintie, geinteresseert is inde meergeroerde voorslagen, ende alle andere concepten van veranderinge in het Ommelander Reglement, ende ghewoonlijcke forme van hare Regeeringe, dat tot voorkominghe van alle heymelijcke menees ende surprinses, haer Ho. Mog. goede geliefte moge zijn, alle het gheene van die natuyre ter Vergaderinge in 't toekomende voorgebraght soude mogen worden, 't zy afkomende vande Heeren der selver Gedeputeerden, ofte vande Ommelanden overgegeven wordende, directelijck aende Heeren Borgemeesteren ende Raed toe te senden, ende alvoren eenige deliberatien daer over aen te stellen ofte Resolutien te nemen aen deselve Competenten tijdt te vergunnen om haer bedenckinghen ende redenen van beswaernisse op de voorgeseyde projecten ende voorslagen in te brengen, met geene andere intentie nochtans, als om aen haer Ho. Mog. te doen sien op de onbevoeghlijckheden die daerinne souden moghen resideren, maer geensints om aen der selver decisie te submitteren, saecken dewelcke vande dispositie der Heeren Staten van Stadt en Landen, privativelijck dependeren aen de Provintie, mitsgaders de gerechtigheden der goede Ingesetenen van dien concerneren: Was getekent, *S. Eeck. J. Ysbrants. S. Gockinga. R. Clinge. L. Sypers. J. Sysen.*

Waer op gedelibereert zijnde/ is goedt-gevonden ende verstaen/ by soo verre op de voor-slagen hier bevoorens ghedaen/ ende die geene waer over by de gemelte Stadt van Groeningen tegenwoordigh in de voorsz Remonstrantien wierdt gedoleert/ mitsgaders die noch in tijden ende wijlen 't selve subject raeckende souden mogen gedaen worden/ eenige naerdere deliberatie soude mogen worden gehouden/ dat ons dan de redenen ende motiven by deselve Stadt van Groeningen daer jegens alberepts ingebracht/ofte noch naerder in te brengen/ rijpelijck souden worden ge-examineert ende geponderеert/ ende daer op ghelet als naer behooren/ alvoorens op de voorsz voorslagen eenige Resolutie soude worden ghenomen; Ende dat oock de Heeren vande Stadt Groeningen in sulcken cas tijdelijck van soodanige aenstaende deliberatie soude werden geprae-advertеert/ om haer Ho. Mog. dien aengaende noch naerder onderrichtinghe ende representatie van redenen te laten toekomen/ ende dat dien aengaende oock niet finalijcks op de voorsz voorslagen soude werden ghedisponeert/ voor ende aleer die vande gemelde Stadt daer op in hare grieven ende debatten volkomentlijck souden wesen gehoort.

Eerwijsmen delibereerde over de Reductie ende Cassatie vande Militie/ wierdt oock gebesoingeert over de verseeckeringhe der Frontieren. Den achthienden is ghehoordt het rapport vande Heeren van Heuckelom, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot het stuck vande Patenten/ achtervolgens der selver Resolutie van gisteren/ met ende nevens eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van State in Conferentie geweest zijnde over 't subject vervat in der selver Missive ghescheven alhier in den Hage den sestienden der voorsz Maent/ mitsgaders in de daer nevens overgesondene Lijste/ raeckende de besettinge der Guarnisoenen/ soo als deselve naer de tegenwoordige constitutie soude behooren gedaen te werden: waer op gedelibereert zijnde/ is goet gevonden/ dat de noodige Patenten/ met/ ende nevens de verdere depesches/ daer toe specterende verveerdight souden worden/ voor ende ten behoeve vande Compagnien hier na volgende gespecificeert.

Jan Tamminga
Hendrick Sickinga } Uyt Groeningen naer de Bourtaigne.

Barent Johan van Proot
Ernst Vigilin } Uyt Groeninge naer { Langacker-Schans.
Dyler-Schans.

Hieronimus Jeyckinga uyt Zierickzee na Rijnberck.
Johan Schraffer uyt Groeningen na Wesel.
Gustaef Adolf van Niethof uyt Embden na 's Hertogenbosch.
Hendrick Grauwers uyt Rijnberck naer Breda.

Willem Heynsius uyt Gornichem
Joseph de Saugnier uytten Briel
Otto Rumoer uyt Embden } na Bergen op den Zoom.

Herman van Haersolte uyt Vlissinge na Philippine.
Gerlach Doys uyt Bolswaert naer Ysendijck.

Theodorus Sael uyt Axel
Hans van Hettinga uyt Leeuwaerden
Idsart van Harinxma uyt Doccum. } naer Aerdenburgh.

Twee Compagnien op de repartitie van Zeelandt, die in gevolge van haer Ho. Mo. resolutie in date den 25. Sept. lestleden staen aengehouden te werden. } na 't Sas van Gent.

Ferdinand Perponcher Sedlenisky uyt Biervliet
Een Compagnie op de repartitie van Zeelandt, als vooren. } na Hulst.

Carel Godijn uyt Wtrecht naer Grol.
Johan Carry uyt Emmerick naer Schenckeschans.
Sloot, uytten Bosch naer Deventer.

Den vier en twintighsten is ter Vergaderinge ghelesen de Requeste vande respective Officieren vande Troupen/ voor desen de Schotse Natie/ ten dienste deser Landen/ende nu / vermits de voorige differenten tusschen den Koning van Groot Brittannien, ende deesen Staet getransformeert/ tenderende ten eynde dat de saecke daer henen gedirigeert mochte worden/dat de Proclamatie vanden hooghst-gemelten Koningh / daer by sy Supplianten verklaert waren Rebellen, geannulleert mochte worden/ ende haer gepermitteert/ onder het gesagh van sijn Majesteyt te genieten sodanige goederen/ als splyuden/ 't zy by wettigh versterf/ of andere eerlijcke Conquesten/ aldaer souden mogen komen t'acquireren: Waer op gedelibereert zijnde/ is ten sijne voorsz in beleefde Termen aenden meer-hooghst-gedachten Koninck geschreeven/ ende de beslooten Missive met een open Coppye van dien aenden Heer Ambassadeur J. Boreel gesonden/ met ordre om deselve besloote Missive aen sijn Majesteyt over te leveren/ soo hy sulcks oordeelde geraden ende van goeden operatie te sullen zijn/ ende in cas van ja/ den inhoudt van dien met sijne particuliere debvoiren te secunderen / ofte andersints deselve Missive achter te houden/ ende niet te min in sulcken gevalle door mondelinge aenspraecken aen sijn Majesteyt/ ende voorders daer 't van nooden soude moghen wesen/ de saecke inde beste forme te recommanderen / ghelijck oock den Heer Raedt Pensionaris de Wit versocht wiert ten selven eynde met den Heer Ambassadeur Tempel te spreecken/ om de voorsz saecke door sijne goede directie meede te helpen faciliteren / sulcx ende daer 't behoorde.

Wat zedert gepasseert is in 't different 't welck hadden de d'Heeren van Hollandt met den Prins van Orangie over Geertruydenbergh / sal ick alhier op ordre verhalen.

Den sesden September sestien hondert acht en sestigh, zijn voor d'Heeren Commissarissen Iacob Schotte ende Hendriek Hudde, Raeden inden Hooghen Raede, hebbende tot Adjunct Ymant Cauw, Griffier vanden selven Raede inde saecke van Complainćte, uytstaende tusschen haer Hoogheyt de Princesse Douariere van Orangie, in qualiteyt/ soo sy procedeerde/ Impetrante van Mandement van Compleinćte ter eenre/ende de Raden ende Meesters vande Reeckeninghe der Domeynen vande Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, Gedaegdens ter andere zijde/ worden gecompareert wegens de hoogh-gemelte Vrouwe Impetrante/ Constantinus Huygens, Heer van Zuylichem / Arnoud van Beaumont, ende Laurens Buysero, Raden van sijn Hoogheydt de Heer Prince van Orangie, geassisteert met Meester Martinus vander Goes, ende Pieter vande Velde, haerluyder Advocaet ende Procureur ter eenre:

Ende weegens de gemelde Raden ende Meesters vande Reeckeninge/ Paulus van Berckhoudt, ende Gerrit Pauw, Heer van Heemstede, geassisteert met den Advocaet Fiscael Meester Willem van Stryen, ende Herman van Olen, haerluyder Advocaet ende Procureur ter andere zijde.

Ende is by hen Commissarissen voor een Interim ghedaen de naervolgende voorslagh.

Dat hangende den Processe aende hoogh-gemelte Vrouwe Impetrante, sullen

blyven

blyven de *Geestelijcke ende Capitulaire goederen*, mitsgaders het *Jus Patronatus*, als meede het recht vande *Windt* ende *Maleryen*, alles breeder inde Brieven van Complainčte gementioneert.

Ende dat aende Gedaeghdens sal blyven de geheele Criminelè ende Civile Iurisdictie der Steede *Geertruydenbergh*, meede breeder inde voorsz Brieven vermeldt, mitsgaders de Landen ende verdere gherechtigheden, die uyt de Brieven van Pandtschap *nominatim* bevonden sullen werden onder 't selve pandtschap te behooren.

Ende dat (daer meede cesserende de Proceduyren in cas van Complainčte) Partyen *hinc inde* vry sal staen, op ende jeghens den anderen, 't zy op de Recredentie, 't zy *in plenario possessorio*, ofte oock in 't *petitoir* voor den Hoogen Rade soodanigen Actie te instituеren, als sy te raede werden sullen.

Desen voorslagh hebben Partyen respective aenghenomen te rapporteren aen haer Heeren Principalen / omme der selver sentimenten daer over te verstaen.

Van welcke voorslagh / naer dat aende gemelte Impetrante Copye was behandight / zijn ontrent twaelf uyren voor d'Heeren Commissarisen voornoemt / gekomen de Heeren Gedaeghdens / geassisteert als vooren / ende hebben haer te gemoet gevoert / hoe dat naerder op den voorsz voorslagh gelet zijnde / wiert geoordeelt / dat het *Jus Patronatus* aende Impetrante blyvende / merckelijcke ongelegentheyt tusschen de Magistraet van Geertruydenbergh ende Kercken-Raedt wierde te gemoet gesien / ende sulcks beswaerlijck den voorsz voorslagh soude konnen worden aengenomen / soo 't selve point niet wierdt gelaten aende Gedaeghdens / ten minsten aenden Kercken-Raed aldaer / ofte anders gestelt in sequestratie, soo als daer over mocht worden overkomen.

Den acht en twintighsten September voornoemt / zijn partyen weder voor Commissarisen gecompareert / ende hebben d'Impetranten van Complainčte voorgedragen: dat sy hadden verstaen / dat dit retardement vande Executie van het Mandement van Complainčte, ende vervolgens dese Comparitie / waren geresulteert uyt seeckere Resolutien vande Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, waer van by ofte van weghen haere Hoogheydt tot hare narichtinghe Copye was versoght / maer was geweygert / daer op dat de Heeren Gedaeghdens die gemelte Resolutie aenden Hooghen Rade hadden gecommuniceert / met ernstigh versoeck / dat de gemelte Resolutie niet voorts aen die van syn Hoogheyts Raden soude werden ghecommuniceert / echter alsoo haer Hoogheyt meynde verstaen te hebben / dat de ghemelte haer Ed. Groot Mog. Resolutie expresselijck hielt / dat eerst ghetracht soude werden dese saecke ten principalen buyten figure van Proces te adjusteren / ende te vereffenen / dat oversulcks hare Hoogheyt die van syn Hoogheyts Raden / hadden gelast ende geordonneert / dat point eerst af te handelen / soo verklaerden die van syn Hoogheyts Raden / inden naem ende van weghen haere Hoogheyt daer toe bereyt ende gereet te zijn / alvooren yets te segghen op de voorslagh by de Heeren Commissarisen gedaen.

Verhopende die van syn Hoogheydts Raeden / dat de Ed. Groot Mog. Heeren Staeten van Hollandt ende West-Vrieslandt, soude ghelieven goet te

te binden/ ten selven eynde eenighen uyt den haren te Committeren.

Den negentienden October is in handen van de Commissarisen gelevert by de Heeren vande Reeckeninge het Extract uyt de Resolutien vande Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Hollant ende West-Vrieslant, van den acht en twintigsten September sestien hondert acht en sestigh.

Den vijf en twintighsten October daer aen / zijn de voornoemde respective Heeren vande Reeckeninge ende Raeden van sijn Hoogheyt/ den Heer Prince van Orangie weder voor Commissarisen gecompareert.

Ende verklaerde de gemelte Raeden van sijn Hoogheyt/ de Heer Prince van Orangie, dese saecke te kunnen ghestelt werden buyten dispute/ soo haer Ed. Groot Mog. de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt haer ghelieféden te vergenoegen/dat sy meergemelte Hoogheyt de saecke in het Mandement van Complainte vermelt/ tot een onsterflijck Erf-leen machte houden vande Graeffelijckheyt van Hollandt, ende daer mede verleyt werden.

Versoeckende de voornoemde Heeren Raden / dat de Heeren vande Reeckeninge dien voorslagh geliefden te rapporteren/ daer sulcks ghehoorde/ ende soo haest mogelijck hare verklaringe dien aengaende te brenghen onder de Heeren Commissarisen voornoemt/ 't welck wierdt aengenomen.

Na dat de saecke van sijn Hoogheyt in Zeelandt wel was geluckt/heeftmen oock beginnen te spreecken van hem tont sui Juris te maecken: tot dien eynde wiert hem den vijf en twintighsten October ter presentie van de Heeren Keur Brandenburghse Minister Roomswinckel, ende Copes, ende alle sijn eyghen Raden uyt handen van haer Hoogheyt de Princesse Groot-moeder ghegeven een geschreven Acte.

's Anderen daeghs liet deur den Heer van Renswoude, presiderende ingeven het volgende notificatie:

Hooge ende Mogende Heeren,

WY nu hebbende ghebracht den Prince van *Orangien* onsen Soons Soone, tot den ouderdom van *achthien* Jaren, soo dat sal gaen in sijn *negentiende* Iaer, ende van sijn oordeel ende beleydt dat ghenoegen hebbende, het welcke wy van hem na sijne Iaeren konnen desidereren, hebben ghemeynt den tijdt te wesen gebooren, dat wy hem niet langer en behooren t'onthouden, maer in handen te geven het bewindt ende de directie vande saecken hem aldernaest raeckende, als te weeten, van sijne *eygene Domeynen ende Goederen*, ende daer toe dan oock geresolveert hebbende, met het wel-behagen van sijne *naeste hooge Verwanten*, hebben voor al, meede ons voorsz doen in die saecke U Ho. Mog. by desen willen bekent maecken, ende deselve openbaren, dat de reedenen, dewelcke ons tot 't geene voorsz is hebben bewogen (boven de voorsz reedenen van sijn ouderdom ende bequaemheyt) onder anderen noch meede zijn, dat 't voorsz sijn bewindt, ende Gouverno, soo langh ons Godt noch het leeven sal ghelieven te vergunnen, by ons sal konnen werden nage-ooght, dat die eygentlijcke administratie geschiet door de *domestique Raeden*, dewelcke het huys van *Orangien* ten alles

allen tyde daer toe heeft gehadt, ende de gemelte Prince by continuatie daer toe noch jegenwoordigh is hebbende, dat wy vertrouwen ende hoopen, dat het voorsz. sijn bewindt ende *Gouverno*, in hem sal verwecken eene particuliere liefde ende ghenegentheydt, niet alleen tot de behoudenisse van die sijne Domeynen ende Goederen, maer oock tot voortsettinge ende vermeerderinge vande selve, ende dat hy daer van daen aenden Staet sal konnen geven proeven van sijne bequaemheyt, oock tot de bedieninge vande *publijcque Saecken*, die aen sijne Voor-Ouders ontrent dese der selver Iaeren al zijn begonnen betrouwt te werden, soo wanneer den Staet hem daer toe meede sal gelieven te gebruycken; ende gelijck desen Staet altijdt seer uytsteeckende heeft te kennen ghegeven, haer oock aende behoudenisse ende welstant vanden Huyse van *Orangie* seer veel gelegen te zijn; Soo hebben wy tot dese onse bekent-maeckinge willen voegen een beede; dewyle de *Domestique* interesten ende saecken vande gemelte Prince van *Orangie*, niet alleen zijn uytstaende onder het ghebiedt van U Ho. Mog. maer oock daer buyten, ende in andere Rijcken ende Landen, dat U Ho. Mog. den selven Prince van *Orangien*, door haer faveur ende vermoghen, daer inne believen behulpsaem te weesen, ende te continueren de genegentheyt, dewelcke den Staet doorgaens voor het Huys heeft getoont, ende die wy begeren, dat opgemelte Prince dagelijcks met sijne ghetrouwe diensten sal trachten meer ende meer te moghen verwerven ende inwinnen; gelijck wy dan oock ten allen tyde sullen betoonen, dat wy zijn:

Hoogh Mog Heeren,

Onderstont U Hog. Mog. Dienstw. Dienarin. Geteeckent

's Gravenhage desen 25. Octob. 1668.

Amelia Princesse d'Orange.

Waer op gedelibereert zijnde, hebben haer Ho. Mog. goet gevonden te versoecken ende committeren den Heere van Renswoude, om de hoogh-gemelte Princesse te gaen bedancken over de voorsz gedane Notificatie, met verseeckeringe dat haer Ho. Mog. ghenegen zijn, den hooghst-gemelten Heere Prince t'allen tyde inde voorsz sijne Domestique Interesten, soo veel doenlijck de behulpsame handt te bieden.

Den dertighsten hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Stadt ende Landen ter Vergaderinghe nochmaels bekent gemaeckt, dat de Heeren hare Principalen zeedert eenigen tijdt de Compagnie te Paerde van den Ritmeester Lintloo, ende die te voet van de Capiteynen Albert Merwe, Rusiers, ende Lichtenbergh, van hare Provintie, volghens ende in Conformité van den eersten aengenomen extraordinaris Staet van Oorlogh, hadden afgeweesen, ende dat die tot laste van de Provintie van Hollandt ende West-Vrieslandt ghebracht moeste worden, te meer dewijl deselve Provintie de bewuste hondert duysent guldens ter Maent niet verder ten Comptoire van den Ontfanger Generael Jacob van Volbergen, en hadt ghefourneert, als tot

Map

Map laetstleeden inclusys / ende insteerde oversulcks / dat den voorsz Ritmeester ende Capiteynen aen welghemelte Provintie niet komende boven haere quota te laste worden gebraght / ter saecke van hun achterweesen / eenmael klaghteloos moghten worden gestelt. Waer op gehoort zijnde het tegen-bericht van de Heeren Gedeputeerden van de wel-ghemelte Provintie van Hollandt ende West-Vrieslandt, is na deliberatie goedt gevonden en verstaen te versoecken de Heeren van den Steen, ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden totte Militaire saecken / om dien aengaende met eenige Heeren Gecommitteerde uytten Raedt van Staten by haer Ed. te nomineren / in Conferentie ende besoignes te treeden / de retroacta na te sien / ende haer gedachten te laten gaen op sortabele middelen ende expedienten / oock deselve uyt te vinden / waer door de Provintien ghedisponeert souden konnen worden malkanderen gelijck te doen / ende vervolghens de voornoemde Ritmeester ende Capiteynen verhelpen aen betalinge van 't geen bevonden soude worden haer deughdelijck van de Staet te competeren / doende van alles rapport aen deese Vergaderinge.

Den Drossard van Drenthe nu Overleden zijnde / hebben die vande Landtschap daer toe weder geboren Heer van Ruynen, die dese syne electie alhier in persoon bekent maeckte / met volgenden Brief: te vooren wierdt dese verkiesinge gedaen by haer Hoogh Mog. werdende de Landtschap dit recht onttrocken ende alleen gegeven de nominatie: nu lieten 't haer Hoogh Mog. passeren / ende de resolutie daer op gevallen / luyt aldus: Waer op gedelibereert zijnde, is dese sake aengenomen voor notificatie. De Landtschap hadt veel geleeden door de laetste Munstersche invasie, en hier op hadt men reguard.

Hoogh Mogende Heeren.

WY hebben niet kunnen onderlaten U Hoogh Mog. hier by te notificeren, dat wy op dese tegenwoordige onse Staetsche Vergaderinge het Amptmanschap van *Coeverden*, ende Drostampt van *Drenth*, door 't Overlijden van wijlen den Heere Drossard vanden *Boetselaer* vacant geworden, met eenparige stemmen geconfereert hebben op den Heer *Hendrick Munster Willem van Berrensfan*, Heeren tot *Ruynen* ende *Bellinghoeve*, en sulcks in reguarde van 't *notoir ende onwedersprekelijck Recht*, den Staten deser Landtschappe *Drenthe* tot het vergeven van 't voorsz Drost-Ampt competerende, het welck tot meermalen by verscheyde geleegentheden, soo schriftelijck als mondelingh, door onse Gecommitteerden geremonstreert, gededuceert, ende klaerlijck is beweesen, ende nu noch jongst aen de Heeren Leeden van U Ho. Mog. Vergaderinge in 't particulier is aengeweesen, dat de Landtschap van *Drenthe* van alle oude tijden is geweest een *vrye separate Provintie*, haer eygen selfs Leeden, Regeeringhe, *ærarium*, ende andere regalien & *jura Majestatis*, hebbende, dat deselve ten tijde van de Souveraine inhuldinge, ende reciproque beloften, mitsgaders præcautien, niet anders als d'andere Provintien is gekent ende getracteert, dat daer nae de gemelte Landtschap op den *elfden* April *vijfthien hondert tachentigh* in de nader *Unie van Uytrecht* (het fondament van desen Staet) haer Gecommitteerden

den inqualiteyt als Staten van de *Graefschap Drenthe* is ontfangen ende geaccepteert, ende in conformité van 't *eerste* Articul van d'Unie meede belooft haer als Bondtghenooten te handthaven ende beschermen, *in alle hare Privilegien, Rechten ende Gerechtigheden*, waer onder als van d'andere Ampten ende Officien meede begreepen is het recht van de Collatie van 't Drost-Ampt van de Landtschap, het welck de Souverainen als Heeren van 't Landt uyt Hoofde van de selve altoos hebben gheexerceert, ende door 't afsweeren van den laetsten Coningh onwederspreeckelijck op de Landtschap, en oock niemandt anders, gelijck in d'andere Provintien is vervallen, sonder dat yemandt ter wereldt, men laet staen haer Bondtgenooten, ende *ex æquo Jure* geconfedereerde, 't zy in 't gemeen ofte particulier, eenige de minste schijn van recht ofte pretensie daer op konnen maecken, daerom dan oock de voornoemde Landtschap zeedert die tijdt altoos hare Ampten heeft vergeven, als Ontfangers, Rentmeesters, tot het Stadthouderschap incluys, staende soo wel als andere Provintien op 't bysondere quota gerepartieert, en hebbende hare Binnelandtsche Regeeringhe ende hooge Kamers van Justitie, niet doende daer teegens, het geen de Collatie van het Drost-Ampt in de Persoonen van wijlen de Heeren *Eusum, Echten*, ende *Boetselaer* is voorgevallen, door dien het eerste geschiedt om de Landtschappe te subsidieren, ten tijde de ghestelde Drost van den Coningh van Spaignen, *Evert van Eusum* noch leefde, ende Commandeur in *Lingen* zijnde, de Landtschap met branden ende blaecken konde ruineren, ende dan noch niet anders, als met expres believen en inwilligingh van de Gecommitteerde deser Landtschap, ende onder ample acte *de non præjudicando*, ghelijck uyt de resolutie van den *negenden* February *vijfthien hondert negen en negentigh* kan worden ghesien, onder hoedanige acte *de non præjudicando* de twee laetstghemelte Heeren Drossaerden mede zijn bestelt, ende sulcks ter oorsaecke van de prætensie, dewelcke de Provintie van *Over-Yssel* op de Collatie van 't voorsz Drost-Ampt, uyt kracht van eenigh ghesustineert Recht ende Privilegie was maeckende, waer in oock soo verre gekomen, dat U Ho. Mog. by resolutie van den *negenthienden* December *sesthien hondert drie en veertigh* hebben verklaert, dat het selve recht ofte gerechtigheydt ten principalen soude moeten worden afgedaen, al eer men by nadere of andere gelegentheyt het voorsz Casteleyn ende Drost-Ampt, andermael komende te vaceren, tot het vergeven van dien souden moghen procedeeren; ende alsoo dit *prætense* recht oft gerechtigheydt jeghenwoordigh tusschen de Landtschappen van *Over-Yssel* ende *Drenthe* door apparent accoort en conventie komt te cesseren, soo is mitsdesen ons seer gedienstigh versoeck, U Hoogh Mog. insiende onse voornoemde *goedt hebbende recht, ende de reciproque met eede bevestighde verbintenisse*, niet willen gedoogen soodanigh ons notoire recht eenige indrachte of beletsel worde gedaen, maer aen ons te laten het geen ons soo onwederspreeckelijck competeert, ten eynde wy daer door meene moogen jouisseren die vryheydt, waer voor wy nevens onse Bondtgenoten goedt ende bloedt teghen den algemeenen vyandt meede hebben opgeset ende gewaeght, waer toe wy ons willen vertrouwen, ende ondertusschen den Almogenden Godt bidden.

Hoogh Mogende Heeren, &c. uyt *Assen* den *vijfthienden* October *sesthien hondert acht en sestigh.* Onderstondt U Hoog Mog. dienstwillige Ridderschap ende Eygenerfden, representerende de Staten des Landtschaps *Drenthe*, en was ter ordonnantie van deselve

Geteeckent

J. RYSINCK.

Hoe dat de Provintie van Uytrecht, in gevolge van Hollandt, heeft oock gemortificeert/ is elders geseydt in wat manier den eedt daer op is gedaen in de Vroedtschap/ geeft het volgende. Men noteerde/ dat de Heer vander Hoolck, met d'andere/ die den eedt hadden gerefuseert/ waren deselve die voor eenige jaren improbeerden het uytwijsen ende verbarens van de twee Predicanten Teelingius ende van der Velde: ende die daer tegen protesteerden/ ende daerom genaemt wierden Protestanten. Daer uyt af te nemen was/ dat de Predikants-gesinde aldaer/ gelijck elders/ noch eenigh goede sucht hadden tot den Prins/ doch 't waren maer alleen die van de gesintheydt van den Professor ende Predickant Voetius, andere waren moderaet/ ende accommodeerden haer na 't humeur van de Politijcke Magistraten: die over al in 't stuck van 't ampt der Overheydt in 't Kerckelijck/ t'eenemael waren van de gesintheyt der Remonstranten. Daer tegen de Heere Voetius veel hadt geschreven/ ende meest alle Predikanten/ als hebbende by d'eerste reformatie te veel overgegeven: maer tegen sy wel althans veel yverden/ maer te vergeefs/ ende van daer sich nochtans d'een of ander Predikant/ die d'opinie van Voetius tegen schreven: onder andere eenen Motinæus, Soon van den vermaerden Petrus Motinæus, die door een expres Boeck/ geintituleert/ Papa Ultrajectinum beweerde/ dat de Heer Voetius affecteerde eene Pauselijcke Hierarchie. Men seyde dit was geen scrisma of Articul des Geloofs/ maer de Heer Lutherus op een plaets elders geallegueert/ stelt dat hy vastighlijck geloofde dat de Paus was den Antichrist; is dan oock tot Uytrecht een Paus: ergo.

Extract uyt de Resolutien van de Ed. Vroedschap der Stadt Uytrecht.

Vrydaghs den *sesthienden* October *sesthien hondert acht en sestigh.*

DE *Vroedtschap* volghens Resolutie van Beschryvinge van Maendagh laetstleden vergadert, ende aldaer mede present zijnde de Heeren, die anders, vermits haer Ed. Commissien, ende Ampten, niet gewoon en zijn te compareren, proponeerde de Heer eerste Borgemeester *Sweerts*, dat de Vergaderinge geconvoceert was omme te delibereren op seeckere Concepte *Ampliatie*, waer mede den *Eedt* vande Raeden in de Vroedtschap soude dienen te worden geamplieert, en vervolgens ghelesen zijnde het gemelde Concept met de respective Resolutien daer inne vermeldt, is naer onderlinge communicatie ende

rijpe

rijpe deliberatie verstaen, dat het gheheele Concept van Eedt in sijn substantie wordt gehouden voor gearresteert, ende den Secretaris ghelast 't selve conform het geadviseerde te dresseeren en op te stellen, omme desen namiddagh geresumeert te worden.

Eodem die 's nanoens

De *Vroedtschap* by continuatie op den Eedt vergadert zijnde, is geleesen ende geresumeert de ampliatie van den Eedt by den Secretaris in conformité van het reces van huyden morgen opgestelt, luydende als volght:

Ampliatie van den Eedt.

Dat ick mede niet sal ghedoogen, maer met alle vigeur ende mogelijcke middelen weeren, dat over de Provintie van *Uytrecht* t'eeniger tijdt een Stadthouder worde aenghestelt, ende dat ick het Stadthouder-Ampt in alle sijn deelen eeuwighlijck sal houden voor gemortificeert; gelijck ick oock niet gehenghen ofte gedoogen sal, dat van nu voortaen eenigh Militair Persoon, 't zy by forme van dispensatie, ofte onder eenigh ander pretext, hoedanigh sulcks soude mogen wesen in eenige van de *drie Leden* van de Staten deser Provintie sal werden geadmitteert, voor ende aleer hy sijne *Militaire Charge* effectivelijck en metter daedt sal hebben afgeleydt.

Ende is verstaen, dat de voorsz *Ampliatie* in den Eedt van de Raden in de *Vroedtschap* van date den *drie en twintighsten* Mey *sesthien hondert een en vijftigh* sal worden ingevoeght, immediatelijck achter de Regulen: sonder te gedoogen, dat het selve recht in 't geheel ofte eenigen deele, in welcker voegen, ofte op wat manieren sulcks oock soude mogen wesen aen yemandt anders worde toegestaen, luydende alsulcks de voorsz geamplieerden Eedt als volght.

Eedt te doen by een gekooren Raedt in de Vroedtschap.

Dat sweer ick dat ick na mijn beste vermogen t'aller tijden ende alleenlijck sal handthaven de waere Christelijcke *Gereformeerde Religie* ende *Leere*, ghelijck deselve in de *Synode Nationael* binnen *Dordrecht* in den Iaere *sesthien hondert negenthien* gehouden, is bevestight, ende in dier voegen alomme in de Publicque Kercken deser Landen wordt gepredickt ende geleert, van welcke ick meede in alle oprechtigheyt professie ben doende, sonder immermeer voor soo veel in my is, te sullen gedoogen, dat by yemandt daer inne eenigen indraght ofte veranderinge worde gedaen, ende dat ick in allen gevalle 't profijt ende welvaeren van de Stadt *Uytrecht*, ende de Borgers ende Inwoonders van dien, mitsgaders die versekerheydt ende bewaernisse der voorsz Stadt aengaende trouwelijck sal raeden, ende 't selve vorderen nae mijn beste weto en vermogen, als mede maintineeren *Stadts* ende *Vroedtschaps* reght van stellen van *Borgermeesteren*, *Raden* in de *Vroedtschap* ende *Schepenen* deser Stadt, sonder te gedoogen, dat 't selve recht in 't geheel ofte eenigen deele, in welcker voegen, ofte op wat manie-

ren fulcks oock soude moghen wesen, aen yemandt anders werde toegestaen. Dat ick mede niet sal gedoogen, maer met alle vigeur ende mogelijcke middelen weeren, dat over de Provintie van *Uytrecht* t'eeniger tijdt een Stadthouder worde aenghestelt, ende dat ick het Stadthouders-Ampt in alle sijn deelen eeuwighlijck sal houden voor gemortificeert. Gelijck ick oock noyt gehengen sal, dat van nu voortaen eenigh militair Persoon, 't zy by forme van dispensatie, ofte onder eenigh ander pretext, hoedanigh sulcks soude mogen wesen, in eenige van de *drie Leeden* van de Staeten deser Provintie sal werden gheadmiteert, voor ende aleer hy sijne *Militaire Charge* effectivelijck, ende metter daet sal hebben afgeleydt, dat ick oock de saecken ter Vergaderinge van de *Vroedtschap* getracteert, secreet houden, ende niet reveleren sal, dat ick mede in 't verkiesen van *Borgermeesteren, Raeden, Schepenen ende Kameraers deser Stadt* geen faveur ofte affectie sal ghebruycken; maer alleenlijck insien ende letten, dat sy tot de Regeringe ende Ampten daer toe sy ghekooren sullen worden, nut ende bequaem, mitsgaders als voorseydt, actuele communicerende Ledematen van de waere Christelijcke Gereformeerde Kercke zijn, ende voots al doen, dat een goedt ende getrouw *Raedt* in de *Vroedtschap* der Stadt *Uytrecht* schuldigh is, ende behoort te doen, dat en sal ick niet laeten om lief noch om leet, om maeghschap noch om swagerschap, om giften noch om gaven, noch om geenderhande saecken, *Soo waerlijck helpe my Godt.*

Ende is vorders goedt gevonden, dat de samentlijcke Heeren van de *Vroedtschap* morgen vroegh ten *acht* uren weder sullen worden geconvoceert, omme vast te stellen op hoedanigen voet en ordre deselve *Eedt* sal worden gedaen.

Saturdagh den *seventhienden* October *sesthien hondert acht en sestigh.*

Is geresumeert het geresolveerde van gisteren nae den middagh.

De *Vroedtschap* weder op den Eedt vergadert zijnde, om een parmanente voet en ordre te beraemen, volgens welcke den *Eedt*, gisteren des Nanoens alhier gearresteert, soude worden gedaen; Is nae gehouden serieuse deliberatie goedt gevonden, dat de jegenwoordige Borgermeesteren ende Raeden, die hier toe geneegen sullen zijn, als nu den gearresteerden *Eedt* sullen presteeren, ende vorders verstaen, dat alle ende een yeder van de Heeren, die nae deesen tot Raden in de *Vroedtschap* sullen worden geeligeert, alvoorens tot de sessie gheadmitteert te worden, ghehouden sullen zijn den selven *Eedt* te doen; Wienvolgens de Heer *eerste* Borgermeester *van Someren*; aen handen van de Heer Borgermeester *Mansveld*, ende de Heer Borgermeester *Mansveld* nevens de nabeschreven Raden aen den eersten Borgermeester *Someren* haren Eedt solemnelijck op de volghende ordre hebben afgeleydt; als oock de Heeren *Iacob Splinter, Iohan van Kuylenburgh, Hendrick van Merckerck, Dirck de Goyer, Nicolaes Hamel, Cornelis van Beeck, Reynier Foeyt, Nicolaes van Solingen, Cornelis van Royen, Rudolph Tinthof, Paulus Heurnius, Iacob van Dinter, Cornelis de Goyer, Iohan van Zuylen, Adriaen van Heurnius, Cornelis van der Woerd, Anthonis van Mansveldt, Iacob vander Dussen, Everhard van Zypesteyn, Dirck van Steenbergen, Lambert van Veldthuysen.*

De

De Heer *Gerard van den Holm*, vermits sijne indisspositie niet present zijnde, heeft door monde van de Heer *Johan van Zuylen* de Heeren Burgermeesteren doen bekent maecken, dat hy onmachtig zijnde om te compareren, echter overbodigh was den Eedt te presteren.

Seyden de Heeren *Samuel Gerobulus*, *Cornelus van de Voord*, ende *Iohan van Eyckelsbeeck*, dat sy voor als noch den *Eedt* niet konden doen.

De Heer *Gijsbert vander Hoolck*, desen morgen weeder na den *Hage* vertrocken, ende de Heer *Simon van Blanckendael* huyden mede absent zijnde, hebben op gisteren verklaert ende geleght, dat sy niet gesint waren den *Eedt*, als onnodigh te doen, het welcke op huyden insghelijcks verklaert hebben, de Heeren *Hendrick van Wijckersloot*, *Cornelis Boot*, *Cornelis van Deuverden*, *Iohan van Nellesteyn*, *Iohan van Breeveldt*, *Lucas van Voorst*, *Abraham de Wyckersloot*, ende *Iohan Strick*.

Ende zijn de Heeren *Dirck de Leeuw*, ende *Iacob Liestinck*, vermits haere absentie uyt de Stadt, ende de Heere *Iohan Ram*, uyt oorsaecke van sijne sieckte op dese beschrijvinge niet gecompareert.

Eodem die 's Nanoens.

Is geresumeert, het geene huyden morgen ter Vergaderinghe is geresolveert ende gepasseert.

Ende zijn de Heeren, die niet gewoon en zijn in de ordinaris Vergaderinghe van de *Vroedschap* te compareren, by de Heer *eerste* Burgermeester bedanckt voor de moeyte en goede debvoiren, die haer E. E. genomen ende gedaen hadden van op de gedaene uytschrijvinge alhier te compareren, ende dienaengaende ten meesten dienste en welvaren van dese Stadt te helpen delibereren en resolveten; waer op de Vergaderinge is gescheyden.

De Heer Marchelini Secretaris van Venetien had t' Amsterdam ghecontracteert over de bevrachtinge van een Schip tot transport en Soldaten na Candia. Het instrument Notariael was noch niet geteekent: niet te min wiert bewesen dat het geinventeert was/ zijnde de Gods-penning / of een stuck gelds voor den armen/ na ghewoonte was ghegheven. Hy seyde bedongen te hebben dattet eerst in 't Italiaens getranslateert / ende hem getoont moest worden: het transport der troupen niet voortgaende / ende het contract niet geteeckent zijnde / hy oock eenig point daer in ontkennende/ weygerde hy den Koopman te voldoen. Dies hy hem voor 't Hof riep / ende by provisie verkreeg arrest op sijn Persoon/hem doende Logeren inde Castelleynie. Hoewel hy sich beriep op sijn Character/ sijnde Minister Publijck/man van verstant / dat het contract hem justiciabel maeckte. Na eenige dagen Playdoyen / ende Comparitien wiert nochtans verstaen / dat hy niet als onder cautie mocht vry gaen / gelijck geschiede den negenden Novembris.

Woensdagh den eersten, sijnde ter Vergaderinge gelesen de nadere Requeste vanden Luytenant Admirael de Ruyter, ende eenige verdere Hooft Officie-ren/ Capiteynen ende Commandeurs ressorterende onder 't Collegie ter Admira-

miraliteyt tot Rotterdam, by gewoonte de jonghste expeditie ter Zee/ relatif tot haer voorgaende Requeste/ den vier en twintighsten January lestleden aen haer Ho. Mog. gepresenteert/ rakende de vivres/ die sy geduyrende de voorsz expeditie hebben ontfangen uyt den naem ende van wegen de Heeren Gecommitteerde Raden van Hollandt ende West-Vrieslandt/ ofte vande Heeren derselver Commissarissen over d'Aconomie/ versoeckende dat hun dien aengaende moge worden gerefondeert de somme van 5724 pond. 2 schelling. 2 grooten/ Is naer deliberatie de voorsz Requeste gestelt in handen vande Heeren vanden Steen, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte saecken vande Zee/ om te visiteren/ examineren/ de retroacta na te sien/ ende van alles rapport te doen; ende is dien onverminderd de selve Requeste by de Heeren Gedeputeerden van welgemelde Provintie van Hollandt ende West-Vrieslandt Copielijck overgenomen.

Wat by dese veranderingh van 's Prince saecken voor viel tusschen d'Heer van Gent, sijn Hoogheyts Gouverneur/ ende den Raedts-heer Beaumont, geeft het volgende:

DEn eersten *Notaris*, aen de welcken dese sal worden behandight, wert versocht sich te vervoegen by den Heer de *Baron van Gent*, *Gouverneur* van sijn Hoogheyt, ende aen sijn Ed. te insinueren, dat ick ondergeschreven bericht ben, *dat sijn Ed. sigh heeft laten gelusten op Vrydagh laestleden, den tweeden deser,* aen haer Hoogheyt Me-vrouwe de *Princesse Douariere van Orangie te houden ende te seggen verscheyden injurieuse ende calomnieuse propoosten ende discoursen*, onder anderen mede in 't reguard van my ondergeschreven, ende dat ick daer van geen genoeghsaem bescheyt kan bekomen, ende echter niet alleen den dienst van sijn Hoogheyt, maer oock my in het particulier daer aen ten hooghsten is gelegen, dat de waerheyt van dien volkomentlijck worde ondersocht ende uytgevonden, om by wegen van *Justitie* te mogen erlangen soodanige *reparatie ende satisfactie*, als de wetten tegens de *Calumniateurs* statueren.

Ick ondergeschreven daeromme den voornoemden Heer *Gouverneur* doe versoecken te willen opstellen ende my laten toekomen, het geene sijn Ed. tot mijnen laste weet te seggen; met de *namen* vande geene, dewelcke sijn Ed. die Calomnien hebben gesuggereert, ofte dat ick andersints genootsaeckt sal wesen sijn Ed. voor den *Autheur te moeten houden*, ende sal hy Notaris sijn wedervaren relateren. Actum onder mijn signature desen *sesten* November *sesthien hondert acht en sestigh*, ende was onderteeckent,

A. van BEAUMONT.

OP huyden den *sesten* November *sesthien hondert acht en sestigh* hebbe ick ondergeschreven openbaer Notaris by den Hove van *Hollandt* geadmitteert, in 's Gravenhage residerende, my gevonden aen den Persoon vanden Heere *Baron van Gent*, *Gouverneur* van sijn Hoogheyt, ende hem de voorstaende *Insinuatie* voorgelesen, mitsgaders gelevert Copye, die my tot antwoort gaf, *absoluyt t'ontkennen*, dat sijn Ed. eenige *injurieuse of Calumnieuse* propoosten by hare Hoog-

Hoogheyt, tot laste vande Heer *Insinuant* soude hebben gevoert, ofte yets tot sijn nadeel uytgesproocken; ende dewijl sijn Ed. in gevolge van het versoeck by de voorsz *insinuatie* gedaen, difficulteerde op te stellen ende aende Heer *Insinuant* te laten toekomen de *namen* van die geene, dewelcke de *Calomnien* tot laste vande gemelte Heer *Insinuant* hebben gesuggeert, hebbe dienvolgende jegens den opgemelte Ed. Heer *Geinsinueerde* geprosteert als naer style. Al het welcke ick verklare te wesen mijn *wedervaren*; Aldus gedaen, geinsinueert ende geprotesteert in 's Gravenhage, ende ten oirconde dese geteeckent, ende was onderteeckent,

I. WIGMANS, *Notaris publijcq.*

In Over-Yssel rees de verbitteringh van tijt tot tijt/soodanigh/dat de Raetsvelt se by definitive Sententie d'Heer Haersolte condemneerde te hebben begaen crimen læsæ Majestatis, rebellionis & Ambitus, ende uyt dien hoofde in conformité van het Placcaet in dato den eersten July op de groote Sale gearresteert/ ende al omme gepubliceert/ ende voorts de beschrevene rechten ghestraft te worden/ soo als men na Placcaten/ Wetten/ Rechten/ ende Statuten soude bevinden te behooren.

Hier tegen namen d'andere dese Resolutie.

Extract uyt het Register van de Resolution, van de Heeren vande Magistraet ende geswooren Miente der Stadt Swolle.

Den sevenden *November* sesthien hondert acht en sestigh.

DE Heeren vande Magistraet ende geswooren Miente extraordinaris vergadert geweest gecommuniceert zijnde een Missive vande Heere *Camener Craus*, den *sesten* November *sesthien hondert acht en sestigh* uyt *Deventer* geschreven, als mede een projecte Resolutie by eenighe Leeden vande Provintie tot *Deventer*, over de saecke vande Heere Vorst van *Sallandt* geformeert, waer by sijn Ed. die functie van het Vorst-Ampt wordt gheinterdiceert, ende het Tractement ende Emolumenten daer toe staende ontrocken, met verder expressie dat noch staende de hare *pretense Vergaderinge*, oock een verwolter soude werden ghestelt, als buyten toedoen van dese Magistraet, ende in weerwille vande Staten van de Provintie alhier Vergaderende, ende dit alles onverhoort de Heere Vorst voorsz oock sonder figure van procedure, ende sonder de welghemelde Heere Vorste in eenigerhande saecke van delict of *Mesus* te hebben overtuycht, konnen niet anders oordelen als dat voorsz procedure vande *dissentierende Leeden*, is al te præcipitant, onwettigh, informeel, over sulcx de voorgenomene interdictie van des Heeren Drosten van *Sallandts* functie, partydigh ende feytelijck te zijn, notorie streckende tot disrespect vande Stadt van *Swol*, verkortinge van desselfs jurisdictie ende hoogh gesach, soo wel in Justitie als Policie, vinden haer daerom Ampts ende Eers-halven verplicht, tot conservatie vande eere ende respect vande Stadt van *Swol*, als mede vande Provintie voorsz feytelijcke interdictie ende executie van dien by alle wegen tegen te gaen, ende vordere despect

desen

desen Stadt af te weeren, oock sulcx tegens de Directeurs, ende Dryvers vande voorsz feytelijckheyt te resenteren, ende daer over te yveren.

De Miente hebben haer hier mede eenpaerlijck gheconformeert ende gherecommendeert dese saecke niet alleen yver te willen by der handt nemen ende uyt-voeren, al soude het noch soo hoogh loopen, sonder daer in te verslauwen.

Hoe 't eyndelijck in Zeelandt afliep met den Predikant Labadie, geeft de volgende resolutie:

Extract uyt de Notulen vande Ed. Mog. Heeren Staten van Zeelandt.

Den *vijftienden* November *sestien hondert acht en sestigh.*

NOchmael wesende gedelibereert op de saecke vande *Walsche* Kercke binnen dese Stadt, met den gevolge ende aenkleve van dien, is goet gevonden ende verstaen, dat de *suspensie* gedecredeert by die vande *Walsche* Synode, laetst gehouden binnen *Naerden* tegens den Persoon van *Jan de Labadie*, Predicant inde voorsz Kercke sal hebben sijn executie, ende dat hy dienvolghende van het Predicken ende andere Functien van die beroepinge dependerende, sal hebben te abstineren ende te onthouden; ende belangende de *suspensie* door die vande jegenwoordige *Classe* vande Walsche Kercken alhier een tijdt laugh vergadert geweest zijnde, gedecreteert tegens den Proponent *Pieter Iven*, onlanghs by de voornoemde Walsche Kercke binnen dese Stadt tot haren Predicant beroepen, dogh by de Heeren vande Magistraet tot Middelburgh voor alsnoch niet geapprobeert: Als mede het afstellen vanden regeerenden *Kercken-Raedt*; Is goet gevonden ende verstaen, dat het een ende het ander sal blyven inden selven staet, daer in alles jegenwoordigh wert, ende dat dien volgende den voornoemden *Iven* sigh sal hebben te onthouden van het Predicken ende alle andere functien, van het Ampt van een Predicant dependerende; ende dat voort soo wel de oude als nieuwe *Kercken-Raedt* haer van d'exercitie van die functie by provisie sullen hebben te onthouden; sonder haer des eenighsints te bemoeyen, in wat maniere het oock soude mogen wesen. Doch alsoo by den Predicant de *Labadie*, mitsgaders den Proponent *Iven*, ende de oude Consistorie vande *Walsche* Kercke seer werdt geklaeght, dat sy inde voornoemde *Synode* niet na behooren en zijn ghehoort in hare defensie, over het geene tot haren laste was voort-gebracht, maer datmen aldaer seer precipitantelijck en contrarie alle ordre ende discipline tegens haer hadde geprocedeert, dat oock by de voornoemde *Classis*, soo als sy meede sustineren, alhier verscheyde vreemde proceduyren waren ghehouden, specialijck in het afstellen vande geheele *Consistorie* ende *Kercken-Raedt*, in het aennemen van een gheheel nieuwe, daer door veel ammositeyten ende verbitteringen onder veele voorname Persoonen ende Familien waren veroorsaeckt, ende noch meerder te beduchten stonden, in cas daer in niet tydelijck en wierde voorsien; Is goet gevonden ende geordonneert, dat den voornoemden Predicant de *Labadie*, over het ongelijck, dat hy meynt, hem door de voornoemde *Synode* aengedaen te zijn, mitsgaders oock het onrecht, dat den Proponent *Iven*, ende de oude Consistorie sustine-

sustineeren, dat haer door de voornoemde *Classis* is wedervaren, dat sy haer respectivelijck daer over sullen addresseren aen het *Walsche* Synode, dat in het aenstaende voor-Jaer binnen *Dordrecht* sal worden gehouden; ghelijck oock het selve by deesen versoght ende ernstelijck gerecommandeert werdt, de proceduren laetst binnen *Naerden* tegens den Predicant de *Labadie*, ende de oude *Consistorie* ende Kercken-Raedt vande *Walsche* Kercke alhier ghehouden, te willen resumeren, ende deselve uyt gemeenen yver van haer in 't bysonder, des versocht zijnde, te hooren in haer volkomene defentie ende verantwoordinghe, als mede van haer te ontvangen de doleantien ende klachten, die sy met reeden meynen te hebben tegens de proceduren alhier gehouden by die vande *Classis* vande *Walsche* Kercken, hier boven vermelt, ende alles gehoort ende rijpelijck overwoghen, ende voorts inde vreese des Heeren in alle æquiteyt ende Christelijcke bescheydentheyt ende liefde overleght ende gewogen hebbende, gelijck het onder Leden van een Lichaem betaemt, soodanigh te resolveren ende te oordeelen, als sy in goede Conscientie tot de meeste stichtinge ende op-bouw van Godts Kercke ende ruste vande *Walsche* Gemeente alhier sullen bevinden te behooren, ende soo als sy voor den Opperften Rechter sullen konnen verantwoorden. Sijnde haer Ed. Mog. van intentie, nademael de *Walsche* Synode binnen dese Landen is ghecomposeert door de Kercken, residerende in alle de Provintien ende Quartieren vande Generaliteyt, om van dese haer resolutie ende Christelijck ooghmerck kennisse te geven aende Heeren Staten Generael ende haer Ho. Mog. te versoecken de aenstaende *Synode*, die van alle de voorsz Kercken staet ghehouden te worden binnen de Stadt *Dordrecht* door *twee* a *drie* Gedeputeerden uyt haer midden te doen bywoonen, om de defensien, verantwoordinghen ende klachten, die den Predicant *de Labadie* en de oude *Consistorie* ende Kercken-Raedt boven gemelt aldaer sullen willen doen, te hooren, de actien ende liberatien ten besten te dirigeren ende te modereren. Sijnde haer Ed. Mog. vordere meyninge ende intentie, dat al het geene by de voorsz aenstaende Synode in dese saecke sal werden ghere-solveert ende besooten, by alle ende een yeder, die het aengaen ende raken sal, sal moeten werden gepareert ende naergekomen, ofte in cas van weygeringhe ende oppositie daer toe door authoriteyt vande Regeeringe gehouden ende geobligeert worden. Ende nademael deese Resolutie komt te resulteren, dat de *Walsche* Kercke binnen dese Stadt onderwijlen door den Predicant de *Labadie*, nochte den Proponent *Ivon* niet en sullen konnen werden gedient, nochte oock door de Ouderlingen ende Diakonen vande oude ofte nieuwe *Consistorie*, die haer Ed. Mog. verstaen, dat haer te samen van alle functien van die bedieningen dependerende, hoedanigh die souden mogen weesen, oock vande ordinaris sitplaetsen, daer toe inde Kercke gedestineert sullen onthouden; Soo is goet ghevonden ende verstaen, dat die vande Walsche *Classis* alhier jegenwoordigh present noch *een* ofte *twee* Predicanten met een Proponent sullen despicieren, om onderwijlen het woordt Godts inde *Walsche* Kercken alhier te Predicken, ende de H. *Sacramenten* te bedienen; als meede uyt Persoonen voor deesen in dienst vande voorsz Kercke geweest hebbende, of by defect vande selve uyt eenige andere vande vroomste ende gequalificeerste Ledematen; die jegenwoordig noch onder de *oude*, noch onder de *nieuwe Consistorie*, niet en ghehooren, *viere* te nee-

 men,

men, om als *Onderlingen*, de *Predicanten* in het bedienen vande *Tafel des Heeren*, ende in andere voorvallende saecken t'assisteren, als mede *drie* gelijcke Persoonen, om de *Aelmoessen* inde Kercke te ontfangen, daer van sy ghehouden sullen wesen aende Heeren van den Rade kennisse te geven. Sullende den Predicant *du Molin*, om goede reedenen haer Ed. Mog. daer toe moverende onderwijlen mede geexcuseert wesen van het Predicken alhier in dese Stadt, met toelatinge nochtans, om elders in haer andere Kercken binnen dese Provintie sijne functie als Predicant te moghen doen, sonder dat hem het selve eenighsints in het ghenut van sijn onderhoudt, dat hem moet werden gepresteert, sal prejudicieren. Ende overmits de Heeren Staten van Zeelandt seer ongaern hebben vernomen, dat de disputen ende ongemacken inde *Walsche* Kercke alhier ontstaen, oock sijn gebracht ter kennisse ende deliberatie vande *Classis* van *Walcheren* ende *Consistorie* binnen dese Stadt, waer door deselve inde voorsz disputen ende onghemacken mede zijn ghetrocken, ende daer over onder haer *diversche sentimenten* verweckt, ende alsoo occasie gegeven tot vordere disputen ende onderlinge reproches, daer uyt dan wel een meerder vyer soude konnen ontstaen; Is goet gevonden ende verstaen, by desen wel expresselijck te verbieden, dat de saecken voorvallende inde *Walsche* Kercken niet en sullen werden gebragt aende *Nederduytse* Kercken, *Classen*, ofte *Synoden*, binnen dese Provintie, noch de saecken van die Kercken aende *Walsche Kercken*, *Classen*, ofte *Synoden*, maer dat deselve sullen zijn ende blyven onder dat separaet opsight ende Regeringe, als waer onder deselve originelijck gestelt ende gereguleert zijn, sonder daer van eenige vermengelinge te maken, ende alsoo dese droevige disputen ende ongemacken niet alleen meer werden verspreyt door het in druck geven vande redenen ende argumenten, die d'een ende d'andere partye tot justificatie van sijn saecke ende gesustineerde vermeynt te hebben, maer selfs dienen tot *solpher-priemen*, om het *vuyr* te meer aen te steken, soo werdt by desen wel expresselijck verboden, dat voortaen over dese saecke ofte materie van dese natuyre, niet en sal mogen werden ghedruckt, veel min in het licht gegeven, op peene, dat d'Autheurs ende Druckers daer over naer gelegentheyt van saecken gevoelighlijck sullen werden ghecorrigeert, daer voor de Heeren vande Raden sorghe sullen hebben te dragen; ghelijck deselve oock die voorsieninge sullen doen, dat dese Resolutie behoorlijck werde geexecuteert ende naergekomen.

Uyt het Lit der Ommelanden zijn alhier weder ghekomen d'Heeren Osebrandt Joan Rengers, Heer van Slochteren, Colham &c. Clant, ende Doctor Nykerck over de geroerde geschillen. Den twintighsten hebben na exhibitie ende gedane lecture van den Brief van Credentie hunner Heeren Committenten / geschreven tot Groeningen den negen en twintighsten October laetstleeden / stilo loci, overgelevert / ende vervolgens doen leesen hare propositie by geschrifte / ghelijck deselve hier nae volgende van woorde te woorde staet geinsereert.

Hoogh

Hoogh Mogende Heeren, d'Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden.

d' AEnwesende Heeren der Ommelanden, hebben volgens haer Credentiael aen U H. Mog. overgelevert, goed gevonden U H. Mog. bekent te maken dat sy in Conformité het Reglement, in plaets van den overleden *Syndico ter Wenckel*, voor den tijd van *twee* Jaren hebben gekoren *Ir. Berent Coenders van Helpen*, dewelcke sy hebben geintituleert, president ofte spreker der Ommelanden, en sullen in 't laetste van aenstaende *St. Petri* Landsdagh, ten minsten met *ses* Onder-quartieren Emandt nomineren, die des selfs vices, 't zy by kranckheydt of anders, sal verwaren, op dat d'Ommelander Regeringhe niet moge zijn sonder spreecken: waer tegens eenige Doleanciers sich hebben geopposeert, ende zijnde dat sy tegens dese wettelijcke electie niet konnen uytrechten, niet alleene blaeuwe Boeckjes gespargeert, maer oock gedreyght den selven Præsident in de Staetsche Vergaderinge met geweldt te willen depossideren, waer van sy tot tweemael een schienlijcke aenvangh hebben gemaekt, ende niet anders als groote Confusie gesocht te veroorsaecken, waer toe de Heeren Burgermeesteren ende Raedt haer den behulpelijcken handt wel konden bieden, indien sy verweygeren den selven in de Staets Vergaderinge inkomstigh te willen hooren.

Ende alsoo deselve door haer Gecommitteerden in U Ho. Mog. Vergaderinge audientie hebben gehadt sonder dat de Heeren van der selver Negotiatie eygentlijcke kennisse dragen, ende notoires, dat de Heeren van de Stadt volgens decisie van den jaere *sestbien hondert vijf en veertigh* sich met d'Ommelander Regeringe niet mogen meslieren, ende in allen gevalle haer niet raeckt, ofte d'Ommelanden hebben een Persoon, dewelcke sy intituleren, *Syndicus, Præsident, ofte Sprecker*, gemerckt in de Staetsche Vergaderinge *twee* spreeckers d'een aen de zijde van de Stadt ende d'ander aen de zijde der Ommelanden zijn bekent, nae wiens concertatie ende uytspraeck de resolutien by de Provinciale Secretaris te Boecke werden gebracht, oock by den breeden Raedt in Groeningen is vast gestelt, dat geen andere Ommelander Resolutien sullen werden erkent ofte te Boecke gebracht, als de geene, soo door derselver Spreecker ofte Syndicum den Provincialen Secretaris worden ingeseght.

Op dat nu alles met goede ordre, ende in Conformité het Reglement gedaen effect moge sortteren.

Soo versoecken de Heeren der Ommelanden, dat U Hoogh Mog. dewelcke volgens het *vijfde* Articul van de Capitulatie competeert de decisie over quæstien, soo tusschen Stadt ende Landen mochten ontstaen, aen de Heeren van de Stadt Groeningen wel ernstelijck willen ghelieven te schrijven, dat sy in de Staetsche Vergaderinge aldaer, in plaets van den Overledenen Syndico, geduyrende den tijdt van twee jaren niemandt anders als Præsident ofte Spreecker sullen erkennen, dan welgemelte *I. Berent Coenders van Helpen*, ofte die geene, soo de Heeren der Ommelanden in 't laetste van aenstaende Petri Landdagh sul-

 len

len hebben ghe-eligeert, om by kranckheydt ofte anders dessels *vices* te bedienen: ende indien de Heeren van de Stadt eenige redenen daer tegen vermeynen te hebben, dat U Hoogh Mog. uyt de name der Ommelanden tegens seeckeren korten tijdt deselve wilden gelieven te citeren, om haer redenen in te brengen, ten eynde d'Ommelanden daer op gehoort by U Ho. Mog. daer in gedaen mach worden wat recht is.

Mits dat de Heeren der Ommelanden de tijdelijckse nieuwe gedane electie, het zy door versterf of na ommekomst van *twee* jaren gecauseert binnen *ses* weeken na de respective *St. Petri* Landtsdagen U Hoogh Mog. sullen bekent maecken, na welcke *ses* weecken de meest-gekoorne President eerst in sijn functie sal treeden, op dat alsoo U Ho. Mog. van de tijdelijckse wettelijcke kiesinghen notitie dragende, daer over aen de Heeren van de Stadt tot maintenue van de nieuwe geeligeerdens mogen schrijven, voorts geen Doleanciers dienaengaende gehoor verleenen, waer door rust ende vreede in d'Ommelander Regeringe sal zijn ende blijven ge-establiseert, Geteeckent, *O. R. van Slochteren, I. Clant van Steedum, G. Neherck.*

Waer op gedelibereert / oock gelet zijnde / dat de meergemelde Heeren Gecommitteerde Raden onder aen de subscriptie van den voorsz Brief van Credentie / haer qualificeerden ende subscribeerden / Uwer Ho. Mog. ghetrouwe Bondtgenoten, verklaert dat haer Ho. Mog. de voorsz subscriptie niet en konden admitteren van een Lidt van een Provintie / die in haer geheel ende haer volle Leeden was constituerende een Lit van de Unie / ende vervolgens van de Bondtgenoten van den ghemeenen Staet: des is de voorsz propositie door den Agent de Heyde uytgegeven (ende d'opgemelde Heeren Gecommitteerden der Ommelanden voorgehouden geweerden / om by deselve onderteeckent te werden: 't welck gedaen zijnde / is deselve propositie copielijck in conformité van haer Hoog Mog. Resolutie van den seventhienden October lestleden / ghesonden aen de Heeren Burgermeesteren ende Raedt der Stadt Groeningen, om daer op / des noodt / hun belangh te komen ende moghen refereeren.

Over het different / 't welcker was met de Princes van Hogensollern, wegens 't bestellen van een Predikant in de Finart. Hebben de Heeren Huygens, ende andere hare Hoog Mog. Gedeputeerden totte saecken van de Meyerye van 's Hertogenbosch eyndelijck op den een en twintighsten gherapporteert / datse in gevolge van derselver iteratijve resolutien / ende laetstelijck die van den negenthienden deses gebesoigneert hadden / ende in conferentie geweest waren met den Rentmeester Turck, als Raedt ende Gemaghtighde van de Princesse van Hogensolre, Marquise van Bergen op den Zoom, over het subject raeckende de bestellinge van de Kercke van den Finaert, dewelcke sonder lange uytstel met een bequaem Dienaer des Goddelijcken Woordts effectivelijck soude behooren versien te werden / houdende in effect het voorsz Rapport / dat sy Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden van advijse souden zijn / dat by provisie volgens het gedaene beroep van Johannes Heynsbergh tot Predikant in de voorsz Kercke van de Finaert, deselve aldaer volgens de Kercken-ordeninghe soude

soude behooren bevestight te worden / ende tot sijne onderhoudinge / ende voor het Predick-ampt van de tijdt sijner bevestinge / genieten jaerlijcks de somme van ses hondert guldens / die haer Ho. Mog. by derselver Resolutie van den vijfden Mey lestleden / uyt het inkomen der goederen van het Klooster der Clarissen tot 's Hartogenbosch, daer toe specialijck hadden geaffecteert ende verordonneert / dat wyders oock haer Hoog Mog. tot haren laste souden mogen nemen de kosten gevallen ten respecte van de Kerckelijcke Bedieninge ter plaetse voornoemt / zedert dat deselve was vacant geworden; Maer op gedelibereert zynde / is de dispositie op de voorsz saecke noch opgehouden / Des wierdt den voornoemden Raedts-Heer Turck, als Gevolmaghtighde van de wel-gemelde Vrouwe Marquise van Bergen op den Zoom, midts desen versocht de gedachte Vrouwe Marquise te willen disponeeren / omme aen te nemen / ende binnen den tijdt van acht dagen / naer extraditie van dese hare Ho. Mog. resolutie aen hem Raedts-Heer Turck te doen / des is ghedachte Vrouwe Marquises finale verklaringe uyt te brengen / op de Articulen soo als by de opgemelde Heeren hare Hoogh Mog. Gedeputeerden waren ghe-concipieert / ende hier navolgende van woorde te woorde geinsereert.

Dat de beroepinge van een Predikant in den *Finaert*, ende Annexe Polders altijdt sal geschieden op den voet, ende in conformité van de Kercken-ordeninge in de Kercken van deselve Landen ghebruyckelijck, sonder aensien van het *jus Patronatus* by de Vrouwe Marquise van *Bergen op den Zoom* aldaer gepretendeert;

Ende dewijle geseydt wordt geene goederen bevonden te werden, die tot de Pastorie specialijck zijn geaffecteert, dat haer Ho. Mog. op haer nemen de alimentatie ende 't onderhoudt van het *Ministerium Divinum*, ende het besorghen van 't gene daer toe eenighsints soude mogen specteren, ende dienvolghens de hooghgemelte Vrouwe Marquise haer Koorn ende Renten daer van sullen ontheffen, gelijck haer Ho. Mog. deselve ontheffen by desen, by voortganck deses accoords, ende verklaren deselve daer van vry te zijn, ende nu ofte naemaels in 't geheel ofte ten deele daer over niet en sullen werden beswaert. Gelijck oock ten opsichte van de pastorale wooninge die de Vrouwe Marquise gheseght werdt toe te komen, aen deselve Vergoedinge sal werden gedaen, ter Arbitrage van de goede Mannen wederzijdts te verkiesen.

Voorts verklaerden haer Hoogh Mog. dat uyt het bovenstaende tot geenen tyden eenige sequelen souden werden getrocken tot nadeel van 't recht ende verdere gerechtigheden / die de hooghgemelde Vrouwe Marquise soude mogen oordeelen haer te competeren.

Ende wierden d'opgemelde Heeren / hare Hoogh Mog. Gedeputeerden versocht aen de voornoemde Raedts-Heer Turck bekent te maecken / in cas de finale verklaringhe van de meergemelde Vrouwe Marquise op de bovenstaende Concepte Articulen binnen den tijdt van acht dagen / als voorennier en souden werden overgebracht / dat haer Hoogh Mog. als dan genoodsaeckt souden wesen op de bestellinghe der meergeseyde Kercke soodanigh te disponeeren / als deselve na exigentie van saecken souden bevinden te behooren / alsoo de voornoemde Kercke sonder prejuditie van de Godts-dienst niet langer sonder

dieninge van een ordinaris Predikant gelaten kan worden / gelijck ooch deselve Heeren Gedeputeerden versocht wierden aen de voornoemde Rentmeester Turck Extract van dese hare Hoog Mog. resolutie ter handen te stellen / om te strecken tot dessels naerichtinge / ende wyders te dienen sulcks ende daer 't behoorde.

Den dertighsten advisseerde Hollandt op de Cassatie wat volght:

Extract uyt de Resolutien vande Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt.

Vrydagh den dertighsten *November* sesthien hondert acht en sestigh.

BY Resumptie gedelibereert zijnde op 't advijs vande Heeren haer Ed. Groot Mog. Gecommitteerden tot de Militaire saecken, hebbende in ghevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael in date den *twee en twintighsten* deser loopende Maendt, hare ghedachten laten gaen op de voorstellinge ten selven dage by de Heeren Gecommitteerde Raden gedaen, om te mogen recouvreren de schade by dese Provintie gheleden door het formeren ende aenhouden van 't Regiment *Scheeps-soldaten*, inde selve Resolutie breeder ghementioneert; is goetgevonden ende verstaen, dat boven ende behalven de Compagnie van wijlen den Capiteyn *Brandt*, ende die van den Heer van *Voorschooten*, door 't dooden ende Avancement van hare Capiteynen respectivelijck vacant ghevallen, aenstonts noch ghelicentieert sullen werden *vier en twintigh* Compagnien te voet; te weten, *acht* om te vinden het equivalent van de suppletie tot *hondert* koppen der Compagnien, volghens Resolutie van haer Ho. Mog. boven 't voorsz Regiment tot *Mariniers* ge-erigeert, *veerthien* om volgens Resolutie van haer Hoogh Mog. in date den *vijf en twintighsten* September laest-leeden te balanceren de *quotes* vande andere Provintien in ofte teghens de *sesthien* Compagnien van het Regiment van den Heer Veldtmaerschalck *Wirts*, ende de *vijfthien* van 't Regiment van den Collonel van *Santen*, inden Jare *sesthien hondert vijf en sestigh* aengenomen, en noch *twee* in plaetse van gelijck getal van Compagnien, die volgens de voorsz haer Ho. Mog. Resolutie van den *vijf en twintighsten* September laestleden op *Uytrecht* ende *Over-Yssel* souden moeten uytsterven, ende voor soo veel van wegen haer Ed. Groot Mog. aende Heeren Gedeputeerden van *Gelderlandt* mede toesegginge was ghedaen, om in plaetse van de Compagnien op de selve Provintien uyt te sterven, oock eene op dese Provintie te licentieren, in cas de ghemelte Provintie van *Gelderlandt* ter Generaliteyt met haer stemmen de voorsz Resolutie van den *vijf en twintighsten* September laestleden quamen te helpen concluderen, nademael de Heeren Gedeputeerden vande gemelte Provintie sulcx eygentlijck niet ghedaen, maer daer jegens aengeteekent hebben; soo nochtans, dat sy daegs na de resumptie van dien hare ghedane aenteyckeninge wederomme hebben gelicht, dat over sulcx in plaetse van voor de meergemelte Provintie van *Gelderlandt* eene Compagnien te licentieren, aen *Hendrick ten Hoove*, Vendrigh, Soone van den Heer Raetsheer *ten Hoeven*, Burgemeester der Stadt *Nimwegen*, eene Compagnien op dese Pro-

Provintie vacant vallende, geconfereert, ende dienvolgens den selven *ten Hoove* van nu af aen als de jonghste ofte laetste in Rangh onder de voorsz gelicentieerde Nederlantsche Capiteynen aengesien sal worden.

Dat voorts, om inde voorsz licentieringe met de meeste redelijckheyt te procederen, daer toe wijders geaffecteert ende gebruyckt sullen werden *drie* Compagnien, te weten, de laeste in Rangh onder 't Regiment vanden gemelten Heer Veldtmaerschalck *Wirtz*, dat is die vande Capiteynen *Rumoer*, *Mithoffen*, ende *Bodeck*; mitsgaders de naervolgende Capiteynen vande Fransche Natie; te weten: *du Cerceau la Grandiere*, *Oem*, *Gassion*, *Grand Maison*, *la Sale*, *Porteclaire*, *Bringues*, *Brasset*, *la Sautat*, *Savoirny*, *des Ombres*, *Cruset*, ende *Ackersloot*, ende dat noch de naervolgende *seven* Compagnien vande ordres Nederlantsche Militie op dese Provintie gerepartieert, te weten die vande Capiteynen *Jan Saugnier*, *Pieter de Groot*, *Jan vander Does*, *Frederick de Hinojossa*, *Johan Blanckvoort*, *Jacob Visser*, ende *Georgius Boxel*; mitsgaders oock de *vijf en veertigh* Mariniers onder den Collonel *Beaumont*, als Commandeur vanden *Briele* gerangeert, des werden de Capiteynen, Lieutenants ende Vendrighs, vande voorsz gelicentieerde Compagnien van nu af aen weder ghehouden voor ge-eligeert tot Capitains, Luytenants en Vendrighs plaetsen, die op dese repartitie successivelijck souden komen te vaceren, elck naer ordre ende rangh, ofte de oudtheyt van hare Commissien, soo als die jegenwoordigh onder den anderen bevonden werden, te weten: eerst die vande *Nederlantsche*, ende daer naer mede die vande Franse Compagnien, sulcx dat over de eerste Compagnien die naer date vande voorsz Licentieringe op dese repartitie sal komen te vaceren, de Commissie, sonder verder deliberatie, selfs oock by absentie van haer Ed. Groot Mog. opgemaeckt sal worden voor den voornoemden Capiteyn *Jan Saugnier*, de tweede voor den Capiteyn *Rumoer*, ende de derde voor *Muthoffen*, de vierde voor *Bodeck*, de vijfde voor de *Groot*, de sesde voor *Willem Ackersloot*, de sevende voor *Vander Does*, de achtste voor *Hinijossa*, de negende voor *Blanckvoort*, de thiende voor *Daniel Oem*, de elfde voor *Boxel*, de twaelfde voor *Visser*, de derthiende voor *Ten Hove*, de veerthiende voor *La Sauvetat*, de vijfthiende voor *Sauvorny*, de festhiende voor *Gassion*, de seventhiende voor *du Cerceau*, de achthiende voor *la Sale*, de negenthiende voor *Grand Maison*, de twintighste voor *Bringues*, de een en twintighste voor *des Ombres*, de twee en twintighste voor *Brasset*, de drie en twintighste voor *Grandiere*, de vier en twintighste voor *Creuset*, ende de vijf en twintighste voor *Porteclaire*, met dien verstande nochtans, dat by Vacature van Capitains, Lieutenants ende Vendrighs plaetsen onder de Compagnien vande Franse Natie alleenlijck Capiteyns, Lieutenants, ende Vendrighs vande selve Natie, geen Nederlanders wesende, in functie gebracht, ende alle de Nederlantsche Capiteynen, Lieutenants, ende Vendrighs, alhoewel selfs over ende in Franse Compagnien gestelt sijnde geweest, alleenlijck wederomme tot ofte onder *Nederlantsche* Compagnien geadmitteert sullen worden; ende dat voorts, soo wanneer alle de voorsz *Nederlandtsche* Capiteynen, Lieutenants, ende Vendrighs, respective tot ofte onder *Nederlantsche* Compagnien als boven wederom geavanceert sullen werden, als dan de verdere Fransche Capiteynen, Lieutenants, ende Vendrighs noch ongeremplaceert wesende, voorts tot ende in de *Nederlantsche* ende *Fransche*

sche Compagnien successivelijck vacant vallende de geadmitteert, ende alsoo mede sonder eenighe interruptie tot de laetste toe wederom ghereductegreert sullen werden, alles buyten koste ende laste vande gemelde Officieren, soo van depesche, expeditie, den Impost van kleyn Seegel, 't recht van 't groot Seegel, ende alles anders, niet uytgesondert, sullende mede de selve Officieren middeler wijle haer volle Tractementen behouden, ende voor de selve by continuatie successivelijck ordonnantien gedepescheert werden, op de selve Comptoiren, alwaer haer onderhebbende Compagnien jegenwoordigh betaelt werden; gelijck oock de Capiteynen by haer Rangh sullen blyven geconserveert, mitsgaders inde Regimenten, waer onder sy naderhandt sullen ressorteren, gheconsidereert werden, even ende op de selve wijse als of sy in actuelen dienst gecontinueert ende onder haer eygen Regimenten gebleven waren; ende ten eynde seeckerlijck geweten moge werden, of de voorsz Capiteynen oock hier boven pertinentelijck in 't reguard van hare toekomende herstellinge geplaetst sijn op den Rangh, die sy tegenwoordigh volghens d'ordre van den Lande onder den anderen sijn hebbende; dat over sulcx aen yeder van de selve gegeven sal worden, dat sy lieden door 't oversenden van hare Commissien oock van die geene, die sy lieden voor hare electie tot Capiteynen als Lieutenants, of Vendrighs mogen gehadt hebben, of door andere suffisante bescheyden pertinentelijck sullen hebben aen te wijsen, niet alleenlijck van wat tijt af haren Rangh ende qualiteyt als Capiteyn moet gereeckent worden, maer oock in wat Rangh sy moeten werden geconsidereert met ende tegens andere Capiteynen die te gelijck, ende op eenen dagh met haer tot die Charge geeligeert mogen wesen, ende dat de Heeren Gecommitteerde Raden inde respective quartieren ten aensien vande herstellinghe der gelicentieerde Lieutenants, ende Vendrighs, by haer respectivelijck gecre-eert mede in alles by den selven voet ende ordre sullen hebben te procederen.

Ende op dat de voorsz Capiteynen oock ten aensien vande Wapenen niet beschadight en worden, is geresolveert ende vast gestelt, gelijck geresolveert ende vast gestelt wort mitsdesen, dat sy lieden by hare licentieringe de Wapenen wel geconditioneert sullen leveren in 's Landts Magasijnen, ende dat sy wederomme tot de nieuwe Compagnien gheavanceert wesende, oock wederom tot kosten van 't Landt, ende buyten haren lasten ten aensien vande Wapenen in soodanigen Staet ghestelt sullen worden, als sy jegenwoordigh sijn; ende ingevalle yemant vande voorsz gelicentieerde voor sijne herstellingh mochte komen aflyvigh te worden, dat als dan sijn Erfghenamen de waerdye vande Wapenen, tot lasten vande Lande gerembourseert sal werden, ten prijse als de selve by 't overleveren in 't Magasijn, volgens d'ordre van den Lande getauxeert sullen sijn geweest; des sullen die vande voorsz gelicentieerde, die by Resolutie van haer Ed. Mog. van date den *ses en twintighsten* September laestleden tot den Maritimen dienst geaffecteert zijn, naer hare herstellinge geauthoriseert worden, om hun onderhebbende Compagnien te completeren tot *hondert* koppen, ende voorts haer in alle deelen te stellen, in den Staet, als de Compagnien *Mariniers* volgens d'ordre van 't Landt gecomposeert sijn of gecomposeert moeten wesen; gelijck sy oock vanden tijdt af, dat sy haer onderhebbende Compagnien in dien Standt ghebracht sullen hebben op de Gage vande Compagnien Scheeps Soldaten

ten, gestelt ende getracteert sullen worden, ende dat die geene vande gelicentieerde Capiteynen die jeghenwoordigh onder het Regiment *Guardes* van haer Ed. Groot Mog. een Compagnie van *tachtigh* koppen leyden, van nu of aen geauthoriseert sullen sijn, ghelijck de selve geauthoriseert worden mits desen, om aenstondts naer hare herstellinghe hunne nieuwe Compagnien tot *tachtigh* koppen te suppleren als naer behoren.

Ende sullen, naer dat de voorsz gelicentieerde *Nederlandtsche* Capiteynen geremplaceert sullen wesen, by nader dispositie van haer Ed. Groot Mog. twee Capiteynen uyt de Militie van dese repartitie uytghekosen werden, die insghelijcx haer onderhebbende Compagnien tot *tachtigh* koppen sullen verstercken, ende onder het voorsz Regiment *Guardes* gerangeert worden, in plaetse van twee Compagnien van 't selve Regiment, volgens Resolutie vanden *twee en twintighsten* en *drie en twintighsten* deses gelicentieert zijnde, ende sal vande voorsz te doene licentieringe aenden Raedt van Staten advertentie gegeven werden, als naer behoren.

Accordeert mette voorsz Resolutie.

Hoe ende op wat wijse den Resident Coljers, nevens den Consul van Dam by den Grooten Heer haer audientie hadden, sulcx vraeght alhier aen den Secretaris de Brossis, die met een van des Residents Soonen tot dien eynde, en verrichtinge van ettelijcke andere saecken herwaerts was afgeveerdight; Sy hadden veyligh en sonder belet gereyst tot omtrent Keulen toe / alwaer sy door eenige Rovers geattaqueert ende uytgeschut wierden / die haer onder anderen alle brieven ende papieren afnamen / uytgenomen twee / een vanden Grooten Heer / ende een vanden Caymacam / beyde aen haer Ho. Mog. ende het Journael ofte Dagh-register van den Resident; waer van ick alhier de substantie sal verhalen:

Alsoo den Grooten Heer noch was tot Adrianopoli, soo is den Resident / om by den selven audientie te hebben / op den ses en twintighsten July sestien hondert acht en sestigh des namiddaghs ten twaelf uyren / in een Karos met ses Paerden / met twee Agaas / ende vier Siaussen van de Caymacam van Constantinopolen, met sijnen Predicant / Secretaris / een Doctor / twee Koopluyden van onse Natie / ses Dragomans / ses Janitzers / alle te paert / ende vier en twintigh Dienaers in het Livrey / met noch een Koetswagen met twee paerden / ende dertigh Bagagie-wagens vertrocken van Pera, ende des avonts ten ses uren gearriveert te Ponte Picolo / zijnde een kleyn Stedeken / leggende dight aen de Golf van Constantinopolen, de voorsz Agaas en Siausen logeerden hem en sijne Suite aldaer in een Huys van den Koningh.

Den seven en twintighsten dito / des morgens ten seven uyren vertrocken van daer / ende quamen des middaghs te Ponte Grande, zijnde gelegen eveneens als Ponte Picolo: Sy wierden aldaer gelogeert in eene Musque / ofte Turcksche Kerck / waer inne het middaghmael gehouden hebbende / vertrock van daer / ende quamen des nachts ten elf uren in een tamelijck groot Dorp / genaemt

genaemt Bogados, ende ende gefourieert in de particuliere huysen / daer sy van eenige Griecken seer wel wierden ontfangen.

Den acht en twintighsten dito des morgens met den dagh van die plaets afgereden zijnde / sijn tegens den middagh gearriveert te Selevria, met dessein om aldaer den Consul van Smirna, ende de Gecommitteerdens van die Natie af te wachten / alle de Dienaers Paerden / ende Bagagie wierden in een Chan gefourieert / ende den Resident gingh met de voorste van sijn Suite logeren ten huyse van den Consul van Athenen.

De reyse vanden Consul van Dam, na Adrianopoli, gingh aldus toe. Den negentienden July is hy uyt Smirna gereden / by hem hebbende twaelf van de Nederlandtsche Natie / ende onder de selve den Predikant Coenen, mitsgaders sestien Last-paerden om de Bagagie en Tenten te voeren / alsoo zy haer Reyze / ten insighte van de hitte / meest 's nachts moesten doen; De verdere Cooplieden van onse Natie / als oock de Messieurs die met onse Oorlogh-Schepen met den Consul uyt Nederlandt tot daer toe waren gekomen / convoyeerden hem tot omtrent een uyr buyten Smirna: gelijck mede deden vier Franschen / vier Engelschen / en twee Genoësen die by hare respective Consuls daer toe expresselijck waren gecommitteert sulcx dat zy in alles wel sterck waren omtrent hondert twintich à hondert dertich paerden. Den selven avond ten tien uyren quamen te Bonarbasi, zijnde een kleyn / doch even wel seer pleysierigh Dorp / en bleven aldaer twee uyren / reden den gantschen nacht over / en quamen den 20 July 's morgens ten negen uren omtrent Manassa, daer in een groote Planie / onder twee Extraordinaris dicke Olyvoyne Boomen logeerden alsoo binnen die Staet de Pest regneerde.

Des avonts ten ses uyren reden weder van daer en quamen den den en twintighsten July 's nachts ten vier uren tot Pillamoer, mede een Dorp / rustende aldaer in een Chan een weynigh en vertrocken ten ses uyren / en quamen den selven voormiddagh ten elf uyren by een plaets / daer twee Fonteynen waren / genaemt Caravansara, sy logeerden hier onder haer Tenten / en vertrocken des avonts met Sonnen ondergaenck / en waren den twee en twintighsten Julij 's morgens ten 8 uyren tot Keralutiou, zijnde een Buyrt / doch seer vermaeckelijck aen de voet van een Bergh gelegen / alwaer extraordinaris schoon Water was / desen nacht leden op 't Geberghte groote koude.

Des nachts ten elf uyren vertrocken weder van daer / en quamen den drie en twintighsten July 's morgens ten acht uyren tot Mendocharia, een tamelijck groot Dorp / doch logeerden buyten 't selve onder haer Tenten op een open Veldt / daer ordinaris alle Passanten van fatsoen hare Tenten laeten setten.

Des avondts ten half tien uyren weder opgeseten zijnde / passeerden des nachts de Miercappi, zijnde een vermaerde Roof-plaets / daer haer veel dieven onthouden; en quamen den vier ed twintighsten dito 's morgens ten ses uyren / door seer vermaeckelijcke wegen tot Sionsgurlu, mede een Dorp / doch logeerden al weder onder haer Tenten in 't open Velt; Des avondts ten tien uyren reden weder van daer / en passeerden 's nachts een groote houte Brugge / leggende over de Rivier van Mackalies, en quamen den vyf en twie-

twintighsten Julij 's morgens ten seven uyren binnen Maeckaliets / zijnde een Stadt / die al redelijck groot is / en een weynigh verheven op een Bergh gelegen / doch niet hoogh. De Gebouwen aldaer willen niet veel seggen / dewijle de Paerden al wat vermoeyt waren / en dat oock de wint contrarie was / om dat zy ontrent drie Mijlen van hier in Barcquen moesten gaen / om naer Constantinopolen over te varen / bleven aldaer dien dagh / en des anderen-daeghs / zijnde den ses en twintighsten dito / als wanneer zy des namiddaghs vertrocken / ende quamen des avonts ten ses uyren met een grooten regen tot Kitchiquoy, zijnde een plaets daer niet veel Huysen zijn / en daer sy haer moesten embarqueren: Sy sliepen daer in een Caffinée / zijnde een Winckel of Kamer daer de Turcken Caffee koocken en verkoopen: Zy hadden daer drie Barcquen laten huyren / een voor haer persoonen / en twee voor haer Paerden en Knechts / daer zy den seven en twintighsten dito 's morgens voor Sonnen opganck ingingen sitten / passeerden met een goeden wint de Rivier / die seer vermaeckelijck door 't Geberghte heen loop / en quamen met de selve wint 's middaghs ten twee uren tot Constantinopolen, alwaer zy de Heer Resident noch meenden ghevonden te hebben / dan vernamen dat daeghs te vooren was vertrocken / alsoo seer sterck door Slauffen van 't Hof wierde geperst.

Zy bleven daer tot 's anderen-daeghs / den acht en twintighsten dito ten vier uren / als wanneer zy haer Paerden met de Knechts te Lande sonden / ende lieten haer te water met Roep-Barckjens brengen tot Selevria, alwaer den negen en twintighsten 's morgens met Sonnen opganck quamen / ende den gemelten Heer Resident / met den gantschen Treyn vonden / aldaer by de anderen gekomen zijnde / gingen die Stadt besien / de voorsz Stadt leydt in Romania, dicht aen de Golf van Constantinopolen, ende een groote dagh reysens van daer / is seer oudt / van tamelijcke grootte / by de Heydenen gebouwt / ende by den Keyser Constantinus op sommige plaetsen vernieuwt.

Den selven dito / des achter-middaghs ten vyf uyren vertrocken van daer / zijnde alsdoen seventigh Persoonen sterck / ende acht en dertigh Ry-paerden / behalven de Voerluyden / ende hare Paerden / ende reden alsoo den geheelen Nacht over / voor ende rondtom haer gingen eenige Vierdragers / met groote brandende Fackels / die door den Grooten Heer / om haer des Nachts te lichten expressselijck waren geordonneert.

Den dertighsten dito smorghens ten drie uyren quamen sy in een Dorp / genaemt Tsiorle, alwaer zy wierden gelogeert in / ende rondtom eene treffelijcke Mosquie / waer binnen sy haer Tenten neder-sloegen / ende daer inne gingen rusten / ende daer nae onder de voorsz Tenten het middaghmael gehouden hebben / zijn des naer-middaghs ten vijf uyren van daer verreyst.

Den een en dertighsten dito smorgens ten vyf uyren / zijn gekomen te Borgaes, zijnde een redelijck groot Dorp / waer inne zy sagen een seer treffelijcke Mosquie / ende een Chan van eene wonderlijcke groote / gebout door seecker Bassa / ende begiftight met ses en vyftigh duysent Stucken van achten Jaerlijcks / voor de mondt kosten van de Passanten / ende de reysende Luyden ? Sy wierden aldaer gelogeert / in eene andere Chan / om hare vryheyt te beter te heb-

hebben / ende floegen in het midden van de selve Tenten / ende bleven aldaer tot middernaght.

Den eersten Augusti / des morgens tusschen een en twee uyren / zijn van daer gegaen / ende ten ses uyren gearriveert te Baba, zijnde mede een Dorp / maer soo groot niet als de voorgaende / aldaer wierde haer aengewesen voor haer Logement een Chan van tamelijcke groote / dan vermidts het daer inne seer vuyl was / lieten zy haer Tenten buyten op het Veldt onder eenige Note-Boomen stellen / in het voorsz Dorp staet een Mosque ofte Kerck / waer inne de Christenen / beneven de Turcken haren Godts-dienst moghen plegen / te weten / de Christenen aen de eene zijde / ende de Turcken aen de andere zijde / van de voorsz Mosque; sy bleven aldaer tot omtrent den avondt / als wanneer sy wederom op-geseten zijnde / van daer zijn gereden.

Den tweeden dito 's morgens ten vier uren / arriveerden tot Haphsá, een Dorp van een vermaeckelijcke cituatie: Sy logeerden aldaer mede in haer Tenten / die sy in eene groote Boomgaert hadden doen oprechten / ende formeerde aldaer de Lijste van de ordre die ghehouden soude werden / in het doen van de Intrede / in maniere hier onder staende:

1. Seven Janitsers te Paetdt, twee aen twee voor uyt.
2. Een en twintigh Knechten in het Livrey te Paerdt daer aen.
3. Seven Drogeluyden, mede te Paerdt.
4. Twee Trompetters te Paerdt, ende in het Livrey.
5. Drie Sonen van den Resident te Paerdt.
6. Den Resident alleen te Paerdt.
7. Den Consul van Smirna alleen te Paerdt.
8. Den Secreratis van den Resident alleen te Paerdt.
9. De twee oudtst van de Natie te Paerdt.
10. Den Predicant van den Resident, ende die van den Consul te Paerdt.
11. De S.Sr. van de Natie van Constantinopolen ende van Smirna, respective twee aen twee, nae hare ouderdom in de Negotie tot acht paer te Paerdt.
12. Den Spenditoor, ende Kamerlingh van den Resident, mitsgaders den onder-Cancelier van den Consul te Paerdt.
13. De Karos met 6. Paerden van den Resident.
14. De Koetswagen met roodt Laecken overdeckt, met twee Paerden.
15. Dertigh Bagagie Wagens, yder met drie Paerden, Sr. Daniel de Slachmulder, als Majoor, omme den rangh, ende de ordre in het rijden te doen observeren, te Paerdt.

De voorsz Lijste soodanigh zijnde ghesormeert / zijn des avondts met Sonnen ondergangh van die plaets vertrocken.

Den derden dito 's morgens ten twee uyren / zijn gekomen aen de plaets van waer de Ambassadeurs / ende andere publijcke Ministers ordinaris wierden afgehaelt. Aldaer staet een vierkante Kamer / daer by een Fonteyn / sy rusten aldaer een weynigh / ende hebben haer met Sonnen opganck beginnen te

nen te verschoonen en te verkleden / ende in fatsoenelijcke ordre te stellen. Een negen uyren wierden aen haer van den Koningh ghesonden vijf en twintigh Paerden/onder dewelcke een was voor den Resident seer kostelijck met Goud/ ende fijne Gesteente toe-gemaeckt. Den Resident op dat Paerdt ghesetten zijnde / en sijn Volck in ordre hebbende doen stellen / zijn sy op het fatsoen ende maniere / hier vooren gespecificeert / in compagnie van de voorsz vier Turcse Heeren / die met haer van Constantinopoli waren gekomen / gereden nae de Stadt van Adrianopoli, van de voornoemde af hael-plaets omtrent een half uyr gelegen zijnde / ter halver wegen stondt op het vlack open Veldt / haer in te wachten den Siaus Bassa / zijnde den Oppersten van alle de Siaussen / sittende op een Paerdt / op een ende deselve maniere toegemaeckt / als dat van den Resident / hebbende een groote ende langhwerpige Tulbant op sijn Hooft / ende aen sijn Lijf een Rock van Silver Lacken: Aen sijn zijde stonden dertigh andere Siausen / alle met soodanighe Tulbanden op 't Hooft / ende te Paerde: Sy aldaer gekomen zijnde dede den voorsz Siaus Bassa alle de andere Siausen paer aen paer rangeeren voor des Residents Dragomans / en voeghden hem selfs aen de rechter-zijde van den Resident / welcke plaets by de Turcken / de minste in rangh is / ende op die maniere den Resident welkom geheeten hebbende in het Rijck van den Grooten Heer / zijn sy alsoo voort-gereden tot in de Stadt van Adrianopoli, alwaer sy de Straten ende Huysen met ontelbare Menschen beset vonden / ende voort gekomen zijnde tot voor de Straet van haer Logement / soo wierde door den Siaus Bassa / den Resident versocht / sijn Trompetten te laten steecken / waer toe terstont ordre zijnde gegeven / zijn sy met blasende Trompetten aengekomen voor vier Huysen / door den Grooten Heer voor haer Logement geordonneert / alwaer afgetreden zijnde / en den Siaus Bassa haer in het principaelste van dien hebbende gheintroduceert / hebben het selve groot / ruym / luchtigh / maer sonder eenige Meubilen gevonden / boven gekomen zijnde / schoncken aen den voorsz Siaus Bassa Serbet / volgens het gebruyck van 't Landt / ende daer mede nam hy sijn afscheydt van haer; Terstondt daer op wierde den Resident door een Dragoman van den Keyserlijcken Resident uyt den naem van sijn Meester verwellekomt / ende den selven Resident van den Keyser door den Secretaris de Brosses van wegen sijn Meester ten selven dage daer voor bedanckt.

Den vierden dito sond den Grooten Heer voor een Present aen den Resident thien levendige Schapen / hondert levendige Hoenderen / vijftigh Witte-Brooden / twintigh Suycker-Brooden / twintigh Wassche Kaersen ende een Carga Sneeuw / zijnde soo veel als een Paerdt dragen kan.

Den selven dito wierde den Resident van wegen de twee Residenten van Ragousa gesalutert.

Den vijfden dito gingen de Messieurs van onse Natie sien den upttocht van de Tenten van den Grooten Heer / die op duysent Kamelen gevoert wierden / ende gevolght van de Gildens van yeder Ambacht ende Handtwerck / dit geschiede met eene seer groote statie / onder het geluydt van Trommelen / Schalmeyen ende Trompetten.

Den selven dito wierde door den Predikant van den Resident de Predicatie gedaen

gedaen / zijnde wel apparent / dat het de eerste is / die oyt tot Adrianopoli in de ware Gereformeerde Religie is geschiedt.

Den selven dito sondt den Grooten Heer aen den Resident sijnen Drogoman / zijnde een Renegaet / in Polen ghebooren / versoeckende aen den Resident de Lijste van de Presenten / met bijvoeginghe / dat deselve Lijste by den Resident soude werden ghezegelt / op dat sijn Keyserlijcke Majesteyt door yemandt van sijn Volck / daer inne niet soude werden gefraudeert / die Lijste wierdt terstondt / door ordre van den Resident aen den voorsz Droogeman soodanigh gegeven.

Den selfden dito wierdt door den Grooten Heer voor de Tafel van den Resident toegeleydt vijf en twintigh Stucken van achten daeghs / en twee hondert en dertigh Stucken van achten eens / voor sijn Ameublement / daer van moesten afgaen voor de Meester der Ceremonien volgens het oudt gebruyck / veertigh gelijcke Stucken van achten.

Den sesten dito sondt den Resident aen den Caimacam / op des selfs versoeck / alle de Presenten voor sijn Excellentie gedestineert.

Den selfden dito 's middaeghs wierde den Secretaris de Brosses by den ghemelten Caimacam ontboden / ende aldaer gekomen zijnde / aengeseydt dat den Resident des middaghs by hem Caimacam publijcke audientie souden hebben / het welcke door den voorsz Secretaris aen den Resident zijnde gerapporteert / soo hebben sy gesamentlijck haer daer toe geprepareert.

Des namiddaeghs van den voorsz sesten dito / is by den Resident gekomen / omme hem af te halen / den Siaus Bassa met derselver Secretaris / ende Thesaurier / alle te Paerdt / by haer hebbende noch vijf en twintigh Handt Paerden onder dewelcke vijf Paerden van parade waren / dewelcke by den Resident en Consul / den Secretaris de Brosses, en by twee Sonen van den Resident zijnde beschreven / zijn in ordre ende maniere van haer voorsz intrede gereden na het Hof van den voorsz Caimacam.

Voor het welcke afgetreden zijnde / heeft den Siaus haer gebracht tot omtrent de Antichambre, alwaer den Resident door den Bassa van de Janitsers wierde gherecipieert ende versocht haer Schoenen te willen uyttrecken / het welcke by hen wierde gedaen / ende daer mede door het gedrang van verscheyde groote Heeren / die aldaer present waren / geintroduceert zijnde tot in de audientie-Kamer / vonden daer inne mede veele Heeren staen / ende voor de Saffa, zijnde de rust-plaets van de Turcken eenen vierkanten Schabel / met root Laecken overtrocken / dewelcke aen de Resident gewesen zijnde / om daer op te gaen sitten / heeft hy Resident hem daer op neder geset / staende de Consul / de drie Soonen van den Resident / de Secretaris de Brosses, ende twee Droogmans dicht aen ofte een weynigh achter sijn zijde over eyndt / en de Sigri van de Natie achter hem / alle met gedeckten Hoofde ; korte daer aen wierdt in de voorsz Kamer op de Saffa gebracht een tweede Schabel / overdeckt met root Fluweel / ende daer op den Caimacam met een groote Staet van Hovelingen / werdende geleydt tusschen de Armen van twee voorname Heeren in de voorsz Kamer / ende passerende de plaets daer den Resident geseten was / groeten sy malkanderen met buyginge van het Hooft en 't leggen van de rechterhandt

terhandt op de borst / den Caimacam klom daer mede op de Soffa / en geseten zijnde op de voorschreve Schabel recht over ende ontrent twee passen van de plaets daer den Resident sat / soo wierde seer subijt en onverwacht in de voornoemde Kamer een yselijck gelupdt en geschreeuw van stemmen tot driemael op den anderen gehoordt / het welcke ge-eyndight zijnde / sprack den Caimacam eerst aen den Resident / seggende / dat den Resident in het Rijck van den Grooten Heer seer welkom was / voor welcke civile termen den Resident den Caimacam beleefdelijck hebbende bedanckt / seyde hy voorts in de Fransche Tale / alsoo hy door den Drogman van den Grooten Heer / die die Tale verstondt ende sprack / wierdt vertolckt / dat hy uyt den name ende van wegen de Ho. Mog. Heeren / mijn Heeren de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden aen de hooge Porta van sijn Keyserlijcke Majesteyt was gesonden / om aldaer als haer publijck Minister ordinaris te resideren / dat hy tot dien eynde by hem hadde sijne Brieven van Credentie aen den Grooten Heer / en aen den Grooten Visier / ende dewijl die rechtevoort in het Rijck niet en was / ende dat hy Resident was onderrecht dat die plaets by den Caimacam wierde waergenomen / dat hy derhalven den voorsz Brief voor den Grooten Visier aen den Caimacam overleverde / ende daer op de selve aen hem presenterende / heeft hy die met eene singuliere uytterlijcke demonstratie van aengenaemheydt ontfangen / seggende dat hy de voorsz Brief in de Turcksche Tale soude doen oversetten / ende daer op schriftelijck antwoordt geven / ende soo voorts in generale discoursen ghekomen zijnde / concernerende de situatie van onse Landen in Christenrijck / als mede die haer Hoogh Mog. in Oost- en West-Indien ende andere plaetsen possideerden / ende de distantie van Nederlandt ende het Turcksche Rijck / wierde daer nae aen den Caimacam en den Resident te gelijck / eerst Caffee / daer nae Serbet / ende daer op Roose water om de handen te wassen / gepresenteert / welcke Ceremonie zijnde gedaen / wierde den Caimacam ende de Resident te gelijck met Silvere Vaten al sittende ghewierookt / het welcke zijnde gedaen / soo wierde den Resident / den Consul / de drie Soonen van den Resident / sijnen Secretaris / sijne Drooghlupden / ende die van de Natie / Silvere Laeckense Vesten / zijnde lange Rocken met hangende Mouwen / gelijck in ons Landt de Plept-tabberden zijn / om het Lijf gehangen / tot vijf en twintigh in het getal / en daer mede van den Caimacam haer afscheydt genomen hebbende / gingen haer in dat postuyr tot voor haer Paerden / ende aldaer de voorsz Rocken afgeleydt / en aen haer Dienaers gegeven hebbende / zijn in maniere als vooren (uytgesondert den Sciaus Bassa / die haer aen den trap van het Hof quiteerde) nae haer Logementen gereden; In Huys gekomen zijnde / hebben die Heeren / die haer hadden ghecondoyeert / Serbet te drincken gegeven / ende met henlieden in discoursen getreden zijnde / hebben van haer verstaen / dat het voorsz geschreeuw / het welcke in de audientie-Kamer was gemaeckt / een van de grootste eer teyckenen was die den Grooten Heer aen niemandt als aen de Ambassadeurs van den Duytsen Keyser / Groot-Vorst van Moscovien / en den Koningh van Poolen gewoon was te bewijsen / dat mede de Engelsche ende Fransche Ambassadeurs noyt meer als twaelf Vesten voor haer Suyten was gegeven / ende

gebraeght

gevraegt zijnde den inhoudt van de woorden die in het voornoemde geschreeuw wierden uytgesprocken / voerde een van de voorschreve Heeren daer op haer in 't gemoedt / dat deselve in substantie waren: Langh leef den Koningh en den Grooten Visier, en den Propheet Mahomet wil zegenen en wel doen ghelucken de saecke, waeromme desen Ambassadeur, aen dit Hof was gekomen Waer mede de voornoemde Turckse Heeren op haer manier haer hebbende gesalueert / zijn wegh gereden / en alsoo is dese Ceremonie ge-eyndight.

Den sevenden dito sondt den Grooten Heer aen den Resident de Register-meester van de Presenten / dewelcke deselve alle Stuck voor Stuck versocht te sien / ende aen te teyckenen / seggende daer toe speciale order te hebben / op dat immers in die saecken niet ter quader trouwe soude werden ghehandelt. Den Resident gaf terstondt ordre tot die saeck / sulcks dat alle de voorschreve Presenten by den voornoemden Register-Meester wierden geregistreert en opgeschreven.

Ten selvigen dage quamen in haer Huys alle de Trompetters / Scharmeyspeelders / ende de Trommel-slagers van den Caymacam / dewelcke eenigen tijdt op haer Instrumenten / blasende / speelende / slaende / van den Resident een Vereeringh versochten / dewelcke haer door last van den Resident redelijcker wijse wierde gegeven.

Den selven dito liet den Grooten Heer door een Aga aen den Resident weten dat hy des anderen daeghs 's morgens vroegh van Adrianopoli soude vertrecken / en na sijn Tente soude gaen / dat / soo sy belust waren sijn uyttocht te sien / voor haer effen buyten de Stadt een Huys geprepareert was / waer uyt men seer bequamelijk die Ceremony soude konnen sien: den Resident bedanckte sijn Keyserlijcke Majesteyt in eerbiedige termen / voor die presentatie / en accepteerde deselve.

Den negenden dito 's morgens met den dagh quam haer den voorschreven Aga met een Siaus af halen / ende brachten haer met alle haeres Suyten in het voorsz Huys / alwaer gekomen zijnde / saghen dat den train van den Koningh al begonde te marcheren / waer van sy de maniere ende het fatsoen hebben aengeteyckent / als volght:

1. Voor eerst marcheerde een seer groote meenighte van Janitsers voor uyt, op haer hooft hebbende groote Lapmutsen, met een Koopere Hoorn voor 't hooft, en Musquetten op de schouderen, alle in 't groen Laecken gekleedt.
2. Die wierde gevolght van verscheyde Wagens met root Laecken bekleedt, rondtom toe, ende van twee, oock van vier Paerden ghetrocken, daer inne waren de Vrouwen van den Grooten Heer.
3. Daer aen een Compagnie Spahis, zijnde Ruyters ende Tartaers van Natie, yder voerende in de rechterhandt een kleyn Vaentjen, van root en geel, en groen en geel.
4. Daer aen *vijf* Persoonen te Paerde, en wel in ordre, yder voerende een Vaendel van gelijcke couleuren, maer van ordinarisse groote.
5. Daer aen wederom *twee* Compagnie Delibachies, in onse tael geseyt Waeghalsen

halsen, hebbende groote wonderlijcke Veder-bossen op het Hooft en Tygers-vellen op haer lijf, en Bijlen in haer handt, den Koningh heeft van dat slagh van Volck 14000 in sijn dienst.

6. Daer aen een Compagnie Musquettiers ofte Herquebusiers te Paerdt.

7. Daer aen een Compagnie Lanciers in het Turcks Mustapharaca.

8. Daer aen verscheyde Agas van den Caymacam te Paerdt, by haer hebbende verscheyde Knechten te voet.

9. Daer aen wierdt van een persoon van groot aensien, sittende te Paerdt, gedragen tusschen twee Triumph-Standaerts, een seer groot ende buyten ordinaris Vaendel, vol goudt geborduyrt, dat was het Vaendel van den Caymacam.

10. Daer aen verscheyde Handt-Paerden van den Caimacam seer kostelijck met fijne Steenen, Goudt en Silver gepareert, ofte opgepronckt, sijnen Caja ofte tweede persoon met sijn Standaert.

11. Daer aen een Compagnie Pieckeniers van den Caymacam.

12. Daer aen een Compagnie Musquettiers mede van den Caymacam alle te Paerdt, ende die meest van het hooft tot de voeten met Sacke de Malie bekleedt.

13. Daer nae drie Turckse Heeren, in treffelijcke ordre, en gheseten op seer treffelijcke en fraeye toe-gemaeckte Paerden, dragende yder in de handt een groot geborduyrt Vaendel.

14. Daer aen eenige Trommel-slagers, Trompetters, Scharmey-speelders onder malkanderen ende sonder ordre, rijdende te Paerdt, ende maeckende een wonderlijck vreemt geluydt.

15. Daer na verscheyden Bagagie-Paerden en Kamelen, met veel slecht volck onder malkanderen marcherende, alle die trayn hoorden aen den Caymacam.

16. Daer aen een Compagnie Spahis mede met kleyne Vaendeltjens en dat te Paerdt.

17. Een Compagnie Delibachies toe-ghestelt als de voorgaende.

18. Seven Turckſche Heeren te Paerdt, yder in haer handt hebbende een Vaendel van ordinarise groote.

19. Daer aen een Compagnie Herquebusiers.

20. Daer aen een Persoon te Paerdt met een Goudt Vaendel.

21. Verscheyde Musquettiers te voet.

22. Een Persoon te Paerdt met een Standaert, en een Janitser daer achter.

23. Een Compagnie Janitsers te Paerdt, alle met groene tacken besteecken zijnde, waren Water-dragers.

24. Twee Heeren te Paerdt, den eenen in sijn handt hebbende een groot, den ander een kleyn Vaendel.

25. Acht persoonen te paert, paer aen paer yder met kleyne Vaentjes.

26. Vier Siausen, met groote Reygers-veeren op de Muts.

27. Daer aen verscheyde Janitsers, te voet paer aen paer.

28. Daer aen volghden seer veel Musquettiers en Pieckeniers, alle meest met Sackes de Malie, en recht achter die den Stalmeester, en de Aga van den

Favorit van den Koninck, yder alleen.

29. *Twee* persoonen in treffelijcke ordre, yder dragende *twee* groote geborduyrde Vaendels, aen haer zyde hebbende, een Triumph-Standaert.

30. Daer aen verscheyde Handt-paerden kostelijck toe-gemaeckt, die gevolght wierden van den Caya van den Favorit, alle die voor-geschreven persoonen waren in dienst van Coulouglie, zijnde de Favorijt van den Koninck.

31. Daer aen een Compagnie Pieckeniers te paert, alle in 't Satyn gekleedt.

32. Daer aen een Compagnie met Schilt-dragers in Sacken de Malie.

33. Daer aen *drie* Heeren met seer groote Vaendels.

34. Daer aen volghden een groote menighte van Trommelslagers, Trompetten, ende Scharmey Speelders.

35. Daer aen verscheyde Dienaers te voet.

36. Daer aen een Koets-wagen met *vier* Paerden, ende *twee* Rosbaeren, yder met *twee* Paerden, ende alle met Root-laecken betrocken.

37. Daer aen eenige Paerden met kostelijcke en uytmuntende Chabracquen.

38. Daer aen verscheyde Last-paerden en Camelen, en seer veel voet volck.

39. Een Compagnie Spahis met Vaentjes. En verscheyde Janitsers te voet.

40. Eenige Janitsers te voet.

41. Daer aen volghde een groote menighte Siausen alle op hebbende groote en langwerpige witte Tulbanden, haren Aga achter aen rijdende.

42. Daer aen veele Valckeniers, met Valcken op haer handen te paert.

43. Daer aen weder een groote menighte van Siausen, rijdende paer aen paer, in seer goede ordre.

44. Een troep Sacke de Malien te paert, yder een Vaendel in de handt.

45. Verscheyde Dienaers te voet sonder ordre.

46. Daer aen volgde een groote menighte van hant Paerden op sijn kostelijckst toegemaeckt. Achter de selve reden verscheyde Heeren te paert, met groene Tulbanden, sijnde het geslacht van Mahomet.

47. *Ses* aensienelijcke persoonen te paert, in haer handen dragende yder een groot Vaendel opgerolt.

48. Daer achter *vier* persoonen te paert, yder dragende een Triumps Standaert.

49. Een seecker ons onbekende Inventie, als een langhe Rol, met een groene zyde Dammaste Gardijn, of Decksel met Silvere Frangien, zijnde even eens als de forme vande wet, die de Jooden inde Kerck tot Amsterdam somwylen omdragen.

50. Daer achter een groot getal Officiers vande Justitie, met groote Tulbanden, by de selve reden verscheyde stommen en dooven vande Koninck, ende *vier* opperste Valckeniers.

51. Daer aen den Caimacam met den Favorijt vanden Koninck paer aen paer, hebbende den Favorijt de rechter hant vanden Kaimacam, het welcke alhier boven geseyt, de minste plaets en rangh is by de Turcken, die twee Heeren waren met sacken de Malie gekleet, en hadden over haer handen ysere hant-schoenen, sittende op seer pompeuse Paerden, sy bleven omtrent een half quartier uyrs voor de vensters van ons huys stil staen en

wachten

wachten aldaer den Koninck, en ons beschende, gelijck men seyt, vanden hooft tot de voeten.

52. Voort rijdende volgde haer verscheyde Janitsers te voet met koopere Stormhoeden, en groote vederbossen op haer hooft.

53. Daer naer een Kameel seer kostelijck toegemaeckt, die op sijn rugge droegh, den Alcoran ofte de Turckse Wet, gesloten in een kleyn vierkant gheborduert root Fluweel Huyxken, achter het selve reden veel aensienelijcke Officiers vanden Koninck.

54. Daer aen volghden den Koninck, sittende op een schoon groot en widt Paert, rondtom hem gaende *acht* a *thien* persoonen, met soo groote en lange Pluymagies, dat men hem, in het aenghesicht naeuwelijcks sien konde, hy hadde aen, een sacke de Malie, en een Helmet op het hooft, daer om geslingert en gedraeyt was, eenen groenen Tulbant, voor op de selve stonden, drie Reygers veeren, die niet recht, maer achter over stonden, hy wierde gevolght van seer veel Officiers te paert.

55. Een Compagnie Lanciers, alle gekleet in 't root, geel, groen, en appelbloessem Satijn, voort swart gedraeyde Lancien met een witte Silvere streep daer door geslingert,

56. Daer aen een Compagnie Musquettiers te paert, mede alle in het Satijn gekleet, dese ende de voorgaende sijn Compagnien van het Regiment van de Lijf-wachten van den Koninck,

57. Een groote menighte van Valckeniers, alle in 't root gekleet op haer hoofden; hebbende roode laeckense Mutsen met tuyten: alle dese saten mede te paert.

58. Verscheyde Bostangiers, ofte Tuyniers te paert.

59. Een groot getal Spahys, in onse Taele Tenteniers ofte Tent-bewaerders.

60. Ses Wagens met roodt Laecken bedeckt, voerende een gedeelte van 's Koninckx geldt,

61. Daer achter verscheyde Musquettiers, Pieckeniers en Vaendeldragers, soo te voet als te paert.

62. *Twee hondert en thien* Camelen alle met geldt geladen voor het Leger, daer rondtom gaende te voet seer confuselijck door malkanderen een groot getal Janitsers met Mesquetten.

63. Daer aen volghde alderhande slechte en onder-Officieren van den Koninck, soo te paert als te voet, seer confuselijck door malkanderen, welcke voorsz. Treyn alleen behooren aen den Koninck.

De voorsz Marche duerde van smorgens ten vijf uren tot over sevenen, en sy wierden onder-recht dat de selve hadde bestaen in ontrent de twaelf duysent persoonen/ als mede dat den Grooten Heer de voorsz sijne Dienaers die met de groote Pluymagie rondtom hem gingen/ voor haer Huys dicht op hem laten sluyten/ om dat hy voor de Publicque Audientie van den Resident niet wilde gesien zijn.

Den thienden en elfden, gelijck oock de dagen te vooren/ sijn besocht van de Turckse Heeren die den Resident van Constantinopolen hadde afgehaelt/ de welcke den selven dito den Resident quamen aen segghen/ dat hy des anderen

 daeghs

daeghs by den grooten Heer audientie soude hebben / en dat hy met het lumieren van den dagh door den Siaus Bassa soude werden afgehaelt.

Den twaelfden dito des morghens ten vier uren heeft den Resident alle Presenten voor den Grooten Heer in sijne Caros en Koetswagen in ordre doen leggen/ en daer mede sijn Secretaris en Kamerlingh voor af-gesonden / terstondt daer naer wierden van den Grooten Heer aen den Resident ghesonden vijf en twintigh Paerden / alle wel toegestelt / en specialijck het Paert voor den Resident geordonneert/ sy gingen terstont op de selve sitten/ ende reeden op de voorgaende maniere/ geaccompaigneert met de Heeren / die haer tot Adrianapoli hadden gebracht/ en Messiers van de Natie/ die meest alle met Silvere Laeckense Vesten seer kostelijck waren gekleedt.

Tot over de tweede Brugge van de Revier Meliets , sijnde omtrent een half quartier uyts van de Stadt / alwaer sy wierden ontfangen van den meer ghenoemden Siaus Bassa/ en verscheyde andere Siausen / in voeghen en manieren als ten tijde van de Intrede / ende alsoo in goede ordre gereden zijnde naer de Tente van den Grooten Heer/ soo quam haer aldaer/ ofte omtrent / ghekomen zijnde / te ghemoet noch omtrent de achthien Siausen / die alle te Paert haer Conduiseerden door een groot gedeelte van het Leger / tot by een groote Tent / voor den Resident expressselijck ghedaen stellen / dan alsoo de selve noch niet t'eenemael in ordre was gestelt / soo wierden door den voorsz Siaus Bassa geleyt in sijne Tent/de welcke seer net en rondtom met verscheyde halve Manen benayt was / aldaer wierden haer beyden ende aen de twee oudtste Soonen van den Resident gepresenteert vier Stoelen sonder Leuningen/ met roodt Fluweel en Laecken overdeckt / omme daer op te rusten / ende voorts af te wachten den tijt van de audientie / middelertwijlen wierden beschoncken met Caffee ende Serbet / ende aldaer omtrent drie uren hebbende gewacht / ende ondertusschen van verscheyde Turckse Heeren onderhouden sijnde met Discoursen/ sijn door den Siaus Bassa/ die haer komste op het arriveeren in sijne Tente terstont aen den Grooten Heer hadde bekent gemaeckt / ter audientie gebracht/de welcke met de naervolgende solemniteyten is volbracht.

Eerst dede den voorsz Siaus Bassa sijn kleyne Tulbant / die hy op hadde/ af: ende settende in plaetse van dien een seer groote lange witte Tulbant op; ende aentreckende een lange silvere laeckense Broeck / even ghelijck die geene van de voorsz: Onse Intrade / dede hy den Resident seggen / dat ter audientie van sijn Keyserlijcke Majesteyt niet meer als derthien persoonen met hem present souden mogen zijn: datter vijf van de selve in 't doen van de Harangue soude mogen blijven staen / ende dat de resterende acht, den Koninck hebbende gesalueert / terstont wederom te rugge souden moeten gaen; ende dat dit noch geschiede uyt een singuliere Gratie / vermits den Koninck noyt meer als vier a vijf persoonen ten hooghsten ter audientie admitteerden ; daer en boven dat aen haer voor af soude werden ghegheven / voor een Present / vijfthien silvere laeckense Vesten / ingevolge van welcke aenségginge sijn sy te paerde geseten/ ende den Resident met den Siaus Bassa voor uyt rijdende/ ende aen hare zijde hebbende den Onder-Stalmeester van den grooten Heer ; sy sagen van verre dat alles sich seer magnifiquelijck op dede / ende in seer goede ordre vertoonde:

want

want omtrent een half quartier uyrs van de voorsz Tent af / door den Siaus Bassa versocht zijnde / dat van haer paerden beliefden af te staen / stonden aldaer aen de rechter zijde een seer groot getal Bougstangies / zijnde de Hoveniers van den Koninck / alle met lange spitse Mutsen op / van koleur de Menine, even eens als Suycker-brooden / de welcke met een seer groot respect en reverentie / sonder eenigh lidt te verroeren / zy aen zy haer selven hielden: Aen de andere zijde stonden twee en veertigh Paerden van den Grooten Heer gerangeert / welckers Toomen / Sadels / Stijgh-beugels / ende Chabracken van Gout / Silver / fijne Peerlen / Diamanten / Robijnen / ende vordere Gesteente van alderhande soorten waren gemaeckt.

Sy wierden dicht voor de voorsz Paerden geleyd; ende ernstelijck door den voorsz Siaus Bassa versocht / de selve doch wel te willen besien / vragende aen den Resident / of sijnen Koninck (want de Turcken hare Ho. Mog. niet anders en tituleren / seggende dat de woorden Staten Generael is de Ordinarise Naem van onsen Koninck) diergelijcke Paerden mede hadden? welcke woorden den Resident ongemerckt latende voorgaen / sijn gekomen voor de plaets / alwaer inne de Schat of Gelt / 't welck den Grooten Heer mede nae 't Leger neemt / wert bewaert / staende niet verre van sijn Tente: daer inne sagen sy een Rijckdom die door haer penne niet wel kan werden ge-exprimeert / ingevalle de Kisten ende Koffers / die aldaer wierden getoont / vol gout en silver waren / gelijck haer wierde gesegt: aldaer wierde den Resident / den Consul / de drie voorsz Soonen / den Secretaris de Brosses en die van de Natie / met vijfthien silvere Vesten begiftight / de welcke by haer aengetrocken zijnde / heeft den voorsz Siaus Bassa haer in dat postuyr ghebracht / omtrent twee hondert vijftigh passen veer na de voorsz Koninckli jcke Tent toe / de welcke alsdoen met een wonderlijcke snelligheyt open gingh tusschen de Boustangies ende de gemelte Paerden door / doende den Resident onderwegen eens stil staen / voor een plaets / met eenige Vaendeltjes beplant / en hem aldaer aenwijsende omtrent de drie a vier en twintigh versch afgeslagen Hoofden van menschen; seyde hy tegen den Resident: op soodanigen maniere straft onse Koninck de quaetdoenders. Ende soo voort gaende / quamen by een plaets / alwaer sy vonden staen omtrent de dertigh groote Personagien / hebbende soodanige Broecken aen als de onse / met witte Tulbanden op 't Hooft / van een wonderlijcke groote ende gedaente; Aen de Opperste van de selve / zijnde een man als een Reus / leverde den Siaus Bassa den Resident over / de welcke beneffens noch een ander Turcks Heer / van minder Stature / den Resident by de handen namen met een singuliere beleeftheyt; en verscheyde andere Personagien twee aen twee namen den Consul van Dam, den oudtsten Soon van den Resident / den Secretaris de Brosses, den Predikant Danckerts, ende seven Messieurs van de Natie wel vast onder de Armen: In ofte op dese maniere gingen sy alle achter den anderen / recht nae den Koninck toe / de welcke sy van die plaets al in 't gesicht kregen / en alsoo gemarcheert hebbende tusschen een groote menighte van sijne Hooft Officiers / die alle seer kostelijck in het Habyt waren / en sommighe van dien op hare hoofden seer klaer blinckende Storm-hoeden / ende in hare handen langhwerpighe Instrumenten met twee vergulde halve Manen daer

 boven

boven op hebbende / ontrent de twee hondert passen tot voor de plaets / alwaer den Koninck ghesseten was / waren sy van hem alsdoen noch af wat meer als twintigh passen / aldaer begon het verhemelt van de Koninckliјcke Tent / en het Tappt zijnde met Gout en Silver doorwerckt / daer mede de voorsz Tent beneden was bedeckt / mitsgaders de eerste Ceremonie in deser maniere :

Den Resident syn voeten op het voorsz Tappt hebbende geset / wiert door de voorsz syne twee Conducteurs met het hooft geboogen tot op de aerde toe / ende terstont wederom op gelicht ; ende daer op voortgaende / wierden de Consul en de andere Missieurs door haer Leytsmannen van gelijcke gedaen / op twaelf passen / of daer ontrent / gekomen synde tot voor den Koninck / deden de voorsz Conducteurs haer alle den Koninck op de selve maniere wederom salueren ; ende hen opgerecht hebbende / wierden negen van de Messieurs vande Natie / wederom wech gebracht / en den Resident en Consul / mitsgaders den Secretaris / en den Drogman gestelt aen de slincker hant van den Koninck / zijnde gelijck hier vooren is geseyt / de eerplaets by de Turcken ; aen de rechter zijde van de voorsz Tent stonden de Dooven en Stommen / ende de Dwergen van den Koninck ; ende dicht aen de selve handt den Favoryt / ende een weynigh verder / den Caimacam / den Secretaris van Staet achter hem staende / ende aen de slincker handt ettelijcke Persoonen met groote Tulbanden / gevlochte Locken / en Silvre Laeckense Spoecken / den Koninck sat op een Stoel / met syne voeten op een banckjen opgevult / ende met root Fluweel bekleedt / staende op een vierkante Saffa omtrent twee a drie voeten hoogh van de aerde / behanghen met root Fluweel ende een Silver Heck met groote Knoppen daer rontom / den Koninck hadde een witte Tulbant op syn Hooft van ordinaris groote / voor dewelcke stonden drie bossen van Reygers-veeren / hangende de middelste recht voor syn voor-hooft nederwaerts / beset zijnde met Diamanten ende andere Gesteenten / de twee andere bossen stonden aen de zyden recht overeyndt / mede met Gesteente versiert ; syn onderste Vest was van Gout-Laecken op een roode grondt / langhs dewelcke voor op de borst een seer breede toer van Diamanten hingh / syn opperste Vest was van Laecken met Sabels gevoert / daer achter af-hangende een Kraegh van gelijck bont / sy in dat postuyr een weynigh ter zyden / ende genoeghsaem recht over den Koninck staende / lieten de twee Conducteurs van den Resident syn handen los / de andere Conducteurs hielden hare mannen onder de armen vast / als doen begon de Resident in de Nederduytsche tale syn Harangue in dese navolgende woorden.

Den Almachtigen Godt, die den Hemel, de Aerde en al wat daer in is heeft geschapen ende gemaeckt, geve u Keyserlijcke Majesteyt, langh leven, gesontheyt, voorspoet ende vrede in alle sijn Heerschappyen.

De Ho. Mog. Heeren, mijn Heeren de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, hebben ons met Presenten ende Brieven van Credentie ghesonden aen de Hooge ende geluckige porta van u Keyserlijcke Majesteyt, omme aldaer uyt der selver name ende van harentwegen te resideren, ende gelast de oude Alliantie, Vriendtschap ende Capittulatie tusschen uwe Keyserlijcke Majesteyts Voorsaten onsterffelijcker Memorie, ende hare Ho. Mog. over veele jaren ghemaeckt ende opgerecht, te onderhouden, te cultiveren ende te vernieuwen,

ten

ten eynde alle hare Onderdanen, traffiquerende in conformité van de voorſz capitulatie in alle hare voorrechten, mogen werden gemaintineert, verſoeckende daer toe u Keyſerlijcke Majeſteyts hooge protexie.

Den Brief van Credentie / in een Goudt Laeckenſe Tas geſlooten zijnde / wierde in het doen van de Harangue door de opperſten vande Enuchen / zijnde den voorſz Secretaris van Staet / den Reſident afgehaeldt / dewelcke de ſelve gaf in handen van den Caimacam / die weder in handen van den Favorijt / ende die luyde de ſelve op de Saffa / ter zijden van den Grooten Heer neder / als wanneer oock alle de Preſenten / ſtuck voor ſtuck achter haer voor by den Grooten Heer door ſeeckere perſoonen daer toe geordonneert / wierden gedragen / daer op den Koninck continuelijck ſijn oogen hielt / de voorſz Harangue ge-eyndight zijnde / ende door den Opperſten Droogeman van den Duytſen Keyſer (die daer toe) van den Caimacam / vermidts ſyne groote eloquentie ende ervarentheyt in de Talen / was gelaſt zijnde vertolckt / ſonder dat daer op eenige antwoort wiert ghegheven / hebben de voorſz Conducteurs / haer weder een voor een en al vaſt houdende (naer dat ſy den Koninck in gelijcke fatſoen als vooren hadde gegroet) achterwaerts gaende weder ghebracht ter plaetſe daer ſy te vooren by haer waren gekomen / ende aldaer haer wederomme overgelevert hebbende aen den Siaus Baſſa / wierdt door den Caimacam aen haer geboodtſchapt / dat hy hem antwoort op den Brief van haer Ho. Mog. ſouden bekomen / ende daer op wierdt in een Moment de Keyſerlijcke Tent toe-ghetrocken of geſlooten / de voorſz Siaus Baſſa bracht haer als doen wederomme by des Keyſers Paerden / ende liet haer als doen alle de ſelve een voor een ende op haer gemack ſien / waer van de ſchoonheyt / kloeckheyt / volmaecktheyt ende koſtelijckheydt van haer armature voor haer niet wel is te beſchrijven / den voorſz Siaus Baſſa haer tot het laetſte Paert toe in Rangh gebracht hebbende / nam aldaer van haer ſijn affcheyt / en weder te Paert geſeten zijnde / reden geaccompagneert van verſcheyde Agas en Siauſen / omtrent de middagh weder na de Stadt van Adrianapoli, zijnde omtrent een uyrtjen rijdens.

Den ſelfden dito ſondt den Koninck aen haer Logement een Siaus / latende door den ſelven aen den Reſident weten / dat hy een van de Piſtoolroers die haer Ho. Mog. aen hem geſchoncken hadde / hadde geforceert / en dat niemant by hem en hadde die het ſelve konde herſtellen / vragende wat remedie daer voor was / waer op den Reſident terſtont ſijn Kamerlingh / die hem daer op verſtont / naer de Tente heeft geſonden / omme te ſien of hy het voorſz Roer wederomme in ordre ſoude konnen ſtellen / dewelcke aldaer gekomen en gebracht zijnde in een Tent / dicht achter des Konincks Tent / is hem het voorſz geforceerde Roer ter handt geſtelt / die het ſelve oock terſtont weder in ordre heeft gebracht / waer over den Koninck hem ſeer verwonderde / als mede over de rare inventie van alle de andere Roers / ſeyde hy / vreemt te zijn, dat luyden van ſoodanige ſubtile verſtanden, niet van ſijn Religie en waren, ende onder die diſcourſſen met het voorſz Roer op het Velde ſtaende / ende by occaſie een wilde Gans hoogh in de lucht over ſijn hooft vliegende / ſpande hy terſtont het voorſz Roer / dat geladen was / en ſchoot daer mede de voorſz Gans dat hy voor ſijn voeten neder viel / het eene ende het andere liet hy aen den voorſz Kamerlingh

weten / omme aen den Resident te rapporteren / die korts daer op in de Tent van den Grooten Heer sagh rijden den Bassa van Syda, met een seer statelijck gevolgh / dewelcke door den Koninck op ontboden zijnde ter oorsaecke van verscheyde misdaden / en principalijck groote wreetheyt tegens de Christenen begaen ende gepleeght / aldaer aenstonts / in presentie van den Koninck / sonder eenige forme van proces het hooft wiert afgeslagen.

Den selfden dito des namiddaghs / sondt den Koninck voor haer Logement / sijnen grooten Oliphant / zijnde een beest van een schrickelijcke ende monstreuse stature / dewelcke eenige kunste hebbende gedaen / wierde door sijn Meester wederom wegh geleydt.

Den dertienden Augustij sondt den Resident sijnen Oppersten Drogeman met eenige Presenten aen den Mufti (zijnde den opperste ende de eerste vande Wet en van groot aensien en authoriteyt die de Turcken in weerdigheyt houden / gelijck de Rooms-gesinde haren Paus) om hem de visite te geven. Onder de voorsz Presente was een stuck Lignum Aloë waerdig omtrent hondert stucken van achten / het selve (eerst gevraeght hebbende / of ons Landt soodanigen hout voort bracht) ende geantwoordt zijnde van neen, wierdt by hem den Resident wederom ghesonden / ende de andere zijnde eenige Brillen / Verrekijckers / Kompassen / ende een Doos Lack werck / behouden. Den Mufti en magh volgens de Wet gene Presenten van importantie aennemen.

Den veertienden dito des morgens ten negen uyren / gaven sy de visite aen den voorsz Mufti / die sy in een seer slechte kamer ende habijt met de oogen neder geslagen / met een ongemeene nedrigheyt op de blacke vloer / met een Tapijt / en wolle Deecken overdeckt op sijn Turcks / vonden sitten / hebbende in zijn handt een Int-koocker met een Pen / ende bladt Papier / schryvende op zijn knyen / dewelcke den Resident recht voor hem hebbende doen nedersitten / op een vierkant Root-Laeckens Stoelken / sonder Leuningen / hieten hy den Resident wellekom / de welcke daer op beleefdelijck hebbende geantwoordt ende zijne genegentheydt / ende voorspraecke ten Respecte van onse Natie by voorvallende Occasie versoeckende / vraeghde den voorsz Mufti of den Resident rechtevoort yets particulijcks op hem hadde te versoecken / ende geantwoort zijnde datter voor als noch niet was voorgevallen / waer over wy hem konden moeyelijck vallen: soo wierde terstont den Resident met Caffee en Serbet beschoncken / ende daer mede haer afscheyt van hem genomen hebbende / reden alle in seer goede ordre wederom naer haer Logementen: des naer middaghs wierden door een Siaus bericht dat den Koninck die morgen Expres uyt sijne tente was ghekoomen inde Stadt om haer alle in haer Christen kleederen te sien / doen sy naer den Mufti reeden / en dat hy tot dien eynde in een venster van een particulier huys hadde ghelegghen ende daer uyt haer voor by hadde zien ryden.

Den selfden dito des achtermiddags gaf den Resident vanden Duytse Keyser aenden Resident de visite / ende bewees in de selve met verscheyde Discoursen groote genegentheyt voor onsen Staet: desen Resident en mesleert hem niet met de saecken vande Negotiatie / volght altydt het Hof / ende wert vanden Turckscn Keyser gegageert /

Den

Den vyfthienden dito reeden sy alle met haer eygen paerden naer de tenten/ ende gingen de visite geven/ aenden voorsz Coulouglie ofte Favorit vanden Koninck/ sy arriveerden aldaer omtrent negen uyren/ ende verstonden dat hy niet in sijne tent maer by den Koninck was/ ende wierde het volgens gheleydt inde tent van sijnen Caya ofte Lieutenant/ alwaer zy alle wierden beschoncken met Caffe ende Serbet/ ende naer dat aldaer wat hadden ghewacht/ quam in deselve Tent sijnen oppersten Tentenier ofte Tentbewaerder/ dewelcke/ siende den Resident/ seyde dat sijn Meester van sijne aenkomste niet was verwittight/ dat hy daeromme selfs nae de Tent van den Koningh soude rijden/ ende aen sijn voorsz Meester kennisse geven/ ende daer mede te Paerdt gesteegen zijnde/ reedt hy met grooten haest nae de Tent van den Koningh toe.

Omtrent een half uyr daer na/ sagen den voorsz favorit alleen/ sonder eenige Heeren/ geaccompagneert met twee dienaers te voet/ ende met witte Vesten gekleedt/ van de Koninchs Tent af/ ende naer sijn Tent toerijdende/ ende aldaer zijnde gearriveert/ soo wierden door den Resident de Presenten voor hem geordonneert/ voor af ghesonden/ dewelcke by hem naeukeurighlijck zijnde besichtight/ ende de Boecks die daer onder waren/ geprobeert/ gaf hy terstondt daer op aen den Resident eene publique Audientie/ sy in sijne Tent komende/ vonden deselve aen weder-zijden beset met veele van sijne Hovelingen ofte Domestiquen/ alle in seer goede ende nette ordre/ en wierde den Resident/ gekomen zijnde onder het verhemelte van de voorsz Tent/ geset op een root Fluweel vierkant Stoeltjen/ staende recht op/ ende over eenige Tapijten/ daer op verscheyde lange rust-Kussens van Fluweel ende Gout Laecken lagen/ ende een weynigh tydts aldaer vertoeft hebbende/ quam den gemelten favorit in het appertement/ daer in sy waren; den Resident stont als doen over eyndt/ en groete hem met 't buygen van 't hooft/ en leggen van de handt op de borst; het welcke zynde gedaen/ en den Favorit hem op de voorsz Kussens aen de slincker-zijde van den Resident neder-geleyt hebbende: maeckten den Resident een Compliment/ waer op by den Favorit wierde gheantwoordt/ dat hy Resident welkom was/ ende gevraeght hoe langh sy uyt haer Landt waren geweest/ waer het selve was gelegen/ en hoe haer de Lucht in dit Landt behaeghde? waer op den Resident hem Onderrechtende/ ende sijne meeninge te kennen gevende/ soo wierde nae dit Discours aen den Resident Caffee/ Serbet/ ende Roose/ofte seer ruyckent Water gepresenteert/ende daer nae bewieroockt/ aen den Consul ende resterende Messieurs van de Natie/ die achter sijn Stoel stonden/ wierden twee groote Kommen vol Serbet gegeven: welcke solemniteyten zijnde voltrocken/ bedanckte den Resident den voorsz Favorijt voor sijne beleefthepdt/ ende nam daer mede van hem sijn afscheyd/ende voorts de voorsz Tent uyt-gegaen zijnde/ zijn alle weder te Paerd gesteegen/ en na de Stadt gereeden.

Des achtermiddaghs den selfden dito/ ginghen de Contra-visite geven aen den gemelten Keyserlijcken Resident/ die haer seer sincerelijck onthaelde/ ende met verscheyde Confituren/ Vruchten/ ende Wijnen tracteerde.

Den sesthienden dito des morgens vroegh wierde aen den Resident (na voorgaende

[illegible]) door den Caimacam in [illegible] mamiere als voor desen ghesonden vijfen twintigh Peerden / omme daer mede te [illegible] naer de Tenten / ende aldaer by den Caimacam af te halen zijne depesches op de Brie-ve van den Staet / ende aen hem Schriftelijck over te leveren alle soodanighe Poincten / waer mede onse Natie was gegraveert / de welcke by haer voor dato zijnde op-ghestelt ende in de Turckische Tale over-geset / sijn door den meer-genoemde [illegible] Bassa op de [illegible] wijse afgehaelt / nae het voorsz Leger gereden / ende geleydt tot in de Tent van Caimacam / in de welcke aen weder-zijden in seer goede ordre eene groote menighte van Turckische Heeren staende / soo wierde aldaer in het inkomen aengeseyt / dat (alsoo den Caimacam onpasselijck was) met den Resident niet meer als seven Persoonen soude mogen binnen komen / dewelcke by den Resident zijnde genomineert / zijn voort-gegaen ende gekomen onder een seer groot Paviglion / in 't midden van het selve staende twee seer hooge Pilaren recht tegens den anderen over / en daer voor twee roode Fluweele stoeltjens / [illegible] den Resident daer op neder-geset en aldaer niet lange geseten hebbende / [illegible] den Caimacam / van twee voorname Heeren onder de Armen geleydt werdende mede in het voorsz Paviglion / ende nae gewoonelijcke salutatie op het andere stoelken sijnde gaen sitten ende den Resident [illegible] omme de voorsz sijne depesches te versoecken / soo [illegible] wederomme seer [illegible]blijt / met een wonderlijcke force een grouwelijck geschreeuw van meer als hondert persoonen / en wierdt het selve tot driemael [illegible] / gelijck voor desen / als wanneer den Resident sijn versoeck ende verdere saecken in de Fransche Tale dede ende voorstelde / en leverde daer benevens aen den Caimacam over verscheyde Poincten / alle de Natie ende Negotie raeckende in geschrift / op alle het welcke by den Caimacam in sonderlinghe gratiuse termen / seer favorabelijck wierde geantwoort met belosten van alle de selve Poincten / met den eersten te sullen examineeren / die volgens de Capitulatie waren / in geen Disputen trecken / ende die daer buyten waren / dat hy daer over met den Resident soude confereren / daer noch byvoegende / dat den Resident in toekomende yets hebbende te proponeren / Sijnen Koninck of de Natie raeckende / dat hy dien aengaende aen hem maer een Memoryken soude senden / ende dat hy Caimacam sonder eenigh naloopen / in soodanige saecken op het favorabelste soude resolveren ofte disponeren: welcke conferentie alsoo ge-eyndight zijnde / wierde door den Coja ofte Lieutenant aen hem gegeven twee Brieven / den eenen van den Koningh in het goude Laecken / ende de andere van den Caimacam in het roode Satijn gesloten / haer beyde addresserende aen haer Ho. Mog. de welcken den Caimacam van sijn stoel opstaende en op beyde / sijn handen nemende / die van den Koningh voor sijn Hooft leggende ende kussende aen den Resident op gelijcke maniere heeft over-gelevert / daer op wierdt den Resident Serbet en Roose-water gegeven / ende vervolgens gewierookt / ende daer mede opstaende / ende sijn afscheyt nemende / soo wierde aen hem / aen den Consul / ende aen twee Soonen van den Resident / aen sijnen Secretaris / twee Drooge-luyden / ende aen een van de Natie / yder een silvere Laeckensse Vest gegeven / ende in dat postuur het Paviljoen uytgaende / soo wierter voor de tweemael

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gemaeckt / beyde van Inhoudt als het eerste / ende daer mede by haer Paerden gekomen / ende daer op geseten zijnde sijn in ordre als voor desen / na haer Logementen gereden.

Den selfden dito des achter-middaghs heeft den Resident (alsoo hem was aengheseydt dat het Leger soude op-breecken / ende den Coningh 's anderen daeghs vertrecken) aen den Caimacam sijnen Secretaris gesonden / omme te bevorderen de Commandementen / het welcke in effect zijn / resolutien / die by den Koningh / ende by die van sijnen Rade / op yeder der voorsz overgelevende Poincten soude werden gegeven; Middelertwijlen hebben sy haren tijdt gepasseert in het besichtigen van de Stadt en situatie van Adrianopolis / de welcke sy hebben bevonden / in maniere hier na volgende.

De voorsz Stadt is gebout door den Keyser Adrianus, van de welcke sy haer naem draeght / gelegen in Thracia, nu Romania, onder aen de voet van eenen tamelijcken hoogen Bergh opgaende / van binnen beplant met veele schoone hooge Cypres-boomen / de welcke boven en tusschen de Huysen heen haer vertoonde door hare groente van buytenen aen de voorsz Stadt een ongemeen vermaeckelijck gesicht gheven / drie Revieren loopen dicht voorby de voorsz Stadt / de eerste genaemt Tonsa, de tweede Meliers, ende de derde Arda, de welcke aen de Zuytwest-zijde en omtrent een half uyr van de selve Stadt haer oorspronck nemen uyt eene Rivier waer van de voorsz drie Revieren in effect maer armen zijn. Over de voorsz eerste Reviere leyt een seer lange Massive Hart-steene Brugghe / met groote Boogen / langh twee hondert en tnegentigh stappen / ende over de voornoemde twee andere leggen twee Houte Bruggens / buyten aen de West-zijde van de gemelde Stadt een quartier uyr gaens / staet het Seralie ofte Hof van den Grooten Heer / in een seer vermaeckelijcke Plaetse seer dicht beplant / waer voorby een arm van de voorsz Revier heen loopt / het ghebouw is heerlijck / de gemeene Huysen sijn aldaer seer slecht / de straten [illegible] / de Kercken ofte Moskeen niet meer als ordinaris uytgesondert de twee groote Kercken / de welcke uytter-maten kostelijck en Massijf zijn / de eene zijnde [illegible] door Sultan Murat, ende de andere door Sultan Soliman, uyt de Schatten die hy in de overwinningh van het Eylandt Cyprus hadde gevonden / de Armeenders hebben daer inne een Kerck / de Griecken derthien, ende de Joden verscheyde / die alle in de voorsz Stadt in een seer groot ghetal zijn / de Eet-waren sijn aldaer goet ende in abondantie / de Lucht ende het Water swaer ende ongesont / de Jacht van alderhande Wildt vermaeckelijck / ende Plantages [illegible] de selve Stadt met alderhande Boomen beplant.

Volght een Beschrijvinge van de Gedaente, Postuyr ende Jaren van den Koninck ofte Grooten Heer.

Syn Majesteyts ouderdom is tusschen de twee à drie en dertigh Jaren / sijn Persoon van middelmatighe statuer / mager / hoje van hals / hoogh van schouderen / langh van aengesicht / ende bruyn ofte Basane van kouleur / heeft een [illegible] een seer melancolijck wesen / een groot Lyck-teecken in sijn aengesicht (het welcke Sultan Ibrahim, sijn Vader hem met opset om hem te dooden / met een mes heeft gegeven) een [illegible] neus / twee spitsoo-

se opstaende swarte knevels/ ende ander geen baert / draeght wel seven Fitsels ofte Fontanellen / is gantsch geen Lief-hebber van Vrouwen / maer seer van de Jacht / wreedt ende seer bloedt-dorstigh van Aerdt / heeft maer een Soon in het leven.

Beschrijvinge vande gedaente, postuyr en Jaren van den Caimacam van Adrianopolen.

DEn voorsz Caimacam heeft ontrent de acht à negen en twintig Jaren; groot verstant / ende wel-sprekent / heeft een seer aengenaem ende lieffelijck wesen/ een groote en breede swarte Baert / en een middelmatige statuere/ draeght noyt Goude/ Silvere/ ofte Zyde kleeren/ dit is eene ordre in het Rijck/ alleen ten reguarde van den Grooten Vizier ende van den voorsz Caimacam / omme dat sy door de groote pracht van kleederen tot geene hoovaerdy souden vervallen.

Beschrijvinge van de gedaente, postuyr ende Jaren van den Musti ofte opperste Priester van het Turcksche Rijck.

DE voorsz Musti is een Man tusschen de seventigh ende tachtigh Jaren oudt / van groot verstandt / seer nedrigh en beleeft / t'eenemael grijs/ ende heeft een lange en breede witten Baert.

Beschrijvinge van de gedaente, postuyr ende Jaren van Coulouglie ofte Favorit van den Koninck.

DEn voorsz Favorit is oudt twee à drie en twintigh Jaren / is de Soon van een Christen Slaef/ daer van hy de Naem draeght/ opgevoet in het Hof/ by den Koninck gebruyckt tot vuyle wellusten/ en tot hooger Jaren gekomen/ zijnde uyt het voorsz Hof geset met groote rijckdommen ende den Titul van Vizier: hy is een seer schoon Man / langh van postuer / blanck van Vel/ ende weynigh van Baert/ spreeckt met een groote aengenaemheyt/ en is seer beleeft.

Beschrijvinge van de Tenten ofte Pavilioenen van den Grooten Heer.

DE voorsz Tenten sijn van verscheyde ghedaenten / sommige zijn roodt/ sommige twee hoeckigh / ende sommighe vierkantigh / sommighe sijn laegh/ ende sommige seer hoogh / onder de kanden kunnen seer weynigh persoonen logeren/ de andere sijn ruym ende spatieus/ de Tenten van den Koninck / Caimacam / Favorit ende van andere Groote sijn met een Besluyt-weeringh van gewast Doeck omset./ ende van binnen uyter-maten kostelijck: Des Konincks Tent is boven op met groene ende roode blommen beschildert/ ende op de Hoecken met groote vergulde Bollen verciert/ van binnen inde vertreck /, ende audientie-plaets met Gout ende Zyde gheborduert / meer als hondert andere Tenten staen binnen de voorsz Besluyt-weeringh / van de selve Tent./ waer inne des Koninghs Hoost-Officieren logeren / buyten de selve Tent/

Tent / ende Borst-weeringh staet aen yder Spansel een Janitser / ende een Spahy met Musquet / Pijl ende Boogh in de handt / omme de voorsz Tent te bewaren / die alle twaelf uyren verlost werden / daer zijn omtrent de duysent Spanssels aen de voorsz Koninckliycke Tent / recht voor den ingangh staen ses lange en hooge Palen / ofte Pilaren van Houdt / boven aen de welcke hanghen groote Paerde-staerten ; Dit beduydt de Koninckliycke Tent / voor die van den Caimacam ende Coulouglie staender drie, welcke Tenten van binnen mede seer heerlijck ende kostelijck zijn.

Memorie vande poincten by den Resident aen den Caimacam van Adrianopolen op den sesthienden *Augusti* sesthien hondert acht en sestigh, *overgegeven, ende waer op by hem Commandent sijn versocht.*

Is toegestaen, 1. Den Resident versoeckt Barratten voor *vier* Dragomans.

Is toegestaen, 2. Den Resident versoeckt een Commandement op den Cady, ofte op den Tollenaer van Smirna, daer by haer gelast wert geen Capo over te Maeckelaers van de Natie te stellen.

Is toegestaen, 3. Den Resident versoeckt een Commandement op de Vayvodens, ofte Subassies tot Smirna, waer by haer gelast wert, die vande Natie en die haer aengaen in Cas sy op de selve yetwets te seggen soude willen hebben, nergens anders daer over als voor haren Consul sullen hebben te betrecken.

Is toegestaen, 4. Den Resident versoeckt een Commandement op den Tollenaer tot Smirna, dat hy van de Vallonien ende Cattoenen nu voortaen niet meer van Tol sal nemen als van alle andere goederen, die volgens de Capitulatie betalen drie van het hondert.

Is toegestaen, 5. Den Resident versoeckt een Commandement op den opperften Tollenaer, tot Constantinopolen, dat hy vande Natie van alle inkomende, en uytgaende goederen, 't sy van wat plaetsen die souden moghen komen, niet meer voor Tol sal afvorderen als drie van het hondert, en soo hy de goederen te hoogh waerdeert, dat de Natie hem met de goederen, volghens sijn Estiamatie vermagh te betalen, volghens de Capitulatie.

Is toegestaen, 6. Den Resident versoeckt een Commandement op den Opperften Tollenaer tot Constantinopolen, dat hy de goederen, komende van Smirna, en andere plaetsse van dit Rijck, daer van den Tol eens is betaelt, niet op nieuws sal vermogen te estimeren, ende daer-

van meerder Tol doen betalen, gelijck hy nu eenigen tijdt herwaert heeft gedaen.

Is toegestaen, 7. Den Resident versoeckt een Commandement op den Opperſten Tollenaer, tot Constantinopolen, dat hy in het ontfangen ende uytreeckenen van den Tol, de Spetie van het gelt niet sal vermogen minder te estimeren? als de waerde van dien, ende gelijck hy die selfs aen 't Hof weder uyt-geeft, te weten, de Leony tot *twegentigh* Aspers, ende de wightige stucken van achten tot *hondert* Aspers, ende niet de Leony tot *seventigh*, ende de Realen di peso tot *tachtigh*, gelijck hy nu tegens de billickheyt is doende.

Is toegestaen, 8. Den Resident versoeckt een Commandement op den voorsz Opperſten Tollenaer, daer by hem gelast wert den Tol vande Natie te ontfanghen in alle soorten van Munt van den Koninck, als in Aspers, de Tarapana ende Paraas, ende dat hy die mede niet minder sal estimeeren als hy die weder aen het Hof uytgeeft.

Is toegestaen, 9. Den Resident versoeckt een Commandement, daer by de Natie eens van hare Goederen, ende Koopmanschappen Tol hebbende betaelt, vry gekent wort van eenige andere onkosten, 't sy aen Seraſlijck, Monsy, Capusijs, en Jannitary te betalen.

Is toegestaen, 10. Den Resident versoeckt een Commandement, daer by gelast wert geen Mystery vande Natie af te vorderen, gelijck het selve aende Duytsche, ende Genueesen is geconcedeert.

Is niet toegestaen, 11. Den Resident versoeckt een Commandement op den voorsz Tollenaer, ende Cady tot Smirna daer by haer gelast wort geene Schepen vande Natie die hare gerechtighede hebben betaelt, in dienst van den Koninck aen te nemen, als specialijck strijdende tegens de Capitulatie.

Is toegestaen, mits betalende de halve vracht. 12. Den Resident versoeckt een Commandement op den Capiteyn Bassa, ende op den Bassa van Scio, waer by haer gelast wert, het Schip den Ouden Tobias, door ordre van den Koninck in den Maent April laestleeden in dienst genome omme Kooren naer Canea te voeren, ende rechtevoort met het voorsz Kooren noch leggende tot Scio, te doen ontlossen, ende toe te laten dat het selve sijn reys naer Nederlandt vervordere sonder restitutie vande vracht.

Is toegestaen, 13. Den Resident versoeckt een Commandement op de Bassa en Tollenaer tot Alleppo, waer by hem ghelast wert geen Encoragie ghelt af te doen vorderen van onse

onse Oorlogh Schepen, de welcke, tot Scandron ende Alexandrette onse Koopvaerdy Schepen komen convoyeeren, 't welck hy tegens het oude ghebruyck nu in de voorlede maent van May, en Juny heeft ghetracht in te voeren.

Is toegestaen, 14. Den Resident versoeckt een Commandement, waer by Agmet Aga Vayvoda tot Smirna, en des selfs Luytenant Ibrahim Celebi ghelast werden haer te komen verantwoorden, voor het Hof alhier over de kracht, gewelt en force nu eenigen korten tijdt geleden aen de Natie gedaen.

Is toegestaen, 15. Den Resident versoeckt een Commandement, waer by de Armeenders wert gelast, het Consulaet recht tot Smirna, volgens het ouder ghebruyck, van alle hare Goederen, Stammen ende Contanten, te betalen naer advenant *twee* van 't *hondert*.

Is toegestaen, 16. Den Resident versoeckt een Commandement, daer by een yder en allen den geenen, die in de schulden, in voorige tijden by de Consuls Reggio ende Theyls tot Cayro gemaeckt, sijn geintersseert, werden gelast den Resident ofte de Schale van Smirna daer over niet aen te spreecken, ofte lastigh te vallen; maer dat die gelden moeten werden betaelt by die gheene de welcke die schulden hebben ghemaeckt volghens de capitulatie.

Lijste, waer by aengewesen wordt hoe ende aen wien de Vesten aen den Koningh, ende de respective Hovenzijn uytgedeylt.

WOLLE LAECKENEN VESTEN.

1668.

Primo Junius.

		Vest.
	Aen den Siaus Bassi voor sijn inhalinge,	1
	Aen den Vaivado van Galata voor het selve	1
	Aen den Siorbgi van de Janitsaers van Galata voor het selve	1
	Aen den Chiabaia van den voorsz Vaivoda van Galata	1
13.	Dito aen den Caimacam van Constantinopoli in de audientie	3
	Aen sijn Shiahaia	1
	Aen den Siaus Bassi	1
	Aen den Capiziller Chiahaiasi	1
	Aen den Reys Effendi	1
	Aen de twee Thesherezis	2

Aen

	Aen den Muxur Aga	1
	Aen den Salam Siaus 2 Piecq Laecken tot een Broeck	2 Piecq
6 Augusto	in Adrianopoli aen den Siaus Bassi voor sijn inhalinge	1
	Aen den Mutpac Emuy	1
7 Dito	aen den Caimacam van Adrianopoli in de audientie van 6 Piecq	3
	Aen sijn Chiahaia	2
	Aen de Reys Effendi	2
	Aen de Capizilier Chiahaiassa	2
	Aen de twee Tescherezir	2
	Aen de Siaus Bassi	1
	Aen de Salam Siaus	1
	Aen den Castangi	1
13 Dito	Aen den Koningh in de audientie van 6 Piecq	10
	Aen sijn Capizilier Chiahaiassa	1
	Aen den Hasnadar	1
16 Dito	Aen den Favorit van den Koningh in sijn Audientie	4
	Aen den Siaus Bassi	1
	Aen den Testerdar	1
	Aen den Castanzi van den Koningh	1
	Aen den Brief-schrijver van den Koningh	1
	Aen den Brief-schrijver aen den Caimacam	1
	Aen de Beileizi	1
	Aen den Muxur Aga	1
	Aen den Tesrifatsi	1
	Aen den Chiahaia van den Siaus Bassi	1
	Somma Vesten	55

Is noch eene roode Vest van 6 Piecq aen 3 Broecken gesneden, en tot Constantinopolen aen den Kiesedar van den Reys Effendi Chiahaia van den Siaus Bassi, ende Portiers van Galata volgens usantie uytgedeelt.

SATTYNEN.

Prima Junius.

	AEn den Siaus Bassi voor sijn inhalingh	Vest.	1
	Aen den Vaivoda van Galata voor 't selve		1
13 Dito	Aen den Caimacam van Constantinopolen in de Audientie		3
	Aen sijn Chiahaia		1
	Aen den Siaus Bassi		1
	Aen den Capizilier Chiahaiassi		1
	Aen den Reys Effendi		1
	Aen de eerste Toskersi		1
7 Augusto	Aen den Caimacam van Adrianopoli in de Audientie		3
	Aen den Capiziler Chiahaiassi		1

Aen

	Aen den Siaus Bassi	1
	Aen den eersten Teskerezi	1
13 Dito	Aen den Koningh in de Audientie	10
	Aen sijn Capiziler Chiahaiasi	1
	Aen den Siaus Bassi	1
16 Dito	Aen den Favorit van den Koningh in de Audientie	2
	Aen den Testerdar	2
	Aen den Tesrifatsi	1
	Aen den Siaus Bassi wegens den Siaus	1
	Somme Satijne Vesten	33

Ende blijft noch een Satijne Vest over.

GOUDE LAECKENSE.

Den 13 Junius.

	Aen den Caimacam van Constantinopolen in de audientie	2
7 Augusto	Aen den Caimacam van Adrianopoli in de audientie	3
13 Dito	Aen den Koningh in de audientie.	10
	Somma Goude Laeckense Vesten	15

Noch aen den Reys Effendi 2 Vesten Goudt Laecken in Adrianopoli gekoft; noch aen den Favorit van den Koningh 2 Vesten dito mede in Adrianopoli gekoft.

FULPEN.

7 Augusto.

	AEn den Caimacam van Adrianopoli in de audientie	3
	Aen sijn Chiahaia	2
	Aen den Reys Effendi	2
13 Dito	Aen den Koningh in de audientie	10
	Somma Fulpe Vesten	17

Ende blijft noch een Fulpe Vest over.

TABYNEN.

Den 13 Junius.

AEn den Caimacam van Constantinopolen in de audientie, Vesten	2
Aen sijn twee Soonen	2

7 Augu-

7 Augusto Aen den Caimacam van Adrianopolen in de audientie	3
Aen den Siaus Bassi	1
Aen den Capiziler Chiahaiasi	1
Aen den tweeden Teskerezi	1
13 Dito Aen den Koningh in de audientie	10
16 Dito Aen den Favorit van den Koningh in de audientie	2
Aen den Siaus Bassi	1
Aen den Castangi van den Caimacam	1
Somma Tabyne Vesten	24

Volgen de Vesten voor den oppersten Visier ende sijn Hof-gesin, die hier in Constantinopolen ingekocht hebben moeten werden.

8 Vesten Gout Laecken van 12 Piecquen tot 4 Leeuwendaelders, de Piecq bedraeght Leeuwendaelders	144
3 Vesten Satijn van 12 Piecquen a Aspers 180 de Piecq, bedraeght	64-80
3 Vesten Fulp van 12 Piecquen a Leeuwendaelders 4 de Piecq bedraeght	144
3 Vesten Tabyn	54
3 Vesten Wolle Laecken van 6 Piecq, a Aspers 380 de Piecq, komt	58-40
4 Vesten voor sijn Chiahaia 2 Laecken, 2 Satijn van 5 en 10 Piecq yder bedraeght	74
4 Vesten aen den Capizilier Chiahaiasi als boven	74
4 Vesten aen den Siaus Bassi als boven	74
4 Vesten aen den Reys Effendi	74
2 Vesten aen den eersten Teskerzi een Laecken een Satijn	36
2 Vesten aen den tweeden Teskerzi als boven	36
1 Vest Laecken aen den Salam Siaus	19
1 Vest aen den Muxur Aga	19
1 Vest Laecken aen den Chiahaia van den Siaus Bassi	19
1 Vest Laecken aen den Castangi	19
1 Vest Laecken aen den Kiesedar van den Reys Effendi	19
40 Vesten — Voor kleyne onkosten aen de lage Officiers	30
Somma Leeuwendaelders	958

Vesten voor den Capitayn Bassa ende sijn Hof-gesin die hier mede ingekocht hebben moeten werden.

2 Vesten Goudt Laecken van 10 Piecq, a Leeuwendaelders 4 de Piecq, Leeuwendaelders	80
2 Vesten Satijn	36

2 Vesten

2 Vesten Wolle Laecken	38
2 Vesten Sabijn	30
2 Vesten aen den Chiahaia, een Laecken, een Satijn	38
1 Vest Laecken aen den Capiziler Chiahaiasi	19
1 Vest aen den Tresorier	12
2 Vesten aen den Gouverneur van't Arsenael, een Laken een Satijn	38
1 Vest Laken aen den Chiahaia van den voorsz Gouverneur	19
——— Voor kleyne onkosten aen de lage Officiers	32
15 Vesten	
Somma Leeuwendaelders	249

Vesten voor den Rustangi Bassi ende die van sijn Hof, die mede ingekoft hebben moeten werden.

6 Vesten, 3 Lakenen, 3 Satynen van 5 en 10 Piecken, Leeuwend.	111
2 Vesten Laecken aen sijn Chiahaia en Kiosch Reczi	38
——— Voor kleyne onkosten van de lage Officiers	20
8 Vesten	
Somma Leeuwendaelders	169

Noch is aen de onderstaende hooge Personagien behalve de Vesten, in de audientie gegeven, 't gene hier na volght.

Aen den Koningh.

Elf Boecken van den Atlas in Violet Fluweel gebonden.
Een Roer dat acht mael schiet of lost met eens te laden, extraordinaris curieux.
Een schoon vergult Wintroer.
Een schoon Cabinet Lackwerck.
Noch een desgelijcks van ander fatsoen.
Noch diversche Doosjens, Kopjens, als anders van Lackwerck en different fatsoen.
Twee schoone Schilderyen, Blompotten.
Twee Rottingen ofte Wandelstocken, daer in, die men kan gebruycken voor Roers en Pistoolen.
Een Flesjen met Oly van Noote Muscaten.
Een Kopjen van een Renoceros-Hoorn, curieus gesneden.
Twee Manden of Bennen van Silverdraet, extraordinaris curieux in China gemaeckt.
Twee Rottinge, daer inne Verrekijckers.
Ses groote Honden, met Kleeden ofte Chabracquen van Silver en Goudt Laecken verciert.

Aen den Caimacam.

Een schoon versilvert Windtroer.
Een Rottingh ofte Wandel-stock met een Loop, dienende tot een Roer en Pistool.
Een Cabinet Lackwerck.
Noch eenige Doosjes en Kopjes van 't selve.
Eenige Compasjens, Verrekijckers en Brillen.
Een groote Verrekijcker in een Rottingh.

Aen den Fasarit van den Koningh.

Een Windtroer.
Een stock, dienende tot een Roer en Pistool.
Eenige Verrekijckers, Compassen, Glasen en Brillen.

Aen den Mufti.

Eenige Doosjes Lackwerck, Verrekijckers, Brillen en Kompassen.

Mede zijn aen verscheyde onder-Officieren op haer versoeck eenighe Verrekijckers, Brillen en Compassen vereert.

Den twee en twintighsten dito van de voorsz Maent Augusto/ den Resident schielijck overvallen werdende van een Koorts/ namen sy resolutie/ terstondt na dat den Secretaris de Brosses uyt het Leger wederom soude gekomen zijn/ na Constantinopolen te vertrecken.

Den drie en twintighsten dito is den voorsz Secretaris by haer tot Adrianopolen gearriveert/ mede brengende eenige commandementen/ ende rapporterende/ dat meest alle de bovenstaende versoecken van den Resident aen den Coningh gedaen/ waren toe-gestaen/ dat op yeder van deselve de voorsz commandementen/ soude werden ghedepescheert/ soo ras den Koningh met sijn Leger in sijn verblijf-plaets/ ofte Winter-quartier gekomen soude zijn/ dat de Speses voor den Rijcks-Cancelier daer toe noodigh vijf hondert Leony souden monteren/ ende dat een van des Residents eerste Trooghluyden/ omme de voorsz commandementen te lichten/ met die penningen het Leger soude volgen/ voorts dat hy Secretaris in het Leger zijnde den Koninck met groote magnificentie sijne intrade hadde sien doen in de Stadt Dimiotcate, zijnde acht mijlen van Adrianopolen, ende specialijck/ dat seer te noteren staet/ dat de ses honden/ by den Resident uyt de naem van den Staet aen den grooten Heer geschoncken/ met hare Goude ende Silvere Laeckense Chabracquen/ recht voor den Coningh in pompe wierden geleydt/ door ses Persoonen in het Silver Laecken gekleedt/ tot een groot teycken dat deselve hem seer aengenaem zijn geweest.

Den vier en twintighsten dito vertrocken van Adrianopolen, latende den

Secre-

Secretaris de Brosses met drie Messieurs van de Natie en eenige Drogelupden en Janitsers aldaer / omme by hare Bagagie te blyven / ende deselve bequamelijck te doen transporteren / alsoo sy in het weder-keeren / haer selfs van Karren / Wagens ende andere behoeften moesten voorsien / want het Hof was doen uyt / ende passerende den wegh die sy gekomen waren / arriveerden den seven en twintighsten dito in Pera van Constantinopolen, zijnde op die reys niets van remarque voor-gekomen.

Volgen de Brieven van den Grooten Heer ende Caimacam aen haer Hoog. Mog. Den eersten was als volght.

Sultan Mehmet, Soone van Sultan Ibrahim Han; altijdt Overwinner.

Aen de Alderheerlijckste onder de Vorsten van de Christene Natie, uytverkoorene onder de Grooten van de Religie van Messias, Vereffenaers van alle de Negotien der Nazareensche Volckeren; De Heeren Staten Generael van de Vereenighde Nederlandtsche Provintien, der welcker eynde geluckigh moet wesen.

TOt byvoegsel van het uytmuntende Keyserlijcke ende Monarchelijk Teycken, welcke door de onbegrijpelijcke toelatinge van den Alderhooghsten ende Onbevleckten Godt, ende van de Zegeninghe des Princes van de Propheten Muhamed Mustaffa: op welcken zy de zaligheydt van Godt, Heerschende in Oosten ende Westen, ende gebiedt hebbende over andere gedeelten der Wereldt, soo wel wijdt afgelegene als nabuyrige, geteyckent van My den Alder grootsten Keyser, ende onvergelijckelijcken Monarch; de Stut der Princen, Verheven-Poorte van geluck, rust ofte zit-plaets van uytsteeckende Hoogheydt; Zy bekent dat alhier is aengekomen, tot oprechtinge van de oude Vrientschap, de Manhaftige Uwe Ambassadeur, de aensienlijckste onder de Heeren van de Religie van Messias, *Justinus Colier*, welckers ooghmerck een goed eynde hebben, dewelcke met vervullinge van de gerequireerde observantie, concernerende de Eere van mijne Hooghverheve Majesteyt: heeft, nedergeboogen zijnde aen mijnen Keyserlijcken Stegel-reep, Uwen Brief aen My gepresenteert; den welcken hebbende doen Translateren door mijnen grooten Vizier ende Achtbare Commissarisen, is by My verstaen den sinceren Inhoudt desselfs: specterende op d'onderhoudt van Vriendtschap; Ende zijn te gelijck aen mijn uytmuntenden Throon gepresenteert Uwe Geschencken. Uwen Ambassadeur heeft de eere genooten van de Aerde te hebben gekust: tot teycken van Heerlickheyt ende Adelheydt, ende is vergeluckt gheweest met Onse Keyserlijcke Presentie: ten eynde dat Hy soude moghen Resideren aen Onse uytmuntende Porta, Nestelplaets van Geluck; ende aldaer te verhandelen de Negotiatien ende affairen van alle uwe Koopluyden ende Onderdanen, welcke soude komen voor te vallen onder mijn beschermendt Keyser-Rijck: den welcken

het selve verrichtende, namentlijck by Memorie aen mijn geluckige Porta, zijnde derselver Ambassadeur van mijne Keyserlijcke Majesteyt ontfangen ende erkendt voor Uwen Generalen Commissaris, sal den selven gratieuselijck werden ghefariseert; Maer, het is noodigh dat ghy van Uwe zijde den voet vast stelt, tot onderhoudinghe van de goede Vreede ende beloofde Confœderatien, van welcke ghy Professie doet met mijn uytmuntende ende hooghverheven Keyserlijcke Geslacht: sonder eenigerley Actie, welcke contrarie de Vriendtschap soude wesen, te bethoonen; Te gelijck sal van mijne Keyserlijcke zyde soodanige goedtwilligheyt en vriendtschap gesien worden, dat de Onderdanen ende Volckeren van beyde de zyden sullen blyven in ruste des gemoeds, ende vreedzaemheydt des herten. Tot besluyt, den Heyl en Zegen van Godt zy over die geene, dewelcke op eenen goeden wegh zijn. Geschreven in het Veldt van Timurtas, in het begin van de Mane van Muhavem, in het Jaer Muhamets *duysent negen en seventig*, ende dat van de Christenheyt in het midden van Augusto *sesthien hondert acht en sestigh*.

D'Andere / te weten van den Caimacam, luyde aldus:

Aen de Alderglorieuste onder de Vorsten van de Christene Natie, uytgelesene onder de Grooten van de Religie van Messias, Vereffenaers van de verrichtingen der Nazareensche Volckeren, de Heeren Staten der Vereenighde Nederlandtsche Provintien, der welcken eynde ten goeden moet uytvallen.

NAe aenbiedinge van groetenisse met sincere uytdruckinge, vergeselschapt met een hertelijcke toegeneghentheydt, doe Ick weten, dat alhier aengekomen is, de achtbaerste onder de Heeren Christenen *Justinus Colyer*, Uwe Manhaftige Ambassadeur, met Brieven; concernerende het onderhoudt van de oude Vriendtschap ende getrouwe Confœderatie, bewesen aen de Keyserlijcke ende Uytmuntende Porta, Schuyl-plaets der Koningen ende Steunsel der Princen; Uwe Brieven; Mitsgaders de Schenckingen van Uwent wegen gesonden, zijn ghepresenteert aen de Throon der Heerlijckheydt; ende Sijne Keyserlijcke Majesteyt heeft volkomentlijck den Inhoudt van Uwe sincere ghenegentheydt verstaen: Ende heeft met demonstratie van over toe-geneyghde Vriendtschap den boven-genoemden Uwen Ambassadeur vereert, op dat mach resideren aen de Uytmuntende Porta, ende dat Hy aldaer mach verhandelen alle de Negotiatien ende affairen van Uw-Lieden Koopluyden ende Onderdanen in dese beschermde Heerschappye, den selven aennemende voor Uwen Commissaris Generael; ende tot versekeringe ende bevestinge van het selve, is oock geschreven den Edelen Uytmuntenden ende Keyserlijcken-Brief, in conformiteyt van welcke, is oock van Onse zyde dieswegen dit jegenwoordige minnelijcke Schryvens geformeert. Vermits deselve aengekomen zijnde, men de oude Vriendtschap sal moeten met alle neerstigheydt waer-nemen ende nae-komen, op dat de gheprofesseerde sincere Vriendtschap, ende de Capittelen van de beloofde

looefde Confœderatie moge in Eere gehouden werden, latende deselve vast staen in het middel-punct van de goede Vriendtschap ende trouwe genegentheyt, met verrichtinge van alsulcke Actien, dewelcke waerdigh zijn, en oock dienen konnen tot de verbeteringe ende vermeerderinge van den goeden Vreede, ende tot een eeuwigh onderhoudt van de oude Vriendtschap.

Na lecture / wierden alle beyde ter Griffie van haer Hoogh Mog. geseponeert:

Nu wederkeerende tot de saecke van den Prince van Orangnie; men was oock inde Provintie van Zeelant daer ontrent niet alle al eens gesint / willende de Stadt van Zierickzee niet admitteren den Heer van Odijck, om dat hy niet was geboren in Zeelandt, derhalven absenteerde haer vande Provinciale Vergaderingh / nopende sijn Hoogheyts mondigheyt / gelijck de Princesse Douariere daer van te vooren kennis had gegeven aen haer Ho. Mog. / sulcx deed sy nu oock aen Hollandt, maer haer Ed. Groot Mog. gaven beter te kennen dat het niet na haer sin was / namen over sulcx dit haer Hoogheyts memoriael simpelijck aen voor notificatie. Sy hadden by mondelinge conferentie met de Raden van d'Heer Prins alreede ende genoeghsaem geseyt / dat het soo wel voor sijn Hoogheydt als d'Ingesetenen van dese Provintie niet geraden was / dat hy op dese Jaren *Majorennis* soude worden gehouden / alsoo daer uyt menighvuldighe processen tusschen sijn Hoogheyt en d'Ingesetenen van Hollandt souden rysen: dat het daerom voor sijn Hoogheyt selve oock beter was / dat sulcks gheschiede *per viam ordinariam*, ende *per impetrationem veniæ ætatis*, maer 't had niet mogen helpen. D'Heer van Zuylichem spracht in / een Souvereyn Prins was altoos mondigh op sijn achthien Jaren / en dat sijn Hoogheyt was Souvereyn in Orangnie, over sulcx dat dit alsoo hadde moeten zijn.

Aen belangende 't stuck der cassatie / ende wat Hollandt daer in had gedaen ende verder meynde te doen / geeft haer Groot Mog. volgenden Brief aen den Raedt:

Edele Mogende Heeren, besondere goede Vrienden.

IN wat voeghen wy, volghens U Ed. Mog. Salutaire voorslaghen, ende voorgaende Resolutien van haer Ho. Mog. boven het bewuste Regiment Scheeps-Soldaten, noch *twintigh* Compagnien buyten haer Employ te Lande tot den Maritimen dienst geaffecteert hebben, is U Ed. Mog. voor desen bekent ghemaeckt; wy hebben albereyts *veerthien* vande selve Compagnien tot het ghetal van *hondert* koppen ghesuppleert, ende ten voorsz eynde naer behooren ghewapent, soo als wy oock ten aensien vande voorige *ses* albereyts mede geresolveert hebben.

Ende alhoewel wy, volgens onse voorgaende Resolutie, van den *derthienden* September laestleden ghemeynt gheweest sijn successivelijck te laten uytsterven soodanigen aental van Compagnien als vereyscht was, om me de voorsz Compagnien Scheeps-Soldaten ende Mariniers namaels by continuatie buyten belastinge

lastinge deser Provintie boven haer quote te konnen betalen, gelijck wy oock geresolveert sijn gheweest de *veerthien* Compagnien ge-expresseert in haer Ho. Mog. Resolutie van den *vijf en twintighsten* September voornoemt, mede in gelijcker wijse successivelijck te laten uytsterven, alhoewel eenighe vande andere Provincien de hare inde voorsz Resolutie mede ge-expresseert tot prompte ontlastinge van haer finances in 't gheheel ofte ten deel aenstonts hebben ghelicentieert; dewijsle wy nochtans sedert in verwerringe sijn gekomen, dat wy aen 't voorsz Regiment Scheps-Soldaten, sedert de oprechtinghe van het selve tot den voorsz October voorleden tot omtrent *vyftigh duysent* Carolus guldens overbetaelt hebben, soo als U Ed. Mog. by pertinenten Staet is ghebleecken, boven en behalven 't geene wy mede over betaelt hadden, ende noch dagelijcx overbetaelende waren aende voorsz vordere Compagnien van *hondert* Koppen, Specialijck mede tot den Maritimen dienst geaffecteert, middelerwijlen dat het gherequireerde getal van andere Compagnien daer jegens noch niet uytgestorven was; soo hebben wy mede tot prompter solagementen in onse financien, ende om oock eeniger maten wederom te compenseren de voorsz excessive sommen by ons als boven te over betaelt, goet ghevonden in plaetse van af te wachten het overlyde vande Capiteynen vande voorsz Compagnien, en noch twee anderen, die wy tot accommodement van eenige onser Bontgenooten aengenomen hadden, voor haer Ed. Mog. te laten uytsterven van nu af aen te licentieren de Compagnien in onse bygaende Resolutien genomineert, onder de favorabele cautelen daer inne ge-expresseert, waer van wy ons verpligt gevonden hebben U Ed. Mog. mits desen Notificatie te geven, om te strecken tot der selver narichtinge, ende ten eynde U Ed. Mog. aen de Officieren voorsz te licentieren Compagnien leydende het selve mede mogen aenschrijven, soo als voor heenen geschiet ende gebruyckelijck geweest is.

Waer mede &c.

Edele Mogende Heeren &c. In den Haege den *dertighsten* November *sesthien hondert acht en sestigh.* Geteeckent,

SIMON van BEAUMONT.

Verleden Jaer hadden de Heeren van Hollandt gereguleert den ouderdom het bequame van die tot het Predick-ampt mochten worden toegelaten / ende gevordert op de volle vijf en twintigh Jaren. Altans op den vijfsten December hebben sulcx ge-extendeert tot op de volle dertigh Jaren in Steden die stem in Staet hadden: ende in andere steden tot de volle seven en twintigh Jaren/ ende ten eynde de voorsz hare goede meeninge / intentie ende salutair oogh-merck/ door bilapen van beroepingen/ofte andere onbetamelijcke artificien/ niet worden ge-eludeert / soo ordonneerden ende statueerden sy mits desen wyders / dat niemant inde voorseyde respective Steden/ nochte oock alhier inden Hage, tot het Predick-ampt beroepen / gevordert / ofte geadmitteert soude moghen werden / die niet/ ten tyde als de plaetse/ tot bekleedinge van de welcke het beroep-

ge-

geschiede/ vacant was geworden / den voorsz ouderdom van dertigh ofte seven en twintigh Jaren respectivelijck / alberepts ten vollen soude hebben geadimpleert gehadt/ ende sulcx ten tijde voorsz al in het een en dertighste ende acht en twintighste Jaer respective sijns ouderdoms soude getreden sijn geweest.

Die vande West-Indische Compagnie hadden hier tot noch toe aen een hoofmans deur geklopt / tot dat men haer soberen Staet eyndelijck eens begonde ter herten te nemen; men had al ghesproocken om haer effecten aende meest-biedende te veylen; maer haer goede vrienden/ om haer te conserveren/ obtineerden by provisie tot haer soulagement de prolongatie van haer Octroy, *usque ad finem hujus saeculii*; soo als sy by dit volghende haer Requeft sollicitee;den: ende belangende haer satisfactie van d'oude Portugeesche schult, men gaf uyt/ om de Portugysen te verbaren / een Vloot te sullen seynden op de Rivier van Lixbon; maer men kreegh daer na andere lucht van die kant.

Aen de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden.

GEven onderdanighlijck te kennen de Participanten van de Generale Geoctroyeerde West-Indische Compagnie deser Landen, dat, alhoewel sy Suppliantén volkomentlijck vernoeght sijn in de *directie, yver,* ende *vigilantie* van Bewinthebberen, omtrent het bevorderen en besorgen, van de welstant der gemelde Compagnie, echter, considererende d'importantie ende 't ghewichte, mitsgaders de rechtmatigheyt van de sollicitatien der voornoemde Bewinthebberen, omtrent den Staet, welckers uytslach ghenoeghsaem met sich brenght of den *totalen* ondergangh, of herstellinge van de voornoemde Compagnie, en dienvolgens groot en considerabel voor, of nadeel, van soo veele duysenden geintresseerde Familien van Ingesetenen, niet hebben konnen ledigh staen, uyt innerlijcke beweginge harer herten, het naervolvende te vertoonen; in hoope, om daerdoor U Ho. Mog. te beweghen tot favorabele resolutie, ten besten van de gemelde Compagnie; ende namentlijck: dat U Ho. Mog., bemerckt hebbende den welstant van den selven Lande, ende welvaren van de Ingesetenen van dien, principalijck te bestaen by de Scheeps-vaert, ende Koophandel, ende by experientie hebbende bevonden, dat niet vruchtbaerlijcx in de quartieren van *West-Indien* ende *Africa*, gedreven, beschermt, ende gemainteneert en konde worden, sonder *gemeene hulpe*, assistentie, ende middelen, van een Generale Compagnie; in den Jare *sesthien hondert een en twintigh* by de Erectie van de voorsz Compagnie, met een favorabel *Octroy*, de Ingesetenen ende Inwoonderen van desen Staet, hebben genoodight, om hare Capitalen inde selve Compagnie in te leggen, daer by U Ho. Mog., na dat verklaert hadden 't selve te doen uyt hooghdringende oorsaecken, pregnante redenen, ende consideratien, omme de selve Ingesetenen te krachtiger daer toe te animeren, onder anderen hebben belooft, uyt sonderlinge affectie tot den gemeenen welstant, ende om de voorsz Ingesetenen

Vide 1. Artyckel van 't Octroy.

tenen te conserveren in goede neeringhe ende welvaert, de voorsz Compagnie te sullen maintineren ende versterck en met U Ho. Mog. hulpe, faveur en assistentie; a daer op dan de meeste ende aensienelijckste patriotten tot de Erectie van de voornoemde Compagnie, hebben gefourneert een Capitael van omtrent *vier en tseventigh Tonnen Gouds*, als blijckt by des Compagnies Capitael boecken: welcke Penninghen terstont voor een goet gedeelte ge-employeert zijn, soo tot voortsettinghe van de Negotie ende Colonien in *Nieu Nederlandt*, *Argyn*, *Cabo Verde*, *Gambia*, *Greyn-Kuste* ende *Guinea*, als oock principalijck tot den aenbouw ende equipagie van veele welgemonteerde Schepen ende Jachten ten Oorlogh, alsoo men allomme met een Vyandt te doen hadde die sijn uytterste krachten inspande, omme de Compagnie, in haer begin, te dempen, ende in haer geboorte te doen smooren, ende diensthalven binnen de limiten van 't voorsz *Octroy* niet anders konde werden getraffiqueert noch ghehandelt, als met de Wapenen in de handt, waer mede dan den Vyandt, soo op de kuste van *Africa*, als *America*, by de voorsz Compagnie soo couragieuselijck, met verscheyde Scheeps-Armaden, is geattacqueert gheworden, dat in den beginne, te weten in den jare *sestien hondert vier en twintigh* met een machtige Vloot, b (van *ses en twintigh* kloecke welgemonteerde Schepen, onder den Admirael *Wilkes*, bemant met omtrent *drie duysent twee hondert* koppen) is inghenomen de starcke Stadt *St. Salvador* in de *Bahia de Todos los Santos*, wesende de voornaemste *Capitania van Brasil*: tot de reductie van welcke Stadt alleen, den Vyandt heeft ge-employeert een Kryghs-macht van over de *vyftigh* Schepen, bestaende in drie Vlooten, c ende dat in een tydt, als wanneer den Vyandt desen Staet *offensive* hier te lande was beoorloghende, door welcke diversie van de voorsz Compagnie hy genootsaeckt is geweest, de voorsz macht nae de voorsz Stadt *St. Salvador* te senden, waer mede dan de *force* van den Vyandt hier te Lande, seer is verswackt geworden, te meer dewyle hem 't recouvreren van de voorsz Stadt, over de *hondert Tonnen Gouts* gekost heeft gehadt: d aen het innemen eerst, ende naderhandt weder aen het verlies, van welcke importante Stadt, (die niet door manquement van het debuoir van Bewinthebberen, maer door geduurige contrarie winden, e met twee seer importante secourssen, een van *vyf en twintigh* welgemonteerde Scheepen met omtrent *drie duysent* Man, onder den Admirael *Jan Dircksz. Lam*, ende noch een van *sestien* kloecke Schepen ende Jachten met *twee duysent* Man onder den Generael *Boudewijn Heynsz.* Burgemeester van *Edam*, f die langen tydt zeylreede gelegen hadden, niet gesecondeert heeft konnen werden, de voorsz Compagnie een groot gedeelte van haer Capitael heeft verlooren, hebbende ondertussen desen Staet hier te lande, een seer considerabel effect van de voorsz diversie, ende het verswacken van den Vyant op de kosten van Compagnie genooten en geprofiteert, 't welck de Heeren Gedeputeerden van uw Ho. Mog. die doen ter tydt (en vorders, so lange de Comp. Capitael heeft gehat om te konnen bysetten) de Verga-

a *Vide ibidem*

b *Vide Aitzma* 1. *deel. fo.* 858. *& seqq.*

c *Vide idem fol.* 1094. *&* 1102.

d *Vide J. de Laets kort verhael achter sijne Historien van de verrichtingh der West-Indische Compagnie fo.* 24

Aitzma, 2 *deel. fol.* 915.

gaderinge van de XIX als inde selve Præsiderende hebben bygewoont, e Aitzma
van soodanigen importantie ten dienste vanden Staet hier te lande, heb- 1 deel,
ben opgenomen, dat de Compagnie, van hare *primitive* intentie, tot fo. 1093
welckers eynde de selve soo considerabele Capitalen heeft gefourneert, Sandes
wesende de conservatie van goede neeringe, welstant, ende voortset- Hist.
ten van den Koophandel, is afgheleydt, en gediverteert, en door u 8 boeck.
Ho. Mog. serieuse aenradingen, is gepersuadeert, alle hare *forces* aen te t Vide
leggen in 't uytrusten van machtige Scheeps Vlooten, omme t'eene- Aitzma
mael hare middelen t'employeren tot uytwercken van de intentie, die 1. deel,
den Staet, beneffens de conservatie van de negotie, in het oprechten fol. 874.
van de Compagnie heeft gehadt, ende dienvolgende alsoo, den Vyant, & seqq.
in de limite van haer voorsz *Octroy*, gedurigh in Allarm te houden, en Sande
de handen soo vol werck te geven, datmen hier, daer door den arm te 9. boeck.
vryer soude konnen ghebruycken, om den selven hier, niet alleen te
kunnen resisteren, maer selfs hem met alle mogelijcke middelen, *offen-sive* af-breuck te doen, hebbende de Compagnie haer daer toe te faciel-der laten induceren op 't vertrouwen dat haer soude werden gepresteert het effect van de belofte door u Ho. Mog. in het *een en veertighste* Arti-cul van 't voorsz *Octroy* ghedaen, mede brengende, *dat, ingevalle het quame te gebeuren, dat de Landen in haere lasten merckelijck soude mogen worden verlicht, ende de Compagnie in swaere lasten van oorloge soude komen te vervallen, dat u Ho. Mog. de beloofde subsidien sulcx souden vermeerde-ren, als den Staet van den Lande soude mogen lyden, ende de saecken van de Compagnie souden komen te vereysschen*; sonder welcke assistentie en hul-pe, het de Compagnie onmogelijck was, met het voorsz gefourneert Capitael, tegen soo machtigen Vyandt langh in oorlogh te konnen be-staen; op die voorsz. persuasie ende vertrouwen dan, heeft de voorsz Compagnie in den Jare *sestien hondert seven en twintigh* ende *sestien hon-dert acht en twintigh* uytgherust, ende in Zee gebraght, vier notable Krijghs Vlooten, *b* te wete eene, die de machtighste was, onder *Pie-ter Heyn*, als Generael, ende *Hendrick Lonck*, als Admirael, eene on-der *Adriaen Pater*, eene onder *Dirck Symonsz van Uytgeest*, ende eene onder *Pieter Adriaensz* daer van de eerste, de seer rijcke Silvere Vloot van den Vyandt, ende de laetste, de Vloot van desselfs rijcke *c Hondures-vaerders* respectivelijck verovert, ende in dese Landen opgebraght heb-ben, daer door dan de krachten van den Vyandt dapper, meer ende meer, hebbende beginnen te *labefacteren*, ende als door de voorsz Victo-rien, de senuwen van de Compagnie, niet alleen seer waren versterckt, ende den Vyandt verswackt; maer boven dien dat den selven Vyandt, siende dat hy te doen hadde, met een *couragieuse* Compagnie, die hy al-le dagen met veele considerable Scheeps Armaden op alle Hoecken, Kusten, Plaetsen ende Forten, gelegen binnen de Limiten van het voorsz *Octroy*, te waghten hadde, die hy tegen de *forten* van de Com-pagnie moeste bewaren ende defenderen, ende niet willende sijne saec-ken ende plaetsen in de *West-Indies* ende *Brasil*, laten verlooren gaen, heeft

b Vide 2. Resolutie boeck van de XIXne fol. 36. verso. Sandes Hist. 10 boeck. De Laet, fol. 137. verso. c Vide 2. Resolu-tie boeck, fol. 55. verso. Sande 10 boeck

heeft den selven Vyandt, veel liever den oorlogh inde Nederlanden willen negligeren; ende heeft vervolghens niet alleen alle de oude Forten ende Plaetsen, die hy inde *West-Indies* hadde, en die ten deele waren vervallen, met groote excessive kosten doen repareren ende herstellen, maer boven dien verscheyde nieuwe Forten ende Sterckten aldaer doen op maecken, ende met groote guarnisoenen doen besetten, van welcke tydt ende uure af ('t welck uw Hoogh Mog. ende alle de werelt bekent is) den Vyandt soo verre in macht verswackt, ende in sijne finantien ten achteren gegaen is, *dat hy sedert sijn laetste effort ('twelck notabel is) gedaen, in den Jare* sestien hondert negen en twintigh *tot de Vreede geslooten, in den Jare* sestien hondert acht en veertigh, *naeuwelijcks eens een leger om offensijf tegen desen Staet te ageren, in de Nederlanden te velde heeft gebraght*, maer alle sijne macht ge-employeert, om de progressen van de Compagnie te stuyten, ende de selve alle afbreuck te doen, in welcken Jare *sestien hondert negen en twintigh* (nae dat de Compagnie *vyf en seventigh par cento* aen de Participanten in twee malen van hare conquesten uytgedeelt, ende boven dien noch veel meer, als het ingeleyde Capitael in handen hadde,) heeft de selve Compagnie, als den Vyandt met een Armée van *dertigh duysent* man in 't Landt was inghebroocken, op de *Veluwe* gekomen, ende alrede de Stadt *Amersfoort* hadde geoccupeert, ende daer door geen kleyne verslagentheyt in 't Landt gebraght, den Staet met hare gewoonelijcke trouwhartigheyt bygestaen, in die voorsz perplexiteyt van saecken, van hare Schepen, die alsdoen
Sande in de Zee-gaten deser Landen zeyl-reede lagen, om op een seer impor-
11 *boeck*. tant exploict, een andere Vloot, die al uytgeloopen was, nae de rendevous te volgen, alwaer al over de *sestien* weken nae haer gewagt was, tot grooten ondienst ende merckelijcke schade van de Compagnie, alsoo het saysoen verliep; het volck, geschut ende Ammonitie van Oorlogh
a *Aitzma* afgelight, ende den Staet by geset, *a* alle het welcke ge-employeert is,
2. *deel*, soo tot versterckingh van het guarnisoen onder den oversten *Waerden-*
fol. 834 *burgh* tot *Uytreght*, daer den Vyandt het oogh op hadde, als tot *Hat-*
en 835. *tum*, *b* ende boven dien den Staet penningen promptelijck van noode
Sande hebbende, c *heeft de voorsz. Compagnie aen den Staet, op dessselfs versoeck*
10 *boeck*. *prompt in twee reysen, gefourneert ses mael hondert duysent guldens in baren*
b *Aitzma* *gelde*, *d* sijnde het overige geldt, dat inde casse noch was, ende de ver-
2. *deel*. dere conquesten ende winst van negotie, in de volgende *acht* of *thien* Ja-
fol. 852. ren voor het meerendeel ge-employeert tot equipagie van diverse Vloo-
c *Vide* 2. ten, onder de Admiraelen *Pater*, *Lichthart*, *Iol*, (anders ghenaemt
Resolu- *Houtebeen*) *Willem Cornelisz. Loos*, ende andere, daer mede *Parnambuca*,
tie-boeck *Paraiba*, ende diverse andere Steden ende Forten meer in *Brasil*, mits-
van de gaders 't *Casteel del Mina*, ende andere considerable Forten gelegen op
XIX[ne] de Kusten van *Africa*, ende de *Curaçaosa*, Eylanden in de *West-Indies*,
fol. 120. sijn verovert, ende aen desen Staet gebraght, ende voor een gedeelte te
en 150. koste geleyt tot uytrustinge van Scheeps Armaden, die gepast hebben op
verso. de Silver Vlooten, doch sonder succes voor de Compagnie, ter oor-
Sande
10 *boeck*, saecke

saecke dat de voorsz desseynen ontdeckt zijnde, den Vyandt de Silvere Vlooten heeft doen inblijven, *a Daer door dan wederom den Staet van 't Vereenight Nederlandt, genooten heeft dat voordeel, dat den Vyandt, niet machtigh zijnde, omme met penninghen sijne Krijghsmacht in de verbeerde Provintien te versorgen, de progressen van desen Staet tegen den Vyandt te heerlijcker, spoediger, ende met minder obstaecksel en kosten zijn voortgeset.* Ende specialijck mede daer door, na menschelijcke apparentie, in den Jare *sesthien hondert negen en dertigh* in *Duyns* by U Ho. Mog. verkregen is, de glorieuse Victorie op de formidable Vloot, by den Coningh van Spaignen onder *Don d'Ocquendo* in Zee gebracht; want die Coning had op deselve tijdt oock ge-equipeert een diergelijcke Vloot, gecommandeert by den *Graef de la Torre*, sterck *ses en sestigh* Zeylen, daer onder veele Galjoenen, bemandt met *vijfthien duysent* Koppen, ende om de voorsz Compagnie tegen te gaen, versonden na *Brasil*, die aldaer door des Compagnies navale macht onder den voorsz Admirael *Loos* met de hulpe van Godt Almachtigh geruineert en vruchteloos gemaeckt is. Uw Hoog Mog. gelieven te considereren, indien de voorsz Compagnie hier niet hadde ghemaeckt, die, voor haer soo kostelijcke, doch voor den Staet soo heylsame diversie, of niet dese twee *horribele* Vlooten, te ghelijck den Lande alhier souden hebben aengetast, en toeghebracht een Slagh gevaerlijcker ende smertelijcker, als uyt den Landen is overgekomen, by de uytrustinge van welcke twee machtige Vlooten, den selven Coningh alles heeft opgeset, wat hy eenighsints heeft konnen bybrengen, ende sijn finantien soodanigh uytgeput, en ten achteren geset, *dat hy t'zedert dit laetste effort te water, tegen desen Staet, ende West Indische Compagnie noyt eenige considerable macht, wederom in Zee heeft konnen brengen*; door welcke gedurige equipagies van de Compagnie (die alleen in den voorsz Jare *sesthien hondert negen en twintigh* over de *hondert* Schepen in Zee, ende wel *vijfthien duysent* man in dienst hadde, *b* waer door soo veel neeringh en welvaert desen Staet ende Ingesetenen van dien is toegebracht) de Matroosen ende 't Zee-varent Volck wonderlijck aengequeeckt, ende door gestadige oeffeninge ende avancement, van die haer wel comporteerden ende evertueerden, seer veele ervaerne Hoofden, Schippers, Stuer-luyden, Constapels ende andere Officiers gemaeckt, waer uyt den Staet ende Admiraliteyten, mitsgaders de Negotianten ende Reeders ter Zee, daer naer altijdt hebben konnen vinden bequame luyden, om haer te konnen dienen voor hooft, ende minder Officieren op hare Schepen; welck aenqueecken van Matrosen ende luyden ervaren ter Zee, hoe noodigh voor den welstandt van de Geunieerde Provintien is, niet alleen in tijdt van Vreede doorgaens, maer specialijck in de laetste Oorlogen te Water opentlijck is gebleecken. Wel is waer, dat uwe Hoogh Mog. ingevolge van 't voorgeroerde *een en veertighste* Articul van 't voorsz *Octroy*, (considererende dat de voorsz Compagnie niet was bestandt, om de voorsz Oorloghs-lasten te konnen dragen, dat desselfs gheheele Capitael niet alleen, mitsgaders Conquesten

a Vide Remonstrantie van de XIX. in 't 2. deel van Aitzema fol. 915.

Montan. leven en bedrijf van Prins Frédrick Hendrik in 't jaer 1640.

Jan van de Sande 15 Boeck.

b Aitzema 2. deel. fol. 913.

ende Inkomsten; maer oock de voorsz *ses Tonnen Goudts*, die 't Landt hadde gerestitueert, dat in gesmolten waren, wel eenige subsidien aen de voorsz Compagnie hebben toegestaen, daer op in het equiperen van tijdt tot tijdt is staet ghemaeckt, doch tot uytvoeringh van Oorloghs-desseynen ende exploicten, ondernomen tegen den gemeenen Vyandt, op aenradinge ende goetduncken van de regeeringe, promptelijck penningen van noode zijnde, ende de Compagnie haer gefrusteert vindende, van de toegeseyde subsidien van U Hoogh Mog. is de Compagnie genoodtsaeckt geweest alles by te setten, ende daer en boven op Interest te lichten, soo veel penningen als te bekomen waren, die van tijdt tot tijdt in de voorsz Oorloghs-desseynen ende exploicten zijn gheconsumeert, tot dat de voorsz Compagnie eyndelijck, geen verder credit hebbende konnen vinden, ende selfs niet meer hebbende om te konnen by setten, gedurigh om assistentie, hulpe ende betalinge van *subsidien* by de regeeringe heeft aengehouden, doch dat ongeluck gehadt, dat seer weynigh van de *vervallene subsidien* is betaelt, 't welck oorsaeck geweest is, dat men heeft moeten de gedachten laten gaen, omme nu niet meer den Vyandt *offensive* aen te tasten, maer hoe men best ende bequaemst soude konnen maintineren de Plaetsen, Forten ende Sterckten, die de voorsz Compagnie gedurende den voorsz swaren ende kostelijcken Oorlogh van den Vyandt hadde verovert, tot welcken eynde een groot ghedeelte van de principaelste Participanten, op veelvoudighe inductien ende persuasien door de Regeeringe haer hebben laten bewegen, omme haer ingeleyde Capitael te vergrooten met een bylage van omtrent *dertigh Tonnen Goudts*, (als blijckt by des Compagnies Kapitael-Boeck) die al mede in korte Jaren door mancquement van dat de voorsz *toegeseyde subsidien*, niet en volghden in de voorsz Oorloghs-desseynen zijn geconsumeert, sonder dat daer mede de saecken van de voorsz Compagnie in *seeuren Staet* hebben konnen gestelt worden, sulcx dat de voorsz Participanten, op de serieuse inductien van U Hoogh Mog. Gedeputeerden ter Vergaderinge van de *negentiene* gedaen, ende siende specialijck op de consenten van eenige ende de meest contribuerende Provintien, waer by de Compagnie *vijf hondert duysent* guldens eens, en *seven hondert duysent* guldens jaerlijcks, gedurende den *Octroye*, wierden toegestaen, ende voorts haer verlatende op de beloften van uw Hoog Mog. om d'andere Provintien, die niet gheconsenteert hadden, tot de consenten te disponeeren, voor de tweedemael in de Jaren *sesthien hondert negen en dertigh*, *sesthien hondert veertig*, en *sesthien hondert een en veertigh* hare Capitalen ende bylage met *vijftigh* ten *hondert* in drie jaerlijckse termynen hebben verhooght, onder conditie, dat sy luyden daer van jaerlijcx als een seeckere uytdeelinghe ofte Interest, souden komen te genieten *ses* ten *hondert*, dat oock maer *vier* Jaren heeft geduert: al wederom, door dien de voornoemde verhoogingе der Capitalen, door ontstentenis van de voorsz *subsidien*, in de voorsz Krijgs-exploicten ende desseynen zijn geconsumeert ende besteedet, van welcke Krijghs-desseynen ende exploicten

ploicten, het laetste is gheweest, de expeditie naer *Chily* in de Zuydt-Zee, onder den Generael *Hendrick Brouwer*, waer van voor het aenvangen van dien, openingh gedaen zijnde aen uw Hoogh Mog. Gedeputeerden, is 't selve (volgens het rapport op den *sesten* October *sesthien hondert twee en veertigh* aen uwe Hoogh Mog. gedaen) goedt ende dienstig voor den Lande bevonden, ende alhoewel 't selve exploict voor de Compagnie geen profitablen uytslagh heeft ghegeven ('t welck, soo door het overlijden van den voornoemden Generael *Brouwer*, als om dat den aenslagh ontdeckt was, is veroorsaeckt) heeft niet te min den gemeenen Staet marckelijck, ja op 't hooghste daer van geprofiteert, dewijle den vyandt, apprehenderende de voorsz expeditie, ende wat importante schade, hy by succes daer van te verwachten hadde, dissimulerende, dat hy daer van kennisse hadde gekregen, omtrent *drie* Maenden na het uytloopen van de voorsz Vloot, desen Staet om Vreede heeft beginnen aen te soecken, ende daerom ouverture van deselve op het ernstighste laten doen, *a* over welcke vredehandelinge, den dagh vast gestelt zijnde, op den eersten July *sesthien hondert drie en veertigh* tot *Munster*, is daer nae deselve met meerder yver, ende favorabelder presentatien, van de zyde van den Koningh van *Spaignen* gepousseert ende aengedreven, nae dat sijne Majesteyt oock advertentie uyt de *Indiës* bekomen hadde, hoe dat de voorsz Compagnie met de *Chylesen* sijne vyanden, een Alliantie hadde gemaeckt, ende de *Golffo van Brouwer* (tot dien tijdt hier te Lande onbekent) gevonden was, door welcke de voorsz geëquipeerde Schepen van *Baldivia* (alwaer meergemelten Generael *Brouwer* begraven is) binnen *twee* Maenden tot *Pharnambuco* geretourneert zijn, hebbende de *extresours* tusschen de Zuydt-Zee en *Pharnambuco* soo kort bevonden als tusschen dese Landen ende *Brasil*, daer door dan desen Staet soo schoone occasie bekomen hebbende, om den selven Koningh in de voorsz Zuydt-Zee te incommoderen (daer sijn Hart-Ader leydt, ende hy op sijn swackste is) gedurigh wegens den selven Koningh, om vreede is gesolliciteert, tot dat die eyndlijck met de *grootste avantagie ende glorie voor desen Staet*, in den jare *sesthien hondert acht en veertig* binnen *Munster* is geslooten: waer door dan desen Staet in hare lasten seer veele *Millioenen* guldens jaerlijcks verlicht is geworden, *a* zijnde de voorsz Compagnie (die voor geen geringh gedeelte den vyandt verswackt, het landt verrijckt, ende die gewenste vreede gevordert heeft, (gelijck sulcx het Rapport van U Hoogh Mog. Gedeputeerden, van dato den *elfste* Merty *sesthien hondert negen en veertigh* is medebrengende) ondertusschen in hare lasten ghebleven: alle het welcke uwe Hoogh Mog. kort naer dat de vreede was gemaeckt, op 't hooghste ter herten hebben genomen, en serieuselijck ghedacht aen de groote diensten by de Compagnie aen den Staet gedaen, ende geconsidereert dat uw Hoogh Mog. de Compagnie soo lange jaren hadden laten patienteren, als mede de voorgeroerde beloften by het *een en veertighste* Articul des voorsz *Octroys* gedaen, hebben uw Hoogh Mog. aen de Compagnie toegestaen diverse *extraordinaire* subsi-

a Vide in 't 1. boek van de Vredehandelingh fol. 443. en fol. 449.

Siet de 10 boeck.

a Vide in 't Meritair Repartitie-Boeck.

subsidien, ende secourssen, dewijle de gelegentheyt van den Staet 't selve als doen eeniger-maten lijden konde, ende den noodt van de Compagnie sulcx vereyschte, door dien de trouwloosheydt der Portugesen, onder schijn van vriendtschap, ende staende het Tractaet van de thienjarige Treves, de Compagnie, ende by gevolge den Staet hadde af-handigh gemaeckt, hare *heerlijckste, ende soo dienstige conquesten*, daer van soo groote ende schoone navigatie ende traffycque dependeert, ende dat soo haest, als de voorsz Compagnie, steunende op 't voorgementionneerde Tractaet, omtrent de Militie ende hare excessive lasten, het poinct van *mesnagie*, uyt hooghdringende noodt, by der handt ghenomen hadde, welcke mesnagie te meer heeft moeten geschieden, door dien de gemelte Compagnie de betalinge van de voorgeroerde subsidien van *seven hondert duysent* guldens 's jaers meerendeels was te buyten staende; ende soo door 't een als 't ander uyt hare middelen gheraeckt zijnde, heeft de gelden, dewelcke sy tot hare Negotie noch overigh ende van noode hadde, eyndelijck moeten aentasten, ende bekeeren tot de betalinge van de Intresten, dan omtrent de *sestigh Tonnen Goudts*, die de Compagnie haer van de toegeseyde *subsidien* gefrustreert vindende, van tijdt tot tijdt gedrongen is geweest te negotieren ende op te nemen, ja oock daer na t'elckens wederom de gelden heeft moeten lichten op Interest, tot betalinghe van de Interesten, waeromme dan eyndelijck op den *ses en twintighste* Marty *sesthien hondert negen en veertig* op het Advys van de Heeren Extraordinaris en Ordinaris Gedeputeerden van de Provintie van Hollandt, den *negenthienden* January des selvigen Jaers, ter Vergaderinge van uw Hoog Mog. ingebracht, na veele deliberatien uw Hoogh Mog. hebben gelieven by resolutie vast te stellen, de bewuste *ses* Poincten, raeckende de gemelte West-Indische Compagnie, ende de *subsistentie ende redres van hare vervallene saecken*, volgens uwer Hoogh Mog. Resolutien van den *negenthienden* ende *dertighsten* January des selven Jaers, ende de besoignes dien aengaende door Commissarisen van uw Hoogh Mog. gehouden ende gerapporteert, ende sulcks soo wel ten reguarde van consent als effectyf fournissement, gelijck gesien kan worden by deselve resolutie, copielijck aen desen annex, van welcke voorsz *ses* Poincten het *eerste, tweede, derde* ende *vijfde*, voorts ge-effectueert zijn geworden, ende alleenelijck tot nu toe, door de overgroote discretie van de Bewinthebberen ende Participanten, uyt oorsaecke van opgevolghde sware tijden, ongeeffectueert gebleven: het *vierde*, mitsgaders het *seste*, dat dependeren soude van 't *vierde*, medebrengende dit *vierde* poinct, in het Rapport van de Heeren uw Hoogh Mog. Commissarisen, dat de Provintien aen de gemelte West-Indische Compagnie, over subsidien, zedert de laetste liquidatie schuldigh zijn gebleven, de somma van *ses Millioenen ses hondert drie en veertigh duysent twee hondert een en negentigh guldens*, volgens de overgeleverde Staet ende Reeckeninge, waer over by deselve Heeren uwer Hoog Mog. Commissarisen voorslagen gedaen, besoignes gehouden ende gerapporteert zijnde, zijn alle

alle deselve by de voorgeroerde uwer Hoogh Mog. finale Resolutie van den *ses en twintighsten* Marty *sesthien hondert negen en veertigh* vast gestelt, ende sulcks (ghelijck vooren verhaelt is) soo wel ten reguarde van consent, als effectijf fournissement, tot welcke voorsz subsistentie, redres ende herstellinge, de Supplianten vastelijck vertrouwen, dat de Participanten van de gemelte Generale West-Indische Compagnie van hare zijde, alles sullen contribueren, wat eenighsints van deselve met reden door U Hoog Mog. soude konnen worden vereyscht ende begeert, verhoopende dat uw Hoogh Mog. uyt consideratie van alle de vooren verhaelde gedane diensten, ende geledene schaden ende interesten met de voorsz Compagnien, ten minsten soo wel als met andere Onderdanen, (die soo veele diensten aen den Staet niet gedaen hebben) rechtmatigh ende equitabel sullen handelen, welcke herstellinge als nu *facyl* te effectueren sal zijn, dewijle deselve Compagnie in krachten ende sterckte dagelijcks toeneemt, hebbende tegenwoordigh tusschen de *dertigh* en *veertigh* soo eygene als gehuyrde Kapitale Scheepen t'haren dienste in Zee, ende occasie tot employ van omtrent *vijftigh* Kapitale Scheepen ende Jachten, jaerlijcks binnen de limiten van haer Octroy, welcke occasie geensints versuymt, maer vlijtigh waergenomen sal worden, apparent tot groot nut ende profijt voor de Participanten, die daer door in korten wel souden mogen komen te erlangen, een begin van de langh verwachte vruchten haerder Kapitalen; ja seeckerlijck voortaen die sullen komen te gauderen, by aldien u Hoog Mog. het billijck versoeck in desen gelieven toe te staen, zijnde hare Forten, Conquesten ende Colonien in goeden standt, die dagelijcks seer toenemen, ende meer en meer vruchten beginnen te geven, en van seer groote apparentie, soo ten reguarde van de Culture ende Negotie, als mede van de Mineralen, Zout-pannen, Bestialen, ende aenqueeckinge van Vee. Waer omme dan de Participanten oock vertrouwen, dat de versochte prolongatie van des voorsz Compagnies Octroy, eenmael, ende in korten by uw Hoogh Mog. geaccordeert ende toegestaen sal worden, op dat deselve Compagnie alsoo, met des te meerder lust, vigoureuselijck in de voortsettinghe van hare saecken, haer sal mogen evertueren, dat mede uw Hoog Mog. goede geliefte sal zijn, de gemelte West-Indische Compagnie door vigoureuse assistentie van den staet *te deen bekomen satisfactie en nakominge van 't Tractaet met de Kroone van Portugael*, in den Jare *sesthien hondert een en sestigh* gemaeckt, mitsgaders *voldoeninge van de voorgemelte subsidien* (daer van de descharges onder de Compagnie zijn berustende) volgens de letter van het Rapport van uw Hoog Mog. Heeren Commissarisen, 't zy in contant geldt, op gevoegelijcker termynen, ofte met overneminghe van de Obligatien, tot laste van de voorsz Compagnie loopende, ende door wanbetalinge van de welcke de vervallene, ende by Portugael soo hoogh-gelededeerde Compagnie, nu al omtrent *ses Millioenen* guldens aen Interesten betaelt heeft, welcke anders sins seer vruchtbaerigh in de Negotie hadden konnen ghebruyckt worden, ende veele

goede vruchten, tot solaes van de Participanten souden ghegeven hebben. Ende of het tegens vermoeden moghte gebeuren dat uw Hoogh Mog. eenighe difficulteyt of scrupule mochte voorkomen ontrent het subject van 't een of 't ander, van de *voorsz drie Poincten van versoeck*: Soo bidden de Supplianten ootmoedelijck, dat uw Hoogh Mog gelieven, de Bewindthebberen der voorsz Generale Compagnie t'eenen bequame daghe, door eenige uwer Hoogh Mog. Gedeputeerdens te hooren, vertrouwende sy Supplianten vastelijck, dat de voornoemde Bewindthebberen aen deselve Heeren Gedeputeerdens, op alle de difficulteyten ende scrupulen, die daer souden mogen worden gemoveert, tegens haer onderdanigh hier voren gedaen versoeck, soodanige satisfactie ende contentement te sullen geven, mitsgaders alsulcke sortable voorslagen te konnen doen, dat uw Ho. Mog. Rapport gehoort ende naerder daer over gedelibereert, eyndelijck eenmael goedtgunstelijcken sullen resolveren de gemelte West-Indische Compagnie te doen jouisseren van het effect van haer voorsz rechtmatigh ende billick versoeck, 't welck seeckerlijck strecken sal ten besten van den Staet, ende in gevolge van uwer Hoogh Mog. Resolutien van den *ses en twintighsten* Marty *sesthien hondert negen en veertigh* hier vooren verhaelt, tot subsistentie ende redres van deselve West-Indische Compagnie, dewelcke (gelijck ten deelen hier vooren verhaelt is) aen dese Landen soo veele seer groote goede diensten gedaen heeft, daer in soo veel duysenden Ingesetenen ende andere ontallijcke Weduwen ende Woesen geintereffeert zijn, welcke hare middelen boven andere Ingesetenen, voor den Staet hebben opgeset, in 't doen van de voorverhaelde diversie ende afbreuck van den Vyandt, begroot werdende meer als *hondert achthien Millioenen in de eerste twaelf* Jaren: *a* soo dat de saecke selver spreeckt, hoe rechtveerdigh, billick ende loffelijck U Ho. Mog. by alle de Wereldt gheroemt sullen worden: als daer door de traenen ende suchten van de voorsz Weduwen ende Wesen sullen worden verandert in blijdtschap ende danckseggingen, soo aen Godt Almachtigh, die de Harten van U Ho. Mog. tot soo heerlijcken, noodtwendigen, ende rechtmatigen saecke sal hebben beweeght, als mede aen uw Hoog Mog., die na soo veel sollicitatien het voorsz goede werck favorabelijck ende vigoureuselijck sullen hebben geeffectueert ende te weghe gebracht, Soo geve Godt dat uwe Ho. Mog. Regeringe door het oeffenen van recht ende gerechtigheydt, aen de voorsz Compagnie tot in eeuwigheydt magh worden bestendight, der selver Resolutien met alle prosperiteyt ende benedictien uyt den Hemel gekroont, ende gezegent, ende der selver Persoonen ende Familien, voor allen onheyl bewaert, op dat de Ingesetenen ende Onderdaenen van uw Hoog Mog. tegen alle ongelijcken mogen werden geprotegeert, de Negotie ende Traffycq voortgeset, den Koophandel floreere, ende den Staet dagelijcks in macht, luyster, reputatie ende welstandt groeye ende toeneme: Doch indien buyten verwachtinge van uw Hoog Mog. gewichtige besoignes niet toelaten, op alle de *drie* versochte Poincten, voor

a Vide J. de Laets, kort verhael. fol. 25.

voor als noch volkomentlijck te resolveren, soo versoecken de Supplianten ootmoedigh, dat uw Hoogh Mog. in allen gevalle, ghelieven by provisie ende voor af, het *Octroy* tot den uyteynde van dese loopende Eeuwe, metten eersten goedertierentlijck te prolongueren. 't Welck doende, &c.

Extract uyt het Register der Resolutien van haer Ho. Mog.

Den negenthienden *January* sesthien hondert negen en veertigh.

DE Heeren Extraordinaris ende Ordinaris Gedeputeerden van de Provintie van *Hollandt*, hebben ter Vergaderinge van haer Hoogh Mog. ingebracht het Provintiael advijs van deselve Provintie op de saeken van *Brasil*, gelijck het selfde hier na volght geinsereert.

Te weten, &c. Waer op gedelibereert zijnde, is goedt-gevonden ende verstaen, dat van nu af mitsdesen werdt vast gestelt ende voor gearresteert gehouden, de *ses* poincten door de Heeren Extraordinaris ende Ordinaris Gedeputeerden van Hollandt den *sesthienden* deses ter Vergaderinghe van haer Hoogh Mog. in-gebracht, te weten: dat de Oost-Indische Compagnie sal werden geauthoriseert, &c.

Ten *tweeden*, dat Brieven van *Represalien* sullen werden verleent aen de *West-Indische* Compagnie.

Ten *derden*, dat by provisie voor den tijdt van een Jaer tot laste van den Staet sullen werden onderhouden *vier d'half duysent* Man, omme daer mede te besetten de Conquesten van de voorschreve West-Indische Compagnie.

Ten *vierden*, dat gemaeckt sal worden een pertinente *afreeckeninghe* van de *oude Subsidien*, volgens de descherges van den Rade van Staten, ende dat het restant der selver op seeckere korte termynen sal worden betaelt.

Ten *vijfden*, dat de poincten van mesnagie ende Redres van de West-Indische Compagnie hier bevoorens door Gedeputeerden van hare Ho. Mog. in besoigne gebracht, sullen worden vast gestelt ende gepractiseert.

Ten *sesten*, dat de Participanten, siende de behulpelijcke handt van de Regeeringe mogen werden gedisponeert, omme op nieuws een *by-lage te doen van twaelf per cento*, &c.

Voorts hebben hare Ho. Mog. mitsdesen vast gestelt ende gearresteert het geheele boven-staende Provintiael Advijs van de meer-ghemelde Provintie van *Hollandt*, &c.

Dan hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provintien van *Gelderlandt*, *Uytrecht* ende *Stadt en Landen* respective hier op laten aenteeckenen, dat sy in de voorsz Conclusie niet verder noch anders zijn consenterende als op 't behagen van de Heeren hunne respective Principalen: de Ordinaris Gedeputeerden van de Provintie van *Zeelandt* hebben Iterativelijck verklaert te versoecken Copye, &c.

Mercury den elfden *Marty* festhien hondert negen en veertigh.

DE Heeren *vander Capelle*, van *Aertsbergen*, ende andere hare Hoog Mog. Gedeputeerden in conferentie geweest zijnde met de Bewindt-hebberen van de West-Indische Compagnie over 't practiseren van de *ses* poincten, die by haer Hoogh Mog. Resolutie van den *negenthienden* Jannuary laetstleden vast gestelt zijn, hebben ter Vergaderinge geexhibeert, oock vervolgens laten lesen der selver schriftelijck Rapport, met *vier* distincte by-lagen daer toe specterende.

Waer op gedelibereert zijnde, hebben hare Ho. Mog. de gemelte Heeren der selver Gedeputeerden, over ende ter saeke van de genomene moeyten bedanckt, ende hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provintien van het voornoemde Rapport, als oock van de by-lagen, versocht Copye, die haer E. respectivelijck midtsdesen werdt geaccordeert, ende de vordere dispositie middeler tijdt opgehouden.

Rapport.

De Heeren *van der Capelle, van Aertsbergen*, ende andere hare Hoogh Mog. Gedeputeerden, in Conferentie geweest zijnde met de Bewindt-hebberen van de West-Indische Compagnie over 't practiseren van de *ses* poincten, die by hare Hoogh Mog. Resolutie van den *negenthiende* Jannuary *sesthien hondert negen en veertigh* vast gestelt zijn, sullen by haer Rapport voor by gaen de *drie eerste* poincten, over *Represalies* genomen, alsoo d'ordre ende resolutien tot naekominge ende effectueringe van deselve alreede genomen, ende daer sulcx behoort afgesonden zijn, ende dienvolgende alleen Rapporteren van de besoignes ghevallen op de drie laetste poincten in de bovenstaende Resolutie begrepen.

Eerstelijck raeckende het *vierde* poinct, is gebleecken door Staet by de Generale West-Indische Compagnies Reecken-Kamer uytgetrocken, ende by hare Hoogh Mog. geexamineert, ende aengenomen, op den *seventhienden* December *sesthien hondert acht en veertigh*, dat de Provintien over versochte ende niet uytgegevene ingevorderde subsidien zedert de liquidatie van den Jare *sestien hondert drie en vijftigh* schuldigh zijn gebleven de somme van *ses Millioenen ses hondert drie en veertigh duysent twee hondert een en negentigh* ponden, *vijf* schellingen, *een* groot.

De voornoemde Staet is mede aen de respective Provintien gesonden, om aen te wysen den tydt der gedaene betaelinge ende fournissement, met versoeck, dat de voorsz resterende subsidien, soo als die van tydt tot tydt by den Raedt van Staten zijn versocht geworden, mogen worden gesuyvert.

Het verloop groot, ende voor de Provintien beswaerlijck zijnde, om teffens ende te gelijck opgebracht te worden, souden gevoeghlijcke termijnen van ses *Iaren, of daer omtrent beraemt konnen worden, ende met eguale portien, ofte in contant gelt betaelt, ofte met overneminge van Obligatien, nu tot laste van de West-Indische Compagnie loopende, gerencontreert worden.*

Om

Om sulcks doende de voorschreve Compagnie ende Participanten te ontlasten van de oude schulden ende penningen, die de Bewindthebberen nu ende dan, haer gefrusteert vindende van de toegeseyde subsidien, opgenomen hebben, tot uytvoeringe van Oorloghs-desseynen ende exploicten, ondernomen tegens den gemeenen Vyandt, op aenradinge ende goedt vinden van de Regeringhe, waer door den Vyandt verswackt, 't Landt verrijckt, de gewenschte Vreede gevordert is geweest, ende de voorsz Compagnie t'eenemael is in onmacht gemaeckt, blyvende ondertusschen beswaert met de jaerlijckse Interesten, sonder middel om die te konnen betalen, ten zy de Provintien het defect van misbetalinge der subsidien, daer uyt het beswaer van de opgenomen penningen is geresen, als noch komen te suppleren, door het aennemen van de voorgeslagene termynen ende betalinge; waer toe by aldien by de respective Provintien consent worde gedragen, vertrouwen de Bewindthebberen, dat de Participanten oock souden konnen gedisponeert worden, omme aen den Staet van 't Landt te cederen ende op te draghen het recht van de inkomste van de Caribis-Vaerders, uyt het welcke door de authoriteyt van 't Landt, wel soo veel sal worden ontfangen, als d'Interessen van de genegotieerde penninghen jaerlijcx bedragen, &c.

Veneris, den ses en twintigsten *Marty* sesthien hondert negen en veertig.

Op het gerapporteerde by de Heeren Extraordinaris ende Ordinaris Gedeputeerden van de Provintie van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt* ter Vergaderinge gedaen, hebben de gesamentlijcke Provintien (uytgesondert *Vrieslandt*, die noch geen last en heeft) verklaerde mitsdesen vast te stellen de bewuste *ses* poincten, raeckende de West-Indische Compagnie, ende de subsistentie ende redres van hare vervallene saecken, volgens hare Hoogh Mog. Resolutien van den *negenthienden* ende den *dertighsten* January laetstleden, ende de besoignes dienaengaende door Commissarisen van haer Ho. Mog. gehouden ende gerapporteert, ende sulcks soo wel ten reguarde van consent, als effectyf furnissement; Ende sullen alle mogelijcke debvoiren gedaen worden by besendinge ende andersints, sulcks ende daer 't behoordt, ten eynde dat de gebreeckige Provintie ofte Provintien, haer oock willen conformeren met de consenterende ende fournerende Provintien. De Heeren Gedeputeerden van de Provintie van *Uytrecht*, hebben verklaerdt in de voorsz *ses* Poincten nochmaels te consenteren, ghelijck haer E. hier bevorens, ende noch jongst den *twintighsten* deses hebben gedaen, op het behagen van de Heeren der selver Principalen.

Den sevenden hebben de Heeren Gedeputeerden van de Provintie van Hollandt tot voldoeningh van haer Ho. Mog. Resolutie van den sesden deser / ter Vergaderingh ge-exhibeert ende vervolgens doen lesen de reden ende motiven by geschrifte vervat / die de Heeren hare Principalen bewoghen hadden om te casseren de seven en twintigh Compagnien te voet op haer repartitie staende / luydende als volght:

Bericht opgestelt tot voldoeninge van haer Ho. Mog. Resolutie van den sesden *December* sesthien hondert acht en sestigh.

DE Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt hebben boven het oude Regiment Scheeps-Soldaten, bestaende uyt *twintigh* Compagnien, sijnde tegenwoordigh na de gedaene reductie volgens Resolutie van haer Ho. Mog. van den *vijf en twintighsten* September lestleden de Collonellen sterck *hondert vijftigh*, ende de verdere *negenthien* yder *hondert* Hoofden, treckende aen Soldye ter loopende Maent, de eerste *sesthien hondert negen en tseventigh guldens ses stuyvers*, ende de andere yder *elf hondert negen en tsestigh guldens ses stuyvers*, daer by originelijck noch *vijf en veertigh* Mariniers aengenomen sijn gheweest onder de Collonel van *Beaumont*, als Commandeur van den *Briel*, 't sedert op de iterative aenmaeningen van haer Ho. Mog. ende den Raet van State, in plaetse van 't getal van *vier en twintigh* Compagnien, waer mede de gemelde Provintie aengeslagen wert in haer Ho. Mog. Resolutie van den . . . maer noch *twintigh* Compagnien tot den Maritinen dienst geaffecteert, insgelijcx yeder van *hondert* Koppen, ende bedragende in Soldye *elf hondert negen en tsestigh guldens ses stuyvers*, als boven, ende om te vinden het equivalent vande Soldye der Koppen, die in de Compagnie Scheeps-Soldaten, meerder dan in ghemeene Compagnien wesen moeten, hadden haer Ed. Groot Mog. in plaetse van aenstonts ten dien fine 't gerequireerde ghetal van Compagnien onder te steecken, daer toe de successive vacant vallende Compagnien geaffecteert, ende laten uytsterven, welcke op den *dertighsten* der voorlede Maent al geklommen waren tot *negen* Nederlandtsche ende *een* Fransche Compagnien, in ghetalle daer by ten voorsz dage noch gedimitteert sijn de Soldaten van *thien* Compagnien van *sestigh*, ende *veerthien* Compagnien van *vijftigh* Koppen, ende sulcx te samen *negenthien* Compagnien van *sestigh*, ende *vijfthien* Compagnien van *vijftigh* Koppen, van welcke voorsz *negenthien* Compagnien 't getal van *veerthien* geimputeert moet werden volgens haer Ho. Mog. Resolutie van den *vijf en twintighsten* September lestleden voor Hollandts portie aldaer uytgedruckt, ende noch *twee* anderen voor de portie van *twee* andere Provintien, by vrywillige overgifte van haer Ed. Groot Mog. ende concert met de Heeren Gedeputeerden van de selve Provintien daer over gehouden, in voegen datter boven dien noch *drie* van *sestigh*, ende de voorsz *vijfthien* van *vijftigh* Koppen overblijven, om tot het voorsz equivalent teghens het surplus vande Mariniers te mogen dienen, nu is het sulcx dat het voorsz Regiment Scheeps Soldaten sonder de Tractementen vande Hooft Officieren, met de voorsz *vijf en veertigh* Mannen onder Beaumondt, ende de voorgeroerde andere *twintigh* Compagnien Mariniers te samen in Soldye bedraghen ter loopende Maendt *seven en veertigh duysent seven hondert twee en vijftigh guldens veerthien stuyvers*: Daer tegens het geene 't welck de Provintie van Hollandt voor de voorsz Scheeps-Soldaten op den Staet van Oorlogen in gelden moet proffiteren, mitsgaders de voorsz *drie* Compagnien van *sestigh*, ende *vijfthien* Compagnien van *vijftigh* Koppen, te samen met de Soldye vande *twintigh* Compagnien, waer uyt de voorsz laetste Compagnien Ma-

Mariniers by augmentatie van de selve tot *hondert* Koppen sijn ofte worden ghefornieert, maer bedragen *seven en veertigh duysent drie hondert acht en tseventigh guldens twaelf stuyvers* : ter Maendt als boven, ende mitsdien noch *drie hondert vier en tseventigh guldens twee stuyvers*, minder dan de somme hier boven gheroert, sulcx dat derhalven ende om de saecke effen te stellen, haer Ed. Groot Mog. hebben moeten Resolveeren tot licentieringe vande *vijf en veertigh* Koppen onder de Compagnien van den Collonel van Beaumont, hier boven gheroert, in dier voegen dat de Provintie van Hollandt provisionelijck boven de groote overbetalinge van *negen en veertigh duysent drie hondert drie en dertigh guldens*: voor desen haer Ho. Mog. aengewesen, ende by den Raedt van State erkent, noch provisionelijck sal werden beswaert met de betalinge vande Tractementen der Capiteynen, Lieutenants ende Vaendrigs vande Compagnien, welckers Soldaten als boven sijn gedimitteert, mitsgaders oock noch met veele *duysent guldens* aen oude ende impotente Soldaten onder deselve gelicentieerden die voor appoinctés werden aen genomen. Aldus ghestelt den *sevenden* November *sesthien hondert acht en sestigh.*

Waer op gedelibereert sijnde / is goet ghevonden ende verstaen / de voorsz schriftelijcke redenen copielijck te senden aen den Raedt van State om bericht ende advijs / sijnde dien onvermindert de voorsz saecke by d'andere Provintien overgenomen.

Het proces over Geertruydenberg staende in manieren als vooren verhaelt / ende komende op handen den tijdt daer inde verpachtinge, die den Prins pretendeerde / moeste geschieden / hebben sijn Hoogheyts Raden op den achtsten aen Commissarisen ingegeven wat volght:

DE Raeden van sijn Hoogheyt den Heere Prince van *Orangie*, die van tijdt tot tijdt serieuse instantien hebben gedaen, omme de saecken van *complaincte* voor desen Hoogen Raede uytstaende, tusschen deselve sijne Hoogheyt ter eenre, ende de Heeren Raeden ende Meesters vande voorsz reeckeninge vande Domeynen van de Ed. Groot-Mog. Heeren Staeten van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt* ter andere zijden, of, te hebben gevordert ende afgedaen, by dispositie van U Ed. Groot Mog. Heeren als Commissarissen tot het exploicteeren van dien gecommitteert, of anders, in der minne te hebben uyt den wegh geleyt, daer toe oock successive voorslagen sijn gedaen; deselve Raeden vinden haer altans in becommeringhe, mits tot noch toe evenwel in die saecke van *Complaincte*, noch ten eenen, noch ten anderen, jets is verricht, ende dat ondertusschen den tijdt van 't Verpachten van sijne Hoogheyts *Visscheryen* ende *Domeynen* omtrent dien quartieren, op de hant komt, welck Verpachten binnen de Stadt *Geertruydenbergh* plachte te geschieden, ende mede ten deelen ten overstaen van Scheepenen aldaer, of sy Raeden de voorsz *Verpachtinge*, de welcke op den *derthienden* van dese loopende maendt December is aengeleyt omme tot *Geertruydenbergh* gedaen te werden, aldaer behooren te laten voortgaen, dan niet, ende insonderheyt mede, of sy Raeden deselve behooren te laten geschieden, ten overstaen vande jegenwoordige *Schepenen*, ende den Secretaris aldaer,

in

in consideratie deselve zijn aengheftelt by de opgemelte Heeren Raeden ende Meesters vande Reeckeningen van *Hollandt*, ende dat het voorsz aenstellen onder andere nieuwigheden ende troubelen, mede eene is, daer over wegens sijne Hoogheyt by de voorsz *Complaincte* wert geklaeght, ende sy Raeden considererende dat het een meerder verwyderinge over de voorsz saecke van *Complaincte*, tot noch toe soo sy vertrouwen niet buyten hoope van minnelijck accommodement staende soude konnen geven, dat sy de Verpachtinge vande voorsz *Visscheryen* ende *Domeynen* souden mogen komen te leggen buyten de voorsz Stadt van *Geertruydenbergh*, ende mede over die *Verpachtinge* niet en souden moghen komen te gebruycken de voorsz jegenwoordighe *Schepenen* ende *Secretaris* vande voorschreve Stadt, sijn te raede gewerden alleen 't geene voorschreve is U Ed. Mog. Heeren Commissarisen by desen bekent te maecken, ende, omme het Recht van sijne Hoogheyt ten uyttersten te mogen houden ongequest ende ongeprejudiceert, voor U Ed. Mog. te *protesteeren*, soo als sy protesteeren by desen, by aldien de voorsz Verpachtinge weghen sijne Hoogheyt binnen de Stadt van *Geertruydenbergh* soude worden ghedaen, ende dat ten overstaen vande jegenwoordige *Schepenen* ende *Secretaris* aldaer, dat sulcx sal werden ghedaen tot vermydinge van de voorsz verwyderinge, als oock omme sijne Hoogheyt oude Possessie van sijne *Verpachtingen* alsoo te doen, te mogen continueren ende conserveeren, ende dat sy daer mede geensints en meynen te erkennen de voorsz *Schepenen* ende *Secretaris*, als by welgemelte Heeren Raeden ende Meesters van de Reeckeninghe aengestelt, nochte af te gaen van het Recht, twelck sijne Hoogheyt in de voorsz saecke van *Complaincte* dien aengaende is sustinerende ende oock andersints is hebbende, als, tot 't geene voorsz is, alsoo te doen door de voorsz ter giversatien, ende ophoudinge vande voorsz saecke van *Complaincte*, ende mede omme geene verwyderingen verder te geven, genoodtsaeckt zijnde; versoeckende van dese hare *Protestatie* Acte, ende dat deselve ten verbale, mede sal mogen werden geinsereert.

Binnen Veere nu alles in rust ende stilte wesende / sijn aldaer op den thienden by de Magistraets persoonen gedaen twee bysondere Nominatien / als / van d'eene partie / tot Burgemeesters.

D'Heer Pieter Munnincx.
D'Heer Pieter Reygersbergh.
D'Heer Adriaen Kerreman.
D'Heer Leonart Thyssen.

Tot Schepenen.

Barent Somers.
Gaspaer Colve.
Jacob Barents van Graes.
Aernout Kunningam.
Andries Renny.
Pieter Stertemius.
Johannis Ros.
Anthony la Porte.
Cornelis Danckers.
Pieter Hollace.
Pieter Nebbens.
Willem Claesse Wyaerts.
Abraham Kieboom.
Pieter Marinus.
Johannis de Volder.
Cornelis Pouwels.

Van

Van de andere / ofte tweede / partye zijn genomineert tot Burgemeesters.

D'Heer Barent Somers.
Caspaer Colve.
Dominicus Kloeck.
Cornelis Huybrechts.

Tot Schepenen.

Adriaen Karreman.
Pieter Munincx.
Jacob Barent van Graes.
Pieter Naelhout.
Pieter de Neef.
Andries vander Wyle.
Adriaen Kempe.
Cornelis Kien.
Andries Renny.
Cornelis de Groene.
. . . . Martinii.
Nicolaes vander Heyde.
Anthony la Porte.
Jan vande Graef.
Jan de Voer.
Jacob van Gelchen.

Uyt welck voorstaende twee Nominatien haer Hoogheyt heeft ge-eligeert tot Burgemeesters.

Barent Somers.
Gaspar Colve.

Tot Schepenen.

Dominicus Kloeck.
Cornelis Huybrechts.
Pieter Naelhout.
Pieter de Neef.
Adriaen Kempe.
Cornelis de Groen.
. . . . Martinii.
Nicolaes vander Heyde.
Anthony la Porte.

D'Heer van Odijck had vande Staten van Zeelandt oock een commissie ontfangen / om te compareren in d'Admiraliteyt ; maer Hollandt sprack dit tegen / om dat het de reden ende den dienst van 't Landt niet toeliet / want dat een persoon alleen twee sulcke Politique functien / alsoo min konde waernemen / als een persoon alleen bedienen konde die twee Militaire Ampten / van Capiteyn van d'oude / en Collonel vande nieuwe Trouppen / waer tegen haer Ho. Mog. daerom wijsselijck voorsien hadde door een expresse Resolutie / met een gemeene drift / ende op opvijs van den Raedt. Om oock Zeelandt d'oogen tijdelijck t'openen in 't desseyn 't welck sy mochten hebben van den Prins op een Provinciale Commissie 't introduceren inden Raedt / nam Hollandt de volgende Resolutie.

Extract uyt de Resolutie vande Heeren Staeten van Hollandt ende West-Vrieslandt in haer Ed. Groot Mog. Vergaderinge genomen op Woensdagh den negenthienden *December* festhien hondert acht en festigh.

BY resumptie gedelibereert sijnde op 't advijs vande Heeren haer Ed. Groot Mog. Gecommitteerden, hebbende in gevolge ende tot voldoeninge van derselver Resolutie Commissoriael in date den *tweeen twintigsten* Septem-

 ber

her lestleden, overleyt ende overwogen, hoe, ende in wat manieren van weghen dese Provintie soude konnen ende behooren geprocedeert te worden, ingevalle d'eene ofte andere Provintie, buyten vermoede, nu of namaels quame te resolveeren tot verkiesinghe van een *Stadthouder* ende Gouverneur van hare Provintie, oock presumeren mochte deselve verkoosene *Stadthouder* op hare particuliere Commissie te introduceren in den Raedt van Staeten, en wat præcautien daer jegens van nu af aen soude konnen en behooren geadhibeert te worden, in voorgaende Notulen onder date den *acht entwintighsten* September lestleden breeder gementionneert, ende in achtinghe ghenomen dat het niet sonder dese Provintie merckelijck te *graveeren* ende te verongelijcken soude konnen ghe-schieden, dat by de jegenwoordige constitutie vande Republijcque, dat haer Ed. Groot Mog. om goede ende fundamenteele redenen, het Stadthouderschap van hare Provintie hebben gemortificeert, d'andere Provintien echter buyten vermoede procederende tot verkiesinge van *Stadthouders*, deselve souden introduceren in den Raedt van Staeten, ende met haer aensien soo wel als met haer stemmen haer Ed. Groot Mog. aldaer *verkleecken*, met subversie of immunitie van de *propertie*, die haer Ed. Groot Mog. ten aensien van hare *groote contributie*, in den selven Raedt door 't getal van *drie* Raeden uyt den haren, tegens *eene* ofte *twee* uyt jeder vande andere Provintien altijdt hebben gehadt, daer ter contrarie de reeden dicteert, dat haer Ed. Groot Mog. aldaer om redenen voorsz wel eer wat meerder dienden te worden geavanceert. Dat mede naer examinatie van alle de oude instructien van den gemelten Raedt, met de retroacta daer op applicabel, mitsgaders vande jegenwoordighe influerende instructie met d'onvoltrocken deliberatien daer op van tijdt tot tijdt ghehouden, niet goet ghevonden wert dat d'andere Provintien eenigh recht tot d'introductie van *Stadthouder*, als boven, in den Raedt van Staeten is competerende, veel min dat daer toe eenige *obligatoire conventie* ofte overgiften sijn gepasseert, maer dat ter contrarie gansch evident ende palpabel is, dat noyt de meninge ende intentie van ymandt vande Bondtgenoten is gheweest, dat d'andere Provintien hare *Stadthouders*, die sy mochten verkiesen souden brengen in den Raedt van Staeten, als sy selfs om redenen van Staet, geen *Stadthouder* meer souden komen te eligeren, of andersints niet selfs mede van gelijck gesagh ende voordeel soude konnen jouisseren, als notoir ende handt astelijck zijnde, dat alle de wetten ende maximen van dese vrye Republijcque sijn ghefondeert op gronden van *gelijckheyt* ende *reciprocatie*. Ende dat het daer en boven oock tegens alle Equiteyt ende billijckheyt strijden soude, dat de *drie* Provintien, te weten, *Zeelandt*, ende *Stadt ende Lande*, of jemandt van deselve, soo *notable voorrecht* tegens de *vier* andere Provintien soude werden toegheslaen, naer dat deselve *vier* andere Provintien aende voorsz *drie* tot bereyckinge van eene *generale Harmonie* tusschen alle de Provintien omtrent het voorsz poinct, ofte 't geene daer omtrent is, soo liberaele aenbiedinge hebben gedaen; is by de Heeren vande Ridderschap ende Edelen, mitsgaders by de Heeren Gedeputeerdens vande Steden, uyt den naeme ende van wegen Burgermeesteren ende Vroetschappen hare respective Principalen, nu voorgaende de rijpe deliberatien ende communicatien, elck in den sijne daer over ghehouden, verstaen, verklaert, ende geresolveert, ghelijck verstaen, verklaert, ende

ende geresolveert wert by desen dat haer Ed. Groot Mog. *ongebonden* sijn, oock niet sullen, noch sonder *laese* van hare Hoogheyt soude konnen ghedoghen, dat van wegen eenighe Provintie, of Provintien, yemandt uyt oorsaecke dat hy tot *Stadthouder* ende *Gouverneur* mochte wesen verkoosen, of onder eenigh ander pretext, buyten *vrywilligh consent* van haer Ed. Groot Mog. ofte in *weer wil* van yemandt vande Bondtgenoten in den Raedt van Staeten geintroduceert werden, sullende oock 't geene voorsz is, d'andere Bondtgenoten op de bequaemste manier bekent ghemaeckt, ende voorts metter daet ghepractiseert werden sonder daer jegens *eenige indracht* by overstemminge, of andersints, te gedoogen.

Was geteeckent:

HERBERT van BEAUMONT.

Den thienden is gehoort het rapport vande Heeren Huygens en andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte saecken van 't kleyn Zegel vande Generaliteyt / achtervolghens derselver resolutie van den vierden deser / ghevisiteert ende ge-examineert hebbende de Missive vande Heeren Gecommitteerden in des Generaliteyts Reeckenkamer / geschreven alhier in den Hage den eersten derselver Maendt / houdende in effect / dat op den seven en twintighsten November lestleden Mr. Arnout Bailly, behout Soon van Johan Schimmelpenningh, Commissaris van des Generaliteyts kleyn Zegel / aengheboden ende ghepresenteert hadde de openstaende Reeckeninghen van sijn ghedachte Schoonvader / alnoch latiterende / te suyveren ende te voldoen / mitsgaders het Landt alsoo buyten schade te houden / indien het voorsz. Ampt op sijn Supplians persoon geconfereert mochte worden / versoeckende daer toe haer faveur ende gunstige Officien omtrent haer Ho. Mog. Ende dewijle haer Ed. onderwonden hadden / dat den ghedachten Commissaris by slot van sijne reeckeninge tot den Jare sesthien hondert vijf en sestigh in kluys / aen den Lande schuldigh ware ghebleven een somme van hondert twee en twintigh duysent acht hondert negenthien guldens negenthien stuyvers twee penningen, boven 't gunt hy by sijne te doene reeckeningen van den Jare sesthien hondert ses en sestigh, ende sesthien hondert seven en sestigh, tot den sevenden Junij deses Jaers sesthien hondert acht en sestigh, als wanneer het Landt het Comptoir van 't kleyn Zegel hadde aengeslagen / noch schuldigh soude komen te blijven / ende ten profijte vande Lande moest verantwoorden / datse naer dat dien aengaende aen den Raede van Staete kennisse hadden gegeven / niet hadden konnen naelaeten haer Ho. Mog. in bedencken te gheven / of de selve (omme het Landt vande voorsz notable schult te suyveren) niet en soude konnen goedtvinden des voorsz Baillijs versoeck in te willighen / ende het voornoemde Commissaris ampt op denselven te confereren / onder suffisante cautie van 't gheheele achterstal van sijn Schoonvader te sullen voldoen / soo de voorsz liquide schult / als die sijn Schoonvader by desselfs voorsz openstaende reeckeningen boven

boven dien aen den Lande noch schuldigh soude komen te blijven / ende op sulcke vordere conditien als haer Ho. Mog. souden believen goet te vinden: houdende voorts dat haer Ed. by dese occasie oock dienstigh hadden gheacht / haer Ho. Mog. nochmaels (als voorheenen door haer Gecommitteerden inde jonghste conferentie met de Heeren uyt het middel van haer Ho. Mog. ende den gemelten Raede van Staete geschiet was) bekent te maecken / dat Gerrit Jurrienſe Witte, Contrerolleur van des Generaliteyts kleyn Zegel aen haer iteratívelijck had gheconfesseert / dat hy gheduyrende het gheheele Jaer van sesthien hondert seven en sestigh ende sesthien hondert acht en sestigh, tot date dat gedachte Johan Schimmelpenningh sijn Ampt als Commissaris hadde bedient / van den selven Schimmelpenningh geene recepissen vande bezegelde / ende aen hem toegetelde blancken hadde genomen / niet tegenstaende hy Contrerolleur / volghens den Eedt op sijne Commissie in date den achtsten Juny sesthien hondert acht en vijftigh ende instructie gedaen / sulcx wel expresselijck was verboden te doen; ende nadien door de voorsz inexcusable achteloosheyt / ofte malversatie van den gedachten Contrerolleur / die sy niet anders konden oordeelen of hadde met den gedachten Commissaris gecolludeert / het Landt grootelijcx was benadeelt gheworden / dat haer Ed. goedt gevonden hadde de registrature van des voorsz Contrerolleurs ordonnantie van Tractement by provisie te difficulteren / tot dat by haer Ho. Mog. soodanigh soude wesen gedisponeert / als de selve naer merite van saecken soude bevinden te behooren: Wyders dat haer Ed. gelijck als in haer voorgaende Missive in date den ses en twintighsten Maert laestleden goet gevonden hadden haer Ho. Mog. nochmaels bekent te maecken / dat haer weder voorgekomen waren de Declaratien van den Secretaris ende verdere bedienden vande Chambre Mypartie, dewelcke sy gedifficulteert hadden op te nemen ende te liquideren / tot dat op de consideratien inde voorsz hare Missive vermelt / by haer Ho. Mog. finalijck geresolveert soude zijn: Waer op gedelibereert sijnde / is goet gevonden ende verstaen te versoecken de gemelte Heeren Gecommitteerden in des Generaliteyts Reeckenkamer / dat haer Ed. de boven ghementioneerde openstaende reeckeningen van den Commissaris Schimmelpenning willen op nemen ende sluyten / volgens ende inconformité vande ordre van 't Landt; gelijck oock den Raedt van Staete versocht wiert de blances van 't kleyn Zegel / ten Comptoire van den selven Schimmelpenningh alnoch berustende in te trecken / ende voorts soodanigen ordre te stellen ende die voorsieninge te doen / ten eynde dat de sloten vande reeckeningen hier vooren gemelt / gesupleert mogen worden; als oock dat haer Ed. tegen den voornoemden Contrerolleur willen procederen ende doen procederen / volgens ende inconformité van ordre van 't Landt: Ende voorts haer Ho. Mog. een concept op 't verder beneficieren van 't voorsz kleyn Zegel laten toekomen / om 't selve gesien / nader dienaengaende ghedisponeert te worden / gelijck men bevinden soude te behooren: Des wiert middelerwijle in state gehouden het versoeck ende presentatie by Mr. Aernout Bailly gedaen; dat / wat aengingh de voorgeslagen verminderinge der Tractementen, van den Griffier ende verdere be-ampten vande Chambre Mypartie, gheduerende den tijdt dat deselve Chambre niet in actuele bedieninge was / dat deselve

deselve saecke by de Heeren Gedeputeerden vande Provintie van Hollandt ende West-Vrieslandt overghenomen / om inden haeren breeder ghecommuniceert te worden.

Desselven daeghs ontfangen een Missive van 't Collegie ter Admiraliteyt in Vrieslandt, gheschreven tot Harlingen den ses en twintighsten November lestleden / stilo loci, houdende klaehten over de groote indracht ende læsie, die 't selve Collegie in verscheyde respecten door de Raeden wegens de Provintie van Stadt ende Landen, daer inne gecommitteert aengedaen souden werden: Waer op gedelibereert sijnde / is de voorsz Missive / met ende nevens de bylage daer toe specterende / gestelt in handen vande Heeren Huygens ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte saecken vande Zee / om te visiteren / examineren / ende daer van rapport te doen.

Op de voorgeroerde licentieringh van seven en twintigh Compagnien by Hollandt gestelt / en aen den Raedt gesonden / ten eynde sy d'Officieren van dien het selve / na ouder gewoonte / wilden aenduyden / schreven sy den elfden, dat nademael d'ordre van den Staet bevestight successivelijck by verscheyde resolutien mitsgaders bekrachtight op de opgevolghde practijcque / vereyschten dat de Militie in dienst van den Lande niet vermocht ontslagen te worden uyt den Eedt / dan door ende van wegen de samentlijcke Bontgenoten conjunctim, ende dat by resolutie van haer Ho. Mog. in dato den seven en twintighsten September laestleden naer voorgaende ryper deliberatie / ende met volkomen kennis van saecken genomen / goet gevonden was / dat alleen veerthien Compagnien op de Provintie van Hollandt souden uytsterven / dat sy over sulcx haer hadden bekommert gevonden / om op 't Provinciael versoeck vande meergemelde Heeren Staeten van Hollandt, de versochte aenschryvinge te doen aen d'Officieren / maer in tegendeel geoordeelt van haer devoir te wesen aen haer Ho. Mo. daer van kennisse te geven / met versoeck dat haer Ho. Mog. hen dienthalven geliefden te laten toekomen derselver goet vinden ende resolutien / waer mede sy haer hadden te reguleren / soo ten regaarde van de te doene aenschryvinge van licentieringe / als mede om den Staet van Oorloge teghen het aenstaende Jaer in conformité van dien te dresseren.

Waer op gedelibereert zijnde / is nochmael den welgemelte Raedt van Staten versocht / dat haer Ed. alnoch ten spoedighsten haer Ho. Mog. in conformité vander selver Resolutie van den achtsten deser wilden laten toekomen hun bericht / ende advijs op 't bericht / raeckende de Cassatie voornoemt / ten voorsz daghe by de Heeren van Hollandt ter Vergaderinge overgelevert.

Woensdagh den twaelfden sijn na deliberatie / de Heeren van Hollandt versocht / dat deselve sich wilden verklaeren op verscheyde versoecken / by eenige Ingesetenen deser Landen aen haer Ho. Mog. successivelijck ghedaen / om te mogen bekomen brieven van Represalien op de Ingesetenen van den Koninck van Spangien, ten eynde om daer aen te moghen verhalen de schaede by hun geleden in 't misschen ende van betalen van groote sommen van penningen / die sy tot laste vande hooghstgemelden Koninck te eysschen hadden.

Hoogh ende Mogende Heeren,

MYn Heeren, het sal U Ho. Mog. genoeghsaem bekent wesen, dat niet tegenstaende alle gedane debvoiren, ende de intercessie van U Ho. Mog. soo by den Heere Koninck van *Spangnien*, als sijne successive Gouverneurs ende Ministers in sijne Majesteyts Nederlanden, ten eynde wy mochten gheraecken tot eenighe voldoeninghe ende accomplissement van 't gheene den hooghst-gemelten Koninck van *Spangnien* ons volgens de Tractaten in den Jare *sesthien hondert acht en veertigh*, ende het nader Tractaet daer op ghevolght den *twaelfden* October *sesthien hondert een en vijftigh* schuldigh is, wy tot noch toe niet als *goede woorden ende beloften*, maer geene de *minste satisfactie* en konnen bekomen, ende alsoo wy jegenwoordigh verstaen dat U Ho. Mog. vande zijde van *Spangnien* aengesocht worden, omme met het selve Rijck, ofte hare Gevolmachtighde, in eene *naerder handelinge* te treeden, soo hebben wy niet konnen ledigh staen U Ho. Mog. seer gedienstelijck te versoecken, haer Gedeputeerden mede te willen lasten ende ordre geven, omme in de voornoemde handelinge mede te begrijpen ende includeren de voldoeninghe ende accomplissement van 't geene sijn Majesteyt van *Spangnien* ons noch schuldigh is, ingevolge vande voornoemde Tractaten, met last ende ordre om al het selve op het serieuste ende yverighste tē behertighen, ende in cas, buyten vermoeden, die vande zijde van *Spangnien* daer toe niet en souden konnen werden gebracht, dat als dan van wegenen U Ho. Mog. haer mochte werden aengeseght, ende verklaert dat U Ho. Mog. by ontstentenisse van dien niet en souden konnen langer tarderen ons de versochte *Brieven van repressalien* te verleenen; wy sullen dese goetheyt van U Ho. Mog. verwachten, ende niet twijffelen of U Ho. Mog. sullen ons mede doen genieten, soo wel *als andere hare Ingesetenen*, 't geene ons uyt krachte vande voornoemde Tractaten van Vreede ende anders is competerende, alle 't welcke wy met alle goede ende ghetrouwe diensten naer ons vermogen altijt sullen trachten te verschuldigen ende erkennen.

Geteeckent,

G. H. PRINCE d'ORANGE.

De resolutie hier op was / dat in cas desen Staet in eenige nader onderhandelinge met den Coningh van Spaignen souden mogen komen te treeden / de Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden daer toe te nomineeren in sulcken gevalle geauthoriseert ende gelast souden werden / gelijck deselve van nu voort aen gelast ende geauthoriseert wierden / omme de voldoeninghe ende accomplissement van 't gene den hoogst-gemelten Coningh aen sijn Hoogheyt noch schuldigh was in de krachtighste termen in het te maecken Tractaet mede te begrijpen ende te doen insiueren; tot welcken eynde oock de voorsz memorie te sijner tijdt in handen van de Heeren Gedeputeerden gestelt soude worden.

Ondertusschen gingh 't in Over-Yssel noch scherp toe / ende gelijck teghen d'Heer

d'Heer Haersolte, wierdt oock geconcludeert tegen d'Heer Pallandt, dat den beklaeghde als reus læse Majestatis & rebellionis, ende als een violateur van de publicque authoriteyt, by definitive sententie van ghecondemneert soude worden, soo en in voegen haer Hoogh Ed. gestadigh na de Wetten, Placcaten, Coustumes deser Provintie, en gemeene Rechten souden bevinden te behooren, ende voorts de facto uyt de Vergaderinge van hare Ho. Mog. gereboceert en geremoveert, met expres protest van alle, wegens de Provintie gedane, en noch te doene kosten ende misen van Justitie, waer inne men voor alle condemnatie eyscht.

Evenwel de Swolsche, als de swackste, hadden liever willen vereenigen, ende verklaerde haer saecke te willen submitteren aen alle onpartijdige; deden derhalven desen voorslagh: Dat sy uyt het laetste antwoordt van de Heeren Gedeputeerden uyt de Ridderschap, ende van de Steeden Deventer ende Campen, gesien hebbende, dat het die selve niet belieft hadt eenige voorslagen te doen, daer door het eerste van de differentiale poincten, door d'Heeren van de drie Steeden opgestelt, namelijck de questie over de saecke van de Heere Drost van Sallandt konde worden afgedaen, noch oock op de voorslagh van de te doene verklaringe ende belofte, eenige het minste antwoordt te geven; dese saecke noch naerder in deliberatie geleght hadden, ende goedt gevonden (om van hare zijde alles te contribueren, wat eenighsints van Vreede-lievende ende de alder-onpartijdighste gemoederen soude konnen worden gedesidereert) tot wegneminge van dit voorsz eerste different voor te slaen; dat de Heere Drost van Sallandt ter Vergaderinge als voor desen presiderende, het middel van accommodatie, geduerende, ende soo noodigh na die selve soude werden getenteert, doch by ontstenteniße van dien, die selve questie, op navolgende maniere, in Rechte soude worden getermineert, namentlijck, dat twee Commissarisen instructeurs tot wederzijdts contentement souden worden gekooren, ende aen die selve macht gegeven, om met gedanen Eedt van onpartijdigheydt te moghen doen al het gene tot instructie van de geheele saecke noodigh soude zijn, mogende selfs oock op een onpartydige plaets voor haer ontbieden soodanige persoonen, soo als van d'een of d'ander zijde geproduceert of gereproduceert soude mogen werden, met verdere macht om het Proces in Staet van wijse gebracht zijnde, ende de suspicien ten wederzijden ingedient, ter belegeringe aen onpartijdige Rechts-geleerden, ofte een Hof van Justitie te mogen senden, sullende by de sententie alsoo af te geven, sonder eenigh verder beroep verbleeven moeten werden.

d'Andere, of dat sy haer vertrouwden op de goedtheyt van haer saeck, ofte dat sy de schuldt niet wilden alleen hebben, scheenen hier van geen afkeer te hebben; addresseerden haer oversulcks alle beyde aen Hollandt, ende hier uyt nam die Provintie een oorsake om aen parthyen haer Mediatie t'offereren, verhoopende, ghelijck in 't Jaer sesthien hondert ses en vijftigh nu mede yets goedts te sullen uytwercken; als blijckt uyt de volgende Resolutie.

Extract uytte Resolutien van de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, genomen in haer Ed. Groot Mog. Vergaderinge op

Saturdagh den vijfthienden December sesthien hondert acht en sestigh.

DEn Raedt Pensionaris heeft ter Vergaderinge gherefereert, dat sich deese voorledene dagen aen hem als Minister van haer Ed. Groot Mog. hadden geaddresseert eerst de Heeren *Raesvoldt* van *Twickloo*, een Burgermeester van *Deventer*, ende een Burgemeester van *Campen*; ende naderhandt mede de Heeren van *Heerjelte* ende twee Burgermeesters van *Swolle*, soo d'eene als d'anderen hun qualificerende Gecommitteerden van de Staten van *Over-Yssel*; de eerste hem bekent maeckende dat binnen de voorsz. Provintie by de klaringe jonghst aldaer tot *Deventer* geconvoceert geweest zijnde, uytgesproocken was seecker sententie, daer by den Heere van *Pallandt* ter Vergaderinghe van haer Ho. Mog. wegens de welgemelte Provintie compareerende, by provisie gecondemneert was de hoogh-gemelte Vergaderinge te moeten ruymen, ende dat sy luyden, vermits den gemelten Heere van Pallandt onwilligh was de voorsz. Sententie te pareren, maer sich doorgaens alhier in 't *Territoir* van haer Ed. Groot Mog. onthoudende, de meer hoogh-gemelde Vergaderinghe noch dagelijcks bleef frequenteren, derhalven geauthoriseert ende ghelast waren om van haer Ed. Groot Mog. als Souverain van 't *Territoir*, ende Bondt-genooten van de Heeren hare Committenten te versoecken handtbiedinge tot mainteneue van de publicque authoriteyt ende executie van 't geene in den name van de hoogh-gemelte Heeren Staeten van Over-Yssel was gedecreteert, mitsgaders oock, voor soo veel des noodt zy, den Hove Provintiael te requireren tot het verleenen van *executoriales* op de voorsz. sententie, ende dat sy tot 't een ende 't ander voorsien waren met Brieven van credentie ende requisitoriael respective; de andere daer en tegen aendienende dat de Heeren hunne Committenten in ervaringe gekomen zijnde, dat wel lichtelijck aen haer Ed. Groot Mog., ende aen den voorsz. Hove respective soude mogen gedaen werden de versoecken hier boven geroert, haer afgesonden ende belast hadden om de ongefondeertheydt van soodanighe versoecken te verthoonen sulcks ende daer 't behoort, mitsgaders om te laboreren, ten eynde de voorsz. versoecken haer Ed. Gr. Mog., ofte den Hove voorkomende, by deselve respectivelijck van de handt geweesen mochten werden; dat hy Raedt Pensionaris voornoemt daer op van sijn plicht geacht hadde, omme, was 't doenlijck, te prevenieren de onvrundelijcke Debatten ende onaengename Deliberatien, die daer op souden moeten volgen, haer Ed. Groot Mog. in bedencken te stellen, of deselve niet geraden souden vinden eenige uyt den haren te Committeren, om de ware gelegentheydt der saecke, en den grondt van de jegenwoordige discrepantien tusschen de Leden van de hooghst-gemelte Provintie, met de redenen soo van de eene als van de andere te mogen innemen, oock vervolgens te speculeren ende te laboreren op expedienten, wegen ende middelen, omme de Leeden van deselve Provintien wederomme met den anderen te con-

consolideren ende in vrundtschap te herstellen; Waer op gedelibereert zijnde, hebben haer Ed. Groot Mog. haer 't geene voorsz is wel laten gevallen, ende is dien-volgende goedt gevonden ende verstaen, dat ten fine voorsz, ten besten van den Staet alle mogelijcke debvoiren met yver ende vigilantie aengewendt, ende t'sijner tijdt van 't succes van dien aen haer Ed. Groot Mog. rapport gedaen sal worden; sullende van 't gene voorsz staet, met uytdruckinge van haer Ed. Groot Mog. innerlijcke ende hertelijcke genegentheydt tot bevorderinghe van Vreede en eenigheydt, door eene beleefde Missive aen de Heeren Staten van de hooghgemelte Provintie kennisse gegeven werden, met gantsch vrundelijck versoeck, om haer Ed. Groot Mog. de voorsz gerequireerde informatien ende onderrichtinghe niet alleenlijck niet te willen onthouden, maer oock haer de voorsz voorgenomene Officien tot restauratie van Vreede ende eenigheydt te willen laten welgevallig wesen, ende mitsdien haer Ed. Groot Mog. by rescriptie te willen bekent maecken, of ende tegens wat tijdt haer Ed. Mog. hunne Gedeputeerden ten fine voorsz behoorlijck geinstrueert ende geauthoriseert souden konnen ende gelieven herwaerts te senden; ende zijn tot prestatie van de voorsz Officie versocht ende gecommitteert, gelijck versocht ende gecommitteert werden by desen den Heere van *Noortwijck* uyt de ordre van de Heeren van de Ridderschap, een van de Heeren van *Dordrecht*, een van *Haerlem*, een van *Delft*, een van *Leyden*, een van *Amsterdam*, een van ter *Goude*, een van *Rotterdam*, een van *Alckmaer*, een van *Hoorn* ende een van *Enckhuysen* met de *Raedt Pensionaris*; die mitsdesen oock specialijck versocht ende geauthoriseert werden, daer toe in absentie van haer Ed. Groot Mog. te vaceren, ende met de presenten te besoigneren.

Accordeert met de voorsz Resolutien

Geteeckent

HERBERT van BEAUMONT.

De Missive wierdt gedepescheert daeghs daer aen / ende was als volght:

Edele Mogende, *&c.*

WY zijn door omstandigh rapport van den Heere *de Wit*, onsen Raedt Pensionaris, bericht geworden, van 't gene deselve voorgekomen is door aenspraecke van de Heeren uwer Ed. Mog. alhier aenwesende Gecommitteerden, ende andersints betreffende den jegenwoordigen toestandt der saecken aldaer, in specie raeckende het subject ende d'executie van seeckere Sententie tegens den Heere van *Pallandt*, tot remotie van den selven uyt de Vergaderinge van de Heeren Staten Generael ter eenre ende ter andere zijde; ende daer op by ons (dewelcke niet liever sien, ende in alle voorvallende occasie behertigen, als dat de Provintien in haer selven in rust en vreede levende, des te bequamer mogen zijn ende blijven, omme de gemeene Unie ende de Leeden van dien tegens alle machinatie ende geweldt van buyten, te konnen maintine-

 ren,

ren, ende defenderen reflexie gemaeckt zijnde, moeten wy bekennen dat de voorgevallen discrepantien in U Ed. Mog. Provintie ons ten hooghsten bedroeven, ende te meer, dewijle wy vreesen, ende te gemoete sien, dat deselve soo voortgaende, de gemoederen hoe langer hoe meer van den anderen alieneren; ende dewijle wy oock dienvolgende geerne sagen, gepræveniëert de onvrundelijcke debatten, die over het kas voorsz, waer van ons de communicatie boven geroert is toegebracht, ontwijffelijck souden komen te vallen, ende de onaengename Deliberatien die daer op souden moeten volgen, soo hebben wy beter geacht (onder 't welnemen van U Ed. Mog. deselve voor als noch bezyden te stellen, ende alvoorens seeckere Heeren uyt het midden van den onsen te committeren ende te authoriseeren, omme de ware gelegentheydt der saecke, ende den grondt van de discrepantie tusschen de Leeden van U Ed. Mog. Provintie met de redenen soo van d'eene als van d'andere in te nemen, ende vervolgens hare ghedachten te laten gaen, ende te laboreren op expedienten, wegen ende middelen, om alle de Leeden van meer hoogh-gemelte Provintie wederom te consolideren ende in vrundtschap te herstellen, vastelijck vertrouwende, ende verwachtende dat den Grooten Godt ons vreedelievent voornemen ten fine voorsz genadelijck sal believen te zegenen, immers dat is onse goede, oprechte, ende gantsch onzydige intentie ende ooghmerck, daer van wy niet hebben mogen laten uwe Ed. Mog. mitsdesen te geven sommiere ende eenvoudige kennisse, met gantsch vrundelijck versoeck, ten eynde U Ed. Mog. deselve, soo veel in haer is seconderende ons de gerequireerde informatie ende onderrichtinge van alles niet alleenlijck niet willen onthouden, maer oock de voorsz by ons voorgenomene Officien tot restauratie van vreede en eenigheydt haer welgevalligh believen te laten wesen, ende tot dien eynde ons by rescriptie bekent te maecken, of ende tegens wat tydt U Ed. Mog. hare Gedeputeerden ten fine voorsz behoorlijck gheinstrueert ende geauthoriseert sullen believen herwaerts te senden, op dat alsoo de voorsz Heeren onse Gecommitteerden haer daer na gedragen mogen; U Ed. Mog. nochmaels verseeckerende, dat ons niet aengenamer wesen sal, als dat wy ons vreede-lievent ooghmerck met een goedt succes van vreede en eenigheydt onder de Leeden van U Ed. Mog. Provintie gekroont sagen, ende mitsdien verwaghtende dat U Ed. Mog. daer toe mede sullen believen te coopereren.

Edele Mogende, &c. Geschreven in den Hage den *sesthienden* December *sesthien hondert acht en sestigh.*

DE STATEN, &c.

Aen de Staeten van Over-Yssel, ende by absentie aen haer Ed. Mog. Gedeputeerden.

Hollandt hadde op dees tijdt voor den dagh een bysondere questie die sy met Zeelandt hadt / zijnde een Obligatie van omtrent vijfthien duysent guldens / ende gingh aldus toe: In tijde van den jonghsten Engelschen Oorlogh Anno sesthien

sesthien hon[illegible] en sestig hadden de Heeren van Hollandt veel Fluyt-Schepen met vic[illegible] in Zee gesonden / om te provideren soodanige Oorlog Schepen / als de[illegible] mogen gebreck hebben; van deselve victualie was aen de Zeeusche Schepen gelevert tot vijfthien duysent guldens eerst onder Recessen, daer na onder Obligatie, om by Zeelandt weder betaelt te worden; tot welcke eynde van wegen Hollandt een Commis nae Zeelandt gesonden zijnde met d'Obligatie / om daer op het geldt t'ontfangen / is wedergekomen met leege handen / rapporterende dat hy / volgens begeerte / d'Heeren van Zeelandt hadt d'Obligatie in den Raedt overgegeven / ende verwachtende betalingh / wierdt hem na de Vergaderingh / door den Secretaris gegeven / in plaets van geldt / een Assignatie op een Dorp (als men seght) daer geen huysen staen. Den Commis met d'Assignatie niet te vreeden zijnde / ende syn Obligatie weder eyschende / kreegh voor antwoordt / dat die by de Heeren gescheurt was. Novum solvendi genus. De Provintie van Hollandt heeft daer over geklaeght ter Vergaderingh van haer Hoogh Mog. / die 't seyt seer improbeerden. Die van Hollandt hadden geconcipieert een ernstigh schrijven / om uyt de naem van haer Hoog Mog. aen de Staten van Zeelandt gesonden te worden: maer de Gedeputeerden ter Vergaderingh van wegen Zeelandt, versochten / dat sulcks mocht worden achter gehouden / ende dat sy selve eerst eens [illegible] schrijven om bericht: soo veel is 'er van / dat die Provintien sich namaels onderlingh hebben verstaen.

Den seventhienden overgaf den Raedt noch dit volgende op 't stuck der separate cassatie van Hollandt:

Hoogh Mogende Heeren.

TOt voldoeninge van U Ho. Mog. resolutien in dates respective den *achsten, veerthienden* ende *vijfthienden* deser, dienende van ons bericht en advijs, op het subject, raeckende de licentieringe van *seven en twintigh* Compagnien by de Provintie van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt* gedaen, om de redenen vervat in der selver resolutie in date den *dertighsten* November laetstleden, mitsgaders een seecker justificatoir bericht, dienthalven van weeghen opgemelde Provintie op den *achtsten* voornoemt, ter Vergaderinghe van U Hoogh Mog. ge-exhibeert; Ende eerstelijck noopende de Compagnien gelicentieert, om te vinden het æquivalent van de suppletie tot *hondert* Koppen der Compagnien boven de *vier duysent* bewuste Zee-Soldaten tot Mariniers ge-erigeert, dat het wel sulcks is, dat op ons advijs in date den *elfden* February *sesthien hondert seven en sestigh*, ten eynde eenige Compagnien, staende op de repartitie van de respective Provintien tot het employ ter Zee gedespicieert ende geaffecteert mogten worden, by U Ho. Mog. goedt gevonden zijnde den *achthienden* daer aen volgende te schrijven aen de gemelde Provintien, dat deselve soude willen ter Vergaderinge van U Hoogh Mog. inbrengen hare respective Provinciale Advijsen, mitsgaders een specificatie van de Compagnien die haer E tot het employ souden dirigeren, en namentlijck aen de Provintie van *Hollandt*, om ten dien fine te dispicieren de nombre van *vier en twintigh* Compagnien, dat daer op vervolgens

gens ende in voldoeninge de meergemelde Provintie van Hollandt op den *ses en twintighsten* Maert des selvigen jaers aen U Hoog Mog. bekent heeft gemaeckt het getal van *acht* Compagnien, ende op nader aenschrijvens van U Ho. Mog. in date den *drie en twintighsten* April, daer en boven op den *negenden* Mey beyde van 't voorsz Jaer noch ingebracht een Lyste van *vijfthien* gelijcke Compagnien, maer dat wy niet bevinden dat U Hoog Mog. by een positive resolutie hebben goedt gevonden dat de voorsz Compagnien-Mariniers, geduerende den Engelschen Oorlogh, om seer gewichtige redenen geintroduceert, souden continueren in een permanente applicatie tot den Maritimen dienst; oock in tijden van Vreede, ende als de bewegende oorsaken quamen te cesseren, mitsgaders mede niet dat deselve yeder moeten gebracht worden tot een perpetuel nomber van *hondert* Koppen, ende insonderheydt niet dat de Provintien gequalificeert souden zijn, om tot het uytvinden van 't equivalent van de voorsz suppletie eenige Compagnien onder te steecken of te licentieren, maer wel dat de voorsz Maritime Compagnien, geduerende der selver employ souden blijven onder de ordinaris Regimenten, sonder eenige alteratie ofte nieuwe belastingen, ende dat deselve souden versterckt worden uyt andere Compagnien op de repartitie staende: dat wy oock uyt de insichte, soo wanneer by de Heeren Staten van Hollandt eenige vacante namen ondergheſteecken wierden, des niette min de namen van deselve altoos hebben gebracht op den staet van Oorlogh tot den heedigen dagh, sonder dat by ons aen eenige Officieren deselve Compagnien lydende aenschrijvens is gedaen dan naer 't nemen van U Ho. Mog. resolutie in date den *vijf en twintighsten* September laestleeden, ende in conformite van deselve, belangende de cassatie gedaen om te recouvreren seecker overbetalinge, gedaen aen de Manieriers, ter somme van *negen en veertigh duysent drie hondert drie en dertigh guldens*; dat het wel waer is, dat de voorsz overbetalinghe by meergemelde Provintie U Hoog Mog. op den *elfsten* October laetstleden is aengeweesen, dat wy oock dienthalven op den *negende* daer aen volgende hebben geadviseert, maer dat ons bewust is, of en hoedane Resolutie U Hoog Mog. dienaengaende hebben gelieven te nemen, ende namentlijck of U Hoog Mog. de Heeren Staten van *Hollandt* hebben believen te qualificeren, om deselve over betalinge te vinden by cassatie van eenige Militie. Ende wat aengaet de licentieringhe van de Compagnien, om te balanceren de quotes van de andere Provintien, in ofte tegens het Regiment van den Heer Veldtmaerschalck *Wurtz*, ende de *vijfthien* Compagnien onder den Collonel van *Santen*, dat wy dienthalven wel bevinden dat U Hoogh Mog. by der selver resolutie in date den *vijf en twintighsten* September laetstleeden hebben goedt gevonden, dat uyt de geheele Militie indistinctelijck sullen uytsterven, ende in dier voegen successivelijck gelicentieert worden *een en twintigh* Compagnie, ende daer onder op de repartitie van Hollandt *veerthien*, ende dat albereyds *vijf* Compagnien op de Provintie van Hollandt voorgemelt zedert dien tijdt uyt den dienst ontslagen zijn, als namentlijck *Smits*, *Sangion*, *Oversteyn* by ons aenschrijvens in date den *vijfden* October daer aen volgende, ende die van wijlen den Capiteyn *Brandt*, ende die van den Heer van *Voorschooten*, door dooden ende avancement van haer Capiteynen respective vacant gevallen by aenschrijven als vooren van den *veerthienden*

den November, maer dat ons mede onbekent is, wat nader resolutie U Hoogh Mog. dien aengaende souden moghen genomen hebben, waer mede vertrouwende tot vernoegen bericht te hebben, sullen wy tot voldoeninge van het *tweede* lidt van U Ho. Mog. resolutie onder correctie, succinctelijck seggen, nademael de Militie van den Staet te voet ende te paerdt, niet alleen in de massa ende de nombre van dien, maer oock ten reguarde van yeder Compagnie in 't particulier is gereguleert by gemelte U Hoogh Mog. resolutie in date den *vijfthienden* September laetstleden, ende dat deselve resolutie ghenomen is op voorgaende advijs na rijpe deliberatie van de respective Bondtgenooten, na gehouden Conferentie tusschen de Bondtgenooten onderlinge, ende met gesamentlijcke concert ende goedtvinden van deselve, ende dat sulcks verstaen moet worden, daer door in onderlinge verbintenis tusschen de Bondgenoten geintroduceert te zijn, nademael mede geene Provintien eygener authoriteyt vermach te cassceeren eenigh Krijgs-volck in dienst ende eedt van de Generaliteyt zijnde, in de onderhoudingh van de welcke by de gesamentlijcke Bondtgenoten is geconsenteert, doch soude by verscheyde Resolutien, ende namentlijck die van den *eersten* November *sesthien hondert drie en twintigh*, den *negenden* February *sesthien hondert ses en twintigh*, den *achtienden* Augusty *sesthien hondert vijftigh*, mitsgaders d'opgevolghde practijcque, dat insgelijcks de Gouverneurs ende Commandeurs niet vermogen te differeren aen eenige ander aenschryvens, dan het gene geschiedt op 't goedtvinden van de gesamentlijcke Bondtgenooten, ende uyt den naem van de Generaliteyt, dat mede uyt soodanige separate cassatie niet dan groote inconvenienten komen te ontstaen, ende onder andere verswackinghe van Guarnisoenen, alteratie van Regimenten, en totale mortificatie van den selve, confusie in de Militie, ende dat die en diergelijcke ongemacken sich albereydts ter deser occasie openbaren, zijnde sulcks dat eenige Frontier-Steeden soodanigh van Militie daer door werden ontbloot, dat de Posten ten dienste van den Lande nae behooren niet konnen worden beset, ende metter daedt alle de Regimenten van de Fransche Natie sullen worden gedissolveert, dat derhalven de Provintie van Hollandt soude behooren te worden versocht, om met d'executie van de meergemelte licentieringhe te supercederen, ter tijdt ende wijlen by eenparigh goedtvinden van de samentlijcke Bondtgenoten ghedisponeert sal zijn, sulcks als ten dienste van den Lande geoordeelt sal worden te behooren, ons niet te min refererende in alles tot U Hoogh Mog. hooghwijs oordeel, sullen wy hier op ten spoedighsten te gemoedt sien U Hoog Mog. resolutie, om onse besoignes op den Staet van Oorlogh, die wy jegenwoordig onderhanden hebben, soo veel te beter te konnen regulen.

Hage, &c. In den Hage den *seventhienden* December *sesthien hondert acht en sestigh*, Was geparapheert *H. van Lochteren*, vt: Onderstont ter ordonnantie van den Raedt van Staten der Vereenighde Nederlanden, Geteeckent

G. van SLINGELANDT.

Daer op is 's anderen daeghs goedt gevonden te versoecken de Heeren van Hollandt, dat deselve met d'executie van de voorsz Licentieringe wilden supercederen ter tijdt ende wijlen toe / dat by eenparigh goedtvinden van de gesamentlijcke Bondtgenoten dies aengaende gedisponeert soude wesen / sulcks als ten meesten dienste van den Lande geoordeelt soude worden te behooren; ende is hier van Extract gesonden aen den wel-gemelten Raedt van State / om te strecken tot des selfs narichtinge.

Den Raedt schreef hier op den twintighsten, dat sy tot executie van haer Ho. Mog. Resolutie in date den achthienden deses / by de welcke haer Ho. Mog. nevens haer verstonden dat egene Provintie eygener Authoriteyt vermocht te casseeren eenigh Krijghsvolck in dienst ende Eedt vande Generaliteyt zijnde / d'onderhoudinge van de welcke by de gesamentlijcke Bontgenooten is geconsenteert / hadden geschreven aen de Gouverneurs ende Commandeurs / ende dat al hoe wel haer sentiment ende sincere intentie omtrent het voorsz poinct gecoucheert was in seer klaere / duydelijcke ende significante termen / by haer Missive in date den seventhienden, daer en beneffens / ende soodanighen de welcke in 't minste niet konden subject gemaeckt worden eenige interpretatie / de welcke souden schijnen te impliceren eenige prejuditie ten reguarde vande libertey ofte vryheyt in 't draegen vande consenten de respective Provintien competerende / insonderheyt als de voorsz haer woorden wierden geconsidereert met een particuliere relatie ende applicatie op de baerblijckelijcke ende ontwedersprekelijcke waerheydt / residerende in de nature vande saecken / waer over by de gemelde Missive aen haer Ho. Mog. wiert gedient van bericht ende advijs / nademael sy echter bericht waren dat wel licht jegens haer heylsame ende oprechte intentie soude mogen misduydt worden / de alleguatie van seecker Resolutie in date den achthienden Augusti festhien hondert vijftigh, soo hadden sy / al hoe wel *ex supra abundanti*, niet willen onderlaten by desen tot voorkominghe van soodanighe interpretatie / te verklaeren dat sy de voorsz Resolutie tot geen ander eynde hadden ge-employeert / dan voor soo veel deselve confirmatoir is van voorgaende Resolutie / daer by gerenoveert / ende over sulcx voor soo veel die Resolutie applicabel is tot een klaer suyver ende vrygedragen consent / ende sulcx tot soodanige Militie over de welcke de ghesamentlijcke Bondtgenooten met een onderlingh obligatie den anderen hadden verbonden / ghelijck sy in desen oordeelden gedaen te zijn door 't nemen van haer Ho. Mog. Resolutie in date den vijf en twintighsten September laestleden / ende geensints tot eenige Militie / waer toe de gesamentlijcke Bondtgenooten egeen consenten hadden ghedraegen / schreven wyders: dat zy by dese gelegentheyt / ende ter occasie van haer besoignes ende deliberatien op 't formeeren van den Staet van Oorlogh jeghens het aenstaende Jaer van haer debvoir / geacht hadden te versoecken haer Ho. Mog. praeallable Resolutie op de volgende poincten / ende namentlijck / of haer Ho. Mog. geliefden goet te vinden / dat de Mariniers aengenomen in gevolge van haer Ho. Mog. Resolutie in date den drie en twintighsten September festhien hondert vier en festigh, op den gemelten Staet gebracht souden werden / sulcx ende in voegen als tot noch toe was geschiet / ofte by Compagnien ter nombre ofte van soo

veel Koppen / als in de ghemelte haer Ho. Mog. Resolutie in date den vijf en twintighsten September ge-expresseert stont / ten anderen / of de Compagnien boven dien geaffecteert tot den Maritimen dienst / insgelijcx ghebracht souden worden op den meergemelden Staet / ter nombre van hondert Koppen / ende of deselve mitsdien verstaen wierden begrepen te sijn onder de dispositie van de Resolutie meerghemelt in date den vijf en twintighsten September: mitsgaders / hoedanigen getal van Compagnien haer Ho. Mog. souden goedt vinden ten dien dienst voornoemt te affecteren / Ten derden / nademael / haers oordeels / de Tractementen ende Soldyen vande Militie hier in haer respect behoorde esgual te sijn / sonder onderschept van ordinaris ofte maritime Militie / uytgenomen / voor soo veel de leste Militie effective in expeditie ter Zee / ende gheduyrende den tijdt wiert ghe-employeert / tot hoedanighe sommen de maendtlijcke Tractementen ende Soldyen vande respective Officieren ende Soldaten uytgetrocken souden dienen te worden.

De Missive was als volght / ende soude gesonden worden aen die van Maestricht, 's Hertogenbos; Bergen op Zoom, Sluys, Sas van Gent, Hulst, Emmerick, Orsoy, Breda, &c.

Aen de Gouverneurs, Commandeurs vande Guarnisoenen daer eenighe Compagnien van de Hollandtsche repartitie sijn geaffecteert.

Den Raede van Staeten.

ED. &c. Nademael geen ordres ofte aenschrijvens aengaende de Militie ende het geene daer van dependeert in 't ressort vande Generaliteyt vermoghen gerespecteert te worden, dan soodanighe die komen te deflueren uyt den naem ende van weghen de Generaliteyt, ende insonderheyt als die ordres ende aenschrijvens komen te tenderen tot cassatie ende licentieringe van eenige Compagnien, soo hebben wy goet gevonden U E mitsdesen te ordonneren, omme sich na 't geene voorsz is punctuelijck te reguleren, ende in ghevalle nu ofte namaels aen U E, ofte aen de Officieren daer in Guarnisoen leggende souden mogen toekomen eenige *Provinciale Ordres*, sonder gheaccompaigneert te sijn met onse Missivens uyt den naem vande Generaliteyt, dat U E ons daer van aenstonts advertentie sult hebben te gheven met oversendinghe van soodanige Provinciale ordres in originalia ofte by copye authentijcq, ende middeler wijle die voorsieninge doen, ten eynde alles gehouden worde buyten executie tot dat by haer Ho. Mog. ofte ons dienthalven nader sal zijn gedisponeert, wy hadden oock derhalven niet getwijffelt, souden aen ons kennisse vande aenschrijvinge ghegheven hebben aen eenighe Officieren aldaer in 't Guarnisoen gedaen by de Heeren van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt*, ende tot nader ordre de licentieringe vande Compagnien verhindert.

Ed. In den *Hage* den *twintighsten* December *sesthien hondert acht en sestigh.*

Over dit werck sijn de Heeren van Hollandt des anderen daeghs / Vrydagh den

den een en twintighsten, en Corps ter Vergaderinge van haer Ho. Mog. verscheenen / gelijck oock de Raeden van Staete en Corps. Aldaer heeft de Heer Raedt Pensionaris van wegen Hollandt in 't breede gheklaeght over de procedueren van den Raedt; datse hadden brieven geschreven aen de Gouverneurs ende Commandeurs der plaetsen / daer de selve Compagnien mochten sijn/ ten eynde sy de licentieringh derselve (door aenschrijvingh van Hollandt belast) souden beletten / immers niet pareren / op de aenschrijvingh van Hollandt. Ende gelijck dit was een werck gelijck oock in 't Jaer vijftigh was gheschiet/ daer op doenmaels volghde de belegeringh van Amsterdam, ende 't saiseren van de Heeren op Loevensteyn geset; soo wiert oock sulcx niet verswegen in dese harange van den Raedt Pensionaris; als of d'intentie van den Raedt scheen dergelijcke gedachten te hebben: niet ongetaxeert latende de Heeren die van wegens Hollandt in den Raedt waren: maer om sy dese aenschrijvingh mede scheenen te hebben geadvoyeert / maer sy allegeerden datse de Provintie waren afgesworen / ende moesten volgen d'ordre van den Raedt ende haer instructie. Waer tegen Hollandt seyde / dat yeder Provintie niet langer verbonden waren / als tot het eynde van hare consenten / ende datse den Raedt beswaerlijck hadden sulcx genotificeert / verwijtende die van Vrieslandt, datse hadden gecasseert in 't voorige Jaer haer vier Compagnien Mariniers / sonder daer van eenige kennis te gheven aen den Raedt / die van den Raedt versochtent in geschrifte. Tot breeder verlichtinge sal hier van insereren de volgende Notule by haer Ho. Mog. deswegen gedaen houden.

Extract uyt het Register der Resolutien vande Hoogh Mog. Heeren Staeten Generael der Vereenighde Nederlanden.

Veneris den *een en twintighsten* December *sesthien hondert acht en sestigh.*

DE Heeren Ordinaris ende Extraordinaris Gedeputeerden vande Provintie van *Hollandt*, hebben ter presentie van den Raedt van Staten *en Corps*, ter Vergaderinge verscheenen sijnde tot bericht van haer Ho. Mog. Resolutie van den *achthienden* deses, ende 't advijs van den selven Raedt van Staeten van den *seventhienden* daer bevoorens breeder daer inne vermelt voor af in den gront aengewesen, hoe dat deselve Provintie op voorgaende iterative instantien, resolutien ende aenschrijvinge van haer Ho. Mog. ende namentlijck die van den *achthienden* February, *een en twintighsten* ende *drie en twintighsten* April der verleden Jaers, ende meer anderen alle genomen ende gevolght op het wel gheraisonneerde advijs van den Raedt van Staeten, in date den *elfden* February voorsz boven den ordinaris dienst geaffecteert hadden *twintigh* Compagnien Maritime Krijghs-knechten, ende die geordonneert te completeren yder tot *hondert twintigh* Koppen, doende deselve 't elckens meest by het afsterven van eenighe Capiteynen tot het voorsz ghetal, in conformité van 't voorsz advijs, ende op ghevolghde Resolutien versterckren uyt andere Compagnien op haer repartitie staende, ende sulcx met mortificatie ende onderteeckinghe van de selve Compagnien, daer toe haer Ho. Mog. als sulcx noodighs is geweest, ende de voorsz

onder

onder te steecken Compagnien buyten *Hollandt* in Guarnisoen gelegen hebben, oock op voorgaende advijs van den Raedt van Staeten speciale Resolutie ghenomen, ende expres Patent afgesonden hebben om de voorsz te *mortificeren* Compagnien te doen komen in 't Guarnisoen, alwaer geplaetst waren die Compagnien by ofte onder de welcke sy ghevoecht ofte ghesteecken mochten worden, blijvende de gemelte Provintie van *Hollandt* in diervoegen altijdts belast met hare *juste Quote* in den Staet van Oorlogh tegens d'andere Provintien, soo als oock 't elckens van de voorsz *mortificatie* ofte *ondersteeckinge* aen den Raedt van Staeten advertentie is gegeven, sonder haer Ho. Mog. daer benevens mede eenige notificatie van dien ghedaen te hebben, als sulcx in particuliere executie van 't geene by haer Ho. Mog. generalijck is gedecreteert onnoodigh ende buyten gebruyck sijnde.

Ende nademael haer Ho. Mog. op den *vijf en twintighsten* September lestleden goet gevonden hebben, dat alle de voorsz Compagnien *Mariniers* tot op *hondert*, ende ordinaris Nederlandtsche Compagnien tot op *sestigh* Koppen souden worden gereduceert, soo hebben vervolgens niet alleenlijck de Heeren Staeten van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt*, maer oock den Raedt van Staeten des versocht geweest sijnde de noodige aenschrijvinge, soo aen de voorsz Compagnien *Mariniers*, voor soo veel die albereyts tot *hondert twintigh* Koppen, als boven, waren gesuppleëert, als mede aen alle de andere naer ordre ende stijle ghedaen; waer door dan de Compagnien by haer Ed. Groot Mog. tot de Maritimen dienst geaffecteert, die voor date van dien op de Staeten van Oorlogh uytgetogen geweest waren tot *ses en twegentigh* Koppen; als nu de Provintie van *Hollandt*, volgens de voorsz ghenomen Resolutie, maer konnende valideren tot *sestigh* Koppen, soo heeft consequentelijck de suppletie die te vooren maer bestonde in *vier en twintigh* Koppen, te weten van *ses en twegentigh* tot *hondert twintigh*, nu moeten ghedaen worden met *veertigh* Koppen over yder Compagnien, te weten van *sestigh* tot *hondert* Koppen; in voegen dat de Heeren Staeten van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt* eenige dagen daer naer de computatie latende maecken ten tijde dat sy albereyts *veerthien* vande voorsz *twintigh* Compagnien ghecompleteert, ende sulcx in gevolge vande voorsz Resolutie van den *vijf en twintigsten* September lestleden tot *hondert* Koppen gereduceert ofte ghebracht, ende voorts ordre ghestelt hadden, om de resterende *ses* Compagnien mede tot het selve ghetal te brengen, bevonden hebben dat sy ten dien fine noch quaemen te mortificeren of onder te steecken *drie* Compagnien yder van *sestigh*, ende *vijfthien* Compagnien yeder van *vijftigh* Koppen, als dan de Provintie van *Hollandt* ter saecke van alle de *Mariniers*, boven de gelt-somme ter dier oorsaecke op den Staet van Oorloge uytgetrocken, ende 't beloop soo van de Compagnien in *Mariniers* geconverteert, als van die geene, die tot suppletie van de selve als boven gemortificeert of ondergesteecken waren, (de voorsz *drie* Compagnien van *sestigh*, ende *vijfthien* van *vijftigh* Koppen, daer mede onder begrepen:) noch aengeslagen ende beswaert bleef met *drie hondert vier en seventigh* guldens *twee* stuyvers ter loopende Maent boven hare *juste Quote*, sulcx dat derhalven ende om de saecke effen te stellen, haer Ed. Gr. Mog. noch hebben moeten resolveeren tot retrenchement vande Compagnien Collonellen van hare Guardes met *vijf en veertigh*

 Kop-

Koppen, die by 't oprechten van de eerste *Mariniers* aen den Lieutenant Collonel van *Beaumont*, nu Collonel vande voorsz *Guardes*, als Commandeur van den *Briele* tot *Mariniers* toegevoeght sijn geweest, in voegen dat door 't mortificeren ofte onderstecken vande voorsz *drie* Compagnien van *sestigh*, ende *vijfthien* Compagnien van *vijftigh* Koppen, de Provintie van *Hollandt* eygentlijck maer gestelt ofte gebracht is op hare *juste Quote*, ende geensins daer beneden, soo als het schijnt by den gemelden Raedt van Staeten gevat ende gepresupponeert te wesen, daer inne dan het gantsche abuys ofte erreur schijnt te resideren, want sulcx vast staende, gelijck het selve demonstratief ende oock den Heer Tresorier Generael by eene specifiecque staet ende calculatie aengewesen is, soo en kan onder correctie de Provintie van *Hollandt*, niet sonder de uytterste onwilligheyt gevergt worden, dat deselve de voorsz Compagnien soude blijven aenhouden, ende sulcks boven hare *Quota* believen te betalen het beloop vande voorsz *drie* Compagnien van *sestigh*, ende *vijfthien* Compagnien van *vijftigh* Koppen, dat is *vijfthien duysent een hondert en tachtigh* guldens yder heere Maent meerder als sy geconsenteert hadden, ende eygentlijck schuldigh was vande vordere *veerthien* Compagnien daer van het notoir ende *in confesso* is, dat haer Ed. Groot Mog. volgens de meergeroerde haer Ho. Mog. Resolutie van den *vijf en twintighsten* lestleden by uytstervinge of licentieringhe hebben moeten worden ontlast, mitsgaders vande twee resterende, die ten versoecke vande Heeren Gedeputeerden van *Uytrecht* ende *Over-Yssel* tot laste van *Hollandt* genomen sijn, in plaetse vande *twee* Compagnien by deselve *twee* Provintien te licentieren ofte te laten uytsterven, wert alhier gheen verder bericht gedaen, dewijle dienthalven by 't voorsz advijs van den Raedt van Staeten geene controversie gemoveert wert, mits welcke dan haer Ed. Groot Mog. precieselijck gebleven sijnde binnen de palen van voorgaende ghenomen Resolutie, ende in conformité van deselve beswaert blijvende met haer *juste Quote* in den Staet van Oorlogh, naer proportie vande andere Provintien, in voegen als notoir is, ende by demonstratie calculatie is blijckende, soo komt haer Ed. Groot Mog. oock niet sonder bevremdinge te vooren, dat de selve van haer gedaene aenschrijvinge aen de Officieren de voorsz Compagnien leydende by Missive als voor heenen, ende naer ghewoonte aen den Raedt van Staeten notificatie ghegheven hebbende, den selven Raede daer omtrent van hare zijde mede niet naer gewoonte geprocedeert, ende gelijcke aenschrijvinge aen deselve Officieren gedaen heeft, soo als den gemelden Raedt weynigh weecken te vooren op gelijcke ontfangen notificatie aen de Officieren leydende de Compagnien van de Capiteynen *Smits*, *Oversteyn*, *Soignon Brandt*, ende den Heere van *Voorschooten* wel te rechte gedaen hadden, niet konnende begrijpen de poincten daer toe by 't voorsz advijs geallegueert eenighsins ter materie applicabel, ende veel min daer toe suffisant te sijn, want voor soo veel belanght de eerste allegatie, dat namentlijck den Raedt niet en bevint dat haer Ho. Mog. by een positive Resolutie soude hebben goet gevonden, dat de voorsz Compagnien *Mariniers* oock in tijde van Vreede, in eene permanente appicatie tot den voorsz *Maritinen* dienst souden continueren, soo bekennen haer Ed. Groot Mog. geerne tot geene permanente aenhoudinge van de voorsz *Mariniers* Resolutie te wesen, noch oock onder correctie sonder te subverteeren de

de fondamenten van dese vrye Regeringe ende deliberteyt vande jaerlijckse consenten genomen te konnen werden, maer meynen handt-tastelijck te wesen dat het in desen genoegh is, dat by de voorsz haer Ho. Mog. Resolutie van den *vijf en twintighsten* September lestleden, de Compagnien *Mariniers* met uytgedruckte woorden ghecontinueert worden op *hondert* Koppen, even ende op deselve wijse als de andere ordinaris Compagnien op *sestigh*, ende Collonels Compagnien op *tachtigh* Koppen by de voorsz Resolutie ghecontinueert sijn, sullende haer Ed. Groot Mog. alsoo weynigh haer consent draegen tot eene permanente aenhoudinge van de voorsz andere Militie als vande voorsz Compagnien *Mariniers*.

Even soo weynigh komt naer 't oordeel van haer Ed. Groot Mog. in consideratie de *tweede* allegatie, namentlijck, dat den ghemelden Raedt niet en bevint dat de voorsz Compagnien *Mariniers*, yder moeten gebracht worden tot een perpetueel nombre van *hondert* Koppen, dewijle het, als boven, genoegh is hare getal by de voorsz Resolutie van den *vijf en twintighsten* September lestleden gereguleert is op *hondert* Koppen, even ende in deselve termen als de andere Compagnien aldaer op de nombre van *sestigh* ende *tachtigh* Koppen gereguleert sijn.

Maer voor al schijnt de *derde* alleguatie van den gemelden Raedt, namentlijck, dat deselve niet en bevint dat de Provintien respectivelijck gequalificeert souden sijn om tot het uytvinden van 't Equivalent der voorsz suppletie eenige Compagnien onder te steecken, ofte te licentieren 't eenemael buyten propooste, dewijle den selven Raedt moet bekennen ende in 't voorsz advijs selfs immediatelijck daer by voeght, dat den Raedt wel bevint geresolveert te wesen dat deselve Compagnien souden versterckt worden uyt andere Compagnien op deselve repartitie staende; welcke woorden na haer eygentlijcken sin ende naer de opgevolghde practijcque hier vooren gheroert niet anders verstaen konnen worden, dan dat daer door de voorsz andere Compagnien noodtsaeckelijck moeten komen te verdwijnen ofte ghemortificeert ende ondergheſteecken te worden, als eene manifeste contradictie, ende selfs eene impossibiliteyt in de natuyre implicerende, dat de voorsz andere Compagnien aen de eene zijden souden gebruyckt worden, om de Compagnien *Mariniers* van *sestigh* tot *hondert* Koppen te suppleren, ende dat deselve onder andere Compagnien die tot soodanige suppletie waren gebruyckt, noch buyten dat, by haer selven in wesen soude konnen werden gevonden.

Gelijck het dan een notoir ende tastelijck abuys is 't gunt ten *vierden* schijnt geïmmueert te worden, namentlijck dat de Provintie van *Hollandt* sich van de voorgeroerde Compagnien souden willen deschargeren, om te recouvreren seeckere overbetalinge by deselve Provintie voor henen gedaen aen de Mariniers ter somme van *negen en veertig duysent drie hondert drie en dertigh* guldens, nademael als hier boven aengewesen is, de Provintie van Hollandt door de descharge niet eenen penningh kan komen te recouvreren, dewijl deselve daer door maer even gebracht wordt in hare *juste quote* tegens de andere Provintien, ende dat die gene die sijne volle *quote* betaelt, notoirlijck niet en recouvreert, maer is wel waer, dat by soo verre haer Ed. Groot Mog. haer door de voorsz over betalinge

 niet

niet seer geaccableert gehadt hadden bevonden, deselve wel lichtelijck haer noch boven hare quote soo merckelijck belast gelaten souden hebben, tot dat de voorsz Compagnien de eene voor ende de andere nae by succes van tijden souden hebben komen uyt te sterven, ende dat sulcx ten dien respecte de promptere descharge, oock geseydt kan werden te dienen tot verlichtinge van Hollandt, ende dienvolgende oock om eeniger maten wederom te compenseren de voorsz excessive overbetalinge by haer Ed. Groot Mog. gedaen.

Ende wat de vordere allegatien van gemelden Raedt belanght, daer op wert nochmaels voor gerepeteert gehouden, dat haer Ed. Groot Mog. haer van geene Militie ter werelt hebben gedeschargeert, daer inne sy directelijck of indirectelijck, voor lange ofte korten tijdt souden hebben geconsenteert.

Waeromme dan oock de gemelde Heeren van *Hollandt* met bevremdinge gehoort hebben, dat den gemelden Raedt huyden aen haer Ho. Mog. by Missive heeft genotificeert, dat deselve aen alle Gouverneurs ende Commandeurs in den Staet ghedepescheert heeft brieven *contremandatoir* van 't gheresolveerde van haer Ed. Groot Mog. en contremanderende het aenschrijvens by haer Ed. Groot Mog., in voegen als boven naer ordre, stijle ende gewoonte aen de Officieren der voorsz Compagnien leydende, afgesonden, ende te gelijck aen den Raedt volgens voorigh gebruyck genotificeert, mits alle welcke baerblijckelijcke redenen ende allegatien de gemelde Heeren van *Hollandt* versocht hebben, dat den gemelten Raedt haer voorsz gegeven advijs in originali mochte werden gerestitueert, om naer de ware gelegentheyt van de saecke geredresseert te worden, oock voorts gecontremandeert de beveelen aende Gouverneurs ende Commandeurs als boven gedepescheert ofte andersints ingehouden, by soo verre ende voor soo veel die noch niet afgesonden mochten sijn. Waer op gedelibereert sijnde is de saecke ten principale opgehouden tot morgen, en voorts goet ghevonden ende verstaen, mitsdesen te versoecken den welghemelden Raedt van Staeten, dat haer E. niet en willen laten afgaen, maer doen ophouden de brieven by haer E. gearresteert, om aen de respective Gouverneurs ende Commandeurs vande Frontier-plaetsen van desen Staet, over het subject vande licentieringhe der voorsz *seven en twintigh* Compagnien afgesonden te werden.

Het is niet vreemt / dat die buyten de Regeringe zijn / de saecken van Staet niet konnen begrijpen; de Staets persoonen selve konnen die dickwils niet begrijpen / want in effect een heeft den Raedt van Staten willen volgen verscheyde resolutien / genomen in den jare sesthien hondert vijftigh wanneer 't Hollandt soo krachtigh wierdt gegouverneert door den Stadthouder of Prins Willem van Orangie, welcke naderhandt by consent van de Provintien zijn niet alleenlijck vertreden geweest / maer oock door geschrapt ende genomen uyt het Register der Resolutien: Soo heeft dan den Raedt van Staeten eene ordre willen volgen / die vernietighe ende uytgedaen is. Hebben derhalven gepecceert in de forme. Ten tweeden, Wat de Materie aengaet: den Raedt van Staten heeft gesupposeert / dat Hollandt de andere Provintien heeft willen defrauderen / Hollandt daer van descharggerende / om d'andere daer mede te belasten / maer Hollandt heeft klaerlijck bethoont / dat sy niet een penningh

haer

daer mede heeft geopposeert. Gelijck uyt de resolutie welcke op Vrydagh den een en twintighsten December over die groote werck genomen is geweest / te kennen geeft ; volgens welcke souden werden gesupprimeert de Brieven / die den Raedt hadt geresolveert te schrijven aen de respective Gouverneurs ende Commandeurs der Frontier-plaetsen ; ende heeft den Raedt van Staten sich verexcuseert wegen de resolutie van de Staten Generael van den negenthienden December / by welcke sy gelast wierdt soodane ordre aen de Gouverneurs te geven ende af te senden / ende het ongeluck was / dat / wanneer dese Resolutie van de Staten Generael wierdt genomen / daer niet meer als een Gedeputeerde van Hollandt present was / die na alle apparentie naest by 't vuyr was / slapende / of daer geen acht op slaende / ende seyde om dieswil daer niet tegen. Gelijck oock in den Oorlogh / wanneer een Schildtwacht slaept / of quade Waght houdt / kan een Stadt of Leeger bederven / nemende daer omtrent quade opsicht / ende soo siet men / hoe qualijck de Gedeputeerden der Provintien doen / die sich absenteren / ende versuymen present ende aendachtigh te zijn in de Vergaderingh.

Maer Hollandt, komende des morgens en Corps in de Vergaederingh / heeft door de welsprekende omstandigheyt van den Heer Raedt Pensionaris sulcks gerepareert / ende occasie genomen / om weder in ghedachtenisse te brengen het gepasseerde van 't jaer sesthien hondert vijftigh, ende de Provintien voor te leggen haer partialiteyt ende Malicie, van den Prince te hebben geauthoriseert / om Hollandt te opprimeren / ende na d'oppressie met groote flatterye den Prince deswegen te bedancken / gelijck men sien kan in de Historie van 't jaer sesthien hondert vyftigh, ende in de Herstelde Leeuw.

Maer oock verwerpende / dat hier nae sy vergeten hebben / dat door d'Amnestie, ende het vernietigen van dese onderdruckende Proceduren, Hollandt weder in integrum, ende in haer vryheydt is gerestitueert geweest.

Kort / de secreete adherenten van den Prince / geloovende hem groot goedt te doen / hebben hem groot quaet gedaen / als Hollandt opwaeckende ende ophitsende / om in toekomende daer tegen te voorsien / ende sich tegen soodanige oppressien te versterken.

De Prins-gesinde in Vrieslandt ende Groeningen nu mede boven drijvende / deeden alles om Gelderlandt te diverteren / om door de pluraliteyt, Hollandt te mogen persuaderen ; schreeven derhalven d'een na d'ander aen die Provintie / scherpelijck reprimerende de proceduren van Hollandt, meer met woorden als reden / gelijck blijckt uyt de navolgende hare Brieven ;

Edele Mogende Heeren.

DE schadelijcke nieuwigheden, ende dangereuse maximen, by de tegenwoordige Regenten van de Provintie van *Hollandt* ende *West Vrieslandt* dagelijcks bedacht, ende gesmeet werdende, hebbende ons nu eenigen tijdt herwaerts geen kleyne bekommernisse aengebracht, in plaets dat wy verhoopt hadden, naer het slissen van ons eygen ende onser nabuyren Oorlogh, ten minsten voor een tydt langh een onbekommerde gerustheyt, als de aengename

name vrucht des Vreedes te ghenieten, ende of wel U Ed. Mog. geruftheydt ons niet minder wenschelijck is, als ons eygen, soo willen wy echter verhoopen, ende niet twijffelen, ofte deselve sullen van onse voorsz bekommeringe mede participeren, te meer, alsoo de oorsaeck van deselve u Ed. Mog. even seer toucheert, ende oock niet minder kan bekent wesen, waer uyt deselve, na hare wijdtberoemde wijsheydt ende voorsichtigheydt, de pernicieuse gevolgen lichtelijck sullen konnen voorsien, want wat staet meerder voor de samentlijcke Bondtgenoten te beduchten, als dat dien heyligen bandt van eendracht, waer door de maght van desen Staet, volgens des selfs loffelijck devijs, bestaet, wordt verswackt ende gekrenckt, waer door werdt deselve meerder verswackt en gekrenckt, als door onderdruckinge door den eenen Bondgenoot tegens den anderen ondernomen werdende? wat smaeckt meer na onderdruckinghe, als feytelijcken invoeringh van soodanige nieuwigheden, die tegens de soo onlangs, namentlijck in den Jare *sestien hondert een en vijftigh* op nieuws veraccordeerde recht van yeder Provintie in 't particulier, waer op de instructie van den Raedt van State expresselijck is geamplieert, ende daer in besloote Articul *een* dat in den selven Raedt sullen zijn begreepen, ende tot allen tijden daer inne compareren, plaetse en stemme hebben de Gouverneurs van de respective Provintien, daer deselve zijn ofte namaels mochten komen, waer tegens de Heeren Staten van Hollandt door hare resolutie van den *acht en twintighsten* September laetstleden directelijck aengaen, en het selve, sonder met eenige wettelijcke redenen te bekleeden, haren wille trotselijck voor reden gebruyckende, ende deselve ombangen met het gepretendeerde particuliere interest van hare Provintie, als of de andere Bondtgenooten stracks schuldigh waren, daerom tegens de fundamenteele wetten van desen Staet, hare loffelijcke Coustumen van Regeringe, waer by deselve haer, zedert het begin van dese Republijcque soo wel hebben bevonden, t'eenemael om verre te stooten. De voorsz onse ongerustheyt heeft ons doen gedencken op middelen, waer door de voorverhaelde geinteresseerde desseynen van Hollandt tot conservatie van onse ende andere Provintien Recht ende Privilegien mochten worden gestut ende voorgekomen, waer toe wy geen beters hebben konnen uytvinden, als de samentlijcke Bondtgenooten, als even veel daer by benadeelt, te noodigen ende te versoecken, om tot sulcken hooghnoodigen werck mede de behulpelijcke handt te willen bieden, gelijck wy desen tot dien eynde aen u Ed. Mog. ende diergelijcke aen de respective andere Leden van de Unie hebben afgesonden, niet twijffelende, of u Ed. Mog. sullen niet gedoogen, dat ter Generaliteyt yets prejudicabel worde geconcludeert voor soodanige Provintien, die reede een Stadthouder hebben verkoren, of namaels mochten komen te verkiesen.

Waer mede

Edele Mogende Heeren, beveelen wy deselve in Godes Heylige bewaringe. *Leeuwaerden* desen *twaelfden* December *sestien hondert acht en sestigh*. Onderstondt, U Ed. Mog. goede Vrienden, de Gedeputeerde Staeten van Vrieslandt, was geparapheert *B. van Nijsten*. vt. Lagerstont, ter ordonnantie van deselve, onderteeckent *Ab. Secr.* G. KUTSCH.

d'Opschrift

d'Opschrift was,

Edele Mogende Heeren, de Staten des Furstendoms *Gelre* ende *Graefschaps Zutphe*, of by absentie van haer Edele Mog. aen de Heeren derselver Raeden, &c.

ARNHEM.

Volght die van Stadt ende Landen:

Edele Mogende Heeren, Naburen, Bondtgenooten ende goede Vrienden.

U Ed. Mog. sal soo wel als ons bekent zijn, dat by de Heeren Staten van Hollandt voor eenigen tijdt in deliberatie is geweest, oock by een formele Commissie van den *twee en twintighsten* September laestleden, eenige Heeren Gecommitteerden uyt haer middel zijn gelastet, om overlegginghe te maecken van seeckere middelen, hoe de Provintie van Hollandt soude procederen, niet alleen soo wanneer d'een of d'ander der respective Provintien jegens haer gevattede maximen eenen *Stadthouder* ende *Gouverneur* quame te kiesen, maer oock de gekosene *Stadthouder* op hare Commissien t'introduceren in den Raedt van Staten; waer op den *acht en twintighsten* daer aen volgende haer schriftelijck Advijs mede door den Druck gedivulgeert, ingebracht, ende vervolgens oock het selve de Leeden van de Provintie is toegesonden, om daer op hare resolutie te vorderen, ende noch daer en boven by deselve Vergaderinge geordonneert door haer Gecommitteerden eenige Provintie, ende in specie van u Ed. Mog. Provintie in Conferentie te treeden, om deselve redenen ende motiven wel in te scherpen, ende haer (ware het mogelijck) mede tot dat besluyt te trecken; ende alsoo dit notoirlijck is een saecke van groote nieuwigheyt, ende voor de Provintien, niet alleene die tegenwoordigh *Stadthouders* hebben ten hooghsten præjudiciabel, maer oock by alle Provintien die de vryheyt hebben, in tijdt ende wijlen nae de Constitutie van hare saecken Stadthouders te mogen kiesen, geconsidereert moet worden van verren insighten, ende seer schadelijcke consequentie, principalijck geperpendeert werdende die by haer bygebrachte seer bedenckelijcke redenen, waer mede de Provintie van Hollandt hare sustenue soeckt te appuieren; soo hebben wy hier inne niet geheelijck mogen stille sitten, maer met de Heeren Gedeputeerden der Staten van Vrieslandt, als zijnde onse mede-Bondtgenooten, ende naeste gebuyren, daer over in Communicatie gekomen zijnde, hebben noodigh gevonden daer van de Gecommitteerde deser Provintie ter Vergaderinge van haer Hoog Mog. preallablement te adverteren, om voor te komen, ten eynde, conform d'intentie van Hollandt, geene prejudiciable resolutie, raeckende de sessie ende stemme van de Stadhouders in den Raedt van Staeten ter Generaliteyt moghte worden genomen, ende vervolgens oock goedt gevonden daer over specialijck aen u Ed. Mog. te schrijven, ende deselve te gemoedt te voeren, of deselve met ons niet sullen oordeelen dese gepooghde Vergaderinge expressselijck te strijden tegen de originele instel-

instellinge ende ordre op het Collegie van den Raedt van Staeten, by beyde instructien van de gesamentlijcke Bondtgenooten van den twaelfden April *vijftien hondert acht en tachentigh* gearresteert, ende den *achthienden* July *sesthien hondert een en vijftigh* gerenoveert ende ge-employeert, zijnde aldaer geintereert dese expresse clausule; *dat in den selven Raedt van State mede sullen zijn begrepen, ende tot allen tijden compareren, plaetse ende stemme hebben de Gouverneurs van de respective Provintien*; Ende op dat niet moghte geduydet werden alleen op de Provintien, daer deselve dies tydts waren zijn nominatum daer by gevoeght de woorden, *daer deselve zijn ofte namaels mochten wesen*. Het welcke verstaen moet worden de welmeyninge van de Provintien in dit poinct t'efficatieuser geexprimeert te hebben, om dat op seecker gemoveerde van de Provintien van *Vrieslandt* ende *Stadt ende Lande*, over de Gereformeerde instructie in 't stuck van de Patenten by gemeen concert ende conventie op den *een en twintighsten* Juny *sesthien hondert een en vijftigh* door een formele verklaringe is vast gestelt, *dat haer Ho. Mog. niet en verstonden door gemelte ordre op de Patenten, noch d' Articulen van d'Unie in eenigen deele te enerveren ofte te alteren*, noch oock d'instructie van den Raedt van State, voor soo veel deselve van de Stadthouders waren spreeckende, in 't minste niet te prejudiceren, gelijck oock zedert dien tijdt de *Stadthouders*, in functie wesende, in den voornoemden Raedt sonder yemandts tegenspreecken hebben gecompareert, ende het selve recht sonder gemeene bewilliginge van alle de Bondtgenooten, hun niet kan gecontroverteert ofte benomen worden; tegen welcken nu tegenwoordigh niet konnen nulliteren, noch behooren in consideratie te komen de redenen in voorgemelte concepte resolusie van Hollandt aengetrocken, *als dat de Provintien soo tot bestuyr van hare particuliere Regeeringe de Persoonen van Stadthouders goedtvinden te employeren, door het middel van deselve haer in den Raedt van State soude soecken te versterken, ende aldaer door haer gesag de andere Provintien, ende voornamelijck die van Hollandt, soo sterck in aental zijnde, souden konnen verkloecken, veel min dat sulcx soude strecken tot immunitie van de proportie die Hollandt sustineert, ten aensien van haer groote contributie, besonderlijck in dat Collegie te moeten hebben*, nademael deselve aldaer niet anders als in alle andere Generaliteyts Collegien (daer de Provintien *aequo jure*, ende als gelijcke Interesse in de gemeene saecke hebbende geadmitteert werden) konnen ende moeten worden geconsipercert. Gelijck de voorgemelte Provintie sich mede daer op niet kan beroepen, dat d'oude Instructien van den Raedt van Staten, ende namentlijck die van den *achtienden* July *sestien hondert een en vijftigh*, waer in voornoemde clausule, als boven gemelt, geinsereert staet, niet vast soude staen, terwijlen als noch soude fluctueren een Concept van een nieuwe instructie in den jaere *sesthien hondert drie en vijftigh* ten papiere gebracht, waer in soodanigh recht van de Provintien tot introductie van de Stadthouders in den Raedt van State niet en wierde gevonden, noch oock sulcks oyt de meeninge ende intentie van niemandt van de Bondtgenooten soude zijn geweest, om soodane gesagh door kiesen van *Stadthouders aen andere Provintien te geven, nae dat sy hun selfs de macht ende het recht om Stadthouders te kiesen hadden benomen*, als werdende baerblijckelijck het contrarie gedemonstreert, uyt voor aengetogene haer Ho. Mog. Resolutie van den *een en twintighsten* Juny *sestien*

sesthien hondert een en vyftigh, zynde veel meerder te gelooven dat de Provintie van Hollandt dies tijdes soodanige speculatie ofte desseynen van het *absoluit mortificeren der Stadthouders* niet en hebbe gehadt, noch doenmael gedacht op die precise gronden van reciprocatie in het acquireren van een stemme in den Raed van State, door het verkiesen van een Stadthouder, 't welck recht voornoemde Provintie ende alle andere, volgens de gemeene Unie als noch werdt open gelaten, waer inne oock de Provintie van Vrieslandt ende dese niet en reeckenen haer in 't besonder voor recht te zijn toegestaen, veel min dat het gebruyck van het selve haer soude konnen werden geontroverteert, vermits deselve om gewichtige redenen niet en konnen amplecteren de bewuste voorslagh van Harmonye by Hollandt voortgebracht, dewelcke veel meer gelijck een nieuwigheyt ende tegen de oude gronden van de Regeringe strydende, kan worden aengesien, als dat wegen de *non-acceptatie* van dien het voorige recht van de Stadthouders op de fundamenten van de Unie gesubverteert, ende hun wegh genomen soude werden, waeromme het oock seer bedenckelijck is, dat de Provintie van Hollandt sich opentlijck in deselve resolutie sich latet verluyden niet te konnen, noch sonder lesie van haer Hoogheydt te mogen gedoogen, dat een Stadthouder by d'een of d'ander Provintie gekoren, buyten haer vrywilligh consent in den Raedt van Staten geintroduceert soude werden, ende op een by haer vast te stellene resolutie, slechts op bekentmaeckinge aen d'andere Bondtgenoten sulcks metter daedt practiseren sonder selfs eenige overstemminghe hier in ofte andersints te gedoogen; het welcke ofte niet na feytelijckheydt ende notoir geweldt soude smaecken, ende occasie geven van dissolutie van de Unie, ende scheuringe van de Provintien, wy U Ed. Mog. in bedencken geven. Hebben alle het voorsz met het gene daer uyt noodtsaeckelijck volgen soude d'Ed. Mog. Heeren Gedeputeerde Staten van Vrieslandt, ende wy niet anders konnen considereren als notoire nieuwigheden, ondermynende de gronden van de oude Regeeringe, alleen op een presuppoost, om dat de sessie ende stemme van de Stadthouders in den Raedt van Staten incompatibel soude zijn met de particuliere Interesse van Hollandt, by de tegenwoordige constitutie van de Regeringhe, ende hebben daerom oock noodigh geacht U Ed. Mog. en de andere Bondtgenoten het selve te verthoonen, ende daer benevens deselve seer Vrundt-nabuyrlijcken te versoecken, dat sy de dangereuse desseynen van Hollandt willen gelieven tegen te bouwen, oock hun Heeren Gecommitteerden ter Vergaderinge van haer Ho. Mog. t'instrueren ende te gelasten dat dieswegen geene prejudiciable resolutie ter Generaliteyt genomen ende gearresteert en werde; ten eynde een yder van de Bondtgenooten soo tegenwoordigh Stadthouders hebben, ofte namaels verkiesen moghten hun recht ende Privilegien geconserveert; ende de gewoonlijcke cours van de Regeringe op de fundamenten van de Unie niet t'eenemael geturbeert ende gealtereert mochten worden. Waer mede eyndigende bevelen U Edele Mog.

Ed. Mog. Heeren, Nabuyren, Bondtgenooten ende goede Vrienden in Godes heylige Protextie. Groeningen den negenthienden December *sesthien hondert acht en sestigh*. Was geparapheert *Franciscus Junius*. Onderstont U

 Ed.

Ed. Mog. Nabuyren, Bondtgenooten ende goede Vrienden. De Gedeputeerde Staten van Stadt Groeningen ende Ommelanden. Lagerstondt, ter ordonnantie der selver onderteeckent

R. BUSCH, *Secret.*

d'Opschrift was,

Edele Mogende Heeren, de Heeren Staten van de Provintie van Gelderlandt onse Nabuyren, Bondtgenooten ende goede Vrienden. Tot

ARNHEM.

Den twintighsten is ter Vergaderinge geleesen de Requeste van Mr. Philips Doubleth, geweesen Ontfanger Generael der Vereenighde Nederlanden / houdende in effect / dat hy by iteratieve Resolutien van den Raedt van Staten was geordonneert / te voldoen soodanigen somme van Penningen / als den geweesen Commis Johan Breugel, buyten sijn Suppliants weten en kennisse op ordonnantie van den Raedt van Staten in den jare sesthien hondert ses en sestigh aen de nieuwe ongerepartieerde Troupes meerder betaelt hadde / als wel effectivelijck uyt de respective Provintien / volgens der selver gedraghen Consenten / ten sijne Comptoire waren gefourneert / waer door hy Suppliant in sijn particulier totaliter geruineert soude worden / daer nochtans de resolutien der defectueuse Provintien ten reguarde van de voorsz Consenten vry hooger quamen te monteren / als tot remplacement van de voorsz gediverteerde Penningen wiert gerequireert / gelijck uyt den Staet neven de voorsz Requeste gevoeght / nader gesien konde worden: ende nadien het een seer harde saecke soude zijn / dat hy Suppliant (sich met een onverdrooten yver ende arbeydt getrouwelijck ten dienste van het gemeen Vaderlandt / geduyrende soo veel jaren geoccupeert gehouden hebbende) geconstringeert soude worden tot fournissement van de Penningen / die by de voorsz defectueuse Provintien waren berustende / soo versochte hy ootmoedigh / dat haer Ho. Mog. goede geliefte mochte sijn / den tegenwoordigen Ontfanger Generael Jacob van Volbergen, tot invorderingh vande voornoemden restanten specialijck te lasten / ende t' authoriseren / ende de betalinge van dien by de voornoemde defectueuse Provintien met serieuse Brieven van recommandatie te doen faciliteren / mitsgaders den meergemelde Raedt van Staeten te disponeren / dat de betaelde Ordonnantien hem suppleerde in uytgift sijner reeckeningen gheleden soude moghen werden / onder presentatie van dienvolghens promptelijck te voldoen alle het geene / wat tot sijne laste verder gebracht soude konnen worden / ofte by Slot van reeckeninge schuldig soude mogen blijven: Waer op gedelibereert sijnde is de voornoemde requeste / ende den gemelde daer nevens gevoeghden Staet gestelt / in handen vande Heeren van Ommeren, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte saecke vande Griffie / om over 't voorschreve subject met ende nevens eenige Heeren Gecommitteerde uyt den voornoemden Raedt van Staete /

Staete/ by haer Ed. self te nomineren / in conferentie te treden ende daer van Rapport te doen.

Nu sal hier stellen de voornaemste Fransche saken van dit Jaer. In Januario recommandeerde den Ambassadeur Boreel seer yverigh de saecke van Candia; men oordeelde alhier ende gaf metter daet te kennen dat men daer in weynigh ofte geen interest hadde; hy schreef / dat den gewesen Heer Orateur Haga tot Constantinopelen, eertijdts aen haer Ho. Mog. Regeringhe inden tijdt van sijne Residentie / als oock na sijne wederkomste van Constantinopolen wel anders had gerepresenteert aen haer Ho. Mog. soo by brieven als by monde / stellende en houdende de conservatie van 't Koninckrijck Candia, buyten de dominatie van de Turcken / een vande grootste en considerabelste die raecken konde de ghemeene Christenheyt / en particulierlijck den Staet van haer Ho. Mog. in 't regard vande Nederlandtsche navigatie ende rijcken handel inde geheele Middelandtsche Zee/ Landen ende Staten daer aen en ontrent gelegen / want Candia onder de Venetianen sijnde / separeert het Turcx ghebiet ende Monarchie van den anderen / ende indien het gemelde Koninckrijck Candia quam vermeestert te werden door den Grooten Heer / soo soude alles wat hy nu besat in Europa / Asia / en Africa / t'samen geconnexeert / in een lichaem geformeert worden / tot incomparable grooter macht van die formidable Monarchie / ende om te bevorderen haer oudt ghedicteert desseyn ende voornemen tegen Sicilien ende Italien, &c. ghelijck als welgemelde Orateur Haha met vaste seeckere kennisse doenmaels had vertoont seer particulierlijck; ende alsoo den Heer Ambassadeur van Venetien geduerigh aenhielde by hem (Ambassadeur Boreel) om assistentie te hebben van haer Ho. Mog. als sijnde onder de meest geinteresseerde / soo versocht hy in onderdanigheyt dat de hooge Regeringe dese importante saeck geliefde in consideratie ende deliberatie te nemen / ende hem toe te senden een af of toestaende antwoort / daer mede hy ter eeren van den Staet den gemelde Heer Ambassadeur van Venetien in façon mochten bejegenen/ tot acquit van beleefthe yt tegen twee soo groote ende considerable Republiquen / maer daer van is niet gevallen.

Aenbelangende de geschillen tusschen die van Savoyen ende Geneve, heeft d'Heer Gedeputeerden Syndecq aen dit Hof d'Ambassadeur Boreel gecommuniceert sijne brieven ende advijsen / jongst ghekomen uyt Turin, uyt Switserlandt, ende van Geneve, ende onderricht hoe dat hare Gedeputeerden aldaer tot Turin in conferentie waren geweest met de Commissarisen van dien Hertogh/ doch dat sijn Hoogheyt altijts vast bleef staen ende persisterende op sijn pretensie vande Souverainiteyt &c. in questie / daer over de Gedeputeerde van Geneve niet geauthoriseert sijnde / om yets te konnen afstaen / ofte toegeven/ hadden ordre ghekreghen van Turin weder na Geneven te keeren / soo dat de saecken tusschen Savoyen ende Geneve in immers soo quade en periculeuse conjuncturen stonden / van eenighe beroerten ende Oorlogh tusschen beyde/ als voor desen; de Heeren van d'Evangelische Cantons hebben daer om een welgeformeerde ende serieuse Brief aen de Hertogh van Savoyen ghesch reven om die Hoogheyt wat beter t'induceren ende te disponeren / tot een redelijck verdragh tusschen den anderen ende tot Vreede vande reciproque Onderdanen.

Voorleden Saturdagh heeft sijn Majesteyt au Louvre in 't openbaer noch doen uyt deelen veele nieuwe Commissien te voet / die op tachtigh in 't ghetal vergroot wierden / ende uyt alle andere Provintien van dit Rijck wiert verstaen dat over al mede groote Trouppes aengenomen wierden.

De Heer Marquis de Bellefonds, ende den Heere Grave de Duras, die men aen 't Hof verwachtede uyt Vlaenderen, insgelijcks oock andere hoofden vande Franse Militie / souden nu andere ordre ghekreghen hebben van voor al noch inde geconquesteerde Nederlandtsche plaetsen te verblijven.

Een party van 't Guarnisoen van Betune, ende 't Regiment d'Auvergne heeft sich in dese vriesende tijdt in 't Velt begeven na ende omtrent Air, ende Sainct Omer.

Daer was ordre den ses en twintighsten December tot Rochelle aenghekomen van dit Hof / om met den eersten toe te maecken vijf à ses vande Capitaelste Fransche Oorlogh-schepen.

De Biscaysche Capers deden dagelijcx veel schade. De Koninck wiert geseght naeskomende weeck na Chantilly te sullen vertrecken / om aldaer te doen eene revue van 't Regiment van Monsieur le Daulphin, bestaende in achthien Compagnien.

Monsieur le Prince de Condé was ende bleef in Bourgoigne, om de Krijghsaecken inder Elsas, ende daer ontrent inde Duytsche Frontieren te dirigeeren ende waer te nemen; sijn Koninckliicke Hoogheyt den Hertogh van Orleans maeckte hem oock spoedigh gereet om tegen 't eynde van Februarij van Parijs te vertrecken naer Languedocq ende Roussilion, om aldaer het Fransche Leger als Generalissime te commanderen tegen Cataloigne ende Spaensche Provintien inde Pireneen, ende soude sijn Koninckliicke Hoogheyt vande Noblesse, ende veel voorname Officieren sterck gevolght worden / ende een aensienlijck Leger onder sijn Directie ende commando hebben; daer wiert in 't generael door alle Provintien van dat Rijck seer veel Soldaten aenghenomen soo te voet als te paert / ende den Adel wiert krachtigh ge-encourageert om Commissien van Compagnien te konnen versoecken ende verkrijghen: of als Volontairis d'aenstaende Compagnie by te wesen ende te volgen in dit voorjaer; veele nieuwe Commissien wierden oock dagelijcx uytgegeven / ende dan somtijdts oock weder ghe-retardeert op nader ordre in 't voorjaer te ghevent; 't welck de discoursen ende opinien verscheyden ende veranderlijck maeckte / wat men hier soude hebben te hoopen / 't sy een accommodement van Vreede / ofte eenen harden Oorlogh.

Ondertusschen continueerden de Biscaysche ende Oostendische Commissievaerders dagelijcx meer en meer te doen groote schaden aen de Fransche Navigatie / en uytlandtsche Commercien / daer onder de Nederlandtsche mede somtijdts veel quamen te lijden / en beschadight te worden / doch door de goede ordre van stercke Convoyen / die de Collegien ter Admiraliteyt daer tegen gewoon sijn te stellen / soo inde Canael insonderheyt / als op de West-Kusten van Vranckrijck sijn groote schade voorgekomen ende geremedieert.

De Heeren Gedeputeerden vande Provintie van Zeelandt hebben op den sesthienden ter Vergaderinge voorgedragen / dat de Francoisen dagelijcx meer ende

ende meer harde proceduren begonden aen te vanghen op de Onderdanen van den Staet der Vereenighde Nederlanden / ende daer nevens doen leesen seecker extract uyt het Register van den Agent de Glarges, raeckende het geene onlanghs tot Ruë, ressorterende / onder het Gouvernement van Montreul, eerst aen het Schip genaemt Catharina van Middelburgh in Zeelandt / de ingeladene Goederen ende 't Volck / en daer na noch aen een Schip van Hoorn is gepleeght ; ende dewyle dit saecken waren van dangereuse consequentien / ende directelijck strijdende tegens de Tractaten &c. sesthien hondert twee en sestigh met den Koninck van Vranckrijck solemnelijck ghemaeckt ende ghesloten / ende die daer heenen ginghen tot een notable Ruyne ende destructie vande Commercie ende Navigatie vande Ingesetenen deser Landen / ende vervolgens van den geheelen Staet / soo is na deliberatie goet gevonden daer over in vigoureuse termen te schrijven aen den hooghst gemelden Koninck / ten eynde sijn Majesteyt sorge geliefde te dragen dat die ordre mocht worden ghestelt op alle de Kusten ende Havenen van sijn Koninckrijck / in conformité vande voorgeroerde hare proceduren behoorlijck mochten werden gerepareert / den beschadighde hare goederen gerestitueert ende de perpetranten van die enorme feyten / andere ten exempel ende afschrick / vigoureuselijck gecorrigeert / ende voorts die voorsieninge gedaen / dat sulcx voor het toekomende niet meer moch komen te geschieden / ofte andersints dat hare Ho. Mog. souden moeten letten op middelen / al hoe wel ongaerne / om tegens soodaene violentien ende depredatien de voorsz Ingesetenen deser Landen te helpen protegeren / dat wijders den Heere Grave d'Estrades Extraordinaris Ambassadeur van Vranckrijck / door de Heeren van Gellicom, ende andere hare Ho. Mog. Gedeputeerden tot de Fransche saecken / ofte eenige uyt deselve versocht soude worden / dese haer Ho. Mog. goede ende salutaire intentie met dessels Brieven te willen helpen secondeeren omtrent den hooghstgemelde Koninck / wordende oock de Heer Ambassadeur Boreel aengeschreven / daer toe alle krachtige / ende efficatieuse devvoiren te contribueren.

Den twintighsten is de reyse van den Koninck na Chantilly verandert / ende soude aldaer geen revenue wesen.

Het Hof ende Militaire persoonen sijn aengelast haer gereet te houden / om op d'eerste beveelen te komen vertrecken / tot eenigh dessein 't welck seer secreet gehouden wiert.

Uyt het Arsenael vande Bastille wierden veel grove metale Stucken ghetrocken / ende gemonteert tot haer affuyten / insgelijcx acht ponds à battaux, om Rivieren met spoet te konnen passeren / ende sijn tot Parijs en andere naestgelegen plaetsen veel Karren / Wagens / ende Paerden gearresteert ende aengenomen / om alle 't voorsz te vervoeren (soo men seyde) Oostwaerts aen / in middels marcheerde veel volcx na Bourgoigne.

Men seyde dat den Koninck / de Koninginne / Monsieur le Dauphin, ende het gantsche Hof op over morgen of ten langhsten Maendagh naest komende / van Parijs souden vertrecken na Sainct Germain, maer dat den Koninck hem daeghs daer aen op de reys begeven soude tot een secreet dessein ; ende op dat sijn Majesteyts aentocht spoedigh sonder veel embaras mocht voort gaen / soo

 heeft

heeft tot een exempel aen alle Heeren van sijn gevolgh geseght / dat geen Karossen wilden mede nemen / alsoo sijn Majesteyt selfs geresolveert was te Paert te gaen. Hy verklaarde hem aengenaem te sijn dat Heeren van qualiteyt hem volghden / invoegen een yder hem daer toe gereet maeckte.

D'Heer Envoyé vande Vorsten van Lunenburgh heeft voor desen acces by den Koninck ghehadt / ende soo als men konde oordeelen uyt het ghelaet ende discoursen vande gemelde Heer Envoyé / soo geliet hy hem wat onvernoeght ende geretireert.

De Heeren Envoyés van sijn Vorstelycke Doorluchtigheyt van Brandenburgh hadden den negenthienden haer privé audientie gehadt by den Koninck 's morgens / ende des namiddaeghs by de Koninginne ende Monsieur le Daulphin, ende hebben d'Heer Ambassadeur Boreel laten weten / dat aldaer aengekomen waren; ghemelde Heeren Envoyés waren den Baron Pelnitz ende Meynertz, Conseiller.

Men verwachte noch dagelijcx tot Parijs meer andere Envoyés wegens de Princen Geallieerden van den Rhijn, om eenig accommodement voor te slaen / ende te bemiddelen tusschen de twee strijdende Monarchien / ondertusschen dat aldaer alles tot een harden ende grooten Oorlogh verveerdight wiert.

Namaels hebben de Heeren Envoyés van sijn Koninckliijcke Doorluchtigheyt van Brandenburgh na haer eerste audientie verscheyde Conferentien gehadt mette Heeren Ministers vande Koninck / daer van men den uytslach moest verwachten / gelijck mede tot dieselve saeke noch meer andere Envoyés verwacht wierden van weghen eenighe Keur- ende Vorsten uyt Duytslandt; D'Heer Envoyé wegens de Hertogen van Lunenburgh bleef noch eenigen tijt tot Parijs.

D'Heere Prince van Condé bleef altijt tot Dyon, den Prince van Vaudemont, Soon van d'Hertogh van Lorrayne is aen 't France Hof eenige korten tijt gheweest / ende versoeckende permissie om wederom na Nancy te moghen vertrecken / soude den Koninck geantwoort ende begeert hebben / dat hy sijn Majesteyt op d'aenstaende reyse wilden volgen.

Monsieur Frere du Roy soude blijven tot Sainct Germeyn, afwachtende aldaer sijn Majesteyts wederkomste / diemen seyde te sullen wesen naer een Maent absentie / of tegen 't eynde van February, als wanneer sijn Koninckliijcke Hoogheyt stont te vertrecken na Roussillon.

In February ontfingh d'Heer Ambassadeur Boreel haer Ho. Mog. brieves over de Roveryen der Fransse tot Rue, boven geroert. Daer over klagende aen d'Heer Grave de Lionne, om redres / en ordre voor 't toekomende van ende tegen soodane vuyle proceduren te mogen bekomen / heeft sijn Ed. d'Heer Ambassadeur daer op seer goedt antwoordt gegeven. Ende als sijn Majesteyt haest stondt om van St. Germeyn te vertrecken op sijn secrete reyse / so heeft hy terstondt hoogh-gemelte Brieven door sijnen Secretaris aen den Coningh doen overleveren neven sijn Memorie in handen van den Heer Grave de Lionne, die deselve aengenomen (soo geschiedt is) heeft in handen van sijn Majesteyt te stellen.

Hy heeft in de gemelde Memorie ende Brief aende Heer de Lionne mede

vermaen

vermaen gedaen van 't quaet voornemen van Hostiliteyt te doen door eenige Bayonneesche Sloepen / op ende tegen de Nederlandtsche Koopvaerders tot Bayonne inde bocht tot St. Sebastiaen, ende op de Kusten van Biscayen / ende heeft sijn E. over alles met den Koninck gesprocken en aen d'Heer Boreel belooft / dat op alles goede ordre soude worden gestelt / mede dat den Koninck aen haer Ho. Mog. soude antwoorden / op de brieven van den sestienden January voorsz.

Op den acht en twintighsten quam tot Parijs tydinge door een expres Courier afgesonden van Weenen, hoe den Keyserlijcke Prince aldaer overleden was.

d'Heeren aenwesende Envoyés continueerden noch dagelicks hare conferentien en visiten met de Heeren Ministers van 't Fransc Hof / ende men hoorde uyt dese Heeren dat daer apparentie soude zijn / den Coningh de voor desen gestelden term van de Maent Martius te sullen prolongeren tot den Mey toe naestkomende.

Den Coningh is op den tweeden February met en groot gevolgh vertrocken na St Germeyn en Laye, passeerde door Bous de Bouloigne na Charanton, alwaer ten drie uren namiddagh aen quam / en vertrock soo voorts nae Brie Comte Robart, de eerste bestelde route van daer is tot Mauly / maer nu dorst men seggen / dattet secreet dessein was op la Franche Comté.

Daer zijn geen Heeren Ambassadeurs Residenten &c. sijn Majesteyt op de reys gevolght; men seyde oock van yets te verrechten in Lorreinen.

Den tienden hadt men tot Parijs van des Koninex reyse na de Fransé Comté de Boirgoigne alnoch geen andere seeckerheyt / als alleen dat seer spoedigh avanceerde / sonder ophouden ende veel Krijghs-volck na die Quartieren van Boirgoigne ende Lorreyne dagelicx meer ende meer volchden en aentrock / en na de discoursen liepen souden eenige Spaensche Troupes tot Dole ende andere Steden ingenomen wesen / ende dat aengesien soude wesen op Salines Besançon, ende eenige andere Plaetsen.

De drie Heeren eerste Ministers sijn den Koninck niet gevolght / maer tot Parijs gebleven / soo dat de communicatien deselve ende conferentien met d'Envoyes uyt Duytslant dagelicx continueren / ende haren voortgangh hadden.

Monsieur Frere du Roy bleef tot Parijs, gelijck oock d'Heer Marschal de Turenne, ende tot de dagelijxe expeditien vande publique affaires omtrent den Koninck sijne Majesteyt gevolght op de reyse na de Fransche Comté d'Heeren Marquisen de Louvoy ende Berny.

Aen d'Ambassadeur Boreel.

d'Heer de Lionne heeft belooft dat over de klachten vervat in haer Ho. Mog. brieven vanden sestienden January verleden / na Montreuil soude worden geschreven aen den Gouverneur aldaer / op dat het Hof te recht geinformeert wesende over de vuyle Roveryen door de Lantlieden van Rue gepleeght aen twee Nederlandtsche Koopvaerdy-schepen / daer tegen soodane moghte stellen

stellen als tot contentement van u Ho. Mog. ende straffe vande misdaders geven souden.

Trécbers grands Amys, Alliez & Confaederez.

AYant pris depuis quelques jours la resolution de faire nous méme en personne une coursse le mois prochain pour un expedition de guerre, il nous a semblé qu'a cause de la grande relation, qu'ont tousiours les actions des Armes avec les negotiations de paix, ou pour avancer cellecy, ou pour la reculer; la bien seance en la raison nous convient fortement a communiquer sans dilay nostre dessein & ses motifs à tous les Princes & Potentats nos bons Amys & Alliez, & comme dans ce nombre vous tenez un rang principal, nous vous dirons en premier lieu, que nous faisons estat de partir d'icy le premier jour du mois prochain, & d'aller dans la Franche Comté à la teste d'un corps d'Armée, pour tascher nous y emparer de quelques postes; quant aux motifs, que nous on porté a prendre cette resolution nous en avons en deux principaux; le premier, & sans doute le plus important a esté de vous donner plus de moyen par cet expedient, si nos Armes y sont heureuses, de disposer les Espagnols à la paix, à laquelle ils ont une si invincible aversion, qu'ils n'ont pas mesme voulu consentir a la traitter, ayant desia ou par negligence, ou artificieusemant soubs divers pretextes laissé couleur cinq mois d'un temps fort precieux de sept, que nous avions accordez, & qui pouvoient estre employes si utilement, sans vouloir convenir du lieu de l'Assemblée; chose assez indifferente de soy, & sur la quelle d'ailleurs on peut dire qu'ils ne sont pas entenduz leurs mesures, bien loin d'avancer l'accord avec nous, qui sommes leur partie, ou avec les mediations qui ont de l'interest à ce choix, pour leur propre commodité, car en mesme temps qu'ils ont faict declarer à nostre St. Pere le Pape avecq une fermeté & une hauteur, comme des Conquerans, qu'ils ne la traitteroient jamais qu'a Rome, ou à Venize, ou aux Pirenées: Le Marquis de Castelrodrigo, muny, à ce qu'il dit, d'un plein pouvoir, a escrit au Ministre de sadite Saincteté, qui est sur le Rhin, qu'il choisit la Ville Imperiale d'Aix la Chapelle; que nous avons d'abord acceptée, quoy qu'avec une doubte bien raisonnable, que ledit Marquis ne soit désavoué a Madrid, n'estant guere a croire, que la Couronne d'Espagne a voulu de cette sorte imposer à sa Majesté par une ferme declaration de ne vouloir point traitter en ces quartiers de deça, & que dans le mesme temps son pretendu Plenipotentiaire declare qu'il y traictera. Nous avons doncq pensée, que pour reveiller nos Ennemis de leur Letargie, ou dans leur procéder Artificieux leur mieux inspirer le desir de la paix, que les pertes qu'ils ont fait la Campagne passée, n'ont peu encore leur donner suffisamment; Nous devions mespriser & pour nostre propre personne, & pour nos troupes toutes les rigueurs de la saison, & toutes les incommodites d'un si penible voyage pour les jetter, s'il est possible, par quelque nouveau progres de nos Armes dans un plus pressant besoing de cette paix qu'ils rejettent avec tant d'opiniastreté, & donner lieu au zele que vous avez pour le Repos publicq d'agir supres d'eux avec plus d'efficace, & plus d'utilité pour l'avancer, & ne le pas hazader & commettre aux nouveaux evenements de guerre de

la Cham

la Campagne prochaine: De second motif principal que nous avons eu, regarde nostre propre seureté, & partant ne peut estre desapprouvé de qui que ce soit, s'il veut juger equitablement des choses: Nous avont aporis, que l'Ambassadeur d'Espagne, Resident à la Cour de Vienne, non contant d'avoir porté l'Empereur a commencer au premier jour de l'an un grand armement, soubs pretexte que touts les autres Princes de l'Empire arment aussi, apres ce premier pas fait solliciter vivement ledit Empereur pour le porter a envoyer au printemps une Armée contre nous dans le Duché de Bourgoigne, pour tascher d'y faire une diversion de nos forces qui les empesche de pouvoir agir aux Pays Bas, & quoy que nous esperions, que ce Ministre ne viendra pas au bout de sa negociation, & que l'Emperer voudra inviolablement, comme nous, conserver en son entier le Traicté de Westphalie, qui a estouffé un feu, qu'on n'avoit peu esteindre dans l'Empire durant trent ans, neantmoins la prudence & la bonne politique ne nous permettant pas de mespriser tout a fait les menées artificieuses dudit Ambassadeur d'Espagne, il nous a esté en quelque facon indispensable pour nostre propre seureté, comme nous venons de dire, d'aller au devant de ce mal pour nous en garantir, en taschant avant l'arrivée de la belle saison d'occupér des postes dans la Franche Comté qui ne laissant ay l'entrée cussi ouverte qu'elle pourroit estre autrement dans nostre Duche de Bourgoigne, ny la commodité & les moyens de nous y venir attacquer.

Un troisiesme motif accessoire que nous avons eu, quoy que bien esloigné de la force & de la consideration de deux autres, a esté pour faire cognoistre a toute l'Europe la sincerité avec laquelle nous aviont offert, il y a desja cinq mois, une suspension d'armes reciproque de toutes entreprises sur les places fortes, de part & d'autre, jusqu'a la fin de mars, & pour reprimer sur cette matiere la petulance du Gouverneur de Flandres, lequel empoissonnant tout ce que nous presentons de remedes aux maux de la Chrestienté, pour les guerir sans dilay, s'ait for satisfait soy mesme d'escrire a divers Princes, & de faire debiter en touts lieux par ses emissaires, que la France en cett' offre se mocquoit de tout le monde, que cette suspension s'eitoit Dieu mesme, qui l'avoit faite, & qu'en fin qu'il ne voyoit pas, par quelle raison il devoit recevoir par grace ou interposition, ce que le temps & la saison luy donnoit, & que la guerre méme ne luy pouvoit oster; Et pour dire vray, s'il avoit medité quelque entreprise ou surprise de nos places, a la faveur des glaces, pendant l'yver, il y a eu raison de ne se pas lier les mains a ne pouvoir l'executer mais comme il n'y a rien paru jusqu'icy de sa part, qu'un assez mediocre dessein de surprendre le Chastelet, pour lequel il avoit fait des præperatifs d'eschelles, & de petards a Chambray, & qu'il luy a manqué, ce sera maintenant a luy en cas que nos armes soyent plus heureuses dans la Franche Comte, a voir comme il pourra ce justifier aupres la Royne sa Maistresse, de ce que sa temerité ou son improdence auront cousté au Roy son Fils, lors qu'il a rejetté un moyen infaillible de mettre durant sept mois toutes les places d'Espagne dans une entiere seureté, se contentant au lieu de quelque chose plus solide, pour le bien de la paix, de faire des declamations qu'il croit bien Patheutiques pour prouver aux Esprits imbecilles la justice, qu'il y auroit de cesser une guerre entreprise contre un pupille de six ans, remettre (dit il) toutes choses au premier

mier Estat, & renvoyer la decision des differents a un jugé competent. Cependant pour faire non seulement connoistre a toute la Chrestienté, mais en convaincre le Marquis de Castelrodrigo luy mesme, que dans l'expedition pour laquelle nous allons marcher, nous n'avons pas dessein d'apporter un nouvel obstacle a la paix, mais plûtost d'y faire naistre des plus grandes facilitez dans l'esprit de nos parties, nous vous declarons que quelque succes qu'ait nostre Course & quelque avantage que nous y puissions t'emporter, si nous y emportons aucuns, ce qui demeure tousjours incertain en des affaires & des desseins de cette nature, nous n'en pretendons pas pour cette raison des plus hauttes, où plus advantagieuses conditions de paix que celles dont nous avons offert, de nous contenter jusques à la fin de Mars, c'est à dire que les Espagnols nous cedent en bonne forme les seules conquestes, que nous fimes en trois mois de temps la Campaigne derniere, ou qu'ils nous en donnant l'equivalent, en la maniere dont nous nous sommes desja expliquées à vous; & de cette declaration qua nous faisons avec grande sincerité on en peut tirer une consequence infaillible (que nous estimens nous estre honorable & fort glorieuse) que est, que de ce voyage, que nous allons faire avec diverses incommoditez & fatigues, qui ne se peuvent eviter en cette saison, nous ne tirerons (si les Espagnols veulent profiter de vostre bonne intention) aucun autre fruict, que celuy de nous estre appliquez a cercher des moyens plus prestants, pour les disposer a la paix; Puis qu'il se voit que nous voulons bien renoncer par avance à tout autre sorte d'utilité qui nous en pouriroit revenir: Cependant nous prions Dieu, &c. Escrit à St. Germain en Laye, le 22 jour de Janvier 1668.

Vostre bon Amy, Alliée & Confæderé,

Signé.

L O U Y S.

plus bas,

de LYONNE.

Seer waerde groote Vrienden, Geallieerden ende Bondtgenooten.

HEbbende voor eenige dagen de resolutie ghenomen, omme selver in persoon een tocht te doen in de toekomende maendt tot een expeditie van den Oorlogh, soo heeft het ons goedt gedacht ter saecke van de groote relatie die de actien van de Wapenen altijdt hebben met de handelinge van de Vrede, ofte om deselve te doen advanceren, ofte te doen reculeren, wy oordeelen seer billick ende redelick, omme sonder uytstel ons desseyn, ende wat ons daer toe moveert, te communiceren aen alle de Princen en Potentaten onse goede Vrienden ende Geallieerden, ende alsoo onder derselver getal U Ed. hebben de principaelste rangh, soo sullen wy U eerstelijck seggen, dat wy staet maec-

maecken omme op den eersten der toekomende Maendt van hier te vertrecken, ende te marcheren in 't *Fransse Compté* in 't Hooft van een Armée, omme ons aldaer van eenige posten te verseeckeren, wat aengaet de redenen die ons beweegt hebben dese resolutie te nemen, daer zijnder twee de voornaemste, de eerste, ende ontwijffelijck de importantste is geweest, omme u door dit expedient beter middel te geven, (indien onse Wapenen aldaer geluckigh zijn) omme de Spanjaerts te disponeren tot een Vrede, waer van sy soo een onversettelicke teghenheydt hebben, dat sy selfs niet hebben willen consenteren tot de handelinge van dien, hebbende alrede, ofte door negligentie, ofte met voorbedachtheyt onder verscheyde pretexten laten verlopen *vijf* maenden van een soo kostelijcken tydt van seven maenden, die wy geaccordeert hadden, ende die ge-employeert hadden konnen werden tot groote nuttigheydt, sonder noch eens te willen over een komen van de plaetse der t'samen-komste, een saecke van sich selven seer indifferent, ende waer op men segghen kan dat niet en zijn ghedisponeert, jae seer verre om sich met ons te accommoderen, die haer parthye zijn, ofte door de mediatien die haer interest in dit geval hebben, tot eygen commoditeyt, waer op den selven tydt als sy hebben doen verklaeren aen onsen H. Vader den Paus met een hooge versekeringe als Conquerenten, dat sy noyt souden tracteren als tot Romen ofte tot Venetien, ofte in de Pirenéen, heeft den Marquis de Castelrodrigo hier toe, soo hy seyde, gemaghtight aen den Minister van sijne Heyligheydt, residerende op den Rhijnstroon, geschreven, dat hy verkoos de Stadt Aken, dat wy oock aenstondts hebben geaccepteert, hoewel met rechtveerdige twijffelinge, of den voorsz Marquis hier in tot Madrid niet soude werden gedisadvoueert, zynde niet wel te gelooven, dat de Kroon Spaignen soude hebben gewildt op dese wijse sijne Majesteyt opdringen door een vaste verklaringe, dat in dese quartieren niet en wilde tracteren, ende dat op den selven tijdt zyn ghepretendeerden Plenipotentiaris soude verklaren aldaer te willen tracteren; Soo hebben wy gedacht onse vyanden van hare Letargie te doen ontwaecken, ofte in haer artificiele proceduren haer te beter te inspireren het verlangen na een vrede, het verlies dat sy gehadt hebben in de laetste Campagne, haer als noch niet genoeghsaem heeft konnen doen, wy moeten betrachten soo voor onse eygen persoon, als voor onse Troupes, de rigoureusheydt van het saisoen, ende alle de incommoditeyten van een moeyelijcke Voyagie, omme (soo 't mogelick is) haer door eenig men progres van onse wapenen te brengen tot een grooter noodtsaeckelickheyt van dese Vrede, die sy nu soo opiniaterlijck verwerpen, ende plaetse te geven aen den yver die U E. hebben voor de gemeene ruste, omme deselve krachtiger te konnen uytvoeren met meerder nuttigheydt, ende deselve niet te hazarderen ende te stellen aen de nieuwe uytkomsten van den Oorlogh van de naeste Campagne.

De tweede principale motive die wy gehadt hebben, raeckt onse eygen verseeckeringe, ende en kan daerom niet gedisaoprobeert werden, van wie het het oock zy, indien men onpartydigh van de saeck wil oordeelen; Wy hebben verstaen dat den Ambassadeur van Spaignen residerende aen 't Fransche Hof tot Weenen, niet te vreden zijnde den Keyser daer toe gebracht te hebben, dat hy met den eersten dagh van 't jaer heeft aengevangen een groote Krijghs-rustinge, on-

ge, onder pretext dat alle de andere Princen van 't Rijck oock armeerden, nae dien eersten stap gedaen te hebben, als noch seer sterck aenhoudt by hooghst-gedachten Keyser, om hem te bewegen dat hy tegens de Lente een Armée tegens ons affende nae Bourgondien, omme aldaer te trachten een diversie te maecken van onse machten die haer verhinderen om te konnen ageren in de Nederlanden; ende hoewel wy vertrouwen dat desen Minister niet en sal komen tot het ooghmerck van sijne negotiatie, maer dat den Keyser, gelijck wy onverbreeckelijck in sijn geheel sal laten blijven het Tractaet van Westphalen, waer door gebluscht is een vuyr dat men in 't Rijck in *dertigh* Jaren niet hadde konnen uytbluſſchen; echter de wijsheydt ende politijckheyt ons niet toelatende van t'eenemael te misprijsen de artificieuse aenleydinge van gemelten Ambassadeur van Spaignen; Soo heeft het selve eenighsints indispensabel geweest aen onse eygen verseeckeringe, gelijck wy geseydt hebben, dit quaet te sullen voormen om ons te guaranderen, sullende voor 't aenkomen van 't goedt saisoen soecken te occuperen eenige posten in 't *Fransche Compté*, dewelcke den ingangh soo bloot ende open niet sullen laten als die anderſints wel soude zyn, in ons Hertogdom van Bourgondien, nochte de commoditeyt ende middel niet om ons daer te komen attacqueren.

Waer by komt een derde motif dat wy gehadt hebben, hoewel verre na soo krachtigh niet als de *twee* andere, dat is, omme aen gheheel Europa te doen sien de sinceriteyt met dewelcke wy aengeboden hebben al voor vijf Maenden geleden, een stilstandt van wapenenen ter wederzyden van alle entreprinses op stercke Plaetsen van d'een en d'ander Plaetse, tot op den laetsten Marty, ende om op dese materie te reprimeren de petulancie van den Gouverneur van Vlaenderen, dewelcke vergiftende alle de remedien die wy presenteren totte quale van de Christenheyt, omme deselve sonder uytstel te genesen, hem selven heel wel voldaen houdt mettet schrijven aen verscheyde Princen, ende in alle Plaetsen door sijne uytgesondene te doen uytstroyen, dat Vranckrijck met dit te presenteren met al de wereldt spotte, dat dese stilstandt van wapenen Godt selve was die deselve gemaeckt hadde, ende eyndelijck dat hy niet sien konde; om wat redenen hy soude aennemen, door gratie ofte door interpositie, het welck den tydt en saisoen hem gaf, ende den Oorlogh selfs hem niet en konde benemen: ende om de waerheyt te seggen, indien hy gemediteert hadde eenige entreprinse ofte surprinse op onse Plaetsen; by het faveur van het Ys, geduyrende de Winter, soo heeft hy groote redenen gehadt van hem de handen niet te laten binden om 't selve te executeren, maer dewijle van sijne kant daer van tot noch toe niets en is gebleecken, als alleen een seer geringh desseyn om een Casteel te overvallen, waer toe hy gemaeckt hadde een preparatie van Ladders en Petarden tot Camerick, ende echter hem is misluckt, nu sal het op hem aenkomen indien onse Wapenen geluckiger zijn in 't *Fransche Comté*, om toe te sien, soo hy hem selven by de Koninginne sijn Meestresse sal justificeeren, van 't gene sijne bloohertigheyt ofte imprudentie gekost hebben aen den Koningh haren Soon, als hebbende verworpen een infaillibel middel om in *seven* Maenden alle de plaetsen van Spaignen te stellen in volkome seekerheyt, sig te vreden houdende, (in plaetse van bequamer saecken tot vorderinge van de Vrede) alleenlijck

met-

met declaratien te doen, die hy gelooft seer eygen te zijn, om aen de swacke gemoederen te proberen de rechtmatigheydt die daer is) omme te doen cessseren eenen Oorlogh, aengevangen tegens een pupille van *ses* Jaren, te herstellen (seght hy) alle dingen in haren voorigen standt, ende decisie van de differenten te renvoyeren aen een Competenten Rechter; Ondertusschen omme niet alleen te kennen te geven aen de gantsche Christenheyt; Maer oock, omme den Marquis de Castelrodrigo selfs te overtuygen, dat in de expeditie waer na toe wy hu marcheren, wy geen desseyn hebben een nieuw obstakel toe te brengen aen den Vrede, maer eerder daer uyt te doen spruyten veel grooter faciliteyt in 't gemoedt van onse perthy, soo verklaren wy aen U, het zy wat effect desen onsen optocht sal mogen hebben, ende wat avantage wy daer by souden moghen wegh dragen, indien wy eenighe wegh dragen, dat nochtans onseecker blijft in saecken ende desseynen van dese natuyre, wy dieswegen niet en pretenderen, hooger nochte avantagieuser conditien van Vreede, als die gene die wy hebben aengeboden ons te sullen contenteren tot het eynde van Maert, dat is, dat de Spaensche ons in goede forme cederen, alleenlijck de Conquesten die wy gedaen hebben in *drie* maenden tydt in de laetste Campagne, ofte dat sy ons daer voor geven een equivalent, op sulcke wijse, als wy ons dien aengaende aen U alreede hebben ge-expresseert, ende uyt dese verklaringhe die wy doen met groote sinseriteyt, kan men een infaillible consequentie trecken, (dewelcke wy achten ons eerlijck ende seer glorieus te zijn) welcke is, dat van desen tocht die wy gaen doen, met veele ongelegentheden ende fatiguen, die in dit saisoen niet konnen werden ghe-eviteert, wy niet sullen trecken (indien de Spaensche willen profiteren van onse goede intentie) eenige andere vrucht, als die, van te gaen soecken de meeste presserende middelen omme deselve tot een Vrede te disponeren, om dat men siet dat wy wel willen renuncieren by avance aen alle andre soorten van profijt dat ons soude mogen toekomen; Ondertusschen soo bidden wy Godt, &c. Geschreven tot St. Germain en Laye, den *twee en twintighsten* dagh January *sesthien hondert acht en sestigh.*

Uwen goeden Vriendt ende Bondtgenoot,

Geteeckent

LOUYS.

Lager stondt,

de LIONNE.

By dese protestatien om te vereenigen / quam d'Ambassadeur d'Estrades op den thienden alhier oock bekent maecken / dat den Coninck voor sijn Ambassadeur Extraordinaris / ende sijn tweede Plenipotentiaris tot de handelingh vande Vrede genoemt had Monsieur Colbert, Meester der Requesten / ende dat hy vertrecken soude om sich met de grootste blijt te begeven na Aix la Chapelle, soo rast hy de passepoorten / dienen voor hem van den Marcquis de Castel

stel Rodrigo versocht soude ontfangen hebben / en selfs dat van den tijt die den voornoemde Marcquis hem soude doen weten / om hem selfs ter voornoemde plaetse van Aecken te begeven / sijn Majesteyt aldaer oock soude doen vinden een van de Officiers van syn Kroon / met de qualiteyt van sijn Extraordinaris Ambassadeur ende eerste Plenipotentiaris / ende ingeval den voornoemde Marcquis macht had te subdelegeren, gelijck men sulcx uyt gaf dat den voornoemden Heer Colbert, over sulcx geen difficulteyt soude maecken met dien Persoon te handelen / aen de welcke hy sijn subdelegatie soude willen gheven; met byvoeginge dat dit meer ende meer aen haer Hoogheyt doet sien / dat sijn Majesteyt van sijnent wegen niets en vergat van by te brengen 't geene t'aller seeckerste en spoedighste middel was om den Vreede t'erlangen.

Onder tusschen ontfingh men van den seventhienden uyt Parijs, dat sijn Majesteyt inde Fransche Compté meester was ghewoorden vande Steden Besançon ende Salines, neven andere kleyne plaetsen als Bleterans, Arbois, Poligne, ende meer andere / gheliick mede dat de Stadt Dole was berent ende belegert / ende dat daer binnen groote oneenigheyt soude sijn. De Cantons van Switserlandt en toonden met haer die saeck ter herten te nemen / noch haer dies te willen bemoeyen. Dat wegen de Spaensche zijde weynigh voorsiening was gedaen om die Provintie te komen verseeckeren / tegen den by haer verwachten / ende langh geweten inval van 't Fransche Leger / 't welck men seyde sterck te wesen sestien duysent te voet / ende ses duysent te paert Militie / behalven een seer groot gevolgh van Heeren ende Volontaires / soo dat alles wel bedroegh dertigh duysent Caubattants.

Den Koninck heeft met seer serieuse woorden versocht dat Monsieur d'Hertogh van Orleans in alle haest van Parijs hem soude willen voegen by sijn Majesteyt / dan door eenige indispositie van lichaem / is sijn Koninckliicke Hoogheyt eerst van daer gescheyden op Dingsdagh 's morgens verleden.

Den Koninck arriveerde tot Auxone op Donderdagh den negenden deser Maent.

Den Auditeur vande Paus doenmaels tot Parijs aengekomen / bracht mede het consent / dat de Vergaderingh vande Gedeputeerden die arbeyden wilden tot het accommodement tusschen Vranckrijck ende Spangnien / soude wesen tot Aecken, en daer toe quam van Turin herwaerts de Nontius vande Paus / ordinaris aldaer residerende. Aen 't Fransche Hof waren nu oock al aenghekomen de Heeren Envoyés vande Keurvorsten van Saxen ende andere.

Daer na quam tijdinge dat men op Saturdagh voorleden u ? deser had begonnen de Trencheen te openen voor de Stadt Dole, ende dat den nacht vande festhienden ten thien uren tot Parijs uyt het Leger vande Koninck gearriveert was een expres Courier / die tydingh bracht hoe dat de Stadt Dole ingenomen was gewreest vechtender handt / op Dingsdagh verleden / niet sonder groote schade aen beyde zijden; dese tydinghe quam van d'Ambassadeur Boreel toe van een Heer Marechal van Vranckrijck / met by-voegingh dat dese Conqueste was geschiet van een schoone ende groote Provintie binnen den tijt van thien dagen / de Stadt Gray alleen noch behoudende.

Wyders wiert oock geruchte / hoe dat Heer Hertog van Savoyen aen Vranckrijck

rijck opgedraghen soude hebben al sijn recht ende gherechtigheden / die deselve Hoogheyt heeft ende pretendeert op de Nederlanden / uyt den hoofde ende successie van Donna Catharina Infante / oudtste Dochter van Philippus de tweede, Koninck van Spangnien, ende dat Vranckrijck daer tegen in mangeling soude gecedeert ende opgedragen hebben aen 't Huys van Savoyen alle 't recht / die dien Koninck heeft ende pretendeerde te hebben op de Stadt ende Republicque van Genua, alle 't welcke in Italien veel discoursen veroorsaeckte.

D'Heer Ambassadeur Boreel voeghde hier by een ernstigh versoeck van d'Heer Venetiaensche Minister: namentlijck / dat haer Ho. Mog. geliefte ware te verleenen een paspoort inde beste forme voor sijn Excellentie Petro Mocenico, die als Ambassadeur Ordinaris binnen een Maent stont te vertrecken na Engelandt door Duytslandt / om te passeren door de Vereenighde Nederlanden. Hy schreef dat de Republijcque van Venetien altoos seer gedragen ende ghenegen was gheweest om met haer Ho. Mog. weder te hervatten ende vernieuwen d'oude Alliantien voor desen geweest tusschen beyde hooghloffelijcke Republijcquen / ende indien haer Ho. Mog. daer toe inclinatie gheliefden te toonen / hy vertroude dat eenige goede / eerlijcke / ende avantagieuse conditien soude konnen werden besproocken tot voordeel vande Staet der Vereenighde Nederlanden; Dat de saecken in Candia waren in een swacken ende soberen constitutie / en dat den Grooten Heer even standvastigh bleef om by alle sijne macht ende middelen het Koninckrijck Candia 't eenemael onder sijne absolute gehoorsaemheyt te willen brengen / ende d'importantie vande conservatie desselfs / en wiert by alle Princen ende Staeten van Christenrijck soo niet behartight / als eenige meenden ten hooghsten noodigh ware.

Komende nu tot de negotiatie ende verhandelinge van d'Heeren van Beuningen ende Treavor aen 't France Hof: zy quamen op den seven en twintighsten Februarp tot Parijs, en hadden 's anderen daeghs eenighe Conferentien met de Ministers van den Koninck / aldaer present; waer na sy d'een na d'ander te Hove vertrocken. Sondagh den vierden Maert is d'Heer van Beuningen tot een private audientie ghepermitteert by den Koninck in de welcke hy sijn Majesteyt heeft gecomplimenteert over de wonderlijcke geluckige successen vande Fransche Compté, met verheffinge van de moderatie van sijn Majesteyt in 't verklaren / dat hy geen andere advantage daer uyt wilde trecken / als d'Accelleratie vande Vreede / op de conditien voorheenen by hem voorghestelt; en met beleefde dancksegginge wegen haer Ho. Mog. over de goetheyt die sijn Majesteyt had gehadt van haer dienaengaende by speciale Missive te verseeckeren; hy heeft vervolgens / conform 't eerste Lidt van sijn instructie sijn Majesteyt voorgedraghen 't geen by haer Ho. Mog. was ghedaen om de Vreede op de voorsz conditien te helpen uytwercken; ende heeft besonderlijck sijn werck gemaeckt / om aen te wijsen / dat die gebracht was in termen van onder Godes zegen / niet te konnen ontstaen; hy heeft oock vorders gedemonstreert / dat gelijck als het eynde by de bewuste conventie tusschen Engelandt ende haer Ho. Mog. beooght / sijn Majesteyt niet anders als gevalligh konde sijn dat alsoo oock de wegen ende middelen / om 't selve ordentlijck te bereycken / aen de selve niet soude mishagen / ende dat sijn Majesteyt voor desen

meermael betuyght hebbende te erkennen/ dat de groote visibile interessen van haer Ho. Mog. ontrent alle notable veranderinghe inde heerschappye over de Spaensche Nederlanden verepste/ dat die niet konde ondernomen/ veel min tot extremiteyten gepousseert werden/ sonder dat de gemeene mesures met haer daer over genomen wo:den/ genegentheyt soude toestemmen/ dat in desen soo seer pressante conjuncture by haer Ho. Mog. geen mesures, welcke meer voldoende aen syn Majesteyt konden syn/ hebben konnen werden gevolght.

De Koninck heeft hem in substantie geantwoort/ dat hy inde selve intentie was/ om Vreede te maecken, (sonder daer by te voeghen op de voorgestelde/ ende by hem (de Heer Beuningen) aengheroerde conditien) maer dat men scheen daer ontrent eenige contrainte te willen toebrengen/ die hem seer sensibel soude syn/ dat hy wilde ghelooven haer Ho. Mog. intentie oprecht was/ ende dat het geen hy voorstelde van die importantie was/ dattet nader deliberatie meriteerden/ om daer op 't antwoorden/ hy heeft op dit woort van contrainte aen syn Majesteyt te gemoet ghevoert/ dat indien in haer Ho. Mog. proceduren iet soude syn/ dat syn Majesteyt misviel/ datse 't eerste ende grootste mishagen daer in souden hebben/ dat ander daer haer intentie oprecht was/ dat sy inde voorsz Conventie ontrent de particularia vande prolongatie vande cessatie van wapenen, hoe billick ende necessair de saeck selve die maeckte/ niet hadden nedergestelt sonder te achten eenigh licht te hebben van dat syn Majesteyt daer ontrent gantsch niet difficil soude gevonden worden/ uyttet geen met ten Prins van Furstenberch, als een project van een Verdragh met syn Majesteyt dien conform op papier was gestelt/ en aen d'Heer d'Estrades ghecommuniceert; maer op alle het geene d'Heer van Beuningen in die sin by monde breeder ge-expliceert heeft/ heeft syn Majesteyt niet meer geantwoort/ als dat hy wilde gheloover haer Ho. Mog. meeninge waer sinceer, edoch dat sulcx by gevolgh van saecken soude blijcken; syn Majesteyt beschuldighde voorder de Spaensche van ongenegentheyt tot Vreede/ ende seyde/ dat sy/ na alle apparentie na de geslooten Vreede met Portugal, daer noch meer vreemt van souden zijn/ als voor desen. Den Heer Envoyé van Engelandt is in geen materie van negotiatie getreden in syn eerste aenspraeck aen den Koninck/ maer hebben den vijfden de hier navolgende memorie gesamentlijck op papier gebracht/ ende den sesten tot S. Germain aen de Heer de Lionne overgelevert/ na dat sy die eerst aen syn Ed. voorgelesen/ en alle essentiele pointen met de meest krachtige redenen geappuyeert hadden; de Heer de Lionne, sonder iedts substantieels op de voorsz memorie ende haer gediscoureerde 't antwoorden/ als dat de forme niet van haer memorie maer van 't geconvenieerde tusschen de twee Staeten aenstotelijck wiert bevonden/ heeft aenghenomen de memorie aen syn Majesteyt voor te brengen/ ende daer op resolutie te bevorderen/ die sy met pressante redenen versocht hebben/ dat haer op aller spoedighste mocht ghewerden.

Op 't aenschrijven van haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot Bruxel, haer door een expres toegekomen van dat den Heer Marquis Castelrodrigo, de stilstant van Wapenen tot gerustheyt vande vaste plaetsen tottet eynde van dese maent had aenghenomen/ hadden sy den derden deser overgelevert een memorie

morie / op dewelcke sy in de voorsz visite aen den Heer de Lionne hebben bekomen het hier na volgende antwoorde / dat sy door deselve expres aenstonds aen gedachte Heeren Gedeputeerden hebben overgesonden.

d'Heer Envoyé van Engelandt heeft oock nevens d'Heer Beuningen goedt gevonden / dat sy d'Heer aenwesende Ministers van Sweden, Deenemarcken, Brandenburgh ende andere Duytse Vorsten / die over 't bevorderen van de Vrede daer waren / haer voorsz memorie souden communiceeren / soo om wegh te nemen eenighe geruchten / die wy verstonden onder de handt te lopen van dat de proceduren van sijn Majesteyt van Engelandt, ende van haer Ho. Mog. aenstootelijck waren aen desen Coningh en sijn genegentheyt tot Vrede konde troubleren / als om aen te wijsen / dat de saecke door aenbieding van Engelandt en van haer Hoogh Mog. in die termen waren gebracht / dat door het concert totter welck sy desen Coningh aensochten het succes van den Vrede indubitabel soude worden gemaeckt / als sijn Majesteyt alleen daer in wilde bewilligen / ten eynde 't geen haer daer op bejegenen / soude dienen om in de gronde ende intentie van dit rijck te sien na sijn mesures te nemen / soo tijdelijck als de saeck soude moogen vereysschen; hy heeft oock d'Heeren Envoyes van Brandenburgh en Secretaris Paffendorp, die de saecken doet van Sweden, omstandigh gheinformeert van de redenen / die dienden om haer Hoogh Mogende proceduren ontrent die Kroon buyten rechtvaerdighe blame van offensie te stellen / ende sy wierden by die Heeren wel gheapprehendeert / oock heeft hem de laetste seer volkomen verseeckert van dat de Kroon Sweeden in deselve intentie bleeft om sich met Engelandt ende haer Hoogh Mog. over dit Oorloghs ende Vreedes wesen te verstaen / ende dat alle gheruchten ende discoursen ter contrarie / onwaer waren; de Ministers van de Duytse Vorsten / die sy gesien heeft / betuygen oock dat sy in de conduiten tot noch toe in 't Duytse Rijck gehouden / tot een fondament stelden / de verseeckeringe by desen Coningh gedaen / van niets te sullen veranderen in de by hem voorgeslagen conditien van Vrede / ende wanneer die buyten verwachtinghe souden ontvallen / deselve Vorsten capabel souden zijn geheel andere resolutien te nemen. De Heeren Brandenburghse Ministers zijn daer op oock weder te Hove na St. Germeyn gereden / ende hebben audientie by den Coning gehadt / om op een discrete manier te vorderen gerust gestelt te zijn tegen den alarm die haer was gegeven / aenstondts van dat in discoursen met haer gehouden / niet gestant wierdt gedaen / de belofte die sy geseydt hadden van den Coningh te hebben van dat sijn Majesteyt by sijn propositie van conditien tot Vrede soude blijven tottet midden van Mey.

d'Afgesanten van alle de Keurvorsten / ende van de Vorst van Nieuburgh, van de vier Vorsten van Lunenburgh, van de Landt-Graef van Hessen Cassel, ende van den Bisschop van Munster hebben voorleden Saturdagh haer audientie gehadt ende mediatie van de gedachte Keur ende Vorsten tot beslissingh van de opgeresen Oorlogh aengeboden / welcke seer genegen is aengenomen / met generale verklaringe dat sijn Majesteyt bleef by sijn voorige genegentheydt tot Vrede.

Maer inmiddels dit groote werck met dese generale woorden / en mettet

meynigh goet beschept / dat haer op hen voorstellen ende memorien bejegende in onseeckerheydt bleef hangen / ende dat hem de groote preparatien die hier tottet vervolgen van den Oorlogh van de zijde van de Spaense Nederlanden gedaen wierden / seer bekommert hielden / ende dat hare vertooghen daer ontrent afgewesen wierden / op de hardtneckigheydt van de Spaense teghen de aengeboden Vrede / soo is hen op den sevenden op de middagh toegekomen een expres van haer Hoogh Mog. Gedeputeerden / welcke haer mettet oversenden van 't antwoordt van den Heer Marquis de Castel Rodrigo op de laetste memorie van gedachte Heeren van den vierden deses / gebracht heeft d'aengename tijdingh van dat den meer-gemelten Heer Marquis de meergemelde alternative pure en simplement hadt aengenomen / oock in de stilstandt tottet eynde van Mey bewilligt / ende Heer Baron van Bergeyck tot de Vrede-handel tot Aken hadt gesubdelegeert; d'Heer van Beuningen is daer op den selven dagh nevens d'Heer Trevor by d'Heer de Lionne geweest / ende hebben sy tot een inleydinge van haer discours / sijn Ed. geluck gewenst metten Vrede / dewijle die in termen was ghebracht / datse op de plaets van de Vrede-handel niet soo seer gemaeckt als in forma van een Tractaet alleen noodigh hadt gebracht te werden / ende hebben sy sijn Ed. vervolgens voorgelesen de meergedachte antwoordt van den Marquis Castel Rodrigo, versoeckende dies sijn Ed. geliefde te bevorderen / dat sijn Majesteyt volgens haer overgeleverde memorie / by geschrifte geliefde te verklaren by sijne gedaene propositie tot Vrede te persisteren / de stilstandt t'accorderen / 't by haer voorgestelde concert te sluyten / ende ordre te stellen tottet vertreck van d'Heer Colbert van Aken; Op dit laetste heeft gedachte Heer geseydt / verwondert te zijn / dat gedachte Marquis sedert meer als veerthien dagen in gebreecke bleef het paspoort van d'Heer Colbert versoght / te doen depescheren / dat d'Heer van Beuningen al voor twee dagen met het te rugh keeren van een expres aen haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot Brussel hadt gerecommandeert; men heeft haer oock wederom gemoveert de voorige twijffel of den gedachten Heer Marquis subdelegandi potestatem heeft / ende heeft men daer nevens geseydt / dat men niet geloofde dat hy met pouvoir voorsien was om de voorsz alternative t'accepteren / alle 't welck te meer notabel was / om dat daer by gevoeght wierdt / dat gedisputeert kan werden / of den Coningh in precisheydt gehouden was aen sijne propositie indien daer op voor 't eynde van Maert niet was ghesloten op valide pouvoirs, ende dattet gesloten Tractaet oock in die tijdt niet was geratificeert.

d'Heer van Beuningen heeft daer op aen gedachte Heer de Lionne te gemoet ghevoert / dat men ontrent de Spaense pouvoirs konde onbekommert zijn / dewijle desen Coningh soo veel seeckere panden hadt van dat den Vrede tot sijn volle begeerde satisfactie hem soude geworden / insonderheydt in handen hebbende meer als sijn Majesteyt begeerde / sonder d'alderminste apparentie van daer van gepossedeert te konnen werden / dat de Spaense buyten twijffel 't woordt door d'Heer Marquis voornoemt aen den Coningh van Groot Brittannien ende haer Hoogh Mog. gegeven gestant souden doen / maer of sulcx buyten alle verwachtinghe niet geschiede / dat niet desen Coningh maer sy

daer

daer hy souden komen te lyden; dat hy voorts niet voor ernst konde opnemen; 't geen sijn Ed. discoureerde als of 't Tractaet voor 't eynde Maert moest wesen gesloten ende geratificeert / dat niet alleen nu onmogelijck / maer oock doenmaels was geweest / wanneer den Coningh den seven en twintighsten January hadt geschreven dat hy by sijn voorheen gedane propositie van Vrede soude verblijven; dat hy oock niet wist waerom men ons desen alarm wilde geven daer sijn Ed. selfs wegens den Coninghs aen de Brandeburghse Ministers voor desen hadt belooft dat sijn Majesteyt de conditien van Vrede tot half Mey, gestant soude doen; maer dit laetste wilde gedachte Heer hem niet accorderen / hoewel hy wist dattet waerachtigh was; sijn Ed. moveerde verder / dat in allen geval de Spaense konden uytgesloten werden van de keure van de alternative, dat d'Heer van Beuningen heeft aengewesen met de woorden van sijn Majesteyts propositie / ende metten gesonden sijn strydigh te wesen / remonstrerende voorders niet sonder ernst / dat dese gesoghte uytvlughten in de saecke in de welcke men seeckerlijck konde hebben 't geen men begeerde vreemde gedachten soude verwecken in een tijdt / dat men sprack van met seventigh of tachentigh duysent Man tegen de Spaense Nederlanden op te trecken / ende dat haer Ho. Mog. gearbeydt hebbende / om de Spaense alle secours t'ontsetten / tot groote extremiteyten souden werden gedrongen / indien men dese haer sincere proceduren wilde gebruycken / niet om den Vrede te maecken / maer om de Spaense in de Nederlanden te faciliter t'opprimeren; maer als hy op dese toon wat sterck sprack / heeft gedachte Heer de Lionne laetgende geseydt / dat hy (Heer van Beuningen) op sijn gediscoureerde gantsch geen reflexie moest maken / en dat hy voor niet geseydt hadt / maer dat sy des Coninghs resolutie moesten afwachten / aen dewelcke hy 't geen sy gepresenteert hadden souden voorgeven; meergedachte Heere de Lionne is daer op 's anderen daeghs morgens tot St. Germeyn gereden / ende is d'Heer van Beuningen sijn Ed. des middaghs gevolght / haer gepresenteerde is dien middagh voorgestelt / maer de deliberatie daer op uytgestelt; hy heeft uyt een Heer / welck in den Raedt present was geweest / gehoort dat den Coning sinceer tot den Vrede gesint was / en sijn woort soude houden / ende heeft daer op weder met d'Heer de Lionne gesproocken / ende niet anders konnen oordeelen / of de voorsz zijn discoursen waren valsche alarmen geweest.

Men wist tot Parijs noch niet seecker de particulariteyten van den Vreede met Portugael; daer wierdt geseydt datter een Envoyé uyt dat Rijck derwaerts op wegh was / om het doen van sijn Meester te billicken.

Mits de voorsz Vrede tusschen Spaignen ende Portugael soude van dese zijde tegen de Frontieren van Spaignen geen Leger houden / anders als om defensive te gaen / ende soude derhalven Monsieur, Broeder des Coninghs niet aldaer maer in de Spaense Nederlanden commanderen; men sprak van drie Legers daer t'employeren / het eene onder den Coningh by de welcke soude wesen d'Heer de Turenne, het ander onder Monsieur tot Luytenant Generael / hebbende den Mareschal de Plessis, ende het derde onder d'Heer Prins van Condé.

Ondertusschen wierden in de geconquesteerde Steden in Vlaenderen, ende andere Frontier-plaetsen groote Magasijnen geformeert.

Messieurs.

JE vous Envoyé la responce du Roy tant au dernier memoire, que vous luy avez præsenté qu'a la Copie que vous luy avez remise de l'Escrit signé par Mr. *le Marquis de Castel Rodrigo* le *quatriesme* de ce mois, sa Majesté se rejouiroit de la Paix (comme estant desia faitte sur la favorable declaration qu'elle vous a donne aujourdhuy) si elle pouvoit se bien persuadez que les instructions & le pouvoir sur lequel Mr. le Gouverneur de *Flandres* agit, fussent de veritables instructions, & un veritable *pouvoir*, contre toute qui s'en publie a *Madrid*, ainsy que vous l'aurez veu dans la responce avostre memoire que *troisieme* Mars, & qu'au contraire ledit *Marquis*, ne courut pas la meme fortune d'y estre desavoué sur l'acceptation qu'il a faite de *l'Alternative*, qu'il l'a esté jusqu'a present du choix *d'Aix la Chapelle* pour lieu d'assemblée, ce qui doit augmenter encore les soupcons & les mes fiances, c'est que sa Majesté a remarqué qu'il n'a accepté ladite Alternative qu'en termes fort *captieux*; Car en *premier* lieu on n'accepte point tout a la fois deux choses differentes & si distinctes, qu'elles se detruisent l'une l'autre. En *second* lieu il devoit s'expliquer *laquelle des deux alternatives il acceptoit*; en *troisiéme* lieu il raporte son acceptation au contenu dans la Traitté fait entre *l'Angleterre* & la *Hollande*, & vous savez bien Messieurs que les *Alternatives*, telles que le Roy y a consenty, ne sont pas nettement exprimez dans le Corps dudit *Traitté* dont voicy les propres termes, *si Hispaniæ Rex induci aut permoveri queat ut cedat Regi Christianissimo, aut loca anno præterito in Belgica, armis occupata aut aliud tantundem valens per traditionem locorum superius memoratorum aliorumve in compensationem, de quibus mutuo consensu partes inter se convenire poterunt*. De sorte que ledit Marquis *de Castelrodrigo* par son acceptation generale de *l'alternative* qu'il c'est expliqué, qu'il faisoit en la maniere, quelle est contenue dans ledits Traitté, sans rien specifier pourra pretendre, lors qu'on entrera avecq luy en negotiation, *qu'il est en droit* (nonobstant ladits acceptation) *de negocier encore, & de convenir tout de nouveau sur la qualité de la satisfaction du Roy, & ne se point tenir a celle qui a esté cydevant arrestée entre sa Majesté & les Estats.*

Sa Majesté a trouvé encore digne de tres grande reflexion, qu'au meme temps que ledit Marquis accepte ladite *Alternative*, & qu'il ne put pas ne point voir combien il est important de gaigner jusque aux moindres moments de temps gour traitter, il n'ayt pas par le meme Courier, qui a porté icy la Declaration envoyé le Passeport que *Mr. Franciotte* Nonce & Plenipotentiaire de la Sainteté luy a demande pour *Mr. Colbert* de la *my Febvrier*, pour allez Dilay a *Aix la Chapelle*, c'est a dire, qu'en *vint quatre* jours ledite Marqus n'ait pas eu, ou le temps, ou la volonté, ou le pouvoir d'expedier ledite Passeport.

Sa Majesté en outre a beaucoup consideré, que *Mr. le Marquis Castel Rodrigo* a accepté *l'alternative* dans la meme conjuncture que *l'Espaigne* vient de faire une Paix particuliere avecq la *Portugal*, car Mr. de *l'Isola* il y a long temps nous a po-

a posé dans ses escripts (approvez & corrigez par les Ministres d'Espagne) pour un principe infaillible de la conduitte des Conseils de *Madrid*, que si la *Spaigne* sacrifie le *Portugal*, ce ne sera (dit il) que pour la restauration des *Pais Bas*, ou que si elle donne quelque satisfaction a la *Franche*, elle ne la fera que pour recouvrer la *Portugal*: Or comme la Paix de *Portugal* a esté signé a *Lixbone* le 18. du mois passé ce que l'on sçavoit a *Bruxelles*, aussi bien qu'icy le 4. Mars; je vous laisse, Messieurs, a juger sur le principe qu'on a estably, comme infaillible de la conduitte des Espaignols, si on put tenir pour une chose bien certaine, ny seulement vray semblable, que les Conseilo de *Madrid*, ayant travaillé tout l'hyver a faire la Paix de *Portugal*, pour se pouvoir mieux defendre contre la *France*, ayant jamais songé a donner pouvoir audite Marquis d'accepter ladite *Alternative*; ou si le Marquis qui n'ignoroit pas la conduitte & le resolutions de *Madrid*, ayt accepté *l'Alternative* de bonne foy, & s'il peut esperer ou desirer d'en estre advoué en *Spaigne*, ou, selon les derniers advis, qu'on en a, toutte l'application des Ministres estoit a faire parter a huit jours de la *Don Juan d'Austriche* avecq *dix mille* Spaignols naturels & *trois ou quatre milliens* en barres d'argent, circonstances peu propres a laisser croire, qu'on y songeant a l'acceptation de *l'Alternative*.

De tout ce que dessus vous tirerez, s'il vous plaist, la consequence, si sa Majesté n'a pas grand sujet de se conduire en ce rencontre avecq de telles precautions contre touttes surprinses & artifices, que Mr. *le Marquis de Castel Rodrigo* (lequel vray semblablement se soucie fort peu, d'estre avoué ou desavoué pourveu qu'il gaigne de temps) n'ayt pas lieu de se moquer de sa Majesté dans la suitte de cett' affaire, en luy faisant faire des Demarches contraires a la Paix mesme, par le grand desir que sa Majeste a devoir conclurre promtement ce grand ouvrage.

J'adjouste encore ce mot pour vous faire remarquer qu'il est aisé devoir que la conduitte des *Spaignols* en ce rencontre est la meme qu'ils tindrent a Munster, ne s'estants appliquez durant tout l'hyver qu'a faire une Paix particuliere avecq le *Portugal* (comme il leur a reussy) pour pouvoir continuer la guerre contre cette Coronne, & quelcun a remarqué la dessus a *Rome*, que tous les Couriers que le Zele de nostre *St. Pere le Pape* pour la Paix l'ont oblige a depescher en Espagne pour en advancez la negatiation, tout tousiours allez a *Madrid* comme des *faucons*, & on sont retournez comme des *tortues*. Dieu veuille par sa bonté que chacun se trompe dans ce jugement, sur ce je demeure,

MESSIEURS.

Vostre treshumble, &c.

A St. Germeyn en laye le
9. de Mart 1668.

De hooghgeroerde antwoorde van den Koninck op haer Memoriael quam gelijck/ ende was als volght.

SUr le memoire presenté au Roy le Serenissime de ce mois par les Seigneurs van *Beuningen*, & *Trevor* respectivement Ambassadeur & Envoye Extraordinaris du Roy de la Grande *Bretaigne*, & des Estats Generaux des Provinces Unies, sa Majesté repond, qu'elle n'aura jamais rien plus a Cœur, que d'accomplir inviolablement en toutes occasions la *Parolle Royale*, & qu'elle a fort present a la memoire, que des le mois de *Septembre* dernier sur les ouvertures & prieres qui luy furent faictes par lesdites Seigneurs Estats, & emeu d'ailleurs du fincere desir qu'elle a & aura tousjours du restablissement du repos publicq, elle consentes, que toute la satisfaction qu'elle pretendoit pour raison *desdroits* escheus a la *Reine*, par les deces des Roys & Reynes d'Espaigne, les Pere, & Mere, fust retranchée & reduite (en consideration mesme de ce que sa Majesté demandoit en faveur du *Portugal*,) a des conditions d'un accommodement arbitrées par les Principaux Ministres & Directeurs des affaires desdites Seigneurs Estats, comme ayant esté jugées par eux equitables, & fort moderées, & que lesdites conditions furent que l'Espaigne par un Traitté de Pais ce dat en bonne forme a sadite Majesté, ou toutes les conquestes que les armes avoyent faittes aux *Pays Bas* pendant la Compaigne, & dont elle se trouvoit en possession, ou bien le Duché de *Luxenbourg* (ou en sa place la *Franche Comté*) *Cambracy* & *Cambresis*, *Dovay*, le fort *d'Escarpe* compres, *Aire*, *St. Omer*, *Berque*, *Furne* & *Lincke*, & tout leurs balliages appartenantes, & dependances, sa Majesté restituant en ce second cas a *l'Espaigne* les autres conquestes, qu'elle avoit faictes en ladite Compaigne (bien entendu que les Fortifications de *Charle Roy* seroyent demolies avant la restitution) & que *l'Espaigne* auroit le Choix d'accepter l'une ou l'autre desdites *alternatives*, & que sa Majesté donna la Parollé Royale de se contenter de l'une des deux, jusques a la fin de *Mars*.

Sa Majesté n'a pas moins present a la memoire qu'avant la marche vers la *France Comté*, elle a escrit a nostre sainct Pere le *Pape*, & a plusieurs, Roys, Princes, & Potentats, dont elle a accepté la mediation, que quelque progres que ses armes puissent faire en cette expedition de guerre, qu'elle entreprennoit au Cœur de l'hyver, pour avancer la Paix, elle n'en prendroit pas occasion d'augmentez a son profit les conditions des deux *alternatives*, aux qu'elles elle avoit consenty pour le temps qui a esté dit.

En consequance de quoy sadite Majesté voulant inviolablement accomplir ses Parolles Royales, Elle declare de nouveau auxdits Seigneur van *Beuningen* & *Trevor*, que non obstant la conqueste, que ses armes ont faitte depuis de toutte la *Franche Comté*, elle se tient & persiste dans les mesmes sentiments & consentement, qu'elle avoit donné des mois de *Septembre* dernier jusques a la fin de *Mars*, de se contenter pour sa satisfaction de celle desdites *alternatives* susmentionnées, & que l'Espaigne luy voudroit ceder.

Cependant comme lesdites van *Beuningen*, *Trevor*, ont depuis le Serenissime de ce mois donnés a sa Majesté la Copie d'un escrit signé a *Bruxelles* le *quatre* par le Marquis de *Castelrodrigo*, Gouverneur de Flandres, disant avoir *Pleinpouvoir* de la *Reyne d'Espaigne*, sa Maistresse par lequel escrit il accepte *l'alternative purement & simplement* comme on la luy a proposée, dont sadite Majesté aura beaucoup de joye, si cette acceptation se trouve sincere dans la suitte, elle a desja nom-

nommé des Commissaires pour traitter de la part avec lesdites van *Beuningen* & *Trevor*, afin qu'on puisse conduire promptement a sa conclusion ce grand ouvrage de la Paix desirée tousjours de sa Majesté avec passion, & sincerité. Fait a *Sainct Germain en Leye* le 9. Jour de Mars 1668. Signé,

De LIONNE.

Desen Brief ende Antwoorde heeft d'Heer van Beuningen aenstonts door een expresse afgesonden aen haer Ho. Mog. Gedeputeerde tot Bruxel, die naer middernacht tusschen den thien ende elfden vertrocken van Parijs de Heer Trevor, hebbende in ghelijcke sin gheschreven aen de Heer Temple, d'Heer van Beuningen schreef daer over oock 's anderen daeghs na Madrid, ende soude met de Heer afgesante van den Keyser overleggen / of hy op dat incident niet goet vindt een expresse derwaerts over te senden / hy schreef dat sijn meeninge was / voorts na Sainct Germain te gaen / ende de Heer de Lionne te sien / om op dit eerste goet acheminement van saecken verder debvoiren aen te wenden / om haer Ho. Mog. salutaire ooghmerck omtrent dit groote werck na sijn vermogen getrouwelijck te helpen bevorderen / indien de Spaensche klaer / net / ende sonder omweghen willen handelen / ende haer selven helpen / hoopte hy dat alles ten beste soude komen.

Van doen hebben sy af wijders haer werck beginnen te maecken om te doen considereren / dat door d'acceptatie den vierden van dese loopende maent by geschrifte door d'Heer Marcquis de Castelrodrigo ghemaeckt / alle oorsaecken ende pretexten om inde aengeboden conditien aen 't Fransche Hof eenige alteratie te maecken / 't eenemael waren weghgenomen / sonder dat in dese scrupuleuse inquisitie was te doen / op de qualiteyt van 't Pouvour van welgemelde Marcquis / dewijl desen Koninck tot versekeringe van te sullen consequeren het geene hy verklaert had by een Vreede-slot te desidereren / boven de voorsz acceptatie van meergedachte Marcquis in besit was van meerder Landen / als by sijne Majesteyt wierde ge-eyscht / ende noch daer boven / soo het deselve beliefde met den Koninck van Groot Brittannien ende haer Ho. Mog. in 't aengeboden concert te traeden hebben / soude haer beyde guarantie van dat Spangnien sijn / woort soude prestееren; sy hebben aengewesen dat in dit alles meer seeckerheyt was / als selfs niet soude sijn in een solemnele acceptatie op een plat ende onberispelijck pouvoir, dewijl by instructie het geene waer toe een volmacht sich entendeerde konde sijn geter mineert / ende dies de ratificatie konde in 't onseecker blijven / ende dat men in allen gevalle op die voet gheen meerder gheruſtheyt had / als op het woort van sijn wederpartie konde werden gefondeert / sulcx dat men in desen wel eenighsints soude mogen suspecteren / datter inde formaliteiten voor alnoch jets soude konnen ontbreecken ('t welck sy nochtans niet seyden te vertrouwen) maer datter niets ontbrack aen 't essentieel van dat sijn Majesteyt volkomen verseeckert konde sijn van satisfactie te sullen hebben / men heeft hier op in substantie niet anders geantwoort / als dat den Koninck op een vasten voet / en op een pouvoir van welckers validiteyt bleeck / moest verseeckert sijn / van dat Spangnien hem

sedeert

cedeert de Landen ende plaetsen / in de een ofte de andere van de bewuste alternativen vervat / ende dat men uyt verscheyde Brieven van den drie en twintighsten Februarij aen den Abt Vibo, Internuncius van den Paus tot Parijs, ende van elders / wist / dat de Spaensche seer ge-esloigneert bleven van alle 't geene by dies gemelde Marcquis / soo omtrent de handel-plaetse / als omtrent de acceptatie vande Alternative wiert voorgestelt / des sulcx alleen streckte om tijt te winnen / ende dat apparentelijck gemelde Heer Marcquis sich weynigh becommerde ontrent een disadveu dat Spangnien sijn woort op goede gladde Pouvoirs gevende / ende daer na komende aen 't selve te manc-queeren / aen desen Koninck geen middelen soude ontbreecken sonder yemants hulpe / om sich daer over te resenteeren / 't welck alle discoursen waren die niet solveerden 't geen d'onse urgeerden / ende soo sy vreesde klaerder toonden / dat men daer niet te vreeden wilde sijn / als dat men waerlijck soude verstaen geen reede te hebben / om het wesen / indien men oprechtelijck niet anders beooghde als de Vreede op een vande Alternative van die zijde voorgestelt; daer is / ondertusschen: middels sy met dese debvoiren besigh worden toegesonden een missive van meergemelde Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden van den negenden deses in de welcke sy schreven uyt de Lecture vande Pouvoirs van den Heer Marcquis Castelrodrigo te meenen wel verstaen te hebben / dat die ampel genoegh waren / om uyt krachte van deselve de Alternative 't accepteren / oock om te konnen subdelegeeren, ende dat de keure van Aecken tot een handel-plaetse by twee distincte missive van de Koninginne van Spangnien soude sijn geaggreert / alle 't welcke de Heer Temple in sijn schrijven aen den Heer Trevor in meer Positive termen confirmeerde / maer de kennisse die sy dienaengaende by missive aen de Heer de Lionne hebben gegeven / heeft niets gecontribueert / om dese Heeren daer omtrent van gedachten / immers niet / om van discoursen te veranderen; tot op gisteren toe heeft men oock t'elckens op dit subject daer voorgeworpen / dat het uytblijven van 't passepoort voor de Heer Ambassadeur Plenipotentiaris Colbert, was een seecker teecken van weynigh sinceriteyt aen de zijde vande Heere Marcquis van Castelrodrigo; maer gisteren avondt laet onder andere depesches van meergemelde Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden van den elfden deses bekomen hebbende 't voorsz passepoort / ende 't selve aenstonts copielijck overgesonden hebbende aen de Heere de Lionne, ende 't originele van daegh hebbende over gebraght / nevens een schriftelijck verklaringe van meergedachte Heer Marcquis / van dat den Heer Bergheyck binnen veerthien dagen na den twaelfden deses tot Aecken soude sijn / soo is op d'Heer Beuninges vraege / of daer op de Heer Colbert niet soude vertrecken / ende wanneer / door de Heeren Tellier, Colbert, ende Lionne met de welcke sy in conferentie waren / tot sijn groote verwondinge geantwoort / dat sy op het een noch het ander niets konden seggen / dat sy niet geloofden dat den Heer Marcquis van Castelrodrigo authoriteyt had om te subdiligeeren, ende geen Pouvoir in goede forme / jae dat sy dit laeste genoeghsaem seeckerlijck wisten; hy heeft daer op geremonstreert van hoe groot en prejudiciabel schandael soude sijn / datmen dus langh alleen om een passepoort geroepen hebbende om den Heer Colbert te laten vertrecken / nu andere uytvluchten soude soecken

ken/ om sijn vertreck te verschuyven / maer op alle het geen by hem geseyt is om dit te doen apprehenderen / is geen ander bescheyt gegeven als dat de Koninck daer inne had te disponeeren. Ondertusschen wierde hy van ter zijden bericht datter seer ghetwijffelt wiert / of de Heer Colbert vertrecken soude/ maer devwijl de genegentheyt tot de bevoorderinge van de Vrede sigh dus flauw vertoonde / wiert hier dagelijcx meer ende meer yver gebruyckt / om alles tot een seer vroege Campaigne / ghereet te hebben / ende heeft den Koninck sigh misnoegt verklaert over 't geruchte die gheloopen hadden van apparentie tot Vreede / om dat die eenige irresolutie causeerde by die geene die de handt inde beurse moesten steecken/ om nieuwe werbingen te doen / ofte om haer equipagie gereet te maecken / niet sonder deselve tot d'Heer Beuningen sijn onschult t'imputeeren / soo men hem seyde / en is aende Hooft-Officieren aengeseyt sy souden haer tegen den elfden vande toekomende maent ghereet houden om op te trecken ; ende aen geen discoursen van Vreede haer te vergaepen / die ydel waren ; 't was oock meer als opt de gemeene opinie aldaer / dat den Oorlogh sijn voortgangh soude hebben / en wierden de drie Legers geseyt sterck te sullen wesen/ 't geen onder den Koninck soude sijn tegen de veertigh duysent mannen / en d'andere twee onder Monsieur, en den Prins van Condé yede dertigh duysent, maer 't wert meer by andere waerschijnlijck gelooft datse te samen tusschen de sestigh en seventigh duysent Koppen souden uytmaecken/ tot Luytenant Generael van 't Leger onder sijn Majesteyt soude sijn genoemt d'Hartogh van Rovanes, Grave van Duras, Marcquis de Bellefonds, en d'Heer Pradel, onder Monsieur de Marcquisen de Crequi en d'Humieres, ende onder den Prins van Condé, d'Hartogh van Luxenborgh, ende d'Heer de Faucourt ; d'onse hebben hier op dien dagh naer veele instantien een langa conferentie gehadt met de Heeren Commissarisen/ welcke waren de Heeren de Tellier, de Lionne, ende Colbert, aldaer wiert haer in generale Termen by monde weder verseeckert / dat den Koninck tot den Vreede genegen was / ende die soude sluyten/ in dien hem in goede forme de Landen ende plaetsen in d'een of andere van de voorgeslage Alternative gemelt / wierden gecedeert ; haer voorstel van dat men sigh door 't aengheboden concert metten Koninck van Engelandt, ende haer Ho. Mog. tegens alle nabedencken van dat die aen dese Koninck soude konnen ontstaen / soude werden wechgenomen/ is met veel woorden gedebatteert / gelijck oock haer instantie om een stilstant tot het eynde van May, in 't urgeeren van 't welcke sy niet vergheten hebben discretelijck te remonstreeren in hoe sware inconvenienten de saeck konde werden geworpen / indien men van die zijde de voorgeslagen mesures met Engelandt ende haer Ho. Mog. van de handt wijsende / immiddels met soo grooten macht de Nederlanden souden willen aentasten ; Na veele debatten hebben ghedaene Heeren d'onse gevraeght/ of sy verstonden dat dese Koninck hoe langh oock de Spaensche souden mogen weygeren een vande bewuste Alternativen aen te nemen/ altoos sich met de voorsz Alternative soude moeten te vreeden houden/ende ten tweeden, of sy geen andere last hadden als de geene die sy hadden verklaert/van dat het niet genoeg soude sijn dat den Koninck de stilstant tottet eynde van May prolongeerde / maer dat sijn Maj. na 't eynde van deselve maent geen Legers

 van

van tegens de Spaensche Nederl. souden moeten gebruycken/noch daer eenige verdere conquesten doen/ mits dat de Engelsche en haer Ho Mo. macht in dese landen quamen t'employeren/ om de Spaensche tot den Vrede te compelleren: ende als sy daer op antwoorden van neen;ende met vele redenen soghten te persuaderen dat dese Majesteyt onbeswaert/'t geen sy in desen versochten/behoorde t'accorderen; ende so hebben gedachte Heeren het selve als t'eenemael onaennemelijk/verworpen/en haer klaer te verstaen gegeven dat op die voet daer niet te handelen soude zijn/ ten waer sy in allen geval temperamenten hadden voor te slaen; waer door van d'eene kant sijn Majesteyts wapenen in 't voorsz geval niet buyten actie soude werden gelaten/ en van de andere kant tegens al te groten ombrage/ welcke die souden mogen geven reedelijcker wijse wierd voorsien/ dat men ook van die zijde niet soude konnen goetvinden aen de Spaensche/ sonder limitatie van tijdt / den Vrede op de gestelde Alternative accorderen; ende dewijle hier op soo seer gedrongen/ en geen contentement genomen wierdt/ met het geen daer op van d'onse is geseydt; soo hebben sy aen gedachte Heeren geseydt / datse tot noch toe niet hadden gedaen als wagen / dat sy alle 't geen van haer last was hadden voorgestelt / ende daer op deses Coninckx resolutie gaerne soude sien / om te letten offer yets resterende waer / waer over men den anderen niet eens soude zijn; maer daer toe is haer weynigh hoop gegeven / soo dat sy tot noch toe niet hadden van die kant / als de bekende schriftelijck antwoordt van den Coningh / by dewelcke de voorslel van de Alternative met het eynde van dese Maent wierdt gelimiteert / ende de voorverhaelde waghe op dewelcke men naeder satisfactie wilde hebben / als sy geven konden / alvooren van die zijde sigh naeder te verklaren / dat de tijdt allesints in desen ten uyttersten presseerde; wyders soo hebben sy tot astructie van de intentie van sijn Majesteyt van Groot Brittannien ende haer Hoogh Mog. geseydt / dat de Heeren haer Meesters niet alleen aen de terme van de Vriendtschap en Naebuerschap/maer oock van de uytterste complaisance in 't reguard van Vranckrijck hadden voldaen / met de resolutie by haer genomen / om niet alleen de Spaensche niet t'assisteeren / soo langh sy aen desen Coningh niet accordeerde de satisfactie by sijne Majesteyt gedesidereert / maer oock om haer daer toe dadelijck te helpen obligeeren; dat sijn Majesteyt van Groot Brittannien, ende haer Ho. Mog. des niet te min wel wisten hoe nadeeligh haer was de veranderinge door desen Oorlog gecauseert/alsse schoon niet desadvantagieuser voor Spaignen, als op de conditien by Vranckrijck geeyscht soude werden geterammeert/dat sy oock niet ignoreerde hoe odieus ter eerster aensien sodanige stercke resolutie tegens Spaigne konde geacht werden / maer dat sy hadden geoordeelt die noodigh te zijn / om van dese Majesteyt met goede genegentheyt te konnen obtineeren de gerustheydt van geen verder indracht in haer al te visible Interessen aldaer te sullen lijden dat in der daedt de voorsz Nederlanden dier mate waren gemutileert, ende in die ellendigen staet gebraeght / dat het by een problematique questie was geworden / of Spaignen die geheel behoorde te abandonneeren / of het overige te beschermen / dat men met onpartijdige sinnen reflecterende op de Interessen van Engelandt ende van de Vereenighde Nederlanden / in dit werck soude moeten toestemmen / dat men de Spaensche Neder-

landen

landen niet verder met formidable Legers soude invadeeren / indien men eenige behoorlijcke consideratien hadde voor sijn Majesteyt van Groot Brittannien, ende voor haer Hog. Mog. dat het voor deselve wonderlijck hard soude zijn dat sy de Spaensche Nederlanden van alle secours versteecken souden hebben / om de Vreede krachtiger uyt te wercken / ende dat men sich daer van soude willen dienen / om haer Interessen aldaer te ruineren / te meer om dat de Vrede wel konde bereyckt werden tot contentement van sijn Majesteyt / sonder mesures, die aen Engelandt ende haer Hoogh Mog. soo dierbaer ende indispensabel zijn te breecken. Sy hebben verder discretelijck geinsinueert / dat desen Oorlogh op soodanige gronden / ende diervoegen begonnen was / dat sijne Majesteyt voor eerst daer door hebbende 't Rijck van Portugael geestabilieert / ende daer en boven komende bekomen een Sessie van soo veel notable Landen en Plaetsen / ende dat / sonder dat de renunciatie die soo seer gekrenckt scheen / in sijn geheel duydelijck wierdt herstelt / reden hadt om in 't eyndighen van deselve moderatie te gebruycken / ende te mesnageren de humeuren van naburighe Natien / die / niet sonder reden / geen kleyne ombrage daer over hadden opgevat / dat sy niet in haer handen souden hebben 't sluyten van de Tractaten tusschen de twee Kroonen / die sy wisten dat op formaliteyten; ende niet essentiele omstandigheden konde werden verschooven / ende dat over sulcks haer Hoogh Mog. in rechtvaerdige apprehensie konde zijn / dat men de Tractaten spelende soude houden / om nae 't eyndige van de cessatie van Wapenen in de Nederlanden des Coninghs Conquesten verder te poesseren / dat men aen niemandt soude konnen persuaderen / dat dese Coningh uyt vreese voor de maght die de Spaensche na de Vreede met Portugal soude konnen by een brengen / ende om desecoursen van den Keyser / soude weygeren in dese necessaire saecke Engelandt ende haer Hoogh Mog. te gemoet te gaen / want dat in alle die secoursen geen resource voor Spaigne resideerden / als Vranckrijck, Engelandt, ende de Vereenighde Nederlanden eens waren / maer wel als Engelandt ende haer Hoogh Mog. met sijn Majesteyt niet soude konnen over een komen / ende daerom van mesures souden moeten veranderen / want dat het notoir was / dat sy konden in dese Tragedie geen simple aenschouwers blijven. By gedachte Heeren is geseydt dat de Coningh de Engelsche ende haer Hoog Mog. hulpe niet noodigh hadt / dat sijn Majesteyt de Vreede begeerde / ende dat men sigh op sijn woordt konde verlaten; dat het hardt ende sonder exempel was dat men de Koningh de handt wilde binden / om sijn vyandt niet aen te tasten / daer hy hem bequaemst tot Vrede konde obligeren; dat de Spaenschen nae de Vreede met Portugal, in de Nederlanden considerable maght by een souden brengen / ende oock hulpe van den Keyser wachten; dat het een wonderlijcke saeck soude zijn in die conjuncturen stil te sitten / ende het op haer Hoog Mog. Wapenen te laten aenkomen; dat om in Italien de Spaensche te konnen aentasten / toestellen van nooden waren / welcke dese Somer niet konden geschieden / dat de Coningh te willen beswaren mettet onderhouden van sijn Troupes / sonder hem daer van te konnen dienen / niet aennemelijck was / dat haer Hoogh Mog. Troupen souden konnen worden geslaegen; dat de Duytsche Vorsten soude konnen jalousie nemen van haer Ho. Mog. Wapenen /

genen / ende sigh tegens haer Hoogh Mog. stellen: d'onse hebben op dit alles nae vermogen / gedient van solutie / ende by conclusie geseyde / dat men dese vragen en objectien te meer behoorde achterwegen te laten / om dat den Marquis de Castelrodrigo alreede d'Alternative aengenomen hebbende / met een demonstratie van goedt verstant en concert tusschen desen Coningh ende haer Ho. Mog. den Vreede ontwijffelbaer wierdt gemarckt.

d'Heer van Beuningen ondertusschen vervolghende zijnen goeden onvermoeyden yver ende officien / schreef van den twintighsten, dat hy / op den achtienden hadt gesonden om den Heer de Lionne nader te spreecken / ende te bevorderen een favorabel antwoort op 't geproponeerde inde laeste conferentie / en hy mobisse omtrent de prorogatie van een Stilstant, om voor te komen de prejudicie die aen 't verhoopte Concert tusschen desen Koningh aen Engelandt ende haer Ho. Mog. soude konnen ghecauseert worden door een soo premature optoght met een soo overgroote macht teghen Nederlandt / tot soodanighe instantie is hy te meer bewoogen / om dat hy seecker Heer / die in confidentie by den Koningh was hem seer asseurantelijck was geseyt / dat sy by sijn Majesteyt wel soude vinden goede genegentheyt om sich met Engelandt ende haer Ho. Mog. wel te verstaen / en oock dat apparent sijn Majesteyt sich soude laten disponeren / om d'aenbiedingh vande Alternative tot Keur van Spaignen noch naer 't eynde van Maert gestant te doen / en wel misschien tot tet eynde van Mey, maer dattet niet te verwaghten was datmen van noch langer van die zyde sich daer toe soude obligeren / en dat den Koninck geensints te disponeren was om sijn optocht tegen Nederlandt op te schuyven / om aende Spaensche geen tydt te laeten van haer te stercken / ende alsoo haer voordeel te doen met haer artificien ende elusien der Vreede. Hy heeft oock vernomen / dat aen eenige Heeren Gedeputeerden vande Duytsche Vorsten van 't gepasseerde in Conferentie die d'onse hadden gehadt was gesprooken / als of zy geheel in 't ongelijck waeren gestelt / ende niet alleen sonder reeden aen dien Koningh verghde dat sijn Majesteyt sich soude obligeren / om inde Nederlanden geen verder conquesten te doen / ende een ongelimitteerde belofte soude van sich geven van met d'Alternative sich te consenteren / maer oock dat zy geen gelijck hadden van op een continuatie van Stilstant van Wapenen te insisteren / niet alleen om dattet onreden soude zijn / dat den Coningh aen sijne Vyanden soude tydt geven om haer te versterchen / maer oock om dat den Vrede door de Spaensche wierdt opgehouden / ende by haer geen genegentheyt was / dat die Heeren vertrouwden te konnen convinceeren niet alleen uyt de traegheyt van Castel Rodrigo, ende uyt de duysterheyt ende defecten diemen vont in alles wat van die zyde voorquam in een saecke inde welcke klaer ende net moet werden gesprooken / maer insonderheyt om dat de brieven uyt Romen ende Madrid souden melden / dat de Spaensche aldaer sich seer ge-eslongneert toonden vande Alternative, ende van te senden tot Aken: daer was oock inde discoursen op 't voorsz subject niet onaengeroert gebleeven / hoe weynich de Koningh sich soude konnen verlaeten op de belofte van Engelandt ende van haer Ho. Mog. van tegens Spaignen inde Nederlanden / contrarie haer interest t'ageren / ende diergelijcke reedenen meer / die d'Heer van Beuningen

oock

oorsaeck gegeven hebben nevens d' Heer Trevor, om d'een ende ander vande Gedeputeerden vande gemelde Duytsche Vorsten t'informeeren vande redenen/ die zy inde Conferentie ghebruyckt hadden/ om d'instantien van sijne Majesteyt van Groot Brittangien en van haer Ho. Mog. in dit geheele werck/ ende particulierlijck tot de prolongatie vanden Stilstant, te justificeeren/ daerinne bestaende/ dat hooghst-gedachte Koninck van Groot Brittangien ende haer Ho. Mog. niet alleen aen Spaignen alle hulpe ontseyt hebbende/ in een gevaer in 't welcke haer interesse mette behoudenis vande Spaensche soo kennelijck waren ge-entrelaceert/ maer oock haer aengeboden hebbende om Spaignen t'obligeren om aen sijn Majesteyt satisfactie tot sijn seggen te geven/ mettet overgeven van veel considerable Landen ende Steeden over een pretensie/ die de Spaensche sustineerden ende seer kennelijck persuadeerden gants niet gefondeert te sijn/ recht scheenen te hebben/ om in Reconventie ten minsten te vorderen/ dat sijn Majesteyt onder andere saecken soude willen accorderen een prolongatie van een soo seer gecircumscribeerde Stilstant, voor den tydt van twee Maenden/ vande welcke niet veel als een konde geseyt worden totter houden van een Leger te Velde eeniger maete bequaem te zijn/ dat soodaenigen Stilstandt den Vrede niet konde doen uytblyven/ insonderheyt sijn Majesteyt van Groot Brittannien ende haer Ho. Mog. Garandt blyvende van dat die tot contentement van sijn Majesteyt binnen de voorsz twee maenden soude worden gemaeckt; dat oock door de verklaringe vanden Marquis de Castel Rodrigo tot acceptatie vande voorsz Alternative in 't werck vande Vrede-handelinge een soodaenigen pas was ghedaen/ dattet hart soude sijn ten dien respecte alleen een korte Stilstant van Wapenen tot gerustheyt vande vaste Plaetsen te weygeren/ insonderheyt in een Oorlogh tegens een soo naeuw verwanten Prince Pupille, in de welcke den Koningh hadde verklaert van 't begin af te sullen gebruycken groote moderatie, diemen konde seggen in dese occasie seer betamelick te zijn/ te meer/ om dat nevens den Koningh van Engelandt, haer Ho. Mog. en meest alle de Duytse Vorsten/ soo hooghlijck inden voortgangh van desen Oorloch geintetesseert/ concurreerde in 't selve versoeck tot een continuatie van Stilstant van Wapenen; dat het geen de Spaensche konden doen/ om ondertusschen haer te versterckten/ geen apprehensie ter werelt konde geven aen die Fransse Kroon/ ende dat deselve sich met Engelandt ende haer Ho. Mog. inlaetende in Verdrach tot het bereycken van den Vrede op de gedesidereerde conditien/ daer door onvergelijckelijck meer soude vorderen/ als by de voorsz Stilstant soude verachtert worden. Zy hebben daer nevens geremonstreert/ dat de tydt van een enckel Jaer/ 't welck desen Oorloch in 't eynde van Mey geduert soude hebben/ niet te veel was/ om de Monarchie van Spaignen te doen drincken de drie bittere kelcken vanden Vrede van Portugael de *Roy a Roy*, vande afstant van soo veel Landen en Steden als ge-eyst wierden/ ende van soo een gants bedenckelijcke krenckinge van 't point vande Renontiatie, als door desen Oorlogh scheen veroorsaeckt te wesen/ indien deselve by 't Vredens-Tractaet niet wierdt geredintegreert, dat men qualick exempelen soude vinden van so groote successen en van soodane accroissementen aen een groot Rijck toegekomen/ met soo weynich oppo-

stie vande geene aen dewelcke deselve naedeeligh waren. Sy hebben oock gebruyckt 't exempel vande Treves van ses maenden / welcke de Pireneese Tractaten heeft geprecedeert / ende hebben in 't eynde seer getraght te doen considereren / dat dies præmaturen optoght / met soo over groote macht / soude doen gelooven / datmen meer uyt was om de Nederlanden geheel te conquesteren / als alleen de Vrede uytte wercken / die in 't gros alrede geaccordeert was by de tegenpartye / ende van dewelcke den Koninck des te meer verseeckert was / om dat hy meer in handen had als hy by een Vrede-slot eyste gecedeert te hebben; Omtrent het point van geen verder conquesten te doen vande Fransche zijde / zijn de reden hier voor aengeroert / berustende op de prangh van een visibel interest, dat alle Princen en Staten als het sich soo tastelijck vertoont als 't geen Engelandt en haer Ho. Mog. en verscheyde Duytsche Vorsten in desen hadden / sijn gehouden te considereren / konnende oock niet geacquiesceert worden de overgroote difficulteyten die men voorwende omtrent het wenden vande Wapenen tegen 't Milanois en de Frontieren van Spaignen, by de gene die wisten met wat promtitude de laetst overleeden Koning de Alpes had gepasseert om Casal te secoureren / en dewelcke niet onbekent was dat voor 't aengaen vanden Vrede met Portugael, Monsieur des Koninckx broeder / een Leger tegen Catalonien geleydt soude hebben / dat den Koninck soo de Keyser afquam (gelijck men seyde te apprehenderen) niet soude belet sijn deselve tegen te gaen / ende ondertusschen Engelandt en haer Ho. Mog. in actie tegen de Spaensche in Nederlandt soude hebben; en soo sijn Majesteyt maer mijne maeckte van na Spaignen en Italien te wenden / alle secours uyt Spaignen en Italien na de Nederlanden soude verhinderen / ende onderwijl met dertigh en meer duysent man uyt de geconquesteerde plaetsen en Frontieren van dit Rijck alles dreygende te houden / en alles konnende bederven en uytputten dat op 't platte Landt is / haer Ho. Mog. en d'Engelsche daer en boven noch concurrerende om de Spaensche met Vlooten te Water / ende een Leger te Lande te drucken / wel geseyt / maer niet gepersuadeert konde werden / dat men daer uyt consideratie vande Vrede te veraghteren / ofte te verliesen / dese conditien niet soude konnen aengaen: Verder te seggen dat de Spaensche niet sonderlingh haer het kreunen souden / het veroveren harer Steden door haer Ho. Mog. en dat daerom den Oorlogh met haer van geen sonderlinge prangh soude sijn / gelijck als oock dat haer Ho. Mog. Leger konde werden geslagen / en diergelijcke saecken met geen ernst scheenen konnen worden voorgestelt / en dattet niet uytdenckelijck was / dat de Spaensche liever in handen van Vranckrijck soude laten / meer als sijn Majesteyt eyste by 't aengaen van een Vrede haer platte Landt souden abandonneren aende Franse Troupen / te Water en te Lande haer soude laten infesteren door d' Engelsche en haer Ho. Mog. ende haer in alle soodanighe extremiteyten soude laten vallen / niet op apparentie van tot beter conditien te raecken / maer alleen om den Oorlogh te doen duren / oock met die geene die vertrouwt wierden haer noodighste Vrienden te moeten zijn / in 't guaranderen vanden Vrede / dat Engelandt en haer Ho. Mog. ontwijffelijck haer woordt wilden presteren in 't constringeren vande Spaensche / dewijl zy voor af accorderen wilden / datse 't selve niet nakomende

de desen Koninck in Nederlandt soude ageren na sijn believen / buyten dat zy een kort eynde souden willen sien van dit swaer werck; maer dattet meer als onbegrijpelijck en onmogelijck te stellen was / dat Spangnien het tot dest extremiteyten soude laten aenkomen / ende soo'er yet was / dat Spangnien omtrent de Vrede konde traegh maecken / dat sulcx niet anders konde zijn / als een hoop van dat Vranckrijck, Engelandt en haer Ho. Mog. den anderen niet soude verstaen / en dat sulcx oorsaeck soude geven tot nieuwe Consilia tot voordeel van Spangnien, sulcx dattet sluyten van ons aengebooden concert soude sijn 't volkoomen verseeckeren vande Vrede. Omtrent de vrage / of desen Koninck eeuwigh soude gebonden sijn aende eens aengebooden Alternative? vonden zy deselve gronden niet om dese Heeren tegen te spreecken / dan dat zy wel konden seggen / dat de satisfactie diemen begeerde groot genoegh was / om wat tydt te geven om die geaccordeert te hebben; maer dewijl het duydelick een compelle scheen / dat de Spaensche met waghten haer conditien souden verswaren / en datze niet konnende den Vrede weygeren sonder te rugh te treckken het woordt door den Marquis Castel Rodrigo gegeven / soo heeft d'Heer Trevor met d'Heer Beuningen gemeent / dat zy soo veel konden over haer nemen / dat zy aen dese Heeren geseyt hebben / sy wilden hun contentement op 't voordere geven / en eyffchen dat den Koninck de keur van Alternative aende Spaensche niet langher als tot seeckeren tydt soude ghehouden wesen te laten / soo deselve binnen dien tydt niet volkomen geaccepteert waren maer dat is niet opghenomen / ende alles opgheschooven tot uyt Engelandt ende uyt den Staet van haer Ho. Mog. ander last soude gekomen sijn / op de voorsz twee pointen.

d'Heer van Beuningen hadt den Heer de Lionne op Sondagh niet konnen aentreffen; maer sijn Ed. op gisteren des Maendags tot Parijs gesien nevens d'Heer Trevor, ende heeft hem onderhouden op 't voorsz subject / ende oock een precursoire tydingh haer dien dagh van Bruxel toegghekoomen / dat den Marquis hadt aenghenoomen d'eene Alternative ofte het afstaen vande Conquesten vande Campaigne van 't voorleeden jaer / ende dat hy extract uyt zijn pouvoir soude gheven / om te doen blycken / dattet geen men seyde defect in 't selve / onghegront was. Maer dit is van weynich consideratie geweest / sijnde aen hen toegekoomen dit volgende geschrift vande Lionne, dat (haers oordeels) bleeck ingheftelde te sijn met intentie om 't aen de Ministers vande Duytsche Vorsten tot Parijs te communiceren / ende daer door in te nemen / als offer niets ter werelt voor de goede intentie van Engelant ende haer Ho. Mog. te seggen waer / ende als of d'onse aen 't geen hen tegen geworpen was hadden geacquiesceert. Zy hebben omtrent deselve tydt door een Courier uyt Bruxel ontvangen de Depesches van haer Ho. Mog. Gedeputeerden vanden achtienden deser / hebbende tot bylage een naerder verklaeringe vanden Marquis van te fullen handelen ende concluderen op de Conquesten van 't verleeden jaer / oock een extract van sijn pouvoir. Zy hebben getraght aenden Heer de Lionne sulcx te communiceren / ende met eenen haer Remarques op 't voorsz geschrift te gemoet te voeren; als dat voor soo veel 't rapport van haer aenging eerst hem beleeft te remonstreren dat zy dat geensints acquiesceerden / ende een ander van haer zyde souden instellen / om haer sentimenten ende redenen uyt-

te drucken; gelijck die vande Koninghlijcke Commissarien by 't voorsz navolgende geschrift waren gedaen op dat een yeder ware rapporteur van sijn eygen woorden.

De Gedeputeerden der Keur ende Vorsten versoghten een audientie/ om op prolongatie van een cessatie van Wapenen t'insisteren: Ondertusschen heeft d'Heer van Beuningen 't selve Geschrift door een expres Courier aen den Ambassadeur Reede na Madrid gesonden/ die meende in ses of seven dagen daer te zijn; ende heeft by nader aenschrijven hem alles aen de handt gegeven dat dienen konde om de Spaense Coninginne ende Raedt wel te doen apprehenderen de necessiteyt van 't overwilt oversenden van nieuwe complete pouvoirs, instructie/ ende andere ordres/ om den Vrede te tracteren ende te sluyten/ op de bewuste alternative, soo als by Vranckrijck was voorgestelt/ in sodanige nette/ gladde termen/ datter geen pretext tot cavillatie wierde gelaten.

Ondertusschen de saecke sigh alsoo desperaet verthoonende/ deeden de Gedeputeerden tot de secrete Franse saecken op den negenthienden navolghende Rapport:

De Gedeputeerden van de Hoogh Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden tot de secrete Franse saecken haer gedaghten nader hebbende laten gaen over den inhoude van de Missive van de Heer van Beuningen, extraordinaris Ambassadeur van desen Staet in Vranckrijck/ geschreven tot Parijs den twintighsten der loopende Maendt/ ende de bylaghe daer nevens overgesonden/ rakende den toestandt van sijn aenbevolen negotiatie/ tot bevorderingh van de bevredigingе van de Coningen van Vranckrijck ende Spaigne, en mede gelet/ dat in de voorsz bylaghe insflueren twee vragen by de Ministers van Vranckrijck voorgestelt/ beyde hier na geinsereert;

Et la dessus Messieurs nous vous fismes *deux* Questions la *premiere*, pour scavoir, si vos Maistres entendoient que le Roy demeurat *eternellement* lié a ne pouvoir pretendre des Espaignols que *l'Alternative*, ou jusque a quel temps vous desirerez par la Traitté qu'on feroit avec vous, que sa Majesté s'y obligast.

2. Si vous entendiez que les Espagnols refusant la Paix, sa Majesté suspendit *eternellement* l'action de ses armes aux Pais Bas, ou en quel temps elles pourroient de vostre Consentement commencer a agir avec les vostres, pour forcer les Espagnols, a la Paix, & a quelles conditions elle se feroit a lors, si l'obligation de sa Majesté a *l'Alternative* avoit desia cessé, comme il estoit juste qu'elle cessast des la fin de May.

Hebben na rijpe deliberatie goedt gevonden mitsdesen dien aengaende voor haer sentiment ende gevoelen te verklaren, *Eerstelijck*, dat den gemelten Heer van *Beuningen* den hooghgemelten Koningh van *Vranckrijck* soude behooren te bedancken voor dessels gecontinueerde overgifte ende verklaringe van op de gepresenteerde *Alternative* den Vrede te sullen ingaen, soo deselve voor half *Mey* naestkomende tot haer perfectie gebraght sal konnen wesen, oock die overgifte en verklaringe t'accepteren, ende met ernst te insisteren op de continuatie van den stilstant van wapenen tot den laetsten *Mey* voorsz, Ende *ten anderen* op de

de voorsz *twee* vragen, dat den Coningh van *Groot Brittannien* door d'Heeren haer Hoogh Mog. extraordinaris Ambassadeur in Engelandt behoort te gemoedt ghevoert te werden, dat men tot meerder overtuyghingh van de Koningh van *Vranckrijck*, en om sijn Majesteyt niet alleen alle rechtvaerdige redenen, maer oock alle bedenckelijcke pretexten tot refus van de versoghte continuatie van stilstandt van Wapenen te benemen, souden konnen en behooren t'advoueren ende approberen dat van wegen den hooghgedachten Coningh van *Groot Brittannien* en van wegen haer Hoog Mog. door haer respective Ministers in *Vranckrijck* aen den Coningh aldaer hoop gegeven is, van dat den selven Coningh prolongerende de geaccordeerde stilstandt van den laetsten *Maert* tot den laetsten *Mey*, sijn Majesteyt daer tegens wederom op desselfs gemoveerde scrupulen, ende op de voorgeroerde *twee* vragen van wegen *Engelandt* en desen *Staet* alle raisonnable satisfactie en genoeghsame verseeckeringh gegeven soude werden, ende dat men om 't selve effectivelijck nae te komen, in sulcken kas aen *Vranckrijck* soude konnen toestaen, dat by soo verre de Coningh ofte Coninginne Regente van *Spaignen* voor d'expiratie van *Mey* toekomende buyten vermoeden noch niet gedisponeert zijnde tot een net ende klaer adveu ofte ratificatie, soo van de acceptatie der bewuste *Alternative*, en van 't eene lit van dien, by den Heer Marquis *Castelrodrigo* albereedts gedaen, als mede van 't Tractaet van Vrede, 't welck daer tot *Aken* staet te werden gheadjusteert, den hoogegedachren Coningh van *Groot Brittannien*, ende haer Hoogh Mog. door 't employ van hare Wapenen, die in sulcken cas tegen *Spaignen* aenstonds met vigeur sullen beginnen te ageren, de hoogh-gemelte Coningin *Regente* daer toe niet metter daedt geobligeert hebben, binnen den tijdt van een maendt daer na, en sulcks voor *ultimo Juny* toekomende, den hoogh-gedachte Coning van *Vranckrijck* alsdan niet alleen gelibereert sal zijn van sijne gedane belofte om aen *Spaignen* te laten de keure uyt de tweederhande conditien, alternativelijck voorgheſtelt, maer dat den Coningh van *Groot Brittannien* ende haer Hoog Mog. alsdan en in sulcken cas verobligeert sullen wesen den hoogh-gemelten Coningh van *Vranckrijck* door de kracht van hare Waepenen te doen hebben het andere Lit van de voorgestelde *Alternative*, nu by *Spaignen* ghedeclineert, als voor *Vranckrijck* avantagieuser, en voor *Spaignen* desavantagieuser zijnde, ende dat oock tot seeckerder uytwerckingh van dien, den hoogh-ghemelden Coningh van *Vranckrijck* in 't voorsz kas voor soo veel sulcks noodigh sal wesen vryelijck, en sonder den hoogh-ghemelten Coningh van *Groot Brittagnien* ofte haer Hoogh Mog. te chocqueren van de voorsz lesten *Juny* af met sijne eygene Wapenen sal mogen attaqueren ende occuperen alle de Steden en Plaetsen in 't voorsz andere lit van de meergeroerde Alternative begrepen, ende by soo verre *Spaignen* oock dien aengaende noch binnen den tijdt van een maendt daer na, ende sulcks voor *ultima July* deses jaers niet volkomen gedisponeert mochte wesen om 't voorsz andere Lit van deselve *Alternative* finalijck in te willighen, dat men als dan verobligeert sal zijn, mette Wapenen soo van den hooghst-gemelten Coningh van *Groot Brittaignen* ende haer Ho. Mog., als met die van *Vranckrijck* alle de Spaense macht uyt de Nederlanden t'expelleren, ende deselve Nederlanden te doen *Cantonneren* in een *vrye Republijcque*, onder een absolute *guarantie*, niet alleen van de

van de voornoemde *drie* Staten, maer oock van alle andere, die daer in soude willen concurreren, tot conservatie en defensie van deselve *vrye Republique*, niet alleen tegen alle vreemde Machten, maer oock self tegen yeder van de gemelte *drie* Staten onderlingh; des om dat den anderen in de voorsz expulsie, en in de executie van 't voorsz *Cantonnement* niet te chocqueren, ofte nieuwe ombragie te verwecken, de Wapenen van *Vranckrijck* sullen moeten blijven bezuyden de Rivieren, Vaerten ofte Wateren, loopende door, ofte langhs de naegenoemde plaetsen, te weten, *Argenteau*, *Navaigne*, *Maestricht*, *Halen*, *Diest*, *Sichem*, *Aerschot*, *Mechelen*, *Rupelmonde*, *Dendermonde*, *Gent*, *Brugge*, *Plassendael* ende *Oostende*, sonder van sijne zijde te mogen attacqueren, of incommoderen eenighe van de voornoemde Plaetsen, of andere benoorden de voorsz Wateren, of beoosten de Mase gelegen. Gedaen in den Hage den *seven en twintighsten* Maert *sesthien honaert acht en sestigh*.

Volght het Geschrift ende Voorslagh van de Fransse Commissarisen:

Messieurs.

MOnsieur le *Tellier*, Monsieur *Colbert*, & moy, avons rendu compte au Roy de ce qui c'est passé dans la premiere Conference, que nous avons eu avec vous, & vous trouverez bon s'il vous plaist, qu'afin qu'il n'y est point d'equivoque ou de mesprise dans une affaire si grave, je face icy une repetition succincte de ce que vous nous dites en substance, & de ce qui fust respondu.

Insistant au contenu de vostre dernier memoire du *cincqueisme* de ce mois, vous demandastes que le Roy ait agreable, pour le bien de la paix, de consentir a proroger la mesme suspension d'entreprinses jusques a la *fin de May*, que sa Majesté a desia accordé pour tout ce mois de *Mars*, & qu'il plust aussy a sa Majesté de declarer qu'elle se contenteroit pour les Conditions de l'accommodement jusqu'au *dernier May* de l'une des *Alternatives*, dont elle avoit offert de se contenter jusqu'a la fin de *Mars*, afin que le Roy de la Grande *Bretaigne* & Mrs. les *Estats Generaux* vos Maistres, puissent employer ce qui reste de ce mois cy, & les deux autres suivant, a disposer le Espaignols de signer un Traitté de Paix sur le fondement de la cession de l'une desdits *Alternatives*, offrant de la part de vos Maistres, en cas que sa Majesté voulut accorder vos deux instances, de faire des a present un Traitté avecq sadite Majesté (surquoy vous avez le pouvoir suffisant) par lequel ledite Sr. Roy, & lesdits Sr. Estats s'obligeront a elle, que si par le refus des Espaignols la paix n'a pû estre faitte dans ce terme la de la fin de May, ils feront entrer dans les Pais Bas de la domination d'Espaigne un Armée composée de tel nombre de Cavallerie, & d'Infanterie, & d'Artillerie, a proportion (selon que l'on conviendra dés a present par ledit Traitté) & que ladite Armée y agira hostilement contre les Espaignols, par attaques, prises de places, & touttes autres actes de guerre, pour forcer lesdits Espaignols a la paix aux conditions de l'une des *Alternatives*; Bien entendu neantmoins; & a conditions seulement qu'il plust a sa Majesté de s'engager, envers ledite Roy, & ledite Srs. Estats, qu'elle *suspendra* tellement toutte action de ses Armes dans les Pais Bas, pendant celle de leur Armée, que sadite Majesté ne pourra mesme recevoir soubs son obeissance aucune Place,

Place, Ville, ny poste des Espaignols, qui voudroient se rendre volontiers a elle. Vous vous souviendrez, Messieurs, que nous vous representames en substance sur tout ce que dessus, que rien ne pouvoit estre plus *contraire a la Paix*, mesme contre l'intention de vos Maistres que ce plan, que vous faisiez; qu'il se voyoit clairement que le Dessein du Marquis de *Castelrodrigo* n'estoit, que d'essayer a gaigner du temps par une nouvelle suspension, afin de donner lieu (pendant qu'elle dureroit) a la venue, sans obstacles ny opposition de *dix mille Espaignols* naturels, qui passent en *Flandres* avec *Don Jean d'Austriche*, & des autres puissants secours qu'on y attend *d'Allemaigne*; que pourveu que ledite Marquis, se prevalant de la complaisance qu'il scait, que le Roy a pour les Desirs du Roy de la Grande *Brittaigne* & des *Estats Generaux*, puisse liër les mains a sa Majesté pendant les deux mois prochains, ou il prevoit qu'il se trouvera un peu plus despourveu des forces & d'assistences, qu'il ne le seroit au mois de *Juin*; il se souciera peu d'estre advoué ou desadvoué en *Espaigne* de tout ce qu'il advance aujourdhuy, non seulement sans, mais contres les ordres qu'il a, tant sur l'acceptation de *l'Alternative*, que touchant le lieu d'assemblée a *Aix* la Chapelle, que sur le premier point tous les advis de Madrid du *vingtcinquiesme* Febvrier (qui est le jour du depart du dernier Courier qui en est venu) portent unanimement, qu'apres la Paix de *Portugal*, signée, ratifieé, & la ratification desia envoyée a *Lissebone*, & apres la parolle que ledit *Don Juan* a donné de partir infailliblement au premier jour de *Mars*, les Ministres ne vouloient pas seulement ouir nommer le mot *l'Alternative*; que pour le second point, le Cardinal *Visconti*, Nonce de sa *sainteté* escrit du 23 Fevrier a l'Abbé *Vibo*, que l'on ne veut point a *Madrid* ouir parler *d'Aix* la Chapelle, & que si la France ne donne son consentement de traitter a *Rome*, il ne voit point de lieu de faire convenir les Parties de celuy de l'assembleé: Deplus que la Reine *d'Espaigne* a escrit en dernier lieu aux Electeurs & Princes de l'assemblée de Coloigne, qu'elle a remis, il y a longtems, tout l'affaire entre les mains du Pape pour estre traitté a Rome; que le Courier qui a porté cette lettre datée du 16 Janvier a attesté auxdits Electeurs & Princes, qu'elle luy fut mise en mains seulement le *vingthuitiesme*, & qu'il n'est party de Madrid que le *troisiesme* Fevrier, quoy que ledit Marquis a dit a Messieurs vos Collegues, que par une Lettre du *dixhuitiesme* Janvier, la Reine sa Maistresse luy a mandé qu'elle approuvoit le choix de la Ville *d'Aix* la Chapelle; que pour monstrer encore, que ledit Marquis, qui scait en sa conscience qu'il agit contre ses ordres (quoy que sans doute dans la pensée de mieux servir son maistre, dans le chemin qu'il tient) n'y fait aucun pas qu'avecq grande timidité, & lors seulement que les vives instances, Messieurs vos Collegues ne luy laissent plus de lieu de reculer, il n'y a qu'a faire reflexion, que le passeport pour Mr. *Colbert* luy a esté demandez par le Plenipotentiaire de sa *Sainteté* dés la *my Fevrier*, qu'il n'a esté expediez que le *vingt neufieme*, & qu'on ne l'a receu a Paris que le *seizieme* Mars, comme si Paris estoit a *trois cens* lieues de *Bruxelles*, bien qu'on puisse y aller du matin au soir en un jour d'estez. En outre que ledite Marquis evite encore aujourdhuy de faire voir son Pouvoir a vosdits Collegues, sachant fort bien luy mesme, que la *clause generale*, qu'il leur, y autre fois, montrée, par la quelle la Reine d'Espaigne trouve bon, *qu'il puisse agir dans l'affaire*

 de la

de la paix, comme elle feroit elle meme, ne suffit pas pour luy donner valablement la facultez de subdeleguer un autre avecq le mesme pouvoir, si cette faculté n'est nommement specifiez dans le sien (dont sa Majesté fait juge toute la Chrestienté) que tout ce procedé du Marquis plein d'Artifices, de contretemps, de contradictions, de defaut de pouvoir, & enfin qui n'a pour bout, que de *gaigner du temps*, pour donner lieu cependant a l'arrivée de *Don Jean d'Austriche*, & des *secours d'Allemaigne*, ne permet pas a sa Majesté en ce rencontre, si elle veut suivre les reigles de la prudence, & de la bonne politique, d'accorder ce que sans des considerations si fortes, elle donneroit tres-volontiers au bien de la Paix.

Nous adjoustasmes ensuitte, que nous ne doutions pas, que dans les propositions & offres, que vous faisiez a sa Majesté elle ne marquast d'abord que le le vray moyen, *de n'avoir point la paix*, estoit celuy de suivre vostre plan & vostre project; car de dire comme vous faisiez, *apres la fin de May, nous attaqueront les Espaignols avec vingt sinq Regiments d'Infanterie, & cinq mille chevaux, mais faudra au mesme temps, que sa Majesté qui peut les attaquer peut estre avec mil hommes, demeure les bras croisez*; Outre que c'estoit demander a sa Majesté une suspension eternelle, & non pas simplement de *deux mois*, luy demander aussy son *consentement eternel a l'Alternative*, & non pas pour les mesmes *deux mois*, vous enseigneriez pa lá vous memes aux Espaignols, qu'ils ne devoient pas meme accorder ladite *Alternative*, d'autans que le pis, qui pouvoit leur arriver en la refusant, seroit de perdre quelques Places que vous leur prendriez, qu'ils auroient par avance, que vous vous seriez obligez de leur rendre, & dont par consequent ils seroient leurs mesmes bien aises, parce qu'outre que parce moyen ils les auroient mises en toute seureté contres les armes de cette Couronne, il y auroient l'avantage que vous en entretiendrez les Garnisons, & qu'il auroient alors de se pouvoir servir a la Campaigne de celles, qu'ils auroient autrement esté obligez d'y tenir, & de les y faire subsister bien plus (dismes nous) il est mesme fort douteux, si vous leur prendriez ces places, car ils auront des forces plus considerable que les vostres, & apres qu'arriveroit il, si vostre Armée estoit battue & defaitte, prendriez vous encore sur le principes de jalousie, que Monsieur van *Beuningen* nous establissoit si fortement contre toute continuation de progres de sa Majesté aux Pais Bas, que dans ce cas mesme, ladite Majesté ne peut songer a vous vanger, qu'elle demeurat tousiours en cet Estat la, de n'avoir ny paix, ny guerre, & qu'elle attendit encore oisivement la commodité des Espaignols de vouloir la Paix.

Enfin Messieurs nous convinsmes avecq vous que tout ce que vous proposiez, pouvoit estre bon sur la presuppofition, que les Espaignols donneroient infailliblement les mains a la Paix, en sorte, qu'elle peut estre faitte & ratifiée avant la fin de May; mais nous vous representasmes, que leur procedé (considerant mesmes ce qu'ils viennent de faire du costé de *Portugal*) ne donne pas lieu de croire, qu'ils ayent cette pensée, ou tout au plus qu'il ne s'en peut concevoir, qu'une esperance fort douteuse & fort incertaine, ou plustost qu'il ne se peut dire certainement qu'ils ne consentiroient point a la Paix, quand ils apprendroint que le Roy se seroit lié les mains a ne les pouvoir plus attaquer, & par tant qu'il estoit indispensable par touttes la loix de la prudence, qu'avant que le Roy peut se determiner

terminer a faire une responſe precise ſur vos deux instances; c'eſt a dire, de *conſentir a l'alternative*, & a la *ſuſpenſion* des places juſques a la fin de May, que ſa Majeſté ſeut au vray qu'elles eſtoient les intentions du Roy de la Grande Bretaigne, & de Meſſieurs les Eſtats, ſur le meſmes meſures qu'elle auroit a prendre avec eux, en cas que la Paix, par la faute des Eſpaignols, n'eſt peut eſtre faitte & ratifiée avant le dernier May, ſa Majeſté (pour prendre une reſolution qui ne l'expoſe pas a des grands inconvenients) ayant un notable intereſt de voir d'une ſeule vüe toutte l'affaire dans tous les cas, qui peuvent y arriver, afin que des a preſent on pourvoie a toutes les facilitez ou les difficultez apportez de voſtre part ſur l'eſtat de l'affaire apres la fin de May, devant apporter de la ſienne des facilitez ou des difficultez, a ce qu'on deſire d'elle entre cy en ce temps la.

Et la deſſus Meſſieurs nous vous fiſmes *deux Queſtions*, la *premiere* pour ſcavoir, ſi vos maiſtres entendoient, que le Roy demeuraſt *eternellement* lié a ne pouvoir pretendre des Eſpaignols que *l'alternative*, ou juſques a quel temps vous deſirerez par le *Traitté* qu'on feroit avecq vous, que ſa Majeſté s'y obligat.

2. Si vous entendiez que, les Eſpaignols refuſants la *Paix*, ſa Majeſté ſuſpendit *eternellement* l'action de ſes armes aux Pais Bas, ou en quel temps elles pourroient de voſtre Conſentement commencer a agir avec les voſtres, pour forçer leſdits Eſpaignols a la paix, & a quelles conditions elle ſe feroit alors, ſi l'obligation de ſa Majeſté a *l'alternative* avoit deſia ceſſé, comme il eſtoit juſte qu'elle ceſſat dés la fin de *May*.

A cela il vous pluſt a nous reſpondre, que vous ne trouviez rien dans vos inſtructions, qui vous puſt donner lieu d'eſclaircir ſa Majeſté ſur ces *deux interrogats*, & que vos maiſtres n'avoient ſongé, qu'a ce qui regardoit la concluſion de la Paix avant la fin de *May*.

Nous y repliquames en vous repreſentant quel ſeroit donq ce Tratté in forme que le Roy pourroit faire avecq ſa Majeſté Brittannique & L. H. P. lequel ne parleroit que d'un Cas fort *douteux*, comme eſt celuy que les Eſpaignols accepteront *l'alternative* avant la fin de *May*, & ne diroit pas un ſeul mot d'un autre cas fort vray ſemblable, qui eſt qu'ils n'accepteront pas ladite *Alternative* dans ce terme la, d'ou nous concluſmes, qu'il eſtoit indiſpenſable (puis qu'auſſy bien le temps ſuffi a cela) que vous receuſſiez promtemtent de vos maiſtres des inſtructions plus amples ſur les memes meſures, que l'on devra prendre emſemble, touchant le ſecond cas avant que le Roy puiſſe avec prudence s'expliquer ſur le premier, c'eſt a dire ſur vos deux inſtances contenues dans voſtre memoire du *cinqueiſme* de ce mois.

Le Roy cependant, apres le conte que noys luy avons rendu de tout ce qui s'eſt paſſé, & apres avoir eu la bonté d'approuver tout ce que nous vous avons dit & repreſenté ſur ſes intereſt, m'a commendé de vous faire ſcavoir de ſa part, qu'il a ordonné aujourdhui a Mr. *Colbert* de partir dans trois jours infailliblement pour aller aux plus grandes journées qu'il pourra a *Aix* la Chapelle, avecq le ſeul Caroſſe dont il a beſoin pour luy conduire, faiſant apres ſuivre le reſte de ſon equipage.

Que ſa Majeſté pour teſmoigner de plus en plus avecq quelle ſincerité elle marche dans le chemin de la Paix, & qu'elle deſire meſme d'y gaigner juſques aux moindres

moindres instants d'un temps devenu desormais si *pretieux*, & non pas le consommer par des subtilitez ou par des longeurs affectez, comme on le fait a *Bruxelles* & a *Madrid*, & comme sa Majesté (si elle se soucioit peu d'avancer la Paix) auroit une si belle occasion de le faire soubs le pretéxte non seulement *specieux*, mais raisonnable, qu'avant que vous rendre aucune responce ou faire aucune declaration de ses intentions, elle veut attendre les esclaircissements si *necessaires*, qu'elle vous a demandez de celles de vos Maistres, sadite Majesté non obstant les considerations, qui pourroient l'arrester, m'a commandé de vous declarer en son nom, en *premier* lieu que pour le bien de la Paix, & pour la *facilitez* de sa part autant qu'il luy est possible, elle le contentera encore, pour sa satisfaction, des droits escheux a la Reine, jusques au *quinsieme jour de May*, *inclusivement*, de l'une des deux *Alternatives*, dont elle avoit cydevant offert de se contenter jusqu'au *dernier de Mars*, pourveu que le *Traitté*, qui se doit faire la dessus entre elle & les Espaignols soit *signé, ratifié, & les Ratifications eschangées avant le seisieme jour de May*; En quoy Messieurs vous pouvez aisement remarquer, que le temps qu'elle prescript est plus que suffisant pour tout ce qui est a faire, si l'acceptation que Monsieur le *Marquis de Castelrodrigo* a desia faitte desdites *Alternatives*, a esté sincere & conforme a ses ordres, car un bon Courier va en *sept* jours de *Paris a Madrid*, & du *dixhuitiesme de Mars* jusque au *quinsieme May*, il y a *cinquante sept* jours.

En *second* lieu, pour faire voir la sincerité de sa Majesté en cette declaration, elle est preste de faire de demain un Traitté avec le Roy de la *Grande Bretaigne*, & les *Estats Generaux* sur vostre plein pouvoir, par lequel elle s'obligera, de se contenter de ladite *Alternative* jusque au *quinsieme May* inclusivement, dans lequel Traitté on inserera mot a mot le Traitté de paix qu'elle doit faire avec les Espaignols sur le fondament desdit *Alternatives*, vos Maistres se chargeants d'en apporter en bonne forme la signature & les latifications *d'Espaigne*, dans du temps que celle cy puissent se changer avant le *seisieme May*.

En *troisieme* lieu, que sa Majesté donne dés à present sa parolle Royalle a nostre saint Pere le *Pape*, & a tous les Roys, Potentats, & Princes Chrestiens (& en composera mesme un article en cette conformité dans le Traitté qu'elle pourroit faire avec vos Maistres) quelle restituera de bonne foy au Roy *d'Espaigne* toutes les Places & Postes que ses armes pourroient avoir occupé, depuis le *dernier jour de Mars* (auquel la *suspension* d'Entreprinses aura cessée) jusqu'audit jour du *quinsieme May* inclusivement, sans pretendre jusqu'a ce jour cy, de plus hautes & plus advantagieuses conditions de paix, que celle de l'une des deux *Alternatives*, pourveu que les Espaignols (comme il a esté dit) ayent alors consenty a luy en ceder une, & que les Ratifications du Traitté, qu'elle en aura faicte avec Eux, ayent esté eschangeés avant ledit jour *seizesme* de May. Advouez Messieurs que vous mêmes qui parustes cy, convaincus par les Considerations qui vous furent representez a nostre Conference, de ne pouvoir raisonnablement demander au Roy une Responce precise sur vos Demandes, qu'apres que par une ampliation des Instructions qui vous seroient envoyez vous, aviez eu le moyen d'esclaircir sa Majesté sur les *Questions* que nous vous avions faittez, vous n'auriez presqué osé esperer de si grandes, si importantes, & si favorables declarations pour l'avancement,

cement, voire pour la Conclusion de la Paix, que celles que sa Majesté a trouvé bon, que je vous face par cette Lettre. Car enfin sans s'y estre jusques a present obligé, que jusque a la *fin de Mars*, elle met encore la Paix entre vos mains aux mesmes conditions jusque au *quinzieme* May, comme si elle avoit oublié d'avoir conquis la *Franche Comté*, & elle vous en parle clairement, & sans ambiguité, n'y termes captieux, ayant voulu donner a toutte la Chrestienté de nouvelles preuves effectives, & de la sincerité avec laquelle elle souhaitte le prompt restablissement du repos publicq, & de sa grande moderation dans les Conditions de l'accommodement, en cas que les Espaignols veulent se prevaloir de l'une & de l'autre, dans un espace de temps, lequel (comme il a esté desia remarqué) se trouve plus que suffisant pour reduire a effect ses bonnes intentions; Cependant Messieurs les autres Commissaires du Roy & Moy attendrons l'explication de vos Instructions sur les esclaircissement dont nous vous avons requis, & que vous connoissiez estre si necessaire, pour pouvoir passer outre a consenter & prendre ensemble les autres mesures (comme aussi avec Messieurs les Electeurs & Princes de l'Empire, qui ont deputé a sa Majesté, & qui ont tant d'Interest a l'affaire, touchant le dangereux cas qui demeure tousjours si fort a craindre que les Espaignols, flattez de la separation de *Portugal*, & ayant conçeu des grandes esperances de la venüe de *Don Jean*, & du secours d'Allemaigne, ne choisissent plustost le party de tenir la Chrestienté en trouble, que de se tirer de tout embaras, en acceptant des conditions, dont le moderation de la part du Roy & l'equité se trouvent pleinement authorisé par jugement que sa Majesté Brittannique & L. H. P. en ont fait dans le Traitté de la Haye de *vingt troisieme* du Janvier dernier: sur ce je demeure, &c. *St. Germain en Laye* le 19. Mars 1668.

Estoit Signé

de LIONNE.

De Fransche lieten evenwel niet na om een goede genegentheyt tot Vreede te toonen/maer hielden ons altoos gaende met d'irresolutie van de Spaensche; ende dat Castelrodrigo presentatien deed/ sonder / jae tegen order/ van den Koninck ende 't Spaensche Hof. Den Heer Colbert Maistre des Requestes, maeckte sich tot Parijs vaerdigh tot sijn vertreck nae Aecken, ende wierdt ghesegt in vier à vijf dagen ten langhsten de reyse te sullen aennemen / naer dat de paspoort van sijn Ed. al voor eenige dagen van Bruxel aengekomen was. Ondertusschen gingen de werbingen in Vranckrijck even sterck voort / gelijck meede de groote toestellen tot d'aenstaende Veltocht. Men wilde daer dat des Konincx gens d'armes teghen den thienden der toekomende maent order hadden van te marcheren / ende dat alles tottet Velt leger vaerdigh moest sijn teghen den achthienden der toekomende maent April, om als dan op en voort te trecken.

Eenige den jonghste aldaer aengheкomen Brieven van Madrid berichten/ als of Don Jan (die 't Gouvernement van Nederlandt had aenghenomen) in eenige der Havens van Galicien sich ge-embarqueert soude hebben in Engelsche

gelsche Schepen / nevens sijn by-hebbende Krijghs-volck / en contante penningen.

Op dien tijdt is d'Heer Marcquis de Bellefons oock aen 't Hof aldaer te post aengekomen / aenbrengende het overgaen van Genap, door hem Marcquis/ ende den Grave van Duras ingenomen / daer in sich bevonden vier hondert Spaensche Soldaten/ en vier stucken Canon / die 't Guarnisoen van Charleroy belettede haer contributien na welgheballe ten platten Lande te lichten.

Oock heeft in dese maent d'Heer Hertogh van Longueville sijn Souverain Prinsdom van Nieu-Casteel in Zwitserlandt, gecedeert ende overgedragen aen den Heer Grave St. Paul, sijn broeder / de welcke metten Hertogh voornoemt vertrocken is/ om van 't voornoemde Prinsdom possessie te nemen.

Daer soude besloten en vastgestelt sijn dat de drie Heeren Ministers van Staet/ het Leger van sijn Majesteyt dit Jaer niet souden volgen / indien den Oorlogh niet quam te cesseren / en soude dien volghens d'intendent Colbert sijne Muyl-esels en Leger-wagens aen andere Heeren Officiers alreede verkoft ende overgedaen hebben.

Op den twee en twintighsten kregen d'Heeren Duytsche Ministers van des Koninck / oock haer Missive / door volgende sijn Majesteyts verklaringhe/ 't welck alles is wat sy op deden.

SUr la nouvelle instance que la Legation de Messieurs les Electeurs & Princes de l'Empire assemblés a Cologne a faite au Roy de vouloir accorder jusqu'au la fin du mois de May, la prerogation de la suspension d'entreprises, que sa Majesté à desja accordée jusqu'a la fin de Mars, à fin qu'on puisse employer plus utiliment ce temps là aux negociations de Paix, sans que l'action des armes les puisses troubler. Sa dite Majesté respond, qu'elle estime, que rien ne seroit plus contraire à la Paix, mesme contre l'intention de la dite Legation & de ses superieurs, que le consentement que sa Majesté donneroit à l'instance, qui luy est faite, d'autant qu'il se voit clairement, que le dessein du Marquis de Castelrodrigo, dans toute la conduitte, qu'il tient, n'est que d'essayer de gaigner du temps par une nouvelle suspension, à fin de donner lieu, pendant qu'elle dureroit, à la venuë sans obstacles où opposition des dix mille Espagnols naturels, qui passent en Flandres, avec Don Jean d'Austriche, & à l'arrivée des puissants secours, qu'on y attend d'Allemagne, & des levées, & recreutes qui s'y font en plusieurs endroits, qu'il est aisé a voir, pour veu que ledite Marquis se prevalant de la complaisance, qu'il sçait que le Roy à pour tous les Princes, que sa Majesté, à si volontiers accepté pour Mediateurs, puisse lier les mains à sa dite Majesté pendant le deux moix prochains; où il prevoit, qu'il se trouvera beaucoup plus des pourveu de forces & d'assistences, qu'il ne le sera au mois de Juin, il se souviendra peut estre advoué ou des advoué en Espagne de tout ce qu'il advance aujourd'huy, non seulement sans pouvoir, mais contre ses ordres expres, tant sur l'acceptation de l'alternative, que touchant le lieu d'assemblée à Aix la Chapelle, que sur le premier point tous les advis de Madrid du 25 Fevrier, qu'est le jour auquel le dernier Courier en est party, portent unanimeat qu'apprez la Ratification de la Paix de Portugal, envoyée à Lisbonne, & aprez la Parole que Don Jean d'Au-

d'Austriche avoit donnée de partir infalliblement au premier Jour de Mars, les Ministres, ne pouvoyent seulement oüir nommer le mot d'alternative: & comme le Marquis de Castelrodrigo n'ignore pas la dessus leurs sentiments, & qu'il croit pourtant pour mieux servir le Roy son Maistre de voir en apparance tenir une conduicte directement contraire à ses ordres, il ne s'est expliqué d'abord que fort confusement sur ladite alternative, par une acceptation generale des deux parties, qui luy estoyent offerts, & lors qu'il s'est veu sivivement pressé par les Ministres d'Angleterre & d'Hollande, qu'il n'a plus veu do lieu de pouvoir reculer, il à tesmoigne a la verité de vouloir s'expliquer d'avantage par une declaration (qu'il luy a plû dattés du 7. Mars, quoy qu'on ne l'ay receuë icy que le 21. Mars, il ne la fait, qu'en termes captieuse & sujects a double entente, envoye les termes. J'accepté & admets pure & simplement detraitter & conclurre sur ce que la France à occupé jusques au temps de la declaration, qu'elle a faite aux dites Sieurs Mediateurs Moyennant, qu'elle restitué toutes choses au mesme Estat, ou elle se trovoyent à lors, sans aucune noveauté. Sa Majesté luisse au jugement equitable de ladite Legation de dire, si ces termes, dont ledite Marquis s'est servi, j'accepté de traitter & de conclure sur ce, que la France à occupé, veulent dire sans ambiguité, ou sans quelque reserve mentale qui se pourra produire en temps & lieu, que le Roy son Maistre cedera à la France, que les armes de sa Majesté ont occupé la Campagne derniere, aux Pais Bas, comme il estoit pourtant necessaire, de le dire nettement, puisque s'engager à traitter & à conclure sur une chose, n'est pas dire de la vouloir ceder, le mesme plustost dire, qu'on la veut disputer, & contester sadite Majesté luisse au mesme jugement de la Legation de dire, si c'est accepter purement & simplement une proposition d'y adjouster un moyennant qui la destruit, ledite Marquis aura sçeu sans doute les ordres, que sa Majesté à donné, il y a long temps de faire demolir toutes les Fortifications de Dole & de Gray (ce qui n'estoit pas moins en son pouvoir sans que personne y puisse trouver à dire, tant que la Paix n'est point faite, que de fortifier des postes de qu'elles s'en est renduë Maistre) & sur cette connoissance ledite Marquis ostant d'une main, ce qu'il presente de l'autre, accepte l'alternative, mais à condition que le Roy rendra la Franche Comté au mesme Estat qu'il l'a trouvées ce qui est aujourd'huy, inpracticable apres le demolition des fortifications de Dole & de Gray. Quand au lieu de l'assemblée Monsieur le Cardinal Visconti Nonce de sa Sainteté en Espagne, escrit de nouveau du 23. Fevrier au Seigneur Abbe Vibo, qui fait icy les affaires du sainct Siege, que l'on ne veut point à Madrid oüir parler d'Aix la Chapelle, & que si la France ne donne son consentement de traitter la Paix à Rome, il ne voit point de moyen de faire convenir les parties, du lieu de l'assemblée, Cependant dans un escrit, que Monsieur le Marquis Rodrigo a donné depuis 3. jours au Ministres d'Angleterre & d'Hollande, il atteste qu'il à des lettres de la Reyne sa Maistresse des deuxiesme, dix huictiesme, & vint quatriesme & 7. Fevrier, par les qu'elles elle aggrée ce qu'il avoit respondu au Nonce de sa Majesté en nommant la Ville d'Aix pour y traitter. Et ce qui n'est pas moins remarquable (non obstant cette lettre du 12. Janvier, que ledite Marquis dit avoir) ladite Reyne escrit le 16. du mesme mois aux Electeurs & Princes de l'Empire de l'assemblée de Cologne, qu'elle

qu'elle a remis il y a long temps toute l'affaire entre les mains du Pape, pour estre traitté à Rome. Et cette lettre du 16. ne fut remise au Courier desdites Seigneurs Electeurs & Princes, que le 28, & mesme ledite Courier n'est party de Madrid que le 28 Fevrier.

Peut on croire, & est il seulement vray semblable, que si la Reyne d'Espagne avoit escrit le 12. Janvier à Monsieur le Marquis Rodrigo, qu'elle avoit approuvé le Choix de la Ville d'Aix, ladite Reyne escrivant quatre jours apres à Monsieurs Electeurs & Princes de l'Empire n'eust pas voulu leur donner la satisfaction de leur apprendre, qu'elle vouloit bien traitter la Paix dans leurs voisinage, ou ils pourroyent exercer leur mediation, qu'elle acceptoit. Et non pas renvoyer encore à Rome toute l'affaire pour y estre traittée comme ladite lettre parle, & employe mesmes deux pages d'escriture à justifier, qu'elle ne peut traitter ailleurs. Sa Majesté laisse en 3. lieu au jugement de ladite Legation de dire, si par la clause generale du pretendu pouvoir dudit Marquis, dont il n'a osé faire voir le preamble aux Ministres d'Angleterre & d'Hollande, parce qu'il est conçeu plustost en termes d'un libelle contre la France, que d'un pouvoir pour traitter la Paix. La Reyne sa Maistresse ayant dit qu'elle trouve bon, qu'il puisse agir, comme elle feroit elle mesme, il s'ensuit, qu'elle luy ait donné la faculté de subdeleguer un autre en sa place, avec le mesme pouvoir, si cette faculté n'y est nommement specifié. Les Plenipotentaires du Roy a Munster, ceux de sa Majesté à Breda, & Monsieur Colbert luy mesme allant à Aix ont eu dans leurs pouvoirs, la mesme clause de faire tout ce que le Roy luy mesme pourroit faire, s'il y eust esté en personne. Ceux de l'Empereur & du Roy de la Grande Bretagne auroyent ils crû de pouvoir traitter valablement, avec des subdelegués des Plenipotentaires de sa Majesté, & ceux cy auroyent ils osé le pretendre. Les Roys donnent cela nommement a la suffisance à la fidelité & à l'industrie du personnage, qu'ils choisissent, mais sans une particuliere expression de leur volonté, ils n'entendent jamais, que ce Plenipotentaires puisse donner le mesme pouvoir à un autre qui n'auroit pas le plus souvent les mesmes qualités, pour les bien servir, & si cette reigle a lieu dans le droit pour les simples Procureurs ou Mandataires, en des choses de peu d'importance, à combien plus forte raison doit elle estre observée, quand il s'agit d'alternation d'Estats, & de cession de Souverainetés, comme tout ce procedé dudit Marquis, quoy que tendant sans doute selon qu'il le croit au plus grand bien des affaires de son Maistre (en quoy il est fort loüable) se rencontre plein de contre-temps, de contradictions d'artifices & de deffaut de pouvoir, & en fin n'avoir pour bût que de gagner du temps pour donner cependant lieu à l'arrivée de Don Jean d'Austriche & de secours d'Allemagne, & des nouvelles levées & recruës, il ne permet pas à sa Majesté, si elle ne veult suivre des considerations si fortes, elle donneroit tres volontiers au bien de la Paix, mais plustost la doit obliger a d'autant plus se precautionner contre toutes surprises, pour une plus grande seureté de la Paix mesme. Cependant sa Majesté pour tesmoigner des plus en plus avec qu'elle sincerité elle marche dans le chemin de la Paix, & qu'elle desire mesme de gagner jusques aux moindres instans d'un temps devenu desormais si pretieux, declare en premier lieu à la Legation de Monsieurs les Electeurs & Princes de l'Empire, que pour sa satisfaction des droits escheut

à la Reyne, elle se contentera encore jusques au quinzieme jour de May inclusivement de l'une desdites alternatives, dont elle avoit cy devant offert de se contenter jusques au dernier jour de Mars, à condition, que le traitté, qui se doit faire la dessus entre elle & les Espagnols, soit signé, ratifié & les Ratifications eschangées avant le 16 May. En quoy on pourra aissement remarquer, que le terme, que sa Majesté prescrit est plus que suffisant pour tout ce qui est à faire, si l'acceptation que Monsieur le Marquis de Castelrodrigo à desja fait de l'une des alternatives à esté sincere & conforme à ses ordres; car un bon Courrier va en sept jours de Paris à Madrid, & depuis le 19 Mars, auquel sa Majesté a fait pour la premiere fois la mesme declaration aux Ministres d'Angleterre & d'Hollande jusque au 15 May, il y a cinquante sept jours. En second lieu que sa Majesté pour faire voir la sincerité & de cette declaration expresse, de faire sans delay un traitté avec le Roy de la grande Bretagne & les Estats Generaux sur le plein pouvoir, qu'ont icy leurs Ministres, par lequel elle s'obligera de se contenter de la dite alternative jusques au dit jour quinzieme May, inclusivement, dans lequel traitté on inserera mot à mot le traitté de Paix, qui se doit faire, entre elle & les Espagnols sur le fondement desdite alternative, ledit Seigneur Roy, & lesdites Seigneurs Estats se Chargeant d'en rapporter en bonne forme la signature & la Ratification d'Espagne dans un temps, que celle cy, puisse estre eschangée avant le seixieme May. En 3. lieu, sa Majesté donne des à present sa parole Royale à nostre saint Pere le Pape & tous les Roys, Electeurs & Princes de l'Empire, & autres Potentats Chrestiens, & composera mesme le desire un article en cette conformité dans le traitté qu'elle offre de faire avec ledit Roy de la Grande Bretagne & ledit Seigneurs Estats, qu'elle restituera de bonne foy au Roy d'Espagne toutes les places, que ses armes pourroyent avoir occupé depuis le dernier jour de Mars, auquel la suspension d'entreprises aura cessé jusqu'au dit jour 15 May.; de plus hautes, ou plus avantageuses conditions de Paix, que celles de l'un de deux alternatives, pourveu que les Espagnols (comme il a esté dit) ayant a lors consenty a luy en ceder une, & que les Ratifications du traitté, qu'elle en aura faitte avec eux, ayent esté eschangées avant le seiziesme May, sa Majesté est persuadée que la Legation de Monsieurs les Electeurs & Princes de l'Empire assembler à Cologne advoüera; qu'on n'auroit presque osé esperer de si grandes, si importantes & si favorables declarations pour l'avancement, voire pour la conclusion de la Paix que celles, qui sont contenues dans cet escrit, puisque sans s'estré obligée à rien, que jusques à la fin de Mars. Elle met encore la Paix entre les mains des Mediateurs jusques au 15 May, aux mesmes conditions des alternatives, comme si elle avoit oublié que ses armes ont conquis la Franche Comté, & elle en parle clairement sans ambiguité, ny termes captieux, ayant voulu donner à toute Chrestienté de nouvelles preuves effectives de sa sincerité avec laquelle elle desire le promt restablissement du repos publiq, & d'une grande moderation dans les conditions de l'accommodement, & souhaittons, que les Espagnols veullent se prevaloir de l'une & de l'autre, dans un espace de temps le qu'elle, comme il a desja esté remarqué, se trouvé plus que suffisant pour reduire à effect ses bons intentions. Cependant Monsieur Colbert part demain pour aller aux plus grandes journées qu'il pourra à Aix la Chapelle

pelle avec le seul Carosse dont il a besoin pour luy conduire faisant apres suivre le reste de son equipage. Et il y a plus d'un mois, qu'il seroit arrivé au lieu de l'assemblée, si le passeport dont il avoit besoin, & qui pouvoit venir en deux Jours de Bruxelles n'eust esté retardée depuis le my Fevrier, qu'il fût demandé jusques au 16 Mars qu'il fust reçeu. Mais les Espagnols qui vouloyent gagner par une suspension le mois de Juin, avoyent trop d'interest de ne se mettre pas en Estat d'estre presséz de traitter & de conclure dans le mois de Mars. Faiçt à sainct Germain en Laye le 22 Jour de Mars 1668.

Signé

DE LIONNE.

Inmiddels wiert uyt alle quartieren van Europa sonder ophouden geduyrigh geschreven / niet alleen vande groote apparentien / die haer souden vertoonen tusschen de Fransche ende Spaensche Monarchien / om tusschen den anderen in openbaren Oorlogh te sullen komen / maer oock dat eenige actes van dien haer daer toe alreede hadden beginnen te vertoonen.

De Vloot vande Fransche Oorlogh-schepen uyt Toulon gheloopen / Oostwaerts aen na Livorno, hebbende haer Ho. Mog. Convoy-vloot bejegent / ende ontmoet in eere ende in vrientschap / sonder dat yets anders als daer toe dienende gepleeght sy geweest / en is de Fransche Vloot wederom tot Toulon aengekomen / die haer prepareert om andermael Zee te kiesen / en haer cours na de Levant te nemen. De voorsz Fransche Schepen / nevens noch ses andere wierden tot Toulon wederom toegerust / als oock de Galeyen / en wiert aen wederzijden deligentie tot d'Equipagie gebruyckt / en Boots-volck / als Soldaten / tot de bemaninge van alles gereet gemaeckt. De Spaensche Galeyen hebben een Fransche Barcke / soo in cours gearmeert was / ghenomen en wiert met diergelijcke kleyn Vaertuygh van wederzijden op den andere geoorloght / voor al noch / gelijck mede noch al veel stercker ghedaen wiert in de West-zee / ende in 't Canael door die van Ostende en Biscayen. Men gaf voor / indien de Vreede tusschen Vranckrijck ende Spangnien succes nam / die Kroon een goet secours na Candia soude senden, dat voor die plaets wel soude komen / dewijl de drie Steden van Barbarien haer in extraordinaris Equipage stelden om een uytnement secours te doen tot de eyndelinghe conquesten van 't Koninckrijck van Candia, daer toe alle macht en middelen aengeleght wierden. De voorsz Roovers van Barbarye hielden hun noch al in Zee / en causeerden al veel schade / een Algiersche Roover ghemonteert met ses en twintigh Stucken / en van Tunis vertrocken / is voor Malta door vijf Galeyen genomen.

D'Heere Prince van Condé wiert geseght te sullen vertrecken den twaelfden der aenstaende Maent na sijn Leger / welckers rendevous soude sijn tusschen de Revière de Sembre en de Maes.

De Benden van 's Koninckx Huys wierden noch al gheloofc te sullen opbreecken den vijfthienden der aenstaende Maent / en sijne Majesteyt den achthienden.

Sa

Saterdagh daer te voren is den Dauphin tot S. Germain gedoopt geworden/ den naem van Louis ontfangende/ van d'Heere Cardinael de Vendosme, als legato à latere, verselt met de Princesse van Conty, als Maraine; welcke solemniteyt geluckigh met seer groote ongemeene magnificentie en toeloop van volck afgeloopen is/ zijnde geweest een der prachtighste Feesten/ die in lange jaren aen 't Fransche Hof gesolemniseert zijn geworden.

Den dertighsten schreef d'Heer van Beuningen, dat hy nevens den Heer Trevor, voor de tweedemael in conferentie was geweest met de drie Heeren Ministers/ ende alsoo inde selve soo by repetitie van 't geen inde voorgaende conferentie was voorgevallen/ als over debatten van 't geen haer wegen desen Koninck door dē Heer de Lionne, op 't gepasseerde inde voorgeroerde eerste conferentie tot antwoort was gegeven/ by desselfs geschrifte van den negenthienden deses omstandelijck was verhandelt/ het geen tot een vol bericht van den toestant inde welcke sich d'importante Negotiatie over een Vreede tusschen dese Kroon ende die van Spangnien sich altans vertoont; soo had hy sijnen plicht geacht alle 't selve/ aen haer Ho. Mog. over te schrijven/ niet dat haer Ho. Mog. tot haer bericht souden noodigh achten/ maer op dat dese sijn relatie soude moghen dienen om door d'Heeren Ministers aende Hoven van uytheemsche Princen/ die interest hadden in 't bevorderen vande voorsz Vreede/ ende insonderheyt vande Koningen in 't Noorden/ ende verscheyde Vorsten van 't Duytsche Rijck/ soo veel het noodigh was te doen tegenbouwen alle verkeerde opinien/ met de welcke men deselve tot benadelinge vande oprechtigheyt van haer Ho. Mog. conduitte/ omtrent het hooghe werck soude willen innemen; ende dat te meer om dat hy in 't seecker bericht was/ dat hoewel den Heer de Lionne gearbeyt heeft aen verscheyde uytheemsche Ministers/ het schriftelijck recit by sijn Ed. ingestelt van 't gepasseerde in haer eerste conferentie/ over 't welck hy ende d'Heer Trevor met reden haer beklaeght hebben/ dat het selve echter/ by met ooghluyckinge of andersints/ aen andere copielijck in handen was gekomen. Hy was geresolveert geweest/ nevens den Heer Trevor 't voorsz recit met een korter recit/ geaddresseert aen den Heer de Lionne te beantwoorden: maer sulck antwoort konde eenigh aigreur veroorsaecken/ ende dat het min noodigh scheen om dat het voorsz recit aen gheen uytheemsche Ministers wiert behandight; soo was 't voorsz haer antwoort achter gebleven/ ende konde dese sijn relatie 't selve effect doen/ daer toe de selve souden hebben gestelt.

Naer dat d'Heer van Beuningen dese prefatie had gheschreven met intentie van een wijdtluftige depeche/ is hem inde nacht toegekomen een Billet van den Heer de Lionne, met de welcke d'Heer Trevor ende hy tot een tweede Conferentie sijn genoodight/ ende is inde selve Conferentie 't gheheele werck in soodane termen ghebracht/ dat hy mettet afvaerden vande Couriers naer Madrid ende Engelandt had verlooren/ dien tijdt die hy ghedestineert had om 't voorsz ampelrelaes aen haer Ho. Mog. te doen. Echter wilde alleen dit seggen: dat inde opgeroerde Conferentie de geheele saecke abovo was verhandelt/ dat de redenen by d'onse daer naer gebruyckt/ om de procedueren van den Koninck van Groot Brittannien en haer Ho. Mog. te billicken/ oock om aen te

te wiſſen / dat het ſucces van Vreede tot contentement van ſijn Majeſteyt ſonder verder bloetvergieten onfeylbaer ſoude werden ghemaeckt door 't concert by haer voorgeſlagen / mitſgaders om te doen begrijpen datter aen 't preſteeren van 't geen waer toe Engelandt en haer Ho. Mog. haer ſouden engageren niet getwijffelt konde werden / ende dattet den Koninck avantagieus was de Vrede te maecken met aggreément van Engelandt, ende de Vereenighde Nederlanden / dat Spangnien geen andere oorſaeck konde nemen om te tergiverſeren, als een hoope van dattet werck vande Vredehandel door de verklaringh van Caſtelrodrigo, ende door 't geinterponeerde guarand van haer Ho. Mog. ſoo verre was gebracht datſe niet achter konde blijven / als door een retraitte aende Spaenſche zijde / dat al te deſavantagieux aen de Spaenſche ſoude zijn / dat in ſoodanigen conjuncture / en inſonderheyt in een Oorlog tuſſchen ſoo na verwante Princen / de caſſatie van Wapenen ghenoeghſaem ultro plegen geaccordeert te worden / dat de geene die ſy verſochten / ſeer kort ende gelimiteert was / ende over ſulcx deſ te eer konde ingewilligt worden / dat deſ niet te min te marcheren met drie Legers alle de Conſilia van Europa ſonder vrucht ſoude in roer ſtellen / en de gemoederen van Vrienden en Nabueren abalieneren, en Engelandt ende haer Ho. Mog. inde neſſiteyt werpen / inde welcke men wiſt datſe door d'importantheyt van haer intereſſen / en door den bant vant van haer Conventie ſoude werden ghebracht / dat voorders de laeſte verklaringe van den Coninck geen geruſtheyt konde geven / ja dat de Spaenſche daer door in vaſte hoop quamen van dat wy den anderen hier in niet ſouden konnen verſtaen / 't welck het eenighſte middel was dat den Vreede konde doen uytblijven.

Hare reden op deſe ende andere poſitiven ter intentie van haer Hoogh Mog. dienende ſeer wijdtluftigh in de voorſz Conferentie gededuceert zijnde / hadden minder tegenſpraeck gevonden / als in de voorgaende / ende waren meeſtendeel aengehoort met een apparente geſeggelijckheydt / die haer beter dede hoopen van 't ſucces van haer Negotiatie / als ſy tot noch toe hadden gedaen / en dat te meer / om dat ſy van ter zijden eenigh berigt hadden ontfangen / hoewel onſeecker / datter althans ſincere genegentheydt van de Franſe ſoude zijn om den Oorlogh te termineren.

Sy hebben oock in 't begin van haer diſcours met diſcretie gherepeteert / 't geen ſy aen den Heer de Lionne hadden geſeydt / 't geen ſijn E. op papier heeft gebracht van 't ghepaſſeerde van haer eerſte conferentie / ende hebben inſonderheydt doen remarqueren / dat ſy gantſch niet hadden toegeſtemt / gelijck in 't voorſz Papier nochtans ſcheen te worden gepoſeert / dat den Coning van Engelandt ende haer Hoogh Mog. ſouden behooren nader te reſolveren op de vrage haer gedaen ontrent het employ van deſes Coninghs Wapenen na 't eynde van de Mey aen de zijde van de Spaenſe Nederlanden, en ontrent het eyſſchen van de avantagieuſe Vredens conditien / indien d'althans voorgeſlagen / by Spaignen niet worden aengenoomen / alvooren deſe Coningh op haer voorſtellen ſich ſou behooren te verklaren; maer dat ſy ter contrarie hadden aengewezen / dat haer voorſtellen / indien men geen uytvluchten / maer een eynde van ſaecken ſocht / voldoende waren / om den Vreede ſeeckerlijck tot contentement van ſijn Majeſteyt te bereycken.

Het voornaemste dat op haer ghediscoureerde en 't gheheele werck door de Koninckliicke Commissarien is ghesept / was / dat desen Koninck seer veel ten ghevalle vande Koninck van Groot Brittannien ende haer Hoogh Mogende alreede had gedaen / dewijl sijn Majesteyt om haer consideratie niet alleen abandonneren wilde / een seer apparente hoope van vordere conquesten te komen doen / maer oock soo een considerable Provintie / dat het aen sijn Majesteyt niet schorten soude dat den Vreede niet illico wierde gesloten / maer aen de Spaensche, dattet interest was van haer Ho. Mog. ende Engelsche dat den Vreede verhaest wierde / en dies hoe de tijdt korter ghenomen wiert en meer dwangh gebruyckt / om die door de Spaensche te doen aennemen / hoe de saecken van Engelandt en haer Ho. Mog. beter wierden gevordert / dat men wilde gelooven / dat by desen Koninck / Engelandt, en haer Ho. Mog. eens sijnde over 't bevorderen vanden Vreede / deselve onfeylbaer soude worden aenghenomen / maer dat om eens te worden / mits 'er gheen dispuyt langer en is over de Vreedes Conditien / en dat het verschuyven vande Vreede alleen door Spangnien geschieden konde / met meer reden geseyt kon worden / dat Engelandt en haer Ho. Mog. behoorden met desen Koninck sich te conformeren om d'opiniastreteyt van Spangnien spoedigh te surmonteren / als dat desen Koninck met haer Hoogh Mog. en Engelandt behoorde 't accorderen over middelen die de Spaensche konden laten in d'opiniastreteyt inde welcke sy waren / dat hy alleen den Koninck van Engelandt en haer Ho. Mog. aen dese reden niet deferreren / datmen reden had te seggen datse puyr alles na haer sin wilden hebben / en de wet stellen / of dat daer yet in haer gedachten bedeckt was / dat den Koninck suspeckt was / dat men aldaer had vier secrete Articulen van 't geconfedereerde tusschen Engelandt en haer Ho. Mog. / van 't welcke het derde d'onse van woort te woort door gedane Heeren is geseyt ; ende dat men niet wist of 'er niet meer waren / in allen geval dat den Koninck in sijn gemoet / en by alle onpartijdige van alle schult soude sijn gelibereert / indien naer inclinatie by haer ghetoont / om den Vreede aen te gaen / en om sich met Engelandt ende haer Ho. Mog. te verstaen de selve Vrede / echter quam achter te blijven / dat yemant met 't onrecht had geseyt / dat in dese ghelegentheyt Engelandt en haer Ho. Mog. niet alleen van desen Koninck eysschen het gheen hy niet schuldigh was / maer na dat hy haer eysch toegestaen heeft / inder daet met hem wilden in contentie komen / om datse den Koninck in Silver wil voldoen / en dat syse Gout willen betaelt hebben / dat sulcx een wonderlijcken dwang presupponeerde / die den Koninck niet konde lijden / en oock niet te lijden was / datmen om te voldoen aende scrupulen / die d'onse hadden gemoveert / van dat de tijt van half May te kort was om de Tractaten te voltrecken / men aldaer te vreden was met ons die aenstonts te adjusteren / en in soodaene gladde effen termen te stellen / dat Spangnien niet soude hebben te taxeren of te repliceren ; ende alsoo d'onse daer op antwoorden / dat sy niet ghequalificeert waren om 't gheheele Tractaet t'adjusteren / maer alleen om een Tractaet op te rechten met desen Koninck / in 't welcke soude influeren wat satisfactie aen sijn Majesteyt by stat van de Vredens Tractaten soude moeten worden gedaen / maer dat sy echter wel wilde weten wat men daer oordeelde noodigh te wesen / om 't ghe-

heel

heele Tractaet van Breede te voltrecken / soo hebben ghedachte Heeren seer milde haer ge-explicecrt / admitterende / dat men geen termen soude behooren te gebruycken / waer door d'een of ander in sijn sustenuen soude komen worden benadeelt / dat den Koninck sich soude contenteren met de conquesten van 't voorleden Jaer / la Fransche Comté soude beloven te restitueren / en de confirmatie van 't Tractaet van de Pirenees toestaen / dan voor soo veel daer inne / mits den Vrede met Portugael, ende mettet cederen vande geconquesteerde plaetsen vande voorgaende Campagnie eenige veranderinge wiert gemaeckt / alles sonder prejuditie van des een ende des anders pretensien / dat sy dit Tractaet soo geroucheert aen 't Hof van Madrid souden konnen senden / daer op resolutie bevorderen / ende dat daer mede alles tot contentement van Engelandt en haer Ho. Mog. soude wesen getermineert.

D'onse hebben desen voorslagh niet quaet gevonden / maer hebben doen considereren / dat alles by Spangnien gereeder soude aengenomen werden / indien sy een concert metten anderen maeckten volgens haer voorstel / vande welcke d'executie met d'interessen vande concertanten compatibel was / en welck concert niet te min efficacieus was / om de Spaensche t'obligeren tot den Vreede / dat de saeck dies niet diende te fluctueren en occasie ghelaten om ombrages te doen accresseren; op welck laetste seer veel by haer geseyt sijnde / ende genoeghsaem alles dat sy konden uytdencken / soo is de voorsz conferentie daer mede geeyndight / ende hebben gedachte Heeren aengenomen omstandigh rapport van alles te doen aen sijn Majesteyt.

Den negen en twintighsten hebben sy een tweede conferentie gehadt met de Heeren le Tellier ende Lionne (den Heer Colbert om eenige saecken na Parijs sijnde vertrocken / en is haer door d'opgemelde Heer Tellier geseyt / dat aende Koninck sijnde omstandigh rapport ghedaen geweest van al 't geen inde voorgaende conferentien was voorgevallen / sijn Majesteyt had gelast haer te doen seggen / dat hy alvoren op haer voorstellen te delibereren soude moeten weten / of den Koninck van Engelandt en haer Ho. Mog. wilden blijven by de verklaringe by d'onse gedaen / van dat sijn Majesteyt na 't eynde van Mey noch soude moeten persisteren by d'aenbiedinge vande bewuste alternative.

Sy hebben weder veele redenen gebruyckt / om aen te wijsen dat dese manieren van handelen onbehoorlijck was / en dat in dese conjuncture van hunnen saecken de suspicien en ombrages so men 't werck tot een goet besluyt wilde brengen / deser maeten niet dienden te werden versmaert / ende veel andere redenen / alle tenderende om dese Heeren te overtuygen / dat sijn Majesteyt sich ten minsten op haer voorstellen behoorde te verklaren / alvoorens nader resolutie van Engelandt en haer Ho. Mog. te vorderen over 't geen waer op sy met de last die sy hadden niet konden voldoen / om dan nader last waer het noodigh daer op te vorderen; maer dit alles is te vergeefs geweest / en het finael besluyt / dat den Koninck niet konde haer te ghemoet gaen soo langh sy (le baston haut) sijn Majesteyt wilden constringeren / om eeuwigh by sijn aenbiedinge vande bewuste alternative te moeten blijven / en sijn wapenen soo de Spaensche hem tottet continueren van den Oorlogh obligeerden niet te mogen ghebruycken / daer 't hem ghelegen soude sijn / dat als men daer by soude

persi-

persisteren / niet te doen was / en dat ingeval den Koninck met Engelandt en haer Ho. Mog. in Junius tot extremiteyten soude moeten komen / het liever van nu af soude moeten doen / en daer om over een cassatie van Wapenen tottet eynde van Mey konde delibereren / tot dat men sien soude of men over de geheele saeck konde eens worden.

Sy hebben naer veel debatten over ende weder eyndelijck seer geurgeert / dat de reden-ten minsten wilde / dat den Koninck verklaerde / dat hy de Stilstant van Wapenen ende een continuatie vande offres vande alternative tottet eynde van Mey sou prolongeren / mits dat sijn Majesteyt op de voorsz tweede vragen by hem voorgestelt had contentement / en dat sijn Majesteyt te gelijck verklaerde wat contentement hy daer op begeert / dat men andersints 't gheen haer voorgehouden wiert / qualijck anders soude konnen uyt duyden / als tot een gesocht pretext om met haer af te breecken / ende gheen middel om tot besluyt te komen / dat men wist in wat ombragie de gemoederen stonden / hoe pressant de tijt en conjuncturen waren / wat dat de vrese vande marche van tachtigh à hondert duysent mannen inde Spaensche Nederlanden moest veroorsaecken / maer daer op is haer niet anders geantwoort / als dat sy konden gerust sijn / dat den Koninck den Vreede begeerde / ende dat hy daer van geen convenanter preuve konde geven / als dat hy haer wilde een concept Tractaet in handen stellen / gecoucheert in soodanige termen / dat de Spaensche het acquiesceren souden moeten / indiense sinceerlijck de conditien van den Vreede by den Marquis Castelrodrigo aengenomen / soo als 't behoorde / wilden nakomen / dat den Koninck groote reden had / om sich met ons niet verder te verklaren / maer dat Engelandt en haer Ho. Mog. geen prejuditie daer door leden / want dattet geen sy souden willen resolveeren tot contentement vanden Koninck op de voorsz twee vragen by haer konde werden geclausuleert met een conditie / mits dat het geen daer op ware verstaen van dese Koninck mede contentement te moeten hebben t'effens ingewilligt wierde / datse ter werelt niet meer konden seggen als dit / ende dat met nader instantien te doen / by den Koninck om yet completer aen haer te konnen antwoorden / niet soude konnen worden geobtineert. De reden waer mede men dese swarigheyt bekleede / waren onder anderen / dat den Koninck verstont / dat sijn eer niet kon lijden dat hy desen handel sloote / sonder voor af gestelt te worden buyten den dwangh op de voorsz twee poincten, die 't geconvenieerde tusschen Engelandt ende haer Ho. Mog. mede bracht / daer ontrent men resolut seyt dat den Koninck liever tot extremiteyten wil komen / ende ten tweeden, dat den Koninck geen groote prorogatie van stilstant konde accorderen / sonder een opinie te geven / dat den Vreede seecker gingh / 't welck aen den toestel van den Oorlogh / van groote prejudicie soude zijn / en dat dies by sijn Majesteyt niet konde ingewilligt worden / sonder de saecke te sien in termen van met Engelandt en haer Ho. Mog. te willen sluyten; In somma d'onse hebben haer hier mede moeten contenteren / sonder selve dat die Heeren hebben willen verklaren / dat d'onse aen de Heeren haer Meesters konden vertrouwen geven / dat op de voorsz twee poincten contentement sijnde gegeven ontrent het prorogeren van stilstant van wapenen en vande offres vande alternative tottet eynde van Mey,

oock contentement soude werden ontfangen. Maer alsoo sy seyden ten minsten te moeten weten / wat contentement den Koninck op de voorsz twee poincten begeerde / is daer op geantwoort / dat indien Spangnien binnen den bestemden tijdt de Vreede op d'aengeboden conditien niet accepteerde / en het Tractaet van Vreede daer op niet geperfectioneert wiert / dat in sulcken geval den Koninck tottet eynde van Julius sich soude contenteeren met de conquesten van 't voorleden Jaer / daer by gevoeght la Franche Comté, en Camerijck, ende niet met minder / ofte indien de Spaensche het equivalent wilden affstaen / boven de plaetsen die 't selve constitueerden volgens de hier gedane originalen eysch Luxenborg, ofte Rijssel, ende Doornick, ende voor soo veel aengingh de vryheyt / om tegen de Nederlanden naer de bestemde tijt te mogen ageeren / dat daer in den Koninck geen limitatie soude admitteren / maer dat hy wel sich soude verstaen om dier maeten t' ageeren / dat geen rechtvaerdige ombragie konde worden genomen.

Op de geprojecteerde articulen van 't Tractaet (welcke hier ondervolght) hebben sy op 't eerste poinct geseyt / dat sy niet wisten wat plaetsen / gedurende de Campaigne van 't voorleden Jaer waren verovert / maer dese Heeren seyden / dat de numeratie ter goeder trouwe was gedaen; in 't geconvenieerde tusschen Engelandt en haer Ho. Mog. Places, Portes, & pos des Occupées avec leurs Chastelenies & Dependences, ende in 't voorsz articul wierden Dependances ge-expliceert / soo als in 't Tractaet van de Pyrenées was geschiet / mettet byvoegen van 't woort Gouvernement, om dat daer over questie in 't executeren van 't Tractaet vande Pyrenées was geweest / ende dat de Spaensche die als Dependances met reeden hebben moeten affstaen; sy hebben voorder wel gemoveert dattet sijn difficulteyt soude hebben / of de Koninginne Regente van Spangnien soodanen cessie soude konnen doen / als in 't Tractaet vande Pirenées was ghesschiet : maer daer op is gheseyt dat deselve met Portugael op een maniere heeft geslooten / by de welcke Spangnien quiteert van sijn pretensie op dat Rijck / ende dat dese Kroon meer swarigheyt had te maecken of de cessie valide was / als de geene diese deden / en den Koninck van Spangnien niet prejudicieren soude soo haer doen invalide was; daer konden remarques vallen / die sy niet aengeroert hebben / maer geene konden meer waert sijn aen Spangnien, dat om deselve de Tractaten souden behooren achter te blijven.

d'Heeren Travor ende Beuningen saghen de resolutie van desen Koninck inde voorsz manier haer voorgehouden / soo hart ende qualijck verduwelijck aen / maer considereerden dat desen Koninck in sijn regarde soodanigh achte te zijn het Tractaet tusschen Engelandt ende haer Ho. Mog. sonder sijn interventie geslooten / insonderheyt dewijl de secrete articulen niet alleen tot Parijs bekent / maer genoeghsaem publijck zijn / ende dat sijn Majesteyt daer om van desen schijn van contraincte, een poinct d'honneur maeckte / ende luyden had ontrent hem die 't doen van Engelandt en haer Ho. Mog. onlijdelijck afschilderden / ja die opentlijck blameerden, dat den Koninck op haer intercessie in handen vande Spaensche stelt / de macht om sijne vande geheele Franche Comté te berooven / die eenige seggen / by nae soo veel waert te sijn als alle de vordere conquesten; 't was seecker / dat de Fransche niet verlooren mette

Con-

Conventie over dwangh-middelen / teghen welcke sy haer konden decken / indiense den Vreede sonder uytstel slooten / ende hoe die eerder gesloten wiert / hoe Engelandt en haer Ho. Mog. eerder vande moeyten en kosten die sy dragen (soo langh desen Oorlogh duyrt) souden verlost zijn / dat indien Engelandt en haer Ho. Mog. weygerde desen Koninck in een saecke die hy als een poinct d'honneur handelt te gemoet te gaen / ende daer op afgebroocken wiert / alle de Duytsche Vorsten, die den Vreede wilden / teghen Engelandt en haer Ho. Mog. souden geanimeert zijn / en ter contrarie Vranckrijck te gemoet gegaen wordende / indien 't selve als dan te rugge tradt / Engelandt en haer Ho. Mog. dese Vorsten apparent favorabel soude hebben / dattet gheen reden was / dat Engelandt ende haer Ho. Mog. door een artificieuse conduyte van Spangnien tegen haer wil in een Oorlogh souden worden getrocken / van soo swaren gevolgh / dat Engelandt en haer Ho. Mog. quocunque modo haer met desen Koninck over den Vreede verstaende / deselve van een infaillible voortgangh scheen te zijn; ende dat Spangnien noch danck ghenoegh aen de selve soude schuldigh zijn / over 't salveeren vande Franche Comté, jae van alle 't geene overigh was inde Spaensche Nederlanden. Om dese en om andere redenen meer (schreef d'Heer van Beuningen) dat hy soude van opinie zijn / (onder behoorlijck respect van haer Ho. Mog.) dat men op de voorsz twee poincten desen Koninck soude moghen te ghemoet gaen / mitsmen konde bedingen den stilstant van Wapenen tottet eynde van Mey, ende dat den Vreede voor die tijt ghemaeckt zijnde / soude verbleven worden by d'aengeboden conditien; ende dat gedane Heer Trevor oock volkomen vertrouwen was / dat dit mede het sentiment by 't Hof van Engelandt soude zijn / ende dat het best soude wesen / om in desen geen tijdt te verliesen / dat men daer soude moghen resolveren / door een expres te rescriberen / dat hy Heer Trevor daer in soude moghen bewilligen / mits hy (Heer Beuningen) gelijcke last soude bekomen.

Ende dewijle d'acceptatie door den Heer Marquis Castelrodrigo ghedaen / was gegarandeert, ende naeckt / simpel / ende ongeconditioneert verstaen wiert te geschieden / dat sijn gedachten waren (onder verbeteringhe) dat dese saecke / hoe seer aenstootelijck het scheen / door desen wegh beter tot eene Vreedige uytkomste wiert gebracht / als tot een difficilen ende seer beswaerlijcken / en by naer onuytblusselijcken Oorlogh wiert geprecipiteert / alleen om dat de Spaensche niet tijdelijck souden willen resolveren tot een Vreede, die haer absolut noodsaeckelijck was / ende door de welcke sy weder bequamen een Provintie / die sy alreede quyt waren / ende geen ofte weynigh hoope hadden / om te recouvreren by den wech van Wapenen; al waer 't datse met eenige notable uytheemsche assistentie versterckt waren. In somma / soo de Spaensche niet retracteerden / maer gestant deden het woort van den Marquis van Castelrodrigo, ende dat het selve van annexe conditien / die den Vreede niet behoorden te retarderen / wiert gesuyvert / soo was den Vreede gemaeckt / (soo het scheen.)

Den Koninck van heeft de cassatie van Wapenen teghens de vaste Steden en Plaetsen geprolongeert tot den thienden April / 't welck d'Heer Beuningen door ordre van den Heer de Lionne met een Edelman is aengeseyt.

Volght de bovengeroerde verklaringe van Vranckrijck.

d'Autant que les longeurs & difficultez qui se seroient rencontrez si on fut entré en discution de divers droits, pretensions, & exceptions respectives desdits Srs. Roys, eussent pu beaucoup retarder la Paix differer le bien que toutte la Chrestienté en attend & en receuvra, il a esté convenu & accordé tant en contemplation de la paix, que pour terminer les differents presents, qui ontr'allumé la guerre: Que ledite Sr. Roy retiendra, demeurera saisy, & iouïra effectivement de touttes les places, fortes & postes que ses armes ont occupez, & fortifiez, pendant la Campaigne de l'année passée; a sçavoir, la Fortresse de *Charleroy*, des Villes de *Bing* & *d'Atte*, des Places de *Douay*, Fort *d'Escarpu*, *Tournay*, *Oudenaerde*, *l'Isle*, *Armentiers*; *Courtray*, *Bergue* & *Feurne*, & toutte l'estendue de leurs Baillages, Chastelenies, Territoires, prevostez, appendences, dependances & annexes, de quelque nom qu'elles puissent estre nommez.

En contemplation de la Paix, le Roy Tres-Chrestien retiendra, demeurera saisy, & jouira effectivements de touttes les Places, Fortes, & Postes, que ses armes ont occupez, ou fortifiez pendant la Campaigne de l'Armeé passeé, à sçavoir.

Leidites Lieux, Villes, & Places de *Charleroy*, *Bing*, *Atte*, *Doway*, *Fort d'Escarpe*, *Tournay*, *Oudenaerde*, *l'Isle*, *Armentiers*, *Courtray*, *Berg & Furne*, leurs Baillages, Chastelenies, Gouvernances, Prevostez, Territoires, Domaines, Seigneuries, Appartenances, Dependances & Annexes, de quelque nom qu'elles puissent estre apellez, demeureroient par le present Traitté de paix audite Roy *Tres-Chrestien*, & a ses Successeurs, & ayant cause irrevocablement & a tousjours, comme au 41 article des *Pirenées*.

Ledit Sr. Roy *Tres-Chrestien* aussitost apres la Publication de la Paix retirera ses Troupes des Guarnisons de touttes les Places, Villes, Chateaux, & forts du Comté de Bourgoigne, vulgairement appelle la *Franche Comté*; & restituera reëllement, effectivement, & de bonne foy a sa Majesté *Catholique* toute ladite Comté de *Bourgoigne*, sans y rien reserver ou retenir.

Ledit Sr. Roy Tres-Chrestien fera aussi restituer audite Sr. Roy Catholique touttes les Places, Forts, Chateaux, & Postes, que ses armes ont, ou pourroient avoir occupé, jusques au jour de la publication de la Paix en quelque lieu qu'elles soient situez, à la reserve des Places & Forts qui doivent demeurer par le present Traitté a sa Majesté *Tres-Chrestienne*, ainsi qu'il a esté cydessus dit, comme pareillement sa Majesté *Catholique* fera restituer a sa Majesté *Tres-Chrestienne*, touttes les Places, Forts, Chateaux, & Postes que ses armes pourroient avoir occupé jusqu'au jour de la publication de la Paix, en quelque lieu qu'elles soient situez.

Leurs Majestez consentent, que tous le Roys, Potentats, & Princes, qui voudront bien entrer dans un pareil engagement, puissent donner a leurs Majestez leurs promesses & obligation *de guarantie* a l'execution de tout le contenu du present Traitté.

Il a esté convenu, accordé, & declaré qu'on n'entend rien revoquer du

du Traitté des *Pyrenées* (a l'exception de ce qui regarde le *Portugal*; avec lequel ledite Sr. Roy *Catholique* a depuis fait la paix) qu'en tant qu'il en aura esté autrement disposé en *celuycy*, par la cession des Places susdites, sans que les Parties ayent acquis aucun nouveau Droit, ou puissent recevoir aucun prejudice sur leurs pretensions respectives en toutes les choses dont il n'est point fait mention expresse par le present Traitté.

't Selve alhier gesien / is den vierden April op 't rapport van d'Heeren van Ommeren, ende andere totte secrete Franse saecken / aen den gemelten Heer van Beuningen gerescribeert/dat hy 't contenu van de Memorie, hem den seven en twintighsten der selver Maent voor advijs van de Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden totte secrete Franse en Spaense saecken toegesonden / soude mogen aensien ende debiteren voor het sentiment van haer Hoog Mog. / en dat hy oock ten overvloet by desen noch nader wiert geauthoriseert/ om aen den Coningh van Vranckrijck op de twee Vragen/ in de Missive van den Heer de Lionne van den negenthienden der voorleden Maent voorgestelt/ ende daer op van de zijde van Vranckrijck sedert van tijdt tot tijdt nader is geurgeert/ soodane complete securiteyt en satisfactie toe te staen / als hy met concert van den Heer Trevor soude oordeelen tot bevorderingh van een Cautie ende ghewisse Vreede op d'albereydts geleyde fondamenten te sullen dienen / altoos het ooge houdende / dat by soo verre buyten alle verwachten / en tegens alle reden / soo wel als tegens het waer interest van Spaignen, van die zijde d'aengebooden Vrede tegens d'acceptatie van de Heer Marquis de Castelrodrigo albereydts gedaen / mochte worden verworpen, ende dat dienvolgende in 't selve cas / na 't verloop van een competenten tijdt de Wapenen van Vranckrijck weder in de Nederlanden souden moeten beginnen t'ageren/ deselve Wapenen in allen gevalle binnen soodanige uytgedruckte limiten souden blijven bepaelt/ dat den Coningh van Groot Brittannien, ende haer Hoogh Mog. daer door geen rechtvaerdige reden van ombragie wierde gegeven / soo als van de zijde van Vranckrijck oock albereydts in generale termen aengeboden was / alles op een presuppoost dat sulcks met gemeene bewillinge van hem Heer van Beuningen ende van den gemelten Trevor, in den naem van de Coning van Groot Brittangien ende van haer Hoogh Mog. soude konnen geschieden / ende verders / of anders niet: Dat wijders mede van haer Hoogh Mog. aen de Heeren der selver Gedeputeerden tot Bruxel Coppe van de voorgaende Missive van de Heer van Beuningen met het bygevoeghde project van Tractaet soude worden toegesonden / met last ende ordre / om nevens den Heer Tempel, by soo verre sich deselve aldaer noch mochte bevinden / den Heer Marquis de Castelrodrigo krachtigh te persuaderen / ten eynde deselve / dewijle den Coningh van Vranckrijck tegenwoordigh by 't voorsz overgeleverde project van 't Tractaet sich net en klaer expliceert op de Alternative, mitsgaders oock op de restitutie van 't geoccupeerde in de Franche Comté, die occasie niet laten verlooren gaen / maer aenstondts daer op gelieven te sluyten / of te doen sluyten / 't zy tot Aken, ofte oock wel om tijdt te winnen door de gemelde Heeren van Beuningen ende Trevor tot Parijs, haer daer toe by maniere van substitutie toesendende het gerequireerde pouvoir; Soo als den gemelden Heer Marquis voor

desen ten aensien van 't sluyten over den stilstandt van Wapenen hadt gedaen / op dat dienvolghende niet anders en reste / dan de Ratificatie spoedelijck uyt Spaignen te bevorderen / alles op een presupposit / dat om dese Ratificatie buyten eenigh prejuditie te mogen afwaghten de geaccordeerde stilstandt voor een competenten tijdt / ten minsten tot ultimo May toekomende / soude werden gecontinueert / en anders niet ; Dat voorts mede voorsz Missive van gemelden Heer van Beuningen, met de voorsz bylage / copielijck ghehouden soude worden aen den Heer van Beverning, Plenipotentiaris tot Aken, met ordre om de bovenstaende haer Hoogh Mog. goede meyninghe ende intentie aldaer mede soo veel doenlick te vorderen ; Sullende oock hier van extract aen de Heeren haer Hoogh Mog. extraordinaris Ambassadeurs in Engelandt gesonden worden / om gelijcke last van den Coningh van Groot Brittannien aen den Heer Trevor te vorderen.

In April schreef den Heer van Beuningen, dat hy neven d'Heer Trevor nieuwe instantien hadden gedaen by den Heer de Lionne, om den stilstandt van Wapenen te doen prolongeren / maer daer toe en was geen apparentie / ten zy men met desen Coningh eens konde worden op 't geheele werck / mits sijne Majesteyt te ghemoedt gaende / dewijle dese Heeren voor onredelick uytduyden / dat hooghgedachte Majesteyt soo langh hy met Engelandt ende haer Ho. Mog. niet eens en was ontrent het uytwercken van den Vrede / ende uyt Spaignen geen ander tijdingh hadt / als dat die daer niet begeert en wierde / door 't inwilligen van verdere prorogatie van stilstandt van Wapenen prejudicieren soude d'apparentie van advantages / welcke hy sonder deselve op sijn vyandt soude konnen behalen.

Daer waren stercke geruchten te Hove / dat de Coninginne van Spaignen positivelijck soude hebben verklaert/ende aen den Ambassadeur Reede tot antwoordt soude hebben gevoeght / liever als aen te gaen den Vreede op de conditien by Vranckrijck voorgeslagen / en by Engelandt en haer Hoog Mog. aengeraden / de Spaensche Nederlanden met den Degen in de handt te willen verliesen ; ende heeft sulcks vreughde veroorsaeckt onder de gene die daer op hope van continuatie van Oorlogh aldaer bouwden ; maer d'Heer de Lionne heeft d'Heer van Beuningen geseght / datter dien aengaende geen andere tijdingen waren / als die uyt het schrijven van den Heer Ambassadeur Rede van den achtsten des voorleeden maendts aen haer Hoogh Mog. zijn ruchtbaer geworden. 't Was ondertwijl seer te gelooven / dat men aen 't Franse Hof soo seer niet ontbloot was van naeuwe correspondentie in Spaignen, dat men door geen korter wegh van den toestandt der saecken / daer soude zijn geadverteert / en dewijl dese laetste narichtinge hem (Beuningen) in vermoeden liet/dat men wel eenighe verscher advertentie soude mogen hebben van dat de Spaensche haer tegen den Vrede soude blijven opiniastreren / soo sterck waren hem oock sijn gedachten / van dattet oock wel diensttigh ende noodigh soude mogen zijn, door een seer stercke demonstratie boven d'alreede aengewende devoiren een uytterste effort te doen ontrent het Spaense Hof / om alle difficulteyt aldaer te surmonteren.

d'Heer van Beuningen hadt oock last om in 't voorsetten van haer Hoogh Mog.

Mog. negotiatie aen 't Fransz Hof te verblijven / by den teneur van de conventie den seven en twintighsten January lestleeden tusschen den Coningh van Groot Brittannien ende haer Ho. Mog. gemaeckt / soo langh hem geen overtuygende redenen ofte equitable voorslagen voorquamen / daer mede den Vrede seeckerder soude mogen worden gheconsequeert / ende als deselve hem souden mogen voorkomen / dat hy echter aen 't selve het oor niet soude mogen geven / dat met toestemmende goedtvinden van den Heer Trevor, maer sulcks voorgaende / ende de voorsz voorslagen van die natuer wesende / dat sy beyden souden mogen achten dat Engelandt en haer Hoogh Mog. daer in souden genegen zijn te bewilligen / dat sy in sulcken geval deselve in de verbintenis met de Franse Kroon te maecken / souden mogen doen influeren ende sluyten op Ratificatie / clausulerende haer Hoogh Mog. haer Resolutie met een salutaire verklaringe / van dat in desen pari passu met Engelandt moet worden geprocedeert / ende dat de bovenstaende haer Hoogh Mog. resolutie tot dien eynde door expressen soude worden gesonden aen de Heeren haer Ho. Mog. Ambassadeurs in Engelandt.

Dat voorders gedachte Heeren Ambassadeurs aen den hooghst-ghemelden Coningh van Groot Brittannien souden bekent maken/ dat men den Coningh van Vranckrijck souden dienen te gemoedt te voeren / dat sijn Majesteyt van Groot Brittannien, verstaende de bewuste Alternative, ende selfs het eene Uit van dien alrede weegens Spaignen door den Heer Marquis van Castelrodrigo geaccepteert te zijn / teghens deselve geen Wapenen vorders konden worden gebruyckt / op een pretext dat de voorsz acceptatie niet sinceer soude wesen / insonderheydt dewijl Engelandt ende haer Hoogh Mog. door 't adveu van de Coninginne Regente hadden geraveert / ende dat het met d'eere ende met goede trouwe van de Coninginne van Engelandt en haer Ho. Mog. niet soude over een komen / dat deselve sonder eenige assistentie souden laten acclaberen de gene die sy buyten postuyr van defensie hadden gebraght / op een volkomen verseeckeringh van dat sy de voorsz Alternative accepterende van verder Oorlogh souden wesen bevrijdt.

Hier op schreef hy dat hy inde geheele cours van sijn Negotiatie soo ontrent het eynde 't welck daer mede wiert beooght / als ontrent het verkiesen van middelen om tottet eynde te geraecken / 't gheluck van soo volkomen over een stemminge van sentimenten van den Heer Trevor had gehadt / dat daer in sich niet ontdeckt had de minste schaduwe van discrepantie, ende dat sy daer in den anderen gerust hadden ghestelt / dattet niet meer noodigh was van dat noch Engelandt sonder haer Ho. Mog. / noch haer Ho. Mog. sonder den Koninck van Groot Brittannien de minste stap deden buyten den teneur vande Conventie tusschen haer opgerecht. Dat voorders gedane Heer hem die weeck had verklaert ordre te hebben om voorslagen te mogen hooren / jae oock de voorgaende met gemeen goet vinden met hem te moghen doen / om de saecke met desen Koninck met eenige kreuckinge vande precijsheyt vande voorsz Conventie tot besluyt te brengen / mits dat daer door den Vrede / welcke was het ooghmerck vande voorsz Conventie / wierde ghevordert ; maer dat sy beyde gheoordeelt hadden / dat door de positive verklaringe haer in haer laeste conferentie gedaen/

van

van dat Vranckrijck niet soude resolveren noch delibereren op haer versoeck tot een prorogatie van den Stilstant van Wapenen / ende vande aenbiedinghe vande bewuste alternative tottet eynde van May, voor ende al eer sy ghelast waren sijn Majesteyt te gemoet te gaen op sijne postulata, om naer het eynde van May, de conditien van Vreede / indien door schult van Spangnien daer op niet gheslooten was / te moghen verswaren / ende by refus van Vreede aende Spaensche zijde / sonder eenighe limitatie van macht inde Nederlanden naer May te mogen ageeren / het werck van haer Negotiatie in die staet was ghebracht / dat alle hoop tot nader voorslagen vande zijde van Vranckrijck haer altans was afgesneden; ende dat sy oock sonder speciale last geenige met eenige vrucht konden doen / jae dat die niet soude dienen als voor haer faciliteyt, dese Heeren meer hart ende onversettelijck te maecken / insonderheyt dewijl sy niet gevordert hadden met een voorstel by d'Heer Trevor, ende hem inde voorsz conferentie gedaen / van dat haer toegestaen zijnde versoeck vande voorsz prorogatie van Stilstant ende van aenbiedinge vande alternative, onder conditie / dat den Koninck naer 't eynde van May de conditien van Vreede met yet wes soude mogen verswaren / ende met een Leger van ontrent twintigh duysent man inde Nederlanden soude moghen ageren / sy 't selve by de Heeren haer Meesters souden trachten smaeckelijck te maecken.

Maer dewijl haer Ho. Mog. inde selve resolutie melden / dat sy niet alleen souden mogen reflecteren op voorslagen / maer oock op overtuygende redenen van dat den Vreede seecker ende prompter soude konnen worden gevordert op eenige voet buyten de voorsz hare Conventie met Engelandt, soo te representeerde hy; dat men van dese zijde / daer op seer urgeerde / dat de krachtighste demonstratie vande dwangh-middelen teghen Spangnien ende de Spaensche Nederlanden de bequaemste waren / omme den Vreede seeckerlijck ende kortelijck uyt te wercken / ende dat men dies die geene die daer voorgeslagen wier- niet kon verwerpen / indien 't prompt ende seecker uytwercken van den Vree- het ooghmerck was / ende hoewel sy daer op seyden / dat Spagnien meerder consideratie soude hebben voor de mesures met Vranckrijck ghenomen / op een voet die met d'interesse van Engelandt ende de Vereenighde Nederlanden in haer executie compatibel waren / (ghelijck waren die by haer voorgeslagene) als voor de geene die in haer executie derselver interest souden chocqueren, ghelijck 't overvallen vande Spaensche Nederlanden / met alle de macht vanden Koninck van Engelandt ende van haer Ho. Mog. soo wiert dese distinctie voor wat te subtil aengenomen / ende daer nevens ghesegt dat men in allen gheval beter deed / van op den voorsz voet met Vranckrijck te convenieren / als de saecke buyten concert te laten drijven; dewijle sy selver bekenden / dat naer alle apparentie de Spaensche om geen andere oorsaecke den Vreede vande handt konden wijsen / als om datse in hoope souden mogen wesen van dat Engelandt ende haer Ho. Mog. haer met Vranckrijck niet souden konnen verstaen; ende ondervonde sy / dat om dese ende andere meer reden / den Heer Trevor seer inclineert om den Koninck van Vranckrijck geheel te gemoet te gaen / ende seyt sijn Ed. absoluyt dat hy niet twijfelde of d'ordres / die hy verwachte / souden hem daer toe authoriseren / mits die van haer Ho. Mog. hem (Beuningen)

gelijcke

gelijcke last gaven. D'Heer Resident vanden Keyser welcke aen dat Hof was/ verstont oock dat Spangnien op d'aengeboden conditien behoorde te sluyten/ ende 't was seer te gelooven dat indien sulcx niet gheschiede / de Fransche haer saecken seer schoon gemaeckt souden hebben / en soude om 't selve meer krachtelijck ende publiquelijck te doen/ van haer zijde door den druck staen ghemeen gemaeckt te worden een geschrift/in 't welck alle retardementen vande Vreede aende Spaensche zijde soude worden geimputeert.

D'aldaer aenwesende Afgesanten vande Heeren Keur-Vorsten ende eenige Vorsten in 't Duytsche Rijck / hebben niet meer als d'Heer Trevor ende Beuningen ghevordert met haer serieuse instantien om prolongatie vanden Stilstant van Wapenen / en dewijl haer last niet vorder gingh als om die te versoecken/ ende te gelijck een by een komste tot de Vreede-handelinge by een te brengen / welcke nu tot Aken soude zijn / soo soude d'Afgesanten van Saxen ende van Brandenburgh genegen wesen om te vertrecken. Dese genegentheyt om te vertrecken causeerde eenige discoursen/als offe wel bedenckelijck mocht zijn aen Vranckrijck, ende des te meer om dat van goederhandt gesept wiert/ dat Keur Saxen vermits eenigh engagement met Sweden, wel mocht geporteert zijn/ om in 't werck van Oorlogh de sentimenten van Sweden te volgen/ die men daer begon te gelooven over een te sullen stemmen met die van Engelandt ende van haer Ho. Mog.

Voor soo veel de prorogatie vande Stilstant van Wapenen aengingh / daer omtrent wist d'Heer Trevor en hy / niet te vorderen ; hoewel sy in voorgaende conferentien/ en oock daer na / niet ongemelt hadden gelaten de redenen daer toe aengeroert inde boven verhaelde haer Ho. Mog. Resolutie / seggende dese Heeren/ tot beantwoordinge van deselve reedenen / dat de tijdingen uyt Spangnien klaerlijck aenwesen / dat d'acceptatie van Castelrodrigo sonder last van 't Spaensche Hof was geschiet / datse oock niet suyver / maer geconditioneert was / dat haer Ho. Mog. guarant den Koninck niet verseeckerde van een vrywillige cessie van Spangnien vande geconquesteerde plaetsen / en in allen geval/dat men door d'articulen / haer ter handt ghestelt / de grondt van Spangnien soude ontdecken / ende dat soo lange de Spaensche niet klaerder spreecken/ desen Koninck gheen reden had om haer een cessatie van Wapenen in te willighen / noch oock om op d'intercessie van Engelandt ende van haer Ho. Mog. t'accorderen / soo lange hy niet seecker was van met deselve eens te sullen worden / ende vermoeden datse gedisponeert mochten wesen om inde partbye van sijn Vyanden te treden ; in somma / de saecken waren in die termen gebracht dat aldaer niet uyt te wercken was / voor dat aen den Heer Trevor ende hem op 't gepasseerde inde jonghste conferentie ordre van den Koninck van Groot Brittannien ende haer Ho. Mog. toegekomen soude zijn.

Hy klaeghde oock dat tot Brussel verscheyde van sijn parquetten waren geopent/ en dat hem d'Heer de Lionne met hooge Eeden had ghesept / dat sijn parquet van den drie en twintighsten niet tot Parijs was aengehouden.

Alle de Krijghs-officieren welcke dit jaer den Koninck by voortgangh van den Oorlogh in 't Velt souden dienen / waren gelast op pene van cassatie sonder uytstel naer haer Troupen te vertrecken ; De Switsersche ende Fran-

sche Regimenten Lijfwachten welcke tot Parijs waren / souden op Dinghsdagh aenstaende haer marsch beginnen; Den Koninck heeft sijn vertreck vastgestelt tegen den achthienden, ende maeckte staet daeghs daer aen op de Frontieren te zijn. Daer is verbot gedaen dat geen Volontaires sijn Majesteyt vermochten te volgen / om een yeder soo veel te meer t'obligeren / om mettet werven van Regimenten ende Compagnie in actuelen dienst te treden.

't Gemeene gevoelen was / dat men seer soude haesten / om d'een of andere importante plaets aen te tasten / al eer de Spaensche uyt Spangnien, of oock van elders vaerdigh wierden.

Aen 't Fransche Hof begon het de gemeene opinie te worden / dat den Vreede altans sincerlijck begeert wiert / 't welck oock d'Heer van Beuningen schreef sijn ghevoelen te zijn / ten waer men daer middel konde vinden om de schult van 't vervolghen van den Oorlogh aen andere t'imputeren / ende dat men daer door tweespalt konde verwecken / inde resolutie vande geene die de Spaensche parthye souden willen ondersteunen.

D'Heer de Lionne heeft aen d'Heer Trevor, ende hem ghesept dat d'ordres van den Koninck aen alle sijne Ambassadeurs buyten 's Landts sijnde / inhielden / de handt oock in haer Huys niet te gheven aen eenige Ministers die geen qualiteyt van Ambassadeurs hadden / schoon sy met die van Plenipotentiarissen mochten wesen bekleet / sulcx dat d'Heer Beverningh ende den Heer Tempel, geen communicatie met d'Heer Colbert, dewelcke heeft de caracter van Ambassadeur extraordinaris / en van Plenipotentiaris souden konnen hebben / ten sy specialijck met de qualiteyt van Ambassadeurs waren bekleet / of de hant haer wilden laten nemen door gedachte Heer Colbert in sijn eygen Logement.

D'Heer Beaufort is op dees tijdt uyt de Haven van Brest met thien capitale Schepen in Zee geloopen / en soude sich conjungeren met vier andere / welcke op de Kusten van Vranckrijck kruysten / 't gemeen gevoelen was dat sijn dessein gingh om aen Don Jan sijn passage naer de Nederlanden te repousseren.

De Switsersche Cantons wierden ghesept in beroerte te wesen / soo over 't veroveren van 't Graefschap van Bourgoigne door de Fransche Wapenen / alsmede ter oorsaecke den Hertogh van Longurville aen sijn Heer broeder d'Hertogh van St. Paul, liberalijck gegeven hebbende 't Prinsdom van Neufchastel, daer uyt geresen waren geruchten van dat d'intentie soude wesen het selve Prinsdom aen desen Koninck tegen andere Landen in Vranckrijck te verwisselen. Oock had den Fransche Resident in Switserlandt seer hoogh verklaert tegen d'inclinatie die daer soude sijn om mettet Huys van Oostenrijck te verdraghen over de protectie vande soo gesepde vier Steden Forestiers, ende soude den Canton van Berne by provisie ordre gestelt hebben om vijfthien duysent man onder de Wapenen op de been te brenghen. Daer was oock een doof geruchte van ombragie die aen 't Fransche Hof waren gevat / over communicatie tusschen d'Hertogh van Savoyen ende den Gouverneur vae Milanen.

Men schreef van Rochelle, dat twaelf Nederlandtsche Schepen aldaer aengekomen / door d'Heer Colbert de Terron, Intendent van dat district / verhindert wierden daer te laden / ende dat aen den Consul Ceressen daer over klagende /

gende / een vreemt antwoort was gegeven / van dat sulcx geschiede / om dat de saecken tusschen dat Rijck en haer Ho. Mog. stonden in termen tot extremiteyten te komen. Even eens handelde men daer met d'Engelsche. D'Heer van Beuningen heeft daer over aen den Heer de Lionne gedoleert / welcke aengenomen heeft het aen den Koninck te rapporteren / maer voor af niet veel beter geseyt heeft / dan dat men in dese toeval van saecken sulcx niet geheel vreemt behoorde te vinden. Hy heeft syn Ed. oock versocht / syn Majesteyt voor te dragen / dat die vande Kamer van de Oost-Indische Compagnie in Zeelandt niet konden machtigh worden haer geberghde goederen uyttet Schip Delflant, om dat men alvoren die te laten volgen vanden Koninck tot Bouloigne permissie wilde hebben.

Het raseren van Dole ende Gray soude meest volbracht zijn / ende groote verslagentheyt in die Quartieren veroorsaecken.

Het different tusschen den Paus ende de Republique van Venetien, over eenige Landen ontrent de Pô, waren bygeleyt / ende soude niet sonder groote onstichtinge vande Venetianen, d'Heer Ambassadeur extraordinaris van Vranckrijck tot Romen, aenden Paus, ultro van weghen syn Majesteyt allerhande assistentie in 't bemesleren van 't selve different / aengeboden hebben.

Men seyde dat de groote Armée onder den Koninck haer rendevous soude hebben ontrent Aeth ende Doornick, die van den Hertogh van Orleans, ontrent Cortrijck, ende die vanden Heer Prins van Condé, naer de kant van Charleroy.

De Heeren Pelnits ende Meynerts met Vranckrijck weghen Brandenburgh een Tractaet ghesloten hebbende / vertrecken den sevenden van Parijs, haer Ed. hebben d'Heer van Beuningen met hooge eeden verklaert / dattet geen sy gedaen hadden niet raeckte als de saecken van syn Koninckliicke Doorluchtigheyt in Polen, ende dattet niet konde prejudicieren d'intentie van haer Ho. Mog. in 't werck vande Spaensche Nederlanden; sy hebben hem oock stadigh betuyght ernstige debvoiren te doen om by de Fransche vreedige resolutien daer ontrent te doen nemen.

In Switserlandt waren de samentlijcke Cantons tot Baden vergadert over eenige gewichtige saecken.

Op dese tydinghe dat d'Hertogh van Beaufort met syn Esquadre was uytgeloopen / om Don Jan de passage te disputeren / is den elfden goet ghevonden dat aende Heeren extraordinaris Ambassadeurs van desen Staet in Engelandt gesonden soude werden / dat haer E. den Koninck van Groot Brittannien, met de redenen daer toe dienende / wilden versoecken / soodanigen ordre te willen stellen ende die voorsieninge te doen / ten eynde dat alle syn Majesteyts gereede Schepen van Oorloge ten spoedighsten in Zee gesonden mochten werden / om de Schepen van geallieerden / ende particulierlijck mede van de Ingesetenen van desen Staet / te escorteren / ende tegens alle insulten te protegeren; werdende mede geschreven aen de respective Collegien ter Admiraliteyt / dat sylieden insgelijcks alle hare gereede Schepen / ten spoedighsten souden hebben Zee te doen kiesen / sonder de gereede Schepen na de ongereede te doen wachten; ende is hier van Extract ghesonden aen de ghemelten Heer van Beuningen,

mitsgaders aen de Heer van Beverningh, Plenipotentiaris van desen Staet tot Aken, ende d'Heeren hare Ho. Mog. Gedeputeerden tot Brussel, om te strecken tot derselver narichtinghe. De Heeren Gedeputeerden vande Provintie van Zeelandt hebben verklaert op de bovenstaende conclusie alnoch ongelast te zijn.

D'Heer van Beuningen schreef vande vierden, datter groote reden was geweest om te hoopen / dat op 't geen inde haer Ho. Mog. authorisatie vanden vierden was vervat 't bewuste Concept met dese Conink tot een spoedige conclusie soude konnen werden gebracht / indien d'Heer Trevor gelijcke ample ordres had bekomen / maer de sijne hem door een expres op den thienden toegekomen / soo seer gelimiteert zijnde geweest als heeft niet konnen gevordert worden / want hoewel de voornoemde ordren aen de Heer Trevor yet meer bevatten ontrent het te ghemoet gaen van desen Koninck / als haer beyde originele instructien / waer op sy tot noch gearbeyt hadden / soo heeft sijn E. echter soo verre / buyten alle apparentie / geacht dat men door dat meerder een afkomst van saecken aldaer soude konnen uytwercken / dat hy sonder een enckel tentamen tot dien eynde te doen / goet gevonden heeft aenstonds deselven expres na Londen te rugh te senden / met seer pressante instantien / om met gelijcke last als die d'Heer Beuningen toegekomen is voorsien te worden; waer in hy sijn Ed. geern heeft gesecondeert met sijn schrijven aen haer Ho. Mog. Ambassadeurs in Engelandt, van hier met voorsz expres afgegaen op den thienden, ende naderhant noch met een tweede Missive afgesonden met d'ordinaris post/ den elfden waer op sy een gewenst succes verwachten.

'T was niet te min haer meeningh / inmiddels sijn E. de rescriptie daer op was afwachtende/ t'onderstaen soo in visite aen de Heer de Lionne, als by nader conferentie met de Commissarien hoe ver sy de saeck op d'ordres alrede aen de Heer Trevor gekomen souden konnen brengen / hoewel hy (Heer Beuningen) dese weeck door twee Heeren / waer met de Ministers in trou over dese geheele handel spreeckende positive geseyt was/ datmen van die zyde niet soude laten kreucken inde voorstellen diemen had gedaen, ende dattet uytterste / dat sy souden konnen obtineren was / dat onder beneficie van een volkomen bewillinghe inde voorsz voorstel de cassatie van Wapenen tottet eynde van May wierdt geprolongeert / en die terme van tijt aende Koningin van Spaignen gestaen/ om de Vreede op d'articulen daer voorgeslagen te sluyten / ende ratificeeren / maer mits het afwesen van 't Hof tot St. Germain, en een audientie ontrent d'Hertogh van Orleans en Mevrou d'Hertoginne, welcke men hem eerst op den elfden heeft doen hoopen / en die hy daer naer op gisteren tot Parijs had gehadt/ zijn de twee dagen doorgeloopen / waer in sy 't geen voorsz is / souden hebben konnen verrechten.

Ondertusschen is hem op de voorsz dagh van gisteren toegekomen door een expresse van Bruxel een missive van haer Ho. Mog. Gedeputeerde aldaer/ hebbende tot bylage coppe van een andere vande selve Heeren aen haer Ho. Mog. / beyde vande thienden vande loopende Maent / met gelijcke schrijven vande Heer Tempel aende Heer Trevor, waer uyt sy met blijdtschap verstonden/ dat de Marquis Castelrodrido met de Courier uyt Spaignen had outfan-

gen

gen clare en nette pouvoirs, om den Vreede te handelen / ende daer neven vol-komen adveu ontrent het eligeren van Aken tot een handel plaets / als oock ontrent het subdelegeren van den Baron Berg-Eyck, mitsgaders tot d'acceptatie van een vande alternativen, alrede door gedachte Marquis ghedaen / jae dat sijn Excellentie sich aengeboden had om op d'Heer Trevor ende hem (Beuningen) complete authorisatie te verleenen / om uyt sijn naem die tot Parijs geprojecteerde articulen t'onderteeckenen / mits dat haer Ho. Mog. souden 't succes daer van te verwachten ses duysent mannen naer de Stadt Bruxel willen doen marcheren / ende ordre stellen tottet affenden van eenige amunitie van Oorlogh / weghen den Koninck van Spaignen van haer Ho. Mog. versocht.

Naer dat d'Heer Trevor ende hy de voorsz depesches nagelesen / en wel overwogen hadden / hebben sy beyde geoordeelt dattet werck vande Vrede / onder Godts zegen / soo verre was ghebracht / datter niet resteerde om sich volkomen daer van te verseeckeren / als dat by provisie een suspensie van wapenen mochte worden te weegh gebracht / door de welcke aen Bruxel niet alleen / maer aen alle overige inde Nederlanden meer securiteyt mocht worden ghegheven als de vande voorsz ses duysent man konden wachten / en dat te gelijck aende Spaensche tijt gelaten mocht worden om de Vreede tractaten op de geprojecteerde articulen te sluyten en ratificeren.

Sy hebben oock beyde geoordeelt / dat sy de suspensie van wapenen tottet eynde van May, als mede 't assigneren van de selve termijn tottet sluyten ende ratificeren vande Vreede Tractaten niet anders konnende obtineren / als door 't voltrecken van 't bewuste concert met dien Koninck / van 't welcke de voorsz twee poincten een ingredient souden moeten zijn / niet difficil behoorden te wesen ontrent al 't geen voor behoudens deselve poincten tottet perfectioneren van 't selve project soude wesen vereyst / dewijl sy presupponeren moesten / dat al het geen niet anders gebeurlijck was / dan by aldien Spaignen voor 't eynde van May niet had gesloten / en geratificeert den Vreede op de conditien welcke d'Heer Marquis van nu aen op speciale last vande Koningin van Spaignen aennam te doen onderteeckenen / voor ongebeurlijck te houden was.

Immers dat door 't uytblijven of verschuyven vande cassatie van wapenen de Spaensche saecken buyten haer schult / ende tegen haer wil seer konden werden gedeterioreert, jae in desperate termen soo voor haer als Engelandt ende haer Ho. Mog. konden worden gebracht.

Ende hebben haer dese redenen ende andere soo krachtigh ende evident ghescheenen / dat d'Heer Trevor, niet tegenstaende sijn defectueuse last met hem eens is geworden / dat sy voor eerst hoorden t'insteren op een suspensie van wapenen / sonder eenighe contrestipulatie, mits de saecken vande Vreede tot soodane apparentie van een goet succes waren gebracht / dat deselve ten dien aensien alleen toegestaen behoorde te worden; en dat indien sulcx niet smaeckelijck gemaeckt kon worden / dat sy door een tweede trap dese Heeren souden trachten te disponeren / om met haer te sluyten op de voet verhaelt in haer originele instructie / ten minsten met ampliatie verhaelt inde nader ordres aen de Heer Trevor toegekomen.

Naemaels zijn d'Heer Trevor ende Beuningen tot St. Germain eerst voormiddaghs / ende daer nae des namoens tot laet in den avondt met de Heeren Commissarisen in besoignes geweest / om een concert over dese Vrede-handel tusschen den Coningh van Engelandt, ende haer Hoogh Mog. op 't papier te brengen / mits haer alle hope / om sonder 't voltrecken van soodanigh concert/eenige suspensie van Wapenen t'obtineeren/ wierdt afgesneden / in 't concert 't selve zijn de Commissarisen na gedaen rapport van haer gerepresenteerde aen de Coningh onversettelijck gebleven by haer sustenue / van datter Vrede-Tractaet voor 't eynde van den laetsten dagh van Mey niet alleen ghesloten / maer oock gheratificeert soude moeten wesen; ende dat de Ratificatie van Spaignen tot Parijs aen den Coningh soude moeten wesen overgebracht / (invoegen als uyt het onderstaende Articul kan worden gesien) en hebben al haer vertogen daer tegen niet meer te wege gebracht / als dat men heeft aengenomen sich te vermogen met het bewuste project, 't welck d'Heer Marcquis heeft verklaert te konnen tekenen / sonder daer yet anders by te voegen/ als 't geen om aen 't selve de forme van een Vrede-Tractaet te geven/is vereyscht/ ende is haer belooft / dat het haer 's anderen daeghs in dier voegen soude worden ter handt gestelt / om haer daer door middel te geven / om van nu af een Ratificatie in Spaignen uyt te wercken / of de Coningin van Spaignen te disponeren om een blancq van een Ratificatie aen den Marquis Castelrodrigo over te senden / 't welck met het te maken Tractaet konde worden ghevult. d'Heer van Beuningen heeft by provisie haer Hoogh Mog. Gedeputeerden by schrijven seer ernstigh versocht / den Marcquis te willen aennemen / om aenstonts ordre af te senden / om 't Vrede-Tractaet tot Aken te sluyten / en de Ratificatie debitie daer op in aller haest te willen doen bevorderen.

Sy hebben oock geen favorabeler suspensie van Wapenen konnen obtineeren als de gene die voor desen toegestaen is tot securiteyt van de vaste plaetsen / men was genegen om die te doen duren tot het eynde van Mey, maer niet anders dan onder een expres bedingh van alle conditien / op dewelcke men tot noch toe van die zijde was blijven staen tot na 't eynde van Mey souden worden verhooght / ende dat den Coningh met al sijn macht / nevens Engelandt, en haer Hoogh Mog. soude mogen ageren; haer is alleen hoope gegeven dat men soude eenigh adjustement inwilligen / aengaende de destricten tot dewelcke haer d'actien van de Wapenen van de een en andere zijde soude moghen extenderen.

Le Traitté de Paix entre la France & l'Espaigne, sera fait conformement au project susdite, qui a esté presentement remis entre les mains desdits Seigneurs van *Beuningen* & *Trevor*, & la ratification d'*Espaigne* sera envoyé à *Paris* a sa Majesté Tres-Chrestienne dans *le dernier jour du mois de May* prochain inclusivement, comme pareillement le Roy Tres-Chrestien fera remettre la Ratification dudite Traitté, dans le mesme jour dernier May, entre les mains du Gouverneur de Flandres.

Le

LE Roy de la Grande *Bretaigne*, & Messieurs les *Estats Generaux* des Provinces Unies des Pais Bas, ayant envoyé a la fin du mois de Fevrier les Srs. van *Beuningen* & *Trevor*, respectivement leur Ambassadeur & Envoyé extraordinaires au Roy *Tres Chrestien*, luy offrir d'employer leur soins & leurs Offices, pour le prompt restablissement du repos publicq, par la conclusion d'un bon accommodement, entre luy & le Roy *Catholique*, & ledit Roy *Tres-Chrestien*, ayant des lors agreablement reçeu les offres dudit Roy de la *Grande Bretaigne*, & desdits Seigneurs *Estats*, declaratl aux dits Seigneurs van *Beuningen* & *Trevor*, qu'en consideration de leurs Maistres, il persisteroit a se contenter encore de faire la Paix, sur le mesme fondement de l'une des deux *Alternatives*, dont il s'estoit expliqué des la fin de la Campaigne de l'Année passé, à sçavoir, ou de la cession que les Espaignols luy feroient des Places, Forts & Postes, que ses Armes avoyent occupées, pendant ladite Campaigne, & de leurs Dependances, ou bien d'un equivalent consistant en la cession de la *Franche Comté* (ou en sa place du Duche de *Luxenbourg*) *Cambray* & *Cambresis*, *Doway*, compris le Fort de *Scarpe*, *Aire*, *St. Omer*, *Berg*, *Furne* & *Linck* avec leurs Dependances; Il seroit depuis arrivé, que par les soins & offices dudit Roy de la *Grande Bretaigne* & desdits Seigneurs *Estats*, le Marquis de *Castelrodrigo*, Gouverneur de Flandres, en vertu de son plein pouvoir de traitter la Paix, auroit accepté au nom dudit Roy *Catholique*, le premier membre des deux *Alternatives*, cy dessus dites, & a declaré d'estre prest de signer, ou faire signer par ses subdeleguéz, un Traitté de Paix, conforme au project, qui luy auroit esté presenté par les Ministers du Roy de *la Grande Bretaigne*, & desdits Seigneurs *Estats*, qui sont a *Bruxelles*, en suitte de quoy lesdits Ambassadeur & Envoyé extraordinares, voyant l'affaire si bien acheminée, auroyent fait des vives instances a sa Majesté *Tres-Chrestienne* de vouloir bien consentir a une suspension d'armes, jusqu'au *dernier jour de May* Prochain, afin de donner un temps convenable pour achever ledit Traitté, selon les formes accoustumées. Et sadite Majesté ayant declaré sur lesdites instances, que dans l'Estat present des affaires, elle ne pouvoit accorder, sans se faire des prejudices extremes, a moins que ledit Roy de la *Grande Bretaigne*, & lesdits Seigneurs *Estats* luy donnassent touttes les seuretés, qu'il jugeroit luy estre necessaires, *pour l'infaillible succes de la Paix* aux dites conditions, & dans le temps susdit, & lesdits Ambassadeur & Envoyé extraordinares, ayant la dessus offert a sa Majesté *Tres-Chrestienne*, que le Roy de la Grande *Bretaigne*, & Messieurs les *Estats* luy seroyent garants de parolles, qu'ils luy avoyent portées de la part du Marquis de *Castelrodrigo*, sur l'acceptation du premier membre de *l'Alternative*, & dit que par cette *garantie*, qu'ils avoyent pouvoir de promettre, ils se trouvoient pleinement authorisés, & en Estat de donner a ladite Majesté *Tres-Chrestienne* touttes les satisfactions & *seuretés* requises, & qu'elle pouvoit desirer, de l'infaillibilité dudit succes. Le Roy *Tres-Chrestien* auroit la dessus nommé & Deputé le Sr. le *Tellier*, Conseiller en tous ses Conseils, Commandeur de ses ordres, & Secretaire d'Estat & des Commandements de sa Majesté, le Seigneur de *Lionne*, aussi Conseiller en touts ses Conseils, Commandeur de ses ordres, Ministre & Secretaire d'Estat & des Commandements de sa Majesté, & le *Sr. Colbert*, Conseiller en tous ses Conseils,

Con-

Contrerolleur Generael de ses Finances, Tresorier de ses ordres, & Surintendant de ses Bastiments, munis d'un plein pouvoir saffisant pour traitter avec lesdits Seigneurs van *Beuningen* & *Trevor*, munis aussi d'un mesme pouvoir, & convenir ensemble desdites seureté, ainsi que des moyens plus seurs & plus prompts pour parvenir a la Paix. Et apres plusieurs Conferences, que lesdits Plenipotentiaires ont eües ensemble, ils ont enfin accordé, establi, & arresté les articles, qui en suivent.

I.

Le traitté de Paix entre la *France* & *l'Espaigne*, sera fait conformement au Project susdit qui a esté presentement remis entre les mains desdits Seigneurs van *Beuningen* & *Trevor*, & la ratification de *l'Espaigne* sera Envoyé a *St Germain en Laye*, a sa Majesté *Tres-Chrestienne*, dans le *dernier jour de May*, prochain inclusivement, comme pareillement le Roy *Tres-Chestien* sera remettre la ratification dudit Traitté, dans le mesme jour *dernier May*, entre le main du *Gouverneur de Flandres*, & plustost si faire se peut.

II.

Le Roy *Tres-Chrestien* accorde de sa part une *cessation* de toutte sorte d'entreprises & attacques sur les Places, Fortes, des Epaignols, a la Condition du Reciprocque du Costé de *l'Espaigne*, & ce jusqu'au dernier jour de *May* inclusivement.

III.

En cas que contre toutte attente, *l'Espaigne* mancque a faire la Paix selon ledit Project, ou que la *Ratification d'Espaigne* n'ayt pas esté remise au Roy *Tres-Chrestien* dans ledit jour dernier May inclusivement; ledit Roy *Tres-Chrestien* n'estant pas plus alors tenu de faire la Paix aux Conditions des susdites *Alternatives*, sa Majesté declare, qu'elle se contentera de faire encore la Paix, pendent les mois de *Juin* & de *Juillet*, aux Conditions desdeux *nouvelles Alternatives* suivantes, dont le choix sera claissé a *l'Espaigne*, a sçavoir, *la premiere* a la cession des Conquestes de la Campaigne de l'Esté dernier, en y a adjoustant par l'Espaigne la cession de la *Franche Comté*, & *Cambray*, & *Cambresis*, la seconde, de la cession de l'equivalent cy dessus dit, en y adjoustant par l'Espaigne le cession du *Luxemburgh*, ou en sa place celle de *l'Isle* & *Fournay*.

IV.

Cependant dans le mesme cas, qui vient d'estre dit, que la Paix ne soit pas faitte, & les Ratifications fournies dans le terme susdit par la faute de *l'Espaigne*; Le Roy *Tres-Chrestien* attacquant alors, apres le terme de ladite suspension expirée, les Espaignols, pour tascher de les cecessitez a la Paix aux Conditions de l'une des deux nouvelles Alternatives, Le Roy de la *Grande Bretaigne* & lesdits Seigneurs *Estats* seront obligés de mettre en effect la promesse contenüe dans leur garantie susmentionnée, & consequement employeront incessamment touttes leurs Forces par Ner & par Terre, pour obliger *l'Espaigne* a faire la Paix, aux conditions, qui viennent d'estre dittes.

V.

En cas qu la Paix n'ayt pû estre encore faitte, pendant lesdits mois de *Juin* & de *Juillet*, auxdites Conditions, par faute de *l'Espaigne*, leur Majestés, & desdits

dits Seigneurs Estats conviendront alors ensemble de nouveau, de ce qu'ils trouveront estre plus expedient pour terminer la guerre.

VI.

Mais afin que dans l'employ des armes de leurs dites Majestés, & desdits Estats, au cas susdit, on puisse eviter les inconveniens qui pourroyent naistre par la concurrence des entreprises, dont chacque partie pourroit vouloir choisir les mesmes desseins, il a esté convenu que les Armes de sa Majesté *Tres-Chrestienne* se contiendront a agir du costé de deca des *Rivieres* & *Canaux*, qui passent par les Villes & Places, ou le long de Villes & Places, suivantes, a scavoir, *Argenteau*, *Malines*, *Rupelmonde*, *Dendremonde*, *Gand*, *Plassendael* & *Ostende*, & n'attacqueront aucune desdites Villes ou Places, & que les Armes du Roy de la *Grande Bretaigne*, & desdits Seigneurs *Estats*, se contiendront a agir ou de la des mesmes Rivieres & Canaux, & n'attacqueront aucunes Villes, ou Places du costé de deça.

Tous lesquels points & articles cy dessus enonces, ont esté ainsy convenus, arrestés, & accordés, de part & d'autre, entres les Seigneurs de *Tellier*, *de Lionne*, & *Colbert* au nom dudit Roy *Tres-Chrestien*, & lesdits Seigneurs van *Benningen* & *Trevor* respectivement au nom du Roy de la *Grande Bretaigne*, & de Messieurs les *Estat Generaux*, lesquels ont promis d'en fournir les Ratifications de leurs Majestés & disdits Seigneurs Estats, dans le dernier jour du present mois *d'Avril* inclusivement, & plustost si faire se peut, en foy de quoy ils ont signé le present Traitté de leur propre main, & a celuy fait opposer les caches, de leurs Armes. Fait a St. Germain en Laye le 15 d'Avril. 1668.

Signé.

(L. S.) *Le Tellier*.
(L. S.) *De Lionne*.
(L. S.) *Colbert*.

(L. S.) *van Benningen*.
(L. S.) *Trevor*.

DEn Koningh van Groot Brittannien en de Heeren Staten Generael der Vereenighde Provintien, hebbende in 't lest van de Maent February gesonden de Heeren van *Benningen* ende *Trevor*, der selver Ambassadeur en Envoyé extraordinaris aen den Alder-Christelijckften Koningh, om aen deselve Majesteyt te offereren hare sorge en officien te willen employeren tot de prompte herstellinge van de gemeene ruste, door 't sluyten van een goedt accommodement tusschen Hoogh gemelte sijne Majesteyt ende den Catholiquen Coningh, ende sijn Alder-Christelijckste Majesteyt, hebbende zedert voor aengenaem gehouden de presentatien aen hem gedaen by Hoogh-ghemelte Koningh van Groot Brittannien ende gemelte Heeren Staten, verklarende aen gemelte Heeren van *Benningen* ende *Trevor*, in consideratie van hare Meesters, hy als noch persisteerde van sich te sullen contenteren den Vrede aen te gaen, op het selve fondament van een van de Alternatives; waer over hy hem verklaert hadde in 't

eynde van de Campaigne van 't verleden Jaer, te weten: Ofte met de cessie die Spaignen aen hem doen soude van die Plaetsen, Forten ende Posten, als sijne Wapenen hadden geoccupeert, gedurende de voorsz Campaigne, ende de dependentie van dien, ofte wel met een Equivalent, bestaende in 't cederen van het Franche Comté, ofte in plaetse van dien 't Hertoghdom Luxenburgh, Kamerijck, Cambresis, Douay, daer in begrepen het Fort d'Escarpe, Aire, St. Ome, Berge, Veurne ende Bing, met de dependentie van dien, dat zedert was voorgevallen, dat door de sorge ende Officien van den Koningh van Groot Brittannien ende de Hoogh-ghemelte Heeren Staten, den Marquis van Castelrodrigo, Gouverneur van Vlaenderen, uyt krachte van sijne volle macht om van Vrede te handelen, heeft geaccepteert in de Name van den Catholijcken Koningh het eerste Lidt van de Alternative voorghenoemt, ende daer by verklaert, dat hy gereedt was te teeckenen, ofte te doen teeckenen by sijne gesubdelegeerde een Tractaet van Vrede, conform het project aen hem ghelevert by de Ministers van den Koningh van Groot Brittannien, en de hoogh-ghemelte Heeren Staten zijnde tot Brussel; In gevolge van 't welcke gemelte Ambassadeur en Envoyé extraordinaris, zijnde de saecke op soo goeden voet, veele ende menighvuldige Instantien by sijne Alder-Christelijckste Majesteyt hebben gedaen, ten eynde omme te consenteren in een stilstandt van Wapenen tot het eynde van May toekomende, omme daer door een bequamen tijdt te geven tot het voltrecken van 't gemelte Tractaet nae de forme daer in gewoonelijck geobserveert. Ende hooghst-gedachte sijne Majesteyt sich verklaert hebbende op de voorsz Instantien, dat in de constitutie van de jegenwoordige saecken het selve sonder sijne groote prejuditie niet en konde accorderen, ten minsten dat den Koningh van Groot Brittannien ende hooghgemelte Heeren Staten hem gaven soodanige verseeckeringe, als sy souden oordeelen noodigh te zijn tot het ontwijffelijcke succes van Vrede, op die conditie, ende in dien tijdt als vooren verhaelt. Waer op gemelte Ambassadeur en Envoyé extraordinaris aen sijn Alder-Christelijckste Majesteyt hebben geoffereert, dat den Koningh van Groot Brittannien en de hoogh-ghemelte Heeren Staten hem soude guaranderen van die woorden, die sy hem overgebracht hadden, van wegen den Marquis de Castelrodrigo, nopende d'acceptatie van 't eerste Lidt van de Alternative, ende ghe-seydt dat door dese guarantie, waer van sy macht hadden om te belooven, sy haer selven vonden genoeghsaem geauthoriseert, ende in staet omme sijn Alder-Christelijckste Majesteyt te geven alle satisfactie ende verseeckeringhe, als deselve konde begeeren van de onfeylbaerheyt van 't voorsz succes: Den Alder-Christelijckste Koningh daer op hadde genomineert, ende gedeputeert den Heere *Le Tellier*, Raedt in alle sijne Raden, Commandeur van des selfs ordres, ende Secretaris van Staet. Den Heer de Lionne, mede Raedt in alle sijns Majesteyts Raeden, Commandeur van sijne Ordres, Minister ende Secretaris van Staet, ende van de Commandes van sijne Majesteyt, ende den Heer Colbert, Raedt in alle sijne Raden, Contrerolleur Generael van sijn Finantien, Tresaurier van sijne Ordres, ende Sur-Intendant van sijne Gebouwen, versien met genoeghsame macht, om te Tracteeren met de gemelde Heeren *van Beuningen* ende *Trevor*, mede met een soodanige macht voorsien, ende met malkanderen

te ver-

te verdragen over een soodanige verseeckeringe, als zijnde het gereetste middel om te komen tot een Vrede; Ende nae veel gehouden Conferentien by gemelte Gevolmaghtighde; Soo is by deselve eyndelijck geaccordeert, geestabilieert, ende gesloten het gene volght:

I.

Het Tractaet tusschen Vranckrijck ende Spaignen sal werden gemaeckt, op het Project hier vooren vermeldt, het welcke aenstondts is gestelt in handen van de voornoemde Heeren *van Beuningen* ende *Trevor*, ende de Ratificatie van Spaignen sal ghesonden worden tot Sainct Germain en Laye aen sijne Alder-Christelijckste Majesteyt, op ofte voor den laetsten May naestkomende inkluys, ghelijck oock de Alder-Christelijckste Koningh sijne Ratificatie van het voor-geschreven Tractaet sal doen behandigen op den selven laetsten dagh van May in handen van den Gouverneur van Vlaenderen, ofte eerder, soo 't mogelijck is.

II.

Den Alder-Christelijckste Koningh staet toe van sijne zijde een stilstand van alle soorten van Vyandtlijcke Attacques, op de stercke Steden van Spaignen, onder conditie dat aen de Spaensche zijde het selvige sal werden gedaen, tot op den laetsten dagh van May incluys.

III.

In gevalle dat boven alle verwaghtinge, Spangien manqueerde den Vreede te sluyten op het voorsz Project, ofte dat de Ratificatie van Spaignen niet en was overgelevert aen de Alder-Christelijckste Majesteyt op den voorsz laetsten *May* incluys, soo sal sijn Alder-Christelijckste Majesteyt niet meer ghehouden zijn den Vrede te sluyten op de voorgaende conditien; sijn Majesteyt verklaert van sigh te sullen contenteren den Vreede te sluyten in de Maenden van Juny en July op de conditien van de twee Alternativen, hier na volgende; waer van hy de keur sal laten aen Spaignen, te weten, de eerste met het cederen van de conquesten van de Campaigne van de voorleden Somer, daer by voegende de cessie van het Franche Comté, Kamerijck ende Kambresis, de tweede met de cessie van 't equivalent boven genoemt, daer by gevoeght aen de zijde van Spaignen de overlatinghe van Luxenburgh, ofte in plaetse van dien, Rijssel ende Doornick.

IV.

Ondertusschen sullen in 't voorsz Kas (als den Vrede niet gemaeckt is, noch de Ratificatien gewisselt en zijn, op de voorsz tijdt by foute van Spaignen, den Alder-Christelijckste Koningh attacquerende, naderhandt, ende na verloop ende expiratie van de voorsz stilstandt, de Spaignaerden om deselve te dwinghen tot de Vreede op conditien geexpresseert by een van de twee nieuwe Alternativen) den Koningh van Groot Brittaignen ende de hoogh-gemelte Heeren Staten verbonden wesen om in 't werck te stellen de beloften by hare Guarantie gedaen, ende daer toe onophoudelijck employeren hare krachten, soo te Water als te Lande, om Spaignen te dwingen tot het maecken van Vrede op voorgaende conditien.

V.

Indien de Vreede noch niet sal konnen gheslooten worden, in de Maenden van Juny ende July op de voorschreve conditien, door faute van Spaignen, soo sullen hare Majesteyten ende de Hoogh-gemelde Staten daer over op het nieuw convenieren, soo als dan bevonden sal worden het bequaemste tot terminatie van den Oorlogh.

VI.

Maer in gevalle by het employeren van de Wapenen van haere *Majesteyten*, ende de hoogh-gemelte Heeren Staten in 't voorschreve cas, men soude konnen vermijden de inconvenienten, die soude konnen ontstaen by concurrentie van Entreprinses, waer van elcke parthye soude willen kiesen haer eygen desseynen; Soo is over een gekomen, dat de Wapenen van sijn Alder-Christelijckste Majesteyt haer sullen onthouden van te ageren aen dese zyde van de Riviere, Wateren, dewelcke loopen door de Steden ende Plaetsen hier navolgende; te weten, Argenteau, Mechelen, Repelmonde, Dendermonde, Gent, Plassendael, ende Oostende, ende niet attacqueren eenige van deselve Steden en Plaetsen, dat oock de Wapenen van den Koningh van Groot Brittannien, ende van de hoogh-gemelte Heeren Staten haer sullen onthouden van te ageren aen de andere zyde van deselve Revieren ende Kanaelen, nochte t'attacqueren eenige Steden en Plaetsen daer ontrent.

Alle welcke Poincten ende Articulen alsoo zijn verdragen / geaccordeert ende gesloten / van d'een en d'andere zyde / tusschen de Heeren le Tellier, de Lionne ende Colbert, in den name ende van wegen den Alder-Christelijckten Koningh / ende de Heeren van Beuningen ende Trevor, respective in den naem van den Koningh van Groot Brittaignen, ende de hooghst-ghemelte Heeren Staten Generael, die oock belooft hebben daer over uyt te leveren de Ratificatien van sijne Majesteyt ende de hoogh-gemelde Heeren Staten voor den laetsten dagh van dese Maendt April inclusys / ofte eerder soo doenelijck. In oirkonde hebben deselve dit tegenwoordighe Tractaet eygenhandigh onderteeckent / ende met hare Cachette bekrachtight tot Sainct Germain en Laye, den vijfthienden April, sesthien hondert acht en sestigh.

Was onderteeckent

(L) Le Tellier. (L) van Beuningen.

(L) de Lionne. (L) Trevor.

(L) Colbert.

Sy hebben boven dit Tractaet tusschen Vranckrijck, Engelandt, en haer Hoogh Mog. om in desen tijdt te winnen / ende in de presentheyt van den tijdt de saeck te matureeren / mede op 't papier gebracht het project-Tractaet tusschen Vranckrijck ende Spaignen, gelijck volght;

Traitté

Traitté entre les Couronnes de France & Spaigne.

AU nom de Dieu le Creatuer, a tous presentes & avenir, soit notoire, comme par l'Authorité & les Soins paternels de nostre tres Saint Pere le Pape *Clement IX.* du nom, seant heureusement dans le *S Siege* pour le bon Regime de nostre Mere Saiate *Eglise*, & par les continuelles exhortations & tres-vives instances de sa *Beatitude*, tant par plusieurs diverses Lettres escrites de se main, qu'en-voyer & negotiations de son propre Nefveu aujourd'huy Cardinael *Rospigliesi* & des ses Nones extraordinaires, Tres-haut, Tres-excellent & tres-puissant Prince *Louis*, par la Grace de Dieu, Roy Tres-Chrestien de France & de Navarre, & Tres-haut, Tres-exellent & tres-puissant Prince *Charles second* par la Grace de Dieu Roy Catholique des Espaignes, & tres-excellente & tres-puissante Princesse *Marie Anne* d'Austriche, Reyne Catholique des Espaignes, sa Mere, comme Tutrite, Curatrice & Gouvernante de ses Royaumes & Estats, seroient convenus & tomber d'accord de choisir la ville Imperial d'Aix de la Chapelle, pour y traiter de paix par l'entremise du Plenipotentiaire de sa Sainteté, comme aussy des Ministres d'autres plusieurs Roys, Potentats, Electeurs & Prince du *St. Empire*, qui ont si-couablement employé leurs soins & leurs offices pour acheminer cette grande affaire, & comme pour y parvenir, ledit Seigneur Roy Tres-Chrestien auroit donné son plein-pouvoir au Seigneur *Colbert*, Conseiller en tous ses Conseils, Maistre des Requestes ordinaires de son Hostel, & son Ambassadeur extraordinaire, & ledit Seigneur Roy Catholique auroit donné son plein pouvoir au Seigneur Marquis de *Castelrodrigo*, Capitaine General des Pais Bas, lequel en vertu de son dit pour auroit subdelegue le Seigneur *Beron de Bergeyck*, Chevalier de l'ordre de *St. Jaques*, Conseiller au Conseil supreme de Flandres, & de ses Conseils d'Estat en finances, lesquels les Seigneur *Colbert* & *Bergeyck* en vertu de leurs dits pouvoir & subdelegations recognus de part & d'autre pour suffisants, ont accordé, estably & arresté les articles qui en suivent.

I.

Priemierement, il est convenu & accordé, qu'a l'avenir il y aura bonne, ferme, & durable paix, confœderation & perpetuelle alliance & amitie entre les Roys Tres-Chrestien & Catholique, leurs enfans, nais, & a naistre, leurs hoirs, successeurs & heritiers leurs Royaumes, Estats, pais & sujets, qu'ils s'entre aimeront comme bons freres, procurant de tout leur pouvoir le bien l'homeur & reputation l'un de l'autre, & evitant de bonne Foy, tant qu'il leur sera possible, le dommage. L'un de l'autre.

II.

En suite de cette bonne reunion aussy tost que les ratifications du present Traitté auront esté eschangées, la paix entre lesdits Seigneurs Roys sera publiée, & des l'instant de ladite Publication, il y aura cessation de toutes entreprises de Guerre, & de tout hostilité, tant par Mer & autres eaux, que par terre, en generalement en tout lieux, que la guerre le fait par les armes de leurs Majestéz, tant entre leurs Troupes & armes, qu'entre ses guarnisons de leurs places, & que s'il estoit

estoit contrevenu a ladite cessation par prise de place ou places, soit par attaque ou par surprinse, ou par intelligence secrete, & mesme s'il se faisoit des prisonniers ou autres actes d'hostilité, par quelque accident imprevenu, ou ceux qui ne se peuvent prevenir contraire a ladite cessation d'armes, ja contravention sera reparée de part & d'autre de bonne foy, sans longueur ny difficulté, restituant sans aucune diminution ce qui auroit esté occupé, & deliorant les prisonniers sans rancon ny payement de despence.

III.

En Contemplation de la Paix le Roy Tres-Chrestien, retiendrá demeurera saysy, & jouira effectivement de toutes les Places, Fortes, & Postes, que ses Armes ont occupéz ou fortifiez pendant lan Campaigne de l'Armeé passée; a sçavoir, de la Fortresse de Charleroy, des Villes de Bing & d'Aeth, des Places de Douay, Fort d'Escarpe, Tournay, Oudenaerde, Lisle, Armentiers Courtray, Berg & Feurne, & touter l'ettendue de leurs Baillages, Castelenies, Ferritoires, Gouvernances, Prevostez Appartenances Dependances, & Annexes, de quelque nom qu'elles puissant estre appellez.

IV.

Lesdits Lieux, Villes & Places de Charleroy, Bing, Aeth, Douay, Fort d'Escarpe, Tournay, Oudenaerde, Lisle, Armentiers, Courtray, Berg & Veurne, leurs Baillages, Chastelenies, Gouvernances, Prevostez Territoires, Domines, Seigns, Appartenances, Dependances & Annexes, de quelque nom qu'elles puissent estre appellez, demeureront par le present Traitté de Paix audit Sr. Roy Tres-Chrestien, & à ses Successeurs & ayant cause irrevocablement & a toujours, avec les mesmes droits de Souverainété, proprieté, droits de regale, Patronage, Gardienneté, Jurisdiction, Nomination, Prerogatives, & Preminences, sur les Eveschez Eglises Cathedrales, & autres Abbayes, Prieures, Dignitez, Cures & autres quelconque benefices, estant dans l'Estendue desdits Paix, Places & Baillages, Cedéz, de quelques Abbayes, que lesdits Prieures sojent m'ouvants & dependants & tous autres droits, qui ont cy devant appartenu au Roy Catholique, encore qu'ils ne sojent icy particulierement en foncéz, sans que sa Majesté tres Chrestienne puisse estre á l'avenir, troublée n'y Inquietée par quelconque Voye que ce soit de droit n'y de fait par le dit Sr. Roy Catholique, ses Seccesseurs, ou aucun Prince de sa Maison, ou par quique ce soit, ou soubs quelque pretexte ou occasion qui puisse arriver en Ledite Souverainité, Proprieté, Jurisdiction ressort, possession & joüissances de tous les Paix, Villes, Places, Chateaux, Terres, Seigneuries, Prevostes, Domaines, Chastelenies, & Baillages ensemble de tous les lieux & autres choses, qui en dependant, & pour cet effect ledit Sr. Roy Catholique tant pour luy que pour ses hoirs, & Successeurs, & ayant cause, renonce, quitte, cede, & transporté, comme son Plenipotentiaire, en son non par le present Traitté de Paix irrevocablement, à renoncé, quité, cedé, & transporté perpetuellement & a toujours en faveur & au profit dudit Sr. Roy Tres-Chrestien, ses hoirs, Successeurs, & ayant cause tous les droits, Actions, Pretensions, droits de regale, Patronage, gardienneté, Jurisdictions, Nominations, Prerogatives, & Preëminence sur les Evesches, Eglises, Cathedrales, & autres Abbayes, Prieures, digni-

dignités, Cures & Autres quelconque benefices estans, dans l'estendue desdits Paix, Places, Baillages, Cedés, de quelque Abbayes, que les D. Prieurez soyent movée & Dependans, & generalement sans rien retenir n'y reserver, tous autres droits, que lesdits Srs. Roys Catholiques, ou ses hoirs, & successeurs ont & pretendant pourroient avoir & pretendre pour quelque cause & occasion que ce soit, sur lesdits Pais, Places, Chateaux, Forts, Terres, Seigneuries, Domaines, Chastelenies, & Baillages, & sur tous les lieus & dependances, comme dit est, non obseant toutes loix, Coustumes, Statuts, & constitution faites au contraire, mesme qui aurojent esté confirmé par serment, aux quelles & aux clauses derogatoires, il est expressement derogé par le present Traitté, pour l'effect des dites renontiations & cessions, les quelles vaudront & auront lieu, sans que l'evaression ou specification particuliere, & excluant perpetuité toutes exceptions, soubs quelque droit, titre, cause ou pretexte qu'els puissent estre fondez, declare & consent, Veut & entend Sr. Roy Catholique, que les hommes, Vassaux, & subjects desdits Pais, Villes, & Terres cedées, à la Couronne de France, comme il est dit-cy dessus, sojent & demeurant quites & absous des à presents de Foy hommage, service, serment de fidelité, qu'il pourroient tous & chacun d'eux luy avoit fait, & à ces Predecesseurs Roys Catholiquer, & ensemble de toute l'obeissance subjection & Vassalages, que pour raison de ce ils pouroient luy devoir, voulant ledit Sr. Roy Catholique que les dits foy, hommage, & serment de fidelité demeurent, nuls & de nulle valeur, comme si jamais ils n'aviont esté faits n'y prestez.

V.

Ledit Sr. Roy Tres-Chrestien aussi tost apres la publication de la Paix, retirera ses Troupes des Garnisons de toutes les Places, Villes, Chasteaux & Forts du Comté de Bourgoigne, Vulgairement appellé la Franche Comté, & restituera reëlement, effectivement & de bonne foy a sa Majesté Catholique toute la dite Comté de Bourgoigne, sans y rien n'y retenir.

VI.

Le dit Sr. Roy Tres-Chrestien fera aussi restituer audit Sr. Roy Catholique toutes les Places, Forts, Chateaux, & Postes que ses Armes ont ou pourront avoir occupé, jusques au jour de la publication de la Paix, en quelque lieu, qu'elles soient situez, à la reserve des Places & Forts, qui doivent demeureur par le præsent Traitté à sa Majesté Tres-Chrestien, ainsi qu'il à esté cy dessus dit, comme Pareillement sa Majesté Catholique fera restituer à sa Majesté Tres-Chrestienne toutes les Places, Forts, Chateaux, & Postes, qui ses Armes pourroient avoir occupé, jusqu'au jour de la Publication de la Paix, en quelque lieu, qu'elles sojent situez.

VII.

Leur Majesté consentent que tous les Roys, Potentats & Princes, qui voudront bien entrer dans un pareil engagement, puissent donner a leurs Majesté leur promesses & obligations de guarantie de l'Execution de tout le contenu du present Traitté.

VIII.

Il à esté convenu, accordé & declaré, qu'on n'entend rien revoquer du Traitté des

té des Pirenées (a l'Exemption de ce qui regarde le Portugal, avec le qu'el le dit Sr. Roy Catholique à depuis fait la paix) qu'en tant qu'il en aura esté autrement disposé, en celui-cy par la cession des places susdites, sans que les parties ayent acquis aucun nouveau droit, ou puissent recevoir aucun prejudice sur leurs pretensions respectives en toutes choses dont il n'est point fait mention expresse par le present Traitté.

IX.

Et pour plus grande seureté de ce Traité de Paix & de tous les points & articles y conternus, sera le dit present Traitté publicé, verifié & enregistré en la Cour du Parlement de Paris, & en tous autres Parlements du Royaume de France & Chambre des concepts du dit Paris, comme semblablement le dit Traitté, sera verifié, publié & en registré tant au grand Conseil & autres Conseils & Chambres de Comptes dudit Sr. Roy Catholique aux Pais Bas, qu'aux autres Conseils des Couronnes de Castille & d'Arragon, le tout suivant en la forme contenue au Traitté des Pirenées, de l'An 1659. Dont seront Baillées les exceptions de part & d'autre dans trois moins apres la Publication du present Traitté. Les points & Articles cy dessus enoncez, ensemble tout le contenu en chacun d'iceux ont esté traittez, accordez, & stipulées entre les susdits Plenipotentiaris desdits Seigneurs Roys Tres-Chrestien & Catholique au nom de leurs Majesté, les qu'ils Plenipotentiaris & vertu de leurs pouvoir, dont les Copies serent inserées au pied du present Traitté, ont promis & promettent soubs l'obligation de tous & chacun des biens & Estats presents & avenir des Roys leurs Maistres, qu'ils seront par leurs Majesté inviolable observe & accomplis, & de leur faire ratifier purement & simplement, sans y n'en adjuster & d'en fournir les ratifications par Lettres authentiques, & sellées, ou tout le present Traitté sera inserée de mot à autre dans le demie jour du Mois de May prochain inclusive à sçavoir sa Majesté Tres-Chrestienne à Bruxelles entre les mains du Gouverneur de Flandres, & sa Majesté Catholique à St. Germain en Lay entre les mains dudit Sr. Roy Tres-Chrestien, & plustost, si faire si peut. En outre ont promis & promittent lesdits Plenipotentiaris aux dits noms, que les dites Lettres de ratification, ayant esté fournies, le du Sr. Roy Tres-Chrestien le plustost qu'il se pourra & en presence de celles personnes ou personne, qu'il plaira audit Sr. Roy Catholique deputer jurera solemnellement sur la Croix, Saincts Euangiles, Canons de la Messe, & sur son honneur, d'observer & accomplir, plainement, reëllement & de bonu foy tout le contenu aux Articles du present Traitté. Et le semblables sera fait aussi le plustost qu'il sera possible par ledit Sr. Roy Catholique & la Reyne Regente sa Mere en presence de telle personne ou personnes, qu'il plaira audit Sr. Roy Tres-Chrestien deputer. En temoin de qu'elles choses lesdits Plenipotentiaris ont soubscript le present Traitté de leurs noms & fait opposer de Cachet, de leurs Armes. Fait dans la Ville Imperiale d'Aix la Chapelle, le .... Jour du Mois, de ..... l'Année 1668.

(L.) *Colbert.*

(L.) *Bergh-Eyck.*

Tractaet

Tractaet tusschen Vranckrijck ende Spaignen conform het Project.

IN den name Godts des Scheppers; Zy kennelijck eenen yegelijck, hoe dat door d'authoriteyt en Vaderlijcke sorge van onsen Heylighsten Vader, den Paus *Clemens* de IX. van dien naem, geluckigh sittende in den H. Stoel totte goede regeringe van onse Moeder de H. Kercke, en door de geduyrige opweckinge ende seer levendige instantien van sijne Heyligheyt, soo by verscheydene Brieven by deselfs handt geschreven, als met het senden ende negotiatie van sijnen eygene Neve, tegenwoordigh Cardinael Rospigliosi, ende van sijn extraordinaire Nuntien. Den Alder-Doorluchtighsten ende Groot-machtighsten Prince LOUIS by der gratie Godts Alder-Christelijcke Coninck van Vranckrijck en Navarre, ende den Alder-Doorlughtighsten Grootmaghtighsten Prince CAREL den II. van dien naem, by der gratie Godts, den Catholiquen Koningh van Spaignen, ende d'Alder-Doorlughtighste ende Groot-machtighste Princesse MARIA ANNA van Oostenrijck, Catholique Coninginne van Spaignen sijne Moeder, als Momboirse, Curateurse ende Gouvernante van sijne Rijcken ende Staten, zijn over een gekomen ende gheaccordeert omme te verkiesen de Keyserlijcke Rijcx-Stadt Aken, omme aldaer te handelen van Vreede door intermissie van den gemaghtigden van sijn Heyligheydt, als oock van de Ministers van verscheyde andere Koningen, Potentaten, Cheur-Vorsten, en Staten van 't H. Rijck, die hare sorge soodanige hebben gheemployeert, en soodanige Officien ghedaen om dit groote werck uyt te voeren, dat omme daer toe te komen, den Alder-Christelijckften Koningh geauthoriseert heeft d'Heer *Colbert*, Raedt in alle sijne Raden, Meester ordinaris van de Requesten van sijn Hof ende extraordinaris Ambassadeur, ende sijne Catholique Majesteyt volle macht ghegeven aen de Heer Marquis de Castelrodrigo, Capiteyn Generael van de Nederlanden, dewelcke uyt krachte van sijn voorsz vollemacht gesubdelegeert heeft den Heer Baron van Bergh-Eyck Ridder van de ordre van St. Jacob, Raedt in den hoogen Rade van Vlaenderen ende in den Rade van Staten ende Finantien, welcke Heeren *Colbert* ende *Bergh-Eyck* uyt krachte vande voorsz Vollemachten ende subdelegatie ter weder-zijde soude gehouden voor suffisant, hebben geaccordeert ende gesloten de volgende Articulen.

I.

Eerstelijck soo is over een ghekomen ende geaccordeert, dat in toekomende wesen sal een goede vaste en gedurige Vrede, verbintenisse ende eeuwigh duerende Alliantie ende Vriendtschap tusschen de Alder-Christelijcke en Catholique Majesteyten, hare kinderen, geboorne ende ongeboorne, haere Erven, Successeuren ende Erfgenamen, hare Koninghrijcken, Staten, Landen ende Onderdanen, malkanderen beminnende als Broeders, bevorderende soo veel in haer is, den een des anderen eer en reputatie, en ter goeder trouwen, soo veel haer mogelijck is, vermijdende malkanderens schade.

II.

Ingevolge van dese goede weder vereeniginghe sal soo ras de Ratificatie van 't tegenwoordige Tractaet sal wesen gewisselt den Vrede tusschen Hoogh-gemelte

Koningen werden gepubliceert, ende van de ure af van deselve publicatie, sal daer wesen stilstandt ende ophoudinge van alle Oorloghs Entreprinsen, ende van alle hostiliteyten soo ter Zee als andere Wateren, als te Lande, ende generalijck op alle plaetsen, alwaer den Oorlogh werdt gevoert door de Wapenen, van hare Majesteyten, soo tusschen der selver Troupes ende Arméen, als der selver Guarnisoenen van hare plaetsen, ende dat in cas van Contraventie van de voorsz cessatie, door het innemen van Steden of Plaetsen, het zy door attacque ofte surprinsen, ofte secrete intelligentie, ofte oock indien eenige gevangenen wierden gemaeckt, ofte andere acten van hostiliteyt door wat middel het oock toekomen mocht zijn, contrarie de voorsz stilstandt van Wapenen, soo sal deselve Contraventie werden gerepareert van wederzijden ter goeder trouwen, sonder dilay of difficulteyt, oock sonder eenige verminderingh van 't gene soo geoccupeert is geweest, ende sullen de ghevangenen werden los gelaten sonder eenigh rantsoen ofte kosten van gevangenis.

III.

In Contemplatie van de Vreede, sal den alder-Christelijckften Koningh behouden, besitten, ende effectivelijck hebben alle de Plaetsen, Forten ende Posten, die sijne Wapenen hebben geoccupeert ofte gefortificeert, gedurende de Campaigne van 't voorleden jaer, te weten, de Fortresse Charleroy, de Steden Bingh en Atte, Douay, het Fort d'Escarpe, Doornick, Oudenaerde, Rijssel, Armentiers, Cortrijck, Bergen ende Veurne, ende soo verre als strecken hare Baillouagien, Castelenyen, Jurisdictien, Gouvernementen, Ampten, Appartenentien, Dependentien ende aenghehechte plaets, hoedanigh die mochten werden genaemt.

IV.

De voorschreven Steden ende Plaetsen van Charleroy, Bingh, Atte, Douay, het Fort d'Escarpe, Doornick, Oudenaerde, Rijssel, Armentiers, Kortrijck, Bergh en Veurne, hare Baillouagien, Castelenien, Gouvernementen, Ampten, Jurisdictien, Domeynen, Heerlickheden, Appertenentien, Dependentien ende geanneerde Plaetsen, hoedanigh die oock genaemt souden moghen werden, by dit tegenwoordige Tractaet sullen verblijven aen sijn alder-Christelijcke Majesteyt ende aen sijne Successeuren ende sijns Actie hebbende, onwederroepelick tot aller tydt, met het selve recht van Souverainiteyt, Eygendom, 't Regael-recht, Patronage, Jurisdictie, Nominatie, Prerogativen en Preeminentien op de Bisdommen, Cathedrale Kercken, Abdyen, Prieurschappen ende waerdigheden, als oock andere Beneficien gehoorende onder de Jurisdictien ende uytbreytsel van dese Plaetsen, Landen ende Baillouagien van die gecedeerde Plaetsen, van wat Abdyen deselve Priesters oock souden mogen dependeren, ende alle andere Rechten eertijds behoordt hebbende aen sijn Katholijcke Majesteyt, alhoewel deselve hier inne niet specialijck zijn begrepen, sonder dat sijn Alder-Christelijckste Majesteyt in 't toekomende sal zijn getroubleert nochte geinquieteert, door wat middel het soude mogen wesen van Recht of Actie, by sijne Katholijcke Majesteyt, sijne Successeurs of eenigh Prince van dat Huys, of die het soude mogen zijn, ofte door wat occasie ofte onder wat pretext het soude mogen zijn in sijn voorsz Possessie, Souverainiteyt, Eygendom, Jurisdictie, Ressort,

Ressort, ende ghebruyck van alle die Landen, Steden, Plaetsen, Kasteelen, Heerlickheden, Ampten, Domeynen, Castelenyen en Bailloagien, met alle de Plaetsen, ende anders daer van dependerende; Omme alle 't welcke hooghst-gemelte sijne Catholijcke Majesteyt, soo voor hem sijne Erven en Successeurs ende sijns Actie hebbende, renunchieert, quiteert, cedeert ende transporteert, gelijck sijne Gemachtighden by dit Tractaet in sijnen Naem onwederroepelijck heeft gerenuncieert, gequiteert, gecedeert ende getransporteert voor eeuwigh, ende altijdt tot faveur ende tot profijt van hooghst-gemelte sijne alder-Christelijcke Majesteyt, sijne Erven, Successeuren, ende Actie, verkrijghende alle het Recht. Actien ende Pretensien, Regale Rechten, Patronage, Jurisdictien, Nominatien, Prerogativen ende Preëminentien op de Bisschoppen, Cathedrale Kercken, en andere Abten, Prieurs, Weerdigheden, en alle andere Beneficien, onder het ressort van de voorsz Landen, Plaetsen, Baillouagien alhier gecedeert, van wat Abdyen deselve Prieurs oock souden moghen dependeren, ende generalick sonder yets te reserveren, alle andere Gerechtigheden, die de voorsz Catholijcke Koningh, en sijn Successeuren, hebben en pretenderen of mogen hebben, in wat gelegentheydt 't soude mogen wesen op de voorsz Landen, Plaetsen, Kastelen, Forten, Heerlickheden, Domeynen, Kastelenyen ende Baillouagien, ende op alle Plaetsen ende Dependentien als geseght is, niet tegenstaende alle Rechten, Coustumen, Statuten, ende Constitutien ter contrarie, al waren deselve schoon met Eede bevestight, dewelcke alle clausulen *derogatoir*, by desen Tractate specialijck is gederogeert, tot effect van de voorsz cessien ende renunciatien, die plaetse souden hebben sonder particuliere expressie, uytsluytende voor eeuwigh alle exceptien, op wat Recht, Tijtel ofte pretext deselve mochten wesen gefundeert; verklaerdt ende consenteert mede den Katholijcken Koningh, dat de Vassalen ende Onderdanen van de Landen ende Steden alhier gecedeert aen de Kroon Vranckrijck als vooren genoemt, sullen zijn en blijven vry ende ontslaghen van haren Eedt, getrouwheydt, dienst ende plicht, die deselve eenighsints aen hooghst-gemelte sijne Majesteyt of sijne Predecesseuren souden mogen hebben gedaen ofte schuldigh zijn, willende sijn Catholijcke Majesteyt, dat den voorsz Eedt ende getrouwigheydt ende subjectie, sal wesen nul en van onwaerdigh, als of die noyt gedaen waren.

V.

Den Alder-Christelijckſten Koningh sal mede doen restitueren aen hooghst-gemelte sijne Catholijcke Majesteyt, alle de Plaetsen, Forten, Kasteelen ende Posten, die sijne Wapenen alreede hebben, ofte noch moghten occuperen tot den dagh van de Publicatie van den Vreede, op wat plaetsen die oock moghten gelegen zijn, gereserveert die Plaetsen en Forten die uyt krachte van dit tegenwoordigh Tractaet sullen blijven aen sijn Alder-Christelijckste Majesteyt, gelijck als hier vooren is geseght, gelijck oock sijne Catholijcke Majesteyt van gelijcken sal doen restitueren aen sijn Alder-Christelijckste Majesteyt alle de Plaetsen, Forten, Kasteelen en Posten, die sijne Wapenen souden mogen hebben geoccupeert tot den dagh van de Publicatie van den Vreede, op wat plaetsen die oock mochten gelegen zijn.

VI.

Den Alder-Christelijckften Koningh sal soo ras de Vreede sal zijn ghepubliceert, doen retireren sijne Troupes uyt de Guarnisoenen van alle de Plaetsen, Steden, Kastelen ende Forten van 't Graefschap van Bourgondien, ordinaris genaemt het Franche Comté, ende ter goeder trouwen effectivelijck ende reëlijck restitueren aen sijne Catholijcke Majesteyt het selve Comté van Bourgondien, sonder aldaer yets te reserveren.

VII.

Hare Majesteyten consenteren, dat alle de Koningen, Potentaten ende Princen, die wel souden willen haer inlaeten in een ghelijcke engagement, aen hare Majesteyten moghen geven hare promessien ende verbandt van Guarantie totte executie van alle den Innehouden van 't tegenwoordige Tractaet.

VIII.

Daer is mede verdragen, geaccordeert, ende gedeclareert dat van het Tractaet van de Pireneën by desen niet sal werden gerevoceert, behoudelijck het geene aengaet het Rijck Portugael, metten welcken de Catholijcke Majesteyt 't zedert Vrede heeft gemaeckt, ende voor soo veel anders soude zijn ghedisponeert by desen door 't cederen van de Plaetsen boven gemeldt, sonder dat parthyen verkregen sullen hebben eenigh nieuw Recht, ofte eenige prejuditie sullen konnen lijden, aen hare respective prætensien in die saecken waer van geen expresse mentie is gemaeckt by dit tegenwoordigh Tractaet.

IX.

Ende tot meerder verseeckeringe van dit Tractaet van Vreede, ende van alle de Poincten ende Articulen daer inne begreepen, sal het voorsz Tractaet werden gepubliceert, geverifieert ende geregistreert in 't Hof van 't Parlement van Parijs, ende in alle andere Parlementen van 't Koninghrijck Vranckrijck, gelijck oock het voorsz Tractaet sal werden geverifieert, gepubliceert ende geregistreert, soo in den hoogen Raedt als andere Raden ende Kamers van Reeckeninge van hooghst-gemelte sijne Katholijcke Majesteyt in de Nederlanden, als andere Raden van de Kroon van Castilien en Arragon, alles in forme ende maniere als begrepen is in 't Tractaet van Pireneën, van den jare *sesthien hondert negen en vijftigh*, waer van soo van d'een als d'andere zyde d'Exceptien sullen worden uytgegeven binnen *drie* maenden nae de publicatie van dit Tractaet; Welcke Poincten ende Articulen hier boven verhaelt, ende den Innehouden van yeder van deselve zijn getracteert, geaccordeert ende gestipuleert tusschen den gemelten Gevolmaght, in den naem van Hooghst-gemelte Koningen hare Meesters, dewelcke by desen beloven onder verbandt van alle de goederen, ende de Staten de Koningen hare Meesters, dat deselve by hare Majesteyten inviolabelijck sullen werden geobserveert en voltrocken, en deselve te doen ratificeren, sonder daer by yets te voegen, ende de Ratificatien dieswegen te fourneren, by authentijcque Brieven ende Zegelen, waer in het tegenwoordige Tractaet geheel sal wesen gheinsereert, op den laetsten May toekomende incluys, te weten; sijn Alder-Christelijckste Majesteyt tot Brussel in handen van den Gouverneur van Vlaenderen; Ende sijne Catholijcke Majesteyt tot Sainct Germain en Laye, in handen van den hooghst-gemelte sijn Alder-Christelijckste Majesteyt ende eerder,

der, soo doendelick. Beloovende verders de gemelte Gevolmachtighde in den Name, als boven, dat de voorschreve Ratificatien overghelevert zijnde, den hooghst-gemelten Alder-Christelijckften Majesteyt, soo ras immers doenlijck, ende dat in presente van soodanige persoonen, als sijne Catholijcke Majesteyt sal gelieven daer toe te deputeeren, sal sweeren op het Kruys, het H. Euangelie, ende Canons van de Misse, ende op sijn Eer en Trouwe te sullen observeren, ende volkomentlijck ende reëlijck ter goeder trouwen te sullen voltrecken den gantschen innehouden van 't tegenwoordige Tractaet; Het selve sal mede werden gedaen, soo ras immers mogelijck by hooghst-gemelte sijne Katholijcke Majesteyt ende de Koninginne Regente sijne Moeder in teghenwoordigheydt van soodanigen persoon, of persoonen als hoogh-gemelte sijne Alder-Christelijckste Majesteyt daer toe sal gelieven te deputeren; In Oirkonde van 't welcke hebben de gemelde Plenipotentiarisen dit tegenwoordigh Tractaet onderteeckent ende bezegeldt; Gedaen in de Keyserlijcke Rijcks-Stadt *Aecken*, op den . . . . . In den Jare *sesthien hondert acht en sestigh.*

(L.) *Colbert.*

(L) *Bergh-Eyck.*

Extraict de la Lettre du Roy Tres-Chrestien a Monsieur Colbert Plenipotentiaire de la part de Sa Majesté a Aix la Chapelle, en luy envoyant le project du Traitté de Paix, entre elle & le Roy d'Espaigne, qui a esté conserté avec l'Ambassadeur d'Hollande, & l'Envoyé d'Angleterre.

VOus signeres de vostre part ledit project, sans y changer vn seul mot; mais comme mon intention en c'est affaire n'est que d'avoir l'effect, de tous ce qui est contenu dans les Articles, que j'ay fait mettre entre les mains du Minister d'Angleterre & d'Hollande avant vostre depart, & dont vous avez copie, en cas que le Plenipotentiare d'Espaigne en d'autres Articles moins essentiels desire audit project quelque changement, que vous trouverez d'estre raisonnable, & qui ne m'apporte aucun prejudice, vous y pouvrez donner les mains, & ne retarderez pas pour cela, la signature de la paix, a la quelle vous apporterez la plus grande diligence, qu'il se pourra.

Extract uyt de Brief vanden Aller-Christelijckften Koningh aen den Heer Colbert, Plenipotentiaris van wegen sijn Majesteyt tot Aecken, hem toesendende 't Project van 't Tractaet van Vreede tusschen haer ende den Koningh van Spanguien, 't welck met d' Heer Ambassadeur van Hollandt, ende Envoyé van Engelandt is geconserteert geweest.

GHy sult aen u sijde teeckenen 't voorsz Project, sonder in 't selve een woort te veranderen; maer alsoo mijn meninge in dese saeck niet en streckt als 't effect te ghenieten van al 't geen begrepen is inde Articulen, die ick in hande

in hande vande Heeren Ministers van Engelandt ende Hollandt heb doen stellen voor u vertreck, ende daer van ghy Copie hebt, ingeval den Plenipotentiaris van Spangien andere min essentiele articulen heeft, begeert eenige veranderingh in 't voorschreve Project, dewelcke ghy oock reedelijck sult vinden, ende die my geen naedeel konnen toebrengen; soo sult ghy de handt daer aen konnen geven, ende sult daer om het teeckenen van de Vreede niet uytstellen, waer toe ghy de grootste naerstigheyt sult bybrengen, die u doenlijck sal sijn.

Aende Franse Officiers inde Nederlanden gingh desen Brief.

MOn Cousin. A la priere de mon Frere le Roy d' Angleterre, & des Signeurs les Estats Generaux des Provinces Unies du Païs Bas, j'ay accordé la suspension de touttes entreprises sur les places, fortes, estant en l'obeissance du Roy Catholique; j'ay bien voulu vous le faire sçavoir par cette Lettre, & vous dire que mon intention est, que vous n'entrepreniez aucune chose sur lesdites places du Roy Catholique jusqu'au dernier jour du mois de May prochain, que cependant vous employez les Trouppes qui sont soubs vostre charge à faire la guerre aux Ennemis qui se trouveront à la Campaigne, que vous les empeschez autant que vous le pouvrez, qu'ils n'aillent d'une place à d'autre, que vous faciez que mes Trouppes subsistent aux depens de leurs Pais, sans les ravager ny les ruiner, y vivant en si bonne discipline qu'il n'y arrive point de desordre de leur part dont on me puisse faire des plaintes, que vous leur faciez faire toutte la bonne guarde que vous verrez estre necessaire pour leur seureté dans les Quartiers ou vous les aurez postées, & que vous apportiez tous les soins possibles pour empescher leur deperissement, & la presente n'estant pour autre fin, je prie Dieu qu'il vous ait, Mon Cousin, en sa sainte & digne garde. Escrit a St. Germain en Laye le *troisieme* Avril 1668.

signé

LOUIS.

Et plus bas

Le Tellier.

MYn Cousin. Op de bede van mijn Broeder den Koningh van Engelant, ende de Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlantsche Provincien heb ick de suspensie van alle Entreprinses op de stercke Plaetsen, onder de gehoorsaemheyt van den Catholyquen Koningh sijnde, toegestaen; Ick heb het selve u wel willen doen weten door dese Brief, ende u seggen mijn meeninge te sijn, dat ghy niets en onderneme op deselve Plaetsen vanden Catholicquen Koningh tot den laesten dagh vande Maent van Mey toekomende, dat ghy ondertusschen de Troupen die onder u bevel staen sult gebruycken om den Oorlogh te doen aende Vyanden die sich in 't velt sullen vinden, dat ghy soo seer als 't u mogelijck sal sijn haer sult beletten 't gaen van d'eene Plaets tot d'andere

dat

dat ghy mijne Trouppen doet subsisteren op de kosten van haer Landt, sonder deselve te bederven noch te ruineren, daer in soo goede discipline levende datter van haerent wegen geen desordres en gescheyde, daer over men aen my soude konnen klaegen, dat ghy haer al de goede waghten sult doen doen, die ghy oordeelen sult nootsaeckelijck te sijn tot haer seeckerheyt inde Quartieren daer ghy deselve sult geposteert hebben, ende dat ghy alle mogelijcke sorge gebruycke om het verloopen van deselve te beletten. Ende de tegenwoordige tot geen eynde dienende, bid ick Godt dat hy u hebbe mijn Cousin in sijn heylige en waerde bewaeringh. Geschreven tot St. Germain en Laye den *sestienden* April *sestien hondert acht en sestigh.*

Geteeckent

LOUIS.

Onderstont

Le TELLIER.

Den Koningh schreef oock op den sestienden aen den Paus als volght.

Copie de Lettre escrite par le Roy Tres-Chrestien, à sa Sainςteté.

TRes Sainςt Pere. Nous depeschons à Rome ce Courrier exprés, afin de donner à Vostre Sainςteté, le plûtost qu'il est possible, la joye de sçavoir que la Paix est faite, & nous nous asseurons, que Vostre Sainςteté fera le mesme jugement, que nous, lors qu'elle apprendra par nostre Cousin le Ducq de Chaunes nostre Ambassadeur les particularités de ce qui se passâ hyer avec les Ministres d'Angleterre, & d'Hollande, dequoy nous avons enchargé nostre Ambassadeur de rendre compte par le mesme à Vostre Sainςteté à qui nous pouvons dire veritablement, que toute la facilité que nous avont contribué de nostre costé, afin de mettre ce grand ouvrage dans le bon Estat, ou il se trouve a present, a esté entierement pour complaire à Vostre Sainςteté, parce que nous sçavons, que dans ce monde Elle n'â point de desir plus ardant au cœur, que celuy de voir la fin de cette guerre; Et effectivement le principal motif, qui nous a porté à accorder (à nostre grand prejudice en considerant l'Estat present des affaires) la cessation de toutes sortes d'Entreprises jusques à la fin du mois de May, a esté seulement pour satisfaire aux instances, que le Seigneur Archevesque de Thebes Nonce Extr. de Vostre Sainςteté nous à faites de sa part, il à quatre jours, dans l'Audience secrette, que nous luy avons donnée; ses instances nous ont fait tomber les Armes des mains, plus que toutes les autres considerations, dans une conjonςture que nous pouvons dire (sans que l'on le puisse imputer à une trop grande presumption) que nous aurions pris dans peu de mois les principales villes des Pais-Bas, malgré les oppositions de tout ceux qui ont voulu appuyer nos Ennemis; Mais nous repentirons jamais d'avoir perdu de si grands advantages, lorsque nous ferons reflexion, que nostre moderation aura procuré à vostre Ponti-

ficat

ficat une gloire si Illustre en cétte affaire, que l'autorité de Vostre Saincteté par le respect filial que nous nous portons à sa seulle Personne, aura restably la Paix entre les Potentats, & Princes Chrestiens; chose que l'on n'à pas veu depuis beaucoups de Siecles. Entretemps nous prions Dieu trés ardemment, Tres Saint Pere, qu'il veuille conserver longues années Vostre Saincteté pour le bon gouvernement de nostre Saincte Mere l'Eglise. Escript à St. Germain en Laye le 16. d'Avril 1668.

Copye van een Brief van den Alder-Christelijckste Koninck aen sijn Heyligheyt.

Alderheylighste Vader. Desen Courier senden wy expres metter vaert na Romen, om uwe Heyligheyt, soo haest alst eenighsins mogelijck is, met de kennisse dat de Vrede gemaeckt is, te verheugen, ende verseeckeren ons dat u Heyligheyt oordeelen sal even gelijck als wy doen, wanneerse door onsen Cousijn den Hertoge van *Chaunes* onsen Ambassadeur verstaen sal de particulariteyten van 'tgene dat gisteren met de Ministers van Engelandt en Hollandt gepasseert is, waer van wy onsen Ambassadeur belast hebben uwe Heyligheyt, van alles pertinente reeckenschap te doen, aen de welcke wy met waerheyt mogen seggen, dat al het gene wy van onse zyde by gebraght hebben om dit groot werck te lichtelijcker tot dien goeden Staet te brengen, daer het nu jegenwoordigh in is 't eenemael is geschiet om u Heyligheyt te behagen, als wetende, dat de selve na niets ter werelt met hertelijcker vierigheyt en is verlangende, dan het eynde van desen Oorlogh te sien. Ende in der daedt principael motijf, 't welck ons heeft doen accorderen (tot onsen grooten nadeel alsmen den jegenwoordigen Staet der saken aenmerckt) het ophouden van alle soorten van aenslagen totten eynde van den Mey-maendt toe, is alleenlijck geweest om satisfactie te geven op de instantien die de Heer Ets-Bisschop van Thebes Extraordinaris *Nuncius* van uwe H. wegens de selve vier dagen, inde secrete Audientie die wy hem gaven, by ons gedaen heeft; Sijn instantien hebben ons de Wapenenen uyt de handen meer doen vallen, dan alle de andere consideratien, in een conjoncture die wy moghen seggen (sonder datmen sulcx eene al te groote presumptie toeschrijve) soodanigh was, dat wy in weynigh maenden de principale plaetsen der Nederlanden, in spijt van alle die onse Vyanden met hare oppositien hebben willen onderstutten, souden inghenomen hebben; maer 't en sal ons noyt berouwen sulcke groote advantagien verlooren te hebben, als wy daer op reflexie sullen nemen, dat onse Matigheyt uwe Pauselijcke regeringe een soo uytsteeckende glorie aengebraght sal hebben, dat de Autoriteyt van u Heyligheyt den Vrede herstelt sal hebben tusschen de Potentaten en Christene Princen, door het respect, dat wy als een Soon des selfs alleenige Persone toedragen; een saecke diemen in veele eeuwen niet gesien en heeft, ondertusschen bidden wy Godt seer vierighlijck, Alderheylighste Vader, dat hy uwe Heyligheyt tot de goede regeringe van onse H. Moeder de Kercke langhe jaeren in 't leven wil behouden. Geschreven te *St. Germain en Laye* den *sestienden* April *sesthien hondert acht en sestigh*.

Op desen dagh / te weten / Donderdagh den negenthienden, deedt oock den Veldtmaerschalck Wurtz sijn Eedt ter Vergaderingh / als Chef van 't Leger / voor dese Campaigne / al staende / ende bloodts hooft; daer na geseten ende gedeckt / seyde / klaer te zijn om te vertrecken / ende te konnen ontfangen haer Hoogh Mog. nader commandementen; daer op hem door d'Heer Can, presiderende ter Vergaderingh / wierdt geantwoordt / met toewensching van een geluckighe reyse. 't Is natuerlijck / dat die in 't licht van de Sonne wandelen / altoos een schaduwe hebben / die haer volght: dit was d'Heer Wurtz. Hy wierdt benijdt om dat men hem hier hadt beroepen tot tweede Veldtmaerschalck; maer noch meer / dat men hem prefereerde / in employ / voor den eerste / d'Heer Prins Maurits. Sijne benijders seyden alles wat sy kosten om hem swart te maken; dit is den gemeenen loop des Werelts; die sijn vyandt niet en kan hinderen sijne fortune / practiseert tegen sijn eere door de tonge. Eenige oock desisteerden noch niet hem swart te maecken / onder anderen oock door een Verhael / van dat de Coningin Christina in 't Jaer sesthien hondert een en vijftigh hadde doen executeren eenen Mesenius ende sijn Soon / over een Pasquill tot haer nadeel ghheschreeven. De Heer Veldtmaerschalck kennis hebbende met die Missenius als een Geleerdt Man ende Historgraphus van de Coningin / was by geval te Hoove by den Heer Prins Carel Gustaf, namaels Coningh / als dit Pasquill aen hem quam / niet van Messenius, maer van sijn Soon / die het gemaeckt hadde / sonder kennis van sijn Vader / daer toe occasie nemende uyt eenige Discoursen / dewelcke de Vader droncken zijnde / teghens den Soon hadt gevoert / het welck oock daer uyt blijckt / dat den Soon / als een Jongman van ontrent achtien jaeren / soo veel rigoureuselijcker als den Vader wierde geexecuteert / het geene niet hadde kunnen wesen / wanneer het Crimen / het doenmaels uytgestroeyde Verhael / was conform geweest. Oock was sijn Coninghlijcke Hoogheyt Prins Carel Gustaf, doen ter tijt op 't Slot Borkholm, op 't Eylant öland resideerende / selfs die gene die dit Pasquill / na dat hy 't hadt ontfangen aen de Coningin na Stockholm sondt / ende haer aenleydingh gaf / hoe men den Autheur best kost ontdecken / als zijnde d'opschrift aen sijn Koninghlijcke Hoogheyt door een ander handt als het ingesloten Pasquill geschreeven / waer door den Autheur oock is bekent geworden / daerom het oock onwaerachtigh is / dat dese saecke tusschen de Koningin ende den Prins / soo groote jalousie causeerde / als in die in 't voorsz Jaer sesthien hondert een en vijftigh mp toegekomen / ende ingevoerde relatie werdt verhaelt / dewelcke na den tijdt wierdt bevonden / van eenige quaet-gesinde / tot nadeel van den Prins gedivulgeert / ende den Heer Wurtz, meede soo onwaerachtigh daer in ghetrocken te zijn / weesende beyde Vader ende den Soon daer op gestorven / dat de Vader van 't Pasquill niet de minste kennis hadt gehadt.

Ick hebbe dit alhier willen invoeghen / op dat den waeren toegangh / van dese doenmaels voorgevallen saecke magh geweeten worden van de geene die anders met my door een valsch verhael waeren geabuseert.

Omme weder te keeren tot ons subject: De saecke was in dese goede apparentie van Vrede / als voor verhaelt, maer de Franse quansuys / sy deeden

 alles

alles uyt een vrye liberale wille/ om haer Geallieerden recomplaceren / sonder apparentie van genecessiteert te zijn / namen nu oock hoogh op dat men alhier hadt ghe resolveert om de Spaensche te secoureren / met eelijcke Troupen ende Ammonitie van Oorlogh/in kas Vranckrijck den Paus stijl mochte dilaperen. D'Heer van Beuningen schreef van den twintighsten dat d'Heer de Lionne daer uyt occage genomen hadt / om met wat ernst tegen hem aen te gaen/ dat haer Ho. Mog. dienden gewaerschouwt te zijn / dat alle onderstant aen de Spaense niet komende strecken / als om die min geneghen te maecken om de geprojecteerde Vreede-Tractaten aen te gaen voor een openbare parthydigheydt aldaer soude worden opgenomen / ende tot een rechtvaerdighe oorsaeck om alle mesures tusschen Vranckrijck ende haer Hoogh Mog. te verbreecken / en den Oorlogh sijn voortgangh te doen hebben/ dat des te meer t'apprehenderen soude zijn / om dat men aen 't Franse Hof de Vreede niet soude begeeren / indien men oorsaeck of pretext hadt om de continuatie van den Oorlogh op de schouderen van anderen te legghen. Hy hadt aen de Heer de Lionne aengewesen dat nabedencken ongegrondt was / ende heeft niet te min sijn debvoir geacht het selve niet ongeroert te laten / om dattet konde doen sien met wat tederheydt het werck van den Vrede te handelen was / om het aen geen onbehoorlicke toevallen subject te maecken.

Hy konde niet anders oordeelen of de groote ongelegentheyt van de Spaense saecken in de Nederlanden meest voortaen aen gesien worden / niet soo seer als een subject van bekommernis / als wel als een middel om den Vrede aen de zyde van Spaignen prompt te doen amplecteren. Hy hadt daer op aen de Heeren Ambassadeurs in Engelandt geschreven / dat hy gesien hebbende de remarques van de Heer Isola op de bewuste Articulen seer twijffelen moet of sijn Ed. penetreerde in de grondt van 't ooghmerck van de Heer Trevor, ende hem in 't projecteren van deselve / ende dat hy derhalven aen haer Hoogh Mog. te gemoedt te voeren hadt / dat sy oordeelden dat men geen afhandelingh over pretensien / noch van satisfactie aen Vranckrijck ghegeven / over alrede geboren pretensien in d'aen te gaen Vrede-Tractaten yets behoorde te laten vermanen/ om daer door aen Spaignen in 't capitale poinct van de renunciatie geen prejuditie te leggen/ende daerom verstaen hadden datter niet bequamer was Vranckrijck te disponeren om de cessie van de gheconquesteerde plaetsen aen te nemen op de simple titul van pacis causa; dat voorders het aengaen van Vrede / sonder andere stipulatie / doodt ende te niet doet alle pretensien / op dewelcke de Oorlogh gevat was / ende dat dies de clausule van non prejudicie in 't laetst van de voorsz Articulen influerende / niet anders verstaen konde werden als van pretensien die uyt hoofde van toekomende toevallen souden mogen reysen.

Hy voeghde daer by / dat hy wilde hoopen dat sy in 't leggen van dese gronden niet afgeweecken waren van de sentementen van haer Ho. Mog. noch van 't geen by Spaignen in desen meest te beoogen was / ende dat die strecken konden / om op meest al de voorsz remarques, die yet reels bevatten / voldoende solutien te geven / dat hy te sorghvuldiger aenroerde / om dat men aen 't Franse Hof gesint was geen de minste veranderingh in de voorsz Articulen t'admitteren / na dat den Heer Marquis Castelrodrigo aengeboden hadt / onder een

voor-

voor-bedingh tot de voorsz Articulen niet specterende / deselve te sullen doen teeckenen / op dat door onnoodige debatten geen tijdt / ende met de tijdt het geheel werck van de Vreede niet verlooren wierde ; ende hy wilde derhalven haer Hoogh Mog. in onderdanigh bedencken laten / of by aldien de Spaense op eenige van soodanighe remarques die niet buyten den teneur van deselve Articulen, maer alleen een salutaire interpretatie van de selve vervatten, haer Hoogh Mog. niet souden mogen goedt vinden, tot facilitatie van dit groote werck haer aen te bieden deselve op een bequame manier te sullen comprehenderen in de guarantie over de Vrede-Tractaten.

d'Heer Trevor hadt 's voorigen daeghs door een expres ample last bekomen / vervattende abondantelijck alle het geen sijn Ed. sub spécati aldaer nevens d'Heer van Beuningen getracteert ende besloten hadt.

Wyders soo wierdt seer sterck geseydt dat den Koningh ordre soude gegeven hebben om Aelst, ende eenige andere plaetsen/welcke door sijn Wapenen voorleden jaer geoccupeert ende weder verlaten waren / weder t'occuperen ende te fortificeren / maer d'Heer de Lionne heeft verseeckert dat sulcks onwaerachtigh was.

Alle de subalterne Officieren zijn na haer bestemde oorden tot de Trouppen onder haer commandement in de Spaense Nederlanden vertrocken ; De Koningh sprack van sijn reys derwaerts / als van een saecke die voor eenige dagen opgeschort was / om tijdinge te verwachten/ende indien de gene die van Brussel te gemoedt gesien wierdt / niet voldoende was / soo soude voorsz reys schielijck sijn voortgangh hebben.

De Heeren Afgesanten van de Keur-Vorsten / ende Vorsten in 't Duytsche Rijck / hebben Dinghsdagh daer te vooren haer audientie van afscheydt ghehadt / na datse verstaen hadden / dattet werck van de preliminaria was geadjusteert / ende dat over de stilstande van Wapenen van Engelandt ende haer Hoogh Mog. was geconvenieert. Daer is gheremarqueert in de voorsz audientie / dat den Koningh gedachte Afgesanten sittende ende gedeckt heeft aengehoort ende geantwoordt ; ende soude daer mede komen te cesseren de jalousie by andere Envoyez aen dat Hof opgevat / ter oorsake dese soo hooghgeseyde Legatie in haer eerste aenspraecke staende ende ongedeckt by sijn Majesteyt was ontfangen.

Daer zijn geruchten geweest / als of de Portugesen genegen souden zijn eenighe nieuwe Alliantie met Vranckrijck op te rechten / maer de geene die goede kennis van de tegenwoordige Consilia van Portugal meenden te hebben / seyden die ongefondeert te zijn.

De laetste Brieven geschreven uyt de Franche Comté, berichten / dat de Fortificatie van Gray t'eenemael gedemolieert waren / maer dat'er aen die vande Stadt Dole noch eenige overgelaten waren / dat men sich vernoeghde dese laetste te mineren / sonder deselve heel en al te doen opspringen. De voorsz Brieven melden mede / dat sijne Majesteyt aen Le Sr. de Bissy het Gouvernement van Besancon, in plaets van dat van Gray gegeven hadt / dat d'Heeren de Pelletier, Intendent van die Provintien / verscheyde Huysen binnen Besancon had doen afwerpen / om in die geruineerde plaetse een Cidatelle te doen oprich-

oprichten. Den roep gingh/ dat de Fortificatien van Ryssel wel licht mede souden vernietight worden / soo dra de Citadelle aldaer soude voltrocken zijn; dat die van Oudenaerde wel licht mede souden afghetworpen worden / en dat men aen de demolitie van die van Armentiers, noch voortgingh t'arbeyden.

Sijne Majesteyt soude noch al voornemens zijn op den drie en twintighsten deser van St. Germain op te breecken / en te Veldt te trecken / eenige Troupges van des Coninghs Huys souden al vertrocken zijn.

De jonghste Brieven van Rochelle brachten mede / dat d'Heere Colbert de Terron, seventhien a achthien harer Hoogh Mog. Onderdanen Schepen nae Lisbon souden hebben bevracht. De Hollandtsche Schepen/ die op den twaelfden deser aldaer lagen / wierden geoordeelt ontrent de sestigh sterck te zijn / die meest Zeyl-reedt lagen om na 't Vaderlant te keeren / sijne Majesteyts Schepen/ die daer overigh waren / meenden op den derthienden deser van daer Zee te kiesen / en sich te vervoegen by die van den Heer Hertogh van Beaufort, die men geloofde / dat sijn Cours na de Caronne soude nemen.

De Fransche scheenen noch al te mis-trouwen dat Spagnien soude resolveren; maer 't was geen tijdt om aen 't point d'honneur te dencken: Op de nagt vanden vier en twintigsten, ontfing d'Heer van Beuningen een expres Courier van Madrid, met depesches van den Ambassadeur Rede vanden seventhienden, uyt de welcke hy met blydschap verstont dat de Coningin van Spagnien had geaggreert ende geapprobeert d'Articulen vanden negen en twintigsten vande verleden Maendt / inde Conferentien met d'Heeren Commissarissen van desen Coninck met d'Heer Trevor, ende hem geadjusteert en op den dertigsten, door gedachten Ambassadeur overgesonden / de selve Courier is daer en boven gechargeert geweest met twee groote Pacquetten / het eene aenden Post-meester te Brussel, ende het ander onder Couvert aen den Commissaris Bischdommer inden Hage.

Hy schreef/dat haer Ho. Mog. orders ontrent de guarantie, by hem ontfangen waren / als tot geen ander eynde streckende/ als om te betuygen dat haer meening niet was aen Spagnien iet dien aengaende t'accorderen/ datse niet souden bereydt zijn te gelijck aen Vranckrijck toe te staen / en dat hy hem van de voorseyde orders soude hebben te dienen / niet om ultro declaratien te doen / om haer Ho. Mog. garantie te doen aen nemen/ maer alleen om dese te mogen toestaen indiense vande Fransche zijde begeert soude werden; hoewel het niet sonder reeden in bedencken konde worden genomen/ of ontrent het geheele werck vande garantie, ten aensien van dese Croon niet beter wiert verbleven by het Tractaet van Alliantie vanden Jaere 1662. welcke deselve bevattede als dat daer over eenige nieuwe actie wierde gecoucheert / insonderheydt dewijle de Heeren Conincks Commissarissen 't zelve dier maten in discoursen daer over met hem voor desen gehouden / hadden geconsidereert/ en dattet zelve strecken konde om 't voorseyde Tractaet noch beter te doen observeren/ ende om t'effect vande garantie niet te connen eysschen / indien dat van 't Tractaet in alle deelen alles in 't toekomende niet mocht werden geoppesteert.

Van 't overkomen vande voorseyde Ratificatie / heeft hy aen den Heere de Lionne en den Heer Trevor kennis ghegeven / ende heeft de laest-genoemden Heer

Heer aengenomen noch van dien dagh een Expres na Londen af te vaerdigen/ om het verhaesten van't geen hy van daer noodig had te solliciteren.

Hy heeft oock aenden Coninck en de Heeren sijne Ministers kennis gegeven vande goede tijdingen hem (Beuningen) uyt Bruxel toegecomen / van dat den Marquis van Castelrodrigo ordre had gestelt om't geprojecteerde Vrede-tractaet/soo als het leyde/te doen teeckenen/en heeft die occasie waergenomen om te versoecken / dat aen de hooft-Officieren over sijne Majesteyts Troupen in de Spaense Nederlanden ordre mocht worden gegeven / om de voorsz Trouppen alleen te doen subsisteren mettet meeste gemack / en alderhande bloet-stortinge soo veel doendelijck / te vermijden / maer daerop is noch geen resolutie genomen / en soude apparent tot dat van het teeckenen ende sluyten van den Vrede gewisse tyding aengebracht was / by d'alreede afgesonden ordres verbleven werden ; oock sijn tot Parijs billetten aengeslagen / by welcke alle Officiers wierden gelast/ op peyne van emprisonnement , na haer onderhoorige Regimenten ende Compagnien te vertrecken.

De concepte Vrede Tractaten aen 't Fransche Hof ruchtbaer ghewordden zijnde / verwerckten murmuratie onder veele / die haer de conqueste van 't overige inde Spaense Nederlanden soo facil inbeelden/ datse niet lijden conden dat de groote hope daer toe aenden Vrede opgeoffert wierde / ende daer warender die sich verstout hadden in handen vanden Coninck te doen komen een memorie / by de welcke de continuatie vanden Oorlogh met veel reden wiert aengeraden / en middelen/en vonden wierden voorgestelt om de Vrede-handel plausibel te breken.

Tydingen uyt Portugael melden / dattet huwelijck van de Coninginne van dat Rijck met Don Pedro Woensdagh na Paesschen was gesolemniseert.

Den Hertog van Beaufort soude met zijn Vloot in Caramnes aengeweest hebben / ende geen Spaensche Schepen daer hebben gevonden / en wist men tot Parijs noch niet nader vanden Heer Don Joan d'Austria , als dat sijn Hoogheyde den vijf en twintighsten van de verleden Maendt van Madrid was vertrocken.

't Sedert heeft den Heere Trevor bekomen de Ratificatie van den Coninck sijn Meester / op het Tractaet dat zijn Ed. nevens d'Heer van Beuningen tot Parijs gesloten / en is den seven en twintigsten na 't Hof tot Versailles gereyst / om te vernemen wanneer ende waer men d'uytwisselinge vande Ratificatie soude connen doen. Hetwelck is geschiet den dertighsten daer aen.

Op deese tydt heeft d'Heer Ambassadeur van Venetien tot Parijs tijdinghe ontfangen van een geluckigh Gevecht ter Zee / in't welcke de Venetianen veerthien Turcksche Galeyen soo genomen als gedestrueert hebben : Den Coninck soude gedisponeert zijn/ na't volerecken vanden Vrede met Spagnien, de Republicque van Venetien t'assisteren met vier duysent Voet-knechten en vijfthien hondert Paerden / en soude dat Secours op den naem Paus / en ter bede van deselve af-geschickt werden/ soo om eeniger mate t'evitteren d'Offensie / die aen d'Ottomannische Poorte daer over opgenomen soude mogen werden / als om te recognosceren d'indulgentie vanden tegenwoordigen Paus in het toestaen van alle saken / die wegens sijne Majesteyt versocht wierden / heb-

hebbende onlangs aen deselve Majesteyt geaccordeert de Nominatie tot de Bisschdommen en tot alle Geestelijcke Beneficien / niet alleen tot Mets, Toul, en Verdun, maer oock in alle Conquesten op 't Huys van Oostenrijck inde voorleden Oorlogh gedaen.

De Tractaten tot Aken stonden op een voet van besluyt; alleen haperde de Ratificatie; blyvende de Franschen in't ongeloof / dat die van Castelrodrigo invalide was. Den Heer Marquis schreef daer over aen d'Heer van Beuningen, om de Fransche een ander gevoelen te geven; dat oock ordre mocht worden gestelt tot een volkomen cessatie van hostilliteyt / als mede om d'uytwisselinge vande Ratificatien te verhaesten. Maer alvooren hy daer over in conversatie heeft komen treden met den Heer de Lionne, heeft sijn E: hem seer hevige klaghten gedaen over nieuwe geaffecteerde retardementen/welcke door de Spaenschen ontrent het werck vande Vrede souden toegebracht werden / ende heeft hem daer op ter hand gestelt de hier navolgende Missive / met bygevoegde verklaringe / van dat hy aldien voor den achtthienden vande loopende Maend de tydinge van het teyckenen vande Vrede aen dese Coningh niet was overgebraght; syn Majesteyt die dagh tot sijn Legers inde Spaense Nederlanden soude vertrecken / om ordre te stellen tot het vervolgen vanden Oorlogh na 't eynde vande loopende Maent.

Messieurs.

LE Roy ayant veu vne Lettre d'Aix la Chapelle du *vingtsixeisme* de l'autre mois, ou il ne se parle point encore que *Monsr. Temple* y fut arrivé, ny que Monsr. le Baron de *Bergeyck* eut receu ordre du Marquis de *Castelrodrigo* de signer le Traitté en la forme qu'il a esté ajusté icy, en quoy les Espagnols ont desia de dessein formé perdu neuf ou dix jours de temps fort vtile, & ce semble assé pressez; Et Sa Majesté, aprenant d'aillieurs par ses Officiers qui sont aux environs de Bruxelles, qu'on ny parle & n'y agit que sur le fondement de la continuation de la guerre, & mesme que le Baron de *Bergheyck* commence a chicaner dans l'Assemblée sur le pied des belles remarques de *Monsr. d'Isola*; sa Majesté a grand interest de n'estre pas surprise & amusée, & m'a ordonné de depescher demain matin vn Courier expres a *Mr. Colbert* pour luy dire, que son intentien est, qu'il signe le Traitté dont on luy a envoyé le project, sans y rien changer, & qu'il le remette ainsi signé de luy entre les mains du Plenipotentiaire de Sa Sainteté, afin qu'on n'y ait plus a agir qu'apres des Espaignols pour avoir la Paix, ou pour justifier au monde, qu'ils ne l'auront pas voulu; le Roy veut sçavoir proptement a quoy s'en tenir pour pouvoir prendre ses mesures a temp, pour l'action de ses Armées dans le mois prochain, si les Espagnols refusent la Paix, que *Mr. Colbert* donnera toutte signée, & comme vos Maistres en ce cas la seront tous dans vn mesme interest, je vous prie, Messieurs de les advertir aussi de bonne heure a preparer les choses pour contraindre a la Paix ceux qui ne l'auront pas voulu: si vous voulez ecrire a Bruxelles & a Aix, il faudra s'il vous plaist, tenir vos depesches prestes pour desmain matin,& mon Courier passera chez vous pour les prendre.

Signé LIONNE.

d'Heer

D'Heer van Beuningen heeft hier op niet na-gelaten aen gedachte Heer aen te wijsen / dat de tydinge vande ordres by de Heere Marquis van Castelrodrigo gestelt / om het tot Parijs geadjusteerde Tractaet te doen teyckenen / voor onfeylbaer zijnde aen te sien / soo wel uyt sijn Ed. schrijven vanden Heere Trevor ende hem / als uyt afdrupsen vande Heeren hare Ho: Mog: Gedeputeerden tot Brussel; ende noch particulierder uyt copye van deselve ordres / welcke hy aen sijn Ed: heeft vertoont / geen reden overbleef om sigh t'allarmeren of yets anders te taxeren / als dat de voorsz ordres / na datse op den negen thienden ghe-expedieert waren / noch op den ses en twintighsten niet tot Aken waren over-gebracht / maer hoewel dat heeft konnen dienen / om de opgevatte ernst op dit subject een weynigh te tempereren / soo heeft het niet konnen strecken om soodanighe goede gronden te leggen / dat met eenige hope van succes alvooren men aldaer tydinge van het teykenen vande Tractaten had / tot de voorsz twee poincten van volkomen cessatie van hostiliteyt ende t'uytwisselen vande Ratificatien / naer vrucht gearbeydt soude konnen werden / ende heeft hy dienvolgende by provisie niet anders konnen doen / als dat hy by rescriptie aen ghedachte Heer Marquis door een Courier / welcke den Coning op gisteren over Brussel na Aken heeft gesonden / 't geen hem in dese bejegent was / met toesendinge van Copie vande opgedane Missive vanden Heere de Lionne heeft bekent gemaeckt / gelijck oock aende Heere Beverning ende aende Heeren haer Ho: Mo: Gedeputeerden tot Brussel. Syn Brief was als volght:

Monsieur.

J'AY receu ce matin la Lettre qu'il a plu a vostre Excellence d'escrire a Monsr. le Chevallier *Trevor* & a moy, le *trenteisme* du mois passé, & ay procuré au Courier qui me l'apportée, vn passeport pour la seureté de son voyage en Espaigne avec le respect, dont vous l'avez chargez, avec le quel il partira encore ce jourdhuy.

Monsieur le Chevallier *Trevor* a esté empesché d'aller a la Cour, qui est presentement a S. Germain, par vn peu d'indisposition & par des affaires pressantes qu'il avoit sur les bras, & aussi je m'y suis rendu de nostre commun advis pour faire sçavoir au Roy, que V. Exc. n'at pas seulement donné les ordres necessaires a Mr. le Baron de *Bergheyck*, pour signer le Traitté de Paix, que nous avons projetté icy, mais qu'elle a entre ses mains les Ratifications de la Reine sa Maistresse pour la confirmation dudit Traitté, pour fonder la dessus des nouvelles instances pour la cessation entiere de tous actes d'hostilité, & pour haster l'eschange des Ratifications, par lequel on peut donner la derniere conclusion a l'ouvrage de la Paix.

Mais j'ay esté fort surpris quand Mr. de *Lionne*, a qui je me suis addressez pour cet effect, m'a prevenu par vn long recit de plaintes, qui tendoient toutes a faire voir que le Roy a grand suject de croire, que V. Exc. est esloignée de toute intention de haster la conclusion de la Paix, que quinze jours sont escoulez depuis qu'elle a receu ledit Traitté icy projetté, & que les lettres du *vingt sixeisme* du mois passez d'Aix la Chapelle portent, que Monsieur le Baron de *Bergheyck* n'a-

voit

voit encore receu aucuns ordres pour signer la Paix, ny aucuns de vos depesches, depuis tout le temps qu'il est dans la ditte Ville, que *Mr.* le Chevallier *Temple* que V. Exc. mande estre chargé desdits ordres, n'y estoit pas encore arrivez ledict *vingt sixeisme*, quoy qu'il estoit party le *vingteisme* de Bruxelles, & qu'on ne pouvoit pas compaiser ces longeurs, avec vn dessein sincere de haster la Paix; que l'on mande d'Aix la Chapelle, que V. Exc. tesmoigne vne aversion invincible a ne pas faire signer la Paix aux Conditions contenues audit project, & que Monsi. le Baron de *Bergheyck* met sur les tapit des oppositions contre plusieurs de ses Articles, qui ne peuvent servir qu'a gaigner du temps, & a differer la conclusion du Traitté, que pour toutes ces raisons il avoit escrit par ordre du Roy a *Mr.* le Chevallier *Trevor*, & a moy la Lettre qu'il m'a mis entre les mains, & dont la copie va cy iointe, & qu'il avoit a nous dire de plus au Nom de Sa Majesté, que si devant le *dix huiteisme* de ce mois on n'a icy nouvelle certaine de la signature du Traitté a Aix la Chapelle, le Roy partira precisement audit jour a son Armée, pour mettre ordre a la continuation de la guerre, & que nous devons faire estat la dessus.

Je n'ay pas manqué a respondre au tout cela que ce que V.E. me mande des ordres, qu'elle a envoyé a Mr. de *Bergeyck* pour signer le Traitté, m'est confirmé par Mr. les Deputez de Messi. les Estats qui sont a Bruxelles, & qu'ils m'avoient envoyez la copie, & que V. Exc. ne pouvoit pas estre soubçonnée de vouloir vser de surprinse, ni d'affecter des longeurs, puis qu'elle fait presser sur l'eschange des Ratifications, qui presupposent, que le Traitté doit estre signé, que mes lettres du *vingt neufeisme* d'Aix la Chapelle portent, que Mr. le Chevallier *Temple* y devoit arriver ce jour la, & que je ne pouvois pas douter que les ordres qu'il porte pour Mr. le Baron de *Bergheyck*, pour signer le Traitté ne soient entierement conformes a ceux qu'on a envoyez d'icy a Monsieur *Colbert*; a sçavoir de la signer comme il est projetté, sans aucun changement, non seulement par ce que lesdits Seigneurs Deputez ne me mandent pas que V. Exc. ayt desiré aucun, mais parce que l'on ne peut pas former dés a present les Actes des ratifications, si le Traitté, qui y doit estre inseré, n'est de mot en mot conforme a celuy qui a esté projetté icy; je ne crois pas que je me trompe en cette miene opinion, mais je souhaitté pour tant fort d'avoir pu asseurer cecy avec plus de certitude, puis qu'il est tres-essentiel comme V. Exc. peut juger en tout ce que nous pouvons proposer icy touchant l'acceleration des ratifications susdites.

Quoy qu'a vous dire vray, je ne vois aucune apparence en cette Cour pour faire expedier les Actes des ratifications avant qu'on ayt le Traitté comme il sera signé a Aix la Chapelle, & quoy que j'avois cy devant mandé avec approbation de Messieurs les Ministres, que la Reine d'Espagne pouvoit faire expedier vne ratification, ou on laisseroit vn espace en blanc, pour y inserer le Traitté, a fin de gaigner temps; on me dit presentement que le Roy ne se contentera pas d'vne telle Ratification, au moins si entre la date de la signature du Traitté, & entre celle de la ratification il n'y ait assez de temps pour rendre vray semblable, que Sa Majesté d'Espagne ayt veu le Traitté avant que de le ratifier.

J'ay escrit sur ce sujet plus amplement a Messieurs les Deputez de Messeigneurs les Estats a Bruxelles, par vn Courier qui est passez hier par icy avec vn Pacquet

pour

pour V. Exc. de la Cour d'Espaigne, & je me rapporteray a ce qu'ils auront l'honneur de luy dire : Ie supplie dont V. Exc. de vouloir considerer selon sa grande prudence, combien le temps est devenu precieux en cette rencontre & combien il est important, que le Traitté ne soit pas signez seulement sans aucun delay, mais qu'il soit envoyez avec toute diligence par plus d'vne voye en Espagne, pour faire haster les ratifications selon les formes; car quoy qu'on fait presentement tout ce q'on peut pour haster de ce costé la conclusion du Traitté on verra pour volontiers qu'elle ne se faise pas, & qu'on ayt presentez de continuer la guerre, sur ce que les ratifications ne sont pas venues au temps prefix, ou qu'elles n'ayent esté expediée selon les formes.

Je ne laisseray pas neantmoins de presser avec *Mr. Trevor*, qu'on se consente des ratifications, que Sa Majesté d'Espagne pourra faire expedier apres qu'elle aura veu le project, que luy a esté envoyé d'icy; mais on ne veut en aucune maniere admettre celles que V. Exc. a presentement desire, par ce qu'on pretend qu'elles ont esté dresseés avant que la Reine ayt pu voir ledit project; j'attend demain au matin *Mr. Trevor*, pour continuer a seconder tout ce que nous pourrons les intentions de V. Exc. en cette Cour, mais j'ay cru que c'estoit de mon devoir de luy mander provisionelement ce que j'ay trouvé d'obstacle des l'abbord; j'espere que nous aurons bientost la nouvelle de la Signature du Traitté de la Paix, car sans celle la je ne crois pas qu'on puisse rien avancer. Ie suis avec beaucoup de passion tres-parfaitement &c.

A St. Germain le deuxeisme de May, 1668. *estoit signé*

C. van Beuningen.

Naer't af-gaen van de selve is tot Parijs tydinge gecomen by schryven van den acht en twintigsten vande verleden Maendt uyt Aken; van dat die dagh den Heere Temple met de op-gedachte ordres aldaer was aenghecomen / ende dat syn Ed. dede verluyden / dat deselve soodanig waren / dat daer op in twee dagen de Tractaten finaliick gesloten souden connen werden.

D'heer Beuningen heeft hier uyt occasie ghenomen om het point van 't uytwisselen vande Ratificatien wat nader aen te binden / maer hem wierden daer omtrent twee objecten voor-geworpen / van de welcke de eerste is / dat de Coninginne van Spagnien niet conde hebben gesien het project Tractaet / wanneer de acte van Ratificatie die den Heer Marquis van Castelrodrigo seyde onder hem te hebben / was ge-expedieert; ende d'andere / datter tusschen het sluyten van een Tractaet ende de date vande Ratificatie ten minsten soo veel tijd moet tusschen loopen / dat de gene die ratificeerde / conde geacht werden / het geen hy ratificeerde / te hebben gesien; Ende hoewel tot solutie daer op by hem is aengewesen / dat hy met kennisse ende met approbatie van dese Heeren na Spagnien had overgeschreven / dat de Coninginne soude over-senden konnen een Ratificatie in blanco. ende dat het evenwel was off haer Majesteyte had ghesien het Tractaet / na dat het geteyckent was / ofte eer dat het gheteyckent wierd / soo heeft hy tot noch toe dese Heeren niet konnen doen acquiesceren / maer

maer heeft hem de Heer de Lionne niet te min geseyd/dat gedachte Heer Marquis konde de acte van Ratificatie derwaerts over senden / ende datmen soude mogen sien / hoemen den anderen mochte verstaen ; hy (Beuningen) had al voor vier dagen aende Heeren haer Ho. Mo. Gedeputeerden tot Brussel ghe-schreven / datmen aen't Fransche Hof begon exceptie te maeken op 't point de verissime li scientia, welcke uyt de distantie tusschen de date van het teyckenen vande Tractaten ende van het depescheren vande Ratificatien moeste af-genomen werden / ende datmen met die restrictie limiteerde 't geen men ontrent ratificatien in blanco toegestaen heeft/ende datmen daeromme aende Spaensche zijde moest verdacht sijn/om immiddels men op dese Ratificatie werckte/nochtans een ander na de ordinaris forme te bevoorderen/ ende heeft dit oock in sijn rescriptie aen opgedachte Heer Marquis gerepeteert / ende te ghelijck aen gedachte Heeren Gedeputeerden versocht / dat sy 't over-senden vande voorseyde Ratificatie derwaerts wilden bevoorderen / om te sien wat daer op by de Heeren Trevor ende hem uyt-gewerckt soude konnen werden.

Daer sijn tot Aken met de Heer Colbert discoursen gehouden over het verwisselen van eenige Plaetsen seer diep inde Spaensche Nederlanden gelegen / tegens andere / die Vranckrijck beter dochten / maer hy is gelast die voorslagen vande hand te wijsen / seggende de Heeren Ministers seer positivelijck / dat den Coninck seer wel te vrede was met het lot vande Alternative by de Spaensche gekoren / ende dat hy 't zelve boven andere prefereerde / ende verre ghe-esloigneert was van gedachten om daer inne eenige veranderinge te maken / ja datmen het Fort Charleroy ende Aeth alleen / niet tegens Camerijck soude willen verwisselen.

Het Hof bleef alnoch tot St. Germain ofte Versailles, ende de reysen des Conings bleven wat verschooven tot na de couches van de Coninginne/ die nu al verre in den Dracht gekomen was/ende na de verlossinge van haer Majesteyt wilde men seggen/ dat den Coningh een reyse doen soude / wel gevolghe en van groote aensienlijckheyt / of na de geconquesteerde plaetsen in de Nederlanden/ om deselve te vereeren met magnifique entrées ende receptie van sijn Majesteyt aldaer / of andere wilden / dat de reyse soude gaen na Lions, ende van daer na Marseille, in welcke plaetsen d'equipagien van Galeyen ende Oorlogh-Schepen sterck aengingen / ende met groote vlijt dagelijcks wierden gevordert/ ende noch veele nieuwe / soo Galeyen als Oorlogh-Schepen op stapel wierden geset ; 't welck veele doet presumeeren dat den Koningh een goedt secours van een maghtige Vloot soude willen toesenden aen de Republique van Venetien, tot bescherminghe van de belegerde Stadt Candia : alsoo men den Pais met Spaignen nu soo veel als gesloten hieldt.

Eyndelijck / ende na so veel debatten als vooren zijn verhaelt/ zijn de Tractaten tusschen de twee Kroonen binnen Aken gesloten ende geteeckent op den tweeden dagh van Mey, geheel conform het voorgestelde project door d'Heeren van Beuningen ende Trever tot Parijs gemaeckt / invoeghen als het selve hier na volght :

Traitté de Paix entres les Couronnes d'Espaigne & de France,

Conclu, arresté & signé dans la ville Imperiale d'Aix la Chapelle le second jour du mois de May de la presente année M DC LXVIII. par Messire Jean Baptiste de Brouchoven, Baron de Bergeyck, Chevalier de l'Ordre Militaire de S. Jacques, Conseiller de Couerte-robe, du Conseil Supreme du Pays-Bas & de Bourgogne, Resident de la personne de sa Majesté, & de ses Conseils d'Estat & des Finances dans lesdits Pays: Et par Messire Charles Colbert, &c. Plenipotentiares.

DON CARLOS, par la grace de Dieu Roy de Castille, de Leon, d'Arragon, des deux Siciles, de Jerusalem, de Portugal, de Navarre, de Grenade, de Tolede, de Valence, de Galice, des Maillorques, de Seville, de Sardaigne, de Cordube, de Corsicque, de Murcie, de Jaen, des Algarbes, d'Algezire, de Gibraltar, des Isles de Canarie, des Indes Orientales & Occidentales, des Isles & Terre ferme de la Mer Oceane; Archiduc d'Austriche; Duc de Bourgoigne, de Brabandt, & de Milan; Comte de Habsbourg de Flandres, de Tirol, & de Barcelone; Seigneur de Biscaye, & de Molina, &c. Et la Reyne Donna *Marie Anne d'Austriche* sa Mere, comme Tutrice, Curatrice, & Gouvernante desdits Royaumes & Seigneuries. s'Estant le Baron de Bergeyck abouché dans la Ville d'Aix, avec ordres & pouvoir du Marquis de Castelrodrigo, & les miens; & Charles Colbert avec ceux du Roy Tres-Chrestien mon Tres cher & Tres-aymé Frere & Nepveu, châcun pour ce qui le touchoit, pour les Traittez de Paix, & l'executans en la forme & maniere contenue au Traitté cy inseré de mot à mot, dont la conclusion s'est arrestée & signée par lesdits Baron de Bergeyck & Charles Colbert, le deuxiéme de *May* de cette presente année mil six cens soixante huict; dont la teneur s'ensuit:

I.

AU nom de Dieu le Createur, a tous presentes & avenir, soit notoire, comme par l'Authorité & les Soins paternels de nostre tres Saint Pere le Pape *Clement IX.* du nom, seant heureusement dans le *S. Siege* pour le bon Regime de nostre Mere Sainte *Eglise*, & par les continuelles exhortations & tres-vives instances de sa *Beatitude*, tant par plusieurs diverses Lettres escrites de sa main, qu' envoyez & negotiations de son propre Nepveu aujourd'huy Cardinal *Rospigliosi*, & des ses Nonces extraordinaires, a Tres-haut, Tres-excellent & tres-puissant Prince *Charles second*, par la Grace de Dieu Roy Catholique des Espaignes, &c. & Tres-excellente & Trespuissante Princesse *Marie Anne* d'Austriche, Reyne Catholique des Espaignes, sa Mere, comme Tutrice, Curatrice & Gouvernante de ses Royaumes & Estats, & Tres-haut, Tres-exellent & tres-puissant Prince *Louis*, par la grace de Dieu, Roy Tres-Chrestien de France & de Navarre, seroient convenus & tombes d'accord de choisir la ville Imperial d'Aix de la Cha-

Chapelle, pour y traitter de paix par l'entremise du Plenipotentiaire de sa Sainteté, comme aussy des Ministres d'autres plusieurs Roys, Potentats, Electeurs & Princes du *St. Empire*, qui ont si louablement employé leurs soins & leurs offices pour acheminer cette grande affaire, & comme pour y parvenir, ledit Seigneur Roy Catholique auroit donné son plein pouvoir au Seigneur Marquis de *Castelrodrigo*, Capitaine & Gouverneur General des Pais Bas, lequel en vertu de son dit pouvoir auroit subdelegué le Seigneur *Baron de Bergeyck*, Chevalier de l'ordre de *St. Jaques*, Conseiller de Courte-robe au Conseil supreme de *Flandres*, de la Personne de sa Majesté, & de ses Conseils d'Estat & Finances, & ledit Seigneur Roy Tres-Chrestien auroit donné son plein pouvoir au Seigneur *Colbert*. Conseiller en tous ses Conseils, Maistre des Requestes ordinaires de son Hostel, & son Ambassadeur extraordinaire; lesquels les Seigneur *Bergeyck* & *Colbert* en vertu de leurs dits pouvoir & subdelegations recognus de part & d'autre pour suffisants, ont accordé, estably & arresté les articles qui en suivent.

Priemierement, il est convenu & accordé, qu'a l'avenir il y aura bonne, ferme, & durable paix, confoederation & perpetuelle alliance & amirié entre les Roys Catholique & Tres-Chrestien, leurs enfans, nais, & a naistre, leurs hoirs, successeurs & heritiers, leurs Royaumes, Estats, pais & sujets, qu'ils s'entre aimeront comme bons freres, procurant de tout leur pouvoir le bien, l'honneur & reputation l'un de l'autre, & evitant de bonne Foy, tant qu'il leur sera possible, le dommage l'un de l'autre.

II.

En suite de cette bonne reunion, aussy tost que les ratifications du present Traitté auront esté eschangées, la paix entre lesdits Seigneurs Roys sera publiée, & des l'instant de ladite Publication, il y aura cessation de toutes entreprises de Guerre, & de tout hostilité, tant par Mer & autres eaux, que par terre, en generalement en tout lieux, que la guerre se fait par les armes de leurs Majestéz, tant entre leurs Troupes & armes, qu'entre les guarnisons de leurs places, & que s'il estoit contrevenu à ladite cessation par prise de Place ou Places, soit par attaque ou par surprise, ou par intelligence secrete, & mesme s'il se faisoit des Prisonniers, ou autres actes d'Hostilité, par quelque accident impreveu, ou de ceux qui ne se peuvent prevenir, contraire à ladite cessation d'Armes; la contravention sera reparée de part & d'autre de bonne foy, sans longueur ni difficulté, restituant sans aucune diminution ce qui auroit esté occupé, & delivrant les Prisonniers, sans rançon ny payement de dépence.

III.

En contemplation de la Paix, le Roy Tres-Chrestien retiendra, demeurera saisi, & jouïra effectivement de toutes les Places, Forts & Postes que ses Armes ont occupées ou fortifiées pendant la Campaigne de l'année passée. A scavoir, de la Forteresse de Charleroy, des Villes de Binch, & d'Aeth, des Places de Douay, Fort de Scarpé, Tournay, Audenarde, Lisle, Armentiers, Courtray, Bergh, & Furne, & toute l'estendue de leurs Baillages, Chastellenis, Territoires, Gouvernances, Prevostes, Appartenances, Dependances & Annexes, de quelque nom qu'elles puissent estre appellées.

Lesdits

IV.

Lesdits lieux, Villes & Places de Charleroy, Binch, Aeth, Douay, Fort de Scarpe, Tournay, Audenarde, Lisle, Armentiers, Courtray, Bergh & Furne, leurs Baillages, Chastellenies, Gouvernances, Prevostez, Terriroires, Domaines, Seigneuries, Appertenances, Dependances & Annexes, de quelque nom qu'elles puissent estre appellées, demeureront par le present Traitté de Paix audit Seigneur Tres-Chrestien, & à ses Successeurs, & ayans cause, irrevocablement, & à tousjours, avec les mesme droits de Souveraineté, Proprieté, Droict de Regale, Patronage, Gardiennceté, Jurisdiction, Nomination, Prerogatives & Préeminences sur les Evechés, Eglises, Cathedrales, & autres Abbayes, Prieurez, Dignitez, Cures & autres quelconques benefices estans dans l'estenduë desdits Pays, Places & Balliages cedez, de quelques Abbayes que lesdits Prieurez soient mouvans & dependans, & tous autres droits qui ont cy devant appartenu au Seigneur Roy Catholique, encor qu'ils ne soyent icy particulirement enoncez, sans que sa Majesté Tres-Chrestienue puisse estre à l'advenir troublée ni inquiétée par quelconque voye que ce soit, de droit ny de fait, par ledit Seigneur Roy Catholique, ses Successeurs, ou aucun Prince de sa Maison, ou par qui que ce soit, ou sous quelque pretexte ou occasion qui puisse arriver, en ladite Souveraineté, Proprieté, Jurisdiction, Ressort, Possession, & jouïssance de tous lesdits Pays, Villes, Places, Chasteaux, Terres, Seigneuries, Prevostez, Domaines, Chastellenies, & Baillagés, ensemble de tous les lieux & autres choses qui en dependent. Et pour cet effect ledit Seigneur Roy Catholique, tant pour luy, que pour ses Hoirs, Successeurs & ayans cause, renonce, quitte, cede, & transporte, comme son Plenipotentiare en son nom par le present Traitté de Paix irrevocable, à renoncé, quitté, cedé, & transporté perpetuellement & à tousjours, en faveur & au profit dudit Seigneur Roy Tres-Chrestien, ses Hoirs, Successeurs & ayans cause, tous les droicts, actions, pretensions, droicts de Regale, Patronage, Gardienneté, Jurisdiction, Nomination, Prerogatives & Préeminences sur les Eveschez, Eglises Cathedrales, & autres Abbayes, Prieurez, Dignitez, Curez & autres quelconques Benefices estans dans l'etenduë desdits Pays, Places & Baillages cedez, de quelques Abbayes que lesdits Prieurez soient mouvans & dependans: & generalement sans rien retenir ny reserver; tous autres droits, que ledit Seigneur Roy Catholique, ou ses Hoirs ou Successeurs ont & pretendent, ou pourroient avoir & pretendre, pour quelque cause & occasion que ce soit, sur lesdits Pays, Places, Chasteaux, Forts, Terres, Seigneuries, Domaines, Chastelenies & Baillages, & sur tous les lieux en dependans, comme dit est. Nonobstant toutes Loix, Coustumes, Statuts, & Constitutions faictes au contraire, mesmes qui auroient esté confirmées par serment; aux quelles, & aux clauses derogatoires des derogatoires, il est expressement derogé par le present Traitté, pour l'effet desdites renontiations & cessions, lesquelles vaudront & auront lieu, sans que l'expression ou specification particuliere deroge à la generale, ny la generale à la particuliere, & excluant à perpetuité toutes exceptions, sous quelque droict, titre, cause ou pretexte qu'elles puissent estre fondées, declare, consent, veut & entend ledit Seigneur Roy Catholique, que les Hommes, Vassaux & Subjects desdits Pays, Villes & Terres, cedées à la Couronne

ronne de France, comme il est dit cydessus, soient & demeurent quittes & absous des à present, & pour tousjours, de foy, hommage, service & serment de fidelité, qu'ils pourroient tous & châcun d'eux luy avoir fait, & à ses Predecesseurs les Seigneurs Roys Catholiques, ensemble de toute l'obeïssance, subjection & vassallage, que pour raison de ce ils pourroient luy devoir: voulant ledit Seigneur Roy Catholique, que lesdits foy, hommage & serment de fidelité demeurent nuls; & de nulle valeur, comme si jamais ils n'avoient esté faits, ny pressez.

V.

Ledit Seigneur Roy Tres-Chrestien, aussitost aprés la publication de la Paix, retirera ses Troupes des Guarnisons de toutes les Places, Villes, Chasteaux, & Forts du Comté de Bourgoigne, vulgairement appellé la Franche Comté, & restituera reellement, effectivement & de bonne foy à sa Majesté Catholique toute ladite Comté de Bourgoigne, sans y rien reserver ny retenir.

VI.

Ledit Seigneur Roy Tres-Chrestien fera aussi restituer audit Seigneur Roy Catholique toutes les Places, Forts, Chasteaux, & Postes, que ses armes ont ou pourront avoir occupé jusqu'au jour de la publication de la Paix, en quelque lieu qu'elles soient situées, à la reserve des Places & Forts qui doivent demeurer par le present Traitté à sa Majesté Tres-Chrestienne, ainsi qu'il a estez dit cydessus: comme pareillement sa Majesté Catholique fera restituer à sa Majesté Tres-Chrestienne toutes les Places, Forts, Chasteaux & Postes, que ses armes pourroient avoir occupez jusques au jour de la publication de la Paix, en quelque lieu qu'elles soien, situées.

VII.

Leurs Majestez consentent, que tous les Roys, Potentats & Princes, qui voudront bien entrer dans un pareil engagement, puissent donner à leurs Majestez leurs promesses & obligations de garantie de l'execution de tout le contenu au present Traitté.

VIII.

Il a estez convenu, accordé & declaré, qu'on n'entend rien revoquer du Traitté des Pirenées (a l'Exemption de ce qui regarde le Portugal, avec le qu'el le dit Sr. Roy Catholique à depuis fait la paix) qu'en tant qu'il en aura esté autrement disposé, en celui-cy par la cession des places susdites, sans que les parties ayent acquis aucun nouveau droit, ou puissent recevoir aucun prejudice sur leurs pretensions respectives en toutes les choses dont il n'est point fait mention expresse par le present Traitté.

IX.

Et pour plus grande seureté de ce Traité de Paix & de tous les points & articles y contenus, sera le dit present Traitté publicé, verifié & enregistré tant au grand Conseil & autres Conseils & Chambres de Comptes dudit Sr. Roy Catholique aux Pais Bas, qu'aux autres Conseils des Couronnes de Castille & d'Arragon, comme semblablement le dit Traitté sera verifié, publié & en registré en la Cour du Parlement de Paris, & en tous autres Parlements du Royaume de France & Chambre des comptes du dit Paris, le tout suivant en la forme con-

contenue au Traitté des Pirenées, de l'An 1659. Dont seront Baillées les expeditions de part & d'autre dans trois moins apres la Publication du present Traitté. Les points & Articles cy dessus enoncez, ensemble tout le contenu en chacun d'iceux ont esté traittez, accordez, & stipulez entre les susdits Plenipotentiares desdits Seigneurs Roys Tres-Chrestien & Catholique au nom de leurs Majesté, lesquels Plenipotentiares en vertu de leurs pouvoir, dont les Copies seront inserées au pied du present Traitté, ont promis & promettent soubs l'obligation de tous & chacun des biens & Estats presents & avenir des Roys leurs Maistres, qu'ils seront par leurs Majesté inviolablement observé & accomplis, & de leur faire ratifier purement & simplement, sans y rien adjouster, & d'en fournir les ratifications par Lettres authentiques & sellées, ou tout le present Traitté sera inseré de mot à mot dans le dernier jour du Mois de May prochain inclusivement, à scavoir sa Majesté Catholique à Sainct Germain en Laye entre les mains dudit Seigneur Roys Tres-Christen; & sa Majesté Tres-Chrestienne à Bruxelles entre les mains du Gouverneur de Flandres, & plustost, si faire si peut.

En outre ont promis & promittent lesdits Plenipotentiares aux dits noms, que les dites Lettres de ratification, ayant esté fournies, le dit Sr. Roy Catholique & la Reyne Regente sa Mere, le plustost qu'il se pourra; & en presence de telle personne ou personnes, qu'il plaira audit Sr. Roy Tres-Chrestien deputer, jurera solemnellement sur la Croix, Saincts Euangiles, Canons de la Messe, & sur son honneur, d'observer & accomplir, plainement, reëllement & de bonne foy tout le contenu aux Articles du present Traitté. Et le semblables sera fait aussi le plustost qu'il sera possible par ledit Sr. Roy Tres-Chrestien, en precense de telles personne ou personne, qu'il plaira audit Sr. Roy Catholique deputer.

En temoin de qu'elles choses lesdits Plenipotentiaris ont soubscript le present Traitté de leurs noms & fait apposer le Cachet, de leurs Armes. Fait dans la Ville Imperiale d'Aix la Chapelle, le deuxiéme jour du mois de May de l'Année mil six-cens soixante huit.

(L.) *Estoit signé*, J. B: de BROUCKHOVEN. *Baron de Bergeyck, & cachetté de ses Armes.*

Et au nom de sa Sainteté, & desdits Electeurs & Princes du S. Empire, ont pareillement soûscrit le present Traitté de leurs noms, & fait apposer le chachet de leurs armes.

(L.S.) *Agost. Franchioti Arcivescovo de Trabisonda, Plenipotentiario di SS.*

(L.S.) *Baron de Chonborn*, au nom de S. A. E. de Mayence.

(L.S.) *Franc. Egon. Evesque d'Argentine.* Au nom de S. A. E. de Cologne.

(L.S.) *Chevallier Korf*, nommé, *Schmysing*, Au nom de S. A. de Munster.

DON CARLOS, por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicillas, de Jerusalem, de Portugal, de Navara, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorca, de Sevilla, de

de Zardeña, de Cordoüa, de Corcega, de Murcia, de Jaen, de los Algarbes, de Algecira, de Gibralter, de las Islas de Canaria, de las Indias Orientales y Occidentales, Islas y Tierra firma del Mar Occeano; Archiduque de Austria; Duque de Borgona, de Brabante y Milan; Conde de Abspurg, de Flandres, Tirol, y Barzelona; Señor de Biscaya, y de Molina, &c. Y la Reyne Doña *Maria Anna de Austria* su Madre, como su Tutora, Curadora y Governadora de dichos Reynos y Señorios.

Por quanto aviendo sobverenido on mis Payses Bajos de Flandres los Accidentes que son notorios, por la invasion de las armas del Rey Christianissimo, contra los Tratados de Paz tan solemnemente jurados, concluydos y assentados en los Pirineos el año passado de mil seis cientos y cinquenta y nueve, pormi observados religiosamente; y significado me al mismo tiempo Nuestro muy Santo Padre *Clemente* IX. en carta de mano propria los affectuosos oficios, que con paternal y ardiente zelo al optimo bien de la Paz, ha interpuesto con el dicho Rey Christianissimo, en orden à quietar y extinguir las presentes differencias, pidiendome lo proprio, y offreciendo su mediacion para ello, sobre que assimismo de parte de su Beatitud ha interpuesto vivas representaciones el Cardenal Vizconti su Nuncio en esta Corte: Deseando yo (como deseo) restablecer con toda sinceridad de animo, la amistad y buena correspondencia, por lo que en elle interesa la quitud de la Christiandad, y las conveniencias de nuestros respectivos Subditos y Vassallos, correspondiendo tambien en esto à la santa intencion de su Beatitud con el filial obsequio, que han profesado mis Progenitores à la Sede Apostolica. En consequencia de ello he venido en admitir reverentemente dicha mediacion: y porque par a la tractacion de tan importante materia conviene deputar ministro, en qui en residan las partes de calidad, suficiencia, integridad, prudencia, y zelo de mi seruicio que se requieren, concurriendo (como concurren) estas, y otras muchas en Vos Don Christoval Francisco de Moura, Marques de Castelrodrigo, Primo de my Consejo d'Estado, y my Governador, y Capitan General en interin de dichos mis Payses Bajos de Flandes, he tenido por bien de nombraros (como en virtud de la præsente os nombro) para que con los Ministros de su Santidad, y del Rey Christianissimo à este efecto destinados con Poderes suficientes, podais asistir, conferir, tratar, concluir, y ajustar las dichas differencias presentes, oyendo qua æsquier platicas de Pazes, Treguas, ò Suspension de armas, que para el fin referido se os propusieren; como assimismo proponer las vos, y legar à su ultimo ajustamiento y conclusion. Para lo qual os doy tan cumplido poder, comission y facultad, como es necessario, y la misma aune reside en mi Authoridad Real, y hazer todo aquello que yo mismo haria, y hazer podria, anuque sea de tal calidad, que requiera otro mas especial poder y comission, y obligar me à mi al cumplimiento de ello Por tanto declaro, y doy mi fe y palabra Real, que todo lo que fuere hecho, tratado, y concluido por vos el dicho Marques de Castelrodrigo desde a hora para entonces lo alabo, assiento, ratifico, y apruebo, y lo tengo y tendrè por bueno en todo tiempo, segun la forma y calidades en que lo concluyere y asentàre, y me obligo à estar y passar por ello como cosa hecha en mi nombres, y por mi voluntad, y lo cumplirè puntualmente: y assimismo me obligo à que aprobarè y rati-

ratificare en especial forma con las fuerças, juramentos y requisitos necessarios y acostumbrados, todo lo que en virtud de este poder se concluiere y assentàre, general o individualmente, paraque sea valide y estable aora y en todo tiempo. Y para firmeza de ello, mandè despachar la presente firmada de mi mano, sellado con mi sello Real, y refrendada de mi infrascrito Secretario de Estado. Dada en Madrid à quatro de Agosto de mil y seis cientos y sesenta y siete.

YO LA REYNA.

Pedro Fernandez del Campo, y Angulo.

DOn *Francisco de Moura* Cortereal, Marques *de Castelrodrigo*, Conde de Lumiares, Señor de la Terra-nova, Governador y Capitan General Hereditario de las Islas Terceras, San Jorge, Fayal, y Pico, Commendador mayor de la Orden de Christo, Gentilhombre de la Camara de Su Magestad, de su Consejo de Estado, Governador y Capitan General de los Payses Bajos, &c. Aviendo el Rey mi Señor, y la Reine Regente su Madre, Tutora y Governadora de sus Reynos en su Real nombre dadome Poder, y Plenipotencia, su fecha en Madrid à quatro de Agosto mil seis cientos y sessenta y siete, para tratar, concluyr, y ajustar las diferencias que al presente se offrecen con la Corona de Francia, como mas por extenso en el se contiene, y cuya Copia authentica và con esta: Y no permitiendo me la ocupacion de mi puesto apartarme del, y convinïendo, para ganar tiempo, nombrar y delegar persona de chalidad y suficiencia, que en mi nombre lo execute en el Congresso de la Villa Imperial de Aquisgrana, que se ha nombrado para este efecto; en virtud de la presente, y especialmente del Poder y Plenipotencia de Su Magestad arriba referida, doy y concedo todo el que tenge de Su Magestad, necessario fuere à Don *Juan Babtista de Brouchhoven, Baron de Bergeyck, Cavallero de San Jago, Consejero* de Capa y Espada en el Supremo de Flandes cerca la Real persona, y de sus Consejos de Estado y Finanças en estos Payses, &c. para que representando mi propria persona, y como si yo misme fuera, pueda tratar, conferir, proponer, y concluyr todo lo que en orden à tan importante negocio conviniere, y fuere menester. En firmeza de loqual mandé despachar la presente, firmada de mi mano, y sellada con el sello de mis armas, refrendada del infrascrito Secretario de Su Magestad, y de Estado, y de Guerra en estos Payses. Fecha en Brusselas à veynte y quatro de Março, de mil seis-cientos sessenta y ocho años.

El Marques de CASTELRODRIGO.

DON MARTIN de GALARRETTA OZCARIZ.

LOUIS par la grace de Dieu Roy de France & de Navarre, A tous ceux qui ces presentes lettres verront, Salut. l'Injuste refus, qui nous fut fait par la Reyne Regente d'Espaigne peu de jours aprés le decés du feu Roy Catholique nostre Beaupere, de vouloir entendre par voyes amiables à nous faire raison

son des droits qui estoient écheus à la Reyne nostre Tres-chere & Tres-aymée Espouse & Compagne, sur certains Estats du Païs Bas, nous ayant obligé à entrer l'année derniere dans ledit Païs bas, pour tacher de nous mettre en possession de ce qui appartenoit legitimement à nostre dite Espouse, ou de son equivalent: & ladite Reyne Regente d'Espagne, en ayans pris accasion de nous declarer la guerre par Mer & par Terre, il est depuis arrivé, que par les soins paternels de Nostre Tres-sainct Pere le Pape, employez ardemment & sans discontinuation par sa Saincteté pour le retablissement du repos publicq, on feroit enfin convenu de part & d'autre, de traitter la Paix dans la Ville Imperiale d'Aix la Chapelle. Et comme il est necessaire de deputer de nostre part un personnage, à la suffisance, zele & fidelité duquel nous puissions nous reposer d'une si grande affaire, qui embrasse les interests de tant d'autres Potentats & Princes; *sçavoir faisons*, que pour les bonnes & grandes qualitez, qui se recontrent en la personne de nostre Tres-cher & Bien-aimé le Seigneur *Colbert*, Conseiller en nos Conseils d'Estat & Privé, & *Maistre de Requestes ordinaire* de nostre Hostel, en qui nous avons une pleine & entiere confiance pour les importants services qu'il nous a rendus en divers employs considerables, tant au dedans qu'au dehors de nostre Royaume: pour ces causes, & autres bonnes considerations à ce nous mouvans, Nous avons, de l'advis de nostre Tres-cher & Tres-aymé Frere unique le Duc d'Orleans, & de plusieurs Princes, Ducs, Pairs, & de nostre Couronne, & autres grands & notables personnages de nostre Conseil, commis, ordonné & deputé ledit Seigneur *Colbert*, commettons, ordonnons, & deputons par ces presentes signées de nostre main, & luy avons donné & donnons plein pouvoir, authorité, commission & mandement special, d'aller dans ladite ville Imperiale d'Aix la Chapelle, en qualité de nostre Ambassadeur extraordinaire, & nostre Plenipotentaire pour la Paix, & y conferer (soit directement, soit par l'entremise du S. Archeuesque de Trabisonde, Nonce & Plenipotentiaire de sadite Sainctété, comme aussi des autres Ministres des Roys, Potentats & Princes, desquels nous avons aggrée & accepté la mediation, avec tel Ministre de la Couronne d'Espagne qui se trouvera pour le mesme effect muny de pouvoir suffisant, y traitter des moyens, determiner & pacifier les differents qui ont causé la guerre, & convenir ensemble; & sur iceux conclure & signer une bonne & seure paix, comm'aussi avons donné à nostre dit Ambassadeur Extraordinaire & Plenipotentiaire, & donnons pouvoir d'accorder & d'expedier tels Passeports & Sauveconduits, qui seront necessaires pour la seureté des personnes qui iront & viendront en quelque lieu que ce soit pour la fait dudit Traitté, & generalement faire negocier, promettre, & accorder tout ce qu'il estimera necessaire pour le susdit effect de la Paix, avec la mesme authorité que nous ferions, & pourrions faire si nous y estions presents en personne, encor qu'il y eust quelque chose qui requist un mandément plus special non contenu en cesdites presentes. Promettant en foy & parolle de Roy, sous l'hypoteque de tous nos biens presents & à venir, de tenir ferme, & d'accomplir tout ce que par ledit Seigneur *Colbert* aura esté stipulé, promis & accordé, & d'en faire expedier nos Lettres de ratification dans le temps qu'il nons aura obligé de les fournir. Car tel est nostre plaisir, en témoing de quoy Nous avons
fait

fait mettre nostre Seel à cesdites presentes. Donne à Sainct Germain en Laye le vingtiéme jour de Mars, l'an de grace *mil six cens soixante huit*, & de nostre Regne le *vingt-sixiéme*.

Signé,

LOUIS,

Et plus bas par le Roy.

de LIONNE.

LEquel Traitté icy escrit & inseré (comme est dit cy dessus) m'ayant esté presenté par ledit Baron de Bergeyck, apres l'avoir vue & examiné meurement de mot à mot en mon Conseil, je pour moy, mes Heretiers & Successeurs, comme aussi pour les Vassaux, sujects & habitans en tous mes Royaumes, Pays & Estats approuvé & ratifié tout le contenu en iceluy, & chaque point en particulier de ceux qu'il contient, & le donne pour bon, ferme & valide par la presente: promettant en foy & parolle de Roy, & pour tous mes Successeurs, & Heritiers, suivre & l'accomplir inviolablement selon sa forme & teneur, & le faire suivre, observer & accomplir de la mesme maniere, comme si je l'eusse Traitté en propre personne, sans faire, ny laisser faire en quelconque maniere que ce soit, ny permettre qu'il se fasse chose aucune au contraire. Et que s'il se faisoit aucune contravention du contenu audit Traitté, je la feray reparer en effect, sans difficultez ny delay, chastiant & faisant chastier les delinquants: Obligeant pour l'effect de ce que dessus tous & chascun de mes Royaumes, Pays & Estats, & tous mes autres biens presens & a venir, comme aussi mes Heritiers & Successeurs, sans rien excepter. Et pour la fermeté de ceste obligation j'ay renoncé toutes les Loix, Coustumes, & toutes choses à ce contraires. En tesmoignage de ce que dessus j'ay fait depescher la presente signée de ma main, seellée de mon Seel secret, & contre-signèe du soubscrit Secretaire d'Estat.

Donné a Madrid le seiziesme du mois de May mil six cens soixante huit.

YO LA REYNA.

Don PEDRO FERNANDEZ *del* CAMPO, y Angulo.

Gepubliceert den dertighsten May duysent ses hondert en acht en sestigh van het Raedt-Huys van de Stadt van Antwerpen, met geluydt van Trompetten, ten overstaen van de Heeren Schouteth, Burgermeesteren, Schepenen ende Raedt der selver Stadt, ende menighvuldige omstaenders, by my Secretaris der voorgemelde Stadt.

J. B. della FAILLÉ.

Dese tijdinge quam alhier 's Maendaghs den sevenden, zijnde Kermis/ sonder dat daer op Vergaderingh wierde geleydt/ alleen wierdt door den Pre-

sident aen de Leden van dien gecommuniceert. D'Heer van Beuningen kreegh daer van de tydinge door haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot Brussel, nu quam 't aen op 't ratificeren: sy waren door d'Ambassadeur Reede bericht / dat de tot Parijs geadjusteerde Tractaten door de Coninginne waren geagreeert / en dat haer Majesteyt tweederley acten van Ratificatie aen de Marquis hadde gesonden / d'een in blaeuw, d'ander gevult met de voorsz Tractaten; hadden deselve acten oock gesien / dewijlse overgesonden wierden in een pacquet / dat door haer handen is gepasseert; en deselve vindende geextendeert in goede voldoende termen / hebben seer ernstige instantien gedaen om de voorsz Ratificatien te doen aennemen / ende vervolgens te doen expedieren die van den Koninck om te Brussel aen den Marquis overgelevert te worden / onder belofte van dat tot weghnemen van alle scrupulen voor 't eynde van dese Maent een nader Ratificatie van Spaignen soude worden uytgebracht / na dat hooghgedachte Coningin de Vrede-Tractaten met haer onderteeckeningh tot Madrid soude hebben gesien, Sy hebben tot dien eynde geallegeert dat haer de voorslagh om een Ratificatie in Blanco t'eysschen van die zyde was aen de handt ghegeven / en dat door 't teeckenen van de Tractaten en 't afvaerdigen van de voorsz acte van Ratificatie van de Koninginne van Spaignen, 't welck van de Vrede in soodanige volle seeckerheydt was gebracht / dat alle acten van hostiliteyt voortaen niet alleen onbetamelijck / maer onbehoorlick waren te achten / insonderheydt in een Oorlogh tusschen twee Christen Princen soo naeu met den anderen verwandt / maer sy hebben 't gemoedt van de Koningh ende andere sijne Ministers op nieu soo verbittert ghevonden over de manier van Procederen / die t'Aken aen de Spaense zyde tot den eynde waren gebruyckt / ende particulierlick over 't Spaens offensant pouvoir, dat achter de voorsz Tractaten is gestelt / niet tegenstaende den Marquis Castelrodrigo een ander / dat satisfactoir was / in handen hadt / dat het niet mogelijck is geweest yets in desen t'obtineren / niet tegenstaende sy eyndelijck voorgeslagen hadden dat d'evacuatie van de Franche Comté moght uytghestelt worden / tot dat de naeder Ratificatien overgebracht waren / en is haer self afgeslagen haer uyterste versoeck / van dat ten minsten ordre mocht werden gestelt tegen alle verder bloet-vergieten, tusschen partyen / die elckander in 't Velt bejegenden / en tegen verder veranderingen / die sy door afhalen van Canon / destructie van Fortificatien en andersints / in 't Graefschap van Bourgoignen verstonden ghepleeght te worden / soo dat sy dit werck niet verder hebben konnen brengen / als dat den dagh van den vijf en twintighsten deses is voorgeslagen / om d'acte van Ratificatie van desen Koningh te doen sien / ende de Spaense tot Parijs t'ontfangen / ende te gelijck de Publicatie van de Vrede te doen doen. Sy hebben van alles kennis gegeven aen de Heer Marquis, ende versocht sijn Excellentie intentie te verstaen ontrent het vast stellen van de voorsz dagh tottet overleveren van wederzydts Ratificatien; soo dat sy niet konden mercken datter yet oneffen bleef in 't poinct van de Ratificatien / ende in 't gheheel werck van 't voltrecken van de Vreede / als d'aenstotelijckheydt van de pouvoirs achter de Tractaten. Daer was uyt Aken aen 't Hof overgeschreven datter apparentie was dat het selve sou konnen werden geredresseert by een

nader

nader signature / achter dewelcke men wederzijds een pouvoir niet offensants inhoudende soude stellen / ende was dit by sijn Majesteyt gheapprobeert by schrijven daer over aen den Heer Colbert afghegaen ; ende hebben d'Heeren Trevor ende Beuningen 't selve oock aen de meergemelde Heer Marquis gherecommandeert.

Op dese gelegentheydt waren aen 't Fransz Hof deliberatien aengestelt / ende alreede soomen seydt eenige resolutien genomen over 't casseren ende reformeren van een ghedeelte van de Troupen te voet ende te paerde / welcke althans in dienst waren.

Van Brest wierdt geschreeven / dat d'Heer Hertogh van Beaufort eenighe noodige reparatie aen sijn Schip gedaen hebbende / weder in Zee was ghesteecken.

Den Coningh heeft op de sollicitatie van den Heer Boreel, die d'Heer Beuningen van tijdt tot tijdt met sijn aenspraecke aen de Heeren Ministers ghesecondeert heeft.

De By-eenkomste tot Aken zijnde tegen d'opinie der Fransche gesheyden / (uytgenomen den Pauselijcken Noncius ende d'Heer Colbert) heeft d'Heer de Lionne daer op occasie genomen / om aen den Heere Trevor ende Beuningen te seggen / dat indien d'Heer Marcquis van Costelrodrigo niet soude moghen goedvinden de Heer Baron van Bergheyck na de voorsz Stadt te doen weder keeren / om een tweede signature vande Vredes Tractaten / met insertie vande laest uyt Spaignen over-geschickte pouvoirs te doen / dat in sulcken geval de ratificatien souden moeten werden ghe-expedieert met de pouvoirs die achter de Tractaten geregistreert waren / alsoo het noodigh was (soo sijn Ed. sustineerde) dat de Ratificatien in alle deelen met het ghetracteerde volkomentlijck accordeerden / ende dat sy dieshalven een Courier op nieuws souden dienen af te senden na Spaignen, om sulcks daer te doen considereren / op dat door eenighe discrepantie tusschen de voorsz Ratificatien ende het ghetracteerde / 't werck vande Vrede niet mocht werden verachtert. Sy hebben geoordeelt dat zy tot het af-senden van een Courier haer niet behoorden t'engageren / soo om dat sy vertrouwden / dat op het schrijven vanden Heer Marquis van Castelrodrigo, ende op het hare datelijck na de tydinge van 't sluyten vande Vrede van daer na Madrid afgegaen / de Spaensche Ratificatien weder in goede forme / ende onder anderen oock met het pouvoir dat tot Aken achter de Tractaten was geregistreert / ge expedieert souden sijn ; als oock om dat sy / niet seker wetende of sulcks soude geschieden / ende of niet misschien alleen Ratificatien sonder insertie van pouvoirs souden over komen / (dewijle sy hadden geschreven dat daer mede by de Fransche satisfactie soude werden genomen) met op haer te nemen het af senden van een Courier / aen-leydinghe soude geven om in 't voorseyde geval vande overkomste vande Ratificatien sonder pouvoirs, alhier uytstel ontrent het uytwisselen vande Ratificatien te formeren / op het verwachten van andere Ratificatien / ende van d'antwoord dat haer de voorsz Courier soude te rugh brengen / ende hebben derhalven sijn Ed. tot antwoorde toegevoeght / dat alle debatten ende consideratien ontrent de pouvoirs gedood wierden / door het uyt-brengen vande Ratificatien / welcke noch door het insereren / noch door het uyt-

uytlaten van pouvoirs, ende door geen andere discrepantien gevitieert te konnen werden / als die tusschen het geteyckent lichaem van het Tractaet / ende het Tractaet datmen inde Ratificatien insereert gebonden soude mogen werden; dat sy voorders op 't eygen woord van hem Heer de Lionne gerecommandeert hebbende / datmen liever een acte van Ratificatie sonder insertie van pouvoirs, als met inschuyvinge vande aenstootelijcke pouvoirs wilde oversenden / althans niet konde eyschen / dat noodtwendelijck deselve aenstootelijcke pouvoirs inde Ratificatie moest influeren; maer hoe wel gedachte Heer in 't eynde haer hier ontrent niet tegen gesproocken heeft / soo hebben sy evenwel geacht / dat alle bekommernissen / selve ongefondeerde ende superflue / in dese pressante ende importante Conjuncture meer excusabel was als de minste omissie, ende hebben daeromme vande eene kant na Brussel geschreven / om te doen sonderen / of de Heer Marquis van Castelrodrigo, konde gedisponeert werden / om de Heere Baron van Bergheyck ten eynde als hier boven vermaent is / na Aecken wederom te doen vertrecken / dewijle men haer seyde / dat den Heere Colbert aldaer de tijd van 't uytwisselen vande Ratificatien soude af wachten / ende om dat het dienstigh soude sijn / dat de By-een-komste aldaer tusschen de strijdende partijen wierd herdaen / al waer t'alleen om den anderen te beter te verstaen op incidenten / die op de eerste executien vanden Vrede konden voorvallen / ende hebben van de andere zijde op Sondagh met de ordinaris Post na Madrid op nieuws gerecommandeert het af-senden vande Ratificatien, in allerhande formes / ende oock met pouvoirs van de welcke men sigh tot Aecken gedient had.

Ontrent het point vande cassatie vande Troupen continueerde men te spreken met de selve discrepantie als voor henen / 't gheen van seer goede hande bericht wierd / dat de Coningh boven noodige Garnisoenen twintigh duysent Voet-knechten ende thien duysent Ruyters te Veld soude konnen brengen.

Men had aldaer tydinge / dat de Venetiaensche Vloot onder de Heere Morosini, na datse de Turckische Galeyen ontrent Candia geslagen had een tweede groote Victorie op de Turcken ontrent de Dardanelles souden hebben bevochten.

Den Hertogh van Lotteringen soude de Republicque van Venetien assisteren met vier duysent mannen / vande welcke de helft soude onderhouden werden tot sijn kosten; hy heeft al voor lange sijn genegentheyt daer toe verklaert / maer soo langh de Vrede niet versekert is geweest / had Vranckrijck sulcks tegen gehouden om dat men pretendeerde dat sijn Hoogheydt sigh had ge-engageert om alle sijn Troupen inden Oorlog tegen Spaignen te doen dienen.

Namaels schreefmen dat de saecken aen dit Hoff haer aen stelden om 't besluyt vanden Vrede tusschen dit Rijck en Spagnien tot Publicatie te laten komen / waer op als dan d'executie van alles stont te verwachten; ondertusschen quamen dagelijckx veel advysen uyt de Nederlanden / gelijck mede uyt de Franche-Comté, van welcke harde executien / ruine / en verderf van alles niet min als een openbaren strengen Oorlogh haer soude konnen toe-brengen / daer van de na-bygelegen Staten de genoegsame informatien konden hebben / ende als het alsoo ware / seydemen aen 't Fransche Hoff alleen tot excusie / dattet ghe-

schiede

schiede buyten s'Konings ordre; andere namen 't op als een vers teecken / dat de Vrede aengaen soude tot groot leedwesen van veele.

De Vloot onder d'Hertog de Beaufort van Brest weder uyt-geloopen / hielt vast Zee / ende was na de Kusten van Galicien ende de Caep Finis terre gezeylt om op Don Joan te passen; d'andere deses Coninckx Vloot van Toulon ende Marseille gecombineert / bestont nu in twaelf Fransche Galeyen / zedert haer vertreck uyt d'Eylanden van Ere, ende was geen tydinghe van haer cours of dessein / vele wilden sustineren ende schreven oock dat die Vloot in Savoyen eenige militaire Troupen soude in-nemen / om daer mede na Candia te varen/ tot Secours der Republicque van Venetien.

Op den negensten deser loopende maend vertrocken noch van Marseille drie halve Galeyen / de welcke by gebreck van Slaven / door vrye Lieden gheroeyt werden / ende dese om te convoyeren drie Barcquen geladen met Vivres/ militie van Oorlogh ende noodwendigheden voor d'Equipage der gedachte Fransche Vloot / ende wildemen dat deselve noch soude in-nemen seker Lotterings Krijghs-Volck door dien Hertog derwaerts gesonden ten selven eynde.

Den Coninck heeft den vier en twintighsten weder beginnen aen te stellen een revue inde Plaine d'Ouille dicht by St. Germain en Laye, ende men sprack van noch veel meer andere die volgen souden by maniere van Campementen/ met opslaen van Tenten ende andere militaire Paraden / soo als voor desen Anno sesthien seven en t'sestigh.

Onder de Troupen die ghesegt wierden in Vranckrijck gecasseert te sullen worden / souden wesen verscheyde Compagnien Switsers/ oock eenige vande Garden / ende 't gemeene seggen was / dat den Coninck na 't vast-stellen van den Vrede / soude in dienst houden ontrent t'sestigh à t'seventigh duysent mannen/ dat alle Cornetten ende Vaendrigs souden werden gecasseert/ende de Capiteynen Lieutenants vande gecasseerde Troupen als gereformeerde Officieren in dienst gehouden / op halve gagie.

Aen den Grave van Coninckxmarck, die een Regiment Peerden in dienst van Vranckrijck in Duytslandt geworven heeft/ende mettet selve in aentoght derwaert is was / is aengeseyd dat den Coninck ter oorsaeck vanden Vrede het zelve Regiment uyt syn dienst ontsloegh.

Den vijf en twintighsten hebben d'Heeren van Beuningben ende Trevor ontfangen de Spaensche Ratificatie haer door den Marquis de Castelrodrigo toegesonden / en hebben op sijn Excel. goed-vinden deselve 's anderdaeghs tegen de Fransche uyt-gewisselt. Sy hebben seer gedrongen dat de publicatie vande Vrede op morgen of ten uytterste over-morgen den acht en twintighsten soude mogen geschieden / en dat ondertusschen moghten werden afgesonden nodige ordres na de Fransche Troupen / die inde Franche-Comté en Spaensche Nederlanden waren / om af te trecken; haer is beloofte datmen daer mede soude haesten / maer men pretendeerde datmen niet dan op Dingsdagh den negen en twintighsten soude gereet konnen sijn.

Hier mede so is dit groote werck ten principalen gesloten. Men had dies lang getwijffelt offet de Franschen een ernst was / haer te contenteren met de dickgemelde Conquesten vanden verleden Somer; om dat sy soo beswaerlijck wil-

de

de verklaren tot den Stilstant tot het eynde van Mey. Maer de Franschen gaven te kennen / datmen hier ende in Engelandt alsoo weynigh behoorde te twyfelen aen haer Conincks sinceriteyt ende oprechten wille tot soodanigen Vrede / op syn woordt van alles te sullen restitueren / behalvens wat inden voorleden Somer was geoccupeert; als wy ende Engelandt wilden / dat Vranckrijck soude vertrouwen op het woordt ende sinceriteyt van ons ende Engelandt, om Spagnien t'obligeeren tot acceptatie ende nakominge van alles. De Franschen gaven te kennen / dat den Coninck altans niet sochte als te spreecken d'onrechtvaerdige renunciatien diemen de Coninginne / een Pupille had gheobligeert te doen door den Peys van de Pyreneës: ende dattet genoegh was dat den Coningh quam in syn Recht / qu'il entroit en ses Droicts; al was 't maer geweest dat hy had gekregen een eenige Stadt in Nederlandt / als presupponeerende dat door dit nieuw Tractaet de Coningin wierd gereintegreert tegens de gemelde Renonciatien. Dat alsoo desen geheelen Oorlogh niet was gheweest / als om te vernietigen de gemelde Renonciatien. Alsoo insinueerden sy / dat den Coninck met eeren uyt den Oorlogh traedt; niet door eenige contrainte uyt kracht van de secrete Conventie vanden drie en twintighsten Ianuarij, tusschen Engelandt ende desen Staet gemaeckt; maer inder daet deed hy wijsselijck; wel siende dat zijne Progressen door Engelandt ende desen Staet, (voorts Sweden daer sullende by komen) na Mey souden sijn gestuyt.

Den dertighsten ontfing desen Staet vanden Hertogh ende Republicque van Venetien een Brief van geluck-wensschinge over desen uyt-gewerckten Vrede / besluytende dit Compliment met een versoeck van Secours tegen de Turcken in Candia; d'Heer Marchesine alhier aen-wesende Secretaris van die Republicque secondeerde die met het volgende Memoriael.

Hauts & Puissants Seigneurs,

LA Serenissime Republicque de *Venise* ne poivoit point recevoir d'Advis plus important, ny plus agrable, que celuy de la Paix entre les deux Couronnes de *l'Espagne* & la *France*; & cela par la mediation efficace de ces hautes & puissantes Provinces: c'est pourquoy j'ay receu ordre expres de presenter les Lettres cy joincte, de sa part a Vos Hautes Puissances; & non seulement de l'asseurer de la part qu'elle prend a la satisfaction publicque; mais de leur faire reconnoistre a mesme temps le merite & la gloire, que cette affaire leur a acquis par tout, ce bien estant deu a leur prudente conduitte, puis qu'on connoist assez par la grande part qu'elles ont eüe a sa conclusion, que c'est leur ouvrage, le plus illustre, & le plus glorieux, dont on ayt jamais oüi parler, ayant esté conduit avec vne vigueur & fermeté sans exemple. Tous ces Considerations font, que la Satisfaction, que la Serenissime Republicque en ressent, ne se peut pas exprimer, & l'estime qu'elle a pour ces Hautes & Puissantes Provinces, joincte a l'ancienne amitié dont elle fait profession avec elles, l'oblige d'y prendre vn interest tres-particulier. Elle espere aussy, que Vos Hautes Puissances ne voudront pas sa leurs *genereux desseins*, & qu'ayant donnez la Paix a cette partie de l'Europe, elles voudront encore humilier l'Orgueil *Ottoman* du costé du *Levant*. Le Royaume

aume de *Candie*, comme tout le monde sçait, languit sous les Barbares Oppressions des Turcx. Cette Ville capitale ne subsiste que par de foibles & impuissantes Secours, a cause de la longueur du mal qui l'accable depuis tant d'Années, & par le peu d'Assistence qu'elle reçoit des Chrestiens, la misere s'augmente, pendant que les Turcx, enragés de trouver des obstacles a leur vaste ambition, renversent tout leur puissant Empire, pour assembler des forces formidables, afin d'assujettir cette Ville avec la Royaume. Et il semble que comme d'vn *Hydre*, il renaisse tousjours des *Turcx* plus cruels, qui cherchent toutes sortes de moyens, pour rendre les Attacques & tentations plus chaudes & plus fortes. Et quoy que par vn coup, qui sembloit leur devoir estre funeste, leur Orgueil deust estre abbaissez, non obstant cela, ils taschent d'vnir leur plus considerables forces, pour faire voir que leur rage & leur puissance ne sont point diminuées. Pour cest effect ils n'obmettent aucun soin d'amasser par tout des Soldats, des Munitions & des Vivres, pour se faciliter les moyens de redoubler leurs Attacques. C'est pourquoy la Serenissime *Republicque* persuadée du zele, & de la pieté de Vos Hautes Puissances, renouvelle par mon moyen ses instances, pour ce que ces Hautes & Puissantes Provinces fassent retentir par leurs Armes le bruit de leur puissances dans le *Levant* aussy, & qu'elles impriment dans l'ame des *Turcs* la crainte & la reputation que meritent les forces de cette puissante Nation.

La Republicque ne doute point qu'elle n'obtienne de Vos Hautes & Puissances des Assistences convenable a la necessitez presente; la cause dont il s'agit estant si juste, & tout le *Christianissime* y estant interessez, comme elle reconnoissent par leurs Lettres. Dans lequelles elle tesmoignent d'avoir beaucoup d'inclination a le faire, quand la Paix entre les Princes Chrestiens seroit conclûe. De rapporter encore icy les motifs & les consequences, ce seroit faire tort a la bonne dispositi-on que Vos Hautes & Puissances ont fait paroistre. Ainsy le Ciel ayant levé cest obstacle, par la benefice de la Paix, je fineray en les assurant, que les applaudissements que le monde Chrestien leur donnera, retentiront par tout, en leur protestant que les obligations de la *Republicque* envers ces Hautes & puissantes Provinces seront infinies & eternelles.

Et estoit Signé

Gio: Francesco MARCHESINI.

Segnioria di Venetia Secretario.

Waer op gedelibereert sijnde / is de voorsz Missive ende Memorie gestelt in handen vanden Heere van Heuckelom, ende ander hare Ho. Mog. Gedeputeerden totte saecken vande Zee / om te visiteren / examineren / ende daer van rapport te doen.

D'Ordres om de Fransche Troupen uyt het Graefschap van Bourgondien, ende vanden Spaenschen Bodem in de Nederlanden te doen af-trecken / sijn den acht en twintighsten Mey ge-expedieert / ende den dertighsten is de Vrede met de gewoonelijcke solemniteyten van publicatien / het singen van te Deum ende

ende aen-steecken van Vreughde-vieren tot Parijs, ende in alle Steden van Vranckrijck gecelebreert.

Daer resteerde een Concert te maecken over het stellen van Commissarissen ten weder-zijden / om de Limit-scheydinge ende het gheen verder d'executie vande Vrede het reste te reguleren / waer ontrent vande Fransche zijde nogh geen resolutien hebben konnen uyt gewerckt worden. Den Heere Marquis van Castelrodrigo soude gaerne gesien hebben / dat de Besoignes daer over aen te stellen / door een Mediateur wierden geassisteert.

Alles alsoo verricht zijnde / maeckte de Heer Trevor sigh vaerdigh om binnen weynigh dagen te vertrecken / ghelijcke permisse versocht den Heer van Beuningen.

Daer wierd geseydt dat de Heer Graef van Albans, die met den eersten tot Parijs verwacht wiert / de saecken vande Coninck van Engelandt aen dit Hof soude waer-nemen / en dat de Heere Colbert, welcke de Vredes-Tractaten tot Aecken had by-gewoont / als extraordinaris Ambassadeur van dese Majesteyt na Engelandt soude vertrecken.

De Fransche in het Graefschap van Bourgondien, hebben niet alleen alle Fortificatien af-geworpen / ende het Gheschut ende Magasijnen vanden Coninck van Spaignen af-gebroocken / maer oock het Magasijn van Besançon, particulierlijck aen dye Stadt toe-behoorende; men seyde / dat dese vaerdigheyt ende het qualijck huysen vande Fransche Troupen in het voorsz Graefschap groote verbitteringe tegens die Natie veroorsaecken / die aen de Spaensche wel niet onnut soude mogen zijn.

D'Ordres tot het casseren ende reformeren van eenige vande Troupen van desen Coninck zijnde opgemaeckt / 't wierd geseydt / dat het getal vande gene die afgedanckt souden werden / over de veertigh duysent soude bedragen / alle de Vaendrighs en Cornetten souden werden afgeschaft / ende de Capiteynen ende Lieutenants als gereformeerde Officieren in dienst gehouden / en die by de (aen haer te assigneren) Compagnien te moeten blyven / op half tractement.

Met de Troupen die aenden Coninck na de voorseyde Cassatie overigh souden blyven / soude sijn Majesteyt bequaem sijn om sonder eenige nieuwe Werbinge tusschen de dertigh en veertigh duysent man / boven de Guarnisoenen in 't Velt te brengen.

Onder de gecasseerde Troupen waren thien Compagnien vande Switsersche Gardes / ieder van hondert t'achtentigh Koppen; de voordere Switsersche Compagnien / welcke ontrent twee en twintigh in getal waren / sijnde van ses Croonen s' Maendts / welcke den Coninck tot noch toe hooft voor hooft betaelt heeft; de Officieren daerinne begrepen / op vijf Kroonen gereduceert / maer dese reductie hebben vier of vijf Capiteynen niet willen acquiesceren / ende haer afscheyt genomen met haer onder-hebbende Compagnien.

Daer wierd seer gearbeyt om dat Rijck ter Zee in aensienelijck postuer te stellen / door het aenbouwen van Capitaele Oorlog-Schepen / en soude den Koninck gesint sijn in weynigh tijdt hondert Oorlogh-Schepen tot sijne dispositie te hebben.

Den Ambassadeur van Venetien by dit Hof had tydinge van Revoltes van eenige

eenige Bassas in het Turcksche Rijck / ende van groote ongenegentheydt / die onder de Turcksche Militie bespeurt wiert/om in Candia te dienen schoon den Turckschen Keyser voornemens soude sijn in persoon derwaerts te vertrecken.

Den achsten Juny schreef d'Ambassadeur Boreel, datter ordres na verscheyde plaetsen afgegaen waren / om op te soecken d'Heer de Beaufort, en hem te lasten van op het vaerdighste te retireren/ ende der Enghelsche Rencontres t'eviteren.

Men wilde seggen dat de Chambre de Justitie eerstdaeghs soude komen te cesseren.

Sijn Majesteyt heeft d'Abdye van St. Germain des prez aen d'Heer Marquis de Guitery, grand Maistre de sa garde Robbe gegeven / dese sijn Charge overgevende aen de Pequelin door sijn Majesteyts goed vinden.

De laetste Brieven van Venetien melden / dat den Marquis Ville sijn rapport gedaen had inden Senaet aldaer hoedanigh hy de plaets Candia ghelaten had / inde welcke sigh doen noch bevonden vier duysent vijf hondert Voedt-knechten / dry hondert Sabopaerds / dry hondert Werck-lieden / maer datter weynigh provisie van Oorlogh en Mond-kosten bevonden wierden/ daer in gemelde Republique heeft willen voorsien door een Vloot van seventhien Oorlogh-Schepen.

Monsieur le Duc de Rouquelare, Generael van't Fransche Leger in Vlaenderen is haestelijck te Hove ontboden / ende wiert in Poste des anderen daegs tot Parijs verwacht / in effect men casseerde ende reformeerde veel Compagnien ende volck / die by sijn Leger in Vlaenderen waren.

Ter selver tijdt zijn by Missive van den tweeden uyt het Graefschap van Bourgoigne aen't Fransche Hoff overgebraght seer zwaere klachten van dat niet tegenstaende des Coninckx ordres tot publicatie ende executie vande Vrede / daeghs bevoorens aenden Intendant van sijn Majesteyt aldaer waren overgebraght / dat des niet te min met het demolieren vande Fortificatien van de Stadt Dole wierdt gecontinueert / ende dat meer als oyt / d'uyterste hardigheyt tegens d'Ingesetenen van 't voorsz Graefschap door alle soorten van foulles en exactien wierdt gebruyckt / hebbende de voorseyde Heere Intendent/ soo die van Dole schreven/ het ontfangen vande geseyde ordres van syne Majesteyt malitieuselijck gedissimuleert / ofte (soomen't op de Remonstrantien van d'onse tegens de voorsz excessen excuseerde) hebbende sigh niet ghequalificeert gehadt / om die in absentie vanden Gouverneur t'openen/ welck laest niet wel te gelooven scheen.

Het wierdt aen't Fransche Hof voor een gewisse tydinge gedebiteert dat den Coninck van Polen t'eenemael geresolveert soude sijn / de Kroon op d'eerste komende Rijcxdagh te abdiceren / en dat die Majesteyt daer na tot Parijs soude komen sijn verblijf nemen/om te jouïsseren de Inkomsten van hondert duysent Kroonen, die aen de selve by Contract voor desen waren toegeseyt / onder beding van te coopereren tot d'Electie vanden Hertogh van Nieuborgh, tot de voorsz Croon/ sullende daer toe oock concurreren d'Heer Keur-vorst van Brandenborgh, volgens concerten met Vranckrijck gemaeckt.

Den Coninck heeft dese weeck de Complimenten vande uytheemsche Ministers

nisters ontfangen / over 't sluyten vanden Vrede/ende heeft d'Heer Beuningen uyt den naem van haer Ho. Mog. de selve by sijne Majesteyt den achtsten deses af-geleyt. d'Heer Trevor maeckte staet om in d'aenstaende weeck te vertrecken. d'Heer Colbert soude aen dit Hof komen alvooren na Engeland over te gaen. d'Oorlogh-Schepen en Galeyen vanden Coninck inde Middelantsche Zee / vertoonden haer op de Kusten van Genova, dat aldaer wat alarm maeckte.

Men seyde datter eenige ordre soude wesen afgesonden aen den Hertogh van Beaufort, om de rencontre vande Engelsche Vloot t'eviteren / om aen geen onbehaegelijcke disputen over 't strijcken vande Vlagge ghe-exponeert te konnen worden.

De Switsersche Capitains / welcke afgedanckt souden werden / om datse met geen verminderinge van Gagie wilden dienen / sijn voor eenigen tijt noch in dienst aengehouden op d'oude Soldien.

De gemoederen alhier waren noch niet in ruste / soo dat de Heeren die van wegen Hollandt, zedert haer laetste Vergaderingh als extraordinaris Gedeputeerden hadden gecompareert tot Generaliteyt / als noch daer sessie behielden; te weten / den Heer van Mourmont, uyt het Lidt der Edelen/ de Heeren Pensionarissen van Dort, *Haerlem*, *Delft*, *ende andere uyt de Steden.* 't Gerughte gingh dat *Vranckrijck door secrete convencien sich soghte sterck te maecken / ende* Sweeden *door groote* sommen van de Triple Alliantie *te scheuren / terwijl men alhier met* Engelandt ende Spaignen disputeerde om haer te voldoen; want dese materie aengaende / 't Interest van Sweden was alleen gelegen in 't geldt: dat Vranckrijck oock niet content en was van d'Officien van Engelandt en desen Staet / maer door de saecken nu soo geluckelijck waren gebracht tot een Vrede / gaf hy te kennen in sijnen jonghsten Brief aen den Paus/alwaer hy spreeckt des oppositions dont on avoit appuyé ses ennemys.

Men konde oock noch niet seeckers vernemen van cassatie by de Fransche; maer men wierd van veel kanten gerapporteert / dat d'executie van deselve ten aensien van verscheyde Compagnien die afgedanckt stonden te worden / voor al noch soude werden gesurcheert.

Den vijfthienden schreef d'Heer van Beuningen uyt *Parijs*, dat hem by missive vanden sesden uyt Dole was geadviseert / datmen dien dagh aldaer noch een Mine had doen springen / om het overige vande Fortificatien te ruineren / ende datmen niet konde weten / wanneer de Fransche een eynde soude willen maecken van dese en diergelijcke executien die tegens het Tractaet van Vrede wierden gepleeght; maer sedert sijn tydingen uyt Salins overgebracht van den sevensten, welcke melden dat de Fransche aldaer staet maeckten om de volgende dagh op te breecken / ende dat van alle kanten de Fransche Troupen by een wierden getrocken / om het Graefschap van Borgondien te ontruymen.

De Reformatie ende cassatie vande Troupen / die mits het aengaen van de Vrede uyt den dienst vanden Koninck wierden ontslagen / is alomme oock ter executie gestelt / alle de Compagnien soo te Voet als te Paerd / wierden by de Reformatie op hondert Koppen gebraght; de Paerdraghers sijn afgedanckt

uyt

uyt geseyt twee in jeder Regiment / namentlijck een inde Compagnie van den Colonel / ende een inde Compagnie vanden Lieutenant Colonel / mits dat de gene die in dienst wilden blyven / om by afsterven vande voorseyde twee Vaendragers in der selve plaetse te succederen / als Musquettiers inde geseyde Compagnien souden moeten dienen.

Alle Capiteynen ende Luytenants / welckers Compagnien volgens die ordre vanden Coninck afgedanckt waren / souden als gereformeerde Officiers in dienst aengehouden werden op half Tractement / midts dat sy by haer Regimenten verbleven / ende actuelijck dienst deden / nevens de Capiteynen ende Luytenants / welckers Compagnien in dienst gecontinueert wierden / sullende de vacante vallende plaetsen vande laest genoemde Capiteynen ende Luytenants versterven op gereformeerde die haer in dienst toegevoegt wierden.

't Ghetal van Voetknechten dat op dese voet in dienst gehouden wierdt / wierd begroot op ses hondert Compagnien / uytmaeckende t'sestigh duysent Koppen sonder voorsz gereformeerde Officiers ; de Ruyterye op thien duysent Peerden / daer onder gereeckent die gene die de la Maison du Roy ghenoemt wierden / werdende het daer voor ghehouden / dat daer mede den Koninck in staet soude syn / om over de veertigh duysent mannen / boven de noodige Garnisoenen in't Veldt te konnen brengen / sonder eenige Werbinge te doen / ende dat het vergrooten van dese Maght door nieuwe Werbingen / door middel van de voor-geroerde Officiers seer facil soude syn.

Daer wierd geseyt datter oock ordre was gestelt om de meeste Schepen ; die onder de Hertogh van Beaufort in Zee waren geweest / af te dancken ; maer dit gingh niet vast.

d'Heer Ambassadeur Colbert was doenmaels tot Parijs, en maeckte staet den eersten na Engelandt over te gaen ; d'Heer Trevor maeckte sigh oock reysvaerdigh derwaerts / en was van meeninge sigh in 't begin vande volgende weeck op wegh te begeven / derhalven schreef d'Heer van Beuningen oock om te mogen repartireren.

Waer op den twintighsten gedelibereert zijnde / is hem gerescribeert / dat haer Hoogh Mog. hem van daer af aen permissie gaven / gelijck hem ghepermitteert wierdt / te mogen repatrieren / met recommandatie nochtans / dat / by soo verre sich eenige difficulteyten ontrent d'executie vande Vreede souden mogen openbaren / hy door syn presentie ende goede Officien soodanige opkomende difficulteyten / na vermogen wilde helpen uyt de wege leggen / latende 't selve aen syn oordeel.

Door dit licentieren van soo veel Militaire Trouppes ende het wederkeeren uyt Vlaenderen nae Vranckrijck van meenighte Soldaten ende Officieren / vertoonde het hem dat alle dingen willen gaen tot vreede ende ruste / voor ende door de geheele Christenheydt.

Men seyde aen 't Franse Hof oock dienvolgens / dat de Koningh al ordres afgesonden hadt aen de Heere Duc de Beaufort om met de Vloot langhs de kusten van Galicien kruyssende van daer na Huys te komen / de meestendeel der Scheepen van gemelde Vloot na de Middelandtsche Zee / eenige meenden om tot Toulon het Zeevolck af te dancken / ende d'Oorlogh-Scheepen aen de

wel geleght te werden/ andere om haer te vervoegen by 's Koninghs Vloot na de Kusten van Italien geseylt.

De jonghste tijdinge daer van was / hoe dat de ghemelte Vloot haer verthoont hadde op de Reviere ofte Zee-Kusten der Republique van Genoua, voor de Stadt Savonne; alwaer wat omvrage hadde genomen / hoewel geene acten van hostiliteyt by de Vloot en was aengenomen / maer alleen aen Land hadden gesonden om versch water te halen / ende enige verversschinge te koopen.

Enige Troupes van Lorreine, zijn toegestaen op Coninghs ordre om nae Italien te marcheren / ende op de voorsz Fransche Vloot gheembarqueert te worden.

't Geen hier de meeste verlichtinge gaf / was dat op dees tijdt den Koningh aen den Nuncius van den Paus toegeseght ende belooft heeft eene goede somme contant geldt / 't geen hier de meeste verlichtinghe gaf / was dat op dees tijdt den Koningh ter dispositie ende ten gebruyck van den Paus / insgelijcks daer by permissie van sijn Majesteyt om in Vranckrijck te mogen lichten ende aennemen Krijghs-volck / ende 't selve na Italien vry en liber te mogen door marcheren ende passeren tot secours van Candia.

Wijders soo is doenmaels tot Rochelle uyt Portugal aengekomen Monsieur le Comte de Schombergh: wiens gedane diensten aen 't Fransche Hof soo aengenaem zijn / dat tot groote qualiteyten in dit Rijck soude gevordert werden / om sijne Familie in Vranckrijck t'establieren / waer toe alreede notable sommen tot inkoop van heerlijcke goederen heeft aengeleght / die van consideratie waren in waerdye.

Met de doenmaels by een komste der Switsersche derthien Cantons tot Baden vergadert soude men haest vernemen waer henen d'inclinatien der selver soude gaen / alsoo d'Heer Ambassadeur van Savoyen daer in Switserlande nu zijnde / seer hoogh spraek aengaende sijn Meesters pretentie tegens de Stadt van Geneve, ende ooch op het Parijs de Vaulx, 't welck laetste het Canton van Bern meest ende alleen raeckte / ende het eerste de gemeene Cantons / in wiens protectie / speciale de Republique van Geneve, ende meer andere vrye Steeden / nu korts noch by alle de ghemeene Switsersche Cantons aengenomen zijn geweest / hoewel nu gearbeydt wierdt onder de handt om die Resolutie te doen breecken / ende d'eendraght der gemeene Cantons te separeren. Alle dese onseeckere dinghen deden veel hoopen ende veel vreesen / ende yeder een aenmanen op sijne goede hoope te moeten wesen / ende te onderhouden / soo als de voorsichtigheyt ende de wijsheydt aenraden.

Die van Algiers waren nu korts seer sterck in Zee geweest / maer met versche Brieven van daer verstaet men dat alle de Corsaires weder daer waren ingevallen / ende op nieuws toemaeckende / insgelijcks voor Thunis ende Tripoli di Barbaria, hadt men tijdingh dat aldaer nu by de plaetsen sterck Equipeerden ende nieuwe Scheepen aenbouwden/ op seer serieus begeeren ende gegeven ordres van den Grooten Heer / die continueerde gedurigh in sijne desseynen om het Koninghrijck Candia te winnen / ende daer toe alle sijne maght te willen gebruycken / soo dat de goede maghtige secoursen by die van Venetien

tien

tiën versocht seer noodigh waren tot ghemeene conservatie van de Christenheydt / ghelijck d'Heere Ambassadeur der ghemelte Republique aen 't Franse Hof dagelijcks te kennen gaf / ende alreede van den Koningh hadt geobtineert / wat boven verhaelt is.

Door dese goede lucht die uyt Vranckrijck quam / wierdt nu alhier de geproponeerde besendinghe aen den Keyser en de Duytse Vorsten onnoodigh geoordeelt: den Veldtmaerschalck Wurtz ende de Heeren Gedeputeerden te Velde / quamen weder t'huys van 't Leger / dat vergadert was te Bergen, en de Trouppes in haer Guarnisoenen ghebracht / en men begost hier oock te spreecken van reductie der Militie / en afdanckingh der Vlooten / met concert van Engelandt, ghelijck in de Binnelandtsche saecken breeder staet verhaeldt.

Den negenthienden is d'Heer Trevor van Parijs na Engelandt vertrocken. d'Heer van Beuningen heeft voor desselfs vertreck noch met hem gesprocken over de geruchten / die loopen van dat men in Engelandt met de Vloote wel eenigh desseyn soude mogen voor hebben tegen Deenmarcken, maer sijn E. achte die t'eenemael ongefondeert; en meende dat den Koningh sijn Meester desidereerde dat de differenten die hy met Deenmarcken hadt in 't minnelijck opgeheven moghten werden / daer toe het tusschen komen van haer Ho. Mog. Officien wel van eenige goede vrucht soude mogen zijn.

d'Heer de Lionne heeft zedert met hem (Heer Beuningen) hier over in discours geweest / ende geseydt aen de Heer Trevor, by maniere van preadvertentie bekent gemaeckt te hebben de Obligatie / in de welcke Vranckrijck stond om Deenmarcken, in geval 't met Oorlogh aengetast wierdt / te moeten byspringen / achtende dat haer Hoog Mog. als in 't selve engagement met Deenmarcken zijnde / gelijcke waerschouwingh behoorden te doen / om alle nieuwe beroerten tijdelick voor te komen; te meer om dattet tot versterckinge van de voorsz gheruchten diende / dat op d'Engelse Vloot veel Landtvolck en verscheyde toestellen om een post te Lande te vatten / ingescheept soude worden; hy heeft dit laetste van geen ander kant als van ghedachte Heer de Lionne verstaen / ende in 't schryven vande Heeren haer Hoog Mog. Ambassadeurs in Engelandt niet bevonden / dat haer Ed. apprehendeerden / datter eenigh voornemen met d'Engelse Vloot teghen Deenmarcken soude zijn / ende soo daerom / als om dat hy wiste dat haer Hoogh Mog. haer lieten ghelegen zijn om teeder te handelen het geen de vriendschap met haer Geallieerden raeckte / soo is hy / als ongelast in ghenerale termen verbleven / van dat men behoorden t'arbeyden om de saeck tusschen Engelandt en Deenmarcken t'adjusteren / ende dat sulcks niet difficil scheen te zijn / mits het different alleen was over de Tollen / ende dat d'Engelse haer scheenen te sullen te vrede houden / mits getracteert werdende als d'Ingesetenen van Vranckrijck, en haer Ho. Mog. dat men onderwijl souden vernemen waer henen de gedachten gingen / en dat haer Hoog Mog. aen 't geen / waer toe sy uyt kracht van d'Alliantie gehouden waren ontwijffelijk niet souden manqueren / gedachten Heer scheen met dese generalia niet voldaen / ende meende d'Engelse konden van een vyandtlijcke attaque beginnen / en daer door een accommodement difficiler

maken;

maken; noch Deenmarcken eloigneren van gedaghten haer te ghemoedt te gaen; ende seyde vorders/ dat men daerom aen 't Franse Hof dese saeck soo ver ter herten trock / dat den Coningh hadt gecontramandeert sijn Vloot te desarmeren.

Ondertusschen heeft d'Heer van Beuningen met d'Heer Trevor oock ghesprocken over d'ondienstigheydt van al dusdanige ombrages die voordeeligh door 't licentieren van de Vlooten konden gedoodt werden; midts den Vrede gesloten ende geexecuteert was / ende heeft dien Heer daer omtrent wel gepersuadeert gelaten.

d'Ambassadeur Colbert was op den twee en twintighsten noch tot Parijs, ende men seyde dat niet vertrecken soude voor dat d'Heer Ruvigny aldaer soude wesen ghekomen / om na ingenomen desselfs rapport de laetste resolutie omtrent d'instructie voor hem Heer Colbert te nemen.

d'Heere Grave d'Estrades nu aen 't Hof gearriveert was by den Koningh en d'Heeren Ministers seer wel gesien / en is verscheydemael in lange particuliere audientie by sijn Majesteyt geweest.

Na dat de Franse Troupen den Spaensen bodem hadden verlaten/ende dat de cassatie van een gedeelte / uytmaeckende omtrent vier en veertigh duysent soo Ruyters als voet-knechten / ter executie was gestelt heeft men de Stadt van Parijs vervult gesien met veel gecasseerde Soldaten/die soo binnen als buyten/ de mildadigheydt van de passanten aenspreken.

De sestigh duysent voet-knechten en thien duysent Ruyters / die in dienst bleven / waren een uytgelesen Volck / dewijle sy geformeert waren in discriminaten uyt al de Troupen / soo uyt de geene over dewelcke de cassatie was gevallen / als de geene welckers Officiers in d'ordinaris dienst wierden gecontinueert / ende wierden oock dagelijcks appointementen gheaccordeert aen Cornetten ende Vaendraeghs / die by cassatie waren in 't gevallen / ende veel quartier-Meesters van de gecasseerde Ruyter-benden wierden onder de Garde de Corps ghetrocken; dit alle diende om de smerte van dese cassatie te versaghten / ende krijghsmacht van den Koningh te versterken / die boven de voorgeroerde macht van seventigh duysent Man over de drie duysent Gereformeerde Officiers in dienst behieldt.

d'Hertogh van Luxenburgh wierdt geseydt met sijn Troupen den Spaensen bodem noch niet te hebben verlaten / en 't urgeren van 't opbrengen der contributien die hy in 't Spaense Gelderlandt hem heeft doen beloven.

Men heeft aen de Heeren Trevor ende Beuningen, wanneer sy urgeerden op een generale stilstandt nae 't teeckenen van de Vrede / niet anders voorgehouden / dan dat den Coningh voor 't overkomen van de Ratificatien sijn Legers moest doen subsisteren; maer nu wierdt men bericht datter geen contributien zedert het teeckenen van de Vrede waren geexactioneert / die niet tot subsistentie van de Legers alleen gedient hebben / maer in de beurs van den Koningh quamen te vallen.

Eerst in 't laetst van dese Maendt is het Graefschap van Bourgoigne van de Franse Troupen ontruymt / maer 't geen die van Dole uyt den molieren van haer Fortifatien geleden hebben / heeft het gepeupel aldaer soo verbittert/ datse

datse na't uyttrecken van de Franse Troupen / overvallen ende vermoort hebben een Raedts-Heer die gesuspecteert was met de Franse over d'intocht in 't voorsz Graefschap te hebben gecorrespondeert / ende datse een ander / van de selve ontrou verdacht / niet t'huys vindende / haer wraeckluft tegen hem / met het ombrengen van sijn Vrouw en Kinderen / hebben geboet.

In Switserlandt soude een generale by een komst van alle de Cantons tegen den vijf en twintighsten deses gehouden worden / en men hieldt dat daer inclinatie was / om met haer Ho. Mog. en andere Potentaten sich te verstaen over de guarantie van den Vrede.

De Fransche Vloot onder commando van Mr. Martel uyt Toulon en de Eylanden Eryx kort voor desen ghezeylt na de Kusten van Italien, sterck ontrent dertigh Zeylen / is in't midden deser Maendt van Savona voor by Genoa ghepasseert buyten gesight ; ende quam weynigh daer na oock voor Livorno ; haer desseyn soude wesen om van daer te zeylen na Maltha, andere seyden dat soude gaen na Tripoli de Barbarie, om met de Regeringhe aldaer / en verder met die van Thunis, een Tractaet van Vrede / Commercie en Accommodement te maecken / en alle hostiliteyten tusschen Vranckrijck ende die drie Barbarische Rijcken te doen ophouden / latende yeder Partyen der Contrahenten in hare Rechten / om met andere Christen Natien te doen na yeders wel ghevallen.

Den twintighsten heeft d'Heer Colbert, Groot Minister van Staet / over tafel getracteert seer magnificq / alle de groote Officiers en Ridderen van Maltha, die tot Parijs waren gekomen; en wierdt bemerckt dat die Heeren Ridders onder de handt lieten verluyden van eenige considerable Equipagie te willen doen voor de Middelantsche Zee.

Daer wierd onder de hand oock veel gesprocken van een nieuw Tractaet van Alliantie ende Assistentie / gemaeckt tusschen den Keyser ende de Croon Zweden, ende dat daer wegens Vranckrijck goede groote officien wierden aengeleydt om Denemarcken te bewegen tot een goede Alliantie met die Croon.

Vanden negen en twintighsten quam alhier schryvens van d'Heer van Beuningen, waer by hy seyde ontfangen te hebben haer Ho. Mog. concessie om te mogen repartireren ; dat hy vervolgens teghen 't midden vande aenstaende Maendt meynde te vertrecken ; hy voeghde daer by / dat hoewel hy in seer sterck vermoeden was / datter ontrent d'executie vande Limijtscheydinge wel seer swaere differenten souden mogen voor-vallen / insonderheyt dewijl van verscheyde kanten bericht wierde / datmen daer te Hove begonde te pretenderen dat de Stadt Condé, als gelegen inde Chastellenie van Aeth, aen die Kroon in nakominge vande Vrede Tractaten soude moeten werden ghecedeert / hy evenwel niet konde achten dat haer Ho. Mog. intentie was / dat hy d'uytkomste van diergelijcke Differenten soude afwachten / niet alleen om datse apparent van langen train souden sijn / ende tusschen Commissarissen over de Limijtscheydinge / welcke tot noch toe niet aengheste lt waren / noch over welckers aenstellinge eenigh verdragh was gemaeckt / gedebatteert souden moeten worden / maer oock om datmen vande Fransche zijde sigh ongenegen verklaerde / om daer ontrent Mediateurs t'admitteren / ende om dat d'Officien welcke

haer Ho. Mog. in tijden ende wijlen souden mogen goedt vinden te doen aenwenden op dit subject door haer Ambassadeur ordinaris geproffereert konde worden. d'Heer de Lionne had hem door desen verklaert/ dat den Koningh genegen was over 't aenstellen van Commissarissen tot de Limijten te contentieeren/ ende d'Heer van Beuningen heeft daer op na Brussel geschreven/ende geremonstreert datter dienstigh soude sijn dat metten eersten wegens den Koninck van Spaignen een Minister aen 't Fransche Hof soude werden gesonden / om dat point te termineren/ 't geen hy met de Post vanden negen en twintighsten aen den Heere Resident Sasborgh refereerden / ende te gelijck versochte ontrent de gelegentheyt vande voorsz Stadt van Condé geinformeert te wesen. Daer waren aen 't Hoff lieden welcke meenden goede narichtinge te hebben/van dat den Marquis van Castelrodrigo soude genegen wesen / om het daer heenen te dirigeren / datter Graefschap van Bourgoigne soude werden verwisselt tegens andere plaetsen ende Landen / welcke by de Vrede Tractaten aen Vranckrijck waren gecedeert / indien dat was (schreef hy) souden alle de minder differenten over de Limijten te gelijck by een nader Conventie over de wisselinge afgehandelt konnen worden/ende misschien een adjustement van saecken bereyckt/ dat hy meende haer Ho. Mog. meer gevallig soude sijn/ als 't geen by de meergeroerde Vrede Tractaten was ter neder gestelt.

De Fransche Troupen welcke met den Graef van Schomberg uyt Portugael tot Rochelle aengekomen waren / werden door ordre vanden Koninck t'eenemael gelicentieert / soo Officieren als gemeene Soldaten/onder welcke waren ontrent duysent Duytsche Knechten / welcke hebben versocht met verschaffinge van noodigh onderhoudt door Vranckrijck naer de Frontieren van Duytslandt geleyd te mogen worden / maer 't selve is haer afgeslagen.

D'Alliantie tusschen de Croon Zweden, ende den Keyser onlanghs aengegaen / is by de Fransche seer onbehaegelijck opgenomen / ende daer wierd geseyt dat d'Heer van Pompone metten eersten van daer t'huys geroepen soude worden.

De Fransche Vloot inde Middelandtsche Zee / bestaende uyt veerthien Schepen van Oorlogh ende twaelf Branders / na datse op verscheyde plaetsen op de kusten van Genua sigh heeft vertoont / is tot Livorno ten Ancker geweest/ sonder datmen wiste met wat voornemen deselve in Zee gehouden wierde / sy wiert uyt Italien geschreven seer gebreckelijck gemant te sijn soo in Roeyers op de Galeyen, als in Matroosen op de Schepen , ende dat de manschap daer op door sieckte dagelijcks seer verminderde.

Tot Livorno hebben de Commandanten vande voorsz Vloot ghewilt / dat d'eerste Salvo mettet Geschut door het Kasteel aldaer soude geschieden / gelijck haer op andere Plaetsen op de Kusten van Italien was wedervaren. Die van 't voorsz Kasteel hebben daer over aenden Hertogh geschreven / en hoewel dit een nieuwigheyt wierd geseyt te sijn / ende dat de voorsz andere Plaetsen niet waren van soodanige importantie als Livorno is / welcke is de eenige Zee-haven van welgemelden Hertogh / soo heeft sijn Hoogheyt nochtans de voorsz eerste Salvo door die van 't Kasteel laten doen.

Den Grave van St. Albans tot Parijs aengekomen ontrent de Coninginne

Moe-

Moeder van Engelandt; hy schreef niet te konnen bevroeden dat sijn Ed. eenigh last had om aen dat Hof yets te tracteren.

In 't laetste van dese Maendt is den Grave van Schoonbergh oock binnen Parijs gekomen van Rochelle, alwaer gearriveert sijn in Fransche Schepen de Secoursen in Portugael geweest / gedurende den verleeden Oorlogh / onder deselve waren noch ontrent de twee duysent Hooghduytsche Soldaten met haer Vrouwen en Kinderen / die alle metten anderen gelicentieert sijn; dan alsoo de gemelde Duytschen haer passagie door 't geheel Rijck na haer Vaderlant niet en konden beginnen noch volvoeren / arm ende bloodt zijnde / soo wierdt aen 't Hof seer yverigh gesollicitert om eenige twee Maenden gagie in gelt te mogen ontfangen / ende vrye passage over al te genieten.

Met de saecken tusschen Savoyen en Geneve wilde het al noch niet voort / niet tegenstaende dese nu al voor de tweede mael na Turin haer Gedeputeerde gesonden hadden / alwaer verscheyde Conferentien metten Gedeputeerde van den Hertogh hebben gehad / selfs ten overstaen vanden Heer Servient, Ambassadeur van Vranckrijck aengeboden als Mediateur; doch hooghgedachte Hertogh wiert geseyt vast ende stijf altoos te blijven staen op sijn voorige pretensie / 't welck groot nadencken gaf / dat het voornemens was te beginnen by feytelijckheyt tegen gedachte Republique / en 't Switsersche Canton van Berne. De Vergaderingh der algemeene dertien Cantons te Baden waren gescheyden.

By resolutie vanden ses en twintighsten Iunij was aenden Heere van Beuningen nader toegestaen te mogen repatrieren / en tot dien eynde een Schip van Oorloge na Dieppe afgesonden / sulcks dat hy zijn saeck had beginnen te schicken / om noch in 't begin van Iulij afscheyt van dese Koningh te nemen / maer terwijl haer Ho. Mog. hem daer aen bevolen voor sijn vertreck te labouréren / om soo veel doendelijck / uyt de wege te leggen de difficulteyten die sigh ontrent d'executie vande Vrede mochten openbaren / ende dat sigh geen kleyne daer ontrent ontdeckten / mits Vranckrijck verstont uyt kracht van 't Vredens Tractaet tot het Fort Lincken ende de Stadt van Condé gereghtight te sijn / soo dorste hy als noch sijn Post niet verlaten.

In dien tijt was aen 't Fransche Hof al wat beroerte op de tijdinge door een expressen Courier van Roussillon voor acht à negen dagen aldaer overgebraght / van dat den Vrede in Spaignen niet alleen niet was gepubliceert / maer dat den Hertogh van Ossuna, Gouverneur van Catalonien, welcke ontrent vijf à ses duysent Ruyters en vier à vijf duysent Voet-knechten in sijn Gouvernement had / een gedeelte van deselve wierd geseyt te vergaderen ende te dreygen een inval in Roussillon te doen om by retorsie op de Fransche te verhalen d'exactien ende hostiliteyten die sy inde Spaensche Nederlanden na het teykenen vande Vrede hadden gepleeght. Daer wierdt oock by Missive vanden twee en twintighsten Iuny uyt St. Iuan de Luz geschreven / ende by andere uyt Brittaigne, dat eenighe Barcken van daer na 't publiceren vande Vrede na Spaignen afgevaren in de Spaensche Havenen aengehouden waren; maer de voorseyde bedreygingen van een Inval in Roussillon hebben geen vervolgh gehadt / ende alsoo by Missive vanden twintighsten vande verleden Maent uyt Madrid geschreven wiert / datmen daer hadt afgewaght de tijdinghe vande publicatie van den Vrede tot

Parijs, om deselve soo haest die bekomen soude sijn oock daer te doen / ende dat men den voorseyden twintighsten die tijdinge daer hadt ontfangen; soo besloot-men / dat dese lange uytstel van't publiceeren vanden Vrede tot Madrid de eenige oorsaeck van dese incidenten was / ende dat deselve dierhalven met de voorseyde te doene publicatie opgeheven souden wesen; van welcke consideratie / nevens andere meer d'Heer van Beuningen sigh bedient heeft / om de chaleur met dewelcke men aen't Fransche Hof geporteert was / om op de eerste kondtschap van eenige invasie in 't Roussillon by retorsie van die kandt weder in de Spaensche Nederlanden te vallen / te versoeten.

Naer dat men tot Parijs uyt Engelandt vernomen had / dat sijn Majesteyt van Groot Brittanien het meeste gedeelte van sijne Vloot afdanckte; soo heeft oock den Coninck van Vranckrijck op nieuws ordre gestelt om sijn Vloot op te legghen.

De Spaensche wierden geseyt in Catalonien ende elders / met grooten yver haer aengevangen Wervingen te Voet ende te Paerd voort te setten.

't Sedert heeft d'Heer van Beuningen weder met d'Heer de Lionne in discours geweest over de pretensie vande Stadt Condé en op 't Fort Lincken, en heeft nader bewijsen aengewent om voor goet te doen kennen / dat de differenten daer over t'ontstaen / volgens 't hondert thiende Articul vande Pyreneese Vrede Tractaten / door Commissarissen tot een minnelijck verdragh gebraght / of by ontsteltenis van't selve aen Arbiters verbleven moesten werden / op dat men alom gerust mocht sijn van dat de jongst-gemaeckten Vrede door dit incident niet wierde geturbeert; maer men bleef daer op antwoorden / dat de Spaensche in nakominge vande Vredes Tractaten notoire ghehouden waren de voorseyde plaetsen in te ruymen / ende dat d'executie van de selve Tractaten niet konde uytgeschoven worden tot het aenstellen van Commissarissen over de Limiten / tot welcker discussie men dese sake niet verstont te specteren.

Middelerwijle insteerde hy gestadigh op 't affenden van Ambassadeurs over en weder aen't Franse Hof / en dat van Madrid; maer daer toe konde men nog niet tot eenige Resolutie komen / hoewel by't gemeen gerucht de Bisschop van Beziers, die uyt Polen verwacht wiert / tot d'Ambassade na Spaignen wierde gedestineert.

Hy schreef dattet niettemin seer ware te wenschen / dat hier in geen langher uytstel mocht worden gebruyckt / terwyl'er dagelijcks nieuwe klachten voorquamen over contraventie vande Vrede Tractaten / die niet tijdelijck en voorsightigh uyt de wegh geleyt werdende / gelijck door cooperatie van wederzijds Ministers soude konnen geschieden / occasie tot nieuwe verwijderingen souden mogen geven; de geene die vande Franse zijde doenmaels voorgebracht sijn / ende hem door ordre vanden Koninck ghecommuniceert / is te sien uyt het volgende schrijven vanden Grave van Louvoy aen den Heer van Beuningen.

Monsieur.

SUivant ce qui est porté par le Traitté des Paix, le Roy à envoyé des ordres pour faire mettre en liberté sans aucun rançon ny nourriture tous les Prisoniers

niers des Espaignols, qu'estoient dans les places de son obeïsance; Cependant l'on n'a encore pu obtenir celles de deux Capitaynes, & autant de Lieutenants & vingt ou trent Soldats, qui ont esté faict prisonniers par la Guarnisons d'Aire sincq ou six jours auparavant la publication de la Paix: Sa Majesté a aussy fait mettre en liberté tous les Subjects du Roy Catholique qui avoient esté constitué prisonnier pour raison de la Contribution deue par les terres de la Domination d'Espaigne en *Flandres*; mais ils n'en ont pas vsé de mesme, ils retiennent tousjours ceux qui sont à *Aire*, *Monts* & *Valencienne*, pour raison des Contributions qu'ils pretendent sur les terres cedéez a sa Majesté, & il ny a que trois jours que le Gouverueur de *Valencienne* envoya prendre des Paysans avec leur Chevaux, sur le Gouvernement de *Douay*, pour les obliger a payer quelque debtes que des Officiers de la Guarnison dudict *Valencienne* pretendent que leur sont deus par ces povres gens la, chacque Gouverneur des places du Roy a receu ordre de sa Majesté, de demander reparation aux Gouverneurs de celles du Roy Catholique qui ont vsé de ces violences au prejudice du Traitté de Paix, que de leur declarer que s'il ne la faisoient qu'ils vseront des represailles; De quoy Sa Majesté m'a commandé de vous donner advis, afin que si, comme je n'en doute point, Monsieur le Marquis de *Castelrodrigo* vous en faisoit des plaintes, vous soyez informé qu'il n'auroit pas du suject d'en faire si les gens qui sont soubs sa charge n'avoient pas commencé les premiers a vser de voye de fait. Ie suis tousjours &c. A *S. Germain en Laye* ce *vnsiesme Iuillet mil six cent soixante huit*.

Signé

DE LOUVOY.

Hy heeft desen Brief aenden Resident Sasburgh naer Brussel aenstonts overgheschreven/ om by den Marquis Castelrodrigo t'insisteren/ ten eynde daer in geremedieert/ en het te werck leggen vande gedreyghde Represaillen of Retorsien voorgekomen mocht worden; want d'Heer de Lionne gaf te verstaen/ dat de meeningh was in't minste daer mede niet te tarderen.

Verscheyde Zee-Capiteynen haer in de Stadt van Paris bevindende/ sijn gelast na Rochel te vertrecken/ en wilden doen gelooven datter ordre was gestelt om eenige Equipagie ter Zee ter handt nemen.

In dit Jaer had d'Heer Hertogh van Hanover eenighen tijdt een Minister aen't Franse Hof/ welcke geseght wiert ouverture gedaen te hebben tot een Alliantie met den Koning/ onder beding van eenige Subsidien tot onderhoudt van sijn Troupen/ maer dat dese conditie van Subsidien t'eenemael afgewesen ende buyten hope gestelt was/ en dierhalven de voorsz Alliantie niet apparent tot eenige conclusie gebracht te sullen werden.

De boven-geroerde swarigheden die d'een en ander sich noch imagineerde/ zijn korts daer aen wegh ghenomen door de seeckere tijdingh/ die men nu tot Parijs ontfingh dat den Vrede op den vijf en twintighsten der verleede Maendt in Spaignen was gepubliceert/ waer mede oock quamen te verballen alle geruchten van voorghenomen nieuwe hostiliteyten van de Spaense zijde. De

Spaensche ondertusschen middelertijdt niet door 't lichten van nieuwe Troupen haer Militie alom te versterken / ende wierden gheseydt met de Switserse Cantons verdragen te zijn over 't werven van vijftigh duysent voet-knechten van die Natie.

Maer Vranckrijck leyde het hooft in de schoot / siende nae haer Interest / 't welck die Natie qualijck konde missen / vertoonde derhalven op 't onbenoegen by de voorsz Cantons teghens haer opgevat eenige resepie te maecken / en haer gedachten te laten gaen over middelen om die wederom aen de handt te hebben.

d'Heer Ruvigny nu tot Parijs aengekomen / heeft aen de Koningh rapport gedaen van de toestandt in de welcke hy de saecken in Engelandt hadt gelaten: met het vertreck van d'Heer Ambassadeur Colbert derwaerts wierdt echter niet gehaest / dat sommige deed gelooven dat sich weynig apparentie vertoonde om aen 't Engelse Hof yets vruchtbaerlijcks ter intentie van de Kroon uyt te wercken.

d'Heer Ambassadeur Boreel waren aenbevolen verscheyde bysondere saecken om die aen 't Fransche Hof te vorderen / ende onder andere dese twee notable stucken: waer van hy by Missive van den derthienden overschreef / dat hem door d'Heer de Lionne dit provisionelijck antwoordt toegevoeght was: Als dat wegen dit Hof was gesprocken met d'Heer Gabel, Resident wegens den Koningh van Deenmarcken aldaer / by de welcke alsoo verklaert was / dat hy gantsch geen kennis hadt noch last van sijn Meester om op de saecken van 't particulier Tractaet den elfden Februarij sesthien hondert ses en sestigh de liquidatie daer op te volgen / de differenten daer uyt ontstaen en gecompromitteert aen d'arbitragie van den Koningh van Vranckrijck niet te konnen verklaren / noch doen / dat daerom / seyde d'Heer de Lionne, sijn Koningh hadt goet gevonden t'antwoorden op hem (Boreel) memorie / daer over eerst te sullen schrijven aen den Koningh van Deenmarcken, om na genomen informatien als van daer in verder op haer Hoogh Mog. voorstel te konnen doen / soo als recht en billickheydt vereyscht / gelijck alrede sagh dat voor desen al gedaen was. Hy voeghde daer by de noodtwendigheydt dat d'Heer Resident le Maire wel en pertinent op alle circumstantien geinstrueert wierde / ende op alle poincten ghelast om des Staets-recht ende sustenue self aen 't Hof van Deenmarcken voor te stellen / te justificeren en maintineren / sonder een voorordeel van daer aen 't Franse Hof te laten komen / dat ten principalen eenigh prejuditie mocht veroorsaecken. Versocht oock continuatie van communicatie van alles wat hier in te Koppenhagen soude passeren.

Op 't tweede poinct raeckende de klachten der Nederlandtsche Koopluyden / varende en handelende in de Franse Colonien van de Caribes, ende dat op acte van permissie / is by d'Heer Lionne geseydt / dewijl die klaghten wierden gedaen op pretense contraventien en ongelijcken den Nederlandtse Koopluyden aldaer aengedaen / soo hadt den Koningh goedt gevonden dat alvorens daer over soude werden ghesprocken wegens dat Hof met de Directeurs van de Fransz West-Indische Compagnien / om te hooren en te weten wat sijn (Ambassadeurs) klaghten souden antwoorden / ende hare compositien aen hem souden

souden konnen justificeeren / maer dat den Koningh genegen was alles tot een goede ordre te brengen / ende te doen observeeren.

In dien tijdt heeft de Koningh gemaeckt drie nieuwe Heeren tot Mareschaux de France, te weten / le Marquis de Crequi, Mr. de Bellefonds, en Mr. d'Humieres.

Van Livorne en andere plaetsen van Italien / was aldaer tijdinghe dat des Koninghs Vloot onder Mr. Martel ordre hadt bekomen om haer verder reyse te staken / en niet te bevorderen nae de Kusten van *Barbaryen*, maer om ten eersten weer te keeren nae Toulon ende Marseille; welcke ordre tot Genoa en andere plaetsen van Italien seer aengenaem waren / als wegh nemende veel jalousien.

Insgelijcks waren tijdingen van Venetien, dat den Grooten Heer genegen was om met de Republicque in Vrede te treden / ende de conqueste van Candie te quiteeren / aengesien de consequentie die men gebruyckte tot defensie van de soo langh belegerde Hooft-Stadt / ende resolutie by die Republijcke was te continueeren. Daer was alreede een publijcq persoon afgesonden / om d'opening van dese handel te gaen ontfangen.

Uyt Switserlandt ende Geneve waren aen 't Fransche Hof oock advijsen hoe dat de generale Vergaderinge tot Baden niet by den anderen was / en dat sy besoigneerde op veel importante saecken die preparatoire waren / tot veel dingen die voorgestelt souden worden aen een andere seer complete Vergaderingh van al de Cantons die uytgeschreven was aen d'aenstaende Maent Augusti / alsoo men kennis hadt op den vierden deser ende te voren / hoe dat d'Hertogh van Savoyen, een stricht verbodt hadt laten uytgaen / dat gene van sijn Onderdanen eenige commercie noch frequentatie soude mogen hebben noch maken met de Stadt Geneve, noch eenige handel met yemandt van de Borgers of Ingesetenen van dien / op groote peynen en straffen tegen de contraventeurs; daer wierdt oock by gevoeght dat eenige secretarissen aen Savoyen souden worden gesonden by de Keur-Vorsten van Beyeren, ende andere nabuyrige Princen.

Den veerthienden is ter Vergaderinge nochmaels voorgebracht de Missive van de Heer van Beuningen extraordinaris Ambassadeur van desen Staet aen den Koningh ende 't Hof van Vranckrijck, geschreven tot Parijs den sesden deses / ende geaddresseert aen den Griffier Ruysch, houdende onder anderen / dat den Heere de Lionne hem bekent gemaeckt hadde / dat sijne Majesteyt geinformeert zijnde / dat de Stadt van Condé notoirlijck resorteeren soude onder die van Aeth, ende 't Fort Luyck onder de Stadt Wijnocxbergen, ende dat dienvolgende de voorsz Stadt van Condé, ende 't Fort Luyck hem uyt krachte van 't Tractaet van Vreede jonghst tusschen sijn Majesteyt ende den Koningh van Spaigne gesloten / als appendentien ende dependentien van de geconquesteerde ende gecedeerde plaetsen souden competeren / verwachtende was / dat de voorsz Stadt ende Fort hem door de Spaensche souden werden ingheruymt / met deselve promptitude / met de welcke by sijne Majesteyt de restitutie van 't geheele Graefschap van Bourgondien, in naekominge van 't voorsz Vredes-Tractaet / aen de Spaenschen was ghedaen /

met

met byvoeginge dat syne Majesteyt goedt gevonden hadde / 't gene voorsz is hem bekent te maecken / ende te begeren dat sy daer over souden willen schrijven aen de Heere Marquis de Castelrodrigo, met versoeck dat sijn Excellentie soodanigen ordre souden gelieven te stellen / ende die voorsieninge te doen / ten eynde dat de voorsz Stadt Condé aen meer-hooghsighemelte syne Majesteyt ingeruymt ende overgegeven moghte worden ; Waer op gedelibeert zijnde / is aen de gemelte Heer van Beuningen gerescribeert dat hy alle mogelijcke devoiren soude hebben aen te wenden / sulcks ende daer 't behoorde / ten eynde / dat de voorsz saecke ende alle andere disputen / ende conquesten van gelijcke nature / by minnelijck verdragh door Commissarissen ten wederzijden / ten dien fine aen te stellen / of wel by submissie aen neutrale en onpartijdige Arbiters / buyten wegen van feytelijckheydt afghedaen ende uyt de wege geleydt mochten werden ; wijders is den gemelden Heer van Beuningen ghelast d'Heeren Ministers aldaer te sonderen / of syne Majesteyt niet geneghen soude zijn / tot voorkominge van alle disputen / die geene van de voorsz geoccupeerde ende gecedeerde plaetsen die wat verre in 't hart van Vlaenderen geavanceert / oock by gevolge de Frontieren van desen Staet seer nae geleghen zijn / tegens de Franche Comté, ende andere afgelegen plaetsen te verwisselen / ende daer toe apparentie bespeurende / de sake met allen ernst daer henen te dirigeren / ten eynde soodanigen verwisselinge effective gedaen moghte werden / sonder echter hier door eenige veranderinge te maken in voorgaende haer Ho. Mog. Resolutie van dato den twintighsten der voorlede Maendt / daer by aen sijn oordeel gelaten wierdt om te moghen repatrieren ende herwaerts keeren sonder van noode te hebben / eenighe nadere last dien aengaende af te wachten / de depesches hier uyt resulterende door een expressen afgesonden.

Dese depesche quam d'Heer van Beuningen toe op den seventhiende daer aen. Hier op schreef hy van den twintighsten met blijdtschap uyt dese haer Hoogh Mog. ordres te hebben verstaen / dat het geen by hem conform het hondert thiende Articul van de Pirineesche Tractaten aldaer voorgeslagen was / raeckende de wegh van een minnelijck verdragh door Commissarien of van submissie aen Arbiters / tot beslissinge van de voorsz differenten aen haer Hoogh Mog. aengenaem was geweest / ende dat hy niet soude naelaten daer op gestadigh te urgeren / gelijck hy noch in sijn jongste converfatie met de Heer de Lionne daeghs te voren hadt gedaen / ende hoewel hy tot noch toe die voorslagh niet hadt geaggreert / soo was hy nochtans niet heel buyten vertrouwen / van dat de redelijckheyt van deselve metter tijdt nader ingesien soude worden / en dat wat serieuse applicatie van de Princen ende Staten die haer in de conservatie van de Vreede interesseerden soude konnen contribueren / om t'obtineren dat haer van de Franse zijde niet wierde geweygert de gerustheyt diese in 't aennemen van de gemelten voorslagh souden vinden / om dat de meergeroerde differenten geen meer feytelijckheden souden konnen veroorsaecken ; 't was te ghelooven dat aen de Spaense zijde deselve voorslagh aengenaem was / te meer om dat d'Heer van Beuningen in sijn depesche voor veerthien dagen aen den Resident Sasborgh hadt overgeschreven / dat die by hem aldaer was gedaen / ende dat den Marquis daer van / en van al sijn (Beuningens)

con-

conduitte in desen geinformeert zijnde by Missive in generale termen betuyghde over d'Officien by hem aengewendt vernoeght te zijn.

Voor soo veel de wisselingh van eenige plaetsen aengingh / heeft hy by verscheyde gelegentheden sijn werck gemaeckt om goede dispositie daer toe te verwecken / maer soo langh van de Spaensche zijde geen propositien tot deselve wierden gedaen / weygerde men sich daer over met hem te verklaren / ende wilde men dattet niet alleen onnut / maer oock ondienstigh soude zijn / dat den Coningh daer over in deliberatie soude treden / om dat de genegentheydt die sijn Majesteyt tot wisselingh soude mogen thoonen / niet streckte om de Spaense omtrent deselve min practicabel te maecken ; hy voeghde daer by / nochtans te komen mercken / dat soo men van de Spaense zijde op nieuws wilde kiesen het Lit van de Alternative, dat men gepostponeert hadt dat sulcx by de Fransen geaggreert soude worden / maer dat tot een stucksgewyse verwisselinge voor alnoch geen groote apparentie was ; daer ontbreecken eghter geen redenen om oock deselve aen te raden / die sy niet naliet by alle opportune gelegentheydt te insinueren.

Op 't geen d'Heer van Beuningen raeckende de boven-gheroerde pretensien van Vranckrijck voor veerthien dagen nae Brussel aen den Resident Sasburgh overgeschreven hadt / is hem toegekomen de hier boven-geroerde Missive van den Marquis Castelrodrigo. Hy heeft den inhoudt van de selve aen den Heer Lionne gecommuniceert / ende in sijn discoursen aengewesen dattet geen gedachte Marquis desireerde omtrent het uytbrengen van een specificatie van al het geen men pretenderen wilde / en van de fondamenten van rechtmatigheyt / op dewelcke men deselve pretensie wilde funderen / gheheel in reden bestondt ; sijn E. heeft hem een extract van de voorsz Missive ge-eyscht / om daer op des Coninghs resolutie te bevorderen / ende geseydt dat hy alvooren die te hebben / hem niet hadt te repliceeren / hy heeft geen swarigheyt gemaeckt in het toestaen en de overhandigen van soodanigh extract / insonderheydt dewijl hy geoordeelt heeft dat de voorsz Missive met veel voorsightigheydt was ingestelt / in termen die niet anders konden strecken als om de gemoederen te versachten.

't Geen men van eenige nieuwe Equipagie ter Zee in dat Rijck hier voor bericht hadde / was gantsch abusif / ende heeft d'Heer de Lionne aen d'Heer van Beuningen verseeckert dat den Koningh bleef by sijn resolutie om ter Zee te reformeren.

De Ministers van de Keur- ende Vorsten uyttet Duytse Rijck / die de Negotiatie van den Vrede in Spaignen hebben by gewoont / zijn op dees tijdt van daer binnen Parijs aengekomen / ende wierden geseydt schrijven van de Heeren hare Meesters te verwachten / om te weten / of sy daer aengeven of passeren souden.

Het vertreck van d'Ambassadeur Colbert na Engelandt scheen noch meer te reculeren als verhaest te werden / ook was aen d'Engelse zijde geen resolutie alnoch genoomen om een Ambassadeur na Vranckrijck te senden / en dewijl men aldaer gesindt was met groote applicatie de Franse Zee-macht binnen weynigh jaren in soodanigen staet te brengen / datse na 't oordeel van die Natie die van Engelandt prepondereren soude / en dat men licht oordeelen konde / dat

dat sulcks by d'Engelse met groote jalousie aengesien moest worden/soo schreef d'Heer van Beuningen seer groote apparentie te sien van datter veel confidentie tusschen de voorsz twee Rijcken in 't korte soude werden gesticht.

De Switserse Cantons om te hebben beschept en een eynde van haer brouillerie / hebben op dees tijdt resolutie genomen om yemandt van harent wegen in Vranckrijck te senden / om af te vragen / of men van die zijde de Tractaten met haer opgerecht / ende die sy klaeghden in verscheyde Articulen niet nagekomen te werden / wilde observeren of niet ; ende dat sy geen satisfactoire antwoordt daer op bekomende gesint waren de Troupen van haer Natie/ die in dit Rijck in dienst waren / t'huys t'ontbieden.

d'Hertogh van Rohannes heeft van den Koningh versocht ende verkreghen permissie om na Candia te gaen / ende wierdt geseyt over de twee hondert Gereformeerde Officieren met hem te sullen overbrenghen ; Verscheyde andere Heeren van qualiteyt soude geinclineert zijn om deselve tocht te doen.

Vande Vloot onder Monsieur le Ducq de Beaufort was op den twintighsten tot Parijs noch geen ander tydinge als alleen die / dat van voor de Coruna vertrocken was na Vigo, met desseyn om de Spaensche Vloot aldaer leggende onder 't gebiedt vanden Prince Don Juan d'Austria om den selven over te brengen na Nederlandt, aen te tasten en ruineren / immers en was noch geen tydinghe dat eenige Schepen der voorseyde Fransche Vloot inde Havenen van Vranckrijck op de West-zee gearriveert soude wesen.

Brieven vanden twaelfsten July 't sedert aen't Franse Hof gekomen/vermelden / dat na den achtsten deser vier Franse Oorlog Schepen uyt de Vloot van le Ducq de Beaufort tot Rochel waren aengekomen / ende souden deselve nevens ses à acht andere Oorlogh Schepen weder toegemaeckt worden / alsoo men aen dit Hof continuelijck genegen bleef aldaer op de West zee als oock in de Middellandtsche zee een goede aensienelijcke maght van Oorlogh-Schepen in zee gedurigh te blyven houden/daer toe het aenbouwen en aenleggen van nieuwe extraordinaire groote Oorlogh-Schepen sterck voort gingh.

Naer dat den Vrede gesloten tusschen Spagnien en Vranckrijck eyndelijck op den acht en twintigsten Iuny voorleden tot Madrid gepubliceert was / soo is op 'tlaetst van dese Maendt aen't Franse Hof oock seecker advys aengekoomen van Marseillen en uyt Roussillon, hoe dat gelijcke publicatie korts daer op mede gevolght is tot Barcelone, ende andere hooft-steden van Spaignen op de Middelandtsche Zee gelegen / in gevolge van welcke een Franse Barcque aldaer gearresteert / als gedurende den Oorlogh / nu los ende vry gegeven was/. ende men hoopte in Provence en Languedocq, dat de Navigatie ende Commertie na en van Spaignen weder soude aengaen / soo als voor den Oorlogh/ hoewel sommige Handelaers van beyde zijden noch niet t'eenemael haer des en durf den verseeckeren.

In Spaignen wierd noch altijdt veel nieuw Krijghs-Volck aengenomen / meest om na Nederlandt ende Italien te senden/ ende oock om in Catalonien considerable macht by den anderen te hebben.

De Franse Vloot onder Monsieur le Ducq de Beaufort voor desen aengekomen tot Brest en la Rochelle, ende daer van men voor desen d'af-dancking aen-

gelast

gelast hadden / daer in is nu d'ordre verandert/om de selve wederom toe te maken ende Zee te kiesen / na Lisseboon. d'Een spracker dus/ en d'ander soo van.

Daer wiert binnen Parijs oock noch somtijts den Trommel geroert om eenigh nieuw Volck hier ende daer onder de oude Regimenten te steecken; of wel voorder tot Secours van Venetien; daer toe verlof soude gegeven sijn aen veele Volontarissen van qualiteyt ende Noblesse / die haer gereedt maecken om na Candia te gaen.

De mine die de Porta van Constantinopelen maeckte met het senden van een Expressen Envoyez binnen Venetien, om aldaer te verklaren dat den Grooten Heer genegen was tot het verhandelen ende maecken van eenen goeden Vrede met de Republicque van Venetien, ende dat daer toe hooghgemelte Republicque eenen Bailo of Ambassadeur na Constantinopelen wel soude vermogen te senden; voor wien de voorseyde Envoyez de noodige Papieren ende Passeporten mede gebragt hadde ende overleverde: de selve verthoonde de Turcksche genegentheyt / en wierd niet voor waerachtigh aenghenomen / maer dat die alleen wierdt gebruyckt (soo als dickmaels meer voor desen ghescheit is) om de selve Republicque te misleyden ende te doen verslauwen in hare gedurige groote voorsorgen tot beschermingе van't Coninckrijck Candia, ter eere en ten besten van haer ende vande gemeene Christenheyt; door Expresse ende dickmael vernieuwde aenmaeninge ende precise ordre vanden Grooten Heer/aende Steden van Barbarijen gedaen/ hebben die van Algiers alleen haer soo wel beneerstight en insonderheyt gequeten / dat sy alleen (sonder die van Tunis ende Tripoli daer in te begrijpen) wel veertigh kloecke wel gemonteerde ende bevolckte Oorlogh-Schepen uytgebraght hebben / daer mede nu al dese Maent Julij in Zee quamen.

Naemaels ontfing d'Heer van Beuningen een Missive vanden Heer Marquis van Castelrodrigo van dato den seven en twintighsten Iulij, bevattende het antwoord van sijn Ex. / op de klaghten gedaen by de Missive van den Grave van Louvoy (boven gestelt) ende een groot Register van Contra-klaghten; welcke hem de Fransen versochten aen hun voor te stellen / om de vereyste remedien daer op te wege te brengen; de gedachte Heer Marquis schreef bydе voornoemde Missive / dattet ophalen van twee Landtlieden / en aenhouden van eenige Fransche Officieren gevangenen van Oorlogh / over 't welck van de Fransche zijde gedoleert wiert / buyten sijn weten by retorsie was gedaen / door de Gouverneurs van Bergen, Valencijn ende Aire, tegens het ghevangen voeren van eenige Ingesetenen van't Gouvernement van Aire, ende dat sijn Ex. de voorseyde gevangenen aen sijn zijde had doen ontslaen / soo haest hy kennisse van haer detentie had bekomen / oock verboden eenige Contributien te heffen / indien men het exactioneren van deselve aen de Fransche zijde ophielde.

Dat hy datelijck naer 't publiceren vande Vrede / de noodige ordres had gestelt / om alle acten van hostiliteyt en exactien van Contributien te doen cesseren / ende om de gevangenen van Oorlog te doen ontslaen; maer dat de Fransche Troupen meer als twintigh daghen op den bodem vande Spaensche Provincien waren verbleeven / ende zwaere schaede ende overlast aende Ingesetenen

den van deselve toegebraght hadden / en particulierlijck in 't Over-Quartier van Gelderlandt, ende inde Provintien van Limburgh ende Luxemburgh: Dat de voorsz Troupen boven een schade van meer dan hondert duysent Rijckxdaelders, de Ingesetenen vande voorsz Quartieren afgeknevelt hadden een beloste van t'seventigh duysent Rijcksdaelders / ende dat tot Thionville alnoch wierden gedetineert vier Persoonen die sy tot Ostagiers voor de betaelinge vande voorsz Somme met haer hadden afgevoert: Datse noch huyden in Henegouw en ontrent Iperen groote Violencien gebruyckten / om Contributien te doen betalen teghen den teneur vande Tractaten / ende particulierlijck bleven occuperen eenige plaetsen van de seven Parochien van Iperen ende inde Provincie van Luxemburgh, het Kasteel van Rodemacher, 't welck ingenomen was den dry en twintighsten Mey lestleden; dat uyttet voorsz bleeck dat aen de sijde van hem Marquis den Vrede volkomen was geexecuteert / ende indien daer aen yets soude mogen ontbreecken / dattet selve gesuppleert soude worden / soo haest het aenghewesen soude zijn; ende dat zijn Ex. alle het gene twijffelachtigh was / soude onderwerpen aen de decisie vande Heeren Mediateurs / als de gene aen de welcke stont het examineeren/executeren/ende doen observeren van een Tractaet / datse selve hadden gemaeckt / en haer verbonden mette Wapenen te sullen mainteneren tegens de transgresseurs.

d'Heer van Beuningen heeft de voornoemde Missive aenden Heer de Lionne ende aenden Heere de Louvoy voorgelesen; ende in handen van haer Ed. gelaten een extract van deselve / 't welck sy aen den Koningh aengenomen hebben te communiceeren; by provisie is mondeling daer op by de Heere de Louvoy geantwoordt / dat by aldien de Fransche Gevangenen aen de Spaensche zijde waren ontslagen / dat oock de gene die tegen deselve by den Gouverneur van Rijssel aengehaelt waren/alreede ontslagen souden wesen / dewijl gedaghte Gouverneur ordre had d'eene tegen d'ander op vrye voeten te stellen; dat men sedert het publiceren vande Vrede geen nieuwe Contributien had aengestelt / maer dat men alleen betaling had gevoordert van penningen / die d'Ingesetenen vande Spaensche Nederlanden / geduyrende den Oorlogh / hadden aengenomen te contribueren / en diese beloofte hadden oock nae't publiceren vanden Vrede te voldoen / om vande middelen van contraincte, diemen inden Oorlog tegens haer vermoght te gebruycken / bevrijdt te zijn; ende dat dese wegh om van de achterstallige Contributien niet gefrustreert te worden/aen de zijde van Spaignen, soo wel als van haer kant was gepractiseert / ende dat de vier Persoonen die haer tot Thionville bevonden ex contractu Cautionarissen waren / voor't opbrengen van een seecker somme die men verlight was dat voldaen soude wesen / en datse daer op souden wesen vertrocken / zijnde sy noyt in eenige detentie geweest / ofte als gevangenen getracteert; dattet buyten weten van den Koningh was / dat zijn Troupen souden besetten plaetsen die onder Iperen souden ressorteren / ende dat sulcks zijnde daer in soude worden voorsien; maer dat het Kasteel Rodenmacher, sedert het aengaen vande voorlaetste Vrede/contentieux was verbleven/ ende dat tegen een versprecck van dattet noch by de een noch by de ander beset soude worden / de Spaensche een tyt langh Guarnisoen daer in gehouden hebbende / den Coninck zijn Meester soo wel al sy recht had/

om het zelve te beletten / ende dat de Heer Marquis van Castelrodrigo geabuseert was ontrent het geene sijn Ed. in sijne Missive seyde / van dattet voornoemde Kasteel de Spaensche door 't Parlament van Mets soude zijn geadjudiceert. d'Heer van Beuningen heeft versocht dat hem een schriftelijck antwoord op de voorsz klaghten mocht ter handt gestelt worden / ende heeft by die gelegentheyt weder by d'Heer de Lionne vernieut sijne voorige instantien ontrent het af-handelen van de Differenten over de pretensien op Condé, ende andere plaetsen ; waer op sijn Ed. sonder hem yets altans te repliceren / geantwoordt heeft / dat by den Coninck op 't geen de voornoemde pretensie aenging / resolutie soude worden genomen / ende dat de selve hem noch die weeck soude worden behandight.

d'Heer Prins van Furstenberg heeft hem geseyt ordre te hebben om tot voorkominge van nieuwe verwijderinge / gelijcke officien nevens hem (Beuningen) ontrent dese geapprehendeerde Differenten aen te wenden ; maer dat sijn Ed. vermoede datmen ontrent het admitteren van Arbiters aen 't Fransche Hof difficiel soude zijn / ende voor al aen deselve niet willen stellen de decisie over de sustenue, vande welcke de Spaensche wierden geseyt haer te willen dienen / van dat geen vaste Steden ende plaetsen voor Dependentien van andere diergelijcke Plaetsen in 't cas subject / gereputeert konnen worden ; edoch misschien wel of Condé onder Aeth resorteerde / of niet. Hy heeft aen sijn Ed. en oock aen de Heeren Ministers aengewesen / dat de reden ende generale dispositie van 't hondert thienste Artickel van 't Tractaet vande Pyreneesche Geberghten niet laet dat aen de voorseyde distinctie plaetse gegeven wierde. Hy heeft van alles communicatie gegeven aen de Heer Grave van St. Albans ; ende sijn Ed. heeft aengenomen by d'Heer de Lionne gelijcke debvoiren wegens den Coningh sijn Meester te doen / als by d'Heer van Beuningen door last van haer Ho. Mog. aengewent zijn.

Woensdagh laestleden was in desen noch geen resolutie by den Koningh genomen / ende sprack d'Heer van Louvoy met d'Heer van Beuningen, als of sijn Majesteyt voor de Herfst op sijn pretensien met gemelde behoorelijcke satisfactie soude moeten hebben / of dat sijne Troupen in 't Graefschap van Bourgoignen souden gaen logeren / tot dat de Spaensche souden hebben geresolveert om die aen sijn Majesteyt te geven ; maer hy scheen niet te weten of daer op staet te maecken was / en achte niet te min dat dit konde dienen om d'opmerckinge vande gene / die haer in desen interesseerden levendig te houden.

Donnaels is een Advys-Jacht vande Fransche Oostindische Compagnie inde Haven van St. Louis binnen dit Rijck aengekomen / dat van Madagascar herwaerts af-gesonden was / met Brieven aende Heeren Directeurs / van de welcke niet veel gerughts gemaeckt wiert ; daer wiert echter geseght dat de selve inhielden / dat d'ondervindinge niet voldoet aende hope die men ghehadt had van de bequaemheyt van 't voornoemde Eylandt / om aldaer een plaets van entre repos voor den handel in Indien aen te stellen / ende dat mits het afsterven vanden Heer de Ligue, welcke Directeur over de handel op de Kust van Cormandel soude zijn / d'Heer Caron derwaerts was vertrocken. Daer was ongemeen sterfte op de Schepen geweest / en de lust tot de Indische Reyse by veel die

haer op deselve geembarqueert hadden / vry seer bekoelt.

Men was ondertusschen stadigh besigh met alle het gene strecken konde om de Navigatie van dit Rijck op verre en nagelegen gewesten meer en meer uyt te setten / ende wiert nu wederom sterck gesprooken van een Noordsche Compagnie / welcke door sijne Beurssen geformeert soude worden / ende tot de welcke den Coningh mettet inleggen van notable sommen uyt sijn Finantien sijn Onderdanen soude willen encourageren; het ooghmerck van deselve soude zijn met de Schepen van dese Compagnie op Moscovien ende op andere Quartieren in Moscovien ende 't Noorden te handelen / ende allerhande Waren van daer directelijck over te brengen.

Daer waren oock eenige particuliere besigh mettet toestellen van Schepen / om op de Kust van Guinea te handelen.

Aen de Joden / die ten tijde dat de Engelsche in 't besit van Cajenne zijn geweest / aldaer haer verblijf hadden / ende die vermits het weder-keeren vande selve Colonie in handen vande Fransche / van daer verjaeght waren / is op nieuws permissie toegestaen om haer daer neder te setten.

Ontrent het affenden van een Ambassadeur naer Spaignen, was noch niet geresolveert; d'Heer Colbert wierd nu geseyt op zijn vertreck te staen / en wiert uyt Londen geschreven dat den Coningh van Engelandt van sijne zijde oock een Ambassadeur aen dit Hof gedisspicieert / maer noch niet verklaert had.

Ontrent het formeren vande Franse Militie / vielen eenige nieuwe deliberatien / ende de gedachten gingen deselve in Compagnien van minder getal / als van hondert, op het welck sy doen gestelt waren te verdeelen; soo om die meer Compleet te hebben / dewijl veel van d'Officieren / door middel van Luyden die van haer dependeerden / eerder een cleyne als een groote Compagnie compleet te connen maecken / als om mette meer spoet / ende mette min gerught de Militie te konnen vergrooten / wanneer het den Coninck geraden soude vinden.

Den Coningh had aen d'Heer Hertogh van Roanez (als voor verhaelt) toegestaen een notabel getal gereformeerde Officieren / ende oock Ruyteren uyt de Guardes de Corps, met sigh na Candia over te brengen / maer die permissie is sedert eenige dagen weder ingetrocken.

D'Heer de Groote was doen noch te Parys wegens den Hertogh van Hanover, ende heeft op den tweeden Augusti een Expres Courier van den gedaghten Heer sijn Meester ontfangen / waer uyt te vermoeden was / datter noch eenige onderhandelinge van belangh met de selve op het tapijt ware.

Sedert heeft d'Heer Grave van St. Albans door een Billet den Heer van Beuningen doen weten / dat sijn Ed. met den Heer de Lionne tot St. Germain had gesprocken / in gelijcke sin als sijn Ed. uyt hem verstaen hadde hy zijn gedaen te zyn / dat hy bevindt / datmen het werck van Condé seer ter herten had; maer datmen echter scheen te mogen lijden / dat by ontstentenisse van minnelijck verdragh aen Arbiters gesubmitteert wiert / of Condé was dependerende van Aeth, maer niet of Condé, schoon het dependeerde van Aeth, onder de Dependentien in het Tractaet uytgedruckt / niet moest begrepen zijn / om dat het een gefortificeerde Plaets was.

Alle

Alle de veranderingen in de resolutien die van tijdt tot tijdt voorghevallen zijn / raeckende het employ der Vloot van Monsieur le Duc de Beaufort, te weten om die van de Kusten van Galicien te doen te Huys keeren / ofte nae Lisbone te doen gaen / insgelijcks de Fransche Vloot tot Brest en Rochelle effectivelijck al weder gekeert wesende / of men de selve soude desarmeren / of wel weder toemaeckende alle die voorstellingen ende veranderingen in de resolutie zijn voorghekomen / en t'elckens veroorsaeckt uyt de verscheyden ende t'elckens veranderende advijsen / of om dat geseght wierde d'eene tijdt dat in Portugael alles stille was / en op eenen goeden voet stondt / of dat anders uyt Madrid advijsen quamen dat alles in Portugael wederom over hoop soude leggen / daer van men nu aen 't Franse Hof ten vollen verseeckert wesende van de rechte waerheydt / soo was / ende bleef nu de resolutie genomen / als dat de Franse Vloot onder de Heer Hertogh de Beaufort wedergekeert in dat Rijck soude werden ghedesarmeert / 't Volck afgedanckt ende de Scheepen aen de wal geleght / behalven ende behoudens die tot Guardes-kosten souden gecontinueert worden / ondertusschen bleef andersints noch waerachtigh / soo als consteerde uyt verscheyde versche advijsen van Provence en Longuadoc, dat tot Toulon ende oock Marseille niet alleen de aenwesende Koninghs-Scheepen ende Galeyen wierden gheprepareert / ende onderhouden nae behooren / maer dat oock tot Toulon verscheyde nieuwe Scheepen / ende tot Marseille nieuwe Galeyen op stapel stonden / ende waer aen neerstigh ende met presser gearbeydt wierdt / ende dat onder de voorsz Oorlogh-Scheepen tot Toulon eenige nieuwe wierden aengestelt in Charter / langhte ende wijtte / die passeerden de grootste Oorlogh Schepen / die in Engelandt, ende in de Vereenigde Nederlanden tot noch toe gesonden wierden / alsoo men in Vranckrijck t'eenemael seyde ghereswolveert te wesen dit Rijck in macht ende luyster te Zee te doen treffelijck aenwassen / ende aen geen andere vreemde Natie daer in te willen cederen.

Men heeft oock korts voor desen geseght / soo haest als de Koninginne geluckigh verlost soude wesen / 't geen nu alle dagen verwacht wierdt / dat als dan de Koningh met de Koninginne / ende de gantsche royale familie ende alle Grooten van 't Hof haer soude begeven hebben op eene groote langduyrige reyse door alle de Provintien ende nieuwe conquesten van 't Rijck / ende dat die voorgestelde reyse was om te dueren een jaer langh / ende meer / (immers wierdt geseght) soude dese reyse af zijn / maer hare Majesteyten (nae dat de Couches geeyndight souden wesen / stonden te reyse nae Chambor, een Koninckljick Huys omtrent Bois, op de Riviere de Loire gelegen / ende aldaer eenighen tijdt te verblijven / ende voor d'aenkomende winter-maenden herwaerts weder te keeren tot Parijs, ende in 't Paleys des Thuilleries te blijven logeeren de geheele winter-tijdt over.

Tot Ambassadeur na Spaignen om aldaer te resideren / was nu vastgestelt Monsieur l'Evesque de Besiers, doen Ambassadeur in Poolen geweest / die al van daer was vertrocken / ende eerstdaghs binnen Parijs verwacht wierdt.

Op den sesden is d'Heer van Beuningen door den Heer de Lionne eyndelijck toegesonden des Koninghs antwoordt by geschrifte / op de voorgeroerde Missive

sive van den Marquis de Castelrodrigo, raeckende sijn Majesteyts pretensien op eenige vaste plaetsen in de Nederlanden / van inhoudt als volght:

LE Roy ayant entendu du *Sr. de Beuninge* Ambassadeur des Estats Generaux des Provinces Unies, la responſe qui luy a esté fait par le Marquis de *Castelrodrigo*, Gouverneur de Flandres, sur la demande de *Condé*, & du Fort de *Lincq*, en execution de la Paix, la quelle responſe a esté *que les plus grand* desir dudit Gouverneur de Flandres (secondant en tel à les intentions de la Reyne sa Maistresse) est, de donner au Roy touttes les Satisfactions qu'il pourra raisonnablement desirer, & qu'il prie a cette fin ledit Sr. van *Beuninge* de procurer qu'on luy donne vne specification sans aucune reserve, de tout ce que sa *Majesté* croit pouvoir pretendre, avec les deductions de fondements sur lesquelles elle appuye ses pretensions, afin qu'il puisse faire reflexion necessaire, ou que l'on en puisse convenir par vn bon Accommodement, qui tranche par la racine touts les differents de part & d'autre, qui pourroient causer des nouveaux Troubles, & que l'on demeure d'accord de tout ce qui concerne l'execution de la Paix, & le reglement des limites, a quoy de son costé il apportera toutte la facilité & la candeur que l'on peut desirer.

Sa dite Majesté declare en *premier* lieu qu'elle n'a d'autre intention, que d'entretenir inviolablement la Paix, sans aucun dessein prochain ny essoigné, de la troubler, par les pretensions qui ne seroient pas justés & bien fondeés; qu'elle se promet aussy de l'equité de la *Reine Catholicque*, que se trouvant raisonnablement & bien fondés, elle luy en fera raison avec la mesme sincerité que sa Majesté de la part a l'execution de la Paix, par la restitution de toutte la *Franche Compté*, ou sa dite Majesté, si elle avoit voulu agir avec moins de constance, & d'honnesteté qu'elle n'a fait, pouvoit aisement retenir des bonnes gages, pour s'asseurer plainement de la mesme execution de la part d'Espaigne, en ce qui regarde les appartenances & dependances des places cedées.

En *Second* lieu, sur le desir qu'a tesmoigné ledit Sr. Gouverneur de Flandres, que sa Majesté explicast, sans aucun reserve tout ce qu'el le croit pouvoir pretendre desdits dependances, elle declare avec sincerité, que jusqu'a present, elle n'a autre connoissance, qu'il y ait des places ou postes fortifies, qui dependent des lieux, qui luy ont esté cedés par le Traitté, que *Condé*, qui depend de la Chastelenie *d'Aeth*, & le Fort de *Lincq*, de celle de *Berge*, & on luy a dit aussi que les *Escluses* de *Nieupoort*, & quelques parties de la *Contreescharpe* pouvoit dependre de la Chastelenie de *Furne*; du reste ledit Seigneur Gouverneur doit beaucoup mieux sçavoir que ladite Majesté & qu'aucune autre personne, qu'elles, sont veritablement les dependances de touttes les places ou Chastelenies du Pais Bas. Cependant afin qu'on ne puisse soupçonner que sadite Majesté ayt aucun dessein de mettre en avant d'autres pretensions de la mesme nature apres qu'on luy auroit fait raison sur celles cy, elle declare encore qu'elle a bien a la verité ordonné a ses intendans qui sont sur les lieux de s'enquerir & recercher touts pareils droits qui luy peuvent appartenir, mais que si entre cy & *trois* mois a comter d'aujourd'huy elle ne s'explicque d'avoir trouvé d'autres postes fortifiés, dependans des places cedés, que les trois qu'elle vient de nommer, elle se lie volontairement

rement

retenent les siennes ; & en donne sa parole royale, aux dits Ministres de ne vouloir plus *pretendre ny demander* apres lesdits trois mois expirés aucun autre poste fortifié qu'elle eust decouvert de nouveau estre des dependances des places qui luy ont esté cedées.

En *troisième* lieu touchant que ledit Seigneur Gouverneur de Flandres a desiré de sçavoir sur quels fondements sa Majesté appuye sa pretension, elle dit qu'il eust pû facilement se respondre luy mesme a son interrogat, puisque pour voir ses fondements, il n'y a qu'à lire le Traitté, qui parle en termes si clairs, si nets, si hors de tout ambiguité, & incontestables sur le subject des dependances, qu'il n'y a personne au Monde, non prevenüe de passion audit interest, qui puisse nier qu'elles n'appartiennent toutes aussi legitimement au Roy que les places mesmes d'ou elles dependent. *La seule question* qui peut donc estre agitée la dessus, est de sçavoir *si tel ou tel poste est veritablement dependant ou non d'un lieu cedé*, car pour l'exception de dire *que les postes Fortifiés quoy que dependans ne doivent pas suivre leur principal*, rien ne peut estre plus *frivole*. Et ce n'est que ledit Seigneur Gouverneur de Flandres fasse voir dans le Traitté que les Ministres d'Espaignent ayant pris soing de faire mettre cette clause (*a l'exception des postes fortifiés*) comme au contraire quand il est parlé desdits dependances ou on lit ces mots : *de quelque nom qu'elles puissent estre appellés*) & par consequent quand on les nommeroit des *postes fortifiés*.

En *quatrieme* lieu sa Majesté declare que pour juger en ce rencontre la seule *question*, qui peut tomber en quelque contention qui est celle en fait & non pas du droit que est incontestable. C'est à dire pour sçavoir si tel ou tels postes sont dependans ou non d'un lieu cedé, ladite Majesté est preste de consentir qu'il se fasse sur les lieux une entreveüe *de Commissaires deputé de part & d'autre* a cette fin par leurs Majesté, & qu'ils examinent & discutent ce fait tant sur les rapports qu'ils pourront & devront tirer des subjects des deux costés, que sur les pieces & escrits qui peuvent regarder cet affaire, sa Majesté ne doutant pas qu'il ne soit facile de la terminer a l'amiable, si de la part de *la Spaigne* on y veut apporter la mesme bonne foy, & candeur que elle fera de la sienne. Fait a *St. Germain en Laye*, le 1. d'Aoust 1668. Signé

de LIONNE.

Hy sond'et aenstonts over aen den Heer Marquis de Castelrodrigo, om daer op de replijcke van sijn Excellentie te hebben ; ende dewijl door het voorsz antwoordt / sijns oordeels / den wegh geopent was / om dese geheele saecke by provisie te doen komen aen Commissarisen wederzijds aen te stellen / ende dat daer mede cesseerden de apprehensien van gepraecipiteerde feytelickheden / die tot 't hooft de Vreede soude mogen trouberen / ende hoope wierdt gegeven dat de differenten tusschen parthyen onder malcanderen in der minne afgehandelt souden konnen worden ; soo hielde hy niet meer dat sijn aenwesen aldaer langer nodigh is / schreef diensvolgende sijn saecken daer henen te sullen beschicken / dat hy tegens 't eynde van de loopende Maendt in staet mocht zijn om te konnen vertrecken.

Voeghde daer by / dat haer in het voorsz antwoordt ontwijffelijck aenmercken souden / dat daer inne niet alleen verbleeven wierdt by de sustenue van dat d'exceptie / die de Spaense fondeerden op de vastigheydt ende de Fortificatien van de gepretendeerde plaetsen t'eenemael inadmissabel was / maer dat daer by alleen tot discussie van Commissarisen / ende by ontstentenisse van een minnelijcke over een komste tusschen deselve aen geen Arbiters gestelt wierden de disputen die over het dependeren ofte niet dependeren van de voornoemde plaetsen soude mogen overblijven / niet teghenstaende men sich daer ontrent mildelijcken met d'Heer Grave van St. Albans by monde hadt verklaert / gelijck voren geseydt is. Hy heeft op 't een ende ander sijne consideratien aen den Heer de Lionne gemoveert / maer op het eerste poinct vondt hy sijn Ed. onverzettelijck / ende op 't ander seyde men / dat het tijdt soude zijn op Arbiters te dencken / indien men sagh datter differenten voorvielen / die door Commissarisen niet vereffent konden worden.

d'Heer Ambassadeur Colbert is eyndelijck op den sesten naer Londen vertrocken / ende wierdt seer sterck geseydt eenighe notabile instructie met sich te dragen ontrent het aengaen van een Tractaet van Commercie met Engelandt.

Nu oordeelde men datter in dienst waren van den Koningh boven het Lijf-Regiment Switsers in de twintigh vrye Compagnien van die Natie / welcke tot minder soldye waren aengenoomen als de capitulatie tusschen die Kroon en de Cantons was mede brengende; dit was met oogh-luyckinge / ende niet te min niet sonder klachten aen de zijde van de voorsz Cantons tot noch toe ghetollereert / maer dewijl men onlanghs het selve solde op noch lager voet heeft willen brengen / ende van ses Rijcxdaelders hooft voor hooft (de Officieren daer inne gerekent) op vijf Rijcxdaelders heeft willen reduceeren / in plaetse dat by de oude ende voor eenige jaren vernieuwde capitulatien voor yeder Man seven Rijcxdaelders ter Maendt versprocken was: soo zijn dese dagen Brieven van de Regeeringe van Switserlandt aen de Capiteynen van de voorsz vrye Compagnien aengekomen / by dewelcke haer aen-bevoolen ende strictelijck geinjungeert wierdt / op poene van rebellie / haer met hare Compagnien uyt des Koninghs dienst te begeven; ende soude te gelijck schrijven aen den Koningh van welgemelten Regeeringe aengekomen zijn / by dewelcke gheklaeght soude worden over verscheyde notoire manquementen / in 't nakomen van 't geen met de Cantons by de jonghste Tractaten versprocken was / met versoeck van dat alle het selve soude moghen worden geremedieert / ende dat haer de weet gedaen moght worden / of sijn Majesteyts intentie was daer by te verblijven of niet; sy wierden geseydt antwoort daer op te verwachten / om in een generale by een komste / welcke in October aengestelt soude worden / ende op de welcke oock de Grisons ende andere Geallieerden stonden beschreven te worden / nader resolutien te nemen; ende wierdt sterck geseydt / dat de gemoederen in Switserlandt meer ende meer van Vranckrijck abalieneerden / ende seer scheenen te inclineeren / om met Spaignen in eenigh engagement te treden over de securiteyt van 't Hertoghdom van Bourgoigne, ende van den Staet van Milanen.

't Werck van een Compagnie binnen dit Rijck / om uyt het selve een notabilen

len handel in alle quartieren van 't Noorden aen te stellen/wierdt geseydt met meer ende meer ybet gedreven te worden.

De Volontarisen / welcke van daer na Candia gingen met eenighe gecasseerde Officieren/ wierden geseydt over de vijf duysent Man te sullen uytmaken; onder deselve waren Heeren van groote conditie / als den Heer Grave van St. Paul, den Hertogh van Roannez, ende andere/ sy souden binnen thien dagen vertrecken / ende tot Marseille Scheep gaen in twee Scheepen van Oorlogh / welcke den Koningh gaf tot haer transport; ende souden by haer hebben vier andere Scheepen / welcke by den Ambassadeur van Venetien waren ingehuert / ende eenigh Volck in Vranckrijck voor de Republicque geworven / souden overbrengen.

Op Sondagh 's morgens tusschen acht ende negen uren / is tot St. Germain en Laye geluckelijck verlost hare Majesteyt de Koninginne van een schoon ende wel-ghemaeckt gesondt Prince / die men noemt le Duc d'Aujou, ende op Dinghsdagh daer aen volgende heeft men het te Deum Laudamus gesonghen in de Principaele Hooft-Kerck van Parijs, alwaer in absentie van den Koning/ den Hertogh van Orleans, Broeder van sijn Majesteyt / heeft gepresideert / ende den selven dagh (gelijck als op Sondagh) is het Canon over al ghelost / ende de Vreughde-vyeren aengesteecken / hare Majesteyten / ende de nieuwe Geboorte / na tijdts gelegentheydt / waren in alles wel.

Den thienden hebben tot St. Germain audientie van conjouissance gehadt / de Heer Noncius van de Paus / d'Heeren Ambassadeurs van Venetien ende Savoyen, ende anderen / gelijck den dagh daer aen / ten selven eynde is gegeven aen d'Heeren Ambassadeurs van haer Ho. Mog. ende andere Ministers van vreemde Coningen ende Princen aen dit Hof resideerende.

In dese Maendt is aengekomen tot Port Louis in Brittaigne een Fransch Scheepje uyt Madagascar, 't welck aen de Caep de Bona Esperance aengeweest was / daer van men als doen noch geene seeckere tijdingen en divulgeerde/hoe het met de Franse Compagnies saecken aldaer stondt.

d'Heer Hertogh de Beaufort is op den achtsten aen 't Hof tot Parijs ghearriveert.

Ondertusschen vermeerderden noch dagelijcks d'incidenten die de gemoederen aen 't Franse Hof verbitterden / ende wierdt daer scherpelijck geklaeght / dat de Spaense het overbrengen van de Koopmanschappen uyt dat Rijck op Luyck, op den bodem van d'Abdye van St. Huybert, feytelijck verhinderden/ niet teghenstaende deselve Abdye (soo de Franse sustineerden) neutrael ende aen de dispositie van Spaignen niet onderworpen was; de Heer de Lionne op dit subject met d'Heer van Beuninghen spreeckende / seyde / dat het tot een rechtvaerdige oorsaecke van een nieuwen Oorlogh soude konnen werden opgenomen / indien daer inne by de Spaensche niet wierdt voorsien / hy schreef dit met de Post van den seventhienden oock na Brussel, niet sonder t'elckens te vernieuwen sijne vorige instantien ontrent het aenstellen van Ministers aen wederzijdts Hoven / door welckers tusschenkomste dusdanighe differenten voorgekomen / ofte tijdelijck beslist souden konnen werden; in hoope dat van de Franse zijde het defect dat daer inne was / eenighsints ghesuppleert soude

 zijn/

zijn / dewijle d'Heer Villas, Edelman van de Kamer van den Koningh / welcke aen de Koninginne van Spaignen was gesonden / om de geboorte van den jongen Hertogh van Anjou aen haer Majesteyt bekent te maecken / wierdt geseydt ordre te hebben om aen 't Spaense Hof eenigen tijdt te verblijven / tot dat den Koningh op het affsenden van een Ambassadeur derwaerts soude gedisponeert.

Op dees tijdt versoghte de Heer Marquis van Castelrodrigo een paspoort aen den Koningh van Vranckrijck voor sijn Persoon / Suitte ende Bagagie / om over den Bodem van dit Rijck nae Spaignen te gaen / ende Heer van Beuningen heeft tot begeerte van sijn Excellentie met serieuse devoiren dit sijn versoeck gesecondeert ; maer de gemoederen bleven daer soo seer geexacerbeert tegens dien Heer / dat die beleefthteydt / die in andere tijden sonder difficulteyten is toegestaen / aen hem by die gelegentheydt is geweygert / op een gesoghte excuse van dat sijn E. in tijdt van Vreede geen paspoort noodigh hadt.

't Werck van een Noordtsche Compagnie / waer van meermalen gherept is / wierdt nu oock by provisie geresiringeert te zijn tot een Compagnie / welcke met exclusie van alle andere Ingesetenen van Vranckrijck op Moscovien soude varen ende handelen ; men heeft in 't begin eenige voornaeme Kooplupden aengeseght om die op te rechten / ende alsoo deselve daer toe niet genegen waren / heeft men eenighe persoonen / die oneffen saecken met den Koningh hadden / by 't afhandelen van deselve geobligeert om desen handel te ondernemen / ende souden dese besigh zijn om Scheepen in te kopen ofte aen te bouwen / om se tegens het volgende jaer na Moscovien te senden.

Daer wierden nu oock op nieuws drie Scheepen toegemaeckt om den handel op Indien voort te setten / maer de resolutie van een groot establissement op het Eylandt van Madagascar scheen te vervallen / ende wierdt by veele geseydt dat d'inclinatie soude gaen om dat Eylandt te verlaten : 't gemeene seggen was / dat by na twee derde-parten van de geene die voor twee jaren uyt Vranckrijck na Indien afgevaren waren / op de reyse waren ghebleven : De Heer Mondevergas, aen wien de opper-directie in dese toght nae Indien was aenbevoolen / heeft vermits de indispositie syne dimissie versoght / ende daer nevens dat men hem niet ten quade wilde duyden / indien hy alvoren deselve te bekomen / eenighe gelegentheydt moght waer nemen / om t'huys te komen.

't Getal van de Fransche Heeren / die met een loffelijcke yver de toght naer Candia vrywilligh sich opnemen om die Stadt tegens de Turcken te helpen defenderen / vermeerderde dagelijcks / ende soude excessif groot zijn geworden / ten ware den Koningh hadde verklaert niet goedt te konnen vinden / dat de geene die in actueel employ was / haer derwaerts souden begeven ; sy schickten haer vaerdigh tot de reyse / ende maeckten staet binnen een dagh of vijf te vertrecken ; Men berighte oock dat den Koningh sijn Ambassadeur van het Turckse Hof rappelleerde / eensdeels om hem voor insulten over de secoursen na Candia te bevrijden / andersdeels uyt ressentiment / over ongelijck de Franse Koopluyden zedert eenigen tijdt in de Turckse Havenen aengedaen / met haer te doen vergoeden de schaede die die van d'ordre van Malcha de Turcken

ken hadden toegebraght / door 't nemen van eenen en ander van haer Schepen.

Den Ambassadeur van Moscovien, welcke uyt Spaignen derwaerts quam / tot Bordeaux aengelandt zijnde / heeft van daer doen weten / dat hy ordre verwachten soude tot sijn defroyement / alvorens sijne reyse voort te setten / ende is daer op ordre gestelt om hem te defroyeren / sulcks dat hy in 't kort te Parijs verwacht wierdt.

Niet alleen 't meeste gedeelte van de Vloote / maer mede d'Hertogh van Beaufort was t'huys gekomen / maer oock de twaelf Galeyen van Marseille onder Monsieur de Martel, wierden gedesarmeert / uytgenomen vier van deselve die op den tweeden Augusti van Marseille wederom na Livorno zijn gegaen / om eenige Slaven te koopen en te handelen / die daer uyt d'Archipelago aengekomen waren; maer de Schepen onder den ghemelten M. Marthel bleven noch Zee / sonder dat men seeckerlijck wist waer ontrent / ende tot noch toe en hoorde men niet / dat de voorsz Schepen / gelijck de Galeyen yets bysonders souden hebben geattenteert ofte verricht. Soo datmen daer mede in verlegentheyt wierdt gestelt over het gerucht / dat door desen krachtigh uytgestroyt wierde / gelijck of eenige desseyn hadden om op te passen in de Straet van Messina op de Vlooten van Koopvaerdy-Schepen / die uyt de Levante van Smirna ende andere plaetsen aldaer des Groot-Heeren gebiedt aldaer souden te passeeren.

Van Algiers verstondt men dat acht à tien kloecke Schepen uytgelopen waren / om te nemen Scheepen ende Goederen van alle Natien / die met haer geen vrede en hadden; twee van deselve hebben haren cours geset nae de Levante, ende d'andere nae het naeuw van de Straet / ende oock daer buyten. Daer was oock groote apparentie dat een Algiers Rovers Schip / 't welck hem in de mondt van 't Canael al sou hebben vertoont / soo dat daer door vele Nederlandtsche Koopvaerdy-Schepen geladen met goede partyen allerhande Koopmanschappen uyt de Fransche Havenen niet en dorsten t'zeyl gaen om het Canael te passeeren sonder een goede convoy.

Op den vier en twintighsten had d'Heer van Beuningen het verwachte antwoordt op des Koninghs resolutie / raeckende de pretensien op Condé en Linck van Brussel niet ontfanghen; hy schreef dat hy gaerne voor sijn vertreck eenigh positijf antwoordt verspreck over het deputeeren van Commissarissen / over dat werck soude bemiddelen / maer indien sulcks in korte dagen niet kon geschieden / dat hy soude de sorge daer ontrent aen de Heer Boreel aenbevolen laten / ende sijn afscheyt nemen van den Koningh / voor dat sijn Majesteyt van Saint Germain vertrock / dat tegens het midden van de aenstaende Maent wierde geseyt te sullen zijn / sonder datmen noch seecker wist of het na Chambor, of ergens na eenigh ander Koninklijck Landthuys soude wesen.

Daer waren Brieven uyt Madrid, welcke melden / dat Don Juan uyt de Corunna onverwaght ende sonder permissie van de Koninginne binnen de voorseyde Stadt was aengekomen / ende dat op ordre van sijne Majesteyt / na sijn Commanderie was vertrocken / sullende Commissie gegeven worden aen den Heere Connestable van Castilien om in sijn plaetse het Gouvernement van de Spaensche Nederlanden te gaen bekleden.

Met een Courier uyt Portugal aen't Fransche Hof aengekomen / verstont-men dat een groot Verraet tegens den Prins Don Pedro soude zijn ontdeckt / ende over 't welck verscheyde Heeren van qualiteyt souden zijn gheapprehen-deert. Dat Rijck wiert geseyt sigh in seer slechte toestant te bevinden / ende van Finantie / Militie / ende Ammonitie van Oorlogh by na geheel ontbloot te sijn / sulcks dat de geruchten van dat de Spaense haer op de Frontieren ver-samelden / ende voornemens souden zijn / onder den naem van den Koningh Alfonso den Oorlogh te hervatten / tot Lissebon groote perplexiteyt veroor-saeckte; deselve Courier wiert van Parys te rugh ghesonden met goede beloof-ten / van dat den Koningh de interessen van wel-gemelden Heer Prince soude mainteneren / ende de Vrede aen 't Rijck van Portugael tegens Spaignen guar-randeren.

De aenschryvinge vande Switsersche Cantons aende Capiteynen vande vyve Compagnien Voet-Volckeren van die Natie in dat Rijck / waer by deselve met haer Compagnien wierden gerevoceert / zijn door de gene / aen de welcke sy geaddresseert waren / aen den Koninck overhandight / ende door sijn Maje-steyts ordre onbestelt te rugh gesonden.

Daer is in dese tijdt eenige contestatie tusschen de Fransche ende Spaensche voorgevallen ontrent Douay, dewijl den Gouverneur van die plaetse onder-nomen had een Kanael te doen graven / waer door ick weet niet wat Reviertje souden werden verleght / ende dat die van Cambray haer daer tegens hadden geopposeert / ende soo sterck haer op de plaetse daer 't voorseyde werck begon-nen was vertoont / dat de Franse gehouden zijn geweest haer te retireeren / dat ('t geen vremt is) nochtans sonder bloedt vergieten is geschiet.

d'Heer Bisschop van Besieres zijn uyt het Hof van Polen, ende den Heere Millet uyt dat van Brandenburgh op dees tijdt weer aen't Fransche Hof te rug gekomen.

De Fransche Heeren / die met verscheyde ghereformeerde Officieren ende andere vrywillige Militaire persoonen wel tot het getal van seven of acht hon-dert na Candia over gingen / nevens ontrent vijfthien hondert Mannen / welc-ke op de subsidien vanden Hertog van Lottaringen aende Republicque van Ve-netien in Vranckrijck geworven waren / ende gecommandeert souden werden door den Chevallier de Harcourt sijn voor een gedeelte vertrocken / ende d'an-dere stonden op den twee en twintigsten of dry en twintighsten te volgen.

Ondertusschen ontfingh de Nuntius vande Paus Courier op Courier / om de Secoursen tot Conservatie vande voorseyde Stadt Candia ten uyttersten te urgeren / om datse wierden geoordeelt seer noodigh te zijn.

De Heer Marquis de Louvoy oock op dees tijdt na de Spaensche Frontie-ren vertrocken / voornamentlijck / soo men seyde / om de aengevangen Forti-ficatien van verscheyde Steden ende plaetsen aldaer te doen avanceren. Tot Duynkercken souden de Bastions met een steene Muyr werden bekleet.

Met Brieven tot Berne in Switserlandt ghescheven den veerthienden deses Maendts / wierdt verwittight dat het Accommodement tusschen den Heere Hertogh van Savoyen, ende de Republicque van Geneve gemaeckt ende geslo-

ten

ten soude zijn / dat de Troupen van die Princen alreede vertrocken waren van ontrent Geneve de wegh op na Piemont.

Den Paus hadde afgesonden aen sijn Nuntius in Switserlandt ordre / van niet te beletten dat het Païx de Vaux, ende Geneve wierden mede in begrepen inde Ligue vande Protectie van alle de Cantons/ selfs vande Roomsch-gesinde want ten sy sulcx geschiede/ soo weygerde de Cantons Protestants in die Ligue mede te verbatten de quatre Villes Forestieres, het gene soude wesen van al te grooten interest ende consequentie voor het Huys van Oostenrijck, ende dit was de rechte oorsaeck (soomen seyde) waerom den Hertogh van Savoyen sijne dessteins tegens Geneve heeft laten varen.

Alsoo op 't eynde van dese Maend het antwoordt van d'Heer Marquis van Castelrodrigo meergemelt / tot Parijs noch niet aengekomen was / namen de Fransche daer uyt oorsaecke van klaghten / ende begonden aen de Spaensche t'imputeren / dat sy overtuyght souden zijn vande rechtmatigheyt vande voorseyde pretensien / ende daeromme de saecke in langueur trachten te brengen / om welcke occasie wegh te nemen / d'Heer van Beuningen niet na en liet door schrijven na Brussel als anders / sijn beste te doen / dat het voorseyde antwoordt mochte worden verhaest; sondt oock aenden Marquis de Castelrodrigo een geschrift van klachten die de Fransen deden over een dessein/ 't welck de Spaense wierden geseyt te hebben / van te troubleren de vrye passagie / ende het transport van Koopmanschappen per as van Sedan op Luyck, over de Gront vande Abdije van S. Hubert; ende alsoo hy des aengaende oock mentie gemaeckt had in sijn Depesches vande selven dagh aen de Heer Sasburgh, heeft sijn E. hem daer op geantwoordt d'occasie genomen te hebben om over dit subject met den Heer Marquis de Castelrodrigo, als mede met den Minister van Luyck aen't Hof aldaer te spreecken / ende uyt beyde verstaen te hebben / wel waer te zijn / dat tusschen sijne Majesteyt van Spaignen als Hertogh van Luxenburgh, ende den Heere Prince van Luyck, als Hertogh van Bouillon, over de Souvereiniteyt ende Jurisdictie van St. Hubert, al over soo vele Jaren Disputen waren gemoveert geweest / maer dat het adjusteren vande verschillen was achtergebleven / door dien alle de Documenten ende verificatien tot eene finale decisie doenmaels niet souden geproduceert geweest zijn/ ende dat oversulcks tusschen beyde de Hooge partyen met gemeen Concert goet mochten gevonden hebben eenige Tollen of Licenten te doen heffen op soodanige Goederen ende Koopmanschappen/ de welcke over de voorsz Landen soude passeren; datmen tot Brussel verstondt seer goet recht ende fondament daer toe te hebben/ sonder dat daer mede aen de Ingesetenen van Vranckrijck eenigh het minste onghelijck wierde toegebraght / vermits het yeder Souverain geoorloft is soodanige Lasten in sijne Landen op te stellen / als hem dunckt dienstigh te zijn; ten ware sulcks by onderlinge Tractaten of Contracten anders gereguleert was / maer de Fransche seyden/ dat de dispositie over de voorseyde Passagien door die meer geseyde Abdye / toequam privatè den Abt van St. Hubert, ende dat het geen in dispuyt moght zijn tusschen Spaignen ende den Bisschop van Luyck, alleen raeckte eenigh recht van Protectie / oock dat Vranckrijck met wel-gemelden Bisschop van Luyck over dit geheele werck eens was / ende niet soude lijden

dat

dat hy daer inne door de Spaense geturbeert soude worden.

De geruchten bleven aen't Fransche Hof sterck loopen / van dat den Heere Ambassadeur Colbert groote voorslagen in Engelandt had te doen om te breecken oft te enerveren de Verbintenisse tusschen dat Rijck / Sweden / ende haer Ho. Mog. onlangs aengegaen; maer de Heer de Lionne heeft verseeckert dat d'instructie van gedagte Heer Colbert niet anders tendeerde / als om de vriendschap met Engelandt te onderhouden / sonder aen d'Alliantie ende vriendschap van Vranckrijck met haer Ho. Mog. yets te kort te doen.

Voornamendlijck is men in dese tijdt seer besigh geweest ende heeft men vele gesprocken over het vertrecken van vele Princen / ende Heeren van groote aensienelijckheydt ende qualiteyt / die den wegh genomen hebben over Lions, om voorts na Venetien te bevorderen haer dessEynen ende genegentheydt tot secours vande belegerde Stadt Candia. Monsr. le Ducq de Rohanez gingh oock derwaerts / ende heeft / met toestaen vanden Coninck / diens sijnen nieuwen Titel voor eenigen tijdt verlaten ende besijden geleght / ende wederom aengenomen den ouden Titul van Comte de la Feuillade, onder welcken hy best inde werelt bekent / ende met reputatie wel befaemt was.

Men wiert noch al gheduyrigh uyt alle Quartieren der Christenheyt op de Middelantsche Zee uytkomende verwittight / hoe dat de Corsaires van Algiers, insonderheyt van Tunis, ende Tripoli di Barbarie, sterck in Zee waren / ende dat dagelijcks groote schade deden aen de gemeene Navigatie ende Commercie soo binnen als buyten de Straet.

Daer werden tot Toulon vaerdigh gemaeckt drie Koninghs Schepen / soo als men voorgaf / om na Constantinopelen te zeylen / ende van daer af te haelen Mr. de la Haye, ordinaris Ambassadeur van Vranckrijck aldaer / ende men en hoorde noch niet / of / en door wien die plaets aen de Porta soude werden vervult.

Den derden September is d'Heer van Beuningen eyndelijck toegekomen een Missive van de Heer Marquis van Castelrodrigo, by de welcke sijn Exc. sigh genegen ende gereet verklaerde om Commissarissen te deputeren over de saecke van Condé, ende Lincq, ende versocht te mogen weten de meeninge van het Fransche Hof / raeckende de omstandigheden van plaetse ende tijdt / die ontrent het aenstellen van dese Commissie souden in achtinge te nemen sijn; hy heeft het selven aen den Heer de Lionne gecommuniceert / ende in discoursen / die met den anderen over dit subject hebben gehadt / voor sijn advys ghe-insinueert / dat ontrent de forme vande byeenkomste van Commissarissen best soude worden geobserveert / 't geen in gelijcke ghelegentheyt naer 't aengaen vande voor-jongste Vredes Tractaten was gebruyckt geweest. Sijn Exc. heeft aengenomen rapport te doen aen den Coninck; sijn Majesteyt resolveerde d'Heer van Beuningen te laten weten nevens desen sijnen Brief / die gedateert was vanden sevensten / soud hy over de volgende bylage.

LE Roy ayant estimé a propos pour la plus grande liberté & facilité du Commerce, d'establir vn nouveau Chemin de la Ville de *Sedan* à *Liege*; sa *Majesté* l'auroit fait marquer de Concert avec Monsieur l'Electeur de *Cologne*,

&

& Monsieur l'Abbé de *St. Hubert*, qui sont seuls interessés dans ceste affaire, attendu que ce nouveau Chemin se trouve tout sur les Terres de *Sedan*, de *Boullon*, de *St. Hubert*, & de *Liege*.

Ce Chemin a esté frequenté pendant trois Ans sans aucuns troubles des Espaignols, & les habitants de *Sedan*, ainsy que ceux de *Liege* s'en sont servis pour faire leur Negoce jusques au commencement de la dernier guerre.

Immediatment apres la conclusion de la Paix lesdits Marchands & Negotiants ayant commencé de reprendre le mesme chemin, il y en a quelques vns qui ont passé librement; mais comme l'on a eu depuis peu advis, que Mr. le Marquis de *Castelrodrigo* avoit donné des ordres pour faire enlever & brusler les marchandises qui passeroient sur ce nouveau Chemin, & sur ceux de *St. Hubert*, ou de *Liege*, qui vaudroyent les conduire.

Qu'on a mesme desia veu paroistre quelques partyes des Troupes Espaignols sur ledit Chemin, lesquelles se sont vantées d'estre chargées de l'execution desdits ordres.

Sa *Majesté* a vn notable interest d'estre esclaircie au plustost dudit Marquis de *Castelrodrigo* sur ce sujet; car bien qu'elle ne presume pas, qu'il soit capable d'entreprendre vne chose si contraire a la Paix qui vient d'estre conclue entre les couronnes; neantmoins par ce que le bruit qui s'en est respandu, est extremement prejudiciable a la liberté du Commerce. *Monsr. de Beuningen* est prié de luy vouloir luy en escrire, & de le faire expliquer clairement sur touttes les pretensions qu'il peut avoir la dessus, luy declarant en mesme temps que sa *Majesté*, ayant estably ce nouveau Chemin avec grande cognoissance & sur vn Païs auquel les Espaignols n'ont aucune jurisdiction. Elle ne souffrira pas que les Sujets, ny ceux de ses Alliéez y reçoivent aucun dommage, soit sous pretense d'exaction des Droicts de Dovane ou d'autres, qui ne sont aucunement deus aux Officiers de sa *Majesté* Catholicque, puis que lesdits marchands ne touchent pas aux terres d'Espaigne, soit pour quelque pretense, ou occasion que ce puis estre.

Den Moscovischen Ambassadeur heeft den vierden deser sijn eerste publicque Audientie gehadt by den Coninck / ende soude binnen ses à seven dagen die van afscheyt nemen; zijn aenbrengen is alleen complimentair geweest / maer vande Franse zijde soude met sijn Ed. een Conferentie gehouden worden om hem te communiceeren het ooghmerck van de Koninck / in't aenstellen van een Compagnie Handelaers op Moscovien, ende om de wegh te banen om der selver handel door den Groot-Vorst te doen faviriseren.

Nu was de reyse vanden Bisschop van Beziers na Spaignen weder af / ende soude binnen weynigh dagen na de Frontieren van Polen te rugh trecken / om ontrent de Electie van een Koningh van dat Rijck / het desseyn van 't Franse Hof te helpen bevoorderen. Daer wierdt geseyt dat de Vorst van Nieuborgh in groote apparentie was om voor andere geeligeert te worden / insonderheydt dewijle den Duytschen Keyser geseyt wierdt / belofte ghedaen te hebben van sijn Verkiesinge te sullen appuyeren/met het Credijt dat sijn Keyserlijcke Majesteyt in Polen had. Men sprack oock vanden Prins de Condé.

Den Paus toonde sigh aen't Franse Hof ende elders seer yverigh in't sollici-

citeeren van onderstant van Geldt ende Volck tot bystant vande Republicque van Venetien, tegens den Turck in Candien; de jongste tydingen die van daer ende uyt Venetien overgekomen waren/ confirmeerden dat de Turcken in verscheyde Assauts op eenige vande Wercken vande Stadt Candia sonder succes ontrent de vijfthien hondert vande hare verloren hadden/ ende datter groote moedeloosheyt ende oneenigheyt in't Leger onder den Vizier begon t'ontstaen; de belegerden wierden ondertusschen van alle kanten versterckt/ ende waren op den Naem vande Paus de dry duysent mannen Keyserlsche Volckeren in de Stadt van Venetien aengekomen/ die na Candia stonden overgheschcheept te worden/ soo datmen meer ende meer vaste hope tot Venetien begonde te vatten/ dat het Turcksche gewelt op de voorseyde Stadt Candia te vergeefs soude zijn.

Den Heer Marquis de Louvoy, de Fortificatie-wercken die in verscheyde geconquesteerde Steden van den Koninck inde Spaensche Nederlanden onderhanden waren/ besightight hebbende/ ende de ordres hebbende gegeven/die vereyscht zijn geweest/ om die te doen voltrecken/ is int begin van dese maent te rugh gekeert.

Den vierden is alhier ter Vergaderinge gelesen een Missive van den Heere Ambassadeur Boreel, geschreven tot Parys den een en dertighsten Augusti lestleden/ ende geaddresseert aen den Griffier Ruysch, raeckende het Arrest van Verbodt van communicatie ende handel by 't Parlement van Parys met de Stadt van Rouaen, vermits de Contagieuse Sieckte aldaer gegeven; mitsgaders het Arrest van't Conseil d'Estat, tot belastinge vande Hollandsche Porceleynen in Vrankrijck inkomende met twintigh guldens op yder pont gewichts; waer op gedelibereert zijnde/ is de voorsz. Missive/ met/ ende nevens de Bylaghe daer toe specterende/ gestelt in handen vande Heeren Huygens ende andere haer Ho. Mog. Ghedeputeerden tot de saecken vande Zee/ om te visiteeren/ examineeren/ ende daer van rapport te doen.

Ick hebbe hier nu t'insereeren een memorie van d'Heer van Gravelle, Resident van Vranckrijck tot Regensburgh, 't welck hy op den elfden aen de Rijcks-Vergaderingh aldaer heeft overgegeven/ nevens een Brief van den Koningh/ tenderende om sessie en een stem te hebben in de Vergaderinge der Vorsten/ van wegen de Landen/ welcke in de Spaensche Nederlanden aen de Kroon van Vranckrijck waren toeghevallen/ of noch dat het Rijck soude willen afstaen het Opper Landtrecht op deselve Landen.

De seer Doorluchtige, Hoogh-geboorne ende Wijdt-beroemde Heeren, Afgesanten ende Raden van des H. Rijcks Chuur-Vorsten, Vorsten ende Standen, de Hoogh-geeerde Heeren:

SUllen uyt de bygeleyde Brief konnen vernemen, wat den Koningh mijnen Aldergenadighsten Heer, my belaft, om de Standen hier in dese Rijcks-Vergaderinge by een gekomen, te doen weten, dat sijn *Majesteyt* van voornemen was, religieuselijck na te komen sijn Koninghlijck woordt, om de Rechten

ten des Rijcks te conserveren in de Landen, welcke hem van wegen de Alder-Christelijckste Koninginne sijn Gemalinne in de Nederlanden waren toegevallen, ende naderhandt gecedeert door het Tractaet van *Aken* tusschen de Kroonen van *Vranckrijck* ende *Spaignen*, sommige Heeren Cheur-Fursten ende Fursten des Rijcks haer Mediatie onder anderen daer toe gebruyckende, ende haer sorgen ende Officien daer toe nuttelijck bestedende.

Voorders doet sijn H. Majesteyt sijn begeerte weten, om hier door niet alleen suyverlijck t'onderhouden, de eendraght tusschen zyn ende het Roomsche Rijck, door het West-phaelse Tractaet gheconfirmeert, maer om deselve noch vaster te versterken, door desen nieuwen bandt ende verbintenis, dat hy ten respecte van dese Landen, in welcker possessie hy teghenwoordigh is met het Rijck begeert vereenight te werden; ende gelijck sijn H. Majesteyt met goede redenen sich verseeckert houdt, dat dese sijne verklaringe in billickheydt ghefondeert zijnde, ende niet als tot nut van het Rijck tenderende, seer aengenaem sal zijn; soo twijffelt hy oock geensints, of sal in de tegenwoordige Vergaderinge daer op soodanigh werden geresolveert, als men sal oordeelen bequaemst te konnen geschieden, ende ick moet de Heeren oock voor oogen stellen, dat sijn H. Majesteyt grootelijck daer by is geinteresseert, dat hy hier van met den eersten informatie bekomen mochte, om te weten, wat hy met het Rijck hadde te observeren, ten aensien van de plaetsen in de Nederlanden geacquireert; het zy men oordeele, dat hy deselve *gelijck sijn Catholijcke Majesteyt sal possideren*, waer toe (gelijck hier voren is geseght) sijn Majesteyt gedisponeert is, ende sich gesegghelijck aenstellen sal, het zy het profijtelijckste oordeelen sullen, dat de voorseyde Landen hem met het opperste Recht in handen blijven; in cas van welck laetste de Heeren lichtelijck sullen konnen oordeelen, dat het noodigh sal zijn, dat aen sijn Majesteyt in krachtige ende behoorelijcke forme (gelijck in Tractaet van *Munster* is geobserveert) werden gecedeert alle Rechten in 't Generael, welcke den Keyser ende het Rijck op de voornoemde Landen competeren, ofte competeren soude konnen, op dat hy wettelijck de gewoone formaliteyten soude konnen aenwenden, om deselve *'t incorporeren ende vereenighen met sijn Kroon*; het welck sijn Majesteyt niet gelooft dat hem soude konnen geweygert werden, dat op voorige manier ghedane presentatie van het Rijck niet soude werden geaccepteert. Hy sal daer op antwoordt verwachten, welckers bevorderingh hy my heeft belast, als om voorighe oorsaecke noodigh zijnde. Gedaen tot *Regensburgh* den *elfden* September *sesthien hondert acht en sestigh*.

Volght de Copye van de Brief van sijn Alder-Christelijckste Majesteyt aen de Standen des Roomschen Rijcks van dato tot St. Germain den seventhiende Augusti sesthien hondert acht en sestigh op deselve Materie.

Seer Beminde, ende groote Vrienden, Bondtgenoten ende Geallieerden.

Wy hebben u hier voren bekent ghemaeckt, soo door onse Brieven, als verscheyde verklaringen uyt last van ons gedaen by den Heer van *Gravelle*, onsen secreeten Raedt, Ridder van onse ordre van *St. Michael*, ende

ende Gevolmaghtighde, dat onse intentie is geweest, de Staten, welcke ons wegens de Koninginne onse Gemalinne in de Nederlanden zyn toeghevallen, ten respecte van 't Rijck op deselve conditien te besitten, als deselve by sijn Catholijcke Majesteyt zyn gepossideert, door dien wy nu door de hulpe Godts ons in de geruste possessie van die Landen bevinden, met dewelcke wy door bemiddelingh van de Vreede van *Aecken*, waer toe gy-lieden met soo groote vrucht u hulpe hebt besteedt, te vreeden zijn; hebben wy wederom u-lieden willen voor houden, dat wy bereydt zyn, om ons Koninghlijck woordt Godtsdienstelijck na te komen, ende met dese essentiele demonstratie u-lieden betuygen, hoe seer geneghen wy zijn, niet alleen om te conserveren, alles 't gene het Rijck toekomt, maer oock om een naeuwer Alliantie met u-lieden aen te gaen, om deselve te defenderen, tegens alle verbreeckers van deselve Rechten, ofte perturbateurs van de ruste van dien. Wy zijn verseeckert, dat dese nieuwe confirmatie van onse meeninge jegens het voornoemde Rijck u des te aengenamer sal wesen, om dat ghy verseeckert moet wesen, dat ons ooghmerck nergens anders toe streckt, als tot verdere versterckinge van de volmaeckte Unie ende eendracht door deser verbintenis onser gemoederen, door bemiddelingh van het Westphaelsche Tractaet tusschen ons ende ons Rijck, ende het voornoemde gebiedt soo wel gestabilieert.

Vorder ons refererende tot de wijder Informatie van onse intentie, u lieden by den gedachten Heer van *Gravelle* ghecommuniceert, soo bidden wy ondertusschen Godt, dat hy u-lieden *seer beminde ende groote Vrienden, Bondtgenooten ende Geallieerde*, in sijn heylige ende waerdige bescherminge beware. Gegeven tot *St. Germain*, den *seventhiende* Augusti *sesthien hondert acht en sestigh*.

Was Geteeckent,

LUDOVICQ.

En lager,

de LIONNE.

Wederkerende tot het vervolgh der Negotiatie van d'Heer van Beuningen aen 't Fransche Hof/ hy schreef vanden veertienden dat hy de Heer de Lionne noch tot tweemael aengesprocken hadt om te hebben des Koninckx Resolutie/ raeckende het aenstellen van Commissarisen over de pretensien van Condé en Lincke, ende andere saecken/ die omtrent d'executie vande Vrede in debat souden mogen vallen/ en dat sijn E. hem hadt doen hopen datse hem voor het afgaen van die post soude geworden maer dat is al niet geschiet.

Hy heeft oock audientie gehadt by de Koninck/ ende in de selve sijn Majesteyt wederom voorgedragen met hoe groote reden haer Ho. Mog. zedert veele jaren klaghtigh waren over het onghelijck aende Reders van het Schip Walcheren aengedaen door de onghehoorde depredatie van een hare prijsen inde Haven van Sint Malo door de Heer Marquis van Coasquin, Gouverneur

vernieuw van die Stadt / gedurende den eersten Engelschen Oorlogh gedaen/ ende heeft volgens haer Ho. Mog. ordre ernstelijck daer op geurgeert / dat de Heer Maistre des Requestes, die de saecke in handen hadt/ voor sijn Majesteyt rapport soude mogen doen / ende dat vervolgens tot vergoedinge van geleden schade ende wijders / sodane ordre moght werde ngestelt/ als de evidentheyt van haer Ho. Mog. onderdanen/goet reght/ ende de atrociteyt van 't haer aengedaen ongelijck was vereysschende ; Hy heeft oock wederom geurgeert op het admitteren van haer Ho. Mog. Consul tot Nantes, ende op andere particuliere saecken / maer op geen van alle verder bescheyt bekomen / als dat sijn Majesteyt op al het geen hy voorgedragen heeft/soude delibereren/seggende de selve sijn Majesteyt by maniere van recriminatie, dat oock sijn onderdanen in haer Ho. Mog. Staet geen goede Justitie wiert geadministreert / ende dat sulcx dier maten by hem ter herten was getrocken / dat hy ordre hadt gegeven om geen saecken van d'Ingesetenen van haer Ho. Mog. staet te doen expedieren / voor ende al eer sulcx soude sijn geremedieert ; ende daer op tot particulariteyten tredende heeft hooghst-gedaghte sijn Majesteyt voor een notoir inique sententie willen doen passeren een van d' Amiraliteyt tot Amsterdam, by dewelcke seecker Schip van d' Ingesetenen van St. Jan de Lucres/gedurende den jonghsten Engelsche Oorlogh was geconfisqueert / op aenklaghte van den Fiscael / van dat het voorsz Schip tegens haer Ho. Mog. Placaten daer te Lande op de groote Visscherye was uytgerust ; Hy had dese klaghten meermaels uyt de mont vande Heeren Ministers ontvangen / maer oock meermalen soo klaerlijck aengewesen / dat de voorsz Sententie gefondeert was / mits de Luyden van 't voorsz Schip tegens de Placaten van haer Ho. Mog. daer te Lande equipagie hadde gemaeckt tot de Walvis-vanghst, ende tot dien eynden onder anderen oock twee a drie Matrosen haer Ho. Mog. Ingesetenen hadden in dienst genomen / ende in allen geval dat haer Ho. Mog. by provisie niet meerder konden doen als een Revisie t'accorderen / indien de Gecondemneerde haer by devoorsz Sententie beswaert vonden/ dat hy Beuningen had gelooft dat die sake daer mede uyt de weg geschoven soude sijn geweest ; Edoch het contrarie vernemende/heeft hy de voornaemste redenen/ die hy met de Heeren Ministers hadt gebruyckt/ aen sijn Majesteyt voorgedragen/ende vorders aengenomen die saecke of voor sijn Majesteyt self tegens sodanige objecten als men tegens hem soude wilde maecken / of voor Commissarissen by sijn Majesteyt t'ordonneren / nader te justificeren.

De Koningh heeft in dese Maendt gedestineert een fonds van twaelf honderd duysent guldens, om noch een Citadelle tot Duynkercken te maecken / ende om de wallen van die Stadt met een steene muer te bekleeden / ende de Haven te diepen / soo dat de meeninge bleef een seer considerable sterckte / en (was 't doenlijck) een gefrequenteerde Zee-plaetse daer van te maecken.

De Citadelle van Doornick was doen soo verre vertrocken dat ordre is gestelt om 't Canon daer op te brengen ; men seyde dat het een uyttermaten schoon stuck werck was / gelijck oock soude wesen geprojecteert om tot Atrecht opgemaeckt te werden.

In de Nederlanden soude eenige nieuwe moeyte ontstaen zijn over de Stad van

van Fontaine l'Evesque, bewijst de Spaensche noch daer een Compagnie Ruyters hadden doen logeren/ ende dat den Gouverneur van Ruis, sustinerende die plaetse van sijn dependentie te zijn/ met meerder maght deselve Ruyters gedwongen hadde met gemack om daer te delogeren.

De Heer Grave van St. Paul, ende den Hertogh van Rohanes, en andere Fransche Volontairisen / die na Candia overgaen / wierden nu van Marseille geschreven teghen den vijfthienden deser Zee te sullen nemen. Den Grave van Vivonne heeft van sijn Majesteyt versocht ende verkregen de vryheyt om twee Scheepen van Oorlogh op sijn koste ten dienste van de Venetianen te mogen uytrusten / ende was men aldaer mede zedert eenighe daghen besigh tot Toulon.

Den Hertogh van Hanover is op dees tijdt te Parijs incognito geweest/ ende wederom vertrocken / na dat hy gesloten hadt een Houwelijck met de Princesse Benedicte Palatine, de Princesse schreef men / dat eerstdaeghs na de Landen van den meergedaghte Hertogh soude vertrecken/ alwaer het Houwelijck ghesolemniseert soude worden; sijn Vorstelijcke Doorluchtigheydt heeft voor sijn vertreck den Koningh gesien/ ende ten Hof een seer goede reputatie gelaten van sijn Capaciteyt / ende andere goede qualiteyten.

't Gemeene seggen was / doen dat de Brieven van de Heer Ambassadeur Colbert niet veel hope geven / van dat met Engelandt yet sonderlings/ tot voordeel van Vranckrijck, genegotieert soude konnen werden.

Den Cheur-Palts wierdt geschreven Landsthoul, dat hy op den Hertogh van Lotharingen hadt verovert / te hebben gedemanteleert / ende met sijn Troupen in Lotharingen in te trecken / de Franse seyden ten een noch te ten anderen geen voorgaende communicatie van dit werck gehadt te hebben. Ende dewijl den Hertogh van Lotharingen op de sommatie van den Koningh meest alle sijne Troupen hadt gecasseert / ende eenighe belofte gehadt / van dat de Keur-Vorst Palts / geen hostiliteyten in sijn Landen soude plegen/ soo thoonden de Fransen inclinatie om gedachte Hertogh te assisteren / indien de Keur-Vorst sijn aengevangen hostiliteyten soude willen voortvaren.

Over al in Vranckrijck was men op dees tijdt seer continuelijck besigh om alle manufacturen aldaer te doen maecken / op dat men geene vreemde van buyten / noodighen mocht hebben.

De macht van sijne Majesteyt ter Zee wierdt seer sterck aengebouwt / als mede aen 't nieuwe Canael ontrent Narbonne, en de Middelandtsche Zee / met de Reviere Garonne ende den grooten Oceaen / op de West-kusten van Vranckrijck te conjoungeren / ende alle handel ende traffijck aen Vranckrijck te brenghen en te behouden / soo als men daer voorgaf dat wel doenlijck soude wesen / ende in der daedt noch gheschieden/ indien d'andere Geinteresseerde Natien daer tegens na behooren niet en versien.

Met desen seer hoogen wissel / die nu in Vranckrijck gingh / quamen veele goude en silvere specien in Nederlandt gemunt / derwaerts / ende wierden op de Fransche Munte geconverteert in Fransse penningen / met groot voordeel ende profijt.

Dingsdagh den achthienden heeft d'Heer van Beuningen sijn audientie van af-

afscheydt gehadt van de Koningh, Koninginne, den Dauphijn, Monsieur en Madame, ende den twintighsten van de Koninginne Moeder van Engelandt, ende is alomme met woorden van beleeftheydt ende van estime ende affectie jegens haer Ho. Mog. gunstelijck gedimitteert. En na het afleggen van sijn visites / ontrent de Heeren uytheemsche Ministers ende andere / meende sijn reyse op Woensdagh of Donderdagh daer aen te sullen aenvangen.

Ondertusschen heeft hy by de Heer de Lionne wederom levendigh gemaeckt het point van 't deputeeren van Commissarissen over de differenten / raeckende Condé ende Linche, ende sijn Ed. heeft hem daer op wederom belooft voor 't afgaen van de Post des Koninghs resolutie by Missive te sullen doen weeten; de Heer Courtin, voor desen Ambassadeur op de Vrede-handel tot Breda, ende de Heer Barillon, Maistre des Requesters, zijn by sijn Majesteyt genomineert om die commissie waer te nemen.

Brieven uyt Candia van den eersten Augusti / ende van den achtsten van de selve Maendt uyt de Venetiaensche Vloote / melden dat de Turcken zedert eenige dagen met groote applicatie met haer Wercken de Stadt naderden tegens het Bolwerck St. André, dat aen de Zeekant gelegen was / maer dat sy weynigh vorderden / om dat de gronde aldaer meest alle van harde steen is / edoch dat de rencontres die dagheliicks voorvielen / ten wederzijden bloedigh waren / ende dat daerom me de belegerde noodigh hadden met nieuw secours versterckt te worden. Den Graef Bataglia is in 't begin van dese Maendt na Candia t'zeyl gegaen met omtrent duysent voet-Knechten / ende men was tot Venetien besigh met ordre te stellen om de drie duysent Mannen / welcke van de Keyser dagelijcks verwaght wierden / met den eersten oock derwaerts te konnen overscheepen. De Koningh wierdt geseydt een notable som van penningen aen den Hertogh van Robanes vereert te hebben / om te vervallen de kosten van d'expeditie / die hy met andere Volontarissen ende Officieren van dit Rijck / tot onderstandt van Candia ondernomen hadt; nevens de voorseyde Volontarisen wierden sich tot Marseille omtrent duysent voet-Knechten / welcke onder de Heer Chevallier van Harcourt in dienst van de Republicque van Venetien derwaerts gingen / ende uyt de subsidien by den Koningh verstreckt geworden waren.

In plaets dat d'Armee van d'Heer Keur-Vorst Paltz in Lotharingen was ingevallen / gelijck was uytgestroyt / soo roept men nu in tegendeel dat den Grave van Lisbonne met een aensienelijcke macht in de Landen van sijn Cheur-Vorstelijcke Doorluchtigheyt is in gemarcheert / en aldaer groote ravage doet / ende dat den Cheur-Vorst van Meuts genegen was om den Hertogh van Lotharingen by te springen; dit maeckte veel andere gedachten.

De Koningh heeft op dees tijdt tot Gouverneur van den Heer Dauphin verkoren d'Heer Hertogh van Montauzir, ende tot onder Gouverneurs / ghenoemt d'Heer Milet, voor desen Envoyé in Poolen, ende omtrent de Heer Keur-Vorst van Brandenburgh, ende de Heer de la Garde, Gouverneur van Veurne.

d'Advysen uyt Rochelle van den thienden deser / brachten mede / als dat de drie a vier Oorlogh-Schepen / ende de twee Branders / die Monsieur de Rabi-

Rabinieres soude gebieden / aldaer zeyl-reedt gelagen om te gaen na de Eylanden van America, ende na dat men konde vernemen / was meer om eenige quaetwillige in toom te houden / als om yets anders.

Vijf a ses Oorlogh Schepen om te kruyssen / waren oock meest klaer / ende na Bel Isle vertrocken.

De Tollen tot Charante zijn op dees tijdt vermindert van het uytgaen op de Brandewijn vier guldens per seven en twintigh viertels / en seven guldens per Vat Wijn / ende hebben 't wederom op het Zout / dat in het Lande getrocken wierdt / gestelt.

Van Thunis hadt men doen tot Marseille tijdingh / dat daeghs te voren ses van hare Scheepen na de Levante waren uytgeloopen tot dienst van den grooten Heer / een der selve hadde vijf hondert quintal Buscruyt ingenomen / om in het Turckse Leger voor Candia te brengen.

Tot Toulon lagen op den elfden deser vier Koninghs-Scheepen gereedt / om na Constantinopolen te gaen / ende den Franschen Ambassadeur van daer in Vranckrijck te transporteren; men vreesde aldaer tot Marseille voor eenige te onstane onlusten tusschen Vranckrijck ende den Turckschen Keyser / waer over al de Franse Schepen na de Levant gedestineert / waren gewaerschouwt op haer hoede te wesen.

Uyt de gerughten van 't oprechten in Vranckrijck van een Fransche Noordsche Compagnie / ende dat den Koningh aen 't Hof van Sweeden deedt aenhouden / om eenige exemptien ende voorrechten voor deselve / voornamentlijck binnen Gottenborgh ende Landtskroon: nam men alhier oorsaecke om verdacht te zijn; ende is op den vier en twintighsten aen den Heer de Groot, Ambassadeur ordinaris van wegen desen Staet aen 't Sweedtsche Hof gesuppediteert ende toegesonden seecker Concept / diensthalven alhier ter Vergaderinge geexhibeert / met last ende ordre / om sich op het geene voorsz is / exactelijck t'informeren / ende bemerckende dien aengaende aldaer yets getenteert te worden / den Koningh ende die van de Regeeringe aldaer indachtigh te maecken / ende voor oogen te stellen de dispositie van 't bewuste Elbinghse, ende nu jongst alhier in den Hage gerenoveerde Tractaet / expresselijck medebrengende / dat d'Ingesetenen en Onderdanen deser Vereenighde Nederlandsche Provintien / onder het Sweedtsch ghebiedt sullen gauderen van alle immuniteyten ende voorreghten / die aen eenighe / oock met de Kroon Sweden allernaeust geallieerde Natien / souden mogen zijn / ofte namaels noch werden vergunt / ende mitsdien in alle manieren te bevorderen / dat alle de Immuniteyten ende Voorrechten / die aen ofte ten behoeve van de voorsz Noordtsche Compagnie / of anderen / souden moghen werden toegestaen / te gelijck in de beste en bondighste forme / ten behoeve van de Inghesetenen ende Onderdanen der Vereenighde Nederlandtsche Provintien mede geaccordeert / ende effective geexpleert moghten werden; gevende van tijdt tot tijdt aen haer Hoogh Mog. advertentie / wat by hem diensthalven ondervonden ende verricht soude zijn.

In 't laest van dese Maent is den tot Parijs aengewesene Ambassadeur van Moscovien naer Calais vertrocken / met dessein om door de Vereenighde Nederlanden te passeren / hoewel hy geen brieven van addres hadt aen haer Hoogh Mog.

Mog. voor sijn vertreck is hy begiftight met een seer kostelijcke tapisserye / ende met veel rijcke stoffen van Goudt ende Zijde / wel ter waerde soo men seyden van omtrent de veertigh of vijftigh duysent guldens / die in Vranckrijck gefabriceert waren / ende in Moscovien souden dienen tot eschantillons, om de Fransche manufacturen daer te doen begeeren. Sy bestonden in twaelf Vestes / seer rijck met Goudt geborduert / een behanghsel van Tapijten de Siaute Lice uyt de Parijse Manufacture des Gobelius, afbeeldende de ceremonien van sijn Majesteyts Huwelijck / noch verscheyde kostelijcke uytgewerckte uytslagh-wercken.

De Heer de Lionne heeft eyndelijck aen d'Heer van Beuningen geseyt dat de Heer Courtin, Conseiller d'Estat, ende de Heeren Barillon, ende Choissy, Maistres des Requestes, by den Koningh genoemt waren / omme als Commissarisen van sijn Majesteyt over de saecke van Condé ende Linque, met de gene die weegens Spangien gedeputeert souden worden / in conferentie te treeden; ende wierdt tot een plaetse van by-een-komste voorgeslagen de Stadt Rijssel, die altans vry van besmettelijck sieckte / ende nae gelegen was aende voorseyde questieuse Plaetsen; sullende de Heeren Franse Commissarisen derwaerts vertertrecken / soo haest men weeten soude dat de Spaenschen waren genaemt / ende de precise tijdt op dewelcke sy binnen de voornoemde Stadt Rijssel souden sijn. Men achte dat de Spaense geen difficulteyt souden maecken omtrent het by-een-koomen tot Rijssel, ter oorsaecke dat die Stadt Frans was / om dat naer 't aengaen vande Pijreneesche Tractaten d'eerste by-een komste ware geweest tot St. Omer, buyten dat de Fransche Commissarisen by haren Koning / ende de Spaensche by den Gouverneur vande Spaensche Nederlanden souden sijn gecomitteert. d'Heer van Beuningen heeft dit alles met de post doenmaels aenden Heer Marquis van Castel-Rodrigo overgeschreeben / ende versoght dattet geen hier op te rescriberen viel aenden Heer Ambassadeur Boreel soude moogen worden geaddresseert / ende om dat den selven Heer seedert eenige dagen gevaerlijck sieck was aen een retentie van sijn waeter / ende daeromme wel niet in staet mocht sijn om te ageren / dat dies te gelijck d' Heer Grave van St Albans van alles soude mogen worden geinformeert.

Wijders so heeft d'Heer van Beuningen op sijn afscheyt een lange Conferentie gehadt met den Heer Colbert over de particuliere saken / welcke hy in sijn jongste audientie aende Koning had voorgedragen / hy schreef daer van op sijn overkomste dienaengaende rapport te sullen doen aen haer Ho. Mog. seggende alleen by provisie / dat hy op geen van alle deselve / hoe evident redelijck die waren eenige satisfactie had bekoomen / ende dat men voor alle saecken wilde gerepareert hebben het ongelijck datmen vermoede de Luyden van Sint Ian de Luz door 't confisqueren van 't bewust Schip tot de Walvis-vanghst uytgerust door Sententie vande Admiraliteyt tot Amsterdam aengedaen te sijn / sonder aen 't geene sy tot justificatie vande voorsz Sententie ende omtrent den wegh van een Revisie voorgestelt / ende met goede redenen geurgeert hadde eenigh gehoor te geven.

d' Heer Piemontel heeft op dees tydt een paspoort versoght om over Vranckrijck naer de Spaensche Nederlanden te vertrecken / dat toegestaen is / ende

 sijn

sijn daer op geruchten uytgestroyt / als of sijn E. eenige saecken soude hebben te handelen ; maer de Heeren Ministers seyden te vertrouwen dat sulcx niet en was / ende dat hy selve 't Franse Hof niet aendoen soude.

Alsoo d'Heer van Beuningen stondt te vertrecken soo hadt den Koningh doen opmaecken een Pourtraict met Diamanten beset / vande selve waerde als aende extraordinaris Ambassadeurs van Spaignen ende Engelandt voor desen was gepresenteert / met intentie om hem in 't taensien van haer Ho. Mog. Commissie daer mede te begiftigen ; maer een vande Heeren Introducteurs hem daer over gesprocken hebbende / heeft hy met beleefthept ende erkentenisse over de liberaliteyt van sijn Majesteyt sijn E. bekent gemaeckt datter niet verandert was inde resolutie van haer Ho. Mog op de welcke hy voor desen diergelijcke gratificatie gehouden was geweest te excuseren / ende heeft dienvolgende versocht / dat sy verschoont mocht worden vande necessiteyt om diergelijcke excuse wederom te moeten doen. Hy vertrock den negen en twintighsten van Parijs over Mezieres en Mastright na herwaerts. 's Maendaghs te vooren was den Koningh / en 't geheele Hof van St. Germeyn en Laye vertrocken na Chambor.

Op den negen en twintigsten September sestien hondert acht en sestigh stierf tot Parijs d'Heer Willem Boreel, haer Ho. Mog. Ambassadeurs ordinaris by den Koningh van Vranckrijck, hebbende den Staet der Vereenighde Nederlanden in die qualiteyt aldaer ghedient van 't Jaer sestien hondert vyftigh af. Was oock extraordinaris Ambassadeur geweest aende Koningh van Engelandt, sestien hondert vier en veertigh. Aenden Koningh van Dennemercke, sestien houdert een en veertigh. aende Koninginne ende Kroon Sweeden sestien hondert veertigh. Noch aenden Koningh van Dennemercken ende den Aerts Bisschop van Bremen sestien hondert negen en dertigh. Hebbende verders inden Staet en 't publijck ge-employeert geweest over de veertigh jaeren. Dese doot quam seer t'onpasse / ende wierdt daer door de Post in Vranckrijck (die by dese noch onseeckere constitutie van saecken soo noodtwendigh een habijl man requireerde) gants ontbloot ; sijnde den Heer van Beuningen even 's morghens te vooren van daer vertrocken. Men voudt goedt by provisie 's Landts saecken aldaer te doen waernemen door den geweesen Secretaris van d' overleeden Heer Ambassadeur / Constantijn Romps, die met een brief uyt Parys vanden eersten October, waer by hy dese subite doot (de welcke soo hy schreef tot oorsaecke had gehadt eene retentie van 't natuyrlijcke water van meer als twaelf dagen adverteerde / daer toe oock aenbiedinge deede van sijn dienst.

In d'aenvangh van dese maent October, quamen aen 't Fransche Hof brieven uyt Marseille van den vyf en twintighsten der voorleeden Maendt / dat de drie Galeyen voor desen *per Civita vechia* vertrocken ende op den twee en twintigsten September tot Marseille gearriveert / over en mede braghten d'Heer Hertogh de Chaunes / die in qualiteyt van Ambassadeur wegens Vranckrijck aen 't Roomsche Hof geresideert hadt. Uyt Algiers wiert geschreeven vanden acht en twintighsten Augusti dat al de Zee-rovers aldaer van die plaets binnen ghekomen waren / sonder yets merckelijcks opgedaen te hebben ; twintigh a twee en twintigh van die Roovers Scheepen maeckten haer op 't spoedighste weder vaerdigh om in korte dagen daer aen weder in Zee te loopen.

Daer

Daer waren mede Brieven uyt Smirna, van den negen en twintighsten Iulij tot Marseille aengekoomen / dewelcke tydinge mede braghten / dat hare Ho. Mog. Resident aende Porta d'Heer Coljers, by den Grooten Heer, sijn eerste Audientie gehadt hadde; datter verscheyde Aerdbevingen in diversche Quartieren vande Levante voorgevallen waren / namentlijck tot Smijrna, Constantinopelen, Adrianopole, Angora ende Bybasa, onder welcke plaetsen sommige merckelijcke schade geleden hebben.

d'Heere Grave d'Estrées heeft doenmaels aenghenomen het Employ hem aengeboden / om na America te gaen met vier s'Konings Oorlogh-Schepen / die hy dertwaerts commandeerde tot versterckinge der Fransche Colonies in die Gewesten / dewelcke gedreygt wierden (gelijckmen seyde) met eenige nieuwe Insulte der Engelsche / die niet wel met de Franse aldaer konden accorderen / aengaende d'executie van het Tractaet van Breda.

De Kamer van Iustitie wierdt noch voor drie Jaren geprolongeert.

Van Orleans wierdt geschreven dat sijn Majesteyt op den acht en twintighsten September sijn Entrée aldaer ghedaen hadde / ende van daer voorts op Chambor vertrocken was / aldaer volgens de laeste tydinge tot den vyfthienden deser soude verblyven.

d'Heer St. André Montbrun berichte uyt Candia met den laetsten aengekomen Courier / dat de Neef van sijn Heyligheyt, twee duysent man uyt zijne Schepen aen Landt hadde doen setten / met de welcke hy inde voorsz Plaets ingetrocken was / als mede den Generalissime Morosini, met een gelijck getal van gewapende mannen / die hy ontscheept hadt onder de beschermingе vande Venetiaensche Vloot.

Men sprack doenmaels dat eenen / met name le Sr. Girard aenden Grooten Heer versonden soude worden in qualiteyt van Resident / in plaetse van den Heere de la Haye, Franschen Ambassadeur aen de Porta, die te rugge quam.

Met nader Brieven uyt Venetien vanden dertighsten September tot Parys aengekomen / verstontmen / dat de saecken der Venetianen in Candia, sigh doenmaels in slechten staet bevonden: de Pauselijcke Galleyen en die van Maltha hadden de Venetiaensche Scheeps-Vloot verlaten / en waren tot Santen aengekomen / om na huys te keeren / / en 't aenstaende stuyrigh weder ter Zee te myden / en souden alsoo aen de Turcken middel gegeven hebben om soo veel te lichter haer versch Volck en Secours aen Landt te brengen tegens de Stadt Candia, dewelcke seer benauwt wierde / en groot gevaer liep van over te gaen / indien de Generalissime Morosini met een aensienelijcke macht van Krijghs-Volck aldaer niet was ingeraeckt; d'Auxiliaire Fransche Trouppes bestaende uyt seer kloeckmoedigh Volck / waren al voor eenige dagen uyt Provence in Zee geloopen / en wierden op 't schrijven der voorseyde Brieven van Venetien, doenmaels niet verre van 't Eylandt Candia te zijn gegist.

Met de jongste Brieven op den twaelfsten deser uyt Marseille aengekomen wiert bericht / dat de ses hondert Soldaten, die d'Heer Sagredy Ambassadeur van Venetien aen 't Fransche Hof residerende / ende daer te Lande had doen lichten uyt de Fransche en Lotteringsche Subsidie-penningen op den seven en twintighsten der voorledene Maendt / met haer Officiers scheep gegaen waeren

ten / in Schepen van den Ambassadeur daer toe bewacht ende gehuyrt/om het voorsz getal Krijghs-Volck over te voeren na Candia.

Don Antonio Piemontel wierde verwaght tot St. Jàn de Luz op den negenden deser, en soude van daer met de Fransche Koetsen van Blawet nae Vlaenderen gebraght worden / om aldaer als eerste Commissaris van Spaignen, nevens den Heer de Bergeyck, de geresen geschillen ontrent de Limiten in Vlaenderen by te leggen; den voorseyden Spaenschen Minister soude *in passant* / (gelijck voorgegeven wiert) aen't Fransche Hof maer alleen een Compliment afleggen. Den Grave de Santillana wiert dees tijt oock tot Madrid ghenommeert/om als Ambassadeur in Vranckrijck te komen resideren.

De Heere Grave de Chaunes, en Mevrouw sijn Gemalinne waren op den vijfden deser noch binnen Lions.

De Heer de Beziers was nu besigh om vast aen 't Hof sijn afscheydt vande Heeren Ministers en Groote te nemen/ en sijne reyse voorts daer op over Hamborgh na Polen voort te setten.

Den Marquis de Terne, Lieutenant Generael van sijne Majesteyts Galeyen / quam doenmaels ter Post van Toulon tot Parys, refereerde dat de drie Fransche Galeyen voor desen nae Ligorne versonden om aldaer Turckse Slaven in te koopen tot Toulon aengekomen waren / in-hebbende drie hondert vijftigh Janitsaren, die 't Stuck tegens hondert Rijcxdaelders ingekocht hadden / om te dienen op s' Conings Galleyen / de welcke seer ontmant waren / door de leste restitutie der fortificatien van Barbaryen.

Mevrouwe la Princesse Benedicte Palatine, Gemalinne vanden Heer Hertogh Johan Frederick van Hanover, vertrock dees tijdt van Parys na Francfort.

Dien selven dagh (zijnde den achtsten deser) arriveerde aldaer een Extraordinaris Courier van Romen, mede brengende de verwachte Ratificatie van 't geene besloten is / aengaende het accommodement der vier Bisschoppen / gelijck oock mede de nieuwe Pauselijcke Bulle / by de welcke sijn Heyligheydt voor goet keurde de teyckeninge van't Formulier der voorseyde vier Bisschoppen / en geensints improbeerde de distinctie tusschen 't Feyt ende 't Recht; de Paters Jesuiten waren daer mede niet wel te vreden/ ten insighte dat in dat accommodement niet begreepen en wierden.

Uyt het Hof tot Chambor wierdt berigt dat sijne Majesteyt wel licht dese heele Maendt uyt aldaer soude verblijven / te meer alsoo sijn Majesteyt sigh aldaer in goede gesontheyt zijnde/ seer wel met de Jacht en ander Tijt-verdrijf diverteerde; daer was aen dat Hof seer groot en hoogh spel omgegaen / en sijn Majesteyt dertigh duysent goude Louysen, de Koninginne ende Madame de Soissons een andere seer considerable Somme Gelts ghewonnen hebben / van welcke Somme de Heer Marquis d'Angeau het grootste gedeelte soude verloren hebben.

Mevrouwe de Hertoginne van Angain is op den elfden deser, voor de tweede mael van eenen Jongen Hertogh geluckelijck in de kraem gevallen.

d'Heer van Beuningen uyt sijne Fransche Ambassade nu alhier weder aengekomen / deed op den derthiensten ter Vergaderinge van haer Ho. Mog. sijn

rapport

rapport / 't wiert seer gesecreteert; ick verstont daer van de substantie te zijn geweest: dat den Koningh en sijne Ministers tegen desen Staet waren geengageert, soo over de laetste Procedeeren in't stuck vanden Vrede met Spaignen als over een Sententie by d'Admiraliteyt van Amsterdam gedaen in den laetsten Oorlogh met Engelandt, tegen seecker Schip / 't welck door Fransche Onderdanen alhier ter Walvisch-Vangst doenmaels was uytgerust / contrarie de Placcaten van't Landt / waer by die Equipagie aen een yeder was verboden; dat echter de Fransche hier uyt oorsaeck namen om desen Staet van Injustitie te beschuldigen: dat de Fransche practiseerden om onse Manufacturen te ruineren; (hier op wierdt hy versoght nader t'advviseren) dat / nopende het demeslé over de Limyten met Spaignen, Vranckrijck wel had genomineert hare Commissarissen / om met de Spaensche in Conferentie te treden / maer dat haer intentie geensints en was om daer in Arbiters t'admitteren / invoegen dat te verwachten stont / ingeval Vranckrijck daer op (te weten sijn pretensie van Condé en Linqué) geen volkomen satisfactie wierde ghedaen / dat sulcks soude zijn een nieuwen lapis offendiculi voor't toekomende Jaer; dit stelde hy als een genoeghsaem seeckere saecke / want dat Spaignen in een opinie zijnde / dat sy alreede te veel afgestaen hadden en om andere redenen van Staet tot dese overleveringe niet en soude willen verstaen: Ende wat de Triple Alliancie aengingh / dat de Fransche die weynigh achteden. Dit was de substantie van sijn rapport in't korte; maer men verstont hier met goedt fondament / dat de Triple Alliance den besten en souffisansten teughel was / waer mede de wispeltuyrigheyt van't Fransche Paert konde worden getemt.

In dese Maendt quam oock weder hier uyt Vranckrijck den Heere Grave d'Estrades, Fransche Ambassadeur / om sijn afscheydt van haer Ho. Mog. te nemen; hebbende om sijn goede ende lange diensten / op sijn versoeck / van den Koning geobtineert sigh te mogen retireren in sijn Gouvernement van Duynkercke, 't welck vergroot was met de Gouvernementen van Winocxbergen, ende Fuerne; en tot zijnen Ambassadeur aen dit Hof genoemt d'Heer Arnaud de Pompone, sijne Majesteyts gewesen Minister in Sweden. Maendag den vyfthienden wierdt hy door d'Heeren van Gent ende Sterkenburgh, met de gewoonelijcke Ceremonien uyt sijn Logiment ter Audientie opgehaelt / alwaer op een groen Laken Stoel met armen nedergeseten zijnde / haer Ho. Mog. bekent gemaeckt heeft / dat hy ordre en permissie had sigh na sijn Gouvernement van Duynkerken te retireren / na dat hy alhier hadde geresideert den tijt van negen Jaren / binnen de welcke (seyde hy) ick soo veel civiliteyt ende beleeftheyt alhier hebbe ontfangen / dat ick deswegen den geheelen cours mijns levens sal verobligeert blyven; hier op wierdt hy door den President met een gelijck Compliment geantwoordt / ende na de verder curialia door deselve Heeren haer Ho. Mog. Ghedeputeerden in sijn Logement gereconduiseert.

Ondertusschen vertrock in't midden van dese Maendt den Heere Berrier, nevens eenige Rechts-geleerde / na de Geconquesteerde Steden in Vlaenderen, met last van't Franse Hof / om te ondersoecken ende t'examineren de tituls der Reecken-Kamer van Douay, ende in die geconquesteerde plaetsen op te rechten verscheyde Presidiale Kamers / die van't Parlament van Douay dependeren

 souden

souden; doch echter voor soo veel men konde vernemen / soude het voornaemste Motif van die Reyse zijn / om pertinente kennisse te gaen nemen vande Rechten / Revenuen / ende Dependentien der voorsz Conquesten.

Men sprack aen't Fransche Hof oock voor als doen sterck / dat d'Electie vande Kroon Polen, op d'Heer Prince van Condé soude vallen / ende dat de gewese Koning van Polen, wel licht binnen Parys in d'Abdije van S. Germain soude konnen logeren.

d'Heer Heer Hertogh van Lottaringen deed op dees tijt t'allen kanten Volck werven / ende kreegh seer veel toeloops.

Op den negenthienſten zijn tot Parys aengekomen Brieven van Venetien, vanden sesden ende sevensten deser / ende uyt het Eylandt Candia vanden derden der voorleden Maendt / verightende / dat de Turcken in Candia op den acht en twintighsten Augusti eenen grooten Storm ende Aenval / die vele uren duyrde / bygebraght hadden op de zijde ende Posten van St. André en Sabionera, datse inden Aenval soo dapper ende krachtigh te rugge gedreven waren geworden door de Belegerde / dat de eerste in eenige daer op volgende dagen niet verders hadden durven tenteren; de afgedrevene hadden in desen Storm by de vyf en dertigh hondert Mannen verloren / en de uytvallende niet boven de t'sestigh. Daer was mede seeckere tijdinge op het afgaen der voorsz Brieven / dat eenige aensienelijcke Secourssen van gewapent Volck / Ammonitie / ende levens middelen van verscheyde gewesten bygebraght / inde voorseyde belegerde Stadt / aen ende ingekomen waren; in dier voegen dat niet als een goede uytslagh voor de belegerde in dese Campaignie was verhopende. Tot Ligorne, ende Toscane, was mede een Schip gearriveert komende van Smirna, 'twelck opden elfsten ende twaelfsten September voor by het voorseyde Eylandt varende vernomen had / dat doenmaels alles inde belegerde Plaetse noch wel gingh. De Fransche Auxiliaire Troupen vertroudemen dat mede nu daer al aenghekomen souden zijn; de dappere kloeckmoedigheydt ende het goet beleydt van de Heer St. André Montbrun, wierdt inde voorseyde Brieven meermaels ten hooghsten geroemt.

Tot Marseille hadmen volgens de Brieven van daer advijs / dat den Heere Tavernier, die sijn Alder-Christelijckste Majesteyt na Persien, ende in 't ghebiedt vanden grooten Mogol versonden had / om aldaer Handel en Commercie te drijven / aengekomen / ende van sijne reyse weder ghekeert was binnen de Stadt van Ligorne, mede brengende (gelijck de voorseyde Brieven uytgaven) heel veel kostelijcke Gesteenten / onder anderen eenen op-ghepolijsten grooten Diamant / die by de t'achentigh duysent Croonen waerdig gereeckent wiert.

De jongst tot Parys aengekomen Brieven van Straesburgh melden / dat de Keur-Paltzische Troupen in haer Guarnisoenen versonden waren / dat ondertusschen ende by die occasie de Lotteringhsche de meester speelden / ende het Keur-Paltzische Landt aen dese zijde den Rhijn inde gront ruineerden; men vertrouwt echter dat de Heere Paltz-Graef / na dat sijne Trouppes wat souden ververscht hebben / ende met het verwachte Rensort versterckt souden zijn / sigh weder in't Velt soude begeven / en sijne Vyant te gaen soecken.

Daer was doen aen't Franse Hof tijdinghe / als dat de Spaense eenige der Trouppes

Trouppes diese in't Milanois hadden / na de Nederlanden souden doen marcheeren; maer dat dat Volck onderwegen seer verloopt. Den seventhienden heeftmen binnen Parys op de Rebiere voor de Louvre een vollaeden Schip met allerhande Waren ende Koopmanschappen verbrandt / ter oorsaecke dat na d'uytgehoude Quarantaine eenige andere Waren op nieuws uyt de besmette Stadt van Rouan onvoorsightelijck ingeladen hadde.

Tot Lieutenants Generaux vande Provincie van Languedocq, zijn doenmaels verkoosen de Heeren Marquis de Castres, ende de Sonen vande Heere Grave van Rouve. De eerste inde plaetse vanden Heere de Bioule, ende d'andere in die van zijn Vader.

De Heere Marquis de Quivilly du Fresne, die voor desen sijn eygen Huysvrouwe tot Gennes aen een Joode verkooft hadde / om in het Turckshe Seraille overgevoert te worden / heeft te dier tijdt op de Jaght zijnde in een frenesie den Chevallier sijnen eygen Broeder doot geschooten.

Volgens de jonghste Brieven van Bajonne soo was den Heere Piementelle op den negensten deser van Iron vertrocken na Parys: Sijn Majesteyt Sondagh voor den veerthiensten van Chambor opgetrocken zijnde / sliep dien volgenden nacht tot Blois, alwaer twee dagen verbleef / vernachte Woensdagh tot Chartes, en wierdt den negen thienden t'savonts noch tot St. Germain verwacht.

Saturdagh den twintighsten hebben de Heeren van Werckendam ende van Vrijbergen, d'Heer Ambassadeur d'Estrades het geleyde van afscheyt gegeven tot aen de Hoorn-brugge; alwaer sijn Ex. tradt op een ander Karosse / ende reedt na Voorburgh, om t'eten op het Huys van d'Heer van Zulichem (ghenaemt Hofwijck) die hem tracteerde te middagh / ende s'avonts is wedergekomen inden Hage in sijn eygen Logement; alwaer noch eenige dagen bleef / om te geven sijn resterende Visites van afscheydt / hebbende oock versocht ende verkregen een Jacht vanden Staet / om hem te voeren in Zeelandt; ende voort na Duynkercken. Het Present is hem gegeven in geldt ter somme van ses duysent guldens, ende aen sijn Secretaris een gouden Kettingh van ses hondert guldens.

Een der Commisen vanden Heere Intendant Colbert, genaemt le Signeur des Chiens, is gevanckelijck inde Bastille gebraght / ende alle de Brieven ende Papieren / ten sijnen huyse bevonden / verseghelt; d'eygentlijcke redenen ende oorsaecke van dit Emprisonnement was noch secreet.

Tot Arles in Roussillon (volgens het melden der jongste Brieven uyt Perpignan) soude doen by wat moeyte ende oproers voorgevallen zijn / ter oorsaecke dat eenige Raets-Heeren vande Souverayne Kamer der Rope-Rocken tot Perpignan, geestablisseert / sigh binnen Arles getransporteert hadden / ende aldaer eenige nieuwe Gabellen ende Pachten wilden invoeren ende opstellen / daer door het Volck ten platten Lande omtrent die Stadt oproerig gemaeckt / de voorseyde Raets-Heeren binnen Arles belegert / ende vyandelijcker wijse aengerant hebben / met verlies van eenige Persoonen wederzijdts / ende met groot lijfs-gevaer der voornoemde Heeren / die om 't ontkomen genootsaeckt sijn geweest / met het belegerende oproerige Volck te Capituleren / dat van

haer

haer pretensien souden desisteren / ende noyt meer tot Arles met dierghelijcke Commissien souden verschijnen.

Tot Amiens, aldaer de zware Sieckte doen noch hevigh soude grasseren / hebben de Inwoonders mede soo wat oproers aengestelt / ende eenige huysen der Magistraets Persoonen qualijck gehandelt / uyt oorsaecke van 't groote gebreck der levens middelen aldaer / ende van een Verbodt uytgegaen / ende in houdende / dat geen der Inwoonders sigh buyten die Plaets souden hebben te begeven / om levens-middelen te soecken. Sijne Majesteyt by tijts daer in willende voorsien heeft aenstonts ordre gesonden aen twintigh benden Voet-Volck uyt de Guarnisoenen daer ontrent gelegen / om derwaerts *te trecken* / ende den begonnen oproer te stuyten.

Sondagh den een-en-twintighsten tegen den avondt sijn hare Majesteyten ende het gantsche Hof tot St. Germein en Laye wederom in goede gesontheydt aengekomen / aldaer noch eenige dagen souden verblijven tot kort na de Feeste van St. Hubert, als wanneer binnen Parijs souden weder-keeren / om d'aenstaende Winter over au Louvre te verblijven / tot meerder vergenoeginge ende commoditeyt der uytheemsche Ministers / ende andere Luyden / die aen't Hof geduyrigh te doen hebben; men wilde oock seggen / dat sijn Majesteyt tot Chambor besloten soude hebben in't begin des toekomende Lentens tijdt / sijn groote al langh voorgenome reyse na Languedocq ende Provence in't werck te sullen stellen.

d'Heer Marischal de Turenne heeft op Dingsdagh daer aen den dry en twintighsten deser / inde Hooft-Kercke van Nostre Dame tot Parys, den herbormden Godtsdienst afzweerende / openbare belijdenisse gedaen van 't Gheloove der Roomschgesinde; men gaf voor dat die Hoogheydt tot die groote en onverwachte veranderinge gebraght soude zijn door een seecker Geschrifte van Mr. Arnaud, Broeder vanden Heer Pompone, ende een der gaufte Godtsgeleerde van't Port Royal, geschreven ende ingestelt / tot antwoord tegen de Heer Glaude, Predicant van Charenton, welck geschrift van Arnaud voornoemt voor al noch door den Druck niet gemeen gemaeckt zijnde / by de Roomsgesinde van sulcken kracht geseght wiert te zijn / dat het eer langh door den Druck gemeen geworden zijnde / veel meer diergelijcke veranderingen souden komen te veroorsaecken. De Heere Grave de Lorge, Broeder vanden Grave de Duras, nevens meer andere van die Familie / gaf men voor dat mede haest souden volgen. Den Prins van Turenne was d'eenighste immers de voornaemste pilaer die de Gereformeerde Kercken in Vranckrijck hadden; haer saeck was sober genoegh; maer 't geen vremt is / d'onpartijdige oordeelden / dat alhoewel dese veranderingen meer in tijts geschieden uyt Wereldtsche insighten / om daer door tot hooger digniteyten te geraecken / evenwel dit Motiff de oorsaecke niet scheen te sijn van't voorseyde Changement / ter oorsaecke dat sijn Hoogheydt voornoemt tot de hooghste militaire Bedieningen alreede geklommen zijnde / door sijnen afval / ende de Charge van Connestable vernietight zijnde / door't motif van verder avancement tot die veranderinghe (die daerom soo veel te vremder voorquam aen die vande herbormde Godsdienst) niet scheen gebraght ende bewogen te zijn; maer ick gisse dat de gene die aldus discoureerden / weynigh

weynigh missen waer een groot Betelingh dickwils de schoen kan wringhen.

De Jongste doenmaels aengekomen tydingen uyt de Belegerde Stadt Candia vanden vierden September, berichten dat de Turcken inde laetste Attacquen / die sy gedaen hadden van Sabionera ende St. André soo vigoureuselijck door de Belegerde gerepousseert waren geworden / dat'er meer als duysent van de Mahometanen op de plaetse doot gebleven / ende haer Wercken door d'uytvallene heel geruineert waren / te rugge latende veel Wapenen / wercktuygh / ende twee duysent wolle Sacken / die d'uytgevallene verovert hadden; inde belegerde plaetse wierden doenmaels acht duysent welgewapende goede / weerbare Soldaten gevonden / in dier voegen dat de belegerde seer veel waren hopende van noch langer een krachtige tegenstant te sullen doen.

De Heer Bisschop van Beziers is eerst op Sondagh den een en twintighsten van Parys op Mets vertreckt / om verder den wegh na Polen te vervolgen.

Daer was tydinge uyt Portugal over Rochelle jonghst aen 't Fransche Hof aengekomen / als of den Koninck Alfonsus ter doot toe sieck soude zijn.

Den dry en twintighsten na middagh quam sijn Majesteyt van St. Germain binnen Parys de Visite geven aenden Heer Intendant Colbert, die nu over de veerthien dagen aen de gouttes seer sieck gelegen had.

De Requestmeesters van s'Koninckx Huys waren doenmaels / door ordre van sijn Majesteyt besigh / om te jugeren en dernier ressort le Sr. de Chiens, die men seyde licht ter doodt soude veroordeelt worden.

Den seven en twintighsten ontstondt inde Vergaderinge dispute / of men den Franschen Ambassadeur / die nu was vertrocken / oock soude toestaen drie Schepen tot transport van zijn Bagagie en Treyn; werdende geseyt dat dit was een quade costume alhier / ende die by geenigh Potentaet wiert gebruyckt; ja dat d'Ambassadeur Boreel, tot Parijs overleden zijnde / den Koningh selfs geen Schip had willen geven tot Transport van sijn Lijck. Om dese en andere reden bleef d'Admiraliteyt van Rotterdam, aen dewelcke om soodanighe transport-schepen was geschreven, oock weygerigh / waer over de Hofmeester vanden Franschen Ambassadeur / die tot Rotterdam daer op waghtede / aen haer Ho. Mog. klachtigh vallende / soo wierdt egter aen 't gemelde Collegie nochmaels geschreven / dat haer Ed. onbeswaert wilden zijn / om alleen noch maer voor dese reyse de voorseyde drie Schepen te besorgen; des wierdt voor 't toekomende verstaen en vast gestelt / dat voortaen egeene Schepen meer tot koste van 't Landt tot transport van uytheemsche Ambassadeurs, haren Treyn en Bagagie, soo op 't inkomen in dese Landen / als deselver vertreck van hier / toegestaen of gefourneert souden worden; en wierdt den Agent de Heyde gecommitteert om de Depesches hier uyt resulterende / aen 't gemelde Collegie over te brengen / ende den inhoudt van dien by monde te secunderen.

In 't begin van November heeft den Koningh eenen seeckeren Abt met namen Courtois, te Post nae Poolen gesonden / om aldaer van 's Koninghs weegen aen de Heere Prince Casimier, geweesen Koningh van Poolen, aen te bieden ende op te dragen eene retraitte in Vranckrijck, nevens verscheyde Abdyen / als die van Sint Germain des Bres, toebehoort hebbende de Heere Hertogh van Verneuil, die van Fecamp, ende Dorcam in Normandien gele-

 gen /

gen / ende meer andere / tot de concurrentie van twee mael hondert duysent guldens / jaerlijckse Renten / sijne Majesteyt was noch volhardende by 't voornemen van op Dinghsdagh den sesten deses met de geheele Hofhoudinge van St. Germain en Laye op te breecken / ende na Parijs te komen / om de aenstaende Herfst- ende Winter-maenden over au Louvre te verblijven / ende tegens het begin van Maert sijne groote ende al over lange ontworpene reyse na Languedocq ende Provence voort te setten.

Maendagh op den negen en twintighsten der voorlede Maendt wierde het Huwelijck van de Heere Duc de Verneuil des Koninghs natuerlijcke Oom / met Madame le Douariere de Fully, echte Dochter van den Heer Cancelier van Vranckrijck voltrocken / nae dat de Heere Hertogh aen sijn Majesteyt overgelevert hadde alle sijn Geestelijcke Beneficien / sich maer alleen op deselve reserverende het inkomen van hondert duysent guldens jaerlijcks / gheduyrende sijn leven / ende zijn daer op de Voorwaerden des voornoemden Huwelijcks door sijne Majesteyt onderteeckent / volgens het ordinaris ghebruyck.

Volgens de jonghste Brieven van Marseilie van den acht en twintighsten October, was de Heer de Vivonne tot Toulon weder aengekomen / ende gereedt om met twee Coninghs Scheepen nae de Levant te gaen / ende op den Turck te kruyssen onder de Malthese Vlagge / gelijck men aldaer voorgaf ; de Equipagien aen 's Coninghs Scheepen gingen op 't afgaen der voorsz Brieven tot Marseille even sterck voort / als mede 't gebouw van 't Casteel aen dese zijde van de Haven der voornoemde Stadt van Marseilie.

Saturdagh den seven en twintighsten der verleden Maent / heeft le Sr. des Chiens sijn vonnis en condemnatie ontfanghen / mede brengende / dat hy Commis soude hebben te restitueren ende op te brenghen alle de Vereeringen ende Gratificatien / die geduyrende sijn functie verkreegen hadde / beloopende ter somme van twee en vijftigh duysent guldens en hondert Kroonen aen den Armen / daer en boven sich t'andoen binnen den tijdt van twee jaren van beyde sijne Charges in de Finantie / met ernstige waerschouwinge ende bevel aen alle d'andere Commisen van geene geschencken in 't toekomende te nemen.

Den Heere Marquis de Castelrodrigo is op Dinghsdagh den dertighsten binnen Parijs aengekomen / incognito, en was den selven dagh 's middaeghs ten eten by den Heere Grave de Toulongeon, Broeder van de Heer Mareschal de Grammont, die ordres gesonden heeft nae Bajonne, om aldaer den voornoemden Heer Marquis in 't door passeren te regaleren / hy heeft sijn Majesteyt niet begroet/maer sijne reyse voorts door Vranckrijck nae Madrid voltrocken.

Oock is den Heer Baron Blommendael, Envoyé Extraordinaris van sijne Cheur-Vorstelijcke Doorluchtigheydt van Brandenburgh, op den eersten deser aen 't Franse Hof geaerriveert.

In de Binnelandtsche saecken is verhaelt het gene dit Jaer met den Heer Baron van Boustutten, afgesonden van de Protestantsche Switsersche Cantons / alhier is ghenegotieert : d'intentie was om deselve te trecken in de Triple Alliantie / ende Vranckrijck verstondt dattet desseyn was om deselve

van

van hare Interesten af te scheuren / alsoo men scheen occasie gevonden te hebben om dit tentatijf te doen uyttet mescontentement / 't welcke die Natie tegen Vranckrijck opgenomen hadde. Over sulcks jaloers / dat men aldaer met haer Interesten scheen te speelen / deedt den Heer Brim, die met haer Hoogh Mog. depesches na Switserlandt was gesonden / aen geene zijde Parijs van eenighe Fusiliers affetten / ende van sijn Brieven berouen: sint zijn gemelde Brieven / nae dat alle mogelijcke ende behoorlijcke debvoiren en klaghten / dies aengaende aen 't Fransse Hof aengewent zijn geworden / geracheteert / door een onbekent persoon in handen gestelt van een Switsersche Officier in Parijs, die deselve aenstondts met de Post nae Switserlandt afgesonden heeft; de voorsz Sr. Brim is eenighe dagen daer nae leedigh nae Switserlandt vertrocken. De Connestable de Castilie heeft op dees tijdt aen den Pauselijcke Nuncio tot Parijs laten weten / dat hy Connestable toestondt de verkiesinghe der Stadt Rijssel door de Franse Ministers voorgeslagen / om aldaer weder-zijdts te confereren / en (was 't mogelijck) by te legghen de verschillen tusschen Vranckrijck ende Spaignen, aengaende de Limijtscheydinge ende gepretendeerde Dependentien der geconquesteerde plaetsen in Vlaenderen, waer op sijne Alder-Christelijckste Majesteyt resolutie nam ten dien fine sijne Commissarissen binnen veerthien dagen derwaerts te sullen senden.

In de voorsz geconquesteerde plaetsen is doenmaels eene nieuwe ordonnantie wegens Vranckrijck uyt gegaen ende gepubliceert tegens het verloopen der Fransche Soldaten / inhoudende dat alle Deserteurs betrapt zijnde / op staende voet buyten forme van proces souden opgehangen worden / beloovende aen den aenbrengenden Soldaet of Burger een premie van hondert Rijcxdaelders / ende aen den Capiteynen appointe d'Aenbrenger zijnde / de Compagnien van den gegageerden Hooftman.

De Heer Piemontel op Sondagh den eersten binnen Parijs aenghekomen / ende daeghs daer aen met sijn Majesteyt ende desselfs Ministers in Conferentie geweest zijnde /. is / soo veel men vernemen konde / seer wel aen dit Hof onthaelt en bejegent geworden.

Men verstondt dat hy in mandatis hadt / om aen dat dit Hof wegens d'aenstaende electie in Poolen, yets avantagieux ten reguarde van de Vorst van Nieuborg te negotieren / ende wierde men verseeckert / dat den Koningh van Vranckrijck, ende des selfs Ministers / met dewelcke de voornoemde Heer Envoyé al eenige Conferentien in 't particulier gehadt hadt / sich seer genegen bethoonden / om de Nieuborghse parthye te helpen faveriseren / en meer inclineerden tot de parthye van Nieuborgh, als tot die van den Heere Prince van Condé.

Daer wierdt oock voorgegeven / als of het Koningrijck van Arragon (werwaerts Don Juan uyt Spaignen spoedigh sich soude geretireert hebben / om niet gearresteert te werden / gelijck sijn eersten Secretaris) soude geresolveert hebben / ende dat de Coningh van Spaignen daer van verwittight zijnde / ten eersten duysent Paerden derwaerts soude versonden hebben / welcke tijdingh 's morgens den achtsten deser in Vranckrijck soude aengebracht zijn door een expressen Courier / van de Frontieren van Spaignen, derwaerts gedepescheert.

De Heer Prince van Furstenbergh is doenmaels van daer insghelijcks nae Duytslandt versonden / om aldaer te lichten vier duysent Man te voet met Franse Penningen / welcke Troupes in Vranckrijck souden gebruyckt worden / in plaetse van de vyer Switser Regimenten ende Compagnien die te rugh ontboden zijn. Men seyde dat ordre ghegeven was / om oock twee duysent Portugeesen ende Catelans te werven onder Commando van een voornaem Frans Heer / die ten dien fine secretelijck van daer derwaerts vertrocken is.

De Heer Morosini, nieuw aengekomen Ambassadeur der Serenissime Republijcque van Venetie, onthoudt sich binnen Parijs zedert eenighe dagen incognito, ordre stellende op den trayn ende Equipagie tot sijn Ed. aenstaende publijcque Entreè, de Heer Justiniani, doenmaels Ambassadeur der voorsz Republijcque / die nu sijne drie jaren uyt aen dit Hof als ordinaris geresideert hadt / soude eerstdaeghs sijne leste publijcque audientie van Congé hebben; de jonghste Brieven / aengekomen uyt Candia scheenen wat beter hoop ende moedt te geven / dat die belegerde plaetse noch vry wat tegenstandt soude konnen doen.

Haer Majesteyten ende het geheele Hof zijn op den seventhienden deser tegens den avont van St. Germain au Louvre wedergekeert / in seer goede ghesondtheydt.

De Heer Depence, die voor desen ten tijden van de Munsterschen Oorlogh eenige der Franse auxiliaire Trouppes in haer Hoogh Mog. gebiedt gecommandeert heeft / quiteert op dees tijdt den dienst van Vranckrijck, ende gingh over in die van de Heer Keur-Vorst van Brandenburgh, als Capiteyn aux Gardes, ende Majoor van 't Brandenburghse Heyrleger.

Men heeft die verleden dagen aen de Heer Nicolai, eerste President van de Reecken-Kamer (die noch geduurigh buyten functie van sijn Charge bleef) een arrest van Conseille d'en Haut doen signifieren / behelsende dat hy / eerste President / sich soude hebben te transporteren ten Huyse van de Heer Pussort, om aldaer reeckenschap te geven van sijne begane contraventie tegens het Code Louis, ende 's Koninghs ordre / op dat de voornoemde Heer Pussort, als geëstablisseerde rapporteur dies aengaende behoorlijck geinstrueert zijnde / die saecken na behooren soude mogen voortbrengen ende rapporteren. Een gelijck arrest op 's Koninghs ordre / is mede bekent gemaeckt aen d'andere Heeren Presidenten ende Raedts-Heeren van dat Parlament / die d'eygenste fouten begaen / ende sich tegens 't Code Louis vergrepen hebben.

Men sprack van de Heer Abbé d'Albert, Neef van den Mareschal de Turenne, tot de Coadjutorie van de Aertsbisschoppye tot Parijs te bevorderen.

Zijn Majesteyt heeft in dese Maendt drie Commissarisen gerenommeert / namentlijck de Heeren d'Aligre, de Morongis, ende den Doyen van les Conseillers d'Estat, nevens eenige Request-Meesters benevens haer / om nauwkeurigh t'ondersoecken wat goederen doenmaels Communauteÿ der Religien in Vranckrijck eygentlijck besaten.

Men sprack oock dat le Pere Anat, een Jesuit / ende des Konings Biecht-Vader / sijne Dimissie van sijne Majesteyt soude begeert hebben / ende permissie van sich te mogen retireren / fonderende dit sijn versoeck op sijnen hoogen

ouder-

onderdom ende veelheydt van jaren / doch soude sijn Majesteyt dit versoeck noch niet beantwoordt hebben / men vertrouwde / dat sijn Majesteyt desen sijnen Biecht-Vader gedimitteert zijnde / niet licht wederom een Jesuit tot die functie soude bevorderen.

De goede jonghst aengekomen tijdinghen weegen de belegerde Stadt Candia, wierden noch naerder geconfirmeert met de leste Brieven uyt Venetien van den seven en twintighsten der voorleden Maendt / die verder mede brachten / dat men aldaer in seer goede hoope leefde / dat de voorsz Belegeringe op d'aenkomste der Franse / ende andere Auxiliaire Trouppen / die men alle uyren te gemoedt sagh sonder groote swarigheydt soude komen opghelicht werden.

Den veerthienden is alhier ter Vergaderinge geexhibeert de acte van Ratificatie van den Koningh van Vranckrijck, over 't Tractaet tusschen sijn Majesteyt ende desen Staet den acht en twintighsten April lestleeden gemaeckt tot bevorderinge van den Vreede tusschen de twee Kroonen: Sulcks is na deliberatie / in de secrete Casse gedeponeert.

Saturdagh den derthienden heeft de Heer Baron Bloemendael Cheur-Vorstelijcke Brandenburghse Envoyé extraordinaris aen 't Franse Hof syne eerste audientie by sijn Majesteyt gehadt au Louvre in 't publicq / ende des naemiddaghs by hare Majesteyt de Koninginne / ende mon Seigneur le Dauphijn.

Daeghs daer aen wierde Monsieur l'Abbé de Tellier voor den Cardinael Anthonie in de Kercke van de Sorbonne tot Parijs gesacreert tot Bisschop van Nazience, ende tot Coadjutor des voornoemden Cardinaels van 't Archevesché van Reyms, een van de eerste ende beste van geheel Vranckrijck; in die solemnele actie waren present hare Majesteyt de Koninginne / de Heeren Princen van Condé, Hertogh van Angien, les Mareschaux de France, ende andere voorname groote van 't Hof / nevens de meeste Archevesques ende Evesques van 't Rijck. Op die Ceremonie heeft men de faute begaen / dat men voor de Aerdes-Bisschoppen ende Bisschoppen Stoelen met Kussens in plaets van Bancken geset hadde / tegens d'ordre ende gewoonte / wanneer de Koninginne of Princen van 't bloedt / die maer opbancken en sitten) in die Ceremonien present zijn / ende is men over die mislagh aen 't Hof seer qualijck vergenoeght geweest tegens de voorsz Bisschoppen / die sich dies aengaende excuseerden / ende al de schuldt op die geene wierpen / die de directie van die Ceremonie gehadt heeft / zijnde een geestelijck persoon; Dese Sacre ghe-eyndight zijnde / wierden de voornaemste geestelijcke ende wereldtsche Heeren seer heerlijck aen die groote Tafels getracteert.

De Pausselijcke Noncie aen dit Hof resideerende / heeft op Maendagh daer by den Koningh audientie gehadt / edoch in 't particulier.

Uyt alle Quartieren ende Provintien van Vranckrijck bevonden sich doenmaels aen 't Franse Hof / extraordinaris Gedeputeerden der Kercken van de Gereformeerde Religie / om voor te komen ende af te weeren / dat hare Kercken niet swaerder vervolght / ende van hare oude Privilegien niet heel en al beroofst en wierden.

Op den derthienden deser heeft de Heer Justiniani, die Jaren aen 't Fransche Hof / als ordinaris Ambassadeur van Venetien geresideert hebbende / sijne publijcque audientie van afscheydt by sijne Majesteyt ghenooten in de groote ongemeene machtigh gemeubleerde langhe Galderye au Louvre, ende is te gelijck Ridder ghemaeckt van d'orde van St. Michiel, met die gewoonlijcke Ceremonien / gelijck dan alle Heeren / Venetiaensche Ambassadeurs aen dit Hof / haren tijdt uyt geresideert hebbende / met die orde ende digniteyt voor haer afscheyden van daer vereert worden.

Don Quingones, extraordinaris Envoyé van Spaignen aen dit Hof gedestineert / die men voorgaf / (maer abusivelijck) dat nevens de Heer Piemontel tot Parijs ghedestineert was / wierdt eerst in 't midden van dese Maende tot Parijs verwaght.

De Heer Grave de Montery, Grand d'Espaigne, ende Soone van Don Louis de Haro, is tot Parijs den vijfthienden te Post van Madrid gearriveert / maer seven dagen van St. Sebastiaen tot daer toe door gebracht hebbende / vertreckt eerstdaeghs van daer na Vlaenderen / om aldaer sijn Charge te bekleeden.

Le Seigneur Berrier, eerste Commis van de Heer Intendent Colbert, is op dees tijd wederom tot Pariis te rugge gekomen uyt de geconquesteerde plaetsen / derwaerts versonden was om t'ondersoecken de Registres der Reecken-Kamers aldaer / ende soude bevonden hebben / gelijck geseydt wierdt / dat de principaelste Titres gedetoucheert ende verduystert souden zijn door de Spaensche / ende om naeuwer ondersoeck nae de verduysterde ende andere Titres meer te doen / soude de voorsz Commis eerstdaeghs wederom derwaerts versonden worden.

Eenen met namen Joly is doenmaels van wegen Vranckrijck na Portugael versonden / om aldaer yets met den Prins Pedro te negotieren ende uyt te wercken tot voordeel van den Fransen en Portugeesen handel in d'Oost-Indien / ende men wierde van onder de handt bericht / als of die te doene Negotiatie / tot nadeel of krenckinge der Commercien der Nederlandtse Oost-Indische Compagnie geconcipieert soude zijn.

Een seeckeren Auvergnacq, genaemt de Montaigne, eenige dagen au Chastelet gevanghen geweest zijnde / is door 's Koninghs orde van sijn detentie ontslagen / op een Placet, dat de gedetineerde door de Heer Puguillain aen den Koningh hadde doen presenteren / in welcke geschrift hy aenbood / op verbeurte van 't leven / van te sullen ontdecken door bondige bewijsen / datter by de vijfthien Millioenen van des Koninghs Finances waren verduystert gheworden / sint het emprisonnement van de Heer Fouquet.

De Heer intendent Colbert, was nu wat aen de beeter handt / maer noch niet heel ende al van sijne goutes genesen / alsoo dat voor alnoch geen acces of te audientie gaf.

d'Advijsen uyt Rochelle van den thienden deser Maend tot Parijs aengekomen / brachten mede / als dat de drie a vier Oorlogh Scheepen / ende de twee Branders / die Monsieur de Ravingeres soude ghebieden / aldaer zeyl-reedt lagen om te gaen na d'Eylanden van America, ende nae dat men konde vernemen /

neemen / was meer om eenige quaetwillige in toom te houden / als om yets anders.

Vyf a ses Oorlogh-Scheepen om te kruyssen / waren oock meest klaer ende na Bel Isle vertrocken / de Tollen tot Charante is op 't laetst van dese Maent verminderd van het uytgaen van de Brandewijn / vier guldens per seven en twintigh vertels / ende seven guldens per vat Wijn / ende hebben 't wederom op het Sout / dat in het Landt getrocken wierdt / gestelt.

Van Thunis hadt men tot Marseilie oock tijdingh / dat daeghs te vooren ses van hare Scheepen na de Levant waren uytgeloopen tot dienst van den grooten Heer / een van der selver hadde vijf hondert Quintal Buscruyt in ghenomen / om in het Turckse Leeger voor Candia te brengen.

Tot Toulon lagen op den elfden deses vier Koninghs-Scheepen ree / om na Constantinopolen te gaen / om den Franschen Ambassadeur van daer in Vranckrijck te transporteren / men vreesde aldaer tot Marseilie voor eenige te ontstaene onlusten tusschen Vranckrijck ende den Turckschen Keyser / waer over al de Fransche Scheepen / na de Levant gedestineert / waren ghewaerschouwt op haer hoede te wesen.

Sedert quamen aen 't Fransche Hof naeder advysen uyt Rochelle van den sesthien, berightende dat le Sieur de Belisle, Majoor vande Fransche Scheeps-Vloot / aldaer gearriveert was met s' Koninckx ordre / geaddresseert aen den Franschen Vice-Admirael den Grave d'Estrées, inhoudende dat desen noch voor eenige dagen sijn vertreck met sijn vyf Schepen / zeyl-reede leggende na d'Eylanden van America, soude uytstellen; dit uytstel wiert geseght te gheschieden op het advys aen dit Hoff aengekomen / dat le Sr. Augeron, seecker Frans Edelman ende Opper-hooft van seven à acht hondert Franse Ondersaten ende Inwoonders van 't Eylandt St. Domingo, (in welck Eylandt dese Fransche / volgens de voorseyde advysen / op de Spaensche grooten buyt gemaeckt souden hebben) van daer op een Rochels-Schip vertrocken was na Vranckrijck, en eenigh verder Secours aen dat Hof te versoecken / en om te proponeren eenige te doene nieuwe Colonien / seer avantagieux voor de Commercie in het voornoemde Eylandt van St Domingo, op welcke nieuwe te doene propositie men geern aen den voorsz Vice-Admirael voor sijn vertreck / eenige ordres genegen was te geven; hem Grave d'Estrées soude alreede aengelast zijn op aenkomste inde voorseyde Eylanden / aen de Enghelsche te restitueren het halve Eylandt van St. Christoffel, ingevolge van het jonghst-gemaeckte Tractaet tot Breda, indien het selve voor syne aenkomste niet alreede ter executie gestelt mocht sijn.

De vier duysent Fransche Soldaten van Parijs na Auxonne onlanghs versonden / waren aldaer aengekomen / ende voorts geembarqueert geworden / om de Rosne of na Languedocq, ende van daer na Roussillon over te gaen / ende aldaer t'appaiseren de jongst-geresene noissen ende brouillerien tusschen de Inwoonders van Arles, en eenige Heeren van 't Parlament van Perpignan, ende soude van Parijs noch ordres afgesonden zijn aen twee duysent Fransche Soldaten inde Guarnisoenen van Auvergne leggende / sigh met de voorseyde vier duysent te conjungeren / en Roussillon in te trecken / om aldaer een kleyn

Leger

Leger van ses duysent man te voet als te paerd te fourneren/van dewelcke men sigh by voorvallende occasie soude konnen bedienen / ingevalle de retraite van Don Ioan in't Coninckrijck van Arragon van verder en van grooter ghevolgh quam te worden.

De Heer Marquis van Montelas, uyt Catalonien geboortigh / heeft mede een Brevet geobtineert tot de werbinge van een Regiment Voedt-volck van twee duysent man van sijn Natie / om daer mede die Frontier plaetsen te versterken / welck Regiment / gelijckmen voorgaf / gevoeght soude worden by een ander alreede geworven Regiment Castillianen van ses duysent man, gecommandeert door den Marquis de Caramani, om gesamentlijck Roussillon in te trecken.

Den Pauselijcken Nuntius aen't Franse Hof residerende / heeft sijn Majesteyt gebeden uyt den naem van sijne Heyligheydt, van te verwilligen dat hy Nonce het Clergé van Vranckrijck soude mogen solliciteren ende induceren / om te bekostigen het lichten ende onderhoudt van twee duysent Soldaeten tot Secours van Candia, aengesien dat de voorseyde Clergé gheen swarigheydt scheen te sullen maecken om dit toe te staen / en soude sijn Majesteyt dit versoeck vanden voorsz. Nonce voor goet gekeurt ende ingewilligt hebben.

De Fermiers des Aides hebben deser dagen haren Bail met sijne Majesteyt vernieuwt / ende is die Jaerlijckse Pacht verhooght geworden met seven hondert duysent guldens: daer en boven hebben sigh die Fermiers verbonden Jaerlijcks gedurende hare Pacht vier hondert duysent guldens, inde Oost-Indische Fransche Compagnie in te brengen / uytgenomen dit loopende Jaer / wegens de seer slechte Wijn-oogst door dit geheele Rijck: alle andere nieuwe Fermiers waren mede gehouden door s' Konings jongste ordre eene merckelijcke somme gelts / ten profijte ende behoefte van d'opgerechte Oost-ende-West-Indische Fransche Compagnie / Jaerlijcks te fourneren.

Syne Majesteyt heeft door een Declaratie jongst gesupprimeert de twee Chambres de l'Edict van Parijs en Rouan.

Den Heer Hertogh d'Albert, Neve van den Heer Marischal de Turenne, is verklaert tot Cardinael by d'eerste Promotie tot Roomen, op het versoeck ende Nominatie; de eygenste Digniteyt soude mede wegens Portugael opgedragen worden aen den Bisschop van Laen, ende seydemen dat l'Evesque de Bessers mede seer apparent was om tot de Cardinaels-hoedt te geraecken/om de nominatie van den toekomenden Koninck van Polen.

Den twee en twintighsten hieldt sijn Majesteyt een groote Revue van de Trouppen van sijn Huys / in't Bois de Vicennes, alwaer sijn Majesteyt een Camp heeft doen oprichten met sestigh stucken grof Geschut.

De voornaemste nieuwsgierigheydt doenmaels aengaende de voorvallende Nouvelles / occupeerde sigh meest omtrent d'aenkomende tydingen van Don Joan, ende van de belegerde Stadt van Candia: De jongste Brieven die sijn Majesteyt aengaende het eerste voorwerpsel ontfangen heeft / brachten mede dat Don Joan op den een en twintighsten der voorlede Maendt van Consuegra gescheyden zijnde / op den vier en twintighsten tot Saragosse aengekomen was / sigh maer eenen dagh opgehouden hebbende in dese Stadt / van waer nemende vijftigh

vijftigh of t'festigh Firmes of Paspoorten / arriveerde op den ses en twintighsten tot Mouzon, op den seven en twintighsten tot Flix, ende op den acht en twintighsten tot Barcellonne, alwaer een seeker Coopman aen sijn Hoogheyt voornoemt een zilvere Service tot gerief soude gesonden hebben: Op den eersten deser van Barcellonne wijckende / soude hy sigh op een seecker Casteel daer omtrent gelegen geretireert hebben / alwaer hem de Heer Hertogh d'Ossonne, die van sijn goede Vrunden geseght wierdt te zijn / soude koomen vinden / om het wederkeeren in Spaignen ende de vereyschte Seureté aen te raden / ende aen te wijsen / aengesien men geloofde volgens voorseyde Brieven / dat haer Majesteyt de Coninginne van Spaignen, presenteerde haren Biechtvader van sijnen dienst t'ontslaen ende t'esloigneren / ende dat daer door die misverstanden geaccommodeert souden werden. De jonghste tijdingen uyt Candia melden dat de Turcken eenige weynige dagen na het arrivement van den Generael Battaglia, op den seven en twintighsten September eenen seer zwaren Aenval op de belegerde plaetse souden gedaen hebben; doch met seer slecht succes / alsoo door de belegerde soo vigoureuselijck afgeslagen wierden / dat den Bassa die d'aenvallende Turcken commandeerde de wijck en de vluchte nemen moesten na het Geberghte / om't ontgaen de Wraeck-lust des eersten Viziers: Den Hertogh van Candia soude in't begin deser Attacque op de Stadts muren doot gebleven zijn / gelijck oock mede vervolgens den Broeder van den Generael Battaglia. Onder d'uytvallende souden sigh d'alderbest gequeten hebben / eenen Franschen Marquis genaemt de Chauvigny, en een Hooghduytsche Officier ghenaemt Goths, meest alle de Fransche die de Heer Marquis de St. André tegens de Vyanden uyt en aengevoert hadde / soude doenmaels inde keersse gevlogen zijn / ende souden de belegerde na alle apparentie d'onderlaghe gehadt / ende verovert zijn geworden; Indien de Heere Michoeli onder die enterfaites niet ghearriveert en was met een Secours van vyfthien hondert Soldaten: men verwachte doenmaels binnen drie dagen in die belegerde Stadt den Heere Morosini met een ander nieuw Secours van vijfthien hondert man, die alreede van Zanten vertrocken waren / de Fransche en Malteesche Troupen uytmakende festhien hondert weerbare mannen / wierden daer mede alle dagen verwacht / indier voegen dat de Heer de S. André verseeckert met sijne jonghste Brieven / dat hy die Plaets tot het aenstaende Voor-jaer genoeghsaem soude mainteneren ende inhouden / 't geen Godt geve.

De Fransche Troupen onder den Heere Grave van St. Paul waren op den twaelfden October tot Maltha gearriveert / ende op den veerthienden quamen daer mede aen de vijf hondert veertigh Fransche Krijghslupden in Provencen geworven zijnde / onder den Heer Chevallier de Harcourt, d'eene ende d'ander scheyden van Maltha op den achthienden Octobris, sonder langer te willen in wachten de festigh Maltheessche Ridders / nevens vyf hondert uytgelesen Soldaten van dat Eylandt mede tot ontsettinge van Candia gedestineert; boven dit alles heeft men hier noch tydinge / dat de vyfthien hondert Soldaten / die den Roomschen Keyser ten selven fine naer Candia sendt / al voor drie weecken a Lido gheembarqueert waren; dese goede tydinge geeft goede hope tot conservatie van die Plaetse / daer 't geheel Christenrijck soo hoogh geinteresseert is.

De jonghste Brieven van Straesburgh en vanden twaelfden deser willen ons hier versekeren / dat den Hertogh van Loraine sijne Trouppes uyt der Paltz soude te rugge ontboden hebben / ende dat de strijdende Partijen seer apparent souden zijn sigh met malcanderen t'accommoderen / ten welcken eynde d'Heeren Commissarissen tot die bevredinghe genommeert / tot Worms verwacht wierden.

Sondagh voorleden heeft Don Ieronimo Quinones Envoyé Extraordinaire van Spaignen, sijne publicque Audientie alhier gehad / in dewelcke hy afgelegt heeft de gewoonelijcke Complimenten wegens haere Majesteyt de Coninginne van Spaignen, over de geboorte van Monsr. le Ducq d'Anjou, ende over de verkiesinge die dese Coningh heeft gelieven te doen vanden Roomschen Keyser en hare voornoemde Majesteyt van Spaignen, omme aen den Heere Hertogh voorseyt de by-naem te geven. Den voornoemden Spaenschen Envoyes pretendeert den Titul van Excell. aen dit Hof.

Daer loopt hier onder de Stadt ende onder de hant een wijtloopigh geschrift en forme de Missive, die de Coninginne van Spaignen soude geschreven hebben tot antwoorde op die van Don Ioan, maer aengesien hem gesupponeert gehouden wierde / heb ick Ho. Mog. de Copie daer van met onderdanighste permissie niet durven oversenden.

De Heer de Saggredy gewesen Ambassadeur van Venetien aen dit Hoff / is eergisteren van hier vertrocken / na dat hy het gewoonelijck Present van sijne Majesteyt ontfanghen hadde tot een teecken van goede estime tot sijn Excel. persoon / gelijck dan in't gemeen aen alle Ambassadeurs en uytheemsche Ministers / geduyrende haere functie hier of elders komende t'overlijden van alle tijden plegen gegeven te worden.

De Heere Baubrun, Broeder vanden Heere Grave van Naugent, wort van dit Hof versonden als Envoyes Extraordinaire aenden Heere Keur-Vorst van Brandenburgh, ende staet binnen drie a vier dagen te vertrecken.

De Heer F. Gabel, Resident vanden Koninck van Denemarcken aen het Franse Hof / heeft op den dertighsten November by sijne Majesteyt een Audientie privée gehadt / ende overgelevert een memorie / nopende het Tractaet van Liquidatie den elfsten Februarij sesthien hondert ses en sestigh, tusschen den Coninck van Denemarcken, ende haer Ho. Mog. / over de wederzijts vorderinge gestelt tot Arbitragie vanden Koninck van Vranckrijck; het versoeck des voorseyden Residents in die Audientie is begrepen in het volgende Extract van sijn Brief aen den Secretaris Rompf op dat subject geschreven.

Extraict d'une Lettre escrite par Monsieur Gabel, Resident de Denemarcq, a la Cour de France du sixeisme Decembre 1668.

MA derniere Audience a esté pour declarer au Roy de France, que sa Majesté le Roy mon Maistre, estoit content que le Roy Tres-Chrestien ne decidast que sur les pretensions que le Roy mon Maistre a sur les Estats Generaux, sans que les deux Sommes que sa Majesté doibt aux Estats d'Hollande & de West-Vriese & a la Ville d'Amsterdam y soyent comprises, & sans qu'il soit plus

plus parlé de quelque compensation contre lesdits deux sommes, puis que les Seigneurs Estats s'en servoyent pour trainer l'affaire au desadvantages du Roy mon Maistre, au lieu que nous n'avions fait mention, que parce que d'vn costé nous avions raison de le faire, & que de l'autre costé nous croyons que ce seroit la voye plus commode a Messieurs les Estats pour s'acquitter en partie de ce que nous pretendons d'eux.

Le second point de mon Audience estoit de presser la decision de l'affaire, a quoy j'espere que vous aurés ordre de Messieurs les Estats de contribuer de vostre costé, d'autant que la decision de cette affaire rendroit *Pacta Clariora*, & par consequent *Clariores amicos*, ce qui me semble Monsieur que les deux parties doibvent souhaitter & en former leur but; voicy Messieurs le plus essentiel que j'ay tant dit que insinué par escript au Roy Tres-Chrestien, je ne doute pas que Monsieur *de Lionne* ne vous donne Copie de ma declaration que je n'ay pas a la main a present &c.

A Monsieur

Monsieur Rompf, Agent des Messiegneurs les Estrats Generaux.

Men kreegh op dees tijdt het rechte bescheyt waerom den Prince van Turenne was verandert van Religie: het selve geschiede eensdeels om aen den Coningh een Hofs Compliment te doen; ende tot sijn excuse diende / dat hy voorsagh de mortificatie vande Chambres de l'Edict, of My-parties, waer door hy seer soude zijn gheembarasseert / om voor te spreecken die vande Religie in Vranckrijck: Oock dat den Koningh groote moderate voorslaegen aen die van de Religie soude doen; jae soo moderaet / dat sy geen reden souden hebben om sigh te stellen tegen eene Reconsiliatie ende Consolidatie vande Gereformeerde met de Roomsche / op dat in Vranckrijck mede wierde herstelt een eendraeht en consonantie van sentiment. Tot een bewijs / den Coningh soude de Kercke van Charenton removeren tot op een mijle verder / ende aldaer een parck tot zijn gebruyck doen maecken / removerende oock van daer een Klooster van Minnebroeders / en soude soo wel voor die vande Religie doen bouwen een nieuw Kercke / als voor de Minnebroeders een nieuw Klooster.

De jongste Brieven in't begin van dese Maend aen't Fransche Hof uyt Venetien aengekomen / waren vanden seventhienden November, mede-brengende dat den Heere Morosini met zijn by-hebbende Troupes op den seven en twintighsten Octobris voor Carigo, een dagh reysens van Candia, de Scheepen en Troupes van Monsieur de la Fuelliade aengetroffen / ende sigh met deselve soude geconjungeert hebben; dat den Providiteur Morosini, een verwante des voorschreve Heer en van die selve naem / haer te ghemoet soude ghesonden hebben vier Galjasses en een gelijck getal groote ronde Schepen / in dier voegen datmen niet en twijffelde of de voorsz Auxiliaire Trouppen / waren s'anderen daeghs op den acht en twintighsten Octobris binnen de belegerde plaetse gearriveert; drie dagen daer na souden volgen de sestigh Maltheesche Ridders met vijf hondert der beste mannen van Maltha; den jongst in Candia aengheslanden

landen Morosini soude by sigh hebben twee Schepen / geladen met allerhande Ammonitie van Oorloge ende verversschinge / met dit nieuwe aenghekomen Secours vertroude men vastelijck doenmaels binnen Venetien, dat de Belegerde hare Vyanden de Turcken verdreven souden hebben uyt de Gracht ende Conterscharpen van het Bastion van Sint André, ghelijck haer intentie was dat souden trachten te doen / ende sulcks wel gheluckt zijnde / hoopte men dese Winter de Bresches en de Wallen weder op te maecken / ende de Belegherde plaetse in staet te brengen van te konnen wederstaen / ende uytharden geduerende de Campagnie van't toekomende Jaer. De Trouppes volgens de voorsz Brieven tot Venetien, in Provencen, ende in de Eylanden van Dalmatien sint den eersten October ingescheept / souden uytmaecken by de ses duysent vijf hondert weerbare mannen effectivelijck / ende meer in getal als de Heer Marquis St. André Montbrun versocht had.

Binnen Venetien, volgens de voorsz Brieven / wierden ten spoedighsten toegerust thien Galeyen tot secours der voornoemde Belegerde Plaetse / ende wierde aldaer in 't Arsenael seer yverigh gewerckt aen 't verbaerdigen en opmaecken van eenighe kleyne kassjes van eene nieuwe inventie om op te vullen met Granaten / en onder de aerde te begraven / daer door men hoopte den vyandt seer groote schade ende afbreuck by te brengen.

Tot Zante waren mede aengekomen / volgens de Brieven van daer / van den twintighsten, thien Scheepen / door den Capiteyn Generael derwaerts gesonden om gedoubleert te worden; op drie der selver hadde de Provoditeur Generael Valiere, doen embarqueren nieuwe Troupen ende Ammunitie van Oorlogh tot secours van Candie, onder het beleyt van den Heer Cornaro; d'andere Scheepen hadden ordre om die drie t'escorteren tot Cerigo toe / tegens de rencontres der Zee-roovers.

De leste Brieven van Rochelle brachten mede / dat den Portugeschen Envoyé aen haer Ho. Mog. afgesonden / op het afgaen der selver Brieven aldaer aengekomen was / sijn Train en Gevolgh over Zee van daer affendende naer Hollandt, voor sijn Persoon de reyse over Parijs derwaerts voornemens zijnde te vervolgen / sonder tijdt verlies.

Men seyde wyders dat van 't Francke Hof ordres afgesonden waren aen alle Maistres de Camp, van 't Voet-volck / inhoudende dat sijne Majesteyt tot verlichtinge sijner Onderdanen besloten hadde / thien duysent Voet-knechten te licencieren / ende dat in ghevolge van dien den voorsz Maistre de Camp, belaste hare Compagnien te recipieren van hondert koppen tot tachtigh.

De Fermes vande Gabelles, Aides & Traittes fortaines, dienen alreede soo veel als geadjusteert hadde / zijn sint wederom op het nieuw opgeloopen tot veertigh millioenen, en hondert duysent Guldens opgejaeght / en eenen Barteleth genaemt / toegewesen / die noch daer en boven negen hondert duysent Guldens tot inkoop van haer groot Gebouw voor hare by-eenkomste aenghenomen heeft te betalen / invoegen dat de voorsz Gabelles, by de vier Millioenen dese reys hooger geresen zijn. Daer zijn vier verscheyde Bureaux binnen Parijs ge-establisseert / om ordre te stellen op het al te overvloedige getal ende ingekropen abuysen der Cloosteren der Religieusen / daer over ghestelt zijn tot Commissa-

missarissen de Heeren d'Alligere, de Lesean, de Morangis, ende Plustost, met eenige Request-meesters onder haer / met welck goet werck men seer yverigh tegenwoordigh aldaer besigh was.

Sijn Majesteyt deed wederom een Tocht na Versailles, om eenige daghen daer te verblyven / en wierdt op den sevenden 's avonts wederom te rugge/ au Louvre verwacht/ en seydemen dat sijn Majesteyt toekomende weecke/ andere meenden in 't eynde van dese Maendt / in 't Parlement van Parijs soude verschijnen/ om aldaerte doen verifieren verscheyde Declaratien/ als die van de Suppressie der beyde Kamers de L. Edict, ende andere Charges meer van nieuwe creatie / die sint het Jaer festien hondert vijf en dertigh ge-establisseert zijn/ ende spraecken sommige/ dat la Court des Aides, aldaer sint drie Jaeren opgericht/ licht mede soude gesupprimeert worden.

Den veertienden quamen aen 't Fransche Hof nader Brieven upt Rochelle, met bericht dat de Heere Marquis de Grandcey, dewelcke ghecommandeert had de laetste Esquadre der Fransche Schepen naer Portugael, van daer met sijn byhebbende Scheepen tot Rochelle wederom aen ende ingekoomen was/ ende berichte dat het Rijck van Portugael op sijn vertreck van daer seer vreedsaem door den Prince Don Pedro gegouverneert wierde/ dat d'aenkomste der Fransse Schepen veel gecontribueert hadden tot het dissiperen der Factien die op haer aenkomste in dat Rijck / door de Spaense Partisans gefomenteert wierden; de voorsz Brieven verseeckerden meede / dat Don Francisco de Melo, Envoye van Portugael, aen haer Ho. Mog. van 't Hof van Lissabon afgesonden van Rochelle op den derden deser al vertrocken was over Parijs naer Hollandt, dat den Coophandel onder de Nederlantsche Coopluyden aldaer/ seer slapjes voort gingh/ door schaerssen aftreck der aldaer vallende Coopmanschappen/ in dier voeghen datmen de Scheepen op Hollandt voor dertien guldens per Last konde bevracht krijgen / daer sy hier te vooren tegens vijftigh guldens per Vat willigh bevracht wierde.

Een seker Courier van Perpignan, gelijck gesegt wierd aen 't Hof onlangs aengekomen/ soude Brieven aen sijne ende hare Majesteyten mede ghebracht hebben van Don Jan d'Austriche, versoeckende van den Koning geprotegeert te worden tegens de Tyrannyen van den eersten Spaenschen Minister; ghemelte Courier soude mede berichten/ dat geduyrigh Couriers van Catalonien naer Perpignan, over ende weder gingen/ ende datter van daer na Barcelonne geduyrigh Loopers versonden wierden / afgevaerdight zijnde van eenen le Sr. le Chastiljon, des Koninckx Lieutenant in Roussiljon.

Sijne Majesteyt heeft deser dagen vergeven de Charge van eerste President des Parlements van Normandien aen eenen le Sr. Pelot, Intendent van 't Gerichte in Guienne, aen dewelcke sijn Majesteyt daer benevens een vereeringe deed van vijftigh duysent guldens/om te helpen betalen de vijftigh duysent Rijcxdaelders / die sijne Majesteyt gherdonneert heeft dat getelt soude worden aen le Sr. de Rijs, des overleden eersten Presidents Soone / tot erkentenisse der goede diensten die dese gedaen heeft/ geduyrende sijn leeven.

De Broeder vande voorsz Pilot, zijnde een Capuyser/ is mede begiftigt geworden van den Koningh met het Eveché van Vabres, welcke Charges ende

Beneficien d'een en d'ander soude geobtineert hebben op de recommandatie van de Heer Intendent Colbert.

Men wilde nu absolut verseekeren dat sijne Majesteyt van voornemen was eyndelijck de Kamer van Justitie te supprimeeren / en de resterende saecken in die Kamer noch af te doen / te renvoyeren voor de Maistres des Requestes van sijn Hautel.

De jonghe Juffer d'Arquien, eene van hare Majesteyts Staet-Juffrouwen/ ende Suster vande Gemalinne van Sobiski, Groote Mareschal van Polen, wierde voorlede Maendagh abondt onder trouwt met den Marquis de Betune; welcke Ceremonie met groote magnificentie en pompe geaccompagneert in een groot Bael geeyndigt wierde; Sijne Majesteyt heeft dit Huwelijck en dese Adelijcke Bruydegom voornoemt / met groote voordeelen willen begonstigen/ onder anderen met een Pensioen van twee duysent Rijcxdaelders Jaerlijcks voor haer leven / ende survivantie der Chargie van eerste Dame d'Atour van de Coninginne.

Den Landt-dagh tot Baden, volgens de Brieven uyt Switserlandt van den lesten November was geeyndight / en veel eerder alsmen ghemeent hadde/ en soude een ander Dieté beschreven worden om saecken van ghewichte / aldaer in deliberatie openstaende te termineren.

Hier vooren heb ick gesprooken van't overlijden van d'Heer Ambassadeur Boreel binnen Parijs, ick sal dese materie nu vervolgen tot aen zijne begraefenisse / ende daer mede besluyten de Fransche saecken van dit Jaer.

Dese doodt alhier verstaen zijnde / soo wierdt zijn oudtste Soon d'Heer Jan Boreel op den negenthiensten October gegeven permissie ende passepoort / om van Parys te gaen af-haelen het Lijck / de Familie / ende de Meubelen vanden overleden Heer Ambassadeur / oock ordre gegeven de voornoemde meubelen niet te laten verassureeren tot kosten van't Lant / maer over te brengen op risco vanden Staet.

Tot Parijs gekomen zijnde ende alles tot het vertreck verveerdigende/ wiert van wegen den Koningh gheen Present aen des Heeren Ambassadeurs Soon gepresenteert / nochte oock anders geen Civiliteyt gedaen wegen den Koning ofte het Hof.

Tot Havre de Grace was gesonden een Oorlogh Schip door den Staet/ tot transport van't Lijck / het welcke tot Parijs stillekens by nacht zijnde scheep gebraght / wiert de Riviere de Seine afgevoert / door Rouaen, aen het voornoemde Oorlogh-Schip / in't welcke het selve wiert geembarqueert / als mede des Heeren Ambassadeurs meublen / ende Bagagie / ende arriveerde voor den Briel den dry en twintighsten December, den vier en twintighsten in den Hage, van welck arrivement des Heeren Ambassadeurs Sonen haer Hoogh Mog. hebben kennisse gegeven / ende hebben de hoogh gemelte Heeren Staten Generael (uyt consideratie van de Heer Ambassadeurs lange / getrouwe/ en peneGige diensten aenden Staet gedaen) genereuselijck geresolveert/ dat den' selven van wegen den Staet soude begraven worden / gelijck als uyt de navolgende Resolutie kan gesien worden.

Extract uyt het Register der Resolutien vande Hooge Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden.

Iovis den seven en twintighsten December sesthien hondert acht en sestigh.

NOchmael ter Vergaderinge voortgebraght zijnde de Requeste vande Kinderen van Wijlen d'Heer *Willem Boreel*, in sijn leven Ambassadeur ordinaris van desen Staet in *Vranckrijck*; is na deliberatie goet gevonden ende ende verstaen, midts desen t'authoriseren de Vertoonders, omme 't Lijck van den Overleden ter *Eere* vanden selven, ende tot *Reputatie*, ende niet te min menagie van 't Landt, 't zy by daghe, ofte by avont te doen ter aerde brengen.

H. Schotanus a Starringa. Vt.

Accordeert &c.

J. Sproussen.

In gevolghe van dese haer Ho. Mog. Resolutie / is den dagh tot de begraefenisse van des Heer Ambassadeur Boreels Lichaem vast gestelt te geschieden op den achtsten January sesthien hondert negen en sestigh, tot welcken eynde desselfs Erfgenamen op den sevensten Ianuarij, Requeste aen haer Ho. Mog. hebben gepresenteert / op dat geliefden deselve begraefenisse te vereeren met de presentie van eenige Heeren Gedeputeerden uyt het midden van hare Vergaderinge / waer op gevallen is dese volgende Resolutie.

Extract uyt &c.

Luna den sevensten Jauuarij sesthien hondert negen en sestigh.

OP de Requeste vande Kinderen van wijlen d'Heer *Willem Boreel*, in sijn leven Ambassedeur ordinaris van desen Staet in *Vranckrijck*, tenterende ten eynde, dat eenige Heeren uyt het midden van haer Ho. Mog. Vergaderinge gedeputeert moghten worden, om op morgen het Lijck vanden Overleden tot in de Kercke te accompagneren; Is na deliberatie goet ghevonden ende verstaen ten fijne voorseyt, mits desen te versoecken en de committeren, de Heeren van *Gent*, *Meerman*, *Maregnault*, *Renswoude*, *Schotanus*, *Coeverden*, ende *Gerkinga*; des wert den Agent *de Heyde*, geordonneert te vernemen tegens wat uyre het voorsz Lijck ter Kercke gebraght sal werden, ende daer van de gemelte Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden tijdelijck te adverteren.

Gheteeckent *J. van Gent.*

Accordeert &c.

N. Ruysch.

Op

Op den sevensten Ianuarij soo als dese Resolutie by haer Ho. Mog. was ghenomen / quam d'Heer Agent de Heyde ten huyse vanden Heer Ian Boreel, deselve Resolutie bekent maecken / ende met eene segghen / dat de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerdens begeerte was / dat twee Karossen inden Rouw op den achtsten s'avonts omtrent den tijdt als de begraevenisse soude geschieden / aende trap vande Ordinaris Vergadering-Kamer van haer Ho. Mog. soude gesonden worden / om de Heeren Ghedeputeerdens aen't huys daer het Lijck was te brengen.

Ende in conformiteyt van haer Ho. Mog. Resolutie vanden seven en twintighsten December sesthien hondert acht en sestigh, is dese Begraevenisse by avondt geschiet in maniere als volght.

Drie dagen voor den dagh der begraevinge / sijn drie posen daeghs ghelujdt door de groote Kerck / alwaer de selve stont te geschieden.

Hare Ho. Mog. Heeren Gedeputeerdens / zijnde ten ses uren des abondts / gereden met twee Karossen inden Rouw aen het huys van den Heere Ian Boreel, wierden door den selven ende zijne Broeders met alle respect ontfanghen op de straet / ende gekomen zijnde in een der Rouw-Kameren / wiert haer Ho. Mog. door deselve gevraeght / of haer geliefte was dat men soude beginnen tot het vervoeren van't Lijck / het welck stondt in een ander Kamer inden Rouw behangen / op een Rouw voet kleedt.

Twaelf Staten Boden vande Staten Generael / ende twaelf van de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, met haer Bossen op haer borsten / met lange mantels ende grooten Rouw / waren geordonneert om het Lijck uyt den huys in de Rouw-Karosse te dragen / ende uyt die Karosse door de Kerck in het Graft; dese hebben het Lijck opgenomen / ende geset in een Rouw-Carosse / expres tot de begraevenisse geprepareert / waer voor ginghen twee paerden in zwart laken bekleedt van't hooft tot de voeten / ses Wapenen van den Heer overleden hangende op de Kist.

Eerst gingen voor de paerden vande Rouw-Karosse / ses Bidders inden grooten Rouw / met lange mantels / aen elcke zijde vande Lijck-Karosse ginghen twaelf Staten Boden achter den anderen / in rijen.

Ende buyten dese Boden ginghen vier en twintigh Flambeauwen aen ieder zijde twaelf, met grooten Rouw / op rijen achter den anderen.

Naest aen't Lijck volghden haer Ho. Mog. Heeren Gedeputeerden / sittende in een Karosse / om de welcke ginghen vier en twintigh Flambeauwen / gaende in deselfde ordre als om het Lijck.

Daer na volghden de drie Sonen van den overleden Heer Ambassadeur in een Karosse.

De welcke gevolght wierden door noch vyfthien Karossen / alle inden Rouw gekleet / inde welcke saten vele voorname Heeren van de Regeringe / ende Ministers vanden Staet ende persoonen van qualiteyt / hebbende yeder Karosse aen yeder poortier een Flambeau / die alle gedragen wierden door luyden inden grooten Rouw met lange mantels.

Ende is het Lijck in dier maniere met goede ordre door de Hooghstraet / over de

de marckt gebraght / aen de Toren-deur vande groote Kerck / alwaer de voornoemde vier en twintigh Staten Boden het selve uyt de Karosse hebben ghenomen / ende gedragen door de Kerck aen't Graft aen de zyde van't Choor.

Ende sijn haer Ho. Mog. Gedeputeerden vande Kerck weder gereden in die selfste ordre na 't huys daer het Lijck was geweest / gaende de vier en twintigh Flambeaus / die by het Lijck gegaen hadden / nu mede ter zijden de Karosse vande Heeren Gedeputeerdens / dewelcke in 't sterf-huys sijnde ingegaen / wierden door de Sonen vanden Overleden Heer Ambassadeur respectueuslijck bedanckt voor de Eere aen haer Ed. Vader gedaen.

Des anderendaeghs sijn de voornoemde Sonen gegaen aen 't huys van den Heer presiderende / haer Ho. Mog. onderdanighlijck voor d'Eer aen haer overledene Vader gedaen door den Staet / soo in't regard van de Begraebenisse tot koste vande Republicque / als door de presentie van haer Ho. Mog. Gedeputeerdens / waer op dat ter Vergaderinge gepasseert is.

Den neghensten Ianuarij sesthien hondert neghen en sestigh.

DEn Heer van *Gent* jegenwoordigh presiderende, heeft de Vergaderinge bekent gemaeckt, dat de t'samenlijcke Sonen van wijlen den Heer Ambassadeur *Boreel*, huyden morghen aen sijn logement waren gheweest, ende haer Ho. Mog. in sijn persoon seer respectueuselijck hadden bedanckt voor de groote eere die de selve haren Vader, ende by gevolge hare Familie gister avont van wegen den Staet, volgens hare Ho. Mog. Resolutie van voorleden Maendag was aengedaen, ende geschiedt, haer selven altijdt recommanderende inde goedertierene gunste van haer Ho. Mog.; waer op egeene Resolutie en is gevallen.

Gheteeckent

I. van Gent.

Accordeert

I. Spronssen.

Extract uyt het Register &c.

Mercurij den neghenden Ianuarij sesthien hondert neghen en sestigh.

DE Heeren van *Gent* ende andere hare Ho. Mog. Gedeputeerdens, gementioneert inder selver Resolutie van voorleden Maendagh, hebben gherapporteert, dat de Kinderen van wijlen de Heer *Willem Boreel*, in sijn leven ordinaris Ambassadeur van desen Staet in *Vranckrijck*, gister avont omtrent ten ses uyren alhier op't Hof voor de Camer vande Vergaderinge van hare Ho. Mog. hadden gesonden, *twee* Carossen met Rouw bekleedt, dat haer Ed. daer inne waren getreden, ende haer hadden vervoeght aen't Logement vanden Capiteyn

teyn *Bereel* in't Noord-ende; alwaer het Lijck vanden overleden stonde, dat haer Ed. seer respectueuselijck ende beleefdelijck waren gherecipieert, dat een korten tijdt in dat Logement vertoeft hebbende, aen haer was gepresenteert d'eerste Rouw Koetse, ende daer inne gesamentlijck getreden wesende, immediatelijck het Lijck waren gevolght, ende sulckx ten respecte van den Staet, rangh hadden gehadt voor de gesamentlijcke Sonen ende Bloedt-Vrienden van den Overleden, als mede voor alle die verders inden Rouw om 't voorseyde Lijck tot inde Kercke t'accompagneren, waren versocht, ende gebeden, waer op gedelibereert sijnde, is 't selve aengenomen voor notificatie.

Ghetekent I. van Gent.

Accordeert &c.

I. Spronssens.

Ick koome nu tot de Spaensche saecken. d'Ambassadeur de Reede schreef vanden achtsten December des voorleden Jaers / dat naer dat het d'Heer Ambassadeur van Engelandt op de jonghst verleden Post-dagh af-scheyt van hem hadt genomen / met intentie om de reyse na Lisbon metten eersten tot effect te brenghen / tot alles de noodige preparatie ghemaeckt was ghetweest voor den Train ende de Muyl-ezels / die eenige dagen op des Ambassadeurs kosten tot thien Pistoolen daeghs zijn aengehouden geweest / maer wierden die eenighe dagen daer na weder gelicentieert / met bedingh dat noch acht dagen soude ghewacht worden / schijnende dat d'Heer Ambassadeur met de jongst aengekomen Edelman ordre van sijn Koningh ontfangen had / om alleen op seeckere conditien het accommodement met Portugael onder handen te nemen / en sonder sodanige conditien niet van Madrid soude vertrecken / ontrent welcke conditien / 't Spaensche Hof eenighe speculatien soude gevonden hebben / om alles nader t'overleggen / daer oock by soude gekomen zijn dat door dat Hof seer instantelijck aengehouden is ghetweest / ten eynde den Marquis de la Fuente onlanghs vande Ambassade aen 't Fransche Hof te huys gekomen / nevens meergedachte Heer Ambassadeur in dese Commissie soude ghebruyckt worden / maer toe deselve gantsch niet heeft konnen verstaen / ende niet tegenstaende soodanigh point tot contentement vande Heer Ambassadeur noch afgedaen soude zijn / is desselfs vertreck voor als noch niet gevolght.

Ontrent het vertreck vanden Heer Don Jan d'Austria na de Spaense Nederlanden / om aldaer het Gouvernement aen te veerden / willen sommighe oock seer twijffelachtigh spreecken / en de persoonen van sijn Hof / die daer in voor desen met groote apparentie discoureerden / wilden hem aengaende nu [illegible] versekeren / ende soude sulcx veroorsaeckt zijn / door de groote langsaemheyt die sijn Hooghheyt bespeurt in het volbrengen der Conditien / die hy oordeelt ten hooghsten noodigh te zijn / met luyster ende reputatie sodanigen post te bekleeden.

De Spaensche Armade is op den een en twintighsten passato te Cadix weder in.

in Zee geraeckt/ bestaende in een en twintigh Schepen / ende gerencontreert geweest ontrent de Caep van St. Vincent, door het Convoy jongst uyt Texel gevaren/ het welcke volgens Brieven vanden seven en twintighsten passato in dito Cadix gelucklijck was aengekomen/ sonder een Schip te vermissen/ niet tegenstaende groote stormen gehadt hadde/ bestaende in acht Oorlogh-schepen ende vijftigh Coopvaerders/ maeckende de Brieven mede mentie vanden Resident Colyers na Constantinopelen gedestineert/ ende den Consul van Dam na Smirna; ende op dito seven en twintighsten was mede aengekomen het Convoy van Zeelandt, bestaende in een Oorlogh-schip / ende vier a vijf Coopvaerdy-scheepen/ daer over tot dito Cadix groote vreughde was / bevindende sigh in Bahie over de festigh Nederlandtsche Coopvaerdy-Schepen/ waer van de meeste part Straetwaerts in gingen/ende de minste van hondert Lasten was/ ende verscheyde van vier hondert.

By occasie vanden Oorlogh tusschen Spangien ende Vranckrijck, is van wegen d'Admiraliteyt aldaer/ het een ende ander by der handt genomen / om te beletten dat geen Franse Goederen ende Waeren in dat Rijck mogen ingebracht werden/ onder pretext dat deselve vande Landen der Vyenden ende Geallieerden van Spangien waren/ daer toe aenstellende soo gants onmogelijcke, ende in geenderhande manieren practicabele middelen/ dat d'Ambassadeur Reede hooghnodigh heeft gevonden daer tegen aen haer Majesteyt de Coninginne Regente klachtigh te vallen/ met vertooninge der consequentie / maer de Spaense hielden haer stack / meynende dat de minste moderatie van resolutie/ de Franse soude konnen verstrecken voor den pretext.

Hoe sober het inde Spaensche Nederlanden stont is geseyt in 't voorgaende Deel. De Spaensche/ onaengesien 't saisoen haer buyten gevaer stelde / hebben tot bevrydinge van 't Canael/ loopende van Brussel naer Willebroeck, de passen tusschen Brussel voornoemt ende Aelst,ende van daer tot Dendermonde, soodanigh afgesneden/ ende met Volck beset/ dat vertrouwt wert 't voorsz Canael/ als mede de Schepen ende Barquen op/ ende afkomende/ teghen de gedreyghde incursien der Franse Volckeren souden beschermt blyven.

Op den dertighsten December heeft Monsieur St. Martin, Collonel vande Dragonderen in Spaenschen dienst/ met eenige uyt sijn Regiment het Casteel Amele, zijnde tamelijck sterck/ en met Frans Guarnisoen beset/ ghelegen ontrent Nivelle, ontrent thien uyren voor de middagh geattacqueert ende ingenomen / de Volckeren aldaer in Guarnisoen geweest zijnde/ ghevangen mede gevoert.

Den vierden was d'Heer de Crequi, met sijn onderhebbende Volckeren noch in 't Landt van Luxembourgh ontrent Theoovile, sonder datmen tot Brussel vernam noch yet aengenomen te hebben.

Daeghs te voren quamen aldaer advysen dat tusschen de vijftig en festigh Voet-knechten uyt het Guarnisoen van Aire, hadden gerencontreert over de hondert vijftigh vande Franse Infanterye/ op dewelcke sy waren los gegaen/ vijfthien vande selve ter neder geschoten/ ende over de hondert ghevangenen bekomen.

Voorden wierden mede tydingen aen dit Hof door een Trompetter vanden

 Grave

Grave van Marchijn aengebracht/ dat wel ontrent hondert vande Franse volckeren/ soo te Paert als te Voet/ by Giblours haer hadden laten sien/ daer op eenige volckeren uyt de Guarnisoenen van Namen, Charlemont, ende andere plaetsen waren te samen geruckt/ dewelcke de Franse by de Pont au Loup hadden geattacqueert ende oock geslagen.

Den Marquis de Castel Rodrigo, om de Militie t'encourageren/ gaf uyt/ datter uyt Spangien remisen overgemaeckt waren van ontrent de drie Millioenen Croonen/ oversulcks vertrock op den veertienden na Antwerpen, om aldaer over eenige penningen met d'Assentisten te doen handelen.

De Patenten voor eenige Regimenten Hooghduytsche Voet-knechten/ begonst men nu dagelijcks uyt te geven/ ende wierden de gelderen daer nevens betaelt tot vijfthien Patacons op yeder Man.

Op dees tijdt is tot Brussel een reglement uytgegeven/ raeckende de Cavallerie/ die in 't Over-quartier van Gelderlandt gelogeert was/ daer by aen yder Ruyter wierdt toegevoeght vijfthien stuyvers daeghs/ soo voor betalinghe als voeragie voor de Paerden/ boven 't Ammunitie-broodt ende simpel logement; aen een Collonel te Paert seventhien rations/ yeder ration tot vijfthien stuyvers daeghs/ aen een Ritmeester seven, ende soo na advenant/ ende mindere Officieren/ ende wierdt aen een yeders keure gestelt of sy alles wilden ghenieten in contante penningen/ dan wel een gedeelte in voeragie voor de Paerden/ onder conditie/ dat yeder Collonel/ Luytenant Collonel/ Ritmeester/ souden gehouden zijn haer Compagnien te leveren ende onderhouden sterck vijftigh koppen effective/ boven d'Officieren/ of by faute van sulcx te doen/ dat syn Excellentie de contraventeurs soude casseren/ sonder eenige remissien. Men vertroude dat diergelijck reglement in d'andere Provintien mede soude afgesonde werden.

Ontrent de Infanterie stont mede een Reglement te volghen/ waer by aen yder voet-knecht daegs gegeven soude worden drie stuyvers/ behalven 't simpel logement/ en Ammunitie-broodt/ 't welck t'samen gereeckent/ een weynigh meer als vijf stuyvers soude konnen bedragen.

De Stadt Brussel is doenmaels veraccordeert over de Logijs-gelderen/ voor twee Compagnien Gardes te Paert/ ende twee Regimenten Spaense Voet-knechten.

De reyse vanden Engelsen Ambassadeur van Madrid naer Portugael, tot bevorderinge der Vreede tusschen de twee Rijcken/ had op den vierden eyndelijck sijn voortgangh/ na dat eenigen tijdt te vooren sommige Conferentien had gehouden met d'Heer Don Jan d'Austria. Men wilde aen 't Spaense Hof voorgeven dat seer goede apparentie was om sijn Negotiatie wel te succederen/ niet tegenstaende altijt geoordeelt is geworden/ dat daer ontrent de volkomen dispositie van Portugael niet soo promt getoont soude konnen worden.

In dese Maent is d'Heer Marquis de Caracena binnen Madrid van sijn fieckte deser Werelt overleden/ tot groot leetwesen van dit Hof/ zijnde dessels kranckheyt van weynigh dagen gheweest/ dewelcke toegeschreven wiert aen een quade Corste/ ten deele veroorsaeckt door een over oude quetzuere in die partye/ zijnde hem voor dessels doot van wegen de Coningin noch opgedragen ende

ende afgebeerdight toegesonden geworden depesches van 't Presidentschap in Vlaenderen. En alhoewel men zedert dese doot met seer groote apparentie gesprocken heeft van den Heere Don Jan d'Austrias vertreck na de Spaense Nederlanden/ soo wil al noch niet seeckers dien aengaende geaffirmeert worden/ alsoo de saecke van Portugael groote dispositie daer ontrent met sigh voerdt/ ende wilmen tot de voorige conditien die syn Hoogheyt gedesidereert heeft oock dese by doen/ dat van 't Presidentschap vanden Raedt van Vlaenderen niet soude gedisponeert worden/ geduerende dessels commando inde voorsz Nederlanden.

Tot Madrid is mede deser dagen overleden Don Ian de Gongora, door dit gantsche Koninghryck seer bekent/ ende aen wien eygentlijck de schult was gegeven van 't op de been te brengen van de nieuwe Munte/ waer in alle des Koninckx inkomsten verandert zijn in plaets van Silver/ ende waer van doenmaels veel deelen niet bestant waren tot het dragen van soodanighe onkosten.

Den twintighsten is d'Heer Marquis de Castel Rodrigo van Antwerpen wedergekeert tot Brussel, men divulgeerde dat hoogh-gemelde Heer by provisie tusschen de vier a vijf hondert duysent gulden aldaer hadt doen Negotieren.

Zedert dessels wederkomste heeftmen ordres uytgegeven tot recreuteringe van eenige Hooghduytse Regimenten Voetknechten/ als mede tot noch andere nieuwe Werbingen van die Natie.

Den een en twintigsten zijn te Brussel aengekoomen veele Paerden/ tot den Train van de Artillerye met 't geene daer aen dependeert te gebruycken.

De Fransche Volckeren hebben in dese Maent een desseyn gehadt om t'emporteren seecker Fort genaemt Knock, gelegen tusschen Yperen ende Brugge, edogh waren eenighe Volckeren uyt de Spaense Guarnisoenen te samen gheruckt/ dewelcke de Franse hebben doen retireeren.

Over de Voespse saecken quam op den tienden binnen Brussel van wegen Keur-Brandenburg d'Heer Blaespiel, verwachtende Gedeputeerden van dese zijde/ den Resident Sasborgh heeft hem den selven dagh wesen begroeten/ ende ontfingh twee dagen daer na wederom de contra visite. Aldaer zijn oock aengekomen twee Florentijnsche Edellieden/ dewelcke ghesegt wierden te zijn vande Suite vanden Heer Hertogh van Florence, ende hebben de voor-middag vanden twee en twintigsten audientie by syn Excellentie gehadt.

Ondertusschen was men hier met Engelandt besigh projecten ende concepten te maecken die Paix mochten voort brengen: d'eene uyt vreese vande nabuyrschap/ d'andere uyt jalousie vande Fransche grootheydt. Den drie en twintighsten wierden nevens het Tractaet inde Franse saecken ghestelt de navolgende separate Articulen met d'Heer Temple noch geteeckent:

Articuli

Articuli separati, qui ejusdem erunt virtutis atque autoritatis, ac si inserti forent Tractatui, hodierno die integra Regem Magnæ Brittanniæ & Ordines Generales Fœderati Belgij conclusio.

1 SI in procuranda Pace inter Galliam & Hispaniam se offerat aliqua difficultas, super puncto renunciationis ea ineunda est ratio, ut vel nulla ejus in Pactis fiat mentio, vel ut ejusmodi verbis concipiatur formula, ut neutris duarum Coronarum, quoad prædictum Renunciationem, eo quicquam accedat, aut etiam inde creetur aliquod Juris detrimentis; quod si vero Rex *Hispaniarum*, vel etiam Rex Christianissimus, in id consentire nolint, adversus recusantes Rex Magnæ Brittanniæ & Fœderati Ordines procedens ut conventum est articulo 3. & 4. dicti Tractatus, & ultimo horum articulorum respective, ea tamen conditione, ut in casu recusationis Regis Hispaniæ, Rex Christianissimus se reciprocè obstringat, se nullatenus arma moturum *in Belgica*.

2. Quod Rex Magnæ Brittanniæ & Ordines Generalis Fœderati Belgii, ut prolixius ab omni parte satis fiat, se obligabunt omnem sedulo operam daturos, ut Pax inter Reges Hispaniæ & Lusitaniæ eodem tempore sanciri possit, ea tamen lege ut vicissim Gallia se obstringat, si tam cito id negotium non possit perduci ad finem, ut Pax inter se & Hispaniam nihilominus ineatur, hoc excepto Regi Christianissimo liberum fore, suppetias ferre Regi Lusitaniæ Fœderato suo ut aliunde detrahat hostes, sive alio quocunque modo, quem sibi commodissimum, atque maxime ex usu fore existimabit, & si Hispani adduci poterunt ut consentiant in pacem subdicta conditione, atque ea proinde concludatur, Rex Christianissimus tenebitur Belgica ut pacata, atque neutrarum partium rebus implicata omnino abstinere, neque ei jus fasque erit quicquam adversus eam moliri, neque palam virtute bellica, neque clandestinis artibus, ut neque peteret ullam satisfactionem sub obtentu impensarum erogationumque, quæ in Bello Lusitanico erunt faciendæ, tam ob delectum militum, quam aliæ belli onera, quod si contingat, manente dicto, per auxiliares Regis Christianissimi copias, occupari loca, quædam in Hispania Italiave Rex Christianissimus, simulatque Pax cum Lusitania facta fuerit, eadem restituet Hispaniæ, sed si præter & contra expectationem Hispania recuset Pacem cum Rege Lusitaniæ ut & cum Rege Christianissimum, ea cum exceptione, ut Fœderato suo liberum sit ei auxiliari, quemadmodum jam dictum, hoc in opinato casu Rex Magnæ Brittanniæ & Fœderati Ordines tenebuntur reipsa id efficere ut Hispani omnino in id assentiant, ita tamen ut reciproce Rex Christianissimus se obstringat quemadmodum casu primo, quod non sit moturus arma in Belgica.

3. Si præter omnem expectationem Rex Christianissimus inducat in animum, ut promittere nolit quod Tractatum Pacis signaturus sit, simulatque Hispani cessuri sunt omnia loca ab eo occupata in novissima expeditione, vel aliud tantundem volens, de quo mutuo consensu conveniet, aut promissorum fidem non impleat, aut detractet respuatque cautiones & præmunimenta, in dicto tractatu expressa, quo necessaria sunt, ut obviam eatur metui Justissime concepto, ne Rex Christianissimus arma sua victricix in sæpius memorata Belgica ulterius proferat, quod omnibus istis casibus ut si per alia subter fugia, aut obliquas

quas artes conetur pacis conclusionem impedire aut illudere, Angliæ Fœderatumque Belgium tenebuntur accedere partibus Regis Hispaniæ, omnibusque & junctis viribus terræmarique adversus Galliam bellum gerere, ut compellatur, non in leges duntaxat sæpius jam memoratas, pacem facere, sed si arma in eum finem summa Deum habeant faventem & propitium, atque de communi consensu in expedire visum fuerit, etiam Bellum continuare, donec res in eum statum fuerint restitutæ, quo fuerunt tempore fœderis in colliminio regnorum in montibus Pyrenæis sanciti. Actum Hagæ-Comitis in Hollandia, die 23. Ianuarij 1668. Signatum erat

W. TEMPLE.

Twee dagen na dat dit was geaccordeert / wierden genoemt de Heeren tot de Deputatie aen den Marquis van Castelrodrigo, om by den selven uyt te wercken den Rede op d'Instructie hen by haer Ho. Mog. mede te geven; ende alsoo de Heeren Pensionaris Burgersdijck, ende M. Iacob vander Focht, Secretaris der Stadt Gouda, den vierden deses by haer Ho. Mog. Gedeputeert waren / om aen den Grooten Raedt van Mechelen te gaen recommanderen d'expeditie van 't Proces over de Hoef-ysersche-schult: soo wierden de selve Heeren mede Gecommitteert omme sich by de selve occasie niet eenen te verdoegen na Brussel ten fine / om by den welgemelden Heer Marquis de voorsz. Instructie uyt te wercken / tot welcken eynde den bejoorlijke vande gemelde Heeren de nodige Credentialen gedepescheert / oock aen deselve mede gegeven wierden Copie van 't Tractaet van mutuele verbintenisse, om te mogen bekomen een seeckere en spoedige uytkomste vanden Oorlogh inde Spaensche Nederlanden van drie en twintighsten deses tusschen den Heere Temple, Extraordinaris Envoyé vanden Koningh van Groot Britannien, ende de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden gesloten ende geteeckent.

d'Heeren Gedeputeerden vande Provintie van Uytrecht, hielden haer gerefereert tot het gene by deselve op dit subject was desen dagh verklaert.

d'Heeren Gedeputeerden van Vrieslandt, considererende dat die voorsz. Nominatie / bestaende uyt twee Hollandtsche Heeren / privatelijck ende met exclusie vande Heeren uyt andere Provintien / tegen-recht wegh strijdende tegen d'ordre van desen geobserveert / ende streckende tot een seer prejudiciable gevolgh / hebben in de voorsz. Nominatie vande gemelde Gedeputeerden niet konnen consenteren.

Oock is op den seven en twintighsten deser gehoort het rapport vande Heeren Huygens, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saecken raeckende de Limit-scheydinge van Vlaenderen, achtervolgens der selver Resolutie vanden negenthienden deses / gheconfereert ende gevisiteert hebbende de Memorien / aengaende de voorsz. saecke / gehouden. Waer op gedelibereert zijnde / is verstaen / dat ingevolge ende tot voldoeninghe van haer Ho. Mog. Resolutie vanden vijfden October, sestien hondert vyf en sestigh als noch met den Heer Ambassadeur van Spaignen uytgewisselt sal werden de Acte van Ratificatie / de welcke al in den Iare sestien hondert vier en sestigh is gheconcerteert geweest op d'Accoord / 't welck op den twintighsten September des selven

den:

den jaers binnen Brussel over de voorsz questieuse Limijt-scheydinge tusschen Gedeput. van haer Ho. Mog. en Commissarisen van den Koning van Spaigne gemaeckt was / ende wierden de gemelte Heeren Huygens, ende andere haer Ho. Mog Gedeputeerden versocht by d'eerste occasie ende sonder tijt-versuym de voorsz Extraditie / ende wisselinge met den gemelten Heer Ambassadeur te gaen doen / ende gelijck op den voornoemden vyfden October sesthien hondert vyf en sestigh, te gelijck by haer Ho. Mog. was geaccresteert seecker Acte van Authorisatie / om door wederzijts Gecommitteerden voorts te doen inschicken verscheyde Inconvenienten / de welcke in het trecken vande Linien d'avers door sommige Polders in Vlaenderen bevonden waren / om daer na de palen ofte steenen tot de scheydinge der Limijten aldaer opgestelt ende gereguleert te werden; wordende by desen d'Authorisatie op nieuws gheaccresteert ende ghe-confirmeert / gelijck deselve Acte van authorisatie hier na volgende/van woorde te woorde staet geinsereert.

QUoy que par l'accord & reglement, fait & conclu sur les *Limites* de Flandres le *vingtiesme* de ce mois, dans la Ville de *Bruxelles*, il soit expressement & de point en point determiné, ce qui sera & demeurera de la Souverainité du Seigneur *Roy d'Espaigne*; d'vne part, & de la Souverainité des Seigneurs Estats Generaux des Provinces Unies, d'autre part; & que par vn assignation exacte des places & par l'etendue des diques & des lignes quottées par les Lettres d'Alphabet, sur la Carte figurative distinctement soient specifiez les lieux de la ditte separation des Territoires, ce non obstant, consideré que dans quelques Poldres ces droittes Lignes ne pourroient estre tirées, sans grande incommodité & perte des Sujects & habitans, de l'vn & de l'autre ressort, par les coupures & separations qu'il faudroit faire de leurs Terres & des *Creecques* qui les traversent, specialement, dans le Poldre de *St. Albert*, de *Jonckvrouwen-Polder*, den *Oudemans-Polder*, *Be-oosterede*, *St. Anne ter Muyden*, & dans vn Coin de la ligne du Poldre *den Boom*, & que la mesme difficulté se rencontrera indubitablement sur le fait des limites mesmes, qui se pourroyent regler plus exactement les long des diques, chemins, ou *Creecques* qui n'en sont gueres esloignez: les Deputez du Roy *d'Espaigne* & des Seigneurs *Estats Generaux* des Provinces Unies ont trouvé bon & sont convenus ensemble, que l'on enfera vn rapport particulier de costé d'autres & que l'on taschera de diriger c'est affaire a telle fin que les susdit accord & reglement, estant approuvé & ratifié par les deux Souverains, quand il faudra proceder a la determination & designation effective par des *Marques*, que l'on mettra des deux costéz sur les susdits Limites, les Deputés a cest fin puissent estre authorisez & chargez d'examiner preallablement les susdittes difficultez, a fin d'y trouver quelque expedient par la voye de change ou par assignation des autres fonds, de sorte que ledit accord Reglement demeurant en sa vigeur de costé & d'autre les susdicts sujects & habitans interessés puissent estre accommodez les mieux que faire se pourra, & comme l'on a remarqué particulierement vne difficulté dans le susdit coin du Poldre *den Boom*, & des Terres de *Beoosterede*, & generalement de l'Isle, la quelle est enclose entre la *Passegeule* & la *Soetelaers-Creecque*, a raison des Digues qui pour vne grande partie sont tombées

beés sous les ressort du Seigneur Roy, & que par la tous les Habitans & les Interessez des Poldres tout au tour des Villes de *Esclusse*, & *Aerdenburgh*, & de l'autre costé de la preditte *Isle* seroyent extrememenr incommodées, s' il leur seroit defendu, & se servir des dites Dignes, par ce que toutte la communication des autres quartiers demeurants sous le ressort des Seigneurs Estats, leur seroit coupé, par cette partie en *Capyssche Gat*, qui depuis le Coin dudit *Boom* monte en haut vers la *Damme* de la ditte *Creecque*, & que par les Deputez desdits Seigneurs Estats a esté proposé, pour vn expedient, que la Souveraineté du Seigneur Roy demeurant sur ces Digues, on pourroit pourtant de sa part asseureur lesdits Habitans & Interesséz qu'il leur sera tousjours libre & permis, de passer & repasser les dites lignes avec leurs Chevaux, Charionts, & Charges depuis ce dit coin du *Boom* jusques a la dite *Damme*, & de la denscendant jusques au coin de la *Soetelaers-Creecke*, sans estre chargez de *Tailles*, *Gabelles*, ou d'autres charges telles bu'elles soyent, comme n'estant point des grands Ghemins, mais seulement vn passage pour aller a ladite Digue de la *Seetelaers-Creecque*, & que des semblables difficultez se pourront jencontrer de par les Sujets dudit Seigneur Roy, dans les parties de son ressort, on a trouvé bon, & on est convenu de mesme, que l'on enfera vn rapport favorable, afin de telle authorisation sur les Deputez a venir, que l'on en puisse esperer vn accommodement bon & sortable.

Ende souden dienvolgende de gemelde Heeren hare Ho. Mog. Gedeputeerden te gelijck aen den welgemelden Heer Ambassadeur bekent maecken / dat hare Ho. Mog. onder beneficie vande voornoemde uytwisselinghe van de Acte van Ratificatie / gemeent bleven / om de voorseyde Inconvenienten als noch door onderlingh concert te doen adjusteren ; des wierdt den Raedt van Staten van nu af aen geauthoriseert / om de voorseyde Extraditie ghedaen zijnde / de voorgemelde Limiten effective met Palen ofte Steenen te dresseren / ende te reguleren / in conformiteyt vande Linien / de welcke daer over getrocken waren inde Caerten Figurativè, de welcke op den seven en twintighsten September sesthien hondert vier en sestigh binnen de Stadt van Sluys in Vlaenderen, by Gedeputeerden van haer Ho. Mog. ende by Commissarissen vanden hooghstgemelden Koningh bezeghelt ende geteyckent zijn.

Maendagh den dertighsten heeft d'Heer van Beuningen, haer Ho. Mog. Gedeputeerde ter Vergaderinge ge-exhibeert / oock vervolgens gelesen seecker concept van Missive aende Heer Ambassadeur de Reede van Renswoude, op den naem vande Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de secreete Franse ende Spaense saecken / af te gaen / over het subject raeckende het bevorderen van een seeckere en spoedige uytkomste vande Oorlogh inde Spaensche Nederlanden : Waer op gedelibereert synde / is het voorsz concept van Missive gehouden voor geärresteert / en dienvolgens in 't net geschreven en op den naem / als vooren / aende gemelden Heer Ambassadeur gesonden / met ordre omme de Koninginne Regente van Spangien, ende het Hof van Madrid met alle bedenckelijcke redenen te trachten disponeren om sonder tijdt verlies wegens den Koninck van Spangien t'accepteren een vande alternative conditien van Vrede by den Koninck van Vranckrijck voorgeslagen / invoegen als

die ge-extendeert ende geinsereert sijn in 't Tractaet tusschen den Heer Temple, extraordinaris Envoye vande Koninck van Groot Brittannien, ende de Heeren Gedeputeerden van haer Ho. Mog. den drie en twintighsten gesloten / als mede om te gelijck aen te nemen de Treves by den Hooghst-gemelden Koninck van Vranckrijck voorgestelt / om geduyrende deselve de Vredes Tractaten t'adjusteren / insterende ten eynde / dat den hooghst-gedachte Koninck van Spangien tot een by-een-komste tot dien eynde aen te stellen / wilde beteeckenen dach ende plaetse met soodanigen acceleratie als de pressantheyt vande tydt was vereyschende: Ende souden den voornoemde Heer Ambassadeur omtrent het gene tot uytwerckinge vande voorsz haer Ho. Mog. intentie / en bevorderinge vande Vrede / dienen konde tot sijne instructie / hebben het gemelde Tractaet / hem alvereyts toegesonden / ende in alles communicative ende confidentelijck procederen ende ageren met ende nevens die gene / die van weghens den hooghst-ghedachte Koninck van Groot Brittannien sich ten selven eynde aen 't meer-ghemelde Hof van Spangien tot Madrid soude bevinden.

De bedenckingen die ondertusschen vielen over dese materie waren gelijck ordinaris waren divers: veele hadden hoope vanden Vrede op kleyne ende swacke conjecturen van haer opinie / door bemiddelinge vanden Paus / ende geagiteerde Tractaten tusschen den Keyser / ende Principaelste Princen van Duytslandt / de Sweden / Engelsche ende Hollanders: ende door de Vrede met Portugael gemaeckt ofte noch te maecken. Maer men sagh dat dit alles den Koninck van Vranckrijck weynigh moveerde. Dat hy den Paus soude eeren als een bemiddelaer / ende hy niet vreesen als een Rechter: den Keyser onmachtigh / ende oneenigh met de Princen / ende beyde berooft van de zenuwe van den Oorlogh dat sy het gelt / verachte dat eenige vande Princen waren aen hem door Tractaten ofte gifte verbonden / ende dat hy de andere onder malkanderen oneenigh / niet vreesde dat hy geloofde dat de Sweden door grooter gaven hem by souden vallen: ende dat de Engelsche door hare domestique twisten / ende om hare onlancxsche schade te herstellen / geoccupeert sijnde / geen uytlantsche sorge souden hebben: dat hy niet ignoreerde dat de Hollanders van ouds aende Fransche door vrientschap ende reverentie verbonden / ende ten insichte van commercie / waer door sy de publique ende private libertеyt hadden / niet als gedwongen door de uyterste noot / den naem van Oorlogh teghens de Fransche niet en souden geven aende societeyt. Dat de Hollanders vreesen de Nabuyrschap vande Fransche / maer sy niet wilden dat sy op haer perijckel ende op haer kosten verdreven souden worden / ende liever hadden dat de Spaensche de vrede kosten met verlies van twee ofte drie Provintien afgelegen vande Vereenighde Provintien / door het Graefschap van Borgondien ende Luxenburgh, nae dat de Tractaten ghemaeckt souden wesen / om aen andere beraetslagingen plaets te geven. Dat terwylen datse verhandelt wierden tusschen soo veele Princen verscheyde Princen veracht waren / om de religie ende grentspalen / ende des te meer sonder straffe / dat sy te Regensborgh / wederom op het tapijt gebraght hebbende de saecke vanden Borgondischen Oorlogh / op een verkeerde wijse den tydt versleeten / met de duellen /

met

met de negotie / met de controversie met de Nassouwsche tegens den Hartogh van Lottharingen, ende met de onkosten van de Legatien / en dat een onseecker gerught den Vrede met de Portugeesen gemaeckt / hadt mede gebraght / welckers geloof veele conjecturen vals maeckten. Op alle het welcke volghde dat den Fransman met volck ende gelt / als oock met andere dingen om den Oorlogh te voeren / versien sijnde / vierich van verstant / begeerigh van glorie / ende opgheblasen door de successen van het verleden jaer / met wapenen / niet met dreygementen ofte schaduwen vervaert gemaeckt konde worden / en datter noch een middel overigh was om de Vrede in het Rijck te conserveren / dat / of dat een yegelijck sich van den Oorlogh / als hem niet aengaende / onthouden / ofte alle met den Keyser consureren om Nederlandt als een Circkel van het Rijck te vindiceren. Dat het eerste aenden Fransman het pretext soude benemen om Duytslandt te infesteren / ende het andere de faculteyt; want dat hy sal tot sulcken onbedachten hooghmoet niet soude vervallen / dat hy sijne saecken in perijckel soude stellen met de Wapenen van geheel Duytslandt: ende hy aldien / gelijck ick't te gemoet sie (seyde een voornaem man) eenige den Keyser / andere den Fransman willen favoriseren / soo sal het met Duytslant gedaen sijn / ende men sal niet alleen in Nederlandt Oorlogen / maer hy sal in Duytslandt roepen alle uytheemsche die van sijn factie sijn / ende sullen de Princen onder haer / geimbueert sijnde met faveur ofte haet van diverse partyen / sich den Oorlogh aendoen / dat veel schadelijcker is den uytlantschen. Maer hy was geabuseert; gelijck namaels bleeck.

Schriftelijcke verklaringen, van weghens den Koningh van Vranckrijck (soo men seyt) om op seeckere alternative voorstellinge ende conditien, den Vrede met den Koningh van Spangien te willen maecken.

MYN HEEREN.

NAedien U Ed. my heeft doen behandigen, een *Extract van seeckeren Brief*, beneffens een *Project* van een Tractaet, te maecken tusschen den *Koningh* van *Vranckrijck*, ende de Heeren *Staten Generael*, beyde in de *Fransche Tale* gestelt, ende gedateert binnen *Parijs* den *achtsienden* November *sestien hondert seven en sestigh* omme den Koningh van *Spangien* te obligeren, op die daerinne gestelde Conditien sich te verghelijcken, ofte in cas van weygeringe, tegens den selven Koningh van *Spanjen*, ende tegens alle die geene, die hem souden willen *assisteren*, gesamentlijck te ageren; gelijck breder uyt het voorsz *Extract* ende *Project* is te lesen, ende dat u Ed. my met eenen versocht heeft, over dese importante materie u Ed. mijn ongeveynst gevoelen te laten toekomen.

Soo hebbe ick met aendagt de voorsz beyde stucken overlesen, ende dan verder alles by my rypelijck overwogen zijnde, niet anders konnen bevinden, als dat de essentiele vrage, waer op ick u Ed. mijn gering Sentiment communiceren sal, dat hier inne resideert, ofte dese is.

Te weten, of den Koningh van Vranckrijck door de Heeren Staten Gene-

rael, ende andere Potentaten, die haer by sijnen aengevangen en Oorlogh geinteresseert houden, door een accommodement van Vrede behoort te worden geholpen, tot een vande *Alternativen* in 't voorsz Project gestelt, daer in bestaende.

Of, *Dat de jeghenwoordighe Koningh van Spangien, in voldoeninghe van het Recht, 't welck den Koninck van Vranckrijck pratendeert vervallen te zijn, op de Koninginne sijne Gemalinne, door de doodt van Koninck Philips van Spangien desselfs Heer Vader, in het eynde van de toekomende Maendt van Martius, sal moeten cederen, aen den Koninck van Vranckrijck eeuwighlijck ende erffelijck de Steden, Forten, Passen, ende hare dependentien, die hy door sijne Wapenen alrede heeft geoccupeert in de laetste Compagne.*

Ofte, in plaetse van dien, *dat de selve Koninck van Spangien, aen de Hooghgemelte Koninck van Vranckrijck sal moeten afstaen, ende over geven, mede eeuwiglijck, het Hertoghdom van Luxenburgh, ofte de Fransche Compté* daer voor, mitsgaders *Cambray, Crambresy, Douay, Aire, St. Omair, Wynoxberge de Veurne met alle hare appendentien en dependentien; ende by aldien den Koninck van Spangien daer inne difficulteyt soude mogen komen te maecken, den selven daer toe alsdan met de Wapenen van de Heeren Staten Generael, ende van andere Potentaten, behoort te worden bedwongen ende geconstringeert.*

Om dan de openinge van mijn geringh ghevoelen te doen, achte ick onnodigh, jae selver tedieux te wesen, te vertoonen, het Recht dat de Koninck van Vranckrijck op de Spaensche Nederlanden, ende consequentelijck tot die voorsz alternativen vermeent te hebben, alsoo dit door anderen, beneffens de Contradictie van den Koninck van Spangien, in 't korte ende breeder, door den Druck aen alle de Wereldt is bekent gemaeckt.

Ick sal my oock niet onderwinden, om een Judicium ofte oordeel daer over te geven, wie van beyde Kroonen recht ofte onrecht in de principale saecke soude mogen hebben, want ick soude van den Wettelijcken Rechter, die sulcx alleen te doen competeert, daer over met recht konnen werden gecensureert ende bestraft.

Maer ick sal alleen mijn versocht onpartydigh gevoelen, sonder het selve met eene groote Prologe ofte Deductie te vercieren, met alle eenvoudigheyt op het Papier stellen.

Ende sal, en moet, dienvolgens seggen, dat by aldien men particuliere *Interessen* ende *maximen van Staet sal willen ter zyde stellen*, ende allen be-oogen *de redelijckheydt*, mitsgaders de gemeene *securiteyt* ende *Vryheyt*, ick geen bestandigh fundament kan vinden, waerom een eenigh Christelijck Potentaet den Koninck van Spangien soude konnen, ofte mogen vergen, omme een van de voorsz Alternativen aen te nemen, ende den Koninck van Vranckrijck daer toe by middel van Acoort te helpen.

Ende om de reden hier van wat particulierder te vertonen, sal u Ed. believen te considereren,

Eerstelijck: dat door dit middel van *accommodement*, de Proceduren ende pretensien van den Koninck van Vranckrijck t'eenemael souden werden gelegitimeert.

Ten

Ten *tweeden*: soude den Koninck van Spangien, die van niemant, als *van Godt dependeert*, door het vrywilligh overgeven van een gedeelte der Landen, die hem van sijne Voor-ouders, door verscheyde Generatien, by successie, ende solemnele Conventien sijn aengekomen, enden den welcke hy schuldigh is, met goedt ende bloedt ten uytterste toe te conserveren, daer door sich selfs by de geheele werelt in het ongelijck stellen, ende te kennen geven, dat hy op *Godt ende sijne goede saecke niet en betrouwt*, waer toe het over sulcks onredelijck soude wesen, den Koninck van Spangien te compleren.

Ten *derden*, soude het oock daerom onredelijck ende tegens de gemeene securiteyt strydigh wesen, overmits den Koninck van Spangien een van de voorschreve alternativen aennemende, ofte yets van die Nederlanden, als hy by de *Pireneesche Tractaten* heeft behouden, aen den Koninck van Vranckrijck over ghevende, het overige soo hy nu noch soude mogen behouden, soo debil soude wesen, dat het by sich selven niet en soude konnen subsisteren, ghelijck dan den Koninck van Spangien om het selve in Staet van defensie te brenghen met groote kosten hadde aenghevangen een Fortificatie van *Charle Roy* te maecken, ende daer beneffens van jaer tot jaer veele Contanten tot behoudenis van de voorsz sijne Nederlanden heeft gesonden, ende men niets considerabels aen den Koninck van Vranckrijck buyten de *Pireneesche* Conventie kan laten ofte gheven, sonder de reste soodanigen Staet te stellen, dat den Koninck van Vranckrijck *selon son bon plaisir*, daer van tot allen tyden sal konnen disponeren, ende die onderdanen dagelijcx, meer dese Koninck van Vranckrijck, als haren natuerlijcken Heer sullen moeten redouteren.

Zijnde ten *vierden* aenmerckens waerdigh, dat de voorsz *alternative* soodanig is ingeschickt, dat den Coninck van Spangien niet en soude konnen gheraden werden daer op te handelen, ne maer veel liever *het geheele Nederlandt* te quiteren, aen wien het oock soude mogen wesen, geconsidereert dat het met die eene *alternative*, te weten, die plaetsen die den Koninck van Vranckrijck althans is occuperende, sodanigh is gelegen, dat de selve den Koninck van Vranckrijck gelaten werdende, die anders by den Konink van Spangien niet en kunnen gedefendeert ende in ruste beseten werden; ende wederom die andere *alternative*, noch eens soo considerabel ende waerdigh is, als die voorsz eerste, ende waer by Duytslandt ende andere Nabueren op het hooghste zijn geinteresseert, datse niet aen de Kroon van Vranckrijck overgegeven, maer aen die van Spangien gelaten werden.

Ten vijfden, Soude daer door oock te kort gedaen worden, aen de gemeene *Societeyt en Vryheyt*, aengesien de Voor-muyr die tusschen Vranckrijck ende den Nederlandtschen Staet, mitsgaders een gedeelte van het Roomsche Rijck, met soo veel sorghvuldigheydt is geconserveert, gantsch soude ghebroocken, ende in plaets van een Borst-weer een steen des aenstoots werden.

Ende ofmen wel *ten sesten*, daer op souden mogen seggen, dat dit alles sal werden geremedieert, eensdeels door eene bondige *Renunciatie* ende gelofte by den Koninck van Vranckrijck te doen ende anderdeels, door *de interpositie van een Extraordinaire verbintenisse en Guarantie van alle Naebuerige Potentaten*, *sonderlingh die daer aengelegen is*.

Soo werdt daer op *ten sevenden* te gemoet gevoert, dat wel mach werden onthouden, dat terwylen den Koninck van Vranckrijck aen de geheele werelt heeft genotificeert, dat die in sijne *Publicatie gespecificeerde Nederlanden*, door het recht van *devolutie*, soodanigh aen de Kroon van Vranckrijck zyn geconsolideert, dat deselve door den Koninck selver daer van door geenderhande middelen niet weder en konnen werden *gedemembreert*, men daer uyt moet besluyten, dat den Koninck van Vranckrijck yets, boven de *Pyreneesche Tractaten*, daer van nu eens werdende by accoordt ofte anders toeghestaen, hy ende sijne *Posteriteyt* door geene *Tractaten* noch *Renuntiatien meer hoe solemneel ende bondigh die selve oock souden mogen gemaeckt*, en sal konnen belet werden, om in tyden en wylen onder een meerder schijn van recht als tegenwoordigh, oock het verdere al wat nu werdt gepretendeert, *tanquam propria & annexa Coronnæ*, te mogen vindiceeren, gemerckt dat daer dan gheen meer Iustitie jegens hem en sal wesen, omme die Tractaten te onderhouden als daer nu is omme t'onderhouden dat *vrywillige solemneel Pyrineesche Tractaet*, ende daer in gedane twee seer krachtige *Renuntiatien*, waer by den Koninck van Vranckrijck wel heylighlijck heeft belooft, maer tot noch toe aen de zyde van Spangien werdt geklaeght te hebben gemanqueert, soodanige sijn *Renuntiatien* te registreren ende approberen, by *'t Parlement van Parijs* ende andere Parlementen van Vranckrijck.

Waer over sich dan, *ten achtsten*, den Koninck van Spangien oock selfs niet en soude konnen beklagen, vermidts hy van 't gheene voorsz. ten vollen is ghewaerschouwt, ende selfs op die præsupoosten aen de zyde van Vranckrijck voorghewendt, moet bekennen, dat by aldien hy aen den Koninck van Vranckrijck *yets meer, als by de Pyrineesche Tractaten is bedongen* soude *cederen*, de Kroon van Vranckrijck hier naer het verdere mede soude konnen *reclameren*.

Achtende daerom, *ten negenden*; superflù andere pretexten meer by te brengen, waer op die verdere *Tractaten*, ende *Renuntiatien* ende soo wel, als die *Pirineesche* soude konnen werden ghequerelleert ende gerenverseert, als onder anderen soude wesen konnen, dat den Koninck van Vranckrijck hier namaels soude mogen voorgeven, dat hy niet uyt schuldigheydt, maer alleen uyt *liefde vande Vreede*, ende *Intercessie* van de Nabuyrige Potentaten, sigh op dese ofte geene wyse hadde goet gevonden te vergelijcken, ende sigh voor desen tijdt met een ghedeelte alleen laten contenteren, omme de jalousie ende ombrages te benemen, waer mede oock eenige Potentaten over sijne proceduyren, ende progressen waren ingenomen, ende deselve soo seer apprehendeerden, dat sy in de Wapenen begonnen te komen, Eere-wegen dan *rebus sic stantibus* den Koninck van Vranckrijck omme niet alle Potentaten te gelijck op den hals te krijgen, sigh hadde laten bewegen, dat hy omme die voor die tijdt meer quaets te schouwen, een Accoort, gelijck het niet van hem, maer van anderen was voorgeslagen, hadde aengenomen ende gesloten.

Ende wat *ten thienden* aengaet, die guarantie, daer inne moet ick wel bekennen dat de meeste securiteyt behoorde te resideren, maer ick duchte, dat de selve niet langer sal werden gerespecteert als soo langh de *Guaranders eenigh, ende de sterckste wesen sullen*, ende Vranckrijck de *occasie* niet en sal hebben om te *prævaleren*, want terwylen als aengewesen is, de Kroon van Vranckrijck eenmael heeft ghemani-

manifesteert, dat de *gespecificeerde Nederlandtsche Provintien zijn: Annexa suæ Coronæ,* soo sal de selve oock niet onderlaten, die selve tot het minste toe, daer onder te brengen; *ten zy Godt den tijdt, ende de menschen hem sulcks souden mogen beletten.*

Ick beroep my desen aengaende op het geene in minder dan een Iaer ghepasseert is, ende het is noch geen avondt geworden;

Wie weet, wat onder verscheyden Propositien van *Tractaten* van *accommodement* ende van vriendtschap, ende selfs onder het voorstel van het voorsz *Project* van een *Tractaet* met den Nederlantschen Staet, ende de *alternative* mach schuylen? het is een oude maxime, die de Souvereynen eygen is: *Separa & impera; & qui nescit dissimulare nescit regnare.*

Wie weet oock waer heenen desen Oorlog eygentlijcken gedirigeert is, en op wiens kop hy eygentlijck sal treffen; vermits de Oorlogen sigh selden eyndigen, daer sy werden begonnen, daerom een yder wel ghewaerschouwt mach wesen, niet alleen voor sijn eygen, maer oock voor sijn *Nabuyrs-recht*, sorge te draghen, ende toe te sien dat op geenen vreemden Haen Meester wordt, ende *gouverneren*; Edoch ick hoope dat andere *Heeren ende Vorsten* wyser sullen wesen, ende liever selver *gouverneren, als gegouverneert te werden.*

Maer op dat ick wederom tot het poinct van mynen Text kome, soo referere ick my tot de experientie selver; wat verseeckeringh op *Guarantien*, ende *Tractaten van Assistentie* is te stellen.

Leerdt niet de ervarentheyt, dat de selve niet anders worden geobserveert als wanneer *ratio status* ofte het *particulier Interest* daer mede *sympatiseert*, ende dat de party die assistentie versoeckt, de sterckste is?

Spiegelt u aen den onlanghs-ge-eyndighden Oorlog, tusschen *Engelandt* ende de *Vereenighde Nederlanden*, siet eens of die geene die d'eene ofte d'andere party hadde behooren te assisteren, niet veel eer gesocht heeft den Oorlogh te voeden, ende beyde partyen ten uytersten toe af te matten?

Wijst my eens waer sigh de Souvereynen meer binden aen *Conventien*, wanneer de executie van dien aen hare interessen soude nadeeligh wesen.

De meeste Souvereynen meenen, dat hare Souvereyniteyt daer in bestaet dat sy *pro rationem status* hare beloften konnen limiteren, in haer selven de Wetten ende het Recht *examineren.*

Leert oock niet de dagelijcksche ervaringhe, dat de Souvereynen noyt yets onder-laten te doen, als alleen het geene ontbreeckt aen hare macht, en so haest het daer van maer komt te dependeren, en sy geen krachtiger tegen-macht sien, die haer sulcks kan ende wil beletten, sigh daer van meester maken.

Maer boven dit alles, hebbe ick met alteratie in het voorsz *project* ende *extract*, geremarqueert, dat desen Staet de meer-gedachte *alternativen als raisonnabel selver souden hebben geproponeert*, ende dat den Koninck van Vranckrijck die selve *op deses Staets Reden ende Consideratien*, in dier voegen soude hebben gemodereert, soo dat in gevolge van dien, hare Hoog. Mog. mede *Debiteurs* werden gemaeckt, niet alleen omme den Koninck van Spangien, tot het aennemen van een van de selve, voor den laetsten dagh van de toekomende Maent Maert, door haere Officien te disponeren, maer oock, in cas van refus, omme haere Wa-

penen

penen met die van den Koninck van Vranckrijck, teghens den Koninck van Spangien te voegen.

Ja wat meer is, dat den Nederlandtschen Staet, aen de *Princen van Duytslandt* de selve influentien soude moeten geven, ende tot gelijcke desseynen tegens den Koninck van Spangien bewegen.

Hoedanige verre siende *projecten*, mitsgaders die *Visees* soo daer onder moghen wesen verborgen, ick geerne wil bekennen, dat mijn verstant te boven gaet, ende dat niet en kan begrypen, hoe dat soodanige concepten souden konnen werden ge-effectueert sonder de *Munstersche*, *Pyrenesche*, *Bredasche*, ende andere *solemnele Tractaten*, die gemaeckt zijn, ofte vorder sullen werden gemaeckt, te *renverseren*, ofte ten minsten exponeren, om door een yder, die maer de lust ende de macht heeft, *impune*, ja selfs met appuy, ende voordeel, te moghen werden gecontraveniecrt ende gebroocken.

Edoch, terwijlen ick niet en twijffele, of U Ed. sal de ware beschapenheyt van de saecke, ende het resort van dien, beter in den Hage, als ick alhier tot Middelburgh konnen weten ende penetreren, soo wenschte ick wel dat u Ed: my dien-aengaende sijne kennisse ende oprecht gevoelen, ghelijck ick aengaende de voorsz *alternative* hebbe ghedaen, beliefde te communiceren, ende in 't bysonder, hoe dese saecke by de *Regenten van den Staet* werdt opgenomen ende verstaen.

Ick soude het dan hier by laten, ende sluyten, maer alsoo ick wete, dat naerdemael ick hebbe gesustineert, dat den Koningh van Spangien niet en behoorde te werden aengemoet, veel weyniger geperst, om eene van de voorsz, of andere diergelijcke *alternativen* aen te nemen, U Ed. begeerigh sal wesen, van verder verstaen mijn ghevoelen, wat men dan in dese perplexiteyt behoorde te doen, omme van eenen *universelen en seer ruineusen Oorlogh bevrydt* ende in het toekomende secuir gestelt te werden.

Soo sal ick my aen u Ed. als mijnen confidenten goede Vrient, *sub vide silentii*, oock daer over *resoluyt expectoreren*, ende in gevolge van dien seggen; dat nae mijn geringh gevoelen, het *souverainste*, *rechtveerdighste*, *prompste*, ende *practicabelste expedient*, omme dese saeck by te leggen, ende te onderscheyden, dit soude wesen, dat alle *geintereßeerde Potentaten* ende *Naebuyren*, sonder eenige reflexie te nemen, op de macht en *vigilantie van Vranckrijck*, ofte *oock op de swackheyt* ende *slofheydt van Spangie*, ofte eyndelijck op eenige particuliere consideratien ende interessen, haer hadden verbonden, omme voor eerst tot hare eygene securiteyt in de Wapenen te komen ende vervolgens beyde de hooge Kroonen door alle *efficasieuse Officien* te bewegen, van hare differentien, door eenen *onpartydige Richter* ofte *vriendelijcke scheydts-mannen op een gewiße form ende wyze* te laten decideren, ende inmiddels alles te herstellen, als het ten tyde van de aengevangene rupture is geweest; het welcke my dunckt da alderbest soude overeen-komen, met alle *Godt* ende *menschelijcke publijcke Rechten*; daer na alle hooge, maer sonderlingh die van Godt g. stelde Souveraine Overheden, haer schuldigh zijn te reguleren; ende by aldien dit niet en komt te geschieden, kan ick my niet besinnen, op wat voor een ander rechtsinnigh fundament yemant ter wereldt, met een *goede Conscientie*, eene van dese hooge Contendenten, soude konnen

konnen patrocineren, *veel min constringeren*, omme nae te geven, ofte af te staen, het geene die selve soude vermeenen, haer nae de publycke Rechten, ende solemnele Pacten ende Tractaten te competeren.

Nochte oock eenigh middel bedencken, hoe dat in het toekomende sal werden voorgekomen, dat andere Souverainen ende Potentaten in diergelijcke occurentien, dusdanige Proceduren *pro norma*, niet mede na en volgen, ende den inganck van Rechten door den degen niet en maecken.

Jae, ick en kan niet sien, hoe men die selve oyt meerder sal konnen weygeren te helpen, ofte te mainteneren, tot, ofte in dier plaetsen, dewelcke zy *by provisie*, nae haer contentement sullen hebben *geoccupeert*, ofte een *equivalent* van dien, door een eccommodement, het zy de andere partye lief ofte leet, soo wanneer dit alsoo aen de Kroon van Vranckrijck toegestaen soude werden: Yder gedencke, dat het hem mede kan treffen, *hodie mihi, cras tibi, & quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

Ick blyve,

Myn HEER

U Ed. Dienstwillige Dienaer.

H. T.

Middelburgh den 10 *January*. 1668.

Remarques op de Proceduyren van Vranckrijck, rakende de Vredehandelinge.

IN de selve tijt, dat de Franschen de Nederlanden door de Wapenen onderdrucken, geven zy aen de Nabuyrige Staten een veel dangereuser Oorlogh door d'apparentie van de Vrede, ende spannen haer de selve Netten, waer van sigh den Ertz-Bisschop van Ambrun bedient heeft te Madrid om de Spaense te surpreneren, dissiperende haer rechtmatige arghwaen door asseurantien van vriendtschap, ende voorslagen van Ligues, om haer te doen versuymen de sorge tot haer defensie, in de selve tijdt dat men haer ruyne was prepererende.

Maer de conduite, die Vranckrijck practiseert in dit dessein, is soo qualijck geconserteert, ende de ressorten soo incompatibel onder haer selven, dat het moet sijn, die haer daer door sullen laten surpreneren, gepræderstineert zyn om te arbeyden tot haer eygen destructie.

Haer principalen fin in dese sake is, om groot gerucht ende groor geschal te maken, in alle de circumstantien, die niet en sien als op het exterieur van de Vrede, ende om in de selve tydt alle obstaculen die zy konnen, onder de hant te leggen, voor zoo veel als de substantie aengaet: Sy accepteren alle de Mediatien, zy noemen de plaetsen tot een by-eenkomste, zy nodigen selfs de vreemde Princen om haer in dese sake te intermitteren of tusschen te stellen, op 't vertrouwen dat zy hebben, dat zy haer hebben aen doen nemen de personage van Mediateurs, zy de handen gebonden zullen hebben om haer niet vorders te kon-

nen interesseren in die sake, ende dat het gerucht van een congres soo solemneel alle de Resolutien sal doen ophouden op verwachtinge van het succes, dat soo een celebre Vergaderingh zal voort brengen.

Maer in de selve tijdt dat zy geheel Europa voeden met dese specieuse apparentie; werpen zy veel dieper fondamenten, tot de woeste Dominatie, die zy mediteren; niet alleen door de groote preparatien die zy sonder eenige nootwendigheyt doen, om den Oorlogh te brengen in Italien, in Duytslant ende in alle de hoecken van Europa: maer principalijck door de secrete negotiatien die zy over al voor den dagh brengen, tot continuatie van een langduyrigen en bloedigen Oorlogh; Zy nodigen de Staten van de Vereenighde Nederlantsche Provintien, tot vernieuwinge van de oude partage van de Nederlanden, dewelcke geprojecteert is geweest in het Jaer 1635. Zy offereren aen de Engelsche de Conqueste van de Indien, ende om egalijck met malkanderen te deylen de absolute Commercie van de twee Zeen, zy vervloecken op de zelve tijdt den Prins van Condé ende den Hertogh van Nieuburgh door de hoope van de successie van Polen, om den eenen te engageren om haer partye in Duytslant te favoriseren, ende den anderen te obligeren door het esclat van een ruineux employ, om de reste van de substantie te consumeren, supplerende van het zijne tot zijn eygen glorie, by gebreck van de kleyne assistentien, die men hem gegeven heeft tot een soo considerabele armature; Zy arbeyden by de Sweden, om haer te inciteren, om aen den Keyser eenige occupatie te geven, ofte ten minsten, om haere Troepes aen Vranckrijck over te laten voor eene somme gelts, zy en sparen geenderhande middel om het Rijck te induceren, tot een schandelijck abandon van een van hare alderkostelijckste Leden; Haer dessein om de divisie te brengen in dat groot Lichaem, is notoirlijck geprobeert door de eygen betuygenisse van sijn Alder-Christelijckste Majesteyt, in een apostille gemaeckt door zijn ordre op een consultatie van Monsieur de *Lionne*, geintercipieert by de Spaensche, gelijck oock door een andere Apostille van eene andere Consultatie van den selven Minister, om den Landt-graef Ernest van Hessen te obligeren, om een Brugge aen Vranckrijck te maecken van de twee plaetsen die hy op den kant van den Rijn heeft; waerom de eygen woorden luyden als volght: *Den Koning meent dat men een seer eerbaer antwoort behoort te geven aen den Lant-grave, hem belooven twee Regimenten te paerdt, yeder van vier Compagnien, voor sijn twee Soonen, ende trachten hem te verbinden, om door die twee plaetsen de passage te vergunnen aen de Troupes van den Coninck, ende om de selve aen alle andere te refuseren, mits dat sijn Majesteyt hem een Pensioen sal toestaen, die men ten besten mogelijck sal menageren, men moet toesien, dat de selve zy onder de ses duysent Ryxdaelders.*

Men moet observeren, dat het eynde waerom men hem dit Pensioen offereert, is directelijck strijdende tegens het Tractaet van Munster, waer door het geoorloft is aen yeder van de Princen in 't particulier te gaen dienen in die van beyde Croonen, welckers partye sy sullen willen volgen: hoe kan hy dan een Prince van het Rijck obligeren, om de passage te refuseren aen de andere Princen van het selfde Lichaem, die Spangien sullen willen dienen uyt krachte van de vrijheyt, die sy hebben door het Tractaet van Vrede, ende op de selve tijdt

aen

aen Vranckrijck toe-staen die passagie, die hy gerefuseert sal hebben aen sijne eygen Colleguen.

Geduyrende alle dese menées doet men aen Spangien onder de handt presenteren, dat by aldien sy gewillighlijck de Nederlanden wil afstaen, die sy niet en kan conserveren als door groote onkosten, ende continuele Oorlogen, die uytputten ende in perijckel stellen alle de reste van de Monarchie, men haer elders soodanige considerable avantages sal doen hebben, dat zy geen oorsaecke sal hebben, om dit verlies te beklagen.

Men laet oordeelen van alle persoonen die niet geinteresseert en sijn, of alle dese practijcken over een komen met een waerachtige begeerte van de vrede, ende of alle de groote driften, die men in dat regard betoont, geen valsche gangen en zyn, om te amuseren die gene, die gheloovigh genoegh sullen zijn om te vallen in dien strick.

De Staten der Vereenighde Provintien, die door een langhe experientie het spel der Fransche kennen; haer niet willende voeden met ydele apparentien, hebben getracht die saecke te door-gronden door eene secrete negotiatie, ende hebben door dat middel aen de Christenheydt gegeven het laeste esclaircissement van de intentien van Vranckrijck, haer brengende in de noodtwendigheyt om haer particulierlijck te verklaren op de middelen van Accommodement: Hier was het dat de Fransche Ministers alle haer addresse gheemployeert hebben, om met goede gratie uyt dese quade pas te komen; ende om te sien, hoe sy haer daer van geluckelijck gemesleert hebben, soo moet men aendaghtelijck de poincten van het Project examineren, die sy ten laesten, na verscheyde dilayen aen de gemelte Staten gesonden hebben, als wanneer sy haer gesien hebben op het poinct om een Negotiatie met Spagnien te sluyten, volgens hare ware interesten.

De Copie van het gemelte Project is als volght.

Copye-Translaet van het ghemelte Project.

I.

SYne Majesteyt tusschen desen tijdt ende het uyt eynde van Maert, uyt liefde tot den Vrede, in geval de Spaignaerts binnen dien termijn, de voorslagh daer toe aen nemen, sal sigh, in voldoeninghe van't geen sy van de rechten aen de Coninginne door de doot vande Coning van Spaignen vervallen, eyscht, te vreden houden met d'inruyminge die de Spaignaerts behoorlicker wijse sullen doen, van de Plaetsen, Fortressen, Posten, en haer toebehoorten, als des selfs Wapenen 't voorleden Jaer hebben bematight.

II.

Dat by soo verre de Spaignaerts liever met haer willen handelen over een verwisselingh der voornoemde Conquesten, sal sigh sijn Majesteyt tot voldoeninge van de vervallen rechten aen de Coninginne als vooren, en binnen 't verloop van Maert vernoegen (in plaets van't gheen sy teghenwoordigh besit) met het Hertoghdom Luxenborgh, Camerijck, Cambresis, Douay, Aire, Sint Omer, Berghen, en Veurne, met haer Schoutschappen aen en toebehoorende, en dat

Charleroy geslghtet wort, als wanneer hooghst-gemelte Majesteyt aende Spaignaerts sal weder in-ruymen alle andere Conquesten, in dit Artyckel niet uytgedruckt, welcke hare Wapenen dese Somer gemaeckt hebben.

III.

Dat, tot beter bereyckinge der Vrede, by aldien de Spaignaerts liever aen sijn Majesteyt willen inruymen de Franche-Comté, als het Hertogdom Luxemborg, sijn Majesteyt d'overdraginghe van dien in plaets van't Hertogdom Luxemborg voornoemt, sal aen-nemen voor een gedeelte vande te doene inruymingen, als in't voorgaende Artijckel staen aengetrocken.

IV.

Dat sijn Majesteyt (behoudens de boven-genoemde inruymingen, of het eerste of tweede gedeelte van dien, als sy aenbiet) aen den Coningh van Spaignen, in goede forme, sal overleveren sijne ende des Coninginnens renonciatien van alle rechten aen hare voornoemde Majesteyt door de doodt van den ghewesen Coningh van Spaignen vervallen, en willigh toestaen dat alle Princen ende Potentaten, die sullen willen, gesamentlijck aen parthien haer guarant of borge geven van't geen een jegelijck van hemlieden sal geteeckent hebben.

V.

Dat de Staten de boven-gestelde voorslagen en aenbiedingen van sijn Majesteyt billijck bevonden hebbende, als de welcke by (gelijck sy weten) op haer beede en insichte seer gematight heeft, aen sijn Majesteyt belooven, dat met allerley nadruck ontrent de Spaensche Officien sullen aenwenden, ten eynde om deselve voor 't verloop van Maert tot d'aen-neminge van d'eene der twee door sijn Majesteyt aengeboden *Alternativen* te brengen; ende in geval, buyten verwachten, de Spaignaerts weygeren om binnen dien tijdt d'eene of d'andere der voornoemde *Alternativen* aen te nemen, soo en sal sijn Majesteyt van dien tijdt af, of hier namaels door de Staten niet meer konnen beschuldight werden den Vrede te hebben van de handt gewesen, maer alleen de Spaignaerts, aen dewelcke vervolgens alle hulpe van wat natuyre die is, of kan wesen, in't vervolgh van desen Oorlogh niet alleenlijck sal geweygert worden, maer de ghemelde Staten sullen haer maght in genoeghsaem getal, en soo veel Voedt-Volck als Ruyteren met die van sijn Majesteyts voegen, ter tijdt toe datmen gelijckerhandt de voornoemde Spaignaerts genoodtdruckt sal hebben den Vrede te soecken

VI.

Dat wijders de gemelte Staten aen sijn Majesteyt belooven egeenige Gelt-subsidie te sullen over-maecken aen eenigh Prins of Potentaet van't Rijck, ofte daer buyten, die de Wapenen voor de Spaignaerts in't vervolgh van desen Oorlogh, tegens den Coning souden willen gebruycken, soo wanneer de Spaignaerts den Vrede op conditien als hier boven ghemelt, van d'eene der twee *Alternativen*, sullen hebben af-gheslagen.

VII.

Belangende het point van Portugael, alsoo sijne Majesteyt bekent is, dat tot Madrid Resolutie sy genomen om met den Coningh van Portugael van Coning tot Coningh te handelen, 't welck het eenighste verschil was dat het besluyt van dien Vrede voor het gemaeckte Tractaet tusschen Vranckrijck ende Portugael heeft

heeft wederhouden; Dat dese aenbiedinge aen den hooghst-gemelden Coning van Portugael behoort te zijn geschiedt, ende niet gelooffelijck is dat de Spaigniaerts 't selve willen her-handelen; by soo verre, tot op dat point na, alle andere Artijckelen by-geleydt zijnde, inder daet het verschil alleen soude wesen, om d'onheylen van Christenrijck te doen ophouden door 't spoedige besluydt van een goet verdragh, sal sijn Majesteyt sigh op dien voedt te vreden houden, en van de goede Officien, die hem de Staten belooven met allerley nadruck ontrent de Spaensche te sullen doen, om die te behouden by dat goede voornemen dat sy genomen hebben, om den Vrede met den Coning van Portugael van Coningh tot Coningh te verhandelen; wesende sijn Majesteyt niet onbewust, dat sy d'Officien van haer Vrienden en Bondgenoten met reden niet en kan voorderen in een saecke die hun t'eenemael vremt, maer sigh ter zelver tijdt voor-behoudende, in geval van onverwinnelijcke hartneckigheydt der Spaensche, het gene te doen waer toe sy gehouden is, om nimmermeer aen 't Tractaet datse met den Coningh van Portugael heeft te gebreken.

Parijs den achthienden November sesthien hondert seven en sestigh.

Copye-Translaet van Monsieur de Lionne, aen Monsieur d'Estrades, den achthiensten November sesthien hondert seven en sestigh.

OM voor u niet te verbergen (Mijn Heere) den Coninck is seer qualijck voldaen van 't *Project*, of ontwerp, ende alle voorslaghen van de Duytsche *Ligues*, die hy van alle kanten vooraeemt, dat de Staten tegens sijne Majesteyt maecken; want hoe-wel sy haer van 't pretext van den Vrede bedienen, soo geven wy echter daer aen luttel gheloof. Den Coning weet dat den Heer Meerman, dervende aen den Coningh van Engelandt niet richtelijck voorstellen een *Ligue* van sijn Meesters met hem tegen Vranckrijck tot verdedinghe der Nederlanden, buyten twijffel, uyt vreese dat dit geheym niet te vroegh den Coninck moght ter ooren komen, den Grave van Molina Ambassadeur van Spaignen, gebeden heeft sulcks te doen, en hem macht ghegeven om voor de Staten te antwoorden, dat sy van meyninge zijn die *Ligue* te maecken, in geval den Coning van Engelandt daer toe deselve genegentheydt hadt, als sy; Ghy kondt uyt dese wijse van doen oordeelen, by aldien men volhardt aen den Coningh soodanighe stucken te spelen, die ick sijn Majesteyt in voornemen sie, om haer dubbelt weder te geven, watter uyt kan voortkomen, ende om de waerheyt te seggen, ick en kan niet bevatten (wanneer selfs d'eer en 't goet geloof niet merckelijck daer door wiert ghequetset) waer toe dese veynseryen konnen goet zijn, als men de Vrede door veel eerlijcker en sekerder wegen inde handt heeft.

De *recriminatien* die den Heer de Withdoet, van dat sijn Meesters niet verwittight geweest zijn van sijn Majesteyts voornemen om in de Nederlanden te trecken, als weynigh tijdts voor dat sy haer in staet ghestelt hadden van sulckx uyt te voeren, zyn huyden wel onpasselijck, en 't geen wy sien, dat dagelijckx inden Haghe geschiedt, rechtvaerdight niet als te veel, dat syn Majesteyt

sulcks vrijelijck gedaen heeft, ende niet anders hadt konnen doen, sonder sigh voor deselve nadeelen bloot te stellen, die sy, in geval sy alle haer gedachten aen de Spaensche ontdeckt hadden, geleden soude hebben. Ick geloove selfs niet, dat men soo seer tot Madrid als in den Hage de kleyne *progressen* van des Konings Wapenen gevoelt, sijn Majesteyt heeft niet als goede meyninge. Godt salse, buyten twijffel zegenen; ende hem ondersteunen in geval zy benootdruckt is desen Oorlogh alleen te schragen; eyndelijck, men kan hem quaet doen, maer men zal hem sulcks qualijck doen vreesen.

Doch, dat den Vrede haest kan voortbrengen, is, dat de Staten *aen de Spaigniaerts* verklaren, dat zy haer willen beloven den Coningh in die voor-geslagen Conditien te doen bewilligen; ende by zoo verre de Spaigniaerts zulcks weygeren, dat sy haer Wapenen met de zijne sullen voegen, om hem daer toe te dwingen; Dese wegh is veel zekerder en korter tot den Vrede, als die van onderaerdsche handelingen van *Ligues* en Verbonden, die alsoo min nootsaeckelijck, als weynigh zeker zijn, dat zullen gelucken.

Alzoo den Coningh 't ghelt aen de nieuwe Trouppes, die hy tot sijn Duytsche Armée, 't welcke de Heer Prince van Condé moet bevelen, werft uytgegeven heeft, en dat de recreutes of vergrootingen van sijn Armée in Vlaenderen uytgedeelt zynde, met verhooginge van thien Compagnien voor d'oude *Corps* van sijn Majesteyt niet konnen doen verstaen tot de forme by 't laetste *Project* of ontwerp voorgeschreven, raeckende d'opschorssinge van Wapenen; zal hy die in willigen op den voet als in sijn Memoriael is gestelt.

Betreffende *'t interim*; den Heer de With heeft ons wat te weynigh bequaem geloost, te dencken dat wy 't zelve sullen verby gaen sonder een voor-bestelden termijn te hebben; sijn Majesteyt houdt sich oock aen die vanden laetsten Maert deses Iaers, op voorwaerde, dat, soo de Spaigniaerts de voorslaghen in dese nevens-gaende Memorie vermeldt, weygeren, de Staten de Wapenen zullen opnemen, om hun daer toe te dwingen; volgens d'eerste voorslagh van den Heer de With.

Waerlijck den Coning soude nimmermeer geloost hebben, dat, uyt liefde tot den Vrede, sigh ingelaten hebbende tot alles wat de Heer de With wilde (waer over den Heer van Beuningen seer wel voldaen was, als hy uyt het Hof vertrock) men geheel suprenante misvallen en incidenten soude sien uytbroeden hebben, naer van den Coningh sijn geheym te hebben ontdeckt in een soo wichtigen saeke, en naderhandt deselve te verschuyven, sonder yets van 't geen beloost is gheweest te doen. Op dese wijse moeten de Staten niet om springen met een groot Coningh, haer Bondtgenoot, die haer zoo veel teeckenen van syn genegentheyt heeft gegeven, en daer in hy noch wil volherden, sigh voldaen houdende met d'Officien die de Staten ontrent de Spaigniaerts willen doen, om deselve te verplichten met den Coning van Portugael van Coning tot Coning te handelen, dat weynigh moeyte sal in hebben; hebbende sijne Majesteyt van Madrid advys, dat de Spaignaerts daer toe genegen zyn; maer in allen gevalle soo zal sijn Majesteyt voldaen zyn met d'Officien der gemelte Staten, sonder voor haer interest tot eenige Vrede-breuck in te laten.

Wat de *Guarantie* belanght, alsoo sijn Majesteyt noch eenigh verdragh sal aengaen

gaen, dat zy niet gemeynt en is ter goeder trouwe t'onderhouden, sal sy lichte lijck mede stemmen, dat alle Princen ende Potentaten die het wel sullen willen doen, aen de Spaensche haer guarantie geven, van het gene sijne Majesteyt geteeckent sal hebben, ende aen haer van het ghene de Spaensche gheteeckent sullen hebben.

Wat aengaet het gene eyndelijck gezeyt is van het *Project*, dat men aen sijne Majesteyt voorstelt een verseeckert middel om tot zyn ooghmerck te geraecken, te meer om dat men gehouden sal zyn op die wijse te gaen, ende te handelen van de zijde van de Staten, om te trecken in het selve desseyn verscheyden Princen van Duytslandt, die sonder dat gebraght sullen konne worden tot dangereuse Resolutien voor haer ende voor Vranckrijck, soo bedanckt sijne Majesteyt de Staten wegens dien goeden wille; waerom hem de helfte genoegh is; dat is te seggen dat de Staten het belooven voor haer selfs, sonder ambages, ende dubbelsinnige woorden, gelijck als sy bereydt is het selve te doen van haer zyde, seer klaer, ende net, ende dat is alleenlijck het ware middel, om seckerlijck tot het algemeene eynde te komen, dat men sigh voorgenomen heeft van een goet accommodement, op conditien over de welcke men onderlingh convenieren soude by anticipatie, dat sijne Majesteyt sigh sterck maeckt van wel te gouverneren de Princen van Duytslandt, sonder dat de Staten eenighe *Ligue* met haer over dit point maecken.

Voor soo veel als het Artijckel van het *Project* aengaet, het welcke de Contributien te niet doet, is t'eenemael gestelt geweest tot advantage van de Spaensche en tot ruine van de Trouppen van Vranckrijck, ende om te versterckenen die van de Vyanden, want van de lichtinghe der Contributien, ende van de Neutrale plaetsen en onderhouden wy niet alleen d'Armée van den Coningh, maer beleden oock dat de Vyanden geen quartier en konnen hebben tot maintien van haer Troupes, sulcks dat sijn Majesteyt klaerlijck siet de partialiteyt van de Staten voor de Spaensche in eene saecke die haer niet aen en gaet, ende dat de saecken in den Staet blyvende, alwaer zy vast gestelt sijn geweest raeckende de Contributien, het een nieuw compulsoir en pressant genoegh is om de Spaensche tot den Vrede te brengen.

Wat de Negotiatien aengaet met de Princen van het Rijck, by aldien datter maer geen reële Verbintenisse gemaeckt en worde met haer door Tractaten, sal sijn Majesteyt naer dat alles gearresteert ende gheteeckent sal zyn tusschen haer, ende de Staten, het niet alleen niet qualijck vinden, maer oordeelt dat het seer nut sal zijn, dat de gezeyde Heeren Staten, die saecke aen de gemelte Princen communiceren, om haer te inspirereren, indien het mogelijck is, de eygen sentimenten, als zynde de beste ende seeckerste middelen die zy gevonden hebben om spoedighlijck tot een goet accommodement te komen.

Uwe twee laetste *depesches* die den Koningh verseeckeren van de goede intentie van den Heer de With, en hebben niet konnen helpen om den Coningh te doen relascheren op het point van Portugael, en om aen te nemen de guarantie van de Princen ende Potentaten, die Mediateurs sullen zyn, indien de Staten daer na soo veel avances voor ons doen, als wy voor haer doen, soo sal de Vrede wel

wel haest gemaeckt zyn, anders vreese ick een langduyrigen Oorlogh, ende dat alle onse Tractaten tot niet sullen komen.

Ghy weet dat alle dewerelt de Vrede niet en wil, gy houdt de balance, arbeyd dan om ons die te geven, ende brenght tot reden de difficile gemoederen van het Landt daer gy in zyt, dewijle men haer niet en vergt, als het gene dat sy selfs geproponeert hebben.

Ende ick heb gelooft een goet Officie in het publyck te doen, indien ick hier eenige remarques noteerde op een yeder vande Artijckelen, om een vast oordeel te konnen fonderen op eene soo importante materie, in de welcke men gheen mislagh soude doen, die niet van een irreparabel prejuditie soude zyn.

Het eerste Artyckel continueert twee of drie manifeste surprisen: Eerstelijck in de presentatie die Vranckrijck doet van haer te contenteren met het ghene zy dit Iaer geconquesteert heeft, tot satisfactie die zy pretendeert van de Rechten, die aen de Coninginne toekomen door de dood vanden Coningh van Spaignen, men moet noteren dat'er niet geseydt wordt, dat hy de Vrede sal maecken, mits dat cessie van de geseyde Conquesten gedaen worde, maer alleenlijck dat hy sigh sal contenteren aengaende de geseyde Pretensien; waer door een Post van achteren bewaert wordt, om te eschapperen, daer aen bindende de Vrede, op andere conditien, indien die andere quame voltrocken te worden.

Ten tweeden, om wel te kennen de artifice van dese propositie, soo moetmen die confereren met een Artyckel van de geintercipieerde Consultatie van *Monsieur de Lionne*, die de gront van de intentie van Vranckrijck openbaert, soo over het point van de gepretendeerde satisfactie, als op die van de Vrede, men sal het geheel geseydt Artyckel in't langh geschreven sien op het eynde van dit Geschrift ende sal daer over alhier eenige kleyne reflexien maecken.

Dit Artyckel ontdeckt groote mysterien ende komt wonderbaerlijck over een met het Project aen de Staten gesonden: men siet eerstelijck door een open-hartighe Confessie van *Monsieur de Lionne*, dat haer desseyn is, om de Vrede onmogelijck te maecken in het effect op de selve tijdt dat zy betuygen die te willen faciliteren in woorden: *Hy soude wenschen* (*seydt hy*) *dat de Conquesten van die nature waren, dat, sigh avancerende ende de gheheele Nederlanden traverserende, de Spaensche noyt en konden consenteren om die door een Accommodement te cederen*: Inder daet hare militaire operatien schijnen alleen tot dien eynde gedisponeert te sijn geweest, zijnde aenstonts gepenetreert tot in het hart van het Landt, alwaer hare imaginaire Pretensien egeene plaets en hadden, ende attacquerende plaetsen, die al hoe wel van minder importantie voor haer als andere, die zy met de selve faciliteyt hadden konnen nemen, niet te min van soodanige qualiteyt zyn; door haer gelegentheydt, dat sy bewust zyn de Spaensche die niet konnen cederen, sonder sigh het yzer in de handt te stellen. De reden die hy van dien Raedt allegeert, confirmeert noch veel klaerder het selve dessein, *ten eynde* (*seydt hy*) *dat sijn Majesteyt, indien sy groote Ligues sagh aengaen, konde segghen, sijn satisfactie eysschende, of datmen my dit of dat dingh geve*, (hy wil segghen van dingen die de Spaensche niet toe en konnen staen sonder het geheel verlies der Nederlanden) *of dat men aen my cedere het ghene dat mijne Wapenen alreede gheoccupeert*

peert hebben, het welcke het selfde is dat hy wenschte, dat de Spaensche noyt en konnen cederen.

Al hoe wel dit wel seer klaer geseydt is, soo heeft hy nochtans seer geapprehendeert dat sijn Meester niet veer genoegh soude penetreren in de gront van sijn gedaghten, ende daerom dese Commentaire daer by gevoeght met dese woorden; *Ick bidde sijn Majesteyt te remarqueren dat ick geseyt hebbe, dat de Spaensche niet en souden konnen cederen het ghene syne Majesteyt genomen soude hebben, ende dat het niet en is dan in gevalle datter Ligues tegens haer geformeert wierden, die suffisant waren om haer te beletten om grooter Progressen te doen.*

Men kan drie considerable Remarques maken op dese weynighe woorden, *d'eene, dat zy geenighe condition tot de Vrede en willen offereren, als die sy gelooven dat de Spaensche niet en sullen konnen cederen*; de tweede, *dat het niet en is dan in ghevalle dat'er Ligues geformeert wierden*; de derde, *dat die Ligues puissant ende machtich genoegh moeten zijn om haer te beletten van grooter Progressen te doen*; Waer uyt men evidentelijck concludeert, dat het waerachtighe ende eygen intentie directelijck gaet tot die grooter Progressen, dat sy haer daer van niet en sullen laten diverteren als door machtige Ligues, ende dat alle het ghene sy in dat Project proponeren, geen ander principael eynde en heeft, als om die Ligues te diverteren, om sonder belet die groote Progressen te doen; men wil die Conquesten van soodanige natuyr maken, dat de Spaensche die niet cederen en konnen, ende men wilse soodanigh hebben tot dat dessein alleen, dat essentiele obstaculen aen de Vrede zijn, ofte ten minsten pretexten, om in teghendeel van dien exorbitante compensatien te pretenderen, ende consequentelijcker om te cederen: men laet het oordeel daer over aen alle de gene die niet gepreoccupeert en zijn, of dat is de sinceerlijck de Vrede te wenschen, van te willen uyt vrolickheydt des harten de affaires in dien staet stellen dat Vranckrijck eysschen kan het gene sy selfs wenscht dat Spaignen niet en kan accorderen.

Maer hy expliceert sigh selfs noch veel netter, sonder dat men hem een swaerder fortuyne geeft, *Want indien sijn Majesteyt (seydt hy) sonder sich eenige prejuditie toe te brengen, ende ter contrarie sich asseurerende van de Conquesten, capabel om hem te doen conquesteren alle de Nederlanden, de Alternative offereren konde, &c.* Men siet daer door het geformeert dessein op alle de Nederlanden, ende dat de presentatie van de Alternative tot de Vrede, niet en is als om de Ligues te dissiperen ofte der selver effect te retarderen, dewijl datmen de Conquesten volbrengen ende acheveren sal, ende datmen de Ligues in staet sal reduceren van niets te derven ondernemen; Het welcke hy genoeghsaem verklaert door de volgende woorden: *Behalven dat dese presentatie dissiperen soude konnen alle de Ligues*, hy wil seggen; *die presentatie dewelcke de Spaensche niet accepteren sullen konnen*, ende die by consequentie niet gemaeckt en is, als tot dien eynde om alle de Ligues te dissiperen, ten eynde dat Vranckrijck door die subtile inventie haer selven alleen gearmeert vinde in het begin van de Campaigne, ende volbrenge, ofte volvoere de totale conqueste der Nederlanden, voor en al-eer dat de geinteresseerden sich in staet konnen stellen om die te beschermen, na e dat sy ghedesabuseert sullen wesen.

Maer sy en hebben niet geloost noch genoeghsaem voorsien te hebben aen de

 ver-

verseeckeringe van het dessein dat sy hebben om den Oorlogh te continueren, proponeren de saecken, die sy gelooven dat de Spaensche niet en konnen toestaen, ende de vreese die sy gehadt hebben, dat de necessiteyt Spaignen dwingen soude, om allerhande consideratien voor by te gaen om de Vrede te koopen, heeft haer geobligeert om noch een andere præcautie te soecken in het selfde Articul van het Project, limiterende haer presentatie ende het engagement van haer woordt binnen de geheele Maendt van *Maert*, een termijn die geheel onbevoegsaem is tot een soo groot werck, waer van de conclusie niet alleen bestaet in het poinct van de satisfactie, maer in verscheyden andere, die nootwendigh sijn om met verseeckeringe te handelen, in de welcke het nootsaeckelijck is dat verscheyde Princen ende Staten tusschen komen ende entrevenieren. Dat is eygentlijck te presenteren met de eene handt, ende weder-houden met de andere. De saecke van de by-eenkomste is noch niet eens aengevangen, men moet van te vooren convenieren over den tijdt, plaetse, ende over andere preliminaire Circumstantien; Dit Project is eerst van Parijs naer den Hage ghesonden den achthienden November, al hoe wel dat de geseyde Staten sedert het begin van desen Oorlogh dese verklaringe ernstelijck gesollicitecrt hebben, maer het quam Vranckrijck niet te pas geduyrende den geheelen tijdt die bequaem was om die Conquesten te doen; die Spaignen niet en kan afstaen, De Staten hebben eenigen tijdt van nooden, om te delibereren hoe sy ageren mosten op dit Project; soo sy daer van advys in Spaignen gegeven hebben, het selve en kan aldaer niet aengekomen sijn als op het eynde van December: Haer antwoordt, hoe spoedigh ende promt het selve oock soude mogen wesen, en kan in den Hage niet komen als op het eynde van Februarius, daer zijn ten minsten twee Maenden van nooden eer dat de Ambassadeurs soo van Madrid als andere Princen haer prepareren konnen, ende haer begeven op de gestelde plaets, ende Vranckrijck heeft haer reeckeninge soo wel in den tijdt gemaeckt, die sy gedesigneert heeft, dat sy haer vry sal vinden van haer woordt eer dat de Vergaderinge kan sijn begonnen, ende sal met recht konnen spelen met de credulitcyt van die geene, die sulcke korte mesures genomen hebben; met een woordt; de Vrede te beloven in de limitatie van den termijn, op de welcke sy niet gesloten kan worden, is niet met allen bevolen, ende doet met al te groote waerschijnelijckheydt ende evidentie sien, dat men niet en siet als na omleydingen, om de heylsame en salutaire Resolutien te beletten, tot dewelcke het gemeen interest de nabuyrige Princen verbint, want indien Vranckrijck een waerachtigh dessein van Vrede hadde, sy hadde konnen sonder eenighe prejuditie van't succes van hare Wapenen, haer woordt engageren, tot aen het eynde van de Maendt Mey, zynde waerachtigh dat voor dien tijdt, sy niets considerabels heeft konnen ondernemen, ende dat sonder eenige schade aen hare saken toe te brengen, sy noch ten minsten den tijdt van ses weecken hadden konnen geven, om te doen blijcken eene waerachtige intentie tot de algemeene ruste, maer sy apprehendeerde dat toestaende een termijn, binnen dewelcke men de saecke kan brengen tot een dieper verlichtinge; sy haer ghedwonghen soude vinden, ofte te sluyten tegen haer wil, ofte haer spel aen de wereldt te ontdecken; maer die selve termijn van de Maendt van Maert, die al te kort is voor de Vrede, is niet te min langh genoegh tot haer principael eynde, om Liguen te beletten

letten, ofte ten minsten haer effect, voor het geheel restant van dit Iaer, doende verloopen het gantse Sayseen van de Winter, dewelcke de bequaemste ende beste tijdt is om sigh te Wapenen, ende sigh in staet te stellen om sigh te opposeren tegens sijne Conquesten, wel wetende, dat na de Maendt van Maert, alle de Verbonden die tegens haer gemaeckt sullen worden ende de bereydselen die nodigh sullen zyn om die ter executie te stellen niet in't licht gekomen sullen konnen zyn, dat de quale niet alreede sonder remedie en zy.

Op 't tweede Artijckel moet men aenmercken, dat den eysch die Vranckrijck doet tot vergeldinge der Plaetsen die sy geoccupeert heeft, soo men de qualiteyt, waerdye, importantie, begrijp, ende cituatie daer van considereert, gaet viermael te boven 't ghene sy aenbiedt te willen laten vallen soo in stercke Plaetsen, als in Landeryen, Inkompsten, Iurisdictien ende Dependentien, ende wat noch meer te verwonderen is, sy wil dien exorbitanten eysch laten passeren voor een groote beleeftheyt ofte de ference die sy voor de Staten Generael der Vereenigde Nederlanden gehadt heeft; sy is wel bewust, dat geheel Duytslandt sig sal stellen tegens 't af-staen van Luxenborgh, de Switsers tegen dat van 't Franche Comté, dat Camerijck de eenighste sleutel van de Nederlanden is, ende dat toestaende, d'andere Plaetsen die sy pretendeert, het overige van de Nederlanden niet meer soude zijn als een schandelijcke en onnutte last aen Spaignen, waer van zy by vervolgh van tijdt genoodsaeckt souden zijn sigh willighlijck t'ontlasten, invoegen dat sy met voordaght desen tweede voorslagh tot de selve onmogelijckheyt heeft willen brengen, als de eerste, om Europa alleenelijck te voeden met eene ydele vertooninge vanden Vrede.

In't derde Artyckel door een gantsch nieuw exces van toelatinghe, ende om den Vrede te faciliteren, verheft sy door een hooger toon haer pretensien, in plaetse van die te verminderen; sy zeyt haer te vreden te sullen stellen met het Graefschap van Bourgondien, in't welck sy niet met al besit, in de plaets van Luxenburgh, waer van sy alreede het beste gedeelte is besittende.

Siet hier eene moderatie ende effort tot den Vrede, die de Christenheyt ende particulierlijck de derthien Cantons van Switserlandt noyt waerdigh ghenoegh konnen erkennen.

In't vierde Artijckel zyn twee dingen aen te mercken, 't eerste dat in de voorslagh die zy doet tot den Vrede, sy behendighlijck het saet van eenen nieuwen importanten Oorlogh werpt, onder die meer te vreesen is, als de jegenwoordige door dese woorden, dat behoudens *de voorschrevene satisfactie, hy in goede forme sal renuncieren* (ende wat nieuwe forme kan men versinnen, die expresser en engageanter is, als die van 't Tractaet van de Pyreneën) *aen alle de Rechten, toebehoorende de Coninginne door de doodt vanden overleden Coningh van Spaignen,* dese laetste Clausule is eene stillswijgende reserve der Pretentien, die Vranckrijck in't hart bewaert tot de successie van de geheele Monarchie, niet tegenstaende de Renonciatie vande Coninghinne, ende het woordt dat den Alder-Christelijcken Koning gegeven heeft van deselve in't *Parlement van Parijs* te doen enregistreren: Invoegen dat indien men die restricte Clausule in 't Tractaet van Vreede admitteerde nae dat Vranckrijck de voorschreven Renunciatie door soo veel publicque ghe schriften bevochten heeft, het soude eene stillswijghende toestemming

ming sijn om die te vernietigen, men soude hem de deure openen om nieuwe troubelen te verwecken, men soude geen vaste ruste noch waere vertrouwentheydt vast stellen, Spaignen soude altijt in Wapenen moeten zyn, en de Christenheyt in de vreese van die twee Monarchien in een vereenight te sien, die lichtelijck alle d'andere soude konnen inslocken, tot dat Godt sijn Catholijcke Majesteyt met eene nombreuse successie gesegent hadde.

De tweede Remarque is raeckende het poinct van Guarantie, hy sal (seyd hy) toelaten, *dat de Princen en Potentaten, die 't sullen willen doen, haer guarantie geven aen beyde Parthyen van't gheene reciproquelijck sal gheaccordeert sijn*, men moet in't voorby gaen observeren dat Vranckrijck hier den opperste bemiddelaer speelt over alle de Princen, haer gevende 't verlof van een saecke, die van haer wil alleen dependeert, 't welck sy noch ghedaen heeft met limitatien, haer voorschrijvende de maniere, ende niet willende dat hy sigh extendere tot een gemeen en publycq Tractaet tusschen de Gheinteresseerde Princen, ende niet dependerende aen Vranckrijck, gelijck het den Brief vanden Heere *de Lionne*, geaddresseert aen den Grave *d'Estrades*, met het selve Project particulierder expliceert, in dewelcke by *door eene Meesterlijcke autheriteyt strenghelijck bestraft de Heeren Staten Generael over de handelingen der Liguen*, die sy hebben willen maeken tot voortsettinge van de Vrede, haer voorschrijft den wegh die sy in dat werk behooren te houden, ende de mesures, die daer in behooren te bewaeren, haer verbiedende allerhande Verbintenissen, en wil eyndelijck dat de Guarantie gheschiede door private Geschriften van yeder Prins in't particulier, ende niet door een gemeen ende reciproocq Tractaet, tusschen alle de Gheinteresseerden tot onderhouding van den Vrede, 't welck het eenighste middel is om deselve Guarantie krachtigh te maecken.

Het vijfde Artijckel ontdeckt het geheele mysterie, 't welck konstelijck onder de voorgaende verborghen was, ende doet het principale eynde sien, 't welck Vranckrijck bewogen heeft dat Project af te senden, dat anders niet is als om deselve Staten te verbinden onder 't valsche lock-aes van een Vreede (impracticabel in de conditien die sy voorslaet) om de Wapenen tot haer voordeel aen te nemen; waer op men moet aenmercken, dot hy van nu aen wil, dat de Staten haer verbinden de Wapenen tegens Spangien aen te nemen, indien de Vreede niet reussеert binnen een tijdt, op dewelcke sy niet eens kan begonnen zijn; sy wil eene tegenwoordige ende reële Obligatie voor de toekomende ende twijffelachtigh gheval, welckers uytkomst meer van haer als van Spangien dependeert; in een woort, wel voorsiende dat de Vrede niet kan gemaeckt worden op de conditien die sy voorslaet, soo wil sy de Staten verbinden met haer de Nederlanden tegens haer eygen selfs te helpen verkrygen; Sy moeten een seer quade opinie hebbē van haer voorsichtigheyt, en van haer rechtmatigheyt van haer eene voorslag soo seer tegens haer eygen interest te doen, en tegens alle de Wetten van Eere en Godtheyt, gelijck of de Staten kosten disponeren over de goederen, ende willen van Spangien: ofte datse eenig recht hadden om de selve te dwingen de Wet van Vrankrijck aen te nemen, of eenig rechtvaerdigh pretext van rupture met een Monarch, die soo sorghvuldigh met haer de Vreede en Vriendtschap onderhouden heeft, en van de Rijcken, waer van sy so notable voordeelen trecken in den han-

handel: de voorsz Staten souden het met reeden gheoordeelt hebben eene onlydelijcke offensie, indien den Koningh van Spangien haer hadt willen voorschryven eenighe conditien in 't Tractaet van Breda tot voordeel van Engelandt, ende 't soude de termen van mediatie te buyten gegaen zijn, indiense den Vreede formeerden na het Project van Vranckrijck, ghelijck oock die van den Vreede ende Vriendtschap, indien sy sigh interessecrden om de selve door de Wapenen te doen uytwercken; sy haer souden berooven selfs van 't recht van te mogen arbitreren, ende eenighe temperamenten tot den Vreede voor te stellen, ende en souden met een woordt niet anders zijn als Dienaers van de begeerlijckheyt van Vranckrijck, die haer subject behoort te wesen door soo veele titulen: maer indien sy alsoo qualijck beraden mochten wesen, om die party aen te nemen, soo soude het werck niet practicabel zijn in de executie; want of de geseyde Staten souden haer alleenigh verbinden om de Spaensche te dwinghen om sigh met dat project te conformeren, ofte dese verbintenisse soude onbepaelt zijn om de selve sonder onderscheydt tot den Vreede te dwinghen, na het wel-gevallen van Vranckrijck: Indien het eerste is, soo kan dese verbintenis niet verder gaen als tot inde Maent van Maert, dewyle dat naer dien Termijn den Koningh van Vranckrijck niet meer ghehouden sal zijn om sigh aen sijn Project te houden, ende dien Termijn is te kort, ende het Saisoen al te onbequaem, om de Spaensche op dien tijdt door de Wapenen te dwingen het Project aen te nemen, het welck niet meer plaets en sal hebben naer de Maendt van Maert, maer om Vranckrijck te helpen tot het voorstellen van sijne vordere conquesten: Invoegen dat dese Propositie niet bestaen kan, ten sy den Koningh van Vranckrijck hem verbinde, dat in wat tijdt, ende in hoedanigen staet de saecken souden mogen wesen, hy altijt gereet sal zijn om sich met het geseyde Project te conformeren, ofte dat de Staten niet resolveren en willen om de parthy in faveur van Vranckrijck aen te nemen, tot ruïne ende totael verlies van 't Nederlandt: dese Propositie is soo weynig eerbaer, ende soo weynigh plausibel, datmen reden heeft sigh te verwonderen, dat de Ministers van Vranckrijck, aen dewelcke de voorsichtigheydt ende de goedtheyt van de Staten ghenoeghsaem bekent behoordt te wesen, de stoutigheydt hebben gehadt aen haer eene diergelijcke openinghe te doen, maer het en was niet als met voordacht, om eene nieuwe ongelijckheydt aen de Vreede te stellen, want sy en engageren haer woordt niet om dit Project te mainteneren, als ingevalle dat de Staten haer tot die rupture verbinden; sy weten dat de conditie impossibil ofte onmogelijck is, ende dat by gevolge het devoir dat sy tot den Vreede doen, sonder effect sal blyven.

In 't selfde Articul, invoert sy een nieuwe wet aen de Staten, soo seer teghens haer Vryheyd ende Souverainiteyt, dat den Koningh van Vranckrijck moeyte soude hebben die over sijn eyghen Onderdanen te brengen; sy wil haer bevelen selfs uytbreyden over de Beurs der Staten, haer Zee-en-Coopvaerdye beteugelen, beletten dat sy van haer eygen Gelt-Cameren disponeren, ende haer voordeel niet alleen met Spangien soecken, maer oock niet met andere Princen, die voor haer eenigen goeden wille souden moghen hebben, en sulcks door eene soo ydele en algemeene voorslagh, dat ingheval de Staten sigh die quamen t'onderwerpen, sy van soo verdurven en slimmen conditie als de minste Bankerotier van Vranckrijck souden wesen.

In

In 't sevende Artyckel vallen sy in een vreemde missagh, daer sy andere in willen doen vervallen: De Spangiaerts haer door Vranckrijck krijck gheperst siende, en willende haer krachten tegens haer allermachtighsten Vyant keeren, zijn eyndelijck geresolveert om van Koningh tot Koningh met Portugael te handelen; door een bysonder Tractaet die het selve van d'interesten van Vranckrijck ontsloegh en af-toogh; Den Autheur van dit Project, of Ontwerp, treckt aerdighlijck dese handelingh tot sijn voordeel; naer alle bedenckelijcke krachten aengewent te hebben om die te beletten; en om de rechtvaerdige *scrupulen* wegh te nemen, die de Staten maecken op dit point van Portugael, voor de welcke sy het selve interest niet hebben als voor Vlaenderen; Vranckrijck wil dit *bysonder* Tractaet in 't openbaer doen treden, om de Staten te lichter in haer begeerde *Unie* te wickelen, als of de gheheele saeck aengesien was op 't eenige point van Voldoeninghe vanden Alder-Christelijckten Koningh; maer hier in gaen sy spooreloos, en om de Reeckeningh recht te maecken, moet voor een onveranderlijck begin gestelt worden; dat in geval Spangien Portugael verlaet, sulcks niet en sal zijn als om de herstellingh van de Nederlanden, of, soo sy eenige voldoeningh aen Vranckrijck geeft, sy 't niet sal doen als om Portugael weder te hebben. Den Alder-Christelijckten Koningh heeft in sijn geschriften veelmaels opentlijck betuyght, dat hy niet van meyninge was de Vreede van de Pyreneen te breecken, dat hy de Wapenen niet hadde aengenomen als om den eenigen eysch van de Coninginne, by soo verre Spangien daer op voldeed; het Tractaet van de Pyreneen moest in sijn volkomen kracht blyven, en sijn Alder-Christelijckste Majesteyt heeft geen wettelijcke verbintenisse met Portugael konnen verhandelen tot nadeel van een voorigh Tractaet met Spangien, dat hy verklaert noyt genegen geweest te zijn om te breecken; sulcks, dat ingheval sy haer Bondtgenooten in ruste willen brengen, sy nootwendigh van haer eysch op de Nederlanden moeten af-staen, en soo sy gheen generositeyt genoegh hebben, om in faveur van Portugael haer eygen interesten te versuymen, ghelijck sy aen 't Tractaet van de Pyreneen willen doen, is wel billijck dat sy nalaten onder dien deckmantel den Vreede te verhinderen, of dat sy belyden den Oorlogh uyt andere bewegingen als die van haer *pretensien*, en om een saecke die sy by 't Tractaet van de Pyreneen hadden afgestaen, begonnen te hebben.

In 't achtste ende laetste Artijckel zyn sy, door een overtollige toegevinge, die den Heer de Lionne in sijn Brief aen de Heer van Estrades seer op-geeft, te vreden met slechte Officien die de Hollanders voor Portugael sullen doen aen Spangien, sonder haer te verbinden om de Wapenen voor haer saecke aen te nemen: 't welck geen geringe moderatie is, dat de gheene die de Wet alleen gheheel kan stellen, die maer half invoert; maer d'essentie of ooghmerck van de gheheele saeck komt op een uyt, want soo de Staten om den Vreede te bekomen, haer verbinden om haer Wapenen met de Fransche te voeghen, en dat Vranckrijck, die niet als met de gantsche voldoeninge van Portugael wil sluyten, soo is klaerblijckelijck dat door een nootwendigh ghevolgh, de Staten voor Vranckrijck de Wapenen niet en soude konnen aennemen, sonder sulcks oock te doen in faveur van Portugael.

Het eynde van dit Artijckel behelst eene geaffecteerde duysterheyt, waer van

de

de verlichtinge aen de gemelde Staten seer noodigh is, om gherechte *misures* te nemen, *voor-behoudens* (seyt hy) *dat by voorval van een onverwinnelijcke wederstant van de Spangiaerts* (spreeckende van de saecke van Portugael) *het aen sijne Majesteyt vry sal staen, om het gene te doen, waer toe sy gehouden is, om noyt te ghebreken aen 't Tractaet dat sy met den voorgemelden Koninck van Portugael heeft ghemaeckt*. Dese woorden konnen ghevoegelijck op twee seer natuyrlijcke wijsen uytgeleyt worden: Eerstelijck, dat den Alder-Christelijckften Coninck, hebbende sijn begeerde voldoeninge bekomen, den Vrede sonder den Portugeschen sal sluyten, sigh alleenlijck voor-behoudende het recht van die te mogen assisteren; en ten tweeden, dat, na dat sijn voldoeninge sal hebben, hy sigh het reght sal voor-behouden, van ter selver plaetse oock die van sijn Bondt-genoten uyt te wercken, en niet te sluyten sonder de selve. Ingeval men de saecken in sijn eersten sin neemt, is sy recht strydigh met het Tractaet van de Pyreneen, en de opentlijcke verklaringen van sijn Alder-Christelijckste Majesteyt, van dat sy niet gemeynt was die in desen Oorlog te breecken; behalven datmen door dien wegh gheen vasten Vreede soude konnen maecken, soo langh aen den Alder-Christelijckften Koninck de vryheydt bleef de vyanden van den Catholijcken Koninck t'assisteren.

Maer by aldien wy 't op den anderen voet nemen, moet men noodtwendigh besluyten dat den Vreede niet bestaet in het simpel Project of Ontwerp, dat van wegen den Koningh van Vranckrijck aen de gemelde Staten gesonden is geweest, en dat soo wanneer sijne Catholijcke Majesteyt selfs al bewilligde in de voldoeninge, die daer by ge-eyscht wordt, soude evenwel de saecke op 't Point van Portugael niet blyven steken; oock moet uyt de selve reden volgen, dat ingeval haer de Staten verplichteden om dit Project, of Ontwerp, door de Wapenen t'effectueren, sy haer door een nootwendigh ghevolgh oock souden verbinden, om soo wel voor de voldoeninge van de Portugeschen, als voor die van den Alder-Christelijckften Koningh te vechten, dewijl haer saecke on-af-scheydelijck aen een is, en dat den Vrede, dewelcke het eenighste oogmerck is van de Staten, noyt sonder dat, kan gehoopt worden.

De *repugnantie*, die Vranckrijck in dit Project, of Ontwerp, betuyght, van aen haren Vrede met de Portugeschen te gebreken, soude wel ghefondeert zijn, by aldien sy door een voorigh Tractaet niet wederloopen wierdt, 't welck haer verplicht de selve niet te helpen, en ingeval sy dit eerste tractaet heeft konnen schenden, en tegens haer woordt assisterende, en het Pyrinesche Tractaet opentlijck begevende, soo en kan men niet sien, wat reden haer verplicht om meer voor 't vervolgh van den Oorlogh te vreesen, als sy voor de *rupture* of 't verbreecken der Vrede niet ghedaen heeft, en gelijck sy heeft geloofd haer sonder verwijt van de vervullinge der conditien van 't selve Tractaet met Portugael t'ontslaen; soo is wel te gelooven, dat, by soo verre sy den Vrede begeerde, sy de selve alsoo licht wederom soude breecken, als sy aen alle Articulen van dien gemanqueert of ontbroocken heeft gehadt, en dat sy dese tegenstellingen niet en maeckt, als om yets te hebben waer mede den Vreede in de wegh te zijn, ingeval Spangien haer de voldoeninghen quam te verwillighen; welcke sy niet en begeert te ontfangen.

Edogh

Edogh buyten dit alles vinde ick eene *essentieele difficulteyt* in 't Project of Ontwerp op 't point van sijn voldoening, want al hoe wel Spangien alles wat Vranckrijck eyscht, quam in te willigen, soo en kan sy noyt toestaen dat sulcks op name van den eysch der Coninginne van Vranckrijck gegeven wordt, overmits sy door dat middel die voor wettelijck soude erkennen, en vervolgens de *renuntiatie*, die haer tot de wortel toe uytgeroyt, vernietigen. 't Is hier een seer gewightig point, soo men een voldoeninghe, puyr om den Vrede inwillight, sullen de pretensien van de Coninginne op de been blyven: sy sal altijt in staet wesen om uyt deselve oorsaeck den Oorlog te vernieuwen, overmits, volgens haer maximen, of gront-regelen, den Koningh niet en kan handelen tot nadeel der Rechten aen sijn Soon en Kroon gewonnen; by aldien men uyt kracht van sijn eysch hem die toe staet, ontdeckt m'er hem veel gewichtiger, in dewelcke geheel Europa geinteresseert is, men laet de naeukeurige hier op haer reflexien maecken, maer eyndelijck sal de geheele wereldt bekennen, dat alle dese *intrigues* van geen nature sijn om binnen den termijn van Maert te konnen afghedaen worden; en in geval men sigh by tijdts bereydt, om andere middelen, als die van *negotiatie* te gebruycken, sal men sigh gebraght sien om 't ghebruyck van de waere middelen niet meer te konnen hebben, na dat den tijdt verdaen is in de superficielle. 't Is Spangien niet (gelijck den Heer de Lionne in sijn Brief wil) die een dwinger ten Vrede van nooden heeft, dewijl sy die altoos religieuselijck heeft nagekomen, en allerhande ongemacken van den Oorlogh lijdt, maer Vranckrijck, die haer met vrolijcker herten en op chimerique, of ydele pretensien heeft gebrocken, en die in 't algemeene verderf alleen haer rekeninge vindt.

Eyndelijck, soo werdt aen de voorsichtighe wijsheydt van de ghemelde Staten gestelt, op wat wyse haer Vranckrijck sal konnen aenspreken, wanneer hy Meesterse sal zijn van de Nederlanden, dewijl hy haer tegenwoordigh, daer sy noch eenigher mate de balance houden, op eene soo heerschende ende trotse maniere handelt.

Door dit geheele Discours, sullen d'onvernuftighste lichtelijck begrypen, dat dese quale van geen natuere is om door versachtende pleysters geheelt te worden, ende datter geen anderen wegh tot den Vrede en is, als die den Heer de Lionne haer, sonder daer op te dencken, aengewesen heeft, aerdighlijck in sijn onderschepte Brieven belydende: Datter niet als machtige Liguen zijn, die Vranckrijck tot reden konnen buygen.

COPYE TRANLAET.

Van het Artijckel van de boven-geseyde consultatie van Mr. de Lionne, geappostilleert by den Alder-Christelijckste Koningh te Donay, den 25. Julij 1667. geteeckent le Tellier.

ICk heb my seer verheught de groote preparatien te vernemen die'er tot Arras gedaen worden, om alle Munitien van Oorlogh ende Eet-waren aen d'Armée te brengen, maer dat boven de redenen van den dienst, ende de glorie van den Koningh, door eene particuliere reden aen dewelcke niemant noch niet gedacht

en

en heeft: Dat ick van harten soude wenschen, dat de Wapenen van sijn Majesteyt noch soodanigen progres deden gheduerende de reste van dese Campaigne, ende van die natuyre, dat sigh avancerende ende door-loopende het gheheele Landt, de Spaensche noyt toestaen en konden, om aen hem deselve by accommodement af te staen, ten eynde dat sijn Majesteyt indien sy quam te sien dat groote Ligues tegens haer gemaeckt wierden, konde seggen, eyschende sijne satisfactie, of datmen my dat of dese saecke geve, (het welcke wesen soude het geene ick van haren 't wegen aen Mr. d'Estrades geschreven hebbe te openbaren aen Mr. de Wit,) ofte datmen my overgeve ende assta het geene myne Wapenen alrede verovert hebben; willende de reste van myne hoope op-offeren aen de ruste van de Christenheydt: Ick bidde sijne Majesteyt te willen remarqueren, dat ick geseydt heb, dat de Spaensche niet en soude konnen af-staen het geene sijn Majesteyt verovert soude hebben, ende dat het niet en is, dan in-gevalle datter Ligues tegens haer mochten komen gemaeckt worden, die capabel mochten wesen om haer beletten van grooter progressen te doen, want indien sijn Majesteyt sonder sich eenich nadeel toe te brengen, ende ter contrarie sich verseeckerende van de conquesten, bequaem om haer te doen winnen het geheele Nederlandt, d'alternative offereren konde, daer ick van spreecke, behalven dat dese presentatie andere Ligues soude verspreyen, soude oock alle de andere Princen waerschynelijck voor haer wesen, ende de Spaensche in 't ongelijck stellen, alsmen soude komen te sien dat sy niet en wilden af-staen die Landen ende Plaetsen, die niet meer in haer handen en waren, ende dewelcke sy niet in staet waren om te hernemen.

Sedert hebben de Heeren Gedeputeerde van haer Hog. Mog. in een naerder audientie by de Marquis seer krachtig geurgeert/ het bekende point van de Alternative, en onder anderen geseyt/ dat haer Ho. Mog. met bevreemdinge was voorgekomen/ dat deselve Marquis wel aen d'een syde genegen soude zijn/ om de conditie inde voorsz Alternative begrepen aen te nemen/ als deselve aen de ander zyde maer verseeckert konde wesen/ als naer deselve syne gedane acceptatie/ Vranckrijck soude komen te resulteren/ dat hy dan door dat middel syn ooghmerck/ te weten/ de continuatie vanden Oorlogh met een aensienlijcke assistentie vanden Koning van Groot Brittangien ende haer Ho. Mog. souden mogen bereychen; Sy hebben daer op geseyt/ dat syn Excellentie sigh niet en soude believen te flatteren met saecken die wel seeckerlijck tegen zijn/ intentie soude komen uyt te vallen; dat haer Ho. Mog. niet anders en beooghden als den Vrede/ en dat deselve nevens syn Majesteyt van Groot-Brittangien, al met rijpe deliberatie hadden overwogen wat voor de gemeene saecke *in hoc rerum statu* best soude dienen by de handt ghenomen te werden/ namentlijck/ ofmen het verlies ende ongelijck by de Spaense gheleden/ soude soecken met de gemeene Wapenen te redintegreren/ dan ofmen op d'Alternative by Vranckrijck voorgeslagen/ een goede ende salutaire Vrede soude soecken uyt te wercken/ en dat deselve het laetste verkooren hebbende/ oock van intentie waeren met alle mogelijcke middelen den Vrede voort te setten/ dienvolgens dat haer Ho. Mog. voldaen konden zijn/ soomen d'Alternative accepteerde/ evenwel

 van

van hoope soude wesen om in dien Oorlog te volherden; dat deselve ende dergelijcke sentimenten niet anders konden doen als een diffidentie veroorsaken/ onder die geene/ die het alderbest soude passen met malkander een vertrouwde confidentie te stabileren; Sy hebben met veele argumenten/ gemelde Heer Marquis getracht te doen begrijpen / dat deselve eenmael vande voorsz sake behoorde een eynde te maecken.

Ende hoe wel hy sigh in 't eerst wat gechoqueert vont in haer aenspraecke/ niet te min als sy haer discoursen wat verder op 't voorsz subject begonnen t'avanceren/ ende hem klaer vertoonden / dat alle concerten op eenighe middelen van nadruck/ alle tentative op de prolongatie vanden Treves/ ende alle hoope van assistentie van Engelandt ende haer Ho. Mog. t'eenemael waren infructueux ende desperaet/ soo sijn Excellentie tot de voorsz Alternative niet promtelijck soude believen te resolveren/ soo zijn sy entlijck soo geluckigh geweest/ dat deselve haer belieft heeft al een groote hoop te geven dat deselve de voorsz Alternative accepteren / ende aenstonts oock sijn Plenipotentiaris nomineren/ ende affenden soude / ghelijck sy dan oock gesien hebben dat hy op 't eyndigen van haer Audientie den Raedt van State heeft ghedaen vergaderen / om de voorsz saecken te brengen tot de gerequireerde perfectie; hoopende dat het gene aen een complete Declaratie noch soude mogen deficieren/ in 't korte resolutelijck soude mogen werden gesupplieert.

Dit wierde datelijck alhier ghecommuniceert aende Koninckllijcke / oock Keur ende Vorstelijcke Ministers; ende genoughsaem gedebiteert voor eene volkomene acceptatie. Ondertusschen wast een groote saecke dat Spangien daer toe moeste condescenderen/ sonder verseeckert te worden / dat in cas van refus/ of non acceptatie van Vranckrijck/ men soude willen in Oorlogh treden tot volkomen herstellinge van 't geene Spangien verlooren hadde.

Men ginck hier bedeckt in dat werck / om aen Vranckrijck des te minder offentie te geven/ anders was 't wel t'imagineren/ dat in allen geval Engelant ende desen Staet/ noot saeckelijck souden moeten treden tot de Wapenen / by aldien Vranckrijck wilde meer conquesten doen.

De Marquis heeft entlijck den vierden Maert sigh voor de alternative verklaert/ ende den Heer Baron de Bergeyck tot Plenipotentiaris genomineert/ voorts mondelingh belooft / dat den selven sigh na Aken soude transporteren/ soo haest men van 't depart vanden Heer Colbert uyt Parijs soude verseeckert zijn / meynende ghemelde sijn Excellentie dat den Heer Bergeyck van noch de Franse Ambassadeur soude konnen procureren / sulcx dat nu alle de pointen van haer Propositie waren compleet voldaen; ende alsoo sy aen ghemelde sijn Excellentie voor een scrupule moveerden / dat deselve wat onvoorsightelijck in sijn eerste antwoorde de voorsz acceptatie op een defect van pouvoir had ghedeclineert/ ende dat te beduchten was dat wel lichtelijck by Vranckrijck geaccepteert soude konnen werden / dewyle deselve sijn Excellentie self verstaen hadde tot de voorsz acceptatie niet gequalificeert te zijn / dat oock als nu aen desselfs verklaringh niet soude konnen werden gedefereert.

Soo heeft gemelde sijn Excellentie om dese objecte t'occurreren / ons geexhibeert/ voorgelesen en geinterpetreert sijn Plenipotentie / ende hebben niet anders

ders konnen oordeelen/ of deselve was soo ampel/ dat dessels qualitept tot de tegenwoordige acceptatie/ daer mede volkomentlijck gejustificeert sal konnen werden.

Gemelde Marquis heeft oock aengenomen het veerthiende Articul van 't Tractaet vande Marine/ door een Placcaet alomme te doen vernieuwen/ ende Commissie vande Capers te sullen houden voor ingetrocken/ van dat uyt af dat de selve eenige Schepen tegen den uytgedruckten text van 't selve Articul souden willen attacqueren.

Wy zijn van meyninge op morgen te vertrecken na Mechelen/ ende aldaer den Brief van U Ho. Mog. by de Raden tot decisie van U Ho. Mog. Proces gecommitteert/ mondelingh te secunderen/ en voorts aldaer te verrichten 't geen tot expeditie van 't selve Proces soude konnen dienstigh zijn.

Waer mede, &c.

In wat maniere de Marquis haer beantwoorde/ is te sien uyt het volgende:

Sur la troisieme instance que le Sr. Chevalier *Temple* & les Srs. *Burgersdijck*, & *vander Tocht*, respectivement Residents & Deputez Extraordinares du Roy de la *Grande Brittagne*, & des Signeurs Estats Generaux des *Provinces Unies*, m'ont fait de la teneur en suivante.

Monsieur

LE soubsigné Resident du Roy de la *Grande Bretaigne*, & Deputez Extraordinares des Estats Generaux des Provinces Unies des *Pais Bas* ensuivants leur ordre, ne se peuvent dispenser de renouveller leur premieres instances qu'ies ont faites a vostre Excellence pour en tirer d'elle une promte & nette Declaration sur *l'Alternative* plus amplement mentionnée dans leur premieres Propositions, & attendant de la sagesse de vostre Excellence que par une bonne & souhaitable Resolution, ils seront dechargez de touttes ulterieures poursuittes, que les Instructions & les commandements de sa Majesté de la *Grande Bretaigne*, & de les Hauts Puissants leur ont respectivement inposez.

Comme aussi que la Declaration que vostre Excellence a faitte le *vingt sixiesme* du Mois de Fevrier pour envoyer un Plenipotentiaire a la Ville *d'Aix a Chapelle*, sera promtement accomplie par la nomination effective d'une personne, & par les depesches a cest effect y requises, afin que par la vostre Excellence puisse donner des preuves evidentes du zele & de la sincere inclination, qu'elle nous a tousiours voulu temoigner pour la Conservation des *Pais Bas*, & pour l'avancement d'une bonne & solide Paix. *A Brusselles*, le *quatrieme* jour de Mars 1668.

Signé

Temple. P. Burgersdyck. J. vander Tocht.

Je diray en response, qu'ayant consideré les reïterez instances, faittes de la part de sa Majesté de la *Grande Bretaigne*, & des Seigneurs *Estats Generaux* sur tous les points, & en faisans l'estime, qui est deüe, j'accepte laditte *Alternative pure & simplement*, comme l'on me l'a proposé.

De mesme je declare, d'avoir accepté la Trefve par tous les Mois de *Mars*, *d'Avril* & de *May*, & de plus si avant, qu'il sera necessaire pour la conclusion d'une raisonnable & ferme Paix, comme le Traicté mentionné la contient.

En *troisiesme* lieu, je denomme le Sr. Baron de *Bergeycq*, Chevalier de l'Ordre de *St. Jaques*, Conseiller du Roy au Conseil supreme de *Flandres* de sa Royale Personne, & de ses Conseils d'Estat, & de Finances dans ces Païs, pour encourrier en la Ville *d'Aix la Chapelle*, traitter & conclurre le Traicté de Paix.

Et afin qu'on en puisse faire conster la part ou il convient, j'ay signé la presente de ma main. A Bruxelles le *quatriesme* Mars 1668.

M. de CASTEL RODRIGO.

Op de derde instantie / dewelcke de Heer Ridder Temple, ende de Heeren Borgersdijck, ende vander Tocht, respective Resident/ ende Extraordinaris Gedeputeerde vanden Koningh van Groot Brittannien, ende de Heeren Staten Generael, der Vereenighde Nederlandtsche Provintien aen my gedaen hebben/ van inhoude als volght :

Mijn Heere.

DEn Ondergeschreven Resident vanden Koningh van *Groot Brittangien*, ende Extraordinaris Gedeputeerde vande Staten Generael der Vereenigde Nederlandtsche Provintien, konnen in ghevolge van haer bevel niet nalaten hare voorige instantie te vernieuwen; Ende vande Wijsheyt van U Excellentie verwachtende, dat sy door eene goede ende ghewenschte Resolutie sullen ontslagen zijn van alle vordere vervolgen, dewelcke d'Instantien ende beveelen van sijne Majesteyt van *Groot Brittangien*, ende van haer Ho. Mog. haer respectivelijck hebben opgeleyt.

Gelijck oock dat de verklaringh, dewelcke U Excellentie den *ses en twintighsten* Februarij gedaen heeft van een Gevolmaghtigde na de Stadt van *Aix la Chapelle* af te senden, sal haestelijck voldaen zijn door d'effective nominatie van een persoon, ende door 't afvaerdigen van de daer toe gherequireerde depesches, op dat U Excellentie daer door moge geven evidente preuven van desen yver, ende sincere genegentheydt, die sy ons altijdt heeft willen betoonen, tot de conservatie vande Nederlanden, ende tot voortsettinge van eene goede ende vaste Vrede. Tot den *vierden* Maert *sestien hondert acht en sestigh*.

Geteeckent

Temple. P. Borgersdijck. J. vander Tocht.

Ick sal hier op tot antwoort seggen/ dat/ geconsidereert hebbende de gereiteerde instantien/ wegens sijn Majesteyt van Groot Brittangien, ende de Heeren Staten Generael gedaen op alle de voorsz Pointen/ ende deselve behoorlijck estimerende/ accepteere ick de meergeseyde Alternative, puer ende simpelijck gelijckmen hy deselve voorgeslagen heeft.

,, Alsoo verklare ick oock den Treves aengenomen te hebben voor de heele
,, Maenden van Maert/ April/ ende May/ ende wijders/ indien 't noodig sal
,, zijn tot de conclusie van eene redelijcke en vaste Vrede/ gelijck 't meergemel-
,, de Tractaet deselve continueert.

,, Ende ten derde/ nominere ick den Heer Baron de Bergeyck, Ridder van
,, d'Ordre van St. Jaques, Raet vanden Koning inden Hogen Raedt van Vlaen-
,, deren van sijn Koninglijcke Persoon/ ende van sijne Raden van Staten ende
,, Finantien in dese Nederlanden/ tot de by-een-komste inde Stadt van Aix de
,, Chapelle, om het Tractaet van Vrede te helpen negotieren ende sluyten.

,, Ende op datmen het deel van deselve/ daer 't noodigh sal zijn/ moge doen
,, blijcken/ heb ick dese tegenwoordige met mijn eygen handt onderteeckent

Tot Brussel den *veerthienden* Maert *sestien hondert acht en sestigh.*

M. de CASTELRODRIGO.

Sijn publijcque verklaringe was/

Don Francois de Moura Cortereal, Marquis de Castelrodrigo &c. du Conseil d'Estat du Roy, son Gouverneur & Capitain General des Pais Bas, & de Bourgoigne &c.

AYant esté requis par reïtereez instances de la part de sa majesté de la Grande *Brettaigne*, & des Seigneurs Estats Generaux des Provinces Unies, de manifester le juste desir dont le Roy Monsigneur est porté pour vne bonne & raisonnable Paix, & afin de la pouvoir conclurre de vouloir condescendre des asteure en vne *Treve generalle*, par mer & par terre, en tous Endroits par tout le mois de *Mars* inclusive, pour disposer l'extension de celle du *May*, & plus *avant*, s'il seroit necessaire, en la forme qu'il est contenu au Traicté de la Ligue faitte entre sa Majesté de la Grande *Bretaigne*, & les Hauts & Puissants Seigneurs les *Estats Generaux*, & desirant de ce costé de donner touttes les preuves imaginables de deference, estime, confiance, & amitié, qui sons deues aux bonnes intentions que sadite Majesté de la Grande *Bretaigne* & les Hauts Puissants témoignent pour le plus grand bien, & la conservation des Pays & Estats du Roy Mon Seigneur; je declare par cette, que j'admets en son Royal nom & de sa part ladite *Treve* & Cessation d'Armes proposées, à scavoir, dés maintenant par tout le mois de *Mars*, pour la pouvoir extendre jusques au dernier du *May*, & plus avant, s'il est necessaire, en suitte de ce qu'a esté arresté en leur dit Traité, authorisant par cette, autant qu'il sera besoin les Seigneurs Ministres de sa Majesté de la

Ooooo 3

la Grande *Bretaigne*, & des Hauts & Puissants Seigneurs *Estats Generaulx* des Provinces Unies, qui resident en la Cour de *France*, a ce qu'en vertu de ceste ils en puissent faire conster, & en suitte adjuster la Conclusion, & promettre l'observation de la dite *Treve*, & Cessation d'Armes : En foy de quoy j'ay signé la presente de ma main, seelée du zeel des mes Armes, soubsigné du Secretaire d'Estat du Roy.

A Bruxelles le quatriesme de Mars mil six cent soixante huict.

(L. S.) M. de CASTELRODRIGO.

Plus bas

Mart. de Galaretta Ocariz.

Sy hebben terstont alles soo na Vranckrijck, Engelandt, als desen Staet ghecommuniceert.

Don Francois de Moura Cortereal, Marquis van Castelrodrigo, &c. van den Raedt van State des Coninckx, zijn Gouverneur en Capiteyn Generael der Nederlanden en van Bourgognien &c.

VErsoght geweest zynde door gereïtereerde instantien van wegen Syne Majesteyt van Groot Brittagnien, en de Heeren Staten Generael der Vereenighde Provincien, om te uytten de rechtvaerdige begeerte van den Coninck mynen Heer, tot eene goede ende billicken Vrede, ende ten eynde om deselve te konnen sluyten, van nu af te willen consenteren in een generalen Treves, te Water ende te Lande in alle Ghewesten, voor de geheele Maendt van Maert incluys, om te bereyden d'extensie van die van Mey, en verder, by aldien noodigh zyn, invoegen als in't Tractaet van Ligue tusschen syn Majesteyt van *Groot Brittagnien* voornoemt, ende de Heeren Staten Generael ghemaeckt, staet uytgedruckt; ende begeerende van dese zijde alle bedenckelijcke proeven te geven van deference, achtinge, vertrouwelijckheydt, ende vriendtschap, de welcke behooren tot de goede meyninghe die de voornoemde zijne Majesteyt van Groot Brittagnien en haer Ho. Mog. betuygen voor de hooghste welstandt ende conservatie der Nederlanden ende Staten van den Coning mijne Heer, soo verklare ick by desen, dat ick in sijn Coninglijcken Naem ende van zynen't wegen, den voornoemden voorgeslagen Treves ende Opschorssinge van Wapenen aen-neme, te weten van nu af aen over de gheheele Maendt van Maerte, om de selve te konnen uytbreyden tot den laesten Mey, en verder, by aldien 't noodig is, ingevolge van't geene by haer voornoemde Tractaet is vast-gestelt, authoriserende, voor soo veel als noodigh sal zyn, by desen de Heeren Ministers van Syne Majesteyt van Groot Brittannien, en vande Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Provincien, de welcke in 't Hof van Vranckrijck residen-

ren

ren, tot het geene zy in krachte deser daer van konnen doen blijcken, ende vervolgens de Conclusie adjusteren, en d'observantie van den voornoemden Treves ende Opschorssinge van Wapenen belooven. In kennisse van't welcke ick dese tegenwoordige met mijn handt hebbe geteeckent, bezegelt met het Zeghel van mijne Wapenen, onderteeckent van des Conincx Secretaris van Staet.

Uyt Brussel den vierden Maert sesthien hondert acht en sestigh.

(L. S.) M. de CASTELRODRIGO.

Lager

Min. de Galaretta Ocariz.

Den Heer van Beuningen op den thienden Februarij sijn af-scheyt genomen hebbende van hare Ho. Mog. is s'anderen daeghs over Rotterdam op Sluys, langhs de Kusten van Vlaenderen geloopen. Den Marquis de Castelrodrigo had aenschrijven gedaen om hem in de plaetsen van sijn Gouvernement wel te doen recipieren / welcke met seer extraordinarise demonstratie van respect ende genegentheyt / nagekomen zijn; op 't uytgaen van't laeste Fort by Sluys, is hem den Commandeur van St. Donaes te gemoet gereden / ende heeft hem seer heusflijck verwelkomt / ende voorders vergeselschapt tot door het voorsz Fort; alwaer met het het Guarnisoen inde Wapenen / ende met het losbranden van 't Geschut is ontfangen. Hy vondt aldaer een Bargie gheprepareert tot zijn transport nae Brugge, ende d'Heer Grave van Brache, dewelcke in absentie van d'Heer Grave van Zalazaro over de Militie in die Stadt commandeerde / nevens een van de Heeren Borghemeesteren van't Vrye, welcke hem uyt den naem van den Heer Marquis de Castelrodrigo ende van de Regeringhe van 't Vrye, hebben gecomplimenteert / ende na Brugge hebben gheaccompagneert; op 't uyt-treden uyt de Bargie aen de Poorten van Brugghe / is weder ontmoet door een Borgemeester van't Vrye, ende door den Heer Deecken van de Kanonicken van St. Donaes, ende met een groot ghetal Karossen / onder het lossen van't Gheschut na sijn Logement gebraght / alwaer hy door de Heeren Borghermeesteren van de Stadt en corps verwellekomt / en daer na door den Heer Bisschop van Brugge besoght is. Tot Wacht voor zijn Logement is bestelt geweest een geheele Compagnie te Voet. Des avonts is seer heerlijck getracteert door d'Heer Grave van Brache, die oock instantelijck begeert had dat hy zijn verblijf t'sijnen huyse wilde nemen. Daegs daer aen vroegh van daer vertreckende / is weder uytgeley gedaen door gemelden Grave ende twee Borgemeesteren van't Vrye, en in't uyt-rijden met het lossen van't Canon beschoncken. Tot Nieupoort voet aen landt settende / is ontfangen door d'Heer Gouverneur met sijn Karosse / en in't inkomen ende uytgaen met de Ceremonie van't Kanon weder begroet / ende alsoo vanden Spaenschen bodem gescheyden / hebbende ontfangen allerhande preuven van eer / beleeftheyt ende affectie. Tot Veurne is hy oock door die van de Regeringe op 't uytgaen uyt de Schuyt

ende

ende door den Heer Gouverneur in't Landtschap / tot sijn Logement ghedesti-
neert / gecomplimenteert / ende des anderen daeghs smorgens door gedachten
Heer Gouverneur t'sijnen huyse met veel beleeftheyt ende goet onthael getrac-
teert / oock tot de Bargie tot sijn transport gedestineert uytgeleyt / ende op sijn
Ed. ordre met sestigh Ruyters tot dicht onder Duynkercke geescorteert; Ghe-
lijcke Complimenten van verwelkomst heeft hy oock ontfangen vanden Heer
Commandeur tot Duynkercken, ende van den Gouverneur van Grevelingen
oock tot Calaix, welcke twee eerste hem tot sijn groot gerief met haer Karossen
hebben geaccommodeert. Tot Monstreuil heeft hy gevonden d'Heer Hertog
van Elbeuf, die hem d'eere heeft gedaen van in sijn Logement te verwelleko-
men / ende des avonts aen sijn tafel onthaelt; maer alle dese beleeftheden
hebben haer eynde gehadt in die van de Douane tot Calaix, van de welcke zijn
Luyden met het exhiberen van't Passepoort van den Koningh / ende met alle
beleeft versoeck niet hebben konnen obtineren / datse twee van sijn Koffers /
welcke gedebaleert waren souden willen laten passeren / en plomberen als men
tot Parijs spreeckt / om aldaer in de Douane geopent te werden / dat haer ten
aensien van haer Interest indifferent moest zijn; de voorsz Koffers sijn dies
gedebaleert, ende alsoo daer in gemaeckte Linnen-Kleederen werden gevon-
den / is daer van thien van't hondert voor Droict d'Entrée gevordert / dat / soo
hy verstont / nieu was / ende blijcken deed / hoe seer de rigeur by de Fransen dat
gelijck toe-nam / ontrent het uytsluyten van alle Manufacturen van buyten.
Hy heeft met veel moeyten doen acquiesceeren dat hem soodanighe droicts niet
konden afgevordert worden / maer de Koffers sijn hem niet gevolght / als na
dat een goet bekende daer / buyten sijn weten / borge was gebleven van dat hy
een Paspoort vanden Heer Colbert soude uytbrengen.

Naer dat d'Heer van Beuningen tot Parijs in sijn Logement was getreden /
is d'Heer Trevor hem komen besoecken / ende hy heeft sijn Ed. den volgenden
dagh de Contra-Visite gegeven; de verseeckeringh van metten anderen te
sullen procederen inde geheelen cours van haer Negotiatie met volkomen sin-
ceriteyt / zijn tusschen haer volkomentlijck gheweest. Hy heeft sijn Ed. sijne
instructie in't Frans vertaelt voor-gelesen / ende sijn Ed. heeft hem verklaert
gelast te zijn sigh te reguleren naer den teneur van't Tractaet / en heeft op gi-
steren sijn eerste audientie by den Coning en Coninginne gehadt / en hem is by
sijn Majesteyt een private audientie geaccordeert teghen morghen na den mid-
dagh. Ondertusschen heb ick twee lange Conferentien gehad met den Heere
de Lionne, over al 't gene van mijn Instructie is; d'Heer Trevor ende ick sul-
len conjunctim onse saecken bevorderen / soo in't instellen ende overgeven van
onse Memorien / als in de aen te stellen conferentie met de Heeren Ministers /
om alle discrepantien soo veel te beter te vermijden / ende te meer na-druck aen
onse sollicitatien te geven; Den Coninck is sedert den vier en twintighsten der
voorleden Maendt te rugge gekomen van de Franche Comté, na dat hy met
een wonderbaer succes die Provintie onder sijn geweldt had gebraght / den ne-
genden dagh na dat hy in deselve was getreden; de vaste Stadt Dole is sonder
Kanon aengetast / ende den tweeden dagh tot overgeven gedwongen / gelijck
oock al de verdere Steden / ende Casteelen; men kan twijffelen of dit meer
won-

wonderlijck is / of wel dat in geen van de Steden by na geen Garnisoen werde ghesepdt bevonden te sijn / ende dat den Marquis de Hiennes onder-Gouverneur van de Provintie soude geklaeght hebben in twee Jaren geen orders van den Marquis de Castelrodrigo te hebben ontfangen: Den selven Marquis de Hiennes blijft in dienst van desen Koningh. Men estimeert hier dese Conqueste seer hoogh / ende ick ben van goederhandt bericht/datter ooch voor 't meeste deel is onderwaght / en dat d'eerste toelegh alleen op Besanson ende Salines heeft gegaen / maer dat de quade toestant van de Spaensche den Koning heeft genoodight om verder te pousseren; men magh verhopen dat sulcx geen veranderingh ontrent sijn Majesteyts verklaerde intentie sal maecken / hoewel de gemeene opinie ter contrarie gaet / en datter veel te Hove zijn die 't vervolgh van den Oorlogh seer pousseren; immers het is seecker dat men niet tegenstaende d'alreede ghedaene Conquesten ende conventie tusschen Engelandt ende haere Ho. Mog. alle meest volkomen seeckerheydt geeft / van dat de Spaensche tot de haer aengeboden Conditien sullen moeten resolveren / dat men echter met soo grooten yver ende kosten als oyt arbeydt om vroegh met groote Legers tegen de Spaensche Nederlanden te konnen optrecken / ende is het gemeen seggen dat het voor midden April sal zijn.

Men soude voor hebben om apparent hier klaerder te doen spreecken/en dieper te sien in d'intrinsique intentie van desen Koninck / indien den Marquis de Castelrodrigo gedisponeert wiert / om sonder langer uytstel zigh tot het accepteren van een vande Alternatiuen te verklaren.

Ick heb op gisteren nevens den Heer Trevor, door een expres Courier van Antwerpen ontfangen / sijn Ed. van d'Heer Tempel, ende ick van de Heeren U Ho. Mog. Gedeputeerden copie van 't Antwoordt / 't welck den Marquis de Castelrodrigo den ses en twintighsten verleden gegeven heeft aen de Gedeputeerde Heeren / ende heb ick aenstonts een reys ghedaen na St. Germain, om met d'Heer de Lionne daer over preparatoire te spreecken / dewijle ghedachte Heer Trevor mits de publicque Audientie / welcke hy doenmaels had niet konde vaceren / om voor af met my te concerteren: Het versochte Paspoort voor de Courier van meergedaghte Heer Marquis de Castelrodrigo wiert gheexpedieert / ende sal desen dagh by my afghesonden worden; maer d'Heer de Lionne seyt my niet positijf te konnen antwoorden / ontrent het aengaen van een stilstant van Wapenen tot gerustheyt vande vaste plaetsen/ by provisie tot het eynde van Maert / om dat de Spaensche soo langh hebben gesuymt die t'accepteeren / dat den Koninck kan achten daer ontrent in sijn gheheel te sijn / ende aen geen voorige offres gebonden te sijn / hoewel d'Heer Trevor my seydt / dat voor langh den Koninck van Vranckrijck aen die van Groot Brittangien, had doen weten de stilstant te sullen continueren tot het eynde van Mey. Daer is oock voor desen ghesepdt aen de Ministers van Brandenburgh, dat tot de leste genoemde tijdt den Koningh sijn offres ontrent de conditien van Vrede soude gestant doen / maer nu beginnt men te discoureren dat al het selve geen engagementen zijn die men om incidenten niet soude konnen veranderen.

Voor soo veel aengaet het afzenden van een Plenipotentiaris van desen Coningh na Aken, werdt d'Heer Marquis de Castelrodrigo hier beschuldight /

dat sijn Excel. sedert meer als twee weecken toeft een Paspoort tot secure passage van den Heer Colbert over te senden / ende werdt daer nevens als een defect in't voorgaende antwoordt van Castelrodrigo ghenoteert / datter niet ghenoemt wordt den gheenen die hy tot Plenipotentiaris sal subdelegueren / ende niet geseydt wanneer deselve sal vertreecken / buyten datmen niet en weet of hy subdelegandi potestatem heeft; Ick advertere van dit alles met dese Post uwe Ho. Mog. Gedeputeerden ontrent den gedachten Heer Marquis / en sal noch van daegh nevens d'Heer Trevor een Memorie in stellen / om te bevoorderen deses Coninckx Resolutie op de poincten in 't voorsz antwoordt vervat. Ick heb oock aen de gedachte Heeren Gedeputeerden overgegeven alle het gene ick heb geacht te konnen strecken om aen den Marquis de Castelrodrigo te doen apprehenderen de pericnlen die ick uyt de constitutie van de gheemoederen hier merck te resideren in een langer uytstel.

Don Pedro Regent van Portugael heeft aen dit Hoff doen weten / dat die Kroon groote reden heeft om te desidereren een slot van Vrede met Spaignen, ende heeft daerom begeert datmen van hier wilde senden last om te gelijck den Vrede van dese Croon met Spaignen te Lisbon te tracteren / ende hoewel het buyten reden ende apparentie is / dat de Spaensche tot Lisbon souden senden / om daer met Vranckrijck te handelen / echter om de Portugeesen aen de handt te houden / is tot antwoordt ghegheven / dat d'Heer Bisschop de Laon in maeghschap bestaende de Koninginne van Portugael, ende apparentelijck om haer saecken / als extraordinaires Ambassadeur gedestineert na dat Rijck ontrent het gesamentlijck aengaen tot Vrede ghelast sal komen. U Ho. Mog. konnen soo daer als uyt andere omstandigheden oordeelen / hoe rauw sigh dit geheele werck noch voordoet / insonderheyt dewijl men hier blijft seggen / datmen sonder Portugael niet sluyten kan / immiddels de Portugeesen door tusschen komste vande Engelsche tot Lissebon handelen / ende soo veel ick noch verneem niemant op wegh hebben om elders te tracteren.

Daer zijn sedert eenige dagen stercke discoursen aen dit Hoff / van dat d'advijsen vanden Heer Pompone uyt Stockholm, wederom hope geven / van dat de Croon Sweden sigh met dese Coningh soude komen verstaen / waer aen dit Hoff sigh seer veel (soo my allesints voorkomt) laet gelegen zijn / ende seggen vele rondupt / indien men Sweden van Engelandt ende U Ho. Mog. kan detacheren / dan in sulcken geval den Coninck zijne Conquesten onbekommert kan voort pousseren / wat Resolutie oock de Engelsche ende haer Ho. Mog. souden willen nemen / ende zijn dit oock discoursen van Heeren van groote ervarentheyt / ende seer bedaarde hersseren.

Daer wert gesprooken van seer groote nieuwe Werbingen van Voet-volck in dienst van desen Coninck / ende de Trouppen die alreede op de been sijn worden geseyt beter by een te blyven / als voor desen / door de stricte Ordre teghens de Deserteurs / welcke met groote vlijdt naer ghesveurt worden / ende sonder eenige Remissie ofte connibentie mette doodt gestraft.

Het Hof is tot St. Germain, ende sal aldaer d'aenstaende Somer apparentelijck verblijven.

Aen

den Koningh overgaven het volgende Memorij den derden Maert.

Au Roy Tres-Chrestien.

LE soubsigné Ambassadeur Extraordinaire des Seigneurs les *Estats Generaux* des Provinces Unies & Envoyé Extraordin. du Roy de la *Grande Britaigne*, se trouvent obligés de representer a sa Majesté tres Chrestienne, que par les dernieres depesches qui leur sont venus *d'Anvers*, ils vienent d'apprendre que Monsieur le Marquis *de Castel Rodrigo* de la part du Roy *d'Espaigne*, son Maistre, a consenti a la *cessation* d'Armes pour la seureté des places fortes jusques a la fin de ce Mois de *Mars*, en la forme que sa Majesté l'a bien voulu accorder des la fin de la Campaigne de l'Année passée, ayant fait declarer qu'elle ne faisoit point de difficulté de promettre qu'elle n'entreprendra rien sur aucune *place forte* des Espaignols, dans les *Pais Bas*, si eux s'obligent reciprocquement a ne rien entreprendre sur les places fortes de sa Majesté, ou qu'elle a cy devant possedées de ce costé la, ou qu'elle a conquisee depuis le commancement de cette Guerre, & d'autant que par la rien ne reste pour faire ce petit pas d'acheminement a un accommodement, sinon qu'il plaise a sa Majesté tres-Chrestienne de faire expedier les ordres necessaires pour faire executer sa dite Promesse pour la seureté desdites Places fortes, d'entreprinses sa Majesté est tres instamment priée de donner cette marque de la sincerité de ses intention pour ledit accommodement. Fait a Paris le *troisiesme* Mars 1668.

estoit Signé

C. van Beuningen, Trever.

Het Antwoort des Koninghs daer op was het volgende:

LE Roy a veu le memoire, qui luy a esté representé le *troisiesme* de ce Mois par le Sr. van *Beuningen*, Ambassadeur Extraordinaire des Estats Generaux des Provinces Unies, & le Sr. *Trever*, Envoyé Extraordinaire du Roy de la *Grande Bretaigne*, par lequel ils ont fait sçavoir a sa Majesté que le Marquis de *Castel Rodrigo* avoit en fin esté porté a consentir de la part du Roy son Maistre jusques a la *fin de Mars*, a la suspension de touttes *entreprises sur les places fortes*, que laditte Majesté avoit offerte de le Mois de *Septembre* dernier, priant saditte Majesté de vouloir, pour le bien de la Paix, demeurer dans les termes de sa premiere offre, & d'envoyer incessament les ordres aux Officiers Generaux & autres, qui commandant ses Armes de ne rien entreprendre sur les Places fortes des Spaignols, jusques a la fin dudit Mois de Mars.

Le motif que le Roy avoit eu d'offrir il y a six Mois cette suspension, n'estoit autre que de donner plus de lieu a la Negotiation de l'accommodement, pendant l'hyver sans qu'aucune action des Armes peut alterer l'estat ou les choses estojent demeurez de part & d'autre a la fin du *Mois d'Aoust*; toutte nouveauté dans la guerre en apportant aussi pour l'ordinaire dans une negotiation de Paix; le Marquis de *Castel Rodrigo* a rejetté cette suspension durant six Mois entiers, a mesme respondu

respondit a un Electeur du St. Empire, qui la luy proposast, que cett'offre de la France se pourroit faire en Turkie, mais non pas parmy les Chrestiens en Madrid par des contours & des difficultez affectez les mesmes six Mois (dont le temps devoit estre si precieux pour traitter) ont esté consommez inutilement sur le seul point des preliminaires de convenir d'un *lieu* d'assemblée, les Espaignols pretendant contre tout usage, & au prejudice de l'avancement de cette Paix mesme en traedire la negotiation en des Lieux fort esloignez & hors de la veue de tous les Potentats & Princes qui y ont les plus d'interest; en fin les *Ministres de Spaigne*, selon qu'ils servent le Roy leur Maistre en divers lieux, se sont *conduits* avec autant de contretemps & de contradiction les uns avec les autres sur ce *point de* lieu de l'assemblée, qu'encore aujourd'huy n'y nostre Saint Pere le Pape, *n'y sa* Majesté, n'y les Roys & Princes Mediateurs, n'y qui que ce soit, peu dire, qu'*il* sache la dessus leur veritable intention; Car au mesme tempe que le Marquis de *Castel Rodrigo* dit deça, qu'il a un plein pouvoir de traitter, avec la faculté de *subdeleger* un autre dans sa place y est compiese, qu'il choisit le lieu *d'Aix la Chapelle* pour y faire l'assemblée, qu'il dit & escrit qu'il est prest de s'y rendre ou d'y envoyer son subdelegué selon la qualité des parsonnes que sa Majesté nommera pour les Plenipotentiaires, qu'il a mesme Deputé, a ce qu'on dit, le Comte de *Commerage*, pour aller audit *Aix*, quand il a sceu que le Roy avoit nommé le Sr. *Colbert*, pour lequel le Nonce de sa Sainteté luy a demandé dès le *quatorsiesme* de l'autre Mois un Passeport, qui n'arrive point dans le mesme temps que les autres Ministres, qui sont a *Madrid*, & par consequent a la source des resolutions de la Couronne de Spaigne disent publiquement & escrivent en tous lieux que le plain pouvoir, qui avoit esté addressé au mois d'Aoust audit Marquis, *ne subsiste plus* il y a longtemps, veu qu'il ne luy avoit esté envoyé, que a l'occasion du passage du Sr. l'Abbé *Rospigliosi*, Nepveu de sa Sainteté aujourd'uy Cardinal, qu'ils reconnoissent pour seul Mediateur, leur Reine n'ayant accepté autre interposition, que celle de sadite Saintteté; en outre ils adjoustent, que ledit Marquis est inexcusable d'avoir choisi & nommé la Ville *d'Aix la Chapelle* contre ses ordres, & contre la Declaration, que laditte Reyne avoit fait faire a *sa Sainteté* par le Marquis *d'Astorga* son Ambassadeur, auquel mesme elle a envoyé *depuis* peu son veritable plein pouvoir, qu'elle ne traitteroit jamais la Paix qu'a *Rome*, a *Venise*, ou aux *Pyreneés*, & il y a aussi une Lettre du Cardinal *Visconti*, Nonce en Espaigne, que le dernier ordinaire de *Madrid* a porté a l'Abbé *Vibo*, chargé du soin des affaires du S. Siege aupres du Roy, par leque ledit Cardinal luy confirme, comme une verité dont on ne doit point doubter, que les Spaignols ne traitteront qu'a *Rome*, & luy marque mesme la particularité que le Cardinal *d'Arragon* (lequel est de la *juncta* & du Conseil d'Estat). l'estant allé voir pour luy dire la dessus la veritable intention de la Reine, avoit accompaigné ses expressions des grandes plaintes de tant des sortes de marches que le Gouverneur de Flandres faisoit contre les sentiments & les ordres de sa Majesté.

Il est cependant arrivé, pendant touttes ces incertitudes des Espaignols & leur altercations estudiez pour s'empescher de traitter que le refus constant dudit Marquis pendant six mois de la suspension que sa Majesté luy avoit fait offrir par un Electeur de l'Empire, a cousté au Roy son Maistre la *perte de la Franche*

Compté,

Comté, qu'il a pu mettre en pleine seureté durant tout l'hyver par le simple acquiscement, s'il l'avoit fait plutost, qu'il donne aujourdhuy a laditte suspension pour le mois de temps qui reste jusques a la fin de Mars.

Mais comme sa Majesté ainsi qu'il est remarqué cy dessus en offrent laditte *Suspension d'entreprises*, n'avoit autre motif, que de donner par la *Cessation de toutes nouveautez* plus de lieu & de facilité a l'avancement des negotiations de Paix, & que d'autre part on vient de faire voir bien clairement que le lieu de l'assemblée nestient pas mesme bien estably, & les Plenipotentiaires qui s'y doivent rendre, n'estant pas encore en marche par la faute des Espaignols, qui prolongent encore aujourd'huy l'expedition du passeport, qu'on leur a demandé pour le Sr. *Colbert*, le seul mois de Mars, ne scauroit plus suffire pour avancer rien de bon dans lesdites negotiations (ce qui m'empeschera pas pourtant qu'on ne les puisse & doive continuen dans tous les *mois suivants*, jusqu'a ce qu'on ait pu venir au bout de ce grand ouvrage) il est aisé a juger que l'instance qui est presentement faite a sa Majesté d'accorder laditte *suspension d'entreprises* jusques a la fin de ce mois, n'estant pas tant comme le disent les dernieres Lignes du memoire desdits Ambassadeur & Envoyé Extraordinaire a tirer de sa Majesté cette marque de sa *sincerité* de ses intentions pour l'accommodement, qu'a mettre a seureté pour ce temps la toutes les places de la Monarchie de Spaigne.

Cependant quoy que sa Majesté connoisse parfaittement cette verité, elle veut bien avoir certe *complaisance* pour les desirs du Roy de la *Grande Bretaigne* & des *Estats Generaux* d'accorder laditte *suspension d'entreprises* jusques a la fin de *Mars*, & elle envojera de ce jour mesme ses ordres a ses Officiers Generaux, & a tous autres qui commandent ses Armes pour leur defendre *d'attaquer* ou de *surprendre* jusques a dernier jour de ce mois inclusivement aucune Place ou Poste *Fortifié* des Spaignols.

Mais comme en cas que ledit Marquis accorde le Pasport dudit Sr. *Colbert*, pour aller a *Aix*, il seroit fascheux qu'il se mit en chemin pour ne faire qu'un voyage inutile, le Roy desire que lesdittes Sr. van *Beuningen* & *Trever*, fassent icy connoistre sans dilay par le Sr. *Temple* & par les Deputez des *Estats*, qui sont aupres dudit *Castel Rodrigo*, si le plain pouvoir, qu'il dit avoir, se trouve conçeu & en telle forme, & en telles termes qu'ils ne laissent aucune doute, qu'on ne puisse hanter avec luy *vallablement* & *avec honneur*, & nommement qu'on verifie si ledit *plain pouvoir* luy donne la faculté de *subdelegir* une autre personne en sa place; car s'il n'a voit pas cette faculté, on laisse a juger quel fondament auroit la nomination qu'il a fait du Comte de *Cuinnerage*, quel bon succes on pourroit attendre de l'envoy du Sr. *Colbert*, & qu'elle en fin auroit esté la *scandaleuse illusion* que ledit Marquis auroit faitte si longtemps a toutte la Chrestienté, en l'amusant *priemierement* d'un *voyage a Aix*, ou je n'a jamais eu intention d'aller & *dans la Suitte*, envoyant un hommes avec un *pouvoir imaginaire*. Fait a *Saint Germain* en Laye le *sixieme* jour de Mars 1668.

Signé

De LIONNE.

Den Coning heeft gesien de memorie/ dewelke hem den derden deses is gerepresenteert geweest door de Heer van Beuningen, extraordinaris Ambassadeur van de Staten Generael der Vereenighde Provintien/ ende den Heer Trevor, extraordinaris Envoyé van den Koningh van Groot Brittanien/ waer door sy sijn Majesteyt hebben bekent gemaeckt/ dat den Marquis de Castelrodrigo eyndtlijck was gebracht tot het consenteren weegens den Koningh sijn Meester/ in eene suspensie van allerhande Entreprinsen op de stercke Plaetsen voor de Maent van Maert/ dat sijn meer-geseyde Majesteyt 't selve al zedert de Maent September laetstleden hadde aengebooden/ biddende sijn Majesteyt te willen blijven/ tot beste van de Vreede/ in de termen van sijne eerste presentatie/ ende sijn ordres onophoudelijck te senden/ aen de Generaels Officieren/ ende andere die sijne Wapenen commanderen/ om niets te sullen ondernemen tegens de stercke plaetsen van Spaignen voor 't eynde van de voornoemde Maent van Maert.

Het motif dat den Coningh hadde voor ses Maenden te presenteren de voorsz suspensie/ was niet anders/ als om meer plaets te geven aen de handelingh van Vreede geduyrende den Winter/ sonder dat eenige actien van Wapenen den Staet konde altereren/ waer in de saecken wederzijdts den laetsten Augusti gebleeven waren. Alle nieuwigheden in den Oorlogh/ veroorsaecken oock gewoonlijck eenige in de Vrede-handelingh; den Marquis de Castelrodrigo heeft den tijdt van ses heele Maenden de voornoemde suspensie verworpen/ ende heeft selfs aen een Keur-Vorst van 't Heylige Roomsche Rijck/ die hem deselve voorsloegh/ geantwoordt/ dat die presentatie van Vranckrijck soude konnen gedaen worden in Turckye, maer niet by de Christenen in Madrid door verscheyde omwegen/ ende geaffecteerde difficulteyten. De voorsz ses Maenden (waer van den tijdt behoorde soo kostelijcke te zijn om te handelen) zijn onnuttelijck doorgebracht op 't eenige poinct van de preliminatien/ om te convenieren over een handelplaets/ de Spanjaerts pretenderende tegens alle gebruyck/ ende tot nadeel ende voortsettinge van de voorsz Vreede selfs/ de handelinge van deselve aen te stellen in seer verre afgelegen plaetsen/ ende uyt het gesichte van alle de Potentaten ende Princen/ die daer in meest zijn geintereſſeert; Eyndelijck de Ministers van Spaignen, gelijck sy den Koning haer Meester in verscheyden plaetsen dienen/ hebben sy haer selfs gedragen met even soo veel onvoorsichtigheyt ende contradictie d'een met d'ander op dat poinct van de handel-plaetse/ sonder dat tot noch toe noch onsen Heyligen Vader den Paus/ noch sijn Majesteyt/ noch de Koningen en Princen/ Mediateurs/ noch wie het soude mogen zijn/ kan segghen dat hy daer op wete haer waerachtige intentie; want nu op deselve tijdt als de Marcquis de Castelrodrigo seydt volmacht te hebben om te handelen/ nevens de faculteyt daer in gecomprehendeert van een ander in sijn plaets te subdelegueren/ dat hy de plaets van Aix la Chapelle kiest tot de handelingh/ dat hy schrijft ende seydt gereedt te zijn/ om sijn derwaerts te vervoeghen/ ofte wel zijn gesubdelegueerde te senden/ volgens de qualiteyt der persoonen die sijn Majesteyt tot Plenipotentiarisen sal nomineren/ dat hy selfs/ soo men seydt/ ghedeputeert soude hebben de Grave van Commerage om nae Aix te gaen/ als hy heeft geweeten dat den

Coningh

Coningh den Heer Colbert genomineert hadt / voor wien de Noncius van sijn Heylighheyt al den veerthienden van de voorleeden Maendt een Passepoort aen hem versocht hadt / dewelcke niet aenkomt op den selven tydt als de andere Ministers die tot Madrid zijn / ende alsoo aen den oorspronck van alle de resolutien van de Kroon van Spaignen, publicquelick seggen ende schrijven in alle de plaetsen / dat de Volmacht die in de maendt van Augustus gehouden is geweest / aen den meergemelte Marquis niet meer en bestaet zedert lange / alsoo deselve hem niet gesonden was / als by gelegentheydt van de passagie van den Heer Abt Rospigliosi, Neve van sijn Heylgheydt / althans Cardinael / die sy alleen erkennen voor Mediateur / hebbende haer Conninginne geen andere tusschen-komste aengenomen / als die van sijn Heylgheydt; wyders voegen sy daer by / dat den voornoemden Marquis is inexcusabel de Stadt Aix la Chapelle gekosen ende genomineert te hebben / tegens sijn ordres / ende tegens de verklaringe / die de meergeseyde Koninginne hadt laten doen aen sijn Heylighheydt door de Marquis d'Astorga haer Ambassadeur / aen wien selfs sy zezedert weynigh haer ware volmacht heeft gesonden / dat sy noyt van Vreede souden handelen als tot Roomen, Venetien, of in de Piereneen, ende daer is noch een Brief van den Cardinael Visconti Noncius in Spaignen, die de laetste Post van Madrid gebracht aen den Abt Vibo, dewelcke by desen Koningh met de saecken van den Heylighen Stoel gelast is / door dewelcke den voorsz Cardinael hem confirmeert als een waerheydt aen dewelcke men niet behoort te twijffelen / dat de Spanjaerts nergens als tot Roome sullen handelen / ende hem selfs bericht die particulariteyt / dat den Cardinael van Arragon (dewelcke is van de Junta / ende van den Raedt van Staete / hem zijnde geweest visiteren om hem daer op de ware meeningh van de Koninginne te seggen / hadde sijne expressien vergeselschapt met groote klachten / om dat den Gouverneur van Vlaenderen soo seer tegen gingh de sentimenten ende ordres van haer Majesteyt.

Het is ondertusschen gebeurt / geduyrende alle de onseeckerheden der Spanjaerts, ende haer bedachte Alternativen om de handelingh te beletten / dat het constante Refus van den voorschreeven Marquis / geduyrende ses maenden van de suspensie / die sijn Majesteyt hem door een Keur-Vorst van 't Rijck heeft laten presenteren / aen den Koningh sijn Meester gekost heeft het verlies van de Franche Comté, dewelcke hy in een volkomen seeckerheydt heeft konnen stellen voor de geheele winter door de simple toestemminge / indien hy 't eerder gedaen hadt / die hy tegenwoordigh doet tot de voorsz suspensie voor de tijdt van een maent die noch overigh is voor 't eynde van Maert.

Maer alsoo sijn Majesteyt gelijck hier boven gespeurt is door 't presenteren van de voorsz suspensie / geen ander motif en hadde als om door d'ophoudingh van alle nieuwigheden meer plaets ende faciliteyt by te brengen tot voortsettinge van de Vreede-handel / ende dat men van d'andere zijde klaerlijck konde doen blijcken / dat de handel-plaetse selfs noch niet wel vast ghestelt zynde / ende dat de Volmachten die sich in deselve moeten bevinden noch niet op wegh zijnde door de faute der Spanjaerts / dewelcke tegenwoordigh noch uytstellen de expeditie van een Passepoort / die men van haer voor de Heer Colbert versocht

socht heeft / de maendt van Maerdt alleen en soude niet meer konnen baten / om yets goedts in de voorsz Negotiatien te konnen vorderen ('t welck echter niet sal beletten dat men deselve sal konnen ende moeten continueren gheduyrende alle de volgende maenden tot dat men het eynde van dat groote werck sal konnen bereycken) 't is licht te oordeelen / dat d'instantie dewelcke jegenwoordigh aen sijn Majesteyt is ghedaen om de meergemelde suspensie tot het eynde van de loopende maendt toe te staen; zynde niet soo seer als de laetste reguilen van de memorie der voornoemde Heeren Ambassadeurs / ende extraordinaris Envoyé seggen / om uyt sijn Majesteyt te trecken deselve teecken van de sinceriteyt van sijn intentien tot het accommodement / als om voor die tydt in seeckerheydt te stellen de plaetsen van de Spaensche Monarchye.

Ondertusschen hoewel sijn Majesteyt volkomen kennelijck is dese waerheydt / wil sy wel die complaisance hebben voor de begeerten van den Koning van Groot-Brittannien / ende van de Staten Generael de meergemelte suspensie toe te staen tot het eynde van Maerdt; ende sy sal van den selven dagh hare ordres senden aen haer Generaels Officieren / ende aen alle andere die haer Wapens commanderen / om haer te verbieden voor den laetsten dagh van de loopende maendt inkluys / eenige Plaetse / of Poste door de Spaensche beset / aen te tasten / ofte te surprenneren.

Maer of in geval den voorsz Marquis het Passepoort voor den voornoemden Heer Colbert om na Aix te gaen toeslingh; het soude moeyelijck zyn sich op wegh te begeven / om niet dan een onnodighe reys te doen / soo versoeckt den Koningh dat den meergemelde Heer van Beuningen, en de Heer Trevor hier door den Heer Tempel, ende door de Heeren Gedeputeerden van de Staten / dewelcke by den meergemelden Castelrodrigo zijn / sonder uytstel te kennen geven of de volmacht / die hy seght te hebben / sich soodanigh bevindt / ende in soodanige Termen / dat sy geen twijffel laten dat men met hem waerdelijck ende met eer magh handelen / ende voornamentlijck dat men verseeckert of de voorsz volmacht hem de faculteyt geeft om een ander persoon in sijn plaets te subdelegueren; want indien hy deselve faculteyt niet en hadt men laet oordeelen wat fondament soude hebben de nominatie die hy gedaen heeft van den Grave de Commerage, wat goedt succes men van 't senden van den Heer Colbert te verwachten hadt / ende hoedanigh eyndelijck soude zijn geweest de scandaleuse Illusie / die de voorsz Marquis soo lange soude gedaen hebben aen de geheele Christenheydt / hem eerstelijck amuserende met een reys nae Aix, werwaerts hy noyt gemeent is gheweest te gaen / ende eyndelijck sende een Man met een imaginare Volmacht. Gedaen tot St. Germain en Laye, den sesten Maert sestien hondert acht en sestigh. Was geteeckent

de LIONNE.

Dit schickten de Heer van Beuningen terstondt aen de Heeren Burgersdijck ende vander Toght, daer by schryvende dat hy wel hadt ontfanghen 't advijs van de goede hoope dat de Marquis tot d'acceptatie van de bewuste Alternative gedisponeert soude werden / maer dat soo lange die verklaringe niet gedaen

doch en in authentica forma aen hem overgesonden was / deselve sich soude bevinden in een seer groote perplexiteyt.

U Hoogh Mog. sullen uyt de hier nevens gaende Copie van de memorie by den selven Heer ende den Heer Trevor, extraordinaris Envoyé van Engelandt, conjunctim aen syn Majesteyt van Vranckrijck op den derden en vijfden Maert respective gepresenteert / mitsgaders uyt d'antwoorde by deselve Majesteyt daer op gegeven / wel konnen afnemen / dat om de gemoveerde objectie van die Majesteyt te konnen tegen gaen / noch al wy eenige particulariteyten met gemelden Heer Marquis sullen dienen gedemesteert te worden.

Gelijck wy dan van intentie zijn gemelden Marquis te versoecken / dat wy dessels respective pouvoirs sullen mogen wat nader examineren / en indien wy souden mogen bevinden deselve valabel te zijn / dan gemelten Heer Marquis daer van tot naricht van de Ministers van Engelandt, ende van haer Hoogh Mog. tot Parijs, een Copye of Extract nae ons believen t'overhandigen.

Dat wy oock sullen moeten insisteren / om alnoch by den selven Heer Marquis een Duplicaet van 't bewuste Paspoort voor d'Heer Colbert overgesonden te werden.

Dat oock gemelten Heer Marquis believe te prefinieren en seeckeren korten dagh / binnen dewelcke d'Heer Baron de Bergeyck sich op de handelplaets tot Aken sal komen vinden / of wel dat sonder sich aen 't vertreck van d'Heer Colbert te vergapen / den selven Baron geordonneert moge werden aenstondts na de voorsz handel-plaets te vertrecken.

Dat daer nevens noodig sal zijn / dat gemelten Heer Marquis aen Vranckrijck doe blijcken van de ordres / die hy alomme tot onderhoudinge armistitium tot ultimo Maert aen sijne subalternative Gouverneurs in de Steden / ende aen de Hooft-Officieren van de Militie afgesonden souden mogen hebben / om alsoo alle rechtveerdige materie van klachten aen Vranckrijck te konnen benemen.

Wy souden ons volgens U. Hoogh Mog. voorgaende goedtvinden van den anderen geseparcert / ende onse functie tot Bruxel ende Mechelen onderlingh verdeelt hebben / nemaer alsoo wy uyt de Heeren Raden / die tot decisie van U Ho. Mog. Proces zijn gecommitteert / hebben verstaen / dat de lecture van ons recueil weynigh difficulteyt soude vinden / en dat deselve noch al eenige daghen in de resumtie van 't voorsz proces besigh souden zijn / soo hebben wy gemeent dat wy buyten prejuditie van de voorsz saeck dese Brussels commissie gelijckelijck souden konnen afleggen.

Deselve Heeren hebben den thienden 's avondts haer noch weder gevonden by den Marquis ende voorgedragen:

EErstelijck, dat sijn Excellentie soude believen metten aldereersten te laten afgaen een Duplicaet van het bewuste Passepoort voor den Heere *Colbert*, 't geen sijn Excellentie al over eenige daghen (soo deselve aen ons hadde believen te verklaren) door een expresse Courier na *Vranckrijck* afgesonden soude hebben, om of het selve soude mogen wesen vermist, dat den Heer Marquis

 mits

mits het depeſcheren van het voorſz Duplicaet, de reproches van *Vranckrijck* ſoude konnen ontgaen.

Ten *anderen*, dat deſelve na 't exempel van ſijn Majeſteyt van *Vranckrijck* oock ſpoedighlijck ſoude believen te doen depeſcheeren Copye Authentijcq van de ordres, die deſelve van de ſtilſtandt van Wapenen tot *ultimo Maert* aen de Subalterne Gouverneurs van de Steeden en Forten van ſijn Gouvernement, ende aen alle andere ſoo hooge als lage Officieren ſoude mogen hebben gegeven.

Ten *derden*, dat ſijn Excellentie ſoude believen aenſtonts ende ſonder eenigh beſcheydt van *Vranckrijck* af te wachten, den Heere Baron van *Bergeyck* te doen vertrecken na *Aecken*, ten minſten ende in alle gevalle te deſigneren een ſeeckeren korten dagh, op dewelcke gemelte Heer Baron ſich ter voorſz plaets ſoude willen vinden.

Ende ten *vierden*, dat deſelve ons ſoude believen te geven eenige berichtinge op de antwoorde van ſijn Majeſteyt van *Vranckrijck* by ons op giſteren U Hoogh Mog. toegeſonden, voor ſoo veel deſelve tot de reſpective *pouvoirs* van gemelten ſijn Excellentie ſcheenen eenige relatie te willen maecken.

Wy ſullen U Hoogh Mog. alhier niet ophouden met alle de raiſonnementen die in de voorſz converſatie ter eenre ende ter andere zijde zijn ghebruyckt, nemaer alleen onder behoorlijck reſpect bericht dat gemelten Heere Marquis de *twee eerſte* poincten abſolutelijck voldaen, ende het duplicaet van het Paſſepoort, mitſgaders de Copye van de gegeven ordres, om aen den Heer van *Beuningen* afgeſonden te werden, aen ons overgelevert heeft.

Ende dat nopende het *derde* poinct deſelve ſijn Excellentie na veele gemoveerde difficulteyten, eyndelijck ſich ſoo verre heeft laten brenghen, dat den Heere Baron de *Bergeyck* huyden en *veerthien* dagen ſich ter voorſz plaetſe ſoude laten vinden, ende dat wy 't ſelve als een formele verklaringe van de voorſz ſijn Excellentie aen de Heere van *Beuningen* ſoude mogen overſchrijven, of indien wy ſouden mogen oordeelen dat deſelve ſijn Excellentie ſich oock daer op ſchriftelijck ſoude behooren te verklaren, dat deſelve dan van ons ſoude verwachten een korte memorie omme daer achter ſijne antwoorde te konnen voegen.

Ende noopende het *vierde* poinct, dat de ſtijle en practijcq van alle Negotiatie mede brachte, dat het *examen* van de *pouvoirs*, als een van de *preliminaire* poincten ter plaetſe van de handelinge moſte geſchieden.

Dat ſijn Excellentie de voorſz acceptatie gedaen hebbende, men ten minſten van deſſelfs voorſichtigheydt die opinie behoorde te hebben, dat deſelve daer omtrent van de inclinatie van *Spaignen* wel verſeeckert was geweeſt, dat deſelve oock meenden niet dienſtigh te zijn, om aen *Vranckrijck* ontijdelijck te ſuppediteren een inſtrument, dat (hoe beſtendigh het ſelve oock ſoude moghen zijn) evenwel ſubject ſoude weſen aen contradictie van 't ſelve Rijck; wy hebben om redenen, en om daer omtrent oock de opinie van de Heer *Temple* een weynigh in te volgen, niet verder op het voorſz poinct geinſiſteert, en ſullen niet nalaten op morgen 't voorſz Duplicaet en de Copie, mitſgaders de voorſz ſchriftelijcke antwoorde (indien wy deſelve tijdelijck ſoude mogen machtigh werden) door een expreſſe Courier aen de Heere van *Beuningen* over te ſenden, ende die depeſches afgevaerdight zijnde, ons als dan wederom begeven na *Mechelen*.

om

om aldaer den dienst van U Ho. Mog. te betrachten, evenwel met die intentie, dat soo haest wy van het arrivement van den Heere *Ysola* tot *Brussel* verwittight sullen zijn, wy aenstonts wederom derwaerts sullen verreysen, om aen dien Heer de Officien van civiliteyt af te leggen, en te sien of noch yets tot naerder satisfactie van U Ho. Mog. by gemelten Heere Marquis soude konnen werden gepresteert.

Waar mede, &c.

Ho. Mog. Heeren, &c. Brussel den *elfden* Maert *sestien hondert acht en sestigh.*

Geteeckent

P. Burgersdijck. J. vander Tocht.

Ondertusschen heeft d'Ambassadeur Reede aen't Spaensche Hof tot Madrid, oock sijn werck gemaeckt om voor haer Majesteyt de Coninginne by geschrifte te stellen de reeden ende motiven die voor haer Ho. Mog. overvloedigh militeerden om die Kroon in alle redelijckheydt te komen persuaderen tot het aennemen van eene der Alternative conditien van Vreede by Vranckrijck voorgeslagen; Sijne Memorie heeft hy geaccompagneert met een wijdt-lopighe aenspraecke / in dewelcke hy niet alleen het sommier vande geseyde Memorie verhaelt / maer oock andere particulariteyten ter intentie van haer Ho. Mog. heeft aengeroert / dogh dewijle aen dit Hof niet gebruyckelijck is / noch oyt geweest is / dat de Koninglijcke Persoonen sigh in particuliere discoursen / speculatien / of vragen mette respective Ambassadeurs inlaten / maer alleen een generale antwoort plegen te geven / om haer verdere Resolutien ende Consideratien voor het Cabinet te bewaren / en in haren Raedt daer over te laten delibereren / is noyt occasie / gelijck oock doenmaels / niet in desen geweest is / om eenige reeden cavelinge dien aengaende aen te stellen; believende alleen haer Majesteyt daer naer met weynigh woorden te bevestigen / de innerlijcke satisfactie / die geduerende des Ambassadeurs discours scheen te toonen; seggende / met sonderlinge aengenaemheyt te verstaen en te estimeren de goede affectie en intentie die in haer Ho. Mog. proceduren ontrent de convenienten van die Monarchie bespeurde / ende altijt ten vollen gedisponeert soude zijn / om daer in na behooren te correspondeeren / en tot soodanigh eynde sijne Propositie met alle sorghvuldigheyt soude laten naesien.

Ondertusschen dat op alles de nadere antwoordt en resolutie van haer Majesteyt te ghemoet sagh / heeft hy hier en daer in 't generael wel verstaen / dat sonderlinge satisfactie ende contentement ghenomen wierdt / mette Ligue ende Alliantie tusschen den Koningh van Groot Brittangien en haer Ho. Mog. opgerecht / als mede mette salutaire dispositie die tusschen beyde de Potentaten tot de gemeene ruste en beste vande Christenheyt bespeurt wierdt / alleen het point van soo resolut en liberael gedisponeert te hebben (gelijck sy het daer noemden) over eenes derden have en goet, liet niet na sijne difficulteyt te vinden / en

daer ontrent by repetitie ghehoort te worden / het geene d'Ambassadeurs al te voor overgeschreven hadde / aengaende d'animeuse Resolutie van defensie en andersints / voor en al eer tot soo eene cessie geerne te resolveren.

Hy heeft by den Heer Secretaris vanden Raedt van State nader aengehouden om te mogen verstaen wat haer Majesteyt hadbelieven te disponeren over mijn hier boven gemelde Memorie / en verstont datmen inden Raedt van State daer over besigh was.

Niet tegenstaende den stilstant van Wapenen / dewelcke tusschen de twee Kroonen tottet laetste van dese Maent gearresteert is geweest / soo hebben echter de Franse alle acten van hostiliteyt gebruyckt tegen 't Casteel van Genap, zijnde een passage van Charleroy naer Brussel, ende het selve op den dertienden naer dat acht a negen dagen daer eerst met vier, ende naderhandt met ses Stucken hadden geschooten / onder haer gewelt gebracht.

De Fransche lieten verluyden noch eenigh considerabel desseyn in 't hooft te hebben / en dat tot dien eynde den Marechal de Turenne tot *Douay* met eenige duysenden Volckeren aengekomen was. Sy besetten Genap met twee hondert Soldaten ende eenighe Dragonders / en hielden 't maer weynigh tijdts / want den Koningh willende stilstant generaelijck nakomen / deed het den Spaenschen restitueren.

By naerder Audientie heeft den Marquis geantwoort op de versochte explicatie vande bekende Alternative, dat hy die de Ambassadeurs van alvooren alberevts overgestelt had / weynigh swarigheydt soude maecken om sigh op een vande Leden vande voorsz Alternative te verklaren / gelijck deselve dan sigh daer op finaelijck uytende / verklaerde aen Vranckrijck te sullen laten behouden desselfs gedane conquesten.

En nopende het tweede point / bestaende eygentlijck in 't examen vande respective pouvoirs en ordres / die deselve van haer Majesteyt van Spangien soude mogen hebben; Dat deselve pouvoirs wel specialijck niet en waren relatief tot de voorsz Alternative, noch oock tot een Tyde die door de Mediatie van Engelandt ende van haer Ho. Mog. soude werden genegotieert / en dat deselve gegeven waren in een tijdt wanneer de voorsz Alternative by Vranckrijck noch niet geavanceert / noch de mediatie van eenige andere Princen / als alleen vanden Paus, by Spangien aengenomen waren;

Dewijle dat deselve laghen geclausuleert in soodanige ample Termen / dat daer onder allerhande soort van negotiatie / sonder distinctie van plaetse / conditie / ofte persoonen / vande Mediateurs bequamelijck gecomprehendeert konde werden / en dat hy dienvolgende overbodigh was om aen haer uyt deselve pouvoir soodanige extracten te subministreeren / als waer mede desselfs qualiteyt soo tot de ghedane acceptatie als deputatie vanden Heer Baron van Bergeyck soude konnen worden gejustificeert.

Hy heeft voorts seer ge-expostuleert op de surprinse by sijn Majesteyt van Vranckrijck op 't Casteel Geneppe ondernomen / en versocht / dewijl op 't selve Casteel de Franse eerst den thienden deses begost hadden te canonneren / en sulcx geheele vier dagen na dat sijn Majesteyt van Vranckrijck aende Heeren van Beuningen ende Trevor verklaert had / van alberevts aen sijn respective

Col-

Gouverneurs ende Officiers ordres afgesonden te hebben tot observantie van deselve Treves / dat haer Ho. Mog. nevens den Koninck van Groot Brittannien (op welckers interpositie den Marquis den voorsz Treves ende alle verdere conditien had aengenomen) oock d'attacque ende veroveringe van 't selve Casteel / als een Manifest attentaet tegens de vastgestelden Treves / door d'Officien van haer Ministers aen 't Hof van Parijs, soude believen te doen repareren. Sy hebben aengaende het eerste, sijn Excellentie van voor de voorsz nader Declaratie bedanckt.

Ende nopende het tweede, dewijle sy uyt de preallable discoursen van den Heer Temple wel hadden konnen bemercken / dat gemelde Marquis niet wel tottet geven van copye vande voorsz sijn pouvoirs te brengen soude zijn / en dat daerom oock den selven Heer Tempel ongenegen was / om na de voorsz presentatie by hem op 't voorsz subject gedaen / den selven noch verder te dringen / soo hebben sy mede voor die tijdt met de toeseggingh vande voorsz Extracten haer laten vergenoegen / ende hebben aengenomen / aen haer Ho. Mog. en oock immediatelijck aen den Heer van Beuningen over de voorsz surprinse van Genappe te schrijven. Naer 't eyndigen vande voorsz Audientie / hebben den Heer Tempel in bedencken gegeven / eerstelijck, Ofmen niet aenstonts een Courier na de Heeren Trevor ende van Beuningen behoorde te depescheren / ten eynde deselve van 't gepasseerde inde voorsz Audientie gedient souden mogen zijn / en ten anderen, of gelijckerwijs d' Heer Marquis alle sijn voorgaende antwoorden had ghegeven in gheschrifte / oock niet behoorde versocht te worden / om oock deselve nader elucidatie / als seer essentieel zijnde / haer schriftelijck te doen verhandt-reycken / doch heeft hy gemeynt datmen mettet afsenden van een Courier soo langh behoorden te supercederen / tot dat sijn Excellentie de voorsz Extracten uyt desselfs pouvoir gelevert soude hebben / en nopende het tweede, dat hy Heer Temple, sigh daer omtrent niet soude formaliseren / hoewel deselve seyde / datmen met de voorsz mondelinge verklaringh vande Heer Marquis / wel satisfactie soude komen nemen.

Hier vooren heb ick geseyt / datmen geerne na Nederlandt gehadt hadde den Prince Don Joan; namaels begon d'apparentie van de reyse van Don Ian d'Austria na de Spaense Nederlanden seer twijffelachtigh te worden / ofwel gants te verdwijnen / ende is het oog geworpen geworden op d'Heer Admirante van Castillie, Prins van Parma, die Generael is van de Ruyterye tot Badsgos, de Connestable van Castillie, tegenwoordigh Vice-Roy van Galicien, den Hertogh van Veraguas, Generael van de Vloote tot Cadix, en den Marquis van Seralbo, voor desen Oversten Stalmeester van Don Ioan d'Austria, ende Gouverneur van 't Kasteel van Antwerpen, ende tans den Titul voerende van Admirael inde Spaensche Nederlanden / om in sulcken geval het Gouvernement een van de voorsz Heeren op te dragen; en sedert dat hoogh-gemelten Heer Don Ioans reyse / onder alle soo veel als of heeft geseten gehad / soude dit Hof met die gedaghten om gaen / als of dienstig was dat sijn Hoogheyt uyt Madrid vertrecken soude / of schoon van des selfs zijde daer toe noyt groote genegentheyt bevonden is.

Den Sweedschen Envoyé heeft in Februarij sijn Audientie gehadt by haer Majesteyt de Coninginne van Spaignien, ende sedert alle de Heeren van het

Gouvernement ende den Raedt van State wesen besoecken / hebbende alvooren ten respecte van den Staet aen den Ambassadeur Reede d'eerste Visite gegeven soo wel incognito van sijn Audientie als daer naer / waer op den gedachten Ambassadeur na behooren het noodige heeft in acht genomen.

Den af-ghesonden Edelman by de Heeren Keur ende andere Vorsten van Duytslandt met haer schrijvens aen haer Majesteyt / om de saeck tusschen de twee Kroonen / is doenmaels van Madrid met antwoort weder af-geveerdight na Parys.

In't begin van dese Maendt arriveerden d'Heeren Burgersdijck ende vander Tocht, Gedeputeerden van desen Staet / te Brussel. Den sesden versogten Audientie by den Marquis; als wanneer haer noch dien selven avondt in haer Logement is komen vinden een Edelman van sijn Excel. den Heer Marquis de Castelrodrigo, die na afleggine van 't ordinaris Compliment / haer uyt sijnen naem heeft aengeboden soodanigh een stont en uyr tot haer Audientie / als sy selfs nae haer beste commoditeyt souden willen verkiesen / ende hoewel sy volgens de bien-seance trachten de Electie van dien tijdt aen welghemelte Excel. gedefereert te laten / soo is nochtans haer 't selve als overdrongen geworden / invoegen dat sy dan haer verklarende / seyden / de eerste uyre de beste te zijn / dienvolgende dat sy gereet souden zijn des anderen daegs ten thien of elf uyren haer respect aen wegem. Excel. te komen afleggen; waerop dan ter selver uyre door den voorsz Edelman met de Koets van sijn Excel. uyt haer Logement te Hove gebraght sijnde / heeft deselve sijn Excel. haer als doen met alle bedenckelijcke civiliteyt ontfangen / ende voorts bequamen tijdt gegeven / omme haer volgens haer Ho. Mog. intentie te connen expliceren; sy hebben niet onderlaten om door alle imaginable raisonnementen welgemelde sijn Excel. te doen begrijpen / dat deselve in de tegenwoordighe constitutie van tijden ende saecken voor de conservatie van de Spaensche Nederlanden / voor het interest van sijnen Koninck / ende voor sijn eygen glorie, niet beter konde doen / van te accepteren een van de Alternativen, die haer Ho. Mog. na vele aengewende instantien eyndelijck van den Coningh van Vranckrijck, als dessels uytterste intentie hadden getrocken / ende dat deselve acceptatie oock soude behooren te sijn zuyver, ende niet ghebrouilleert met eenige exceptie ofte contra-stipulatie / waer door de mesures van sijn Majesteyt van Engelandt, van haer Ho. Mog. en van alle andere Princen en Staten / die nevens deselve soude believen te concurreren / tot het bewuste goede werck gedisloceert, ofte de aenstaende Negotiatie vruchteloos gemaeckt soude konnen worden / sy hebben haer oock geextendeert over de Artikulen van het Tractaet op den acht en twintighsten Ianuarij jongst-leden tusschen hoogh gemelte sijne Majesteyt van Engelant ende haer Mog. gesloten / ende aen wel-gemelte sijn Excel. daer uyt te verstaen gegeven / van welcke effecten het accepteren ofte het verwerpen van deselve Alternativen soude konnen werden ghevolgt / ende by die occasie krachtelijk daer op gedrongen / ten eynde by deselve sijn Excell. den tijdt ghemesnageert / ende hoe eer hoe liever een goede ende cathegorique verklaringe afgegeven mochte werden; sy hebben oock met geen minder ernst geinsisteert / ten eynde welgemelde sijn Excel. soude believen aen te nemen den Treves by den Koningh van Vranck-

Vranckrijck, al eenige maenden geleden tot Ultimo Maert geprefinieert / ende daer toe geappliceert de ingredienten van de Missive by die Majesteyt op den seven en twintighsten der voorleden Maent aen haer Ho Mog. geschreven / gelijck sy dan noch eyndelijck hebben versoght / dat de selve sijn Excell. sonder tijt verlies sigh soude gelieven te verfoegen tot Aken, of wel die Post door een ander Plenipotentiaris sigh ter voorsz plaets soude konnen vinden / om alsoo de præludia tot een Vrede-handelinge te entameren / ende alles by te brenghen 't geen tot de acceleratie van soo goede ende salutaire saecke soude konnen dienen; Ende om ten respecte van alle de Leden der voorsz Propositie / af te snijden alle de Argumenten die sy meenden dat welghemelde sijn Excell. haer wijtluftigh soude komen te gemoete voeren / soo hebben sy op 't alderkragtighste geurgeert het Argument van Necessiteyt, ende versoght dat deselve sijn Excel. niet soude believen sijne gedachten te arresteren op saecken die gedaen/ en alsnu genoeghsaem irreparabel waren / maer dat deselve alle andere consideratien seponerende / sigh alleen in sijne verkiesinghe behoorde voor te stellen / of het beter was volgens de aenraedinge vanden Koninck van Groot Brittaignien, van haer Ho. Mog. ende der selver Geallieerdens / de voorsz Alternative Resolutie te amplecteren / ende alsoo of te hebben een seeckere Vrede, of wel een hope van dat de Parthye van Spaignen krachtelijck soude werden versterckt / dan of het beter was alleen en sonder apparentie van eenigh Secours den Oorlogh tegens den Coninck van Vranckrijck te continueren / ende om pertinaciter een kleyne Injurie te willen revengeren / een grooter en sensibelder te ontfangen.

Wel-gemelde sijn Excel. heeft / niet buyten verwachtinge / sigh hier op geelargeert in een seer opereus discours / ende na verscheyde expostulatie tegens de Franse Proceduren eyndelijck geantwoordt / dat hy noyt ongenegen was geweest den Trefves aen te nemen / maer dat deselve noyt was voorgekomen / door de ghene die hem deselve / of als Mediateurs, of als Geinteresseerden behoort hadden voor te slaen; dat hy niet alleen genegen was den selven Trefves tot Ultima Marty, maer wel tot den laetsten May, daer aen volghende aen te nemen.

Wat aengaende de Alternative, sijn Excel. moste segghen / dat sy (Heeren Gedeputeerden) de eerste waren / die hem deselve hadden voorgehouden / ende gelijck den Koningh van Vranckrijck vele maenden hadde ghehadt omme sigh over de voorsz Alternative te bedencken / dat oock met geen reden hem gevergt konden worden / om sigh soo aenstonts op een saecke van dat ghewichte te verklaren.

Dat hy wel was ghemunieert met een pouvoir om sigh met Vranckrijck te moghen vergelijcken / maer dat 't selve gerestringeert wesende / a des Conditions æquitables & honestes (dit waren sijn eygen woorden) als wesende noch eerlijck noch equitabel, met het voorsz pouvoir niet soude konnen consisteren / dat daeromme den tijdt van den Trefves noodsaeckelijck tot Ultimo May diende te werden geprolongeert / ende indien Vranckrijck daer toe niet soude willen resolveren / datmen dan wel klaerlijck soude konnen sien / dat het voor-stellen van deselve Alternative niet anders en was als een pure ilusie, ende geensints

gedaen

gedaen met intentie om daer op te willen sluyten / seggende / dat die geene/ die yemant af-vraeght op seeckere presentatie / een competenten tijdt om te mogen delibereren / noch noodsakelijck op deselve presentatie niet wilde tracteren ; dat aengaende het afschicken van een Plenipotentiaris na Aken hy daer toe niet ongenegen was / nemaer dat hy meynde alvoorens verseeckert te moeten zijn op welcken tijt den Coninck van Vranckrijck zijn Afgesanten derwaerts souden willen senden / waer van soo haest hem kennisse soude gegeven zyn/ hy niet soude manqueren om uyt den naem van sijn Coningh tijdelijck die post te doen waer-nemen / versoeckende van eyndelijck dat / alsoo haer propositie hadde vervat verscheyde considerable Articulen, dat zy deselve aen sijn Excell. schriftelijck souden willen overleveren / en dan oock daer op sigh insgelijcx by ghe-schrifte te konnen verklaren.

Sy hebben / nopende het eerste point, sijn Excel. bedanckt voor zijne openhartige toestemminge van den voorsz Treves, edogh daer by gevoeght/dat sijn Excel. niet en beliefde de alreede geaccordeerde stilstant tot Ultimo May te binden aen het Armistitium, 't geen by prolongatie tot ultimo Mey noch by Vranckrijck eerst overgegeven soude moeten worden / maer dat deselve die twee tijden van de anderen separerende / de eerste absolutelijck soude believen te amplecteren / ende de uytwerckinge van de laetste aenbevolen laten aen die ghene die by de cessatie van wederzijts hostiliteyt soo hooghlijck waren geinteresseert.

Ende aengaende het accepteren vande Alternative gerepliceert / dat de necessiteyt gewoon was vele saecken eerlijck en equitabel te maecken / die andersints buyten deselve noodsaeckelijckheyt soo heel eerlijck en equitabel niet souden zijn/ dienvolgende soo sijn Excel. die woorden van sijn pouvoir beliefde te compasseren met den tegenwoordigen toestant vande Nederlanden / met de groote advantages van de Fransche Wapenen / dat dan mogelijck de conditie van honeste ende equitable in het voorsz sijn pouvoir geinsereert / voldaen ende gepurificeert souden zyn/ zy hebben hier by mede occasie gehat / om te spreecken vande Vrede met Portugael, ende wel gemelte sijn Excell. ghesocht te doen begrijpen / dat sonder die Vrede alle de Negotiatien souden wesen in-compleet / ende dat oock het aenstaende Tractaet aen Spaignen niet anders soude toebrengen als een transplacement van den Oorlogh/ daer toe brengende sodannige redenen / als zy hebben konnen oordeelen ter voorseyder materie te dienen.

Ende dan eyndelijck noch wat nader aengebonden het geen zy in haer propositie /raeckende het afvaerdigen van een Plenipotentiaris na Aken, hadden gedaen / influeren.

Ghelijck sy dan oock hebben aengenomen / om aen sijn Excell. de poincten van de voorsz haer propositie schriftelijck over te geven / met ernstigh versoeck/ dat sy daer op mochten er-langen een spoedighe ende satisfactoir antwoorde / waerop sy/ nae dat de voorseyde Conversatie van elf uren tot half drie hadde geduyrt / van welgemelde sijn Excell. met een seer civile dimissie ende een demonstratie van een groot respect aen haer Ho. Mog. haer af-scheyt hebben genoomen.

Sedert hebben sy alle bedenckelijcke instantien aengewent om op haer Propositie de schriftelijcke Verklaringh van sijn Excellentie d'Heer Marquis t'er-langen/

langen/ maer sy zijn soo ongeluckigh geweest/ dat tot noch toe deselve haer niet is verhandreyckt/ waerom sy noch op den twaelfden daer aen/ den Heer Baron Bergeyck, (die by sijn Excellentie het familiaerste acces hadt) hebben versocht/ dat sijn Ed. de moeyte soude believen te nemen/ vande voorsz antwoort soo veel doenlijck te pousseren/ deselve heeft haer doen hoopen/ dat sy daer van noch dien avondt soude wesen ghedient; Ondertusschen vermeenden teghen haer Ho. Mog. ordre ende instructie niet te sullen pecceren; indien de voorsz antwoorde van sijn Excellentie niet satisfactoir zijnde/ (ghelijck deselve niet allenthalven compleet soude zijn) sy in een tweede Audientie op een volkomender Verklaringe souden insisteren.

Sy hebben by haer gehadt d'Heer Commijs van Ophem, die seyde nevens gemelde Heer de Bergeyck gequalificeert ende oock gereet te zijn/ om de Ratificatien vande Lemijt-scheydingen uyt te wisselen/ en dan oock te procederen tot een adjustement vande overige kleyne differenten/ en vast-stellinghe van 't geen men tot gemack van wederzijts Ingesetenen/ en om eenighe inconvenienten wegh te nemen, bereyts had voorgeslagen/ ende noch tot vorder onderlingh contentement goet gevonden soude konnen werden.

Sy hebben aengenomen haer Ho. Mog. daer af kennis te geven/ en af te wachten de Resolutie/ die deselve daer op souden believen te nemen.

Sy hebben terstont alles/ soo na Vranckrijck, Engelandt, als desen Staet gecommuniceert.

Op den thienden deser Maent hebben eenige Franse Volckeren in een Dorp ontrent de drie uren van Brussel ghelegen/ eenige huysen afgebrant/ ende daer en boven haer oock meester ghemaeckt van seecker Casteel genaemt Legny, daer in latende ontrent twee hondert man tot besettinge.

Uyt Vlaenderen verstontmen/ dat het Slot Wynendael, ghelegen tusschen Yperen ende Brugge, ende toebehoorende aenden Hertog van Nieuburgh, oock by de Franse was ingenomen ende met Volck beset.

Op den elfden zijn vier hondert Spangiaerden/ en ontrent vijf hondert Duytse Voet-knechten na Namen gemarcheert/ alsoo die Stadt ende Casteel niet genoegsaem met Volck zijn beset geweest.

Den selven daghe is aen alle Officieren ghelast ende bevolen dat sy sonder eenigh tijdt verlies/ naer hare Guarnisoenen souden hebben te vertrecken.

Met de jongste Spaense Courier voorlede Vrydagh des avonts tot Brussel gearriveert/ heeftmen advijsen ghehadt dat seer goede apparentie was tot het sluyten van een accommodement tusschen Spangien en Portugael.

Sijn Excie. d'Heer Marquis heeft dẽ Resident van desen Staet d'eer gedaen van te communiceren sekere Missive/ dewelcke sijn Excie. ten voorsz dage des morgens uyt Engelant had ontfangen/ daer by door een persoon uyt het Hof van sijn Maj. de Coninginne wiert geseyt/ dat hoogd. Maj. seer verblijt was over de goede tydingen die uyt Portugael had bekomen/ als dat den Vrede tusschẽ die twee Cronen getroffen soude zijn/ en dat den Heer Infant Don Pedro geresolveert was in een Alliantie te tredẽ met een Princes uyt et Huys van Oostenrijk.

Het scheen nu dat d'overkomste vanden Heer Prins Don Jan na Nederlandt/ t'eenemael af was/ ende dat den Heer Marquis de Castel Rodrigo in 't Gouver-

nement gecontinueert soude blyven; men heeft by motifie aen sijn Excellentie toegesonden op sicht t'ontfangen seven hondert sestigh duysent Croonen contant/ en dat noch daer en boven ontrent de twee millioenen Croonen in Barras ten eersten souden volgen.

Monsieur.

LEs soubsignez Deputez extraordinaires des Hauts & Puissants Seigneurs les Estats Generaux des Provinces Unies du Pays Bas, se trouvent obligez de representer a vostre Excellence que les Hauts & Puissants ayants apprehendé depuis quelque temps avec une tres-grande sollitude, les desseins que le Roy Tres-Chrestien a voulu avancer pour les Conquestes du Pays Bas, elle se sont soigneusement appliquez pour y travailler a la conservation desdits Pays, & pour y estouffer le feu dans sa naissance, qui pourroit embrasser toutte la Chrestienté.

Et quoy qu'a lors enveloppez dans vne sanglante guerre contre le Roy de la Grande Bretaigne, que neantmoins leur zele, n'ont pas laissez de faire de continuelles instances aupres de sa Majesté Tres-Chrestienne, afin qu'elle eussent esté disposée a desister de ses Pretensions, ou bien a s'accommoder avec *l'Espaigne*, sans y allumer le feu d'une funeste guerre, au moins qu'elle voulut user de ceste moderation qu'elle ne porteroit les Armes dans les Pays Bas, sans en donner la Communication preallable a L. H. P.

Et quoy que peu de temps apres par vne heureuse influence du Ciel, la Paix entre le Roy de la *Grande Brettaigne*, & les H. P. a esté restably, que neantmoins les inquietudes qu'elles avoint cor çeus des intentions de sa Majesté Tres-Chrestienne ne les permetta pas de goutter les premiers fruits de ladite Paix, ny de penser a des expedients, par lesquels leur sujects eussent peu estre deschargez des fraiz & despens de la guerre passée, mais qu'au contraire pour travailler avec efficace a l'avancement de la Paix, les H. P. ont prises la resolution de continuer touttes les Trouppes & les recrués que la plus pressante necessité de la Guerre les avoit fait lever.

Comme aussy elles ont peu resoudre de renouveller les Alliances avec les Princes de Lunebourg, en leur donnant pour la subsistence de leur Trouppes les mesmes subsides, qu'elles les avoient accordez durant ladite guerre.

Que les H. P. n'ont jamais voulu prester l'oreille a des conditions qui ne fussent de tout conformes aux vrays interests desdits Pays Bas, en donnant par la des preuves indubitables a tout le monde, qu'elles ne cherchoient autre chose que la conservation du mesme Paix, & l'avancement d'vne ferme Paix, & que pour parvenir a une si bonne fin, elles ont continuées incessament leur poursuittes & instances aupres de sa Majesté Tres-Chrestienne, jusques a ce qu'elle a donné a L. H. P. vne declaration des Articles & conditions, moyennant lesquelles, elles auroint la disposition pour faire ladite Paix.

Que tous ces bons offices ont estés d'autant plus considerables, puis qu'alors les Estats & Princes voisins, quoy qu'avecq les H. P. interessez, n'avoient encore donnez la moindre marque de leur zele, pour detourner le maux & les calamitez dont lesdits Pays se trouvoint embarassez.

Que

Que les H. P. apres avoir tiré de sa Majesté Tres-Chrest. l'alternative susmentionnée ne sont entrez en conseil qu'avec les Alliez, & les plus Confidens amys de la Spaigne, & qu'elles ont rencontrez le bonheur que sa Majesté de la Grande Bretaigne s'est conformée avec leur sentiments, & que d'un commun applaudissement elles sont convenues aux Conditions soubs lesquelles la Paix pourroit estre establie, & les Pays Bas proteger contre touttes les insultes, dont ils pourroint cy apres estre infestez, & que la Suede estant conviée par sadite Majesté & les H. P. est entré dans le mesme party.

Et comme les Articles lesquels lesdits Allié se sont proposez, ont pour leur seul object la Paix de la Chrestienté & la conservation du Pays Bas, aussi ce Traitté a pour son principe & principal fondament que le Roy de la Grande Bretaigne, ny lesdits Estats, ny les autres Princes & Estats qui pourroient entrer dans la mesme Union ne prendront les Armes contre la France; pourveu que sa Majesté Tres-Chrestienne se contente de ladite Alternative, que L. H. P. pour continuer leur zele; & afin de pouvoir parachever ce bon oeuvre de la Paix, desireroit avecq grande passion que vostre Excel. considerant la presente constitution des affaires pourroit estre persuadez a se declarer purement & sans aucune restrainte, ou contres stipulation, pour l'vn ou l'autre de ces deux Alternatives, & afin que les Armes de l'vn ou l'autre party ne puisse apporter des nouveaux inconvenients aux bonnes Offices du Roy de la Grande Bretaigne & de L. H. P. ny esloigner les apparence, specieuses pour ladite Paix qu'elles attendent de la prudence ordinaire de vostre Excel. qu'elle acceptera incontinent & sans aucun dilay la Tresve que sa Majesté Tres-Chrestienne a proposé le *dixhuictiesme* de Novembre *mil six cent soixante sept* jusques au dernier jour du mois de *Mars mil six cent soixante huict*.

Qu' enfin vostre Excel. pourroit estre disposé de se transporter le plutost qu'il sera possible a la Ville *d'Aix la Chapelle*, ou bien d'envoyer son Plenipotentiaire muny non seulement des Instructions & des Pouvoirs a ce requis pour conclurre ladite Alternative, mais aussy d'vne plenipotence, pour y adjuster, & mettre la derniere main au Traitté de Portugal, afin que le peu de temps qui reste de ladite Treve peut estre menagé, & que par des bonnes inspirations de l'vn & de l'autre partyes les miseres & calamitez de la guerre puissent estre bientost changez dans vne bonne & durable paix.

Heere.

De ondergeschreven extraordinaire Ghedeputeerden van de Hooghe ende Mog. Heeren de Staten Generael der Vereenighde Nederlandtsche Provintien, vinden haer verplicht aen u Excel. te representeren, dat haer Ho. Mog. eenigen tijdt herwaerts met een overgroote bekommeringe geapprehendeert hebbende, de desseins die den Alder-Christelijckste Koningh heeft willen voortsetten tot de Conqueste der Nederlanden, deselve haer sorghvuldiglijck begeven hebben om t'arbeyden tot de conservatie vande voornoemde Nederlanden, ende aldaer het vuyr in sijn geboorte te dempen, dat namaels het geheel Christenrijck soude konnen aen-steecken.

Ende hoewel zy te dier tijdt in een bloedigen Oorlogh teghens den Koningh van

van Groot-Brittangien verwarrent waren, dat niet te min haer sucht nagelaten heeft, ontrent syn Alder-Christelijckste Majesteyt ghedurige instantien aen te wenden, ten eynde deselve gedisponeert wierdt om van haer pretensien te desisteren, ofte wel sigh met Spaignen te bevredigen, sonder aldaer het vuyr van eenen droevigen Oorlogh t'ontsteecken, ten minsten dat sy dese moderatie wilde gebruycken, dat sy hare Wapenen inde Nederlanden niet soude brengen, sonder haer Ho. Mog. daer van alvoorens communicatie te geven.

Ende al schoon weynigh tijdts daer na door een geluckige influentie des Hemels, den Vrede tusschen syn Majesteyt van Groot Brittangien ende haer Ho. Mog. wederom wierdt herstelt, dat niet te min d'inquietudes, dewelck sy van d'intentien van zyn Alder-Christelijckste Majesteyt hadden ontfanghen, haer niet toeliet de eerste vruchten vanden voornoemden Vrede te smaecken, noch op middelen te dencken, door de welcke haer Onderdanen konden ontlast worden van d'onkosten ende depensen vanden verleden Oorlogh; maer dat haer Ho. Mog. ter contrarie, om met nadruck aen de voortsettingh van den Vrede te arbeyden, resolutie genomen hebben, van alle hare Trouppes ende Recreutes te continueren, die haer d'alder-pressantste noodt van den Oorlogh hadde doen lichten.

Ghelijck sy oock hebben connen resolveren om d'Alliancien met de Princen van Luneborgh te vernieuwen, haer tot subsistentie van hare Trouppes, deselve Subsidien gevende, die sy aen haer gheduyrende den Oorlogh hadden geaccordeert.

Dat haer Ho. Mog. noyt het oor hebben willen leenen aen conditien die niet t'eenemael conform waren de ware interesten vande voornoemde Nederlanden, gevende daer door aen de geheele Wereldt ontwijffelbare preuven, dat zy niet anders en soghten als de conservatie van de voornoemde Landen, ende de voortsettinge van een vasten Vrede, ende dat sy, om tot dit goede eynde te geraecken onophoudelijck gecontinueert hebben haer poursuittes ende instantien omtrent syn Alder-Christelijckste Majesteyt, tot dat hy aen haer Ho. Mog. overgegeven heeft eene verklaringe vande Articulen ende conditien, achtervolgens dewelcke hy gedisponeert soude wesen om den Vrede te maecken.

Dat alle dese goede officien des te gewightiger sijn geweest, dewijl dat de Staten ende Nabuerige Princen, alhoewel met haer Ho. Mog. geinteresseert, voor alsdoen noch niet het minste teycken hadden gegeven van haer sucht, omme de quaelen ende onheylen, waer van de voornoemde Landen haer bekommert vonden te detourneren ende af te weeren.

Dat haer Ho. Mog. na datse van syn Alder-christelijckste Majesteyt de bovengenoemde Alternative hadden getrocken, met niemant als de Geallieerden, ende alder-vertrouwtste Vrienden van Spaignen beraetslaeght hebben, ende dat sy het geluck ontmoet hebben dat sijn Majesteyt van Groot Britangien sigh met haer sentimenten heeft geconformeert, ende dat sy, tot een algemeyn lof, overeen gekomen zyn op de Conditien, volgens welcke den Vrede soude konnen worden herstelt, ende de Nederlanden beschermt tegens alle Insulten, waer van sy namaels souden konnen gheinfesteert worden, ende dat Sweden voor de ghemelde Maj. en haer Ho. Mog. genodigt synde inde selve parthye is ingetreden.

Ende

Ende gelijck d'Articulen, dewelcke de voornoemde Gheallieerden geproponeert hebben, tot haer eenighst Object hebben de Vrede van 't Christenrijck, ende de conservatie vande Nederlanden, alsoo heeft oock dit Tractaet voor sijn begin ende voornaem fondament, dat den Kon. van Groot Brittagnen, noch de voornoemde Staeten, noch d'andere Princen en Staten die in dese Unie souden mogen treden, de Wapenen tegens Vrancrijck niet en sullen aen nemen, ingeval syn Alder-Christelijckste Majesteyt te vreden is met de voornoemde alternative, dat haer Ho. Mog. om in haer Zucht te continueren, ende om dit goede werck van den Vrede ten eynde te konnen brengen, met een groote passie ende drift souden begeeren, dat u Excel. overwegende den tegenwoordigen standt der saken, mochte gepersuadeert werden, om sigh naecktelijck ende sonder eenighe restrictie of contra-stipulatie te verklaren voor d'een of d'ander van dese twee Alternativen, ende op dat de Wapenen van d'een of d'ander parthyen gheen nieuwe inconvenienten mogen toebrengen, aende goede Officien van den Koninck van Groot Brittagnien ende van haer Ho. Mog. de specieuse apparentien tot den voornoemden Vrede verwijderen, dat sy van de ordinaire voorsightigheyt van syn Excell. verwachten, dat deselve terstont ende sonder eenigh dilay, den Treves sal accepteren, die syn Alder-Christelijckste Majesteyt heeft voorgeslagen den *achthiensten November sesthien hondert seven en sestigh*, tot den laesten dagh van de Maendt van Maert *sesthien hondert acht en sestigh.*

Dat eyndelijck U Excel. soude moghen ghedisponeert worden, om sigh soo haest als mogelijck sal sijn naer de Stadt van *Aix la Chapelle* te begeven, of wel syn Plenipotentiaris te seynden, niet alleen gemuniert met de vereyste Instructien ende Pouvoirs, om de voornoemde Alternative te sluyten, maer oock met eene volmacht om aldaer te adjusteren, ende de laetste handt te leggen aen't Tractaet van Portugael, op dat den korten tijdt die van den voornoemden Trefves noch overigh is, mach gemesnageert worden, ende dat door goede inspiratie van d'een en d'ander party, d'ellenden en onheylen van den Oorlogh spoedighlijck mogen verwisselt worden in een goede ende duersamen Vrede.

Volght het Antwoordt :

Ayant entendu & veu ce que de la part des hauts & Puissant Seigneurs les Seigneurs Estats Generaux des Provinces Unies m'ont representé de vive voix & par escrit les Seigneurs de *Burgerdijcq*, & *vander Tocht* Deputez extraordinares de L. H. P. en la forme & teneur que s'ensuit.

A tout quoy je diray en responce que j'ay appris avec beaucoup de joye & de satisfaction que les Seigneurs Estats Generaux ont temoigné pour le bien & la conservation de ces Provinces, ne doutant non plus de la certitude de la fin de la Ligue conclue pour procurer une juste, raisonnable, & ferme Paix, a la quelle le bien publicq non seulement les doit inviter, mais aussi l'interest commun de ne demeurer pas voisins d'une Puisance si dangereuse & peu seure, comme celle de la France, selon que l'experience l'a tousiours monstré & dernierement en nostre endroit, au regard de la Paix des Pirenées, & de la renon-

ciation si solemnelle & si avantagieuse a la France, laquelle n'en a pas autrement usé a l'endroit de L. H. P. ayant esté asseurez par le Seigneur de *Beuningen* par trois fois de la part & soubs la parolle Royale de sa Majesté Tres-Chrestienne de ne vouloir rien entreprendre contre les Pais Bas, sans le concerter & conferer preallablement avec les Seign. Estats Generaux, lesquels en ayant tesmoigné quelque mescontentement, en ses plaignants de ce qu'on leur auroit manqué a la Parolles Monsieur *de Lionne* leur en fit des excuses, comme il appert par sa Lettre escritte au Comte *d'Estrades* le 18 *Novembre* de l'An 1662. raison pourquoy je n'auray pas peine de croire avec grand contentement ce que les Seigneurs Deputez asseurent par le second article, & me rejouit entierement a sçavoir que les Seigneurs Estats Generaux, n'ayant pas voulu escouter les propositions qui ne fussent tout a fait conformes a l'interest commun de la conservation des Païs Bas, condition & supposition qui ne peut estre que de convenience au Roy mon Seigneur, comme de mesme la brefve & prompte conclusion d'une seure & solide Paix, dont je remercie & rend graces tres-affectueuses au nom & de la part de sa Majeste aux Seigneurs Estats Generaux, comme d'une Declaration autant juste & raisonnable que propre a leur prudence accoustumée & sage conduitte; mais comme la proposition que les Seigneurs Estats Generaux ont fait pour induire la France a declarer les articles & conditions pour faire la Paix, ne corresponde pas a ce que le Seigneur *de Lionne* dit au Comte *d'Estrades* en ladite Lettre, veu qu'il donne a entendre advouer que le Roy Tres-Chrestien mesme a escrit & dit que ladite proposition d'une si estrange Alternative s'estoit faitte par l'Hollande, & que de plus que les Seigneurs Estats Generaux leur auroint offert de joindre leurs armes avec celles de la France, pour nous obliger a l'accepter, l'on cognoit ardement que tout cela n'ait esté que des artifices de la France pour engendrer des ombrages a la Confiance, qu'avec tant de raisons nous devons avoir en des si sinceres voisins & amys, & tant plus puis que la proposition de l'Alternative comme la France la pretend, est si disproportionné a la justice de l'affaire, & excedant si notablement les termes de toute equité, veu que ce qu'on demande importe plus que ces qu'on ait jusqes ores sceu usurper par la force des armes, outre qu'on connoit bien clairement n'estre veritable ce qu'on veut imputer aux Seigneurs Estats Generaux, car l'on voit les Consultes interceptez du Seigneur *de Lionne*, qui s'addressoint a sa Majesté Tres-Chrestienne desia si publiques au monde, comme quoy il conseilloit sadite Majesté par prevention, disant qu'elle demanderoit ce qu'elle occupoit, ou tel equivalent, comme elle avoit mandé par le Comte *d'Estrades*, supposant & desirant que nous l'accepterions pas l'une ny l'autre proposition, afin de nous charger de la haine de la guerre, & par ce moyen avoir la libertè de pouvoir passer tout outre son universel Desseing desia commencé.

En consideration de quoy je dois esperer de l'equité de sa Majesté de la Grande Bretaigne, & des Seigneurs Estats Generaux, que quand ils ont fait le susdit Traitté, leur intention n'aura pas esté que le Roy mon Seigneur fonderoit la Paix sur une proposition de la France, premeditée d'un si longtems d'une alternative aussi captieuse que deproportionnée, & que pour cette raison ils n'ont voulu faire mention dans ledit Traitté que seulement d'un equivalent dont les

parties

parties pourroint convenir; ce qui est aussi conforme aux asseurances que les Seigneurs Deputez extraordinaires donnent au nom & de la part de L. H. P. a sçavoir que ce Traitté n'aurat autre but, que celuy du repos de la Chrestienté & de la conservation des Pais Pas, chose que le Roy mon Maistre desire le plus, sachant qu'autrement la Paix a faire ne pourroit estre ferme ny durable.

Et quant a la Declaration Cathegorique & sans restriction, qu'on demande que je face sur l'Alternative, il est aisé a croire, que je ne sçaurois estre l'impourveu muny d'instruction & pouvoir necessaire, sur une matiere de la quel jusques a present personne m'a fait ouverture aucune, dont il semble qu'en cas qu'une des deux parties se devroit declarer par avance, il toucheroit a la France de la faire premierement, puis qu'il y a tant de mois qu'on est empesché a en traitter avec elle, & point avec nous, m'estant d'ailleurs possible que je puisse estre instruit sur un point de cette nature qui regarde plustot la conclusion d'une Conference, que non par un Traitté preliminaire.

Neantmoins L. H. P. doivent estre entierement persuadez que de ce costé cy l'on proposera tousiours des choses raisonnables & proportionnéz a une Paix ferme & solides, & conformes a la teneur mesme du Traicté fait entre sa Majesté de la Grande Bretaigne & les Seigneurs Estats Generaux, & que je ne laisseray pas d'en m'emploier aupres de sa Majesté pour une bonne declaration.

Quant a la cessation d'armes qu'on propose, pour faire voir a tout le monde la propension & sincere intention qu'on at de ce costé cy pour moyenner la Paix, & avec quel tort la France se mesprend dans sa Lettre derniere datée le 27 Janvier escritte a Messieurs les Estats Generaux, alleguant que nous ne l'avons pas voulu accepter (ce qu'a esté a cause de ne l'avoir legalement proposé) inferant de la nostre aversion a la Paix, sans se souvenir pourtant que je l'avois proposée par la voye legale de la mediation admise par l'Espaigne & la France, comme un principe tresnecessaire, selon que la mesme Lettre le temoigne, pour arriver a la Paix, maintenant qu'on la propose au nom de L. H. P. me conformant a la teneur du Traicté fait entre le Roy de la Grande Bretaigne, & lesdits Seigneurs Estats Generaux, je viens a accepter la suspension d'armes par tout le mois de May prochain, mesme si avant qu'il est porté par ledit Traitté, par ou l'on verra clairement qui est celuy qui desire avec verité la Paix.

Touchant le point d'envoyer incontinent a *Aix* des Plenipotentiaires munies de Plenipotences & instructions suffisantes pour traitter & conclurre, il n'a pas tenu a moy, que ce la ne se soit fait desia, ayant monstré ma promptitude par les Lettres que j'escrivis au Nonce du Pape le 2. Decembre de l'an 1667. declarant la Ville *d'Aix la Chapelle* pour de lieu de la Conference, mais le Roy Tres-Chrestien bien loing d'envoyer, n'at jusques ores nommé aucun Plenipotentiare, non obstant que la Reine m'a nommé depuis le 4. d'Aoust de l'An 1667 que ma Plenipotence fut depeschée.

Au reste il importera beaucoup a l'avancement du repos de la Chrestienté, & je feray que tous s'interessent dans une oeuvre de si haute importance comme d'acheminer une juste & raisonnable Paix, laquelle la Couronne de Spaigne a preferée a toutes ses Conveniences, comme le monde l'a veu au malheureux Traitté des Pireneés.

Qu'est

Qu'est ce que j'ay jugé a propos de [illegible] aux Seigneurs de Burgersdijck & vander Toght, Deputez extraordinaires des Seigneurs Estats Generaux, demeurant avec toutes les reconnoissances imaginables de leur Zele & bonnes & sinceres intentions pour le plus grand bien du repos commun. A Bruxelles le 12 Fevrier 1668.

Verstaen ende gesien hebbende het geene van wegen de Hoogh Mog. Heeren de Heeren Staten Generael der Vereenighde Provintien my by monde en ghe-schrifte ghepresenteert hebben de Heeren van Burgersdijck ende vander Toght, extraordinaris Gedeputeerden van haer Hoogh Mog. invoegen en maniere als volght.

OP alle het welcke ick antwoorde, dat ick met veel blijdtschap ende [illegible] vernomen hebbe den ernst die de Heeren Staten Generael tot den welstandt ende conservatie van dese Provintien betuyght hebben, niet meer twijffelende aen de seeckerheydt van 't eynde van dese gheslooten Ligue, om eene rechtvaerdige, redelijcke ende vasten Vreede te procureren, waer toe niet alleen de publique welvaert haer behoort te noodigen, maer oock het gemeene Interest van geen nagebueren te worden van een soo dangereusen ende weynigh seeckeren Macht, als die van Vranckrijck, gelijck sulcks d'ondervindingh altoos bethoont heeft, ende noch laestelijck aen ons, ten aensien van de Pyreneesche Vreede, ende de soo solemnele en aen Vranckrijck soo avantagieuse renonciatie, welcke niet anders tegens haer Hoogh Mog. geobserveert is gheweest, wesende aen den Heer van Beuningen tot drie naevolghende reysen van wegen ende onder 't Koninghlijck woordt van sijn Alder-Christelijckste Majesteyt verseeckert, niet te willen ondernemen tegen de Nederlanden, sonder daer over alvooren te concerteren ende confereren met de Heeren Staten Generael, dewelcke deswegen eenighe mescontenten niet betoont hebbende, klagende dat men haer geen woordt hadde gehouden, heeft sich de Heer de Lionne over sulcx geexcuseert, gelijck blijckt uyt sijn Brief geschreven aen den Grave d'Estrades, den achthienden November des jaers sesthien hondert seven en sestigh, om welcke reden ick met weynigh moeyte en groot contentement sal konnen gelooven, het gene de Heeren Gedeputeerden by 't tweede Articul verseeckeren, ende ick ben t'eenemael verheught, te weten, dat de Heeren Staten Generael niet hebben willen luysteren na propositien die niet gantschelijck over een quamen met het gemeene interest van de conservatie der Nederlanden, conditie en suppositie, dewelcke niet anders als gevallìgh kan zijn aen den Koningh mijn Heer, als mede de korte ende spoedige conclusie van eene seeckere en solide Vreede, waer voor ick de Heeren Staten Generael, uyt den naem ende van weghen sijn Majesteyt seer gehegentlijck bedancke, als voor eene verklaringh soo seer rechtvaerdigh ende billick als eygentlijck hare gewoonlijcke voorsichtigheydt en wijs beleydt: maer alsoo de propositie die de Heeren Staten gedaen hebben van Vranckrijck t'induceren tot het verklaren van d'articulen ende conditien om den Vreede te maecken, niet over een komt met het geene den Heer de Lionne aen den Grave d'Estrades in den voornoemden Brief seydt, ghemerckt hy te verstaen geeft niet

t'advoyeren wat den Alder-Christelijcksten Koningh selfs heeft geschreven, en segt, dat de voornoemde Propositie, van een soo vreemde Alternative, door Hollandt gedaen was, en dat d'Heeren Staten-Generael haer wijders aengeboden hadden hare Wapenen met de Fransche te voegen, om ons tot d'acceptatie van dien te dwingen, 't welck evidentelijck doet sien, dat dit alles niet anders zijn geweest als kunsten van Vranckrijck, om ombragien voort te wecken in de vertrouwelijckheydt, die wy met soo veel reden in oprechte Gebuoren ende Vrienden behooren te hebben, en sulcks des te meer, aengesien de propositie van d'Alternative, soo als se Vranckrijck eyscht, met de gerechtigheydt van de saeck soo gedeproportioneert is, ende soo grootelijcks de palen van alle billickheydt excedeert, gemerckt dat het geen men vordert meerder bedraeght, als wat men tot noch toe door de Wapenen heeft konnen bemachtigen, behalven dat men wel klaerlijck siet, dat het geene men aen de Heeren Staten Generael wil imputeren, onwaerachtigh is; want men siet d'onderschepte Consultatien van den Heer *de Lionne*, die aen sijn Alder-Christelijcke Majesteyt gheaddresseert waren, alreede aen de wereldt soo publijck, als waer in hy de voornoemde sijn Majesteyt by preventie raedet, dat sy soude eysschen het geen sy occupeerde, of soodanigh equivalent, als sy door den Grave *d'Estrades* geeyscht hadde, begeerende dat wy noch d'eene noch d'andere Propositie sullen aennemen, om ons alsoo met den haet des Oorloghs te laden, ende door dit middel de vryheydt te hebben, om sijn universeel desseyn, alrede aengevaughen, gantschelijck te boven te komen. In consideratie van 't welcke, ick moet verhoopen van de billickheydt van sijn Majesteyt van Groot Brittannien ende de Heeren Staten Generael, dat, wanneer sy het voornoemde Tractaet hebben ghemaeckt, haer meyninge niet geweest sal zijn, dat den Koningh mijn Heer den Vrede soude fonderen op een soo langen tydt gepremediteerde Propositie van Vranckrijck van een Alternative niet min captieus als ongeproportioneert, ende dat sy uyt dien insichte in 't voornoemde Tractaet geen intentie hebben willen maecken, als alleen van een equivalent, waer over de parthyen souden konnen eens worden, het welcke oock over een komt met de verseeckeringen die de Heeren extraordinaris Gedeputeerden uyt den naem ende van weghen haer Hoogh Mog. gaven, te weten, dat dit Tractaet geen ander ooghmerck en sal hebben, als de ruste van 't Christenrijck, ende de conservatie van de Nederlanden; een saecke die den Koningh mijn Meester het meeste desidereert, wetende dat den te maecken Vreede anders sints noch vast noch duyrsaem soude konnen zijn.

Ende belangende de cathegorijcke verklaringe, en sonder restrictie, dewelcke men begeert dat ick op de Alternative doe, is lichtelijck te gelooven, dat ick niet volkomentlijck gemunieert soude konnen zijn van instructie ende noodigh pouvoir, op een materie van dewelcke my niemandt tot noch toe de minste openinge gedaen heeft, en waer op, soo eene van de twee parthyen sich van te vooren soude moeten verklaren, Vranckrijck sulcks eerst behoorde te doen, dewijle men soo veel maenden belet is geweest, om daer over met haer, en niet met ons, te handelen, zijnde my wijders onmogelijck dat ick op een poinct van dese nature geinstrueert kan werden, dat veel eer siet op de conclusie van een Conferentie, als van een preliminair Tractaet.

[illegible] Hoogh Mog. [illegible]
[illegible] van dese zyde [illegible] sal [illegible]
ende solide Vreede geproportioneert is [illegible] deselfs [illegible]
houde van 't Tractaet tusschen sijn Majesteyt van Groot Brittaignen ende de Hee-
ren Staten Generael gemaeckt, [illegible]
Sijn Majesteyt 't employeren [illegible]
Wat aengaet de stilstandt van Wapenen, [illegible] aen de gantsche
wereldt te doen sien de propensie en oprechte meyninge dewelcke men van dese zyde heeft tot het bemiddelen der Vreede, ende hoe seer sich *Vranckrijck* vergrijpt in haren laetsten Brief van den *seven en twintighsten* Jannuary geschreven aen mijn Heeren de Staten Generael, allegerende dat wy deselve niet hebben willen aennemen ('t welck geweest is om dat sy die niet legalijck voorgeslaghen hadde) infererende sulcks onsen afkeer van den Vreede, sonder te gheheugen, hoe dickwils deselve was oock geslagen door de legalen wegh van de Mediatie, door Spaignen ende Vranckrijck aengenomen, als een seer nootwendigh beginsel, volgens de getuygenis van den selven Brief, om tot den Vreede te komen; tegenwoordigh nu men die uyt name van haer Hoogh Mog. voorslaet, my conformerende met den inhoudt van 't Tractaet tusschen den Koningh van Groot Brittaignen ende de voornoemde Heeren Staten Generael gemaeckt, accepteere ick de stilstandt van Wapenen voor de geheele Maent van Mey naestkomende, selfs tot soo lange toe als het voornoemde Tractaet mede brenght; waer door men klaerlijck sal sien, welcke de geene is die den Vreede waerlijk begeert.

Raeckende het poinct om terstondt Plenipotentiarisen nae *Aken* te senden, voorsien van genoeghsame Volmachten ende Instructien om te handelen ende te sluyten, het en heeft niet aen my geschort, dat sulcks niet alrede gedaen zy, hebbende mijne wilveerdigheydt bethoont door de Brieven die ick den *tweeden* December Anno *sesthien hondert seven en sestigh* aen des Paus Nuntius schreef, verklaerende de Stadt *Aix la Chapelle*, tot de plaets van de Conferentie, maer den Alder-Christelijckste Koningh wel verre van te seynden, heeft tot noch toe geen Plenipotentiaris genoemt, niet tegenstaende de Koninginne my al genomineert heeft gehadt zedert den *vierden* Augusti des Jaers *sesthien hondert seven en sestigh* wanneer mijn Volmacht afgevaerdight wierdt.

Wijders sal het veel bybrengen tot bevorderingh van den rust in 't Christenrijck, ende een yegelijck interesseert sich in een werck van soo hoogen belangh om te gheraecken tot eene rechtvaerdighe ende billicken Vrede, dewelcke de Kroon Spaignen voor alle haer convenienten heeft geprevenieert, gelijck al de wereldt aen 't ongeluckigh Tractaet van de Pyrenées heeft gesien.

Dit is 't geene ick gheoordeelt hebbe aen de Heeren *Burgersdijck* ende *vander Tocht*, extraordinaris Gedeputeerden van de Heeren Staten Generael te significeren, verblijvende met allerhande bedenckelijcke erkentenissen van haren yver ende goede en oprechte intentie tot d'allerbeste welstandt van de Gemeene rust.

Brussel den *derthienden* February *sesthien hondert acht en sestigh.*

Maer

Daer op geresolveert zijnde / is aen de gemelte Heeren Gedeputeerden ghe-rescribeert / dat haer E. in alles wel hadden gheeffectueert ter intentie van hare Ho. Mog. ende in specie / dat sy wel gedaen hadden van 't insisteren op de naerdere ende klaerdere expressie ten opsichte van de Bystandt van Hoogen-en [illegible] de woorden in haren Brief geexpresseert : Dat is aen deselve Heeren Gedeputeerden mede bekent gemaeckt dat den Heer Temple, extraordinaris Envoyé van den Koning van Groot Brittaignen, soude maer de tegens. Maen-dagh naestkomende van hier te vertrecken na Brussel, ende dat haer E. des-halven met onderlinge goede harmonie ende intelligentie hare aenghewende debvoiren by den gemelten Heere Marquis willen verdubbelen : Wyders is Coppye van de voorsz antwoorde van den Agent de Heyde aen de Heere Grave d'Estrades, Ambassadeur extraordinaris van den Koningh van Vranckrijck, verhandelt / met versoeck dat deselve by den Koningh syn Meester alle goede Officien tot accommodement ende facilitatie van den Vrede tusschen de beyde strijdende Kroonen wilde aenwenden / ten opsichte van de goede be-ginselen / die sich daer toe aen het Hof tot Brussel als nu op deden ; mitsgaders dat d'Heer Ambassadeur een Paspoort van de hoogh-ghemelte Koningh syn Meester wilde procureren voor den expressen / die den meer-ghesepden Heer Marquis de Castelrodrigo ghemeent was aen het Hof van Madrid af te sen-den / om het selve tot d'acceptatie van de bewuste Alternative te disponeren. Eyndelijck zijn beyde de voorsz Missives met ende nevens de voorsz antwoor-de copielijck gesonden aen den Heer van Beuningen, extraordinaris Ambassa-deur van desen Staet in Vranckrijck, om te strecken tot desselfs narichtinge / ende voorts te dienen sulcks ende daer 't behoorde / met versoeck / dat desel-ve noch wilde bevorderen / dat het gerequireerde Paspoort soo haest doenlijck werde gedepescheert / ende den gedachten Heer Marquis de Castelrodrigo toegeson-den mochte werden.

[illegible] Den seventhienden is mede goedt ghevonden dat voor den Heer Temple, extraordinaris Envoyé van den Koningh van Groot Brittaignen, ten respecte / dat deselve drie considerable Tractaten met desen Staet gesloten hadt / sonder eenige de minste consequentie voor het toekomende / ten regarde van andere uytheemse Ministers / ghemaeckt soude werden een gouden Kettingh ende Medaille / ter waerdye van ses duysent guldens / ende voor desselfs Broeder N. Temple, een gouden Ketting ende Medaille / ter waerdye van twee duysent guldens / ende dat in consideratie van de goede ende aengename diensten by den voorgenoemden N. Temple in de jegenwoordige conjuncture aen den Lande gedaen.

[illegible] Aen 't Spaensche Hof tot Madrid stondt men mede niet stille : d'Ambassa-deur Reede schreef van den twintighsten, dat hy aldaer te Hove by alle de Hee-ren van 't Gouvernement en van den Raedt van State de ronde gedaen hadde / en haer Ex. met alle redenen en motiven soecken t'induceren en persuaderen / om haer Majesteyt de Koninginne te willen induceren tot eene vreedsame re-solutie met den Koningh van Vranckrijck, waer over seer ample en verschey-de discoursen zijn gevallen / dat syne visiten by sommighe tot twee ende drie uyren geextendeert zijn geworden / en onder anderen oock by den Heer Don

[illegible]
in regard van Portugal genomen: dat voorts van die zijde alle mediatie van Vrienden ende Geallieerden waren aengenomen / ende op staende voet alle middelen en voorslagen geamplecteert ende ter executie gestelt waren / die tot verkrijginghe van soo een heylsaem werck eenigsints dienstigh geacht waren / maer dat daer onderentusschen van de zijde van Vranckrijck tot noch toe alles verbleven was by de uytterlijcke Vreede-protestatien in de penne en mont / ooch soo verre / dat men wel expres van die zijde heeft willen staende houden / dat den Vreede tot op den dagh van heeden door haer niet gealtereert noch gebroocken was / tot dat men eyndelijck ghehoort heeft van seecker project by Vranckrijck gedaen / behelsende seeckere conditien / waer van de forme ende materie soo veel verwerpende qualiteyten in sich hieldt / dat genoeghsaem blijcken konde / dat den Koningh van Vranckrijck met niet minder als met ghedachten van Vrede omgingh / ende dat de Kroon van Spaignen alle mogelijcke toevallen van de fortuyne voor veel advantagieuser ende minder onverdragelijck moest aensien / als het minste ghehoor aen soodanighen project te verleenen / welcke resolutie ende protestatie men van die zijde soude accompaigneren met soodanigen defensie / als ten uyttersten mogelijck soude zijn / en voorts op de soo klaer schijnende gherechtigheydt van hare saecke alles aen het rechtvaerdigh oordeel van Godt de Heere / ende Justitie / ende redelijckheydt van alle Christen Princen daer toe te stellen; Soo dat sy tot conclusie op dit poinct gheene andere resolutie heeft konnen verwerven: noch (schreef hy) te ghemoedt sagh / als dat den Heer Don Jan d'Austria met seer ample ordre ende Volmacht sich nae de Spaense Nederlanden begeven soude / wordende geseght / dat aen sijn Hoogheydt deselve instructie soude mede gegeven worden / die in voorige tijden / den Eerts-Hertogh Albertus ende Isabella Clara Eugenia gehadt hebben.

Den drie en twintighsten schreef hy / dat men een vollen geresolveert ende vervolghens publicq gemaeckt hadt / dat d'Heer Don Jan d'Austria naer de Spaense Nederlanden vertrecken soude / daer toe sijn Hoogheydt sich met alle spoet gereed maeckte / wordende geseyd in Galicien te Scheep soude gaen en soude het geldt-secours bestaen in twee Millioenen stucken van achten, maeckende staet voor het eynde van de toekomende maendt Maert noch in Nederlandt te sullen konnen aenlanden; hebbende de hoogh-gemelte Hoogheydt hem op gisteren door sijn eerste Secretaris Don Mateo Pativa daer van seer beleeft laten kennis geven / met excuse / dat sulcks niet eer gheschiet was door de groote occupatien die zedert soodanige resolutie waren voorgevallen / hoewel sulcks by Missive aen haer Hoogh Mog. ondertusschen hadt bekent gemaeckt; middelerwijle sy (Ambassadeur) den Heer Don Jan daer over selver in Persoon soude begroeten / heeft hy sijn Hoogheydts Secretaris in name van haer Ho.

Mog.

[illegible]

Spangen. [illegible]

[illegible] tot Madrid [illegible] Lisbon [illegible]

[illegible] Caspar [illegible]

[illegible] Rogier [illegible] Tocht [illegible]

[illegible] Tempel [illegible]

[illegible] Ald[illegible] op de [illegible] vrede [illegible]

[illegible] dat sy (Heeren Gedeputeerden) [illegible] tot Brussel [illegible]de / om haer te transporteren na Antwerpen, ende aldaer by den [illegible] Marquis / die derwaerts vertrocken was / [illegible] Mog. bevel te verdubbelen / haer [illegible] een Courier van sijn Excellentie [illegible] den Heer Tempel, by de welcke sy [illegible] willen af-leggen die reyse (die [illegible]) sy al voor ontfangh van de selve missive uyt eygen bewegingh hadden geaccresteert.

Sy zijn van op heden inden morgenstont tot Antwerpen ghearriveert / ende alvooren by d'Heer Tempel afgeleyt hebbende de gerequireerde Officien van civiliteyt / hebben voorts met den selven geconcerteert / wanneer ende op welck subject sy een gemeene audientie by den voornoemden Marquis souden versoecken / en sijn van een eenparich verstant geweest / datmen deselve audientie aenstonts soecken te bevorderen / ende in deselve blyven insisteren op de drie poincten die in haer eerste Propositie de voornoemde sijn Excellentie waren

[illegible] haer Ho. Mog.

Sy hebben den voorslagh wel laten gevallen / nemaer oock den ghemelden Heer Temple in bedencken gegeven / of niet inde voorsz sijne schriftelijcke memorie eenige Relatie behoorde gemaeckt te worden tot haer voorgaende schriftelijcke Propositie / ende insonderheyt tot d'antwoorde die sijn Excellentie daer op had believen te doen / mitsgaders tot d'esclaircissementen / daer mede deselve sijn Excellentie op haer nader instantie de voorsz sijn antwoort op de pointen vanden *Treves*, ende 't senden van een Plenipotentiaris na *Aix la Chapelle* hadt believt te verklaren ?

Dat sy meenden dattet veel lichter / en ook gracieuser was / t'insisteeren op een schriftelijcke verklaringh of explicatie van saecken / die bereets na voorgaende concert / mondelingh waren geadjousteert / ende aende welcke maer *ad majorem fidem*, het geschrift wierdt gepurgeert / als datmen in effect d'albereets geconcerteerde articulen door een nieuwe ende raeuwe Propositie weder *de novo* aen de speculatie van sijn Excellentie soude hasarderen.

Maer als sy sagen dat d'Heer Tempel niet heel ghenegen was 't voorsz sijn concept te veranderen / ende haer redenen *tanquam aliud agendo*, beliefde voorby te gaen / soo hebben sy haer tegen die formaliteyt niet willen opposeren / nemaer deselve memorie neven sijn Excellentie geteeckent / insonderheydt / en te meer / dewijl sijn Excellentie meende verseeckert te zijn / dat deselve sijn Excellentie niet soude reculeren, maer genegen wesen / volgens sijn voor desen ghegeven mondelinge verklaringh / alsnu sigh explicitè en by geschrifte te declareren.

Inde voorsz Audientie is niet remarquabels gedemelleert, nemaer met weynigh woorden verhaelt 't geen inde voorgaende conversatie tusschen sijn Excellentie en d'Heeren Gedeputeerde van desen Staet wijdtluchtig was verhaelt / ende konden niet anders seggen / of ghemelde Heer Tempel heeft in die aenspraeck de sentimenten van haer Ho. Mog. trouwelijck gesecondeert.

Sijn Excellentie geliefde te segghen / dat gelijck sy onophoudelijck aenhielden om de bewuste Alternative by hem promt geaccepteert te werden / ende dat sy die Officien onder anderen daerom te krachtiger ondernamen / om dat sijn Majesteyt van Engelande ende haer Ho. Mog. alsoan aen die kant volkomentlijck gerust souden zijn / dat hy oock aen sijn sijde geern soude weeten / welcke middelen van nadruck by de selve Majesteyt / ende haer Ho. Mog. by de handt soude werden genomen / in cas Vranckrijck vande voorsz Alternative quame te resilieren / ende dat hy hertelijck versocht / dat deselve Majesteyt ende haer Ho. Mog. haer dogh tijdelijck souden willen brengen in sodanighen postuer / datse door haer macht en aensien / bequaem souden mogen zijn / den Vrede vigoureuselijck uyt te wercken.

Sy hebben gemelde sijn Excellentie bedanckt voor die voorsichtighe consideratie / maer geseyt / dat sy daer uyt onfeylbaer mochten besluyten / dat deselve genegen was de voorsz Alternative t'accepteren / want dat sy niet konden ghe-

[illegible]

[illegible] een ca- [illegible] Spangien soude worden [illegible] haer Ho. Mog. [illegible] by Spangien [illegible] Alternative niet [illegible] ende syn Excellentie van [illegible] lickheydt van syn Majesteyt van Engelandt, noch [illegible] ende dat [illegible] door Spangien [illegible] [illegible] wen/ dat hy syne ondersarigen Coninck/ om dat hy juyst alles niet konde behouden/ daerom alles desperaet soude willen doen verliesen.

Ende als sy ghestadigh op dit point bleven insisteren/ heeft syn Excellentie eyndelijck geseyt/ dattet wel waer was dat hy gesprocken had om een Expres na Spangien te senden/ en de pertinente ordre van de Coningin op de voorsz importante deliberatie te verstaen/ nemaer dat hy oock moest seggen/ dat hy al aenstonds/ na haer eerste gedane Propositie/ een Courier afgesonden had/ om haer Majesteyt ter eenre of ter andre zijde te doen resolveren/ ende dat hy met alle imaginable raisonnementen deselve had getracht te brengen in 't spoor van algemeene mesures, ende dat daer over mogelijck eerlangh een satisfactoire rescriptie soude konnen volghen. Sy hebben hier beginnen te remarqueren/ dat dit versoeck van nader order wel mogelijck niet den besten uytslagh aen goede intentie van haer Ho. Mog. soude konnen toebrengen/ ende gheseydt/ dat haer Ho. Mog. vande voorsichtigheyt van syn Excellentie dat vertrouwen hadden/ dat daer deselve nu uyt krachte van syn generale Commissie als Gouverneur ende andersints/ oock vermogens een speciale pouvoir de voorsz Alternative onbeswaert soude konnen overstappen/ dat deselve syn Excellentie door 't versekeren van soodanige nieuwe ordre/ sigh precijs de handen soude hebben willen binden/ ende *suprema licet existente necessitate*, als nu minder als te vooren het voorsz pouvoir ende commissie soude gebruycken; Geen andere solutie is hier op ghegeven/ als dat sy wel wisten hoe nauw dat de Ministers/ insonderheydt in groote saecken/ gerestringeert/ en 't geen sy self rechtvaerdigh souden declineren/ dat sy dat aen een ander niet behoorden te vergen.

Dat oock hare voorbarigheydt een weynigh te groot was/ ten reguarde vande voorsz Alternative, ende dat sy haer begonnen Negotiatie niet hadden te beklagen/ daer hy van drie pointen albereyts twee geaccordeert/ ende het derde niet alleen verworpen/ nemaer totter succes van die geene kleyne apparentie/ en hoop gegeven hadde.

Dat

voorgestelt/ gelijck [illegible]
lijcke memorie h[illegible]
aen gemelte Heer[illegible]
Marquis aen sijn[illegible]
verklaringe oock[illegible]

Sy hebben den [illegible]
Heer Temple in [illegible]
morie eenige Relatie behoorde gemaeckt te worden tot [illegible] schrif-
telijcke Propositie / ende insonderheyt tot d'antwoorde die sijn Excellentie daer op had believen te doen / mitsgaders tot d'esclairciffementen / daer mede der selve sijn Excellentie op haer nader instantie de voorsz sijn antwoort op de pointen vanden Treves, ende 't senden van een Plenipotentiaris na Aix la Chapelle hadt belieft te verklaren ?

Dat sy meenden dattet veel lichter/en ook gracieuser was/ t'insisteren op een schriftelijcke verklaringh of explicatie van saecken/ die bereets na voorgaende concert/ mondelingh waren geadjousteert/ende aende welcke maer *ad majorem fidem*, het geschrift wierdt gepurgeert / als datmen in effect d'albereets geconcerteerde articulen door een nieuwe ende raeuwe Propositie weder de novo aen de speculatie van sijn Excellentie soude hasarderen.

Maer als sy sagen dat d'Heer Tempel niet heel ghenegen was 't voorsz sijn concept te veranderen/ ende haer redenen *tanquam aliud agendo*, beliefde voorby te gaen/ soo hebben sy haer tegen die formaliteyt niet willen opposeren/ nemaer deselve memorie neven sijn Excellentie geteeckent/ insonderheydt/ en te meer/ dewijl sijn Excellentie meende verseeckert te zijn / dat deselve sijn Excellentie niet soude reculeren, maer genegen wesen / volgens sijn voor desen ghegeven mondelinge verklaringh/ alsnu sigh explicite en by geschrifte te declareren.

Inde voorsz Audientie is niet remarquabels gedemelleert, nemaer met weynigh woorden verhaelt 't geen inde voorgaende conversatie tusschen sijn Excellentie en d'Heeren Gedeputeerde van desen Staet wijdtluchtig was verhaelt/ ende konden niet anders seggen / of ghemelde Heer Tempel heeft in die aenspraeck de sentimenten van haer Ho. Mog. trouwelijck gesecondeert.

Sijn Excellentie geliefde te segghen/ dat gelijck sy onophoudelijck aenhielden om de bewuste Alternative by hem promt geaccepteert te werden/ ende dat sy die Officien onder anderen daerom te krachtiger ondernamen / om dat sijn Majesteyt van Engelandt ende haer Ho. Mog. alsoan aen die kant volkomentlijck gerust souden zijn / dat hy oock aen sijn sijde geern soude weeten/ welcke middelen van nadruck by de selve Majesteyt / ende haer Ho. Mog. by de handt soude werden genomen / in cas Vranckrijck vande voorsz Alternative quame te resilieren / ende dat hy hertelijck versocht / dat deselve Majesteyt ende haer Ho. Mog. haer dogh tijdelijck souden willen brengen in sodanighen postuer / datse door haer macht en aensien / bequaem souden mogen zijn/ den Vrede vigoureuselijck uyt te wercken.

Sy hebben gemelde sijn Excellentie bedanckt voor die voorsichtighe consideratie/ maer geseyt/ dat sy daer uyt onfeylbaer mochten besluyten / dat deselve genegen was de voorsz Alternative t'accepteren / want dat sy niet konden ghe-
loven/

[illegible]
gemaeckt soude zijn.

D'Heer Tempel beliefde dit mede op te vatten / ende sijn Excellentie van groote onvoorsigtigheyt te beschuldigen / soo deselve geen onveranderlijcke genegentheyt soude mogen hebben om de voorsz Alternative t'amplecteeren / maer deselve sijn Excellentie heeft daer op gheantwoordt / dat hy noyt vande billickheydt van sijn Majesteyt van Engelandt, noch van haer Ho. Mog. konde verwachten / dat hare Wapenen teghen een geoppresseerden minderjarighen Coninck gekeert souden konnen worden / ende dat *hoc casu* voor Spangien beter soude zijn de geheele Nederlanden t'abandonneren.

Sy hebben daer op al weder haer gedachten ge-uyt ende ghesegt / dat wy al te goeden opinie van sijne conduite hadden / als dat sy souden konnen vertrouwen / dat hy sijne onderjarigen Coninck / om dat hy juyst alles niet konde behouden / daerom alles desperaet soude willen doen verliesen.

Ende als sy ghestadigh op dit point bleven insisteren / heeft sijn Excellentie eyndelijck geseyt / dattet wel waer was dat hy gesprocken had om een Expres na Spangien te senden / en de pertinente ordre van de Coningin op de voorsz importante deliberatie te verstaen / nemaer dat hy oock moest seggen / dat hy al aenstonds / na haer eerste gedane Propositie / een Courier afgesonden had / om haer Majesteyt ter eenre of ter andre zijde te doen resolveren / ende dat hy met alle imaginable raisonnementen deselve had getracht te brengen in 't spoor van algemeene mesures, ende dat daer over mogelijck eerlangh een satisfactoire rescriptie soude konnen volghen. Sy hebben hier beginnen te remarqueren / dat dit versoeck van nader order wel mogelijck niet den besten uytslagh aen goede intentie van haer Ho. Mog. soude konnen toebrengen / ende ghesegdt / dat haer Ho. Mog. vande voorsichtigheyt van sijn Excellentie dat vertrouwen hadden / dat daer deselve nu uyt krachte van sijn generale Commissie als Gouverneur ende andersints / ooch vermogens een speciale pouvoir de voorsz Alternative onbeswaert soude konnen overstappen / dat deselve sijn Excellentie door 't verseeckeren van soodanige nieuwe ordre / sigh precijs de handen soude hebben willen binden / ende *suprema licet existente necessitate*, als nu minder als te vooren het voorsz pouvoir ende commissie soude gebruycken; Geen andere solutie is hier op ghegeven / als dat sy wel wisten hoe naeuw dat de Ministers / insonderheydt in groote saecken / gerestringeert / en 't geen sy self rechtvaerdigh souden declineren / dat sy dat aen een ander niet behoorden te vergen.

Dat oock hare voorbarigheydt een weynigh te groot was / ten reguarde vande voorsz Alternative, ende dat sy haer begonnen Negotiatie niet hadden te beklagen / daer hy van drie pointen albereyts twee geaccordeert / ende het derde niet alleen verworpen / nemaer totter succes van die geene kleyne apparentie / en hoop gegeven hadde.

Dat

Dat hy na de preliminaria van 't Tractaet had overslagen / en dat de saecke self voor de Negotiatie ter gedestineerde tijdt en plaetse / gereserveert moest blijven.

Sy hebben daer op weder haer contra-reden geinsinueert / ende gelijckelijck de tweede Audientie daer mede besloten.

Messieurs.

Ayant veu les points contenües dans l'escrit que les Seigneurs Chevalier *Temple*, *P. Borgersdijck*, & *vander Tocht*, respectivement Resident du *Roy d'Angleterre*, & Deputés Extraordinaires des *Estats Generaux* des Provinces Unies, m'ont delivré, de la teneur en suivante.

Monsieur.

Les soubsignés Resident du Roy de la *Grande Bretaigne*, & Deputés Extraordinaires des *Estats Generaux* des Provinces Unies des Pais Bas, se trouvent obligés de representer a Vostre Excellence que sa Majesté & leurs Hautes Puissances ayants depuis peu conclu un *Traicté*, par lequel ils n'ont pas seulement pourveus a leur propre *seureté*, mais aussi a la *Paix* & repos de la Chrestienté, en cas que leurs Voisines y procedent avec les mesmes bonnes intentions, dont lesdits Alliés ont entamés cette affaire; Sadite Majesté, & la Hauts Puissants pour mieux acheminer un ouvrage si Chrestien ont donné ordre a leurs Ministres aupres des deux Couronnes a present en guerre, de tacher par tous moyens, & par un Consert commun de disposer lesdites deux Couronnes a accepter les moyens proposés par lesdits Alliés, comme les plus prompt, & les plus necessaires pour arriver a une fin si heureuse, c'est a dire de consentir a la Paix sur l'*Alternative* desja proposée, & (pour prevenir les accidents qui pourront survenir pour empescher le progres d'un Traité) de consentir aussi promptement a une Tresve jusques a la fin du Mois de May, & en attendant d'envoyer leur Plenipotentiaires a la Ville *d'Aix la Chapelle*, munis des Instructions & des pouvoirs requis pour y traitter & conclurre la Paix sur ladite *Alternative*, afin que le feu, qui se voit a present allumé, & duquel les estincelles se vont en apparence jetter dans la plus grande part de la Chrestienté, se puisse bientost estouffer, & faire place a une Paix generale durable, & salutaire a tous ceux qui se trouvent envelloppés, ou dans les effets, ou dans les consequences funestes de la guerre presente.

Lesdits Resident, & Deputés Extraordinaire se trouvent plus particulierement obligé par les ordres de Leurs Maistres, de representer a vostre Excellence combien il luy sera glorieux & avantagieux, a la fin commune de la Paix, & necessaire a la conservation de ce qui reste a l'*Espaigne* dans les *Pais Bas*, que vostre Excellence en vertu face premier pas dans cette grande affaire, en consentant promptement a ladite *Alternative*, a ladite Tresve, & a la depesche desdits Plenipotentiaires vers la Ville *d'Aix la Chapelle*, & aussi pour mieux acheminer cette Negotiation, & ladite Tresve, que vostre Excellence se declare prompement d'accepter

[illegible] Majesté Tres-Chrestienne a proposée le [illegible] de [illegible] jusques au dernier jour du Mois [illegible] *soixante huit.* Et sur tous ces points lesdits Residents & Deputés Extraordinaires [illegible] de leur donner vne responce prompte, nette & [illegible] aux bonnes [illegible] dispositions, avec lesquelles sa Majesté & les H. P. ont entamé & poursuivi ce dessein glorieux & Chrestien de la Paix commune.

Ce que je peux dire en Responce est, que quant au premier point de l'Alternative, je dois persister en ma premiere declaration faite le *troisiesme* de ce mois, a sçavoir [illegible] par la Reine, & aussy tost que je recevray le passeport demandé [illegible] depescher une personne expresse a la Cour de *Madrid*, je le feray sans aucune perte de temps, esperant que sa Majesté prendra toutes les bonnes Resolutions, sur la matiere qui sont si necessaires pour repos de la Chrestienté, moyenant que ses ennemis voudront condescendre a ce qui sera raisonnable; pour faire vn bon Accord & ferme paix.

Touchant le *deuxiesme* point, encore que je me suis declaré en ma Responce precedente, d'admettre la Trefve en la forme proposée par le Traité, faite entre sa Majesté de la *Grande Bretaigne*, & les *Hautes Puissances*, & que celuy qui accorde le plus, y comprend le moins, Toutefois comme l'on demande [illegible] declaration plus particuliere pour manifester au monde avec combien de zele l'on est de ce costé cy porté a la Paix, j'accepte aussy des a present la Trefve jusques au dernier de Mars, comme l'on le desire, & de mesme par tout le mois de May, & plus avant s'il seroit necessaire, en suite du Traité susmentionné.

Quant au *troisiesme* point, J'y condescends aussy & denommeray incontinent un Plenipotentiaire pour concourir en la ville *d'Aix la Chapelle* de la part de sa Majesté, laquelle sera tousjours portée d'une inclination particuliere d'avancer de son costé le bien & le repos commun qui est si estroitement conjoint avec les Interests de sa Majesté de la *Grande Bretaigne*, & des Hauts & Puissants Seigneurs Estats Generaux des Provinces Unies.

Fait a Anvers le vingtdeuxeisme Fevrier 1668.

Estoit signé

MARQUIS de CASTELRODIGO.

Mijn Heeren.

GHesien hebbende de Poincten verbat in 't Geschrifte by de Heeren Ridder Temple, P. Burgersdijck ende vander Tocht, respective Resident vanden Koningh van Groot Brittagnien, ende Extraordinaris Gedeputeerden vande Heeren Staten Generael der Vereenighde Provincien / aen my overgelevert / van inhoude als volght:

Mijn Heeren.

DEn ondergeschreven Resident van den Koningh van *Groot Brittagnien*, en de Extraordinaris Gedeputeerden van de Staten Generael der Vereenigde Nederlandtsche Provincien, vinden haer verplicht aen u Excel. te representeren, dat syn Majesteyt ende haer Ho. Mog. corteling een Tractaet gesloten hebbende, by 't welcke sy niet alleen aen haer eygen verseeckertheyt, maer oock aen den Vrede ende ruste van't Christenrijck voorsien hebben, ingeval dat hare Naburen met deselve goede intentie daerin procedeerde met de welcke de voornoemde Geallieerden dese saecke hebben begonnen; de voorseyde zijne Majesteyt en haer Ho. Mog. om een soo Christelijcken werck beter te bevoorderen; hebben aen hare Ministers by de twee tegenwoordigh in Oorlogh zynde Kroonen, ordre gegeven, om door allerhande middelen, en met een gemeen concert t'onderstaen de voornoemde twee Croonen te disponeren de voorgeslagen middelen door de voornoemde Geallieerden t'accepteren, als d'aldersspoedighste en noodtwendighste om dat geluckigh eynde te bereycken; dat is, op de geproponeerde Alternative inden Vrede te bewilligen, en (om te prevenieren d'accidenten die om't progres van een Tractaet te hinderen sullen konnen opkomen) oock spoedigh te consenteren in een Treves tot op den laesten May, en vervolgens hare Plenipotentiarissen na de Stadt *Aix la Chapelle* te senden, ghemunieert met de vereyste Instructien ende Pouvoirs om aldaer den Vrede te handelen, ende te sluyten op de voornoemde Alternative, op dat het vuyr, dat tegenwoordig ontsteecken is, en van 't welcke de voncken apparent zijn om sigh over 't meestendeel van't Christenrijck te verspreyden, spoedigh magh uytgedooft worden, ende plaetse geven aen een algemeyne, duursame, ende heylsamen Vrede aen alle de ghene die sigh verwarret vinden, of inde effecten, of inde droevige gevolgen vanden tegenwoordigen Oorlogh.

De voornoemde Resident ende Extraordinairis Gedeputeerden bevinden sigh door d'ordres van haer Meesters verplicht, aen U Excellentie te representeren, hoe glorieux het voor hem ende voordeeligh aen't gemeyne eynde vanden Vrede sal sijn, oock nootsaeckelijck tot de conservatie van 't ghene Spaignen inde Nederlanden noch overigh heeft, dat U Excel. metter daet den eersten stap in dit groote werck doe, spoedighlijck bewilligende inde voornoemde Alternative, Treves, ende t'afvaerdigen van de voornoemde Plenipotentiarissen na de Stadt van *Aix la Chapelle*, ende oock om dese Negotiatie en Treves beter te voorderen, dat U Excel. promptelijck verklaert den Treves aen te nemen, die syn Alder-Christelijckste Majesteyt den *achthiensten* November *sesthien hondert seven en sestigh* voorgeslagen heeft tot den laesten Maert *sesthien hondert acht en sestigh*. Ende over alle dese Poincten vinden haer den voornoemden Resident ende Ext. Gedeputeerden verplicht U Excellentie met alle moghelijcke Instantien te bidden, haer een spoedig, net ende aengenaem Antwoordt te verleenen aende goede ende heilsame dispositie, met de welcke sijne Majesteyt ende haer Ho. Mog. dit glorieus ende Christelijck dessein van den gemeenen Vrede, begonnen ende vervolght hebben.

't Geen

't Geen ick tot antwoordt kan seggen, raeckende 't eerste poinct van d'Alternative, dat ick by mijne eerste verklaering den *derthienden* deser gedaen moeten persisteren, namentlijck, dat ick daer van communicatie aen de Koningin gegeven had, ende soo drae ick de versoghte passeporten tot het affenden van een Expres persoon aen 't Hof van *Madrid*, soude ontfanghen hebben, sal ick het zelve sonder eenigh tijdt-verlies doen, hopende dat haere Majesteyt alle goede Resolutien nemen sal, dewelcke op die materie noodigh syn tot ruste der Christenheyt, bemiddelende dat hare vyanden sullen willen condescenderen tot 't ghene redelijck sal zijn, om een goet Accoord ende vasten Vrede te maken.

Belangende 't tweede point, hoe wel ick my verklaert hebbe in mijn voorgaende Antwoordt de Treves toe te staen inde forme voorgeslagen door 't Tractaet, ghemaeckt tusschen sijne Majesteyt van *Groot Brittaignen*, ende haer Ho. Mog. ende dat die ghene, dewelcke 't meest toestaen, 't weynighste daer in begrijpen. Evenwel alsoo men versoeckt een nader verklaeringh, om aen alle de wereldt te bethoonen met hoe grooten yver men van dese zijde genegen is tot de Vrede, acceptere ick oock van dese uyr af de Treves, tot het eynde van Maert, gelijck men 't selve begeert, ende 't selve oock van Mey ende langer indien 't noodigh was, volgens 't gemelde Tractaet.

Wat aengaet het derde point, ick condescendere oock in 't selve, ende sal aenstonts een Volmaght noemen tot de by-een-comst inde Stadt van *Aken*, van wegen zyne Majesteyt, dewelcke altijt met een sonderlinge genegentheyt gedragen sal zijn, om van zijn zyde voort te setten 't goet, ende de gemeene ruste, die soo naeuw vereenight is met d'Interesten van syn Majesteyt van *Groot Brittaignen*, ende die vande Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Provincien.

Ghedaen tot Antwerpen den ses en twintighsten Februarij 1668.

was geteeckent

MARQUIS de CASTELRODRIGO.

Waer op gedelibereert zijnde, zijn daer van afgeschreven ettelijcke Copyen, ende gecommuniceert door den Agent de Heyde aen den Heere Grave d'Estrades, Ambassadeur Extraordinaris van Vranckrijck, ende den Heere Resident van den Keyser, mitsgaders aen de Heeren Appelboom, ende Charisius, Extraordinaris Envoyes van de Koningen van Zweden en Denemarcken, als oock aen de Heeren alhier aenwesende Ministers van de Heeren Cheur- ende Fursten van de Brandenburgh ende Lunenburgh, om te strecken tot der selver narichtinge ende wijders te dienen sulcx ende daer 't behoort.

Den Resident Sasborgh schreef op den selven tydt uyt Brussel in eenen Brief aen haer Ho. Mog. 't geen remarquabel is: dat hem uyt Hamborgh van den achthienden deser geschreven was, dat den Franschen Ambassadeur Terlon geweest was by den Hertogh van Holstein Gottorp, alwaer het Glaesjen al tamelijck was omgegaen, onder 't welck welgemelde Ambassadeur teghens een van de Raeden van hooghgedachte Hertogh, soude ghehoort hebben dese

 woor-

woorden in substantie / Datmen noch den dagh soude sien, dat de Duytse Princen aen sijn Koningh souden spreecken met neder-geboogen knien, datse arm en swack ende niet machtig waren om soodanige macht als sijn Koningh hadt te resisteren; daer op by den Raetsheer geantwoordt was / datter nochtans Fursten en Princen in't Rijck waren die al van macht wierden geoordeelt, dat oock eertijts een Keur-Vorst van *Beyeren* de Fransche Armée wel had geslagen; waer op den Ambassadeur aen den Raetsheer een Dementi had gegeven / welcke Rencontre hooger soude uytgeborsten hebben / by aldien eenige persoonen niet tusschen beyde waren gekomen.

In Nederlandt maecktemen nu al staet op d'overkomste van *Don Iuan*; sulcx dat den Grave van Salazar, die geseyt wierdt te sullen zijn Major Domo, van sijn Hoogheyt / al ordre uytgaf tot het maecken der Livreyen voor de Domestijcken van Hoogheyd: Prins.

Op den seventhiensten geschiede binnen Madrid de Publicatie van den Vrede met Portugael: weynigh te vooren was daer een loopende gerught / datter aen't werck yets moest haperen / om dat men soo wat subytelijck ghestaeckt hadde het oprechten vande begoste Stellagien op d'ordinaris plaetsen van de Stadt daer diergelijcke functien pleegen te geschieden / waer uyt de spraecke gingh dat van de zijde van Portugael ontrent de Vrede eenige nieuwicheyt was voorgenomen; verscheyde Circumstantien daer by verhalende van 't aenkomen tot Lisbonne van groote geldt-secourssen / ende andersints / van weghen Vranckrijck; ondertusschen dat de rechte oorsaeck daer van geseyt wiert te sijn het uytblyven van den Courier die de Spaensche Ratificatie na Lisbonne hadde gebraght / ende die van Portugael soude te rugge brengen / maer met d'aenkompste van desen Courier / waer op de Publicatie korts volghde / is dit gantsche geroep verdwelt.

In Spaignen was doenmaels groote desordre geweest ontrent het ghelt / soo dat den publicquen handel seer confuys heeft geloopen / gaende de spraecke dat de prijs van al 't gelt soude vermindert worden / waerom eenige dagen qualijck broodt te krijgen is geweest / sijnde eyndelijck geworden / dat den Hertogh van Pastrana onlangs aen alle sijne bedienten van sijnen ontfangh belast ende aengeseyt hadt geen gelt meer t'ontfangen als tot soo een tijt toe / alsoo in korten tijdt voor dito verminderinge gevreest wierdt; daer ondertusschen de Regeringe dienaengaende gants niet voor soude gehadt hebben; het welck daer te Hoof seer hoogh is opgenomen ende dien Hertogh belast sigh uyt het Hof te retireren gelijck hy alsoo haest ghedaen heeft / ende hem is eene Amende van twintigh duysent Ducaten opgeleght / zijnde dien Heer oock Hartogh van Infantado, ende buyten twijffel de maghtighsten in gelt van gantsch Spaignen.

Volgens Brieven van den twaelfsten deser uyt Cadix, aen het Spaense Hof aengebraght / lagh den Vice-Admirael Sweerts met twintigh Schepen al buyten / om na den goeden windt te wachten; ende seyden dito Brieven / dat het Vlaemsche Esquadre / bestaende in thien Schepen met eenige Soldaten na de Spaensche Nederlanden gedestineert / met gemelde Vice-Admirael Sweerts, noch traghten soude de reys te doen ende onderweeg inde Corune aenloopen / om d'Heer Don Ioan d'Austria in te nemen / dewelcke op den vier à vijf en twintighsten

tighsten

tighsten voorseecker vertrecken soude / ende sijn meeste Train al voor uyt zijn ghegaen.

Van Genua hadmen tot Alicanta ende Mallega geadviseert / dat thien Fransche Oorlogh-Schepen uyt Toulon in Zee waren geloopen / met intentie om de Schepen van de Vereenighde Nederlanden te visiteren / ende te sien of sy Spaensche Goederen souden inhebben ; Daer van advys is gegeven daer het behoorde.

Inmiddels wierdt alhier oock alles geprepareert tot de Vrede handelingh van Aken : Den een en twintighsten is van dese zijde voor de tweedemael ghecommitteert den Heere van Beverning, om sigh in qualiteyt als Plenipotentiaris van desen Staet / ingevolge van haer Ho. Mog. Resolutie vanden negenthienden deses / ten spoedighsten na Aken te vervoegen / en in die qualiteyt by te woonen de handelinge die aldaer tot bevredinghe van den Vrede tusschen de Coningen van Vranckrijck en Spaignen eerstdaeghs stont geentameert te worden / oock door alle bedenckelijcke wegen en middelen met alle vlijt en dexteriteyt te arbeyden / ten eynde dat den Vrede tusschen de hooghgemelte Coningen ten spoedighsten gesloten magh worden / conform de Conventie mutuele den dry en twintighsten Ianuarij lestleden / tusschen Engelandt en desen Staet opgerecht / daer over van tijt tot tijt Correspondeeren soude mette Ministers van den selven Staet / doenmaels aen de Hoven van Parys ende Brussel sigh bevindende / oock des noodt zijnde / met die in Engelandt, en in alles gaende de Concert met soodanigh Minister vanden Koningh van Groot Brittagnien, als sigh in loco ontwijffelijck soude bevinden ; tot welcken eynde de noodige Credentialen mette voordere Depesches van Pouvoir als anders / daer toe specterende / voor en ten behoeve van den Heer van Beverning gedepescheert souden worden en die alles onvermindert de vrije deliberatien van de respective Provincien / omme noch een of meer persoonen / ten fine voorseyt / na Aken af te senden ; werdende hier van Extract gesonden aende Heeren Extraordinaris Ambassadeurs van desen Staet in Vranckrijck en Engelandt, mitsgaders aen de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot Brussel, om te strecken tot der zelver natigting / en wyders te dienen sulcx en daer't behoorde.

Ondertusschen waren de Franschen vast besigh met het Kasteel van Genap door nieuwe Wercken te versterken.

Op den dry en twintighsten deses des morghens ontrent ten drie uyren / wierden de Klocken getrocken in meest alle de omleggende Dorpen van Brussel, op d'ingebraghte kondtschappen / dat een goede Party Fransche Ruyteren nevens veel Dragonders den marsch hadden genomen na Glunberghen, om die plaets ende andere onder 't voorseyde Ghebiedt ghehoorende / in den brandt te setten / edogh sijn de geseyde Volckeren geretireert / sonder yet gheeffectueert te hebben.

Aen alle Spaensche Officieren is weder gelast / op verlies van't leven / datse op den ses en twintighsten deser Maendt in haer Guarnisoenen moesten zijn / ende daer beneven aen de Commissarissen van de Monsteringh bevolen geene Soldaten (onder hoedanigh pretext sulcx soude mogen gecolloreert worden) op

de Rollen aen te haelen / veel min betalinge te laten genieten / als die effective present bevonden wierden.

Men seyde dat een gedeelte van de Fransе Armee place d'Armes soude hebben by l'Arbre de Guise, gelegen ontrent vier mijlen van Camerijck.

d'Heer van Bergeyck is s'morghens den vijf en twintighsten van Brussel op Leuven vertrocken / om in alle spoet de Reys tot Aken voort te setten.

Om de Fransche alle uytvluchten die sy tegen de proceduren van den Marquis de Castelrodrigo wisten op de baen te brenghen / te benemen; soo is op Maendagh den ses en twintighsten goedt-gevonden / dat aen de Koninginne Regente van Spaignen by een serieuse Missive gherecommandeert soude worden / dat hare Majesteyt d'acceptatie van de bewuste Alternative, breeder geroert in de Conventie van den dry en twintighsten January lestleden / tusschen den Koningh van Groot Brittaignen, ende desen Staet gesloten / op d'ernstige aenradinge ende instantie van den hoogh-gemelden Koningh ende van haer Ho. Mog. door den Heer Marquis de Castelrodrigo, Gouverneur Generael der Spaensche Nederlanden / inden name van hare Majesteyt gedaen / wilde advoueren / ende vervolgens niet alleen ten overvloet nader Authorisatie verleenen ende last geven aen den gemelden Heer Marquis de Castelrodrigo, om op die Alternative met Vranckrijck te mogen sluyten ende teeckenen / ofte door sijn gesubstitueerde te doen sluyten ende te doen teyckenen; neemaer oock daer nevens beloven dat haer Majesteyt het te maecken Tractaet van Vrede soude approberen ende Ratificeren inde krachtighste ende beste maniere doendelijck; dat oock geschreven soude werden aen den Heer Ambassadeur Reede van Rensawoude, dat hy de voorsz haer Ho. Mog. goede meeninghe ende intentie by de hooghstgemelde Coninginne Regente ende ontrent de Regeringe van Spaignen met sijn particuliere devvoiren ende goede officien soude hebben te secunderen / ende te bevoorderen / daer toe gebruyckende alle bedenckelijcke redenen ter materie dienende.

Voorts is hier van kennisse gegeven aen de Heeren Extraordinairis Ambassadeurs in Engelandt, met versoeck ende serieuse begeerte / dat haer Ed. by den Koningh van Groot Brittagnien devvoiren wilden doen ende goede officien aenwenden / om den selven te disponeren ten fine als vooren / van gelijcken te schrijven aen den hoochgemelten Koninck ende aen den Persoon / die sijn Majesteyts Ambassadeur de Grave van Sandwich aen't Hof tot Madrid had ghelaten / ordre ende last / oock Brieven van Credentie toe te senden / om sijn Majesteyts meeninge ende intentie aldaer sulcx ende daert behoorde te secunderen; ende tot des te meerder bevoorderinge van dien / daer over ende dienaengaende in alles met den gemelden Heer Ambassadeur van Reede van Rensvvoude confidentelijck te correspondoren; wordende de voorseyde Depesches van haer Ho. Mog. na Spaignen door een Expressen Post gesonden aen den Heer Extraord. Ambassadeur van Beuningen tot Parijs, met last ende ordre om die ontfangen hebbende / deselve aenstonts weder van daer met een Expresse na Madrid voorseyt af te vaerdigen / ende aen den Koning van Vranckrijck en sijn Majesteyts hooge Ministers op de bequaemste wyse ende maniere bekent te maecken / dat haer Ho. Mog. het voorseyde officie uyt een Christelijck ende Vrede-lievende ghemoet

ghemoet, aen't Hof tot Madrid noch hadden willen laten doen / om den hooggedachten Koninck van Vranckrijck onder anderen daer door des te eerder ende beter te disponeren tot suspensie van sijne Wapenen / by continuatie ten uyteynde vande Maendt van Mey naestkomende ; oock is hier van Extract ghesonden aen d'Heeren haer Ho. Mo. Extraord. Gedeputeerden tot Brussel, om te strecken tot der selver narichtinghe.

Den Marquis bleef ondertusschen by zyn ouden Teem van klachten tegen de Franschen ; dat sy dagheliycx blijcken gaven dat zy 't niet recht meenden / met hooge vertooningen van't bysonder interest dat desen Staet hadde om desen hongerighen gast niet nader te laten komen : Onder anderen schreef hy op den laesten deser Maendt aen haer Ho. Mog. den volgenden Brief.

Hauts & Puissants Seigneurs.

L'Opposition, que la France monstre a la Paix, le mespris des interpositions de Vos Hautes Puissances, & de sa Majesté du Roy de la *Grande Brettaigne*, & la grande opiniatreté avec la quelle elle s'oppose a la continuation de la Tresve, quoy que ce soit vn moyen, qui a esté jugé necessaire, pour parvenir a la Paix, comme il a tesmoigné dans ses declarations, devant qu'il me l'a proposée, & afin l'application avec la quelle il avance ses forces & provisions, & prepare tout ce, qui est requis pour la Campaigne, y voulant sortir vers le *dixeisme d'Avril*, a fin de jouïr d'une nouvelle surprise sur les forces des Mediateurs, qu'il juge n'estre pas encor en Estat, & pour conclusion le peril, qui ne menasse pas moins ces Provinces du Roy mon maistre, que celles de vos Hautes Puissances, comme estant comprises dans ses Chimeriques & volontaires Pretensions : Tout ces motifs m'obligent a depescher ce Courier a *Monsieur Don Estevan de Gamarra* Ambassadeur de sa Majesté, a ce qu'il vous le presente de vive voix, & vous demande de ma part, que vous vouliez vous interesser dans vne cause si commune avec la promptitude, qu'exige la conservation de la propre liberté, taschant de arrester dans leur commencement les progres, que les Armes Ennemies pourroient faire contre les nostres, au mespris du Traitté que vos Hautes Puissances ont fait avec *l'Angleterre*, dont tout le monde attend l'accomplissement, & tout exige un remede trespromt. Il semble, que ce seroit le meillieur, que vos Hautes Puissances feroyent marcher incontinent le plus grand *Corps d'Infanterie & Cavallerie* qu'elles pourront, afin de se joindre avec Nous, & mettre des puissantes Guarnisons dans les places, soit par voye de *Sauvegardes*, soit pour empescher les nouveaux progres, ainsi qu'il est disposé par le Traitté, afin qu'estant joints de conseils, armes & forces, nous obligions la *France* a consentir a vne Paix raisonnable, que celle, qu'ils mesprisent, quoy qu'elles leur soit si advantagieuses, puisque vos Hautes Puissances voyent, qu'ils ne veuillent pas prolonger la *Tresve*, & que leur Ambassadeur n'est pas encore comparu au Lieu desnommé, y ayant desia quelques jours, que celuy du Roy mon maistre s'y trouve, & qu'avec le Subterfuge de l'invalidité de mon *Pouvoir General*, que vos Hautes Puissances ont approuvé, ils ouvrent vn chemin pour se mocquer de tous, & jetter de telles Racines

cines a la *Monarchie Universelle*, avec l'oppression & mespris de tous, que l'on en sera bien tard desabusé. J'espere que vos Hautes Puissances prenand egard a tout avec tant de prudence, ne lairont pas de considerer, combien il importe de nous secourir *sans perdre un heure de temps*, & que par consequent elles prendront leurs tresprudentes Resolutions avec toutte la celerité qu'exige l'importance de mesnager les heures; fiant en Dieu & dans la Iustice de ce, qu'elles entreprendront, que ce sera pour avancer le bien de la Paix a la Chrestienté, & establir dans le besoin du Roy mon maistre la grande obligation de la conservation de *ses Estats*, qu'il taschera tousjours de conserver, comme *l'avant pour* de si bons Amis. Je me remets au surplus a ce, que representera a vos Hautes Puissances le susdit Seigneur Ambassadeur. Dieu ayt en sa Sainte & digne garde vos Hautes Puissances, comme je souhaitte.

De *Bruxelles* le *trenteuneisme de Mars* 1668.

Estoit Signé

De vos Hautes Puissances le tres humble Serviteur

LE MARQUIS de CASTELRODRIGO.

Oock communiceerden de Spaensche/ om haer saeck alhier meerder Nadruck te geven/ een Brief die quansuys den Heer van Louvoy, eersten Minister van den Alder-Christelijckften Koningh/ had gheschreven aen den Marquis d'Humieres, die voor sijne Majesteyt in de Nederlanden commandeerde/ waer van de substantie dese was: Dat den Koning door verscheyde Ambassadeurs geimportuneert geweest zynde/ was gelijck verbonden geweest om een opschorssinge van Wapenen in te willigen/ hebbende beloost geene Belegeringe te doen alleenlijck in de geheele Maent van Maert; Dat daer op den Marquis van Castelrodrigo, niet veel staet gemaeckt had; Dat den Koning hem (Marquis d'Humieres) oversulcx ordonneerde om/ gedurende dien tijdt/ de Contributien echter voort te setten/ en de Partyen na gewoonte te doen loopen/ en daer van alle Gouverneurs t'adverteren; Ende laestelijck/ dat hy den eersten April soodanigen Stadt of Actie van hostiliteyt soude hebben t'ondernemen/ als hy soude konnen; alsoo den Koning sigh den vijfthiensten aen't Hooft van vijf en dertigh duysent mannen te Voet/ en vijf en twintigh duysent Paerden in Vlaenderen soude begeven. Maer alle dese aengevingen wierden alhier slechs aengenomen voor simpel Advys: de Spaensche hadden niet liever ghesien als dat wy Vranckrijck hadden gewoept mette daet; maer wy verstonden dat het ons wy nutter was twee Vrienden te behouden/ als eenen te missen; daeromme gebruyckten wy soeter middelen voor de Wonden van desen teeren Patient.

d'Heeren Gedeputeerden tot Brussel, nu van den Heer Pensionaris de Witt schrijvens ontfangen hebbende/ van dat de bewuste sake van oppigneratie by den Ambassadeur de Gamarra met de Heeren haer Ho. Mog. Commissarissen

op

in effecte was afgedaen / ende diensvolgens niet anders resteerden / als dat het voorseyde geadjusteerde hoe eer hoe liever by den Heer Marquis de Castelrodrigo soude mogen worden gheapprobeert; hebben op den eersten April by sijn Excellentie in eene Audientie specialijck geexhorteert tot de voorseyde approbatie; die haer na een seer obligeant Compliment seyde / deselve al op dien dagh in amplissima forma gedepescheert / ende door een Expres Courier aen den Heer Gamarra afgesonden te hebben; waer mede vernoeght / hebben den voornoemden Heer Marquis gesocht te brenghen op een ander Discours / namentlijck op de macht / daer mede sijn Excellentie de Fransche Entreprises soude konnen repousseren / ende op de Defecten die inde Steden en Guarnisoenen vande noch resterende Spaensche Nederlanden / soo van Soldaten / als van Vivres ende Ammonitie soude mogen worden gevonden / seggende / dat de tijt alberevdts al seer verre was verloopen / ende nochtans tot die uyre toe sijn Excellentie van alle het selve haer geen de minste Ouverture hadde believen te doen.

Ende om hier ontrent yets solide te konnen arresteren / dat het wel hooghnoodigh en dienstigh soude zijn / dat sijn Excellentie haer schriftelijck de waere ende ongeveynsde gelegentheydt van alles soude willen openbaren / om alsoo van met beter overlegh sigh tot het uytvinden van de noodige Remedie te konnen appliceren; gemelde Excellentie heeft daer op seer openhartigh geantwoort dat deselve niet genegen was om aen haer Ho. Mog. yets te celereren, maer gelijck deselve het werck van den Vrede had overgheggheven aen de officien van den Koningh van Groot Brittaignen en haer Ho. Mog.; dat oock sijn Excellentie onbeswaert was / ten respecte van de Militaire Consilia, en 't geen daer van soude mogen dependeren / het goet-vinden van gemelte sijn Majesteyt ende haer Ho. Mog. absolutelijck te volgen / dat deselve alle moment te ghemoet sagh de Lijsten die de Subalterne Gouverneurs / inde Steden / Plaetsen ende Forten vande Spaensche Nederlanden hem soude overschicken; Ende dat hy deselve ontfangen hebbende / niet soude nalaten haer daer van de Coppe ter handt te stellen / met bijvoeginge van sijn sentiment / haer in genere te kennen gevende / dat de Fortificatien alom in goede ordre ghebraght / ende de Steden ende Plaetsen van genoeghsame Amonitie ende Vivres voorsien waren / edoch dat sijn Excellentie moest bekennen / dat de helft van de mannen die op papier ende onder de Soldie van den Koning geregistreert stonden als effective Combattanten / niet in 't velt gesisteert souden konnen worden.

Den tweeden ontfingen een Missive van den Heer van Beuningen van date den dertigsten Maert, mede brengende / dat gelijck sijn Majesteyt van Vranckrijck op sijn Royael Woordt hadt voorgegeven een continuatie van den Treves tot den thienden deser / dat oock d'Heer Marquis ordre soude behooren te stellen / ten eynde dese corte prorogatie oock aen sijn zijde soude mogen worden geobserveert; sy hebben op het moment van de receptie der voorseyde missive / deselve aen sijn Excellentie gedaen behandigen / en noch voor de middagh den inhouden van dien aen deselve mondelingh gherecommandeert; ende hoewel sy niet hebben konnen weten welcke Resolutie by haer Ho. Mog. op de jongst-ingekomen Fransche Depesches / en voornamentlijck op de twee Pointen by

Vranckrijck voorgestelt / soude werden genomen ; soo hebben sy evenwel effectuelijck den gesgemelden Heer Marquis een uytstel ghesocht te preparceren tot het Teyckenen van de Articulen haer door den Heer van Beuninghen toegesonden.

Sy hebben ghevonden dat sijn Excellentie deselve al voor haer aenkomste ghelesen ende sigh bequamen ghemaeckt had om de selve consideratie daer op te uyten.

Gelijck dat deselve na een seer wijdloopighe expostulatie by hem over de Finesses van den Koning van Vranckrijck tot introductie van sijne Redenen ghepremitteert / beliefde te segghen / dat sijn Excellentie voornamentlijck uyt twee Argumenten maest besluyten / dat deselve Majesteyt geen intentie konde hebben / om op 't fondament van de Alternative de Vrede aen Europa te geven.

Eerstelijck : Om dat Dole en Gray albereyts ghedemolieert / en sulcx daer door de saeck in dat postuer gebraght wierden / dat deselve Majesteyt het geaccepteerde Lit van de voorseyde Alternative aen sijne zijde niet soude konnen voldoen / dewijle dat de restitutie van Plaetsen en Steden in de Franche Compté te verstaen zijnde door een effective herstellinge van deselve Steden en Plaetsen inde handt van Spaignen , sulcx als soodanigh deselve ten tijde van de veroveringh waeren geweest / en sans aucune nouveauté , nootsakelijck door de minste verandering in deselve Conquesten het voorsz Lit van de Alternative soude zijn ad impossibile.

Ten anderen : Dat in de voorseyde Articulen ghedruyckt wierden de woorden / les places que ses armes ont ou pourroint avoir occupé, ende dat daer uyt niet duyster te begrijpen was / dat schoon genomen Engelandt en haer Ho. Mo. de twee pointen by Vranckrijck voorgehouden mochte koomen in te schicken / evenwel Vranckrijck hangende de deliberatie van Spaignen , ghesint soude zijn volgens den inhouden van den Brief van Monsieur de Lionne , vanden negenthiensten Maerte sijne Wapenen inde Spaensche Nederlanden te pousseren.

Sich verder seer wijdluftigh extenderende op de pointen die deselve Majesteyt alsnu van Engelandt ende haer Ho. Mog. tegen haer geconvenieerde van den dry en twintighsten January quam te vergen.

Sy hebben ghesept / dat sy van harten geerne wenschten / dat de voorseyde Fortificatien van Dole en Gray niet geraseert / maer alles in voorgaenden staet gelaten wierde / edogh soo buyten dat den Vrede by Vranckrijck wel wierde gemeent / dat het Spaignen niet geraden soude sijn / uyt oorsaeck alleen van dese demolitie den Oorlogh te continueren.

Sy hebben om redenen gezwegen / dat den Heer Marquis het Woordt sans aucune nouveauté in sijne Acceptatie van een van de Leden van de voorseyde Alternative , mogelijck niet sonder relatie op de voorseyde Demolitie affectato studio had laten influeren / ende dat ter contrarie Vranckrijck by sijne Circulaire Brieven van den seven en twintighsten Januarij , noch by sijne verklaringe van den negensten Maerte sich niet explicite had verbonden / om ghedurende sijne possessie / ontrent de Fortificatie van sijne Conquesten / niet te hebben / ende te houden de volkomen dispositie die yder Conquerant in sijne veroverde plaets ordinaris is possiderende.

Ende

Ende noemende de [illegible] op de [illegible] Articulen / dat sy begeeren dat die clausule in effect daer was gestelt / niet met een energie, en om daer mede de discontinuatie van den Treves te beletten te geven / maer om met dese ample ende generale manier van spreecken / haer Majesteyt van Spaignen ende sijn Excellentie [illegible] van de [illegible] van alle de plaetsen / te versekeren. Daer mede sy van sijn Excellentie gescheyden sijn.

Den vierden hadden de Spaensche weer nieuwe swarigheydt / 't welck den Heer Ambassadeur alhier communiceerde door het volgende Memoriael:

LE Soubsigné Ambassadeur d'Espaigne ne se peut pas dispenser de faire scavoir a Messigneurs les Estats Generaux des Provinces Unies, qu'il vient de recevoir un Courier Extraordinaire avec des Lettres de *Monsieur le Marquis de Castelrodrigo*, par lesquelles il advertit qu'il convient qu'il remonstre a leurs Hautes Puissante Seigneurs sans perdre un moment de temps que la necessité exige qu'elles facent marcher incontinent les quatres mille hommes de pied qu'il a demandé, pour mettre dans quelque places, & que autres dix milles d'Infanterie & Cavallerie soyent prests a marcher au premier ordre, parce qu'il a receu advis, que le Roy de France, ayant seulement prolongé la suspension d'Armes jusques au *dixiesme* de ce mois, pour amuser a tous, il est [illegible] de marcher le *[illegible]esme* droict a *Bruxelles*, afin de tascher de s'en rendre maistre; & comme il y manque des munitions, pour fournir quelques places de ce qui est necessaire pour leur defence, il prie & requiert tres instamment les Hautes Puissances de vouloir donner ordre incontinent, a ce que l'on envoye cincq cent mille livres de poudre, & six mille Musquettes, la motie a *Anvers*, & l'autre a *Gand*, & une quantité considerable de Boullets de Canon, comme aussi d'envoyer quelque personne militaire aupres du subsigné Ambassadeur, afin de disposer & adjuster ce qui convient pour le commendement desdites Trouppes, & au regard a ce qu'il est absolument necessaire d'avoir preste une bonne somme d'Argent (qui est le nerf de la Guerre) il prie aussi & requiert les Hautes Puissances tres serieusement de vouloir donner sans dilay les ordres a cest effect, luy faisant scavoir pour quel jour il y aura quelque somme preste, afin qu'il puisse advertir *Mr. le Marquis de Castelrodrigo*, comme aussi le jour que le[s] [illegible] marcheront.

Fait à La Haye le quatriesme d'Avril 1668.

GAMARRA.

DEn ondergeschreven Ambassadeur van *Spaignen* kan sigh niet veronthouden aen de Heeren Staten Generael der Vereenighde Provincien bekent te maecken, dat hy komt t'ontfangen een Extraordinaris Courier met Brieven vanden *Marquis de Castelrodrigo*, door de welcke hy bericht genootsaeckt te zijn haer Ho. Mog. sonder een moment tijdts te verliesen, te vertoonen, dat de noodtsaeckelijckheyt vereyscht dat sy aenstonts doen marcheren de vier duysent mannen te voet, die hy heeft versocht, om in eenige plaetsen geleght te worden, ende dat andere ses duysent man soo te voedt als te paerdt mogen ghereedt zijn om

 op

op d'eerste ordres te connen marcheren, alsoo hy advys ontfangen heeft, dat den Koning van *Vranckrijck*, hebbende alleenlijck de suspensie van Wapenen geprolongeert tot den *thienden* deser Maendt, om een yder te [illegible], dat hy geresolveert was den *twaelfden* recht op *Brussel* te marcheren, [illegible] van trachten te maecken; ende alsoo in deselve [illegible] van nooden zijn, om eenige plaetsen te voorsien met 't geene noodtsaeckelijck is tot haer defensie, [illegible] en versoeckt hy seer ernstelijck haer Ho. Mog. [illegible] ordre te willen stellen tot het affenden van *vijf hondert duysent ponden* Buskruyt, ende *ses duysent Musquetten*, d'eene helft tot *Antwerpen*, en d'ander helft na *Gendt*, ende een considerable quantiteyt Kogels, gelijck oock het senden van een [illegible] aen den ondergeschreven Ambassadeur, om te disponeren [illegible] noodigh sal zijn tot het Commandement van deselve Trouppes [illegible] sien het absoluyt noodigh is een goede somme gelts gereedt te hebben ('t welck de Senuw van den Oorlogh is) hy bidt ende versoeckt haer Ho. Mog. oock seer ernstelijck de noodige ordres, sonder eenigh tijdt-verlies, daer toe te willen uytgeven; hem binnen eenige dagen te kennen gevende, offer eenige Sommen gereedt sullen zijn, op dat hy de *Marquis de Castelrodrigo* moght waerschouwen, gelijck oock van den dagh dat de voorseyde *[illegible] duysent* mannen te voet sullen marcheren.

Ghedaen inden Haeghe den vierden April sesthien hondert acht en sestigh.

Gheteyckent
DON MARTIN DE
GAMARRA.

[illegible] Ambassadeur communiceerde oock het selve, [illegible] een pouvoir [illegible] Marquis / om met desen Staet het Tractaet van [illegible] te sluyten / van inhoudt als volght:

Don Francisco de Moura Cortereal, Marquis de Castelrodrigo, Comte de Lumiares &c. Gouverneur & Capitaine General des Pays Bas, & de Bourgoigne &c.

COmme il convient pour la commune conservation de traitter avec les Hauts & Puissants Seigneurs les Estats Generaux des Provinces Unies des Pays Bas, afin d'estre assisté de gens de guerre, comme aussy pour obtenir l'emprunt de quelque sommes considerables d'Argent en leur engagant quelque places qu'il seront obligez de conserver & restituer, lors qu'ils en seront requis & satisfait des sommes qu'ils auront avancé, comme il constera plus amplement par le Contract: Et comme l'occupation de mon employ ne permet pas de m'esloigner, & que pour gaigner le temps necessaire, il convient de d'onner vn entier & ferme Pouvoir a un personne de tout authorité & confiance, afin de traiter & conclurre cest affaire, en vertu des presentes & specialement du Pouvoir que sa Majesté

Majesté m'a donné, depesché a Madrid le vingt septiesme de Iuillet de la presente Année 1667. Ie donne & octroye tout le pouvoir qui pourra estre necessaire a Monsieur Don Estevan de Gamarra y Contreras, Cavailler de l'Ordre Militaire de St. Jacques, du Conseil de sa Majesté dans ceux de guerre, & Supreme du Pays Bas, Gouverneur du Chasteau de Gand, & son Ambassadeur auxdits Seigneurs Estats, afin comme si j'estoit moy mesme, il puisse traitter, proposer & conclure tout ce qu'on conviendra pour l'acheminement des affaires si importante, ce que je signeray & ratifieray en forme speciale avec les clauses & touttes les autres conditions requises, necessaires & accoustumez; pour la seureté de ce que dessus, I'ay fait depescher les presentes, signé de ma main, seelez du Seel de mes armes, & contresignées par le soubsigné Secretaire de sa Majesté, & d'Estat de guerre dans ses Pays bas,

Datée a Bruxelles le trenteuneisme de Mars 1668.

Signé

MARQUIS de CASTELRODRIGO.

Son Seel au costé sur vn Ostie vermeille.

Et plus Contre-Signé

DON MARTIN DE GALARETTA Ocariz.

Il y au pied pouvoir que vostre Excellence donne a *Monsieur Don Estevan Gamarra*, afin d'adjuster & conclure des Traittez a Messeigneurs les Estats Generaulx en vertu d'iceluy que vostre Excellence a de sa Majesté.

Tot betooninge van de willvaerdigheyt der Spaensche tot den Vrede die sy op alle voorslagen hadden getoont / en overtuyginghe der Fransche Complimenten / wiert noch overgegeven wat volght /

Extraict des dattes des Lettres de la Reine, touchant la Denomination des lieux de Conference, pour y traicter la Paix.

PAr lettres du *premier d'Octobre* 1667. l'on proposa les Villes de *Rome*, *Venise*, ou les *Pyrenées*, pour y traitter la Paix, comme lieux d'esgale distance des Cours d'*Espaigne* & de *France*.

Par lettres du *quatreisme de Ianvier* 1668. la Reine condescendant aux instances du Pape, envoya a son Ambassadeur a *Rome*, aussy Plenipotence, pour y traitter, afin que les François ne luy imputassent la coulpe de ne vouloir la Paix.

Par lettres du *douzeisme & vingtquatreisme de Janvier*, *& septiesme de Fevrier* 1668. aggreoit la Reine ce qu'on avoyt respondu au Nonce du Pape, en de-

nommant la Ville *d'Aix la Chappelle*, pour y traitter, par les mots qui s'ensuivent :

J'aggrée la forme en la quelle vous avez escript au *Seigneur Franciotti*, Nonce de sa Sainteté le *deuxeisme de Decembre* 1667. pour estre conforme au sentiments qu'on doit avoir, *&c.*

Volght het Pouvoir van den Koningh aen den Marquis / over het Vrede-werck met Vranckrijck.

CHARLES, par la grace de Dieu, Roy de Kastille *&c.* Et d'autant qu'il convient pour traitter une matiere de telle importance, de depûter un Ministre, en la personne duquel concurrent les qualités, suffisances, integrité, prudence & zele à mon service, qui se requierent, & concurrent les dits partyes & plusieurs autres en vous, *Don Francisco de Moura*, Marquis de *Castelrodrigo*, mon Cousin, de mon Conseil d'Estat, & mon Gouverneur & Capitayne General de mes dits Pays Bas; j'ay jugé a propos de vous nommer, comme en vertu de la presente, je vous nommé, afin que puisses assister, conferer, traitter, conclure & adjuster avec les Ministers du Roy Tres-chrestien destinés a cest effect, & munis de pouvoirs suffisants lesdites differents presentes; & escouter toute sorte de propositions de Paix, Treves ou de Suspension d'Armes, qui on vous fera pour ledit effect, & mesme que vous le puissies proposer & les porter a leur dernier adjustement, & conclusion; a quelle fin je vous donne tout le pouvoir, commission & faculté qui sont necessaires, & qui reside en mon Authorité Royale, & de faire tout ce que moy mesme je feroy ou faire poudroy, quoy que ce soit de telle qualité, qu'il requiroit autre Plenipotence & commission plus ample, & plus particuliere, & que me pouvoirs obliger a son accomplissement. C'est pourquoy je declare & donne ma foy & parolle Royale que tout ce que sera fait, traitté, conclu par ledit *Marquis de Castelrodrigo*, je le loué des asteure pour alors, je le consente, ratifie, & l'advoué, & le tiendra pour bon en tout temps selon la forme & conditions qu'il sera conclu, & arresté. Et je m'oblige de le tenir & accomplir comme chose faite en mon nom & par ma volonté, & je l'accompleray punctuelement. De mesme je m'oblige de le confirmer & ratifier en forme presente, avec les serments & requises necessaires & accoustumées, tout ce que en vertu de cette plenipotente se conclurra, & s'arrestra generalement & specialement, afin qu'il soit valide & proufitable a present, & en tous temps, en forme de quoy j'ay ordonné de depescher la presente, signée de ma main, seelé de mon Seel Royal, & contre-signé de mon soubsigné Secretaire d'Estat.

Madrid le quatreisme d'Aoust mille six cent soixante sept.

Signé

YO LA REYNA

Seellé du Seel Royal: contra-signé

D. Pedro Fernandez del Campo y Angulo.

Karel

CAREL, by der Gratie Godts Koningh van Castilien, &c. Ende overmits het behoorlijck is om een materie van soodanighen gewichte te verhandelen, een Minister te deputeren, in wiens Persoon concurreren de qualiteyten, suffisantie, integriteyt, voorsichtigheydt ende zucht tot mijn dienst, dewelcke voornoemde parthyen en veele anderen vereyscht worden en concurreren in uw, *Don Francisco de Moura*, Marquis van *Castelrodrigo*, mijn Cousijn, van mijn Raden van State, ende Gouverneur ende Capiteyn Generael van de voornoemde mijne Nederlanden, soo hebbe ick betamelijck geoordeelt u te noemen, gelijck ick in krachte van dit tegenwoordige u noeme, ten eynde ghy kondt assisteren, confereren, handelen, sluyten ende adjusteren met de Ministers van de Alder-Christelijckste Coningh daer toe gedestineert, en van suffisante pouvoirs voorsien, de voornoemde tegenwoordige verschillen, en aenhooren allerhande voorslagen van Vreede, Treves, of opschortinge van Wapenen, welcke men uw tot dien eynde sal doen, en selfs dat ghy die sult mogen voorslaen, en tot haer laetste adjustement en slot brengen; ten welcken eynde ick u geve alle mijn macht, commissie en faculteyt die nootsaeckelijck is, en in mijn Coninghlijcke authoriteyt resideert, en om alles te doen 't geen ick selfs soude of konnen doen, alhoewel het van die qualiteyt zy, dattet andere volmacht, en veel ampelder en bysonderder commissie soude vereysschen, en dewelcke my tot de vervullinge van dien moghte verbinden; Soo verklare ick en geve mijn trouwe en Koninghlijck woort, dat alle het geene sal werden gedaen, gehandelt en geslooten door uw' Marquis van *Castelrodrigo*, ick van dees ure af beloove, dat ick 't consentere, ratificere en advouere, ende het ten allen tyde voor goedt houden sal, na de forme en conditie gelijck beslooten ende gearresteert sal zyn. En ick verbinde my 't selve t'onderhouden en vervullen, als een saecke in mijnen name ende door mijn wille gedaen, en sal 't punctuelijck nakomen, Oock verbinde ick my te confirmeren ende te ratificeren in tegenwoordige forme, met de machten, beedingen ende nootwendige en gewoonlijcke vereysschen, alle het geene in krachte van dese Volmacht in 't gemeen en bysonder sal gesloten ende vastgestelt worden, op dat tegenwoordigh ende ten allen tyde valide ende gestant zy; in welcker voege ick geordonneert hebbe de tegenwoordige te depescheren, geteeckent met mijn handt, met mijn Coninglijck Zegel gezegelt, en verteeckent door mijn ondergeschreven Secretaris van Staet.

Madrid den *vierden* Augusti *sesthien hondert seven en sestigh.* *Yo la Reyna.*
Don Pedro Fernandez del Campo y Angulo.

Onder de hand divulgeerden de Spaens-gesinden oock dese navolghende speculatien / tot wederlegginghe van 't Fransse fondament / waer op men haer soo seer persste den Vrede te maken.

Anno-

Annotationes circa Projectum Pacis a Domino *de Lionne* Compilatum.

Hoc Instrumentum variis, tam in forma, quam in materia, scatet vitiis.

IN forma quidem, quia non Parisiis sed Aquisgrani, non per clandestinam Negotiationem sed publicam, non ad solum dictamen partis adversæ sed ex condicto & Communi partium consensu, ac fœderatorum eorumque quorum Intereest interventie, debuit efformari.

2. Quia pars principalis, scilicet Serinissima Galliarum Regina cujus occasione ortum est istud dissidium, & cujus hic Unicè res agitur, nec comprehensa, nec nominata est in hoc pacis Projecto, ideoque regressum semper habitur a ad Prætensiones suas.

3. Hoc instrumentum nulla ratione haberi potest pro Pacis projecto, in quo nec pax sancitur, nec ulla ejusdem stipulatia intercedit, nec ipsum pacis nomen, nisi obliquè designatur, nec inter quos Pax illa Coalescat, recensetur, nec an perpetua sit an temperanea, an Universalis vel particularis pro Belgio tantum, quæ omnia dilucidis verbis, & expresso Articulo in ipso projecti frontispicio debuissent explicari, prout in omnibus Pacis Instrumentis perpetuo usu invaluit.

4. Desunt etiam clausulæ securitatis, cautela contra futura dissidia, oblivio præteritorum, inclusio fœderatorum, aliaque id genus, in hujusmodi Tractatibus semper adhiberi solita, ita ut hoc Projectum ad summum haberi non possit quam pro particulari conventione, circa Unicum Alternative punctum, ipsi Pacis Instrumento postea inserendum.

In materia vero non nulla occurrunt dubia Elucidationi & Correctioni obnoxia.

In primo Articulo, hoc precambulum non præscindit, sed integras omnino relinquit controversias, que huic Bello ansam dedera, supponit enim nec discussa fuisse utrinque Jura, ideoque nec extincta, nec habitam exceptionum rationem, sed quasi provisionaliter ob augustiam temporis, utrinque consensum in quorundam Locorum cessionem, quod tacitam videtur in vere prætentionum reservationem, & rem totam ad maturiorem ejusdem litis, opportuniori tempore discussionem, rejicere.

Causæ autem hujus locorum cessionis binæ assignantur: Prima (quæ solo intuitu Pacis exhibetur (nimis vaga est ac Generalis, & (si alia non accedat) prætentionum radicem nullatenus avellit; nam hæc loca directæ ceduntur Regi Christianissimo prætensiones vero non sunt Regis Christianissimi sed Serenissimæ Reginæ: Bellum geritur armis & sumptibus Christianissimi actio intentatur nomine Serenissimæ sponsæ suæ. Ex quibus resultat quod cedendo Christianissimo Regi hæc loca solo pacis intuitu, manent integræ prætensiones Serenissimæ Reginæ, & hæc cessio solum imputari poterit quasi in refusionem sumptuum belli, & ad redimendam vexationem, non vero ad extinctionem prætentionum Serenissimæ Reginæ verba, quæ subsequintur addit, *tum ad ter-*

minos-

minandas præsentes Controversias, non solum non tollunt, sed augent difficultatem; præterquam enim hoc vocabulum *Terminandas* non satis efficax videtur, nec nomen rei de qua agitur ad æquatum; Varii enim sunt modi terminandarum difficultatum, vel in perpetuum, vel ad tempus, vel definitivé, vel provisionaliter. Hoc etiam juxta vim verborum referri non potest nisi ad eas difficultatis quæ Regi Christianissimo intercedere possunt, cum Rege Catholique, nec Reginæ prætentiones Complectitur, de qua in hoc Tractatu nulla fuit mentio.

Deinde hæc verba, *præsentes difficultates quæ hoc Bellum suscitarunt*. Totam hanc Conventionem restringuent, ad solas res Belgii, nulla enim hujus belli causa adducta fuit quam prætentionum in Belgio: Ideoque cum hoc projectum non comprehendat nec terminare intendat, nisi eas quæ in præsens à Gallis motæ sunt difficultates, campus ipsis apertus relinquitur quovis quæsito prætextu aut in præsens, bellum in alias Regis Catholici ditiones transferendi, vel illud prolibitu, & opportunitate, illæsa hac conventione.

Sub finem ejusdem Articuli necessarium erit, vel expressé definire limites & Jurisdictionem locorum cedendorum, vel aliquam saltem clausulam adjicere quæ modum imponet vastis prætentionibus, quæ in de effingi possent, ut novis in executione Pacis contentionibus aditus præcludatur.

4. Articulo circa restitutionem Comitatus Burgundiæ, Aliorumque locorum, addendum erit necessario, quod præmemorata Provincia, ejusdemque loca munita, in eodem plane statu restituentur, quo extabant, cum Marchio à *Castelrodrigo* oblatam Alternativam acceptavit, ejusdemque membrum per quod hæc loca restituenda erunt, elegit: secus enim non posset fieri bona fide restitutio, si post promissam à Rege Christianissimo & ab ipso exceptam restitutionis obligationem, res non integra, sed ... stipulationis, ut post facto mutilata redderetur. Per hujus clausulæ omissionem liberum erit Christianissimo Regi non solum propugnacula diruere; sed ipsas aquarum salinarum scaturigines, in quibus præcipuus Regis Catholici in illa Provincia proventus positus erit, obstruere, & denique loco Provinciæ, mutilum lacerumque Corpus, & inutile cadaver relinquere. Idem plane de aliis locis sentiendum.

Articulus quintus omnino superfluus est & captiosus; nec enim consensus requiritur Regis Christianissimi ad præstandum Regi Catholico Pacis evictionem seu garantiam, pro qua tam Serenissimus Rex Angliæ, quam præpotentes Uniti Belgii Ordinus fidem suam Regi Catholico obligarunt. Liberi enim sunt, nec pendent à Gallico supercilio, sed ipsis integrum est pro rerum suarum opportunitate fœdera Defensiva & garantias, ad propriam & vicinorum statuum securitatem, pro libitu, sancire, pro ut Rex Christianissimus nemine prorsus consulto, fœdus Rhenanum aliasque garantias pepigit. Indecorum itaque foret tam Angliæ quam statibus, si hæc clausula inferetur, quæ aliquam à Gallis dependentiam & subordinationis notam argueret; Sed hoc affectato Studio ad hibitum fuit a Gallis, ut Rex Christianissimus occasionem nancisceretur immiscendi se huic Garantiæ negotiationi præscribendique conditiones, quibus ejus effectus irritetur.

Sextus Articulus, quod scilicet nihil renovare intendant de Tractatu Pire-

 neorum,

neorum, debilis est ac plane infructuosus: cum enim idem Tractatus per præsens hoc bellum fractus, & è fundamento convulsus fuerit, nihil impòsterum roboris, per hanc negativam clausulam accipiet, nisi per expressam & positivam Declarationem reviviscat, & in integrum restituatur, cum omnibus clausulis & annexis, & cum moderno tractatu ita coalescat, ut pro uno eodemque censeatur. In eo enim tota basis & vis præsentis hujus Pacis positæ est: nec in mirum accidet Serenissimo Regi Angliæ, & Præpotentibus Belgii Ordinibus; cum id ipsum proprio exemplo comprobarint in Tractatu *Bredano* in quo expresse includi & confirmari voluerunt Tractatum Anni *millesimo sexcentesimo sexagesimo secundo* velut præcipuum totius operis fundamentum.

Verba in fine hujus Articuli posita, quibus omnes prætentiones respectivè reservantur in iis omnibus quæ in hoc præsenti Instrumento non sunt expressè contenta, irreparabiliæ post se in commoda trahunt, & non tam bellum sopiunt quam alio divertunt: Integrum enim erit Regi Galliæ sub alio quovis colore, sedem belli vel in Italiam, vel in Hispaniam traducere, obtentu aliarum prætensionum, in istro Projecto non expressarum: hoc etiam fœdus garantiæ penitus enervaret: cum enim præ memoratum foedus non oblicet Colligatos ad ferendas suppetias, nisi in casu præsentis Pacis violatæ, & e contra liceat Regi Christianissimo alias omnes prætensiones hic non expressus, armis persequi, absque notâ violatæ hujus Pacis, clarum est quod si Hispani hoc admittant, omnem sibi garantiæ fructum præripient. Præterea cum nec de ipso *jure devolutiones* fiat hic expressa mentio, consequens est, ut vi ultimæ hujus clausulæ, eadem prætensio manent etiam reservata. Quid ergo per hanc Pacem consequetur Rex Catholicus, in qua nec dissentionum præteritarum radices extirpantur, nec præsentium controversiarum semina tolluntur, nec in futuros casus quidquam cautelæ adhibetur. Si Rex Christianissimus firmam stabilemque facem sincerè cupiat non detrectabit omnia quæ ad ejus securitatem, & corroborationem conducunt, admittere, prout Rex Catholicus omnia quæ ad eundem finem optari poterant à Rege Christianissimo liberalissimè concedet si vero Gallia momentaneam tantum Pacem desideret, ad divertenda quæ ipsi imminere videntur Fœderatorum arma, & bellum (ubi illos exarmatos viderit ac dissociatos) mox crudelius instaurandum prudentem omnium Judicio relinquitur, an Hispanis & ipsismet Mediatoribus conducat umbratilem pacis speciem tanto cum discrimine ac dispendio sectari, & securæ Pacis media, quæ in præsens præ manibus habent, negligere.

Cum denique ipsa experientia & recens exemplum luculenter doceant, unicum hujus Pacis firmamentum, non in ipso Pacis Hispano Gallicæ instrumento, sed in arcta unione vicinorum statuum pro mutua defensione, unicè repositum esse, & Marchio à *Castelrodrigo* non alia de causa adductus fuerit, ut tam duras Pacis leges admitteret, quam sub fide à Mediatoribus data arcti cum ipso fœderis sanciendi, quo validus ager exundanti Gallorum potentia deinceps objici queat, ne quavis quasita occasione in vicinos impunè possit irrumpere, omnino ad ipsam Pacis substantiam spectat, ut hoc securitatis fœdus, vel præcedat conclusionem Pacis, vel saltem æquali passu præcedat, ut simul concludantur ac firmentur. Secus enim ædificium extruatur in aëre absque prævio fundamento.

Ac

Ac licet de hisce Clausulus omnibus jam plenè conventum foret, Conveniens est præterea, ac rationi Consentaneum, ut priusquam Instrumentum à Marchione à *Castelrodrigo* subscribatur, Rex Christianissimus Consentiat, & re ipsa stabiliat suspensionem armorum ad congruum tempus, quo & hæc omnia Complanari, & ratihabitio ex Hispania obtineri queat: Incompatibilia enim ea sunt inter se, Pacis Tractatum ab Hispanis subscribi & Regem Christianissimum armis Belgium infestare; per hoc enim totam rerùm faciem muratum iri nemo abigit: nam ipso quo Rex Christianissimus arma inferet in Belgium, Marchio à *Castelrodrigo* libererit ab acceptatione Alternativè, & Serenissimus Rex Angliæ & Incliti Status, tum vigore Tractatus Hagensis, tum ex fide Marchioni à *Castelrodrigo* datâ, ad ferendas Belgio suppetias tenebuntur. Ideoque Pacis Tractatus ad aliam normam ac Mensuram erunt redigendi: Nec enim æquum foret Hispaniam eodem simul tempore alligari ad Tractatis Pacis per subscriptionem Instrumenti & simul omnia belli incommoda & vastationes perpeti per novam Gallorum invesionem.

Hæc omnia Dominorum Mediatorum Judicio æqua Lance perpendenda subjiciuntur.

Donderdagh den vijfden is ghehoort het rapport van de Heeren Ripperda tot Buirze, ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de militaire saecken / achtervolgens der selve resolutie van den derden deses / gevisiteert ende geexamineert hebbende de Missive van de Heer Marquis de Castelrodrigo, geschreeven tot Brussel den een en dertighsten Marty lestleeden / tenderende ten eynde / dat hare Hoog Mog. aenstondts souden willen doen marcheren / soo grooten Corps van hare Infanterie en Cavallerie / als doenlijck soude wesen / omme sich te voegen by de Troupes van den Koningh van Spaigne, ende daer mede machtige Guarnisoenen te werpen in de respective plaetsen / 't zy by forme van Sauvegarde, ofte om te verhinderen de nieuwe Progressen der Francoisen / alsoo deselve niet en wilden verstaen tot prolongatie van de Treves; Noch in gevolge van hare Hoogh Mog. resolutie van den vierden deses geexamineert het Memoriael van de Heer Ambassadeur van Spaignen, tenderende van gelijcken / ten eynde dat hare Ho. Mog. aenstondts ordre willen doen stellen tot den march van vier duysent man te voet / om te dienen tot besettinge van eenige plaetsen van de Koningh van Spaignen, mitsgaders van noch thien duysent man te voet ende te paerdt / om te marcheren op de eerste ordre / alsoo den Coningh van Vranckrijck de suspensie van Waepenen niet verder geprolongeert hadde als op den thienden deses / ende dat den selven Koningh geresolveert was den twaelfden daer aen volgende te marcheren recht op Brussel, versoeckende voorts dat vijf hondert duysent pondt buskruyt, ende ses duysent Musquetten, de helft na Antwerpen, en de wederhelft na Gent, met en neevens een considerable quantiteyt Canon en Cogels gesonden mochte werden / mitsgaders een Militair Officier gecommitteert om met hem Heer Ambassadeur te adjusteren / 't gunt noodigh soude wesen om de voorsz Troupes te commanderen; ende eyndelijck dat een goede somme gelds gereedt gehouden moghte werden / om tot verval van de noodighe onkosten van den Oorlogh

geemployeert te werden: Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden / dat op alle het geene by de voorsz Missive ende Memorie wiert versocht / aenstonds de vereyschte ordre gestelt soude werden / oock het Volck van Oorlogh / ende de begeerde Amonitie gereedt ende vaerdigh gehouden / om promptelijck de pericliterende plaetsen te versien / soo haest den gemelten Heere Marquis de Castelrodrigo het Concept van Tractaet, in hare Ho. Mog. resolutie van gisteren vermelt, of selfs soude hebben geteeckent, of behoorlijck pouvoir gesonden op de Heeren van *Beuningen* ende *Trevor*, om 't selve in sijnen name / of in den name van den Coning sijn Meester met Commissarisen van den Coning van Vranckrijck te sluyten / en dat de hooghst-gemelte Koningh van *Vranckrijck* dien onverminderd / buyten alle vermoeden ende verwachten van sijne zijde weygerigh moghte blijven / of 't selve Tractaet te voltrecken / of competente tijt te vergunnen om daer op de ratificatie uyt Spaignen te konnen doen overkomen / ende voor al mede geduerende deselve tijdt de geaccordeerde stilstandt van Wapenen te continueren, tot uytwerckinge van *alle het* welcke haer Ho. Mog. aen den voornoemden Heer van Beuningen, der selver extraordinaris Ambassadeur tot Parijs, de noodige ordres per expressen toegesonden hebben / om daer in met concert van den gemelden Heer Trevor, ende te gelijck met deselve krachtigh te arbeyden; des is aen de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot Bruxel aengeschreeven / over 't geene voorsz staet met den Heere Temple confidentelick te communiceren / ende nevens deselve efficacieuselijck de handt daer aen te houden / ten eynde den gemelden Heer Marquis sonder een eenigh moment te versuymen / 't voorsz concept van Tractaet / of selfs geliefde te teeckenen / of immers het gerequireerde pouvoir, als boven / na Parijs over te senden / om 't selve aldaer in sijnen naeme te doen voltrecken; Gelijck oock de Heeren haer Hoogh Mog. extraordinares Ambassadeur in Engelandt gelast wierden / den Koningh van Groot Brittaignen te versoecken / om van sijne zijde mede niet alleen de noodige devvoiren ende presentatien / conform dese ende haer Ho. Mog. voorgaende resolutien / soo tot Parijs als tot Brussel te laten aenwenden; maer oock om in eventum de gherequireerde macht tot secours van de Spaense Nederlanden, soo 't de noot mocht vereyschen / t'eenemael vaerdigh te houden: werdende mede hier van extract gesonden aen den meer-gemelten Heer van Beuningen, als oock den den Heer Beverning, Plenipotentiaris van desen Staet tot Aken, om te strecken tot der selver naerichtinge.

's Anderen daeghs wierdt oock aen d'Heeren Ambassadeurs in Engelandt geschreven / dat sy met allen yver wilden bevorderen sulcx ende daer 't behoorde / ten eynde dat de vijf en twintigh Capitale Scheepen van Oorloge / aldaer onder Equipagie zijnde / soo haest doenlijck vervaerdight en in Zee gebracht mochten werden / met byvoeginge / dat alhier alles tot het voltrecken van gelijcke Equipagie gevordert wordt / ende dat haer Ho. Mog. intentie was / dat op de vijf en twintigh Scheepen van Oorloge van desen Staet / boven het ordinaris getal van Scheeps-Volck ende Landt-Soldaten, noch een nombre van twee duysent Man Landt-Militie geembarqueert soude worden: Wijders zijn de gemelte Heeren Ambassadeurs noch naeder gheauthoriseert om de handelinghe

lingheme met Sweeden nevens Engelandt omni meliore modo, ende soo mesnageerlijck als eenighsints soude konnen geschieden tot perfectie te brengen / ende daer inne de sentimenten van de Coningh van Groot Brittaignen te mogen involgen / op vertrouwen / dat den hooghst-gemelten Coningh oock niet soude discreperen van 't sentiment van haer Hoogh Mog. vervat in der selver resolutie van den vierden deses / ende 't advijs van de Heeren Gedeputeerden tot de secreete Franse saecken daer inne vermelt.

Van 't een ende ander ontfingen d'Heeren Gedeputeerden tot Brussel berigt 's avondts den sevenden, en communiceerden 't selve 's anderen daeghs aen den Heer Chevallier Tempel, ende versochten dat deselve soude believen goed te vinden / om conjunctio officiis den Heer Marquis tot het teeckenen van 't project te disponeren.

Den gemelten Heer heeft sich op 't voorsz subject met haer Ho. Mog. sentiment volkomen geconformeert ende aengenomen / om morgen voor middagh den voornoemden Heer Marquis gelijck te begroeten.

Tot Madrid consuleerde men nacht en dagh over dit werck / soo dat het Hof / 't welck ontrent dese tijdt van Paesschen geresolveert was na Aranjuez, een Koninghlijck Lust-Huys buyten Madrid te gaen / om dese hooge occupatie / die reyse moest staken.

D'Heer Ambassadeur van Engelandt, is in 't begin van dese Maent weder tot Madrid aengekomen / gelijck oock alle andere Heeren / voor desen in Portugael gevangen geweest zijnde / mede aldaer verscheenen zijn / blijvende alleen de Heer Marquis van Carpio noch tot Lisbone, om (soo men voor desen geseght heeft) aldaer eenigh volck te werven / die wel gelooft wierdt / dat daer ontrent swarigheydt soude gemaeckt worden van de zijde van Portugael, en welgemeltes Heeren verblijf voornemelijck is / om het in ende weer inruymen der gedesigneerde plaetsen bij te woonen.

De Ambassadeur van Muscovien bevindt sich aen 't Spaense Hof seer geretireert / sonder eenige visiten van fatsoen t'ontfangen / alsoo tot noch toe ontrent de Ceremonien ende Curialia van courtoisie / na de stijle van dat Hof / geene resolutie hadt konnen nemen / waeromme de Ambassadeurs aen dit Hof residerende / voor als noch met hem geen correspondentie hielden ; het gemeen gevoelen van dese Ambassadeur was / dat aengeleght was om het Huys Oostenrijck te disponeren / tot het facilliteren van de promotie van des grooten Hertoghs van Moscovien tweede Soon / tot de Kroone van Poolen, by afsijvigheydt van den tegenwoordighen Koningh / ende tot alliantie van den selfden Soon / met eene van des Keysers ende des Koninginne van Spaignen Susters.

Voor eenige maenden schreef men van Barzelona, dat aldaer was aengekomen uyt Vranckrijck eene Fransche Dame, geaccompagneert met eenige Bedienten / soo Mans als Vrouws persoonen / hebbende van Parijs af de reyse te voet gedaen / en levende van de aelmissen / die langs de wegh bekomen hadt / doch onbekent was / dese voor gene / dese voor sodane haer aennemende ; daer na heeft men oock van Valentien het selfde geadviseert / en dat over al van de Gouverneurs met alle eer en respect ontfangen en getracteert was geweest / en

en sich gereedt maeckte om na 't Spaense Hof te komen / haer selven en haer Volck seer fatsoenlijck op de Franse manier van kleederen uytrustende / met intentie / om sich aen haer Majesteyt de Coninginne te verthoonen / en deselve te bedancken voor het goed onthael en tractement by haer genoten; gelijck dan dese dagen tot Madrid is aengekomen / doch alsoo ter audientie heeft willen gaen / sonder haer naem en conditie bekent te maecken / heeft sulcx geen effect gehadt / niet tegenstaende de gherepeteerde instantien / ten dien eynde by haer aengewent.

Alhier was men ondertusschen geheel besig met den Spaenschen Ambassadeur over 't Tractaet van oppignoratie: na veele Conferentien wierdt men 't soo verre eens / dat het volgende op den negenden April van wederzijden is geteeckent / uytgesondert Zeelandt, die bleef haperen: 't Was een recht Politicq werck / ende ick derve seggen / dattet niet anders was als om Spaignen te vleyen / ende om Vranckrijck in een gevoelen te brengen dat wy haer weynigh souden ontsien: Ende nochtans was 't waer / dat wy niet verseeckert en waren (gelijck 't wel apparent was) dat Engelandt ons (eenigste vertrouwen tegen Vranckrijck) hier door soude jalousie gegeven worden (soo geen offensie) als dewelcke voor 't Nederland eventwel soude doen als desen Staet / niet tegenstaende van haer interest daer in geringer was; maer ick sal hier van ophouden / 't is een oudt spreeckwoordt / Aude, vide, tace, si vis vivere in pace.

KEnnelijck zy eenen yegelijck die 't aengaen magh, dat tusschen ons ondergheschreeven *Don Estevan de Gamarra*, &c. Ambassadeur ordinaris van den Coningh van *Spaignen*, ende by den Heer Marquis de *Castelrodrigo*, Gouverneur ende Capiteyn Generael van wegen den hooghstgedachte Koning in sijn Majesteyts Nederlanden, specialijck geauthoriseert ende gevolmaghtigt tot het navolgende ter eenre; en de Gedeputeerden van de Heeren Staten Generael der Vereenighde *Nederlanden*, van wegen haer Hoog Mog. hier toe insgelijcks met behoorlicke authorisatie ende pouvoirs voorsien, ter andere zyde, veraccordeert ende vast gestelt zyn, gelijck veraccordeert ende vastgestelt worden by desen de poincten en articulen hier na volgende.

I.

Dat haer Ho. Mo. haer credit verstrecken, ende in *der* bester forme interponeren sullen, ten eynde door N. N. aen ofte ten behoeve van den hooghst-gemelten Koningh van *Spaignen* genegotieert, ende vervolgens ten behoeve van sijn Majesteyt verstreckt mooge worden alhier in *'s Gravenhage*, of binnen *Amsterdam*, aen den genen, die den gemelten Heer *Marquis* daer toe sal authoriseeren een somme van *twee Millioenen* ponden, te *veertigh* grooten 't pont, *Hollandts* geldt, op interest tegen *vijf ten hondert* in 't jaer, sonder dat tot laste van sijne Koninghlijcke Majesteyt weegens *opgeldt*, *maeckelaerdygeldt*, ofte andere diergelijcke onkosten yets sal worden ghebracht; tot verseeckeringh van welck Capitael ende Interesse aen N. N. by provisie obligatie in de beste en bondighste forme sal werden gepasseert door den gemelden Heer Ambassadeur *Gamarra*, ende vervolgens geratificeert, soo by den gemelden Heer Marquis de *Castelrodrigo*

in qua-

in qualité voorsz, als mede by den meer hooghst-gemelden Koningh of Koninginne Regente in den naem van sijn Majesteyt.

II.

Dat den hooghst-gemelden Koningh jaerlijcks de betalinge van de Interessen op 't voorsz Capitael verscheenen aen den voornoemden N. N. sal doen, ofte besorgen gedaen te worden door den gemelden Heer *Gamarra*, ofte soodanigh ander Minister in der tydt, als sijn Majesteyt daer toe alhier sal gelieven t'authoriseren.

III.

Ende by soo verre de tegenwoordighe ongelegentheydt van den hoogh-gemelden Koningh ofte andere opkomende swarigheden, eenigh onvermogen causeeren mochten om den voorsz interest aen den voornoemden N. N. op te leggen ende te betalen, met soodanighen punctualiteyt als tot conservatie van 't credit, ende naer 't publicq gebruyck in dese Landen is gerequireert, dat haer Hoogh Mog. tot facilitatie van de voorsz lichtinge, ende tot securiteyt van die geene die hare penningen ten fine voorsz aen den voornoemden N. N. crediteeren sullen, tegen soodanen onverhoopten geval haer van nu af aen verbinden, gelijck deselve haer *in eum eventum*, van nu af aen verbinden by desen, oock wederom haer credit te sullen interponeren voor de lichtingen van soodanighe Capitalen, als den gemelden geauthoriseerden van den hooghst-gemelden Koningh tot voldoeninghe van de verscheenen interessen van nooden hebben sal, ende dat even ende in sulcker voegen, mitsgaders tot gelijcke securiteyt van den geenen die de penningen sal ofte sullen verstrecken over 't capitael ende interessen, als ten aensien van de voorsz *twee millioenen* guldens, ende 't verloop van dien, hier boven breeder uytgedruckt staet.

IV.

Ende dewijle tegenwoordigh tot vorderingh van de gemeene saecke, met Gemaghtighden van den Koningh van *Sweeden* werdt ghehandelt, om den selven Koningh nevens die van *Groot Brittaignen* ende haer Hoogh Mog. tot bekominge van een goede uytkomste, ten besten te doen coöpereren, ende dat mogelick aen den hoogh-gemelden Koningh, mitsgaders oock aen de andere Princen ende Potentaten, die haer insgelijcks tot bevorderingh van de gemeene ruste souden believen te voegen, eenige geldt-subsidien tot krachtiger uytvoeringe van 't goedt voornemen souden moeten worden uytgelooft; dat oversulcks voor soo veel haer Hoogh Mog. met goedt vinden van de geauthoriseerden van *Spaignen* daer toe yets soude mogen belooven 't selve noch boven de voorsz *twee Millioenen* by haer Hoogh Mog. als by maniere van interpositie van haer *credit*, ende op interesse als boven, voor reeckeninge van den Coningh van *Spaignen* verstreckt sal worden, gelijck mede haer Hoogh Mog. door interpositie van haer credit en op interesse als boven aen den ghemelden Heer *Gamarra*, of soodanigh ander Minister in der tydt, als den hooghst-gemelden Coningh alhier hebben, ende dien aengaende behoorlijck geauthoriseert laten sal, sullen doen machtigh worden soodanige sommen van penningen, als waer van sijn Majesteyt hier te Lande sal hebben gedisponeert, of noch ghelieven te disponeren tot betalinge van

inge-

ingekochten Amonitien van Oorloge, ofte andere Waren, ende anderfints, mits dat haer Hoogh Mog. niet gehouden sullen zyn soo over de Subsidien, als over Amonitien ende anders, sonder nader bewillinginge t'excederen de somme van noch *twee Millioenen* aen Capitael, met 't gene successivelijck tot betalinghe van den interest van dien als vooren, sal wesen gerequireert.

V.

Tot den ontfangh van alle welcke voorsz penningen, mitsgaders om daer voor behoorlijcke Obligatie ende Quitantie te passeeren, als meede om 't gherequireerde tot betalinge van de Interessen, die t'elckens op de ghelichte Capitalen sullen wesen verscheenen, mitsgaders van ingekofte Waeren ende *anderfints*, nae behooren weder te mogen uytkeeren mitsdesen, ende in krachte van de Ratificatie hier op als boven te volgen, van nu af als dan geauthoriseert wordt *de Minister* in der tydt, die den hoogst-gemelten Koningh by haer Ho. Mog. hebben ende houden sal.

VI.

Ende ten eynde haer Hoogh Mog., mitsgaders de particulieren, die de voorsz Capitalen, ende 't gunt tot betalinge van 't verloop van tydt tot tydt weder soude mogen verstreckt worden, sullen hebben gefourneert van haer *geinterponeert credit* met genoeghsame seeckerheydt gelibereert, mitsgaders van 't *rembourssement* van hun uyt-geschooten *Hooft-sommen*, met de *interessen* van dien behoorlijck verseeckert mogen zyn ende blijven, dat oversulcks de *Castelen*, *Steden*, *Forten*, en de plaetsen van *Argenteau*, *Navaigne*, *Steevenswaert*, *Venloo*, met het Fort aen de andere zyde van de *Mase* gelegen, *Gelder*, *Isabella* ende *St. Donaes*, binnen *thien* dagen na d'onderteeckeninge van dit Contract, of eerder soo doenlick, tot onderpandt aen haer Hoogh Mog. sullen worden ingeruymt; welcke voorsz plaetsen dienvolgens met *Gouverneurs*, *Commandeurs* ende *Guarnisoenen* van haer Ho. Mo. beset sullen worden, met alle prærogativen die de *Pants-Heeren* na reghten volgen moeten; Wel verstaende, dat haer Ho. Mog. noch oock der selver *Gouverneurs* ofte *Commandeurs* in deselve plaetsen onder pretext van dien, sich geensints sullen bemoeyen met het bestellen van de Magistraet, of eenige andere Politique bedienden, noch oock met eenige andere saecken, de *Politie* ofte *Borgerlijcke Regeeringhe* ende *Jurisdictie* van de voorsz ende andere Steeden ofte Plaetsen ten platten Lande concernerende, maer sullen daer mede laten geworden den Stadthouder ende Capiteyn Generael van sijn Majesteyt, de Officieren ende Magistraten respective; ende sal deselve *Pandtschap* duren ter tijden ende wijlen toe de penningen, invoegen voorsz successivelick te verschieten met de verloopen interessen, als boven *gerembourseert*, ende haer Hoogh Mog. van 't voorsz *geinterponeerde credit* gelibereert sullen zyn, oock voorts in gelijcker voegen restitutie sullen hebben ontfangen van de penningen, die tot versterckinghe ende defensie der voorsz *Plaetsen*, *Steden* ende *Forten*, soo in 't betalen van nieuwe, of 't repareren van oude *wercken*, als wegens *'t Canon*, *Amonitie*, of andere Oorloghs behoeften, dewelcke tot defensie van de verpande plaetsen geemployeert of verlooren sullen worden, ende dergelijcke sullen weesen te koste geleydt, in maniere als hier nae breeder sal werden verklaert; ende voor soo veel de *Guarnisoenen* belanght, die in de voorsz Steden ende Plaetsen sullen

allen worden onderhouden, dat deselve by de *Vereenighde Provintien* betaelt, ende daer van niet meer aen den hooghst-ghemelden Koningh van *Spaignen* in reeckeninge gebracht sal worden dan *sesthien* Compagnien Voetknechten in alles, yeder van *ses en negentigh* koppen, volgens d'ordinaris soldie van de *Vereenighde Provintien*, te weten, tegens *derthien hondert een en seventigh* guldens ten *twee en veertigh* dagen, gedurende den Oorlogh; ende by soo verre de voorsz Verpandinge oock na 't eyndigen van den Oorlog voor eenigen tyt soude mogen dueren, dat als dan, gedurende den Vreede, niet meer dan *acht* gelijcke Compagnien in alles tot laste van sijn Majesteyt gebracht sullen worden, blijvende alle het vordere Guarnisoen alleenlijck ende privativelick tot laste van haer Hoogh Mog.

VII.

Dat de voorsz *Steeden*, *Forten* ende *Plaetsen*, aen haer Hoogh Mog. in pandschap te leeveren, sullen blijven voorsien ende gesterckt met soodanig *Geschut*, *Buspoeder*, ende andere *Amonitie* van Oorlogh, als teghenwoordigh in de selve wordt gevonden, daer van *Inventaris* gemaeckt, ende t'sijner tydt perfecte verantwoordinge gedaen sal worden.

VIII.

Dat alle het Krijghs-volck van wegen den Coningh van *Spaignen*, jegenwoordigh in de voorsz *Steeden*, *Forten* ende *Plaetsen* bevonden wordende, uyt deselve gelight sal worden, ten eynde de *Gouverneurs*, *Commandeurs*, ende andere *Bevelhebberen* van desen Staet aldaer gebieden mogen, ten aensien van 't *sluyten ende openen der Poorten*, *'t bestellen der Wachten*, *'t doen van de Ronden*, *'t geven van 't Woordt*, *'t exerceren van Militaire Jurisdictie ende Krijghs-discipline*, ende generalick in alle het geene de bewaeringe ende verseeckeringe der selver *Steeden*, *Forten* ende *Plaetsen* aengaet, met den gevolghe ende aenkleven van dien; Wel-verstaende, dat de voorsz Gouverneurs, Commandeurs ende andere Bevel-hebberen van haer Ho. Mog. haer niet en sullen steecken in 't stuck van de Politie ende Burgerlicke Regeeringe, dan alleen voor soo veel particulierlick aengaet die geene die aldaer in Guarnisoen leggen; ende sullen deselve *Gouverneurs* ende *Commandeurs* gehouden wesen goede correspondentie te houden met den *Stadthouder* van sijn Majesteyt in 't over-quartier van *Gelderlandt*, die tot *Ruermonde* sijne ordinaris residentie sal houden; ende sullen oock de voorschreve *Gouverneurs* ende *Commandeurs*, des versocht zijnde, alle noodige hulpe geven aen de *Ontfangers* van sijn Majesteyt, dewelcke sullen woonen in de verpande plaetsen, om alle desselfs *Domainen*, *Licenten* ende *Inkomen* te mogen invorderen.

IX.

Dat haer Hoog Mog. haer in de beste ende krachtighste forme sullen obligeeren ende verbinden, ghelijck deselve haer ter goeder trouwe obligeeren ende verbinden by desen de voorsz *Steeden*, *Forten* ende *Plaetsen* wel te sullen defenderen, ende tegens een yegelijck, wie 't oock soude moghen wesen, die daer op yet soude willen attenteeren, vigoureuselick te sullen beschermen, met gelijcken yver ende kracht als se eenighe van de Plaetsen ofte Frontieren van haer Hoogh Mog. ofte van de Vereenighde Nederlandtsche Provincien selfs souden

konnen ofte mogen doen, oock tot dien eynde de voorsz *Steeden*, *Forten* ende *Plaetsen* altoos met een competent ende suffisant Guarnisoen beset laten; ten welcken eynde oock van weeghen den hooghst-gedachten Coningh de passage ende repassagie voor 't Krijghs-volck uyt haer Hoogh Mog. Frontieren naer de *Steeden*, *Forten* ende *Plaetsen & vice versâ* over den bodem van sijn Majesteyt soo veel doenlick, gefaciliteert sal worden; ende sal daer van des noot zynde, tijdelick advertentie worden gegeven aen den Stadthouder van sijn Majesteyt, om op de giftes van de passagie ofte repassagie, door een Commissaris ordre te konnen stellen.

X.

Indien nu of naemaels met communicatie ende overlegh van de Gecommitteerde van den Stadthouder, ofte Gevolmaghtighde van hooghst-gemelden Coningh in de voorsz Plaetsen, goedt ende geraden gevonden mocht worden tot meerder verseeckering van de voorsz *Steeden* ende *Plaetsen* eenige nieuwe wercken te maecken, ofte oude te vernieuwen; eenige *Magasynen* te bouwen, ofte de gebouwde met meerder provisie te voorsien, ende diergelijcke, sullen haer Hoogh Mog. de wercken met communicatie, en ten overstaen van den voorsz Stadthouder ofte Gecommitteerde van sijn Majesteyt publiquelick aen de minst-eysschende besteeden, oock voorts in gelijcker voegen allerhande noodige inkoop te doen; ende in 't opnemen van de besteede wercken, mitsgaders by de leverantie, ofte den invoer van gekofte Waeren, den voorsz Stadthouder ofte Gecommitteerde versoecken aldaer mede present te willen zyn, op dat alsoo de opneminge, oook t'sijnen overstaen, ende met behoorlicke kennisse gheschieden moge.

XI.

Ende ten eynde de voorsz bewaeringe ende bescherminghe des te seeckerder ende met des te beter ordre geeffectueert, mitsgaders de noodige correspondentie ende eenigheydt tusschen de Gouverneurs ende Commandeurs, met het Guarnisoen ter eenre, ende de Magistraten met de Borgerye ter andere zyde in de voorsz *Steeden*, *Forten* ende *Plaetsen* des te beter onderhouden worde, dat oversulcks soo wel de voorsz Magistraet voor haer selven, ende in naeme van de gantsche Borgerye, als voorsz Gouverneurs ende Commandeurs mede voor haer selven, ende in den name van 't gantsche Guarnisoen boven den Eedt, daer mede deselve respective aen den hoogst-gemelden Koningh ende aen de hoogst-gedachte haer Hoogh Mog. albereydts zyn verplicht, in handen van Commissarisen ten wederzyden daer toe te verkiesen, by solemneelen Eede sullen belooven, de *rechten van sijn Majesteyt als waren Eygenaer*, ende van haer Ho. Mog. als Pands-Heeren te sullen voorstaen, ende mainteneren nae hun vermoghen, oock de voorsz Steeden te sullen bewaren, ende soo veel hun aengaet, helpen bewaeren, ten behoeve van den hooghst-ghemelden Koningh, voor soo veel deselve by restitutie van 't voorgementionneerde verschot, met den interesse van dien, daer van den eenigen ende onbeswaerden eygenaer moet zyn, ende voor haer Ho. Mog. ten reguarde deselve tot die tydt toe de voorsz *Steeden*, *Forten* ende *Plaetsen* als wettige Pands-Heeren in maniere voorsz met recht mogen blijven besitten, ende voorts in alles haer nae het tegenwoordigh Contract te sullen

sullen reguleeren, sonder daer tegens yet te doen, doen doen, ofte gedooghen gedaen te worden, directelick of indirectelick in eeniger manieren.

XII.

De Gouverneurs ofte Commandeurs met de voorsz Guarnisoenen sullen in de voornoemde *Steeden*, *Forten* ende *Plaetsen* vryelick ende sonder eenigh belet ofte beschimpinge, den Gereformeerden Godts-dienst oeffenen, dewelcke in de Geunieerde Provintien wordt geexerceert, ende dat in hunne Huysen, soo die daer toe bequaem zyn, ende in cas van onbequaemheydt, sullen hun daer toe andere bequame plaatsen, in de voorsz *Steeden*, *Forten* ende *Plaetsen* vergunt worden, by ofte van weghen den Koningh door Gedeputeerden van den Stadhouder.

Ende sullen daer tegens de voorsz Gouverneurs ende Commandeurs exactelijck hebben te besorgen, dat haer onderhebbende Soldaten geene bespottinge, beschimpinge of schandael, veel min eenigh belet komen toe te brenghen aen de Roomsche Catholijcke Geestelijckheydt, of oock aen de Borgeren ende Inwoonderen der voorsz Steeden ende Plaetsen in de oeffeninghen ende ceremonien ofte Godts-dienst, ende in cas t'eenigen tijde daer tegens by yemandt, wie 't oock soude mogen wesen, moghte worden gepecceert, dat soodanigen daer over door den Politicquen ofte Militairen Rechter, naer dat het casus komt te vereysschen, tot verhoedinghe van ghelijck excessen voor 't toekomende wel strengelick gecorrigeert ofte gestraft sal worden, na dat de circumstantien van sijne begaene misdaet sullen komen te vereysschen.

XIII.

Dat de voorsz *Gouverneurs*, *Commandeurs*, *Majoors*, *Auditeurs*, *Proveosten*, ende voorts de geheele Guarnisoenen in de voorsz Steeden, Forten ende Plaetsen, met behoorlicke Logementen; Baracquen, of andersints buyten kosten ende laste van haer Ho. Mog. voorsien sullen worden.

XIV.

Dat van wegen den hooghst-gemelden Koningh de noodige voorsieninge gedaen sal moeten worden, ten eynde de voorsz Guarnisoenen hare ordinaris victualien ofte levens-middelen so wel als de Burgeren ende Inwoonderen der voorsz Steden ende Plaetsen, ten redelicken prijse bekomen moge, ende dat voorts aldaer behoorlicke Magasijnen voor Granen, Turf ende andere noodige provisie aengewesen, ofte in maniere voorsz gebouwt mogen worden.

XV.

Dat, soo wanneer haer Hoogh Mog. van hare verschooten penninghen met den interesse van dien sullen hebben ontfanghen behoorlick rembourssement, ende voor haer gheinterponeert credit volkomentlick gelibereert zyn, als dan aenstondts ende sonder eenige tergiversatien, de voorsz Steden, Forten ende Plaetsen, met alle 't gene volgens Inventaris als boven, nevens deselve overgelevert sal zijn, ofte het equivalent van dien ter goeder trouwe wederom ontruymt, ende aen ofte ten behoeve van den hooghst-gedachte Koningh weder overgelevert sullen worden; ende tot meerder verseeckeringe van de nakominge van dit Articul, van dat de Pandt-penningen, met het verloop van dien gerestitueert zynde, de verpande plaetsen oock geevacueert ende gherestitueert sullen

sullen worden, sullen sijne Keyserlijcke Majesteyt den Koningh van Groot-Britraignen ende den Koningh van Sweden versocht worden haer guarand, desen articul aengaende t'interponeren.

XVI.

Dat het voorsz rembourssement ende bevrijdinge van 't geinterponeerde credit van wegen den hooghst-gemelden Koningh sal mogen ghescheiden in een somme, ofte in . . . . . terminen gedaen ende geeffectueert sal moeten worden, ten minsten binnen den tydt van . . . . jaren, sullende middelerwijle voor de betalinge van de jaerlickse interessen verbonden zyn, ende door de Bedienden van den hooghst-gemelden Koningh op ordre van sijn Majesteyt effectivelick uytgekeert worden het provenu van sijn Majesteyts Tollen ende Licenten op de Mase, mitsgaders van des selfs andere Domeynen, Beden, Subsidien ende Inkomsten, onder 't ressort van de voorsz Steeden ende Plaetsen vallende, voor soo veel de voorsz Interesten uyt de voorsz Tollen ende Licenten niet vervallen souden konnen worden; Ende in kas buyten verwachten ofte vermoeden, den voorsz tydt moght komen t'expireren, sonder dat het selve ten vollen gepresteert moghte wesen; dat als dan de voorsz Tollen, Domeynen, ende alle andere publicque middelen ende inkomsten onder 't ressort van de voorsz verpande Steeden ende Plaetsen vallende, voor de jaerlickse voldoeninge der gestipuleerde Interessen, van 't geene den hooghst-gemelden Koningh als dan noch in 't geheel sal wesen verschuldight, als mede in verminderingh van 't selve Capitael, voor soo veel de voorsz inkomsten daer toe wijders sullen konnen strecken, by haer Hoogh Mog. selfs onder hare administratie genomen, ende ten fine voorsz effectivelick bekeert sullen worden, mits daer van doende behoorlicke reeckeninghe, bewijs ende reliqua, op dat by faute van dien, de schuldt niet oneyndigh en excressere, en metter tydt onlosbaer worde.

XVII.

Ende hebben wy ondergeschreven wederzijdts Geauthoriseerden ende Gevolmaghtighden belooft, gelijck wy belooven by desen, het jegenwoordige Contract by de Heeren onse respective Committenten ende Principaelen te sullen doen Ratificeeren, te weten, door haer Hoogh Mog. ende den gemelden Heer Marquis de *Castelrodrigo* in qualité voorsz binnen den tijdt van *veerthien* dagen; ende voorts by de hooghst-gemelde Koninginne Regente in name van sijn Majesteyt binnen den tydt van *drie* Maenden.

XVIII.

Ende nademael haer Hoogh Mog. alnoch oprechtelick geintentioneert zyn, met ende nevens den Koningh van Groot Brittannien alle doenlicke Officien aen te wenden, ten eynde den Koningh van *Vranckrijck* oock van sijne zyde in den continuatie van den geaccordeerden stilstant van Wapenen gelieven t'accorderen, ende vervolgens daer op de geprojecteerde Vreede, volgens d'acceptatie van 't eene Lit der bewuste Alternative by den Heer Marquis de *Castelrodrigo* albereydts gedaen, finalick te voltrecken: Soo is ghestipuleert, ende geprecautioneert, dat by soo verre den hoogst-gedachten Koningh van *Vranckrijck*, soo als verhoopt wordt, by provisie mede in de voorsz prolongatie komt te con-

te consenteeren, ende deselve oock effectivelick t'observeeren, eer ende bevoorens hier op d'executie van 't fournissement van penningen sal wesen ghevolght, als dan den gemelden Heer Marquis de *Castelrodrigo* ende haer Hoogh Mog. vry sal staen, de saecke voor eerst te laten in termen gelijck deselve jegenwoordigh is; ende in cas den Vreede daer op voor d'executie deses voltrocken wordt, dat als dan een yegelijck desen aengaende, sal wesen in sijn geheel.

Aldus gedaen ende gesllooten in 's Graven-haghe den *negenden* April *sestien hondert acht en sestigh.*

(L.S.) *Gamarra.*

(L.S.) *W. Huygens.*
(L.S.) *d'Asperen.*
(L.S.) *Johan de Wit.*
(L.S.) *Johan van Rede.*
(L.S.) *E. v. Bootsma.*
(L.S.) *Jan van Ysselmuyden.*
(L.S.) *H. Gockinga.*

BY dit *separaet Articul*, 't welck van de selve kracht sal zyn, als of 't meede ingelijft waere in 't Contract van Verpandinge tusschen ons ondergeschreven op heeden gesllooten, is verklaert, gecaveert ende vast gestelt, gelijck verklaert, gecaveert ende vast gestelt wordt by desen, dat de Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden niet verobligeert sullen zyn de penningen, by 't selve Contract belooft, of eenigh gedeelte van dien te demanueeren, ofte door N. N. te laten demanueeren, voor en aleer d'Heer Marquis de *Castelrodrigo*, Gouverneur en Capiteyn Generael der Spaense Nederlanden, het Contract by Gecommitteerden van den Koningh van *Vranckrijck*, met concert van de Heeren van *Beuningen* ende *Trevor*, extraordinaris Ambassadeur en extraordinaris Gedeputeerden van den Koningh van *Groot Brittaignen* ende van haer Hoogh Mog. respective onlanghs op Papier ghebracht, of selfs sal hebben onderteeckent, of anderfints pouvoir gesonden aen de gemelde Heeren van *Beuningen* ende *Trevor*, om 't gemelte Tractaet in sijnen name met Geauthoriseerden van den hooghst-gemelden Koning van *Vranckrijck* te perfectioneeren ende te sluyten.

Aldus gedaen ende gesllooten in 's Graven-hage den *negenden* April *sestien hondert acht en sestigh.*

(L.S.) *Gamarra.*

(L.S.) *W. Huygens.*
(L.S.) *d'Asperen.*
(L.S.) *Johan de Wit.*
(L.S.) *Johan van Rede.*
(L.S.) *E. v. Bootsma.*
(L.S.) *Jan van Ysselmuyden.*
(L.S.) *H. v. Gockinga.*

Den negensten gaf d'Heer Ambassadeur alhier te kennen wat volght /

LE Soubsigné Ambassadeur *d'Espaigne* vient de reçevoir un courier de Monf. le *Marquis de Castelrodrigo* avec une Depesche en date du *sixeisme* de ce mois, par la quelle il luy donne advis, que l'Armée Françoise est desia assemblée aux environs de *Binch*, commandée par *Mr. de Belefonds*, & que selon toutes les dispositions militaires & Ammunitions qui sont preparez, ils marcherent a droiture a attaquer la Ville de *Bruxelles* au premier jour; ce de quoy il se trouve obligé de donner part a Mes-Seigneurs les Estats Generaux des Provinces *Unies*, & leur remonstrer tres-serieusement le grand danger au quel se trouvera exposée la ditte Ville, & les autres du Roy son Maistre; si elles ne font pas avancer, sans perdre un moment de temps, les *quatorse milles hommes* que leur S. S. ont offert d'envoyer pour leur conservation puisque n'y ayant aucune apparence, que le Roy de *France* continuera la suspension d'Armes, pour peu de temps, que l'on perde, les Trouppes arriveront tard aussy bien les Traittéz ne se pourront pas conclure de devant ce temps là, comme il est evident L.L. S.S. sçavent, que le dit *Seigneur Marquis* a fait toutte ce qu'elles ont desiré de son Excellence, pour falliter la Paix, dans la confiance qu'elle se concluroit par leur moyen & assistence, mais maintenant la ruine commune des deux Estats s'approche, & il bien a craindre qu'elle s'en suivra L. L. S. S. different d'envoyer du Secours. Tous les advis que son Excellence a reçeu de *France*, portant constamment que le Roy Tres Chrestien taschera durant le Traitté, d'achever la conqueste du reste des Provinces qui apartiennent a sa Majesté, & ainsi sadicte Excellence m'encharge de protester a L. L. S. S que leur foy, parolle & reputation est entierement engagée; a pourvoir sans dilay au Secours necessaires, comme il les enprie & requiert tres-serieusement, esperant qu'elles prendront une prompte & favorable Resolution sur une affaire si importante, dont depend la conservation de leur Estat & le bien & repos de toutte la Chrestienté.

Fait a la Haye le sincqueisme d'Avril 1668.

signé

GAMARRA.

s'Anderdaeghs hebben d'Heeren Huygens ende andere andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de Spaensche saecken / gerapporteert / dat haer E. achtervolgens der selver Resolutie van den sevensten deses / met ende nevens d'Ambassadeur van Spaignen gesloten ende gheteyckent hadden de bewuste conventie, om onder beneficie van besettinge van eenighe plaetsen by maniere van verpandinge ofte overgifte van deselve inpandtschap aen den Koning van Spaignen eene goede Somme van Penningen by leening verstreckt te worden; mitsgaders datse oock gesloten ende geteyckent hadden een apart Articul inhoudende de clausule ofte precautie breeder inde voorsz Resolutie vermelt: Maer

op gedelibereert zijnde hebben haer Ho. Mog. de gemelde Heeren Gedeputeerden voor de genomen moeyte bedanckt.

Den thienden smorgens hebben d'Heeren Ghedeputeerden den Heer Marquis de Castelrodrigo tot het teykenen van de bewuste Articulen vyerigh versocht: hy antwoorden met eenige vragen / namentlijck / of sy oock wisten / wat redenen Vranckrijck gemoveert soude hebben / om sijn Excellentie tot het teykenen van de selve Articulen te prangen, daer albereyts by twee distincte declaratien van den vierden ende seventhienden Maerte / gemelte Excellentie de mede bewuste Alternative volkomen geaccepteert / ende daer mede d'intentie van Engelandt ende haer Ho. Mog. voldaen hadde.

Als d'Heer Temple daer op voor sijn sentiment had ghesept / dat sijn Majesteyt van Vranckrijck gants niet voldaen was met de qualiteyt die deselve sijn Ex. sigh om te mogen tracteren / had gheadscribeert / ende dat mogelijck het voorseyde Project was gedresseert / om daer mede alle Disputen over de voorseyde onqualificatie te konnen vermyden / soo hebben sy voor haer geringh gevoelen geseydt / dat het concipieren van't voorseyde Project niet en konde sien op't voorsz poinct vande Pouvoirs vanden Heer Marquis / alsoo Vranckrijck door 't teeckenen der selver Articulen van de qualificatie van sijn Excellentie / niet meer verseeckert soude zijn / dan of het werck by dessels jongste declaratie vanden seventhienden Maert wierde gelaten.

Maer dat sijn Excellentie wel soo judicieus ende clairvoyant was / dat de selve uyt den Brief van den Heer de Lionne van den negenthienden der voorleden Maendt / uyt de respective conversatie / die zy sedert dien tijdt met deselve Excellentie over 't voorseyde subject hadden gehouden / wel seeckerlijck hadden konnen begrijpen de redenen die den Heer de Lionne tot het opstellen van de voorsz Articulen had bewogen / namentlijck op d'Interpretatie van de voorseyde Alternative, ende de woorden by den Heer Marquis inde voorsz sijne respective verklaringen gebruyckt / in geen disputen te vervallen.

Ende om klaerlijck ende in een naeckte manier t'expliceren 't geen den Heer Marquis met woorden / verscheyde uytleggingen subject zijnde / hadde ter neder gestelt / hebbende gemelde Heer de Lionne iteratievelijck gerapporteert de clausulen van de Alternative aen te nemen selon la maniere que l'on me l'a proposé, ende van te bedingen de restitutie van Plaetsen in Bourgoignen, sans aucune nouveauté & dans le mesme estat qu'elles avoient esté, beyde by ghemelde Heer Marquis in de voorseyde verklaringe van den vierden ende seventiendeen Maert gedaen in flueren.

Sy hebben versocht / dat deselve sijn Excellentie haer met de voorseyde subtiliteyten niet soude believen op te houden / maer de voornoemde Articulen onbeschroomt te teyckenen / of wel daer toe de Heeren Ministers van Engelandt, ende haer Ho. Mog. aen't Hof tot Parys uyt sijnen naem t'authoriseren / op dat alsoo de hoogmelde Geallieerden van den Heer Marquis voldaen zijnde / voorts alle haer klachten souden konnen aenleggen om haer Majesteyt van Spaignen tot de Ratificatie van den voorseyde teyckeninge te disponeren. Daer toe bybrengende soodane raisonnementen ende persuasiven als sy meenden ter intentie van haer Ho. Mog. best te dienen / ende onder anderen wel de voornaemste

naemste / dat deselve by Resolutie van den sevensten deser verklaert hadde / de postulata van sijn Excellentie breeder in dessels Brief van den eersten April, ende in de memorie van den Heer Ambassadeur Gamarra van den tweeden uytgedruckt te sullen inwilligen / ende tot de Secoursen soo van Ammonitien als Soldaten prompte ordre te stellen; edogh voor behoudens / dat sijn Excellentie het voorseyde Project geteeckent / ende sijn Majesteyt van Vranckrijck de selve Articulen als dan verwierp; of de continuatie van den Stilstant van Wapenen tot ultimo May geweygert soude hebben.

Presupponerende haer Ho. Mog. dat in de voorseyde Articulen niet ter Wereldt en resideert / 't gene niet alberevts by deselve sijn Excellentie (soo andersints de voorsz acceptatie was gheschiet sinceerlijck ende buyten alle captien) was overgegeven.

Sijn Excellentie heeft hier op ghesept: Dat hy buyten verwachtinghe van Vranckrijck ende van veel anderen / heden vroegh metten Courier die van haer Ho. Mog. Ambassadeur tot Madrid was gedepescheert / hadde ontfangen sodane klaere ende nette Pouvoirs van de Coninginne Regente / dat nu aen sijn Majesteyt van Vranckrijck geen stof meer soude overblijven / om de facultept van sijn Excellentie / ten respecte van de tegenwoordige handelinge te konnen arouderen; hebbende haer in vertrouwentheydt al de voorseyde Pouvoirs vertoont / ende neven d'Heer Tempel uyt de Spaense Tael in 't Frans vertaelt / van inhoudt als hier voor staen geinsereert.

d'Heeren Ghedeputeerden waren seer ghesurprenieert / dat haer Majesteyt niet alleen het eligeren van Aken ende de Schorsinge van Wapenen tot ultimo Mey, maer oock het af-senden van den Heer Baron van Bergeyck, ende het accepteren van de voorschreven Alternative volkomen had geapprobeert.

Ja / deselve Majesteyt soo verre was gegaen / datse hare Optie op de voorsz Alternative declarerende het abandonneren van de Conquesten over 't ander lit van deselve Alternative; hadde believen te prefereren.

Gevende onder andere voor een Reden van dese electie / dat het beter was sig dese extremiteyt te ontdoen van een Volck dat de beste trouw aen haer Koninck niet had getoont / als nevens de Steden ende Plaetsen onder het Equivalent begrepen / andere Fidelle Onderdanen aen Vranckrijck over te geven.

Te meer / om dat sy uyt het schrijven van den Heer van Beuningen hadden verstaen / dat Vranckrijck van dese ample Pouvoirs noch gants geen kennis bekomen had / maer haer in de generale Antwoorde by haer Majesteyt aen haer Ho. Mog. Ambassadeur gegeven / ende weynigh apparentie die daer uyt van van de ghenegentheyt van de Majesteyt gecolligeert konde worden / verblijdt hadde.

Dat oock den gemelden Heer van Beuningen van dese Pouvoirs uyt de Brieven van haer Ho. Mog. Ambassadeurs aen 't voorseyde Hof van Madrid gants geen kondtschap ontfangen hebbende / over 't succes van den Vrede niet weynigh swaerhoofdigh scheen te zijn.

Als sy by dese occasie den Heer Marquis noch des te meer tot het teeckenen van 't voorseyde Project sochten te permoveren / heeft hy kortelijck daerop geantwoordt / dat hy ghenegen was op de Ministers van sijn Majesteyt van Groo

Groot Brittagnien ende van haer Ho. Mog. tot Parys, te verleenen een complete authorisatie / om uyt sijnen naem de voorseyde signature te doen / ende dat sijn Excellentie oock al by anticipatie daer toe de noodighe depesches had veerdigt; maer dat deselve reciproqué van desen Staet wilde verseeckert wesen / dat soo haest deselve authorisatie soude wesen afgesonden / haer Ho. Mog. als dan sonder voorder succes daer van af te wachten / tot het marcheren van ses duysent man na Brussel, ende het fourneren van het gelt ende Ammonitie (hier vooren breeder geroert) aenstonts ordre souden stellen.

Seggende / dat hy tot dese reciproque stipulatie geperst wiert / soo door't interest van't gemeen / als door sijn eygen particuliere reputatie, die sijn Excellentie meende niet weynigh in den uytval van de voorseyde handelinge ghe-engageert te zijn.

Dat men hem van den beginne aen hadde doen ghelooven / dat alleen d'acceptatie vande voorseyde Alternative, hem van de wapenen van sijn Majesteyt van Groot Brittaignen ende haer Ho. Mog. soude verseeckeren / dienvolgende dat sijn Excellentie nu niet meer eysschende / als 't gheen aen de selve by haer uyt den naem van haer Ho. Mog. solemnelijck was belooft / sy geen zwarigheyt behoorden te maecken / om hier in tot accelleratie vanden Vrede / ofte wel tot securiteyt van de meest pericliterende plaetsen in de Nederlanden haer Ho. Mog. te verbangen.

Sy hebben geantwoordt / dat het haer Ho. Mog. beliest hadde de voorseyde Secourssen / by haer Resolutie van den vijfden deses te binden / niet alleen aen de teeckeninghe van't voorgeseyde Project / nemaer oock daer en boven aen de Conditien (soo Vranckrijck quam te reculeren / ofte weygerigh soude mogen zijn om den Treves te verlangen) ende dat sy haer dienvolgende niet souden inlaten om van deselve Conditie die haer Ho. Mog. als principia, sine quibus non, in haer believen vast te stellen / te dispenseren.

Dat oock dit Secours / soo lange het op haer Ho. Mog. bodem soude blijven / aen Vranckrijck geen stoffe soude geven om deselve van Partyschap te beschuldigen / maer dat het marcheren van't selve Secours naer Brussel, voor een beginsel van hostiliteyt uytgekreeten / ende haer Ho. Mog. gheinsimuleert soude konnen worden / van de seer apparente hope tot den Vrede / daer door verbroocken te hebben.

Ende of wel sijn Excellentie de voornoemde Trouppen maer soude requireren / om by forme van Sauvegarde, ende sulcx defensive tegen d'Insulten van Vranckrijck te gebruycken / dat nochtans haer Ho. Mog. niet te verwaghten souden hebben / dat daer van alle kanten dese benigne interpretatie soude werden gegeven; maer wel / dat vele van opinie zijnde / dat op de satisfactie die Engelandt ende haer Ho. Mog. aen sijn Majesteyt van Vranckrijck op de twee bewuste pointen soude gelieven te geven / deselve Majesteyt het voorseyde project t'amplecteren en de prolongatie van den Treves toe te staen / dese precipitantie ten hooghsten soude blasmeren.

Dat sy wel het accepteren van de Alternative aengesien hadden voor den eersten pas die Spaignen van haer Ho. Mog. assistentie soude konnen verseeckeren; maer dat sy altoos daer beneven als een onfeylbare conditie vast-ghestelt

 hadden

hadden / dat Vranckrijck soude mogen te rug springhen / of wel de continuatie van den Treves difficulteren / eer dat het casus van assistentie van Engelandt, en haer Ho. Mog. gheboren soude sijn / dienvolghens dat haer Ho. Mog. by haer jongste Resolutie verstaen hebbende het selve ghevoelen noch niet te exsie-ren / sy onmogelijck de voorsz assistentie niet souden konnen toeseggen.

Als sy sagen / dat sijn Excellentie daer by modicus bleef opiniastreren / ende dat die seyde van gevoelen te sijn / dat Vranckrijck de handelinge tot Parys soude soecken aen de handt te houden ; ende ondertusschen / sonder sigh ter eenre of ter andere zijde op de voorsz prolongatie te verklaren / met sijne Wapenen herwaerts soude approcheren, ende dat het reden was / dat deselve / alvooren verder te gaen / daer tegens by haer Ho. Mog. soude worden gerust gestelt / soo daer geen ander uytkomste te vinden geweest / als dat sy aennamen haer Ho. Mog. door een Expres Courier de voorsz sijn Excellenties consideratien over te schrijven / ende daer op te verwachten derselver nadere Resolutien ; gelijck sy oock van't gepasseerde in de voorseyde haer Audientie noch dien avondt door een Courier aen den Heere van Beuningen gaven volkomen narichtinge / voornamentlijck met die insichte / dat ghemelde Heer van de voorsz Pouvoirs van haer Majesteyt / inde Spaensche Resolutie omstandige kennisse bekomende / bequaem soude konnen wesen / om tijdelijck teghen te bouwen / die impressie / die men van de Spaensche ongenegentheyt tot den Vrede had opgevat.

Den twaelfsten is goedt gevonden / dat aen de gemelde Heeren Gedeputeerden gerescribeert soude worden / dat haer Ho. Mog. seer geerne / en met een singuliere satisfactie gesien hadden / dat de Koninginne van Spaignen gheliefst had t'advoueren ende ratificeren alle 't ghene den Heer Marquis de Castelrodrigo op't subject van de bekende Alternative albereydts ingewilligt ende ghe-accepteert had / met toesending van voordere ende nieuwe Pouvoirs, om daer op den Vrede ilico te voltrecken : ende dat gemelden Heer Marquis de Castelrodrigo daer op verklaert had genegen en geresolveert te wesen / conform haer Ho. Mog. versoeck / pouvoir te senden na Parys aen de Heeren van Beuningen ende Trevor, om van sijnent wegen te voltrecken ende te sluyten het Project Tractaet / ende om daer op van deser zijde abondantelijck te betuyghen / dat men niet en wilde omitteren van't geen in rechtmaetigheyt konde worden ghedesidereert / tot securiteyt van de gene die in sulcker voegen den Vrede waerlijk ende sinceerlijck wilden bevorderen / mitsgaders om te faciliteren al 't ghene tot een prompt besluyt van dien soude konnen dienen ; dat haer Ho. Mog. derhalven goet gevonden hadden van nu af aen ordre te geven / dat de nombre van ses duysent man Infanterie ontrent Bergen op Zoom soo haest doenelijck souden worden ingescheept / ende by provisie avanceren tot voor Lillo ; ende dat haer Ho. Mog. hun Heeren Gedeputeerden tot Brussel, oock hebben geauthoriseert / om by soo verre / buyten vermoeden / naer dat den ghemelden Marquis in haer handen soude hebben gelevert / om in alle seeckerheydt naer Parijs te worden gebraght / het Originael pouvoir, daer by de Heeren van Beuningen ende Trevor gemaghtight worden het voorseyde Concept Tractaet / sonder eenige exceptien te perfectioneren / het noch mocht komen te gebeuren / dat eenige Trouppen van den Koning van Vranckrijck mochten worden by een ghe-

trocken.

trocken / in soodanen considerabelen getal / dat daer van eenige Surprise ofte Belegering soude wesen te bevreesen / als dan de voorsz ses duysent man, in 't geheel binnen Brussel te mogen doen intrecken / om die Stadt in forme van Sa- vegarde te helpen bewaren / tot dat het [illegible] werck van den Vrede vol- trocken soude zijn, of oock wel deselve ses duysent man te doen trecken in Den- dermonde, of soodane andere stercke Plaetsen / voor welcker Belegering met reden soude worden gevreest; Welijck haer Ho. Mog. al voor desen iterative- lijck geresolveert hadden / ende al noch daer by persisterden / dat by soo verre den Koninck van Vranckrijck na de receptie van 't voorschreven Pouvoir tot Parijs, difficulteyt mocht maecken / het Tractaet behoorlijck te voltrecken / ende competenten te vergunnen tot het uytwercken van de Ratificatie, met continuatie van den geaccordeerden Stilstant van Wapenen / geduyrende den selven tijdt; in sulcken cas van haer zijde compleetelijck soude worden gepre- steert alle soodane Assistentien / als den Heer Marquis bevoorens heeft versocht; dat om alle 't zelve met de meeste promptitude te doen effectueren, / de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden te Velde / die na de Quartieren van Berghen op Zoom waren gedestineert / versocht ende aengemaent souden worden / haer soo haest doenlijck / te voegen by de Trouppen aldaer versamelt wordende / en- de uyt deselve te dispicieren soodanige Regimenten / datse met ende nevens de ses Regimenten hier bevoorens voor den Polder van Namen ghesonden geweest zijnde / te samen den nombre van ses duysent man konden uytmaecken / ende deselve met alle promptitude te doen inschepen in bequame Schepen / omdaer mede voor eerst tot by ofte ontrent Lillo, ende ist noodigh / oock verder te gaen; over welck Corps van ses duysent man haer Ho. Mog. 't Commandement aen bevolen hebben den Collonel Kirckpatrick, daer toe voor hem de noodige com- missie gedepescheert is; ende souden de gemelde haer Ho. Mog. Gedeputeer- den soose selfs by 't voorsz corps ontrent Lillo present waren / het selve in 't ghe- heel ofte onverdeelt op d'eerste advertentie van de Gedeputeerden tot Brussel, in de selve Stadt / ofte elders / in alle spoet doen intrecken / ende by hun ab- sentie den gemelden Collonel authoriseren ende lasten / om op d'eerste ordre van de gemelde Gedeputeerden tot Brussel, sigh met het voorseyde Corps in aller yle derwaerts ofte elders verdoegen / ende souden sy Heeren Ghedeputeerden te Velde / vanden toestant van 't voorsz Corps ende haer verrichtinghe van tijt tot tijt aen de gemelde Heeren Gedeputeerden tot Brussel exacte advertentie geven; ende sal tot volvoeringh van 't bovenstaende niet alleen de Commissie voor de Gedeputeerden te Velde mutatis mutandis, conform voorgaende Reso- lutie vanden . . . . 1666. werden opgemaeckt / maer oock alle Ritmeesteren / Capiteynen ende andere Officieren / leydende eenige Compagnien / die by voorgaende Patenten op de de respective Rende- vousen getrocken syn / gelast de bevelen van de gemelde haer Ho. Mog. Ghe- deputeerden te pareren ende t'obedieren / achtervolghens 't Formulier hier na volgende:

DE Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, na genomen advis van den *Raedt van Staten* der selve Landen, ordonneren ende lasten hier mede de   tegenwoordigh
dat hy desen gesien hebbende, sigh met sijn onderhebbende Compagnie te voet, Vendel ende complete Wapenen, in alle diligentie sal hebben te vervoegen ende onthouden, derwaerts ende ter plaetse daer hem 't selve in onsen name sal worden geordonneert door de Heeren onse Gedeputeerden ende ghevolmachtighde te Velde, naer genomen advijs van de gene die 't commandement over de Militie albereyts is of noch aenbevolen sal worden, ende sal hy onderwege goede sorghe hebben te dragen dat de Huyslieden ten platten Lande geen schade of overlast en geschiede; Ordonnerende ende versoeckende respectivelijck den genen die 't sal mogen aengaen, de voorseyde Compagnien van Logementen, Waghenen en Karren des noodt zijnde, behoorlijck te voorsien. Aldus gedaen in den Haghe desen.

Ter Ordonnantie vande hooghgedachte
Heeren Staten Generael.

Ende sonden de meergemelde Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot Brussel van 't ghene voorsz is / confidente communicatie geven aen den Chevalier Temple, oock met ende nevens deselve alle bedenckelijcke naerstigheydt hebben aen te wenden; ten eynde soo sulcx voor de receptie deses / noch niet mochte wesen gheschiet / het voorseyde pouvoir op de Heeren van Benninghen ende Trevor, in optima forma opghemaeckt / ende door een Expres ten allerspoedighsten na Parijs afghesonden mochte worden; gelijck oock den Heere van Beuningen gelast wiert / om 't voorsz Pouvoir ontfangen hebbende / met ende nevens d'Heer Trevor aenstonts ende sonder eenigh uytstel het werck tot een besluyt ende finale onderteekening te dirigeren. Des is de bovenstaende haer Ho. Mog. Resolutie oock by Extract authenticq aen den Raet van State, mitsgaders aen de Heeren Extraordinaris Ambassadeurs in Engelandt, als mede aen den Heer van Beverning, Plenipotentiaris van desen Staet tot Aken ghesonden tot der selver narichtinge.

d'Heeren Gedeputeerden dese haer Ho. Mog. Resolutie ontfangende / hebben haer aenstonts / te weten voor middaghs den veerthienden begeven na den Heer Chevalier Temple, ende stracx daer aen by den Marquis de Castelrodrigo, en na een meallable betuyginge van 't contentement dat haer Ho. Mog. over de jongste depesches van haer Majesteyt van Spaignen, en de cordiale verklaringe van deselve sijn Excellentie, raeckende 't bewuste Project van Vranckrijck, hadden ontfangen / ende voorts geexpliceert volgens den teneur van der selver respective Resolutien.

En in specie geseyt / dat haer Ho. Mog. daer by aen sijn Excellentie hadden gegeven alle imaginable gherustheydt / op de Conditien / daer op deselve inde jongst voorgaende Conferentie hadden believen t'insisteren.

Dat in beyde gevallen / soo Vranckrijck quam te resilieren van 't voorseyde Project / de versoghte prolongatie vanden Treves te weygeren / sijn Excellentie van de Secoursen van haer Ho. Mog. verseeckert konde sijn / ende dat haer

Ho.

Ho. Mog. daer van in haer iteratibe Resolutien / Ordres / en Patenten / soodane klare ende demonstratibe preuves aen den gedachten Heer Marquis hadden gegeben / dat deselbe geen reden behoorde te hebben om aen der selber sinceritept ende bigueur te twijffelen. Dat aengaende de hostilitept die Vranckrijck buyten mondelinge verklaring/metter daet door 't doen marcheren ende conjungeren van haer Trouppen inde Nederlanden soude komen t'ondernemen / haer Ho. Mog. daer ontrent hadden geconsidereert twee saken; eerstelijck / dat die conjunctie soude konnen geschieden in sulcken forme ende ghetal / dat daer upt met eenige solliditept een Surprise van vaste Steden inde Spaense Nederlanden gebreest soude konnen worden.

Ten anderen; dat sijn Excellentie in ghebreke was ghebleben op haer Instantien het voorsz Project te teeckenen / of daer toe de noodige authorisatie na Parys af te schicken / dat haer Ho. Mog. daer op de behoorlijcke reflectie ghenomen hebbende / aen de een zijde hadden geoordeelt voor 't interest van de beooghde Vrede onverantwoordelijck te sijn / soo zijn Excellentie het affenden van de voorsz Authorisatie / maer voor een moment soude komen te verschuyben / ende dat aen d'andere zijde sijn Excellentie sigh met d'Authorisatie breeder in haer Ho. Mog. Resolutie vermelt / behoorde te vernoegen.

Sijn Excellencie beliefde daer op te seggen / dat van den aenvangh van haer Negotiatie op alle zijne gedaene verklaringhen niet anders had beooght / dan dat deselve hier door als door den eenighsten Salvator van d'Assistentie van Engelandt ende van haer Ho. Mog. soude zijn verseeckert / en dat hy alleen siende op 't voorsepde Beneficie / de Alternative aengenomen / ende op continuele persuasien al de voorder schreden geavanceert had / dat de voorsz Assistentie gepromitteert zijnde onder conditie / soo Vranckrijck quame te reculeren / haer Ho. Mog. als nu na 't purificeren van de selve conditie / onder reverentie niet bevoeght souden zijn / om d'Assistentie aen andere stipulatien/ conditien/of tijden te binden.

Dat sijn Excellentie evenwel haer Ho. Mog. Resolutie op 't voorsz subject niet konde misprijsen / soo die by haer cordatelijck wierde geexecuteert; dat hy vervolgens moest seggen / dat hy veel advijsen hem was aengeschreben / dat de Fransche bereyds seer considerable Trouppen by den anderen hadden / en verseeckert was dat haer Entreprises op Valenciennes, Namur ende Condé ghelijckelijck waren aengesien / datse die plaetsen niet na behooren souden konnen secoureren / 't en ware de Guarnisoenen / die hy tot dien eynde upt Brussel ende andere Plaetsen soude willen lichten/ aenstonts door haer Ho. Mog. Trouppen souden konnen werden geremplaceert.

Dienvolgens dewijl 't haer Ho Mog. beliest had/het doen optrecken van de ses duysent man te binden aen een casus van necessiteyt, die door de versterckinghe en 't marcheren van de Fransche Trouppen soude konnen worden geoccasioneert / ende voorts t'arbitrium onder die necessiteyt in effect aen haer te defereren / dat hy dan niet alleen gheauthoriseert / maer volgens deselve Resolutie / als gehouden waren om tot het optrecken vande voornoemde ses duysent man van Lillo herwaerts aen ilico de gerequireerde Ordres te geven.

Dat sy oock behoorden te considereren / dat in militaire Exploicten het uyt-

terste moment niet afgewaght konde worden / ende dat twee a drie daghen wel soodanen veranderingh soude konnen by-brengen / dat haer Ho. Mog. Ordres / ten respecte van 't herwaerts voeren der vernoemde Trouppen soude wesen infructueus.

Sy hebben hier op gerepliceert / dat de marsch en conjunctie van de Fransche haer niet verders noch anders waren bekent / als uyt die asseurantie die syn Excellentie haer daer van soo aenstonts beliefde te geven.

Dat sy oock niet anders konden begrijpen / of den Ambassadeur de Gamarra en haer Ho. Mog. hadden daer van al pertinente kennis gehad voor den twaelfsten April, wanneer haer Ho. Mog. de voorsz Resolutie hadden believen te nemen.

Dienvolgens dat sy mochten besluyten / dat haer Ho. Mog. sprekende van een marsch en conjunctie van de Fransche Trouppen / daer uyt aen haer een arbitrium soude worden gedefereert / daer mede niet hadden komen te noteren / die marsch en die conjunctien / daer van deselve doenmael al pertinent waren geinformeert / ende daer op sy ter eender of ter ander zijde positive hadden konnen resolveren; maer soodanigh een marsch ende conjunctie / die naderhandt ondernomen en by haer pro præsenti periculo aengesien ende gheapprehendeert soude worden.

Dat sy oock met de grootste aengenaemheyt niet hadden aengehoort / het geen syn Excellentie al verscheydemael / ende nu noch in dese Audientie hadde believen quasi t'exprobreren / als of haer Ho. Mog. syn Excellentie sochten te ontsetten van die Secoursen / daer toe deselve eenighlijck in 't accepteren van de Alternative soude hebben gecolimeert.

Dat sy met goede redenen souden konnen seggen het casus van de voorseyde assistentie noch niet geboren te zijn / dewijl om 't selve te purificeren / van noode was / of dat Vranckrijck den Vrede quam te refuseren / of dat deselve tot het perfectioneren vanden Vrede geen competenten tijt ende te gelijck continuatie van den Treves soude willen vergunnen.

Maer dat van 't eerste noch niet was gebleken / maer wel ter contrarie / dat Vranckrijck alle passen / en noch jongst die van 't voorsz Project gheavanceert hebbende syn Excellencie deselve / of tragelijck ghevolght / of noch onvoldaen gelaten hadde.

Ende nopende het laeste / dat deselve soude moeten bestaen / of in een formele weygeringe / of in eenige actien / die met de continuatie van den Treves direct souden wesen incompatibel; maer aengaende het eerste / dat men al weder moest segghen / dat haer tot noch vande weygeringe van Vranckrijck niet was voorgekomen; integendeel / dat sy uyt de laeste Fransche depesches al een groote hope van de voorseyde prolongatie hadden gevat / en daer in krachtigh versterckt souden werden / indien syn Excellencie tot het af-senden van de voornoemde Authorisatie / sonder eenigh voorder accrochement beliefden te resolveren.

Ende nopende het laeste / dat d'excursien ende invorderen van de Contributien by den Treves uyt-gebleven / ende alleen het aentasten van ghefortificeerde Plaetsen daer by verboden zijnde / den Treves niet verstaen konde werden

den de facto, afgebroocken te sijn / soo lange soodane plaetsen niet belegert/geblocqueert ofte geattacqueert quamen te werden.

Ende hoewel haer Ho. Mo. haer Tractaten en beloften in den sin seer wel souden konnen interpreteren/ dat deselve nochtans by de voorseyde Resolutie van den twaelfsten deser verklaren de voorsz extremiteyt niet te sullen afwachten.

Sy versochten / om dese ende meer andere redenen / dat sijn Excellentie by provisie de voorsz Authorisatie soude willen affsenden / ende daer en tegen sigh verlaten / op't geen haer Ho. Mog. by de voorseyde Resolutie soo liberael hadden belooft; maer sijn soo ongheluckigh gheweest / dat sijn Excellentie aen de voorsz verklaeringe niet belieft heeft te defereren.

Ende voor soo veel sy inde voornoemde haer discoursen hadden laten influeren / dat sy van de conjunctie ende marsch der Fransche Troupen niet pertinent waren geinformeert / soo is haer affschept geweest / dat Monsieur de Louvigny haer des middaghs uyt al d'ingekomen advysen omstandigh soude komen berighten / ende dat de voorsz Conferentie die van elf tot by twee uren had geduyrt / tegen des avonts ten ses uren soude worden hervat.

Gemelden Heer heeft volgens de voorsz affspraeck haer des noenens in haer Logement wijdluftigh van alles onderhouden / ende geexhibeert meest al d'advysen die van de respective Gouverneurs ende Commandeurs van de resterende Steden in de Nederlanden van tijt tot tijt waren ingekomen. Sy hebben uyt al deselve wel konnen besluyten / dat als Vranckrijck de Guarnisoenen die tot besetting van de Geconquesteerde Steden waren gestelt/ende de Trouppen die successivelijck na deselve in een considerabel getal waren gemarcheert / soude willen by den anderen trecken / dat dan wel daer uyt soodanigh een Corps soude konnen worden gecomposeert / 't geen mogelijck tot het doen van een belegering bestant soude zyn; maer hebben evenwel alle dese saecken niet konnen aensien voor soo gevaerlijck / dat sy sonder van de conjunctie van de voorseyde Trouppen / en van der selver geformeerde Dessëynen nader bericht te zijn / de voorsz ses duysent man soude hebben derven op ontbieden.

Ghelijck sy van des avonts de voorsz Conferentie hervattende / het voorsz point voor al noch hebben blyven difficulteren / en op sijn Excellentie versoght / dat deselve haer niet soude belieben te vergen 't geen sy met haer Ho. Mog. apparente intentie niet wel soude konnen inschicken.

Dat sy oock niet konden sien eenige considerable utiliteyt die in 't herwaerts aentrecken van haer Ho. Mog. Trouppen soude resideren; maer ter contrarie dat het selve wel licht een oorsaeck soude konnen sijn/ om haer met Vranckrijck teenemael te discontenteren / ende die Majesteyt geprickelt zyn door 't point d'honneur te doen nemen gheheel andere consilia, als die geen die haer tot noch toe den Vrede hadden doen hopen.

Gemelde Marquis heeft dan eyndelijck geseyt / dat gelijck sy in haer Negotiatie aen haer Ho. Mog. Ordres verstonden gheattacheert te zyn / oock sijn Excellentie sigh van de last van haer Majesteyt van Spaignen alsoo weynigh konden dispenseren.

Ende dat deselve onder anderen specialijck medebraght / dat by hem de voorseyde Alternative geen verder avance soude mogen worden gedaen voor ende aleer

eer hy van de Assistentie van haer Hoogh Mog. positive verseeckert soude zyn.

Dat haer Ho. Mog. hadden opgericht een Tractaet met den Koningh van Engelandt, by't welcke in het derde secrete Articul wel waren vast ghestelt de middelen die deselve Majesteyt ende haer Ho. Mog. in cas van onghenegentheyt van Vranckrijck tot den Vrede soude gebruycken; maer dat uyt het selve Tractaet als res inter alios acta voor Spaignen geen obligatie of securiteyt was geacquireert / gelijck mede al haer Ho. Mog. Resolutien op 't voorsz subject genomen / wel waren betuyginghen van haer oprechte inclinatie; maer dat al mede sijn Majesteyt van Spaignen daer uyt gheen actie konde metieren / soo langh haer Ho. Mog. niet soude believen haer by een particuliere conventie ten behoeve van Spaignen eventuelijck te verbinden / om aen deselve Majesteyt het effect voorsz van den derde Articul te presteren in cas Vranckrijck op de gheprojecteerde Articulen niet sluyten ofte de prolongatie van den Treves niet toestaen soude willen; verseeckerende / dat dewijl zy van haer Ho. Mog. oprechte ghenegentheyt wel verseeckert waren / sy oock onbeswaert souden willen zijn / om by een korte schriftelijcke verklaeringhe aen sijn Excellencie de voorseyde gherustigheydt te gheven.

Toonende d'Heer Temple al eenige genegentheyt om sigh inde voornoemde Conventie te willen inlaten; edogh als sy aen ghemelde sijn Excellencie verklaerden tot het aengaen vande selve Conventie gants niet ghequalificeert te zijn / ende dat waerlijck deselve immers soo veel securiteyt soude vinden in haer Ho. Mog. successive Resolutien; soo heeft deselve geseyt / dat hy over de voorsz mitsgaders andere scrupulen / nopende het opsenden van de ses duysent man / even voor 't hervatten van de voornoemde Conferentie aen den Heer Gamarra, had geschreven / ende dat hy verhoopte dat haer Ho. Mog. in den Hage op de voorseyde twee pointen hem soude geven de gedesidereerde satisfactie / ofte wel haer Heeren Gedeputeerden tot het aengaen ende teeckenen van de voorseyde Conventie volkomentlijck authoriseren.

Ende of sy met vele redenen hebben getraght sijn Excellentie van de schadelijckheyt ende informaliteyt van dese Procedueren t'overtuygen; soo is den gemelten Heer Marquis daer van niet te diverteren geweest / maer by de voorsz twee Pointen persisterende / heeft de voorsz Conferentie daer mede besloten / dat hy overboodigh bleef de Pouvoirs tot het teyckenen van 't voorsz Project in haer handen te stellen; maer dat oock te gelijck van weghen haer Hoogh Mog. aen deselve soude moeten worden overgelevert een acte / daer by hy van de prestatie van't voornoemde derde separaet Articul eventueel soude moghen wesen verseeckert / ende daer neven ilico ordre gestelt om de voorseyde ses duysent man herwaerts te doen opkomen / of dat hy ontstentenis van de voorseyde asseurantie sijn Excellentie soude geneceßiteert sijn op andere middelen te dencken / tot conservatie van d'eer en 't respect van sijn Majesteyt van Spaignen.

De Coninginne van Spaignen schreef op den veerthienden desen Brief aen haer Ho. Mog.

Tres-chers grands Amis,

LE Baron de *Reede*, voftre Ambaffadeur, me delivra la Lettre que vous m'efcriviftes le *vingt fixeifme* du paffé, par laquelle je vois les amiables Remonftrances que vous continuez pour la Paix, entre cefte Couronne & celle de *France*, m'exhortant de l'effectuer fur l'Alternative, offerte par le Roy tref-chreftien, & que j'envoye Pouvoir en toute forme pour approuver & ratifier tout ce que le *Marquis de Caftelrodrigo* y auroit fait par foy & par fes fubdeleguez a quoy je puis vous refpondre, eftimant comme de raifon vos offices & reconnoiffant, qu'ils font conformes & propres de fi bons Voifins, aux interefts des quels j'ay & auray tousjours efgard, avec la mefme volonté, qu'à ceux du Roy mon Fils, eftant fi conjoints leurs eftats, en la confervation les uns des autres, & je me fuis fort rejouie de ce que ma fincerité & bonne intention a la Paix aye rencontré vos fentiments, puis qu'auparavant de m'eftre parvenue voftre dict Lettre, j'avois condefcendu aux inftances & offices icy interpofées par voftre Ambaffadeur en fuite de ceux, qu'a *Paris* firent ceux, que vous y avez, enfemble avec l'Envoyé du Roy de la *Grande Bretaigne*, & ainfy outre d'avoir efleu la Ville *d'Aquifgrane*, pour le lieu du congres (nonobftant qu'auparavant d'accord commun avec l'Ambaffadeur de *France*, a *Rome*, on avoit propofé, que ce fuft ladicte Cour) j'envoya Pouvoirs efpeciels & amples l'outre celuy, qu'avoit le *Marquis de Caftelrodrigo*, a *Don Eftevan de Gamarra* & au Baron de *Bergeyck*, afin que leditte Marquis efleuft un de ces deux Miniftres; depuis arriva (comme vous fcaves) que ledit Marquis admit l'Alternative, & moy & fans aucun dilay, je l'approuvay en la forme mefme, que luy l'accepta luy depefchant un Courier extraordinaire, par le moyen de voftre Ambaffadeur, afin qu'on ne perdift temps en une affaire fi importante & a cette heure finalement, pour donner preuves plus furabundantes de la fincerité de mon intention, m'ayant voftre Ambaffadeur prefenté avec un memoire du *unfiefme* du courant, un project que de la part dudict Roy Tres-Chreftien fut donne auxdits Miniftres a *Paris*, & me faifant inftance de l'approuver & ratifier, j'ay auffi acconfenty fans changer vn mot, & je l'envoye audict Marquis, afin qu'il en ufe toute & chaque fois, que de la part du Roy Tref-chreftien feroit donnée une autre telle ratification, pour parvenir a l'entier adjuftement & conclufion de la Paix, & l'on configne le paquet a voftre Ambaffadeur afin qu'il le remette de façon, que je ne doute pas, que vous ne comprehendrez, combien l'on facrifie de ma part en la fubftance & en la briefveté du temps, pour le bien de la Paix, defirant que le monde connoiffe mes faines intentions, felon que vous l'entendrez par le rapport, que vous en fera voftre Ambaffadeur, comme auffi par ce que de ma part, vous reprefentera *Don Eftevan de Gamarra*, a quoy je me remets, me promettant, que puifque vos offices & contemplation, a des engager voftre interpofition, ont eu tant de part a mes Refolutions, cooperèz auffi avec les voftres en l'union d'une bonne guarantie, tout ce que de raifon on peut efperer & fouhaiter pour la plus grande affeurance & fermeté de cette Paix, en la quelle toutte la Chreftienté eft fi intereffée & tresparticulierement les Princes confinants, de la prudence, des quels on doit attendre refpectivement les

mesmes dispositions proportionées a la plus grande seureté commune de tous, sans que l'Accommodement des affaires de *Portugael* ny autres favorables dispotions, qui pourroient renforçer les Armées du Roy mon Fils, pour procurer la satisfaction de sa justice puissent diverter mes sinceres & salutaires desirs, du bien de la Paix universelle, & de que toute Europe soit tesmoing & respondante d'un fin si agreable a Dieu; Auquel je prie cedendant qu'il vous ayt, *Tres-chers & grand Amis*, en sa sainte garde.

A Madrid le quatorzeisme d'Avril mille six cent soixante huit.

Vostre bien bonne Amye;

Signé

MARIE ANNE

Plus bas

D. Pedro Fernandez del Campo y Angulo.

Seer lieve Groote Vrienden,

DEn Baron van *Reede* U Ambassadeur heeft my behandight den Brief, de welcke ghy aen my den *ses en twintighsten* van de voorleden Maendt gheschreven hebt, waer in ick bespeure dat ghy volhert in u minnelijcke Remonstrantien tot den Vrede tusschen dese Kroon ende die van *Vranckrijck*, my aenmanende deselve uyt te wercken op *d'Alternative* wegens den Alder-christelijckften Koning aengeboden, ende dat ick affende een Pouvoir in behoorlijcke forme, om te approberen ende te ratificeren al 't gene den *Marquis van Castelrodrige* door hem selfs of sijn gesubdeleguéerde sal ghedaen hebben; waer op ick u tot antwoordt kan seggen, estimerende gelijck 't behoorlijck is u officien, ende bekennende, dat deselve conform ende eygen zijn van soo goede Vrienden, aen welckers interest ick altoos esgard sal hebben, met deselve wil, die den Koning mijn Soon heeft, zijnde haer Staeten soo vereenight in de conservatie d'een van d'ander, ende ick heb my seer verblijdt door dien mijn sinceriteyt ende goede meeninge tot den Vrede heeft ontmoet u ghevoelen, alsoo dat eer u voornoemden Brief my was toegekomen, ick gecondescendeert had op d'Instantien ende Officien by u Ambassadeur alhier aengemeent, inghevolge van die dewelcke tot *Parijs* wierden ghedaen door die ghy aldaer hebt nevens den Afgezant van den Koningh van *Groot Brittaignen*, ende oock wijders te hebben verkosen de Stadt *Aken* tot de Handelplaets, niet tegenstaende men alreede te vooren ghesaementlijck nevens den Ambassadeur van *Vranckrijck* tot *Roomen* had voorgeslagen, dat het selve Hof daer toe moght verkosen worden; Ick sond formele ende ample Pouvoirs (behalven die den Marquis de *Castelrodrigo* had) aen *Don Estevan de Gamarra*

Gamarra, ende den Baron de *Bergeyck*, op dat den Marquis een van die twee Ministers mocht nomineren: Sedert gebeurde het (gelijck gy weet) dat den *Marquis* d'Alternative troefting, ende ick sonder eenigh uytstel approbeerde deselve in de selve forme als hyse aennam, aen hem affendende een Expres Courier door 't middel van u Ambassadeur op dat men geen tijdt moght verliesen in eene soo importante saecke, ende eyndelijck ter deser uyre, om meer overvloedige preuven te geven van d'oprechtigheyt van mijn intentie, hebbende u Ambassadeur my nevens een memorie van den *elfden* gepresenteert een Project, 't welck wegens den Alder-Christelijckste Koningh was gegeven aende voornoemde Ministers tot *Parijs*, ende by my aenhoudende 't selve te willen approberen ende ratificeren; Ick heb daer toe oock bewillight sonder daer in een woordt te veranderen, ende ick sende de selve aen den voornoemden Marquis op dat hy deselve t'elkens en ydermael gebruycke, als van wegen den Alder-Christelijckste Koningh een andere soodaenige ratificatie sal gegeven worden, om te ghemaecken tot het volkomen adjustement ende conclusie van de Vrede, ende het selve Pacquet werdt geconsigneert aen U Ambassadeur, om het selve in dier voegen over te senden, dat ick niet en twijffele ofte ghy sult bespeuren, hoe veel men offert van mijnen't wege aende vertoevinge ende kortheydt vanden tijdt, tot beste van den Vrede, begeerende, dat de wereldt wete myne opreghte meyningen, ghelijck gy 't selve sult verstaen uyt 't rapport, dat u Ambassadeur u daer van sal doen, gelijck oock door 't geene *Don Estevan de Gamarra* u wegens my sal vertoonen, waer aen my referere, my belovende, dat alsoo u officien ende ooghmerck, om u interpositie te desengageren, soo veel deel hebben gehadt met mijn Resolutien, oock t'samen gevoeght met de uwe in d'Unie van een goede Guarantie, al 't ghene men met reden kan hopen ende wenschen tot de grootste seeckerheyt en vastigheydt van dese Vrede in dewelcke de geheele Christenheyt soo seer is geintereesseert ende voornamentlick de naburighe Princen, van welckers voorsigheyt men respectivelick moet verwachten deselve Dispotien, over een kommende met de meeste gemeene seeckerheydt van alle, sonder dat het Accommodement van de saecken van *Portugael*, noch eenige andere voordeelighe dispositien, die d'Arméen van den Koningh mijn Soon souden konnen versterckèn, om de voldoeninghe van sijn Justitie te procureren, mijne oprechte en heylsame begeerten souden konnen diverteren, van't goet van de universele Vrede, ende van dewelcke geheel Europa sy borge ende getuyge, van een soo aengenaem eynde, aen Godt; dewelche ick ondertusschen bidde dat hy u hebbe, *seer lieve en groote Vrienden*, in sijn heylighe bewaringh.

Tot Madrid den veerthienden April sesthien hondert acht en sestigh.

Uwe wel goede Vriendinne,

Gheteeckent

MARIE ANNE.

Laegher

Don Pedro Fernando del Campo y Angulo.

Aaaaaa2 Den

Den veerthienden schreven d'Heeren Gedeputeerden/dat d'Heer Marquis de Castelrodrigo verklaert hadde / dat hy hem op de bewuste Alternative geen verdere avance gedaen konde werden / voor ende aleer hy van de assistentie van desen Staet positive verseeckert soude zijn / seggende voorts dat haer Hoogh Mog. een Tractaet met den Koningh van Groot Brittaignen opgherecht hadden / by het welcke in het derde secrete Articul wel vast ghestelt waren / de middelen die den hooghst-gemelten Koningh en desen Staet / in cas van ongenegentheyt van Vranckrijck, tot de Vreede souden gebruycken / maer dat uyt het selve Tractaet / als Res inter alios acta, voor Spaignen geen Obligatie ofte securiteyt was geacquireert / gelijck mede alle haer Hoogh Mog. resolutie op het voorsz subject genomen / wel waren betuygingen van haer oprechte ende sincere inclinatie / maer dat al mede den Koningh van Spaignen daer uyt geen actie konde meriteren / soo lange haer Hoogh Mog. niet souden believen haer by eene particuliere Conventie te verbinden / om aen de hooghst-gemelte Koningh van Spaignen het effect van 't voorsz articul te presteren / in cas den Coningh van Vranckrijck op d'Articulen by de Heeren Fransche Commissarisen met concert van de Heeren van Beuningen ende Trevor geprojecteert niet soude willen toestaen / versoeckende hun Heeren Gedeputeerden / dat dewijle sy van haer Ho. Mog. oprechte genegentheydt wel verseeckert waren / datse oock onbeswaert souden willen zijn / om by eene korte schriftelijcke verklaringe aen hem Heere Marquis de voorsz gerustheyt te geven / besluytende hy Heere Marquis, dat hy overbodigh bleef / de pouvoirs tot het teyckenen van de voorsz geprojecteerde articulen in handen van hun Heeren Gedeputeerden te stellen / maer dat oock te gelijck wegens haer Hoogh Mog. aen sijn Excellentie soude moeten overghelevert werden een acte, daer by hy van de prestatie van 't meergeseyde derde articul eventuelijck soude mogen worden verseeckert / ende daer benevens illico ordre gestelt / om de bewuste ses duysent Man / breeder gementionneert in haer Hoogh Mog. resolutie van den twaelfden deeses / nae Brussel te doen marcheeren; is ter Vergaderinge noch gecommuniceert seeckere Missive van de Heere Temple extraordinaris Envoyé van hooghstgheinelte Koningh van Groot Brittaignen, mede ghschreven tot Brussel den veerthienden deses / ende gheaddresseert aen den Heer Raedt Pensionaris de Wit, houdende onder anderen / dat meer-gemelte Heer Marquis de Casteldrigo niet en was versoeckende een Tractaet tegens Vranckrijck, gelijck het Memoriael van de Heer Ambassadeur Gamarra hadde mede gebracht / maer alleenlijck eene verklaringe by geschrifte / uyt den naem ende van weegen den hooghst-gedachte Coningh van Groot Brittaignen ende haer Hoog. Mog. aen den meer-geseyde Heer Marquis te geven / of eene verseeckeringe by geschrifte uyt den naem ende van weegen als vooren by hem Heer Temple, ende de gemelte Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden te doen / dat na de gedane teeckeninghe van de bovengeroerde Project by den voornoemden Heer Marquis / ofte de actens van pouvoir by hem te depescheren op de gedachte Heeren van Beuningen ende Trevor, omme 't selve project te sluyten ende te teeckenen / by aldien Vranckrijck of weygerigh soude wesen 't selve te sluyten ofte te prolongeren de suspensie van Wapenen / van meer-hooghst-gemelten Coningh

ningh van Groot Brittaignen ende haer Hoogh Mog. hem souden secoureren/ volgens ende in conformité van den inhoude van 't voorsz derde secreete Articul, daer van de woorden selve in de voorsz Declaratie ofte verseeckerthepdt geinsereert souden konnen werden: Waer op gedelibereert zijnde/ is aen de gemelte Heeren Gedeputeerden gerescribeert/ dat haer Ho. Mog. hun hebben geauthoriseert/ omme de gerequireerde acte van verklaeringh ofte verseeckertheydt, met ende nevens den Gedeputeerden Heer Temple tot gerustheyt van den meer-geseyden Heer Marquis te passeeren/ daer toe hun seecker Concept van verklaringe/ tot dien eynde ontworpen/ toeghesonden is/ omme sigh daer van te mogen dienen/ ofte soodanigh te dresseren als haer E. met concert van den voornoemden Heer Temple souden bevinden te behooren; met dien verstande dat (is cas sulcks buyten vermoeden noch niet mochte wesen geschiet/ den voornoemden Heer Marquis simul & semel, sonder een moment tijdts te versuymen/ het voorsz Project of selfs soude hebben te teecken/ ofte een acte van irrevocabel pouvoir op de Heeren van Beuningen ende Trevor te passeren/ ende hun Heeren Gedeputeerden aenstondts ter handen te stellen/ omme aen de ghemelte Heeren van Beuningen ende Trevor gesonden te werden/ ten fine om van sijnen 't weegen/ ende in den naeme van den Coningh van Spaignen het selve Project met Vranckrijck te voltrecken ende te sluyten: met verklaeringe dat haer Hoogh Mog. ten hooghsten ontstight waren/ dat hy soo lange de voorsz saecke hadt getraineert/ ende derhalven hem selven t'imputeren soude hebben alle d'onheylen ende desastres/ die hem middelertwijlen souden moghen overkomen; Oock dat hy geen secoursen van desen staet te verwaghten soude hebben/ voor ende aleer d'advertentie uyt Parijs overgekomen soude wesen/ dat het voorsz Project by hem Heer Marquis geteeckent/ of desselfs acte van irrevocabel pouvoir op de voornoemde Heeren van Beuningen ende Trevor aldaer als vooren soude wesen ontfangen/ ende den Koningh van Vranckrijck weygerigh gebleeven/ om daer op te sluyten/ ende de suspensie van Wapenen te prolongeeren/ 't en waere dat hy Heer Marquis het voornoemde Project albereydts/ in gevolge van haer Hoogh Mog. resolutie van den veerthienden deses gheteeeckent/ ofte 't voorsz puvoir in handen van hun Heeren Gedeputeerden gestelt moghte hebben/ in welcken geval haer Hoog Mog. 't gerequireerde secours souden laten volgen/ volgens ende in conformité van der selver resolutie van den twaelfden deeses/ by soo verre het Casus in de voorsz resolutie geexpresseert/ ende hier nae wat particulierder uytghedruckt/ oock selfs geduyrende het overbrengen van 't geteeckent Project ofte Pouvoir na Parijs, ende het afwachten van de rescriptie van die zijde moghte komen voor te vallen; Ende indien sulcks noch niet geschiedt wesende/ den Heere Marquis het Project quam te teeckenen ofte irrevocabel pouvoir als boven te senden/ soo haest de Heeren Ministers van Engelandt ende van haer Hoogh Mog. aen deselve de begeerde schriftelijcke belofte quamen aen te bieden/ immers dat hy het geteeckent Project of Pouvoir als boven teghens de voorsz belofte quam uyt te wisselen binnen vier en twintigh uyren nae deselve aenbiedinge/ dat haer Hoog Mog. in sulcken cas maer driemael vier en twintigh uyren souden laten doorloffen/ om daer van aen den Koning van Vranckrijck

rijck advertentie te geven / ende by soo verre nae 't verloop van deselve driemael vier en twintigh uyren de Fransse eenige van de Spaensche plaetsen quamen t'attacqueren / ofte met een Corps d'Armeé weder in 't Landt te trecken / te weten / met soodanighe Corps d'Armeé, 't welck capabel soude zijn een Stadt t'attacqueeren oft belegeren / dat men als dan van de zijde van haer Hoog Mog. hem aenstonds op 't alder-efficacieuste met Volck, Wapenen, Ammonitie, ende andere soude bystpringen / ende dat sy Heeren Gedeputeerden bleven geauthoriseert / om in sulcken cas de bewuste ses duysent man aenstonts op te ontbieden: Werdende hier van oock Extract gesonden aen den voornoemden Heer van Beuningen, mitsgaders aen de Heeren *extraordinaris* Ambassadeurs van desen Staet in Engelandt, als oock aen de Heer van Beverning, Plenipotentiaris van desen Staet tot Aecken, om te strecken tot der selver narightinge.

Dese concepte acte van securiteyt was als volght:

LEs soubsignez Ministres du Roy de la Grande Bretaigne, & des *Estats* Generaux des Provinces Unies du Païs Bas, ayant depuis peu mis és mains de Mr. le Marquis de *Castelrodrigo*, Gouverneur & Capitaine General des Païs Bas de l'obeïssance du Roy de Spaigne un project de Traitté de Paix dressé sur le pié de l'Alternative, mentionnée dans la Convention arrestée & conclüe entre ladite Seigneur Roy de la Grande Bretaigne & lesdits Seign. Estats Generaux des Provinces Unies des Païs Bas le *vingt troisiesme* Janvier dernier, lequel le Roy de France offre de faire, conclurre, & signer, de sa part, & que ledit Seigneur le Marquis de *Castelrodrigo* offre aussy de signer de la part du Roy son Maistre, en vertu des pouvoirs dont il se trouve pourveu pour cet effect, ou bien d'envoyer incontinent pouvoir aux Ministres desdits Seigneurs Roy de la Grande Bretaigne, & Estats Generaux, qui se trouvent à Paris, pour le conclurre & signer au dit Lieu en son nom, & de la part dudit Seigneur Roy d'Espaigne; mais puisque ledit Seigneur Marquis de *Castelrodrigo*, se defiant, cumme du coustume, de la sincerité de ses ennemys, a demandé au preallible toutte l'asseurance que lesdits Seigneurs Roy de la Grande Bretaigne & Estats Generaux luy peuvent raisonnablement donner, que luy ayant signé & envoyé le pouvoir susdite, le Roy de France de son costé ne refusera pas de conclurre la Paix, sur le mesme project, & de la continuer la suspension d'armes pour un temps qui soit competent à pouvoir faire venir la Ratification du Roy ou de la Reine Regente d'Espaigne, lesdits soubsignez Ministres se trouvants plainement instruits & asseurez de la part de leur Superieurs de la bonne foy, de laquelle le Roy de France à fait exhiber ledit project de Traitté, ont bien voulu s'interposer de laparts desdits Estats Generaux garands, comme ils s'interposent garands par la presente, non seulement que la Roy de France conclurra & ratifiera lesdite Traitté, mais l'observera aussy punctuellement & religieusement lors qu'il sera perfectionné: promettant pour cette fin, comme ils promettent au nom & de la part de leurs superieurs respectivement par ces presentes: que si le Roy de France, apres qu'il luy aura esté notifié que lesdits Seigneur

gneur Marquis de *Castelrodrigo* â figné lesdits project de Traitté, ou envoyé pouvoir, comme dessus, de le conclurre & figner à Paris, refuse de son costé de lé faire achever, ou d'y manquer apres avoir achevé, ou bien de continuer la suspension d'armes pour un temps competent à pouvoir faire venir la Ratification *d'Espaigne*, lesdits Seigneurs Roy de la *Grande Bretaigne* & lesdits Estats prendront d'abord le party du Roy de *Spaigne*, joindront touttes leur forces ensemble, & agiront en guerre ouverte par mer & par terre, contre la France, pour la conduire non seulement aux Condition exprimez dans le susdits project de Traitté, mais mesmes aux Termes du Traitté des Pirinées, si Dieu benit leurs armes, & si l'on trouve à propos d'un commun accord de continuer la guerre, jusque à ce que les choses soient reduittes a cet Estat.

Men ontwierp oock dit volgende provisioneel concert / dat op den seventhienden ter Vergaderingh wiert gelesen :

COmm' ainsi soit, qu'en suite du Traitté conclu & figné a la Haye le *vingt troisiéme* de Janvier *mille six cent soixante huict* entre le Serenissime Roy de la *Grande Bretaigne*, & leurs hautes Puissances les Estats Generaux des Provinces Unies du Pais Bas, sa Majesté Catholique ait esté requise en la Personne de son Gouverneur & Capitaine General aux Pais Bas, & son Plenipotentiaire pour la Paix, de vouloir pour le bien publicq & repos de la Chrestienté, consentir aux conditions de l'Alternative qu'ils luy ont proposées pour venir par ce moyen a un bon accommodement avec sa Majesté Tres-Chrestienne à prevenir les faschieuses suites que la continuation de la presente guerre entraisneroit infailliblement: Et que ledit Seign. Marquis avec une entiere deference a tout ce que sadite Majesté de la *Grande Bretaigne* & leurs Hautes Puissances ont desiré de luy, a non seulement accepter ladite Alternative, mais encore declaré specifiquement le membre sur le quel il desiroit de traitter, & conclure la Paix, & qu'en suite pour faciliter le mesme Traitté il â admis une suspension d'armes jusques à la fin de May, â consenti au Lieu qu'on à jugé propre pour l'assemblée, envoyé ses passeports pour le Ministres de sa Majesté Tres-Chrestienne, & nomme un Plenipotentiaire pour assister aux Traittés, le tout sous la foys & promesse que leurs susdits Majesté & Hautes Puissances luy ont donneé, de demeurer garands de la Paix, en cas qu'elle vient a se conclure, & pour la seurté d'icelle, se lier avec sadite Majesté Catholique par une estroitte Ligue de Guarantie reciproque, qui preserverâ à l'avenir les Estats des Alliés de toute sorte d'Invasions, & qu'en cas que la France contre sa parole donneé refusâ de conclure la Paix sur ladite Alternative, ou de donner les asseurances justes, & requises pour l'affermissement de ladite de Paix, ou que mesme elle ne vouloit consentir à la suspension d'Armes jusques à la fin de May (laquelle leurs ditee Majesté & hautes Puissantes ont jugé necessaire, & se sont obligés de prouver dans le même Traitté de la Haye) & voulut porter plus avant ses armes dans les Pais Bas pour faire de nouveaux progrés, ils assisteront sa Majeste Catholique de toutes leurs Forces, & joindront leurs Armes aux siennes par mer, & par terre, pour obliger la France à une paix plus juste & plus raisonnable que celle, a la quelle

quelle sa Majesté Catholique s'estoit sousmise a leur consideration, & celle du bien publicq; Et quoy que l'on veuille encor esperer que sa Majestè Tres-Chrestienne en suite de sa parole si solemnellement engageé se resoudrâ d'accepter des conditions si avantagieuses, & telles qu'elle â peu desirer; Neantmoins comm' jusques à present sur les prieres & instances reitereés desdits Mediateurs, elle n'a donné aucune resolution favorable sur le point de la suspension d'Armes, & que l'on void ses armeés toutes prestes, & mesme les ordres, & le Rendevous assignés pour attaquer lesdits Pais Bas avec des Forces considerables, aussitost que le saison le permettra, non obstant toutes les asseurances que lesdits Mediateurs luy ont donneés de luy procurer les conditions de l'Alternative que luy mesme avoit demandeés; C'est pourquoy leursdits Majesté & Hautes Puissances voulant satisfaire de tous points audit Traitté de la Haye, & á leur promesse envers sa Majesté Catholique, & pourvoir aussi a leur propre seureté, avant que le mal se rende plus irremediable; Elles n'ont point trouvé d'autres expedients pour l'avancement de la Paix, la fermeté d'icelle a l'avenir, & pour la necessité de la commune defence, que de consentir aux propositions qui leur ont esté faites de la part de sa Majesté Catholique, de traitter & conclure une Ligue defensive, & de Garantie reciproque avec elle & sa Majesté Imperiale pour s'opposer conjointement a tous les desseins que la France voudroit entreprendre par les Armes pour pousser plus outre ses Conquestes, soit pendant le cours de la negotiation de Paix, soit apres la conclusion, & rupture d'icelle.

Et pour cet effet lesdits Roys & Potentats ayant choisy, & nommé leurs Ambassadeurs, Ministres, & Plenipotentiaris pour traitter & conclure ladite Ligue, a scavoir - - - - - - - - -

- - - - - - - - - - - - - -

- - - - - - - - - -

- - - - - - - - - - - - - -

tous deuement, & legalement authorisés de pleins pouvoirs suffisants, ils ont convenu, conclu, & accordé entr'eux les Articles suivants.

I.

Que dés a present & pour l'avenir, aux noms, & par ordre de leurs Maistres, une Ligue defensive sera establie entr'eux comme des a present ils l'advouent, acceptent, & establissent pour la defense, & seurté mutuelle de tous les Estats qu'ils possedent respectivement en quelque part qu'ils puissent estre, contre tous ceux qui les voudront attacquer a main armeé, ou par voye de fait sous quelques pretextes, ou pretentions que ce soit, se promettant, & obligeant l'un a l'autre de joindre leurs Armes contre tous Aggresseurs, & se donner en semblable cas les assistances dans le temps & conditions qui seront cy aprés specifices.

II.

Que si sa Majesté Tres-Chrestienne non obstant les declarations qu'elle à faites de se contenter de l'Alternative, & les asseurances qui luy ont esté donneés de la luy procurer, vient à poster ses Armes dans les Pais Bas, celles des Alliés se joindroint aussitost à celles de sa Majesté Catholique, & agiront par mer, & par terre, non seulement pour la defence des Estats de sadite Majesté qui seront envahis

bis, mais par toute sortes d'actes d'hostilité qui seront jugés necessaires pour obliger la France a un accommodement tel qui serâ trouvé raisonnable de commun accord, & dés lors que lesdites hostilites seront commenceés par la France, sa Majesté Catholique demeurerâ libre de la promesse que Mr. le Marquis de *Castelrodrigo* à donneé de sa part de consentir a l'Alternative, & n'y pourrâ plus estre obligé à l'avenir par lesdits Allies, qui concourrent avec elle pour obtenir des conditions plus advantagieuses.

III.

Pour parvenir d'autant plus promtement & facilement a ladite Paix, sa Majesté Catholique promet & s'oblige d'entretenir a ces frais dans les Pais Bas pendant tout le cours de la presente guerre un corps de - - - - - hommes de pied, & - - - - Chevaux, & de tenir en Mer une flotte de - - - - - - - - Vaisseaux de guerre bien armés & d'agir aussi par diversion avec un corps de - - - - - - - - du costé des Frontieres d'*Espaigne*.

IV.

Pareillement sa Majesté Imperiale promet & s'oblige de joindre toutes ses Forces pour la mesme fin, & d'agir en Campagne, soit aux Pais Bas, soit par diversions, selon qu'il serâ trouvé plus convenable de commun accord.

V.

Sa Majesté de la *Grande Bretaigne* promet d'envoyer promptement dans les Pais Bas quatre mille Fantassins, qui seront payés & entretenus aux frais de sa Majesté Catholique & qu'elle travaillerâ incessament pour former un corps de - - - - - pour estee employés auxdits Pais Bas, en ailleurs selon qu'il se trouvera convenir; Que de plus elle mettra en mer une flotte de - - - - - - - Vaisseaux de Guerre bien armés pour agir en toutes les entreprises qui de commun concert seront jugé plus utiles pour l'avancement de la Paix & l'avantage de la cause commune.

VI.

Que leurs hautes Puissances les Estats Generaux des Provinces Unies des Pais Bas joindront semblablement leurs armes, & assisteront a la defence des Pais Bas, avec toutes leurs forces, qu'ils ont presentement sur pied, aussitost que la France commencerâ d'entreprendre quelque chose, & dés a present pour asseurer les places de sa Majesté Catholique, ils envoyeront quatre mille hommes dans la Flandre qui seront repartis dans les Places selon que le besoin le requerra, & entretenus aux frais de sadite Majesté & mettront pareillement en Mer une flottes de - - - - - Vaisseaux de Guerre pour agir comme cy dessus â esté specifié.

VII.

Qu'il plaist a la bonte Divine de favoriser les Armes desdits Allies de succés avantageux, les Conquestes & les despouilles appartiendront purement a ceux qui les feront lors qu'ils agiront separement, mais quand les Armes seront Unies lesdites Conquestes seront reserveé au prouffit commun, pour faciliter la Paix, & en rendte les conditions plus avantagues, en seront pastageés entre

 tous

tous ceux qui y auront concourus à proportion des Forces qu'un chacun d'eux y aura contribué.

VIII.

Chacun des Generaux des Armeés aurâ le commandement sur les Trouppes qu'il aurâ en sa conduitte, & quand les Corps des Alliés seront unis, ils retiendront tousjours ledit commendement, & quant a la direction generale de la guerre si elle se fait dans le Pais Ennemy, elle appartiendrâ a celuy des Generaux qui se trouverâ Superieur en Dignité, mais quand elle se fera dans le Pais d'aucun des Alliés, elle appartiendra au Prince dudit Pais, ou à celuy qui y commandera de sa part, & en l'un & l'autre cas les Resolutions importantes qui concerneront le bien de la cause commune se prendront de commun accord entre les Generaux & Ministres desdits Alliés.

IX.

S'il arrivoit pendant le Cours de cette guerre que les Armes de France, ou de quelque autre Princes suscité par elle, entrassent dans les Terres d'aucun des Alliés, ou luy exitassent quelques troubles dans ces Estats, tous les autres Alliés seront obligés de luy donner secours selon que le besoing le requerra, tant par des assistences directes, que par des puissantes diversions par Mer, & par Terre, ce qui se reglera de bonne foy entre lesdits Alliés par commun conseil selon que la raison de guerre, & le besoing de la defence reciproque le requeront pour lors.

X.

Aucun des Alliés ne pourra escouter, on recevoir aucune proposition de Paix, Trefves, on suspension d'Armes, sans le sçeu, & contentement des autres, beaucoup moins en traitter, on conclure, ny admettre pour cet efect aucune mediation que de commun accord, & dans les Traittés de Paix que se feront chacun d'eux sera obligé de procurer aux autres les mesmes avantages & seurtés qu'il obtiendra pour soy mesme.

XI.

Que si la Paix vient à se conclure presentement sur les conditions de l'Alternative, ou dans la suite du temps sur quelques conditions que ce puisse estre la presente Ligue demeurera tousjours dans son entiere Vigueur, & lesdits Alliés serons garants l'un de l'autre respectivement de tout ce qui sera conclu & accordé dans ladite Paix, pour la faire subsister ferme, & inviolable contre tous ceux qui la voudroint enfraindre & pour cêt efet ils s'obligent dés a present l'un a l'autre à une garantie reciproque aux conditions qui s'en suivent.

I.

Ils prennent sous respectivement dés à present & pour l'avenir sous leur protection, Sauvegarde, & Garantie generale, & speciale tous les Estats, Provinces, & Royaumes l'un de l'autre, & particulierement le Traitte qui se ferâ de la Paix entre les Couronnes *d'Espagne*, & de *France*, avec tous ses articles, clauses, conditions annexes, & dependances, promettant de le maintenir & defendre envers, & contre tous ceux qui sons quelque pretexte que ce puisse estre

eftre voudront entreprendre de l'enfraindre, on attenter quelque chofe a main armeé au prejudice d'iceluy.

II.

Et pour efter toute forte d'Ambignité qui pourroit empefcher on retarder le cours des affiftences que lefdits Alliés fe promettent l'un à l'autre, l'en entend & declare que toute forte d'invafion ou de voye de fait qu'aucun pourra attenter dans les Eftats defdits au prejudice dudit Traitté de Paix de quelques raifons, on pretentions anciennes, ou nouvelles qu'elle puiffe eftre colereè ferâ tenue pour infraction dudit Traitté, & que les Alliés feront obligés en ce cas, fans autre inquifition du merite de la caufe de donner a celuy qui ferâ attaqué les fecours promis & accordés par le prefent Traitté & de s'oppofer a toute forte de voye de fait que l'on attentrâ contre aucun d'eux.

III.

Que fi quelqu'un à quelque chofe à pretendre contre aucuns des Alliés, ou quelque forte de desmelé, qui puiffe donner fujećt à la rupture dudit Traitté de Paix lefdits Allies s'employeront tout leur pouvoir pour terminer le diferend par une compofition amiable pourveu que la partie contraire s'en veuille remettre à eux, & s'abftenir entre temps de toute forte de voye de fait; Mais fi elle n'y veut pas deferer ains pourfuivre fa pretention par les armes, les dits Alliés feront obligés de donner les fecours promis à celuy qui fera attaque.

IV.

Les affiftences que les Allies fe donneront l'un à l'autae dans tous les nouveaux cas qui pourront arriver aprés la Paix conclue avec la France feront reduits a la quantité de - - - - - avec armes, & equipage, & train d'Artillerie requis & neceffaire; fauf à augmenter le nombre felon que le cas le requerra, aux frais de celuy qui fera attaqué, les quelles Trouppes chacun d'eux fera obligé d'envoyer fix fepmaines aprés l'intimation qui luy en fera faite par la partie intereffeé; & en cas qu'ils ne puiffent pas envoyer lefdits Trouppes, ils feront obligés de suppler ce defaut par une fomme d'Argent equivalente à ce que pourroit coufter la Leveé d'icelle, aux prix ordinaire.

V.

Lefdites Trouppes auxiliaires feront leucés, & envoyeés aux frais de chacun defdits Alliés, fans qu'ils en puiffent pretendre rembourfement de la partie principale, la quelle fera obligeé de les payer & entretenir à fes depens, tant qu'eller combattrant pour elle dans fes terres au mefme pied, qu'elle entretiendra fes propres Soldats.

VI.

Il fera permis auffi auxdits Alliés en femblable cas de faire des Leveés de Trouppes dans les Eftats, & Pais l'un de l'autre, moyennant la deüe requfition & fans foule, fi incommodité des fujects.

VII.

Ils procureront en toutes chofes les avantages, utiltés, & commodités l'un de l'autre, autant que faire fe pourra, & les anciens Traittés de Paix, Alliances & Commerces qu'ils ont enfemble demeureront dans leur pleine vigueur, &

prendront encor nouvelle force par le present Traitté ; comme s'ils y estoint expressement specifiés.

VIII.

Le bas arrivant (ce que Dieu ne veuille) qu'il survint quelque dissention, ou diferent entre deux desdits Alliés, les autres s'employeront de bonne foy pour les assoupir, & terminer à l'Amiable, & les parties interessées seront obligeés d'accepter leur mediation ; mais s'il n'y avoit lieu à aucune composition & qu'ils en vinsent à la rupture les autres ne seront pas obligé de secourir un *des Allies* contre l'autre ; le present Traitté de Garantie demeurant neantmoins *pour tout* le reste dans son entiere vigueur.

IX.

Si quelques Roys, Princes, ou Potentats veulent entrer dans ladite Ligue ils y seront receus aux mesmes conditions, & non autrement que par l'adveu & consentement commun desdits Alliés.

X.

Les susmentionnés Plenipotentiaires promettent au nom de leurs Maistres & á ce les obligent dés á present, & pour l'avenir en la meilleure forme que faire se peut que la presente Ligue, & Garantie sera exactement, & inviolablement observée en tous ses points, & durera l'espace de - - - - - ans ; Sauf à la pouvoir prolonger, & renouveller de commun accord entre les Alliés selon qu'ils trouveront convenir ; & d'en procurer les ratifications en bonne forme de leurs Meistres dans le terme de trois mois depuis la date du present Traitté ; & si avant le temps prescrit pour l'eschange des dites Ratifications, la France vient á entreprendre quelque chose contre sa Majesté Catholique, ou quelque autre desdits Alliés, la presente Ligue ne laissera pas d'avoir son entier efect, de mesme, que si elle avoit esté devement ratifieé.

En foy de quoy, &c.

d'Heer van Beverningh was nu tot Aken aengekomen / den Prins van Straesburgh arriveerde aldaer oock op den vijfthienden, dewelcke d'Heer van Beverningh daeghs daer aen de visite gaf / ende den seventhienden ontfingh de contravisite / sy beklaeghden haer soo seer als wy veranderden dat den kostelijcken ende pressanten tijdt soo wierdt verwaerloost : de Heer Colbert protesteerde vast alle dagen opentlijck / dat het aen sijn Koningh noch hem niet en haperde / dat men op een dagh de saecken niet en termineerde / ende mits d'ongereedtheyt van d'ander zijde soo en wierdt echter niet gevordert. d'Heer van Beuningen heeft ondertusschen met welgemelde Prince overleyt / dat men een inleydinge soude opstellen tot de Tractaten / soo kort ende sympelijck als mogelijck / met het gene voorts tot de forme van een Tractaet gerequireert is (dewijle in de substantie by het geprojecteerde tot Parijs moeste gebleven worden) soodanigh geextendeert / dat het wederzijdts moghte werden aengenomen / op dat na den uytslagh van het werck ten principalen niet en resteerde als d'instrumenten in't net af te schrijven / ende te doubleren / ende soo voorts te teeckenen.

Tedert

Sedert schreeven d'Heeren Gedeputeerden te Brussel van date den achtienden, dat haer waren toeghekomen twee van haer Hoogh Mog. resolutien / d'eene raeckende de verpandinge van den twaelfden, d'andere slaende op seeckere memorie van den Heer Ambassadeur Gamarra van den derthienden, gelijck haer noch was toegekomen een Brief van den Heer van Beuningen van den derthienden deses / dat by Vranckrijck toegestaen was de continuatie van den Treves tot ultimo Mey / ende dat het bewuste project niet tot Parijs (gelijck eerst gedreven wierdt) maer Aken geteeckent soude worden.

De gemelde Heeren Gedeputeerden hebben mits dese veranderingh by den Heer Marquis daer op gestrusteert / dat deselve souden believen den Heer Baron van Bergeyck t'Aken t'authoriseren het project upt den naem van sijn Majesteyt van Spaignen te teeckenen / met volkomen verwachtinge dat door de voorsz prolongatie de bekommernis van den Heer Marquis nu komende voor 't meeste deel te cesseren / deselve op het komen van de ses duysent Man / mitsgaeders op het presseren van 't derde secrete articul niet verder behoorde t'insisteren ter contrarie de voorsz authorisatie op haer gereitereerde instantien ingewilligt soude hebben.

Maer is haer met verwonderinge voorgekomen / dat hy niet alleen de voorsz prestatie / ende sijn versoeck om daer van by solemnele belofte verseeckert te zijn / heeft geinhereert; nemaer oock daer en boven geseydt / dattet selve project al in veele poincten van de originele Alternative, daer op sijn acceptatie quam te staen / was devierende; dat Bing was ghenomen nae date van den achthienden September / den dagh wanneer by Vranckrijck d'Alternative geoffereert was; dat Charleroy, Att, ende Armentiers met geen Guarnisoenen beset / ende sonder eenighe resistentie als een plat Land ingenomen zijnde / by Vranckrijck souden moeten worden gerestitueert.

Ende voornamentlick dat aen Spaignen, neven de restitutie van de Franche Comté, over de demolitie van de Fortificatien van Dole en Gray een raisonnable vergoedinge soude moeten worden gedaen.

Sy hebben wel niet onderlaten d'ongefondeertheydt van de voorsz objectie / ende insonderheydt die van de restitutie der voorsz plaetsen aen te wijsen / ende haer Ho. Mog. intentie in de voorsz resolutie van den derthienden, verbat in klare duydelijcke termen t'exprimeren / ende onder anderen te verklaren dat soo sijn Excellentie op die voet soude believen voort te procederen / ende niet genegen wesen haer Ho. Mog. in het approberen ende teeckenen van 't voorsz project gerust te stellen / dat haer Ho. Mog. geen genegentheydt souden konnen hebben / om de Nederlanden in de desastres, die daer door souden worden veroorsaeckt / t'assisteren / maer zijn soo ongeluckigh geweest / dat de gemelde Heer Marquis by de voorsz sijne sustenue opiniastrerende / geen vordere beloften heeft willen geven / dat sijn Excellentie d'Heer van Bergeyck soude autoriseren / ten eynde by deselve het voorsz project voor een fondament van het te maken Tractaet aengesien / ende geteeckent soude moghen worden / en dat dan noch niet anders als in cas haer Hoogh Mog. aen sijn Excellentie de prestatie van 't voorsz derde separaet Articul solemniter souden komen te beloven.

Als sy sagen dat haer argumenten / genomen uyt de kostelickheyt van den tijdt / uyt de sinceerheydt van haer Ho. Mog. proceduren / ende uyt de blame die sijn Excellentie door dese manier van doen soude komen t'incurreren / niet konden gelden / soo hebben sy aenghenomen haer Hoogh Mog. daer van reeckenschap te geven / ende af te wachten d'ordres die haer nader soude worden toegesonden.

In Spaignen heeft in 't midden van dese maendt den Graef van Castrillo, na dat van hem al dickmaels gesegt was geworden / dat van intentie was om het Presidentschap van Castille te resigneren / oock sich wijders van alle Politicque ende wereldtsche occupatien te retireren / ende de weynige dagen die scheenen over te zijn in de stilte door te brengen / sulcks voor de Paesch-dagen eyndelijck tot effect gebracht hadde / en is desselfs plaetse by haer Majesteyt de Coninginne tot President aenghestelt ghewozden de Bisschop van Placentia, van welckers uytsteeckende qualiteyten seer loffelijck ghesproocken wierdt / hebbende doenmaels van alles alreede possessie genoomen / ende sich in den Raedt van het opperste Gouvernement alle dagen laten vinden.

De Heeren Gedeputeerden van de Heeren Keur ende Vorsten aen 't Hof te Madrid over 't Oorloghs-werck tusschen Vranckrijck en Spaignen, hebben op Maendagh den sesthienden deser by haer Majesteyten de eerste audientie afgeleght / zijnde ses in getale / afgesonden by de Vergaderinge tot Keulen te samen zijnde / hoewel in 't particulier Bedienten ende Ministers waren van de Heeren Keur-Vorsten van Trier, Beyeren, Palts, Bisschop van Osenbrugghe, ende Hertogh van Wulfenbuttel respective / zijnde twee van Trier, en seyden / dat andere in gelijcke Commissie na den Keyser en Koningh van Vranckrijck gegaen waren.

Wederkeerende tot de Negotiatie te Brussel: De Heeren Ghedeputeerden hebben noch s'avonts den negenthienften op gestelt ende aenden Heer Resident Temple, gecommuniceert d'Acte van Asseurantie ende guarantie / waer op den Heer Marquis de Castelrodrigo noch dien voormiddagh belieft had t'insisteren / daer in volgende het Concept haer beneven haer Ho. Mog. Resolutie van den seventhienden deser toegesonden (en hier voozen geinsereert) voor soo veel het selve met de tegenwoordige constitutie van saken eenighsints over een ghebraght ende geconsilieert heeft konnen worden / gelijck sy daer in gheinniteert hebben het Concept van Guarantie / by onderlingh Concert tusschen de Ministers van sijn Majesteyt van van Groot Brittaignen, en van haer Ho. Mog: in Engelandt gedresseert; dese acte van Guarantie was als volght:

LE Soubsigné Resident du Roy de la *Grande Brettaigne*, & les Deputés Extraordinaires des Hauts & Puissants Seigneurs les Estats Generaux des Provinces Unies des Pais Bas, ayant mis en mains de *Monsieur le Marquis de Castelrodrigo*, Gouverneur & Capitaine General des Pais Bas de l'obeissance du Roy *d'Espaigne*, un Concept ou Project de Traitté de Paix, dressé sur le pied de l'Alternative, plus amplement mentionée dans la convention arrestée & conclue entre ledit Seigneur Roy de la *Grande Brettaigne*, & lesdits Seigneurs Estats Generaux des Provinces Unies le *vingttroisiesme du Janvier* dernier, lequel Project

ject le Roy de *France* auroit offert de faire conclure & signer, pour mesme celle fin sadite Majesté auroit desia envoyé son pleinpouvoir a *Monsr. Colbert*, son Ambassadeur Extraordinaire & Plénipotentiaire a la Ville Imperiale *d'Aix*, ledit Sr. *Marquis de Castelrodrigo* a bien voulu tesmoigner la mesme inclination pour l'avancement dudit bon oeuvre, en offrant pour cest effect, en vertu des pouvoirs, dont il se trouve pourveu, de donner les authorisations y requises au dit *Seigneur de Bergeyck* son Plenipotentiaire a la dite Ville *d'Aix*, pour en son nom, & de la part de sa Majesté, conclure & signer ledit Concept de Traitté; mais puisque ledit *Seigneur Marquis de Castelrodrigo* ne laissant pas de s'en douter de la sincerité de la *France*, avoit au prealable demandé des asseurances que ledit Seigneur Roy de la *Grande Brettaigne* & les Seigneurs Estats Generaux luy raisonnablement pourroient donner, qu'apres avoir envoyé la susdite Authorisation au *Sr. de Bergeyck*, sa Majesté Tres-Chrestienne ou son dit Plenipotentiaire en son nom, ne refusera pas de conclure & signer ledit Project ou concept de Traitté, & d'observer la continuation de Trefve, jusques au dernier jour du Mois de *May* 1668. dont sadite Majesté & le *Sr. Marquis* sont tombé d'accord.

Le soubsignés Ministres se trouvant pleinement instruit, asseurés de la part de leurs Superieurs, de la bonne foy & des sinceres intentions que sa Majesté Tres-Chrestienne vient de tesmoigner, pour adjouster & affirmer ledit Traitté, ont bien voulu s'interposer de la part desdits Seigneurs Roy de la *Grande Brettaigne*, & Seigneurs Estats Generaux guarands, comme ils s'interposent guarants par la presente, non seulement que le Roy de *France* signera ou fera signer ledit Project de Traitté, en suitte des pouvoirs y depeschés a son Plenipotentiaire le *Seigneur Colbert*, & observera Religieusement ladite Trefve, jusques au terme prefix, mais aussi que sa Majesté Tres-Chrestienne gardera & maintiendra punctuellement tout ce qu'elle viendra de promettre dans ledit Traitte.

Asseurant pour ceste fin ledit *Sr. Marquis*, comme ils luy asseurent au nom de leurs Superieurs que si sa Majesté Tres-Chrest. apres que ledit *Sr. Marquis* aura donné les plein pouvoirs & ordres absolus audit *Sr. Baron de Bergeyck*, pour y signer ledit Concept, sans aucun exception ou reserve contre toutte attente, vient refuser de faire signer ledit Project, parachever ledit Traitté, ou a violer & enfraindre la Trefve accordée; ledit Seigneur Roy de la *Grande Brettaigne*, & lesdits Seigneurs Estats Generaux, alors le party du Seigneur Roy Catholicque joindront toutes les forces ensemble, & agiront en Guerre par Mer & par Terre contre la *France*, pour le reduire, non seulements aux Conditions exprimées dans le susdict Concept de Traitté, mais mesmes aux termes du Traitté des *Pyrennees* si Dieu benit leurs Armes, & si l'on trouve a propos d'un commun accord de continuer la Guerre jusques a ce que les choses soyent reduites a cest estat.

Comme aussi les soubsignés declarent par la presente, que ledit Seigneur Roy de la *Grande Brettaigne* & lesdits Seigneurs Estats demeureront Caution, Guarants & Respondants audit Traitté de Paix, & de chascun points & Articles d'iceluy, & qu'on priera aussi l'Empereur, le Roy de Suede, & autres Princes & Estats qui pourroient avoir interest a l'observation de cette Paix, de se vouloir joindre en cecy aux bonnes intentions dudit Seigneur Roy & les dits Seigneurs Estats.

D'Heeren Gedeputeerden hebben op den twintighsten vroeg haer vervoegt aen't Logement van den Heer Tempel, om dessels Remarques ingenomen hebbende / het voorseyde Concept te mogen attesteren; edogh bevonden dat gemelden Heer in de præludia van haer extensie (soo 't scheen) gheen bevallen hebbende / een ander acte had ontworpen.

Seggende voor eerst / dat hy niet gewoon was den Koning van Vranckrijck anders als met den naem van sijn Majesté Tres-Chrestienne t'intituleren.

Ten anderen / dat sijn Edelheyt niet met de waerheyt konde seggen / dat de selve was pleinement instruit & asseuré de la part de son Roy de la *sincerité de sa* Majesté Tres-Chrestienne. Ende meer andere kleyne Remarques die souden verveelen.

Sy hadden wel gaerne ghehad / dat de voorseyde correctie gedaen wesende / het resterende van haer Project als wel naest met haer Hoog Mog. model accorderende / hadden mogen blyven onverandert; maer bespeurende dat gemelden Heer wel lichtelijck by sijne gedachten soude hebben geopiniastreert / ende dat het onderscheyt meer consisteerde in de structere ende formaliteyt, als wel inde essentie van't voorseyde Concept / soo hebben sy 't selve alsoo geteyckent / ende nevens den Heer Tempel aen den gemelden Heer Marquis soo aenstonds geexhibeert.

Ende heeft sijn Excellencie daer mede contentement nemende / oock aen den Heer Tempel gedaen ter handt stellen een pouvoir of Authorisatie op den Heere Baron van Bergeyck, om uyt sijnen naeme ende van weghen sijn Majesteyt van Spaignen, het Concept Tractaet van Vrede tot Aecken te moghen teyckenen.

Sijnde gemelde Heer Tempel van intentie om in een dagh a drie sigh na Aken te transporteren / ende aldaer met dese Authorisatie d'eerste vastigheyt van den Vrede mede te brengen.

Sy schreven wijders al groote bekommernis te hebben / sy by dese Veranderingh van saecken wel behoorden te spenderen haer Ho. Mog. Resolutie / genomen voor date dat de selve van de continuatie van den Stilstant vande Entreprisen van't geampliëerde Concept van Tractaet / ende van d'Authorisatie by sijn Majesteyt van Vranckrijck gedepescheert op d'Heer Colbert, om 't selve resolutelijck te tekenen / kennis bekomen hadden; Insonderheyt dewijl de reden van meffiance de ware oorsaeck was gheweest / van dat den Marquis de voornoemde precautie van haer Ho. Mog. hadde gevoordert / ende dat deselve nu door de voorsz Resolutien van Vranckrijck voor't meestendeel komen te cesseren; oock ongerijmt scheen te wesen / dat men nu noch op deselve precautie soude insisteren; ende konden haer Ho. Mog: wel verklaren / dat sy van sentiment waren geweest / dat gemelden Heer Marquis siende groote ja genoeghsame infaillible apparentie tot de Vrede / behoort hadde te sijn gecontenteert geworden / ende hem van't verleenen der voornoemde Acte ghedispenseert te hebben.

Maer als sy consideereerden / dat gedachten Heer Marquis de Copie van haer Ho: Mog: Resolutie / Ordres / ende Pouvoirs daer in geinsereert al had ontfangen / eer dat haer Ho: Mog: Courier de principalen haer had overhandigt /

dien-

dien volgens der selver Authorisatien seer beswaerlijck waren te menageren.

Dat sy in gemelden Heer Temple een groote genegentheyt vonden / om aen syn Excellentie / onaengesien de voorseyde verandering van saken / de geëquireerde asseurantie te geven / dat sy insgelijcx haer arbitrium niet konden doen gelden over haer Ho: Mog: positive bevelen / noch haer toestont t'oordeelen / hoedanigh deselve het voornoemde Point van de asseurantie na date van d'ingekomen Fransche tijdingen souden mogen hebben begrepen / ende eyndelijck / dat sy in dese delicate Saecke / die soo licht door eenige sinistre toevallen soude konnen worden verandert / en welckers acceleratie aen alle kanten daerom met soo veel vigeur wierde geprest aen de dilatoire van den Heer Marquis, niet langer behoorden t'hazarderen ; soo hebben sy niet konnen onderlaten de voorsz haer Ho. Mog. Resolutie in ooghe voorsz te gebruycken.

Den Brief die den Heer Marquis ter selver tijdt afsondt aen den Baron van Bergeyck, om het Project Tractaet / sonder verder te teeckenen was als hier na volght :

Monsieur.

JE vous ay avisé hier par vn Expres, que j'estois sur le point de vous envoyer l'ordre pour signer le Project qui a esté envoyé par les Seigneurs Mediateu s, qui se trouvent *a Paris*, de sa Majesté de la *Grande Brettaigne*, & des Seigneurs Estats Generaux, & me fut rendu par ceux qui resident icy ; Par cette je vous ordonne de signer incontinent ledict Project, selon la tenue de celuy qui va cy joint, soubs Ratification & Approbation de la Reine, nous s'obligant a tout cela le desir & la propension dont nous sommes portez, pour donner le repos a la Chrestienté, tant souhaité, & de tesmoigner par là que nous taschons en toutte maniere de luy avancer ce grand bien ; & la presente ne servant a autre fin, vous m'aviserez de sa reception, & de l'avoir executé, sur ce je suis, *&c.*

Daté a Bruxelles le vingtiesme d'Avril 1668.

D'Heer van Beverning dese goede tydinge ontfangende / schreef daerop den vier en twintighsten dat hy niet anders gehoopt noch te verwacht hadde / of men soude / sonder verder uytstel de laetste handt aen dat groote werck geleyt hebben / maer dat het scheen dat d'Heer Temple sigh had willen chargeren vande originele depesches / en dat sy desselfs aenkomste / die men dien avondt te ghemoet sagh / souden moeten afwachten.

Den Heer Colbert heeft daeghs te vooren in die Stadt ghedaen een seer solemnele en heerlijcke Entrade met seer veel Treyn ende Gevolgh ; d'Heer Beverning heeft haer Ho. Mog. Karosse met ses Paerden / met verscheyden Officieren ende Edellieden / oock tot dier Receptie syn Excellentie te ghemoet ghesonden en heeft deselve daer gehouden den behoorlijcken Rangh immediatelijck achter die van den Heer Nuncius vanden Paus / dewelcke d'eerste was na die van den Heer Ambassadeur ; hy ontfingh daghelijcx veel Visites / ende onder anderen

Cccccc

anderen van den Heer Commandeur Smysing / Afghesant van den Heer Bisschop van Munster, ende van den Heer Amptman Kalff, van wegen H. F. G. van Nieuburgh, en aen deselve de contra-visite weder afghelept / in de welcke niet en zijn gepasseert als Discoursen van beleeftheyt / met Protestatien van goede nabuyrige Vriendtschap en Correspondentie.

Drijdagh daer aen quam d'Heer Tempel tot Aken, maer indispoost / soo dat genootsaeckt was eenige dagen 't bedde te houden; evenwel wiert hy vanden *Heer* Beverning verscheyde mael besoght om over de toestant vande Saecken te concerteren.

Het was by na onbegrijpelijck / dat niet tegenstaende alle debvoiren van dag tot dagh gecontinueert / de Tractaten tot noch toe ongereyckent bleven; men hield d'oorsake te zijn / dat den Heer Baron van Bergeyck, na de ontfanghene Ordres van den Heer Marquis de Castelrodrigo, noch echter tot sijne particuliere ontlastinghe eenen Expressen na *Brussel* had willen affenden / ende dat hy daer op eenige nadere ordres te ghemoet sagh / alvooren die onderteeckeninghe effective heeft willen doen; den Heer Minister van Engelandt heeft daer ontrent noch heden gedaen al wat mogelijck is geweest / om ghemelden Heer tot een promte Onderteekeninge te disponeren / en d'Heer Beverning is daer over voor de tweede mael aen zijn Logement gheweest / ende heeft haer Ho. Mog. last ende goede meyninge met vyp wat yver gededuceert; Ende den Heer Colbert om van sijne zijde daer toe te contribueren wat doendelijck is / heeft twee distincte Instrumenten onderegeschreven / ende gecachetteert in d'Heer van Beverning presentie in haer Ho. Mog. Logement / ende dobbeld daer van gestelt in handen van den Heer Nuntius van den Paus / om den Heer Bergeyck tot gelijcke Onderteyckeninge te obligeren / maer alles te vergeefs; d'Heer van Beverning schreef onder anderen over dit werck / dat hy evenwel niet dorste besluyten / datter eenige quaetwilligheyt ofte eenigh particulier dessein / met dese ongerechtigheyt was vermengt / maer dat sy geloofden dat het een bekommeringe was ontrent expresse voorige Instructien / aen de welcke met dese nieuwe ordres niet genoeg was gederogeert / en vertrouwde dat een dag of twee met het retour van d'Expressen haer soude ten eynde helpen van dit groot Werck.

Den Heer Franschen Minister betoonden sigh gants ghereedt / beschuldigende / na gewoonte / de Spaensche Grimassen; ende hoedanigh de dispositie van den Koningh (maeckende van de noodtsaeckelijckheydt een deught ende genereusheyt) hier in noch was / blijckt uyt de volgende Ratificatie / die al op den vijfthienden in forma was geroucheert / ende ghedepescheert na Aken.

LOUIS par la grace de Dieu, Roy de *France* & de *Navarre*, A tous ceux qui ces presentes Lettres verront salut; Ayant veu & examiné en nostre Conseil le Traitté fait & passé en nostre nom par le Seigneur *Tellier*, Conseiller en tous nos conseils, Commandeur de nos ordres, Secretaire d'Estat & de nos Commandements, le Seigneur *de Lionne*, aussi Conseillier en tous nos conseils, Commandeur de nos Ordres, Ministre & Secretaire d'Estat, & de nos commandements, & le *Sr. Colbert*, Conseiller en tous nos conseils, Controlleur general de nos Finances, Tresorier de nos Ordres, & Surintendant de nos Bastiments

stiments, en vertu du plein pouvoir que nous leur en aurions donnée : Et les Seigneurs van *Beuningen* & *Trevor*, respectivement Ambassadeur & Envoyé extraordinaires de nostre Tres-cher & tres-amé Frere & Cousin le Roy de la *grande Brettaigne*, & de nos tres-chers & grands Amis, Alliéz & Confoederéz les *Seigneurs Estats Generaux* des Provinces Unies des Pais Bas, sur les moyens le plus prompts & les plus seurs de conclure la Paix entre nous & nostre tres-cher & tres-amé Frere le Roy Catholique, duquel Traitté la teneur ensuit:

(Dit Tractaet heb ick hier boven op sijn tijdt gestelt)

NOus de l'advis de nostre Conseil avons agrée, approuvée & ratifiée, agreons, approuvons & ratifions par ces presentes signées de nostre main ledit Traitté cy dessus transcript; Promettons en foy és parole de Roy de l'entretinir, garder & observer inviolablement de points en points selon sa forme & teneur, sans jamais aller ni venir directement ni indirectement au contraire, *Car tel est nostre bon plaisir*. En tesmoing de quoy nous avons fait mettre nostre Seel a cesdicts presentes.

Donné *a Versailles* le *vingthuiteisme* jour *d'Avril*, l'an de grace *mille six cent soixante huict*, & de nostre Regne le *vingtcincqueisme*.

Estoit signé.

LOUIS.

Et plus bas, par le Roy

DE LIONNE.

Ayant d'enbas le Seel en Cire jaune, pendant a une queue de velin.

D'Heer van Bergeyck had van den Marquis de Castelrodrigo mede wel een volkomen Authorisatie / om in sijnen naem de teeckeninge te doen; maer gelijck ick geseyt hebbe / hy maeckte swarigheyt d'hant uyt te steken / of om dese Ordre / die generael was / tot sijn meerder versekering te hebben gereitereert in een werck dat van soo grooten importantie ende tederen complexie was / of om andere redenen: Edoch wat de gedachten van den Marquis waren / mag blijcken uyt dese sijnen Brief die hy op den dertighsten schreef aen d'Heeren van Beuningen ende Trevor.

Messieurs.

COmme en accomplissement des ordres que j'ay donné au Sr. Baron de *Bergeyck*, il aura desia sans doute signé en la Ville *d'Aix la Chapelle* le Project que vous avez adjusté a *Paris*, & le Chevallier *Temple*, Resident de sa Majesté

jesté de la grande *Bretaigne*, & son Plenipotentiaire, estant party d'icy vers ladite Ville d'*Aix la Chapelle*; & les *Seigneurs de Burgersdijck* & *vander Tocht*, Deputez des Seigneurs Estats Generaux vers *Malines*, aussi tost que je me suis conforme audit Project, & ayant desia reçeu la Ratification necessaire pour l'eschanger contre celle de *France*, j'ay jugé a propos de vous en advertir par ces Expres, afin qu'avec cette notice, vous puissiez disposer la permutation, & eviter par ce moyen, & celuy de vostre dexterité & bon zele ordinaire, les nouveaux attentats, qui altererogent fort le commencement de la bonne amitie, que vous avez procurez d'establir puis que ce seroit bien redicule, qu'estant les Traitez signez & la Ratification entre mes mains, l'on foroit le degast & ce commeteroit des hostilitez contre les habitans du plat Pais, dont on desireroit moins de profit, que de gloire, sur ce je suis de Messeignieurs vostre &c.

Estoit signet

MARQUIS DE CASTELRODRIGO.

En ce moment je viens de reçevoir advis de toutte les Frontieres, comme quoy les Francois marchent avec dessein de faire un degast general par tout le plat Pais qui nous reste, dont vous pouvez inferer l'intention qu'ils ont dans la pacification, & s'ils ne procurent desja de s'avancer a reconnoistre les passages vers l'*Hollande*, voulant passer a *Alost*, au Pais de *Waes*, & par la *Flandres* vers le *Sas*, & par toute la Campagne, pour ce donner la main avec l'Evesque de *Munster*, par ou vous verrez combien il importe d'arrester les cours de ces nouveaux attentats, en leur commencement qui sont l'effects du bon voisinage.

Op den eersten May des namiddaghs / heeft d'Heer van Bergeyck, d'Heer van Beverning oock gevisiteert / ende verseeckert / dat hy niet alleen had ontfangen de gereitereerde Ordres om de bewuste Articulen t'onderschryven / maer dat oock de Ratificatie uyt Spaignen alreede tot Brussel was aengekomen: betoonende sig nu volkomen bereydt tot de teeckeningh der Tractaten / 't welck van des anderen daeghs zijnde den tweeden Mey, wederzijts is geschiet; maer vermits verscheyde Incidenten en disputen over d'insertien van de pouvoirs, soo ten reguarde van de clausulen in deselve gheinsinueert / als nopende de maniere / hebben de Instrumenten eerst des avonts laet geextradeert konnen worden. Den Heer Colbert heeft een Exemplair met een Expressen gesonden na Parijs. D'Heer van Beverning heeft hem gechargeert met een ander Exemplair / geaddresseert aen de Heeren Gedeputeerden tot Brussel / met ordre om 't selve per Expressen aenstonts voorts te bestellen na Parijs aen den Heer van Beuningen, ende sondt oock een afschrift aen haer Ho. Mog.

D. Heeren Gedeputeerden tot Brussel, hier van noch geen tijdingh bekomen hebbende / ende vermoedende dat mogelijck d'Heer Marquis by sijn particuliere Brieven aen den Baron van Bergeyck wel yets soude mogen hebben bevolen 't gheen met sijn gegeven pouvoir niet soude wesen compatibel; hebben goedt gevonden dese gemelde Obstaculen / ten besten sy souden konnen / wegh te

nemen

nemen / maer toe haer een ample materie verleende de depesches die sy soo even te vooren van d'Ambassadeurs van Engelandt ende Vranckrijck hadden ontfangen; ende tot dien eynde op den derden voorleden daghs by syn Excellentie een Audientie bekomen hebbende / hebben de selve voorgehouden drie saecken, die sy meenden uyt de voorseyde Brieven te deduceren; eerstelijck / dat haer met sonderlinge verwonderinge was voorgekomen / dat het Tractaet van Vrede tusschen de twee strijdende Kroonen / door d'Onderteeckeningh van wederzijts Plenipotentiarissen noch niet soude wesen gebraght tot de ghedesidereerde perfectie / en dat haer daer door reden wierdt gegeven om te vreesen / niet alleen dat de hostiliteyt van Vranckrijck, tot een onuytsprekelijcke schade ende verderf van 't platte Landt ende vande goede Ingesetenen van dien / soude blyven continueren / maer oock dat door dese lenteurs wel soo veel tijdt soude worden verquist / dat de Ratificatie van de Koninginne Regente binnen den gestelden termijn niet wel soude konnen worden uytgebraght.

Ten tweeden: Dat syn Excellencie sigh niet soude believen te flatteren met eenige Ratificatie die op het schrijven van den Heer van Beuningen, of oock op de depesches van den Heer Marquis alhereyts uyt Spaignen mocht wesen aengekomen / want dat sy meenden dat versekert te zijn / dat Vranckrijck geen ratificatie voor valliable sou erkennen / dan die gene die by haer Majesteyt op 't Originele geteeckende Tractaet in solemni forma, soude wesen gedepescheert; Dienvolgende soo deselve Majesteyt al schoon op 't eerste / ja oock op 't tweede Concept van Vrede een formele ratificatie afgesonden soude moghen hebben / datmen echter daer van niet van meeninge was te defereren / ende dat syn Excellencie daer uyt wel konde besluyten hoe precieus yeder uyr / ja yeder moment soude moeten zijn / soo tusschen desen dagh en t'eynde van Mey, het voorseyde Tractaet gesloten / geteeckent / na Spaignen overgesonden / en de ratificatie van daer weder herwaerts aen overgemaeckt / ende in handen van syn Majesteyt van Vranckrijck gelevert soude moeten worden.

Ten derden: Dat sy wel meynden gedient te zijn van de redenen die syn Excellentie hadde gemoveert / om aen den Heer Grave van Molina niet toe te senden die Authorisatie die deselve om syn Majesteyt van Groot Brittaignen ende haer Ho. Mog. raeckende het uytlooven van de Sweedse Subsidien te moghen dedommageren / al over langh te gemoet gesien hadde / ende om welckers defect de bekende Triple Alliancie was gebleven buyten conclusie.

Dat sy meenden / dat of wel de Saecken van den Vrede seer begonden te naderen / haer Ho. Mog. nochtans niet ongenegen souden syn om de Kroon van Sweden, omnibus modus aen de handt te houden / ende dewyl syn Excellencie de necessiteyt van de voorsz Alliancie voor desen nevens haer naer syne waerde hadde believen te considereren / ende haer toe te seggen / dat deselve tot facilitatie van dien een seer ampel Pouvoir aen gedachten Grave van Molina soude laten afgaen / om 't voornoemde dedommagement ende te ghelijck de voorsz Alliancie tot conclusie te brengen / dat sy nu niet anders konden verwachten of deselve Excellencie soude noch d'aenstaende guarantie voor de voorsz Alliantie willen doen versterken / ende dienvolgende de scrupulen wegh nemen / daer aen 't voorsz salutaire werk tot noch toe was gebleven accrocheren.

Op het eerste heeft gemelde sijn Excellentie geseydt / dat het hem niet minder als haer had gesmert / dat dese signature soo langc was geretardeert; edogh dat hy tot sijn decharge moeste seggen / dat ten tijde de selve het Pouvoir op den Baron van Bergeyck had afgeschickt / hy geen gedaghten had gehadt om by particulier aenschrijven den selven Heer iet anders te gelasten / als om het voorsz Tractaet blindeling ende sonder eenige de minste alteratie te teeckenen / nemaer dat den Heer Temple sijn Excellencie had aengedient / dat d'Heer Trevor in soo verre d'intentie van Vranckrijck wel had ghepenetreert / dat indien sijn Excellencie eenige kleene veranderinge in d'extensie van 't laeste Concept soude believen te maken / dat het selve by den Heere Colbert soude worden toegestaen / soo maer daer door d'essentiele deelen van't selve Tractaet niet gelimiteert quamen te worden / ende dat hy op dese inspiratie eenige weynige remarques van den Heer Baron de Bergeyck had overgeschreven / met ordre om daer na / was 't doendelijck / het voorsz Concept te doen dresseren / evenwel met dat verstant / dat indien aen sijn Ed. 't selve soude mogen worden ghedifficulteert / hy dan altoos geauthoriseert bleve om 't voorsz sijn Pouvoir te spenderen.

Dat gedaghten Baron de Bergeyck de voorsz veranderingh niet hebbende konnen obtineren / als doen in plaets van't voornoemde Tractaet / vermogens sijn authorisatie te teeckenen / goet gevonden had de novo met sijn Excellencie te Consulteren / ende dat sulcx het voorsz abusive advijs van den Heer Trevor ende d'irresolutheyt van d'Heer de Bergeyck, d'eenige oorsaeck waren van het voorsz retardement; edogh dat sijn Excellencie 't selve aenstonts daer na by rescriptie hebbende geremedieert / onfeylbaer 't voorsz Tractaet als nu gesloten en geteeckent soude zijn.

Nopende het tweede, dat hy de Proceduren aen Vranckrijck in dese Negotiatie niet wel konde considereren / datmen aen de een zijde het geheele werck van de Vredehandel met d'alderuytterste precipitantie had willen pousseren / ende alle de solemniteyten van dien in soo geringen tijdt bepalen / dat het minste incident bequaem soude konnen zijn om deselve geheele negotiatie en alle d'officien van de Mediateurs te maecken infructueus, en dat men de voorsz tijt nu soo benepen ende besnoeyt hebbende / aende ander zijde soo delicaet scheen te wesen / datmen geen andere Ratificatie soude willen erkennen / dan die gene tot welckers uytwerckingh den langhsten train ende den grootsten tijdt wierdt gherequireert.

Dat sijn Excell: op die moment voorsien was met tweederhande Ratificatien / slaende het eene op het eerste / ende het andere op het nader Concept / dat hy meende dat de groote promptitude van haer Majesteyt ten minsten behoorden te wesen van dat effect / dat als sijn Excellencie beyde de voorsz ratificatien hen (Heeren Gedeputeerden) ter handt gestelt soude hebben (ghelijck hy verklaerde sulcx seer geerne te willen doen) dat dan sijn Majesteyt van Vranckrijck aenstonts alle hostiliteyt behoorde te doen cesseren / ende by provisie aen deselve ratificatie soo veel geloofs te geven / dat deselve Majesteyt als nu van den Vrede van de Spaensche zijde volkomen ende sonder eenigh nadedencken verseeckert konde sijn / ende soo echter den Heer de Lionne noch op een derde ratificatie soude blyven insisteren / dat sijn Excellencie niet onderlaten soude

illico

illico na 't teeckenen van 't voorsz Tractaet / een Courier na Spaignen te depescheren / ende dat hy dien onvermindert van nu af aen die verseeckeringhe aen Vranckrijck wel konde doen / dat haer Majesteyt ten aldersspoedighsten oock het geteeckende Tractaet in forma soude ratificeren; meenende onchristelijck te sijn / dat na de voorsz asseurantien ende ratificatien / sijne Majesteyt van Vranckrijck eghter noch ghenegentheyt soude hebben om soo veel arme menschen te verjagen / de Landen te brengen buyten alle hope van resource, ende na 't sluyten ende ratificeren van een Vrede alleen op een onnoodighe formaliteyt / alle soorten van vyandtschap te blijven exerceren; versoeckende dat sy d'Heer van Beuningen hier van souden willen verighten / ten eynde deselve de voorsz voorslagh aen sijn Majesteyt van Vranckrijck soude believen smaeckelijck te maecken / ende dat onder beneficie van de voorseyde ratificatie by provisie alle hostilliteyt moghte werden ingehouden.

Ende noopende het derde poinct / daer op gheliefde sijn Excellentie naer een seer lange preambule te seggen / dat hy al noch van opinie bleef / dat aen de guarantie de voorsz Triple Alliantie een groot gewicht soude konnen toebrengen / ende over sulcks seer dienstigh soude zijn / dat Sweden hoe eer hoe liever mochte worden geengageert / maer dat hy noyt redelijck soude konnen vinden dat in de uyt te loven subsidien de Kroon van Spaignen meer als Engelandt en haer Hoogh Mog. gechargeert soude worden / dat de necessiteyt / die te vooren deselve Kroon soude hebben doen resolveren om de voorsz subsidien alleen te dragen / nu was komen te cesseren / en mitsdien de mesures voor 't toekomende ghenomen souden moeten worden / niet met een particuliere relatie op de Spaense Nederlanden; nemaer in genere op alle die gene van de Geallieerden / die geattacqueert soude konnen werden / sich by dese occasie seer wijdtluftigh extenderende op de quade intentie van den Bisschop van Munster, ende van die geene die deselve als haer instrument / tot nadeel van haer Ho. Mog. soude willen employeren.

Noch niet spaersaem spreeckende van de maniere die haer Ho. Mog. in 't bevorderen van den voorsz Vrede souden hebben gebruyckt / ende van 't mescontentement / 't geen Spaignen soude hebben konnen opvatten in 't advijs van haer Ho. Mog. Commissarisen van date den seven en twintighsten Maert / mitsgaders in de imperieuse Officien / daer mede men Spaignen in effecte tot de Vrede hadt gedwongen / sonder aen deselve die libertyt te vergunnen van een enckele jota uyt de Franse Concepten te trecken / of een woordt tot beter of klaerder explicatie te mogen gebruycken

Ende dat sijn Excellentie niet te min seyde gepersuadeert te zijn / niet tegenstaende alle de voorsz basseffe, daer mede men Spaignen tot contemplatie van Vranckrijck hadde bejegent / echter tot de Kroon van Vranckrijck haer Hoogh Mog. Officien in de voorsz Negotiatie voor ten hooghsten chocquant soude hebben opgenomen.

Sy hebben noopende het eerste poinct / sijn Excellentie voor de gedane ouvertuere bedanckt; en aengaende het tweede, aengenomen daer over aen de Heer van Beuningen te schrijven, maer noopende het derde, voor haer particulier sentiment geseydt / dat al de saecken tot noch toe waren ghemanieert

met

met intentie alleen om de Spaense Nederlanden te conserveren / dat daer toe geen grooter ende seeckerder precautie te vinden waer geweest / als in een universelle guarantie van die gene / die aen de observantie van 't voorsz Tractaet soude wesen gelegen / dienvolgende dat de subsidien die daer souden moeten uytgeloost werden / betaelt behoorden te werden by die geene die aen deselve guarantie zijn / eenige securiteyt soude moeten vinden.

Dat oock met Sweden op voorgaende belofte van indemniteyt al seer verre was gesprocken / ende mogelick geen kleene offensie aen die Kroon soude geven / indien als nu sijn Excellentie de voorsz belofte van dedommagement herroepen / ende daer mede deselve Kroon ten reguarde van 't gepasseerde onderhoudt van desselfs Trouppen / ende sulcks van 't premium 't geen deselve in 't tegenwoordighe werck van den Vrede hadt verdient / frustreren soude willen.

Dat het oock niet weynigh hardt soude wesen dat men haer Hoogh Mog. niet alleen over haer aengewende goede Officien niet soude bedancken / maer noch daer en boven haer ghecharrgeert soude laten met die ongemacken / die men self toestonde dat haer alleen om haer geinterponeerde Mediatie soude konnen overkomen ontrent het voorsz werck mogelijck van wijdtheyt andere gedachten soude konnen wesen / soo hebben sy haer particuliere discoursen niet verder over 't voorsz subject geextendeert / ende maer alleen gesorght dat sy van 't gepasseerde in deselve audientie aen haer Ho. Mog. souden doen een omstandige relatie.

Den Heer van Bergeyck is na d'uytwisselingh van de Tractaten van Aken nae Brussel vertrocken / sonder d'Heer van Beverningh een woort te spreecken van eenige Guarantie / niet tegenstaende hy ten verscheyden reysen / bysonder in de laetste dagen occasie gegeven hadt / om die van de zijde van haer Hoogh Mog. te vorderen: Hy schreef niet te weten wat daer uyt besluyten moest / maer dat alle de Spaens-gesinden aldaer swanger ginghen met een seeckere opinie / dat de Fransse maght wel mochte komen uyt te bersten tegen de Staet van haer Hoogh Mog. / ende of sy wel het contrarie daer van hoopten ende vertrouwde / dat hy evenwel niet ten besten gestight was / dat hem geadviseert wierde dat verscheyde Provintien haer nieuwe Wervingen slaeckten / ende de Werf geboden of weygerden / of weder in trecken / ende hy meende dat men het noch een maendt of vier behoorde in te sien / al eer men verandere van postuer / om te sien wat Vranckrijck eyndelick met al sijn Volck soude ondernemen.

De saecke der Vreede in desen staet gebraght zijnde / zijn d'Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden aen d'Heer Marquis de Castelrodrigo, oock van Brussel na Mechelen vertrocken om haer tweede commissie / raeckende 't proces van Hoef-Yser / met de Keurbrandenburghse te slichten; maer alsoo sy op den sesden quamen t'ontfangen twee depesches d'een van d'Heeren Ambassadeurs in Engelandt; en d'ander van d'Heer van Beuningen, waer in nieuwe materie was, hebben sy noodtsaeckelijck bevonden dat yemandt van haer na Brussel soude vertrecken / om den inhoude van dien te behandelen: dese last nam d'Heer Burgersdijck aen / ende heeft aenstondts op sijn arrivement tot Brussel

sich

sich gaen vervoegen by syn Excellentie den Heer Marquis de Castelrodrigo, om den selven te disponeren / ten eynde d'Acten van Ratificatien daer mede ghemelte syn Excellentie voor desen ghesepdt hadt van haer Majesteyt van Spaignen albereydts voorsien te zyn / mochte werden geconsigneert in handen van ghemelde Heer van Beuningen, met intentie om deselve aldaer te doen passeren voor legael en valabel / ten minsten ende in allen ghevalle / om syne Majesteyt van Vranckrijck, onder beneficie van deselve Ratificatie / inmiddels een naedere ende compleeter Acte uyt Spaignen soude mogen werden te gemoedt gesien / te beweeghen tot een absolute cessatie van alle hostiliteyt / maer heeft dat ongeluck gehadt / dat syn Excellentie door eene overvalle van Jicht geincommodeert wesende / voor die dagen van het ontfangen van eenige aenspraecke heeft believen t'excuseren.

Hy heeft evenwel geoordeelt / dat die hoope die gemelte Heer van Beuningen daer by den voorsz syne Missive scheen te geven / niet verwaerloost / noch te die occasie om het platte Landt van alle overlast te bevryden / genegligeert behoorde te werden / dienvolgende de vryheydt genomen van de gemelde syn Excellentie te begroeten by Missive. Ende den Heer Secretaris Paragra seer ernstigh gerecommandeert / dat gemelde syn Excellentie by eenighe interval van pyn / daer op soude believen te antwoorden / gelijck hy mede niet heeft ondterlaten den Heer Baron de Bergeyck (die op den achtsten 's Avonds tot Brussel is aengekomen) over dat subject t'onderhouden / hebbende beyde de ghemelde Heeren aengenomen het voorsz werck op 't krachtighste te seconderen.

By dese occasie heeft hy getracht gemelde Heer Baron de Bergeyck te sonderen over het werck van de bewuste Triple Alliantie, over de subsidie / die aen Sweeden uytgelooft / ende het dedommagement / dat wederom by Spaignen, ten behoeve van Engelandt ende haer Hoogh Mog. verleent soude werden / mitsgaders over de Ratificatie / die haer Ho. Mog. op het Contract van Verpandinge volgens der selver resolutie van den tweeden Mey te gemoet hadden gesien / ende bevonden deselve voor de necessiteyt van de voorsz Alliantie krachtelijck geporteert te zyn / oock soodanigh / dat syn Excellentie meynde dat Spaignen, sonder het effect van den Vreede te doen waggelen / deselve Alliantie niet soude konnen negligeren / ende dat het veel beter was de voorsz subsidien alleen te dragen / als de gemeene guarantie door het verliesen van de Kroon Sweeden te sien verswacken / nemaer dat syn Edelheyt met de redenen niet soude konnen compasseren / dat / om dat weynigh geldt / dat deselve subsidie soude komen t'importeren / haer Hoogh Mog. haer van oppignoratie van alle de Steeden / Plaetsen ende Forten (breeder in 't voorsz Contract genoemt) soude willen dienen / ter contrarie / dat in alle saecken souden behooren geobserveert te werden een rechtmaetige proportie / ende oversulcks door d'aenstaende Vreede de geldt-leeninge verlicht zynde / oock de hypothequen nae advenant verminderdt behoorden te werden : hy selfs of geerne te bekennen / dat syn particuliere sentimenten oock daer toe al eenighsins soude schynen te hellen / niet te min / dewijl haer Hoogh Mog. by der selver resolutie van den derden May hadden believen te verstaen / dat men simpliciter de Ratificatie

 op de

op de voorsz conventie soude soecken te bevorderen / soo heeft syn particulier gevoelen hier innt niet konnen doen gelden / maer heft geoordeelt daer op haer Ho. Mog. bevelen te ghemoet te sien. Dien nacht heeft hy ten versoecke van de Heer Marquis onder Acte / en op syn naem ghedepescheert een Courier nae Parijs met de Duplicaten van het Tractaet / om deselve door de Heer van Beuningen successivelijck nae Madrid afgesonden te werden.

Den elfden is gehoort het rapport van de Heeren Huygens, ende andere hare Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de Spaensche saecken / achtervolgens der selver resolutie van den vierden deses / gevisiteert en geexamineert hebbende seecker Concept van de Ratificatie hun by d'Heer Ambassadeur van Spaignen ter hande gestelt op het Tractaet van Guarantie, breeder gementioneert in hare Hoogh Mog. resolutie van den seventhienden April lestleden / noch in gevolge van haer Ho. Mog. resolutie van den achtsten deses ge-examineert hebbende twee Missiven van de Heeren Burgersdijck en vander Tocht, hare Hoogh Mog. Gedeputeerden / d'eerste geschreven tot Brussel den vierden, en d'andere tot Mechelen den vijfden der selver Maendt / houdende in effect dat den Heer Marquis de Castelrodrigo aen den Heere Grave de Molina, Ambassadeur van den Koningh van Spaigne in Engeland noch niet toegesonden hadde de gherequireerde acte van authorisatie / om Engelandt en desen Staet te desdommageren van de belofte der subsidien aen de Kroon van Sweden te doen / om welckers defect de bewuste Triple Alliantie tusschen Engelandt, Sweden en desen Staet buyten conclusie was gebleeven / raeckende voorts het bevorderen van de Ratificatie van de voornoemde Heer Marquis op het bewuste Contract van Verpandinge alhier in den Haghe gesloten: noch in voldoeninge van hare Ho. Mog. resolutie van den negenden deses geexamineert de Missiven van de Heeren Meerman en Boreel, extraordinaris Ambassadeur van desen Staet in Engelandt, gheschreven tot Londen den vijfden der selver maendt / en geaddresseert aen den Griffier Ruysch, houdende onder anderen dat het langh verwachte pouvoir van de meergeseyde Heer Marquis de Castelrodrigo op den gedachte Grave van Molina, om te mogen teeckenen d'acte van indemniteyt / houdende belofte dat Spaigne, Engelandt en desen Staet soude desdommageren van belofte / die by beyde aen Sweden in de te maecken Triple Alliantie gedaen soude werden van de subsidien / dewelcke soo nopende den voorsz tijdt als voor het toekomende / aen Sweden voornoemt betaelt souden werden; dan dat den Grave van Dona, extraordinaris Ambassadeur van den Koningh van Sweden, aen de Heeren Engelsche Commissarisen en hun extraordinaris Ambassadeurs verklaert hadde / dat hy noyt met Spaigne te doen hadde willen hebben / maer alleen met Engelandt en desen Staet / en dat hy vervolgens alleen te klagen hadde over 't gene by Engelandt ende hare Ho. Mog. soude mogen geschieden / dat met hem altijdt genegotieert hadden / ja tot soo verre dat men in den Hage hem toegeseydt soude hebben) dat schoon genomen hare Ho. Mog. hare indemniteyt by Spaigne na haer contentement niet moghte komen te vinden / echter de voorsz subsidie niet achterblyven soude / maer dat men in sulcken gevalle deselve wat soude modereren. Noch ontfingen een Missive van de Heere Burgersdijck, een van haer Ho. Mog. Gedepu-

Gedeputeerden geschreven tot Brussel den negenden deses / waer by 't subject van de Triple Alliantie voorsz / mitsgaders 't gevolgh en aenkleven van dien / concernerende. Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden / dat door d'opgemelde Heeren Gedeputeerden tot de Spaense saecken / van weghen hare Ho. M. aen de gemelde Heer Ambassadeur Gamarra tot antwoorde soude werden toegevoegt / dat hare Ho. Mog. bereydt ende genegen waren d'Acte van Guarantie by de Heeren der selver Gedeputeerden tot Brussel, nevens den Heere Chevallier Temple den twintighsten der voorlede Maent ghepasseert / in gewoonlijcke forme te ratificeren / ende 't instrument van de Ratificatie nae Brussel voorsz te senden; des dat van de zijde van Spaigne mede gheratificeert / ende sulcks oock alvorens effective voltrocken wierde / 't gunt door geseyde Grave van Molina, soo wel met Commissarissen van den Koningh van Groot Brittaignen, ende met de Heeren extraordinaris Ambassadeurs van desen Staet als met de ghedachte Heere Grave van Dona, extraordinaris Ambassadeur van de hooghst-gemelde Koningh van Sweden binnen Londen was geadjusteert / en aller zijds by geschrifte verbaet / ende dat voorts soo wel aen de ghemelden Heer Ambassadeur de Gamarra, als door de voornoemde Heeren extraordinaris Gedeputeerden van desen Staet tot Brussel aen den Heer Marquis de Castelrodrigo te gemoet gevoert soude werden / dat hare Hoogh Mog. van de voorsichtigheydt ende de goede trouwe van de gemelte Heer Marquis verwachten / dat deselve tot merckelijcke offensie ende abalienatie van de Kroon Sweden niet en souden willen desadvoueren / 't gunt insgelijcks als boven met gemelte Heer Grave de Molina was geconcerteert / dat oock aen de gemelde Heeren extraordinaris Ambassadeurs van desen Staet in Engelandt aenbevolen soude werden den Koningh van Groot Brittaignen ende sijne Majesteyts hooge Ministers de rechtmatigheydt ende noottwendigheyt van 't geen voorsz is wel te doen begrijpen / ende de saecke voorts daer henen te dirigeren / ten eynde de hooghst-ghemelde Koningh insgelijcks de Ratificatie over de voorsz Guarantie niet en geliefde te extraderen / voor ende aleer de ghemelde Heere Molina uyt de name ende van wegen de Koningh van Spaigne de voorgeroerde gemaeckte projecten soude hebben / ende dat oock de meer-ghemelde Heer Marquis de vereyschte verseeckeringh over de prestatie van dien soude hebben gegeven: Dat voorts hare Hoog Mog. haer ten aensien van de voorsz verseeckeringe vergenoeght souden houden met soodanige prealable cautie / als in de voorgaende hare Hoogh Mog. resolutie van den vierden deses breeder is ghementioneert / ende dat by gebreecke van dien / of wel van effectif fournissement van penningen / selfs het gesloten Tractaet van Verpandinge geratificeert en ter executie gestelt sonde werden / soo verre ende tot die tijdt toe dat de penningen in sulcken cas by haer Hoogh Mog. aen Sweeden te beloven en te verschieten / wederom behoorlijck souden zijn gerembourseert; doch by aldien de saecke met contentement van Sweden daer henen konde werden ghedirigeert / dat de belofte van subsidie directelijck van wegen Spaignen aen de Kroon Sweden gedaen wierden / sonder dat hare Hoog Mog. nevens Engelandt tot eenighe verdere belofte geengageert wierden / dan om Spaigne; des noodt zijnde / tot voldoeningh van hare gheinterponeerde belofte te helpen houden /

dat haer Hoogh Mog. sich 't selve mede souden wel laten ghevallen.

Den vijfthienden schreef de Koninginne Regente van Spaignen de volgende complimenteusen Brief aen haer Hoog Mog. over 't besluyt van den Vrede t'Aken.

TRes-Chers & Grand Amys. Nous voyons par vostre derniere lettre du *dixsieme* d'Avril la continuation des offices & aimables instances que vous avez fait en benefice commun de la paix avec la France, & quoy que par nos precedentes vous ayes reconnu tres abondamment nostre sincerité & bonne inclination, nous avons bien voulu en donner des nouvelles *Marquis par la presente* & vous remerciand du grand zele, avec lequel vous sollicités l'acheminemens de cet' affaire, vous dirons que l'advis que l'extraordinaire d'avanthier nous apporta de ce que l'on avoit signé le Traitté de paix a Aix le *deuxieme* du Courant, nous a causé un extreme contentement, & qu'outre la Ratification qu'en avions desia Envoyé, ce Courier en remporte encore un double, du quel on at' aussy delivré Copie a vostre Ambassadeur en cette court, selon que l'entendres de luy, a quoy nous nous remettons, avec croyance que moyennant cela vous considereres tant plus la promptitude & attention avec laquelle nous avons agy en ce que dessus, non obstant les grands ravages que nous entendons que les Troupes Françoises font au Païs Bas, au mesme temps que les Traittés sont si avancés, qui est un procedé si estrange, comme pourra juger vostre equité, de laquelle nous avons entiere satisfaction, souhaittant que l'experience vous fasse voir en toutes occasions l'estime que nous faisons de vostre bon voisinage & correspondance, & avec combien de sincerité nous desirons prendre part a tout ce qui pourra conduire au bien commun de nostre conservation & interest. Sur quoy nous prions Dieu qu'il vous ayt Tres-Chers & grand amis en sa sainte garde.

A Madrid le quinziesme May mille six cent soixante huict.

Signé,

Vostre bien affectionnée.

MARIE ANNE.

SEer lieve en groote Vrienden. Uyt uwen laetsten Brief van den *thienden* April bemercken wy de continuatie van u lieder Officien ende Vriendelijcke instantien, dewelcke ghy tot beneficie van den Vrede met *Vranckrijck* hebt gedaen; ende alhoewel ghy uyt onse voorgaende seer overvloedelijck erkent hebt onse oprechtigheydt en goede genegentheydt, soo hebben wy echter daer van nieuwe teyckenen willen geven door de tegenwoordige, ende uw bedanckende voor de grooten yver, met dewelcke ghy de voortgangh van dit werck sollicteert, seggen uw, dat de tijdinde die den Extraordinarisen van voor-gisteren ons toebracht, van dat men het Tractaet van Vrede tot *Aken* den *tweeden*

van

van de loopende Maent hadt geteeckent, ons een extreme volnoegingh heeft veroorsaeckt, en dat boven de Ratificatie die wy daer op albereeds afgesonden hebben, desen Courier noch een dubbelt van dien mede draeght, van 't welcke men oock Copye gelevert heeft aen u lieder Ambassadeur in dit Hof, gelijck ghy van hem sult verstaen, waer toe wy ons gedragen, met hope dat ghy daer door des te meer sult considereren de spoedt ende 't verlangen, waer mede wy in dit boven-genoemde werck geageert hebben, niet tegenstaende de groote ravages die wy verstaen dat de Francoische Troupen in de *Nederlanden* doen, ter selver tijdt als de Tractaten soo verre gebracht zijn, 't welck een soo vreemden procedure is, gelijck uwe billickheydt van de welcke wy volkomen satisfactie hebben, sal konnen oordeelen; wenschende dat d'ondervindinge uw in alle occasien doen sien d'achtingh die wy van u lieder goede naebuyrschap ende correspondentie maecken; ende met hoe veel oprechtigheydt wy deel begeeren te nemen, aen alle het geene sal mogen leyden tot onse ghemeyne behoudenisse ende interesten. Waer op wy Godt bidden dat hy u hebbe, *seer lieve en groote Vrienden*, in sijn heylige hoede.

Tot Madrid den vijfthienden Mey sesthien hondert acht en sestigh.

Geteeckent

Uwen wel genegene

MARIE ANNE.

Onaengesien de teeckeningh deser Vrede / soo hielden de Franschen niet op met het platte Landt te schatten ende scheeren / 't welck sy continueerde tot na die Publicatie. Den sesthienden quam tot Brussel tijdinge dat d'Heer Marichal de Crequy met twaelf duysent mannen / nevens eenige Velt-stukjes tot ontrent een uyre van Brugge in Vlaenderen gemarcheert was; dat de Casselrije van Iperen tot upkoop van alle Fouies en landbedervingen aen welgemelten Heere Marischal hadde toegestaen een Somme van vijfthien duysent guldens, dat mede gelijcke Somme / ten reguarde als booren / was gheaccordeert by de Casselrije van 't oudt Burcxken; edogh van het Landt van 't Vrijen wierde afgevoordert ontrent een Somme van vijftigh duysent guldens, en dewyle sijn Excellencie den Heer Marquis de Castelrodrigo aen die van 't Vrijen op de hooghste ongenaden hadde doen lasten in het minste geen Penningen aen de Fransche te gheven / voor en aleer daer over aen sijn Excellentie kennisse soude gedaen sijn: soo is van wegen 't voorseyde Land een Expressen na Brussel gesonden / om sulcx aen sijn Excellencie te notificeren / ende daer over desselfs geliefte te verstaen.

Ondertusschen is oock een Expressen Courier van Brussel na het Fransche Hof afgesonden / om aldaer te remonstreren de groote excessen / die by de Fransche in het ruineren ende af-houwen van gansche Bosschen en Plantagien gepleegt wierden / uyt pure moetwilligheyt; sonder eenigh profijt daer af te genieten.

Den Heere Grave van Renneborgh seyde aen den Resident Saburgh, dat hy over de vijf en dertigh duysent Pattacons door het afslaghen van Boomen / schade geleden had.

Den twee en twintighsten heeft d'Heer Burgersdijck nevens den Heer Temple, den Heer Marquis de Castelrodrigo op 't Subject van de Ratificatie in 't breede onderhouden: ende is na eenighe meallable criminatie van den selven Heer Temple over de proceduren by deselve sijn Excellencie tot Aken, by den Heer Baron van Bergeyck gedaen houden / eyndelijck geresolveert / dat op den dry en twintighsten een ratificatie van hare Majesteyt met het Tractaet ende Pouvoir / sulcx ende soodanigh 't selve tot Aken gesloten en gheteyckent was / door den Secretaris van den Heer Trevor (die daeghs te voren tot Brussel ten dien eynde is gearriveert) in handen van de Heeren Trevor ende van Beuningen overgelevert soude worden / om daer op aenstonts de uytwisselingh van de ratificatie van sijn Majesteyt van Vranckrijck gheprocureert / de publicatie tegens Maendagh aenstaende sijnde den acht en twintighsten deses vast gestelt en te gelijck de verdere executie van 't voorsz Tractaet ter handt ghenomen te worden.

Hy heeft na dat de voorsz discoursen waren geeyndight / sijn Excellencie gesommeert op het point van de Sweedsche Subsidie, en om desselfs declaratie te hebben op twee Missiven / die hy den vijfthienden ende seventhienden deses aen deselve hadde gedaen behandigen; voorts met alle bedenckelijcke redenen den selven ghesaght te doen begrijpen / dat de conclusie van de voorsz *Triple Alliance* in de dispositie van Spaignen geen veranderinghe behoorde te maecken / maer ter contrarien dat deselve in effecten de wegh soude moeten wijsen / of tot een bondige aensienelijcke guarantie / of andersints tot een totale verstellinghe van die mesures / daer op sijn Excellencie voor desen verklaert hadde / in het maecken van den Vrede eenighlijck te hebben gesien / dat de belofte / die sy geduyrende den Oorlogh hadden ghedaen / nu by het voltrecken van den Vrede wat te cesseren.

Dat hy wel een Pouvoir had gehad / om Sweden met subsidie ad societatem belli aen te locken / maer niet om met geldt desselfs guarantie over een ghemaeckte Vrede te koopen / dat sy wel voor een minder prijs een Armée van twintigh duysent mannen soude konnen onderhouden / als voor 't ghene men aen Sweden hadde believen uyt te loven.

Dat Spaignen in 't Tractaet niet was bekent / noch van de Alliancie en guarantie geen kennisse hadde / ende mitsdien onredelijck soude zijn / dat men die Kroon / die in de consilia van de voorsz Alliancie niet hadde geparticipeert / als inde lasten van deselve Alliancie / soude willen doen gelden / en noch onredelijcker / dat men alle de laste van deselve subsidien alleen Spaignen soude willen op dringen / dat hare Ho. Mog. nu meest te vreesen hadden / en mitsdien van haer voorsightigheyt behoorden te zijn / om haer in haer defentie met subsidien aen anderen te geven / tijdelijck te versterckhen; eyndelijck dat Spaignen dat ghelt soo overvloedigh niet en hadde / dat sy 't selve buyten noodt ende tegens recht en reden aen de voorsz Subsidien soude employeren.

Edoch dat hare Majesteyt van Spaignen in faveur vande voorschreven saecke

hie gheschreven hadde / om op 't voornoemde Subject haer ordre te moghen ontfangen.

D'Heer Burgersdijck schreef dat het hem was verdrietigh geweest de voorseyde Argumenten te mogen aenhooren / soo om dat alle deselve ghegront waren op positiven / strijdende tegens de bekende waerheyt / als om dat hy daer uyt konde bemercken / dat men aen de solutie inde voorgaende conferentie daer op ghegeven / nochte aen de raisonnementen inde voorseyde Brieven begrepen niet beliefde te desereren.

Doch als hy sagh dat sijn Excellentie tegens het gheen hy deselve / soo uyt gedane belofte ende uyt de Conserten / Communicatie en Conferentie die over 't voorseyde Werck met de Oostenrijcksche Ministers tot Londen binnen dry à vier Maenden herwaerts waren gehouden / als uyt de noodsaeckelijckheydt van de Saeck te gemoet voerde / bleef opiniatreren / en geen apparentie sagh van voor die Sessie ietwes te konnen uytwercken; soo heeft hy aenghenomen haer Ho. Mog. daer van omstandelijck te berighten / niet te min daer beneffens geseydt / dat hy uyt het voorschreven Tractaet wel kon sien / dat het by na onmogelijck was / dat haer Ho. Mog. van haer Resolutie van den elfden deses soude konnen veranderen.

Den dry en twintighsten deed hy een keertje na Mechelen om met den Heer vander Tocht, over 't voorseyde werck te abboucheren / en is by haer gheraetsaem gevonden op de voornoemde saecke voor eerst geen verdere poursuittes te doen / maer alvorens der selver ordres af te waghten / op hope dat immiddels den Heer Temple van sijn Koninck soude werden gelast om haren iever na den trant van een separaet articul van deselve Alliancie op 't krachtighste te secondeeren.

Madame

SI vostre Majesté pouvois encore douter du zele, avec lequel nous avons travaillé, avec le Roy de la *Grande Brettaigne*, au restablissement de la Paix & du repos de la Chrestienté, ou s'il estoit possible de luy en donner de plus fortes preuves, apres celles que nous luy avons desia données, nous tascherions de faire un effort, & de rencontrer une bonne occasion pour cela. Mais comme nous estimions que vostre Majesté en doit estre entierement persuadée, nous nous asseurons aussy que tous ce que nous faisons, & ferons a l'avenir, luy sera d'autant si aggreable, que nous sçavons qu'elle juge avec nous, qu'il n'importe pas moins a la Chrestienté de luy conserver, que de luy avoir acquis ce precieux don, duquel elle pourra joüir longtemps, si vostre Majesté continue de seconder nos bonnes intentions, comme elle a fait jusqu' icy. Pour faire faire la Paix entre les deux Couronnes, nous avons jugé & trouvé, que l'intervention de la Couronne de *Suede* estoit tres-necessaire. Elle ne l'est pas moins, pour faire durer la Paix, qui vient d'estre conclue, & c'est là le sentiment de Messieurs les Ministres de la *Maison d'Austriche*, aussy bien que le Nostre; & c'est sur ce principe que nous avons ordonné aux Ambassadeurs de cest Estat qui sont a *Londres*, de conclure

avec

avec *Monsr. le Comte de Dona*, une triple Alliance, comme le seul moyen d'asseurer au Roy *d'Espaigne* la conservation de ses Provinces de deça, a des conditions, que la conjoncture presente des affaires & l'acquiescement des Ministres, qui y avoient interest pour vostre Majesté ont rendu justes & raisonnables. Ils ont promis, *Madame*, de desdommager le Roy de la *Grande Brettaigne* & cest Estat des Subsides, qu'il seroit necessaire de donner a la Couronne de *Suede*, & sur ce principe nos Ministres ont negotié & traitté avec *Mons. le Comte de Dona*, au contentement commun des Alliés, mais pour la seureté particuliere des Estats, que le Roy *d'Espaigne* possede en *Flandres*; Il importe aux uns & aux autres, mais sur tout a vostre Majesté & au Roy son Fils, que ce qui a esté promis a la Couronne de *Suede* par nostre entremise, soit Religieusement executé, & que nostre parole soit desgagée par Argent comptant, par caution Bourgeoise, ou par hypotheque reëlle: Nous avons prié *Mr. le Marquis de Castelrodrigo* d'y songer, & en mesme temps nous supplions vostre Majesté d'y faire une serieuse reflexion, & de ne souffrir point, que nous & tous les interessées, soyent frustrées du fruit de la peine que nous avons prise, & de la despense excessive, que nous avons faite, pour mettre les affaires en l'estat ou elles sont presentement. Ce que nous demandons est si juste, & mesme si utile & si necessaire aux affaires du Roy *d'Espaigne*, que nous ne nous pouvons pas persuader, que vostre Majesté veuille seulement mettre en deliberation, si elle doit considerer une somme d'argent asses mediocre, quand il est question d'acquerir, ou d'aliener l'amitie & l'affection de la Couronne de *Suede*. Nous advouons que nous ne pouvons pas croire, qu'elle vueille seulement songer a refuser ou differer de luy donner cette satisfaction, & a desconserter par là tous les moyens, que nous avons jugé le plus propres, a faire susister & continuer la Paix dans l'Europe, & la bonne intelligence entre ceux qui l'ont fait faire, & qui ont interest a ce qu'elle soit de durée. C'est pourquoy nous n'avons garde d'y insister d'avantage; Et nous ne nous estendrons pas d'avantage sur cette matiere, mais finerons en prians Dieu.

Madame &c.

Op dees tijdt is men binnen Brussel in gestadigen alarm geweest / alsoo veel duysent van Fransche Volckeren haer ontrent een mijl van die Stadt aen de zijde vande Halpoort vertoonden / wegh-haelende en mede-voerende al het Bestiael en andere goederen diese konden bekomen.

Den ses en twintighsten wierden aldaer advijsen ingebraght / dat een ander Corps d'Armée sterck ontrent ses à seven duysent / soo te paerde als te voet in aentoght waren om haer te posteren aen de gebaende Wegge / liggende op de Vaert van die Stadt na Willebroeck, een half uer boven Vilvoorden, waer op aenstonts verscheyde Regimenten te Paerd tot besettingh van de voorseyde Vaert / syn gecommandeert / als mede eenigh Voet-volck / ende de resterende Cavallerie bleef onder 't Kanon van de Stadt leggen.

De Fransche ravages continueerden / en d'Ingesetenen der platte Landen van alle kanten / maer insonderheydt te Vurk, Tubiese, en voorts ontrent Brussel wierden door de Fransche Troupen gestadigh gealarmeert / soo dat

deel vele van deselve met Koeyen ende Paerden haer refugie binnen de Stadt hebben moeten nemen; men klaeghde wel niet over groote insolentie die by de Fransche soude moghen worden ondernomen; nemaer alleen over de horribile Contributien die deselve de Boeren hebben weten af te perssen.

Den acht en twintighsten is tot Brussel met een Expressen aengekomen de tijdinge / van dat sijn Majesteyt van Vranckrijck de Spaensche ratificatie aengenomen / ende daer tegens de sijne in handen van den Heer Trevor ende Beuningen uytgewisselt hadde: d'Heer Burgersdijck heeft over dese tijdinghe s'anderdaeghs aen sijn Excellencie sijne conjouissance betuyght / ende instantelijck versocht dat deselve aenstonts door de publicatie / de laetste perfectie aende voornoemde Vrede soude believen te geven / insonderheydt / dewijle den Heere van Beuningen hadde verseeckert dat de Publicatie by Vranckrijck uytterlijck op dien dagh soude werden gedaen.

Men had wel ghemeynt dat het campeeren van de Fransche Trouppen tot Halle, Vurst ende Ruysbroeck, Plaetsen leggende by na onder 't Kanon van Brussel, ende de Contributien die by de selve wierden gevoordert / een seer persuadent Argument soude wesen om de voorsz Publicatie t'accelleeren / maer heeft sijn Excellentie dese saecke believen te gebruycken voor een pretext om de publicatie te verschuyven / seggende dat de Spaensche Militie / soo langhe de Fransche Trouppen niet souden wesen gedelogeert / alle moment der selver invallen hadden te verwachten / ende als de Publicatie van de Spaensche syde soude wesen voldaen / dat men dan lichtelijck soude verstaen / dat deselve Militie onbewoeght soude zijn om geattacqueert wesende de Fransche te repousseeren / evenwel positive belovende dat sijn Excellencie noch tegens den avondt de voorsz Publicatie soude laten doen / ende alsoo in de nanaght / tusschen eenighe gecommandeerde uyt de voornoemde Fransche Trouppen en die van den Heer Marquis / een hevige Escarmouche was voorgevallen / ende dessels Guarde soo sterck was ghepousseert / dat deselve tot aen de Poorte vande Stadt hadde moeten retireeren / ende gemelde sijn Excellentie bekommert was / dat de voornoemde Rencontre by de Fransche soude komen werden hervat / soo heeft den Heer Burgersdijck nevens den Heere Temple (die ghedurende sijn aenspraeck mede in de Kamer van Audientie was ingetreden) gepresenteert dat sy by een Acte onder haer Cachet en Signature den Heer Hertogh van Rouanes, commanderende de voorseyde Fransche Trouppen / soude versoucken / ten eynde hy sigh van alle hostiliteyt ende aggressie voor 't toekomende soude willen abstineren / des dat sy den selven Commandant soude mogen verseeckeren / dat de voorsz Publicatie den negen en twintighsten soo tot Parijs als tot Brussel soude wesen gedaen / ende dat oock de Militie van sijn Excellencie niets soude moeten ondernemen 't geen men voor aggressie ofte Acte van hostiliteyt soude konnen duyden.

Sijn Excellencie heeft hem de voorseyde voorslagh laten welgevallen / ende haer iterato toegeseydt / dat de Publicatie noch dien avondt soude worden ghedaen / nemaer als sy de voorschreven Acte ingestelt / geteyckent / ende door een Trompetter aen sijn Hoogheyt afgesonden hadde / soo heeft men de voorsz publicatie voor dien dagh uytgestelt.

Edogh is deselve op den dertighsten ontrent de middagh met alle behoorlijcke Solemniteyten gedaen / invoeghen dat nu niet anders en resteerde als dat d'ordres aen weder-zijts Officieren ghegheven / ende dan voorts tot de Uytscheydinge ende voordere executie van't voorseyde Tractaet door Commissarissen daer toe reciproque te verkiesen / hoe eer hoe beter geprocedeert mogte worden / daer toe de Spaensche seyden bereydt te zijn.

d'Heer Burgersdijck heeft occasie ghenomen by den Heere Marquis over de onlijdelijcke Piraterijen van die van Oostende te expostuleren / ende aen deselven overgelevert de successive Brieven van intercessie die haer Ho. Mog. in faveur van Swart, Crommerdijck, Maturn, Pellicot, Pieter en *Paulus Godijn*, midtsgaders Pieter van Beuningen hebben believen te depescheren / en in ernstige termen geseydt dat haer Ho. Mog. niet altijdt dese schelmstucken van die van Oostende, en van de Raden van de Admiraliteyt souden konnen aensien / versoeckende dat sijn Excellencie door prompte dispositie het onghelijck de respective Suppliantén aengedaen soude believen te repareren.

Het Antwoordt is geweest dat sijn Excellencie selfs vande voorsz Saecken / en vande Candeur van de Admiraliteyt de beste opinie niet en hadde / noch niet konde tegenspreken dat deselve voor een groot ghedeelte in de voorschreven Piraterije waren participeerende / en dat hy ghenegen was de voorseyde injurie op de beste en promptste wijse te doen beteren.

Voorslaende dat haer Ho. Mog. en sijn Excellencie yder een Commissaris souden believen te deputeren / die in loco, te weten tot Oostende, sommarie informatie soude nemen / ende dat daer op een prompt en onvertogen decreet by sijn Excellencie gegeven soude werden.

Soo als men van de constitutie van die Regeringhe al konde oordeelen / soo was niet wel mogelijck dat sijn Excellencie / die door soo veel importante saecken dagelijcx wierdt gedistraheert / de particuliere klachten van de beschadigde t'examineren / ende daer op sijn ordres uytgeven soude konnen / maer het beste dat daer van te wachten was soude wesen / dat eenige uyt sijn Privee Raet tot het examen vande voorsz klachten gestelt / ende op der selver rapport gedisponeert soude worden; gelijck d'Heer Burgersdijck selfs oordeelde.

Op 't laeste van dese Maendt is binnen Madrid subitelijck ghestorven den Marquis van Santone, zijnde des avonts te voet uyt sijn Logement gaen wesen wandelen / ende onder weeghs met een flauwte overvallen ghewoorden sonder te konnen spreken / waer omtrent natuyrlijcke ende violente oorsaecken wierden by gebraght / te weten / dat even voor het uytgaen Cholate genuttight had / ende daer na buyten s'huys koud Water daer op ghedroncken had; het welcke men van diergelijcke operatien pleeght te oordeelen / ende andere wilden voorgeben / dat in de Cholate vergiff soude ghemengt sijn geweest / doch daer van sijn geen groote teekens ontdeckt; men heeft veel Contanten en Juweelen in sijn Logement gevonden / deselve over de tweemael hondert duysent Stucken van Achten vergrootende; dewelcke door ordre van het Hoff onder den Prince van Chalez gedeposeert zijn / om aen des Overledens Erfgenamen behandight te worden.

Sedert eenige Jaren waren aen't Spaensche Hof twee Ingenieurs / ghebroeders

Ingenieur van Keulen geboortigh / Groenenbergh ghenaemt geweest/ over eene propositie van de Riviere Mançenares, die langhs Madrid passeert / navigabel te maecken / ende was doen alles ghereed om het beginsel daer van aen te stellen.

Van Portugael publiceerde men tijdinge / als of de saecken in dat Rijck seer confuys stonden / aengaende de Factien die aldaer by verscheyde Partyen ghevoert wierden / waer inne evenwel het publijck ende het gesagh vanden Prins Don Pedro gansch niet soude komen te lijden / maer alleen onder de Grooten syn om d'een den anderen niet te laten voorgetogen worden ; Den Grave van Castelmelhor heeft sigh eenigen tijdt tot Sivillien incognito opgehouden / ende daer na bekent wordende sigh geabsenteert / willende men segghen / dat voornaeis binnen Madrid was.

Volgens Brieven van den thienden deser uyt Vigo, waren vier daghen daer te voren aldaer afgevaren na de Spaensche Nederlanden / drie Schepen van ses en dertigh tot veertigh Stucken voerende / met Spaensche ende Italiaensche Infanterie ontrent twee duysent man/ en dito thienden waren in vier particuliere kleyne Fregatten oock noch vertrocken duysent Spaensche Ruyters ; maer voorseyde Brieven maeckten oock mentie van een Adyys dat aldaer te Post uyt de Coruna was aengekomen / hoe dat de Fransche Oorlog-Schepen daer op een nieuw vernomen waren / kruyssende.

Sedert quamen aen't Spaensche Hof Brieven uyt dito Vigo van den seventhienden, die mede brachten / dat des daeghs te voren aldaer onder Zeyl ghegaen waren drie Spaensche Oorlogh-Schepen met vijfthien hondert Gallice Voet-knechten / ende dat in alles noch resteerde drie duysent Spaensche Soldaten / ende vier Oorlogh-Schepen / daer onder den Vice-Admirael van Spagnien, ghedestineert om den Heer Don Juan d'Austria over te brenghen / van wiens reyse men noch met seeckerheydt sprack / ondertusschen dat uyt de Coruna gestadigh na Vigo advisseerden/ dat voor dito Coruna passeerden seventien Fransche Oorlogh-Schepen / die aldaer af en aen kruysten.

Op den eersten Juny hebben de Fransche Volckeren een uyre van Brussel gecampeert geweest/ synde eerstelijck een aenvangh gemaeckt van op te breken / ende is de Infanterie bestaende in omtrent twee duysent Koppen ten voorseyden dage afgetrocken / de Cavallerie is op den tweeden ghevolght / synde goet Volck ende wel gemonteert.

Een Corps van de Fransche Armée geposteert geweest synde tusschen Gent ende Brugge, is weder van daer geretireert : die ontrent Aelst haer hadden onthouden / waren na Audenaerde vertrocken ; De Fransche liepen noch tot July toe / ende voornamentlijck om ende ontrent Maestright ende Aken, gelijck in de Fransche saecken te sien is.

Aen 't Hof te Brussel liepen gerughten dat den Heer Hertogh de Medina las Torres sigh van het Spaensche Hof soude geretireert hebben / sonder expressie / uyt hoedanige redenen sulcx geschiedt was/ alleen dat de Jesuiten daer te veel hadden gecontribueert.

Op den vijfden is eyndelijck by den Grooten Raedt van Mechelen gepronuncieert de Sententie over de bekende Hoefysersche schult: den Heer vander Tocht

 gaf

gaf daer van bericht in volgende maniere: Dat haer Ho. Mog. aen d'een zijde wel konden sien / dat den Heer Keurvorst in conventie was gecondemneert aen haer Mog. te voldoen de hondert duysent Rijckxdaelders metten Interest van dien / ende den Interest van Interest / even ende inboeghen / als daer toe by haer Ho. Mog. geconcludeert was geworden / behalven dat inde begrootinghe vanden Interest / als mede ten aensien vande Maeckelaerdye / eenige verande-ringe was gevallen.

Ghelijck oock / dat in reconventie den selven Heer Cheurfurst is ontseyt des selfs eysch / ende conclusie voor soo veel aldaer geconcludeert is / dat op 't ghe-eyschte in conventie soude moeten affslagh strecken de sestigh duysent *Rijxdael-ders*, by haer Ho. Mog. inden beginne vanden Jare sesthien hondert twee *en* twintigh begroot op hondert duysent Rijxdaelders, ende uytgheschreven zijnde tot laste van't selve Landt / tot retorsie van de assistentie / aldaer aen den Heer Marquis Spinola gedaen.

Dat oock in reguard van desselfs Pretensien van 1647065. guldens over de vervallene / ende loopende Contributien vande Landen van Gulick van den Jare sesthien hondert negen en twintigh, ende de helft der Domeynen vanden Lande van Gulick, Bergh, ende Ravensberge, die aen haer Ho. Mog. by het Tractaet van den Jare sesthien hondert vier en twintigh soude sijn gheassig-neert / om daer uyt de voldoeninge van de Schult in conventie te voorderen / is verstaen / dat geseyden Heer Cheurfurst / niet meerder ofte voorder in't regard van deselve Somme soude valideren / als effective van wegen haer Ho. Mog. daer op ontfangen was / dat in't Proces van de zijde van den Heer Cheurfurst selfs / noyt hooger is begroot geweest als op veerthien duysent guldens.

Dogh dat haer Ho. Mog. souden aen d'ander zijde oock bevinden / daer by verstaen te sijn / dat haer Ho. Mog. op't gene waer inne den ghemelden Heer Cheurfurst was in conventie gecondemneert / soude moeten laten valideren / soodanige gelden / als aen den Heer Graef Willem van Nassau ende sijn Trou-pen / inde Jaren sesthien hondert negen en twintigh, sesthien hondert dertigh ende sesthien hondert een en dertigh in den Lande van Kleef gheinquartiert geweest zijnde / was verstreckt / als mede de Posten die gheposeert werden in verminderinge van't geeyschte in conventie betaelt te sijn / ende op de Reeckenin-ge van den Ontfanger Hoefyser bevonden souden worden by den selven te sijn ontfangen; item / 't Licent dat de Ontfangers van de Heeren van de Admi-raliteyt tot Amsterdam souden mogen ontfangen hebben / vanden Jare sestien hondert dertigh totten Jare sestien hondert ses en dertigh in de Steden Wesel, Emmerick en Rhees, van de vrughten of manufacturen / binnen 't Land van Cleef gevallen en geconsumeert sijnde / ende laestelijck / dat den geseyden Heer Cheurfurst by provisie soude mogen korten / 't geen sedert den Jare sesthien hondert een en veertigh is ontfangen van den Tol / ende 't Licent tot Gennip.

Ende voorts / dat deselve in dict vorgen was geclausuleert / dat alvoorens 't selve werck ter intentie van haer Ho. Mog. geperfectioneert werde / noch al veel saecken naergesien / ende nader geexamineert souden dienen te worden; de Sententie is te vinden onder de hier navolgende Brandenburghsche saecken.

De meeste gedaghten waren nu om den Vrede / die gemaeckt was te verseec-keren

keren / ende het werck der Guarantie / 't welcke men verstont te zijn de Triple Alliancie, te sluyten: Tot dien eynde heeft den Heer Burgersdijck op den vierden den Heer Marquis de Castelrodrigo ernstelijck gesommeert op het engagement dat den Grave van Molina in Engelandt ende sijn Excellencie aen den (Heeren Gedeputeerden) solemnelijck had gedaen / oock verder recapitulerende de argumenten die in de voorige Audientie by haer in die materie waren by gebraght / of deselve niet van verstant was / dat d'uytgheloofde Sweedsche Subsidien, om die Kroon te conserveren / soude moeten worden betaelt / en of deselve Subsidie in precedente causa gefondeert zijnde / by iemandt anders souden konnen worden gedragen / als by die gene die daer van d'avantages in sijn uytterste noodt getrocken hadde? Syn Excellencie beliefde daer op te seggen / dat hy wel konde sien / gelijck hy bekende altoos van gevoelen geweest te zijn / dat aen de conservatie van Sweden seer veel was gelegen / ende dat hy oock gepersuadeert was / dat Spaignen op seven à acht hondert duysent guldens de securiteyt die deselve Alliancie aen het werck vanden Vrede soude komen te gheven / niet soude willen missen; maer dat Spaignen van dat natureel was / dat deselve Kroon met sachtigheyt, en sonder van yemant gemaistriseert te worden / moest werden geleydt.

Dat hy waerlijck konde verklaren / dat hy op dit moment van 't voorseyde Tripel Tractaet geen copye ontfanghen hadde / ende van de ingredienten van dien niet pertinent was geinformeert / maer dat hy eventwel voor sijne consideratie daer op konde seggen / dat men by die Alliancie alleen hadde gesprooken van het casus, soo de voorsz Vrede gebrooken ende Spaignen van de Kroon van Vranckrijck geattacqueert mochte worden / ende dat in 't selve Tripel Tractaet was geomitteert dat geval / dat mogelijck allerapparentst ende alrede inde gedachten van Vranckrijck gheformeert was / namentlijck soo die Majesteyt uyt een miscontentement by deselve over haer Ho. Mog. mediatie opgenomen als uyt andere ranceurs den Staet van de Vereenighde Nederlanden moght komen aen te tasten; dat oock haer Ho. Mog. om 't werck aen alle kanten te completeren / in plaetse van d'Acte van Guarantie by haer aen Spaignen ghegeven / met die Kroon een defensive Ligue behoorde aen te gaen / ende dat hy niet raisonnabel konde vinden haer Ho. Mog. tot Assistentie vande Spaensche Nederlanden t'obligeren / ende niet weder tot haer defensie eventuelijck verbonden te sijn.

Dat hy oock oordeelde dat tusschen de Kroon van Spaignen en haer Ho. Mo. soodanigen Ligue behoorde gemaeckt te worden / daer by sy elckanderen niet alleen souden verbinden tot een mutuele defensie / maer oock om (sonder onderscheydt wie van beyden geattacqueert soude mogen worden) de Secoursen van een derde by ghelijcke portie betaelt te worden; sigh al weder om seer wijdloopigh extenderende op het gene by den Bisschop van Munster, den Hertogh van Lorainen, ende andere door instigatie van Vranckrijck teghens den Staet van haer Ho. Mog. seeckerlijck soude worden gemolesteert.

d'Heer Burgersdijck heeft hier op kortelijck ghereplicéert / dat hy uyt de antwoorde van sijn Excellencie niet anders konde hopen / dan dat Spaignen in de betalinge van de Sweedsche Subsidien voor 't toekomende / en 't ghey affeerde / soude

soude consenteren / ende belangende de voorsz Remarques van sijn Excellencie dat hy niet konde sien, dat deselve met de doenmalighe saecke eenige ghemeenschap hadde / niet te min dat de redenen die Engelandt ende haer Ho. Mog. hadden gehadt / om de voorsz Swedse Secoursen alleen voor Spaignen, tot guarantie van den gemaeckten Vrede / ende niet mede tot defensie van haer Rijck ende Landen te bedingen / was ghweest dat deselve albereyts by particuliere Tractaten van Sweden waeren verseeckert / ende sulx niet noodigh was deselve securiteyt in dit Tractaet te stipuleren; Ende belangende de ligue defensive by Spaignen met haer Ho. Mog. op te rechten / dat sijn Excel. daer over niet behoorde bekommert te wesen / vermits deselve door de overgheleverde Acte van Guarantie in regarde van Vranckrijck soo veel vastigheydt ende asseurantie bekoomen hadde / als een defensive Unie aen de Kroon van Spaignen eenigsins toebrengen soude konnen / ende indien deselve Kroon soude mogen apprehenderen / dat haer eenige ander vyanden als sijn Majesteyt verweckt soude konnen worden / ende meynde daer aen gelegen te sijn / dat deselve oock omni casu & contra quoscunque door de voorsz defensive Unie soude werden gherust gestelt / dat die saecke soude moeten worden naerder overwogen / edoch dat die voorslagen als t'eenemael separaet wesende vande voorseyde Triple Alliancie, het werck vande subsidien niet soude konnen retarderen; ende nopende de assistentie daer toe Spaignen haer ten behoeve van haer Hoogh Mog. by de voornoemde Ligue soude willen obligered; dat het te verwonderen was / dat daer haer Ho. Mog. dese verbintenis van Spaignen noyt hadden gevordert / deselve Kroon evenwel haer ultro tot de voorsz defensie soude willen obligeren; ende dat deselve Kroon / die het vry soude staen deselve Landen casu existente, ofte te assisteren / ofte verlaten / ende daer in alleen haer interest te volgen / haer selven die liberteyt benemen / ende tot de voorschreven mutuele defentie verbinden soude willen.

Dat ick wel wist / dat d'Heer Ambassadeur Gamarra eenighe Jaren herwaerts seer yverige instantie hadde aengewent / om een defensive Unie tusschen Spaignen ende haer Ho. Mog. opgerecht te hebben / met relatie op die surprises die nu deselve Kroon in de Spaensche Nederlanden was wedervaeren; maer dat men noyt had konnen remarqueren / daer in yets anders te hebben geresideert dan de securiteyt van Spaignen, teghen de ghene die deselve Kroon inde Spaensche Nederlanden soude willen bespringen / ende dewijle sijne Majesteyt by de voorseyde Acte van Guarantie nu verseeckert was / dat sy niet konde bedencken waer toe in haer regard een verder ligue defensive noodigh was.

Besluytende sijn aenspraeck daer mede / dat hy alle dagen haer Ho. Mog. ordre om van Brussel te vertrecken te gemoet sagh / ende dat hy wel wenste soo geluckigh te sijn van noch voor't selve vertreck over dit point de gedesidereerde satisfactie te mogen erlangen.

Sijn Excellencie heeft daer op geseydt / dat hy haer Ho. Mog. Brief soude examineren / dat hy soude inwaghten d'overkomst vanden Heer Isola, ende dat niet twijffelde of de difficulteyten van de subsidien souden wel worden ghesurmonteert / als men maer Spaignen dede begrijpen het voordeel 't geen voor die Kroon inde voorsz Triple Alliancie ware gelegen / ende den Spaenschen Raedt

sochten

sochten te suyveren van die impressie / dat Engelandt ende haer Ho. Mog. dit werck affonderlijck pro Imperio ende sonder communicatie van de Oostenrijcsche Ministers hadden gemanieert; evenwel dat sijn Excellencie van dat sentiment soude blijven / van datmen Spaignen tot een reciproque belofte van assistentie behoorde t'admetteren.

Tot verwonderinghe van onse Hollanders over de Duytsche Buycken, maer voornamentlijck om aen te wijsen het Ampt 't welck de Gouverneurs ende hare Creaturen gemeenlijck exerceren over Conquesten die uyt het oogh van de Justitie (ick meyne vanden Koningh) gelegen sijn / soo sal ick meer tot vermaeck als verwonderingh vanden Leser (want het is niet ongemeens) hier mede stellen wat volght:

SOn *Excellence* ordonne au nom de sa Majesté, a ceux du Village de *Calemptbout* & *Westwesel*, de loger & accommoder a la maniere accoustumée, sept Compaignies d'Infanterie Almande, avec un Lieutenant Colonel, jusques a autre ordre. Fait a *Anvers* ce *vingthuiteisme de May* 1661.

Estoit soubsigné par son Excellence le

MARQUIS de CASTELRODRIGO.

Dit navolgende is het gene de voorsz Lieutenant Collonel alle daghen pretendeert ende wil gelevert hebben voor sijn Tafel alleen / niet tegenstaende alle sijn Knechten particulierlijck sijn gelogeert als Soldaten.

Eerst.

1 Kalff
1 Hamel
40 pont Rintvlees
1 Hespe
4 Entvogels
2 Haesen
6 Hoenderen
12 Kiekenen
20 Duyven
10 Sausisen
48 Leeuwercken
1 Kalkoen
2 Capoenen
4 schotels versche visch
30 pont Boter
15 pont Suycker
1 half pont Sout
1 pont Peper
1 pont Genber
1 half pont Kaneel
6 pont Lardeersspeck
1 half pont Notemuscaet
1 half pont Kruynagels
1 half pont Foulye
2 Potten Olye van Olyven
2 pont Rijs
1 half pont Pistajes
1 Once Cardemon
20 pont Tarwenbloem
6 Potten Melck
120 Eyeren
1 Pot Azijn
1 Pot Verjuys
3 pont Rozynen
2 pont Korenten
6 pont Pruymen
10 pont Amandelen
3 pont Sucaden
2 pont Prumiolen
100 Gedrooghde Peeren
Wijn
Bier
Broodt
Van allerhande Graenen soo veel als van doen hebben.

Item

De voorder Capiteynen, Lieutenanten, Alferissen, Velt-overften, ende alle ander Officieren naer advenant.

Copy

Copie de l'ordre de son Excellence &c.

A Ceux de *Clamptbout* & *Westwesel*, que par dessus les gens qui y sont presentement logés des Regiments du Collonel *d'Avré* & *Don Louys de Salzedo*, ils ayent a reçevoir & loger les Officiers & Soldats qui successivement y arriveront de mesmes Regiments, leur donnant la subsistance en la mesme forme, que les autres qui y sont, & ce jusques a autre ordre.

Fait a Bruxelles le huiteisme de Juin 1668.

In dese Maendt Iunij is binnen Madrid een seer notabel casus voorgevallen soo ten aensien van de materie / als de forme : Seker Persoon van middelmatige Conditie genoemt Don Joseph de Mallara, die by de meeste van dit Hoff seer goet acces hadt / het sy door syne Alliancie / ofte van wegens syn Officie / het welcke was van Ontfanger Generael van s' Konings Impositen in de Stadt Sant clemente, aldaer gekomen synde / om syn saecken te verrichten / en des nachts al te ruste zynde / heeft den Heer President van Kastillien by hem doen komen een Alcade, dat is / Raetsheer van't Hof / ende den selven belast dat hy op staende voet desen Persoon in syn Logement soude gaen vinden / ende na de Gevanckenisse brenghen / en aldaer alsoo haest door den Scherprechter doen worgen ; het welcke de straffe is / die in Spaignen omtrent Persoonen van conditie pleeght gestatueert te worden / van welcke resolute Resolutie ghemelden Raetsheer sigh seer gesurpreneert vindende / sonder kennisse ofte communicatie te konnen hebben van het Delict / difficulteerde in't eerst sulcx in't werck te stellen / maer gepeest / verspoedde sigh derwaerts / en deed den voornoemden Mallare sigh ten halven aenkleeden / ende voorts in eene Koetse na de Gevangenisse brengen / ter plaetse daer de Pynbanck ghereedt stont / waer op alsoo haest vraegde om wat oorsaecke men hem wilde pynighen / en segghende den Raetsheer dat daer van niets syn soude ; vraegde hem voorts of syn naem was Don Joseph Mallare, en of hy een soo een Officie bekleede ; ende segghende op beyde van jae / liet hy hem sulcx met syn handt onderteeckenen / daer op hem aenkondighde / dat hy dadelijck sterven moest / en niet meer tijdt overigh hadt / als om te Biechten : hy deed instancien om soo veel tijdts te moghen hebben dat Testament soude konnen maecken / en andere ordres omtrent syn affaires stellen / dogh niet konnende obtineren / dede hy groote protestatien met overvloedighe tranen / versoeckende de oorsaecke van dese syne straffe te mogen weten / daer op den Raetsheer met de weynige die present waren / met ghelijcke tranen protesteerden nergens van kennisse te hebben ; wordende voorts de executie geeffectueert : het Lichaem bleef vier en twintigh uren inde Gevangenis geexponeert / en daer na begraeven ; Omtrent de oorsaecke en motijf van desen Toeval wierdt op veel manieren ghesprocken / en dewijle de forme gantsch extraordinaris is geweest / liet niet na veel speculatien te veroorsaecken / daer van niet seeckers was te seggen / te meer / dewijle alle de Ministers geene uytghesondert / verklaerden nergens van te weten.

Op

Op dees tijdt heeft den Ambassadeur van Moscovien van 't Spaensche Hof sijn Affscheyt genomen / en stondt binnen korten tijdt te vertrecken / sijn wegh weder op Cadix nemende/ bestaende sijne afvaerdinge om goede Correspondentie tusschen die Kroone en sijnen Zar te onderhouden ; ghelijck de Gedeputeerden van eenige Duytsche Vorsten van 't Duytsche Rijck oock al haer afscheyt hadden en sigh gereedt maeckten om na huys te keeren.

Van Cadix quam aen 't Spaensche Hof schrijven met Brieven van den seven en twintighsten passato / dat aldaer vijf Oorlogh-Schepen uyt de Straet gearriveert waren / als den Vice-Admirael Cornelis Evertsz, den Commandeur Ian Matthijsz, den Commandeur Marrevelt, Capiteyn du Bois, en Capiteyn Kuyf, en met deselve seventhien Coopvaerdy-Schepen/hebben de voorseyde Vice-Admirael van sijn Heeren en Meesters ordre gehadt om alsoo haest na huys te keeren / gelijck sig daer toe gereet had gemaeckt / ende dat de andere noch veerthien dagen souden waghten / om als dan mede te vertrecken/ sonder dat jongere Brieven van den derden deser mentie maeckten van het vervolgh / maer wel van de kleyne apparentie die aldaer noch voor handen was tot het in Zee brenghen vande Spaensche Armade / het vertreck vande Galeyen was oock onseecker : Eenige Ruyterije na Catalonien gedestineert / was aen het marcheren / dogh het Voet-volck met de Trouppes te voet en te paerd marcheerden oock / en volgens Brieven vanden tweeden deser uyt Barcelona, wierden aldaer dagelijcx verwaght ; Doch ontrent de Nederlandtsche Ruyterije / die in Galicien gedient heeft / en mede na dito Catalonien ghedestineert was / soude volghens Brieven van den vier en twintighsten passato uyt Vigo, veranderinge gemaeckt sijn / met apparentie om na de Spaensche Nederlanden te passeren ; en met Brieven van den derden dito schreefmen dat den Hertogh van Beaufort den vijf en twintighsten daer te vooren met vyfthien, soo Oorlogh als Brandt-Schepen / gheteuteert hadt den Spaenschen Admirael met noch drie andere Schepen die aldaer voor de Haven laegen / aen boordt te legghen / dogh door den stercken windt belet was ghewoorden / en ghedwongen sigh op Ancker te legghen onder de Bayonsche Eylanden / hebbende voorseyden Hertogh geen kennisse willen hebben vanden gesloten Vrede.

Vrijdagh den vyfthienden sijn d'Heeren Extraordinaris Ambassadeurs van desen Staet in Engelandt aengeschreven / dat sy den Koningh van Groot Brittaignen souden hebben bekent te maecken / dat hare Ho. Mog. jegenwoordigh vermits de Vrede tusschen de Koningen van Vranckrijck ende Spaignen, niet alleen gesloten ende geratificeert / maer oock alomme gepubliceert was / ende dat oversulcx de oorsaecke quam te cesseren / waeromme wederzijts met ghemeen Concert considerable Vloten toegherust waren tot het licentieren ende dissolveren van hare Vlooten geresolveert souden hebben/ten ware deselve van haren plicht gheoordeelt hadden alvoorens sulcx te doen / daer over men sijne Majesteyt naeder te concerteren / met versoeck om desselfs sentiment ontrent het aenhouden ofte licentieren van wederzijts Vlooten te moghen verstaen / op dat oock tot het dissolveren van deselve Vlooten / met gelijck concert ende ghemeen goedtvinden geprocedeert moghte werden / hare Ho. Mog. haer wedervaren / soo haest doenlijck overschrijvende / om alhier te dienen sulcx ende daer

't behoorden ; ende is hier van Extract ghesonden aen alle de Collegien ter Admiraliteyt tot der selver narichtige.

Den sesthienden quamen tot Brussel tijdingen / dat Deynse ontrent twee uyren van Ghendt gelegen / by de Franse noch was gefortificeert. Sy deden onaengesien de publicatie van den Vrede / 't platte Landt noch groote schade / afhouwende gansche Bosschen / der Hertogh van Aerschot als andere Nederlantsche Cavalliers toebehoorende. Den Grave van Monterey is doenmaels uyt Nederlandt na Spaignen vertrecken / maer uyt vele wilden vast stellen dat d'overkomst van Don Iuan noch seecker was.

De Staten van Brabandt nu beter geleert / waren d'eerste die ingeerden en toeleyden om de desordre van de Militie te hebben geredresseert : presenteerden daer toe aen sijn Excellencie sesthien à seventhien duysent Rations / de Ration tot vier stuyvers daeghs voor een Ruyter genoomen / en daer en boven simpel Logement. Uyt dese penningen (maer daer over vielen noch veel dispuyten) konde wel een considerabel getal Militie onderhouden worden / maer de gereformeerde Officieren / die ten minsten d'een door d'ander gereeckent drie à vier Rations daeghs genieten / waren sterck over de ses duysent, sulcx datmen calculeerde achthien duysent plaetsen aen gereformeerde Officieren.

Doenmaels vraeghde Vranckrijck op de baen een nieuwe Pretensie (die noch in questie is) op de Steden Nieupoort en Condé, d'eerste als dependent van de Casselrije van Veurne, ende de tweede als een gevolgh van de Stadt Aeth: Edogh wierdt van de Spaensche zijde geseyt dat sodane Pretensien op gheen fondament sijn steunende / en maer opgesoghte saecken sijn om nieuwe onlusten te verwecken.

Korts hier na hebben de Staten van Vlaenderen insgelijcks een presentatie voor de Soldatesca gedaen van twintigh duysent Rations tot vier stuyvers daeghs / boven simpel Logement voor yder voetknechts ; Dit is korts by sijn Excellentie geaccepteert / ende verstaen dat de betalinge soude ghedaen worden by eenighe Gecommitteerden van hoogh-gemelde Heeren Staten / ten overstaen van yemandt / die daer toe by den Gouverneur van de Landen soude gedeputeert worden.

Aen de Collonellen / Lieutenant Collonellen / Majoors / Capiteynen &c. souden in plaetse van Rations maentlijcke gagien gegeven worden / ende daer benevens een eerlijck Logement.

Aen yder gereformeert Officier soude maer een plaetse daeghs toegevoeght worden.

Ende om de wegh tot alle frauden ende blinde plaetsen soo veel doenlijck / af te snijden / soo souden de penningen voor yeder Compagnie niet gegeven worden aen de Capiteynen / maer soude yder Soldaet sijn geldt ontfanghen uyt handen van de voorgedachte Heeren Gecommitteerden / sulcks dat men oordeelde door soodanigh middel goede Compagnien onderhouden souden worden / geconsidereert een Capiteyn geen voordeel soude konnen trecken of hy schoon een slechte Compagne wilde onderhouden: vermits op yder betaeldagh / 't welcke soo veel als eene continuele reveue sodde zijn / niet als aen de effective Soldaten geldt gegeven soude werden.

d'Heer

d'Heeren Staten van Brabandt waren in July noch hier over met sijn Excellentie niet geaccordeere; blijvende haer Ed. Mog. geresolveert sesthien duysent Rations des daeghs (gelijck by de Provintie van Vlaenderen wierdt ghedaen) te betalen / doch daer teghen versoghten den ontfangh van 't recht der uytgaende en inkomende goederen / nevens eenige andere conditien / die by 't Hof beswaerlijck souden toegestaen werden.

Den Prins van Arenbergh is by provisie Gouverneur van 't Franche Comté gemaeckt / en den Baron de Sue heeft het Gouvernement van Besançon geobtineert hebben.

In 't begin van July ontfingh den Resident Sasborgh een Brief van d'Heer van Beuningen, van date den neghen en twintighsten Juny, raeckende de Fransche pretensien op Condé, &c. Hy heeft hier op occasie ghenomen met verscheyde Heeren over dat subject te spreecken / ende uyt deselve niet anders konnen verstaen / als dat de Fransche sustenue daer omtrent / in geen de minste redenen bestondt; geconsidereert dat gene Gefortificeerde Steden ofte Stercken / als Dependentien van eenige Castelenye gehouden konnen werden / ten ware deselve by onder contract voor soodanige wierden gereputeert en toegestaen; nu was notoir dat in het jonghst gemaeckte Tractaet tusschen de twee Kroonen / by het welcke alle de Steden en de Plaetsen die aen Vranckrijck moesten blijven / pertinent wierden ghespecificeert / daer in nochtans egeene de minste mentie van de voorsz Stadt Condé gemaeckt is / ende oversulcks (concludeerde men) dat de Franschen op die Stadt niet hadden te pretenderen.

Aen 't Hof te Brussel wierdt als een geheel seeckere sake gedivulgeert / dat van weges de Kroon Vranckrijck door de Heere Colbert als noch alle mogelijcke debvoiren souden aengewendt / oock egeene geldtmiddelen gespaert worden / om (was 't doenlijck) tussen de Kroon Engelandt ende den Staet van haer Hoogh Mog. wederom oneenigheydt te doen rijsen / ende dat daer toe bereydts by de Heere de Rivigny over de hondert duysent Pistolen in Engeland waren gespendeert.

Omtrent dese tijdt heeft den jongen Coningh van Spaignen, tot groot genoegen van de Gemeente / sich publijcquelijck aen haer verthoont; hy was in de koetse van de Koninginne / en aen haer rechterhandt geseten / met Mevrouwen de Marquisen van Valduesa en los Velos, respective Hof-Meesterinne en Gouvernante van haer Majesteyten / yeder tegens haer Heer en Vrouwe oversittende / voorts geaccompaignieert van 't gantsche Hof / met alle Bedienten ende Officiers van de Coninginne / des Coninghs Hof tot noch toe niet geformeert zijnde / ende is desen eersten uytgangh nae de doodt van den Koningh / hooghloflijcker memorie / begost met na de Kercke Atocha te gaen / onderweeghs met danssen en Comedien vermaeckt wordende / ende hebben haer Majesteyten haer visiten ende uytgangen daer na gecontinueert nae 't Klooster van de Coninghlijcke barrevoets Bagijnen / ende andere / alwaer met de Collatie ontfangen zijn geworden / ende uyt consideratie dat dit publicq uytgaen voor 't eerstemael geweest is als Koningh / heeft het Hof een generael Pardon verleent voor alle die gene tegenparthya hebben.

Den Grave van Monterey is op den neghensten aldaer uyt Nederlandt te post aengekomen door Vranckrijck, soo men seyde / om de pretensie van Generael vande Ruyterije aldaer in plaets van den Prins van Ligne, dewelcke om eenige disgunsten met den Marquis van Castelrodrigo sigh geabsenteert had / dogh hadde welgemelde Prins voorgegeven sijne poste niet als aen sijn Koning te konnen overgeven.

Uyt de meeste Havens van Spaignen schreef men / dat de Vrede aldaer gepubliceert met Vranckrijck, in sommige plaetsen daer van al goede effecten vernomen waren / door het aenkomen van Schepen van Commercie; ende uyt de Havens van Andalousien, dat de Vlote na Nuova Espagna gedestineert / gereet lagh om Zee te kiesen.

Uyt Vigo schreef men / dat den Hertogh van Beaufort op den dry en twintigsten passato aen den Gouverneur aldaer toesont de publicatie van den Vrede / ende dat door ordre van sijn Koningh dien avondt de vreugde salve op sijn Vlote doen soude / dat soo geschiede / gelijck oock aen Landt het selve / ende gingh voorts den ses en twintighsten dito onder zeyl; doch door contrarie windt was weder ten Ancker gekomen / ende wierdt inde Coruna alle spoet aengewendt om 't verveerdigen der Schepen tot des Heeren Don Ioan d'Austrias transport na de Spaensche Nederlanden.

Den Baron d'Isola heeft d'Heer Sasborgh op den derthienden deses gecommuniceert / dat men besigh was met de justificatie tegen de Fransche Pretensien op de Stadt Condé, 't Fort Lincke en andere plaetsen by geschrift te stellen / om aen den Ambassadeur van Spaignen by haer Ho. Mog. residerende / over te senden / met ordre om deselve aen haer Ho. Mo. te presenteren / ende daer over te confereren / dat mede een Copie van gemelde justificatie aen den Heer van Beuningen soude afgesonden worden.

d'Heer Marquis schreef ter selver tijdt over dit werck aen d'Heer van Beuningen de volgende Missive:

Monsieur.

LA Lettre que vous avé escrite à Monsieur le Resident des Estats des Provinces Unies en cette Cour m'a esté communiquée par luy mesme, & m'a donné des nouvelles preuves du soin & du zele, que vous apportez en toutte sortes d'occasions à tout ce qui concerne le bien publicq & l'affermissement de la paix, dequoy en mon particulier je me sens extremement obligé en vostre endroit & vous en rends graces de tout mon cœur, vous priant de continuer cette mesme application par laquelle vous acqueriez tant de merite envers toute la Chrestienté dans les conjunctures presentes.

J'ay veu ce que vous escrivez touchant les nouvelles pretensions de sa Majesté Tres-Chrestienne dont j'ay esté fort surpris, n'en ayant eu jusque à present aucune connoissance ny information, & ne puis encore bien juger par vostre Lettre jusques ou elles s'extendent, ny surquoy elles se fondent, d'autant plus que dans le demande que l'on fait de Condé & du fort de Linq l'on touche encor ambiguement quelque chose de Dixmude & que vous laissez mesme quelque sujeſt de

de juger par vostre lettre qu'il y peut avoir encore quelque autre pretension que l'on tient en reserve, tout ce que je vous puis dire la dessus attendant qu'il vous plaise m'informer plus specifiquement, c'est que sachant parfaitement que l'intention de la Reyne ma Maistresse est aussi porteé a maintenir la paix, qu'elle à esté promte à la conclurre, mon plus grand desir est de concourir de tout mon pouvoir à ses bonnes volontez en ce regard & donner au Roy Tres-Chrestien touttes les satisfactions qu'il pourra raisonnablement desirer, c'est pourquoy que je prie de procurer que l'on vous donne une specification sans aucune reserve de tout ce que l'on croit pouvoir pretendre avecq la Deduction des fondaments, sur lesquels on appuye lesdites pretensions, afin que j'y puisse faire les reflexion necessaires, ou que l'on en puisse convenir par un bon accommodement, qui tranche par la racine tous les differents de part & d'autre qui pourroient causer des nouveaux Troubles, & que l'on demeure d'accord de tout ce qui concerne l'execution de le paix & le reglement des Limites, à quoy de mon costé j'apporteray toutte la facilité & la candeur que l'on peut desirer, en sorte que tous ceux qui se sont meslez de cette paix demeureront pleinement satisfaits de mon procedé, & comme vous trouvez à propos que j'envoye quelque personne à la Cour de France pour y vaquer aux affaires plus pressantes, attendant que l'Ambassadeur denommé a Madrid y puisse arriver, je prendra la dessus une promte resolution, & ne manquera pas de vous en donner part, esperant que par vostre sage conduitte & par les soins que j'y contribueray de ma part touttes choses se remettront dans un parfait estat de consistance avec une satisfaction reciproque surquoy je demeure.

Estoit Signé

El Marquis de CASTELRODRIGO.

Maer den Courier die dese Depesche soude overbrenghen / wierdt door de Franschen onderwege berooft / die hem niet als sijn Brieven afnamen / sonder dewelcke hy alsoo weder quam tot Brussel, tot groot ongenoegen vanden Heer Marquis / gelijck hy namaels door een ander Brief aen d'Heer van Beuningen te kennen gaf.

Op een Brief van d'Heer van Beuningen, nopende desen nieuwen eysch der Franschen repliceerde d'Heer Ambassadeur Reede op den vijf en twintighsten, namentlijck / dat hy den inhoudt van dien aen't Spaensche Hoff na behooren had gedebiteert / ende bevonden / dat door particuliere Brieven ten naesten by kennisse hadden van het ghene in die saecke gepasseert was / sonder dat hy konde bemercken / dat occasie soude hebben om eenige pertinente relatien te sullen konnen overschrijven omtrent de sentimenten van dat Hof over die materie / alsoo apparentelijck het noodige souden prevenieren / en resolveren by soodanige wegen / als ten principalen souden raetsaem vinden / sonder twijffel sig fonderende op het ghene hy (Heer van Beuningen) in sijn reguart / volgens desselfs Brief aen den Heer Sasburgh, had gelieven te considereren / van dat hy haer Ho. Mog. Ministers niet allerdings qualificatie was / om diergelijcke incidenten of dependenten van de twee Kroonen ex professo te tracteren. Ooch was den

 tijdt

tijdt te kort geweest / om hem met eenige apparentie van dit Hof eenige resolutiesite konnen toeseggen ; in't discoureeren had hy konnen ontdecken / dat het seer vreemt docht / dat man van wegens Vranckrijck in dese occasie soude willen pretenderen soodane plaetsen / die voor sig selfs qualijck bekent waren / noch naem hadden / en gheensints om daer door materie en occasie te capteren van oneyndelijcke Processen aen de handt te houden / en noch minder / om tot materie van nieuwe Oorlogen te laten dienen ; omtrent welck een en ander point de protestatien van dit Hof / op groote sinceriteyt wierden afgegeven / en vertrouwt dat het retardement vande publicatie der Vrede geen contrarie impressie soude gegeven hebben / als de tydt gheleert hadde / dat daer gheene malitie mede gemeent was geweest / en men aen het Fransche Hof die equiteyt wel soude willen gebruycken / dat hoewel men te Madrid tydinge had ghehad van het sluyten der Tractaten / uytwisselen der Ratificatien / en publiceeren der Vrede aldaer / soodane publicatie niet wel in alle syne requisiten aldaer had konnen geschieden / sonder pertinentelijck te weten de Circumstantien van het Vrede Instrument ; daer ontrent was bekent / hoe vele veranderingen / om niet te seggen verwerringhen waren voorghevallen / aengaende de Volmaghten / en Ratificatien die van wegens Vranckrijck gevoordert syn ; Dit was d'inhoudt van syne replijcke.

Bysonderlijck heeft hy met den Enghelschen Ambassadeur oock alomme nieuwe instantien gedaen / om een Cathegorique resolutie te moghen hebben / aengaende de saecke vande bekende geldt subsidie aen de Kroone van Sweden uytbeloost / doch altijdt tot antwoordt gekregen / dat het Hof dien aengaende de verwaghte informatie noch niet ontfangen hadt / en alsoo den Heer Ambassadeur van Engelandt gheresolveert was te vertrecken / heeftmen syne Ed. op desselfs instantie en versoeck van weghens de Coninginne soodaene antwoordt by geschrifte gegeven / en dat het uytblyven van de voorseyde informatie / oorsaeck was / waerom men op des Koninghs van Engelandts Brief noch niet geantwoordt had / en alsoo de meergenoemde informatie alle oogenblick te ghemoet sagen / dat misschien voor het vertreck van welghemelde Heer Ambassadeur uyt dat Koninckrijck / de antwoordt hem noch soude konnen toegesonden worden met een Expressen.

Den gemelden Engelschen Ambassadeur is daer op Dyssdagh den twintigsten deser van Madrid vertrocken / en maeckte staet van wel een Maendt op wegh te syn tusschen die plaets en Cadix, om van weghens de hitte maer weynigh mylen daeghs te avanceeren.

Als hare Majesteyten de Koning ende Koninginne van Spaignen, als voor verhaelt / in't publijck uyt waren / is het gebeurt dat den Hertogh van Abrantes, Grande van Spaignen, aen de deure van de Kercke en Clooster der hooggemelde Majesteyten souden aftreden / met de Guardes questie heeft ghekregen / over het qualijck bejegenen van syn Stalmeester / die ter doodt toe ghequetst wierdt / ende naderhandt gestorven is / ende oock een van de Guardes swaerlijck gewont geworden / alles in't gesight komende van de Koninckklijcke Koetse / ende is welgemelden Hertogh door ordre van de Koninginne met verscheyde hooge ende laghe Ministers vande Justitie in Arrest gebraght na Burgersdijck

gos, ende seven á acht andere jonge Heeren / die den Degen mede in 't rumoer getrocken hadden / over upt het Hoff verbonden ghewozden / doch buyten Arreest (daer onder sigh bevinden de Soon van de Admirante van Castilien, ende die van den Hertog van Alba en andere.

Den Oorlogh met Vranckrijck geslist / soo heeft oock Spaignen ter instantie van den Paus / aen de Republicque van Venetien toegestaen den dienst van de Galeyen van Napels ende Sicilien, ende twaelf duysent Kroonen ter Maendt in het Koninckrijck van Napels te genieten / ende die te reeckenen in alderhande Ammonitie van Oorlog / Mondt-kosten / ende Scheeps-behoorften / als mede 't konsent om van de Geestelijckheydt inde Spaensche Plaetsee in Italien gelegen / te mogen ontfangen ende voorderen seeckere subsidien, die by tijden van den jongsten Oorlogh tusschen den Keyser en den Turck/door consent van den Paus sijn toegestaen geweest/ende door het tusschen komen der Vrede niet betaelt geworden.

Die van de Regeringe binnen Barcellone hadden op ders tijdt dagelijckx occasien van klaghten ende disputen met den Hertogh van Ossuna haren Vice-Roy / die soo verre geresen sijn / dat beyderzijts aen 't Hoff persoonen gesonden hebben / om haer pretensien te representeren / ende waren de humeuren aldaer seer verbittert / soo dat die saecken met voorsightigheyt dienden voorghekomen te worden.

Van des Heeren Don Ioan d'Austria s' vertreck ende scheepgaen / sagh men alle de uyren de tijdinge te gemoet / sijnde staet gemaeckt / dat op den twintighsten deser sulcx soude geschiedt zijn / om dat van weghens 't Spaensche Hoff dien aengaende seer ernstige orders ende resolutien van aenporringhe waren afgesonden.

Volghens de laetste Brieven uyt Andalousien was de Vloote van Nueva Espania, den derthienden deser t'zeyl gegaen / bestaende in seventhien Schepen ende ses na de plaetse van Santo Domingo, Cuba ende Campeche, Brata, Havana, Maracaibo, Catagena, ende Caracasso, volgens de Memorie die daer van vertoont wierdt / met de specificatie van hare ladinge ende monture / die in alles bedragen soude omtrent dertigh duysent vijf hondert Last, vijf hondert stucken Geschut / ende drie duysent vijf hondert man; oock waren den achsten dito van Cadix vertrocken de Capiteynen Schey ende Roeteringh, met veerthien Schepen na de Straet en Smirne gedestineert; dewelcke op den twaelfsten dito gerencontreert sijn geweest maer dry à vier mijlen Straetwaerts in / door eenige Schepen / die van Livorno tot Cadix den derthienden aenquamen / ende medebraghten / dat de Fransche Schepen ende Galeyen tot dito Livorno waeren / ende alrijt voorgaven na Candia souden gaen in dienst van den Venetiaen daer ondertusschen het contrarie by andere weghen verseeckert wierdt / oock souden thien Schepen van Algiers vertrocken sijn de Levant om in dienst van Grooten Heer te gaen.

Donderdagh den ses en twintighsten hebben d'Heeren Huygens ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de Spaensche saecken gherapporteert / dat haer Ed. achtervolgens der selver Resolutie van gisteren / met den Heer Ambassadeur van Spaignen in Conferentie waren gheweest / ende communicatie ont-

ontfangen hadden van de depesches ende papieren van importantie die de Heer Marquis van Castelrodrigo hem Heer Ambassadeur hadde toegesonden / ende vervolgens laten lesen seeckere Memorie (hier geinsereert) vervattende eenige redenen waeromme dat den Koningh van Vranckrijck niet gefondeert soude wesen / de Stadt van Condé te pretenderen / in kracht van het Tractaet van Vrede den twеeden Mey lestleden binnen Aecken geslooten; waer op gedelibereert sijnde / is goet gevonden te versoecken de gemelde Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden / of wel eenige uyt deselve / dat haer Ed. den welgemelde Heer Ambassadeur in ernstige termen wilden gaen recommanderen / dat hy by den welgemelden Heer Marquis de Castelrodrigo op de krachtighste wijse ende maniere alle goede officien ende devvoiren wilden doen ende aenwenden / om hem te disponeren tot het advoueren ende naerkommen van 't gene by voorgaende Concert met goetvinden van den Ambassadeur Molina tot Londen is gehandelt / aengaende de subsidie van weghen Spaignen ten behoeve van Sweden te furnieren / als sijnde t'essentieelste ende nootsaeckelijckste point / tot de garantie van den Vrede; Ten anderen, dat sy Heeren hare Ho. Mog. Gedeputeerden / den meerghemelden Heer Ambassadeur van Spaignen oock in substantie wilden communiceren / 't gene den Heer van Beuningen Extraordinaris Ambassadeur van desen Staet in Vranckrijck aldaer was bejegent / aengaende 't verwisselen van eenige plaetsen / breeder ghementioneert in haer Ho. Mog. resolutie van den veerthienden; ende sijnen Brief van den twintighsten deses / eergisteren alhier ontfangen / ende hem by die occasie van gelijcken recommanderende dat hy wilde schrijven aen den meerghemelden Heer Marquis de Castelrodrigo, ende hem sonderen / of hy niet ghenegen soude wesen tot voorkominge van alle disputen / de Franche-Comté ende andere afghelegene plaetsen te verwisselen tegens de gene van de geoccupeerde ende aen Vranckrijck gheceedeerde Plaetsen / die wat verre in 't herte van de Spaensche Nederlanden geavanceert waren; ende in cas van jae / daer van aen 't Hof van Vranckrijck, door ymant derwaerts expresselijck af te senden / ten spoedighsten openinghe te laten doen / ofte wel den meergemelden Ambassadeur van Beuningen van wegen den Koningh van Spagnien daer toe hoe eer hoe liever / te versoecken ende t'authoriseren / doende van alles rapport aen dese Vergaderinge; Des is oock geschreven aen den Resident Sasburgh, dat hy tot bevorderinghe van beyde de voorsz Pointen / by den gemelten Heer Marquis de Castelrodrigo, de Heeren Isola ende Molina, ende elders daer het van noode soude mogen wesen / serieuse ende krachtige devvoiren ende goede officien soude hebben aen te wenden / ende haer Ho. Mog. sijn verrichtinge ende wedervaren te adverteren; Gelijck oock den meergemelden Heer Ambassadeur van Beuningen nevens Extract van dese Resolutie / de boven-gementioneerde Memorie copielijck toegesonden wiert / om deselve te menageren / ende sigh daer van na ghelegentheydt te dienen / tot conservatie ende behoudenis van de ruste ende Vrede tusschen de twee groote Koningen / met byvoeginghe dat haer Ho. Mog. bleven persisteren by der selver voorsz Resolutie vanden veerthienden deses / 't subject in dit tweede lit vervat concernerende / ende dat hy dienvolgens soude hebben te continueren in sijne aengevangene goede officien / tot bereyckinghe van 't salutaire ooghmerck

van

handen Staet. Waer van dese Resolutie / ende die van den veerthienden voorsept / als mede Copie van de opgemaeckte Memorie / gesonden aende Heeren haer Ho. Mog. Ambassadeurs in Engelandt, om te dienen tot haer narichtinge / ende oock tot rescriptie op seeckere periode van hare Missive van den een en twintighsten deses gisteren ingekomen / raeckende d'oneffenheden die sigh scheenen te openbaren / in d'executie van't voorschreven Tractaet van Vrede.

Volght de bovengeroerde Memorie van d'Heer Ambassadeur.

Raisons peremptoires qui font voire que le Roy de France n'est pas fondè de pretendre la Ville de Condé en vertu du Traittè des Paix, qui fut faict a Aix la Chapelle le deuxsiesme jour du Mois de May 1668.

IL appert par le troiziesme article dudit Traitté, que les Armes du Roy Tres-chrestien n'ont occupé ni fortifié ladite Ville de *Condé*, pendant la Campagne passée de l'anée de 1667. ni depuis, aussy les places fortes que ledit Roy doit avoir, sont nommées par ledit Traittez, & si on dit qu'elle doit estre comprise sous les *Appendances & dependances*, cela ne s'etend point pour les *Places fortes*, ains bien pour les plat Pays; ce qui ce voit par le mesme article ou la Ville de *Douay* le Fort *d'Escarpe*, & la Ville de *Lille* sont nommées tous trois & separement, non obstant que *Douay* est vne partie dudit Fort sont de la Chastellenie de *Lille*, par ou il appert que toutes les Villes, & places Fortes, que ledit Roy a pretendu d'avoir, ont deus estre specificquement nommées; ce qui est aussy confirmé par le Traitté des *Perinées* pour l'autre partie dudit Fort, qui est de la Prevosté de *Lens* cedé audit Roy par ledit Traittez, pourtant ledit Fort est demeuré a sa Majestez.

Par le quatreisme Article dudit Traitté du *deuxeisme* de May 1668. sont repetés les noms des places cedées au Roy Tres-Chrestien, & on vit bien que les Baillages, Chastellenies, & tout ce qui s'en suit y sont seulement declarées au regard de la *Souveraineté*, Domaines, preheminences & choses semblables sur le plat Pays & places ouvertes, mais point pour des Villes ou places *Fortes*; car si aucunes Villes y auroient deu estre comprises il auroit esté dit, que les Guarnisons en auroient deu sortir a la publication de la Paix, ou dans le terme qu'on y aroit convenue.

Ainsy par ledit Traitté sa Majesté cede toutes les places nommées & point d'autres fortifiées, car dans l'explication des *appendances & dependances* ou il y a une infinité de noms il n'est pas dit, qu'elle cede des places fortes, ni que le Roy tres-Chrestien doit avoir.

Par l'Article sixeisme est dit, que le Roy Tres-chrestien faira aussy restituer a sa Majesté toutes les places, forts, chasteaux, & portes que ses Armes ont ou pourront avoir occupé, jusques au jour de la Publication de la Paix en quelques lieux quelles soient cituez, a la reserve des places & forts qui doivent demeurer par le present Traittez a sa Majesté Tres-chrestienne & y sont nommés specificquement: On voit bien par cest Article, que si le Roy Tres-chrestien auroit occupé la Ville de *Condé* apres la Campaigne de l'An 1667. il auroit esté obligé de

de la rendre encore bien qu'elle auroit esté dependante de la Chastellenie de *Ath*, puis qu'il est dit *en quelque lieu qu'elles soyent situées*.

Et quand les faits susdits ne seroyent point assés esclairsis & formelement decidés par ledict Traitté de Paix, que si Il seroit encore facile de monstrer que la ditte Ville de *Condé* n'est pas proprement dependente de la Chastellenie de *Ath*.

Noch dien dagh ontfanghen een Missive van 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam, geschreven aldaer den vyf en twintighsten deses / houdende in effect / dat haer Ed. ingevolghe van haer Ho. Mog. Resolutie ende aenschryvinge van den twaelfsten der selver Maendt / geresolveert ende gheordonneert hadden / dat den Schout by Nacht vander Zaen, als Opper-hooft ende Commandeur over negen Oorlogh-Schepen van haren ressorte / met den eersten windt / naer den lesten dito uyt Texel Zee nemen soude / om by verdeelinge te dienen tot kruyssinge van de Zee en Convoy der Koopvaerdy-Schepen langs de Kusten van Spaignen ende Portugael, ende by verwisselinge naer dese Landen; maer op gedelibereert / ende geconsidereert wesende / dat het gemelde Collegie ter Admiraliteyt de bequaemste plaetse tot opslagh vande overtollige Vivres / die in de Schepen om wel by de Zeylagie te blyven / gevoert souden werden / mitsgaders het schoonmaecken der Schepen selve / oordeelde te wesen de Revier van Lisbone, ende oock by interval de Reede van Cadix, hoewel tot het schoonmaecken der Schepen / ofte op-slagh der Vivres / niet soo bequaem als de Reviere van Lixba; is aen de Koninghen van Spaignen ende Portugael geschreven tot bevorderinge van permissie tot den vryen opslagh der voorseyde Vivres / met exemptie van alle Tollen ende Lasten / ende oock handtbiedinge in't ghene den voornoemden Schout by Nacht en de Capiteynen onder hem bescheyden / tot beter expeditie van saecken moghten noodigh hebben / als sullende dienen tot afbreuck van de Barbarische Roovers / ten besten van de gemeene Christenheydt / ghelijck den Heer Ambassadeur van Reede van Renswoude ende den Resident Barleus aenbevolen wierden / datse respectivelijck het voorsz versoeck ende recommandatie met hare particuliere devoiren souden hebben te seconderen / gelijck tot sulcken eynde door den Agent de Heyde versoeck gedaen wierdt aende Heeren Ambassadeurs van de hooghstgemelde Koningen alhier in s'Gravenhaghe residerende / op dat de Gouverneurs in de respective Zee-Steden / ofte Porten / by aenschryvinghe moghten werden gheordonneert / den voorseyden opslagh van Vivres ende schoon-maecken der Schepen niet alleen te ghedooghen / maer in alle manieren te favoriseren / ende helpen bevorderen; werdende de te schryven Brieven ende Duplicates / mitsgaders Copie van deselve gesonden aen't meergemelde Collegie ter Admiraliteyt / om die in seeckerheydt te addresseren volgens de superscriptien sulcx ende daer 't behoort.

Hoe scherp den Marquis de Castelrodrigo klaeghde over't aftetten en berooven van sijnen Courier / die hy (als vooren verhaelt is) op den derthienden na Parijs hadde gedepescheert / ende over andere Excessen die de Fransche tegen alle

alle saken noch hier en daer bleven continueren / schreef den volgenden Brief aen d'Heer van Beuningen.

Monsieur.

LE Seigneur Resident *Sasburgh* m'a delivré vostre Lettre du *dixeisme* de ce mois, & n'y ayant sceu respondre par le Courier ordinaire, je l'ay fait par un Expres que j'ay depesché d'icy, & fut devalisé proche de *Peronne*, & selon toutes les circumstances que ledit Courier raporte, & ne luy ayant esté quité autre chose que les Lettres: Je vous laisse juger si la manifacture & la marchandise est de cette sorte la dont vivent les Vouleurs, ce devalisement autant contraire a la foy publicque comme conforme à la façon dont on commençà à user à *Paris*, autant qu'on resolut la guerre contre ce pays icy, monstre assez combien peu l'on y est satisfait de la Paix, dont la Chrestienté à tant de besoing, & qu'on ne cerche que des pretenses pour la rendre moins solide, estant une curiosité qui repugne au droit de gens d'interdire le Commerce de Lettres des Ministres avec leurs Principaux, & une violation de la Paix mesme, de vouloir par la prendre inspection, des depesches & des secrets y contenu, & causer des dommages irreparables, en retardant les responces necessaires pour l'execution de la Paix mesme. Et d'autant que parmy les desordres de la guerre, & nonobstant d'avoir de ce costé cy accordé toutte la seureté qu'on pourroit desirer aux Couriers de la *France*, on à devalisé deux des nostres & pas un de leurs; je me trouve obligé d'en donner les mains, & de vous prier de vouloir procurer le remede, & joinctement les chastiments d'un desordre auquel nous interessons tous egualement. En maditte Lettre je vous tesmoignois les sentiments de reconnoissance que je vous doive de ce que vous avez contribué pour eviter toutes les voyes de fait au regard des nouvelles pretensions qu'on vous a proposé que j'estois attendant l'esclairsissement de touttes celles que la *France* mouvoit sur le Traitté de la Paix, conclue a l'instance de sa Majesté de la *Grande Brettaigne* & de les Hauts Puissances: De mesme je vous respondois aux plainctes contenues aux papiers du Seigneur de *Louvoy*, que je repetray icy, puis que je ne doute pas que la Lettre aura esté interceptez avec les autres depesches.

Et en premier lieu je vous diray qu'aussi tost que la Paix fut publié, & que j'en eus la nouvelle de *Paris*, je fis depescher les ordres necessaires pour faire observer generalement ledit Traitté, que cesseroyent toutes les Hostilitez & Exactions de Contribution de ce costé cy, qu'on restitueroit gratuitement les prisonniers, & qu'on les traitteroit avec toutte douceur, amitié & courtoisie, comme on l'a fait jusques a ce que bien loing de la que l'on suppose, le Seigneur *de la Fueillade*, ayant fait toutte sorte d'actes d'hostilitez devant les portes de ceste Ville, & sans ordre (a ce que plusieurs asseurent) ce que je ne puis pas croire pourtant; puis qu'il n'en a pas esté recherche, & moins chastiez. Les Commandants du costez de *Grammont* & *Tournay* en userent de la mesme sorte, faisant des dommages notables & scandaleuses dans les Provinces de *Limbourg* & *Luxenbourg*, les Troupes Francoises s'arresterent plus de vingt jours apres la Paix faitte, & au haut Quartier de *Gueldres*, les Commandants de *France* se sont detenu plusieurs jours

 di

directement contre le premier Article de la Paix, qui dispose qu'on auroit a retrancher autant qu'il seroit possible, les dommages de part & d'autre, & le deuxeisme Article porte, qu'en cas qu'on feroit des Prisonniers, ou autres actes d'hostilitez, qui ni se pourroyent prevenir, qui fussent contraires a la cessation d'Armes, qu'on en feroit reparation de bonne foy, sans dilay & difficulté, mais bien loing de la, car lesdittes Trouppes ont cousté plus de *cent mille Pattacons*, & ont force les bons Sujects du Roy a offrir une somme de *septante mille Pattacons*, & ne l'ayant sceu payer ils ont esté obligé de donner quatre personnes particuliers en ostage, qui sont detenus jusques aujourdhuy à *Thionville*, ce qui est bien contraire a ce que le Seigneur Marquis de *Louvoy* suppose avoir esté fait.

De mesme est il vray que jusqu'aujourdhuy ils usent encore de grandes violences du Pays *d'Hainaut*, & du costé *d'Iperen* pour le faire payer des Contributions entierement contre le teneur de la Paix, qui dispose que touttes les Hostilités devroyent cesser, & qu'aussi tost que la Paix seroit publiée, l'on mettroit tout au mesme estat ou il estoit devant la guerre.

Ie vous plaira aussy de vous souvenir Monsieur, que le Traitté de la Paix porta au *sixeisme* Article en termes expres, que le Roy Tres-chrestien rendra au Roy Catholique toutes les places Fortes, Chasteaux, & lieux, que ses Armes ont occupez ou pouroyent occuper jusques au jour de la publication de la Paix, contre lequel Article l'on nous detient encore quelques lieux des sept Paroches *d'Ipres* qui sont logez par caprice des Officiers de sa Majesté Tres-Chrestienne, & dans la Province de *Luxenbourg* le Chasteau de *Rodemachre* avec la dependence occupé le *vingt troisiesme*, du mois apres la Paix desia signée, & si peu de jours devant la publication d'icelle; Ce point pour contenir deux membres ou une pretension ancienne du Traitté des pyrenées ou du present, quant au premier, leurs pretensions furent refutées par la decision du parlament de *Metz*, qui nous a laissé dans la possession pacifique dudit Chasteau; quand au second, l'Article *sixeisme* susmentionez y est contraire & demeure leze contre ce que l'on suppose avoir estez fait en execution de la paix.

Ce contraventions si manifests, & plusieurs autres que je ne refere pas icy pour eviter la prolixité, & que je feray conster a son temps, & les violences qui se commettent tous les jours, ou par l'avarice du Gouverneurs ou par la friguer des Intendents, ont esté cause pourquoy les Gouverneurs de *Mons*, *Valenciennes* & *Aire*, ayent vsé de repressailles a mon insceu de tant d'exces & contra-pretensions fait prisonniers deux Paysans, & le Gouverneur *d'Aire* detenu quelque prisonniers contre autres, que le Gouverneur de *St. Venant* avoit fait saisir des Sujets du Gouvernement dudit *Aire*. Mais nonobstant du tort que nous suffrons en ce regard, j'ay ordonné aussy tost que j'en fus adverty, qu'on les relaxeroit & metteroit en liberté, & qu'on ne demandroit aucunes contributions, en cas que de l'autre costé l'on demandroit point, & qu'on ne feroit aucune nouveauté, sous quel pretense que ce seroit, puis que de ce costé cy l'on devoit observer religieusement la Paix; car je prefer a touttes repressailles, le tesmoignage des Seigneurs Mediateurs, & de tout le Monde, de la punctualité avec la quelle l'on observe de ce costé cy la parolle, & la foy publicque, & cela en vertu d'un Instrument dont la Ligue *Triple* des deux Roys, & de les Haus-Puissants, & le guarand auxquels

quels on donnera part en son temps & lieux, afin qu'ils nous en procurent la satisfaction qui nous est due, selon la teneur dudict Traitté.

De tout quoy vous pourrées inferer evidemment combien plus de raison nous avons de nous plaindre, que n'ont pas les Ministres de sa Majesté Tres-Chrestienne; car nonobstant que l'observance dudit Traitté doit estre reciproque, l'on ne laisse pas d'outrager & molester nos Sujects, & de les faire prisonniers pour des Contributions qui sont defendues par la Paix. Et l'on se plaint de nous autres avec tant d'aigreur, comme si nous estions les demandeurs, lors qu'il n'y a pas un homme detenu de ce costé cy, & de leur costé les prisonniers demeurent arrestés & les lieux susdittes pour restituer contre la claire teneur de la Paix. Et au mesme temps que je vous escris cette, l'on est encore occupé de la part de la *France* d'exiger les Contributions, & l'on a pas encore relaxé les Ostagiers qui demeurent prisonniers de la Province de *Geldre*, pour l'Argent excessif que l'on demande apres la Paix conclue, signée, & publiée; & l'on continue les vsurpations de ce qui a esté occupé contre le Traitté de la Paix dans lesdittes sept Paroisses *d'Ipre* & du Chasteau & Seigneurie de *Rodenmacher* au Pays de *Luxembourg*, comme il appert & est prouvé par les Articles susmentionnés, car s'il est reputez pour plat pays, il se soit restitué comme dependances de *Luxembourg*, s'il est reputé pour Chasteau ou place forte, qu'il doit estre restituez a raison de s'estre sa Majesté Tres-Chrestienne obligé a rendre touttes les places fortes occupez, s'il est au regard de la pretention ancienne elle est desia decidée par le Parlement de *Metz*, en suitte d'icelle dudit Chasteau & Seigneurie nous touche, & tant plus, puis qu'elle a esté occupée durant la suspension d'Armes, & apres la Paix signée.

Moyennant quoy il me semble d'avoir satisfaict entierement au papier qu'il vous a pleu de m'envoyer, a quoy j'adjousteray seulement au lieu de touttes les menaçes & aigreurs par lesquelles ils conclut, que de ce costé cy l'on a executè tant dont l'on se plaint, & de leur costez rien de ce qu'on suppose, & estant cette matiere de fait, vous verrez clairement qui est celuy qui manque a la Verité, & si avec tout cela il resteroit encore quelque chose de nostre costé a faire, l'on executera promptement, aussy tost qu'il vous plaira de m'en faire part, & en ce qui sera douteux je m'enremettray de la decision des Seigneurs Mediateurs, comme a qui en touche l'examen, l'execution, & l'observation d'un Traitté, qu'eux mesmes ont fait & se sont obligés de maintenir par les Armes contre les Transgresseurs, ne pouvant pas estre repute pour tel celuy qui se remet des maintenant a leur decision.

Ie vous supplie, Monsieur, de me pardonner la peine que je vous donne de lire ces raisons, si justes & equitables comme evidentes, & de les vouloir faire valoir, attendu qu'il y va de l'interest publicq & commun dans l'observance de la justice & de l'authorité des Seigneurs Mediateurs en l'execution du Traittez conclue entre les deux Roys, la guarantie de la Triple Alliance, & ce qu'on demande aujourdhuy nous oblige a l'executer; Et moy ayant esté l'instrument de la promptitude avec la quelle l'on a conclu, j'ay tant d'obligation de differer qu'il soit

soit stable & ferme, & de rencontrer plusieurs occasions de vostre service, pour vous monstrer par les effects avec combien de verité je suis &c.

A Bruxelles le vingtsept iesme Iuillet 1668.

EL MARQUIS DE CASTELRODRIGO.

Wat den Heer van Beuningen daer op bejeghende / is te sien in de Fransche saecken.

Den dertighsten voormiddaghs hadt den Resident Sasburgh *een particuliere audientie* by den Heere Marcquis de Castelrodrigo, ende heeft in deselve haer Hoogh Mog. serieuse ende goede intentien hem aenbevoolen / aen syn Excelentie geremonstreert / ende getraght hoogh-gemelde Heer door alle bedenckelijcke reedenen ende motiven te disponeren tot het naerkomen van 't geene met voorgaende concert ende goetvinden van den Heer Ambassadeur Molina tot Londen was gehandelt aengaende de subsidien van weghens de Kroon Spangien ten behoeve vande Kroon Sweden te fourneren.

Syn Excelentie heeft hem tot antwoordt ghevoeght / dat daer over aen 't Spaensche Hof tot Madrid hadde geschreven / ende dienvolgende genoot-saeckt was de Resolutie ende goetvinden op dat subject van 't voorsz Hof af te wachten / voor en aleer syn Excellentie daer omtrent yets positivelijck konde seggen.

Echter nae een tamelijck reeck van 't geen voor desen omtrent die materie / tussen hoogh-gemelde Heer Marcquis ende de Heeren van Burgersdijck ende vander Toche haer Ho. Mog. Gedeputeerden in verscheyde Conferentien was gepasseert / voeghde syn Excelentie tot besluyt / met moet in allen geval aende Kroon Sweden contentement geven, om met deselve in goet verstant ende eenigheyt te continueren / het welck syn Excelentie seyde een noot-saeckelijck point te syn.

D' Heer Sasborgh heeft oock ten selven dage occasie gehadt om over 't point vande subsidien, met de Heer Baron l' Issola te spreecken / die hem rondelijck verklaerde wel geinformeert ende bericht te syn / dat den Heer Marcquis de Castelrodrigo omtrent het advoueren vande geaccordeerde subsidien niets soude konnen doen / maer dat den Heere Prince Don Juan d' Austria alle de Resolutien van 't Spaensche Hof over saecken van gewight ende consideratien ter nedergestelt / soude mede brengen / daer onder oock soude syn die geene / dewelcke concerneerde voorsz subsidien.

Op 't tweede point van haer Ho. Mog. Resolutie behelsende de verwisselinge van het Fransche Comté ende andere afgelegen Plaetsen / tegens soodanige dewelcke by Vranckrijck waren geoccupeert / oock aen die Kroon gecedeert / ende wat verre inde Spaensche Nederlanden geleegen / wiert by syn Excellentie geallegueert ende geoordeelt / dat de propositie van verwisselinge eerst van Vranckrijck behoorde gedaen te worden / omme te sien / of daer toe oock eenige oprechte inclinatie by dat Hof moght syn / als mede te verstaen hoeveel en

van

van wat consideratie de Franse Comté (daer van nu de beste plaetsen onsterck waren gemaeckt) by 't voorsz Hof souden gehouden ende gerepeteert werden; Want alsoo men het selve soude willen estimeren soo het jegenwoordigh was / en niet ghelijck het behoorde gerestitueert te zijn / te weten in sijn eersten ende voorigen toestant / soo soude daer uyt (in cas men tot eenige Negotiatie mocht treden) niet veel vrughtbaers te wachten sijn: Geconsidereert men van de Spaense sijde gansch niet gesint was / het Fransche Comté voor een stuck hoot (gelijck men seyde) af te staen.

Hy heeft hier op aen sijn Excellentie gerepliceert / dat dewijl hy bemerckte desselfs speculatien daer heenen schenen te gaen / men niet gaerne van de Spaense syde yemant aen het Fransche Hof soude afveerdigen om de eerste openinge tot verwisselinghe van Plaetsen te doen / ende dat veel lighte van wegen de Kroon Vranckrijck deselve difficulteyten souden gemoveert worden; of van sijn Excellencie ongeraeden soude vinden soodanige openingen door eenigh ander middel moghten gedaen worden / ende dat hy Resident vertroude by aldien den Heer van Beuningen daer toe van weghen de Croon Spaignen versogt ende oock geauthoriseert wierde (als zijnde Minister van een Staet / dewelcke met beyde de Kroonen goede Vrundtschap ende Correspondentie was cultiverende) ende gemelden Heer van Beuningen, voorgaende van haer Ho. Mog. veel goede officien tot het maecken vande Vredehandel gecontribueert, sijn Excellencie als noch in dese gelegentheyt alle mogelijcke devoiren / ende efforten soude aenwenden / ten eynde alles buyten aenstootelijckheyt het point van de eerste te doene openinge der verwisselinge van Plaetsen tusschen de twee Croonen soude konnen aenghenomen / ende daer op in nadere besoignes ghetreden werden / sijn Excellencie geliefde hem te segghen / dat over dit laetste point deselfs gedaghten soude laten gaen / ende binnen korten tijdt daer omtrent sijn resolutie bekent maecken.

Sedert heeft d'Heer Marquis de Castelrodrigo ordres doen affenden om alle de Regimenten soo te paerd als te voedt sonder uytstel te reduceren; te weten / de Regimenten Paerden op ses Compagnien / yder van vijftigh mannen / ende 't Voedtvolck op thien Compagnien / behalven de Spaensche Terces, die uyt meerder getal souden bestaen.

Het is aen de volkomen dispositie der Collonellen gestelt soodanige Capiteynen ende Comagnien te mogen reformeren / als sy luyden souden goedt vinden; ende hoewel sulcke betalinge seer avantagieus voor de Collonellen wierdt gheoordeelt te zijn / soo sijn doch eenige daer mede verleeghen / en hebben dien volgens de Lijsten van het getal der Compagnien onder hunne Regimenten ressorterende / aen den Heer Marquis overgelevert / met onderdanigh versoeck het sijn Excellencie mocht gelieven over de Reforme te disponeren.

Men heeft doenmaels mede een aenvang van de Monsteringe / volgens het nieuw Reglement / gemaeckt / ende alsoo daer in was fluerende seecker Artickel t' welck expresselijck dicteerde / dat alle Collonellen / Lieutenants-Collonellen / Majors / Capiteynen / by eede moesten verklaren geen andere persoonen als die in effectiven dienst waren onder hare Compagnien te hebben / soo hebben sommige gerefuseert op de Monster-plaets soodanigen Eedt te doen /

daer

daer onder gheseght wierden te sijn twee Capiteynen van de Guardes te paerde.

In't begin van Augusti hebben de Fransche Volckeren noch gheoccupeert seecker plaets genaemt Fontaine l'Evesque, gelegen in't Landt van Henegau, ende daer onder gehoorende: sonder datmen tot noch toe konde weten uyt hoedanige redenen ofte insighten sulcx geschiedt was.

Op dees tijdt was binnen Madrid een generael gheruchte dat den Heer Don Iuan d'Austria geresolveert ende effectivelijck in't werck gestelt had sigh te post na het Hoff te begeven / om met meerder bequaemheyt te discureren en te ponderen het gene sigh soude mogen voordoen omtrent desselfs reyse na de Spaensche Nederlanden / dogh dat onderwegen hadt aenghetroffen een Expressen Courier by 't Spaensche Hof afgevaerdight met soodane Depesches van haer Majesteyt de Koninginne / dat geresolveert hadt te rugh te keeren; welck seggen over een quam met het gene van de Coruna geschreven wierdt hoe dat sijne Hoogheydt sigh aldaer eenige dagen niet hadt laten vernemen / ende met weynigher persoonen een secrete Voyagie hadt voorghehadt / ende weder ghekeert was / ondertusschen datmen aen't Hof verder heeft uyt ghegheven / dat sijn Hoogheydt seer secretelijck te Madrid was; doch korts daer na is openbaer geworden / dat niet tegenstaende men voor absolupt seecker / ende gewis heeft gehouden / dat sijne Hoogheydt na de Spaensche Nederlanden soude vertrecken om het Gouvernement aldaer vanden Marquis van Castelrodrigo over te nemen / dat van de zijde van meergemelden Heer Don Iuan soo suffisanten belet ende excusie-redenen sijn bygebraght / ende voorghestelt gheworden / dat hare Majesteyt de Koninginne geresolveert heeft / deselvige in gunstige consideratie te nemen / en van stonden aen geordonneert is / aen den Heer Connestable van Castilien (die sigh noch in sijn Gouvernement van Gallicien bevondt) na dito Nederlandt over te gaen / hebbende het hooghstgemelde Koninginne ghelieft ghehadt sigh in Persoon present te vinden inden Raedt als het een ende ander is gedelibereert ghewooden; sijnde geobserveert dat soodanigh present-sijn in den Raedt voor desen maer tweemael geschiet is / te weten / als de finale ende capitale resolutie omtrent de Vrede met Portugael gedebatteert wiert / ende als den Biechtvader Pater Nitard tot Inquisiteur Generael is aengestelt ghewooden; zijnde ondertusschen een gemeyne opinie / dat sijn Hoogheyt sijne residentie niet te Hof soude houden / gelijck voor sijn vertreck / om Sessie inden Raedt van Staten te hebben / maer sigh na Consuegra oft ergens anders sal retireren.

Men hoorde oock daer te Hoof met eenige opmerckinge spreecken aengaende de weynige Correspondentie van Commercie / die niet jegenstaende de Vrede tusschen Spaignen ende Portugael voor als noch gespeurt wierdt / ende wildemen daer ontrent politijcque consideratien gelden laten / ende als of sulcx met aendaght gheprackiseert wierdt / midts de hooge Tollen ende Impositien daer mede de Waeren van d'een ende d'andere Kroone beswaert zijn.

Met Brieven van den een en twintighsten passato / schreefmen uyt Lisbone, dat doen acht dagen geleden aldaer te Hoof een nieuwe Commotie was geweest

ende

ende daer over eenige Kavailliers in arrest waren genomen / ende anderen tot veertigh mylen buyten de Stadt versonden / beschuldight zijnde yets in faveur van den Koning Alphonsus voor te hebben / ende sulckx (soo als in dito Lisbone voorgaven) met intelligentie van eenighe confidentie soodaner natie aen 't Spaensche Hof / daer van ondertusschen niets gebleecken heeft; dito Brieven melden oock van het vertreck vanden Grave van Miranda den derthienden dito / om als Ambassadeur aen 't Spaensche Hof te komen / alwaer eenighe dagen te vooren eene sijner Domestijcken al was verschenen om sijn Logement te prepareren / wordende ghesegt met grooter ostentatie te komen / als oyt van Ambassadeur gehoort was; tot noch toe hoordemen niet van het vertreck van den Baron van Batteville.

Van Allicante schreefmen / dat binnen de Stadt van Valencien by de Fluweelwerckers en andere Ambachtslup / doenmaels is aengestelt geweest yets sinisters tegens de Fransche Negotianten om aldaer te intenteren / voorgevende ten hooghsten door deselve inde Negotie verongelijckt te worden / door het in brengen by dese Vrede van licht en verbalscht goedt / dat beter koop konnende geven / als het ghene daer te Stede ghemaeckt wierd / der Inwoonders ruine was / doch soude het Attentaet sijn aenvangh nemen met het aen brandt steecken van seker huys op de Merckt / dan is alles ontdeckt geworden / en eenige van de principaelste gevangen genomen.

Oock was naericht hoe de Marquis van Camerasca Vice-Roy van Sardaigne, met syn Vrouw inde Koetse wandelende inde Stadt Caller, door eenighe gewapende Persoonen is doodt gheschooten / ende de Vrouwe seer ghequetst geworden.

Op het stuck van de Subsidien schreven haer Ho. Mog. op den thienden desen volgenden Brief aen de Coninginne Regente.

MADAME.

Nous nous sommes donnez l'honneur d'escrire a vostre Majesté du *vingt cincqueisme* May dernier au sujets des Subsides qui ont esté promis a la Couronne de *Suede*, de concert avec les Ministres de L'Empereur, de vostre Majesté & par lesquels nous l'avons conviée d'entrer dans l'Alliance qui doit conserver le repos a la Chrestienté & les Provinces de Flandres a la Couronne de Espaignes. Nous y avons employez touttes les raisons que nous jugions capable de persuader qu'vne necessitez indispensable l'oblige a desgager la parolle que les Ministres de la Maison d'Austriche ont fait porter par ceux du Roy de la *Grande Brettaigne*, & de cest Estat a l'Ambassadeur du Roy de Suede, & neantmoins nous voyons que l'on y fait point de reflexion, & que vostre Majesté differe de prendre vne resolution si necessaire, par ce que les Ministres qu'elle a en Flandres ne luy ont pas encore donné advis de ce qu'icy s'est passez; Nous ne nous pouvons pas assez estonner *Madame*, de ce que dans une affaire de cette nature, ils manquent de vous informer d'vne particularité qui est d'autant plus importante, que nous ne craignons point de dire que l'execution & la satisfaction du Traittez *d'Aix la Chapelle* en depend absolument. Nous disons encore que les

Subsides n'ont estez promis que par ce que les Ministres de vostre Maj. jugeoient, que l'on ne s'en pouvoit pas dispenser, & nous y adjoustons qu'elle ne se peut pas dispenser de les payer quant mesme ils n'auroyent pas esté promis de la part de ses Ministres; elle en fera sans doute le mesme jugement s'il luy plaist de prendre la peine de considerer de plus pres les raisons pressantes qui doivent obliger l'Espaigne a donner cette satisfaction a la *Suede*, quant mesme il n'y auroit point d'engagement de la part du Comté de *Molina*, ou le Baron *d'Isola*, nous pourrions alleguer que c'est la seule consideration de la *Suede* & de la *Dennemarcq* qu'elle faisoit au commencement de cette derniere guerre, qui a empeschez la *France de la continuer*, mais nous ne parlerons pas du passez, & nous nous contenterons de representer a vostre Majesté vne verité dont elle demeurera aisement d'accord avec nous qui est qu'il n'y a que la seule satisfaction que l'on donnera a *la Suede*, qui puisse empescher la *France* de le recommencer : Vostre Majesté jugera bien que le Roy de *Suede*, se voyant frustrez de l'effect des parolles formelles qu'on luy a données voudra s'en ressentir, & que le Roy *d'Angleterre* & cest Estat qui les luy ont portées de la part de vos Ministres, feront necessités d'approuver son sentiment, & d'y joindre le nostre : Outre que quelques interests que nous ayons a nous opposer aux Armes d'vn si puissant voisin, il ne feroit pas en nostre pouvoir d'en arrester les progres quant mesme la *Suede* ne se declareront point, & se contenteroit de divertir les forces de cest Estat par de jalousies continuelles, & de laisser agir les Princes qui n'ont desia que trop tesmoignez qu'il n'y a que la consideration de la Suede qui les empesche de se declarer pour la *France* : Nous ne croyons pas que nous ne guarantirons point le Traittez *d'Aix* si l'on refuse de satisfaire la Suede; Mais qu'il n'est pas en nostre pouvoir de le *guarantir*, si l'on detasche de nostre Alliance une Couronne si considerable, en la forçant par maniere dedire de prendre des interest directement contraires a ceux de vostre Majesté, laquelle est si esclairée, que nous ne devons point prendere la peine a luy persuader les avantages qu'elle en peut tirer d'un costé que les desordres inevitables qui la menacent de l'autre : c'est pourquoy nous ne pouvons point douter qu'elle nous donne le moyen de conserver la Suede pour elle, & pour nous, en luy faisant payer ce que luy a esté si formellement promis, & dans l'asseurance que nous avons qu'elle se fera au plutost, nous prierons Dieu.

A la Haye le dixesime d'Aoust 1668.

MADAME &c.

Ondertusschen soo thoonden oock den Heer Spaenschen Ambassadeur ongedult / dat men van hier met soo veel libertept niet alleen de Spaensche vermaende / maer oock carpeerde over de langhsaemheydt van de satisfactie die men versoght voor de Sweedsche; komende op de voorgaende excuse / dat sulcx noyt belooft was : ende dat men hier weygerde Spaignen te comprehenderen in de Triple: maer op geseyt wierdt sulcx niet te konnen sijn; alsoo Vranckrijck ock was buyten de Triple, maer datmen soo wel aen d'een als d'ander soude geven guarantie: ende hoe wel die aen Vranckrijck wierdt ghegeven / dat men nochtans

tangs kon tasten dat het effect van dien ende de Triple self waren voor Spaignen ende om Vranckrijck te remarqueren.

De Spaensche toonden oock geen genegentheyt tot het verwisselen van eenige Plaetsen in Nederlandt / by de Franschen gehouden / tegen het Franche-Comté, 't welck men hier geeren soude sien / om de Franschen te meer te essoigneren.

Van de Excessen ende Rooverijen der Oostendenaers / en de klachten van haer Ho. Mog. daer tegen / is meermaels mentie gemaeckt : dese saecke is nu met efficace hervat.

Den elfden is nach maels ter Vergaderinge voortgebraght het Rapport van de Heeren Huygens ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte saecken van de Zee / den tweeden deser gedaen / achtervolgens der selver resolutie van den veerthienden July lestleden / gevisiteert ende geexamineert hebbende de Missive van Mr. Kornelis Loots, den achsten Junij mede lestleden by haer Ho. Mog. gecommitteert / om te examineren de klachten vande Ingesetenen deser Landen over d'excessen by d'Oostendische Commissie-vaerders aen haer Schepen ende Goederen gepleeght / geschreven tot Brussel den elfden July voornoemt ; houdende onder anderen in effect / eerstelijck / dat hy den tweeden der selver Maendt van Oostende tot Brussel gheretourneert zijnde / by den Heer Marquis de Castelrodrigo had aengehouden / ten eynde zijn rapport by zijn Excellencie gehoort / de saecken geavoceert, ende by de selve zijn Excellencie volgens zijne gedaene beloften / een kort ende onvertooghen Decreet mochte worden gegeven ; Dan dat den welgemelden Heer Marquis daer op gheantwoordt hadde / dat hy de constitutie der Procedurren tot Oostende onghedecideert hangende / midtsgaders de redenen waer op deselve waren gefondeert / hadde geexamineert / ende oordeelde / dat voornamentlijck in haer Schepen / of Hollandtsche Schippers in hare Schepen / Koopmanschappen aen Spanden van den Koningh van Spaignen toebehoorende / van de eene vyandts Havenen in de andere moghten transporteren / dat haer Ho. Mog. in diversche voorvallen hadden betoont sulcx niet te mogen gheschieden / als hebbende ten tijde van den Oorlogh metten Koningh van Groot Brittaingen / uyt Vlaemsche Schepen / Engelsche Goederen doen lighten / ende confisqueren. Ten anderen / dat den gemelden Heer Marquis verwondert was / dat hy Loots, op de evocatie der processen van de Admiraliteyt tot Oostende, soo yverigh insisteerde / dewijle hy Marquis sulcx aen den Heer Burgersdijck niet en hadde belooft / maer alleen / dat door Gedeputeerden van haer Ho. Mog. ende van hem de stucken tot Oostende souden worden gevisiteert / om naer gehoort rapport / te nemen soodanigen resolutie als zijn Excellencie goedt soude vinden / sonder dat hem de liberteyt benomen was van de evocatie te accorderen / ofte de Rechters daer mede te laten geworden : dat hy apparentelijck sigh self niet wel aen den Heer Burgersdijck hadde geexpliceert / dat een swaere saecke was de judicatuere aen de ordinaris Rechters te ontrecken : Waer op gedelibereert zijnde / is aen den welgemelden Heer Marquis de Castelrodrigo op de voorseyde twee Pointen by Missive gerepresenteert ende te gemoet gevoert in klare ende duydelijcke termen / dat by het tweede Articul van 't Tractaet van Marine den

 sevensten

seventhiensten December inden Jare sesthien hondert vijftigh, tusschen den Koningh van Spaignen ende desen Staet gesloten / indifferentelijck was toegestaen de libertept om te trafiqueren inde Landen ende Plaetsen van den selben Koning; ende van gelijcken mede dat by't veerthiende Articul van't selve Tractaet was gestipuleert / dat vry Schip, vry goet maeckt, niet alleen ten reguarde van't gene gevoert wordt upt dese Vereenighde Nederlanden na die Plaetsen van de Vyanden van den hooghstgemelden Koningh van Spaignen, nemaer oock van't gene van d'eene vyandtlijcke plaetse naer d'ander wort ghetransporteert / sulcx dat het selve veerthiende Articul in 't allerminste eenighe nadere explicatie ofte interpretatie / gelijck als hy Heer Marquis sustineerde / subject was / of van nooden hadde / met by-voeginge dat hare Ho. Mog. gantsch vreemt ende boven vermoeden te vooren was gekoomen / dat hy dat point soght ambigue te maecken / ende de saecke in longeur te houden ende noch voorder te brenghen / ende daer van klare preuve gaf; dewijl hy ontkende dat hy de evocatie van de voorseyde Processen van Oostende, niet absolutelijck / ende sonder eenige reserve aen den gemelten Heer Burgersdijck soude hebben toegestaen / zijnde ter contrarie waerachtigh dat sijn Excellencie het selve iterativelijck in klare duydelijcke tael self aen hem had geproponeert / ende een groot genoegen ende contentement getoont / als dat expedient by hem Heer Burgersdijck geoordeelt wierde sortabel te wesen; ende is den ghemelden Heer Marquis vervolgens sericuselijck ende oock met eenigh ressentiment / gesommeert op sijne gedane beloften / ende versoght / dat hy die al noch ten spoedighsten / ende ten langhsten binnen den tijdt van veerthien dagen ofte drie weken wilde presteren. Ende dewijle geadviseert wierdt upt Oostende, dat die van de Admiraliteyt met hare Proceduyren vigoreuselijck voortvoeren; dat hy Heer Marquis die ordre wilde stellen / dat deselve haer proceduyren ophouden / ende vervolghens dat hy Heer Marquis de meergenoemde Processen vande voornoemde Admiraliteyt tot Oostende evoceeren / ende daer over sonder voorder dilay ofte tergiversatien / een kort ende onvertoogen Decreet wilde verleenen / op dat dese sake buyten voordere verwijdeeringe mogte worden gehouden: Geconsidereert haer Ho. Mog. van nu af aen gemeynt ende geresolveert waren by onstentenis van dien / naer expiratie van de voorsz drie weecken / op andere middelen te dencken / deselve upt te vinden / ende in 't werck te doen ende laten stellen / waer door de soo notoir ende t'onreght beschadighde Ingesetenen deser Landen vergoedinge souden konnen erlanghen / ende effectivelijck ghedesdommageert worden.

Ende hier van is door de gemelde Heeren haer Ho. Mog. Ghedeputeerden aen den Heer Ambassadeur van Spaignen communicatie gegeven / ende oock den Resident Saeborgh aenbevoolen / dat hy de voornoemde in te stellene Missive in persoon aen den meergemelden Heer Marquis soude hebben te gaen behandigen / ende haer Ho. Mog. meyninge ende intentie met sijn particuliere devvoiren ende officien krachtigh te secunderen / oock te insisteren op een cathegorijck antwoordt / ten eynde haer Ho. Mog. weten mogten waer toe haer ter eenre ofte ter andere zijde te verlaeten ende te reguleren / ghebruyckende daer toe alle voordere bedenckelijcke redenen ende Motiven tot dese rijpe materie dienende

diende ende applicabel / sonder van des te doen eenighsints in ghebreecke te blyven / werdende hem tot des te meerder instructie ende informatie coppe vande voorsepde Missive / als mede dubbelt van die van die vande gemelde Loots van den elfden Iuly lestleden (die hem albereets coppe van sijn rapport behandigt had) toegesonden worden / ghelijck oock extract van dese Resolutie aen den den selven Loots ghesonden is / om te strecken tot sijn narichtinghe.

Volght de bovengemelde Missive aen den Marquis.

Monsieur.

NOus avons bien voulu dissimuler le peu de consideration que l'on a eu pour tant de Lettres que nous avons cy devant escrites au sujet des violences que les Armateurs d'Ostende ont faittes au Commerces des habitants de ces Provinces, parce que nous esperions que vostre extraordinare feroit reparer le passé, & les feroit cesser pour l'avenir, nous n'en pouvions plus douter apres que nos Deputés nous escriuirent il y a trois mois, qu'elle tiendroit la main a ce qu'il fust fait bonne & briefve justice aux interessés puis qu'elle prendroit elle mesme connoissance de la justice de leurs planites, & de la maniere d'agir de l'Admiranté d'Ostende; c'est pourquoy nous avons esté d'autant plus surprins d'apprendre de celuy, qui y a esté, sur l'asseurance que vostre extraordinare avoit donnée a nos Deputés, qu'elle y en envoyeroit un de sa part, pour examiner avec luy l'un & l'autre, que non seulement l'Admiranté continüe ses procedures avec plus d'empressement que jamais, mais aussy que vostre extraordinare justifie le procedé de l'Admiranté, & les pirateries des Armateurs d'Ostende; Nous ne nous pouvons pas assér estonner aussy de voir, qu'elle se dedit de ce qu'elle a si formellement promis au Seigneur *de Burgersdijck* un de nos Deputés, en voulant faire accroire qu'elle ne s'est pas bien expliquée, quand elle luy a dit positivement qu'elle estoit bien aise de l'ouverture qu'il luy avoit faite, de faire examiner le merité des affaires par des Commissaris que l'en nommeroit de part & d'autre, pour estre en suitte reglées sur leur rapport, par elle mesme, & qu'elle jugeoit que l'on ne pouvoit pas proposer un meilleur moyen pour en sortir, mais nous avons esté bien estonnés quand nous avons veu que vostre extraordinare se donne l'authorité d'explicquer les articles du Traitte de Marine, qui asseurent la navigation & le Commerce des sujets de cest Estat, en leur donnant un sens qu'il ne souffrent point les parolles des articles *deuxieme* & *quatorsieme* de ce Traitté sont si claires, & sans faire une derniere violence a leur signification propre, & naturelle, l'on ne peut pas en tirer un pretexte pour empescher les marchands de ces pais d'envoyer touttes sortes de marchandises, & denreés, pourveu qu'elles ne soyent pas de contrebande, en tous les ports; & Havres indistinctement, mesmes en ceux d'un des ports des Ennemis du Roy *d'Espaigne* a autre, jusques la que le mesme Traitté veut bien expressement que les Capitaines des vaisseaux de guerre du Roy *d'Espaigne*, & des Armateurs particuliers ne voyant les passeports, & les lettres du Mer du Maistres ou patron des navires, des Provinces Unies, dont il montre le lieu

 de sa

de sa demeure, & de la qualité de sa charge, se doivent contenter, & ne s'informer poinct du lieu d'ou il vient, non plus que celuy ou il va, & si ce lieu est Amy, ou Ennemy, pourveu que les marchandises ne soyent pas de contrebande, on ne peut pas entreprendre d'y rien changer sans renverser les fondements de la paix, & des Traittés, que nous avons avec le Roy *d'Espaigne*. Et afin que vostre extraordinare sache que c'est là nostre sentiment, nous voulons bien la prier encore pour la dernîere fois de nous faire jouire de l'effect du Traitté de Marine, en toutte son estendüe, aussy bien que de celuy de la parolle, *qu'elle* a donnée a un de nos Deputés, & declarer en mesme temps, que si *dans quinze* jours ou trois sepmaines au plustart, elle ne nous fait raison sur toutes nos plaintes, & ne fait desdommager les interessés, elle ne pourra pas trouver mauvais, que nous nous donnions la satisfaction qu'elle nous refuse, & que nous employons a cela les moyens que nous avons en main; c'est avec regret que nous parlons en ces termes, & c'est avec regret que nous en viendrons a ces extremités. Nous esperons que vostre extraordinare les voudra eviter, puis qu'il ne tient qu'a elle de les prevenir, en faisant executer religieusement & punctuellement les Traittes, & en faisant restituer dans le tems que nous venons de marcquer ce qui a esté prins mal a propos sur les Habitants de ces Provinces. C'est a quoy nous nous attendons infailliblement, & cependant nous prierons Dieu Monsieur &c.

A la Haye le unsieme *d'Aoust.*

Is gehoort het rapport van de Heeren Huygens, ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de saecken van de Zee / gevisiteert ende gheexamineert hebbende / achtervolgens der selver resolutie van den sesten deser / de Requeste van de geinteresseerde Kooplyden ende Onderdanen van desen Staet / Reeders / Inladers / ende Eygenaers van verscheyde Scheepen ende Goederen door d'Oostendische Capers onder verkeerde pretexten in Zee ghenomen / ende in de Vlaemsche Havenen opgebracht: versoeckende dat aen den Marquis van Castelrodrigo in ernstige termen geschreven soude worden / dat al noch binnen seeckeren peremptairen tijdt gedecreteert moghte worden / op 't rapport van syn Excellentie / raeckende de genoomen informatien over de voorsz opgebrachte Scheepen ende Goederen gedaen / ofte dat by faute van dien den Supplianten alle hare kosten / schaden ende interessen / door de voorsz Caperyen geleeden / goedt gevonden moghte worden uyt de penningen / geprocedeert uyt de Vlaemse bylander Scheepen ende Goederen / hier benevens aen de respective Collegien ter Admiraliteyt tot Rotterdam, Amsterdam ende in Zeelandt opgesonden / ende dat middelertwijle de voorsz Scheepen ende Goederen / ofte de penningen daer van geprocedeert voor den Supplianten achterwesen geaffecteert moghten blyven. Waer op gedelibereert zynde / is goedt gevonden te schryven / gemelde drie Collegien ter Admiraliteyt / dat sy haer Hoogh Mog. aenstondts wilden informeren ende berighten hoe het tegenwoordigh staendt ende gelegen was met de voorsz Vlaemsche Scheepen en Goederen / ofte de penningen daer van gheprocedeert / en wat dien aengaende

de boven het geene daer over haer Hoog. Mog. alrereydts ten respecte van de Schepen de Judith ende Adriana hadden gedisponeert/ noch in wesen was/ om alhier t'sijner tijdt te dienen sulcks ende daer 't behoorde.

LE soubsigné Ambassadeur *d'Espaigne* ayant informè le *vingt cinqsieme* du passé. Messieurs les Estats Generaux des Provinces Unies des nouvelles prætensions que le Roy Tres-Chrestien commence a faire sur la *Ville de Condé* & le Fort de *Lincquen*, qui n'ont poinct esté occupés par ses armes pendant la derniere guerre, il se trouve obligé de remonstrer a L. L. S. S. que Monsieur le Marquis *de Castelrodrigo* a reçeu depuis advis du Gouverneur de *Neuport* que les François ont resolu de se rendre Maistres de laditte place soit par surprinse soit a vive force, sans donner du temps a ce qu'elle puisse estre secourüe, & en cas que l'un on l'autre des deux desseins ne reussisse pas de l'assieger avec les formes ordinaires, auquel effect ils tiennent en grand Corps d'Infanterie logeés dans les Villes de *Feurnes*, & de *Wynoxberge*, & de Cavallerye dans leurs Chastelenies & les Dragons du Roy de France a demy lieue de *Nieupoort*, outre mille Suisses qu'ils peuvent tirer de *Dunquerque*, avec quoy ils sont en estat d'assembler bientost un Corps d'Armeé, & d'executer leur dessein, c'est pourquoy le soubsigné Ambassadeur croit estre de son devoir de redoubler ses tres instantes, & serieuses prieres & requisitions a L. L. S. S. a ce qu'elles prennent sans plus de dilay resolution sur le present memoire, & le precedent avec le Roy de la *Grande Bretaigne* afin d'obliger sa Majesté Tres-Chrestienne de s'abstenir de toutes nouveautés & infractions du dernier Traitté de paix, ou de sous mettre ses pretensions a la decision des Mediateurs, surquoy il attend une promte responsé de L. L. S. S. afin de prevenier tous les desordres & inconvenients, qui pourroyent survenir & troubler de nouueau non seulement le repos des Païs bas, mais de toutte l'Europe & Chrestienté.

Fait a la Haye le seisieme *Aoust.*

Signé,

GAMARRA.

Daer op wierdt des selven daeghs goedt gevonden te versoecken d'Heeren Huygens, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de Spaense saecken/ ofte wel eenige uyt deselve, dat haer E. den wel-gemelden Heer Ambassadeur nochmaels in ernstige Termen wilden gaen recommanderen/ dat hy by den Heer Marquis de Castelrodrigo op de krachtighste wijse ende maniere noch alle goede Officien ende devoiren wilde doen ende aenwenden/ om hem te disponeren tot het advoueren ende nakomen van 't gene by voorgaende Concert/ ende met goedtvinden van den Heer Ambassadeur Molina tot Londen was gehandelt/ aengaende de subsidien van wegen Spaigne ten behoeve van Sweden te fourneren/ als zijnde d'essentieelste ende noodtsaeckelijckste poinct tot de Guarantie van het Tractaet van Vrede/ den tweeden Mey lestleden binnen

binnen Aecken tusschen de twee groote Kroonen gemaeckt ende ghesloten / ende vonden sy Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden de meer-ghemelden Heer Ambassadeur van Spaignen by die occasie communiceeren / oock copielijck behandigen de antwoordt van de hooghst-gemelde Koningh van Vranckrijck op de Missive van den gemelden Heer Marquis de Castelrodrigo, raeckende sijn Majesteyts pretensien op eenige vaste Plaetsen in de Spaense Nederlanden / welck antwoordt den Heer van Beuningen, extraordinaris Ambassadeur van desen Staet in Vranckrijck, onder anderen by sijnen Brief van den thienden der loopende maendt herwaerts hadt over ghesonden / sullende den selven Heer van Beuningen, als mede de Heer Boreel, extraordinaris Ambassadeur in Engelandt, ende de Heer de Groot, ordinaris Ambassadeurs in Sweden hier van by Missive communicatie ghegeven worden om te strecken tot der selver narichtinge / ende wijders te dienen sulcks ende daer 't behoorde / oock is tot ghelijcke eynde extract van dese resolutie behandight aen de Heer Appelboom, extraordinaris Envoyé van den Coningh van Sweden, alhier residerende.

Den seventhienden heeft den Resident Sasburgh over dit werck een audientie by den Heer Marquis de Castelrodrigo ghehadt / in dewelcke hy aen sijn Excellentie heeft geremonstreert / hoe seer dat haer Hoog Mog. verwondert waren / vermits tot noch toe geen de minste apparentie wierdt ghetoont / om van wegen de Kroon Spaigne satisfactie te geven aen sijn Majesteyt van Sweden omtrent de beloofde subsidien, te meer / dewijl deselvige behoorde geeffectueert te worden nevens de uytwisselinge der Ratificatien van de Triple Alliance, dewelcke bereyds tusschen de Kroonen van Engelandt ende Sweden (volgens ingekomen advijsen) waren geschiedt / ende dat de Ratificatie van haer Ho. Mog. mede vaerdigh was om geextradeert te worden; dat sijn Excellentie na des selfe hooge wijsheydt wel konde afnemen / hoe de vruchten bereyts uyt de voorsz Triple Alliance by de Kroon Spaignen genoten waren / ende na mensche oordeel (door Godes genadighen zegen) in toekomende tijden ende voorvallen deselve Kroon noch verder soude konnen genieten / by aldien aen hooghst-gedachte Majesteyt van Sweden de beloofde satisfactie wierdt gheprest eert.

Sijn Excellentie heeft hem geantwoordt / dat over 't voorsz subject al in de maendt van Julio lestleden aen het Spaense Hof hadde geschreeven / ende dat alle de depeches doen ter tijdt by eenige Franse volckeren omtrent Peronne van den Courier waren afgenomen geweest / het welck oorsaeck soude zijn (gelijck sijn Excellentie geliefde te seggen) dat de resolutie van het Spaense Hof soo haest niet soude konnen afkomen als sijn Excellentie wel hadde ghewenst.

Belangende het poinct van haer Hoog Mog. geintere sseerde Onderdanen / dewelcke met ongefondeerde Processen door d'Admiraliteyt resideren tot Oostende wierden vervolght / heeft hy aen sijn Excellentie in seer ernstige termen voorgedragen haer Hoogh Mog. serieuse intentien / met versoeck dat daer in ten spoedighsten moghte werden voorsien / 't zy by evocatie van de voornoemde Processen ofte ander gevoeghlijcke middelen / waer door aen de ghesende gein-

geinteresseerde een kort recht ende expeditie van Justitie (in gevolge het Tractaet tusschen sijn Majesteyt van Spaignen ende haer Hoog Mog. in den jaere sesthien hondert vijftigh opgerecht) mocht toekomen daer op sijn Excellentie hem heeft te gemoet gevoert / dat hy eenige weynige dagen wilde afwachten / ende dat als dan daer over met den anderen naerder souden confereren / om alles tot een equitable uytkomste te brengen.

Hoogh-gemelde Heer Marquis roerde en passant onder andere discoursen mede aen het stellen van Commissarisen van wederzijde tot beslissinge van de openstaende pretensien tusschen de twee Croonen / ende was sijn Excellentie van sentiment dat uyt soodanige byeenkomst weynighe vruchten souden te verwachten zijn / by aldien sulcks door interventien ofte arbitragie van onpartijdige niet wierde gemoyemeert / want by aldien yeder op sijn pretensien ende sustenuen stijf wilde blijven staen (gelijck nae apparentie te geloven was) soo soude uyt soodanige byeenkomste (sonder interventie van een derde) meer onheyl dan goede effecten resulteren.

Verscheyde Heeren uyt Bourgoignen seyden advijsen ontfangen te hebben dat de Switsersche Cantons met de Kroon Spaignen soude gheaccordeert zijn over de protectie van het Franche Comté, ende dat ses duysent Switsers derwaerts souden gesonden werden.

Men was oock niet buyten hoope / dat op d'aenstaende by een komste der Cantons / die soude zijn in de maent van October eerstkomende / de voorsz protectie noch verder over andere Spaensche Landen soude aenghenomen werden.

Daer wierde oock voorseecker geadviseert / dat het Tractaet tusschen sijn Keyserlijcke Majesteyt ende de Kroon Sweden volkomen soude gesloten ende geratificeert zijn.

In 't midden van dese maendt Augusti is den Graef van Miranda, extraordinaris Ambassadeur van Portugael aen 't Spaense Hof gedestineert / tot Caramanchel aengekomen / een halve mijle van Madrid gelegen / van waer hy d'Heer Ambassadeur Reede van sijne aenkomste door een sijner Domesticquen met de gewoonlijcke complimenten van aenbiedinge / ende onderhoudinghe van goede correspondentie heeft doen verwittigen / gevende dito Domesticq te kennen / dat de oorsaecke van des gemelden Ambassadeurs detentie buyten de Stadt voort quam door de nieuwigheydt en veranderinge die omtrent des selfs Logement was voorgevallen / zijnde van sijnent wegen de noodige bestellingen daer inne verre geavanceert geweest tot effectivelijck al een Huys uytgekoosen / ende bereydt te hebben / als wanneer men in consideratie heeft genomen / dat komende als extraordinaris van wegens 't Spaense Hof / van Logement nae de ouder gewoonte soude versien werden / ende dies weegen noch wel eenigen tijdt aenloopen / voor aleer in de Stadt soude komen; seggende ondertusschen andere dat soodanighen uytstel van inkomen van des Ambassadeurs weegen geaffecteert wierdt / om het selve niet eerder te laten geschieden / als na dat de Baron van Batteville soude vertrocken zijn / dat nu haest zijn soude; meede wilde men seggen / dat het veranderen van soodanigh Logement (zijnde het selve daer inne voor desen de Heeren extraordinaris Ambassadeurs

 van

van haer Ho. Mog. hebben gelogeert) voor fondament hadt / mits het selve gelegen was in de buyte / ende ontrent de Huysingen van eenige hooge Personagien aen 't Spaensche Hof / aen dewelcke d'ongerustheydt van vreemde Domestiquen en Familie in 't oogh soude zijn / d'Heer Reede heeft des anderen daeghs gemelde Heere Ambassadeur van gelijcken besonden / ende doen bewelkomen.

Ontrent dees tijdt heeft den Connestable van Castilien, het Gouvernement van de Spaense Nederlanden aengenomen / ende wierdt geseght dat het Hof over de Proceduren van d'Heer Don Jean d'Austria in dese occasie / al vry wat sentiment gehadt heeft / ende sulcks gethoont soude hebben in de depesches die daer over zijn afgesonden / ende soude voor eerst geordonneert zijn sich na Consuegra te begeven tot nadere ordre / ende aen de Heer Connestable het opgemelde Gouvernement opgedragen zijn in eygendom / gelijck men sprack / en niet voor interim, gelijck het op d'eerste maniere / zedert de voorgaende jaren aen den Heer Don Jean d'Austria geweest / en tot noch toe gebleeven was / doch gelijck geseght nu aen de Heer Connestable gegeven / tot dat weder een ander Prins daer toe soude ghedestineert worden / en sprack men van andere demonstratie van sentimenten meer / ende onder anderen van intreckinge van considerable pensioenen ende inkomsten / die wel over de hondert duysent stucken van achten souden bedragen.

Men heeft aen 't Hof in die dagen twee toevallen van disgunst gheadviseert aen die van Genua, overgekomen binnen Cadix en Barcelone respective / dat van Cadix soude bestaen / mits de Marquis de Trucifal, sich met 's Koninghs commissie aldaer bevindende aen den Vice-Admirael van het Esquadre van Don Hippolito Centurion hadt doen aenseggen / dat hy het grootste van sijne Scheepen soude gereedt maecken / om neevens vier andere Spaense eenighe Infanterye nae Nederlandt te brengen / waer van dito Vice-Admirael sich excuseerde / seggende met Spaignen getracteert te hebben om Infanterye nae Barcelone te brengen / waer over in contentie raeckende / heeft meer-gemelde Vice-Admirael naderhant geresolveert met sijn Esquadre/bestaende in vier Scheepen in Zee te loopen / niet tegenstaende door den Marquis de Trucifal tot het leveren van dito Schip gesommeert was / en niet parerende met scherp van de Stadt geschooten wierdt ; Dat van Barcelone is / dat de Galey van den Patroon van Genua tot dito Barcelone van Allicante aengekomen zijnde / de Hertogh van Ossuna Vice-Roy aldaer / onder pretext van monsteringe / de Militie in Wapenen heeft laten komen / waer over dito Galeye eenige suspitie vattende / sich gespoet heeft om te vertrecken / doch in Zee zijnde / wierde uyt de Stadt twee Schooten op hem ghedaen / daer op de Capiteynen aen Landt komende / om met den Vice-Roy te spreecken / zijn eenige Soldaten in de Galeye geset / ende alle de Riemen daer uyt genomen / na dat weder in de Moelle gebracht was / alwaer t'eenemael ontladen wierde / om te sien wat voor Contanten tegens de Wetten van 't Landt daer inne ghelaeden waren / ende zijnde vier en twintigh duysent stucken van achten bevonden / zijn die aengeslaegen / ende de rest daer weder in geladen geworden.

Sedert heeft de Heer Ambassadeur van Venetien, de Heer Ambassadeur

Reede vereert met een expresse visite die sijn E. seyde ten selven dage oock ghe daen te hebben aen de Heeren Nuncius van de Paus / en de Ambassadeur van den Keyser respective / om relatie te doen van yets dat hem was voorgheko- komen / ten eynde dat aen alle consteren mocht van de rechte geschapenheyt der saecken / sijn E. geliefde te seggen / dat hy sich bevonden hadt in een Lo- gement daer inne hy niet alleen seer periculeuse sieckten had uytgestaen/ maer veele van sijne Domestijcquen ghestorven waren / en niet tegenstaende alle mogelijcke diligentien hadt hy gebracht om te veranderen/ noyt tot effect ghe- komen was / de Eygenaer der Huysen die sijn E. daer toe gedespicieert hadt / sich daer van ontreckende tot dat de Graef van Sandwich kortelijcks vertroc- ken zijnde / sijn E. om soodanigh Logement te Hoof liet aenhouden/ doch tot antwoordt kreegh / dat aen den Eygenaer om reedenen vergunt was / om van sijne Huysinge na believen te mogen disponeren / sonder door het Hof aen- geslagen te konnen worden ; waer op sijn E. met dito Eygenaer heeft laten spreecken / en tracteeren / en het woordt gekreegen heeft / om dito Logement in Huer te sullen hebben / soo haest als gerepareert soude zijn / waer op sich verlaetende / soude het ondertusschen gebeurt zijn / dat een Minister van de Republique van Genua aen 't Spaense Hof gedestineert / onder weegh zijnde/ door seecker Persoon van Genua dit Huys by schriftelijcke Obligatie/ en met voor af betalinge van de Huyr / in Huyr was ghenoomen / daer omtrent ver- ders eenige discourssen souden ghevallen zijn / die de saecke niet verbeeterden ; van allen welcken sijn E. verwittight zijnde / hadt hy den Eygenaer laeten waerschouwen van de inconvenienten die soodanige Proceduren souden kon- nen veroorsaecken / en versoucken de noodige remedie daer inne te willen stel- len / het welcke niet konnende verkrijgen / en eene ende andere excusen by- gebracht werdende / hadt sijn E. resolutie genomen / om occasie te neemen van het voorseyde Huys te gaen besichtigen / ende sich daer inne bindende aen den Eygenaer silencs te laten weten / met vertrouwen / dat het niet qualijck soude genomen worden / dat hy die nacht daer soude rusten / gelijck voorts het noodige daer toe bestellen liet / ende op die maniere sich in possessie gestelt hadt; sijne E. geliefde seer hoogh te pondereren het engagement daer inne sich be- vonden heeft / en de groote necessiteyt / om soodanige resolutie te moeten ne- men / alsoo het voor sijn E. by sijne Principalen niet te verantwoorden soude geweest zijn / dat syne E. als Geadmitteerde Ambassadeur van de Republijc- que van Venetien, het woordt hebbende / om binnen weynigh daghen in een Logement te konnen overgaen / ende daer van part gegeven hebbende aen syne Overigheydt / evenwel daer na een minder ende noch niet geadmitteert Minister van de Republijcque van Genua soodanigh Logement occupeeren soude / ende alsoo syn E. verstaen hadt / dat omtrent dese saecke van sijne Proceduren niet allerdinghs nae de waerheydt ghediscoureert was / en oock van verscheyde Resolutien / die hier op / soo van wegens 't Spaense Hof / als die van Genua souden konnen volgen / syne E. goedt ghevonden hadt hem op dese maniere te informeeren / met byvoeginghe van veele beloofde expressien / omtrent de goede intelligentie tusschen beyder respective Serenissime Repu- blijcque. Op alle 't welcke d'Heer Reede syn E. na tydts gelegentheydt beje-

gent

gent heeft / oock alles aengeboden / dat tot onderlinge satisfactie buyten alle verwijderinge soude konnen by de handt genomen werden / daer toe suppediterende het geene by experientie in andere occasien aen 't Hof door hem was opgemerckt ; en heeft konnen mercken / dat de Heer Ambassadeur geerne gesien hadt / dat hy haer Ho. Mog. daer van soo veele verhalen soude.

Den twintighsten heeft d'Heer Sasburgh wederom eene particuliere audientie by sijn Excellentie den Heer Marquis de Castelrodrigo gehadt / ende in de selve gereitereert / 't geen by hem op den seventhienden deses voorsz maendts aen sijn Excellentie is geremonstreert geweest omtrent de onrechtmatige Proceduren / daer mede veele Ingesetenen van haer Ho. Mog. / door de Admiraliteyt residerende tot Oostende, geveceert wierden / dat hy niet konde twijffelen / of syn Excellentie hadde na desselfs hooghe wijsheydt uyt het rapport van Mr. Cornelis Loots, genoeghsaem konnen sien ende begrijpen hoe seer by de Rechters aldaer directelijck wierdt gedaen tegen den rechten grondt en duydelijcken sin van het Tractaet van Marine / in den Jare sesthien hondert vijftigh tusschen den Heer Koningh van Spaignen ende haer Ho. Mog. gesloten / ende heeft dierhalven sijn Excellentie nochmaels versocht / het deselve mochte gelieven op soodanige rechtmatighe middelen te dencken / waer door aen de voorsz haer Hoogh Mog. Ingesetenen een korte ende billijcke expeditie van Justitie moghte toekomen / om alsoo alle verdere onheyl ende verwyderingen te prevenieren.

Sijn Excellentie heeft daer op geantwoordt / dat des selfs volkomen intentie was / alle rechtmatigh contentement aen de voorsz Ingesetenen te doen erlangen / ende dat tot dien eynde aen den Heer Ambassadeur van Spaignen soude doen afgaen de rapporten / dewelcke over die materie by den Raedts-Heer Marmol aen sijn Excellentie waren overgelevert geweest / omme deselve nevens die van de Heere Loots te visiteren / ende als dan met soodanighe Heeren / als het haer Hoogh Mog. souden gelieven te deputeren / daer over in conferentie te treden.

d'Heere Symon, President in des Koninghs Reecken Kamer / door desen tot Rijssel geresideert hebbende / is doenmaels Gecommitteert nevens d'Heeren Raedts-Heeren Cocci ende Faes, om na 't Franche Comté te vertrecken / ende informatie te nemen op alles het gene aldaer in 't overgeven van die Provintie aen de Kroon Vranckrijck is gedaen geweest.

Verscheyde Persoonen / die vermeynden met kennis te konden spreecken / wilden verseeckeren / dat d'Heer Ambassadeur Colbert aen 't Engelsch Hof als noch alle uyterste devvoiren en groote offres soude aenwenden en presenteren / om Engeland t'induceren / ten eynde alle de Franse manufacturen directelijck op Engelandt, ende die van Engelandt op Vranckrijck souden gesonden worden / om alsoo de Commercie van andere Staten en Landen af te trecken / dat mede niet soude vergeeten worden aen Engelandt te doen begrijpen hoe groote voordeelen uytte Indien souden konnen gehaelt worden / soo wanneer de Kroonen Vranckrijck en Engelandt haer machten ter Zee daer toe gesamentlijck wilden employeren.

Den vier en twintighsten gaf d'Heer Spaenschen Ambassadeur te kennen / dat

dat den Marquis / tot afhandelingh der Oostendische differenten / hadt goedt ghevonden d'Heeren Jan vander Walle en Victor de Buck, herwaerts te committeren / klaeghde oock over de Proceduren van desen Staet tegen de Spaensche / gelijck blijckt uyt 't volgende Memoriael;

Le soussigné Ambassadeur *d'Espaigne*, se trouve obligé de remonstrer a Messieurs les Estats Generaux des Provinces Unies qu'ayant donné part a Monsieur le Marquis *de Castelrodrigo* du contenu de la derniere resolution que L. L. S. S. ont prise sur son memoire du *dix septeisme* du passé, son Excellence a trouvé bon d'Envoyer icy les Sieurs *Jean van den Walle*, Premier Deputé de la *Chambre du Commerce* & *Navigation* seant a *Bruges*, & *Victor de Buck*, Pensionaire & Fiscal de la même Chambre & comm' ils viennent authorisés pour traitter de la relaxation des Bastiments *d'Ostende* detenus en ces Provinces & de leurs charges, il prie & requiert tréis affectueusement L. L. S. S. de vouloir des nommer des Commissaires, pour entrer avec eux en Conference le plustost qu'il sera possible, tant sur ce sujet que d'autres points concernants le Commerce, afin de prevenir touts les differends qui pourroient sur venir a l'avenir; son Excellence ayant fait Relascher le Vaisseau nommé les *Armes de Zeelande* avec toutes a Charge, afin de tesmoigner à L. L. S. S. combien l'on souhaitte, d'entretenir une par faitte correspondence avec c'est Estat & luy donner toutte la satisfaction possible en ce qui est aucunement raisonnable. Le soussigné Ambassadeur à differé jusques a present de rendre comte à sa Majesté du mauvais traittement que l'on fait a ses sujets puisque les *Bylandres* ayant esté declareés libres en vertu du Traitté de Marine par forme de *Represailles* ont esté depuis arresteés sans fondement sur ce qu'ont donné a entendre les Proprietaire de Vaisseau *Judith* qui n'ont jamais sceu prouver qu'il auroient obtenu comm' ils l'ont allegué dans leur Requeste la *super Revision* ou annullation de la sentence afin de ne pas donner sujeçt a sa Majesté d'en user de mesme contre les sujects de cet Estat comm' il luy seroit fort facile, par ce que cela interromproit le Commerce en quoy L. L. S. S. se trouveroyent fort interesseés, mais il doit neantmoins faire ses plaintes a L. L. S. S. de ce que dans presque touttes leurs Lettres & Resolutions on se sert de termes *choquants* & de *menaces* de *Represailles* sur des pretextes qui d'ordinaire sont mal fondés, traittans les sujets de sa Majesté tres rudement ce qui ne cause pas peu de ressentiment, & ainsi il veut esperer que L. L. S. S. en useront a l'avenir avec plus de moderation qui corresponde à la maniere obligeante, dont on use en touttes rencontres de la part de sa Majesté à leur esgard.

Fait a la Haye le vingt quatresieme *d'Aoust*.

Den Marquis / om sijne willvaerdigheydt te bethoonen tot afhandelingh der van nieuws by Vranckrijck ghemoveerde questie / schreef op den acht en twintighsten aen d'Heer van Beuningen de volgende Missive;

Monsieur,

J'Ay receu vostre Lettre du *dixiesme* d'Aoust avec la responce, qui vous a esté donneé de la part de sa Majesté Tres-Chrestienne, sur la communication que vous luy aviés donneé de la Lettre que je vous escriris sur ce, que vous m'aviés fait insinuer des pretensions sur Condé & autres Places, comme aussy la responce de Monsieur *de Louvois* sur quelques uns des griefs dont je vous avois addressés nos plaintes, & quoy que sur touttes ces choses il y auroit beaucoup a dire & a respondre, neantmoins comme sa Majesté consent qu'il se fasse une entreveüe de Commissaires Deputés de part & d'autres, pour examiner cette difficulté, & qu'Elle donne lieu d'esperer qu'elle en facilitera l'accommodement, il seroit superflus de vous deduire icy les raisons & exceptions, qui se peuvent opposer aux desdits demandes, & qui se pourront produire plus a temps dans le lieu de la Commission; Tout ce que je vous puis dire pour le present est, qu'il n'y aura aucun retardement de nostre part a proceder a cette Commission, & que pour cet effect je seray bien aise de sçavoir les sentiment de la Court où vous estes, & les vostres particuliers touchant le lieu, & la forme d'icelle, afin que selon cela je puisse aussy prendre mes mesures.

Tirlemont le vingt huictiesme *Aoust*.

Estoit Signé,

Le Marquis de CASTELRODRIGO.

Den dertighsten overgaf d'Heer Spaenschen Ambassadeur weder dit klagtigh Memoriael:

LE soubsigné Ambassadeur *d'Espaigne*, ayant Envoyé a Monsieur le Marquis *de Castelrodrigue*, la resolution que Messieurs les Estats des Provinces Unies ont prise *l'onsieme* du courant, au reguard de quelques Vaisseaux de leurs subject, detenus à *Oostende*, il doit dire à L. L. S. S. que son Excellence trouve bien estrange, qu'elles se veuillent servir des termes si imperieurs & despotiques, contre un Prince Souverain, puisque c'est tout ce que L. L. S. S. pourroient faire envers leurs subjects, n'ayant jamais esté la coustume, que l'on prescrive a ceux qui ne le sont pas des *loix semblables*, n'y ayant pas de raison que l'on traitte pis les subjects du Roy son Maistre; puisque les vaisseaux de ces Provinces ne trouvent aucune part meilleur accueïl que dans ses havres, & quant au fait son Excellence soustient que la supposition sur laquelle L. L. S. S. fondent leur resolution, est abusive, puisque le Seigneur *Loots* ne luy a jamais parlé que deux fois, la premiere en presence du Sieur Resident *Sasbourg*, ou il ne luy fit qu'un compliment, & la seconde en revenant *d'Ostende*, en laquelle il luy dit a peine douze mots, luy delivrant un grand volume de papiers, qui contenoient l'information qu'il y avoit prise, à quoy son Excellence repartit, que les ayant veu & examiné, Elle luy respondroit, de sorte, que tout ce que ledit Sieur

Loots,

Loots à supposé, est contre la verité du fait, & qu'il est bien plus abusif que son Excellence ait nié ce qui s'est passé entre Elle & le Sieur de *Burgersdijcq*, estant ainsi qu'elle luy dit, que l'on prendroit les informations, & qu'elle assumeroit à soy les Causes pour resoudre sommairement selon la justice; de sorte que son Excellence ne comprend pas surquoy L. L. S. S. fondent leur precipitance, puisque dans toutte l'Europe l'on doit observer les termes ordinaires des Procés, sans y agir d'authorité souveraine, d'autans plus que L. L. S. S. en ont donné un exemple convaincant, n'ayant pas fait restituer les Bylandres *d'Ostende*, ny leurs charges, quoy qu'il constoit qu'elles appartenoient aux subjects du Roy son Maistre, car encore bien qu'une partie auroit appartenu aux Anglois selon le Traitté de Marine, *le Vaisseau libre rend la charge libre*, comme L. L. S. S. le soustiennent en toutes rencontres; Et afin qu'Elles soyent parfaittement informées du tout, il joinct icy les Copies des informations qui ont esté prises par ceux de l'Admirauté & par les Parties, afin que L. L. S. S. connoissent que l'on à agy, & agit avec toutte sorte de justification de la part de sa Majesté.

Fait à la Haye le vingt neufiesme d'Aoust.

Signé

GAMARRA.

Op 't eynde van Augusti zijn binnen Brussel eenighe onlusten tusschen de Magistraet ende de Deeckens van de Natie ontstaen / weghens het Logeren van het Regiment Spaignaerts vanden Graef van Monterey, zijnde de Heeren Magistraet wel genegen 't voorschreve Regiment binnen de Stadt te doen logeren; om 't selve soo te beter te mogen conserveren; edoch het scheen dat de Dekens (vast staende op hare Privilegien) daer toe gantsch niet en konden resolveren.

Oock liepen daer wederom geruchten / dat den Graef van Zalazar ordre soude bekomen hebben / om alle het Volck 't welck zijn Ex. tot dienst van den Heer Prins Don Ioan hadde aengenomen / te continueren / ende oock met dagelijckx onderhoudt te versorghen / maer uyt gepresumeert wierdt of de Resolutie van het Spaensche Hoff / om den Heer Connestable van Castillien herwaerts te senden / wederom wel mocht verandert zijn / ende dat zijn Hoogheyt noch over soude komen / maer 't was mis; edoch allesints bleeck dat het Volck dit geerne hadde gesien.

Den eersten September exhibeerden d'Heer Spaenschen Ambassadeur dit nader Memoriael:

LE Soubsigné Ambassadeur *d'Espaigne*, ayant veu la Resolution des Messieurs les Estats Generaux des Provinces Unies du *vingtneufiesme* du mois passé, dans laquelle L. L. S. S. declarent de requerir les Deputés de la Chambre du Commerce establie a *Bruges*, Commis par *Monsr. le Marquis de Castelrodrigo*, de se faire authoriser de son Excellence, pour traitter & *transiger* avec les

Seigneurs

Seign. Deputés de cest Estat tant sur la satisfaction a donner aux Interessés des Navires *Iudith* & *Adriane* que sur la compensation des Interests soufferts par les Sujets de ces Provinces, dans les Navires & Marchandises prises par les Armateurs *d'Ostende*; se trouve obligé de dire quil ne peut assés s'estonner, que dans ladite Resolution Les Hauts Puissants supposent vne *decision definitive*; comme si aux dits Interessés de *Iudith & Adriane* seroient *adjugées* leurs Pretensions pour estre satisfaict du provenu de *dix neuf* Navires des Sujets du Roy son Maistre detenus en ces Provinces sans avoir fait vne düe reflection sur le contenu de ses precedentes memoires, & les raisons alleguées dans les conferences, & notamment que le Navire la *Iudith* par trois Sentences & mesme par *revision* est declaré de bonne prise, en quoy on ne peut rien innover a moins que les proprietaires exhibent l'*Acte* que sa Majesté a donné de *reformation*, & au regard du Navire *d'Adriane* que ses parties mesme confessent la *Litispendence* par Appel *a Madrid*.

Quant au deuxseisme membre de la susdite Resolution pour la restitution des Navires detenues *a Oostende* appartenants aux Sujects de cest Estat, lesdits Deputez presentent de procurer de sadite Excell. authorisation pour leur relaxation en cas que ils soient pris contre le Traitté de *Marine*, moyennant que les Hauts Seign. par resolution declarent libres lesdits *dix neuf* Navires detenus en ce Provinces, pour quel effect lesdits Deputez sont venus icy deuvement authorisés. Sur quoy le Soubsigné Ambassadeur attend vne Resolution de les Hauts Puissants sans resomption.

A la Haye le premier de Septembre.

De resolutie hier op was al weder Commissoriael.

De Spaensche om te betoonen dat sy d'Imperieuse maniere van doen (ghelijck den Ambassadeur in sijn Memoriael noemde) van desen Staet tot nadeel van haer reputatie niet wilden aensien/ introduceerden alles tot bezwaringhe van haer Ho. Mog. Onderdanen wat sy met facon konden.

Den derden ontfangen een Missive van't Collegie ter Admiraliteyt in Zeelandt, geschreven tot Middelburgh den negen en twintighsten Augusti lestleden/ houdende in effect dat haer Ed. berigt waren/ oock bevonden wierde/ dat wegens den Koning van Spaignen op 't Fort St. Maria, leggende aen de Rieviere de Schelde omtrent Antwerpen, waren gestelt eenige Officieren/ dewelcke aldaer af-voorderden seeckere Lasten op de uytgaende ende inkomende goederen ende Koopmanschappen ten behoeve van den hooghstgemelden Koning/ tot groote discommoditeyt/ oock van de passerende Schepen; versoeckende om de daer inne geallegueerde redenen/ dat haer Ho. Mog. geliefden/ tot weghneminge der voorsz Nieuwigheden ghepleeght aen de zijde van Spaignen, soodanige middelen in't werck te doen stellen/ als deselve teghens alle diversie van Negotie ende tot maintenue van het Tractaet van Vrede souden bevinden te behooren: Waer op alvoorens hier voorders inne te treden/ aen 't ghemelde Collegie ter Admiraliteyt is gerescribeert/ dat haer Ed. haer Hoog Mog. omstandelijck ende specifiquelijck wilden berighten ende informeren/ waer inne de Lasten op 't voorseyde Fort St. Maria gevoordert wordende/ bestonden/ om

sulcx

sulcx geweten sijnde/ als dan soodanige naerdere resolutie genomen te worden/ gelijck men tot voorkoominge van diversie van Negotiatie ende tot mainteneue van't voorsz Tractaet van Vrede soude bevinden te behooren.

Sedert zijn de Heeren Spaense Commissarissen vander Walle ende de Buck, hier aengekomen: D'Heeren Huygens ende andere met haer (present den Spaenschen Ambassadeur) in Conferentie geweest zijnde/ deden den vierden hier van Rapport; waer op goed gevonden is te versoecken de gemelde Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden/ dat haer Ed. de voornoemde Heeren Ambassadeur ende Gecommitteerden wilden voordragen ende aenwijsen met de redenen daer toe dienende/ dat de Sententie in Spaignen ghewesen over 't bewuste Schip de Iudith, mitsgaders het aenhouden van't Schip d'Adriana, directelijck strijdigh was tegens het Tractaet de Marine den seventhienden December festhien hondert vyftigh, tusschen den Koningh van Spaignen ende desen Staet opgerecht; met versoeck dat haer Ed. sigh alsnoch ten spoedighsten door den welgedaghten Heer Marquis de Castelrodrigo by een behoorelijcke procuratie ende volmaght wilden doen bequamen ende qualificeeren/ omme met hun Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden te mogen handelen/ tracteren/ ende transigeren over de vergoedinge vande schade de Ingesetenen deser Landen aen haere Schepen ende Goederen door de Commissevaerders van Oostende, contrarie het voorseyde Tractaet de Marine toegebraght; doende van hun wedervaeren rapport aen haer Ho. Mog.

Om dese volmaght t'obtineren is d'Heer de Buck korts daer aen na Brussel vertrocken.

Brieven uyt Camerijck van den sesden deser Maende braghten mede/ ghelijck oock eenige Passagiers refereerden/ dat omtrent Condé en Bouchain eenige Fransche Volckeren haer hadden vertoont/ ende dat de geruchten liepen dat deselve eenigh dessein tegen een van dese twee Plaetsen souden voorghehadt hebben; oock waren uyt Camerijck ende andere Plaetsen Volckeren ghelight/ ende na Bouchain tot versterckinghe van't Guarnisoen ghesonden/ alsoo het seer versmackt ende vermindert was door de Contagieuse Sieckte.

De onlusten tegens de Magistraet en de Natien van Brussel, wegens het in nemen van eenige Spaensche Guarnisoenen/ scheenen al met meerder hevigheyt gedreven te worden: zulcx dat den Heer vander Noot doenmaels regerende Burgermeester aldaer/ perijckel soude geloopen hebben; begeerende de Natien gantsch niet toe te staen/ datmen de Stadt met het Logeren van Soldaten soude bezwaren/ veel min aen de selve eenige Corps de Guardes aende poorten in te ruymen (gelijck gepretendeert wiert) dewijle de Poorten altijt eenige door de Gildens/ andere by Wijcken bewaert sijn geweest; ondertusschen heeft men een Wachthuys op het buyten Hof opghemaeckt/ 't welck met Spaignaerden soude beset worden.

Den negensten smorgens is by provisie ordre gegeven/ dat alle de Gildens dien namiddagh in't Gheweer moesten sijn/ ende dat de Poorten met dubbelde Waghten souden voorsien worden.

Den sin van Spaignen omtrent de subsidien, welcke saecke nu d'importantste was diemen alhier op het Tapijt hadde/ is te sien uyt dit volghende andt-

woordt / 't welck de Koninginne Regente op den derthienden aen d'Heer Ambassadeur Reede dede behandigen:

Excellentissime Heer,

HEbbende u Excellentie opden ses en twintighsten July lestleden inde Coninckliicke handen van de Koninginne, mijne genadighste Vrouwe, gepresenteert de Missive, die de Heeren Staten Generael in dato den vijf en twintighsten Mey aen haer Majesteyt ghefchreven hebben, als mede den Heere Graef van *Sandwich* eene andere van den Koningh van *Groot Brittaignen* in dato den elfsten dito, dewelcke dienen om te versoecken, dat haer Majesteyt satisfactie geve aen de Croone van *Sweden* van de Subsidien, die men presupponeert, dat belooft sijn inde *Triple Alliancie* met bewilliginge vanden Graef van *Molina*, om aen hooghstgemelde Croone te betalen voor eenighe maenden, dat haere Troupen in Duytslandt leedigh gehouden hadt tot bevorderinge der Vrede, ende by occasie vande gerepeteerde krachtige instancie, die u Excellencie ende den Heer Ambassadeur van *Engelandt* dienaengaende dede, belaste my hare Majesteyt aen u Excellencie als mede aen welgemelde Heer Ambassadeur van *Enghelandt* te seggen, gelijck ick sulcx opden vierden Iulij dede, dat tot dato gantsch geene notitie was door Brieven van hare Majesteyts Ministers, noch informatie van dat van weghens hare Majesteyt eenigh engagement van soodane obligatie soude geschiet sijn, ende dat soo haest als de Brieven van den Heer *Marquis de Castelrodrigo* soude hebben, men haer communiceren soude, het gene sigh dienaengaende soude offereren, ende zijnde daerop sedert gevolght de depesches, die jongst ontfangen zijn geworden, van den welgemelden Heer Marquis inde nieuwe Missive, die u Excellentie van de Heeren Staten Generael in dato den thienden Augusti gepresenteert heeft, welcken allen hare Majesteyten met rijpe deliberatie overwogen hebbende, my gelast heeft aen u Excellencie, ghelijck mede geschiet aen den Secretaris, die van den Ambassadeur van *Engelandt* hier gheblevenis, te segghen, dat sigh uyt geene hoofden geobligeert vindt, om aen *Sweden* de voorseyde subsidien te moeten betalen; maer dies niet tegenstaende hare Majestey ten vollen bereydt is, om voor het toekomende in *Ligue* te treden in soo eene plaets, als men sal believen te tracteren, niet alleen met die Potentaten, die deselve proponeren, maer oock met andere tot defensie van hare onderlinge Staten ende Landen, ende soo wanneer de Conditien van de *Ligue* sulken stant grijpen, gelijck doorgaens in gelijcke Tractaten geschiedt met *egaliteyt* van allerzijds Interesten, sal haer Majesteyt van haer zyde contribueren na proportie van het reciproque nut, dat daer door sal komen te genieten, dat tot soodane Ligue, gelijck tot alle diergelijcke Tractaten absoluyt nootsaeckelijck is, dat alle de gheinteresseerde hare volmachten geven, ten eynde d'een aen d'ander verbonden gehouden blyven, ende dat hare Majesteyt tot noch toe niet verstaen heeft, dat den Coning van *Sweden* sigh veel of weynigh in't regard van hare Majesteyt verobligeert heeft ende dat de *Subsidien*, die van hare Majesteyt gevoordert worden niet soo geringh sijn, of wel eenige geproportioneerde adventagien verdienen

ende dat tot noch toe aengaende het Tractaet van Vrede, het welck met den Alder-Christelijckften Koningh tot effect is gebraght, hare Majesteyt van gheene andere interpositie of goede Officien gehoort of verstaen heeft, als van die van den Koningh van *Groot Brittaignen*, ende die van de Heeren Staten Generael, aen de welcke hare Majesteyt gedefereert heeft, met de wilveerdigheyt, sinceriteyt ende estime, soo als aen u Excellencie bekent is, ende u Excellencie heeft het selve bekent by monde, ende ghefchrifte inden name van sijne Principalen, ende sigh selfs, ende dat hare Majesteyt niet nalaten kan voor yet *vreemts* op te nemen, dat tegen de continuele practijcq, punctueelheyt ende oprechtigheydt, met de welcke getracteert is tusschen hare Majesteyt ende de Heeren Staten Generael, deselve als mede syn Majesteyt van *Groot Brittignen* gheweygert hebben van sigh teghens de soo ter goeder trouwe aengebodene *guarantie*, voor al eer, dat sy haer Instantie den Baron van *Bergeyck* hare Majesteyts Plenipotentiaris de Vrede binnen *Aecken* op de voet vande voorgestelde *Alternative* geteeckent had, willende hoogh-gemelde Koninck ende Staten Generael dit *refus* en *Compliment* van haer *woordt ende belofte* tot onderpant laten dienen, om haere Majesteyt te obligeren tot de nakominge van yets, dat noyt belooft noch getracteert heeft.

Waer mede &c.

Madrid den derthienden September.

DON PEDRO FERDINANDO DEL CAMPO Y ANGULO.

Den vijfthienden zijn Advijsen uyt Gent aengebracht dat de Heere Connestable van Castilien op den derthienden deser Maendt na de middagh tot Oostende was gearriveert / ende dat hoogh gemelte Heer ende sijn Excellentie den Marquis de Castelrodrigo op den veerthienden deser tot Brugge t'samen het middagh mael hadden g'houden.

Men seyde dat den Heer Connestable eenigen tijdt op het Casteel ter Vuren, zijnde twee mijlen buyten Brussel, soude verblijven / tot dat alles tot des selfs publique intrede soude verveerdight zijn.

Men hadt d'overkomste van den hoogh-gemelde Connestable soo haest niet verwaght; maer dewijle deselve expresse ordre van het Spaensche Hof is toegesonden geweest om geen tijdt tot de herwaerts komste te versuymen / soo is sijn Excellentie genoorsaeckt geweest de reyse aen te vaerden sonder eenighe verdere depesches of resolutien van 't Hof af te wachten / dewelcke al te samen door den Heer Piemontelli souden gebracht worden.

Verscheyde Heeren / die den Heer Connestable in Spaignen ende elders gekent hadden / seyden dat het een Heer was / die seer vaerdigh was in alles t'expedieren / ooch facil in het verleenen van audientien / zijnde twee poincten / dewelcke seer aengenaem opgenomen wierden.

Namaels / te weten den twintighsten, schreef de Koninginne Regente over dit subsidie-werck aen haer Ho. Mog. selfs:

Tres-Chers & grands Amis.

VOus aurés entendu du Baron de *Reede*, vostre Ambassadeur les Justes raisons, qui obligerent a differer la responſe aux offices & instances interposées par luy avec vos Lettres du *vingt cinquiesme* de May, & *dixiesme* d'Aoust touchant les *subsides* pretendus pour les Troupes *Swedoises*, par raison de la *Triple Ligue*, & comme luy on a desia respondu avec toutte la lumiere necessaire, par les advis que j'entendois du Marquis *de Castelrodrigo*, & de mes Ambassadeurs a *Londres*, & a la *Haye*, je me remets a ce que ledit Baron *de Reede* vous informera, & particulierement a ce que Don *Estevan de Gamarra*, mon Ambassadeur vous en dira; vous priant d'y adjouster entiere Creance; j'estime fort, & vous rends beaucoup de graces de la bonne Volonté, que vous monstrés pour la conservation de la paix, afin de la quelle, & d'asseurer nos Communs interets je suis & seray promte d'entrer non seulement dans la Triple Ligue, mais aussi avec tous les autres Princes qui y voudroyent concourrir, selon ce que l'on capitulera qu'il conviendra stipuler pour la Commune diffense. Vous asseurant que je souhaitteray de tesmoigner en toutes les occasions l'estime que je fait de vostre *bon voisinage*, & de vostre bonne correspondence. Et cependant Tres-Chers & grands Amis &c.

Madrid le vingtiesme de Septembre

Vostre bien affectionné, Signé

ANNE MARIE.

Plus bas

PEDRO FERNANDO del CAMPO y ANGULO.

Seer lieve ende groote Vrinden.

GHy sult van den Baron van *Reede*, uwen Ambassadeur, hebben verstaen de rechtveerdighe redenen, dewelcke verbonden hebben uyt te stellen het antwoordt wegens d'Officien ende instantien door hem bemiddelt, als mede uwe Brieven van den *vijf en twintighsten* May ende *thienden* Augusti, raeckende de gepretendeerde subsidien voor de Sweedsche Trouppen, wegens de Triple Ligue, ende alsoo men hem met alle noodigh esclaircissement hadde beantwoordt, volgens d'Advijsen my van den Marquis *de Castelrodrigo*, ende mijne Ambassadeurs tot *Londen* ende uyt den *Hage* toegekomen, soo gedraege my aen 't geene den voorseyden Baron van *Reede* u sal informeeren, ende principalijck aen 't geene mijn Ambassadeur *Don Estevan de Gamarra* u sal segghen; u biddende volkomen geloof daer aen te willen geven; ick achte veel, ende segge danck voor de goede wille, die ghy tot de behoudenisse van den Vreede betuyght,

betuyght, ten welcken eynde, ende om te verseeckeren onse gemeene Interessen, ben ick, ende sal zijn bereydt te treeden, niet alleenlijck in de Triple Alliantie, maer oock met alle andere Princen, dewelcke daer mede souden willen intreeden, volgens 't geene men sal vast stellen, of goedt vinden vast te stellen tot de gemeene defensie, u verseeckerende dat ick sal wenschen te betoonen in alle geleegentheden de achtingh die ick hebbe voor uwe goede nabuyrschap, ende goede correspondentie. Ende ondertusschen seer lieve ende groote Vrienden, &c.

Madrid den twintighsten *September*.

Uwe wel toegedane, &c. Geteeckent

ANNA MARIE.

Onderstondt

PEDRO FERNANDEZ del CAMPO y Angulo.

Den achthienden bevondt sich den Resident Sasburgh tot Gent, alwaer hy d'Heer Marquis de Castelrodrigo, dewelcke ten selven dage nevens den Heer Connestable van Castilien van Brugghe aldaer weder was gekeert, heeft begroet, als mede sijn afscheydt van sijn Excellentie genomen; waer op sijn Excellentie hem seer vriendelijck geliefde te antwoorden, sulcks hem ten hooghsten aengenaem was, maer genegen te zijn voor des selfs vertreck noch een keer tot Brussel te doen, gelijck sijn Excellentie oock op den een en twintighsten deses aldaer is aengekomen: Den Heer Connestable is tot Mechelen ghebleven, om ondertusschen alles tot des selfs intrede te doen veerdigen.

De Heer Marquis hadt doenmaels het Gouvernement aen den Heer Connestable noch niet overgedragen, maer wierden alle saecken noch by hoog gemelten Heer Marquis gedepescheert.

Den gemelden Resident heeft oock occasie gehadt, tot Gent zijnde, den Heer Connestable te begroeten, daer toe hem aenleydinge by den Heer Marquis wierde gegeven; hy schreef seecker te zijn dat d'hoogh-gemelde Heer Connestable het Gouvernement deser Landen soude bekleeden, even gelijck 't selve voor desen by de Princen van den bloede gedaen is geweest met uytlatinge van ad interim.

Hooge ende Mogende Heeren.

NAdien hare Majesteyt de Coninginne mijn Meestresse my gelieft heeft licentie te vergunnen, welcke de toevallen van mijne particuliere saecken, niet sonder mijne groote gevoeligheydt, my deeden obligeren deselve te versoecken met veelmalen gereitereerde instantien om wederom na Spaignen te mogen keeren, ende dat deselve genomineert heeft voor mijn Successeur den

Heer Conneſtable van *Caſtilien* ende *Leon*, Hertogh van *Frias*, welcke alreede in deſe Landen is aengekomen, ſoo heb ick ghedacht dat ick gheobligeert was daer van kenniſſe aen haer Ho. Mog. te geven, verſoeckende dat deſelve my gelieven het ſaveur te doen van my in haer Memorie te conſerveren, als ick in Spainen ſal weſen, (ende dat deſelve gelieven te weeten, dat ick derwaerts binnen korten dagen van voornemen ben te vertrecken) ende ick ſal het voor een byſonder geluck achten, ſoo wanneer my aldaer eenighe occaſien ſullen voorkomen, van U Ho. Mog. dienſt, op dat ick daer mede ſcude konnen confirmeren de ſorge ende naerſtigheydt, welcke ick tot allen tijden, gedurende mijn Gouvernement, heb gethoont tot de conſervatie en vermeerderingh van vriendſchap ende goede Correſpondentie met u Ho. Mog., aen welcke Godt de Heer een langh leven wil verleenen, gelijck ick wenſche.

Onderſtondt,

Bruſſel den ſes en twintigſten September.

Uwer Ho. Mog. grooten Dienaer,

Geteeckent

El Marquis de CASTELRODRIGO.

d'Heer Ambaſſadeur dede ſulcx op den acht en twintighſten door 't naevolghende Memoriael:

LE ſoubſignez Ambaſſadeur d'Eſpaigne ſe trouve obligé de participer a Meſſeigneurs les Eſtats Generaux des Provinces Unies qu'il reçeut hier un lettre de ſon Excellence le Conneſtable de *Caſtille & de Lion*, par la quelle elle luy demande de faire ſcavoir a les Hauts Puiſſants, ſon arrivée au Gouvernement du Pays Bas, & que ſon intention eſt de tenir toutte bonne Correſpondence & Amitié avec les Hauts Puiſſants, obſervent les Traittés de Paiy & de Marine inviolablement en conformité des ordres expres de ſa Majeſté, & afin d'eſtre informée de l'Eſtat des affaires plus importantes, ſadite Excellence requiert ledit Ambaſſadeur de l'aller trouver, & comme il deſire de partir au commencement de la ſepmaine prochaine, il prie tres-inſtamment a les Hauts Puiſſants de luy accorder un Jacht pour aller & revenir de *Bruxelles*, ce qu'il eſtimera pour un faveur particuliere & en aura toutte reconnoiſſance poſſible aux occaſions de leur ſervice.

Il doit dire, que puiſque Monſieur le *Marquis de Caſtelrodrigo* ne depeſche plus aucune affaire, & que la Lettre pour luy de les Hauts Puiſſants (que l'on luy envoya ſeulement hier ſur le medy de la Greffe avec une Copie de leur Reſolution du *quatorſieſme* de ce mois) ne ſcauroit ſervir & qu'il eſt neceſſaire, que elle ſoit changée, & addreſſée a ſon Excellence le *Conneſtable*, il en prie leurs Seigneurs & auſſy de prolonger juſques a autre ordre le terme pour la ſuſpenſion de touttes les procedures de l'Admirauté *d'Amſterdam*, touchans le *dix neuf* Baſtements de *Oſtende*, & la venue en cette Ville des *Armateurs d'Oſtende* mentioné dans leur Reſolu-

Resolution du *dix neufeisme* du courant, puisque la moitié de celuy qui y est accordé en est presque escoulé inutilement a cause du changement du Gouverneur au Pays Bas; ledit Ambassadeur envoyera au plus tost estant a *Bruxelles* les noms des *Armateurs d'Ostende* qui doivent estre inserés dans le saufconduit.

Fait a la Haye le vingthuiteisme de Septembre 1669.

Signé,

GAMARRA.

Op 't versoeck ('t welck sijn Excellentie by 't selve Memoriael deed) om een Jacht tot sijn transport na Brussel te hebben / wierdt aen d'Admiraliteyt tot Rotterdam gheschreven / waer mede hy in't beginsel vande Maendt van October vertrock.

Den Marquis de Castelrodrigo schreef op den neghen en twintighsten noch wat volght:

Hooghe ende Moghende Heeren.

De Missive van u Ho. Mog. van den thienden Augusti lest-leden quam my seer laet in handen, vermits ick buyten Brussel was, ende van Augustus af op reys gheweest ben, welcke d'oorsaecke is, dat ick deselve niet eer heb konnen beantwoorden, ende gesien hebbende de toebereyde Instantien, welcke by u Ho. Mog. gedaen worden, ten eynde dat de subsidien aen de Kroon van Sweeden uyt gelooft mogen verseeckert werden, soo sal ick u Ho. Mog. daer op seggen, dat ick al van den beginne der selver Negotiatie, heele particuliere kennisse daer van gaf aen hare Majesteyt, ende nadien de Courier in Vranckrijck is gedevaliseert geworden, soo ben ick genootsaeckt geweest op nieuws te schrijven met een afgesonden, 't welck d'oorsaeck is van alsulcken langen uytstel ontrent de antwoordt, ende verwachtende op de resolutie, om deselve aen U Ho. Mog. deelachtigh te maecken, soo schrijft my den Secretaris van de Staten met desen laetsten ordinaris van *Spaignen*, in een Brief van den *vijfden* der loopen-maendt, dat sy mijne gerefereerde depeches hadden ontfangen, ende deselve in den Raedt hadden gesien, ende dat men my in korte haer resolutie daer op sal toesenden, van dewelcke by aldien my die noch ter handen komt, eer ick uyt dese Landen vertreck, sal ick U Hoogh Mog. aenstondts kennisse doen erlangen, ende by aldien dat het langher dilayeerde, sal ick met d'occasie van mijn wederkeeren na Spaignen daer gekomen zynde, mijne voorstellingen omtrent dese materie, repeteren, ende sal oock gelijckelijck aen hare Majesteyt bekent maecken, hoedane efficacieuse middelen ende officien by U Hoogh Mog. in 't werck gestelt zijn tot d'uytwerckinge van dat importante stuck van den Vreede-handel; ende alles wat verder tot u dienst aldaer moght offereren, sal ick uytwercken met deselve genegentheydt, welck U Hoogh Mog. altijdt in my geexpe-

geexperimenteert hebben den gantschen tijdt van mijn Gouvernement. Godt bewaere u Ho. Mog., gelijck ick wensche, veele Jaren.

Brussel den negen en twintighsten September.

Onderstondt;

U Hoogh Mog. meerder Dienaer,

Geteeckent

El Marquis de CASTELRODRIGO.

Den negenden October wierdt door haer Ho. Mog. hier op gerescribeert, dat sy d'effecten van sijn albereydts aengewende goede officien, ende die hy presenteerde noch verder aen te wenden, tot bevorderingh van de betalinge der bewuste subsidien, met verlangen souden afwachten, ende te gemoete sien, ende des te meer, dewijl voor 't interest van den Koningh van Spaignen selfs, ende sijne Geallieerden daer aen ten hooghsten was gelegen.

Op desen selven dagh, na dat dese depesche was afgevaerdight, is d'Heer Marquis de Castelrodrigo van Brussel nae Mechelen vertrocken, geconduiseert met een extraordinaris gevolgh van Karossen, ende Heeren te Peerdt, d'Heer Sasborgh heeft aen sijn Excellentie versocht te mogen verstaen, of noch geresolveert was een reysken nae Hollandt aen te stellen, daer op sijn Excellentie hem geliefden te antwoorden, dat met hem daer over, als mede wegens eenige andere saecken, tot Mechelen soude spreecken, by aldien hy de moeyte wilde nemen, van een keer derwaerts te doen, dat sijn Excellentie noch een dagh of twee aldaer soude verblijven.

Van goeder handt wierdt geseght, dat sijn Excellentie met den Heer Connestable van Castilien soude confereren, soo omtrent de te doene reforme van verscheyde Regimenten, soo te Peerdt als te voet, als mede, hoe veele Volckeren op yeder Provincie sullen gerepartieert ende betaelt worden, om daer door te prevenieren alle menées ende nieuwe Kuyperyen, die gemeenlijck by veranderinge van een nieuw Gouvernement plegen onderleght te werden, alwaer yder de sijne tracht te conserveren.

Om weder van 't werck van Oostende te spreecken, de Koninginne Regente bethoonde bysonderlijck haer groot ressentiment over de Proceduren van desen Staet, tegen haer Onderdanen, in dese depesche:

Traduction d'une depesche de sa Majesté escrite a son Excellence Monsieur l'Ambassadeur d'Espaigne.

LA REYNE REGENTE.

DOn *Estovan de Gamarra*, &c. I'ay veu les copies que vous m'avez envoyez avec vostre Lettre du *dixhuictiesme* d'Aoust dernier, & comme la pluspart d'icelles concernent des affaires qui sont a present en un autre estat, j'ay desia

dessa respondu au Marquis de *Castelrodrigo* & adverty au Connestable ce què j'ay jugé le plus convenable, je n'ay rien a vous dire touchant les affaires susdites, mais seulement a vous en charger, que vous continués de m'informer de ce què se passera a ce regard, ayant trouvé bien digne de reflexion ce que contiennent les copies cottées; I. & L. y voyant comme vous avez parlé aux Estats Generaux, touchant la *Chambre de Commerce & Navigation* estabiée à *Brugues* du mauvais traittement qu'ils faisoyent a mes sujets, & des *termes* dont ils se servoyent dans touttes leurs lettres & *Resolutions*, & ce que le Marquis vous a respondu, lors que vous luy avés donné parte du susmentionné (quoy que l'un & l'autre m'asemblé bien conformé a la liberté & mauvais stile, dont usent les *Hollandois*) & approyvant les prudents termes avec les quels vous avez parlé, j'ay commendé de donner part a leur Ambassadeur qui reside icy, de ce que le Marquis & vous m'escrivez, tant sur le poinct de ce qu'ils usent tousjours dans leurs resolutions de termes qui correspondent peu a l'attention que cette Regence la doit a la Couronne de mon fils, comme au reguard du mauvais traittement que ses sujets recoivent des Estats luy donnent a considerer que s'ils continuent a le faire, il sera inexcusable, que je laisse de suivre la mesme reigle, quils donnent dans les *vexations* de mes Vaissaux, afin d'en user egalement au reguard des leurs, ce qui sera bien contre le desir que j'ay de conserver la bonne correspondence avec les dites Provinces & mesme de l'estroissir chaque jour d'avantage, leur insinuant que s'ils l'interrompent par de semblables procedures, il sera precix qu'ils en expriment des pires au regard de leurs subjects, ce qui ne sera pas difficil, d'autant qu'il est notoire qu'ils ont la plus grande part de Commerce à *Cadix* & en *Espaigne*, au quel leur feroitbien plus de dommage quelconque Resolution de ressentiment au revange, que l'on voudroit prendre contre eux, de quoy vous ferez adverty, afin de vous Gouverner en cette affaire de la même façon que l'on en a parlé a leur Ambassadeur.

De Madrid le trentiesme de Septembre.

D'Heer Spaensen Ambassadeur gaf voor sijn vertreck/ noch over seecker nader Memoriael/ inhoudende continuatie van versoeck/ dat de surcheance van de Proceduren van 't Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam, raeckende de bewuste negenthien Scheepen van Oostende, mitsgaders d'aenkomste van de Commissie-Vaerders ofte Reeders van Oostende alhier/ ghe-prolongeert moghte worden/ tot dat hy Heer Ambassadeur van Bruxel soude zijn wedergekeert; Waer op/ na veel difficulteyten/ noch eyndelijck is goedt gevonden/ de voorsz Surcheance te prolongeren tot den eersten November naestkomende/ nieuwen stijl exclus: Werdende hier van Extract ghesonden aen 't gemelde Collegie ter Admiraliteyt tot Amsterdam, met versoeck ende begeerte/ dat deselve sich daer na wilden reguleren.

Den eersten October is gehoort het rapport van de Heeren Huygens, ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de Spaensche saecken/ achtervolgens der selver resolutie van den negen en twintighsten Augusti lestleden/ gevisiteert ende geexamineert hebbende seecker Memoriael van den Heer Ambassa-

bassadeur van Spaignen, houdende klaghten / van dat de Ministers van den Koningh van Vranckrijck, den Prince van Espinoy hadden gestelt in de possessie van alle de goederen / toebehoorende den Prince van Ligne in 't quartier van Rijssel, en dat meer is van den Burgh van Antonie, gelegen by Doornick, ende sulcks onder pretext van Confisquatie, sonder hem in sijn defensie te hebben gehoort; Versoeckende / om de geallegeerde redenen / dat haer Ho. Mog. by den hooghst-gemelden Koningh van Vranckrijck alle goede officien wilden aenwenden / ten eynde sodanige injustitie tegen een voorgaende accoort / daer van haer Ho. Mog. Anno sesthien hondert thien mede guarandts waren gebleven / niet en wierde geleeden / ende dat den Prince van Ligne mocht blijven genieten de vreedighe possessie van alle 't geene hem zedert hadt toegekomen: Waer op gedelibereert zijnde / is het voorsz memoriael / nevens de bygevoeghde stucken / copielijck gesonden aen den Heer Boreel, ordinaris Ambassadeur van desen Staet aen 't Hof van Vranckrijck, met ordre om alle goede Officien aen te wenden by den meer-hooghstgemelden Koningh van Vranckrijck, ten eynde sijn Majesteyt beliefde de transactie / in date den seventien April ende sesten Juny / des Jaers sesthien hondert thien, tot Brussel tusschen de Voorsaten van de Heeren Princen van Ligne ende Espinoy te laten behouden haer volle ende volkomen effect; ende dat sijn Majesteyt de goedtheyt beliefde te hebben / den voorseyden Heere Prince van Ligne te laten ghenieten het paisibel gebruyck ende de vreedighe possessie van de goederen / hem uyt krachte van de voorsz transactie toekomende; dewijl uyt de bygevoeghde acten bleeck / dat deselve transactie was geschiet op ordre ende commandement van den Alder-Christelijckste Koningh Hendrick de IV. (glorieuser memorie) ten overstaen van sijn Majesteyts Ministers ende Ambassadeurs / ende by Koningh Louis de XIII. sijne Majesteyts Heer Vader / (mede glorieuser memorie) als oock by desen Staet / na voorgaende onderlingh Concert / geapprobeert ende geratificeert / met dese expresse clausule: Dat de voorsz transactie in alle sijne poincten ende deelen effect sal sorteren, ende niet gecontravenieert worden directelijck nochte indirectelijck in eenigher maniere, 't zy door Tractaet van Vrede ofte Trefves, dewelcke na dato van deselve transactie gemaeckt moghte worden tusschen eenige Princen, Potentaten of Republijcquen. Ende soude den gemelden Heer Ambassadeur Boreel, over 't geene voorsz is / met den Heer Ambassadeur van Engelandt hebben te concerneren / ende te gelijck ende apart nae gelegentheydt / als boven / alle goede Officien aenwenden / dewijle vertrouwt wierdt / dat hy Heer Ambassadeur / ofte Minister / nae alle apparentie dienaengaende last soude hebben ontfangen / als hebbende den Koningh Jacob van Groot Brittaignen, (glorieuser memorie) over de voorsz transactie oock geintervenieert.

In 't begin van dese maendt is binnen Madrid overleeden den Heer Joseph Gonsales, een van de outste Ministers aen 't Spaense Hof / zijnde vyf en negentigh jaren oudt geweest / ende ten tijde van den Conde Duque d'Olivares in 't bewindt genomen / hebbende alle de Politique Posten door gepasseert / ende de plaetse van President van de Financie, Indien, Crusade, ende andere bedient gehadt.

De Marquis van Villars, afgesonden Edelman van Vranckrijck, was vast voorende met sijn aenbevolen Negotiatie na te gaen / zijnde den Grave van Peneranda genomineert om met den selven te confereren / ende heeft men geordonneert / dat alle Franse goederen, die ten tijde van de jonghste rupture gearresteert zijn geworden / ende doen noch in weesen bevonden wierden / aen de Eygenaers souden gerestitueert worden.

Op dees tijd zijn te Madrid verscheyde Houwelijcken van consideratie voorgevallen / daer onder sigh bevinden die van den Prins Don Ludovisio, ende den Marquis van Leganes, beyde Grandes van Spaigne, hoewel de eerste van Italien, dewelcke sonderlinge magnificentie bethoont heeft met de Bruyt uyt het Paleys van de Koninginne af te halen / soo in kostelijcke Koetsen / als in groot getal van Dienaers / alle in een Lebreye van Goudt Laecken gekleedt.

Don Antonio Piementell, die veele jaren in dienst van die Kroon gebruyckt is geweest aen verscheyde Hooven / ende jonghst Gouverneur van Cadix was geweest / is doenmaels nae de Spaense Nederlanden vertrocken / ende daer te vooren oock den Grave van Montrey, om sijn Gemalinne tot St. Sebastiaen t'ontmoeten / alwaer over Zee soude aenkomen / ende wel-gemelde Grave voorts na Nederlandt gaen / soo men seyde / om van de Baronnye van Maldegem te disponeren / dewelcke / als mede de Graefschap van Montrey, ten Houwelijck hadt.

Den negenden passato arriveerden tot Cadix negen Engelse Schepen / onder den Amirael Allen, voorgevende na Algiers te willen / ende zijn den negenthienden dito weder in Zee gegaen.

Den seventhienden dito was den Schout by Nacht vander Saen van Mallaga mede tot dito Cadix gekomen met ses Scheepen / ende sonder sich op te houden / weder vertrocken nae Lisbona, alsoo kondschap was / dat ses Turcken daer omtrent waren / hadden de ghemelde Schout by Nacht met d'Engelsche Scheepen goede correspondentie gepleeght.

Vier Spaense Scheepen waren uyt dito Cadix vertrocken nae de Spaense Nederlanden / met omtrent duysent Italiaense Soldaten / meynende in Zeeland aen Landt te gaen / ende waren eenige Hooghduytse na Catalonien gedestineert / noch niet vertrocken.

Interim, wierdt d'Heer Reede door den Heer Secretaris van den Raed van Staten / Don Pedro Fernandez del Campo op expresse last van hare Majesteyt dese Koninginne Regente oock bekent gemaeckt / dat de Heeren Marquis van Castelrodrigo ende Don Estevan de Gamarra respective / geadviseert hadden / hoe haer Ho. Mog. aen haer E. E. hadden te kennen gegeven / dat ghenoodtsaeckt soude zijn Brieven van Represalie te verleenen aen de Geinteresseerde in seeckere Scheepen tot Oostende in arrest ende proces gehouden wordende / by aldien binnen den tijdt van drie weecken daer inne geene Justitie soude geadministreert worden / ende dat hooghst-ghemelde Koninginne seer vreemt hadt opgehoort over soodanige haer Hoogh Mog. resolutien / als ten hooghsten strijdende tegens de goede correspondentie / die men van de Spaense zijde met der selver Staet gesint was te onderhouden / desirerende dat hy (Ambassa-

bassadeur) haer Ho. Mog. sulcx soude willen aendienen / op dat van die kant alles in bescheydenheyt moghte toegaen.

Na dat den Heer Marquis de Castelrodrigo het Gouvernement van des Koninckx Nederlanden / aen den Heer Connestable van Castilien / op den eersten deser maendt had overgegeven / is hooghgemelden Heer Marquis den navolgenden dagh uyt Mechelen na Gent vertrocken / alwaer zijn Excellentie twee of drie dagen soude verblijven / om van daer over Antwerpen een reysken naer Hollant aen te stellen / hy gaf oock voor Engelant te willen gaen besien. Maer namaels veranderde van resolutie.

Den Resident Sasburgh op den tweede tot Mechelen zijnde / wiert van een voornaem Minister gecommuniceert / dat van wegen de Croon Vranckrijck, alle bedenckelijcke middelen aengewent wierden / ten eynde die Majesteyt uyt kragt van de jongst-geconquesteerde plaetsen in de Spaensche Nederlanden / mede een stem op alle Ryckx-dagen soude hebben; dat daer toe by den Heer Cheur-Vorst van Mentz seer wiert gearbeyt / met specieus voorgeven / dat daer door de partye van de Rooms-gesinde seer soude versterckt werden; Men voeghden'er oock by / dat hooghgemelden Heer Cheur-Furst aende Kroon Vranckrijck secretelijck soude gepresenteert hebben eenige van desselfs plaetsen met Fransche Guarnisoenen te willen besetten / edoch dat eenige Ryckx-Fursten daer omtrent kennisse bekomen hebbende / hadden aen hooghgemelden Heer Keur-Vorst versogt van soodanige desseynen te willen afstaen / ofte datmen genootsaeckt soude zijn daer tegens van hooger hant te doen voorsien.

Den Resident Sasburg, ontfingh op den vierden des namiddaghs een ordre van haer Ho. Mog. om aenstonts ende doenlijck zijnde noch voor het aenkomen van den Heer Ambassadeur van Spangien tot Brussel den Heer Connestable van Castilien ende Leon, uyt den naem van haer Ho. Mog. beleefdelijck te Complimenteren / over desselfs geluckigh arrivement tot het Gouvernement van de Spaensche Nederlanden. Hy heeft ingevolge van dese bevelen / sonder eenigen tijt te versuymen / een Carosse doen veerdigen / ende daer mede tot Mechelen gereyst / alwaer den Heer Connestable sigh doenmaels was onthoudende. Op den vijfden omtrent een uyr na de Middagh / heeft eerstelijck audientie konnen bekomen / alsoo sijn Excellentie geoccupeert was met het leesen vande depeches / dewelcke den selven morgen uyt Spangien door een Courier waren aengebraght; Den Heer Ambassadeur van Spangien was tot Mechelen noch niet gearriveert.

Sijn Propositie / dewelcke voor 't meerendeel bestont in Complimenten met toewenschinge aen alle heyl ende prosperiteyt in des selfs Gouvernement / oock verseeckeringe van haer Ho. Mog. oprechte genegentheyt tot onderhoudinge van alle goede nabuyrige vriendschappen ende Correspondentien / is geweest inde Fransche Taele / waer op zijn Excellentie aende Heer Graeve van Salazar, die daer mede present was / in de Spaensche Taele seyde / dat sijn E. hem uyt den naem van sijn Excellentie in 't Fransch soude antwoorden / dat zijne komste aen syn Excellentie seer aengenaem was / ende haer Ho. Mog. ten hooghsten was bedanckende wegens de eer ende beleeftheden / met dewelke het deselve geliest hadden syn Excellentie over des selfs geluckige aenkom-

ste

ste tot het Gouvernement deser Landen te doen begroeten: met verklaringe dat syn Excellentie ten uytterste genegen was / met haer Ho. Mog. alle oprechte Vrundtschappen te cultiveren / ende dat sulcx by alle voorvallende gelegentheden seer geern soude betoonen: Waer mede hy syn afscheydt van syn Excellentie heeft genomen.

Voor desen was aen 't Spaensche Hof een generael geruchte geweest / dat den Hertogh van Sant Germain, voor Viceroy na Sardaigne gedestineert / onderwege soude overleden zijn / als mede dat seeckere persoonen uyt dito Sardaigne vertrocken waren / om welgemelden Viceroy om het leven te brengen / doch dat soodanige persoonen ontdeckt waren geworden; maer in dese maent quam aen dat Hoff volle verseeckeringe vanden goeden toestant der saecken aldaer / sonder dat de Regeringe van soodanigh Eylant / tot noch toe het minste misconentement getoont had / ende dienvolgens alle diergelijcke animositeyten / uyt particuliere haet waren voorgenomen / gelijck dan van des meergemelden Viceroys beterschap al tijdinge was.

Het vertreck van Don Jeronimo de Quinones naer Vranckrijck, om aen dat Hoff af te leggen het Compliment over den Hertogh van Anjou, heeft langer aengeloopen als gesegt was / alsoo het selve op den sestienden maer is voorgevallen / gelijck men van aen 't Spaensche Hof oock geweten heeft / dat den Bisschop van Beziers, gedestineert voor Fransch Ambassadeur aen dito Hof / wederom na Polen vertrocken soude zijn; het Palais van Buenretiro wiert al toegemaeckt / tegen de komste van den Prince van Toscanen, op de tijdinge van des selfs aenkomste in Spangien, zijnde tot Barcelona met twee Galeyen aengekomen; doch volgens d'Advijsen van aldaer / heeft sigh incognito aen Landt begeven / hoewel het Guarnisoen te Voet ende te Paerdt in wapenen was geweest / ende in een ordinaris Herberghe gaen logeren.

Na dat des Hertoghen van Alba eenigste Soon / die men altijt genaemt heeft Don Antonio de Toledo, dese daghen van syn Arrest is ontslaghen geweest / nevens de andere Jonge Heeren / die over het intervenieren in de moeyte / die den Hertogh van Abrantes met des Conincx Guardes voor twee à drie maenden gehadt heeft / is de voorseyden Don Antonio weder op nieuws met wachten in syn Logement bewaert geworden / uyt oorsaecke van seecker Duel / dat / over het willen ontnemen in de Kercke daer hare Majesteyten stonden te komen / van plaetse aen seecker Cavallier / was aengestelt / om vijf tegens vijf malkanderen in 't velt te sien / soudende den Hartogh zijnen Soons Proceduren ten hooghsten Condemnerende / ende zijne groote onvoorsightigheyt geensints excuseren willen.

Vrijdagh den twaelfden deses / als hare Majesteyten gereet stonden om uyt te gaen / quam seecker Persoon aenloopen / seggende / nootsaeckelijck hare Majesteyt self in persoon te moeten spreecken / het welck aengedient zijnde / wiert hy geadmitteert / ende beginnende te spreecken / retireerde sigh de Coninginne in een kamer alleen / alwaer den eersten Heer Secretaris Don Blasco de Loyola geroepen wiert / dewelcke voorts met dito persoon Communiceerde / ende gaende hare Majesteyten daer naer uyt / is des anderen daegs een Bernardo Patigo, Broeder van Don Mattheo Patigo, voornaemste Se-

 cretaris

cretaris van den Heer Don Jan d'Austria in arrest genomen / ende op den sestienden daer aen / noch twee Domestijcquen van den voorseyde Bernardo Patigo, zijnde voorts een Minister van de Justitie vertrocken / om Don Mattheo self van gelijcken mede t'arresteren / bevindende sigh te Consuegra by de Heer Don Jean d'Austria.

Alsoo den Heer Connestable van Castilien, na 't geboden vande Gemeente te Brussel, wat te langhe binnen Mechelen bleef / betoonden zy daer over haer misnoeghen / zeggende / sulcx te zijn teghen het ordinaris gebruyck / oock gewoonte van de Heeren Gouverneurs der Landen / vermits de plaetse van der selver Residentie niet tot Mechelen, maer tot Brussel was. Dit gheruchte liep soo verre dat d'Heer Connestable om haer te stillen / ende voornamentlijck nu hy eerst in 't Gouvernement quam / sigh verschoonde / seggende / geresolveert te zijn / en te sullen derwaerts komen / soo haest eenige affaires met de Heeren Staten van Brabandt ende Vlaenderen souden geadjusteert zijn. Dese affaires concerneerden gelt-middelen / daer toe Brabant, immers de Stadt Brussel, ende principalijck de Natien / sonder dewelcke niets kan ofte mach ingewilligt werden / beswaerlijck souden consenteren.

Ondertussen heeft men aen 't Spaense Hof tot Madrid alle uyren te gemoet gesien wat uytslagh volgen soude omtrent soo principale diligentien / als doenmaels by de handt sijn genomen van Ruyterye by een te brengen / ende verscheyde ordres te geven ; heeft sich op 't eynde van dese maendt gepresenteert / dat de Heere Don Iuan d'Austria by hare Majesteyt de Koninginne te Hoof is geroepen / doch in plaetse van te verschijnen / sich uyt sijne residentie geabsenteert heeft / ende dat den gearresteerden Don Bernardo Pativo veele saecken aenden dagh heeft gebracht ; ende is vervolgens vertoont seeckere Missive / die sijne Hoogheydt aen de Koninginne hadt afgesonden in seer gepassioneerde ende dolerende termen tegens harer Majesteyts Biechtvader den Heer Inquisiteur Generael : Soo dat alle daghen verscheyde extraordinarisse by een komsten gehouden wierden vande voornaemste Raden / daer toe oock geroepen sijn geweest d'Heer Almirante van Castilien, ende andere voorname Heeren / of schoon in geenen Raedt tot noch toe gecompareert hadden.

De Baron van Batteville heeft sich nu oock op wegh begeven / en de Reyse na Lissebon voorgenomen / om aen het Hof aldaer d'Ambassade van Spangien waer te nemen / sijnde tot dien eynde van d'Heer Reede afscheyt komen nemen. Ende discoureerde men verscheydentlijck aengaende de Fransche Schepen / die op de Riviere van Lisbone met Volck en Ammunitie van Oorlogh waren aengekomen / sijnde de ghemeene opinie / dat sulcx voornementlijck soude geschiet sijn / op aenhouden van die van het Huys van Vendosme, als hebbende de gerughten van het arresteren van eenige ende in Ballinghschap uytsetten van andere Persoonen in Vranckrijck ghedaghten veroorsaeckt / als of daer over onlusten in dito Lisbone moghten geweest waren.

Al voor lange Jaren / noch by het leven van den Koninck / hooghloffelijcker-memorie / is dickwils geproponeert gheweest eenige veranderinge voor te nemen omtrent het Gouvernement van Andalusien, om het selve niet continuelijck in handen van den Hertogh van Medina Caeli te laten / doch altydt heeft

heeft sich yets tusschen beyde ghevonden / om het effect daer van te beletten / Gelijck van welgemelde Hertogh sich van alle andere posten heeft weten te excuseren / alsoo om deselve aen te veerden altydt de successie van het voornoemde Gouvernement op sijn Soon den Hertogh van Alcala heeft voorgestelt: hebbende sich hierinne voornamentlijck gerencontreert / dat den meergemelden Hertogh sijne principaelste goederen in de Quartieren hadde leggen / ende in 't particulier de plaetse van Puorto Santa Maria, dewelcke met seer Considerabele Avantagien door de Commercie gebenificieert hadt / niet sonder eenigh misnoegen van 't Hof; om evenwel de saecke op het beste in te schicken / is in dese tydt goet gevonden geworden / dat dit Gouvernement by den Hertogh van Alcala voor den tydt van drie jaeren / ende langer niet / soude bedient / ende vande Vader overgenomen worden / dewelcke liever soodanige Conditie heeft willen aenvaerden / als sich t'exponeren / om na sijn Soon daer van voor altoos gefrustreert te sien / als bevindende sich in seer hogen ouderdom.

Soo haest als het Hof naricht gehadt heeft van het naderen vanden Prins van Toscanen, is eenige mylen van Madrid hem te gemoet gesonden een vande Heeren Hof-Meesters/om hem in name van hare Majesteyt dese Koninginne het defroyement ende toegemaeckte Logement in het Buenretiro aen te presenteren / doch het een ende ander heusigh geexcuseert zynde / is deselve by den Minister van den grooten Hertogh sijn Heer Vader ingekeert / ende vermits de goede correspondentie die haer Hoogh Mog. met dien Prins professeerden / ende de onlangse visite / die desen Heer in hare Provincien heeft aengestelt gehadt / heeft d'Heer Reede geoordeelt te moeten continueren by de demonstratie van teeckenen van courtoisie / die hy aen 't Spaense Hof / ghedurende sijn verblijf / altijdt getracht heeft te manifesteren aen de Ministers van dat Hof / ende vervolgens te mogen admitteren d'occasie / die hem seer opportuyn was voorgekomen / om met desen Prins de complimenten van civiliteyt af te leggen / hebbende sy-lieden by voorige aensprack) den anderen buyten Madrid ter wandelinge gerencontreert / om met de visiten in haer respective Logementen geene Ceremonien van Embaras te rencontreren / zijnde in dit ter wandelingh rencontreren / alles met een gelijcke eenparigheydt geobserveert geworden / soo ick (schreef hy) my niet ten respecte van u Hoog Mog. soude konnen roemen van in civiliteyt overtreft te zijn: dan zijnde maer alleen aen hem met een woordt te kennen gegeven geworden / door den in Spaignen residerenden Minister/ dat op soo eene wandel-plaetse de rencontre soude konnen geschieden/ sonder yets anders daer by te doen; aengaende het aftreden en intreden van Koetsen is 't gebeurt/ dat voor al eer malkanderen t'ontmoeten / sy al te voet waren/en voorseyde Minister een goedt stuck weeghs te gemoet is gekomen / om d'Heer Reede quasi, van des Prince presentie ende aenkomste t'adverteren / die hy met eenen sagh aenkomen / ende op het naderen / hem met alle beleeftheyt bejegenende / ende nae d'eerste complimenten seer hoogh beliefde te extolleren de eer en vriendtschap / die in haer Ho. Mog. Staet ontfangen hadde / soo by de Regeringe in 't Generael / als by der selver Leden) ende andere Heeren in 't particulier / daer van verscheyde met seer cordiale affectie beliefde te noemen: in 't heen- en weeder-wandelen wierdt de hooghe

hande-

hande reciproquelijck gehouden / ende in 't afscheydt nemen / in alles gelijcke demonstratie gepleeght.

Den sesten November zijn Gecommitteert de Heeren Huygers, ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de Limijtscheydingh / dat deselve met ende nevens eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van Staten by haer Ed. selfs te nomineren / in conferentie wilden treeden / ende haer gedachten te laten gaen / of den dienst van den Lande niet en requireerde / dat eenige partyen van Landen ende Heerlijckheden / onder desen Staet gelegen / tegens andere van de gehoorsaemheydt van den Koningh van Spaignen wierden gewisselt / ende hoe en door wat middel sulcks gevoeghlijckst gemanieert / ende te weegen gebracht soude konnen worden / doende van alles rapport aen dese Vergaderinge.

's Anderendaeghs deeden rapport / dat sy / achtervolgens dese haer Hoogh Mog. resolutie / met ende nevens eenighe Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van Staten in Conferentie geweest waren / ende hare gedachten hebbende laten gaen / of den dienst van den Lande niet en soude requireren / dat een gedeelte van het Territoir van de Koningh van Spaigne, onder ende nessens het Fort Liefkens-hoeck, gelegen langhs de Schelde, by changement ende Limijtscheydinge / gebracht soude worden aen desen Staet : Waer op gedelibereert zijnde / hebben de Provincien de voorsz saecke overghenomen / ende wierden de gemelde Heeren Gedeputeerden versoght hun ghedaen rapport by geschrifte te vervatten) ende aen haer Ho. Mog. over te leveren.

Op den vijfden deser / gaf den Resident Sasburgh aen d'Heer Spaenschen Ambassadeur / die nu tot Brussel was / een visite / by welcke occasie / en onder andere discoursen / seyde hem sijn Excellentie / datter geen apparente was / dat den Heer Connestable tot Brussel soude komen / voor en al eer men van wegens die Stadt hadde toegestaen / 't geen by den Heer Connestable is geeyscht geweest / te weten het logeren ende onderhouden van 't Regiment van de Grave van Monte Reé, ende het simpel Logement voor de drie Compagnien Guardes te Peerdt / tot onderhoudinge van het voorsz Regiment is geeyscht ses duysent guldens ter maendt / sonder byvoeginge van hoe veel Maenden ; Waer op is by het eerste Lit van de Stadts Regeringe / bestaende in dienende Burgemeesteren ende Schepenen, ingewilligt vijf en veertigh hondert guldens ter maendt / alleen voor drie Maenden by provisie. Wat nu by het tweede Lit / zijnde gecomposeert / uyt out-Burgermeesteren, Scheepen, &c. ende daer nae by de Natien soude ingebrachte worden / was noch onbekent.

Men verseeckerde ondertusschen / dat den Heere Connestable absolutelijck soude geresolveert zijn het Hof tot Mechelen te continueren / of misschien wel nae Antwerpen te transfereren / ende den privé Raedt / als mede die van de Financien van sijne Majesteyt aldaer te laten komen / by aldien aen sijn Excellentie omtrent den voorsz eysch geen contentement wierdt gegeven / waer door Brussel seer veele schade soude komen te lyden ; het wierdt daer voor by veele gehouden / dat sommige Persoonen / die het oor van sijn Excellentie hadden / dit werck met al te groote hevigheydt pousseerden / om Brussel daer door t'incommoderen ; want 't is seecker / dat by speciael contract in den jare veerthien, tusschen

tusschen de Heere Ertz-Hertogh Albertus, hooghloflijcker memorie / als Prince van den Lande ende de Stadt Brussel opgerecht / vast is gestelt / dat de voorsz Stadt met geen Volckeren soude ghelogeert ofte belast worden / mits jaerlijcks betalende eene somme van dertigh duysent guldens / het welck nu over de vijftigh jaren altijdt by de Stadt voldaen was geweest.

De meergemelte Heer Don Estevan de Gamarra, heeft in den secreten / als mede Raedt van de Finantien van sijne Majesteyt / geproponeert / dat het den dienst van sijne Majesteyt ende van 't Landt / ten hooghsten was vereysschende / dat by alle de geene / die geene Sessie effective in den gemelden Rade waren hebbende / den Impost van de Wijnen ende Bieren behoorden betaelt te worden / 't selve soude beloopen op yeder Ockhooft Wijn vier gulden / en twintigh stuyvers op een Tonne Bier.

Op den vijfden deses maendts is de generale reforme van de Militie in de Provincien van Brabandt ende Vlaenderen geschiedt / ende den volgende dagh de monsteringe gedaen / daer zijn omtrent negentigh Compagnien Paerden / ende vijfthien à sesthien Regimenten te voet gereformeert; veele / gelyck ghemeenlijck in soodanige gelegentheyt geschiedt / zijn seer mishoeght / oock eenige niet sonder groote reedenen.

Den achtsten had den Resident Sasborgh by d'Heer Connestable tot Mechelen een audientie over verjaerde questie / die den Heer van Pallandt met de Spaensche uytstaende hadde / wegens seeckere sijne Heerlijckheydt / genaemt het Ham; hy schreef aen sijn Excellentie by monde geremonstreert de waere beschapentheydt van de voorsz saecke / ende hoe seer ongherymt het behoorde geoordeelt te worden / dat het Hof van Ruermonde, zijnde sijne formele parthye in desen haer wilden aenmatigen de judicature over dat subject / dat parthye ende rechter te willen zijn in deselve saecke strijdig was met alle Rechten / Wetten ende Costuymen / dat daer en tegen de Heer Baron van Pallandt dereyds in possessie zijnde / egter soo veele van des selfs avantagie presenteerde af te gaen / dat sijn Hoogheydt volkomen genegen was / de saecke aen onpartijdige te verblijven laten / ende dat hy Resident (onder permissie) was vertrouwende / dat dit middel niet alleen de raisonnabelste / nemaer oock de sachtste ende korste by sijn Excellentie soude geoordeelt worden / ende dierhalven versochte het sijn Excellentie maghte gelieven / des selfs sentiment ende resolutie hier omtrent aen haer Ho. Mog. ten spoedighsten toe te laten komen.

Sijn Excellentie heeft hier op geantwoordt / dat de Missive van haer Hoog Mog. soude doorsien / ende als dan des selfs sentiment ende resolutie daer over verklaren; d'Heer Sasburgh heeft by dese gelegentheydt occasie genomen uyt sijn Excellentie te mogen verstaen / of deselve niet genegen was in korten herwaerts te komen / daer op sijn Excellentie hem geliefde t'antwoorden / daer toe noch gantsch geene genegentheydt te hebben / ende niet en ghelooofde daer omtrent van sentiment te sullen veranderen / voor al eer de besmettelijcke sieckte te Brussel, dewelcke sijn Excellentie seer apprehendeerde (door Godes genade) soude komen te cesseren.

De Heeren Baron van Bergeyck, en den Fiscael de Pape, (Spaense Commissarisen / om met de Fransche over de noch openstaende questien te concer-

teren) zijn op den thienden van Brussel na Mechelen vertrocken / ende souden van daer de reyse tot Rijssel voortsetten.

Den derthienden zijn de Natien der Stadt Brussel weder vergadert geweest over het innemen van de Guarnisoenen / deselve konden noch niet absolute gedisponeert werden tot het innemen van eenig het minste Guarnisoen / met verklaringe daer toe oock niet souden resolveren / daer quame af wat het wilde.

's Anderen daeghs zijn deselve wederom vergadert geweest over het voorsz subject; edoch persisteerden by hare voorgaende opinie / daer op is aen haer-luyden voor de derde mael aengeseght nochmael te vergaderen / maer wiert vertrouwt by de voorige opinien te sullen blijven.

Ende in der daedt soo hadt de quade bejegeninghe / dewelcke aen de Heer Broeckhoven, een van de Oudt-Burgermeesteren van de Stadt / voor eenige dagen was wedervaren door eenighe Ruyteren van de Guardes / de gemoederen tegen het voorsz innemen van Guarnisoen seer verbittert. Hebbende de voorsz Ruyteren op seeckeren avondt gemelden Heer Broeckhoven ontmoet / deselvige sijne Mantel / Rappier / nevens andere saecken afgenomen / ende daer en boven noch seer qualijck getracteert: Den derthienden waren eenige van de misdadigers in apprehensie genomen / ende tot examinatie gestelt: men seyde / dat de Capiteynen van Guardes soude geseght hebben met dreygementen / by aldien men sijne Ruyteren wilde met de doodt straffen / dat hy daer over de vergoedinge van 't verlies sijner Ruyteren soude afvorderen / soo best soude mogen / of konnen geschieden.

Deser dagen is d'Heere Minister van Sweden aen 't Hof te Madrid d'Heer Reede komen bekent maecken / hoe sijn Edelheydt voor weynigh tijds aldaer te kennen hadt ghegeven / dat den Heer Connestable Wrangel tot Hamburgh sich onthoudende / Sweedsche volmacht ende ordre hadt ontfangen / om met soodanighe Ministers van den Koningh van Spaignen te communiceren ende tracteren / als sijn Majesteyt daer toe soude gelieven uyt te kiesen / ende dat men van weegen de Koninginne hem nu daer op tot antwoord hadt gegeven / dat soodanige dispositie van de zijde van Sweeden niet alleen ten vollen aengenaem was / maer dat oock aen den Heer Connestable van Castilien geschreven / ende volmacht gesonden was / oft in Persoon / of door sijn Gevolmaghtighde met wel-gemelde Heer Wrangel in soo eene plaetse / als goedt gevonden soude worden / voorseyde Communicatie ende Tractaten aen te stellen / het zy met wel-genoemde Heer Wrangel alleen / ofte met tusschen komen van den Koning van Groot Brittaignen ende haer Hoogh Mog. / d'Heer Reede heeft den Heer Minister van Sweeden voor dese Communicatie bedanckt / ende met eenen verstaen / of deese presentatie ende notificatie door hem van weghen sijn Koningh soo in 't generael geschiedt was / ofte wel sijn afsien gehadt hadt op eenigh poinct in 't particulier / ende in specie op de bewuste subsidien; sijn Edelheydt geliefde daer op te seggen / dat hy te Hoove noyt mentie gemaecht had van de voorsz subsidien, om daer omtrent yets te solliciteren of voor te stellen / ende daer van geen andere notitie ghehadt / als die van de Heer Grave van Sandwich ende hem Heer Reede ontfangen hadt / hoewel de Ministers van 't Spaensc Hof sijn E. discours-gewijse daer wel ghesprocken hadt in termen /

gelijck

gelijck meermalen aengeroert / te weten / volkomen ontkennende de interventie van den Grave van Molina, segghende sijn Ed. echter van vermoeden te zijn / dat de Ministers van Spaignen in Nederlandt aen de Minister van sijn Koningh te kennen hadden gegeven / dat soodanigh poinct van subsidie wel ten besten ingeschickt soude konnen werden / ende dat daer op de hier bovengestelde presentatie ende notificatie apparent soude konnen geresolveert zijn / doch sonder daer omtrent eenighe positive versekeringe te hebben of te konnen geven.

Den veerthienden is den Marquis van Castelrodrigo, dewelcke door Vrankrijck te post geloopen is / sonder bekent te zijn / te Madrid aengekomen / hebbende de reyse in seventhien daghen afghedaen van Brussel af / en heeft sich alsoo haest te Hoof geaddresseert / ende nae dat eenighe visiten gedaen hadt / is gaen uytrusten in sijn Lust-Huys de Florida, even buyten de Stadt geleegen op de Rivière / alwaer van het gantsche Hof de visiten van bewellkoming ontfangen heeft / gelijck d'Heer Reede sijne E. daer oock is wesen bewelkomen / en eene goede wijle over den tegenwoordigen toestandt der saecken in de respective Nederlanden discoureerende / heeft dien Heer van seer favorable sentimenten gevonden / met goede hoope / dat door sijne informatie en advijs / de resolutien van't Hof niet souden vergadert worden/ten aensien van haer Ho. Mog. goede intentie.

Men soude op dien tijt in den Raed van State gedelibereert hebben/en daer toe oock aenleydinghe gegeven zijn by den Heer Inquisideur generael / hare Majesteyts Biecht-Vader / dat het mogelijck tot welvaert van het gemeene-beste strecken soude / in dien hy sich soude retireren: doch de Koninginne soude daer gantsch niet nae willen luysteren hebben / maer met volle ernst en resolutie diergelijcke propositie eens voor al hebben afgewesen / oock soude in den Raedt van Castilien, door ordre van de Koninginne geproponeert zijn geworden / om te oordeelen / of omtrent des Heeren Don Jean de Austria actien crimen læse Majestatis begaen soude zijn / ende die Heeren verklaert hebben van neen: Ondertusschen dat men begint te seggen / dat de Ertz-Bisschop van Zaragoça te Hoof verwacht wierdt / die voor desen Biecht-Vader van sijne Hoogheydt geweest is / om over desselfs interessen te spreecken / en soude sich op de Grensen van Arragon ende Catalonien ophouden/ en men sprack van eenige Troupen te voet en te peerdt by een te willen brengen.

De Heer Prins van Toscane heeft dese dagen maer eerst hare Majesteyt gesalueert gehadt / het welcke gedisponeert wierdt dat door den secreeten opgang geschiede / vindende den Koningh ende Koninginne sich te samen / geaccompagneert van veele Dames en Heeren van 't Hof / en wierden de Ceremonien gebruyckt / die met veele Ambassadeurs van gekroonde Hoofden geobserveert worden / gedeckt / en staende / geduyrende de conservatie niet boven een half quartier uers; desen Heer maeckte staet in 't korten wederom te vertrecken / zijnde seer curieus van alles te besien / en thoonde sich alomme liberael/ gelijck han oock by 't Hof beschoncken is met verscheyde curiositeyten van reuckwerck en chocolate / met het geene daer van dependeerde van silver ghereedtschap.

Van Cadix schreven vanden vijfden deser, dat de Schout by Nacht vander Saen, dien dach aldaer in de Bahie was gekomen, zijnde zedert den seventienden passato van Lisbone na Port a Port, en wederom te rugge wesen kruyssen, en had op eenige Turcken jacht gemaeckt, doch noyt konnen by koomen door contrarie wint. Sedert de tydinge van het gepasseerde met den Heer Don Juan d'Austria, was tot dito Cadix op hooge straffe aen alle Soldaten en Officieren belast aen boort te gaen, oock ordre gestelt, om de Scheepen klaer te houden, die in alles doenmaels maer seven waren.

Den vijftienden overgaf den Secretaris Richard, in absentie van d'Heer Ambassadeur wat volght:

LE soubsigné Conseiller du Roy d'Espaigne, President de la Chambre des Comtes de sa Majesté dans les Contés & Provinces de Bourgogne, & Charlois son Secretaire, & de son Ambassade auprés de Messieurs les Estats Generaux des Provinces Unies, satisfaisant aux ordres, qu'il a receu vient presenter à L.L. S.S. Copie ici jointe d'une depesche de la Reyne sa Maistresse, pour Monsieur l'Ambassadeur Don Estevan de Gamarra, avec la traduction en Francois, & ensemble la responce de Mr. le Connestable de Castille à la Lettre que L.L. S.S. luy ont escrite, par l'une & l'autre, Elles veront le juste ressentiment que sa Majesté a aussi bien, que le susdit Sr. Connestable de la longe detention des bastiments *d'Ostende*, & de leur *Charges* arrestés en ces Provinces, & les prejudices qui en peuvent revenir aux Navigations & le Commerce de leurs sujets, c'est pourquoy il se trouve obligé de prier & requerir tres instamment L.L. S.S. de les vouloir prevenir & les faisant promptement relacher, ou du moins surceoir leur verité, & celles de leur Charges jusques a l'arrivée des Seigneurs Deputez de la Chambre du Commerce & Navigation establie a Brugues, qui sont en Chemin, & viennent authorisés, & deuë forme, pour adjouster tous les differents, qu'il y a avec les Seignieurs Commissaires de cet Estat, sur quoy il attendra une prompte & favorable resolution de L.L. S.S. Fait a la Haye le *quatorsiesme* de Novembre *mil six cens soixante huict*.

Signé

VINCENT RICHARD.

Volght de bylage, waer van in dit Memoriael wert mentie gemaeckt.

La Reyne Regente,

DOn Estevan de Gamarra des Conseils de guerre & de Pais Bas, & Ambassadeur aux Estats Generaux des Provinces Unies, l'on a veu vostre Lettre du *vingtiesme* de Septembre dernier, avec les papiers qui l'accompaignoit, le tout concernant les plaintes que l'on vous a faittes de la part desdits Estats au regard de la confiscation du vaisseau nommé Judith, & l'intention qu'ils avoyent de retenir les *dix neuf* Bastiments *d'Ostende*, qui ont esté prins devant la Riviere de Londres, appartenants aux sujets *d'Ostende*, si l'on ne prend

prend pas une favorable resolution sur ladite affaire, sur quoy j'ay commandé au Conseil de guerre, qu'il me rende Comte incontinent de l'Estat, auquel se trouve à present l'affaire du vaisseau Judith, avec toute particularité & destinction & de tout ce qui pourra servir, afin que vous puissés reconvaincre, & respondre aux Estats avec une entiere connoissance, sollicitant la main levée desdis *dix neuf* Navires, d'autant qu'il est juste & necessaire que cette affaire s'acheve le plustost qu'il sera possible eu esgard au dommage que les Interessés souffrent par leur detention. De Madrid le *trentiesme* Octobre *mil six cens soixante huict.*

Estoit Signé

Moy la REYNE.

Et contre Signé *Don Pedro Fernandes del Campo.*

d'Heer Spaenschen Ambassadeur / ende met hem de Heeren vander Walle ende de Buck, Gecommitteerden van 't Collegie der Commercie tot Brugge, zijn den sestienden hier weder gekomen / om te voltrecken de trasactie / raeckende de differenten over de Scheepen weder-sijts genomen/gearresteert/ende geconfisqueert.

Op de geruchten diemen alhier liet gaen datmen de Spaensche excessen in 't vorderen der Licenten ende practiseren van nieuwe / by wege van retorsie wilde stuyten / ingeval daer in niet spoedigh wierde geremedieert/ deed den Spaenschen Ambassadeur op den vier en twintighsten de volgende klachte:

LE soubsigné Ambassadeur d'Espaigne ayant apris que ceux de la Province de Zeelande se pleignent d'estre lesés de ce que dans celle de Flandres on leve de Licentes aleguant estre contre le Traitté de Paix, pretendant se saisir par voye de repressailles des Navires de Guerre qui se trouvent dans la Baye de Flissingen, se trouve obligé de dire V.V.S.S. qu'il s'estonne fort d'une telle precipitation dans des affaires de telle nature qui se doivent terminer par des Conferences amiables & non pas par les voyes de fait mauvaise consequence; C'est pourquoy il prie & requiert V.V.S.S. de vouloir les prevenir y apportant les remedes necessaires selon leur prudence ordinaire. Fait a la Haye le *vingt quatriesme* Octobre *mil six cens soixante huict*

Signé

GAMARRA.

Op den drie en twintighsten hebben de Heeren vande Magistraet der Stad Brussel de Natien/ dewelcke nu by na drie weecken alle dagen vergadert waren geweest over het innemen van Guarnisoenen in de Stadt / ende daer toe in geenerhande maniere hebben willen verstaen / aengeseght / dat sy luyden vrywelijck mochten scheyden / ende datmen deselvige over dat point niet meer soude convoceren ofte moeyelijck vallen.

Tegen de Propositie/ dewelcke voor desen is gedaen/ omme alle sodanighe die geene effective cessie hadden in den Secreten Raedt ende Financien te be-

 swaren

swaren met de betalinge vande Imposten op Wijnen/ Bieren/ &c. opposeerden haer veele geprevilligeerde Collegien ende Persoonen / die van alle oude tijden van soodanige lasten exempt zijn geweest/ sulcx datmen mede weynig ofte geen apparentie sagh om dit werck in train te brengen.

Tot Antwerpen was men nu oock dapper misnoeght over het opsetten vande nieuwe Lasten ende Licenten / dewelcke aende Marie-Schans wierden geheeven; Eenige Schippers wonende onder het gebiedt van haer Ho. Mog. klaeghden dat de maniere vande Goederen aldaer te visiteren/ seer hard was/ dat de Commysen alle de packen/ ja tot de minste toe/ openden ende door sochten/ niet tegenstaende aen haer rondelijck wiert aengegeven/ hoedanige Goederen daer inne waren; Veele oordeelden dat dit afvorderen van dese Lasten metter tijdt sigh selven wel soude verdwijnen.

Den vier en twintigsten is ter Vergaderingh gelesen seecker Memoriael vanden Heer Ambassadeur van Spangien, houdende klachten/ dat tot Vlissinge in apprehensie genomen waren twee Cappellanen / dienende op twee Oorlogh-Scheepen vanden Koningh van Spangien, gearriveert inde Baye van Vlissinge voornoemt/ versoeckende derhalven dat deselve aenstonts/ sonder eenigh rantsoen/ gerelaxeert mochten werden/ende hare verteerde kosten in alle reedelijckheyt gemodereert: Waer op gedelibereert zijnde/ is het voorsz Memoriael coppelijck gesonden aen de Heeren Gecommitteerde Raden van Zeelandt, met versoeck dat haer Ed. tot voorkominghe van alle inconvenienten die uyt de langer detentie der voorsz Cappellanen veroorsaeckt soude worden/ ten ware eenige pregnante redenen ter contrarie mochten militeren / die haer Ed. versocht wierden haer Ho. Mo. ten spoedighsten over te schrijven/om aen den gemelden Heer Ambassadeur van Spangien voorgedragen te worden.

Hy recommandeerde ter selver tijdt nochmaels de saecke vanden Prins van Ligne, hier boven breeder verhaelt: versocht oock den vryen uyt-voer van twee hondert duysent pont Salpeter/ en vijftigh duysent pont Buscruyt/ met beloofte dat d'Heer Connestable daer en tegen weder vry soude laten passeren het Geschut/ 't welck haer Ho. Mog. tot Mechelen deeden gieten. Op 't eerste wierdt ordre gedepescheert aenden Secretaris Rompf te Parijs, mits de doodt van d'Heer Ambassadeur Boreel de saecken van den Staet nu aldaer waer nam. 't Ander wiert toegestaen.

Op dees tijdt was in Spangien omtrent den Persoon/ die d'Ambassade aen 't Fransche Hof soude bekleeden / noch geene Resolutie genomen / onderwijl dat den Marquis de Santillana, die voor den jongsten Oorlogh daer toe genomineert ende al vertrocken was / doen possessie is gaen nemen vande posten van Generael vande Zee-kust van Mallaga ende Granada, die te Velez-Mallaga sijne residentie plach te houden; zijnde dito post jongst bekleet geweest by den Marquis d'Aguila Fuente, korts te vooren overleden inde Coruna, als Viceroy van Gallicien, in plaets vanden Heer Connestable van Castilien, tot welck Viceroy-schap nu by hare Majesteyt genomineert was den Grave van Humanes, doenmaels assistent van Sivilien.

Den Prins van Toscane is den ses en twintigsten deser/ wederom van Madrid vertrocken / hebbende d'Heer Reede daer te vooren daer over seer beleefdelijck

delijck besonden gehadt / en ter consideratie van haer Ho. Mog. met seer beleefde expressien laten betuygen / hoe grootelijcx sigh verobligeert vondt voor de goede bejegeninge door hem outfangen; daer op hy sijn Hoogheydt met de daer op passende Complimenten wederom heeft laten besoecken / sonder dat hy door eene groote verhoortheyt heeft konnen disponeeren om met dien Heer op sijn vertreck / noch in persoone te mogen spreecken; Gelijck door sijn Heer Vaders Minister aen 't voorsz Hof hem is laten weeten / dat den Prins doen soude met alle de Heeren / die hy op des selfs aenkomste gesint hadde.

Het present / dat op dito dagh aen sijn Hoogheyt van wegens hare Majesteyten den Koningh ende Coninginne gepresenteert is geweest / seytmen dat een parfuymen boven de twaelf duysent Stucken van achteen bedragen heeft / ende van het massive goude beslagh ende hengsels der koffers / met het resterende veel meer importeert: hebbende aen den persoon / die het overleverde / een Juweel van duysent Pistoolen vereert.

Met Brieven vanden tienden deser schreefmen uyt Barcelone, dat twee dagen daer te vooren des avondts laet op 't Casteel St. Felieuw, niet verre van dito Stadt gelegen / gearriveert was den Heer Don Jan d'Austria, alleen geaccompagneert van vier Persoonen / ende dien selven avond noch by sijn Hoogheyt gegaen was / geaccompagneert met eenige andere / den Heere Viceroy / den Hertogh van Ossuna, ende wel vier uyren alleen opgesloten geweest; dat voorders uyt voorseyde Stadt alle nodigheden den Heer Don Jean waren toegesonden / ende by het volck aldaer getoont wiert / dat wonderbaerlijck tot dien Heere geaffectioneert waren: Op het aenkomen van dito Brieven wildemen seggen dat den Heer Don Jean wederom na Saragossa gekeert was / ende aldaer in een Carthuyser Clooster geretireert; het welcke aen 't Hof verstaen wiert / alsoo het voorsz Casteel van goede Fortificatie / ende den Commandeur een Ridder van Maltha was.

Den acht en twintighsten gaf d'Heer Spaenschen Ambassadeur hier over wat volght:

LE soubsigné Ambassadeur d'Espaigne, vient delivrer a Messieurs les Estats Generaux des Provinces Unies, la letre de Creançe qu'il a receu de la Reyne sa Maistresse & dere a V.V.S.S. que sa Majesté s'estonne de ce que la *Paix*, ayant esté signée le *deuxiesme* de May dernier a *Aix la Chapelle* avec des Conditions bien desavantagieuses a la Monarchie du Roy son Fils, sur le fondement de l'acte de *Guarentie* que les Ministres Deputés du Roy *d'Angleterre*, & de V.V.S.S. donnerent a Monsieur le Marquis de *Castelrodrigo* pour l'induire a y consentir, promettant que tout ce qui s'ajusteroit entre les deux Couronnes, s'accompliroit, V.V.S.S. *refusent jusques a present* de donner la *Ratification dudit acte*, & que s'estant faite a *Londres* une *Triple Ligue*, l'on declare par un acte separé, qu'on avoit accordé avec le consentement de Monsieur le *Comte de Molina*, que sa Majesté payeroit *trois cent mille patacons* a la Couronne de *Swede* pour quelques Mois qu'elle avoit detenu ses Troupes en Allemagne, pretendant V.V.S.S. qu'en vertu de ce que dessus sa Majesté desbourse aux *Swedois* laditte quan-

tité,

tiré, ayant stipulé que ne le faisant pas, ils ne feroyent plus aucuns *offices d'Amitié*, ny donneroyent aucune ayde ni seurté en faveur de le Couronne du Roy son Maistre, quoy que ledit Sr. Comte a asseuré à sa Majesté que l'on a accordé cette somme sans son consentement, & que sa Majesté n'a jamais donné aucun ordre à aucun Ministre pour cet effect, d'autant qu'Elle ne sçait pas l'intention des *Swedois*, n'ayant pas traitté avec eux, ni que dans la *Triple Ligue* la Couronne *d'Espaigne* soit comprise, estant bien raisonnable que ce que sa Majesté doit donner, doit correspondre au benefice & advantage, qui luy en reviendra du *Traitté* qu'il faut ajuster auparavant avec des expressions bien claires, & asseurer *son accomplissement* sans desbourser une si grande somme dans l'incertitude *s'il en resultera*, quelque avantage à sa Monarchie, ainsy que sa Majesté l'a fait dire au Sr. *de Reede de Renswoude* leur Ambassadeur: Sa Majesté juge aussy, que, parce que V.V.S.S. & le Roy *d'Angleterre* n'ont pas donné *l'acte de Guarantie*, auquel ils se sont obligés, le Roy *Tres Chrestien intente* ces nouvelles pretensions sur les places de Condé & Fort de *Linques* & autres contre toutte Justice. Ayant depuis peu pris la maison de Plaisance de *Mariemont*, en Chassant le Gouverneur, & les Officiers, & fait publier un placcard autant prejudiciable aux sujets de sa Majesté que contraire aux Traittés de *Pyrenées*, considerant que sa Majesté se trouve sans l'appuy de la *Guarantie*, & engagée dans une demande si peu raisonnable comme l'est celle des *subsides*, dont de son costé il n'y a eu aucune promesse ou stipulation.

Le soubsigné Ambassadeur à aussi ordre de declarer a V.V.S.S. que sa *Majesté* nonobstant ce que dessus vest preste d'entrer dans *quelconques Confaederations defensives*, non seulement avec ceux de la *Triple Ligue*, mais aussi avec tous les autres qu'on jugera necessaires pour la seurté & defense de la cause commune, & de contribuer les sommes, dont on tombera d'accord par le Traitté qui se devra faire, moyennant que la *Guarantie* soit universelle, pour *tous les Estats* que le Roy son Fils possede en Europe afin d'affermir d'autant plus la Paix, parce que de quel costé de sa Monarchie que l'on luy fasse la guerre, Elle ne sçauroit causer que des maux à la Chrestienté, & grand prejudice au Commerce des Provinces Unies; ledit Ambassadeur ne veut pas doubter que V.V.S.S. (puisque les Interest sont communs) faisant avec leur prudence ordinaire les reflections que merite une affaire de telle importance, prendront (comme il les en prie & requiert tres instamment) une prompte & bonne resolution, afin qu'il en puisse resservir sa Majesté & son Excellence Monsieur le Connestable. Fait à la Haye le *vingt huict tiesme* de Novembre *mil six cens soixante huict*.

GAMARRA.

DEn ondergeschreven Ambassadeur van *Spaengien*, komt aen mijn Heeren de Staten Generael der Vereenighde Provincien, over te leveren sijn Brief van Credentie, by hem van de Koninginne sijn Meestresse ontfanghen, ende aen U Heerlijckheden segghen, dat hare Majesteyt sigh verwondert, van dat, de Vrede den *tweeden* May lestleden tot Aecken gesloten gheweest zijnde, nevens de Conditien voor de Monarchye van den Koningh haer Soon, seer desavan-

avantagieus, op 't fondament van de acte van Guarantie, welcke de Gedeputeerden Ministers vanden Coninck van *Engelant*, ende van uwe Ho. Mog. aen mijn Heer de Marquis van *Castelrodrigo* gaven, om hem t'induceren 't selve toe te staen, beloovende dat alle 't gheene, 't welck tusschen beyde de Kroonen soude werden gesloten, voltrecken soude, uw Ho. Mog. tot noch toe blijven weygeren de ratificatie van de voorsz acte over te leveren, ende dat tot *Londen* eene *Triple* Alliancie gemaeckt sijnde, men verklaert door een separate Acte, datmen hadde veraccordeert met consent vanden Heer Grave *de Molina*, dat hare Majesteyt betalen soude *drie hondert duysent* Rijcxdaelders, aen de Kroon van Sweeden, voor eenige maenden, welcke de selve hare Troupen in Duytslande hadde gedetineert, pretenderende, uwe Heerl. dat uyt kraghte van 't gheene voorsz is, hare Majesteyt de voornoemde somme aen *Sweeden* uytkeere hebbende gestipuleert, dat in gevalle zy het selve niet en dede, zy haer niet meer eenige officien van vrienden souden bewijsen, nochte eenige hulpe of securiteyt by brengen, in faveur van de Kroon van de Koningh sijn Meester, hoewel den voornoemden Heer Grave heeft verseeckert aen hare Majesteyt datmen desse somme heeft veraccordeert buyten zijn consent, ende dat hare Majesteyt noyt eenige ordre heeft gegeven aen eenigh Minister tot dit effect, soo dat deselve niet en weet d'intentie der *Sweden*, met welcke sy niet heeft getracteert, noch dat de Kroon van *Spaignen* inde *Triple* Alliancie was begrepen, zijnde wel redelijck, dat het geene haer Majesteyt moet geven; behoorde over een te komen met het profijt ende voordeel 't welck deselve deswegen soude toekomen van het Tractaet, het welcke eerstelijck met seer klare expressien behoorde geadjusteert te werden, ende alsoo des selfs voltreckinge verseeckert, sonder een soo groote somme uyt te schieten in onseeckerheyt, off daer uyt oock eenigh voordeel sal resulteren aen hare Monarchye, soo dat hare Majesteyt 't selve aen den Heer *Reede van Renswoude*, der selver Ambassadeur heeft doen bekent maken; hare Majesteyt oordeelt oock, dat, door dien uwe Heerl. ende den Koningh van *Engelant*, d'Acte van Guarantie, tot welcke zy sigh verbonden hebben, niet hebben overgelevert, den Alder-Christelijckste Koninck teghens alle recht dese nieuwe pretensien op de plaetse van *Condé*, het Fort *Lincke* ende andere intenteert; hebbende noch onlancx ingenomen het Lusthuys van *Moriemont*, den Gouverneur daer uyt verdrijvende; ende een Placcaet doen publiceren, soo prejudiciabel aende Onderdanen van hare Majesteyt, als contrarie de Tractaten van de Pyreneen, considererende, dat hare Majesteyt sigh bevint sonder het beschutsel vande Guarantie, ende geengageert in een versoeck soo onredelijck, gelijck is dat vande Subsidien, waer van men van hare zijde geenige beloften ofte stipulatie heeft.

Den ondergeschreven Ambassadeur heeft mede ordre, om aen uwe Heerl. te verklaren, dat hare Majesteyt onaenghesien het bovenstaende, gereet is te treeden in alle defensive Liguen, niet alleen met die vande *Triple* Alliancie, maer oock met alle de andere, welcke men sal noodigh oordeelen tot securiteyt ende defensie vande gemeene saecke, ende het contribueren vande sommen, waer over men in accoordt sal komen door het te maecken Tractaet; Middelerwijle dat de Guarantie sy Universeel voor alle de Staten, welcke den Koningh haer

Soon

Soon besit in Europa, om de Vrede des te meer te verseeckeren; door dien van wat zyde van sijne Monarchie men hem den Oorlogh quam aen te doen, deselve niet als quaet aen de Christenheyt, ende groote prejudicie aende Commercie vande Vereenighde Provincien soude konnen vercorsaecken; Den voornoemden Ambassadeur wil niet twijffelen, of uwe Heerl. (naerdien de Interessen gemeen zijn) sullen, reflexie nemende met hare gewone wijsheyt, na de verdienste van een saecke van soo groote Importantie nemen, (gelijck hy deselve bidt, ende seer instantelijck versoeckt) een promte ende goede *resolutie*, ten eynden hy deswegen weder soude konnen dienen haer Majesteyt ende zijn Excellentie Monsieur de Connestable van Castilien. Gedaen inden Hage den *acht en twintighsten* November *sestienhondert acht en sestigh*. Geteekent

de GAMARRA.

D'Heeren Huygens ende andere daer over noch dien dagh in conferentie komende / hebben 's anderendaeghs den negen en twintighsten gerapporteert: dat den selven aen hun Heeren Gedeputeerden overgelevert hadden een missive vande Koninginne Regente van Spangien, gheaddresseert aen haer Ho. Mog. ende gheschreven tot Madrid den 20. September lestleden / dewelcke oock vervolgens ter Vergaderinghe gelesen is / houdende responsive op haer Ho. Mog. brieven van den 25. Mey / ende 10. Augusty beyde lestleden / ende dienvolgens bericht dat hare Majesteyt bereyt was tot treeden / niet alleen tot de bewuste Triple Alliance / nemaer oock met alle de Princen die daer inne souden willen concurreren / volghens het gheene dies aengaende geconvenieert ende gestipuleert soude werden / ten behoeve vande ghemeene Defensie: Waer op gedelibereert zijnde / is goetgevonden / te versoecken ende committeren de ghemelde Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden / omme van den Inhoudt der voorschreve Missive communicatie te geven aende Heeren Ambassadeur Temple, ende Extraordinaris Envoyé Appelboom, oock daer op hunne sentimenten in te nemen / ende van alles rapport te doen / zijnde dien onvermindert de selve Missive by de gesamentlijcke Provincien copielijck overgenomen.

In 't begin van dese maendt quam alhier een Brief van den Commandeur van Ysendijcke, van date den ses en twintighsten November / houdende tijdinge van excessif boos ende onmenschelijck stuck wercks / diergelijcke men zedert den Vrede met Spaignen, ende 't eyndigen der Kerckelijcke persecutien hier te Lande noyt hadde gesien: dat Sondaeghs den vijf en twintighsten ontrent de middagh acht Spaense Ruyteren op den ouden Man, onder het doen van den Gods-dienst / aldaer in de Kercke waren ingedrongen met haer Zijdgeweer / Pistoolen ende Carabijns in de handen / latende twee van de haren voor de deur van de Kerck / om deselve te verseeckeren / en hare Paerden vast te houden; de geene die in de Kerck waren / vraeghden den Predickant door wiens last ende authoriteyt hy daer Predickte / die tot antwoordt gaf / in geval sy hem wilden brengen by de geene die haer sulcks hadde gelast te vragen / 't selve soude bekent maecken; waer op eenighe der selver den Predikant zijn

toege-

toegeschooten / hem van de Predick-Stoel aftreckende / seer deerlick hebben mishandelt / gevende den selven verscheyde wonden met hun Zijd-geweer in 't hooft / ende andere deelen van 't lichaem / tot seven à acht in 't getal / latende hem voor doodt leggen / voorts aenvallende op die van de Kercken-Raedt ende andere Toehoorders die haer in de Kerck vonden / eenige der selver seer gequetst / ende soo voorts Mans ende Vrouwen tot op het hemde uytgetrocken / den Bijbel / ende andere Boecken tot den Gods-dienst daer vindende / aen stucken gehouwen / ende met hare tanden van den anderen getrocken / ende na dat haren geroofden buyt in sacken hadden gepackt / zijn andermael op den Predikant aengevallen / en op 't bevel van een van haer parthyen / die geoordeelt wierdt het meeste ghesagh te hebben / den Predikant het een oor van 't hooft afgesneeden / deselve opsteeckende aen de geene die daer present waren / vertoonende / roepende / dat is in spijt van de Geusen ; den Predikant liep groot ghevaer van 't leeven te verliesen / als mede noch een ander persoon die buyten apparentie wierde gehouden van te blijven leven ; Den Commandeur heeft aenstondts / naer ontfanghen bericht / onder het geley van een Officier van 't Guarnisoen vijf en twintigh Musquettiers derwaerts gesonden / om / ware het mogelijk geweest / deselve t'achterhalen / maer waren al een geruyme tijd voor d'aenkomste van de Soldaten in aller spoed geretireert / het Landt ingereeden / het gecommandeerde Volck brachten met haer een oud Burgermeester / doen Schepen van de Wett op den ouden Man, ofte Waterland, die by den Heer van Watervliet wierden gestelt / die beneffens den Schout van die plaets / die al geretireert was / al de gepleegde moetwillen hadden staen aensien / sonder de minste myne te maken / of ordre te geven van 't selve aldaer door de Gemeente te doen beletten / en de moedtwilligers te doen apprehendeeren / ende was niet te twijffelen / ten ware de voornoemde Ruyters niet verseeckert en waren geweest / dat geen perijckel van die van de Wett aldaer en liepen / om in haer voornemen gestuyt te worden / sulcke desperate acte niet souden hebben derven onderstaen, daer zijn oock onder andere twee persoonen meer binnen gebracht / den eenen een Waerdt, mede daer woonende / daer geseght wierdt / die Ruyters te vooren in Huys souden zijn geweest / ende een ander Landtsman / die als wanneer den overlast in de Kerck begon / soude gheroepen hebben / Catholijcken in Huys ; die alle tot naerder ordre in verseeckeringhe wierden gehouden.

Die van 't Vrye tot Sluys in Vlaenderen, hebben aenstonds eenige uyt den haren derwaerts gecommitteert / dewelcke na genomen informatie bevonden / dat ten voorsz tijdt acht persoonen te Paerdt sittende / alle wel ghemonteert / ende in seer goede ordre / ende onder deselve mede een blaeuw Liverye / zijn gekomen voor de Gereformeerde Kercke / waer van ses persoonen van haer Peerden zijn gestegen / hebbende deselve in bewaeringe gegeven van den voorsz persoon in blaeuw Liverye / ende een ander persoon op schildt-wacht rijdende / op en af seeckeren Dijck omtrent de voorsz Kercke ; dat de voorschreve ses persoonen van hunne Paerden gegaen zijnde / hebbende in de eene handt een Pistool of Carabijn / ende in de andere een Rappier / waer van twee Persoonen met haer bloote Degens in de handt zijn blijven staen in het Portael ofte

Deure der voorsz Kercke / hebbende de vier andere de Gemeente uytwelijck op het lijf gevallen / ende eerst spreeckende in het Waels / ende by eenen Mathieu Rossou, Officier ofte Schutter der selver Plaetse mede in het Waels beantwoordt zijnde geworden / ende versocht dat sy-luyden niemandt en souden beledigen ofte quetsen / maer gevangen nemen / hebben daer op den selven persoon soodanige quetsure in het hooft gegeven / dat noch pericul van sterven was / waer nae gegaen zijnde na den Predikant / staende op den Predick-Stoel / in het midden van sijne Predicatie noch zijnde / hebben den selven van sijn Stoel geruckt / ende verscheyde houwen of kappen op sijn hooft gegeven / waer van den eenen door den hoet soo verre is gepenetreert / dat den selven mede jegenwoordigh mede niet buyten pericul van sterven was / hebbende hem noch gequetst in den arm ende voet / ende daer nae naeckt tot op sijn hembde uytgetrocken / ende met soodanighe injurie dat sy de voorste slippe van dien mede hebben afgescheurt / gevende hem boven dien verscheyde slagen / sulcks dat deselve als doodt was leggende gewentelt in het bloede / hebbende hun daer na begeven naer de Gemeente / noch twee andere gewondt / ende verscheyde swaerlijck geslagen / ende meest alle van hun kleederen berooft / ende wijders van het geene deselve by haer hadden / ende daer inne niet gespaert / noch sexe noch jaren / ende selfs onnosele kinderen uytgetrocken / oock alle de Boecken / soo Bybels als Testamenten / in stucken gescheurt ende gekapt / ende dat gedaen hebbende / hunnen roof in sacken / daer toe mede gebracht / hebben gesteecken / ende nu soo het scheen / gereedt staende omme te vertrecken / een van die voorsz Roovers / die het commando voerde / zijnde een persoon in seer goede ordre / spreeckende goede Nederlandtse Tale / de plaetse aldaer verscheyde hebbende gepasseert / selfs in geselschap van luyden van conditie / noch die insolentie gebruyckte / dat hy met seer indecente maniere van spreecken seyde / dat nu aen de Mans-Persoonen een teecken wilde geven, ende daer op aen een van sijne Compliceu ordre heeft ghegeven omme den Predikant sijn oor af te snijden / ende daer toe een mes ter handt gestelt / die daer mede aen den voorsz Predikant / soo moordadelijck mishandelt / is gegaen / ende in koelen moede sijn rechter oore seer jammerlijck heeft afgesneeden / thoonende deselve voor de Gemeente / ende in sijne handt als een Trophée verheffende / wreeckende wijders de voorsz Gemeente aengeseght / dat sy haest wederom souden komen / ende soo sy de voorsz Gemeynte wederom aldaer quamen te vinden / als dan de Kercke souden in brandt steecken / ende alles vermoorden; van alle 't welcke onwederleggelijcke preuven waren; maer wat persoonen deselve gheweest zijn / en hadden tot noch toe niet konnen achterhalen / gelijck sy mede geen vast bewijs en kunden krijgen wie van d'Inwoonders daer van kennisse souden hebben gehadt / stercke presumptien waren teghens den Schout aldaer / die ten tijde der voorsz insolentien t'huys geweest zijnde / en de voorsz Roovers gesien hebbende / nietwes daer tegens en heeft ghedaen / ende voor haer hebbende gedaen citeeren / oock na hem hebbende laten soecken / bevonden dat sich absenteerde / ofte ergens latiteerde; geene mindere presumptien en waren jegens den Roomschen Priester / aldaer ghewoon zijnde Misse te doen in een Schure / want deselve buyten gewoonte geene Predicatien / maer alleen-

lijck

lijck hooghelijck Misse ghedaen hebbende / was terstondt door gereden / ende wierdt getuyght / dat seecker Schoenlapper / de functie doende van Koster ende Klockluyder van de Paepsche Kercke / in het uytgaen der voorsz Misse soude geseght hebben / dat yeder nae sijn Huys soude gaen, waer op de Heer Commandeur Lion den selven voor de komste van de Heeren Gedeputeerden van 't Vrye binnen Yssendijck heeft doen ophalen / gelijck hy mede heeft doen gevangen nemen eenen Lieven Neyt, oudt-Burgermeester ende voor-Schepen aldaer / ter oorsaecke dat hy de voorsz Rovers gesien hebbende / geen order en hadt gegeven omme sulcks door de Gemeynte te laten beletten / niet tegenstaende eenige selfs van de Rooms-gesintheydt zijnde / hem daer over hadden aengesprooken / zijnde mede noch opghehaelt een Christiaen de Vildere, op presumptie dat aldaer eenige van de Roovers souden hebben gelogeert; ende nademael de voorsz Persoonen waren opgeseten van den Lande van de Vrye, ende niet subject aen de Militie / oock niet gevangen in flagranti delicto, hadden sy de voorsz Persoonen door haer voorsz Gedeputeerden ghedaen reclameren / maer sulcks niet konnen obtineren / jae selfs niet moghen examineren / niet tegenstaende op haer Jurisdictie binnen Ysendijcke voorsz wierden gedetineert / versoghten oversulcks aen haer Ho. Mog. dat den voorsz Heer Commandeur mocht werden aengeschreeven de voorsz persoonen aen haer te laten volgen / zijnde den voorsz Heer Lion van wegen haer Hoog Mog. wel gelast / omme de stercke handt tot maintenue van de Gereformeerde der voorsz plaetse / des versochte zijnde te verleenen / maer daeromme niet gequalificeert / om te benemen de Jurisdictie / hen (Heeren van 't Vrye) by commissie van haer Ho. Mog. gegeven / versoeckende derhalven dat haer Ho. Mog. daer op metten eersten geliefden te disponeren.

Sondagh den tweeden December / ten elf uren na de morgen-Predicatie / is gehoort het rapport van de Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de saecken van Vlaenderen, achtervolgens der selver Resolutie van den eersten gevisiteert en geexamineert hebbende het geraisonneert advijs van den Raedt van Staten / ten selven dage alhier in den Hage ghesormeert / op de Missive van Elias de Lion, Commandeur van Ysendijcke, geschreven aldaer den ses en twintighsten November lestleden / daer by hy adverteerde / dat acht Spaensse Ruyters den vijf en twintigsten der selver maendt omtrent den middagh op den ouden Man, onder het doen van den Godts-dienst / aldaer in de Kercke ingedrongen waren met haer Zijd-geweer / Pistolen ende Carabijns in de handt / den Predikant van de Predick-Stoel afgetrocken / ende in het hooft als andere deelen van 't lichaem verscheyde wonden geinfligeert; ende voorts die van den Kercken Raedt ende andere Toehoorders seer gequetst / ende verders Mannen ende Vrouwen tot het hembde uytgetrocken hadden / den Bybel ende andere Boecken tot den Godts-dienst noodigh / in stucken gehouwen / ende met haer tanden van den anderen getrocken; haren gheroofden buyt in sacken gepackt / ende den Predikant het een oor van 't hooft afgesneden / de welcke gevaer van sijn leven was loopende / ende noch een ander persoon / die buyten apparentie ghehouden wierdt van in 't leven te blijven; als oock den Schrijver van de Gedeputeerden uyt 't Collegie 's Landts van Vryen, residerende tot

de tot

de tot Sluys in Vlaenderen, geschreven tot Ysendijcke den seven en twintighsten November lestleeden / mede houdende advertentie van de voorsz sanglante excessen ende attentaten / met versoeck dat den Commandeur van Ysendijcke voornoemt geordonneert moghte worden de gesaiseerde drie persoonen aldaer aen 't voornoemde Collegie van den Vryen, als der selver competente Rechters / ende geensints subject aen de Militie / over te leveren: Waer op rypelijck ende aendachtelijck gedelibereert zijnde / oock gelet op 't voorsz geraisonneerde advijs van den welgemelden Raedt van Staten / mitsgaders op de Consideratien van gemelde Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden by haer voorsz rapport gemoveert / is goedt ghevonden ende verstaen / nademael de voorsz excessen niet alleen seer Sanglant, maer Barbarisch, ende selve ongehoort waren in openbare Oorlogen tusschen vyanden, vervreemt van de kennisse van den waren Godt, onder dewelcke de natuerlijcke reeden, vreese Godts, ende het volckeren recht door quade zeeden niet t'eenemael zyn geestouffeert, dat daerom de gelegentheyt van dese abominable saecke door de Heeren Huygens; ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de Spaense saecken / soude werden gepresenteert aen de Heer Ambassadeur van Spaigne alhier residerende / ende vervolgens geinsisteert / ten eynde hy Heer Ambassadeur de saecke daer heenen dirigeerde / dat de handtdadigers aen 't voornoemde schelmstuck wierden geapprehendeert / ende sonder uytstel herwaerts overgesonden / om andere ten exempel gestraft te worden; ende dat boven dien uyt de name van haer Ho. Mog. aen den Heer Connestable van Castilien ende Lion ten selven fine in de ernstighste termen geschreven soude worden / ende den Resident Sasburgh gelast / om met eene mondelinge aenspraecke haer Hoog Mog. serieuse intentie te seconderen / ende op 't krachtighste te appuyeren: ende dat in gevalle meer-gemelde Heer Connestable / buyten vermoeden / het voorsz feyt moghte conniveren / ofte daer in dilay ofte weygeringe van Justitie quame te gebruycken / haer Ho. Mog. in sulcken gevalle genoodtdruckt souden worden soodanige extraordinare ende extreme remedien by der handt te nemen / als tot protectie van de Ingesetenen / Religie ende Dienaren des Goddelijcken Woordts souden dienen; ende dat aen den gemelden Commandeur tot Ysendijcke geschreeven soude worden / dat hy de persoonen by hem albereydts wel ende te recht in apprehensie genomen / met de informaten / bewijsen / ende alle verdere noodige bescheyden in vaste ende goede verseeckertheydt soude hebben te senden aen den Baillu, Burgermeester ende Scheepenen aen den Vryen, aen dewelcke in gantsch ernstige termen gecommandeerde wierdt / om in loco van 't begane delict ende elders / des noot zijnde / alle mogelijcke grondighe informatien te nemen tegens de Complicen / ende alle anderen / die eenigher maten aen 't voornoemde feyt souden mogen hebben geparticipeert / ende vervolgens t'administreeren vigoreuse Justitie, als in rigeur van Rechten / ende en na d'atrociteyt van soodanige horrible delicten wierdt gerequireert; datse oock haer Ho. Mog. van tijt tot tijdt souden hebben te berichten / wat by hun dienaengaende soude wesen gedaen ende verricht / ende wat daer op soude zijn gevolgt nevens oversendinge van Copyen van informatien albereydts ghenomen / ende noch te nemen / ende dat voorts aen alle Gouverneurs / Commandeurs /

deurs / Officieren ende Justicieren in Vlaenderen onder het gebiedt van haer Hoogh Mog. ressorterende / soude werden gelast de voornoemde Hoog Baillu / Borgermeesteren ende Schepen daer in alles de behulpsame handt te bieden: Wijders zijn den voornoemden Hoogh-Baillu / Borgermeesteren en Schepenen geauthoriseert / uyt den naem ende van wegen haer Hoogh Mog. by publicatie aen die geene / dewelcke eenige van de voorsz handtdadigers souden weten aen te wijsen / soodanigh dat deselve in hechtenisse ende handen van de Justitie souden komen / te beloven een somme van duysent Rijcxdaelders voor yeder van deselve handtdadigers / ende dat de voorsz præmien oock effectivelijck ende metter daedt by haer Hoogh Mog. souden werden voldaen / also haer Hoogh Mog. dese saecke op het hooghste ter herten waren nemende: ende nadien te beduchten stondt / dat de voorsz moetwilligers tot dese Sacrilege ende Barbarische wreedtheydt door eenige van de Paepsche / genaemt de Geestelijckheydt / ende andere bittere Paeps-gesinden daer omtrent / souden zijn geinstigeert / dat derhalven dese haer Ho. Mog. resolutie aen de Heeren Staten van de respective Provincien Coppelijck overgesonden / ende haer Ed. Mog. serieuselijck versocht souden werden / dat der selver goede geliefte by de Placcaten tegens de Paepsche Geestelijckheydt ende Paeps-gesinden met gemeene bewilliginge van alle de Bondtgenoten gearresteert ende geemaneert / nae haer forme ende inhoude strictelijck te doen executeren / ende dat deselve aen geene Paepse Geestelijckheydt voortaen eenighe verloven wilden geven; gelijck haer Hoogh Mog. gemeynt waren 't geene voorsz is in 't district vande Generaliteyt mede te practiseren: Werdende voorts oock hier van extract gesonden aen den meer-gemelden Raedt van Staten / om te strecken tot der selver narichtinge.

Die van Zeelandt hadden op 't eynde van de verleeden maendt toeghelaten aen een Gillis Claesz., Borger tot Vlissinghen, geweesen Capiteyn op het Schip de Vreede; over hem selve ende sijne Reeders ende Geinteresseerden / te doen arresteeren binnen de Haven dier Steede Vlissingen, drie Scheepen van Oorloge / toekomende sijn Majesteyt van Spaignen, ende dat met den aenkleef van dien / soo Geschut / Ammonitie van Oorloge / Anckers / Kabels / Touwen ende Zeylen / gelijck als deselve uytter Zee waren gekomen / eerst het Schip genaemt de Conception de Basseloni, waer op Commandeur was Monsieur le Comte Francisco de los Resos de Heera, en Capiteyn Gaveria, en 't Schip St. Pedro, daer Capiteyn op was Don Gasuitel Lopes, en 't ander genaemt Jesus Maria, Capiteyn Carel Versuyden, en alles om daer aen te verhalen soodanigen somme van penningen / als den Arrestant van sijne Majesteyt van Spaignen deughdelijck was competerende / ende voorts om te den in Rechten te allegueren.

Den Heer Spaenschen Ambassadeur hier over klachtig gevallen / schreeben haer Hoog Mog. aen de Heeren van d'Admiraliteyt in Zeelandt om bericht; daer op sy den eersten repliceerden als volght:

Hooge ende Mogende Heeren.

WY hebben ontfangen U Ho. Mog. Missive, mitsgaders Extract uyt het Register der Resolutien van den *vier en twintighsten* December laetstleden, daer nevens copielijck gevoeght zijn de Memorien by den Heer Ambassadeur van *Spaignen* gepresenteert, behelsende klachten, dat men binnen de Provincie van *Zeelandt*, door den wegh van feytelickheydt soude willen doen saiseeren de Spaense Oorlogh-Scheepen tot *Vlissingen* sich bevindende, ende sulcks by forme van Repressalien over de lasten by de Regeeringhe in de Spaensche Nederlanden opgestelt in het Fort *Sancta Maria*, leggende aen de *Schelde*, ende verwondert sich sijn Excellencie over soodanige precipitantie in affaires, die door minnelijcke Conferentien behooren te werden bygheleght: Waer op om U Ho. Mog. te dienen van 't gerequireerde bericht, gelieven deselve te verstaen, dat van alle de klachten in de voorsz gantsche Memorie vermelt, t'eenemael niet en is, noch dat onsens wetens oyt yets diergelijcks is gctenteert, maer wel is waer dat den Heer Ambassadeur wel oordeelt, dat by aldien men de maximen van verscheyde andere Rijcken volghde, soude sulcx konnen ghebeuren, zijnde ongetwijffelt sijn Excellentie niet onbewust wat rechtvaerdige redenen daer toe aen desen Staet zijn gegeven door *non observantie* van 't solemneel Vredens Tractaet Anno *sesthien hondert acht en veertigh* tusschen de Kroon *Spaignen* en desen *Staet* geslooten, de groote schaden de trafiqquerende Ingesetenen deser Landen toegevoeght door de Oostendische en Biscaysche Commissie-Vaerders.

U Ho. Mog. worden nochmaels versocht hier van prompte ende effective reparatie te verleenen.

Wy souden niet in gebreecke zijn geweest U Hoog Mog. te laten toekomen een gheraisonneert advijs, raeckende de esgualisatie van de lasten in de *Spaense Nederlanden* te stellen op de Goederen en Koopmanschappen, daer uyt en ingevoert werdende te Lande over de Rivieren, ende ter Zee langhs de *Vlaemse Havenen*, tot voldoeninge van U Hoogh Mog. Missive van den *seventhienden* November laetstleeden; dan door het quaet saysoen ende andere ongelegentheden, hebben wy de rechte Lijste noch niet konnen machtigh worden, deselve bekomen zijnde; 't welck wy vertrouwen dat binnen weynigh tijds sal geschieden, sal U Hoogh Mog. begeerten, soo veel mogelijck is werden voldaen.

Waer mede &c.

Hooge, &c. Tot *Middelburgh* den *eersten December*. Was gheparaphaert C. *Stavenisse*. Onderstondt U Hoogh Mog. seer dienstwillige, De Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt in *Zeelandt*; Ter ordonnantie van deselve Geteeckent

J. STEENGRACHT.

Den

Den sevenden overgaf de Heer Spaenschen Ambassadeur weder wat volght:

LE soubsigné Ambassadeur *d'Espaigne* avoit fermement esperé que Messieurs les *Estats Generaux* des *Provinces Unies* esmeus des tresjustes & instantes remonstrances qu'il leur a faites par son memoire du *ving troisiesme* de Novembre dernier, aurojent donné aussy tost les ordres necessaires, afin de faire relascher, sans payer aucune rançon les Chapellains des deux Vaisseaux de l'Armée Navalle du Roy son Maistre de la Mer Occeane que l'on a mis en prison à *Vlissingue*, ou quelques uns du Magistrat en ont attiré l'un malicieusement & par surprise, l'autre ayant esté pris sur le marché ou il achettoit innocemment ce dont il avoit besoin pour sa nourriture & rafraichissement, mais bien loin de la Monsieur le Marquis de *Villafiel*, Admiral *d'Espaigne* ayant envoyé un Lieutenant de Maistre de Camp General, afin de traitter avec le Bailleu de leur liberté ou que du moins il ne les tient pas dans une si estroite prison, puis qu'ils n'avoient commis aucun crime qui meritast un si rigoureux traittement; le Bailleu s'en excusa sans en alleguer aucune raison, mais a la fin pendent la Conversation il se laissa eschapper de dire que Monsieur le Marquis de *Villafiel* avoit escrit sur ce sujet au soubsigné Ambassadeur, afin d'en faire des pleintes a L. L. S. S. ce qui devoit estre la cause de son ressentiment; le lendemain il veut faire mettre les deux Chapellains dans un Cachot tout plein d'eau, ce qui est un estrange *Barbarie* & ledit Lieutenant de Maistre de Camp General estant retourné auprés de luy, le Bailleu l'obligea a s'accorder non seulement avec luy pour la satisfaction des depens qu'ils avoient desia faits, les taxant, comme il luy a pleu a une somme excessive, mais de plus, de donner caution a son choix des autres qu'ils pourroient encore faire qui sont touttes des violantes procedures du Baillieu, & comme la detention de ces deux Chapellains est injuste, le soubsigné Ambassadeur ne se peut pas dispenser de renouveller ces tres instantes prieres & requisitions a L. L. S. S. a ce qu'elles veüillent ordonner tres pressament que l'on mette les Chapellains sans replique en liberté, afin d'empescher les trés-fascheuses suittes; sur quoy il attendra une prompte & favorable resolution de L. L. S. S.

Fait a la Haye les septiesme December mil six cent soixante huict.

Signé

GAMARRA.

Den thienden is ter Vergaderinge geleesen de Requeste van Martin Martins ende Corsorten, Koopluyden / woonende tot Middelburgh in Zeelandt, ten eynde ten eynde dat haer Hoogh Mog. geen offensie wilden opnemen / van dat sy Suppliant en op den naem van Gilles Claessen, met consent van een Burgermeester tot Vlissingen, in arrest genoomen hadden drie Scheepen van Oorlogh, met haer toebehooren / toekomende den Koningh van Spaignen, om daer aen te verhalen een somme van veertigh duysent twee hondert twee

en veertigh stucken van achten / met kosten / schaden ende interessen / hun van hoogh-gemelden Koningh competerende / daer over sy Suppliantem sijne Majesteyt by Missive hadden doen dagh-vaerden / om te compareren, ofte Gemachtighde te senden, ten dage dienende voor den Gereghte der Stadt Vlissingen, om te sien ende aen te hooren soodanigen eysch ende conclusie / als sy Suppliantem teghen deselve souden komen te leesen. Noch geleesen seecker Memoriael van den Heer Ambassadeur van Spaignen, tenderende ten eynde dat de voorsz drie Oorlogh Scheepen / met ende nevens de twee Capellanen van twee der selver Oorlogh Scheepen tot Vlissingen gevangen sittende / ten spoedighsten ontslagen moghten worden: Waer op ghedelibereert zijnde / is het voorsz Memoriael met ende nevens de voorsz Requeste / gestelt in handen van de Heeren Huygens, ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de saecken van de Zee / om te visiteren / examineren / ende daer van rapport te doen.

d'Heer Ambassadeur duchtende dat men dese saecke op de langhe baen van deliberatie soude verschuyven / overgaf desen dagh noch een Memoriael over dese materie.

LE soubsigné Ambassadeur *d'Espaigne* se trouve obligé d'adjouster aux plaintes qu'il a faites a Messieurs les Estats Generaux des Provinces Unies (dont il n'a eu jusques a present aucune responſe) touchant l'emprisonnement de deux Chapelains, & le mauvais traittement que l'on leur a fait a *Flissingue*, une tres vive & tres serieuse pleinte de ce que sur le simple comsentément d'un Bourgemaistre de laditte Ville on a arresté le *vingt huictiesme* du mois passé (ainsi que L. L. S. S. verrant par la Copye cy jointe) les trois vaisseaux de guerre, qui y estoient de l'Armée Navale du Roy son Maistre, & ce sous pretexte d'una pretension que *Gille Paessen*, Bourgeois de laditte Ville, cy devant Capitaine du vaisseau nommé la *Paix*, dit d'avoir sur sa Majesté en son nom & en celuy de ses armateurs, & non obstant les requisitions que ledit Ambassadeur a faittes a L. L. S. S. par son Memoire du *vingt quatriesme* du passé, afin d'empescher la detention desdits vaisseaux, ne se pouvant persuader que leurs Seigneuries approuveront un semblable procedé, qui produira indubitablement des suittes tres facheuses & incompatibles avec la bonne intelligence que sa Majesté souhaitté d'entretenir avec cet' Estat, a moins que L. L. S. S. considerant selon leur grande prudence la sensibilité que causera a sa Majesté la detention de ses vaisseaux sur un sujet si foible & maigre, donnent les ordres necessaires sans dilay pour leur relaxation aussy bien que pour celle des Chapellains; c'est de quoy il prie & requiert derechef leur S. S. avec tout l'empressement qu'exige une affaire de telle nature, & de si mauvaise consequence.

Fait a la Haye le dixiesme de Decembre mil six cent soixente huict.

Signé

GAMARRA.

Niet

Hier op is den twaelfden gehoort het rapport van de Heeren Huygens, ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de saecken van de Zee/ achtervolgens der selver resolutie van den thienden deses/ gevisiteert ende geexamineert de Requeste van Martin Martius, ende de Consorten / Kooplupden tot Middelburgh in Zeelandt, tenderende ten eynde dat haer Hoogh Mog. geene offensie soude willen opnemen / van dat sy Suppliantenop den naem van Capiteyn Gillis Claesz, met consent van een Burgermeester tot Vlissingen, in arrest genomen hadden drie Scheepen van Oorloghe / met haer toebehooren / toekomende den Koningh van Spaignen, om daer aen te betalen de somme van veertigh duysent twee hondert twee en twintigh Stucken van achten / met kosten / schaden ende interessen / hun van den hoogh-gemelden Koning competerende / volghens des selfs eygen Obligatie, ten behoeve van den Suppliantengepasseert / mitsgaders ordonnantie van betalinge / op sijnen Thesorier gedepescheert: noch geexamineert seecker Memoriael van de Heer Ambassadeur van Spaignen, tenderende ten eynde dat de voorsz drie Oorlogh-Schepen / met ende nevens de twee Cappellanen / van twee der selver Oorlogh-Schepen tot Vlissingen gevangen sittende / ten spoedighsten gerelaxeert moghten worden. Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden dat aen de Provincie van Zeelandt geschreeven soude worden / dat haer Ed. Mog. soodanigen promptenordre wilden stellen / ende die voorsieninge doen / sulcks ende daer 't behoorde / ten eynde dat de voorsz drie Oorlogh Schepen / met alle hare toebehooren / aenstondts uyt het voornoemde arrest ontslaghen / ende in volkomen vryheydt herstelt moghten worden / om haer reyse te konnen vorderen / des is oock aen de Coninginne Regente van Spaignen geschreven / dat aen haer Ho. Mog. de klachten van de voornoemde Martin Martius, ende de Consorten / over de wanbetalinge van haer deughdelijcke schuldt / dagelijcks waren voorkomende / ende dat deselve continuelijck aenhielden / om te bekomen Brieven van Reppressalien / die haer Ho. Mog. ten regaerde van de deughdelijckheydt der voorsz schuldt / qualijck konden sien / hoe se langer met Justitie aen de Suppliantensouden konnen weygeren / dat derhalven hare Majesteyt / tot voorkominge van meerder inconvenienten / alnoch soodanigen spoedigen ordre wilde doen stellen) ten eynde dat de Suppliantensonder langhe dilay van hare deughdelijcke pretensien voldaen / ende eenmael nae soo lange wachtens / krachteloos ghestelt moghten worden; werdende de te schrijven Missiven geaddresseert aen den Heer Ambassadeur Reede van Renswoude, met ordre om deselve aen hare Majesteyt in eygen handen over te leveren / ende mee sijn particuliere devvoiren efficacieuselijck te seconderen; ende is hier van Extract aen den opgemelden Heer Ambassadeur van Spaignen, door den Agent de Heyde verhandtreyckt / om te strecken tot dessels naerichtinghe / ende wijders te dienen sulcks ende daer 't behoorde: en wat belanght de voorsz twee Capellanen / is bevonden dat dien aengaende albereydts den vier en twintighsten laetstleden / ende sevenden deser was gedisponeert.

Rakende het voorverhaelde Sacrilegie in den ouden Man: Den Resident Sasburgh haer Hoog Mog. bevolen dien aengaende ontfangen hebbende / heeft sich op den thienden na Mechelen getransporteert / ende gehoort het rapport van de

van de Heeren Huygens ende andere/ geexamineert ende overwogen hebbende/ of niet gerenoveert soude behooren te worden het Placcaet ofte Publicatie van den een en twintighsten September des jaers sesthien hondert drie en sestig geëmaneert/ tenderende ten eynden dat de Coopvaerdy-Schepen van Neutralen/ met eenighe Waren ende Koopmanschappen uyt de Middelandtsche Zee door het naeuw van Gibralter binnen dese Landen komende/ even soo wel als d'Ingesetenen van den Staet souden moeten voldoen het Reglement op het bevaren van de Middelandtsche Zee gearresteert: Waer op ghedelibereert zijnde/ is goedt gevonden ende verstaen/ dat de voorsz Publicatie ten spoedighsten gerenoveert/ gedruckt en afgesonden soude worden (ghelijck de selve in 't eynde van desen staet geïnsereert) ende vervolgens oock de respective Collegien ter Admiraliteyt by serieuse aenschryvinge gelast/ den inhoude van de voorsz Publicatie in der selver destricten alomme punctuelijck te doen observeren ende executeren: Dat wyders mede van 't geene voorsz is/ kennisse gegeven soude worden aen de Ministers van desen Staet/ aen Hoven van uytheemsche Potentaten residerende/ met ordre ende bevel/ dat by aldien aen haer dienthalven buyten vermoeden/ eenige klaghten souden mogen voorkomen/ deselve in sulcken geval het indubitabel recht van desen Staet in de voorschreve gelegentheydt souden hebben te deduceren/ met speciale aenwysinge/ dat de neutralen in dien deele niet wierdt gevergt/ als 't geene waer toe d'Ingesetenen van desen Staet insgelijcks waren gehouden.

PUBLICATIE.

DE Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, allen den genen die desen sullen sien of hooren leesen, *Salut*; Doen te weten, alsoo wy om te conserveren, cultiveren, ende mainteneren de Schipvaert en Commercie voor de goede Ingesetenen deser Landen, door 't naeuw van *Gibraltrr* in de *Middellandtsche Zee*, en de *Levant*, den *achtsten* Maert *sesthien hondert drie en sestigh*, hebben gerenoveert ende geamplieert de voorgaende Ordres ende Reglementen hier bevorens op 't bevaren van de voorsz gewesten geëmaneert: Dat wy oock by onse respective Waerschouwingen van den *achthienden* Augusti ende *een en twintighsten* September des voorsz jaers, allen ende een yegelijcken die sulcks aengaet, wel ernstigh ende seer scherpelijck hebben bevolen ende geordonneert hun daer na in allen deelen precijselijck te reguleren: SOO IS'T, dat huyden goedt gevonden hebben door dese onse Publicatie, mede alle uytheemse Scheepen te waerschouwen, niet anders als gemant en gemonteert, in conformité van 't voorsz gerenoveerde en geamplieerde Reglement voor d'Ingesetenen deser Landen als vooren, op het bevaren van de Middelandtsche Zee gearresteert ende geëmaneert, met eenige waren ofte Koopmanschappen geladen door 't voorsz naeuw van Gibralter binnen dese Landen te komen, op de verbeurte van haer bedongen Vrachten, ende andere poenen in 't selve Reglement geexpresseert: ende op dat niemandt hier van eenige ignorantie hebbe te pretenderen, ontbieden ende versoecken wy de Heeren Staten, Gecommit-

teer-

teerde Raden ende Gedeputeerde Staten vande Provincien respective van *Gelderlandt*, ende 't Graefschap *Zutphen, Hollandt*, ende *West-Vrieslandt, Zeelandt, Uytrecht, Vrieslandt, Over Yssel, Stadt Groeningen ende Ommelanden*, ende allen anderen Iusticieren ende Officieren, dat sy dese onse Publicatie van stonden aen alomme willen doen verkongen, uytroepen, ende affigeren, in alle Steden ende Plaetsen, daermen ghewoon is dusdanige uytroepinge ende affixtie te doen; Lasten ende bevelen voorts de Raden ter Admiraliteyt, ende d'Advocaten Fiscaels, als mede onse Commissarissen ende Commysen ter recharge, soo inde Zee-gaten als elders, dese onse Publicatie t'achtervolgen, ende doen achtervolgen, procederen, ende doende procederen tegens de contraventeurs, ende overtreders van dien, sonder gratie, ooghluyckinghe, faveur, dissimulatie, ofte verdragh: Want wy bevonden hebben sulcx ten dienst vanden Lande te behooren.

Aldus ghedaen ter Vergaderinge vande hoogh-ghemelte Heeren Staten Generael. In den *Haghe* den *derthienden* December *sestien hondert acht en sestigh.*

Nopende het voorverhaelde sacrilegie inden Ouden Man: Den Resident Sasborgh, haer Ho. Mog. bevelen dien aengaende ontfangen hebbende / heeft sigh op den thienden naer Mechelen getransporteert / ende de Heere Connestable van Castilien en Leon, verhandtreyckt haer Ho. Mog. Missive van den tweeden des voorsz Maents; Zijn Excellentie heeft hem in den name van haer Ho. Mog. noch ten voorsz dage des avondts de eere gedaen van eene particuliere Audientie in desselfs rust kamer te geven / ende met seer groote minnelijckheyt ende demonstratie van alle civiliteyten ontfangen; hy heeft aen zijn Excellentie by monde op het krachtighste gepresenteert de getrouwelijckheyt van soodanige actie met het gevolgh ende sequeele van dien / soo wanneer door connibentie of slapheyt van Justitie diergelijcke saecken ongestraft souden blyven: daer uyt niet anders te verwachten stondt alles eene groote verbyderinghe van gemoederen ende inbreuck van alle goede correspondentie / ende naeburighe vriendeschappen / tot conservatie van een goede oprechte Vreede.

Zijn Excellentie heeft daer op verklaert dat de voorsz voor-vallen hem ten hooghsten bedroefde / ende dat hy Resident haer Ho. Mog. soude verseeckeren van desselfs oprechte intentie ende genegentheydt tot onderhoudinge van alle goede vrundtschappen / ende dat dienvolgens alom ordre soude geven / ten eynde de handtdadigers in apprehensie wierden genomen.

Het geluck heeft hem mede gedient dat hy twee Heeren van het Landt van 't Vrye tot Mechelen heeft ontmoet / dewelcke hem geliefde te communiceren / dat haer E. expres derwaerts waren gesonden aen zijn Excellentie wegens de gedane Actien; Gemelte Heeren hebben nevens hem audientie gehadt / ende oock aen zijn Excellentie alles by monde ende by geschrifte / het voorsz subject concernerende / voorgedragen: Het geseyde gheschrift 't welck zijn Excellentie in des Residents presentie opentlijck geliefde te lesen / was seer krachtigh ingestelt /

gestelt/ met expres versoeck dat 't syn Excellentie mochte gelieven aen gemelte Heeren Gedeputeerden eene schriftelijcke ordre te geven/ ende by deselve lasten ende beveelen aen alle Officieren/ soo politique als militaire/ ten eynde deselve souden hebben te besorgen dat de misdadigers wierden in hechtenisse ghestelt/ ofte dat syn Excellentie selfs de Officieren daer over soude doen beswaeren/ ende is dese schriftelijcke ordre oock aenstonts met eygen handen van syn Excellentie in haer aller by-wesen gedepescheert/ ende omtrent elf uyren in den avondt aen den Heer Auditeur Generael toegesonden/ om deselve in *debita forma*, sonder eenigh tijdt versuym/ te depescheren.

Gemelte Gedeputeerden die dese saecke oock ten hooghsten behartigden/ hebben verseekert dat niet souden ophouden/ voor en al eer de misdadigers in hechtenisse souden zijn/ ende als dan ter dispositie van haer Ho. Mog. overghesonden. d'Heer Saborgh heeft deselve ten hooghsten weegens haere goede intentie/ tot maintenue vande Justitie bedanckt/ ende te gelijck verseekert dat haere Ho. Mo. in diergelijcke ende andere voorvallen seer geern sulcx met reciproquelijcke genegentheyt souden erkennen.

Den Heere Ambassadeur van Spangien hadde oock by Missive bericht aen syn Excellentie over de bewuste saecke ghegeven/ dewelcke den President de eere dede van deselve te communiceren.

Den Spaenschen Ambassadeur gaf hier over den veertienden dit volgende Memoriael.

LE soubsigné Ambassadeur se trouve enchargé par une depesche de son Excellence Monsieur le Connestable, qu'il reçeut hier par un Courier expres d'asseurer Messieurs les Estats Generaux des Provinces Unies, que leurs ressentiment, ne sçauroit estre plus grand què celuy que son Excellence a eu pour l'insulte Commis au Village *d'Oudeman*, & que pour donner des preuves escentielles de ce qu'elle n'a rien plus a Coeur que d'appliquer sous les soings imaginables pour faire prendre chastier les coulpables selon l'enormité du *crime*. Ceux du francq estant venu a le luy participer, & demander d'estre authorités pour prendre les Soldats aggresseurs, se chargeants de la faire moyennant qu'elle les afrancheroit de la Jurisdiction militaire, elle la leur accorda, & en donna les depesches necessaires, & offrit aussy, qu'en cas que de ces devoirs ne resultoit la prison des delinquants, elle estoit resolu de faire mettre en prison le Baron de Courieres jusques a ce qu'on les trouveroit, & de luy oster sa charge, & a tous les Capitaines & Officiers de son Regiment, & pour cett' effect sera fait tout se qu'humainement est faisable; L.L. S.S. verront par la le parfait desir que ledit Sr. Connestable a pour donner a L.L. S.S. tourte la satisfaction possible en ce rencontre, d'autant que son Excellence ne souhaitte rien avec plus de passion que de conserver & d'augmenter l'amitié & bonne correspondence avec cest Estat. Fait a la Haye le *quatorsiesme* de Decembre *mil six cent soexente huict*.

Signé.

GAMARRA.

Den

Den Resident Sasborgh is den dertienden van Mechelen wederom te Brussel gekomen/ ende op den veertienden des morgens een briefken ontfangen van de Heere de Groof d'Erquelens, Borgermeester van 't Landt van Vryen, ressorterende onder het Spaensche gebiedt/ geschreven tot Mechelen den dertienden des voorsz Maents/ daer by sijn Ed. hem geliefde te berichten / dat ten selven dage na sijn vertreck uyt Mechelen noch een Expresse hadde ontfangen/ dewelcke oock veele meerdere particulariteyten ende exclaircissement van 't feyt begaen inden Oudeman heeft mede gebracht/ ende dat sijn E. van alles hem communicatie soude geven ; Hy heeft aenstonts by geschrifte ghemelte Heer bedanckt/ wegens desselfs goede genegentheydt/ ende gegeven bericht/ met dienstigh versoeck / dat sijn E. hem soo eer soo liever gheliefde de gunste te bewysen / ende coppe laeten toekomen van alle soodanige informatien ende depositien het voorsz subject concernerende als aen sijn E. van tijdt tot tijdt waren toegesonden geweest.

De Heer Grave van Brouay, ontfingh op den sestienden de Ordre van 't Gulde Vlies/ welcke ceremonien uyt den naem van de Koningh / als Hertogh van Bourgoigne, gepleeght wierden door den Hertogh van Aerschot, door dien den Heere Prince van Isenghien, (zijnde de eerste in rangh) absent was/ hooghgemelte Heer Hertogh heeft een seer sumptueuse maeltijdt doen bereyden/ alwaer alle de Ridders van gemelte Ordre / nevens andere Heeren ghetracteert heeft

Den seventienden hebbende Heeren Gedeputeerden vande Provincie van Hollandt ende West-Vrieslant, reflexie neemende op de menighvuldige instantien by den Heer Ambassadeur van Spangien, aen haer Ho. Mog. ghedaen/ omme te hebben ontslaginge vande twee gevangene Capellanen tot Vlissingen, ende bekommert zijnde dat 't eenen of 't anderen tijden daer uyt wel eenige onheylen en ongemacken by retorsie souden komen te resulteren/ ter Vergaderinge geinsisteert / dat de Heeren Gedeputeerden vande Provincie van Zeelandt nochmael gesommeert mochten worden/ om haer bericht ter Vergaderinge van haer Ho. Mog. daer over in te brengen / zijnde nu al een gheruymen tijdt geleeden/ dat de selve saecke ten dien fine by de voornoemde Provincie is overgenomen geweest / ende by aldien de selve Heeren daer toe niet gereet mochten zijn/ dat in sulcken gevalle aen haer Ed. noch een seeckeren tijt gestelt mochte werden/ om het selve bericht in te brengen/ met dien verstande/ dat de selve tijdt omgekomen ende verstreecken zijnde / haer Ho. Mog. soodanigh als dan inde voorsz saecke souden resolveren/ als deselve naer de nature ende hoedanigheydt vande selve souden bevinden te behooren : Waer op gedelibereert zijnde/ is goet gevonden / te versoecken de gemelte Heeren Gedeputeerden van Zeelandt, dat deselve haer Ho. Mog. dien aengaende ten spoedighsten wilden berichten.

Op den achtienden deser/ ontrent des avondts ten negen uyren / heeft den Heere Pensionaris van 't Vrye, ressorterende onder het Spaensche Gebiedt/ d'Heer Sasborgh gecommuniceert / ende oock ghetoont de ordre van den Heer Connestable / dewelcke aenstonts door een Expressen wierde afgesonden aen den Heere Hertogh van Aerschot, ten eynde sijn Excellentie soude doen versekeren

keeren en in seer nauwe bewaringe stellen / soodanige Persoonen als handt-dadig zijn geweest aen het gruwelijck feyt inden Oudeman, op den vijf en twintighsten November lestleden.

Men hielt voor seecker te zijn / dat het meerendeel vande Assasins bekent waren / ende doenmaels in 't Landt van Henegouw lagen; De Heeren van 't Vrye hadden by nadere genomene informatie uyt seecker persoon pertinente kennisse bekomen / wie deselvige waren geweest / oock de naemen / ende onder hoedanige Compagnie sy lagen / daer toe van de Spaensche syde / (soo veel sy bemerckte) seer ijverige debvoiren wierden aengewent / ende insonderheydt by de Heeren van 't Vrye, dewelcke de voorsz gruwelijcke Actien insagen / ende na behooren apprehendeerden.

Op den twintighste (by occasie van de Vergaderingh der Heeren Staten van Hollant) is alhier / ontrent het stuck der Triple Alliancie / dit volgende voorgevallen:

Extract uyt de Resolutien van de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, in haer Ed. Gro. Mog. Vergaderingh genomen op

Donderdagh den *twintighsten* December.

BY resumptie gedelibereert zijnde op 't Advijs vande Heeren haer Ed. Gro. Mog. Gecommitteerden tot de saecken van *Engelant*, hebbende in gevolge ende tot voldoeninge van der selver Resolutie Commissoriael in date den *seven en twintighsten* der voorlede maent geexamineert ende overwogen, 't gerapporteerde van 't gunt by absentie van haer Ed. Gro. Mog. was gepasseert ende voorgevallen, ontrent het subject vande *Triple* Alliancie den *vyf en twintighsten* Aprilis lestleeden, tusschen *Engelant*, *Sweden*, ende desen Staet gesloten, ende in specie ten aensien van de *Subsidien* ter contemplatie van dien, door *Spangien* aen *Sweeden* te betalen, met het gene daer omtrent is, in voorgaende Notulen, onder date den *vyfden* deeses breeder gementioneert, hebben haer Ed. Gro. Mog. haer wel laeten gevallen, het resultat van seeckere Conferentie tusschen den Heere Ambassadeur *Temple*, en de Gedeputeerden van haer Ho. Mog. met de Heer Extraordinaris Envoyé *Appelboom*, over 't voorsz subject gehouden, sulcx ende in dier voegen als 't selve is vervat, in 't geschrifte hier naer geinsereert.

L'Ambassadeur du Roy de la *Grande Bretaigne*, & les Deputés des Estats Generaux des Provinces Unies des Pais Bas, ayant esté aujourd' huy en Conference avec le Sieur Envoyé Extraordinaire du Roy de *Swede*, au sujet de la derniere Réponse donnée au nom & de la part de la Reyne Regente *d'Espaigne*, sur les Lettres reiterées, & instances nouvelles escrites & faites par & de la part du dit Seigneur Roy de la *Grand' Britaigne* & desdits Seigneurs Estats Generaux des Provinces Unies des Pais Bas a laditte Reyne; A ce qu'il plust a sa Majesté payer au Roy de *Swede* les subsides, plus amplement exprimés dans l'acte separé, arresté conjoinctement avec la *Triple Alliance*, à Londres le *vingt cinquiesme*

cinquiesme Avril dernier, stile du lieu, & voyant d'un costé avec regret les difficultés que ladite Reyne & le Conseil *d'Espaigne* continuent de faire a l'egard de la satisfaction desdits Subsides, & faisant reflexion de l'autres Costé sur l'inclination sincere, & sur le zele ardent desdits Sieurs leurs Maistres, d'executer & de satisfaire, avec la derniere punctualité tout ce à quoy ils se sont obligés, tant par laditte Triple Alliance, que par l'Article separé qui en depend; savoir à faire tous les debvoirs & offices imaginables auprés de la Couronne *d'Espaigne*, afin que lesdits Subsides puissent estre payés audits Seigneur Roy de *Suede*, & faute de cela a s'abstenir de tous offices d'amitié envers *l'Espaigne*, aux affaires, que cette Couronne a à demesler avec la France, ont pour plus grande satisfaction de la promesse faitte par les Seigneurs leurs Maistres, & pour faire reussir l'intention de la Couronne de Suede, aussy bien que le repros public, proposé de leur mouvement les points suivants, lesquels ils tacheront par toute sorte de bons offices de faire agreér par lesdits Seigneurs leurs Maistres.

I.

Que pour induire la Couronne *d'Espaigne* par une plus grande asseurance de sa seureté a fournir lesdits Subsides l'on pourroit faire à la Reine Regente une offre particuliere de la part des Rois de la *Grande Bretaigne* & de *Suede*, comme aussy de la part des Estats Generaux des Provinces Unies, qu'en eschange de sa promesse, de payer lesdits Subsides, ils promettront reciprocquement, & ainsfy par une obligation mutuelle, de garantir la Couronne *d'Espaigne*, à l'esgard de tous ses Royaumes, Provinces, Pais & places, en la paisible joüissance de la Paix dernierement faite à Aix la Chapelle; & ce sans exception d'aucuns Pais, ou places, quelque nom qu'ils puissent avoir, ou en quelque lieu qu'ils puissent estre situés.

II.

Que pour cet effect, & par une plus grande asseurance de ladite Paix, les trois Estats susnommes arresteront dés à present les forces & les moyens qu'ils employeront, en cas d'infraction par l'infracteur, comme aussi la forme & la maniere, autant que cela se pourra faire, en laquelle chachun d'eux agira, le cas escheant.

III.

Et afin que lesdits Subsides puissent estre d'autant plus aisement payés, & avec moins d'incommodités pour la Couronne *d'Espaigne*, que la Couronne de *Suede* veuille trouver bon, que le payement s'en fasse une bonne partie comptant & le surplus à des termes raisonnables, & qu'en eschange aussi, pour plus grande satisfaction de la Couronne de *Suede*, & pour en cas d'Infraction de laditte Paix, ce qu'a Dieu ne plaise, la rendre d'autant plus capable d'une vigoureuse execution de sa guarantie, on arrester a aussi semblablement dés à present que laditte rupture escheant l'on subsidiera laditte Couronne de *soixante mille* Ryxdales par mois, dons la moitié sera fournie par celuy, au profit & à l'avantage du quel la guarantie se fait & execute, & l'autre moitiè sera payée & acquittée par provision, par le *Roy de la Grande Bretaigne* & par les Estats Generaux des Provinces Unies des Pais Bas, egalement: en recevant bonne asseurance, qu'aprés que la Paix sera restablie, ils en seront remboursés par ceux, en faveur

& à l'avantage duquel la guarantie aura esté fournie & executée.

IV.

Et d'autant que l'on a sujet de croire, & que l'on prevoit, que l'on ne pourra pas faire regler cett' affaire, avec la diligence requise, par des lettres que l'on pourroit escrire & rescrire en *Espaigne* & en *Suede*, il sera a propos, que de tous costés l'on fasse en sorte, que non seulement le Roy de la Grande Bretaigne & les Estats Generaux des Provinces Unies du Pais Bas qualifient leurs Ambassadeurs & Deputés respectivement, a ce que dessus, mais aussy principalement que les Ministres *d'Espaigne* & de *Suede*, resident presentiment icy, ou bien tels autres que leurs Maistres respectivement trouveront bon de nommer, pour cela, soyent pourveus d'instruction suffisante, authorité & pouvoir, de regler, arrester & conclurre lesdits poits, sans que pour cela il soit besoin d'autres ordre, instruction ou autorité de leurs Committeurs. Ainsly fait a la Haye le *cinquiesme* Octobre *mil six cent soixante-huict*.

ENde is voorts goet gevonden dat van wegen haer Ed Gro. Mog. ter Generaliteyt, de hant ernstelik daer aen sal werden gehouden, ten eynde door de Gedeputeerden van haer Ho. Mog. met ende nevens de gemelde Heeren *Temple* ende *Appelboom* in Conferentie getreden moge worden, met de Heeren alhier aenwesende, ende specialijck geauthoriseerde Ministers van Bronswijck ende Lunenborgh; om met deselve te adjusteren ende te sluyten eene vaste *verbintenisse*, in krachte van dewelcke de hooghgemelde Vorsten mede verobligeert moghen worden tot vigoreuse prestatie ende executie, van de beloofde *Guarantie* over de Vrede tusschen *Vranckrijck* ende *Spaignen*, jonghst tot Aecken ghesloo-ten

Ende ten eynde de aenbiedinghe voorheenen by haer Ho. Mog. ten selven eynde gedaen aen de ghesamentlijcke Cantons van *Switserlant*, mede een ghewenschte succes erlangen mogen, dat over sulcx, ende tot facilitatie van dien, van weghen haer Ed. Gro. Mog. ter Generaliteyt, de saecke daer heenen sal werden gedirigeert, ten eynde den Heer Ambassadeur *Gamarra*, by haer Ho. Mog. versoght moge werden, omtrent het Hof van *Spaignen* tot *Madrid* de gerequireerde offrens te doen, om de Minister van *Spaignen*, sigh by ghemelde Cantons bevindende, door de Coninginne Regente te doen gelasten aldaer, ende voornamentlijck omtrent de *Catholicque Cantons* alle goede officies aen te wenden ten eynde de gesamentlijcke Cantons mede mogen komen te garanderen de Vrede hier boven geroert, mitsgaders oock haer met Engelant, Sweden, ende deesen Staet tot vigoureuse executie van de selve *guarantie*, het casus exterende, te verbinden.

Ende nademael de Heer *Frans Lodewijck van Bonstetten*, by de voorsz *Cantons* ten voorgeroerden eynde, de afgesondene brieven van haer Ho. Mog. over gelevert hebbende, aldaer albereyts vele debvoiren aengewent heeft, ende noch aenwendende is, om haer Ho. Mog. goede intentie desen aengaende te doen reussceren, dat over sulcx hem tot rembourfement van *Reys*- ende andere *onkosten* albereyts gesupporteert, ende noch te supporteren, over gemaeckt of toegesonden zal werden, een somme van *ses hondert Rijcxdaelders*, daer toe de Hee-

Heeren Gecommitteerde Raeden, mits desen geauthoriseert ende gelast werden, ten spoedighsten de vereyste ordre te stellen als naer behooren; ende sal t'zijner tijt de saecke een gewenscht succes komende t'erlangen, nader gedisponeert werden op een redelijcke belooninge, aen den voornoemden Heer van *Bonstetten*, voor zijne aengewende moeyte te doen.

Dat wyders ter Generaliteyt, de saecke daer henen sal werden beleyt, ten eynde by haer Ho. Mog. een *habil* persoon naer *Brussel* moghe werden afgesonden, om den Heere *Connestable* van *Castilie* ende *Leon*, te disponneren, ter intentie van haer Ho. Mogt omtrent de boven geinsereerde pointen, met de Heeren alhier aenwesende Ministers van *Engelant* ende *Sweeden* op 't papier gebracht ende specialijck om eyntlijck te wege te brenghen, dat de *subsidien* daer inne geroert, sonder langher uytstel, aen *Sweden* voldaen mogen werden, mitsgaders oock om voorts generalijck d'intentie van den Staet, ende de gemeene ruste aldaer wel te doen begrijpen, ende naer behooren behertigen, ende werden de Heeren haer Ed. Gro. Mog. Ordinaris Gedeputeerden ter Generaliteyt, mitsdesen geauthoriseert tot dien eynde, met ende nevens de andere Bontgenooten, een bequaem persoon te dispicieren, ende ten spoedighsten derwaerts af te senden.

Dat voorts mede by haer Ho. Mog. geschreven moge werden aen den Heer Ambassadeur *Boreel*, met last, om den Coningh van *Groot-Brittannien* in bedencken te stellen, of zijn Majesteyt niet mede geraeden sal vinden, ten selven eynde insgelijcx een *habil Minister* naer *Bruxel* af te senden, ende sulcx den Heer *Temple* te beveelen een keer derwaerts te doen, met ende nevens den geenen, die van weghen desen Staet derwaerts soude moghen werden ghesonden, of wel yemant anders uyt Engelant daer toe expressselijck af te senden.

Ende eyndelijck, dat by gemeen Concert van *Engelant*, *Sweden* ende *desen Staet*, van nu af aen omtrent den Koningh van *Vranckrijck*, de saecke daer henen gedirigeert moge worden, ten eynde by zijne Majesteyt aende hooghst-gemelde *drie Staten*, de vereyschte gerustheyt moge werden gegeven, dat by soo verre den Koningh van *Spangien*, voor den hooggemelden Coningh van *Vranckrijck* quame aflyvigh te worden, sonder wettige *descendenten* naer te laten, ende dat over de Successie van *Spaignen*, buyten vermoeden eenige onlusten ofte feytelijckheden moghten komen te ontstaen, in sulcken cas vande zijde van *Vranckrijck* gheene waepenen in de *Spaensche Nederlanden* gemoveert, of jegens deselve eenige wegen van *Feyten* gebruyckt sullen worden, mits dat aen den hooghstgemelden Coningh van *Vranckrijck* alsdan mede werde gepresteert, dat oock uyt de selve *Spaensche* Nederlanden, geene *offensie* aen *Vranckrijck* gedaen werde, ende onderdanige sortable Conditien, als waer over men dienthalven met den anderen sal konnen verdraegen; ende dat oock by ontstenteniste van dien, *Engelant*, *Sweden* ende *deesen Staet* van nu af aen verdaght moghen zijn, oock met den anderen vast stellen de *middelen*, waer door in 't voorsz Cas alle nieuwe *feytelijckheden*, ende *gewelt* van waepenen, uyt de voorsz *Nederlanden* geweert mogen werden.

Accordeert met de voorsz Resolutien.

Volght dit hier boven geinsereerde Instrument in 't Nederduyts:

DEn Ambassadeur vanden Koning van *Groot Brittangien*, ende de Gedeputeerden van de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, van daegh in Conferentie geweest zijnde, met den Heer Envoyé Extraordinaris van den Koningh van *Sweden*, op het subject van de laeste antwoorde, uyt de naeme ende van wegen de Koninginne Regente van *Spangien*, gegeven op de gereitereerde brieven, ende geduyrige Instantien, soo by geschrifte als andersints aen de voorsz Koninginne gedaen, uyt den naeme, ende van weeghen den hooghstgemelden Heer Koningh van *Groot Brittangien*, ende de voornoemde Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, ten eynde het hare Majesteyt moghte gelieven aen den Koningh van *Sweden* te voldoen de Subsidien, breeder in 't separate Articul geexprimeert, te gelijck vast gestelt nevens de *Triple Alliantie*, tot Londen den *vijf en twintighsten* April lestleden *stilo loci*; Ende siende aen d'eene zijde met leetwesen de difficulteyten, dewelcke hooghgemelde Coninginne ende den Raedt van *Spangien* continueeren by te brengen, ten aensien van de voldoeninge van de voorsz Subsidien, ende nemende aen d'andere zijde reflexie op de oprechte genegentheyt ende kraghtigen yver vande meer hooghst gemelde Heeren hare Meesters om t'executeren, ende te voldoen, met de laetste punctualiteyt aen al 't ghene waer toe zy haer verpligt hebben soo door de voorsz *Triple Alliantie*, als door 't separaet Articul, 'twelck daer aen dependeert; namentlijck door 't doen van alle bedenckelijcke debvoiren ende officien by de Kroone van *Spangien*, ten eynde de voorsz Subsidien moghten betaelt worden aen den Koningh van *Sweden*, ende datmen in gebreecke van sulcx, op soude houden van alle officien van Vrientschap aen *Spangien* te betuygen in de saecken, dewelcke de selve Kroone met *Vranckryck* noch af te doen heeft, soo hebben de meergemelde Heeren Ambassadeurs ende Gedeputeerden, tot meerdeer voldoeninge van de belofte by de Heeren haere Meesters gedaen, ende om de meeninge van de Kroone van *Sweden* te doen reussieren, als oock de gemeene ruste; uyt haer eygen hoofde voorgestelt de naervolgende pointen, dewelcke zy door alle bedenckelijcke goede Officien de hooghgemelde Heeren haere Meesters sullen traghten smaeckelijck te maecken.

I.

Datmen, omme de Kroone van *Spangien* te bewegen, door een meerder verseeckeringh van haer securiteyt, om de voorsz Subsidien te voldoen, aen de Coninginne Regente een particuliere aenbiedinge, weghens de Coninghen van *Groot Brittangien*, ende *Sweden*, als oock van wegen de Heeren *Staten Generael* soude konnen doen; Dat sy in wisselingh van haer belofte, van de voorsz Subsidien te voldoen, reciproquelijck beloven, ende dat door eene mutuele verbintenisse, de Kroone van Spangien te guaranderen in 't reguard van alle sijne Rijcken, Provintien, Landen, ende Plaetsen, in het vreedtsame genot vanden Vreede, laetst tot *Aecken* gesloten, ende te ghelijck oock van den Vreede hier vooren inde Pyreneen geslooten, voor soo veel deselve vernieuwt ende geconfirmeert

in

is geweest door die van *Aecken*, ende dat sonder exceptie van eenighe Landen ofte Plaetsen, wat name deselve souden mogen hebben, oft in wat plaetse deselve gelegen mochten zijn.

II.

Dat om die oorsaecke, ende om een meerder verseeckeringhe vande voornoemde Vreede; De hooghst-gemelte *drie* Staten van nu af aen sullen vast stellen, de maghten en middelen die sy, ingevalle de voorsz Vreede quame geinfracteert te werden, van weder-zyden souden gebruycken, om deselve infractie door den Infracteur te doen repareren, gelijck oock de forme ende maniere; soo veel 't selve doenlijck sal zijn, waer in een yder van de selve sal doen wat de saeck vereysschen sal.

III.

Ende op dat de voorsz Subsidien soo veel te lichter moghen betaelt worden, ende niet minder incommoditeyt voor de Kroone van *Spangien*; dat de Kroon *Sweeden* gelieve goet te vinden dat de betaling van dien geschiede, een gedeelte met gereedt geldt, ende het overige in redelijcke termynen, ende dat in wisselinge oock, tot meerder satisfactie vande Kroone van *Sweeden*, ende om, ingevalle de Vreede quame geinfracteert te worden, 't gunt Godt verhoede, deselve *des* te machtiger te maecken tot de vigoureuse executie van haer Quarantie, salmen oock van nu af aen vast stellen, dat, ingeval deselve rupture, het quame te vereysschen, de voorsz Kroone een Subsidie sal toegestaen werden van sestigh duysent Rijcxdaelders, namentlijck, waer van de helfte gefurneert sal worden door die geene, tot wiens voordeel ende profijt de Guarantie geexecuteert sal zijn, ende d'ander helfte sal provisionelijck gelijckelijck betaelt ende geacquiteert worden door den Koningh van *Groot Brittangien*, ende de Heeren *Staten Generael* der Vereenighde Nederlanden: met goede verseeckeringe, nochtans na dat sy de Vreede wederom herstelt sal zijn, deselve penningen wederom sullen ontfangen van die geene, tot welcker advantage de Guarantie sal zijn gefurneert, ende geexecuteert geweest.

IV.

Ende nadien men reeden heeft te geloven, ende datmen voorsiet, dat dese sake met de vereyschte promptitude niet sal konnen vast gestelt worden door brieven diemen soo naer Spangien als naer Sweeden soude konnen schryven, soo sal het noodigh zijn, dat yeder van sijn zyde so veel doe, dat niet alleen den Koning van *Groot Brittangien* ende de Heeren *Staten Generael* der Vereenighde Nederlanden sijn Ambassadeur ende hare Gedeputeerden, tot het bovenstaende qualificeren ende authoriseren, maer oock voornamelijck dat de Ministers van Spangien ende Sweeden, jegenwoordigh alhier residerende, wel soodanighe anderen, als derselver Heeren ende Meesters respectivelijck sullen goet vinden daer toe te nomineeren, met volkomene instructie, authoriteyt ende volmacht, moghen voorsien worden, om de bovenstaende pointen te reguleren, arresteren, ende concluderen, sonder dat deselve daer toe eenige andre ordre, instructie of authoriteyt van haer Committenten noodigh zy. Aldus gedaen inden Hage den *vijftienden* October *sestien hondert acht en sestigh*.

d'Heer Meerman, in absentie vanden Heer Huygens, hebbende nevens d'andere Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerde totte saecken vande Zee op den een en twintighsten in Conferentie geweest met den Heer Ambassadeur de Gamarra, ende de Heeren vander Walle ende de Buck, Gecommitteerde vande Heer Connestable van Castilien, over de differenten vande Schepen de Judith ende d'Adriana, de Catharina ende het Wijnvat, ende verscheyde andere / by Spaensche Commissie-vaerders genomen/ende in de Havenen vande Koning van Spangien opgebracht/mitsgaders seecker getal van Bylanders by de Oorlogh-scheepen van desen Staet in den voorleeden Jaere voor de Riviere van Londen aengehouden/ ende in dese Landen opgesonden / nevens noch sekere Portugeesche Prijs in Texel ingevallen / ende aldaer mede ghedetineert/ hebben van hare gebesoigneerde op Saturdag den twee en twintigsten, gedaen omstandigh rapport/ ende gemeent dat uyt de voorsz/ ende eenige voorgaende Conferentien / de navolgende pointen van deliberatie waren resulterende ; ten eersten of eenige nadere instantien ghedaen souden dienen te worden / ten eynde het pouvoir aende gemelte Heeren Ambassadeur Gamarra, ende de Commissarissen vande Spaensche zijde gegeven soude behooren te worden geamplieert ; Ten anderen/ op hoedanigen voet ende ordre de pretensien/ nopende de Scheepen d'Adriana ende Judith voornoemt in Spangien, respective ghe-confisqueert ende opgebraght / souden dienen te worden afgedaen / nademael den gemelten Heer Connestable niet gequalificeert seyde te wesen/ omme sigh inde voorsz saecken/ als buyten de Spaensche Nederlanden voorgevallen zijnde/ in te laten ; Ten derden / hoedanigh alle de particulariteyten die omtrent verscheyden Scheepen ende Galioten/ inde Vlaemse Havenen opghebracht/ ende geconfisqueert wesende/ ende in achtinge ghenomen / ende in specie mede de pretensie nopende het Schip de Papier-molen, gereguleert soude konnen worden/ ende laetstelijck/ oock op wat maniere afgehandelt soude behoren te worden de bedenckingen die inde voorsz Conferentie gemoveert zijn gheworden/ op het verstant ende de explicatie van eenighe Articulen die in 't Tractaet van Marine vanden Jare sestien hondert vijftigh, tusschen den Koningh van Spangien, ende desen Staet geslooten/ wierden gevonden : waer op gedelibereert zijnde/ zijn de voornoemde Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden versocht ende geauthoriseert/ alle Officien aen te wenden/ ten eynde het pouvoir aende gemelte Heeren Ambassadeur ende Commissarissen / by den welghemelten Heere Connestable gegeven/ soo verre mochten werden geamplieert / dat deselve haer dienvolgende meede mochten inlaten in de discussie vande saken/ nopende de Scheepen St. Maria ende St. Pieter, tot Oostende opghebracht : Dat op het tweede point / deselve Heeren Gedeputeerden / insgelijcks alle mogelijcke devoiren souden hebben aen te wenden dat door serieuse recommandatien / soo van den wel-gemelten Heer Connestable / als vanden voornoemden Heer Ambassadeur de Gamarra, de Koninginne Regente gepermoveert moghe werden / omme door eenighe Heeren Commissarissen met den Heer Ambassadeur Reede van Renswoude, van weegen desen Staet tot Madrid residerende/ om eene Conferentie te doen aen stellen / omme ten vollen geimbueert te worden vande rechtmatighe klachten / by de gein-

geïnteresseerden in 't voorsz Schip de Judith, nu soo veele jaren achter den anderen ghedaen/ ten eynde aen deselve eenmael restitutie mocht worden gedaen van hare geledene schaden/ ende sulcks meede gerepareert de Manifeste indracht, die door de respective Sententien diensthalven geweesen/ tegens het Tractaet van Marine was necommitteert/ ende dat hier van meede aen den voornoemden Ambassadeur Reede van Renswoude, kennisse van aenschrijvinghe soude worden ghegeven/ met speciale last/ omme de voorsz saeck met alle mogelijcken yver ende nadruck ter intentie van desen Staet te poufferen/ ende aen te bevorderen/ alles nochtans onvermindert ende sonder prejuditie vande iteratieve resolutien by haer Ho. Mog. in faveur van de voorsz gheinteresseerdens genomen; ende met dien verstande oock/ dat de bewuste Vlanders Scheepen/ mitsgaders het provenu van de Portugeesse Prijs/ ofte een genoeghsaem gedeelte van dien/ middelertijdt tot onderpandt van 't voorsz achterweesen ende rechtmatige pretensie souden worden gehouden/ ende dat de geïnteresseerdens in het Schip de Adriana, afgeset souden worden met het geene deselve uyt de verkoopinge van drie Vlanders Scheepen in Zeelandt opghebracht hadden genooten/ ofte noch stonden te genieten/ ende sulcx daer mede die actien d'een tegens d'ander ghecompenseert blyven; Ende op het derde point wierden de gemelde Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden generalijck geauthoriseert/ omme diensthalven alles met den gemelden Heer Ambassadeur de Gamarra, ende de Commissarissen vande Spaensche zijde ten besten/ ende tot het meeste voordeel vande geinteresseerde Ingesetenen van desen Staet te helpen inschicken ende adjusteren/ ende oock specialijck te besorgen dat de geïnteresseerdens in het Schip de Papier-moolen, behoorlijck relief mochten obtineeren/ om haer saecken in cas d'Appel/ naer de gewoonlijcke stijl ende maniere van procederen/ te konnen ende mogen vervolgen; ende dat eyndelijck/ ende ten vierden/ de consideratien die op de explicatie of elucidatien van eenige pointen ofte articulen van 't voorsz Tractaet van Marine souden mogen vallen vande saecken die de weder zijds genomen ende opgebrachte Scheepen eygentlijck toucheren/ mochten worden geseparereert/ ende dat diensthalven een nader by-een-komste geordonneert mochte worden/ omme alle ambiguiteyten ende duysterheden diensthalven met onderlingh concert/ wegh te nemen/ ende te elucideren; ende wierden ondertusschen de gemelte Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden in dien deele/ oock voor soo veel sulcks in de vordere Conferentien te passe soude mogen komen/ versocht ende gelast generalijck die sentimenten te doen valideeren/ die tot de meeste ophulpe vande Commercie konden dienen/ ende op de bekende maximen van desen Staet/ worden geexpliceert.

Den negenden January was ick besoecken de Portugeesche Minister Ulöa, die my seyde/ by ons althans vindt sich den Koningh sonder Rijck/ ende sonder Koningin/ ende vice versâ, dat aen Vranckrijck t' onrecht wierdt toegeschreven d'oorsake ('t zy eere 't zy blasme) van dese veranderingh/ dat d'overleeden Koninginne Moeder ende Regente magnanima & prudens, soo hy seyde/ alreede eenige groote achtelooshepdt of ineptie in den Koningh ghemerckt/ ende daerom geerne gesien hadt dat men haer moght verlengen het

Regent-

Regentschap / dat de Koningh des onaengesien daer toe komende / hadde alles laten doen door sijn Favorijt Castel Mehor, dat dese hadt een doodlijcken haet tegen den Duc de Cadaval, de machtighste naest den Koningh; die daerom van het Hof exuleerde: dat de Infant of Coninghs Broeder den Koningh by seecker occasie hadt gebeeden en geimpetreert permissie om Cadaval te Hove te doen wederkoomen. d'Infant hadt dien last gegeven aen een Broeder van Castel-Mehor, met expres gebodt om het secreet te houden / wes onaengesien hy het openbaerde aen Castel-Mehor, die terstondt den Koningh disponeerde tot contrarie last / dat sulcks ende andere saken den Koningh en Castel-Mehor hadden seer haestigh gemaeckt / itaque venenum, seyde hy / non venit a Gallia sed a nobis ipsis, om des Koninghs quade administratie / dat alreede die van Lissabon de Regeeringe hadt bestelt aen d'Infant: dat de Cortes (dit zijn de Staten des Rijcx) souden den eersten Januaryn by een komen.

Dat de Koningin verklaerde noch Maeght te zijn / en de Koning van begin aen was inpuissant geweest / ende daerom versocht dissolutie van 't Huwelijck / ende restitutie van haer Douarie, met apparentie dat sy soude trouwen met d'Infant. Ondertusschen sagh hy swarigheyt / dat de Koningh by 't leven blijvende / en noch veel aenhangh hebbende / het Rijck in gedurige vreese en onrust soude houden / te kennen gevende / dat men lichtelijck den Koningh ende veel van sijn aenhangh soude den hals breecken: Hy gaf oock te kennen / Spaignen althans niet soude gestandt doen wat tot de Vreede alreede gebouwt was.

Ick seyde / dat de Koningh de reputatie gehad hadde te voor van een groot liefhebber te zijn geweest van Vrouwen / hy seyde / 't was waer / en had veel geloopen Esponitas, ende in gemeene slechte Huysen / qualijck verselschapt / waer door hy sijn gesagh ende respect seer hadt verlooren: maer dat hy was mogelijck puissant geweest omtrent Vrouwen / ende niet omtrent Maeghden / gelijck de Koningin.

In 't begin van dit Jaer sestien hondert acht en sestigh, zijn tot Lisbon aengekomen de Gedeputeerden uyt de Steeden van dit Rijck / die men noemt Procuradores des Cortes, zijnde van yeder Stadt een dobbelt getal / ende daer van eene representeert den Adel / ende d'ander de Gemeente. De gewoonte van dese Heeren was t'haerder aenkomste haer te presenteren voor den Marquis de Mariate, ende eenen Pedro Fernandez de Monteiro, beyde respective Volmaghtighde van Lisbon tot d'aenstaende Vergaderingh / ende alsoo aen de selve schuldigh waren te doen ouverture van haer instructie: Tot het houden der Sessie is alles ten Hove gepreparee rt / maer wiert die tot op den seven en twintighsten January geprotraheert / ingesien dat verscheyde der opgemelte Gedeputeerden alnoch waren manquerende / ende onder de teghenwoordige soo nu en dan eenige discrepantien voorvallende / nopende de personele comparitie des Koninghs / ten dage dienende / die geseght wierdt sich daer van t'eenemael t'excuseren / te meer alsoo een expres Envoyé wegens de Kroone afgevaerdight wierdt na Parijs, om sijn Alder-Christelijckste Majesteyt te disponeren tot het te maecken Vreds-Tractaet van Castilien; hier toe heeft seer sterck gearbeydt den Franse Minister / hebbende sijn Ed. by forme van Memorie

nocie verscheyde Brieven gheschreven soo aen de Tribunalen van 't Rijck/ als wel de oppersten van 't Volck/ alle tenderende om den voortgangh der Cortes te stuyten/ voor soo veel soude mogen aengaen het finael stuyten van den Vrede. Men berichte/ dat den gedachte Minister op den twaelfden deser audientie versocht hebbende by den Heer Infant sijn Hoogheydt seer ernstigh hadt voorgedragen de Interessen van sijn Heeren ende Koningh/ gefondeert op de jonghst-ghemaeckte Ligue met Portugael, ten eynde deselve daer by wilde blijven ende die onverbreeckelijcken onderhouden/ ende ingevalle van neen/ dat hy van hoogh-gedachte Koningh een nieuw speciael Mandaet alreedts hadt ontfangen/ om hem in dessels name te voegen by het te maecken Tractaet van Vrede/ ende daer omtrent sijn Majesteyts interesten waer te nemen. Mede is seecker/ dat op dit selve subject den Rechter van 't Volck/ geassisteert met vier andere uyt de Gemeent van Lisbon op den seventhienden deses/ den meer-gemelden Franse Minister in sijn Logement is wesen besoecken/ allegerende den hoogh-dringende noot/ die haer deede den Vrede met Castilien ampleckteren/ onder sorable ende honorable conditien/ voeghende hy Juiz de Povo daer by onder anderen dese woorden/ Mijn Heer, noch ghy, noch ick, zijn te bevrijden van een overval van 't Volck, ende verdere onheylen, by aldien wy den Vrede tegen gaen; Echter wierdt geseydt dat den voorsz. Rechter in allen gheval soude hebben vast gestelt het advijs van den Koningh van Vranckrijck eerst te willen afwachten. Aen de Engelse zijde zijn ondertusschen groote debvoiren gedaen alom in de Stadt Lisbon door den Resident Soutwel contrarie d'intentie van de Heer Albert St. Romain. Den Heer Graef van Sandwich is op den thienden tot Badajoz, ende den twee en twintwintighsten deser tot Lisbon geerriveert/ ende met 's Koninghs ende noch vijf Karossen van de waterkant ingehaelt/ ende door de Maistre de Ceremonies tot in sijn Logement geconduiseert/ zijnde in 't Huys van den gewesen Hertog van Aveiro. Tot op heden heeft sijn Excellentie egene particuliere audientie gehadt by den Heer Infant. Sijn Excellentie wierdt gesegt voorsien te zijn van twee distincte pouvoirs tot sijn Mediatie ende interpositie. Den Heer Marquis de Lier, Spaens gevangen/ hadt mede sijn Character van de Kroon van Castilien tot de Vrede-handelingh.

Den Koningh bleef als voor geslooten in een Kamer/ ende gingen alnoch op dessels name alle publique depesches/ alhoewel die door den Prins wierden geexpedieert. De Koninginne bleef noch in 't Klooster van Esperançe, alwaer men veel minder beweginge sagh als voorheenen; haer Majesteyt heeft gemaselt/ ende is vier à vijf malen gelaten gewreest. Na de doodt van de Bisschop van Elvas, die op den lesten December verleden schielijck was overleden/ heeft men aen de zijde van haer Majesteyt op nieuw beginnen te poussen haer saecke van Divertie, hier van als mede 't Huwelick met den Prince waren de oordeelen soo divers/ dat men daer van niets premature konde schrijven. Onder 't Convoy van 's Landts Schip/ ende Capiteyn Cornelis Naelhout, is op den thienden tot Lisbon aengenomen een expres ende Dienaer van den Heer Francisco de Mello, Ambassadeur by haer Ho. Mog.

Over veerthien dagen wierde by affixie van Billetten ad valvas van 't Pa-

lais stricht verbodt gedaen / tegen die geene die den Grave de Castel-Melhor, of Henriques de Miranda, in de Stadt ende haer Buyten souden mogen houden verborgen.

Op den seven en twintighsten van de maent is de eerste sessie geweest der Cortes, en is d'Heer Infant by deselve verklaert Erf-Prins ende Gouverneur van 't Rijck, de Ceremonie was een Pappier leggende in een goude schotel / 't welck door handen van den Hertogh van Cadaval aen sijn Hoogheydt wierdt gepresenteert / die op een hoogen Throon / ende onder een dorcel geseten zijnde / 't selve heeft aengenomen.

In conversatie seyde my den Pater Uliöa den vierden Februarij / dat se hadden brieven van den derden Januarij; dat doen noch de Koningh wiert gehouden opgesloten: dat hy inder daet was onbequaem tot de Regeringh: dat in der daet de Graef van Castel Melhor als Favorijt was Koning en alles had gedaen. Dat wel d'Onderdanen hadden gesworen aen den Koningh; maer als hem presupponeerende bequaem / dat de Stadt Lissebon, ende 't welck alvaert: ooch den Adel althans had goet gevonden / aen Don Pedro het Gouvernement gegeven: dat alles nochtans geschiede op den naem van den Koningh; gelijck in zijne minderjarigheyt onder de Koninginne Moeder. Dat hy meende een reys te doen na Lissebon: dat hy daer noodigh was / als alleen kennisse hebbende van saken / tusschen dat Rijck ende desen Staet: succederende; de in remotie van Souza Macedo (alver alhier Ambassadeur;) zijnde de Graef van Mirande gouverneur tot Port à Port.

Ick had alreede gehoort dat hy onder de hant aensochte / om een positijf geschrift te hebben van desen Staet / wat d'uyterlijcke meeningh was / om een eynde ende afkomst te hebben van de geschillen; dat hy soude te Hove alles soecken smaeckelijck te maken. Hy toonde my sijn Neve / een Imberbai Iustinis, soon van sijn Soon / President van Brasil: dat die soude zijn plaetse alhier waer nemen.

Dit voornemen vermittigde d'Ambassadeur de Mello aen haer Ho. Mog. op den sesden Februarij door 't volgende Memoriael:

Hauts & Puissants Seigneurs.

LE soub-signé Ambassadeur Extraordinaire de *Portugal*, fait souvenir V. H. P. que le *deuziesme* Novembre dernier, en la derniere Conference qu'il eut avec elles, il bailla une Replique à leur Responce du *vingt deuziesme* Octobre, par laquelle il s'excusoit de respondre precisement à quelques unes des points y contenus, sur ce qu'il n'avoit pas d'instruction suffisante pour cela, & en cette Replique, pour faire voir le desir qu'il a d'en venir promtement à la Conclusion d'un bon Accommodement, il offrait à V. H. P. d'envoyer au plustost au Roy son Maistre, le Ministre de Sa Majesté Resident en cette Court, afin que l'informant en personne du tout, ledit Ambassadeur peut reçevoir plus promtement les instructions & resolutions dont il a besoin, y ayant lieu d'esperer toutte sorte de bon succes de l'experience & du Zele de ce Ministre aussy bien, que de la Creance qu'ont en luy les Ministres de sa Majesté. V. H. P. n'ont point respon-

respondu a cette proposition, & trois mois de temps se sont passez. Quoy que l'Estat present des affaires, l'interest reciproque, & le bien des Peuples interessez, desirassent une promte Conclusion, d'autant que le retardement est non seulement inutile, mais mesme prejudiciable a l'entretien & conservation de la Paix, veu que d'un costé le payement qui se doit faire a V. H. P. se defere, & que d'autre part la restitution des Places de sa Majesté ne se fait point, & parce que par le changement, arrivé en la Cour de Portugal, il y a peu d'espérance que ledit Ambassadeur recoive de longtemps les ordres, qu'il a demandé par touttes les Lettres qu'il a escrit jusque a present, nonseulement a cause de la Longeur ordinaire de cette voye, mais par ce que les Ministres qui estoient chargé des affaires, concernantes le Traitté de Paix, fait avec V. H. P. sont hors d'employ, & que ceux qui sont a leur Place ne sauroyent que avec beaucoup de temps estre suffisamment informez, pour pouvoir envoyer l'instruction necessaire audit Ambassadeur & la resolution de la maniere d'accommoder les difficultez: a quoy il de se put rien trouver de plus expedient que d'Envoyer ledit *Diego Lopes d'Ulloa* pour plus de diligence & esclaircissement de l'affaire, & afin d'y apporter toutte la facilité possible, il sera a propos (ainsy que ledit Ambassadeur a proposé en sa replique) quil porte avec luy un Project des Condition & moiens plus equitables par les quels chacun des points se puisse accorder: Et c'est ce qui oblige ledit Ambassadeur de presser V. H. P. a ce que sans retardement elles veuillent respondre a laditte Repliqu, e & au present Memoire par lequel il reitere les mesmes instances, souhaittant que V. H. P. agissent pour ce dessein dans les mesmes intentions qu'a ledit Ambassadeur & que ledit *Diego Lopez d'Ulloa* en portant ledit project, tous les differents se puissent termener avec toute la promtitude & l'equité qui se doit esperer de V. H. P. & a quoy les doit obliger l'affection qu'a le Roy son Maistre a conserver & garder la Paix. A la *Haye* ce *sixiesme* Fevrier *mil six cent soixante huict*.

Hooghe ende Moghende Heeren.

DEn ondergeschreven Extraordinaris Ambassadeur van *Portugael*, doet u Ho. Mog gedencken, dat hy den *tweeden* November lestleden, in de laeste conferentie die hy met haer had, heeft gegeven een replicque op haer antwoort van den *twee en twintighsten* October, door dewelcke hy sigh excuseerde precieselijck te antwoorden op eenige pointen in de selve vervat, alsoo hy daer toe geen genoegsame Instructie was hebbende, ende in deselve replicque, om te doen blijcken den yver die hy heeft, om haestelijck tot de conclusie van een goedt accommodement te geraecken, heeft hy aen haer Ho. Mog. gepresenteert, met den alderersten aen den Koningh zijn Meester te senden, den Minister van sijn Majesteyt aen dit Hoff residerende, op dat hy hem in persoon van alles onderrechtende, den voornoemden Ambassadeur eerder mocht ontfangen zijne noodige Instructien ende Resolutien, zijnde middel om te hoopen door de experiencie ende yver van die Minister, allerhande goedt succes, soo wel als door 't geloof dat de Heeren Ministers van sijne Majesteyt in hem hebben; u Ho. Mog. hebben op die voorslagh niet geantwoort, en de drie maenden

den tijts zijn verloopen ; Hoewel den tegenwoordigen toestant van saken, 't interest reciprocque, ende 't goedt der geinteresseerde lieden, wenschten eene haestige conclusie, alsoo dat het retardement niet alleen onnoodigh, maer selfs schaedelijck is, tot onderhout ende conservatie van de Vrede, alsoo van d'eene zijde de betaelingh, die aen u Ho. Mog. behoort te geschieden, wert uyt gestelt, ende dat van d'andere zijde de restitutie der Plaetsen van sijn Majesteyt niet en geschiet, ende om dat door de veranderingh, aen 't Hof van *Portugael* vooorgevallen, weynigh hoope is, dat den voornoemden Ambassadeur in langhen tijt ontfangen de ordres, die hy versoght heeft, door alle de brieven die hy tot nu toe heeft geschreven, niet alleen ter oorsaecke van de *ordinaris* langheyt van dit middel, maer om dat de Ministers die gelast waeren met saecken, betreffende de handelingh van Vrede, gemaeckt met u Ho. Mog. zijn buyten employ, ende dat die in haer plaetse zijn niet sonder veel tijdts souden genoegsaem konnen zijn geinformeert, om aenden voornoemden Ambassadeur te konnen senden, de noodige Instructie ende resolutie op die maniere, om de difficulteyten t'accommoderen : waer toe niets expedienter kan werden gevonden, als den voornoemden Heer *Diego Lopez d'Ulloa*, tot meerder haest ende klaerheyt van de saecke, derwaerts te senden, ende om daer toe alle mogelijcke faciliteyt te brengen, sal 't noodigh zijn (gelijck den voornoemden Ambassadeur in zijne replicque voorgeslagen heeft) dat hy met sigh drage, een Project van de Conditien ende Equitabelste middelen, waer door yeder point kan werden geaccordeert : Ende dat is 't geen den meergemelden Ambassadeur verpligt u Ho. Mog. te pressecren op dat sy sonder uytstel willen beantwoorden de voornoemde replicque, ende de tegenwoordige memorie, waer door hy reitereert deselve instancien, wenschende dat u Ho. Mog. om het selve desseyn arbeyden, in de selve meeningen die den voorsz Ambassadeur heeft, ende dat den meergeseyden *Diego Lopez d'Ulloa*, mede draegende 't voorsz Project, alle de differenten mogen werden getermineert met alle de vlijt ende billickheyt die men van u Ho. Mog. behoort te hoopen, ende waer toe haer behoort te obligeren, de genegentheyt die den Koningh sijn Meester heeft, om de Vrede te onderhouden ende te bewaeren. Inden *Haege* den *sesten* February *sestien hondert acht en sestigh.*

Het Tractaet tusschen Spangien ende Portugael op dees tijdt gesloten was luyde als volght :

CAREL de *tweede* door Godts genade, Koningh van Spangien, van beyde de Sicilien, Jerusalem, van Indien, &c. Aertz-Hertogh van Oostenrijck, Hertogh van Bourgondien, van Milanen, Grave van Habsburg, en van Tyrol, &c. Ende de Koninginne Vrouw Mariana van Oostenrijck sijn Moeder Vooghdesse en Regente van sijn Koninckliche Persoon, ende Gouvernante van alle sijne Rijcken en Heerlijckheden. Also *Don Gaspar de Haro Guzman* en *Arragon*, Marquis van *el Carpio*, &c. Uyt kracht van de macht die ick hem verleendt hebbe, een Tractaet van Vrede op den *dertienden* des jegenwoordigen Maendts getroffen, besloten ende gheteyckent heeft met de na-genoemde

Mini-

Ministers en Commissarisen tot desen effecte by den hoogh-verheve en Doorluchtighste Prince *Alonso*, den *sesten* Koningh van Portugael, &c. Gedeputeert, als oock door 't tusschen komen, van als Middelaer en Waerborge uyt den Name des Hooghverhevene en Doorluchtighste Prince Carel de II, Koningh van Groot Brittangien, &c. Den Grave van Sandwich, des selfs Extraordinaris Ambassadeur, daer macht van den geseyden Koninck toe hebbende, welck Tractaet hier in gevoeght is, en gebracht op *dertien* Artijckelen, waer van den Inhoudt uyt het Portugeesch overgeset is, soo als hier volght.

ARTYCKELEN van VREEDE.

TUsschen een seer Hoogh-verheven ende Doorluchtighsten Prins den Catholijcken Koningh, Carel den II, sijn Successeurs, ende Rijcken ende den seer hoogh-verheven en Doorluchtighsten Prince *Alonso* den VI, Koningh van Portugael, sijn Successurs, ende Rijcken, door Mediatie van den seer hoogh-verheven en Doorluchtighsten Prins Carel den II, Koningh van Groot-Brittangien, Broeder van den eenen, ende seer ouden Geallieerden van beyde, ghetroffen door *Don Gaspar de Haro Guzman* en *Aragon*, Marcquis van *el Carpio*, als Plenipotentiaris van sijn Catholijcke Majesteyt ende *Don Nunjo Alvarez Pereira*, Hertogh van *Cadaval*. *Don Basco Luis de Gama* Marquis van *Niza*, *Don Juan de de Silva*, Marquis van *Goubea*, *Don Antonio Luis*, *de Meneses* Marquis van *Marialva*, *Henrique de Sousa Tavares de Silva* Graef van *Miranda*, ende *Pedro Vieira de Silva*, als Plenipotentiarisen van sijn Majesteyt van Portugael; en Eduard Grave van Sandwich: Plenipotentiaris van sijn Majesteyt van Groot Brittannien, middelaer ende Borge van den geseyden Vrede, uyt kracht van de volgende Volmachten.

Copye van de Volmacht van sijn Catholijcke Majesteyt.

D*On Carlos* de II, door Gods genade, Koning van Spangien, van beydede Sicilien, van Ierusalem, van Indien, &c. Aerts-Hertog van Oostenrijck, Hertogh van Borgonjen, van Milanen, Grave van Habsburg, en van Tirol, &c. en de Koninginne *Dona Mariana* van Oostenrijck sijn Moeder Voogdesse en Regente van sijn Koninghlijcke Persoon, en Gouvernante van sijn Rijcken ende Heerlickheden. Alsoo de Doorluchtighste Prins Karel de II, Koninck van Groot Brittangien, dewogen door sijn goeden yver totten gemeynen welstand en rust van het Christendom, en sijn verlangen dat de differenten tusschen dese Kroone, en die van Portugael, een eynde mochten nemen, daer toe op verscheyden tyden sijn gerepeteerde instantien geinterponeert heeft, ten voorsz eynde sijn Mediatie en vriendelijcke gedienstigheden aenbiedende, ende ten laetsten Eduard den Grave van Sandwich, ende Burghgrave van Hinchinbrocq Baron van Montagu van Sint Neote, Vice-Admirael van Engelandt Meester van de Groote Sale, Raedts-Heer in sijn secrete Raden, ende Ridder van de Ordre van den Iarter, als sijn Extraordinarisen Ambassadeur hier ten Hove gesonden met behoorlijcke Volmachtigingh om een accoordt van onderlinge satis-

factie tusschen beyde de Kroonen uyt te wercken. Ende de selve Grave van Sandwich my bekendt hebbende ghemaeckt dat de beste middel om dit ooghmerck te bekomen soude wesen een goede Vrede met den Broeder van sijnen Koningh; *Don Alfonso* den VI, Koningh van Portugael, soo sijn de swarigheden die daer voor quamen over gestapt, ende sijn aldus eyndelijck, om dat ick den gemelten Doorluchtigsten Koninck van Groot Brittannien hertelijck soeckt te behagen, getroffen de derthien puncten van Vrede, die in een project apart gestelt sijn tot wiens vaerdige executie de geseyde Graef van Sandwich sich selven aen-geboden heeft, om in eygen persoon na Lisbon te trecken, ende met den Coninck van Portugael Alfonsus den VI. al wat door sijn Mediatie verhandelt en uytgewrocht is te communiceren, en uyt den name van sijn Koninck te procureren, dat men tot conclusie moght komen. Ende dewijl het om sulckx soo kortelijck, alst behoort, te bekomen noodigh is, datter in de voorseyde Stadt een persoon van authoriteyt, qualiteyt, voorsichtigheyt, ende goeden yver zy, van my oock gevolmachtight zy, om de geseyde Artijckelen van Vrede in behoorlijcke forme recht te stellen. Daerom alsoo de geseyde, en noch andere goede gaven en qualiteyt te samen komen, gelijck als bekent is, in u persoon *Don Gaspar de Haro Guzman* ende *Aragon*, Marcquis van *el Carpio*, Hertogh van *Montore*, Graef Hertogh van *Olivares*; Graef van *Morente*, Marcquis van *Heliche*, Heer van den Staet van *Sorbes*, ende vande Stadt van *Lacches*, geduyrigen Casteleyn vande Forten der Stadt *Cordua* ende opper Stalmeester van der Koninex Stallingen ende oppersten Major van de selve Stadt, ende van hare heylige Inquisitie, geduyrigen Casteleyn vande Konincklijcke Forten ende Magazynen van Sevillien, Groot Cancelier van de Indiens, Groot Commandeur vande ordre van *Alcantara*, Camer Joncker, Grooten Iager, ende bewaerder vande Coninckliicke stercksten van *el Pardo Balsain*, ende *Zarzuela*. Soo geve en vergunne ick uyt kracht van desen tegenwoordigen soo volkomen ende genoegsame macht commissie ende qualiteyt, als nodigh is en vereyscht wort, op dat ghy voor den Doorluchtigsten Koninck, meynen seer lieven en beminden Soone, ende in sijn Koninckliicken name, als oock in den mynen mooght handelen, verhandelen, capituleren, en concluderen met den Gedeputeerden ende Commissaris of Gedeputeerdens, of Commissarisen van den boven-gemelden *Don Alfonso* den VI, Koninck van Portugael, uyt kracht vande Bemachtigingh, die sy vanden geseyden Koninck sullen verthoonen, een eeuwige Vrede, conform den inhoude der boven-geseyde Artijckelen, of in der forme die u beter mocht behagen, en den Koninck mijnen Soone en my te verbinden tot nakomen van 'tgene ghy aldus besloten en geteyckent sult hebben. En verklare en geve mijn Koninckliick woort dat al watter van den Marcquis van *el Carpio* gedaen, gehandelt, en veraccordeert sal zijn, ick daer in al van nu aen consentere het selve voor goed keure, en altydt voor vast ende krachtigh sal houden, en daer voor instaen als gedaen inden name van den Koninck mijnen Soone, en inden mynen, en door mijn wille en autoriteyt, en sal het in allen deelen en puncten ten vollen nakomen. En van gelijcken sal ick Ratificeren, ende Approberen in bysondere en behoorlijcke forme met alle die versterckingen, en vorder gherequireerde noodtsakelijckheden, die in diergelijcke gevallen gebruyckelijck zijn al

al wat ghy op desen voet sult besluyten, toestaen, en teyckenen, op dat het alles vast en krachtigh en bestendig zy, met precise conditie, dat het geseyde Tractaet van Vreede ge-eyndight en geteyckent sal zijn binnen *veertich* daghen na den dagh vanden datum van de volmachtegingh: in voeghen, dat soo dit termijn komt te verstrijcken, sonder dat het geseyde Tractaet besloten ende geteyckent zy, soo maecke ick van nu aen voor als dan dese Volmacht te niet, en al de clausulen die daer in begrepen zijn, en al watter uyt kracht van de selve sal voorgeslagen of begonnen zijn te handelen. Op welcke verklaring ick belast heb desen tegenwoordigen af te vaerdigen met mijn hant onderteyckent, en met het Secreet Zegel gezegelt, ende geregistreert, van mijn onderschreven Secretaris van State.

Gegeven te *Madrid* den *vijfden* January *sestien hondert acht en festigh.*

YO LA REYNE.

Don Pedro Fernandez de Campo y Angulo.

Copye vande Volmacht des Koninckx van Portugael.

Alfonsus door Godts genade; Koninck van Portugael ende Algarbe, ende Daquein, ende Ladem, de Africaensche Zee, Heer van Guinee; ende vande Conqueste, Navigatie ende Commercie van Æthiopia, Arabia, Perssen, en van Indien, &c. Ick geve mits desen tegenwoordighen alle macht ende noodige qualiteyt aen *Don Nunjo Alvares Pereira*, Hertogh van *Cadaval*, Marquis van *Ferreira*, Grave *Tentugal*, Heer der Steden *la Poboa*, *Santa Christina*, *Villanueva*, *Danjos*, *Rabatal*, *Arega*, *Alvayazere*, *Buarcos*, *Anabra*, *Carapito*, *Mortagua*, *Penacova*, *Villalva*, *Villaruiba*, *Albergaria*, *Agnedelas Peces*, *Operal*, *Abermallo*, *Cercal*, Commandador van Granadole, van de Ordre van St. Jacob, van mijn Raedt van State, ende mynen seer beminden en waerden Neve. Aen *Don Basco Luis de Gama*, Marquis van *Niza*, Grave van *Nidigueira*, Admirant van Indien, Heer der Steden *Frades* en *Trobias*, Commandeur vande Commandurye van Sint Jacob van *Beya*, vande Ordre van Christus, van mynen Raedt van State, ende Contrerolleur van mijne goederen. Aen *Don Iuan de Silva*, Marquis van *Gouvea*, Grave van *Portalegre*, Heer der Steden *Celarico*, *San Roman*, *Moymenta*, *Vimbo*, *Nesperegra*, *Naboinhos*, *Rintorto*, *Valesina*, *Villacoba*, *a Caelheyra*, ende der Eylanden van S. Nicolaus, en St. Vincent, Commandeur van de Commandurye van *Santa Maria de Almada*, vande Ordre van St. Jacob, van mijn Raedt van State, President van de Tafel der ontlastinge van 't Paleys, mijnen Opperften Hof-meester, en seer waerden Neve. Aen *Don Antonio Luis Meneses*, Marquis van *Marialva*, Grave van *Cantanhede*, Heer der Steden *Melres*, *Modim*, *Cerva*, *Atim*, *Hermello*, *Bilbo*, *Villar de Ferreira*, *Avellans de Caminho*, *Leomil*, *Penella*, *Poboa*, en *Vallongo*, Heer van het Leen-goedt van Medelo en Sint Silvester, Commandeur van de Commandurye van *Santa Maria de Almondra*, vande Ordre van Christus, van mijn Raedt van State, Contrerolleur van mijn goederen, Gouverneur vande Wapenen van Lisbon, ende plaetse van *Cascaes*,

caes, ende vande Provincie van *Estremadura*, ende Capiteyn Generael van 't Leger en de Provintie van *Alentejo*. Aen *Henrique de Sousa, Tauares de Silva*, Grave van *Miranda*, Heer der Steden *Podentes*, *Bouga*, *Folgosinhos*, *Oliveira del Bario*, *Germelo*, *Soza*, *Arancada*, Groot Casteleyn van *Arronches*, ende *Alpalhao*, Commandeur van de Commanduryen van *Alvalade*, *Villanueva*, *de Alvito*, *Proenza*, *Alpalhao*, van de Eylanden de Terceren, *San Miguel*, ende *Madeyra*. van mijnen Rredt van State, Gouverneur van *la Relacion*, ende *Casa del Puerto*, ende vande Wapenen der selver Stadt en haer gebiedt. Ende aen *Pedro Vieyra de Sylva*, van mijnen Rade, ende mijnen Secretaris van State, datse voor my en in mijnen name handelen, schicken, en stellen een eeuwighe Vreede tusschen mijn Successeurs ende mijn Rijcken, en de seer hooghverhevene ende Doorluchtigste Coninginne Me-vrouwe *Mariana* van Oostenrijck, als Voogdesse en Regente van de Coninckllijcke Persoon van den hoogh-verheven en seer machtigen Vorst Heer Karel den Tweeden haren Soone, den Catholijcken Coninck van Spangien, van beyde de Sicilien, van Jerusalem, en van de West-Indien, Aertz-Hertoge van Oostenrijck, Hertoge van Bourgondien, ende van Milanen, Grave van Habsburgh ende van Tirol, ende Gouvernante van alle sijne Rijcken ende Heerlijckheden, ende tusschen sijn Successeuren ende Rijcken, door middel van *Don Gaspar de Haro Guzman* ende *Arragon*, Marquis van *el Carpio*, Hertogh van *Montoro*, Graef Hertogh van Olivares, Graef van *Morente*, Marquis van *Heliche*, Heer van den Staet van *Sorbas*, ende vande Stadt van *Luecbes*, gheduerigen Bewaerder vande Forten der Stadt Cordua, Opper-stalmeester van des Konincks stallen, geduyrigen Majoor der selver Stadt, en van hare Heylige Inquisitie, geduyrigen Casteleyn vande Coninckllijcke Forten en Magazijnen van Sevillien, Groot Kantzelier van de Indiers, Groot Commandeur vande Ordre van *Alcantara*, Kamer Ioncker, Opper Iacht-meester, ende Casteleyn vande Coninckllijcke Vestingen van *el Pardo*, *Belsain*, ende *Zarzuela*, als Plenipotentiaris tot desen handel, Gedeputeert by den voorseyden Doorluchtigsten Heer den Coninck Carel, ende met tusschen spraecke, mediatie, en verseeckeringhe van Eduard Grave van Sandwich, Burghgrave van Huichinbroch, Baron van Montagu, van St. Neote, Vice-Admirael van Engelandt, van de meeste Raden des seer Hoogh-verhevene en Doorluchtighsten Vorst Carel, Coninck van Groot Brittangien, mijn goeden Broeder, in sijnen Name, ende als sijnen Extraordinarisen Ambassadeur, eygentlijck tot dit selve werck geschickt, alles in der forme, ende met de conditien, verklaringen, en clausulen, die haer sullen goet duncken te dienen tot rust, gemeene welstandt, vriendtschap, ende eenigheydt tusschen beyde de Croonen ende Vassalen van de selve. Ende al wat in desen deele by haer sal ghedaen ende beslooten werden, verbinde ick my in mijnen name, ende voor mijn Successeurs ende Rijcken, na te koomen, te voltrecken, onderhouden, ende bewaren op trouw ende woordt van Prince, ende sal het voor soo goedt, vast, ende krachtigh houden, als of het by my selve ghedaen ende geaccordeert ware, niet tegenstaende eenige Wetten, Rechten, Hoofsche Capittelen, en Costuymen die haer tegen mochten zijn, die ick alle in dit stuck houde voor afgekeurt, even als offe hier in 't particulier uytgedruckt waren, alles uyt eygene vrywilligheydt, seeckere kennisse ende absolute Coninck-

lijck

lijcke macht, in de beste maniere ende forme als ick van rechte wegen kan ende mach: Tot verseeckeringe van al wat na geseyt is, heb ick belast dese Volmacht te passeren by my geteyckent ende gezegelt met het groot Zegel van mijn Wapen. Gegeven in de Stadt Lisbon den vierden van den maendt Februarius. Opgemaeckt by *Luis Teixeira de Carvallo* in 't Jaer der Geboorte onses Heeren Jesu Christi *duysent ses hondert acht en sestigh.*

Pedro vieyra de Silva

dede het schryven

EL PRINCIPE.

V O L M A C H T,

By den Koninck Carel de II., *Koninck van Groot-Brittangien, gegeven aen den Grave van Sandwich sijnen Extraordinarisen Ambassadeur in Spangien; Getranslateert uyt het Latijn.*

C*Arel de II*, door Godts genade, Koninck van Groot-Brittangien, ende ende Vranckrijck, &c. Aen allen ende een yder die dese letteren sullen sien Saluyt, Dewijl daer niets Koninckelijcker en Christelijcker is, dan Tweedrachten en Vyantschappen by te leggen, ende de oude wortelen van haer soo gantsch uyt te roeyen, dat de Wapenen nedergeleyt, ende de Vrede ghemaeckt sijnde, de Volckeren wederom in rust, de Commercie in seeckerheyt, ende de Wetten in hare autoriteyt gebracht ende herstelt werden, ende eyndelijck d'Ondersaten met vreughde en gejuygh hare Princen Zegenen. Soo ist dat wy (die de selve gunst en goede wille beyde de Rijcken van Spanjen en Portugael toedraghen) niet sonder groote droeffenisse hebben konnen aenschouwen den Oorlogh die soo lange jaren tusschen die twee Nabuyrige Volcken met soo grooten Bloetstortinge gewoed heeft. Hierom wenschende dat sulcke uytsteeckende exempelen van kloeckmoedigheyt in andere Landen, ende tegen andere Vyanden sich mogen verthoonen (nademael het Godt geleeft heeft onse bede en suchtinge in sulcker maniere te verhooren, dat de Princen van beyde de zyden haer schynen gelijck als van selfs tot de geprevenieerde Tractaten te neygen) soo hebben wy geoordeelt dat sulcx door onse Mediatie behoort opgeweckt te worden, om sulck een Godtvruchtigh beginsel daer wy selfs soo nae verlanght hebben, te vorderen, alle vlyt aen te wenden, niet alleen met de gemoederen van d'eene ende d'andere partye te versoenen, maer oock met een vereeniging onder haer vast te stellen. Ende op dat dit werck geluckelijck magh begonnen, ende op het spoedighste ten eynde gebracht werden, soo senden wy tot een Extraordinarisen Ambassadeur aende Princen van beyde partyen, een persoon van onsen besten Adel, alle beyde de Kroonen gelijcke goedgunstigh, op dat hy aldus te lichter by de selve dese onse Ambassade van Vrede maeckinghe verrichten mach; namelijck onsen seer beminden en seer getrouwen Cousijn Eduard,

 Grave

Grave van Sandwich, Burghgrave van Hinchinbroch, Baron van Montagu van Sint Neore, Vice Admirael van Engelandt, Super-Intendant van onse groote Garde Robe onsen Raetsheer vanden Secreten Rade, Ridder van de Oudtste en Edelste Ordre vanden Jarter. Soo weet dan, dat wy versekert van de getrouwigheyt d'exteriteyt, verstandt en voorsightigheyt van den voorseyden Grave van Sandwich, onsen Extraordinarisen Ambassadeur, hem gemaeckt hebben tot een waerachtigen, en seeckeren Commissarisen en Procureur ende als soodanigh ghestelt en bevestight, gelijck wy hem desen Brief jegenwoordigh oock maecken, stellen en bevestigen, hem gevendende en committeerende *volle en* volkomene macht, met eenen mede autoriteyt, en generael ende *speciael* vermogen, in onsen name by de geseyde Princen van beyde de zyden sich te vervoegen, ofte met hare Ministers te vergaderen ende met de selve te communiceren, handelen, accorderen, ende besluyten met haere Commissarisen, Gedeputeerden, ende Procureurs (die daer toe genoeghsaem gemachtight sullen zijn) 't sy gesamentlijck, ofte bysonderlijck, op de grensen der *Rijcken*, ofte op eenige andere plaetsen daer het dienstigh soude mogen schynen, van en over het vast stellen van een eeuwighe Vrede tusschen de Kroonen en Rijcken van Spangien en Portugael, ofte van ende over een bestant van vele jaren tusschen de geseyde Kroonen en Rijcken te maecken, ende die selve uyt te wercken met de nuttelijckste beste, ende bequaemste Artijckelen; oock van, ende over een Bondtgenootschap en Ligue tusschen ons ende de geseyde Princen van Beyde de partyen op te rechten, tot gemeene ende onderlinge defensie van onse Rijcken sich streckende dese authoriteyt ende macht die wy hem geven, om alles te doen wat tot de voorseyde eynden, en tot elck eenen der selver behooren, en dienen mach; ende over dit alles de nodige Artijckelen, Brieven, ende instrumenten uyt te wercken; als mede de selve vande andere partyen af te eysschen ende te ontfangen, 't sy gesamentlijcke ende in 't gemeyn, of van elcke in 't bysondere ende wy beloven in goeder trouwe onder ons Koninckllick woort voor vast goed en bondigh te houden alle de saecken, en elck eene in 't bysonder, die daer gemaeckt, geaccordeert, en besllooten sullen zijn tusschen de Princen van beyde de partyen, of 't hare Procureurs, Gedeputeerdens, of Commissarissen, en onsen voorseyden Extraordinarisen Ambassadeur, soo gesamentlijck, als bysonderlijck in 't gene dat boven gemelt is, in 't generael ofte particulier; ende dat wy noyt tegen eenige stucken van de selve en sullen contravenieren, maer wel van onse zyde, niet alleen heyligh ende onverbreeckelijck al wat in onsen name belooft of beslooten wordt, in elcke van de bovengemelde materien onderhouden sullen; maer belooven oock daer en boven, ende stellen ons voor borge, dat het insgelijcx van beyde de partyen, ende van elck in 't bysonder heyligh en onverbreckelijck onderhouden sal worden. Tot getuygenisse van het welcke wy bevolen hebben dese Letteren te geven, geteyckent met onse handt en bekrachtight met het groot Zegel van Engelandt. Gedaen in ons Palleys tot West-Munster op den *sestienden* van den Maendt Februarius, in 's Jaer des Heeren *duysent ses hondert vyf en sestigh*, het *achtiende* van onse Rijcke.

CAREL de KONINCK.

In

In den Name van de Alder-heylighste Dryvuldigheydt, Vader, Soon, ende Heyligen Geest, drie Persoonen, ende een eenigh waerachtigh Godt.

TRACTAET van VREEDE.

Het eerste Artijckel.

EErstelijck verklaren die Heeren Koningen Catholijcke, ende van Portugael, dat de selve, by het jegenwoordigh Tractaet, in hare namen, van hare Kroonen, ende hare Onderdanen, maecken ende vast stellen, eenen eeuwigen, goeden, vasten ende onverbreeckelijcken Vreede, welcke aenvangen sal van den dagh der Publicatie deses Tractaets, die geschieden sal binnen den termijn van *vijfthien* dagen, alle acten van hostiliteyt terstont ophouden (in hoedanigen maniere de selve wesen mogen tusschen hare Kroonen) te Lande ende ter Zee, in alle hare Rijcken, Heerlijckheden ende Onderdanen, van wat qualiteyt ende conditie de selve mochten wesen, sonder exceptie van Plaetsen ofte Persoonen; Ende het werdt verklaert, datter sullen *vijfthien* dagen moeten wesen om het Tractaet te ratificeren, ende daer na andere *vijfthien* dagen, tot des Publicatie.

II.

Ende vermits de goede trouwe, met welcke dit Tractaet van eeuwige Vreede wordt ghemaeckt, niet toe en laet op Oorlogh in het toekomende te dencken, noch op dat eenige van beyde parthyen soude mogen begeeren in desen gheval haer in beter postuer te vinden, soo is geaccordeert aen *Portugael* te restitueren de Plaetsen, dewelcke geduerende den Oorlogh by de Wapenen van den Catholijcken Koningh haer zijn afgenomen, en insgelijcks aen den Catholijcken Koningh te restitueren, die geene welcke geduerende den Oorlogh by de wapenen van den Koningh van Portugael ghenomen zijn, in alle behoorlijckheyt, en op de selve wyse, oock met hare Limiten ende Palen, welcke de selve voor den Oorloge hebben gehadt, ende alle de vaste Goederen aen der selver oude Eygenaren te restitueren, ofte aen der selver Erfgenamen, mits dat de selve de melioratien dewelcke nuttige, of nootsaeckelijck zijn, sullen hebben te betalen, sonder dat de verbeteringen van de beschadichtheden, die by den Oorloghe souden mogen toegekomen zijn sullen mogen eysschen. Ende dat in alle de Plaetsen sal blyven alle de Artillerye welcke daer inne ghevonden is, ter tijdt sy de selve quamen te vermeesteren. Ende de Inwoonders die daer niet en sullen willen blyven, sullen vermogen alle hare meublen wegh te brengen, ende genieten alle de vruchten, die sy voor heenen hadden bezaeyt ten tyde vande Publicatie van den Vreede, ende dese restitutie van de plaetsen sal geschieden binnen den tijdt van twee Maenden, welck termijn beginnen sal van den dagh der Publicatie van den Vreede af te reeckenen, maer dat in de restitutie der Plaetsen, de Stadt Zeuta, niet en sal begrepen zijn, vermits de selve sal blyven aen den Cathalijcken Koningh, om redenen, die daar omtrent zijn geconsidereert gheworden, ende het wierdt verklaert, dat van de Goederen dewelcke beseten zijn met eenige andere Tytel, als die van het Oorlogh, de Eygenaers sullen daer van vryelijck mogen disponeren.

III.

De Vaſallen ende Inwoonders der Landen onderhoorig aen d'eene ofte d'andere Koningh, ſullen goede correſpondentie en vrientſchap met den anderen houden, ſonder eenige gevoelijckheyt van voorgaende offenſien ofte ſchaden te laten blijcken, en kunnen met den anderen communiceren ende de Limiten van d'een ende d'andere zyde frequenteren, hare Commercie met alle verſeeckertheydt exercerende, ſoo te Lande als ter Zee, oock op de ſelve manier als het gebruyckelijck was ten tyde van den Coningh Don Sebaſtiaen.

IV.

Dat gemelte Vaſallen ende Inwoonderen, van d'eene end'andere zyde, *ſullen* reciproquelijck genieten de ſelve verſeeckertheydt, vryheydt ende privilegien, welcke geaccordeert ende toegeſtaen zijn aen den Doorluchtighſten Coningh van *Groot Brittangien* by het Tractaet van den *drie en twintighſten* May des Jaers *ſeſthien hondert ſeven en ſeſtigh*, en by eenen anderen gepaſſeerde van den Jaere *ſeſthien hondert dertigh*, ſoo verre als het ſelve Tractaet noch in vigeur is, ende gelijck als alle de gemelte Artijckelen in 't regaerd van de Commercie, ende de immuniteyten de ſelve verclaerde hier expreſſelijck, ſonder eenige exceptie waren verklaert, alleenlijck veranderende den naem, in faveur van Portugal, ende de Portugeſche Natie ſal de ſelve Privilegien gebruycken in de Coninckrijcken van ſijne Catholijcke Majeſteyt, ſoo ende in de ſelve maniere als ſy de ſelve gehadt hebben ten tyde van Coninck Don Sebaſtiaen.

V.

Ende vermits 'er een lange tijdt tot de publicatie deſes Tractaets, in verre afgelegene Landen, onder het gebiedt van de eene ende andere Coningh van node is, op dat alle acten van hoſtiliteyt tuſſchen deſelve mochten ophouden, is gheaccordeert dat den gemelten Vrede, in de voornoemde Geweſten aenvanck ſal nemen binnen een Jaer na den dagh dat de Publicatie van de ſelve in Spangien ſal zijn gedaen, maer by aldien de tydingen van den Vrede eerder in de genoemde plaetſen mochten aenkomen, ſullen de ghemelte acten van hoſtiliteyt alſdan terſtont ophouden, ende by aldien na het eyndigen van 't ſelve Jaer eenige acte van hoſtiliteyt quame te geſchieden van eenige van de Parthyen, ſal alle de ſchade die d'eene Parthye aen d'andere ſal doen, worden goedt gedaen, ende behoorlijck voldaen.

VI.

Alle de Oorloghs-gevangenen ofte wegen den haet des ſelfs, van wat conditie ofte Natie die ſouden mogen weſen, ſullen ſonder dilay ofte eenigerley arreſt, terſtont in vryheydt werden geſtelt, ſoo wel van de eene, als van de andere zyde, ſonder eenige perſoonen te excipieren, ofte eenige reden, ofte pretext ter contrarie te nemen. Ende deſe vryſtellinge ſal aenvanck nemen met den dagh der Publicatie van den Vrede ende volgende tijdt.

VII.

Ende op dat deſe *Vrede* te beter ende krachtiger werde onderhouden, ſoo beloven de gemelde Heeren Coningen Catholijcke, ende van Portugael reſpectivelijck eene vrye ende ſeeckere paſſage aen malkanderen te verleenen, ſoo ter Zee als op de Rivieren welcke navigabel zijn, ende met alle vigeur, d'een den anderen

anderen te helpen bevryen van allerley Zee-roovers ofte andere Vyanden, dewelcke sy sullen trachten gevangen te nemen, ende te straffen met alle rigeur: gevende van weder-zyde volkomene Vryheydt ende Commercie.

VIII.

Alle de vervreemdingen van Erffenissen, ende diergelijcke dispositien by occasie van den haet des Oorloghs gedaen, sullen voor nul, ende gelijck ofte niet geschiet en waren geweest, worden verklaert, ende de twee Coningen sullen uyt krachte van desen Tractaet vergeven aen de weder-zijdtse Vasallen de fauten by deselve gepleeght, sullende de erffenissen moeten werden gerestitueert, welcke in handen vanden Fiscael ende aen de Croone mochten ghevallen zijn, aen de eygenaers, aen dewelcke deselve sonder tusschen-komingh van desen Oorlogh souden hebben toegekomen, ende toebehoordt om van deselve in alle vryheyt te jouisseren, ende het ghebruyck van dien, volkomentlijck te ghenieten. Maer de vruchten ende de renten van de selve goederen tot den dagh van de Publicatie van de Vreede, sullen blyven aen de geene, deweicke de selve beseten hebben geduerende den Oorlogh. Ende door dien hier over souden mogen eenige moeyten, ende geschillen ontstaen, dewelcke moeten ten eersten afgedaen werden voor het gemeene rust, een elck, die eenige pretensie heeft, sal gehouden werden sijne actie binnen 's Iaers t'institueren, ende deselve kortelijck, ende summierlijck binnen den volgenden Iare gedecideert, ende gedetermineert te werden.

IX.

Ende by aldien tegens den inhoude van dit Tractaet, eenige der Inwoonderen sonder ordre ofte bevel vande Coningen respectivelijck den anderen eenighe schade toe brachten, sal deselve werden gerepareert, ende de handtdadigers, soo die konnen gevangen werden, salmen straffen: Sal oock niet geoorlooft wesen de Wapenen aen te nemen, ende den Vreede te breecken, om dese reden, maer ingevalle daer geene Justitie en gheschiede, salmen vermogen te geven Brieven van marque ofte represalie tegen de delinquanten, in de forme ghelijckmen van outs gewoon is.

X.

De Croone van Portugael, sal wegen de Interessen welcke die reciproquelijck, ende inseparabelijck heeft met die van Engelandt, vermogen in te gaen. In alle soodanige Ligue, ofte Ligues offensive of defensive, welcke de gemelte Croonen van Engelandt, ofte Catholijcke tusschen haer souden mogen maken gesamenderhandt met alle hare Bondtgenooten; ende de conditien, ende reciproque Obligatien, dewelcke in desen geval sullen geadjusteert werden, ofte wel daer na by-gevoeght, sullen onverbreeckelijck gehouden, ende naer-gekomen werden uyt krachte van den tegenwoordigen Tractaet, alsoo wel ende inde selve maniere, als of sy daer in bysonderlijck waren uytgedruckt, ende de Bondtgenooten genoemt.

XI.

De meer-gemelte Heeren Coningen Catholijcke, ende die van Portugael, beloven, dat sy en sullen niet met al doen, tegen, ofte tot nadeel van desen Vreede, noch te consenteren dat sulcks geschiede directelijck ofte indirectelijck, ende by

aldien dat yet sulcks komt te geschieden, het selve sonder eenigh uytstel te repareren en goet te maecken. Ende tot onderhoudinge van alle 't geene hier boven is gestelt, verobligeren sy haer selfs met den Coninck van *Groot Brittangien*, als Mediateur ende Garand van dese Vreede, ende tot vaster onderhoudinge der selver, renuncieren alle Wetten ende Costumen, ofte eenigerley andere saecken, desen contrarie zijnde.

XII.

Desen Vreede sal werden gepubliceert in alle de Plaetsen daer het behoorlijck is, op het aldersspoedigste als het sal konnen geschieden, na dat de Ratificatien van de Heeren Coningen Catholijcke, ende van Portugael reciproquelijck, ende na gewoonlijck gebruyck sullen wesen uytgewisselt ende ge-extradeert.

XIII.

Eyndelijck, sullen de jegenwoordige Artijckelen ende Vreede in de selve begrepen, werden geratificeert ende voor goet gekeurt, by den Doorlughtigsten Coninck van *Groot Brittangien*, als Mediateur ende Garand van de selve Vreede, weghens een yegelijck van beyde de parthyen, binnen den tijdt van vier Maenden na des selfs Ratificatie.

Alle welcke dingen in dese Artijckelen verhaelt, geaccordeert, vast ghestelt, ende besloten zijn by ons *Don Gaspar de Haro Guzman* ende *Aragon*, Marquis van *el Carpio*, Eduard Grave van Sandwich; ende *Don Nunno Alvarez Pereira*, Hertogh van *Cadaval*; *Don Basco Lois de Gama*, Marquis van *Niza*; *Don Juan de Sylva*, Marquis van *Gobea*; *Don Antonio Luis de Meneses*, Marquis van *Marialva*; *Henrique de Sousa Tuares de Sylva*, Graef van *Miranda*, ende *Pedro de Vieira de Silva*, Commissarisen tot dit werck gedeputeert, uyt kracht van de boven verklaerde Volmachten van hare Majesteyten, Catholijcke, van *Groot Brittangien*, ende van *Portugael*, tot welcks geloof, vastigheydt, en getuygenisse van waerheyt, wy het jegenwoordigh Tractaet hebben gemaeckt, met onse handen onderteyckent en gezegelt met het zegel van onse Wapenen. Te Lisbon in het Convent van St. Eloy, op den *derthienden* dagh van de Maent Februarius, van 't Jaer *sestien hondert acht en sestigh*. *Don Gaspar de Haro y Guzman*. De Graef van Sandwich. De Hertogh van *Fereyra*, De Marquis *Niza*, Admirael van Indien. De Marquis van *Gobea*, Opper-Hofmeester. Marquis van *Marialva*. De Graef van *Miranda*. *Pedro Vieyra de Silva*.

Hierom gesien, overleyt ende rijpelijck in mijnen Raedt het voorseyde Tractaet overwogen hebbende, Soo ist, dat ick voor my selve, ende voor den seer hoogh verheven ende Doorluchtigsten Prince Karel de Tweede, Coningh van *Spangien*, &c. Onsen seer Lieven ende Beminden Soone, hebben geresolveert het selve te Approberen ende Ratificeren, gelijck als wy het soo in 't generael als elck punct in 't particulier Approberen en Ratificeren, voor ons ende onse Erven, ende Successeurs, als oock mede voor de Vasallen, Ondersaten, ende Inwoonders van onse Rijcken, Landen, en Heerlijckheden, soo in Europa, als daer buyten, geene der selver uytgesondert, aennemende het geseyde Tractaet, ende al wat het begrijpt, en elck punct van 't selve in 't particulier, in alle deelen voor goedt, vast ende krachtigh, beloovende in trouwe en onder onse Coninckiijcken woorde, voor ons, en onse Successeurs Coningen, Princen en Erfgenamen,

men, oprechtelijck ende ter goeder trouwe het selve volgen, na te koomen, en te onderhouden, onverbreeckelijck en punctuelijck na sijn forme ende inhoudt, ende te doen navolgen en onderhouden, ende te volbrengen in der selver maniere als of wy het in onse eygene persoonen ghemaeckt hadden, ende niet toe te laeten, datter in eenighe maniere yets directelijck, ofte indirectelijck, hoe het soude mogen zijn, tegen begaen werde; ende soo daer eenige contraventie in eenige maniere geschiet mochte zijn, ofte gedaen soude werden, de selve sonder eenige weygeringh noch uytstel te doen repareren, ende de contraventeurs te straffen, ende met alle rigeur, sonder genade, noch vergiffenisse bevelen te straffen, verobligerende tot effecte van het voorseyde alle, ende elck eene van onse Rijcken, Landen ende Heerlijckheden, als oock alle onse andere goederen, tegenwoordige en toekomstige, sonder eenige uyt te sonderen. Ende tot bevestigingh van dese verbintenisse, renuncieren wy alle Wetten ende Costumen, en alle andere saecken die daer souden mogen tegen strijden. Ten oirkonde van 't welcke wy desen tegenwoordigen hebben doen op-maecken, geteyckent met mijn handt, gezegelt met onsen secreten Zegel, ende geregistreert by den onderschreven Secretaris van State.

Gegeven te Madrid, den *drie en twintighsten* Februarij in 't Jaer *sestien hondert acht en sestigh.*

YO LA REYNA.

D. Pedro Fernandez del Campo y Angelo.

Op den seven en twintigsten Maert is in 't Ecclesiastique Hof tot Lissebon gepronuncieert de Sententie van divortie, tusschen den Koning/ ende de Vrouwe Coninginne/ ende is dese geadmitteert op nieuws te mogen trouwen met een ander/ als zijnde des Koninckx impotentie/ den Rechter genoegh zijnde aengewesen aende zijde vande Coninginne; Dese alle daghen te deslogeren uyttet Klooster van Esperance, ende na de same gingh/ hare Hof-houdinge te sullen nemen in 't Palais van Corte Real, voor desen gedient hebbende tot Logement vande Heer Infant. De meeste opinie waren dattet Houwelijck tusschen sijn Hoogheyt ende hoogst-gemelte Vrouwe Coninginne/ aenstonts soude volgen/ ende sonder eenige pompe ofte solemniteyten gesloten werden; anderen waren van gevoelen/ dat de dispensatie vanden Paus/ nootsaeckelijck sal moeten voorgaen/ te meer/ nu sijn Heyligheyt dat Rijck voor Wettigh hadt verklaert/ ende voor soodanigh soude aennemen ende erkennen; Men sagh van over vijf a ses dagen veel beweginghe voor 't voorsz Clooster/ anders als een geruymen tijdt voor heenen: mede heeft hare Majesteyt de Portugeesche dracht aengenomen. Den Koningh bleef noch gedetineert/ ende is sijne Lijfwaght verdubbelt/ ter oorsaecke sijne Majesteyt eenige dagen geleden ghepoogt had te eschapperen uyt eene sijner achter vensteren. Den Heere Prince refuseert alsnoch de Crooninge in seer emphatische ende krachtige termen; het Lit des Volckx was noch vergadert/ ende weygerde te scheyden/ tot dat den Heere

Heere Prince soude Koningh gekroont zijn/ 't selfdige [illegible] heeft onlanghs [illegible] jure de facto afgeschaft de swaere schattinghe van decimas & Meye, ofte een thiende ende een halve ten hondert, over alle Renten ende Pachten van [illegible] goederen/ hier uyt besloot de meeste somme van penningen tot den Oorlogh met Castilien, de Protocollen ende Registers hier van zijn in sommighe Steden van 't Rijck feestelijck verbrandt / ende de Pachters ontslagen; [illegible] soude afgeschaft zijn de rechten van alle gesegelde papier.

Tusschen den Hertogh van Cadaval, ende den Grave St. Joan, is onlanghs geweest een hevigh dispuyt/ ter Vergaderinge vande Cortes, in 't Convent van St. Francisco, nopende de praesidentie [illegible] van 't Secretaris [illegible] vande Ridderschap ende Edelen/ gehoorende de dispositie vande [illegible] de Couvée, dit gingh soo hoogh/ dat de partyen de hande aen 't geweer leyden/ ende met tusschen komen van andere H. H. uyt den Raed/ moesten gescheyden/ ende naderhandt gereconcilieert werden. Den gewesen Favorijt vanden Koningh Enrique, Enriques de Miranda, is seeckerlijck gevangen ende ghebracht inde toren-Thoorn van Boelijn, alwaer hy by besocht door den Heer Marquis de Liche, ende naderhandt getransporteert op 't Casteel van Lisbon, daer hy stichtelijck wiert bewaert. Den Grave de Castelmeelhor, latiteerde tot op heyden/ende gingen de geruchten dat hy dit Rijck soude geruymt hebben. Den Heere Souza de Nacedo, was inden beginne door gratie vanden Heere Prince/ gelaten in sijn ordinarie Wooninge binnen Lixbon, edogh stil/ ende sonder visiten te wachten/ dit laetste by hem zijnde overgetreden/ is hy gelast sigh te retireeren op seeckere sijne Hof-stede buyten gelegen. Den Grave de Mesquitel, aenlegger vande moort/ begaen aenden Marquis de Sandes, in December voorleden/ is 't ontkoomen mettet Schip van Nostre Dame de Lorette, ende jegenwoordigh in Italien. Op de Rivier wiert uytgereet een Oost-Indisch Schip/ naer Goa, tegens Mey toekomende/ ende wierden de aensienelijckste Koopluyden dier Natie geperst/ het gelt tot de noodige behoeften ende equipagie by provisie te verschieten. Op den seven en twintighsten deser/ arriveerden tot Lixbon uyt Vranckrijck Monsieur Verjus, Secretaris van den Koningh/ die een keer heen en weder heeft gedaen na Parijs. 's Anderen daeghs wiert het Huwelijck heymelijck ende by procuratie gesloten/ tusschen hooghghedachte Vrouwe Princes / ende Heere Prince / hebbende den Hertogh van Cadaval, sijn Hoogheyt/ ende den Marquis de Marialva, hare Majesteyts personen gerepresenteert.

Op den tweeden Paesdagh na de noene / versamelde sigh voor 't Clooster van Esperance, alwaer dit Ceremoniael gehouden wierdt / een competent getal van Carossen ende Littieres / ende verstonden aenstonts dat de hooghgemelte Conthoralen souden ryden na Alcantara, het bekende Koninckelijck Lust-hof/ gelegen een halve mijle buyten Lixbon, gelijck sulcx geschiet is tegens den avondt/ zijnde d'Heere Prince met de Vrouwe Princesse gheseten in een Carosse ront om open/ met ses paerden / ende geplaetst tegen den anderen over; de wegh saghmen vervult met menschen / ende hebbende de curieuste daer onder aengemerckt dat dat geene acclamatie van vivas zijn gehoort geweest/ anders in soodanige publijcque solemniteyten gebruyckelijck. Den Prince hadde de eenige dagen te vooren gedaen doen verbieden/ met affixie van Billietten/ dat

nie-

niemant van den Adel sigh soude kleeden [illegible] op den voorsz dagh/ die anders onseecker gehouden wierdt) omme alle excessive preparatien ende onkosten voor te komen. Tot op huyden en hadden haer de nieuw-getrouwden ter gemelter plaetse ter tijdt ende wijle toe het Paleys van Corte Real, voor desen gedient hebbende den Heere Infant/ soude in ordre gebracht zijn/ ende bequaem gemaeckt tot de receptie van de Jonge Princesse/ die men seyde/ dat het groote Paleys onbequaemelijck was. Tot desen eynde wierdt gemaeckt een nieuwe bedeckte Galderye/ leydende van 't voorsz Paleys Corte Real tot dat van den Koningh/ dewelcke den Prince van gehouden Hoffsche besoigneu des daeghs ende avonds den toegangh soude [illegible] tot hooghgedachte Princesse; de distantie is gelijck de langhte [illegible] buyten-Hof in den Haga. Dit werck wierdt seer geprest/ ende wachte daer na de inkomste van de meer-hoogh-gemelde nieuw-getrouwden. Een voorsz solemnelen dagen van 't Princen afftocht nae Alcantara, heeft seecker bende van de Masqueraden haer laten sien voor de kercke van St. Paulo, zijnde een seer [illegible] ende open wandel-plaetse aen de water-kant; het geselschap daer van bestondt in ses en dertigh Persoonen/ alle geseten op Esels/ ende gekleedt in verscheyden bespottelijcke maniere van kleeden; Onder anderen liet haer sien een gedeguiseerden Koningh/ hebbende twee Hoorens ter kroone ende Hoofde uytsteeckende: noch een ander tweede van stroo gemaeckt/ ende staende 't onderste boven gekeert/ een toegestelde Coninginne sat in een [illegible] Letica/ hebbende 't dack ende 't behangsel rontsomme afgescheurt; dese hadde in d'eene arm een houdt in de Luyeren gewonnen/ in d'andere een kat soodanigh/ ende wierd dese immediatelijck gevolght van een toegemaeckte Hoer-waerdinne/ geseten op een Esel/ ende in een Sale die het exercitie haers ampts nae [illegible] pas. Den Heere Prince heeft strickte informatien doen nemen op dese insolentien/ ende zijn twee Lieutenanten ende soo veel Dardeighs gevangen/ de reste waren Dienaeren van Ambachts-luyden der Stadt/ 't gemeyne gevoelen was/ dat wel eenige uyt den Adel haer souden hebben mogen inlaten tot het aenstellen der voorsz verthooningen; anders meynden/ dat syne Hoogheydt het ghepasseerde soude dissimuleren ende voorby gaen/ ende zijn tot dien eynde de voorsz gevangens uyt hare detentie ontslagen.

De Vergaderinge der Cortes was noch niet gescheyden/ ende hebben voor af vast gestelt een betalinge van de gelicentieerde Militaire Troupen ter somme van drie hondert duysent Cruzaden.

Of nae de intreede van de Heer Infant tot desselfs wooninge sou werden geprocedeert/ bleef alsnoch onsecker; de Gemeynte wierdt geseght daer toe geinclineert te zijn/ maer die van den Adel van dage tot dage meer ende meer te discreperen in haer voten op dit subject/ als loopende derselver interessen ende passien niet den eenen ende selvigen wegh. Den Koningh hadt op d'eerste tijdinge van 't boven-ghemelde syns Broeders Huwelijck met een ongemeyn misbaer de Saale syner detentie/ ende met eenen het gantsche Paleys ontstelt seggende onder anderen: en heeft niet mijn Broeder Pedro my met mijn Vrouwe gesien te bedde leggen, houdt hy my hier gevangen, daer ick hem eerde mijn Croone ende Scepter late; 't Gerucht gingh/ dat den Coningh in see-

 het

het Choor van 't voorsz Paleis soude gedetineert werden / ende niet elders ghe-transporteert.

Op den acht en twintighsten Maert vertrock van Lisbon den Marquis d'Eliche, Spaensch Plenipotentiaris / sonder van yemandt der aenwesende vreemde Ministers Staets afscheydt te nemen. Den Secretaris van State met drie van de voornaemsten uyt den Adel / wierden geseght sijne reyse onder de handt geretardeert te hebben; het corps van de Vyer Raden sulcx verstaende / hebben haer daer tegens geopposeert / ende nae gedaen rapport aen sijne Hoogheydt is goedt gevonden gedachte Heere Marquis in sijn reyse nae d'overzyde beter niet op te houden / tot dien eynde gingh in der yl af een Missive aen sijne Excellentie / die standt omme met sijne Bagagie te embarqueren / ende gaf tot antwoordt dat hy noch penne noch papier hadde in dien staet tot de rescriptie; aen d'overzijde wierdt hy wederom beschreven / edoch vervorderde sijne reyse tot Montemoro, en voorts tot Evora, alwaer hy met een beschryvinge wegens den Prince besocht is / ende aengemaent tot de da-delijcke restitutie der plaetsen by den Tractaet van Vrede bekent: hier over ende verdere deffiances wierdt geseght / dat hy Heere Marquis seer t'onvrede waer / ende gesproken hadde / of men hem op nieuws een gevangen-huys wilde assigneren naer 't sluyten ende publiceren van de Peys.

Men geloofde dat sijne Excellentie eyndelijck op sijne Princelijcke parole gelaten was / ende sijne reyse hadt vervordert.

Koopluyden Brieven uyt Sevillien melden / dat aldaer gesien was den Grave de Castel-Melhor; die van intentie waer omme na 't Spaensche Hof voort te setten / hy soude aen den Prince een Brief hebben gheschreven tot sijne defensie ende justificatie.

Den Heere Grave van Schombergh heeft veele bagagie voor af gesonden na Rochelle, van des selfs Personneele vertreck was noch niet seeckers.

Op de Rivier van Lisbon lagh zeyl reede een Oost-Indisch Schip na Goa, 't welcke met groote moeyten gemant is / ende echter maer met twee hondert Soldaten ende negentigh Bootsghesellen voorsien: van de laetsten zyn veele geperst.

Daer was tijdinge over Algiers, dat in Loanda St. Paulo een Portugeesch Oost-Indisch Retour-Schip ingeloopen was / ende van daer overgesteecken nae de Bay van St. Salvador: mede dat een ander gelijck Schip in dese laetste Baye à droitture uyt Goa waer gearriveert / (dit hadt in den Vice-Roy van Portugael, die om de drie jaren gewisselt werdt.) By dese twee quam het derde Schip / dat voorleden jaer aldaer relacheerde / ende qualijck gestuert zynde weder te rugge most keeren / van 't Schip nostre Dame de Lorette, was seecker advijs / namentlijck dat het selvige tegens vijf Turckische Roovers had geslagen / ende ontkomen was nae een hevigh tegenweer ende gevecht. Eenige Assuradeurs hebben haer gedient gehadt van gefalsificeerde geruchten ende uytstroyselen.

Voorts daer aen arriveerde een advijs Jacht uyt de Bahya van St. Salvador, ende gaf voor nieuws / dat den gheweesen Vice-Roy van Portugael daer ter plaetse wel waere uyt Goa aengekomen: mede dat sy aldaer met een Scherpe-

Dienste

Rijck / de Gedugte Grave liet hem sien in een seer illustere Equipagie/een van sijn Excelentie Soonen is tot Lisbon noch gebleven/en stont reys-vaerdig naer Engelandt, met het Regiment vier Natie / 't welck hy in dienst van Portugael gecommandeert heeft / mede gingen derwaerts de andere Engelse Regimenten / tot welcker transport voor de Stadt ten Ancker lagen drie Fregatten vande derde neergaende Charter/jonghst gearriveert uyt Tanger met acht Schepen van Koopvaerdye.

Op den negenden Junij is den Heere Prince op [illegible] beswooren by die vande Cortes, ende den verheven Adel / als Gouverneur ende Regent van 't Rijck, ende Tuteur vande Koninck sijnen Broeder, die sy gepriveert hebben van Scepter ende Kroone / om de bekende duyrende impedimentos. Dese Actie waer solemneel en naer de [illegible] in de de eerste Voorsaele van 't groote Paleys.

Den Prince saghmen geseeten op een verheeven Throon / ende stont aen desselfs zyden den Hertogh van Cadaval met een bloot Swaert in de handt; Sijne Hoogheyt dede eerst den Eedt aen de Staeten van 't Rijck / ende volghde daer op die van Hommage ende getrouwigheyt der drie Representerende Leden (bestaende in dat van den Adel / Clereghe ende 't Volck) aen handen van den Hoogh-gedaghte Heere Prince / die sy kusten volgens substantieele ceremonie / in desen gebruyckelijck hier op dede een korte Harangue den Secretaris van State / ende noch een ander 's Rijcx houtvester Pedro Fernandes de Monteiro, die den Prince onder anderen voorhielt in efficatieuse termen te commanderende; jegenwoordigh stonden de gemelde Cortes op Finael scheyden / edoch wilde alvoorens sien vast gestelt een Fonds tot een jaerlijcxe settinge van vier hondert duysent Crusaden / omme daer uyt te betalen de achterstallighe ende meestdruckende schulden / ende verdere behoeften van 't Rijck. Hier toe wiert op nieuws voorgeslagen 't recht van 't gesegelt Papier / onlancx afgeschaft / mede dat van drie Reys op de Kanne Wijn / gevoegt by drie gelijcke reys van outs (thien van desen maecken een stuyver Hollandts) mede is vast ghestelt in 't toekomende des Koninex naem te mortificeeren / ende alleen te gebruycken die van den Prince in qualiteyt voorsz in alle Requesten / Appointementen ende verdere depesches / soo Staetsche als die van Justitie.

In den beginne deser Maent Junij liepen uyt St. Hubes in de dertigh Soutschepen alle in 't Vaderlandt t'Huys hoorende met twee 's Lants Convoyers; Uyt St. Hubes voornoemt waren aen dat Hof aenwesende van over twaelf dagen veele considerable soo Regenten als Eygenaers der Soutpannen ende in ghetaele by de hondert sterck; desen remonstreerden aen den Prince / dat sy noch gelegentheyt nach genegentheyt hadden / omme in haere Soutwercken voort te gaen ten waere men haer afslagh en vrydom verleende / van de oude voorgaende Tollen op 't Sout tot drie guldens op yder mooye, hebbende die voor desen gedient tot onderhout vande Fortificatien van Tanger en St. Hubes selfs / mede tot die der Artillerye / ende verder Oorloghs behoeften; in plaetse vande voorsz af te stellen Tollen / presenteerden sy aen den Prince de waerdye jaerlijcx van 23 [illegible] van hondert gelijcke mooye / edoch die geduyrende sijn Hoogheyts leven / ende [illegible] noch een nieuwe /

met de Vrouwe Princesse / mede de mortificatie van de Majesteyt in den persoone van desen Coningh / ende 't lichten van des self name uyt alle de Hoofsche depesches / ende te passeren acten soo van State als van Justitie / ende wat meer daer verder aenkleeft / sijn Ed. vraeghde met attentie / of seecker hier aenwesende Minister / alnogh sochte onder de hant tegen te gaen / ende te contrecarreren / de Vrede tusschen de twee nabuyrige Rijcken / van de welcke hy Heer Envoyé waer over brengende twee distincte Ratificatien / in formâ van sijnen Koninck ende Heere / d'eene hier ende d'andere tot Madrid uyt te leveren: op den vier en twintighsten voorleden naer de noene / heeft meergemelde extraordinaire Gedeputeerde sijne eerste Audientie gehadt by den Heere Prince Gouverneur.

In 't midden deser Maent / sijn door ordre van de hooghgedachte Heere Prince / verscheyden Edellupden het Hof ende de Stadt ontseyt; 't getal was van veertien a vijftien persoonen / ende daer onder van remarque / den Grave van St Laurenço met sijnen soone / Ruy Fernandez d'Almade, Oom van de Grave de Castel-Melhor, mede met zijn soone; Don Matthias de Cuaha, Don Martugo de Ribeira, beyde Maistres del Campo, noch twee broeders vande laestgemelden Grave / &c. Alleen is strict ghevangen op den thoorn van Boelijn seecker Salvador Corea de Saà, ende sijn soone gebannen met de voorsz: ontrent veertigh mijlen circulair van de Stadt / sijn zy alleen respectivelijck / ende afgesondert van den anderen geconfineert / ende vertrocken yeder by beurten ende precijse dagen daer toe haer gestelt; De Huysvrouw ende kinderen van den opgemelden Grave van Castel-Melhor, onthielden haer tot Pombael, seven mijlen van Lisbon, van de Heer Sousa de Macedo hoortmen niet / als alleen dat hy ghelast was / sigh van sijnen soone te onthouden; desen is getrouwt met een Nichte van den gemelden Grave; Den Grave Ambassadeur van Miranda, is inder yl na 't Spaensche Hof vertrocken / ende verstontmen / dat hy den Baron de Batteville mede Ambassadeur aen 't Hof tot Badajos, ende op wegh herwaerts / ontmoet had; mede dat de Vrouwe Koninginne Regente van Castilien, seecker brief van gevolge / in eygen hande van den gedachten Grave van Miranda, had gelast te extraderen; De vijf Portugeesche Oorlogh-Schepen / lagen noch omtrent de Water-Thoorn voor Ancker; De boven geroerde gereleguëerde Edelen wierden na gesegt / secrete Intelligentie gehadt te hebben met eenige Portugeesche Grooten tot Madrid, ende dat aen 't Spaensche Hof de lijste der gebannen eerst is bekent geweest / ende herwaert over gesonden.

Te deser tijdt wierdt den Resident Barleus, na menighvuldige lange sollicitatien / behandight dit volgende schriftelijck antwoort / over de materie met desen Staet in questie.

SYne Hoogheyt (die Godt beware) hebbe ick voorgelesen de petitie die u Ed. my heeft doen toekomen, omme satisfactie te hebben van 't geadjusteerde by de Vrede tusschen sijne Majesteyt ende de Heeren Staten Generael der Geunieerde Provincien gesloten, daer men tot noch toe aen de zijde van sijne Hoogheyt niet aen heeft getwijffelt: Ende nademael *Don Francisco de Mello* met permis-

Op den sesden deser arriveerde op de Rivier / naer een reyse van dertien daghen uyt Portsmuyden, den Heere *Francisco de Mello* Ambassadeur by haer Ma. Mag. met een groot Engelsch Fregat / ende met hem den Bisschop van Portalegre, Resident van dese Kroon tot Londen, mede den Heer van Welland, opper-Edelman van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangie, welgemelden Heer Ambassadeur deed den Resident Barleus aenstonts Complimenteeren door den Amanuensis / zijnde hy sieckelijck te bedde / ende is het selve naderhandt door hem self geschiet op den elfden deser Maent; voor de mont deser Rivere waren sy geraeckt onder vijf kloecke Turckse Roovers/ die haer niet alleen vervolgden / maer selve een hoogt quamen bieden / ende eyndelijck voor Engelsche ende Spaensche hielden / ende verlieten.

Den sesthienden September ontfingh den Resident Barleus een depesche van haer Hoogh Mog. door den Prince Gouverneur / houdende versoeck om de Schepen van desen Staet / die men tot inbindinge van de Turckse Corsaires van hier onder den Schout by Nacht vander Zaen hadt afghesonden / te willen accommoderen ende wel onthalen. Den een en twintigsten dito quam den gemelden Schout by Nacht voor de Rivier / ende voor Cascaes ten Anker / ende sondt aen den Resident daer van met een expressen de Notificatie: ses dagen te voren hadt hy aen den Secretaris van Staet geextradeert de welgemelte haer Hoogh Mog. Brief van aenschrijven aen den Koningh / die hy beloofde aenstonts aen den Prince Gouverneur te sullen communiceren.

Den twee en twintighsten heeft hy ghedachte Secretaris in sijn Logement 's morgens vroegh wesen vinden / omme uyt hem te verstaen de Resolutie van sijn Hoogheydt op voorsz Missive / edoch wierde uytgestelt op andere pressante sijne affairen te Hove.

Op den vier en twintichsten sondt hy de Amanuensis / geassisteert met twee Scheeps Capiteynen wederom ten Huyse van meer-gemelte Secretaris inhererende sy het voorsz versoeck / hier op scheen hy te difficulteeren / seggende men konde boven drie ofte ten hooghsten vier Scheepen van Oorlogh niet in laten komen binnen de Kastelen ende Forten / ten ware men deselve desarmeerde ende van Canon ontbloote / dit laetste wierde hem Secretaris toegestaen / edoch niet verder / als voor soo veel de dagen ende de noodsaeckelijckheydt van schoonmaecken soude toelaten / ende anders niet (men vindt daer geen Barcken bequaem om het Geschut over te nemen) hier op wierdt gedragen het versochte consent / ende daer van aenstonts door den Amanuensis voorsz, en de twee Capiteynen kondtschap gedaen aen den gemelden Schout by nacht / die noch dien selven avondt tot in de Bay van St. Catharine met de vijf andere haer Hoog Mog. Scheepen voor Ancker settede: twee waren na Livorno ende Genua, convoyeerende eenige onser Koopvaerders/ ende een ander is gebleven in Malaga, omme met het equipeeren der verdrongene eenighe Wijn-Schepen neffens hem selven voor dese Rivier ende onder de vlagge van 't Espanje te brengen.

Des anderen daeghs gingh den Resident in persoon den gemelden Schout by Nacht verwellekomen / die dadelijck nae ghegeven seyn sijn Ancker lichte en zeyl maeckte / komende sy alle te samen op den middagh voor 't Palais

van

ende beveleл van den Prince / hoe dat den Staet van 't Rijck waer geincapaciteert / ende niet in staet omme aen haer Ho. Mog. en die vande West-Indische Compagnie te betalen / ende te voldoen het gelt-middel 't gene aldaer wierdt geurgeert / door den Heer Francisco de Mello, haren Ambassadeur by haer Hoogh Mog. / allegeerde daer toe de ordinaire indispositien ende ongelegentheden des tijdts / en den seeckeren toestandt van 's Rijcks Finantien; Edoch wat belanghde de andere poincten van des ghedachten Ambassadeurs opgenomen last / dat men over deselve lichtelijck / ende sonder groote discrepantien soude konnen convenieren; Hy antwoordt waer / dat hem dit selve discours hadde gehouden den gelicentieerden Secretaris ter selver ure en plaetse / en dat hy daer van op den sevenden Martio laetstleeden omstandelijck aen haer Ho. Mog. hadde geschreven.

Van den Prins van Portugael quam den vijfden November dese Brief tot notificatie van sijn Huwelijck / eerst was ghesepdt dat men hem daer soude complimenteren; maer nader bedenckende dat soodanigh Huwelijck na onse wetten was onwettigh / ende dat de Paus selfs die saecke hadt gestelt in handen van eenige Cardinalen om t'examineren / soo wierdt anders niet geresolveert als dat den Brief soude worden getranslateert: gelijck oock de credentiael voor Nuñes d'Acosta, Agent tot Amsterdam, desgelijckx aen haer Ho. Mog. vertoont / by Hollandt was overgenomen.

Eenige alhier hadden voorgeslaghen / men moght wel congratuleren over het stuck van de tegenwoordige Regeringh van Don Pedro, stilswijgens passerende het stuck van 't Houwelijck. Maer alsoo men alhier de causas matrimonies hielt puyr Politicq / ende daer in discripeerde van het Pauselijcke recht / soo moest men considereren / dat men in Portugael desgelijckx dese saecke nam als Politicq / ende de Portugeesen toesien moest wat men alhier deed / en complimenteren soo wel over 't een als over 't ander.

Hooge ende Mogende Staten, die ick als vrienden ende geconfedereerde seer bemine ende love. Ick *Don Pedro*, door Godes gratie Prince van *Portugal* ende *Algarves*, aen dese ende aen d'andere zijde van de Zee van *Africa*, van *Guinea*, ende van de *Conquesten*, ende van de *Navigatie*, ende van de *Commercien*, van *Æthiopien*, *Persien*, ende van *Indien* &c. Als Regent ende Gouverneur van de voornoemde *Koninckrijcken* ende *Heerlijckheden* &c. Doe U seer groeten, mae dat het Huwelijck voor nul is geoordeelt geworden, 't welck den Coningh mijn Heer ende Broeder gecelebreert heeft met de Hertoginne van *Nemours* ende *Aumale*, soo hebben dese Rijcken geinsteert (die haer doe Staetsghewijse vergadert vonden) dat ick die tot Vrouwe soude aennemen, alsoo sy reets binnen het Rijck was, ende in jaren ende dispositie om veele successie te konnen hebben, ende om andere redenen van gelijcke ghewichte. Ick ende oock de Princesse hebben ons met dat versoeck ghecomformeert, ende wy zijn getrouwt tot een generael contentement, ende oock van den *Koningh mijnen Heer*. Ick heb sulck een vertrouwen op de groote genegentheyt die ick U Ho. Mog. toedrage, dat ick haer kennisse geve van dese mijnen Staet, verseeckert zijnde, dat sy haer daer over sullen verheugen, de beletselen van sijne Majesteyt

en sul-

des Oorlooghs tusschen Vranckrijck en Spangien; ende gelijck in alle materien van hooge importantie d'opinien niet en concordeeren/ soo sogh ooch den eenen zijn interest met dit soo na byandende voor te smoren/ andere met dat te fomenteren: in somma/ de Leeden van dit groote Lichaem konden elckander niet verstaen over haer gemeene defensie/ soo dat het point van securiteyt altoos bleef een point van deliberatie. Men haddet hier gaerne anders gehadt/ ende om de Wanckelmoedige van het interest 't welck sy gemeen hadden een beter gevoelen in te scherpen/ wiert geproponeert een extraordinaris Ambassade; Donderdagh den negentienden zijn daer toe genomineert de Heeren Prins Maurits van Nassau en van Beverningh, tot welcken eynde de noodighe Credentialen/ acte van pouvoir/ en andere depesches veerdigh wierden/ sullende hier van aen den wel gemelden Heer Prince Maurits advertentie gegeven worden/ met versoeck dat deselve sich tot bekleedinge der voorsz Extraordinaris Ambassade wilde prepareren/ ooch ten eersten herwaerts overkomen; Des wierden de Heeren van Braeckel en andere haer Ho. Mog. voorgaende Gedeputeerden ooch versocht en gecommitteert om het Concept van Instructie voor d'opgemelde Heeren Extraordinaris Ambassadeurs te resumeren/ mitsgaders de besoignes hier te vooren gedecerneert op 't formeren van een reglement voor deselve Ambassadeurs ten spoedighsten by der handt te nemen/ en daer van rapport te doen. De Heeren Gedeputeerden vande Provintie van Vrieslandt hebben geconsenteert inde voorsz Conclusie/ mitsgaders behoudende een plaetse in dese Ambassade by aldien de Heeren hare Principalen mochten goetvinden yemant wegens der selver Provintie daer toe mede te committeren.

Den tweeden Februarij daer aen is gehoort het Rapport van de Heeren van Braeckel, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden/ gebesoigneert hebbende op 't formeren van een Reglement voor de extraordinaris Ambassade aen den Keyser/ in gevolge van haer Ho. Mog. Resolutie van den negentienden January lestleden/ waer op gedelibereert is/ goetgevonden en verstaen/ dat aen de Heeren Extraordinaris Ambassadeurs gedesigneert in dese gelegentheyt/ sonder consequentie van voorige geaerresteerde Reglementen op een extraordinare maniere worden toegestaen/ den Train als volght.

Een Predikant tot *hondert* guldens ter maent.

Een Hofmeester, tot *ses hondert* guldens voor de Reyse, en *hondert vyftigh* guldens voor Equipagie.

Een Stalmeester, utsupra.

Een Secretaris in de Latijnsche Tale.

Een Secretaris in de Hooghduytsche Tale, utsupra.

Drie Trompetters, yder tot 30 stuyvers.

Vier Klercken tot 20 stuyvers yder daeghs.

Een Dispensier tot 30 stuyvers 's daeghs.

Een Bottelier tot 30 stuyvers.

Een Penninghmeester tot 30 stuyvers.

Een Chirurgijn tot 30 stuyvers.

Twee Kocx, yeder 30 stuyvers.

Vijf

Vijf Vrouwen ydertot 20 stuyvers.
Een Wagen-meester tot 30 stuyvers.
Twee Hoef-smits tot 30 stuyvers.
Ses Ruyters, yeder tot 10 stuyvers 's daeghs.

Aen yeder Ambassadeur 6 Pages, ende 8 Laqueyen, op een Tractement van 40 guldens voor yder voor de Reyse, ende dat deselve worden gekleet met de Levrye van 't Landt in root Laecken met goude ende silvere Passementen, de Pages de mantels gevoert met Phulp ofte Pluys, Satijne Wambes, en voorts gepassementeert als voorens.

Ende vermits dese voorsz Extraordinaris Legatie soodanigh werdt aengeleyt, dat de Heeren Ambassadeurs oock sullen moeten aen doen verscheyde Hoven van Keurvorsten en andere Vorsten, soo sal boven het voorsz Levrey, oock noch worden gepasseert een ander simpel ende ongeboort van root Laecken en Bay, met goude ende silvere Knopen.

Ende sal voor de voorsz Livreye een declaratie werden gepasseert van *vier hondert* guldens eens voor yder Pagie, *twee hondert vyftigh* guldens voor yeder Lacquey, ende voor de laetste slechte Levreye tot 90 guldens voor yeder.

Yder Ambassadeur sal noch hebben een Camerling tot *twintig* stuyvers daegs, de Levreyen voor de Koetsiers, Voorrijders, Stal-knechts, ende Portiers sullen gepasseert worden op declaratie.

De Trompetters Rocken, Broecken, silvere Trompetten, en Banderollen sullen mede werden gepasseert op delaratie.

De Heeren Ambassadeurs sullen hebben voor hare particuliere Equipagien yeder 1800 guldens.

Sullen van alle Reys-kosten niet alleen van Wagen ende Scheeps-vrachten, maer oock van de verteringe op den wegh tot dat zy aen 't Hof van den Keyser sullen gekomen zijn, t'haerder weder-komste declareren.

Gelijck mede van de Vereeringen dewelcke sy allesins aen de Hoven daerse aenkomen, ter eeren van 't Landt sullen gedaen hebben.

Ende aen 't Hof van den Keyser aengekomen zijnde, sullen dan voorts gereguleert zijn tot *hondert vyftigh* guldens daeghs, ende sullen oock mogen declareren van de silvere Servysen ende vaisellen die sy ter eeren vanden Staet sullen mede nemen.

Sullen tot huys huyr hebben *twaelf* gulden daeghs.

Sullen voorts in haer Suite buyten verdere kosten van 't Landt yder mede nemen *vier* Edellieden met knechts en peerden soo als sy meenen te behooren.

Tot onderhout van 3 Karossen yder met 7 Paerden 6 Hantpaerden voor de Heeren Ambassadeurs, 16 voor de Edellieden, ende knechts, 6 voor den Hofmeester en Stalmeester met hare Knechts, 6. voor de Pagien, 3 voor de Trompetters ende 6 voor de Ruyters, te samen 64 Paerden met 5 Coetsiers, 5 Voorryders, ende 10 Stalknechten, sullen des daeghs mogen declareren *hondert twintigh* guldens.

Sullen oock geauthoriseert zijn om de voorsz 21 Caros-paerden, 6 Paerden voor Pages, 3 voor de Trompetters, ende dan noch 14 Paerden tot de Camerwagens, 2 voor de Smits, een voor den Wagemeester, ende een voor den

 Foerier

Foerier in te koopen tot laste van 't Landt, ende den selven ten proffijte weder te verkoopen, latende de verdere Peerden tot particuliere lasten.

Sullen oock mogen inkoopen de voorsz Karossen ende Wagens, ende voorts soodanige meubelen ende provisie van Lijnwaet, Ledekanten, Bedden, ende verdere noodtsaeckelijckheden als tot d'Ambassade zijn gerequireert, ende t'haeren wederkomste daer van declareren, mits alle 't gene voorsz is, weder ghelevert wordende aen de garde meuble van haer Ho. Mog.

Ende voor soo vele somtijdts verlies valt op de wisselen, sal 't selve by declaratie werden afgeleydt; ende sal acte van indemniteyt voor de gemelde *Heeren Extraordinaris Ambassadeurs* in ordinaris forma werden gedepescheert.

Den derden heeft den Heer van Euckel haer Hoogh Mog. Gedeputeerde gerapporteert / dat hy ingevolge / ende tot voldoeninge van der selver Resolutie van den acht en twintighsten January laetstleden d'Officien onder anderen daer toe versocht / omtrent de Heeren alhier aenwesende Ministers van den Koningh van Denemarcken ende den Cheur-Vorst van Brandenburgh respective afgeleght hadde / ende dienvolgens deselve versocht alle goede Officien by de hooghst-ghemelden Koningh ende Cheur-Vorst aen te willen wenden / ten eynde dat deselve in de gemaeckte Alliantien / soo van defensie als mutuele verbintenisse om een seeckere ende een spoedighe Vreede in de Nabuerschap te mogen bekomen / beyde den drie en twintighsten January lestleden met den Heere Temple, extraordinaris Envoyé van den Koningh van Groot Brittangien, alhier in den Hage gesloten / sich nevens den hooghst-gemelden Coningh van Groot Brittangien ende desen Staet soude willen voegen / ende met deselve tot soo salutairen eynde op 't efficacieuste coopereren / daer over de gemelde Heeren Ministers aengenomen hadden te schrijven aen den hooghst-gemelden Coningh van Denemarcken ende Cheur-Vorst respective; Waer op gedelibereert zijnde / hebben haer Ho. Mog. de voornoemde Heer van Euckel voor de genomene moeyte bedanckt.

In Maert waren tot Regensburgh gheruchten dat de Kroon Vranckrijck desseyn op Straesburgh soude hebben. Wat apparentie van waerheydt dese geruchten hadden ofte niet / procedeerden evenwel soo verre eenige effecten by die Vergaderinge / dat men de Leeden van dien socht te persuaderen / dat het tijdt was dat men op de securiteyt van 't Roomse Rijck dachte. Soo veel men konde vernemen wiert dit meest by 't Sasburghse directorium in den Vorsten Raedt / ende by de Leeden van dat Collegium, niet sonder insinuatie van 't Bourgondische wesen / ende de protectie van dien ghemanteert; doch of het den rechten was dat men 't Bourgondische wesen daer onder socht te mengen / kon men swaerlick gelooven.

Niet tegenstaende eenige wilden doen gelooven dat Keur-Mentz over de Fransche desseynen vry wat jalousie begonde te scheppen / soo kon men evenwel niet verneemen / dat sijn directie ontrent de Rijcks-Vergaderingh reden gaven van sulcks aen te nemen.

De Cheur-Beyersche Werbingen wierden binnen Regensburg gelijck voor desen noch gecontinueert. De Keyserse Werbingen / 't zy datse haer Volc-

keren

keren meest compleet hadden / of die s
dere plaetsen hebben / waren getransfer

Den veerthienden wiert in 't Keur-
van den Heer Cardinaels afreyse na Za
of men het compliment van toewensc
niet behoorde af te leggen / doch terwij
Vergaderinge was gedaen / ende sijn
drie Leden der Rijcks-Stenden noch ee
sijn reys uyt te willen stellen / en de Ver
alleene goedt gevonden dat het Mentse
tie d'intentie omtrent het afreysen / en
sijn Eminentie sonder en voorts het co
soude.

Den vijfthienden is de Mentze Afge
ende heeft verklaringh ontfangen van
acht dagen na Paesschen weder tot Re

Alvoorens sijn Eminentie op den vij
vangen / heeft den Agent Bruyningh
reyse vier à vijf dagen te vooren hadde
ende vervolgens naer vergunninge afg
Mog. geluck op de reys gewenst / end
aen hem ten respecte van haer Hoogh
tot tijdt hadt gedaen / groote estime
ten van sijn Eminentie / ende datse by
trachten te betuygen ende te bekrachti
dat hy haer Hoogh Mog. voor de estim
hooghsten dede bedancken / ende dat
verseeckeren / dat hy haer Ho. Mog.
altoos die vriendtschap ende respect vo
lijck hy (Agent) soude konnen rappor
hadde bewesen ; hy gaf sijn Eminent
hy daer van haer Hoogh Mog. voor d
nalaten soude / dat noch nader met den
nieuwen als de ghelegentheydt daer to
ooch sijn intentie omtrent sijn wederko
te seggen / dat die t'eenemael was he
omtrent eenige poincten / waer over
komen te geven.

Den sesthienden hebben de Heeren
Gedeputeerden tot de saken van Lun
ooch vervolgens doen lesen seeckere co
Articul / by haer E. huyden gesloten
van de Heeren Hertogen van Bronswij
nemen van eenige van der selver Tro
op gedelibereert zijnde / is goedt gevo

ventie ende apart Articul copielijck gesonden souden werden aen de gesamentlijcke Provincien / met versoeck / dat deselve daer op hare respective Ratificatien binnen den tijdt daer inne geexpresseert / ofte eerder / was 't doenlijck / ter Vergaderinge van hare Hoogh Mog. wilden doen inbrengen / mitsgaders soodanigen ordre stellen ende die voorsieninge doen / ten eynde dat haer Ed. Mog. quotes in de seventigh duysent Rijckxdaelders / breeder in de voorsz conventie geexpresseert / simul ende semel nevens het uytwisselen van wederzijdts Ratificatien / 'ten Comptoire van den Ontfanger Generael Jacob van Volbergen, gefourneert mochten werden / alsoo de voorsz Troupes sonder soodanigh prompt fournissement niet en souden konnen overkomen: Des zijn de defectueuse Provincien / oock daer nevens ernstelijck versocht ende aengemaent / dat deselve alnoch ten spoedighsten ende sonder langer uytstel / immers ten minsten by het uytwisselen van de voorsz wederzijdts Ratificatien souden suppleren hare defecten in de achterstallige subsidien hier bevorens aen de hoogh-gemelde Vorsten beloofst: ende wierdt den Raedt van Staten oock versocht / ten selven eynde mede krachtighlijck by de gemelde defectueuse Provincien nevens haer Ho. Mog. te coöpereren / mitsgaders naerder t'oversien ende t'examineren de liquidatie met de opghemelde Heeren Lunenburghse Ministers over de voorsz achterstallige subsidien gemaeckt / ende daer tegens te defalqueren de restanten van de respective Provincien / oock vervolgens hare Hoogh Mog. bekent te maken wat daer aen noch te kort soude mogen komen / gelijck mede hoe veel de schuldt van Berenbergh was bedragende / om sulcks gesien naeder dies aengaende geresolveert te werden / gelijck men bevinden soude te behooren.

Nader op het rapport van de Heeren van Brakel, ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de saecken van Lunenburgh gedelibereert zijnde / is goedt gevonden ende verstaen / dat de Militie / die in gevolge van de conventie huyden met d'Heeren alhier aenwesende Ministers van de Hartogen van Brouswijck ende Lunenburgh gesloten / in dienst van desen Staet soude overkomen / niet gebruyckt ofte gecommandeert soude werden op 's Landts Schepen van Oorloge / om ter Zee dienst te doen: dat oock over de voorsz Militie / nochte ten opsichte van de betalinge der soldyen / nochte ten reguarde van de Militaire Discipline of Jurisdictie / ende 't gene daer van dependeerde / geobserveert souden werden eenige andere ordres / als achtervolgens ende in conformité van de ordres / Placcaten ende Reglementen / dienthalven albereydts gearresteert ofte noch t'arresteren: Dat voorts de cassatie van de hooge ende andere Militaire functien souden staen ter dispositie van de Staten der respective Provintien / op dewelcke de voorsz Militie soude werden gerepartieert. Des is aen de gemelde Provintien gherecommandeert / soo wanneer eenighe Charge in de voorsz Militie quam te vaceren / daer mede te voorsien een ander Officier onder deselve Militie dienende.

Dese

Dese Conventie was van inhoudt als volght:

I.

DAt de Heeren Vorsten van *Brunswijck* en *Lunenburgh*, sullen overgeven in dienst van de Hoog Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden de nombre van *drie duysent* man te voet, gerengeert onder *drie* Regimenten, met de Officieren daer toe gerequireert, op den voet en volgens d'ordre van dese Landen, mitsgaders *drie* Regimenten te paerdt, maeckende te samen de nombre van *sesthien hondert veerthien* Ruyteren, ghecomposeert yeder van die uyt *ses* Compagnien, de gerequireerde Officieren daer onder gereeckent, in dien staet als deselve jegenwoordigh zijn, en namentlijck de Lieutenant Collonels daer onder begrepen, alle gemonteert ende gewapent na behooren.

II.

Dat de voorsz Militie te voet ende te paerdt in vasten dienst van haer Hoogh Mog. sal overgaen ende continueren den tijdt van *ses* maenden, en na expiratie van deselve in dienst van haer F. F. D. D. wederkeeren in soodanigen staet, als deselve tegenwoordigh sal worden gelevert.

III.

Voorts is mede verdragen, en hebben haer F. F. D. D. belooft, ingevalle de gemeene saecke soude vereyschen, dat binnen den tijdt van de voorsz *ses* maenden, of soo lange de voorsz Troupen in haer Hoogh Mog. diensten mochten continueren, de Militie behoorde versterckt te worden, dat alsdan haer F. F. D. D. wederom van nieus sullen werven, ende hare Militie versterckenmet een soodanigh getal, als sich als dan haer Hoogh Mog. met hare Doorluchtigheden alvooren sullen vergelijcken, ende over 't gerequireerde *aenritsgeld* vereenigen, onverminderr nochtans ende sonder prejuditie van de quadruple Alliantie den *vijf en twintigdsten* October *sesthien hondert ses en sestigh* gesllooten.

IV.

Ingeval, ghedurende de voorsz *ses* Maenden, of wel nae date van dien, in tijde dat de voorsz of andere Trouppes van haer F. F. D. D. overgenoomen, in dienst van haer Ho. Mog. souden mogen zijn, het casus moghte komen voor te vallen, dat haer Hoogh Mog. geobligeert waren in krachte van de voorsz Alliantie secours aen haer F. F. D. D. toe te senden, soo sullen haer Hoogh Mog. de voorsz Troupen in minderinghe van 't voorsz secours haer F. F. D. D. laten toekomen.

V.

Dat de meergemelde Militie te voet ende te paerd sal afgehaelt ende herwaerts geconduiseert worden tot laste van haer Hoogh Mog., tot welcken eynde deselve een ghequalificeert Officier sullen authoriseren of afsenden, om de voorsz Militie op ofte ontrent de grensen van haer F. F. D. D. behoorlick t'ontfangen, ende na de Frontieren van haer Ho. Mog. te geleyden, welcken voorsz Officier binnen den tijdt van *tien* dagen nae d'uytwisselingh van de Ratificatien sal moeten daer wesen, gelijck oock de voorsz Militie tegen deselve tijdt aldaer

sal moeten ghereedt staen, in staet om te konnen marcheren ende behoorlick overgenomen te worden, ende sal de soldie van deselve tot laste van haer Hoog Mog. beginnen in te gaen van den dagh af dat de voorsz afleveringe sal zijn gedaen, of wel van den tijdt af dat de voorsz Militie tot d'afleeveringe gereedt sal zijn, in cas haer Hoogh Mog. buyten vermoeden, na expiratie van de voorsz *thien* dagen *in mora* moghten wesen, om deselve t'ontfangen, ende dat de passen over den bodem van andere Princen sal versocht ende geobtineert worden *conjunctim* by haer Hoogh Mog. en meer-welgemelde Vorsten.

VI.

Dat met ende nevens d'overleveringe van de Militie aen haer F. F. D. D. betaelt sullen worden alle d'arrierages tot voldoeninghe en executie van't voorgaende Tractaet van Alliantie, ende dat boven dien ten selven dage van wegen haer Hoogh Mog. in banckgeldt gefourneert sal worden de somme van *seventig duysent* Rijcksdaelders.

VII.

De bovenstaende Conventie sal ten wederzijden geratificeert, ende de Ratificatien daer over uytgewisselt werden binnen den tijdt van *veerthien* dagen, of eerder, soo 't doenlick is, ende sal de voorsz Militie daer op vervolghens aenstondts, sonder eenigh dilay, van wegen haer Ho. Mog. afgehaelt worden.

Hage den sesthienden Maert sesthien hondert acht en sestigh.

Alhoewel het tweede Articul van de conventie / huyden tusschen de Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, ende de Heeren Georch Willem ende Ernst Augustus, respective Bisschop tot Osnabrugge, ende Hertogen van Bronswijck ende Lunenburgh aengegaen ende gesloten / over 't overnemen van eenige Militie te voet ende te paerde / geroucheert is in termen als volght:

DAt de voorsz Militie te voet ende te paerde in vasten dienst van haer Ho. Mog. sal overgaen ende continueren den tijdt van *ses* Maenden, ende na expiratie van deselve in dienst van haer F. F. D. D. wederkeeren in soodanigen staet als deselve tegenwoordigh sal worden gelevert; soo is nochtans by dit separaet ende secreet articul, 't welck van deselve kracht ende van 't selve effect sal zijn, of in de originale conventie van woorde te woorde ware geinsereert, veraccordeert ende verdragen, dat de voorsz Militie, in dienst van haer Hoogh Mog. overgegaen zijnde, oock na den tijdt van de voorsz *ses* maenden, haer Ho. Mog. sulcks begeerende, daer inne sal continueren, soo lange tot dat haer F. F. D. D. sullen oordeelen ende verklaren deselve in haer eyghen dienst van nooden te hebben, welcke verklaringe het deselve vry sal staen t'allen tijde naer expiratie van de voorsz *ses* maenden te doen, ende of den faecke ware, dat de voorsz Militie invoegen als vooren, nae expiratie van de voorsz *ses maenden* tot haer F. F. D. D. mochten te rugge gaen, omme die voor eenighen tijdt in haer eygen dienst t'employeren, soo langh de tegenwoordige ongelegentheyt sulcks moghte komen te vereyschen, en dat meer hoogh-gemelde Heeren Vor-

sten, na dat de voorsz Militie tot haer wederom te rugh gekoomen soude mogen zyn, wederom quamen te resolveren sich van de voornoemde Militie te willen ontlasten by licentieringe, overgevinge aen eenige andere Princen ende Potentaten, ofte andersints, dat deselve in sulcken kas, sonder eenige vordere capitulatie daer over te maken, ofte eenige penningen daer voor te bedingen, eerst ende alvoorens haer Hoogh Mog. aen gepresenteert worden, ende haer Hoogh Mog. sulcks begeerende, oock wederom in haren dienst effectivelijck overkomen sullen, daer tegens oock by reciprocatie goedt gevonden ende veraccordeert is, dat by soo verre t'eenigen tijde eenige van haer Ho. Mog. Troupes in gelijckerwijse aen haer F. F. D. D. overghelaten moghten worden, mede voor een gelimiteerden tijdt, dat in sulcken kas de voorsz Troupes, alhoewel nae expiratie van de voorsz tijdt wederom in dienst van haer Ho. Mog. overgegaen zijnde, indien haer Ho. Mog. naderhandt resolveren moghten de voorsz Troupes te licentieren, of aen eenighe andere Princen ende Potentaten, ofte andersints over te laten, deselve mede, sonder eenige nadere Capitulatie daer over te maecken, ofte eenige nadere penningen daer vooren te bedingen, eerst ende alvoorens haer F. F. D. D. aengepresenteert worden, ende deselve sulcks begeerende, oock wederom in haren dienst effectivelijck overgaen sullen.

Den een en twintighsten daer aen is gecommitteert den Heer van Zuylensteyn, Lieutenant Generael van de Infanterye van desen Staet, omme af te gaen haelen, en herwaerts te geleyden de Lunenburghse Troupes, dewelcke in gevolge van 't bovenstaende Project van Conventie, van den sesthienden deses, in dienst van desen Staet stonden over te komen; gelijck oock den Commissaris Rosa gecommitteert wierdt, om onder de directie van den gemelden Heer van Zuylensteyn de voorsz Troupen te monsteren, volgens de Placcaten van 't Landt, tot welcken eynde voor henlieden de noodige Commissien en Credentialen mette vordere depesches daer toe specterende, gedepescheert wierden; oock aen beyden gheschreven, datse haer tot de voorsz reyse prepareerden, tot welcken eynde hun mede Copye van 't vijfde Articul van 't voorsz Project van Conventie toegesonden is, om te strecken tot der selver narichtinge; en wierden de Heeren van Brakel, en andere haer Hoog Mog. Gedeputeerden tot de saecken van Lunenburgh versocht t'overlegghen, wat aen den meer-gedachten Heer van Zuylesteyn ende Commissaris Rosa, tot hunne naerdere instructie in 't uytvoeren van haren last in desen soude behooren mede gegeven te worden; Wyders is verstaen, dat den Heer van Beverningh gheauthoriseert soude worden, omme mette Heeren hier aenwesende Ministers van de Heeren Vorsten van Bronswijck en Lunenburgh over de passage der Trouppes, metten gevolge en aenkleven van dien, te concerteren, ende daer van Rapport te doen; ende dit alles onvermindert ende ongeprejudicieert de vrye deliberatien van de gesamentlijcke Provincien op 't voorgeroerde project van Conventie van den sesthienden deses; Des is nochmaels aen de gesamentlijcke Provincien geschreven, dat deselve alnoch soodanige ordre yeder in den haren wilden stellen, en die voorsieninge doen, ten eynde dat haer Ed. Mog. quotes in de seventigh duysent Rijcks daelders, vervat in 't selve

 Articul

Articul van 't meergesepde Project van Convencie geexpresseert / mitsgaders hare defecten in de achterstallige subsidien / hier behoorens aen de hoogh-gemelde Vorsten beloost / simul & semel, nevens het uptwisselen van wederzijds Ratificatien / op 't selve Project / sonder eenige faute of mangel / reëlijck ende in haeren geheelen Comptoire van den Ontfanger Generael Jacob van Volbergen gefourneert moghten worden / alsoo de voorsz Troupen / sonder de prompte betaeninge van 't een en 't ander / op den gesetten tijdt te doen / volgens 't vijfde en seste Articul niet en souden konnen overgenomen worden / ende dat niet te min de soldye van deselve tot laste van desen Staet van dien tijdt af soude beginnen te loopen.

Oock is den twee en twintighsten verstaen te committeren den Heer van Amerongen, om in qualiteyt als Extraordinaris Gedeputeerde upt het middel van hare Ho. Mog. Vergaderinge / ontrent den Heer Bisschop van Munster geemployeert te werden / omme den dienst ende d'interest van desen Staet aldaer waer te nemen; tot welcken eynde den selven Heer van Amerongen versocht wierdt / sigh tot de voorsz reyse t'accomoderen ende veerdigh te houden: gelijck oock d'Heer Ripperda tot Buyrse, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de Militaire saecken versocht wierden een concept van Instructie voor de voorsz Besendinge ten spoedighsten te formeren / ende daer van rapport te doen.

Den vier en twintighsten is ter Vergaderinge geexhibeert / oock gelesen seker concept van instructie voor den Heer van Amerongen, gaende in qualiteyt als Extraordinaris Gedeputeerde upt het middel van hare Ho. Mog. na den Heere Bisschop van Munster, waer op gedelibereert zijnde / is de voorsz instructie gehouden voor gearresteert / die noch staende Vergaderinge ghestelt is in handen vanden gemelten Heer van Amerongen, dewelcke ten selven tijde sijn afscheydt van haer Ho. Mog. ghenomen ende voor afgeleght heeft den Eedt van suyveringe / verhaelt in haere Ho. Mog. Resolutie / vanden thienden Augusty sestien hondert een en vijftigh, daer op hy gevalidiceert ende geluck op sijn reyse gewenst is / met recommandatie / om den dienst vanden Lande allenthalven na behooren te betrachten: Werdende voorders de noodige Credentialen / met ende nevens de verdere Actes van indemniteyt ad omnes populos, vrydom van Licenten / als anders / ten behoeve vanden wel-gemelten Heere van Amerongen gedepescheert / oock sonder resumptie uytgegeven.

's Anderen daeghs is versocht den Raedt van State / dat haer E. voor ende ten behoeve vande Heer van Amerongen, by provisie wilden doen depescheren / Ordonnantie ter somme van twee duysent gulden / oock de noodige ordre stellen / tot het geene den gemelten Heer van Amerongen, voor 't toekomende verder tot uytvoeringe vande selve Besendinge van noden soude hebben.

Den negen en twintighsten is weder op 't Tapijt geweest d'aenbiedinge van Keur-Paltz, (waer van den Raedt van State haer Ho. Mog. den vijftienden notificatie gedaen hadde) omme by voortgangh van een minnelijck accommodement van dessels differenten met den Hertogh van Lottharingen, eenige van sijne Troupen over te doen in dienst van desen Staet / ende namentlijck / een Regiment te Paert / gecomposeert uyt ses Compagnien / alle uytgelesen Volck /

Volck/ gewapent ende gemonteert naer behooren/ ende op den voet als desen Staet gewent was haer Militie te tracteren: Waer op gedelibereert zijnde/ is goet gevonden ende verstaen/ te versoecken den Raedt van State/ dat haer Ed. aende Volmachtigde/ ofte geauthoriseerde/ vanden hoog gemelden Heer Ceurvorst wilde ter handen doen stellen de capitulatie / daer op voor desen andere Troupen in dienst van desen Staet overgegaen ofte aengenomen zijn geweest/ mitsgaders de Lyste vande soldyen / daer op de Hooft / ende mindere Officieren vande Militie / mitsgaders de gemeene Soldaten hier te Lande waren militerende: om daer op den naderen last vanden meer-hoog-gemelten Keurvorst te mogen vorderen.

d'Invitatie van Keur-Brandenburgh tot de Triple Alliantie wierdt ghedaen op den dertigsten door volgenden Brief:

Doorluchtigste, &c.

NA dat den Coningh van *Groot Brittangien*, en wy, in 't laetste van 't voorleden, ende in 't begin van dit loopende Jaer, onse gedachten met ernst en yver uyt een oprecht ende vreede-lievent ghemoedt, hadden laten gaen over de tegenwoordige conjunctie van tyden ende saecken in Europa, ende insonderheyt inde naest-gelegene Provintien, hebben wy den *drie en twintighsten* Januarij lestleden, met den hoogst-gemelten Koningh van *Groot Brittangien*, alhier inden Hage gemaeckt ende gesloten, een nieuwe ende mutuele Conventie ende Verbintenis tot bevredinge vande Spaensche Nederlanden, ende noch voor uytgangh vande voorsz. Maent Januarij daer van, door eenige Heeren Gedeputeerden uyttet middel van onse Vergaderinge kennis ende communicatie laten geven aen U Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyts alhier aenwesende Minister, met recommandatie van by U Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyts alle goede Officien aen te wenden, ten eynde de selve bewogen mocht werden, sigh in 't geene voorsz is, nevens den meer hoogst-gemelten Koningh van *Groot Brittangien*, ende desen Staet te voegen, ende tot soo Christelijcken grooten werck, ende salutairen eynde op 't efficacieuste te co-opereren; Den gemelten U Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyts Minister, heeft de voorsz onse recommandatie wel aengenomen; maer wy sien tot noch toe dien aengaende U Ceurvorstelijcke Doorluchtigheydts sentiment ende goede meyninge, ende intentie, met verlangen te gemoet; Ende nademael den tijdt seer verre begint te gaen, de Soomer te naderen, ende dat de reden, die den hoogst-gemelten Koningh van *Groot Brittangien*, ende ons, tottet maecken vande voorsz mutuele Conventie, ten fine als booven hebben gepermoveert, nu meer als oyt te vooren militeren, en van dagh tot dagh aenwassen, sulcks dat te bevreesen staet, dat den Oorlogh inde Nabuyrschap wederom heftigh sal aengaen, ende wel lichtelijck door een inevitable necessiteyt, de gantsche Christenheyt inden selven Oorlogh sal impliceren, indien daer in niet tydelijck voorsien en werdt, met ghemeene macht ende eenparigh beleydt van alle die geene die haer daer by vinden geinteresseert; Soo hebben wy hoogh-nodigh geacht, U Ceurvorstelijcke Doorluchtigheydt,

't geene voorsz is, mits desen, te rememoreren, ende te presenteren, oock vrientnabuyrlijck te versoecken, dat de selve de importantie vande saecke, die van seer verre insichte is, naer sijne hoogste wijsheyt gelieve te considereren, ende ter harten te neemen, ende dienvolgens alnoch sonder eenigh uytstel, mede te treden inde voorsz mutuele Conventie ende Verbintenisse, ende metten Koningh van *Groot Brittangien*, ende ons, onder Godes zeegen, tot soo salutairen eynde, de bevredinge vanden Koningh van *Vranckrijck*, ende *Spangien*, op 't efficacieuste te co-öpereren; Wy hebben den meergemelten U Ceurvorstelijcke Doorluchtigheyts Minister, door eenige Heeren uyttet middel van onse Vergaderinge op nieuws laten recommanderen, dese onse iterative goede meeninge, ende intentie te willen seconderen, vastelijck vertrouwende, dat op het een ende ander, ten spoedigsten de gedesidereerde effecten, ten besten vande gantsche Christenheyt, volgen sullen. Waer toe ons verlatende,

Doorluchtigste, &c. Inden Hage den *dertigsten* Maert, *sestien hondert acht en sestigh.*

Den derden April is gehoort het rapport vande Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerde tot de Militaire saecken / achtervolgens der selver Resolutie vanden dertigsten Martij lestleden / gevisiteert / ende geexamineert hebbende seecker Project van repartitie / over de respective Provincien van Troupes / dewelcke stonden overgenomen te werden vande Fursten van Bronswijck ende Lunenburgh, mitsgaders vande verdere Militie / ten dienste vanden Lande aen te nemen: Waer op gedelibereert zijnde / is voorsz Project van repartitie gehouden voor geaggreëert / ghelijck deselve hier navolgende / van woorde te woorde staet geinsereert.

Repartitie vande verwacht werdende Lunenburgse *Troupes, mitsgaders vande Troupes noch verder te werven, ingevolge van hare Ho. Mog. Resolutien vanden* seventienden, negen en twintigsten, *ende* dertighsten *Martij*, sestien hondert acht en sestigh.

GELDERLANDT.

Ruyters.

Een ordinaris Compagnie vande Lunenburgse Tourpes . . . . 88 2865.18.

Ter lopende Maent

2074 — 17 — 0¼

Voet-Volck.

Twee ordinaris Compagnien van de *Lauenburghse* Troupes tot 98 Man en . . . . 1394 — 196 — 2788.
Vier ghedetascheerde Compagnien van 96 Man ende . . . . 1471 — 384 — 5484.

Ses Compagnien 580 — 8272.

Ter loopende maendt
5990 — 12 — $8\frac{8}{21}$.

Suplement in gelde 229 — 11 — $3\frac{1}{3}$.

L. Somma grossa.
8295 — 1 — 0.

HOLLANDT.

Ruyters.

Twee Collonels Compagnien van de *Lauenburghse* Troupes tot 98 Ruyters, ten 42 dagen 3155 196 — 6290.
Thien ordinaris Compagnien van de voorsz Troupes tot 88 Ruyters en 2165, ten 42 dagen — 880 — 28650.

1076 — 34940.

Ter loopende maendt
25303 — 15 — $4\frac{16}{21}$

HOLLANDT.

Voet-Volck.

Een Collonels Compagnie van de *Lauenburghse* Troupes 118 — 1616 — 10
Negen ordinaris Compagnien tot 98 Man en 1394 882 — 12546
De Compagnien Collonels van de Heer *Wurtz* tot 115 — 1482
Vijftien Compagnien tot 96 Koppen tot 1371 1440 — 20565
Drie en dertigh gedetascheerde Compagnien van 96 tot 1371 3168 — 45243

5723 — 81552 — 10

Ter loopende maendt.
59060 — 16 — $9\frac{8}{21}$

Tracte-

Tractementen.

De Hooft-Officieren van de *vier* bovenstaende Regimenten tot 385 —— 1540.

Supplement in gelde 274 — 6 — 5

II. Somma grossa

86178 — 18 — 7.

ZEELANDT.

Ruyters.

Een Lunenburghse Compagnie 88 — 2865.

Ter loopende maendt.

2074 — 17 — ;

Voet-Volck.

Een Lunenburghse Collonels Compagnie	118	1616	10
Vier Lunenburghse ordinaris Compagnien tot 98 Man, en 1391	392	5576	
Vijf gedetascheerde Compagn. tot 96 Man en 1371	480	6855	
Een gedetascheerde Compagnie tot 71 Man	71	1054	
	1061	15101	10

Ter loopende maendt.

10936 — 12 — 0

Tractementen.

De *vijf* Hooft-Officieren van 't bovenstaende Regiment 1385.

Supplementen in gelde 176 — 2 — 11

III. Somma grossa.

13572 — 12 — 0

UYTRECHT.

Ruyters.

Een Compagnie Collonels van de *Lunenburghse* Troupes 98 — 3145.

Ter loopende maendt

2277 — 12 — 6

Voet-Volck.

Twee Lunenburghse ordinaris Compagnien van 98 Koppen tot 1374 196 — 2788.

T

Vier

Vier gedetascheerde Compagnien tot 96 Koppen tot 1371 — 384 — 5484.

580 — 8271.

Ter loopende maendt.

5990 — 12 — 8 8/14.

Tractementen.

Een *Lunenburghse* Collonels te Poerd	—	200
Een Lieutenant Collonel	— —	80
Een Majoor	— — —	60
Supplement in gelde	— 10 — 1 — 9 4/8	

IV. Somma Grossa.

8618 — 7 — 2.

VRIESLANDT.

Ruyters.

Een Lunenburghse Compagnie — 88 — 2865

Ter loopende maendt.

2074 — 17 — 2/7

Voet-Volck.

Seven ordinaris *Lunenburghse* Compagnien van 98 Koppen tot 1394 — 686 — 9758.

Acht gedetascheerde Compagnien van 96 Koppen tot 1371 — — 768 — 10968.

1454 — 20726.

Ter loopende maendt.

15009 — 18 — 6/7

Supplement in gelde 158 — 1 — 11 3/7

V. Somma grossa.

17235 — 3 — 2

OVER-YSSEL.

Ruyters.

Een Lunenburghse ordinaris Compagnie 88 — 2865

Ter loopende maendt.

2074 — 17 — 2/7

Voet-Volck.

Een Lunenburghse ordinaris Compagnie 98 — 1394.

Twee gedetascheerde Compagnien tot 96 Koppen
tot 1371 192 — 2742.

290 — 4136.

Ter loopende maendt.
2995 — 6 — 4 4/11
Supplement in gelde 207 — 6 — 10 11/22

VI. Somma grossa.
5277 — 10 — 3.

STADT en LANDEN.

Ruyters.

Een Lunenburghse Compagnie 88 — 2865
Ter loopende maendt.
2074 — 17 2/7

Voet-Volck.

Een Lunenburghse Collonels Compagnie	118 — 1616 — 10
Een Lunenburghse ordinaris Compagnie	98 — 1394
Vier gedetascheerde Compagnien van 96 Koppen tot 1371.	384. — 5484.
	600 — 8494 — 10.

Ter loopende maendt.
6151 — 15 — 5.

Tractementen.

Een Lunenburghse Collonel te voet	200
Een Luytenant Collonel	80
Een Major	60
	340

Supplement in gelde 130 — 14 — 8 5/7

VII. Somma grossa.
8618 — 7 — 2.

DRENTHE.

Voet-Volck.

Een ordinaris *Lunenburghse* Compagnie 98 — 1394
Ter loopende maendt.
1009 — 10 — 10 10/11

Tracte-

Tractementen.

Twee Lunenburghse Quartier-Meesters	50
Twee Lunenburghse Provooften	40
	90

Supplement in gelde 378 — 9 — 1[11]

VIII. Somma Grossa.

1478.

Ende wierden de Provincien versocht / hoe eer hoe liever / immers ten langhsten binnen den tijdt van drie dagen / de Capiteynen / Luytenants ende Vaendrighs van de gedetascheerde Compagnien / ingevolge van de voorsz repartitie t'eligeren / ende alsoo de geeligeerde Capiteynen aen haer Hoogh Mog. bekent te maken / om vervolgens aen den Raed van Staten gesonden te werden / dewelcke versocht wierdt met yder der voorsz Capiteynen gelijcke capitulatie te maken / als ten aensien van 't Regiment van de Heere Veldt-maerschalck Wurtz huyden was gearresteert / oock wyders de voorsz Capiteynen te houden om suffisante cautie voor de Werf-gelderen te stellen.

Ooc hebben de Heeren van Brakel, ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de saken van Lunenburgh gerapporteert / daer haer E. in voldoeninge van der selver Resolutie van den een en twintighsten Martij lestleden / in conferentie geweest waren met eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van Staten / om t'adjusteren 't geene noodigh soude zijn tot d'overneminge van de Troupes in de conventie van den sesthienden Martij lestleden tusschen hare Hoogh Mog. ende de Vorsten van Lunenburgh opgericht gemelt: als ooc 't gunt tot 't vertreck van de Heer van Zuylesteyn, breeder geexpresseert in de voorsz hare Hoogh Mog. Resolutie wierdt gerequireert. Waer op gedelibereert zijnde / is aen den Heere Cheur-Vorst van Brandenburgh, mitsgaders aen de Heere Bisschop van Munster, den Grave van Benthem, ende de Regeeringe van Minden geschreven / dat deselve respectivelijck onbeswaert wilden zijn in 't vergunnen van den vryen pas voor soodanighe Volckeren / soo te voet als te paerde / als hare Ho. Mog. van de hooghst-gemelde Heeren Vorsten van Lunenburgh overnemen souden. Des is Copye van den Brief / die aen den hooghst-gemelten Heere Bisschop van Munster geschreven wierdt / ooc gesonden aen den Heer van Amerongen, extraordinaris Gedeputeerde uyt het middel van haer Ho. Mog. Vergaderinge aen den selven Heere Bisschop / om te strecken tot sijne narichtinghe / ooc met verderen last / dat sijn E. ernstige instantie wilde doen aen den meer-geseyden Heere Bisschop / ten eynde sijne Vorstelijckheydt sich cathegoriquerment wilde verklaren / of hy den versochten pas wilde toestaen ofte niet / ende daer van over dagh ende nacht hare Hoogh Mog. kennisse geven. Ende wierdt den Raedt van Staten ooc versocht / dat haer E. in aller yle na het rendevous tot Zutphen wilden doen brengen de Pontons / die tot Dordrecht waren / om gebruyckt te werden sulcks ende daer den noodt soude mogen komen te vereysschen / gelijck ooc van haer E. ordinaire vigilantie verwacht wierdt /

 datse

datse illico naer Zutphen souden laten brengen / 't gene tot d'Artillerye noodigh is.

Mede is gehoort een Rapport van de selve Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saken van Lunenburgh; gevisiteert ende geexamineert hebbende de Missive van den Raet van State / geschreven alhier in den Hage den dertighsten Maert houdende petitie ter somme van hondert veertigh duysent gulden / dewelcke aen de Fursten van Bronswijck ende Lunenborgh betaelt werden; noch ter Vergaderinghe geexhibeert drie distincte Staten / van 't gheene by de respective Provincien betaelt / ofte onbetaelt is gebleven / eerstelijck; op de twaelf hondert duysent gulden tot versterckinge van de Militie hier bevoorens gepetitioneert / Ten tweeden / op de vijf hondert vijf en tachtigh duysent ses en twintigh gulden / ende ten derden op de twintigh hondert duysent gulden tot versterckinge van de Militie als vooren by petitie suppletoir versocht: Waer op gedelibereert zijnde / is goedt gevonden / dat de voorsz Missive van den welgemelden Raedt van State / mitsgaders de gemaeckte drie Staten gesonden souden werden aen de defectueuse Provincien / daerinne gementioneert / met gantsch serieus versoeck ende begeerte dat deselve ten spoedighsten en sonder langer uytstel hare defecten in de voorsz respective sommen wilden suppleren.

d'Heer van Amerongen van hier vertrocken, quam den sesden tot Nieuborgh in Munsterlandt / alwaer hem den Cornet Wieligh, die hy na Coersvelt had gesonden / berighte / dat den Heer Bisschop daeghs te vooren aldaer was aengekomen / ende dat den selven soo als hy uyt sijn Vorstelijcke Doorluchtigheyts eygen mont hadde verstaen / dat desen avont tot Ahuys soude wesen / om hem morgen aldaer in te wachten; Den sevenden quam tot Nieuborgh voornoemt d'Heer Vos, Camer-Raet van den Bisschop van Osnabrugh, hem overleverende een Missive / waer by hooghgemelde Vorst hem beliefde te notificeren / dat den gemelden Vos tot facilitatie der passagie voor hem ende sijns Broeders Trouppen naer de Nederlanden / aen den Bisschop van Munster had afgesonden / ende geordent / omtrent het bevorderen van dien met d'Heer van Amerongen communicative te gaen; Den meergemelden Camer-Raet berighte / dat de Conventie wegen het overnemen der Trouppen by haer Ho. Mog. in alle zijne Leden was geratificeert; meergeseyde Trouppen souden toekomende Woensdag / na sijn Wel Ed: berichte / alle completelijck in goede ordre teghen de Grensen van 't Stift van Munster gereet staen / op vertrouwen dat die dan op een bequaem persoon / op ordre van haer Hoog. Mog. souden afgebraght werden.

Den achsten schreef uyt Lutgersborgh, dat aen hem een Edelman / ghenoemt Twickel, met een brief van den Bisschop aen was gekomen / by de welcke de selve hem d'eer doet van te notificeeren / dat hy dien dag verhindert was geweest door een defluctie sijn reys na Ahuys voort te setten / ende over zulcx genootsaeckt in Lutgersborgh te verblijven; versoeckende dat hy Heer van Amerongen 't selve ten beste wilde afnemen / en dat hy hem aldaer desen dagh of morgen soude verwachten; waer op hy den achsten derwaerts was verreyst / ende ontrent een uyr van dese Stadt ende Citadelle ontmoet /

ende

ende ter eeren van haer Ho. Mog. gerecipieert geworden van den Heer Oversten Nagel, geaccompaigneert met de Heer van Oostendorp, ende acht a tien voorname Edellieden / beneven ses Koetsen / alle getrocken van ses Paerden / met omtrent twintigh Heyducken / ende een groot aental van Hellebardiers / Pagies / ende Lacqueyen ; op een half uyr de Stadt naderende / na dat hy in des Vorsten Lijf-Carosse was over getreden / stonden gerengeert hondert vijftigh Paerden in Bataille / dewelcke achter de Caros volghden tot in 't Fort / alwaer de Militie te voet / aen weder-zijden en Haye stont gerengeert / tot aen 't Logement van sijn Vorstelijcke Doorlugtigheyt / ende daer op het Canon rondom van de Wallen gelost ; uyt de Koets treedende wiert ontfangen van de Heeren Drosten van Veelen, Twickel, ende Groothuys, met een groot getal van Edellieden ende Officieren / hem voor 't meerendeel onbekent / dewelcke hem hebben geconduiseert tot de trap / alwaer de Vorst afkoomende hem in den naem van haer Ho. Mog. heeft verwellekomt / ende zijn soo te gelijck na boven gegaen door een groot Salet in de presentie Kamer / staende onder een Dais twee root fluwele armstoelen / op de welcke de selve al vooren sijne Propositie aen te hooren / hem beliefde eerst te doen sitten ; ende na dat hy de selve had geeyndight / heeft sijn Vorstelijcke Doorluchtigheyt hem in beleefde termen betuyght / dat haer Ho. Mog. besendinge hem aengenaem was / voornamentlick over soo goeden subject als 't was de bevredingh van de twee machtige Kroonen ; ende dat ten besten van de gemeene Christenheyt te wenschen waer / dat door een bestabel accommodement de hooghstrijdende partyen moghten werden bevredight ; versoeckende voorders 't geen hy sijne Propositie was geseyt / dat hy wilde onbeswaert zijn in geschrifte te geven / ende dat hy dan met hem morgen ende overmorgen die saeck in nader deliberatie wilde leggen ; protesterende immiddels hooghlijck van de goede genegentheyt die hy had / om met haer Ho. Mog. te blijven in een goet verstant / en al schoonder noch eenige differenten op de Grensen van sijne Landen met d'een of d'ander van haer Ho. Mog. Provintien maght wesen / sijn Furstel. Doorl: niet liever soude sien / als dat die inder minne bygelept wierde; waer hy te noteren staet / dat sijn Furstel. Doorl. self scheen te emueren de questieuse limit-scheydinge / ende 't daer op gevolgde in 't Ampt van Brevoort ; ende hy Heer van Amerongen d'eere had / van omtrent een quartier uyrs van verscheyde importante saken / dewelcke tegenwoordigh op 't Tapyt van 's Werelts Tooneel waren / met hooghgedachte Vorst te spreecken / is hy op ghestaen / ende door de selve geaccompaigneert met het voorgemelde aental van Edellieden ende Officieren tot een Apartement / alwaer hy hem beliefde te doen Logeren daer op 't Casteel.

Den negenden is door haer Ho. Mog. Gedeputeerden overgegeven ende gearresteert / de Instructie voor den Heer van Zuylensteyn, ende vervolgens in 't net afgeschreven / ende hem verhandtreyckt / met bygevoeghde ordre om metten eersten te vertrecken ; ende de voornoemde Lunenborghse Trouppes af te haelen ; Des wiert den Raet van State versocht / haer Ho. Mog. aenstonts toe te laten komen hun advys / raeckende de patenten aen de Ruyterie van desen Staet na d'Yssel gedestineert / om sonder eenigh uytstel haer te be-

geven na den Hardenbergh, als zijnde haer Rendevous / mitsgaders t'adviseren / waer ende op wat plaetsen de voorsz Lunenburghsche Trouppes souden behooren verdeelt te worden ; Gelijck oock de Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden te Velde versoght werden / haer metten eersten naer Zutphen, ende op 't Rendevous van de Trouppes deser Landen / na den Yssel gedestineert / te verfoegen / met authorisatie ende volmaght / om den pas van de voorsz Lunenborghse Trouppes te faciliteren ende dirigeren / soo als met de meeste reputatie van den Lande / ende de minste quetsingh van de Vorsten ende Heeren / over welckers Lande de voorsz Trouppes souden moeten passeeren / soude konnen geschieden / oock tot dien eynde te disponeren van de voorsz Trouppen aen den Yssel gedestineert / mitsgaders ordre te stellen op 't logeeren van de voorsz Lunenborghse Trouppen / met communicatie van de Heeren Staten / of de Heeren der selver Gedeputeerden / in welckers Provincie deselve Trouppen souden worden gelogeert ; Ende wiert den gemelden Raedt van State oock versoght / ten spoedighsten ende sonder eenigh tijdversuym ordre te stellen / dat de voorsz Lunenborghse Trouppes op den bodem van desen Staet komende/ voorsien moghten worden van noodige estappes, mitsgaders te disponeren een Heer uyt den haeren / om de voorsz deputatie te Velde / nevens de voorsz Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden by te woonen ; Gelijck oock de Heeren Ripperda tot Buyrse, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte Militaire saecken / versocht wierden haer Ho. Mog. te dienen van haer consideratien ende advijs / hoedanige Officieren souden behooren geemployeert te worden / om de voorsz Militie aen den Yssel gedestineert / te commanderen.

Sedert heeft den Heer Afgesante Vos by den Bisschop van Munster versogt passagie voor zijns Heeren Trouppen / dewelcke in haer Hoogh Mog. dienst souden overgaen / gelijck d'Heer van Amerongen oock aen zijn Vorstel. Doorl. heeft gedaen / en met alle persuasive redenen gesocht daer toe te disponeren ; doch hooggemelte Vorst heeft haer beyde op een ende de selve wijse een dilatoir antwoort gegeven / daer toe seggende / dat hy in Augusti lestleden / met de Heeren Keur- ende Vorsten van Mentz, Keulen, ende Nieuborgh, onderlingh by Tractaet hadt geobligeert / gesamentlick haer mediatie (om de twee hooghstrijdende Partyen te bevredigen) t'interponeren / ende dat by 't selve Tractaet sy Heeren Vorsten sigh verbonden hadden / geen secoursen aen geen van beyde de hooghstrijdende partyen te lijsten of Volckeren door haere Landen te laeten passeeren / sulcx dat sonder haer communicatie en goetvinden hy 't zelve niet en vermoght te doen / maer dat hy daer over aen de hooghgemelde Keur- ende Vorsten een expressen wilde afsenden / om haer intentie ende goetvinden daer op te verstaen / ende of hy schoon hooghgemelte Vorst heeft te gemoet gevoert / dat het toestaen van de passagie voor de opgemelte Trouppen / geen gemeenschap hadde / met het geen deselve met de meergeseyde Keur- ende Vorsten mocht hebben gecontracteert / dewijl haer Ho. Mog. by de tegenwoordige constitutie van tijden / ende saken in Europa / tot des te meer bevorderinge van de rust ende Vreede goedt hadden gevonden / haer in een considerabel postuyr van waepenen te stellen / ende die in haren dienst over te nemen /

men / sonder die jegens d'een of d'andere partye / buyten noodtsakelijckheyt t'employeren / soo heeft echter dat geen plaets gehadt / maer is hy hooghgemelde Furst / inboegen als boven onder seer beleefde protestatien blijven persisteren / ende betuyde hy oordeelde / dat haer Ho. Mog. met soo een dilatoiren Antwoordt geen satisfactie soude komen hebben / is hy te rade geworden dese navolgende Memorie over te geven / ende daer op een positive Antwoordt te versoecken.

Hooghwaerdige Vorst ende Heere,

DE Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, hebben d'ondergeschreven extraordinaris Gedeputeerde by instructie aenbevoolen, ende opgegeven iteratyvelick by haer Missive van den *derden* deser expres gelast u Furstel. Doorl. sonder eenighe de minste tyt versuym ernstelijck ende instantelijck te representeren, dat haer Ho. Mog. considererende de tegenwoordige twyffelachtige constitutie van tijden ende saecken in *Europa*, tot des te meerder bevorderingh van de rust ende vrede, ende sonderlingh in de naest gelegen ende nabuerige Provincien, genootsaeckt zijn geworden, haer in postuer van wapenen te stellen; en onder anderen ten dien fine, in haren dienst over te nemen van de Heeren Hartoghen van *Brunswijck* ende *Lunenburgh*, de nombre van *drie duysent* man te voet, gerengeert onder Regimenten, met Officieren daer toe gerequireert, mitsgaders gelijcke Regimenten te Paert ter nombre van *sestien hondert* Ruyters; Ende om de selve af te halen van de grensen van de hooghgemelde Hartogen, ende naer de Nederlanden te conduiseren, vertrouwt hy ondergeschreven dat albereyts een gequalificeert persoon is gesonden; Ende dewijl de voorsz. Trouppen niet sonder groote inconvenienten ende retardementen, buyten den boodem van 't Stift van *Munster* sullen konnen passeeren: Soo vint den selven sigh geordent, daer voor passagie aen u V. Doorl. door des selfs Landen vrientnabuerlick te versoecken, om over den korsten ende bequaemsten wegh naer de Nederlanden getransporteert te worden; met aenbiedingh ende verseeckeringh, dat de voorsz. Trouppen, geduerende den tijt, datse door u Vorstel. Doorl. Landen sullen passeeren, gheene de minste *overlast* aen sijne Onderdaenen sullen toebrengen, maer aldaer voor haer gelt, teeren ende logeren; Waer op d'ondergeschreven Gedeputeerde u Vorstel. Doorl. cathegorique antwoort, ten spoedighsten sal te gemoet sien; ende noch desen dagh een expres daer mede aen sijn Heeren Principaelen af-senden.

Den vyfden Junij wierdt ghepronunceert de Sententie tot Mechelen over de Hoef-Ysersche saecke: waer in te noteren staet dat den Hogen Raedt den Heer Keur-Vorst toe wees / of liet valideren verscheyde dingen / ende specialijck wat de Trouppen van Graef Willem Velt-Maerschalck in de jaren 1629. 30. ende 31 hadden getrocken uyt het Landt van Kleef, daer men hier staet maeckte dattet door het Tractaet van 't jaer ses en dertigh alles hadt geliquideert ende afgherekent: sedert welcken tydt sijn Cheur-Vorstelijcke Doorluchtigheyt noyt hadt ghesprocken van soodane contra-pretensien: self niet

niet als in 't jaer twee en drie en veertigh de Heer van Blomenthal alhier was; die alleen [illegible] d'Executie; allegerende d'onvermogentheyt. Maer alleen [illegible] d'Alliance [illegible] Cheur-Vorstelycke Doorluchtigheyt met de Princesse van Orangien: waer door de Regeringh alhier seer [illegible] van de Prince / veel aen gaf aen de [illegible] ab ovo te [illegible] ende te vorderen wat aleer voor de licentie van den Oorlogh was gepasseert. Immers d'andere Provintien om den Prince te complaceeren gaven veel advysen in faveur van Brandenburgh: self de faculteyten rechte in d'Academien *hier te Lande*. Ende als men soodane ressortianale Exactien op die wyse soude willen ex apicibus juris expliceeren / soo souden de Koningh van Spangien ende andere veel hebben te verantwoorden. Ende gelijck soodane Souverainen alle in te loopperden onder d'opkomende Tractaten van Vrede / sonder eenige Gerechte veel min Judicature aen Uytlantsche Hoven daer over te willen toelaten / soo heeft oock Hollant (die de penningen hadt opgeschooten waer uyt de Hoef-Ysersche schult rees) noyt willen verstaen tot dit Compromis. Als eyntlijck om redden van Staet in den Jare sestien hondert seven en sestigh.

SENTENTIE

By den Hove van Mechelen gepronunceert tusschen de Hoogh Mog. Heeren Staten Generael, ende den Doorluchtighsten Keurvorst van Brandenburg aengaende de Hoef-Ysersche schuldt.

GEsien by den grooten Raedt van den Koningh onsen Heere, de *twee* differenten, het eene in *conventie* en het ander in *reconventie*, gesubmitteert onder 't oordeel van desen Hove, door Compromis gemaeckt in den Hage den *eersten* Augusti *sestien hondert vyf en sestigh* tusschen de Hoogh Mog. Heeren Staten Generael der Geunieerde Provintien, *eyschers in conventie* van d'eene, en den Doorluchtighsten Prins den Keurvorst Frederick Wilhem Marckgraef van Brandenburgh, *verweerder in conventie*, en *eyscher in reconventie*, van d'andere zyde gesien oock den brief op den *negenden* Januarij *sestien hondert ses en sestigh*, by sijn Excellentie den Marckijs van Castel Rodrigo, Gouverneur en Capiteyn Generael van de Nederlanden en Borgondien, by den welcken geordonneert is gheweest het voorsz Compromis aen te vaerden, het Hof combinerende de geseyde differenten, en recht doende op de *conventionele* conconclusien der Heeren Staten, condemneert den Marckgraef van Brandenburgh haer te betalen de Capitale somme van *hondert duysent Patacons* metten interest vande interesten, en kosten van Makelaerdye te reeckenen seedert de Respective dagen, ende op de selve voet als de voorseyde Staten de selve penningen hebben gelicht of doen lichten door *Pieter Hoef-Yser*, in sijn leven ontfanger vande Tollen en Licenten in de Stadt Amsterdam totten jare *sestien hondert twee en veertigh* wanneer de gheseyde Staten deselve peningen tot last van haer Comptoiren gebracht hebben. Van welcken tydt af de voorseyde Marckgraef

de

de selve interessen sal moeten betalen, die de Staten daer van betaelt hebben. Verklarende de partyen voor soo veel alsse anders geconcludeert hebben in desen regard niet ontfanckelick noch gefondeert te zijn. Ende aengaende de taxatie van de *Mekelaerdye* voor en al eer daer over recht te doen, admitteert het Hof de partyen om te verifieeren, wat recht van Mekelaerdye de geseyde Staten gemeynlijck betaelt hebben voor de penningen die door haer ordre gelicht zijn geweest, soo de geseyde somme van *hondert duysent* Ponden geheel ende van alleenlijck gelicht is geweest, of soo in de selve by continuatie voorgaende Capitalen begrepen zijn, ende wat somme de voorgeseyde *Pieter Hoef-Yser* inde geseyde penningen heeft gecrediteert. Verklaert ondertusschen en by provisie, dat de voorseyde Marckgraef volgens sal mogen bestaen met presentatie te betalen een half van 't hondert van alle de gelichte penningen, daer in begrypende de gecontinueerde Capitalen soo daer eenige zijn, alles tusschen partyen te liquideren: ten welken eynde het Hof de geseye Generale Staten ordonneert te voorschyn te brengen alle de obligatien die de voorseyde *Pieter Hoef-Yser* ten profyte van de particulieren, die haer gelt geforneert hadden, goet gekent heeft, ende aenwysende de geene die sy tot laste van haer Comptoiren gebracht hebben in 't geseyde jaer *sestien hondert twee en veertigh* ende de geschreven boecken vande geseyden *Pieter Hoef-Yser*, ist datse die onder haer hebben, ende rekeningh en by hem in de Admiraliteyts Kamer gedaen, als oock na sijn overlyden by Curateurs van sijn sterfhuys, ende by *Aelbert Spiegel*, die in sijn Officie is gesuccedeert, als oock alle andere daer toe behoorende geschriften en documenten. En disponerende over de *reconventionele* conclusien des geseyden Marckgraeve van Brandenburgh ten opsichte vande betalingen, die hy pretendeert gedaen te hebben van 't jaer van Interest vervallen in den jare *sestien hondert seventien* ter somme van *drie en veertigh duysent, hondert en seven en veertigh* guldens, ende noch een andere somme van *negentien duysent acht hondert en veertigh* guldens, ende in 't jaer *sestien hondert achtien* van *dertien duysent twee hondert, en een andere van vier duysen hondert en sestigh* guldens, ende in 't jaer *sestien hondert negentien* van *tien duysent* guldens, ende in 't jaer *sestien hondert een en twintigh vier en twintigh duysent vier hondert een en seventigh* gulden, door Cessie van 't jaer *sestien hondert drie en twintigh* uyt de penningen van Retorsie van *een en dertigh duysent acht hondert seven en tachtigh* gulden in *drie* partyen, ende in 't jaer *sestien hondert negen en dertigh* van *hondert duysent* guldens, ende een ander van *dertigh duysent* guldens, in 't jaer *sestien hondert veertigh seventien duysent vyf hondert* guldens, in 't jaer *sestien hondert een en veertigh* noch een andere somme van *veertigh duysent*, van 't jaer *sestien hondert drie en veertigh*, ende van *ses duysent twee hondert negen en tachtigh* guldens, in verscheyde partyen by militaire executie inde geseyde jaren *sestien hondert een en veertigh sestien hondert twee en veertig* en *sestien hondert drie en veertigh*. Het Hof admitteert den Marckgrave van Brandenburgh om te bewijsen dat de gepretendeerde betalingen gedaen zijn ten behoeve vande rekeningen des voorseyden *Pieter Hoef-Ysers*, Curateurs van sijnen sterf-huyse of van *Aelbert Spiegel*, of door soodanigh ander bequaem middel als hy sal konnen aenwysen, onvermindert het recht van sijn partye in het contrarie bewijs. Ordonnerende oock den geseyden Marck-grave sich te verklaren aengaende de *vyftien duysent*

Yyyyyy gul-

guldens, dewelcke hy seght ontfangen te zijn door Hendrick Walters, en de geseyde Staten te kennen oft te ontkennen de quitantie van *een duysent* Rijcxdaelders van den *drie en twintigsten* September *sestien hondert negen en dertigh* met de Zegelinge . . . . van den voorseyden *Hoef Yser* daer op geset, en dat gedaen sijnde admitteert hem van gelijcken tot bewijs indien het noodigh is. Ondertusschen verklaert het Hof, dat alle de geseyde betalingen, voor soo veel alse bevonden sullen werden in ontfanck gebracht te zijn by eenige vande voorseyde Reeckeningen, ende van wegen de Staten voor goedt gekent, den geseyden Marck-graef van Brandenburgh by provisie tot soo veel verminderens van sijn schult valideren sullen. En recht doende op de by hem gepretendeerde *Imputatie* oft Restitutie van *sestigh duysent* Rijcxdaelders van retorsie die wordt verklaert niet ontfanckelijk noch gefondeert, sonder praejuditie vande *vier en twintig duysent vier hondert een en seventigh* guld., dewelke hy pretendeert hem gecedeert geweest te zijn tot betalinge van een Iaer Interest van 't voorseyde Capitael. En disponerende ten opsichte van de Contributien van 't Hertoghdom van Gulick, ende de halve Domainen soo van 't voorsz Hartoghdom Gulick, als van het Hertogdom vanden Berge, en 't Lant van Ravensbergh aen de geseyde Staten by het Tractaet van den *drie en twintighsten* October *sestien hondert vier en twintigh* in betalinge gecedeert, (die de voorseyde Marckgraef stelt te bedragen de somme van *sestien hondert seven en veertig duysent en vyf en sestig* guldens) soo ordonneert het Hof de geseyde Staten te exhiberen tot sulcke eynden, als wederom hervat sijn in het Tractaet vanden *dertienden* Iuly des Iaers *sestien hondert negen en twintigh* de Reeckeningen van Lubbert Rensen, Ian Retser, ende andere by haer lieden Gecommitteert tot den geseyden *een en dertighsten* Iuly *sestien hondert negen en twintigh* toe: Ende aen den Marck-graef van Brandenburgh te exhiberen de Reeckeningen vande Ontfangers die daer geweest mogen zijn van de Contributien ende Domeynen inde selve Iaren, als oock de Contrerollen ende andere remissen der geener die van sijnen 't wegen behoorden over de geseyde contributien en gecedeerde Domainen gestaen te hebben en quitantie te geven volgens het Tractaet des Iaers *sestien hondert vier en twintigh.* En dit gedaen sijnde soo daer verder contraditie tusschen de partyen valt, soo admitteert het Hof de selve tot verificatien vande alrede gestelde en noch te stellen feyten. En recht doende over de contributien die de geseyde Staten hebben doen ligten in 't Hartoghdom van Cleef, ende andere Landen, den geseyden Marck-grave van Brandenburgh toegedeelt, tot onderhoudt en betalinge van haer Oorloghs Volck die daer gelogeert en gecommandeert sijn geweest door Graef Willem van Nassauw inde Iaren *sestien hondert negen en twintigh*, *sestien hondert dertigh* en *sestien hondert een en dertigh* condemneert de geseyde Staten den voorgeseyden Marckgrave van Brandenburgh te laten valideren alle de penningen, die sy in de geseyde en andere volgendende jaren van de geseyde contributien ontfangen hebben, ordonnerende de geseyde Staten te exhiberen de geslotene ende noch te sluytene reeckeningen vanden voorseyden Lubbert Rensen, Ian Retser, Hendrick Walters, ende alle andere die totten ontfangh ende executie der geseyde penningen, die de Marckgrave reeckent op de somme van *vier hondert sestigh duysent ses hondert twee en twintigh* guldens, by haer Gecommitteert zijn geweest, Ende disponerende

rende over de Rechten der Licenten en Convoyen die de geseyde Staten hebben doen lichten sedert den Jaren *sestien hondert ses en dertigh* in 't Hertoghdom van Kleef, by namen in de Steden van Wesel, Rees ende Emmerick waer van de geseyde Marck-graef pretendeert de somme van *hondert vyf en twintigh duysent* gulden, ordonneert van gelijcken ende geseyde Staten aen den voorseyden Marck-grave van Brandenburgh te liquideren, al 't geene datse hebben doen collecteren, ende al wat sy geprofiteert hebben uyt saecke vande Vrachten en Waeschuren van 't geseyde Landt ende wat haer meer is, ordonnerende mede de geseyde Staten te exhiberen de reeckeningen die daer van sijn gedaen ende noch te doen sijn. Ende om recht te doen over de verdere licenten en Convoyen by haer in 't voorseyde Landt van Kleef geheft, admitteert het Hof al vooren de partyen tot verificatien vande feyten by de selve geposeert, ende ordonneert de voorseyde Staten nader openingh te doen van 't geene sy seggen, in 't voorseyde Landt hare Comptoiren van Licenten by recht van Retorsie opgerecht te hebben, verklarende by wien ende op wat plaetsen de Comptoiren van Licenten, waer tegen sy in deso, daer de questie nu over is, by retorsie opgerecht hebben gestelt zijn geweest, ordonneert haer te voorschijn te brengen haer Placcaten en Edicten mette instructien der Officieren van hare comptoiren en lijsten volgens dewelcke sy die hebben doen collecteren, als mede aen hare partyen te doen blycken, of de waren en Koopmanschappen, over de welcke men de geseyde Licenten in 't Landt van Kleef soude betaelt hadde, van daer na de Geunieerde Provincien over-gaende met de Licenten van haren Staet niet en zijn beswaert geweest, ende voorts of de Waren of Koopmanschappen, die uyt neutrale Landen, ofte uyt Landen die met de hare Vyantschap waren quamen, door eene der voorseyde Steden passerende met de geseyde Licenten niet en zijn beswaert geweest, 't zy dan datmense na de Geunieerde Provincien, of na eenige andere, of by, of verre afgelegen Lande weghvoerde, en of sy die 't sedert de Resolutie der Staten van den *dertighsten* Augusti *sestien hondert ses en dertigh* en het weghnemen of sluyten der geseyde Comptoiren, in eenige plaetse van here Provincien, ofte elders over gebracht hebben, om de selve licenten te collecteren, ten minsten in regard van de Koopluyden die geen Inwoonders of onderdanen van Cleef en zijn. Ordonnerende den geseyden Marck-graeve van Brandenburgh naerder openingh te doen ten reguarde van de licenten van Ravesteyn, en 't Landt vander Marck, en dat gedaen zijnde admitteert hem in cas van contradictie tot bewijs. Ende eer daer over recht gedaen werde, dat de Staten van den Tol ende Licenten van Gennip ontfangen hebben, 't welck de geseyde Marckgraef pretendeert *vyftien duysent* gulden Iaerlijcx waert geweest te zijn, het Hof verklaert de partyen contrarie in feyten, ende admitteertse om die te verifieren. Ondertusschen en by provisie sal den geseyden Marck-grave van Brandenburgh valideren al 't geene de voorseyde Staten vande geseyde Tollen en Licenten ontfangen of geprofiteert hebben 't sedert het Iaer *sestien hondert een en veertigh.* Doe sy het Kasteel en 't Fort van Gennip met de Wapenen verovert hebben tot de Maent van Februarius van 't Iaer *sestien hondert ses en sestigh* toe, ordonnerende aende geseyde Staten te exhiberen de geslootene ende ongeslootene Reeckeninge der Ontfangers of Collecteurs, die sy daer den selven

tydt gedurende geluckt hebben, verklarende dat alle de penningen die hier vooren geseydt sijn den voorschreven Marckgrave te moeten valideren, hem valideren en goedt gekent sullen werden successijf t'sedert de dagen als de Staten die ontfangen hebben. En ordonnerende volgens dien aen de parthyen te procederen tot liquidatie van 't geene haer respectivelijck is toegewesen, condemneert de geseyde Staten den geseyden Marckgrave van Brandenburgh te restitueren 't gene dat sy by de geseyde liquidatie sullen mogen bevonden werden te veel ontfanghen te hebben, met interest 't sedert contestatie in reghte, en ordonneert partyen de geseyde differenten te doen instrueren voor 't gene dat in krakeel blyft voor een Commissaris van 't Hof in de termijnen die in 't geseyde Compromis geaccordeert zijn, ende aen de gheseyde Staten de simple Copyen der titelen en documenten ge-exhibeert of noch te exhiberen by den geseyden Marckgrave van Brandenburgh te laten collationneren met hare principalen ende orginele acten binnen den tydt van drie Maenden precijs, te reeckenen van dien dagh af wanneer hy sulcx voor den geseyden Commissaris sal versoecken, onder conditie dat de geseyde Copyen voor gecollationeert sullen gehouden werden, uytgenomen soo de geseyde Staten eenige particuliere reden hadden, ten aensien van eenigh stuck of stucken in 't bysondere, waerom sy de geseyde Collatie oordeelden niet te behooren of niet te mogen toestaen, die sy dan binnen den selven tydt voorstellen sullen, om partye gehoort sijnde daer over gedisponeert te werden als men bevinden sal te behooren, compenserende twee derde parten der onkosten, reserverende het ander tot het genne dat alsnoch in questie blyft. Geprononceert tot Mechelen den vyfden Juny sestien hondert acht en sestigh.

Geteeckent

R. ENGRAND.

VEu en grand Conseil du Roy nostre Sire, les deux differents, l'un en Convention, & l'autre en reconvention sous mis au jougement de cette Cour, par compromis faict à la Haye le premier d'Aoust mil six cent soixante cinq, entre Hauts & Puissants Seigneurs les Estats Generaux des Provinces Unies, demandeurs en convention, & defendeurs en reconvention, d'une part; Et le Serenissime Prince Electeur Frederic Guillaume, Marquis de Brandenbourgh, defendeur en convention, & demandeur en reconvention d'autre; Veu aussi les Lettres du neufiesme Ianvier, mil six cent soixante six, de son Excellence le Marquis de Castelrodrigo, Gouverneur & Capitaine General des Pays Bas, & de Bourgogne, par lesquelles a esté ordonné d'entreprendre ledit Compromis. La Cour combinants desdits differents & faisants droit sur les conclusions conventionelles des Seigneurs Estats, condemne le Seigneur Marquis de Brandenbourgh de leur payer la somme capitale de cent mille Patacons, avec interests, & interest des interests, & frais de courretage, à compter tous les jours respectifs, & au mesme lieu, que lesdits Estats ont levé ou faict lever lesdits deniers par Pierre Hoefyser, vivant receveur des Tonlieux & Licentes, en la Ville d'Amsterdam, jusques à l'An mille six cent quarante deux, lors que lesdits Estats ont porté les mesmes deniers

deniers à change de leurs Comptoires depuis lequel temps ledit Marquis passera en payant les mesmes interests que les Estats y ont payé. Declarent les parties pour autant qu'elles ont autrement conclu en ce regard non recevables ny fondées; Et auparavant faire droict sur la taxe dudit courretage, la Cour admet parties à verifier quel droict de courretage lesdits Estats ont communement payé pour les deniers levés par leur ordre, si ladite somme de *cent mille Patacons* a esté entierement & de nouveau levée, ou si en icelle sont comprins par continuation des Capitaux precedents, & quelle somme ledit *Pierre Hoefyser* a credité dans lesdits deniers. Cependant & par provision declare, que ledit Marquis passera en payant selon son offre un demy pour cent de tous les deniers levés, y comprenant les Capitaux continues, s'il y en a, le tout à liquider entre parties; A quelle fin la Cour ordonne auxdits Estats Generaux d'exhiber toutes les obligations que ledit *Pierre Hoefyser* a recognues au profit des particuliers qui ont fourny leur argent, en designant celles qu'ils ont porté à la charge de leurs comptoires en laditte année *mille six cent quarante deux*, & les livres manuels dudit *Pierre Hoefyser*, s'ils les ont en leur pouvoir & les comptes par luy rendus en la chambre de l'Admirauté, & ceux rendus apres son trespas, par les Curateurs de sa maison mortuaire, & par *Albert Spiegel* son successeur en office, & tous autres lettrages, & enseignemens à ce servans. Et disposant sur les conclusions reconventionnelles dudit Marquis de *Brandenbourg*, au regard des payements qu'il pretend d'avoir faicts de l'Année d'interest escheu en l'An *mille six cent dix sept*, de la somme de *quarante trois mille cent quarante sept Florins*, & autre somme de *dix neuf mille huict cent quarante Florins*, & l'An *mille six cent dix huict*, *de treize mille deux cent*, & autre de *quatre mille cent soixante Florins*, en l'An *mille six cent dix-neuf de dix mille Florins*, l'An *mille six cent vingt & un, vingt & quatre mille quatre cent septante un Florin*, par cession de l'An *mille six cent vingt trois*, hors les deniers de retorsion de *trente un mille huict cent, quatre vingt sept Florins*, en trois parties, en l'An *mille six cent trente neuf*, *de cent mille*, & autre de *trente mille Florins*, en l'An *mille six cent quarante, dix sept mille cinq cent Florins*, en l'An *mille six cent quarante un*, autre somme de *trente mille*, en l'An *mille six cent quarante trois*, & de *six mille deux cens quatre vingt & neuf Florins*, en diverses parties par execution militaire esdites Années *mille six cent quarante un mille six cent quarante deux, & mille six cent quarante trois*; La Cour admet le Marquis de *Brandenbourg* à prouver lesdits pretendus payements par employ desdits comptes dudit *Pierre Hoefyser* des Curateurs de sa maison mortuaire *d'Albert Spiegel*, ou par tel autre moyen qu'il trouvera convenir, partie entiere en sa preuve contraire; Ordonnant aussy audit Marquis de s'esclairer touchant les *quinze mille Florins* qu'il dit avoir esté receus par *Henry Walters*, & aus dits Estats d'advoüer ou denier la quitance de *mille Patacons* du *vingt troisiesme* de Septembre *mille six cent trente neuf*, & la signature y apposée dudit *Pierre Hoefyser*; Et ce fait l'admet pareillement à preuve en cas de besoin. Cependant la Cour declare que tous lesdits payements, pour autant qu'ils seront trouvés estre portés en recepte par aucune desdits Comptes, & avoir esté allouüés de la part des Estats, seront valides par provision audit Marquis de *Brandenbourg*, à tant moins de son deu: Et faisans droit sur l'imputation ou restitution par luy pretendue de *soixante mille Pa-*

tacens de retorsion, le declare non receptable, ny fondé, sans prejudice desdits *vingt quatre mille, quatre cent septante un Florins*, qu'il pretend luy avoir esté cedés, en payement d'une Année d'interest dudit Capital; & disposant au regard des contributions du Duché de *Iulliers*, & la moitié des Domaines tant dudit *Iulliers*, que du Duché de Bergh & Pays de Ravensbergh, cedés au payement auxdits Estats par le Traitté du *vingt troisiesme* d'Octobre *mil six cent vingt quatre*, (que ledit Marquis pose revenir à la somme de *seize cent quarante sept mille soixante cinq Florins*,) La Cour ordonne auxdits Estats d'exhiber aux *fins* reprinses au Traitté du *trente uniesme* Iuillet *mil six cent vingt neuf* les Comptes des *Lubert Renson, Jan Retzer* & autres par eux commis à la recepte & execution desdits contributions & domaines jusques au *trente uniesme* Iuillet *mille six cent vingt neuf*, & au Marquis *de Brandenbourgh*, d'exhiber les comptes des receveurs, qu'il peut y avoir eu de contributions & domaines, es mesmes Années, & aussi les controoles & autres notices de ceux qui de sa part ont deu estre presents à la recepte desdites contributions & domaines cedés, & donner quitances en conformité dudit Traitté de l'An *mil six cent vingt & quatre*, & ce fait & cas d'ulterieur contredit des parties, la Cour les admet à la verification des faits ja posés & & à poser; Et faisant droict sur les contributions que lesdits Estats ont fait lever au Duché de *Cleves*, & autres Pays du partage dudit Marquis de *Brandenbourg* à l'entretien & payement de leurs gens de guerre y ayant esté logés, & commandés par le Comte *Guilliaume de Nassau*, es Années *mille six cent vingt neuf, mille six cent trente, mille six cent trent un*, Condamne lesdits Estats de laisser valider audit Marquis de *Brandenbourg* tous les deniers qu'ils ont receu desdits contributions esdites Années & autres posterieurs; Ordonnant auxdits Estats d'exhiber les comptes clos & à clore desdits *Lubert Rensen, Ian Retzer, Henry Walters*, & de tous autres qui ont esté par eux commis à la recepte & execution desdits deniers, que ledit Marquis faict monter à la somme de *quatre cent soixante mille six cent vingt & deux Florins*, & disposans sur les droits des licentes & des convoys, que lesdits Estats ont fait lever depuis l'Année *mille six cent trente un*, jusques a l'An *mille six cent trente six*, au Duché de *Cleves*, nommement es Villes de *Wesel, Rhees, & Emmerich*, d'où ledit Marquis pretend la somme de *cent & vingt cinq mille Florins*; ordonne pareillement auxdits Estats, de laisser valider audit Marquis de *Brandenbourg* tous ce qu'ils ont fait collecter & ont proffité à charge des *fruits & manufactures* dudit Pays y cousumées; Ordonnant aussi auxdits Estats d'exhiber les comptes en rendus, & à rendre: Et auparavant faire droict sur les ulterieures licentes & convoys par eux levez audict Pais de *Cleves*, admet les parties à la verification des faits par eux posés, & auxdits Estats de s'esclaircir sur ce qu'ils disent avoir erigé audit Pais leurs Comptoires de *Licentes* par droict de retorsion, en declarant par qui & en quel lieu auroient esté establies les Comptoirs de *Licentes*, contre lesquels usans de retorsion ils auroient erigé ceux en question, leur ordonne d'exhiber leurs Placcards & Edicts avec les Instructions des Officiers de leurs Comptoires & Listes, au pied desquelles ils les ont faict collecter & aux parties de faire apparoir si les denrees & marchandises à raison desquelles on avoit payé une fois lesdits *Licentes* au Pays de *Cleves*, estant de là transportées vers les Provinces Unies, n'ont esté chargées des *Licentes* de leur Estat,

&

& vice versa. & si les denrées ou marchandises sortant des Pays neutres, ou Ennemis de leur Estat, & passant par une desdites Villes, n'ont esté chargées desdictes *Licentes*, soit qu'on les transportast vers les Provinces Unies, ou vers quelque autre Pays voisin ou estranger, & si depuis la resolution des Estats du *trentiesme* d'Aoust *mille six cent trente six*, & la levée ou suppression desdit Comptoirs, ils les ont transportés dans quelque lieu de leurs Provinces ou ailleurs pour collecter les mesmes *Licentes*, du moins au regard des marchands, qui ne sont habitants subjects de *Cleves*; Ordonnant audit Marquis de *Brandenbourg* de s'esclarcir au regard des *Licentes* de *Ravesteyn*, & Pays de la *Marcq*, & ce fait en cas de contredict l'admet à preuve. Et au paravant faire droit sur ce que lesdits Estats ont receu du Toulieu & *Licentes* de *Gennep*, que ledit Marquis pretend avoir valu *quinze mille Florins* par An, la Cour declare parties contraires en faits, & les admet à les verifier, cependant & dar provision, sera valide audit Marquis de *Brandenbourg* tout ce que lesdits Estats ont receu ou profité desdites Licentes & Toulieux depuis l'An *mille six cent quarante un*, qu'ils ont pris par armes le Chasteau & Fortresse *de Gennep*, jusques au Mois de Februier de l'An *mille six cent soixante six*, ordonnant auxdits Estats d'exhiber les comptes clos, & à clorre des receveurs ou Collecteurs qu'ils y ont eu pendant ledit temps, si declare que tous les deniers, qui sont dicts icy dessus, devoir valider audit Marquis, luy seront validés & alloués successivement depuis les jours que les Estats les ont receu; Et ordonnant suivant ce, aux parties de proceder à la liquidation de leurs respectives adjudications, condamne lesdits Estats de restituer audit Marquis de *Brandenbourg* ce que par ladite liquidation, ils pourront estre trouvées avoir trop receu avec interest depuis contestation en cause; Et ordonne aux parties de par instruire lesdits differens, pour ce qui reste en litige; Par devant Commis de la Cour, aux termes convenus audit compromis, & auxdits Estats de laiser collationner à leurs registres & actes originels, les copies simples des titres & enseignemens exhibés ou a exhiber par ledit Marquis de *Brandenbourg*, dans le terme de trois mois peremptoiremeut à prendre cours, depuis le jour qu'il en fera sa requisition par devant ledit Commis, à peine que lesdits copies seront tenues pour collationnées, seuf que si lesdits Estats ont quelques raisons particulieres au regard de quelque piece, ou pieces individueles, pour lesquelles ils tiendront ne debvoir ou pouvoir permettre ladite collation ils les proposeront dans le mesme terme pour parties ouyes, estre sur ce disposé, comme sera trouvé convenir, compensant *deux tiers* de despens reservans l'autre, pour ce qui reste en litige. Prononcé à *Malines*, le *cinquiesme* de Juin *mille six cent soixante huict*.

Signé

R. ENGRAND.

In dese Maent reês oock verschil / tusschen den Keur-Vorst van Keulen, ende die van de Stadt / welcke sake in 't eerste soo hoogh liep / dat syn Keur-Vorstelijcke Doorluchtigheyt den vijfden Juny teghen haer uyt gaf / wat volght:

WY *Maximiliaen Hendrick* van Godes genaden Ertz-Bisschop tot *Keulen*, &c. Doen kont allen ende eenen yegelijcken te weten: Alsoo Borgermeesteren ende Raedt, onser Stadt *Keulen*, nu een geruymen tijdt herwaerts, ons in onsere aldaer hebbende Geest- ende Wereklijcke Gerightsheerende Gerightsaemheyt, allerhande ontoelatige ende geensints verantwoordelijck grieven, soo wel selfs toegevoeght, als oock, die door eenige hoerer mede-Borgeren begane hooghstrafbare gewelddadigheden, ende grove insolentien, door hantgrijpelijcke conniventie onderstennt ende toegelaeten; gelijck men onder andere noch onlanghs op den *tweeden* van de jonghstverloopene *October*, seeckere oproerige Borgeren ende Kerck-genooten des Kerspels tot *St. Pieter*, in de gemelde Stadt *Keulen* in 't bywesen ende aensien van twee Kerckmeesters hooghargerlijck den *Sacellanum* met handen ende voeten uyt de Kercke gestooten, daer op des namiddaghs by *vespertyt*, aen de selve de Deure des Choors toe gesloten, des volgenden daeghs, als hy om de gewoonlijcke Godtsdienst te verrichten, na den Altaer wilde gaen, de *paramente* wegh genomen, ende selfs in de *Sacristiam* ingeschooten, den Bieght-stoel vernielt; ende hem in ende aen zijne behuysinge met inslaen van de vensteren, ende verdervinge van de Huys-slooten veelvuldigh beschimpt ende beledight, daer en boven oock de by sententie in sijn besit bevestigde *Pastor* van *St. Pieter*, wanneer hy in de Kercke van *St. Caecilia* predickte, door een uytgelaeten ende onbeschaemt Wyf, met grouwelijcke lasterwoorden aengeroepen ende vuyl gemaeckt, hier na spootsgewijse onder de Predikatie een kat met aengehechte bellen, ende twee te samen gebondene Honden in de selve herom gedreven geworden, oock twee Duyven daer in laeten vliegen, alleen om gemelde Predicatie te verstooren; waer over eenige andere diergelijcke moetwillige gesellen aen dat klocken zeel getrocken, ende daer mede gelijck als in een *Gecken-huys* herom gesprongen, met pijpen ende andere diergelijcke instrumenten, verschrickelijck geschrey ende geroep, grooten tumult verweckt, ende by helderen middagh in *St. Caeciliae* Klooster, een behaenghsel afgebroocken ende verbrant, het Klooster de vensters ingeslagen, met steenen op de poorten geworpen, het Klooster in brant te steecken sich opentlijck verluyden laten, ende eener *Vicarius* van *St. Caeciliae* Huys by nacht met gewelt opgebroocken, ende den selven daer in soeckende alsoo beangstight, dat sigh daer uyt over een muyr, ende twee breucken door andere huysen moeste salveren, oock die gheene, de welcke onses Geestelijcken Hof-gerichts *Officialis Mandatum* aen 't Kerck-huys de willige Borgers t'insinueeren opgeleght ware, met haer oproerige schelt-woorden bejegent, ende met steenen daer van afgehouden, ja oock sigh verluyden laten den *Notarius*, gelijck oock de gheene welcke van wegen ons Ampts-halven tegens gemelde Borgers begaene *excommunications*-oordeel respective vivideerde, ende op onse hooge Domkercken affigeerden, om het leeven te brengen ende doodt te schieten besllooten ende voorhebbens te zijn, gelijck dan niet minder soo haest een Priester, welcke op de immuniteyt, uyt Overigheyts bevel diergelijcke insinuatien te doen, wierde met steenen seer vel getracteert ende ter aerde geworpen, die *ad valvas majoris Ecclesiae* geaffigeerde Decreten, oock met onsen Aertsbisschoppelijcke Zegel bekrachtigde Geestelijcke Mandaten vermeetelijck afgescheurt, ende alsoo dat exercitie

exercitie van onse *Geestelijcke Jurisdictie* hooghstrafbaer gestoret, hier en tegen na eygen welgevallen onder-naemen van de gesamentlijcke Kerck-genooten der Kercke *Sint Pieter*, tegen onse Officialem valschelijcke verdichte *smaetschriften* opentlijck aengeslagen, oock de selve met geweer ende waepen, etlijcken tijt bewaeckt, ende by nacht ende dagh sulcke argerlijcke geweltdadigheden, wrevel, ende moedtwil (diergelijcke in gene goede Stadt noyt gehoort ofte gesien zijn geworden) vermeetelijck ende hooghstrafbaer geoeffent, ende alsnoch oeffenen, waer toe dan deselve die, op den *dertighsten* April, van de Magistraet aengemaetighde verdeeltheden, wijt uytsiende, ende onse geestelijcke jurisdictie gantsch prejudiciable registrature meer heeft aengefrist gehadt; alles tot de hooghste bespottinge ende verachtinge van meergemelde onse *Ertsbisschoppelijcke Jurisdictie* ende Authoriteyt.

Waer nevens dan oock veel andere Borgemeysteren ende Raet onsen hoogen wereltlijcke Gerichte in de voornoemde onser Stadt Keulen, noch onlanghs allerley gevaer, ende nieuwe *grieven* ende attentaten toegevoeght, ende niet alleen de van ouds by gemelten Gerecht welherbrachte *executie*, van onse *Officialen* uytgesproocken oordelen, door verwijderingh der Gewaltrichters schuldige assistentie, by voorvallende wederlettelijckheyt van de gecondemneerde partyen, te hinderen ende te verweeren: maer oock om meergemelde onsen hoogen Gerichte, sijne *Jurisdictie* gants onder de voet te leggen, dit nieuwe grief uytgevonden, dat zy hare Borgeren, van de selfs aengebrachte Processen te renuncieren door poenael Bevel aen te dwingen, sigh onderstaen derven; ende of wy nu wel onsers deels, tot betuyginghe onsers milde ende goede dragenden gemoets, door verscheydene besendingen aen die B. en R., tot diversche reyssen in 't goede hebben laten erinneren, de daeders van soodanige gewelthandelingen (waer van eenige meer als bekent, oock ten deelen naemkondigh ghemaeckt zijn:) al terstont in verseeckeringe te nemen, ende ons hooge wereltlijcke gerighte tot gewoonlijcke straffe t'overleveren, als oock in 't toekomende diergelijcken geweltdadigheyt af te schaffen ende te verhoeden, mitsgaders meergemelde turbatien te repareren, ende dat by onverwachte weygeringe, wy aen der selver eenige t'ontstaene schadelijcke verwyderingen, t'eenemael onschuldigh willen zijn; Dewyle nochtans daer op niet alleen gantsch vergevelijcke ende meer tot illusie, als soodaniger geweltdadigheeden afschaffingh ende begane ingreep, streckende reparatie ende uytvluchten tot hier toe gevolght zijn, maer over sulcx hebben Burgemeesteren ende Raet, noch op den *elfden* deses maendts op der selver schuldigh wrevelmoedigh supplliceren, waer in zy gantsch vermetelijck aengeven durven, ontslooten te zijn, op volgende Sondagh by de gewoonlijcke Processie des Karspels *St. Petri* dat *venerabile* door den *Capellaen* omdragen te laten, sulck ombetamelijck oproerigh ende den Synodale statuten tegenstrevenden attentaet, door een vermeynde Registrature niet alleen goet te hieten, maer oock den *Dompastoraet* genoemt ende verkooren, Canonicé geinstitueert, en de *per sententiam provisionaliter* aengehouden *Pastorem Paulum Aolami*, als mede den geexcommuniceerde ende *nullo jure* tot de Kerck gequalificeerde *Willem Burgers*, ende de *Juniorem Sacellanum* vande voornoemde processie af te blijven, requireren te laeten; ende alsoo sigh in Kerck - ende

Geestelijcke saecken in te mengen, oock de *violatores immunitatis & Ecclesiæ* in haer oproer ende misdaden te fomenteren, in geen nadencken getoogen; ende dan eenen yeder tot de geringhsten toe, reghtswegen geoorloft is, in zijn hergebrachten besit sich selven, soo goet hy kan, te hanthaven, echter ons binnen des Stadts muyren, door toelatige tegen ververingh soodanige geweltsame turbatien ende grieven (: waer mede doch de gemeene Borgerschap in 't minste niet gedient is :) te bejegenen, verweert wil werden: Soo bevinden wy ons *eer* en *gemoets halven* schuldigh ende genodight, ons ende onse van Godt aenvertroude *Kerck* ende *Ertz-stift* door andere middelen ende wegen by kenbaren *besit* onser Geestelijcke ende Werel'lijcke jurisdictie, in der beste maniere selfs te schutten ende te mainteneren, gelijck oock boven genoemde onsere Officialen ende andere Ministers der Justitie tegen alle billicke gewelt te tueren en vertreden, waer toe wy voor datmael een glimpelijck middel te zijn geacht hebben (hoewel het doch aen andere hardere eyndelijck niet gebreecken sal :) als voor eerst, aller ende yeder Stadt *Keulen Borger* toegehoorige, ende in 't Erts-stift leggende goederen soo langh in verbodt en toeslagh te nemen, tot dat Borgermeesteren ende Raet de benaemde oproerige uytbreyder der *smaetschriften* ende *Violatores Ecclesiarum & immunitatem* ter gewoonlijcker straffe onser wereltlijcken hoogen Gerichte uytgelevert, ende meer aengerechte geweltsame *attentata & turbationes* gantsch gestuttet ende respective gerepareert hebben, ende ons by 't besit onser Geestelijcke ende Wereltlijcke jurisdictie onbeindracht sullen laten, ende bevelen wy by desen alle ende een yder onser Landt-Drosten, ende Stadt-houderen, Drosten, Amptlieden, Geestelijcke ende Wereltlijcke Onderdanen, Amptverwaeteren, Rechteren, Vooghden, Schouten, ende Bedienten, welcke sulcks yeders oorts te doen opgeleyt is, Genadighste oock ernstelijck hier mede aenstonts ende aensiens deses, alle een yder in haer aenbevoolen Ampten, onder Heerlijckheden, ende Dorpschappen gelegen der Stadt *Coulen* Burgeren toebegoorende Huysen, Hoven, Renten, ende gevallen in toeslaen ende verbot te nemen, oock derselver daer op woonende *Colonies*, Pachteren, ende Renthebbers op't scharpste in te binden, tot dat Borgermeesteren ende Raet op Gedachte geweltsaemheyt afgeschaft, oock de gevorderde reparatien gedaen ende wy diswegen vergenoecht te zyn ons verklaren, ende andere genadighste verordeningh hier over uytdeylen sullen, in't geringhste niet, het zy aen Vruchten, Wijn, ende oock andere Renten ende Gevallen leveren ofte in't volgen, maer tot daer en toe in goeder bewaeringhe of by sich selfs of in de Pacht-Schueren, Spijckeren, ende Kelderen verslooten ophouden te laten, of wel ghelegentheyt der saecken noch aen een anderen verden Oord neder te leggen, alles by verwydingh onser hooghsten ongenade, ende arbitraer geldt, ofte nae bevinden der overtredingh rechte lijf straffe. Waer na sich &c.

Signatum Resident-Stadt *Sour* den *vyfden* Iuny *sestien hondert acht en sestigh*.

Geteeckent

MAX. HENRICK.

Onder stont

CASP. LARIX.

De

De Stadt Ceulen heeft daer op om protectie aen het Keyserlijcke Hof aen gehouden / ende tot bescheydt bekomen / dat sijn Majesteyt neffens 't Rijck al soude doen wat tot beschermingе der Stadt tegens allen aenval vereyscht / en noodigh geoordeelt soude worden; Doch de Stadt hier mede niet te vreeden sijnde had van sich gegeven / datmen haer niet moest verdencken soo sy ergens anders een schuts heer sochten / by al diemen haer inde onseeckerheyt liet fluctueren; het scheen dat de Leden het voorsz Roomsche Rijck haer (ende om de waerheyt te seggen overmits de verdeyltheyt in 't selve niet sonder reden) op 't Rijck niet en vertrouwden / ende dat daerom de Stadt met soodanigh Keyserlijck antwoort (waer by haer versoeck op het Rijck wiert verschoven) niet te vreeden of seecker konden sijn / ende uyt oorsaeck vande voorschreven verdeyltheyt haer by de Regensborghse Vergaderinge niet heeft aengegeven / maer directelijck tot sijn Keyserlijcke Majesteyt haeren toevlucht wilden nemen.

In 't begin van July schreef den Agent Bruynincx van een extraordinaris Vergaderinge die eenige Cheur ende Vorsten des Rijcx deeden aenleggen tot Keulen: dat sommige seer mompelden tegens d'opgemelde Vergaderinge als buyten order tegens de forme / ende van gevaerlijck consequentie; Dat meer is / sommige wilden haer t'eenemael verseeckeren / dat dese Vergaderinge niet goets soude uytleveren / ende door de Fransche Directie aengestelt wiert; Ondertusschen wiert het daer voorgehouden / dat door soodanige Vergaderinge / by aldien die op het verhandelen van eenige gemeyne Rijcx saecken aengesien was / de Keyserlijcke authoriteyt die noch soude mogen resteren / 't eenemael onder de voet moest raecken / ten sy die door rigoureuse middelen wiert gevindiceert.

Monsieur Gravel was over twee a drie dagen uyt het Badt tot Regensborgh wederom aengekomen. Men konde noch niet vernemen / dat hy aengaende de Rijnsche Alliancie yets naders t'sedert sijn aenkomste hadt geurgeert. Het was te vermoeden soo hy dat werck in stilligheyt liet passeren ende rusten / dat daer van wel by de Keulsche Vergaderinge mocht worden gehandelt; Ondertusschen dat men sich verseeckert hielt dat Cheur-Ments, Keulen, Munster, ten hooghsten / oock Cheur-Trier ende Nieuwburgh, tot vernieuwinge of continuatie vande voorsz Alliancie geporteert waren / ende dat Vranckrijck met dese het sluyten / onder Reserve dat d'andere Leden daer souden komen als sy begeerden / seer urgeerde.

Cheur-Beyeren continueerde sijn werbinghe noch; men presumeerde tot dienst van Savoyen.

Tot Keulen sijn op dees tydt de verschillen tusschen den Cheur-Vorst ende de Stadt weder bygheleght / maer door alle apprehensien sijn komen te verdwijnen.

Sedert schreef van den vyfden, dat in vertrouwlijckheyt geinformeert was / dat de Keulsche Vergaderinge in het point van securiteyt wel licht niets positive uyt rechten / maer 't selve aen de Vergaderinge tot Regensburgh om alle vordere verwijderinge voor te komen / transfereren / door dien verscheyde notable Leden daer omtrent haer misnoegen lieten blijcken.

Het was niet buyten bedencken dat Cheur-Ments dese Keulsche Vergaderinge aengestelt had om aldaer te onder tasten ofte ende hoe dat point van securiteyt sonder offensie van Vranckrijck, ondernomen soude komen werden / door dien hy wel sagh dat hy dat point niet lange soude konnen verschuyven / dewijle door desen by eenige leden / daer al sterck opgedrongen / maer by hem als ontydigh / ende daerom gevaerlijck om de ruste des Rijcx veel eerder te turberen als te procureren / verschoven is geworden / voornamentlijck oock / dewijle hy de voornaemste Leden daer omtrent onder de handt hebbende doen sonderen / bevondt dat d'inclinatien daer toe lagen / ende d'oordeelen / dat als dienstigh niet alleen hooghnodigh insien / en aen d'andere zijde met Vranckrijck sich soo verre ge-engageert vind / dat hy verlegen was / hoe hy sich in goeder manieren daer van soo wijd soude detascheren / dewijle hy van een humeur ende maxime is / dat seer geporteert is tusschen beyden te laveren / ende wel wiste dat Vranckrijck dat point by de Regensborghse Vergaderinge niet geerne op het tapijt sagh gebracht; Men observeerde by dese Vergaderinge datmen niet en hadt te twijffelen / als dat de oogen vande meeste en de voornaemste Leden des Rijcx door de Fransche proceduren / die sy soo heel seer niet konden approberen wy waren ge-opent / ende soo klaer siende geworden / dat sy oordeelden by aldien sy op hare securiteyt geen beter ordre stelden als voor desen / dat sy in tyden ende wylen wel groot gevaer soude konnen loopen / ende derhalven dat het ter hand nemen / van het point van securiteyt des Rijcx by een yder ernst was / effenwel was swaerlijck te geloven dat het selve tot perfectie soude werden gebracht / overmits verscheyden materien ende swarigheden die daer omtrent ter syden noodsakelijck souden komen t'influeren / maer dat het selve point alleen in 't generael / ende in 't rouw afgedaen soude werden, by aldien het selve niet gansch achter bleef door dien men bespeurde dat Vranckrijck sich van verre daer tusschen begonde te werpen.

Alsoo door 't overlijden vanden Graef van Oldenburgh nu geboren was d'occasie die veele soo lange hadden gehoopt om de bekende Weeser Tolle te hebben geabolieert / soo hebben de meest geinteresseerden bysonderlijck op desen tijdt haer werck daer van gemaeckt ende in specie Keur-Brandenborgh / de Vorsten van Brunswijck ende Lunenborgh Gravinne van Hessen-Cassel / de welcke tot dien eynde op den negenden depescheerden den volgenden Brief aen den Keyser.

Aller Doorlughtighste Keyser.

UKeyserlijcke Majesteyt sijn onse onderdaenighste diensten in schuldige gehoorsaemheyt yder tydt bevoaren, ende konnen deselve in alle onderdaenigheyt te berighten met onderlaeten, hoe wy in ervaringe koomen, in wat voegen die selve instandigh, ende veelvoudight in onderdanigheyt aengesoght wort, den voor desen aen den niet meer wel-saeliger Graeve tot Oldenborgh ende Delmenhorst geconcedeerde alsoo genoemde Weeser Tol tot Elsvliet, andermaelen te verleenen, of tot anderen gebruyck te behouden, maer alsoo die aenden gesseyden Graeve gegeevene Concessie niet als geduyrende

de den tyd: *sijns leevens* heeft gelden konnen ende met den selven is opgehouden, wy soo wel als andere, welcker Landen aen de Weeser stroom leggen, niet toegeeven konnen, dat het Commercium op geseyde Stroom daer met tot onsen, ende onser Onderdrenen hooghste nadeel verder beswaert, ende dienvolgens gehindert werde: soo versoecken wy u Keyserlijcke Majesteyt onderdaenighst, die aller genaedighste behoorlijcke toeversight te maecken, dat in gevalle met sulcke Tolheffingh alnoch gecontinueert wierde, gelijck wy bericht worden, dat het geschiet, sulcken voor hebben, als welcker op geenen schyn der reghten bestaen kan, van stonden aen afgeschaft werde, ende by aldien d'een of d'ander deswegen van nieuws yets verder versoeckt, soo is 't u Keyserlijcke Majesteyt in genaede wel bekent, waer heen soodaenigh versoeck behoort te geschieden, ende hebben wy daerom dit onderdanigst vertrouwen u Keyserl. Maj. sal sulcx Allergenadighst afwysen, ende tot onsen præjudicie op 't onbehoorlijck aensoecken van d'een d'ander niet toelaeten, gelijk wy dan oock in onse Landen, schoon die voorsieningh hebben gedaen, dat sy desen Tol niet betaelen sullen. Waer mede &c. Keulen aende Sprée den *negenden* July *sestien hondert acht en sestigh.*

Keur-Brandenborgh schreef hier over oock in 't particulier aen Keur-Meintz ende Bremen:

ONse Vrientlijcke diensten, ende wat wy meer liefs ende goet vermogen te vooren, Hooghwaerdigen, bysondere lieve Vrient ende Heer Broeder. Wy mogen u L. door dese Vrient Broederlijck niet onthouden, hoe wy in ervaringh sijn gekoomen, dat sijn Keyserlijke Majesteyt instantelijck ende meenigmael versoght is geweest dan hier te vooren aenden Grave van Oldenborgh ende Delmenhorst, Christelijcker memorie geconcedeerde, alsoo genaemde Elssfletsche Weeser Tolle van nieuws te verleenen, om deselve tot een ander gebruyck aen sich te behouden. Alsoo nochtans evenwel de aenden verstorvenen Graef toegestaene Concessie een personeel werck is geweest, ende met desselfs doot opgehouden, ende sonder de bewilligingh vande gesamentlijcke Rijcx-stenden wijders gecontinueert, of ymant de Nove niet toegestaen kan werden, wy oock daer aen nevens andere, welckers Landen aenden Weeser Stroom sijn gelegen, particulierlijck geintereffeert sijn; soo versoecken wy u L. Vriendt-Broederlijck dat sy gelieve haerers deels aen 't Keyserlijcke Hof dienaengaende soodaenige middelen te laeten aenwenden, dat tot des Rijcx algemeene, ende onse particuliere præjuditie niet in die saecke toegestaen wert; maer dat soodaenigen Tolheffingh, ingevalle de facto yets daer in geschieden moghte, verbooden ende te niet gedaen werde; gelijck nu 't selve soo wel tot maintinu van 't Cheur-Vorstelijcke Collegie, als tot der saementlijcke Stenden, Reghten ende Privilegien streckt ende gereycket: alsoo sal u L. ons daer benevens ten hooghsten verplighten, om tot alle Vrient-Broederlijcke diensten u L. altoos geneegen te verblyven. Gegeven tot Keulen aende Sprée den *veertienden* July *sestien hondert acht en sestigh.* Van Godts genaede Frederick Wilhelm, &c.

U L. Dienstwilligen Vrient ende Broeder.

FREDERICK WILHELM, *Cheur-Vorst.*

VAn Godts genade, *Frederick Willem*, Marck Graef tot *Brandenburgh* des Heyligen Roomschen Rijcks Erts-Camerer ende Ceurvorst &c.

Onsen genadigen groet te vooren, Erentfeste, Wel-wijse, Lieve, *be*-sondere.

Alsoo tusschen de Interesten by de abolitie vande alsoo genaemde *Elsvletische Wesser Tollen* een by-een-komste daer over tot Halberstadt op den toekomenden *seventhienden* September voorgheslaghen is, ende ghy oock bysonderlijck inde voorsz Tollen geinteresseert zijt.

So hebben wy U L.'t selve by desen willen doen bekent maecken *ende stellen* aen U L. bedencken, of ghy oock van u syde yemandt met behoorlijcke instructure na Halberstadt tot soodane beraetslagingen sult willen affenden.

Wy sullen daer op U L. verklaringhe te ghemoet sien, ende verblyven U L. met genade bewogen, *Collen aende Spreé*, den *seven en twintighsten* July *sesthien hondert acht en sestigh*.

FREDERICK WILHELM.

Haer Ho. Mog. de lucht krijgende dat de sollicitatie die tot vernieuwinghe van desen Tol aen't Keyserlijcke Hof wierden gedaen / wel acces mochten bekomen / trocken 't haer mede aen / gelijck oock Sweden / waer van op sijn tijdt sal werden gesprooken.

Ondertusschen hielden de Lunenborghse alhier niet op van klagen dat d'achterstallige Subsidien niet voor den dagh quamen onaengesien men haer hadde belooft dat selfs extraordinaris middelen om de defectueuse Provintien tot betalinge te brengen daer toe soude worden ghebruyckt: Dese klachten deden sy by memorie vande vier en twintighsten July / en vernieuwden die den sesden Augusty / maer van 'teen ende 't ander quamen maer beloften.

Den vierden Augusty recommandeerde den Agent Kempingh oock d'eyndelijcke expeditie van de saecke der Ridderlijcke Ordre van Maltha.

Ho. Mog. Heeren,

DEn ondergeschreven Gecommitteerde van sijn Hoogheyt den Heer *Prince* Cardinael ende Lande-Grave van *Hessen* der Ridderlijcke Ordre van *Maltha*, overste Meester in *Duytslandt*, &c. heeft den *elfden* deses Maendts Augusti aen u Ho. Mog. by de Brieven van syne voorn. Hoogheyt in dato den *twintighsten* July lestlede uyt Romen, seer dienstelijck geremenoreert ende gheremonstreert hoe seer van uwer Ho. Mo. æquiteyt ende justitie verwacht wart, dat eenmael de voorn. Ridderlijcke Ordens saecken, noopende de herstellingh ende satisfactie over haere goederen in desen Staet gelegen sonder langer dilayen, by amicable wegen afgedaen mochte worden, als hebbende u Ho. Mog. door derselver veelvoudighe resolutie sulcks oock soodanigh verstaen ende te kennen gegeven, dat het accomplissement van het selve niet langer en behoort uyt te blyven, zynde door die langhjarige gedane sollicitatien door u Ho. Mog. by diverse aenschrijvinghen aen derselver respective Provintien ten fine voorsz oock alles gepermitteert ende ghedaen, wat deselve oordeelde te behooren; 't heeft evenwel

wel u Ho. Mog. belieft den *tweeden* Augusty te resolveren de voorn. brieven en remonstrantien gehonoreert met de ernstige gerenoveerde interpositien vande Alder-Christelijckste Majesteyt van *Vranckrijck* al wederomme te stellen in handen vande Heeren Gedeputeerden tot de Ridderlijcke Maltheser ordres saecken, omme die t'examineren ende daer van rapport te doen, (gelijck vertrouwt wort te syn geschiet) dan alsoo den *seventhienden* April *sesthien hondert vier en sestigh* op meenighvoudighe instantien van weghen voorn. zijne Hoogheyt eyndelijck eens door de Heeren Commissarisen van u Ho. Mog. een generael rapport ghedaen is, over de gelegentheyt en 'trecht van dese saecken, ende nae dat alle deductien ende contra deductien, soo vande zyde vande voorn. Ridderlijcke Ordres als vande besitters der voorn. Goederen voort ghebracht, wel rijpelijck waren overwogen, ende geexamineert, deselve Heeren Commissarisen verstaen hebben, dat by amicable weghen ende transsactien aende voorn. Ridderlijcke Ordre behoorde gegeven te worden satisfactie, waer toe de noodighe uytschrijvingen aende respective Provintien oock al voor lange geschiet sijn, soo schijnt het *superflu* ende *quasi* een *repetitio priorum* te sijn dese saken wederom te renvoyeren, aende Heeren Commissarisen ende die voor lange geexamineerde ende afgedane wederom te stellen tot d'examinatie ende rapport vande Heeren Commissarisen, nademael deselve in den jare *sesthien hondert vier en sestigh* daer over soigneuselijck gebesoigneert hebbende niet altoos present zijn, ende alle stucken, remonstrantien, deductien, en contra-deductien, (die in handen vande voorighe Heeren Commissarisen als de Heeren van *Ommeren* ende *Slingelandt* syn verbleven) niet en konnen de novo aende andere Heeren worden voorgebracht, oock het selve een ongehoorde saecke, ende een perpetuele circulatie soude sijn, daer van op sulcke wyse noyt een eynde soude konnen verhoopt werden, oock niet vertrouwt wert dat uwer Ho. Mog. goede intentie soude discreperen vande woorden van haren menichvoudige over dese saecke genomene resolutie, ende daer op gevolghde rapporten, ende gelijck zijne voorn. Hoogheyt noyt getwijffelt heeft aen het oprecht vertrouwen, dat u Ho Mog. altijdt van zyne Ridderlijcke Ordre voor derselver ende aller Christenen interesse genomen hebben, soo schroomt hy Gecommitteerden oock niet te seggen, datter niet en is, dat voorn. zyn Hoogheyt hem oock niet heeft willen belooven van u Ho. Mog. goede justitie, als zynde na alle vertrouwen dese Godtvruchtigheyt het ooghmerck van u Ho. Mog. deliberatien, ende Ziele van derselver resolutien.

Daeromme oock als ongehoort soude sijn inde selve te vinden soodane discrepantien, die souden troubleren de volmaeckte effecten van hare resolutie ende de harmonie van hare Regeeringe, als waer op de voorn. Ordre sich altijdt heeft verlaten, sonder te willen vermoeden eenighe contrarieteyten, te meer 'noch om dat u Ho. Mog. aen zyne voorn. Hoogheyt voor eenigen tijdt belieft hebben te schrijven, van aen gantsch *Europa* te sullen doen blijcken haer oprechte meyninge die sy hebben tot de justitie en billickheydt van dese saecken, daeromme is het oock sulcks dat de machtighste Christen Princen van *Europa* dese voorn. saecken met hare veelvoudige interpositien altijdt gehonoreert, ende haer eygen interesse (als protecteurs vande voorn. Ordre) daer van ghemaeckt hebbende, elck in't particulier haer dan sullen prepareren om t'erkennen d'obligatien, die

u Ho.

u Ho. Mog. door dese te gevene satisfactie sullen acquiereren, ten opsichte van de voorn. Ordre, die soo celebre ende door hare loffelijcke oeffeninghen soo recommandabel is, dat nu wel meriteert t'ontfangen de langhverwachte behoorlijcke satisfactie van dese Staet, sonder langer onder eenige pretexten omgevoert te worden, behalven dat de glorieuse Vrede door Godts zeghen nu bekomen, oock die danckbaerheyt aen Godt vereyscht, omme gheseyde die op justitie is verkregen u Ho. Mog. tot verweckinge van Godts meerdere benedictie over haren Staet, oock gene mindere justitie sullen exerceren, aen een soo loffelijcke Ordre, die aende Onderdanen van u Ho. Mog. by haer komende ende handelende op die Zeen van alles versien van sulcke noodtwendigheden, als aen haer eygene Ordens-Persoonen, ende met geen mindere liefde in haer Hospitalen, als deselve werden getracteert ende gezegent, niet dit seggende tot verwijt, maer tot des voorn. Orders meerder blijdtschap, dat sy by middel van soodane goede diensten met een voldoen aen haer loffelijcke Instellingh, ende aende Wetten van een waerachtighe vruntschap, die daerom soo vermaert en waerdigh als nut is, aen het gantsche Christendom ende voor wien hun bloedt ende leven dagelijcks opsettende, wel meriteert met vriendelijcke oogen ende geschickte bejegeninge aengesien ende ghetracteert te worden, ende alsoo sy ondergeschreve Gecommitteerden niet is vernemende, dat noch yetwes tot afdoeninge van dese saecke wert ondernomen, 'twelck by langer dilayen een impressie soude konnen veroorsaecken als of ten fine van satisfactie te geven aende voorn. Ordre, alle u Ho. Mog. Resolutie soo veelvoudigh genomen, ende daer op ten selven eynde gevolghde rapporten, in sich soo niet gemeynt soude zyn, daer van nochtans, als hier vooren geseght is, altijdt een goet oprecht vertrouwen is genomen, Soo ist, dat hy ondergeschreve Gecommitteerde nochmaele van zyn devoir te zyn geacht heeft, gants dienstelijck te versoecken, dat uwe Ho. Mog. daer een equitabel insicht tot de groote moderatie en excessive zware kosten, die gedurende dese langhe sollicitatien met een seer groote patientie gedaen zyn, alle vordere dilayen ende renvoyen dat Heeren Commissarisen gunstelijck believen voor by te gaen, ende te treden tot het geven van een soodane reéle satisfactie, die met uwer Ho. Mog. Iustitie derselver goede Resolutie ende Brieven de meryten en æquiteyten van dese saken, ende met het verwachten van hooge Christen Monarchen is over een komende.

Uwer Ho. Mog.

Hage den *vier en twintighsten* Augusty *sesthien hondert seven en sestigh.*

Ootmoedighste Dienaer

R. KEMPINCK.

Hier op viel niet: maer de saecke wiert by Hollandt overgenomen.

Inde binnenlandtsche saecken is alreedts ampelijck ghesproocken vande Benthemsche veranderinge in dese tijdt voorgevallen/ sal alhier stellen het supplement.

plement. In Augustus schreef de Gravinne selfs desen volgenden Brief aen seecker voornaem Lit vande Regeringe:

Hoogh Edel Gestrenger,

DEsen morgen omtrent *thien* uyren, quam onse Hofmeester Toebuck met een stuck . . . dewijl ick toelaet dat sulcx sal opgelaten werden, so brengt hy den schelm van een Commandante met boeven, ende overgeeft hem de sleutel, als ick haer . . . . naer de bovenste poorte, en sluyt die toe, en heb hem tusschen de Poorten laten staen; ick seyde dat ick wist dat hy Bisschops volck was, ick soude niet eene uyt die Poorte hebben laeten koomen, soo seyde hy dat hy in mijn Heers sijn Eedt was; Ick mach nu seggen dat ick van ons eygen Volck verraden ben, sulcke besée bockxsen, daer staen elf Compagnien in de Breght, dicht voor het Fleck met stucken en vuyr-Mortieren, het souder soo disperaet op los gaen, hy wilde my met laten opvliegen; Den Bisschop had teegens Estback geseght hy wilde hem *hondert duysent* Rijcxd. geven, als hy hem de tydingh braght, dat de Hollanders tegens hem wilden, ende soo gesproocken dat het te schrickelick was, en dat mijn Heer geen half Iaer soude leven, daer maeckt den schelm staet op; Ons Volck seght oock, dat hy deselve mensch niet is, soo grynigh is hy, en doet niet als van Duyvel en Donder. Het schijnt dat het quade Gewissen opweckt door het quaet dat hy gedaen heeft. Hy komt van avondt hier, dan sullen wy morgen den Duyvel bannen. Wat voor Papen hy met brengt weet ick niet, ick krijgh sulcken schrick op mijn lijf als ick daer van hoor, hoe ick dese argernisse noch sal overkoomen, Godt de Heer wil my noch bystaen. De vreughde onder de Papisten is niet te beschryven, maer ick hoope dat God het noch eens sal omkeeren tot onsen troost. Nu moet ick verhaelen hoe het al vorder is gegaen: Des avonts schootense daer die stucken los, en al het Volck: men kost van mijn kamer sien; daer met quam al den Paepsen hoop hier, den Bisschop met wel *twee hondert* Paerden met Trompetten en Harpoucken. Ick heb my soo ontstelt, dat ick by na niet weet wat ick doe; Hy liet my seggen met Estback, ick mocht dogh den Bisschop niet qualijck bejegenen, ick liet hem wederom seggen, hy soude my met den verweckten hoop uyt de oogen blyven, of ick wilde hem de oogen uyt het hooft halen: ick hebse oock niet gesien, ende wilse oock niet sien; soo zijnse desen morgen ghekoomen, hebben onse Kerck ingenomen, en hebben haer Afgodery daer gedaen, en den Bäl ghedient; Soo had ick onse Pastoor laeten roepen om te predicken, die hebben sy de Poorte voor de neus toe gedaen, en hebben hem tusschen de Poorten laten staen. Het is niet te beschryven den stout, en hoogmoet vanden Tiran; Ons Volck, dat met is geweest, weeten niet genoegh daer van te seggen, hoe hy my wil seeren, hy wil maecken dat in het geheele Graefschap niet eenen steen op den anderen sal blyven staen, ende my wil hy inde aerde doen sincken; Hy frught sigh voor geen mensch, ende hy heeft over het Graefschap te seggen, de Hollanders sullen nu aenkoomen, het valt al te langh om te verhalen, het is schrickelijck; en over mijn kleyne dat ick het heb laeten doopen, daer zijnse oock soo boos om, daer haddense oock een aenslagh op gehadt, offe hier de Duyvel wouden bannen, soo sal

sal dat niet gedoopt zijn geworden, ende sal Ickans hebben genaemt zijn geworden, dat het Stattius Philip heet, dat maeckt haer oock soo nadenckend, maer den Bisschop hadde gisteren ghesevt, hy hadde sulcke goede Vrienden in Hollandt, hy hadt al advijs dat sy my niet souden aennemen, ick sal noch Godt dancken dat ickse, ick ben seer ghewaerschout dat ick de kinderen sal laten vaeren, datse alle listen daer aenwenden omse te krygen, insonderheyt de oudtste. Ick bidt nochmaels om Godts-wil u Edelheyt gelieve my niet te verlaten, *Godt* de Heere sal't beloonen, ick wilde dat hier nu volck was ghekoomen, *sy hadden* den schelm wel konnen krygen, alsoo hier geen voorraet is voor twee *daeghen*, hy dreyght my hy wil na Weenen, ick wilde dat hy al wegh was. hy heeft met my gehandelt als gheen Turck soude doen met sijn vrouw, maer hy is verstoct als Farao, hy doet nu alles wat den kop wil hebben; nu ick bidt nochmaels, ick ben blyde vande goede hoop vanden Brief soose u Edelheyt noch bekomt, ick heb noch geen tydingh van mijn kinderen bekomen, ick heb mijn jongen met goet heen gesonden, die sie ick alle dagen weder te gemoet, sy passen soo op, ick moet met mijn meyden de Brieven laten ophalen en sendense na, het is niet te beschryven de vileyny, doch ick hoope dat Godt de Heere noch een anderen tijdt sal geven, hy heeft u Edelheyt oock soo gedreygt als hy eens daer weer quam, hy wilde het Huys soo niet verschoonen als voor heenen was geschiet; ons volck geeven reede al de schult dat hy dit werck soo heeft gesponnen, u Edelheydt sal van Monsieur Estback noch eens soo veel konnen vernemen, die heb ick het oock geseght, hy sal sigh daer van afhouden, hy excuseert sigh hy hadt het moeten doen soo hadt mijn Heer met hem geraeckt, den Bisschop heeft ghesevt hy wilde hem sijn Leen-goet af neemen; Ick sende hier Wilhem, daer van u Edelheyt mondelingh kan vernemen hoe het hier afgaet: onse Boecken hebbense uyt de Kercken gesmeeten, en geseght sy wilden deselve in de Lombert brengen, Godt de Heere wil sigh laten erbarmen, ick wilde dat het Huys nu soo beset was datse hem nu kreghen, dogh Godt hoop ick sal noch een goede stonde voor arme bedroefde menschen geeven een genadige verlossinge.

Benthem den *twee en twintighsten* Augusty *sestien hondert acht en sestigh.*

U Edelheyts getrouwe Dienares,

G. L. D. B.

Ich ben tot noch toe soo gehart geweest,
maer nu als half doodt.

Hier van wierdt ondertusschen gedivulgeert, dat den Heer Grave van *Benthem*, hebbende ten Huwelijck genomen een Camenier, van Mevrouwe sijn Suster, en de Dochter van een Schoen-maecker, ende gebooren met haer *vier* kinderen, dat Mevrouwe de Gravinne van *Benthem* vreesende, dat uyt oorsaecke van haer lege gheboorte, de andere Graven van *Benthem* in toekomende met haer souden twisten om de successie, ende dat hebbende over dese saeck met den Heer Bisschop van *Munster* gecommuniceert, dat onder conditie, dat den Grave, ende Mevrouwe de Gravinne met hare kinderen, belydenis souden doen vande Catholijcke Religie, den Keyser een confirmatie wegen de toekomende

komende

komende feudale succeffie ghegeven hadt; Waeromme den Heer Grave van *Benthem* oock publijcque Professie van het voorgemelte Catholijcke Geloof hadde gedaen, hebbende gecommuniceert door de eygen handen van sijn Eminencie, de Heer Bisschop van *Munster*. Maer Mevrouwe de Gravinne van *Benthem*, hebbende van haere belofte afgestaen, ende *vier* van hare kinderen, ende haer jongst gebooren, met haer Minne in Hollandt gesonden; Dat den Heer Bisschop van *Munster* hadt te velde doen brengen naer het Casteel ende Vleck van *Benthem* ontrent *twee duysent* Soldaten, met *veerthien* Stucken Geschuts, ende *ses* Mortieren, welcke Battaillion sijn Eminencie van *Munster*, met den Heer Grave van *Benthem* wesende besichtigen, datmen gesonden heeft een Majoor aen 't Casteel van *Benthem*, om te weeten of Mevrouwe de Gravinne in goeden dancke Guarnisoen soude willen inlaten, waer op sy sigh gunstelijck soude hebben verklaert, ende een Compagnie Infanterie van *Munster*, aldaer in Guarnisoen zijn gaen leggen, waer na den Heer Bisschop van *Munster* geaccompaingeert met den Heer Grave van *Benthem*, met eenighe Troupes Cavallerie souden zijn ghekoomen ende wel ontfangen op het Casteel, en dat de Staten ende Onderdanen van het voornoemde Graefschap van *Benthem*, haer over dese gekomen veranderingh niet eens hadden gemoveert.

Den vijf en twintighsten September ontfangen een Missive vanden Heer Bisschop van Munster, geschreven tot Lutgersborgh, den een en twintigsten deses/ gelijck oock een vande Grave van Benthem, geschreven tot Coesvelt, ten daghe als vooren/ daer by de selve/ ten versoecke van haer Ho. Mog. toestonden de passagie vande Lunenborghse Troupes over haer Landen: Waer op ghedelibereert zijnde/ is goet gevonden de wel-gemelte Heeren Bisschop ende Grave/ over de voorsz permissie/ door een civile ende beleefde rescriptie/ te bedancken/ nevens advertentie/ dat de resolutie vande marsch der voorsz Lunenborghse Troupes alhier verandert zijnde/ misschien niet meer als drie Compagnien te Voet vande selve Troepes uyt Coeverden over een gedeelte vande Landen van hoogh-gedachte Heer Bisschop ende voornoemde Heere Grave souden hebben te marcheren/ 't welck haer Ho. Mog. by voorvallende gelegentheyt teghens de selve geerne souden verschuldigen/ werdende de te schryven Missive / alvorens af te gaen/ door den Agent de Heyde aen den Heer Extraordinaris Afgesante vande Fursten van Bronswijck ende Lunenburgh gecommuniceert / om te strecken tot des selfs narichtinghe / ende wyders te dienen sulcx ende daer 't behoordt.

Den tweeden October in deliberatie geleyt ende overwogen zijnde door wat wegen ende middelen de Weeser Tol tot Elsvliet, die door het overlijden vanden Heer Anthoni Gunther, in sijn leven Grave van Oldenborgh, &c. &c. &c gesustineert wierdt vervallen ende geextingueert te weesen / t'eenemael soude konnen werden gemortificeert/ sonder dat dienthalven eenige verdere beswaernisse op de Commercie de voorsz Riviere af komende/soude werden gelaten: Is goet gevonden en verstaen/te versoecken de Heeren van Heukelom, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte saecken van Dennemarcken, dat haer E. met de Heeren alhier aenwesende Ministers vande Keurvorsten / ende an-

 dere

dere Vorsten ende Standen van het Duytsche Rijck / die by de voorsz belastinge vande Weeser-Tol waren beswaert ende geincommodeert / in Conferentie willen treden; mitsgaders oock naer ingenomen bericht van alle particulariteyten / die daer ontrent nader in achtinge soude konnen ghenomen werden / als mede van 't gheene op de by-eenkomste tot Halberstadt, tusschen eenighe Keur- ende Vorsten dienthalven geconvoceert geweest zijnde / soude mogen wesen gepasseert / overleggen wat krachtige debvoiren ende Officien / met onderlingh concert / soo by den Keyser / als elders / daer 't selve gheoordeelt soude mogen worden van eenige operatie te sullen moghen weesen / geemployeert soude dienen te worden / ten eynde de voorsz belastinge en Tol / effective ghemortificeert ende buyten verdere executie gelaten mogen worden.

Op den vijf en twintigsten deser wierdt de Princesse Benedicte Palatijn van Beyeren getrouwt by procuratie / met den Hertogh Jan Frederick van Bruynswijck-Lunenburgh, in eene vande Landt-huysen vande Princesse Palatine, haer Moeder / dichte by Parijs: den Baron de Groot, Minister van Staet van dien Prince / ende sijn Envoyé in 't Fransche Hof / hebben de functie ghedaen / en den Bisschop van Angoulesme de ceremonie / in presentie van den Prince van Condé en den Hertogh van Anguijn, welcke geregaleert wierden door de ghesevde Princesse Palatine, met eene ongemeene magnificentie: Den selven dagh quam de getrouwde te rugh tot Maubuisson, by de Abdisse haer Moey / omme in 't korte te vertrecken / en van haer Moeder geleyde werden / tot op de Grensen van de Staten van haer Bruydegom; welcke veele preparatien liet maecken / omme haer aldaer treffelijck in te halen; Men sprack in Vranckrijck met goet genoegen van dat Huwelijck.

De Graef van Benthem, urgerende op de restitutien van sijn kinderen / (zijnde vijf Soonen / daer van het outdste was ontrent acht jaren) heeft eyndelijck gedreygt te sullen laten procederen criminelijck tegens sijn Vrouw / ende die geene die de handt daer aen hadden ghehouden / als raptores vel plagiarios. Rapport daer van alhier gedaen werdende / is den negenden Octobri goedt gevonden derwaerts te senden eene Deputatie: een uyt Hollendt, een uyt Over-Yssel, ende een uyt Groeningen. Die van de Graef (daer onder sigh oock de Keyserlijcke ende Bisschop Munstersche meleerden) wilden recuseren die van Over-Yssel; alsoo die Provincie sich seer partiael toonde door correspondencie van de Gravinne. Men seyde dat de kinderen waren niet verre van den Hage, doch haer Ho. Mog. ignoreerden sulcks / ende hadden alreede voor desen geexcuseert de Protectie ende Tutelle: Soo dat de Graef gheen actie had / als tegens de Gravin: Nochtans favoriseerde men haer saecke / om datter de Religie onder liep / ende den Bisschop den Boer-vinck was van 't werck / ende dat specialijck de Provincie van Over-Yssel veel schade hadde gheleden in den lesten Munsterschen Oorlogh.

Onlangs de Keur-Paltz-Graef wegh genomen hebbende Landtstoel ende Hobeneck, by den Hertogh van Lotharingen gepossideert / by occasie / dat den Hertogh sijn Infanterye had afgedanckt / ende aende Spaensche tot besetting van Bourgondien had overgegeven; behoudende noch in dienst sijne Cavallerye. Den Hertogh hadt deselve / ende soo veel nieuwe Infanterye als hy in

des

der haest konde bekoomen/ tot verder wederstant / ende hadt het gheluck van Paltzische te slaen omtrent Ingelschim, alsoo dat sy moesten het Velt quitteren/ eenige schreven datter wel twaelf hondert, andere datter maer ses hondert, meest Paltzische/ waren gebleven.

Men blameerde de Paltzgraef/ dat hy desen Oorlogh hadt begost sonder last van 't Rijck / dat Hoheneck by den Hertogh was ghekocht / dat Landtstoel ende Hombergh, wel waren Plaetsen die aen 't Rijck gehoorden / echter nochtans dat hem Hartogh toequam een æquivalant, gelijck aende Spaensche voor Franckendael was geschiet/ ende dat Vranckrijck den Hertogh had verseeckert/ dat by den Heer Keur-Palts-Graef niet soude worden ondernomen. Ende om het geschil dat de Heer Palts-Graef hadt met sijn Gemalin / was Hessen ende andere op hem t'onvrede.

IL y avoit trois semaines, que nous avions passé la *Nawe* à *Bretzenheym*, & que nostre Armée & celle de l'Electeur *Palatin* estoyent tantost campées l'une de l'autre, & tantost rangeés en ordre de Bataille, & prestes à combattre, n'ayant pas esté plus esloigneés pendant ce temps, que d'une heure de distence, l'ennemy se tenant tousjours sur des hauteurs, & derriere des defillets, & nous dans la plaine où nostre Cavallerie, en la quelle consistoit nostre principale force, pouvoit tirer advantage de l'estenduë & l'egalité du terrain, Lors que les Princes *Vaudemont* & de *l'Islebonne* furent recognoistre quelques endroits, par où ils avoyent dessein de marcher pour gangner les hauters, qui sont à la droicte à costé de la *Nawe*, depuis *Creutzenach*; jusques à *Engelheym*; & leur resolution de decamper dans deux jours ayant esté divulgeé parmy nos troupes, les Palatins en eurent Cognoissance, & se persuaderent que nous delogerions la nuict sans Trompettes, s'imaginant que nous y estions contraincts par nostre petit nombre le manquement des Vivres & la disette de toutes choses; a quoy pourtant les soins de Messieurs de *Tilly* & de *Risancourt*, avec une prudence & Conduicte admirable avoyent pourveu; & la diligence & dexterité qu'a fait voir le Sieur *Merlin* ne doivent pas estre oublieés icy: Ils croyoient aussy que vous avions pris l'espouvante de ce que Monsieur *l'Electeur Palatin* avoit tiré les Guarnisons de touttes ses places, rassemblé ses Esleus & ses Vassaux de touttes partes, & joinct ses forces toutes ensemble afin de nous accabler; Ils sortirent de leur Camp le *vingt cinquiesme* de Septembre a deux heures apres minuict, & filerent Infanterie Dragons & Cavallerie, par le pied des vignes dont les *Collines* sont couvertes. avec tant de precaution & si peu de bruict, que les Batteurs d'Estrade & la garde advancée, qui estoit commandeé par le Comte de *Viage* n'en peurent rien decouvrir jusques au point du jour, auquel temps Monsieur le Prince de *Vaudemont* estant allé visiter la garde, envoyast donner advis au Prince de *Lislebonne*, qui s'estoit trouvé assez mal cette nuict là pour demeurer au lict, qu'il paroissoit desia deux ou trois *Escadrons* pres du *Landtwertk*, qui estoit entre les *deux Camps* depuis la Riviere jusqu es à la *Montagne*. Cet advis fut incontinent suivy d'un autre, que l'Armeé des Ennemis marchoit en bataille, leur Infanterie & Dragons s'estant desia saisis de la teste du *Landtwertk*, qui est un grand fossé couvert d'arbres, & que la Cavallerie formoit ses lignes par

deriere; Aussi-tost le Prince de *Lisslebonne* fist sonner à cheval, son armeé sortit du Camp, & s'en allat ranger sur deux lignes, deux *Bataillons* d'Infanterie furent postez aux deux extremités, l'un sur une petite hauteur au pied de la montagne d'où nous pouvions battre l'Ennemy en flanc, au cas qu'il passast le *Landtwertk*: l'autre dans un petit boccage, qui est du costé de la Riviere, sur l'extremité de l'aisle droicte, & ce troisiesme fust posté au milieu pour garder les redans, que nous avions faict à fin de fortifier nostre Camp. L'ennemy fist semblant de vouloir passer le *Lantwertk*; mais comme ce n'estoit pas *son dessein* de combattre dans la plaine, il rebouchat les ouvertures, que *nous y avions* faictes pour aller à luy vuidant le fossé, que nous avions remply quelques jours auparavant, & se faisant une Barricade d'arbres coupez il se contentat de faire jouër son Artillerie, qui tira tout le jour sans blesser que deux ou trois Soldats & sans deposter un seul de nos Esquadrons, durant que nos Escharmoucheurs qui estoient la plus part de simples fantassins, à cause que les Princes empescherent les gens de qualité de s'en mesler, eurent advantage sur ceux des Ennemis, lesquels environ le coucher du Soleil à la faveur des Barricades, qu'ils avoyent faites au *Lantwertk*, & de leur Infanterie, prirent le party de gagner la montagne, sans que nous en puissions rien decouvrir, à cause de l'espaisseur des arbres, que lors qu'ils furent à my coste. Et pour lors l'Esquadron du Collonel *Salis* ayant passé le *Lantwertk* avec quelques gens detaschez, prit quatre ou cinq de leurs Dragons prisonniers, & quatre Chariots de fourage tirez avec des bœufs. Il attrapa encor *quatre* ou *cinq* Cavalliers, & autant de *Fantassins*, qui dirent tous estants interrogez separement que le dessein de l'Ennemy estoit de nous faire perir de necessité, que ses forces consistoient en *vingt sept* Compaignies de Cavallerie, qui faisoient prez de *trois mil* Cheveux, *six cent* Dragons, *trois mil hommes de pied*, & *sept* pieces de Canon. Tout cela s'alla poster sur la Montagne, où il y a un vieu Camp du temps que *Gallas* fist faire retraitte au Cardinal de *Valette*. L'ennemy si mit en Battaille, & y passa la nuict, & s'estant apperceu au lever du Soleil, que nous travaillions a deux Redouttes sur Cette teste, qui est au pied de la *Montagne*, où nous estions postez le jour precedent pour flancquer nostre Camp, avec nos deux petites pieces de trois livres de balles. Il resolut de nous en deloger, & fist descendre son Infanterie & ses Dragons, dans les vignes aux endroicts ou la montaigne est moins aspre & rabotteuse, & apres avoir dressé trois batteries sur le penchant, il commença la musique qui continua tout le reste de jour, c'est à dire depuis les six heures du matin jusques à sept heures du soir sans relasche, & avec tant d'application, qu'il sembloit que tout son dessein n'estoit que d'emporter de vive force ces deux Redouttes, où nous avions mis deux de nos Bataillons, & tourné le front de nos lignes du mesme costé. Les Ennemis ayant estendu leurs *aisles* & leurs battailles sur la Montagne, & s'advançant peu à peu sur le penchant à la faveur de l'Artillerie, & la Mousquetterie, qui faisoit feu sans discontinuation, pendant que nos fantassins travailloient à se couvrir de facines & de terre, à quoy ils estoyent encouragez par les discours & l'exemple des Volontaires & Principaux Officiers de nostre Armeé. Et comme le parapet des Redoutes ne couvroir ceux qui estoient dedans à cause que le Canon des Ennemis estoit beaucoup plus eslevé, le Sieur Blanckhard

hard Escuyer de Monsieur le Prince de *Lislebonne*, & un des Gardes de ce Princes y furent tuez d'un même coup, assez pres des Princes de *Vaudemont* & de *Lixheym*; & quelques Cavalliers qui portoient des Facines, eurent les bras & les jambes emporteés, sans que le peril retardast d'un moment l'ouvrage qui avoit esté commencé, ny qu'un seul Esquadron de l'aisle gauche, qui estoit exposeé aux boullets, ait change de place, qu'il n'en ait eu l'ordre du General auparavant. Sur les deux heures apres midy de ce jour *vingt sixiesme* le Prince de *Lislebonne* fist assembler tous les Collonels dans un boccage au dessous des Redoutes pour tenir Conseil, sur ce que les Munitions de guerre & ce fourage estant presque consumé, il estoit necessaire, de prendre une derniere resolution, & à peine avoit on commenceé de deliberer, lors qu'un adjutant de nostre aisle droicte vint advertir que l'aisle gauche des Ennemis descendoit dans la plaine en ordre de Bataille: Et les Princes avec les Officiers qui estoient au Conseil, jettant les yeux sur la hauteur, apperceurent à l'instant, que la Cavallerie & les Dragons de la droitte des Ennemis passoyent a leur gauche, avec une vistesse extraordinaire, pour la fortifier, & s'estendre dans la plaine. Ils monterent a Cheval, & accoururent à nostre droicte, & ne furent pas plustost arrivez à la teste des Esquadrons qu'ils se trouverent en presence des Ennemis, lesquels apremment avoient pris cette resolution d'attacquer nostre droicte, voyant que toutte nostre application estoit à la gauche, à la deffence des Redouttes, & que la pluspart des Esquadrons estoient presque affoiblies de moitié, à cause du grand nombre de Cavaliers, qui estoient allez chercher du fourage & abbreuver leurs Chevaux. Le Prince de *Vaudemont* ayant estendu le plus qu'il peut la premiere ligne du costé du *Lantwertk*, afin de n'estre pas pris en flanc, commença le combat à la teste de son Regiment, ayant à ses costez le Prince de *Lixheym*, le Marquis *d'Harancourt*, Sergeant de Bataille, le Comte de *Comminges* Volontaire, le Marquis de *Treschasteau*, Capitaine des Gardes du Duc de *Lorraine*, le Marquis de *Fauquemont*, le Chevallier de *Renépont*, les Sieurs de *S. Felix*, adjutant General, *Lescobas*, *Boncaud*, *Lampoignant*, & plusieurs autres personnes de valeur, les trois Esquadrons de son Regiment, & ceux du Cononel *Moleon*, qui fut *tué* de trois coups à la premiere descharge, ayants enfoncé & renversé les Ennemis qui leurs estoient opposez, le Prince de *Lislebonne*, qui debvoit conduire nostre aisle gauche vint prendre en flanc ceux, qui avoient passé de l'aisle droicte des Ennemis, & les rompit tous avec leur seconde Ligne, sans que les nostres tirassent un Coup de Pistolet, qu'aprez avoir poussé l'Ennemy l'espeé à la main jusques dans les vignes ou l'Infanterie & les Dragons faisants un feu capable d'espouventer les plus resolus, quelques uns de nos Escadrons furent mis en desordres & poussez dans la plaine jusques au de là d'un petit Boccage ou l'Infanterie & les Dragons ennemis furent aussi bien taillez en piece que dans les vignes rien n'ayant été capable d'arrester l'ardeur des nôtres & la tuerie, que la fuitte des Ennemis au haut de la Montagne deriere des levées de pierres & de terre & des hayes épaisses. Durant le combat, qui se faisoit a nostre *aisle droicte* où toute nostre Cavallerie, a la reserve des *trois Esquadrons* du Regiment de *Bassompiere*, & celle des Ennemis a l'exception de *quatre Esquadrons*, ont esté aux mains en mesme temps; les Palatins, qui s'estoyent servis de leur *Artillerie* quelques temps pour rompre

rompre nos Esquadrons de l'aisle gauche passoient a la droicte, ayant recommancé à tirer contre les deux Redoutes, & tous les Dragons de leur droicte avec l'Infanterie estants venu attacquer nos deux Bataillons, ce luy de la Redoute où estoyent nos deux petites pieces ne voyant plus de Cavallerie pour le soustenir, & s'appercevant que quelques unes de nos Esquadrons sembloyent avoir esté repoussées a sa droicte, ne fist pas toute la resistance, qu'il debvoit, & laschat le pied, nonobstant la resistence du Colonel, & de plusieurs Officiers, *& que le* Marquis de *Bassompiere* à la teste de son Regement eut commencé à charger par le flanc avec une bravoure extraordinaire les Bataillons des *Ennemis*, qui estoyent descendus la montagne pour forcer le Redoutes, de sorte que les nostre ayante plié, la Redeute & les deux pieces, qui estoyent dedans furent pris & le Regiment de *Bassompiere* avec les Musquetaires de la Garde, qui avoient accourues d'un petit village voisin, où ils avoient esté postez contraincts à se retirer, apres avoir faict des *merveilles*, mais à peine les Ennemis estoyent entrez dans la Redoutte, que le Prince de *Lisleboune* ayant achevé avec le Regiment de *Vaudemont* de ruïner la Cavallerie des Ennemis, revint avec la plus part des Esquadrons du costé des Redouttes, & s'estant mis comme un Mars à la teste des *Musquetaires*, & de *l'Infanterie* soustenüe du Regiment de *Bassompiere* & de l'Esquadron de *Bourvigni*, il chassa les Ennemis de la Redoutte, dont nous avions esté depostez, & les suivant l'espeé à la main dans la *Montagne*, qu'ls taschoient de regagner, il en fist une boucherie presque incroyable, jusqes au lieu où ils avoyent mené nostre Canon, qui fut regagné & ramené aussi tost dans la Redoute, ny ayant eu que la nuict & la difficulté des lieux impenetrables, qui ait donné temps aux Ennemis de retirer leur Artillerie au haut de la *Montagne* les arbres, les vignes, les hayes & les fossés n'ayant point empesché les nostres de tailler en pieces tout ce qui s'est rencontré devant eux. Mais comme il n'y a guere de Combats plus furieux, ny plus opiniastré, & qu'il ne s'est point fait de carnage si Grand entre des Armeés si mediocres, celle des Palatins ne passant pas *six mille cinq cents* hommes, & la nostres *cincq mil* aussi, la victoire nous a telle cousté du sang assez precieux. Le brave Colonel Moleon y est demeuré, la *Bastide* son frere combattant a son costé y a esté blessé, Le Marquis de *Tristbasteen* ut le bras cassé, le Marquis de *Coublans* Lientenant des Chevaux legers de la Garde a eu un coup de Musquet dans le bras, apres avoir rompu deux Esquadrons des Ennemis, le Marquis de *Chambley* soubs Lieutenant mourut le landemain d'une Musquetade, qu'il eut au travers du Corps, le Seigneur *Bannerot* Capitaine de Cavallerie est mort pareillement de ses blessures, les deux Capitaines Lieutenans de *Vaudemont* & de Viange ont esté tuez, un Capitaine d'Infanterie & quelques Officiers subalternes y ont perdu la vie, plusieurs Officiers ont eu leurs Chevaux tuez soubs eux, comme le Marquis d'*Harancourt*, & le Chevallier de *Beauveau*, le premier ayant esté blessé au ventre & à la main, le Baron de *Cheverey* percé de plusieurs coups dont on croit, qu'il guerira aussi bien que le Sieur de *Balmont*, & Baron de *Vigneulles*, le Sieur de *Vanne* & Collignon; & *quarante* ou *cinquante* tant Officiers que Cavaliers, qui ne sont point empeschez par leur blessure de suivre l'Armeé On ne scauroit rien adjouster à la conduite, & à la valeur des Princes de *Lisleboune* & de *Vaudemont*, & de tous les Colonels de l'Armeé, dont les uns ont

com-

combattu avec une valeur incroyable, & les autres maintenu leurs Esquadrons ensemble, au milieu d'un gresle des Canonades & de Musquetades. En fin ceux la mesmes, qui ne font pas profession d'Armes, apportoyent du leur, & notamment Monsieur de *Tilly* encouragemant par ses discours ceux, qu'il voyoit estre estonnez du peril, & chancelants, & courant çà & là soubs le Canon tout le temps de la Bataille, fist bien venir, que de quelle profession qu'on soit, on peut avoir un cour, qui ne craigne le dangner ce qui servit beaucoup, lors que quelques unes de nos Esquadrons furent mises en desordre. L'ennemy à laissé au moins *douze cents* morts sur le Champ de Bataille & s'est sauvé la nuict à la faveur des bois, des defillets & d'un Brouillard fort espais sans s'arrester qu'à Altzeym pour y laisser plus leurs Officiers & environ *cincq cents* Soldats blessez. Les Princes de *Vaudemont* & de *Lislebonne* aprés avoir rendu graces à Dieu de leur Victoire, ont renvoyé les simples Soldats qui estoyent prisonniers, & ont marché ce matin pour aller cercher le reste du debris des Ennemis, ayant auparavant faict enterrer les morts de nostre costé & faict sçavoir aux Palatins, qu'ils pouvoyent en toute seurieté donner sepulture à ceux de leur part.

ON voit peu de combats où le bruit du succés ne soit d'abord indifferent & incertain en la bouche des hommes, chacun en parle souvent selon son interest ou la faction, & il s'en trouve mesme qui estant persuades de la verité ne laissent pas d'abuser les autres. Mais il y a de quoy s'estonner qu'un Prince comme Monseigneur de *Lislebonne* ayt voulu faire voir qu'il n'estoit pas exempt de ces erreurs en un passes port qu'il a donné à un Tambour ou il se vante d'avoit remporté la Victoire sur son A. E. P. le 16/26 Septembre, quoy qu'apparement il ne l'ayt fait que pour se flatter, il est neantmoins important d'en desabuser le public, & de l'informer sans aucun deguisement de ce qui s'est passé en ce combat, sadite A. E. ayant campé quelques jours prés de *Gentzingen* voyant quelle pouvoit plus serrer les Ennemis de si prés qu'elle avoit faite à cause des vivres & des munitions, qu'ils recevoient en abondance de *Mayence* & de *Bingen*, & qu'ils se renforçoyent même de plus en plus par la faveur, & l'appuy qu'ils y trouvoyent, voyant aussi que les parties que le Col. *Chauvet* Commandant les Troupes menoit souvent tout prés du Camp des *Lorrains*, ne pouvoit les en attirer, elle resolut de les aller attaquer avec toute son Armée, quoy qu'ils dussent poster advantagieusement entre trois petites Collines, où ils avoyent fait quelques ouvrages & mis du Canon, on pouvoit prendre deux Chemins pour aller a eux, l'un estoit droit dans la plaine vers un long fossé qui la traversoit tout couvert d'arbres & de haliers, lequel on appelle vulgairement *Landtwehr* au de là duquel ils estoyent campés, & où ils avoyent mis *cinquante* fant assins à deux Esquadrons pour en defendre le passage, l'autre chemin estoit à la droite vers la hauteur du *Celenberg* que le Colonel *Chauvet* avoit reconnuë des jours auparavant, dessus laquelle on decourroit leur Camp & la plaine à droite, & à gauche d'ou l'on pouvoit s'approcher d'eux par des petites hauteurs. Mais parce que cette derniere marche eust esté beaucoup plus longue, & qu'il falloit passer un fossé ou defiler dans un bois pendant une demy heure & qu'il y avoit lieu de craindre, que l'ennemy en estant adverty, comme il l'eust pu estre facilement ne vint surprendre l'Armée

l'Armée Palatine & ses defilés, où ne s'allast saisir du Camp de *Gentzingien* qu'elle auroit quitté, d'où il eust pu faire des courses dans le Pais. On trouva plus à propos de prendre le chemin de *Landtwehr*, sadite A. E. fit donc mettre touttes ses Troupes en Bataille, le *quinsiesme* de ce mois des la pointe du jour, & marchant Tambour battant, & au son des Trompettettes, elle s'avança jusques à ce *Landtwerk* qui n'estoit esloigné de son Camp que d'une demy livre & l'ayant fait reconnoistre, on vit que les Ennemis s'estoyent retirés au de là de ce poste & qu'ils estoyent en bataille à mil pas de là, des qu'ils eurent devouvert *l'Armée Palatine* & que le Lieutenant *Watteville* se postoit avec sa brigade *vers la hauteur* qui estoit dans les *Vignes* où ils se retrancherent, on tascha de les en chasser à coups de canons, mais parce que la distance estoit trop grande, & que cet ouvrage estoit sur une pointe le Canon ne fit aucun effect, de sorte que comme il n'y avoit plus moyen de les repousser de cette hauteur, qu'en allant sur celle de *Calenberg*, & que d'ailleurs le peste de *Landtwehr* n'estoit pas trop asseuré qu'ils avoyent pris la hauteur sur la droite, & qu'a la gauche sadite A. E. remarqua contre les advis qu'on luy avoit donné, que vers le bas de ce *Landwehr cinq* ou *six* Esquadrons pouvoient passer en bataille, elle fit marcher ses Troupes vers ledit *Calenberg*, lesquelles defilerent sur *trois Colonnes* à la voüe des Ennemis, qui ne tirerent pas un seul coup sur l'arriere garde. Il estoit plus de *cinq* heures du soir lors qu'illes y furent campées, & n'ayant pas assés de jour pour entreprendre quelque chose, & le terrain mesme ne se trouvant nullement propre pour descendre en Bataille, à cause que le panchant estoit fort rude de ce costé là & que les Vignes en bordoyent le pied de toutes parts, sadite A. E. donna ordre à ses Officiers Generaux de preparer & disposer touteschoses pour attaquer l'Ennemy le l'endemain de grand matin. Pendant que l'Armée de sadite A. E. se rangeoit sur cette hauteur les Ennemis firent sortir du retranchement qu'ils avoyent fait ce jour la un gros *Bataillon d'Infanterie* qui s'avauça pres de *huict cens bas* dans les *vignes*, où à la faveur de la nuict ils firent un petit ouvrage, & y dresserent une baterie de *deux* pices de Canon. Le landemain $\frac{16}{26}$ du mesme mois sadite A. E. trouva que les Bateries que le Colonel *d'Olne* Commandant son Infanterie faisoyent faire, n'estoyent pas encore en estat, & que mesme elles estoient un peu esloignées, de sorte qu'il fallut employer beaucoup de temps pour en faire *de nouvelles*, qu'on avança neantmoins vigoureusement jusqu'à la portée du *Musquet* du dernier ouvrage des Ennemis, quoy qu'ils en tirassent continuellement des coups de Canon. On fit venir en mesme temps qulques Brigades *d'Infanterie* vers le bas de cette eminence, qui paressoit estre fort proche de ce nouvel ouvrage, mais qui en effect en estoit assés esloigné. L'on fit aussi descendre non sans beaucoup de peine la *Cavallerie*, qui fust partagée des deux costés de cette eminence, afin que l'asle droicte peust soustenir *l'Infanterie*, & que la gauche fit face à la droicte des Ennemis. Le temps se passa en escarmeuches, & a tirer le Canon jusques vers les denx geures apres Midy, mais comme on remarqua que *l'aisle droicte* des *Lorrains* estoit beaucoup esloigné de leur *gauche*, y ayant entre deux cette hauteur ou estoit le premier fort, on jugea que l'aisle droicte *Palatine* qui d'ailleurs ne pouvoit que tres difficilement soustenir *l'Infanterie* à cause des *Vignes* pourroyent se joindre en defilant par un Chemin à ceux qui estoyent

estoyent dans cette eminence à son aisle gauche, qui en estoit tout proche, tandis que *l'Infanterie* amuseroit *l'aisle* gauche des Ennemis, & qu'alors il arriveroit de deux choses l'une, ou que leur *l'aisle* gauche ne viendroit poinct au secours des leur *aisle droicte*, & alors leur *l'aisle droicte* seroit facilement taillée en pieces, ou bien que ladite *Aisle* gauche se joindroict à l'autre & en ce cas la *Cavallerie Palatine* commandée par le Collonel *Chauvet* auroit ordre de prendre poste au pied de *Vignes* pres de *l'Infanterie* dont on le devoit border. Mais *l'aisle droicte* des *Palatins* au lieu de defiler un à un, comme il luy avoit esté ordonné marcha pour la plus part en *Esquadron*. En second lieu la premiere ligne s'avanca dans la plaine avec un peu de precipitation, ayant passé deux ou trois fossés pour aller aux Ennemis sans attendre mesme que la seconde ligne se fust mise en bataille de sorte que les Ennemis s'estant apperceus de la marche & du dissein des *Palatins* firent partir en diligence leur *aisle* gauche pour venir au secours de leur *droicte*, & la premiere *Ligne* des *Palatins* estat desia trop avant fut obligé de combattre avant mesme d'avoir bien pris son, poste parce que *cinq Esquadrons* des Ennemis prirent *l'aisle droicte* en blanq commandée par le Liutenant Collonel *Clos*. Il les soustient neantmoins vigouresemeet, secundé des Compagnies du Major *Mutel* du Baron de *Degenfeld* & de *Caldenbagh*, tandis que le Lieutenant Colonen *Moschlitx* qui commandoit *l'aisle gauche* fit fuir *quatre* de leurs Esquadrons jusques dans leur Camp, mais *l'aisle gauche* des Ennemis survenant & se trouvant beaucoup plus forts en nombre que les *Palatins*, qui n'estoyent que *vingt quatre Compaignies* de *cinquante* ou *soixsante* Maistres pour le plus, au lieu que les *Lorrains* avoyent *vingt six* Esquadrons, dont quelques uns estoyent composés de plus de *cent vingt* Maistres, ceux là plierent un peu à leur tour, mais d'une maniere qui fit bien voir à leur Ennemis qu'ils ne les apprehendoient pas, puis qu'ils revindrent une seconde fois à la charge, & qu'ils se retirerent prés de leur *Infanterie* au pied de l'eminence de leur Camp, où ils demeurerent plus d'un heure en bataille, sans que l'Ennemy en osast approcher, tandis que la *Cavallerie* combattoit de costé & d'autre, sadite A. E. fist attaquer par *trois* Brigades *l'Infanterie* l'ouvrage que les Ennemis avoyent commenié le jour præcedent. Le Colonel *d'Olne* commandoit cette attaque avec le Lintenant Colonel *Spar*, secundés du Major *Blotna* la teste de sa Brigade & du Capitaine *Hoffman*; qui commandoit celle du Major *Becken* en son absence, & soustenus par le Sieur de *Wetteville* Liutenant Colonel des Gardes de sadite A. E. Ils poussèrent *l'Infanierie* Ennemis avec autant de vigeur, qu'apres l'avoir chassée des *Vignes* d'alentour ou elle estoit respandüe, ils se rendirent *Maistres* de cest ouvrage en moins d'un quart d'heure, & leur firent lascher le pied jusqu'à leur premier fort, les *Palatins* trouverent en ce nouvel ouvrage des pieces de Canon qu'ils pointerent & tirerent contre l'Ennemy, mais ne jugeans pas que ce poste fust soustenable pource qu'il estoit tout ouvert de son costé, ils l'abandonnerent peu de temps apres, & se contenterent d'emmener à force des bras un des Canons à quelques cents pas de là, l'autre ayant esté demonté par ceux de sadite A. E. Mais parce que les *Lorrains* avancerent en ce moment pour reprendre ce dernier ouvrage, les *Palatins* les en chasserent pour la seconde fois & y attendirent *trois* Esquadrons de la Cavallerie des Ennemis qui vindrent fondre sur quelques Païsans qu'on avoit fait venir à cette

atta que contre l'ordre de sadite A. E. ses *Lorrains* furent bravement receus par le Collonel *d'Olne* & les Liutenants Collonels de *Sparr* & de *Watteville*, qui les en repoussent sur le Camp par une salve qu'ils firent faire sur eux, de laquelle plusieurs demeurerent sur la place, lesdits Commandants se retirerent en suite vers leur Camp avec leur Infanterie, tandis que la Cavallerie des *Lorrains* se returant de devant la *Palatine* commença de rentrer dans son poste. Cette demarche n'empescha pas, que l'Armée de sadite A. E. ne demeurat en bataille vers le bas de cette eminence, jusqu' apres le soleil couché, apres quoy voyant que les Ennemis n'avoyent plus envie d'en venir au mains, Elle luy fit reprendre le Chenim du *Camp* où elle passa toute la nuict, mais les Officiers luy ayant representé, qu'il n'y avoit pas une goute d'eau sur cette eminence, ny aux environs, & qu'il y avoit prés de *quarante heures* que les hommes, & les animaux en patissoyent. Que d'ailleurs y ayant quelques Officiers de blessés en son Armée on ne pouvo it les faire conduite jusqu' à la premiete Ville sans une escorte qui affoiblliroit ses Troupes, & qu'on ne devoit pas s'imaginer que les Ennemis songeassent à un second combat, puis qu'ils s'estoyent retirés les premiers de celuy du jour precedent en un temps où l'avantage des lieux estoit esgal. Elle decampa le lendemain en *plein jour*, & marcha du cetté *d'Alrey*, apres que ses Trompettes eurent sonnés des fausares pendant deux heures, comme s'ils eussent eu dessein de resveiller les Ennemis qui doivent estre en effect endormis, puis qu'on n'no voit pas un seul en toute cette marche. Il est certain que les Lorrains ont perdu en le Combat beaucoup plus de gens que les *Palatins* dont il n'y a eu qu'environt *deux cents* de tués ou des blessés, encore n'à ce pas esté par les efforts des Ennemis seulement, mais par un accident du feu qu'un fantassin mit par mesgarde à un baril de pordre qui estoit pres d'un Canon, dont plus de *soixante* moururent ou furent estrangement blessés. Et au lieu que des *Lorrains* on en conte pour le moins *cinq cens* ou de blessés ou de morts, parmy lesquel il y à *quatre* Colonels & *deux Marquis*, qui sont demeurés sur la place. Apres cela on laisse à juger à tout le monde lequel des deux parties à eu l'advantage, & si Monsieur de *Lisslebonne* à eu droit de s'en vanter, n'ayant pas mesme gaigné un seul estendart; sans mentir on pourroit dire de sa victoire imaginaire ce qu'un grand Capitaine disoit jadis apres une veritable qu'il avoit remporsée, *qu'il ne faudroit qu'une pareille pour se ruiner.*

Maendagh den negen en twintigsten nochmaels in deliberatie ghelept/ ende overwogen zijnde door wat weghen ende middelen de Weser-Tol tot Elsvliet, die door 't overlijden vanden Heer Anthony Gunther, in sijn leven Grave tot Oldenborgh, &c. Gesusiineert wierdt vervallen ende geextingueert te weesen/ t'eenemael soude konnen werden gemortificeert, sonder dat dienthalven eenige vordere beswaernissen op de Commercie de voorsz Riviere afkomende/ soude werden ghelaten. Is naer deliberatie goedt gevonden ende verstaen/ dat by provisie tot bevorderinge van 't geen voorsz is/ *mutatis mutandis*, aenden Keyser geschreven soudt worden/ gelijck den negenden Julij lestleden van weghen den Heer Keurvorst van Brandenborgh, ende de Heeren ghesamentlijcke Hertogen van Bronswijck ende Lunenborgh, mitsgaders de Vrouwe Landt Gravinne van Hessen Cassel is geschiet.

Desen

Den Brief was als volght:

Serenissime, &c.

ALiquot retrò Annis Cæsareæ Majestati Romanæ collibitum fuit facultatem & Privilegium concedere Domino *Anthonio Gunthero*, P.M. quondam Comiti de Oldenburgh & Delmenhorst, ut in flumine Visurgi, circiter Fortalitium Elsvliet, sub Jurisdictione sua erigeret certum quoddam Telonium, à quibusvis navibus visurgim sursum deorsumque tendentibus, pendendum; Quod Telonium olim ab Imperio datum & concessum fuisse, ad dies vitæ, memorato autem Comite jam defuncto, penitus sublatum atque extinctum esse intelligitur: Præter omnem tamen expectationem nobis innotuit apud Cæsaream Majestatem Vestram modò instanter agi atque indesinenter urgeri, quo illud ipsum teloneum denuò concedatur aut in aliorum usum & commodum transferatur, minus attento, quod illud, interveniente Comitis morte, planè desierit, ac proindè hodiè nullius valoris esse censeatur; Unde nos, & quorum præterea interest, haud ferre possumus, ut Commercium in dicto Flumine Visurgi vigens, nostro ac nostrorum subjectorum maximo damno, actu, quo supra, afficiatur, gravetur atque impediatur; Qua propter Cæsaream Majestatem Vestram enixè rogamus ne admittat, ut iniquum illud vectigal, nullo juris ordine vel ratione nitens, amplius exigatur, sed potius in totum abrogetur, & si forte unus vel alter hâc in causa quicquam tentare vel innovare anniteretur, istiusmodi petitum reiiciatur, nevè statuatur, quod in præjudicium nostrum vergere possit; Hoc ipsum pro singulari bonæ vicinitatis testificatione teputabimus nec intermittemus illud vel quovis benevolentia studio ergà Cæselream Majestatem Vestram Ejusdemque subjectos referræ. Cæterum, &c.

Op dees tijdt heeft den Graef van Bentem aen sijn Agent Ter Stal geschreven dat nopende de momorie (niet breeder gheexpliceert) hem sulcks breemt voor quam / alsoo hy den Heer van Rede tot Brantlicht ende hem alleen door een open Patent belastet / de restitutie van zijne Kinders te poursseren; dat nu buyten sijn ordre in de overgegeven memorie / interpositie wegens eenige misverstanden vande Provintie van Overyssel by de Heeren Staten was versocht. ende daer door occasie gegeven / dat den Heer Raedt Pensionaris eenige vremde / hem / als een Keyserlijck Minister ende een Standt van't Rijck, noyt acceptabele voorslagen te doen / believet had / dewelcke wy alsoo bevinden / dat hebben wy soo haest daer van kennisse hadden bekomen / gantsch moeten dissadvoüeren; In voegen wy oock van geene misverstanden met de Provintie van Overyssel als Benthemsche Landt-Stenden weten / ende soo die eenighe in dusdanige qualiteyt teghens ons te hebben vermeenen / mochten selve als klagers voor den Keyser, als ons competerende Richter voort tebrengen hebben; ende dewyle dan dese voorslagen directelijck strijden tegens onse plichten / waer met wy den Keyser ende het Rijck toeghedaen zijn / oock tegens de Regalien Hoogh ende Vryheden vande algemeene Rijcks-Standen, het Instrumentum Pacis, ende de constitutien van het Rijck / soo ist onsen wille ende meeninge /

dat ghy dusdanighe negotiatie t'eenemael abrumperen ende gheensints daer mede continueren sult / aengesien de Kinderen niet meer daer sijn te vinden / sullen wy benoodiget worden andere middelen te besinnen / waer mede wy de restitutie van onse Kinderen erlangen mogen / etc.

Ondertusschen wiert de Gravin met haer jonghste Kint van 't Huys te Bentem door ordre vande Graef / zijnde tot Saffenburgh, gevoert na Munster, ende gelogeert by den Burgemeester Roomer. Sy had gelegentheyt sulcks door een Brief te notificeren aen een Confident in Overyssel; ende vervolghens het bericht komende aen haer Ho. Mog. hebben deselve den sesden October goet gevonden daer over te schrijven aen den Graef / alsoo daer over wel meerder ongemacken soude moghen rijsen / dat sy om deselve in tijdts te prevenieren geresolveert hadden eerstdaeghs eenige Heeren Gedeputeerden uyt hun middel derwaerts te senden / omme daer over ende andere saecken met hem Heere Grave ten besten van sijn Huys ende Graefschap t'abboucheren / met vriendtnabuyrlijck versoeck / dat deselve sich tot dien eynde hem tot Benthem ofte elders in sijn voorn. Graefschap wilde laten vinden / ende dat daer op haer Ho. Mog. desselfs antwoordt ten spoedighsten tegemoet souden sien; ende wierden tot het gene voorsz is ghecommitteert de Heeren Colterman, Benthem, ende Gruys.

Haer Ho. Mog. hadden alrede den negenthienden Juny op een Missive van Vrouwe Anna Elisabeth Gravinne Douariere van Steynfurt vanden achsten Mey aengenomen het Opper-voog-mondtschap over haer Soon / by wijlen Graef Philips Coenraet van Steynfurt onlanghs overleden in echte getoogen. Daer over schreef den Bisschop van Munster den volgenden Brief.

Onse vriendelijcke diensten / ende wat wy meer liefs ende goets vermogen te vooren / Ho. Mog. Heeren / besonders lieve Vrienden ende Nabuyren.

NAademael wy geloofwaerdigh werden bericht, dat Vrouwe *Anna Elisabath Wilhelmina* gebooren Gravinne tot *Teckelenburgh*, naerghelaten Weduwe van wijlen *Philip Coenraet* geboorne Graef van *Benthem* u Ho. Mog. tot *Opper-voormondtschap* van haer eenigh zoontjen onder anderen heeft versocht ende gheden, deselve oock sonder twyffel door gebreck van genoeghsame informatie sigh daer toe albereyts sullen hebben verklaert; Soo konnen wy niet ledigh staen u Ho. Mog. mits desen warachtigh berigt te geven, hoe dat wel den voorgemelden Heer Graef *Philip Coenraet*, een gebooren Graef ende zoon van *Benthem*, maer alleenlijck *secundo genitus* is geweest, aengesien hem tot sijn bevredinge, des selfs oudtste Broeder, Graef *Ernst Wilhem*, alnoch levende ende regeerende Graef tot *Benthem, &c.* in plaetse van sijn Erffenisse het Huys *Steynfurt*, met de Goederen daer aen gehoorende, mitsgaders de Heerlijckheyt *Alphen*, in 't Ertsticht *Coeulen* tot *Steynfurt* voornoemt sijn *domicilium* heeft gehouden; Waeromme (dewijl het gemelte Huys *Steynfurt*, met de Goederen daer toe gehoorende, notoyre in dit ons Sticht *Munster* is gelegen, dat oock onse Voor-vaderen, ende wy over het selve, de *Landts Furstelijcke Hoogheydt* hebben gebracht, en in 't effective besit van dien zijn, onaengesien eenige litis-pendentie, by partye advers tot *Spier temere* aenhangigh gemaeckt (soo wel de *præstatie solemnium*, als de *conformatio*

matio tutelæ, ende vorders, of namentlijck alhier *tutela testamentaria legitima*, oft *dativa* plaets heeft, dan oock of ende welcke *Cont utores* behoren geadjungeert te werden, ende dat voorts de *cognito cuim an- & connexis* voor ons, als Landt-Furst volgens des H. Rijcks constitutien is ghehoorende, daer en boven oock, dewyle dese *tutela* by u Ho. Mog. geseght, eenen schijn van protectie na sigh sleept, als of de Vrouwe Gravinne deselve tegens ons wilde misbruycken, ende doen prævaleren van haer t'ontrecken van ons gesag ende gebiedt, maer wy houden ons verseeckert, dat u Ho. Mog. ons in onse Landts-Regeeringe niet en sullen begeren indraght te doen, soo weegen de goede correspondentie met het Heylige Rijck, als mede uyt krachte van het Cleetsche soo solemelijck geguarandeerde Vreedes besluyt.

Derhalven soo hebben wy deselve tot dien eynde deese beschapenheyt Vruntnabuerlijck ende gedienstigh willen bekent maecken, vastelijck vertrouwende, deselve sullen haer volgens der selver hooge vernuft, ende vreede-lievent gemoet, soo wel vande gesochte *tutele* ontslaen, als meede voor het toekomende de Vrouwe Gravinne ende andere, in sulcke ende diergelijcke petitie, ons soo na-deeligh afwijsen; gelijck wy overbodigh zijn van ons in diergelijche voorvallen, evenmachtig te sullen betoonen, deselve inde krachtige beschermínge Godts Almachtigh bevelende. Gegeven op ons Ampt-huyse *Sassenbergh*, den *achtsten* October *seshien hondert acht en sestigh*.

Christoff Bernhard, van Godts genade, Bisschop tot *Munster*, Administrator tot *Corvey*, Burgh-Graef tot den *Strombergh*, ende Heer tot *Berckeloo*,

Uwe Ho. Mog. Dienstwillige getrouwe Vriendt ende Nabuyr,

Geteeckent

CHRISOF BERNHARD.

Den achtienden hebben haer Ho. Mog. aenden Grave gheschreven de volgende Brief:

DEwyle wy berigt werden, dat de Gravinne van *Benthem* U L. Gemalinne, met haer Kint, tegens haren wille ende danck soude wesen wegh-gevoert, voert, ende dat te beduchten staet, dat daer over veel meerder ongemacken souden mogen, ende konnen rijsen; Soo hebben wy niet konnen afwesen U L. mitsdesen, gantsch vruntlijck ende na-buyrlijck bekent te maecken, dat wy (om soodanige ongemacken in tijts te helpen prævenieren, ende voor te koomen) eenige Heeren uyt ons middel genomineert hebben, omme sigh naer het Graefschap *Benthem* te vervoegen, ten eynde, om over 't geene voorsz is, ende andere saecken met U L. ten besten ende meesten welstandt van dessels Graeffelijcke Huys ende Graefschap te abouccheren; met verder versoeck, dat U L. ten fine voorsz, tot *Benthem* of elders, in sijn voornoemde Graefschap willen laten vinden, het welcke wy van U L. ghewoonlijcke wijsheyt seeckerlijck sullen verwaghten, ende dessels antwoordt daer op ten spoedighsten te gemoet sien.

Waer mede, &c.

Deeß

Daer op repliceerde hy den ses en twintigsten.

Hoogh Mog. Heeren.

MYn Heeren; Uwer Ho. Mog. schryvens vanden *sestienden* deser, heb ick wel ontfangen, ende uyt den inhoudt van dien vernoomen, hoe dat sy eenige Heeren uyt haer middel hebben genomineert, omme sigh na dese mijne Graefschap te begeven, ende met my wegen mijne Gemalinne ende over andere saecken, ten besten ende meesten welstandt van mijn Graeffelijck Huys, ende Graefschap te spreecken, met versoeck van my tot dien eynde alhier ofte in eenige plaetse van mijn Graefschap te laten vinden, waer op ick u Ho. Mog. wederomme tot narichtinge niet voor onthoude, dat my smertelijck is voorghekoomen, dat d'opgemelte myne Gemalinne sigh door vreedens-hatige, soo verre heeft laten verleyden, dat sy myne kinderen buyten mijn kennisse ende wille, heeft wegh gesonden, ende tot noch toe verborgen houden; Dan dewijle sulcks onverantwoordelijck is, ende met geenen schijn van rechten kan werden beweert, dat ick oock mijn Huys ende Graefschap altijdt soodanigh hebbe voorgestaen, als ick sulcks in mijn conscientie voor sijne Roomsch Keyserlijcke Majesteyt, (aen 'dewelcke ick van alle het ghepasseerde omstandigh bericht, onderdaenighst hebbe toeghesonden) ende het geheele Roomsche Rijck vertrouwe te sullen verantwoorden, ende voorts onghehouden te zijn aen yemandt anders diesaengaende reeckenschap; Soo bedancke ick my jegens u Ho. Mog. voor hare sorghvuldigheyt ende vrundt-nabuyrlijcke aenbiedinge mits desen gedienstig; Dan dewyle de voorgenoemde mijne Vrouw Gemalinne selfs bekent, dat sy u Ho. Mog. mijne kinderen heeft toegesonden, ende gerecommandeert, welcken volgende u Ho. Mog. oock deselve in hare beschermінge souden hebben ghenomen, maer dat deselve als nu seer is verlangende, dat de gemelte myne kinderen tot myne, haer Vaders dispositie wederomme moghen koomen, gelijck u Ho. Mog. uyt de originele bygaende sullen konnen verneemen; Behalven dat, is het behoorlijck, volgens aller Volckeren recht, dat de kinderen aenden Vader tot sijne vrye dispositie werden gelaten, oversulcks vertrouwe ick op der selver hooge wijsheyt, deselve sullen aen my niet weygeren, 't geene eene yegelijcke Vader in sulcken gevalle te gunnen staet, maer my mijne kinderen wederom laten volgen ende toe-koomen, 't welcke vertrouwende, blyve ick altijdt naer bevelinge Godts. Gedaen op mijn Sloth *Benthem*, den *sestienden* oude, ende den *ses en twintigsten* October nieuwe stijl, *sestien hondert acht en sestigh.*

Onderstondt u Ho. Mog. Dienst-bereytwillighste Nabuyr, Vrundt ende Dienaer,

Geteeckent

E. W. van BENTHEM.

Den veertienden November/ over gaf den Baron van Elderen, die alhier was wegen Ceur Keulen/ dit volgende Memoriael.

Hauts & Puissants Seigneurs,

LE Baron d'Elderen, Commissaire de Son Altesse Serenissime l'Electeur de Cologne, Evesque & Prince de Liege, &c. Ayant aprins que les Sieurs *Groulart* & *Pesters*, Deputés du Magistrat *Brabançon* de *Maestricht*, feroyent instances auprés de vos Hautes Puissances pour exemter les Bourgeois & inhabitants d'icelle Ville du *soixantiesme denier*, que Son Altesse Serenissime Evesque & Prince de *Liege* & ses Estats font payer sur touttes Marchandises qui entrent & qui sortent du Pays de *Liege*, se fondants ser les raisons suivantes.

I.

Que par les Privileges accordés aux Bourgeois de *Maestricht*, nul des deux Princes ne peut mettre aucun Impost dans icelle Ville, sans le consentement de l'autre.

II.

Que l'An *mille cincq cens nonante six* mesme *soixantiesme* ayant encore esté estably par Son Altesse Serenissime *Ernest* Evesque & Prince de *Liege*, en ce temps du consentement de ses Estats, les Bourgeios de *Maestricht*, en ayant fait plainte au Conseil privé de laditte Altesse ils obtinerent que le Comptoir, où se collectoit ledit *soixantiesme* dans *Maestricht* seroit aboly.

III.

Que du temps passé les Fermiers du *soixantiesme* obligeoient les Bourgeois de *Maestricht* à payer seulement peu de chose pour ledit *soixantiesme*, & que les Fermiers modernes les veuillent faire payer en toutte rigeur.

IV

Que les Fermiers laissent passer les Marchandises de ceux *d'Aix* à fort bon marché, & que les Bourgeois de *Maestricht* ne sont pas de pire condition qu'eux.

V.

Finalement, les Années precedentes, lors que l'on a encore esmeu la mesme question, que les Deputés aux Conferences de la part de *Liege*, ont presenté que quand tous les voisins feroyent cesser leurs impots sur la *meuse*, & autres, qu'ils feroyent aussy cesser l'exaction dudit *soixantiesme*. Et Vos Hauts Puissances ayant cassé absolument le *Verpondingen*, & par là osté tous droits que payoient les *Liegeois*, en entrant ou sortant de *Maestricht*, ou traversant le Pays *d'Outremeuse*, il semble qu'ils soyent obliger d'en faire de mesme au regard de leur *soixantiesme*.

Voila les raisons que le mesme *Pesters* allegua à Messieurs de *Liverlo*, Chancellier de Son Altesse Serenissime, & de *Mean* Conseillier, & Commissaire decisseur de sadite Altesse à *Maestricht*, au mois de *Septembre* dernier dans la Ville de *Liege*, en presence de Messieurs *Raesveldt* & *Gockinga*, Commissaires deciseurs à *Maestricht* de la part de Vos Hautes Puissances, auxquelles, outre la responce par escrit lors y donné le souscrit Commissaire responda le suivant.

I.

Declare que le Privilege des Bourgeois de *Maestricht*, est tel comme les Seigneurs *Pesters* & *Groulart* alleguent, mais il denie que les *Bourgeois* ayent droit de l'estendre hors de leurs murailles, par ce que ce Privilege est purement local, & pour l'enceite de leur Ville tant seulement & par consequent que lesdits Bourgeois de *Maestricht* ne peuvent non plus prestendre exemption du *soixantiesme* qui se Collecte seulement à l'entrée & sortie du Pais de *Liege*. qu'ils ne pretendent de s'exempter les droits que les Hauts Puissants font payer a l'entrée & sortie de leur Estat.

II.

Le susnommé Baron *d'Elderen* advoüe que l'An *mille cinq cens nonante* six & suivants, les Estats de *Liege* ayant accordé à son Altesse Serenissime *Ernestе* le *soixantiesme* denier d'entrée & de sortie consomption, lequel ne se collecta pas pour lors comme il se fait presentement à l'entrée & sortie du Pais, mais dans chaque Ville en particulier, ou l'on avoit establi un bureau pour l'y collecter, aussy il advoüe pour lors, que les susdits Bourgeois de *Maestricht* eurent sujet de se pleindre que l'on ne les pouvoit pas assujetir à payer ce droict dans leur Ville propre, sans le consentement du Duc de *Brabant*, qui en estoit en ce temps là Conseigneur, avec sadite Altesse *Ernest*, comme il conste par les appostilles du Conseil privé de ce temps la relaxées en leur faveur, a suitte desquelles, le Comtoir fust osté de la Ville, & transferé aux Feauxbourgs.

III.

Le mesme Commissaire veut bien croire que quelque reprenneur ou souscomus auroit connivé avec les Chartiers par argent ou autrement, pour les laisser passer à un plus bas prix que l'ordinaire, mais il denie expressement que depuis l'establissement du *soixantiesme* ils ayent tousiours payé esgalement ces droits moderés comme il offre de verifier par les Extraits des Registres des reprenneurs du *soixantiesme*. Et de mesme verifier qu'ils n'ont fait pleinte dudit *soixantiesme* que lors qu'ils ont veu leurs fourbes decouvertes, par lesquelles ils faisoyent passer leurs Marchandises la pluspart du temps pour rien ou pour fort peu de chose, avec des fausses lettres d'addresse, faulx annoncements.

IV.

Il est vray que les Chartiers allants d'Hollande a *Aix*, ou *d'Aix* en Hollande, ont quelques Années prins leur Chemin par *Stevensweerdt*, afin d'eveter le *soixantiesme* de *Liege*, mais a la fin trouvant ce Chemin, ou plus long, ou plus facheux ont contracté avec les Fermiers du *soiantiesme* de passer par le Pais de *Liege*, par icy, ayant par chaque Charette seulement un Patacon, ce que les Fermiers de ce temps là ont accepté, sans aucune obligation de le faire continuer par leurs Successeurs, car vos Hautés Puissantes doivent savoir que le *soixantiesme* se rendant tous les Ans au plus offrant, ce sont aussi presqua tous les Ans des nouveaux Fermiers, qui ne sont nullement tenues d'observer des semblables contracts que leurs devanciers auroyent fait pour le temps de leur reprise.

V.

Finalement le mesme Commissaire advoüe fort franchement que les Deputés de Son Altesse Serenissime & ses Estats se sont declarés hautement diverses fois que

que lors que tous les voisins casseront leurs impots qu'ils levent sur la *meuse* & *par terre*, qui sont, *quatre* & *six fois* au double du *soixantiesme*, qui se paye à *Liege*. & nommement le droit *d'entrée* & *sortie*, que les Hauts Puissants font payer a *Mastricht*, sur touttes Marchandises qui montent & descendent la *meuse*, & quand le Roy *Catholicque* fera cesser les *Tonlieux* de *Ruremonde*, *Navaigne*, *Namur*, *Grivel*, que lors Son Altesse Serenissime & ses Estats ne feront nulle difficulté de casser leur *soixantiesme*.

Esperant que parmy ces raisons pertinentes vos Hautes Puissances laisseront les choses comme elles doivent, & demeureront empres des relations que les Sieurs *Langenet*, *Kniphausen*, leurs firent l'An *mille six cens soixante six* & autres interieures par divers Deputés de vos Hautes & Puissances, sur le mesme sujet.

Signé

G. Fd. RENESSE, *Baron d'Elderen*.

Het besluyt van dit Paspel-spel / tusschen den Grave en de Gravinne van Benthem / is gheweest / dat de Gravinne / die nu by den Grave tot Munster was / ende aldaer tegen haer meyninge opgesloten / op den vijftienden November / nevens haer Kint ende Min na Deventer is koomen vluchten / hebbende haer met list uyt haer detentie gemaeckt: Sy Gravinne was gekleet in 't habyt van een slechte Munstersche Vrouw; de Min toegemaeckt als een reysende Vrouwe / hebbende het Kint in een bundel gewonden op haer rugh / in welck postuer sy tot Deventer voornoemt zijn aengekomen.

Den derden January is den Heere Grave van Dona, extraordinaris Ambassadeur van den Coningh van Sweden, staende op desselfs vertreck nae Engelandt, met ende nevens den Heer Appelboom extraordinaris Envoyé van den selven Coningh / door de Heeren van Pallant ende Sterckenborgh met de groote Carosse van Staet / ende andre Carossen getrocken met ses, vier, ende twee Paerden uyt syn Logement gehaelt / inde Vergaderingh geïntroduceert / ende hy Heere Grave op een Fluwele groote Stoel met Armen nedergheseten zijnde (wesende den Heer Appelboom gheseten op een groote Laecken Stoel mede met Armen) heeft den selven Heere Grave eerst inde Sweetsche ende vervolgens oock inde Fransche Tale zijn afscheyt van haer Ho. Mog. ghenomen; waer na den Heer van Renswouw ter Vergaderingh presideerde / den welgemelten Heer Ambassadeur beantwoordt heeft met soodane complimenten als op gelijcke gelegentheyt zijn passende / daer met den selven Heer van weder afgegaen / ende door de ghemelde Heeren der selver Gedeputeerden in zijn Logement ghereconduiseert is geweest / werdende door den selven 't naevolgende Recredentiael gedepescheert.

Serenissime &c.

JUsto tempore nobis oblatæ sunt Regii Majestatis Vestræ Literæ datæ in *Arce Holmensi* die *viginti duo* Decembris anni jam præteritij, ex quibus gratissimè percipimus illustrem Dominum *Christophorum Delphicum* Burggravium & Comitem in *Dhona &c.* Majestatis Vestræ ad nos Legatum extraordin. Campi Mareschallum & Consiliarium Belgicum, ut & Generosum & Nobilem *Haraldum Appelboom* Ablegatum extraordinarium constitutos, iisque sufficenti mandato instructis, in mandatos datum fuisse, ut cum Deputatis nostris congrederentur, de complanandis ac tollendis nonnullis inter nos utrimque tum obortis, atque indecisis controversiis ac difficultatibus eoque simul anniterentur ut mutua illa ac vetus amicitia inter utramque statum juxta ac sincera communicatio inter eorundem subditos & incolas pro conservatione communis & publicis bonis commerciisque reduceretur. Cum itaque negotia sibi demandata summa prudentia & tanta dexteritate ac integritate indefesse peregerint, ut nihil plane reliquum sit, quod eorundem industria ad optatum scopum fauste ac feliciter non perductum sit, & scientes benememoratum Dominum Majestatis Vestræ Legatum extraordin. in procinctu stare, hinc iter suum moliri nobisque obinde rebus hic bene gestis prospereque exantlatis, publicè valedixit, non potuimus illum dimittere, quin eundem hoc encomio concomitaremur, quod non tantum omnimodo nobis acceptatissimus fuerit, sed & quod pro prudentia sua, qua pollet, & circumscriptione ita sese gesserit, ut Libentissimè ejus præsentiam hic Loci diutius exoptassemus si ratio sibi demandatum istud permisissent, non dubitantes, quin ad reditum suum sincere sit relaturus, quomodo & quantopere hic fuerit susceptus & perinde sub recessu dimissus.

Quibus &c. *Millesimo sexcentesimo sexagesimo octavo.*

Datum *Hagæ Comitis* die *tertio* Januarii.

Hoe ondertusschen de Hooften in Sweeden stonden ende wat gheboelen daer was over het Triple engagement / geven de volgende importante advijsen.

Stockholm den *vierden* January Oude ende den *veerthienden* Nieuwe Stijl *sesthien hondert acht en sestigh.*

ALsoo de meesten vande Senaet nu absent syn, en niet weder te samen komen voor en aleer het begin van de Maendt *February*, soo kan u Ed. daer uyt wel af nemen dat hier ondertusschen weynigh waerdigh is voorghevallen, en oock niet voorgenomen of yes geslooten dat groote veranderinge soude konnen geven *in hoc rerum statu*, als het was by mijn voorige van den *negenthienden* December, en alsoo 239 (*Sweeden*) was alnoch dien tijdt buyten engagement, in't regard van het *Fransche* en *Spaensche* werck, soo wert'et wel daer by blijven tot datmen klaerder siet waer hen de Wereldt wil, 'twelck lichtelijck sal konnen.

tot 239 koomen. Maer soo vreest men dat de noodt dan mochte soo groot worden, dat die sedert niet ware te surmonteren en tegens te gaen, soo dat *medium tenuere beati*. Ende alsoo houden wy noch hier het Schip inde volle Zee onder Zeyl, sonder te stuyren nae eenige Haeven, dewijl men noch niet kan weten welcke soude seeckers sijn om sigh na toe te begeven. *Quid consilii*. De *Portugijsche* tydinghen syn seer *surprenant*, en wert men sien hoe 277 en 282 daer onder speelende werden. Het valt ons ongheloofelijck dat des Coninghs *Broeder* soude trouwen de Vrouwe Coninginne; soo de Vreede met *Spaignen* volght, so wert hy sigh wel yemandt soecken uyt *Oostenrijck &c*.

Coppenhage den *elfden* January Oude ende den *een en twintighsten* Nieuwe Stijl *sesthien hondert acht en sestigh*.

VOor eenige dagen is een Keyserlijck Courier hier door gereyst na 239 dewelck my berichtede dat hy soodanighe ordres brachte en passeerde, waer door sijn negotiatie gewisselt, soude een gewenscht eynde hebben aen het *Sweedtsche* Hof; en dat de Keyserlijcke Ministers alsoo verhoopten een goede assistentie van 239 tot de *Vlaendersche* expeditie. Dit heeft oock den *Deenschen* Resident tot *Vien* herwaerts bericht; waer over men sigh hier aen het *Deensche* Hof seer verblijdt, vermoedende te konnen soo veel meer hare interessen bevorderen by het *Deense* Hof, door dese separatie der 239 van 277 Monsieur *Terlon* heeft hier by het Hof ghetoont een Brief van den Heer *d'Estrades*, berichtende dat den Heer van *Beuningen* werde aen 277 de verseeckeringe gegeven van wegen 125 dat sy alle dienstelijcke middelen wilden bereycken om *Spangien* te disponeren tot de satisfactie die 277 begeert; dewelcke 121 voor raisonnabel houden; en so hy daer in niet soude reussceren, soo waeren sy gheresolveert haere macht met 277 te conjungeren.

Nae langhe dubbelsinnige deliberatien is eyndelijck vast ghestelt te committeren den Heer ende Meester Pieter de Groot, omme in gevolge van haer Ho. Mog. Resolutien van den negenthienden ende een en twintighsten December lestleden / in qualiteyt als ordinaris Ambassadeur van desen Staet aen den Coningh / ende het Hof van Sweden tot Stockholm geemployeert te worden / ende aldaer ten dienste vanden Lande / ende tot onderhoudinge vande onderlinge goede correspondentie / tusschen den Hooghst gemelten Coningh ende desen Staet / voor den tijdt van drie Jaren te resideren / tot welcken eynde de noodige Brieven van credentie / ende adresse met ende nevens de verdere depesches daer toe specterende / voor ende ten behoeve vanden gemelten Heer Ambassadeur verveerdight souden worden: Dan is de bovenstaende conclusie / geformeert by den Heer van Asperen, als hebbende de voorleede weeck ghepresideert.

Naedemael de Heeren Gedeputeerden weghens de Provintie van Vrieslandt ongheiast waeren / omme aen't Hof van Sweeden eenen ordinaris Ambassadeur ende eenen Resident te ghelijck te houden / ende sich daerom beswaert vonden ter saecke van't vast-stellen vande voorsz ordinaris Ambassade / hebbende

bende insonderheyt geconsidereert / da
laestleden het Tractement van den Resi
duysent guldens jaerlijcks is gheaugme
sancté verklaerden niet anders geweten
hebben / als dat daer door al 't geene s
Ambassadeur was gherept gheworden /
gantschelijck was koomen te verdwijne
consideratien ende op een soodanigh fund
en twintighsten January aende Heeren
ben / ende daer beneffens bericht / da
de saecke ter Vergaderinge van haer Ho.
rigeren / ten fine den Resident Heinsi
duysent guldens aen 't meergemelde Hof
dat sy daer op de naerdere bevelen ende
wachten welcke ordres alsnoch niet aeng
leeden Saturdagh den achthienden deses
heel instantelijck hadden geurgeert / da
ris Ambassadeur aen 't voorsz Hof/alsme
eenige dagen mochte werden gesuspende
by de Heeren hare Principalen nader last
als de Heeren ordinaris Presiderende upt
ders als tot een extraordinaris Ambass
't ander ghelieftde te concluderen/ maer
dewelcke incontinent by den Heer van A
dewelcke 'tvoorsz versoeck pteratijvelijc
hadden afgeslagen / ende dies niet tege
nomen : Soo sijn sy geneceffiteert ghew
lijck te contradiceren / ende dien volge
de Heeren Staten van Vrieslandt der selt
gewijsse Vergadert.

Overmits d'absentie van den Heer G
der negotiatie alhier aen d'Heer Appelbo
den achsten April wierdt gedepescheert de

NOs CAROLUS Dei Gratia, *Suec*
& Princeps Hæreditarius, Magn
Esthoniæ, Livoniæ, Careliæ, Brem
biæ, Princeps *Rugiæ*, Dominus *Ingriæ &*
Rheni, Bavariæ, Juliaci, Cliviæ & *Mont*
facimus quandoquidem magno Nos moer
quibus Sereniſſimi ac Potentiſſimi *Hiſpani*
committuntur, ſumma equidem innoc
periculo Chriſtianæ quietis, quæ niſi ero
tervenerint pacis, remedia haud parum p

hil magis in optatis habeamus quod Nobis cum omnibus Christianæ fidei Regibus, ac Principibus commune votum esse debet, quam ut sanguinis Christiani miseranda effusio quantocius averti possit, publicaque orbis tranquillitati, quæ hisce motibus convellitur, omni opera lubenter allaboramus, constituimus ac ordinavimus, quemadmodum hisce constituimus ac ordinamus Ablegatum Nostrum Extraordinarium & Consiliarium Aulicum Generosum & Nobilem nobis sincerè fidelem *Haraldum Appelboom*, Hæreditarium de *Saderby*, qui nostro nomine amicabili compositioni inter belligerantes, supra alte memoratos Reges Amicos Nostros operetur. Dedimus itaque atque damus illi plenariam omninò potestatem, ac sufficientem facultatem ea omnia statuendi, tractandi, & agendi; adeoque omnia officia, mediaque adhibendi quibus sanguinis ulterior profusio sistatur præsens bellum sopiatur, denique omnibus expedita pax rursum reducatur ac restabiliatur, & si in Pacis feliciter (quod Deus velit) conclusæ, firmius robur ac majorem observantiam nostra guarantia desiderata fuerit, eandem optimo quoque modo interponendi: Quicquid igitur dictus Ablegatus Noster Extraordinarius ita egerit ac tractaverit, id omne tanquam à Nobismet ipsis actum, & gratum habituri sumus. In cujus fidem majorem hasce Sigillo Nostro Regio, & Honoratissimæ & Charissimæ Matris Nostræ nec non cæterorum Nostrorum Tutorum, Regnique nostri Administratorum manibus subscriptas communiri jussimus. Dedimus in Arce Nostra *Holmensi* die *octavo* Aprilis Anno *Millesimo sexcentesimo sexagesimo octavo*.

HEDEWIG ELEONORA.

(L. S.)

Petrus Brahe Comes in Wissingsborgh R. S. Drotzetus. *de Lind loco R. S. Marsch.* *Gustaff Otto Steenbock, R. S. Architalassus.*

Magnus Gabriel de la Gardie, R. S. Cancellarius. *Gustavus Soop, loco R. S. Thesaurarii.*

H. Hoghusen.

Nos Carolus, &c. Serenissimo ac Potentissimo *Ludovico XIV. Regi Galliarum*, &c. Salutem & prosperos rerum successus. Serenissime ac Potentissime. Quantopere nos pertristes nunquam affligebant, qui ad nos perferebantur de enatis inter Majestatem Vestram & Regem Catholicam controversiis, quod facile jam tum provideremus armorum illos, qui postea cum Christiani sanguinis magno dispendio sunt subsecuti, motus: Tantopere merito lætamur jucunda pacis rediturae spe quæ sese ostentare cæpit, postquam pacis negotio pertractando congressus, ut instituatur certus etiam cum in finem locus nimirum Aquisgranum eligatur mutuo consessu placuisse constat. Nec vero læta hæc amicæ compositionis initia intueri, quisquam poterit, quin insimul Majestatis Vestræ per celebrem in Pacem amorem & æquanimitatem perspiciat

spiciat ac laudibus condignis extollat. Videtur nimirum Majestas Vestra ita existimare Regiæ maximè ac Heroicæ virtutis esse partam armorum gloriam, prompta in Pacem propensione posse illustrare, animique magnitudine juxta, ac moderatione excellere. Nos vero ut instituendi Tractatus felicem faustumque successum exoptamus, ita desiderato ac tot votis expetito Pacis redintegrandæ operi studia Nostra lubenter accommodamus futura ut speramus Majestati Vestræ vel ideo grata quod opere ipso Majestatis Vestræ comprobavimus fidem ac sinceritatem Nostram integerrimam, cui Majestatis Vestræ oblatam, à nobis Nostræ interpositionis operam acceptando salutari Pacis negotium amice committere non dubitavit. Dedimus ita in mandatis Ablegato Nostro Extraordinario & Consiliario Aulico, Generoso & Nobili Nobis sincerè fideli *Haraldo Appelboom*, Hæreditario de *Soderby*, ut Aquisgranum fine mora se conferat eaque adhibeat officia, quæ Paci reducendæ ac Bello extinguendo conducere posse visa fuerint. Quem ipsum quemadmodum nulli dubitamus quin Majestas Vestra ad Pacis negotium nomine Nostro pertractandum admissura sit, ita felicem ex animo vovemus successum. Majestatis Vestræ de cætero, &c. Dedimus *Holmiæ* die *octavo* Aprilis *Millesimo sexcentesimo sexagesimo octavo*.

Nomine, &c.

HEDEWIG ELEONORA.

Petrus Brahe. *L. V. D. Linde*. *G. O. Steenbock*. *M. G. de la Gardie*. *Gustavus Soop*.

H. Hoghusen.

NOs Carolus, &c. Serenissimo ac Potentissimo Principi Domino *Carolo*, Rex *Hispaniarum*, Serenissime ac Potentissime Princeps, Frater Consanguinee & Amice Charissime. Quod jam tum verebamur, cum de enascentibus inter Majestatem Vestram & Regem Christianissimum Controversiis, Nobis nunciaretur, ne in eas tandem erumperent contentiones, quæ publicam quietem securitatemque summo discrimini cum irreparabili Sanguinis Christiani jactura ac damno exponerent; id demum evenisse & tristis experientia edocet & summo nos animi mœrore merito afficit; præsertim cum subortos inde ac etiamnum flagrantes armorum motus ita perspiciamus esse comparatos, ut, præterquam quod Provincias in Belgio & Alibi locorum non paucas corripuerint, toti præterea rei Christianæ miserandam minentur cladem, universum nimirum Orbem ni opportuna intercesserit pacificatio in diffidia acturi, pacisque dein remedia æquè difficili admissuri ac sistendæ flammæ quæ vires sumpserit irrito sæpe conatu allaboratur. Quod équidem malum ut amicabili compositionis interventu averti possit ex animo jam diu expetimus, moti tum cura quæ nobis cum omnibus Christianis Regibus ac Principibus communis esse debet sistendi, quantocius Sanguinis innocui miserandam profusionem, tum etiam quod merito doleamus in mutuas cædes cum Orbis Christiani pericu-

lo eos collidi Reges amicos Nostros, quos arctus & sanguinis & foederum nexus jungit. Suscepimus itaque lubenter cogitationem de Amica interpositione, certo nobis persuadentes post perspecta Majestatis Vestræ in Pacem Amoris laudanda documenta non frustra eam fore nec alienam Majestati Vestræ visum iri sinceram, & ab omni affectu liberam officiorum nostrorum ad conciliandam Pacem promtitudinem. Nec certe nisi cum summa Nostra animi lætitia accidere potuit, quod dum compositionis meditamur operam de nistanti congressu ad Pacem restabiliendam, locoque tractatui dissignato certiores facti simus, adeoque uno eodemque tempore occasionem nacti Majestati Vestræ & studia nostra pacifica offerendi, & insimul vota Nostra integerrima ac fida, pro Orbis Christiani tranquillitate opere ipso comprobandi. Huic itaque exoptatæ opportunitati ne ullo modo deessemus Nostro Legato Extraordinario, & Consiliario Aulico, Generoso & Nobili nobis sincere fideli *Haraldo Appelboom*. Hæreditario de *Soderby*, in mandatis dedimus ac injunximus, ut Aquisgranum sese conferat, ac non solum mentem hanc nostram Pacisque, desiderium testetur, sed & nomine nostro ea adhibeat officia omnia quæ paci reducendæ bellique incendio, extinguendo conducere posse visa fuerint. Quod ut ex voto ac feliciter succedat dum vovemus, nulli dubitantes fore hæc studia nostra, ut sunt sincera ita Majestati Vestræ pergrata, Majestatem Vestram divinæ protectioni commendamus, fausta quæque & præclara eidem animitus exoptantes Dedimus in Arce Nostrâ *Holmensi* die *octavo* Aprilis, *Millesimo sexcentesimo sexagesimo octavo.*

Nomine altissime memoratæ, &c.

HEDEWIG ELEONORA.

Petrus Brahe. L. v. d. Linde. G. O. Steenbock. M. G. de la Gardie. Gustavus Soop.

H. HOGHUSEN.

NOs CAROLUS Dei Gratia, *Suecorum, Gothorum, Vandalorumque* Rex, & Princeps Hæreditarius, Magnus Princeps *Finlandiæ*, Dux *Scaniæ*, *Esthoniæ*, *Livoniæ*, *Careliæ*, *Bremæ*, *Verdæ*, *Stetini*, *Pomeraniæ*, *Cassubiæ*, Princeps *Rugiæ*, Dominus *Ingriæ & Vismariæ*, nec non Comes *Palatinus*, *Rheni*, *Bavariæ*, *Juliaci*, *Cliviæ* & *Montium* Dux, &c. Notum testatumque facimus quandoquidem magno Nos moerore afficiunt cruenti animorum motus, quibus Serenissimi ac Potentissimi *Hispaniæ*, & *Galliarum* Reges jam diu inter se committuntur, summa equidem innocui sanguinis cum jactura maximoque periculo Christianæ quietis, quæ nisi propitius Deus avertat, & tempestiva intervenerint pacis remedia haud parum periclitari, videtur: Idcirco cum nihil magis in optatis habeamus quod Nobis cum omnibus Christianæ fidei Regibus, ac Principibus commune votum esse debet, quam ut sanguinis Christiani miseranda effusio quantocius averti possit, publicæque orbis tranquillitati,

quæ

quæ hisce motibus conv
mus ac ordinavimus, q
tum Nostrum Extraordi
bilem nobis sincerè fidel
nostro nomine amicabil
tos Reges Amicos Nostr
omninò potestatem, ac
& agendi; adeoque om
rior profusio sistatur præ
rursum reducatur ac rest
clusæ, firmius robur ac
erit, eandem optimo q
legatus Noster Extraordi
bismet ipsis actum, & g
gillo Nostro Regio, &
cæterorum Nostrorum
subscriptas communiri ju
Aprilis Anno *Millesimo*

Petrus Brahe Comes in
singsborgh R. S. Drotzetu

Magnus Gabrie
R. S. Cancel

Den sestienden [illegible]

CUm favente & ann
Princeps ac Domi
Franciæ & Hibern
Domini Ordines Gener
indefessis hactenus incub
liarum & Hispaniarum Re
lum eruperunt, compon
pentis precideret & sufl
studia diversus abiret sci
pam pergavaret; Eaque
nes per Deputatos suos &
& vigesimo tertio Janua

consenserint, & quidem conditionibus in hoc rerum statu toti Europæ procul dubio placituris, quod postmodum etiam solenni Ratihabitione confirmarunt quo complexi sunt rationes & media, quibus alma Pax inter dissidentes Reges, cito tutoque promoveri & redintegrari posset: Cumque insuper supra memoratæ partes amicum valdè in modum Serenissimum ac Potentissimum Principem ac Dominum, Dominum *Carolum*, Dei Gratiâ Suecorum, Gothorum, Vandalorumque, Regem ac Principem Hæreditarium, Magnum Principem Finlandiæ, Ducem Scaniæ, Esthoniæ, Livoniæ, Careliæ, Bremæ, Verdæ, Stetini, Pomeraniæ, Cassubiæ, & Vandaliæ, Principem Rugiæ, Dominum Ingriæ, & Wismariæ, nec non Comitem Palatinum Rheni, Bavariæ, Juliaci, Cliviæ, & Montium Ducem, rogarint atque invitarint, ut tanquam *Pars Principalis* operam suam in eundem finem collocare, Tractatuique Pactoque prædicto etiam ipse subscribere digneretur; Factum equidem est ut tunc temporis Illustrissimus atque Excellentissimus Dominus *Christophorus Delphicus*, Burggravius, &c. Comes in Dhona, Hæreditarius Dominus in Carwinden, Sclobitten, Borckersdorf, Stockenfelt & Fisbach, Campi Marescallus & Consiliarius Bellicus ac Extraordinarius Serenissimæ Regiæ Majestatis Sueciæ Legatus; ut & Dominus *Heraldus Appelbomius* Hæreditarius de *Suderby*, Ejusdem Sueciæ Regiæ Majestatis Consiliarius Aulicus, atque Ablegatus Extraordinarius, dicto Tractatui Hagæ Comitis solenniter subscribere vix potuerint, priusquam jam dictus Dominus Legatus Extraordinarius *Sueciæ*, in *Anglia*, quâ versus iter suum destinabat, de paucis quibusdam rebus, ad prædictum negotium pertinentibus, cum summe dicto Magnæ *Brittanniæ* Rege contulisset: Idem tamen Domini Ministri Suecici, quo de optima & sincera mente ac intentione Serenissimi Sueciæ Regis constaret, eodem tempore ac die, Instrumento ea de re confecto, subscribendo deesse noluerunt, vacuumque locum Clementissimo suo Regi ac Domino, in principali Tractatu relinqui haud ægrè consenserunt: Cumque dictus *Sueciæ* Rex, medio tempore, quamvis huic tractatui nec dum subscribere curavisset, nihilominus operam & officia sua, ubicunque hoc ex re communi fore creditum fuit, ad obtinendum sæpe memoratum finem, cum dicto Magnæ Brittanniæ Rege & dictis Dominis Ordinibus, pro virili, conferre non cessaverit, & per hoc non exiguum momentu m ad eandem pacem, cujus jam ex iis, quæ nunc accidêre, multo major quam antea spes affulgere videtur, maturandam attulerit; tandem expedire judicatum fuit, ultimam manum huic operi imponere: Quapropter dicti Serenissimi ac Potentissimi Magnæ *Brittanniæ* Regis Deputati ac Commissarii, Celsissimus ac Serenissimus Princeps, Dominus *Rupertus*, Dei Gratiâ Comes Palatinus ad Rhenum Dux, Bavariæ, Cumbriæque, &c. præclari Ordinis Garterii, Comes Sociusque; nec non Illust. & Excell. Domini, *Orlandus Bridgeman*, Eques Auratus & Baronettus, Magni Angliæ sigilli Custos. *Iohannes Baro Roberts de Truro*, Privati sigilli supradicti Seren. Magnæ Britanniæ Regis Custos, *Georgius Dux Buckinghamiæ, Georgius Albemarliæ*, Exercituum supramemorati Serenissimi Regis Magnæ Britanniæ, Dux & Capitaneus Generalis, nec non Equitum Præfectus, Uterque pariter dicti Præclari Ordinis Garterij Equites Sociique; *Henricus Barg Arlington*, & *Gulielmus Morice*, Eques auratus & Baronettus dicto Serenissimo Magnæ Brittanniæ Regi Primarij Status Secretarij; ut & supra memoratus Dominus Legatus

Legatus *Sueciæ* Extraordinarius, Dominus *Christophorus Delphicus*, Burggravius & Comes in *Dhona*; Nec non Excellentissimi Domini, Dominus Johannes Meerman, Civitatis Leydensis Exconsul ac Ordinarius ad Conventum Dominorum Ordinum Generalium Fœderati Belgij Deputatus, & Dominus *Iohannes Boreel*, Civitatis Medioburgensis Exconsul atque Extraordinarius ad præfatum Conventum Deputatus, Ambo dictorum Dominorum Ordinum Legati Extraordinarij, vi mandatorum suorum, (quorum Apographa sub finem hujus Instrumenti de verbo ad verbum inserta sunt) sequentem in modum convenerunt & consenserunt.

I.

Quod Serenissimus *Sueciæ* Rex, tanquam *Pars Principalis* in supradicto Tractatu ac Pacto adsciscetur & recipietur, quemadmodum, virtute præsentium, adsciscitur, qui proinde etiam ad omnia in eodē Tractatu contenta, nullâ re omninò exceptâ, sese astringit, perinde ac si sæpius memoratum Tractatum ab initio per Ablegatos suos concludi ac signari curâsset, & sic Dictus Tractatus, à primo momento, formam ac substantiam *pacti tripliciter conventi* habuisset, quâ etiam de causa sæpe dictum Tractatum de verbo ad verbum hic inseri necesse judicatum est.

Serenissimus ac Potentissimus Princeps, ac Dominus, Dominus *Carolus*, ejus nominis Secundus, Magnæ *Britanniæ* Rex, ac Celsi & Præpotentes Domini Ordines Generales Fœderati Belgij, reputantes atque apud animum expendentes summo cum dolore miserias calamitatesque belli, quod nuper inter duas Coronas in finibus exarsit, quodque necessitate quâdam ineluctabili maximam partem Principum atque statuum Christiani Orbis iisdem involvet malis, serpente incendij istius flammâ ad vicinos, nisi tempestivè, & in principio extinguatur, existimarunt se nullatenus functuros partibus officij muneri sque sibi a Deo Mandati, si post fæliciter instauratam amicitiam, sub auspicijs Divini numinis, & reductam veterem necessitudinem inter magnam Brittanniam & Fœderatum Belgium, eodemque tempore stabilitam Pacem inter quatuor Potentes Status, qui cruenti istius belli partes fuerunt, animum non applicent sedulo, omnique industriâ, ad componenda diffidia quæ oborta sunt inter prædictas duas Coronas, præsertim ut memorati in finibus belli flamma sopiatur. Proinde cum Serenissimus Magnæ Britanniæ Rex, & Celsi Præpotentesque Ordines Fœderati Belgij, post multum operæ insumptum, variasque obtestationes, obtinuerint a Christianissimo Rege, ut professus sit dictis Ordinibus Generalibus se ex hoc tempore arma depositurum, dummodo *Hispani* parati sint illi ritè atque solemniter cedere per tractatum Pacis omnia loca & munimenta ut & Castellanias cum annexis, quæ armis in expeditione præcedentis Anni occupavit, aut munivit, vel ut *Hispani* permoveantur in eum transcribere omne jus quod illis restat in Ducatu *Luxenburgico* (sive in Comitatu *Burgundiæ*) præterea *Cameracum* cum *Cameracesio*, *Duacum*, *Ariam*, *Fanum Sancti Audomari*, *Bergas Sancti Vinoci*, *Furnas* & *Linkium*, cum Baillu-atibus, Castelaniis, cæterisque, quæ inde pendent: Regemque Christianissimum, posteriori casu restiturum Regi Hispaniæ omnia Loca, Ditionesque, quæ Galli armis, ex quo *Flandriam* ingressi sunt, occupavere, ea lege, ut Celsi & Præpotentes Domini Ordines Generales reciprocè caveant, Regemque Christianissimum securum reddant, se effecturos apud Hispanos rationi-

bus, aliisque momentis, ut in easdem consentiant leges, arbitrati sunt se hac tempestate atque hoc rerum articulo optimam navaturos operam, non modo utrique præfatorum Regum, sed & aliis Principibus & statibus vicinis, si conjunctim communicatis Consiliis, collatisque operis adhortentur, & quantum suarum virium est, permoveant sæpius dictas duas Coronas ad ineundam Pacem legibus atque conditionibus supra memoratis; In quem finem factâ nobis, qui has tabulas subsignavimus, potestate cum libera, ex præscripto Mandatorum nostrorum convenimus, de articulis & Capitibus sequentibus.

I.

Quod Rex Magnæ Britanniæ & Ordines Generales Fœderati Belgii conjunctim vel separatim, communicatis tamen omnino Consilijs, & secundum ea de quibus mutuo convenerit, omnem operam, omnemque industriam adhibebunt, apud Regem Christianissimum ut in optimâ legitimaque forma, solenni Tractatu spondeat & promittat Regi Magnæ *Brittanniæ* & *Fæderati Belgij* Ordinibus Generalibus se Pacis foedus facturum cum Rege *Hispaniæ* citra omnem, quocunque sub prætextu, vel quacunque de causa, exceptionem vel dispensationem, si *Hispaniæ* Rex induci aut permoveri queat per Regem Magnæ Britanniæ & Ordines Fœderatos ut cedat Regi *Christianissimo* aut Loca anno præterito in Belgica Armis occupata, aut aliud tantundem valens, per traditionem locorum superius memoratorum, aliorumve in compensationem, de quibus mutuo consensu partes inter se convenire poterunt.

II.

Ut Rex *Christianissimus* consentire velit in prorogationem vacationis armorum in Belgica ad finem mensis May, ut interea temporis Rex Magnæ *Brittanniæ* & Fœderati Ordines sedulo omnique industriâ & diligentiâ operam dare possint apud Regem aut Reginam *Hispaniæ*, Ejusque Consiliarios, uti legibus conditionibus que præfatis consensum adhibere velint.

III.

Ut vero Rex *Christianissimus* nullâ juxtâ ratione dictam armistitij prorogationem recusare queat, Rex Magnæ *Brittanniæ Ordinesque Fæderati* se eodem Tractatu obstringent, id se effecturos, ut reâpse *Galliæ* cedatur ab *Hispanis* omne quod Gallorum Armis anno præterito occupatum fuit aut aliud *tantundem valens*, de quo mutuo partium consensu conveniet.

I V.

Quod Rex Christianissimus inducetur aut promovebitur, ut prædicto promisso plenam adhibere fidem atque in eo fiduciam ponere velit, & ut proinde ejus arma in posterum quiescant, in *Belgica*. Ita quidem ut si præter omnem spem & exspectationem Rex *Magnæ Britanniæ*, *Fæderatique Ordines* nequeant per exhortationes obtestationesque permovere *Hispanos* ante finem Mensis *May* proximi, ut consensum adhibeant conditionibus sæpius memoratis, & proindead media majoris efficaciæ venire necesse sit, nihilominus *Galli* intra fines & in finibus dictæ *Belgicæ* sua arma non movebunt aut introducent, sed Rex *Magnæ Britanniæ* & *Fæderati Ordines* se obstringent, atque in se recipient id sese suppleturos quod necessum erit, ut *Hispani* reapse astringantur uti pacem legibus supradictis accipiant, adeoque Regi Christianissimo integrum non erit ul-

los

los exercere actus hostiles, in dictis Regi
dum, licet sponte sua se dedere velit, ni
Ordines, cessent atque omittant efficere i

V.

Quod sancita inter duas Coronas Pace,
erunt in formâ amplissimâ & securissimâ,
Foederati Ordines, sed & *Imperator*, omn
existimabunt sua interesse, ut Orbi Chri
Belgica sua reddatur constetque tranquillit
rum militarium numerus, aliaque media,
utram partium, quæ temeraverit vel viola
parti læsæ resarciat.

VI.

Pacta hæc conventa, omniaque & sing
Rege *Magnæ Britanniæ*, dictisque D.D. O
vinciarum per patentes utriusque partis liter
authentica forma intra *quatuor* septimanas p
poterit, confirmabuntur & ratihabebuntu
menta intra prædictum tempus hinc inde e

In quorum omnium & singulorum fiden
scripsimus, eaque sigillis nostris subsignav
die *vigesimo tertio Januarii*, Anni *Millesimi*

(L. S.) *Thngnagel de Gellicum.*
(L. S.) *D. Asperen.*
(L. S.) *Johan de Wit.*
(L. S.) *M. van Crommon*
(L. S.) *Adolph van Vinckel.*
(L. S.) *Johan de Scrieck.*
(L. S.) *I. Isbrants.*

II.

Quo autem pactum hoc *tripliciter conven*
tur, expresse conventum & sancitum est,
mos *Magnæ Britanniæ* ac *Sueciæ* Reges,
Ordines Generales Foederati Belgii firma a
citia & confoederatio, eaque ita seriò ac fi
quæque partium contrahentium alterius e
tes, ex animo bonaque fide promovere,
vis meliori modo avertere enixe studeat.

III.

Quem in finem, & pro præstanda defen
Provinciarum & subditorum, & pro cons
tatibus, immunitatibus, commerciis,
tam terra quam mari, firma quoque, &

foedera, & Tractatus, quorum vi & efficacia dicti Reges ac Regina, dictique Ordines sibi invicem antehac respective adstricti & devincti sunt.

I V.

Sicut etiam supra memoratæ partes non modo obligatæ erunt omnem in id operam impendere ut Pax inter Vicinos belligerantes Reges quantocius concludatur inviolataque postmodum conservetur, verum etiam officia sua, quantum fieri poterit, adhibebunt, ut universa Europa Pace, tot votis exoptatâ longo tempore frui, & gaudere possit. & ut omnia quieté remaneant in eo statu, quo per solemnia Pacificationum foedera posita sunt, utque ea sincerè & bona fide colantur & observentur.

V.

Si vero contigerit, ut amicum hoc Foederatorum propositum in sinistram (quod Deus avertat:) & iniquam partem fuerit acceptum, atque intempestivâ forsan vindicta vel bellum etiam ab aliquo modernorum belligerantium vel eu iisve, qui eorum partibuo accesserint, aliisque statibus cuipiam Foederatorum propterea submascatur, teneantur Foederati sibi esse devinctissimi, ad sustinendam vim omnem, seque mutuo & Regna Provinciasque & ditiones, juraque & libertatem suam Mari & terrâ acerrimè defendendum, nec ab hac mutul auxilii fide & *guarantia communi*, cuipiam liceat prius desistere, quam sese invicem à periculo vindicarint, mutuumque satisfactionis & securitatis eventum præstiterint.

V I.

Pacta hæc Conventa, omniaque & singula iis contenta, à dictis Dominis Regibus *Magnæ Britanniæ* ac *Sueciæ*, dictisque Dominis Ordinibus Generalibus Foederatarum Provinciarum, per patentes literas, sigillo magno munitas, debitâ & authenticâ forma intra *tres menses* proximè sequentes (aut citius si fieri poterit (confirmabuntur & ratihabebuntur, mutuaque Ratihabitionum Instrumenta intra prædictum tempus extradentur.

Sequuntur Mandata Procuratoria.

CAROLUS *Secundus*, Dei Gratiâ *Magnæ Britanniæ*, *Franciæ* & *Hyberniæ* Rex, *Fidei Defensor*, &c. Omnibus ad quos præsentes literæ pervenerint, Salutem. Quandoquidem in foedere isto nupero inter nos, & Celsos ac Præpotentes Dominos Ordines Generales Foederatarum *Belgii Provinciarum* pro efficaciori Pacis inter vicinos Reges mediatione die *decimo tertio* Vetus, & *vigesimo tertio* Januarii proximè elapsi Hagæ Comitum ineundo. Illustrissimus & Excellentissimus Vir *Christophorus Delphicus* Comes de *Dona*, à bone Fratre Nostro Serenissimo *Sueciæ* Rege, Legatus Extraordinarius seriò tam à nobis quàm à dictis D. D. Ordinibus rogatus suam uti vellet operam in communem Orbis Christiani Pacem conferre, seque confoederationi, isti adjungere nomine Domini sui Regis Serenissimi quem imprimis ex Europæ Principibus, tùm ob alia illa singularia inter nos amicitiæ Foederumque vincula in tam pio opere socium nobis exoptabamus, per solenne quoddam Instrumentum manu sua eodem die subscriptum nomine & ex parte dicti Domini sui *Sueciæ* Regis Serenissimi,

mi, se jam ad id promtum para
spondensque quam primum *Le*
rius supramemorati boni Fratris
tionem istam suam, concurrer
Legatis, Commissariisque pa
effectam absolu amque dare,
priori intentus, se, Regis sui
obtulerit, certis sub legibus &
cum necesse sit ut aliqui constit
re cum supradicto Comite de *D*
ctorum D. D. Ordinum Gene
sciatis igitur, quod nos de prud
gnati Domini *Ruperti Principis*
Fidelium nostrorum *Orlandi*
nostri Angliæ sigilli custodis,
sigilli Custodis, Præcharissim
Buckinghamiæ, Georgii Ducis A
tanei Generalis, nec non eq
Garterii dicti equites socijque;
Henrici Baronis Arlington, &
nostrorum Status Secretarioru
Concilio omnes) constituim
manu nostrâ Regiâ signatos co
ros, certos & indubitatos De
concedentes eis, vel quibusvis
nam Potestatem authoritatem
lentissimis viris Domino *Johan*
rum D. D. Ordinum Generali
mum & Excellentissimum. V
tem de *Dhona*, præfati Sereniss
veniendi, & cum eodem de &
mus *Sueciæ* Rex dictæ confœd
rales uti dictum est unitæ, se
communicandi, tractandi &
tur Instrumenta, quibus exp
liquaque omnia & singula pre
dentes & in verbo Regio nost
Commissariis vi præsentium
accepta, ea qua convenerit F
dem & testimonium has Liter
gliæ sigillo communiri ficim
nasteriense, *Aprilis die secund*
gesimo octavo, Regni nostc vi

NOs *Carolus*, Dei gratia Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Rex, & Princeps hæreditarius Magnus Princeps Finlandiæ, Dux Scaniæ, Esthoniæ, Livoniæ, Careliæ, Bremæ, Verdæ, Stetini, Pomeraniæ, Cassubiæ & Vandaliæ Princeps Rugiæ, Dominus Ingriæ & Wosmariæ, nec non Comes Palatinus Rheni, Bavariæ, Juliaci, Cliviæ & Montium dux, notum testatumque facimus, omnibus & singulis quorum interest, aut quomodocunque interesse poterit. Quando quidem Orbi Christiano eæ imminere videantur turbæ, præsertim in occasione motuum, qui in Belgio *Hispanico* non ita pridem subortì sunt, ut in summo discrimine publica tranquillitas absq; dubio omni versatur nisi maturis curis ac studiis eidem tempestive prospectum fuerit; Nos insuper ad animum expendimus, quanto publicæ ac Christianæ rei bono ac commodo semper fuit, quæ nos inter & Serenissimum ac potentissimum Principem Fratrem, Consanguineum, amicum & foederatum Nostrum Charissimum Dominum *Carolum*, ejus nominis *secundum* eadem gratia *Magnæ Britanniæ*, Franciæ & Hiberniæ Regem, fidei defensorem, jamdiu sincera ac fida amicitia viget, idcirco cum vel hoc tempore ad conservandam periclitantem communem salutem publicamque, quietem & incolumitatem mutuam tuendam maxime pertinere videatur, si pro bono publico ac communi securitatis stabilimento, intimiori confoederationis nexu, curæ ac consilia hinc inde mutuo jungantur, nobis etiam cum alias, tum documento ut recenti, ita glorioso ac percelebri satis superque constet, quantopere altememorato Serenissimo Regi publica salus ac tranquillitas curæ cordique sit: Propterea in mandatis dedimus ac commisimus, sicuti & vigore harum in mandatis damus & committimus Nostro Legato Extraordinario Campi Marescallo & consiliario bellico, illustri nobis sincerè fideli Domino *Christophoro Delphico* Burggravio & Comiti in *Dona* Hæreditario Domino in Carwinden, Schlowitten, Burgsdorf, Stockenfelts & Fisbach, eiq; plenam & sufficientem potestatem tribuimus, ut cum iis illove, quos quemve Serenissimus ac potentissimus Rex Magnæ *Brittanniæ* ad id itidem legitimis ac sufficientibus mandatis instructos aut instructum constituerit, congrediatur, tractet agat, statuat ac concludat, super iis modis ac conditionibus, quibus interiorem confoederationis nexcum sanciri, publiæ quietus ac tranquillitatis conservationem obtineri, adeoque mutuam securitatem ac incolumitatem stabiliri, præsentes denique motus componi, sisti ac sopiri posse, visum fuerit. Quicquid autem dictus noster Legatus Extraordinarius ad hunc scopum spectans tractaverit, statuerit ac concluserit, id nos omni meliori modo ratum gratumque habituros harum vigore, regia ac inviolabili fide promittimus. In quorum fidem & majus robur hasce sigillo nostro regio & honoratissimæ & charissimæ matris nostræ, nec non cæterorum nostrorum turorum, regnique nostri administratorum manibus subscriptas, communiri jussimus. Dedimus in arce nostra *Holmensi*, die *decimo nono* Octobris Anni *Millesimi sexcentesimi sexagesimi octavi*.

HEDEWIG ELEONORA. (L.S.)

Petrus Brahe Comes in Wisingsbergh R. S. Drotzetus. — *Lorens de Lind loco R. S. Marsch.* — *Gustaf Otto Steenbock, R. S. Archithalassus.*

Magnus Gabriel de la Gardie, R. S. Cancellarius. — *Gustavus Banier, loco R. S. Thesaurarii.*

Nos

NOs *Carolus* Dei gratia Suecorum, G
Princeps Hæreditarius, Magnus Pr
niæ, Livoniæ, Careliæ, Bremæ
biæ, N Vandaliæ, Princeps Rugiæ, D
Comes Palatinus Rheni, Bavariæ, Julia
tum testatumque facimus Omnibus & f
cunque interesse poterit. Quando quiden
motus toti orbi Christiano magnas turbas c
obscure minantur, nobis vero nihil cur
muni tranquillitati suus constet vigor illæsi
finem quæ a subortis motibus Christiana
tempestive avertantur, idcirco cum Celsi
nerales fœderati Belgii suam quoque testat
nem prospiciendi in tempore communi qu
modis consulendi; nos Legato nostro Ex
filiario bellico, illustri nobis fincere fidel
gravio & Comiti in *Dhona*, Hæreditario
Bockersdorf, Stockenfelts, & Filschbac
rio & consilario Aulico generoso & Nobi
beem hæreditario de *Soderby* mandatum ac p
cedimus, ut cum illis, quos Celsi ac pr
uniti Belgii sufficienti ibidem ac legitimo
rint, Consilia, ac rationes, quæ ad compo
præsentis belli motus, adeoque ad publio
tam conservationem spectare poterint,
communicent, tractent, agant & concl
gio verbo nos omnia & singula quæ ad dic
ae communicaverint, tractaverint, eg
habituros, ac re ipsâ impleturos: In quor
Regio, & honoratissimæ ac Charissimæ M
strorum Tutorum, Regnique nostri admi
munirè jussimus. Dedimus in Acre nostra
Millesimo sexcentesimo sexagesimo octavo.

H.E D E

Petrus Brahe Comes in Wis-singsborgh R. S. Dretzatus.

Lorens de I S. *Marsch*

Sten. Bielke loco Cancellary Regni.

LEs Estats Generaux des Provinces Unies des Pais Bas; A tous ceux qui ces presentes Lettres verront, Salut. Toute la Chrestienté est tesmoin du zele, avec lequel nous nous appliquons à esteindre le feu qui s'est allumé dans les Provinces voisines, & de la peine que nous avons prise & prenons encore tous les jours à y faire aussi accourir d'autres Roys, Princes & Estats, qui pour n'en estre si voisins ne laissent pas d'y estre aussi notablement interessez; Entre les preuves que nous en avons données, est, l'Ambassade extraordinaire, qui est presentement de la part de cet Estat, auprés du Roy de la *Grand' Bretagne*, principalement pour y mettre la derniere main à cette grande œuvre; Et d'autant qu'elle ne se peut pas seurement achever, que l'on ne fasse entrer dans les mesmes sentimens plusieurs autres Roys & Potentats, & voulant profiter de l'inclination que le Roy de *Suede* Nous a fait tesmoigner avoir à cela, par son Ambassadeur Extraordinaire, qui a negocié quelque temps icy, & qui trouve presentement *à Londres*, Nous avons jugé devoir ordonner à nos Ambassadeurs de ménager cette occasion: Et afin de le pouvoir faire avec succés, Nous avons pour ces Causes, & autres à ce nous m.uvantes, donné & donnons par ces Presentes, plein Pouvoir, Authorité, Commission & Mandement special aux Sieurs *Iean Meerman* Conseiller & Bourgemaistre de la Ville de Leyde, & *Iean Boreel* Bourgemaistre de la Ville de Middelborg, Deputez en nostre Assemblée de la part des Provinces d'Hollande & Westvrise, & Zelande, (dont nostredite Ambassade est composée:) Pour de nostre Part, & en nostre Nom, faire & conclure avec les Sieurs Commissaires & Ambassadeurs Extraordinaires des Rois de la Grand' Bretagne & de Suede, respectivement un Acte de Triple Convention, pour l'avancement & la perfection de l'Accommodement entre les deux Roys de France & d'Espagne; Pour cet effet de conferer, comme aussi de convenir, promettre, resoudre, conclure & arrester avec eux ensemblement ou separement, tout ce qui sera jugé necessaire pour cela; mesmes d'en conclurre & signer un ou plusieurs Traittez, faire & passer tous les Instrumens, Actes & Promesses necessaires en bonne & duë forme; & faire comme si nous y estions presens, quand mesme pour cela il seroit besoin de Mandement plus special: Promettant sincerement & de bonne foy, avoir agreable & tenir ferme & stable tout ce que lesdits Ambassadeurs Extraordinaires promettront, accorderont, agiront, conviendront & signeront, en ladite qualité pour ce que dessus, pour l'observer, accomplir & executer inviolablement, & de n'aller jamais au contraire, directement ny indirectement, en quelque maniere que ce puisse estre; mais d'en faire expedier nos Lettres & Ratifications en la forme la plus authentique que faire ce pourra, & quand il sera besoin. Donné à la *Haye* en nostre Assemblée, sous nostre grand Sceau, sous le Paraphe du President, & signature de nostre Greffier, *le vingtiesme jour de May mil six cens soixante-huict.*

Signé, A. TENGNAGEL DE GELLICUM.

Par Ordonnance desdits Seigneurs Estats Generaux, & contre-signé

N. RUYSCH.

In

IN quorum omnium fidem majusque Robur, Nos Domini Deputati & Comissarii Sacræ Regiæ Majestatis Magnæ *Britanniæ* ut & Dominus Legatus Extraordinarius Sacræ Regiæ Majestatis *Sueciæ*, nec non Domini Legati Extraordinarii Celsorum ac Præpotentium D. D. Ordinum Generalium Fœderatarum Belgii Provinciarum, huic instrumento subscripsimus, illudque sigillis nostris signavimus. Actum *Westmonasterii* in Palatio Regio die *vigesimo-quinto, Aprilis stilo veteri*, Anno *millesimo sexcentesimo sexagesimo octavo*.

Signatum erat,

Rupert (L. S.)
Orl. Brigeman (L. S.)
Buckingam (L. S)
Arlington (L. S.)
Albemarle (L. S.)

I. Meerman (L. S.)
Ioh. Boreel (L. S.)

NAdemael door de genade Godts aen d'eene zyde den Doorluchtigsten, en Grootmachtighsten Prins en Heer, d'Heer Carel de tweede, Koninck van *Groot Brittangien*, Vranckrijck en Yerlandt, Beschermer des Geloofs, &c. ende aen d'ander zyde de Hooge en Mogende Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, Godtvruchtelijck, vierighlijck, ende onvermoeyt tot dus verre gewenst hebben, dat de sivilityten en onlusten, tusschen de Doorluchtigste Koningen van Vranckrijck, en Spangien ontstaen, welcke nu tot een doodelijcken ende heftigen Oorlogh zijn uytgeborsten, mochten werden ter neder geleyt, ende den oorspronck ende wortel van het voorkruypende quaet, t'eenemael af-gesneden en uytghedooft, op dat niet by gevalle de gansche Christen Weereldt quame te scheyden ende te scheuren, ende dien brandt wijdt ende zijts gantsch Europa door te loopen; en om die oorsaecke de gedachte Heer Koning, ende de Heeren Staten, door haer Gedeputeerden, ende Gecommitteerden in den Hage den *derthienden* oude, ende den *drie en twintigsten* January, lestelijck tot een onderlingh accoort hebben geconsenteert, en op conditien, welcke in deden Staet van saecken gantsch Europa sonder twijffel voor goet sal keuren, het welck sy daer na oock door gewoonlijcke Ratificatie hebben bevestight, waer inne sy hebben begrepen de redenen en middelen, door dewelcke d'alvoedende Vreede tusschen de dissiderende Koningen ras ende veyligh gheprovoveert ende vernieuwt konde werden; ende door dien daer en boven de hoogh-gedachte parthyen op een seer vriendelijcke manier, den Doorluchtighsten, en Groot-machtigsten Prince ende Heer, d'Heer *Carel*, by der Genade Godts, Konig ende Erfvorst van Sweden, Gotthen, en Wenden, Grootvorst van Finlandt, Hertog van Scaniania, Esthonie, Livonia, Carelia, Breme, Verde, Stettin, Pomeren, Cassubien, en Vandalien, Prins van Rugiæ, Heer van Ingrien, en Wismarien, Paltzgraef aen den Rhijn, Hertogh van Beyeren, Gulick, Cleef, ende Bergen, versogt

ende genodight hebben, dat hy als principael Lith sijn hulpe ten selven eynde wilde besteden, ende het voornoemde Tractaet ende Verbondt oock selfs onderteykenen; Soo ist, dat doen ter tijt den Doorl. en seer Edelen Heer *Christophorus* Delphicus, Burg-graef, ende Graef in *Dhona*, Erf-heer in Carwinden, Schobitten, Borckersdorf, Stockenfelt, en Fisbach, Veldt-Maerschalck, Krijgs-raedt, en Extraordinaris Ambassadeur van sijn Koninckllijcke Majesteyt van *Sweeden*; Als oock den Heer *Haraldus Appelboom*, Erf-heer van Suderby, Hof-raedt ende Extraordinaris Ambassadeur vande selve Koninckl. Maj. van *Sweeden*, het geseyde Tractaet inden Hage naeuwelijcx solemnelijck hebben konnen onderteyckenen, voor dat de voorseyde Heer Extraordinaris Ambassadeur van *Sweeden* in Engelandt, waer naer toe hy sijn reys destineerde, wegens sommige saecken, tot het voorseyde werck gehoorende, met den hoogh-gedachte Koningh van *Groot Brittangien* soude hebben geconfereert; Soo hebben evenwel deselve Heeren Sweedsse Ministers, om de goede ende sincere meyninge ende intentie vanden Doorluchtigsten Koningh van *Sweeden* te doen verstaen, niet willen nalaten het Instrument om die saecke gemaeckt zijnde, op de selve tijdt ende dagh t'onderteeckenen, en gaerne toegestaen ende geconsenteert: Dat een leedighe plaets voor haer aldergoedertierenste Koninck ende Heer, in het principael Tractaet soude werden open gelaten: en door dien de geseyde Koninck van *Sweeden* middelerwyle, hoewel dit Tractaet noch niet hadt laten onderteeckenen, evenwel niet heeft nagelaten sijn hulpe ende plichten, waermen geloofde deselve tot het gemeene nut te strecken, om het meer-gedachte oogh-merck te obtineeren, met de geseyde Konigh van *Groot Brittangien*, ende de geseyde Heeren Staten, soo veel mogelijck was by te brengen, ende daer door niet weynich geholpen heeft om de selve Vreede, waerom ons nu, uyt het geene geschiet is, veel grooter hope, als wel te vooren toescheen, te verhaesten; Soo heeft men eyndelijck gheoordeelt nut te te wesen, de laetste handt aen dit werck te leggen; Waerom de Gedeputeerden en Commissarisen van geseyden Doorluchtigsten, en Groot-machtighsten Koningh van *Groot Brittangen*, den Hooghst-gebooren en Doorluchtigsten Prins ende Heer *Rupert*, by der Genade Godts, Paltz-graef aenden Rhijn, Hertogh van Beyeren, Cumbrien, &c. Ridder ende mede-genoot vande vermaerde Ordre vande Jarretiere; Als mede de Doorl. en seer Hoog-gebooren Heeren, *Orlandus Bridgeman*, Ridder van het Gulde Vlies, en Baron, Bewaerder van het groote Zegel van Engelandt; *Iohannis Baro Roberts de Truro*, Bewaerde van het Private Zegel vanden Hoogh-gedachten, Doorl. Koning van *Groot Brittangien*; *Georgius*, Hertog van Buckingam, *Georgius*, Hertog van Albermale, Overste en Capiteyn Generael van het Leger vande Hooghst-gedachte, Doorluchtighste Koningh van *Groot Brittangie*, als mede Overste vande Ruyterye, beyde Ridders ende mede-genooten vande min genoemde vermaerde Ordre vande Jartiere; *Henricus* Baron van *Arligton*; en *Gulielmus Morice*, Ridder van het Gulde Vlies ende Baron, Secretaris vande primaire Staet vanden geseyden Doorluchtigsten Koningh van *Groot Brittangien*; Gelijck de Hoog-gedachte Heeren Extraordinaris Ambassadeurs van *Sweeden*, de Heeren *Christophorus Delphicus*, Burg-graef en Graef in Dhona, als mede de Wel-Edele Heeren, de Heer *Iohannes Meerman*, Out Burg. vande Stadt Leyden, en Ordinaris Gedeputeerde tot de Vergaderinghe vande

Heeren

Heeren Staten Generael der Vereeni
hannes Boreel, Out Borgermeester va
Gedeputeerde tot de voornoemde Ver
sadeurs vande gheseyde Heeren Staten
copyen achter aen dit Instrument, van
volgende manier zijn overkoomen, en

Dat den Doorluchtighsten Koningh
voornoemde Tractaet ende Verbondt,
den gelijck hy uyt kracht van dese tegen
cipieert, die daerom oock sigh selven ve
grepen, niets uytgesondert, gelijck als e
gin af door sijne Ambassadeurs hadt late
genoemde Tractaet van het eerste ooge
een Triple Alliantie hadde ghehadt, o
Tractaet van woordt tot woordt is n
reert.

Den Doorluchtighsten en Grootma
rel de Tweede van dien Name, Koning
Heeren Staten Generael der Vereenig
in haer gemoet overleggende met groot
vanden Oorlogh, welcke oplangs tussch
ontstaen, ende door eene onversoenlijc
ende Staten vande Christen Werelt i
vlamme van dien brandt tot de Nabuer
ende in het begin wierde geextingueert
Plicht haer van Godt aen bevoolen, te s
vrintschap door de genade Godts was g
correspondentie tusschen *Groot Brittang*
gereduceert, en oock op de selve tijdt c
ten, welcke parthyen zijn geweest van
niet naerstelijck ende met alle vlijt socht
twee Croonen ontstaen, by te leggen, vo
noemden Oorlogh . . . . . , te blussen
sten Koningh van *Groot Brittangien*, en
Nederlanden, na veele onkosten ende
sten Koningh, hebben geordineert, dat
Generael, dat hy van dese tijdt af sijne
de Spaensche gereet waren, hem na beh
het Tractaet van Vreeden, alle Plaetse
met het geen daer aen annex is, welcke
het voorgaende Jaer heeft ingenomen e
den gepermoveerl hem over te geven all
schap Luxemborgh (of het Graefschap
brefis, Douay, Air, Andenaerde, Wi

Baljuwschappen, Castelanyen, en alles wat daer aen dependeert, ende dat den Alder-Christelijckften Koningh vorders sal restitueren aenden Koningh van *Spangie* alle Plaetsen en Landen, welcke de Fransche met de Wapenen, na dat sy in Vlaenderen zijn getrocken, hebben geoccupeert, op die conditie, dat de Ho. Mog. Heeren Staten Generael daer teghen weder besorgen, ende den Alder-Christelijckften Koningh gherust stellen, dat sy sullen by de Spangiaerts met reden ende andere gewichtige saecken te weghe brengen, dat deselve in die conditien consenteren, hebben sy gedacht in dese tijdt en op dit point van saecken, een treffelijck werck te sullen doen, niet alleen aen beyde de voorseyde Koninghen, maer oock andere nabuerige Vorsten ende Staten, by aldien sy met ghemeene raedt ende daedt gesamentlijck aen maenden, en soo veel in haer macht was, de dickgemelte twee Kroonen quamen te bewegen de Vreede aen te gaen, op voorwaerden ende conditien hier vooren ghemelt; Ten welcken eynde wy, die dit Tractaet hebben onderteeckent, naer ghekregen vol-machten vrywilligh, volgens onse pouvoirs gheaccordeert zijn inde volgende Articulen ende hooftstucken.

I.

Dat den Koningh van *Groot Brittangien*, ende de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, gesamentlijck, ofte yeder in 't bysonder, nochtans met gemeen goedtvinden, en volgens het geaccordeerde, alle moeyten ende vlijt sullen aen wenden by den Alder-Christelijckften Koningh, ten eynde deselve in goede ende behoorlijcke forme, door een solemneel Tractaet, beloove ende toestaen aenden Koning van *Groot Brittangien*, ende de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, dat hy met den Koningh van *Spangien* een Tractaet van Vreede maecken sal, sonder eenige exceptie of dispensatie, onder wat prætext ofte om wat oorsaeck het selve soude moghen zijn, by aldien den Koningh van *Spangien* konde werden geinduceert ofte besorgen door den Koningh van *Groot Brittangien* ende de Vereenigde Staten, ten eynde hy quame te cederen aenden Alder-Christelijckften Koningh, of de Plaetsen in het voorleden Iaer in de Nederlanden met de Wapenen geoccupeert, of eenigh ander equivalent, door traditie van Plaetsen hier boven genoemt, of andere inwisselinge, waer van door gemeen consent de partyen onder malkander sullen konnen accorderen.

II.

Dat den Alder-Christelijckften Koningh wil consenteren in het verlengen vande stil-standt van Wapenen inde Nederlanden tot het eynde vande Maent Mey, op dat ondertusschen den Koningh van *Groot Brittangien*, ende de Vereenighde Staten vierighlijck, ende met alle vlijt ende naerstigheydt, konden haer best doen by den Koningh ende Coninginne van Spangien ende dessels Raden, dat hy de voorseyde Conditen, ende Voorwaerden, wilden consenteren.

III.

Ende op dat sijn Alder-Christelijckste Majesteyt met geene redenen de geseyde prorogatie vande stilstandt van Wapenen soude konnen recuseren, sullen de Koningh van *Groot Brittangen*, ende de Vereenighde Staten, sigh in het selve Tractaet verbinden, dat sy sullen te weghe brengen, dat van de Spaense aen

Vranck-

Vranckrijck effectuelijck sal werden g
men voorleden Jaer is geoccupeert gew
van door gemeen consent de partyen

Dat den Alder-Christelijckften Ko
gen, dat hy de voorseyde belofte ten v
daer op stellen, ende dat derhalve
mogen stil blyven, soodanigh, dat b
ge den Koningh van *Groot Brittangien*
sche door vermaninghe ende obtestati
eynde sy haer consent mochte gever
eynde vande Maent Mey naest komen
krachtiger middelen te koomen, niet
de ghenoemde Nederlanden haer W
maer den Koningh van *Groot Brittan*
sigh verobligeren ende op sigh nemen,
sche metter daet sullen werden verbon
aen te nemen, ende alsoo sal sijn Ak
eenighe hostiliteyten te exerceren ind
alwaert dat sy sigh selven wilde van selfs
ningh van *Groot Brittangien* ende de V
den te doen, het geene voorseyt is.

Dat, na het sluyten vande Vreede,
Guarandeurs vande selve inde alderbes
len zijn, niet alleen den Koningh van
Staten, maer oock de Keyser, ende a
welcke achten sullen haer daer aen ghe
Wereldt onverhindert blyve, ende de
gehouden werde; Ten welcken eynde
definieert, ende andere middelen, wel
gens die geene, welcke van beyde de V
ten eynde het ongelijck wegh ghenoi
werde.

Dit geslooten Verbondt, ende alles e
pen, sal vande ghesëyde Heer Koning
Heeren Staten Generael der Vereenig
het groote Zegel bevestight, weder-zij
me binnen de *drie* naestvolgende weec
werden vast gestelt ende geratificeert,
binnen den voorseyden tijdt weder-zijt
Ten oirkonde, van welck alles ende
seeckerheyt hebben wy desen onderte

Gedaen in den *Hage* in Hollandt den *drie en twintighsten* Ianuarij *seſtien hondert acht en ſeſtigh*.

(L. S.) *Tengnagel de Gellicum.*
(L. S.) *D. Aſperen.*
(L. S.) *Iohan de Wit.*
(L. S.) *M. van Crommon.*
(L. S.) *Adolph van Unckel.*
(L. S.) *Iohan de Strieck.*
(L. S.) *I. Yſbrants.*

II.

MAer op dat deſe Trijple AllIantie op vaſter fondamenten ſteunen ſoude, is expreſſelijck geaccordeert ende gheſlooten, dat tuſſchen de Doorluchtighſte Coningen van *Groot-Brittangien* ende *Sweden*, ende de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der *Vereenighde Nederlanden*, een vaſte en ſincere Vrede ende Correſpondentie altijdt ſy ende blyve, ende dat deſelve altijdt ſoo ernſtigh ende ſinceerlijck onderhouden ende gecontinueert wert, dat yder vande Contracterende parthyen des anders profijt, nut ende digniteyt van herten ende ter goeder trouwe ſoecke voort te ſetten, ende alles wat daer tegen mochte ſtryden ten beſten afweeren.

III.

Ten welcken eynde, en om reſpectivelijck te beſchermen malkanders Rycken, Provintien, en Onderdanen, ende te conſerveren alle Domeynen, Rechten, Vryheden Immuniteyten, Commercien, Verbonden en aengenomene ghewoonten ſoo te Water als te Lande, ſullen oock vaſt en onverbreeckelijck blyven d'oude Tractaten, ende verbonden, door welckers kracht de gheſeyde Coningen ende Rijcken, ende de geſeyde Staten aen malkanderen voor deſen reſpectijvelijck verbonden ende verobligeert zyn.

IV.

Gelijck oock de Hoogh-ghedachte parthyen niet alleen verbonden ſullen zyn alle moeyte daer toe te beſteden, ten eynde de Vrede tuſſchen nabuyrighe Oorlogende Koningen metten eerſten werde geſlooten ende voorts ongeſchent werde geconſerveert, maer ſullen oock hare plichten, ſoo veel mogelijck is aenwenden, op dat gantſch *Europa* de Vrede, ſoo vierighlijck van alle begeert, langen tijdt genieten mochte, ende op dat alles geruſtelijck blyve in die ſtaet, waer in ſy door de ſolemneele Tractaten van Vreden geſtelt zyn, ende oock deſelve ſinceerlijck ende ter goeder trouwe gehouden ende geobſerveert werden.

V.

Maer ſoo het quame te gebeuren, dat dit vriendelijck voornemen vande ghe- conſe-

confœdereerde, qualijck ('twelck God
nomen, ende by geval een ontijdige wra
de . . . .
aen haer syde mochte gevallen zyn, ofte
fœdereerde om die oorsaecke wiert aenge
houden sijn malkander getrouwelijck by t
malkanderen met elckanders Rijcken,
Vryheden te Water ende te Lande heftigh
ende gemene Guarantie van onderlinge b
steren, voor dat sy elkander van het perijc
van voldoeninge ende securiteyt wederzij

V

Dit ghesloooten Verbant en alles ende e
sal vande geseyde Heeren Koningen van
de ghesleyde Heeren Staten Generael der
Brieven, met het groote Zegel versterck
me, binnen de *drie* Maenden naestkoome
werden vast-gestelt ende geratificeert, en
tie binnen den voorseyden tydt wederzijts

Sequuntur Mandat

CAREL de tweede by der Genade G
Vranckrijck ende Yerlandt, bescherme
genwoordigen sullen sien, Salut. Na
ons ende de Ho. Mog. Heeren Staten Ge
Provintien, tot krachtiger Mediatie van
ghen den *thienden* January Oude ende den
den Hage aen te gaen, den Doorluchtigh
Delphicus Graef van *Dhona*, Extraordi
Broeder den Doorluchtighsten Koningh
als vande ghesleyde Heeren Staten versoc
gemeene Vreede vande Christen Wereldt
te voeghen uyt den naem van sijn Heer de
wy voornamentlijck uyt de Vorsten van
bandt van Religie, anderdeels om veele
schap ende Verbondt tusschen ons, in so
genoot wensche, door seecker gewoonlij
selven dagh onderteeckent, uyt de naem
Heer den Alder-Doorluchtighsten Konin
verklaert, dat hy nu daer toe vaerdigh e
ende verseeckerende, dat, soo ras hy te L
Extraordinaris Ambassadeur van onsen H

✱fff

daeghs meende te vertrecken, hy dan wilde dese zyne Declaratie, ghesamentlijck met de Ambassadeurs vande geseyde Staten Generael, ende Commissarissen van ons met volle macht daer toe te voorsien, effectivelijck ende absolutelijck volvoeren; ende nademael hy, vande tijdt af dat hy hier is aengekoomen, blyvende by zijne eerste Declaratie sich gepresenteert heeft uyt de naem van zijnen Koningh tot een principael Licht van het geseyde Tractaet, op sekere voorwaerden ende conditien eerst te definieren: Ten welcken eynde dewijl het noodigh is dat eenige werde geconstitueert, die als onse Commissarisen zijnde over dese saeck met den voorseyden Graef van *Dhona*, als oock de Extraordinaris Ambassadeurs vande geseyde Heeren Staten Generael weghens onse zyde mochten handelen ende concluderen; soo weet dan, dat wy vande wijsheyt, trouwe, en integriteyt van onsen seer beminden Bloedtvrient de Heer *Rupert*, Prins, Palts-Graef aen den Rhijn, als mede van onsen seer beminden ende getrouwe *Orlandus Bridgman*, Ridder van het Gulde Vlies, ende Baron, bewaerders van ons Groot Zegel van *Engelandt*, *Johan Baro Roberts de Truro*, bewaerder van ons eygen Private Zegel, ende onse seer beminde Bloedtverwanten *Georgius* Hertogh van *Buckingam*, *Georgius*, Hertogh van *Albemarle*, Overste ende Capitain Generael van onse Legers, als mede Oversten vande Ruyterye, beyde Ridders ende medegenooten van onse geseyde Ordre vande Jarretiere; als mede onse zeer bebeminde ende getrouwe *Henricus* Baron van *Arlington*. en *Guljelmus Morice* Ridder van het Gulde Vlies onse Primiere Secretaris van Staet, veel verwachtende deselve (alle uyt onsen *Heylighsten Raedt* gekooren) geconstitueert gemaeckt ende geordineert hebben, ghelijck wy door dese tegenwoordige met onse Koninckklijcke *Handt* onderteeckent deselve constitueren, maecken ende ordineren tot onse ware, seeckere, ende ontwijffelijcke Gedeputeerden, Commissarisen, ende Volmachten, gevende ende concederende ofte eygen vande haren, *ses*, *vijf*, *vier*, ofte *drie* volle macht ende authoriteyt om van weghen ons ende uyt onse naem, met de seer Edele de Heer *Johan Meerman*, en de Heer *Joan Boreel* Extraordinaris Ambassadeurs vande geseyde Heeren Staten Generael den voorseyden Doorluchtighsten ende seer Edelen Heer *Christophorus Delphicus* Grave van *Dhona* Extraordinaris Afgesant vanden voorn. Koningh van *Sweeden* te convenieren, ende met de selve van ende over de conditien, op welcke den voorn. Doorluchtighsten Koningh van *Sweeden* sich het geseyde verbont tusschen *ons* en de geseyde Heeren Staten Generael, gelijck geseyt is, aengegaen als voornaem Lit wil by voegen ende adjungeren, te handelen, tracteren ende te sluyten; als mede over de instrumenten dewelcke sullen geslooten werden, op wat wyse en forme het nut mochte wesen, te maecken ende te teeckenen, en alle het verdere en yder in't bysonder te præsteren, welcke in dese saeck te doen noodigh sullen zijn, versekerende en met ons Kooninckklijck woordt beloovende, dat wy, al wat van onse geseyde Commissarisen uyt kracht vande tegenwoordige sal werden gesloten, voor vast, aengenaem ende goet, in wat forme en solemniteyt het gesloten is, te sullen aennemen.

Ten oirkonde van welcke wy dese onse Brief met onse Koninckklijcke Handt ondertaeckent, met het Groot Zegel van *Engelandt* hebben doen bevestighen.

Ge-

Gedaen in ons Paleys *West-Munster* den *tweeden* April in 't Jaer vande genade Christi *sesthien hondert acht en sestigh*, en van ons Rijck *twintigh*.

CAROLUS R.

WY CAREL by der Genade Godts der *Sweden*, *Gotthen* en *Wenden* Koningh en Erf-Vorst, Groot-Vorst van *Finlandt*, Hertogh van *Scanie*, *Estonie*, *Livonien*, *Careliæ*, *Breme*, *Verde*, *Stetinum*, *Pomeranie*, *Cassubie* ende *Vandalie*, Prins van *Rugie*, Heer van *Pigrie* en *Wismarie*, als mede Paltz-Graef aenden Rhijn, Hertogh van *Beyeren*, *Gulick*, *Cleef*, *en Bergen*, doen kond ende kennelijck alle en een ygelijck die daer aen gelegen is of eenigsins aen gelegen kan zijn, aengesien de Christen Wereldt soodanige beroerten schijnt over 't hooft te hangen, voornamentlijck by occasie vande Troublen, welcke in de Spaensche Nederlanden onlanghs sijn ontstaen, dat buyten alle twijffel de publijcke tranquilliteyt in groot perijckel loopt, ten waere door bequame sorge ende vlijt daer tegen in tijdts voorsien wierde; hebben wy daer en boven in ons gemoet overwogen hoe nut ende profijtelijck de gemeene Christelijcke saecke altijdt geweest is de sincere en getrouwe Vriendtschap, welcke tusschen ons ende den Doorluchtighsten en Grootmachtighsten Prins onsen seer beminden Broeder, Bloetverwant, Vriendt ende geconfedereerde; de Heer Carel de tweede van die naem, door deselve genade Koningh van *Groot Brittangien*, *Vranckrijck ende Yerlandt*, beschermer des Geloofs, nu al lanck bloeyt, daerom door dien het oock nu tot conservatie van het periclitерende ghemeene welvaren, en publijcke rust, en tot bescherminge vande mutueele incolumiteyt scheen te behooren, dat tot het gemene best ende gemeene vast-stellinge van securiteyt door een vaster bandt van vriendtschap, alle raet ende raet slagen weder zijts werde geconjungeert, en het ons oock andersints, maer voornamentlijck nu gelijck door een nieuw, soo oock heerlijck ende vermaert exempel overgenoegh bekent is, hoe seer den Hoogh-gedachten Doorluchtighsten Koningh de gemeene rust, welvaren soeckt ende behertight, hebben wy ter dier oorsake gelast ende ghecommitteert, gelijck wy oock uyt kracht van desen belasten en committeren onsen Extraordinaris Ambassadeur Velt-Maerschalck ende Krijgs-Raedt, den Doorluchtigen en ons seer getrouwe Heer *Christophorus Delphicus* Burgh-Graef ende Graef in *Dhona*, Erf-Heer in *Carwinden*, *Schlowitten*, *Burgsdorf*, *Stockenfelts en Fibach*, ende hem volle ende volkomen macht geven dat hy met dien of die gene wie ofte welcke den Doorluchtighsten en Groot-Machtighsten Koningh van *Groot Brittangien* oock daer toe met behoorlijcke en volle macht voorsien sal hebben geconstitueert, in conferentie trede, tracteert, handelt, statueert ende concludeert over de middelen en conditien, door welcke het sal schijnen dat een naeuwer bandt van vriendtschap ghesloten de publijcke rust ende tranquilliteyt gehouden, ende alsoo de mutueele veyligheyt ende incolumniteyt vast gestelt, eyndelijck de tegenwoordighe troublen by gheleyt, gesteuyt ende te niet gedaen soude konnen werden. Wat derhalven onse geseyde Extraordinaris Ambassadeur op dit ooghmerck uytgewerckt, gestatueert ende geconcludeert sal hebben, belooven wy uyt kracht van desen ende met onse Ko-

 ninck-

nincklijck ende onverbreeckelijcke trouw, alles ten besten voor vast ende aengenaem sullen opnemen.

Ten oirkonde van welcke en tot grooter verseeckertheyt hebben wy dese met ons Koninckliijck Zegel en dat van onse seer Eerbare ende beminde Moeder, als oock met de handt van onse andere Vooghden en Administrateurs van't Rijck doen bevestigen en onderteeckenen. Gedaen in ons *Casteel van Holms* den *negentienden* October *sestien hondert seven en sestigh.*

HEDEWIG ELEONORA.

(L.S.)

Petrus Brahe Graef in Wisfingsbergh R. S. *Drots.* *Lorens de Lind* R. S. *Marsch.* *Gustaff Otto Steenbock.* R. S. *Admirael.*

Magnus Gabriel de la Gardie Cancellier, *Gustaf Banier in plaets van* R. S. *Thesaurier.*

WY CAREL by der genade Godts der *Sweden*, *Gotthe*, *en Wenden* Koningh en Erf-Vorst, Groot-Vorst van *Finlandt*, Hertogh van *Scanie*, *Esthonie*, *Livonie*, *Carelie*, *Breme*, *Verde*, *Stetinien*, *Pomeranie*, *Cassubie*, en *Vandalie*. Prins van *Rugie*, Heer van *Ingrie*, ende *Wismare*, als oock Paltz-Graef aenden Rhijn, Hertogh van *Beyeren*, *Gulick*, *Cleef*, ende *Bergen*, doen kondt en kennelijck alle ende een ygelijck die daer aen gelegen is, of eenigsints aen gelegen kan zijn. Aengesien de beroerte der Wapenen inde Spaensche Nederlanden ontstaen, de gantsche Christen Wereldt met groote troublen en vernietingh vande publijcke securiteyt oogenschijnelijck dreygen, en wy daer en booven niet meer soecken en behartigen, als dat de gemeene tranquilliteyt in sijn volle vigeur ongequetst blyve, ende ten dien eynde alle perijckelen welcke vande opgekome troublen de Christen Wereldt mochte staen te vreesen, tijdelijck werden afgeweert, daerom door dien de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden hare genegentheyt ende promptitude om in tijdts de gemeene rust te besorgen, ende met alle vlijt en naerstigheyt het gemene best te voorsien, oock hebben betuyght; hebben wy aen onsen Extraordinaris Ambassadeur, Velt-Maerschalck, Krijghs-Raet, den Doorluchtighsten ende van ons seer beminden Heer *Christophorus Delphicus*, Burgh-Graef, Graef in *Dhona*, Erf-Heer in *Corwinden*, *Schlowitten*, *Bockersdorf*, *Stockensfelts en Fisbach*, gelijck oock onsen Extraordinaris Ambassadeur en Hof-Raedt, den Hoogh-gebooren, Edelen en ons seer beminden *Haraldus Appelboom*, Erf-Heer van Soderby, last ende volle macht gegeven en toegestaen, datse met die gene, welcke de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden met behoorlijcke en volle macht daer toe versien sullen hebben gedenomineert, de raedt en redenen, welcke tot het componeren, byleggen ende te niet doen vande geseyde Troublen vanden tegenwoordigen Oorlogh, ende alsoo tot onbesmette conservatie vande publijcke rust en securiteyt soude konnen dienen, mochte

mochte by brengen, ende daer over communiceeren, handelen, tracteren en concluderen; beloovende ter goeder trouwe ende met ons Koninckljjck woort, dat wy alles en yeder in't bysonder, welcke sy uyt onse naem op het voorseyde ooghmerck sullen hebben gecommuniceert, gehandelt, getracteert ende geconcludeert, voor aengenaem ende seecker sullen aennemen.

Ten oirkonde van welcke hebben wy desen met ons Koninckljjck Zegel, en dat van onse seer Eerbare ende beminde Moeder, als oock met de handt van andere onse Vooghden ende Regeerders van ons Rijck doen bevestigen ende onderteeckenen. Gedaen in ons Casteel van Holms den *tweeden* October *sestien hondert seven en sestigh.*

HEDEWIG ELEONORA.

(L.S.)

Petrus Brahe Graef in *Wisfingsborgh R. S. Drots.*

Lorens de Linde van *wegen R. S. Marchi.*

Gustaff Otto Steenbock, R.S. Admirael.

Sten: Bielke wegen de Cancelier des Rijcks.

Gustaf Banier van wegen R..S. Thesaurier.

DE Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, aen alle de geene die dese tegenwoordige sullen sien Saluyt. De geheele Christenheyt is getuyge vanden yver die wy toebrenghen om het vuyr 'twelck in Nederlandt is ontsteecken uyt te dooven, ende vande moeyte die wy aengewent hebben ende alle dagen aenwenden, om meer andere Prinсen ende Staten mede daer toe te krijgen, dewelcke, hoewel niet soo nagebueren, echter niet min daer in geinteresseert zijn; onder de preuven die wy daer van gegeven hebben, is d'Extraordinaris Ambassade, dewelcke jegenwoordigh wegens desen Staet by den Koningh van *Groot Brittangien* is, voornamentlijck om de laeste hand aen dat groote werck te leenen. Ende alsoo deselve niet seeckerlijck kan werden voltrocken, indien men geen meer andere Koningen ende Potentaten in't selve werck doet komen, ende willende de genegentheyt waer nemen die de Koningh van *Sweden* ons door sijn Extraordinaris Ambassadeur, dewelcke eenigen tijdt alhier genegotieert heeft, ende die sich altans bevint tot Londen, heeft doen betuygen daer toe te hebben, soo hebben wy noodigh geoordeelt onse Ambassadeurs te lasten, die occasie te mesnageren. Ende op dat hy 'tselve met succes soude konnen doen, hebben wy door dese ende andere daer toe moverende redenen, aende Heeren *Johan Meerman*, Raedt ende Borgemeester der Stadt *Leyden*, en *Johan Boreel*; Borgemeester der Stadt *Middelborgh*, Gedeputeerden in onse Vergaderingh van wegen de Provintie van *Hollandt* ende *Zeelandt* (uyt dewelcke onse voorseyde Ambassade bestaet) gegeven, ende geven mitsdesen volmacht, authoriteyt, Commissien ende mandement speciael, om wegens ons ende onse naem te maken ende te sluyten met de Heeren Commissarisen en de Ambassadeur Extraordinaris vande Koningen van *Groot Brittangien ende Sweeden*, respectivelijck

ctivelijck een Acte van een *Triple convents* tot voortsettinge ende voltreckinge vande Vreede tusschen de twee Koningen van *Vranckrijck ende Spangien*. Tot dat eynde te Confereren, gelijck oock te convenieeren, belooven, resolveren, concluderen met haer gelijckelijck of separatelijck, al 'tgene tot het selve noodig sal geoordeelt werden, selfs een ende meer Tractaten te teeckenen, maecken ende passeren alle de noodige Instrumenten, Acten ende beloften in goede en behoorlijcke forme, ende doen of wy daer tegenwoordigh waren, selfs als daer toe eenigh nader Mandement noodigh waere; sinceerlijck ende oprechtelijck beloovende voor aengenaem te sullen hebben, ende voor vast ende stabel te sullen houden alle 'tgeen de meergemelte Heeren Extraordinaris Ambassadeurs sullen belooven, accorderende, doen, convenieren ende teeckenen inde voorsz. qualiteyt ten eynde voorsz, om 'tselve ongeschent t'onderhouden, voltrecken, ende executeren, ende noyt daer tegens in wat maniere het soude mogen wesen directelijck of indirectelijck te gaen, maer op't selve onse Brieven ende doen expedieren inde meest doenlijcke authentijckste forme, ende als het van noden sal zijn. Gedaen in den Hage in onse Vergaderinghe onder ons Groot Zegel, onder de pamphure vanden President, ende onderteeckeninge van onsen Griffier den *negen en twintighsten* Maert *sestien hondert acht en sestigh*.

Geteeckent

A. Tengnagel de Gellicum.

Ter ordonnantie vande selve *Heeren* Staten Generael.

Ende onderteeckent

N. RUYSCH.

Ten oirkonde van welcke en tot grooter verseeckerheyt, hebben wy Heeren Gedeputeerden ende Commissarisen van sijn Coninckliicke Majesteyt van *Groot Brittangien*, als oock de Heer Extraordinaris Ambassadeur van zijn Coninckliicke Majesteyt van *Sweden*, als de Heeren Extraordinaris Ambassadeurs vande Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, dit instrument onderteeckent, ende met onse Zeghels bevestight. Gedaen tot *West-Munster* in't Coninckliick Paleys den *vijf en twintighsten* April Oude Stijl *sestien hondert acht en sestigh*.

Was geteeckent

Rupert.
(L. S.)
Orl. Bridgeman
(L. S.)
Buckingam
(L. S.)
Albemarle
(L. S.)
Alengton
(L. S.)

I. Meerman
(L. S.)
Johan Boreel
(L. S.)

Cum

CUm die $\frac{13}{23}$ Ianuarii proxime p
Britanniæ Regis, & Celsorum
Generalium *Fœderatum Belgii*
Comitum initus sit atque conclusus su
xime utilia & commoda visa fuere ad
liarum & *Hispaniarum* Reges consili
separatis aliquibus Articulis dictum
& transactum fuerit, Prætereaque S
quisitionem & invitationem tam dict
norum Ordinum, dicto Tractatui, ut I
in hodierno quodam principali Trac
latius declaratum est, non tantum Tr
tripliciter conventi consecutus est; sed
tialis & integralis dicti Tractatus Hag
minos, Extraordinarium Serenissim
ac Præpotentium Dominorum Ordin
ciarum Legatos Extraordinarios, in d
natos, vi mandatorum etiam ibidem e
habentur, ut Articuli isti *separati* dict
insertis in dicto hodierno principali T
tionis sint ac efficaciæ respectu dictoru
Ordinum, ac si de verbo ad verbum i
infra inseruntur.

Articu

QUi ejusdem erunt virtutis atque
hodierno die intra Regem Magn
derati Belgii concluso.

Si in Procuranda Pace inter *Gallian*
super puncto *Renuntiatis*, ea ineund
mentio vel ut ejusmodi verbis concip
rum, quoad prædictam *Renunciation*
creetur aliquod juris detrimentum.
Rex *Christianissimus* in id consentire n
Britanniæ & *Fœderati Ordines*, proce
quarto dicti Tractatus, & ultimo horu
ditione ut in casu recusationis Regis
obstringat quemadmodum dicto Arti
in *Belgica*.

Quod Rex Magnæ *Britanniæ*, & C
lixius ab omni parte satisfiat, se oblig
Pax inter Reges *Hispaniæ* & *Lusitani*

lege, ut viciſſim Gallia ſe obligat, ſi tam cito non poſſit id negotium perduci ad exitum, uti Pax inter ſe & *Hiſpaniam* nihilominus ineatur, hoc excepto ut liberum ſit Regi *Chriſtianiſſimo* ſuppetias ferre Regi *Luſitaniæ* Fœderato ſuo, eique auxilio eſſe, ſive inferendo arma ſua, ut aliunde detrahat hoſtem, ſive alio quocunque modo, quem ſibi commodiſſimum atque maxime ex uſu fore exiſtimabit; Et, ſi *Hiſpani* adduci poterunt, ut conſentiant in pacem ſubdita conditione atque ea proinde concludatur. Rex *Chriſtianiſſimus* tenebitur à *Belgicâ* omnino abſtinere ut pacatâ atque neutrarum partium rebus implicatâ, neque ejus faſque erit quidquam adverſus eam moliri, neque palam virtute Bellica neque clandeſtinis artibus, ut neque petere ullam ſatisfactionem ſub obtentu impenſarum erogationumque, quæ in Bello *Luſitanico* erunt faciendæ, tam ob delectum militum quam alia Belli onera, quod ſi contingat manente dicto Bello, per auxiliares Regis Chriſtianiſsimi copias occupari loca quædam in *Hiſpania*, *Italiave* Rex *Chriſtianiſſimus* ſimul atque Pax cum *Luſitania* facta fuerit, eadem reſtituit *Hiſpaniæ*: ſed ſi præter & contra expectationem *Hiſpania* recuſet Pacem cum Rege *Luſitaniæ* ut & cum Rege *Chriſtianiſſimo*, ea cum exceptione, ut fœderato ſuo liberum ſit ei auxiliari quemadmodum jam dictum eſt; hoc inopinato caſu Rex *Magnæ Britanniæ*, & *Fæderati Ordines* tenebuntur reapſe id efficere, ut *Hiſpani* omnimodo in id conſentiant ita tamen ut reciproce Rex *Chriſtianiſſimus* ſe obſtringat quemadmodum caſu primo, quod non ſit moturus arma in Belgicâ.

III.

Si præter omnem expectationem Rex *Chriſtianiſſimi* inducat in animum ut promittere nolit quod Tractatum Pacis ſignaturus ſit ſimul atque Hiſpani ceſſuri ſunt omnia loca ab eo occupata in noviſsima expeditione vel aliud tantundem valens de quo mutuo conſenſu conveniet, aut promiſſorum fidem non impleat aut detrectet reſpuatve cautiones & præmunimenta in dicto Tractatus expreſſa, quæ neceſſaria ſunt, ut obviam eatur metui juſtiſsime concepto ne Rex *Chriſtianiſsimi* arma ſua victricia in ſepius memoratâ *Belgicâ* ulterius proferat; quod omnibus juſtis caſibus, ut & ſi per alia ſubterfugia aut obliquas artes conetur Pacis concluſionem impedire aut eludere, *Anglia Fæderatumque Belgium* tenebuntur accedere Partibus Regis *Hiſpaniæ*, omnibuſque & junctis Viribus terra marique adverſus *Galliam* Bellum gerere, ut compellatur, non in leges duntaxat ſæpius jam memoratas Pacem facere, ſed ſi arma in eum finem ſumpta Deum habeant faventem & propitium atque de communi conſenſu id expedire viſum fuerit, etiam Bellum continuare donec res in eum ſtatum fuerint reſtitutæ, quo fuerunt tempore fœderis in collimitio Regnorum Montibus *Pyreneis* ſanciti.

IV.

Articuli hi ſeparati omniaque & ſingula iis contenta à dicto Domino Rege *Magnæ Britanniæ*, dictiſque D. D. *Ordinibus* Generalibus Fœderatarum Provinciarum per patentes utriuſque Partis Literas ſigillo Magno munitas debitâ & autenticâ forma intra *quatuor* ſeptimanas proxime ſequentes, aut citius, ſi fieri poterit, confirmabuntur & ratihabebuntur, mutuaque ratihabitionum inſtrumenta

menta intra prædictum tempus hinc i
in *Hollandia* die *viginti tertio* Ianua
octavo. Signatum,

(L. S.) *Tengnagel de Gellicum.*
(L. S.) *D. Asperen.*
(L. S.) *Johan de Wit.*
(L. S.) *M. van Crommom.*

Instrumentum hoc separatum omn
Dominis Regibus *Magnæ Britanniæ*
Generalibus *Fœderatarum Belgii* Pr
magno munitas debita & authentic
quentes, aut citius, se fieri poterit,
tuaque ratihabitionum Instrumenta i
dentur.

In quorum omnium & singulorum
putati & Commissarii Sacræ Regiæ
minus Legatus extraordinarius Sacræ
mini Legati extraordinarii Celsorum
ralium Fœderatorum Belgii Provinci
psimus. Actum *Westmonasterii* in P
stilo veteri, Anno *millesimo sexcentesim*

Signatum

Rupert
(L.S.)
Orl. Brid
(L. S.)
Buckingam
(L. S.)
Albemarle
(L. S.)
Arlington
(L. S.)

DOor dien den $\frac{13}{23}$ January lestled
van *Groot Britangien* ende de
Vereenigde Nederlanden, see
ende gesloten is over de middelen, w
schenen te wesen, om de Vrede tuss
Vranckrijck en *Spaignen* te reduceren,
overkomen is in eenige separate Art
de, ende het daer en boven den Doorl

Gg

dagt, tot requisitie ende invitatie soo van de geseyde Coning van Groot *Brittangien*, als van de Heeren Staten, sigh als voornaem Lidt in het selve Tractaet te includeren, gelijck in seecker hedendaghs gesloten principael Tractaet, en voornamelijck in des selfs eerste Artijkel breder is gedeclareert: Soo ist dat van nu af aen dat Tractaet niet alleen de kraght ende natuer van de *Triple Alliantie* heeft, maer oock (dewijl de geseyde separate Artijkelen somminge syn essentialijck en integralijck van het geseyde Tractaet van s'Graven-Hage) is geaccordeert tusschen de Heeren, de Extraordinaris Ambassadeur vanden Doorlugtigsten Coning van *Sweden*, ende de Extraordinaris Ambassadeurs van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, in het geseyde principale hedendaeghse Tractaet genoemt, door kragt van haer Pouvoirs oock aldaer uyt gedruckt, welcke hier voor specialijck geinsereet werden gehouden, dat de separate Artijkelen van het geseyde Haeghse Tractaet, oock voor geinsereert in het geseyde hedendaegse principael Tractaet werden gehouden, ende van de selve obligatie ende kraght syn ten aensien van de geseyde Heeren Coningen ende Heeren Staten, als of sy van woort, tot woort daer in geinsereert ende uyt gedruck waren geweest, gelijck sy hier onder werden geinsereert.

Separate Artijkelen.

WElcke van de selve kraght ende authoriteyt sullen syn, als'of sy in het Tractaet hedendaeghs tusschen de Koning van *Groot Britannien* ende de Staten Generael der Vereenibgde Nederlanden gesloten, waren geinsereert.

I.

By aldien in 't procureren van de Vrede tusschen *Vranckrijck* en *Spagnien* sigh kome te presenteren eenige difficulteyt over het point van Renunciatie, moetmen dusdanigen wegh inslaen, dat of geene mentie daer van in het Tractaet geschiede, of dat de formule soodanige woorden werde geconcipieert, dat geene van beyde de Kroonen, soo veel de geseyde Renunciatie aengaet, eenigh voordeel daer door krijge, noch het recht eenige schade daer uyt kome te lijden, maer by soo verre de Koningh van *Spangien*, of oock sijn Alder-Christelijckste Majesteyt daer in niet willen consenteren; sal den Koningh van *Groot Brittanguien* en de Vereenigde Staten tegen den weygerende Procederen, gelijck is geaccordeert in het derde en vierde Artikul van het geseyde Tractaet, en respective het laetste van dese Artikulen, nochtans op die conditie, dat ingevalle van recusatie van den Koningh van *Spangien*, sijn Alder-Christelijckste Majesteyt sigh reciprequelijck verobligere, gelijck in het geseyde vierde Articul, dat hy geensints sijne wapenen in de Nederlanden sal voeren.

I I.

Dat den Koninck van *Groot Brittannien* ende de Heeren Staten van de Vereenighde Nederlanden, op dat van alle zyde breder satisfactie werde gegeven, sigh sullen verbinden haer best te doen, ten eynde de Vrede tusschen de Koningen van *Spangien* ende *Portugael* op de selve tydt moght werden gesloten, nochtans op die conditie, dat wederom *Vranckrijck* sigh verobligeere, by aldien dit werck

werck soo ras tot den eynde niet kon
de tusschen hem ende *Spangien* we
Christelijckste Majesteyt vry sal stae
verbont zynde, te helpen, ende te
ren, op dat hy den Vyant ergens v
welcke hy sigh bequaemst ende voo
de Spaensche konden werden geper
geseyde conditie; ende de selve dae
Christelijcksten Coninck gehouden
abstineren, als bevredight en in ge
impliceert zynde, ende het sal noch
selve te attenteren, of openbaer met
ke aenslagen, noch oock eenige sati
onkosten, welcke in desen Portuga
om het werven van soldaten, als and
quame te geschieden, dat, gedurend
liare Troupen van den Alder-Christ
Spangien of Italien wierden geoccup
steyt soo ras de Vrede met *Portugael*
stitueren; maer by aldien buyten e
recuseren de Vreden met den Konin
ste Majesteyt, onder exceptie, dat
de t'assisteren; ghelijck gheseyt is;
Koningh van *Groot Britangien* ende
ter daet te maecken dat de Spaense da
dat reciproquelijck den Alderchristel
toeval, dat hy sijne wapenen in de

Byaldien (buyten alle verwachtin
meynde niet te willen belooven het
Spaense sullen cederen alle de plaetse
peert, of eenigh ander æquivalent,
deert werden, sijn beloften niet qua
verwerpen alle cautien en voorbere
druckt, welcke noodigh zyn om teg
concipieert, dat den Alder-Christeli
in de meergedaghte Nederlanden mo
le dese toevallen, gelijck oock by al
me sprongen de conclusie van de Vre
gelant ende de Staten der Vereenighd
de zyde van de Coninck van *Spangie*
maghten te landt ende te water tegen
dat hy gedwongen werde, niet allee
de te maecken, maer oock by aldien
handt genomen, wilde favoriseren e

stemmen wiert geoordeelt goet te zijn, oock den Oorlogh te continueeren, tot dat de saecken in die staet weder soude gerestitueert zijn, als zy waren ten tyde van het Tractaet op de limiten van de twee Rijcken, in de Pirenesche Bergen gesloten.

IV.

Dese separate Articulen ende alles ende yeder in 't besonder daer in begrepen sullen vanden geseyden Heer Koninck van *Groot Britangien*, ende de geseyde Heeren Staten der Vereenighde Provincien, door opene brieven van wederzyts met het groote segel bevestight, in behoorlijcke en authentijcque formen, binnen de vier naestvolgende weecken, of rasser, soo het mogelijck waer, werden vast gestelt ende geratificeert, ende d'Instrumenten van Ratificatien wederzijts gewisselt. Gedaen in den *Hage* in Hollant, den *drie en twintighsten* January *sestienhondert acht en sestigh*.

Geteeckent

(L. S.) *Tengnagel de Gellicum.*
(L. S.) *B. D. à Asperen.*
(L. S.) *Johan de Wit.*
(L. S.) *M. v. Crommon.*

Adolph Unkel (L. S.)
Jac. van Coeverden (L. S.)
J. Ysbrants (L. S.)

Dit separaet instrument, en alles en een yeder in 't besonder daer in begrepen, sullen van de geseyde Heeren Koningen van *Groot Britangien* en *Sweden*, ende de geseyde Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, door opene brieven met het groote Zegel bevestight, in behoorlijcke en authentijcque forme binnen de drie naestvolgende maenden of rasser, soo het mogelijck waer, werden vast gestelt ende geratificeert, ende de instrumenten van Ratificatie binnen den voornoemden tijt wederzijts verwisselt.

Ten oirkonde van welcke alle ende een yeder in 't bysonder, en tot grooter versoeckertheyt hebben wy Heeren Gedeputeerden en Commissarisen van Sijn Koninckklijcke Majesteyt van *Groot Britangien*, gelijck oock de Heer extraordinaris Ambassadeur van Sijn Koninckklijcke Majesteyt van *Sweden*, ende de Heeren extraordinaris Ambassadeurs van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden dit Instrument onderteeckent. Gedaen tot *Westmunster* in 't Koninckklijck Paleys den *vijfden* April ouden stijl *sestienhondert acht en sestigh*.

Geteeckent.

Rupert (*L. S.*)
Orl. Brigeman (*L. S.*)
Buckingam (*L. S.*)
Arlington (*L. S.*)
Albemarle (*L. S.*)

I. Meerman (*L. S.*)
Joh. Boreel (*L. S.*)

Quo-

& octuaginta millium thalerorum quod tamen si Pax ante exitum mensis Iulii signetur, & ratihabeatur, non pertinget ad majorem summam quam ad quarto centesimo octogesimo thalerorum Imperialium millia, quæ modica solummodo partio est earum impensarum quam ad procurandam Pacem dictus Magnæ Britanniæ Rex, dictique Domini Ordines de suo jam tam liberaliter, impenderunt, eo modo dictæ Coronæ Hispaniæ cordi sit, sicque in ea re dicta Corona Hispanica prospiciat, ut dictus Magnæ Britanniæ Rex dictique Domini Ordines primo quoque tempore & quidem pro ultimo *dilationis termino* intra octiduum, postquam Serenissimi Regis Sueciæ ratihabitionum Instrumenta advenisse, & ad extradendum parata esse, significatum fuerit, dictæ Coronæ Sueciæ plenariè, absque tamen ullo dicti Magnæ Britanniæ Regis Dominorumque Ordinum onere aut dispendio dictam summam pecuniariam Hamburgi exolvere queant; Et si hoc contra omnem expectationem intra præfixum tempus à Corona Hispanica *impetrari non possit*, *nulla se tunc & in posterum* ulteriora amicorum officia ulteriorumvè opem aut assecurationem in favorem aut utilitatem dictæ Coronæ Hispanicæ in negotio, quod Hispaniæ cum Galliæ intercedit, promissuros aut ullo modo præstituros, neque quieturos in hoc zelo suo, quoad sepius memoratæ Coronæ Sueciæ plenaria satisfactio, uti supra dictum est, facta fuerit.

Promissio hæc eodem modo ac tempore, æquè ac ipsum triplex Fœdus à dicto Magnæ Britanniæ Rege dictisque Dominis Ordinibus ratihabebitur & confirmabitur.

In quorum omnium fidem majusque robur, nos infra scripti Deputati ac Commissarii, ut & Legati extraordinarii huic instrumento manibus nostris subscripsimus illudque sigillis nostris confirmavimus. Actum Westmonasterii in Palatio Regio die *viginti quinque* Aprilis, Anno *Millesimo sexcentesimo sexagesimo octavo*.

Signatum erat,

Rupert.
(*L. S*)
Orl. Bridgeman
(*L. S.*)
Buckingam
(*L. S.*)
Albemarle
(*L. S.*)
Alington
(*L S.*)

I. Meerman
(*L. S.*)
Johan Boreel
(*L. S.*)

NAdemael, volgens den inhoudt van het Instrument den *dertbinden* oude, ende den *drie en twintigsten* Januarij nieuwen stijl, lest-leden inden *Haegh* onderteeckent, van den Doorluchtighsten Heer, de Heer *Christophorus Delphicus*, Graef van *Dhona*, Extraordinaris Ambassadeur van sijn Coninckliicke Majesteyt van *Sweden*, hier in Engelandt nu eenigen tijdt is ghearbeydt om te accorderen over de somme van subsidie-penningen aen de Croon *Sweden* te betalen

lan, op dat de geseyde Croon van *Sweden*, gelijckelijck met den Doorluchtighsten Coningh van *Groot Brittangien*, ende de Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, inde Vreede-handelinge tusschen de twee Croonen van *Vranckrijck* en *Spangien*, in welcke, niet teghenstaende dat het werck van subsidie noch niet is voltrocken, de gheseyde Croon van *Sweden* krachtigh heeft geholpen, te mogen gaen; ende door dien de geseyde Heer Extraordinaris Ambassadeur van *Sweden* altijt heeft geinsisteert, dat de voornoemde belofte directelijck van *Engelandt*, ende de Vereenighde Nederlanden soude werden gedaen, en de geseyde Heer Ambassadeur noyt heeft konnen werden gepersuadeert, dat hy de subsidie-penningen vande Croon van *Spangien* directelijck soude bedingen, behoudens evenwel de vryheydt aen *Engelandt* ende de Vereenighde Nederlanden, om sigh door stipulatie van indemniteyt, en andere manieren van beveylingen vande Croon van *Spangien* ten selven tyde volkomelijck te voorsien, sonder welcke belofte van indemniteyt, noch *Engelandt*, noch de Vereenighde Nederlanden, tot belofte van het voornoemde gelt hebben konnen werden geinduceert.

En door dien nochtans om eenige difficulteyten dit werck tot noch toe tot sijn laetste, en ghewenst eyndt niet heeft konnen werden gebracht, maer alleen de quantiteyt vande subsidie-penningen met consent vande *Spaensche* Ambassadeurs in *Engelandt* residerende, werden geexprimeert ende bepaelt, namentlijck, dat aende Croon van *Sweden* voor de tijdt, in welcke hy eenighe nu verleden Maenden langh sijne Troupen in Duytslandt, tot voortsettinge van de Vreede, en het gemeene welvaren, heeft gedetineert, soude werden betaelt *drie hondert duysent* Rijcxdaelders in de Bancke . . . . en op 't begin van yder drie Maenden, *hondert en tachtich duysent* Daelders voornoemt, voor de gheheele volgende *drie* Maenden, tot dat de Vreede tusschen de Croonen van *Vranckrijck* en *Spangien*, soude wesen gheslooten en geratificeert, het begin vande eerste *drie* Maenden te reeckenen van den eersten dagh af vande Maent Mey, nieuwen stijl, soo dat van die eerste dagh Mey, de gantsche tijdt van d'eerste *drie* Maenden souden gerekent werden al voor by, ende het Termijn van betalen voor die gansche *drie* Maenden nu al gekoomen te zijn, het welck oock inde volgende tijdt soude moeten geobserveert werden, namentlijck, dat by aldien dat terstont na het ingaen van eenige nieuwe *drie* Maenden, de Vreede door onderteeckenen van het Tractaet, en verwisselingh van ratificatien, vast ende seecker wierdt ghestelt, evenwel voor de gheheele tijdt de genomineerde somme soude moeten werden betaelt; en door dien het nochtans om sware redenen, het ghemeene nut scheen te vereysschen, dat de onderteeckeningh vande Triple Alliantie verder wierdt uytgestelt, is het oock recht en billick geoordeelt, dat d'onderschreve Heeren Gedeputeerden ende Commissarisen vanden Doorluchtighsten Coningh van *Groot Brittangien*, en d'Extraordinaris Ambassadeurs vande Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, sigh verobligeerden, ghelijck sy uyt kracht van dit Instrument sigh krachtelijck verbinden, dat alle moeyte ende genegentheydt, welcke eenichsints konde bedacht werden, van nu af aen van geseyde Coningh van *Groot Brittangien*, ende de gheseyde Heeren Staten, ontrent de Croon van *Spangien* sal werden geadhibeert, ten eynde dat dit werck vande subsidie-penningen, 't welck voor de voorlede tijdt, gelijck geseyt is, is *drie hondert duy-*

 sent

sent Rijcxdaelders, en voor yder tijdt van *drie* Maenden, ter tijdt toe dat de Vreede gesloten en geratificeert sal zijn, *hondert en tachtich duysent* Rijcxdaelders, het welck nochtans, by aldien de Vreede voor 't uytgaen vande Maent July gheteeckent en geratificeert sal zijn, niet verder sal strecken als tot de Somme van *vier hondert en tachtigh duysent* Rijcxdaelders, welcke alleen een kleyn gedeelte is van de kosten welcke tot procuratie vande Vreede, den geseyden Coning van *Groot Brittangien*, ende de gheseyde Heeren Staten van 't haere soo liberalijck hebben besteet, vanden Coningh van *Spangien* soo mocht werden behartight, ende alsoo in voorsien, dat de geseyde Coningh van *Groot Brittangien*, ende de gheseyde Heeren Staten, ten eersten en ten langhsten binnen acht dagen, na datmen kennisse sal hebben gekregen, dat d'Instrumenten van ratificatie van den Doorluchtighsten Coningh van *Sweden*, aengekoomen, ende ghereet zijn om verwisselt te werden, aen de Croon *Sweden* voornoemt, ten vollen, evenwel buyten eenighe last ofte kosten vande geseyde Coningh van *Groot Brittangien*, ende de Heeren Staten, de geseyde Somme van penningen tot *Hamburgh* soude konnen betalen; en by aldien dit tegens alle verwachtinge binnen den voornoemden tijdt van de Croon van *Spangien* niet soude konnen werden geimpetreert, dat sy alsdan, en in toekomende geene verdere vriendelijcke officien, of verdere hulp of beveylinge, tot faveur ofte voordeel aende geseyde Croon van *Spangien*, in het werck, 't welck *Spangie* met *Vranckrijck* heeft uytstaende, sullen belooven ofte eenighsints presteren ende in desen haren yver niet rusten, voor dat aende meergemelte Croon van *Sweden* volle satisfactie, gelijck hier boven geseyt is, sal gedaen wesen.

Dese belofte sal op de selve wyse ende tijdt, als de *Triple Allientie*, van den ghenoemden Coningh van *Groot Brittangien*, ende de geseyde Heeren Staten geratificeert en vast gestelt werden.

Ten oirkonden van welcke ende tot grooter verseeckertheydt, wy ondergeschreven Gedeputeerden, en Gecommitteerden, als oock Extraordinaris Ambassadeurs dit Instrument met onse handen hebben onderteeckont, en met onse Zegels bevestight.

Gedaen tot *West-Munster*, in 't Coninckliјcke Paleys, den *vijf en twintigsten* April *sestien hondert acht en sestigh*.

Was geteeckent

Rupert
(*L. S.*)
Orl. Bridgeman
(*L. S.*)
Buckingam
(*L. S.*)
Arlington
(*L. S.*)
Albemarle
(*L. S.*)

I. Meerman
(*L. S.*)
Ioh. Boreel
(*L. S.*)

Bet-

Verhael van 't geene den Heer c en Extraordinaris Ambassadeur va geseyt ende gedaen heeft / gedurren

DEs Saturdagh 's nachts den *seftien* van een swaere fieckte aengetas Secretaris van d'Ambassade ro op een stoel vond sitten, geraeckt specie van Pleuresie, waer van hy se het quaet alreede tot soodanigen ex op dat uyr daer in moeste blijven. terstont aen, en inde Fransche Tal Gravinne, die aldaer tegenwoordig niet en mogt verstaen het geen hy *Eerstelijck*, excuseerde hy sich, da ken, ende tot hem komen op sprack hy hem van sijn fieckte, w lieven te besoecken. *Ten derden*, te vooren opgeleyt hadde, hem re digen staet der saken gevoelde. T treck den staet van sijn huys, en v ren, dissimulerende altoos al wille letten dat de Vrouwe Gravinne ha met by-voeginge, dat, dewijl hy c de nacht met hem Secretaris wilde gelijck hy oock den volgenden dag weynigh betering, als dat hy, na sen; maer naderhant is het quaet gelijcx stercker; echter is hem 't g geheelijck ende in volkomen krac van sijn leven. De *twee* laetste da gen inden slaep, ende wanneer hy droom gesust hadde. Des Woons avond, maer den navolgende nach rust hadde, begost hy over 't exce klagen; seggende, dat hy vande nen leedt, ende dat 'er niet een li streed, maer dat de hooft-pijnen, voelighste waren. Waerom hy, hem het hooft ende de rechte zijd derdagh, *den een-en-twintighsten M* het quaet sonder remedie was, en slaende sijn pols met een ongemee hy altoos selfs de bystaenders een heden waren, die hem geen rust

oock min gehoorsaem begonde te zijn, om te seggen wat hy wilde; arresteerden de Medecijn-meesters noch een Ader-openingh, doende hem veel quaet bloedt af-trecken; dat hem een weynigh verlichting gaf, invoegen dat hy weder sonder swarigheyt sprack. Sulx dat hy sich te bed liet leggen, ende hem stellende om tot de bystaenders te spreecken, seyde, dat hy nu wel gevoelde dat 'er voor hem niet veel apparentie was om gesonts-lijfs dese sieckte t'ontkomen; maer dat den goeden Godt wilde, dat hy uyt dese wereldt scheyde; ende hier op het woordt in 't bysonder addresserende aenden Heer Grave van *Dhona*, sijn Neef, badt hem, aen hem dit laetste Officie te doen, van te helpen ordre geven, dat sijn doode Lighaem op 't spoedighste van *Londen* na *Hamburgh*, en van daer nae *Nieuwkloster* gevoert wierdt, om aldaer begraven te worden, ende de secrete Papieren wel bewaert. Hebbende alsoo den voornoemden Grave gedepescheert, riep hy den Secretaris *Zwaen* wederom, ende hem by de handt nemende, seyde inde Fransche Tale: *Wel aen: ick sal dan van u beginnen mijn adieux te seggen*; ende vervolgende inde selve Tale, repeteerde successivelijck alles wat den staet van zijn Negotiatien betrefte; sich voor 't overige refererende tot 'et geene hy 'er selfs alsoo wel als hy Heer Graef van wist, hem wijders bedanckende voor de diensten en assistentie, die hy hem soo goedwilligh had believen te doen, sigh bedroevende dat hy hem soo haest moeste begeeven; en vervolgens biddende dat hy in 't bewijs van sijn vriendschap en hulp wilde continueren aen sijn Vrouwe Gemalinne, en Kinderen, en bysonderlijck te coöpereren, dat zijn geseyde Vrouwe Gemalinne, ende zijn gantsche Familie ten spoedighsten naer *Hamborg* en *Nieuwkloster* met sijn doode Lighaem mogthen vertrecken; hem de middelen daer toe noodigh aenwijsende, ende alsoo hem de handt drueckende, seyde hem adieu. Op deselve wijse nam hy van een ygelijck der omstaenders sijn af-scheyt; veranderende sijn woorden naer de qualiteyt vanden persoon, tot den welcken hy sprack inde *Zweedsche*, *Fransche*, *Hooghduytsche* ende *Nederlandsche* Taelen, en sulx alles met een wonderlijcke faciliteyt ende welspreeckentheyt, even als of hy gesont was geweest, ende 't selve uyt een Boeck geleesen had; hebbende aldus met d'andere gedaen, doed hy oock zijn Kinderen komen, gaf haer de zegeninge, en beval haer boven alle dingen Godt te beminnen ende te vreesen, haer in d'integriteyt en eerbaerheyt te onderwijsen, en gehoorsaem aen Me-Vrouwe haer Moeder te zijn; ende ingeval het de goeden Godt beliefde haer oock tot hem te roepen, deselve gehoorsaemheyt aen haer Moey te bewijsen, lacchende met den jongen Graef zijn Soon, om dat hy niet en konde weenen gelijck d'andere; eyndelijck nam hy oock sijn af-scheyt vande Vrouwe Gravinne sijn Gemalin, die in tranen scheen te verdrincken, haer bedanckende voor al de weldaden ende bewijssen van beleeftheyt, en liefde die hy van haer hadde ontfangen, deselve recommanderende in de bescherminghe ende hoede van den Almachtigen. Daer na keerende het woordt aen alle sijn andere Domestijcken, vermaende een yegelijck van hun in 't besonder tot de vreese Godts, ende om getrouw ende gehoorsaem te zijn aen die over haer gestelt waeren, ende aengaende d'Edellieden, die sijn Suitte waren geweest, hy bedroefde sich dat hy aen

aen een yder den dienst niet en had k
zy van hem verwacht hadden; ende n
af-scheyt genomen hadde, met teecken
ende goetheyt, heeft hy haer gebeden
lijck vallen met eenige wereldsche saec
Godt en zijn conscientie te dencken;
keerende (waer op hy gedaerende den
noyt gelegen hadde) begon hy met luy
lijckelijcke welsprekentheydt en aendac
schelijck bereydt te zijn, om uyt dit da
't aengesicht van sijn Schepper te versch
scheyde passages vande Heylige Schrift
dicant der Gereformeerde Religie vand
soecken, voornam hy uyt eygener bew
van sijn Geloof te doen. Godt hooge
goetheden, die hy van d'uyr van sijn g
hem uytgestort hadde, op dewelcke hy
eenige middel ende faculteyt, die den
hy seyde t'erkennen met de meeste da
sulx niet genoegsaem en naer waerdye
de hem d'uyr van sijn verscheyden te
soodanig, als geseyt is, had geprepareer
taris noch eens komen, hem klagende
Godt beliefde een eynde van sijn miser
eene ongeloovelijcke patientie, Godt g
sijn sonden, en voornamentlijck die v
welcke hy weder van sijn saecken bego
nigh stil houdende op de conduitte die
den hadde, seyde, dat hy noyt nae ee
sijn eerste oogmerck, naest Godt, alto
Kroon *Zweeden* getrouwelijck te diene
Secretaris *Swees* willende detourneeren
sich niet te seer met dese materie beko
was, deedt den voornoemden Predica
derom sprack van Goddelijcke dingen
verlangen aenhoorde; beveelende dat
souden vergaderen, om d'uyr van 't G
waeren alle dage te doen. Dit alles al
sijn Bedde lichten en op een Stoel sett
bruyckende, als of hy in volkomen ge
gestalte d'oogen soetelijck toesluytende
had, ontsliep tusschen de handen van
dags den *een en twintighsten May* oude
Alsoo desen grooten Capiteyn, die
alwaer hem sijn courage, en de plicht

Pp

dat hy in de gevechten verscheyde wonden had ontfangen, zijnde eens van onder de dooden weg gehaelt geweest, scheen vande Goddelijcke voorsichtigheyt expresselijck bewaert te zijn, om het publijck noch in materie van Staet te dienen, hebbende in min als *een* jaer gemaeckt ende geslooten *drie verscheyden* en seer gewichtige *Tractaten*, te weten, *Eerstelijck*, dat van *reconciliatie* tusschen *Sweden* en de Vereenigde Provintien. *Ten tweeden*, van *Vrede* tusschen *Engelandt* en de Vereenigde Provintien. Ende *ten derden*, van de *Triple Alliancie*, om overstort van glorie te sterven, ende sijn geheugenis onsterfelijck te maecken, na dat hy sijn brave daden, den *Degen* met die vanden *Rock* t' samen-gevoegt hadde; en het is inder daed noch een teecken van sijn genereusheydt en grooten moet, dat, gevoelende de dood, hy sich van zijn Bedde op een Stoel heeft doen dragen, omstaende voets te sterven, gelijck desen ouden Keyser, die seyde: *Decet Imperatorem, stantem mori.* Maer 't is daerom niet dat den Koning ende de Kroone van *Sweden*, en selfs het publijck in 't generael niet een onwaerdeerlijck verlies lijden in den persoon van een soo bequaem, yverig, en getrouw Minister, die om sijn deughd en goede intentie tot de publijcke welstant verdient had, om tot het eynde des wereldts te leven. Men kan oock niet uytdrucken hoe seer sijn af-wesen in het gemeen beklaeght werdt, soo in 't Hof van den Koningh van *Groot Brittangien*, als in de Stadt van *Londen*, ende bysonderlijck oock van de Heeren Ambassadeurs van de *Vereenighde Provintien*, die in alle bejegeningen betuygen seer voldaen te zijn vande genereusiteydt, oprechtigheydt en franchise, met dewelcke hy met haer geageert heeft, en vande goede correspondentie die hy met haer, geduerende den gantschen loop van haer gemeyne Negotiatie, onderhouden heeft. Men heeft sijn doode Lighaem doen openen, en daer in alle de partyen seer gesont ende wel gestelt bevonden, uytgenomen de *Long*, die t' eenemael op een kleen stuxken nae aen 't hert gevoeght, bedorven was, ende aengesien dat de *Long* zijn functie niet meer konde doen, soo zijn de quade humeuren in 't *arterie* vande *respiratie* geschooten, en dit is d'oorsaeck van sijn sieckte, en selfs van sijn doodt geweest.

Maer voor en aleer te eyndigen, sal 't billick zijn een woordt van de Vrouwe Gravinne, nu Douariere van *Dhona*, daer by te voegen, om te weten hoe zy haer in dese *Proef-schole* gedragen heeft, en men moet bekennen datse haer met eene wonderbaerlijcke stantvastigheydt en wijsheyt bestiert heeft, hebbende onvermoeyt geweest in haren Heer Gemael nacht en dagh te bewaecken ende te dienen, geduerende den geheelen tijdt van sijn sieckte, ende zy draeght tegenwoordigh haer ongeval met eene moderatie, die boven die van haer *sexe is*, maer waerdigh haer groote deught.

Het Lijck wierdt/ na sijn begeerte/ van Londen na Nieuw-Clooster ghebracht/ ende de statie gehouden op volgende maniere:

Den *seventienden* July is het Lijck op de Ordonnantie van de Heere *Karel Gustaef Wrangels*, Hoogh Graeffelijcke Excellencie, Koninckliijcken Sweetse Veltheer, ende van desselfs Maerschalck Heer *Freudemans*, in eenen Lijck-waghen met

met swart laecken bekleedt is uytgevoert,
ren, in presentie van veel voorname Hee
brandende Flambeauwen, uyt het Schip v
gende voor de Sout-poort op de Swinge, i
rouw ter aerden hangende bekleet, is ghev
selve *drie* dagen te vooren met alle klocke
was over-luyt; den *sevenden* Iuly tot Sta
is uytgevoert, geaccompagneert van d'I
cellentie ende Genade, ende veele Heere
't meeste part van de Officieren van de Co
ninckliicke Regeringe van *drie* Collegien
Raets-heeren vande Stadt, ende de v
voornaeme Luyden, ende Officiere
me Vrouwen van Graven, Vry-heren
voorname Vrouwen, is aengestelt ende ge
uytgevoert, als deselve des voorgaenden
Vrouwe Gravinne Weduwe van Dhona,
persoonen, neffens het Graeffelijcke ende
Oversten Gellen, en de Heere Overste
Asthon, Overste Luytenant Hupken,
Majoor Glandorf, Heer Luytenant Cale
pensky, inde Stadts ende Klooster-kercke
zijnde genodicht ende ghecompareert, e
geheelen Rouw alreede inde Kerck was v
Weduwe, met d'andere Graeffelijcke Vr
Freudeman, uyt het Logement in Caross
van veele Cavailliers zijn naer de Kercke

1. De gantsche Borgerye is in de Wap
Klooster-kerck, door de straten tot aende
met haer vanen is gegaen, gemonteert me
gespel met Laecken overtrocken, zijn get

2. Een Ketel-trommel met swart Laec

3. Vier Trompetters, met floers aen de

4. De Heer van Raeden, Ritmeester
vande Heer Veldt-Maerschalck.

5. De Guarde te Paerde vande Heer
Paerden.

6. Een Ketel-trommel te Paerde met

7. Vier Trompetters met Vanen van f

8. De Heer Heydebreck Ritmeester v
van Sweeden te Paert.

9. De Lijf-Guarde van sijn Coninckl.

10. Het Guarnisoen van de Fortresse e
dert Mannen, gevoert vanden Heer Ma
overtrocken, de Musquetten onder de
sleept.

11. De Heer Luytenant Schroe, van 't Regiment van de Heer Overste Koch, als Maerschalck, den Staf met rouw overtrocken.

12. De Schoole, ende haer gevolge alle inden rouw, bestaende in *drie hondert* paer, uyt alle Collegien, naer dat sy te voorens een geheele uyr inde Kercke een vocale musijck hadden gevoert.

13. Den Geestelijcken Staet, ofte het Ministerium, ende verscheydene Predicanten van 't platte Landt in *twaelf* paer.

14. De Heer Riedel, Quartiermeester van de Generael Staf, als *Maerschalck*, met eenen Staf van de Maerschalck met rouw overtrocken.

15. Vier Trompetters te voet met lange rouw-mantelen, en vaenen van floers aen de Trompetten, blasende de sourdyne.

16. Een Ketel-trom te voet, gekleet met een langen swarten mantel, de Ketel-trom met rouw overtrocken, werdende ghedragen van twee onder-Officieren, alle gekleet met lange rouw-mantels.

17. Vier Trompetters te voet, in langhe swarte mantelen, en de Trompetten met floersse vanen, blasende tour a tour met hare sourdynen, als de scholiers een vers hadden gesongen.

18. De Heer Overste Gelie, als Maerschalck, met een Staf van Maerschalck met rouw overtrocken.

19. Het Lijck van sijne hoogh-Graeffelijcke Excellentie, staende in 't Coor voor 't Autaer, nessens het gestoelte, overtrocken met swart Laecken onder een deck, ende op een doode-Baer met swart fluweel overtrocken, met een swarte fluweele Deken, die met *vijftien* Ritmeesteren, ende *vijftien* Capiteynen is opgenoomen, en gedragen langs de Kerck tot uyt de kerck-deur, en gheset op eenen wagen met swart overtrocken, ende voorts met fluweel bedeckten Lijck-wagen, die met *ses* Paerden is getrocken, alle gedeckt tot op de aerde met swart laecken, ende de dragers gaende op beyde zyde van 't Lijck, starck *vijftien ende twaelf* Trawanten, op yder zyde *ses*, zijnde de Partuisanen overtrocken met swart laken, ende gedragen onder de handt, ende de hoecken vande fluweel decken, by gebreck van hooge Officieren, gedragen door de Heeren Overste Luyt. Asthon, Hupke, Cramer, ende den Oversten Luytenant Bobaert.

20. Den Heer Overste Koch als Maerschalck, met een swarte Staf van Maerschalck, met laecken overtogen.

21. Den eenige Soon van de Heere Grave van Dhona, hoog-saligste memorie, Frederick Christoffel worde op den arm ghedragen, by wisselinge van *twee* Edelluyden, als Monsieur Peterswald, ende Monsieur Lesle, op elcke zyde een kamer Dienaer.

22. De Heer Rijcx-Veldt-Heer hoogh-Graeffelijcke Excell. ende Genaden, met den Heere Graef Otto Christof Limburg van Styrom, als bloedt-verwanten van de af-gestorvene, zijnde den Soon van des selfs Vrouwen Suster.

23. De Heere Baron Carl Spar, Bloetverwant, met den Heer Generael Luytenant Arenschilt.

24. Den Oversten Luytenant Rolshuysen, als Bloedt-Verwanter met de Heer Strausburgh, Raedt inde Regeringhe, ende volghden de andere Generaels, Overste Raden, veele Officieren vande Armée, Edelluyden van 't Landt, Borger-

Borgermeesters, Borgers, ende andere voorname Mans, ende Bedienten, in seer groot getal.

25. Den Heer Overste Haaren, als Maerschalck, met eenen Staf van Maerschalck met rouw overtrocken.

26. De hoogh-Graeffelijcke Vrouw Weduwe, geleyt door de Heeren Overste Mohren, ende Overste Gisen.

27. Het outste Graeffelijcke Freulijn Charlotte Eleonora van Dhona, werdende geleyt by de Heer Baron ende Capiteyn Evert Horn, ende den Heer Baron Adolph Wrangel.

28. Het Iongste Graeffelijcke Freulijn Amelie Louyse van Dhona, wordende geleyt by de Heere Generael Quartier-meester Luytenant Mel, ende de Heere Baron Guldestern.

29. Het Freulijn Catharina Oxenstern, Suster van de Weduwe-vrouwe, Gravinne, en geleyt by de Heer Overste Luyt. Ouertzen.

30. De hoog-Graeffelijcke Genade, Vrouw van de Heer Veldt-Maerschalck, geleyt door den Heer Colonel Groothuysen.

31. De Baronesse Carin Horn, Vrouwe van de Luytenant Colonel Rolshuysen, werdende geleyt door den Heer Overste Luytenant Treyden.

32. Het Graeffelijcke Freulijn van Wittenbergh, geleyt door den Luytenant Colonel Wolf.

33. Het Graeffelijcke Freulijn Wrangel, Eleonora Sophia, gheleyt door den Heer Capiteyn Jorgen Wrangel.

34. Dat Graeffelijcke Freulijn Wrangel, Polidora Christina, gheleyt door den Heer Luytenant Gustaef Wrangel.

35. Op dese alle volgden het Graeffelijcke Adel. Vrouwe-Timmer, als vande Heere Cantzelier, vande Raden, en d'Officieren, soo Adelijcke als Borgerlijcke.

36. Het Lijf-Regiment van de hoogh-zalige Heere Grave Dhona, bestaende in *acht* Vaendelen, ende *twaelf hondert* mannen, gecommandeert door de Heere Overste Luytenant van Molzahn, dragende haer geweer onderwaerts, de Picquen gesleept, de Trommelen ende gespeel met swart laecken overtrocken, ende soo getoucheert.

37. De Graeffelijcke rouw-Carosse, ende meer andere rouw Coetsen, meest met *ses* Paerden, ende *twee en twintigh* in getal.

38. Hier op is de gheheele Processie niet verre vande Stadts-poorte, op de rechte handt, op eene groen verheven effene plaetse, die met swarte stoelen aen beyde zyden was beset, gevoert geworden door de Heere Maerschalck Freudeman, in naervolgende ordre.

39. En als te vooren de Heer Generael Adjudant van Mangelen, in goede ordre hadde ghestelt op de rechte handt van de selve plaetse de beyde Guardes te Paerde, ende aende lincker zyde het Guarnisoen vande Stadt Staden, ende het Graeffelijcke Dhonasse Regiment.

40. Soo zijn de Scholieren ende het Ministerium aende flincker zyde, ende de Trompetten ende Ketel-trommen aende rechter zyde, met hare Maerschalcken gestelt, ende hebben soo by af-wisselinge gesongen, de Ketelen geroert, ende de Trompetten geblasen.

 Het

41. Het hoogh-Graeffelijcke Lijck, is met de *dertich* dragers, ende die de tippen droegen, en de Trabanten in 't midden van dese plaetse door den Maerschalck gebraght geworden.

42. De Graeffelijcke Heeren ende andere voorname Mans persoonen zijn ter slincker-handt, ende de Graeffelijcke ende de andere Vrouws-persoonen ter rechter, door hare Maerschalck gestelt ende gevoert geworden.

43. Den Heer Maerschalck Freudeman, heeft de Koninckklijcke Sweedtsche Raedt van de Justitie, ende Assessor, van het Hof-gericht d'Heer Johan Ulrich van Wallijck daer over op gevordert, ende voor 't Lijck gestelt, om het compliment van bedanckinge te doen.

44. Waer op de Heer van Wallijck voornoemt, gedaen heeft eene seer cierlijcke Oratie, ter eeren ende loffelijcke memorie van de hoogh-zalige Heere Grave van Dhona.

45. Naer de gedane Oratie van bedanckinghe, hebben de Scholieren ende Trompetters by af-wisseling wederom gesongen, en de Trompetten gheblasen ende de Ketel-trommelen gheslagen, alles soo lange het Lijck wierde voort-gevaren.

46. De Coninklijcke Guarde te Paerde, met hare Officieren, Ketel-trommelen ende Trompetten, zijn van dese plaetse dien dagh voort gemarcheert tot aen het nieuwe Clooster.

47. De Graeffelijcke Donause Stal-meester, Hof-meester, en andere Cavailliers zijn gevolght.

48. Ende soo voort het hoogh-Graeffelijcke Lijck met hare Trabanten.

49. Ende volghde als doen de Maerschalck Freudeman, met de Heeren Graven, Baronnen, en andere Cavailliers, *drie* en *drie* in Rang.

50. De hoogh-Graeffelijcke Vrouwe Weduwe, met haer hoogh-Graeffelijcke Kinderen ende Vroulyn Suster, in haer rouw-Carossen.

51. Waer op volgden de Vrouwe vande Heer Veldt-heer met de Graeffelijcke ende andere Vrouwe-Getimmer in *twee en twintigh* Carossen.

52. Ende voorts de Guarde te Paerde van de Heer Rijcx Velt-heer, met hare Officieren, Ketel-trommelen, ende Trompetten, sluytende alsoo den gheheelen Trayn.

53. Geduerende dese Uytvaert, is alle het Canon gelost om de Wal, en de Vestinghe, van de Stadt Staden, tot tweemael, ende mede twee Salves van het Regiment van de hoogh-saligste Heer Grave van Dhona ende van het Guarnisoen, zijnde alsoo de Processie voltrocken, ende geeyndight.

d'Heer de Groot, nu alles tot de reyse vaerdigh hebbende / vertrock eyndelijck van hier in Mey: een compliment aen den Coningh van Denemercken afgelept hebbende / is den seventienden Juny met sijn byhebbende geselschap weder tot Coppenhagen scheep gegaen / niet tegenstaende de wind noch t'eenemael contrarie was / gelijck hy daer door genoodtsaeckt is geweest / dien gantschen dagh by d'eerste Ton te blijven leggen / 't welck oorsaeck gaf dat noch verscheyde visiten dien dagh geduyrende aen boordt ontfingh / en oock door eenige gasten dien middagh wierde vergeselschapt / in sijn vertreck wiert by

hy wederom ten respecte van haer Ho. Mog. op de selve wijse als in zijn aenkomste was geschiet/ gesalueert door het lossen van eenige stucken/ soo van het Kasteel als van het Koninckklijck Oorlogh-Schip dat voor Coppenhagen ten ancker lagh/ 's anderen daeghs wesende den achtienden deser/ de windt wat favorabelder maer slap zijnde/ hadden het geluck van het Konings Diep uyt te zeylen/ ende met laveren soo veel te weegh te brengen/ dat zy het rif Falsterbon te boven quamen/ maer de windt op Dingsdagh niet alleen ruymer/ maer oock wackerder geworden zijnde/ quamen voor Sonnen ondergangh noch omtrent de Zuyt-hoeck van het Eylandt/ daer zy vervolgens oock dien nacht/ alhoewel het achtien mijlen langh is/ noch ten eynde zeylden/ op Woensdagh den twintighsten deser/ de windt noch even goedt ende even sterck zijnde/ continueerden haren cours soodanigh dat zy noch met der Sonnen ondergangh het Landt in 't gesight kregen/ maer de windt opstijghende ende noch gheen lootsen vernomen hebbende/ die haer in het Lied konden brengen/ wierden genootsaeckt in 't begin van de honde-waght weder in Zee te steecken/ om geen pericul te loopen van door d'onstuymige wind/ die van uyr tot uyr aengroeyde/ tegen de klippen te vervallen/ 's morgens daer aen was het weder seer hardt/ ende kregen niet sonder groot geluck het Laudts-Oort, daer haer een Loots tegen quam die haer binnen bracht/ daer het tusschen de twee wallen wyp wat vepliger was/ en in Zee gedruyrende een smaeren storm die sigh aldaer hadde opgedaen/ tegen de Middagh quamen sy voor by het Casteel Kuckelinge in Dalehem daer zy ancker grond vonden/ dat soo wel hier als in Noorwegen vermits de steenige gronden/ seer raer is/ zy vonden aldaer noch veele Coopvaerdy-schepen/ ter getale van veertien a sestien ten ancker leggen/ die alle na een sachter weder ende slechter water bleven leggen wachten/ alhoewel sy noch den selven avont ancker lichteden/ om soo veel te profiteren als mogelijck soude zijn/ maer en hebben 't voor die tijd niet verder als omtrent een uyr daer van daen in de kleyne Daler konnen brengen/ daer zy tot 's anderen daegs avondt by gebreck van goede windt en handtsaem weder/ opgehouden wierden. Sedert dien tijt hebben zy/ vermits de verscheydentheyt die tot het bezeylen van de Schaeme tot Stockholm toe/ van nooden zijn/ d'eene dagh min d'andere dagh meer so met zeylen als boegszeeren/ so veel geprofiteert tot dat zy eyndelijck op den vijf en twintigsten Junij voor Son ondergangh voor Stockholm ten ancker zijn gekomen. Op Dingsdagh wesende den ses en twintigsten gingh d'Heer Ambassadeur aen Landt/ soo om ordre op het meubleren van zijn huys/ dat hy al van den beginne van haer Hoogh Mog. Commissie had laten inhuyren/ ende sonder welcke voorsorge hy ondermaels/ dat den Ryck-dagh alle de huysen van Stockholm occupeerde/ van alle wooningen ontbloodt soude zijn/ te stellen/ als om occasie te vinden van met de Maistre des Ceremonies, noemende zijn receptie te spreecken/ doch en konde noch dien dagh noch den dagh daer aen/ vermits de ceremonie van den aenvangh des Ryck-daghs/ met groote solemniteyt wiert gepleeght/ daer van het effect niet bekomen/ weshalven hy op Donderdag wesende den acht en twintighsten, een Edelman met haer Ho. Mog. Brief van Credentie aen den Koningh, aen de gedachte Heer Ceremonie-Meester heeft gesonden/ met aen-

aenmeldinge van het verlangen dat hy hadde om sijn Ed. te mogen spreecken / doch en heeft de selve niet voor den dertighsten 's morgens aen voordt gehadt / na dat sijn Ed. hem daer toe gisteren avondt een uyr hadde laten af vorderen / hy seyde te komen uyt den naem van hare Majesteyten / die sigh ten hooghsten verblijdt hielden over de renovatie van de oude Vrientschap ende Alliantie / bedanckende hare Ho. Mog. over d'affendinge van dese Ambassade / ende verseeckerende deselve / dat hy niet en soude achterlaten van het gene dat eenighsints tot conservatie van de selve Vrientschap soude kunnen strecken / congratuleerde hem voorts over zijn geluckige aenkomst in soo een lange reyse / ende verseeckerde hem in obligeante termen / dat zijn persoon daer niet onaengenaem en soude zijn / met byvoeginge / dat hare Majesteyten hem met den eersten souden laten weten / den dagh die zy tot zijne Receptie souden bestemt hebben / 't welck soo ras soude geschieden als mogelijck soude zijn / waer op des Ambassadeurs antwoort afgewacht hebbende / 't welck voornamelijck bestondt in een civile expressie van de estime die haer Ho. Mog. hadden voor de Persoonen van hare Majesteyten in den staet die zy maeckten op de Vriundtschap van soo een considerable Kroon / ende in de standvastige intentie die zy hadden / om met de selve in een vertroude en onverbreeckelijcke Alliantie te leven / nam sijn Ed. sijn affcheyt weder / om hem tijdt ende occasie te geven / om haer Ho. Mog. daer van dese kennisse te doen.

Na dat hy van d'Heer de Groot was gescheyden / ende rapport aen sijne Majesteyt hadde gedaen / van het antwoort dat hy hem hadde gegeven / ende voornamentlijck van de genegentheyt die hy hadde getoont / om hoe eer hoe liever in de Stadt gerecipieert te werden / soo vergaderden de Heeren van de Koninckliicke Regeringe noch den selven avont daer over / resolveerden dat zijn receptie des Maendaghs daer aen soude geschieden / ende dede hem sijne Majesteyt des anderendaeghs / wesende Sondagh / daer van adverteren door de Heer Legnier, sijne Majesteyts onder Ceremony-meester / ende is oock effectivelijck de voorsz receptie op Maendagh voorsz geschiet / met alle de uytterlijcke Ceremonien die oyt voor desen aen eenige Koninckliicke Ambassadeurs zijn gedaen; Op Donderdagh wesende den vijfden July / de dagen van destroyementen gepasseert zijnde / heeft hem sijn Majesteyt sijne eerste Audientie gegeven / mede met alle de uytterlijcke civiliteyten die in gelijcken voorval oyt ontrent Koninckliicke Ambassadeurs zijn gepractiseert geweest / zijn aenspraeck aen de Koninck hiel in substantie / dat haer Ho. Mog. al in den voorleden jaere gespeurt hebbende de goede officien / die sijne Majesteyt door sijne Ambassadeurs ende Plenipotentiarissen hadde doen aenwenden / tot bevorderinge van de Vrede tusschen den Koninck van Groot Brittangien ende haer Ho. Mog. / gelijck daer van oock de operatie van een seer goet effect was geweest / al eenige intentie hadden gehadt / om daer over aen sijne Majesteyt haer resentiment door een publijcque besendinge te betuygen / edog dat haer Hoogh Mogende sedert het geluck gehadt hebbende / van met zijne Majesteyt te vernieuwen de oude Vrientschap ende Alliancien / die voor desen soo nut ende soo aensienelijck voor beyde de Staten hadde geweest / in plaets van een extraordinaris / een ordinarise Ambassade hadden gedecreteert /

ten eynde de selve als een pant ende continuele versekeringh van haer Ho. Mog. onveranderlijcke intentie / om in de voorsz vrientschap onverbreeckelijck te continueeren / aen het Hof ende ontrent de Persoon van sijne Majesteyt moste gelaten werden: Verseeckerende zijne Majesteyt van de oprechte meeninge van haer Ho. Mog. / ende van het vertrouwen dat zy hadden / dat het selve sijne Majesteyt niet onaengenaem / nochte dat de selve van andere intentie noopende de observantie van de voorsz Alliancie soude zijn; De Heer Rijcx-Raet Bierenclauw antwoorde hem wegen sijne Majesteyt in seer obligeante termen / roemende ten hooghsten de Alliancien die dat Rijck voor desen met haer Ho. Mog. hadde gehadt / het vertrouwen dat zy in de redintegratie van de selve stelden / ende de oprechte intentie die by de Koninck ende de Regieringe was / om de selve van haer zijde standvastelijck te onderhouden; Daeghs daer aen wiert d'Heer Ambassadeur ter Audientie van de Koninginne met gelijcke Ceremonien opgehaelt / ende na gedaene ende weder ontfange complimenten / ten naesten by over een komende met de voorgaende / is eyndelijck in het huys gekomen / dat hy daer toe voor zijn aenkomste te Stockholm, hadde laten inhuyren / alwaer hy noch dien selven avont heeft ontfangen haer Ho. Mog. ordre / vervat in der selver Missive van den veertienden Junij / raeckende het proces van eenen Pieter van der Cruys.

By een memorie van den derden Julij / gaf d'Heer Appelboom extraordinaris Envoyé van sijn Koninklijcke Majesteyt van Sweeden / alhier te kennen / bericht te zijn geworden / dat tot Amsterdam alomme Billetten waren aengeslagen / tot verkoop der goederen / gelost uyt het Sweedts Schip Carolus Gustavus in Zeelandt opgebracht / ende maer over haer Ho. Mog. nu verscheyden mael waren geinterpelleert geworden / ende dat den dagh van de voorsz verkoopinge bestemt was tegens den sesden deser maent / als Vrydagh toekoomende / versoght derhalven seer vriendelijck / dat haer Ho. Mog. goede geliefte wa re / het daer henen te ordonneren / daer mede den voorsz dagh van verkoopinge gesurcheert / ende voor eenen kleynen tijt / ten minsten van omtrent veerthien dagen geprolongeert moghte worden / op dat de Geinteresseerden in dese laedinge ende goederen / die van alle dese veranderingen de minste kennisse noch niet en hadden bekoomen / daer door behoorlijcke tijdt wierde vergunt sigh te informeeren omtrent de gelegentheyt haerer saecke; Ende alsoo haer Ho. Mog. dit versoeck verhoopentlijck voor billijck souden bevinden / ende den dagh der voorsz verkoopinge soo kort ende precipitant is aengestelt dat d'ordres van surseance geen dilay konden lijden / alsoo wierden haer Ho. Mog. versocht / dat de favorable resolutie op dese memorie by haer Ho. Mog. te nemen sonder resumtie mogte werden geexpedieert.

Sedert schreef d'Heer de Groot van den veertienden, dat het Hof ende de voornaemste van de Regeeringe te Lande-waert waren vertrocken / ende dat sulcx oorsaecke was geweest dat hy met de voortganck van sijne te doene visiten had moeten supercederen / nae dat deselve alleen by d'Heeren Rijcx-Drossaert Graef Peer-Brahé, ende den Rijcx-Admirael Graef Steenbocq, met overleveringe van sijn credentialen aen deselve hadde afgeleght / om reden dat de ordre / tegen dewelcke in Sweden sonder groot misnoegen te geven / niet en magh wer-

den gepeccteert / verepschte dat hy voor alle andere de volgende visite geven aende Heer Ryck-Cancelier die van de vijf Regeerende Heeren / de vierde, ende by de tegenwoordige absentie vande Heer Veldt-Maerschalck Wrangel de derde in rangh was / de selve Heer wierdt gelooft dat tegen d'aenstaende Maendagh weder inde Stadt soude zijn.

Ondertusschen waeren meest alle de Uytheemsche Ministers die aen dat Hoff waren by hem geweest / en hebben hem verseeckert vande goede intentie van hare Meesters / om met haer Hoog-Mog. een onverbreeckelijcke vriendschap te onderhouden; de Heer Ambassadeur Pompone die daer van de eerste is geweest/maeckte sigh gereet om binnen veertien dagen van daer na Vranckrijck te vertrecken / hebbende daer toe niet alleen de ordre van Zijn Coninck al ontfangen / maer oock al aen 't Hoff bekent gemaeckt / ende sijne Audientie van afscheyt daer toe versocht : het was den Heer die / niet tegenstaende het ongelijck dat het subject van sijne Negotiatie aen sijne goede conduite heeft gedaen / in Sweden na-liet een estime ende reputatie / die weynigh Persoonen in een geluckiger succes van saecken konnen vercrijgen; sijne intentie was de wegh / soo veel mogelijck / te Lande / ende door de Vereenighde Nederlanden te nemen / latende in Sweden sijn Secretaris / om de voorvallende saecke tot nader ordre by te blijven.

De ontijdige doodt vande Heer Grave van Dhona wiert aen het Sweedsche Hoff niet sonder alteratie vernomen / voornamentlijck ten opsichte van een point in de Triple Aliantie, dat niet en was gebraght tot die perfectie / daermen het geerne in soude sien; de Heer Secretaris Erentstein wierdt als Envoyé Extraordinaris Gecommitteert / om het geene dat daer noch soude mogen ontbreecken / te helpen voltrecken / ende soude tot dien eynde binnen korten dagen sijne reyse aenvangen. Ondertusschen heeft d'Heer de Groot de Heeren vande Regeeringe verseeckert / dat haer Hoog-Mog. niet en soude naerlaten/ door hare Ambassadeurs in Engelandt, de Interessen van de Kroon Sweden soodanigh te doen waernemen ende t'appuyeren / als of harre Minister daer selve al present waere.

Den twintigsten en een en twintighsten zijn de Koningh / Koninginne ende considerable Heeren vande Regeeringe/ die volgens de gewoonte den schoonen Somer-tijdt ende eenige Heylige dagen / die sigh inde voorlede weeck quamen te rencontreren / op haer Land-huysen hadde wesen vieren / weder in de stadt gekomen / ende heeft d'Heer de Groot daer door occasie gehadt om sijn aengevangе visites aen de Heeren van de Hooge Regieringe te continueren. Hy berichte tot noch toe niet anders in alle de voorschreve Heeren te hebben kennen bespeuren / als eene oprechte meninge van de Tractaten met haer Ho: Mog: onlangs weder vernieuwt / getrouwelijck te onderhouden / gelijck hy haer oock van haer Ho: Mo: goede / ende ten selven eynde tenderende intentie heeft verseeckert. De Heer Pompone, die sijne audientie van af-scheyt al eenighe dagen geleden/ had versocht/ wierdt geseght deselve tegens aenstaende Dingsdagh te hebben geobtineert. Daer wierdt aen 't Sweedsche Hoff gelooft dat de Heer Terlon, Ambassadeur van de Koningh van Vranckrijck aen het Hoff van Denemarcken, die mede permissie hadde bekomen om te repatrieren / op nieuw

nieuw soude ghelast zijn / sigh noch voor eenighen tijdt aldaer op te houden.

De deliberatien vanden Rijcxdagh ginghen nae gewoonte seer langhsaem voort / voornamelijck ontrent het gene dat de gelt-middelen concerneerde / die in Sweden wat moeyelijck uyt te vinden / ende nochtans seer noodsaeckelijck waren; de meeste saecken wierden (vermidts de nombreusheyt vande Vergaderinge door Commissarissen) het Uytschot genoemt / en by subdelegatie uyt deselve verhandelt / ende tot maturiteyt gebraght. Men vertrouwde echter dat den voorschreven Rijcxdagh niet over de drie weecken meer duyren soude / ende dat de vacante plaetse van de af-gesturvene Rijcx-Raden / die compleet zijnde het getal van veertigh duysent uytmaecken / voor het scheyden van de selve soude werden vervult. Daer wierdt gesprooken als of de Heer Christiaen Hoorn, die doen Gouverneur vande Coningh was / die Charge wel soude mogen quiteren / om aen te nemen het Presidentschap van Tribunal tot Wismar, dat het Opperste Hoff-gerecht is van alle de geconquesteerde Landen in het Duytsche Rijck / ende daer en boven geillustreert wierd Titulo Legationis per Germaniam, om den eersten rangh aldaer te hebben / ende dat daer tegen de Heer Graeff Benck-Oxenstieren, die doen het voorschreve Presidentschap bekleeden: inde plaets vanden eersten souden werden gestelt by een specie van Wisselinge / dat in Sweden niet ongewoon en is. De Heer Rijcx-Admirael Graeff Steenbock heeft d' Heer de Groot ten respecte van haer Ho: Mog: op den een en twintighsten de Contra-visite gedaen / ende versocht haer Ho: Mog: soo vande goede intentie van Zijne Majesteyt ende dese Regieringe / als van sijne particuliere genegentheydt tot de selve te verseeckeren.

Zedert datmen in Sweeden de publijcke mesnage heeft begonnen door het reduceeren / ofte veel eer ceduceeren vande Militie uyt het Sticht Breemen, heeft de Vergaderinge van den Rijcxdagh / considererende de excessive despences / die dagelijcks by de particulieren / soo in Bruylosten als Begraeffenissen / Kleederen / ende andere onnuttigheden wierden gedaen / serieuselijck haere gedachten op een salutair redres over de selve laten gaen / ende is soo verre daer in geavanceert / dat by het Ridder-huys een Advijs is uytgebraght / ende nae alle apparentie by de andere Leden geamplecteert / ende by den Koningh geconfirmeert soude worden / by het welcke niet alleen de voorschreve Excessen ontrent Bruylosten ende Begraeffenissen weder besnoeyt; maer ook een seecker ordre ontrent de Draghten wierdt beraemt: vervattende de selve niet alleen de manier van de Kledinge / maer oock het fatsoen van de Stoffen die daer toe behoorden te werden gebruyckt / als namentlijck: dat het Fatsoen vande Kledinge voortaen op eene wijse soude werden gehouden / ende eenparighlijck gepractiseert / om door de dagelijcksche veranderinge in geen onkosten te vervallen / datmen daer toe soude nemen ende voor het toekomende vast stellen de maniere die nu in gebruyck was: met Toe-broecken / ende langhe Rocken / ofte Juste au Corps, latende inde keur van een yeder de voorschreve Broecken onder ofte boven de knyen toe te binden / ende permissie om oock den Mantel / ende voornamentlijck in Actien van Ceremonien / te mogen dragen / datmen de Stoffen soo veele als het Lpwaet souden nemen ongekant

ende

ende ongeboort / oock niet gebloemt nochte gefigureert / om door de veranderinge van de selve niet ontydigh in nieuwe kosten te vervallen. De intentie vande Regeringe soude oock daer heenen gaen / dat alle de voorschreve stoffen in Sweden wierden gemaeckt / of upt de Geallieerde Landen ingevoert / loopende het oock meest op de Leydtsche Greynen voor de gemeene man. De Zyde drachten souden verboden worden om meer aensienlijckheydt aen den Adel te geve; by aldien dat gelijcke ordres ontrent de dagelijcksche Maeltijden ofte open tafelen / ende ontrent de nombreusheydt van den train / in beyde de welcke excessive onkosten wierden gedaen / konde werden ingevoert / dat het Rijck door sijn eygen oeconomie beter soude konnen bestaen / als het door sijne voorgaende Conquesten heeft gedaen / door dewelcke de luxe in het Landt ingebraght zijnde / buyten twijffel veel jalousie onder de Grooten / ende generalijck meer Armoede als Rijckdom is veroorsaeckt geweest / ende soude lichtelijck tot een vruchtbaer exempel aen andere Natien dienen / die tot noch veel onnutte kosten aen Bagatelles hebben gehangen / waer door de finantien van hare Buyren / die oock by wylen haer Vyanden konnen zijn / merckelijck worden gestijft.

Over het Poolsche werck was men in Sweden noch in groote onseeckerheyt / hoewel dat men vertrouwde dat den Coningh de Kroone niet en soude af-leggen voor datmen daer van een nieuwe electie te gemoet sagh; De Heere Krakouw, die wegen de Cheur-Vorst van Brandenburgh aen 't Hof / voornementlijck om over dit werck te concerteeren / is geweest / vertrock over-macht weder nae het Cheur-Vorstelijcke Hoff / dat hy van meeninge was in Pruyssen te sullen aentreffen.

De Heere Blom, die voor desen de qualiteyt van Vice-Cancelier aen het Hoff van Heydelbergh heeft gehadt / ende in dienst van Sweeden onlangs was aengenomen / had ordre om zijn af-scheyt van sijn voorgaende Meester te gaen nemen / ende sich vervolgens als Ordinaris Minister aen het Hoff van Brandenburgh te vervoegen.

Na dat d'Heer Pompone op dinsdagh den veertienden oude / ende den vier en twintigsten July nieuwe stijl / sijn Audientie van afscheyt by den Koning ende Coninginne hadde genomen / (bedanckende daerinne deselve over sijn Majest. mediatie / tot bevorderinge vande Vrede tusschen de twee Kroonen geinterponeert / met wijt-luftige expressie vande moderaetheyt by den Koning sijn Meester gebruyckt / in het stuyten vanden coers sijner rechtvaerdighe / ende soo hooghlijck gesegende Wapenen / sonder andere reden / als om daer door contentement / aen het versoeck van sijne Geallieerde / ende een gheruste Vreede aende Christenheyt te geven / met verseeckerheyt dat hoogh-ghedachte sijnen Koningh altijt soude continueeren inde goede intentie / die hy tot noch toe voor dese Majesteyt hadde getoont / ende gheneet zijn / om de oude Tractaten weder te vernieuwen / als daer toe by de Croone Sweeden aenleydinge soude werden gegeven) is deselve noch eenige dagen tot Stockholm ghebleven / om sijn verder afscheyt van de Uytheemsche Ministers ende Heeren vande hooghe Regeeringe te nemen / met intentie om noch voorleden Saterdagh / die was den seven en twintighsten deses van daer te vertrecken / dan alsoo de Heer Rijcx-

Can-

Cancelier/ die een seer liberael ende genereus Heer was / het selve niet en wilde toe laten/ voor al eer dat hy aen sijn Excellentie een Maeltijdt van afscheyt soude hebben gegeven; Soo is het selve op Sondagh daer aen volgende / ende des anderen daegs van gelijcken ten huyse vande Heer Pompone, daer de considerabelste Heeren van het Rijck mede geweest zijn/ gheschiet / ende is vervolgens de gedachte Heer / eerst op den een en dertigsten, 's avonts / ontrent de klocke vijf uyren / met de gewoone Ceremonien vertrocken / zijnde ghenootsaeckt geweest den dagh van gisteren noch over te blyven / uyt oorsaeck dat de gantsche Stadt/ ende al wat van eenigh aensien in de selve was / geoccupeert is geweest/ ontrent de Uyt vaert van wijlen den Rijcx-Schatmeester Bunder, gesprooten uyt een Geslacht dat voor desen oock Koningen aen Sweeden gegeven heeft; Dese Uyt-vaert is na de ghewoonte van 't Rijck seer sumptueus geweest/ soodanigh/ dat deselve gesegt wierdt / wel dertigh duysent gulden te hebben gekost / daer is niet alleen de gansche Regeeringhe/ neffens de Coninginne/ die het selve doorgaens / omtrent de Lijcken der Grooten doet / maer oock de Koningh voor de eerste mael/ ende hy ghevolge al wat aensienlijck aen dit Hof was/ by geweest.

De meer-gemelde Heer de Pompone, nam sijn wegh door Schoonen op Coppenhaven, van daer op Hamburgh, ende soo voort na de Vereenighde Nederlen/ die hy seer genegen was te sien / om dat hy voor desen ghenomineert was geweest/om de Ordinaris Ambassade wegen sijn Koninck aldaer te bekleeden/ ten tijde als de Heer de Thou, door eenige intrigues van Staet/ soo wel als van Religie, in sijn plaets/ derwaerts is gesonden geweest.

Sijne Propositie/ ende het Antwoordt/ 't welck hem daer op wiert gedaen/ was:

Sire, &c.

LE Roy mon Maistre m'ayant fait l'honneur de m'accorder la permission de me rendre auprés de luy à celle heur que la tranquillité generale de l'Europe rend moins necessaire l'exacte communication des Conseils, qu'il a garde avec Vostre Majesté dans les derniers troubles, qui l'ont agité, Sa Majesté tres-Chrestiene m'accommodé de temoigner à vostre Majesté combien elle se sont obligée des soins, qu'elle a voulu donner pour les appaiser. Le Roy mon Maistre, *Sire*, a accepté avec d'autant plus de plaisir les offres de la mediation de vostre Majesté dans les demeslés, qu'il a eu avec l'*Espagne*, qu'il ne pouvoit les recevoir d'un Prince, dont il estima d'avantage l'amitié & l'alliance, & dont le temoignage luy fust plus considerable. Il a esté bien aisé, *Sire*, que Vostre Majesté luy past etre temoin de la moderation, avec laquelle il quittoit pour le repos de la Chrestienté des armes, que la seule justice luy avoit fait prendre, & que la victoire sembloit l'inviter à retiner, que Vostre Majesté vist avec toute la terre, que l'on n'avoit pensans une extreme injustice, ny luy attribuer ces vastes pensées d'une ambition, qui pouvoit estre suspecte a ses alliés & à ses voisins, ny douter de sa parole Royale, & que Vostre Majesté connust, que le seul desir de la Paix avoit

eu le pouvoir de le desarmer, loisque nulle aufre raison & nulle puissance estoit capable de le faire. Le Roy mon Maistre, *Sire*, a preferé, la gloire de donner la Paix à l'*Europe* a celle, qu'il pouvoit si legitimement attendre de la continuation de la Guerre; Vostre Majesté jugera, je m'asseure, que la vertu, qui sçait se moderer au milieu des conquestes, est en quelque sorte plus Illustre & plus difficile, que celle, qui les fait entreprendre, & qui les fait executer, c'est pour cette vertu, *Sire*, que le Roy mon Maistre, s'est arresté dans une course, que la victoire & la fortune luy preparoient assés favorables & qu'il a veu avec une extreme joye, que les sainctes intentions de Vostre Majesté ayent en dans la conclusion de la Paix le succes, que la mediation luy en a voit fait esperer. C'est donc il m'a recommande de remercier vostre Majesté en son nom & d'adjouster aux asseurances de sa gratitude, des nouveaux tesmoignages de la consideration, qu'il conserve pour leur ancienne alliance: Elle est née, *Sire*, & s'est conservée sous tant d'Illustres Predecesseurs de Vostre Majesté que le Roy mon Maistre ne veut pas douter, qu'elle ne croisse encore avec elle, Il le souhaite, *Sire*, & n'enbliera rien, de son costé pour la nourrir, parce qu'il est persuadé, que Vostre Majesté contribuera du sien pour la rendre & plus forte & plus estroite, son amitié, *Sire*, sera aussi constante pour vostre Majesté qu'il se promet de trouver de fermeté dans la sienne, & je crois ne pouvoir mieux faire connoistre à Vostre Majesté avec quelle passion le Roy mon Maistre embrassera tousjours ses interests, qu'en luy disant, qu'elle sera tousjours egalé à celle, avec la quelle Vostre Majesté voudra entrer dans tous les siens, mais comme c'est de Vostre Majesté méme que le Roy mon Maistre attend un jour un affirmissement plus solide de leurs anciennes liaisons, il ne avoit point croistre sans une extreme plaisir les années de Vostre Majesté parce qu'il les regarde comme autant, de pas pour arriver a une fin, qui doit étre à l'un & à l'autre également avantageuse. Apres avoir en l'onneur, *Sire*, de parler à Vostre Majesté au nom du Roy mon Maistre, les graces que j'ay receu d'*elle dans le* temps, que j'ay passé dans sa cour m'obligent a luy parler pour moy mesme Il luy en dois, *Sire*, des treshumbles remerciemens, mais je croirois trahir la reconnoissance que j'en conserve, si se taschois de l'exprimer par mes paroles, il me suffit, *Sire*, de luy tesmoigner, qu'elle ne peut estre ny plus grande, ny plus respectueuse, que l'on n'e peut avoir secondé avec plus de zele les intentions du Roy mon Maistre pour restraindre les noeuds de leur amitié, que l'on ne peut enporter une plus grande idée des hautes qualités, dont Vostre Majesté donne de si bonne heure de si grandes esperances, & que le respect, que je conserveray tousjours pour elle ne peut estre accompagné de plus de souhaits pour sa gloire, & de plus de passion pour son service.

Responsio ad Orationem Valedictoriam Domini de Biorrenklau, Senatorum Regis Sueciæ.

SErenissimæ Regiæ Majestati, Regi & Domino meo Clementissimo, grata omninò imò acceptissima sunt, quæ nomine Sacræ Regiæ Majestatis Christianissimæ Regis & Domini sui Illustrissimus & Excellentissimus Domini Legatus Extraordinarius in presentis valedictionis suæ actu protulit; Sunt equidem

dem duo, cum primis, quæ summam Sacræ Regiæ Majestatis Christianissimæ gloriam ad huc majorem nuper reddiderunt, nempe quòd victor non tantum vicinorum Regum, Principum & Statuum mediationes ultro admittere, & tantum non ipse accersere, sed insuper etiam limites & leges pacis sibi ipsi præstituere, & in iis Religiosè perseverare, voluerit. Quæ ut magna & penè admirabilia sunt, ita Mediatoribus & in his Sacræ Regiæ Majestatis *Sueciæ* promtum negotii successum procurarunt. Quod insuper Rex Christianissimus dictæ Mediationis causa Sacræ Regiæ Majestatis, Regi Domino meo Clementissimo gratias agere voluerit, id omninò inter dictas Sacræ Regiæ Majestatis Christianissimæ proprias laudes ponendum est. Quæ nomine Regis Christianissimi Dominus Legatus Extraordinarius contestatus est, de continuatione sinceræ illius amicitiæ, quæ *Sueciam* inter & illam jam diu religiosè durat, planè cum suæ Regiæ Majestatis Regis & Domini mei clementissimi intentione & instituto conveniunt. Et propterea non tantum in hoc publico actu idem asseverare jussus sum, sed Regia Sacra Majestatis proprius etiam literis Sacræ Regiæ Majestatem Christianissimam de hoc suo instituto certiorem reddet. Quæ Dominus Extraordinarius Legatus de sua persona subjungit, minora sunt, quàm ut gratiarum actionem mereantur. Non potuit non grata semper esse Sacræ Regiæ Majestatis persona Illustrissimi Domini Legati Extraordinarii ob characterem quem nomine Regis Fœderati in hac aula gessit, gratior adhuc inde semper fuit, eò quod Regis sui negotia singulari quadam & rara admodum prudentique dexteritate semper tractaverit. Id verò inter gratissima numeratur, quod ut hactenus erga Regem & Dominum meum se in omnibus emergentibus negotiis æquum interpretem ostendit, ita nunc in suo discessu eundem animum in futurum hic etiam profiteatur, Sacræ Regiæ Majestatis nunc complectetur, eundem etiam abeuntem prosequitur Regio suo favore, præcata Deum, ut in Patriam felix redeat, eundemque ibi omnium rerum prosperitate beet.

Volght in 't Nederduytsch:

Sire, &c.

DEn Koningh mijn Meester my d'eere gedaen hebbende van my toe te staen de permissie om my ter deser uyre dat de generale tranquiliteyt in Europa d'exacte Communicatien vande Raden, die hy met U Majesteyt in dese laetste Troublen onderhouden heeft, min nootsaeckelijck maeckt, wederom by hem te begeeven; Syne Aller-Christelijckste Majesteyt heeft my ghelast, U Majesteyt te betuygen, hoe seer hy hem verplicht gevoelt vande sorghen, die hy heeft willen toebrengen om deselve te stillen. Den Koningh mijn Meester, Sire, heeft met soo veel te meer aengenaemheyt ontfangen d'aenbiedingen vande mediatie van U Majesteyt inde geschillen die hy met Spangien ghehadt heeft, alsoo hy deselve niet kost ontfangen van een Prins, welckers vriendtschap ende Alliantie hy meer estimeerde, ende van wien de betuyginge hem considerabelder was. Hy is seer blyde geweest, Sire, dat U Majesteyt hem kon getuygen zijn met wat moderatie hy tot ruste vande Christenheyt de Wapenen afleyt, die de Justitie alleen hem had doen aennemen, ende dewelcke d'overwinninge scheen te noodigen om deselve aen te houden, U Majesteyt sagh nevens alle de Werelt,

datmen hem sonder een uytnemende ongerechtigheydt, niet hadt konnen toeeygenen de woeste gedachten van een ambitie, dewelcke aen sijn Geallieerden, ende Nabuyren soude konnen suspect zijn, noch twyffelen aen sijn Konincklijke woordt, ende dat U Majesteyt bespeurde, dat d'eenigste begeerte vande Vreede de maght hadt gehadt om hen te desarmeren, in een tijdt dat geene andere reeden ende macht capabel was 't selve te doen. Den Koningh mijn Meester, Sire, heeft gepræfereert de glorie van aende Christenheyt de Vreede te geven, aen die, dewelcke hy soo rechtvaerdelijck kost verwachten door de continuatie vanden Oorlogh; Ick verseeckere my dat U Majesteyt sal oordeelen dat de deught, dewelcke gemodereert kan werden in 't midden der conquesten, in eenigen deele illusterder ende moeyelijcker is, als die, dewelcke deselve doet aennemen, ende uytwercken; 't Is om die deught, Sire, dat den Koningh mijn Meester sigh onthouden heeft te voltrecken een loop, die d'overwinningh ende de fortuyn hem genoegsaem voordeeligh prepareerden, ende dat hy met een uytnemende vreugde gesien heeft, dat de Heylige intentie van U Majesteyt inde conclusie van de Vreede, 't succes, 't welck hem de mediatie daer van hadt doen verhoopen gehadt heeft: Hy heeft my dan bevoolen U Majesteyt van sijnen 't weegen te bedancken, ende by verseeckeringen van sijn erkentenisse te voeghen nieuwe betuygingen vande consideratie, die hy aen aensien van haer oude verbintenisse conserveert: Deselve is gebooren, Sire, ende onderhouden door soo veel Illustre voorsaten van U Majesteyt, dat den Koningh mijn Meester niet wil twyffelen, of de selve sal met haer noch op-wassen; Hy wenscht het selve, Sire, ende sal niets vergeeten van sijn zyde om deselve aen te voeden, alsoo hy gepersuadeert is dat U Majesteyt van sijne zyde sal contribueren, om deselve stercker ende naeuwer te maecken; Sijn vriendtschap, Sire, sal alsoo volhardende zijn voor U Majesteyt als hy sigh belooft seeckerheydt ende vastigheyt te vinden inde sijne, ende ick geloove U Majesteyt niet beeter te konnen doen blijcken met wat *genegentheydt* den Koningh mijn Meester altoos sijn interesten sal aenvaerden, als door 't seggen, dat deselve altoos eenparigh sal zijn met die, waer mede U Majesteyt sal willen treden in alle de sijne; maer alsoo 't van U Majesteyt self is, dat den Koningh mijn Meester eerstdaeghs afwacht een vaster verseeckeringh van haer oude verbintenissen, soo en siet hy niet sonder een uytnemende vermaeck de Iaren van U Majesteyt aengroeyen, alsoo hy deselve aensiet als soo veel treeden om te geraecken tot een eynde, t'welck aen d'een en d'ander ghelijckelijck avantagieus behoort te zijn. Na dat d'eere heb gehadt, Sire, U Majesteyt uyt de naem vanden Koningh mijn meester aen te spreecken, verplichten my de weldaden die ick van haer ontfangen heb geduyrende den tijdt van mijn aenweesen aen sijn Hof, haer voor mijn selfs aen te spreecken; Hy is, Sire, U Majesteyt voor deselve ootmoedigen danck schuldigh, doch ick soude ghelooven te verraen d'erkentenisse die ick daer van conservere, indien deselve door myne woorden trachte te uytten, 't is my genoegh, Sire, U Majesteyt te betuygen, dat deselve niet grooter noch eerbiediger kan zijn, datmen d'intentien vanden Koning mijn Meester niet met meerder yver kan gesecondeert hebben, om naeuwer te vereenigen de banden van haer vriendtschap, datmen gheen grooter afbeeldinge vande hooge qualiteyten, waer van U Majesteyt soo vroegh geeft soo veel groote hoopen

pen

pen kan mede dragen, ende dat 't respect dat ick altoos voor haer sal conserveeren, niet met meerder wensch voor sijn Heerlijckheydt, ende met meerder genegentheydt ende yver tot sijn dienst kan werden vergeselschapt.

Antwoordt/vande Heer Biorrenklauw, Raedt van den Koningh van Sweeden, op dese Oratie van affscheydt.

SYn H. Koninckliicke Majesteyt, mijn alder-goedertierensten Koningh ende Heer, laet sigh seer wel ende aengenaem gevallen, 't gheen uyt naem van sijn Alder-Christelijckste Koningh ende Majesteyt sijn Koningh ende Heer; den seer Doorluchtigen ende hoogh-gebooren Heer, des selfs Extraordinaris Ambassadeur in sijn tegenwoordigh genomen affscheydt heeft ghesevt: Daer zijn waerlijck twee voorname dinghen, waer door de hooge glorie van sijn Alder-Christelijckste Konicklijcke Majesteyt onlanghs seer vermeerdert is, te weeten, dat Verwinnaer zijnde, hy niet alleen de mediatien van de Nabuyrighe Koningen, Vorsten, ende Staten, heeft willen van selfs admitteren, ende by na selfs versoecken, maer oock daer boven sigh selve Wetten ende Conditien van Vreede voorschryven, ende Godts-dienstelijck daer by blyven; Gelijck dese dinghen groot ende by na wonderlijck zijn, alsoo hebben sy aende mediateurs, ende onder desen aen sijn Koninckliicke Majesteyt van *Sweeden*, een vaerdighe uytkomst van hare Negotiatie beschickt. Dat daer en boven sijn Alder-Christelijckste Majesteyt over de gemelde mediatie, sijn Koninckliicke Majesteyt mijn Alder-genadigste Heer ende Koningh heeft willen bedancken, het selve moet in allen ge valle onder de gemelte eygen lof van sijn Alder-Christelijckste Majesteyt gestelt worden, 't geen weghen den Alder-Christelijckste Koningh de Heer des selfs Extraordinaris Ambassadeur heeft betuyght, nopende de continuatie van de sincere vriendtschap, welcke nu onlanghs tusschen S*weeden* ende deselve geduert heeft, komt ganschelijck met de intentie ende begeerte van sijn Koninckliicke Majesteyt, mynen genadighsten Heer ende Koningh over een. Ende daerom ben ick niet alleen belast het selve in dese publijcke Actie te bevestigen, maer sal sijn Koninghlijcke H. Majesteyt, sijn Alder-Christelijckste Koninckliicke Majesteyt met sijn eygen Brief van dese sijn intentie verwittigen. 't Geen den Heer Extraordinaris Ambassadeur van sijn eygen Persoon daer onder by-voeght, is te weynigh om daer voor aen ons danck te bewysen. De Persoon vanden Doorluchtigen Heer Extraordinaris Ambassadeur, kan aen sijn Koninckliicke Majesteyt noyt onaengenaem zijn om den Character, welcke hy wegens den Geallieerden Koningh in dit Hof heeft gedragen, des te meer, om dat hy de saecken van sijn Koningh met een bysondere, ende uytnemende wyse dexteriteyt altijt heeft gehandelt; doch het gheene ons meest aengenaem is, is, dat, gelijck hy sigh tot noch toe, jegens mijn Heer ende Koningh, in alle voorvallende saken een rechtvaerdige tusschen-spraeck heeft betoont, hy oock nu op sijn vertrek verklaert heeft in toekomende deselve genegentheyt te sullen behouden. Sijn H. Koninchlijcke Majesteyt omhelst nu deselve op sijn vertreck, staende gunstelijck met sijn Koninckliicke genegentheydt, Godt biddende, dat hy in sijn Vaderlandt geluckigh mach reverteren, ende hem in allen desen voorspoedigh ende geluckigh maecken.

Sweeden nu soo verre tot onse Interessen geneyght/ gaf oock gehoor de aenbiedinge vanden Keyser / om met hem een nader Alliantie te maecken: De Sweeden eysten een Subsidie van vijfthien hondert duysent Rijcks-daelders: De Keyserse boden hondert twaef duysent Rijcks-daelders.

Den derthienden Augusty is ter Vergaderingh gelesen seecker Memoriael vande Heer Appelboom, Extraordinaris Envoyé vanden Koningh van Sweeden, houdende in effect dat de Acte van Ratificatie van sijn Majesteyt op de bewuste Triple Alliantie, al naer Engelandt gesonden was; met versoeck dat alsnu vande zyde van desen Staet het effect vande voorgaende beloften aen hooghst-gemelde sijn Majesteyt gepresenteert mochte worden: Waer op gedelibereert zijnde/ is den Agent de Heyde geordonneert dat hy aenden gemelden Heer Appelboom soude gaen bekent maecken / dat haer Ho. Mog. alberey ts ordre tot het opmaecken van haer Ratificatie op de Triple Alliantie ghegeven hadden / ende deselve eerst daeghs met een Expresse naer Engelandt souden doen afgaen: Dat wijders oock haer Ho. Mog. met ende nevens den Koningh van Groot Brittangien, omtrent de Coninginne van Spangien, alle efficacieuse devoiren ende officien deden aenwenden totte betalinge vande meerghemelde Subsidien aenden meer-hooghst-gemelden Koningh van Sweeden, ende dat met goede hoope van een gewenst succes.

In dese tijdt schreef den Ambassadeur de Groot, dat Sweeden sigh verstelt vont over de langhsaemheyt der satisfactie die haer belooft was by de Triple Alliantie, dat aldaer groote pracht was onder den Adel/ weynigh gelt: Datse seer geintetesseert waren by d'onderhoudinge van een Armée/ als waer door veel haer subsistentie hadden/ datmen geerne die soude cassceren/ dat Engelandt ende haer Ho. Mog. seer wel souden doen/ by aldien sy de beloofde Subsidien (by gebreck der Spaensche) wilden verschieten / dat de Stenden den Koningh nu by de minderjarigheyt gaern souden stellen in eene nauwe Alliancie met Engelandt, anders self mederjarigh wordende/ dat lichtelijck andere Consilien souden nemen.

Dat de Stenden niet ongaerne hadden gesien d'assistentie/ die haer Ho. Mog hadden gedaen aen Denemarcken, dat sy niet begeerden meerder conquesten/. dat de inneminghe van Coppenhagen soude zijn geweest 't verlies of schade van Stockholm.

Oock schreef hy dat Engelandt mede geinclineert was om sijn deel daer by te doen.

Den twee en twintigsten is geconfereert met den Ambassadeur van Spangien op de sake van de Subsidien aen Sweeden, in conformité van 't gheene aen de Koningin van Spangien ende aenden Marquis was geschreven. Den Heer Ambassadeur heeft alsnoch geantwoort als voor desen/ datter geen belofte noch verbintenis en was / ende datter soude overschryven. Hier heeftmen geobstineert ter contrarie/ ende aenden Ambassadeur de Groot geantwoort op sijne recommandatien/ dat dese Staet het meest vereyschte / datmen persisteerde by vierige verklaringh / dattet moet koomen van Spangien, ende datmen sulcks soude trachten uyt te wercken/ in hoop dat Don Jan met volkomen last soude eerst daeghs overkomen.

De

De Sweeden waren hier mede niet gants content/ eene bedecte betooninghe daer van was / dat sy op Saterdagh / wesende den achtsten oude / ende den achtienden deses nieuwe stijl; Na veele alteratie het licentieren van het Leger/ dat sigh tot noch toe in het Stift ofte Hertoghdom Breemen hadt onthouden/ vast gestelt / ten opsichte dat een vande Pointen / waer op desen Rijcx-dagh was geschreven gheweest / getendeert hebbende / tot vermeerderingh vande Militie van dat Rijck / door het enrolleren vanden thienden, oft ten minsten den twintighsten Man / met reeden konde geseght worden in het uytwercken vande voorsz Pointen/ door de bewuste Resolutie/ meer verachtert als geavanceert te zijn/ de reedenen die de Koninck ende dese Regeeringe daer toe hebben bewogen/ hadden wel eenige reflexie op de ontlastinge die al eenigen tijdt herwaerts/ door de Ingesetenen van het voorgenoemde Stift waren versocht geworden / maer noch meer op de constitutie vande Finantie / die doorgaens de Wet aende grootste deliberatien geeft; De hoop diemen daer al voor den aenvangh vanden tegenwoordigen Rijcx-dagh hadde geschept / dat de getroffe Vreede tusschen de Koningen van Vranckrijck en van Spangien, occasie tot voldoeninge vande verwachte Subsidie soude geeven/ hadde aldaer apparentie gegeven / datmen eenighe middelen tot onderhoudt vande Militie by provisie soude konnen uytvinden / die metter tijdt / door de gedane Subsidien / weder soude konnen werden geremplaceert/ maer de langwyligheydt vande Spaense deliberatie ontrent dat subject / ende de onseeckerheydt vanden uytslagh derselver/ de genegentheydt die sigh in den beginne tot het opbrengen vande voorsz middelen hadde geopenbaert/ wegh-genoomen hebbende/ is de deliberatie over de bewuste gelt-middelen vruchteloos afgeloopen / ende by ghevolge het Rijck buyten staet gestelt/ niet alleen vande gedachte Militie te konnen vermeerderen/ maer selfs vande Troupen die dus lange in het Stift Breemen hadden gelegen / sonder de uytterste ruyne van het ghemelte Stift by den anderen te houden.

De maniere ende ordre vande voorsz licentiering/ ofte reductie/ is niet te min met soodanigen circumspectie ter neder gestelt/ dat alhoewel de Finantie daer door seer soude konnen worden ontlast/ het Rijck echter seer weynigh aen het getal van hare Soldaten soude komen te missen/ werdende alleen gelicentieert de nieuw ghewordven Troupen / ende deselve weder aengenomen tot suppletie ende vergrootinge vande oude ende nationale Regimenten / welckers Compagnien van festigh a feventigh, gelijck die doenmaels waren gebracht/ souden werden tot het getal van twee en drie hondert Man/ dewelcke volgens het oude ghebruyck in Sweeden haer subsistentie souden bekoomen / uyt die Landen/ die haer daer toe werden geassigneert / ende by haer uyttocht tot onderhoudt van haer Vrouwen en Kinderen werden gelaten / terwijl dat sy door inquartieringen/ ofte seeckere soldyen werden gesustenteert/waer van door dese reductie de Finantie soude konnen werden ontlast / ende het Rijck in staet ghehouden/ om des noot zijnde/ weder een groot Corps in korten tijdt / by den anderen te konnen trecken / waer toe ghevreest werdt / dat den uytslagh vande Poolsche Electie occasie soude konnen geven; Van dat werck wiert tot Stockholm onseecker gesprocken/ ondertusschen bleven de Moscovische Gesanten aen het

Hof

Hof van Courlandt leggen / daer sy dagelijcks seer wierden geseftoneert / waer door te gelooven was / dat by succes van d'eene of d'andere Electie / de Heere Cheurvorst van Brander burgh, of door sigh selven / of door hoogh-gedachte Heer Hertogh van Courlant, syn Swager / de vriendtschap vanden nieuwen Coninck soude konnen bekoomen.

In September vielen in Sweeden noch dagelijckse Conferentien / over het Tractaet tusschen den Keyser ende die Kroon / ende wierdt vertrouwt / dat het selve binnen korten tijdt tot conclusie soude werden gebracht; Ondertusschen en konden men sigh niet genoegh verwonderen over de groote securiteyt van het Keyserlijcke Hof / het welcke van een Militie van seven en twintigh duysent, seven hondert Man in 't gheheel / niet daer buyten gereeckent / als alleen het Guarnisoen van Weenen, meer als de helft daer van / namentlijck / veerthien duysent seven hondert en twintigh Man licentieerde / ende dienvolgende tot besettingh van alle haer Erflanden niet meer in dienst en behieldt / als twaelf duysent negen hondert tachtigh Man / zijnde de Regimenten te Paerde / die in dienst gehouden werden / ende gheweest zijn van thien Compagnien / ende elcke Compagnie van hondert koppen / gereduceert tot acht Compagnien / ende elcke Compagnie tot vijftigh koppen / de Infanterye waer vande Regimenten mede van thien Compagnien / ende deselve van hondert koppen zijn geweest / soude meede maer tot acht Compagnien / maer deselve tot hondert seventigh koppen zijn gebracht; Drie duysent Man vande voorsz gelicentieerde Troupen / souden in dienst vande Republicque van Venetien werden ghesonden / ende het Collegie vande Crijghs-saecken geaugmenteert / om eenige vande considerabelste gereformeerde Hooft-Officieren in te stellen / werdende de resterende mede t'eenemael gelicentieert; Men seyde dat het Hof van Beyeren sulcx vernomen hebbende / mede een considerabele reformatie onder hare Trouppen maeckte.

Den Heere Prince Palatijn, Johan Adolff, Broeder van den overleden Coningh van Sweeden, bevindt sigh oock op dees tijdt binnen 't Rijck / op sijne Landt-goederen / zijnde tot noch toe verhindert / wegens indispositie / ten Hoove te verschijnen / en soude apparentelijck het scheyden vande Rijcks-dagh af-wachten / voor en al-eer sigh nae Stockholm transporteerde: men sprack aen 't Hoff van de Heer Baron Lillieheuck, zijnde voor desen aen 't Poolsche Hoff gebruyckt in qualiteyt van Extraordinaris Afgesante / met deselve Caracter nae Weenen, ende de Heer Eyckebladt in qualiteyt van Resident nae Parijs met den eersten te senden. Doenmaels zijn in Sweeden oock verscheyde Hooge Charges / ende daer onder vier Rijcks-raetschappen vergeven / maer mede gebeneficieert zijn den Heere Grave Johan Steenbock Rijcks-Stalmeester / de Heeren Baronnen Guldenstern, geweest zijnde Hoff-Cancelier / ende op desen tegenwoordighen Rijcksdagh Landt-Maerschalck van 't Ridderschap / Lars Flemmingh, Broeder vande Heer Ambassadeur tot Breda overleden / ende Turo Bonde; het ampt van Hof-Cancelier / en was noch niet vergeven / waer toe wel ten principalen in consideratie quamen / den Heer Lillieheuck, hier boven vermelt / en den Heere Ehresteyn; de Charge van Rijcx-Stalmeester is geconfereert

fereert op den persoon van den Heere Grave Andries Torstenson / Soone van den Velt-Maerschalck loffelijcker gedachtenisse / den Heere Graef Gustaef Oxenstern is gemaeckt Ryck-tuygh-meester in plaetse van den Heere Helmfelt, die gepromoveert is tot Veld-Maerschalck / de Heeren Grave Axel de la Gardie, en de Baron Peter Sparre, Broeder ende Swager respective van den Heere Ryckx-Cancelier / zijn gemaeckt / den eersten Generael van de Cavallerie / ende den anderen vande Infanterye / noch zijnder vergeven verscheyde Gouvernementen van Provincien ende diergelijcke.

De Vrouwe Weduwe van wylen de Heer Landt-Graef Frids, die sigh eenige weecken aen 't Sweetsche Hof had opgehouden / prepareerde sigh altans weder tot haer vertreck / tot welcken eynde de Heer Ryckx-Cancelier / op den seventiende een groot Bancquet tot haer afscheyt-mael heeft gegeven / daer de Koningh / de Koninginne / en de Considerabelste van het Hof present waren / ende niet voor s'morgens omtrent vijf uyren sijn gescheyden.

De Koninginne Christina, die in Sweeden over eenige wanbetalinge van haere bedongen inkomsten hadde doen klagen / ende versoght dat haer het Hertoghdom Breemen in plaets van de Pomersche goederen / als naerder ende commodieuser tot haer ontfangh gelegen; moghte werden geassigneert / heeft by de Ryckx-standen aldaer soodanigen genegentheyt gevonden / dat by de selve (na een groote Prologe over de glorieuse regeringe en vruchtbare wapenen / van haer vader den Koninck Gustavus Adolphus hooghloffelijcker memorie / die inder daet de heylsaemste wetten / en de grootste aensienlijckheyt aen Sweden gegeven heeft / soo wel als over de personele meriten en de mildadigheyt van hooghgedachte Koninginne selve / soo universelijck geduyrende haere Regeringh bewesen:) niet alleen in het voorsz haer versoeck is bewilligt / maer oock goet gevonden daer by te voegen / dat of het moghte gebeuren / dat haere Majesteyt in tijden ende wylen minder gevalle moghte nemen in de Breemsche goederen / als zy wel in die van Pomeren moghte genomen hebben / ofte noch komen te nemen / dat haer altijdt d'optie daer van soude open staen / ende sonder eenige alteratie geprestéert worden de Conditien / die sy in het overgeven van de Kroon bedongen heeft / waer omtrent voornamentlijck te verwonderen is / dat de Geestelijckheyt / die in Sweeden het tweede Lit van de Regeringh maeckt / niet tegenstaende de veranderinge die de hooghgedachte Koninginne in haer voorgaende en aldaer gerecipieerde Religie heeft gemaeckt / haer genegentheyt en danckbaerheyt tot de selve met sonderlinge expressie heeft getuyght; met de continuatie van den Ryckx-dagh / die tegen de gemeene opinie dus lange heeft geduyrt / en tegenwoordigh geoccupeert wiert met het hooren van de rapporten der Commissarisen / opstellen ende concluderen der selve / en konde men noch niet seeckers van den uytslagh der selve over schrijven.

Seecker different / dat sigh eenige dagen herwaerts heeft geopenbaert / tusschen de Admiraliteyt en het Commercie Collegie / over het verleenen van Privilegien / by de leste aen den aenbouw van Schepen buyten de gerequireerde Charter / tot nadeel / soo de eerste sustineerden / ende directelijck tegen d'ordre van den Koninck gedaen / soude apparentelijck door het een ofte het

ander

ander Temperament / soo niet ten dienste van het Rijck / ten minsten tot contentement van de respective Contendenten ter neder konnen werden gheleght.

Het af branden van de meeste helft des Stads Westeraes, gelegen omtrent de tien mijlen van Stockholm, tusschen de Stadt en de Koperbergh, veroorsaeckte des te meer alteratie / dat het een saeck was die dickmael voor viel / en in andere Steden / die van gelijcken hout gebouwt zijn / het selve dagelijcx te vreesen stont.

In dese Maent / te weten / den festienden, heeft den Coning van Polen, Iohan Casimier, de Kroon en Scepter afgeleyt / waer op sijn Vorstelijcke Genade den Heere Primus Regni, de Jurisdictie aengenomen heeft / en met de Rijcxstenden in 't slot een sessie gehouden; waer in eerstelijck noch eenige noodtwendigheden der voorgaende abdicatie sijn ondergeschreven geworden: en de aenstellinge ghemaeckt tot d'aenstaende convocatie / die over seven weecken soude ghehouden werden: en hier op sijn de Rijcxstanden in vrede van malkanderen getrocken. Des Conings Oratie is geweest / als volght.

Oratie van den Koningh, over 't afleggen van sijn Kroon.

WAerlijck, de laetste stip deser voorbygaende tijt, port my aen, dat ick de schuldige plicht van Vaderlijcke liefde, aen dese Republijcke, nu over de *twee hondert* Jaer onder de bescherminghe van mijn huys gheslaen, bewijse; ende nu oudt van dagen, door Landts-Vergaederingen en Velt-tochten afgesleten, ende door tegenspoeden over de *twintigh* Jaeren verbrijselt, als uw Coningh en Vader, de Croone, het allerwaerdighste van alle menschelijcke saecken in uwe handen nederlegge: weshalven ick nae de uytvaert van mijn Coninghl. waerdigheyt, noch in 't leven, in dese sterffelijcke Eeuwe verkiese voor dese schoone Stoel, een Graf, en voor dit Koninghlijck omweiffel een deeltje van de aerde, dat ick inde schoot van onse gemeene Moeder en Vaderlant nevens het gebeente mijner voorsaeten voor my bewaere; om alsoo hem, dien ghy inde strijt de eerste, en in de vlucht de laetste als een schanse gesien hebt, nu oock als de eerste die uyt liefde en welstant van en tot u, alle menschelijcke dingen laetende vaeren, de Coninghl. Majesteyt aen u goetduncken overlaete, in het vervolgh uwer Iaer-Boecken te gedencken: uwe liefde en de genegentheden der geener die vry verkoosen; heeft my tot dese hooghte van heerlijckheyt opgevoert; mijne liefde weder van en tot u, sal my de laetste Erfgenaem van beyde de stammen, vrywilligh onder die stellen, mijn voorsaeten, sullen haer van des Rijcx-bestieringh ontslaen, plegen de Kroone haere Soonen, Broeders of Bloetverwanten over te geven; doch ick geeve die aen mijne seer lieve Moeder en Republijcke, wiens Vaeder en Sone ick ben: want uyt liefde tot haer, werde ick van een Leytsman een gemeen Persoon, van een gebieder een Vaeder, van een Koningh uwe Burger; op dat ick eene stercker van Jaren, en die de Republijcke dienstiger sal sijn, dien ghy verkiesen sult, plaetse geve, sullende in mijne eensaemheyt, vry van sorgen, de Heylige Majest. Godts bidden, dat hy uyt der hooghste u wil zegenen. Daer is dan niets overigh, als dat ick u alle

alle voor uwe liefde, plichts-bewijsingh, vroomheyt, Raedt, bescherminge, en alle onderhout seer bedancke : ende indien om de verwisselingen der standen en voorvallen; ick alle niet hebbe konnen vergenoegen, bidde ick, datmen hem vergeve, die alles aen allen vergeeft; Eyndelijck segh ick voor 't laest aen allen, vaer wel, u in mijn herte indruckende, op dat ick de seer aengename geheugenisse van u niet en verliese, voor ick kome te sterven; mijne Vaderlijcke zege daerenboven aen alle en een yegelijck in 't bysonder mededeelende; en schoon door de afgelegentheyt der plaetsen, met het Lichaem van u af ben, sult ghy my evenwel noyt met mijn ziele van dese onse seer soete Moeder de Republijcke gescheyden sien, want in haer Lichaem verlange ick, dat dit het haere, tot stoffe en aerde geworden, gelecht sal worden, endelijck, dewijle mijne swacke memorie, en droefheyt in tranen uytberstende, niet toelaet meer te spreecken, sult ghy uyt dit Geschrift, dat ick u overgeve, redenen van mijne verdere liefde en oprechtigheyt konnen afnemen.

In July had den Paus aen hem geschreven dese twee volgende dehortatoire Brieven / maer sonder effect:

Charissimo in Christo filio nostro Iohanni Casimiro, Poloniæ & Sueciæ Regi.

Clemens Papa IX.

CHarissime in Christo Fili, nostram salutem &c. Majestatis tuæ literas die *trigesimo* May, datas reddidit nobis dilectus Filius noster Cardinalis *Ursinus*, earumque tenorem & obfirmatam de regno dimittendo sententiam tuam voce quoque prosecutus est, quam rem omnem utique nos non sine paternæ Charitatis impensa sollicitaque cura & attentione audivimus. Nunc autem summa rei gravitas exigit, ut pro impetranda pace, qua in tam arduo negotio bene dirigamur ipse Pater luminum enixis precibus adeundus nobis omninò sit : quod idem adhuc etiàm à Majestate tua fieri planè cupimus, & ab ea summoperè petimus, ut in hujusmodi tanti ponderis deliberatione, qua communi istius regni bono, qua Christianitatis universæ rationibus rectè consuletur. Nos equidem à prima usque Pontificatus nostri die mentis oculos in res tuas, tuique regni conversos & fixos habuimus, atque primo ipsis literis manu propria scriptis, rogavimus Majestatem tuam, ut ad secundas nuptias transeundo, Regiæ domus suæ successioni prospicere vellet, quo Religionis Catholicæ & publicæ quietis res illæsæ atque immotæ permanerent. In his cogitationibus solius communis boni zelo ducti, nec ulli prorsus affectui aut propensioni quorumcunque respectuum humanorum indulgentes usque perstitimus, hunc sensum Majestati tuæ per Nuncium Nostrum identidem insinuantes. Quare non sine magna profectò sollicitudine audire potuimus, Majestatem tuà in abdicandi regni proposito mentem omninò fixisse, cùm inde periculum impendat nedum pacis & quietis subditorum tuorum convellendæ, verùm etiam rei Christianæ totius & Religionis Catholicæ rationum non mediocriter perturbandarum. Hinc nos muneri nostro debito nimium deesse meritò videremur, nisi quod ex toto corde

 facimus,

facimus, iterum à te vehementer postulemus, atque flagitemus, ut de retinenda corona consilium nostrum accipere omninò velis, aut saltem hanc rem universam animo complexus eam ita regere, ut successoris electio sequi possit, absque ullo damno, aut etiam, si possibile sit, cum emolumento & lucro veræ Religionis ac totius istius regni, quod se tam diu, tantoque cum suo bono sub regimine Domus amplissimæ tuæ fuisse gloriatur. Nos profectò huic eidem fini cunctis animi viribus ex parte nostra incumbemus, tum erga personam præclarissimam tuam, in quocunque statute constitueris, eandem paternæ charitatis voluntatem certè retinebimus. Hæc omnia Majestatis tuæ fusius à venerabili nostro Archiepiscopo Corinthi audiet, cui fidem omnem habere volet. His demum paterni animi sensibus Majestati tuæ benedictionem Apostolicam amantissimè impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam majorem sub annulo Piscatoris die *septimo* Iuly. *Millesimo sexcentesimo sexagesimo octavo*.

Charissimi in Christo filio nostro, Ioan Casimiro, Poloniæ & Sueciæ Regi.

Clemens Papa IX.

CHarissime in Christo Fili, Salutem. Etsi Majestatis tua ex aliis *literis*, quas nuper ad eam scripsimus, intelligere potuit, quam ingenti molestiarum & sollicitudinum cumulo mentem nostram impleverit consilium ab ea de regno dimittendo susceptum, tamen cùm assiduè nobis cogitantibus usque plura & majora succurrant, qua detrimenta, qua pericula cum regno isti, tum etiam Reipublicæ Christianæ toti ex hujusmodi rei proculdubio hisce temporum articulis exstituta, denuò te rogare, & in Christi visceribus obsecrare constituimus, ut omnem cogitationem hanc deponere velis, aut saltem suspendere, donec nobis de causis Te moventibus, certioribus planè redditis, de re tanta & ad conscientiam tuam vel maximè pertinente, communicatis nobiscum consiliis, maturius deliberare possis. Quare si quid in hoc habes, quod animæ tuæ rationes tangat, etiam atque etiam à te petimus, ut antequam aliud quicquam decernas, id amori paterno nostro fidenter aperire non omittas, memor, quòd animæ tuæ rationem Deo reddere in re præsertim ad tot aliarum animarum & populorum salutem omninò spectante, districtè tenemur. Age igitur, charissime Fili, parentem tuam salutaria suadentem audi, respice tot hominum millia, quas Deus curæ, custodiæque tuæ credidit, ex tali facto tuo graviter periclitatura, & privatos voluntatis tuæ quoscunque sensus, quamvis alioquin generosos, publico bono, nedum regni tui, tibi domuique amplissimæ tam devoti atque devincti, sed universæ rei Christianæ multò generosius remitte atque condona, aut certè tantisper tempus oportunius differ, uti cuncta planius ex Venerabili nostro Archiepiscopo Corinthi, Nostro Nuncio coram audies. Quam profectò sententiam ut animo tuo æque pio ac præcelso pro summa misericordia sua Dominus insinuare dignetur, eum enixè precamur, Majestati tuæ benedictionem Apostolorum amantissimè impertientes. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die *viginti primo* Iuly. *Millesimo sexcentesimo sexagesimo octavo*. Pontificatus nostri *Secundo*.

Aen

Aen onsen seer geliefden Soon in Christo, Ioannes Casimier, Koninck van Polen en Sweden.

PAUS CLEMENS, IX.

SEer geliefde Soon in Christo, onsen groet. Uwe Majesteyts Brief geschreven den *dertighsten* May, heeft onsen beminden Soon den Cardinael *Ursinus* ons ter hant gestelt, en des selfs inhout, en uw vast voornemen om het Rijck te quiteren, oock met sijne woorden gesecundeert, het welck wy niet sonder groote en bekommerlijcke sorgh van onse Vaderlijcke liefde hebben verstaen. Doch dese soo groote en swaere saeck vereyscht nu, dat wy tot herkomen vande vrede, waer door wy in dit soo swaren werck wel mochten werden gedirigeert, den eygen Vader des lichts met ernstighe ghebeden voor al te bidden: het welcken wy van herten wenschen dat van uwe Majesteyt geschieden moght, versoeckende hooghlijck van de selve, dat in dese soo swaerwichtighe deliberatie het gemeene best van dat Rijck, en het profijt vande gantsche Christenheyt wel mocht werden in acht genomen. Waerlijck wy hebben vanden eersten dagh van ons Priesters Ampt af, de oogen van ons gemoet op uwe en uwes Rijcx saecken gekeert en geheght gehadt, en eerst door een Brief met onse eygen hant geschreven uwe Majesteyt versocht, dat hy met sigh tot een tweede Houwelijck te begeven, op de successie van sijn Koninckluijck Huys wilde letten, op dat de Catholyque Religie en gemeene rust ongeschent en onbeweeghlijck blijven mochte. In dese gedachten alleen door yver tot het gemeene best gedreven, en in geene affectie of genegentheyt van eenigh menschelijck respect ingewickelt sijnde, hebben wy tot dus verre volhert, oock dese onse meeninge door onse *Nuncius* aen uwe Majesteyt insinuerende, waerom wy sonder groote bekommernis niet hebben konnen verstaen, dat uwe Majesteyt sijn sinnen vast gestelt heeft tot *Abdicatie* van het Rijck, aengesien dat daer uyt te vresen is, dat niet alleen de vrede en rust van uwe Onderdanen werde verbroocken, maer oock de staet van de gansche Christenheyt, en de Catholijcke Religie grootelijcks geturbeert. Dit is waerom wy onsen plicht souden schijnen al te seer te buyten te gaen, by soo verre wy niet wederom van gantscher herten ernstelijck van uwe Majesteyt begeerden en eyschten, dat ghy onsen raet tot het behouden vande Kroon voor al wilde aenvaerden, of ten minsten dese gantsche saeck in uw gemoet soo overleggen, dat de electie van een successeur mocht volgen, sonder eenige schade, of oock, soo 't mogelijck is, met winst en profijt vande ware Religie en van dat gantsche Rijck, het welcke soo langh en met haer soo groot nut sigh roemt onder de Regeringh van uw doorluchtighst Huys geweest te sijn. Wy sullen voorwaer met alle onse sinnen van dese zijde het selve ooghmerck helpen voort setten, oock jegens u doorluchtighste Persoon, in wat staet ghy u sult bevinden, deselve wille van onse Vaderlijcke liefde behouden; Dit alles sal uwe Majesteyt breder van onsen aensienlijcken Aerts-bisschop van Corinthen kunnen verstaen, dewelcke in alles ghy sult willen geloof geven. Hier mede geven wy wederom uyt onse

Vaderlijcke gemoet uwe Majesteyt de Apostolische benedictie. Gegeven tot Romen by Sinte Maria de groote onder de Visschers-ringh den *sevenden* July, *sestien hondert acht en sestigh.*

Aen onsen seer geliefden Soon in Christo, Johan Casimir, Koningh van Poolen en Sweeden.

PAUS CLEMENS. IX.

SEer Geliefden Soon in Christo, onse groet; Hoewel uwe Majesteyt uyt andere Brieven, welcke wy onlanghs aen hem ghesch reven hebben, heeft konnen vernemen, met wat grooter moeyelijckheydt ende bekommernis uw voornemen van het Rijck te quiteren, ons ghemoet heeft beset, evenwel door dien ons daer op denckende, meer grooter gevaer ende schade voor komt, welcke niet alleen dat Rijck, maer oock de gansche Christenheydt sonder twyffel uyt dese saecke in dees tijdt te ghemoet siet; Hebben wy weder voorgenomen u te versoecken, ende om de barmhartigheydt Christi te bidden, dat ghy alle dese gedaghten aen een zy wilt stellen, oft ten minsten op schorten, tot dat wanneer wy van de uw hier toe bewegende oorsaecken, grondige kennis hebben, ende van soo hoogh-wichtigen saeck, ende uw conscientie grootelijcx aengaende, communicatie sullen hebben ontfangen, ghy uw wyder daer over soudt konnen bedencken. Waeromme soo ghy hier yet in hebt, dat uwe Ziel mocht raecken, soo bidden wy u grootelijcks, dat, voor al eer ghy yetwes decerneert, niet na laet daer van aen onse Vaderlijcke Liefde getrouwelijcke openinge te doen, gedenckende, dat wy voor uwe Ziele aen Godt nauwe reeckenschap geven moeten, voornamelijck in een saeck, die de wel-vaert van soo veel andere Zielen ende Volckeren betreft. Wel aen dan, seer Beminde Soone, hoort uw Vader, *die uw* alles heylsaems raedt: Beschouwt soo veel duysent menschen, welcke Godt aen uwe sorge ende bewaringe toe-vertrouwt heeft, ende hier door in 't uytterste gevaer souden werden ghestelt, ende wilt de bysondere genegentheden van uw eygen wille, hoewel eenighsints genereux zijnde, niet te min, om 't ghemeene best, niet alleen van uw Rijck, 't geen uw, ende uw Doorlughtigh Huys, soo grootelijcks toegedaen ende verbonden is, maer vande gantsche Christenheydt, met des te grooter genereusiteyt laten vallen ende afstaen, oft ten minsten tot een bequamer tijdt uytstellen, ghelijck ghy alles breeder uyt onsen Eerwaerdigen Aerts-Bisschop van Corinthen, onsen Nuncius, self sult konnen verstaen. Oock wenschen wy grootelijcks, dat Godt dese meyninghe in uw Godt-zaligh ende hoogh Gemoet, na sijne groote barmhertigheydt wil in-storten, uwe Majesteyt met de Apostolische zegen vriendelijck benedyende.

Gegeven tot *Roomen*, by Maria de Groote, onder de Visschers Ringh, den *een en twintighsten* July *sestien hondert acht en sestigh.* In het *tweede* Jaer van ons Pauselijck Ampt.

Den Prins Adolf nu tot Stockholm aengekomen/ ende aldaer eenige dagen gepasseert hebbende/ is op den negen en twintigsten weder van daer naer Straesburgh, daer Zijn Furstelijcke Doorlughtigheydt sijn residentie hieldt/ vertrocken. Daeghs voor desselven vertreck gaf d'Heer de Groot hem mede de visite/ die se hem des middaeghs weder gaf/ met veel civiliteyt/ ende sonderlinghe demonstratie vande consideratie die hy seyde voor haer Ho. Mog. altoos gehadt te hebben/ ende te sullen behouden. Het scheen dat dien Heer/ naer dat hem aen dit Hof/ of by de Regeeringe/ niet alles naer wensch is gesuccedeert/ de resolutie hadt genoomen/ van sigh tot een stil en gerust leven te begeven/ ende van intentie was daer in te continueren.

Naer dat den Koningh/ die eenige daghen onpasselijck was/ weder tot beter dispositie was gekoomen/ is eyndelijck goet-gevonden/ dat den Rijcx-dagh tot besluyt soude worden ghebracht/ ende is vervolgens op den eersten October daer van de verkondinge na't gewoone gebruyck/ door Trompet-klanck door de straten van Stockholm gedaen/ ende des anderen daeghs tot effect gebracht op de groote Sale van 't Slot/ alwaer den Coningh geseten op een verheven Plaetse/ in een massijf silvere Stoel/ de Coningin aen de slinckerhandt vande selve/ in een ghemeene Arm-stoel van silver Laecken/ de Rijcx Raden naer haer Rang/ aen weder zijden buyten de voorsz verhevenheydt/ maer binnen deselve Balustrade de andere vier Stenden/ als daer zijn de Ridderschap/ de Steden/ de Graeffelijckheydt/ ende de Boeren: Buyten de Balustrade geseten/ de Ceremonie hebben geadsisteert/ alwaer de Pointen uyt Name vanden Coningh op den Rijcx-dagh geproponeert/ ende de clausulen daer op ghevolght/ voorgelesen zijnde/ de presiderende uyt de vier Leeden/ elck op haer Rangh/ den Coningh over de goede directie ende harmonye vande selve/ hebben gecongratuleert ende bedanckt/ ende weder uyt name vanden Coningh door den Heer Rijcx-Cancelier bedanckt zijn.

In dese Maent quam uyt Sweeden den volgenden Brief aen haer Ho. Mog:

Nos Carolus, Celsis ac Præpotentibus, Dominis Ordinibus Generalibus, Salutem, &c.

QUi Nos publicæ tranquillitatis Amor non ita pridem induxerat, ut ad extinguendum atrox belli incendium, quod tunc flagrabat, accurreremus, idem efficit, ut summopere gaudeamus, postquam promptitudinem Nostram, qua *Triplo Fœderi* accessimus, felix ille subsecutus est effectus, qui gementibus Europæ, populis Pacem ac Securitatem reddidit. Sic autem hoc successu lætamur, ut in simul laudem agnoscamus ac gloriam quam Vestra cura ac solertia in arduo hoc Pacis negotio sibi merito vindicat. Nec etiam intermittere possumus, quin condignas vobis agamus gratias quod sinceritatem Nostram, qua Consilii studiaque Nostra Vestris in *Triplo Fœdere* associavimus, eo accepisti affectu, quam literæ Vestræ ad Nos *Hagæ-Comitis*, die *trigesima prima* Augusti perscriptæ, testantur, Nobis certè nihil esse acceptum magis potest, quam quod operam Nostram,

Nostram, quam libenter in Pace reducenda contulimus ita vobis gratam esse perspiciamus, ut fuit intentio Nostra fida semper ac integerrima. Vobis autem non solum de restabilita feliciter quietè publicâ congratulamur, sed etiam ex animo vovemus ut tanto labore comparata Pax, firma ac immota perpetuò vigeat; confidimusque, non minus vobis curæ fore quicquid ad firmius corroboranda restitutæ securitatis fundamenta pertinuerit, ac unitis Nobiscum Consiliis gloriosè eadem posuistis. Nos quidem nulli deerimus occasioni, quæ vel Regum, Statuum, ac Principum invitatione, vel alia aliqua re, Pacem per Europam hanc imprimis inter Galliæ Hispaniæque Reges sartam tectamque conservare poterimus. Quibus Vos Deo Opt. Max. ad prospera quæque animitus commendatos cupimus.

Dedimus in Arce Nostra *Holmensi*, die *septima* Octobris, Anno *millesimo sexcentesimo sexagesimo octavo*.

HEDEWIG ELEONORA.

Petrus Brahe. Lorens Velinde. Gustaf Otto Steenbock.

Magnus de la Gardie. S. Baat.

H. HOGHUSEN.

Den Heer Sweedsen Minister gaf op den achtsten over een scharp Memoriael op 't selve Werck van Subsidien; Dat hy niet anders konde vertrouwen/ als dat haer Ho. Mog. ten vollen overtuyght waren vande wil-vaerdigheydt en exactitude die den Coningh sijn Meester had betoont/ om de importante Triple Alliancie tusschen de hooge parthyen onlangs opgerecht/ sijne perfectie te doen hebben: Haer Ho. Mog. konnen sigh wyders verseeckeren/ dat Aller-hoogst-gemelte Coninckliicke Majesteyt vast genegen ende geresolveert bleef om deselve Alliantie met haer Geallieerden/ meer ende meer te consolideren/ ende alle noodig gewigt daer by te brengen/ gelijck haer Ho. Mog. van alreede genoegsaem bekent was/ wat meer Aller-hoogst-gemelte Coninckliicke Majesteyt by de saecke ghedaen hadt in 't aenhouden van soo veel Volcks, 't welck tot soulagement van haer Landen/ nu alleenlijck wat verleght/ ende verdeelt wierdt/ ende bequamelijck weder t'samen gebraght soude konnen werden/ soo haest het gemeene beste sulcx quame te vereyschen. Ende soude haer Ho. Mog. niet minder overtuyght zijn/ dat/ om soo groote saecke in sijn geboorte niet te laten waggelen/ deselve van hare zyde meede gehouden waren gelijcke promptitude en realiteyt tot vast knoopinge/ om soo duyre Alliantie by te brenghen/ ende dat de Acten van Ratificatie over het voorsz Tractaet/ nu alreede eenigen tijdt geleeden onderlingh uytgewisselt zijnde/ dienvolgens nu noch resteerde/ dat het ander overige/ ende niet min essentieele Point meede sijn prompte ende reële executie/ waer toe nevens sijn Coninckliicke Majesteyt van Groot Brittangien haer Ho. Mog. gheduyrende de geheele Negotiatie/ sigh soo diep geobli-

geobligeert, ende gelijckesaem als principale Borgen gestelt hadden/ [illegible] mede Aller-hooghst-gemelte Koninckliicke Majesteyt priveelijck ook ghesien hadt. Haer Ho. Mog. konden hoogh-wijsselijck wel considereren/ dat soomen nu dit point soude willen laten fluctueren / de voorsz Alliantie buyten naduck soude blyven/ daer nochtans haer Ho. Mog. soo hooghlijck by gheinteresseert waren/ ende sijn Coninckliicke Majesteyts assotiatie soo noodigh inne gerequireert wierde/ die oversulcx van haer Ho. Mog. was verwachtende/ dat deselve souden ghelieven reële middelen uyt te vinden/ ende selfs te avanceren/ (om dat sy anderwaerts van het remboursement konden staet maecken) waer door syne Coninckliicke Majesteyt promptelijck/ ende/ soo als het hoorde/ en bedongen was/ gerust gestelt mochten werden. Maer hier op antwoordemen met d'oude Officien.

Uyt de continuele dagelijcksche conferentien resulteerde op den vijftienden October wat volght:

L'Ambassadeur du Roy de la *Grand-Bretaigne*, & les Deputez des Estats Generaux des Provinces Unies des Païs Bas, ayant esté aujourdhuy en Conference avec le Sieur Envoyé Extraordinaire du Roy de *Suede*, au sujet de la derniere réponce donnée au nom & de la part de la Reyne Regente *d'Espaigne*, sur les lettres reïterées, & instances continuëlles écrites & faites par & de la part dudit Seigneur Roy de la *Grand-Bretaigne* & desdits Seigneurs Estats Generaux des Provinces Unies des Païs-Bas à ladite Reyne, à ce qu'il plut à sa Majesté payer au Roy de *Suede* les subsides, plus amplement exprimez dans l'acte separé, arresté conjointement avec la *Triple Alliance* à *Londres* le *vingt cinquiesme* Avril dernier, stile du lieu, & voyant d'un costé avec regret les difficultez que ladite Reyne & le Conseil *d'Espaigne* continuent de faire à l'esgard de la satisfaction desdits subsides, & faisant reflexion de l'autre costé sur l'inclination fincère & sur le zele ardent desdits Seigneurs leurs Maîtres d'executer & de satisfaire avec la derniere punctualité à tout ce à quoy ils se sont obligez tant par ladite *Triple Alliance* que par l'article séparé qui en dépend, sçavoir à faire tous les devoirs & offices imaginables auprés de la Couronne *d'Espaigne* afin que lesdits subsides puissent estre payez audit Seigneur Roy de *Suede*, & faute de cela à s'abstenir de tous offices d'amitié envers *l'Espaigne*, aux affaires que cette Couronne a à desmesler avec la *France*; ont, pour plus grande satisfaction de la promesse faite par les Seigneurs leurs Maistres, & pour faire reüssir l'intention de la Couronne de *Suede*, aussi-bien que le repos publicque, proposé de leur mouvement les points suivants, lesquels ils tâcheront par toutes sortes de bons offices de faire aggréer par lesdits Seigneurs leurs Maistres.

I.

Que pour induire la Couronne *d'Espaigné* par une plus grande asseurance de sa seureté à fournir lesdits subsides l'on pourroit faire à la Reyne Regente une offre particuliere de la part des Roys de la *Grand-Bretaigne* & de *Suedé*, comme aussi de la part des Estats Generaux des Provinces Unies, qu'en échange de sa promesse de payer lesdits subsides ils promettront reciproquement & aussy par une obligation mutuëlle de garantir la Couronne *d'Espaigne* à l'égard de tous ses Ro-

 yaumes,

yaumes, Provinces, pays, & places en la paisible jouïssance de la Paix dernierement faite à *Aix* la *Chapelle*, & consequemment aussi de la Paix cy devant concluë aux Pyrenées pour autant qu'elle a esté renouvellée & confirmée par celle *d'Aix*, & ce sans exception d'aucuns Pays ou places, quelque nom qu'ils puissent avoir, ou en quelque lieu qu'ils puissent estre situez.

II.

Que pour cet effet, & pour une plus grande asseurance de ladite Paix, les trois Estats surnommez arresteront dez à present les forces & les moyens qu'ils employeront en cas d'infraction à ladite Paix, de part ou d'autre pour faire reparer ladite infraction par l'infracteur, comme aussy la forme & la maniere, autant que cela se pourra faire, en la quelle chacun d'eux agira, le escheant.

III.

Et afin que lesdits subsides puissent estre d'autant plus aisement payez & avec moins d'incommodité pour la Couronne *d'Espaigne*, que la Couronne de *Suede* veüille trouver bon que le payement s'enfasse une bonne partie comptant, & le surplus à des termes raisonnables, & qu'en échange aussi pour plus grande satisfaction de la Couronne de *Suede*, & pour, en cas d'infraction de ladite Paix ce qu'à Dieu ne plaise, la rendre d'autant plus capable d'une vigoureuse execution de sa garentie, on arrestera aussi semblablement dés à present, que ladite rupture escheant, l'on subsidiera ladite Couronne de *soixante mille Risdalers* par mois dont la moitié sera fournie par celuy, au profit & à l'avantage duquel la garentie se fait & s'execute, & l'autre moitié sera payée & acquittée par provision par le Roy de la *Grand-Bretaigne* & par les Estats Generaux des Pays-Bas, également; en recevant bonne asseurance qu'apres que la Paix sera restablie, ils en seront remboursez par ceux, en faveur & à l'avantage duquel la garentie aura esté fournie & executée.

IV.

Et d'autant que l'on a sujet de croire, & que l'on prévoit que l'on ne pourra pas faire regler cette affaire avec la diligence requise par des lettres que l'on pourroit écrire & récrire en *Espaigne* & en *Suede*, il sera à propos, que de tous costez l'on fasse en sorte que non-seulement le Roy de la *Grand-Bretaigne* & les Estats Generaux des Provinces Unies des Païs-Bas qualifient & authorisent leurs Ambassadeurs & Deputez respectivement à ce que dessus, mais aussi principalement que les Ministres *d'Espaigne* & de *Suede*, residents presentiment icy, ou bien tels autres que leurs Maistres respectivement trouveront bon de nommer pour cela, soyent pourveus d'instruction suffisante, authorité & pouvoir, de regler, arrester & conclurre lesdits points, sans que pour cela il soit besoin d'autre ordre, instruction ou authorité de leurs Committents.

Ainsy fait à la Haye le cinquiesme Octobre mil six cent soixante-huict.

Sedert het scheyden van den Rijcx-dagh in Sweden, is daer te Hoove niet met allen van sonderlinge consideratie voor-gevallen / zijnde 't meeste part der Heeren van de Regeeringe / ende onder deselve den Heere Rijcx-Cancelier absent. Men bleef noch al af wachtende d'een of d'ander Resolutie by 't Spaensche

sche Hof te nemen / wegens 't presteren van de beloofde Subsidien; De Heere Silvercroon is in dese maent November van daer na 's Graven-Hage vertrocken / omme aldaer voor 't toekomende wegens die Kroon sigh op te houden in qualiteyt van residerende Commissaris.

Hy bracht mede dit onderstaende addresse aen d'Heer Appelboom, om hem in de materie van Instructie tot informateur ende conducteur hier te Hove te dienen:

Carel met Gods Genaede, &c.

ONse gonst en genaedige bewogentheyt met God Almachtigh, &c. Alsoo wy hebben, Trouw Man Hof-Raed, en Af-gesand, voor goet gevonden om te verordnen *Johan Philip Sylvercroon* tot Commissarius in *Hollant*, en wy daer neffens in genaede willen hem eenige commissien toe vertrouwen, die wy vermeenen hem, door zijn adresse, bequamelijck tot ons en onse Rijcks diensten aldaer soude konnen onder d'hand negotieren; doch hem daer beneffens aenbevoolen, dat hy alles met u, als zijnde onse daer ter plaetse rechte Minister, communiceere, en u goede inraedinge en directeie in 't een en 't ander sigh bediene; Alsoo hebben wy u sulcx notificeren willen, met genaedige wille en beveel, dat ghy, hebbende u uyt zijn mede gegevene Memoriael en ordres geinformeert, hem in de selve commissien, met die raedt en onderwysingen ter handt gaen, als gy vertrouwt het selve tot onse en onses Rijcks interesse, nutte en voordeel strecken konde: Waer mede ghy verrichtende wat ons is tot genadigh behaegen, en wy u beveelen Godt Almachtigh genadighlijck. Datum tot *Stockholm* den *een en dertighsten* October *sestien hondert acht en sestigh.*

Alhoewel de Heer Steno Bielke, een van de considerabelste onder de Rijcx-Raden / ende de eerste nae de Rijcx-Raden omtrent het maniement der saecken die tot de Canzelery behooren / al den veertienden weder in Stockholm aengekomen is / soo en wierden echter de publicque saecken noch niet weder by de hant genomen / maer scheen daer mede gesupercedeert te sullen werden tot de wederkomste van de Heer Rijcx-Canceller selve / die niet voor over acht daghen tot Jacobs-dael, een van syne Lust-Huysen maer een uyr van de Stadt gelegen / verwacht wiert.

Ondertusschen is de Koninginne mede weder na buyten getrocken / op een van haere plaetsen genaemt Swarte Zee, omtrent de vier Sweetsche mylen van Stockholm gelegen / om aldaer by te woonen de Ceremonien van het Huwelijck / tusschen een van haere Staet-Juffrouwen / met namen Maria Schijtte ende eenen Capiteyn Redingh, die in 't faveur van de voorsz Alliantie met den titul van Luytenant-Collonel wiert gebeneficeert / zijnde de voorsz maniere van Titulaire avancementen ter tijt ende wijle de Charges selve komen te vaceren / voornamelijck by tijde van Vreede in Sweeden niet ongemeen;

De Jonge Heer Graef van Oxenstiern die van daer vertrocken was / om

als ordinaris Minister van de Kroon Sweden, aen het Hof van Portugael te gaen resideren/ nam met goedt vinden van 't Hof sijn wegh over Engelant, sonder echter ordre te hebben om aldaer yet wegens de Regerings te proponeren/ maer voor soo veel men oordeelen konde/ om van daer tot versekeringh van sijn Persoon/ met een Engels Fregat getransporteert te werden/ ende buyten pericul van de Barbarische Rovers/ met een gedeelte van de welcke/ de Engelsche doenmaels in Vreede waren.

Den Heer Grave van Coninex-Marck die mede na den Palz vertrock/ om de Mediatie van Sweeden tusschen de twee strijdende partyen aen te bieden/ is/ was geauthoriseert/ om niet alleen sijn Regiment/ dat een vande beste van 't Rijck was/ maer oock noch meer Volck by den anderen te trecken/ ende daer mede/ sulcx noodigh zijnde/ te beletten dat den Heer Cheur-Vorst/ door de by gevoeghde maghten van de aengrensende Geestelijcke ende andere Rooms-gesinde Princen/ niet genootsaeckt en wierden eenige nadelige conditien aen te nemen.

De adjuratie van de Gereformeerde Religie onlancx by de Heere Vicomte de Turenne gedaen/ heeft in die quartieren veel gediminueert van de hooghe estime/ diemen tot noch toe voor sijn Persoon hadde gehad/ als zijnde in Sweden de luyden generaliick gepersuadeert/ dat een Persoon die geboren/ opgevoet/ ende soo grooten gedeelte van zijn leven in een van de Christelijckste Religien heeft gepasseert/ de selve komende te verlaten/ daer toe door andere als Religieuse consideratien moest werden gepermoveert.

DEn Ondergeschreven Extraordinaris Envoyé van sijn Koninckliicke Majesteyt van *Sweeden* wil vertrouwen dat haer Ho. Mog. genoeghsaem verseeckert zijn, uyt alle de proceduyren en actien die by sijne Koninckliicke Majesteyt ende de Kroon *Sweeden* nu eenige Jaeren herwaerts zijn gevoert, hoe dat meer allerhooghstgemelde Koninckliicke Majesteyt, ende by sijne minder-jarigheyt dessels Hooge Voormonders, principalijck daer heenen hebben aengeleyt, daer mede de Kroon *Sweeden*, niet alleen voor haer selfs in ruste ende Vrede moghte blijven, maer dat oock de onlusten, by andere anderwaerts geresen spoedigh mochten werden bemiddelt ende bygelegt; waer toe meer allerhooghstgemelde Koninckliicke Majesteyt noch moeyte noch kosten heeft laten ontsien, gelijck het jonghst gepasseerde daer van een klaer bewijs is; Ende heeft meer allerhooghstgemelde Coninckliicke Majesteyt om soodaenige heylsieme intentien te bereycken, ten regarde van 't eerste poinct gepreferert, veele ongelijcken, ende selfs læsien, haer hier en daer aengedaen, liever over het hooft te sien, ende te dissimuleeren, als op 't uytterste reght te staen, ende sigh daer van gelijck anders wel gebruyckelijck is, te dienen; ende ten regarde van 't andere point, is meer allerhooghstgemelde Koninckl. Majesteyt in sodaenige naedere verbintenisse met haer Ho. Mog. gekomen, die capabel is, om soo wel veele anders gedreygde onrusten voort te bouwen, als beyderzyts Staet ende Ingesetenen in ruste ende Vreede te conserveeren. Meer allerhooghstgemelde Koninckl. Majesteyt wenscht van herten, dat het niet alleen in soodanigen Staet van ruste ende Vreede allerdinghs moge verblijven, maer is oock oirbiedigh

biedigh alle eerdere versekeringe noch by te brengen; 't welck geoordeelt moet werden dan te geschieden, als d'een des anderen gedreygde onruste komt voor te bouwen, of uyt den wegh te ruymen: waer van haer Ho. Mog. als nu een preuve sullen doen ten regarde van de *verkeerde* intentie, die den Grooten Heer Chaar van *Muscovien* nu eenighen tyt herwaerts gevoedet heeft tegens de Kroon *Sweden*; Ende of wel allerhooghstgemelde Koninckl. Majesteyt uyt liefde tot ruste en Vreede, langh geconniveert heeft tot vrescheyden *torten*, haer by gem. Chaarse Majesteyt aengedaen; schynt doch dien Heer, in plaetse van sulcx te erkennen, allerley aenleydinge daer uyt te nemen, tot terginge ende meerder uytspattinge van sijn debvoir soo in het niet na koomen van de opgerichte Tractaeten, als in het toevoeghen van verscheyde nieuwe prejudicien ende insolentien tot turbatie der *Sweetsche* Commercien als anders, daer alle sijn actien op uytloopen, ende die van soodanigh gewight en gevolgh werden, dat allerhooghstgemelde Koninckl. Majesteyt daer niet wel langer sal konnen toe stille sitten, ende die om meerder verwijderinge voor te komen, door interpositie sullen moeten werden bemiddelt. Van meer allerhooghstgemelde Koninckl. Majesteyt is den ondergeschreven extraordinaris Envoyé expresselijck gelast, haer Ho. Mog. sulcx voor te houden, ende de selve daer van doen kennisse hebben, op dat het haer Ho. Mog. moghte gelieven, het anders gedreygde onheyl by tijts te helpen afwenden, insonderheyt also haer Ho. Mog. niet minder, als de Kroon *Sweeden* daer aen gelegen is, dat by de tegenwoordige conjunctuuren van syden allerhooghstgem. Koninckl. Majest. waepenen niet en mogen werden gediverteert, door een engagement soo verre van de handt gelegen, tot de uytterste prejuditie van de soo wel opgerichte *Triple Alliancie*, welckers gewight haer Ho. Mog. genoegsaem bekent is; Ende gelijck sijn Koninckl. Majesteyt van *Groot Britangien* de consequentie hier van wel ende te recht insiende, alreede verklaert heeft, bereyt te zijn, meer allerhooghstgem. Koninckl. Majesteyt van *Sweeden*, met alle goede ende ernstige officien aen de hant te gaen; Als wel vertrouwt de selve Coninckl. Majesteyt van *Sweeden*, dat haer Ho. Mog. in desen niet minder genegen sullen zijn aen haer zijde te doen; 't welk voor den Grooten Heer Chaar van *Moscovien* een sterck motyf sal zyn, om binnen sijn debvoir te blijven, ende waer toe haer Ho. Mog. selfs directelijck geobligeert zyn, soo uyt kracht van de Commercien, welckers loop anders geturbeert staet te werden, als uyt kraght van de onderlinge *Alliancie*, dicteerende, dat alles, moet werden gecontribueert, wat tot des anderen securiteyt, ruste ende voordeel kan dienen, ende daer tegens voor gekomen ende af geweert 't geene tot des anderen prejuditie ende nadeel gesien is te sullen strecken.

Voorts heeft den ondergeschreven extraordinaris Envoyé hier by haer Ho. Mog. willen notificeren ende verseeckeren, dat het sijne Koninckl. Majesteyt sonderlingh aengenaem is geweest, te verstaen, dat, in de saecke de mortificatie van den *Weeser Tol* aengaende, de *Consilia*, van haer Ho. Mog. zijn concurrerende ende een ende 't selve interesse maeckende, met die van allerhooghstgemelde Koninckl. Majesteyt, als dewelcke dien *Tol* alle tyt heeft aengesien, als eene saecke, die mits de beswaeringe, die de selve de *Commercie* is toebrengende, behoorde afgeschaft te worden; gelijck dan meer allerhooghstgem. Ko-

ninckl. Majesteyt met participatie der Heeren Cheur- ende Vorsten, of der selver Heeren Gedeputeerden, binnen *Halberstadt* onlanghs zijnde vergadert geweest, ten selven fine is coopererende, ende geerne aensiet dat haer Hoogh Mog. krachtige officien daer by komen. Signatum *'s Graven-Hage* den ... Decembris, *sestienhondert acht en sestigh*.

Geteeckent

H. Appelboom.

Keere nu tottet verhael der Deensche saecken van dit Jaer.

In 't begin van Januarv is een Hollandts Galliot komende uyt Vranckrijck met Sout geladen voor Coppenhagen gekomen / het welck op 't Rif van Anout vast geseten had / uyt oorsaeck dattet vier aldaer niet wierdt aengestoocken; weynige dagen voor hem sijn noch twee Nederlandtsche Schepen daer over in groot pericul geweest / ende is een Sweedts Schip met Yser en Kooper gheladen / voor hebbende na Engelandt te zeylen / op 't voorsz Rif gebleeven; den Resident Le Maire heeft hier over te Hove gheklaeght om sulcx geremedieert te hebben.

Daer was doenmaels bericht tot Coppenhagen, datmen in Sweeden aende Keysers Envoyé extraordinaire die daer was / de Heer Boffenrode, vertoont had een project Tractaet / tusschen sijne Keyserlijcke Majesteyt ende den Coninck van Sweeden, waer van dit volgende de substantie was;

Extract van het Project Tractaet aen d'Envoyé Extraordinaire van den Keyser, by de Sweeden overgegeven.

I.

In de eerste, tweede, Articulen van 't voorsz Tractaet zijn maer *generalia & usitata, de amicitia perpetua & Foedere defensivo.*

II.

Instrumentum Pacis zal zijn *fundamentum* van het tegenwoordigh *Foedus*; den *Keyser* zal executeren het geene hy noch niet gedaen heeft, de *Gravamina* afdoen, alle *obstacula* te amoveren, der Koon *Sweeden* helpen tot het geene haer van rechtsweeghs toe komt.

III.

In dit Tractaet sullen begreepen zijn beyder zijdts Landen welcke in 't Roomsche Rijck leggen, ende *ipso actu* gerustelijck beseeten werden.

IV.

De Kroon *Sweeden* eximeert hem alleen vande boovenstaende defensie wanneer het Roomsche Rijck van den *Turck*, *Poolen*, *Italianen* geattacqueert mochte worden.

V.

En vermits den Kroon *Sweeden* over dese defensie een Armeé sal moeten in *Duytslandt* houden, soo sal den *Keyser* aende *Sweeden* Jaerlijcks een somme gelts

gelts geven: *Nota* de somme staet niet gespecificeert, maer wort gesecht dat de *Sweeden* 600000. Rijcxdaelder begeeren.

VI.

Aen beyde parthyen sal vry staen in elck anderens Landen te moogen werven, en sal den *Keyser* verschaffen dat andere Rijcx-standen aende Kroon *Sweeden* oock sulcx toelaeten.

VII.

Wat aengaet de strydigheden welcke van wegen de Koningin van *Vranckrijck* tegens *Spangie*, als Hertoginne van *Burgundie* zijn ontstaen, wil de Kroon *Sweeden consilijs & officijs* trachten dat de saecke magh werden bygeleght, ende de Vreede inde *Pirineesche* Bergen beslooten onderhouden.

VIII.

Tot welcken eynde sy oock haere mediatie willen employeren, dat de saecke *ex aequo & bono* magh werden by geleght.

IX.

Wanneer het Roomsche Rijck in actie ghersocht, soo sal den Koninck in *Sweeden* als een Vorst van 't Roomsche Rijck hem assisteeren.

Den Cancelier van Sweeden (die men seyt goet Frans te zijn:) hadde een ander geconcipieert met Vranckrijck, het welck de Rijcx-Raden niet wilden aennemen/ waer over heevige disputen tusschen hem ende vier Senateuren gevallen zijn/ welcke eenige dagen na den anderen geduert hebben/ sulcx dat voorsz Cancelier naer een telle quelle reconciliatie naer sijn Landt was vertrocken/ met intentie om hem daer eenige tijt te onthouden. Den Keysers Envoyé verseeckerde hem dat de Sweeden in dese aenstaende Somer het Keyser-rijck met een groot Leeger souden assisteren; immers het scheen waerachtigh te wesen dat de Sweeden (ghelijck geschreven wiert:) wel beter Keysers als Frans waren; Den Resident Le Maire schreef op dit subject noch niet te konnen vermercken: (hoewel de Fransche Ambassadeur hem veel voor liet staen:) waer Dennemarcken na toe soude hellen/ doch/ soo men oordeelen mocht naer haere gewoonlijcke maximen/ welcke sijn altoos een ander partye als Sweeden te kiesen/ soo souden de Fransche wel mogen gefavoriseert werden/ maer men gelooft evenwel dat het Rijck in alles haer oogh op haere Ho. Mog. soude houden/ om daer nae haere mesures te konnen neemen.

Daer liep doen ter tijdt een geruchte datter in Holsteyn inde Lucht een groot Leeger gesien was met treyn en artillerye; oock seyden de Boeren die van 't Landt binnen Coppenhagen quamen/ dat sich omtrent midder nacht in 't Westen een Comeet vertoonde/ welcke vermits de klaere maneschijn/ men daer noch niet heeft konnen sien.

Den 10. February had den Resident Le Maire by den Koningh een audientie/ ende heeft conform d'ordre die hem van hier gesonden was/ op 't krachtighste te doen uyt name van haer Ho. Mog. versocht/ niet alleen door alle goede Officien te helpen koopereren/ ten eynde den Koningh van Vranckrijck en Spaignen mochten werden vereenight/ maer oock met haer Ho. Mog.

en den

en den Koningh van Groot-Brittangien inde gemaeckte Ligue te willen treden; Den Koningh heeft my hier op geantwoort / dat hy niet lieber soude sien als de vereeninge van die twee Kroonen / maer om te treden inde verbintenis / docht sijn Majesteyt in reden te bestaen / dat hem coppe wierde ghegeven van 't getracteerde / om sijn mesures daer na te nemen / voegende daer by dat haer Ho. Mog. wel door twee Commissarissen sijn Resident inden Hage hadden doen aenseggen / datse met den Koningh van Engelandt *een defensief Tractaet* en een Convencie gemaeckt hadden tot bevredinge van Vranckrijck en Spaignen / doch dat sijn Resident vande Heeren / die hem sulcx quamen aenseggen / versocht had Coppe te mogen hebben van 't verhandelde / waer op hem soude geantwoort zijn / dat hy over een dagh of drie die soude bekomen / sulcx sijn Majesteyt scheen dit dilay voor een mespris op te nemen / en geliefde daer op te seggen / dat haer Hoog. Mog. sijn vrientschap niet veel en achte.

De Fransche Ambassadeur deed alles wat hy konde om den Koningh buyten dese party te houden / maer vermits sijn Majesteyt hem aen haer Hoog. Mog. scheen te willen attacheren / soo was men niet buyten hope / dat alles wel soude gaen / en wat belanghde de geruchten / dat sijn Majesteyt met Vranckrijck een Ligue soude gemaeckt hebben / van vyant te zijn van die geene die de Koningh van Vranckrijck inde Conquesten vande Spaensche Nederlanden soude willen tegen gaen / bleeck anders.

Sedert schreef hy van den 18. dat hy ghedurigh besigh was geweest / om de principaelste Ministers van dit Rijck door redenen en motiven te doen begrypen / dat haer Koninckx volkomen interesse was te treden inde Convencie ende defensive alliancie tusschen sijn Majesteyt van Engelandt en haer Hoog. Mog. opgerecht / en dat om de strijdende Koningen van Vranckrijck en Spaignen, tot appaiseringe van Europa / en voortsettinge vande Commercie te bevredigen / waer op hy van haer alle een voldoenende antwoort bekomen heeft: hy was dien dagh weder te Hove gheweest / en daer genisteert / om sijn Koninckx verklaringe te mogen hebben op 't geen sijn Majesteyt van haer Hoog. Mog. wegen geseyt hadde / waer op hem den Heer Cancelier uyt den name van sijn Koningh gerapporteert heeft / te weten / dat sijn Majesteyt haer Hoog. Mog. vriendelijck bedanckte over de communicatie door hem Resident aen sijn Majesteyt uyt last van haer Hoog. Mog. gedaen / wegens het getracteerde inden Hage, als ooch over de aenbiedinge ende continuatie van haer vrientschap / sullende aen sijn kant noyt manqueren haer Hoog. Mog. t'ontmoeten met gelijcke harmonie ende amitié, doch dewijl sijn Majesteyt tot noch toe niet geweten had / hoe dattet verhandelde soude opgenomen worden hadde hy sijn antwoort niet konnen geven / maer vermits hem met dese Post-tydinghe ghekomen was / datter tot Aecken een t'samenkomste ten dien eynde soude worden aengestelt / soude sijn Majesteyt sijn Ministers weder derwaerts senden / om benevens haer Hoog. Mog. ende met communicatie vande selve alle goede officien te doen / ten eynde de ghewenste Vreede tusschen de strijdende partyen mochte worden te wegh ghebracht / doch belangende de defensive alliantie / wilde sijn Majesteyt seggen /

dat

dat sijn Minister inden Hage hem daer van geen Coppe gesonden hadde/ sulcx hy niet weten konde wat de voorsz Alliantie in hielt / ende vermits de voorsz Alliantie aen hem Resident niet gesonden was konde hy den Koningh daer van geen Coppe geven.

In Maert heeft den Koningh van Dennemarcken van 't Stadt-huys doen afcondigen een Placcaet/waer by hy verbood niet alleen in Coppenhagen maer oock in sijn gantsche Landt alle vreemde wervingen te water ende te Lande; Ontrent deselve tijdt heeft sijn Majesteyt alle sijn Bootsvolck / om gemonstert te worden op de Holm doen komen / ende is haer daer aengeseyt/ dat de gelden / waer uyt sy moeten betaelt worden / noch niet waren aenghekomen / maer dat sijn Majesteyt haer gebreck insiende / geresolveert was haer yder noch drie Maenden kost te geven / om haer daer mede soo lange te konnen onderhouden tot dat de voorsz penningen souden ontfangen zijn / want men volkomen staet maeckte / dat de manquerende Provintien haer defecten inde subsidiepenningen tegen die tijt souden betaelt hebben.

Dese saecke recommandeerden d'Heer Deenschen Minister alhier op den vijftienden door 't volgende memoriael:

Hoogh Mog. Heeren.

HOewel den ondergeschreven extraordinaris Envoyé van sijne Koninghlijcke Majesteyt van *Dennemarcken, Norwegen, &c.* hadde gehoopt, dat op sijn den *dertienden* January lestleden aen u Hog. Mog. Gepresenteerde, ende door deselve benefens haer resolutie aende respective Provincien gesondene memorie, de betalinge der soo lange achterstallige subsidien by de voorsz Provintien soude zijn gevolght, soo moet hy echter met leedtwesen sien, dat niet tegenstaende alle sijne iterative aenghewende debvoiren, als oock by den Edele Mog. Raet van *State* daer op gedane serieuse aenschryvinghe, noch soo weynigh in eene soo groote, ende noch over de *seven* tonnen Goudts monterende somme is gesuyvert geworden; waer door deselve dan echter genoodsaeckt wert, aen u Hoog. Mog. hier mede verdere instantelijcke aenmaninge te doen, dat deselve doch gelieven te considereren, dat de onderlingh opgherechte Tractaten beter ende poinctueelijcker als tot dato in dit point niet is gheschiet, behoorden gheobserveert te worden, ende dienvolgens soodanighe efficacieuse middelen by de handt te nemen, dat aen Hooghstgedachte sijne Koninghlijcke Majesteyt behoorlijcke contentement moge gegeven, ende by de respective defectueuse Provincien, de betalinge haerer soo lange resterende quoten eenmael sonder verdere uytstel gedaen werden, door dien u Ho. Mog. niet onbekent en is, dat volgens het voorsz, Tractaet soo een liquide schuldt, prompt ende als wisselgelt behoort betaelt te werden, als hebbende by onstelteniße van dien daer voor haer ende harer Onderdanen roerende ende onroerende goederen verpandet, ende alsoo selver ter executie gepresenteert. Waerom dan meer Hooghstgedachte sijne Koninghlijcke Majesteyt vastelijck vertrouwet, U Hoog. Mog, zullen tot voor-kominge van alle uyt dese wanbetalinghe spruy-

spruytende ongelegentheden, haer Tractaet in allen deelen soo krachtigh observeren, dat deselve sijne Majesteyt magh reden hebben, alle 't geene wederom te contribueren, dat tot onderhoudinghe vande goede correspondentie ende nabuyrlijcke vertrouwelijckheyt kan dienstigh wesen, wienshalven den meer voorsz extraordinaris Envoyé hier op een finale resolutie met die daer op gehorende effecten sal te gemoet sien, ende ondertusschen blijven.

Hoog. Mog. Heeren &c. *'s Graven-Hage* den *vijftienden* Maert. *sestien hondert acht en sestigh.*

Geteeckent

P. CHARISIUS.

Waer op gedelibereert zijnde, is goet gevonden ende verstaen, t'ordonneren den Ontfanger Generael Jacob van Volbergen, dat hy soude hebben te formeren, ende hare Ho. Mog. over te leveren een Lijste vande defecten der respective Provintien, inde voorsz achterstallige Subsidien, om deselve ghesien, naerder dies aengaende geresolveert te worden.

Den achtienden deses, is seecker Hollandts Schipper, vaerende soo hy seyde, voor eenige Sweedtsche Ingesetenen uyt Portugael, inde Sont gekoomen, rapporteert, dat ten tijde van sijn vertreck, zijnde omtrent drie weecken gheleden, alle de Nederlandtsche Scheepen, omtrent vier en twintigh in getal, tot Zetubal van 't Rijcx wegen waren gearresteert, ende dat, soo de geruchten liepen, vermits haer Ho. Mog. besigh waren een Scheeps Vloote toe te rusten, die de Portugeesen oordeelden, dat tegens Brazil soude worden geemployeert, het welck, gelijckmen daer seyde, soo qualijck geconstitueert was, door 't vervallen van meest alle de Fortressen, dat de minste maght het selve Landt soude konnen wegh nemen.

Van d'excessen der Deenen, in 't heffen der Noordtsche Tollen, op de Commercierende Onderdanen van desen Staet, quamen t'elckens klaghten, ende alsoo haer Ho. Mog. verstonden, dat hier in wierdt geprocedeert tegen den regul die het Tractaet met dat Rijck gemaeckt prescribeerde, sonden sy aen den Coningh desen Brief:

Doorluchtighste, &c.

WY en konnen uwe Koninckliijcke Majesteyt niet verbergen, dat wy in 't seecker bericht zijn, dat in het afvorderen vande *Tollen*, inde Havenen van *Noorwegen*, groote ende onverdragelijcke excessen werden ghepleeght, contrarie den teneur van het *derde* ende *vijfde* Artycul van het Tractaet op het stuck vande *metinge* der Scheepen vaerende op *Noorwegen*, tusschen uwe Coninklijcke Majesteyt ende desen Staet alhier inden *Hage* ghemaeckt op den *twaelfden* February *sestien hondert ses en sestigh* mede-brengende, dat de *metinghe vande selve Scheepen door weder-zijts Gecommitteerde, buyten last ende beswaernis vande Schippers ende Reeders souden hebben te geschieden binnen dese Landen*, ende

dat

dat in cas over de selve *metinge* eenigh verschil soude mogen vallen, recours genomen soude werden tot de preuve in het voorsz *vijfde* Artijcul vermelt, dewelcke in dat cas soude dienen voor een generale decisie, ende nademael de Ministers van uwe Conincklijcke Majesteyt aen d'eene zyde, tot noch toe niet te disponeren zijn geweest, om tot de vereyschte *metinge*, op de bequaemste, gevoeglijckste, ende seeckerste maniere, volgens de dispositie van 't voorsz Tractaet te helpen procederen, ende dat de Tollenaers dien onaengesien aende andere zyden, de Scheepen in *Noorwegen* komende, naer haer eyghen goet-duncken stellen, sommige op *vijftigh*, sommige op *tachtigh*, ende sommighe op *hondert* Lasten boven de rechte groote, ende sonder eenige reflexie te maecken op de gerequireerde *metinge*, die præalablement hier te Lande, ende de preuve die daer naer, in cas van verschil, in *Noorwegen* moet geschieden; heffende de Tollen naer advenant; Soo hebben wy, ons t'eenemael vertrouwende op uwe Conincklijcke Majesteys aengeboorne, ende alomme bekende æquiteyt, ende rechtmatigheyt, hooghnodigh geoordeelt, ons daer over mits desen, aen uwe Conincklijcke Majesteyt directelijck te addresseren, 't geene voorsz is naer de rechte waerheyt ende beschapenheydt te representeren, ende vervolgens ghedienstelijck, oock seer Vrundt ende Nabuyrlijck te versoecken, dat deselve soodanige ordre gelieven te stellen, ende voorsieninge te doen, sulcks ende daer 't behoort, dat de Schippers varende op *Noorwegen*, van alle overlast, onbehoorlijcke exactien, ende vexatien vande Tollenaers ontheven mogen blyven ende gelaten op den ouden taux vande *metinge*, tot der tijdt ende wylen toe, de naerdere *metinge* hier te Lande op de bequaemste, gevoegelijckste ende seeckerste wijse gedaen sal zijn, onverkort de nadere preuve van *Noorwegen*, voor die geene die daer by sal meynen verkort te zijn; Wy hebben den Resident *le Maire* belast ende aenbevolen dese onse meninge ende intentie by uwe Conincklijcke Majesteyt mondelinge te secunderen, ende yverigh te bevorderen, tot dewelcke wy ons dan kortheyts halve refereren, ende hier op, ende op sijne aen te wendene debvoiren, de noodige ende gerequireerde effecten met verlangen te gemoet siende ende verwachtende, als zijnde een saecke die ons seer ernst is ende ter herten gaet, sullen Godt Almachtigh bidden, &c. Actum *'s Gravenhage* den *achtienden* Mey *sestien hondert acht en sestigh.*

Waer op repliceerde den Coningh op den vijftienden Junij daer aen volgende / in maniere als volght:

Fredericus Tertius.

ONtbieden de Ho.Mog. Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, onse besonders goede Vrienden, ende Geallieerde Nabuyren, onse Nabuyrlijcke vermogen vrindelike en groetenisse, mitsgaders wat wy meer goets en aengenaems te voren. Ho.Mog. Heeren, besonders goede Vrinden ende Geallieerde Nabuyren; Wy hebben uyt u Ho. Mog. Nabuyrlijcke aenschryvens, gedateert *'s Gravenhage* den *achtienden* Mey, stilo loci lestleden, so ons van u Ho. Mog. alhier aenwesende Resident, onsen Lieven *le Maire* is behandight, vernomen dat u Ho. Mog. is voorgebracht, dat verscheyde *onlydelijcke* excessen, by het innemen

 vande

vande Tollen in ons Rijk *Noorwegen* soude zijn gepleeg; So sullen wy u Ho. Mog tot Vrient-nabuyrlijck antwoort daer op niet veronthouden, dat wy verneemen dat u Ho. Mog. anders sullen geinformeert zijn als de saecke sigh inder daedt bevindet; alsoo wy genadighst hebben belast onsen Tolverwalter in 't selve Rijck, dat de selve met alle civiliteyt sal bejegenen ende tracteren de *Nederlandtsche* Schippers ende Cooplieden, als meede niet meer *Tollen* van haer neemen ende eyffchen, als ons met rechte toebehoort, volgens het Tractaet soo den *elfden* February *sestien hondert ses en sestigh* in '*s Gravenhage* is opgerecht ende ghesloooten, het welck oock onsen Generael Tollenaer *Daniel Knoph*, hier onlangs present zijnde, 't selve heeft verklaert ende getuyght, daer hy volgens die by u Ho. Mog. hier aenwesene Resident gegevene aenleydinge daer over is gehoort, dat met sijn weeten, daer niet een Daelder meer is ontfangen, als ons volgens het Tractaet, met rechte toekomt, ende soo wanneer yemandt vermeent dat sijn Schip op de Laste te hoogh was geset, soo soude die in het Tractaet gestipuleerde proeve gerecht zijn, waer meede elck een contentement soude werden ghegeven, uyttet welcke lichtelijck kan beslooten worden uyt wat fondament dat berigt gekomen, soo u Ho. Mog. is voorgebracht, het welcke buyten twyffel *dolose* van die geene moet zijn geschiet, soo vermeenen als recht de *intrinsique* intentie van 't *veertiende* Articul van 't Tractaet, te weeten, dat de Schippers oprechtelijck ende volkomentlijck de *Tol* sullen betalen, en sigh geensints reguleren wilden na u Ho. Mog. genomen resolutie vanden *een en dertigsten* Maert *sestien hondert ses en sestig*, dewelcke wyders by 't sluyten van 't Tractaet is geconcipieert ende toegestaen, en dat deselve als een Articul soude gehouden en geinsereert werden, waer by so wel als uyt kracht van Tractaet de *metinge* selfs vande Scheepen, als meede de taxatie die onse Gecommitteerden toekomt ende competeert, het welcke oock de woorden in 't *vijfde* Articul insonderheyt uytdrucken ende te kennen geeven, datmen soude zijn recoursse tot de proeve hebben, als dienende tot een *generale decisie*; Wy verseeckeren u Ho. Mog. dat wy op onse zyde, sullen by den inhoudt van het Tractaet blyven tot dessels stricte punctuele observantie; verwachtende het selve van u Ho. Mog. in gelijcken geval, want by de voornoemde *proeve*, konnen alle disputen, als by eene accurate balance wegh genoomen werden; Ende alsoo tot hier en toe niemant vande *Nederlantsche* Schippers eygentlijck de voorsz *proeve* heeft begeert, soo willen wy nu genadighst onsen Generael Tollenaer beveelen, met de eerste gelegentheydt, een of meer van die Scheepen, dewelcke in 't voorleden Jaer op *Noorwegen* hebben gevaren, te proberen, zijnde doenmaels de *diepte* daer van geobserveert, ende op de *voor* ende *achter Steven geyckt*, ende aengeteeckent: waer klaerlijck sal konnen werden gesien, dat niemant te kort is geschiet, in dier voegen dat die daer over ghevoerde ongefondeerde klachten alsdan vermoedelijck sullen komen op te houden en te cesseren; maer dattet hadde sullen ontbreken ofte schorten aen onse bedienten, dat de *Scheeps-metinge* in Hollant niet is geschiet, wort gemeent, dat sulcx sig anders sal bevinden, nademael wy totte inde *derde* Articul van het Tractaet gesette termijn ende tijdt niet alleen onse daer tegenwoordigh zijnde bedienten, volkoomen hebben geinstrueert; maer insonderheyt onsen waerden *Coort Adelaer*, Generael Admirael, ende Admiraliteyts Raedt tot dien eynde expres naer *Hollandt* afgevaerdight, dewelcke niet

niet alleen daer ter plaetse op den beraemden tijdt, maer oock wel *drie* Maenden daer naer present heeft geweest; Ende hoewel hy bykans dagelijcks heeft aengehouden, datmen mettet werck mochte voort-varen; Soo heeft hy het nochtans niet verder konnen brengen als dat een eenig Schip is *gemeten* geworden; u Ho. Mog. sullen konnen vernemen uyt haer eygen Regifter ende Notulen, als mede uyt der Heeren Staten van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt*, soo wel als by die van 't Collegie ter Admiraliteyt tot *Amsterdam* (by soo verre u Ho. Mog. sigh selve niet konnen daer van erinneren) met wat vlijt ons samentlijck daer aenwesende bedienten hebben aengemaent en instantien ghedaen, dat de *meetinge* vande Scheepen mochte by de handt genoomen worden, inder tijdt dat de Scheepen al le leedigh lagen, soo lange dat onsen *Commissaris* tot Amsterdam, onsen waerden *Georg Hoyer* is veroorsaeckt gheweest by het Collegie ter Admiraliteyt daer self den *achtienden* Mey *sestien hondert ses en sestigh* een *protest* in te geeven, waer in hy heeft bekent ghemaeckt, dat by soo verre men niet by de *meetinge* wilde voort varen, dat sulcx dan in *Noorwegen* moeste geschieden, naer de Tractaten, so Anno *sestien hondert seven en veertigh*, soo wel als *sestien hondert ses en sestigh* zijn gesllooten, ende het zy sulcke *meetinge* in *Noorweegen*, ofte in *Hollandt* ware geschiet, soo waer dogh niemant daer door verongelijckt, door dien die voorgeroerde accurate *proeve* verblijft doch op d'een of andere manier een vaste regul ende recht-snoer als in 't Tractaet is gheset ende verordineert tot een generale decisie; Wy willen u Ho. Mog. verseeckeren, dat met onsen wille van onse bedienten niet daer en tegen sal worden gehandelt; het soude ons oock onaengenaem zijn, datte Trafijck vande *Nederlandtsche* Ingesetenen tegens onser intentie, voor de waerdye van een Daelder over de equiteyt ende billickheydt soude werden beswaert, aenbiedende oock, dat by soo verre sulcks soude konnen worden bevonden ende aengeweesen, dat wy daer over onse Onderdanen serieuselijck sullen bestraffen; maer wy verseeckeren ons oock daer en tegen, dat u Ho. Mog. niet soo lichtelijck aen soodanige ongefondeerde klachten geloove setten, nemaer oock die onder haer gebiedt ressorterende, dewelcke met soodanige ongegronde propoosten of klachten aen koomen, in gelijcker maniere behoorlijck reprimendeeren ende afwysen sullen; daer meede wy op beyder zyden van soodanige onnodige importuniteyt mochten worden verschoont, ende onse onderlinge vriendtschap des te beeter tot innerlijcke ende seeckere vaste confidentie onderhouden.

Wy verblyven u Ho. Mog. naest wenschinge onder des Allerhooghsten milde protectie, tot alle Nabuyrlijcke vrientschap eerbiedigh ende genegen. Gegeven op ons Slot *Coppenhaven*, den *vijftienden* Juny *sestien hondert acht en sestigh*.

Geteeckent

FREDRICH.

Tot voorkominge van 't effect der geruchten in dese confuse ghelegentheyt der publijcque saecken/ die allesints wijt ende breedt wierden verbreyt/ van datter onlusten tusschen Engelandt ende Denemarcken broeyden/ die tot een vyandelijcke vyantschap souden konnen uytbersten/ hebben haer Ho. Mog op den veertienden goedt ghevonden daer over een beleefden Brief aenden Coningh van Denemarcken te schryven/ met versoeck dat sijn Majesteyt tot beslissinge vande differenten/ ende tot voorkomingh van eene verdere verwyderingh tussen hem ende sijn Majesteyt van Groot Brittangien, ende sigh meede wel gheliefde te laten ghevallen/ dat deselve door minnelijcke interpositie ende intercessie van haer Ho. Mog. getermineert moge worden/ ende dien volgende daer toe de noodige authorisatie te verleenen op de geene die 't sijne Majesteyt ghelieven soude tot instructie ende uytvoeringh vande voorsz saecke te gebruycken/ werdende van 't geene voorsz is oock kennisse gegeven aen den Heer van Beuningen, Extraordinaris Ambassadeur van desen Staet in Vranckrijck, mitsgaders aenden Resident le Maire, om te strecken tot der selver respective narichtinge. Maer hier van is niet gevallen/ 't was een gerught/ ende verdween van selfs.

Sijn Antwoordt daer op was als volght:

Wy Frederick de Derde, &c.

HOoge ende Mogende Heeren, Besondere Lieve Vrienden ende Geallieerde Nabueren. *Wy hebben* ontfanghen uwer Ho. Mog. Vriendt-nabuerlijcke Missive, gedateert *'s Gravenhage* den *twaelfden* Iuly laetstleden, stilo loci, ende daer uyt vernoomen, de mediatie, dewelcke u Ho. Mog. hebben gepresenteert aenden Coningh van *Groot Brittangien*, tot slichtinge, of effeninge vande misverstanden ende verschillen, dewelcke souden zijn tusschen ons ende den Coningh van *Groot Brittangien*, dewelcke oock deselve sal hebben gheaccepteert; Waerom uwe Ho. Mog. van ons Vriendt-nabuyrlijck begeeren, dat wy tot terminatie van soodanigen misverstant ende erinneringe door de vriendtlijcke onderhandelinge van u Ho. Mog behoorlijck willen authoriseeren, ende instrueeren, wie ons gelieft tot dit werck te employeren ende te committeren: Waer op wy u Ho. Mog. tot Vriendt-nabuyrlijck antwoordt niet en konnen leedigh staen te seggen, dat wy billijck voor een besonder teecken van Nabuyrlijcke vriendtschap ende confidentie erkennen, de voorsorghe ende presentie van u Ho. Mog. sigh te willen laten interponeren in 't gunt tot eenen geruster toestant ende eenigheydt met onse Nabuyren konde strecken; maer alsoo wy noyt hebben vernoomen eenige irringe ofte misverstant, tusschen ons, ende den Coning van *Groot Brittangien* te sullen zijn, zedert de laetste tot *Breda* ghesloote Tractaten, noch andere gedachten of intentie te hebben, als alle goede vriendtschap met den voorsz Coningh van *Groot Brittangien* te onderhouden, ende te cultiveeren; Soo konnen u Hooge ende Mog. wel self vernuftelijck oordeelen, dat wy in geenes resolveeren konnen yemandt te bevolmachtigen tot de afhandelinghe van dit werck, waer van ons geen gront ofte fondament is bekent: Soo verre u

re u Hooge ende Mog. naerdere ende grondiger kennisse vande meergeseyde differenten ende verschillen hebben, daer toe wy op onse zyde geene reedenen weten, sal't ons lief zijn daer van door u Hooge ende Mog. te worden omstandigh ende uytvoerlijck geinformeert.

Wy verblyven, &c. Gegeven op ons Slot *Coppenhage*, den *een en twintighsten* July Anno *sestien hondert acht en sestigh.*

Geteeckent

FREDERIQ.

Den negentienden heeft den Deenschen Minister door volgende Memorialen vernieuwt sijn instantien / soo over d'oude onderlinge questie / waer in partyen d'arbitrage van Vranckrijck aengenomen hadden / als om d'eyndelijcke betalingh van 't restant der jongste Subsidie penningen.

Hoogh Mog. Heeren.

Hoewel den ondergeschreven Envoyé Extraordinaris van sijne Coninckllijcke Majesteyt van *Dennemarcken, Noorwegen, &c.* wel hadde vertrouwt dat u Ho. Mog. soude hebben gelieft eerder te antwoorden op het, in sijn, aen deselve den *negentienden* verleden Decembris *sestien hondert seven en sestigh* ingediende Memoriael ghedane versoeck, noopende u Ho. Mog. Replique, contre pretensie ofte berecht, teegens het geene hooghst-gedachte sijne Coninckllijcke Majesteyt aenden Coningh van *Vranckrijck* hadde laten behandigen in de saecke, by het Tractaet vanden *een en twintighsten* February *sestien hondert ses en sestigh*, tot dessels arbitrage en decisie uytgestelt, waer van doenmaels de copyen bygevoeght waren, soo heeft deselve nochtans zedert, niet tegenstaende sijne iterative daer over gedane aenmaninge, ende vlytige recommandatien het niet daer heenen konnen brengen, waer over den voorsz Envoyé Extraordinaris hem ghenootsaeckt bevindet, noch eens mits desen, serieuse instantie te doen, dat u Ho. Mog. goede geliefte zy, de uyt den haren over dese saecken Gedeputeerde Heeren Commissarisen te sommeren, dat hare Ed. Mog. daer van haer rapport willden doen, daer meede die in *drie* maenden, by 't Tractaet gestipuleerde, maer nu soo lange getraineerde antwoordt, sonder langer dilay, noch uytstel gheinstrueert, aenden Coningh van Vranckrijck ghelevert, ende mitsgaders de daer toe behoorende stucken, aende Heere Resident *le Maire*, naer *Coppenhagen*, omme aen sijne Coninckllijcke Majesteyt daer van behoorlijcke communicatie te geeven, ghesonden werden mochte, tot belooninghe van u Ho. Mog. poinctualiteyt in 't nakoomen van 't voorschreve Tractaet, wyder avancement vande saecke, wegh-ruyminghe van alle verdere contentieuse dispuyten, of pretensien ende restablissement van eene vaste Nabuyrlijcke confidentie ende vriendtschap tusschen sijne Coninckllijcke Majesteyt, ende u Ho. Mog. Waer op

op den selven Envoyé Extraordinaris, u Ho. Mog. goede resolutie, mitsgaders prompte expeditie vande saecke sal te gemoete sien, ende altoos verblyven

U Ho. Mog. Dienstwilligen

Geteeckent

's Gravenhage den negentienden *Juny* sestien hondert acht en sestigh.

P. CHARISIUS.

Hoogh Mog. Heeren.

ALsoo den ondergeschreven Envoyé Extraordinaris van sijne Coninckl lijcke Majesteyt tot *Denemarcken, Noorwegen, &c.* niet hadde ghedaght, dat de defectueuse Provintien soo weynigh reflexie souden neemen, *op* sijne menighvuldige iterative ingediende Memorialen, oft klachten, over de wanbetalinge vande resterende Subsidien, dat zedert sijn laetste ghedane instantie vanden *vijftienden* Maert, bykans weyniger promptitude yver of genegentheydt daer in wert getoont, soo is hy genootsaeckt echter op't alder pressantste u *Ho.* Mog. mits deesen te versoecken, dese saecke in dier voegen in te willen sien, en daer in de krachtige handt te willen bieden, dat soo heylige gestipuleerde Tractaten pointuelijcker nagekoomen, ende de beloofde conditien ter executie ghebracht werden mochten, of Alder-hoogst-gedachte sijne Coninckllijcke Majesteyt, sal hem van het recht, soo hem met eenparige stemmen inde Ratificatie gedefereert, of overgedragen is, by ghebreck vande effecten vande Tractaten, ende soodanige wanbetalinge tegens uwer Ho. Mog. ende der Onderdanen roerende ende onroerende goederen moeten bedienen, omme deser *Ingesetenen* Scheepen soo lange aen te houden, tot dat de behoorlijcke prestatie van beloften ende volkoomen satisfactie van 't achterstallige Subsidie, die *vijf hondert drie en 't negentigh duysent, ses en seventigh* gulden beloopen, volgens bygevoegde specificatie, het welck den voorsz Extraordinaris Envoyé, heeft hoogh noodigh geachtet u Ho. Mog. serieuselijck te remonstreren, ende der selver goede geliefte zy, dat werck soodanigh te considereren, dat sijne Coninckllijcke Majesteyt weeten mochte, wat hy daer van sal hebben te verwachten, ende niet tot de voorsz middelen te grypen genootsaeckt werden; hier op sal den selven Envoyé Extraordinaris u Ho. Mog. goede toestreckende resolutie met verlangen verwachten.

Ho. Mog. Heeren, &c.

Was geteeckent

's Gravenhage den negentienden *Juny* sestien hondert acht en sestigh.

P. CHARISIUS.

Op

Op de *twaelf hondert sestigh duysent* Ponden, geconsenteert aenden Coningh van *Dennemarcken* resteert noch by

Gelderlandt	16503	4	0
Vrieslandt	50000	0	0
Over-Yssel	24992	10	0

Op de *vijftien hondert duysent* Ponden, gheconsenteert aenden Coningh van *Denemarcken* resteert noch by

Gelderlandt	69579	4	0
Zeelandt	137750	0	0
Uytrecht	28298	15	0
Vrieslandt	174921	17	6
Over-Yssel	53562	10	0
Stadt en Landen	37468	15	0

Op 't eerste is den twee en twintighsten daer aen volgende/ gehoort het rapport vande Heeren van Heukelum, ende andere hare Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saecken van Denemarcken, achtervolgens der selver Resolutie vanden negentienden December lestleden/ gevisiteert ende geexamineert hebbende 't voorstaende Memoriael vanden Heere Charisius, Envoyé Extraordinaris vanden Coningh van Dennemarcken, mitsgaders de coppen vande stucken daer nevens/ tot voldoeninge van een der Tractaten/ den elfden Februarij/ sestien hondert ses en sestigh, tusschen den hooghst-gemelten Coningh/ ende desen Staet geslooten/ geexhibeert/ raeckende de liquidatie over de pretensien dewelcke weder-zijts hooge Parthyen teghens den anderen gehadt hebben/ waer van d'arbitrage vanden Coningh van Vranckrijck is gedefereert/ aen dewelcke oock alberepts d'originele stucken vande zijde vanden meer hooghst-gemelten Coningh van Dennemarcken waren overgelevert/ versoeckende derhalven dat hare Ho. Mog. van gelijcken binnen den tijdt by 't voorsz Tractaet gepresigeert van haer tegen berighte/ ofte replique/ ende contra pretensien aen hem Heere Extraordinaris Envoyé communicatie souden willen doen geven/ als mede daer van aende Resident le Maire coppe toegesonden/ hebbende de gemelte Heeren hare Ho. Mog. Gedeputeerden oock geexhibeert ende vervolgens ghelesen seecker geschrifte hier naer volgende van woorde te woorde geinsereert.

Verklaringe ofte protest van weegen de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, gedaen jegens seeckeren informeelen eysch ofte Memoriael in plaetse van eysch, aen sijne Alder-Christelijckste Majesteyt van Vranckrijck, *overgegeven uyt den name ende van weghen sijne Coninckleijcke Majesteyt van* Dennemarcken.

DE Staten-Generael der Vereenighde Nederlanden; Gesien ende geexamineert hebbende seecken Eysch, ofte Memorie, in plaetse van Eysch, aen sijn

sijne Alder-Christelijckste Majesteyt van *Vranckrijck* overgegeven, uyt den name ende van wegen sijne Coninckllijcke Majesteyt van *Dennemarcken* aen hare Ho. Mog. door den Heer Resident *Charisius* op den *negentienden* December *sestien hondert seven en sestigh* gecommuniceert, vinden haer geobligeert daer op te verklaren.

Dat hare Ho. Mog. gelooven dat alle de Werelt nevens haer ghesurprenneert sal zijn, dat daer sijne Coninckllijcke Majesteyt van *Dennemarcken* inde Iaren *sestien hondert seven en vijftigh, sestien hondert acht en vijftigh*, ende *sestien hondert negen en vijftigh*, tot het voltrecken toe vande Vreede, met sijne Coninckllijcke Majesteyt van *Sweeden*, soo krachtigh geassisteert gheworden is van haere Ho. Mo. tegens meer-hoogst-gemelte Coningh van *Sweeden*, ende dat hare Ho. Mog. (niet tegenstaende de considerabelste machten van Europa, ende de Geallieerdens, met dewelcke deselve seer naeuw waren verbonden, met yverige instantien onophoudellijck trachten haer Ho. Mog. te disponeren om den meer-hoog-gemelten Coningh van *Dennemarcken* in sijne swarigheden met soo grooten genegentheyt niet te willen appuyeren, ende dat haren Staet selfs scheen geinvolveert te werden in een totale verwyderinge met de hoogh-gemelte hare Geallieerden, die voor hare Ho. Mog. van seer grooten ende periculeusen gevolghe soude zijn geweest) efter met niet mindere sorge, moeyte ende koste hebben gelaboreert, om den meer-hoogst-gemelte Coningh sijne Coninckllijcke Familie ende Croone te conserveeren, als of sy voor de behoudenisse van haer eyghen Staet hadden gearbeydt, daer toe geemployeert hebbende niet alleen 't gunt, waer toe sy by de opgerichte Tractaten verbonden waren, maer in 't reguard vande toegesondene secoursen ende ghedane assistentie onuytspreeckelijck veel malen alsmen haer uyt deselve Tractaten voorhouden ofte vergen konde; Sijne Coninckllijcke Majesteyt van *Dennemarcken* evenwel inden Iaere *sestien hondert vijf en sestigh*, ende *sestien hondert ses en sestigh*, wanneer hare Ho. Mog. het ongeluck hadden, van in een seer swaren Oorlogh met sijne Coninckllijcke Majesteyt van *Groot Brittangien*, tot haer onschult, ende teghens haer danck, geinvolveert te werden, niet heeft konnen werden ghedisponeert om hare Ho. Mog. t'effect vande voorsz Tractaten te presteren, men laet staen met deselve trouwhertigheydt by te springen, sonder alvooren niet alleen merckelijcke remissien van 't gunt hoogst-gemelte sijne Coninckllijcke Majesteyt aen haer Ho. Mog. by klare ende liquide Obligatien schuldigh was, maer oock seer notable, ende in die tyden by naer onopbrengelijcke Subsidien van deselve te hebben ghestipuleert, ende bedongen, ende dat sijne Coninckllijcke Majesteyt boven dien allen noch heeft konnen werden gepersuadeert, om tegens hare Ho. Mog. te sustineren dat deselve gehouden waren te gedoogen, dat tegens *twee* posten die hoogst-gemelte sijne Coninckllijcke Majesteyt, liquidelijck by handt ende zegel schuldigh was, d'eene van *vier hondert duysent* Rijcxdaelders, daer van d'Obligatien ten behoeve vande Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt particulierlijck waren uytgegeven op den *veertienden* November *sestien hondert seven en vijftigh*, ende in Mey *sestien hondert acht en sestigh*, ende d'andere van *hondert twintigh duysent* Rijcxdaelders, die hoogst-gemelte sijne Coninckllijcke Majesteyt vande Stadt Amsterdam opgenomen hadde, soude mogen werden geliquideert

deert *twee* van sijne Majesteyts contre pretensien, namentlijck, *twintigh duysent* Rijcxdaelders, gepretendeert voor betaelde Werf-gelderen, daer van sijne hoogst-gemelte Majesteyt sustineerde de Troupes door last van hare Ho. Mog. ghedissipieert te zijn, ende wat voor schade daer door sijne Coninckllijcke Majesteyt overgekoomen was, ende dan noch de schade dewelcke sijn Coninckllijcke Majesteyt bereeckende over het beletten vande in Hollandt gehuyrde transport Schepen, ende de vracht aende Schippers, sonder de reyse te doen, betaelt; Dat hare Ho. Mog. seer positivelijck hebbende verklaert, dat de voorsz *vier hondert duysent* Rijcxdaelders de Generaliteyt in het minste niet concerneerden, ende dat de hoogh-gemelte Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, mitsgaders de Stadt Amsterdam daer over by sijne Coninckllijcke Majesteyt, ende by de in handen hebbende Coninckllijcke Obligatien wilden verblyven, die saecke in dier voegen, was ter neder ghestelt dat de voorsz *twee* jongst gespecificeerde pretensien, van hoogst-gemelde sijne Coninckllijcke Majesteyt; open soude blyven, ende ghestelt werden aende arbitrage ende uytspraeck van sijn Alder-Christelijckste Majesteyt van *Vranckrijck*, om by hooghst-gemelte sijne Coninckllijcke Majesteyt ghedecideert, ende getermineert te werden, ende ingevalle hare Ho. Mog. de voorsz pretensien, of eenigh gedeelte van dien, mochte werden gecondemneert, dat deselve in sulcken gevalle, de te wysen Sententie, ofte uytspraeck, promptelijck ende sonder eenigh uytstel, souden voldoen, ende naerkoomen, maer in cas, hare Ho. Mog. daer van wierden gheabsolveert, dat sijne Coninckllijcke Majesteyt van *Dennemarcken*, daer by soude moeten acquiesceren, sonder van hare Ho. Mog. dies aengaende hier namaels, of oyt, yets meer te mogen eysschen ofte begeeren, als te sien is uyt het Tractaet, ofte Acte, van submissie ende verblijf, dien aengaende op den *elfden* February *sestien hondert ses en sestigh* gesloten.

Hoewel hare Ho. Mog. nu niet anders konden verwachten, als dat sijne Coninckllijcke Majesteyt van *Dennemarcken*, in gevolge van 't voorsz Tractaet, ofte Acte van submissie ende verblijf, de voorsz sijne *twee* hier vooren gespecificeerde pretensien, soude hebben gevordert; Soo hebben hare Ho. Mog. echter ondervonden, dat die vanden Rade, van hoogst-gedachte sijne Majesteyt, in het doen vanden voorsz Eysch vande voorsz pretensien, hare Ho. Mog. op den *negentienden* December *sestien hondert seven en sestigh*, by Memoriael vanden voornoemden Heere Resident *Charisius* ghecommuniceert, niet zijn ghebleven by 't voorsz Tractaet ofte Acte van submissie ende verblijf vanden *elfden* Februarius *sestien hondert ses en sestigh*.

Maer datmen aende zyde van hoogst-gedachte Majesteyt de saecke alsoo heeft voorgestelt, even als of van wegen hare Ho. Mog. de voorsz *vier hondert duysent*, mitsgaders *hondert twintigh duysent* Rijcxdaelders wierden gheeyscht van sijne hoogst-gedachte Majesteyt, ende dat den meer-hoogst-gemelte Coningh reght hadde, om de voorsz *twee*, hier gespecificeerde pretensien te compenseeren tegens deselve *vier hondert duysent*, mitsgaders *hondert twintigh duysent* Rijcxdaelders, ende dat al het selve by sijne Alder-Christelijckste Majesteyt soude moeten werden gearbitreert ende gedecideert, daer nochtans hare Ho. Mog. by 't voorsz Tractaet noch by geene Acte ter Weerelt de voornoemde *vier hondert duysent*,

mitsgaders *hondert twintigh duysent* Rijcxdaelders oyt hebben gesubmitteert, ofte oock konnen submitteren aen eenige arbitrage ofte uytspraecke, oock geensints verstaen, dat deselve konden werden gecompenseert, tegens pretensien die hooghst-gedachte Coningh ondernemen wilde te moveren, niet tegens de hooghgemelte Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, mitsgaders de Stadt Amsterdam in haer particulier, maer tegens haer Ho. Mog.

Welcke pretensien, derhalven oock schoon die al ten alderuyterslten deughdelijck ende rechtveerdig waren, daer van nochtans hare Ho. Mog. vertrouwen het contrarie ooghschijnelijck te sullen doen blijcken, niet konden werden gecompenseert teghens yet dat niet aen hare Ho. Mog. maer particulierlijck aen meergedachte Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, mitsgaders aende voornoemde Stadt Amsterdam competerende ende toebehoorde.

Ende nademael het voorsz Tractaet, ofte Acte van verblijf ende submissie vanden *elfden* February *sestien hondert ses en sestigh*, is den eenighen regel ende richtsnoer waer naer sijne Coninckllijcke Majesteyt van *Denemarcken* hem in het eysschen vande voorsz sijne *twee* hier vooren gespecificeerde pretensien reguleren moet.

Ende dat by het selve Tractaet aen d'eene zyde aen d'arbitrage ende uytsprake van sijn Alder-Christelijckste Majesteyt wel werdt verbleven de decisie van deselve *twee* hier vooren gespecificeerde pretensien.

Maer dat aen d'andere zyde van deselve arbitrage specialijck zijn geexamineert de voorsz *vier hondert duysent*, mitsgaders *hondert twintigh duysent* Rijcxdaelders, ende dat de saecke dien aengaende by de voorsz Obligatie ghelaten is, sonder dat daer en tegen eenighe *pretense* compensatie soude konnen werden geallegeert.

Soo konnen hare Ho. Mog. haer geensints inlaten om 't antwoorden, ofte oock yets te seggen op den voorsz overgeleverden Eysch van sijne Coninckllijcke Majesteyt van *Denemarcken*, voor ende al eer den selven Eysch sal zijn gedresseert, volgens ende in conformité van 't voorsz Tractaet ofte Acte van verblijf ende submissie

Ende sulcx tot dat by den selven Eysch alleen sal zijn gevordert, de ghepretendeerde voldoeninghe vande voorsz *twee* hier vooren gespecificeerde pretensien van sijne Coninckllijcke Majesteyt, ende dat daer uyt gelaten sullen zijn de voorsz *twee* posten vande voorsz *vier hondert duysent*, mitsgaders *hondert twintig duysent* Rijcxdaelders, ende compensatie daer tegens, in den selven Eysch gesustineert, protesterende hare Ho. Mog. by desen wel expressselijck, tegens 't gunt daer omtrent contrarie, 't voorsz Tractaet soude mogen werden geallegeert, gevordert, ofte oock geordonneert, als dien aengaende geen submissie ofte verblijf ghedaen zijnde.

Sonder dat haer Ho. Mog. verstaen haer hier door eenighsints te prejudicieren inde exceptien ofte defensien, die haer uyt krachte van 't voorsz Tractaet ofte Acte van verblijf ende submissie, soude mogen competeren.

Waer op gedelibereert zijnde/ is 't voorsz geschrifte ghehouden voor gheaggreeert/ ende is voorts goetgevonden/ dat dubbelt van het selve geschrifte door de

de meer-gemelte Heeren hare Hoog. Mog. Gedeputeerden tot de saecken van Dennemarcken soude werden overgelevert aende voornoemde Heere Charisius mitsgaders wegh gesonden aende Resident le Maire, om over te leveren aen sijne Koninghlijcke Majesteyt van Dennemarcken, als mede aende Heere Ambassadeur Boreel, om verhant-reyckt te worden aen sijne Koninghlijcke Majesteyt van Vranckrijck tot desselfs narichtinge / ende sijn voorts deselve Heeren Gedeputeerden tot de Deensche saecken versocht / en gecommitteert om den selve Heere Charisius te representeeren de aenstootelijcke en abusive presuppoosten / premissen / ende illatien / in de voorsz Memorie gebruyckt: en dat hare Hoog. Mog. vande voorsichtigheyt van sijne Koninghlijcke Majesteyt van Dennemarcken verwachten dat deselve in het toekomende souden werden naergelaten.

Den negentienden July hebben de Heeren van Heuckelom en andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saecken van Dennemarcken gerapporteert / dat haer Edele in ghevolge van der selver resolutie vanden twee en twintighsten July laestleden aen den Heer Charisius extraordinaris Envoyé vande Koningh van Dennemarcken overgelevert hadde seeckere verklaringe ofte protest van wegen haer Hoog. Mog. gedaen / tegens seeckere informelen eysch ofte memorie / in plaetse van eysch / uyt de name des Hooghgemelde Koningh van Dennemarcken aende Koningh van Vranckrijck overgegeven / oock den selven Heer Charisius gerepresenteert de aenstootelijcke en abusive presuppoosten / premissen / en ulatien inde voorsz memorie ghebruyckt / en dat haer Hoog. Mog. vande voorsichtigheyt en sijne Koninghlijcke Majesteyt van Dennemarcken verwachten souden; dat de selve int toekomende nagelaten soude worden; waer op gedelibereert sijnde / hebben haer Hoog. Mog. de gemelde Heeren Gedeputeerden over en ter saecken vande genomen moeyte bedanckt.

Daer op antwoorden de Deensche den twee en twintighsten Augustus.

Response de sa Majesté de Dennemarc, Noorweegen &c. A la resolution ou protestation pretendue des Seigneurs Estats Generaux des Provinces Unies du Païs Bas au suiet d'un memoire presenté au Roy Tres-Chrestien l'Année passée mille six cens soixante sept *sur les points qui sont este soumis a son Arbitrage.*

SA Majesté de *Dennemarc*, *Norwege &c.* Ayant fait examiner la resolution ou *Protestation* des Seigneurs Estats Generaux des Provinces Unies du Païs Bas, arresté dans leur Assemblée le *vingt deuxiesme* du mois passé au sujet du memoire qu'elle a fait presenter l'Année derniere au Roy Tres-Chrestien, touchant les pretensions mutuelles qui par le traitté de liquidation, conclue à la *Haye* le *onsiesme* Fevrier *mille six cens soixante six* sont remises à l'Arbitrage dudit Roy Tres-Chrestienne, a esté fort surprise de voir par le rapport

rapport qui luy en a esté fait, que lesdits Signeurs Estats Generaux, au lieu de mettre entre les mains du Roy Tres-Chrestien leur responce sur ledit memoire precisement dans le temps stipulé par lèdit straitté, a sçavoir *trois mois*, apres que sa Majesté a fait presenter sa deduction en France, se sont voulu servir apres avoir laissé ecouler six mois entiers d'une *protestation* imagimaire & qui n'a aucun fondement pour se dispenser de fournir ladite responce.

Sa Majesté laisse juger a tous le monde & particulierement au Roy Tres-Chrestien, comme Arbitre choisi, pour terminer ce different, si une telle protestation merite que l'on y face aucune reflexion, & si on ne doibt pas croire qu'elle n'a esté faite a autre fin par lesdits Seigneurs Estats, que pour *trainer* l'affaire en longeur dans la *Mauvaise opinion* qu'ils ont sujet d'avoir de leur cause & en retarder la decision, autant qu'il leur sera possible, ce seroit une chose bien estrange que dans un *Compromis*, de quelque nature, qu'il puisse estre, il fust loisible a une partie de prendre pretexte sur un point, que l'autre allegue pour ne pas respondre a l'affaire principale; Cela n'est pas seulement contraire a l'usage & a ce qui s'est practiqué de tout temps, mais aussy a la raison mesme qui veut, que chaque partie puisse employer tous les Arguments qu'elle juge a propos pour prouver la justice de sa cause, & l'exposer aux yeux de l'arbitre choisy de l'autre partie demeurant en liberté de les refuter du mieux qu'il luy est possible, sans se pouvoir exempter de respondre sommairement à l'affaire dont il est question.

Mais pour venir au contenu mesme de ladite resolution ou *Protestation* sa Majesté ne veut pas entrer en contestation avec lesdits Seigneurs Estats sur ce qu'ils y exposent avec tant *d'exaggeration* touchant les *assistences* qu'ils luy ont données cy devant parce que cela est tout a fait hors de propos & ne fait rien pour la matiere dont il s'agit; il suffit a sa Majesté qu'il soit connu generalement de tout le monde, que, si elle a quelques obligations auxdits Seigneurs Estats, ils luy en ont aussy de tres Considerables de leur Costé & de faire voir quand soustenant que les sommes qu'ils ont a pretendre d'elle, doivent estre compensées avec les deux pretensions qui luy sont demeurées ouvertes, & qu'elles sont aussy comprises dans la soumission, qui en a esté faite à l'Arbitrage du Roy Tres-Chrestion, elle ne leur fait pas tant de tort qu'ils veulent persuader.

Pour prouver cela plus clairement, il faut reprendre les choses de plus haut & dire qu'avant la conclusion des Traittez de *la Haye* en l'Année *mille six cens soixante six* l'accommodement des divers pretensions qu'il y avoit reciproquement, & sur lesquelles sa Majesté & les Seigneurs Estats Generaux estoient en dispute, avoit desià esté tenté a *Coppenhage* avec le Ministre Extraordinaire desdits Seigneurs Estats Generaux, qui s'y trouvoit alors, lequel ayant presenté celles de ces Superieurs on y opposa une Liste de la part de sa Majesté de pareil nombre, mais de beaucoup plus de force; Et comme cét affaire ne peut pas estre terminée en ce temps la, elle fust en suite reprise à la *Haye* par les Ministres de sa Majesté ou elle s'acheva heureusement a la reserve de *quatre* desdittes pretensions a sçavoir du Costé des Seigneurs Estats, 1. d'une somme de *quatre cens mil Ecus* dont sa Majesté a cydevant, fourny son obligation

obligation aux Seigneurs Estats *d'Hollande*, 2. d'une autre de *six vingts mille* Escus, dont elle a pareillement passé son obligation à la Ville *d'Amsterdam*, & du costé de sa Majesté de la reparation des dommages & pertes souffertes, 1. par la dissipation des *Levées*, que par le consentement des Seigneurs Estats Generaux elle avoit fait faire en *Hollande* en l'An *mille six cens cinquante & huict*, & 2. par l'empeschement que les mesmes Seigneurs Estats ont mis au depart des Navires que sa Majesté avoit semblablement de leur Advis fait loüer dans leurs Estats pour transporter les Trouppes Alliées dans les Isles & en chasser l'Ennemy.

Sa compensation de ces *quatres* pretensions n'ayant donc pû estre entierement terminée pour lors, nonobstant les grandes instances, que sa Majesté qui desiroit d'oster tout d'un coup tout ce qui avoit jusques à ce temps là causé quelque Froideur dans l'Amitié reciproque & qui pouvoit estre capable de la troubler à l'avenir; on convient, que celles de sa Majesté seroient remises à *l'Arbitrage* du Roy Tres-Chrestien pour en estre decidées selon qu'il le trouveroit juste & raisonnable; ou bien que dans le Traitté il ne soit parlé que des *deux pretensions* de sa Majesté pour estre terminées par la sentence Arbitrale du Roy Tres-Chrestien, cela ne veut pas dire que celles des Seigneurs les Estats ne soient comprises dans le mesme Arbitrage parce que la raison pourquoy on n'a point fait de mention de ces dernieres, est, qu'elles n'ont besoin d'aucune liquidation; l'intention de sa Majesté n'ayant jamais esté d'en disputer la debte ny de pretendre que par ledit Arbitrage elles fussent aucunement revoquées en doubte au lieu que celles de sa Majesté, quoyque nettes & claires, doivent estre examinées par le Roy Tres-Chrestien pour determiner jusques a combien il sera juste d'en faire monter la somme; cela n'empeschant pas que ce qui sera porté par la sentence ne puisse & ne doive estre compensé contre les pretensions desdits Seigneurs Estats Generaux.

D'allieurs, on ne voit pas pourquoy lesdits Seigneurs Estats se peinent tant pour declarer & faire entendre que leurs deux pretensions n'ont pas esté sousmises audit Arbitrage, aussybien que celles de sa Majesté, puisque s'ils ont dessein d'executer exactement ce qui sera prononcé par le Roy Tres-Chrestien conformement à ce qui est porté par le Traitté, il leur doibt estre indifferent par quelque voye ils satisfacent sa Majesté, par celle de *compensation* ou par quelque autre, particulierement, puis que la Province *d'Hollande* sera sans cela obligée d'en acquiter la meillieure partie; sa Majesté esperant au reste que non seulement ses dites pretensions pourront tenir le contrepois à celles des Seigneurs Estats, mais aussy que l'Arbitrage commun les trouvera telles qu'il luy adjugera quelque chose de sur-plus.

Il est donc manifeste par les choses qui viennent d'estre dites que depuis le commencement jusques à la fin de la negotiation, qui s'est passée pour la liquidation des pretensions mutuelles, l'intention a tousiours esté d'en faire une compensation generale des uns contre les autres, que dans le choix qui a esté fait d'un Arbitre, cette intention n'apoint este changée, & qu'ainsy la raison pourquoy les Seigneurs Estats Generaux des Provinces Unies font difficulté de respondre au memoire de sa Majesté est trop foible pour avoir lieu,

am

au contraire que sans y prendre garde ils tombent dans une contravention evidente a ce qui a esté convenu & stipulé.

C'est pourquoy sa Majesté espere que le Roy Tres-Chrestien sans avoir egard à la protestation desdits Seigneurs Estats, comme estant en soy nulle & invalide, les portera a respondre directement audit memoire, ou en cas qu'ils continuent à user de delay & remises, il ne laissera pas en vertu de l'Authorité & du pouvoir, qu'il luy en a esté donné, non moins que de la *Guarantie*, à la quelle il s'est obligé de passer outre & de prononcer definitivement sur l'affaire mesme dont il a esté eslû Arbitre.

C'est ce que le soubsigné Envoyé Extraordinaire du Roy de *Dennemare*, a eu ordre d'insinuer au Roy Tres-Chrestien, estant la responce du Roy son maistre sur la pretendue protestation des Messieurs les Estats Generaux, la copie en ayant esté Envoyée a Monsieur *Cherisius* Envoyé Extraordinaire du Roy de *Dennemare* à la *Haye* pour la faire tenir pareillement auxdits Seigneurs Estats, & pour y negotier, que leur responce soit expediée sans plus de delay afin que ceste affaire puisse une fois estre terminée par la justice tant connue du Roy Tres-Chrestien, laquelle ne permettera pas, comme le soubsigné espere que Messieurs les Estats la trainent plus à la longeur, mais la decidera par une sentence juste & equitable, s'ils continuent à la prolonger davantage.

estoit Signé

Le vingt & deuxiesme d'Aoust *mille six cens soixante huict*. FREDERICK de GABEL.

Op haer Hoogh Mog. voorgestelden Brief van klachten over de *Tollen* in Noorwegen, rescribeerde den Koningh / den twaelfden September.

Hooge en Mog. Heeren besonders goede Vrienden, ende Geallieerde Naebueren;

U Hoogh Mog. Brief gedateert den *vijftienden* Augusty lestleden, is ons wel ter handt gekomen, op welckers contenue, ende inhout U Hoogh Mog. hier nevens een korte verklaringe ende remonstratie wiert gesonden, waer in wy vertrouwen dat U Ho. Mog. sullen contentement vinden, ende hoewel wy niet waeren verbonden de Scheepen der Inghesetenen Nederlandischen, in de Vereenighde *Nederlanden* te laeten meeten, alsoo de beraemde tijt volgens den *derden* Articul in de Tractaeten desselfs quaetwilligen, ende met voordacht was verby gegaen, soo konnen wy nochtans niet achterlaeten, ons tegen U Ho. Mog. hier in te bequaemen, in diervoegen U Ho. Mog. vermijnen, dat sulcx tot derselver Onderdanen grootste commoditeyt kan gheschieden, bysonderlijck door dien het voor dese reyse ons even eens is, waer, ende door wien de metinghe op de groote, oft drachtigheyt geschiet, soo wanneer het daer mede maer recht, ende redelijck toegaet, ende wy daer door niet werden

werden verkort, waer toe wy ons oock verseeckeren, dat U Ho. Mog. niet en zijn geintentioneert, in welcke hoope wy ons oock hier mede verklaeren, dat by soo verre U Ho. Mog. gelieven, sy, tot soodanigen werck te committeren, eene ongepassioneerde, ende elders daer in geexperimenteerde Persoon, dewelcke verstaet te oordeelen wat, ende hoe swaer een Schip kan laeden oft voeren, soo sullen wy oock omtrent in December of Januario eenen of meer oversenden, ende ordineren (dewelcke verstant) ende experientie daer af hebben, in diervoegen dat de meetinge, ende begrootinge der Scheepen, sonder retardement, noch wyder beleth of ophouden mochte werden voltrocken, niet twijffelen, of dit werck als dan wel soude mogen werden te recht gebracht ende ghereguleert na 't Tractaet, waer in wy vertrouwen dat U Ho. Mog. ervaren onse sincere, ende oprechte intentie tot verdere onderhoudinge vande tusschen ons gestipuleerde vrientschap, naer inhout van 't Tractaet, waer van wy oock geensints willen afwijcken.

Wy verblyven u Ho. Mog. naest wenschinge onder des Allerhooghsten milde protectie, tot alle Nabuyrlijcke vrientschap eerbiedigh ende genegen. Gegeven op ons Slot *Coppenhaven*, den *twaelfden* September *sestien hondert acht en sestigh.*

Geteeckent

FREDRICH.

Den Deenschen Minister siende dat van d'aenschrijvingen die haer Hoogh Mog. t'elckens deeden niet quam/ gaf den veertienden een nader memoriael over/ klagende dat alsoo hy eenen langen tijdt en over 't Jaer de betalinghe vande resterende subsidien uyt de respective Provincien had verwaght/ en met leetwesen vernemen moeten/ dat niet alleen op syne menighvuldighe iterative derhalven ingediende memorien/ en noch onlanex aen eenige Provincien overgesondene Missiven/ maer oock op hare Hoog Mog. t'elckens daer by ghevoeghde serieuse aenschrijvens weynigh effect vervolghde/ in diervoegen dat Zeelandt en Overyssel met hare gantsche quote voor 't leste haer ten achteren waren/ soo bevindet den selven hem echter ten hooghsten ghenootsaeckt/ sulcx haer Ho. Mog. mits desen ernstelijck te remonstreren ende gansch instandigh te versoecken/ dat de selve geliefden daer op in diervoege reflectie te nemen/ dat de beyde onderlingh geslotene Tractaten soo heyligh ghedane beloften en stipulatien sonder verdere uytstel mochten naer komen/ en aen Hooghst-gedachte syne Koninghlijcke Majesteyt niet minder als aen andere haer Hoogh Mog. Geallieerden behoorlijcke contentement ghegeven werde/ daer mede deselve naer een langhe patientie niet soude verobligeert zijn/ haer van andere inde voorighe ghementioneerde middelen te bedienen/ waer in haer Ho. Mog. souden konnen remedieren/ als deselve daer toe behoorlijcken yver in diervoegen wilden ghebruycken/ dat 't gunt onder de gemeyne Bontgenoten soo heylighlijck was belooft/ soo wel vande eene als d'andere Provincie wierde gepresteert.

Maendagh den achsten October/ hebben de Heeren van Heuckelom en andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saken van Denemarcken, ter Vergaderinge geexhibeert ende laten lesen seecker geschrifte ofte Replijcque, in gevolge van haer Ho. Mog. Resolutie van den een en twintighsten Augusti lestleden by haer Ed. ingestelt/ tot refutatie van de Antwoord van den Coningh van Denemarcken op de Resolutie/ ofte protestatie van haer Ho. Mog./ over het Subject van de memorie in den voorleden jare door den Minister van sijne Majesteyt gepresenteert aen den Coninck van Vranckrijck, nopende de poincten by 't Tractaet van Liquidatie over wederzijts Pretensien ende schuldvorderingen van den elfden Februarij sestienhondert ses en sestigh, ter Arbitragie van den selven Coningh gesubmitteert/ volgende 't voorsz geschrifte hier na van woorde te woorde geinsereert.

DE Hoogh Mogende Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, gesien ende geexamineert hebbende seecker memoriael van den Heere *Charisius* Extraordinaris Envoyé van den Coningh van *Denemarcken* aen haer Ho. Mog. op den *een en twintighsten* Augusti laestleden gepresenteert; mitsgaders het geschrifte daer nevens geexhibeert, geintituleert *antwoort van sijne Coninckl. Majesteyt van Denemarcken op de Resolutie ofte pretense protestatie van haer Ho. Mog. over het Subject van de Memorie gepresenteert aen sijne Koninghlijcke Majesteyt van Vranckrijck, in den voorleden Jaere sestienhondert seven en sestigh, noopende eenige poincten, die aen de Arbitragie van de selve sijne Majesteyt waeren gesubmitteert* konnen niet naerlaeten by desen, te verklaeren dat deselve met bevreemdinge is voorgekomen, dat die van den Rade van Gemelte zyne Koninckl. Majesteyt van *Dennemarcken* continueren in aenstotelijcke termen, haer Ho. Mog. te taxeeren, even als of de selve in gebreecke waren gebleven naer te komen het Tractaet van *Submissie* den *eersten* February *sestienhondert ses en sestigh* opgericht, en noch niet anders sochten als de voorsz saecke te traineren en op te houden, om dat zy met reden een quade opinie van haer gesustineerde souden hebben, daer haer Ho. Mog. wel sullen toonen, dat sijne Coninckl. Majesteyt van *Denemarcken* die geene is, de welcke aen 't voorsz Tractaet van *submissie* niet heeft voldaen, ende dat de pretensien van sijnent wegen gemaeckt soo onrechtmatigh, soo onredelijck, en soo onbillijck zijn, dat al de werelt sigh met reden sal moeten verwonderen, datmen heeft derven ondernemen soo goede en soo getrouwe Bondtgenooten, ende die van de hooghgemelde Heer Koningh ende Kroone soo veel hebben gemeriteert daer mede te bejegenen, soo haest haer Ho. Mog. maer occasie sal voorkomen om ordentelijck en in conformité van de voorsz Acte van *submissie* de voorsz pretensien te refelleren ende wederseggen; Dan nademael sijn Coninckl. Majesteyt van *Denemarcken* tot noch toe niet heeft gelieven te resolveren om sijn voorsz ongefondeerde pretensien ten minsten naer den inhouden van de voorsz acte van *submissie* te institueren, maer directelijck tegens 't voorsz *verblijf*, vermeent daer onder te trecken, immers compensatie subject te maecken *twee posten* d'eene van *vierhondert duysent*, en d'andere van *hondert twintigh duysent Rycxdaelders*, die hooghstgemelde Coningh aen de Heeren Staeten van *Hollandt* ende *West Vrieslandt*,

landt, mitsgaders de Stadt *Amsterdam* respectivelijck schuldigh is, soo moeten haer Ho. Mog. seggen dat sy niet konnen oock niet sullen resolveren in te brengen haer belangh tegens de voorsz pretensie, by den gemelden Coninck aen sijne Coninckl. Majesteyt van *Vranckrijck* overgegeven, voor ende aleer deselve pretensien t'eenemael sullen sijn gereguleert naer den inhouden van de voorsz Acte van *Submissie*. Dewijle de voorsz Acte van *Submissie* den eenigen Regel is, waer naer hooghgemelde Parthyen die excederen ofte te buyten gaen kan; Ja dat oock, de Geeligeerden *Arbiter* selfs niet kan definieren of arbitreren, 't gunt niet specialijck en uytdruckelijck aen sijn Arbitrage en uytspraecke verbleven is, dat het mitsdien is een abusive, ende van alle gronden van rechten en reden gedestitueerde positie die in 't voorsz geschrifte wert ter neder gestelt, te weten dat yemant een *verblijf* gedaen hebbende over eenige pretensien, gehouden souden zijn op den eysch by zijn parthye aen den Geeligeerden *Arbiter* over gegeven, te beantwoorden, schoon oock de selve syn parthye daer in meltoerde differenten die geensints aen den selven *Arbiter* waeren gesubmitteert, ja die men niet hadde willen *submitteren*.

Haer Ho. Mog. sullen haer niet inlaten in een wytluftigh Discours, om te betoonen dat de voorsz schulden van *vier hondert duysent*, mitsgaders *hondert twintigh duysent Ryckxdaelders* niet verbleven zijn, niet alleen om dat de bloote Lecture van de voorsz acte van *Submissie* 't selve soo klaer en soo tastelijck aenwijst, dat by gheen mensch van gesont oordeel 't contrarie van dien gesustineert kan werden, maer oock om dat die van den Rade van sijne Coninckl. Majesteyt van *Dennemarcken* in 't voorsz geschrifte advoueren en toestaen moeten, dat aen de *Arbitrage* van hooghstgemelde sijne Coninckl. Majesteyt van *Vranckrijck* alleen sijn verbleven de *twee pretensien* van hooghstgemelde Coningh van *Dennemarcken*, ende hoewel die van den voorsz Rade van hoogstgemelde Coningh pretexeren, dat het selve niet soude sijn geschiet, om daer mede uyt te sluyten, de compensatie in dese gepretendeert, maer alleen, om dat over de voorsz schulden van de voorsz *vier hondert duysent* en *hondert twintigh duysent* Ryckxdaelders geen questie was, ende dat hooghstgemelde Coningh van *Dennemarcken* de deughdelijckheyt van dien erkenne, soo is het voor haer Ho. Mog. ghenoegh dat noyt de voorsz schulden noch oock der selver *compensatie* in eenighen deele by de voorsz *Submissie* aen meer hooghstgemelde sijne Kouinckl. Majesteyt van *Vranckrijck* verbleven zijn, de reden van dien oock geweest zijnde, dat Hooghstgemelde Koningh van *Dennemarcken* de voorsz pretensien niet heeft gemoveert tegens Hoogstgemelde Heeren Staten van *Hollant* ende *West-Vrieslant*, of oock tegens de Stadt van *Amsterdam* in haer particulier, maer tegens haer Ho. Mog., ende dat dienvolgende noch recht noch reden konnende lijden dat Hooghstgemelde Coningh van *Dennemarcken* soude compenseren yets, 't gunt hy schuldigh was aen hooggemelde Heeren Staten van *Hollant* ende *West-Vrieslant* mitsgaders aen de voorsz Stadt *Amsterdam* in haer particulier, tegens 't gunt hy pretendeert ten laste van haer Ho. Mog. het t'eenemael onredelijck soude zijn geweest, de voorsz particuliere schult ofte de *compensatie* van dien te mengen met de voorsz Pretensien by sijne Coninckl. Majesteyt ten laste van haer Hoogh Mogende gemoveert, ende noch wel sonderlingh daer de voorsz *vier hondert*

duyſent Ryexdaelders niet eygentlijck by de Provintie van *Hollant* ende *West-Vrieſlant*, maer by de particuliere Ingeſetenen van dien, op 't Credit van de ſelve Provincie zijn verſtreckt, aen de welcke oock noch Iaerlijcx de Intereſten van wegen ſijne Coninckl. Majeſteyt van *Denemarcken* betaelt, en van de Tollen, die aen de ſelve voldaen moeten werden, afgeſchreven werden, en dat ſulckx noch abſurder ſoude zijn, de voorſz Ingeſetenen te fruſtreren van haer achterweſen, of 't ſelve door *compenſatie* te willen extingueren, en dat noch voor een ſchult die men niet tot laſte van de hooghgemelde Heeren Staeten *van Hollandt* ende *West-Vrieſlandt* haer Souverein, maer van haer Ho. Mog. pretendeert. Is is daerom in de ſelve Acte van *Submiſſie* uytdruckelijck verklaert, dat in gevalle haer Ho. Mog. in de voorſz pretenſien of eenig gedeelte van dien wierden gecondemneert, de ſelve de te wijſe ſententie of uytſpraeck prompteliјck ende ſonder eenigh uytſtel ſouden voldoen ende naer komen, dat niet van nooden ſoude zijn geweeſt, indien haer Ho. Mog. hadden konnen goedt vinden of hooghſtgemelde Koningh hadde weten t'obtineren, dat het gunt hem ter ſaecke van de voorſz Pretenſien by de voorſz uytſpraeck hadde mogen werden toegekent, tegens 't voorſz achterweſen gecompenſeert ſoude hebben mogen werden: ſullende voorts 't gunt haer Ho. Mog. by de voorſz Acte van *Submiſſie* hebben belooft alle eerlijcker naer gekomen werden, als 't gunt van wegen meer hooghſtgedachte Koninck aen haer Ho. Mog. by d'opgerechte Tractaten belooft ende toegeſeyt is geweeſt; en nademael de ſelve Acte van *Submiſſie* evidentelijck mede brenght, dat haer Ho. Mog. de voorſz ſchult van de voorſz *vier hondert duyſent*, mitſgaders *hondert twintigh duyſent* Ryckdaelders, ofte eenige compenſatie van dien in 't geheel, ofte ten deele niet hebben verbleven, ende dat buyten veel min tegens de voorſz Acte van *verblijf* geene de alderminſte Proceduren geentameert konnen worden, dat oock haer Ho. Mog. ongehouden zyn, haer in ſoodaenige proceduren te engageren, ſoo ſullen haer Hoogh Mog. voor by gaende 't voorſz geſchrifte, als niet ter materie doende, als noch inhereren en perſiſteren by haer voorige *proteſtatien* op den *twee en twintighſten* Juny leſtleden gedaen, ſonder haer daer over aen eenige arbitrage of uytſpraeck te konnen ſubmitteren; Alles onvermindert ſoodanigen recht als haer Hoogh Mog. uyt krachte van de voorſz acte albereyts geboren ſal mogen werden, om haer daer van te dienen, daer ende ſoo ſy te rade ſullen werden.

Waer op gedelibereert zijnde / is 't meergemelde geschrift gehouden voor geinsereert / ende voorts goetgevonden ende verstaen / dat dubbelt daer van door de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden ofte eenige van deselve aen den Heer Charisius overgelevert soude worden / mitsgaders toegesonden aen den Resident Le Maire met last ende ordre / om aen sijn Majesteyt te behandigen / als mede aen den Secretaris Romph, om aen 't Hof van Vranckrijck overgelevert te werden / tot naerichtinge.

Staet van 't gene haer Hoogh Mog. te pretenderen hebben van sijne Koninghlijcke Majesteyt van Dennemarcken, Noorwegen, &c. Wegens verstreckte Penningen op obligatie als andersints.

EErstelijck, is sijne Koninghlijcke Majesteyt van *Dennemarcken, Noorwegen, &c.* Uyt krachte van het Tractaet van *rescissie* der *redemtie* penningen over d'Orizontsche Tollen, aen haer Hoogh Mog. schuldigh ghebleven een Capitael van *twee hondert en tienduysent* Rijcxdaelders, die deselve in ghevolge van het voorsz. Tractaet en obligatie van den *ses en twintighsten* September des Jaers *sestien hondert drie en vijftigh* naer den tijdt van tien Jaren, aenvanckelijck met *St. Jans-dagh*, soude doen afleggen en betalen de partyen van *twintigh duysent* Rijcxdaelders Jaerlijcks, mits dat loopende de voorsz *tien* Jaeren yder Jaer d'interessen *vijf* ten *hondert* vande voorstaende hooftsomme precieselijck sullen betaelt worden. . . . Rijcxdaelders. . . . . 210000.

Doch de voorsz. Interessen onbetaelt gheblevenzijnde, is met sijn Majesteyt nae verloop van *acht* Jaeren gecontracteert op den *een en dertighsten* July *sestien hondert twee en sestigh* dat vermits *d'Interessen* door onstaene Oorlogen en bekommerlijcke tijden niet hadden konnen voldaen worden, deselve, als mede die geene die op *Johannis, sestien hondert drie en sestigh* noch vallen soude, alsdan te gelijck souden werden betaelt; bedragende in alles de somme van Rijcxdaelders *hondert* en *vijf*. . . . . 105000.

Ende alsoo de voorsz. 105000. Rijcxdaelders op den vervallen dagh niet zijn betaelt, soo werden alhier ghebraght noch *twee* Jaeren *Intressen* als van *Iohannis, sestien hondert drie en sestigh* tot aenkomende *Iohannis sestien hondert vijf en sestigh* incluys, van het Capitael van 210000 Rijcxdaelders de somme van Rijcxdaelders. . . . . 21000.

Item de *Interessen* 105000 Rijcxdaelders, de welcke volgens Obligatie van den *een en twintighsten* July *sestien hondert een en sestigh* op *Iohannis sestien hondert drie en sestigh* hadden moeten betaelt werden van gelijcke *twee* Jaeren, ter somme van Rijcxdaelders. . . . . 105000.

Somma totalis vande bovenstaende redemtie penningen met d'interessen als voorsz daer by gereeckent *Salvo errore* sonden sijn Majesteyt aende Staet schuldigh blijven over dese schult, dewelcke aen 't Collegie ter Admiraliteyt tot *Amsterdam* by haer Hoogh Mog. gecedeert is de somme van Rijcxdaelders. . . . . 346500.

Noch komt haer Hoogh Mog. uyt krachte van seeckere Obligatie onder sijne Majesteyts handt en Zegel in dato den *vijf en twintighsten* Marty *sestien hondert een en sestigh* soo in openbaren gelde, *vivres*, Ammunitie van Oorlogh als andere, in *een* somma van Rijcxdaelders. . . . . 139752 -- ½ : 5⅛.

Voorts vande Intressen Jaerlijcks betaelt werden met *ses duysent negen hondert seven en tachtigh* en een halve Rijcxdaelder int lopende gelt.

Ende alsoo *een* Jaer Interesse op den *vijf en twintighsten* Marty lestleden is verschenen, soo wert als noch versocht dat het voorsz. Interest ten spoedighsten en sonder dilatie magh werden betaelt.

 Noch

Noch hebben haer Hoogh Mog. van sijne Majesteyt te pretenderen *hondert en twintigh duysent* Rijcxdaelders over *Hennep*, die door ordre van sijn Hooghgedachte Majesteyt tot sijn behoeve uyt de *Engelsche* ghearresteerde Hennep-Schepen inde voor desen *Engelschen* Oorlogh heeft doen lichten, en door haer Hoogh Mog. aen *Olivier Cromwel* doenmaels *Protector* van *Engelant* sijn betaelt Rijcxdaelders. . . . . 120000.

Noch is sijn Koninghlijcke Majesteyt aende Edele Groot Mog. Heeren Staten van *Hollant* schuldigh volgens verbont door de Heer *Proffeninge* met haer Edele Groot Mog. opgerecht de somme van *vier hondert duysent* Rijcxdaelders, waer van de Interessen tot *Amsterdam* en het *Noorder quartier* door de Schepen op *Noorwegen* varende, uyt sijn Majesteyts *Tollen* by rescontre betaelt worden. Rijcxdaelders. . . . . 400000.

Ende alsoo sijn Majesteyt tot meermael aende Heeren Staten van *Hollant* hadde versoght dat eenige Havenen in *Noorwegen* moghten werden verschoont van Assignatien of Quitancien, soo volgens voorgaende Tractaten en accoorden de Annis *sestien hondert acht en vijftigh* en *sestien hondert negen en vijftigh* uytgegeven, werden voor de *Tollen* by de Ingeseten vande Vereenighde *Nederlanden* te betalen, soo wert versoght hier op te mogen verstaen sijn Majesteyts Consideratien, en wat contentable voorslagen de selve andersins soude konnen voorstellen.

Noch heeft de Stadt van *Amsterdam* tot laste van sijn Majesteyt te pretenderen *hondert en twintigh duysent* Rijcxdaelders met alle de verlopen Interessen sedert den *achsten* September des Jaers *sestien hondert seven en vijftigh* mitsgaders de huyr van verscheydene Schepen en anders, waer over pertinent bericht verwacht wert, en sijn Majesteyt verhantreyckt sal worden.

Blyvende noch open staen een generale pretensie over meerder secours als de Tractaten mede brachten en by haer Hoogh Mog. aen sijn Majesteyt van *Dennemarcken*, *Noorwegen*, *&c.* gepresteert in den laetsten Oorlogh met *Sweden*.

Den sestienden schreef den Resident le Maire uyt Elseneur, dat hy den veertienden van Coppenhage aldaer was gearriveert / hebbende een getrommen tijt op Zee met stilte / duysteren mist / en contrarie wint ghequelt gheweest / naer sijn arrivement had hy naghesien de Commissien en copyes / die haer Hoogh Mog. hebben gheliefen mede te geven / en vint hem belast : eerstelijck met haer Hoogh Mog. ordre / dat hy den Koningh van Dennemarcken soude soecken te induceeren / yemant naer Hollant te willen senden / om / conform de opgerichte Tractaten / daer ter plaetse de Schepen op Noorwegen varende / te meeten / en op lasten te stellen : Ten tweeden om te procureeren dat Hooghstgedachte Majesteyt sijn eysch over Nabitrage opgestelt / en volgens accoort aenden Koningh van Vranckrijck overgegeven / conforme naer luyt van het gemaeckte Compromis soude willen instellen / en de overgegevene / als daer van divisierende / wederom intrecken / ofte dat haer Hoogh Mog. anders sints daer op niet en souden konnen antwoorden : Ten derden, om den Koningh te remonstreeren de veelvoudighe klaghten vande Ingesetenen van haer Hoogh Mog. op Dronthem in Noorwegen trafiquerende /

en

en daer op een spoedigh redres te versoecken :: Een vierden, met een ordre van de Heeren Burgemeesteren van Amsterdam, om door haer Edele Groot Achtbaerheden van meer Hooghstgemelde Majesteyt volgens obligatie te vorderen / betalinghe van hondert en twintigh duysent Rijcxdaelders Capitael / beneffens sestigh duysent Rijcxdaelders verlopene Interesse / als oock seven en veertigh duysent vijf hondert Gulden / over huyr van twee Scheepen / genaemt de Cogge en de Waegh : boven voorstaende ordres soo had noch bevele en aenschrijvens van haer Hoogh Mog. over tien bysondere saecken van hare Ingeseten / om de selve / conform hare geadvineerde brieven van voorschrijvinghe / de behulpsame handt te bieden / en te weegh te brenghen / datse in haere respective versoecken ghehoor en goede expeditie mogen erlangen.

Tot bevorderinge van dese en andere haer Ho. Mog. bevelen/ quam hy den een en twintighsten tot Coppenhagen, en had den drie en twintighsten by den Coning een Audientie/ alwaer hy haer Ho. Mo. Missive vanden negenden deses tot Antwoordt van sijne Majesteyt / vanden twaelfden oude/ ende den vier en twintighsten September nieuwen stijl / weghens de meetinge vande Scheepen/ op Noorwegen vaerende / hem daeghs te voren toegekoomen/ heeft overgegeven/ ghelijck oock haer Ho. Mog. Resolutie vanden achtsten deses / zijnde een Replique vande Antwoordt van meer-hoogst-gedachte Coningh / die sijne Majesteyt tegens haer Ho. Mog. protest hadde doen instellen/ ende vermits de voorsz saecke als andere meer / in een Audientie ende door den Coningh niet volkomentlijck konden afgehandelt worden/ soo heeft ten dien eynde van sijne Majesteyt Commissarissen versocht / die hem oock vergunt zijn.

Daer wierdt seer gheklaeght / dat eenige Nederlandtsche Schippers/ met Sweetsche Onderdanen aenspannende / door behulp van Sweedtsche Zee-brieven/ alle sorten van Coopmanschappen uyt Hollandt, ende andere Coninckrijcken door de Sont / niet alleen Tol-vry op Sweeden , maer oock alle Handel-steden vande Oost-zee transporteerden/ waer door den Koningh van Denemarcken sijn Tollen mist / ende de Nederlanden metter tijdt haren handel op de Oost-zee quijt worden/ zijnde de Sweeden door het voordeel/ dat sy op desen handel deden/ ende de menage/ die sy vande Nederlandtsche Schippers leerden / soo seer in middelen toegenoomen / datse eyndelijck onse Schippers niet meer van nooden hebbende / selfs souden konnen doen / het gheen sy nu door de Ingesetenen vande Nederlandtsche Provintien practiseerden / ende in 't werck stelden. Den Coningh heeft den Resident le Maire een Lijste beloofft van alle deese Hollandtsche Sweeden. Hem is geseght / dat sulcke Schippers wanneer sy gereet lagen/ om naer d' Oost-zee te varen/ opentlijck op de Beurs van Amsterdam, door de Beurs-knecht deden afkondigen / datse derwaerts wilden/ ende inviteerden alle Coop-luyden/ onder belofte van haer Coopmanschap Tol-vry door de Sont te brengen/ in hare Schepen hare Waren te willen in-scheepen / het welck hy Resident schreef in Hollandt, ende tot Amsterdam zijnde gehoort te hebben / dat eenen Schipper Jan Danser, voor hebbende naer Dantzigh te vaeren/ hadt laten doen/ daer nochtans voorsz de Schipper een Nederlander van geboorte was/ ende sijn huys-houdinge/ Vrouw ende Kinderen tot Amsterdam hadde.

Daer

Naer dat den Coningh hem tot Commissarisen hadde gegeven den Rijcks-Secretaris Dirck Kragh, ende den Heer Paul Clingbergen, is hy op den negen en twintighsten met deselve in Conferentie geweest/ ende heeft haer ordentelijck overgegeven ende geremonstreert alle het geene de respective orders, boven verhaelt/ waren meede brengende/ bestaende in elf Brieven van voorschryvinge/ benessens eenige Resolutien / die haer Ho. Mog. hem geliest hadden toe te senden en oock mede te geven/ hy heeft oock met groten yver de voorsz Commissarisen voorgelesen/ ende ingescharpt het contenu van een Compromis, over twee noch openstaende pretensien van dat Rijck/ tot laste van haer Ho. Mog. ende uytspraecke gestelt van den Coningh van Vranckrijck, ende daer omtrent aengewesen/ wat eygentlijck in arbitragie ende submissie van dien Coninck was gecompromitteert/ ende hoe dien volgende den Eysch van dat Rijck dien-de ingestelt te werden / haer aenwysende de exorbitante positien / tenderende tot compensatie van eenige Tonnen Gouts tegens hare pretensien in 't Compromis niet begreepen / remonstrerende haer wyders dat het Antwoordt van sijne Majesteyt tegens het wel gefondeert protest van haer Ho. Mog. Waer op de Replijcque was door hem inde laetste Audientie aen sijne Coninckelijcke Majesteyt overgegeven / niet anders als Schriftueren waren / die de gecompromitteerde saecken niet konde vorderen tot decisie / maer alleenlijck verbitterde/ sulcx indien sijn Majesteyt hier in een endt wilde sien / dat het noodigh was/ dat meer-hoogst-gedachte Majesteyt / hem in 't doen maecken van sijn Eysch deselve deede reguleren naer het gheene bedongen ende ghecompromitteert was.

Met de doenmaligen Post / is hem vanden Hertogh van Holsteyn Sonderborgh, (van wien inde Ommelandtse saecken breedt is ghesprocken/) toegesonden haer Ho. Mog. Missive ende Resolutie van den tweeden deses / by occasie van dese materie / schreef hy dat voorsz Hertogh over eenige Jaren in Hollandt zijnde/ doenmaels oock klaegde dat sijne Boeren ende Landen door den Coningh van Dennemarcken soo seer belast ende beswaert wierden/ dat hy geene middelen overigh konde houden/ om hem naer sijne conditie te onderhouden/ waer op haer Ho. Mog. hem Resident geliest hadden aen te schryven ende te beveelen uyt haer namen / by meer-hoogst-gedachte Majesteyt t'intercederen/ ten eynde hy eenige verlichtinge van Lasten soude moogen bekoomen/ het welcke in de civielste maniere doenlijck / in 't werck stellende ; Van den Coningh tot antwoordt kreegh een vrage/ te weeten : Wat haer Ho. Mog. met sijne Onderdanen haer te bemoeyen hadden ? Dat hy haer Ho. Mog. de haren liet regeeren / ghelijck hy de sijne deede ; naderhandt had hy vermerckt dat dese recommandatie sijn Vorstelijcke Doorluchtigheydt veel quaets gedaen / en (konde wel weesen) dat de tegenwoordige procedueren een aenleydinge gegeven hadt/ gemerckt de Vorst van Noorburgh, die in 't selfde parquet was/ in vreedighe possessie gelaten wierdt. By haer Ho. Mog. Missive van voorschryven/ ofte om beeter te seggen/ intercessie, hadt den Vorst ontallijcke papieren bygevoeght/ tot verlichtingh van sijn saecke.

Den acht en twintighsten is den Prins van Dennemarcken uyt Holsteyn wederom tot Coppenhagen gekoomen/ zijnde daer geweest / om in plaets van de

Coningh

Coningh/ op den Heeren-dagh te presideeren ; Oock wierde alle daghen aen 't Hof verwacht hare Doorluchtigheden / de Heeren Georgh Wilhelm, ende Ernst Augustus, Hertogen van Lunenburgh, die men seyde dat haer aldaer een weeck of drie souden diverteeren.

De Commissarissen waer mede den Resident le Maire op den negen en twintighsten October in Conferentie was geweest / hebben hem den twaelfden November koomen brengen de onderstaende Acte van den Coningh van Dennemarcken, dienende tot elucidatie ende bepalinge vanden Eysch / die dat Rijck over de gepromitteerde saecke aenden Conigh van Vranckrijck heeft overgegheven; Sijne Majesteyt van Dennemarcken, konde niet gheppermoveert werden/ dat hy sijn Eysch/ al reede aen Vranckrijck overgelevert/ soude intrecken/ maer gaf door dese acte klaerlijck te kennen/ dat hy de compensatie van een millioen Guldens/ ende hondert en twintigh duysent Rijcxdaelders/ niet en bondt aende gecomppromitteerde saecke/ welcke hy verklaerde te zijn alleenlijck over het licentieren van eenighe ghehuyrde boot-knechten/ ende de huyr van diversche Fluyt-scheepen/ tot haer transport bevracht / welcke twee saecken alleen hy tot decisie vande Arbiters stelde/ende anders geen ; In Vranckrijck soude den Secretaris Romph Coppe gegeven werden vande Verklaringe / welcke tot dien eynde sijne Majesteyt van Dennemarckens Envoyé Extraordinaris/ de Heer Gabel, aende Coninck van Vranckrijck over soude geeven / ende versocht meer hoogst-gedaghte Coningh van Dennemarcken, dat haer Ho. Mog. naer ontfangh vande selve/ op den tijdt in 't Compromis beraemt / ghelieffden te antwoorden / ten eynde dese questieuse saecke door een spoedige decisie soude mogen werden getermineert / d'Acte luydt als volght :

Resolutie op de Posten, dewelcke gecompromitteert zijn tot de arbitrage vanden Coningh van Vranckrijck.

OP de Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, hier te Hove wesende Resident *Iacob le Maire* sijne Remonstrantie, als oock op haer Ho. Mog. Resolutie vanden *achtsten* October, aen die van sijne Coninckliicke Majesteyt van *Dennemarcken, Noorwegen, &c.* Gedeputeerde Commissarisen overgelevert, aengaende de differenten, tot *arbitragie* aenden Coningh van *Vranckrijck* gesubmitteert, heeft sijn hooghgemelte Coninckliicke Majesteyt sigh genadighst verklaert, dat het sijn Majesteyt vreemt voor komt, dat hare Ho. Mog. haer soo sterck opiniatreren inde *ordre ende formaliteyt,* hoedanigh ende op wat maniere het Proces sal voorgebracht worden, het welck al te samen sijne Coninckliicke Majesteyt nu ter zyden stelt, ende dewijl sijne Coninckliicke Majesteyt verneemt, dat haer Ho. Mog. in hare meeninge bestandigh blyven, van dat hare, ofte de Heeren Staten van Hollandt, hare pretensie met de voorsz *arbitrage* niet sal vermenght worden, soo verklaert sigh sijne Coninckliicke Majesteyt, als dat het noyt sijn Majesteyts meeninge is geweest, noch oock de gepretendeerde compensatie aen het hooft-werck soo vast te binden, datse van het selve inseparabel soude zijn ; Sijn Majesteyt heeft oock nimmermeer ontkendt de schult van *vier hondert duysent* Rijcxdaelders, noch te die van *hondert en twintigh*

duysent, oock de selve schulden 't geener tijdt gedisputeert, waer door sijn hoogh-gemelte Majesteyt des te lichter haer Ho. Mog. hier in kan gratificeren, ghelijck alreede sijne Coninckklijcke Majesteyt sijn Envoyé Extraordinaris toegestaen heeft, om aen 't Franse Hof, by sijne Coninckklijcke Majesteyt van *Vranckrijck* een Declaratie te geven, dat d'arbitrage van meer hoogst-gemelte Majesteyt niet verder sal gaen, als tot de beyde volgende saecken, namentlijck, dat de pretensien van het *disbanderen van eenige Regimenten* Infanterye, ende de *transports Scheepen* verhinderingh te vertrecken, ende 't geene daer van dependeert, vermoedende dat de Heeren Staten Generael daer mede acquiesceren sullen, op datmen alles des te eerder, ende sonder wyder ophouden, hoe eer hoe beter, tot de hooft-saeck kan treeden, alsoo dat dese arbitrage-saeck, eenmael ten eynde mach koomen. Alle het welcke sijne Koninckklijcke Majesteyt genadighst aen-bevolen heeft den Heer Resident tot antwoort te geven.

Datum *Coppenhage* den *een en dertigsten* October oude, ende den *thienden* November nieuwen stijl. Anno *sestien hondert acht en sestigh*.

Was geteeckent

RETZ.

Op de klachten van de Trafiquanten op Dronthem, hebben de Heeren Commissarisen hem geseght/ gelijck oock over de schult van Amsterdam, ende andere saecken meer/ dat den Coningh noch gheen Resolutie ghenoomen hadde.

Weegens het Hollandtsche Fleuyt-schip/ het welcke een Coopman van Coppenhagen, aldaer over het Jaer in arrest gehouden hadt/ om dat het sijn reys naer Yslandt niet hadde konnen volstrecken/ is door de Heeren-dagh beslegt ghewo[r]den.

Nopende de saecke vanden Hertogh van Sonderbergh, boven geroert / hy heeft om dese haer Ho. Mog. intercessie / een goet begin te geven / hem geaddresseert aen die Ministers/ die wel het meeste ghehoor omtrent meer-hooghst-gedachte Majesteyt hadden/ ende gedacht haer door alle bedenckelijcke middelen te bewegen/ met ende nevens hem te willen helpen coopereren / dat voorsz Hertogh by den Coningh over sijne saecke eene favorable resolutie mochte bekoomen; Op welck versoeck van voorsz Heeren hem geantwoort is / dat den Hertogh van een groot ghedeelte van sijne Crediteuren (meest Onderdanen van sijne Majesteyt) voor sijnen competenten Rechter gedaghvaert was geweest/ ende daer / naer sijne gedane defentie / was overwonnen / sulcx sijn Majesteyt niet konde/ als met de grootste In-justitie van de Wereldt/ hem in possessie van sijne Landen houden / ende daer door soo menighte van Crediteuren/ die de rechtvaerdigheydt van hare schult door proceduyren / ende daer op ghevolgde Sententie / geliquiteert hadden/ van 't hare berooven/ sulcks sy seyden/ haer inde voorsz saecke niet te kunnen inlaten / versekerende/ dat haer Ho. Mog. intercessie den hooghst-gemelten Hertogh/ als zijnde een Onderdaen/

van

van Dennemarcken, ende niet van haer Ho. Mog. veel quaets soude doen/ ende sijn Majesteyt in geenen deelen / konnen permoveeren tot petwes/ dat stremptinge vande Justitie soude tenderen / als zijnde voorsz Hertoghs Landen onder sijne geprivilegeerde Crediteuren reede verdeelt / in conformité van hare respective Sententien / ende bleef sijne Vorstelijcke Doorluchtigheydt noch groote Capitalen daer en boven schuldigh/ des onaengesien heeft den Coning/ om dat den Vorst noch petwes soude hebben om aen te tasten / hem voor behouden soo veel Landt / dat hy daer uyt Jaerlijcks konde trecken twaelf hondert Rijcxdaelders. Den Coningh hadt oock seer qualijck ghenomen/ dat den Heer Charisius op versoeck van haer Hoogh Mogende ten dien eynde aen hem geschreven hadde / ende was hy Resident oock ghelast aen die Heeren / die hem daer over hebben wesen spreecken / een antwoort te gheven / dat niet obligeant soude zijn.

Ontrent dese tijdt hebben de Fransen tot Coppenhagen aen den Koningh versocht/ dat hy wilde in sijne Rijcken van Dennemarcken en Noorwegen verbieden het gebruyck van Spaens Zout / ende sijne Ingesetenen ordonneren tot het souten van haer Vis/ alleenlijck Frans Zout te gebruycken / waer tegens het Rijck van Vranckrijck aen Dennemarcken wederom eenige beneficie soude doen; Den Koningh heeft dit versoeck / als oock 't gheene noch daer en boven van een Franse Zout Compagnie op te richten/ voor gestelt wiert / gerenvoyeert aen sijn nieuw Commercie-Collegie / om haer advijs / en is van 't voorsz Collegie hoogst-gedachte Majesteyt geremonstreert/ dat sijne Rijcken van Dennemarcken en Noorwegen, geensins het Spaens Zout en konden ontbeeren / ja dat veele soorten van Vis / die daer mede noodtsaeckelijck moesten gesouten werden / door gebreck van 't selve souden koomen te verderven/ en wat een Zout Compagnie aenghingh / dat by experientie bevonden was/ dat deselve de Rijcken van Dennemarcken en Noorwegen, altoos seer hinderlijck was geweest.

Dien selven tijdt was tot Coppenhagen in weynigh tijdts een kleyn Scheepje van Riga, uyt Lijflandt ghekoomen / welckers Schip-lieden (doch sonder fondament) berighten / datse voor haer vertreck van daer / ghehoort hadden/ dat de Prins van Moscovien, onder groote beloften van merckelijcke voordeelen aen 't Rijck van Poolen te sullen toebrengen / tot Koningh van deselve Croon was aengenomen/ het welck eenige wel hadden mogen sien / door dien het aen Sweeden niet veel rust soude toebrengen.

Van Gottenburgh, was een Sweets Edelman naer Engelant vertrocken/ om in qualité van Envoyé Extraordinaris daer eenighe saecken te verrichten/ ende van voorts naer Portugael te gaen/ sijn Bagagie met eenigh Volck / zijn de Sont gepasseert op Lissebon.

Sedert schreefmen vanden seven en twintigsten, dat de saecke van 't gearresteerde Hollandts Schip/ dat door verloop van saisoen / ende notoir ophouden vanden Deenschen Coopman ofte Bevrachter/ Yslandt niet hadt konnen beseylen/ voor 't hooghste Gerecht van 't Rijck hadt gedient/ ende wilde inde ghemelte saecke geen Advocaet ofte Procureur de Schippers voorspraeck zijn/ uyt oorsaecke in deselve veele injuste ende injurieuse proceduren van Borgemeesteren

steren ende Raedt van Coppenhage, als oock gratien vanden Koningh voor sijn Onderdanen/ tot vernietinge van een vreemdelingh/ soude moeten geexamineert ende tegengesproocken worden: Waeromme hy Resident by memorie vanden Koningh versoght heeft/ een bevel op yemant van sijn Rijcx Procureurs ende Advocaten/ om den Schipper voor het hooghste Gerechte in sijn saecke te dienen; Welck bevel den Schipper wel bekoomen heeft/ maer 's avonds laet/ soo meer gemelde saeck daegs daer aen volgende/ ten negen uyren soude bepleyt worden; Waeromme den Advocaet exceptie maeckte/ dat hy geen tijdt genoegh en hadde hem volkomentlijck vande saecks gelegentheydt te laten instrueren; Waeromme op d'instantie vande Schipper/ ende om dat hy sagh datmen geerne soude ghesien hebben dat sijn Recht door versuym van Voorspraeck soude werden geneghligeert/ den Resident selve voor den Rechter geweest is/ ende heeft haer mondelinge voorgedragen de saeck in questie/ ende haer door veele redenen ende allegatien/ self van eygen Deensche constitutien/ het goedt Recht vanden Schipper vertoont: Waer op voorsz Rechters/ (zijnde alle Rijcx-Raden ende de hooghste Ministers van 't Rijck) eenige daghen met den anderen in deliberatie geweest zijn/ ende naer verloop van acht dagen/ hebben van haer resolutie den Koningh rapport ghedaen/ om daeghs daer aen haer Sententie te pronuncieren; Waer op den Koningh goet vondt/ datmen trachten soude de saecke te bemiddelen/ ende liet hem seggen/ dat hy een goet werck soude doen den Schipper tot een accoort te raden; het welck hy refuseerde te doen/ sustineerende dat het recht den Schipper niet konde tegen ghesproocken worden/ uyt veele plausible redenen ende argumenten by playdoye geallegeert/ ende voornamentlijck de twee volgende: Namentlijck voor eerst/ om dat den Schipper den achtienden April des Jaers sestien hondert seven en sestigh, vanden Coopman/ ten overstaen van twee Getuygen ghehuert was/ onder seeckere conditien/ waer van eene was/ dat hy het gehuyrde Schip inde volgende Maent van Mey soude vol laeden/ ende buyten alle dilayen naer Ylant laten gaen/ het welck hy niet gedaen heeft/ maer 't voorsz Schip tot den sesten Augusty daer aen volgende opgehouden/ sulcx den Coopman notoirlijck in mora gebleven was; ende seyt Fredericus Secundus, in sijn Deensche Zee-rechten; Dat wanneer een Coopman een Schipper bevracht/ om op een seeckeren tijdt af te laten vaeren/ soo hy hem langer ophoudt als bedongen was/ sulcx hy door verloop van tijdt zijn aengenomen reyse niet kan volvoeren/ dat van alle schaden ende ongelucken/ die daer uyt komen te resulteren/ voor reeckeninge ende tot laste vanden Coopman zijn: Tegens dese decisoire Wet wiert by partye geallegeert/ dat inde cherte-partye by den Schipper onderteeckent den tijdt wanneer den Schipper vertrecken soude/ niet en was ghestelt/ ende dat naer de Deensche Rechten/ geen getuygenis tegens een Contract ofte ander Instrument/ naer behooren onderteeckent zijnde/ konden gehoort ofte geadmitteert worden; Hier teghens is by hem geallegeert/ dat het schrift het Contract niet en maeckte/ maer de onderhandelinge die tusschen partyen/ ten overstaen van twee irreprochiable Getuygen ghedaen/ ende gesloten was/ welcke alleen geschreven wiert/ om dat het gestipuleerde te beter in ghehevgenis soude blyven/ ende niet om dat het gecontracteerde daer aen volkoment-

lijck

ryck soude dependeren/ uyt welck schrift den Coopman Dolose, den bedongen tijdt van vertreck uyt gelaten hadde/ ende het selve hadt doen schryven in een tael die den Schipper niet verstont; Doch hadde den Schipper meergemelde schrift ter goeder trouwe/ ende onder bedingh/ dat alle de beraemde Conditien daer in geexpresseert/ waren geteeckent/ ende op goedtvinden vanden Coopman in neutrale handen gelaten; Maer noch by ghesegt wiert/ dat den Charte parthye geschreven was op een gezegelt papier/ van een ander Classis als 's Koninckx Ordonnantie was mede-brengende/ ende dat sulcke Contracten volgens de Placcaten van syne Konincklýcke Majesteyt/ wierden verklaert krachteloos ende van onwaerden/sulks indien 't voorsz schrift in gemelte onderhandelinge essentieel was/ wierde het daer door vernietigt/ ende krachteloos gemaeckt/ ende moeste dienvolgende de Conditien vande Bevrachtinghe bewesen worden door twee Getuygen/ in wiens presentie het Contract voornoemt gesloten was: Om dit argument te ontgaen/ ende om dat de twee Getuygen niet souden werden aengenoomen/ die over de Conditien vande Bevrachtinge hadden ghestaen/ heeft den Koningh de Charte partye op onrecht papier geschreven/ ende daeromme naer den inhoudt van syne Placcaten nul ende krachteloos/ door een Konincklýcke Acte valide ghemaeckt/ ende daer door den Schipper ontnomen het goet recht dat hem daer uyt was competerende/ ende waer aen de decisie van sijn saecke was hangende: Of nu den Koningh sijn eygene Onderdanen/ tot verkortinge ende wegneminge van 't recht van haer Ho. Mog. Ingesetenen/ daerse conform de Tractaten egualijck in Recht-saecken moeten geconsidereert werden door opene Brieven konde faveur doen/ mocht men oordeelen.

De tweede was/ door dien den Schipper door alle sijn Scheeps-volck deede blijcken/ datse ghebreck van Water/ Victualie/ ende Kaerssen hebbende/ uyt oorsaecke sy tusschen de Sont ende Yslandt, reede ses weecken ende vier dagen hadden toegebracht/ ende wel sestigh myplen van voorsz Eylandt/ door storm/ en contrarie wint/waren gedreven/met consent ende approbatie vanden Coopman/ waren te rugge ghekeert/ sulcx dat het scheen dat tegens het bewijs ende argument/ niet konde tot voordeel vande Schippers parthye geallegeert worden; Maer den Coopman (een Raets-heer zijnde) ende wetende naer de Deensche Constitutien ende Rechten/ gheen getuygenis in Rechten gheloove gegeven wierden/ die haer depositien niet hadden beëdight/ heeft soo veel te wege weeten te brengen/ dat voornoemde Getuygens (hoewel volgens de Deensche Rechten legitiem) by het Gerechte van Coppenhage niet wierden aengenomen nochte verhoort/ maer afgewesen door een injurieus ende seer inique seggen/ van datse van een ander Religie en Natie waren/ als die van dat Rijck/ daerom tegens d'Ingesetenen van 't selve niet konden ghetuygen/ nochte eenig geloof meriteeren/ gelijck sulcks uyt de notulen van 't voorsz Gerechte klaer konde bewesen worden. Den Resident heeft over dese injurieuse procedupren/ soo in 't particulier/ als oock in sijn mondelijck ghesprek voor 't hoogste Gereghte geklaeght/ ende straffe tegens die geene versocht/ die van sulcke injuste ende injurieuse inventie oorsaeck waren/ maer heeft niet konnen bemerken datmen voorsz depositien gesint was t'admitteren/ ende d'Inventeurs

teurs van dit werck te straffen; Sulcks indien dese inique ende ongehoorde maxime niet gestuypt ende tegen gegaen wierdt/ soude daer niet een Nederlander tegens een Deen, voornamentlijck wanneer hy sijn saeck door Calvinische Getuygen soude moeten bewysen/ konnen recht krygen; het welck een saecke soude zijn van een seer vreemt ende onrechtveerdigh gevolgh.

Dogh de Heeren die hem (gelijck geseyt is) van Konings wegen aen quamen spreken/ om den Schipper tot een accoordte raden/ waer in hy difficulteerde/ seyden in confidentie/ dat de Heeren van 't hooghste Gerechte/ alreede naer de voorsz charte partye/ waer uyt den tijdt van des Schippers vertreck gelaeten was/ haer hadden in haer Sententie gereguleert/ ende datse de getuygenisse van 't Scheepsvolck over 't consent vanden Coopman (die het nu negeerde) als onbeedight zijnde/ niet konden admitteren/ als zijnde sulcks contrarie haer Wetten/ sulcks den Schipper sijn gantsche Schip/ ende boven de waerde van het selve/ door de alvereyts geconcipieerde Sententie quijt soude zijn/ indien het niet wierde bemiddelt; Waerom den Schipper om noch yets te behouden/ met den Coopman/ ten overstaen vande Heeren Clingenbergh ende Muller, daer toe door den Koningh Gecommitteert/ geaccordeert zijn/ dat hy Schipper/ tot afkoopinge van alle pretensien/ hem Coopman geven soude vier duysent Hollandtsche guldens/ in goede Wissel brieven/ het welck ghesch iet is; Ende is den Schipper daer op uyt arrest ontslagen/ ende van Coppenhagen verzeylt.

Op 't aenhouden van den Resident Le Maire, heeft den Koningh den Admirael Adelaer gecommitteert om na Hollandt te gaen/ ende met ende nevens haer Ho. Mog. Commissarisen de Noortvaerders te meten/ en op Lasten te stellen/ sijn Edelheyt soude in thien a twaelf dagen vertrecken.

Den Engelsen Consul is doen oock van Elseneur gekoomen op Coppenhagee, om antwoort over de verswaringe vande Tollen in Noorwegen, ende het afschaffen van dien; Heeft den seven en twintigsten by den Stadthouder gehoor gehadt/ ende gingh naer ontfangen antwoordt na Gottenborgh, om met den Grave van Carlisle, die daer met een Fregat uyt Engelandt komen soude/ om naer Sweeden te gaen/ te spreecken/ en van daer voorts met het selve vaertuygh om rapport te doen/ na Engelandt te vertrecken.

In 't midden van December quam tot Coppenhagen eenen Laurens Midleton, zijnde Baillium vanden Koningh van Engelandt, op Hitlandt, om eenige Landen/ die d'Ingesetenen van Dennemarcken op dat Eylandt hadden/ te koopen; Liet hem verluyden dat d'Onderdanen vande Geunieerde Provintien (deese Somer op de Haring-vangst geweest zijnde) op meergemelte Eylandt niet al te wel huys souden gehouden hebben/ want hy seyde dat het meerendeel vande Buyssen door 't harde weder/ benevens drie Convoyers/ waer onder eenen Capiteyn Oudenwagen van Enckhuysen soude gecommandeert hebben/ uyt Zee wijckende/ haer retraitte in een Haven van Hitlandt ghenomen hadden/ ende met omtrent twee hondert Man aen Landt komende/ souden een Koninghs huys/ staende in een oudt vervallen Casteel/ met gewelt geopent/ ende daer uyt ghenamen hebben eenige zeylen/ ende andere equipagie goet dat daer in was/ dryvende met groot gewelt de Ingesetenen van daer/ die

sulcks

sulcks beletten / dit ghedaen zijnde / souden de voorschreve Volckeren haer getransporteert hebben naer een Herberge / de Waerdinne van de selve seer qualijck getracteert / ende het huys t'eenemael uytgeplundert hebbende / waer over den voorschreven Middelton (als Officier op 't voorschreve Eylandt) hem (gelijck hy seyde) soude geaddresseert hebben aen den Commanderende Capiteynen van voorschreven drie Oorlogh-schepen / in haer Haven leggende / om over geseyde insolentien te klagen / ende vergoedinghe van schade te versoecken / doch soude (soo hy seyde) afgewesen zijn / sonder dat meergemelte Commandant / hoewel hy aen sijn Schip gekomen was / hem te willen hooren spreecken. Den Koningh was op dese tijdt eenige daghen na den anderen niet wel gheweest / waeromme veele affairen hebben moeten stille blijven staen.

d'Oost-Vriesche saken van dit jaer / bestonden meest in d'oude pretensien over de Legations-kosten van d'Assessoren Hane ende Vrydagh, ende vermits het subyt overlijden van den Graef Edzard, sond de Gravinne hier haren Gesant Bonerus, ende versocht haer Ho. Mog. Protectie: In April gaf over het volgende Memoriael:

Illustre en Hoogh Mog. Heeren.

UW Ho. Mog. sullen sonder twyffel als noch in verscher gedachtenis hebben in welker gestalte den hooggeb. Grave ende Heer, Heer *Edzard Ferdinant*, Grave tot *Oost-Vrieslant*, Heer tot *Esens*, *Stedesdorp* ende *Witmondt*, Christsaliger geheugenis, eenige weecken voor zijn doodtlicken afgangh eene *Testamentarische dispositie* achter gelaten heeft, waer by sijn Hooggr. Genade uyt een besonder dienstlijck vertrouwen, U Ho. Mog. tot Voormomberen over de beyde nagelaten jonge Heeren constitueert ende noemt; Ende dewyl dan oock verders, de hooghgeboorne Gravinne, Vrouwe *Anna Dorothea*, gewesen Gravinne van *Oost-Vrieslant*, geboorne Gravinne van *Crichingen* ende *Pettingen*, aenstonts na sijne hooghgr. Genadens overlijden, dit door een schrijven genotificeert ende verkondight heeft, met die verhoopeninge ende toeverficht, uw Ho. Mog. als tot welcker zijde, eenigh ende alleen naest Godt zy haer toevlucht neemt, sullen deselve in haer ellende ende bedroefden jammerlijcken staet niet verlaten, maer kragtighlijck voorstaen, ende de Voormomberschap over sigh nemen; Soo heeft haere hooghgr. Genade, de gemelde hooghbedroefde Vrou Weduwe, my herwaerts gesonden, by u Hoogh Mog. om een gunstigh antwoort gehoorsaemst aen te houden; waer mede dan, gelijck zy verhoopt, deselve sal begunstight worden; Sulcke hooghbewesen faveur sal haer hooghgr. Genade alle den tijt haeres levens weten t'erkennen ende te roemen.

Hebbe dit, in krachte der overgegeven Creditiven, nogh daer by willen voegen, ende doe hiermede u Ho. Mog. in haeren florisanten Staet alle selfs ghewenste

wenschte Prosperiteyt ende vermeerderingh aenwenschen, als die altijdt is

U Ho. Mog. gehoorsaemste Dienaer

Hage den : . . April *sestienhondert acht en sestigh.*

Geteeckent

MAUR. BONERUS.

Des Graven Testament was als volght:

Im Nahmen der Heyligen und Hochgelobten Dreyfaltigkeit Amen.

DEmnach in diesen elenden Leben / wegen des kläglichen Sündenfalß unserer ersten Stam-Eltern nichts gewissers dann der zeitliche Tode / nichts ungewissers aber als dessen eigentliche stunde ist. So haben in solcher beherzigung Wir EDSARD FERDINAND Graff und Herr zu Ostfrießland / Herr zu Esenß / Stederßdorff und Wittmundt ꝛc. bey jetzo von dem Allerhöchsten belegt / und *Continuir*ender Leibes Schwachheit / jedoch Gott lob! gesunden und bemächtigten Verstande / aus eigener bewegnüß unsere freywillige ungenötigte Väterliche *Testamentari*sche *disposition* und Letzten Willens Verordnung / zu müglichster Verhütung künfftiger streitigkeiten und Irsahlen / durch *entßbemelten hiezu specialiter requirirten* Käyserl. *Notarium* folgender gestalt auffsetzen lassen. Anfangs befehlen wir vor allen dingen und zu allen zeiten / bevorab in der letztern Todesstunde unsere thewr erlöste liebe Seehle in die hände unsers hochverdienten Erlösers und Sähligmachers JESU CHRISTI / unserm verblichenen Cörper aber unser aller Mutter der Erden zu Gräfflicher / doch ohne allem pomp und pracht bey abens zeit vorgehender beysetzungh / gleich unsern weyl. geliebten Herren Gebrüdern / Herrn ENNO LUDEWIGS und Herrn GEORG CHRISTIANS Fürsten zu Ostfrießlandt / Ld. Ld. hochsähl Andenckens wiederfahren / in unsere Uhralte begräbnüsse zu Aurich / und frölicher Aufferstehung zu sambt allen Außerwehlten zum Ewigen Freuden-Leben.

Unsere Zeitliche gesamte Güter ohne unterscheid belangend / weiln die Erbeinsetzung eines jeden *Testamenti* Grundfäste ist / So *instituir*en und ernennen Wir zu unsere Wahre ungezweiffelte rechtmässige *Universal*-Erben unser gantzen Verlassenschafft unsern geliebten Sohn Edsard Eberhard Wilhelm / Graffen zu Ostfrießlandt / Herrn zu Esenß / Stederßdorff und Wittmundt ꝛc. Wie auch die Kinderen / welche uns Gott der Allerhöchste mit

ste mit unserer jetzo mit Leibes Frucht gnädig gesegneter Hertzgeliebter Frau Gemahlinnen / der Hochgebohrnen Gräffinnen und Frauwen / Frauwen Anna Dorothea / gebohrnen Gräffinnen zu Chrusingen / Gräffinnen zu Ostfrießlandt / Frauwen zu Esenß / Stederßdorff und Witmunde &c. Ld. annoch weiter bescheren wird; Alles dennoch solcher gestalt / daß zum fall hochged. unserer Frauwe Gemahlinnen Ld. einen Mänlichen Erben erbohren würden: Solche unsere beyde Söhne alßdenn unsere gantze Erb- und Nachlassenschafft miteinander gleich theilen sollen. Der aber dieselbe eines Jungen Fräuleins genesen mögten / dasselbe den rechten und in solchen fällen ublicher gewohnheit gemäß unterhalten und folgents außgesteuret werde. Alß auch unsers Weylgeliebten Herrn Bruders / Herrn Georg Christians / Fürsten zu Ostfrießlandt / Herrn zu Esenß / Stederßdorff und Wittmundt &c. Ld. Hochlöbl. Gedächtnüß bey dero Lebzeiten unserer hertzgeliebten Fr. Gemahlinnen Ld. *in casum Nuptiarum* zwar ein sichers Witwethum / oder *Douaire* mündlich versprochen / davon aber weylhochsähligged. unsers Herrn Bruders Ld. vor unserm Beylager mit frühzeitigem Tode abgangen / nichts zu papier gebracht worden. So begehren Wir / daß die von uns darunter ersuchte / und benandte Herrn Vormundere befoderen wollen / damit deroselben unserer hochgeehrten Frau Gemahlinnen Ld. solche versprochene *Douaire*, gleich andere Fürst- und Gräfl. Frau Wittwen von Ostfrießlandt hiebevor allezeit genossen / würcklich beygelegt werde. Unverhofften falß aber vielhochgem. unserer Frau Gemahlinnen Ld. sothane *promittirte Douaire* von einem oder andern hiernegst im streit gezogen werden wolte. Ist unsere Verordnung / das biß zu gütlich oder anderwertiger entscheidung deroselben unserer hochgeehrten Frau Gemahlinnen Ld. auff unserm jetzigen Residentz-Hause allhie zu Norden bewohnen bleiben und auß unsern *appennage* und andern Gütern alle und jedes Jahr sichere vier tausend Reichstal. ohnabkürtzlich entzwischen zu geniessen haben sollen und mögen; die übrigen gelder aber zu unserer Erben besten alle wege würcklich emploiret werden. Solte auch unsers Herrn Vetters / Fürsten Christian Eberhards Fürsten zu Ostfrießlandt / Herrn zu Esenß / Stedesdorff und Wittmundt &c. Ld. vor oder nach unserm Tödlichen hintritt / etwas menschliches begegnen / (welchen doch der Allerhöchste lange Jahren bey guter gesundheyt erhalten wolle;) und dergestalt die Regierung deß Fürstl. Ostfr. Hauses *cum annexis* auff unß oder unsere Lehns-Erben Vorstammen / In solchen fall ist hiemit unsere fernere Verordnung / das nachdehm in unserm Hause hergebrachten und von ihro Käyserl. Mayest. allergnädigst *Confirmirten jure primogenituræ* so wol

mit der *succession* abfinding unserer alßdan etwa verhandenen übrigen Erben allenthalben verfahren. Wie nicht weniger an statt der obengesetzten järlichen vier tausend Reichsthaler Witwethumbßgeldern / Viel hochgemelter unserer Fr. Gemahlinnen Ld. eine *summa* von sechstausent Reichstaler järlich außgefolget werde.

Dieses nun wie obstehet / ist unsers EDSARD FERDINANDS Graven und Herrn zu Ostfrießlandt / Herrn zu Esens / Stedeßdorff und Wittmundt x. eigentlich, und letzter Wille / welchen wir von unsern Erben und sonst männiglichen allenthalben unverbrüchlich begehren gehalten zu haben. Ernnenen und *Confirmiren* hierauff ferner unsere hochged. Fraue Gemahlinnen Ld. zur Vormünderin unserer eingesetzten Erben / Ersuchen daneben Ihre Hochmogh. die Herren Staden General der Vereinigten Niederlanden hiemit dienstlich / dieselbige geruhen wollen / und zwarn gegen erlassung deren sonst gewöhnlichen Vormundl. Pflichten und *Decreti Judicialis*, solche Vormundschafft nebenst der *execution* dieses unsers letzten Willens über und auff sich zu nehmen. Und weiln fürters unß hiesige Landstände der Tutel halben gewisse zusage gethan ; So wollen Wir dieselbe hiemit gleichfalß zu Mitvormündere biß zu unsere offtged. Erben mündige Jahren verordnet und gesetzet haben : Nicht zweiffelnd / dieselbe sämpt und sonders werden hierin allenthalben willig *Contribuiren* waß zu unserer Erben besten und auffnehmen einigsins dienlich sein mag.

Woferne auch diese unsere *disposition* in einem oder andern punct alß ein Herrlich oder Zierlich *Testament* etwa nicht *validiren* mögte / wollen Wir doch / daß dieselbe zum wenigsten alß ein *Testamentum nuncupativum*, *dispositio paterna inter liberos* oder andere schlechte letzten Willens Verordnung gelten und bestehen möge / *Et si non valet Testamentum*, *valeat jure Fidei-Commissi Codicillorum vel quovis alio*, *quo valere potest*, *meliori modo*, alles mit dem Außtrücklichen Anhang / Daß was Wir hirnegst *per modum Codicillorum* oder sonsten unter unsere Hand und Insiegel mit oder ohne Zeugen annoch etwa weiter *disponiren* mögten / solches nicht anders als wan es diesem *Testamento inseriret* wehre / allenthalben geachtet werden solle. Zu mehrerm glaubens uhrkund und festerhaltung haben Wir dieses / nach unß zuvor beschehener deütlichen vorleß- und gnugsahme erwegung mit eigenhändiger *subscription* und nebengetrückten unserm angebohrnen Gräfflichen Insiegel Wolwissendlich bekräfftiget / auch daneben nachbenandte hiezu von unß in *specie* erforderte glaubwirdige Gezeugen und *Notarium* mit unterschreiben lassen ; So geschehen auff unserm Residentz-Hause zu Norden den

zwän-

zwantzigsten tagh Monats Novemb: Anno sechszehenhundert sieben und sechzig.

(Unter stehet:)

EDSARD FERDINAND.

(L. S.)

Hajo Lorentz Palm Doctor alß ein hiezu gnädig erbetener Gezeüge *subscr. & subsignavit.*

Engelbertus Hoyer Past. Nord. ut test. req. subscr. & subsign.

Gerbardus Brawe Past. Nord. ut test. req. subscripsi.

M. Franciscus Henricus Hoyer Past. ut test. req. subscripsi.

Johannes Rudolph Siltman uti testis.

Matthias Wermelskirchen, alß ein hiezu gnädig erbetener Gezeuge / uhrkund mein Hand und Pittschafft.

Bernhard Hupeden Clementer vocatus ut test. subscr.

Johannes Trommeslager, Imperiali Auth. Not. Publ. ad hunc testandi actum special. & legit. una cum prædictis septem Dominis testibus fide dignis, requisitus & rogatus in fidem rei sic gestæ scripsi nullo actu extraneo interveniente subscripsi signoque meo Notariatus apposito corroboravi.

Inde naeme der Heylige ende Hooghgeloofde Drievuldigheyt Amen.

NAdemael in dit elendigh leven, wegen den beklaeghlijcken afval onser eerste Voorouderen, niet ghewisser is als de tydelijcke doodt, ende niet ongewisser dan de uyre; Soo hebben wy *Edsard Ferdinand*, Graeve ende Heere tot *Oostvrieslant*, Heere tot *Esens*, *Stedesdorp* ende *Wittmundt*, tot betrachtinge van 't selve, by de tegenwoordige vanden allerhooghsten toegheschickte, ende continuerende Lijfs-kranckheyt, hoewel Godt Lof noch by volle verstant ende oordeel wesende, uyt ons eygene ende vrye wille de Vaderlijcke Testamentarische dispositie ende uytterste wille gheordonneert, tot voorkominge van alle strydigheden ende misverstanden, door den ondergeschreven daer toe specialijck versoghte Keyserlijcke Notaris, in volgende wijse op te doen stellen.

Eerstelijck beveelen wy voor alle dingen, ende tot allen tijden, insonderheyt inde laeste uyre des doodts, onsen duyr verloste Lieve Ziele inde handen van onsen Hooghverdienden Verlosser ende Salighmaecker *Iesu Christi*, ons overleden Lichaem in onse Allermoeder de Aerden tot de Graeflijcke, doch

sonder eenige pompe ende pracht by avont voorgaende bysettinge. Gelijck onse wel gheliefde Heeren broederen, Heer *Enno Lodewijcks*, *Georgh Christiaen*, Vorsten tot *Oostvrieslant*, Ld. zaliger ghedachtenissen aenghedaen is gheweest in onser Vooroudereen Grafstede tot *Aurick*, ende de vroolijcke opstandinge met alle Uytverkoorne tot dat eeuwige Vreughdigh leven verwaghtende. Belangende onse ghesaementlijcke tydelijcke goederen sonder onderscheyt; dewijl de Erf-Insettigh van een yeders Testament grondtvast is, soo institueren ende erkennen wy tot onse waere ongetwijffelde, rechtmatige, ende universele Erven onse gantsche verlaetenschap, onsen Gheliefden Soon, *Edsard Everhardt Wilhelm*, Graef tot *Oostvrieslant*, Heer tot *Esens*, *Stedesdorp* en *Witmundt &c.* Gelijck oock de kinderen die ons Godt den Alderhooghsten met onse tegenwoordige Lijfvrught genadelijck geseegende harts-geliefde Vrouwe Gemalinne, de Hoogh-gebooren Gravinne ende Vrouwe, Vrouwe *Anna Dorothea*, geboorne Gravinne tot *Cruyningen*, Gravinne tot *Oostvrieslant*, Vrouwe tot *Esens*, *Stedesdorp* ende *Witmundt &c.* Ld. al noch vorder geven mochte; alles nochtans op dien voet, dat in ghevalle onse Lieve Vrouwe Gemalinne van een Mannelijcke Erfgenaem quam te verlossen, soo sullen onse beyde Soonen alsdan onse ghemelte Erf ende Naerlaetenschap met den anderen gelijckelijck deelen.

Doch ingevalle deselve van een Dochter quam te verlossen, sal deselve nae de rechten ende gewoonheyt, in soodanige voorvallen ghebruyckelijck, onderhouden, ende vervolgens uytgevoert worden.

Alsoo oock onsen Weylen geliefden Heer Broeder, Heer *Georgh Christiaen*, Vorst tot *Oostvrieslant*, Heer tot *Esens*, *Stedesdorp* ende *Witmundt*, *&c.* Ld. hoogh-loffelijcker memorie by sijn levens tijt onse hardt gheliefde Vrouwe, Gemalinne Ld. in *casum Nuptiarum* een seeckere *Wittum*, of *Douaire* mondelingh heeft versproocken, daer van nochtans weylen hoogh-zaliger onse Heere Broeder Ld. voor onse Bruylofte met een vroeghtydige doodt af gegaen wesende, niets op het papier heeft konnen laeten stellen; Soo begeeren wy dat die van ons daer toe versochte, ende genomineerde Heeren Voormunderen bevorderen sullen, dat onse hoogh-geëerde Vrouwe Gemalinne Ld. deselve versproockene *Douaire* gelijck andere Fursten Graeflijcke Vrouwe Weduwen van *Oost-vrieslant* hier vooren altoos ghenooten hebben, inder daet moge ontfangen. Maer in kas van onverhoopte gheval veel-hoogh ghemelte onse Vrouwe Gemalinne Ld. om soodaenige beloofde *Douaire* van d'een of d'ander hier naer in questie moghte ghetrocken worden; is ons bevel dat de voorsz onse hoogh-geëerde Vrouwe Gemalinne Ld. soo langhe tot dat goedighlijck of door andere wegen gescheyden sullen zijn op onse jegenwoordige Residentie-Huys alhier tot *Norden* zal verblijven, ende uyt onse appennage ende andere goederen onderwijl alle ende een yeder Jaer ghenieten, seeckere *vier duysent* Rijcxdaelders sonder afkortinge; Ende de overige gelderen tot beste van onse Erfgenaemen allerwegen noodigh t'employeeren.

Soude oock onsen Heere ende Neve, den Furst *Christiaen Everhardt*, Furst tot *Oostvrieslant*, Heere tot *Esens*, *Stedesdorp* ende *Witmundt*, *&c.* Ld. voor of naer onsen doodelijcken afganck, yetwes menschelijck konnen bejegenen

genen (dewelcke den Allerhooghsten nochtans langhe Jaeren in volkomen ghesontheyt wil behouden) ende door soodanige ghevalle de Regeeringhe van ons Furstelijck Huys van *Oostvrieslant, cum annexis* op ons of ons Leentserfde van 't Vorstendom vervallen, in soodanige ghevalle beveelen hier mede oock, dat nadien in ons Huys hergebraghte, en van sijn Keyserlijcke Majesteyt Allergenaedighst geconfirmeerden *Iure primogenitura*, soo wel met de successie by bevindinghe alsdan van voorhanden overige Erfgenaemen allenthalven vervallen; Gelijck niet minder in plaetse der voorsz Jaerlijckse *vier duysent* Rijcxdaelders *Wittumsche* gelderen, meer-gemelde onse Vrouwe Gemalinne Ld. eene summa van *ses duysent* Rijcxdaelders Jaerlijcks toegestaen sal worden.

Den inhoudt van 't bovenstaende is onsen, *Edsard Ferdinand*, Grave ende Heere tot *Oostvrieslant*, Heere tot *Besens*, *Stedesdorp* ende *Witmundt*, *&c.* Laesten wille, dewelcke wy van onse Erfgenamen, ende anderfints van een yeder, die 't soude mogen aengaen, begeeren dat onderhouden sal worden; Daer toe vorders noch nominerende ende constituerende onse hooghgeeerde Vrouwe Gemalinne Ld. tot verminderinghe van onse voorschreve Erfgenaemen, versoeckende daer nevens oock haer Hoogh Mog. de Heeren Staeten Generael der Vereenighde Nederlanden hier mede dienstlijck, dattet deselve ghelieven moghte tegen naelatinghe der naegewoonlijcke plighten van Voormunderschap ende decreti Iudicialis, soodaenighe Voormunderschap nevens d'executie van desen onsen laesten wille over ende op haer te neemen.

Ende dewijl wyders onse hierige Landtstenden tot de Tutele mede seeckere beloften hebben gedaen, soo willen wy deselve hier mede ghelijckelijck tot mede Voormunderen tot de mondighe Jaeren toegestelt hebben, niet twijffelende of deselve sullen alle te samen, hier meê in alle voorvallen geern contribueren, wat tot beste van onse Erfgenamen eenigsins dienstig soude konnen zijn.

Ingevalle oock dese onse dispositie in 't een of 't ander punct, als een heerlijck of cierlijck Testament yetwes niet valideren moghte, willen wy doch, dat deselve ten minsten als een *Testamentum nuncupativum, dispositio Paterna inter liberos* of andere sleghte laeste willen gelden ende bestaen magh. *Et si non valet ut Testamentum solenne, valet Iure Fidei-Commissi Codicillorum vel quovis alio, quo valere potest, meliori modo.* Alles met de uytdrucklijckste byvoeginge, dat het gunt wy hier naest *per modum Codicillorum* of anderfints onder onse handt ende Zegel met ofte sonder ghetuygen oock noch wijders mochten disponeeren, sulcx niet anders als of het essentielijck in desen Testamente waere geinsereert, allenthalven soude worden gheachtet. Ten welcken oirkonde wy desen nae het voorleesen ende aendaghtigh aenhooren van deselve met eygener handt hebben onderschreven, en met opsettinghe van ons aengeboorne Groot Zeegel bekrachtight, gelijck wy daer nevens de ondergeschreve daer toe van ons in specie versoghte gheloofwaerdige ghetuygen ende Notaris hebben mede 't selve laeten onderschrijven.

Aldus Gedaen op ons Residentie-Huys tot *Norden*, den *twintighsten* November *sestien hondert seven en sestigh.*

Was geteeckent

(*L.S.*) EDSARD FERDINAND.

Hajo Lorents Palm Doctor als een hier toe genaedighlijck versochte Getuyge *subscr. & subsignavit.*
Engelbertus Hoyer Past. Nord. ut test. req. subscr.
Gerhardus Brawwe Past. ut test req. subscripsi & subsign.
Franciscus Henricus Hoyer *Past. ut test. req. subscr.*
Johannis Rudolph Hiltman *uti testis.*
Mathias Wirmelskircken, als hier toe ghenaedighlijck versochte Getuyghe oircont mijn handt en Zeegel.
Bernard Hapeden *Clementer vocatus ut test. subscr.*

Johannis Trommeslager, Imperiali Auth. Not. Publ. ad hunc testandi actum special. & legit. una cum prædictis septem Dominis Testibus fide dignis requisitus & rogatus in fidem rei sic gestæ scripsi nullo actu extraneo interveniente subscripsi signoque meo Notariatus opposito corroboravi.

Dyndagh den twee en twintighsten Juny ontfanghen een Missive vande Administrateurs van 't Collegie der Steeden van Oostvrieslant, geschreven tot Embden den vierden deses Stilo loci, daer by sy om de geallegeerde redenen declineren de betalinghe vande Legations kosten/ gheprætendeert by de Jonckers Hane ende Frytagh: Waer op ghedelibereert zijnde/ is bevonden de voorsz saecke al afghedaen te zijn/ daer by deselve al noch wiert gelaten.

Den negenden daer aen is gehoort het rapport vande Heeren van Heuckelom ende andere haer Hoogh Mog. Gedeputeerden tot de saken van Oostvrieslant, achtervolgens der selver resolutie vanden een en dertighsten May lestleden ghevisiteert ende geexamineert hebbende de Requeste van Joost Hane ende N. Freydagh, Assessoren van 't Hofgerichte van Oostvrieslant voorsz/ tenderende ten eynde dat de Commandeur tot Embden geordonneert mochte werden by langer weygeringe/ de Heeren Assignatoren aldaer door de stercke handt te constringeren tot betalinghe van hen vertoonders/ declaratien over hare legations kosten en vacatien inden Jare sestien hondert sestigh, en naderhandt ghevallen/ dewelcke ghemodereert waren op de sommen van ses duysent vier hondert gulden/ vier stuyvers/ tien penningen/ en vier duysent negen en vijftigh gulden/ twaelf stuyvers/ respective Oostvriesche Valeur/ oock nagesien 't vierde Artyckel vande instructie van haer Hoog Mog. Gedeputeerden lest ghewees zijnde in Oostvrieslant, daer by de selve aenbevolen is ghewordén de questien over de declaratien vande voorsz Hane ende Freydagh door minnelijcke accommodatie by te leggen/ ofte andersints by ongenegentheyt van Partyen deselve declaratien t'examineeren/ modereren/ ende te taxeren. Waer op ghedelibereert zijnde/ is goet ghevonden ende verstaen/ dat aende ghemelde Heeren Administratoren van Oostvrieslant, gheschreven soude werden/ dat sy als noch binnen den tijt van veertien daghen naer receptie des Briefs de ghetaxeerde sommen van penningen over de declaratie

ratie op den vier en twintighsten January / of de derde February tot Aurick by de gemelde haer Hoogh Mog. Gedeputeerden uytgesprocken / en aen haer Heeren Administratoren toegesonden / wilden voldoen / of dat by voorder weygeringhe den Commandeur van 't Guarnisoen van Embden, 't selve uyt de Comptoiren van 't Landt soude lichten / daer toe den selven Commandeur van nu af wierdt gelast ende geauthoriseert / om by voorder weygeringhe alsvooren en naer expiratie vande voorsz veertien dagen de voorsz respective sommen uyt 's Landts Comptoiren van Oostvrieslant te lichten / en aende meergemelde Suppliaenten tot hare voldoeninghe ende betalinghe ter handen te stellen.

Den vijfden July ontfangen een Missive vande Heeren Administratoren van Oostvrieslant, gheschreven tot Embden den achtienden ouden ende de acht en twintighsten July nieuwe-stijl lestleden / daer by deselve sich als noch excuseerden vande betalinghe der ghepretendeerde Legations kosten vande Jonckeren Haen en Freydagh, als zijnde in haere functie met ghelimiteerde instructien by solemneelen Eede verbonden / wat ende hoe verre sy wegens het ghemeene Landtschap souden hebben te betaelen. Doch datse dese saecke op den eersten Landt-dagh / diese vande Furstinne Douvariere versocht hadden / dat met den eersten uytgeschreven mochte werden / aende Staenden haere Principalen souden voordraegen / om der selver verdere ordres diesaengaende te verwachten. Waer op gedelibereert zijnde / oock geleth / dat haere Hoogh Mog. den negenden July voorsz aende gemelde Heeren Administratoren geschreeven hadden / datse al noch binnen den tijt van veertien daegen naer de receptie des Briefs de ghetaxeerde sommen van penningen over de declaratien vande ghemelde Jonckeren Haen ende Freydagh den vier en twintighsten January of derde February lestleden / by de Heeren haer Hoogh Mog. Gedeputeerden doenmaels in Oostvrieslant zijnde / tot Aurick uytghesprocken / ende aen hun Heeren Administratooren toeghesonden / souden willen voldoen / of dat by voordere weygheringhe den Commandeur tot Embden, selve uyt de Comptoiren van 't Landt soude lichten / daer toe den selven Commandeur van doen aen ghelast ende geauthoriseert is ghewoorden / te weten / om by voordere weygeringhe en naer expiratie vande voorsz veertien daegen / de voorsz respective sommen uyt 's Lants Comptoiren van Oostvrieslant te lichten / ende aende meerghesepde Jonckeren tot haere voldoeninghe en betaelinghe ter handen te stellen: Is goet gevonden ende verstaen / dat aende meergemelde Commandeur nochmaels gheschreven soude worden / dat hy haere Hoogh Mog. resolutie vande negende July voorsz hem doenmaels toeghesonden / als nu ter executie soude hebben te stellen / en vervolgens de voorsz sommen van penningen uyt de voornoemde Comptoiren van Oostvrieslant te lichten / ende de voornoemde Jonckeren Haen en Freydagh ter handen te stellen.

Ingevolge van dese Resolutie heeft den Commandeur op den elfden d'ordre tot d'executie gedepescheert als volgt:

Tjalling

Tjalling van Sixma, Sergeant Major van een Regiment te Voete in dienst van de Ho. Mog. Heeren Staeten Generael der Vereenighde Nederlanden, en Commandeur der Stadt Embden.

OP speciale ordre en in Conformité van haer Ho. Mog. Resolutie in date den *negenden* Juny en *vijfden* Iuly deses Iaers, wert mits desen *Teunis Iansen van Schloeten* Sergeant belastet, omme aenstonts nevens *drie soldaten* cito te vervoegen naer *Nörderkleffs* by de Comptoiren, en aldaer soo langhe te verblijven tot dat de betaelinge van de Heeren *Hane* en *Freydach*, *Assesseren* van het Furstl. Oost-Friesische Hoff-Gerichte hunne gedaene en gemodereerde *Legations kosten* en *Vacations* geldere, ter summa van *elf duysent drie hondert t negen en vijftigh gulden sestien stuyvers tien penningen*, mitsgaders sodaenige somme nessens die *Executions* kosten van dien is ingehandiget en overgelevert, ende by aldien yemant hier tegen sigh quame te opposeren ofte yets te attenteeren, en vorders begeert, dat zy daer van willen desisteeren, en by weygeringh van dien sal een aenstonts haer wedervaeren aen my bekent maken, om daer tegens naerder Ordre te stellen.

Actum *Embden* den *elfden* Iuly *sestien hondert acht en sestigh.*

Onderstont

T. van SIXMA.

Van den doenmaligen toestant van dit werck / ontfingh ick van den Secretaris Westendorp desen Brief:

Mijn Heer.

TOt nu toe heeft men te Hove den versochten Landt-dagh getraineert, ende den selven allereerst tegens toekomende maendagh den *twintighsten* deser uyt geschreven, ondertusschen hebben de Heeren *Administrateurs* alle bedenklijke Redenen ende motiven by den Heer *Commandeur Sixema* voorgebracht, om de *Executie* van de Ionckeren *Hane* ende *Friedach* gepretendeerde Legations kosten op te houden, hebbende tot sine anders voorsz Heer *Commandeur*, mede voorgebracht, de bygevoeghde Reeckeninge, wat den H. *Friedach* bereyts met des Lants Comptoiren in annis *sestienhondert sestigh* ende *sestien hondert een en sestigh* getrocken, als mede wat den H. *Haen* wegens niet betaelde Hessische Contribution aen 't lant noch in rest schuldigh was, maer alles heeft niet willen geattendeert werden; ende heeft den Heer *Commandeur*, den *elfden* deser naer het Comptoir tot *Leer* een Sergeant met *drie* soldaten, naer het Comptoir van *Norden* van gelijcken een Sergeant met *drie* soldaten, ende mede naer *Greetsyll* een Sergeant met *drie* soldaten uytgeschicket, met ordre op yeder van dese *drie* plaetsen de volle summa met *Executions* gelder te heffen ende aen hem in te leveren, gelijck u Ed. uyt die nessens gaende Copyen van ordres wytloo-

wydloopiger sal konnen sien, pretenderende die *twaelf* soldaten noch daer boven de vrye kost, ende een halven Ryxdaelder daegs, alsoo dat dese *Executie* t'eenmael . . . . ende buyten alle reden voorgenomen wordt, dierhalven, de Heeren *Administratores* my aenbevolen, naer dienstelijcke groetenisse aen u Ed. te versoecken, om dese saecke by haer Ho. Mog. door een Memoriael te remonstreren, ende de opheffinge van soodanige *Executie* te versoecken, ende van allen verloop soo dra mogelijck te rescriberen: Waermede naer beveelinge in de Protectie des Almogenden sal verblijven.

Embden den *seven en twintighsten* April *sestienhondert acht en sestigh.*

U Ed. Dienstwilliger Dienaer

S. WESTENDORFFF.

EXTRACT *Revidirter* Hessischer Schattung soo van Heeren Revisooren, in Anno 1643. den 28. September alsoo befunden. Rycxd. st. d.

Broockmer-Landt.

JUncher Joist Hane restiret van 7 bet 20 termin: so de à 7½ Rycxdahlers; wen overst hier by twee synen remittiret verblieven. ——— ——— Rycxd. 90 ———

Noch sijn Ed. van 20 bet 68 termin: remittiret syn ——— 318 in eener summe Rycxdls. 408 ———

Hier tegen hefftet syn dagh gelt tho goede.

Ferner van 69 bet 98 termin: syn gegeben worden / 30 termen / jeder a 7½ Rycxdaelers wie boven maecken Rycxdls. 225 ———

Wieder van 99 bet 136 terminen synde weeder inne contribuiret worden / 38 synen jeder a 7½ Rycxdaelers maecken ——— ——— ——— 285 ———

Abermahl van 137 bet 190 und folgens bet 208 terminen op den 24 May Anno 1644 fellich maecken 72 Terminen / jeder a 7½ Rycxd. doen Rycxd. 540 ———

Ferner van de 209 bet 273 terminen beedes inclusive. Op den 9 Maert Anno 1646. fellich maecken

Ffffff 65 ter-

65 termin. jeder a 7½ Ryckxdaelers doen Ryckxd.	487 — 13 — 10
Wieder van den 19 Maert Anno 1646 als van 274 tho de 314 termin / op den 23 Aprilis Anno 1647 verscheenen maecken 41 ziehlen / jeder a 7½ Rdl. doen Ryckxd.	307 — 13 — 10
Lat. — Ryckxd.	2253 — 1 —
Ferner van den 315 Termen / bet 334 inclus: maecken 20 zielen / jeder a 7½ Rxdlrs. doen Rxdlrs.	150 — —
Hier over syn Ihr Edelheyt Jch: *Joist Hane* in den 335 termin op den 19 November 1647 vervallen / van ssh: *Administr.* jeder malh op 5 Ryckdaelers au- geschlaegen worden / daer van bet 351 termin / op den 27 April Anno 1648 restiren Ryckxd.	42 — 13 — 10
Noch van 352 tho die 386 termin beedes inclus. als van 7 May 1648 tho 12 Aprils Anno 1649 mae- cken 35 termin / daer van restiren 87½ Ryckxdaelers — — — Ryckxd.	87 — 13 — 10
Wieder van 387 bet 420 inclus. den 27 Aprilis Anno 1650 verscheenen maecken 36 ziehlen waerinne afgetogen drey Lehnungen / als 27 January: 26 Fe- bruary und 27 Aprilis selvigen Jahres / soo in den gantzen Lande niet contribuiret worden / verblijven al- soo 33 Terminen / daer van restiren jhr Edelheyt van siene aengeschlagene 5 Ryckxdaelers	99 — — —
Imglijcken van 7 May 1650 beth 25 augl: selbigen Jahres sijn gebeben 10½ termin daer van avermaahl vermuege des Commissar: Luchr stjen hant schuldich verblijven — —	31 — 13 — 10
Latus Ryckxd.	410 — 13 — 10
G. Latus Ryckxd.	2253 — : : —
Summa — Ryckxd.	2663 — 13 — 10

Dat

Dat dese vorher specificirte terminen / durch den gantzen Lande sijendt *contribuiret*, undt in jedem Ampte van denen / dartho verordnete Commissarien / de schattungen bethalet worden jhr Edelheyt Jonckheren *Joist Hane* tho upgandt averst we dese reeckenung vermelden / in restant verblijven / und daer tegens eenige daegh gelder pretendiret / oock billich daer an tho korten hebben / wat er bewyslich door quitungen oder sonsten bethalet / solckes dhie op verordnungh dese Heeren Administrat: hiermit wegen gemeener Landtschafft bescheenigen / Embden den 15 November Anno 1660.

IR Furstelijcke Gnaden bedeenten Anno 1661 in Marty und April over dat geenige wat tho betahlung des Hoff-Gerichts uthgekehret / uth den Landschafft *Comptoiren* mit starcker handt geheven / 't welche ick up verordnung der Heren *Administr.* folgende pachteren hebe valideren laeten. 1661.

Johan Wilcken Norderkufft pfachter vermuege quitung vand daerup erfolgten Decreti / gnet getaen wat ihme uth dem Marrienhove / und uth Wesrumer *Comptoiren* van den voegt darselvsten genoomen worden tho saemen	43 —	6. Decemb.
Dem gewesener Embderkluffe Pfachter van den 2 Febr. tho 2. Aug. 1661. Wilcke Renicken vermuege Rekenung oock Decreti und quitung goetgedaen wat ihme van die Graeffl. bedienten van verscheiden *Comptoiren* durch starcker handt afgehaelt worden	325 — 8 — 2½	1662. 9. May.
Noch dem Auricherkluffts Pfachter Garrelt Boelsew vermoege Rekenung oock Decreti und quitung goedt gedahn wat ihme am 14 und 21 Meert 1661 van der Stadt Aurich Secret: Fabricio und Gerichts Deenern (over dat gehuige wat tho bethalung des Hoffgerichts gekomen) gewaltsamer weyse uth den Comptoire dar selven genohmen als die Pfacht van den 2 Febr. tho 2 Auguste 1661 angeehendt ist	384 — 7 —	
Facit	753 — 5 — 2½	

Den seventienden ontfangen een Missive van Vrouwe Anne Dorothee, Douariere van wijlen den Heer Grave Edsard Ferdinand van Oost-vrieslandt/

 geschre-

geschreven tot Norden den drie en twintigsten Julij stilo loci, tenderende ten eynde dat by haer Ho. Mog. een gesubstitueerde aengestelt mochte worden, om de saecke van 't Voog-momberschap van hare twee minder jarige Soonen aldaer in loco van wegen haer Ho. Mog. waer te nemen; Waer op gedelibereert zijnde / is de voorsz Missive ghestelt in handen vande Heeren Cant, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden / jonghst geweest zijnde in Oost-Vrieslandt/ om te visiteren/ examineren/ ende daer van rapport te doen.

Den negentienden is gehoort het rapport vande Heeren hare Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saecken van Oost-Vrieslandt/ achtervolgens derselver resolutie vanden seventienden deses/ gevisiteert/ ende geexamineert hebbende de Missive vande Gravinne Douariere van Oost-Vrieslant/ geschreven tot Norden, den drie en twintigsten Junij lestleden/ stilo loci, daer by deselve versocht als voren/ dat hare Ho. Mog. yemant aldaer in loco souden gelieven te substitueren/ om de saken vande Tutele over haer twee jonge Soonen waer te nemen; Waer op gedelibereert zijnde/ is goet gevonden ende verstaen/ mits desen alsnoch te persisteren by hare Ho. Mog. Resolutie vanden acht en twintigsten April lestleden/ genomen op sekere Missive vande wel-gemelte Gravinne Douariere/ ende de Memorie by den Heere Bonnerus, als doen gecommitteerde van meer-wel-gemelde Gravinne Douariere/ aen hare Ho. Mog. overgegeven/ ten ware naerder aengewesen konde werden / de noodsaeckelijckheyt / waeromme dat by hare Ho. Mog. yemant aldaer in loco gesubstitueert soude dienen te werden; Wyders is verstaen dat hare Ho. Mog. mede gedient [illegible] werden van een copye authenticq, van 't geheele Testament / van wylen den Heere Grave Edzard Ferdinand van Oost-Vrieslandt/ om 't selve gesien zijnde/ nader gedisponeert te worden/ gelijck haer Ho. Mog. bevinden souden te behooren: Blyvende mede aende welgemelte Gravinne Douariere ghecommandeert alle goede correspondentie ende vriendtschap te onderhouden met de Vrouwe Furstinne Douariere van Oost-vrieslandt voornoemt.

In October sondt de gemelde Gravinne Douariere een Brief van Credentie op my / als haren Resident / die ick den negen en twintighsten exhibeerde.

Haer Ho. Mog. ontfingen des selven daeghs noch een Missive vande welgemelde Vrouwe Douariere van Oost-vrieslandt / ende daer nevens tot voldoeninge van haer Ho. Mog. Resolutie vanden negentienden Julij lestleden Copye vande Testamentaire dispositie van weghen haer Gemael/ den Heer Grave Edzard Ferdinandt, tot Oost-vrieslandt: Waer op gedelibereert zijnde/ is de voorsz Missive ende bylage gestelt in handen vande Heeren vanden Steen, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden totte saecken van Oost-Vrieslandt, om te visiteren/ examineren/ de retroacta na te sien/ de poincten van consideratie ende deliberatie daer uyt te trecken/ ende van alles rapport te doen.

Volght de Brief van Credentie:

NOus *Anna Dorothea*, Comtesse Doüariere *d'Oost-Frise*, neé Comtesse de Creange & Puttingen. Ayants trouvé bon de constituer quelqu'un pour nos affaires qu'à present avons ou à l'avenir pourions avoir à demesler à

ler à la *Haye*, avons fait choix de la dexterité, aptitude & fidelité du Sr. *Leon de Aitzema*, le constituant nostre Resident, & Ministre prés les Hauts & Puissants Seigneurs Estats Generaux des Provinces Unies, pour procurer, en nostre nom, & des Seigneurs Comtes nos pupilles, ce que luy pourrions commander de correspondre là dessus & Nous en rendre Compte, luy permettant aussi de pouvoir en cas de maladie ou incommodité se servir du Sr. *Jan Pesser*, Licentié en droit, mais aux propres fraix & Charge dudit Sr. *Aitzema*. En recognition dequoy luy promettons cent Rijcxdalers sans plus par An: Avec, pouvoir reciproque de renoncer le service, quand bon Nous semblera. En Foy dequoy Nous avons fait mettre nostre seel à ces presentes.

Donneé á *Norden* le *vingt neufiesme* de Septembre l'An de grace *mille six cent soixante & huict*.

Signé

ANNE DORITEE.

Den vijftienden November ontfangen een Missive van Vrouw Anna Dorothea, Gravinne Douariere van Oost-vrieslandt, gheschreven tot Norden den twee en twintigsten October laetstleden/ stilo loci, houdende responsive op haer Ho. Mog. Brief vanden eersten der selver Maent nieuwen stijl/ raeckende het voorgeven vande Crediteuren van Anthon Adolf van Ditfort, van dat wijlen Graef Edzard Ferdinand aen dessselfs gewesen Hofmeester Thomas Groot over ende ter saecke van recompens hem Anno sestien hondert negen en vijftigh beloofde schuldigh te wesen ses hondert ses en sestigh Rijcxdaelders; houdende voorts versoeck/ dat haer Ho. Mog. op haer jongste schrijvens/ sodanigen ordre willen stellen/ ende die voorsieninge doen/ ten eynde dat de poincten/ vervat in 't Testament vanden gemelten Heere Grave Edzard Ferdinand allesints onderhouden mogten worden; Waer op ghedelibereert zijnde/ is de voorsz Missive gestelt in handen vande Heeren Huygens, en andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saecken van Oost-Vrieslandt, om te visiteren/ examineren/ ende daer van rapport te doen.

Den derden December is gehoort het rapport vande Heeren van Vrybergen ende Schotanus, alleen hier aenwesende ende presente/ haer Ho. Mog. Gedeputeerden/ vande geene die jonghst in Oost-vrieslandt hebben gevaceert/ d'andere tegenwoordigh absent wesende/ achtervolgens der selver Resolutie vanden eersten deses/ gevisiteert ende geexamineert hebbende de Missive vanden Sergeant Major Sixma, Commandeur over het Guarnisoen binnen Embden, gheschreven aldaer den twaelfden November laetstleden/ stilo loci, houdende in effect dat den Burgemeester Gerhardi, als Dyck-Commissaris der Over-embdischen Dijckacht aldaer/ op het gestadigh aenhouden des voornoemden Dijckachts/ ende de Crediteuren van Jan Werners, in conformité vande uytspraecke den drie en twintigsten January deses lopenden Jaers by de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot Aurick gedaen/ hem Commandeur versocht hadde/ den Executeur tegens de quaetwillige betaelders van een halve guld. op Georgy, deses jaers allerede versschenen/ te willen assisteren met

 eenige

eenige Militie/ tot koste vande gebreeckigen; Dat hy sulcks naer de Letter vande voorsz uytspraecke niet en hadt konnen weygeren / maer den voornoemden Executeur twee Soldaten hadde toegevoeght / daer van hy goet ghevonden hadde haer Ho. Mog t'adverteren / oock daer neven te versoecken nader ordre / soo wanneer de Executie met soo kleynen getal niet en soude konnen gheschieden; Noch ontfangen een Missive vande Volmachten der voornoemde Crediteuren / mede gheschreven tot Embden den twaelfden November laetstleden / stilo loci, tenderende ten eynde dat den ghemelden Commandeur Sixma, geauthoriseert mocht werden / omme ter requisitie van hen vertoonderen/ ende des voorsz Dyck-Commissaris/ den Borgermeester Gerhardi, soo veel Volck vande Militie van desen Staet/ nevens den voornoemden Executeur uyt te mogen senden/ als nodigh soude wesen: Waer op gedelibereert zijnde/ is goet gevonden ende verstaen/ dat aenden voornoemden Commandeur Sixma, soude werden gerescribeert / dat hy ter requisitie vande gemelde Vertoonders/ ende des voorsz Dyck-Commissaris / den Borgermeester Gerhardi, ten fine als boven/ meer Volck vande Militie van desen Staet/ nevens den voornoemden Executeur soude vermogen uyt te senden/ mits niet excederende het getal van thien a twaelf Mannen / ende in cas hun alsdan noch eenighe verdere oppositie soude mogen bejegenen/ dat hy haer Ho. Mog. daer van soude hebben te adverteren / om dien aengaende soodanige nader Resolutie genoomen te worden/ ghelijckmen naer gelegentheydt van saecken bevinden soude te behooren; Wordende hier van extract ghesonden aende opgemelde Gevolmachtigden der voorsz Crediteuren / om te strecken tot der selver narichtinge.

Noch is ter Vergaderinge gelesen seecker Memorie van Joost Hane, Adelijcke Assessor van 't Hof-Gerichte van Oost-Vrieslandt: Is na deliberatie goedt gevonden ende verstaen / mitsdesen te surrogeren den Heer Ripperda tot Buyrse, in plaetse vande Heer vanden Steen, tegenwoordigh absent wesende/ om met ende nevens de Heeren haer Ho. Mog. Gedeputeerden te vaceren in de saken van Oost-Vrieslandt voorsz / ende dienvolgende onder anderen oock te visiteren ende examineren de Requeste vande voorsz Assessor Hane, den sesten November lestleden aen haer Ho. Mog. gepresenteert/ houdende klachten van dat hy geen betalinge en wiste bekomen/ vande Somme van derthien hondert tachtigh Guldens/ die hy vanden Assessor Vrydagh te vorderen hadt / de retroacta na te sien/ ende van alles rapport te doen.

Eyndelijck is den achtsten daer aen gehoort het rapport vande Heeren Huygens, ende andere haer Ho. Mog. Gedeputeerden tot de saecken van Oost-vrieslandt, achtervolgens der selver Resolutie vanden negen en twintighsten October laetstleden / gevisiteert ende geexamineert hebbende de Missive vande Vrouwe Gravinne van Oost-Vrieslandt, geschreven tot Norden den eersten der selver Maent/ stilo loci, mitsgaders copye vande Testamentaire dispositie van wijlen haer Gemael den Heere Grave Edsard Ferdinand van Oost-Vrieslandt: Waer op gedelibereert / oock gelet zijnde op de Memorie vanden Heer Resident Aitzema, als specialijck by de wel-gemelde Gravinne Douariere geauthoriseert ende gemachtight: Is goet gevonden ende verstaen / te authori-

seteren

feren den Persoon van Jonckher Gerard vanden Clooster, Hoveling tot Dorum, om de Tutele over de kinderen vande meer-wel-gemelte Gravinne Douariere by haer Ho. Mog. aengenomen uyt haren naem/ met ende nevens de Stenden van Oost-Vrieslandt waer te nemen/ ende eenige saecken van importantie hem voor-komende/ daer van aen haer Ho. Mog. advertentie te geven; Tot welcken eynde hier van Extract aende wel-gemelde Vrouwe Gravinne Douariere/ mitsgaders aenden voornoemden Jonckher Gerard vanden Clooster gesonden wierdt/ om te strecken tot der selver narichtinge/ en wyders te dienen sulcx en daer 't behoorde.

Tot besluyt van d'Oost-Vriesche saken sal hier noch invoegen het Graeflijcke Oldenborghse Codicil van date den negenden Januarij sestienhondert vier en sestigh nopende de Weser-Tol / om te dienen tot meerder verlichtinge van dese materie / dewelcke / als voor verhaelt in dit Jaer bysonderlijck heeft getrotteert:

WIr ANTON GUNTHER / Graff zu Oldenburg und Delmenhorst / Herr zu Jever und Kniphausen / hiermit urkunden und bekennen / Demnach Wir in unserm errichteten Testament §. so viel nun den von Weiland 2c. austrucklich vorbehalten / wegen Unsers numehr durch Gottes Gnad bestätigten und vollenkomlich zu seiner würcklichkeit gebrachten Weser-Zolls / wie es damit nach Unserm sehl. hintritt gehalten werden solle / eine gewisse verordnung zu hinterlassen / und dieselbe in einem absonderlichen Codicill zuverfassen / allermassen nicht alleine die zu Dennemarck Norwegen Konighl. Majestät und jhr Fürstl. Durchl. Herzog Friederich zu Schleßwig Holstein numehr in Gott sehl. ruhend erst in den Rendesburgischen Vergleich bey dem siebenden Articul und folgens vermittels dero Konigl. und Fürstl. Resolution vom sechszehenden Aug. An. 1651. Uns da von frey zu disponiren genädigst gerne gegönnet / sondern auch die jezt regierende Käyserl. Rom: Mayest. Unser allergenädigster Käyser und Herr Uns zu solchem ende ein absonderlich *decretum* und *indultum liberrimæ dispositionis* allergenädigst ertheilet / und Wir also umb so viel mehr von diesem new *acquirir*tem *Feudo hæreditario* die freye hand behalten / so haben Wir zu verhütung aller kunfftigen Irrsalen und Mißverstande / die in vorberuhrtem Unserm Testament vorbehaltene *disposition* hiermit und in krafft dieses wohlbedächtiglich errichten / und folgender gestalt werckstellig machen wollen.

Anfänglich und vornehmlich dancken Wir Gott dem Allerhöchsten / und demnechst der Rom: Käyserl. Majestätt und denen sämbtlichen hochstlöbl. Chur-

Churfürsten des Heyligen Römischen Reichs / Unserm *respective* aller-gnädigst und gnädigsten Herren / daß sie die von Uns angeführte erhebliche motiven *pro concedendo & confirmando telonio in consideration* gezogen / Ihr allergerechteste *inclination* und eiffer *pro manutenenda justitia* zu jhrem unsterblichen Nachruhm dahin blicken undt scheinen lassen / Daß Wir bey so vielen in die 40 Jahr in dieser Zoll-sache erlittenen und widerstandenen widerwerdigkeiten und uberauß schweren kosten und schaden / worunter ein groß theil unserer Haabseeligkeit consumiret werden müssen / derselbigen freudige Endschafft noch erlebet/den endlichen Sieg-rechtens erhalten haben/ und zu ruhigem besitz / nutz und geniessung dieses Zoll-regalis gelanget seyn.

Gleich Uns nun billig in alle wege vorbehalten bleibet / so lange Wir im Leben / von diesem Unserm Zoll nach eigenen belieben zu disponiren / und nach dem Wir es guth befinden und gelegenheit da zu ersehen / denselben mit höchstgedachten Unsern Hochlöblichen Lehens-Folgern oder andern zu verhandlen / und hingegen ein gewisses *quantum* zu unterhaltung der gefährlichsten Teiche und Damme in Unserer Graffschafft und Landen zuverordnen / Also ist auff den fall / da Wir solches bey Unsern Lebzeiten nicht zu werck richten würden / Unser beständiger Will und Muths-meinung / daß der Durchleuchtigsten Großmächtigster Fürst und Herr / Herr Friderich der dritte zu Dennemarck Norwegen / der Schweden und Gothen König / und der Hochwürdigst Durchleuchtigste Hochgeborner Fürst und Herr / Herr Christian Albrecht erwehlter Bisschoff zu Lübeck und Erbe zu Norwegen rc. Unsere Hochstgeehrte Herrn Lehen-*Successores* oder dero Königlichen und Fürstlichen Erben / regierende Graffen zu Oldenburg ein dritte theil / Imgleichen der Durchleuchtigster Hochgeborne Fürst und Herr / Herr Johan / Fürst zu Anhalten / Graff zu Ascanien / Herr zu Zerbst rc. und dero Fürstlichen Erben / regierende Herrn und Frauen zu Jehver / gleichmässig ein dritte theil / dan auch der Hochwolgebohrne Unser freundleich vielgeliebter Sohn / Herrn Anthon / des Heyligen Reichs Graff / Freyherr zu Altenburg / Edler Herr zu Varell und Kniephausen / und dessen Eheliche Leibes-Erben / Mann- und Weiblichen Geschlechtes auch einen dritte theil / von obgedachten Weser-Zoll haben / nützen / und geniessen sollen ; So Wir Jhnen hiemit kräfftigst und beständigster massen wolbedächtlich verschaffen / legiren / und vermachen / doch also und dergestalt / das von denen einkommenden Zolls Intraden alle und jeden Jahrs zu forderst und für allen andern drey tausent Reichsthalers genom-

genommen / und in eine gemeine Cassa unter gesampter verwahrung bey gesetzet / und davon das auff dem Wangeroder Thurn zu der Seefahrt den Nutzen verordnete Nacht-fewer (zu dessen perpetuirlichen continuation Hochgedachter Fürstens zu Anhalt genädigster und dero Erben Herrn und Frawen zu Jehver / sorgfältige Anstalt machen zulassen / genädigst gerne geruhen werden;) unterhalten / imgleichen zu conservation und reparation der gefährlichen schad-leidenden Teichen / Dämmen / Pol-wercken / Schlachten / Schlingen und Sielen ohne unterscheid / wo die in Unserer Graffschafft Oldenburg / Herrschafften Jehver und Kniephausen / Ampt Varel / und Vogtey Jahde gelegen / und was für Land dadurch beschützet wird / Unsern Unterthanen auff ereygende Noht und Zufällen mit einer der Sachen Beschaffenheit und Nohtwendigkeit nach und guth befundener Hülffe / allermassen Wir bey Unsern Lebzeiten selbsten gethan / genädig und Lands-väterleich beygetreten / die termination obgedachter Beyhülffe aber so wol auch die benennung und respective repartition des *quanti* an ein- oder mehr öhrter / da solches des Jahres am nöhtigsten und nützlichsten gehalten wird / zu höchst- hoch- und wolgedachter gemeinen Interessenten / oder dero bedienten nach reifflicher uberlegung der umbständen endlich guth befinden / sampt schliessen stehen / und keiner dem andern vorgreiffen / sondern beydes das *quantum*, und die öhrter / da es nöthig an zu wenden / *communi consilio & consensu* beliebet / und festgestellet werden solle / gestalt Ihr. Königleiche Majestät Fürstlicher / Durchleuchtigster und Edler Herr nicht allein festiglich zu trawen / daß sie sich darunter wol vergleichen werden / sondern Uns auch dieser wegen eine absonderliche Verordnung zu machen / außtrücklich vorbehalten / und weiters setzen und statuiren / wann der Allerhöchste GOtt in einem und andern Jahr die Teiche und Damme gedachter Unser Landen / wie Wir hoffen und wünschen / Väterlich übersehen / und vor gefährlichen Schaden und Gefahr dergestalt behüten würde / daß unsere Unterthanen dieser Beyhülffe nicht nöthig hätten / daß dennoch obspecificirte Gelder von des Zolls-Einkommen Jährlichs beyseyt gesetzet / oder auch an gewisse sichere öhrter auff Zinse geleget / in *futuros casus necessitatis reserviret*, und dem Lande so dann desto kräfftiger und erbleicklicher beygesprungen und assistiret werden solle / und weil dieß *regale telonii* von der Römischen Käyserlichen Majestät als höchstem Oberhaupt des Reichs *in feudum hæreditarium* von fällen zu fällen recognosciret und die Belehnung darüber gesuchet werden

 muß /

muß / so versehen zu allerseits höchst- hoch- und wolgedachter Unsern Herren *Successoren* Wir Uns unterthänigst- dienst- und freundlich / Sie werden auff weise und wege / wie es Jhn am besten gefällig / nützlich und zu beybehaltung Unserer dabey führenden intention ersprießlich / hier-unter wol zu vergleichen und zu vereinbahren wissen / ꝛc. Uhrkund-lich / ꝛc.

E Y N D E.

